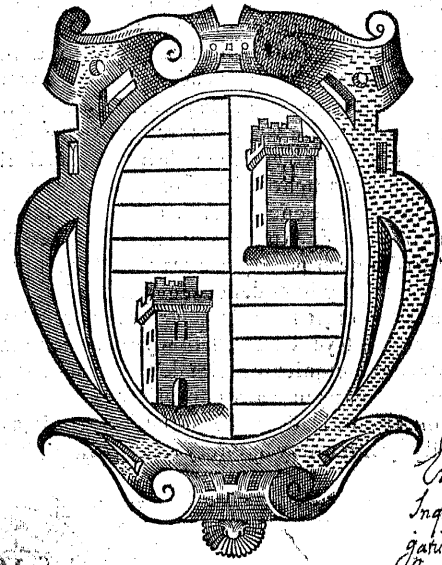

Del Collegio de los de los de Granada 1606

FRATRIS DIDACI STELLAE ORDINIS MI- norum, in sacrosanctum Iesu Christi Euangelium secundum Lucam Enarrationum.

TOMVS PRIMVS.

AB AVTHORE IN HAC SECVNDA AEDITIONE
auctum, correctum, & locupletatum.

UNIVERSITATIS
GRANATAE

Ex Commissione Officij S.
Inquisitionis libri iste Expun-
gatur est ad premissas Indici-
as expurgatorij anni 1607. Exar-
nata die 8 anni 1612.

Cum priuilegio.

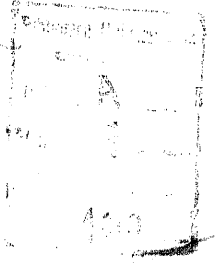
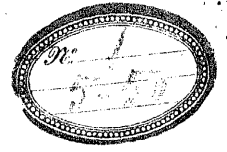
COMPLVTI.

EXCVDEBAT ANDRAEAS DE ANGVLO.

M. D. LXXVIII.

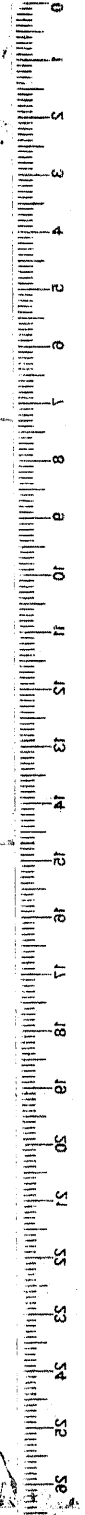
Vendense en casa de Iuan Lopez mercader de libros.

Esta tassado a tres maravedis el pliego.

LI-2

l. a. 7. 8.

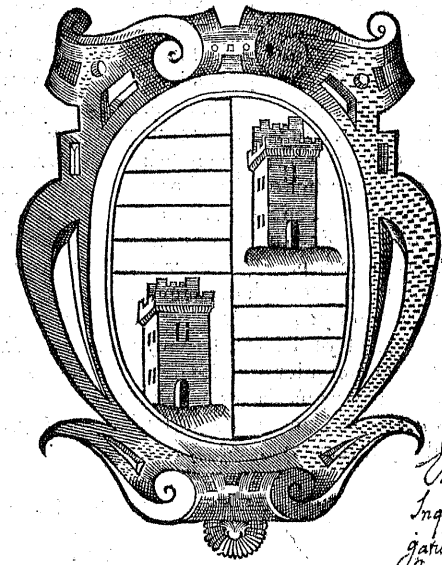

Del Collegio de S. Cris. de los de Granada 1588

FRATRIS DIDACI STELLAE ORDINIS MI- norum, in sacrosanctum Iesu Christi Euangelium secundum Lucam Enarrationum.

TOMVS PRIMVS.

AB AVTHORE IN HAC SECVNDA AEDITIONE
auctum, correctum, & locupletatum.

UNIVERSITATIS
GRANATAE

Ex commissione Officij S. Inquisitionis libere et Expurgatur et ad impressum Indici expurgatorij anni 1702. Extra nota de 8 anni 1712.

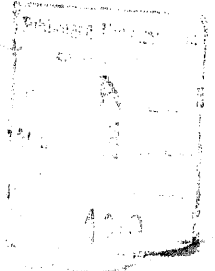
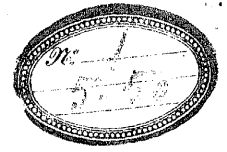
Cum priuilegio.

COMPLVTI.

EXCVDEBAT ANDRAEAS DE ANGVLO.
M. D. LXXVIII.

Vendense en casa de Iuan Lopez mercader de libros.

Esta tassado a tres maravedis el pliego.

LI-2

l. a. 7. 8.

EL REY.

OR quanto por parte de vos fray Diego de Estella de la orden de san Francisco nos fue hecha relacion, diziendo que vos auia des compuesto vnos Comentarios en latin sobre el Euangelio de sant Lucas, los quales eran muy utiles y prouechosos para todos los predicadores suplicandonos los mandassemos ver y examinar, y hallando ser tales os mandassemos dar licencia y facultad para los poder imprimir, y preuilegio para los vender, o como la nuestra merced fuese. Lo qual visto por los del nuestro Consejo por quanto en el dicho libro se hizo la diligencia que la pragmatika por nos agora nueuamente hecha sobre ello dispone, fue acordado que deuiamos mandar dar esta nuestra cedula en la dicha razon. E nos tuuimos lo por bien, y por la presente os damos licencia y facultad para q̄ vos, o la persona q̄ para ello vuestro poder vuiere y no otra persona alguna podays hazer imprimir y vender los dichos libros que de suso se haze mencion en estos nuestros reynos de Castilla, por tiempo y espacio de diez años, que corran y se cuenten desde el dia de la fecha desta cedula, so pena que qualquier persona o personas que sin tener para ello vuestro poder los imprimieren y vendieren, e hizieren imprimir y vender, pierdan toda la impresiõ que hizieren y vendieren, con los moldes y aparejos della, y mas incurran en pena de cincuenta mil mara uedis por cada vez que lo contrario hizieren: la qual dicha pena sea la tercera parte para la persona que lo acusare, y la tercia parte para el juez que lo sentenciare, y la otra tercia parte para la nuestra camara y fisco, con tanto q̄ todas las vezes q̄ vuieredes de hazer imprimir el dicho libro, durãre el dicho tiempo de los dichos diez años le traygays al nuestro Consejo juntamente con el original que en el fue visto, que va rubricado cada plana, y firmado al fin del de Iuan Gallo de Andrada nuestro escriuano de camara delos que residen en el nuestro Consejo, para que se vea si la dicha impresiõ esta conforme a el, y se os de licencia para lo poder vender, y se tasse el precio a como vuieredes de vender cada volumen, so pena de caer e incurrir en las penas contenidas en la dicha pragmatika y leyes de nuestros reynos. Y mandamos a los del nuestro Consejo, y a otras qualesquier justicias de estos nuestros reynos guarden y cumplan, y executen, y hagan guardar y cumplir, y executar esta nuestra cedula y todo lo en ella contenido. Dada en el Bosque de Segouia, a diez y seys dias del mes de Iulio, de mil y quinientos y setenta y tres años.

YO EL REY.

Por mandado de su Magestad.

Antonio de Erasso.

*ho N. Inquisitoru corregi este tomo el segundo
 a la orden de la P. General Inquisiõn en Granada
 en 27 de mayo de 1573
 au año de el reguõ de 1573
 o mayo y 27 de mayo
 Augustin de Quiros*

ILLVSTRI ADMODVM

VIRO D. MARTINO GAZTELV, AB IN-

VICTISSIMIPHILIPPI SECVNDI

Hispaniarum Regis Secretis: F. Dida-

cus Stella. S.

NIQVVM forsan alicui videbitur (vir clarissime) tibi librum huc modo consecrate, cum primam eiusdem excusionem Illustrissimo domino Didaco à Couarruias Episcopo Segouienti supremique Cõsiliij Præsidi dicauerim: vnica filia plures me velle parere generos iudicanti. Cui facile respondebitur, neminem illud varijs posse temporibus fieri huc vsque negasse. Mortuo siquidem primo marito alteri viduam nubere catholica religione non prohibetur. Similiter ergo mortuo Illustrissimo Præsidi meique operis fautore, alterum patronum cuius præsidio liber hic nitatur querere maxime oportere censebo. Nec mihi in hac re primum credideris, quãdo quam plurimis veteribus exceptis, quos nisi breuitati consulere afferre possim, minime referam: hac nostra ætate clarissimum ac de litteris benemeritum Alphonsum de Castro librum in hæreticæ prauitatis nouarumq; opinionum cultores editum Ioanni à Tauera Cardinali, & Archiepiscopo Toletano prius, postea Petro Pacheco Cardinali & Episcopo tunc Giënsi, ac tandem post horum tempora nostro Philippo Hispaniarum Regi eius nominis secundo dicare sacrareque vidimus. Quare præstantissimo Didaco à Couarruias mortuo & in numero diuorum vt credere licet ob suæ vitæ integritatem relato, & si nouum protectorem adire mihi integrum erat, nouam tamen excusionem nuper examinatam considerans, nouos mihi addidisse animos credas, vt hunc denuo librum in D. Lucam tibi dicare maxime duxerim. Et animaduersionem ac castigationem quam hic liber hac in secunda excusione habet, si centies excudatur ac typis mandetur, eandem habiturum perpetuo credas maxime velim. Et vt idẽ hoc nulla peritissimorum quiquã adhibendo minuendoue adhibita correctione semper integrum opus manebit: sic illud tuo tutelari præsidio à quibuscunque fortunæ perfidorumque fluctibus viriliter defendendum censeo, vt me tibi pariter deuinctum quibuscunque in rebus mea opera vti velis accerrimam defensionem polliceor. Quod cum ita fecero, nihil de te mihi arbitror, nemo enim tan mentis inops qui te sicut ego nouerit nõ pari ac ego amore te prosequatur. Tot virtutis, diuini que cultus, catholicæ religionis,

A. 2. clarif-

clarissimi sanguinis, omnibus præterea in rebus assiduæ adhibite curæ ornamentis, te Deus Optimus Maximus afficere ac illustrare dignatus est: ut postquam hominum animos immanes ac plumbeos, tua eleganter, ac exulta vrbanitatis oratione quo velis duxeris. Mihi tamè à tenera ætate deuincto tot ac tâta cognita de te dicenda restabant, vt nemo quantumuis acumine valeat ingenij natureve dotibus excitetur, ea nõ tantũ nõ quæat illustrare dicendõ, sed nec memoria aut cogitatione cõplecti posse videatur. Histe meritõ & alijs: efferunt laudibus quicumque te & tuam omnibus in rebus diligenter adhibitam curam nouerint ac perspexerint. Cum ab archanis Caroli Quinti semperque ouantis Imperatoris esses, virtuteque admodum præditum Imperator nouisset, te funeris, anime, & testamenti curatorem relinquere maxime quidè constituit: ac tuæ omnibus in rebus perspectæ fidelitatis, orthodoxæque Philippus conscius, te in sanctum Concilium Tridentinum quo maxima virorum turba omni scientiarum cognitione peritissimorum confluerat totius Christianæ nomine fidelissimũ legatum misit. Vbi te eũ in laudem ac totius nostræ Hispaniæ gloriam tanta religione, fidelitate, animi præstantia, ingenijque omnibus in rebus perspicuitate, virũ præstitisti: vt nihil exteri præfules præstantius, nihil maius ac felicitius nõstra felicitissima Hispania præcipue Nauarra quod tales produxerit viros crediderint, duxerint, ac suos in animos testatũ reliquerint. Cũ tua Philippus noster merita nouisset Caroloque dilectissimo filio propriã familiam destinasset quam plurimisque tunc temporis non parum gratia apud Regem valentibus clarissimis viris ab eodem Rege summo animi conatu pro alijs petentibus, vt eis facultatem exercendi munus à secretis principis concederet, te eodem tempore in Germania absente, nemineque tuam causam peragenda suscipienti, cum primum te in Hispaniam cotulisti, tuis tantum virtutum ac meritorum ornamentis perspectis, te à sui Caroli dilectissimi filij secretis præficere non dubitauit. Quo Principe mortuo nolens Philippus tali admodumque ministro carere, te in archana sua recipies, omnia grauiora ac præcipua nõpe Ecclesiastica, comendata, saltus denique ipsos, quibus nil sibi iucundius voluptatique ac delectabilius, tibi omnia cõmisit, simulque te vnicũ ac intimum à suis secretis consiliarium creauit. Præterea constat omnia grauiora ac præstantiora plus veritatis, fidei, ac religionis præferentia acutissimi tui iudicij, censuræ, ac limæ, prius omnia examinanda commissa fuisse: tantum fidei tuis adhibetur verbis, vt tam à Rege, quam à reliquis tibi notis de cœlo penitus lapsa tua dicta maxime habeantur. Quod nulli mirum videri debet, cum ex tota tuæ vitæ institutione

tione honestaque morum educatione (si recte à quibus & cum quibus educatus fueris consideretur) quiquam reprehensione dignum veritate indignu inueniri, aut excogitari minime possit. A te autem maxime studiosos diligi viros, præcipue Theologos, & litteris sacris exultos video: adeoque diligenter te Deo Regique præterea Philippo inseruire perspicio, vt ex omnibus beneficijs à Deo Opt. Max. in catholicæ veritatis accerrimum defenforem Philippum collatis, hoc vnum præstantius putauerim ac intellexerim, vere catholicam posse gloriari maiestatem in eum in suis secretis incidisse virum qualè nullus religionis Christianæ Catholicus Rex sortiri meritus fuerit. Satis superque mihi notũ est quibus hæc & longe maiora quæ de te dicenda restabat nota fuerint: mi nimè me eis nomine latrocinij de tuis laudibus suspectũ fore. Sed quia

Roman. I.

asserente Diuo Paulo sapientibus & insipientibus debitor sum, curauit tuorum meritorum ignaris meique ingenij maxime ab his adulationibus alieni in scijs occurrere ac satisfacere. Ac ne studiosus tui vereq; blãditor habear, ea de te reticere curauit, quæ lapides iustissime proferet, quando homines loco dicendi quæ de te vere sentiunt obmutescere, ac veluti digito labellum cõpescere videantur. Vale totius nostræ religionis Christianæ decus & ornamentum: & quandiu hoc tutissimo præsidio reipublicæ iuuandæ nostratibus opus fore Deus Opt. Max. iudicauerit, tandiu tibi incolumi illustri admodum integerrimæ ac religiosæ omniumq; Hispaniæ mulierũ virtutis merito clarissimæ dñæ Leonori à Eça charissimæ tuæ vxori viuere liceat præcor, ac vehemèter exoro.

A 3. Appro-

Approbatio Academiae Complutensis.

EN la villa de Alcalá de Henares, a ocho días del mes de Julio, de mil y quinientos y setenta y tres años el Illustre señor don Juan Ramírez, Rector del insigne Colegio y vniuersidad de Alcalá de Henares, cometto a los Doctores Villalpando, Diego Lopez Ruyz, Lozano, Francisco Sanchez, Paez, Palacios y Liçaur, vn libro que compuso el padre fray Diego de Estella, que se intitula Enarraciones in Lucam, el qual remittio al dicho señor Rector el Consejo Real de su Magestad para que lo hiziesse examinar. Los quales dichos Doctores despues de auerle visto, y estando todos juntos, por mandado del señor Rector y en su presencia dixeron, que tenian y tienen la doctrina del dicho libro por muy catholica y prouehosa, y en particular para los predicadores. De todo lo qual doy fe y verdadero testimonio que passo ante mi, y por mandado del dicho señor Rector lo firmo y signe con mi signo y nombre acostumbrado, y el dicho señor Rector lo firmo.

Doctor Ramirez Rector.

En testimonio de verdad.

Juan Rodriguez de Val-
diuieso Notario.

Licentia impressionis huius operis à Generali li. ordinis Minorum, auctori concessa.

FRater Christophorus de Capite fontium totius ordinis Minorum Generalis minister & seruus, Reuerendo & doctissimo patri fratri Didaco Stellae praedicatori egregio, salutem in Domino sempiternam. Cum nostra ex munere intersit Christianam rempublicam modis omnibus iuuare, & idcirco eos qui multum ei decoris & ornamenti sunt allaturi aut attulerunt fouere & ornare: te huiusmodi fauoribus & honoribus dignum arbitramur: quippe qui (vt testimonijs fide dignis comperi) Christianae republicae tua singulari eruditione non modicam operam attuleris, vt non solum in sacri Euangelij praeclearissimis ad concionem exhortationibus, quin etiam tribus voluminibus de seculi vanitate perfectis cum eximio quodam opere in sanctum Lucam etiam posteris magnum praestiteris emolumentum. Quapropter haec tibi virtute obedientiae praecipimus typis mandare, post castigationem & correctionem adeptamque facultate Senatus Regij: licentiamque pariter concedimus vt possis interesse vbicumque typis madabuntur, cum socio tibi grato ad libitum eligendo: adeundique Regiam (si opus fuerit) curiam, & quauis alia loca, quibus te interesse expedierit. Ad quorum omnium executionem Reuerendam patrem tuum ministrum omnesque alios quorum auxilio opus sit rogo, & si necessum est eis praecipio omnimodam tibi exhibeant facultatem & beneuolentiam. Vale in Domino eum pro nobis deprecaturus. Data Hispali, die xiiii Aprilis, Anno Domini. M. D. LXXIII.

Frater Christophorus qui supra, propria manu.

Approbatio doctissimi Patris F. Francisci à Caceres, instituti D. Francisci regularis obseruantiae, in sacra Theologia Doctoris, atque apud Inlytam Lusitanorum Vniuersitatem Coimbricensem cathedrae Scoti publici moderatoris.

EG hoc opus insigne quod vir eruditissimus & ecclesiastes egregius Didacus Stella in comunem totius reipublicae Christianae vtilitatem maxime autem eorum qui sacris concionibus sunt addicti, superioribus diebus produxit in lucem. Et dum (per lectores beneuolos) mea liceat interponere sententiam, ingenuè dicere possum: nullum videlicet id munus hactenus suscepisse quippe tam ingenti hominum applausu & acclamatione (absit inuidia verbo) publicae expectationi atque desiderio fecisse satis: eo potissime, quod scriptum per D. Lucam commentarij per paucos idemque maiori ex parte mutili & sanctorum patrum sententiarum aliorumque lucubrationibus atque ex propria officina insersis laboribus parum referti, imo & prorsus inuenirentur. Quo circa Didacus noster vir certe de litteris benemeritus, moribus & religione excultus, cum secum tacitus animaduertetet eos qui docti sunt aliorumve culturae necnon institutioni insudauerint, siderum instar promicatuos (iuxta Danielis vaticinium) sapienter decreuit, curas, studia, labores omnes in rempublicam Christianam illustri emolumento conferre. Etenim se suaque animum scilicet corpus tum ingenij vires ac demum fortunam (si in paupere monacho istiusmodi phrasis locum habet) Ecclesiae commodis vir vndique suscipiendus videtur deuouisse. Nam praeterquam quod inter Theologiae alumnos nobili loco semper est potius, & quotidianas praeterea praeclearissimas conciones in insignioribus Hispaniae locis erogare non destitit: ne sibi quicquam ad meriti consummationem deesse videretur hosce nobiles commentarios aggressus, tandem quorundam sui nominis studioforum precibus in vulgus edere curauit. Vbi & eruditione scater, allegorij, parcaissime virtutes, moresque hominum omnipharie conditionis instituit. Caterum ea est huius tempestatis deprauata quorundam hominum consuetudo (quae rabidos canes imitari quacumque attrigerint venenata salina insciant, vipereoque detractionis dente corrodunt) vt quantumuis ad sanctuarij pondus liberata, quantumque limata, quantumlibet ad amissum recognita: nisi forte ex seipso prodierint, vituperio dare ac damnare contendat: ac si vir multis nominibus Catholicus vel minimam hereseos, aut alicuius erroris suspitio nisve notam villo vnquam tempore subierit. Quapropter huiusmodi genimina serpentum procul abigentes, vos lectores candidi quibus sacra ad plebem habenda sunt conciones, hanc postremam in D. Lucam adictionem, nocturna diurnaque manu si versabitur, & rei vestrae totiusque populi Christiani commodis vehementer accrescent. Valeat, & proficere.

Data. 12.

INDEX AVTHORITATUM SACRÆ SCRIPTURÆ IN HOC OPERE EXPOSITARUM SPARSIM, SECUNDUM ORDINEM LIBRORUM VETERIS ac noui testamenti digestus.

Errata primi tomi castiganda.

Folio. 7. columna. 3. linea. 26. gratia iustus sit impius, lege. gratia impius sit iustus. fo. 16. co. 1. li. 32. signum euidenti-
 sumum & maxime amicitia. lege signum amicitia. fo. 34. co. 2. li. 6. non altissimo, lege non abique altissimo. ibid.
 co. 3. li. 24. occiderit. lege morti ira dederit. fo. 60. col. 3. li. 27. primogenitum. lege vnigenitum. fo. 99. co. 3. li. 18. ante finē
 signentis habuissent. l. signentis forsee. ita. col. 1. li. 18. ante si. constituerat. l. constituerant opera. fo. 134. co. 3. li. 14. per
 baptismum. l. per peccatum. fo. 136. co. 3. li. 21. Arphaxat genuit Sale. l. Cainam. Cainam genuit Sale. fo. 140. co. 4. lin. 4.
 ante fin. reiectus. l. reiectus. fo. 149. co. 4. li. 10. ante si. Christus. l. Christo. fo. 186. co. 4. li. 23. cōuerfatio. l. cōseruatio. f. 213.
 co. 2. li. 29. amicum. l. inimicū. f. 226. co. 1. li. 5. est opus. l. est qui facit opus. ibid. co. 1. lin. 16. illuminari. l. illuminari
 quomodo. f. 327. co. 2. li. 14. animæ curandæ qui. fo. 230. co. 2. li. 5. familias qui. l. familias si in ratione para
 bolæ & non contentæ significationis consideretur. f. 237. co. 4. lin. 26. Cain. l. Abel. ibidem. li. 16. bono opponitur. l. bono
 materialiter opponitur. ibid. li. eadem. Præ. cum alia vitia delendum vsque opponitur. fo. 253. co. 4. li. 2. vt misericordis.
 l. vt eximiam misericordiam. fo. 257. co. 3. li. 13. ante fin. deficient. l. deficient in. f. 263. co. 4. li. 26. & patrem. l. & patrem &
 præseruatore. ibid. li. 30. & dominum. l. & dominum & sanctificatore. f. 264. co. 2. lin. 19. prælati qui. l. prælati aliqui
 qui. f. 266. co. 1. li. 30. Nihil enim est q̄ magis delendum. ibid. li. 31. offendat quam beneficiorum. l. offendit beneficiorū,
 fo. 269. co. 2. li. 13. Nullo iudicio euidenti. l. iudicium. f. 271. co. 2. lin. 28. parabola quod. l. parabola quia erat su-
 per abundantioris auxiliij q̄. f. 276. col. 2. li. 13. immobilis. l. permanentes. f. 282. co. 1. li. 16. nihil est q̄ vique adeo. Delen-
 di. ibidem. li. 17. confirmet. l. confirmat. ibid. li. 18. subeundas quam recordatio. l. subeundas recordatio. ibid. li. 4. ante fin.
 nihil fecisset misericorditer. l. non carnis infirmitate declarasset. fo. 295. co. 2. li. 10. Ea dumptaxat ratione. l. ea ratione.
 fo. 302. co. 3. li. 18. meruerunt non. l. meruerunt de congruo non. f. 306. co. 2. li. 30. Deum præcipit tamen in. l. Deum & in.
 fo. 310. co. 1. li. 18. Trinitatis. l. deitatis. f. 321. co. 3. li. 19. Minime potest. l. difficile. f. 327. co. 2. li. 7. eradicare. l. frenare. f. 333.
 col. 1. lin. 6. adificia habere. l. adificia odio habere.

Errata secundi tomi.

Folio. 2. col. 4. li. 7. anget. l. facit. ibidem. li. 5. opere non admodum diuites. l. opere diuites. fo. 9. co. 4. li. 5. ante si. qui li-
 cet mali sint aliquando, finaliter tamē boni futuri sunt. Delendum. fo. 10. co. 1. li. 1. tantū. l. præcipue. fo. 25. co. 2. li. 18.
 ante si. adiunctum vero & accessorium. l. externa vero. fo. 27. co. 3. li. 25. æqualiter. l. non ita. ibid. col. 4. li. 17. posset Deo
 satisfacere. l. Deo satisfaceret. ibid. li. 20. ante fin. esse dominum. l. esse omnino dominum. fol. 29. col. 2. lin. 15. quod non
 fateri. l. quod semper. ibid. li. 16. obligat pro. l. obligat non pro. ibid. li. 17. fecit. l. fed. ibid. li. 16. ante fin. nō semper. l.
 non profemper. f. 32. co. 4. li. 18. nemo nisi. l. si quis. ibid. li. 23. id omne consequeris. l. id consequeris. fo. 33. co. 1. li. 23. latro
 nes magnates. l. latrones quidam magnates. ibid. li. 26. prætores. l. prætores quidam. f. 44. co. 1. li. 17. ante fin. infidelibus
 nec iustis cathecuminis licet Deum. l. infidelibus Deum. fo. 45. co. 4. li. 9. iuuet vel parum a diuicijs. l. iuuet vel ipse adiutoriū Dei
 non aduertat. l. iuuet nequam. fo. 48. co. 4. li. 5. ante si. peccatū incidis. l. peccatū veniale incidis. fo. 48. co. 3. li. 9. ten-
 tatione capitis. l. tentatione non capitis. ibid. co. 4. lin. 25. absoluta. l. ordinaria. ibid. l. ordinaria. absoluta. f. 66. co. 4.
 li. 10. nā necessario. l. nā aliquādo forte. fo. 68. co. 3. li. 2. omnibus. l. multis. ibid. li. 16. in ipso omnia alia. l. in ipso alia. f. 74.
 co. 3. li. 13. ante fin. modos quos. l. modos cōueniētiōes quos. fo. 81. co. 2. li. 18. postiuo nam. l. postiuo quo ad cotam
 nam. ibid. co. 4. li. 12. multos. l. aliquos. f. 82. co. 4. li. 8. qui perfecte erat laicus. l. qui erat laicus. fo. 83. co. 3. li. 10. iuuabat.
 l. iuuabant. fo. 84. co. 3. li. 14. peius. l. facilius decipit. ibid. li. 19. perniciōs sunt. l. occultantur. ibid. co. 4. li. 11. ante fin.
 sinagoga & modo corrupta est ecclesia secundum. l. sinagoga secundum. fo. 86. co. 1. li. 29. vt bonus. l. vt perfectus. fo. 87.
 co. 4. li. 19. non parauit hominibus sed demonibus. l. parauit demonibus. fo. 90. co. 4. li. 4. ante si. fide. l. fide viua. fol. 99.
 co. 1. li. 26. & eorum. l. superborum. fo. 111. co. 4. li. 28. elemosynam nunquā. l. elemosynam in statu gratia. fo. 104. co. 4.
 li. 6. de castitate interpretantur. l. de castitate in literali sensu interpretantur. fo. 114. co. 1. li. 18. vt semper talis. l. vt talis.
 ibid. li. 22. nisi semper infirmus. l. nisi firmus. fo. 121. co. 1. li. 15. & radicis extirpare. l. & frenare. fo. 123. co. 2. li. 28. nullus
 vellit. l. nullus fere vellit. fo. 128. co. 4. li. 26. praticam. l. prauam seu approbationis. ibid. li. 30. praticam. l. approba-
 tionis. fo. 143. co. 3. li. 7. ante fin. non inuitemus. l. non solum inuitemus. ibid. li. 6. Deum. Nam. l. Deum si ex charitate
 non fit. Nam. fo. 153. co. 1. li. 1. vitima animæ. l. minime. fo. 154. co. 2. li. 15. enim tam. l. enim aliqui eorū tam. ibid. co. 4. li. 17.
 ante si. aliter sit. l. aliter aliqui faciunt. fo. 155. co. 1. li. 16. ante fin. nō l. nes. fo. 156. co. 1. li. 28. sunt. l. snū. fo. 158. co. 3. li. 6. an-
 te fin. murmuraciones quanto. l. murmuraciones contēnentes quanto. fo. 161. co. 1. li. 20. a deo deirauerint illi qui. l. ali-
 qui. ibid. li. 20. oues angelos. l. oues in literali sensu angelos. ibid. co. 2. li. 21. hedo. l. agno. fo. 165. co. 4. li. 8. nihil enim
 deterius est quam. l. malum enim est. fo. 177. co. 2. lin. 14. ante fin. oculos naturales liberi. l. oculos liberi. ibid. li. 9. ante
 si. autem naturaliter per. l. autem per. ibid. li. 7. ante si. explicat naturalem Aperuit. l. explicat. Aperuit. fo. 179. co. 2.
 li. 25. meruit. l. consequitur. fo. 183. co. 2. li. 13. ante si. & amicitiam. l. & consuetudinem. ibid. li. 12. amicitiam & gratiam
 l. familiaritatem. ibid. li. 7. gratiam. l. familiaritatem. fo. 184. co. 3. li. 20. ante fin. diabolo sicut. l. diabolo præter super-
 bia sicut. fo. 187. co. 1. li. 16. ante fin. nunc prælati. l. nunc aliqui prælati. fo. 189. co. 2. lin. 8. quotiescunque. l. multoties. ibid.
 co. 3. li. 11. omnem vitam suam. l. partem vitæ suæ. fo. 191. co. 1. li. 4. ante fin. dispensatores non domine sunt. l. dispensatores
 sunt. fo. 214. co. 4. li. 23. ante fin. non credent. l. non credunt. nec mortuis credent. fo. 217. co. 3. li. 11. ante fin. Iosue. l. Achā.
 fo. 227. co. 3. li. 11. ingratos nullum. l. ingratos quia. omne peccatum ingratitude est. nullum. fo. 244. co. 2. li. 21. Christiani-
 non non. l. Christianum impium. ibid. co. 3. li. penultima. doctissimi. l. ditissimi. fo. 257. co. 2. li. 22. persecutionem eua-
 ngei. l. persecutionem aliquando euangeli. fo. 263. col. 2. li. 20. ante si. impellit. l. monet. ibid. co. 3. li. 26. cognouerat.
 l. tra. tauerat. fo. 271. co. 1. li. 15. ante si. negatiuis. l. affirmatiuis. fo. 285. col. 1. li. 18. genus homi. l. genus aliquando homi.
 fo. 289. co. 4. li. 12. Hieronymi. l. Hieronymi. fo. 290. co. 4. li. 17. ceciderunt. l. ceciderunt. fo. 295. co. 2. lin. 5. ante si. nō.
 l. vix. fo. 306. co. 3. li. 2. quandoquidem omnium. l. quandoquidem non omnium. fo. 323. pag. 2. lin. 14. ante si. ita arbores.
 lita pie credi potest q̄ arbores. fo. 333. col. 3. li. 8. nihil posset imprimere. l. nihil imprimere. fo. 370. col. 2. li. 21. ante fin.
 ventos. l. exiit. fo. 244. col. 2. li. 14. inordinate. l. nimis.

FINIS.

¶ Genes.

Cap. 1. Spiritus domini ferebatur super aquas
 10 mo. 2. folio. 4. 1. columna. 3.
 Factum est vespere & mane dies vnus. to. 1. fol.
 6. col. 4.
 Benedictusq; eis dicens. Crescite & multiplica-
 mini. tom. 2. fol. 21. col. 2.
 Requieuit ab omni opere quod parauit. tom. 2.
 fol. 17. col. 1.
 Vidit Deus cuncta que fecerat & erant valde
 bona. tom. 2. fol. 10. 4. col. 2.
 Producauit aque reptile. to. 2. fo. 298. col. 3.
 2 Ex omni ligno paradisi comede. t. 1. fo. 179. col. 1.
 Lignum erat in medio paradisi. to. 1. fo. 107. col. 1.
 Eo quod mare esset cunctorum vinentium. to. 1.
 fol. 62. col. 2.
 De ligno scientia boni & mali ne comedas. to.
 mo. 2. fol. 54. col. 4.
 3 Ne forte moriamur. tom. 2. fol. 117. col. 4.
 Deambulabat ad atram post meridiem. tom. 2.
 fol. 15. col. 2.
 Apertis sunt oculi eorum. to. 2. fo. 315. col. 2.
 Adam vbi est? tom. 2. fol. 132. col. 4.
 Maledictus inter omnia animantia. to. 1. fol.
 37. col. 3. & tom. 2. fol. 236. col. 3.
 Super peccatum tuum grauior. tom. 2. fol. 15. col. 3.
 & fol. 31. col. 3.
 Inimicitias ponam inter semen tuum & semē
 illius. tom. 1. fol. 57. col. 1.
 Quis indicauit tibi quod nudus esses? tom. 2. fo.
 131. col. 4.
 Maledictus in opere tuo. tom. 2. fol. 283. col. 1.
 In sudore vultus tui vesceris pane tuo. tomo. 2.
 fol. 22. col. 4.
 Emisit Deus Adam de paradiso voluptatis. to-
 mo. 1. fol. 257. col. 1.
 4 Respexit dominus ad Abel & ad numerum eius
 tom. 1. fol. 43. col. 1.
 Omnis qui inuenerit me occides me. to. 1. fo. 26.
 column. 1.
 Omnis qui occiderit Cain septuplum punietur.
 tomo. 2. fol. 502. col. 2.
 Maior est iniquitas mea quam vt veniam me-
 rear. to. 1. fo. 84. col. 3.

Posuitque dominus signum in Cain. tom. 1. fol.
 32. columna. 1.
 Egredius a facie domini habitauit profugus. to-
 mo. 1. fol. 276. col. 1.
 Vxorē Lamec audite. occidi virum in vulnere
 meum. tom. 1. fo. 209. col. 1.
 6 Bitumine linies arcam intrinsecus & extrin-
 secus. tom. 1. fol. 9. col. 1.
 9 Tuigilans de somno Noe cum didicisset. to. 2.
 fo. 318. col. 2.
 10 Robustus erat venator coram domino. tom. 1.
 fol. 7. col. 2.
 12 Et animas quas fecerant in Aram. tomo. 1. fo.
 314. col. 4.
 Facta est fames super terram. to. 1. fo. 327. col. 1.
 13 Erat Abraham dives valde. to. 2. fol. 248. col. 1.
 Sodomitæ pessimi erant. & peccatores coram do-
 mino. tom. 1. fo. 7. col. 2.
 15 Respice cæli & numerus stellarum. to. 2. fo. 44. c. 4.
 Descenderunt volucres super cadauera & abi-
 gebat eas. tom. 2. fol. 50. col. 1.
 Nondum completa sunt iniquitates Amorrhœo-
 rum. tom. 1. fol. 84. col. 3.
 17 Erit pactum meum in carne vestra in sæculis
 æternum. tom. 1. fol. 23. col. 3.
 18 Apparuit dominus Abraham sedenti in ostio
 tabernaculi. tom. 1. fol. 9. col. 2.
 Si inuenero Sodomitæ quinquaginta iustos in me-
 dio ciuitatis. tom. 1. fo. 107. col. 1.
 19 Ne respicias post tergum. tomo. 1. fol. 25. col. 4.
 Versa est vxor Lot in statuam salis. to. 2. fol. 12.
 col. 2 & fol. 68. col. 4.
 Ingressa est maior dormiuitque cum patre. tom.
 2. fol. 136. col. 2.
 21 Vidit Sara silium suum ludentē cum Ismaele.
 tom. 1. fol. 205. col. 1.
 22 Cūque alligasset siliū suum. to. 2. fol. 21. col. 2.
 Quia fecisti hanc rem & non peperecisti filio tuo
 tom. 1. fol. 228. col. 2. & tom. 2. fol. 237. col. 3.
 Nunc cognouit quod timeas Deum. to. 2. fol. 55.
 columna. 1.
 Possidebit semen tuum portas inimicorum tuo-
 rum. tomo. 1. fol. 57. columna. 3. & fol. 320. co-
 lumn. 1.
 23 Benedictus dominus domino meo. t. 1. fo. 92. co. 1.
 2. 4. Dedat

INDEX.

- 24 Dedit in aures aureas & armillas. t. 2. f. 12. c. 1
 Vis ire cum nomine israhel. tom. 1. fo. 324. col. 2.
- Descendit Rebecca de camelo. tom. 1. fo. 67. col. 3.
- 25 Abraham filius concubinarum largitus est mu-
 nera. tom. 1. fo. 111. col. 1.
- Porrexit Rebecca ut confunderet dominum. to-
 mo. 1. fo. 312. col. 2.
- Plantat heras tenebat manus. to. 2. fo. 280. col. 4.
- Oravit Isaac pro uxore sua sterili. to. 2. f. 51. c. 4.
- 26 Vidit Isaacem cum Rebecca uxore sua. tom. 1.
 fo. 205. col. 1.
- 27 Benedixit Isaac filium suum Jacob. to. 1. fo. 23.
 col. 4 & fo. 77. col. 2. & fo. 98. col. 1.
- Dixit ad Esau. De pinguedine terre & de ro-
 re celi. tom. 1. fo. 93. col. 3.
- 28 Vidit Deus humilitatem meam. tom. 1. fo. 42.
 colum. 3.
- 29 Servivit Jacob septem annis pro Lia. tomo. 2.
 fo. 147. col. 2.
- Laban dedit Jacob filiam Lia. to. 1. fo. 48. col. 1.
- 30 Ingrederet ad illam & edificabor. to. 1. fo. 3. col. 2.
- Tollens Jacob virgas populeas & amygdalinas.
 tom. 1. fo. 27. col. 3.
- Pepererunt onces maculosa & varia. tom. 1. fo.
 221. col. 4.
- 31 Rachel uxor est idola patris sui. t. 1. f. 18. c. 1.
- Tumensque Jacob cum iugro ait. Quam ob cul-
 pam. tom. 1. fo. 18. col. 2.
- 32 Lucebatur vir cum eo usque late. tom. 2. fo.
 99. col. 4.
- Non dimittam te nisi benedixeris mihi. tom. 1.
 fo. 87. col. 3.
- Vocaberis Israel. tom. 2. fo. 262. col. 1.
- 33 Adoravit Jacob Esau prorsus in terra. tomo. 2.
 fo. 206. col. 3.
- 34 Assensit sunt omnes circumcisi cunctis mari-
 bus. tom. 1. fo. 312. col. 2.
- 37 Vidit per fannium Solem & lunam & stel-
 las undecim. tom. 2. fo. 255. col. 3.
- 38 Zaram misit prius manu. to. 1. fo. 128. col. 2.
- 39 Benedixit dominus domui Aegyptij. tomo. 1.
 fo. 93. col. 1.
- 40 Memento mei dum bene tibi fuerit. tomo. 1.
 fo. 24. col. 2.
- 42 Iussit Ioseph ut reponeret pecunias in sacca-
 lis. tom. 2. fo. 289. col. 3.
- Portantes frumenta in asinis profecti sunt. to. 1.
 fo. 327. col. 2.
- 43 Peccati reus ero omni tempore. si non adduxe-
 ro eum tibi. tom. 1. fo. 61. col. 2.
- 47 Dies peregrinationis vite meae centum triginti
 annorum sunt. tom. 2. fo. 24. col. 4.
- 48 Posuit Jacob dexteram super caput Ephraim
 commutans manus. tom. 2. fo. 215. col. 4.
- 49 Accubisti ut leo & ut catulus leonis. tom. 2.
 fo. 213. col. 3.
- Non auferetur sceptrum de tribu Iuda. tom. 2.
 fo. 1. col. 1.
- Dam coluber in via. & cerastes in semita. tom.
 fo. 118. col. 3.

¶ Exodus.

- 1 Edificavit illis dominus domos. to. 1. fo. 21. col. 2.
- 3 Ego sum Deus Abraham Deus Isaac & Deus
 Jacob. tom. 2. fo. 299. col. 4.
- Quis est misit me ad vos. tom. 1. fo. 5. col. 1.
- 4 Projecit virgam in terra & conuersa est incolu-
 brum. tom. 2. fo. 233. col. 3.
- 5 Non do vobis paleas. tom. 1. fo. 29. col. 2.
- Va. atis ocio tom. 1. fo. 39. col. 3.
- Dispersus est populus ad colligendum paleas. to-
 mo. 2. fo. 65. col. 1.
- 7 Constituite Deum Pharaonis. to. 2. fo. 248. col. 4.
- Tulit Aayon virgam & versa est in colubrum
 tom. 1. fo. 131. col. 2. & to. 2. fo. 119. col. 3.
- 8 Constitue tempus ut abigantur ranae. Respon-
 dit. Cras. tom. 1. fo. 75. col. 4.
- Veni musta grauisima in domo Pharaonis post
 cimphes. to. 1. fo. 132. col. 2. & to. 2. fo. 340. c. 4.
- Abominaciones Aegyptiorum immolabimus Deo
 nostro. tom. 1. fo. 312. col. 4.
- 10 Nec vagula remanebit. tom. 2. fo. 68. col. 3. &
 fo. 26. col. 3.
- 11 A primogenito pharaonis qui sedet in solio. to-
 mo. 1. fo. 27. col. 1.
- 12 Mensis iste primus erit in mensibus anni. to. 2.
 fo. 315. col. 2.
- Erit autem agnus absq. macula. t. 2. fo. 105. col. 3.
- Azymos panes cum lactucis agrestibus. tomo. 1.
 fo. 10. col. 2.
- Neq. os illius confringetis. t. 1. fo. 15. col. 3.
- Cum viderit sanguinem in super liminari. to. 1. fo.
 311. col. 3.
- Petierunt ab Aegyptijs vasa argentea & aurea.
 tom. 1. fo. 214. col. 3. & to. 2. fo. 2. col. 2.
- 14 Viderunt Aegyptios post se & timuerunt. to. 2.
 fo. 251. col. 2.
- Erat nubes tenebrosa illuminans noctem. tom. 1.
 fo. 89. col. 2.
- Cum misisset lignum in aquas Marath in dulcedi-
 nem verse sunt. to. 1. fo. 29. col. 2.
- 18 Prouide de omni plebe viros sapientes & time-
 tes Deum. to. 2. fo. 13. col. 1. & to. 233. col. 2.
- 19 Non accedat populus ad radices montis. to. 2.
 fo. 306. col. 4.

INDEX.

- 27 Memento ut diem sabbathi sanctifices. to. 2. fo. 316.
 columna. 1.
- Honora patrem & matrem tuam ut sis longeuus su-
 per terram. to. 2. fo. 142. col. 3.
- Non furum facies. non concupisces rem proximi tui.
 to. 2. f. 148. col. 1.
- Altare terreum facietis mihi. tomo. 2. folio. 303.
 columna. 2.
- Non leuabis culturam super eo. tomo. 2. folio. 372.
 columna. 3.
- 21 Seruus nolens libertatem maneat seruus in secu-
 lum. to. 1. fo. 28. col. 3.
- Vendendi non habebit potestatem eo quod spreue-
 rit eam. to. 1. fo. 30. col. 3.
- 22 Omnem viduam & pupillum non affligetis. to. 1.
 fo. 32. columna. 1.
- 23 Tribus vicibus per singulos annos festa celebra-
 ris. to. 1. fo. 101. col. 1.
- Non inbibis cum eis sedus. tom. 2. fo. 160. col. 1.
- 24 Sub pedibus eius quasi opus lapidis sapphyrini. to.
 2. fo. 232. col. 3. & 9. col. 4.
- Septimo die vocavit eum de medio caliginis. to. 1.
 fo. 9. col. 2.
- Dimidiat partem sanguinis misit in crateras. to. 2.
 fo. 329. col. 4.
- 25 Facies propiciatorium de auro mundissimo. tom. 2.
 fo. 257. columna. 2.
- Duos Cherubim aureos & productiles facies. tomo. 2.
 f. 264. columna. 2.
- Respiciantq. se mutuo versis vultibus. to. 1. fo. 291.
 columna. 4.
- 26 Facies saga cilicina ad operiendum teetum taber-
 naculis. to. 2. fo. 39. columna. 3.
- 28 Ad pedes tunica per circuitum mala punica facies.
 to. 3. fo. 102. col. 1. & to. 2. fo. 326. col. 4.
- Mixtis in medio tintinabulis. to. 1. fo. 116. col. 2.
- 32 Hi sunt dii tui Israel qui te eduxerunt. to. 2. f. 352.
 columna. 2.
- Projecit de manu tabulas & confregit eas. tomo. 1.
 f. 331. col. 3.
- Quid fecit tibi populus iste ut induceres. t. 1. f. 231.
 columna. 4.
- Communuit vitulum & dedit ex eo potum. to. 2. f. 67.
 columna. 1.
- 40 Oleo unges tabernaculum. to. 2. fo. 33. col. 3.
- 2 Nec quicquam fermenti ac mellis adolebitur. to. 1.
 fo. 108. col. 3. & to. 2. fo. 295. col. 3.
- 3 Offerent domino adipem & quicquid pinguedinis.
 to. 2. fo. 50. col. 3.
- 6 Ignis in altari meo semper ardebit. quem nutriet
 sacerdos. to. 1. fo. 211. col. 1.
- 7 Ista est lex holocausti & sacrificij pro peccato. to. 1.
 fo. 160. col. 4.
- 8 Induit eum tunica Hyacinthina de super humeralis
 to. 1. f. 273. col. 1.
- Vitulum cum pelle & carnibus cremans extra ca-
 stram. to. 2. fo. 66. col. 4.
- Tolle Aaron cum filiis suis & congregabis cetum
 Israel. to. 2. fo. 308. col. 2.
- 11 Cygnum ne comedatis. to. 2. fo. 295. col. 2.
- 12 Mulier si suscepto semine peperit masculum. to. 1.
 f. 83. columna. 1.
- Omne masculinum adaperiens vuluam. to. 2. f. 84.
 columna. 2.
- 13 Quando vero caro viuens in eo apparuerit. to. 1.
 fo. 8. columna. 1.
- Caput nudum. os veste contectum. to. 1. fo. 162. col. 4.
- 14 Offerat passerem pro peccato. to. 1. f. 84. col. 3.
- 21 Si gibbus non accedet offerre hostias domino. to. 2.
 fo. 246. col. 1.
- 24 Qui maledixerit Deo portabit peccatum suum. to. 1.
 fo. 61. col. 1.
- 27 Animal immundum immolari domino non potest.
 to. 1. fo. 226. col. 1.

¶ Numeri.

- 10 Si semel tubas clangueris venient ad te capita. t. 2.
 fo. 181. col. 4.
- 11 Congrega mihi septuaginta quos tu nosti quod se-
 nes sint. to. 1. f. 167. col. 2.
- 14 Tentauerunt me iam per decem vices. to. 2. f. 167.
 columna. 2.
- 15 Lapidatus est qui ligna in sabbatho colligebat. t. 1.
 fo. 30. col. 2.
- 16 Ut omnis globus stet contra dium. to. 2. fo. 14. col. 2.
- Tollat thuribula producatque ea in laminas. to. 1.
 fo. 16. col. 1. & to. 2. fo. 120. col. 1.
- 19 Vas sine oprimento immundum erit. tom. 1. f. 305.
 col. 3. & to. 2. fo. 124. col. 3.
- 20 Nuncios misit Israel ad Edon dicens. velociter tra-
 siemus. to. 1. fo. 198. col. 3.
- 21 Cum filij Israel a serpentibus essent vulnerati in-
 tuebantur serpentem aeneum. to. 1. fo. 166. col. 2.
- 27 Omnis estimatio scelo sanctuarij ponderabitur. t. 1.
 fo. 202. col. 2.
- 34 Plaga autem occidentalis a mari magno incipiet.
 to. 2. fo. 117. col. 1.

Leuiticus.

- 1 Detracta pelle animal offeratur. t. 1. f. 148. col. 4.
 & to. 2. fo. 84. col. 2.
- Retorto ad collum capite turtur. to. 1. fo. 3. col. 3.
- Plumas proiciet prope altare ad orientalem pla-
 gam. to. 1. f. 230. col. 1.

Deuteronomium.

- 6 Deus Deus tuus, Deus vrus est. t. f. 276 col. 1.
- 8 Non in solo pane vivit homo. t. f. 145 col. 3.
- 10 Intravit Iacob in Aegyptum cum septuaginta animabus. t. f. 188 col. 4.
- Tribus levi non dedit possessionem, quia dominus est possessio eius. t. f. 33 col. 4.
- 13 Tentat Deus ut sciat an diligatis eum. t. f. 55, columna 1.
- 15 Precepit Deus ne tenderent primogenita ovium. t. f. 237 col. 3.
- 17 In ore duorum vel trium fiat omne verum. t. f. 4 columna 3.
- 21 Rede ab ancilla vngulas & capillos. tomo. 2. f. 85. columna 1.
- 22 Non facies vestem ex lino lanae contextam. to. 2. f. 24 columna 3.
- 23 Non conerabis viri tuo ad ysuram sed alieno. t. f. 214. columna 3.
- 24 Det illi libellum repudij. to. 2. f. 201. col. 4.
- 25 Eduxit mel de petra. t. f. 10. col. 1. & t. f. 235. c. i. Ipsi me irritauerunt in his qui non sunt dii. t. f. 5. columna 3.

Iosue.

- 9 Gabaonites habentes calciamens per antiqua. to. 1. f. 260. col. 2.
- Induti veteribus vestimentis. to. 2. f. 131. col. 2. & f. 234. col. 3.
- 10 Suspendit quinque reges super quinque stipites. to. 2. f. 104. col. 4.
- Non poteritis servire Deo. to. 1. f. 221. col. 3.

Iudicum.

- 4 Iael dedit Sisare lac. t. f. 297. col. 2.
- 7 Lagenas frangentes vicerunt Madian. t. f. 224. columna 4.
- 9 Ramos de arboribus precedentes sequebantur ducentos. t. f. 314. col. 1.
- 12 Sepultus est in vrbibus Galaad. t. f. 352. col. 1.
- Obsecro ut me transire permittas. to. 1. f. 130. col. 2.
- 14 Examen apum erat in ore leonis, ac fuit mellis. to. 1. f. 14. col. 1.
- 18 Filij Dan invenerunt vrbem Lais vacantem. to. 2. f. 66. columna 2.

Ruth.

- 2. De vestris manipulis proficere ex industria. tomo. 2. f. 28. col. 1.
- 3. Extende pallium tuum super ancillam tuam. tomo. 1. f. 30. col. 1.
- 4. Qui edificaverunt domum Israel. to. 1. f. 21. col. 2.

Primus Regum.

- 2. Donec sterilis peperit plurimos. to. 2. f. 302. col. 2.

- Sublimabit cornu Christi sui. to. 1. f. 102. col. 4.
- 5 Inhenerunt Dagō truncum coram arca. to. 2. f. 197. columna 1.
- 6 Vacca ducebant arcam domini in Bethsamis. to. 2. f. 20. columna 1.
- Percussit dominus septuaginta viros, & quinquaginta millia. to. 2. f. 21. col. 1.
- 9 Nunquid non filius Gemini ego sum. to. 2. f. 99. columna 3.
- 15 Destruere Amalec, non parces oculis tuis ovis, nec boui. t. f. 97. col. 2.
- 16 Spiritus domini malus exagitabat Saul. t. f. 55. columna 4.
- 21 Si quis quiescit animam meam quæret & animam tuam. to. 1. f. 314. col. 4.
- 25 Suscipe hæc benedictionem de manu ancille tue. to. 1. f. 25. col. 4.
- 26 Dormiebat Saul habens scyphum & astam ad caput. to. 2. f. 109. col. 3.
- 28 Posui animam meam in manu tua. t. f. 55. col. 3.
- 30. Aequa pars erit descendentibus ad prælium. t. 2. f. 37. col. 1.

Secundus Regum.

- 2 Surgant pueri, & ludant coram nobis. to. 1. f. 205. columna 1.
- 6 Michol non sunt mari filij. to. 1. f. 238. col. 1.
- 7 Domum edificabit tibi. to. 1. f. 31. col. 2.
- 9 Remansit ne aliquis de domo Saul ut faciam cum eo misericordiam domini. to. 2. f. 255. col. 4.
- 10 Præcidit vestes & dimidiam partem barbe, & dimisit eos. to. 1. f. 201. col. 3.
- Manete in Hierico, donec crescat barba vestra. t. f. 8. col. 2.
- 12 Dixit Nathan ad David. Duo homines erant in civitate una. to. 1. f. 253. col. 4.
- Dominus transtulit peccatum tuum a te. Perunt a man. to. 1. f. 63. col. 3. & f. 84. col. 2.
- Obside civitatem & cape eam. tomo. 1. f. 73. col. 3.
- 14 Omnes morimur, & quasi aquæ dilabimur in terram. to. 1. f. 189. col. 4. & f. 210. col. 4.
- Renersus est Absalon, & faciem regis non vidit. to. 2. f. 207. col. 2.
- 21 Michol genuit quinque filios ex Hadrieli. to. 1. f. 138. columna 3.

Tertius Regum.

- 3 Nec mihi nec tibi, sed dividatur. tomo. 2. f. 138. columna 4.
- 6 In templo erant duo altaria, alterum æneum, & alterum aureum. to. 1. f. 24. col. 4.
- 12 Posuit Ieroboam duos vitulos aureos. to. 1. f. 30. columna 1.
- 25 Excepto sermone Vrie. Athai. to. 1. f. 33. col. 5.

- 17 Precepi mulieri viduis ut pascat te. to. 1. f. 154. col. 3. & to. 2. f. 194. col. 4.
- Cornu deterebat ei panem & carnes. to. 2. f. 13. columna 4.
- 18 Cecidit ignis & voravit holocaustum. to. 2. f. 56. columna 3.
- Rephice transivit mare, ascendit nubecula & venit pluvia. to. 2. f. 117. col. 1.
- 21 Benedixit Deo & Regi. to. 1. f. 93. col. 1.

Quartus Regum.

- 2 Afferte vas novum & mictite in illud. sal. tomo. 2. f. 153. col. 3.
- 4 Illi offerrebant vasa & illa infundebar. to. 1. f. 24. col. 2. & to. 2. f. 101. col. 2. & f. 194. col. 1.
- In medio populi mei ego habitabo. to. 1. f. 137. col. 6.
- Accinge lumbos tuos & tolle baculum meum. t. 2. f. 104. col. 3.
- Mors in ollis, At ille. Afferte farinam. t. 2. f. 27. columna 2.
- 5 Vade & lavare septies in Jordane. to. 1. folio 155. columna 2.
- 10 Nunquid est cor tuum rectum, sicut cor meum cum corde tuo. to. 1. f. 224. col. 2.
- 13 Posuit Elieus manus super manus regis Ious. to. 1. f. 43. col. 2. & to. 2. f. 210. col. 1.
- 17 Cepit cadere super filios Israel. to. 1. f. 275. col. 4.

Secundus Paralipomenon.

- 9 Magnificatus est Salomō super omnes reges terræ. to. 1. f. 62. col. 2.

Esdre.

- 7 Detis argenti talenta centum, & usque ad crumenam, & scilicet vero absque mensura. t. 2. f. 155. col. 4.

Neemia.

- 4 Altare manu faciebant opus, & altera gladium tenebant. to. 2. f. 79. col. 1.

Tobie.

- 2 Callida sterora hirundinum inciderunt super oculos eius. to. 2. f. 167. col. 3.
- 6 Lavabat pedes eius in flumine Tigri. to. 1. f. 147. columna 1.
- Exierat piscem, & repone tibi cor eius & fel & iecur. t. f. 103. col. 4. & f. 141. col. 4.
- 12 Quia acceptus eras Deo necesse fuit ut tataro probares te. to. 1. f. 140. col. 4.

Iudith.

- 17 Præ-

- 13 In manu femine percussit illud dominus. tomo. 1. f. 3. col. 1.

Hester.

- 6 Inset affervi historias priorum temporum. to. 2. f. 24. columna 2.
- 14 Non tradas regnum tuum his qui non sunt. to. 1. f. 5. columna 3.

Iob.

- Ne forte peccaverint filij mei & benedixerint Deo. to. 1. f. 93. col. 1.
- Nisi in faciem benedixit tibi. t. f. 93. col. 1.
- Nunquid Iob frustratimet Deum. t. f. 202. col. 3.
- Surrexit Iob & scidit vestimenta sua. to. 2. f. 139. columna 3.
- 2 Anima eius servata. t. 2. f. 231. col. 3.
- Benedic Deo & moyere. to. 1. f. 93. col. 1.
- Commonisti me, ut affligerem eum frustra. tomo. 2. f. 55. col. 4.
- 3 Qui ponit humiles in sublime. t. f. 42. col. 3.
- 6 Qui timet pruinam veniet super eum nix. tomo. 1. f. 11. col. 2.
- Fratres mei præterierunt me sicut torrens. tomo. 2. f. 48. col. 3.
- 7 Quid est homo quia magnificas eum aut apponis. to. 1. f. 16. col. 3.
- 9 Si iustificare me volueris os meum condemnabit me. t. f. 250. col. 2.
- Dies mei velociter fuerunt cursore. t. 1. f. 5. col. 4.
- Verebar opera mea nesciens quoniam parceres delinquentis. to. 1. f. 15. col. 4.
- 12 Lampas contempta apud cogitationes divinum. t. 1. f. 114. col. 4.
- 14 Homo tuzit velut umbra. to. 1. f. 5. col. 4.
- Expecto donec veniat immutatio mea. to. 2. f. 320. columna 1.
- 15 Qui bibit iniquitate quasi aqua. t. f. 252. col. 1.
- 19 Quis mihi det ut scribantur stilo ferreo & sculptentur. t. f. 359. col. 4.
- 20 Ossu impij implebuntur vitij adolescentie eius, & cum ipso in pulvere dormiet. to. 1. f. 235. col. 3.
- Cum dulce fuerit in ore eius malum abscondet illud. t. 2. f. 153. col. 2.
- 21 Ducunt in bonis dies suos & in puncto in infernum descendunt. t. 2. f. 18. col. 3.
- 24 Sicut summitates spicarum conterentur. t. 2. f. 42. columna 2.
- 31 S. osculatus sum manum meam ore meo. t. 2. f. 237. columna 1.
- Si gavisus sum ad ruinam eius qui me oderat. t. 2. f. 120. col. 1.
- 38 Nunquid ingressus es thesauros ninis. t. 2. f. 6. c. 1.
- 39 Pena struthionis similis est Hederij. t. 2. f. 84. c. 2.

ce absorbebit flunium & non mirabitur, to. 2. 71 col. 1.
 ulus meus videt te, idcirco ipse me reprebendo fo. 33. col. 1.
 vinus benedixit novissimis lob magis quã prim o eius to. 1. fo. 23. col. 4.

¶ Psalmorum.

abedya pestilentia non sedit, tom. 1. fol. 180. 2. & to. 2. f. 119. col. 4.
 eris tanquam lignum quod plantatum est secus rivus aquarum to. 1. f. 310. col. 4.
 n resurgens in iudicio, to. 2. fo. 144. col. 2. fo. 319. col. 3.
 luerunt reges terra & principes conuenerunt unum, to. 2. fo. 352. col. 2.
 hodie genis te. to. 2. f. 80. co. 2.
 nine quid multiplicati sunt qui tribulant me. 2. fo. 123. col. 1.
 oniam tu percussisti omnes aduersantes mihi causa to. 1. fo. 157. col. 2.
 lii hominum usque quo graui corde tom. 1. f. 111. vna. 3.
 lri dicunt quis offendit nobis bona, to. 1. fo. 212. vna. 4.
 ulchrius patens est guttur eorum to. 2. fol. 224. 3. & fol. 265. col. 1.
 ore insantium & lactentium perfecisti laudẽ. fo. 278. col. 4.
 mici defecerunt frama in sinem, tom. 1. fol. 4. vna. 3.
 genum igne examinatum purgatum septupli. fo. 302. columna. 2.
 ut ingreditur sine macula & operatur iustitia. f. 281. col. 4.
 absconditis tuis adimpletus est venter eorum. 1. fo. 23. col. 2.
 is a facie eius excarsit, carbones succensi sunt ab to. 1. f. 273. col. 2.
 n sancto sanctus eris, & cum peruersa peruerbe to. 2. fo. 361. col. 3.
 oniam videbo celos tuos opera digitorum tuo u to. 1. f. 45. co. 3. & to. 2. f. 63. co. 4.
 oc cultis meis munda me domine, & ab alienis ce to. 1. f. 63. col. 3.
 o sum vermis & non homo approprium homini f. 322. co. 2. & to. 2. f. 346. col. 1.
 vinus regit me & nihil mihi deerit. to. 2. fol. 7. vna. 3.
 is ascendet in montem domini, aut quis stabit, c. innocens manibus. to. 2. fol. 229. column. 2. &

tom. 2. fol. 189. col. 1. & fol. 298. columna. 4.
 Qui non accepit in vana animam suam. to. 1. fo. 83. columna. 3.
 24 De necessitatibus meis erue me. 2. f. 21. col. 4. & f. 205. col. 2.
 25 Proba me Deus & tenta me, vire venes meos. to. 2. fol. 47. col. 4.
 28 Vox domini in magnificentia t. 2. fo. 28. col. 2.
 29 Quia utilitas in sanguine meo dum descendero in corruptionem. 2. f. 158. col. 4.
 31 Dixi confitebor aduersum, & c. Et tu remisisti t. 2. f. 251. col. 2.
 Quoniam tacui inueterauerunt ossa mea dum clamarem t. 2. f. 557. col. 3.
 32 De celo respexit dominus vidit omnes filios hominum. t. 1. f. 2. co. 4. & t. 2. f. 223. col. 4.
 33 Accedite ad eum & illuminamini. 2. f. 42. co. 3.
 Prohibe linguam tuam a malo. tomo. 2. folio. 160. columna. 3.
 34 Cũ mihi molesti essent, induebar cilicio. t. 1. f. 284. columna. 1.
 35 Cor meum dereliquit me. to. 2. f. 103. co. 4.
 Misericordia domini plena est terra. to. 1. fol. 216. columna. 1.
 37 Corrupte sunt cicatrices mea a facie insipientia mea t. 2. f. 258. col. 1.
 Dereliquit me virtus mea, & lumen, & c. tom. 2. fo. 187. col. 4.
 38 Substantia mea quasi nihilum coram te t. 2. f. 316. columna. 1.
 In imagine petra transiit homo t. 1. f. 5. co. 4. & f. 76. columna. 2.
 Obmutui & attendi quoniam tu fecisti. to. 1. f. 110. columna. 1.
 39 Pauper sum & mendicus to. 1. f. 332. col. 3.
 41 Fuerunt mihi lachryme meae panes, & c. t. 1. f. 108. columna. 4.
 44 Diffusa est gratia in labiis tuis. t. 1. f. 24. co. 3.
 Intende prospere procede & regna. tomo. 2. fol. 45. columna. 1.
 Propterea vixit te Deus Deus tuus oleo latitiae. to mo. 1. f. 4. col. 2.
 Omnis gloria filiae regis ab intus. to. 1. f. 7. col. 2. & to. 2. f. 25. col. 3. & f. 312. col. 4.
 47 Latera aquilonis ciuitas regis magni, to. 1. fo. 49. columna. 2.
 48 Homo cum in honore esset & non intellexit, comparatus est. tom. 1. fo. 121. col. 2. & tomo. 2. fol. 280. columna. 1.
 Mors depascet eos to. 2. f. 319. col. 2.
 49 Lingua tua concinnabat delos to. 2. fo. 24. col. 3.
 50 Amplius lana me ab iniquitate mea. to. 1. f. 255. columna. 4.

Peccatum meum contra me est semper, to. 1. f. 256. co. 4. & to. 2. f. 274. col. 3.
 Tibi soli peccavi, & malum corã te feci, 2. 255. col. 4. & to. 2. f. 179. col. 3.
 Ut iustificeris in sermionibus tuis, & vincas cũ in dicaris t. 1. f. 7. co. 1. & 271. col. 1.
 Cor mundum creauit me Deus. t. 2. f. 70. co. 2.
 Benigne fac in bona voluntate tua Sion, vt edificetur muri Hierusalem t. 1. f. 208. col. 1.
 51 Quid gloriaris in malitia qui potens es in iniqui tate, t. 1. f. 248. col. 2.
 56 Lingua eorum & labius acutus to. 2. f. 35. col. 2.
 58 Sicut a sp̃s obturauit aures suas, tomo. 2. fol. 277. columna. 2.
 Fortitudo linem meam ad te custodiam to. 2. fol. 83. columna. 1.
 Deus meus, misericordia eius prauentiet me. to. 2. fo. 18. col. 2.
 59 Deditur meruentibus te significationem, vt fugiat. to. 2. f. 211. col. 2.
 Da nobis auxilium de tribulatione, & vana salua hominum to. 1. f. 57. col. 4.
 61 Mendaces filij hominum in stateris. to. 1. f. 249. co. 1. & t. 2. f. 69. col. 1.
 62 Benedicat nos Deus Deus noster, t. 2. f. 276. co. 1.
 63 Accede homo ad cor altũ, & exaltabitur Deus. to. 1. f. 40. col. 4.
 Sagitta paruulorum facte sunt plagae eorum. to. 1. f. 188. co. 2. & to. 2. f. 149. col. 1.
 67 Lingua canum tuorum ex inimicis ab ipso tom. 1. fo. 130. columna. 4.
 Exurgat Deus & dissipetur, & c. t. 1. f. 176. co. 1.
 68 Saluum me fac Deus quoniam intrauerunt aqua usque ad animam meam t. 1. f. 79. co. 2. & f. 2. 43. co. 1. & to. 2. f. 193. col. 3.
 Obscurentur oculi eorum ne videant, & dorsum eorum semper incurat. t. 1. f. 259. col. 2.
 Quoniam propter te sustinui opprobium, t. 1. f. 201. columna. 4.
 71 Orietur in diebus eius iustitia & abundantia pacis to. 1. f. 118. columna. 1.
 Descendit sicut pluuia in vellus t. 1. f. 32. co. 3.
 72 Zelauit super iniquos pacem peccatorum videt. t. 1. f. 61. col. 4.
 Pedes mei pone mri sunt. to. 2. f. 316. col. 1.
 74 Cum accipero tempus ego iustitias indicabo to. 1. f. 7. co. 2. & t. 2. f. 112. col. 3.
 Calix in manu domini vini merij plenus mixto. t. 1. f. 116. columna. 1.
 75 Dormierunt somnium suum & nihil inuenerunt viri diuitiarum t. 1. f. 47. co. 2. & f. 197. col. 4.
 Cogitatio hominis confitebitur tibi & reiquie cogitationum diem festum agent tibi, t. 2. f. 183. col. 3.

76 Reuertit consolari anima mea t. 1. f. 168. col. 3.
 77 Inquam potens crapulatus a vino. to. 2. f. 149. columna. 3.
 79 Vinum de Aegypto transtulisti. to. 2. fol. 287. columna. 2.
 80 Ego sum Dominus Deus tuus qui eduxi te de terra Aegypti t. 1. f. 4. col. 1.
 Aperui os tuum & ego adimplebo illud t. 1. f. 24. col. 2. & to. 2. f. 174. col. 1.
 81 Ego dixi dii estis, veruntamen sicut homines morie mini to. 2. f. 23. col. 4.
 Indicate egeno & pupillo, humilem, & pauperem, to. 1. f. 250. col. 2.
 82 Deus meus pone illos vt rotam. tomo. 1. folio. 276. columna. 1.
 83 Ascensiones in corde suo disposuit. tomo. 1. folio. 8. columna. 4.
 Procelar noster aspice Deus, & respice in faciem Christi tui to. 1. f. 56. col. 2.
 84 Ostende nobis domine misericordiam tuam tom. 1. fo. 44. columna. 4.
 86 Memor esto R. 4. 45 & Babylonis, tomo. 2. fol. 130. columna. 3.
 89 Dies annorum nostrorum septuaginta anni to. 1. fo. 157. col. 1.
 90 Angelis suis Deus mandauit de te tomo. 1. f. 149. columna. 4.
 94 Iuranti in ira mea si introibunt in requiem meam. to. 2. f. 10. col. 3.
 96 Dominus regnauit exaltet terra, letentur insule. to. 2. f. 369. col. 1.
 100 Mane interficiebant omnes peccatores terre, to. 1. fo. 10. columna. 3.
 103 Qui respicit terram & facit eam tremere. to. 2. f. 341. columna. 4.
 104 Posuit pluuia eorum grandinem. tomo. 2. fol. 8. columna. 3.
 109 Dixit dominus domino meo sede a dextris meis. to. 2. fo. 30. col. 1.
 Donec ponam inimicos tuos scabellum. to. 2. f. 117. columna. 4.
 Ex viro ante luciferus genui te tomo. 1. fol. 68. columna. 4.
 110 Intellectus bonus omnibus orientibus e. a. t. 1. f. 27. columna. 4. & t. 2. f. 166. col. 3.
 111 Iucundus homo qui miseretur & commodat. to. 2. fo. 192. col. 4.
 112 Quis sicut Dominus Deus noster qui in altis habitat t. 1. fol. 42. columna. 1.
 113 In exitu Israel de Aegypto, & domus iacob, t. 1. fol. 29. col. 4.
 114 Dilexi quoniam exaudiet domiani vocem orationis, to. 2. fo. 42. col. 1.

Convertere anima mea in requiem tuam, tom. 2. fol. 126. col. 1.
 115 Omnis homo mendax, tom. 2. fo. 295. col. 4.
 Quid retribuam domino pro omnibus que retribuit mihi, tom. 1. fo. 57. col. 4.
 117 Inimici mei circumdederunt me sicut apes, tom. 1. fo. 209. col. 2.
 Lapidem quem reprobaerunt edificantes, tom. 2. fo. 293. col. 1.
 Benedictus qui venit in nomine domini, tom. 2. fol. 278. col. 4.
 118 In labijs meis pronunciaui omnia iudicia oris tui, tom. 2. fo. 21. col. 1.
 Vide quoniam mandat tua dilexi domine, tom. 2. fo. 30. col. 1.
 Qui timeat te videbunt me, & letabuntur, tom. 1. fo. 48. & fo. 79. col. 4.
 Aufer a me opprobrium & contemptum, tom. 2. fo. 13. col. 1.
 Iniquitatis amoue a me, tom. 2. fo. 67. col. 2.
 72 Derelinquas me domine usquequaque, tom. 1. fol. 84. col. 3.
 Voluntaria oris mei beneplacita fac domine, tom. 1. fo. 311. col. 2.
 A mandatis tuis intellexi, tom. 2. fo. 105. col. 1. & fol. 366. col. 3.
 Anima mea in manibus meis semper, tom. 1. fo. 55. col. 1. & fol. 314. col. 4. & tom. 2. fo. 30. col. 4.
 Memor esto verbi tui sermo tuo, iniquo mihi spe deditis, tom. 1. fo. 90. col. 2.
 Bonitatem & disciplinam & scientiam doce me, tom. 2. fo. 24. col. 2.
 Misericordia domini plena est terra, tom. 1. fol. 43. col. 3.
 Da mihi intellectum & scrutabor legem tuam, tom. 2. fo. 45. col. 1.
 Os meum aperui & attraxi spiritum, tom. 2. fol. 57. col. 1.
 Defectio tenuit me pro peccatoribus derelinquere legem tuam, tom. 1. fo. 238. col. 4.
 Funes peccatorum circumplexi sunt me, tom. 2. fo. 124. col. 4.
 Spreuisti omnes discedentes a iustitijs tuis, tom. 2. fo. 169. col. 1.
 Inclinaui cor meum ad faciendas iustificationes tuas, propter retributionem, tom. 1. fo. 203. col. 3.
 Iniquos odio habui & legem tuam dilexi, tom. 1. fo. 106. col. 3.
 Quia dulcia faucibus meis eloquia, super mel, tom. 2. fo. 285. col. 2.
 In ore a peccatoribus salus, tom. 2. fo. 171. col. 4.
 Clamavi in toto corde meo exaudi me domine, tom. 2. fo. 255. col. 4.

Redime me a calumnijs hominum, ut custodiam mandata tua, tom. 1. fo. 212. col. 2.
 122 Ad te leuavi oculos meos qui habitas in caelis, tom. 2. fo. 106. col. 4.
 Sicut oculi ancille in manibus dominae suae, tom. 1. fo. 112. col. 2.
 123 Anima nostra sicut passer erepta est, de laqueo venantium, tom. 2. fo. 246. col. 4.
 126 Non confundetur, cum loquetur inimicis suis porta, tom. 2. fo. 310. col. 1.
 127 Labores manuum tuarum quia manducabis, tom. 1. fo. 119. col. 4.
 129 Ecce hereditas domini filij merces fructus virtus, tom. 1. fol. 4. col. 3.
 134 Omnia quaecumque voluit fecit in caelo & in terra, tom. 2. fo. 46. col. 2.
 138 Nox illuminatio mea in delicijs meis, tom. 2. fo. 321. col. 3.
 Nonne qui te oderunt domine oderam, tom. 1. folio 206. col. 3.
 Posuisti super me manum tuam, tom. 1. fo. 54. col. 1.
 140 Dirigatur domine oratio mea sicut incensum dignum, tom. 2. fo. 49. col. 4.
 142 Non iustificabitur in conspectu tuo ornis uentis, tom. 1. fol. 6. col. 4.
 Non intres in iudicio cum seruo tuo domine, tom. 2. fo. 313. col. 3.
 143 Deus canicum nouum cantabo tibi in psalterio decachordo, tom. 1. fo. 48. col. 1.
 146 Qui numerat multitudine stellarum, tom. 1. fo. 135. col. 2.
 148 Iuuenes & uirgines cum iunioribus, tom. 2. fo. 116. col. 4.
 150 Laudate dum in sanctis eius, tom. 2. fo. 244. col. 3.

¶ Proverbiorum.

1 Sapientia clamavit in plateis, usquequaque parum, tom. 2. fo. 66. col. 3.
 Insidiamur sanguini abscondimus nos, tom. 2. fo. 74. col. 1.
 10 Quasi tepes factus transiens non erit impius, tom. 1. fo. 147. col. 1.
 11 Statere dolosa abominatio est, apud Deum, tom. 2. fo. 249. col. 2.
 12 Non confitabitur iustus quidquid ei acciderit, tom. 2. fol. 100. col. 4.
 Iustus in principio accusator est sui, tom. 1. fol. 221. col. 1.
 Inter superbos semper sunt iurgia, tom. 2. fol. 62. col. 4.
 14 Corona sapientum dicitur cor, tom. 2. fo. 191. col. 4.
 16 Melior est patiens viro forti, tom. 2. fo. 109. col. 1.
 19 Qui dat eleemosynam fenerator dominus, tom. 2. fol. 101. col. 1.

Qui festinus est pedibus, statim ruet, tom. 2. fo. 169. columna 2.
 20 Misericordia & veritas custodiunt regem, tom. 2. fol. 298. col. 1.
 21 Vir obediens loquetur vi Toriam, tom. 1. fo. 33. col. 2.
 22 Qui accipit murrinum seruus est feneratoris, tom. 1. fo. 216. col. 2. & tom. 2. fo. 101. col. 1.
 23 Fili, prebe mihi cor iuum, tom. 1. fo. 151. col. 4.
 26 Sicut qui mittit lapidem in aceruū Mercurij, sic qui tribuit insipientem honorem, tom. 1. fo. 316. col. 4. & Spina nascuntur in manu ebriosi, tom. 1. fo. 119. col. 2. Sicut porta vertitur in cardine sic piger in lectulo suo, tom. 2. fo. 105. col. 3.
 27 Quomodo probatur argentum in conlatorio, tom. 1. fo. 25. col. 2. & fo. 24. col. 4.
 31 Manus eius exiit ad fortia, & digiti eius apprehenderunt sustinuit, tom. 2. fo. 106. col. 2.

¶ Ecclesiastes.

1 Vanitas vanitatum, & omnia vanitas, tom. 2. fo. 179. columna 2.
 Nihil nouum sub sole, tom. 1. fo. 32. col. 1.
 4 Stultus complicat manus suas, tom. 1. fo. 53. col. 4.
 5 Peccati & nihil trieste accidit mihi, tom. 1. fo. 16. columna 1.
 7 Iustus perijt in iustitia sua, tom. 2. fo. 183. col. 3.

¶ Canticorum.

1 Meliora sunt verba tua vino, tom. 1. fo. 39. col. 3.
 Oleum effusum nomen tuum, tom. 1. fo. 82. col. 2.
 Adolescentule dilexerunt te, tom. 2. fo. 184. col. 2.
 Nauensulas aureas faciemus tibi, vermiculatas, tom. 1. fo. 17. col. 2. & fo. 24. col. 3.
 Nigra sum sicut tabernacula Cedar, sicut pellex Salomonis, tom. 1. fo. 73. col. 4.
 Fasciculus myrrhe dilectus meus mihi, tom. 2. fo. 250. columna 3.
 Ecce tu pulchra es amica mea, tom. 1. fo. 295. col. 2.
 Trabe me post te curruem in odorem unguentorum, tom. 1. fo. 182. col. 4.
 2 Ego flos campi, tom. 1. fo. 19. col. 2.
 Ordinavit in me charitatem, tom. 2. fo. 30. col. 1.
 En ipse stat post parietem, respiciens per cancellos, tom. 1. fo. 144. col. 2.
 Capite nobis vulpes paruulas, tom. 1. fo. 2. col. 3.
 3 Ferulum fecit sibi rex Salomō, tom. 1. fo. 117. col. 4.
 In lectulo meo quasi qui diliget anima mea, tom. 1. fo. 109. col. 1.
 Qui pacitur inter lilia, tom. 1. fo. 17. col. 1.
 4 Ecce tu pulcher es dilecte mi, tom. 1. fo. 295. col. 2.
 Odor vestimentorum tuorum sicut odor incensum, tom. 2. fo. 99. col. 4.
 5 Ego dormio & cor meum vigilat, tom. 1. fo. 65. columna 3.

Oculi eius sicut columbae super riuos aquarum, tom. 2. fo. 93. col. 3. & fo. 22. col. 3.
 6 Quae est ista quae ascendit pulchra ut luna, electa ut sol, tom. 1. fo. 57. col. 3.
 7 Omnia poma noua & vetera seruauit tibi, tom. 1. fo. 37. col. 2.
 Pulchra es sicut Hierusalem, quid videtis in Sion, mamite, tom. 2. fo. 62. col. 4.
 8 Fuge dilecte mi, a simulari capra bynnuloque, tom. 1. fo. 95. columna 2.
 Poname, ut signaculum supra cor tuum, tom. 2. fo. 35. col. 1.

¶ Sapientia.

1 Sentite de domino in bonitate, in simplicitate cordis quae erit illum, tom. 2. fo. 74. columna 2. & fo. 105. columna 4.
 5 Iustum perpetuum viuunt, & cogitatio eorum apud altissimum, tom. 1. fo. 6. col. 4.
 10 Iustum deduxit Dominus per vias rectas, tom. 1. fo. 119. columna 1.
 11 Quoniam tanquam momentum steterat, tom. 1. fo. 13. columna 3.
 16 Resonans de altissimis montibus echo, tom. 2. fo. 115. columna 3.

¶ Ecclesiastici.

2 Va duplici corde & peccatori ingredienti duabus vijs, tom. 2. fo. 197. col. 2.
 10 Odibilis Deo & hominibus superbia, tom. 1. fo. 15. columna 4.
 11 Neminem laudaueris in vita tua, tom. 1. fo. 244. columna 4.
 Mitte panem tuum super transuentes aquas, quia post multa tempora inuenies, tom. 2. fo. 101. columna 2. & fo. 193. columna 3.
 12 Quis medebitur incantatori a serpenti percussio, tom. 2. fo. 155. columna 2.
 13 Qui tetigerit picem inquinabitur ab ea, tom. 1. fo. 310. columna 4.
 19 Sagitta infixi femori canis, sic verbum in ore stultiti, tom. 1. fo. 298. col. 3.
 21 Tanquam a facie colubri fuge peccatum, tom. 1. fo. 132. columna 1.
 28 Multi ceciderunt in ore gladij, sed non sic quasi qui interierunt per linguam suam, tom. 2. fo. 204. columna 1.
 Vtilis potius infernus quam illa, tom. 2. fol. 60. columna 3.
 29 Perde pecuniam propter fratrem & amicum, tom. 2. fo. 94. col. 1.
 30 Curua cervicem filij tui in iuuentute, tom. 1. fo. 81. columna 2.
 39 Os iusti meditabitur sapientiam, tom. 2. fo. 60. col. 3.

¶ **Esaia.**

- 1 Cognovit bos possessorem suum. A planta pedis usque, & c. t. 1. f. 231. col. 4. & t. 2. f. 227. col. 2. Cum multiplicaueritis orationem, non exaudiam. t. 2. f. 49. col. 3.
- 2 Discite bene facere. t. 2. f. 25. col. 2.
- 3 Si fuerint peccata vestra ut coccinum. t. 1. f. 183. columna 4.
- 4 Vinum tuum mixtum est aqua. t. 2. f. 121. col. 2.
- 5 Quia de Sion exibit lex & verbum Domini de Hierusalem. t. 2. f. 133. col. 3.
- 6 Apprehendent septem mulieres vinum unum. t. 2. f. 302. col. 2.
- 7 Vae qui conuergitis domum ad domum. t. 2. f. 147. columna 3.
- 8 Captiuus ductus est populus meus quia non habuit scientiam. t. 2. f. 115. col. 4.
- 9 Vae qui trahitis iniquitatem in funiculis. t. 1. fol. 132. col. 2.
- 10 Ne formides à duabus caudis titiounum. t. 1. f. 132. columna 2.
- 11 Pro eo quod abiicit populus iste, aquas Siloe. t. 2. f. 87. columna 1.
- 12 Nunquid parum vobis est molestos esse hominibus quia, & c. Propter quod ecce virgo concipiet. t. 2. f. 164. col. 1.
- 13 Vocabitur nomen eius admirabilis. t. 1. f. 77. col. 1. & f. 82. columna 1.
- 14 Latibunt in te & c. sicut in die ad adian. t. 1. f. 71. col. 4.
- 15 Accelera festina, prae daret. t. 1. f. 34. col. 2.
- 16 Super solium David & super regnum eius sedebit. t. 1. f. 27. col. 3.
- 17 Populus qui sedebat in tenebris vidit lucem magnam. t. 1. f. 69. col. 1.
- 18 Nusquid glorietur securis, aut ferra. t. 1. f. 3. columna 1.
- 19 Egredietur virga de radice Iesse, & flos de radice. t. 1. f. 20. col. 4.
- 20 Dominus exercituum praecepit militibus belli ut disperderet. t. 1. f. 61. col. 2.
- 21 Omnes gentes quasi non sint. t. 1. f. 11. col. 4.
- 22 De radice colubri egredietur regulus. t. 1. f. 132. columna 1.
- 23 Ascendam in caelum & similis ero Altissimo. t. 2. f. 15. columna 2.
- 24 Relinquetur sicut excussio oleae duarum oliuarum. t. 2. f. 302. col. 2.
- 25 Quasi pilam mittet te in terram. t. 1. f. 276. col. 1.
- 26 Secretum meum mihi. t. 1. f. 43. col. 4.
- 27 Ad vocem clamoris tui respondebit tibi. tom. 1. f. 251. columna 2.

- 28 Equi eorum caro eorum. t. 2. f. 98. col. 3.
- 29 Nonne iste est Ezechias qui abstulit excelsam. t. 2. f. 116. col. 3.
- 30 Conuertit Ezechias faciem ad parietem. tom. 1. f. 115. columna 2.
- 31 Recogitabo tibi omnes annos in amaritudine. t. 2. f. 57. col. 1.
- 32 Ecce in pace amaritudo mea amarissima. tom. 2. f. 64. col. 3.
- 33 Qui mensus est pugillo aquas, & caelos palmas. t. 1. f. 234. col. 1.
- 34 Super montem ascende qui enangelizas Sion. t. 1. fol. 71. col. 4. & t. 2. f. 339. col. 1.
- 35 Quasi tuba exalta vocem tuam. t. 2. f. 4. col. 4.
- 36 Clama ne cesses. Quid clamabo? t. 1. f. 2. col. 3.
- 37 Omnis caro senescit, & omnis gloria eius. t. 2. f. 313. columna 1.
- 38 Rorate caeli desuper & nubes. t. 1. f. 32. col. 3.
- 39 Morticina eorum quasi steruus in medio platearum. t. 2. f. 222. col. 4.
- 40 Praedicare annum placabilem Domino, & diem ultionis. t. 1. f. 35. col. 3.
- 41 Dominus sicut fortis egredietur sicut vir praeliator. t. 2. f. 317. col. 1. & 2. & ultra.
- 42 Audite me domus Iacob & omne residuum. t. 2. f. 197. col. 3.
- 43 Redite praevicarios ad cor. t. 2. f. 176. col. 3.
- 44 In momento indignationis abscondi faciem meam. t. 1. f. 35. col. 3.
- 45 Vere linguas nostras ipse tulit & infirmitates nostras. t. 1. f. 79. col. 4.
- 46 Generationem eius quis enarrabit. tom. 2. f. 253. columna 4.
- 47 Telas aranea texerunt. t. 1. f. 166. col. 4.
- 48 Oua aspidis ruperunt. t. 1. f. 232. col. 1. & t. 2. fol. 289. columna 4.
- 49 Quis est iste qui venit in cinis vestibus de Borsae. t. 2. f. 368. col. 1.
- 50 Tu iratus fuisti & nos peccauimus. t. 1. f. 37. col. 4.
- 51 Sicut caeli noui & terra noua stabit semen vestrum. t. 2. f. 137. col. 4.

¶ **Hieremie.**

- 1 Virgam vigilantem. Ollam succensam. t. 2. f. 317. columna 3.
- 2 Curabant cum ignominia populi mei dicentes, pax pax. t. 1. f. 256. col. 3.
- 3 Filij colligunt ligna, & mulieres faciunt adipem. t. 2. f. 278. col. 1.
- 4 Nolite confidere in verbis mendacij dicentes, templum Domini est. tom. 1. fol. 122. col. 3. & tom. 2. fol. 283. col. 3.

4. Vsq̄ue-

- 4 Vsq̄ue quo morabuntur in te cogitationes noxiae. t. 2. f. 290. col. 1.
- 5 Sicut Aethiops non potest mutare pellem suam, & c. tom. 1. f. 221. col. 3. & tom. 2. f. 66. col. 1. & f. 245. col. 1.
- 6 Luxie Iudaea & porta eius conuerunt. t. 1. f. 310. columna 1.
- 7 Si steterint Moses & Samuel coram me. tom. 1. f. 212. columna 1.
- 8 Adduxit Dominus Hieremiam in domum signi. t. 2. f. 293. col. 3.
- 9 Sic vos in manu mea. t. 2. ibidem.
- 10 Fugite de medio Babylonis. t. 1. f. 121. col. 4.

¶ **Threnorum.**

- 1 Confregit in ira sua omne cornu Israel. t. 1. f. 57. columna 2.
- 2 Effunde sicut aqua cor tuum. t. 2. f. 67. col. 1.
- 3 Bonum est viro cum portauerit iugum ab adolescentia. t. 1. f. 81. col. 2.
- 4 Sauiabitur opprobriis. t. 2. f. 253. col. 1.
- 5 Gaude filia Edom, & latere qua habitas in terra Hus. t. 2. f. 80. col. 3.
- 6 Patres nostri peccauerunt, & nos iniquitates eorum portauimus. t. 1. f. 84. col. 3.
- 7 Maior est iniquitas nostra quam Sodomorum. t. 1. f. 84. col. 3.

¶ **Baruch.**

- 1 Peccauimus Domino Deo nostro. t. 3. f. 179. col. 4.
- 2 Si quis vorum eis voverit, nec id requirent. t. 1. f. 29. col. 3.

¶ **Ezechielis.**

- 1 Facies hominis & facies leonis à dextris ipsorum quatuor. t. 1. f. 176. col. 3.
- 2 Pennae eorum in quatuor. t. 1. f. 8. col. 2.
- 3 Coram facie sua ambulabant, nec reuertebantur cum ambularent. t. 1. f. 323. col. 4.
- 4 Erant animalia oculis plena & coram facie ambulabant. t. 2. f. 22. col. 2.
- 5 De igne fulgur egrediens. t. 1. f. 9. col. 4.
- 6 Facies hominis & facies leonis desuper ipsorum quatuor. t. 1. f. 37. col. 3.
- 7 Filij hominis vade. tom. 1. f. 9. col. 4. & f. 332. columna 2.
- 8 Adverte faciam linguam tuam palato tuo & eris mutus. t. 2. f. 6. col. 2.
- 9 Sumpta nonacula capillus per partes scidit. t. 2. f. 279. col. 3.
- 10 Cecidit super me manus Domini. t. 1. f. 54. col. 1.
- 11 Manus apprehendit me in cinctu spiritus mei. t. 2. f. 189. col. 1.
- 12 Fodi parietem & ecce vniuersa multitudo repti-

- lium. tom. 2. f. 56. col. 3. & f. 45. columna 2.
- 13 Qui habebant signum in manu non occidebantur. t. 2. f. 248. col. 2.
- 14 Manus hominis subius pennas eorum. t. 1. f. 291. col. 4. & t. 1. f. 4. col. 4.
- 15 Facies secunda facies hominis. t. 1. f. 97. col. 1.
- 16 Similitudo rotarum quatuor. t. 1. f. 9. col. 4.
- 17 Ipsi edificabant parietem & ipsi lineabant eum. t. 1. f. 31. col. 1.
- 18 Pater tuus Amorrhaeus mater tua Cetha. t. 1. f. 122. col. 3. & t. 2. f. 73. col. 4.
- 19 Auferam rellum meum à te. t. 2. f. 29. col. 1.
- 20 Perdam ex te iustum & impium. t. 1. f. 133. col. 1.
- 21 Peccatum Oola Oliba. t. 2. f. 76. col. 1. & f. 132. columna 3.
- 22 Corona circumligata sit tibi. tom. 1. fol. 234. columna 4.
- 23 Constratae sunt portae populorum. tom. 1. fol. 310. columna 1.
- 24 Cherubim depicti in templo habebant facies hominis & facies bouis. t. 2. f. 112. col. 4.
- 25 Et in filij hominis filij populi tui qui loquuntur de te. t. 1. f. 274. col. 1.
- 26 Vae vobis qui cum potentia & maiestate imperabatis. t. 2. f. 114. col. 3.
- 27 Qui templum ingrediebatur per aliam portam egrediebatur. t. 1. f. 172. col. 3.

¶ **Danielis.**

- 1 Dicite mihi somnium & interpretationem eius. t. 2. f. 56. col. 4.
- 2 Status caput habebat aureum & pedes terreas. t. 1. f. 13. col. 1.
- 3 Misit Sidrac & Abdenago deos nostros non coluit. t. 1. f. 352. col. 1.
- 4 Cum audieritis sonitum tubae citharae. t. 1. f. 100. columna 4.
- 5 Effundebatur flamma super fornacem cubitis quatuor draginta nouem. t. 1. f. 188. col. 3.
- 6 Subter eam habitabant animalia & bestiae. t. 1. f. 6. col. 2. & f. 318. col. 4. & t. 3. f. 114. col. 2.
- 7 Mane, Techel, Phares. t. 2. f. 371. col. 1.
- 8 Antiquus dierum sedit & vestimentum eius candidum sicut nix. t. 2. f. 292. col. 3.
- 9 Venerunt peccata tua quae operaberis super te. t. 1. f. 131. columna 4.
- 10 Attulerunt cinerem & cribrauit per totum. t. 1. f. 231. columna 2.

¶ **Osee.**

- 1 Vadam post amatores meos. Ducam eam in solitum iudicem. t. 2. f. 164. col. 1.
- 2 Septem mihim spinas. tom. 1. f. 277. col. 1. & tom. 2. f. 177. col. 1.

- 4 Sacerdotes comedunt peccata populi. to. 2. f. 101. columna. 1.
- Sanguis sanguinem tetigit. t. 1. f. 132. col. 1.
- 5 Ibiunt cum bobus & muneribus suis. t. 1. f. 176. columna. 3.
- Ego in ea Ephraim. to. 2. f. 347. col. 3.
- 9 Memphis sepelit eos. t. 2. f. 320. col. 4.
- Profunde peccaverunt. t. 1. f. 336. col. 3.
- 10 Seminate vobis iustitia vindemiare. t. 2. f. 367. columna. 2.
- 12 Ephraim ventos pascens. to. 2. f. 173. col. 3.

¶ Amos,

- 3 Non est malum in ciuitate quod non fecerit Dominus. t. 1. f. 209. col. 4.
- 4 Venite in Bethel & impie agite in Galsala. t. 2. f. 80. columna. 3.
- 5 Quae lebitur quasi aqua iudicium, & iustitia quasi torrens. t. 1. f. 314. col. 2.
- 6 Putant quod tanquam instrumenta quid. t. 1. f. 303. columna. 2.

¶ Abdia,

- 1 Erunt gentes quasi non sint. t. 1. f. 5. col. 2.

¶ Ionæ.

- 1 Propter me haec tempestas orta est. t. 1. f. 16. col. 2.
- 3 Adhuc quadraginta dies Ninive subuertetur. t. 2. f. 19. col. 4.
- 4 Ietatus est Ionas super hedera latitia magna. t. 1. f. 222. col. 1.

¶ Abacuc.

- 2 Iustus in fide sua vinit. t. 1. f. 264. col. 4. & t. 2. f. 59. col. 1.
- Quia lapis de pariete clamabit. t. 2. f. 279. col. 2.
- Et omnis spiritus non est in visceribus eius. t. 1. f. 12. col. 1.
- 3 Consideraui opera tua, & expandi. t. 1. f. 77. col. 3.

¶ Sophonia.

- 1 Plulate habitatores pila. to. 2. f. 5. col. 4.

¶ Aggei.

- 1 Quia domus vestra deserta est & vos festinatis. to. 2. f. 97. col. 2.
- 2 Magna erit gloria domus istius nouissime plusquam prima. t. 1. f. 83. col. 4.

¶ Zachariae.

- 1 Perpendicularum extendetur super Hierusalem. t. 1. f. 76. col. 3.
- 2 Ecce quatnor cornua. t. 1. f. 55. col. 4.
- 9 Exulta filia Sion, ecce rex tuus venit tibi. tom. 2. f. 274. col. 3. & f. 276. col. 1.
- 11 O pastor & idolum derelinquens gregem. t. 2. f. 112. col. 4.
- 12 Planctus magnus erit in Hierusalem sicut planctus Adramelech. t. 2. f. 354. col. 3.

¶ Malachiae.

- 4 Ecce ego mitto Angelum meum qui preparabit. t. 1. f. 533. col. 1. & f. 245. col. 3.
- Orietur sol iustitia vobis timentibus nomen suum. t. 1. f. 45. col. 1. & f. 70. col. 3.

¶ Primi Machabæorum.

- 4 Ne concupiscatis spolia eorum, sed state. tom. 2. f. 246. col. 1.
- 6 Eleazarus interfecit elephantem, & mortuus est ipse. t. 2. f. 328. col. 1.

¶ Secundi Machabæorum.

- 6 Compellebatur Eleazarus comedere carnes porcinas. tom. 1. f. 207. col. 1.

¶ Matthæi.

- 1 Christi genealogia. t. 1. f. 135. co. 2. & deinceps.
- Ex qua natus est Iesus qui vocatur Christus. t. 1. f. 18. columna. 3.
- Non cognouit eam donec peperit filium primogenitum. t. 1. f. 65. col. 3.
- 2 Cum natus esset Iesus ecce Magi ab Oriente venerunt. to. 1. f. 34. col. 2.
- Herodes turbatus est, & omnis Hierosolyma cum illo. t. 1. f. 52. col. 4.
- Sciscitabat ut ab eis ubi Christus natus sciretur. t. 2. f. 24. co. 1. & f. 254. col. 3.
- Ite & interrogate diligenter de puero. t. 2. f. 278. columna. 2.
- Obiulerunt ei munerum aurum ibus & myrrham. t. 1. f. 232. col. 3.
- Surgens Ioseph abiit in Aegyptum. to. 2. f. 264. columna. 2.
- Occidit Herodes omnes pueros Bethleem. tom. 2. f. 213. columna. 4.
- Baptizabantur ab eo in Iordane. t. 1. f. 133. col. 4.
- Cuius ventis abrum in manu eius. tom. 1. f. 129. columna. 1.
- Christi baptisma. t. 1. f. 133. col. 4. & deinceps.
- In specie columbae Spiritus sanctus visus est. t. 2. f. 223. columna. 4.

- 4 Ductus est Iesus in desertum à spiritu. t. 1. f. 139. col. 1. & deinceps.
- Et postea esuruit. t. 2. f. 79. col. 3.
- Hæc omnia tibi dabo. t. 2. f. 286. col. 1.
- Vidit duos fratres mittentes veterem. tom. 1. fol. 43. columna. 1.
- Erant enim piscatores. to. 1. f. 11. col. 3.
- Faciam vos fieri piscatores hominum. t. 1. f. 158. columna. 2.
- 5 Aperiens os suum docebat eos. tom. 1. fol. 196. columna. 3.
- Beati pauperes. Beati mites. & c. to. 1. f. 26. col. 1. & fo. 196. col. 3. & sequentibus. & tom. 2. fo. 75. col. 1. & fo. 193. col. 4.
- Beati misericordes. tom. 1. fol. 216. columna. 2. & deinceps.
- Vos estis sal terræ. t. 1. f. 104. col. 1. & to. 2. fo. 153. col. 2. & deinceps.
- Vos estis lux mundi. t. 1. f. 273. col. 1.
- Vnus apex non prateribit à lege. tom. 2. fol. 201. columna. 3.
- Nisi abudauerit iustitia vestra plusquam scribarum. to. 1. f. 6. col. 4.
- Si offers munus tuum ante altare & recordatus. to. 2. f. 298. col. 1.
- Qui te percussit unam in maxilla præbe alteram. to. 1. f. 211. columna. 2.
- Diligite inimicos vestros. tom. 1. f. 206. col. 3. & deinceps. & to. 2. f. 198. col. 3.
- 6 Thesaurizate vobis thesauros in celo. to. 2. f. 102. columna. 1.
- Vbi est thesaurus tuus ibi est cor tuum. to. 2. f. 103. columna. 4.
- Attendite ne iustitiam vestram faciatis coram hominibus. to. 1. f. 73. col. 3.
- Te autem faciente elemosynam. to. 1. f. 323. col. 3.
- Pater noster qui es in celis, exponitur hac oratio. to. 2. f. 43. col. 2.
- Nemo accedit lucernam. to. 2. f. 77. col. 3.
- Lucerna corporis tui est oculus tuus. tom. 2. f. 77. columna. 4.
- Nemo potest duobus dominis seruire. to. 2. f. 196. col. 4. & deinceps.
- Nolite solliciti esse quid manducetis. tom. 1. f. 300. co. 1. & t. 2. f. 96. co. 2. & vltra.
- 7 Nolite iudicare & non indicabimini. t. 1. f. 216. columna. 4.
- Nolite sanctum dare canibus. to. 1. f. 157. col. 4.
- Petite & dabitur vobis. to. 2. f. 51. columna. 1. & deinceps.
- Intrate per angustam portam. to. 2. f. 127. co. 2.
- Arcta est via quæ ducit ad vitam. t. 1. f. 34. col. 4.
- Intrinsicus sunt lupi rapaces. t. 2. f. 62. col. 3.

- Arbor bona bonos fructus facit. to. 1. f. 221. col. 1. & c. & deinceps.
- Arbor non faciens nisi fructum bonum excidetur. t. 1. f. 124. columna. 1.
- Edificat domum suam supra petram. t. 1. f. 142. co. 2. & f. 223. col. 3.
- 8 Ecce leprosus veniens adorabat eum. t. 1. f. 169. col. 4. & sequentibus.
- Accessit ad eum Centurio. to. 1. f. 224. col. 3. & 4. per totum.
- Ascendere Iesu in nauiculam ecce motus factus est magnus. to. 1. fo. 282. col. 1. & deinceps.
- Ad quid venisti ante tempus torquere nos. to. 2. fol. 36. columna. 3.
- 9 Transierat & venit in ciuitatem suam, & sanauit paralyticum. to. 1. folio 173. col. 2. & sequentibus.
- Vidit hominem sedentem in teloneo. t. 1. f. 180. col. 1. & f. 32. col. 2.
- Quare cum publicanis & peccatoribus manducaret magister vester. to. 1. f. 182. col. 4. & tom. 2. f. 264. col. 4.
- Non veni vocare iustos sed peccatores. t. 2. f. 166. columna. 1.
- Ecce princeps vnus adorabat eum dicens, filia mea defuncta est. Hæc historia explanatur. t. 1. f. 290. columna. 2. & per totum.
- 10 Conuocauit Iesus duodecim Apostolos dedit potestatem. t. 1. f. 299. col. 1.
- Ego mitto vos sicut oves in medio luporum. to. 2. f. 6. col. 1. per totum.
- Nolite portare sacculum neque peram. to. 2. f. 7. columna. 2.
- Inimici hominis demestici eius. to. 1. fol. 156. columna. 2.
- Trademini à parentibus & cognatis, & c. hæc & multa de hoc capite. to. 2. f. 307. columna. 4. & sequentibus.
- Nolite cogitare quomodo aut quid loquamini. to. 2. f. 307. columna. 1.
- Nihil operum quod non veueletur. t. 1. f. 279. co. 3.
- Nolite timere eos qui occidunt corpus. to. 2. f. 85. col. 4. & deinceps.
- Veni separare hominem aduersus patrem suum. to. 2. f. 110. col. 4.
- 11 Cum audisset Iohannes in vinculis opera Christi. to. 1. f. 28. col. per totum.
- Venite tibi Corozaim, venite tibi Bethsaida. to. 2. f. 12. columna. 3.
- Confiteor tibi pater Domine cæli & terra. to. 2. f. 17. col. 1. & sequentibus.
- Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis. to. 1. f. 61. col. 2. & to. 2. f. 129. col. 1.

Tollite iugum meum super vos. t. 1. f. 8. columna. 3.
 & t. 2. f. 19. columna. 1.
 Discite a me quia mitis sum, & humilis corde.
 t. 1. f. 84. columna. 4.
 Iugum meum suave est. t. 2. f. 127. col. 3.
 12 Vellebam discipuli spicas, t. 1. f. 185. col. 3.
 Magister volumus a te signum videre. t. 2. fo. 60.
 columna. 4.
 Generatio mala & adultera signum querit. t. 2.
 f. 73. columna. 4.
 Sicut fuit Ionas in ventre ceti. tom. 2. f. 74. col. 4.
 & deinceps.
 Regina Austri surget. t. 2. f. 75. col. 4.
 Cum spiritus immundus exierit ab homine. t. 2.
 f. 76. columna. 4.
 Ecce mater tua & fratres tui foris stant. t. 1. f. 281
 col. 1. & sequentibus.
 Qui peccaverit in spiritum sanctum non remitte-
 tur. t. 2. f. 89. col. 4.
 13 Venit inimicus & superseminavit zizanniam.
 t. 1. f. 2. columna. 4.
 Colligite zizanniam. t. 2. f. 312. col. 4.
 Simile est regnum calorum homini negotiatori.
 t. 2. f. 268. columna. 1.
 Vendidit omnia & emit eam. t. 1. f. 8. col. 2.
 14 Contristatus est Herodes propter insurandum.
 t. 1. f. 183. columna. 3.
 Vespere autem facto accesserunt ad eum discipu-
 li. t. 2. f. 366. columna. 1.
 15 Non lavant manus suas cum panem manducant.
 t. 2. f. 79. columna. 2.
 Populus hic labijs me honorat. tomo 1. fol. 41.
 columna. 1.
 Hypocrite, bene prophetavit de vobis Esaias.
 t. 2. f. 84. columna. 4.
 Cor eorum longe est a me. t. 2. f. 170. col. 2.
 Pharisei scandalizati sunt. Sinite illos. t. 2. f. 217.
 columna. 1.
 Audite & intelligite, non quod intrat per os. t. 2.
 f. 65. columna. 2.
 Caci sunt & duces cecorum. tomo. 2. folio. 74.
 columna. 2.
 De corde exeunt quae coinquinant hominem. t. 2.
 f. 119. columna. 3.
 Mulier Cananae a sinibus illis egressa. t. 2.
 f. 34. columna. 2. Historia Cananae. tomo 1. fol. 228.
 col. 1. & f. 230. col. 2. & tom. 2. fol. 50. col. 1. & 2.
 & fol. 54. columna. 3.
 Fili David miserere mei. tom. 2. f. 256. col. 1. &
 257. columna. 1.
 Qui non respondit ei verbum. t. 2. f. 257. col. 4. &
 f. 258. col. 3. & f. 265. col. 4.
 Dimitte illi quia clamat post nos. t. 1. f. 302. col. 4.

16 Quem dicunt homines esse filium hominis. t. 1.
 fo. 20. col. 3. & f. 308. col. 2.
 Tu es Petrus & super haec petra. to. 1. f. 310. col. 1.
 Caveat a fermento pharisaeorum quod est hypo-
 crysis. t. 2. f. 84. col. 1.
 Si quis vult venire post me abneget semetipsum.
 t. 1. f. 311. col. 2. & sequentibus.
 17 Assumpsit Petrum, Iacobum & Joannem & tras
 figuratus est. to. 1. f. 316. col. 1. & t. 2. f. 249. col. 4.
 Si habueritis fidem sicut granum sinapis. t. 1. f. 89.
 col. 2. & t. 2. f. 218. col. 4.
 Ne scandalizemus eos, solve pro me & te. tom. 2.
 f. 217. columna. 2.
 18 Nisi efficiamini sicut parvuli. t. 1. f. 205. col. 4. &
 f. 218. col. 2. & t. 2. f. 241. col. 1.
 Necessesse est ut veniant scandala. t. 1. f. 216. col. 3.
 Si oculus tuus scandalizat te. t. 1. f. 128. col. 4.
 Bonum est tibi debitem vel claudum in vicia intrare.
 t. 2. f. 67. columna. 2.
 Si peccaverit in te frater tuus corripue illum. tom. 2.
 f. 179. col. 4. & f. 217. col. 4. & deinceps.
 Simile est regnum calorum homini regi qui voluit
 rationem ponere. t. 2. f. 47. col. 2. & f. 210. col. 2.
 Nisi enim in tortoribus. t. 1. f. 219. col. 1.
 19 Sicut camelus non potest per foramen acus tran-
 sire. tom. 1. f. 221. column. 3. & t. 2. f. 244. col. 4.
 & sequentibus.
 Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te.
 t. 1. f. 8. col. 4. & to. 2. f. 245. col. 4. & f. 302. col. 1.
 20 Conventione autem facta ex denario diurno. t. 2.
 fo. 20. columna. 3.
 Nisi operarios in vineam suam. t. 2. f. 310. col. 2.
 Circa horam undecimam exiit. t. 2. f. 289. col. 2.
 Vocat operarios & redde illis mercedem. t. 1. f. 25.
 columna. 1.
 Acceperunt omnes singulos denarios. to. 1. f. 230.
 col. 2. & t. 2. f. 192. col. 1.
 Assumpsit duodecim. Ecce ascendimus Hierosoly-
 mam. t. 2. f. 249. col. 1. & deinceps.
 Dic ut sedeant hi duo filij mei. t. 1. f. 327. col. 4.
 & t. 2. f. 140. columna. 3.
 Nescitis quid petatis. t. 1. f. 87. col. 4. & f. 171.
 columna. 4.
 Potestis bibere calicem quem ego, & c. to. 1. f. 312.
 col. 1. & t. 2. f. 164. col. 3.
 Dicant ei. Possumus. t. 2. f. 76. col. 4.
 Exierunt obtinam duo caeci. t. 2. f. 255. col. 2. &
 deinceps.
 21 Cum appropinquasset Bethphage ad montem Oli-
 veti. Hanc historiam vide. tom. 2. f. 273. col. 1.
 & deinceps.
 Dominus hic opus habet. t. 2. f. 9. col. 1.
 Baptismus Iohannis unde erat. t. 1. f. 115. col. 3. &
 tom. 2.

tomo. 2. f. 286. columna. 2.
 Homo quidam plantavit vineam. t. 2. f. 287. co-
 lum. 1. per totum.
 22 Alius abijt in villam suam, alius ad negotiatio-
 nem suam. t. 1. f. 26. col. 1.
 Quod est manducatum magnum in lege. t. 2. f. 254
 columna. 4.
 Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde. t. 1.
 f. 41. columna. 2. & tom. 2. fol. 26. columna. 3. &
 sequentibus.
 Diliges proximum tuum sicut teipsum. t. 2. f. 29.
 columna. 3.
 Licet tributum dari Casari non. t. 2. f. 296. col. 1.
 & deinceps.
 Dixit dominus domino meo, sede a dextris meis,
 t. 2. f. 300. columna. 2.
 Non nubent sed erunt sicut Angeli Dei. to. 2. f.
 299. columna. 3.
 Ego sum Deus Abraham, Deus Isaac, & Deus
 Iacob. t. 2. ibidem.
 23 Super cathedram Moysi sederunt scribae & pha-
 risei. t. 1. f. 45. col. 4.
 Amant primos recubitus. tom. 2. f. 6. col. 4.
 Qui se humiliat exaltabitur, & qui se exaltat.
 t. 2. f. 142. col. 3. & f. 240. col. 1.
 Hierusalem, Hierusalem quae occidis prophetas.
 t. 2. f. 312. col. 2. & 3.
 Quoties voluit congregare sicut gallina congre-
 gat. t. 2. f. 132. columna. 3.
 Ut requiratur sanguis omnium prophetarum. t. 2.
 f. 82. columna. 1.
 A sanguine Zachariae filij Baruchiae. tom. 2. f. 82.
 columna. 3.
 Relinquetur vobis domus vestra de ferra. tom. 2.
 f. 133. columna. 2.
 Va vobis phariseis, va vobis, & c. t. 2. f. 80. col. 4.
 f. 81. per totum.
 24 Accesserunt discipuli ut ostenderent aedificia
 templi. t. 2. f. 303. col. 2.
 Cum videritis abominationem desolationis quae
 dicta est a Daniele Propheta. tom. 2. fol. 309. co-
 lumna. 2.
 Erunt signa in sole & luna, & stellis. t. 2. f. 311.
 columna. 1.
 Stella de caelo cadent. t. 2. f. 312. col. 2.
 Apparebit signum filij hominis in caelo. t. 2. f. 151.
 columna. 4.
 De die autem illa nemo scit, neque Angeli eius.
 t. 2. f. 22. col. 1. & f. 314. col. 3.
 Ceperit percutere servos. tomo. 2. fol. 114. co-
 lumna. 3.
 Acceperunt lampadibus non sumpserunt oleum se-
 cum. t. 2. f. 106. col. 1. & f. 108. columna. 3. & 4.

& deinceps, & f. 189. columna. 1.
 Clausa est ianua tom. 2. fol. 128. columna. 2. & 3.
 & ultra.
 Domine Domine aperi nobis. t. 1. f. 222. col. 4. &
 t. 2. f. 189. columna. 1.
 Dum irent emere venit Sponsus. tom. 2. f. 222.
 columna. 3.
 Vigilate quia nescitis diem, neque horam. t. 2. f. 109
 col. 4. per totum.
 Vni dedit quinque talenta, alij duo. t. 2. f. 267.
 col. 4. per totum.
 Hedos autem a sinistris. t. 1. f. 132. col. 1.
 Venite benedicti Patris mei Esurini & dedistis
 mihi manducare. tom. 2. f. 25. column. 1. & f. 318.
 columna. 4.
 Quod vni ex minimis meis fecistis mihi fecistis.
 t. 2. f. 194. col. 4.
 Ite maledicti in ignem aeternum. to. 2. f. 318. co-
 lumna. 2. & 3.
 Ite maledicti Esurini, & non dedistis. t. 2. f. 318.
 columna. 2. & 3.
 Qui paratus est diabolo & angeli eius. t. 2. f. 55.
 columna. 3.
 26 Apud te facio pascha. t. 1. f. 29. col. 2.
 Antequam gallus catet ter me negabis. t. 1. f. 316.
 columna. 3.
 27 Latrones improperebant ei. t. 2. f. 352. col. 2.
 Recordati sumus quod seductor ille dixit. to. 2. f.
 269. columna. 1.
 28 Vespere autem sabbathi quae lucecit in prima
 sabbathi. t. 2. f. 366. col. 1.
 ¶ Marci.
 3 Quoniam dicebant, spiritum immundum habet.
 t. 2. f. 10. col. 1. & 2.
 6 Nisi Iohannem in carcerem. t. 1. f. 132. col. 2.
 Arguebat Iohannes Herodem. t. 1. ibidem. & f. 238.
 columna. 1.
 Timebat Iohannem Herodes. t. 1. f. 132. col. 4.
 Audito Iohanne multa faciebar. t. 1. f. 8. col. 2.
 Volo ut des mihi in disco. t. 2. f. 74. col. 1.
 Erant laborantes in remigando. tomo. 1. fol. 211.
 columna. 4.
 7 Redeunt a foro nisi lotis manibus no mandu-
 cant. t. 2. f. 79. col. 2.
 9 Habete in vobis sal. t. 2. f. 153. col. 2.
 10 Venerunt duo caeci. t. 2. f. 255. col. 2.
 11 Non amplius ex te aliquis fructum manducet.
 t. 1. f. 225. col. 4.
 Si no dimiseritis nec pater vester dimittet vobis.
 t. 2. f. 218. columna. 3.

- 13 Cum videritis abominationem desolationis. tomo. 2. fo. 322. col. 4. 309. col. 2.
 - 14 Antequam gallus bis vocem dederit ter me negabis. tomo. 3. fol. 334. col. 2.
 - 15 Crucifixerunt eum hora tertia. tomo. 2. fo. 353. columna. 2.
Qui crucifixi erant cum eo conuinciabatur etiam. fo. 352. columna. 2.
 - 16 Maria Magdalena, Maria Iacobi, & Salome emerunt aromata to. 2. fol. 357. columna. 1. & sequentibus.
Et valde mane vna sabbatharum veniunt ad monumentum to. 2. fol. 332. col. 3.
Dicite discipulis eius & Petro. to. 2. fol. 341. to. 4. co. 4. & fo. 369. columna. 2.
Apparuit eis in alia effigie. to. 2. fo. 362. col. 1.
Exprobrauit incredulitati eorum to. 1. fo. 275. col. 1.
Assumptus est in caelum, & sedit a dextris Dei. to. 2. fol. 376. col. 2.
- Ioannis.**
- 1 In principio erat verbum to. 1. f. 5. columna. 3.
Quod factum est in ipso vita erat. to. 2. fol. 300. columna. 1.
Fuit homo missus a Deo cui nomen erat Ioannes. to. 1. f. 14. columna. 1.
Hic venit in testimonium vt testimonium perhiberet to. 1. f. 4. columna. 3.
Verbum caro factum est. tomo. 1. folio 141. columna. 1.
Vidimus gloriam eius gloriam quasi vnigeniti. to. 1. fol. 27. columna. 1.
Miserunt Iudaei sacerdotes & Ienitas ad Ioannem. to. 1. f. 31. col. 2. & fo. 112. columna. 1. & fo. 127. col. 2. & 4.
Propheta es tu to. 1. f. 38. columna. 1.
Ego vox clamantis in deserto to. 1. f. 116. col. 4.
Dirigite viam Domini. to. 1. f. 118. columna. 1. per totum.
Sicut scriptum est in Esaiâ propheta. to. 1. f. 116. columna. 1.
Non sum dignus soluere corrigiam calceamenti. to. 1. f. 128. columna. 2.
 - 2 Sex hydrae posita in Cana Galilae. to. 1. fol. 105. columna. 3.
Quid mihi & tibi mulier. to. 1. f. 295. col. 3. & fo. 305. columna. 4.
Fecit quasi funiculum. to. 2. f. 317. columna. 4.
Eiecit vendentes & ementes de templo. to. 2. f. 266. col. 3. & fo. 283. columna. 4.
 - 3 Quando potest homo citari senex nasci. to. 1.

- f. 297. col. 1. & f. 305. columna. 3.
Sic Deus dilexit mundum vt filium suum vnigenitum daret. to. 2. fo. 20. col. 3.
Qui non credit iam iudicatus est. to. 2. fol. 293. columna. 2.
- 4 Mulier da mihi bibere. to. 1. fol. 305. col. 4. & to. 2. f. 362. columna. 2.
Quomodo tu iudicas cum sis postis a me bibere? to. 1. f. 329. col. 4.
Reliquit mulier hydriam & abiit. to. 1. fol. 185. columna. 4.
- 5 Triginta octo annos habens in infirmitate sua. to. 2. f. 123. columna. 4.
Vis sanus fieri. to. 1. f. 311. col. 4. & deinceps. & to. 2. fol. 158. columna. 1.
Potestatem dedit ei iudicium facere, quia filius hominis est. to. 2. fol. 315. columna. 1.
Non veni facere voluntatem meam, sed voluntatem eius qui misit me. to. 1. f. 312. columna. 4.
Et qui accusat vos Moses. to. 2. f. 117. columna. 4.
- 6 Miraculum quinque panum & duorum piscium. to. 1. fo. 301. col. 4. & sequentibus.
Vidi quia multitudo venit ad eum. to. 1. f. 43. columna. 1.
Facite homines discumbere. to. 2. f. 289. col. 4.
Nisi manducaueritis carnem filij hominis. to. 2. fo. 328. columna. 4.
Verba vita habes. to. 1. f. 269. columna. 2.
- 7 Miserunt Pharisei vt apprehenderent Iesum. to. 2. f. 295. columna. 1.
A Galilaeâ propheta non surgit. to. 1. f. 29. col. 2.
- 8 Digito scribebat in terra. to. 1. f. 215. col. 1. & to. 2. f. 169. col. 3. & f. 317. columna. 2.
Semen Abrahae sumus, ne in seruimus vnquam. to. 1. f. 122. columna. 4.
Qui ex Deo est verba Dei audit. to. 1. f. 194. columna. 3.
Abscondit se & exiit de templo. tomo. 1. f. 156. columna. 4.
- 9 Præteriens Iesus vidit caeci a natiuitate. to. 1. fol. 43. col. 1. & to. 2. f. 38. columna. 3.
Veniet nox quando nemo poterit operari. to. 2. f. 188. columna. 2.
Adducunt eum ad Phariseos. to. 1. f. 148. col. 2.
Vbi est ille? to. 2. f. 132. columna. 4.
Bonus est deus, sed seducit turbas, & sibiisma erat inter eos. to. 1. f. 309. col. 1.
Non crediderunt ei. to. 2. f. 154. columna. 3.
Deus peccatores non exaudit. to. 2. f. 49. col. 4.
Ego sum qui loquor tecum, to. 2. f. 177. col. 2.
In iudicium veni vt videntes non videant, & qui videntes caeci fiant. tomo. 1. f. 9. 4. & f. 271. columna. 2.

Qui

- Qui non intrat per ostium in ouile fur est. to. 2. f. 238. col. 2.
Ego sum pastor bonus. to. 2. f. 161. col. 1.
Bonus pastor animam suam dat pro quibus suis. to. 2. f. 30. columna. 3.
Ambulabat Iesus in templo in porticu Salomonis. to. 2. f. 30. col. 1. & to. 2. f. 82. columna. 3.
11 Si frater tuus frater matris tuae fuerit mortuus. to. 1. f. 231. columna. 3.
Quid facimus quia hic homo multa signa facit. to. 2. f. 290. columna. 3.
Si dimittitur autem sic veniet Romanus. to. 2. f. 216. col. 3.
Cognoscite autem ab illo die illum interfecerit. to. 1. f. 63. col. 2.
- 12 Nisi granum frumenti cadens in terra. to. 2. f. 368. col. 1. 1.
Qui odit animam suam saluam faciet eam. to. 1. f. 143. columna. 3.
Si exaltatus fuero a terra omnia irabam. to. 2. f. 254. col. 2.
Propterea non poterant credere: quia Esaias dixit, excaca cor populi huius. to. 2. f. 128. col. 1. & f. 245. col. 1.
Et principes multi crediderunt in eum: sed, & cito. to. 2. f. 290. columna. 4.
- 13 Ante diem festum paschae sciens Iesus tomo. 2. f. 325. columna. 3.
Cum diabolus missus in cor Iuda. to. 1. f. 274. col. 3. & to. 2. f. 324. col. 3.
Omnia dedit ei pater in manus. to. 2. f. 21. columna. 3. & 4.
Et caena facta surgit a cena. to. 2. f. 226. col. 4.
Cepit lavare pedes discipulorum suorum. to. 1. f. 146. col. 1. & f. 207. col. 2.
Tu mihi lauas pedes. to. 1. f. 31. col. 3.
Si non laueris te non habebis partem mecum. to. 1. f. 33. col. 4. & f. 315. col. 1. & to. 2. f. 281. col. 2.
- 14 In domo patris mei mansiones multae sunt. to. 2. f. 192. columna. 1.
Et alium peracletum dabit vobis. tomo. 1. f. 234. columna. 3.
- 15 Sine me nihil potestis facere. to. 1. f. 226. col. 4. & to. 2. f. 380. columna. 2.
Omnem palmitem in me non ferent fructum. to. 2. f. 25. columna. 2.
Maiorem charitatem nemo habet. tomo. 1. f. 213. columna. 4.
- 16 Si quid petieritis patrem in nomine meo. to. 2. f. 53. col. 1. & deinceps.
Omnis qui interficit vos arbitretur obsequium se. to. 2. f. 78. columna. 1.
Omnia quae habet pater meus sunt. to. 2. f. 21. col. 3.
Et edicam & iam non videbitis me. to. 2. f. 318.

- e columna. 4.
Tristitia implebit cor vestrum. to. 2. f. 362. col. 2. & f. 373. col. 2.
- 17 Hac est vita aeterna vt cognoscant te. tomo. 1. fol. 196. columna. 4.
- 18 Ego palam locutus sum mundus. tomo. 2. f. 204. columna. 1.
- 19 Et balaam sibi crucem. to. 1. f. 313. col. 2.
Ioseph discipulus Christi oculus propter meum Iudaeorum. to. 2. f. 355. col. 4.
- 20 Existimabat Christum horulanum. to. 2. f. 288. columna. 3.
Quia iulerunt Dominum meum. to. 2. f. 247. columna. 2.
Noli me tangere. to. 1. f. 335. col. 2.
Ascendo ad patrem meum, & patrem vestrum. to. 1. f. 20. columna. 1.
Cum sero esset die illa vna sabbathorum. to. 2. f. 37. col. 1. per totum.
Quia vidisti me Thomas credidisti. to. 1. f. 25. columna. 1.
- 21 Petre amas me plus his. to. 1. f. 107. col. 3.
Dixit Iesus Petro, Sequere me. to. 2. f. 35. col. 2.

Actorum.

- 1 Et loquens de regno Dei. to. 1. f. 131. col. 1. & to. 2. f. 268. columna. 2.
Ab Ierusalem sabbathi habens iter. to. 1. f. 186. columna. 2.
Et possedit agrum de mercede iniquitatis. to. 2. f. 54. columna. 4.
- 2 Ex omni natione quae sub caelo est. tomo. 2. f. 233. columna. 1.
- 3 Ananias & Saphira partem pretij attulerunt. to. 1. f. 8. columna. 2.
- 7 Surrexerunt quidam de Synagoga. to. 1. f. 156. columna. 2.
Postis genibus orabat, ne statuas illis hoc peccatum. to. 1. f. 213. columna. 3.
- 9 Circumfulsi eum lux de caelo. tomo. 1. f. 3. columna. 3.
Saul Saul cur me persequeris. tomo. 1. f. 261. columna. 1.
- 11 Futuram famem in vniuerso orbe. tomo. 1. f. 62. columna. 2.
- 12 Praecinge caligas tuas. tomo. 2. folio. 66. columna. 4.
- 20 Attendite vobis & vniuerso gregi in quo Spiritus sanctus. to. 2. f. 113. columna. 2.
- 26 Opto apud Deum in modico, & c. demptis vinculis his. to. 1. f. 90. columna. 3.

¶ Ad Romanos.

- 1 Fides vestra nunciatur in vniuerso mundo. to. 1. f. 62. columna. 2.
- Iniustificati ex fide tom. 1. f. 264. col. 4.
- Iustus ex fide vivit to. 2. f. 259. col. 1.
- Cum Venim cognouissent non sicut Deum glorificauerunt. to. 2. f. 22. columna. 3.
- 2 Tu qui es qui iudicas alienum seruū. to. 1. f. 217. columna. 1.
- Secundum impanitens eorum thesaurizans in diem irae. to. 2. f. 107. col. 2.
- 4 Traditus est propter delicta nostra, resurrexit propter iustificationem nostram. to. 2. f. 368. columna. 3.
- 5 Fides iustificat peccatores. to. 1. f. 254. col. 4.
- Vbi abundauit iniquitas superabundauit & gratia. to. 1. f. 106. col. 4.
- Lex subintravit ut abundaret delictū. to. 1. f. 271. columna. 1.
- 6 Sicut exhibuistis membra vestra seruire iniquitati ad iniquitatem ita exhibete. to. 1. f. 258. columna. 3.
- 8 Sapientia carnis inimica est Deo. to. 1. fol. 53. columna. 4.
- Legi Dei non est subiecta, nec enim potest. to. 2. f. 198. columna. 1.
- Verba eius spiritus & vita sunt. to. 1. f. 269. columna. 1.
- Spiritus ingemiscit to. 2. f. 54. co. 4.
- Vanitati subiecta est creatura, sed liberabitur. to. 2. f. 205. col. 1.
- 10 Corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem. to. 1. f. 8. col. 3.
- 12 Date locum irae. to. 2. f. 218. col. 3.
- Mibi vindictam & ego retribuā. to. 1. f. 73. co. 2. & f. 261. co. 2.
- Si inimicus tuus esurierit ciba illum, &c. carbo nes congreges. to. 1. f. 211. col. 2.
- 13 Induimini Dominum Iesum Christum. to. 1. f. 6. columna. 4.

1. Ad Corinthios.

- 1 Animalis homo non percipit quae sunt spiritus. Dei. to. 1. f. 41. col. 4.
- Si Dominum gloriae cognouissent, non crucifixi essent. to. 2. f. 29. columna. 2.
- Nec in cor hominis ascendit quae preparauit Deus. to. 2. f. 27. co. 2.
- 3 Tanquam paruulis in Christo lac dedi. to. 2. f. 113.

2. Ad Corinthios.

- 1 Gaudium nostrum hoc est testimonium conscientiae nostrae. to. 1. f. 39. columna. 2.

4. Sem

- columna. 4.
- Si quis super edifica ligna & stipulam. to. 2. fol. 91. columna. 1.
- Coadiutores Deis sumus. to. 1. f. 227. col. 2.
- 4 Facti sumus sicut peripetema. to. 2. f. 18. co. 2.
- 5 Medicum fermentum totam massam corrumpit. to. 2. f. 84. columna. 2.
- Non epulemur in fermento malitiae. to. 2. f. 84. columna. 4.
- 6 Nescitis quod Angelos indicabimus. to. 2. f. 76. columna. 1.
- 7 Præterit figura huius mundi. to. 1. f. 5. co. 4.
- 8 Si caro scandalizat fratrem non manducabo carnem. to. 2. f. 215. co. 4.
- 9 Qui parce seminat, parce & metet. to. 1. f. 105. columna. 3.
- Castigo corpus meum & in seruitutē redigo. to. 1. f. 107. columna. 3.
- 10 Sedit populus manducare & bibere, & surrexerunt ludere. to. 1. f. 205. col. 1.
- Fidelis Deus qui non patietur vos tentari ultra id. to. 1. f. 141. col. 4.
- 11 Dominus Iesus in qua nocte tradebatur. to. 2. f. 60. columna. 1.
- 12 Excellentiorē viam demonstro. to. 2. f. 116. columna. 2.
- 13 Si linguis hominum loquar & Angelorū. to. 2. f. 2. col. 4. & f. 116. col. 2.
- Si habuero omnem fidem. to. 2. f. 219. col. 2.
- Charitas patiens est, benigna est. to. 1. f. 208. columna. 3.
- Videmus nunc in enigmate. to. 1. f. 15. co. 3.
- Gratia eius in me vacua non fuit. to. 2. f. columna. 4.
- 14 Ignorans ignorabitur. to. 2. f. 115. co. 4.
- Malo in Ecclesia quinque verba meo sensu loqui. to. 1. f. 3. co. 2.
- 15 Quem tradidit satana in interitum carnis. to. 1. f. 61. columna. 3.
- Non ego sed gratia Dei meū. to. 1. f. 306. co. 1.
- Vbi est mors victoriae. to. 2. f. 85. co. 2.
- Omnes resurgemus, sed non omnes immutabimur. to. 1. f. 22. columna. 1.
- Si Christus resurrexit, & nos resurgemus. to. 2. f. 368. columna. 4.
- Absorpta est mors victoria. to. 2. f. 171. col. 3.
- Prius quod animale est, deinde & spirituale. to. 2. f. 297. col. 4.

¶ Prima ad Thessalonicenses.

- 4 Semper mortificationem Iesu Christi in corpore vestro circumferentes. to. 1. f. 313. col. 3.
- 5 Omnes oportet nos praesentari ante tribunal Christi. to. 2. f. 188. col. 2. & f. 269. col. 3.
- Qui peccatum non nouerat, peccata fecit. to. 1. f. 84. columna. 3.
- Nos exsequimur. Deo. to. 1. f. 18. col. 4.
- 7 Dispersit dedit pauperibus. to. 2. f. 207. col. 1.
- 11 Angelus satanae transfiguratur se in angelum lucis. to. 1. f. 2. col. 4.
- 12 Dum infirmior fortior sum. to. 1. f. 195. col. 3.

- 4 Nolumus vos ignorare de dormientibus. to. 1. f. 296. columna. 3.
- Non contristemini sicut ceteri qui spem non habent. to. 1. f. 234. col. 3.
- 5 Dies Domini sicut fur in nocte veniet. to. 2. f. 108. columna. 3.

¶ Prima ad Timotheum.

- 1 Si hominibus placerem Christi seruus non essem. to. 1. f. 201. columna. 2.

- 1 Ut milites bonam militiam, habens fidem. to. 1. f. 89. columna. 3.
- 2 Deus vult omnes homines saluos fieri. to. 2. f. 133. col. 1. & 160. columna. 2.
- 6 Qui volunt diuites fieri incidunt in laqueum diaboli. to. 2. f. 246. columna. 3.

¶ Ad Galatas.

- 1 Si innotescat principibus multi formis gratia. to. 2. f. 368. col. 1.
- 4 Alios autem pastores & doctores. to. 2. fol. 113. columna. 1.

¶ Secunda ad Timotheum.

- 3 Nolite locum dare diabolo. to. 2. fol. 66. columna. 2.
- Omnia sermo malus ab ore vestro non procedat. to. 1. f. 3. columna. 1.
- Donec occurrat amicus omnes in virum perfectum. to. 2. f. 80. columna. 4.
- 5 Videte fratres quomodo caute ambuletis. to. 1. f. 25. columna. 2.
- Redimentes tempus quoniam dies mali sunt. to. 2. f. 107. col. 4.
- Cantantes & psallentes in cordibus vestris. to. 2. f. 278. col. 2.

- 3 Erunt homines seipsos amantes cupidi, &c. to. 1. f. 86. columna. 3.
- 4 Prædica verbum in sua opportune, importune. to. 1. f. 269. columna. 3.
- De cetero reposita est mihi corona iustitiae. to. 2. f. 220. col. 2. & f. 263. col. 1.

¶ Hebraeorum.

¶ Ad Philippenses.

- 2 Deus operatur in nobis velle & perficere. to. 1. f. 3. co. 2. & to. 2. f. 5. col. 3.
- 3 Propter quod dedit illi nomen quod est super. to. 2. f. 254. columna. 1.
- Saluatorem expectamus Dominum Iesum. to. 1. f. 319. columna. 4.

- 1 Multifariam multisque modis. to. 2. fol. 37. columna. 2.
- Qui cum sit splendor gloriae. to. 1. fol. 322. col. 1.
- Et cum iterum introducat primogenitum. to. 2. f. 371. col. 3.
- 5 Recognosce eum qui talem pro nobis. to. 2. f. 20. columna. 3.
- 6 Benedicta ad Deo, sin autem maledicta proxima. to. 1. f. 278. columna. 3.
- 10 Horrendum est incidere in manus Dei viuentis. to. 2. f. 318. col. 1.
- 11 Fides est substantia, argumentum rerum. to. 1. f. 89. columna. 1.
- 12 Quos diligit corrigit, & flagellat filium. to. 1. f. 61. col. 1. & to. 2. f. 85. col. 4.
- Misericordia non est consecutus Esau. to. 1. f. 209. columna. 2.

¶ Ad Colossenses.

- 2 Cum essetis mortui delictis. to. 1. folio. 54. columna. 4.
- Delens chirographum quod aduersum nos erat. to. 2. f. 2. columna. 1.
- 3 Ananiam esse idolorum seruus. to. 2. f. 92. col. 2.

¶ Iacobi.

- 1 Auditor verbi & non factor comparabitur. to. 1. f. 276. columna. 1.
- 2 Nonne Abraham ex operibus iustificatus est. to. 1. fol. 249. columna. 4.

Mise-

I N D E X.

Misericordia eius super exaltat iudicium. to. 1. f. 215. columna. 4.
Iudicium fiet sine misericordia. tom. 1. fol. 219. columna. 1.

¶ 2. Petri.

1 Satagite ut per bona opera certam vestram vocationem faciat. tom. 2. f. 51. col. 3.
Vos tanquam lapides vivi. to. 1. fol. 208. col. 1.

¶ 1. Iohannis.

1 Omnis qui peccat non videt Deum. tom. 1. fo. 32. columna. 1.
2 Nolite diligere mundum tom. 2. fo. 104. col. 1.
Qui odit fratrem suum homicida est. to. 1. fo. 209. columna. 3.
3 Non potest peccare, quia ex Deo natus est. to. 2. fol. 98. columna. 1.
Nunc filij Dei sumus cum apparuerit similes erimus. to. 1. fol. 199. col. 3.
4 Qui non diligit manet in morte. tomo. 2. fol. 31. columna. 1.

¶ Iude.

1 Disceptabat Angelus Michael cum demone. 1. 2. fol. 71. columna. 3.

¶ Apocalypsis.

2 Qui vicerit non ledetur a morte secunda, tom. 2. fol. 86. columna. 2.
Odisi facta Nicolaitarum quae ego odi. 1. 2. f. 256. columna. 4.
3 Vrin. m. frigidus es, aut calidus, tom. 2. f. 237. columna. 2.
Ego sto ad ostium, & pulso. tom. 1. fo. 117. colu. 4.
4 Qui sedebat in throno, & viginti quatuor seniores. to. 1. fol. 104. columna. 1.
Qui adorauerunt bestiam requiem non habebant. to. 2. fr. 198. colu. 2.
5 Vicit leo de tribu Iuda. 1. f. 72. col. 1.
6 Expectate modicum donec impleatur numerus. tom. 2. fol. 55. col. 3.
12 Vidi mulierem amictum sole. to. 1. f. 38. colu. 3.
Luna sub pedibus eius. to. 2. fo. 37. col. 1.
14 Cecidit cecidit Babylon magna. to. 2. fo. 5. col. 2.
15 Quis non timebit te Domine, qui pius es. tom. 2. fol. 134. columna. 1.
19 Laudabant Deum dicentes, Alleluia. tomo. 1. folio. 237. columna. 2.

¶ CLAVS DEO.

INDEX OMNIUM QVAE
INSIGNITER IN HOC OPERE
dicta sunt, iuxta ordinem literarum
studiosè digestus.

A.

ARON religionem in hereditate accepit. Tomo 1. fol. 6. colu. 3.
Abbas a suo debet eligi monasterio. 1. f. 191. col. 1.

Abarithia & Iosephi laudes. tom. 2. fol. 355. colu. 3. & 4.

Abdicatio rerum temporalium charitatis est dispositio. 1. 2. f. 243. col. 2.

Abieccio humilitatis est iudicium. 1. 2. f. 247. col. 4.

Ablata licitum est sine scandalo repetere. to. 1. f. 212. colu. 3.

Abnegare se ipsum quid. 1. f. 312. col. 3.

Absentia dilecti animae defectionem parit. 1. f. 87. colu. 1.

Abstinencia a venereis homines reddit maxime spirituales. 1. f. 299. col. 3.

Acceptio personarum iustitiae distributioe opponitur. 1. 2. f. 296. col. 1.

Accidia tollit homini bona gratiae & gloriae. 1. 2. f. 272. colu. 2.

Accingere lumbos quid. 1. 2. f. 104. col. 3.

Actiones nostrae exordiantur tunc in nomine Dei. tom. 1. fol. 166. col. 2.

Actiones Christi vniuersae ministrare fuerunt. 1. 2. fol. 332. colu. 3.

Actiones non sunt naturae sed suppositivae. 1. f. 294. col. 3.

Actus voluntatis duplex. 1. 2. f. 26. col. 3.

Actus elicitus quid. ibidem.

Actus vnus potest diuersam laudem & praemium habere. to. 1. f. 228. col. 4.

Accusare proprium officium est diaboli. tom. 1. fol. 187. col. 4.

Accusatio ad conuincendum inimicos in die iudicium mentalis erit. 1. 2. f. 318. col. 3.

Admiratio ex ignorantia procedit. 1. 2. col. 3.

Adolescens bonis debet imbui moribus. to. 1. fol. 60. col. 1.

Adolescentia in scriptura largè sumitur. tom. 1. fol. 241. col. 1.

Adoratio latrae soli Deo tribuenda est. tom. 1. fol. 148. columna. 1.

Aduentus Christi testimonium habuit ab om-

nigere personarum. tom. 1. fol. 95. col. 4.

Aduentus primus Christi est ab impijs iudicarij, secundus vero, ut impij ab ipso iudicentur. tom. 1. f. 331. col. 2.

Aduentus Christi die futurus est. tom. 2. f. 108. columna. 3.

Aduentus Christi in hora mortis quare fieri venienti assimilatur. to. 2. fol. ibidem.

Aduentus Christi ad iudicium quare fulguri assimilatur. to. 2. f. 229. col. 4.

Aduersarij potius vincuntur rationibus quam contumelijs. to. 1. f. 145. col. 4.

Aduersitas fortunae animae saluti prodest. 1. 2. fol. 227. col. 1.

Adulatio peccatum nutrit. to. 1. f. 205. col. 4.

Adulatores increpandi sunt. 1. f. 158. colu. 3.

Adulatore nihil peius. to. 2. f. 297. col. 1.

Afflicto in hac vita iudicium praedestinationis est. to. 1. f. 61. col. 1.

Afflicto signum amoris est. to. 1. f. 9. colu. 2. & fol. 149. col. 4.

Afflicto quanam meritoria dicatur. to. 1. f. 123. columna. 4.

Affluentia diuitiarum non facit hominem amplius vivere. to. 2. f. 92. col. 4.

Agonia quam Christus patiebatur: quae dicatur esse. to. 2. f. 337. col. 2. & 3.

Altum in scriptura pro profundo fumitur. 1. f. 165. col. 4.

Amans non est sui proprius. 1. f. 41. col. 2.

Amans Deum in sensu composito perire non potest. 1. f. 221. col. 2.

Ambitio haeresis est mater. 1. 2. f. 332. col. 2.

Ambitiosi daemones sunt martyres. to. 2. f. 331. columna. 2.

Ambulare in peccatis quis dicatur. 1. f. 69. columna. 1.

Amicus Dei pro honore Dei vitam amittere non dubitat. to. 1. fol. 38. col. 4.

Amicitia Pilati & Herodis, cuius rei fuerit signum. 1. 2. f. 346. col. 3.

Amicitia cum obstinatis in scriptura reprehenditur. to. 1. fol. 310. col. 4.

Amor proprius causa est malorum. 1. f. 86. col. 3.

Amor omnia facit dulcia. 1. f. 125. col. 1.

Amor

Amor diuinus vbicunque est operatur. tom. 1. fol. 182. colu. 2.
 Amor diuitiarum immoderatus perfectione impedit. r. 2. fol. 244. col. 1.
 Amor diuitiarum immoderatus non impedit adimpletionem preceptorum. ibidem. col. 2.
 Amor merces est sui ipsius. r. 2. fol. 27. colu. 1.
 Amor soli Deo competit. r. 2. fol. 28. col. 1.
 Amor Dei & proximi inter se separari non possunt. to. 2. fol. 29. col. 4.
 Amor Dei principium est mandatorum primae tabulae. ibidem.
 Amor proximi principium est mandatorum secundae tabulae. ibidem.
 Amor rursus abscondi non potest. to. 1. fol. 214. columna. 1.
 Amor malus bona mala reddit. r. 1. fol. 244. col. 2.
 Amor mundi germinantem suffocat virtutem. tom. 1. fol. 277. colu. 2.
 Amor carnalis maxime obest hominibus perfectis. r. 1. fol. 280. col. 3.
 Anabaptistarum error excluditur. tom. 2. fol. 152. columna. 4.
 Andreas apostolus B. Petrum in cognitionem Dei adduxit. to. 1. fol. 324. col. 2.
 Andreas propter honorem frater Petri vocatur. to. 1. fol. 191. col. 3.
 Angelus ob quid missus. to. 1. fol. 18. col. 3.
 Angelus bonus in initio terret in fine vero confortat. tom. 1. fol. 25. col. 4.
 Angelus peccatum corae virgine nominare non audeat. r. 1. fol. 27. col. 1.
 Angelus naturam humanam honorat. r. 1. fol. 68. columna. 4.
 Angelus quare claritate pastoribus apparuit. r. 1. fol. 30. colu. 1.
 Angelus natura excellentior est homine. to. 1. fol. 70. columna. 3.
 Angeli non tantum diliguntur a Deo ac homines. ibidem.
 Angeli merito iudicantur. r. 2. fol. 209. col. 4.
 Angeli proximi nostri sunt. r. 2. fol. 32. col. 1.
 Angelus non est in alio angelo etiam si in ipsum operetur. r. 2. fol. 56. col. 2.
 Angeli amici sunt & vicini de oue inuenta gaudentes. to. 2. fol. 163. col. 3.
 Angeli quare dicantur beati a Christo. tom. 2. fol. 299. col. 3.
 Angeli ob id virtutes caelorum vocantur. to. 2. fol. 313. col. 1.
 Angeli in iudicio motu insolito mouebuntur. ibidem.
 Angelus qui Christum consolabatur in tristitia

Michael erat. tom. 1. fol. 337. columna. 1.
 Angelus in loco empyreo conditus fuit. to. 2. fol. 155. columna. 3.
 Anima magis est vbi amat quam vbi animatur. tom. 1. fol. 22. colu. 1.
 Anima aliquando transit in spiritum: animam in manibus ponere quid. r. 1. fol. 55. col. 3.
 Anima in infernum missa liberari non poterit. to. 1. fol. 124. col. 4.
 Animae quare in membris pati dicuntur. to. 2. fol. 212. columna. 3.
 Animae separatae in inferno igne corpore cruciantur. r. 2. fol. 33. col. 1.
 Anima separata singularia cognoscit. tomo. 2. fol. 214. columna. 2.
 Anima sepe pro vita corporali sumitur. tom. 2. fol. 231. columna. 3.
 Anima aliquando pro parte sensitua. tomo. 2. fol. 26. columna. 3.
 Anima naturaliter inclinatur in Deum ex amore. tom. 2. fol. 28. col. 2.
 Anima sine charitate mortua manet. to. 2. fol. 31. columna. 1.
 Anima sua natura cupit esse foelix. r. 2. fol. 72. col. 3.
 Anima immortalis est. to. 2. fol. 87. col. 2.
 Anima occidi non dicitur neque corpus. to. 2. fol. ibidem. col. 4.
 Anima nostra seipsam intuetur. r. 1. fol. 259. col. 3.
 Animam pro Christo perdere quid. to. 1. fol. 314. columna. 3.
 Anima Christi in principio suae conceptionis habuit gloriam animae. to. 1. fol. 318. col. 2.
 Anima in solo Deo quietescere potest. to. 2. fol. 178. columna. 2.
 Anima solo Deo impletur. r. 2. fol. 174. col. 1.
 Anima quare dicatur praecipue res Dei potius quam cetera creaturae. to. 1. fol. 298. col. 3.
 Anima glorificata luce sui corporis potest prohibere ne in visum agat. tom. 2. fol. 372. col. 1.
 Anna prophetissa. 106. vixit annos. to. 1. fol. 96. columna. 3.
 Antichristus multos efficiet martyres. tomo. 2. fol. 231. columna. 3.
 Antiqui patres in rebus arduis cantica componebant. to. 1. fol. 89. colu. 4.
 Antiqui pedes hospitis ante prandium lauabant. to. 1. fol. 262. col. 3.
 Antiqui foelicitatem existimabant sine morbo mori. to. 2. fol. 118. col. 3. & 4.
 Apertus os loquebatur, phrasia est Hebraea. to. 1. fol. 52. col. 1.
 Apostoli propter officium missi. tomo. 1. fol. 53. columna. 3.

Apostoli

Apostoli omnes vnico die in A postolatū sunt electi. to. 1. fol. 171. col. 2.
 Apostoli non sunt omnes vocati a Christo. ibidem.
 Apostoli Graecē missus est Latinē. to. 1. fol. 191. columna. 2.
 Apostolis quare non sit statim praecipuum abstinere a venere. r. 2. fol. 243. col. 3.
 Apostoli ob quid omnia reliquerunt. to. 2. fol. 246. colu. 1.
 Apostoli quare non dicantur agni, sed quasi agni. tom. 2. fol. 6. col. 2.
 Apostoli ita incedebant vt modo fratres sancti Francisci. tom. 2. fol. 7. col. 4.
 Apostoli quare pauperes ad praedicandum mittantur. ibidem.
 Apostoli aliter Deum viderunt ac patres antiqui. tom. 2. fol. 23. col. 1.
 Apostoli potestatem habebant super caelum, & terram, & super omnem carnem. tom. 1. fol. 299. columna. 1.
 Apostoli qualiter portabant panes cum esset prohibitum apportare sacculum. r. 1. fol. 304. col. 2.
 Apostoli quare non dixerunt Christo quod dicebat quod erat violator legis. r. 1. fol. 309. col. 2.
 Apostoli ob id quid in transfiguratione dormierunt. to. 2. fol. 322. col. 4.
 Apostoli gloriae transfigurationis, nec viderunt incipere, nec desinere. r. 1. fol. 325. colu. 4.
 Apostoli sine speciali reuelatione praedicare poterant ex doctrina Christo accepta. tomo. 2. fol. 91. columna. 1.
 Apostoli qualiter condemnabant filios Israel. tom. 2. fol. 333. columna. 2.
 Apostoli in passione Christi ad praeterita redierunt officia. tom. 2. fol. 335. col. 1.
 Apostoli qualiter se duci poterunt post aduentum Spiritus sancti. r. 2. fol. 304. col. 4.
 Apostoli omnibus gentibus praedicauerunt Euangelium. to. 2. fol. 375. columna. 1.
 Appetitus sensitius per voluntatem mouetur; vt conueniat cum superiori parte. r. 2. fol. 26. col. 3.
 Appetitus excellentiae deiectionem parit. to. 2. fol. 240. col. 1.
 Arbitrium hominis gratiae cooperatur. to. 2. fol. 9. columna. 4.
 Atreptitij multa facere possunt quae alij homines non possunt. to. 1. fol. 248. col. 4.
 Articuli fidei non per se simul colliguntur. to. 1. fol. 1. columna. 3.
 Aler vnus fuit ex patriarchis filiorum Iacob. to. 1. fol. 95. col. 4.
 Aleritio negantium prouidentiam Dei destrui-

tur. tom. 2. fol. 88. columna. 3.
 Aserua quae fuit ducta a Christo in die Palmarum non fuit communis. to. 2. fol. 275. col. 2.
 Aspectus Domini omnia mala sanant. r. 2. fol. 223. col. 3.
 Asperitas vitae terrori est demoni. to. 2. fol. 206. columna. 2.
 Atritio filia est amoris proprii. r. 1. fol. 202. col. 1.
 Atrium quid. to. 1. fol. 11. col. 2.
 Auaritia difficilius aliis vitis curatur. r. 1. fol. 180. col. 4. & tom. 2. fol. 92. col. 1.
 Auaritia deterior est prodigalitate. to. 1. fol. 218. columna. 3.
 Auaritia fidem, spem, & charitatem in creaturas refert. to. 2. fol. 92. columna. 2.
 Auaritia nunquam satiatur. ibidem. col. 2.
 Auaritia tempore crescit, & non consumitur. ibidem. col. 3.
 Auari diuitiarum sunt serui. r. 1. fol. 47. col. 2.
 Auarus nemini est utilis. to. 2. fol. 203. col. 2.
 Auarus reipublicae maxime nocet. ibidem. col. 3.
 Auarus sibi ipse est inhumanus. to. 2. fol. 93. col. 3.
 Auarus non sibi, sed aliis laborat. r. 2. fol. 95. col. 1.
 Audientes Deum a Deo exaudiuntur. tom. 1. fol. 182. columna. 2.
 Auditus spiritualis duplici constat aspiratione. to. 1. fol. 269. columna. 4.
 Aue gratiosa pro gratia plena recta translatio est. tom. 1. fol. 23. columna. 4.
 Augustinus & Origenes qualiter sunt intelligendi cum dicunt Euangelium non fuisse praedicatum per Apostolos per totum mundum. to. 2. fol. 375. col. 2.
 Auerfio a Deo totius mali est origo. to. 2. fol. 169. columna. 1.
 Auxiliū Dei speciale duplex est. r. 2. fol. 180. col. 3.
 Auxiliū speciale quod sit homini necessarium. ibidem.
 Auxilia denegari actus est iustitiae, & misericordiae. tom. 1. fol. 301. col. 4.
 Auxiliū Dei verbis explicari nequit. r. 2. fol. 52. col. 3.

B.

Baptismus Ioannis non dabat gratiam. to. 1. fol. 115. col. 3.
 Baptismus Ioannis obligabat ad non sperni. ibidem.
 Baptismus Ioannis poenitentiae vocabatur. ibid.
 Baptismus Ioannis medium fuit inter sacramentum nouae & veteris legis. to. 2. fol. 201. col. 1.
 Bartholomaeus Apostolus Euangelium in India praedicauit. r. 1. fol. 191. col. 3.
 Basilisci proprietates. to. 2. fol. 190. col. 4.

Batos

Beatos quid. to. 2. fol. 109. col. 4.
 Beatitudo virtute continetur in fine, to. 1. f. 39.
 columna 3.
 Beatitudo duplex to. 1. f. 196. col. 4.
 Beatitudo donum, ab ea quae est virtus differt.
 t. 1. fo. 197. col. 3.
 Beatitudo ex rigore iustitiae debetur seruantibus
 mandata Dei. to. 2. f. 220. col. 2. & 3.
 Beatitudo formalis quid. to. 1. f. 199. col. 3.
 Beatitudo obiectiue quid. t. 2. f. 192. col. 1.
 Beatitudo potius ad nos accedit quam nos ad
 ipsam. t. 2. fol. 45. col. 2.
 Beatitudo in diuitijs esse non potest. t. 2. f. 73. c. 4.
 Beatitudo in auditione verbi Dei est, visus in
 semine. t. 2. f. 73. col. 3.
 Beatitudo in auditione verbi Dei est, vt in sig-
 no, ibidem.
 Beatitudo quare maxime optanda, to. 1. f. 203.
 columna 2.
 Beatitudo per se querenda est, t. 2. f. 99. col. 2.
 Beatitudo queri debet sine termino, ibidem.
 Beatitudo caelestis potius explicatur per nega-
 tionem quam per affirmationem. to. 2. fo. 108.
 columna 2.
 Beati qui in via Domini ambulant dicuntur.
 t. 1. fol. 119. columna 4.
 Beati pauperes de paupertate, & non de humi-
 litate est intelligendum. t. 1. f. 198. col. 1.
 Beati qualiter velint in infernum ire, t. 2. f. 214.
 columna 1.
 Beati non essent iustissimi non approbarent iudi-
 cium iustitiae beatificantis. ibid. col. 2.
 Beati non ita se amant sicut damnati. to. 1. f. 134.
 columna 1.
 Beati operibus factis in caelo non merentur. t. 2.
 fol. 188. columna 2.
 Beati obiectiue omnes sunt aequaliter beati, non
 tamen subiectiue. t. 2. f. 192. col. 2.
 Beati coronati sunt reges a Christo. to. 2. f. 333.
 columna 1.
 Beati qualiter edere & bibere dicantur in reg-
 no Dei ibidem. col. 3.
 Beati illi dicuntur quos Deus liberat a debito.
 to. 1. fol. 176. col. 4.
 Beatus maior est omni viatore non tamen me-
 lior. t. 1. f. 248. col. 2.
 Benedicere in sacris literis saepe sumitur pro eo
 quod est generationem dare. t. 1. f. 24. col. 3.
 Benedicere laudare est. t. 1. f. 54. col. 3.
 Benedicere in scriptura aliquando maledicere
 est. to. 1. f. 93. col. 1.
 Benedicere quibus praecipue conueniat, to. 2.
 fol. 240. columna 4.

Benedicere a malis malum est. t. 1. f. 206. col. 1.
 Benedicta quid in scriptura significet. to. 1. f.
 fol. 23. columna 4.
 Benedictio hominis ad hominem bona praecari
 est. to. 1. f. 93. col. 1.
 Benedictio hominis ad Deum laudare est. ibid.
 Benedictio Dei ad hominem benefacere est. ibi.
 Benefactor proximorum Deum audit. to. 1.
 fol. 182. col. 2.
 Beneficia Dei ob magnitudinem dici non va-
 lent. t. 1. f. 43. col. 4.
 Beneficia etiam ingratis facienda sunt. t. 2. f. 215.
 columna 3.
 Beneficiorum tria genera. fo. 226. col. 1.
 Beneficia inimico facta extra articulum neces-
 sitatis ad perfectionem attinent. to. 2. fo. 211.
 columna 2.
 Beneficia a Deo collata alijs enarranda sunt.
 to. 1. f. 294. col. 4.
 Bethleem ciuitas fuit Dauid secundum origi-
 nem. t. 1. fo. 64. col. 2.
 Bethphage quid. to. 2. fo. 273. col. 4.
 Bene viuere in scriptura vigilare dicitur, to. 2.
 fol. 107. col. 3.
 Blasphemare loquela est inferni. t. 1. f. 237. col. 2.
 Blasphemia quid. to. 1. f. 177. col. 1.
 Blasphemia quare peccatum in Spiritum san-
 ctum dicitur. to. 2. f. 90. col. 1.
 Blasphemia quare irremissibilis dicitur, ibid.
 Blasphemus Deum ex proprio proposito offen-
 dit. to. 1. fo. 177. columna 2.
 Blasphemia accusandi sunt, ibidem.
 Bona ob difficultatem deferenda non sunt. t. 1.
 fol. 134. columna 4.
 Bona nostra Dei offerenda sunt. t. 1. f. 83. col. 3.
 Bona temporalia Deus paruifacit. t. 1. f. 111. col. 3.
 Bona diuina amicis Dei reseruantur. ibidem.
 Bona mundi vt umbra transeunt. t. 1. f. 147. col. 1.
 Bona sunt quae hominem ad Deum ducunt.
 to. 1. fo. 195. col. 3.
 Bona occulte facienda sunt. to. 2. f. 237. col. 2. & 3.
 Bona nostra demonis sunt quando, & nos eius
 sumus. t. 2. fol. 64. col. 4.
 Bona dissipare quid. to. 2. fo. 186. col. 3.
 Boni laudandi sunt. to. 1. f. 337. col. 3.
 Boni in gaudio exultant. to. 1. f. 339. col. 2.
 Boni proprii est suas virtutes in alio diligere.
 t. 1. fo. 48. col. 4.
 Boni a voluntate sunt boni. to. 1. f. 73. col. 4.
 Boni mutuo se adiuuant in ministerio Dei. t. 1.
 fol. 97. col. 4.
 Boni loca ad bonum apta querunt. to. 1. f. 115.
 columna 3.

Boni

Boni & mali in ecclesia simul continentur. t. 1.
 fol. 129. columna 3.
 Boni triticum comparantur. t. 1. f. 130. col. 1.
 Boni vniuersi sunt quasi vnum cor. to. 1. fol. 130.
 columna 2.
 Boni a mundo pro nihilo habentur. to. 1. fo. 131.
 columna 3.
 Boni imitandi sunt. to. 1. fo. 155. col. 4.
 Boni timorem Dei cum reuerentia concipiunt.
 to. 1. fo. 158. col. 4.
 Boni in bonis & in malis Deum agnoscunt. to. 1.
 fol. 168. col. 1.
 Boni laetantur in his, in quibus impij cruciantur.
 to. 1. fo. 179. col. 4.
 Boni in miserijs sunt futuri fortes. to. 2. f. 203.
 columna 1.
 Boni in omni statu inueniuntur. to. 2. fol. 231.
 columna 4.
 Boni sapientia a malis corrumpuntur quam mali
 a bonis corrigantur. to. 2. fol. 221. col. 2.
 Boni tentatione a mali distinguuntur. to. 2. f. 4.
 columna 1.
 Boni malum excusant a malitia. to. 2. fol. 59.
 columna 2.
 Boni linguam habent in corde. to. 2. folio. 60.
 columna 3.
 Boni suorum obliuiscuntur propter Dei hono-
 rem. to. 1. fo. 238. columna 2.
 Boni est misereri peccatoris. to. 1. fo. 260. col. 2.
 Boni a Deo ad tempus tantum deseruntur. t. 1.
 fo. 284. columna 3.
 Boni maxime laetabuntur, habendo Christum
 iudicem: potius quam aliam diuinam perso-
 nam. to. 2. fo. 315. columna 3.
 Bonitas discipulorum quanta fuerit. to. 1. f. 186.
 columna 1.
 Bonum commune semper querendum est. t. 1.
 fo. 69. columna 4.
 Bonum est quod cum voluntate diuina mensu-
 ratur. to. 1. fo. 139. col. 1.
 Bonum omni tempore est operandum. to. 1.
 fol. 188. columna 2.
 Bonum omni tempore & loco operandum est.
 ibidem. columna 2.
 Bonum absolute soli Deo competit. to. 2.
 fo. 241. columna 2.
 Bonum vbi que est, est laudandum. t. 2. f. 30. col. 4.
 Bonum potius Deo desiderare debemus quam
 nobis. to. 2. f. 44. col. 4.
 Bonum diuiditur in honestum vile, & delecta-
 bile. to. 2. fol. 65. columna 4.
 Brachium Domini eius potentia dicitur. to. 1.
 fo. 45. col. 3.

Cadere iniquè agere significat, to. 1. fo. 188.
 columna 1.
 Cadere supra Christum quis dicatur. to. 2.
 fol. 293. columna 3.
 Calciamenta Apostolorum tantum erant soleae:
 to. 2. fol. 7. columna 4.
 Calumnia pie gesta labefacit. to. 1. f. 212. col. 1.
 Calumniatores lege talionis damnantur, to. 1.
 fol. 243. columna 4.
 Canticum Simconis velut Epilogus est Euan-
 gelij. to. 1. fo. 92. columna 2.
 Capharnaum ciuitas Christi appellatur. to. 1.
 fol. 173. columna 2.
 Capharnaum qualiter vsque ad caelos exalta-
 ta dicitur. to. 2. fol. 13. columna 2.
 Capilli quare numerati esse dicantur. to. 2. f. 88.
 columna 4.
 Carnes suas comedere quid. t. 1. fo. 53. col. 4.
 Caro ieiunio est maceranda. t. 1. f. 97. col. 2.
 Caro & sanguis Christum non inuenerunt. t. 1.
 fol. 104. columna 1.
 Caro a perseverantia orationis semouet. to. 2.
 fol. 105. columna 1.
 Castellum pro uicio in scriptura sumitur. to. 2.
 fol. 37. columna 4.
 Castellum ad quod discipuli mittebantur, non
 erat Hierusalem. to. 2. f. 274. col. 2.
 Calligatio coturnelia vacare debet. to. 1. f. 264.
 columna 2.
 Casus in quibus homo sine peccato occidi po-
 test. to. 2. fo. 241. col. 4.
 Castitas tribuit corporis sanitatem. t. 1. f. 99. col. 2.
 Castitas dispositio est ad scrutanda caelestia, ibi.
 columna 4.
 Causa cogitationis. Maria. t. 1. f. 25. col. 2.
 Causa progressionis Mariae ad Elisabeth, to. 1.
 fol. 34. col. 2. & 3.
 Causa praecipit diligere Deum Deum tuum. t. 1.
 fol. 41. columna 2.
 Causa recessus Mariae ad Elisabeth. t. 1. f. 48. col. 2.
 Causa miraculi potius attendenda quam mira-
 culum. to. 1. f. 145. col. 1.
 Caue dum ab eo, qui est proprii officij. t. 1. f. 59. c. 1.
 Caecitas corporis minor animae caecitate. to. 1.
 fo. 219. col. 2. & f. 112. col. 2.
 Carus quare Christus filium Dauid, & non
 Abraham vocauit, t. 2. f. 255. col. 2.
 Carus vocans Christum filium Dauid Messiam
 fatetur, to. 2. f. 6. col. 2.
 Carus quare interrogatus quid vellet sibi fieri.
 to. 2. fo. 257. columna 4.

b Caelum

Cælum in scriptura aliquando aërem significat. tom. 1. fol. 154. col. 3.
 Cælum claudi quid ibidem.
 Cælum in iudicio a suo statu mutabitur. tom. 2. fol. 320. col. 1.
 Cælum quare in baptismo Christi apertum. t. 1. fol. 134. col. 2.
 Cenaculi distantia à loco ubi Christus orauit. to. 2. fol. 336. col. 1.
 Cœnaculum in quo Christus cœnauit illud est in quo Apostoli latuerunt. tomo. 1. fol. 326. columna. 3.
 Centurio morti Christi affuit. tomo. 1. fol. 224. columna. 3.
 Centurio quare dixerit, Domine non sum dignus. to. 1. fol. 227. col. 2.
 Cerimonie custodiunt deuotionem. t. 1. fol. 85. columna. 2.
 Ceremonie ecclesie custodiendæ. ibidem.
 Ceremonie ecclesie non sunt adinventiones humane. tom. 2. fol. 275. col. 4.
 Cæsar Augustus qualiter principes Christianos condemnabit. to. 1. fol. 62. col. 3.
 Caritas in præcepto est & modus etiam diligendi. to. 1. fol. 125. col. 4.
 Caritas vera alios secum vult adducere. to. 1. fol. 82. col. 4.
 Caritas, Christi discipulos nos facit. to. 1. fol. 190. columna. 2.
 Caritas ad proximum non est in pœna damnatorum. to. 2. fol. 274. col. 3.
 Caritas non eo modo dicitur donum ac reliquæ gratiæ. to. 2. fol. 279. col. 1.
 Caritas sine sacramentis stare non potest. t. 2. fol. 275. columna. 2.
 Caritas vita est animæ. to. 2. fol. 35. col. 1.
 Caritas forma fidei est. tom. 2.
 Caritas vetat ne proximos iudicemus. tom. 1. fol. 216. col. 4.
 Caritas malum non cogitat. t. 1. fol. 220. col. 3.
 Caritas maior inter Theologicas virtutes. t. 1. fol. 231. col. 4.
 Charitatem habere maius est quam Apostolū esse. to. 2. fol. 116. col. 2.
 Charitatis officium est omnia in bonum consilire. to. 1. fol. 216. col. 4.
 Christus vt redemptor & doctor venit. t. 1. fol. 1. c. 2.
 Christum inducere quid sit. to. 1. fol. 6. col. 4.
 Christus in Nazareth conceptus. tom. 1. fol. 19. columna. 1.
 Christus dicitur filius David. to. 1. fol. 27. col. 1.
 Christus à reparatione titulum honoris sumit. to. 1. fol. 26. col. 4.

Christus

Christus quare nõ regnauit in domo Abrahæ. to. 1. fol. 27. col. 3.
 Christus temporale regnum parui facit. tom. 1. fol. 28. col. 1.
 Christus non dicitur filius Dei adoptiuus. t. 1. fol. 31. col. 2.
 Christi honor Ioanni Baptistæ fuit commendatus. to. 1. fol. 36. col. 3.
 Christus absolute dicitur benedictus. to. 1. fol. 37. columna. 4.
 Christus in instanti cœceptionis fuit perfectus homo. to. 1. fol. 38. col. 2.
 Christus omnibus seipsum præbet. to. 1. fol. 42. columna. 2.
 Christus diabolum vicit, & spoliavit. to. 1. fol. 56. columna. 1.
 Christus nihil egit quod antea non fuerit prophetatum. t. 1. ibid. scilicet. fol. 56. col. 1.
 Christus suo aduentu expulit nostram ignorantiam. to. 1. fol. 59. col. 2.
 Christus quare tempore Augusti Cæsaris venit. to. 1. fol. 61. col. 1.
 Christus inuolutus fuit pannis non dissipatis. to. 1. fol. 66. col. 1.
 Christus pannis inuoluitur tanquam peccator. ibidem columna. 2.
 Christus quare in præsepio ponitur. ibi. col. 3.
 Christus in præsepio humilitatem docet. to. 1. fol. 67. columna. 2.
 Christus est ob æterno. to. 1. fol. 70. col. 2.
 Christus hominibus est natus. ibidem.
 Christus quantum ad effectum nascitur timen tibus Deum. to. 1. ibid. col. 3.
 Christus secundum humanitatem saluator est, & causa meritoria gratiæ. fol. 71. col. 1.
 Christus non est vnctus oleo materiali. tom. 1. ibid. columna. 2.
 Christus secundum vtraque naturam est dominus. ibidem.
 Christus non pugnans, sed sustinens vicit. ibid. columna. 4.
 Christus in præsepio ostēditur, vt saluator ostē datur. fol. 72. col. 2.
 Christus natus est Saluator hominis, & angeli. ibidem. columna. 4.
 Christus natus ad gloriam, pacem, & bonā voluntatem. to. 1. fol. 74. col. 2.
 Christus humiliatur, vt nos subleuemur. to. 1. fol. 76. col. 1.
 Christus omnes nostras miseras accepit. ibidē. columna. 2.
 Christus nõn fuit peccator, neque potuit peccare. to. 1. fol. 77. columna. 2.

Christus habuit similitudinem peccati. ibidem.
 Christus seipsum legi submisit. tomo. 1. fol. 78. columna. 4.
 Christus in circuncisione ostenditur peccator, fol. 79. col. 3.
 Christus in matris purificatione seruus apparer. tom. 1. fol. 84. col. 3.
 Christus cognitus est à mundo in cruce. tom. 1. fol. 91. col. 4.
 Christus ab omni populo spectabatur. ibidem.
 Christus quomodo multis fuit in ruinam. to. 1. fol. 93. columna. 3.
 Christus venit in resurrectionem fidelium. t. 1. fol. 94. columna. 1.
 Christus positus est nobis in signum, ibidem. columna. 2.
 Christus illuminat cæcos, & excæcat videntes. ibidem. columna. 3.
 Christus ab omni lingua contradicitur. ibidē.
 Christus scientia experimentalis proficiebat. to. 1. fol. 99. col. 1.
 Christus quare anno ætatis duodecimo sapien tiam suam ostendit. to. 1. ibid. col. 3.
 Christus quare à duodecimo anno vsque ad tri gesimum siluit. ibidem.
 Christus cur in festiuitate perditur. to. 1. fol. 103. columna. 2.
 Christus an mendicauit ostiim. to. 1. fol. 106. col. 1. & fol. 33. col. 3.
 Christus sapientia suam opus incepit. fol. 107. columna. 3.
 Christus aperte patrem appellat. to. 1. fol. 109. columna. 2.
 Christus magis in passione meruit quam in tē pli disputatione. t. 1. fol. 110. col. 3.
 Christus quare salutare nostrum dicatur. to. 1. fol. 120. col. 4.
 Christus non fuit vsus calciamentis. to. 1. fol. 128. columna. 3.
 Christus quare à Ioanne baptizari voluit. to. 1. fol. 133. columna. 4.
 Christus vt peccator venit ad baptisma. ibidē.
 Christus ætate viginti nouem annorum bapti zatur. to. 1. fol. 135. col. 4.
 Christus non fuit filius Salomonis. t. 1. fol. 137. columna. 4.
 Christus plenus gratia plenitudine superabun danti. to. 1. fol. 138. col. 4.
 Christus in deserto vicit demonem. folio. 139. columna. 2.
 Christus per plures tentationes tentatus fuit. tom. 1. fol. 140. col. 1.
 Christus non potuit tentari, nisi volens. ibidē.
 Christus supernaturaliter famem sustinuit qua draginta diebus. to. 1. fol. 142. col. 4.
 Christus quare spiritualem vitā à ieiunio ince pit. fol. 143. col. 1.
 Christus non indignit ministerio Angelorum. to. 1. fol. 149. col. 3.
 Christus diabolum suis armis vicit. t. 1. fol. 150. columna. 1.
 Christus vt viator dæmonem superauit. tom. 1. ibidem. columna. 4.
 Christus antequam prædicaret miracula fecit. to. 1. fol. 151. col. 1.
 Christus publice prædicauit. ibidem.
 Christus prius iuit in Nazareth, quam in Cæ naa Galilææ. ibid. col. 2.
 Christus plenus fuit donis gratiæ gratis datæ. to. 1. fol. 152. col. 1.
 Christus ad euangelizā dum pauperibus venif se dicitur. ibidem.
 Christus quare nõ recit miracula in Nazareth. tom. 1. fol. 153. col. 4.
 Christus quare non recipiatur à Iudæis. tom. 1. fol. 156. columna. 2.
 Christus vbi magis offēdebatur maiora præ stabat beneficia. to. 1. fol. 158. col. 1.
 Christus potestate creata spiritus poterat impē rare. to. 1. ibid. col. 4.
 Christus die noctuque laborabat. t. 1. fol. 161. col. 3.
 Christus quare spiritibus immundis tacere præ cepit. to. 1. fol. 162. col. 4.
 Christus nunquam ecclesiam suā derelinquit. tom. 1. fol. 165. col. 1.
 Christus qualiter se habuerit in Apostolorum vocatione. to. 1. fol. 169. col. 3.
 Christus quare leprosum tetigerit. tom. 1. fol. 170. columna. 2.
 Christus per humanitatem operatus est salutē, ibidem.
 Christus tactu leprosi non fecit contra legem. ibid. col. 4.
 Christus in necessitatibus spondit se nobis auxiliaturum. to. 1. fol. 171. col. 1.
 Christus quos curauit noluit habere in discipu los. tom. 1. fol. 178. col. 4.
 Christus eos sanat qui infirmitates suas profi tentur. to. 1. fol. 183. col. 1.
 Christus non venit vocare suæ iustitiæ confidē tes. to. 1. ibid. col. 2.
 Christus quare appellat phariseos iustos. ibid.
 Christus quare in sabbatho curabat. to. 1. fol. 187. columna. 2.
 Christus quatenus homo orabat. t. 1. fol. 190. col. 1. & to. 2. fol. 42. col. 4.

Christus duo decim tantum elegit. A postolos.
to. 1. f. 190. col. 2.
Christus quare pauperes vocavit in A postolos.
ibidem. col. 3.
Christus cur Iudam in A postolu elegerit. to. 1.
fo. 192. columna. 4.
Christus legem perfecit & non soluit. tomo. 2.
fo. 101. col. 4.
Christus suos in hac vita & in alia pramiat. t. 2.
f. 147. col. 4.
Christus cur transfigurari voluit. tom. 1. f. 319.
columna. 2.
Christus quare Hierosolymæ mori voluit. to. 2.
fo. 170. col. 4.
Christus cur filium hominis seipsum dicit. fo.
251. columna. 4.
Christus missus vocatur in scriptura. to. 2. fol. 2.
columna. 3.
Christus iustissimè in animas fidelium venit.
fol. 3. columna. 2.
Christus salutatione non prohibuit. tom. 2. f. 8.
columna. 4.
Christus cur in petitionibus orationis Domini
ex verbo venit impersonali. tom. 2. fol. 44.
columna. 4.
Christus in qua inuocat rissè. tomo. 1. folio. 107.
columna. 4.
Christus admittatus fuit secundum scientiã ex-
perimentalem. tom. 1. fol. 129. col. 2.
Christus quare aliqua iuramento affirmet. to. 1.
fol. 230. columna. 1.
Christus cur domos publicanorum non roga-
tus predicatur. non tamen phariseorum.
tom. 1. fol. 251. columna. 1.
Christus in suis nec minimam suffert iniuriam.
tom. 1. fol. 261. columna. 1.
Christus cur parabolis utebatur. tom. 1. fo. 267.
columna. 4.
Christus cur nauiculam ascenderit. to. 1. fo. 282.
columna. 1.
Christus si omnia fecisset mirabiliter, nihil fecit
sed misericorditer. to. 1. ibidem.
Christus cur cum laico iuit nō autem cum Re-
gule. to. 1. fo. 291. col. 3.
Christus in se habere, ex suo genere peccatum
mortale est. tom. 1. fo. 315. col. 3.
Christus reses veteris & nouæ legis cur in tras-
figuratione adduxerit. to. 1. f. 321. col. 2.
Christus quare filius hominis in singula 3. lica-
tur. tom. 2. fol. 11. col. 4.
Christus qualiter dicatur coarctari ad passio-
nem. tom. 2. fol. 116. columna. 3.
Christus quomodo non venit mittere pacem

ibidem. columna. 4.
Christus Herodem vulpem appellat. tomo. 2.
fol. 351. col. 3.
Christus cur communiorem vitam elegerit. to. 2.
fol. 157. columna. 3.
Christus quare ante passionem prædixit mor-
tem. tom. 2. fol. 252. columna. 1.
Christus de passione agens cur in tertia perso-
na loquatur. to. 2. fol. 252. col. 3.
Christus cur nulli furiosum curauit. to. 2. f. 258.
columna. 2.
Christus quare miracula aliqua fidei tribuit. t. 2.
fol. 258. columna. 4.
Christus nobilis dicitur secundum utraque na-
turam. to. 2. fo. 67. col. 3.
Christus cur in die palmarum honorem sibi fe-
ri permisit. tom. 2. fo. 177. col. 2.
Christus in mediortiumphi lachrymas effudit.
tom. 2. fo. 281. col. 1.
Christus in sua passione tristatus fuit in re sine,
& extensus. to. 2. fo. 335. col. 4.
Christus Angelo custode non indignit. tom. 2.
f. 337. columna. 2.
Christus bis à Iudæis concilium ductus est. t. 2.
fol. 343. col. 2.
Christus multoties dixit Iudæis se Christum
esse. fo. 343. col. 3.
Christus quare Galilæus existimabatur. tom. 2.
fo. 345. columna. 2.
Christus cur Caipha & Pilato respondit in
sua passione, non autem Herodi. t. 2. fo. 345.
columna. 4.
Christus duos in sua passione à morte libera-
uit. to. 2. fo. 347. col. 4.
Christus maxime omnium mortalium fuit de-
rissus. to. 2. fo. 338. col. 1.
Christus cur in horto sepeliri voluit, & in mo-
numento alieno. to. 2. f. 35. col. 3.
Christus quare sepulchrum egregium habere
voluit. ibid. col. 3.
Christus propria virtute surrexit. to. 2. fol. 358.
columna. 4.
Christus cicatrices passionis post resurrectio-
nem seruauit. t. 2. f. 372. col. 3.
Christum pati necessarium fuit. t. 2. f. 374. col. 3.
Christus non dixit Apostolis aperte se non reg-
naturum temporaliter. t. 2. f. 304. col. 4.
Christus in quantum homo iudicatus est vi-
uos & mortuos. t. 2. f. 15. col. 1.
Christus in pane azymo consecrauit. to. 2. f. 325.
columna. 3.
Christus cū adhuc durabat luna decimaquar-
ta mortus est. fol. 325. columna. 3.

Christus

Christus Petro & Ioanni & non Iudæ mensæ
preparationem commendauit. f. 325. col. 4.
Christus omne qd potuit facere fecit cum se no-
bis in sacramento dedit. to. 2. fo. 328. col. 3.
Christus testamēti meminit in cōsecratione ca-
licis, & nō in panis cōsecratione. t. 2. f. 330. c. 1.
Christus præmium accidentale, & dominium
omnis creature sibi promeruit. tom. 2. f. 364.
columna. 3.
Christus primo omnium apparuit matri suæ.
tom. 2. fo. 369. col. 3.
Christianus non debet ab ecclesia recedere. t. 1.
fol. 16. columna. 4.
Christianus a potest Virginis Mariæ beatitu-
dinem assequi. to. 1. fo. 43. col. 4.
Cibi corporalis à spirituali differentia. to. 2. fol.
158. columna. 3.
Cibus contemplationem impedit. tom. 1. f. 14.
columna. 4.
Circumcisio non fiebat in templo. t. 1. f. 50. col. 2.
Circumcisio abscisio erat carnis. t. 1. ibid. col. 4.
Circumcisio in remediū peccati originis data.
to. 1. fol. 79. col. 1.
Circumcisio discrimen fuit Iudaici & Gentilis
populi. to. 1. fo. 80. col. 4.
Circumcisio an cessauit in circumcisioe Chri-
sti. ibidem.
Circumcisio veritatē humanitatis Christi osten-
dit. t. 1. f. 82. columna. 1.
Circumstantia legis etiam minima seruanda. t. 1.
fol. 172. col. 4.
Citare dupliciter in scriptura contingit. tom. 2.
fo. 8. columna. 4.
Clamor electorum formaliter desiderium est
beatitudinis. to. 2. fo. 234. col. 1.
Claritas humanitatis Christi, argumentum est
eius diuinitatis. to. 1. fo. 27. col. 1.
Claritas transfigurationis & resurrectionis, in
quibus conueniant. to. 1. f. 318. col. 2.
Claritas Christi in transfiguratione eadem fuit
specie cum claritate patris. to. 1. f. 221. col. 1.
Cogitationes sceleratorum vana sunt. tomo. 2.
fol. 339. col. 3.
Cogitationes hominum cognoscere solius Dei
est. to. 2. fo. 177. col. 2.
Cognatio spiritualis carnali antefertur. est. t. 1.
fol. 281. col. 1.
Cognitio cæli nihil prodest non cognoscenti
ascensum. to. 1. fo. 1. col. 2.
Cognitio per fidem inchoatio est cognitionis
beatæ. to. 1. fo. 39. col. 3.
Cognitio fidei perfectior est cognitione scientiæ.
ibidem.

Cognitio que de Deo aliquando per rationem
habetur reuelatio dicitur. tomo. 2. folio. 12.
columna. 2.
Collegium Christi bonos & malos habuit. to. 2.
fol. 192. columna. 2.
Columba, in qua Spiritus sanctus non fuit vera
columba. to. 1. fol. 134. col. 3.
Comestio Christi post resurrectionem vera co-
mestio fuit. to. 2. fo. 373. col. 4.
Communitas ob vnius delictum contemnēda
non est. tomo. 1.
Communicare cum peccatore dupliciter dici-
tur. to. 2. fo. 264. col. 4.
Concionatorem eligere maximum opus est. t. 1.
fol. 113. columna. 4.
Condemnatio iudicium sequitur. to. 1. fol. 217.
columna. 4.
Confessio qualiter faciēda. to. 2. fo. 57. col. 1.
Confessio humilis delicti remissionem mere-
tur. t. 2. fo. 179. col. 1.
Confessionis utilitates. t. 2. f. 182. col. 3.
Confessor peccatore carere non debet, donec
finita sit confessio. t. 2. fo. 364. col. 1.
Confessio boni latronis tres cōditiones habuit
vere penitentis. to. 2. fo. 352. col. 3.
Confessio exterior de necessitate est salutis. t. 1.
fol. 315. col. 2.
Confidentia fides dicitur pro formali. tomo. 1.
fo. 230. columna. 2.
Congregatio ad iudicium in momento fiet. t. 2.
fo. 232. columna. 4.
Coniunctio, & aliquando casualis est. tomo. 1.
fol. 37. columna. 4.
Coniunctio, & aliquando idem valet quod, nā.
tom. 1. fo. 127. col. 3.
Coniunctio, vt in scriptura aliquando non dicit
causam, sed consecutionem effectus. tom. 1.
Coniunctio, quoniam, aliquando effectum sig-
nificat. to. 1. fo. 263. col. 2.
Consciētia bona audacia præbet. t. 2. f. 247. col. 1.
Consecratio sanguinis quare fiat distincte à cō-
secratione corporis. to. 2. fo. 330. col. 2.
Conseruatio salutis humanæ antepōnenda est
obseruationi festorum. tomo. 1. folio. 186. co-
lūna. 4.
Consideratio proprie virtutis mater est humi-
litas. to. 1. fo. 42. col. 4.
Consideratio Dei quid efficiat in homine. to. 2.
fol. 164. col. 2.
Consilia Dei femine vocantur. tomo. 1. fol. 118.
columna. 2.
Consilium seruorum cōtemnendum non est.
to. 1. fo. 355. col. 3.

Consilium à lege accipiendum est. to. 2. fol. 26. columna. 1.
 Consuetudo bona seruanda est. to. 1. f. 101. co. 3.
 Consuetudo emendi, & vendendi in tēplo vn de orta fuerit. to. 2. f. 284. col. 1.
 Contemplatio quid. to. 2. fol. 42. col. 1.
 Contemplatio in amore consistit. ibidem.
 Contemptus fortitudinem gignit. to. 1. fo. 204. columna. 3.
 Contritio filia est diuini amoris. tom. 1. fol. 202. columna. 4.
 Cōuersationes humanæ fugiendæ. t. 1. f. 21. col. 4.
 Coniugia honesta futura. to. 1. f. 251. col. 3.
 Coniugia pia à Christo non sunt prohibita. t. 2. fol. 143. columna. 3.
 Cor in scriptura pro quo sumatur. to. 2. f. 364. columna. 2.
 Corpus animæ est vestimentum. to. 2. fo. 205.
 Corpus B. Virginis corruptum non fuit. to. 2. fol. 35. columna. 3.
 Correctio fraterna quando & quomodo fieri debeat. to. 2. fo. 217. col. 4.
 Corruptio in pœnam peccati venit. tom. 2. f. 6. columna. 4.
 Cras in scriptura quomodo accipiatur. tom. 2. fol. 98. columna. 2.
 Creaturæ participatiuè bonæ dicuntur. t. 2. f. 241. columna. 2.
 Credere & non, in potentia hominis est. to. 2. fol. 229. col. 1.
 Credentes in Christum tangunt ipsum. to. 1. fo. 196. columna. 2.
 Culpa secunda peior est prima. tom. 2. fol. 67. columna. 4.
 Culpa essentia est peccati. to. 1. fo. 79. col. 3.
 Curatio miraculosa propter scandalum dimitti non debuit. to. 1. fo. 189. col. 2.

D.

Damnati vruntur in inferno notitia quam habuerunt in via. tomo. 2. folio. 214. columna. 2.
 Damnatis aduentu eorum, quos ad peccata pepulerunt tormentum augetur. to. 2. f. 214. columna. 3.
 Damnatis an melius esset non esse quam sic esse. tom. 2. fol. 129. col. 3.
 Damnatorum non esse omne malum transcendit. to. 2. fo. 129. col. 3.
 Damnati gloriam beatorum videbunt visione intellectiua. to. 2. f. 130. col. 2.
 Damnati in inferno non merentur supplicium

propter opera illic facta. tomo. 2. folio. 188. columna. 3.
 Damnati etiam si in die iudicij filium hominis videant, non erunt beati. tomo. 2. folio. 315. columna. 1.
 Damnati dulcedinis vitæ præteritæ non recordantur. tom. 2. fol. 363. col. 1.
 Damnati nō pœnitent de peccatis, vt sunt Dei offensa. tom. 2. fol. 213. col. 2.
 Dare præstantius est quam accipere. to. 2. fol. 51. columna. 2.
 Dare locum iræ quid. to. 2. f. 218. col. 3.
 David apud Iudæos maior omnibus fuit. to. 2. fol. 300. columna. 3.
 Debita non solum verbis rependenda. tomo. 1. fol. 55. columna. 2.
 Debitum plus est quam peccatum. to. 1. f. 262. columna. 1.
 Decimæ in ecclesia non sunt ex lege diuina, neque naturali, sed expositiua. t. 2. fol. 81. col. 2.
 Deducus est à viro improbo laudari. to. 1. f. 16. col. 2.
 Defectus secreti proximorum reuelandi non sunt. to. 1. fo. 298. col. 2.
 Delectatio non est per se bonum. tom. 2. fol. 72. columna. 4.
 Delectatio per se nec bonum, nec malum est. ibidem.
 Delitiæ Christi animæ sunt. t. 1. f. 173. col. 3.
 Delitiæ carnis fugiendæ. tom. 1. fo. 185. col. 3.
 De omnibus statibus aliquis saluabitur. tom. 2. fol. 231. col. 4.
 Derisores perniciosissimi sunt. t. 2. f. 200. co. 2.
 Deuotio requiritur in miraculis. t. 1. f. 253. co. 4.
 Desideria bona sine ipsis operibus fere nihil proficiant. t. 2. f. 260. col. 4.
 Deprecantes vindictam alicuius Deū tentant. to. 1. f. 150. col. 1.
 Deus solus animam nostrā satiat. t. 1. f. 200. col. 3.
 Deus solum propter seipsum est amandus. t. 1. fol. 203. col. 1.
 Deus semper fauet his, qui in bonis operibus exercent. t. 1. fo. 212. col. 3.
 Deus misero & egeno subuenit. t. 1. f. 254. co. 4.
 Deus in afflictionibus inuocandus. t. 1. f. 255. co. 1.
 Deus in cilicio & cinere inuocandus. ibidem. columna. 4.
 Deus quare in solennitate sacrificium offerri iubebant pro peccato. t. 1. f. 257. col. 2.
 Deus qualiter nos obsecrare dicatur. t. 1. f. 275. columna. 1.
 Deus quomodo exiit cum immutabilis sit. to. 1. fol. 272. columna. 2.

Deus

Deus duritiei nostræ nō est causa effectiue, sed permissiue. to. 1. f. 275. col. 3.
 Deus qualiter dormire dicatur. t. 1. f. 283. col. 1.
 Deus quare ostendit pericula à quibus suos eruit. to. 1. f. 284. col. 2.
 Deus cur non præcepit vt patres filios diligāt. to. 1. f. 290. col. 5.
 Deus nostras vult cognoscere miserias, vt magis sua ostendat beneficia. t. 1. f. 295. col. 3.
 Deum mori necesse fuit necessitate conditionata. to. 1. fo. 311. col. 1.
 Deum alicui faciem ostendere est fauere illi. t. 1. f. 330. col. 1.
 Dei dicere, facere est. to. 2. f. 89. col. 4.
 Deus pater est indigentium, & non diuitum. t. 2. fo. 99. col. 1.
 Deus liberanter & non timide est spectandus. t. 2. fo. 107. col. 2.
 Deus qualiter dicatur transiens ministrare. fo. 108. col. 1.
 Deus quare charitas sit. to. 2. f. 116. col. 2.
 Deus eisdem vtitur minis in lege gratiæ, quibus vtatur in lege scripta. tomo. 2. fo. 119. columna. 2.
 Deus cur à peccatoribus pœnitentiam exigat. ibidem.
 Deus quare aliquos in hac vita puniat. t. 2. f. 120. columna. 2.
 Deus quod semel dimisit nunquā repetit. to. 2. fol. 183. col. 1.
 Deus dimittere potest peccata absque eo quod cedat gratiam. t. 2. f. 183. col. 2.
 Deus aliquando maiores tribuit consolationes spirituales denu conuersis. tomo. 2. fol. 183. columna. 4.
 Deus bonū opus alio bono opere remunerat. tom. 2. fol. 196. col. 1.
 Deus quando stare dicatur. to. 2. f. 257. col. 2.
 Deus vbi inueniatur. to. 2. fo. 262. col. 1.
 Deus aliter est in ecclesia, & aliter in foro. to. 2. fol. 266. col. 2.
 Deus dupliciter cognosci potest. tom. 2. fo. 269. columna. 2.
 Deus cum sit summa bonitas odio haberi non potest. ibid. col. 2.
 Deus iustas petitiones exaudit. t. 1. f. 87. col. 2.
 Deus quem vocat commouet rebus ipsi communibus. to. 1. ibidem.
 Deus magnificentior in dādo quam in promittendo. to. 1. f. 88. col. 4.
 Deus neminē ad malum sollicitat. t. 1. f. 93. col. 3.
 Deus corripiedo suos, amorem ostendit. to. 1. fo. 95. columna. 1.

Deus in templo magis adest. t. 1. fol. 101. col. 2.
 Deus bonos ad tempus relinquit. fo. 102. col. 4.
 Deus inaffluentia bonorū magis offenditur. t. 1. fol. 103. columna. 1.
 Deus miscet lara tristibus. to. 1. f. 105. col. 4.
 Deus pœnitentia querēditur est. t. 1. f. 108. col. 4.
 Deus nunquam obliuiscitur nos, to. 1. fol. 108.
 Deus non potest sine pœnitentia peccata remittere. t. 1. fol. 115. col. 4.
 Deus cor ab homine petit. ibidem.
 Deus quare dicatur non parcere delinquenti. fol. 116. col. 1.
 Deus nullum peccatum impunitum relinquit. to. 1. ibidem.
 Deus quare non audit peccatores. to. 1. fo. 117. col. 3. & 4.
 Deus non præcipit impossibilia. t. 1. f. 122. col. 2.
 Deus quomodo poterat ex lapidibus facere filios Abrahæ. to. 1. f. 23. col. 1.
 Deus peccatores expectat. t. 1. f. 129. col. 4.
 Deus alijs dona tribuit, alijs fructum donorū. to. 1. fo. 132. col. 3.
 Deus vocem formare non potest. tom. 1. fo. 135. columna. 1.
 Deus non permittit hominem tentari vltra id quod potest. to. 1. f. 141. col. 4.
 Deus quacunque re hominem sustentare potest. to. 1. fo. 145. col. 3.
 Deus potius diligendus quam timendus. to. 1. f. 149. columna. 1.
 Deum tentat qui sine necessitate miraculū petit. fo. 150. col. 1.
 Deum tentat qui se exponit periculo. ibidem.
 Deus placabilis redditur tempore plenitudinis gratiæ. t. 1. f. 152. col. 4.
 Deus fidem & hominum merita respicit. to. 1. fo. 154. col. 4.
 Dei operibus diligenter incumbendum. to. 1. fol. 4. col. 2. & fol. 75. col. 4.
 Deus nihil inordinatum vult. fol. 4. col. 2.
 Deo proprium est nomen substantiæ, & substantiæ. to. 1. f. 55. col. 3.
 Deo placere simul & hominibus magnū quid. tom. 1. fo. 8. col. 4.
 Deus afflictione premit suos. to. 1. fo. 9. col. 2. & fol. 61. col. 1.
 Deus omnia videt. to. 1. fo. 11. col. 2.
 Deus fauet his, qui sanctis funguntur officijs. ibid. col. 3.
 Deus leuia suorum amicorum peccata hic puniat. to. 1. fo. 16. col. 2. & 3.
 Deus abscondit à vulgo sacerdotum defectus. fol. 17. columna. 1.

b 4 Deus

I N D E X.

Deus magnificat humilia. t. 1. f. 19. col. 2.
 Deus humilium virtutes manifestat. to. 1. fo. 29. col. 4. & fol. 74. col. 3.
 Deus liberalis ad miserendum, & piger ad vindictam sumendam. t. 1. f. 35. col. 2.
 Dei proprium est misereri semper & parcere. ibidem. col. 3.
 De alienum opus punire. ibidem.
 Deus magnificatur in nobis per actus nostros. t. 1. f. 49. col. 4.
 Deus dicitur crescere in imperio. ibidem.
 Deus magnificatus est super omnem terram. t. 1. f. 41. col. 1.
 Deus potius laudandus animam quam corpus. ibidem.
 Deus infirmum quem recipit sanat. to. 1. fo. 43. columna. 1.
 Deus promissa complet. to. 1. fol. 47. col. 4. & f. 57. col. 1.
 Deus detinet se in conferendo, vt meritum auget. to. 1. f. 49. col. 1.
 Deus ex malis bona producit. to. 1. ibidem.
 Deus non mittit flagellum quin misericordiae recordetur. t. 1. ibid. col. 2.
 Deus ora sanctorum aperit. t. 1. fol. 52. col. 1.
 Deus penitenti dat gratiam, & omnia quae in statu gratiae meruerat restituit. ibidem. columna. 3.
 Deus cur dicatur Dominus & Deus Israel. t. 1. fo. 54. col. 4.
 Deus ratione Deitatis odio haberi non potest. to. 1. fol. 56. col. 2.
 Deus quare odio non habeatur. ibidem.
 Deus Pater seipsum dedit nobis in filio. to. 1. fo. 57. columna. 2.
 Deus filiali timore seruendus. ibidem.
 Deo inferire non possumus nisi ipse praestiterit. to. 1. fol. 57. col. 3.
 Deus vitur edicto Caesaris vt Christus in Bethlehém nascatur. t. 1. f. 64. col. 1.
 Deus etiam post mortem suorum recordatur. ibidem. col. 3.
 Deus apparet vigilantibus. t. 1. f. 68. col. 2.
 Deus consolatur dilectos suos opportuno tempore. to. 1. f. 69. col. 2.
 Deus semper laudandus, vt alij prouocentur. t. 1. f. 73. columna. 1.
 Deus vult homines ab hominibus doceri. to. 1. fol. 76. col. 4.
 Deus factus est homo ob peccatum. to. 1. fo. 82. columna. 4.
 Deus aliter ac mundus, suos honorat. t. 2. fo. 14. columna. 1.

Deus illos necire dicitur, quos non approbat. to. 1. f. 227. col. 3.
 Deus quare vult nos gratos. f. 228. col. 1.
 Deum in sua domo offendunt qui in templo peccant. t. 2. f. 238. col. 2.
 Deus ex malis bona elicit. to. 2. f. 238. col. 3.
 Deus in lege veteris salutem nostram praefiguravit. t. 2. f. 251. col. 2.
 Deus omnia facit propter praedestinos. to. 2. fol. 10. col. 1.
 Deus quare a nobis vult amari. tom. 1. fol. 37. columna. 4.
 Deus diligendus quia summum bonum. f. 28. columna. 1.
 Deus diligendus quia Dominus. tom. 2. fol. 28. columna. 2.
 Deus diligendus quia tuus. t. 2. f. 28. col. 4.
 Deus quomodo diligendus. ibidem.
 Deus non obligat nos vt eum diligamus feruetius ceteris rebus. t. 2. f. 29. col. 2.
 Deus diligi non potest quin eius praecipua custodiantur. to. 2. fo. 30. col. 1.
 Deus quare a nobis velit vocari pater. to. 2. fo. 44. col. 1.
 Deus qua ratione sit bonum nostrum. to. 2. fol. 45. col. 1.
 Deus non est in nobis aliquid formale. ibidem.
 Deus non est pater eorum qui alijs non parant. to. 2. fo. 47. col. 3.
 Deus quare vult, vt nos ab ipso petamus, to. 2. fol. 51. col. 3.
 Deus suam praesentiam in poenam peccati tollit. t. 1. fo. 157. col. 1.
 Deus a nobis recedit ob nostra flagitia. t. 1. ibid. columna. 3.
 Deus magnum beneficium illi contulit in cuius domum ingreditur. t. 1. f. 159. col. 3.
 Deus animas peccatorum tripliciter sanat. t. 1. f. 160. col. 3.
 Deus non vult laudari ab habentibus aliud in ore, & aliud in corde. tom. 1. f. 162. col. 3.
 Deus dilectos suos suauiter in caelum ducit. t. 1. fol. 168. col. 4.
 Deus quare ostendit praemium hominibus. fo. 169. col. 1.
 Deus cur pastores in reges, & principes ecclesiae elegit. ibidem. col. 2.
 Deus immunditias peccatorum detestatur. to. 1. ibidem. col. 2.
 Deo proprium est in instanti agere. to. 1. f. 171. columna. 1.
 Deus plura dat quam ab illo petuntur. tom. 1. f. 176. col. 2.

Deus

I N D E X.

Deus facile placatur. to. 1. ibidem. col. 3.
 Deus obediendum est in prosperitate, & in laboribus. to. 1. f. 179. col. 1. & 2.
 Deus ob quid voluerit peccata sanctorum manifestari. t. 1. fol. 180. col. 4.
 Deus sua sola misericordia nos vocat. fol. 181. columna. 1.
 Deus in quibus praecipis potest dispensare. t. 1. fol. 187. col. 2.
 Deus ex malis saepe bona elicit. tom. 1. ibidem. columna. 3.
 Deus creditur homines in reparatione angelica ruina. to. 1. f. 190. col. 4.
 Deus ad se tribulationibus trahit, & suauitate vocat. t. 1. f. 194. col. 1.
 Deus sic vitur misericordia, vt iustitia sua si sua inane sit. to. 1. ibidem. col. 4.
 Deo inferniens in omni seculo iucunde viuunt. tom. 2. fol. 198. col. 1. & 2.
 Deus quare alios diuites & alios pauperes efficit. to. 2. fol. 206. col. 4.
 Deus in pijs in hoc seculo bona elargitur, vt bona quae in illis sunt remuneret. tom. 2. fo. 213. columna. 2.
 Deus cur statim puniuit Adam non autem Cain. tom. 2. f. 223. col. 1.
 Deus qualiter a nobis nunc absens dicatur. t. 2. fol. 223. columna. 2.
 Deus cognosci non potest a creatura quantum cognoscibilis est. to. 2. fo. 22. col. 1.
 Diabolus est in homine vt motor in eo, qd mouet. t. 2. fol. 67. col. 3.
 Diabolus miracula conatur facere. to. 1. fol. 274. col. 2.
 Diabolus ab intellectu & voluntate nostra nihil eripere potest. ibidem.
 Diabolus circa phantasmata operari potest. ibid. columna. 3.
 Diabolus quare a corde hominum verbum Dei tollere dicatur. ibidem.
 Diabolus per arreptiuum loquens in ventre est. to. 1. fo. 286. col. 4.
 Diabolus in nuditate hominis letatur. fol. 287. columna. 1.
 Diabolus cum laedit nos in temporalibus animam nostram querit. t. 1. f. 287. col. 4.
 Diabolus quare coeclum in porcos intrare. fo. 283. columna. 1.
 Diabolus scire non potest determinate gloriam beatorum. t. 2. f. 130. col. 2.
 Diabolus Deum naturali quodam amore plusquam seipsum diligit. to. 2. f. 259. col. 2.

Diabolus in deserto ambulare solet. to. 1. f. 139. columna. 3.
 Diabolus non expugnat qui sui sunt. to. 1. f. 140. columna. 3.
 Diabolus virtuti deditos tentat. ibidem.
 Diabolus nos spontaneos vincit. tom. 1. fo. 142. columna. 1.
 Diabolus nos tentat quando virtus debilior est. to. 1. fo. 144. col. 1.
 Diaboli mysterium incarnationis non intellexerunt donec Euangelium audierunt praedicari ab Apostolis. ibidem. col. 2.
 Diabolus suis minima dat. to. 1. fo. 145. col. 2.
 Diabolus arte magica ostendit Christo mundi gloriam. to. 1. fol. 146. col. 3.
 Diabolus minima res nos tentat. fo. 147. col. 2.
 Diabolus semper auget tentationes. ibid.
 Diabolo contentientes illum adorant. ibidem. columna. 3.
 Diabolus in omnibus promissis mendax. ibid.
 Diabolus homines extollit, vt in infernum deiciat. t. 1. fo. 148. col. 2.
 Diabolus conatur ducere homines ad exteriora. ibidem. columna. 3.
 Diabolus viros probos de confidentia tentat. ibi. l. columna. 4.
 Diabolus ab hominibus timorem conatur auferre. fol. 149. col. 1.
 Diabolus scripturas legit vt decipiat. to. 1. ibid. columna. 2.
 Diabolus virtuti cedit. fol. 150. col. 2.
 Diabolus non recedit vsque in finem, sed ad tempus. ibidem.
 Diabolus aliquando se sinit vincit. to. 1. ibid. columna. 3.
 Diabolus facile in principio vincitur. to. 1. fo. 2. columna. 3.
 Diaboli tentatio legi non subiacet. fo. 3. col. 1.
 Diabolus aperit impiorum ora. to. 1. fo. 32. col. 1.
 Diaboli nos odio habent, quia ipsi Deum odiunt. to. 1. fo. 36. col. 2.
 Diabolus quare nos ita persequatur. t. 2. fo. 55. columna. 2.
 Diabolus diem iudicii differri vult. ibidem.
 Diabolus directum non vult damnationem nostram. to. 2. fo. 51. col. 3.
 Diabolus quare permittatur ingredi humana corpora. ibidem. col. 2.
 Diabolus diuersum dominium habet in corpore, & in animo. ibid. col. 3.
 Diabolus in terra animam esse non potest. ibid.
 Diabolus a corporibus eicere clare demonstrabat Christum verum esse Messiam in lege
 b 5 pro.

I N D E X.

promissum. tomo. 2. fol. 62. columna. 3.
 Diaboli principem & principatū habent. to. 1. fol. 63. col. 3.
 Diaboli inter se, vt homini noceat consentiūt, fol. 63. col. 2.
 Diabolus inferiorem demonem à corpore eijcere potest. ibidem,
 Diabolus ante Christi aduentum duplicem in hominibus habebat potestatem. 2. f. 64. col. 1.
 Diabolo post Christi aduentum potestas non est omnino ablata. ibidem,
 Diaboli potestas nō se extendit ad iustos. ibid. columna. 2.
 Diabolus spiritus nequam dicitur non natura, sed moribus. tom. 2. fo. 65. col. 3.
 Diabolus quiete non potest. ibid. col. 4.
 Diabolus turbator est nostrarum cogitationū. tom. 2. fol. 29. col. 3.
 Diabolus non dicitur proximus noster. tom. 2. fol. 27. col. 4.
 Diabolo quando datur locus. to. 2. fo. col.
 Diabolus maximè in nouitatis inuentione studet. to. 1. f. 258. col. 3.
 Diabolus etiam si vera prædicet non est audiendus. to. 1. ibidem.
 Diaboli non credebant Christum esse Messiam. to. 1. fo. 162. col. 1.
 Diaboli diem iudicij timent. t. 1. ibi. col. 2.
 Diabolus pauoni assimilatur. to. 1. fol. 171. col. 3.
 Diabolus abstinente fugit. tom. 1. fo. 185. col. 3.
 Diabolus ab effectu immundus appellatur. t. 1. fol. 195. col. 4.
 Diabolus caput est impiorum. t. 2. fo. 197. col. 2.
 Diabolus diligere non potest. ibidem.
 Diabolo adherere, & illū sustinere idē est, ibi.
 Diabolus suis nullum dat premium. to. 2. f. 199. columna. 4.
 Diaboli non habuerunt potestatem in animas iustorum ante Christi aduentum in sinum Abraham. to. 2. f. 209.
 Diabolus qualiter in Iudam intrauerint. to. 2. fol. 324. col. 3.
 Diabolus quare fulguri cōparatur. t. 2. f. 15. col. 2.
 Diaboli quinque notantur vicia. t. 1. f. 150. col. 3.
 Dicere Dei est eius facere. to. 1. fo. 32. col. 1.
 Dicta Prophetarum de libertate Israel in Christi aduentu spiritualiter sunt intelligenda. to. 1. fo. 153. col. 1.
 Diebus festis quare ab occupationibus cessatur. to. 1. fo. 151. col. 3.
 Dies iudicij dies retributionis dicitur. tomo. 1. fol. 112. col. 4.
 Dies iudicij dies Christi dicitur. t. 2. f. 229. co. 4.

Dies iudicij à nemine sciri potest sine Dei reuelatione. tom. 2. fol. 314. col. 3.
 Dies azimorum quis dicatur. t. 2. f. 325. col. 2.
 Differentia inter diem sabbathorum, & diem sabbathi. to. 1. fo. 151. col. 2.
 Differentia visionis boni & mali Angeli. to. 1. fol. 12. col. 4.
 Differentia veri à falso propheta. t. 2. f. 59. co. 4.
 Differentia Dei & idolorum. to. 2. fo. 197. co. 2.
 Differentia libelli repudij à dimissionis vxoris nouæ legis. to. 2. fo. 202. col. 2.
 Dissidentia nostræ origo. to. 1. fo. 15. col. 3.
 Dissidentia ab orationibus, perseverantia nos femouet. to. 2. fo. 50. col. 3.
 Dignitas Dei virtus Dei dicitur. tom. 2. fo. 132. columna. 4.
 Dignitas hominis per peccatum cecidit. to. 1. fol. 69. columna. 2.
 Dilectio inimici maioris meriti est quam amici. to. 1. fol. 213. col. 2.
 Dilectio proximi modum seruare debet. tom. 1. fo. 127. col. 4.
 Dilectio Dei cum naturalis sit quare præcipia 2 tur. to. 2. fol. 28. col. 2.
 Dilectio Dei prior est ratione, & natura dilectione proximi. to. 2. fo. 241. col. 3.
 Dilectionis Dei multa. to. 2. fo. 26. col. 3. & f. 27. col. 2 & 3.
 Dilectionis proximi quam plurima. to. 2. fol. 29. col. 4. & sequentibus ibidem.
 Dilectio a voluntate oritur. to. 2. fo. col.
 Diligentia iustorum est Deo placere. to. 1. fol. 6. columna. 4.
 Diligentia hypocritæ quid. ibidem.
 Diluuium quare omnia animalia terrestria suffocauerit. to. 2. fo. 149. col. 1.
 Discendum prius quam docendum est. tom. 1. fol. 107. columna. 2.
 Disceptatio malorum & bonorum in die iudicij in tempore erit. t. 2. fo. 318. col. 3.
 Discipulo quare non sit permittum ire ad sepeliendum patrem. to. 1. fo. 333. col. 2.
 Discipuli Christi ministri sermonis. to. 1. fol. 3. columna. 3.
 Discipuli minores septuaginta duo fuerunt. t. 2. fol. 2. columna. 3.
 Discipuli quare bini mittebantur. t. 2. f. 2. col. 4.
 Discipuli Christi mundum virtute diuina superarunt. to. 2. fo. 7. col. 1.
 Discipulis quare præceptum est pacem offerre hospitibus. to. 2. fo. 9. col. 1.
 Discipuli existimabāt Christum temporaliter regnaturum. to. 2. fol. 304. col. 2.

Discipu-

I N D E X.

Discipuli existimantes Christum temporaliter regnaturum nos peccabant mortaliter ibi. columna. 4.
 Discipuli quare de primatu contendebant. r. 2. fo. 31. columna. 2.
 Discipuli quare in Christi apparitione turbabāt. to. 2. f. 371. col. 4.
 Discipuli Christi tribus casibus puluerem excutiebant. to. 2. fo. 11. col. 4.
 Discipuli Christi potestatem habebant calcandi omnia animalia venenosa. tom. 2. fol. 16. columna. 1.
 Discipuli euntes in Emaus qui fuerint. t. 2. f. 359. columna. 4.
 Discipuli euntes in Emaus statim post meridiē Christum inuitauerunt. tom. 2. fo. 365. col. 4.
 Discipuli Ioannis in ieiunio summa perfectionem ponebant. tom. 1. fo. 183. col. 4.
 Discipuli Ioannis se de oratione iactabant. fol. 184. columna. 1.
 Discipuli Christi non ieiunabant ieiunia supererogationis. ibidem col. 2.
 Discipuli Christi filij sponsi. i. Christi sunt. ibid. columna. 3.
 Discipuli Christi sunt qui habent charitatem. to. 1. fo. 190. columna. 2.
 Discipuli Christi in dilectione cognoscuntur. tom. 1. fo. 113. col. 2.
 Dipensare in præceptis decalogi quādo Deus potest. to. 1. f. 187. col. 2.
 Disperdere, opus diaboli est. to. 2.
 Distantia quoniam sit. to. 2. fol. 176. col. 2.
 Distare longius à Deo quid. to. 2. f. 170. col. 4.
 Diues non est sui dominus, sed omnium seruus. to. 1. fo. 199. col. 1. & 2.
 Diues quis dicendus est. tomo. 2. fol.
 Diuites intrare in regnum cœlorū quare impossibile. to. 2. fo. 17. col. 3.
 Diues epulo ob tria damnatus est. to. 2. fol. 203. columna. 1.
 Diues epulo quare non nominatur. ibidem. columna. 3.
 Diues avarus ab omnibus vult adorari. ibidē.
 Diuites & pauperis differentia. t. 2. fo. 205. col. 3.
 Diues epulo animam Abraham & Lazari diuitius cognouit. t. 2. fo. 211. col. 2.
 Diues epulo statim à pauere Lazaro distabat, quantum gratia Dei à peccato. ibidem.
 Diues epulo ob quid à Lazaro potius quam ab alijs auxilium petebat. to. 2. fo. 213. col. 1.
 Diuinitas Christi cū corpore fuit in cruce mortuus, & cū anima ad inferos descendente. t. 2. fol. 38. col. 1.

Diuites à pauperibus regnum cœlorum emere debent. to. 1. fo. 199. col. 4.
 Diuites difficulter ad Deum accedunt. to. 1.
 Diuites in regnum Dei intrare possunt difficulter tamen. to. 2. fol. 244. col. 3.
 Diuites sunt in triplici differentia. ibid. col. 4.
 Diuitia vera potius minuendo cupidinem, quam coaceruando thesauros adquiruntur. to. 1. fo. 198. col. 3.
 Diuitia quare spinis comparantur. to. 1. fo. 276. columna. 3.
 Diuitia magnas secum afferunt curas. t. 2. f. 92. columna. 3.
 Diuitias semper comitantur voluptates. to. 2. fol. 93. columna. 4.
 Diuitiarum pericula. to. 2. f. 147. col. 3. & 4.
 Diuitia qualiter iniquæ dicantur. tom. 2. f. 291. columna. 3.
 Diuitia lingua Assyriorum mammona vocantur. ibidem.
 Diuitia temporales vanæ sunt. tom. 1. fol. 146. columna. 4.
 Diuitia & saturitas causa vitiorum. to. 1. fo. 57. columna. 3.
 Diuitia tripliciter haberi possunt. tomo. 1. fo. 21. columna. 3.
 Diuitias cōtemnere sine auxilio Dei nemo potest. to. 2. fo. 246. col. 3.
 Diuitia laquei sunt diaboli. tom. 2. ibid. col. 3.
 Diuitia factæ sunt dominæ per obedientiam illis præstitam. to. 2. fo. 197. col. 4.
 Diuitias habere per se benedictio Dei est, & non malum. ibidem.
 Diuitijs seruire malum est. ibidem.
 Diuitiarum amatores lepori sunt maximè similes. to. 2. fol. 209. col. 1.
 Doctores scholastici decepti sunt in expositione aliquorum locorum scripturæ. to. 2. f. 80. columna. 4.
 Doctores sine templo qui dicantur. t. 1. fo. 106. columna. 4.
 Doctrina prædicatorum bonis operibus sustentari debet. to. 1. f. 138. col. 3.
 Doctrina Christi per discipulos ab ore in os translata. to. 1. fo. 15. col. 3.
 Docere alios sine studio est Deum tentare. to. 1. fo. 150. columna. 1.
 Docens extra ecclesiam nō docet, sed seducit. to. 1. fo. 165. col. 2.
 Docere dupliciter contingit. tom. 1. folio. 196. columna. 3.
 Dominum in Deo in sua potentia fundatur. tom. 1. fo. 195. columna. 1.

Domi-

I N D E X.

Dominiatio in Deo respectu creaturarum non est aeterna. to. 1. fo. 40. col. 4.
 Dominium orbis quare in Christi natiuitate describitur. to. 1. fo. 60. col. 4.
 Domus iusti à Christo non dicitur perfodienda, sed impij. to. 2. fo. 109. col. 1.
 Domus aedificari quid in scriptura dicatur. t. 1. fol. 21. columna. 2.
 Domus Pilati quantum à Caluário monte distet. to. 2. fo. 349. col. 7.
 Dona gratiarum aliquando dantur peccatoribus. to. 2. fo. 129. col. 2.
 Dona Dei vigilanter sunt seruanda. to. 1. fo. 102. columna. 2.
 Dona spiritalia in seipsis deficiunt si per ea nihil fecerimus. to. 2. fo. 271. col. 1.
 Donum Dei quare abscondi dicatur, & quod reddendum Deo integrum seruetur. t. 2. fo. 171. col. 3.
 Donorum exercitatio ad bona dupliciter proficit. to. 2. fo. 272. col. 3.
 Dona spiritalia aliquando occultanda sunt. to. 1. fo. 17. col. 3.
 Dona ueritatibus communicanda. to. 1. fo. 33. columna. 1.
 Dona à Deo data, ipsi offerenda sunt. tomo. 1. fol. 160. columna. 4.
 Dona ueritate sibi attribuitur. esimus genus superbia est. to. 2. fo. 14. col. 4.
 Donum in scriptura temporis aeternitatem significat. to. 2. fo. 18. col. 1.
 Ducenta & octoginta fuerunt inter philosophos & beatitudinē sententia. to. 2. fo. 72. columna. 4.
 Duplex boiū operatur qui eleemōsynā tribuit. to. 2. fo. 207. col. 1.

E.

EA quae nos tenemur manifestanda sunt. t. 1. fol. 171. columna. 3.
 Ebrius cum flagitium perpetrat non peccat, peccat tamen in suo fonte inebrians. to. 2. fo. 321. col. 1.
 Ebrietas rana est omnium malorum. ibidem.
 Ecce magnum quid significat. to. 1. fo. & tomo. 2. fo. 15. col. 4.
 Ecce aliquando id est est, utique. t. 1. fo. 32. col. 4.
 Ecclesia iudicauit euangelium opus Dei esse. to. 1. fo. 1. columna. 3.
 Ecclesia posuit iudicium de scriptura. ibi col. 4.
 Ecclesia nunquam finietur. to. 1. fo. 20. col. 4.
 Ecclesia nostra quae respiciunt Orientem, to. 2. fol. 67. col. 1.

Ecclesia contemnenda non est etiam si improbi in ea sint. to. 1. fo. 130. col. 3.
 Ecclesia sponsa Christi est. to. 1. fo. 184. col. 2.
 Ecclesia quare noluerit ecclesiasticos viros esse uxoratos. to. 1. fo. 303. col. 2.
 Ecclesia Dei uinci non potest. t. 1. fo. 310. col. 2.
 Ecclesia humilitate incrementum suscipit. to. 2. fol. 700. col. 3.
 Ecclesia quare assimiletur grano sinapis. to. 2. fol. 129. col. 4.
 Ecclesia cur etiam uinea assimiletur. tomo. 2. fol. 287. columna. 3.
 Ecclesia quibus danda sit. fo. 288. col. 1.
 Ecclesia Dominica in ramis instabilem conditionem hominum ostendere in officio conatur. to. 2. fo. 273. col. 3.
 Ecclesia à tempore Apostolorum uirtus benedicere signo crucis. to. 2. fo. 373. col. 2.
 Eclipsis in passione Christi facta, miraculosa fuit, & superna ualis. to. 2. fo. 333. col. 3.
 Eclipsis in Christi passione, uniuersalis fuit per totam terram. ibidem.
 Electio facta in terra, facta in caelo correspondet. to. 2. fo. 17. columna. 3.
 Electores digniorem debent in praetium eligere. to. 1. fo. 190. col. 2.
 Eleemofyna occulte est eroganda. to. 1. fo. 125. columna. 1.
 Eleemofyna pauperibus non diuitibus eroganda est. ibidem.
 Eleemofynam non dare ex cordis siccitate pro uenit. to. 1. fo. 37. col. 4.
 Eleemofyna iustitia uocatur. to. 2.
 Eleemofyna pio animo effecta non potest non esse Deo grata. to. 2. fo. 207. col. 1.
 Eleemofyna ex proprijs bonis facienda est. t. 2. fol. 100. col. 4.
 Eleemofyna utilitatis ipsam facientibus. fo. 201. columna. 1. & 2.
 Eleemofyna ob Deum solum non facta uilissimū est pretij. to. 2. fo. 103. col. 2.
 Eleemofyna secreto facienda est. ibid. col. 3.
 Eleemofyna in statu gratiae fieri debet. ibidem.
 Eleemofyna in Deum solum dirigi debet. to. 2. fol. 143. columna. 4.
 Eleemofyna qualiter faciēda sit. t. 2. fo. 190. col. 3.
 Eleemofyna alacriter faciēda. t. 2. fo. 192. col. 4.
 Eleemofynae laus. to. 2. fo. 192. col. 3. & 4. & fo. 143. & 144. per totum.
 Elisabeth triplicem habuit prophetiae spiritum. to. 1. fo. 40. col. 2.
 Elisabeth quomodo cognata sit Mariae. to. 1. fo. 31. columna. 4.

Elifeus

I N D E X.

Elifeus quare in aduentu Naamam non surrexit. to. 1. fo. 155. col. 2.
 Episcopi proprium munus docere. to. 1. fo. 219. columna. 4.
 Episcopi officium est praedicare. to. 1. fo. 299. columna. 4.
 Episcopi immediatam habent potestatem ordinis à Christo. to. 2. fo. 113. col. 2.
 Episcopi potestatem habent quoad iurisdictionem à Papa. ibidem.
 Episcopi qui per simoniam uel alijs malis artibus episcopatum adepti sunt uere episcopi sunt etiam si non uoluntate Dei. ibidem.
 Episcoporum residentia in suis ecclesijs. to. 1. fo. 111. columna. 4. & fo. 112. col. 1.
 Epulones uentrem pro Deo honorant. to. 2. fol. 202. col. 2.
 Error perdit opus. to. 2. fol. 78. col. 2.
 Error de prohibitione laudum uocalium Deo exhibendarum damnatur. t. 2. fo. 278. col. 2. & 3.
 Error circa expositionem parabola filij prodigi refutantur. to. 2. fo. 164. col. 3. & 4.
 Esaias Euangelista dici meretur. to. 1. fo. 116. columna. 4.
 Essentia diuina uenit per modum luminis in relectui humano. to. 1. fo. 204. col. 1.
 Essentialia eadem sunt numero in personis diuinis. to. 1. fo. 21. col. 1.
 Esuries omne necessarium ad vitam significat. to. 1. fo. 204. col. 2. & 3.
 Esuries iustitiam gignit. to. 1. fo. 204. col. 3.
 Esurire est exoptare profectum in omni uirtute. to. 1. fo. 200. col. 3.
 Euangelista scribunt fundamenta themata & conclusiones. to. 1. fo. 130. col. 4.
 Euangelista quare de Ioanne Baptista, quae de Virgine Mariae scripserunt. tomo. 1. fo. 133. columna. 2.
 Euangelista allegantes scripturam solum sensum exprimunt. to. 1. fo. 151. col. 4.
 Euangelista cur de Virgine Mariae Assumptio ne nihil differunt. t. 2. fo. 36. col. 1.
 Euangelistarum concordia in annum eratione dierum transfigurationis. to. 1. fo. 316. col. 2.
 Euangelistarum concordia in hora, qua Christus Dominus crucifixus est. to. 1. fo. 353. col. 2.
 Euangelistarum concordia de apparitione Angelorum & mulieru aduatu ad sepulchrum. to. 2. fo. 369. col. 1.
 Euangelista multoies de se loquuntur quasi de alijs. to. 1. fo. 332. col. 2.
 Euangelista de quibus phariseis mentionem fecerunt. to. 2. fo. 299. col. 1.

Euangelium scribi debuit. to. 1. fo. 1. col. 3.
 Euangelium quid. ibidem.
 Euangelia sunt quatuor flumina à paradiso manantia. to. 1. fo. 1. col. 4.
 Euangelij Lucae tria excellentia. ibidem.
 Euangelium bonum nuncium sonat. to. 1. fo. 15. columna. 4.
 Euangelium in omni prouincia praedicatum est. to. 1. fo. 120. col. 3.
 Euangelium Ioannis inter omnes scripturas eminentissimum est. to. 1. fo. 191. col. 3.
 Euangelium miraculis fuit praedicatum. to. 2. fol. 75. columna. 2.
 Euangelium uniuerso orbi praedicatum fuit ante excidium Hierosolymitanum. to. 2. fo. 375. columna. 1.
 Euangelium incredulis etiam praedicandum est. to. 2. fol. 12. col. 1.
 Eucharistia sacramenti quam plurimae. to. 2. fol. 328. col. 1. & fo. 329. per totum.
 Eucharistia nomine omne sacramentū intelligitur. to. 2. fo. 46. col. 3.
 Euge interiectio designat affectum commendantis. to. 2. fo. 270. col. 3.
 Exaltatio praemium est humilitatis. t. 2. fo. 248. columna. 1.
 Exercitus circumdans Hierusalem ante eius euerisionem quare abominatio dicitur. t. 2. fo. 309. columna. 2.
 Excommunicatio Euangelium audire non interdicit. to. 1. fo. 269. col. 1.
 Expositio germana parabola de oue inuenta. to. 2. fo. 161. columna. 1.
 Expositio germana parabola filij prodigi. to. 2. fo. 164. col. 2. & fo. 165. col. 1. & 2.
 Ezechias cur conuersus est ad parietem, ut oraret. to. 1. fo. 115. col. 2.

F.

Fama non contemnenda. tomo. 1. folio. 20. columna. 3.
 Fama difficulter integre restituitur. to. 1. fol. 243. columna. 2.
 Fama bonorum non obscuratur. to. 2.
 Fama bona stimulus est ad bene agendum. t. 1. fol. 329. columna. 4.
 Fama bona homines in uirtute conseruat. to. 1. fol. 352. columna. 1.
 Familiae maxima est habenda cura. to. 1. fo. 239. columna. 3.
 Famuli tales sunt quales domini. to. 2. fo. 208. columna. 3.

Feminae

I N D E X.

Fœmineq̄ religioſiores ſunt viris. tom. 1. fo. 266. col. 1.
 Feſta celebranda ſunt. tom. 1. ibidem. colum. 2.
 Feſta quare ſtabilia. tom. 1. fol. 266. col. 2.
 Fides à ſolo Deo eſt. tom. 1. fol. 3. col. 3.
 Fides diſpoſitio eſt ad perfectas operationes tom. 1. fol. 40. col. 2.
 Fides clariffimis testimonijs fulcita eſt. tom. 1. fol. 54. col. 4.
 Fides ſola non ſufficit ad animæ ſalutem. to. 1. fol. 89. col. 2.
 Fides fundamentum eſt Chriſtianorum. ibidē col. 3.
 Fides non denegabitur facienti quod in ſe eſt. tom. 1. fol. 120. colum. 4.
 Fides ea quæ ſupra rationem humanam ſunt credit. tom. 1. fol. 165. colum. 4.
 Fides leproſi maior fuit fide Centurionis. tom. 1. fol. 170. col. 1.
 Fides duplex eſt. tom. 1. fo. 257. & to. 1. fol. 119. colum. 1.
 Fides in ſcriptura pro fide viua ſumitur. ibidē.
 Fides ſola quare non iuſtificet. ibidem.
 Fides initium eſt beatitudinis. tom. 1. fo. 196. col. 4.
 Fides virtus Theologica propriè non dicitur donum. tom. 2. fol. 219. col. 1.
 Fides quæ eſt virtus in noſtra poteſtate eſt. to. 2. fol. 216. colum. 2.
 Fides quæ eſt donum non eſt in noſtra poteſtate. ibidem.
 Fides vera non diſputat, ſed rationem myſterijs ſubijcit. ibid. m.
 Fides ſine charitate eſt poteſt. ibidem. col. 3.
 Fides à ſeſendo dicitur. tom. 1. fol. 230. col. 2.
 Fides qualiter dicatur ſaluare peccatores. to. 1. fol. 264. colum. 4.
 Fides origo eſt vitæ ſpiritualis. ibidem.
 Fidei vitæ à mortua differētia. to. 2. fol. 257. c. 2.
 Fidei finis. tomo. 2. fol. 259. colum. 1.
 Fides Romanæ Eccleſiæ nunquam deſiciet. tom. 2. fol. 331. colum. 4.
 Fides cum amicis maxime ſeruanda. tomo. 1. folio 244. col. 2.
 Fidelis qualiter ad confeſſionem fidei tenetur. tom. 2. fol. 89. col. 2.
 Fidelium plures ſaluantur, quam damnantur. tom. 2. fol. 170. colum. 4.
 Filius patris quis dicatur. tom. 2. fol. 9. colum. 3.
 Filijs negotio Euangelico à parentibus non dependunt. tom. 2. fol. 116. colum. 4.
 Filius hominis qualiter dicatur nescire diem iudicij. tom. 2. fol. 314.

Filijs ſæculi qualiter prudentiores filijs lucis dicantur. tomo. 2. fol. 191. colum. 2.
 Filiatio per adoptionem nihil prodeſt Chriſtiano ſine virtutibus. tom. 2. fol. 23. colum. 4.
 Fimbria quid. tom. 1. fol. 293. colum. 2.
 Fimbriæ cur à Iudæis deportabantur. ibidem.
 Finis omnibus in rebus Chriſtus eſt. tom. 2. fol. 126. colum. 2.
 Finis operis à Deo magis attenditur. tomo. 1. fol. 202. colum. 3.
 Firmitas ſtatus voto ſtabilitur tomo. 1. folio. 29. colum. 3.
 Flatus ventorum aliquando humectat, & aliquando exiccat. tom. 2. fol. 117. colum. 2.
 Fletus qualiter eſſe dicatur in damnatis. tom. 2. fol. 130. colum. 2.
 Fletus arma ſunt piorum. tom. 2. fol. 241. co. 1.
 Fomes peccati poſt baptiſmum manet. tomo. 1. fol. 134. colum. 2.
 Fomes peccati quale malū ſit. to. 2. fol. 48. co. 1.
 Forma baptiſmi Ioannis quæ fuerit. tom. 1. fo. 115. colum. 3.
 Fornicatio ſimplex contra legem naturalem, & diuinam eſt. tom. 2. fol. 242. colum. 1.
 Forte vbi nulla eſt dubitatio ponitur in ſcriptura. tom. 2. fol. 117. col. 4.
 Fractio qua Chriſtus fregit panem in Emaus miraculoſa fuit. tom. 2. fol. 367. colum. 3.
 Fratres quatuor modis aliqui in ſcriptura dicuntur. tomo. 1. fol. 280. colum. 1.
 Fructus charitatis. tom. 1. fol. 7. colum. 3.
 Fructus prædicationis ſoli Deo tribuendus eſt. tom. 1. fol. 168. colum. 1.
 Fructus paſſionis Chriſti maximus fuit. tom. 2. fol. 353. colum. 4.
 Furioſi fugiendi. tom. 1. fol. 157. colum. 2.
 Futurorum contingentium non eſt certa cognitio. tom. 2. fol. 326. colum. 2.

G

Gabriel Princeps eſt ſuz Hierarchie. tom. 1. fol. 19. colum. 1.
 Gaudium in Deo eſt tanquam in obiecto, & ſine. tom. 1. fol. 42. col. 1.
 Gaudium natiuitatis quare magnum dicatur. tom. 1. fol. 69. colum. 3.
 Gaudium mundi fallax. ibidem.
 Gaudium cœleſte homines de ſe obliuiſci facit. tom. 1. fol. 78. colum. 4.
 Gaudium delectatio eſt quæ ſequitur rationē. tom. 1. fol. 203. colum. 3.
 Gaudium in voluntate ſuſcipitur. ibidem.

Gehen

I N D E X.

Gehenna timenda eſt. to. 2. fo. 87. col. 4.
 Gemmæ non ſunt data, vt illis peccemus. to. 2. fo. 204. col. 3.
 Genealogia Chriſti continet ſeptuaginta & ſex perſonas. to. 1. fo. 136. col. 1.
 Generatio pro generatio aliquando ſumitur. to. 1. fo. 248. col. 3.
 Geneſaricia ciuitas eſt Arabiæ. to. 1. fo. 286. col. 4.
 Geneſarici qualiter Chriſtum timuerint. tom. 1. fo. 289. co. 1.
 Gentiles nullum occiderunt prophetam. to. 2. fo. 82. col. 2.
 Genus vindictæ laudabile. to. 2. fo. 46. col. 4.
 Gens popularis paratior eſt ad correctionē poſtentibus. to. 1. fo. 83. col. 2.
 Gloria ſanctorum à morte incipit. to. 2. fol. 209. col. 4.
 Gratia in ſuſto à ſolo Deo eſt. to. 1. fo. 122. col. 2.
 Gloria ſæculi fugienda. to. 2. fo. 142. col. 2.
 Glorificari & gloriole glorificari differentia. to. 2. folio. 125. colum. 2.
 Gradus redeundi in Deū tres. to. 2. fo. 180. co. 4.
 Gratia totam Mariam occupauit. tomo. 1. folio 22. colum. 3.
 Gratia cur non datur nobis copioſe. tomo. 1. folio 125. col. 2.
 Gratia præſupponit naturam. to. 1. fo. 119. col. 4.
 Gratia euangelij obſeruantia certimoniarum liberotiſumus. to. 1. fo. 52. colum. 3.
 Gratia prædicandi donū Dei eſt. to. 2. fo. 5. co. 3.
 Gratia primæ non cadit ſub merito. tom. 1. fol. 225. col. 3.
 Gratia ſuo bono vſu augeri meretur. tom. 2. fo. 272. colum. 2.
 Gratiæ pro beneficijs Deo agendæ tomo. 1. folio 52. col. 2.
 Gloria impiorum morte ſinitur. ibidem.
 Gratia eſt quando homini Deus materiam ſubſtrahit peccandi. tom. 1. fo. 157. col. 1.
 Gula mors eſt animæ & corporis. to. 1. fo. 205. c. 2.

H

Habentes Deum omnia habent. tom. 1. fo. 25. col. 3.
 Habentes Deum de Deo loquuntur. to. 1. fo. 37. col. 1.
 Habitus diſtitudine deſcendit. to. 2. fo. 271. c. 1.
 Habitus in malis peior eſt, quam actus. tomo. 1. fol. 236. col. 3.
 Habitus potentiam reddit facilem. tomo. 1. fol. 187. col. 3.

Hebræi ea per prophetas quærebāt de quibus dubitabant. tom. 2. fo. 241. col. 1.
 Hebræi genitio pro nominatio vtuntur. to. 2. fo. 191. col. 2.
 Hebræi pro prima die, vna dicere ſolent. to. 2. fol. 357. col. 2.
 Hæmorrhoiſa fuit prima quæ tetigit veſtem domini. to. 1. fo. 293. col. 1.
 Hæretici quare ſcripturas legant. to. 1. fol. 149. colum. 4.
 Hæretici prohibendi ſunt à miniſterio verbi diuini. tom. 1. fo. 163. col. 1.
 Hæretici qui ſunt cenſendi. tom. 2. fo. 218. col. 1.
 Hæretici Euangelium audire poſſunt. tomo. 1. fo. 269. col. 1.
 Hæreticos non tenemur corrigere. tom. 2. fol. 218. col. 2.
 Hæreticus non licet Deum patrem appellare. tom. 2. fol. 44. col. 1.
 Herodes venale fecit ſacerdotium. tom. 1. fol. 13. colum. 3.
 Herodes Ioannem Baptiſtam timebat. to. 1. fo. 132. col. 4.
 Herodes quare Chriſtum videre deſiderauerit. tom. 2. fo. 345. col. 3.
 Herodes quare inimicus erat Pilati. tom. 2. fol. 346. colum. 3.
 Hydrophiſis deſcriptio. tom. 2. fo. 159. col. 2.
 Hieruſalem quare non fuerit ſaluata quando quidem Chriſtus eam ſaluare voluit. tom. 2. fol. 133. col. 2.
 Hypocriſis abominabilis eſt apud Deum. tom. 2. fol. 200. col. 3.
 Hypocritarum duplex eſt ſictio. tom. 2. fol. 84. colum. 2.
 Hypocriſis deſinitio. ibidem.
 Hypoſtaſis Chriſti eadem fuit poſt mortē quæ ante. tom. 2. fol. 354. col. 2.
 Hiſtorialis conſequentia in ſcriptura non ſemper poteſt ſtare. tom. 1. fol. 119. col. 2.
 Hyſtoria Noe & Lor. ad omnia tempora referendæ ſunt. tom. 1. fol. 131. col. 2.
 Holocaustum quid. tom. 1. fo. 312. col. 3.
 Holocausti à ſacrificio differentia. ibid. col. 4.
 Homicidæ irregularitate puniuntur. tom. 2. fol. 241. colum. 4.
 Homo ſuperbit honore. tom. 1. fo. 9. col. 2.
 Homo dominus eſt ſuz voluntatis. to. 1. fo. 74. colum. 1.
 Homo in ſcriptura dicitur qui iuſticiam ſequitur. tom. 1. fol. 85. col. 3.
 Homo à principali patre ſpiritus dicitur. ab inferiori aia. ab exteriori caro. to. 1. f. 120. co. 3.
 Homo

Homo cum Dei auxilio se potest disponere ad gratiam. to. 1. f. 122. col. 2.
 Homo in scriptura quasi arbor censetur. to. 1. f. 124. columna. 2.
 Homo dispensare potest in præceptis partim moralibus, & partim ceremonialibus. tom. 1. fo. 187. columna. 2.
 Homo per se potest facere malum, non tamen bonum. to. 3. f. 239. col. 1.
 Homo aliquid habet in operibus virtutis. to. 2. fo. 240. columna. 1.
 Homo dupliciter potest esse dignus bono diuino. to. 2. fo. 9. columna. 4.
 Homo naturalius diligit Deum quam seipsum. to. 2. fo. 18. columna. 2.
 Homo magis debet seipsum diligere quàm proximum. to. 2. f. 30. col. 3.
 Homo magis debet diligere se secundum naturam interiore, quam exteriorē. ibidē.
 Homo magis tenetur diligere Deum quam seipsum. to. 2. fo. 30. col. 3.
 Homo magis tenetur diligere proximum, quàm suum corpus. ibidem.
 Homo qualiter necessarius Deo dicatur. to. 2. fo. 46. columna. 2.
 Homo per peccatum constituitur debitor Dei ad penam. fo. 46. col. 4.
 Homo in scriptura non dicitur malus malitia nature. to. 2. fo. 53. col. 2.
 Homo qualiter à diabolo obsecatur. to. 2. fo. 57. columna. 3.
 Homo sua libertate bonum & malum facere potest. to. 1. fo. 121. col. 2.
 Homo in esse moris absolute bonus & malus esse non potest. ibidem.
 Homo per peccatum potestate non libertate priuatur. to. 1. fo. 227. col. 1.
 Homo sine gratia aliqua bona moralia agere potest. to. 1. fo. 262. col. 3.
 Homo quare in prima sua creatione non fuerit à Deo laudatus. to. 2. fo. 104. col. 1.
 Homo in peccato mortali libertatem habet eleuandis à peccato, non potestatem. tom. 2. fo. 178. columna. 1.
 Homo ante iudicem quando delictum confitetur tenetur. to. 2. fo. 126. col. 2.
 Homo dupliciter perdi potest. to. 2. fo. 292. columna. 1.
 Homo aliquando in malam partem sumitur. to. 1. fo. 201. columna. 2.
 Homo in beatitudine omnino immutatur. to. 2. fo. 201. columna. 3.
 Homo in mendacio peior est diabolo. to. 1.

folio. 116. columna. 3.
 Honor Luciferi Ioanni Baptista est datus. to. 1. fo. 129. columna. 1.
 Honor virtutis est præmium. to. 2. fo. 2. col. 4.
 Honor Dei magis est desiderandus, quam beatitudo nostra. to. 2. fo. 45. col. 2.
 Hora mortis quare Dominus noluerit à nobis sciri. to. 2. fol. 111. col. 2.
 Hospitales non esse peius est peccato Sodomorum. tom. 2. fo. 12. columna. 2.
 Hostis maligni natura. to. 1. fo. 2. col. 3.
 Humanitas Christi instrumentum est immediatum diuinitatis. to. 1. fo. 161. col. 4.
 Humanitas Christi super impossibile in peccato mortali discessisset gloria aeterna priuaretur. to. 2. fo. 134. columna. 1.
 Humanitas Christi causa est instrumentalis nostre resurrectionis. to. 2. fo. 268. col. 4.
 Humilitas vera in honoribus splendet. tom. 1. fo. 118. columna. 4.
 Humilitas gratiam conseruat. ibidem.
 Humilitas Deum esurijt. tom. 1. fo. 47. col. 1.
 Humilitas Mariæ quanta sit. tom. 1. fo. 33. col. 3.
 Humilitatis duplex modus. to. 1. fo. 37. col. 4.
 Humilitas sumitur pro abiectione. to. 1. fo. 135. col. 3. & 4.
 Humilitate immortale nomē comparatur. to. 1. fo. 135. col. 3. & 4.
 Humilitas intelligentiam parit. tom. 2. fo. 138. columna. 4.
 Humilitas cordis vera. to. 1. fo. 239. col. 1.
 Humilis tutior est constitutus in dignitate. to. 1. fo. 221. columna. 4.
 Humilior qualiter alijs dicatur maior. tom. 1. fo. 328. columna. 4.

I.

Iacob & Heli fratres non fuerunt. tom. 1. fo. 137. columna. 4.
 Iacobus fuit primus martyr Apostolorum. tom. 1. fo. 191. col. 4.
 Ieiunium telum est ad superandas tērationes. to. 1. fo. 242. col. 4.
 Ieiunium corpori & animæ est utile. ibidem.
 Ignorantia à lege nature non excusat. to. 1. fo. 212. columna. 4.
 Ignorantia quōduplex. to. 2. fo. 115. col. 4.
 Ignorantia quando à peccato excuset. fol. 116. columna. 1.
 Ignorantia omnium malorum est fundamentum. tom. 2. fo. 167. columna. 3.
 Illuminatio cæci facta à Christo appropinquante Hierico alia est ab ea quam Marcus, & Mattheus

Mattheus harrant. to. 2. fol. 255. col. 2.
 Imperator in scriptura aliquando optantis est. tom. 2. fo. 45. columna. 1.
 Imperandi appetitus procedit ex ignorantia sui. to. 2. fo. 140. columna. 3.
 Imperandi mundi lapsu temporis finiuntur. to. 1. fo. 20. columna. 4.
 Impletio præceptorum Dei sine eius dilectione non est meritoria vite aeternæ. to. 1. fo. 202. columna. 1. & 2.
 Impossibile in scriptura pro difficile ponitur. to. 2. fol. 227. columna. 3.
 Impossibilitas non prætenditur per impossibile, sed raritas. tom. 2. fo. 216. col. 3.
 Incarnatio Christi misericordia facta est. to. 1. fo. 44. col. 4. & fo. 9. col. 1.
 Incarnationis mysterium potentia Dei dicitur. to. 1. fo. 45. columna. 3.
 Incarnatio Verbi non cadit sub merito. to. 1. fo. 56. columna. 3.
 Inceritudo mortis consilium est ad vitam componendam. tom. 2. fo. 109. col. 4.
 Incipere multorum est, paucorum vero perfecturare. to. 2. fo. 226. col. 4.
 Inconstantia in virtute aliquando ab externo prouenit. to. 1. fo. 276. col. 3.
 Indumentum signum est peccati. to. 1. fol. 66. columna. 1.
 Indurati difficulter resurgunt à peccatis. to. 1. fol. 236. columna. 3.
 Infamia quæ dicitur. to. 2. fo. 186. col. 1.
 Infamia non fuit Christo cum infamibus tractare. to. 2. fo. 160. columna. 1.
 Infernus mortem impij expectat. tom. 2. f. 209. columna. 3.
 Infernus quare timendus. to. 1. folio. 203. columna. 2.
 Infideles diabolus habent regem. tom. 1. f. 27. columna. 3.
 Infidelium opera aliquando peccata non sunt. to. 1. fol. 262. columna. 3.
 Infirmities quas Christus reliquit perfectioes sunt virtutum. to. 1. fo. 79. col. 4.
 Infirmities vitales sunt. to. 1. folio. 155. columna. 3.
 Infirmas animæ sine propria fide sanari non potest. to. 1. fo. 174. columna. 3.
 Infirmis à langore differentia. to. 1. fo. 299. columna. 2.
 Ingratitudo pessimum est vitiorum. to. 1. fo. 227. columna. 3.
 Ingratitudo hominum quanta sit. to. 2. fo. 60. columna. 1.

Inimicus dupliciter consideratur. to. 1. folio. 206. columna. 3.
 Inimicus, qualiter necessario diligendus sit. ibidem.
 Inimicus à cōmuni oratione excludendus non est. ibidem. columna. 4.
 Inimicum alloqui debemus ad euitanda scandala. ibidem.
 Inimicus magnis bonis nos afficit. folio. 207. columna. 4.
 Inimicus frænum est peccatorum. to. 1. fol. 208. columna. 1.
 Inimicus alios persequens se occidit. folio. 209. columna. 2.
 Inimicus potius vincitur bonis operibus, quam malis. to. 1. fo. 211. col. 2. & 3.
 Inimicus corde, ore, & opere est diligendus. ibidem. columna. 4.
 Iniuriarum punitio Deo incumbit. to. 2. fo. 218. columna. 3.
 Iniuria illata Christo quare blasphemia dicitur. tom. 2. fo. 342. columna. 4.
 Iniuriant ignoscere ex fide procedit. to. 2. fo. 218. columna. 4.
 Iniustitia via obliqua dicitur. to. 1. fo. 119. col. 3.
 Institutio baptismi Ioannis à Deo fuit. to. 1. fo. 115. columna. 3.
 Intellectus hominis ligatus est. to. 1. fo. 44. columna. 4.
 Intellectus à quo moueatur ad assentiendum rebus fidei. to. 2. fo. 26. columna. 3.
 Intentio animæ eius operationes illuminat. to. 2. fol. 77. columna. 4.
 Intentio imprimi speciem operi. ibidem.
 Intentio bona quid. folio. 78. columna. 2.
 Intercessio sanctorum maxime est utilis. to. 1. fo. 160. columna. 1.
 Interrogatio in scriptura dupliciter solet fieri. tom. 2. fo. 368. columna. 1.
 Intuitus Christi ad Perrum spiritualis fuit, & non corporalis. tom. 2. fo. 342. col. 2.
 Inuidia charitati opponitur. to. 1. folio. 237. columna. 4.
 Inuidia omnibono opponitur. to. 1. ibidem.
 Inuidia nulli vitio opponitur. ibidem.
 Inuidus discipulus est diaboli. ibidem.
 Inuidis omnia cooperantur in malum. ibidem.
 Inuidi solum considerant opera mortua. to. 1. fol. 186. columna. 1.
 Iob quare ministerio demonis à Deo fuerit correctus. tom. 2. fo. 55. columna. 4.
 Ioannes Baptista finis fuit veteris testamenti. tom. 1. fo. 14. col. 3.

I N D E X.

Ioannes Baptista principium noui testamenti, ibidem.
 Ioannes ad duo venit, to. 1. ibidem. col. 4.
 Ioannes Baptista corda patrum in filios conuertebat, ibidem.
 Ioannes Baptista meruit spiritum alius tomo. 1. fol. 37. col. 1.
 Ioannes Euangelista propter Baptistam fortis est nomen, tomo. 1. fol. 51. col. 2.
 Ioannes Baptista quare hoc nomine nominetur, ibidem. col. 2.
 Ioannes à natiuitate missus, tomo. 1. fol. 53. col. 3.
 Ioannes Baptista natus est apostolus, ibidem.
 Ioannes Baptista suo baptismo non remittebat peccata, tomo. 1. fol. 58. col. 4.
 Ioannes 25. annis iuixit in solitudine, tomo. 1. fol. 60. col. 3.
 Ioannes Baptista completis triginta annis cepit predicare, tomo. 1. fol. 111. col. 1.
 Ioannes Baptista sanctitatis paternae fuit imitator tomo. 1. fol. 115. col. 2.
 Ioannes Baptista institutor fuit sui baptismi, ibidem. col. 3.
 Ioannes Baptista primus omnium predicauit regnum caelorum, tomo. 1. fol. 116. col. 2.
 Ioannes Baptista quare dixerit Christum post se venturum, tomo. 1. fol. 128. col. 2.
 Ioannes Baptista quia iustus erat ieiunabat, tomo. 1. fol. 184. col. 1.
 Ioannes Euangelista solus fuit virgo inter apostolos, tomo. 1. fol. 96. col. 2.
 Ioannes Euangelista mortuus fuit & resuscitatus corpore & anima, tomo. 1. fol. 191. col. 4.
 Ioannes Baptista legem nouam non inchoauit sed fuit dispositor eius, to. 2. fol. 201. col. 1.
 Ioannes Baptista quare plusquam propheta dicitur & angelus, tomo. 1. fol. 245. col. 2. & 3.
 Ioannes Euangelista quare calamitates, venturas super Hierusalem non narrauit, tomo. 2. fol. 305. col. 4.
 Iosephi commendatio, to. 1. fol. 20. col. 1. & 2.
 Ioseph pater Christi legalis fuit, ibidem.
 Ira Christi imperium rationis non praeueniebat, tomo. 1. fol. 189. col. 1.
 Israelitae non poterant contrahere matrimonium cum gentibus, tomo. 1. fol. 341. col. 2.
 Iudas non creditur Christum esse filium Deum, tomo. 1. fol. 192. col. 2.
 Iudas quare semper proditor nominetur ibid.
 Iudei Christum intellexerunt nasciturum in Bethlehem, tomo. 1. fol. 64. col. 1.
 Iudei infirmos poterant curare in sabbatho, tomo. 2. fol. 137. col. 4.

Iudaeis mille passus licebat in sabbatho ambulare, tomo. 2. fol. 186. col. 2.
 Iudei quare extra ciuitatem sepeliabantur, tomo. 1. fol. 232. col. 3.
 Iudei ob quid dispersi sunt per orbem & Iudaea est deserta, tomo. 2. fol. 133. col. 3.
 Iudei maiorem habebant laborem in non credendo Christum Messiam quam in credendo, tomo. 2. fol. 134. col. 3.
 Iudei quibus argumentis vebantur ad probandum Christum non esse Messiam ibidem, col. 4.
 Iudei quare duos offerebant agnos in sabbatho, tomo. 2. fol. 137. col. 4.
 Iudei quare accusabant Christum in sabbatho curantem, tomo. 2. fol. 138. col. 3.
 Iudei dupliciter fecerunt concilium aduersus Christum, tomo. 2. fol. 143. col. 2.
 Iudei ob quid vnum hominem in die paschae deuictum populo dimittebant, tomo. 2. fol. 147. col. 2.
 Iudei quare Simeon Cirenensem ad portandam crucem angariauerunt, tomo. 2. folio. 349. col. 1.
 Iudicare quomodo competat apostolis, tomo. 2. fol. 247. col. 4.
 Iudicare quid tomo. 2. ibidem, col. 4.
 Iudicare quibus modis contingat, tomo. 2. ibidem, col. 4.
 Iudicare ex signis quando liceat, tomo. 1. fol. 216. col. 4. & fol. 217. col. 1.
 Indicia Dei maxime differunt à iudicijs hominum, tomo. 2. fol. 200. col. 3.
 Iudicium temerarium à quo proueniat, tomo. 2. fol. 39. col. 4. & to. 1. fol. 217. col. 1.
 Iudicium hominis apud Deum fallax est, to. 1. fol. 60. col. 2.
 Iudicium sine charitate in crudelitatem conuertitur, tomo. 2. fol. 81. col. 2.
 Iudicia apud veteres in portis fiebant vrbium tomo. 1. fol. 310. col. 1.
 Iudicium vniuersale ex parte Dei & nostra fieri est expediens, tomo. 2. fol. 316. col. 1.
 Iuramentum immutabilitatem consilij Dei significat, tomo. 1. fol. 230. col. 1.
 Iustitia vera internam pietatem requirit, to. 1. fol. 184. col. 2.
 Iustitia nostra soli Christo tribuenda est, tomo. 1. fol. 181. col. 2.
 Iustitia originalis homini concessa fuit tanquam primo genitura, tomo. 1. fol. 190. col. 4.
 Iustitia in principio mordere videtur reum, ia sine vero non, tomo. 2. fol. 233. col. 3.

Iustitia

I N D E X.

Iustitia vera compassionem habet & non de-
 r. dignationem, to. 1. fol. 260. col. 2.
 Iustitia distributiva quid, to. 2. fol. 296. col. 1.
 Iustitia officium, to. 2. fol. 34. col. 4.
 Iustitia defectus incrementum est discordia,
 to. 2. fol. 63. col. 1.
 Iustitia observatio pacem gignit, ibidem.
 Iustus laude se humiliat, to. 1. fol. 33. col. 3.
 Iustus in via Dei delectatur, to. 1. fol. 42. col. 2.
 Iustus, etiam de bono alieno gaudet, to. 1. fol. 44. col. 4.
 Iustus peccatum veniale ferre non potest, to. 1. fol. 85. col. 4.
 Iustus morte laetatur, tomo. 2. fol. 90. col. 4.
 Iustus domus Dei est, tomo. 1. fol. 117. col. 4.
 Iustus in hac vita maiores consolationes habet impio, to. 1. fol. 120. col. 1.
 Iustus quomodo seruus inutilis dicatur, to. 2. fol. 219. col. 4.
 Iustus nihil est satis praeter Deum, to. 2. fol. 247. col. 3.
 Iustus duplex retinet premium, tomo. 2. fol. 249. col. 4.
 Iustus mortem desiderat, tomo. 2. folio. 209. col. 3.
 Iustus tribulatione illustrior redditur, tomo. 1. folio. 245. col. 3.
 Iusti vita non est ora afflictio, tomo. 1. fol. 34. col. 2.
 Iusti quare timeant iudicium, tomo. 2. fol. 113. col. 4.
 Iustum ex nihilo facere maius est quam mundum creare, tomo. 2. fol. 58. col. 3.
 Iustificatioes ad iudicialia pertinent, to. 1. fol. 8. col. 4.
 Iustificatio beatitudini caelestis assimilatur, to. 1. fol. 264. col. 3.
 Iustificatioes acceptioes, to. 1. fol. 249. col. 3.

L

Labor pro Christo gloriosum fructum praebet, to. 1. fol. 167. col. 2.
 Labor medium est ad promerendum caelum, to. 2. fol. 121. col. 4.
 Labores Christi medicinae exitere nostrorum peccatorum, to. 2. fol. 156. col. 3.
 Lachryma omnibus inimicis nostris aduersantur, to. 1. fol. 27. col. 1.
 Laici in porticum templi Salomonis intrare poterant, to. 2. fol. 82. col. 3.
 Lapidatio contra occisionem non distinguitur sicut species contra genus, to. 2. fol. 132. col. 3.

Largienti elemosynam nunquam deficiet necessaria, tomo. 2. fol. 193. col. 4.
 Laudare Deum idioma caeleste est, to. 1. fol. 237. col. 2.
 Laudare seipsum quando liceat, to. 1. fol. 229. col. 1.
 Laus humana fugienda, to. 1. fol. 163. col. 2.
 Laus Christiani est persecutiones pro Christo pati, to. 1. fol. 183. col. 4.
 Laudes vocales à Christianis à primo ortu ecclesiae redditae sunt, to. 1. fol. 278. col. 4.
 Legio quid, to. 1. fol. 287. col. 3.
 Leprosi quare praecipitur se ostendere sacerdotibus, to. 1. fol. 171. col. 4.
 Leprosi quare à Christo ad sacerdotes mittebantur, to. 2. fol. 224. col. 2.
 Lex Dei vt quid data, to. 2. fol. 199. col. 1.
 Lex Dei in quibus quare appellatur, to. 1. fol. 8. col. 3.
 Lex Dei magnum donum est, to. 1. fol. 78. col. 3.
 Lex potius est attendenda secundum rationem quam secundum eius verba, tomo. 1. fol. 170. col. 4.
 Lex legi aliquando cedere cogitur, to. 1. fol. 186. col. 4.
 Lex humana qualiter sit interpretanda & quado, ibidem.
 Lex Christi in sua autoritate, fundatur, tomo. 1. fol. 195. col. 2.
 Lex Dei quare difficilis videatur, to. 2. fol. 199. col. 1.
 Lex & Propheta vsque ad Ioannem praeparatoria fuerunt, to. 2. fol. 201. col. 1.
 Lex vetus peccatum non potuit dimittere, to. 2. fol. 224. col. 1.
 Lex Christi omnes leges exuperat, to. 1. fol. 199. col. 4.
 Lex noua veteri correspondet in benedictionibus & maledictionibus, tomo. 1. fol. 204. col. 3.
 Lex naturalis in cordibus nostris insita est, to. 1. fol. 213. col. 1.
 Lex Christi quare leuis sit, to. 2. fol. 127. col. 3.
 Lex Christi de Sion exiuit, tomo. 2. folio. 135. col. 3.
 Legi nouae noua conueniunt vocabula, tomo. 2. fol. 45. col. 1.
 Legis naturae duo sunt communia praecipua, to. 1. fol. 212. col. 4.
 Legis nouae antiqua differentia, to. 2. fol. 320. col. 2.
 Libido imperandi iustitiam peruertit, to. 2. fol. 233. col. 2.
 Liberalis nunquam caret amicis, tomo. 1. fol. 218. col. 2.

I N D E X.

Liberalitas necessaria etiam propter Deū, clar-
gitur, tomo. 2. fo. 208. col. 2.
Libertas à necessitate differt, to. 1. fo. 227. col. 1.
Libertas liberi arbitrii quanta sit, tomo. 1. fol.
275. col. 4.
Lingua magis nocet quam manus, tomo. 2. fol.
239. col. 1.
Lingua in corde esse quid, to. 2. fol. 60. col. 3.
Literatus sine virtute stultus est, to. 2. fol. 24.
column. 2.
Locus ad bonum aptus eligendus est, tomo. 1.
fol. 115. col. 2.
Locus d. fertus vilis est vt Deo seruiamus, to-
mo. 1. fo. 163. col. 1.
Loca quæ in scriptura campestris nominantur
tomo. 1. fo. 193. col. 1.
Loca facta maximè veneranda sunt, to. 2. fo-
lio 266. col. 3.
Locus ascensionis Christi non fuit in Bethania
sed in monte Oliueti, to. 2. fo. 376. col. 1.
Loculus quid, to. 1. fo. 235. col. 1.
Locationes vniuersales scripturæ non sunt in-
telligendæ in rigore logico, tomo. 1. foli. 133.
column. 3.
Lucas Christum in carne non vidit, tomo. 1. fo-
lio. 3. col. 2.
Lucas non tradidit omnia ad salutem necessa-
ria, tomo. 1. ibidem.
Lucas quare in prædicatione Ioannis principes
numerat, to. 1. fo. 113. col. 3.
Lucas quare genealogiam Christi nō numerat,
vt Matthæus, to. 1. fo. 136. col. 2.
Lucas in narratione tentationum naturalē or-
dinem non seruat, to. 1. fo. 146. col. 1.
Luctus prudentiam gignit, to. 1. fo. 204. col. 3.
Ludere quibus modis accipiatur in scriptura,
to. 1. fo. 205. col. 1.
Luxuria ebetat intellectum, tomo. 1. fo. 96. co-
lumna. 2.
Luxuria omnia bona gratia consumit, tomo. 2.
fol. 172. col. 3.
Luxuria fugiendo vincitur, to. 2. ibidē. col. 4.
Luxus vitiorum est fomes, tomo. 1. folio. 277.
columna. 1.

M

Magistratus omnem obedientiam debet
Deo & ecclesiæ Romanæ. r. 2. f. 298. c. 2.
Magistratus secularis ecclesiam defende
tenetur, ibidem.
Magistratus ecclesiasticus non est prohibitus
in illis verbis, reges gentium, &c. tomo. 2. fo-
lio 332. col. 1.

Magnanimitas ex quo nascatur, r. 2. f. 30. col. 2.
Magnus est qui à Deo commendatur, to. 1.
fol. 13. col. 4.
Malitia intentionis ad malitiam operis sufficit,
tomo. 2. fo. 78. col. 2.
Malitia persequenda, to. 1. fo. 208. col. 1.
Malitia sæpe confunditur ratione veritatis, cor-
rigitur nunquam, to. 2. fo. 285. col. 2.
Mali in obscenis exultant, to. 1. fo. 39. col. 2.
Mali mala & non bona proximorum narrant,
to. 1. fo. 53. col. 1.
Mali ex voluntate mali sunt, tomo. 1. folio. 74.
column. 1.
Mali mala perficiunt, non tamen bona, to. 1.
fo. 102. col. 1.
Mali loca apta ad mala querunt, tomo. 1. fo. 115.
column. 3.
Malus post mortem radices in terra relinquit,
to. 1. fol. 124. col. 4.
Mali in hac vita viles sunt bonis, to. 1. fo. 130.
column. 1.
Mali semper impieus pro sunt, to. 1. fo. 132. col. 1.
Mali nihil intentatum relinquunt, tomo. 1. fol.
148. col. 2.
Mali in malis Deum agnoscunt, to. 1. fo. 68.
column. 1.
Mali immobiles sunt ad bonum. r. 1. f. 173. c. 3.
Mali mirabilibus Dei obstinatioribus redduntur,
to. 1. fo. 189. col. 3.
Mali diabolo adherent sicut membra capiti,
to. 2. fo. 197. col. 2.
Malitia eturas proximorum parui faciunt, to. 2.
fol. 215. col. 1.
Mali cor habent in lingua, tomo. 2. folio. 60. co-
lumna. 3.
Mali exteriora tantum curant, tomo. 2. fol. 79.
columna. 3.
Mali principium sunt suæ perditionis, tomo. 2.
fol. 76. col. 3.
Mali in æternum à Deo deserentur, to. 1. f. 284.
column. 3.
Mali quare socios in malitia habere desiderat,
to. 1. fol. 136. col. 1.
Mali speciali puniuntur tristitia habendo Chri-
stum iudicem potius quam aliā diuinam per-
sonam, to. 2. fo. 315. col. 2.
Malis nihil sufficit nec placet, tomo. 2. fol. 214.
column. 4.
Malis inditum est ab initio bonos persequi, to-
mo. 1. fo. 201. col. 2.
Malis in die iudicij quare non dicitur ire male-
dicti patris mei, sed tantum ire maledicti, to-
mo. 2. fo. 318. col. 4.

Malum

I N D E X.

Malum de absentibus dicendum non est, to. 2.
fol. 226. columna. 3.
Mala quæ in peccato reperiantur, to. 2. f. 116.
columna. 1.
Mala per se mala, per bonam intentionem to-
taliter bona effici non possunt, to. 2. fo. 347.
columna. 1.
Mandata ad moralia pertinent, tomo. 1. fol. 8.
columna. 4.
Manifestationes factæ patribus veteris testa-
menti per Angelos factæ fuerunt, to. 2. f. 23.
columna. 2.
Manus complicare quid, to. 1. f. 53. col. 4.
Manus significationes, ibidem.
Manus arida ex corde fit arida, tomo. 1. fo. 187.
columna. 4.
Maria beatissima tempore annunciationis ora-
bat, to. 1. fol. 22. columna. 1.
Maria omnes creaturas gratia superauit, to. 1.
ibidem. columna. 4.
Maria quare non saluatur nomine proprio.
fol. 23. columna. 1.
Maria dignitas, ibidem.
Maria gratia, infinita aliquo modo dici potest.
to. 1. fo. 24. columna. 1.
Maria virgo sola in vtero concepit, to. 1. fo. 26.
columna. 3.
Maria in verbis Angeli non dubitauit, to. 1.
fo. 37. columna. 2.
Maria modum conceptionis ignorabat, fo. 29.
columna. 1.
Maria Deo virginitatem vouerat, ibidem.
Maria magna anima fuit, to. 1. fo. 34. col. 1.
Maria quare benedicta, to. 1. fo. 37. col. 2.
Maria omnes mulieres superauit, ibid. col. 3.
Maria ab omnibus nationibus laudatur, to. 1.
fo. 43. col. 2. & 3.
Maria prophetauit, to. 1. fo. 46. col. 4.
Maria sine dolore peperit, fo. 65. col. 3.
Maria mater Christi legi non subiacebat, to. 1.
fol. 83. columna. 1.
Maria plusquam martyr fuit, to. 1. fo. 94. col. 4.
Maria passa est in parte impassibile, ibidem.
Mariæ gaudium inuento Christo quantum fue-
rit, to. 1. fo. 105. columna. 2.
Maria non sensit dolores in morte, to. 2. fol. 36.
columna. 2.
Maria gloriosa in sua morte demones no vin-
dit, ibidem.
Maria statim post mortem resurrexit, to. 2. f. 37.
columna. 2.
Maria melior fuit omnibus Angelis, ibidem.
Maria virgo in peccato originali concepta non

fuit, tomo. 1. fol. 133. columna. 3.
Maria Magdalena quare vnguentum coram Chri-
sto attulerit, to. 1. fo. 253. columna. 4.
Mariæ Magdalena contemplatio, folio. 254.
columna. 3.
Maria Magdalena quare stetit post terga Chri-
sti; & capillis pedes absterxit, to. 1. fo. 256.
columna. 1.
Maria Magdalena sexies ad pedes Domini pro-
cessit, to. 1. fo. 258. columna. 1.
Maria Magdalena omnes in dilectione Christi
superauit, to. 1. fol. 263. columna. 4.
Maria Magdalena in resurrectione bis Chri-
stus apparuit, to. 2. fo. 359. col. 3.
Maria Magdalena quinque Angelos vidit in
die resurrectionis, ibidem.
Maritus uxorem adulteram nō tenetur dimit-
tere, nisi ipsa fuerit incorrigibilis, to. 2. f. 202.
columna. 1.
Maritus sine licentia ecclesiæ occultè quantum
ad torum separari potest à muliere adulte-
ra, ibidem.
Maritus uxorem publicè adulteram sine licen-
tia Ecclesiæ dimittere potest quod ad habita-
tionem, ibidem. columna. 2.
Martha ex charitate querebatur, to. 2. fol. 39.
columna. 2.
Martha non fuit mulier, quæ fluxu sanguinis
agrotabat, to. 1. fo. 292. columna. 1.
Martyrium pro Christo pati ad pœnitentiam
sufficit, to. 2. fo. 89. columna. 2.
Martyrium in virtute continet pœnitentiam,
ibidem. columna. 2.
Martyrium corona & baptisma dicitur, ibidē.
Martyrem non perfecit pœna sed causa pœnæ,
to. 1. fo. 202. columna. 1.
Matthæus quomodo fecerit conuiuium cum
omnia dimiserit, to. 1. fo. 182. col. 1.
Matthæus primus omnium, Euangelium scri-
psit, to. 1. fo. 192. col. 1.
Matrimonium ratum & consummatum quo
ad vinculum dissoluitur, tomo. 2. folio. 202.
columna. 1.
Matrimonium remedium est ad conseruationem
generis humani, tomo. 2. folio. 148.
columna. 4.
Medio esse quid, to. 1. fol. 107. columna. 1.
Melius est esse principium nobilitatis quam fi-
nis, to. 1. fo. 123. col. 2.
Membra expertia rationis Deo obediunt, to. 1.
fo. 189. columna. 1.
Memoria beneficiorum omnium virtutum est
firmissima, to. 2. fo. 227. columna. 2.

Mendacium à dæmone, vt à fonte manat. to. 1. fol. 33. columna. 4.
 Mēdicare in veteri lege licitum erat. t. 2. f. 206. columna. 3.
 Mendicauit Christus quod cum dignitate eius non pugnauit. to. 1. fo. 33. col. 3.
 Mens qualiter in definitione orationis. tom. 2. fol. 52. col. 2. & 3.
 Mensura quare detur maior bono quàm malo. to. 1. fo. 219. columna. 2.
 Mentiri quid dicatur formaliter. tom. 2. fo. 334. columna. 2.
 Mēritum non est vbi non est libertas. tomo. 1. fol. 74. columna. 1.
 Merita Christi maioris ponderis sunt quàm nostra peccata. to. 1. fo. 76. col. 2.
 Militia de se mala non est. to. 1. fol. 126. col. 3.
 Milites ministri publici sunt ad defensionem bonorum. ibidem.
 Minores natura dūcē maiorum exempla sequuntur. to. 1. fo. 208. columna. 3.
 Ministerium verbi diuini fidelibus est cōmittendum. to. 1. fo. 163. columna. 1.
 Miraculum incarnationis Trinitatis est. tom. 1. fol. 30. columna. 2.
 Miraculum tantum reperitur ex parte nostra. tom. 1. fo. 237. columna. 3.
 Miracula sine necessitate petere cōtate Deum est. to. 1. fo. 76. col. 4.
 Miraculum factum in probationem conclusionis, conclusionem veram facit. to. 1. fo. 145. columna. 1.
 Miraculum signa sunt potentie Dei. t. 1. f. 165. columna. 3.
 Miraculum virtutem postulat infinitam. to. 1. fo. 177. columna. 3.
 Miracula qualiter inter se æqualia sint. ibid.
 Miraculum in instanti fit. to. 1. fo. 171. col. 1.
 Miracula non semper sunt faciendā. t. 2. f. 214. columna. 4.
 Miracula quærenda non sunt in his, quæ nobis tradit ecclesia. tom. 2. fol.
 Miracula Christi specula erant diuina. tomo. 2. fo. 74. columna. 2.
 Miracula nunc necessaria non sunt. t. 2. fol. 74. columna. 4.
 Miracula facere neminem saluum facit. tom. 1. fo. 223. columna. 1.
 Miraculum facere quid. tomo. 1. folio. 237. columna. 3.
 Miraculum filij principis synagoge quare non fit factum coram turba. tomo. 1. folio. 296. columna. 1.

Miseris obiectum est misericordia. to. 2. f. 193. columna. 2.
 Misericordia Dei infinita est. to. 1. fo. 44. col. 3.
 Misericordia & iustitia in Deo pari gradu currunt. to. 1. fo. 194. col. 4.
 Misericordia pœnitentibus tantum tribuitur. ibidem.
 Misericordia & veritas quando hominem deserat. to. 2. fo. 34. columna. 1.
 Misericordie officium. ibid. col. 3.
 Misericordie & charitatis discrimen. ibidem.
 Misericordia pons est transitus ad Deum. to. 2. fo. 47. columna. 2.
 Misericordia Dei quare maior iustitia dicatur. to. 1. fo. 216. columna. 1.
 Misericordia similes nos efficit Deo. ibidem.
 Misericordia quid. to. 1. fo. 233. col. 2.
 Misericordia qualiter Deo conueniat. ibidem.
 Misericordia non iudicat de meritis sed de miseris. ibidem. columna. 3.
 Misericordia Dei necessaria est vt pœnitentia à nobis agatur. to. 2. fo. 181. col. 2.
 Misericordes ius habent ad misericordiam diuinam. tom. 1. fo. 216. col. 2.
 Missio in diuinis processionem ab alio dicit. tomo. 2. fol. 375. columna. 4.
 Myseria diuina humilitate cognoscuntur. t. 1. fol. 68. columna. 1.
 Myseria sancta infidelibus non sunt communicanda. to. 1. fo. 295. col. 4.
 Myserium passionis quare solis discipulis declaratum. to. 2. fo. 250. col. 2.
 Myseria diuina quare paruulis & non potentibus reuelata fuerint. to. 2. fo. 18. col. 3.
 Modus salutandi Mariæ. to. 1. fo. 36. col. 1.
 Modus, quo vltus est diabolus ad cognoscendū filium Dei. to. 1. fo. 145. col. 2.
 Modus benedicendi ludæorum. to. 1. fol. 306. columna. 2.
 Modus interpretandi scripturam perfectissimus. to. 2. fo. 309. columna. 2.
 Molestia dupliciter sumitur. tomo. 2. fol. 48. columna. 4.
 Moloc quid sit. to. 2. fo. 88. col. 1.
 Monachus secularis sit secularibus, cōuersans. to. 1. f. 104. col. 2.
 Monachus in domibus regum non sit. tom. 1. fo. 247. col. 1.
 Mores optimi iudicis assignantur. to. 2. fo. 233. col. 2.
 Mors peccatum comitatur. tomo. 1. folio. 19. columna. 3.
 Mors in vita consideranda. tomo. 1. folio. 87. columna. 4.

Mors

Mors aduentu Christi dulcis facta est. tomo. 1. fol. 90. columna. 1.
 Mors vbi bona est vita suauis est. to. 2. fol. 210. columna. 4.
 Mors iusti propriè mors non est. tom. 2. fol. 86. columna. 2.
 Mors duplex. ibidem. columna. 3.
 Mors nostra quare somnum dicatur. t. 1. f. 297. columna. 1.
 Mors pauperibus bona est & utilis. to. 2. fol. 95. columna. 3.
 Mors non est in potestate hominis. to. 2. fo. 270. columna. 1.
 Mors Christi vitam animarum amplificauit, & mortem corporis debilitauit. tom. 2. fo. 254. columna. 1.
 Mors iustorum flenda non est. tom. 2. fol. 349. columna. 2.
 Mors Christi turpissima fuit. ibid. col. 4.
 Mortuos sepelire maximè placet Deo. tomo. 1. fo. 232. col. 4.
 Mortui in purgatorio detenti proximi nostri sunt. to. 2. fo. 32. col. 1.
 Moses quare nihil de creatione Angelorū dixit. t. 2. fo. 71. col. 3.
 Mosi corpus quare occultatum sit. ibidem.
 Moses & Helias quomodo in transfiguratione fuerint. to. 1. fo. 321. col. 1.
 Moses & Helias quare in transfiguratione de passione & non de resurrectione loquantur. to. 1. ibid. columna. 4.
 Mulier quando audienda sit. tomo. 1. fol. 51. columna. 1.
 Mulier a iultera à marito quando dimitti non possit. to. 1. fo. 202. col. 1.
 Mulier peccatrix quare non nomine proprio in Euangelio nominetur. tom. 1. folio. 252. columna. 2.
 Mulier qualis fuerit. ibidem.
 Mulier peccatrix in qua erat ciuitate. ibidem.
 Mulieres sanctæ bis parauerunt aromata vt Christum vngerent. to. 2. fo. 356. col. 4.
 Mulieres sanctæ qualiter à fide defecerint. t. 2. fol. 357. col. 4.
 Mulieres quæ ad monumentum Christi venerunt quot & quæ fuerint. tomo. 2. fol. 359. columna. 2.
 Mulieribus quasi innatum est non remittere iniurias. to. 2. fo. 47. col. 3.
 Multa sunt in scriptura quæ in re gesta non inueniuntur. to. 2. fo. 43. col. 1.
 Multi sub specie boni tentantur. tomo. 1. fol. 2. columna. 4.

Multi orationem in voce tantum habent. to. 1. fol. 41. col. 1.
 Multi Deum credunt, & diabolus dominum habent. ibidem. col. 3.
 Multi quia saluari nolunt pereunt. to. 1. fol. 45. columna. 2.
 Multi animas in vanum recipiunt. to. 1. fol. 83. columna. 3.
 Multi misericordia abutuntur. tom. 1. fol. 94. columna. 2.
 Multi Deum ex ignorantia amittunt. tomo. 1. fol. 103. columna. 4.
 Multi per ebrietatem mortui sunt. to. 1. fo. 143. columna. 1.
 Multi peiores sunt diabolo. to. 1. fo. 162. col. 1.
 Multi sequuntur Christum nō propter illum, sed propter suam bonam. to. 1. fo. 312. col. 2.
 Multi qualiter dicantur habere infirmitates nō suas. to. 2. fo. 124. col. 4.
 Mundus ad similitudinem falsi artificis operatur. to. 1. fo. 33. col. 3.
 Mundus promissā non seruat. to. 1. fo. 47. col. 4.
 Mundus fugiendus est. to. 1. fo. 60. col. 1.
 Mundus mundo arridet. to. 1. fo. 64. col. 3.
 Mundus in necessitate omnes deserit. tom. 1. fol. 75. columna. 3.
 Mundus veritatis amator odit. tom. 1. fol. 131. columna. 3.
 Mundus mala reddit pro bonis. tom. 1. fo. 155. columna. 4.
 Mundus & diabolus difficillima præcipiunt. to. fo. 198. columna. 2.
 Mundo seruire difficilior est quam Deo. ibid.
 Murmuratio plus commodi quam damni illis in quos intenditur affert. to. 1. fo. 261. col. 3.
 Murmuratio sapientium timenda est. tomo. 2. fol. 159. col. 2.
 Murmuratio de filio aro digo vera murmuratio fuit. to. 2. fo. 166. col. 2.
 Mutare fortitudinem quid. to. 1. fo. 55. col. 3.

N.

NAaman quare solus ab Eliseo curatus sit. to. 1. fo. 154. col. 4.
 Narratio Lazari & ditiitis, historia est & non parabola. to. 2. fo. 215. col. 3.
 Nathan legitimus filius fuit Dauid. t. 1. f. 136. columna. 3.
 Natiuitas Christi omnibus non oportuit statim manifestari. to. 1. fo. 74. col. 3.
 Natura nostra sine Deo parum potest. tomo. 1. fol. 32. columna. 2.

c 4 Natu-

Natura brutorum hominum duritiem vincit. to. 2. fol. 109. col. 2.
 Naturale est quoddam modo ciues ciuibus inuicere. to. 1. fol. 153. columna 3.
 Naturale est homini vis insolitatis timere. to. 1. fol. 178. columna 4.
 Nazarene peiores diabolo fuerunt. to. 1. fol. 156. columna 1.
 Necessaria ad vitam cum modo querenda sunt. to. 2. fol. 99. columna 2.
 Necessitas proximi consideranda est in datione elemosine. to. 2. fol. 34. col. 2.
 Necessitas & utilitas Christiane fidei argumentis probari possunt. tomo. 2. folio. 115. columna 2.
 Negare Dei quid. to. 2. fol. 89. col. 4.
 Negare quibus modis sumatur. ibidem.
 Negationes Petri quando inceperint & finitae fuerint. to. 2. fol. 34. col. 2.
 Negotio quando licita sit. tomo. 2. fol. 148. columna 3.
 Nemo ab orationibus est excludendus. to. 1. fol. 69. columna 4.
 Nemo sibi sufficit in ecclesia. to. 1. fol. 167. columna 2.
 Nemo in preceptis primae tabulae dispensare potest. to. 1. fol. 87. col. 2.
 Nemo de statu gloriari debet. tomo. 1. fol. 192. columna 2.
 Nemo in sensu composito Deo. & mammona seruire potest. to. 2. fol. 198. col. 1.
 Nemo etiam malus conueniendus est. tomo. 2. fol. 171. columna 3.
 Nemo audebat appropinquare Deo in lege veteri. to. 2. fol. 156. col. 4.
 Nemo debet committere peccatum veniale, ut mortale alterius eiret. tomo. 2. folio. 117. columna 2.
 Nicolaus unus ex septem diaconibus haeresim docuit. to. 1. fol. 2. col. 3.
 Nihil a malis accipiendum. to. 1. fol. 145. col. 4.
 Nihil casu fit apud Christum. tomo. 1. fol. 233. columna 2.
 Niniuite quare condemnabunt peccatores. to. 2. fol. 77. columna 1.
 Nobilitas census est virtuti debitas. to. 1. fol. 21. columna 2.
 Nobilitas corporis est mortalitatibus non subiacere. to. 2. fol. 205. columna 1.
 Nobilitas sanguinis apud Deum nihil valet. to. 2. fol. 23. columna 4.
 Nobiles veteres libertas dicuntur. to. 1. fol. 55. columna 4.

Nomina propria in caelesti patria non reperiuntur. to. 1. fol. 23. col. 2.
 Nomen tetragrammaton soli Deo conuenit. to. 1. fol. 33. col. 1.
 Nominis Iesus excellentia. to. 1. fol. 81. col. 4.
 Nomen peccatoris omnibus nominibus est peius. fol. 82. columna 3.
 Nomen Iesus diuinitate Christi ostendit. ibid.
 Nomen demon commune est bonis & malis spiritibus. to. 1. fol. 158. col. 2.
 Nominis animae totus homo significatur. to. 1. fol. 188. columna 3.
 Nomen chaos impossibilitatem significat. to. 2. fol. 174. columna 1.
 Nomen Dei qualiter sanctificari non possit, & qualiter in oratione sanctificari petatur. to. 2. fol. 44. columna 4.
 Nomina numeralia in scriptura ab uno vsque ad quinque diminutionem significant à quinque vero vsque ad 10. augmentum. tomo. 2. fol. 285. columna 2.
 Nomen Amen, in aliam linguam transferre non licet. to. 2. fol. 320. col. 2.
 Nos quare Deo coadiutores dicamur. to. 2. fol. 227. columna 2.
 Nouitates fugiendae. to. 1. fol. 51. col. 2.
 Nubes in transfiguratione miraculose facta est. to. 1. fol. 324. col. 4.
 Nubis generatio. to. 2. fol. 117. col. 1.
 Nubes, in qua Christus ad iudicandum venturus est supernaturalis erit. to. 2. fol. 316. col. 4.
 Nuptiae Christo damnatae non sunt, ut Tatianus credit. to. 2. fol. 148. col. 4.
 Numerus duodenus mysterium continet. to. 1. fol. 190. col. 2.
 Numerus 100. quare in parabola ouium ponatur, & non alius. to. 2. fol. 161. col. 1.
 Numerus pluralis in scriptura pro singulari ponitur, & contra. to. 2. fol. 332. col. 2.

O.

Obediaentia optime experientia discitur. to. 1. fol. 110. col. 2.
 Obediaentia vera in quo consistit. to. 1. fol. 166. columna 2.
 Obediaentia in omnibus est obseruanda. to. 1. fol. 188. columna 3.
 Obediaentia vera veritatem mandatis non inquirat. to. 2. fol. 224. col. 3.
 Obediaentia qualis futura sit. to. 2. fol. 264. col. 2.

Obla-

Oblatio quid. to. 1. fol. 312. col. 4.
 Obsecratio quid. to. 1. fol. 184. col. 2.
 Obstinatio mandatorum via est caelorum. to. 2. fol. 341. columna 2.
 Obstinatus quantum potest Deo resistit. to. 1. fol. 55. columna 2.
 Obstinatio difficulter agunt poenitentiam. to. 1. fol. 121. columna 4.
 Obstinati peiores sunt correctione. to. 1. fol. 155. columna 4.
 Obumbrare quid. to. 1. fol. 30. col. 2.
 Occationes peccati maxime fugiendae sunt. to. 2. fol. 66. columna 4.
 Ociositas mater est vitiorum. to. 2. fol. 123. col. 1.
 Oculi Christi foestrae sunt salutis. to. 2. fol. 223. columna 2.
 Oculi quando in scriptura aperiri dicuntur. to. 2. fol. 367. columna 2.
 Occupationes exteriores contemplatione impediunt. to. 2. fol. 38. col. 4.
 Odium Dei maius est omnibus peccatis. to. 1. fol. 76. columna 2.
 Officium publicanorum quod. to. 1. fol. 180. columna 4.
 Officium Dei colligere est. to. 2. fol. 63. col. 1.
 Omne verbum quidem est ac multum verbum. to. 1. fol. 31. columna 4.
 Omnes egemus manu Dei. to. 1. fol. 54. col. 1.
 Omnia relinquenda sunt propter Deum. to. 1. fol. 74. columna 4.
 Omnia quae in Ioanne erant vox erant. to. 1. fol. 116. columna 4.
 Omnes filii similes in moriendo. to. 2. fol. 210. columna 3.
 Omnia contenta in Euangelio ad pacem ordinantur. to. 2. fol. 63. col. 2.
 Omnes ex charitate diligere tenemur. tomo. 1. fol. 206. columna 4.
 Onus propositum & leuitate accipitur. to. 2. fol. 81. columna 4.
 Opera nostra Deo adscribenda sunt. to. 1. fol. 3. columna 1.
 Opera amorem sequuntur. to. 1. fol. 30. col. 3.
 Opera bona illustres viros pariunt. to. 1. fol. 51. columna 3.
 Opera Dei alij enarranda sunt. to. 1. fol. 77. columna 1.
 Opera bona ad perfectionem sunt ducenda. to. 1. fol. 98. columna 3.
 Opera bona etiam absque lege facienda sunt. to. 1. fol. 100. col. 2.
 Opera meritoria fieri non possunt in peccato mortali. to. 1. fol. 60. col. 4.

Opera bona etiam in peccato mortali sunt facienda. to. 1. ibidem.
 Opera Dei diligenter sunt operanda. tomo. 1. fol. 164. columna 1.
 Opera inuoluntaria Deo non sunt accepta. to. 1. fol. 164. columna 4.
 Opera supererogationis secretè facienda sunt. to. 1. fol. 171. columna 4.
 Opera nostra ex quo mereantur. to. 2. fol. 221. columna 2.
 Opera nostra quando perfecta sunt. to. 2. fol. 247. columna 4.
 Opera signa sunt charitatis. to. 2. fol. 35. col. 1.
 Opera heroica sine recta intentione nullius sunt valoris. to. 2. fol. 78. col. 1.
 Opera ex amore fieri debent. ibidem.
 Opus malum esse potest etiam si cum bona fiat intentione. ibid. col. 2.
 Opera meritoria peccato mortali extinguuntur. to. 2. fol. 78. col. 4.
 Opera bona praemium assequuntur. to. 2. fol. 258. columna 3.
 Opus innocens quod dicatur. to. 1. fol. 317. columna 4.
 Opera naturae praestantiora sunt artificiatum. to. 2. fol. 98. col. 2.
 Opera bona finem praesupponere debent. to. 2. fol. 99. columna 2.
 Opera bona quare lucernae appellantur. to. 2. fol. 105. columna 1.
 Opera sine charitate facta nullius sunt valoris. ibidem.
 Opera seruilia quando in festis licita sunt. to. 2. fol. 137. columna 4.
 Opera Dei ad iustificationem peccatoris concurrentia triplicia sunt. tomo. 2. folio. 181. columna 2.
 Opera nostra primam iustificationem non merentur. to. 2. fol. 263. col. 1.
 Opera recta primam iustitiam praecedentia hominem ad eam suscipiendam disponunt. ibid.
 Opus ad hoc quod magnificum sit quid requiratur. to. 2. fol. 328. col. 2, & 3.
 Opera bona propter murmurationes relinquenda non sunt. to. 1. fol. 188. col. 2.
 Operatio miraculosa in instanti fit. to. 2. fol. 258. columna 4.
 Operatio studiosa quare difficilis sit. to. 2. fol. 127. columna 2.
 Oratio sanctorum Deum non obligat. to. 1. fol. 122. columna 4.
 Oratio antidotus est saluberrima contra formam. to. 1. fol. 154. col. 2.

c 5 Oratio

I N D E X.

Oratio & ieiunium Christi victoriam nobis ac-
tulerunt, tom. 1. fo. 142. col. 4.
Orationis definitio, tom. 1. fo. 173. col. 1.
Oratio omnia bona aatecollit. to. 2. fo. 232. col. 3.
Oratio facienda est perseveranter, tomo. 2. fol.
214 col. 1.
Oratio deficit vbi non est fides, tomo. 2. ibi. c. 2.
Oratio vera extra se rapit orantem, tomo. 2.
fol. 215. col. 3.
Oratio sine humilitate esse non potest, ibidem.
Oratio omni tempore faciendae est, tom. 2. fol.
42. col. 4.
Oratio mentalis nobilior est vocali, fol. 43. co-
luma. 2. & 3.
Oratio vocalis maximè utilis est. ibid.
Oratio vocalis obligat ministros ecclesiae, ibid.
Oratio dñica excellentior omni oratione, ibid.
Oratio futura est celeris, ibidem.
Oratio facienda est perseveranter, ibi, col. 4.
Oratio ab infortunium non est omittenda, to-
mo. 2. fol. 50. col. 2.
Oratio Deum vincit, ibid. col. 3.
Oratio quid, ibid. col. 4.
Oratio medium est vt homo transfiguretur,
tom. 1. fo. 318 col. 1.
Oratio Christi omnes circumstantias perfectæ
orationis complexa est, to. 2. fol. 336. col. 2.
Oratio Christi in cruce pro persequentibus se-
facta vtrum exaudita fuerit, tomo. 2. fol. 337.
column. 1. & 2.
Oratio potius corde quam ore faciendae est, to-
mo. 2. fol. 222. col. 4.
Orationis excellentia & virtus, to. 2. fol. 48. co-
lum. 4. & fo. 49. col. 1.
Orationis conditiones quatuor, to. 2. fo. 53. col. 3.
Orans caelestia solum considerare debet, tom. 1.
fo. 189. col. 4.
Orantes sine deuotione Deum tentant, tom. 1.
fo. 150. col. 1.
Ordo ecclesiae ab apostolis traditus est, tomo 2
fo. 369. col. 3

P

Panis corporalis instrumentum est ad bea-
titudinem, tom. 2. fo. 46. col. 3.
Panis in scriptura omnem cibum significat
tom. 2. fo. 136. col. 1.
Panis propositionis soli sacerdoti comedere li-
cebat, tom. 1. fo. 187. col. 1.
Panis propositionis qui erant, ibidem.
Papa maiorem habet auctoritatem omnibus re-
gibus, tom. 1. fo. 113. col. 2.
Papa de rebus fidei iudicare debet, tom. 1. fol.

309. column. 4.
Papa potestatem habet claudendi, & aperien-
di cælum, tom. 1. fo. 310. col. 3.
Papa vt est caput ecclesiae errare non potest, to-
mo. 2. fol. 333. col. 4.
Parabola qualiter considerari debeat, tomo. 2.
fol. 48. col. 1. & 2.
Parabola quid, tom. 2. fo. 144. col. 3.
Parabola centum ouium de Angelis & natura
humana intelligi non potest, tom. 2. fol. 160.
col. 4. & fo. 161. col. 1.
Paradisus in promissione quâ Christus fecit la-
troni non sumitur pro cælo Emyreo, tomo
2. fol. 333. col. 1.
Parare viam domino in propria potestate est.
tom. 1. fo. 118. col. 2.
Paralceue quid, tom. 2. fol. 353. col. 3.
Parentes in virtute filios erudire tenentur, to-
mo. 1. fo. 100. col. 4.
Parentibus quare non præcipiatur filios dilige-
re, tom. 2. fo. 242. col. 2.
Parenti prius quam filijs est subueniendum, ibi-
dem. column. 3.
Parentes quando obediendi sint, tom. 2. fol. 151
column. 2.
Parere sine dolore est, tom. 1. fo. 65. col. 3.
Participio de futuro vt pro præterito phrasia
est Græca, tom. 1. fo. 239. col. 2.
Particula dictionis in scriptura aliquando non
legitur cum proxima dictione sed cum re-
mota, tom. 2. fol. 73. col. 4.
Parturire cum dolore est, tom. 1. fol. 65. col. 3.
Paruulus non habens fidem infidelis non est,
tom. 1. fo. 174. col. 3.
Paruuli maximi sunt apud Deum, tomo. 2. fo.
241. col. 1.
Pascha occidere in die azymorum quare neces-
se fuerit, to. 3. fo. 325. col. 2.
Pascha idem est quod saltus, ibidem. col. 3.
Pascha multipliciter sumitur, ibidem.
Passiones Christi actiones nominandæ sunt, to-
mo. 1. fol. 119. col. 2.
Passio Christi excelsiua fuit quoad satisfactio-
nem, tom. 1. fo. 221. col. 4.
Passio & resurrectio Christi quare sepe in scri-
ptura, simul ponantur, tom. 2. fo. 233. col. 3.
Passio Christi quare maximè sentiendae sit, to-
mo. 2. fo. 322. col. 3.
Passio Christi virtutem dat penitentiae, tom. 2.
fol. 374. col. 3. & 4.
Pater æternus qualiter dicatur homo, tomo. 2.
fo. 287. column. 2.
Pater in diuinis mitti nõ dicitur, to. 2. f. 375. co. 4
Pater

I N D E X.

Patientia maximè habenda in infirmitatibus.
tom. 1. fo. 176. col. 1.
Patientia tres sunt gradus, tom. 2. fo. 309. col. 1.
Pauci operantur secundum charitatem, to. 1. f. 96. c. 1.
Pauci sunt qui adimplent præceptum charita-
tis, tom. 2. fo. 34. col. 2.
Paulus quare doctor Gentium sit constitutus.
tom. 2. fo. 60. col. 4.
Paupertas est velut radix spiritualium diuitia-
rum, tom. 1. fo. 198. col. 2.
Paupertas vitam humanam sustinet, tomo. 1.
ibidem, column. 4.
Paupertas clauis est colorum, to. 1. fo. 199. col. 3.
Paupertas temperantia gignit, to. 1. fo. 204. c. 3.
Pauper hospitio est suscipiendus, tom. 1. folio,
67. col. 4.
Pauper minime contemnendus, to. 1. fo. 159. co. 1.
Pauperes esurientes qualiter beati dicantur,
tom. 1. fo. 196. col. 4.
Pauperes in veteri lege mendicare poterant,
tom. 2. fo. 206. col. 3.
Pauperes de liberalitate Dei quæri nõ possunt.
tom. 2. fo. 207. col. 1.
Pauperes esse vitilium diuitibus, quam pauperi-
bus diuites esse ibidem, col. 3.
Pauper nõ est semper pauper, to. 2. fo. 215. c. 4.
Pauper in necessitate solum edus, to. 2. f. 243. col. 4.
Pauperes pascha sunt diuitum, to. 2. fol. 33. col. 1.
Pauperes beati sunt in vita, in morte & post
mortem, tom. 2. fo. 195. col. 1.
Pauperes diuinam hereditatem in hac vita ob-
tinent, tom. 1. fol. 200. col. 1.
Pauper ob quid factus, tom. 1. fo. 218. col. 2.
Pauperes olatiam debent petere elemosynam
& non per alios, tom. 1. fo. 333. col. 1.
Pauperes quare potius inuitadi quam diuites,
tom. 2. fo. 143. col. 4. & fo. 144. col. 1.
Pauper liberalis esse potest, tom. 2. fo. 328. co. 2.
Pauperibus datum in cælo custoditur, tomo. 1.
fo. 125. col. 3.
Pax hominis & angelis facta est in incarnatio-
ne, tom. 1. fo. 68. col. 3.
Pax tanquam testamentum nobis commenda-
ta est, tom. 1. fo. 73. col. 4.
Pax vera in solo Deo inuenitur, tom. 1. fo. 91.
column. 3.
Pax omne bonum importat, to. 2. fo. 10. col. 1.
Pax Christi, pax specialis est, ibidem.
Pax sancta regnum Christi stare facit, tomo. 2.
fo. 63. col. 3.
Pax iniqua regnum dæmonis facit stare ibidem
col. 4.
Pax cum peccato non manet, to. 1. fo. 265. col. 1.

Pax victoriæ fructus est, tom. 2. fo. 370. col. 3.
Paci nihil magis contrarium quam latrones, to-
mo. 2. fo. 242. col. 2.
Pacem ad aliquem reuerti quid, to. 2. fo. 10. c. 1.
Peccare Deo quis dicatur, to. 2. fo. 179. col. 3.
Peccator in virtute a diabolo relinquitur, to-
mo. 1. fo. 8. col. 1.
Peccator per ea quæ peccat, punietur, tomo. 1.
fol. 17. col. 1.
Peccator scelera non sentit, tom. 1. fo. 79. col. 4.
Peccator captiuus est diaboli, tom. 1. fo. 152. c. 3.
Peccator a suis peccatis captiuus tenetur, tom.
1. fo. 159. col. 4.
Peccator separatus a Deo post sua ambulat de-
sideria, tom. 1. fo. 61. col. 2.
Peccator diabolum non amat etiam si diabolo
consentiat, tom. 2. fol. 199. col. 3.
Peccator nunquam satiatur, tom. 2. fo. 199. col. 3.
Peccator nomen non habet apud Deum, to. 2.
fol. 203. col. 4.
Peccator qui sua bona prædicat & mala tacet
salute caret, tom. 1. fo. 240. col. 1.
Peccator per peccatum omnia bona opera amit-
tit, tom. 2. fo. 68. col. 3. & 4.
Peccator in peccato mortali opera meritoria
vitæ eterne facere non potest, ibid. col. 4.
Peccator in mortali peccato omnia peccata vi-
tare non potest, fol. 69. col. 1.
Peccator quadrupliciter per peccatum torque-
tur, ibid. col. 4.
Peccator quare in pristinum peccatum recidit,
tom. 2. fol. 69. col. 4.
Peccator diligens se amore carnali diligit, to-
mo. 1. fol. 213. col. 2.
Peccator sua peccata non videns & alia repre-
hendens quare hypocrita dicatur, to. 1. fo. 221
column. 1.
Peccator in statu peccati bona opera facere de-
bet, tom. 1. fo. 225. col. 4.
Peccator prima sentit peccata, alia autem non,
tom. 1. fo. 252. col. 1.
Peccator a peccato surgere nõ potest, sine Dei
auxilio, tom. 1. fo. 255. col. 3.
Peccator contemnendus non est, tom. 1. fo. 260
column. 4.
Peccator non est dignus officio prædicatoris,
tom. 1. fo. 273. col. 2.
Peccator obstinatus non exaudit diuinas voca-
tiones, tom. 1. fo. 275. col. 1. & 2.
Peccator qualiter a Deo distare dicatur, tom. 2.
fol. 170. col. 3.
Peccator cum descendit a misericordia Dei in eius
iustitiam incidit, tom. 2. fol. 171. col. 4.
Peccator

I N D E X.

Peccator quare à Deo in iudicium vocetur. t. 2. fol. 137. columna. 1.
 Peccator non solum alijs sed sibi nocet. tom. 2. fol. 294. columna. 4.
 Peccator quare in inferno perpetuo puniatur. to. 2. fol. 318. col. 4. & fo. 319. col. 1.
 Peccatoribus etiam obstinatis vtilissimum est predicare. to. 1. fol. 278. columna. 1.
 Peccatores duplices sunt. tom. 2. folio. 49. columna. 4.
 Peccatori omnia sunt doloris plena. tomo. 1. fol. 198. columna. 3.
 Peccatorem à Deo derelinqui idem est quod Deum derelinqui à peccatore. tom. 2. fol. 19. columna. 3.
 Peccatum exemplo Christi detestandum. to. 1. fol. 34. columna. 3.
 Peccatum vmbra dicitur mortis. to. 1. fol. 59. columna. 3.
 Peccati principis damnum. tomo. 1. folio. 64. columna. 4.
 Peccatum principis occultum esse nequit. ibidem.
 Peccatum hominis in Christo homine grauius punitur est quam Angeli. tomo. 1. fol. 66. columna. 4.
 Peccatum adulto remitti non potest, sine propria fide. to. 1. fol. 174. columna. 3.
 Peccatum quid. to. 1. fol. 76. columna. 1.
 Peccatum in scriptura aliquando pro pœna sumitur. to. 1. fol. 84. columna. 2.
 Peccatum aliquando pro immunditia legali accipitur. ibidem. columna. 3.
 Peccatum causa est excæcationis hominũ. to. 1. fol. 112. columna. 1.
 Peccatum omissionis dignum est in inferno. tomo. 1. fol. 124. columna. 3.
 Peccatum causa est alterius peccati. tomo. 1. fol. 131. columna. 4.
 Peccatum pœna est peccati. ibidem.
 Peccatum etiam leue fugiendum. to. 1. fol. 132. columna. 1.
 Peccatum magnum raro nos in infernum ducit sed paruum in quod quotidie labimur. to. 1. fol. 159. colum. 4.
 Peccatum dimittere solius Dei est. to. 1. f. 177. columna. 2.
 Peccatum omnis est intolerabile. tom. 2. fol. 197. columna. 3.
 Peccatum supplicium est peccatoris. t. 2. fol. 198. columna. 2.
 Peccata ex corde exeunt. tomo. 2. folio. 239. columna. 2.
 Peccata ante Deum clamantia quæ sint. to. 2. folio. 241. columna. 4.
 Peccatum dupliciter consideratur. to. 2. fo. 46. columna. 4.
 Peccatum inuitat qui non tollit occasiones peccandi. to. 2. fo. 66. columna. 3.
 Peccatum non est quid posituum. to. 2. fo. 67. columna. 4.
 Peccatum omni bono opponitur. ibidem.
 Peccatum summũ malum est. ibidem.
 Peccatum qualiter Deum elicit ab anima. ibidem.
 Peccatum omni bono spirituali hominem priuat. t. 2. fol. 68. columna. 2.
 Peccata carnalia minora sunt spiritualibus. t. 2. fol. 80. columna. 2.
 Peccata populi quare praelatis tribuuntur. to. 1. folio. 231. columna. 4.
 Peccatum causa est instabilitatis in homine. t. 1. fol. 246. columna. 1.
 Peccatum Magdalene quare magis aliorum peccatis apparebat. tomo. 1. fol. 251. colu. 2.
 Peccata graua grauissimis indigent lamentis. to. 1. fol. 256. columna. 3.
 Peccata in memoria haberi debent. ibidem. columna. 4.
 Peccata quare debita dicantur. tomo. 1. fo. 261. columna. 4.
 Peccata aliquando dimittit, quod culpam manente pœna. fo. 262. columna. 1.
 Peccata praelatorum coram populo arguenda non sunt. to. 1. fol. 290. columna. 3.
 Peccata quædam suam crucem baiulant. to. 1. folio. 327. columna. 4.
 Peccatum in cogitatione esse potest. t. 1. fo. 328. columna. 1.
 Peccatum in Spiritum sanctum quod dicitur. to. 2. fol. 89. columna. 4.
 Peccata omnia ad superbiam & luxuriam reducuntur. tom. 1. fol. 114. colu. 3.
 Peccata quæ sunt ex fragilitate minora sunt factis ex malitia. to. 2. fo. 116. col. 1.
 Peccatum omne ex ignorantia est. ibid.
 Peccatum carnis hominem reddit bestiam. t. 2. fo. 149. columna. 2.
 Peccatum publicum facilius secreto curatur. to. 2. fo. 158. columna. 4.
 Peccatum magis dependet ex corde quam ab opere. to. 2. fol. 179. columna. 3.
 Peccatum excusare peccatum est. tom. 2. f. 271. columna. 2.
 Peccatum mortem & tristitiam in mundum inuexit. to. 2. fol. 280. columna. 3.

Pecca-

I N D E X.

Peccata quæ Christus fleuit super Hierusalem quæ sint. ibidem.
 Peccatum in cæteris patibus grauius est peccato iuuenis. tomo. 2. folio. 285. columna. 4.
 Peccatum quod per pœnitentiam non diluitur statim trahit ad aliud. to. 2. fol. 289. columna. 1.
 Peccata iustorum in die iudicij in celo apparebunt. tom. 2. fo. 316. columna. 3.
 Peccatum est orationem Dominicam animo vindictæ dicere. tom. 2. fol. 46. col. 4.
 Peccati ex malitiâ quantitas grauitas. to. 2. f. 135. columna. 4.
 Peccatum remissio iudicio diuino pœsatur. to. 1. fo. 156. col. 4.
 Pecuniam nimiam vtilitate affert homini. to. 2. fo. 96. columna. 3.
 Pedes nostri ad malum sunt proni. to. 1. fol. 35. columna. 4.
 Pœna ignis alijs grauior est. tomo. 1. fol. 130. columna. 3.
 Pœna damni maior est omnibus alijs. tom. 2. fol. 21. colu. 2.
 Pœna sensus multiplex. ibidem. columna. 3.
 Pœna accidentalis in damnatis. angelicis. to. 2. fo. 117. columna. 4.
 Pœnitentia in iuuentute est facienda. to. 1. f. 85. columna. 1.
 Pœnitentia propter Deum summè dilectũ fieri debet. to. 1. fo. 123. col. 4.
 Pœnitentia ex timore mala non est. tomo. 1. ibidem.
 Pœnitentia ex timore bona nõ erit nisi ad amorem progrediatur. ibidem.
 Pœnitentia statim agenda est. ibidem.
 Pœnitentia de peccatis publicis publicè facienda est. to. 1. fo. 254. col. 2.
 Pœnitentia vera esse non potest vbi non tollitur occasio peccandi. tomo. 1. folio. 254. columna. 1.
 Pœnitentia quare vsque ad mortis articulum differenda non sit. to. 2. fo. 110. col. 3.
 Pœnitentia quare secunda tabula post naufragium dicitur. to. 2. fo. 119. col. 2.
 Pœnitentia scaphæ comparari non debet. ibidem.
 Pœnitentiam habere, & à pœnitentia haberi in quo differant. tomo. 2. ibidem. col. 4.
 Pœnitentia etiam ab amico Dei vt gloriam consequatur facienda est. tomo. 1. folio. 171. columna. 4.
 Pœnitentia facta solum ad fugiendum infernum non est meritoria vitæ æternæ. tom. 1. fo. 202. columna. 1.
 Perdere pro Deo lucrum est. tom. 1. fol. 169. columna. 2.
 Perfectio Christiana operibus constat. tom. 1. fol. 124. columna. 3.
 Perfectio Christiana in charitate consistit. to. 2. fo. 243. columna. 2.
 Perfectio bonorum operũ in quibus consistat. to. 2. fo. 78. col. 4.
 Perfectionis via est despiciere quæ amamus. tomo. 2. fo. 243. col. 4.
 Perfectioram curam ponunt in bonis aliorũ. to. 1. fo. 159. columna. 3.
 Perfidia consistere potest, credere vero non potest. to. 1. fo. 177. col. 1.
 Persequutores maximè vtilis sunt. to. 2. fo. 87. columna. 1.
 Perseuerantia columna est omnium virtutum. to. 2. fo. 332. col. 3. & 4.
 Perseuerantes in peccatis Deum tentant. to. 1. fol. 150. columna. 1.
 Persona vna diuina qualiter in alia sit. tomo. 1. fol. 138. columna. 4.
 Persona diuina vocem nõ potest formare. to. 1. fo. 325. columna. 3.
 Petrus Apostolus, quare Simõ Petrus dicatur. tom. 1. fo. 191. col. 3.
 Petrus Apostolus bis voluit passionem Christi impedire. to. 1. fo. 323. col. 3.
 Petrus Christum potuit non negare. t. 2. f. 334. columna. 3.
 Petrus scindens auriculam Malchi non peccauit. to. 2. fo. 339. col. 1.
 Petro quare permittum sit grauius cæteris Apostolis labi. to. 2. fo. 334. col. 1.
 Petrus quare doctor Iudæorum constitutus sit. to. 2. fo. 60. col. 4.
 Petere miserum est. tomo. 2. fo. 52. col. 1.
 Petere actum oris respicit. tomo. 2. folio. 52. columna. 1.
 Petitio bona quæ petit consequitur. to. 2. f. 258. columna. 3.
 Pharisei quare potius quam alij Christum arguebant. to. 1. fo. 188. col. 1.
 Pharisei quare pueris assimulantur. to. 1. f. 248. columna. 3.
 Pharisei qualiter iusti dicantur. tomo. 2. fol. 122. columna. 1.
 Pietas Mariæ Virginis, tomo. 1. folio. 36. columna. 2.
 Pilatus cuius sit. tomo. 2. fol. 344. col. 3.
 Pilatus quare misit Christũ ad Herodem. to. 2. fol.

I N D E X.

- Folio. 345. columna. 2.
 Pilatus quare Christum flagellauit. tomo. 2.
 fol. 347. columna. 1.
 Pilatus ter Christum innocentem cōfessus est.
 to. 2. fol. 348. columna. 1.
 Pilatus quinque modis voluit Christum liberare. ibidem.
 Pilatus minus peccauit in occisione Christi quā Iudæi ibid. columna. 2.
 Pilatus quare titulum super crucem in tribus linguis apposuerit. tomo. 2. folio. 352. columna. 2.
 Pinna seu pinnaculum quid. tomo. 1. folio. 148. columna. 1.
 Pileationis temporalis à spiritali differentia. to. 1. fol. 168. col. 3.
 Placere iustis hominibus bonum est. to. 1. f. 201. columna. 2.
 Plaga tristitia cordis est. tomo. 2. folio. 33. columna. 2.
 Plage vt plurimum peccatorum pœna sunt. tomo. 2. fo. 223. columna. 3.
 Plage Christi innumerabiles fuerunt. t. 2. f. 347. columna. 2.
 Pondus quibus modis falsum sit. to. 2. fo. 169. columna. 2. & 3.
 Populus Gentilis illuminatus est Christi aduentu. to. 1. fo. 92. columna. 1.
 Populus Gentium latera erat diaboli. ibidem.
 Populus Ecclesiæ ministros tenetur sustentare. tomo. 1. fol. 172. columna. 4.
 Populus ex quo existimauit Christum esse Ioanem Baptistam. to. 1. fo. 309. col. 2.
 Populus Iudeorum nulla in re magis offendit Deum quam in murmuratioe. to. 2. fo. 363. columna. 4.
 Possibile moraliter quid. tomo. 2. folio. 244. columna. 4.
 Possidere quid. to. 2. fo. 15. col. 3.
 Potens quid dicatur. tomo. 1. folio. 44. columna. 1.
 Potentes potenter tormenta patientur. to. 1. fo. 124. columna. 3.
 Potentia Dei à Christiano consideranda est. to. 1. fol. 44. columna. 1.
 Potentia in miraculis requiritur. to. 1. fo. 153. columna. 4.
 Potentia per actus & obiecta cognoscuntur, non solum quo ad esse naturale, sed etiam quo ad formale. tomo. 2. folio. 222. columna. 3.
 Potestas in tyrannis sine virtute est. to. 1. f. 44. columna. 1.
 Potestas Regia ex Deo est. tomo. 1. folio. 64. columna. 4.
 Potestas Christi non erat ab humanitate, sed à diuinitate. to. 1. fol. 286. colu. 1.
 Potestas humanitatis Christi maior est omnium creaturarum potestate. tomo. 1. fo. 293. columna. 3.
 Potestas faciendi miracula in Apostolis non erat qualitas, seu virtus actiua. to. 1. fol. 299. columna. 1.
 Potestatis & virtutis differentia. ibidem. columna. 2.
 Prauitas malorum in tentatione cognoscitur. tomo. 1. fo. 142. columna. 1.
 Præcepta Domini facienti omnia eueniunt secundum voluntatem. tomo. 1. folio. 76. columna. 4.
 Præcepta Dei via Dei, tomo. 1. folio. 118. columna. 2.
 Præcepta Dei omnes seruare tenemur. ibid.
 Præcepta Dei sine mora adimplenda sunt. t. 1. fo. 165. columna. 1.
 Præcepta prima tabula in præceptis secundæ continentur. tomo. 2. folio. 241. col. 3.
 Præceptum de dilectione Dei nõ obligat semper, sed pro semper. tomo. 2. folio. 29. columna. 2.
 Præcepta etiam diligenda sunt. ibidem. columna. 4.
 Præcepta custodiri possunt absque eo quod Deus diligatur. to. 2. fo. 30. colu. 1.
 Præceptum affirmatiuum maioris est perfectionis negatiuo. tomo. 1. folio. 212. columna. 4.
 Præcepta affirmatiua semper obligant, & non pro semper. ibidem.
 Præcepta Dei non debent scrutari qualia sint antequam exequantur. tomo. 2. folio. 275. columna. 1. & 2.
 Præceptorum de non faciendò furtum, & non concupiscenda re aliena expositio. tomo. 2. fo. 148. col. 2. & 3.
 Præcipere participatiue conuenit humanitati Christi. to. 2. fo. 22. col. 1.
 Præcipites corde qui dicantur. tomo. 1. folio. 55. columna. 3.
 Prædestinatio sine nobis est quantum ad principium non tamen quantum ad finem. to. 2. fo. 27. columna. 1.
 Prædestinatio propria multis reuelata fuit. tomo. 2. fo. 16. columna. 2.
 Prædicatio quæ & qualis esse debeat. t. 1. f. 279. columna. 1.
 Prædicatio Euangelij viribus humanis non est aggredienda. tomo. 2. fol. 91. col. 2. & fo. 307. columna. 2.
 Prædicatio ab Apostolis quare ab Hierosolymis incēpta fuit. tomo. 2. fol. 375. col. 2.
 Prædicationis finis. to. 1. fo. 279. col. 1.
 Prædicatio Euangelij quibus committēda sit. to. 1. fo. 111. columna. 1.
 Prædicator vox est. to. 1. fo. 116. col. 4.
 Prædicator sit sine peccato. ibidem.
 Prædicator deuotus est futurus. tomo. 1. fo. 149. columna. 3.
 Prædicator verbis, & factis populum erudire debet. to. 2. fol. 4. col. 4.
 Prædicator non debet in vno loco quiescere. to. 1. fo. 163. colu. 4.
 Prædicator in suum quantum non debet prædicare. to. 2. fo. 166. col. 3.
 Prædicator vitam humanam & contemplatiuam exercere debet. tomo. 1. folio. 173. columna. 1.
 Prædicator quare operarius dicatur. tomo. 2. folio. 5. columna. 1.
 Prædicator etiam si non audiatur apud Deum meretur. to. 2. fo. 19. columna. 1.
 Prædicator à populo debet sustentari. ibidem. columna. 3.
 Prædicator amorem carnalem fugere debet, to. 1. fol. 280. columna. 2.
 Prædicator quis à Deo missus dicatur. tomo. 2. fol. 145. columna. 3.
 Prædicatoris mores sal esse debent eius doctrina. tomo. 2. fo. 135. columna. 3.
 Prælati defectus subditorum portare debent. to. 1. fo. 88. columna. 3.
 Prælati dignum se habens, tali nomine non est dignus. to. 1. fo. 107. col. 3.
 Prælati aliquando meliores habent subditos. to. 1. fol. 109. columna. 3.
 Prælati subditos suauitate tractare debent. t. 2. fo. 127. columna. 1.
 Prælati Theologos in ministerium vocare debent. to. 1. fo. 167. columna. 3.
 Prælati priores alijs esse debent in obsequium Christi. to. 1. fo. 181. col. 4.
 Prælati qualiter eligendi sunt. tomo. 1. fol. 189. columna. 4.
 Prælati sua loca personaliter debent visitare. to. 2. fo. 1. columna. 3.
 Prælati mores subditorum statim exterminare non debent. to. 2. fo. 54. col. 2.
 Prælati episcopus futurus est Theologus. to. 1. fol. 119. columna. 4.
 Prælati ignarus alios regere non potest. ibid. fo. 220. columna. 2.
 Prælati consilia subditorum audire debent. t. 1. fol. 303. columna. 4.
 Prælati senes secum debent habere consulares. fol. 304. columna. 1.
 Prælati non sunt domini subditorum sed conserui. ibidem.
 Prælati malus qualiter à domino diuidendus sit. ibidem.
 Prælati malus qualiter cum infidelibus collocabitur. to. 2. fo. 115. col. 3.
 Prælati mutus futurus est ouibus suis. tomo. 2. fo. 123. columna. 4.
 Prælati alijs perfectior futurus est. to. 2. f. 140. columna. 4.
 Prælati quare sal dicantur. tomo. 2. fo. 154. columna. 1. 2. & 3.
 Prælati accusatum ante se debet vocare vt pro se respondeat. to. 2. fo. 187. col. 1.
 Prælati accusatorum nomina aut testiū procedere non debent. ibid. col. 2.
 Prælati etiam improbi obtemperandi sunt. t. 2. fo. 13. col. 3. & fo. 225. col. 3.
 Prælati personaliter assistere debent. to. 1. f. 118. columna. 1.
 Prælati umbra subditum sanant. to. 1. ibidem. columna. 3.
 Prælati optimis maior gloria concedetur quā subditis. to. 1. fo. 114. col. 1.
 Prælatorum officia quæ. tomo. 2. folio. 112. columna. 1.
 Prælati peccatis nihil peius. tomo. 2. folio. 156. columna. 1.
 Prælati quærenda non est. tomo. 1. folio. 28. columna. 2.
 Prælati malorum sunt supplicia conscientia. tomo. 2. fo. 199. columna. 4.
 Præmium quare ponatur in præcepto de honorandis parentibus. tomo. 2. folio. 242. columna. 3. & 4.
 Præmia concessa in hac vita meritis Magdalene. to. 1. fol. 158. columna. 4.
 Præmium ab his quibus expectandum est. to. 1. fo. 163. columna. 1.
 Præmium merito correspondet. to. 1. fo. 219. columna. 2.
 Præscientia Dei non ponit necessitatem in rebus. to. 2. fo. 334. columna. 3.
 Præterire & cadere idem sunt. tomo. 2. fo. 201. columna. 4.
 Præteritum in scriptura sepe ponitur pro presentis. to. 1. fo. 135. columna. 2.
 Prædi-

I N D E X.

- Prædicatio quare operarius dicatur. tomo. 2. folio. 5. columna. 1.
 Prædicator etiam si non audiatur apud Deum meretur. to. 2. fo. 19. columna. 1.
 Prædicator à populo debet sustentari. ibidem. columna. 3.
 Prædicator amorem carnalem fugere debet, to. 1. fol. 280. columna. 2.
 Prædicator quis à Deo missus dicatur. tomo. 2. fol. 145. columna. 3.
 Prædicatoris mores sal esse debent eius doctrina. tomo. 2. fo. 135. columna. 3.
 Prælati defectus subditorum portare debent. to. 1. fo. 88. columna. 3.
 Prælati dignum se habens, tali nomine non est dignus. to. 1. fo. 107. col. 3.
 Prælati aliquando meliores habent subditos. to. 1. fol. 109. columna. 3.
 Prælati subditos suauitate tractare debent. t. 2. fo. 127. columna. 1.
 Prælati Theologos in ministerium vocare debent. to. 1. fo. 167. columna. 3.
 Prælati priores alijs esse debent in obsequium Christi. to. 1. fo. 181. col. 4.
 Prælati qualiter eligendi sunt. tomo. 1. fol. 189. columna. 4.
 Prælati sua loca personaliter debent visitare. to. 2. fo. 1. columna. 3.
 Prælati mores subditorum statim exterminare non debent. to. 2. fo. 54. col. 2.
 Prælati episcopus futurus est Theologus. to. 1. fol. 119. columna. 4.
 Prælati ignarus alios regere non potest. ibid. fo. 220. columna. 2.
 Prælati consilia subditorum audire debent. t. 1. fol. 303. columna. 4.
 Prælati senes secum debent habere consulares. fol. 304. columna. 1.
 Prælati non sunt domini subditorum sed conserui. ibidem.
 Prælati malus qualiter à domino diuidendus sit. ibidem.
 Prælati malus qualiter cum infidelibus collocabitur. to. 2. fo. 115. col. 3.
 Prælati mutus futurus est ouibus suis. tomo. 2. fo. 123. columna. 4.
 Prælati alijs perfectior futurus est. to. 2. f. 140. columna. 4.
 Prælati quare sal dicantur. tomo. 2. fo. 154. columna. 1. 2. & 3.
 Prælati accusatum ante se debet vocare vt pro se respondeat. to. 2. fo. 187. col. 1.
 Prælati accusatorum nomina aut testiū procedere non debent. ibid. col. 2.
 Prælati etiam improbi obtemperandi sunt. t. 2. fo. 13. col. 3. & fo. 225. col. 3.
 Prælati personaliter assistere debent. to. 1. f. 118. columna. 1.
 Prælati umbra subditum sanant. to. 1. ibidem. columna. 3.
 Prælati optimis maior gloria concedetur quā subditis. to. 1. fo. 114. col. 1.
 Prælatorum officia quæ. tomo. 2. folio. 112. columna. 1.
 Prælati peccatis nihil peius. tomo. 2. folio. 156. columna. 1.
 Prælati quærenda non est. tomo. 1. folio. 28. columna. 2.
 Prælati malorum sunt supplicia conscientia. tomo. 2. fo. 199. columna. 4.
 Præmium quare ponatur in præcepto de honorandis parentibus. tomo. 2. folio. 242. columna. 3. & 4.
 Præmia concessa in hac vita meritis Magdalene. to. 1. fol. 158. columna. 4.
 Præmium ab his quibus expectandum est. to. 1. fo. 163. columna. 1.
 Præmium merito correspondet. to. 1. fo. 219. columna. 2.
 Præscientia Dei non ponit necessitatem in rebus. to. 2. fo. 334. columna. 3.
 Præterire & cadere idem sunt. tomo. 2. fo. 201. columna. 4.
 Præteritum in scriptura sepe ponitur pro presentis. to. 1. fo. 135. columna. 2.
 Prædi-

I N D E X.

Primogenitus quis dicatur. tomo. 1. folio. 136. columna. 2.
 Primogenitus masculus aperiens vuluam dicitur. to. 1. fo. 84. columna. 2.
 Primogeniti Abraham, Isaac, & Iacob in genealogia Christi non numerantur. to. 1. fo. 136. columna. 1.
 Primum factum Christi fuit Iohannem visitare. to. 1. fo. 36. columna. 2.
 Primus gradus conuersionis in Deum est propriam cognoscere iniquitatem. to. 1. f. 233. columna. 4.
 Principatus ecclesie quare Petro tribuatur. to. 1. fol. 168. columna. 4.
 Principatus a potestate differentia. to. 2. fo. 295. columna. 1.
 Princeps exemplo virtutis magnum affert commodum populo. tomo. 1. folio. 182. columna. 3.
 Principes acceptatores personarum non sunt futuri. to. 1. fol. 193. columna. 3.
 Principes sacerdotum qui dicantur. to. 2. f. 287. columna. 4.
 Principes sacerdotum qualiter dicantur venisse ad capiendum Christum. tomo. 2. fo. 339. columna. 3.
 Principium salutis a muliere procedit. tomo. 1. fol. 40. columna. 3.
 Prodigia sapientior videtur auarus. tomo. 1. fol. 397. columna. 4.
 Prodigia stultitia. ibidem.
 Promissio quando praeterire dicatur. tomo. 2. fol. 201. columna. 4.
 Pronomen, hoc, in consecratione corporis pro quo supponitur. to. 2. fo. 329. columna. 3.
 Prophetia non est causa operis. tomo. 2. fol. 251. columna. 3.
 Prophetie quare patribus antiquis fuerunt obsecratae. to. 2. fo. 359. columna. 1.
 Prophetare opus Dei est. tomo. 1. folio. 54. columna. 2.
 Propheta oleo ungebantur apud Hebraeos. to. 1. fo. 71. columna. 2.
 Prophetae omnes non sunt loquuti ore. to. 1. fo. 56. columna. 1.
 Prophetae non cognoscunt omnia. to. 1. f. 259. columna. 4.
 Prophetae quare in propria persona loquebantur de passione Christi loquentes. tomo. 2. fo. 252. columna. 4.
 Propheta Nahum, & Abacuc post onera multa quare consolationem subdunt. to. 2. f. 233. columna. 4.

Propheta in actu prophetiae mentiri non possunt. to. 2. fo. 300. columna. 3.
 Prophetae suas scripturas intelligebant. tomo. 2. fol. 374. columna. 1.
 Propria Saluatoris quae sunt. tomo. 1. folio. 82. columna. 1.
 Proximus etiam si peccator fastidius non est. to. 1. fol. 170. columna. 3.
 Proximus noster quis sit. tomo. 2. folio. 32. columna. 2.
 Proximus libenter est adiuidandus. to. 2. fo. 40. columna. 2.
 Proximum feriens prius Christum ferit. to. 1. fol. 107. columna. 1.
 Prudentia maior est inter virtutes cardinales. tomo. 1. fol. 328. columna. 4.
 Prudentia quid. to. 2. fo. 111. columna. 3.
 Prudentia ordinem in virtutibus constituit. ibidem.
 Publicani qui dicebantur. tomo. 1. folio. 125. columna. 4.
 Publicani Iudaei, & Dei cultores erant. to. 2. fol. 164. columna. 4.
 Publicani quare infames habebantur. tomo. 2. fol. 189. columna. 2.
 Puella clauis futurae sunt. tomo. 1. folio. 21. columna. 4.
 Pueri nomen Dei debet primum audire. to. 1. fol. 52. columna. 2.
 Pulsare actum operis respicit. tomo. 2. folio. 51. columna. 1.
 Pusillanimitas utilitatem spiritualem impedit. to. 1. fo. 119. columna. 2.
 Pusillanimitas causa est quod aliqui malis adhaereant. ibidem.
 Purgatorium esse ex scriptura conuincitur. tomo. 2. folio. 90. columna. 4.

Quadragesimus numerus penitentiae est accommodatus. tomo. 1. folio. 139. columna. 3.
 Quadragesima ab Apostolis ordinata fuit. to. 2. folio. 369. columna. 3.
 Querere actum cordis respicit. tomo. 2. fol. 51. columna. 1.
 Quae in datione elemosinae consideranda. to. 2. folio 144. columna. 2.
 Quae Deus a lapidibus abscondat. to. 2. f. 29. columna. 2.

Qui

I N D E X.

Qui in vno offendit omnium factus est reus. to. 1. fo. 7. columna. 4.
 Qui in vita peccata non persoluet in inferno. to. 1. fol. 61. columna. 1.
 Qui de domo Dauid dicantur. tomo. 1. fo. 64. columna. 3.
 Qui sine timore est iustificari non potest. to. 1. fol. 85. columna. 4.
 Qui malum ob timore vitat proximus est vt peccet. to. 1. fo. 149. col. 2.
 Qui alicui veniam postulat non sibi, sed alteri illam petit. to. 2. fo. 47. col. 1.
 Qui de tribulationibus conuincitur Deum offendit. to. 1. fo. 201. col. 3.
 Quies non est admittenda in via Domini. to. 1. fol. 8. columna. 4.
 Quies & humilitas contemplationi necessaria sunt. to. 2. fo. 38. columna. 3.

R.

Ratio humana fidei non est proponenda. tomo. 1. fol. 15. columna. 3.
 Ratio naturalis abstinentia docet seruare. tomo. 2. fol. 204. columna. 4.
 Recedere a Deo vera tristitia est. to. 2. fol. 244. columna. 3.
 Recordatio in damnatis ad illorum penam necessaria est. to. 2. fo. 214. col. 2.
 Recordatio mortis remedium est ad vitanda peccata. to. 1. fo. 232. col. 1.
 Rectitudo animae corporis animae rectitudinem significat. to. 2. fo. 265. col. 2.
 Reges oleo ungebantur. tomo. 1. folio. 71. columna. 1.
 Reges Iudaeorum quare nomine Christi vocabantur. to. 2. fo. 344. col. 3. & 4.
 Regis imperium in obedientia subditorum consistit. to. 1. fo. 40. columna. 4.
 Regibus iure naturali debetur vestigalia. to. 1. fo. 126. columna. 1.
 Regina Sabba qualiter dicatur condemnare Iudaeos. to. 2. fo. 76. columna. 3.
 Regnum Dei non terminatur finibus. tomo. 1. fo. 28. columna. 3.
 Regnum Iudaeorum quare ad Romanos translatum. to. 1. fo. 112. col. 3.
 Regnum colorum quinque modis possidetur. tomo. 2. fol. 201. columna. 2.
 Regnum Dei prius venit ad nos quam nos ad illum. tomo. 2. fo. 64. columna. 1.
 Regnum Christi a pauperibus incipit. tomo. 1. fo. 242. columna. 2.
 Regnum Dei qualiter primum omnium quarendum. to. 2. fo. 99. col. 2. & 3.
 Regnum Dei quare praecipitur quari & non eius honor. ibidem.
 Regnum Dei colorum & Christi idem sunt, & quare his dicatur nominibus. to. 2. fo. 125. columna. 3.
 Regnum Dei aliquando Christus dicitur. ibidem.
 Regula scripturae necessaria. tomo. 1. folio. 151. columna. 3.
 Regula seruanda in parabolis. tomo. 2. fol. 165. columna. 1.
 Religio Christiana crux est & poenitentia. to. 1. fol. 183. columna. 4.
 Reliquiae sanctorum venerandae sunt. tomo. 1. fol. 293. columna. 3.
 Remissio culpae & receptio gratiae in eodem sunt instanti. to. 2. fo. 182. col. 2.
 Renunciare omnibus & relinquere omnia in quo differant. tomo. 2. fo. 153. col. 1.
 Reprobatio facta in terra facta in caelo respondet. to. 2. fo. 17. columna. 3.
 Reprobi paleae vocantur. tomo. 1. folio. 130. columna. 2.
 Res quanto charior est, tanto maiori dolore quaeritur. to. 1. fo. 108. col. 3.
 Res propria cum offensione diuina repeti non licet. to. 1. fo. 212. col. 3.
 Rerum dimissio. to. 1. fol. 214. col. 4.
 Rerum vsus quando pretium accipi possit. ibidem.
 Residentia praetorum in quantum necessaria sit. to. 1. fol. 11. col. 3.
 Respiciere misereri significat. tomo. 1. folio. 18. columna. 1.
 Respiciere in scriptura largiri dona est. to. 1. folio. 42. col. 4.
 Respondere aliquando in scriptura dicere significat. to. 2. fo. 124. columna. 2.
 Responsiones Christi qualiter considerandae sint. to. 2. fol. 287. columna. 1.
 Resurrectio Christi in omnibus fuit articulus difficilis creditur. tomo. 2. folio. 359. columna. 4.
 Resurrectio Christi illum verum Deum ostendit. to. 2. fo. 368. columna. 3.
 Resurrectio fidem passionis traxit. ibidem.
 Resurrectio Christi necessaria fuit. ibidem.
 Resurrectio Christi qualiter causa nostra resurrectionis sit. ibidem. col. 4.

d Reuelare

I N D E X.

Reuelare Spiritui sancto appropriatur. tom. 1. fol. 87. columna. 2.
 Reuelatio diuina Apostolis quando necessaria fuerit. tom. 2. fol. 91. col. 1.
 Robur & fortitudo appellata spiritus & virtus. tom. 1. fo. 14. columna. 4.

S.

Sabbatum quicumque dies festus appellatur. to. 1. fo. 185. columna. 2.
 Sabbathum secundo primum quid dicatur. ibidem.
 Sabbathum quare in diem Dominicum mutatum sit. to. 2. fo. 137. col. 3.
 Sacerdotes quales esse oporteat. tom. 1. fo. 17. columna. 1.
 Sacerdotes scire debent distinguere inter peccatum & peccatum. tom. 1, folio. 172. columna. 1.
 Sacerdotes etiā improbi honorandi sunt. ibid. columna. 2.
 Sacerdotes non se debent ostendere graues. to. mo. 1. fo. 172. columna. 3.
 Sacerdotes potestatem habent dimittendi peccata. tom. 1. fo. 179. columna. 3.
 Sacerdotes veteris legis peccata remittere nō poterant. tom. 2. fo. 224. columna. 1.
 Sacerdotes minores in lege veteri incensum ponere poterant. to. 1. fo. 10. col. 4.
 Sacerdotes oleo vnguebantur. tom. 1. folio. 71. columna. 1.
 Sacerdotes habitaturi iuxta ecclesias. tom. 1. fol. 115. columna. 2.
 Sacerdotes peccatores à peccatis soluere debent. tom. 2. fo. 274. columna. 2.
 Sacerdotes quare Christo non resisterunt eos de templo eijciant. tom. 2. folio. 248. columna. 3.
 Sacerdotes capillos tondere & corona insigniri quid. tom. 2. fo. 33. col. 4.
 Sacerdotes misericordes esse tenentur. ibidē.
 Sacramenta omnia ad eucharistiam ordinantur tanquam principale. tom. 2. folio. 46. columna. 3.
 Sacramento accedere solis mundis licet. tom. 1. fol. 187. columna. 1.
 Salatiel filius est Ieconia qui dicitur filius Ne-rei. to. 1. fo. 137. col. 1.
 Salis proprietates. tom. 2. folio. 154. columna. 1. 2. 3. & 4.

Salus animæ sollicitè querenda est. to. 1. fo. 174. columna. 1.
 Salutatio Mariæ noua fuit. tomo. 1. folio. 36. columna. 2.
 Salutatio Mariæ ad Elisabeth Christi dicenda est. to. 1. ibidem.
 Salutare Dei nostrum appellatur. tom. 1. fo. 91. columna. 3.
 Samaritani nec Gentiles, nec Iudæi erant. to. 1. fol. 329. columna. 3.
 Samaritani Christum quare non receperint. to. mo. 1. ibidem. columna. 4.
 Samaritani idola colebant. tomo. 2. folio. 33. columna. 4.
 Sanare infirmum imperatiuè folius Dei est. tomo. 1. fol. 177. col. 3.
 Sanare corporaliter quomodo sit eque magnū ac sanare spiritualiter. ibidem.
 Sanare corpus quomodo mains sit Christo, quam sanare animam. to. 1. ibidem. col. 4.
 Sanguis à Christo in sudore effusus qualiter fuerit naturalis, & qualiter miraculosus. tom. 2. fo. 337. col. 3. & 4.
 Sanguis & aqua à latere Christi effusa verus sanguis & aqua fuerunt. ibidem.
 Sanguis Christi in circumcisione effusus sufficiens erat ad satisfaciendum pro peccatis nostris. to. 1. fo. 321. col. 4.
 Sanitas miraculosa perfecte sanat. to. 1. fo. 160. columna. 4.
 Sanitas in diuinis mandatis exercenda est. ibidem.
 Sancta sanctorum quid. tomo. 1. folio. 11. columna. 2.
 Sancta nisi spontè contaminari non possunt. to. mo. 1. fo. 260. columna. 1.
 Sancti instrumenta sunt separatæ diuinitatis. to. 1. fo. 161. columna. 4.
 Sancti virtutem habent faciendi miracula. ibidem.
 Sancti timendi & honorandi sunt. to. 1. fo. 168. columna. 2.
 Sancti in hac vita inuocandi sunt. to. 2. fol. 216. columna. 1.
 Sancti suas laudes referunt Deo. tom. 2. fo. 241. columna. 3.
 Sancti hospitio recepti vtilitatem afferunt. to. 1. folio. 48. columna. 3.
 Sancti patres incarnationem de congruoauerunt. to. 1. fo. 56. col. 3.
 Sancti ieiunio maximos exercitus superarunt. to. 1. fo. 143. col. 1.

San-

I N D E X.

Sanctorum vigilia quare prius quam festū celebratur. to. 1. fo. 395. columna. 3.
 Sancti non solum sunt participes regni Christi, sed etiam gloriæ. tomo. 2. folio. 333. columna. 2.
 Sancti in cælo pro peccatoribus orant. tom. 1. fo. 122. columna. 4.
 Sanctificari dupliciter sumitur. tomo. 2. fol. 44. columna. 4.
 Sapientia Dei ad nihilum redigit sapientiā humanam. tom. 2. fol. 125. col. 1.
 Sarepta vrbis erat inter Tyrum & Sidonē. to. 1. fo. 154. columna. 4.
 Sanctum quid. to. 1. fo. 125. columna. 2.
 Satisfactio pro peccatis necessaria est. tomo. 1. fol. 257. columna. 2.
 Scandalizari in Christum est in ipsum nō credere. to. 1. fo. 242. col. 4.
 Scandalizantium pena. tomo. 2. folio. 217. columna. 3. & 4.
 Scandalum duplex. & tomo. 2. folio. 216. columna. 4.
 Scandalum actiuum semper est peccatum. to. 1. fol. 189. columna. 2.
 Scandala esse necesse est necessitate conditionata. to. 2. fol. 216. col. 3.
 Scandalum actiuum quid. ibidem.
 Scandalum passiuum quid. ibidem.
 Scandalum quando sit peccatum veniale, quando vero mortale. to. 2. fo. 117. col. 1.
 Scelerari nihil possunt facere in iustos. tom. 2. fol. 139. col. 4.
 Scientia vituperanda non est. tomo. 1. fol. 45. columna. 4.
 Scientia multiplex fuit in Christo. to. 1. fol. 99. columna. 1.
 Scientia virtuti coniuncta bona est. to. 2. fo. 24. columna. 2.
 Sciens grauitatem peccatorum & faciens peccata grauius à Deo punietur. tom. 2. fol. 15. columna. 4.
 Scorta in scriptura pro peccato sumitur. tom. 2. fo. 318. columna. 3.
 Scorta non sunt consentienda in medijs ciuitatibus. to. 2. fo. 222. columna. 4.
 Scribæ & Pharisei quare gemina viperarum. to. 1. fo. 11. columna. 1.
 Scribæ & Pharisei in principio predicationis Christi cognouerunt illum esse Messiam. to. 2. fol. 134. columna. 3.
 Scribæ & Pharisei peiores facti sunt latana in persequendo Christum. tomo. 2. folio. 324. columna. 1.

Scriptura elegantia in quid. to. 1. fo. 3. col. 1.
 Scriptura sacra in omni verbo habet mysteriū. tom. 1. fo. 7. columna. 2.
 Scriptura quod obscure dixit statim declarat. to. 1. fol. 10. columna. 2.
 Scriptura quid apparere dicatur. tomo. 1. fo. 11. columna. 3.
 Scriptura aliqua esse dicit quia sic à populo existimantur. tom. 1. fo. 83. col. 2.
 Scriptura eundem hominem sæpe diuersis nominibus nuncupatur. to. 1. fo. 137. col. 3.
 Scriptura sæpe singulari pro plurali vtitur. to. 1. fo. 245. columna. 2.
 Scriptura arma habet contra veritatis aduersarios. to. 1. fo. 148. col. 1.
 Scriptura in re minus insigni insigniore intelligere solet. tomo. 1. fol. 266. col. 4.
 Scriptura quare non permittatur in vernaculo sermone. to. 1. fo. 270. col. 4.
 Scriptura quando ponit notabilem quantitatem alicuius rei non curat de modico quod deficit, aut superfluit. to. 1. fo. 304. col. 4.
 Scriptura qualiter interpretanda. tom. 1. fo. 330. columna. 2.
 Scriptura multa dicit iuxta opinionem illius temporis quo gesta referuntur. to. 1. fol. 183. columna. 3.
 Scriptura sæpe vtitur hyperbole. tom. 2. fol. 233. columna. 1.
 Scriptura sæpe loquitur de multitudine sub vna persona. to. 2. fo. 145. columna. 3.
 Scriptura qualiter Deo humanos mores imponat. to. 2. fol. 149. columna. 3.
 Scriptura quando dicit miracula facta esse in virtute fidei, fidem viam intelligit. tom. 2. fol. 189. columna. 2.
 Scriptura sæpe vocat res ex apparentia. tom. 2. fol. 166. columna. 1.
 Scriptura per oleum misericordiam significat. to. 2. fo. 193. columna. 2.
 Scriptura quare tristitia lætis solet adiungere. to. 2. fo. 153. columna. 4.
 Scriptura de insensibilibus loqui solet ac sensum haberent. tom. 2. fo. 279. col. 2.
 Scriptura simplicibus, & verisimilibus verbis tradita est. tom. 2. fo. 307. col. 2.
 Scriptura quare oblcra est. tomo. 2. folio. 374. columna. 1.
 Scriptura quod ad opprobrium pertinet minutim narrat quod vero ad gloriam breuiter. tom. 2. fo. 376. col. 4.
 Scriptura aliquando numero certo pro incerto vtitur. to. 2. fo. 67. columna. 3.

Scriptura

I N D E X.

Scripturæ adornari debent sententijs philosophorum. to. 2. fo. 85. colu. 1.
 Scripturæ potius est adhibenda fides, quam mortuis resurgentibus. tomo. 2. fol. 215. columna. 1. & 2.
 Sectæ phariseorum quot fuerint. to. 2. fol. 299. columna. 1.
 Securitas premij potissima pars beatitudinis. to. 1. fo. 248. columna. 2.
 Sedere in cathedra pestilentie quid. t. 2. f. 136. columna. 1.
 Sedes pro statu sumitur. tomo. 1. folio. 27. columna. 2.
 Sempernum non sumitur semper pro perpetuitate. to. 1. fo. 28. columna. 3.
 Senarius numerus mysterium habet. tomo. 1. fol. 18. columna. 1.
 Sensus literalis aliquando ille est qui per similitudinem insinuat. tomo. 1. folio. 118. columna. 3.
 Sensus verus scripturæ ex antecedentibus, & consequentibus colligitur. tomo. 2. folio. 80. columna. 4.
 Sensus parabolæ quis sit. tomo. 1. folio. 167. columna. 3.
 Sensus verus literalis parabolæ filij prodigi. tomo. 2. fo. 165. columna. 2.
 Septuaginta duo discipuli quare non dicatur Apostoli. to. 2. fo. 2. col. 2.
 Sepulchra prophetarum ornare quid. t. 2. f. 81. columna. 3.
 Sepulchrum Christiani videre tres Mariæ. to. 2. fo. 356. columna. 4.
 Sequi Christum perfectionis Christianæ est. tomo. 2. fol. 247. columna. 1.
 Sequi Christum quid. ibidem.
 Sequentes consilia Deitæ apud a demone tentantur. to. 1. fo. 118. col. 3.
 Sermo noster iudicio semper disponendus est. to. 1. fo. 153. columna. 1.
 Sermo imago est cordis. tomo. 1. folio. 222. columna. 3.
 Seruantes verbum Dei in corde quare mater Dei dicantur. to. 2. fol. 127. col. 2.
 Serui tanquam fratres habendi sunt. tomo. 1. fo. 224. columna. 4.
 Serui in scriptura pueri vocantur. to. 1. fo. 228. columna. 4.
 Seruis Dei naturæ necessaria non deficient. tomo. 2. fo. 6. columna. 2.
 Sibyllæ donum habuerunt prophetiæ. t. 1. f. 96. columna. 3.
 Sicera nomen est genericum. t. 1. fo. 14. col. 2.

Sicomorus quid. to. 2. fo. 261. col. 3.
 Signum quid. to. 1. fol. 94. col. 2.
 Signa generalia amicitie inimicis denegari non possunt. to. 1. fo. 221. col. 2.
 Silentium murus est deuotionis. to. 1. fo. 114. columna. 4.
 Siliqua quæ dicitur. to. 2. fo. 176. col. 1.
 Simeon animarum consolationem expectabar. to. 1. fo. 86. col. 2.
 Simeon viso Christo nihil amplius videre optabar. to. 1. fo. 90. col. 3.
 Similitudo amorem generat. to. 1. fo. 70. col. 3.
 Simon Pharisæus non solum peccauit in Deo, sed etiam in Magdalenam. tomo. 1. fo. 260. columna. 3.
 Simon & Iudas fratres fuerunt Iacobi minoris. to. 1. fo. 192. col. 1.
 Simon Cirenensis qualiter crucem Christi portauerit. to. 2. fo. 349. col. 1.
 Simplex rectum sonat. to. 2. fo. 78. col. 2.
 Simulatio facti quando licita sit. to. 2. fo. 365. columna. 4.
 Sinus Abraham supra locum pœnarum fuit. t. 2. fo. 210. columna. 1.
 Sinus Abraham quare sic dicitur. ibidem.
 Sol & luna quare ante iudicium obscurabuntur. to. 2. fo. 311. col. 2. & 3.
 Sol & Luna eodem tempore eclipsari non possunt. ibidem.
 Solis obscuritas ante iudicium ex quo prouenit. ibidem.
 Sollicitudo rerum temporalium quibus modis illicita sit. to. 2. fo. 96. col. 2.
 Sollicitudo rerum temporalium verbum Dei. to. 2. fo. 97. col. 2. & 3.
 Solitudo murus est deuotionis. to. 1. fo. 114. columna. 4.
 Solitudo amplectenda est. tomo. 1. folio. 60. columna. 1.
 Solus paralyticus à Christo in Euangelio filius vocatus est. to. 1. fo. 175. columna. 2.
 Solutio questionis ortu tempore Apostolorum an ad gentes pertinere salus. tomo. 2. fo. 267. columna. 1.
 Sperare in Deum debemus semper. t. 1. fo. 114. columna. 3.
 Spes homini necessaria est. tomo. 2. folio. 177. columna. 3.
 Spiritus sanctus quare in specie columbæ uenit. to. 1. fo. 134. columna. 3.
 Spiritus sanctus ob quid in similitudinem uenti ignis & linguæ uenit. tomo. 1. fol. 169. columna. 3.

Spiri-

I N D E X.

Spiritus sanctus quare linguis igneis in discipulos apparuit. to. 2. fo. 215. columna. 1.
 Spiritus sanctus quibus infundatur & detur. to. 1. fo. 114. columna. 3.
 Spiritus sanctus quos implet. ibidem.
 Spiritum sanctum dicere à Patre tantum procedere erroneum est. tomo. 2. folio. 173. columna. 3. & 4.
 Spiritus propheta triplex. tomo. 1. folio. 40. columna. 1.
 Spiritus acumen, est rationis. tomo. 1. folio. 41. columna. 4.
 Spiritus ubi sine addito inuenitur in bonâ accipitur partem. to. 2. fo. 65. col. 2.
 Spiritus malus exiens à corpore non potest ire ubi uult. ibidem. col. 3.
 Spiritus malus quando in loca arida esse dicitur. ibidem.
 Spiritus Domini quare continuit Apostolos ne prædicarent in Asia. tomo. 2. folio. 70. columna. 4.
 Spiritus variè in scriptura sumitur. to. 1. fo. 331. columna. 2.
 Spiritus quando carnem adorat. to. 2. fo. 206. columna. 2.
 Spiritus mali quatuor condiciones assignantur. to. 1. fo. 195. col. 4.
 Spiritualia temporalibus anteposenda sunt. t. 1. fo. 103. columna. 2.
 Spiritualia pro temporalibus omittenda non sunt. to. 1. fo. 33. columna. 3.
 Splendor exterior cum interior bonus est. to. 1. fol. 7. columna. 2.
 Splendor cordis melior est dignitate. tomo. 1. ibidem.
 Splendide comedere interdum uitium non est. to. 2. fo. 206. columna. 2.
 Spuere in faciem alicuius apud Iudæos abominabile erat. to. 2. fo. 342. col. 2.
 Stagni Genezareth descriptio. tomo. 1. fol. 164. columna. 3.
 Status in quo est uirtus cum uitij periculosus est. to. 1. fo. 8. columna. 4.
 Status continentie perfectior est statu coniugij. to. 1. fol. 18. columna. 1.
 Status firmitatem dicit. tomo. 1. folio. 29. columna. 3.
 Status secundus peccati peior est primo. to. 2. fol. 70. columna. 1.
 Status humilitatis præstantior est quam dignitatis. to. 2. fo. 141. columna. 4.
 Status uigilantium qualiter peior sit statu eorum qui in inferno torquentur. tomo. 2.

folio. 159. columna. 3.
 Stare in peccatis quis dicitur. to. 1. folio. 69. columna. 1.
 Stare ad vitam pertinet bene operantis. to. 1. fol. 168. columna. 1.
 Stare rectè agere significat. ibidem.
 Stridor dentium in damnatis ex qua causa procedat. to. 1. fo. 130. columna. 2.
 Stupidi asini in scriptura dicuntur. to. 1. fo. 121. columna. 2.
 Subditus malus prælatus bonus esse non potest. tomo. 2. fo. 361. col. 3. & 4.
 Suggilari quis dicitur. tomo. 2. folio. 233. columna. 4.
 Summus sacerdos perpetuus erat. to. 1. fo. 113. columna. 3.
 Superbia principum fuit nostræ miseræ. to. 1. fol. 82. columna. 4.
 Superbia origo est discordiæ. tomo. 2. folio. 62. columna. 4.
 Superbia occultari non potest. to. 2. fol. 235. columna. 4.
 Superbia societatem fugit. tomo. 2. folio. 236. columna. 4.
 Superbia hominem facit hæreticum. tomo. 2. fol. 15. columna. 4.
 Superbus in sensu composito saluari non potest. to. 1. fo. 221. columna. 2.
 Superbus extra se est. tomo. 2. folio. 146. columna. 3.
 Superborum triplex genus. tomo. 2. folio. 236. columna. 1.
 Suscipere quid. to. 1. fo. 47. columna. 2.
 Suspicio finis gloriæ fugienda. to. 1. f. 163. columna. 1.

Tabernaculi à digressio differentia. to. 2. fol. 192. columna. 1.
 Tabor montis descriptio. to. 1. fo. 317. col. 2.
 Teloneum quid. to. 1. fo. 180. columna. 4.
 Temerarij in periculis Deum tentant. tomo. 1. fo. 110. columna. 1.
 Temperantia medicamentum est corporis & animæ. to. 1. fo. 205. columna. 2.
 Templum sine doctoribus. quid dicitur. to. 1. fol. 106. columna. 3.
 Templum dupliciter sumitur. to. 2. folio. 82. columna. 4.
 Templum Dei à Iudæis dicitur quare Deus uoluit penitus deuestari. to. 2. fo. 303. col. 4.
 Templi Salomonis descriptio. t. 2. f. 2. col. 3. & 4.

d 3 Tem-

I N D E X.

- Tempus vitæ ad quid datum. tomo. 1. fol. 58. columna. 2.
 Tempus dolum detegit. tomo. 2. folio. 307. columna. 3. & 4.
 Tempus natiuitatis Christi tempus est latitiæ. to. 1. fol. 72. columna. 4.
 Tempore iudicij boni & mali separabuntur. t. 2. fol. 232. columna. 2.
 Tempore aduentus Christi pax in mudo erat. tomo. 1. fol. 62. columna. 3.
 Temporalia fugienda. tomo. 1. fol. 28. col. 2.
 Temporalia in oratione non sunt petenda tanquam principalia. tomo. 2. folio. 43. columna. 3. & 4.
 Temporalia non vt nostra petenda sunt. tomo. 2. folio. 100. columna. 1.
 Temporalia male ad quæ sita diu conseruari nequeunt. to. 2. fo. 291. columna. 3.
 Tentatio Christi externa fuit. tomo. 2. fol. 140. columna. 2.
 Tentatio ab omnibus timenda est. ibidem. columna. 4.
 Tentatio in rebus prosperis maxime timenda. ibidem.
 Tentatio vtilis est. to. 1. fo. 141. col. 2.
 Tentatio à Deo permittitur. ibidem. col. 4.
 Tentatio bona est. to. 1. fo. 143. col. 2.
 Tentatio malis nihil intulit mali. ibidem.
 Tentatio secunda diaboli ad Christum replica est responsionis primæ. tomo. 1. fo. 146. columna. 2.
 Tentatio duplex bonum affert. tomo. 2. fol. 47. columna. 4.
 Tentatio Petri secunda à muliere simul cum homine facta fuit. tomo. 2. fol. 34. col. 1.
 Tentationes discipulorum tentationes Christi dicuntur. to. 2. fo. 332. columna. 4.
 Tentationibus sine charitate resisti non potest. to. 1. fo. 227. columna. 4.
 Tentare demonis officium est. tomo. 2. fo. 24. columna. 2.
 Tentari vel non tentari non est in nostra voluntate. to. 1. fo. 140. columna. 2.
 Tentari bonum est. tomo. 2. fo. 47. col. 4.
 Tepiditas in oratione ab eius perseuerantia semouet. to. 2. fo. 50. col. 3.
 Terra promissionis pars est Syria. to. 1. fol. 63. columna. 4.
 Terrena despicienda sunt. tomo. 2. folio. 244. columna. 2.
 Terrena animam nostram non complent. to. 1. fo. 200. columna. 3.
 Testamentum verus sanctum dicitur. tomo. 1. folio. 56. columna. 3.
 Testamentum nouum sanctum dicitur. ibidem.
 Testis optimus quis dicatur. tomo. 1. folio. 4. columna. 3.
 Tetrarcha quarta pars est regni. t. 1. f. 112. col. 3.
 Thesaurus celestis à mundi thesauro differt. tomo. 2. fo. 111. columna. 4.
 Thesaurus cordis intentio cogitationis est. t. 1. fol. 222. columna. 2.
 Thesaurizare quid. tomo. 2. fo. 111. col. 4.
 Thesaurizandi genera. ibidem.
 Thesaurizare quomodo prohibeatur. ibidem.
 Times peccata mortem non timet. to. 2. fol. 86. columna. 1.
 Timens Deum ab alijs timoribus liber est. to. 1. fo. 26. columna. 1.
 Timor Dei iustitiam conseruat. tomo. 1. fol. 86. columna. 1.
 Timor pænæ bonus & salutaris est. to. 1. fo. 123. columna. 4.
 Timor pænæ à malo præseruat. tomo. 1. fol. 149. columna. 1.
 Timor Dei vsu peccandi dimittitur. t. 2. fo. 65. columna. 4.
 Timor humanus quandoque peccatum mortale est. to. 2. fol. 66. columna. 1.
 Timoris species. ibidem. columna. 2.
 Tollere crucem quid. tomo. 1. fo. 313. col. 1.
 Tormenta in hac vita amicis Dei parata sunt. tomo. 2. fo. 65. columna. 3.
 Tormenta quomodo in inferno non consummat damnatos. tomo. 2. folio. 319. columna. 1 & 2.
 Transfiguratio Christi nocte facta fuit. tomo. 1. fol. 322. columna. 4.
 Tradere quid. to. 2. fo. 24. col. 3. & 4.
 Traditiones ecclesiasticas negare hæreticū est. tomo. 2. fol. 14. columna. 3.
 Transfigurari quid. to. 1. fo. 318. columna. 2.
 Transfiguratio quare non fuit visa ab omnibus Apostolis. to. 1. fo. 316. col. 3.
 Transfigurationem quare reuelare prohibitum sit vsque ad resurrectionem. tomo. 1. fo. 326. columna. 1.
 Tribulatio quæ à proprijs inferretur maxima est. tomo. 1. fo. 156. columna. 2.
 Tribulatio patienter toleranda est. tomo. 1. f. 278. columna. 2.
 Tribulatio post Christi aduentum dulcis facta fuit. to. 2. fo. 152. columna. 4.
 Tribulatio Iudeorum in euerfione Hierusalem maior fuit quàm illa quæ sub Antichristo erit. to. 2. fo. 310. colu. 4.

Tri-

I N D E X.

- Tribulatio, in qua Christus ab angelo conseruatus est alia fuit ab ea quam passus est in de ferro, tomo. 2. fo. 337. col. 1.
 Tributa quare reddantur. tomo. 1. folio. 126. colu. 1.
 Tributum à Iudæi Cæsari debitum quale fuerit. tomo. 2. fo. 269. col. 1. & 2.
 Trinitas diuina in conuersione peccatorum gaudet. tomo. 2. fo. 163. col. 3.
 Tristari excessiue super mortuos non licet. to. 1. fo. 234. col. 3.
 Tristes omnes existimant suæ tristitiæ gnaros esse. tomo. 2. fo. 362. col. 3.
 Triūphis Christi in affello maior omnibus fuit. tomo. 2. fol. 276. col. 1. & 2. & folio. 277. colu. 1 & 2.
 Tunica vna in scriptura necessarium alimentū significat dux autem superfluum. tomo. 1. fo. 300. col. 2.
 Turba fugienda. tomo. 1. fo. 173. col. 4.
 Turba quare in montem ascendere non poterat. tomo. 1. fo. 163. col. 4.
 Turpe vtile non potest. tomo. 2. fo. 291. col. 3.
 Tyrus & Sidon ciuitates erant in Syria. tomo. 2. fol. 127. col. 3.
- V
- V**anagloria fugienda est. tomo. 1. fol. 171. columna. 2.
 Vanagloria virtutibus est similis. tomo. 2. fol. 237. col. 4.
 Vanagloria omnia bona tollit. ibidem.
 Vbi amor ibi Deus. tomo. 1. fol. 51. col. 3.
 Væ, comminatio est æterna. tomo. 1. folio. 204. colu. 4.
 Velle, vt delicta puniantur sanctum est. tomo. 1. fol. 212. col. 3.
 Velum tēpli cēsum fuit in passione Christi, nō autem vellum sancta sanctorum. tomo. 2. folio. 353. col. 4.
 Venia peccatorum in hoc seculo petenda est. tomo. 2. fo. 212. col. 1.
 Verbum in scriptura sepe pro facto sumitur. tomo. 1. fol. 75. col. 1.
 Verbum domini à solitarijs auditur. tomo. 1. folio. 114. col. 3.
 Verbum in scriptura aliquando pro resumitur. tomo. 1. fol. 145. col. 3.
 Verbum aliquando pro re significata per illud sumitur. tomo. 1. fo. 158. col. 4.
 Verbum Dei diligenter querendum. tomo. 1. fol. 164. col. 1.
 Verbum Dei peccatorem iustificat & iustum sustinet. tomo. 1. ibidem. col. 2.
 Verbum Dei delectabiliter audire signum est predestinationis. tomo. 1. fo. 194. col. 3.
 Verbum Dei audire ad beatitudinem non est satis. tomo. 2. fo. 73. col. 2.
 Verbum, amen, quare in omnibus linguis immutatum remanserit. tomo. 1. fo. 230. col. 1.
 Verbum Dei semper opportune prædicatur. tomo. 1. fol. 269. col. 3.
 Verbum Dei quare vita dicatur. t. 1. f. 271. c. 4.
 Verbum Dei quare verbum crucis appelleretur. tomo. 1. fo. 278. col. 2.
 Verbum Dei propter bonum temporale relinquendum non est. tomo. 1. fol. 281. col. 1.
 Verbum Dei sine personarum acceptatione prædicandum. tomo. 2. fol. 135. col. 2.
 Verba domine per seruos contemnenda non sunt. tomo. 1. fol. 16. col. 4.
 Verba sancta cor inflammant. tomo. 1. fol. 98. colu. 2.
 Verba inutilia charitatem extinguunt. ibidem.
 Verba Christi spirituales habebant virtutem. tomo. 1. fol. 158. col. 2.
 Verba Christi gratiam hominibus tribuebant. tomo. 1. fo. 194. col. 2.
 Verba Christi instrumenta erant diuinitatis. ibidem.
 Verba aliquando supplenda sunt in scriptura. tomo. 2. fo. 282. col. 2.
 Vere poenitentes corde contriti sunt. tomo. 1. fol. 152. col. 2.
 Veritas propter scandalum minimè dimittenda. tomo. 2. fo. 217. col. 2.
 Veritas à quocunque dicatur est magnificanda. tomo. 2. fo. 286. col. 3.
 Veritas quando abscondenda. tomo. 2. fol. 286. colu. 4.
 Veritas in scriptura varia significat. tomo. 2. fol. 295. col. 4.
 Veritas nullo temporali periculo deferenda. tomo. 2. fol. 344. col. 1.
 Vestimenta Christi in transfiguratione quare niui assimilētur. tomo. 1. fo. 319. col. 3.
 Vestis de aurata quare hominibus pulchrior liuo videatur. tomo. 2. fol. 98. col. 2.
 Vespar quibus modis sumatur. tomo. 2. fol. 365. col. 4. & fol. 366. col. 1.
 Via ad dominum per poenitentiam paratur. tomo. 1. fol. 118. col. 1.
 Via dominum virtus est. ibidem.
 Via recta quæ dicatur. tomo. 2. fo. 119. col. 1.
 Via cæli delectabilior est omnibus diuitijs mudi. tomo. 1. fo. 120. col. 1.

Illustrem. D. Stellam, virum religione & sacra-
rum literarum cognitione clarissi. nec non rarum ac celeberrimum diuī
ni verbi concionatorem, Licentiatum Ioannes de Cordoua in Aca-
demia Complutenſi Collega Theologus, hæroico
laudat Encomio.

Ceu, quando auricomus consurgit ab æquore Titan
Vere nouo, pulchram rubicundo illuminat ore
Tellurem, camposque rosas & floribus ornat:
Haud secus, ð nostro vir laudatissime sæclo,
Donec ad athereos populos, celsumque Sionem
Carpis iter, salicesque fugis Babylonis & vndas,
Qua te cunque pedes ducunt fulgentia cuncta
Reddis, & humanas, facis efflorescere mentes
Exemplo verboque tuo. regit vnica nanque
Virtus clara tuos ardenti lampade gressus:
At linguam sacer afflatus delapsus Olympo:
Nam cum plena loco fundis, ceu Paulus, ab alto
Flumina doctrinae, quis non stupefactus ab ore
Pender? Et attonitus quanuis sit ferreus, intus
Diuina, sentit, sese mollescere flamma?
Ecquis in Hesperia tota est, cui cedere possis
Eloquio sancto, & misto grauitate lepore?
Corde gerit silicem, quisquis tua fulmina sentit,
Et non flectit iter, lachrymisque, fluentibus ora
Mæsta rigat, solymamque ardet Ierichunte reuertit.
Sed quò notitia sacrarum surgere rerum,
Et calamo possis, non est ostendere promptum,
Sit sentire satis, pro me toto orbe loquetur
Hoc opus, ergo, pater, cum sis clarissimus alma
Doctrina fidei, lingua, candoreque vitæ,
Et genere illustri (nam te quoque sanguis auorum
Stemmata condecorat) Stellam te iure vocamus,
Teque suos felix Nauarra exultat alumno.

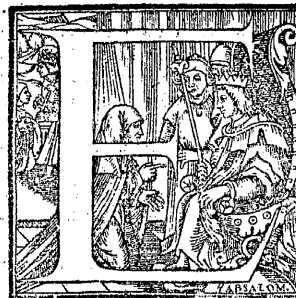
LAVS DEO.

BEATI LUCAE EVANGELISTAE,

in Euangelium suum, Præfatio.

QUONIAM quidem multi conati sunt ordinare narrationem, quæ in nobis completæ sunt rerum, sicut tradiderunt nobis qui ab initio ipsi viderunt, & ministri fuerunt sermonis: visum est & mihi assequuto omnia, à principio diligenter & ordinatè tibi scribere optime Theophile: vt agnoscas eorum verborum, de quibus eruditus es, veritatè.

AUTHORIS ENARRATIO.

AEST admirabilis Dei bonitas & clemètia, vt nõ solum dignat⁹ fuerit in huc mundum descendere ad inuisendū hominem, quem à misera dæmonis, & mortis tyrannidæ eripuit: verum eiusdem hominis intellectum diuinis sui luminis radijs illustrare, & ab eo omnes ignoratiæ tenebras repellere, altissimo decreuit consilio: vt vel sic vnusquisq; facillimo negotio veritatis doctrinam posset apprehèdere, & sanctis institutis seipsum componere, vt tandem felicè illum beatorum statum (quem signato lumine nouimus ipsi homini conditum) non sine magno sènore gloriosus sibi obtineat. Nam non solum propter crimen primi nostri parentis voluntas hominis violata & ex praua natura male affecta extitit: verum etiam ipsius intellectus acumen: ea cæcitatē pœna

obtusum & hebetatum mansit, vt in rebus cognoscendis nihil aliud calleat, quàm oculi nocturæ ad lumen solis. Quamobrè si ignorat homo quæ sunt cognitu facillima & per ea repit quæ naturæ suæ manifestissima sunt: nonne in diuini numinis altissimâ contemplatione, quando humanum captum prorsus superat, ignoranter errabit? Quapropter vnigenitus Dei filius homini cæco & perditto non solum redemptor, verum & doctor suauissimus venit: qui suo precioso sanguine nos redemit, suâ nos pauit doctrina, & ignorantiam nostram expulit, vitam suam morte tribuit, & in libertatem asseruit, & tandem moriens cælum aperuit, docens quo pacto illud simus consequuturi. At quid rogo nobis conducet cælum nobis manifestum esse, nisi cognosceremus simul quid nobis faciendum esset vt ad id conscenderemus? Idcirco cum in omnibus operibus suis Deus absolutissimus sit & perfectus, cum nos redemit, si mul etiam nostræ salutis remedium præstitit: quod & ipse per Oseam prophetam multis retro temporibus iam prædixerat. Tempus autem requirendi dominum cum venerit qui docebit vos iusticiam. Hanc sacram Evangelicam doctrinam diuinus contionator, qui simul & magister venit, per vniuersum

Ose. 10.
Matth. 4.

Faint, illegible text at the top of the left page.

Main body of faint, illegible text on the left page.

CHI 3 IN 1

sum Iudaeae regnum, & per Galilaeam p[ro]p[ri]am n[ost]ram praedicaui: quam caelestem doctrinam sanctissimam & iustissimam v[est]ra confirmavit, necnon clarissimis miraculis illustratam reddidit. Unde necessum erat ut post Christi sermone[m] ad homines scribas, quosque eius Ascensionem in caelum, essent scriptores & Evangelistae, qui universam Christi antea vitam describerent, ipsiusque praefata gesta. Et quanquam Christi doctrina per suos discipulos & Apostolos fuit ab ore in os translata: nihilominus operae pretium erat libros Evangeliorum scribere, tam ad fidem liberam & incolumem servandam, quam ad statum novi testamenti, & sanctam merum institutionem. Na[m]q[ue] articuli fidei non per se simul colliguntur, sed ex aliquibus longis narrationibus habentur, quas Evangelistae audierunt, & viderunt & postea tanquam ministri sermonis sacris literarum monumentis consecraverunt. Neq[ue] aliter impios haereticos perficitate frontis poteramus convincere, nisi sacros habemus codices, ex quibus clara veritas nobis elucisceret, quibusq[ue] paganorum & haereticorum impetus valeremus reprimere. Quod si scire cupias, quid Evangelium sacrum sit, id tibi esse intelligas, munitionem armorum auulam, quam nobis reliquit dominus ad sui nominis defensionem. Praeterea, quia non solum erat nobis necessaria fides ad vitam aeternam consequendam, sed etiam recta opera: idcirco legem nobis dedit, quae actiones nostras diriget, & gubernaret, & haec in sacro continetur Evangelio. Multi autem in ipsa primitiva ecclesia pseudo prophetae surrexerunt, qui scripserunt Evangelia ut Basilidas, & Apelles. Itemq[ue] & alij a fo[t]o titulo Evangelium Nazareorum, & quod vocant Evangelium secundum Aegyptios, & Evangelium secundum duodecim. At ecclesia sancta Dei diuino illustrata spiritu haec omnia Evangelia tanquam apocrypha rejicit, & sacratissima quatuor Evangelistarum volumina Matthaei scilicet, Marci, Lucae, & Ioannis suscipit, non quod auctoritatem habeant ab Ecclesia (quae uis non sine Ecclesia) quae sic iudicavit. Quod quidem appositissimo simili tibi ostendam. Gema ab his repta qui ger marum pretium ignorant, licet suum valore habeat ex natura sua, attamen eis qui inuenerunt nullius est pretij, donec peritorum iudicium in hac re accedat.

Adducam etiam & aliud ex sacra pagina exemplum non minus elegans. Nam cum duae illae meretrices ad regem Salomonem accesserunt de patre conterentes, utriusq[ue] filius, cum prudentissimus rex puerum dedit ei, quae uere mater erat, non id efficit, ut puer propriae matris esset filius: at decreto iudicium declarauit, ut si decem filius illius mulieris reputaretur, & quod illa re nunquam amplius contenderetur. Sic sancta Ecclesia iudicat & definit de scriptura, & hanc habet auctoritatem, quia prior est Ecclesia quam scriptura: quae quidem excipiens doctrinam Christi, necnon Apostolorum suorum, uidentisq[ue] tanta tanquam diuina miracula, quibus celsus comprobata fuit, recte potuit iudicare de traditionibus scripturarum, quae postea fiebant aut conformes essent ei doctrinae quam ab Apostolis acceperat. Nam si tu audisses Christi doctrinam, eiusq[ue] adfuisse miraculis: nonne postea iudicare posses de scriptura ubi haec recondentur vera esset, necne? Potuit ergo primitiua Ecclesia hanc ob causam de scriptura iudicare, dicente domino. Et vos testimonium perhibebitis, quia ab initio mecum estis. Unde Ioannes non immerito inquit. Quod audiuius, quod uidimus oculis nostris, annunciamus, &c. Et beatus Lucas in hac praefatione. Sicut tradiderunt inquit nobis, qui viderunt. Ita sane Ecclesia catholica quatuor haec Evangelia gemmas pretiosissimas iudicauit, & definiuit: alia autem nihil facienda duxit. Sancta haec quatuor Evangelia quatuor sunt illi vastissimi fluuij de terreno paradiso premanantes: hoc est, ex sacratissimo pectore Christi redemptoris nostri, quae uersam catholicam Ecclesiam lauacro regenerationis inundant, & altis radicibus propagant. Haec sunt quatuor illa sancta animalia, quae ubi erat impetus spiritus, gradiebatur: qui que repleti spiritu sancto, eodemq[ue] dictate tanquam illius uia organa plena fide & ueritate: sacrosancta Evangelia conscripserunt. Porro quantae excellentiae sit & dignitatis hoc Evangelium Lucae inter reliqua alia non ita facile esse dictu[m]. Veru[m] omnia praeterea, tria tantu[m] commemorans, quibus beatissimus Lucas reliquos Evangelistas antecellit. Primum adde eleganti procedit sermone, ut dicat sacer Hieronymus, quod redolet quandam seculari eloquentia. Neq[ue] id miru[m] cum fuerit philosophus & medicus, & Graeci sermonis non ignarus. Deinde beatus Lucas cancellarius fuit uirginis

3. Reg. 3. Luc. 1. Luc. 2. Luc. 7. & 19. Luc. 15. Luc. 23. Genes. 2. Exec. 1. Luc. 7. Luc. 6. Luc. 16. Apoc. 5.

gini[m] matris, necnon secretarius eiusdem & Christi redemptoris nostri. Solus hic scripsit angeli Gabrielis salutationem, colloquiu[m] uirginis cum angelo, uisitatione[m] Mariae ad Elisabetham, canticum Magnificat, Benedictus dominus, Nunc dimittis, conceptum Saluatoris, eius natiuitate[m], circumfisionem, uirginis purificationem, laudes Annae & Simeonis, & quidquid ad infantiam & pueritiam Christi pertinet: quae omnia a uirgine Dei genitrice audiuit, cui familiaris semper extitit. Praeterea sanctus hic Euangelista dulcior & suauior est, dum Christi misericordiam & pietatem magnificat & comendat. Hic est qui maioribus criminibus grauatus & afflicto dulci consolatione loquitur. Hic uires ipsius peccatoribus addit, ne de pietate & misericordia diuina desperent, eamq[ue] copioso sermone pertractat. Solus hic scribit Magdalene & Zachari conuersionem, ubi maxima pars illius diuina bonitatis reuertit. Solus enarrat quomodo publicani & peccatores appropinquant ut audirent Iesum, ubi parabola centu[m] ouium & drachmae apponit. Solus parabola[m] illam filij Prodigij amoris dulcedine & suauitate plenam scribit: ita graphicè & artificiose, ut dura hominu[m] obstinatu[m] corda, ea audita, tanquam cera liquefiant, & in diuini numinis dilectionem rapiantur, & eleuetur. Solus hic scripsit, quomodo Christus in cruce pendens, non oblitus suorum crucifixorum pro illis ad patrem orauit. Deniq[ue] solus hic meminit, quomodo Christus latroni in cruce dixit, Hodie mecum eris in paradiso: & tandem scribit quomodo Christus misericordia motus, dixit uirginem, noli flere. Et turbis, estote misericordes sicut pater uester misericors est, & damnationem & poenam illius diuitis, qui pauperis Lazari non est miserus. Quapropter ego non potui hoc Euangelium praeter ceteris omnibus summo non prosequi amore: quod etiam omnes peccatores facere tenentur, quando quidem portae caeli & diuinae misericordiae clarior in eo, quam in alijs nobis patent. Unde ut aliquid persoluam huic sacro Euangelistae promeritum in illum deuotione (etiam nostraru[m] uiriu[m] imbecillitati multum sit imputandum) operae pretium duxi illum interpretari, dum diuinum nomen calamum simul & mentem direxerit. Sed interim id nobis summis precibus est orandum, ut ueniens agnus de tribu Iuda signatum libru[m] dignetur aperire: ut intelligamus, quid ipse per secretariu[m] suu[m] Lucam nobis

uoluerit commendare, & ut possimus legem intelligentiam spirituali[m] percellere, cum eo qui dixit. Reuela oculos meos, & confide Psal. 118 rabo mirabilia de lege tua. Accedamus igitur pro ingenij nostri tenuitate ad textus explicationem. **Q**UONIAM quidem multi conati sunt ordinare narrationem. Solus beatus Lucas inter ceteros Euangelistas suo Euangelio praefationem praemittit: quia specialiter ad unum hominem illud dirigebat. Alij autem Euangelistae sine ulla speciali ratione scripserunt. Vbi statim animaduertendum sese offert, quanta sit charitatis uis atq[ue] potentia. Et enim beatus Lucas non recusat unius hominis gratia tantum oneris & laboris sibi assumere: ut vel sic eum in accepta fide confirmaret, cui etiam acta Apostolorum consecrat. Ad eundem modum Christus propter unam Samaritanam defatigatus ex itinere praedicauit, & post resurrectionem propter unum Thomam incredulu[m] apparuit. Multi (inquit) conati sunt ordinare narrationem. Non Mattheus, non Marcus, sed Basilides, Apelles, & alij. Isti ceperunt, sed non perfecerunt: cum diuina gratia illis abesset. Mali propria uirtute sua opera incipiunt: unde euenit, ut frustra & sine fructu laborent. Quod diuinus uates Hieremias praedicit. Ut inique agerent, laborauerunt. Sic etiam & alij sub Pauli nomine epistolae scripserunt, ut ipse fateatur. Quod quidem de se nimis praesumentes sunt aggressi, ut hoc modo suas haereses suaderent, quo fecerunt, ut laborarent tantu[m] non fructum colligerent. Non sic laborauit beatus Euangelista: sed diuino spiritu sermonis ueritatem ministrante didicorum simul & factorum, feliciter cepta compleuit. Admonet iste locus, ut quidquid uelimus incipere, sub Christi nomine id incipiamus non nostro freti auxilio, sed diuino lumine prauius, quod omnes caritatis tenebras & errorum praecipitia potes est auertere. Hinc est quod dicat Apostolus. Omnia in gloriam Dei facite. Illi namq[ue] qui nomen suum gloriosum in terra esse uoluerunt, qui ceperunt turrim Babel in Senaar edificare: quia in nomine domini non ceperunt, penitus confusi sunt. Lucebant opera tua & optatum finem assequuntur, si sub nomine Christi initium feceris. Vbi diligenter animaduerte quam cito angelus Satanae in Ecclesiam Dei falsam doctrinam uoluit inferre, & pestiferum uenenum diffundere. Ea Tom. 1. A 2 etenim

Psal. 118. Ioan. 4. Ioan. 20. Iere. 9. 2. Thes. 2. 1. Cor. 10. Gen. 11.

Genes. 3.

etenim est huius maligni hostis natura, vt
 semper nostris inceptis insidietur. Sic prin. u.
 nostrum parentem in terreno paradiso deie-
 cit, sic dum descendens in gentes habuit cogres-
 sus. Sic & innocentes pueros interfici fecit.
 Sic deniq; initio nascentis Ecclesiae molitus
 est haereticos, errores, & mendacia dissemina-
 re. Nicolaus vnus ex septem diaconis ab Apo-
 stolis electis haereticum docuit. Er Ebionita sur-
 rexerunt negantes Christi saluatoris nostri di-
 uinitatem, aduersus quos Ioannes Euange-
 lium scripsit, & multi alij, vt noster Lucas ait,
 conati sunt proprio ductu spiritu, Christi ge-
 sta narrare. Sic etiam nobiscum impius hic &
 nefarius Satan conuenit agere: nam quando in
 virtute infantes sumus, & Deo seruire incipi-
 mus, tunc maximas suas tetationes nobis pa-
 rat, vt facilius nos in virtute debiles & imbe-
 cilles vincat. Quo circa cum Deum colere cupi-
 eris, ab eo discede, & Ecclesiasticum dicen-
 tem audi. Fili accedens ad seruitute Dei pra-
 para animam tuam ad tetationem. Bonis enim
 inceptis semper insidiat, quod experimeto
 in Iacob comperies, que fugiente Laban est
 persequutus. Sic Pharaon Israel abeunt per-
 sequitur. Numquam demon illum persequitur,
 qui iam captus est, & in eius seruitute deten-
 tus: sed tunc potissimum, quando Deo seruire
 cupis, & illum deserere. Vbi si ita loqui licet
 ipse diabolus nos mouet, nam eo modo quo in
 virtute debiles nos tetat, iam etiam principio
 oportet nos eas vincere, quando minore vim
 habent. Tunc enim recte serpente aliquo inter-
 ficis, si caput eius eberueneris: sic bene ip-
 sum demonem infernale serpente morti tra-
 des, si eius caput abscideris: quod quidem tunc
 absconditur, si in principio fuerit victus. Vnde
 de dominis de muliere fornicatus, ad serpen-
 tem dixit. Ipsa conteret caput tuum. Lubri-
 cus est antiquus serpens, qui nisi capite apprehen-
 datur, facile labitur. Vnde dominus in Ca-
 tici: iubet capi vulpeculas antequam fiant vul-
 pes. Dauid quoq; Giganter Goliath in fronte
 percussit. Is enim diabolus in fronte percussit:
 qui initio tetationis illu vincit. Pharaon omnia
 populum Dei in morte primogenitoru liber-
 tur reliquit abire, quod in alijs plagis non fe-
 cerat. Nec diabolus populum Christianu om-
 nino dimittit, donec sancta mater Ecclesia
 correctioni paruulorum studcat, & laboret,
 vt intersiciat peccata & tetationes dum reuen-
 tia sunt. Aduerre etiam quod diabolus non solum
 initio nostra bona studia destruere sagat;

Matth. 2.

Act. 6.

Apoc. 2.

Eccl. 7.

Gen. 31.

Exod. 14.

Gen. 3.

Geni. 3.

1. Reg. 7.

Eccl. 12.

sed etiam fucata & palliata pelle se induit, vt
 sub specie virtutis & recti vitia inferat. Sic isti
 sub nomine Christi conati sunt Euangelium
 scribere, vt aliquibus veritatibus mendacia
 ingererent, & zizaniam inter triticum semi-
 narent. Sicut vxor Hieroboan, quae mutata
 veste voluit decipere Ahiam prophetam. Sed
 Deus reue auit veritatem propheta, & ostē-
 dit veritatem simulantis. Er beato Luca veri-
 tate euangelij manifestauit, vt detegeret alio-
 rum insidias & fucata verba. Nec diabolus
 hac nostra tempestate assueta relinquit: nam
 etiam nunc multi sub specie boni & recti ten-
 tantur, & decipiuntur. Ita nimirum, quod sub
 specie pietatis furum suadet, vt eorum nā
 de alieno tribus indigent; & inter virum &
 vxorem discordias seminat sub specie deuoti-
 onis, quando ipsi mulieribus praedicat ab-
 stinentias quasdam, penitentias, & peregrina-
 tiones. Quādo inter duos principes, Chris-
 tianu videlicet, & Turcam, bellum aliquod
 nauale agitur, si forte Christianos Turcarum
 naues nauigantes, & a longe per mare venie-
 res videant, statim scilicet principis Christiani
 vexilla erigunt, vt ipsi Christiani securius ad
 Turcas accedant, vt velis falsi & delusi ca-
 ptiu capiantur. Sic non dissimulat Christiani
 ni hominis sunt arma & signa: charitas, ora-
 tio, ieiunium, &c. diabolus autem inimicus
 noster fallax & astutus multoties nobis pra-
 dicat, & hortatur ieiunium, elemosinam, &
 peregrinationes; vt quāquā inimicus sit,
 amicum cum esse putas, cui sic omnia tua cre-
 das, vt etiam vitam in eius manus constituas,
 vt tandem tibi in eis sit pericundū. Multi cer-
 te stulti & amentes cum ignorent angelum
 Satanam in angelum lucis figurari, daemones
 tetationem, diuini spiritus mortem esse, ex-
 sistunt; & hac de causa multoties a via veri-
 tatis aberrant, & toto falluntur iudicio, cum
 a diaboli tetatione vireantur. Tame tū ce-
 clia si mper in dex fuerit, & recte cognoue-
 rit veras scripturas a falsis distinguere, & apo-
 crypha & mendacia reprobare: tu viros do-
 ctos & probatos dei consule, quos sequi de-
 bes, nec tuo iudicio. Atque ita nisi cuncti-
 no errare velis, cre dere te oportebit ecclesie,
 illud euangelium esse diuini Luca illudq; falso
 beato Bartholomeo adscribi. Ita tu qui insci-
 es, & aeterna scripturarum non nosti, tuas tet-
 ationes cum doctis & senioribus homini-
 bus verbes, quorum consilio iudicium tuum
 submittes. Vnde fiet, vt nisi tibi fideris, non
 errabis.

Matth. 13.
3. Reg. 14.

2. Cor. 11.

2. Cor. 11.

2. Cor. 11.

2. Cor. 11.

2. Cor. 11.

1. Cor. 15.

Indit. 13.

1. Cor. 3.

Esai. 10.

Ioan. 15.

errabis. Nāque isti tibi aperient, hanc esse
 daemones tetationem, & qua via poteris il-
 lam euadere, quae legi diuinae minime subie-
 cta est: licet boni similitudinem afferat: & il-
 lud malum esse licet boni similitudinem pre-
 se ferat. Iam igitur ad cōtextum recurtamur.
 Quae in nobis completa sunt rerum. Rerum ait
 non verborum: elegancia namq; scripturae nō
 est in verbis, sed in factis. Si theores, poetas,
 & humanarum rerum histotographos lege-
 ris, in eorum phrasi magnam verborum ele-
 gantiam, & apparatus inuenies: at verō ni-
 hil vilitatis aut fructus inde videbis, nisi me-
 ra mendacia fucatis verbis inuoluta. Et tan-
 quā malus cibus toto hoc indiget condime-
 to, vt comedi valeat. At verō sacra scriptura
 animae nostrae cibus & substantia est succo ple-
 nissima, quae nullum sibi postulat obsonium
 vt libenter comedatur. Veritas quippe quem
 admodum ipsa per se pulchra est, ita nulla or-
 natu habet opus, & ea maxime, quae in sacris
 literis nobis aperitur. Ipsa etenim sua natu-
 ra ita iucunda est & suavis, vt nullo addito
 stibio reliquas omnes facillimo negotio an-
 tecellat. Aduerres praeterea quod non di-
 cit Lucas a nobis, sed in nobis: sibi nihil, Deo
 omnia tribuens. Quo admodum loco, vt
 quidquid fecerimus soli Deo adscribamus:
 a quo omne bonum nobis promanat. Apo-
 stolus namq; post longos labores susceptos,
 & maximas tetationes superatas dixit. Non
 ego, sed gratia Dei mecum. Quapropter vel
 vnico hoc exemplo liquidum tibi erit, quo-
 modo sancti collati honoris gratiam Deo po-
 tius, quā sibi referunt. Sic sanctissima illa foe-
 mina Iudith, postquam impium Holoferne
 trucidauit, dixit. In manu sceminae percussit
 illum dominus. Non dixit, ego percussi, sed
 dominus, ipsi Deo honorem tribuens. Vnde
 etiam Paulus. Non sumus sufficientes cogita-
 re aliquid ex nobis tāquam ex nobis: sed suf-
 ficientia nostra ex Deo est. Et per Esaiam. Nū-
 quid gloriabitur securis contra eum, qui secar
 in ea: aut exaltabitur serra contra eum, a quo
 trahitur? Et ipsemet dominus inquit. Sine
 me nihil potestis facere. Nam quāuis fanus
 sit oculus, nihil potest cernere, nisi lucis clari-
 tate sit adiutus: sic etiam & nos, nisi diuino lu-
 mine celsius fuerimus adiuti, nihil possumus
 operari aeterna salute dignum, etiam si bonū
 oculam, hoc est, etiam si liberum habeamus
 arbitrium. Quid igitur est, quod tu ipse de
 bono facto gloriaris: Ita q; sicut serra non ha-

bet vnde gloriatur, sed artifex qui secar in ea:
 sic tu non gloriaris de bono quod Deus per
 te operatus est. Vnde merito dicitur Paulus. Philip. 3.
 Deus est, qui operatur in nobis velle & perficere.
 Nam in quolibet genere ad vnum primum
 deuenimus, a quo tanquā a suo principio
 omnia illius generis descendunt: quod
 quidem aperit est in motu: nam omnis mo-
 tus a motu primi mobilis est. Et idem dicen-
 dum est de motore, de momentibus quippe
 & motis non solutad processus in infinitū,
 sed deueniendū est ad aliquem motorem pri-
 mum. Sic etiam omnia bona opera necessa-
 rio debent deriuari ab illa prima & inexhau-
 sta bonitate. Vnde gratia semper Deo agēda
 est, de quocunq; opere quod ipse per nos
 fuerit operatus. Quapropter Dauid toties
 idem diuersis verbis replicat. Fortitudo mea
 & laus mea dñs, & factus est mihi in salutē.
 Et nisi quia dominus adiuuisset me, &c. Et
 factus est dominus firmamentum meum, &
 refugium meum. Simile etiam est illud. In
 te inimicos nostros ventilabimus cornu.
 Dixit nostra virtute, sed in te: hoc est, in virtu-
 te tua, & in dextera tua. Iam hic vides omnia
 in Deum referri, tanquā in auctorem vita-
 & salutis. Quia verō Moyses & Aaron hunc
 honorem non tribuerunt, non introduxit il-
 los dominus in terram promissionis. Si Moy-
 ses & Aaron, qui maximū cum domino inie-
 rant amicitiam, ita puniti sunt: quid, tecū fa-
 ciet, qui te ipsum laudas, & quodcunq; bo-
 num opus a tuis viribus profectum esse di-
 cis? Sed de his aliis. Sicut tradiderunt nobis, qui
 ab initio viderunt, & ministri fuerunt sermonis.
 Vt ex illis verbis, scilicet, ipsi viderunt, do-
 ctrinam & scientiam significet: ex illis verō
 ministri fuerunt sermonis, opera ostendat.
 Nam cum dicit, sicut tradiderunt nobis, qui
 ab initio viderunt, ostendit, se dominum in
 carne nō viderunt: cum dicat hic ab Apostolis
 sequutus. Quapropter qui dicunt Lucam
 vnum fuisse, ex duobus euntibus in Emaus
 omnino errant: cum dicat hic ab Apostolis
 didicisse Euangelium. Etenim si Lucas esset
 vnus ex illis duobus, quibus dominus inter-
 pretabatur scripturas, non dixisset, sicut tra-
 diderunt nobis qui viderunt: sed dixisset, uti-
 que, sicut tradidit nobis Christus. Accipit nā-
 que euangelium a beato Paulo, qui illud per
 reuelationem habuerat: accepit etiā ab alijs
 Apostolis, qui dominum in carne sequuti
 A 3

Psal. 117

Psal. 93

Psal. 70

Psal. 43

Num. 20

Luc. 24

Galat. 3

funt, quod Paulus nō fecit. Etenim nō solus Lucas & Marcus auditu didicerunt quę scripserunt, sed etiam Mattheus & Ioannes multa de infantia, de pueritia, & genealogia. Saluatoris alijs narrantibus literis consecrarūt. Mattheus namq; non vidit transfigurationē de mini, nec passionem: nec Ioannes vidit, quomodo Christus Magdalene apparuit, nec eorum aliquis vidit resurrectionem domini, quā tamen scripserūt. Verū licet apostoli & euangelistę multa ab hominibus didicerint, fides non est nisi a solo Deo, & donum nobis ab ipso collatum. Etenim fides ex auditu est, quantum ad cogitare decreditis, circa quā est fides, & est ab illuminatione diuina; quantum ad consensum, qui est in fide. Er sic beatissimus Lucas, quanuis audierit a virgine Deipara, & ab Apostolis, nihilominus Spiritu sancto dictante & mouente scripsit; quod quidem ipse sub silentio præferuit, vt superbiam & iactantiam vitaret. Viri namque boni non audent dicere in suis operibus se a diuino spiritu dirigi: nisi ab alijs cogantur super re aliqua, quę ad laudem & gloriam Dei spectet. Sic beatus Paulus, loquitur ad Corinthios, & grauer propter eorū peccata indignatus dicit. An experimentum queritis eius, qui in me loquitur Christus? Vbi videas rogo facti Euangelistę Luca humilitatem, qui vt humiliter loqueretur, potius dixit se ab hominibus eruditum, quā ab Spiritu sancto dirigi: qui dicendi modus conuenientior est, & maiorem humilitatē ostendit. Id autem oportebit te considerare quod Lucas dicit de Apostolis, & vidisse, & ministros fuisse sermonis, nam in hominibus perfectis gemina virtus est; visio scilicet & actio. Factores etenim fuerūt sancti Apostoli eorū, quę viderunt & audierunt, illud Iacobi attendentes: Estote factores verbi, & non auditores tantum, fallentes vti sunt ipsos, nā si quis auditor est verbi, & nō factor, &c. Docentur etiam iuxta eā, quę audiamus, & credimus, operari. Namq; dominus præcepit in Leuitico, vt os tuum sit sub ascella torqueretur, vt hoc significaret, ori coniungendam esse actionem. Expēdit etiam dixisse, ministros fuisse sermonis. Sermones vocat res gestas, qui modus dicendi a sacris literis non est alienus: nam in libris Regū sic legimus de Dauid. Non declinauit ab omnibus quę præceperat ei dominus cunctis diebus vite suę, excepto sermone Viri Aethi. Ministri fuerūt

Apostoli eorum rerum, quās viderunt. Certissimus est testis diculatus, & Apostoli & discipuli vani testes non fuerunt, quorū vitam miracula declarabant. Non enim quę Christus gessit, vulgariter tradita sunt, sed omni certitudine & indubitata fide sunt edocta. *Visum est mihi assequuto omnia.* Omnia in quā non quę Christus in vita gessit: nam si singula scriberentur, nec ipse mandus capere posset libros vbi scriberentur. Et quāuis Lucas dicat assequutum esse omnia, non tamen intelligas quod omnia necessaria ad salutem in suo Evangelio tradiderit. Nam de fide tenendum est, ita vt quis saluus esse non possit, nisi id crediderit, quod Christus conuertit aquā in vinum, & quod illuminauit cecū a natiuitate, & Lazarum iam mortuum suscitasse, & plura alia quę Lucas non scripsit, sed Ioannes transactis iam sexaginta annis post mortem Christi. Nec Ioannes, nec Lucas, nec omnes simul scriptores tradiderunt omnia mysteria fidei: nam plura viuā traditione, ac velut per manum transfusa, in omnem ætatem custodiuntur. Paulus enim ait. Tenete traditiones, quās didicistis, siue per sermonem, siue per epistolam. Videte quomodo Thessalonicenses moneat, vt teneant quę per sermonem audierunt. Corinthijs etiam ait. Laudo vos fratres, vt per omnia memores mei estis: & sicut tradidi vobis præcepta me tenebitis. Laudantur, quia tenent præcepta sine scriptura. Sine scriptura dico, quia epistola, qua eos laudat, prima est ad eos scripta, quos non per scripturam, sed viuā traditione docuerat. Quę loca versans D. Chrysostomus sic ait. Hinc patet, quod non omnia per epistolam, sed multa etiam sine literis Apostoli Christi tradiderunt. Quorum alibi etiam meminit Apostolus. At verò tanta fide hæc, quam illa sunt digna. Ita quoque traditionem ecclesię dignam putauimus: traditio est, nihil quæras amplius. Hęc ille. Eadem ferè verba dicunt in hęc locum Pauli, Theophilus, & Vulgarius vetustus author probata eruditionis, & D. Damascenus in quarto libro fidei orthodoxe. Ita q; vt finem dicendi faciam in hac re, si omnia credenda & agenda sufficere scripta erant in euangelij Matthei, Marci, & Luca, quid est quod beatus Ioannes necessarium existimauit in extrema sua senecta quartū euangelij esse superaddendum? Rursus. Si scripturis quatuor euangeliorum omnia comprehendebatur: ad quid erat

Ioan. 21.

Ioan. 2.
Ioan. 9.
Ioan. 11.

2. Thess. 2.

1. Cor. 11.

Chrys. hom. 4. ep. 2. Thess. 1. to. 4.

1. Cor. 11.
D. 2. Ioan.

Ioan. 16.

Lege Aug. contra epistolam Fundamentum, & ad Laurentianum.

erat opus: vt A postoli multa detegerent in suis epistolis: Cur Lucas scripsit Acta Apostolorum, & Ioannes Apocalypsim? Deinde si omnia ad salutem scripta sunt in codicibus noui testamenti: cur dicit Paulus, cetera cū venero, disponātur Ioannes dicit, multa habeo vobis scribere: sed nolui per chartā: Cur monent, vt persistat in traditionibus per sermonem, vt teneant etiam præcepta tradita, quorum nulla extat scriptura? Ex quo manifestum apparet, quā nullum sit argumentum quod negatiue sumitur ab autoritate scripturę. Non legitur hoc in scripturis sacris, ergo non pertinet ad veritatem religionis Christianę. Hoc autem alienum est ab omni bona argumentatione, nam illatio negatiua ab autoritate nihil concludit. Etenim non retere sequitur. Cicero parens eloquentiæ non fuit eo pacto loquutus: igitur nemo sic dixit Latine. Similiter non sequitur. Christus viuens in terris nihil tale docuit, igitur nō est credendum. Ipse etenim dixit. Multa habeo vobis loqui, quę non potestis portare modo. Valer tamen hæc illatio. Christus hoc non docuit, nec propheta ante Christū, nec Apostoli post Christum, nec sancta ecclesia diuino illuminata spiritu hoc tradidit, ergo non pertinet ad veritatem religionis. Iam enim argumentum necitur per sufficientem inductionem, a remotione omnium, quibus in hac parte debetur autoritas. Nam si ex eo quod aliquid non inueniretur in scriptura ob id non esset credendum, sequeretur inde quod antequam Mattheus scriberet suum euangelium, qui primus omnium scripsit, nihil esse credendum per totum illud spaciū qui decem annorum post Christi ascensionem, in quibus nulla erat noui testamenti scriptura: quod quidem ineptissimum est asserere. Deniq; si heretici non credunt, nisi soli scripturę, sequitur quod nihil credunt. Nam quis illis dixit hæc euangelia esse Matthei, Marci, Luca & Ioannis, nisi ecclesia? Si ergo ecclesię non credunt, nec scripturę credunt, ergo nihil credunt. Verū si scripturę credunt; eo quod dicit ecclesia scripturę diuinę esse credendum, credant & alijs ab ipsa ecclesia traditis. Sed de his satis. Iam euangelistam autem dicitur Theophilus vterius dicentē. *A principio diligenter ex ordine tibi scribere optime Theophile.* A principio ait, quia Lucas ordinē seruat historicum, & suum euangelium exorditur a conceptione beati Ioannis Baptistę,

quod nemo alius euangelista facit: nā Marcus & Ioannes a prædicatione beati Baptistę cœperūt, Mattheus a Christi natiuitate: Lucas verò a conceptione præcurforis, & incarnatione verbi in initij euangelij sumit. Atque id eod dicit a principio tibi scribere. Vbi in singula verba notanda veniunt. Diligenter inquit: nā materia altitudo, & grauitas huius operis, & hominem circumspēctum & reuerenter loquentē postulabat, vt maledictio nem Ieremia fugeret dicentis. Maledictus ille qui opus Dei negligenter facit. Nam quanto diuina & altiora sunt quę tractantur, tanto diligentius scribenda sunt. Qui locus docet operibus Dei diligenter, non segniter esse incumbendum. Vnde Paulus. Cum solitudine spiritu feruentos: domino seruientes. Petit dominus in nostris operibus & spiritū & feruorē, nimirum quia gratior & iucundior est illi vna hora feruidē & ardentem in eius obsequio consumptam, quā mille disperderis dies, segniter & tepidē collocatos: etenim quia potius attendit spiritū quo illū collaus, quā tempus male consumptum. Breui quippe tēporis spacio, si ardentem & cum charitate laboraueris, maiori eris digno mercede, quā si multū male consumpseris. Paruū quidē fuit momentū temporis quo latro insignis in cruce pendens, Christo seruiuit: tamē propter sedulā diligentia, qua Deo mirifice placuit, amplissima retributione fuit dignus. Nec absq; magno sacramento paschalis agnō propeanter & cū festinatione comedi præcipiebatur, vt nobis significaret omni semota pigritia illi esse inseruiendum. Addit insuper beatus Lucas, ex ordine velle scribere: quod multū confert ad clariorem sermonis intelligentiam. Nā Apostolus ait. Quę a Deo sunt, ordinata sunt. Sic in Leuitico in oblationibus, & sacrificijs ordinem seruari voluit. Sic Moyses loquutus de sacrificijs, dixit. Subijciet in altari ignem, strue lignorum arte composita, & membra quę sunt casa desuper ordinantes. Vbi iam vides quomodo nihil incompōsitum aut inordinatum velit dominus in suis sacrificijs. Vt nos docti simus in omnibus rectū, & debitum ordinem seruare. Omnia in vobis (dicit Paulus) secundum ordinē fiant. Sapientis enim est & verbis & factis ordinem seruare. Porro Theophilus hic presul Antiochenus septimus fuit, ex qua vrbe Lucas suam originē traxit: cuius precibus acquiescens euangelij hoc scripsit,

Iere. 48.

Rom. 12.

Luc. 23.

Exod. 12.

Rom. 8.

Leui. 1.

1. Cor. 14.

Matth. 17.

Ioan. 20.

Rom. 10.

2. Cor. 13.

Iaco. 1.

Leui. 2.

Reg. 15.

nec non etiam eidem acta Apostolorum dicunt. Nec dubium est quin Graeco sermone scripserit in partibus Bœotiae & Achaiae. Quapropter iuxta sanctorum Patrum doctrinam: si qua difficultas oritur in sacris literis ad fontes Hebraeorum, & Graecorum (ut vis verbi melius intelligatur) recurrendum est. Multa enim sunt in exemplaribus, quae Latinae nec plenè nec perfectè transferri possunt. Nam litera nostra non ex aequo respondet Hebraeae, & habet suas peculiare phrasas vnaeque lingua, ut testis est D. Hieronymus. Nam multa sunt in scriptura sacra loca, quae nisi ad Hebraicam vel Graecam linguam te contuleris, vix ea intelligere poteris. Ut est illud Psalmi. Inimici defecerunt frumtae in finem: & ciuitates eorum destruxisti. Nam inimici iuxta aliquorum sententiam est nominatiui pluralis casus, sed melius est, ut sit genitiuus in hunc sensum. Inimicorum nostrorum vires fractae, debilitataeque sunt. At verò iuxta Hebraicam veritatem vocatiuus est & inimice legendum. Atque ijs error irrepsit, ex affinitate literarum. Loquitur aduersus Goliath Philistinum, atque irridens vires eius, miratur quomodo tam celeriter fuerint fractae. Et in alio psalmo. Ecco hereditas domini filij merces, fructus vètris. Nomen filij potest esse genitiuus singularis, aut nominatiuus pluralis, quod rectius videtur, ac si dicat. Hereditas domini

sunt filij, nam haec erat felicitas veteris legis. Et subdit, qui filij sunt merces & fructus ventris materni. Et alibi etiam. Propterea vnxit te Deus tuus oleo laetitiae. Primum nomen (ut Hieronymus ait ad Principium virginem) est in vocatiuo ad hunc sensum. Propterea d. Deus, vnxit te Deus. tuus oleo laetitiae. Et nisi breuitati consulerem plura & ferè innumera scripturae loca asserere possem, vbi lingua Hebraea & Graeca necessario consulenda essent, ut exactè possent interpretari. *Ut cognoscas eorum verborum, de quibus eruditus es, veritatem.* Hic est scopus & ratio scribendi, ut ad veritatis agnitionem veniamus. Solemus quando quis nobiscum loquitur sine scripturis suspicari, ne quid mendacij illis verbis admixtum sit: quando verò quae loquitur scribit, tunc credimus quod non scribet, nisi vera diceret. Propterea igitur scripti tibi euangelium: ut veritatem, de qua sine scripturis eruditus es, maiori securitate conferas. Quo circa quam recto ordine loquitur à principio, quae dextere, exactè, eleganter, & diligenter Spiritu sancto dictante bratisimus hic euangelista Lucas hoc volumen scripserit, satis ostendit. Ad cuius explanationem, finita iam praefatiuncula auxiliante domino nostro. Iesu Christo, eiusque beatissima matre, nec non secretario eius Luca accedamus.

Psalm. 44.

Gen. 49.

Ioan. 1.

Primo ex testimonio beatissimi Ioannis qui hoc asseruit: & ut D. Ioannes testimonium magnificet, prius eius personam laudat & extollit, dicens illum esse ortum ex sanctissimis parentibus iam senibus & in sterili aetate constitutis, fuisseque Spiritu sancto plenum antequam ex utero materno in lucem prodiret. Cuius rei causa rationis vsus in eo ipsum naturae ordinem superauit: qui tandem cum in deserta loca recederet purissimam & admirandam vitam degit, ita ut cum angelis merito, si velis possis illum conferre. Quae ob rem vix credibile est, talem hominem in rebus tanti ponderis, & momenti aliquo modo inerti posse. Vult enim sacer euangelista D. Ioannis personam summopere commendare, ut maiore auctoritate suis dictis afferat: ut merito tantam fidem illi adhibeas, quantum decet alijs testibus possis adhibere. Secundo probat beatum Lucas suam intentionem, testimonio prophetiae: quae olim Iacob morti appropinquas praedixit. Non auferetur (inquit) sceptrum de Iuda, & dux de femore eius: donec veniat qui mittendus est: & ipse erit expectatio gentium. Ostendit igitur Euangelista Ioannis excellentiam ut maiore ei adhibeas fidem, postquam dicentem audieris. Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi. Ostendit insuper eo tempore quo Christus coeceptus & natus fuit adimpletam esse prophetiam Iacob, & finitum esse sceptrum regni Iuda: quia tum temporis imperabat in Iudaea Herodes alienigena, qui natione erat Idumaeus. His duobus innitens suum damentis probat Euangelista, Iesum verum Messiam esse, & filium Dei, qui tollit peccata mundi: & ita inquit. *Fuit in diebus Herodis regis Iudae sacerdos quidam nomine Zacharias.* Ad quod vsque tempus huius Herodis rex vel dux in Iuda de eius tribu nunquam defuit. Nam in captiuitate Babyloniae mortuo Sederchia rege, coepit regnare Zorobabel: qui de stirpe Dauid erat, & de domo Iuda. Et quanquam Babyloniae suum imperium exequi non poterat impediente captiuitate: tamen postea in patriam suam reuersus coepit regnare, & sceptrum regni accipere, ut liquido constat in Zacharia: & in Aggeo. Postea autem successit Neemias, & eius successores, vsque ad summos sacerdotes, qui populo imperare coeperunt eumque regere, ut in Mathania & in filiis eorum Machabaeis. Et istierant de tribu Iuda: nam summi sacerdotes ducebant uxores de tribu regiae, de filiabus regum, vel de stirpe regali,

ut constat in Aaron qui duxit Elisabeth filiam Aminadab, & sororem Naason ex principibus tribus Iuda. Et temporibus regum Iuda idem factum constat, quia Iosabab regis Ochoziae soror Ioiada summi sacerdotis vxor erat: quae Iosabab regem abscondit. Et mortuis tribus fratribus Machabaeis regnauit Ioannes Hyrcanus filius Simonis Machabaei, qui sibi ipsi regis coronam imposuit. Postea autem regnauit Aristobolus, deinde Iannaeus, deinde vxor eius Alexandra, & postea Hyrcanus vltimus Iudaeorum naturalis rex. Statim verò post omnes hos Herodes iste alienigena regnum suscepit, & triginta annis superbe & tyrannice contra Iudaeorum voluntatem imperauit. Qui iam tam dura seruitute defessi, vltro sese illius imperio tradiderunt, & regnum obtulerunt, abstringentes illi in posterum suam fidem & obedientiam. Anno igitur trigesimo secundo regni Herodis, & sui legitimi principatus anno primo natus est Christus. Nec frustra euangelista noster dicit tum temporis regnare Herodem in Iudaea: ut intelligas iam adesse tempus Messiae. Porro hic erat Herodes Ascalonita vocatus: qui infantes in Bethleem interfecit. Alius fuit Herodes Antipas filius huius, qui Ioannem iugulo tradidit, & Christum, in passione derisit. Tertius autem fuit Herodes Agrippa, qui Iacobum decollauit, & Petrum in carcere destruxit: qui tandem ab angelo percussus, vermibus consumptus est. Tamen quia postquam in hoc D. Lucae opere conuersus euangelij fuero interpretatus, statim conuersus sum eius doctrinam ad mores componendos, & ad commodum & ad vtilitatem animarum: nam ut Paulus ait, quidquid scriptum est, ad nostram doctrinam scriptum est: statim hic in principio aliqua esse censeo, ad nostram eruditionem notatu digna. Et in primis offerre verbum illud, fuit praeteriti temporis, à quo nosser Lucas exorsus est euangelium suum: quod certe mihi consideratione dignum videtur. Verum namque illud est: nullum esse verbum in tota sacra pagina, vbi aliquod non lateat mysterium: plena quippe est multis sacramentis, licet nobis propter angustiam ingenij nulli ignotis: Continigit enim aliquando ut in agro pastoris videras recumbentem super floribus & eas terentem, cum earum virtute atque natura profusus ignoret, tamen si accedat pharmacopola eas magni pedit, utpote necessarias & viles ad preciosa medicamentum conficienda. Sic scriptura sacra

Numer.

4. Reg. 11.

1. Mac. 6.

Mat. 2.

Mar. 6.

Mat. 26.

Acto. 12.

Rom. 15.

Ori. hom. 8.

super Leui.

CAPVT I.

DESCRIPTRVS Lucas caeque Christus gessit in terris, à natiuitate Ioannis exordium sumit. Ad hoc venerat Ioannes ut testimonium de eo perhiberet. De ipso namque scriptum est. Hic venit in testimonium, ut testimonium perhiberet de lumine. Sed nunquid testis vnus sat erit, ut fide faciat: cum scriptura dicat in ore duorum, vel trium stat omne verum? Nonne rectius esset duos, vel tres praecursores à domino mitti, ut suae diuinitatis sufficientis testimonium ostenderent? Ad quod dubium facile tibi sume responsum. Tanta tanquam probare fidei & integritatis potest esse vnici testis, ut eius testimonium plus valeat, quam decem alia testimonium: contraarium asserentia. Beatissimus Baptista tanta fuit praedictus sanctitate, tanto more & vitae candore, tam caelesti & admi-

randata vita, ut vniversus populus potius ei soli crederet, quam mille alijs testibus. Quapropter quando vitae integritas testimonium commendat, qualis fuit beati Baptistae: dignus est, ut ei soli fides adhibeatur. Etenim infans & amens esset ille, qui tanto tanquam probato viro non crederet: qui praeter sanctissimam ipsius vitam, vitiliter & magna cum audacia ipsos phariseos & primates Hierusalem increpabat, appellas eos geminina viperarum. Qui tanta amicus fuit veritatis, ut aduersus impium Herodem non dubitauerit ea dicere, & tandem pro ea defendenda in capitis & vitae discrimen seipsum offerre. Introitu igitur euangelistae fuit, nobis significare & tradere Iesum esse speratum illum Messiam à prophetis & sanctis patribus desideratum, eundemque esse filium Dei & mundi redemptorem. Quod statim initio sui euangelij ex duplici capite probat.

Math. 3.

Mat. 6.

Zachar. 10.

Aggei. 2.

Amb. lib. de spiritu s. lib. 6. cap. 8. Hier. epist. la ad Ti. c. 3. P. salm. 9.

Hierro. con. Heluid. super Ezech. cap. 8.

Hier. epist. la ad Ti. c. 3. P. salm. 9.

Psalm. 122.

Ioan. 1.

1. Cor. 17.

in scijs hominibus mysterijs carere visa est: at tamen qui penitus & alta mente illã cõtemp-
platur, (si humiliter sibi innocẽt diuinũ spi-
ritũ) nullũ verbum inuenient sine mysterio,
nullã syllabam sine doctrina, nullã deniq; li-
tera sine causa appositã. Deus dixit Abrahã.
Gen. 17. Non vocaberis vitra Abram, sed Abraham.
Et Sarai vxori suę dixit. Nõ vocaberis Sarai,
sed Sara. Vide quo pacto in vnica tantũ li-
tera in. k. aspiratione, vel. A. significauerit ali-
quod magnum latere mysteriũ. Lucas igitur
a verbo prateriti temporis exorditur: Ioan-
nes autẽ suum euangelium incipit per verbũ
erat, imperfecti tẽporis dicẽs, in principio e-
rat verbum: in quo aliquid mysterij esse ab-
sconditũ intelligas. Illud nẽpẽ quia cũ Ioan-
nes a diuinis incipiat, vsus est verbo, erat, ad
significadã diuinarũ personarũ æternitatem.
Lucas autẽ ab humanis exordiu sumens, per
verbũ sit incipit propter earũ transitiõẽ &
mutabilitatẽ. Etenim diuina manet, humana
transcunt & deficiunt. Quod egregius psaltes
loquens de creatore & creaturis Deo dixit.
Psal. 101. Ipsi peribunt, tu autem permanes, & omnes
sicut vestimentum veterascent, tu autem
idem ipse es, & anni tui nõ deficiẽt. Deus e-
nim semper est permanens: creatura verbõ
fuit, & definit esse. Quo nimirũ docemur vt
omnes nos, & amicitiam nostram in Deum
conferamus: vt pote quã firma & stabilis e-
rit: nõ vero in homines, in mundum, nec in
creaturas: quia natura sua deficientes & non
perpetuæ sunt. Nomẽ nãq; Deo magis prop-
riũ & peculiare: est nomẽ subsistẽtiæ & sub-
stantiæ. Idẽ ad Moysẽ ait. Ego sum qui sum:
& iuxta Hebraicã trãssationem. Ero qui ero.
Et Moyses populo dixit. Qui erit misit me ad
vos, id est, qui tẽper futurus est. Etenim voluit
significare se Deũ esse, cuius vita æterna est:
& non esse, sicut sunt dij gẽtium. Deus itaq;
est, qui est, & qui erit, mundus autem nõ est:
nam in sacris literis (vt optimẽ. D. Hiero. an-
notat) ea quæ pereunt, quæque peritura sunt
nõ esse merito dicuntur. Vnde Abdias inquit.
Viuent omnes gentes iugiter, & erunt, qua-
si non sint. Et in libro Hester legimus. Non
tradas dominũ regnũ tuũ his qui nõ sunt. Et
loquẽs scriptura sacra de vocatione gentiũ
ait. Ipsi me irritauerunt in his qui non sunt
dij: & ego eos irritabo super gẽte quæ nõ est.
Dicuntur impij non esse propter eorũ nullã
vitã: quod de omni fas est dicere. Etenim v-
nus ex his, quibus maximis tenentur homi-

nes erroribus, is est, existimare in hac vita res
aliquas firmas & stabiles esse. Si nihil in mũ-
do stat, si nihil æque consistit, si omnia conti-
nuo currunt: qui fieri potest vt firmum sit id
quod nunquã firmo pede cõsistit? Homo (in-
quit sanctissimus Iob) fugit velut vmbra, &
nũquã in eodẽ statu permanet. Nõ dicit ho-
mo mouetur, sed fugit: vt innuat velocitatẽ
& breuitatẽ vita. Nec dicit fugit, velut cor-
pus aliquod solidũ, sed vt vmbra: quia nihil
incõstãtius, nihil futilius, nihil fugatius. Da-
uid etiã inquit. In imagine peritãt homo. Et
Apostolus. Praterit figurã huius mundi. Nõ
ait substantia, sed figura, vmbra, & imago. Vn-
de si vt prudens de aliquius vita interrogau-
ris, ne dixeris, quot habet annos: sed quot nõ
habet. Vnde B. Augustinus. Res cũ crescunt
& tendũt esse: cum magis crescũt vt sint, eo
magis festinant vt non sint. Et Gregorius, Vi-
ueret (inquit) est a vita trãsire. Si cursor quidã
maxima cum celeritate ciuitatem hanc per-
transiret, qui magnis clamoribus & alta vo-
ce predicaret, dicens, mea est hæc ciuitas Sal-
mantina, mea est hæc ciuitas Salmãtina: qui
protinus ab eadem ciuitate discedẽs, nusquã
amplius appareret: nõne huius imperiũ ridi-
culũ existimaretis? Nõne dignus esset homo
iste vt amẽs & insanus iudicaretur? Talia igitur
imperia & potestates huius mundi debe-
tis tu dicare. Ita rex quidã Hispaniã, & sta-
tim alius, quem tertius est sequutus breuissi-
mẽ trãserunt. Quod si mihi in hac re nolis
fidẽ prestare: Iob dictis vellẽ te acquiescere,
qui inquit. Dies mei velociores transierunt
cursorẽ. Dixit velociores cursorẽ: quia etiã si
maximã celeritatẽ & breuitatẽ in currendo
seruet: ramẽ tẽporis aliquantulũ & in come-
dẽdo, & in dormiẽdo cõsumit: cuius rei cau-
sa aliquantulã morã facit. Tamẽ dies homi-
nis, modo comedat, modo bibat, modo dor-
miam tã celeri & veloci cursũ in mortẽ ten-
dũt, vt vix hæc quæ prosequor, valeas intelli-
gere. Quã ppter sanctissimus Iob verissimẽ
fuit loquutus, dicẽs: dies hominis cursorib;
& equis penãtis velociores esse. Quid si hoc
ita verbõ cõsonat, nõne mũdi regna & princi-
patus vmbra sunt & vanitas? Cito omnia pre-
tereunt, & in momẽto tẽporis iam nõ sunt.
Nondũ ad signatũ terminũ cursorẽ deuen-
rũt, quãdo iam inde proficisci cogũtur. Ita om-
nes res mũdi cũ primũ nascũtur, iam earũ vite
finis imponitur. Quã ob rẽ salubre erit con-
siliũ, vt ne in huius mundi res oculos: aut
mentem

mentem conijcias, vt pote quæ cõtas sine du-
bio peribũt, teq; solum derelinquent. Illud
non esse hominẽ dicimus, qui in rebus per-
agendis inconstans & mutabilis est: ob quã
causam eius amicitia nemo cupit. Huiusmo-
di sunt omnia terrena, in quibus nullã cõstã-
tiam nullamq; stabilitatẽ inuenies. Quocir-
ca res constantes, & quæ natura sua perma-
nẽtes sunt, nimio amore prosequi debes: eas
vero odio prosequi, quæ cũ mutabiles sint, &
inconstantes nullũ esse habẽt. Nã si nunc mũ-
danã res tibi arideat, lætãq; tibi frontem o-
stẽdat: nihilominus eis nec credas, nec fidas:
fit enim vt vëturo die earũ causa in luctũ, &
in planctũ te cõuertas. Nã si hodie diligeris,
crastino die odio habebis. Itaq; maximẽ ti-
bi est obseruandũ, vt eum eligas amicum, qui
semper in tua amicitia perseuerat, quiq; nun-
quã nec in periculoso neq; in tuto loco te de-
ferat. Cuius conditionis, & ingenium solum
Deum reperies, cui te credere possis, cuiusq;
amicitiã tibi adiungere, cũ in perpetuũ sit du-
ratura. ¶ Vbi animaduertere debes
Dei curã & diligẽtiã, qui nunquã mundum
dereliquit. Prũs quidem iustorum hominum
ministerio ecclesiæ prouidit, vt si forte malo-
rũ vitia & peccata te perturbauerint: bonorũ
virtus & eorũ studiosæ actiones te in charita-
te solidũ & firmum reddãt. Tẽpore Herodis
iniqui, vixit etiã Zacharias bonus, ac rectus:
nã si te malus & iniquus ad male agendum
prouocat, boni exẽplo ad virtutẽ scẽtãdã in-
citeris. Sic dedit Helisã tẽpotib; Acab. Sic E-
saiã tẽporibus Manassẽs. Ieremiã tẽpore Se-
decie: qui omnes iniqui & scelerati fuerũt.
Et cũ ad id tẽporis mũdus deuenisset, vt om-
nis caro corrũperet viã suã, inuentus est Noe
vir iustus & sanctus. Neq; id in hoc loco filẽ-
tio prætereundũ q; cum Helias putaret se so-
lũ seruũ Dei in terra manere, dixit illi dñs.
Dereliqui mihi in Israel, septẽ millia virotũ,
quorũ genua non sunt incuruata ante Baal.
Malis regnantibus, mittit dominus viros iu-
stos & probos ad malitiam reprimendam: &
vt plebi suæ prouideat. Habet etenim domi-
nus suorũ curã: ita vt quãuis mali & impro-
bi in mundo reperiatũr, nõ defunt etiã mul-
ti boni & probi, quorũ virtutes, & sequi &
imitari possimus. Etsi multi ignorantes & in-
scij sunt, multos doctos & eruditos inuenies,
quos possis pro tuo ingenij tenuitate consu-
lere. Quod si pauperes & egeni sunt: diuites
multi adsunt qui succurrere possint paupe-

rum egestati. ¶ Vbi tertio loco operãturi
erit animaduertere q; sub impij regis impo-
sito erat sanctus sacerdos Zacharias: & ita se-
pẽ in mundo contigit malos dominari bonis,
& sapiẽtes ab stultis regi. Quod quã ra-
tione sit dissonũ vel etiã cacus videre pote-
rit. Neq; id sub filio prateriti Jeremias di-
cens. Serui dñati sunt nobis. Neq; id nonũ
in mundo est, aut inuistatũ, nõ Salomon cũ
tot iniqua & scelerata in mundo miraretur:
inquit. Vidi malum sub sole: positũ stultum
in dignitate sublimi, & diuites sedere deor-
sum. Vidi seruos in equis: & principes ambu-
lantes super terrã, quasi seruos. Hunc tamen
deprauatũ ordinẽ adhuc in mundo fieri vi-
demus. In illa nanq; si õdosa & altissima ar-
bore quãm vidit Nabuchodonosor in ramis
erant aues: & subtus eam habitabant anima-
lia & bestia. Sed quid quãso hoc genus mõ-
stri est, quod vrsi, leones, & quãlibet alia fe-
ra animantia sursum per superiores ramos
hinc inde ferunt: at volatilia inuerso natura
ordine (quem Deus in omnibus prætuit)
in imis & infimis premantur locis? Quoties
ego vidi impium exaltatũ super cedros Li-
bani? Non sic Christus dominus qui in sua
transfiguratione pr. stãtiores Apostolos Pe-
trum videlicet, Iacobum & Ioannẽ secũ du-
xit in mõtẽ excelsum, quia vt Chrylостomus
ait, digniores erant alijs relictis. At nunc hac
nostra misera tempestate Iudas impius in al-
tam dignitatẽ ascendit. Petrus autem in
pulvere sedẽs iacet. Sed de his inferius cap.
9. Iã ad contextum reuertamur. Et quia Euã-
gelista dixerat, Zachariam fuisse sacerdotem,
modo cuius classis & ordinis fuerit, declarat
dicẽs. De vice Abia. Cum David ordinare vel-
let cultum Dei elegit sibi ex viginti quatuor
generationibus viginti quatuor sacerdotes,
qui tẽporis successũ per hebdomadas in tẽ-
plo domini seruiret: & octaua fors vocidit in
per Abiã a quo descendit Zacharias. Distat
igitur pr. elatus, qui Christi vices in teris ge-
rit quo pacto moribus & vitã illi studere esse
similis, nemini præbens scandalum, aut offen-
sionis causam: vt sicut Paulus inquit, non vi-
tupetur ministerium eius. Quia si Ioseph
ab Arimathæa extinctum Christi corpus in
munda & candidã sindone inuoluit: & il-
lud sepeliuit in monumento in quo nullũ a-
liud fuerat positum: quãto maiori iure Chri-
sti corp' viuũ in visceribus & anima mũdistu
debes recõdere, vbi nec cadauer nec aliquod
peccatum

Gen. 17.

Ioan. 1.

Psal. 101.

Exo. 3.

Hier. in cõ-
mẽ Abdias.

Hester. 14.
Dent. 32.

Iob. 14.

Psal. 38.
1. Cor. 7.

Augu. libi
confessio.
Lib. 25. Me.
va. caput. 1.

Iob. 9.

3. R. eg. 17.
4. R. eg. 21.
4. R. eg. 24.
Gene. 6.

3. R. eg. 19.

Thren. 1.

Eccle. 10.

Dan. 4.

Psal. 16.
Mat. 17.

Chryf. homi
57. an. Mat.

1. Para. 24.

2. Cor. 6.

Mat. 27.

peccatum mortale sit? Magna equidem debet esse munditia tã corporis quã spiritus illius, qui frequenter corpus domini & manibus & mente contrectat. Quod clarè ostenditur à dño dicente, Leuitas ter lotos debere esse, vt vitulũ pro peccato offerrent. *Et vxor eius de filiabus Aaron, & nomẽ eius Elisabeth.* Non solũ carnẽ & sanguinẽ Aaron in hereditatem accepit, sed etiam religionem & sanctitatem: de Aaron nanq; scriptura inquit. *Properas homo sine querela.* Et de Elisabeth & Zacharia ait noster hic Euangelista, q; sine querela erant. *Qua* propter tu qui nobilis es, & te ex illustri languine ortum magnificas, tuorũ maiorũ studiosa facta & sequi & imitari cures, & ita virtutibus imbutus esse, quales illi fuerũt. Nobilitas nãq; census quidam perpetuus est virtuti debitus, quem ex nobilibus progeniti per vniuersum tẽpus suã vitã exoluere tenentur. Si ex nobilibus parentibus ortum trahis, maiori detentus es obligatione, vt bonus & studiosus sis: vt bonis à te gestis operibus clarũ tuã nobilitatis argumentũ exhibeas. Ex eadẽ radice rosa nascitur & spina, & ex eadem matre filius nobilis vel ignobilis nasci potest. Bene poteris tu ex pulchra & nobili radice originẽ ducere: & nihil ominis venenosã spina, & pessimus aculeus videri poteris. Fratres nobiles, & parentes nobiles Cã & Cain & Esau fuerũt: tamẽ ipsi corũdẽq; filij vi. es homines & pagani fuerunt, quic; macula eximia dignitatẽ suã contaminarũt. Quod si domũ cõstruas, studiosum opus es: si tamẽ eã perdas, vitiosum. Vnde tu iniecus cũ sis, tuã demũ quã maiores condiderũt destruis & pdis. Melius est initiũ familiã facere, quã familiã finire. Quo circa bonus esse studeas, & à te ea nobilitas incipiet: qua tui superiores caruerũt. Si verò fueris vitiosus, etiã si ex nobilissimis parẽtibus duxeris ortũ, tui causa genus tuũ, & splendorẽ & nobilitatẽ amittit. Hęc illustis ex Aaron virosanctissimo originem duxerat, quẽ simul & maiorũ probitatem imitata est. ¶ Norabis etiã quod proprio nomine eam Euangelista appellat, vt intelligas propheticũ spiritu claruisse. Nomina autem matrum Esaiã & Ieremiã non referuntur, sed patrum tantummodò: nã vt Hieronymus annotat, patres horũ prophetarũ, propheta etiã nõ verò matres fuerunt. Vt cũ dicit, visio Esaiã filij Amos, intelligas prophetã fuisse. At verò & patris & matris nomina beatissimi Ioannis hic apponuntur,

Nũm. 8.

Sap. 18.

Hieron. in commem. Spho cap. 1. Esai. 1.

quia vterq; Propheta fuit. *Erant ambo iusti ante Deum.* Si igitur scriptum est. Non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuẽs: quomodo corã Deo quis potest dici iustus? Si iustitia attrãdatur, quatenus aliquẽd culpã habet admixtum, nullus iustificabitur: quia in multis offendimus omnes, & quasi pannus menstruatae sunt omnes iustitiã nostrã. Item si collationem feceris nostrã iustitiã ad iustitiã diuinã, nullus equidem saluus fiet. Vnde Iob sanctissimus inquit, Nunquid homo, Dei comparatio ne iustificabitur? At si secundum modum humanã conditioni commensuratum hæc iustitia consideretur, sic electi, & omnes qui in diuina amicitia existunt aliquo modo iusti dicuntur apud Deum. Parũ aut nihil est corã hominibus esse iustum, vt sunt hypocritã, qui foris iusti apparent: intus autẽ omni virtute sunt vacui. Magni autẽ faciendũ est, aliquẽd coram Deo iustum esse: vt parentes beati Ioãnis, quorũ laus (vt inquit Paulus) nõ ex hominibus, sed ex Deo erat. Pharisei ieiunãtes iusti videbãtur, sed quales illi fuerint, Christus ostendit dicẽs. *Vã vobis, qui similes estis sepulchris dealbatis, &c.* Homines videt faciem, Deus autẽ intuetur cor. Illi enim verẽ iusti dici possunt, qui Deo curant placere. Iusti nanq; (vt inquit Sapiens) in perpetuum viuẽt. Sequitur. Cogitatio eorũ apud altissimum. Totã sollicitudo & diligentia iustorũ circa id versatur vt Deo placeãt. Quapropter Paulus Romanis cõsultat dicẽs. Induimini dominũ Iesum Christum. Nõ dicit. Induite vẽs Christi veste: nam hoc est habitu tantum & ceremonijs se induere: vt hypocrita qui vestẽ induunt Iesu Christi. Nam vt sancti loquũtur in eorũ sermone, in incestu, in facta humilitate, & in pallore vultus iusti videt: intus autẽ si eos aspexeris, nõ Iesum Christum sed diabolũ ferũt. Tamẽ in diuinaliquẽ Iesu Christo est, illũ in secretioribus animã, & in intimis penetralibus adducere: qui quidẽ vera iustitia, & vera sanctitas est. Verũm sicut plurimi Pharisei nõ in ducebant Christum nisi tantũ exteriori habitu, & iusti erant corã hominibus, nõ corã Deo: dixit Iesus turbis. Nisi abũdauerit iustitia vestra plusquam Scribarum & Phariseorum, non intra bitis in regnũ celorum. Id autem hoc loco cauere debes, ne existimes nos danare exteriorẽ sanctitatis cõpositionem, nec ceremonias: sed tantũ id vitio vertimus, quod multi vacui interiori virtute, solũ hominibus placere

Luce. 5.

Esa. 46.

Iob. 4.

Roma. 2.

Mat. 23.

1. Reg. 16.

Sap. 5.

Rom. 33.

Mat. 5.

Psal. 83. Psal. eodẽ.

Gen. 28.

1. Cor. 4.

Psal. 74.

Mal. 4.

vere student. At qui exteriori cultũ religiose & sancte incedunt, & Ecclesiã ceremonias, & præcepta obseruant, & his addunt interiorẽ animi candorem & munditiam, digni quidem sunt isti omni laude & veneratione. At exteriorẽ lauare cuticulã, & quã corporis sunt tantum corare: hoc impissimũ & nefarium facinus est. Qui corde iustus est, sui ipsius curam habet, vt Deo placeat. Idẽ de viro iusto dicitur in psalmis. Ascensiones in corde suo disposuit. Et hæc ascensiones intelligas, de quibus ibidem dicit. Ibunt de virtute in virtute: videbitur Deus Deorum in Sion: sicut ascendebant Angeli per scalam illam quam vidit Iacob à terra in cœlum tangentem. Quas quidẽ ascensiones vir iustus posuit in corde per virtutum gradus: At quã sit vera iustitia, & quã fãlã, in fine huius vitã, & in hora mortis clariũ elucescet, Tu nẽ enim manifestabuntur abscondita tenebrarũ & reuelabuntur obscura cordium. Vnde dominus per Psalmistã ait. Cũm accipero tẽpus, ego iustitias iudicabo. Iudicabo inquam & videbitur quis sit iustus corã Deo, & quis corã hominibus. Et addidit vltẽrius. Lique facta est terra & omnes qui habitant in ea. Quasi veli nõs reminisci, quod tẽpore nitius omnis terrã candida & pulchra est: at cũ venerit sol, & liquefecerit iniquem, totã terrã apparet de formis, & inmundã, & loca vbi sunt cadauera & serpẽtes clarẽ conspiciuntur. Sic hypocrita falsã iustitiã & candore extẽni cultus suã peccata, et immundõs mores dissimulat, & pulchri & sancti videntur corã hominibus, sicut terrã cõpõrta niue. At cũ clarũ sol verũs sol iustitiã apparuerit, sicut niue liquefacta ad solis radios (vt inquit Dauid) ita liquefacta est terra, hæc est homines tẽrreni, & eorũ opera exteriorã in nihilũ cõuertentur, & interiorã cordã apparebũt dolõ plena. At iusti & recti viũ, qui non tẽrreni, sed marmorẽ columnã sunt in altum erectã, quorũ cõuersatio in hoc sãculo, viuẽdo in cœlis, est: tunc in gratia confirmabuntur iam enĩt eadẽ ab amicitia diuinã non poterũt, sed perpetuo in gloria manebũt. A quẽd idẽ dicit Dauid. Ego confirmãui columnas eius. Vocant iusti columnę terrę quia sustinent in pios in terra: & propter eorũ merita inultores domus cum magna patientia sufferẽ peccatores. Nõ nisi sicut Moyses: plusquã columnã mariorẽ vniuerso populo Israel, nã cũ vellerẽ dominus

illos pdere orationibus Moysi pepercit illis? sic & sanctum Loth Sodomam sustinebat. Et eo modo quõ sublato susterniculo totũ ruit edificium: ita vniuersã ciuitas Sõdoma, statim vt ipse ab illa discessit funditus euersa & combusta est. Idẽ velim vt intelligas, quantum oporteat, vt iustitiã tuã abũdet plusquã scribarum & Phariseorum ne in die illa tremenda in damnationem æternã ab eas. Nõ erant Zacharias & Elisabeth, sicut illi de quibus, Christus dicit. Vos estis qui iustificatis vos corã hominibus: sed similes Noe, de quo in Genesi dicitur. Noe vir iustus atque perfectus fuit in generationibus suis. Cũ Deo ambulauit, &c. Salomon fenestras fecit obliquas in templum: & templum Ezechielis fenestras habebat obliquas: in thalamos foris enim latã erant, intus verò strictã, vt partũ exterioris luminis reciperent: diuino nãq; splendore potius quam corporeo lumine illustrabãtur. Et si vtrũq; lumẽ bonũ sit interiorius per cõsuetudinã, & exteriorius per exẽplũ: tamen multo p̃stãtius est interiorius quã exteriorius. Omnis gloria filia regis ab intus (inquit Dauid) in fimbriis aureis circũamicta varietatib; . Ac si vellerẽ dicere. Omnis decor & pulchritudo interiorius in aã debet esse claris virtutibus insignita. Et quia curat etiã exteriorẽ ornarũ, vult aureas fimbrias, & exemplorum bonorũ varietatem in operibus exterioribus relucenscẽ. Bonus itaq; est vterq; splendor, sed ille longẽ præstantior qui in rectis & sanctis operibus inuenitur. Idq; Paulus asseuerat. Hęc (inquit) est gloria nostra, testimonium conscientia nostra. Quemadmodum pyri & nucis nucleum comedimus, putamina verò in terram reijcimus: sic virtute oblectamur, speciem autem virtutis ab ipsã virtute separatã contemnimus. Vera virtus solum Deum quatit, & ipsi placere satagit, sicut Zacharias & Elisabeth qui ambo corã Deo iustiterant. ¶ Potest etiam locus iste exponi ad modum loquendi lingue Hebraicã, corã domino. Id est, quod vnde quaque absolutã & perfectã habebant virtutem. Cũ enim diuinã scripturã aliquid magnum, aut excelsum significare volunt, visitã phrasid dicitur corã domino. Vt est illud Genesi. Robustus venator corã domino. Id est, excellens venator. Et illud de Sodomitis. Erant peccatores corã domino. Id est, maximi & abominabiles peccatores. ¶ Demum vt concludam illud in hoc loco obseruatione dignum esse cen-

Exo. 12.

Gen. 19.

Luce. 16.

Gen. 6.

3. Reg. 6.

Exe. 41.

Psal. 44.

2. Cor. 1.

Gen. 10.

Gen. 13.

esse cenſeo: nimirum quod vterq; & Zacharias & Eliſabeth erant iuſti. Beata illa de muſ dici poteſt, in qua vterq; coniux eius de ſunt voluntatis & vnum queſerunt vt in præceptis de mini ambulēt, & in iuſtificationibus ſuis, vt mox dicit Euangelifſa. Vbi verbò alter cõ- iugũ claudicat, & à recto deuiat ordine, ac- cidit id quod in bonũ iugo ſi alter fugiat, tũc enim nihil rectè fieri poteſt. Sic fuerunt illi duo Abraham & Sara ſarcto matrimonij iu- go copulati, qui in ſeruiciũ de hoſpitibus & peregrinis ambo erant ſmul. Nec ſolus Za- charias iuſtus erat coram deo, aut Eliſa- beth, ſed ambo ſimul. Sed quomodo iuſti co- ram domino? Si hoc ab impijs Lutheranis pe- teres, facilè tibi reſpõderent, quòd ſola fide: ſed ſi à beato Luca pctueris, ipſe tibi reſpon- debit. *Incedetes in omnibus mādatis & iuſtifica- tionibus domini.* Vides iã quomodo non ſola fide iuſti ſumus, ſed obſeruatione etiam mādatorum Dei? Cõcedimus enim quòd ſine fide impoſſibile eſta placere domino. Radix enim & origo iuſtificationis eſt. Ided Petrus de fide ait, quod purificat corda: nẽpẽ ab in- fidelitate: & illud iã quã iuſtificationis ad gra- tiã preparat ſuſcipiẽdam, qua gratia iuſtus ſit impius. Verũ iuſtificatione non fit per ſolã fidẽ, ſed per gratiam & bona opera que fructus ſunt charitatis, iuxta illud. Si quis diligit me ſeruiorẽ meum ſeruabit: obſeruatione autẽ mandatorum charitatis eſt fructus: & ſic etiã cetera bona opera. Ita q; à charitate procedit hæc obſeruatione mandatorũ, que hominem iu- ſtum efficit. Er Ioannes inquit. Qui habue- rit iuſtificationem huius mundi, & viderit fra- trem ſuum neceſſe habere, & clauſerit viſce- ra ſua ab eo: quomodo charitas Dei manet in illo? Nõ dicit, quomodo fides Dei, ſed quo- modo charitas Dei manet in illo: ſiquidẽm opera bona ſunt fructus, non fide, ſed chari- tatis. Demum doctori illi qui petebat à Chri- ſto, quid facturus erat, vt vitã æternam poſſi- deret, reſpõdit Chriſtus per illam parabolã deſcendentis à Ieruſalem in Ierico, & Sama- ritani exemplo dixit. Hoc fac & viues. Ided qui exercet opera miſericordie: exercet cha- ritatem, quã vitam præſtat, non tamen ſola fides ſufficit. Igitur mandatorum obſeruan- tia homo iuſtus fit, & anima ex charitate vi- uit. Aliã mortua eſſet, vt Iacobus teſtatur. Hec autem eſt, quod omnis ſcriptura pro- clamat dicente domino. Filius hominis ven- turus eſt in gloria patris ſui: cũ Angelis ſuis,

& tunc reddet vnicuique ſecundum opera ſua. Non dicit, ſecundum fidem eius, ſed ſe- cundum opera eius. Quia doctrina clarior & illuſtrior redditur verbis illis Matthæi, qui- bus multi dicent in illa die. Domine in no- mine tuo damonia eiecimus, vt virtutes mul- tas fecimus. Non poterat equidẽ iſti prophe- tare, nec damonia eiecere: nec miracula face- re, niſi fidẽ haberent: qui tamen cum ſua fi- de ſeparantur à domino, quoniam inanem & vacuam ſine diuina charitate tam habue- runt. Et in die illa finalis iudicij de operibus erit tantum diſceptatio: dicit enim dominus iuſtis. Eſurui, & dediſtis mihi manducare, ſi *Mat. 25.* & c. fides igitur ſine operibus nõ falũ fa- cit, nec vnũ aliquẽ cum Deo. Er quia infe- rius in capite ſeptimo: huius de fide & iuſti- ficatione dicturi ſumus, hæc ſatis ſufficiant. ¶ Diſce exemplo parentũ beati Ioannis Bap- tiſtæ non ſegniter te habere in vijs manda- torum domini, ſed ſanctis & rectis operibus incumbere. Nihil tibi proderit, ſi fidem tantum nudam & informem habeas. Nam quid pro- ſunt in nauĩ oculi: niſi eſſent manus? Quid proderit, nauim in gubernationis charitate reſpicere, aut ſolis altitudinẽ metiri: niſi adit qui puppim voluant, aut reſtim nauis appre- hendat, aut qui vela cõmplicet, aut extẽdat? Sit aliquis qui in cœlum dirigat, neceſſum eſt: tamẽ quid hæc proderit, niſi eſſet ſimul, qui ad nauis carcheſion aſcenderet? Sic etiã quid proderit quòd in cœlum reſpicias, & quòd intellectum habeas, vt Deum cogno- ſcas, & vt credas etiam quidquid eccleſia te- net: ſi manus & pedes colligatos habueris, vt ne quid boni proximo facias? *Quid vtilitatis tibi accidit, quòd credas Deũ in cœlis eſſe: ſi tu iã vitam agis, acſi Deus non eſſet?* ¶ Obſerua etiã quòd non ſolũ ipcedebat in aliquibus mādatis, ſed in omnibus: nam qui cũq; vniuerſam legẽ ſeruauerit, dum in vno offenderit, factus eſt omnĩũ reus. Videbit ete- nim plurimos caſtos, benè compoſitos, qui nemini maledicunt, rebus ſacris p̄ſiſtẽtes: at verbò auaros, & rei alienã cupidĩſſimos, qui etſi pauperẽ videat fame percutẽs, nec obolũ ei tribuunt. Alios idẽ magnificos & libera- les videas, qui mundi & perfecti apparent; quorum viſcera ambitionis & dignitatis ho- nor crudeliſſimè corrodit. Er denique inuen- ties plurimos multis virtutibus circũdatos, quos alia etiam vitia cõmitantur: quã vir- tutes coinquinant, & labefactant. *Quorum ſtatus*

ſtatus adde periculofus eſt, vt periculofior fit eorum ſtatu qui omnino perditũ ſunt: nã ſi carnis malũ eſſent aliquòd ſuũ conſciẽ- tiæ ſerapulus eos à peccatũ ſeduceret. Tam- en iſti priores bonis quã fecerunt, nituntur, & patrata ſcelera non adiciunt: & cũ ſe bonos exiſtimant, malorum quã fecerunt nunquã penitentia ſubit. Et quod dete- rius eſt; contigit ſæpius diabolum chriſtiani- hominibus bona opera conſulere, vt his fidentes operibus incauti vinant: quo fit vt laqueo diaboli detenti magis quieti, & tran- quilli ſint. Facit ad hoc illud euitici quòd do- minus dixit. Si effloruerit diſcurrẽs lepra in cute & oppuerit omnem carnem. &c. homo mundus erit. Quando verbò caro vi- uens in eo apparuerit, tunc ſacer dotis iudi- cio polluetur: & inter in mundos reputabitur. Hæc in I euitico. Mirum quidem vide- tur quòd corpũ omni ex parte ſcabiẽ ple- num, ſanum & integrum iudicetur: non au- tem id quòd lepra aliqua parte tetigerit. Quo nimirum eſtenditur ex me in maiori verſari periculo, qui aliquas partes habet læ- ſas, aliquas verbò intactas: quia iſte talis de malis non curat, fiducia habens in reliquis bonis. Nolite (inquit Ieremias) cõſidere in ver- bis mēdaciũ, dicẽtes. Tẽplũ domini tẽplũ do- mini eſt. Putabant namq; iudæi omnia illis eſ- ſe tuta, ſi boues & arietes in templo macla- rent, ſi calendas celebrarent. Ad dominus per Eſaiam hæc oblatio nes & obſequia dete- ſtatur, quia manus eorum ſanguine crãt ple- nã. Sic Simõ ille Phariſæus, quia aliqua ope- rabatur bona & in parte lepra infectus erat, ſanum ſe exiſtimabat: at Magdalena, quã vn- digue coinquinata erat & tota leproſa, ſani- tatem adipiſcitur. Chriſtus ſacerdos & iuſtus iudex hanc mundam eſſe iudicauit: illum ve- rò inmundum & lepra percuffum diffiniuit. Cũ piſcator magnũ aliquem piſcem ha- ber captum, non ſtatim violenter extrahit, ſed funiculum extendit, donec piſcis hamũ ſimul & eſcam deglutierit: nam ſi conſeſtim nimis cõpreſſerit, ſcin detur funiculum, & auſti- giet piſcis. Sic cũ diabolus inimicus noſter aliquẽ peccatorẽ ſuo hamo deuinctum ha- bet, ſcilicet ſcelere aliquo mortifero conſtri- ctũ, & voluptatem illecebris alligatũ: non il- lum ſtatim vehementer opprimit, aut diſcruci- at, ne vel hoc irritatus obrumpat vincula, & celeriter euadat: ſed potius demulcet illũ, & ſinit aliquibus virtutum actionibus inũ-

berẽ, & quoad fieri poteſt funiculum exten- dit, vt ſecurius illum teneat & poſſideat. De Herodẽ ait Marcus quòd: audiebat Ioan- nem, & au dito eo multa bona faciebat. Per- mittere nanq; Herodi iſte: nefarius nebulo, que in hamo ſuo habebat: apprehenſum, vt Ioannẽ Baptiſtam audiret, & eius conſilio nõnulla factã ad iuſtitiam dirigeret: ar ha- bebãt illum irretitum luxuriã fortĩſſimis vin- culis. Nam quemadmodum auis ſi alterum pedẽm ligatum habeat, nequaquã volare poteſt: ita homo licet ad elecmodum largĩ- dam, & ad præces fundẽdas, liber eſſe vide- tur: nihilominus totũ ligatus, & vndiq; deu- inctus, ſi vel ſolo vno vitio fuerit detentus. Nec mirũ eſt, ſi Dauid noluerit videre eos, qui dimidiam barbã rafam habebant: ſed præ- ceperit eis, vt manerent in Ierico. Sic domi- nus nequaquã eos conſpicere poteſt, qui ali- quam ſui partẽ intactã, aliquam verbò co- inquinatã habent. Nec illud quod in Eze- chiele legitur myſterio vacat: ſcilicet quòd pennæ ſanctorum animalium copulata: erãt vnũ ad alterũ. Vt vel hoc nobis ſignificare tur, virtutes, quã ad modũ in alarũ te habet, quibus ad cœlum conſcendimus, debere ſibi mutuo coherere. Qua propter apprime ne- ceſſarium tibi eſt, vt omnes virtutes tibi co- pulatas habeas, omnia etiam præcepta. Dei oblerues: ſi talis eſſe cupis, quales Zacharias & Eliſabeth fuerunt. Etenim Euangelicus ille negotiator inuẽta ſibi precioſa margari- ta, vniuerſa que habuit, vẽdidit. Er Apoſtoli Chriſti obſeruatiſſimi ſectatores nõ partem aliquã, ſed omnia bona dereliquerũt. Ecce (inquit angulare fundamẽtum eccleſiã) nos reliquimus omnia. Nec immerito Ananias & Saphira puniti ſunt ſubita & impreuiã morte: eo quòd partẽ pretij vẽditi agri tuſ- ſerũt Apoſtoli, & partẽ ſibi reſeruauerũt. Quòd ſi infœlices illi nihil ſibi reſeruãſſent, nõ vti- q; mortui eſſent. Sic multi ſe omnino negare nolunt: adimplẽt enim voluntatem præla- ti, in eis, in quibus per omnia nõ coguntur: in his autem in quibus potiſſime ſe negare debuiffent: ſuõ palato ſatisfaciunt, ſuãq; vo- luntatem exequũtur. In aliquibus ſunt obtẽ- perantes, in alijs verbò obedire recuſant: par- tim diuina mādata cuſtodĩt, partim verbò ea trãſgredi non magnificiunt. *Quid rogo, tibi proderit ſi vniuerſas ciuitatis portas clauſe- ris, vnã tamen patentẽ reliqueris, qua ini- mici ingredi & ciuitatem capere poſſint,*

Tom. i. & vitã

Gen. 18.

Hebr. 11. Act. 15.

Ioan. 14.

1. Ioan. 3.

Luc. 10.

Iacob. 1. Mat. 7.

Leui. 15.

Ierem. 7.

Eſai. 1.

Luc. 7.

Mat. 25.

Iaco. 2.

Mat. 6.

2. Reg. 10.

Ezech. 1.

Mat. 13.

Mat. 19.

Act. 5.

& vitam simul & animam auferre: Ad quid conduceret nouem decalogi præcepta obseruatis? me cuitodi res, vnum illorum fregeris: Maximi enim refert omnia simul custodire. Vnde Dauid cantabat domino dicens: Ad omnia mandata tua dirigebar, omnem viam iniquam odio habui. Et Christus legem appellauit iugum vitium præceptorum. Tollite (inquit) iugum meum super vos. Vbi diligenter est animaduertendum, quod non dicit, tollite iugum super collum vestrum, aut super humeros vestros, sed super vos totos. Vniuersa enim Christiani hominis pars iugum legis asportare debet. Quo sane arguemento concludimus, quod qui huius oneris partem recusauerit, sciat se totum iugum abiecit. Rectè Dauid totum hoc onus supra se sentiebat, cum dixit. Omnia ossa dicent, Domine quis similis tibi? quia videlicet Deum gerebat super omnia. Et rursum, Benedic anima mea dominum, & omnia interiora nomen sanctum eius. Quæ ratione cum Paulus iret Damasum circumdatus est luce cæli: vt insinuat illud oportere, in omnibus mandatis incedere. Aliquos circuit lux cæli, non totos sed partem: hoc est quia partim lucidi sunt, partim verò tenebrosi. Oportet enim vt cælesti lumine totus fulgeas, nullam habes partem obscuritatis. Omnia vitia & peccata in te extincta esse debent. Nā cum Pharo perijt in mari, simul & vniuersus exercitus suffocatus est, ita vt nec vnus ex eis remanserit. Sic & tu omnia vitia propellere debes. Leprosus namque qui mundandus erat, secundum legem omnes capillos tenebatur radere. Sic tu omnia vitia & passionem debes scindere à corde tuo. Præcepit dominus Saül vt omnes Amalechitas destrueret, & quod nemini parceret: quia vero hæc non fecit, à domino reprobatus est. Tu autem quomodo à domino vis probari, qui vitia quæ tibi omnino non placent, destruis: illa verò quibus delectaris viuam relinquis: quemadmodum Saül fecit, qui omnia pecora & armenta pinguis ex gregibus Amalech sibi referuauit? Quod si Deo placere cupis, omnes Amalechitas debes interficere: hoc est omnia vitia & peccata in te extincta esse debent.

¶ Rursum hæc notabis quod non solum dicit obseruatis seu custodientes omnia mandata sed incedentes in mandatis. Singula enim verba suam emphasim habent. Non enim factus est vt omnia Dei præcepta custodias, sed

opus est vt incedas & ambules in via mandatorum Dei. Ne igitur in chænice sed eas, aut otio indulgeas: sed propterea, ambula, & curre in via mandatorum Dei, & ita ibis de virtute in virtutem, & videbis Deum Deorum in Sion. In via domini non proficere cura est. Nam sancta illa animalia quæ vidit Ezechiel, vbi erat impetus spiritus gradiebatur; nec reuertebantur cum ambularent. Sic tu dum diuinus flauerit spiritus, de bono in melius debes proficere. Sicut fluuius, qui semper in mare tendens nunquam ab itinere desistit, quouque ibi consistat: & sicut luna quæ semper crescens nunquam cessat quouique complemen: um luminis attingit. Et denique sicut ignis qui semper ascendit, vt quiescat in naturali sua sphaera. Sic proculdubio nos nunquam ab incepto virtutum itinere debemus desistere, quousque ad mortis terminum deuenientes ingrediamur illud gloriosum paradisi mare vbi in Deo sphaera nostra quiescat. Qui vltra non progreditur, reuertitur. Nam si rota puti non semper voluatur statim retrouertitur, & mutatur. Sic humana mens nunquam in eodem consistit: quo circa si à virtutis profectu cessat, statim retrorsum in vitia abit. Sic Isaac proficiebat, donec magnus effectus est. Nec non etiam Dauid, qui robustior semper fiebat. Ideoque Angeli in scala Iacob ascendebant, & descendebant vt inde tu intelligas quod in via mandatorum domini (quæ scala sunt cæli) nulla tibi est admittenda quies.

¶ Porro dixit Euangelista quod incedebant in mandatis & in iustificationibus domini. Mandata quippe ad præcepta moralia pertinent, iustificationes verò ad iudicialia, quibus & ad proximos, & ad Deum rite ordinamur. Nam (vt Origeni placet) quando bene & rectè de aliquibus iudicamus in iustificationibus domini incedimus, sed quando hoc aut illud facimus in mandatis illius ambulamus. Vnde non immerito Lucas prædicauit in his duobus laudem esse perfectam. Quibus mandatis & iustificationibus intentus erat Dauid, cum dicebat. In mandatis tuis exercebor, & meditabor in iustificationibus tuis. Verum enim verò, quia maximum encomium est non solum Deo placere, sed hominibus etiam esse gratum, subdit sacer Euangelista. Sine querela. Maxima profecto hæc est laus iustorum: nam multi boni sunt, & coram Deo iusti: tamen quia nec comes, nec benig-

Psal. 83.

Ezech. 5.

Gen. 26.

2. Reg. 3.

Gen. 28.

Orig. lib. 2.

in Lucam.

Psal. 118.

Eccle. 45.

Iudic. 8.

Roma. 12.

Gen. 6.

1. Cor. 6.

Philip. 2.

Orig. homi.

2. in Luc.

Deut. 16.

Exodo. 23.

Deut. 7.

gni proximis sunt, idè nec amabiles, nec grati hominibus sunt. Grande quidem negotium est, ita viuere, vt hominibus etiam improbis satisfacias. Namque de Moyse scriptum est. Dilectus Deo & hominibus Moyse, cuius memoria in benedictione est. Et de Iudith etiam dicitur. Erat in omnibus famosissima, quoniam timebat dominum valdè: nec erat qui loqueretur de ea verbum malum. Vnde diuus Paulus. Prouidemus (inquit) bona, non solum coram Deo, sed etiam coram omnibus hominibus. Nec absque consilio præcepit dominus Noe, vt ligna, ex quibus fabricanda erat arca, & intrinsecus & extrinsecus bitumine liniretur. Tales enim nos dominus desiderat, vt & intus munda conscientia splendeamus, & foris sancta cõuersatione hominibus placeamus. Discere igitur nos oportet horum iustorum exemplo, sic de fratribus loqui, & cum illis agere, vt omnibus grati & dilecti simus: iuxta illud apostoli. Nemini dantes vllam offensionem, vt non vituperetur ministerium nostrum. Et idè Philippenses hortatur dicens. Omnia facite sine murmuratione vt sitis sine querela simplices filij Dei in medio nationis prauæ atque peruersæ. Potest & locus iste aliter explicari. Potest namque ambulare aliquis in omnibus mandatis & iustificationibus domini, non tamen sine querela. Nam quando aliquis, adimplet præcepta domini, & facit quod ipse iubet: at non propter Deum solum, sed potius vt hominibus placeat: is equidè non sine querela operatur. Idè dominus. Intè quod iustum est, persequeris. Nisi esset iustum aliquid quod non iuste sequeremur, nequaquam nobis præciperetur, vt iuste quod iustum est, sequeremur. Quando iusta Dei præcepta propter ipsum exequimur in mandatis domini incedimus & in iustificationibus suis sine querela, & tunc iuste quod iustum est, adimplemus. Aduerte autem quod in græco est, ἀμεμωτοῦ, quod & actiue & passiue accipi potest: nec ipsi querebantur, nec de ipsis aliqua erat querela. Et non erat eis filius. Quæ verba non absque digna commendatione sunt prætereundam. Nam cum res illis accidisset tam infelix scilicet carere prole: non ob id à iustitia recedebant nam sterilitas antiquis erat opprobrium, & inter præcipua vitæ mala numerabatur. Sic dominus dixit. Non erit in fecunda nec sterilis in terra tua. Et in Deuteronomio. Non erit sterilis apud te vtri-

usque sexus. Putabant enim eum populum à domino esse reiectum, cui felix aliqua proles non obtigisset. Quo sterilitatis opprobrio percussus sunt Zacharias, & Elisabeth, cum adhuc essent iusti apud dominum. Vbi iam aperte vides, quomodo Deus dilectis, suis afflictiones & tribulationes mittit. Sed quare? Quia infirmitatem nostræ carnis cognoscit: & intelligit multoties homines tum fauoribus, tum honoribus superbire, & hac de re radicitus perdi. Quod si huius rei exempla vel ad oculum patere cupis: adducam tibi Petrum, qui cum à Christo lauderetur, hac elatus laude, ausus est Christo contradicere, à quo laudatus fuerat. Sic etiam Moyse nimia prosperitate elatus, à Deo petijt, quem erat missurus cum eo, quando cum eo facie ad faciem loquebatur, & dixerat. Noui te ex nomine: quasi vellet Deum compellere, vt mysteria abscondita, & arcana sua illi reuelaret. Sic cum spontus laudaret sponfam, audiens ab ore eius, quod cæteris pulchrior esset, in audacem vocem prorupit dicens. Indica mihi, quem diligit anima mea: vbi pascas, vbi cubes in meridie. Sic etiam filij Zebedei quia affinitate cum ipso Salvatore erant coniuncti, ausi sunt in regno suo dextram & sinistram impetrare. Qui omnes etsi asperum à domino responsum audiverunt, vtile tamen, & quod ipse sue petitionis præbebat. Petrus namque audivit. Vade post me Satana. Moyse. Posteriora mea videbis. Spōsa. Si ignoras te. Et filij Zebedei. Non est meum dare vobis, sedere ad dextram, & sinistram. Nam quando alicui famulo vinum purum damnium infert: præcipit dominus antequam iterum purum porrigatur, parum aquæ illi admisceri, vt vini robur leniatur. Ita sanè dominus cum intelligat prosperis & felicibus superbire: & in multas insanias labi: tribulationes & afflictiones iungit, vt vel ita vires frangat & extinguat. Ita Moysi contigisse cernimus. Permisit namque dominus & voluit septem dierum spatium in morte à Moyse expectari quibus finitis in septimo illū vocauit dominus. Vt nimirum ne tanta familiaritate & amore elatus superbiat. Idem fecit cum Abraham dilectissimo: ad quæ, si aliquando venire dignabatur, nunquam tamen domum eius ingredi voluit. Iustus quippe solet aliquando diuinis fauoribus insolescere: quæ propter domi-

Mac. 16.

Exod. 33.

Cant. 1.

Mat. 10.

Exodo. 24.

Gen. 13.

nus eorum prosperitatem temperat, ne eos perdat, quos ardentem diligit. Quod vt tibi clarius euiciscat, vel collatione appositisima facile demonstrabo. Nam si aliquis nobilis accipitrem habet, quem maximi aestimat, propria manu ipse necessaria praestat, mira diligentia plumas componit, demulcet, & in eo videndo maximè delectatur. Nec his omnibus contentus dominus, compedibus accipitrem deuincit, & oculis apponit capitium. Quod si querat quare de causa tantam curam & sollicitudinem erga illum habeat? respondebo tibi: quia mirum in modum illum diligit. Quod si iterum interrogas. Quid est, quod compedibus & funibus illum constrictum teneat? respondum tibi accipe: ne dilectus accipitrem fugam faciat. Quod quidem dominus consuevit facere cum amicis & dilectis suis, vt est videre in sancto Propheta Dauid: qui multis beneficijs & fauoribus affectus fuit à domino. Fuit namq; in regè vnctus à domino, & à custodia ouium educus, datus fuit illi Prophetica sermo, & gloriosa victoria aduersus gigantem Goliath. Tandè effecit in eius gratiam, vt vniuersus populus in gloriam & laudem eius tympanis & psalterijs caneret, ouatibus virginibus: Saul percussit mille, & Dauid decem millia. Quae omnia dominus in illum contulit, quia maximè illum diligebat. At ne margarita haec preciofa amitteretur, nec tot fauoribus elatus superbiret, datus est illi Saul in persecutorè, cuius persecutionibus velut quibusdam compedibus opprimebatur. Adducam tibi alium ex non contemptendis dilectis & amicis Dei Ioseph: qui quemadmodum patri suo Iacob amabilis fuit, ita etiam non minus iucundus & gratus exiit oculis domini sui Putifar. At ne tantus amor & indulgentia illum perderet, à fratribus fuit in Aegyptum veditus. Ne autem tanta gratia & amicitia domini sui inflaretur (videbatur namque & sibi ipsi, & alijs dominus, cum super vniuersam domum Putifar imperaret in carcere & in ferras chatenas fuit detrusus, veluti accipiter, qui à domino deuincitur, ne in fugam se cõuertat. Humiliauit enim Deus (vt de ipso Dauid canit) in compedibus animam eius. Familiaris etiam & charus amicus erat domino Propheta Helias cum quo si pilsimè loquebatur: ne autem in superbum euaderet, immisit in illum persecutionem Iezabel, vt vel sic in sancta humilitate immobilis perfi-

1. Reg. 16.
1. Reg. 17.

Gen. 27.

Gen. 29.

Psal. 104.

3. Reg. 19.

steret: & vt de hac re finem iam dicendi faciam, audiamus Paulum dicentem. Ne magnitudo reuelationum extollat me: datus est mihi Angelus Satanæ qui me colaphizet, &c. Sic igitur hos iustos sterilitatis opprobrio dominus humiliavit: ne nimia prosperitate superbirent. Sic etiam Propheta sanctus Ezechiel ne multis reuelationibus elatus insolensceret, vocatur à domino filius hominis. Nam filius hominis hebraea phraasi, verum hominem significat, obnoxium calamitatis & doloribus, vt vel sic insolentia nullus locus detur, ne tantum lumen propheticum magni lapsus esset causa. Quod quidem non paruum est beneficium in nos collatum ne secundis insolentes simus. Vnde non ab re illud Ezechielis erit in memoria reuocandum, nimirum quod de igne egrediebatur fulgur: quia ex amoris igne egreditur fulgur calamitatis. Et quemadmodum fulgur terram ferit & caelum illustrat: sic afflictio propter Deum corpus debilitat, & dolore fragit, mentem autem purificat & clariorè reddit. Vnde euenit, vt homo humilietur, & se ipsum cognoscat. Mittit igitur dominus tribulationes pro tanto in nos amore, ne secundis rebus in elationem animi descendamus. ¶ Secundo tribuit dominus afflictiones amicis suis: vt celerius ad Deum ire fatagant: ne his terrenis detineantur. Contingit namque saepius viatoribus ex itinere felsis, vt si forte viderint amœna aliqua loca, à recto itinere deuiant & moras neunt, allesti pulchritudine loci, & animi requiescendi gratia. Quae etiã de causa dñs dilectis suis iter ad eum faciendis asperum iter facit, ne floribus & amœnitate huius vitæ detentè, ad Deum tendere impediatur. Tribulationes sic mittit, vt omni sublata mora ad Deum celeriter tendat. Vult namque dominus ab his terrenis hominum animos auertere: & ad ea inducere, quae perpetuo sunt duratura. Ad hoc enim permisit dominus, vt filij Israel à Pharaone persecuerentur, vt terra promissionis maioribus conatibus cuperent: quos velut vilia mancipia tractabat, praecipies illis, vt lateres efficerent, & palcas colligerent ad concoquendos lapides. Sic nimirum, vt haec terrena nobis displicent, grataque sint illa superna & immortalia bona permittit nos in laboribus, & afflictionibus ambulare. Nam si in insulam quis aliquo dierum spacio segregatus esset, ubi omnia quae vellet, quaeque placida illi essent, abunda-

1. Cor. 12.

Eze. 2.

Eze. 1.

Exo. 10. 1.

abundanter supererent: nulla equidem amplius animus ipsius recordatio propriae patriae subiret. At verò si misera fame & insolentibus sibi premeretur, sine dubio nihil magis quam propriam patriam ardentèr desideraret. Quae vel vnico exemplo ex sacra pagina adducto non erit incommodum tibi comprobare: Nam tantum temporis Iacob in domo Laban permansit: quantum quae sibi placita erant, stebant: neque aliquando patrie suae recordatus fuit: nisi cum domus illa iam illi incœpit displicere. At verò quando Laban ipsum Iacob toruis & inimicis oculis aspexit: statim dixit. Volo recedere: nõ respicit me Laban sicut heri, & nudius tertius. Indeque sit vt isti sancti coniuges sterilitatis afflictione afficiantur vt totam suam spem in vnicum Deum reponant. Videbis de his Chrysostrum egregiè loquentem. Iam igitur videris, quam iustus & rectus sit dominus, & quomodo quos diligit flagellat: vt omnia credas Dei incorruptissimo iudicio fieri. Nec mireris, si aliquando videris simplicem & rectum adolescentem immatura aetate surripere: & deprauatum peccatorem diu in seculo viuere. Quo circa optimo iure canebat domino Propheta regius. Omnia iudicia tua equitas iniqui persecuti sunt me. Nunquam Iob proprias facultates amississet nisi Dei voluntate traditus esset Satanæ. Sic omnia mala poene, quibus dominus nos affligit, non sine eius voluntate fiunt: quam voluntate cum tu nullatenus videas, & ignores, in murmuracionem prorumpis. Quis obsecro, si oculos conijceret, in bonitatem & simplicitatem Iob, non diceret, iuste posse de eo conqueri? At iudicia domini abyssus multa. Nec ideo ipsam virtutem de serere statim debes, si Dei seruos oppresses videris. Nã si deformitas & nubecula mulieris suo amatori grata est, cur virtutem amantes ea quae ipsi sunt coniuncta & amare & summo prosequi studio non debent? ¶ Voluit etiam alia de causa dominus, vt Zacharias & Elisabeth tor annis steriles essent: vt postea de suscepto filio maior esset alacritas & gaudium. Nam quae magis desiderata accidunt: maiorem voluptatem adducunt. Voluit dominus hos sanctos ita spe affligi propter hunc filium, vt postea maiori alacritate & gaudio fruarentur. Sic Moyses eduxit mel de petra. Nec inuenimus populum de petra mel comedisse, sed

Gen. 30.

Chry. Ioni. 1. ad popu. anti.

Psalm. 118. Iob. 1.

Psal. 37.

Dente. 32.

aqua bibisset: cum populus siti defatigatus esset (vt ait Chrysostrum) aqua illa tanquam mel illis sapuit. Mirum in modum id gustum re-creat, quod fame comeditur. Ita dominus in hac vita vult nos laboribus opprimi, vt quae postea bona acceperimus, melius cognoscamus. Maiori namque gaudio affectus sunt Zacharias cum suscepto filio in feneclute: quam si in stultitate daretur. Vnde dominus praecipiebat, quod agnus lactucis admixtis commederetur. Tribuebat dominus eius amaram condimentum, vt in esu agni magis delectaretur. Nam post hyemis grandines, pluuia, & tempestates, veris claritas magis estimatur. Quo circa dominus in conferendis beneficijs aliquantulum remoratur: priusque labores ad nos mittit, & alia quibus angimur in fortuna, vt postea manus, quo à domino efficiamur & pluri fiat, & magis grati nobis contingat. Quae omnia iterum ex sacris eloquijs adductis testimonijs, non pigebit demonstrare. Nam antequam dominus Abraham quietem daret, in peregrinatione vitam egit. Et antequam Iacob boni potiretur, seruauit Laban. Et Ioseph antequam dominaretur in Aegypto, multa passus est infortunia. Et David antequam regno potiretur, multum est, quas calamitates & afflictiones sustulit. Et filij Israel antequam desiderata terram ingrederetur: quibus laboribus & infortunijs fuerunt obnoxij. Denique liber aduerrere quod quae miraculo fiunt, praestantiora sunt quam quae natura producit. Sic vinum illud effectum à domino ex aqua in nuptijs in Chanaa Galilaeae praestans fuit, quam à vitibus vnquam productum. Vnde qui ex mulieribus sterilibus nati sunt, praestantiores fuerunt, quam reliqui alij illius temporis, vt Isaac, Ioseph, Saron, Samuel, & Ioannes Baptista. Vt igitur mundo ostenderet Deus Ioannis Baptista sanctitatem, & parentes ipsius laetos faceret, voluit vt esse rili nasceretur. Causam autem cur non esset filius Zachariae & Elisabeth: subdit Euangelista dicens. Eo quod Elisabeth esset sterilis, & ambo processissent in diebus suis. Hunc seruat scriptura morem, vt siquid obscure dixit, statim id explicat. Vt est videre in Genesi, ubi dicitur. Erat Sarai sterilis, & id statim explicat, dicens. Nec genuerat filios. Et iterum ait, quod dixit Abraham Deo. Ego vado spoliatus & nudus, & filius procuratoris domus meae. Et statim declarat.

Exodo 12.

Gen. 12.

Gen. 39.

Gen. 27. 29.

4. Reg. 19.

Iohn. 2.

Gen. 12.

Gene. 15.
Esa. 51.
Deut. 7.

Mihi non dedisti semen. Et Esaias. Aspicite ad petram vnde excisi estis. Et subdit explicans. Attendite ad Abraham, &c. Et in Deuteronomio. Non conubia iunges cum eis, scilicet, cum Cananæis. Et sequitur. Non dabis filiam tuam filio eius. Sic in presentiarum: non erat cis filius. Declarat se ipsum dicens. Eo quod Elisabeth esset sterilis, & ambo processissent in diebus suis. Ex duplici causa naturaliter filium habere non poterant. Primum quia natura sua erat sterilis, cum neque in inuentute concepisset: tum secundum, quia iam anus erat. Ideo concipiendi duplex impedimentum abstulit dominus. Hæc sunt diuina & admirabilia opera, nã ubi maior est naturalis difficultas, & ubi nulla prius spes desiderati relucet, ibi Deus maximè suam gloriã ostendit. Vbi discere oportet, nunquã esse de diuina misericordia desperandum licet arduum & difficile negotium videatur. De reliquis dominus filios Israël, quousq; iam nullus apparebat aditus: Et cum exercitus Assyriorum duce Holoserne in obsidione haberet Bethuliã, ita vt cũ desperati essent, iam decreuerant post quinque dies tradere ciuitatem: tunc dominus cum iam de omni remedio esset desperatus, misit fortissimam fœminam Judith, cuius manu eos liberauit. Et Apostolis qui tota nocte laborantes pernoctauerant, apparuit Iesus, nō in prima vigilia noctis, sed circa quartam vigiliam: cum iam fere de labore desperabant. Qui locus nos admonet, nunquã de Deo, vel etiam in maximis & periculosis rebus desperandum. Nam licet aduentum differat, vt experimentũ faciat, veniens tamen veniet & non tardabit. Ideo si morã fecerit, expecta eum in omnibus angustijs & tribulationibus, quemadmodum Sancta illa fœmina Susanna, de qua dicitur: quod eius cor erat fiducia habens in domino. Quis rogo crederet post tot sterilitatis annos futurum esse, vt Elisabeth pareret? Insuper & Zacharias iam ad senilem degenerat ætatem, vt inde intelligas cor ceptum magis desperatum esse. Factum est autem cũ sacerdotio fungeretur Zacharias in ordine vicis sue ante Deũ secundum consuetudinem sacerdotij: forte exijt, vt incensum poneret: ingressus in templum domini. Factum est, inquit. Hæc loquutionis forma frequens est apud Lucam: ac si diceret. Accidit. Porro Zacharias ingressus est in templum domini, in festo expiationis quod ce-

Judith. 8.

Mat. 14.
Mar. 6.

Abacuc. 2.

Dan 13.

lebrabatur decima die Septembris. Ingressus est autem vt incensum poneret, offerens dona pro peccatis. Anostra hæc tempestate multi relinquunt officium offerendi, & assumunt sibi munus auferendi; & expollant templum domini. Hinc fit vt isti diuites & pingues fiant bonis ecclesiasticis & decimis ipsa verò ecclesia pauperrima: quorum dominus miro artificio lucubratus: eorum & eius fulcra pavimentis aureis strata, altaria verò quæ omni ex parte neglecta. Qui d. n. q; argenteis & aureis vasis potum assumunt, calices verò multi ecclesiarum plumbo & vitre sunt confecti. Sed de his satis. Ex hac autem diuina lectione existimariunt multi Zachariam fuisse summum sacerdotem & pontificem, quia incensum apponere semel in anno intra Sancta sanctorum tantummodo soli pontifici licebat. Sed quia nullus Iudæorum de hoc pontificatu & sacerdotio loquens, aliquam mentionem sacerdotij Zachariæ facit mihi rectius apparet, si dixerò, illum non fuisse summum sacerdotem. Nam apponere incensum etiam minores sacerdotes facere poterant: quia quilibet lotis manibus & pedibus, accipiens prunas de altari holocaustorum intrans primam partem templi, quæ vocatur Sancta concremabat thymiamã & tunc erat sacrificium consummatum. In illam verò partem quæ vocatur Sancta sanctorum, solus summus sacerdos intrabat cum sanguine hirci, & vituli immoati pro peccato populi, vt illo sanguine propiciatorium aspergeret. At si Zacharias esset ingressus eũ tali sanguine in Sancta sanctorum, non vtique euangelista tacuisset: cũ id esset maximum inter omnia quæ ad officium summi sacerdotis pertinebant. Præterea Angelus apparuit ipsi, dũ nuntium afferret, in præcipua parte vbi situm officium exercebat: & hic dicitur quod apparuit ei stans à dextris altaris incensi quod altare non erat intra Sancta sanctorum. Quod si dixeris soli summo sacerdoti licitum esse, apponere incensum intra Sancta sanctorum in die expiationis: dicendum, id verum esse: sed illud aroma non ponebatur ad sacrificium, sed vt nebula inde confluerens operiret locum illum, dum Pontifex aspergebat sanguine hirci, & vituli. At Zacharias nō posuit incensum isto modo, sed offerens illud super altare incensum ad consummationem sacrificij. Deniq; in patrociniũ meo sententiæ facere

Leui. 23.

Ambro. & Beda super Luc.

Leui. 16.

2. p. 1. 20.

2 para. 26.
Num. 16.

Sap. 5.

Leui. 16.

Hebra. 4.

facere intelligo id, quod in libro Paralipomenon secundo ad sacerdotes loquitur Ezechias. Nolite negligere filij mei, Vos elegit Deus, vt stetis coram eo & ministris ei, colatis eum, & cremetis incensum. Hoc ergo incensum, cuius ministerium ad minores sacerdotum attinebat: posuit Zacharias accedendo thymiamã prunis ardentibus, ponendo hoc incensum super altare incensi, quod item altare aurcum appellatur. At si literam diuina Lucæ introspexeris, satis constat quod non erat summus sacerdos cum dicitur illum esse de vice Abiæ, qui ex viginti quatuor sacerdotibus minoribus erat, quique forte exijt, in ordine vicis sue: quæ omnia ad minores sacerdotes pertinere clarè constat. Notabilis etiam quod sacerdotium illud forte illi contigit, non usurpatum aut male acquisitum. Vbi discas sacerdotium aut officium prelati non adendum esse negotiatione, aut ambitu, sed tanquam alteri Aaron. Nam cum Ozias sacerdotis officium arrogaret sibi assumeret, lepra cooperatus est. Et Core cum suis consumptus est igni. Zacharias autem forte exijt. Vnde sapiens ait. Dabitur illi fidei donum electum, & fors in templo Dei acceptissima. Illis autem verbis, quibus ait, in ordine vicis sue, docemur ne in Ecclesia Dei ministeria sint confusa: sed vnusquisque ita ministerium suum exerceat, vt alienum nolit usurpare. At sunt aliqui homines qui cum ad sua munera obeunda minime sufficientes sint, aliorum officia volunt facere, & sic contingit sapius ministerium domini in ecclesia confundi, vnde etiam fit, vt inter ipsos ministros rixæ & contentiones oriantur. Ideo dominus Aaron de Leuitis loquutus ait. Ad vasa sanctuarij, & altare non ascendant, ne moriantur. Vult namque dominus vt vnusquisque suo proprio munere fungatur, nec confusio sit in ministerio domini. Vide etiam quod dixit, ordine vicis sue ante Deum, hoc est, in conspectu domini. Nã certè quidquid agimus, in diuino conspectu agimus, cum omnia nuda & aperta sint oculis eius. Quod quidè in omni opere, & cogitatione tua attentius considerare debes, cũ quidquid agas, coram Deo agas. Sed vt hominũ impudentiæ qui maiori pudore coram hominibus suffunduntur, quam coram Deo. Nam multa audeamus facere in Dei conspectu, quæ puderet nos facere coram hominibus, sed beatus est

ille (Ecclesiasticus inquit) qui videt circumspeditionem Dei. Deuenit namque peccator in id genus stupidum stultitia: vt existimet, quod cum ipse non videat Deum, nec ipse videatur à domino: in cuius gratiam hæc insana verba proferuntur. Quis videt me? Tenebræ circumdant me, & parietes cooperiunt me, & nemo circumspicit me. Quem vereor? Delictorum meorum non memoratur altissimus. Et nō intellexit quoniam omnia videt oculus illius. Vnde putabat Iudas filius Iacob peccatum suum occultum esse: sed Thamar misit anulum & baculũ & patefactum est. Sic Dauid dixit Nathan. Tu fecisti absconditè, ego autem faciam verbum istud in conspectu omnis Israël. Et omnis multitudo populi erat orans foris hora incensi. Hoc est in atrio templi: quia non licebat secundum legem, populo ingredi Sancta, aut Sancta sanctorum, id est secundam partem templi. Tres namque habebat templum Salomonis potissimas partes. Priorè partem Sancta sanctorum vocabatur: secundam verò, Sancta, vbi omnes ministri & sacerdotes ingrediebantur. Tertiam verò partem Atrium appellabant, in quam vniversus populus congregabatur. Sic etiã & olim in nostris obseruabatur templis & ecclesijs: in cuius rei gratiam quoddam decretum erat sancitum, vt laici inter clericos nō sederet, interim dũ sacra peraguntur: quod quidem sanctè & religiose institutum est. Nã si tanta reuerentia volebat dominus vt in illo templo antiquo omnes incederent, vt dum sacra celebrabantur, non licebat populo templum ingredi, cum omnia illa vmbra essent & figura eorum, que facienda erant in templo nostro: vbi Christus verus Deus, & hostia immacolata pro peccatis offertur: quantum maiori reuerentia deberet Christianus populus sacris interesse? Tamè ad id genus impudentiæ multi secularis deueniunt, vt ita sint altaribus proximis, vt celebrantibus sacerdotibus maximum sint impedimentum, vt ad cornua altaris non possint volui. O vitiam, Ecclesia nra plures haberet Ambrosios: qui sanctissimus vir vel ipsi imperatori Theodosio concedere noluit vt prope altare accederet: sed iussit illi, vt recederet in locũ ipsi populo signatum. Et illa olim memoria digna erat consuetudo, quod d. interim dum lectiones & euangelia legebantur vniversus in templo aderat populus: postea tamen dum sacerdos Christi corpus conficiebat, ciebantur

Eccle. 14.

Eccle. 23.

Gen. 38.
2. K. eg. 12.

De cons. d. sti 1. ca. sacerdotum.

ciebantur foras cathedra: nunc etiam non solum seculares & mulieres, sed etiam canes vsq; ad aras ingrediuntur. Sed de his alias. Vbi autem dicit sacerdotem esse intra Sancta, populum autē foris: datur nobis intelligi, quod dicitur Christus sacerdos mysteria domini & arcana magis percipere debet, quam populus: & cum proximo Deo sit tractare debet ea frequentius & profundius penetrare. Is enim debet esse pastor & vite integritate, & moribus incorruptis ut ipsius cōparatione ceteri greges dicantur. Tenetur namq; sacerdos quæ Dei sunt altius & profundius cognoscere, quæ reliqui alij homines. Vtinā non à popularibus edoccamur, neq; propinquiores Deo sint quam nos, cum multis negotijs secularibus & exterioribus impediti simus. Vtinā cum fatuis virginibus non excludamur: & secularibus cum Christo sponso ad gloriam admittantur. *Apparuit illi autem Angelus domini stans à dextris altaris incensif.* Bene apparuisse dicitur ei (ut Augustinus dicitur) quando quidē repente eum aspexit. Quod quidem scriptura diuina de Angelis, aut de Deo loquens cōlucit dicere: ut quod præuideri nequit, apparere dicatur. Sic in Genesi dicitur. Apparuit Deus Abraham in cōualle Mambre. Apparuit autem ad altaris dextram Angelus lata nunciaturus: nam quæ dextra sunt feclicitatis nomen sortiuntur. Talem enim locū Angelus elegit, qualia erant nūcia, ab ipso alata. Vbi non ab re notandū erit: quod nusquā Angeli certius inueniuntur, quam vbi sanctis & pijs operibus vacatur. Qualem operū tuorum desideras inspectorem, talia operare. Vbi namque conuiujs, epulationibus, mēdacijs, & carnis voluptatibus datur locus: ibi non Angelus domini, sed Satan apparerebit, quia ipsius operibus assistitur.

¶ Præterea non omnibus, sed mundis corde & sanctis apparuit, qualis erat Zacharias. Apparuit illi orāti, & ab amplexibus abstinenti, & à mundana turba separato. Sic nimirum si tu cælestibus curis frui gaudijs, à terrenis necesse est te ipsum abstinere. ¶ Denique id diligēter obserua, quod dū Zacharias suo officio & munere fungeretur, apparuit illi Angelus domini. Quia bono muneri erant intētus, meruit Angelum domini videre. Fauet enim dominus hominibus qui sanctis muneribus funguntur. Sic dominus Petrum & Andream piscatores vocauit: quos discipulos, & Apostolos suos fecit. Nec sine mysterio in-

telligas Euangelistam dixisse. Erant enim piscatores. Quid enim ad nos facit scire, vel non scire illos esse piscatores? Quod certe dictum fuit, ut sciamus multos aliquando ad piscandum ire, qui quidem piscatores non sunt, funguntur enim piscatorio munere ut delectentur, non ut eo uiuant. Petrus verò & Andreas piscabantur, quia cōmunere necessaria vita comparabant. Quod quidem Euangelista expressit, ut doceat Deum suis officijs & muneribus intentis fauere: & ijs qui suis manibus, non alienis officia exequantur. Sed tu qui Episcopus es, quid ad hæc dices? Et tu qui beneficium habes, & animarum curam: quid est quod eas tradis manibus conducti mercenarij? quid est quod eas non visitas, non lactas, non pacis, nec sacramenta porrigis? Quare pastor cum sis, pastoris officio non fungeris? Quare oues iugulo tradis, postquā sanguine lusti? Quare Ecclesie tue non assistis? Tibi profecto non Angelus lucis apparebit à dextris: sed Angelus Satanae in articulo mortis à sinistris: & sicut perpetuo absens es à tua Ecclesia: ita perpetuo diuino regno destitueris. Nec id faceres, si intellexisses, quantam perniciem tuo regi inferas, cum tua absentia. Nam absente Moyses populus idolatriæ seruauit: quod utique non fecisset si ipse Moyses adfuerit. Nec mirum si actus ab Apostolicis legamus, quod umbra Petri sanitatem dabat infirmis, ut intelligas quantum intersit, ut prælati semper suis ouibus custodiendis assistant: cum vel sola umbra sanos eos faciat. In regalibus curijs prælati nihil aliud mhi videntur, quam mortuæ caluarie. Quando canis molossus, cui data cura est pecus custodiendi relicto grege in monte domum petit, ut panis quadram, vel aliud quid possit capere: solent filij familias & famulij, vocibus obstrepentes canem è domo eijcere, & illum sustibus cædere dicentes. Abi ad pecus, abi ad pecus, ut iterum ad custodiendas oues abeat. Ita in regum, & aliorum secularium principū curijs plures prælatos & antistites videbis, quibus animarū cura data est qui semper habet in facie regis oculos cōiectos, ut si forte pinguior episcopatus vel alia opimā dignitas vacet: quos quidem valde similes ego esse iudico canibus, qui buccellā panis à manibus domini sui ob te ipsius pendentes expectant. Quos certe principes, & vniuersi homines à ciuitate vocibus: & clamori-

clamoribus deberent expellere, dicentes. Canes nequam & proditores pergite ad vestras oues custodiendas, nolite amplius hic demorari. Solent aliquando mulieres, præsertim illæ quæ delicatam nimis & mollem vitam instituunt, postquam infantem peperunt, nutriticibus alendum tradere, & illis imponunt omnem laborem & diligentiam, quam ipsæ deberent præstare. Et id nulla alia de causâ faciunt, nisi quia iterum ipsæ volunt grauidæ fieri, cum maritis carnaliter & vitiosè accumbendo: ut vel sic nullam curam erga filios nutriendos adhibentes totas se libidini voluptatibusque tradant. Similes his mulieribus sunt multi Ecclesiastici in regum curijs, qui ut in libertate & sine labore uiuant oues sibi creditas, conductis ministris & mercenarijs tradunt, ut secundum regulas carnis in aulis regalibusque domibus assistant. Quod si dixeris alium Ecclesie in tuum locum substituisse, qui rectè officio tuo possit fungi, quem quidem non immerito omnes credant pro te eandem diligentiam, quam tu præstaturum. Quæro à te, si tibi tanquam digno, & literato huiusmodi officium colarum est, tu verò alium substituis, qui te indignior sit, nonne oues tibi commissas manifesta iniuria afficis? Siverò mercenarius substitutus ita est dignus, ut tu, & vel forte dignior maioriq; præmio afficiendus: nunquid illi iniuriam non inferis, si non donaueris illi omnes fructus beneficij, quos tu ociosus colligis cum illi potius essent tribuendi: quando quidem ita doctus, & dignus sicut tu, vel forte dignior, omne pondus & laborem sustinet, quem tu ignauia & pigritia perditus subterfugis? Quod si hæc quæ dicimus vera sunt, quid est quod omnes fructus beneficij ab eo possis: nihil ei relinquens, quo vitæ suæ possit consulere? Qui non laborat (inquit Paulus) non manducet. At si tu non laboras, quare manducas? In Numeris legitur, dixisse dominum sacerdotibus, & Leuitis. Excubate in custodia sanctuarij. Nā quæ admodum ianitor, ianua ipsi debet assistere, & nauis gubernator in puppi sedere: ita etiam præsul adesse debet suæ Ecclesie, ut oues suas doctrina & exemplo pascat, quod proculdubio vel non, vel summa cū difficultate absens præstare poterit. Quis non videt, hæc quæ diximus proprium hominem requirere? Qui episcopatum desi-

derat (inquit Paulus) bonum opus desiderat. Non dicit bonam dignitatem, aut diuitias bonas, voluptates sed redditus (quæ omnia, quantum non damnanda, tamen non est in eis omnis pastoralis cura constituenta) sed bonum opus, & bonum laborem. Per præsentiam suam suscitauit dominus filium archisynagogi, filium viduæ, & Lazarum: non tamen per procuratorem, aut substitutum. Quæ de causâ dominum nostrum Christum, ut nobis sempiternum documentum relinquere suo exemplo: quum per alium salutem largiri posset, nunquam legimus validitatem præstitisse, singulis manus imponens (ait noster Euangelista) curabat eos. Iacob reddens rationem quomodo oues Laban custodierat, dixit. Noctū diuque gelu urgebat, & somnus fugiebat ab oculis meis. Cum dicit, se oues custodisse, non dicit se habitasse in aula regia, nec in Pontificis curia, neue somnos delicatos & dulces coepisse, aut per ministerium alicuius oues obseruasse: tunc namque non dicit et: & somnus fugiebat ab oculis meis. Ita nimirum necessum est ut semper pastor ouibus custodiendis adies. Nam Samaritani tam diu moribus leonum fuerunt infestati: quandiu inrer eos sacerdotes domini, qui cultum diuinum eos docuit: ira leonum fugit ab eis. Ita enim præsentia prælatorum admodum est necessaria, ut illis absentibus, profus ignoret populus diuinum cultum, & obseruantiam diuinorum mandatorum: sicut contigit illis Samaritanis. Vnde in Prouerbjs habetur. Vbi non est gubernator, corrueat populus. Quando multas dignitates te habere dicis, ridiculum est, ut fatearis, in pluribus posse simul locis esse. Quando in Dei Ecclesia deficerent homines, non mirum esset, si vnus homo Episcopus, & Cardinalis, & abbas esset: iteque plura haberet beneficia. Tamen inuenta gratia ob id Deo agēda sunt eo quod permultos & sapientes viros, & in Theologia, & in sacris iuribus nobis dedit, tum etiam sanctis moribus imbutus, qui nec buccellā panis ad comedendum habet. Sed quæ tria vel quatuor beneficia simul habere vis, cum nec tres homines in illis sint, de quibus cura tibi sit habenda: præcipue cum pluribus sacerdotibus abundet Ecclesia Dei, qui in miltia paupertate vitæ agūt, quiq; ad id beneficiorū obtinendū te digniores & præstitiores sunt. Quod

Mat. 9.
Luc. 7.
Ioan. 11.

Luc. 4.

Gene. 31.

4. Reg. 17.

Prou. 11.

Matt. 25.

Aug. de videndo Deū
epi. 112. c. 5.

Gen. 18.

Exod. 32.

Acto. 5.

2. Thes. 3.

Num. 18.

1. Tim. 3.

tus & felix dici potest, qui tale nomen con-
 sequi meruit, non ab ore omnium aut an-
 gelorum positum, sed ab ore Dei. Et quemad-
 modum hoc nomē maius & excellētius est
 omnibus alijs nominibus: ita ille, cui nomen
 est impositum maior & illustrior est omni-
 bus hominibus. *Et erit gaudium tibi & exulta-
 rio.* Nam ut inquit Salomon, filius sapiēs lē-
 titiat patrem: filius verò stultus mēstitia est
 matri suā. Zacharias quippe protinus, ut vi-
 dit filium, maxime letatus est: & ut suā lati-
 tia signum manifestum ostenderet, cātavit.
 Benedictus dominus Deus Israel, quia visi-
 tavit, &c. Sic in prouerbijs legitur. Exulter
 in gaudio pater iusti: & qui genuit sapiētem
 letabitur in eo. *Et multi in natiuitate eius gau-
 debunt.* Et inferius dicit noster Lucas, quod
 vicini omnes audientes magnificasse domi-
 num misericordiam suam cum illa, congratu-
 labantur ei. Quod quidem eueniebat, nam
 cum Zacharias & Elisābeth iusti & sine que-
 rela essent, & nemini malum inferrēt: ab om-
 nibus diligebantur, & de bono Zacharię om-
 nes letabantur. Gaudebant etiam videntes
 miraculum nouiter factum de conceptu ste-
 rilis mulieris, & cum cognoscerent maximā
 utilitatem venturam populo, & considera-
 bant diuinam visionem, quam habuit Zacha-
 rias in templo, completam esse in puero na-
 to. Hoc quidē in huius sancti natiuitate com-
 mendatione dignum existimo: quod non so-
 lum Christianus populus, sed vniuersus ter-
 rarū orbis Mauri, Turcæ, & infideles in festo
 natiuitatis eius miris letitiæ & exultationis
 signis exultant. *Et erit magnus coram domino.*
 Mirabile dictū angelum dixisse, Ioannem
 futurum magnum coram domino. Audite
 obsecro, qualis & quantæ excellentiæ sit iste,
 de quo nobis est sermo. Nam si collatione re-
 gis terrēni nullus subditorū dicitur magnus:
 qualem illum existimatis, qui coram Deo, an-
 te cuius conspectum vniuersi imperatores &
 reges terræ nihil sunt, magnus appellatur?
 Audias obsecro sapientem, qui Deum allo-
 quitur dicens. Tanquam momentum stare-
 re, sic est ante te orbis terrarū, & tanquā gut-
 ta roris, qui cadit in terram. Et sanctus Esaias.
 Omnes gentes quasi non sint, sic sunt coram
 eo, & quasi nihilum & inane reputatæ sunt
 ei. Omnes fluuij ingredientēs mare nomen
 suum amittūt: nam cum mare ita vastum sit
 & profundum omnes ingurgitat. Sic nimirū
 magnitudo & excellentia Dei ita grandis &

incomprehensibilis est: ut siquid magnum in
 nobis esse diximus comparatione facta ad
 ipsius magnitudinem statim magnitudinis
 nomen amittit, & nihili nomē affumeret. Nā
 si liberalitatem nostram cum diuina confer-
 re velis, avaritiæ nomen merito sortietur: si
 bonitatem nostram cum diuina æquiparare
 nitaris, malitię nomē & peruersitatis induerit:
 si denique nostrum esse & diuinū a qua lan-
 ce pependas, iam nostrum nihil, & tanquam
 vmbra esse merito dices. Sed velim certe
 intelligere, quid est, quod diuus Ioannes nō
 solū magnus appellatur, sed magnus coram
 dño? Hęc quidē magnitudo in admirationē
 me rapit, ut magnus appellatur iste, in illi cō-
 spectu ante quē vniuersę creaturę nihil sunt.
 Magnus hic fuit nō natura, sed æstimatione.
 Multi coram oculis suis magni sunt, ut super-
 bi, qui & magnus se esse putant, & ad grādia
 natos: de quibus in Esaiā dicitur. *Va qui
 estis magni coram oculis vestris.* Sic fuit Lu-
 cifer, qui sibi ipsi placens dæmon factus est.
 Sic fuit Nabuchodonosor qui tantā sui ipsius
 voluptatem cepit, ut in irrationale animal
 fuerit conuersus. Hi sibi ipsi sunt causa, ut
 luant pœnas, cum se aliquid esse putantes
 nihil sint. Putantes sapientes se esse, stulti fa-
 cti sunt. Huiusmodi erat episcopus ille, de
 quo in Apocalypsi habetur sermo. *Dicis
 quod diues sum, & nullius egeo & nescis
 quod pauperes, & nudus, & cæcus.* Solus ille
 vere magnus habendus: qui à domino pluri-
 mi sit, quique domini statera & incorruptis-
 simo suo iudicio perfectus iudicatus fuerit.
 Vnde egregie diuus Paulus. *Nō qui seipsum
 commendat, ille probatus est, sed quē Deus
 commendat: sicut beatissimus Ioannes com-
 mendatus fuit. Sed quem obsecro Deus vn-
 quam sicut Ioannem commendauit? Nemi-
 nem vtiq; commendauit, & laudauit Na-
 thanaelem dicens. Hic verē Israel ita est, in
 quo dolus non est. Et Magdalenæ dixit. Sini-
 te illam, bonū enim opus operata est in me.
 Et Petro. *Beatus es Simō Bariona.* Centurio-
 ni. *Non inueni tantam fidem in Israel.* Paulo.
Vas electionis es mihi. Et Cananææ. *O mu-
 lier, magna est fides tua.* Verūm enim verō
 has laudes dominus obiter & velut in tran-
 cursu protulit: quæ duo tantum velut vtrā
 ba continent. At verō non ita se gessit laudi-
 bus Ioannis Baptiste, sed pleno ore, & abso-
 luto sermone in laudes eius prorupit: & post
 quam illud laudauit, de vitæ constantia, de
 aspe-*

Esai. 5.
 Esai. 14.
 Dan. 4.
 Rom. 1.
 Apoc. 3.
 2. Cor. 7.
 Matth. 11.
 Ioan. 1.
 Mar. 14.
 Matt. 16.
 Matt. 8.
 Act. 9.
 Matt. 15.
 Matt. 12.
 Luc. 16.

asperitate, & sanctimonia, eum angelum, pro-
 phetam, & plusquam prophetam; & inter-
 natos mulierem maiorem appellauit. Tali-
 bus encomijs à domino celebrari, magnę lau-
 dis est. In quo obsecro diuus Ioannes mag-
 nus fuit. Imo in quo non magnus fuit? Mag-
 nus in conceptione, magnus in natiuitate,
 magnus in vita, magnus in doctrina, magnus in
 officio & sanctitate, & magnus in sua morte.
 Habuit nanque sacros euangelistas suorum
 gestorum scriptores, & Christum suarū vir-
 tutum egregium concionatorem. Nec illud
 silentio prererendum, quod cum Ioannes
 Euangelista tanquam aquila volasset, & post
 quam mytheria diuinitatis, originem & nati-
 uitate verbi pertransisset, ad humanas res
 descendens, prior, in quadraginta fuit Ioan-
 nes Baptista, tanquam in sublimiori vertice
 & cacumine totius mundi. Quando quis in
 lucem respicit, & oculos luce circumfusos ha-
 bet, si tunc auertat à sole oculos, & aliō trā-
 ferat, nihil videt, vel maxima debet esse res,
 ut aliquid videre queat: quo argumento col-
 ligitur magnam & sublimem rem esse Ioan-
 nem Baptistam. Nam cum sacer Euangelista
 oculos remoueret à radio solis (cū sicut a qui
 la in solem respexisset) statim ad Ioanem Ba-
 ptistam se conuertit & dixit. *Fuit homo mis-
 sus à Deo, cui nomen erat Ioannes.* Ut vi-
 deas quis Ioannes Baptista sit, & quam propin-
 quus sit Deo. Si aliquando videres regē
 à principibus & magnatibus comitatum
 per publicam viam incedentem, nōne illū
 magis familiarem regi diceret & magis ami-
 cum, qui propinquior regi esset: Coram Chri-
 sto rege æterno omnes veteris testamenti pa-
 tres audierunt, & post eum omnes homines
 noui testamenti. Sic Abraham dixit. *Ambula-
 coram me.* Et Ezechias dixit domino. *Me-
 mento, quod ambulauerim coram te.* At ve-
 ro omnibus noui testamenti dicit. *Sequimini-
 me.* Petro & Andrea dixit. *Venite post
 me.* Idem dixit Marthæ, & omnibus alijs
 discipulis. Similiter nobis dicit. *Qui vult ve-
 nire post me, abneget semetipsum.* Tamen
 Ioannes non est ex illis qui præeunt, aut qui
 illum sequuntur. Fuit nanque finis veteris
 testamenti, quia lex & prophetæ vsque ad
 Ioannem Baptistam durauerunt: erat prin-
 cipium noui testamenti, quia ipse incepit præ-
 dicare regnum cælorū. Et de illo dixit Chri-
 stus. *A diebus Ioannis Baptiste regnum cæ-
 lorum vim patitur.* Ideo nec coram rege, nec

post regem, sed proximus regi venit, ut mag-
 num & optimatē illum iudicemus. Et hinc
 illum est, quod omnes veteris testamenti de
 futuro prædixerint. *Veniet rex.* Esaias. *Ecce
 dominus veniet.* Sic Dauid, sic & alij prophe-
 tæ. Tamen omnes noui testamenti, qui illum
 sequuntur, dixerunt regem venisse de præte-
 rito & iam præcessisse. Sic Paulus. *Misit Deus
 filium suum.* Tamen cum Ioannes proximus
 sit regi, inquit de præsentem illum digito Je-
 monstrans. *Ecce agnus Dei.* Sed cum de ex-
 cellentia Ioanis multa possemus dicere, bre-
 uitatis causa ea omittimus: & quia in visita-
 tione sanctæ Elisabeth aliqua etiā dicemus.
Et vinum & siceram nō bibit. Diuites huius se-
 culi omnem suam felicitatē, laborem & in-
 dustriam collocant in parandis sibi cibis lau-
 tis & opiparis, potuque frigida nire comixto
 ut magnitudinem suam ostendant: quæ res
 nihil nobilitatis in se habet, imò rusticitatem
 & ignobilitatem. Nam diui Ioannis magni-
 tudo & excellentia ea fuit, ut se paucissimo
 cibo & potu aleret: ut mirum sit, quo modo
 vita ipsa consistere potuit. Ioannes non fecit
 miraculum, quia omnis eius vita miraculosa
 erat. Nam siue vitam, siue esum, siue potum,
 siue denique indumentum respicias: hæc om-
 nia miracula sunt, & portento simillima.
 Porro siceram apud Hebræos nomen generi-
 cum est, omne id significans, quod inebria-
 re potest: dicitur enim à verbo *שכר* sachar,
 quod est inebriare. Quo verbo angelus vol-
 uit significare, diuum Ioannem ita abstinen-
 tissimum esse, ut nec vinū, nec aliquid aliud
 biberet, quod ad ebrietatem spectaret. Sic
 etiam angelus apparet vxori Manue, quæ
 erat conceptura Sansonem, qui saluaturus
 erat populum, præcepit ne ipsa vinum bibe-
 ret. Et similiter idem angelus apparet Ma-
 nue præcepit ne permitteret filium eius, qui
 nasciturus erat, bibere vnquā vinum in om-
 ni vita: debebat enim esse Nazareus, hoc est do-
 mino consecratus. Quanto melius Ioannes
 Baptista, qui ab vtero fuit domino consecra-
 tus, & qui nunciaturus erat mūdi saluatorē,
 oportebat, ut mirabili abstinentia pollerere?
 Nam cum totus deberet esse in deserto intē-
 tus altissimæ contemplationi, ideo oportebat
 ab cibis & vino abstinerere: quia impedire
 to sunt, ne mens à terrenis ad cœlestia euo-
 let. Vnde in lege veteri sacerdotēs prohibe-
 bantur vinum bibere: quādo ingressuri essent
 sanctuarium domini. *Qui locus admonet ut
 ebrie-*

Esai. 40.
 Psalm. 49.
 Galat. 4.
 Ioan. 1.
 Ioan. 10.
 Iud. 13.
 Luc. 10.

Prouer. 10.
 Prouer. 23.
 Sap. 11.
 Esai. 40.

Ephe. 5.
Gen. 9.
Iud. 13.

Tob. 1.

Genes. 19.

2 Reg. 13.

Eccle. 37.

Hier. 1.

Matt. 3.
Marc. 1.
Luc. 3.

Iere. 1.

ebrietates & nimios cibos fugiamus, si Deo vacare volumus. Vnde Paulus. Nolite inebriari vino, in quo est luxuria. Noc, quia vinum biberat nudus iacuit, & irrisus fuit a filio. Hofernes etiam vino sopitus, sua ebrietate extrinctus iuit: & filij Iob comedentes & bibentes in domo fratris maioris, cecidit domus ubi erat conuiuium: & omnes perierunt simul. Quid dicam de Loth, quem abstinentia ab incendio Sodomæ liberauit? At in morte postquam vino inebriatus est, ad filias accessit, & cum illis rem habuit. Et Amon filius Dauid cum in conuiuium temelutus esset, miserè occisus fuit: & multi alij sic infeliciter vitam finierunt, quos longum esset recensere. Vnde merito Ecclesiasticum dixisse intellegas. Multi per crapulam perierunt. *Et spiritus in sancto replebitur ad hoc ex ueromatrix sua.* Quemadmodum speculum nulla contagionis macula mundum esse oportet, ut ad vitium imaginem expressam referat: sic nimirum beatissimum Ioannem purum esse oportebat & mundum, ut potest qui speculum esse debebat, quod Deum debebat exprimere, & ubi ipse Deus relucere debebat: & ideò ab utero matris sanctificatus, & spiritu sancto repletus fuit iuxta illud Ieremie. Antequam exires de uero, sanctificauit te, & prophetam dedi te. Dicitur autem spiritus sanctus infunditur & dari, quibus dona gratiificentia infunduntur: illos uero implere dicitur, quos singulari & abundanti perficit gratia. *Et multos filiorum israel conuertet ad dominum Deum ipsum.* In Euangelij etiam legimus, quod egrediebatur ad Ioannem omnis Iudæa regio, & Hierosolymitani uersi, & baptizabantur ab eo. Noster etiam Euangelista inquit, quod milite, & publicani ueniebant ad eum dicentes, quid essent facturi, ut salui fierent. Instruebat & baptizabat omnes cõfidentes peccata sua: quia uerba eius spiritu sancto erant plena, & hominum corda penetrabant: ita ut ea renouaret, & sanctis institutionibus cõponeret. Ideò ut quæ dixerat angelus probaret, scilicet, ad prædicationem multos esse conuertendos, & illum potentem & illustrem in sua prædicatione futurum, subdit dicens. *Et ipse præcedet ante illum in spiritu & uirtute Helie.* Duobus prophetis expressius figura Ioannis contigit, eo quod in utero materno uterque sanctificatus fuit. Ieremie quippe dictum est. Antequam exires de uero, sanctificauit te. Cum ambo ex genere sacerdotali fuerint. He-

lias uero similis fuit uitæ austeritate, & libertate correctionis. Sicut Helias fuit præco iudicis, sic Ioannes fuit præco redemptoris. Ambo in deserto uixerunt parcissimo victu, in culti uestitu, ambo regum infania tollerant. Ille Iordanem diuisit, cœlum petiurus: hic ad lauacrum regenerationis, quo cœlum additur, hominum corda cõuerit. Ille uirili pectore, & incredibili libertate: uita regis Achab arguebat, hic acerrimus erat accusator flagitiorum Herodis. Ille cum domino gaudebat in gloria, hic cum eo conuersabatur in terris. Ille pectus uetus fuit a Iezabel, hic ab Herodiade. Demum de Helia dicitur, quod erant uerba eius sicut facula ardens: de Ioanne uero saluator inquit esse lucernam ardentem. Ambo eodẽ spiritu & uirtute uenerunt, & efficax erat uerbum eorum. Nominantur hic parentes Ioannis, Helias uero sine parentibus introducit, sicut Melchisedec: quia Ioannes prauenit aduentum in testimonium carnalis generationis Christi: Helias uero secundum, ubi carnalis generatio nullum locum habebit, sed spiritualis. Vnde ipse saluator: In regeneratione cum sederit filius hominis, &c. Sed uñ hic aduertendũ est quod cũ dicit angelus in uirtute & spiritu Ioannẽ uenisse: nomine uirtutis non intelligitur aliqua uirtus moralis, aut Theologia: sed per uirtutem intelligit hic fortitudinem, sine animi uim: nam beatus Ioannes uirili & audaci fuit pectore ad uita principum & magnatum carpenda: quemadmodum Helias fecisse dicitur: & hoc animi robur & fortitudinem uocauit angelus spiritum & uirtutem, quæ ita magna fuit, ut dixerit angelus. *Ut conuertat corda patrum in filios & incredulos ad prudentiam in uos.* Ut alter Moyses, qui preparabat corda filiorum Israel ut acciperent legem Dei, dicens. Estote parati in die tertium. Sic Ioannes dicitur Christo præparasse uiam. Nam si quis noctu domum perueniat, non ab omnibus excipitur, sed solum a uigilantibus. Sic Ioannes preparauit populum domino. *¶* Aduertendum autem tibi est, Ioannem ad duo uenisse: primum, ut præpararet populum ad suscipiendum Messiam: deinde uero, ut ostenderet hunc Christum esse Messiam illum à sanctis prophetis & patriarchis desideratum. Primum præstitit prædicando baptismum pœnitentiæ, secundum uero, quando homines peccata detestabatur & disponebat ad uitæ perfectionem: quod efficitur, quã-

3 Reg. 19.

4 Reg. 2.
Matt. 3.

3 Reg. 18.
Matt. 6.

Eccle. 48.
Ioh. 5.

3 Reg. 17.
Gen. 14.

Matt. 19.

Exod. 19.

Iaco. 1.

1 Cor. 3.

Rom. 8.

Hebra. 7.

do homines se inuicẽ diligunt, & inter se concordat. Ideò dicitur, ut conuertat corda patrum in filios, & incredulos ad prudentiam in uos. Secundum efficit negando se esse Messiam & suo sermone saluatorem ostendens, cum dixit. Medius uestrum stetit, quem uos nescitis. Altera autem die uidens Ioannes saluatorem ad se uenientẽ dicit. Ecce agnus Dei: ecce qui tollit peccata mundi. Et ramentum nemo potest peccata tollere nisi Deus. Ideò clarissimum testimonium perhibuit, illum, quẽ ipse ostendebat, esse Messiam. Quod quidẽ Ioannes non semel, sed sepius populis significauit. *¶* Porro conuertere corda patrum in filios, est efficere ut Iudæi illius temporis essent amabiles & conformes patriarchis & prophetis iam defunctis, inducendo illos ad Christi fidem & baptismum. Et incredulos, hoc est perfidos Iudæos, conuertat ad prudentiam iustorum: hoc est ad ueram sapientiam euangelicamque doctrinam, spiritualemque scripturarum intelligentiam, ne legem carnaliter intelligant, ne literam, quæ occidit, sequantur. Vera autem scientia prudentia est iustorum: quia Deo rationabili obsequio inferiunt. De qua prudentia loquitur Paulus cũ inquit. Prudentia spiritus, uita & pax. In hac autem reformatione, cordum per pœnitentiam, uilitas, quæ inde sequitur, est preparatio uia ad susceptionem Messia. Ideò sequitur in contextu. *Parare domino plebem perfectam.* Per illam disponit eos ad euangelicæ legis obseruantiam, per quam fiat plebs Christi perfecta: quia neminem ad perfectum duxit lex, ut Paulus Hebrais inquit. Ideò illa lex dicitur lex timoris: quia imperfectorum est, timore pœnæ a malis retrahi. Lex autem euangelica dicitur lex amoris, quia perfectorum est retrahi a malis amore boni. Hæc igitur est narratio angeli, qua laudat sanctissimum domini precursorem, & ostendit uirtutem & fructum prædicationis eius. Quæ omnia si diligenter euangelia legeris, inuenies à diuo Ioanne perfecta esse. Sed uide rogo tantam uirtutem Ioanni inerat, ut suis uerbis corda patrum in filios conuerteret, & ut præpararet domino plebem perfectam? Ioannes nõ aliud euangelium, quam nos prædicabat, nec magis subtilia, nec altiora, quam nos proferebat: sed cur tot homines ad Christi perfectionem inducebat, nos uero nullos aut paucos? Fiebat utique cum moribus & uita

prædicaret. Cur Helie uerbis rex Achab pessimus obtemperauit? Certe quia, in suo conspectu hominem uidebat pœnitentiæ pallidum, rigidum, squalidum, perizoniatus & cilicio indutus, & noctu, diuque a uisum contemplationi uacantem. Quis etiam non crederet beatissimo Ioanni capris pœnitentibus induto, & aspera pœnitentiæ confecto? Tremebant homines, & corda eorum in admirationem rapiabantur, dum uideret tantam uitæ sanctimoniam, & tam diuinum spiritum semper in cœlestia eleuatum. Itaque iam conciliatur beatum Ioannem, uita sanctimoniam & asperitate plus prædicasse quã uerbis. Vnde dicitur prædicator charissimus, ut semper uita uerbis tuis respondeat, si uelis animas ad Christi mandata & ad eius suauissimum iugum flectere. Sed quia, de his inferius acturum sumus, ubi opportunus se obtulerit locus, ad id iam nunc, quid angelo respondeat Zacharias. *Et dixit Zacharias ad angelum. Vnde hoc sciam? Ego enim sum senex & uxor mea procepsit in diebus suis.* Quibus uerbis hominum in gratitudinem reprehendenda uenit, nam cum pro tanto beneficio, & leto nuncio Zacharias, gratias esset acturus: id incredulitate rependit. Quod non multum alienum est a nobis, nam multos uisus Dei nuncijs & inspirationibus ingrati sumus. A non dicitur nuncio Dauid, atque ideò punitus fuit: sic etiam Zacharias, ut statim in sequentibus uidebimus. Non itidem si nuncios Dei & ipsius sanctas inspirationes contempnimus, acripeamur supplicio. Quam rem Zacharias ratione naturali metuebatur, atque ita ipsi nature repugnans uidebatur, ut cum eius uxor sterilis & senio esset confecta, & concipere, & parere posset. Non eius conditionis fuit Abraham, qui ut Paulus ait non est infirmatus in fide, nec considerauit corpus suum emortuum, quia considerauit diuinam potentiam. Sed Zacharias hæsitauit, quia tantum humanam rationem considerauit. Ut fidei diuinæ credas, nequaquam humana rationi est tibi acquiescendum: quod si huic aures tuas attentas præstiteris, nequaquam poteris in fide constans esse. Quam ob causam necessum tibi erit, naturalem rationem profus non admittere. Nam quemadmodum, qui plattare uult uitam aliquam, prius extracta terræ foueam facit, & statim subtus foueam uitam ponit: quo facto iterum terram in suum locum ad mouet, ut plata fixa & bene consista maneat ita

3 Reg. 18.

Cap. 1. 8. et
10.

2 Reg. 10.

Rom. 4.

ita nimirum ad fidem plantandam, & inferendam cordibus, rationes naturales (que terra sunt) explodere debes: postquam vero plantaueris, rationes naturales poteris iterum admoerere, quibus eam corroboras, & consistas. Nam si ratio naturalis fidem praecesserit, mirum in modum offendetur: quod si post fidem sequatur, & augetur multum, & illustratur. Vnde tuo iudicio adhibito res fidei nunquam metiaris: excellunt quippe, & longè intervallo superant omnem humanum caputem. Praecipuebat namque dominus in Exodo, ut os quoddam paschalis agni dentibus non frangeretur, sed ut deglutiretur in tactum & integrum. Ita tu res, quas ecclesia tradit credendas, integras deuora si nolis te ipsum praecipitem dare. Moyses dominum alloquutus velamen ante faciem ponebat. Sic nunc videre nos oportet in enigmate: si fixis oculis solem aspexeris, statim visu priuaberis: in caelis autem illum facie ad faciem videbis. Tunc (ait Paulus) cognoscam sicut & cognitus sum, id est, sicut cognitus sum modo à Deo distinctè & clarè: ita nunc ego cognosce ara & aperta visione. Nolis obsecro, potentiam Dei infinitam tuo fragili iudicio metiri. Quia mirabilia eius nequaquam intellexeris: hoc ideo maxime illi est credendum, quia si comprehendisses. Quod cum ita cognitum sit, millia des millia hominum in mundo sunt, quæsi non credunt. Mirum quidem valde est, quod verbis demonis sine vllis signis, sine miraculis credimus: Deo autè post tot confirmationis signa non credimus. Nunquid quando demon primo homini immortalitatem promisit, de dit aliqua signa simplici verbo credidit. At Zacharias signum petijt dicens: vnde hoc sciam? Sed vnde rogo originem in nobis habuit tanta diffidentia? Arbitror equidem ex malitia nostra natam esse: nam quemadmodum nos fallaces sumus, ita credimus & alios fallaces esse. Nam què cum in ultroties ego & Deo & hominibus fuerim in promissis mentitus, sic idem de alijs iudico. Merito itaque punitus est Zacharias, quia tot aderant signa, ut absque peccato sua incredulitatem saluare nequeat. Nam angelus apparuit ei in loco sacro, ministerio diuino absentem, & nunciabat ea, quæ ad hominum salutem pertinebant, & ad Dei gloriam: quæ omnia Zacharia argumento esse deberent, illum bonum esse angelum, perindeque mentiri non posse. Crediderim tamen quod

Exo. 12.

Exo. 34.
1. Cor. 13.

Genes. 3.

solum venialiter deliquit *Et respondes angelus dixit ei. Ego sum Gabriel qui sto ante Deum.* Ac si diceret. Simul hic, & ante Deum esto. Non sum angelus, expulsus à facie domini: vnde nec mentiri queo, cum semper videam dominum, & eò fruar. Quibus etiam verbis significat, se paratum esse ad implenda Dei iussa. Et ita docemur semper debere esse praecipuos, ad implendum diuina mandata. Hanc animi promptitudinem habebat Dauid cum dixit: Paratus sum, & non sum turbatus, ut custodiam mandata tua. Parati quidem erant & promptissimi Machabei ad implendas iustificationes domini, cum dicebant. Parati sumus morti magis quam patrias & Dei leges preuaricari. Nec non Esaias ita erat paratus quando illi dixit dominus. Quæ mittam? Et quis ibit nobis? Et dixit. Ecce ego, Mitte me. Et Saulus dixit. Domine quid me vis facere? Sed vbi nunc inuenies tales Paulos, tales Esaias, & Machabæos? Inuenies equidem plurimos ad nefanda scelera & flagitia paratissimos. Pedes eorum (inquit Salomon) ad malum currunt: & veloces (inquit Dauid) effundendum sanguinem. Et Hieremias omnes conuersi sunt ad vultum suum: quasi equus impetu vadens ad praellum. At oportet, ut si cur volumus cum angelis in caelo gaudere, ita illis similes simus coram Deo adstantes, & preceptis ipsius obsequentes. *Et missus sum vobis ad te: & hæc tibi euangelizare.* Cum latum nuncium afferret, verbo euangelizare usus est: nam verbum euangelium bonum nuncium sonat. *Ecce.* Quæ demonstratiua particula in sacris literis semper magnam aliquid significat. *Eris tacens & non loquens usque in diem, quo hæc fiant.* Iam appropinquabat tempus, quando incredula synagoga debebat obmutescere. Vnde hac pœna in Zachariam animaduertitur, ut ostendatur in aduentu Christi illi legi veteri impositum esse silentium, & locum fieri legi euangelicæ. Nec mirum est, si obmutuerit ob propriam incredulitatem: cum Ezechielem mutum reddiderit aliena incredulitas. Deus namque dixit illi. Eris mutus, nec quasi vir obiurgans: quia domus exasperans est. Ad tuam autem eruditionem aduertere debes, quanto odio sit domino peccatum: ita ut nec veniale in suis amicis reliquerit impunitum. Non enim angelis (ut inquit Petrus) pepercit: sed eos æternis ignibus reliquit cruciandos. Non dimisit peccatum a dei impunitum licet sanctissimus esset. Non peccatum

Psal. 118.

2. Mart. 7.
Esa. 6.
Act. 9.

Prouer. 1.
Psal. 18.
Hier. 8.

Exer. 3.

2. Pet. 2.
Genes. 3.

2. Reg. 12.
Num. 24.

Num. 16.

Eccle. 5.

atum Adæ impunitum licet sanctissimus esset. Non peccatum Dauid, licet arctissimo amicitia vinculo cum eo esset constructus. Non denique peccatum Moyfi, licet dilectissimus ei esset. Quomodo ergo Deus tua scelera & flagitia silentio præteribit? Non dereliquit peccatum Zacharia impunitum cum veniale fuerit: & putas, quod tua mortalia manebunt impunita? Quod quidem non absque diuino consilio sanctissimus Lucas perpetuis literarum monumentis consecrauit, ut discas omne peccatum fugere, ut fugias etiam peccatum, quam alieno capiti infligi vides. Etenim scilicet ille est, qui alieno periculo sit cautus. In Numeris legimus preceptum se dominum Eleazar, ut tolleretur thuribula ænea, in quibus obtulerant illi, quos incendium deuorauerat, & ut produceret ea in limas: ut haberent postea filij Israel, quo recordarentur. Voluit etenim dominus, ut ista punitio non excideret à memoria, & lamina illas esse ante oculos filiorum Israel: ut cauerent postea in talia crimina incidere, quibus dominus vehementer offenditur, & cum in tales peccatores grauius solet animaduocare. Ita nimirum beatus Lucas hæc scripsit, ut diuinam punishmentem debitam mortali peccato fugias: praeteritum cum ita seuerè se in illis puniendis gerat, ut Zachariam reddiderit mutum per nouem menses propter veniale peccatum. Secundò docemur predestinationis esse signum ~~amicitiæ cum Deo quempiam in hac vita puniri.~~ In qua re ignorantem errant multi, se felices & gratos Deo existimantes, cum omnia secundum palatum illis contingunt: qui si attentius rem istam perpendrent, intelligerent utique, nullum certius esse signum, aliquem ex numero damnatorum esse quam cum omnia prospera & felicia in hac vita contingunt. Peccauit (inquit peccator) & nihil triste accidit mihi. Qui si responsum huius sui amentissimi sermonis à me peteret, dicerem ei, si nihil triste & calamitosum in hac vita tibi accidit, sempiterna, te manet miseria & stridor dentium. Quod si id quod Deo nobiscum contingit, exemplo appositissimo videre cupias, audi. Solet aliquando pater, qui charissimos & amatissimos filios sibi habet, ob leuem rem, vel nimiam negligentiam grauius eos affligere: quod si publica via incedens, forte alios videat grauius scelera committentes, velut nihil videns silentio ea præ-

terit & incepta pergit: cuius ratio est, quia istorum nulla est illi cura, illos verò maxime diligit. Eodem modo Deus vel ob leuem culpam & ignorantiam eos, qui sui gregis sunt, acerrimè corrigit & velut amatissimos filios & castigat: extraneos verò vel grauissimis sceleribus contaminatos non curat, imò tradit eos suæ libidini & voluntati. Quorum infelicitas dignis lamentis esset celebranda. Vnde iam videbis argumentum efficax, quod si deliqueris, & non punitus fueris intelligas te à domino esse oblitum, & in libro vitæ tuum nomen deletum esse. Quod si huius rei pulcherrimum exemplum in sacra pagina audivere velis, legenda tibi erit propheta Ionæ historia. Cui cum dominus præcepisset, ut abiret predicaturus ad Ninivitas, ipse aliud sibi elegit iter, & mare fuit ingressus: cuius causa ingens inter ventos & in mari orta fuit tempestas. Ità ut ipse Ionas dixerit. Propter me tempestas hæc orta est. Qui cum eiectus esset à naui, statim sedata fuit tempestas: quæ nauis, vbi Dei propheta nauigauit, plena erat hominibus idolatris, pessimis & infidelibus, & certum est illos esse Gentiles, cum ex ipsa historia constet. Etenim illi dixerunt propheta. Surge, inuoca Deum tuum. Et etiam Ionas dixit. Hebræus ego sum, & dominum cæli & terræ ego timeo. Vbi vides quomodo impijs simis idololatris Deus parcit, & inobedientiam Ionæ ita grauius punit. Quæ quidem maris pacatio & tranquillitas prosperitatem peccatorum significat. Sic etiam dominus multa bona temporalia in homines peccatores cõfert, & in Christianos & pios homines multa flagella. Nec ideo propter hoc Christi colæ animus inconstans esse debet: nec putare debemus illorum dominum recordari, nos verò obliuioni tradidisse: imò è cõtrario credendum nobis est, nos tanquam dilectos filios corrigi. Cuius rei, typus est populus ille Israeliticus, quem dominus per manus impij Pharaonis puniebat, per Nabucho donosor, per Assur, per Antiochum, per Philistim, & denique ut vno concludam verbo, per alias barbaras & gentiles nationes. Suffert dominus multa patientia inimicos suos, quorum animaduersionem in infernum seruat: dilectis verò suis, statim, ut flagitiu committunt, punishmentem mittit. Sic animaduertit in peccatum Moyfi, sic Mariam sororem eius lepra percussit, sic dilectissimum Dauid, peccatum etiam Ionæ, denique & peccatum Zacharia

Ioan. 1.

Exo. 1.
4. Reg. 25.
Esa. 10.
1. Mac. 1.
Num. 12.
2. Reg. 12.
2. Mac. 6.

Num. 12.
2. Reg. 11.
ria

2. Reg. 6.

ria. Facit etiam ad nostrum propositum id, quod in libris Machabaeorum legitur. Etenim multo tempore non sinere peccatores ex sententia agere, sed statim ultiones abhibere, magis beneficij est indicium. Non enim sicut in alijs nationibus dominus patienter expectat, ut eas cum iudicij dies aduenerit, in plenitudine peccatorum puniat: ita & in nobis, &c. Voluit dominus istam ultionem de peccato Zachariae sumere: ut sciant peccatores, qui impune delicta sua transcurunt, grauissima tormenta illis parata esse. Nam si in ligno viridi hoc fit, in sicco autem, quid fiet? Tamen sciatis iusti & amici Dei hanc illis inflictam animaduersionem paternam esse: quodque supra manu de illis supplicium sumit, altera eos ad se allicit, & suis flagellis medetur. Quod quidem luce clarius ex hoc textu colligitur: quia postquam dixit angelus, eris tacens, & non poteris loqui: statim terminum poenae imposuit, dicens. Usque in diem quo haec fiant. Quasi diceret. Non perpetua erit poena, nec durabit multum temporis spatium, concedet namque tibi dominus filium, cum quo etiam restituetur loquelia, & erit tibi ingens gaudium, & letitia. Vbi iam vides, quo pacto dominus iustos consolatur in suis laboribus & afflictionibus, & quomodo iustitiae suae rigorem pia quadam consolatione mitiget. Ideo ipse ait, Ego percussus, & ego sanabo. Moyses & Aarō peccauerunt, cuius causa in poenam delicti in terram promissionis non sunt ingressi: quorum poenam ita sedauit, & ambos consolatus est, cum permiserit, ut Eleazarus filius Aaronis ei in sacerdotio succederet, cuique cum viderit sacerdotilibus vestibus indutum. Parenti namque extrema vitae parte constituto, maximum solatium est, ut filius eandem dignitatem & munus subeat, quod ipse. Consolatus est etiam dominus Moysen, cum ostenderet illi terram promissionis antequam moreretur. Ideo in Psalmo habetur. Si autem dereliquerint filij eius legem meam, &c. visitabo in virga iniquitates eorum, & in verberibus peccata eorum. Videas ergo quomodo dominus iustitiam suam cum misericordia temperet: nam subdit statim. Misericordiam autem meam non dispergā ab eo. Nec alijs testimonijs tibi opus erit hac veritatem comprobare, scilicet, quod quantum dominus in praesenti vita iustos corrigit: statim in eadem eos consolatur & fouet, quemadmodum fecisse legimus, cum Iob, Zacharia, & multis

Luc. 3.

Dent. 11. Num. 20.

Dent. 34.

Psal. 88.

Iob. 42.

alijs, quos modo longum esset recensere: tamen peccatores, qui in hac vita flagella Dei non sentiunt, sine vlla misericordia illa inferno experientur. Pro eo quod non credideris verbis meis, quae implebuntur tempore suo. Ut intellegas verba domini per seruos suos prolata non esse contemnenda: nam ipse dicit. Ecce ego mitto angelum meum. Et sequitur. Oblerua cum & audi vocem eius: nec contempnendum putes, quia non dimittet cum peccatoris, & est nomen meum in eo. Sic per sponsam Christi dilectam ecclesiam catholicam nos docet, quam impij haeretici non audiunt. Qui vos audit (inquit Christus Praelatis ecclesiae) me audit. Et erat plebs expectans Zachariam, & mirabantur, quod tardaret ipse in templo. Vide populi huius deuotionem. Nam quantum sacerdos, motus faciebat, non ideo templum deserunt; & domos abeunt sed expectant donec finita sit oblatio. At hisce nostris temporibus tam exigua deuotio est, ut si concionator plusquam horam concionem protulerit, vel fastidium ingerit, vel saltem ab ecclesia discedunt. Volunt isti pro exigua sua deuotione sacrificium breue, nec expectant sibi copiam a sacerdote fieri, quousque dicat. Ite, missa est. Quae misera consuetudo in multis Hispaniae locis iam inualuit, ut post communicationem factam a sacerdote, vnus tantum vel alter in ecclesia remaneat, in missis, quas vult go, cantadas, vocat. De populo antiquo temporibus Samuelis sacerdotis, habetur in primo regum. Non comesturus est populus panem, donec ille venerit, & benedicat hostiae. Sic Christianus populus non debet ab ecclesia recedere nisi ad praesentem a sacerdote licentia, cum dixerit. Ite, missa est. Vbi statim benedictionem praebet ut felices & in pace vadant. Egressus autem non poterat loqui ad illos. Quod idem, sed diuersimode accidere solet eis, qui in diuinam contemplationem rapiuntur. Moysen enim domino dixit. Ex quo loquutus es ad seruum tuum imperitoris & tardioris linguae sum. Et Daniel. In visione tua dissoluta sunt compages meae, & nihil in me remansit viuum: sed & habitus meus intercluditur. Propter quod in notitiam veritatis deuenerunt, & ideo sequitur. Et cognouerunt quod visionem vidisset in templo. Quod vtrique cognouerunt ex ista mora in templo: ex subita mutatione vultus, ex colloquio cum angelo: ex priuatione loquelae. Porro voluit dominus ut populus sciret, angelum apparuisse

Exod. 23.

Luc. 10.

1. Reg. 9.

Exo. 4.

Dan. 10.

Psal. 30.

Num. 20.

Num. 16.

Cant. 3.

1. Reg. 27.

paruisse Zachariae, ut postea cognita veritate de conceptione beatissimi Ioannis, iam populus se disponeret ad suscipiendam fidem Messiae. Aduerte autem, quod non dicit populum cognouisse quod Zacharias esset incredulus: sed quod vidisset visionem in templo. Etenim non vult dominus, ut vulgus hominum cognoscat sacerdotum & magnatum defectus: sed quoad fieri potest, eos abscondit & occultat. Abscondit eos in abscondito faciei suae a conturbatione linguarum. Ita Deus noluit, ut Aaron in media congregatione populi Israel moreretur: sed iam moriturus iubet, ut ascendat verticem montis. Et Moysi & Aaroni principibus populi, quando ad aquas contradictionis peccauerunt, non statim principatum abstulit, sed post multos dies. Nec crediderim quod eos publice arguerit, sed secreta & occulte. Ut inde videre possis, quanti faciat dominus suorum sacerdotum honorem. Et ipse erat inuens illis, & permansit mutus. Per ea, quibus quis peccat, punitur. Quia non obedierat, factus est surdus: & quia contraxerat, damnatur, ut teneat silentium. Quas punitiones silentio non praerit hic euangelista. Et factum est, ut impleti sunt dies officij eius, abiit in domum suam. Postquam tam laetum, tanque iucundum nuncium accepit, non tanta laetitia elatus superbit, nec ad amplexus vxoris currit: sed expectat, ut adimpleantur dies muneris & ministerij sui, & postea domum proficiscitur. Ut inde conijcias, viros sanctos & coniunctos Deo omnia mature facere grauitur & circumspecte. Erant quippe sacerdotes illi separati ab vxoribus, Deo in templo seruientes: quousque completerentur dies sui ministerij. Vide obsecro & tu si sacerdotis veteris legis, quorum sacerdotium colatione nostri vili & vmbaticum erat: si ita se a proprijs vxoribus abstinebant: quam abominandi sunt sacerdotes Euangelici, qui sanctissimum Christi corpus consecrantes, & suis manibus contrectantes, vilia scorta suis domibus habent? Si diuites huius seculi mundos sibi eligunt seruos, qui eis ad mensam ministrant: quanto magis munditiae amoris eritis, de quo in Canticis dicitur, quod pacisci inter lilia: hoc est, qui inter candorem castitatis delectatur? Nonne aequissimum tibi videtur, & rationi consonum, ut is, qui Christi corpus consecrat, contrectat, & in pastum animae sumit, nullatenus mulieribus immisceatur? Quasiuit a Dauide Abimelec sacer-

dos, cum esuriret ipse, & qui cum eo erant: an mundi essent pueri, & ut panis propositiois possent comedere. Maiori igitur ratione a mulieribus se abstinere debet, qui sacratissimum Christi corpus tangit, conficit, & ministrat fidelibus. Nunquam legitur aliquem post susceptos sacros ordines vxorem duxisse: licuit tamen initio nascentis Ecclesiae, qui vnicam vxorem duxerat, eamque virginem, vbi illa extremum obiisset diem ad sacerdotium, & Episcopatum posse ascendere. Alias nunquam licuit alicui sacerdoti vxorem ducere. Et hoc est quod Paulus petit ab episcopo, & diacono, quod sint vnus vxoris viri. Quoniam qui ad secundas nuptias transijt, tanquam de castitate suspectus, non admittitur ad sacerdotium, nec ad diaconi ministerium. Audi igitur dominum Deum tuum, tu quia ad sacra accedis. Sacerdotes (inquit) qui accedunt ad dominum, sanctificentur: ne percuciam eos. Et per Esaiam. Mundamini, qui fertis vasa domini. Post hos autem dies cepit Elisabeth vxor eius. In mense Septembris, octauo calendis Augusti, luna vndecima, in aequinoctio autumnali. Vide quomodo do minus inter flagella dat filium, & auferit opprobrium sterilitatis. Sic Deo dixit Abacuch. Cum iratus fueris, misericordiae recordaberis. Sic primis nostris parentibus post punitionem fecit illis perizonata, ut defenderetur a frigore & calore. Ex quo loco praelati discere debent: ut postquam subditos ob peccata correxerint, eis etiam amoris & pietatis signa ostendant: nec propterea victum, & que necessaria illis sunt, auferant. Nam si peccator puniendus est: homo tamen fouendus, & amoris & pietatis signis tractandus. Qui mos antiquus & familiaris est domino. Nam in Esaiam legimus, quod cum propheta ex mandato domini populum obiurgasset, dixit statim ei. Consolamini, consolamini popule meus. Idem legitur in Osea, vbi post plures reprehensiones plebem Israeliticam consolatur, dicens. Ducam eam in solitudinem, & loquar ad cor eius. Obserua etiam quod post dies muneris sacerdotalis concepit: in quo ostenditur spiritualia anteposenda esse carnalibus. Prius namque spiritualia compleuit, deinde operibus carnis inseruiuit. Vnde cum Martha sollicitudinem rerum temporalium potius curaret, quam spiritualium, increpata fuit a Domino. Quo circa Christus ait. Primum quaerite regnum Dei: & haec

1. Tim. 3.

Exo. 19. E. a. 52.

Abac. 3.

Genes. 3.

E. a. 9.

O. s. c. 2.

Luc. 10. Mat. 23.

Enarr. in Caput. I.

& hæc omnia, vide licet temporalia adijciuntur vobis. Quod dominus quibusdam dixit, qui relictis ecclesiis suis, & rebus diuinis, circa res exteriora toti erant intenti: sic inquit, Quia domus mea deserta est, & vos festinatis vnusquisque in domum suam: propter hoc prohibiti sunt cæli, ne darent rorem, & terra prohibita est, ne daret germen suum. Quia pro temporalibus dereliquistis spiritualia: propter id vtrunq; perdidistis. Non sic contigit Apostolis, qui spiritualia temporalibus præferentes dixerunt. Non est nobis æquum relinquere verbum Dei, & ministrare mensis. Et occultabat se mensibus quinque. Quantæ curæ fuerit sanctis viris & mulieribus pudor & verecundia, vel ex istis verbis colligi potest: quia & ipsa Elisabeth de re honesta & sancta sic adeo erubuit, vt vel quinque mensibus se occultaret, ne prauis hominibus speciem præberet mali. Nanque malorum, id est, ingenium honoris proprii nullam habere rationem, ita vt gaudeant, cum malè fecerint & exultent in rebus peioribus. Peccandi consuetudo sanctum & honestum pudorem tollit. Sic virtus tantam honestatem in se continet, vt non solum quod peccatum est facere vereatur, verum etiam id quod affine carni & sanguini (licet licitum sit) facere pertimescat. Cognouerat enim bene hæc sancta & cauta mulier, quàm promptum sit hominibus vulgus ad malè de quacunque re iudicandum & loquendum, quod vel leui etiam occasione, quodcunque sese offert, nulla adhibita consideratione, statim profert. Sic Paulo contingit, cum Mileti exciperetur, cumque viperam in manu eius vidissent, statim dicere ceperunt illum homicidam esse. Quibus docemur sancta proposita & cogitationes, nec non dona spiritualia per aliquod tempus occultanda esse: ne initio spiritualis vitæ inaniter extollamur, & boni incepti faciamus iacturam. Absconditur à sanctis spiritualis conceptio, tanquam lumen sub modio, ne ventus inanis gloriæ illud extinguat. Vbi consideres oportet, quod iniuria afficiebatur propter conceptum in senectute ætate: putabat quippe indecorum esse in tali ætate filium generare. Si grauida fieret tempore iuuentutis, non vniue ob id erubesceret. At tu plus deberes erubescere, quia adolescens cum sis, & robustas vires habeas ad penitentiam agenda, decrepitam ætatem expectas. Age igitur penitentiam in adolescentia tua, nec expectes in sen-

li ætate bonas cogitationes concipere: ne sterilis semper sis, nec sine fructu potiores vitæ tuæ annos consumas. Illud tu verum pudorem existima, quem concipies, cum arte iudicis tribunal fueris presentatus, quàm iste quem beata Elisabeth de se concepit, cum is miraculosus omnino fuerit. Quoniam sic fecit mihi dominus. Non dixit, sic fecit mihi maritus meus: sed sic fecit mihi dominus: sed gratia Dei totum est tribuendum: ita non dicatur. Ego sum Cephæ, ego verò Pauli: sed cum Elia. Omnia opera nostra operatus es in nobis. Vbi docemur: omnia quæ Deus operatur in nobis, ipsi Deo adscribi debere, non nobis. Nam cum Moyses & Aaron miraculum in petra factum non Deo tribuissent: dixit illis dominus. Quia non credidistis mihi, vt sanctificaretis me coram filiis Israel, non introducetis hos populos in terram, quam dabo eis. Nabuchodonosor seipsum laudans dixit. Nonne hæc est Babylon ciuitas magna, quam ego ædificauit in domum regni in robore fortitudinis meæ, & in gloria decoris mei? Et statim audiuit vocem de celo dicentem. Regnum tuum transibit à te: & ab hominibus es cietis &c. Sanson propter quandam victoriam, quæ illi à domino fuit concessa, dicebat. In mandibula asini percussit eos: & idèd punitus fuit: tali pœna, vt ferè siti fuerit peremptus. Sic angelus domini percussit Herodem, eo quod non dederit honorem Deo: & consumptus vermis vitam finiuit. Eliezer seruus Abrahæ omnia bona domini sui ipsi Deo adscribebat. Ita in Exodo scriptum est in illo Cantico populi Israelitici. Fortitudo mea, & laus mea dominus, & factus est mihi in salutem. Vbi rex Ezechias iam taxandus venit: nam cum per nuntios à rege Babylonis visitaretur, non dedit gloriam Deo, sed dixit. Venerunt ad me de longinquo: quod quid em non debuisset facere, si sanæ mentis esset: sed potius in diuinum miraculum referre. Nam cum in rabili ter conualuisset, cumq; sol retrorsum esset versus, misit rex Babylonis legatos ad illum. Ob quam causam obseruandum tibi puto, quod semper in omnibus que tui causa dominus operatur, illi te fidelè præstes, nec auferas gloriam Deo, tanquam furto. Præterea admonet locus iste quati facienda sint beneficia Dei præsertim soboles. Dedit tibi dñs vitam & salutem, & opes, & non solū ei gratias nō agis, sed nec cognouisti talia beneficia tibi ab eo esse collata. Demū est hic

hic considerandum, quàm patienter Zacharias, & Elisabeth opprobrium sterilitatis sustinuerunt. Vnde discere te oportet, vt omnia aduersa in multa patientia animi tui tolles. In diebus, quibus respexit auferre opprobrium meum inter homines. Opprobrium scilicet sterilitatis. Eodem modo loquuta fuit Rachel. Abstulit Deus opprobrium meum: & Sara vxor Tobie iunioris. Peto domine vt de vinculo improprietatis huius absoluas me. Vbi aduertas, quod respicere pro misereri sumitur. Sic Dauid in Psalmo. Respice in me, & miserere mei: quia vnicus & pauper sum ego: & inferius scribit Lucas, quendam dixisse Iesu. Obsecro domine respice in filium meum, id est, miserere ei, & sana: & libera illum à demone: & facit etiam illud. Respexit dominus Petrum, quia miserus est illi. Et in psalmo habetur. Respexit dominus super filios pauperum, & non spreuit preces eorum. Aliquando solet dominus respicere iratus. Sic respexit super castra Aegyptiorum, & omnes in fluctus deiecit. Respexit etiam dominus Sodamam & Gomorram, & subuertit eas. Et in psalmo scriptum est. Respice super terram, & facis eam tremere. Expande etiam pro maiori huius literæ declaratione, quod dixit Elisabeth inter homines, non apud Deum: quia infœcundi non erant apud Deum maledicti: cum nec Ieremias, nec Helias viri sanctissimi habuerint vxores: sed maledictio illa fuit erga homines opprobrium: quoniam veluti quidam pudor est, coniugio copulatos, nuptiarum fructu carere. Quod in lege gratiæ nullatenus est intelligendum: nam sunt eunuchi, qui se castrauerunt propter regnum cælestis. Et enim perfectior status est continentis, quàm coniugum. Quam sterilitatē ipse Sapiens foelicem esse ait, dum inquit. Foelix sterilis & coinquinata, que nesciuit torum in delicto. Sed iam nunc pedetentim ad narrationem sacratissimæ incarnationis diuini verbi gradum faciamus. Postquam Angelus Gabriel præcursoris Christi nunciauit conceptum, subditur. In mense autem sexto. A conceptione Ioannis, qui Martius erat: vt sic eo tempore, quo mundus conditus erat, eodem reparatus esset. Puto velim intelligas senarium numerum non vacare mysterio. Quia enim perfectus est homo inter cætera opera Dei, sexto die conditus est. Idèd Christus venit sexta mundi ætate, & sexto numero annorum, & sexto mense conceptus, & sexta

feria passus, & sexta hora in cruce suspensus: vt vel sic significaretur venisse in plenitudine temporum, & perfectione. Distulit autem dominus incarnationem: quia voluit vt intellectus cognosceret peccatum: & voluit vt voluntatis haberet remedium desiderium. Idèd duram legem Moyse dedit, vt cognoscerent grauitatem peccati: & etiam alia ratione aspera & ponderosa fuit, vt ab illa liberari cuperent, & clamantes peterent aduentum Christi, & in eo maximè gauderent. At postquam venit plenitudo temporis, scilicet, à Deo aeterno electi. Venit enim tempus clementiæ, & benignitatis, tempus miserendi eius, tempus acceptabile & dies salutis. Audiens igitur pater misericordiarum, & Deus totius consolationis, gemitus compeditorum & clamorem oppressorum: & videns homines, quos impius Pharaon in miseram constituerat seruitutem, non potuit amplius in ira sua persistere, nec misericordiam suam continere, & idèd decreuit filium suum in terram mittere, vt mundus per illum reconciliaretur. Dignus autè nuntius legationis huius. Missus est angelus Gabriel à Deo. Iuris regula singularis est, vt per eandem causam, quibus aliquid fit, dissoluatur. Ità per eandem causam, quibus in mundum ingressa fuit mors, per eandem egreditur. Mors igitur mundi intrauit propter dialogum habierum inter angelum & mulierem: vita itidem ex simili colloquio angelici, scilicet & mulieris. Et sicut per feminam transgressio facta fuit (à muliere quippe initium omnis peccati est) ita per eam minam opus reparationis contigit. Nam qui vult ex aliqua arbore ramum scindere, non truncum aut fortioiorem partem arboris sibi sumit: sed debilem & delicatam ramum eligit, vt facilius propositi compos euadat. Ità nimirum inimicus noster (vtpote qui sagax & supra modum astutus est) volens hominem à sua radice & origine segregare, non incipit ab Adam, qui fortior erat & Deo coniunctior: sed ipsam mulierem fuit aggressus, quæ quidem infirmior & fragilior erat, vt vel sic post eam ipsam virum ad peccandum induceret. Quia autem ea, quæ à Deo sunt, sapienter & miro ordine disposita sunt: cum videret ab ipso hominem per mulierem separatum: ita & ipse, vt hominem sibi vniam mulierem in instrumentum sibi assumit. Vt vel sic eo ordine, quo diabolus fecellit, & ipse falsus sit. Principium nanque

Aggai. 1.

Act. 6.

Prover. 2.

Act. 23

Gen. 30. Tob. 3.

Phili. 24.

Luc. 9.

Matth. 26. Psal. 101. Exo. 14. Gen. 19. Psal. 103.

Matth. 19.

Sap. 3.

1. Cor. 13. Esai. 25.

Num. 20.

Dan. 4.

Iudi. 15.

Act. 12. Genes. 24.

Exo. 15.

Esai. 39.

Gal. 4.

2 Cor. 6.

2 Cor. 1. Psalm. 11.

Exo. 2.

Eccle. 27.

Gen. 3.

Rom. 13. Sapien. 1.

interitus nostri ortum habuit ex colloquio
 Euz cum serpente: principium autem repa-
 rationis ex colloquio virginis Mariæ cū Ga-
 briele. Ille angelus malus: hic angelus bonus.
 Ille per terram reptat: hic è summo celo à Deo
 mittitur. Ad hoc (inquit Ioannes) venit filius
 Dei, vt dissoluat opera diaboli. Et sicut regina
 Vasthi conturbauit regem Assuerum super-
 bia suauitate Hester placuit ei sua humilitate.
 Et sicut Eua occidendo obfuit: ita Maria vi-
 uificando profuit. Et tãdem per eandem viã,
 per quam noster interitus ingressus fuit, per
 eandem viã. Quæ omnia ad id adduximus,
 vt discas, si spiritualiter mortuus es, viã quæ
 ree ea viã, qua mortem inuenimus. Quod si
 mala cupias fugere: egredere per portã, qua
 intrasti, & vestigia dissolue, quibus malũ cõ-
 parasti. Nec mirum si cùm agitur taurus,
 semper ad portam, qua ingressus est, redeat:
 naturali quippe instinctu docetur, per illam
 viã à laboribus esse euadendum. Quapro-
 pter si à mundo exagitat es, respice portã,
 qua ingressus es, scilicet malitiam tuam, & vo-
 luntatis tuæ consensum, & eo egredere. pec-
 cati pœnitentiã ductus, hoc est, quod tibi
 Deus præcipit, quando tibi dicit. Pœnitentiã
 age: vt nimirum voluntas quæ in peccato cõ-
 sensit, postea repugnet. Et quemadmodũ cõ-
 sensus voluntatis dæmoni per peccatum por-
 tam aperuit: ita etiam det Christo cõsentium
 pœnitentiã. ¶ Sed quare Deus angelum mit-
 tit? Nonne posset ipse Deus hoc mysterium
 ipsi virgini reuelare? Poterat quidem, sed vo-
 luit angelum mittere. Primo, vt manifesta sit
 nobis charitas & amor, quibus nos prosequi-
 tur, itã vt ministerio angelorum nostram re-
 demptionem curet. Sic Paulus. Nonne om-
 nes administratores spiritus sunt, propter
 eos, qui hæreditatem capiunt salutis? Ex quo
 loco iam argumentum potest elicere homo.
 vt se ipsum magnificet, & plurimi aestimet,
 quandoquidem ipsi caelestes spiritus, ad
 ipsius ministerium mittuntur. Si puer ali-
 quis pædagogum haberet episcopum, vel op-
 timatorem aliquem: vtique statim, puerum il-
 lum, vel regis vel imperatoris filium, esse exi-
 sti uares, quem etiam plurimi faceres. Quod
 exemplum id eod. adducimus, vt consideres.
 quomodo caelestes spiritus tuo ministerio ad-
 iunt, vt te custodiant, defendant, & in omni-
 bus vijs tuis quasi manu ducant. Quapropter
 ne obsecro vilis? huius mundi rebus te ipsum
 tradas: cum gloriari possis de nobilitate, &

illustri sanguine. Nam si princeps aliquis vel
 comes se in terram abiceret, vt colligeret mi-
 cas quæ ex mensa ceciderunt: contempnendus
 profecto esset, & nihili aestimandus. Sic tu qui
 illustris & generosus à Deo es factus, cõm ti-
 bi angelos ministros habeas, sicisti non de-
 bes in hac terrena, quæ vilia sunt, & nihili es-
 timanda. Si homo aliquis rusticus infime for-
 tis, & media plebe natus, sollicitus ambula-
 rer, vt ad suum amorem reginam aliquã mu-
 lierem alliceret: non solum talis mulier preci-
 bus huius rustici non acquiesceret, verum
 etiam contra rusticum indignata cum fusti-
 bus eum præciperet. Sic igitur corpus tuum
 rusticum, fœdum, & vile, si aliquam doanimã
 excellentem reginam & principem ad turpe
 aliquid patrandam facinus incitauerit: non
 solum anima consentire non debet, verũ fustibus
 illud & pœnitentiã corrigere, vt insã-
 nã eius audacia & temeritas, debitas pœnas
 luat. Quod si iterum contra stimulum veit
 calcitrare, lachrymis, verberibus, vigiliis, iei-
 nijs, & orationibus, in illud est animaduertẽ-
 dum, vt obediens sit, ne postea resiliat, & ani-
 mi compos euadat. ¶ Mittitur secundo an-
 gelus, vt maximo honore ipsa angelica natu-
 ra offeratur. Etenim angeli erant quasi inu-
 sãta lacessiti, cùm viderent se prodissse illũ,
 qui tantam perniciem nobis moliebat, vt
 fuit Lucifer malus angelus, qui in paradiso
 terreno primos nostros parentes tentauit.
 ¶ Atque ita dominus decernit nunc angelos
 honorare: vt quemadmodum angelus fuit
 causa nostri damni & miseritã: ita an-
 gelus sit author nostræ felicitatis, vt de illis
 æteticam conqueri possimus: nam si vnus
 parauit nobis damnũ & interitum, alter
 gloriam & vilitatem afferat. Quod si tuo in-
 tellectui scandalum ingerit angelus, qui Eua
 sese illi: te constantem possit reddere an-
 gelus, qui hodie Mariam alloquitur. Vt inde
 intelligas nequaquam tibi esse murmurã-
 dum, si aliquos malos videris, nam statim ade-
 rit vnus, & alter bonus. Quod vitium frequẽ-
 tissimum est hominibus secularibus, qui si ali-
 quãdo vident religiosum aliquem, vel in mi-
 nimum peccatum delinquentem, protinus
 vniuersum monasterium & totam congrega-
 tionem condemnant: illud peccatum omni-
 bus narrantes, & de bonorum afflictionibus
 gaudentes. Quemadmodum amœnus & fru-
 ctifer hortus nõ id eod. contemnendus est & era-
 dicãdus, eo quod vrtica inter alia olera nascãt
 sic

sic nec damnãda est religio, si inter multos
 viros sapientia & virtute præstantes, quidã
 inueniatur voluptatis, aut ambitionis igne
 contactus. Nam in sacro Christi collegio fue-
 runt, apostata, qui Christum dereliquerunt,
 nec vnquam redierunt. Fuerunt etiam glo-
 riæ humanæ cupidi, qui dextram & sinistram
 in regno petierunt. Fuit etiam alter, qui illũ
 iuramento asseueranter negar: fuit etiã qui
 dam proditor, qui Christum triginta argen-
 teis tradidit, qui postea miserè & infelicitè
 vitam finivit. Sed nunquid rogo, quia isti ma-
 li fuerunt, vniuerso Apostolico collegio de-
 tracturus es, nec non sanctissimæ domini do-
 ctinæ? Nunquid sacras religiones condem-
 nabis, quæ marmorea columnæ sunt, quibus
 bona pars totius Ecclesiæ nititur, propter vn-
 um vel alterum, qui flagitiosus sit? Sed iam
 hos tam perfrictæ frontis homines missos fa-
 cio, neque cum illis vterius sermonẽ contex-
 tam, ne cum belluis digladiari videar.
 ¶ Tertio non absque consilio ad hanc saluta-
 tionem Angelus mittitur, cùm lapsus ange-
 lorum per Christum incarnatum restauran-
 di essent: iuxta illud diuini Pauli. Quoniã pro-
 poluit in eo in dispensatione plenitudinis tẽ-
 porum instaurare omnia in Christo: quæ in
 cælis & quæ in terra sunt in ipso. Et in psã-
 mo dicitur. Iudicabit in nationibus & imple-
 bit ruinas. Nam cum ex singulis choris, & ex
 singulis speciebus aliqui ceciderint, consenta-
 neum fuit, angelum nuncium mitti, qui ne-
 gotium ageret artinens ad restaurationẽ suę
 naturæ. ¶ Missus fuit Gabriel potius, quã
 aliis, vt promissis dominus stare: nam sicut
 per hunc angelum mysterium hoc fuit Da-
 nielii prædictum, sic per eundem manifesta-
 tum fuit virgini. Ecce (inquit Daniel) vir Ga-
 briel, quem videram in visione à principio
 cito volans, tetigit me tempore sacrificii ve-
 spertini, & docuit me: & sequitur. Septuagin-
 ta hebdomadæ abbreviatæ sunt super popu-
 lum tuum, & super sanctam urbẽ tuam, &c.
 ¶ Præterea quia inquit euãgelista, missus fuit
 à Deo, existimauerunt aliqui hunc angelum
 esse ex superemis Seraphinorum choris: quod
 ego non credo, cùm illa superiora agmina ab
 intimis nunquã discedant. Angeli enim in
 finis Hierarchiæ à Deo mittuntur, & om-
 nes mittuntur ad intra, vel ad extra, mediãtè,
 vel immediãtè ab ipso Deo. Crediderim ta-
 men hunc Gabrielem maximum esse inter
 omnes suæ Hierarchiæ, vt pote qui nunciatu-

rus erãt tantum, & tam diuinum mysterium
 virgini tantæ & tam eximie virtutis. Vbi etiã
 consideres oportet, quomodo Angeli nõ de-
 dignentur nobis ipsis ministrare: cùm vi-
 deant & ipsum regem cæli iam propter nos
 hominem velle fieri. Quia quando famuli re-
 gis aliquem hominem vident à rege diligẽti, &
 maximi haberi, omnes illum honoribus affi-
 ciunt, & de eius vtilitate sunt solliciti. Vnde
 Angeli qui à Adam & Eua è paradiso eiecerunt,
 & qui Sodomam castigabant, cùm cum
 do videant nos à domino honorari, & ipsi
 nostram salutem quærunt. Sic tu amicos Dei
 quo potueris, honore afficere debes: sicut san-
 ctus ille David qui dicebat. Mihi autem ni-
 mis honorati sunt amici tui Deus. &c. Appa-
 ruit autem Angelus hic beatissimæ virgini
 humana specie indutus, pulcherrima & de-
 cora facie, iuuenili ætate & candida veste or-
 natus. Facta autem fuit hæc saluatio vicesi-
 ma quinta die Martij, feria sexta, ante solis or-
 tum, vt significaret nobis angelus, verum so-
 lem iustitiæ Christum redemptorem no-
 strum iam nasciturũ. Sed quo mittitur.
 In ciuitatem Galilæe, cui nomen Nazareth. Nõ
 in agro, aut in quouis alio loco Dominus cõ-
 cipi voluit: sed in ciuitate, quæ hominum ha-
 bitatio est: vt potè quapropter nos homines,
 & propter nostram salutem descendet de ca-
 liss. Et quia carnem sumpsit, vt Iudæos & Gen-
 tiles saluos faceret: propterea in Galilæa, quã
 hi duo populi tunc incolebant annunciari &
 concipi voluit. ¶ Præterea non absque causa
 ciuitas, in qua Christus concipitur vocatur
 Nazareth, quæ florem sonat: ãm ipse sit, qui
 in Canticis alloquitur spontam dicens. Ego
 flos campi, Non hortorum, quia flores horto-
 rum humana diligentia, & industria nascun-
 tur: at Christus nullo opere interueniente vi-
 ri, sed spiritu sancto conceptus est. Secundo
 flos campi omnibus patet: sic Christus pro
 omnibus carnem assumit, & omnibus sei-
 psum præbet. Tertio bruta animalia flores cõ-
 culcant, & super eis recumbunt, sed homo
 prudens colligit: sic Christus ab impijs qui vi-
 tam agunt bestiarũ more conculcatur, & à
 iustis honore afficitur. Id eod. flos campi, & nõ
 hortorum dicitur. ¶ Vbi iam expendes quan-
 ti Deus faciat humilia & abiecta. Elegit nan-
 que Nazareth ciuitatem paruaulam vt concipi-
 peretur: & in minima Bethlehem nasci pro-
 sua misericordia dignatus est: qui humi-
 lia respicit, & alta à longe cognoscit. Ab ini-

1. Ioan. 3.

Hester. 1.

Aug. ser. 2. assum. virg. fol. 10.

Luc. 13.

Hebra. 1.

Hieros. p. 18. h. 1. d. 1.

Act. 9.

Genes. 3.

Ioan. 6. Mat. 20.

Mar. 14. Mat. 26.

Eph. 1.

Psal. 109

Dan. 9.

Gen. 3. Gen. 19.

Psal. 138.

Cant. 2.

Luc. 2. Psal. 137.

tio quippe mundi hoc dominus habuit ingenium, vt amator esset humilitatis. Et vt testimonij sacrae paginae comprobetur hac veritas, scias quod ex prioribus fratribus, qui in mundo geniti sunt Cain scilicet, & Abel, dominus minorem elegit: & ex filiis Abraham Isaac elegit, qui minor quam Ismael erat: & ex filiis Isaac elegit Iacob, qui minoris erat etatis quam Esau. Et ex duodecim filiis Iacob, elegit Ioseph, vt dominaretur Aegypto, qui etiam ex minoribus fratribus erat. Et ex octo filiis quos Isai genuerat, sibi Dauidem assumpsit, vt esset rex, & magnus propheta: qui antea paruulus pastor erat, & coram hominibus contemptus. Elegit etiam dominus Saulem in regem, qui ex minori tribu erat, & ex inferiori domo & familia Israel. Et denique in mundum veniens hic sanctissimus humilitatis amator, non magnates aut principes sibi associavit, sed humiles & pauperes piscatores. Nouit minimum animal formica tritici vim regeneratiuam abrodere, ne nascatur & crescat, & ipsum ad solem producere, ne putrescat, & speluncam claudere, ne aqua introeat: & denique alia multa, quae longum esset recensere: quam scientiam & cognitionem Deus, nec elephanti dedit, nec boui, nec equo maioribus animantibus. Et inter volatilia quid mirabilius cerni potest, quam apum in dustria in fabricandis fauis: vt si haec contempleris, in diuini artificis amorem nequitiam non rariaris: Hanc scientiam & industriam, nec aquila; nec maioribus aliis volatilibus donauit, At si mundi creationem velis inspicere, iam ex materia prima re vilissima vniuersum tam pulchrum, & tunc diuino artificio elaboratum videbis condidisse. Et tandem si claro testimonio haec quae diximus comprobari velis, conuertas oculos in praeclearum; & maximum opus, quod pro nobis fecit libentissimè. Nanque pro nobis moriturus ignominiosus mortis genus subiit, ita vt se ipsum humilians vsque ad mortem crucis, factus fuerit obediens. Ita dominus paruulorum fuit semper amicus, vt diceret. Sinite paruulos venire ad me, istorum enim est regnum caelorum. Superbiam autem, & elationem Capharnaum exprobrans inquit: Et tu Capharnaum, nunquid vsque in caelum exaltaberis? vsque in infernum descendes. Et tu Bethleem humilis & paruula nequaquam minima es in millibus Iudae: ex enim exiit dux qui regat Israel: Nam etiam si parua sis, non ideo

te ipsam vilipendas. Hac quippe de causa Deo gratior & iucundior eris: afferet quippe natalis eius tibi ipsi nobilitatem, & splendorem. Et à Nazareth exigua & contempta (vt pote quam Nathanael illudens dixerit. A Nazareth potest aliquid boni esse?) exiit cōceptus Christus, qui illustrem illam & splendidam faciat. Quod si propter paruitatem & contemptum suum Nazareth coram oculis domini tantum meruit: si pauper & humilis es, cur te istius paupertatis poenitere debet? Ex quo loco humilitatem & abiectionem semper teneris diligere. Nam quāto profundior est puteus, tanto eius aqua dulcior est: & quāto humilior fueris, tanto Deo gratior & iucundior. Nam cum Centurio de se ipso humiliter sentiret, cumque non se dignum existimaret, vt Christus domum suam ingrederetur, omnibus Iudaeis illum dominus antetulit. Et Paulus qui se minimum apostolorum vocauit, praestantiori vi in concionando poluit, & plus omnibus laborauit. Et Petrus, qui se indignum Christi consortio iudicauit, factus est Apostolorum princeps, & Ecclesiae maximus Pontifex. Et Ioannes qui dixit. Nō sum dignus soluere corrigiam calciamēti ei: meruit, vt coram eo Christus genibus flexis in Iordane inclinaretur. Diligit itaque Christus humilitatem: & loca humilia velut Nazareth amplectitur, & honorat. Vbi nec illud tibi sub silentio praetereat, quod in humili Nazareth conceptus fuit Christus: & in superba Hierusalem crudelissima morte interemptus. A cordibus humilibus concipitur Christus, & à superbis iustificatur. Quia propter esto semper humilitatis amator, & ipsum Christum in anima tua concipies. Quod si ipsum audire velis per Esaiam loquentem, fieri non poterit, quin in ipsius amorem totus rariaris. Ad quem (inquit) ego respiciam, nisi ad contritum, & humile & tremantem sermones meos. Secundo in hac re cautus esse debes, vt nunquam glorieris te ex nobili ciuitate natum, quemadmodum multi stolidi & amentes facere conlucuerunt. Potuisset nanque dominus, si vellet in diuissimis & potentissimis ciuitatibus nasci, videlicet Roma, quae regina est & princeps vniuersi: aut Athenis, vbi tum temporis florebat multi, & sapientissimi & acutissimi philosophi: aut Hierusalem, vbi tunc sanctitas & religio inualecebat: sed ad Nazareth mittitur angelus, quae erat parua & con-

Ioan. 1.

Mat. 8.

1. Cor. 15.

Luc. 4.

Ioan. 1.

Esai. 66.

Luc. 9.

Ioan. 3.

Phil. 2, Ioan. 20.

Mat. 9.

Mat. 11.

Genes. 2.

tempta ciuitas: vt ostendat se mundana non querere, sed potius ea contemnere, & tantum humilia diligere. Amavit igitur Christus humilitatem in conceptione, amavit etiam in natiuitate, amavit in vita, amavit in morte: nec non etiam post mortem eiusdem amore reneret. In conceptione humilem Nazareth elegit, in natiuitate paruum Bethleem, in vita non habuit vbi caput reclinaret, & iam iam moriturus admirabili humilitatis exemplo pedes discipulorum lauit: quod fecit vt innuere, quanto amore illam prosequeretur. Humiliauit semetipsum vsque ad mortem, & post mortem hanc virtutem non tradidit obliuioni. Nam Magdalena dixit. Dic fratribus meis. Ascendo ad patrem. &c. Poterat bene illos vocare discipulos & seruos, sicut ipsi vocabant illum magistrum & dominum, sed noluit, vt humilitatem nobis commendaret. Denique & post Ascensionem ad caelos non est oblitus huius virtutis, sed Saulo persecutori dixit. Saule Saule, cur me persequeris: causam discipulorum pauperum propiam iudicans. Merito ergo & ipse clamauit. Discite a me, quia mitis sum & humilis corde. Iam igitur videmus, quis mittitur & a quo mittitur: restat inuestigare ad quem mittatur. Ad virginem desponsatam viro, cui nomen erat Ioseph. Viro dixit non homini: viro namque nomen fortitudinem, animi robur, & virtutem significat. Ea enim vxor vnicuique danda est secundum suam fortem & conditionem. Regi quippe aut duci, aut illustri viro non ancillam, aut Aethiopsiam daret. Sic nimirum dominus (vt pote in cuius operibus semper admirabile sapientiam & consilium inuenies), volens primo nostro parati sodales tribuere, oculos coiecit in vniuersas creaturas: cumque nullam eius dignitatem & altitudinem inuenisset, quaeque ipsius Dei capax esset, vt Adam, decreuit ex Adae costa similem ei efficere. Sic nimirum ipse dominus: vt daret socium & sponsum beatissimae virgini, non quaesuit hominem humanis rebus intentum, aut voluptatibus saeculi deditum, sed virum optimum, virtute & sanctitate perfectum, & omnibus suis numeris absolutum. Nam sicut dominus eam mulierem elegit, vt mater esset filij sui, qua melior aut similis in vniuerso non reperiretur: ita etiam talem virum in sponsum illi matri dedit, quo sanctior, aut purior vix queat reperiri, cum etiam & filij sui custos & pedagogus deberet esse. Et sicut rex custodem filij sui

praestantissimum & optimum hominem constituit, sic etiam dominus virum purissimum & sanctissimum filio suo praefecit. Nam semper dominus ad sua ministeria idoneos sibi quaerit. Idoneos (inquit Paulus) nos existimate ministros noui testamenti. Cum igitur Ioseph Christi pedagogus futurus esset, nec non maritus eius mulieris, quae Christi sponsa erat: potest ne aliquis sanx metris homo existimare ipsum dominum in tali electione errauisse? Hoc certe stultissimum esset, & ab omni prorsus humano intellectu alienum. Ipse nanque fuit primus omnium hominum, qui Christum in carne vidit, & adorauit. Extollitur miris laudibus Ioannes Euangelista, & merito quidem, eo quod matrem suam in domino commendauerit: sed Ioanni commendata fuit, cum iam virgo adoleuisset, & ad maiores annos etatis suae peruenerat: Iosepho tradita est iunioribus suae adolescentiae annis. In quo quidem apparet maxima ipsius Ioseph commendatio. Ioannes etiam paucis annis cum ea habitauit: Ioseph vero spatio triginta annorum. Ex hoc itaque coniugio tantum honoris & laudis ipse Ioseph comparauit: vt matrem Dei in subditam habuerit, simul & filium. Nam vt inferius videre est in nostro Luca, Christus erat subditus illi, scilicet Mariae & Iosepho. Quod si verum est illud quod asseruerat regius propheta, scilicet, Cum sancto sanctus eris: quid iudicandum erit de Ioseph, qui familiarissimè intra eandem domum tot annis cum Christo, & sanctissima eius matre angelicā & purissimā vitam egit: cum nullo homine Christus & sanctissima ipsius mater in hac mortali vita ita familiariter egerunt. Certè verè loquutus est Christus in illis verbis cum dixit. Qui mihi ministrat, me sequatur, vt vbi ego sum, illic sit & minister meus: iste in caelos inter supremos videtur collocatus, qui in terris ipsi Christo familiari obsequio seruiuit, & fidelior omnibus post Mariam inuentus est. Quod si Christus Apostolis dixit. Beati oculi qui vident, quae vos videris, quanto praestantius oblectro est, non solum videre, sed etiam tangere? Quanto beator est Ioseph, qui non solum Christum vidit, sed cum saepius fuit osculatus: Si ille qui propheta dedit vas aquae frigidae, mercedem ab ipso propheta accipiebat: quam mercedem is accipiet, qui non solum vnum vas aquae dedit, sed multa, panem & oblatum ipsi prophetarum domino: Denique vt ad alia quae nos

2. Cor. 3.

Ioan. 19.

Luc. 2.

Psal. 17.

Ioan. 12.

Luc. 10.

Mat. 10.

expectant gradum faciamus meruit in terris Christi pater appellari, vt inferius capite sequenti noſter Lucas inquit: & nullam puram creaturam, ſic ad eò dilexit beatiffima virgo ſicut ſanctum Ioseph. ¶ His omnibus adijcijs aduertendum non ſolum Iosephum ab Euangelista tanquam partem putatiuum hic positum esse, ſed tanquam verum patrem: nò naturalem, ſed legalem. Cumque talis eſſet Ioseph, ipſius genealogiam narrandam ſumple runt Euangelista. licet virginis matris naturalis eſſet filius. Et hoc ita fuit, quia Chriſtus in temporalibus ſuccedebat Ioseph, cuius hæreſ legalis erat. Vnde illi qui aſſerunt ſcripturæ morem nò eſſe genealogiam ex parte mulierum, ſed virorum computare, non videntur proſius fatiſſacere, quia multoties in ſacris literis cum narratur genealogia alicuius, dicitur, talis mulieris fuit filius. Et quanuis in alijs hoc non feret, conueniens fuit in hoc loco: cum Chriſtus ab homine non fuerit genitus, ſed tan um à virgine. ¶ Primò autem beatiffima virgo deſponſata fuit, ne conceptionis cauſa honor & fama ipſius detrimentum paterentur: quia ſi innupta conciperet: mala mulier reputaretur. Ne verò ſacratiffima virgo aliqua infamiae labe contaminaretur, voluit dominus eam viro coniungi. Vbi docemur famam alicuius nunquam eſſe contemnedam: in xta illud Sapientis. Cura de bono nomine. Nam qui famam contemnit flagitioſus eſt, aut proſius inhumanus. Arguedi quippe ſunt illi, qui dicunt: mea intetio & cogitatio ſancta eſt, & ſyncera: dicat aut vnusquisque pro libito voluerit. Quid enim refert tuam intentionem bonam eſſe, ſi factum tuum anſam præbet, vt de te homines malè ſuſpiciantur, & ſentiant? Homines quidem intentionem non vident, ſed exterius opus, quo eis ſcandalum præbes: cum prudentiam, in diſtis & factis tuis non ſerues. Et id quod dicimus dominus commendauit, cum diſcipulos rogauit, dicens. Quem dicunt homines eſſe filium hominis? Bene ipſe ſcicbat quid homines dicerent: ſed id fecit, vt nos intelligeremus ſemper curam habendam eſſe de bono nomine. Vbi videre licet, quã bonus amicus ſit dominus dilectis ſuis. Mauult enim dominus aliquantulum detrimenti pati: quã vt patiantur amici. Maluit dominus (vt inquit Ambroſius de ſuo ortu, quam de matris pudore dubitari. O quam fidelis amicus nobis eſt Deus, & quanti ſuorum honorem fa-

cit: ita vt non velit cum alterius iniuria honorem ſibi comparare. Curandura igitur tibi maximè eſt, vt Deo amicus ſis, præſertim cū tanto te ipſe proſequatur amore: & mundum fugito & eius amicitiam, quando data fidem non ſeruat. Perierunt principes Edom memoria Amalech euanni, & ſuperbia Philiftinorum diſperſa eſt: tamen facio ſancta Eccleſia & honor amicorum Dei nunquam finietur: permanet in ſeculum ſeculi, & vſque in ſempiternum. ¶ Secundo voluit dominus vt ſacratiffima virgo nuberet, vt Ioseph custodia eſſet, & honeſtas virgini. Nam ſicut frondes arboris defendunt fructus ab iniurijs cæli: ſic Ioseph virginem protegebat, ex qua ſicut amantiffimus ſos egreſſus eſt Chriſtus. Et quia ſos aliquando in medio foliorum naſcitur, ne exiſtimares, quod de Ioseph Chriſtus natus eſt, dixit Eſaias. Egreſſus eſt virga de radice Ieſſe & ſos de radice eius aſcendet. Non inquam de folio, ſed ſos, qui Chriſtus eſt de radice: id eſt de virgine natus eſt, nò autem ex Iosepho. De domo Dauid. Videas obſecro quibus terminis & ſine continentur regna, imperia, & totius mundi principatus. Regia & opulenta domus Dauid, tam potens & magna, cui alij reges obedientie ſigna præſtabant: vbi eſt, aut quo termino & fine clauditur: vti que fabro pauperculo contenta eſt: qui et ſi diues & iuſtus coram Deo, tamen hominum oculis egenus. Quot quantique erunt in Hiſpania homines, qui originè ducant ex iluſtri Gothoru ſanguine ipſi tamen ſutores, ſartores, lixæ & pauperrimi ſint. Vti que apparet hic, quomodo principatus & imperia mundi, & omnis eius nobilitas & potentia lapſu temporis finiuntur: quippe memoria iuſtorum vſque in ſeculum ſeculi & in æternum permanet. ¶ Dixit autem Ioseph eſſe de domo Dauid, vt oſtendat Chriſtum ex ſemine Dauid deſcendiſſe, ſicut ei dominus promiſit. Iurauit dominus Dauid veritatem & non fruſtrabitur eum, deſtructum ventris tui ponam ſuper ſedem tuam. Et Eſaias. Super ſolum Dauid, & ſuper regnum eius ſedebit. Et Eſai 9. rursus in Ieremia. Suicitabo Dauid germè iuſtum

Zach. 9. Exo. 17.

ſai. 11.

ſalm. 131.

leue. 3. ſum

ſum, & regnabit rex & ſapiens erit. Quauis autem Ioseph nihil in conceptione Chriſti operatus ſit, ex hoc colligitur virginem fuiſſe ex eadem domo. Nam mulieres in hereditate paterna ſuccedentes non poterant cōtrahere matrimonium, niſi cum viris ſuæ tribus, ne fieret confuſio inter ſortes, vt habetur ex domini ſententia. Iam igitur videas quomodo dominus adimplet promiſſa, cū mittat filium ſuum ex ſemine Dauid. Promiſit dominus populo Iſraelitico filium ſuum daturum: populus autem promiſit domino ipſius præcepta obſeruare: at quanuis Iſrael datam fidem non ſeruauit, niſi ominus Deus verbum ſuum adimplet. Promiſit dominus Dauid, filium ſuum hominibus miſſurum, ne autem cū homines viderent Dauid homicidam & adulterum, exiſtimarent, dominum ſcediſtagum futurum filium ſuum nobis donauit, & cum eo innumcrabilia bona. At ſi dominus cum eis qui illi fidem frangunt, promiſſis ſtat: quanto melius gloriam tibi dabit, ſi præcepta eius cuſtodieris. ¶ Præterea obſeruandū tibi eſt, quod Chriſtus potius dicitur filius Dauid, quam filius Abraham: cū etiam facta fuerit promiſſio Abraham: vt nos doceret dominus, quãto amare Deum proſequitur peccatorem ad ſe pœnitentia conuerſum, vt tu non dubites quantumuis flagitijs & ſcleribus ſis contaminatus, ad illum accedere. De peccatis Abraham nihil legimus, imò conſtat, ſemper domino obedientem fuiſſe: at Dauid graniter Deum offendit. Nihilominus, vt dominus ad pœnitentiam peccatores alliceret, maiori honore Dauid affecit, quam ipſum Abraham. Quando nobilis aliquis ad venerationem redit, ſi forte ſylueſtre animal eſt, qui appetitum ſuum ſequens, vſque ad præcipitium non ſinit currere. Quando igitur dominus huiusmodi peccatorem venatur, maximum ſit gaudium ſuper eo pœnitentiam agente. &c. Sic Dauid, qui prius carnem & appetitus ſuos ſequeretur, conuerſus eſt ad dominum per pœnitentiam: atque ita maiori ho-

Num 36.

Deute. 7.

ſal. 131. 2. Reg. 11.

Gene. 22.

Luc. 15.

nore illum affecit quam Abraham: eſſi, ab ambobus ſecundum carnem deſcenderit. ¶ Præterea cū ait Euangelista, de domo Dauid: de familia, ſanguine & generatione Dauid intelligendum eſt. Et ſic intelligendum puto id quod in Exodo dicitur de obſtrictibus Ægypti, quod Deus ædificauit illis domos. Hoc eſt, quod dedit eis generationem & ſucceſſionem. Nam quia ipſe pepererit filijs Hebræorum, dedit illis dominus filios, vt factum illum more Talionis ſolueret. Ædificare enim eſt dare poſteritatem: quare familia vocatur domus, quia ad modum domus ædificatur: vt in ſcriptura, multiplicare ſobolem dicitur ædificare domum. Sic Nathan dixit Dauid. Domum faciet tibi, id eſt: familiam multiplicabit. Et paulò inferius. Domus ſerui tui ſtabilita erit coram te. Et Rachel dixit Iacob. Ingrederere ad ancillam, & ædificabor (vt Hebraiſmus habet) in ea. Et in Deuteronomio de muliere que ſpuebat in faciem viri habetur, quod dicebat. Sic fiet homini qui non ædificauit domum fratris ſui. Et in libro Ruth dicitur de Sara & Lia, eas ædificaffe domos Iſrael. ¶ Denique pulchrè Euangelista regalem generationem, & originem Ioseph, & virginis Mariæ expreſſit: ne Chriſti paternam paupertas deſpiceretur: quia quamuis pauperes eſſent, tamen nobiles erant. Sed hac miſera, noſtra tempeſtate ille ſolus nobilis eſt, qui multas habet pecunias. Nam quantumcumque aliquis nobilis ſit, ſi paupertate premitur, vel ipſis fratribus & conſanguineis odio habetur, & deſpicitur. Filij nanque huius ſeculi ſolâ diuitias in honore habent. Deum expendas: Chriſtum voluiſſe & nobiliſſe & pauperem eſſe. Nobilis, quia nobilitas ad virtutem obligat. Diuitia autem (vt Apoſtolus ait) Laquei ſunt diaboli. Id eſt. Chriſti parentes & nobiles, & pauperes fuerunt. Et nomen virginis Maria. Huius nominis ſororem habuit Moyſes mulierem præſtantiffimam, omnium earum, que tranſierunt per mare rubrum: que quidem glorioſo cantico dominum magnificauit dicens. Cætemus domino, glorioſe enim magnificatus eſt. &c. Hæc autem ſecundi legiſtatoris mater diuinis laudibus & canticis dominum ſuum exaltauit. ¶ Porro non ſolum nomen ſponſi, ſed etiam ſponſæ. Euangelista expreſſit: nam ſicut dominus illos coniunxerat in matrimonium, ita nec hic ſeparandi erant ab Euangelista. Nomen autem Ioseph

Exodo. 1.

2. Reg. 7.

Geneſ. 0.

Deut. 17.

Rut. 4.

1. Tim. 6.

1. 2. 3.

Exo. 15.

1. 2. 3.

1. 2.

Eccle. 4. 1.

Matt. 16.

Amb. lib. 2. c. 1. in Luc. cap. 1.

Phoe 5.
Luc 2.
Gen. 18.

Joseph priori loco apponitur: quia vir caput mulieris est. Sic etiam Maria postea honorē contulit ipsi Ioseph dicens. Pater tuus & ego dolentes quarebamus te. Et iterum. Erat pater eius & mater mirantes. Sic & Sara virum suum Abraham dominum vocavit. Sed iam in nostra Hispania dolendum est, ut viri suam uxorem mancipia videantur: incedunt quippe ornatae & compositae ad similitudinē templi: ut si maritos videris simul cum eis ambulantes illas reginas iudicabis, eos vero famulos, & seruos. Quis obsecro vquam vidit talem confusionem, aut talem monstrum: ut pedes sint caput, caput autem pedes: Vtique provenit ex carnis concupiscentia, quare sic adde crevit, ut homines carnis appetitum & desiderium sicut Deum adorent, & seipsum mulieribus sicut bruta animalia tradant.

Psal. 143.

Præterea id obiter annotabis, sacrum Evangelium & nomen prouinciæ nominasse, ciuitatis, angelis, virginis, & etiam sponsi: ut intelligas miram diligentiam habuisse, in scribendo hanc historiam. Præterea tor circumstantias, & verborum ambages adduxit, ut inde veritatis certitudo clarius eluceret. Si enim in ciuilibus causis tā f. rid agitur, ut ipsi scribæ locum apponant, tempus, testes, & eorum nomina: deinde tradantur libelli, & appenduntur sigilla, ut dictis & narratis fides adhibeat: quanto potiori iure hoc fieri debet in tā ardua causa, nepe in incarnatione diuini verbi, ut nos de promissionibus certos redderet, & hæreticorum impetus. & Hebræorum obstinationem conuinceret: Signum enim manifestæ veritatis est, cum quis tibi aliquid narrat, si locum & personam, vbi id contingit, significauerit. Est namque quoddam hominum genus, qui amicorum prætextu, te ipsum dictis suis laceant, mentientes illa ab aliis audisse, & cum ipsi authores sint, in alios culpam reiciunt. Illi namque senes, qui falso Sulfannam accusauerunt, conuicti postea de mendacio seruauerunt: quia vnus dixerat vidisse Sulfannam adulterantē sub cino: alter vero sub pino testificabatur. Ita tu cautè verbis mendacibus detractoris attendere debes, ut sic facile ipsum de mendacio conuincas. Et ingressus angelus ad eam dixit. Equidem manifestissime in fame venit reprehendendus, qui conuictus fuerit ad Mariam ingredi, nisi angelicam puritatem prorsus redoluerit. Etenim si in Moyse faciem Israël: non poterant oculi intendere propter gloriam vultus eius:

Gen. 12.

quanto minus humanus oculus amictam sole poterit intueri? In quo loco, illud attenta animi consideratione debet aduertere, scilicet, quam procul distaret sacratissima virgo ab humanis sollicitudinibus, quam à tergo relictis humanis honoribus, quantum orationi & contemplationi vacans, quando Deus ad altissimam & supremam omnium dignitatem illam euexit, nempe ut ipsius mater esset. Nec sollicitus erat Ioannes querendis honoribus, cum factum fuit illi verbum domini in deserto, ut eius præcursor, & concionator esset. Nec vlla sollicitudo Abraham vexabat, cum eduxit illum dominus de terra sua, & eum fecit in gentem magnā. Et ipse Moses cum ascendis ouibus curam intenderet, cum ei appareret dominus, constitutus est in principem populi sui. Et denique David sanctus in deserto oues pascebat, quando ad gubernandum regnum fuit vocatus. Ut his omnibus intelligas, quod si honores & dignitates à tergo reliqueris, & Deo inseruieris, imple te opportune vocabit. Nec quisquā (ait Paulus) sibi sumit honorem, sed qui vocatur tanquam Aaron. Sicut Christus non semetipsum clarificauit, &c. Quod si honorem fugeris, illū facile obtinebis: si eius fueris oblitus, Deus recordabitur tui. Nam cum sacratissima virgo in secretiori cubili esset clausa, tantæ dignitatis obliuiscit, tunc mater Dei eligitur. Cum autem angelus dicit, quod ingressus fuit ad virginem, manifestè ostendit, beatam virginem intra clausam ostium esse, & in secreto cubili. Qui locus nos docet, quod si nos Deo tradere cupimus, humani strepitus, & humanæ conuersationes sunt nobis omnino fugiendæ. Nam ut dominus Abraham nota faceret beneficia, quibus illum volebat afficere, ab hominum conuersatione illum educit. Et Moysem perduxit dominus ad verticem montis Sinai, & præcepit etiam ne quis ad montem appropinquaret. Et in solitudine montis apparuit. Angelus Agar, & Helias ab hominum consortio procul aberat, quando angelum domini vidit. Etenim quando dominus cor nostrum solum & omnibus terrenis exutum inuenit, mox veniens cernat cum eo. Ingrediamur igitur ad cor nostrum, & ipsius aditum negotiis & murmurationibus claudamus, si colloquiis angelicis, & diuina familiaritate frui volumus. Vnde discant oportet puellæ, exemplo sanctissimæ virginis clausas esse, & sui obseruantissimam

Gen. 12.

Exo. 3.

1. Reg. 16.

Heb. 5.

Gen. 12.

Exo. 19.

Gen. 22.

Reg. 18.

Gen. 12.

Exo. 19.

Gen. 22.

Reg. 18.

Gen. 12.

Exo. 19.

Gen. 22.

Reg. 18.

Gen. 12.

Exo. 19.

Gen. 22.

Reg. 18.

Gen. 12.

Exo. 19.

Gen. 22.

Reg. 18.

Gen. 12.

Exo. 19.

Gen. 22.

Reg. 18.

Gen. 12.

Exo. 19.

Gen. 22.

Reg. 18.

Gen. 12.

Exo. 19.

Gen. 22.

Apo. 12.

Luc. 3.

Genes. 12.

Exo. 3.

1. Reg. 16.

Heb. 5.

Gen. 12.

Exo. 19.

Genes. 22.

Reg. 18.

Gen. 12.

Exo. 19.

Genes. 22.

Reg. 18.

Gen. 12.

Exo. 19.

Genes. 22.

Reg. 18.

Gen. 12.

Exo. 19.

Genes. 22.

Reg. 18.

Exodo. 23.

Amb. lib. 2.

Cō in Luc.

cap. 2.

Gen. 34.

Prou. 7.

Cam. 4.

Mat. 6.

Indit. 8.

Iob. 3.

custodiam habere. Sic aded hæc quæ modo diximus in femineo sexu dominus requirit, ut præcepit in veteri lege homines ter in anno ad templum venire, mulieribus autem nec semel in tota vita. Ut inde intelligas oculis domini pergratum esse mulierum obsequium (& præcipue virginum) si intra priuata parietes fiat. Ided Beatus Ambrosius ait, beatam virginem cum festinatione ascendisse in montana, ut visitaret Elisabeth, utpote quæ ab hominum conuentu videri reuebat. Ità infructuose arbores in medijs campis & in montibus sunt consistæ, nec vlla ad est illis custodia: at arboribus, à quibus fructus in maturo tempore colligi expectatur, & sâpibus & custodia prouidetur. Nec Diana pretiosam virginitatem amitteret, nisi egrederetur ad videndas mulieres regionis illius. Nec immerito Salomonem de mulieribus, quibus & consortia & itinera grata sunt dixisse scias. Ecce occurrit ei mulier in ornatu meretricio, præparata ad decipiendas animas: garrula & vaga, quietis impatiens, non valens in domibus consistere pedibus suis. Nunc fortis, nunc in plateis, &c. At beata virgo merito dicitur, & anima, & corpore hortus conclusus tanquam bona & fructuosa arbor. Non inuenit eam angelus in plateis, non in foro, nec in conuiuijs: sed in cubiculo orantem. Orabat beatissima virgo patrem in abscondito clauso super se ostio. Nam si conceptio præcursoris annunciata fuit patri sacrificijs & oblationibus intento: probabilius multè iudicandum est, cõceptione Saluatoris virgini annuntiatam esse in oratione & contemplatione existentis. Quod si Iudith in secretiori parte domus suæ recondito erat: & Sara vxor Tobie iuniores in supremas domus suæ partes ascendens, tribus diebus & noctibus assiduis lachrymis dominum orabat, ut eam ab omni angustia liberaret: quanto meliùs de sacratissima virgine dicendum erit, eam ab alijs separatam in oratione, pernoctasse? Erat tum temporis virgo sancta non solum intellectu in Deum transformata, contemplanis mysterium incarnationis (utpote quæ nouerat ex scripturis iam iam illam appropinquare) verum & ipsa voluntate, quæ eiusmodi naturæ est, quæ potius & magis est vbi amat, quàm vbi animat: nâque vbi amat adest quantum ad esse quod habet: at vbi vbi amat quantum ad ipsam operationem. Mirabile quidem visum esset, tum temporis virgi-

nis pulchritudinem aspicere, illius faciem solem & lunam splendore longo interuallo superantem, & denique sanctam ipsius animam in diuinum illud verbum translantam, quod statim erat conceptura. Credite enim mihi animam nec pulchriorem nec deformiorem esse reilla, quam studio & amore prosequitur: nec magis graphicè ab aliquo pictore desingi posse, quam ibi, vbi per dilectionem adest. Quod si ita verum est cum diuinitas sculpta esset in preciosissima virginis anima, ab eo desumens excellentiam, quod in se translantum erat: quam obsecro pulchritudinem & decorum haberet anima illa, cuius Deus imago & idea erat? Talem igitur intelligite fuisse conceptum, qualis in anima fuerat contemplatus. Et ita diuina virgo in admirabilem ectasim eleuata, mente & spiritu in Deum transformata, incredibili gaudio orans dominum, psallebat. Mitte domine quem missurus es. Ostende nobis domine misericordiam tuam, & salutare tuum da nobis. Veni ad liberandum nos, domine Deus virtutum. Qui regis Israel intede, qui deducis velut ouem Ioseph: qui sedes super Cherubin, Benjamin, & Manasse. Excita potentiam tuam & veni, ut saluos facias nos Deus: conuertere nos, & ostende faciem tuam & salui erimus. Ecce sceptrum de Iuda ablatum est, & dux de femore eius. Danielis hæbdomadæ impletæ sunt: veni ergo domine & noli tardare, relaxa facinora plebis tuæ Israel. Exurge igitur domine & miserere Sion: quia tempus miserendi eius, quia venit tempus. Exaudi domine, placare domine: attende & fac. Ne moreris propter temetipsum Deus misericordia mea, spes mea à iuuentute mea, & vsque nunc & in æternum. Talius & similibus orabat virgo, cum fuit ab angelo salutata. Qui humano & aëreo corpore indutus iuuenili ætate, iucundæ facie, maxima humilitate & reuerentia salutans virginem, dignitatem ipsius admiratus, colens & honorans illam ait. Ave gratia plena. Similis saluatio nulla inuenitur in factis literis, nec etiam inuenitur cur dictum fuerit, auctore: quæ sola saluatio beatissimæ virginis fuit referuata. Rex Artaxerxes salutatus fuit à dicentibus, Rex in æternum viuere. Et Absalon salutatur. Salve rex. Et Ruth. Benedicat tibi dominus. Tobias. Gaudium sit tibi senex. Ad saluatio hæc virginis noua est, & merito ab ea principium sumit. Quia va, & calamitas quam

Psal. 16.
Psal. 84.
Psal. 79.

Gene. 49.
Dan. 9.
Psal. 34.
Abacuc. 1.
Psal. 101
Dan. 9.
Psal. 70.

Nee. 2.
2. Reg. 16.
Ruth. 3.
Tobia. 5.

quam propter peccatum introduxit. Eua, hæc sacratissima virgo in causa fuit vt cessaret. Ideo non immerito virgini dicitur. Aue quod idem est, quod, sine vr, sine miseria, sine infelicitate. Nomen quippe Eue & contrario sumitur: quia beata virgo per diuersa & contrariam viam remedium miseræ contulit, quam Eua antea ad duxerat: vt iam diximus. Eua quippe propter leuitatem, in obedientiam, & garrulitatem multa perdidit: virgo autem maxima humilitate resarciuit, quidquid Eua amisserat. Quo circa angelus à nomine Eua initium salutationis sumit. Salutat enim eam secundum suam qualitatem & merita. At mundus (quæ sua superbia est) omnes titulos elationis maxima tyrannide sibi affinit. In sine quippe fortis & cõditionis homo magnifici titulum sortitur, quem nobiles soliti fuerunt sibi assumere. Nobilis autem illustris vult appellari, sicut potens dux aut cõmes: & hi magnates non contenti illustrium nomine, excellentiæ titulum sibi ascribunt. Et denique ad id impudentiæ genus reges peruenerunt, vt diuinum nomẽ (quod incommunicabile est) arroganter vsurpent. At Angelus virginem appellat eo nomine, quod illi decens erat & conueniens. Nam, quia in vrbantate domus Dei omnia rectissimo ordine sunt constituta: & quia beata virgo omnibus alijs puris creaturis excellentior erat hæc saluatio fuit illi referuata. Verbum nanque *χαρει* apud Græcos significat valere. Aue (inquit Angelus) ab omni vel tenuissimo peccato originali etiã prorsus immunis. Aue tota pulchra, tota immaculata, tota gratia plena: ita vt nunquam in te vel pro temporis momento, vel ad ictum oculi quicquam fuerit, quod Deo displiceret: vt nimirum verissimum sit, quod te totã gratia occupauit, & quod te totã gratia possedit. ¶ Habuit namque beatissima virgo gratiam habituales gratiã facientem: cuius donis & virtutibus ei annexis diuinitus fuit circummunita. Et licet de beato Stephano dixerit Lucas fuisse plenã gratiã, & idẽ referat Ioãnes de Christo Salvatore nostro: nõ tamẽ Maria habuit eam gratiã plenitudinem, quã Christus, licet maiorem Stephano. Quippe gratiã plenitudo multiplex est. Est enim plenitudo gratiã quoad sufficientiam, quæ alicui secundum suum statum, & merita sufficientis est, quia ille & cõtentus, & satiatus est. At hæc in omnibus sanctis est, quam alius v-

Acto. 6.
Ioan. 1.

beriores, alius verò minores habuit: sua tamen gloria vnusquisque gaudet & contentus est. Maria autẽ gratiã omnes puras creaturas longo discrimine superauit. Nam quãtò quis in vno quoque genere primo principio est coniunctior & propinquior, tãtò magis effectum illius principij participat. Ideo angeli vt pote, qui propinquiores sunt Deo, ipsius bonitatis magis participes sunt. Vnde cum sacra virgo Deo fuerit coniunctior omni alia quacunque creatura, relinquitur certum, eam maiorem gratiã habuisse plenitudinem. Nam cum diuina sapientia fateatur, se cum filijs hominum in hoc seculo delectari, id vtique non posset facere nisi in sacris virtutibus, & ipsarum effectibus: cū igitur præ ceteris cum hac præclara virgine magis delectetur, decebat eam præ cunctis gratiã donis & titulis exornari. Verum licet Maria ab instanti suã purissimã conceptionis hæc habuerit gratiã plenitudinem: crediderim tamen angelum hic non loqui, nisi de magna familiaritate, quæ beata virgo Deo erat coniuncta. Et ita Græco sermone vnica tantum dictio est, gratia plena: quæ dictio participium est præteriti passiuæ vocis cuiusdam verbi quod acariar, significat, quod latine dicitur beneficijs allicere vel beneficijs exornare. Verbum nanque *καρισ* in dulgere significat. Hispanus nanque noster sermo ex Græco sermone multas dictiones sumpsit, inter quas est hæc dictio, acariar, quod vocabulum idem est Græcè, quod & Græco sermone dicitur *καρισ* significatque aliquam gratiosam fuisse factam. Vnde inter pres qui hic vertit, Aue gratiosa, rectè translulit. Et huius salutationis propria explicatio hæc est. Felix sit allecta, quæ fuit domino & grata. Aue gratiosa, beneficijs à domino affecta, iucunda, placida, indulgentijs & immunitatibus decorata: quæ maiores fauores & gratias à domino consequuta es, quæ omnes quæ fuerunt, quæque in posterum sunt venturæ. Et hic sensus qui germanus & genuinus est literæ nihil à virginis honore detrahit, imò ipsius honor maximè hac explicatione augetur: quia dicere illam esse gratiã plenam, si solum de gratia gratum faciente intelligamus, etiam de quolibet isto dici potest, vel de infantulo solum octo diebus nato, qui iam baptismum suscepit. At quod dicat angelus magnum fauorem illam obtinuisse erga Deum; maximum quidem est.

Præerb. 3.

Mauius

Maius quippe est aliquem regi familiarem & amicum, quam si subditus, sit, vel si alicui ministro in regali domo sit signatus. Nam rex suos subditos diligit, at familiares & amicos maiori amore profectur. Hoc autem quod angelus dicit, insinuat virginem gratiã gratum facientem, & Dei amicitiam habere: nam certum est regi familiarem regis gratiã habere, & quod maius est ipsius consuetudinem. Et de hac familiaritate, quæ gratiam præsupponit, loquutus est angelus, quando dixit *καρισ* vocans eam gratiosam, allectam, & iucundam oculis domini. ¶ Sed cur angelus proprio nomine non illum appellauit: dicens, Aue Maria, sed tantum inquit, Aue? Primum quia per Antonomastiam earum personarum nomen intelligimus, quæ dignitate aliqua sunt insignes. Ita si dixeris, hoc sapiens dixit, intelligeretur Salomon: nepe quia mirabili sapientia fuit clarus. Sic nimirum cum angelus dixit, Aue gratia plena, intelligitur virgo Maria, vt pote quæ omnes puras creaturas dignitate gratiã superauit: quod quidem in honorem cedit virginis, sci licet quod angelus eam non nominauerit. Nam maiori honore sacrum Euangelistam Ioannem affecit, si illum appellares discipulum dilectum Iesu: quia statim insinuas inter dilectos à domino, illum magis fuisse dilectum. Sic virginem vocat angelus gratiosam, quia inter omnes plenior gratiã, inter familiares familiarior, inter pulchras pulchrior, & inter omnes dilectas dilectissima. Itã vt si centum virgines ibi adessent protinus, vt angelus diceret, Aue gratiosa, intelligeretur, angelum de ea fuisse loquutum, cum ipsa gratiosior & iucundior dño esset. ¶ Secundo non eam proprio nomine nuncupauit propter suã dignitatis altitudinem & excellentiam, quia personas in sublimen dignitatis gradũ constitutas titulo dignitatis nominamus. Sicut, dicimus rex, vel dux, vel episcopus talis ciuitatis hoc fecit: quia dignitate propriũ nomen amittitur. Dignitas quippe sanctissime virginis ita acarsa fuit, vt cuncta sua potẽtia altiore maternitate alicui dare Deus non poterit. Nam sicut fieri non potest quæquam æterno verbo meliorem esse: ita fieri nequit, vt alior maternitas, aut dignitate sublimior reperiat. Et ita propter magnitudinem excellentis dignitatis, nomen amisit. Postea verò cum vidisset angelus beatam virginem pro eximia suã humilitate, timidam

& pauentem, prudentissimè eam salutauit & proprium nomen expressit, dicens, Ne timeas Maria, quasi dignitatis ipsius oblitus, vt illi responderet. ¶ Tertio non proprio nomine illam salutauit, quia cum ea tanquam cum ciue caelesti egit. In hac quippe misera & caduca vita omnes propria nomina habemus: nam si aliter fieret, nihil aliud mundus esset, quam chaos & confusio, & nulla esset conuersatio inter ipsos homines. Vnde primus noster parens Adam prudentissimè rebus omnibus nomina imposuit, & vnũ ex filijs vocauit Cain, alium Abel, tertium verò Seth. Sic & Abraham filio suo nomen imposuit. Quod vtique sit propter ingenij nostri tenuitatem, & intellectus angustiam. At in beata illa caelesti patria, vbi habitantes sunt perspicacissimi intellectus, nulla sũt propria nomina. Quando autem in scripturis imponitur nomen alicui angelo: id sit cum ad terrã mittitur, vt aliquo munere fungatur: propter quod nomen illi datur, quod antea non habebat. Sic ille angelus qui labia Elia calculo ignito tetigit, vocatus est Seraphin, cum talis non esset: & ille qui missus est ad Tobiam vocatus est Raphael, id est, videns: quia illum illuminauit. Et hic qui mittitur ad Mariã vocatur Gabriel, vt pote qui potentiam & fortitudinem domini ostensurus erat, quã hoc nomen significabat. Itaque loquitur angelus cum beata virgine tanquam cum caelesti ciue, quibus nullum est impositum nomen. Nã sicut Angeli in gratiã fuerunt creati, sic virgo Maria: & sicut angeli purissimi, ita & virgo Maria purissima, ad quam ita loquitur angelus, quia etiam si mortali carnẽ erat induta, & in hac lachrymarum valle vitam degerebat, tamen cum purissimis angelis conturbatur, & caelesti contemplatione totã imbebatur. *Dominus tecum.* Per modum deprecãtis loquitur, acsi diceret, domitũ tecum sit. Intellexit autem singularissimo modo, scilicet per verbi incarnationem: ac modũ explicandum postea referuauit. Dominus (inquit) tecum non tantum per essentiam potẽtiam, & presentiam, vt est in omnibus rebus, nec solum per gratiam, vt est in alijs hominibus: sed per carnis assumptionem, quia corpus diuinitati vnitum fuit formatum ex beatã virginis purissimis visceribus & sanguine; & per nouem mensium spatium intra eadẽ viscera latuit. Nulla dolor, nulla que miseria, o sacra virgo craciare te poterit, cum in te

Gene. 2.
Gen. 3.
Gen. 21.

Esa. 6.

Tobie. 5.

2. Reg. 7. 2.

ingua

singulari modo tanquam in proprio tabernaculo requiescat Deus. Natham dixit Dauid regi. Quid quid in corde tuo est, vade, age, & perferre iudicium enim dominus est. Eodem modo salutarit angelus Gedeonem dicens. Dominus tecum. Cuius verbi virtute percussit i. le castra Madianitarum. Quanto obsecro verius potuit angelus virgini dicere. Dominus tecum? Vnde tu adhibeas oportet diligentiam, vt dominus tecum sit, tunc quippe omnia poteris. Qui Deum habet, omnia habet: nam cum Deus omnia habeat, si illum tenueris, nihil tibi deerit. Nā si diuitias, opes, honores, aut voluptates sitis: si requie, lætitiā, gaudium, & consolationem desideras, si pulchritudine delectaris, hic vnus hæc omnia abundanter suppetet: idēo quanto potueris conatu age, vt tecum sit. Vnde Dauid qui Dominum habebat, dixit. Dominus regit me, & nihil mihi deerit. Solus ille qui deū possidet, dicere poterit, Nihil mihi deerit. Niteret igitur, vt tecum si dominus. Multi narrant sanctorum vitas, & eorum præclara gesta, & quemodo Deus cum illis fecerit: cum ipsi procul sint à Deo. Quid tibi prodest, aut quod emolumentum inde tu excerpis, quod dominus cum alijs fuerit, si tecum non est? Mihi crede omnia bona cum illo habebis, nec præsentiam suam tibi denegabit, dummodo feceris, quantum tuæ vires valuerint: nā facientem quod in se est, nunquam dominus deserit. ¶ Expende etiam, quā rectē subderit angelus, Dominus tecum, postquam dixit, gratia plena. Quia quemadmodum sine Deo nihil possumus facere, aut habere: itā nec sine eo acquisita conseruare. Idēo post datam gratiam, necesse est vt nobiscum adsit, vt custodiat, quod ipse dedit. Etenim quantum ipse in danda gratia nos præueniat, tamē adiutores sumus in custodiendo eam: nec vigilat super nos, nisi vigilemus cum eo. ¶ Rursus expendas, quod dominus Gabrielem virgini miserat; sed ipse dominus priusquam Gabriel iam virgini aderat. Quod considerans angelus, non dixit, dominus veniet ad te, para ei hospitium: exorna cordis tui thalamum, sed ostendens hæc omnia iam parata esse, & dominum ante ipsum venisse, dixit, Dominus tecum. De alijs sanctis dicitur, quod cum Deo sunt, quod eius voluntati obediūt, & q̄ faciūt ea, quæ domino sunt placita. Sic Enoch coram domino ambulauit: sed Mariæ dicitur, Dominus tecum: quia Maria

super omnes ipsius voluntati obtemperauit. *Benedicta tu in mulieribus.* Obserua tibi in his verbis, quod dicitur benedicta nullam designat vocalem laudem, nec sumitur pro benedictione, quæ communi vocabulo dicitur benedicere, nec etiam pro laudare aliquem, aliquā bonitatem vel perfectionem illi tribuens: tamen benedicta idem est acsi diceret, cui dominus benefecit, id est, quæ à domino maxima & diuina beneficentia accepta: ita vt nulla in vniuerso beneficiorum acumulo illi fuerit æqualis. In Hebræo est Berucha בְּרַחָה id est, benedicta: quæ dictio donum, vel beneficium, vel munus propriè significat. Nec solum in hoc loco, sed in varijs scripturæ locis benedictio pro beneficio & munere accipitur. Vbi statim offert se illud primi regum, vbi legitur, quod d postquam Abigail obuiam Dauid fuit, & obtulit ei munus suum, nempe ducentos panes & duos vini uterculos, & quinque arietes cum alijs rebus postquam Abigail illum salutauit, dixit. Quapropter suscipe benedictionem hanc, quam attulit tibi ancilla tua domino meo. Vbi clarum est benedictionem tibi pro dono, vel munere accipi. Idem in Genesi inuenies in benedictione Isaac & Iacob: quam benedictionem non existimes, aliquam oris laudem esse, vel quid aliud: sed translationem, quam facturus erat Isaac suæ primogenituræ & substantiæ, quæ sub nomine benedictionis significatur. Idem dixit Iacob Esau de Mesopotamia redeunt, cum illum maximo beneficio affecit. Esto mihi propicius, & suscipe benedictionem, quam attuli tibi. Et Naaman Syrus offerens munera Eliseo dixit. Obsecro vt accipias benedictionē à seruo tuo. Sic igitur benedictio Dei collatio suorum munerum est. Ad quod illud facit, Benedixit dominus domui Ægypti propter Ioseph: & multiplicauit tam in ædibus quā in agris cunctam eius substantiam. Et iterū. Benedicat te Deus Deus tuus in cunctis frugibus, &c. Item dominus benedixit nouissimis Iob magis, quam principio eius. Sequitur. Facta sunt illi quatuordecim millia ouium, sex millia camelorum, &c. Itaq; cum benedictio Dei sit collocatio munerum, & eorundē multiplicatio: tantō beator est virgo Maria, quantō maiora & altiora munera à domino accepit. Vnde ipsa tam magnificē ab angelo salutatur non solum propter præsentem dignitatem & merita, sed propter mox futurā dignitatem, quæ in prædestinatione fuerat æterna.

Indith. 6.

Psal. 123.

1. Reg. 25.

Gen. 27.

Gene. 33.

4. Reg. 5.

Gen. 39.

Dente. 16.

Iob. 42.

Iudit. 3.

2. Cor. 3.

*Anselm. de
conser. virg.
cap. 18.*

æterna. Quomodo Ozias laudauit Iudith dicens. Benedicta es tu filia à domino Deo excellentior præ omnibus mulieribus super terram. Quod idē dixit, quia dominus multa dona contulit Iudith, quæ & castitatem amauit, & Holoferne iuglauit. Sed multo beator virgo fuit, quando dominus illam in matrem elegit. Fecit namque Deus sanctos suos suis muneribus idoneos. Vnde diuus Paulus. Idoneos nos fecit ministros noui testamenti. At mundi reges & principes, etsi maxima officia & munera suis inferioribus tribuant: tamen sufficientes & dignos illis officijs non reddunt eos: quia in eorum potestate non est, hanc sufficientiam illis conferre. Summus nanque pontifex etsi possit episcopū & cardinalem eligere, tamen non potest eundem illa dignitate dignum & aptum facere. At quando dominus officium aliquod impartitur, prius illum aptum reddit ad illa munera obtinenda, eundemque idoneum efficit, vt dignè illo munere fungatur. Vnde quando in aliquem Apostolum oculos conieceris, non statim prima fronte illum apostolū considerare debes: ac considerandus homo talis tibi est, eis virtutibus abundans & præditus, vt merito ad apostolatus dignitatem potuerit ascendere. Et idem de Euangelista, & de virgine matre existimandum est: quā dominus ita præparauit, ita exornauit, ita illustrauit, vt digne mater Dei potuerit esse. Vnde manifeste colligitur, quod cum hac virgo tanta puritate polluerit, tanta sanctitate fuerit clara, tanta animi mundicie fulgens, & denique tantis virtutum titulis insignita, vt eam Deus in filij sui matrem elegerit: post Christum dominum nullam puram creaturam illi fuisse æqualem. Idēo beatus Anselmus inquit. Docuit virginem ea puritate nitere, qua maior nequit sub Deo intelligi. Vnde aliquatenus virginis matris dignitas infinita dici potest propter partum filij Dei: quoniam in alia creatura alia dignitas inueniri nequit, cum qua ista conferatur. Et idēo admiranda maximè & suspicienda venit sanctissima virginis puritas & integritas, ita vt infinita hæc appellare possis. Non quia hæc omnia ex sui natura ad eum gradum, ad quod gratia, peruenire possint, quia hoc Christi partum est: tamē infinita dicuntur, si personā attenderis cui insunt. Si nanque id aduerteris, matrem Dei puram creaturam fuisse, intelliges, quod nulla maiori gratia splendere

potuit: habuit tamē eā puritatem, quæ in puram creaturam potest cadere, relicta semper absoluta & diuina potetia: loquor solum de ordinaria. Itaque tantam gratiam Deus virginis contulit, quantam puram creaturam dare decreuit. Quia credere non est dignum, quid quam gratia virgini Deum denegasse, quam secundum potetiam suam puræ creaturæ dare potest. Lege de hac re diuum Thomam. Vnde Hieronymus. Ceteris virginibus, præstat gratia per partes: Mariæ verò tota se infudit plenitudo gratiæ. Et beatus Anselmus alloquitur virginē dicēs. Nihil tibi dominus est æquale, nihil comparabile. Omne enim quod est: aut supra te est, aut infra te est. Quod supra te est, solus Deus est: quod infra te est, omne quod Deus non est. Considerate ergo hanc virginem, & non statim matrem Dei: tamen tam sanctam mulierem, tam puram, tam singularem, vt digna mater Dei esse possit. Animaduerte etiam quot quātūque beneficijs à domino fuerit affecta: quam benedicta, quam diues gratia, quam insignis singularibus virtutibus, quantis immunitatibus & priuilegijs decorata, quam denique gratia plena. Sed dicas, rogo: his omnibus beneficijs quæ virgini à domino sunt collata, nunquid diuinæ bonitatis fons exhaustus est? Nunquid potetia Dei diminuta? Nunquid manus eius abbreviata? Nihil ininus. Plura namque & modo potest conferre, quam tu valeas accipere: nec ipsi voluntas deest, quod vt suis beneficijs exornet. At quid est in causa, quod tanta beneficia tibi non impartit, quanta virgini, & alijs sanctis? Respondes, quia non vult, aut quia nō potest: Minime: sed quoniam tu manum non porrigis, vt ea accipias. Ipse nanque est qui singulis dicit. Aperi os tuum & ego adimplebo illud. Sed quare nō implet os? quia tu non aperis illud. Deus nanque sanctis suis impartit gratiam & multa cum ea beneficia, ipsi verò cum & arbitrium disponant, & pro acceptis laudem referant, vberiorē & maiorem illis confert: & hæc est causa quare in domo domini tot sancti & illustres viri fuerunt. Tamen cum tu ingratus sis, & limina cordis tui domino claudas: fieri nequit, vt aptus sis suis donis & muneribus accipendis. Opus est, vt pandas cordis tui ostia: si vis, vt dominus gratiam suā illi infundat. At quod subseruiet illud Elisei exemplum: qui viduas præcepit vt omnia vasa vacua oleo impleret: tandiuque oleum abundauit, tandiu vasa appo-

*3. part. q. 7.
ar. 10.
Hier. serm.
assump. virg.
Anselm. de
conser. virg.*

Psal. 30.

4. Reg. 4.

appo-

apponebantur vacua. Cumq; iam omnia vasa essent plena, dixit vidua filio suo. Affer mihi aliud vas: tuncque cum nullum vacuum superesset, defecit oleum. Dū vasa vacua erāt, dumque apponebantur, non defuit oleum: tamen finitis vasis, & oleum finitū est. Quod nimirum insinuat, quōd si tu obtuleris domino cor tuum vacuum, terrenis cogitationibus, & ab omni carnis inquinamento mundum: tunc ipse praesto adest, vt misericordiae suae oleum, & beneficiorum suorum gratiam in illud infundat: cum ipse sit bonorum omnium fons perpetuo scaturiens. Nanque si oleum cessauit, non ideo est, quia diuina magnitudo finita est, sed quia vasa, quibus oleū erat infundendum defuerunt: quia sicut filij viduae vasa illa sola adimplenda obtulerunt, totidem si offerrent, non dubium quin diuina munificētia & liberalitate adimplerentur. Sancti idē multum recipiebant, quia multum offerebant: tu verō nihil recipis, quia cor tuum mundum Deo non offers, & ab omni mundano amore longē remotū. Primum enim mundanum amorem à corde tuo oportet expellere, vt cor tuum vacuum domino offeras. Virgo nanque Maria cum amore terrestri vacua esset, meruit prorsus diuina gratia impleri. Quapropter angelus tot laudibus illam salutat, & gratia plenam illam vocat, & benedictam inter mulieres: hoc est plusquam omnes mulieres.

¶ Potest etiam locus iste benedicta inter mulieres aliter interpretari. Sepē enim benedicere in sacro eloquio sumitur pro eo quōd est generationem dare. Vnde Dauid in Psalmo ait. Vxor tua sicut vitis abundans in lateribus domus tuae. Filij tui sicut nouella oliuarum in circuitu mensae tuae. Sequitur statim. Ecce sic benedicetur homo, qui timet dominum. Vbi aperte egregius psalter dare prolem benedictionem vocat. In alio etiam psalmo inquit idem regius propheta. Diffusa est gratia in labijs tuis, propterea benedixit te Deus in aeternum. Hoc est. Propter dulcedinem laborum tuorum excellentiamque doctrinae tuae. O rex Christe, conuertetur ad te vniuersus orbis: dabitq; tibi Deus plurimos spirituales filios, fide & aqua baptismatis regeneratos: qui in aeternum viuent. Et illud quod dñs loquutus est Abrahāe dicens. Benedicentur in semine tuo omnes gentes. Sic etiam intelligendum puto, quōd dominus dixit Adā & Eua. Benedixitq; illis Deus &

Psalm. 127.

Psalm. 44.

Gen. 22.

ait. Crescite & multiplicamini, & replete terram. Marcus quoq; Euangelista refert Petrus dixisse Christo. Ecce ficus cui maledixisti aruit. Quid autem maledicere significet, declarat Mattheus describens Christum dixisse ficui. Nunquam ex te fructus nascantur. Itaq; si maledicere sterilitatem insinuat, ecōtra benedicere prolem dare significabit. Sensus igitur huius loci est. Tu virgo Maria benedicta eris inter omnes mulieres: quia dabit tibi dominus prae excellentem, praestantissimamq; generationē: eris enim mater filij Dei, quod vtique nulli mulieri acciderit. Quapropter ceteris mulieribus beator: quia erit tibi benedictionis fructus omnium filiorum, quos partus in lucem eadit: quia quod ex te nascetur sanctū, vocabitur filius Dei. Hic mihi congruus & genuinus huius literae sensus visus est. Nam quisque politicus adducens nūcium aliquod, postquam intravit & salutaris est illum, ad quem missus est: statim absq; verborum ambage nunciat rem sibi praedictam, neque debet verba intexere quae ab re sint. Vt si eques famulum mitteret nunciare uxori, si hic postquam exhibuit veniā dominae, salutauitque eam, statim ei diceret, tu speciosior alijs huius ciuitatis foemina es, insignis, nobilitate, & omnibus prudentior: huiusmodi fatuus iudicaretur esse, diceretque ei domina. Nuncia ad quid venisti, ne verba consumas. Sic paranyphus Dei nūcius missus vt verbi diuini incarnationem nunciaret virgini, non decebat statim, vt ingressus est ad eam laudare dicens. Tu o domina ab omnibus benediceris, aut inter omnes preciosa, & alia huiusmodi, quae longē aberant à sine propter quem missus est: vnde dico quod postquam eam vrbane salutauit dicens, Ave gratia plena, statim egit de eo, ad quod fuerat missus dicens: quod eam praelegerat Deus in matrem, & quod electa erat ad maiorem benedictionem prolis, quae sub caelo futura erat, neque fuerat vsque adhuc: quippeque futura erat mater vnigeniti filij Dei, & hoc voluit angelus significare sub nomine benedictionis. Sed satis sit de hac re. Nunc quid beata virgo egerit, audiamus. Ait noster Euāgelista Lucas. Quae cum audisset, turbata est in sermone eius. Graecē habetur, quae cum vidisset ἡ δὲ ἐπὶ ῥῶσιν & hoc modo in vetustis exemplaribus scriptū reperitur: & sic legit D. Ambrosius. Sed propter excellentiam sensus visus multoties in scriptura ea, quae audiuntur vel

Gen. 1. Mar. 11.

Mat. 21.

Lib. 1. off. cap. 18.

Exo. 20.

Ioan. 20.

Hom. 27. in opere imperfecto. Mar.

vel quae tanguntur, videri dicuntur. De priori exemplum est in libro Exodi, vbi dicitur quōd omnis populus videbat voces domini, vbi videre pro audire sumitur. De secundo exemplum habes in Euangelij, vbi de Thoma apostolo dicitur, quod vidit vulnera domini. Quia vidisti me (inquit Christus) Thoma credidisti: vbi videre pro tangere sumitur. Interpres autem noster transtulit, quae cum audisset. Nam in Graeco exemplari videre pro audire sumitur. Nam ex sermone angeli, quem audierat, turbata fuit beata virgo: quae quidem turbatio ex virginea verecūdia, & vera humilitate processit. Verum ex sermone turbata dicitur, non ex visione, sicut Zacharias: quia virgo solita erat multoties angelos videre. Sermo autem Angeli turbationis fuit causa, cum se tam excellentem audire laudari, cumque ipsa tam humiliter de se sentiret. Quia (vt inquit Chrysothomus) vir sapiens cum laudatur in facie, percutitur in mente. Hac enim vera humilitas est, vt quāto quis profundiores & altiores, in virtute egerit radices, tantō de se humilius iudicet. Huius autem ratio est, quia nunquam quis progredi poterit vterius in recta vita, nisi intellexerit, plura & maiora superesse, quam quae hactenus superauit. Nā in literarum studio quāto quis doctior est, tantō magis suā ignorantiam cognoscit: cum intelligat multa alia illi restare, quae intellectū sunt difficillima. At vero indocti, qui nondum scientiarum lumina salutarunt, iam elati existimant se ingentes fecisse progressus. Ita similiter contingit in ratione bonorum operum, nam qui maiorem vitae partem in studio virtutum, quam virtutum consumpsit, vehementer insolenscit. Sic avari cum maiores opes congesserunt, eo maiori semper cupiditate inflammantur. Cernunt nanque illo pecuniarum & facultatum incremento aliud maius maiusque superesse. Quae quidem insatiabilis sitis rerum humanarum semper digna reprehensione non vacat: at si iste in exhaustus appetitus vorarum sit animi bonorum, quae hominem felicem & beatum reddunt, maximis encomijs est celebrandus, vt pote qui summum illud bonum quantum fieri potest conatur imitari. Hanc igitur ob causam prudentissima virgo quantum mirabili praecōnio esset digna: tamen ei videbatur hanc salutationem suae humilitatis terminum & lineam prorsus transcendere. Tur

bata itaque fuit beata virgo hac salutatione, & ipsius cor percussum, cum se laudari videret. Humilis nanq; egrius fert honorem, quā contemptum superbus: & hic quando contemnitur, leuiori poena afficitur, quāmo ille cū laudibus extollitur. Quid obsecro sentire potuit Lucifer superbissimus, quādo è caelo ciecus est? Nihil minus existimo pro eximia sua humilitate virginem sensisse, quādo angelus dixit illi. Ave gratia plena. &c. Nec extollitur, sed in humilitate progreditur, & turbatur. Nam vt sapiens inquit. Sicut argentum igne probatur, sic virtus ore laudantis. Quod purum argentum est, si ignis accedat, facile examinatur: at quod alchymia vel immundities est, in fumum conuertitur. Ita infans cū laudatur, facile deuanescit: humilis verō si laudibus extollitur, tunc de se abiectus existimat. Quae enim hic virgo gessit, & Christus fecisse in Ioannis euangelio legimus. Nam cū eum querebant Gentiles quidam & illū magnificarent, dixit. Nunc anima mea turbata est. Quid nos miserī dicturi sumus, qui multis virtutibus, prorsus vacui, humanas laudes semper sitimus, maiori studio & diligentia, quā Epicurus voluptatem quaerebat: & tunc potissimē conturbamur, quando quis non bene sentit de nobis? *Et cogitabat, qualis esset ista saluatio.* Nouerat nanque virgo beata Satan e angelum lucis aliquando se transfigurare: idēo antequam responderet, prudenter considerauit, quid hoc esset, iuxta illud quod Ioannes monet dicens. Nolite credere omni spiritui: sed probate, an ex deo sit. Quod virginis exemplum nos docet, vt in agendis rebus cauti & prouidi simus. Non vult dominus vt praecipitater aliquid faciamus: sed vt prius maturo & cordato consilio quid faciendum sit iudicemus. Requirit dominus prudentiam & considerationem in nostris operibus: quia qui futura non prospicit, in posterum egere cogetur. Quippe scriptum est. Gens sine consilio & prudentia. Nam si Dauid repente nō credidisset Siba, nō vtiq; protulisset iniustam sententiam aduersus Miphiboseth. Non cuiquam repere fidem adhibeas: quia qui cito credit, leuis corde est. Ne mouearis ab omni vento, ne concedas omni via. Vnde Paulus consulit dicens. Videte fratres quomodo caute ambuletis: non quasi insipientes, sed vt sapientes. Ideo priusquam aliquid facias, id considera, quia si prudentiam non habueris, in tenebris, & extra viam carres: &

Prover. 27.

Ioan. 12.

1. Cor. 11.

1. Ioan. 4.

Deu. 32.

2. Reg. 19.

Eccle. 19.

Eph. 5.

ranto maiori periculo curris, quanto maiori impetu proficisceris. Et hac de causa priusquam aliquid facias, id perpendas, & antequam promittas, ad quid adstringaris. Hisque omnibus ita consideratis neutiquam in agendis errabitur. Quando mulier adultera coram saluatore fuit adducta, priusquam accusantibus responderet digito in terra scribebat. Quod sane exequi fuit, ut priusquam de aliqua re sententiam proferas, aut aliquid faciendum decreueris te prius contineas: & digito considerationis aduertas, quid te oporteat facere. Et antequam ad interrogata responderis, recte excogita, sicut beata virgo fecit, quae cogitabat qualis esset illa saluatoris priusquam angelo responderet. Secundo docemur, nunquam debere loqui dum animum aliqua perturbatio inuaserit: nam sepe contigit homines ira praecipiti multa fecisse & dixisse, de quibus postea grauissima subit poenitentia. Quod quidem si appositissimo exemplo crebrae paginae audire cupis, attende. Dixit dominus. Clama ne cesses. At verò sanctus Esaias antequam clamaret, voluit scire quid esset dicturus, ideò dixit. Quid clamabo? Et audiuit. Omnis caro fœnū. Vide quomodo antequam loqueretur voluit scire, quid esset dicturus. Tu autē loqueris quidquid venit in os: ideò tace & cogita priusquam loquaris. Quod si quisquam dixerit, de te multa audivisse, quae ad honorem tuum attinent, existimare debes vel alio tendere, vel diuerso fine esse prolata, quae tu iudicas. Et tunc in mentē illud adducas de Christo Saluatore multa & maiora mala dicta esse, quam de te dici poterunt: quia via gloriam tibi, & immortalē vitam consequeris. Considera etiā multa secreta flagitia de te pandi posse, quorum manifestatio ne dignus es: quodque si cognitus esses ab hominibus multa peiore de te possent praedicare. Attende etiā quod si minus cautē coram hominibus fueris loquutus, stolidus iudicaberis: quod si tacueris & linguam compresseris, & iniustas hominum contumelias patienti animo tuleris, prudēs reputaberis. Audi regium prophetā. Turbatus sum, & nō sum loquutus. Videns itaque angelus virginem pauentē & trepidantē, fortem illam reddidit, & animū restituit, & aufert ab ea omnem timorē dicēs. Ne timeas Maria. Ne timeas, quia non afferō igni tum gladium, ut claudam portā paradisi: imō annūcio eū, qui aperturus est ianuas paradisi. Ne timeas, quia nō sum missus ad puniendū peccatores, sicut illi angeli qui uenerunt ut

Ios. 8.

Esa. 40.

Psal. 76.

Gene. 3.

Gen. 19.

Gomorrā & Sodomā euerterēt: sed illius nūctium afferō, qui tollet peccata mundi. Ne timeas, quoniam non afferō legem oneris & timoris, sicut ille angelus, qui apparuit Moyse in monte Sinai domini vices gerens: sed afferō legislatores suauissimos, qui mandata dabit amoris. Ne timeas, quia nō venio nec daturus, sed denunciaturus auctorem vitae. Ne timeas, quia non veni, ut obmutescas, sicut Zacharias, quia meis dictis fidem non adhibuit: sed ut meo nūctio leteris: & vniuersum orbem iucunditate adimpleas. Quia iam verò illud venit obseruandum, quod superius tetigimus: cum idem hic angelus familia verba diceret Zachariae, scilicet, ne timeret. Solent namque Angeli boni initio, dum apparent, terrere: at in fine maximam consolationem & laetitiam relinquere: quod facile est videre in beata virgine in hoc loco, & cum Zacharia, necnon cum pastoribus & cum alijs multis. Visio autem & apparitio angeli Satanæ visioni angeli boni contraria est. Quia omnia mundanarum rerum principia iucunda & delectabilia sunt: finis autem tristis & amarus est: virtutes verò in principio durae & asperae sunt, in fine perfectum gaudium gignunt. Quod si hæc, quae proficimur exemplo sacrae paginae videre cupias audi. Amon ingenti amore sororem suam Thamar prosequēbatur: & postquam cum illa accubuit, eā tum illius odium concepit, ut dicat scriptura, hoc odiū maius esse, quam fuit amor, quo illam prosequēbatur. Ideo in Proverbijs dicitur. Fauus distillans labia meretricis: & nitidius oleo guttur eius: nouissima autem illius amara quasi absinthium. Ne cōiicias oculos in pulchritudine peccati, quod sicut vinum inebriat, calet namque: & illo homines eualescunt, & suorum sensuum impotentes efficiuntur, & virus tanquam Basiliscus diffundit. Ideò angelus praecipit Lothi & uxori ipsius, filijs & filiabus ut domū citius exirent: & ut neque oculos retro verterent in ciuitates, quae igne cōburebantur. Felicius namque uxori Lothi cōtingeret, si iter suū insequens nō retro aspiceret: vitia enim natura sua homines alliciunt, & attrahunt: ita ut si in ea respexeris, omnino detinearis. Quod si ad vitia respexeris, non tam principia, quam exitus illorum considerat si virtutem, non initium, sed finem, nā principio forsā difficilis via tibi videbitur. Arcta est via, sed id attendas, quod ad vitā ducit. Non sinas hanc corticē aperire & frangere.

Ios. 1. Exod. 19.

2. Reg. 13.

Proverb. 4.

Proverb. 23.

Gen. 19.

Mat. 7.

Intus

Intus namque medulam & cibum suauissimū inuenies, nā malum punicum etiam si corticem amarā & inspidam habeat, non ideò est reijciendū. Quod si agricola hyemē horridā grandine & pluuijs abundantem expauesceret, non vitique messes in maturo tempore colligeret. Respicit tempus fructus, tempus Augusti, in quo maxime delectatur & gaudet: sic nos attendere debemus ad virtutis exitus, nā si principia inspiciamus, ab incepto desistemus earū asperitate deterriti. Pascebat oues Moyses, cum apparuit illi dominus, & dixit, ut projiceret virgam in terrā, quae cum projiceretur conuersa fuit in colubram: at Moyses caudam colubri apprehēdit, iterum colubra in virgam fuit conuersa. Quod insinuat, ut si virtutis principia apprehēderis expauesces, & trepidabis, illam colubram & basiliscum iudicans: ac si finē in tuarum facilijs tibi tanquam virga videbitur. Vnde si quis audiat dicere, Beati pauperes, beati humiles, beati qui lugent, qui persecutionē patiuntur, prima facie protinus mirabitur & deturberit: at si finē attendat, & consideret, quoniam ipsorum est regnū cœlorum, & quoniam ipsi consolabuntur, gaudebit vitique, & animus eius letitia reficietur, nec non intelliget, quae ex amara virtutis radice dulcissimi, & suauissimi fructus colliguntur. In virtutis exitus vas illud electionis coniectos habebat oculos, quādo Corinthijs suis dicebat. Considerantibus nobis non ea, quae videtur, sed quae non videtur: ea verò quae videntur, momentanea sunt, quae non videntur, aeterna. Vbi iam tandē in his angeli verbis considerandum venit, ut in visione angeli principio beata virgo timuerit, in fine autem angelus illam cōsolatur, & timorē propellit, ita ut mater Dei virgo māsarit, & in altissima omnium dignitatū constituta: ut inde intelligas, quam beatū & foelicem finem ipsa virtus sibi sortitur. Subdit deinde angelus, ut virginis gaudiū magis augeat. Inuenisti gratiam apud Deū. Reddit angelus rationē, quare non debeat timere. Timeant illi, qui sunt sceleribus & flagitijs cōtaminati, timeant peccatores seuerū iudiciū dñi, timeant malefactores subire tribunal iudicis: tu verò, qui gratiā apud dñm inuenisti, gaude & letare, tantum adest, ut aliquis timor animū tuum possit inuadere. Qui Deū non timet, reliqua omnia mundi timere debet: at tu qui Deum times, immunis in aeneis reliquis alijs timoribus. Cain protinus ut timorē domini amisit, totus animo iniqua

Exodo 3.

Mat. 5. Luc. 6.

1. Cor. 4.

tur, ita ut dixerit. Omnis qui inuenerit me occidet me. Mirabile quidem est, ut qui animū habuit & vires, ad occidendū crudelissimi fratrem iam se faceret animi deliquium pati ad vniuersas res mundi. Quem admodum enim miles leuto: & hasta amissis, magno timore corripitur, & ut nauta fracto gubernaculo: in medijs fluctibus cōstitutus maximo metu deterritur: sic homo diuini gratiae armis spoliatus, & timore domini anullo pertimescit, ne fluctibus inferni absorbeat. Qui verò Dei gratiā habuerit, nihil est quod timeat. Quocirca dominus Esaiæ dixit. Ne timeas, quia ego tecum sum. Iacob cum existimaret forsitan aliqua culpa teneri, cum Laban idola sua querebat, tacuit: at cum omni culpa vacare intellexit, timore repulso audacter eum reprehendit. In quo factō considerare debes quam fortem reddat animum recta conscientia. Quod si recta conscientia nō es, tunc supplicium times, fulmen times, & infernum, & denique tuorum factorum reddere rationem formidas. Sapiens ait. Fugit impius, nemine persequente: iustus autem ut leo confidit. Tu autem beata virgo noli timere, quia inuenisti gratiam apud Dominum. Rex cum comitatus incedit hominibus illis hastatis, & ensibus munitis, omnem timorem procul expellit, nescio autem cur timeat homo, cum Deum in custodem suum habeat. Si quando cum amicis & sodalibus incedis, nihil formidas: minus multo timere debes cum Deum in custodiam habeas. Etenim regius vates inquit. Dominus protector vitæ meae, a quo trepidabo? Dominus salus mea, quem timebo? Quia iam verò hæc verba angelus, scilicet, quod apud Deum gratiam inuenit, singula equa lance sunt perpendenda. Multi namque querunt gratiam, non apud Deum, sed apud mundum, cuius certē gratia & mendax, & fallax est. O bone Deus quam anxio labore & sollicitudine ab illis gratia queritur, & quanto labore hæc eadem gratia sustinetur, & quanto animi dolore tantum relinquitur. Vtinam ut Deo essent grati, tantam curam & sollicitudinem praestarent. Hi certē videntur terrena hæc & caduca aeternis illis, & nunquam perituris bonis antepone. Qui quidem a modum similes sunt Iudeis illis qui tyrannidem Pharaonis in Aegypto ferre maluerunt, terram promissionis ingredi. Similes etiam sunt isti conui-

Gen. 4.

Esa. 41.

Gen. 31.

Proverb. 8.

Psal. 25.

Proverb. 31.

Num. 21.

Matth. 22.

uis illis, de quibus legitur in Euangelio, qui pluris habuerunt sua negotia conficere: quā summa animi requie & lætitia regis æterni nuptijs interesse. Omnes utiq; huic soli rei operam intendunt, in id vires & nervos exhauriunt, vt gratiam principum & magnatū concilient, gratiam autē Dei vel nihili pendunt. Quod certē studium hominum stupidorum & amentium est: Viri autē iustī eam diligentiam, quam mali adhibent, vt grati & iucundi sint hominibus seculi, eandē ipsi impendunt, vt grati & chari sint Deo. Quæ quidem sollicitudo & diligentia à beata virgine non fuit aliena, ipsa etenim maiorem gratiam, quam reliquæ omnes mulieres apud Deum fuit consequuta. Sed iam angelus postquam timorē expulit à virgine, incipit suum nuntium declarare dicens: *Ecce concipies in utero*. Expende; quod non dixit solum ecce concipies, sed subdidit, in utero: vt ostenderet ipsam paritūram suā virginitate intacta & integra permanente. Sola hæc virgo in utero concepit: reliquæ nanque mulieres, licet fetus suos in utero portent, tamen non concipiunt in utero, sed extra uterum. Virgo non sic fecit: sed ipsa sola nullo interueniente opere viri, sed Spiritu sancto assistente concepit. Quod si conceptum tibi annuntio, nulla macula aut iniuria tuę virginitati fiet: quia non sicut aliæ mulieres, sed iuxta Elaię vaticinium, Spiritu sancto obumbrata concipies. Bene igitur addidit angelus, in utero: nam cum beata virgo cogitaret, esset ne illa saluatio ab angelo lucis, vel à dæmone, cum virginitatis votum promississet, existimaret forsā illum dæmonem esse, nisi in utero adderet, cum suaderet vt votum virginitatis frangeret. Ideo sapienter angelus suā salutationem pronunciauit, ac si diceret. Quia quem paritura es, vnicus est filius Dei, & verus homo, ita modus nascendi peregrinus & inauditus erit: quia matris gaudio fruēris, nec idē amittes coronam virginitatis, quia hoc opus miraculosum erit, factum ab Spiritu sancto. Ideo diuinus psaltes inquit. Homo natus est in ea, ipse fundauit eam altissimus. Præterea non superuacane addidit in utero, vt ostenderet diuinum verbum ex virginali vteri substantia carnem sumpsisse, & ex purissimo ipsius sanguine sacratissimum corpus fuisse formatū. Et paries filium. Tui ipsius Saluatorem, & omnium hominum redemptorem, & fiet absq; aliquo dolore, & pudore tuæ virginitatis: Nā sicut in cōceptione libido non erit: ita neq; in partu corruptio. Et vocabis nomen eius Iesum. In Hebræo יֵשׁוּעַ Iesuah, quod est Saluator: quæ dictio latinè significat eripere, vel aliquid ex aliquo periculo liberare. Itaq; Saluator liberatorem vel erēptorem ab aliquo periculo significat. Et ita duces illi cōstituti à domino super populum Israheliticum, de quibus fit mentio in libro Iudicum, vt Sanson, Gēpre, Gedeon, & alij, qui liberabant filios Israhel in aliqua necessitate constitutos Saluatōres vocabantur. Suscitauit illis dominus Saluatōrem: hoc est virum qui illis ab inimicis eripuit. Sic Christus vocatur Iesus: id est saluator, qui à dæmone seruitute nos liberauit. Queniam modum enim Romani duces illustria nomina sunt sortiti, vt Britannici, Africani, Germani, eo qd animi sui virtute has nationes debellarunt: ita Christus inuictissimus dux, rectē Saluatoris nomen sibi accepit, quando quidem humanum genus à morte & imperio dæmonis eripuit. At Christus multo potiori iure: Quia ceteri Romani imperatores à deuastatione, à destructione, & à morte honore vltarunt: Christus autem à reparatione, à restauratione, & à vita honoris titulum sibi ascecit. Namque Scipio ille, qui cognomento Africanus fuit vocatus, hoc cognomē sortitus est, quia Romano imperio Africam subiecit. Christus autem, quia diabolum vicit, & animas tulit, quæ ipsius erant spolia, hominū Saluator appellat est. Quia de causa meritisimò, inquit apostolus, Dedit illi Deus nomen, quod est super omne nomen, vt in nomine Iesu omne genu flectatur. &c. Notabis autem, quod non dixit angelus, impones illi nomen, sed vocabis: quia hoc nomen iam illi erat impositū à Deo patre, iuxta illud. Vocabitur tibi nomen nouum, quod os domini nominauit. Denique obseruandum hic est, qd quando angelus loquutus fuit cum Iosepho virginis sponso, de hoc sanctissimo & benedicto nomine Iesus dixit. Vocabis nomen eius Iesum: ipse enim faciet populum suum liberum à peccatis eorum. Vbi iam vides quomodo angelus Ioseph & nomen pueri & eius declarationē aperuit. Quod cum virgine neutiquam fecit: tum propter virginis excellens ingenium, cum ipsa ita omnia percilleret, vt nulla emēdicatione expositione indigeret: tum etiā, quia angelus peccatū nominare noluit corā ea, quæ libera ab omni peccati contagione nata fuit. At verò

re tuæ virginitatis: Nā sicut in cōceptione libido non erit: ita neq; in partu corruptio. Et vocabis nomen eius Iesum. In Hebræo יֵשׁוּעַ Iesuah, quod est Saluator: quæ dictio latinè significat eripere, vel aliquid ex aliquo periculo liberare. Itaq; Saluator liberatorem vel erēptorem ab aliquo periculo significat. Et ita duces illi cōstituti à domino super populum Israheliticum, de quibus fit mentio in libro Iudicum, vt Sanson, Gēpre, Gedeon, & alij, qui liberabant filios Israhel in aliqua necessitate constitutos Saluatōres vocabantur. Suscitauit illis dominus Saluatōrem: hoc est virum qui illis ab inimicis eripuit. Sic Christus vocatur Iesus: id est saluator, qui à dæmone seruitute nos liberauit. Queniam modum enim Romani duces illustria nomina sunt sortiti, vt Britannici, Africani, Germani, eo qd animi sui virtute has nationes debellarunt: ita Christus inuictissimus dux, rectē Saluatoris nomen sibi accepit, quando quidem humanum genus à morte & imperio dæmonis eripuit. At Christus multo potiori iure: Quia ceteri Romani imperatores à deuastatione, à destructione, & à morte honore vltarunt: Christus autem à reparatione, à restauratione, & à vita honoris titulum sibi ascecit. Namque Scipio ille, qui cognomento Africanus fuit vocatus, hoc cognomē sortitus est, quia Romano imperio Africam subiecit. Christus autem, quia diabolum vicit, & animas tulit, quæ ipsius erant spolia, hominū Saluator appellat est. Quia de causa meritisimò, inquit apostolus, Dedit illi Deus nomen, quod est super omne nomen, vt in nomine Iesu omne genu flectatur. &c. Notabis autem, quod non dixit angelus, impones illi nomen, sed vocabis: quia hoc nomen iam illi erat impositū à Deo patre, iuxta illud. Vocabitur tibi nomen nouum, quod os domini nominauit. Denique obseruandum hic est, qd quando angelus loquutus fuit cum Iosepho virginis sponso, de hoc sanctissimo & benedicto nomine Iesus dixit. Vocabis nomen eius Iesum: ipse enim faciet populum suum liberum à peccatis eorum. Vbi iam vides quomodo angelus Ioseph & nomen pueri & eius declarationē aperuit. Quod cum virgine neutiquam fecit: tum propter virginis excellens ingenium, cum ipsa ita omnia percilleret, vt nulla emēdicatione expositione indigeret: tum etiā, quia angelus peccatū nominare noluit corā ea, quæ libera ab omni peccati contagione nata fuit. At verò

Iud. 1.

Luc 11.

Philip. 3.

Esa. 62.

Mat. 1.

rd

Psal. 9.

Ios. 1.

Iuc. 2.

Mat. 2.

Mat. 3.

rd cū nec ipse angelus coram beata virgine au sus fuerit peccatum nominaret: tamen multi sunt, se ipsos discruciantes, qui maxima curiositate volunt, & reuoluunt libros, vt in ea peccatum inueniant. Quæretur peccatum illius & non inueniant. Sed post nominis impositionem, qualis futurus sit Saluator, subdit angelus dicens. *Hic erit magnus*. Tot tan riq; illi erunt virtutum tituli, vt nemini alij, quā homini & Deo conuenire possint. Vnde nec cōsentaneum rationi esset, vt eo honore, quo Deus vnigenitū filium suum decorauit, reiquum aliū illustraret. Namq; maximū argumentum erat ad probandā Christi diuinitatem, humanitatis ipsius claritatem considerare. Quod quidem efficax argumentum diuus Ioannes cognouit, cū dixit. Verbum caro factū est. Sequitur. Vidimus gloriam eius: gloriā quasi vnigeniti à patre. Vbi dictio illa, quæ si neutiquā diminutua est: at sonat idē quod tanquam. Nec adiungenda est nomini vnigeniti, ita vt efficiat sensum. Vidimus gloriā eius, quæ tam egregia ac tanta est, ac si esset gloria vnigeniti filij Dei. Quiquidē non bonus sensus est, quia vere fuit gloria, non quasi vnigeniti, ita quod particula, quasi, diminutionem significet: sed tanquam vnigeniti, quia gloria Christi verè & purè fuit vnigeniti filij Dei gloria. Itaq; dictio, quasi, nō connectēda aut iungēda est: genitūo vnigeniti, sed accusatiuo, gloriā, & tunc reddidit sensum. Data est illi gloria, quæ decebat vnigenitum patris æterni, quæ soli illi cōueniebat, vel quæ in eum solū cadere poterat, vel quæ sibi, & non alij tribui poterat, cū esset filius Dei. Filio enim dei cōueniebat, ex ea matre nasci, quæ ante partū, & in partu, & post partum virgo existeret: & ipsam solum decebat, vt in natali suo angeli canerent, & vt eū reges adoraret. Ipse solus est, qui meruit à Simeone, & Anna magnificis laudib; extolli, à magno Baptista prædicari, & testimonio patris filius declarari, cū dixit. Hic est filius meus dilectus: quæ utiq; laus & honor ipsi soli conueniebat. Huic soli miracula illa portentosa tribuenda erāt, quæ in morte sua, passione, & resurrectione acciderūt. Itaq; illius humanitas talib; titulis fuit illustrata, qualibus oportebat filiū Dei decorari. Ideo rectē dixit angelus. Erit magnus. Et quid vltius addidit. *Et filius altissimi vocabitur*. Ac si diceret. Ita illustris & magnus erit, vt facile possit colligi, cū esse naturalem altissimi filium. Et hinc est, qd ipsius gloria & cla-

ritas, tāta erit, quanta decuerit filium altissimi patris. Antea filius altissimi erat, sed postquā carnem assumpsit, vocatus est à multis, vt à Petro, Martha, Cæturione & multis alijs. Ideo nō dixit, erit, quia antea iā erat: sed vocabitur. Non autē adoptiuus, vt cæteri: sed naturalis, cōæternus, vnicus, & cœqualis, iuxta illud. Dominus dixit ad me: filius meus es tu; ego hodie genui te. Expende autē qd quando angelus loquitur de magnitudine apponit verbum, erit, futuri temporis: at cum loquitur de filiatione inquit, filius altissimi vocabitur: vt scias, qd quando dixit magnus, de Christo homine intellexit, quia si de Christo Deo intellexeret, nō opus esset dicere, magnus erit, sed solū, hic est magnus. Itaq; cū dixit, filius altissimi vocabitur, de ipsius diuinitate fuit loquutus, qui semper & ab æterno filius eius naturalis exiit, idē nō dixit, erit, sed vocabitur, vt æternus pater illum vocabit, & Cæturio, & alij. *Et dabit illi Dominus Deus sedem David patris eius*. Conditionem describit, statum & dignitatem, quā habiturus erat Messias. Dabit (inquit) sedem David. Vbi sedes pro statu sumitur. Sed ad eundem modum dicimus, sedes vacans, cum summus Pontifex, vel aliud quoduis imperium vacat. Itā cōfectum est dicit. Papa sedit annis decem, quia tanto temporis intervallo Pontificatum gubernauit. Sic intelligendum est illud Exodi, à primogenito Pharaonis, qui sedit in folio eius vsque ad primogenitum ancillæ, quæ est admolam, hoc est, à primogenito, qui gubernat. Sic Christus quatenus homo sedit in domo David, quia scēptum habuit domus sue & dominus fuit David, quatenus Deus. Ideo Elaias ait. Multiplicabitur eius imperium, & pacis non erit finis. Super solium David, & super regnum eius sedebit: vt confirmet illud & corroboret in iudicio & iustitia. Vbi anima duertas, Prophetam non dixisse in acquisitione glorię temporalis, aut diuitiarum terrenarum: nam temporalis gloria fluxa, & momentanea est: sed dixit, in iudicio & iustitia. Per hæc enim regnum Christi in omnibus suis fidelibus confirmatur & permanet. Quo circa Romanorum regnum, de factu iustitię cecidit, & plura alia regna, quæ longū esset commemorare. *Et regnabit in domo Iacob in æternum*. De hoc Christi regno ait Psalmistā. Regnum tuum regnum omnium seculorum, & dominatio tua in omni generatione, & generationem.

Mat. 16.

Ios. 11.

Mat. 27.

Psal. 110.

Mat. 3.

Mat. 17.

Exod. 11.

Esa. 9.

Psal. 44.

Esai. 9.

Dan. 3.
Misc.

Gen. 8.
Mat. 13.

Mat. 8.

Et Esaias. Multiplicabitur eius imperium & pacis non erit finis: super solum David & super regnum eius sedebit, vt cõfirmet illud. Et Daniel. Magnum eius regnum sempiternum, &c. Et Michas. Regnabit (inquit) super eos in monte Sion ex hoc nunc & vsque in seculum. A duerte autem, quod loquens angelus de Christo, non dixit, illum regnaturum in domo Abraham, quanuis pater fidei fuerit: nec in domo Isaac, cui facta fuerunt reprobationes: quia Abraham habuit filium Ismaelem à quo Ismaelita (gēs idololatra & infidelis) ortum duxerunt. Similiter Isaac filium habuit Esau, à quo processit rex Edom cum populo suo Gentili idololatra & infideli. At filij Iacob omnes fuerunt, fideles: à quibus originem traxit Dei populus, & in quo Deus, & notus erat, & adorabatur. Propter infidelitatem filiorum Abraham, & Isaac non regnavit Christus in domo Abraham aut Isaac, non propter peccata: nam in domo Iacob etiam peccatores fuerunt. Omnes nanque Christi fideles licet peccatores sint, dummodo salua & incolumis in illis fides maneat, ad Christi regnum pertinent. Infideles autem heretici, & perfidi Iudaei, diabolum habent regem: nos tamen Christum & regem & ducem nostrum sequimur, qui in sua Sancta & catholica regnat Ecclesia. Diximus superius omnem illum, qui Christi fidem incolumem habet: etiam si aliquo peccati iniquamento noxius sit, nihilominus eiusdem Christi esse membrum, licet mortuum. Nam que in arca Ecclesiae animalia sunt munda & immunda, & in eadem triticum est paleis admixtum: & item sagena est: vbi sunt pisces boni & mali. Quod idem prosequimur, vt totis viribus nitaris, nē huius regni mortuus cuius sis per mortuam fidem: & id prae oculis semper habeas, quod Christus dicit. Filij regni ejicientur in tenebras exteriores. Vbi manifeste innuit, quo pacto fides sola non sufficiat ad consequendam vitam aeternam: nam Israelita illi, de quibus Christi est sermo, per fidem erant filij regni, tamen defectu operum exclusi sunt à regno caelestis: nam cum congregauerit pater familias triticum in horreo suo, paleas comburet igni inextinguibili. Vt intelligat Christicola nequaquam illi de sola fide esse gloriandum. Quod si te sola fide dignum honore putaueris, fortasse contingeret, vt illam amittas: iuxta illud beatissimi Pauli, de quibusdam ha-

reticis Timotheo scribentis. Habentes bonam conscientiam, quam quidem repellentes circa fidem naufragauerunt. Si bonam amittis conscientiam: etiam post conscientiam foras se fidem perdes. Continget quippe illud tibi, quod pomis reconditis, quod quando vnūm corrumpitur, corrumpitur etiam alteram illi adiunctum: ita sanē voluntate viciata ex multitudine & affinitate vitiorum, multoties & fides in intellectu corrumpitur. Intellectus bonus omnibus facientibus ea: qui enim mandata Dei custodit (inquit David) bonum habebit intellectum ab ipsorum mandatorum obseruantia, & ab ipsa legis custodia: nam dominus non permittit, vt in haeresim labatur, qui Christi obtemperat. Qui manum supra oculos suos ponit, ipse sibi est impedimento, nē à solis radijs illuminetur. Quod vtique multi ex catholicis fecerunt, qui inter oculos suos & lumen fidei multa flagitia & scelera constituentes, non lucente illis sole iustitiae, fuerunt in causa, vt miserum illorum cor excarceretur, & vt in Barathrum haeresum laborerent. Princeps huius carceru fuit Lutherus nostri seculi miseranda pestis, qui priusquam in haeresim laboreretur, superbus fuit, luxuriosus, & multis alijs flagitijs & sceleribus contaminatus. Homini spurcitij carnis dedito facile persuadebis, simplicem fornicationem non esse peccatum. Nec erit ab re illud relatum à diuo Augustino, quod quidam nomine Aerijs qui episcopatum ambiebat, cum nō posset illum attingere, in id infania descēdit, vt assereret simplicem sacerdotem tantā habere potestatem sicut episcopus. Intellectus naque cum nostrae voluntati assentetur protinus, vt in aliquam rem inclinatur, etiam si mala sit, tanquam bonam approbat. Vnde Esaias, quem beatus Ioannes citat, ait. Excrauit oculos eorum, & in duravit cor eorum, & conuertatur, & non intelligant corde: & conuertatur, & sanem eos. Sed de his alijs. Pro maiori autem huius literae explanatione meminisse oportet, historiam tertij libri regum recollere, vbi habetur quod domus Iacob Dei cultoris diuisa fuerit in duo regna temporibus Roboam nepotis David: & habuit duos reges scilicet Ieroboam, quem sequuti sunt decem tribus & vocatus est ipse, & eius successores rex Israel: & duae tribus sequutae sunt Roboam, qui vocatus est rex Iuda.

1. Tim. 1.

Psal. 100.

Aug. lib. de
heresibus
cap. 33.

Esai. 6.
Ioan. 12.

3. Reg. 12.

Idē

Act. 1.
Mat. 2.

Dan. 2.
Hebra. 2.
Psal. 44.

Idē ne existimaret beata virgo, quod in regno Iudae solum esset Christus regnaturus, cuius successio est illa, quae profecta est à David, & non in reliquis tribubus: idē inquam postquam dixit, in domo David patris eius addidit Angelus, regnabit in domo Iacob: vt inde intelligas Christum regnaturum super duodecim tribus, & vtrumque regnū & imperium Iudae & Israel complexurum, quae tribus omnes erant successores & filij Iacob patriarchae. Vbi autem dicit hoc Christi regnum esse aeternum, manifeste insinuat non esse temporale, sicut multi falso existimauerunt: scilicet Melsiam copularum omnēs duodecim tribus, quae antea sparsae & diffuse erant per diuersas nationes & imperaturum omnibus duodecim tribubus, quae ad modū David & Salomon. Ita Christum interrogauerunt discipuli dicentes. Domine si in tempore hoc restitues Israel: Ita credidit Herodes, & idē turbatus est, ne forsā perderet temporale suum regnum. Itē cum dixit Angelus regnum eius aeternum fore, insinuaui clare illud futurum esse spirituale: quia temporalia aeterna non sunt. Sic Daniel de Christi regno inquit Regnum eius potestas aeterna. David etiam in Psalmo quem de Christo in sensu literali allegat Paulus, dixit. Sedes tua Deus in seculum seculi virga aequitatis, &c. Ferē nihil erat Christo ab aliquo imperatore regnum temporale auferre, sicut abtulit à Pharaone: at temporale regnum, & omnia quae in eō sunt nihili pendunt à Christo. Sed hac nostra misera tēpestate, omnis fons & origo discordiae inter reges Christianos est: quis eorum maiori dominaturus sit imperio, aut quis magis acturus, aut locupletaturus sit suum regnum. Si quatuor palliola ex vili lana confecta volentibus tragoediam representare in medium adducerentur, & protinus inter eos rixa oriretur, quis meliori lana confectum pallium esset induiturus: nonne manifestissima infania haec esset, & omnino isti mentis impotes iudicarentur? Omnia nanque palliola ex eadem lana sunt confecta, & peracta comœdia ibi manere debent, quia inuoluta fuerunt. De nihilo alio certē reges inter se pugnant quam de lana caprina, quis maiora regna possideat, quis pluribus gentibus dominetur. Idē oportet aduertere, ne quis rerum mundanarum imagine captus, omnia nanque palliola sunt vili lana contexta, & omnia hic relinquenda

sunt. Quocirca optimo iure Christus hanc controuersiam noluit acceptare: imō fugit quando Iudae illum in regem eligere voluerunt. Admonet locus iste vt temporalia fugiamus, & vt amemus caelestia. Haec enim quae videntur temporalia sunt quae non videntur aeterna. Quid enim obsecro aliud est aurum & argentum nisi terra immunditia? Quibus haec quibus induimur, nisi ferarū & brutorum coria? Quid bōbicinum, & sericū, quibus pretiose vestes conficiuntur, nisi villū vermium stercore? Quid pretiose purpure & regalia indumenta nisi animalium vellera? Quid denique supremae arces altissimis mœnibus vallata, quid fortia castella, quid laquearia miro artificio elaborata, quid nisi terra sunt? Omnia quae sub caelo sunt vile sterces & vanitas sunt. Talia Apostolus iudicauit cū dixit. Omnia arbitratus sum vt stercorea. Et regius vates hos miratus qui superbas istas domos nimis amant dicit. Filij hominum vscū quo graui corde? vt quid diligitis vanitatem, & queritis mendaciū. Vanitatem diligitis & queritis mendaciū: quia haec nō sunt permanentes nec verae diuitiae. Quod si haec ita sunt, quot & quantos in mundo inuenies, qui harum terrenarum rerum amore deperant, & superbia elati nimis deuanescunt? Vnde regius Propheta, postquam de impijs multa mala dixerat, statim de ipsorum moribus adiecit dicens. De absconditis tuis adimpletus est venter eorum. Nam si regiam domum vel alterius nobilis ingreditur protinus omnia cubilia videbis pretiosis ornata pauimentis, vasa omnia nitida & fulgentia, lectum & fulcrum miro artificio elaborata: tecta denique eburneis, & aureis laquearibus fabricata, quae omnia si recte consideres videbis materiam ab ipso opere superari. At vero si conieceris oculos in alia ministeria infima, non apparent, cum tamen & his domus etiam abundet: quae nunquam propter earum vilitatem ante conspectu domini adducuntur. Sic nimirum amor Dei sanctus, virtutes & multa alia illustra dona in publicum sunt collata, tanquam lapellectilia magna, & tanquam margaritae pretiosae, quae in conspectu Domini sunt: vt omnibus nota fiant. Tamen aurum & argentum & alia pretiosa margaritae humanis oculis in pretio habitae, diuinis autem contemptae, in inferioribus terrae partibus reponuntur, vt in ipsius visceribus, & in marinis conchis,

Ioan. 6.

2. Cor. 4.

Philip. 3.
Psal. 4.

Psal. 6.

De 4. vbi

ubi ipse generantur. At itaque dauid Domino. Vide & considera quales isti sunt, quoru venter & animus de absconditis tuis adimpletur. His nanque rebus, quae ob eandem utilitatem in infimis terrae partibus sunt recedunt, ut aurum, argentum, gemmae, & alia huiusmodi his inquam eorum animus & venter est repletus: quibus superbi & elati incedunt, nec non & eas magnificiunt. Qui certe non alio solidiori cibo, quam vento aluntur. Et dimiserunt (inquit) reliquias suas parvulis his. Haec quippe bona filijs & haeredibus suis impartuntur, alij domum, alij vineam, alij fundum, quorum singulis singuli sunt contenti. Quod si a diuino vate quaeras, nunquid eius venter his omnibus satiatur? respōdebit utique. Ego autem satiabor cum apparuerit gloria tua. Hic nanque bonis spiritualibus (inquit dauid) delector, & deinde diuinis & nunquam perituris satis ero contentus. At vero quia de his yberiores fecimus sermonem in prima parte libri, quem de vanitate mundi nos scripsimus superiori anno, qua tu videre poteris, ad contextum Evangelij sancti gradum iam facimus. *Et regni eius non erit finis.* Quae verba & superflua & angelo in digna per transennam considerata videbuntur. Quia cum prius dixisset, & regnabit in domo iacob in aeternum: quid ulterius opus erat addere, & regni eius non erit finis: Quia quod aeternum est, aperte constat idem sine non habiturum. Quam objectionem facili negotio dilues: si admitteris coniunctionem & expositiuam esse. Haec enim nomina aeternum, & sempiternum, multoties in sacra pagina non pro perpetuitate temporis, sed pro multorum annorum spatio usurpantur. Nam de circuncisione dixit dominus esse pactum sempiternum, quae tamen modo mortifera est. Si circuncidimini (inquit Paulus) Christus nihil vobis proderit. Et loquutus de sacrificijs dixit, esse legitimum sempiternum: quibus non obstantibus finita sunt iam sacrificia illa de lege & mortifera. Vnde necessario conficitur legitimum sempiternum in tempus finitum, & limitatum debere resolui. In Exodo etiam dicitur, quod seruus nolens libertatem maneat seruus in seculum: & tamen in anno iubilei omnes sua libertate fruebatur, ut habetur in Leuitico. Idem de festo pascha; libi dicitur in Exodo, & de Sabbato, & de sacrificijs in libro Numerorum. Et plura alia loca in sacra scriptura inuenies, in quibus a-

ternum & sempiternum, non pro perpetuitate temporis, sed pro longo aliquo intervallo accipiuntur. Itaque coniunctio, & in hoc loco expositiuam est, praecedentia verba declarans. Alia etiam loca inuenies in sacris literis his simillima, ut est illud Genes. Benedixit diei septimo, & legitur. Et sanctificauit illum. Hoc enim est benedicere. Et in Mattheo colligit de regno suo omnia scandala, & declarans id Euangelista dicit. Et eos qui faciunt iniquitatem, mittent in caminum ignis. Et in Apocalypsi. Fecit nos regnum & sacerdotes Deo & patri suo. Vbi coniunctio &, exponit Deum esse patrem Iesu Christi filij sui. Ne igitur beata virgo existimaret regnum Christi aliquo tempore sine habiturum, addidit angelus, & regni eius non erit finis. Ac si diceret. Tali modo aeternum erit, ut nullis terminis aut finibus claudatur. ¶ Sive aliter tibi placuerit respondeo, quod etiam si aeternum significet infinitum tempus: dico tamen quod licet aeternum sumatur pro tempore perpetuo & semper duraturo: accipitur hic, regni eius non erit finis pro extensione latitudine & magnitudine regni eius. Quod regnum nullis terminis aut regionibus clauditur, non solum quantum ad durationem temporis verum etiam tam amplum, & latum, tam extensum, ut nulla possit circumscribi mensura. Regno quippe Hispania, Pirenei montes finem imponunt. Fracorum vero Alpes: & alia itidem regna suis finibus continentur. At regnum Christi nec Hispania, nec Gallia, nec Italia, nec Constantinopoli finitur, quia regni eius (inquit angelus) non erit finis: sed in omnem terram, in quamlibet remotissimam regionem vbi aliquis Christi fidelis fuerit se extendit eius imperium. Vnde & ipse inquit. Regnum caelorum intra vos est. Non habet circumscriptum locum regni eius, quia possessio eius, vbi que est. Dominabitur, (inquit Psalmus) a mari usque ad mare: & a summo usque ad terminos orbis terrarum. ¶ Tertio huic difficultati potest satisfieri, quod cum dixit: & regnabit in domo iacob in aeternum, intellexit de rege Christo: nunc vero cum dicit, & regni eius non erit finis, loquitur de regno eius, hoc est de subditis suis, atque ita rex & ipse regnum nullum finem habebunt. Quod prius est, ad regem pertinet: secundum vero ad eius subditos. Poterit haec Hispania, vel Francus Rex alicui subditorum dicere, Nunquam morieris: An poterit hunc eundem a mor-

Num. 23.

Gen. 1. Mat. 13.

Apoca. 1.

Luc. 17.

Psal. 71.

Mat. 10. Luc. 12.

1. Ioh. 2.

2. Cor. 1. Mat. 4.

Gen. 18.

Isai. 9.

Aug. lib. 16. cui. cap. 14.

a morte eripere, & perpetuum facere. Minime. Christi autem potentiam, vel hoc parum est, qui suis dicit. Capillus de capite vestro non peribit: omnes enim sunt numerati. Na Christi subditus, qui in caelo cum sanctis regnant, nunquam mortem agnoscent. Quod si tu perperuus esse vis; Christi seruius esto: quando quidem humana diligentia nihil aliud magis curat quam seipsum perpetuum facere: quod utique consequetur is, qui ex Christi regno fuerit. Si autem mundatus fueris, peribit: quidem & mundus perijt. *Dixit autem Maria ad angelum.* Licet angeli verbis firmiter crederet de conceptione filij: quia tamen non exacte modum concipiendi angelus explicuit, idcirco rogat beatissima virgo. *Quomodo fiet istud?* Principio turbata est, quia cognouerit Satanam, aliquando figuram gerere Angeli lucis, & poterat eam tentare, sicut & ipse Christus tentatus fuit. At cum nedum ipse angelus sermonem finiisset, cognouit diuina reuelatione tunc facta, illum non esse demonem, sed angelum bonum. Atque ita non dubitauit, sed eisdem verbis praestitit. No sicut Sara, quae in risum prorupit & in illusione, nec sicut Zacharias, qui dubitauit, cum vterque sciret angelum esse bonum, qui illis apparuit. Ideo dixit ei Elisabeth. Beata quae credidisti: nanque virginem non latebat Esaiam multo antea praedixisse. Ecce virgo concipiet, & pariet filium. At (ut inquit sacer Augustinus) modum quo conceptura erat, igno rabat. Et hoc est quod modo ipsa quaerit: quomodo fiet istud de facto non dubitans, sed prudenter modum inuestigas, rationem subdit suae interrogationis. *Quoniam virum non cognosco.* Quasi diceret intra se. Si mea virginitatis iacturam aliquam sum passura, & promissum votum violare, nolo esse mater Dei: at vero, quia leio dominum potentem esse: ut mea virginitate intacta manente possim parere: quaeso quomodo dominus id facere disposuerit. Vbi protinus aduertere debes, quam curam & sollicitudinem habeat beatissima virgo de obseruando virginitatis voto, & virginali puritate: dicit nanque angelo, se tantae dignitatem & honorem neutiquam ascendere velle, si aliquantulum detimenti sui puritatis & virginitatis passura esset. Quod si quaeras a beata virgine, nunquid malit virginitatem custodire, quam matrem Dei esse: non dubito quin tibi respondeat, melius & salubius esse, cordis sinceritate, & animi virtutibus splendere, quam dignitatem aliquam tantum sublimem & excellentem subire. Omnes nanque dignitates & honores parvipendendi sunt, si diuinis mandatis, vel minima aliqua offensa irrogerit. Sed o mundum omnino perditum, & amentem: quid de te, de ingenij tui moribus dicam, prorsus ignoro. Quis enim haec nostra misera tempestate hominum repetiretur; cui si regalis dignitas oblata esset, quam vel grauissimis flagitijs esset ascensurus, prorsus renueret? Sed quid dico regem? contentus esset ille si mimus daretur redditus. Nam multos hodie inuenies, qui propter lacrandum teruntium, vel minimum aliquod stipendium, grandia facinora perpetrabunt, imo quotidie perpetrant. At virtus nunc parvipenditur: & gratia sine aliqua necessitate a nobis maxime offenditur. Quae res in causa est, ut beata virgo tam sollicita & diligenter, rem hanc requirat, ne forte aliquod ibi lateret incommodum, quod suae virginitati & puritati nocium esse posset. Quam vtinam curam virgines nostrae temporis tam sollicitam haberent suae virginitatis seruandae, & religiosae seruandi vota, quae domino suo vouerunt. Quod autem beata virgo votum fecerit virginitatis aperte ex hoc loco colligitur. Nam si solum hoc intelligeret ipsa de praeterita virginitate, quam haecenus custodierat: esset nihil dicere. Quia virgo: quae nuptias expectat, & nubendi propositum habet, non reputabit inconueniens, dicenti filium se paritum esse, virginitatem haecenus obseruasse. Nam si ipsa diceret, virgo sum, facile ei posset responderi. Poteris nubere viro, & filium parere. Ideo cum Maria iudicauerit ad id inconueniens esse virginitatem: clare constat, propositum illam habere custodire diuinae virginitatem. Nam cum dixit, Virum non cognosco, idem est ac si dixisset, nec cognitura sum. Quae quidem loquutio Hebraica est, & apud nos visitatus loquendi modus. Sic Pharaon dixit filiis Israel. Non do vobis paleas: id est, nec dabo: ut reuera nunquam illis dedit. Sic Ioannes cum misisset pulos suos Christo, ut interrogarent, an ille esset, qui venturus erat: ibi venturus in Hebraea veritate est participium praesentis, ac si dicerent, es tu venturus? Et Christus Petro, & Ioanni dixit. Tempus meum prope est: apud te facio pascha. Hoc est, deereui pascha vobis cum celebrare: Et alibi. A Galilea propheta non surgit pro praeterito, surrexit. Sicut & alii

bus splendere, quam dignitatem aliquam tantum sublimem & excellentem subire. Omnes nanque dignitates & honores parvipendendi sunt, si diuinis mandatis, vel minima aliqua offensa irrogerit. Sed o mundum omnino perditum, & amentem: quid de te, de ingenij tui moribus dicam, prorsus ignoro. Quis enim haec nostra misera tempestate hominum repetiretur; cui si regalis dignitas oblata esset, quam vel grauissimis flagitijs esset ascensurus, prorsus renueret? Sed quid dico regem? contentus esset ille si mimus daretur redditus. Nam multos hodie inuenies, qui propter lacrandum teruntium, vel minimum aliquod stipendium, grandia facinora perpetrabunt, imo quotidie perpetrant. At virtus nunc parvipenditur: & gratia sine aliqua necessitate a nobis maxime offenditur. Quae res in causa est, ut beata virgo tam sollicita & diligenter, rem hanc requirat, ne forte aliquod ibi lateret incommodum, quod suae virginitati & puritati nocium esse posset. Quam vtinam curam virgines nostrae temporis tam sollicitam haberent suae virginitatis seruandae, & religiosae seruandi vota, quae domino suo vouerunt. Quod autem beata virgo votum fecerit virginitatis aperte ex hoc loco colligitur. Nam si solum hoc intelligeret ipsa de praeterita virginitate, quam haecenus custodierat: esset nihil dicere. Quia virgo: quae nuptias expectat, & nubendi propositum habet, non reputabit inconueniens, dicenti filium se paritum esse, virginitatem haecenus obseruasse. Nam si ipsa diceret, virgo sum, facile ei posset responderi. Poteris nubere viro, & filium parere. Ideo cum Maria iudicauerit ad id inconueniens esse virginitatem: clare constat, propositum illam habere custodire diuinae virginitatem. Nam cum dixit, Virum non cognosco, idem est ac si dixisset, nec cognitura sum. Quae quidem loquutio Hebraica est, & apud nos visitatus loquendi modus. Sic Pharaon dixit filiis Israel. Non do vobis paleas: id est, nec dabo: ut reuera nunquam illis dedit. Sic Ioannes cum misisset pulos suos Christo, ut interrogarent, an ille esset, qui venturus erat: ibi venturus in Hebraea veritate est participium praesentis, ac si dicerent, es tu venturus? Et Christus Petro, & Ioanni dixit. Tempus meum prope est: apud te facio pascha. Hoc est, deereui pascha vobis cum celebrare: Et alibi. A Galilea propheta non surgit pro praeterito, surrexit. Sicut & alii

Gene. 17.
Gala. 5.
Exodo. 28.
30.
Leui. 16. & 27.
Exo. 21.
Leui 25.
Exodo. 12.
Exod. 31.

Exo. 5.
Mat. 11.
Mat. 26.
Ioh. 7.

quando ponitur praesens pro futuro. Qui lo-
quendi modus frequenter videtur, nam cum
aliquem invitamus, ut vinum bibat, solet re-
spondere. Ego non bibo vinum: quasi velit
dicere: nec bibiturus sum. Ut si aliquem Char-
tusianum monachum invitares ad comedē-
das carnes, responderet: non comedo carnes,
idei, nunquam comesturus sum illas, quia ex
voto & instituto ordinis non possum illas co-
medere. Sic modo beata virgo inquit. Non
cognosco virum, id est, nec illum unquam co-
gnoscam. Ex quibus verbis colligunt sancti
Patres, Augustinus, Bernardus, & Beda voto
se castitatis & virginitatis astrinxisse. Quia non
solum id in animo habuit, scilicet, virginem
esse, sed hanc suam virginitatem stabili voto
consecrauit. Nam cum fides catholica teneat
Mariam perpetuo virginem fuisse, optima ra-
tione elicitur, perfectissimum statum virgini-
tatis habuisse, qualem Dei matrem decebat.
Status autem firmitatem sonat: firmitas verò
non nisi per votum stabilitur, quo certum est
virginem scipsum astrinxisse. Hoc enim disci-
minis est inter bonos & malos: quod boni ita
mala decernunt facere, ut facile ab instituto
recedant. Non iurant mala facere, nec ad illa
voto obligantur: ad bona autem facienda et-
iam teneri volunt. Sic Abraham iuravit se
non nociturum Regi Abimelech. Et Dauid.
Iuravi (inquit) & statui custodire iudicia iusti-
tiae tuae. Et alibi. Votum vouit Deo Iacob: nu-
quam ingressurum lectum strati sui, donec
inueniret locum domino. Mali verò bona ita
faciunt, aut facere proponunt, ut facile ab in-
cepto desistant: ad mala autem patranda (si
opus est) arctissimo se adstringunt voto. Quae
admodum illi, qui promiserant, se nec come-
sturos, nec bibituros, donec occiderent Pau-
lum. Et Iezabel promittens & iurans, se He-
liam occisuram dixit. Haec faciant mihi Dij,
& haec addant, si non. &c. Et quod deterius
est, ita se his votis obligant, ut nunquam ve-
liant ab eis recedere: sicut impius Herodes,
qui iuravit se datum saltatrici, quidquid pe-
teret. Beata itaque virgo de re iusta votum fe-
cit, quod semper integrum, inuiolatumque, ser-
uauit. Unde oportet discere, ut non mala, sed
bona domino promittas, & ea firmo & stabi-
li animo semper seruare. Hieremias prophe-
ta, ut habetur, in capite vlt. Baruch, qui fuit
scriba Hieremiae, mittens epistolam populo
Israelitico in Babylonia captiuo, adducit illis
in memoriam differentiam, quae est inter Deum

Israel, & Deos quos Babylonia colebant. Dij
Babylonia sunt ligni, lapidei, aurei, & argen-
tei: si quis illis votum vouerit, neque id red-
diderit, nunquam id requirent. Videte igitur
quid facitis, quia agitis cum Deo Israel, Deo
vivo & vero, qui vobis fidem promissam pe-
tet: & grauius in vos animaduertet, nisi stete-
ritis promissis. Quia Deus sapiens aut sur-
dus non est, ut non audiat votum quod tu re-
ligiose ei promissisti: nec sine memoria est, nec
elinguis aut mutus, ut non possit exacte ratio-
nem voti petere. Itaque cuiuslibet religiosi aut
moniali existimandum est, cum Deo vivo se
agere, ut à memoria non excidant vota ab eo
promissa. Vult namque dominus ut adimplea-
mus vota, etiam si inde nullum commodum
ipsi eueniat. Nam cum dominus iustus sit, di-
ligit proprium honorem: ut sic honor Dei cul-
toribus suis prosit. Nam si homo, qui vermis
terrenus est, iniuria afficitur, cum promissis
illi non statuit: ita dominus aegrefert, ut illi
promissa non adimpleantur. Vult etiam do-
minus, ut vota persoluamus propter propria
utilitatem nostram, quia maxima utilitas ho-
mini accidit, si Deo promissis satisfecerit.
¶ Aliud autem inde notabis, & ad tuam do-
ctrinam discas, quam optimum sit, aliquod
bonum incipere. Maria namque prima om-
nium virginitatem vouit domino, quam po-
stea multa alia sunt sequuta: iuxta illud psal-
mi. Adducentur regi virgines post eam, pro-
ximae eius offerentur tibi. Nec dominus tan-
ti obsequii immemor, grandia beneficia in eos
confert, qui boni alicuius auctores fuerunt.
Ut est videre in Aminadab, qui in exitu Is-
rael de Aegypto primus ipse fuit, qui cum sua
tribu mare rubrum fuit ingressus. Quapro-
pter tribus Iuda metuit princeps esse inter
alias tribus, cum nata non esset maior: & ipse
princeps fuit nobilioris tribus, ex qua reges
originem duxerunt. Quo fit ut sponsa in Ca-
nticis dicat. Anima mea turbata est propter
quadrigas Aminadab. Et in Psalmo. In exitu
Israel de Aegypto, domus Iacob de populo
barbaro: facta est iudaea sanctificatio eius. Tunc
enim elegit dominus tribum Iuda in regiam
dignitatem, ex qua Christus humanam in-
ducens vestem natus est. Deseruit etiam no-
bis in huius rei exemplum templum illud,
quod Salomon Hierosolymis aedificauit, li-
cēt à Chaldaeis destructū fuerit, & in reedi-
ficatione Hierusalem post transmigrationem
Babylonis aliud fuerit à Zorobabel aedifica-
tum

Psalm. 44.

Exo. 14.

Cant. 1.

Psalm. 113.

3. Reg. 6.

4. Reg. 25.

1. Esai.

1. Sam. 10.

Mat. 3.

Mat. 1.

Ach. 7.

rum: nihilominus templum illud Salomo-
nis nomen retinuit. Quod & confirmat euā-
gelium Ioannis qui inquit, ambulasse Iesum
in porticu Salomonis. Quem honorem sibi
Salomon comparauit, eo quod primum tem-
plum aedificauerit: quous non illud, in quo
redemptor noster ambulabat. Cuius etiā ho-
noris beatus Ioannes baptista fuit particeps,
quia prior fuit, qui regnum caelorum nuncia-
uit, & poenitentiam praedicauit. Quem nu-
merum etiam ingreditur sanctus. Dei mar-
tyr Stephanus, qui ante signatus fuit, qui pro
Christi nomine incredibili gaudio sanguine
effudit. Nec memoria tibi excidat, quibus ho-
noribus, quibus laudibus, quibus encomiis
celebrantur modo, & per seculi immortalita-
tem celebrabuntur sanctissimi religionum
principes & fundatores, ut Benedictus, Au-
gustinus, Franciscus, & Dominicus, & alij
sancti, qui lapides angulares fuerunt Chri-
stianae nostrae religionis. Itaque cum beatissima
virgo prior fuerit, quae sanctam suam virgini-
tatem Deo consecrauit, dici non potest, qui-
bus encomiis, quibusque laudibus digna est, ut
celebretur. Unde tibi curandum est, ut ad
quodcumque opus bonum prior & paratior
inueniaris. Ita ut si ad rem sacram pulsetur ia-
tu alios in itinere precedas. Si elemosina est
alicui eroganda, nunquam moras neccas, di-
cens, cras istud faciam subinde repetens: ut
velita bono exemplo alios multos allicias ad
idem faciendum. Nec dubites quin futurus
sis particeps horum etiam meritum in cae-
lo, ubi aduentitium premium tibi augetur,
cum alios videras, qui tuis hortatibus coe-
lum conscenderunt. ¶ Dispari autem modo
cum eis agitur, qui principes sunt & autho-
res alicuius mali, qui maiori plectuntur sup-
plicio, & in inferno manent illos, aliud accide-
ntarium. Venit iam praer oculis rei huius exem-
plum. Nam Ieroboam ne populum reuertere-
ret ad domum Dauid, ascendens ut adora-
ret Deum Hierosolymis, ut ipse & posteris sui
regno temporali potirentur, aureos vitulos
fecit, ut eos adoraret Israel: quem iniquum re-
gem ipsiusque exempli sequuti sunt illius suc-
cessores, quorum multi idololatrae fuerunt.
Vbi aduertas quod serpius scripturae horum
scelera Ieroboam ipsi tribuit: nam cum de ali-
quo scelerato rege loquitur, inquit. Non re-
cessit à viis Ieroboam, qui peccare fecit Is-
rael. Vbi scriptura sacra culpam reicit in Ie-
roboam, nam ipse prior fuit, qui vitulos con-

flauit, cum aliis peccandi ansam praebuerit.
Unde & tormenta Ieroboam in damnatione
istorum augebantur. Idem etiam in libro Nu-
merorum habetur, quod cum filii Israel inue-
nirent, quoniam colligent ligna in die sab-
bathi, quem iussu domini lapidauerunt, quia
(ut inquit glossa) primus sabbathi violator
fuit, & occasionem aliis praebuit violandi fe-
stos dies. Sic etiam diues ille epulo, qui suo
malo exemplo quinque fratres corruerat,
rogauit Abraham ut mitteret aliquem, qui
eos auerteret à via iniqua, ne ad loca tormē-
torum peruenirent: quod quidem non mo-
tus charitate fecit (cum nulla in inferno habi-
teret) sed propterea quia timuit, ne eorum ad-
uentu grauioribus suppliciis torqueretur.
Unde cauendum tibi est, ut ne aliis occasio-
nem delinquendi praebas: namque hoc tibi
imputabitur, ut acrioribus penis plectaris.
Et respondens angelus dixit ei. Spiritus sanctus
superueniet in te. In hoc admirabili & diuino
opere sacra Trinitas operabitur sine alicuius
interuentu: cumque opera Trinitatis externa
indiuisa sint, id quod actionis fuit in incarna-
tionis mysterio toti Trinitati tribuendum ve-
nit. Vocatur autem opus spiritus sancti per
appropriationem: quia spiritui sancto donum
gratiae tribuitur, & merito cum hoc fuerit su-
premiu, quod in vniuerso ipse operatus fue-
rit. Namque cum diuinus spiritus distributor
sit omnium donorum & gratiarum, quorum
omnium cum in Christo summa plenitudo
fuerit, ideo spiritus sanctus auctor conceptio-
nis Christi dicitur. Nam non solum anima
Christi, sed etiam ipsius caro viuificat, & vitam
spiritualem largitur, digne eam comedenti:
cum verum sit Christi humanitatem gratia
tribuere meritorie, & etiam efficienter. Meri-
to ergo illa humanitas de spiritu sancto est,
quae in spiritum ita absorpta erat, & rapta,
ut spiritum largiretur. Et virtus altissimi obum-
brabit tibi. Qui tenent beatam virginem in
originali peccato conceptam esse: in hanc a-
beunt sententiam, ut obumbrare in hoc loco
idem sit, quod somitem extinguere. Nam cum
munus umbræ refrigerare sit, ita obumbrare
nihil aliud est, quam refrigerare incendium
(quod est fomes) quem nullum post Christi
conceptum sensit. Alij autem de maiori gra-
tia ei collata ista verba interpretantur. Verū
haec nihil ad rem nostram attinent, sed stan-
dum est in sensu literali & proposito in quo
angelus fuit loquutus. Namque Maria non
quirit,

Num. 15.

Luc. 16.

Ang. lib. de
virgi. cap. 1.
Bern. ser. 4.
in can. Beda
super Luc.

Gen. 30.
Esai. 118.
Psalm. 131.

Act. 23.
3. Reg. 19.

Mar. 6.

11. 26. 16.

Bar. 6.

querit, quæ gratia illi de nabitur in verbi incarnatione, aut quod bonum Christi aduentu situlice, tura: sed inuestigat, quomodo hoc fiet. Itaque sensus huius loci legitimus est. Si interrogas de sacra virgo quomodo istud fiet: dico quod spiritus sanctus superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi, id est, spiritus sanctus geret vicem viri: & in hac sanctissima conceptione tota trinitas operabitur. Aderit ibi sacra trinitas, nam de eius conceptu agimus, qui verus Deus erit. In re hac nullum viri opus interueniet: nam diuina virtus id totum præstabit. Ideo apposuit duo verba quæ matrimonij actionem significant: nimirum superueniet & obumbrabit. Quæ duo verba viro ratione mulieris competunt, scilicet mulierem obumbrare, & pallio illam operire, qui actus est matrimonij. Quod licet videre in libro Ruth, quæ cū ad pedes Booz obdormiret, & eam ipse sentiret, admiratus est: ipsa autem rogabat eum, vt vellet eam in vxorem ducere, quæ in petitione sua his verbis vsq; est dicens. Extende pallium super ancillam tuam, quia propinquus es. Quod idem fuit, ac si diceret. Ducas me in vxorem. Et idem intellexit Booz, vt ex ipsius verbis patet. Quicquid nocte, & facto mane si te voluerit propinquitatis iure. Lege caput tertium libri Ruth: ibique clare colliges, quod extendere palliū, & obumbrare, & vmbra facere ad actū matrimonij pertineant: nempe ad amplexum, & ad amorem, quibus vir & mulier copulantur, vt fiant caro vna & cor vnum, qui amor ad matrimonium pernecessarius est. Vnde cū in Exodo dicitur dominum non habere potestatem vendendi ancillam, cuius honorem contemptui dederit, vtri poterit, quoniam operuit eam, id est, quasi si maritus esset, cum illa egit. Nam in Hebræo est verbum Bagad, quod est tegere & operire. Vnde & Begeg, **בגג** id est vestis, qua quis regitur & operitur. Mos nanque erat Israelitarum, vt quàm primum aliquis vxorem vellet ducere, extenderet palliū, & cooperiret eam in signū matrimonij: hanc protectionem & tuiclam significans, quam vir præstat vxori. Itaque altissimi virtus obumbrabit tibi: quippe in hoc opere sancta Trinitas viri fungetur officio: & tu sacra virgo in conceptione hac concurret, sicut & ceteræ mulieres in conceptibus filiorum. Id tamen non in tempore, sed in instanti fiet: & ita fiet vt naturalis & supernaturalis mater Deidis. Supernaturalis, quia concipies

sine virili semine: & naturalis, quia verè ex substantia tua saluatorem gignes. Vnde & dicendum est plus beatam virginem fuisse operatam, quam re: iqua alie mulieres, quia ex solo virginis purissimo sanguine Christi corpus formatum fuit: quia secundum carnem Christus non fuit filius alterius personæ, sed solius virginis, quod quidem nanquam in mundo accidisse conitit. Aduerte tamen, quod licet posset angelus dicere, Deus viri munus præstabit in hac conceptione, vsus tamen est verbo obumbrare, hoc est, pro egeret: vt intellegas taliter Deum in hac incarnatione interuenisse, vt sacra virgo & actiue & passiuè concurreret. Nam quemadmodum. multoties cōtingit, vt lucidissimis solis radiis caligent nostri oculi, vt nihil operis conficere valeamus: tamen interuentu alicuius hubeculae iam oculi suo munere funguntur: nanque nubes illa calorem solis temperat, & mitigat, & radiorum eius vires debilitat. Ita virtus diuina nō aliter, vt ostendimus in hoc opere adfuit, & vices viri gessit. Si autem diuina sola potentia opus hoc efficeret, & nihil virgo operaretur, non cum tanta proprietate diceretur mater Dei: idēo temperat Deus potentia & virtutem suam, vt virgo posset operari, & reuera operetur. Posset vtiq; Deus (si vellet, carnē humanam sumere absque aliquo interuentu virginis & ipsius labore: tamen seipsum comprimere voluit, vt & ipsa operis esset participes, & tali honore & excellentia gauderet. Vbi iam Dei bonitatem & clementiam expendere licet, quæ talis & tanta est, vt aliquādo suæ potentia vires reprimat, vt amicos & dilectos suos honoribus afficiat. Nam cū ipse sit author huius diuini operis: vult tamē quod virgo suam partem accipiat, vt verè titulo matris Dei gaudeat. Quod idem frequenter consuevit facere in aliis multis operibus, quorum etsi ipse præcipuus author sit non in eis secundum omnem potentiam suam operatur: sed aliquid amicis suis faciendum relinquit, vt eiusdem laudis & honoris sint participes. Nec opus esset rem istam aliis exemplis illustrare, quàm ipsomet experimento. Quid enim Deo erat opus, vt Moyses mare virga percuteret, vt populus liber & incolumis id transiret, nisi dominus vellet ipsum Moysen & laudibus & honoribus afficere? Posset etiam sine ministerio pallij Elisei Iordanem aperire, id tamen voluit, vt suæ virtutis diuini radij in sanctis suis mirabiliter splēndēcant

Iudi. 7.

Matth. 20.

Rom. 8.

Exo. 14.

4. Reg. 2.

deant: Nec illud silentio prætereundū, quod Gedeon fecit, vt expugnaret fortissimum exercitum: Media: sonare fecit tubas, buccinas, tangi, lagenas frangi, quæ omnia infirma & debilia erant ad tantum exercitum debellandum, nisi dominus sua virtute vires inimicorum infringeret: nihilominus voluit, vt Gedeon laboris aliquid applicaret, vt insigni victoria illustris redderetur. Nec suum ingenium adhuc dominus mutauit: id nanque quod antiquitus fecit, & nobiscum etiā modo facit. Posset nanque dominus sine aliquo nostro impensio labore, ad illam beatorum patriam, vel solo nutu nos ducere, & nos ab omni peccato immunes, & in gratia confirmatos condere: tamen id renuit, vt nostris etiam laboribus patriam illam cōscendamus, vt illustrior, vt grādiōr, & vt nobis copiosior laus & gloria inde confurgat: quia melius & laudabilius est gloriam nostris meritis adipisci, quam gratis, & in chœnice sedentibus. Quod etiam manifesta veritate videre licet in duobus filiis Zebedæi, quibus noluit concedere honorem illum, quem gratia cōsanquinitatis perebant, nisi prius passionis calicem degustarent. In quo etiā domini benignitas & amor sui admiranda liberalitate, multis nominibus splēdet, qui plus donauit duobus fratribus, quam ipsi postulabant: animus quippe illorum honorem effragitabat sine aliquo merito & labore. Ipse verò dominus ceteros promissi fecit, martyrij lauream illis designans, quod mortis genus necessario gloria consequitur. Facile enim posset dominus petitioni eorum acquiescere: tamen potentiam suam mirabili modo compressit, & sine martyrij discrimine gloriam non tribuit, vt verè cum Paulo cooperatores Christi possint dici. Non sunt (inquit) condignæ passionis huius seculi, ad futuram gloriam: tamen quæ Dei bonitas est, & clementia pro tanto in nos amore illam libenter nobis donat: vult tamen & aliquid laboris nos impendere, vt & gloriosius donetur nobis brauium. Ita vmbra interstitio inter virginem & suæ potentia vires vsus est dominus: vt non solum ipse, sed etiam beatissima virgo suum adderet laborem, vt merito tali gloria & honore illustraretur, ideoque quod nāscetur ex te sanctum. Christum sanctum vocat, ad differentiam sanctitatis, quæ in nobis est. Christus nanque fons & origo est totius sanctitatis: in quo tanquā à principio sanctitas reliquorum tuorum deriuat

tur: nos autem licet sancti simus, & hoc nomen nobis sortiamur, non ita proprie assumimus (cū tanquā arundines simus mutabiles) sed quadam participatione illius, quæ in Christo capite nostro residet. Lumen quippe à sole ortum longo interuallo differt ab eo, quod procedit ab igne. Nā quod ab igne est, semper fumum sibi habet admixtum, & aliquam imperfectionem. Nam cū Christus sit lumen de lumine, quemadmodū lux à sole oritur absque aliqua corruptione: non aliter Christus limpidissimum speculum ab hac beata virgine sanctum nascitur. *Vocabitur filius Dei.* Pro huius literæ clariori intellectu operapretium est animaduertere, quod solet aliquando in quaestione verbi: vtrum Christus quatenus homo sit naturalis filius Dei, aut adoptiuus. Quæ quaestio responsionem habet, esse filium Dei naturalem: nam filiatione suam fundamentum habet in supposito & persona, non autem in natura. In Christo verò non sunt duo supposita, quāuis duabus naturis consistet, sed vna tantū persona, eaq; simplicissima. Et perinde manifestō concluditur, non posse habere hanc filiationem adoptionis, cū naturalis illi propria sit. Nihil tamen oblat, quod eam gratiam habeat, quæ in nobis sufficiens est causa, quod filij adoptiuū dicamur. Qui tamen etiam si virgo, doctor, & martyr fuerit: tamen illum habuisse aureolas non dicimus, quia aureole significant participationem perfectionis in actu, cū ipse non habuerit participationem perfectionis, cū fons & origo sit, à quo omnes perfectiones emendicauerint. Sic etiam in corpore immortalis surrexit, impāssibilis, claro, subtilis: tamen in ipso non vocantur dotes corporis gloriosi propter connotationem vocabuli. Sic etiam vocandus venit filius naturalis Dei: quia adoptio videtur naturalitatem negare. Aliqui nanque dicere voluerunt filium Dei adoptiuum etiam debere nominari, eo quod sanctissima trinitas sine viri ministerio operata fuerat, licet eam hanc malè intellexerunt isti, assumētes illam particulam, ideoq; in rigore, ita quod significaret causam præteriti, ad id quod sequens est: vt si diceres. Ego sum homo, ideo nūscibilis. Simili etiam modo dicunt: Spiritus sanctus superueniet: idēo quod ex te nascetur filius Dei vocabitur. Quia etsi spiritus sanctus non veniret; erat nihilominus Christus filius Dei naturalis: ergo (inquiunt ipsi) de alia filiatione intelligendum est.

dum est. Hi certe falso & infirmo nituntur argumeto, quia ibi particula, idem, non dicitur causam verborum præcedentium; imò differitur ab effectu ad causam, ut si dixeris. Dies est, ergo lux & claritas est. Et ita intelligendus est locus iste: Spiritus sanctus superueniet in te: & virtus. &c. ideoque. &c. scilicet. Quia ipse filius naturalis Dei est, idem spiritus sanctus superueniet in te. Ideo cognoscer mundus Dei naturalem filium esse. Sic ecclesia hunc locum interpretatur: nam in quodam responsorio, loco ideoque posuit, quod enim ex te naceretur sanctum. &c. Sequitur. *Et ecce Elisabeth cognata tua, & ipsa concipiet filium in senectute sua. & hic mensis sextus est illi, que vocatur sterilis.* Exemplo non erat opus illi, que summiter credebatur: quo circa hic locus dupliciter exponendus venit. Primo dico hoc exemplum adduxisse, non ut crederet, sed ad maiorem lætitiã & gaudium virginis, & ad maiorem firmitatem eorum, que circa fidẽ ipsi virgini dixerat. Quia fides a ratione offẽditur, quã ipsam ratio præcedit: tamen secus contingit, quando sequitur. Nam postquam credimus quod naturali ratione non probatur, ratio quæ post fidem sequitur, iuuat. & fortiori efficit ipsam fidem. Et ita post suscipere pram fidem, quæ adducuntur rationes, nõ sunt, ut per eas credamus: sed ut cognoscat fidelis, id quod credit consonum rationi esse, etsi humanum protus excedit intellectum. Itaque non adduxit hæc angelus virgini, ut crederet: sed ut eius animus reficeretur, & ut intelligeret id mysterium secundum rationẽ esse. Vbi aduertens particulas illas, & ipsa, maxima emphasi pollere. Nam si ipsa concepit a fortiori & tu concipies, ut tibi dixi. Ex parte Dei nullum est miraculum: quia quidquid producit, libera sua voluntate producit. Ex parte autem nostra maius erat miraculum, ut conciperet Elisabeth: nam duo erant illi impedimenta, alterum sterilitas, alterum verò senectus. Nihil enim vnum miraculum sufficeret, quia etsi viginti annis natu esset, nõ pareret propter sterilitatem: & licet fecunda, non pareret propter senilem ætatem. At ut virgo pareret, vno tantum miraculo fuit opus: quia nec sterilis, nec ad senectam peruenerat. Reçtè igitur angelus disputat, & sumit argumentum a minori ad maius, recensens vtrunque miraculum: alterum quando dixit, concepit filium in senectute sua: alterum verò cum subdit: & hic mensis sextus est illi, que

vocatur sterilis. Ac si diceret. Si solius hominis conceptionem duo præcedunt miracula, quid mirum si conceptionem veri Dei vnum miraculum antecatur? Secundo, locus hic venit exponendus, nam cum angelus in hac re sumit, moperere virginis consensum optaret, intendebat, ut breuiter ipsi responsum daretur, etenim cupiebat, ut quàm citissime donum acceptaret: & idem dixit: Ecce Elisabeth cognata tua. Nec particula, ecce, sua emphasi caret, ac si diceret. Considera õ gloriosa virgo Elisabeth cognatam tuam filij tui. præcursorem ab hinc lex mensibus concepit, ut vel sic virgo sacra dictis annueret. ¶ Sed offert se statim dubium, quomodo Elisabeth cognationem habuerit cum beata virgine, cum lex prohiberet eos, qui diuerse tribus erant matrimonio copulati, & virgo ut ex priori capite Marthæi constat, erat de tribu Iuda, & de domo David: Elisabeth verò vxor fuit sacerdotis, qui ex tribu Leui ortum ducebat: Satis fit autem huic obiectioni si aduerteris, hanc diuisionem factam fuisse propter confusionẽ possessionum, ut habetur in Numeris. Sed tribus Leui non habebat possessionem: idem poterat contrahere matrimonium cum alijs tribubus. Mos verò erat sacerdotibus, ut semper contraherent cum filiabus de tribu Iuda, quæ & regalis & nobilior erat. Sic Aaron qui erat ex tribu Leui, accepit in vxorem Elisabeth fororem Naason, filiam verò Aminadab, qui erat princeps tribus Iuda. Et Toyada summus sacerdos duxit vxorem Iosabeth filiam Ioram regis Iudæ, sororem regis Oziaz: qui erat ex tribu Iuda. Idem quauis Zacharias esset de tribu Leui, benè poterat vxor eius beata Elisabeth esse de tribu Iuda. Fuit enim mater Elisabeth foror Anne matris Mariæ virginis, sed natu minor, quæ virum habuit Aaronitem, ex qua nata est Elisabeth, & sic cognata fuit virginis Mariæ. Nam ut Augustinus ait, caro Christi ex vtroque genere regum, scilicet & sacerdotum fuit propagata: & Maria virgo Aaronitica erat, & ex semine David regis. *Quia non erit impossibile apud Deum omne verbum.* Quia non solum id quod fit, sed id etiã quod cogitatu comprehendipote est factu facile domino est: cum verbum & oris, & mentis opus ambiat. Ita enim licet diuinam maiestatem venerari & suspicere, ut quemadmodum angelus absolute dixit, omne verbum: ita intelligas nullum esse verbum, quod Deo factu impossibile sit. Ipse enim est qui

Num. 16.

Num. 11.

Exo. 6.

2. Par. 22.

Aug. lib. 2. de consens. euang. c. 2.

Psal. 145.

Rom. 4.

qui

Es. 9.

Iere. 23.

Psal. 113.

Eph. 4.

Abac. 2.

Eccle. 1.

Exo. 22.

Leui. 3.

Exo. 20.

1. Ioan. 1.

Gen. 4.

qui dixit, & facta sunt: qui vocat ea quæ non sunt, tanquam ea quæ sunt, qui imperium habet sicut & vita ita & mortis. Vnde nec dixit angelus, nulla res est ei impossibilis, sed verbum, quia dicere Dei est facere. Homines multa consueverunt dicere, quæ facere neutiquam possunt. Elaius dixit. Ecce virgo concipiet. Dixit ipse, & factum est ab spiritu sancto. Nihil Deo factu difficile, in cuius potentia per obedientiam est omnis creatura. Ieremias inquit. Non erit tibi difficile omne verbum, qui facis misericordiam in millibus. Et diuinus psaltes. Omnia quæcunque voluit, fecit. ¶ Aduerte autem omne verbum, in hoc loco, idem valere quod nullum, ac si diceret. Nullum verbum est ei impossibile. Sæpè enim in scriptura sacra particula, non, quæ præcedit aut sequitur post dictionem omnis, significat idem quod nullus. Ut ad Ephesios ait Paulus. Omnis sermo malus ab ore vestro non procedat, id est, nullus sermo malus. Et Abacuch. Omnis spiritus non est in eo, id est, nullus spiritus. Et in Ecclesiaste. Non est omne nouum sub sole. Et in Exodo dominus ait. Omnem viduam & pupillum non affligetis. Et in Leuitico. Omnem adipem & omnẽ sanguinem nõ comedetis. Et iterum in Exodo. Non facietis omne sculptile. Et Ioannes. Omnis qui peccat, non videt Deum. Et in Genesi. Vt non interficeret eum, omnis qui inueniret eum. Sic in præsentiarum. Non erit impossibile apud Deum omne verbum. ¶ Sed ad maiorem huius loci explanationem, non parua videtur hic oriri difficultas. Videtur namque quod angelus his verbis velit, parum fidei nota ipsam virginem innuere, vel statim desperationis crimine. Inquit enim, nihil esse Deo impossibile: quasi ipsa de hoc dubitauerit, vel crediderit, aliquid esse Deo impossibile. Nam si virgo credidit hæc omnia esse Deo possibile: quid opus erat, ut angelus hæc verba subderet? Solutio huius dubitationis tibi erit, quod illa verba quæ angelus fuit loquutus, dantur in responsum his, quibus virgo interrogauit cum dixit. Quomodo fiet istud. Ac si diceret. Iam tibi modo dixi, scilicet spiritum sanctum in te venturum esse, & Deum habiturum se loco viri: & non solum hunc modum, sed & alios plures dominus habet, quos nec possum comprehendere, & me ipsum latent. Hoc tamẽ vnum scio, nihil difficile, aut impossibile esse admirabili suæ potentia, cum multis & variis modis idipsum possit præsta-

re, tamen hic modus conuenientior fuit. ¶ Sed his omnibus prætermisissis, aduertat hic Christianus lector, hæc verba. Nihil apud deum impossibile, maximum esse nobis solatium. Semper namque dominus vult, & potest nobis vel iam desperatis suppetias ferre. Non possum non eorum animos reprehendere, qui in suis vitiis & peccatis iacentes existimant se nunquam posse ad meliorem vitæ conditionem respicere. Aliud hominum genus est, qui nunquam læti incedunt, & iudicant vix fieri posse, ut eorum animos aliquando exultatio saluet. Alij verò sunt ita mentis impotes, & vitio carnis dediti, ut vel monstrum esse fingant, posse vel vno die sine mulieribus conuersari, vel castum & mundum esse. Qui omnes si attentis auribus suæ incitiae reprehensionem velint auscultare, audiant vas illud electionis Paulum dicentem. Omnia possum in eo qui me confortat. Libenter namque tibi, quicumque fueris concedimus sine Deo, adiutorio nostro parum aut nihil imbecillam nostram & fragilem naturam posse: tamen si ipse dominus nobis adest, quod pelagus non audebimus intrare: aut quod periculum non aggrediemur: illud autem in omni angustia, aut infirmitate agendum tibi est, ut semper rogationibus intes, vrgeas, ores, illum inuocando: potens quippe est, & castitatem tuam custodire, & te obseruare immunem a peccato, & ingentem spiritus consolationem præbere, nisi forte tu fidei obsecrationem ipsi obstaculo fueris. In quorum omnium gratiam, si tibi placuerit, leges septimum caput libri quarti Regum, vbi eleganter videbis, quomodo omnia domino sint facilia, etiam si humanis viribus longè ardua & impossibilia videantur. Dixit enim Eliseus. In tempore hoc erat modius simile vni stateræ. Respondit autem incredulus quidam. Si dominus enim iam fecerit carhactas in celo, nõ quid poterit esse quod loqueris? Nihilominus factum est, ut dixerat propheta, & incredulus ille mortuus est. Quo circa tibi laborandum est, Deum semper exorare, ut velit te ad se ipsum conuercere, & nec uos tuos in id debes intendere: ut adimpl. as ea, ad que teneris: tunc que videbis omnia negotia tua facilliter succedere, etsi hodie tristis es, crastino die lætus eris. *Dixit autem Maria.* Tunc beatissima virgo auditis verbis angelici, quæ profundissima sua erat humilitas genibus flexis, manibus corporis simul, & mente eleuata, dixit. *Ecce ancilla domini. fiat michi secundum*

Pbi. 4.

4. Reg. 7.

cundum

candum verbum tuum. Statimq; prolatis verbis angeli & ipsius virginis consensu adhibito quatuor miracula fuerunt facta. Primum, corporis Christi ex puro virginis sanguine conceptio & formatio. Secundum, animæ Christi ex nihilo creatio. Tertium, animæ ad corpus unio, siue infusio. Quartum, assumptio humanitatis nostræ à diuinitate. Quæ admodum enim terræ vapor solis præstanti vi in sublimem fertur, vbi sub aëura concretus in rorem conuertitur, qui decidens terram fertilem & letam reddit. Sic purissimus sanguis virginis gloriose virtute spiritus sancti vterum in fluens sine vlla vitilis feminis commixtione creuit in corpus Christi, qui editus in lucem, terram ingenti gaudio affecit, & generi humano spiritus fecunditatem tribuit. Quod intuens Esaias dixit. Rorate cæli desuper, &c. Aduerte autem hæc quatuor in eodem instanti fuisse facta: quia in his non fuit prius aut posterius tempore: sed naturæ tantum. Namque non per temporis incrementum formatum fuit corpus Christi sanctissimum, sicut cætera humana corpora, nec anima facta cõpletis quadraginta diebus: sed vnicò temporis momento Iesus Christus filius Dei factus est perfectus homo, assumens verbum diuinum naturam humanam in vnitæte suppositi, in quo eodem instanti celebratæ fuerunt in vtero intemeratæ virginis nuptiæ hypostaticæ vnionis. O admiranda erga miseriam & fragilitatem hominum diuina dilectio. O diuinus amor, qui ex duobus vnum efficit. In primitiua ecclesia erat cor vnum & anima vna. Quod factum intelligendum venit, vel in volunta tibus, vel in piis affectionibus, quod re vera non ex duobus vnum conficit: quia etsi duo fratres ardentissimo inter se coniungantur amore: at hic amor finitus cum sit, neutiquam ex duobus vnum faciet. Verûtamen diuinus ille & supernus amor, quo Deus nos fuit prosequutus, cum nul si finibus aut terminis clauderetur ex duabus naturis personam vnã fecit: quia Christus non duplex, sed vna tantum simplicissima persona est. Descendit Dei filius facturus ex duobus: vnum: sicut descendit pluuia in vellus. Non autem sicut pluuia in terram, nam tunc sonitum red dit: super vellus autem nullum. Cùm igitur filius Dei descendere non cum sonitu & strepitu, idè ait egregius psaltes descendisse, sicut pluuia in vellus, cum magno silentio & taciturnitate, ita vt ipsam demonem latuerit

Esai. 45.

Act. 4.

Psal. 71.

ingressus eius in virginalem aulam. Præterea descendit pluuia in vellus, nullo iniecto discrimine in ipsum, sed integro & intacto manente. Sic Christus descendit in virginis vterum, ipsius virginitate intacta & incotrump ta manente. Tertio, extrahitur aqua à vellere sine corruptione velleris. Sic Christus ab vtero matris micans exiit, ipsius virginitate ex omni parte integra manente. Quarto, purius & nitidius propter pluuiam manet velus. Sic beata virgo sanctior, melior & excellentior fuit post partum quàm antea. Addidit vlt erius Psalmista. Et sicut stillicidia stillantia super terram. Nimbus si magnus est submergit & vitiat terram: tamen stillicidium cadens eam vberiore reddit. Quod quidem mysterium sancta ecclesia significare voluit, cum inquit Quando natus es ineffabiliter ex virgine, tunc implere sunt scripturæ: sicut pluuia in vellus descendit. De cuius pluuiæ fructu sequitur: vt saluum faceres genus humanum. Verum enimvero iam erit operæ pretium singula verba huius tanti mysterij discutere: & protinus videbimus singulares virtutes, quas virgo facta his excellentibus verbis pandit. Et in primis obserua particula, idè esse quod vtrique, siue sancte: estque significatiua obtemperantis seu dederitis se in Dei obsequium. Vnde Esaias dixit. Ecce ego, mitte me. Et in Psalmo. Tunc dixi, ecce venio. Et quando dominus apparuit Samueli, respondit Samuel. Ecce ego. Ac si diceret. Paratus sum tuos iussus adimplere. Et in hoc sensu sumitur in isto loco. Significat enim promptum, paratum, sollicitum, diligentem seruum, qui paratus est vt sine difficultate obediat. Ecce ego, non fugio, non me abscondo, prompta sum, & parata. Paratum cor meum Deus, paratum cor meum. Vtitur etiam verbo, fiat. Per primum fiat, conditus est mundus, & per secundum Mariæ reparatus. Hoc verbo fiat vsus est dominus creaturus cælum, terram, & lucem. Videtur tamen excellentiorem & præstantiorem fortitudinem habuisse hoc virginis, fiat: quàm illud quo mundus est conditus. Nam illo domini, fiat, factæ fuerunt omnes creaturæ: hoc autem, fiat, virginis, vniuer si creator homofactus est: qui æternus cum esset, nostram mortalitatem induere fuit dignatus. Obserua etiam non dixisse, fiat in me, sed mihi: cum & optimo iure posset dicere, fiat in me: quandoquidem in ipsa operatus est dominus: illud diuinum mysterium, & in ipso

Esai. 6. Psal. 39.

1. Reg. 3.

Psal. 107.

Genes. 1.

Mat. 1. Psal. 86.

Exo. 25.

in ipso ventre Christus conceptus fuit. Sic angelus. Quod in ea natu est, de Spiritu sancto est. Et in psalmo. Nunquid Sion dicit homo, & homo natus est in ea. Idè dicitur optimo posset dicere: fiat in me secundum verbum tuum. sed noluit ita dicere, sed fiat mihi, id est, in meum bonum, in meum honorem, & utilitatem. Omnes afficiuntur donis hac sancta virginis obedientia, quia omnibus remedium præbuit: tamen maioribus me ornauit beneficiis: qui me elegit in matrem excellen ti modo gratia sua me ipsam præseruans. Aduerte autem domini nomen esse in hoc loco, ecce ancilla domini, nomen proprium. Pro quo sciendum Deum in scriptura sacra multa nomina habere, quæ aliis communicanur. Nam nomen אלהים elohim, Deo proprium est, nihilominus anguis & iudicibus tribuitur. Tamen vnum solum nomen tetragrammaron incommunicabile aliis præter Deum est, quod quatuor literis constat יוהוה, he, he, vau, & he, quod est יהוה Iehouah, quod ineffabile erat apud Hebræos, vel eo quod litera quæ nomen componunt quiescentes & insonæ sint, & nullam per se ipsas articulatam vocem possint exprimere, vel propter diuinam maiestatis reuerentiam: cuius proprii ssumum nomen nec audire, nec nominare fas putant. Et quia antiqui gentium potest audierant Deum appellari Iehouah fixerunt Deum suum, quem vocauerunt Iouem deductum à Iehouah. Quod nomẽ Dei proprium portabat sacerdos in lamina aurea. Ne autem tam potens & ineffabile nomen Iudæi nominarent, loco Iehouah vtebantur nomine אדנאי Adonai, quod significat idem quod dominus: quia dominus & Deus appellatiua sunt, quia Deus commune nomen, & non singulare est, etsi de vno tantum verificetur, sed id propter suam significationem non est, sed quia dii plures non sunt. Sicuti sol qui verificari non potest, nisi de hoc sole, quem dominus condidit: quod nomen appellatiuum est, quia si plures soles essent, quilibet isto nomine gauderet. Eodem modo hoc nomen dominus, appellatiuum est, & cõuenit Deo respectu creaturarum, in quas omnes dominum habet. Tamen nomẽ Iehouah proprium Deo est, & ipsius naturæ: & significat vnitatem naturalem essentia in trinitate personarum sine aliquo respectu ad creaturas, & sine relatione ad extraneam rem. Significat etiam summam entitatem si

ne dependentia: significat tandem fontem & originem totius esse. Tanto enim honore nomen hoc apud Hebræos habebatur, vt si legentes scripturas ipsum inuenirent, non voce, sed mente tantum illud proferebant, ita vt dignos se non iudicarent ad tantum nomen exprimendum, & ita loco nominis Iehouah vtebantur nomine Dominus. Et ita in versionibus transferebant, Dominus. Virgo autem Maria totum sermonem istum habuit Hebræa lingua. Et ita dixit. Ecce ancilla Iehouah, fiat mihi secundum verbum tuum. Nam verò videre restat, quas virtutes sacra virgo verbis istis manifesta uerit. Primò nanque mirabilis obedientia ipsius splendet, cum se ipsam totam in domini manus committit: vt pro libito in ipsa operetur. Ex qua obedientia poterit tu exemplum elicere, vt prælatis & superioribus obtemperes. Nam sapiens inquit. Vir obediens loquetur victoriam. Vnde tempore quo Adam obtemperans erat domino, ipsi omnia subijciebantur. At verò postquam mandatis domini non acquieuit, animalia etiam obedientiam illi denegauerunt. Nec mireris si aduersus inobedientem Ionam ipsum turbulentum mare, nauis & venti insurgant, & resistant: postquam verò domino se subiecit, piscis qui ipsum deuorauerat, illum euomuit, & Niniuite se ipsi subiecerunt, & eius dictis obtemperarunt. Leones subiecti sunt Danieli, corui seruiebant Helia: nec pueros in caminum iniectos, ignis combulsit. Et quod maius est ipsemet dominus homini obtemperanti obediuit: nam ad vocem Iosue stetit sol in cælo contra Gabaon. Secundò humilitas eius ostenditur: nam cum in reginam cæli, & matrem Dei eligitur, ancillam se vocat. Quod quidem ingenium est iustorum & sanctorum virorum, qui dum magnis laudibus extolluntur, ipsi abiectius & humiliter de se sentiunt. Cuius rei exemplum in rege Dauide experieris: cui cū Nathan egregia & præclara dixisset, ingressus templum in terra humiliter sedens dixit. Quis ego sum domine. &c. Sic & Abigail cùm in vxorem à Dauide acciperetur, in retram propria humiliter respondisse fertur seruus Dauid. Ecce famula tua sit in ancillam, vt lauet pedes seruorum domini mei. Queniammodum enim superbi cùm laudantur, & honoribus afficiuntur, magis ac magis insolentia sic viri perfecti altius in virtute radicem agunt.

Prover. 25. Gen. 3.

Ioan. 1.

Dan. 14. 3. Reg. 17. Dan. 2.

1. Iosue. 10.

1. Reg. 7.

1. Reg. 25.

Artifex nanque paruum domum constructurus, non altum iacit fundamentum, quia parietes non multum erigendi sunt. At ædificatur templum, turrim, aut arcem, profunda mittit fundamenta. Sic dominus quædo vult aliquem pro sua ingenti in nos liberalitate sanctissimum efficere: prius humilitatis sanctis documentis illum instituit, ita vt quanto perfectior & sanctior fuerit, tanto sit in humilitate profundior. Nec longè huius rei testimonium habes in Ioanne: quicum exemplar sanctitatis esset: dixit. Non sum dignus solvere corrigiam calceamenti. &c. Et Paulus Apostolus. Ego sum minimus Apostolorum: qui non sum dignus vocari Apostolus. Et alibi. Christus Iesus venit peccatores saluos facere: quorum primus ego sum. Et sanctissimus ille fidei pater. Loquar ad dominum meum, cum sum pulvis & cinis. Nec beatissima virgo super omnes angelorum choros exaltata est, nisi prius infra omnes humilis se ipsam abijceret: Cùm igitur beata mater promouenda esset ad tantam dignitatis celsitudinem: idèò profundissima humilitate deiecit exornari. Vcrum enimvero si in hac rem mundanum morem attenderis, videbis eum ad similitudinem falsi artificis operari. Nam quos mundus extollit, nullis iactis humilitatis fundamentis, cito corrunt. Et in hoc facile dignosces eos, qui vel à mundo, vel à Deo extolluntur. Quippe quos dominus ad dignitates & excellètia munera eligit, ijs suis officiis humiliter præfunt: & in suis honoribus, nec latam vnguem ab humilitate descendunt. At electi à mundo superbè imperant. Vnde beata virgo sicut dignitate omnes antecelluit: sic omnibus humilitate præstantior. Et ita ab Angelo salutata, & à Deo exaltata respondit. Ecce ancilla domini. Nec mirum videri debet, quòd in infimo statu aliquis constitutus humilis sit: sed illud maximum est, & omni laude dignissimum, vt inter honores & dignitates sedens, humilitatis documentum in ipso splendeat. Quod si forsitan dixeris Dei matrem non fuisse humilem, quia maior humilitas est honores à se abijcere, quàm acceptare illos: vt est videre in illis, quibus episcopatus, & maximè dignitates offeruntur, quas renunt: & Christus humiliter se gessit, quando in regem illum voluerunt eligere. Quod si Maria humilis erat: quid est, cur hæc dignitatem acceptauit? Ad quod attendas rogo. Aliter nanque cum ho-

minibus, aliter cum Deo agendum, quia dignitates, quæ ab hominibus tribuuntur, cedunt multoties in acceptantium dispendiũ & periculum. At quod Deus iubet, in nostrâ vtilitatem redundat, & humilitas est, id amplecti: esset autem superbum obicem apponere. Si autem Deo contradiceres, venires arguendus superbiæ, cum significares, Deum in præceptis errare, te verò non falli. Vnde Christus dominus merito Petrum reprehendit, cum nollet, vt eius pedes lauaret. Existimabat Petrus, dominum id quod faciebat nõ rectè agere: quod genus superbiæ est. Si magnatum aliquis famulo suo præciperet, vt in scabello sederet, volens illius pedes lauare, si tunc famulus resisteret, superbus esset: quia existimaret se recto consilio duci, dominum autem suum aberrare. Humilitas exercetur, cum de voluntate superioris contat ipsi obedientiam præstari: cum vero virgini diuina reuelatione constaret, illum esse angelum domini, & velle dominum virginem in matrem suscipere: quanquam ipsi videbatur tanti honoris esse indignam, tamen se ipsam diuinæ voluntati obtulit templum immaculatum. Potest etiam responderi appetitum nostrum honoris sitientem duabus indui virtutibus humilitate scilicet, quæ retrahit ne voluntas aliquem honorem ambiat præter debitum ordinem. Ex altera autem parte adest huic appetitui magnanimitatis virtus, quæ animum addit & stimulum voluntati, ne dignitatem subire timeat, quando illam dominus confert in multorum vilitatem. Quæ duæ virtutes in sacra virgine micant: namque magnanimitas fuit acceptando dignitatem, quæ futura erat remedium humani generis: item & humilitate fuit præclara: quia nec dignitatè cupiuit, nec sollicita de illa fuit, sed ex diuina domini voluntate virgini confertur. Quo facto non solum obedientiæ & humilitatis exemplum dedit, sed etiã præclaræ magnanimitatis: cuius munus est, alta & egregia sua lance conferre. Ostendit etiã animi sui fiducia. Possit namque tunc temporis virgo Angelo respondere. Videas, me parentes habere, quibus huius rei ratione sum redditura. Quid enim Ioseph vir meus dicit, si grauidam me viderit? Quid secum cogitabit? Si autem astruero opus esse spiritus sancti, nequaquam dictis meis fides dabitur. Iudicabor blasphemata. Confidit virgo in dño: & se omniaq; sua in eius manus commendauit pro

Dan. 13.

pro nimia sp̄e & fiducia animi sui. Sic de Sufanna legitur, quod cum falsò accusaretur, cor eius habebat fiduciam in domino. Et denique vt breuius agamus in hac incarnationis historia nouem præclaras & excellentes virtutes de virgine sacra narrat Euangelista: Virginitatem, cum inquit. Missus est Angelus Gabriel ad virginem. Vita sua honestatem, cum dicit: ingressus Angelus ad eam. Verecundiam, his verbis. Turbata est in sermone eius. Silentium; his; cogitabat qualis esset ista saluatio. Prudentiam, vbi inquit. Quomodo fiet istud? Obedientiam. Fiat mihi. Humilitatem; se ipsam domini ancillam vocans. Magnanimitatem; quia pro vniuersi generis humani salute matris dignitatem acceptauit. Fiduciam, quia se rotam Deo commisit. Postquam Angelus legationem suam absoluit, cum iam in virginis vtero filius Dei esset conceptus incredibili lætitia, quasi licentiam postulans à regina sua, quam vt Dei matrem iam venerabatur. *Discessit Angelus ab ea.* Crediderim ego maioris reuerentiæ signa Angelum in discessu ostendisse, quam principio salutationis: nam prius futuræ matris Deicultum præbuit, postea verò ipsam veneratus est, vt pote quæ iam reuera domini mater effecta erat. Scias autem oportet præter omnes virtutes enarratas sacram virginem excellenti charitate fuisse præditam, quæ regina est, & princeps omnium virtutum. Nam protinus post Angeli discessum, non motu asperitate detecta omni difficultate cineris aut laboris procul rejecta ascendit in montana. Proprium quippè charitatis ingenium est, omnia ferre, omnia inuicò animo tolerare. Abiit per loca aspera, inuia, & quæ vitum alioqui robustum & fortem à tanto labore possent deterrere, vt visitaret Elisabeth: quia locus vbi Zacharias morabatur altior erat Galilæa, à qua recessit Maria. Idèò sequitur. *Exiit Mariam abijt in montana.* Cum rex ad aliud regnum proficiscitur, nemini non est notum, quo profectioem suam dirigat, ita vt nihil aliud in omnium ora incidat, quam regis profectio, & omnes incedunt, dicentes. Quid sibi vult hoc inopinatum regis iter? Quod est modo negotium ita arduum & difficile, vt possit regem à proprio regno & à propria patria commouere? Huius autem rei causa ea est, quia nobiles & principes in altis locis & in sublimi sunt constituti, ita vtgressus eorum non possint non ab omnibus iudi-

1. Cor. 13.

carum: & si aliquando pro imbecillitate oculorum existiment se à nemine videre. Ecce nunc rex regum, & dominus dominantium proficiscitur in brenu virginis vtero à Galilæa in Iudæa, à prouincia in prouinciam non deterritus itineris asperitate. Equidem non sine causa, nõ altissimo consilio tales ac tanti viatores iter aggrediuntur. Duabus igitur moti rationibus tendunt à Galilæa in Iudæam. Primam ea voluntate motus vt ei operi initium daret ad quod in mundum venit, vt peccatores saluos faceret. Proficiscitur iam diuinus hie incercator animam Ioannis lucraturus. Incipit iam suo diuino redemptoris munere fungi: & initium facit libertatis peccati ab anima diuini Ioannis. Vnde postquam Esaias dixit. Ecce virgo concipiet, & pariet filium, prophetans natiuitatem Domini: subdit statim. Accelera, festina, prædare: antequam puer sciat vocare patrem, aut matrem, auferetur fortitudo Damasci. Auferet vires diabolo, & prædam ab ore ipsius extrahet. Et in Psalmo egregius vates, postquam de Christi natiuitate fuit loquutus, inquit, Et ipse tanquam sponsus procedens de thalamo suo. Et subdit. Exultauit vt gigas ad currendam viam. Quod idem insinuauit Mattheus dicens. Cùm natus esset Iesus in Berthelem Iudæa, ecce Magi ab Oriente venerunt. Ac si diceret. Statim vt natus est Christus vocauit gentes, & venerunt ab Oriente. Non distulit eorum vocationem, nec procrastinauit in distribuendis suæ pietatis & misericordie thesauris: nam nondum natus, Magis se ostendit: & statim conceptus Ioannem Baptistam vocauit. Certè inertia nostra & segnities digna reprehensione non vacat: nam cum Christus ita diligenter se gerat in nostra salute seruanda, nihil magis nos posteriori mantice mandamus cum sit nobis diuus Paulus exemplum præsentissimum, qui inquit. Cursum consummaui. Et Dauid. Viam mandatorum tuorum cucurri. Benè igitur Esaias inquit. Deprædare, accelera spolia. Nam si ad huc infantulus manibus & pedibus deuinctis, in ventre clausus: ò sanctissime redemptor, talem prædam à draconis faucibus eripuisti: quid de te in Caluario apertis brachijs poterimus expectare? Non possum equidem non mirari, ò bone Christe, tuam istam sedulam diligentiam, & sollicitudinem: quæ erga oues tuas lucrandas attulisti. Nam cum posses Ioannem à Nazareth sanctum efficere, & gratiam

Apo. 19.

1. Tim. 1.

Esa. 9.

Psal. 18.

Matt. 2.

2. Tim. 4.

Psal. 118.

Ioan. 1.
1. Cor. 15.

1. Tim. 1.

Gen. 19.

Ioan. 6.

tuam illi conferre, dignatus es, ad illum proficisci: vt maiori donorum cumulo tibi deuinctus teneretur. Recte David in persona Ioannis inquit. Dominus sollicitus est mei. Non dixit, quod illius cura habebat: sicut rex suorum subditorum habet, aut alius quispiam: sed sollicitus est. Vt recte verba verbis, & promissa promissis consonent. Quia non dormit, neque dormiet, qui custodit Israel.

Psal. 39.

Psal. 120.

In cuius loci consideratione gradum sistas oportet, & videas quanto odio peccata dominus prosequatur: nam protinus vt in virgineo vtero carnem assumpsit, incepit ipsum peccatum expugnare. Qui locus nihil aliud nos admonet, quam vt semper peccata tanquam perniciosissimam pestem detestemur, vel eo maxime, quia Iesus Christus maximis laboribus, & tanto suta vitæ discrimine id ab animabus relegauit, quod si videre cupis, quo gradu ipsum peccatum oderit, pluribus possem demonstrare: sed vt reliquis patientes aures mihi accommodes, breuibz tecum agam modo. Ita dominus peccatum detestatur, vt illius causa filium suum interfecerit. Vt peccatum destrueret, & ab animabus nostris relegaret, filium vniuentium morti exposuit. Quæ ratio deberet te ipsum ita conuincere, & commouere, vt nihil magis à te, alienum esset, quam flagitium committere.

Secundo proficitur virgo in domum Zachariae, vt semper in illa maiora beneficia & honores cumularentur. Vult enim dominus vt virginis dignitas & excellentia, quæ ab angelis erat solum cognita, nota sit etiam hominibus, vt ipsa tanquam mater Dei laudetur. Postquam enim angelus matris honore illam salutauerat, vult etiam vt à beata Elisabeth laudetur, & debita veneratione colatur, cui dixit. Vnde hoc mihi, vt veniat mater domini mei ad me: Vbi diligenter aduertas obsecro, quantam adhibeat dominus diligentiam in colendis suis amicis, & in manifestandis mundo ipsorum virtutibus, quas ipsi propter humilitatis virtutem abscondunt. Quis enim valebit dicere, etiam si flumen ingenij pro animi sententia ei natura concesserit, quibus encomiis, quibus laudibus & honoribus sanctum Ioseph in Aegypto venditum extulerit: Quis beneficia Davidi collata (etiam si lacteus eloquentiae fons illi feliciter contigerit) poterit enarrare: Quis denique attingere audebit laudum Moysi enarrationem, qui electus à domino fuit in ducem populi Israel:

Gen. 41.

1. Reg. 16. Exo. 3.

Nec mirum si tecum paratissimus sit id facere, si vanas mundi laudes non captaueris, & soli Deo placere studueris. Namque officium domini & munus est, abscondita mundi inuestigare, vbi fantasmata documentis sui sui delitefcunt, vt eorum nomina per totum terrarum orbem celebret & prædicet. Itaque exurgens beatissima virgo abiit in montana, non de verbis angeli incerta, sed lumine caelesti illustrata dictis angeli fidem adhibens: vt vel sic pereius aduentum ea Ioanni contingerent, quæ angelus Gabriel prædixerat, scilicet, vt adimpleretur Spiritu sancto. Quod autem verbo exurgere vtatur, hebraea loquutio est, aliquid agendum significans. Vt est illud Canticorum. Surge propra amica mea. Et in Psalmis. Surge domine in requietuam, tu & arca sanctificationis tuae. Et iterum. Exurge domine non præualeat homo. Et exurgat Deus, & dispentur omnes inimici eius. Et possemus idem sexcentis aliis locis comprobare. Quod si attentius hunc locum considerare velis, inuenies aliquid adhuc, quod possit in tuum lucrum & emolumentum cedere. Nam sicut beata virgo cum primum iter aggreditur montes & laboriosa loca inuenit, nec his omnibus ab incepto desistit: sic tu si aliquod virtutis opus facere inceperis, scias multos labores paratos tibi esse, multa obstacula & impedimenta, quæ omnia leuissima esse debent, vt te ipsum possint deterrere. Omnes namque qui pie volunt viuere in Christo, persecutionem patientur. Vnde iam te persuasum esse velim, vt nolis per mollia & blanda vitæ tuæ cursum peragere, nolis vitis & voluptatibus pacato animo indulgere: sed manu semper apprehende ea, quæ difficilia & aspera sunt, vt per semitam virtutis recto tramite ad culmen gloriæ valeas peruenire. Secundo aduertat, ne vnquam difficultatis causa à bono incepto discedas: quia non sine labore ascendit ad montana loca. Nam Saluatoris est dictum. Arcta est via, quæ ducit ad vitam. Huius namque difficultatis & laboris consideratio à bonis inceptis gradum retrahit. Israelitæ etenim audientes fertilitatem terræ promissionis gauisi sunt valde, & se ipsos parauerunt ad possidendam eam, & ad præliandum: at postquam difficultatē & laboriosum ter inspexerunt, ingenti timore sunt percussæ. Tertio scias oportet non satis esse vt omnia tibi sint prospera & felicia, & quod nihil tibi desit:

Cant. 2.

Psal. 131.

Psal. 9.

Psal. 67.

2. Tim. 3.

Mat. 7.

Num. 14.

sed

sed etiam est per necessarium, vt fratrum & vicinorum tuorum curam semper habeas: vt & in laboribus & afflictionibus eos consolueris, & in necessitatibus liberali, & amica manibus subuenias. Abiit David, vt visitaret fratres suos in prælio constitutos, & interfecit Goliath. Abiit etiam Ioseph, vt inuideret fratres suos: & quantum prius venditus fuit, inde tamen consequutus est sedem regni. Licet etiam aliquando vitam contemplatiuam relinquere, vt actiuae possis ministeria præstare. Etenim etsi contemplatiua excellentior sit actiua, nihilominus multoties propter commodum proximi eam licet deserere. Vt est exemplum sacrae virginis, quæ vt visitaret Elisabeth contemplationem reliquit. Nec intelligas magis meritoria semper esse contemplatiuam vitam, quam actiuam. Huius autem rei ratio est, nam meritum charitatis perpendiculo mensuratur. Vnde cum aliquis ita feruidus in Dei amorem actiuae operi possit incubere, alius vero remissè & tepidè contemplationi vacare: inde manifesto elicitur eo casu actiuam vitam suis gradibus contemplatiua antecellere. Hinc fit vt beatissimus Paulus dicat, se velle à suauitate contemplationis abduci propter salutem fratrum, quibus prædicandum inuenire maiorem diei partem consummabat: quod quidem actiuae vitæ præclarum exercitium est, & magni pietatis & misericordie opus. Huius namque vitæ ita multis officiis se adiungunt, vt neque contemplatiua dici, qui actiua non succurrerit, videns proximum in necessitate constitutum. Quinto loco curandum tibi est, ne dona tibi à domino collata parca manu tuis fratribus communices. Ne tibi contingat, quod seruo illi in euangelio, qui damnatus fuit: eo quod talentum à domino traditum abscondidit. Ad cuius rei recordationem te facile adducet pulchritudo & ornatus caeli, Sol, luna, stellæ, arbores, & denique vniversæ creaturæ, quæ omnia sedulo ministerio, & sui creatoris nutui obediunt, & nobis suas virtutes communicant. Cur igitur dedignaberis tu, eruditione & doctrina tua alios instruere, non recordatus Pauli dictum: dispensatores sumus ministeriorum Dei: Non dicit, domini sumus, sed dispensatores. Voluit beatissima virgo donum Dei communicare sanctis Zachariae & Elisabeth: vt eius aduentu Ioannes spiritu sancto adimpleretur, & vt Zacharias & Elisabeth spiritu prophetico clari essent.

1. Reg. 17. Gen. 37.

Rom. 9.

Mat. 25.

1. Cor. 4.

¶ Vt autem intelligas Deo esse seruientem non tepidè aut ignauè, subdit factum euangelista virginem abiisse. Cum festinatione. Quid verba hæc sibi volunt, vt virgo honestissima, itineris inimica, cubilis amatrix, cum tanta festinatione proficiscitur? Certè id altissimo mysterio non vacat. Ex omnibus, quæ protinus & incitate & inuitare nos deberent, vt in domini obsequium diligentes essemus, id vnum est, cuius videamus pro eximio suo in nos amore, cum pigrum esse ad vindictam sumendam: liberalem autem & magnificam in venia condonanda. Nam cum primum primus noster patrens in delictam incidit, inquit scriptura, & deambulabat dominus ad auram post meridiem: quando venerat sumpturus de scelere vindictam. Non dicit scriptura, quod currebat, sed ambulabat: vt intelligas, pendendum, & plusquam testudineo gradu incedere, cui vult supplicium infligere. Cuius rei exemplum videre licet. Nam cum esset in animo grauius in Sodomitas animaduertente ad Abraham loquitur, & fit illi obuiam: vt pro tanto iniquo populo rogaret. Cuius voluntatis signum euidentissimum est, vt dicitur, quod si decem iusti in ciuitatibus illis inuenirentur, se relicturam illas ciuitates liberat & incolumes. Et dum decreuit vniuersum aquas diluuii subtertere, centum annis ante subuersionem id non manifestauit. Et Pharaonem septies moriuit priusquam in mari rubro illum submergeret. Et Ninuias etiam prius monuit & misit ad eos Ionam predicaturum. Contrarium autem morem obseruat, cum tendit sua misericordia cum aliquo versus: se stinat, accelerat sollicitus & anxius tendit. Nam Zachæo dixit: Zachæe festinans descende. Quare cum festinatione: quia tendebat ad iustificandum peccatorem: in his autem que spectant ad misericordiam non opus est morari. Et impio illi ac nefario Iudæ dixit. Quod factus es, fac etiam: Cupiebat iam piissimus redemptor pretium nostræ salutis persolvere. Et ipse dñs ait. Baptismo habeo baptizati: & quomodo coactor donec perficiam illum? Loquebatur de sua passione, & redemptione nostra. Sic spiritus sanctus repente descendit super Apostolos eos sanctificaturus. Nec id silentio prætereundum quod centum & quinquaginta diebus diluuii durauit, paucioribus vero aquæ defecerunt: vt ostenderet se magis pronum esse ad miserendum quam ad flagellandum

Gen. 3.

Gen. 19.

Gen. 7. Exo. 14. Ion. 3.

Luc. 19.

Ioan. 13.

Luc. 12. Act. 2.

Gen. 8.

E 3 dum

Esa. 41. dum, & vix ferre possit semper in punitione persistere. Et Esaias inquit, Prædicare annuntiacabile domino, & diem ultionis Deo nostro. Vbi elegantibus verbis iam videris, vltionem vnica tantum die claudi: expiatione verò & misericordiam per anni spatium. *Esa. 54.* Quod etiam idem Esaias confirmavit dicens. In momento indignationis abscondi faciem meam a te: & in misericordiis semper iteris congregabo te. Perpendas autem, quomodo indignatio per temporis momentum daret: misericordia autem sempiterna sit. Nec mirum si dominus pronior sit ad miserendum quam ad vindicandum. Nec mirum etiam si piger & cum tarditate ad puniendum abeat: ad condonandum verò cum propitiatione. Nam si lapidem sursum velis in alium adificium collocare magnis in genis, machinis, & funibus opus est. Quod si in centrum vsque velis eam projicere: non alia vt indiget, nisi vt à manu excidat, quæ grauis natura deorsum sit tendere, leuis autem sursum. Ita sanè sicuti lapidi proprium est nulla facta mora descendere: ita Deo proprium, misericordiam vt. Vnde ecclesia sancta diuino spiritu gubernata domino canit. Deus, cui proprium est misereri, semper & parcere. Peccatoribus israel, & in eos animaduertere, opus Deo alienum est, vt inquit Esaias: quia ei aduenitium est ratione transgressionis mandatorum. Ideò quasi coactus, & non volens, flagitiis exigentibus dolens punit, vt ipsemet per Esaiam inquit. Heu consolabor super hostibus meis: & vindicabor de inimicis meis. Ratio autè cur, domini proprium sit, misereri, ea est: quia ad completam rationem effectus misericordie non requiritur actus, vel meritum nostrum, sed solum quod Dei est. Ad rationem autem effectus iustitie, & demeritorum exigentia, requiritur. Ideò proprium est ei parcere & misereri, alienum autem punire. Vnde idè Esaias hoc domini ingenium, clarioribus verbis expressit dicens: Egredietur Deus de loco suo, dum puniet. Et Ieremias in Threnis dicit non ex cor de suo abiecit filios hominum. Diligens itaque est dum miseretur. Hæc de causa virgo beata properat in domum, Zachariæ cum festinatione. Monebat Christus gressus matris vt festinanter incederet, quia ibat ad parcendum peccata. Ad quid ò beata virgo cum tanta festinatione properas? Non certe vt aliquis occidas, non vt vindictam sumas: sed vt par-

atur, & vt misericordia vratur. Ingenium hoc est filij tui, vt festinanter pergat ad condonandum, quod idem a te non esse alienum existimo. At nos ad nihil aliud videmur voluntatem Dei cognoscere, nisi vt in omnibus & per omnia aduersarij illi simus. Velocissimi nanque sunt pedes nostri ad vindictam de illatis iniuriis repositendam, ad debita exigenda: & vt appetitus nostri semper adimpleantur, & vt voluptatibus nostris latissimus pateat campus. Diligens mercator surgit primo mane, vt diuitias sibi cumulet. Impiger extremos currit mercator an Indos, per mare pauperem fugiens, per saxa per ignes. Et alijs, vt illatam iniuriam vindicet, noctu diuque in cogitationibus euanescenti: ita vt velocissimo cursu vadat ad effundendum sanguinem. Et sapiens inquit. Pedes impiorum ad malum currunt. Et Ieremias. Omnes conuersi sunt ad cursum suum, quasi equus impetu vadens ad prælium. Mitum enim est videre quot quantique sunt, qui vel vno die, imò vnica tantum hora multos & varios ascendunt equos, vt ceterius, vt breuius, & vt maiori impetu in infernum prolabantur. Currentes properant à peccato in peccatum, & mille scditatum & abominatorem genera inueniunt, vt grauius contra se Deum incitent. Ità currunt vt brauium constitutum videatur ei, qui prius ad illum miserum & infelicem locum appulerit. Vt autem Deo seruiant, non est opus meis dictis, vt videas quam sequitur se habeant in via mandatorum domini. Non ita, faciebat ille, qui dixit. Viam mandatorum tuorum cucurri. Et Paulus, vt moneat nos in via mandatorum domini esse incedendum, inquit. Sic currite vt comprehendatis. Sed iam vltorius progrediamur vt innotescat nobis, quoràm properanter facta virgo abeat. In *inimicis in domum Zachariæ.* Quis senex & mutus erat. Vt nobis, fieri exemplum eos, qui recta valedudine fruuntur, iturus est, vt videant, vt consentiant, & vt subueniant ægrotis & indigentibus. Ità vt in nobis adimpleatur illud: Non te pigeat ministrare infirmo, ex hoc enim in dilectione firmaberis. Et expendè quod dicit, intrauit. Ingressus tu domum amicitie vel familiaris tui nulla licentia impetrata, aut vt pseruque contingit hospite in salutato. At ignori domum vt intras, vel inimici, prius ad fores pulsas & clamas.

Ità

Apoc. 5.

Hora. ep. 1.

Psal. 13. Prover. 1. Iere. 8.

Luc. 19. Luc. 10.

Psal. 118. 1. Cor. 9.

1. Cor. 20. Luc. 24. Luc. 10.

Matt. 10.

Eccle. 7.

Ità dominus domum Zachariæ iusti ingrediatur sine pulsatione tanquam domum familiaris sui: quia ianuam apertam inuenit. At peccatorum ianuas prius pulsas, & foris ad postes stat, expectans & rogans an velint illi aditum præbere, vt amicitiam cum eis ineat. Vt facile videre est in illo Apocalypsis loco. Ego sto ad ostium & pulso: si quis aperuerit mihi, &c. Felix ille nuncupari potest, qui portas anime sue patentes habet vt Deum excipiat. Et verè beatum eum dicere possis, qui in corde suo nullum obicem posuerit, vt dominus dignetur ingredi: tamen sunt multi eiusmodi ingenij & conditionis, ad cuius fores per multum temporis spatium dominus clamat, nec ipsi aditus datur. Quod si nos tanta dona & beneficia, quibus quotidie afficimur, vel aliquo obsequij genere peteremus, videremus certè quomodo amicorum suorum domos dignetur visitare, cum nec vocatus, nec inuitatus fuerit. Imò ipse est qui maximis bonis cumulaturus, nos inuitat, vt videre licet in hoc sacro euangelio Luca, vbi legitur ad Zacharam dixisse. Hodie in domo tua oportet me manere. Sic etiam in domum Marthæ & Mariæ tendebat, vt beneficio hospitalitatis gauderet. Ità nec Zacharias nec Elisabeth dominum inuitarunt, vt ad eos veniret: ipse tamen gaudens & libens proficiscitur: nam eius moris est vt semper maximam & sollicitam curam adhibeat erga ea, quæ suorum amicorū sunt. *Et salutauit v. Elisabeth.* Quid dixerit, Evangelista non explicat. Sed ego crediderim alterum duorum dixisse. Pax vobis: vel, Pax huic domui. Primo salutandi modo vltus est Christus: secundum autem ipse docuit discipulos, vt ingredientes aliquam domum vterentur. Hoc verosimile videtur, quia vt inquit Augustinus, prius beate virgini fuit Christus magister, quam filius. Et ideò quod postea docuit discipulos, docet & nunc matrem. Et si discipulis dixit. Non vos estis qui loquimini, sed spiritus patris vestri qui loquitur in vobis: quanto potius id modo faceret, cum diuino spiritu matris lingua moueretur? Filius loquitur per os matris, & sicut postea ipse dixit, pax vobis, ità & nunc. Hæc nostra salutato debuerat esse, & hic loquendi modus: sicut Paulus multoties, vt inquit in epistolis suis salutabat. Mundi, heu, vanitas Christi sermonem suffocat, & stultus iam habetur &

irridetur qui ad exemplum Christi loquitur. Vbi virginis matris pietas iam venit multis nominibus prædicanda, quæ tantum sibi sumit laborem, vt congratuletur Elisabeth de Ioanis conceptione. Nanque vera pietas potius congaudet de felicitate aliena, quam studeat iactare suam. Vnde diuino incensus amore Paulus dicebat. Quis infirmatur, & ego non infirmor? Nec mirum si regis summi mater militis matrem salutat, & ministret: vt sanctissimis humilitatis documentis nos instituat. Quia humilitatis magister inquit. Quicumque voluerit inter vos maior fieri, sit vester seruus. Quod faciebat Paulus cum dixit. Cum liber essem ex omnibus, omnium me feci seruum. Quod idem pijsimus redemptor adimpleuit qui de se ipso inquit. Non veni ministrari, sed ministrare. Et iterum. Ecce ego in medio vobiscum sum tanquam qui ministrat. Verum enimvero hæc salutato non tam dicenda est virginis ad Elisabeth, quam Christi ad Ioannem. Sed non potest non factum istud me ipsum in admiratione rapere. Id namque quod prius fecit Christus post incarnationem fuit Ioannem visitare. Nec dubitandum est, captum fuisse dominum Ioannis amoribus: quando quidem protinus vt humanam induit vestem ad ipsum accedit. Rex Assirus maiori fuit amore prosequutus Susam ciuitatem, quam reliquas omnes sui imperij, ea tantum ductus ratione, quia regni sui principium fuerat: vnde singularis anis ibi omnibus splendida conuiuia, solebat facere. Daud etiam nimio amore ciuitatis Sion tenebatur, & ita speciali privilegio illam suam esse vocabat, quia prior erat, quam ipse acquisierat: & ita arcam fœderis conuulit, vt arca presentia, benedicteret ciuitas. Id namque quod magis diligimus, & maiori ipsius amore tenemur, maioribus afficimus beneficijs. Sic prior ciuitas quam dominus expugnauit fuit Ioannes Baptista, & sui regni principium: & ita gratior & dilectior regi Christo præ cæteris alijs fuit. Nonne magnum quidem præceteris primo manere ante ortam lucem iturus ad visitandum seruum? Magnam certè familiaritatem videtur exprimere. Nonne satis est seruum accersere? Non equidè, si dominus nimio ipsius reneatur amore. Ità dominus sua presentia Ioannem visitat: nec id immerito, cum dixerit angelus eum magnū esse corā domino. Hæc enim

2. Cor. 12.

Matt. 20. Luc. 22. 1. Cor. 9. Mat. 20.

Hester. 1.

2. Reg. 5. 2. Reg. 6.

Matth. 4.

est differentia inter media plebis homines & magnates: quod ad magnatum & nobilium domos vadit magister, eos docturus: alij vero domum magistri petunt. Christum docturum Apostolos ipsi sequuntur relicti rebus & domibus: at in domum Ioannis magister caelestis properat, ut eum doceat. Vbi iam vides, quomodo dominus cum Ioanne agat tanquam cum magnate & principe regni sui. Vnde in maximam admirationem rapietur sanctissimus Iob, cum dixit. Quid est homo, quia magnificas eum, aut quid? &c. Quis est, o Christe sancte, iste Ioannes, qui cum sit homo tot tantisque honoris ornamentis a te afficitur? Ad cuius cor nullo verborum strepitu & murmure ita loqueris: quem ita diligenter & sollicitè inquiris, ut ante diluculum illum visites, ut rectè admireris Iob (visitas eum diluculo) nec in his gradum fistas, sed subito probes illum? Quod si inquirat aliquis, quomodo probatur Ioannes, intelligat ita probari, ut Christi honor in ipsius manibus fuerit constitutus. Ecclesiam dominus commisit Petro, & suum vicarium illum constituit: & matrem suam Ioanni Euangelistæ credit, corpus suum Ioseph ab Arimathæa, crumenam suam Iudæa: honorem (qui totius humanæ vitæ pondus est, & quo nihil pretiosius, nihil excellentius, aut pulchrius hominibus existimatur) Ioanni Baptistæ tradidit. Namque cum rogatur, sit ne ipse Christus, clarè & verè respondit, non esse: imò nec esse dignum, ut soluar Christi calciamenta. Quod si interrogationis affirmatiuam partem astrueret, nihil dubites, protinus ipsum tanquam Christum coli & suscipi. Vbi iam videris quomodo Christi honor totus ab ore & responsione Ioannis pendeat. Et factum est. Ac si dixisset. Accidit vel contigit. *Ut audivit salutationem Mariæ Elisabeth, exultavit infans in utero eius.* Cum spiritus domini malus exagitabat Saulem (ut legitur in primo regum) accipiebat Dauid ci tharam, & statim spiritus nequam ab eo recedebat. Sic Christus velut alter Dauid accipiens ut instrumentum sanctissimam matrem, labia ipsius mouendo propulsauit à Ioanne spiritum nequam: & sic ad virginis salutationem exultat infans in utero repletus spiritu sancto. Vbi iam expendere libet quam magnū beneficium domini fuerit incarnatio Christi, cum voluerit spiritus sanctus tanto cultu & obseruantia per hunc puerum manifesta- ri & celebrari. Docemur itidem, quid singu-

Iob. 7.

li facturi simus maiores natu, & aetate perfecti, quandoquidem inter breues corporis angustias puer iste clausus talem habuit obseruantiam. Exultauit gaudio, ita ut externis corporis signis internum gaudium demonstrauerit. Si rex sanctus Dauid coram arca domini constitutus canebar, & saltabat: quomodo iubilo, quibus gaudiis credendum est virginem sacram, & Christum à Ioanne fuisse acceptos? Si gauisus fuit Abraham, hunc diem in spiritu videns: qui iam presentem eundem habebat, quid credas eum fecisse? O quam diligens seruus diuus Ioannes appellari potest: qui cum nondum caelum & terram vidisset, iam caeli & terræ creatorem adorabat. Vix erat ei spiritus vitæ, & iam inerat spiritus gratiæ. Insinuauit illi gratia, quæ natura nequiuit attingere: & latentem in utero regem, parentis euangelizauit eloquio. Ab utero matris præcursoris, officio fungi incipiebat: nam cum esset homo, ostendens Iesum digito dixit. Ecce agnus Dei. Sic modo cum intueretur illum oculis animæ, corporis obsequio eundem demonstrauit: & quem verbis salutare non potuit, propheticè cognouit spiritu. Sicut enim in horologiis solaribus contingit, ut cum index vitio ex aliqua parte laborat, cum primum à magnete tangitur, statim correctus ad septentrionalem polum vertitur, certam horam designans: sic beatissimus Ioannes in ventre matris delitescens, spiritus sancti gratia tactus, digito Saluatorem indicat, & tempus iam aduenisse, in quo mundum perditum visitandum esse censuit, cum & rationis usus ipsi diuino beneficio fuerit acceleratus. Vnde & ipsius pater Zacharias cum eo loquens dicit. Tu puer propheta altissimi vocaberis, præbis enim, &c. Sed miraberis forsitan, quod de rebus tanti ponderis & momenti cum puero agat, nec puer cum sit de puertilibus sit sermo: at neutiquam mirari oportet: quia etsi Ioannes infans erat non eum latebat, quæ proferuntur à patre. Namque quod multi viri iusti & sancti fecerunt adhuc ad senectutem peruenientes, ipse diuinitus adiutus à matris utero præstitit. Mirum etenim non est, quod quis ad triginta vel quadraginta annorum numerum accedens, iudicio & intellectu polleat: at si his in utero matris utatur, omnem prorsus admirationem superat. Contingit enim frequenter, ut aliquibus viginti annis natis iudicium accedat, aliis triginta, aliis

Ioan. 21.

Ioan. 19.

Matth. 27.

Ioan. 12.

Ioan. 1.

1. Reg. 16.

verò quadraginta: alijs verò post sexaginta & septuaginta nondum illud contigit. Nec mirum si post tempus, hoc cum iam senuerint, ornati incedant, compti, & perpolitati, & in idementia & stultitia genus lapsi sint, ut mulierum amatores efficiantur. At nostro Ioanni priusquam naleretur iudicium contigit, & usus illius. Ab utero materno dominum cognouit, & cubicularij ministerio præcipuo regi gloriæ Christo deseruiuit in cubiculo virginis vteri conclusus. Vnde de eo canit Ecclesia. Ventrīs abstruso recubans cubili, Sen- seras regem thalamo manentem. Sed mirabile est, quod sequitur. Hinc parens nati, meritis vterque. Abdita pandit. Quemadmodum enim antiquitus accepit dominus de spiritu Moysi, quæ inter septuaginta viros diuinitus: sic modo de spiritu Ioannis accepit, quem paribus suis impartitus est. Tantum Moyses & Ioannes apud dominum meruerunt, ut ipsi alijs etiam spiritum meruerint. Itaque non quia parentes Ioannis propheta fuerunt, idè & Ioannes propheta fuit: sed è diuerso intelligere debes. Et ex abundantia gratiæ filij partis aliquid in parentes redundauit, ita ut in sequentibus verbis subditur. *Repleta spiritu sancto Elisabeth.* Nihil mirum si Christi aduentu & ipsius presentia diuino spiritu, & multis alijs donis repleatur. Nam si olim dominus presentia Iacob multa bona contulit Laban, & presentia Ioseph largitus est multa Putifar: quanto potius Christi aduentum repleti debet Spiritu sancto Elisabeth? Et ita. *Exclamauit voce magna & dixit.* Ex plenitudine interne deuotionis in altas voces prorupit: namque ex abundantia cordis os loquitur. Qui Deum secum habet, de Deo loquitur: qui verò Satanæ spiritum, blasphemat, malè dicit, peccat, & proximi sui famam ignominiosis verbis intingit. Quilibet enim homo suo sermone satis aperte demonstrat, qualis sit, aut quo ducatur spiritu. Sicut æs sono cognoscitur quale sit, & an habeat aliquod metallum, quod rationi sonitus non bene adaptetur: & quemadmodum, si intus horologii rotæ bene compositæ sunt, etiam cymbalum foris de bitum sonitum emittit: ita etiam homo verbis rationi rectæ consonis clarè demonstrat in tus nullum ordinem in conscientia habere. At Sancta Elisabeth, utpote quæ plena erat Spiritu sancto, in domini laudes prorumpit: nec non sanctissimæ matris eius. *Benedicta tu in mulieribus.* Sunt mulieres benedictæ in no-

2. Reg. 6.

Ioan. 8.

Vide Augu-
stinum. ser.
3. Ioan. bap.

Ioan. 1.

Exodo 28.

Gene. 31.

Gene. 39.

Luc 6.

uo testamento propter donum & aureolam virginittatis: & in veteri testamento propter fecunditatem. Vxor tua sicut vitis abundans in lateribus domus tue, &c. Ecce sic benedicitur homo qui timet dominum. Sed tu o sacra virgo maiore benedictione es adeptæ: quia & intacta virgo exiit, & fecundissima proli mater. Vnde in Canticis dicitur. Omnia prima noua & vetera seruauit tibi. Pomum vetus est, matrem esse: pomum verò nouum esse virginem. Aliæ mulieres vel virgines sunt, vel matris munere funguntur, & propter alterum benedicuntur: sed tu alterutram benedictionem attingis, quia mater es, & virgo. ¶ Non solum autè inter omnes benedicta, quia mater est, & virgo: sed quia ut beatus Hieronymus ait, ceteris virginibus præstatur gratia per partes, Mariæ verò tota se infudit plenitudo gratiæ. Solent omnes virtutes diuine reperiri in ceteris mulieribus: sed in vna Maria omnes simul tanquam in cumulum conueniunt. Nam si de hac re discursum velis facere, nulla tibi tanta natura & eloquentia subsidia contingerint, ut possis feliciter pedere ita difficillimam pro sui magnitudine & excellentia exprimere. Etenim illi vrbantatem & humilitatem queras, inuenies alteram Rebecam à qua cum famulus ille Abraham aquam flagitasset, respondit, se non solum illi, sed etiam camelis omnibus libenter concedere. Si animi constantiam & iudicium ad gubernandum expectes, quis hanc præstantiori modo habuit, quam Debora, Iudith, & Esther: quæ imperatorum officijs functæ sunt? Si prudentiam, quis maiorem quam Abigail? Si hospitalitatem, nulla maior quàm in Raab, & Sunamite. Et in nouo testamento Lidia Purpuraria, Thabita, Priscilla, & mulieres illæ, quæ Christum sequuntur sunt insignibus virtutibus floruerunt. Paulus laudat Saræ fidem, quia si de conceptu sterilis: sed dignior laude est sacra virgo, quia Sara risit, & virgo credidit Angelo. Et idè dixit ei Elisabeth, Beata quæ credidisti. Istæ mulieres singula singulis virtutibus excellentes fuerunt: sed virgo Maria omnes, quas temporis obliuio non deleuit, quæ in posterum ventura: sunt facillimo negotio longo intervallo superat. Namque ipsa sola omnes gratias, quas reliquæ habuerunt dispersas in cumulum comparauit. Quemadmodum egregius ille pictor Zeuxis graphicè & appositè volens Iunonis figuram depingere omnibus virginibus Agrigentibus

Psal. 27.

Can. 7.

Ser. assumpt.
virg.

Gene. 26.

Iudi. 4.

Iudith. 14.

Hebb. 5.

1. Reg. 25.

1. Iosue. 2.

4. Reg. 4.

Act. 9.

Act. 18.

Luc. 8.

Hebr. 11.

Gen. 18.

E 5 in spe.

Enarr. in Caput. I.

inspectis, quinque illarum elegit, ex quibus quod præstantius & pulchrius erat penicillo expressit, vt imaginem absolutam & perfectissimam effingeret: ita dominus pro admirabili sua sapientia omnes foeminarum perfectiones & gratias visus est in virginem matrem cumulasse, cuius splendescens corona inuertum mulierum opprobrium abstulit, in qua sola plus reperitur eximia laude dignum, quam in omnibus vt vituperetur.

Cant. 6.

Itaque excedit longo discrimine beata virgo reliquas alias mulieres, quarum laudes à sacra pagina decantantur. Vnde spiritus angelici alter ad alterum admirati dicebant. *Que est ista que ascendit, pulchra vt sol, electa vt sol, &c.* Sedes solis in medio planetarum habitat: tres subtus se habet, tres verò supra se. Ità sanè altiori ordine supra virginem nihil aliud pulchrius constitutum est, nisi diuina illa tres personæ: sub se verò tres angelorum hierarchias habet, & omnia quæ à domino effecta sunt: id eòq; præstantior angelis & hominibus. Sic ascendit in montana ludæa pulchra vt luna, electa vt sol, & terribilis varia virtutū supellectile circumunita. Et id eò meritisimò laude eximia inueta est inter omnes mulieres. Ex quo loco iam aliud documentū tibi suboritur, vt sepe probos laudibus afficias, & eorum virtutes insignibus ornamentis prosequaris. Nam Angelus & beata Elisabeth spiritu diuino repleta in virginis laudes prorumpunt, & illam benedicunt, illud Ecclesiastici recordati. Laudemus viros gloriosos, & parètes nostros in generatione sua. Sed de his vberior alibi continget sermo: nunc autem historiam prosequamur, & dictis Elisabeth aures accommodem, que vltèrius addit. *Et benedictus fructus ventris tui.* Que verba Angelus nò protulit, quia tunc nondum beata virgo filium Dei conceperat: sed expendas obsecro differentiam. Nā Mariam benedictam appellat cum limitatione & restrictione inter mulieres dicens: at verò ipsum Iesum benedictum dicit, sine aliquo termino, sine limitatione, nulla denique facta collatione. Vbi obseruabis, quod quando Deus in peccatū Adæ animaduertit, maledictionem intulit in serpentem: homini autem non maledixit, sed terræ propter eum. Cuius rei mysterium est, nam dominus benouerat se aliquando sumpturum carnem, quapropter humanam naturam noluit maledictionis nota inutere: fructus enim virginis

Eccle. 44.

multis benedictionibus erat afficiendus. Præterea Christus secundum vtranque naturā benedictus est, quantum diuerso modo. Nam quatenus diuinitatis est compos per naturā benedictus est & sanctus iuxta illud. Benedictus es domine Deus patrum nostrorum. Secundum verò humanam naturam per gratiā dicitur benedictus quonā plenitudo gratiæ ipsi fuit collata nullis terminis, aut mensura clausa. Sed id aduertas, quod fructus non benedicuntur propter arborem, sed arbor propter fructum. Vnde Christus non matris causa benedicitur: immò mater ipsius causa, absoluta & perfecta benedictione decoratur. Quapropter coniunctio, & valet pro, quia. Ac si diceret. Benedicta tu in mulieribus, quia benedictus fructus ventris tui. Consequitur namque scriptura coniunctione, &, accipere pro quia, vt hic: & in Marci Euangelio, vbi dicitur. Annuntia illis quanta tibi fecerit Deus, & miserus est tui, id est, quia miserus est tui. Et in Psalmo. Da nobis auxiliū: & vana salus hominum, id est, quia vana salus est ab homine. Et Esaias. Tu iratus fuisti: & nos peccauimus, id est, quia nos peccauimus. Et in Ioanne habetur, Christum dixisse, scio illum: & mandata eius seruo. Sic etiam illud intelligendum esse puto. Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus, id est, qui in terra pax: quæ contigit pro bona Dei voluntate erga homines, aut hominum erga Deum. Quem locum ita interpretatur Gregorius Nilenus in homilia natalis domini. *Et vnde hoc mihi, vt veniat mater domini mei ad me? Quæ modo dum Ruth mirabatur, quādo venit ad Booz, dicebat enim. Vnde mihi hoc vt inuenirem gratiam ante oculos tuos: & nosse me digneris peregrinam mulierem? Petrus etiam expauescens Christi præsentiam dixit. Exi à me domine, quia homo peccator sum. Et Centurio, ipsius maiestatem admiratus dixit. Domine non sum dignus, vt intres sub tectum meū, &c. Sic sancta Elisabeth cum solis & Lunæ claritatem intueretur, suæ paucitatis venit in cognitionem: & ita his verbis exclamat. Vnde hoc mihi? Duos humilitatis modos esse comperimus. Alterum ad quem deueniunt serui & ministri fustibus & flagellis icti, quæ humilitas tribulationum, & persequutionū causa in eis nascitur: quæ potius humiliatio nis (vt ita loquar) & abiectio nis nomen meretur, quam humilitatis. Alter est nobilis & vrbanius, qui non tantum coactione, & vi fit,*

Gen 3.

Dan. 3.

Mar. 5. Psal. 59.

Esa. 64. Ioan. 8. Luc. 2.

Rut. 3.

Luc. 5. Mar. 8.

Iob. 42.

quantum bono hominis arbitrio. Hanc humilitatem habuit beata virgo, Ioannes, & Elisabeth. Mirantur aliqui diuum Ioannem, cum ita humilis, ita sanctus & omnibus gratissimus fuerit: sed ego in maiorē admirationem rapior, quare humiles non sumus, quando ita peccatis & flagitijs sumus detenti. Peccatori nanque facile erit suum humilitatis fontem inuenire, quia in medio sui locatus est. Tamē in his, qui innocenti & immaculata vita vixerunt, vt Ioannes & Elisabeth, vnde hoc principium & ortum habet? A Deo quidem, & è celo manat & à consideratione diuinæ potestatis & magnitudinis. Animaduertas rogo id virorum proborum & rectorum ingenium: nam quæcumque ipsi habent & possident, omnia existimant à Deo sibi tradita esse, nihil que boni suis viribus comparasse. Si ferrum igne accensum cum ipso igne vellet competere: vtique diceret ignis: quod tibi mutuum est & emendicatum à me est, deponere: & statim videbis, quantum valeas, & quousque tuæ se extendant vires. Sic viri sancti & iusti quanto sanctitatis & iustitiæ magis participes sūt, quanto Dei altiore cognitionem sunt affecti: tanto humilioribus & abiectioribus se se ipsi iudicant & sentiunt. Quocirca sanctissimus & humillimus Iob dicebat. Oculus meus videt te; propterea ego in cinere & faula penitentiam ago. Quia domine vidi & cognoui quam magnus & potens sis, propterea me ipsum puluorem iudicauit. Gloriatur quis maxime de suis natalibus & aliquod imperium habere videtur: at si iste ad regis vel imperatoris curiam accedat, statim suæ incitiæ & amentitiæ in cognitione venit, nec vllam collationem cum his, que diximus habere. Nobilis quippe si à propria patria non recesserit, magnum se existimat, & potentem: in curia verò nemini notus sit, paru iudicatur & habetur. Ità nimirum quantumuis aliquis homo potentissimus & ditissimus sit, si cum domino vellet comparari nomen potius amantis & insipientis subibit, quam aliquid faciat, ex quo vel minimum laudis sibi comparat. Nam cum longo discrimine à Deo distemus, id eò fit, vt nostrā estimatione & iudicio plurimum deiecerim: & hinc superbia nostra ortum ducit: tamen si ad diuinum illius fontis lumen accedamus, nihil nos esse scitebimus. Vnde factum est, vt qui iustiores & sanctiores erant, potissimè de humilitate gloriabantur: tanto enim quis sibi humilior videtur, quanto pro-

pinquior & coniunctior est Deo. Sic Abraham. Loquar ad dominum meum, cum sim puluis & cinis. Vnde fit, vt beata Elisabeth cum sanctissima esset, ita humiliter & reuerenter loquitur. Quia repleta Spiritu sancto ipso inspirante matrem Dei cognouit. Edoceta namque diuino spiritu cognouit illam & hominis & Dei esse matrem: quo fit, vt tanta reuerentia & obseruantia puerum & matrem coleret. At tu cum Deum ignores, nulla obseruatione & reuerentia erga illum vteris. Veluti rusticus & egressus, qui obuius in agro regit, nulla veneratione illum afficit, cum in cognouit illi sit. Anima nostra multoties ipsum Deum contemnit: quia altitudinem ipsius non attingit, nec vnquam quis sit cognouit. Nobilis autem, qui semper & regem alloquitur, & in ipsius ministerio diu vixit maxima veneratione & reuerentia ipsum regem veneratur, cum & illum cognouerit, familiariter egerit, & denique cum nimio ipsius amore reueatur. Sic viri sancti & iusti, vt potest: qui in regia aula nutriti & educati humiliter ipsum colunt: peccatores, qui admodum similes sunt rusticis hominibus in syluis educatis, quibus semper custodia porcorum sibi cura est, Deum & dominum suum despiciunt, & ipsum nulla vrbantate prosequuntur. At beata Elisabeth virginis matris dignitate cōsiderans, summa reuerentia exceperit illam. Vbi dicere oportet, vt non negligenter hō ignauē, sed attentissimè virginem beatam colas & obserues. Nam si à tota calcit curia immo venerationis studio prosequitur: quantum potius nos, qui virtutis sumus inops, studiosissimè illā venerari oportet. Perpende autem item quod ex verbis sanctæ Elisabeth aperte colligitur. Christum redemptorem nostrum in instanti suæ conceptionis perfectum fuisse hominem: nam ista verba prolata sunt paucis diebus post incarnationem: sed si imperfecta proles inchoatio esset in virgine; sicut & in alijs mulieribus, in quibus transcurrunt saltem quadraginta dies antequam corpus infantuli organizetur; & anima infundatur: tūc beata Elisabeth, imò diuinus spiritus, qui ipsius labia mouit, non dixisset mater domini mei, sed mater embryonis. Vide etiam, quibus laudibus, & enconijs sacra virgo ab Elisabeth tam breuibus & succinctis verbis excolatur. Aliqui dicunt sacros euangelistas in virginis laudibus laconismo fuisse vsos. Quæ certe nulla verosimili ratione moueatur, quia est

Gen. 19.

Enarr.in Caput. I.

erit in eius laudibus pauca verba cumularit, nihilo secius hac tanta breuitate altissimas & herocia ipsius virtutes decantarunt. Quibus obsecro verborum ambagibus, aut quibus eloquentia & factidja luminibus altius posset extollere virginis matris encomia sacer euangelista Matthaeus, qua breui loquio illo: ex qua natus est Iesus, qui vocatur Christus? Quid magis supremum quid diuinus, aut excellentius de illa posset canere? Equidem vnico verbo d. omne protulit, quod in puta creatura laude dignum inueniri potest. Sic in isto loco beata Elisabeth, cum Mariam matrem Dei appellat, tacite dicit virgini matri maiorem gratiam fuisse collatam, quam purae alij creaturae. Itaque esse Apostolum, Euangelistam, Prophetam, martyrem Angelum, Seraphin, & Cherubin, velut nihilum reputabis hac omnia, si matris Dei dignitatem cum illis velis componere. Nec mirum si hac constanti animo asseramus, quando nobiscum consentit Angelicus doctor diuus Thomas, qui dicit, matrem Dei infinitam dignitatem habere, propter infinitum bonum, qui Deus est. Nihil enim beatus & egregius, quam mater Dei, in quantum terminatur in Deum: quia finis & terminus dignitatis virginis, deus est. Et hoc esse matrem dei excellentiam quamdam, magnitudinem, atque dignitatem supremam s. cum assert. Nam cum cuiusvis mater significet illius esse autorem & principium, quantum non actiuum sed passiuum principium sit: sic matrem Dei esse aliquo modo principium & rei causam & autorem Dei de notat esse: in quo Deus aliquo modo virgini subiectus existit, quia eius filius est. Quocirca noster Lucas dixit, Christum subditum fuisse virgini. Nihilominus quantum omnia haec dicta sint humanitatis titulo, etiam meritissimo & pleno ore matrem Dei illam appellamus: nam etsi hominem concepit, hic homo Deus etiam erat. Res equidem non parua admiratione digna: nam beata virgo vnico solo partu praecipuum locum & magis excellentem inter omnes creaturas obtinuit ita vt nihil sit illi aequale, nisi solus Deus, qui virginem super omnem modum excedit. Nec mireris si Ioannes in Apocalypsi illam viderit amicti sole iustitiae Christo Redemptore nostro, & sub eius pedibus lunam: quia vnuerse creaturae, quae mutabiles sunt sicut luna inferiores sunt illi. Graphice igitur & apposite beata Elisabeth virginem laudauit, matris domi-

ni titulo, ex quo omnes excellenti, immunitates, gratiae & priuilegia ipsi concessa tanquam a suo fonte & origine dimanarunt. Vbi iam aduertere libet, quomodo magnum illud & diuinum incarnationis mysterium vnueris hominibus absconditum mutuo a duabus sanctis mulieribus explicetur & proferatur. Cuius facti non possum non magnopere mirari, cum apud Plutarchum legerim libro de viris illustribus Catonem illum Censorinum dixisse, se de tribus facturum poenitentiam, si aliquando per totum vitam spatium illi cogitasset. Quorum primum erat, si maieriali quod arcanum aliquando detexisset. At contrarium factum videmus a Christo, qui & sapientior & prudentior erat Catone: mysterium incarnationis humanae omni sapientiae incongnitum duabus mulieribus reuelauit, & de quo inuicem ab illis confertur. Nam quando mulieres sunt prudentes, non inconuenit negotia illis pandere, cum audiamus Ecclesiasticum dicentem. Mulier sensata & tacita non est immutatio erudite animae. Gratia super gratiam mulier sancta & pudorata. Sed iam opus est attentas aures Elisabeth praestare. *Ecce enim ut facta est vox salutationis tuae in auribus meis, exultauit in gaudio infans in utero meo* Protinus, ut facta est vox. O quam mirum & citissimum est opus diuini spiritus. Sciam, ut facta est vox. In illo instanti, eo temporis momento, quo vox facta est, gaudium infantis nascitur: quia statim ut vox aurium intima penetravit, eodem temporis articulo virtus spiritualis attingit cordis penetralia audientis. Nec solum genitricem sed & genitum Dei amore aduenientis accendit. Profliis puer nondum natus, velut occurrere gestiens domino suo, ac debitum honoris officium exhibere: & applaudens voci, quam Adam in paradiso timuit audire. Ad de publico in absconditum fugit: Ioannes vero de abscondito in lucem gessit, ut omnibus manifestetur. *Et* Ioannes, qui tollit peccata mundi, scitens Ioannes domini praesentiam exultat: Christus datur gitor illi gratiam, Ioannesque ipsi gratiam reperdit ob acceptum beneficium: ita ut vterque infans inuicem certabant, alter gratiam tribuens, alter vero gratum animum ostendens ob acceptum beneficium: & in posterum ardentissimi obsequij signa demonstrans. Quorum infantum pugna longo distat distemine, ab ea, quae fuit inter Iacob & Esau. Pugnabant nanque illi vter esset prius in Lu-

Eccle. 26.

Gene. 3.

Ioan. 1.

Gene. 25.

2. Reg. 6.

Mat. 2.

Mat. 13.

Colo. 3.

Luc. 19.

Psal. 47.

Luc. 15.

cem euasurus: at certamen istud amoris pugna est. Vbi aduertas oportet ex hoc motu Spiritu sancto reuelante matrem collegisse diuinam virtutem in puerum esse insulam ob maximam reuerentiam in eius conditorum. Erat quippe Hebraeis mos in diuino cultu motum corporis ex spirituali letitia colligere. Vnde legimus hac incredibili animi exultationem Dauidem coram arca domini saltasse. Existimabat nanque gloriosissimus ille vires rem dignissimam esse deposito regali sceptro coram arca testamenti tripudiare. Quanto rogo meliori iure coram arca viua oportebat externis signis, internum animi gaudium demonstrare: Nam si Magi illi (vt refert Matthaeus) videntes stellam gaudio magno sunt gaudii: quid illum facere oporteret, qui iustitiae solem verum praesentem habebat? Quod si euangelicus ille negotiator inuenit thesaurum praegaudium nimio abiit, & vendidit omnia quae habuit: quid decuit Ioannem facere, cum iam sibi inuenisset fontem illum, in quo omnes thesauri sapientiae & scientiae Dei sunt? Quomodo enim Zacharus ingenti spiritus gaudio Christum excepit: sic oportebat, ut letus & gaudens ipsum susceperet, ita ut signa interioris letitiae in externa prodirent: in quo motu ipsa Elisabeth Spiritu sancto reuelante cognouit Christum esse clausum inter breues virginis vteri angustias. Vbi diligenter obseruandum est, quomodo ad Christum & ipsius matris aduentum & Elisabeth & Ioannes exultant. Nemo quippe verè exultare potest, nisi Christi praesentia. Omnia laeta, omnia foelicia, tranquilla & iuta sunt Christo praesente: quia ipse perfectum & absolutum est gaudium animi nostri: at verò sine ipso omnia tristitia & misera sunt. Nec mirum si ipse regius vates: ita absentiam domini lamentetur dicens. Fuerunt (inquit) lachrymae mea panes die ac nocte. Sed quid est in causa, quod huiusmodi lachrymas ita fuderit Dauid sanctus? Si ab ipso quaesieris, respondit tibi. Dum dicitur mihi quotidie: vbi est Deus tuus? Nihil aliud restat miseris peccatoribus, qui propter scelera & flagitia exterminati sunt a domino, nisi suam tristitiam & solitudinem dignis lamentis celebrare. Exemplum huius rei appositissimum in sacris literis erit nobis, filius ille prodigij, qui domum paternam egressus, nihil aliud inuenit nisi famem, miseriam, & dolorem: at reuersus inuenit vitulum saginatum, tympana & choreas. Ita sa-

ne peccator si a domo domini fugerit: non valebis numerare quot aerumnas, quot miseriae, quot calamitates & angustias sibi paratas habet. Verum si ad paternam domum in animo fuerit reuertit, omnia gaudio plena sine dubio inueniet. Sed quid de te dicam infane, qui per huius mundi deuita & peritura letitiam quaeris: cum fieri non possit, vt in his vera letitia & gaudium possit consistere? Reuertere, reuertere, ne ita caecus in miseris inferni tenebras incidas: & solum Christum quaere. Vbi verum iubilum, propriam sedem habet. Sed de his inferius in parabola filij prodigi continget sermo. Vterius verò opera pretium est aduertas, non solum dixisse beatam Elisabeth, infans exultauit, sed addidit, in gaudio: quod quidem digna consideratione non vacat. Omnes nanque tam boni, quam mali letantur & gaudent: sed id est discriminis, quod boni exultant in gaudio, mali verò minime. Id enim de peccatoribus in Prouerbis dictum est. Letantur cum male fecerint, & exultant in rebus pessimis. Sed prohodolor, gaudet peccator quia illata iniuriam digna compensatione vindicauit, aliis verò quia obscenum & iniquum suorum desideriorum pelagus expleuit: & tandem alius, quia cum diuitias sitibundus concupisceret, eas si bicomparauit. Sed vt vera dicam, haec letitia & exultatio vana est, quae in rebus infirmis & perituris suam originem ducit: exultatio autem iusti firmum & stabile sub sterniculum habet in gaudio interiori rectae & immaculatae conscientiae. Vnde Paulus. Gaudium nostrum (inquit) hoc est, testimonium conscientiae nostrae. Idem enim mundi gaudium nullius momenti est, quia infirmum sibi iacit fundamentum: quo fit, vt cito cadat & arescat. Defuit Imaeli aqua, qui filius erat Abrahae secundum carnem: tamen Isaac non defuit, quia filius spiritualis erat. Mundi solatia & gaudia carnis facile carnalibus hominibus finitum: tamen iustorum gaudia fontes sunt aquae viuae perpetuo scaturientes, sicut putei Isaac, qui nunquam exhausti sunt. Vana enim mundi oblectamenta & voluptates minime animi interiora attingunt. Nam si adulta febris laboranti guttas minimas aquae dederis, vt palato satisfaciat, nequaquam sitis extinguitur, imò magis ac magis videtur exardescere: quippe nimius calor guttas illas minimas prius consumit, quam ad stomachum perueniant. Ita non dissimiliter males & flagitiosos

cap. 15.

Prou. 2.

2. Cor. 1.

Gen 16.

Gene. 26.

fos

Mat. 1.

1. par. 9. 25. ar ultimo ad. 4.

Luc. 2.

Apoca. 12.

los mundi voluptates non fatiant: quia non ulterius, quā ad corporis sensus pertransiit. Nam si homini fame percuncti ciborum multitudine in pectus conijceres, utique famē illius non subtraheres quia cibus in loco suo non est repositus. Quod quidem manifesta ratio conuincit, cum famēs intra ipsum hominem sit, cibus autem exterius adhit. Sic nimirum gaudium & voluptas & omnia ista bona mundi in corporis sensibus sunt, quæ perfectam lætitiā non generant: at gaudium animæ quia ad cor peruenit, perfectum est, & idcirco iusti exultant in illo, quemadmodum Ioannes: quæ quidem exultatio propria est iustorum. Sed iam illam ulterius procedere audiamus. *Et beata quæ credidisti.* Virtutis fidem in ipsa commendat, quæ veluti annulus est, quo anima Chæo coniungitur: quæ beatissima virgo Dei genitrix & sponsa gloriosa mirabili & supremo modo habuit. Nam cum fides lumen quoddam sit animæ nostræ in caligine mundi huius degenti, clarum est beatam virginem præ omnibus fuisse illuminatā, quando fidei lumine super omnes illustrata fuit. Beata autem dicitur, quia credidit: quia cognitio per fidem, inchoatio quædam est cognitionis beatæ in patria: ipsum quoque credere ex charitate meritum est beatitudinis consummate, & ad illud dirigitur tanquam meritum ad primum. *Quemadmodum enim clara & aperta visio summi illius rerum omnium conditoris in ciuitate illa sanctorum patrie: beatitudo dicitur: ita sanè cognitio fidei & beatitudo viæ, quia initium est beatitudinis, beatitudo nuncupatur, quæ auriga est ducens nos in ciuitatem illam Hierusalem cælestem. Sicut enim si uictus in virtute sunt in se minime in virtute continetur beatus uero nostra, & felicitas in fide. Omnium primum est credere, unde diuinus amor continuo proficitur & deriuatur: amorem uero ipsa opera sequuntur: ex operibus uero in diuina amicitia factis felicitas & beatitudo nostra consergit: quo fit ut merito credentes beati dicantur. Unde facillimum est colligere fidei cognitionem præstantiorem esse, quacunque alia scientiarum & rerum omnium notitia: quia hæc nullam felicitatem stabilem secum afferunt, illa uero beatos in patria cælesti nos efficit. Quia ratione ductus spiritus sanctus in Canticis Ecclesiam laudat dicens. Meliora sunt uerba tua uino. Multum interest inter lac quod infans uel ex matris uerbis fugit*

Cant. 1.

& uinum: quia quando uinum bibimus continuo nobis intoretur quem colorem sortitur album sit necne, uel rubrum, uel flavum: at puer nequitiam percipere potest cuius coloris sit lac. Omnes humane scientiæ ueluti Philosophia, Astrologia, Cosmographia, & scientiæ illæ, quæ de rebus humanis tractant sunt ueluti uinum, quæ & ipso experimento cognoscuntur. Nam si tibi dixerit Philosophus, nihil esse vacuum in natura uel cælum esse rotundum, uel minimam stellam maiorem esse terra: uel alias similes propositiones, nullo modo illi fidem adhibebis, nisi id tibi firma ratione probauerit. Itaque quando his propositionibus assentiris, oculis interis ipsius intellectus eas cõspicis: nam alias, non præstas illis fidem. At si fidelis homo dicat tibi Deum esse trinum & unum, si huius rei rationem petas, nulla tibi reddetur, quia trinitas in diuinis nulla ratione naturali tibi probabitur. Eodem pacto neque aliquis tibi probabit uilla ratione naturali quantumuis subtili & peregrina alioque articulum fidei, Et idcirco aduertere oportet fidem esse ueluti lac, quod ex uerbis sanctissimæ nostræ matris Ecclesiæ sugere oportet, captiuantes intellectum in ipsius obsequium. Sed nūquid puer dicit matri, cum ab ea proprijs uerbis lactatur, ut ostendat illi cuius coloris sit lac: minime. Sic nimirum tu nulla ratione credis, aut quomodo id proprijs oculis cognoscas. Sed potius audire debes principem Ecclesiæ Petrum tibi dicentem. *Quasi modo geniti infantes sine dolo lac concupiscite. Bene igitur & eleganter inquit. Meliora sunt uerba tua uino. Ac si clarius diceret. O sancta Ecclesia catholica, quod filij tuis docendū proponis, omni scientia præstantius & excellentius est. Fides igitur melior est, quam reliquæ omnes scientiæ naturales. Sed iam id percontari libet qua ratione præstantior, & excellentior sit? Ea sanè, quia in fide & propter fidem digni sumus premio, alijs uero scientijs nihil meremur. Sed si à me roges, si Lunā dixerō maiorem, quam terrā esse, idque probauerō tibi ratione naturali: si meis rationibus assenseris, mereris aliquid? Nihil profusum. Quod si itidem in natura nihil esse vacuum dixerō, & manifesta experientia tibi comprobauerō: qua mercede ob id rogo ero dignus? nulla certè. Tamen si Deum optimum maximum, dixerim tibi mortem libet animo subi-*

ijse,

ijse, & mortuos iterū debere resurgere, quid merebor? summam illam felicitatem. Meliora igitur sunt uerba tua uino: quia meliora sunt ea, quæ homines beatos faciunt, quam illa, quæ felices reddere nequeunt. Beata igitur Maria, quæ credidisti, & assensum præbuit his, quæ omnem profusum humani ingenij capacitatem superabant. Beata enim es, quia hæc tua fides initium est illius beatitudinis, quam postea tato Angelorum gaudio, & cælestium spirituum iubilo consequutura es. Sed iam etiam opus est aduertere, beatam virginem non laudari ab Elisabeth ob grandem diuitiarum suppellectilem, aut propter mundi huius prosperitatem: quemadmodum, consueuerunt facere mundani, & amentes homines, qui dixerunt. Beatus populus cui hæc sunt: sed eam commendat ob eximias, & admirabiles virtutes, quæ in ipsa refulcebant, & præcipuè de fide, quæ radix est omnium aliarum virtutum. At multo aliter mundus, qui carnis pulchritudinem laudat, uitia & peccata, ut solēt facere scurræ & gnatones, qui principum & magnatum pessimos mores eximij laudibus prosequuntur, uerum bonis stomacho suo satisfaciunt. Itidē obseruandū est in hoc loco, quod ex his, quæ hic loquitur sancta Elisabeth, ostendit perfectum habuisse spiritum prophetiæ. Triplex nanque est (ut optimè explicat D. Gregorius) spiritus prophetiæ: de præterito, de presenti, & de futuro. De præterito prophetauit Moyses cum dixit. In principio creauit Deus cælum & terram. De futuro Elaias dicens. Ecce uirgo concipiet & pariet filium. De presenti uero cum Paulus dixit. Si autem omnes prophætant iniret autem quis infidelis uel idiota, conuincitur ab omnibus: dijudicatur ab omnibus, occulta enim cordis eius manifesta fiunt. Cū dicit, occulta cordis eius manifesta fiunt, ostenditur per hunc modum prophetiæ spiritum non prædicere quod futurum est, sed quod iam est. Rectè prophetia dicitur, nō quia prædicat uentura: sed quia prædicat occulta. Ventura enim res uenturo tempore occultatur, præsens autem cogitatio absconditur in latenti corde. Est enim prophetia præsens, cum res quilibet non per animum, sed per absentem locum tegitur, quæ tamen per spiritum denudatur, & ibi sit præsens prophetiæ animus, ubi per præsentiam non est corpus. Nam Giezi longè à propheta recesserat cum Naamæ Syri mœstra percipiebatur, cui tamen idē pro-

Psal. 143.

2. Cor. 10.

Homi. 1. supra per Ezechiel. Gen. 1. Psal. 7. 1. Cor. 14.

1. Pet. 2.

4. Reg. 5.

pheta dixit. Nonne cor meum in presenti erat, quando reuersus est homo de curru suo in occursum tui? Itaque manifestè colligitur beatam Elisabeth de præterito prophetasse, cum dixit. Beata quæ credidisti, scilicet, uerbis angeli. Nouit enim illustrata diuino Spiritu habitum colloquium inter angelum & virginem. De presenti uero prophetiam explicuit, cum dixit. Unde hoc mihi, ut ueniat mater domini mei ad me? Nanque diuino Spiritu cognouit illam, quam oculis intuebatur, esse matrem Dei & hominis. Prophetiam etiā de futuro pandit, cum uirgini nunciavit, adimplenda esse, quæ angelus illi promiserat, dicens. *Quoniam perficerentur quæ dicta sunt tibi à domino.* Quia uerbis angeli integram fidem præstitisti, omnia dicta tibi ab Angelo suo tempore à domino complebuntur. Obserua autem quod ex fide duplici modo procedunt opera perfectionis & miraculorum. Primum per dispositionis modum, quia fides est dispositio ad operationes perfectas, & naturam transcendentem. Quippe grande & superbum ædificium nequit stabiliri, nisi prius firmissima fundamenta fuerint iacta. Oportet igitur fidem stabilem permanere, in eo, qui perfectis operibus illam corroborauerit. Idcirco diuinus uates. Omnia opera eius in fide. Quia uero Maria firma stetit in fide credens angelo nuncianti ex parte domini, in de factū est, ut in ea diuina & mirabilia opera facta fuerint. Alio modo procedunt opera per modum meriti. Nam multorum fides meruit, ut Christus in eis operaretur & exterius & interius: ut videre licet in Magdalena, Cananæ, Cæsurione, Paralytico, & in multis alijs, qui propter fidem in pristinam ualitudinem sunt redacti. Sic etiam beatissima uirgo fide meruit, ut in ea perficerentur quæ dicta sunt ab angelo. Optimè igitur hæc diuina miracula tribuit fidei beata Elisabeth, dicens. Beata quæ credidisti, quoniam perficerentur ea, &c. Sed iam rogo quid erat quod adhuc restabat perfici, an non iam erat mater Dei? Audi. Octo dixerat Angelus uirgini Mariæ, & unū tantum cum hæc loquebatur ei Elisabeth erat adimpletum: alia uero septem adimplenda & perficienda erant. Primum dixit Angelus, Ecce concipies in utero: quod iam peractum erat. Secundò dixit, & paries filium: quod adimpletum fuit in Christi natiuitate. Tertium dixit, Et uocabis nomen eius Iesum: hoc impletum fuit in eius circuncisione. Quartum dixit,

Psal. 30.

Luc. 7.

Mat. 15.

Mat. 8.

Ioan. 5.

dicit, hic erit magnus: quod sanè tunc temporis factum est, quando Christus insignia miracula faciebat & predicabat: nam tunc effectus est magnus coram hominibus, qui dicebant. Propheta magnus surrexit in nobis. Quanto loco dixit, Filius altissimi vocabitur: quod factum est, quando Petrus, Martha, & Centurio dixerunt illum esse filium Dei. Sex to subdidit. Et dabit illi dominus Deus sedè David patris eius: hoc quidem adimpletum est, post resurrectionem, cum ipse discipulis dicit. Datus est mihi omnis potestas in celo & in terra. Septimò. Regnabit in domo Iacob in æternum, quod factum fuit, cum assumptus est in cælum, & sedet à dextris altissimi. Octavo, dixit, tunc regni eius non erit finis. Regnum eius (ut inquit David) regnum omnium seculorum: quod sanè quotidie videmus adimpleri, nam Christus per seculorum omnium immortalitatem, supremum iudex regnabit. Vides igitur quare dicitur Elisabeth, perficienda esse in Maria ea quæ dicta sunt ab Angelo, cum ex omni us vnum tantum, idque primum opere esset completum? Nunc ergo beata virgo si in te laudamus silentium, & solitudinem: videas obsecro optime à sapiente dictum, tempus loquendi, tempus tacendi. Modò iam o beatissima virgo tempus est loquendi, ne diuinis in te colatis beneficijs videaris ingrata. Nam si Anna mater Samuelis post sterilitatis opprobrium, quia conceperat prophetam, laudauit dominum & canticum cecinit dicens, exultauit cor meum in domino: quanto potius tu id facere debes, qui prophetarum doctorum, & summum totius vniuersi opificem genuisti. Cecinit Debora canticum domino: cecinit, & casta Iudith pro virtutibus, nunc & tu primas non feres inter omnes tuo mirabili cantico. *Et ait Maria.* Canit sancti, & celebrant suum dominum propter summa beneficia in eos collata, sicuti David qui psalmos composuit, & beatissima virgo: nos verò sicut ingrati & immemores beneficiorum domini ea silentio inuoluimus. Expè de etiam quod dicitur Ioannem prophetat Elisabeth, & ante ortu saluatoris prophetat Maria. Quia sicuti peccatum incepit à muliere, & deinde descendit à virum sic & principium salutis à mulieribus habuit ortum. Itaque ne forsitan ingrati animi sacra virgo argui possit, ut pote quæ gratum & promptum animum super omnes domino suo semper ostendit, in ipsius laudes concinit. *Magnificat anima*

mea dominum. Si tu sancta Elisabeth me ipsam laudibus affers, si magnis me celebras encomijs: verum cum sciam me nihil boni habere, vniuersa ista que tu in me conijcis, ego in dominum meum refero: ipsumque inmensum & summum dominum fateor. Deum magnificare dicimur, cum ipsum maiestatem, sanctitatem, & diuinitas sua: altitudinem nostris verbis, & operibus ostendimus. Vnde sit quod impij dicantur sanctum nomen domini polluere: quoniam quantum pro viribus possunt illum, dedecorant & inhonestant. Itaque magnificamus Deum, siue Deus magnificatur in nobis, non quod ei aliquid accretat: sed quia magnificatur in nobis per actus nostros diuino suo iuuamine affectos. Regis nanque imperium non in ipso persona, sed in subditorum obedientia consistit. Sic dixit Esaias. Erit sicut seruus dominus, & sicut ancilla domina eius. Illi igitur, qui non tantummodo sunt contenti obsequio & obedientia domini, sed vltterius gradum mouent, exhibentes ei alia excellentiora officia, si sanè magnum & potentem dominum faciunt. Quo fit, ut rex sanctus dicat. Acceder homo ad cor altum, & exaltabitur Deus. Etenim vniuersis natura bonis renuntiare, & nihil de futurum iudicare magnanimi & excellentis viti cogitatio est. At verò mundani homines abiectum & infimum animum habent, custodientes hæc bona sicut pupillam oculi, & existimantes sibi omnia de futura, qui Deum ipsum terminis & mensura claudunt de ipsius potentia desperantes. At verò quando quis viri animo rebus omnibus huius mundi cõtempnit patria substantia, parentibus & amicis posthabitis religionem ingreditur, tunc tẽporis magnificatur: quia magis illum suspicimus & veneramus. In maiorem & excellentiorem dignitatis altitudinem Deus non potest ascendere: tamè aliquo modo potest crescere in famulis & seruis suis, si illorum numerus magis ac magis crescat, & multiplicetur. Imperium nanque quidam respectus est creaturarum ad dominum: & sicut creaturae nõ sunt æternæ, ita nec dominatio in Deo est æterna: quia Dominus quis non dicitur, nisi seruus & famulitium habeat: ita Deus crescit in imperio suo, quando homo ipse in obedientia domini crescit & augetur. Beata igitur Maria omnes suas potentias offerens domino suo, & exhibens ipsi quantum poterat obedientiam, magnificat & extollit dominum.

Ang. ser. assum. v. g. 10. 10.

Fr. 36.

Esai. 24.

Psal. 63.

Psal. 75.

Orig. hom. 8 super Luc. Psal. 53.

Eph. 4. 1. Cor. 14.

Mat. 15. Esai. 29.

Iudi. 14.

perium. Et ided vocauit illum dominum & non Deum, quia eius dominium magnificatur, non autem maiestas, nec deitas. ¶ Secundo, quia ante incarnatione eius dominum breuioribus terminis claudabatur: quia notus in Iudæa Deus: sed post incarnationem magnificatus est super omnem terram. Idcirco agens beata virgo de incarnatione, per qua notus factus est Deus per totum orbem, magnificat & predicat ipsum dominum. ¶ Tertio cum Christus imago sit Dei inuisibilis, & anima nostra imago sit illius: cum illum cognitione & operibus veneramus, tum imago nostra in nobis grandis efficitur & ipse dominus in nobis magnificatur. Nec mirum si Maria hoc fecerit exemplo sanctissimi Davidis: qui dixit. Magnificate dominum mecum, & exaltemus nomen eius in id ipsum. Sed cum singula verba huius cantici dignissima sint consideratione, operæpretium erit ea expendere. Anima (inquit) mea: & merito cum Deus potius mentis & animo, quã voce sit laudandus, iuxta illud Pauli. Cantantes in cordibus vestris Deo. Vnde etiã dicebat. Psallã in spiritu, psallam & in mente. Magnificat (inquit) anima mea. Quia lingua balbutiens est, ut tãta in me collata beneficia possit numerare: ided interiorum animi affectum in agendis gratiarum laudibus offero. Anima inquit mea. Quasi diceret. Mirabilia quæ Deus protulit, in meo corpore exercere: sed non infructifera erit anima mea apud Deum. Conuenit nanque mihi & voluntatis fructum producere. Nam quanto ampliori doceor miraculo, tanto maiori vinculo teneor eum glorificare, qui talia in me operatur. Vbi docemur Deum potius laudandum esse animo & mente, quam corpore. Sed multi habent vocis & oris orationem tantum, non autem cordis, quibus dominus dicit. Populus hic labijs me honorat, cor autem eorum longe est à me. Similes admodum sunt isti leoni illi, quem Sanson interfecit, qui habebat in ore mel: & ipse non comedebar, sed pater eius, & mater & ipse Sanson. Sic multi modo canunt suauiter in choro, & habent mel in ore: sed ipse non percipiunt in eternam animi dulcedinem: imò potius si aliqui sentiunt, seculares sunt venientes ad Ecclesiam, qui spirituali læticia gaudet: sicut Sanson & parentes eius, qui comedunt de melle oris leonis, ipse vero leo ieiunus mansit. ¶ Sed iam modo aduertere debes beatam virginem nõ fuisse suam animam ex

hortatam, ut Deum magnificaret: sicut legimus Mariam sororem Moyse fecisse: quæ pro uocans alias mulieres dixit. Cantemus domino, gloriose enim magnificatus est. Neque vti David, qui in plurimis psalmis exhortatur & inuitat animam suam, ut velit Deum laudare. Vt ibi. Lauda anima mea dominum. Et iterum. Benedic anima dominum. Et sepius ait in psalmis. Benedicam dominum in oratione tua. At beata virgo non dixit, lauda, magnifica, seu benedic, sed magnificat: quia ipso actu in illo instanti erat laudans & benedicens dominum: nam auditis his, quæ dicebatur ab Elisabeth, & visis illis mysterijs in domo Zachariæ sanctissima ipsius anima in dominum suum erat translata: quod fuit in causa ne esset opus se ipsam incitare in dominum sui laudes. Obserua etiam non tantum dixisse, Magnificat anima: sed addidit, mea. Nanque ille solus potest dicere anima mea, qui immunem illam habuerit ab omni sceleris & flagitij contagione. Nam etiam si multi existiment se animam habere, fallitur omnino: quia pro mundano amore, proque vanis & perituris voluptatibus illam vendiderunt. Amor quippe distrahit amantem propter rem amaram: ita ut amans non sit suus proprius, sed potius illius rei, quam suum deo & amore persequitur. Quocirca præceptum est à domino, ut illum super omnia diligere mus: non autem ob id, quia amoribus nostris indiget, sed ob id solum, quia de nostro lucro, de utilitate, & honore agitur. Quia cum voluntas ociosa esse non possit, cumque necessum sit aliquid diligere: sit consequens quod quando diuinitarum amore tenetis, animam tuam pro opibus vendis, cumque ipsa pretiosior sit omnibus mundi opibus pro vili stercore illam mutuas: tanquam puer verberis matris lactatus, qui lapidem pretiosum continet, si pomum ei offeratur. Quam ob rem precepit dominus, ut vtilium toto pectore, & totis animi viribus diligamus, ut hanc miseram mutationem tollat honoris, quam in nobis mundus efficit, qua quidè & fallimur & decipimur. Idcirco, si animam tuam thesaurum pretiosissimum, Dei compotem & participem pro miseris voluptatibus tradidisti: iterum eam redde domino tuo, ut vel ita non solum ore, sed etiã anima tua ipsum dominum magnificare possis, tanquam re & possessione propria, cuius dominus es. ¶ Notabis præterea vltterius nõ

Exodo. 15.

Psal. 145.

Psal. 102.

Psal. 33.

Mat. 22.

ribus ipsum magnificans. Magnificet illum memoria nostra recolens ipsum in nos diuina beneficia intellectus noster, ipsius excellentiam contemplando, voluntas in eius amorem accedatur: lingua & vox, eum laudet. Modo autem causam subdit beatissima virgo, quare tot laudibus & encomijs ipsum prosequatur ipsius beneficia recolens. *Quia respexit humilitatem ancilla sue.* Id est, meam exiguitatem & paruitatem. Et quantum coniectari possum, fuerit mea sententia sacram virginem in hoc loco non fuisse locutam de humilitatis virtute. Nam in Græco codice habetur. *ἡ ἄνθρωπος*, quod vocabulum paruitatem sonat. Ac si dixisset clarius. *Quantum paruula sum & minima ancilla domini: ipse tamen ad eum est humilitatis amator, ut oculos conijciat in infimam ancillam suam.* Quis enim sicut dominus Deus noster, qui in altis habitat: & humilia respicit in cælo & in terra, hoc est, infima & abiecta respiciendo cælo: quod vt cognoscamus ita esse subdidit. Sulcigans a terra in opem, & de stercore erigens pauperem: vt collocet eum cum principibus, cum principibus populi sui. Regius spates de seipso loquitur, quæ de abiecto humilique omni custode ad apicem celsitudinis regni perueniat. Neque vbi dicit humilia intelligas laudabilem cuiusque abiectiorem & suam miseriam agnitionem: nam vt sic non diceretur humilitas, sed potius superbia, seipsum predicare humilem. Sed ibi abiectiorem & sui contemptum apud homines demonstrat. Vnde sanctus Iob depingens genium Dei inquit. *Qui ponit humiles in sublimem.* Hic humiles quasi mundi peripsema & abiectos intelligit, qui pro nihilo habentur apud homines. In quo etiam sensu illa sancta femina Lya contemnebatur a viro suo Iacob, dum ardenti amore prolequebatur speciosam Rachel. Postquam ergo peperit Ruben, Lya dixit. *Vidit Deus humilitatem meam, nunc amabit me vir meus.* Ecce humilitas ibi significat idem quod contemptus & abiectio erga virum suum, propter eius deformitatem. In hoc sensu etiam sumitur hic quod beata virgo paulo inferius in hoc Cantico dicit in septimo versu. Deposuit potentes de sede, & exaltauit humiles. Si enim per humiles ibi virtute humilitatis insignitos intelligeret, non vtique dixisset: de posuit potentes de sede, sed de posuit superbos: cum secundum veram nominum oppositionem potentia diuitum huius seculi & o-

pulentie, non opponitur humilitas virtus, sed potius abiectio quæ in pauperibus est. Ad hoc facit quod Diogenes Lærtius in vita Æsopi frigidius scribit, quod cum idem ipse Philolophus quæreret ab alio philolopho sciretne quidnam iupiter in cælo faceret, ille respondit se fertur: exaltare humilia, & fortia quæ de primere. Itaque non se ipsam glorietur aut iactat facta virgo de humilitatis virtute: etsi aliquando viris perfectis & virtute precellentibus licet hoc facere: vt ipse Paulus multoties fecisse legitur: sed hic mater dei non loquens de sua paruitate. Ex quo facile vniuersum erit colligere, quod alto & supremo gradu in humilitatis virtute radices egerat: quædo cum tamen præclaris virtutum dotibus illustris, se infimam ancillam existimabat. Atque ita quæuis his verbis virtus humilitatis virginis non significatur vocem: amem ipso opere exercetur. Nec contenta fuit sacra virgo pro sua eximia humilitatis virtute dicere: respexit ancillam suam, sed exiguitatem ancillæ suæ. Et hæc exiguitate quo ad merita debes attendere: quippe quæ se ipsam nulli merito nulliusque virtutis existimabat. Neque id fictè aut falsè, quoniam considerabat non suarum virium præstantiam: sed ex parte Dei dona in ipsam collata. Hæc enim consideratio mater est humilis cordis, cuius radix in ipsa anima est. Quæ quidem humiliter consideratione, quæ virgo de se ipsa concepit, digna fuit vt tot donis & privilegijs ab ipso domino illustraretur: sic ad eum vt ipsi mater fuerit effecta. Hanc a longe respicit Deus propter cordis humilitatem. Sic Samuel Sauli dixit. *Cum eras paruulus in oculis tuis, caput in filijs Israel factus es, &c.* Præterea id tibi aduertendum est quod respicere in sacris literis plus aliquid significat quàm videre. Significat enim misereri, auxiliari, & dona conferre. Vnde in Exodo dicitur. *Respexit dominus filios Israel: & vidit quid latim sequatur. Et liberauit inquit eos.* Et Iudith domino dixit. *Respice ad humilitatem nostram, hoc est. Respice abiectiorem nostram: & adiuua nos.* Et in psal. *Respexit dominus orationem humilium, & non spernit preces eorum.* Et iterum. *De cælo respexit dominus, & vidit omnes filios hominum.* Quæ propter subdit statim. *Quoniam adiutor eorum; & protector eorum est.* Ex quo iam planè colligetur quod respicere adiuuare sit, auxiliari, misereri, & dona largiri. Cum autem egregius vates hoc domini ingenium bene nouisset, quod cum aliquem respicit, alijs vberioribus & excellentioribus bonis eum: at in maximis angustijs

2. Cor. 12.

1. Reg. 15.

Exo. 3.

Iudib. 6.

Psalm. 103.

Psalm. 32.

& ne-

Psalm. 21.

Psalm. 24.

Gen. 4.

Psalm. 33.

Mat. 14.

Mat. 9.

Mat. 4.

Ioan. 9.

Matth. 5.

Ioan. 6.

& necessitatibus constitutus ad dominum clamabat dicens. *Deus, Deus meus respice in me: quare me dereliquisti.* Aspice rogo & oculos tuos p. etatis & misericordie ad me conuertere: scio enim & cum his multa bona mihi esse ventura. Et tibi ipse diuinus vates inquit. *Respice in me & miserere mei, quia vnicuique & pauper sum ego.* Et in Genesi dicitur. *Respexit dominus ad Abel, & ad munera eius: idque propter fauorem & beneficium, quod in eum contulit, acceptando in suis oblationes.* Ad Cain autem neutiquam respexit, quia illius dona non suscepit. Itaque cum audieris dominum oculos suos in aliquem iustum conijcere, nullatenus dubites ipsius aures paratas & attentissimas esse ad exaudiendas illius preces. Vnde in psalmo. *Oculi domini super iustos, & aures eius ad preces eorum, Longum autem est discrimen inter aspectum Dei & principum mundi: sit enim vt multi homines alios in te antur, nec aliqua bona illis tribuant. Sicut enim ad se inuicem dicere illi, qui in curijs regum versantur. An aspexit te rex: & responderit ille. Etiam. Veruntamen multi quotidie aspiciuntur, nulli tamen aliquid confertur. Bonum esset & æquum vt cum rex te infirmum aspiceret, ipsius visione ab infirmitate tua liber & incolumis euaderes. Sed multo & excellentior & efficacior est Dei visio: quia infirmum, quem respicit sanat & erigit. Si pauper est, amplissimis diuitiis auctum ac locupletatum reddit: si peccator & flagitijs cooperatus, ignoscit & lauat: si forte ad lapidem offendit, non releuat & fouet, Respexit Christus Petrum, & liquefactum est cor illius; & ad dominum conuersum. Respexit Mattheum: & procius ab instituto munere fuit reuocatus, & in altiore dignitate euectus: *Confecit oculos in discipulos piscatores, eosque vocauit: qui relictiis retibus & omnibus quæ possidebant, sequuti sunt Christum.* Respexit secum illum a sua natiuitate: & statim visus illi restitutus est. Respexit turbas, quæ sequebantur eum; & ascendens in montem docebat eos dicens. *Beati pauperes, &c.* cum quibus longum sermonis discursum habuit. Et alia die eum leuasset oculos suos, & vidisset multitudinem magnam ad eum venientem, dixit Philippo. *Vnde enim sunt panes, vt matidecent hi? Et denique necessaria illis ad victum ministravit, mittens illos in domos suas.* Et hunc beatissima virgo. *Respexit inquit humilitatem ancillæ suæ. Et subdit statim. Ecce enim ex hoc**

beata me dicent omnes generationes. Quod si a beata virgo ne interroges, quid fuerit confectionem aspexit: respondet tibi. Ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes. Ac si diceret. *Quia respexit me dominus (cuius aspectus nihil est aliud quam beneficiorum collatio) hæc de causa omnes generationes me beatam dicent. Quamobrem non incaute, imò prouide & sapienter feceris, si tui clamores tanti fuerint vt aures domini pertingant, vt te velit respicere: exemplo illius regii vatis, qui dicebat. *Respice in me & miserere mei: quia vnicuique & pauper sum ego.* Si illi qui negotium aliquod cum rege, vel cum aliquo ex domesticis ipsius habent, coram se constituunt, vt non possint non videri, ita vt rex non sit eorum inimicus, vtque negotia facilius expediantur: quam maiori ratione tibi est opus, vt coram oculis domini patens sis: vt tuis negotijs prouideat, vtque tuae necessitati succurrat. Si pauperes, ita sese in medijs viis diuitibus offerunt, vt vel possint in illos offendere, & vulnera sua illis ostendunt; vt diuites illis subueniant & miserentur: quantiuis inferioribus de causis debes tu ante dominum sistere, & vulnera, & afflictiones tuas præfentes illi facere, vt sua ineffabili misericordia velit tecum vti? Ne oblecto te abicondas, ne fugias ab oculis domini, quia benignus & misericors est: vt & in te oculos suæ misericordie conijciat, & vt tuis vulneribus possit mederi. Expende etiam, quod beatissima virgo ab omnibus benedicitur: quia suis oculis paruula & abiecta fuit. Humilia enim subleuat, & alta a loge cognoscit. In quo quidem non aliud docemur nisi quod si magnum esse volumus, & ab omnibus in pretio haberi; oportet nos sanctissimam humilitatis virtutem amplecti. Namque ij omnes, quos modo mundus prædicat, quosque summis laudibus celebrat & encomijs, non alia potissima & certiori via hoc dignitatis fastigium ascenderunt, quam sanctis humilitatis amplexibus, fugientes vanos & perituros seculi honores. Nemo sanè ita honore dignus est quam is, qui ipsum honorem fugit: hæc ditior aliquis, quam qui minimo cum Christo contentus: nec altior quis, quàm qui eorum tamen cupit: nec vllus sanè (vt omnia suo perpendiculo metiamur) ita ab hominum memoria deletus, vt ille qui suum nomen in hoc seculo erant nunt esse studeat. Grâdis quidem error est*

Psalm. 24.

Psalm. 137.

F honorem

Psalm. 12.

Iob. 3.

Genes. 23.

honorē querere inter ignominiosam mundi huius conditione: namque tūm maximē confundimur ubi luctū scēdamur. Huius ille autē Matiam, quæ gloriā mundi non sitiebat, omnes generationes beatā prædicant. Non famam aut nomen huius mundi querebat, nec in liquis hominum sedē habere desiderabat: quo factū est, vt modo ab omnibus per seculi æternitatem ce ebretur. Videor namq; mihi illud de Iosā rege, & virgini sacræ apertius posse accommodari. In omni ore quasi mei indulcorabitur eius memoria: & vt musca in cōiunio vini. Præterea aduertere oportet, qd ab omni generatione benedicatur tam angelis, quā hominibus: ita vt vel inter ipsos immanes & barbaros homines cōmen- detur. Omnes namque nationes beatā & felici- cem illā prædicant: nam ex omni natione ali- qui salui sunt: dignatur enim dñs pro sua pietate singulis, aliquos suæ fidei diuinis radi- bus illustrare, vt verum sit illud. Viderūt om- nes fines terræ sanctitatem Dei nostri. Ne autem beatissima virgo suis meritis videretur adscri- bere has tantas & tam supremas laudes, refe- rens illas in proprium autorē inquit. *Quia fecit mihi magna.* Quemadmodum est con- stitutum honorū diuina opera magnificare & extolere, ita impiorū diminuerē & labefacta- re Moyses vir sanctus & iustus terram pro- missionis maximopere cōmendauit: sed qui- dā impij Israelitæ dixerunt. Non dedisti nobis hæreditatē atri & vini. Virgo autem beata opus Dei in ipsa facta summis laudibus effert. Non inquit, per me aut in me fecit ma- gna, sed mihi inquit fecit. Quod enim in ea ad omnium salutem factum est, hoc priuile- gio electionis ad ipsius gloriā singulariter est ordinatū. Et idcirco dicit magna, nec di- cit, quia: quia cum omnia Dei opera huma- ni sensus capacitate exuperent, inter ea om- nia magnum locum obtinet sacramentū in- carnationis verbi. Nihil vnquam in vniuerso itā factum esse mirabile, quam qd Deus fieret homo: & qui nature erat, incomprehensibili- lis, ita corporis substantiam sibi vniret, vt nec illi fuerit additum nec diminutum quidquā. Hæc aded magna sunt, vt si ea velis explica- re in medio itineris gradum sistas oportet, quo vadas omnino: nescius & ignarus. Nec mirū si beatissima virgo breui verborum cō- pendio fuerit vsa, nā plus tacēs quā aliquid dicēs expressit. Sic diuus Paulus raptus in ter- tiū celū plus dixit tacendo, quā loquēdo pos-

set exprimerē: quia lingua nostra balbutiēs & inepta est, vt in diuinorū myriorū explica- tione aliquid valeat. Vnde Esaias huius rei cō- tēplatione ductus, cū eius anima plena esset dulcedine diuini spiritus, dicebat. Secretum meū mihi, secretū meū mihi. Nā interna ani- mi inspirationes & dulcedines illæ iustorum & amicorū Dei, melius significantur silētio, quā si verborū ambage misceantur. Sancti quippe & amici Dei nō similes sunt homini- bus huius nostre tempestatis, qui statim vt in- teriore animi lætitiā & impultum sentiūt, iam sanctitatē ipsam vidēt id edocere, & om- nibus continuo prædicant id, quod in oratio- ne dñs eis communicauit. Contingit aliquan- do ei, qui graui dolore infestatur, vt nequeat illū exprimerē, propterea qd ipse grauitas sensum impedit, nē lingua exprimat quod sentit. Sic Dauid suspensam dicit orationem. Anima mea turbata est valde: sed tu dñe vlq; quousq; est, quousq; me ipsum adiuuabis, aut obliuisceris? Eodē modo in alio psalmo. Misere- re mei Deus secundū magnā misericordiā tuā. Quod si ab illo roges, quid est tibi, cuius velis misereri? Nesciet exprimerē, nec potest propter doloris magnitudinē. Multo ergo magis multitudo beneficiorū Dei impe- dit propriam narrationem. Quis obsecro sic aded ingenio & dexteritate dicendi valebat, vt narrare possit quanta fecerit mihi domi- nus? Quæ sunt ista? Præ ipsorum magni- tudine dicere non valeo. Vbi insigne documentū tibi iam suboriri poterit, quod quamuis hæc omnia dicta sint de virgine Maria: nemo ta- men nostrum est, qui non possit eadem dice- re. Quia fecit mihi magna. Si res magna tibi videtur (vt reuera est) virginē gestasse in vte- ro filium Dei, atq; vberibus suis fuisse lacta- tum: cum quā dā mulier dixisset, beatus ven- ter, qui te portauit, & vbera quæ suxisti. Sub- dit ipse Christus statim. Quinimo beati qui audiunt verbum Dei. Eodem paradoxo alibi vsus est, cū dicenti, ecce mater tua & fratres tui foris stant, querentes loqui tibi, respondit. Quis est mater mea & fratres mei? Qui fecerit voluntatē patris mei qui in cœlis est, ipse meus frater, soror & mater est. Quare si quis inuidet tantæ felicitati huius virginis eo qd fue- rit mater Dei: audiatur ab ipso Dei filio se posse assequi hanc beatitudinē, vt spiritalis mater sit. Ided qui domini voluntati obtemperauerit, poterit dicere: fecit mihi magna. Nonne tecum fecit magna, qui creauit te ad ima- ginem

Gene. 2. Ioh. 3.

ginem & similitudinem suam: qui misit filiū suum de cœlo, vt te à morte liberaret, qui in vtero matris te custodiuit, qui baptisimatis fonte lauaui: Sed, pro dolor, horum omnium immemores sumus, & tantum cura nobis est honoris & pecuniæ. At ergo beata virgo nō solum loquens de incarnatione, sed de benefi- cijs quæ Deus priuatiū illi contulit. Magna in me contulit beneficia dominus: vt nisi ipse omnipotentia consideres, meis dictis nō pre- stabis fidem, idcirco addit modo. *Qui potens est.* Nō propter mea merita voluit in me talia operari, sed quia ipse vobis cuncta potens. Ac si clariūs diceret. Si mea vobis conceptio in causa est, vt mihi emini neque eam potestis intel- ligere: hoc ided fit quia potentiam domini non contemplanini. Quo circa humilitate induimini, & attendite Deum plus posse fa- cere quā vos potestis intelligere. Quod si neque valetis comprehendere quomodo cū sim mater, etiam virgo remanserim, & cū sim creatura, creatoris etiam mater sim, con- siderate Dei potentiam infinitam, & sic vestre hæsitatio erit satisfacta. Ille qui ex nihilo omnia fecit, qui vocat ea, quæ non sunt tanquam ea, quæ sunt: ille in me tanta & tam præclara operatus est. Expende etiam, non dixisse beatam virginem, hoc vel illud potens, sed potens est: vt omnipotentē cum esse intelligas, qui nulla exceptione facta omnia potest: de quo quidem verissimē dicitur immensum esse. Abeant ergo modo qui de suo sensu gloriantur, qui que diuina opera humana ratione discutunt, existiman- tes ipsius potentiam aliquibus terminis aut re- gionibus posse contineri. *Et sanctum nomen eius.* Sanctum est in se, & in nobis: dum nos in nomine ipsius sanctificationem accipimus. Sed iam rogo quod est nomen eius? Vtique fama ipsius, cognitio eius, fides eius. Hoc nomen cum sanctis sanctum est: quia à sanctis magnificatur & benedicatur, ab iniquis verò & sceleratis hominibus blasphematur. Et nomen Dei per vos blasphematur in gentibus. Igitur quia magna fecit sanctificatum est nomen eius: quia dum ver- bum in carne mirabiliter nascitur, gloria Dei per verbum in hominibus declaratur. Ad- uerte autem virginem Mariam sui nominis sanctitatem cum potestate Dei adiunxisse & copulasse: quia imperium & potestas sine san- ctitate tyrannis est: cuiusmodi habuerūt Pha- rao, Nabuchodonosor, Antiochus, Aman, &

alii. Itaque Deus noster in nihilo communi- cat cum potentibus huius seculi: quia ipse san- ctus simul & potēs est. Sanctū & terribile no- men eius. Et alibi idem propheta. Constan- tur nomini tuo magno: quoniam terribile & sanctum est. Sanctitatem semper iungere o- portet cum potestate: ne potestas sine virtu- te & sanctitate in crudelem tyrannidem eua- dat. Nemo enim verè de hoc magnifico & di- uino opere gloriari potest: sed omnis laus & gloria, quæ inde confurgit in illius artificem reijcienda est. Docemur itidem sanctæ vir- ginis documento magnalia Dei prædicare, & omnia suæ potentie adscribere; non autē nostris meritis. Gloriam in ipsū Deum de- bes refundere tanquam præcipitum auctorem totius bonine vsurpare velis id, quod nemi- nilargiri voluit, ipse enim est qui ait. Nun- quid gloriabitur securis contra eum qui se- cat in ea? aut exaltabitur serra contra eum, à quo trahitur? Præterea id vnum inter omnia reliqua tibi cōmendare iubet, vt quā do diuinum nomen audis sanctum & imma- cularū esse, ne tuis labijs illum polluas & de- cores: nam huius criminis maximē cōque- ritur dominus (signū quidem euidentissimū, grauius animaduersurū in eos qui sanctū no- mē ei polluant) inquit enim. Nomen meum per vos quotidie blasphematur. Ne accipias nomen Dei in vanū: sed audi rogo illū dicen- tem. Sancti estote: quoniam ego sanctus sum. Disce etiā timorem dñi in tuo corde semper obseruare, & in eo confidere & sperare, cū audias eū potentē esse: quia vires habet vt fla- gitiosorum hominū peccata puniat: & vt li- beret te à malis omnibus. Potest quidem de- tuis peccatis dignā animaduersionē sumere, sicut exēplo tibi esse potest sceleratus ille Pha- rao, Core, Dathan, & Abiron, & alij, multi quo- rum mentionem sacra pagina refert. Potest et- iam te liberare à malis, & solatiū in tuis mis- erijs præbere: sicut liberauit filios Israel à serui- tute Aegyptiorū, Loth à Sodomitica gente, Iob ab vlcibus & calamitatibus suis, & quæ admodum eripuit Daniele ab vnguibus Leonum, & tres pueros in camino ignis in- tactos & liberos seruauit: Dauid à persecutio- ne Saulis, Heliam à manibus Iezabelis. Su- fannam à falso crimine. Petrum à carcere He- rodis, & Paulum à multis periculis, ita vt in hac verba proruperit. Sicut abundant Christi passiones in nobis, ita & per Chri- stum abundat cōsolatio nostra. Potens quip-

Psal. 110. Psalm. 98.

Iosue. 7.

Esai. 10.

Esai. 2. Lami. 20.

Exodo. 14.

Exo. 14. Gen. 19. Iob. 42.

Dan. 14. Dan. 2. 1. Reg. 20. 1. Reg. 18. Dan. 3.

2 Cor. 1.

Ecc. 49.

Psal. 97.

Num. 16.

2 Cor. 11.

Isa. 24.

Psal. 6. Psal. 50.

Rom. 4.

Luc. 11.

Mat. 12.

Esai. 1. Rom. 2.

Act. 12.
2. Cor. 1.
2. Cor. 9.

pe dominus est facere omnem gratiam in nobis abundare. Nam si aliquo animi inœreore tristis es, poterit dominus hanc tristitiam in gens animi gaudium conuertere. Quod si aliqua graui infirmitate laboras, poterit deus in icu oculi pristinam & antiquam valetudinem te ipsum reuocare. Si autem dixeris, te magno flagitiorum & scelèrum pelago esse submersum: poterit dominus sua omnipotenti virtute animam tuam mundare. Neque vnquam tibi desperandum est in tuis laboribus & afflictionibus de diuina benignitate & misericordia: quin potius fidendum tibi est, cum ipse sit potens ab his omnibus te liberare. Nanque multos vidimus in carceribus cõstrictos, & alieno ere grauatos, postea in altas & sublimes dignitates euectos: Sed forsitan his dictis objicies. Non me latet Deum infinitam habere virtutem, & facillimè posse me ab his omnibus incolumem seruare: sed maximum timorè id incurrat, quod maximus peccator sum, & indignus sua gratia, & ita existimo me omnino à libro vitæ deletum esse, & Deum mei esse immemorem. Si his timidus & pauidus es, audi obsecro in fiducia & spè animi tui sanctissimam virginem dicentem. *Et misericordia eius à progenie in progenies.* Domini misericordia infinita est, nec aliquibus terminis aut finibus potest contineri: & idèd potens est, vt saluos nos faciat, & vt nostri miseretur. Mihi (inquit) fecit, non tamè soli singulariter, sed vni excellenti quodam modo: veruntamen eius misericordia à progenie in progenies. Nemo à gratia excluditur, sed per omnes gentes eius pietas & misericordia dispergitur. Vnde dicebat Apostolus Petrus. In veritate competi, quia Deus acceptator peccatorum non est. A progenie inquam Iudæorum, quia salus ex Iudæis est; & opus incarnationis effecta est in virgine natione Iudæa: in progenies gentium, quia incarnationis dominice beneficium in totum mūdum quasi torrens varijs aquarū riuulis diffunditur. Quod quidem abditissimum mysterium regius vates illis verbis expressit. Misericordia domini plena est terra. Non dixit cælum, sed terra: quia diuinum verbum non assumpsit carnis nostræ vèstem propter angelicos spiritus: sed propter nos homines & propter nostrā salutem descendit de cœlis. Nunquam enim angelos apprehendit, sed semen Abrahæ apprehendit, ita vt effectus æternæ pietatis & gratiæ diuini illius pectoris ad omnem pro-

Act. 10.
Ioan. 4.

Psal. 118.

Hebræ. 3.

geniem ostenderetur. ¶ Vbi aduertere oportet, quod beneficium incarnationis misericordiam vocat: quia tale & tam diuinam opus sub nullo merito comprehenditur, sed sola diuina misericordia factum est. Vnde sit vt Paulus dicat. Commendat autem Deus charitatem suam in nobis, quoniam cum adhuc peccatores, &c. Et idcirco sanctus Dauid cupiens Dei filium incarnatum videre, à domino petebat. Ostendè nobis domine misericordiam tuam, & salutare tuum da nobis. Ostendisti enim potentiam tuam, cum omnia ex nihilo creasti: sapientiam mirabilem in gubernatione: rectam & sanctam iustitiam, in peccatorum punitione: at restat domine, vt misericordiam tuam, (quæ thesaurus est inexhaustus & abundantissimus diuitiarum tuarum) in filij tui incarnatione liberali animo ostendas. Et salutare tuum da nobis, qui in crucis ramis nostram operetur salutem, qui quæ redimat nos pretiosi sanguinis sui numismate. Sic beata virgo in superioribus & sanctus Simeon salutare vocauerunt verbum incarnatum, & nobis datum: quod idem dari petebat rex sanctus Dauid. ¶ Expende etiam quòd postquam sua recolit beneficia: in hoc carmine & sequentibus magnificat Deū pro tantis sibi & alijs omnibus collatis beneficijs. Quod quidem ingenium est iustorum, vt sic de alieno bono gaudeant, tanquam de peculiari & proprio. Quo charitatis amore Paulus accensus dicebat. Quis infirmatur, & ego non infirmor? Quis scandalizatur, & ego non vror? Gratias agit beata virgo pro beneficijs alijs exhibitis, quia gaudet tanquam si in ipsam essent collata. Vtinam & nos hæc eadem vestigia insequeremur, nec inuidia bonorū proximi nostrā viscera torqueret. Verum, quia beneficium incarnationis, quantum sufficenti virtute ad omnes extendatur: quia non extenditur ad omnes quoad efficaciam, subdit dicens. *Timentibus eum.* Ac si diceret. Nō omnes huius beneficij gratiam consequentur: sed illi solum, qui timorem domini custodiunt in cordibus suis. In hac gratia omnis homo cõmunicat, siue natione sit Græcus, siue Scythæ, siue Itælis, siue Hispanus, siue Gallus, siue seruus aut liber: seu denique apud barbaras gentes & in Indis extremis regionibus sit natus, dum modo timore domini eius anima fuerit exornata. Nunquid pro vno solum Deus carnem sumpsit, & mortuus est, & non pro omnibus? Minime. Misericordia eius à pro-

Roma. 5.

Psal. 8.

Luc. 2.

2. Cor. 12.

Ioan. 7.

Psal. 120.

Mal. 4.

progenie in progenies. Sed libet modo interrogare, quæ sit causa, quare omnes non salui fiant, & quare omnes non ex æquo participes fiant huius agni pretiosissimi sanguinis pro nobis effusis? Vtique quia salui esse nōlūt. Quia si flumen abundantibus aque riuulis aliquam ciuitatem pertransiret, ita, vt sufficiens esset, vt sitim extingueret & mitigaret omnium habitatorum illius ciuitatis: nunquid si aliquis nolet se ipsum incuruare & inclinare, vt aquam hauriret, & ita siti periret, aliqua culpa in fluium est retorquenda? Nullatenus. Fluius quippe abundantissimus est, vt satiare possit omnium sitim: tamè qui tanta ignauia fuerit & negligentia, vt nōlit capere aquam, peribit sine dubio siti. Sic Christus perennis fluius vitæ & salutis omnes vocat & dicit. Qui sitit, veniat ad me, & bibat. Veniat, vt gratiam accipiat, & emolumentum tantæ passionis, & incarnationis. Omnes vocat, omnes recipit & amplectitur, omnibus opitulatur: fuerit tamen reiiciendū in tuam culpam, nisi his tantis beneficijs perfrui volueris. Misericordia Dei omnes vocat, tamen ea non omnes fruuntur, nisi illi solū, qui timorem domini vigilantissimè obseruauerint. Misericordia domini (inquit regis vates, ab æterno & vsque in æternum, super timentes eum. Ab æterno & vsque in æternū, quoad sufficientiam ad omnes: & super timentes eum, quantum ad efficaciam. Sic propheta Malachias loquens de incarnatione & ortu Saluatoris inquit. Orietur sol iustitiæ, vobis timentibus nomen suum. Ea enim est solis natura, vt non solum argrotos oculos non recreet, verum eos vehementer offendant & noceat. Sic sanè Christi redemptoris nostri humilitas, paupertas, & sanctissimum vitæ suæ institutum, multis molestum est ingrati & iniucundum. Et idcirco Malachias rectissimè, oritur sol iustitiæ timentibus nomen suū. Quod idem beatissima virgo concinit suo diuino carmine, vt vel sic merito nemo hominum huius rei ignorantiam possit pati. Ita, vt si libenter fatemur misericordiam domini in finitam esse, & nullis terminis comprehendit: ita etiam fateamur oportet, infinitam eius iustitiam, ne forsitan in misericordiam anchora confidentes, iustitiam contemnamus. Ne forsitan nobis contingat id, quod euenire solet illis, qui ob infirmitatem oculorum specillis vtuntur, vt res sibi maiores & grandiores appareant: quique per angustum pontem tran-

sire volunt, existimantes latum esse & amplū in aère pedes figunt, & ita in profundū fluiui cadunt, & obruantur. Quod exemplum tibi adducimus, vt intelligas diuinam misericordiam nihil aliud esse nisi potestatem, sine quo ex hac mortali vita ad illam quæ felicissima est beatorum patria, transire, non possumus. In qua si specillis nostræ vanæ fiducia vsque fecerimus, sicadè vt de diuina misericordia maxime gloriemur, nihil diuinæ iustitiæ tribuentes, proculdubio peribimus. Fit enim, vt scelerata sceleribus addentes, figamus in aërem pedes, ita, vt in miserum calamitatum locum præcipitemur. In diuina igitur pietate & benignitate ita nobis sperandum est, vt nec latum vnguem ab ipsius iustitia oculos diuertamus. Vnde postquam beatissima virgo diuinam misericordiam altissimè diuino spiritu afflata cecinit, in sequentibus verbis occasionem lapsus peccatoribus adimit diuinæ iustitiæ potentissimas vires ob oculos ponit. *Fecit potentiam in brachio suo.* Ostendit iam beatissima virgo, quid Deus hoc altissimo incarnationis mysterio erga genus humanum facere decreuerit. Superbis nanque & inagnatibus huius seculi brachium suæ potentie ostendit, vt eos deprimat, humiles verò & subleuat, & exaltat, & pauperes ingente diuitiarum succulentia ditat. Quæ quidem noui testamenti dispositio est. Nam in veteri testamento diuitia promittebantur: sed in nouo nulla diuitiarum aut opum commemoratio fit, sed potius pauperum piscatorum sequela maxime commendatur. Primum itaque opus potentie est, robur constituisse in brachio suo. Vbi primum aduertendum tibi est, Deum spiritū esse, nec habere brachia, oculos, aut pedes, sicuti homines: sed multoties sacra scriptura metaphoricè loquitur, vt qualem qualè cognitionem diuinorum operum attingamus. Nam licet hæc membra referat scriptura nō iuxta literam intelligenda sunt: sed inde inuestiganda sunt latentia & alta secreta rebus illis significata. Itaque cum audis in Deo caput esse, per id intelligas diuinam essentiam, quæ omnia nullis terminis præcedit. Cumq; audieris oculis illum esse ornatum, scias illū talè & tam perspicacem cognitionem habere, ita vt nihil eum latere possit: vt pote cuius oculis omnianuda & aperta sunt. Et cū audis auribus pollere, id insinuat nullū verbum quātūuis submissè prolatū ab eo non audiri: de cuius auribus à sapiente dicitur. Auris Dei audit

Isa. 1.

Ioan. 4.

Hebr. 4.

Sapient. 1.

audit omnia: & sumultus murmurationis nõ abscõdetur. Itaque domini brachium & robur & imperium ipsius est, quod vtrunq; significat verbum, *ἰσχυρός*. ¶ Vbi etiam nõ silentio illud est prætereundũ, non sine maximo mysterio opus incarnationis virginem vocasse potentiam brachij & roboris. Etenim ea, quæ per potentiam paruum fieri possunt, etiam vel solo digito adimplere valebis. Nam è solo palcam digito leuabis: si autem velis magnum aliquod pondus assumere, & viribus & brachis tibi erit opus. Vnde beata virgo, vt ostenderet magnitudinem & celsitudinem altissimi incarnationis mysterij, dixit dñm potentia & virtutem suã in brachio forti demonstrasse: quia hoc non fuit digitorum opus, veluti illa, quæ in conditione & cõsuetudine mundi fuerunt facta, vt creare cælos, solem & lunam, & reliquã planetarũ pulchritudinẽ. Quod quidem elegantè regius vates insinuauit cum dixit. Quoniam videbo cælos tuos, opera digitorum tuorum: lunam & stellas quæ tu fundasti. Deus nanque sua omnipotentis virtute minimum opus iudicauit, solem, lunam, stellas, & reliquas vniuersi creaturas, vel solo nutu condere, ipse enim dixit & facta sunt: tamen diuini verbi incarnatio nullis verbis exprimi potest quanti roboris, quantaq; virtutis fuerit opus: atque idẽ non opus digitorum, sed brachij Dei potentissimi esse dicit. ¶ Solet etiam ab aliquibus per brachiũ, Dei filius intelligi, qui Dei robur & fortitudo patris est. Quod sanè pulchrè in psalmis ostenditur cum dicitur. Redemisti enim in brachio tuo domine populum tuum. Et apud Esaiam, Dominus in fortitudine veniet, & brachium eius dominabitur. Et rursus idem. Parauit dominus brachiũ sanctum suum, in oculis omnium gentiũ. Et videbunt omnes fines terræ salutare Dei nostri. Per ipsum nanq; vniuersa creauit, per ipsũ redemit mundũ, diaboli caput frigit, inferni portas dissipauit, cœlum aperuit: & tandẽ per ipsum stupenda miracula, & inaudita mirabilia operatus est. Vult igitur dicere beata virgo, iam non erit sicut temporibus Moysi & Iosue, quibus per seruos & ministros suos magna operabatur dominus, & vincebat Reges: iam non per manum Angeli vincet exercitũ Sennacherib, sed per manum filij sui, qui robur & fortitudo & brachiũ eius est, destruet inimicos nostros. ¶ Verũ postquã Deum ratione suæ potentie & clementie cõmenda-

uit: eũ iterũ cõmendat ab effectibus suæ iustitie. Vt autẽ scias in eo esse & faciẽ hominis, & faciẽ leonis, ne fortè ab ipsius miserationibus aniam peccandi sumas suæ iustitie vires in expertus, subdit statim. *Dispersit superbos mente cordis sui.* Potenter se gescit dñs erga potentes veteris testamenti, & ad nihilum rediit consilia eorũ. An nõ in nihilum rededit Babylonicos illos, qui eo suberbia & infamia deuenerunt, vt dixerint: Venite faciamus nobis ciuitatem & turrim, cuius culmen pertingat cælum, & celebremus nomen nostrũ antequã diuidamur in vniuersas terras? Nunquid similes amentiam aliquãdo audisti? Sed destruxit dñs consilia eorum. Ait enim. Venite descẽdamus, & confundamus linguã eorũ, vt nõ audiatur vnusquisq; vocẽ proximi sui. Eodem modo destruxit Pharonis, Senna- cherib, & Achitophelis consilia. Postumus etiam in hoc loco non incommode intelligere superbos Iudæos, qui gloriabantur se de stirpe Abraham descendere, & de ipsius iustitia nimis præsumebat. Istos ergo superbos facta potẽtia in brachio suo dispersit mente cordis sui. Vnde conuenienter adiunxit. *Deposuit potẽtes de sede.* Quia Iudæos impios, qui sedem regni habebant ignominiosè deturbauit: & humiles, hoc est, Gẽtiles exaltauit: quia gentes quæ abiectæ erant, per humilem cõsensionẽ in confortiũ regni, atq; in filiorum adoptionẽ assumpti: factũ est enim, vt Iudæi qui prius electi erant, postea reprobarentur: & Gẽtiles, qui prius erant reprobi, postea assummerentur. Hoc itaq; profundo & altissimo cõsilio factũ est, vt omnia sub peccato concluderet Deus, vti omnium miseretur. Quo circa apostolus in cõsideratione huius tã profundæ sapientie pelagi exclamans, dicit. O altitudo diuitiarũ sapientie & scientie Dei, quã incomprehensibilia. &c. ¶ Obserua præterea quod non dicit, deposuit sedes potentium, sed deposuit potentes: quia magistratus & scientia non merentur vituperium. At superbi literati, qui se ipsos de sapientia iactant, quales erant illi scribæ & legis doctores, abijciendi sunt & irridendi. Super cathedram Moysi (inquit Christus) sederunt scribæ & pharisæi, quã dixerint vobis facite: scidum autẽ opera eorum nolite facere. Non dant Christus cathedram Moysi, aut doctrinam: sed superbiam, & praua opera scribarũ & pharisæorũ. Vnde fit, quod beata virgo non dicat, deposuisse sedes potẽtiũ, quia sedes optima est, sed potentes

Exe. 1.

Gen. 11.

Exo. 14.

4. Reg. 19.

2. Reg. 17.

Ioan. 8.

Rom. 10.

Rom. 3.

Rom. 11.

Mat. 23.

potentes dicitur: ab honoribus & dignitatibus, & eos in cinerẽ & fauiam rededit. Conuertuntur in terram, qui in hoc mũdo res terrenas ambiunt & sectantur. Vox enim dum profertur aliquid magnũ videtur, nam ad ipsam multa concurrunt, scilicet, lingua, dẽns, palatũ & labia: quã si rectè cõsideraueris inuenies nil aliud esse quã ærem verberatũ. Sic superbi principes quãdiũ gubernationis se præpũ tenent, multa concurrunt, quæ eos in sua potẽtia, in opibus & mundi gloria amplificat. & Tabjire videntur: at postquã in angusto sepulchri domicilio reconduntur, vbi veritas ululãscit, cõtinuò cognoscet eos, qui potentes & illustres se gloriabantur, puluerem & cinerem esse & vortum pastum. Quos si reges, vbi sit gloria illa & pãpa mundi in qua veluti in marmoreis columnis cõfidebant: si reges, vbi sit honor & dignitas, in quorum anchoris totam suã fiduciã reponebant: vbi deniq; sit tantum, & tam superbũ famulitiũ, vbi argentea & aurea vasa, vbi lectus preciosissimus, & eius fulcra miro artificio elaborata: vtique ressondebunt tibi. Tã fieri omnia illa, sicut vmbra, & tanquã nuncius percuties. Sic dominus solet animos superborũ confringere, & eorũ ambitionẽ depõnere. Vnde Anna illa maior Samuelis in suo cantico dicebat. Arcus fortium superatus est: & infirmi accinũti sunt robore. ¶ Sed forsitan non inconcinne obijciat aliquis. Si similitudo amicitie conciliare solet, & Deus summè potens & magnus sit (vt beata virgo in hoc cãuco retulit) quid est quod potẽtes deijcit, humiles vero exaltat & fouet? Quia mos scripturæ est: in ea significatione nominibus vti, quæ hominibus in consuetudine habentur. Diuites nanq; homines appellamus eos, qui pecunias, agros, domos magnificas, & cetera huiusmodi possidẽt: pauperes verò qui his omnibus sunt destituti. Potẽtes vocamus eos, qui dãna possunt aliis inferre, & etiã eos, qui magnis beneficijs alios possunt afficere: imbecilles verò, qui ista non valent perficere. Sic pulchros appellamus eos, qui præstant corporis forma pollent, qui viribus & integritate corporis valetudine præstãt: eos verò qui his non valent, inuãlidos & infirmos appellamus. At cũ ista hominẽ exteriorẽ tabũ exornent & vera hominis ratio in animi bonis internis sit cõstituta; cumq; Deus rerũ amet veritatẽ, cũ ipse sit summa & infallibilis veritas: non reputat potentes, diuites, aut fortes

eos, qui vulgõ tales nominantur; quoniã vt vera loquar, nihil in se habet rationalibus nominibus dignũ: sed solè illas verã diuitia dicẽdas sunt; verã pulchritudo; robur & fortitudo; quæ ipsum animũ hominis illustrẽ condecorat, exornat & perficiunt. Etenim is nõ verè potens & diues dicẽdus est, qui infinitã pecuniarũ multitudinẽ congestã habet in arca; cuius animus summa penuriã & egestare laborat. Quid prodest (ait Salomõ) stulto habere diuitias, eũ sapientia emere nõ possit: Vnde debis sanè aliquãdo hominẽ, qui intus nihil ab æquo vel asino differat: corpore tamen in hõed purpura, bõbiceo, gẽmis, & auro ornatus. Nihilid appellabis hunc diuitẽ? Quoiure? An nõ quia magnũ pretiũ in corpore gestat? Quod si hæc ita se habet & meritis in dẽ etiã poteris asinũ argẽto & auro onustũ, diuitẽ & potẽtẽ appellare. Si hæc verò, quæ modo subdidit, ridicula existimas; nihilominus teneris astuere, hominem omni virtute destitutũ, & nullis animi bonis illustratũ, ferũ animal in ipsis syluis nutritũ. Rursus si potẽtẽ & fortẽ eũ dicis, qui vrbes expugnare possit, qui leonẽs interficere, quiq; cũ hostibus manus cõferere audeat: ex altera verò parte eũ ostẽdis ita luxuria, auaritia & superbia deuinctũ, vt nullo in tẽpore se in libertatẽ redigat: in Salomonis sententiã incidet, qui inquit. Melior est patiens viro forti, & qui dominatur animo suo, expugnatore vrbiũ. Merito ergo dominus huiusmodi potẽtes à sedibus suis deturbauit, quia istud nomẽ iniuste sibi vendicãt, humiles verò ad eas exaltãuit: vt pote qui magni sunt apud dominũ, qui nõ verba, aut nomẽ, sed ipsa opera attendit. Verũ enim verò iã libet te ipsum exorare vt audias quid potens & diues, sed humilis David dicat. Nõ enim in arcu meo sperabo & gladius meus non seruauit me: sed dexte ra tua & brachium tuum, & illuminatio vultus tui. Et iterum. Fortitudinem meam ad te custodiam. Sed mirum est, quod cum tanta roboris & virium magnitudine pollere: vt vel ipsi manibus vr̃fos & leonẽs confringeret, nõ in illa fortitudine sibi placebat, sed omnia Deo referre accepta. Dñs (inquit) qui eripuit me de manu leonis & de manu vr̃si, ipse liberabit me de manu Philistini huĩus. Nõ dixit: ego qui obtruncavi leonem & vr̃sum, etiã hunc Philistẽtũ facillè superabo. Verè illi potẽtes & magni appellãdi sunt, qui se ipsos intra suos terminos ita continent, vt omniẽ

Prov. 17.

Prov. 16.

Psalm. 43.

Psalm. 58.

1. Reg. 17.

Psalm. 18.

Psalm. 148.

Psalm. 76.

Esa. 40.

Esa. 50.

Psalm. 97.

4. Reg. 19.

vt omnem fortitudinem suā & robur Deū esse confiteantur, existimantes ob momentanea nā acquisitionem diuitiarum nō maiores, aut potentiores esse, memores cōmunis naturæ cursus, Ob quā causam patientissimus ille & diuissimus Iob non dedignabatur iudicium subire cum seruo & ancilla sua. Et sanctus patriarcha Abraham, qui ingenti diuitiarum sup̄fluitate cumulatus erat: ipse in gregem abiiit, & attulit vitulum, & illum parauit in cōiuiuiam: & Sara vxor ipsius submericis panes fecit vt peregrinis ministra ret. Hi sane licet diuitias in gentes possidebant, tamen humiles erant, & verē potētes: non propter externas opes, sed quia virtutibus & sanctitate erant insignes. Cum autem hæc sit vera hominis magnitudo, idcirco dominus eos tanquam magnos & potentes ad sup̄remā illa celestium spirituum habitaculacū exit, eos verō, qui belluinam conditionem & arrogantiam induerunt de externis corporis bonis se iactantes in bruta animantia redigit, vt cōtigit Nabuchodonosor, qui elatus & superbiens potentia magna in hac amentiam descendit, vt dixerit. Nonne hæc est cuius tas magna quam adificauit in robore fortitudinis meæ, & in gloria de coris mei? Cui protinus insonuit vox de celo dicens. Tibi dicitur Nabuchodonosor. Regnū tuū transibit a te. Videat obsecro qui literis, opibus, & potentia fidunt, in quot miseris ignorantia tenebris vitam degunt: discantque si magnificēse volunt in humilitate persistere. ¶ Sed iam aduertat oportet, q̄ plerunq; homines de tribus solent gloriari: de sapientia, scilicet, de potētia, de facultatibus huius mūdi: vt autem scias & cognoscas quam potēs sit dominus, nulla est sapientia, quam dominus destruere non possit: nulla potentia est, quam vel solonutu non possit subuertere: nulla denique diuitia, quas si velit non possit perdere: quod quidem in beata virgo his tribus versibus aperit, iuxta illud Ierem. i. Nō gloriatur sapiens in sapientia sua, & non gloriatur fortis in fortitudine sua, & non gloriatur diues in diuitiis suis. Primum horum dixit Maria cum inquit, dispersit superbos mēte cordis suis: secundum cum ait, deposuit potētes de sede, hoc est, sapiētes à cathedra magistrati. Tertium dixit cum post hoc in veritate calo sequenti ait, diuites dimisit inanes. Hos sapiēt̄ s, potētes, & diuites superbos, contenuit Dominus: & loco istorum exaltat hu-

miles, & esurientes implet bonis. Ideo sequitur. *Et exaltauit humiles.* Hoc Esaias praedixit debere fieri in aduentu Christi. Incuruabitur (inquit) sublimitas hominum, & humiliabitur altitudo virorum. Et Anna mater Samuelis ait. Dominus suscitauit de pulu: re egenum, & de stercore eleuauit pauperē: vt se deat cum principibus, & solum glorie teneat. Exaltauit humiles, id est apostolos, quos & constituit principes super omnem terram: de quibus scriptum est. Quoniam dii fortes terrarū eleuati sunt vehemens. Non solū exaltauit discipulos suos in vita illa beata, sed etiam in hac peregrinatione dedit eis virtutem calcandi serpentes & scorpiones, & super omnem virtutē inimici. ¶ Præterea etiā ambobus oculis id intueri licet, quod Deus aliquādo in hac vita (vt modo retulimus) superbos humiliat, vt fecit cum Nabuchodonosore, qui ob animi elationem expulsus à regno inter bruta animantia vitam degebat ad morem illorum pacens, oculis in terram pronis, ne fortē eleuatis, itam sui cōditoris, quem summē offēderat, aduersus se prouocaret. Humiles verō exaltat, sicut Ioseph & Dauid. Quod in plurimum non fit in hac vita, sed in futura: quia cum multis in hac vita dissimulat, ita vt cum sint superbi, nō deprimuntur: neque alij humiles exaltantur. Sed id tibi firmisimū statue, quod in futura vita vtis que remetietur, prout facta sua meruerint, vt videre est in Saule & Acab, & etiam in Lazaro paupere & diuite epulone. ¶ Sed vnū hic diligēt̄ est obseruandū, q̄ cū virgo facta de venturis prophetauerit, dicens ea, quæ à Christo erant adimplenda in suo aduentu, de prætérito loquitur, dispersit, deposuit, exaltauit: quod id eo fecit propter certitudinem, & infallibilitatem prophetiæ. Qua loquēdi phrasī vsi sunt prophete, quia sicuti nihil certius nobis est quam prætēritum: ita prophete vti prætērita ventura prædicabāt. Sic regius propheta locutus de Christi passione inquit. Super vestem meam miserunt sortem. Dinumerauerunt omnia ossa mea. Foderunt manus meas & pedes meos, &c. Et multa alia his similia in psalmis in Esaiā & in alijs locis inuenies. Nam D. Hieronymus in commenta. super Esaiam inquit. Tam certā sunt quæ futura dicuntur, vt putentur esse prætērita. Quia sicut fieri nequit, quæ iam facta sunt, facta non esse: sic etiam impossibile est, ita non fore hæc, quæ dicuntur. *Esurientes impleuit*

impleuit bonis Non dicit opibus, aut facultatibus, sed bonis. Bona nanque ea sunt, quæ possessoribus suis semper profunt, & nunquam obfunt. At euius seculi diuitiæ, honores, dignitates, magistratus, regna, & imperia, hæc plerumque suos possessores in mille pericula & præcipitia ferunt. Bona autem, quibus isti esurientes implentur, sunt pax illa, quam Paulus dicit omnem mentē superare: animi tranquillitas, spes certa eorum bonorum quibus carent, quæ post huius vitæ curriculum se assequuturos certō sciunt. Beatus ergo Augustinus dicit, q̄ hi filij esurientes humiles & abiectionissimi quique sunt, se se proferunt inanes & vacuos gratia reputantes. Hos implet spiritus domini, & horū habitat corda & animos. Nam vt Sapiens inquit, Spiritus sanctus discipline effugiet fictū, transfigurauit autē se in animas sanctas. Humilitas quippe Deum esurit, & spiritualia bona auide cupit. Vnde fit, vt humiles famelicū dicantur: quia fatētur se ex omnibus partibus egenos, & nihil boni habere. Sic beatissimus ille Petrus dicebat. Exi à me domine, quia homo peccator sum. Et Saul. Quis ego sum, aut quæ cognatio patris mei? Hos dominus spiritualibus diuitijs, & veris animi bonis implet. Quo fit, vt Christus dicat. Abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis. Et per Esaiam dominus dicit. Ad quem ego respiciam nisi ad contritum & humiliatū? Et sicut implēt bonis humiles esurientes, ita diuites superbos vacuos dimittit. Et id d sequitur *Et diuites.* Hoc est temporarium bonorum nimis cupidos amatores, spiritualibus ea quæ terrena sunt præferentes, Diuites inquam in cogitationibus suis, quantum pauperes & aniseros coram Deo. *Dimisit inanes.* Sicut valā ignominia, quæ in hac vita misericordie nō fuerunt recordata, in interitū sunt reiecta. Inanes illos dimisit, quia omni diuina gratia vacui fuerunt: & omnibus rebus temporalibus: quia auaro tam deest id quod habet, quam quod non habet: ita vt nemo sit pauperior ipso, quia dominus non est eorum, quæ sunt in sua potestate. Sunt enim auari veluti pueri, qui suam vitam consumunt propter addeptionem vnus plura per aërem volantes: quibus postquā nox aduenit, nihil aliud quam importunus labor domi remanet: & sæpius contingit, pedibus lapides offendere, & sua capita comminuerē, & ita his laboribus perpensis domum plō-

rantis redēunt. Sic huius seculi diuites perpetuo labore difatigati post inundi diuitias & honores ventos subsequuntur & bibunt, quas postquā iam acquisierunt immenso labore à latronibus & tinea defendunt. At cū mors subito foribus aderit, protinus intelligent suum laborem inane & nullius momenti fuisse: quando quidē si ad manus coniecerint oculos, vacuas omnino reperient, quo fiet, vt in infernum perpetuum miseriarum pelagus vlulantes discedant. Etenim, vt regius propheta inquit, viri diuitiarū dormierunt somnum suum, & nihil inuenerunt in manibus suis. Vbi eleganter sanctus propheta eos viros diuitiarum appellat: quia nō domini erant, sed diuitiarū serui. Quemadmodum in sacra pagina sancti, viri Dei vocātur, quia Deo fidele obsequiū præstiterūt: sic auari viri diuitiarū dicitur, quia eis perpetuo ministerio sunt mancipati. Sic populus Israëliticus humilis & contemptus Aegyptios spoliavit, & Aegyptij manserunt inanes. Quapropter Sapientia decimo dicitur. Iusti tulerūt spolia impiorū. Sed iā beatā virgo in cātico vltierus progrediens specialia beneficia exhibita populo Iudaorū recollit. *Suscipit Israel puerū suū.* Suscipere idem sonat: atq; liberare, protegere, vel auxiliari: vt in psalmis inuenitur. Suscipiens mansuetos dñs: humiliatus sum, & liberauit me. Porro à Latinis in dubium vertitur cuius casus sit nomen Israel: sed dubitari non debet: quin sit in accusatiuo. Et est sensus. Deus suscepit puerū suum Israel. Hactenus enim videbatur Deus & misericordiae suæ & gentis nostræ oblitus: videbatur vniesum Israel reiecisset: modo suam mentem aperuit ostendens, nunquam sui populi amemorem fuisse, neque exuisse misericordiam, de qua maxime ipse gloriatur, Suscepit igitur Israel, id est, curam ipsius. Ad eodē namq; erga illū dñs est affectus, vt in ipso populo carnē suscipere voluerit. ¶ Vbi expendas rogo virginis humilitatem, quæ verbis testis loquitur de incarnationis beneficio. Poterat enim dicere. Ego sum mater filij Dei, ego electa sum, vt Messiam vnieso orbi parerem, & vt ministerio meo mūdi salus perageretur. At non tam apertis verbis loquitur, vt pote quæ humilitatis exemplum alijs esse debebat: sed hoc mecum fecit. *Recordatus misericordie sue.* Vt carnē nostræ mortalitatem indueret, non coniecit oculos ad peccata hominū, nec ad eorum ingratiudinem: sed diuinam suam

Iob. 31. Genes. 18.

Dan. 4.

Ierem. 9.

Esai. 2.

1. reg. 2.

P. salm. 4. 4.

P. salm. 4. 6.

Luca. 10.

Genes. 41.

1. reg. 17.

1. reg. 31.

3. reg. 31.

Luca. 16.

P. salm. 21.

Hierony. in

cap. 5. Esai.

P. salm. 75.

4. Reg. 1.

4. reg. 4.

Exod. 11.

P. salm. 146.

suam misericordiam attēdit, & huius recordatione omnia illa obliuiscitur, quæ huic diuino operi poterant esse impedimēto. Vnde sit vt egregiè psaltes dicat. Misericordia eius super omnia opera eius. Quæmadmodum enim oleum in sublime fertur super omnes reliquos liquores: ita hæc diuina misericordia super omnia opera eius. Nam cum in se iustitiā suā contraheret, suā misericordiā in nos protēdit. Namq; hoc illi proprium est ingenium (vt sancta ecclesia de illo cōcinit) misereri semper & parcere. Nā si te punit, tua est culpa, cū id & maius aliud supplicium tua peccata expostulent: verū vt tibi peccata remittatur, non tu solus sufficis, nisi dñs adueniat sua tecū vlturus misericordia. Ne igitur existimaret aliquis nostris meritis Deū misisse filiū suū, sed tantū diuina sua miseratione motus, dixit, recordatus misericordiæ suæ.

1. Ioann. 4. Sic B. Ioannes. In hoc apparet charitas Dei in nobis, quoniā filiū suū vnigenitū misit Deus in mundū, vt vitam suā per eum. Et rursum, ipse prius dilexit nos, & misit filiū suū pro peccatione pro peccatis nostris. Et ipse met Christus in euangelio. Sic Deus dilexit mundum: vt filiū suū vnigenitū daret. Dedit itaq; illū misericordiæ suæ recordatus. Ex quo loquor id tu tibi documentū debes elicere, vt nō recorderis iniuriarū, quas quis in te cōtulit, vt de illis vindictā sumas: sed vt ipsius fragilitatē & miseriam in mentē adducas. Etenim dñs delictorū nostrorū memor nō est, vt in

Genes. 42. nos animaduērat: sed vt miseretur, & condolcat. Nā de sanctissimō illo Ioseph sacra pagina inquit, fuisse recordatū somniorum, quæ aliquādo viderat: neque dicitur recordatū esse iniuriarū, sed somniorū. Porro in Deo non habet locum recordatio aut obliuio: sed Deus habet se admodum recordatio nis, dū misereri non differt: & per modum obliuiscētis, dum differt: nā Scriptura sacra cū ad homines loquitur, more humano loquitur. Et sic dicit, Deū irasci, Deū pœnitere, & his similib⁹ vt itur modis loquēdū: nō eo, q̄ tales affectiones in Deū cadere possint, sed vt iam diximus, more humano loquitur vt vel sic domini ingenium intelligamus. Sic & nunc cū sint coram Deo omnia presentia dicitur recordati misericordiæ, quia non distulit misereri. Recordatus enim est cū misisset filiū patribus antiquis promissum. Et idcirco subditur. *Sicut loquutus est ad patres nostros Abraham & semini eius in secula.* Post-

quam beata virgo aliquantum temporis in prædicandis factis diuinis mititatis encomiis consumpserat: reuertitur modo ad id cuius causa suū canticum inceptat, ita vt his vltimis versibus compēdium facere videatur. Ait igitur. Sicut loquutus est ad patres nostros, &c. Ac si diceret. Non hic quicquā fortē fortuna factum est: sed quod dominus antiquitus promiserat, id factū adimpleuit, tāquam is, qui nec fallere, nec falli vnquam assueuit. Nam sanctissimo illi patriarchæ Abraham dictum est. In semine tuo benedicentur omnes gentes. Et Dauid. Iurauit dominus Dauid veritatem, &c. Er Esaias. Egredietur virga de radice Iesse, &c. Et iterum. Ecce virgo concipiet, & pariet filiū. Et Ieremias. Nouum, faciet dominus super terrā, mulier circumdabit virum. Et Baruch. Postea in terris visus est, & cum hominibus cōuersatus est. Vbi iam vides, quomodo Deus promissa firmissimis factis compleuit. Etenim ipse est, qui ait. Quæ procedunt delatibus meis: non faciam irrita. Nam inter cætera mirabilia, quæ in Deo tanquam in primo suo fonte & origine reuolunt, id vnum est veritas: vt ea quæ promissit in fallibilis ratione cōpleat. Sed id non possum nō iniquum & sceleratum iudicare, vt nos domino promissa non adimpleamus: ipse verò in nihilo nobiscum deficiat. Videre nanque oportet, vt quemadmodum dominus patribus nostris promissa adimpleuit: ita tu memor sis, vt vota adimpleas, quibus te ipsi Deo astrinxisti & obligasti. Vbi etiam docemur neutiquam cum modo tutam esse amicitiam inire, sed tantum cum solo Deo: quia id est hominum ingenium, vt semper gaudeant, cum eis cōuersari, in quorum ore semper veritas inuenitur: è contra verò eos summè detestatur, qui mendaciæ & falsitatis sunt amatores. Cuiusmodi conditionis mundus est, qui montes aureos promittit, postea verò nascitur ridiculus mus. Omnia bona & felicitas promittit, postea verò statuto tempore in mala conuertuntur. Promittit quietem, & tranquillitatem animi, & in his mille laboribus & angustijs te onerat. Quod si iterū letitiam & voluptates ad nutum tibi promittat, certè nihil falsus, nihil que magis ridendum credas: nam statim tibi foribus aderit meror, tristitia, luctus, & afflictio, quæ omnia nūcij certissimi sunt eorum, quæ animus patitur. At tādē si in abundantia & rerum humanarum affluen-

Genes. 22.
Psalm. 131.
Esai. 11.

Esai. 7.
Ierem. 30.

Baruch. 3.

Psalm. 88.

Genes. 29.

Psalm. 143.

affluentia longauam vitam tibi astruxerit, nihil credas procul à veritate distare, cum & ocius & velocius currat nauis fluctuanti per aquas, cuius vestigium oportet tantam breuitatem nullatenus oportet inquirere: Quod quidem exemplō sacre scripturæ libet tibi demonstrare. Nam cū sanctus Iacob septennio temporis spatio vitam egisset in ministerio Laban socii sui, vt palchritudine & decore formosæ Rachelis matrimonij vinculo gauderet: in tempore plenitudine falsus Laban Liam obtulit, quæ & deformis erat, & lippis oculis suam deformitatem ostēdit: bar. Cuius conditionis & ingenij iam tibi ostēdimus apertè miserum mundum esse, qui alta & pretiosa promittens, vilia & abiecta largitur. At qui in mundo sunt, & ipsius ministerio se toros confecturant, hanc ipsius palliatam fraudem nō agnoscunt: quō vt que huius seculi transacta nocte (quæ & obscurissima est) & mundanos in tanta caligine detinet) à somnō expergefacti oculos & mentem aperiat, quibus mundi fraudes facile possint intelligere. Ex quo id tibi sume documentum, vt nunquam ipsius verbis acquiescas, nam semper falsa promittit: sed iudiciū in Deum tanquam in sanctissimam athenorū conijce, qui recta nōnōt & promittit, & multoties plus quam promissit, concedere. Nec eius animi est, vt aliquādo promissit pœnitent: & idcirco dixit in secula. Quia quod semel assumpsit, nunquam dimisit: ita vt perpetuo humana carō Deo maneat coniuncta. His igitur verbis virgo sacra suū canticum absoluit: qui & de ceteris versibus elat dicitur, vt hæc verbis propheta confortent, qui dicit. Deus canticum nouum cantabo tibi in psalterio de cithardo psallam tibi. Omnia cantica quæ antè hōc tempus canit solebant, tristitia erant: solus nanque ille voluptatis & lætitiæ carmina cantare potest, qui verò lætus & iucundus est, eum musica, & ipsi cordi cōformis sit. Vnde meritisimò beata virgo sola lætitiæ & alacritatis canticum psallere potest, cum, & ipsa sola peccati & sceleris tristitia caruerit. Cantica, quæ temporibus retro actis cōmuni solebant merorem & tristitiam afferere, propter cantores, qui sceleribus & flagitijs erant contaminati: at carmen hoc ideo lætitiæ & iubilō est plenum, cū cantatrix immūnis proflus fuerit ab omni sceleris contagione. De cithardo enim cecinit carmine vt Dei mirabilia profecit. In pri-

mo. Itaque diuinam & supremam diuinitatis altitudinem dulci modulo canit, dicens. Magnificat anima mea dominum. In secundo verò redemptionis maximum beneficium, dicens. Exultauit spiritus meus in Deo salutare meo. In tertio verò liberalitatem & magnificentiā, qua nostras respicit miseriis. Quia respexit humilitatē, & c. In quarto verò suorum operum stabilitatem, dicens. Quia fecit mihi magna, qui potens est. Et in quinto suæ misericordiæ patentes fores ostendit. Et misericordia eius à progenie in progenies timētib⁹ cum. In sexto suæ virtutis & iustitiæ reuerentiam commemorat, cum dicit. Dispersit superbos mente cordis sui. In septimo brachium suæ potentie ostendit, subdēs. Deposuit potentes de sede. In octauo suorum beneficiorum magnitudinem recordatur. Esurientes impleuit bonis. In nono clementiæ suæ nos esse memores vult. Suscepit Israël puerum suū. De imo verò carmine claudit verborum suorū adimplementum subiiciens. Sicut loquutus est ad patres nostros Abraham, &c. Hæc igitur dicta sint de citharo beate virginis: nunc autem sacrum euangelistā audiamus prosequentem: historiam nostræ redemptionis. *Mansit autē Maria cū illa quasi mensibus tribus, & reuersa est in domum suam.* In Nazareth, scilicet in provincia Galiliæ, in qua diuinam verbum concepit, & a qua recesserat vt cognatam suam Elisabeth visitaret. Vbi documentum nobis est: vt non cito bonorum consortiam dimittamus, vbi facultas est per aliquid tempus commemorari: nec leuitate animi discedēdū est ab his, in quibus sanctū vitæ institutū esse cognoscitur. Porro antequam complerentur tres menses, domū suā reuertitur, quia iam appropinquabat partus Elisabeth, nanque tum temporis conueniebant alie mulieres, & idcirco sanctissime virginis obsequium, non erat ad eō necessarium. Neque ob id Maria ingenium mutauerat, quia cum clausi cubilis, & solitudinis esset amatrix, tante multitudinis strepitum continentis ad partum Elisabeth ferre non poterat: & ideo maxime, quia cum eius conceptio miraculosa esset, nouitatibus amicitiam multo quotidie accedebat. Fiebat etiā id alia de causa, quia beata Elisabeth summo opere ab omni diligebat, & grata erat coram oculis omnib⁹: & idcirco tot ratiō, cōcurrēbat, vt aliquo ministerio ipsi obtemporarent, virgo autem Maria (vt modo retulimus) cum

predicium speret scelerum, & cubilis pe-
nere. Ita dicitur: tredecim diebus ante partum
domum suam adire statuit, & a summitibus
gentium fugere. Vbi in videre licet, quomo-
do honorum hominum consuetudo & ami-
cicia semper in maximum nostrum commo-
dum redundet. Nam statim in ipso virgi-
nis ingressu in domum Zacharie tantum bo-
num oritur, ut ad virginis salutationem puer
in vtero exultauerit, & spiritu sancto infan-
tis mater repererit. Quid igitur dicendum
est de tot tantisque vilitatibus & commo-
dis in temporis disursu subsequitis prop-
pter virginis presentiam? Facit ad hoc id, quod
legitur secundum regum scilicet, quod dicitur
domini mansit in domo. Obededon sa-
cordotis trium mensium spatium: & benedi-
xit dominus Obededon, & omnium domum
eius: ita ut cum haec videret sanctus rex Da-
uid decesserit ferre illam in domum suam.
Sed quantum maius bonorum vulmen tibi cre-
ditur in domum esse domum consulit domui Za-
charie spatium trium mensium, quibus
sanctissima illa arca foderis. Maria vir-
go ibi manit, quae angelorum panem intra
tra claustrum tabernaculi dedit. Itaque Deus
suae domi Zacharie, & domini eius propter
arcam, quam domi tenuit tribus illis mensi-
bus, ad cuius etiam presentiam filius suus
Ludaeus est, & non repleta diuino spiritu,
& ipse Zacharias illustratus est altissimo do-
mo prophetia. Vbi non immerito monemur,
ut tempus nobis cura sit hospitio sanctos vi-
ros recipere, ut pote qui semper nobis ma-
ximas vilitates affert. Sic factum est cum
Laban, eo quod in domo habuit sanctum
Iacob, vnde eidem postea dictum fuit. Mo-
dum habuisti antequam venire ad te: &
nunc diues effectus es: benedixitque tibi
Deus ad introitum meum. Et iterum in Ge-
nesi. 30. benedixit dominus domui Aegypti pro-
pter Ioseph: & multiplicauit eum in diebus,
quam in actis, cunctam eius substantiam.
Nec his consideratis inuenimus utis egregij il-
lius facti, quomodo dominus multiplicauit
oleum & farinam Sareptane illius viduae,
1. Reg. 17. quae victum ministravit Eli. Si igitur De-
us tot bona contulit: recipi debent seruos suos:
quod melius credendum est maioribus & locu-
plentioribus bonis cumulaturo eos, qui ipsum
Christum receperint. Vtique cum hospitio
suscipis pauperes, Christus suscipis nam ipse
Matthae. 25. cuius dicit. Et surti, & d. ditis mihi ma-

ducere, &c. & subdit statim. Quod vni ex
minimis meis fecistis, mihi fecistis. Ex quo
quidam id ubi documentum summa dilige-
tia elicere debet, ut semper dignis paupe-
ribus, & egenis subuenire, ut & eorum in
omnibus dominus sit, & ut multiplicet tibi
tam spiritalia, quam temporalia bona: quae
doctrinam; nisi animus esset breuitati consu-
lere, variis sanctorum literarum exemplis tri-
bi comprobarem. Vbi etiam expendere de-
bet quantum gaudium secum afferat iusto-
rum presentia: Ioannes namque protinus
exultat in gaudio, & omnes qui in domo
Zachariae sunt. Vnde egregius psalmes in per-
sona virginis dicebat. Qui timent te, vide-
bunt me, & letabuntur. Qui timent te (in-
quit) quia cum boni semper timorem domi-
ni in cordibus afferant, letantur: mali vero
torquentur, quia iustorum vita tacite malo-
rum mores & instituta reprehendit. Quo sic
bat ut ipse Christus, qui oculis Simeonis, An-
nae, & apostolorum sua presentia iustifica-
bat, alios offendebat: ut visum est in illis Ge-
nezarenis, qui rogauerunt, ut ab eis disce-
deret. Alij noluerunt illum excipere, ut Sa-
maritani. At iusti (ut hic David inquit) vi-
dentes iustum letantur. Est namque honorum
proprium suas virtutes in alijs diligere. Pau-
lus enim ascendit Hierosolimam, ut iustus vi-
deret, & cum Petro mansit diebus quinde-
cim, ut eius familiaritate aliquam sanctita-
tis sibi compararet. Vnde etiam factum est,
ut sic ad eum Milesi profecissent in D. Parli-
octrina & conuersatione, ut cum vellet ab eis
discedere Hierosolimam irurus valde fuerint
constituti, ita ut multis lacrymis fuis illi
ad nauem duxerint. Quod idem credendum
est sanctos illos fecisse in discessu beatisime
virginis, ut pote qui tot bonis ipsius aduentu
erant cumlati. Sed quid potest haec factum sit
audiamus. Elisabeth autem impletum est tem-
pus parandi, & peperit filium. Aliqui dicunt
quod phrasim hanc impletum est tempus) mo-
dus loquendi accommodatus est temporum in-
storum: quia isti dies suos plenos, & non va-
cuos habent: peccatores vero vacuos & in-
anes dies possident iuxta illud Iob. Dies va-
cuos enumerauit. At ille interpretandi modus
violenter extortus est: ad vero & genuino li-
beret sensu. Sed verum id explicabis si dix-
eris euangelistam docere voluisse, quod cum
iuuenis erat Elisabeth, non dum erat tempus par-
andi, nec tempus aduenisse, quo De illa paritura
dece-

Psalm. 118.

Matth. 8. Luca. 9.

Galat. 4.

Acto. 10.

Iob. 7.

decreuerat: quia eius partus in maiore tempo-
ris maturitate statutus erat, scilicet, in senec-
tute. Vbi aduertere debes, nunquam de diu-
ina pietate & misericordia esse diffidendum:
quia licet aliquando lento gradu incede-
re videatur, non id facit ut suis beneficijs
nos destituat, sed ut maiora & locupletiora,
dona conferat. Derinet se dominus in con-
ferendo, ut in nobis crescat & augatur me-
ritum, ut digniores simus beneficijs suis susci-
piendis. Patientis esto, & in sanctis petitio-
nibus persiste: copiosiora namque bona tibi
elargietur, quae exposulas Zacharias quippe
& Elisabeth quolibet filio illis dato contenti
essent, & cum illa etiam, ut sterilitatis opprobrium
a se extirparent: tamen dominus, ut pote
qui semper pietate & misericordia nouit vi-
ui plus perire & optato coeque, quia talem filium
dedit, ut merito inter natos mulierum maior
aut sanctior non reperiretur. Praeterea hoc
Matth. 11. loco aperte colligitur, virginem Mariam non ad-
fuisse natiuitati Icanis: quia postquam dixit
euangelista, & reuerfa est Maria in domum suam,
subdit, impletum esse Elisabeth tempus parandi.
Ex quibus verbis facile est colligere, ante Eli-
sabeth partum virginem domum suam abiisse. Ad-
uertere etiam in hoc loco dominum bonitatem, qui
non solum ex bonis bona, verum ex malis bona
prodit. Voluit namque ex sterilitatis oppro-
brio Ioanem Baptista oriri, & ex ingenuitate
gaudij magni crexit: quale fuit iud, quo
omnes in natiuitate Ioannis iusti gauisi. Ita
etiam ex peccatis humilitate & vigilantia edu-
cere solet, quibus peccatores non labantur in
pristina peccata. Petrus quippe, qui se forte
& magnanimum asseuerabat maxima cum arro-
gancia, postquam peccauit, & poenitentiam commi-
si criminis egit, ita prudens & cautus permansit,
ut rogatus a Christo, plus ne caeteris illi dil-
geret, sanctissimum humilitatis documento
Christo respondit. Tu scis domine, quia amo-
re. Nulla in alios illata iniuria respon-
dit. Et David etiam ex peccato peccato humilitate
eduxit. Et B. Paulus ex graui persecutione in
qua versabatur tanta sibi humilitate copara-
uit, ut dixerit se omnibus peccatoribus ma-
iore esse. Itaque haec omnia reuera idem intelli-
gas, ut scias diuinam misericordiam ex ipsis malis
bona producere: ut ex peccatis humilitate,
& ex sterilitatis opprobrio excellentem & il-
lustrem virginitatem, ut ipsius causa dixerit euangeli-
sta. Audierunt vicini & cognati eius, quia
magnificauit dominus misericordiam suam cum illa,

Matth. 11.

Matth. 26.

Iohan. 21.

Psalm. 118.

1. Tim. 1.

& congratulabantur ei. Post opprobrium ster-
ilitatis, misericordiam fecit. Nunquam do-
minus flagellum suum mittit, quin suae mis-
ericordiae recordetur. Vnde in psalmo post-
quam dominus minatus est flagellis subdit
dicens. Misericordiam autem in eam non di-
spersit ab eo. Et in Esaiam legitur, quod post-
quam dominus populum Israeliticum arguit,
dicit. Idcirco haec dicit dominus: Ecce ego
mittam in fundamentis Sion lapidem, id est,
Christum. Posset namque recte dicere. O impij
& scelerati Iudaei, quia mei fuistis immemo-
res, Ecce ego funditus euertam vos, aut mit-
tam in vos lupos & leones, qui diripiant &
absorbant vos: sed potius dixit. Quoniam
mei estis immemores, & scelere & flagitio pa-
scimini, ego mittam vestrum saluatorem. Et
enim digni erant Israeliticum punitione & tor-
mentis, quorum loco miser illis dominus sal-
uatorem. Et in Osea legitur, quod ibat post
amatores suos, & Dei obliuiscerantur, &c.
Propter hoc etiam, ecce ego lactabo eam, &
dum in solitudinem, & loquar ad cor eius.
Vides iam quomodo dominus nunquam ta-
ratus incedit, vindictam de aliquo sumptu-
rus, quin in medio iustitiam suam misericordiam
& pietatis recordetur? Sic modo inter flagella
peritatis, & iustitiam inuisionem loquelae
Zachariae suam misericordiam magnificat,
tribuens illis beneficium benedictionis de sede-
raui. Praeterea vocat euangelista hunc
Elisabeth partum misericordiam. Magna
quippe & excellens misericordia est domi-
ni mundum iustos mittere. Quid tibi fa-
ctum est de Aegypto sepe illis aueris, quando
vniuersam terram fames occupauerat, nisi al-
tissimus dominus tui temporis Ioseph mi-
seret illis, qui se eriperet eos, & suae neces-
sitati presentissimo remedio prouideret.
Quid de Eliphaz, & de duobus amicis Iob, si
sanctissimus Iob pro illis non exorasset? Quid
adum esset de illis in portulo, quod deus
loquutus Moysi dixit se illum destruere vel-
le, & alium maiorem ad discareni Moyses pro
illis exorasset. Oravit Moyses placatusque est
ne faceret malum, quod loquutus fuerat ad-
uersus populum suum. Quid iterum de pe-
tem populo factum esset, quando pro peccata
domini ira cepit ipsos corrigere & inter-
ficeret nisi Aaron intercessisset pro populo Dei.
Vides igitur quam magna misericordia do-
mini sit, cum mittere iustos in mundum, quod
signum erit in nos adstruere velledum

Psalm. 88.

Esai. 28.

Osea. 2.

Genes. 41.

Iob. 42.

Exod. 32.

Numeros. 25.

1. Cor. 10.

1. reg. 6.

Genes. 30.

Genes. 39.

1. Reg. 17.

Matthae. 25.

Genes. 19. iniquos & sceleratos miserit, & de medio tu-
lerit eos. Ita Sodomam euerfurus de me-
dio rapuit Lora: & quando Ægyptum etiã
discedens populum eduxit de regno, & de
Exod. 14. Ierusalem sanctum Iosaph, cum veller illam
sibueret. Fuit nanque mors: Iosaph signum
4. reg. 22. rationis, quam Deus volebat fumere. Rapit
iustos da mundo illum subuerfurus. Iustus
Hebre. 11. quippe (vt inquit Paulus) mundus non est di-
gnus. Imò imple cum & in factis & in cogita-
tionibus sic cæcus, ipsos iustos, quorum bene-
ficio & viuut & sustentur, plusquam noyer,
cui odio profectur. Audientes autem
cognati, & vicini Elisabeth hanc domini fa-
ctam misericordiam congratulabantur ipsi
Elisabeth præcipue. Sciebant enim illam ste-
rilem semper fuisse, & iam a re prouecta,
& idcirco ei congratulabantur: eo quod do-
minus illustri progenie gloriam & honorem
illi dederat. Nisi particulari gratia & benefi-
cio fieri non poterat, vt prolis fructum ede-
ret. Sic enim angelus Zachariæ prædixerat.
Multi in natiuitate eius gaudebunt. Nam in
monibus illis, in dez multa læticia carmina
reclonabant, & potius vicini & cognati Elisa-
beth cælestes habitatores, quam terrestres vi-
debantur. Videtur sanè gaudium hoc referre
raues & passeruli, qui in principio veris to-
ta nocte triscipulæ cum silentia reuoluunt: quod
si roges, quis tale silentium illis imposuit? si
que noctis obscuritas & tinitia. At prima lu-
ce adueniente, mirum est, quam dulci & so-
nato eorum ad inuicem modulentur, suis vo-
cibus prænucciantes, iam esse ortum solem.
Clarum nunc est secundum Apostoli dictu
verberem legem noctem fuisse, noyam verò
clarum & reuocentem diem. Nox præcessit,
dies autem appropinquauit. Nec miru si te-
nobris & obscuritate diuini Iohannis natalis
imppietus fuerit, qui non a terat lucifer: om-
nis est, denuncians Christum, redemptorem
nostrum, qui suo admirabili ortu diem gra-
tis faceret appropinquare. Idcirco domi-
nus dixit. Lex & prophete usque ad Iohannē
Baptistam. In vniuerso tempore noctis vete-
ris legis magnum fuit silentium, tinitia, &
linguarum defectus. Molas nanque viri ma-
gnus & populi Israël: cidux dixit Deo. La-
uice, iustus labijs ego sum. Et angelus ad Hsaiã
uenit, qui diuino prophecie lumine maxime
erat illustratus, & forcipibus prunam cepit,
& labia eius purificauit. Et Hsaiã remias qui su-
perno beneficio in ventre maris fuerat san-

ctificatus conqueritur, dicens se loqui nesci-
re. Aaaa, dominè Deus, ecce ego nescio lo-
qui. Vides iam quo pacto illius temporis po-
nitiones, & optimates conqueruntur ex defectu
linguarum: Quod silentium apertissimè signi-
ficauit tinitas Zachariæ, qui legem ve-
terem mutam & noctis tristitia designabat.
Quid emolumentum natiuitas Iohannis secum
affert? Vtique linguarum defectum supplet,
& cum nascitur Zachariæ, linguam soluit, &
cecinit, Benedictus dominus Deus Israël. &c.
Tum præterea omnes illius temporis summis
laudibus Deum extollere cœperunt. Sic enim
mundus lætatus est noao Iohannis natali, vt il-
li gaudere solent, qui inaudita & iucunda nu-
cia recipiunt, quibus & vtilitas, & ingens bo-
num sublequitur. Et ideo sancta mater eccle-
sia solennibus hymnis, & exultationis canti-
cis diē natalis Iohannis celebrat. In eo quippe
saluatoris & redemptoris aduentus nobis christia-
nis denūciatus est, & ipse Iohannes prior om-
nibus regnū cœlorū prædixit. Ob id que fa-
ctum est, vt nemo fuerit qui in tāto natali nō
exultauerit, & gaudis fuerit. Sed iam tu vi-
das oportet, vt sic vitam agas, vt omnibus in
dño gratus & iucundus sis: & non solū eis, qui
bono & modesto sunt animo, sed etiam illis,
qui hæc nō sapiunt. Cū autē Elisabeth & sanctis
vix institutis, & cædis moribus esset imbu-
ta, ita vt ne cui malediceret, nec risa pararet
alicui, ideo cœs pro tāto illi collato beneficio
lætabatur. Quod si tu illius exēplo vitā velis
cōponere, ita viuas, vt nemo de illata iniuria,
de cōmissio crimine, in iecto malo possit con-
queri de te. Nō eo modo quo tyrāni & super-
bi huius mundi, quibus pauperes maledicunt:
de quibus vidua, froquet, & querelas afferūt,
& morte illis exoptat, necnō in calamitatibus
& infortunijs eorum maxime lætatur. Vbi id
dehesiã aduertere, quod vicini & cognati cō-
gratulabatur ei in nata, beatissimi Iohannis: &
merito id faciūt illi, qui eū eo dicitis, volup-
tatibus, & vanis huius mundi sceleratib. b. I-
lum in dixerunt. Nanq; qui conuiuijs & oble-
ctamentis carnis toto tempore corpiculo in-
dulgent, progenio non merito lætabuntur
in beatissimi Iohannis ortu. Nemo enim qui
vitam suam peccatis & flagitijs coinquina-
uerit, his nuncijs gaudere poterit, cum &
eius vice asperitas peccatorum delicias dā-
net, & sancta penitentia ipsius consilio-
nem eiusdem pariat. Aspice etiam illorum
temporum syncretitatem & eharitatem, qua
vicini

vicini & cognati erga bonum proximorum
affliciebatur. Possit dicere Elisabeth id quod
Genes. 21. Sara dixit olim. Omnis qui audierit, iride-
bit mihi. Ex quo etiam discet, vt tristeris cum
fletibus, & gaudeas cum gaudentijs. Sic
Exod. 16. Ietro sacerdos Madian lætatus est cum Moise
pro beneficijs factis populo Israël: & nō
solum lætatus est, sed etiam gratias domino
egit. Benedictus (inquit) Deus, qui eruit vos,
&c. Sed, o huius nostri seculi inuidiam dete-
standam, ita vt nemo cūm proximo bono &
augmento gaudeat: sic ad eū vt si tuas faculta-
tes augeri videant, siue cum regibus & ma-
gnatibus fauorem comparasse, ipsi vicini &
cognati primi sunt qui misera inuidia intus
torquentur. Hæc enim inuidia (quæ tanquā
mortifera pestis vniū sūm orbem inuadit)
murmuratorum linguas disertas facit: cūm
Genes. 37. magis inuidia quæ Ioseph vendidit,
1. reg. 18. quæ David mille persecutionibus affecit:
& tandem (quod magis mirandum est) ipsum
Matth. 27. Christum domini cruci afficit. Sciebat enim
Pilatus, quod per inuidiam tradidissent eū.
Inuidus nanque tale induit ingenium vt exi-
stimer honorem proximo collatum, sibi ipsi
auferr. Est ne obscuro aliu maius sceleris
& flagitij genus, quàm vt aliquem pœniteat,
Deum esse bonum? Est ne aliquid aliud ma-
iori detestatione dignius, quam vt creaturā
pœniteat de sui conditoris & redemptoris
bonitate? Quid est igitur o infane quod te
pœniteat, Deum bonum esse & pium in con-
frendis proximo tuo honoribus, diuitijs, &
ingenio? Nunquid tibi aufert, quod proxi-
mo elargitur? Nunquid tibi debitor existit?
Quid est obscuro quod cum alius liberali-
tate & magnificentiā sua cum alijs vtatur: tu
flagitiosam & sceleratam mentem induis?
Equid m nullum censeo flagitium hac in-
uidia tristius aut miferius: aut quod (si ita fas
est loqui) minus emolumentum suis amato-
ribus afferat. Nam etiam alij peccatores post
huius vite cursum miserè in inferno tor-
queantur, viuentes tamen aliquod sibi com-
modum proponunt, & latantur in vitijs &
voluptatibus quibus d: dati sunt. Luxuriosus
quippe corporis voluptatem querit, auarus
auri & argenti copiam, ambitiosus ad hono-
res & dignitates aspirat, & tandem gula ama-
torum se ingurgitat cibis. At miser & infelix
inuidus nullum honorem, nullam volupta-
tem, nullas opes aut facultates sibi propter
inuidiam comparat. Piscator etenim sub sal-

laci cibo hamum occultat, vt vel sic attra-
ctus piscis eius manibus succumbat: sic dæ-
mon hamo mortis piscatur auarum, abcon-
dens illum sub dulci diuitiarum siti, quæ tam
anxios & sollicitos ipsos mortales efficit: su-
perbum verbo honoribus & dignitatibus
ad se allicit: quæquidem efca non minus
sapit hominibus, quàm modo relata. Et tan-
dem libidini deditus, ipsis voluptatibus car-
nis vel lanx filo facilius trahit: at ipse in-
fœlix inuidus nullo cibi genere comprehen-
ditur, ipse enim sibi inimicus, se ipsum tra-
dit. Ita, vt peiorem induerit conditionem
omnibus bestijs maris: quia nullus ita igna-
rus & sine sensu est, vt nullo apposito cibo
hamum ore comprehendat. Quibus omni-
bus iam videre licet quàm improuidus, quā
amens & stultus sit inuidus: quandoquidem
mortis & inferni hamum imbibit nulli cir-
cumscriptum diuitijs, nullis palliatū honori-
bus, aut huius seculi voluptatibus inuolutū.
Nam si inuidia: tū istitia est causa alieni boni,
quid superest ipso inuido lucrū? Si alij pec-
cant, se detantur bonum ad minus apparens: in-
uidus tamen nudo hamo comprehenditur:
qui & in hac vita tormentū, & in futura per-
petuos cruciatus patitur. Nec mirū si dupli-
cem sibi parauerit gehennam, & in hac & in
futura vita. Sed & aliud restat illi maus ma-
lū. Nam fieri non potest, vt illum possit cape-
re cœlū: quia si ipsum inuidum de bono pro-
ximi pœnitet, cum omnes in illa ciuitate san-
cta læti, fœlices, diuites & opulenti sint, quid
obsecro tibi faciet? Certè viscera eius inuidie
igne comburentur, & misera morte per-
ibit, cum videat omnes prosperos & fœli-
ces. Et idcirco locus illi adaptatus est in in-
ferno, vbi nihil aliud miser videbit, quā per-
petuum luctum & dentium stridorem. Fiet
igitur, vt deinceps ab hac pestiferi bestia pro-
cul fugias: nam si hæc cor tuum comprehen-
derit, nihil sanè efficere poteris quod Deo
gratum & iucundum sit, eōm & ipse summa
charita: & bonitas sit. Nam si venenum hoc
animum tuum tetigerit, omnia bona, quæ
feceris proculdubio inficiet. Facies igitur
horum vicinorum exempro, vt semper de
bono proximi gaudeas, & eis congratula-
ris: & tunc dignabitur dominus maiora
tibi conferre. *Et factum est die octauo, vene-
runt circumcidere puerum.* Ex quo facto li-
quido constat, olim circumcisionem non
fieri in templo, sed in priuatis domibus:

nam aderat hic Elisabech, quæ vsque ad qua-
dragessimam diem nequibat ingredi templū.
Genes. 17. Octauo autem die circumciditur, iuxta domi-
ni mandatum, qui ait. Infans octo dierum
circumcidetur in vobis. Vbi manifestè doce-
mur in diebus festis & lætitiæ neuiquam nos
obliuisci debere mandatorum domini. Et
enim cum omnes tunc implerent lætitia
ob Ioannis natiuitatem, nihilominus non da-
bant neglectui domini mādātum. Nam post-
quam sancti isti sua desideria finem habuisse
viderunt, non Deum obliuiscuntur nec eor-
um, quæ dominus in lege præceperat. At
modo sunt multi: qui filios à domino pec-
tunt, qui in pristina valetudine restitui
desiderant, vel aliquod imminens pericu-
lum euadere: quorū causa magna vota Deo
promittunt: sed cum hæc obtinuerunt, da-
tam fidem frangunt, & voti profus imme-
mores sunt. O quot quantique sunt qui hu-
manis felicitatibus & honoribus adeptis,
Deum suum obliuiscuntur: cum antea tribu-
lationis, & calamitatis tempore in suum
patrociniū, & auxiliū aduocauerint.
Cuius rei appositissimū exemplū nobis
erit Pharaō, qui in die tribulationis cū cor-
rigebatur à domino, ipsum inuocabat, & ex-
orabat: at cum se à plagarum labore ereptum
videret, & in pristinam salutem restitutum,
vique Deum non agnoscebat. Et multi etiā
in seculo natiuitatis Ioannis, sic in vitijs & vo-
luptatibus, & in taurorum agitatione gau-
dent: vt nec rem sacram, nec concionem au-
diant. Quo fit, vt in huiusmodi diebus pauci
homines in ecclesias conueniant cum & illa
dies & nox etiam suis vanitatibus, delicijs, &
infantijs ab eis sit consecrata. Sed prohi deo-
r, vt nesciant iam homines Christiani volup-
tatem & gaudium sumere, nisi in suum domi-
num & conditorem peccando: & frangendo
ipsius diuina mandata. Nunquid istæ sunt fe-
stiuitates Christianis hominibus in diuinum
honorem consecratæ? Nunquid neomenias
istæ & sabbata ista non odit dominus? Sed
væ illis, qui his sagitijs & sceleribus dies san-
ctos domino conlceratos violant. *Obserua*
(inquit dominus populo Israëlito) ne quan-
do obliuiscaris domini Dei tui, & negligas
mandata eius, & iudicia atque cæremōnias,
quas ego præcipio tibi, nè postquam com-
ederis, & satiatus fueris, & domos pulchras
edificaueris, & habitaueris in eis, habuerisq;
armenta bouum, & ouium greges argenti,

& auri cunctorumque rerum copiam: eleue-
tur cor tuum, & non reminiscaris domini
Dei tui, qui eduxit te de terra Ægypti, de do-
mo seruitutis. Sed diui Baptistæ parentes et-
si fœlices & læti erant propter sublatum ste-
rilitatis opprobrium, & talem donatum filijs:
nihilominus non ob id obliuiscuntur, id quod
in lege à domino præceptum erat. *Et voca-*
bant namine patris sui Zachariam. Nam sicuti
ti hodie fieri solet, vt filij cum baptizantur
propriū sortiantur nomen: ita fiebat tunc
in circumcissione. Vbi summè notandum est
aduersus hæreticos nostri temporis, qui cla-
mant nihil in ecclesia tentandum, quod ex-
presso Dei verbo non sit mandatum. Nul-
la nanque extat scriptura sancta, quæ dicat
Iudæis in die circumcissionis nomina impo-
nenda esse filijs: tamen id ex pia consuetu-
dine faciebant, & obseruabant. Reprehendunt
igitur Zachariam & Elisabech, & alios
patriarchas, qui hoc fecerunt. Reprehendat
& Apostolos, qui sine expresso Christi ver-
bo vestes asina, qua Christus erat incessurus
imposuerunt. Sed quia initio huius libri de
his vidimus, ad alia faciamus gradum. ¶ *Ap-*
pellabant (inquit Lucas) beatissimum hunc
infantem nomine patris sui Zachariam. Id
nanque consuetudo iam obtinuit vt filij, ma-
ximè primogeniti nomine paterno vocen-
tur. Ex quo loco discens oportet, quod prius
circumcidetur puer: & postea imponeba-
tur illi nomen: quia prius signaculum domi-
ni imponendum est, quā quoduis aliud. Præ-
terea circumcisio, quædam erat carnis abscis-
sio: vt significetur nullum esse dignum voca-
ri militem Dei, & in libro vitæ nomen eius
scribi: nisi prius carnalia abiecerit, & ampu-
tauerit. Verū cognati isti & vicini Elisabech
prohibito id faciabant, nondum conscij cœ-
lestis mysterij quo iam pridem illi erat desi-
gnatum nomen: quod non deberet huma-
no mutari consilio. Itaq; cum videret beata
Elisabech eos in nominis impositione à diui
voluntate dissentire, vt potè quæ diuino spi-
ritu nouerat qui vocandus esset, illis cōtinuo
restitit. *Et respondens mater eius dixit. Nequa-*
quam, sed vocabitur Ioannes. Bono animo at-
que intentione vicini volebant puero nomē
mē patris imponere, quia primogenitus erat,
sed aliud visum est Elisabech: non quod ma-
riti nomen displiceret, sed quia id diuino no-
uerat spiritu. Vbi statim docemur in omnib;
diuinam voluntatem nostræ antepone-
re.

Sic

Sic Christus cum videret humanam volun-
tatem diuinæ contradicentem, dixit. Nō mea
voluntas, sed tua fiat. Et iterum. Non veni fa-
cere voluntatem meam, sed eius qui misit
me. Et erudiens nos modum, quem serua-
re debemus in petitionibus nostris, dixit ita
esse orandum. Fiat voluntas tua, sicut in cœ-
lo, & in terra. Et Saul, qui vocem domini nō
audiuit, reprehensus à Samuele, dictum est
illi. Nunquid vult dominus holocausta & vi-
ctimas: & non potius vt obediatur voci do-
mini? Ecce Elisabech, quæ maritum tenere di-
ligebat, voluntatem Dei mariti prætulit dile-
ctioni: & nomen Ioannes vult vt infanti im-
ponatur iuxta diuinam voluntatem. Multæ
enim sunt mulieres, quæ maritorum placita
diuinæ voluntati antefecerunt: & vt gratæ ipsis
maritis appareant, mille modis ipsum domi-
num offendunt. Et tunc quidem amor car-
nis, amor Dei anteponitur: & humana volū-
tas pluris, quàm diuina habetur. Cuius rei
non erit inuitile exemplum illud Iezabelæ,
quæ cum Achab Regem virum suum videret
tristem, vt ei placeret, & faceret latum, id
sceleris patrauit, vt illius causa Nabot fuerit
interfectus, & vinea sua illi ablata. Zares A mā
vxor vt viro suo placeret, crucem Mardō-
chæo parandam decreuit. Istæ mulieres ma-
ritis suus cum Dei offensâ & iniuria placere
voluerunt. Nos verò cum curam & solici-
tudinem adhibeamus oportet, vt potius di-
uinæ quam nostræ voluntati placeamus. Itā
Elisabech fecit. Itā sanctus ille Ioseph, qui
cogebatur impudico dominæ suæ amoris suc-
cumbere. Et etiam virili animo perstitit
sanctissimum illud castitatis exemplum Su-
fanna, quando ad turpem amorem à falsis se-
nibus compellebatur. Idem fecerunt sancti
illi Machabæi: qui crudeliter pati potius ma-
luerunt, quàm voluntatem Dei transgredi.
Et idem fecisse legitur beatum Petrum ec-
clesiæ principem, qui respondit magistrari-
bus. Obedire oportet Deo, magis quam ho-
minibus. De excellentia verò nominis Ioan-
nis iam in superioribus loquuti sumus, vbi
Angelus Zachariæ dixit. Vocabis nomen
eius Ioannem, sed forsitan inferiūs aliqua
adijciemus. *Et dixerunt ad illam. Quia nemo*
est in cognatione tua, qui vocetur hoc nomine.
Ex his verbis intelligitur, quare cognati pa-
rentis nomē puero vellent imponere: ne for-
sitan à nominibus suæ cognationis videren-
tur discedere, & aliud nomen inuestigare. Et

ob id matris dictis non acquiescebant, igno-
rantes id fieri Spiritus sancti opere. Qui lo-
cus docet, vt semper nouitates fugiamus, &
eas potissimum, quæ ratione non nituntur.
Sed in hac re illud accidit, quod Esaias repre-
hendens ait. Væ qui dicitis malum bonum &
bonum malum, & appellatis, &c. Ex quo tex-
tu etiam licet colligere Ioannem euangeli-
stam hoc nomen sortiri propter Baptistam:
& propter ipsius respectum & obseruationē.
Quia Salome mater Ioannis euangelistæ so-
ror erat virginis Mariæ, & Maria (vt ange-
lus illi dixit) cognata erat Elisabech, vnde fa-
ctum est, vt Ioannes Baptista & Euangelista
cognati essent. Quod si Ioannes Euangelista
prius nasceretur quàm Baptista, non vtique
dicerent isti, nemo est in cognatione tua, qui
vocetur hoc nomine. Vnde apertè constat
Euangelistam post Baptistam natum esse.

Quo factū est, vt cum tanta miraculosa facta
in natali Ioannis diuulgaretur: multi admi-
rati & præcipuè cognati filijs suis nomen Io-
annis imponebant, quasi nomē à cœlo missum,
& ab angelo nunciatum ob reuerentiam bea-
ti Baptistæ. Itaque quemadmodum tu, qui
deuotione pia affectus es in beatum Petrum,
Petri nomen filio tuo imponis: & ille, qui de
uotionem cum diuo Antonio habet, filium
suum Antonium nuncupat: ita Ioannis Euā-
gelista parentes tantam miraculorum ma-
gnitudinem venerari, filium suum Ioannē
appellarunt. ¶ Expende etiam, quod quem-
admodum cognati illi Elisabech volebant,
vt præcurfor Christi Zacharias vocaretur, &
mirabantur, quod mater Ioannis nomē im-
poneret, quia nemo in tota cognatione tali
nomine ostendebatur: itā modo multi sunt,
qui pios & christianos parentes arguunt, si
filios suos religioni & sanctitati studere fa-
ciunt, & non mundanis lucris. Volūt isti, quod
sit parentes mercatorum officio funguntur,
quod etiam filij eadem vestigia sectentur.

Si verò in sacram & tutissimam religionis
anchoram se conferunt, marore & tristitia
se ipsos conficiunt: existimantes filios illos fru-
ctum esse inanem & omnino perditum.
Innuebant patri eius, quem vellent vocari eum.
O quantus clamor in nominis impositione
suboritur: nanque non satis fuit vt id decla-
raret mater, sed etiam patris voluntatem di-
gnoscere cupiunt: vt ipsius licentia & autho-
ritate filio nomē imponatur. Sed mirum est:
quantū insanit mundus circa nominis im-
positionem.

G 3

sitionem.

sitionem. Nam etiam si homo vili sit & infimo genere natus, nihilominus illustrem & nobilem titulum sibi asciscit. Quod si nobiliorem forte ex matris, quam ex patris sanguine comparant, matris nomen assument. Neque his solum contenti auorum & proavorum stirpem secutantur, vt vel forte nobilitatem aliquam inde possint sibi mendicare. Nunc equidem (quod magnum & ingens deliri) gehus est) tota foelicitas mundi, in nominis & sanguinis dignitate constituitur: neque id curatur, quomodo id nomen insignibus virtutibus antiqui sibi compararunt, vt vel sic virtutum amore incenduntur & inflammantur. Pluris enim facere debes bonam & studiosam vitam, quam bonum nomen. Nam bona opera, non nomina, illustres & generosos viros pariunt. Quid enim tibi proderit, si bonum nomen, & vilia & abiecta opera habueris. Quae certe conditio propria mundi est, qui in externo nomine suam constituit sollicitudinem, cum & intus vacuus sit omni virtute & nobilitate. Et postulat pugillarem scripsit dicens, Pugillarem, id est, tabellam certatam, in his enim olim scribebatur: pugillar est quem greci πιννακίδιον, vocant. Sed si erat mutus, quomodo loquebatur? Id referendum est ad Zachariam, non lingua sed scripto loquentem, Ioannes est nomen eius. Vides quam verè dixerit euangelista Zachariam & Elisabeth iustos esse coram domino? Nanque inter matrimonium coniunctos dummodo concordia adsit, amor in bono persistit. Quod maritus, idem & vxor vult, & è contrario. Nomen quod ipsa vxor imposuerat, vir confirmauit. Qui locus edocet mulierem auscultandam esse, quando secundum voluntatem Dei loquitur. Dixit dominus Abraham. In omnibus, quae dixerit tibi Sara, audi vocem eius. Maximum bonum habitat inter matrimonio ligatos, si pacis semper fuerint amatores. Nam bene cordata musica dulcem auribus generat sonum: & lyra tunc grata auribus audientium est, quando ex proportione chordarum melos & suavis concentus auribus sonat. Itaque nunquam cordata harmoniam facient ij, qui inter se fuerint discordantes. Vnde vbi concordia est inter virum & mulierem, ibi Deus habitat: vbi autem desit procul dominus abest, quia Deus charitas est: & vbi amor est, ibi Deus est. Sic in die resurrectionis apparuit dominus vbi erant discipuli congregati: & non solum in corpo-

ribus, verum etiam in voluntatibus. Sed pro dolor, quantae sunt domus, in quibus Christus nunquam habitaret diabolus, quia saepius multa iurgia & discordia inter coniuges oriri solent. Sed dubium statim consergit, quare voluit dominus hunc puerum, Ioannem, & non Zachariam vocari, quod nomen erat patris: quandoquidem multi & insignes viri hoc nomine fuerunt nuncupati, vt fuit Zacharias filius Ioiadae sacerdotis, qui tanta fuit sanctitate praeditus, vt ipse Christus de ea mentionem fecerit, & aliter etiam Zacharias propheta domini sanctus? Ad quod dicendum conseo, quod si cum Ioanne mansisset lex vetus & antiquum sacerdotium, consentaneum esset, vt Zacharias vocaretur. Sed cum Ioannes esset finis veteris legis (quia lex & prophetae usque ad Ioannem) & principium legis gratiae, quia à diebus Ioannis Baptista regnum caelorum vim patitur: idè non decuit nomen paternum illi imponere. Idè angelus in Ioannis conuersione nouum nomen denunciat, nomen inquam nouae gratiae, populo nouo, nouoque sacerdotio maxime accommodatum. Ioannes igitur quamuis sacerdotis filius, in officio tamen sacerdotali, nec in nomine successit patri: quia Deus dixerat. Ecce noua facio omnia. Nam sicut in Ioanne finitum est sacerdotium & lex vetus, quippe, vt inquit Paulus, translatio sacerdotio, necesse est vt legis translatio fiat: sic finitum est nomen Zachariae. Et quia multiplex fuit gratia in domini praecursore, & tempus gratiae inchoabat: rectè vocatus est Ioannes. Ipse enim prior omnibus regnum caelorum praedicauit dicens. Paenitentiam agite appropinquabit regnum caelorum. A pete itaque dictus est Ioannes qui mundo sub ira Dei laboranti gratiam per Christum conciliandam praedixit. Idque non vt reliqui prophetae de longinquo & obscuris sermonibus & enigmaticis, sed planè & manifestis signis ipsum gratiae auctorem verbo prophetauit: quem etiam digito demonstrauit. Merito ergo nomen gratiae habuit ille qui tantum cumulum gratiae habiturus erat. Obserua autem Zachariam non dixisse, imponamus illum nomen, vel voco illum Ioannem: quia iam ab ipso domino erat impositum & ab angelo nunciatum: sed dixit, Ioannes est nomen eius. Tanquam si clarioribus dixisset verbis. Non est opus, vt humano more illi nomen imponamus: quandoquidem ipse Deus proprium nomen

2. para. 2. 4. Matthe. 23.

Matthe. 11.

Apoc. 2.

Hebre. 7.

Matthe. 3. Marc. 1.

nomen illi dedit, nec nos nomen nouum imponimus, sed quod à Deo accepimus imponendum declaramus. Et mirari sunt vnuerfi. Eo quod placeret nouum nomen, & ob id etiam, quia pater mutus, cum matre in nomine conuenisset. Mirabantur, vt homines: quia ignorabant, quid cum infante diuinitus ageretur. Sed vt magis mirentur, audi quid sequitur. Apertum est autem illico os eius & lingua eius. Hoc est data est illi facultas, vt loqueretur. Phrasis enim scripturae est. Aperiens os suum loquebatur. Sic in Mattheo legimus aperiens Christus os suum docebat eos, id est, loquebatur ad illos. Et in libro Iudicum dixit Iepte: quoniam nouerat se occisurum quidquid circumferenti de praelio occurrisset. Aperiit (inquit) os meum ad dominum. Sic etiam in libro Iob. Post haec aperuit Iob os suum & loquutus est. Et in Psalmo. Aperiit in parabolis os meum, loquar propositiones ab initio. Et in Ecclesiastico. Aperiit os suum in oratione. Et in actis aperiens Philippus os suum, & incipiens, à scriptura ista euangelizauit illis Iesum. Iterumque aperiens Petrus os suum dixit. In veritate comperi, quia Deus &c. Apertum est igitur os Zachariae, sed à quo? Nunquid à Deo, vel à demone. Id certe cognosces ex sequentibus verbis. Et loquebatur benedicens Deum. Vides iam quomodo à domino os eius fuerit apertum, quomodo ipsius Dei laudes prorupit? Sanctorum os dominus aperit, & implet illud eloquio suo, sicut cum Moysse fecit, quando illi dixit. Ego aperiam os tuum: & instruam te, quae oportet loqui. Sed per Dauidem etiam inquit dominus. Dilata os tuum & ego adimplebo illud. Et beatissimus Paulus dicebat. Vt detur mihi sermo in aduersionem oris mei. Illi igitur os habet apertum à domino, qui in ipsius laudes prorumpunt. Alij autem multi sunt, quorum ora diabolus aperit, quia mendacia loquuntur, aduersus proximum effrenato impetu insurgunt, & aliorum famam in ictu oculi diripiunt. Quod si vis, vt ostendam, quomodo diabolus istorum ora aperiat, audi: nam diabolus dixit falsis prophetis Ahab. Ego spiritus ero mendax in ore omnium prophetarum eius. Et de scelerato illo Iuda dicit Ioannes, diabolus misit in cor eius, vt traderet dominum. Ipse enim aperuit os eius, vt loqueretur cum principibus sacerdotum & Pharisaeis, quomodo Christum esset traditurus accepta pecunia. Zacharias loquitur vt

Matth. 5.

Iudi. 11.

Iob. 3.

Psalm. 77.

Ecclesi. 39.

Act. 8.

Act. 10.

Exod. 3.

Psalm. 80.

2. the. 6.

3. reg. 22.

Ioann. 13.

lauder dominum, tu verò vt illum offendas. Satius enim tibi foret, quando istum pessimum loquedi modum induisti, vt mutus & elinguis fieres: vt vel sic in tantam conditionem tu ignominiam intrepidus non curreres. Vbi aduertere oportet quòd ipsa loquela vnumquemque manifestum facit, cuius sit. Nam ancilla illa hostiaria dixit Petro. Tu Galilaus es, nam & loquela tua te manifestum facit. Vnusquisque enim materno loquitur sermone, Gallus enim Gallico, Hispanus Hispano, &c. Nam caelestis lingua tota in laudibus sui creatoris versatur: inferni verò lingua in blasphemias, nugas, & mendacia prorumpit. Quod si tu semper fœda & scelerata verba loqueris signum euidentis est te ex numero electorum non esse: imò consortium habere cum illis, qui in perpetua miseria & luctu detinentur. Si autem ad illam caelestem patriam peruenire cupis in diuinis encomijs cõtinuus esto: nam Paulus in multis suarum epistolarum locis hortatur semper dominum esse benedicendum. Secundo obseruandum est, quòd id, quod primo Ioannes audit à patre suo, id est, sanctissimis verbis & benedictionibus Deum extolli. Vtinam modo priora verba, quae patri à parentibus audiuit similia essent. At (quod maxime dolendum est) his nostris temporibus, prius pueri nouerunt maledicere & nomen Satanae in oribus suis ferre: quam dulcissimum & suauissimum Iesu nomen: & prius fœda & obscœna cantica didicerunt, quam dominicam orationem, quia mendacis & diuini nominis offensione gaudent, & haec priora sunt, quae adhuc lactantes in vberibus matris pueri didicerunt. Admonemur itidè, quod quemadmodum Zacharias statim restituta sibi loquela domino benedixit propter acceptum beneficiu: sic nos illi gratias agamus quia nos eripuit à malis, & tantis muneribus orauit. Alioquin ingratitude vitio Deo maxime inuiso veniemus taxadi. Vnde fit quod ipse dominus per Esaiam conuocatur dicens. Filios enutriui & exaltaui, ipsi autem spreuerunt me. Primum vitium carpendum, à quo propheta exordium sumpsit, fuit ingratitude. Coelum & terram in testes adducit, vt ostendat nullum malum simile huic esse. Et dominus per Hieremiam. Nunquid reddetur pro bono malum? Igitur, vt huius vitij non arguaris, gratias semper agas domino. Tertio loco animaduertendum venit, quam breui tempore beatus Ioannes suum mu-

Matth. 26.

Ierem. 10.

Genes. 22.

1. Ioan. 4. Ioann. 20.

nus cepit exercere. Fuit enim Ioannes secundus poenitentiae dux, & ipse fuit, qui vexilla poenitentiae statim in circuncisione in altum leuauit: etiam si nullo scelere esset contaminatus. Qui etiam in sua natiuitate poenitentiam predicare voluit: & cum pro atatis imbecillitate non posset, id muneris parentis suo demandauit, cuius os cum mutum esset, apertum est, & prophetauit. Quando aliquis infans rector eligitur: praecipit rex, vt aliquis nobilis gubernationem accipiat, quousque puer ad maturiorem aetatem deueniat, in qua puer iam grandis factus munus suum recte exercere valeat. Ita sane cum paruulus esset Ioannes ad praedicationis officium, illud onus patri imponitur: quo factum est, vt illustratus propheta munere ipsum Messiam denuntiat, & insignia poenitentiae effert. **¶** Quarto tibi obseruandum est, quo pacto restituta est loquela Zachariae, qua antea priuatus erat: propter peccatum factus est mutus, & propter poenitentiam restitutus in pristinam dignitatem. Quod si in melius vitam tuam transmutaueris, & poenitentiam egeris, mutabit utique dominus sententiam, si tu vitam mutaueris. Donat enim dominus libenter gratiam peccatori per poenitentiam, quam per peccatum perdidit, & non solum gratiam, sed etiam omnia, quae in statu gratiae inuenerat: tribuit illi. Quod obsecro Zacharias perdidit per peccatum? Loquelam utique: modo autem (quae domini clementia est & benignitas) non solum loquelam restituit, verum etiam altissimum prophetiae spiritum tribuit, quem antea non habebat. Si igitur dominus tanta liberalitate & magnificentia vitur erga eos, qui ad se conuertuntur, quid est cura ad illum non conuerteris? Quare in posterum distrahis poenitentiam? &c. Nunc autem pro maiori literae explanatione dubitari potest: quod cum Zacharias punitus fuerit propter incredulitatis peccatum, cum verbis Angeli non credidit: postea vero cum vidit filium natum, fidem adhibuit, de culpa emendatus est: quid inquam est in causa, quare in die natiuitatis Ioannis ipsi parenti non fuit loquela restituta, sed protrahata est vsque in diem circuncisionis filii, id est, vsque ad diem octauum post natiuitatem? Ad quod facile est dicendum, Deum voluisse grandi honore Ioannem afficere, & ipsi mundo sanctitatem eius ostendere, vt gratus acceptusque sit hominum oculis. Namque munus & officium Ioannis, ad

quod venerat, fuit vt testimonium perhiberet de Christo: & ad hoc testimonium oportebat, vt ipsi Ioanni magna fides adhiberetur. Itaque voluit deus, vt haec miracula nota & patentia essent, vt ipse Ioannes magis commendaretur. Quo circa si hoc miraculum factum esset in natali diui Ioannis, illud quidem paucis notum esset, sed solum illis qui in domo habitabant. At cum peruolasset fama illis diebus sterilem Elisabeth peperisse multa gentium multitudine per illos octo dies conuenit in domum Zachariae: & in illa sollemnitate voluit dominus linguam Zachariae soluere, vt & miracula diceret, & de aduentu Messiae prophetaret. Sic adeo miraculum hoc sparsum est, vt dixerit Euangelista, quod in omni montana Iudaeae diuulgabantur omnia verba haec. Hoc enim dominus erat intentum, vt viso hoc miraculo dictis & verbis Ioannis fides adhiberetur: vt ipse qui Christum erat praedicaturus, vt ipsius fidem omnes amplecterentur. Et hac de causa oportuit miraculum hoc in eius circuncisione fieri, vt omnibus patens esset. Secundo etiam responderi potest quod in natiuitate Ioannis nondum verba Angeli in totum erant adimpleta. Quia Angelus non solum dixit ipsi Zachariae nasciturum esse filium, sed etiam nomine Ioannis appellandum, & multa alia praedixit, scilicet, quod multi gauisuri erant in sua natiuitate. Quae omnia in die natalis non fuerunt adimpleta, quia Angelus vsque ad nominis impositionem dixit eum mutum permanfurum, dicens. Donec haec omnia fiant: & ideò mutus vsque ad illum diem permansit. Sed iam tot prodigijs visis. *Factus est timor super omnes vicinos eorum, & super omnia montana Iudaeae diuulgabantur omnia verba haec.* De rebus nouis, ac praeter visitatum naturae cursum accidentibus mirari solent homines ac timere: hic autem multa erant, quae merito generare poterant ingentem admirationem. Itaque vicini omnes timebant, ignorantes quid sibi omnia illa vellent. Videbantur etenim ibi diuinae potentiae argumenta efficitia quam plurima, & haec caelestis mysterij ignaris timorem iniiciebant. Mox vero cuncta haec per loca illa diuulgabantur, & alij alijs vel quae viderant, vel quae audierant, enarrabant: id quod fiebat non sine occulto Dei mysterio, vt maioris essent fidei apud omnes illa, quae multorum testimonio confirmabantur. Sic fides nostra sanctissima

simam & verissimam (vt pote, quæ Deum ipsum infallibilem veritatem suam assertorè & doctorem habet) clarissimè semper est fulcra testimonij: ita vt nihil apud nos incertum, nihil obscurum, nihilque commentitium sit. **¶** Vbi docemur Dei mirabilia, & bona proximorum nota facere, vt ipse dominus magis laudetur & extollatur. Sic dictum fuit Tobias ab Angelo. Opera Dei reuelare honorificum est. Sed iam his nostris temporibus non cum animum induerunt, vt beneficia à domino collata, & à proximis accepta narrent: sed potius si quid est defectus & vitij, id omnibus notum & manifestum faciunt. Statua illa quam vidit Nabuchodonosor habebat caput aureum, brachia argentea, & ex metallis multis reliqua erant fabricata, pedes vero luteos habebat, in quos cecidit lapis. Ita mali non caput aureum, non argentea brachia, non ventrem æreum, per quem virtutes, gratiae, & alia naturae dona significantur, pertingunt, sed ad debilia & abiecta oculos conijciunt, vt si quid mali in proximis videant, id omnibus notum faciant: virtutes vero secum taciti reuolunt: cuiusmodi hominibus mundus plenus est. *Et pœnerunt omnes qui audierunt in corde suo dicentes.* Vtinam & nos omnia verba & mysteria domini in corde nostro seruemus: iuxta illud prophetae. In corde meo abscondi eloquia tua, vt non peccem tibi. Tamen Dei verba, quemadmodum per vnam aurem ingrediuntur, ita per alteram obliuio nis aurem exeunt. Et hinc euenit, vt tatis auditis concionibus, tantis praedicatorum vocibus parum vel nihil fructus reportetur: quia nulla nobis cura est, verba Dei in penetralibus animae recondere, vt vel sic, vberimos & salutaris fructus nobis pariant. Sed quia de his inferius octauo & vndecimo capitibus habendus erit sermo: modo videamus, quid isti vicini & cognati Ioannis, qui haec miracula audiverunt, ad inuicem inter se loquantur. *Quis putas, puer iste erit?* Quod si huius pueri à sanctissimo Davidè vate sententiam quæ ras hyperbolicos fuisse loquutum in eius sanctitate demonstranda, iustitia (inquit) ante eum ambulabit, & ponet in via gressus suos. Si autem à Malachia rogaueris, qualis sit iste puer: utique respondebit tibi. Ecce ego mitto Angelum meum, qui praeparabit viam tuam ante te. Nec ex his verbis intelligas beatum Ioannem naturae Angelum fuisse, sed potius vitæ puritate & integritate conscientie. Ita enim

sanctissimè & purissimè vixit, vt in hac micriarum valle vitam degens, meruit caelestibus spiritibus assimilari, quando eius vita & conuersatio patriam illam beatam & sanctam potius redolebat, quam miserum hoc nostrum calamitatum pelagus. Si hoc ab Angelo Gabriele petieris, dicit tibi, cum magnum futurum esse coram domino: ita, vt vitus fuerit ipsius naturae prodigium cum terrenis, & caelestibus habitatoribus admirationem pepererit. Quod si rogaueris, in quo beatus Ioannes magnus fuerit: rogabo itidem & te, in quo magnus non fuerit? Magnus & admirabilis in conceptione, magnus in suo natali, magnus in vita, magnus in doctrina: in officio, in sanctitate, in dignitate & autoritate, in morte & in gloria. Ita sane magnus fuit, vt existimarent multi illum esse Messiam: & idcirco missi sunt ad eum sacerdotes & Leuitæ à Iudæis, vt ab eo quaereret, vtrum esset Christus. Hinc certè clarè colligitur quanta fuerit ipsius Baptistæ maiestas, quantus vitæ candor & splendor: vt conceptus esset opinio illum esse Messiam, & perinde Deum. Ex quo loco etiam facilimo negorio illam peruulgatam quaestionem poteris componere. Vter scilicet fuerit sanctior Ioannes Baptista, an Euangelista. Etenim baptista non contendit, nec certamen inuit cum aliquo sanctorum: nam homines suam sanctitatem videntes non cum alio, quam cum filio Dei illum conferunt. Hoc sane satis dictum putes de laudibus Baptistæ, vt illum omnibus praeferas in gloria & honore, factam fuisse collationem inter eum & Christum, esset ne ille filius Dei, an non. Quod si inter sapientes & eruditos viros dubitatio esset in hac re: sufficit tamen in nostrum propositum à populo Messiam iudicari. Et ita inquit Lucas capite tertio. Existimate autem populo an esset Christus. Sunt enim aliqua corpora ita parta, vt à longa distantia minimè videantur: alia verò est magna sint, tamen propter hebetem oculorum aciem non videntur: alia denique ita maxima, & clara sunt: vt etiam si longè distent, tamen à quocumque videri & cognosci possunt. Ita sunt aliqui sancti, quorum iustitia & sanctitas in ecclesia Christi cognoscitur, & sua festa celebrat. Alii autem sunt, qui etsi numerati adsint caelestibus illis ciuibus & cum Deo regnent in secula, tamen ecclesia nec eos videt, nec suam bonitatem & sanctitatem iudicauit. Tertio verò ordine sunt alij ita sanctissimi

Tob. 12.

Dan. 3.

Psal. 118.

Psal. 84.
Mala. 4.

dum natus suo tempore facturus esset: adiungens etiam de puero Ioanne, id quod iam pridem ab Angelo didicerat. *Benedictus dominus Deus Israel.* Quando nobis consuetum est dicere, Laudetur Deus, siue Deo sit laus: iudeis est mos dicere, Benedictus Deus.

2. Cor. 1.

Sic diuus, Paulus. Benedictus Deus, & pater domini nostri Iesu Christi. Et in psalmo

Psal. 143.

legitur. Benedictus dominus Deus meus, qui docet manus meas ad prælum. Et iterum

Psal. 103.

Benedic anima mea dominum, id est, lauda, magnifica, & magnalia ipsius prædica. Namque benedicere laudare significat. Laudibus enim mens Deus est extollendus, qui pro tanta sua pietate & misericordia dignatus est inaudito & mirabili modo populum suum in-

uisere, qui miseræ pristinae quæ seruitutis tædio laborabat: aduersus quem peccatum & mundus inualuerunt, necnon ipse Sarras Christiani nominis acerrimus hostis, sic ad id ut nulla spes esset in lege, quæ ad perfectum in caeremonijs suis non adduxit.

Hebre. 7.

Præterea dominum vocat iure possessio-

Hester 13.

nis: de ipso hæc scriptum est, dominus inuictorum tu es. Et rursum: Domine rex omnipotens, in ditione tua cuncta sunt posita: & non est qui possit resistere uoluntati tue. Et in Sapientia dicitur. Tu autem dominator virtutis cum tranquillitate iudicas: & cum magna reuerentia disponis nos. Dominus etiam est ratione in perij, ut dicitur in libro

Iob. 34.

Iob. Quem constituit altum super terram, aut posuit super orbem quem fabricatus est: Ratione quoque gubernationis dominus est: iuxta illud psalmi. Dominus nomen illi.

Psal. 67.

Vocatur item & Deus ratione creationis: In principio creauit Deus Cælum & Terram.

Genes. 1.

Et Isaias inquit. Ego ipse, ego ipse primus & nouissimus. Et in super Deus Isaiæ vocatur potissimum quam alterius cuiusvis nationis: statibus de causis. Tum quia solus populus iudeorum vnum Deum colebat verum.

Psalm. 75.

Vnde Deus Israel sepius in sacris literis appellatur. Vt est illud psalmi. Notus in Iudæa Deus, & in Israel magnum nomen eius.

Deut. 6.

Et in Deuteronomio. Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruias. Et iterum in psalmo. Qui annunciat verbum suum Iacob, in iustis & iudicia sua Israël. Secundo non ob id solum, quia potissimum à populo Israël colebatur Deus Israel dicitur: sed etiam propter peculiaria beneficia huic populo exhibita. Vnde in Deuteronomio Mo-

Deut. 7.

ses huic populo inquit. Te elegit dominus, ut sis ei populus peculiaris de cunctis populis, qui sunt super terram, quia dilexit te dominus. Non enim (ut regius psalmographus ait) fecit taliter omni nationi, & iudicia sua non manifestauit eis. Quod aperte ipse dominus ostendit eis dicens. Ego enim sum dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Aegypti: Ac si diceret. Peculiari quodammodo Deus tuus sum, quia maxima & illustra beneficia in te contuli. Id autem vnum magnum fuit, quod eduxit te de terra Aegypti: ubi manus tua seruerunt, & linguam, qua non noueras, audisti. Hunc etiam pertinet id, quod in Matthæo legitur, dominum dixisse mulieri Cananæ. Non sum mihi nisi ad oues, quæ perierunt domus Israel. Quod si peculiariter deus est deus tuus Deus Israel, quia singularia beneficia contulit in illum populum: quid est, quod non potius Deum tuum, & dominum tuum illum appelles cum pluribus & maioribus nominibus id tu potius facere, quando quidem cum tantis sis flagitijs & sceleribus cooperus, toties te liberauit, & in pristina animi ualitudine restituit? Si illos eduxit de Aegypto & de seruitute impij Pharaonis: te autem ab infidelitate, ab ignorantia tenebris & à demonis tyrannide liberalis: imò eripuit: & in sua ecclesie libertatem te constituit, ut possit ad eam hereditatem illam adipisci, in qua ipse cum sanctis suis gloriosissime habitat. Quod si familiariter cum illis agebat, tecum etiam propinquius & familiariter agit: quia in sacratissimo altaris mysterio illum sumis, quod quidem humanis uerbis nequitquam exprimi potest, quante familiaritatis & amicitie signum euidentis sit. Illi quidem dicebāt. Non est alia natio tam grandis, quæ habeat Deos appropinquantes sibi, sicut Deus noster adest nobis. De qua re melius tu gloriari poteris cum Deum & redemptorem tuum ita tibi coniunctum habeas. Quæ admodum igitur quilibet sua propria bona diligat: tu Deum diligere debes, qui sic ad te tuus est, ut se ipsum totum sibi se tradiderit, corpus & sanguinem præbet. Quid igitur est, quod si tuum esse dicis, tu illi non te tradis, ut ipsius voluntari obtemperes? Ne quibus enim illius esse miles si carni & rerum mundanarum amoribus te ipsum consecraueris. Modo autem subdit Zacharias causam, quare dominus laudandus & colendus sit. *Quia uisitauit. Uisitauit*

les huic populo inquit. Te elegit dominus, ut sis ei populus peculiaris de cunctis populis, qui sunt super terram, quia dilexit te dominus. Non enim (ut regius psalmographus ait) fecit taliter omni nationi, & iudicia sua non manifestauit eis. Quod aperte ipse dominus ostendit eis dicens. Ego enim sum dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Aegypti: Ac si diceret. Peculiari quodammodo Deus tuus sum, quia maxima & illustra beneficia in te contuli. Id autem vnum magnum fuit, quod eduxit te de terra Aegypti: ubi manus tua seruerunt, & linguam, qua non noueras, audisti. Hunc etiam pertinet id, quod in Matthæo legitur, dominum dixisse mulieri Cananæ. Non sum mihi nisi ad oues, quæ perierunt domus Israel. Quod si peculiariter deus est deus tuus Deus Israel, quia singularia beneficia contulit in illum populum: quid est, quod non potius Deum tuum, & dominum tuum illum appelles cum pluribus & maioribus nominibus id tu potius facere, quando quidem cum tantis sis flagitijs & sceleribus cooperus, toties te liberauit, & in pristina animi ualitudine restituit? Si illos eduxit de Aegypto & de seruitute impij Pharaonis: te autem ab infidelitate, ab ignorantia tenebris & à demonis tyrannide liberalis: imò eripuit: & in sua ecclesie libertatem te constituit, ut possit ad eam hereditatem illam adipisci, in qua ipse cum sanctis suis gloriosissime habitat. Quod si familiariter cum illis agebat, tecum etiam propinquius & familiariter agit: quia in sacratissimo altaris mysterio illum sumis, quod quidem humanis uerbis nequitquam exprimi potest, quante familiaritatis & amicitie signum euidentis sit. Illi quidem dicebāt. Non est alia natio tam grandis, quæ habeat Deos appropinquantes sibi, sicut Deus noster adest nobis. De qua re melius tu gloriari poteris cum Deum & redemptorem tuum ita tibi coniunctum habeas. Quæ admodum igitur quilibet sua propria bona diligat: tu Deum diligere debes, qui sic ad te tuus est, ut se ipsum totum sibi se tradiderit, corpus & sanguinem præbet. Quid igitur est, quod si tuum esse dicis, tu illi non te tradis, ut ipsius voluntari obtemperes? Ne quibus enim illius esse miles si carni & rerum mundanarum amoribus te ipsum consecraueris. Modo autem subdit Zacharias causam, quare dominus laudandus & colendus sit. *Quia uisitauit. Uisitauit*

Psal. 147.

Psal. 80.

Matth. 15.

Exod. 14.

Deuter. 4.

Uisitauit nos, non aliter ac peritus medicus iacentem in lectum, ut illum subleuet, sanitate restituit, & ut doloribus & angoribus suis finem imponat. Quod quidem eleganter in Exodo exprimitur. Uisitando uisitauit vos, & uidi afflictionem uestram. Et Sophonias. Uisitabit (inquit) eos dominus Deus eorum, & auerter captiuitatem eorum. Et regius uires ad dominum clamabat dicens. Uisitauit nos in salutari tuo. Hoc ipse olim per prophetam suum promiserat dicens. Ecce ego ipse requiram oues meas, & uisitabo eas. Quod dixerat adimpleuit, quando humanitate assumpta uenit quætere & saluare afflictos corde. Sic enim turba clamauit, uidentis tanta miracula. Deus uisitauit plebem suam. De illo nanque (ut noster Lucas ait) exibat uirtus & sanabat omnes. Vbi diligenter aduertere debet, ne talem uisitationem contempnas. Cæne cum tanta ægritudine laboraueris ipse celesti modis coferes claudas. Et enim si illum benignum & misericordem contempnisti: mox certe ne postea illum iracundum ualeas sustinere. Nam ipse dicit. In die afflictionis uisitabo, & hoc peccatum eorum. Et in Levitico. Quod si non audieritis me, sed sperueritis leges meas, & c. Uisitabo uos, ut oportet in egestate & ardore, & c. Et in psalmo in preme. Si iustitias meas prophetauerint, & mandata mea non custodierint: uisitabo in uita iniquitates eorum, & in uerbis peccatorum. Quid est, quod tam acerbum supplicium minatur dominus? Certe non ob aliud, nisi quia, ut ipse saluator ait, non cognouit tempus uisitationis sue. Quam diuino amore, quantum ad osium clamoribus, quantum inpirationibus superius iste medicus uisitauit: qui cum se adeo tuam salutem, & incolumitatem desideret, si cum his in melius non proficis, ulterius in curatione persistit, & alia antidota componit, scilicet in firmatam amorem & parentum subitas mores. Quæ sane omnia ea ratione adductus factus, ut in tremenda illa die extremi iudicij manus eius incidat, qui tanquam rectissimus medicus te iudicaturus ueniet. De qua dicit b. act. inus Petrus ait. Humiliamini sub potenti manu Dei: ut uos exaltet in die uisitationis. Sed ulterius progrediamur, ut uideamus, quid celestis iste medicus in sua uisitatione fecerit, utrum optata sola uerba fuerint. *Et fecit redemptionem plebis sue.* Ut uideretis quanta sit diuinitas in uisitationibus: pro-

Exo. 3.

Sopho. 2.

Psal. 105.

Eze. 101.

Eze. 34.

Luc. 4.

Luc. 7.

Luc. 6.

Exod. 32.

Leu. 26.

Psal. 88.

Luc. 19.

1. Pet. 5.

phetarum, & in sua uisitatione, in quo sacratissimum incarnationis mysterium fuit factum. Ille enim amor, quo semper nos prosequutus fuerat, non uerba solum nobis non dedit, sed etiam admirandum opus perfecit. Fecit enim sanctissima sua passione redemptionem talē, quæ talē pretij postulabat: nimirum sanguine illi immaculati agni, qui pro nobis in arca crucis fuit effusus. Vbi tu discere debes, ne debita solū uerbis repēdas, & etiā id semper præ oculis constituere dū putes: ut animam tuā plurimi facias, quando tati stetit, ut non minus, quā Dei sanguis pro illa fuerit solutus. Empti enim estis (inquit à postolus Paulus) pretio magno: 1. Cor. 6. glorificate & portate Deū in corpore uestro. Quod si intelligere cupis quantum ualoris pretium hoc fuerit, quādi Apostolum Petrum uocare sua principē. Non enim corruptibilis? aureo & argento redempti estis, de uana uestra concupiscentia: traditi enim sunt sed pretioso sanguine quasi agni immaculati Christi.

Fecit præterea redemptionem, non quam ueniens suam inuenit, sed quam uisitando & redimendo sua perfecit. Oblatus etiam dixit esse sua redemptione, quia fortibus a dedit, cum ei Angelus dixit filium suū Melchiam præcessurū in spiritu, & uisitare Hierusalem: uel eo certe, quod spiritu sancto repletus intellexerit, ipsū Melchiam in uirginis utero iam esse conceptū. Dixit itaque, iam factus propter certitudinē cœuensus. Id est sanctus David ob certitudinē redemptionis future multos retro seculis dixit. Redemptione misit dñs populo suo. Et alibi ob eandem causam ad noua cantica inuocat, dicens. Cantate domino canticum nouum, quia mirabilia fecit. Saluauit sibi, & c. Notū fecit dñs salutem suam, in conspectu gentium: reuelauit iustitiam suam. Uisitauit omnes terminos terre salutem: Dei nos saluauit: uides quomodo regius uires pro tanta rei certitudine mirabili encomio ea prædicet, qui e multis postea temporibus erant adimplenda. Sic etiā factus Esaias hac felicitate tibi ob uenturā quasi præsentem contēplans dicebat. Populus qui ambulabat in tenebris, uidit lucem magnam, habitantibus in tenebris, uidit lucem magnam, habitantibus, & c. Et alibi, prospere tam ecclesia fecerit dicitur intuens ait. Exulta sterilis, quæ non parit, & c. Et uidens Israelitei populi angustiam habitationem propter tantam gentis multitudinē, quæ conuertenda erat ad fidem, inquit. Dilata locum tentationis tuæ, & pelles tabernaculo rum tuorum extende. Ne parcas, longos fac sinuculos tuos, & claudos tuos consolida. Ad dexte-

1. Pet. 1.

1. Cor. 6.

1. Pet. 1.

Psal. 100.

Psal. 97.

Esa. 40.

Esa. 54.

1. Pet. 1.

1. Pet. 1.

Esai. 52.

Psalm. 113.

Psalm. 113.

Psalm. 113.

Psalm. 113.

1 reg. 10.

1 reg. 18.

Psalm. 113.

Ruth. 4.

Exod. 1.

Exod. 2.

derunt enim quibus & libatim penetrabis, & se-
 in habitabit. Et conuincit Apostolos &
 Etiam quibus predicatores, qui orbem ter-
 rarum erant peragrati inquit. Quam pal-
 chri sunt super montes pedes annunciantis,
 & predicantis pacem, annunciantis bonum,
 & predicantis salutem, dicentis Sion. Regna-
 bit Deus tuus. Hæc illi tunc ante secula gra-
 tulantes cunabant. Nos uero qui hæc omnia
 impleta cernimus tam ingrati sumus, ut ni-
 rum sit si quando eorum contemplatio ani-
 mos nostros subeat. ¶ Perpende etiam quo-
 modo beneficia suo generi collata priuatis an-
 teponit. Non letatur, non gratulatur ob sus-
 ceptum filium ac tantum filium, quantum fu-
 turum audierat ab angelis: sed præparata re-
 demptionis duntaxat suo populo meminit.
 Benedictus (inquit) dominus Deus Israel.
 Quare? Non quia de dit mihi filium, nõ quia
 resuscitauit inquit, & abstulit opprobrium ste-
 rilitalis: sed quia fecit redemptionem popu-
 lo suo. *Et dicitur cornu salutis nobis in domo Da-
 uid patris David.* Et in lingua Hebræa uerba
 ista, tales sibi habet. Vt patros loquendi mo-
 dos, qui in alijs linguis non inueniuntur: qui
 quidem nisi recte intelligatur impediunt, pro-
 culdubio. sanctarum scripturarum sensum:
 ob cuius causam multi in miseris erroribus
 fuerunt lapsi. Nam cum significare uult, ali-
 quem uitam suam discrimini mortis offer-
 re: dicit habere uel ponere animam in mani-
 bus. Vt est illud. Animam meam in manibus
 meis tempore & legem tuam non sum obli-
 tas. Hoc est, quamuis cunctis periculis expo-
 situs essem, inueni quam tamen obliuiscerer tui
 legis. Et dicit Dauid dixit Ionatas patri suo.
 Posuit animam in manu tua: id est, se obliuiscit
 morti propter te. Sic Pythomissa eidem Saui,
 posuit animam meam in manu tua: Item pro
 eo quod est facultates & familiaria augere, hinc
 lingua dicit, & discant tibi dominum. Vt est il-
 lud. Nisi dominus adiuuauerit tibi, domum tuam
 cum uisum fuit data. Bodoz in uxorem, dicebat
 vicini. Et dicit tibi dominus sic ait. Et Ra-
 chel, quæ ad hanc uenit in domum Israel. Et
 in Exodo da colat in tuis, quæ fauerunt
 Israelitis: uoluit inquit illis dominus do-
 mos. Et in go de Moise dicitur fuit in ma-
 nibus eius fidetatis, id est, fuerunt manus eius
 firmiteque exercens. Vocant dominum verbo-
 rum, eum qui habeat causas: præcipies cor-
 de, uocant, pugnantes dicunt mutare for-

itudinem, præparare se responsis eos vo-
 cant, qui coram iudice habent causam disci-
 ptinam: appellant uelut libertatis nobiles:
 uocant primogenitum mortis dolorem gra-
 uissimum. Multa que his similia dicunt, que
 cum a nostro sermone aliena sunt aduertenda
 esse oportet à sacra pagina strictissimè: ni erra-
 re & decipi uelint. Hoc in loco cornu accipi-
 tur pro fortitudine, uictoria, uirtute, gloria &
 regno, potentia & maiestate. Quadripedum
 nanque animalium robur & uirtus cornua
 sunt, quibus huiusmodi bestie aduersus alia
 animalia bellauerunt & superbiunt. Reges
 enim sancto cornu oleo unguuntur. Sic ille
 propheta antiquus Zacharias ait. Ecce quatuor
 cornua, id est regna. Et in Thienis dicitur.
 Cõfregit in ira sua omne cornu Israel, id est,
 omnem fortitudinem. Et Anna mater Sa-
 muelis in suo cantico sic dicit. Dominus iu-
 dicabit fines terræ, & dabit imperium regi-
 suo: & sublimabit cornu Christi sui, hoc est
 regnum & potestatem Christi sublimabit.
 Itaque in hoc loco cornu pro fortitudine &
 regia potentia sumitur, ut sit sensus. Excitabit
 potentissimum & fortissimum regem, in do-
 mo Dauid Regi: qui tantum uiribus præster-
 ut manus confertes cum inimico Satana ipsum
 superet & vincat. Potens erat tyranus, qui
 plurimo satellitio stipatus omne genus ho-
 minum expugnabat, à quo uiribus humanis
 uindictam non poterat libertas Israelitarum.
 Solus Deus hoste potentior dedit infirmis
 robur mittens potentissimum & inuictissi-
 mum ducem, qui diuina uirtutis cornu opes
 & vires aduersariorum instingeret & labe-
 rastaret. ¶ In domo Dauid inquit: quia hoc
 beneficium Dauidi promiserat dicens. D-
 fructu uentris tui ponam super sedem tuam:
 peruenturum hunc ad omnes, qui iuxta spi-
 ritum promerentur esse filij Dauid, non de-
 generantes à ueritate patris. Huius pugne
 prælium fuit pugna Dauidis aduersus il-
 lum superbum Goliath, & huius memi-
 niæ Christus cum dixit. Cum fortis armatus
 custodit arrium suum, in pace, &c. Huius etiam
 pugne meminit Paulus dicens. Et uos cum ef-
 fetis mortui in delictis, & in præparatio carnis
 vestre: hoc est in generalitate & in idololatria ve-
 stra, conuincit Deus cum Christo, donas
 uobis omnia dilecta, delens quod erat aduer-
 sus uos chirographum decreti, quod erat cõ-
 trarium uobis, &c. Vbi eleganter diuini Pau-
 lus hoc in loco aduersarios nostros à Christo
 non

Zach. 2.
Thien, 2.
1. reg. 2.

Psalm. 113.

1. reg. 17.

Lucæ. 11.
Colos. 2.

Heb. 2.

Iob. 41.

Act. 10.

Act. 3.

Ioan. 5.

Luc. 24.

Mich. 3.

1. Ioan. 5.

non tantum uictos, sed etiam omnibus armis
 & presidijs spoliatos, id quod sacrum euan-
 gelium ostendit. Et Paulus ad Hebræos testa-
 tur Christum per mortem suam eum destru-
 xisse, qui mortis habebat imperium. Etenim
 quis posset nos à dæmonibus potestate & serui-
 tute eripere: cum de iplo dicat Iob nulla esse
 potentiam super terram, quæ cum illo ualeat
 comparari? Bene quidem dicit patientissimus
 Iob super terram, huius crudelissimi tyranni
 expertus vires: nam filius Dei à summo cælo
 descendit incredibili & diuina uirtute eum
 destructurum. *Sicut loquutus est per os sancto-
 rum qui à seculo sunt prophetarum eius.* Sic in
 Actis legimus. Huic omnes prophetæ testi-
 monium perhibent. Et iterum. Deus qui præ-
 nunciavit per os omnium prophetarum pati
 Christum, adimpleuit sic. Obserua autem,
 non dixit per ora, sed per os: ut scias quod
 quanuis diuersis temporibus, uero tamen ore
 omnes prophetæ loquuti sunt, & eadem do-
 cuerunt, & concordia animo de filio Dei pro-
 phetarunt. Vbi etiam nec illud obliuisci de-
 beret quod sanctos appellat prophetas, ut eos
 semper summa ueneratione colas & suspicias.
 Præterea longum, id esset modo omnia testi-
 monia, quæ de Christo loquuntur in sacra pa-
 gina in medium adducere. Nihil enim egit,
 aut passus est, quod antea non fuerit in vete-
 ri lege prophetatum. Nam eius incarnatio
 natiuitas, Magorum aduentus, doctina, mi-
 racula, passio, resurrectio à mortuis, ascensio
 in cælum, spiritus sancti missio, & denique cæ-
 tera alia longe antea à prophetis prædicta
 fuerunt. Vnde merito ipse Christus dixit.
 Scrutamini scripturas, quia illæ testimonium
 perhibent de me. Et iterum. Si Moysi credide-
 ritis, utique & mihi: de me enim ille scripsit.
 Et rursum. Quoniam sic scriptum est, & ita
 oportebat Christum pati, & ita intrare in glo-
 riam suam. Sed uideamus quid ulterius ad-
 dat. *Salutem ex inimicis nostris, & de manu om-
 nium qui oderunt nos.* Quod Zacharias antea
 obscuris uerbis dixerat de cornu erectione,
 idem modo interpretatur. Erectum est cor-
 nu, sed non frustra: quoniam cum ipso resti-
 tuta est nobis salus ab inimicis, ne ultra ani-
 mas uolenter raperent. Liberauit nos Chri-
 stus dominus ab hostibus nostris. Hanc salu-
 tem ex inimicis promiserat olim Deus eccle-
 siæ suæ dicens. Exaltabit manus tua super
 hostes tuos: & omnes inimici tui interibunt.
 Et beatus Ioannes ait. In hoc apparuit filius

Dei, ut dissoluat opera diaboli. Quod sanè
 non de corporalibus inimicis intelligendum
 venit, sed de spiritualibus: qui semper nos
 maximo odio persequuntur. Hos Christus
 uicit in cruce, & de eis insigni & gloriosa uic-
 toria triumphauit, ut ipse postea dixit: qui
 & dedit uirtutem suis calcandi super serpen-
 tes & scorpiones, & supra uirtutem omnem
 inimici. ¶ Vbi obseruandum est quod dæmo-
 nes non odio nos habent, quia aliquid mali
 ipsis intulimus, sed quia ipsi oderunt Deum,
 & quia sciunt ipsum uelle sanctificationem
 nostram: ne autem uoluntas domini adim-
 pleatur, impedimenta ponunt iustificationi
 nostræ. Obstinatus enim & sua malitia indu-
 ratus pro uiribus suis diuinae uoluntati resi-
 stit, & in id conatum adhibet, ut nun-
 quam adimpleatur. Expende etiam quod
 Deus odio haberi minime potest ratione
 sua Deitatis: nam cum uoluntatis obiectum
 sit bonum, impossibile est, ut Deus, qui per
 essentiam bonus est, odio à sua creatura ha-
 beat. Habetur enim odio à damnatis &
 peccatoribus, & præcipue à dæmonibus
 per quosdam effectus, qui repugnant inordi-
 natæ uoluntati: sicut inflictio pœnæ, & etiam
 cohibitio peccatorum per legem diuinam,
 quæ repugnat uoluntati depauperata per pec-
 catum, & quantum ad considerationem ra-
 tium effectuum odio haberi potest Deus, in
 quantum apprehenditur, ut peccatorum pro-
 hibitor, & pœnarum iustifactor. Sic in Psalmo
 dicitur. Superbia eorum, qui te oderunt, as-
 cendit semper. Et apud Ioannem Christus
 de Phariseis inquit. Nunc autem uiderunt
 & oderunt me, & patrem meum: ut implea-
 tur quod in lege eorum scriptum est. Quia o-
 dio habuerunt me gratis. Hoc peccatum gra-
 uissimum est: nam hæc uoluntaria auertio à
 Deo per se ipsam diuinum odium importat,
 in alijs autem participatiue & secundum a-
 liud. Quæ admodum enim uoluntas ei in-
 hæret quod amat, ita per se refugit id quod
 odit: & idcirco quando aliquis odit Deum,
 uoluntas ipsius per se ab eo auertitur. At in
 alijs peccatis sicut in furto aut in fornicatio-
 ne non auertitur per se à Deo, sed per aliud:
 in quantum appetit inordinatè commodum,
 aut delectationem, quæ habet adiunctam a-
 uersionem à Deo. Semper autem id, quod
 est per se, prius est quam id, quod est
 per aliud: quia propter odium Dei inter alia
 peccata grauius est. Dæmones igitur nos per-
 sequuntur

Luc. 10.

Psalm. 73.

Ioan. 15.

Psalm. 34.

sequuntur: quia scelerato hoc vitio sunt pleni. Venit igitur dominus. *Ad faciendam misericordiam cum patribus nostris, & memorari testamenti sui sancti.* Neque ad scribendam putas hanc liberationem ab inimicis tuis meritis, nihil enim nobis debet: sed sua tantum benignitate motus, carnem mortalem induere fuit dignatus, vt ab inimicis nostris nos eriperet. Nullo sub merito cadere potest diuini verbi incarnatio. Vnde D. Paulus. Propter nimiam charitatem suam, qua dilexit nos Deus, misit filium suum vnigenitum natum ex muliere, factum sub lege, &c. Eriturum. Non ex operibus iustitiae, quae fecimus nos, sed secundum suam misericordiam saluos nos fecit: per lauacrum regenerationis, quae effudit in nos abunde. Et Dauid loquens de incarnatione inquit. Ostende nobis domine misericordiam tuam, & salutare tuum da nobis. Misericordiam (inquit) fecit Deus cum patribus nostris: quia incarnatio, redemptio, & liberatio à demonis tyrannide opus fuit ineffabilis misericordiae, & maximae pietatis Dei: quantum de congruo meruerunt sancti patres desiderando & petendo, vt de populo Israelitico carnem assumeret filius Dei, cõgruum enim erat, vt Deus exaudiret eos, qui ipsius mandatis obediuerunt. Facienda erat cum sanctis patribus misericordia, qui fidem veram, & obedientiam promptam domino seruauerunt cum omnibus sanctis prophetis, qui hanc prädixerunt futura, & pro veritate ludibria, mores, & ignominiosa tormenta passi sunt. Pro lata est haec misericordia, vt magis ac magis cresceret desiderium eorum, & vt magis eorum affectus in amaritatem. Propterea testamentum sanctum, cuius memor fuit. promissio est futurorum, promissio in qua filij sui sancti sanctorum, & firma pollicitatio bonorum caelestium, cuius memor fuit, cum plenitudo temporis venit, hoc est, quod petebat Dauid dicens. Memor esto verbi tui seruo tuo, in quo mihi spes dediti. Ex verbo datur spes: & idem Dauid fiducia & spem habebat in verbo, cuius memor dominus est: vult. A duerte autem quod aliud est testamentum sanctum, & aliud testamentum sancti sui, Testamentum sanctum, est testamentum veteris, ab homine datum: sed testamentum sancti sui est testamentum Christi redemptionis nostri, quod est nouum. Sic Dauid. Respice in testamentum tuum id est: illud quod proposuit per filium suum sanctum: cuius Zacharias dicit dominum memorari, De hoc etiam

loquitur Ieremias dicens. Ecce dies veniunt *Ierem. 31.* dicit dominus, & feriam domui Israel, & domui Iuda pactum nouum, alias testamentum nouum: non secundum pactum, quod pepigi cum patribus vestris in die, qua apprehendi manum eorum, vt educeret eos de terra Aegypti. Testamentum sanctum sanguinem habet hircorum, taurorum, vitulorum & aliorum animalium, nec liberationem captiuorum: sed in nouo instrumento fuit sanguis filij Dei, & libertas animarum, sicut praedictum fuerat per aium Zachariae propheta. Tu quoque (inquit) in sanguine testamenti tui eduxisti vinctos de lacu, in quo non erat aqua. De quo sanguine dominus ait discipulis. Hic est sanguis meus noui testamenti: qui pro vobis & pro multis effundetur in remissionem peccatorum. In vita enim potest testator aliud instituire testamentum firmum: ideoque testamentum sanctum reuocatum est, testamentum quoque sancti sui morte testatoris confirmatum est, & ideo irrevocabile quod Christi morte fuit signatum. Vbi obseruabis quod memorari sui testamenti sancti dicitur quia habuit se admodum reuocationis, quando diuinum illud pactum impleuit. Vnde Esaias. Ego ipse qui loquebar, ecce adsum. Sed quia inter patres promissio illa, quae Abraham facta fuerat, celebratissima habebatur, merito in sequentibus Zacharias addidit dicens. *In iurandū quod iurauit ad Abraham patrem nostrum, daturum se nobis.* Hic modus loquendi scilicet, iurandum quod iurauit: frequens est in sacris literis, vt expectas expectaui, exultatione exultabunt, benedicens benedicam, multiplicas multiplicabo dolores tuos. Quidam dicunt hoc esse idioma Hebraicæ linguae: alij vero dicunt quandam vehementiam & confirmationem sententiae significare, vt videns vidi, id est optime videlicet cognoscendo cognoui, id est valde vel maxime cognoui. Sic & in proposito iurandum, quod iurauit: quia vehementi quodam affectu iurauit Abraham Christum ex eius semine esse nasciturum. Per memetipsum iurauit (inquit dominus) quia fecisti hanc rem, & non pepercisti filio tuo vnigenito, propter me benedicam tibi, & multiplicabo, &c. Hoc etiam asseruit D. Paulus ad Galatas ex Hebraeos. Postquam dixerat Zacharias misericordiam fecisse cum patribus nostris, ubi opus misericordiae ostendit incarnationem fuisse: modo cum dicit in hoc versiculo, iurandū quod iurauit, addit promissionem sub iuramento factam Abraham. Ex quibus etiam colligimus opus in car-

incarnationis opus misericordiae fuisse & debiti. Sed dices protinus, si misericordia fuit, quomodo & debiti: & si debiti, quomodo misericordiae? Audi. Debebat nobis, aut potius sibi ipsi, quia promiserat redemptionem: sed ea promiserat, non nostris ad ductis meritis, nec nostris demeritis prohibitus, quod sanè totum misericordiae & gratiae fuit. Sed iam obsecro vt gratia & misericordia videas. Adā & Eua primi nostri parentes diuinum mandatum transgressi, meretur poenā aeternam: verum Deus ab his non rogatus, nullisque meritis puocatus, vltro pollicetur saluatore, dicens. Inimicitias ponam inter te & serpentem, & seminem tuum, & seminem illius, & ipsum suum seminem conteret caput tuum. Hic promissit saluatore, qui serpentis caput, id est diabolum, cum quo loquebatur, conteret. Sicut igitur dñs sua bonitate & clementia adductus ipsam hominem condidit, ita eadem ductus benignitate hominem suapte malitia lapsum restituit. Idem redemptionis opus merito misericordiae opus dicitur. Misericordiae enim est, eo quod promiserat nullis nostris meritis exigentibus: debiti tamē eo quod promissa exhibuit, Idcirco Dauid promissum tanquam debitum peti, dicens. Memor esto verbi tui, in quo mihi spes dediti. Nemo namque redemptionem expectare posset, nisi dñs illa esset pollicitus: sed pollicitatione facta, iam cõfidenter & audacter illa expectare possumus. Iurauit Dauid veritatem, & non frustrabitur eum de fructu ventris. &c. Et Abraham dixit. Per me ipsum iurauit. &c. His promissionibus nitebatur pater veteris testamenti, & benedicebat illas non fore irritas, sed rogabat, vt citò adimpleretur. Hinc illae voces. Vtinam diruperes caelos & descenderes. ¶ Vbi diligenter obseruabis quomodo promissa sua dñs impleat, quantum iudici pactum, quod illi promiserat, non verum fecerunt. Ipsi enim dixerunt Moysi. Quodcumque nobis iussuerit Deus, faciemus. Nilominus citò prauaricati sunt pactum, sed idem dñs promissa non reuocauit. Vide quā firma & stabiles sint diuinae promissiones, quia adimplet quod pollicitus est, licet ij, quibus promissiones fiunt, nequaquam fidem datam compleant. Promiserat Dauid Christum: cum autem peccauit Dauid possent multi existimare, Deum suam promissionem reuocaturum: sed dominus qui firmisimè est in suis verbis, qui; nunquam falli nec fallere quaequam assuevit, promissis stetit. Hinc ipse Dauid. Vt iustificeris (inquit) in sermionibus tuis, & vincas cum iudicaris.

Ac si diceret. Praesta promissum tuum, non quia ego dignus sum, sed vt appareat & eluceat, quā verax & iustus sis in tuis promissionibus. Sic in praesentia Zacharias inquit, dominum promississe semini Abraham, salutem illis daturum per Christum. Sed cum ipsi reijcerent legem Dei, existimare possent dominum verbum suum reuocaturum: verum incredulitas eorum diuinum pactum non frengit, potens est quippe dominus quibuscumque promissa sua vera facere. Promiserat igitur filium suum daturum nobis: & in rei veritate, vt dixit, adimpleuit. Quia Deus pater seipsum dedit nobis in filio cum eiusdem naturae sit, & substantiae cum patre. Dicitur etiam se ipsum dare eis, quibus gratiam & charitatem infundit. Sicut enim datus est Iudaeis, datus est etiam tibi per gratiam & charitatem. Ea enim est liberalissima dilectio, qua quis alteri seipsum praebet. Sic Ieremias. Dominus pars mea, dixit anima mea, propterea expectabo eum. Paruus enim natus est nobis, & filius datus est nobis. Vbi videre licet Dei liberalitatem & magnificentiam. Si promissit daturum se nobis, & illum dedit: quomodo cum illo, non omnia nobis donauit? Sed forsitan dicet aliquis. Ad quid hoc spectabat? Quid haec, quae retulimus sibi volun? Quis redemptionis nostrae finis? *Vt sine timore de manu inimicorum nostrorum liberati seruiamus illi.* Liberauit nos dominus per crucem & passionem suam à morte, & à tanta demonis tyrannide, non vt simus toti intenti ebrietatibus & delicijs, sed, vt sine timore ipsi Deo seruiamus. Vult enim vt filiali illo timore, quo sancti Deo obsequuntur, seruiamus illi: non autem timore seruili, quem charitas foras mittit. Vt scribit. *1. Tim. 4.* uiamus illi, & non alteri: vt videretur illi. *Deute. 6.* Iud Deuteronomij recordari. Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruias. Ne monanque duobus dominis inter se tam longo discrimine disidentibus seruire potest, vt sunt Deus & diabolus. Necessè erat prius liberari morte filij Dei de manu inimicorum nostrorum, qui daemones sunt, quam Deo seruiremus. Prius soluenda sunt peccatorum vincula, prius à carceribus & compedibus exire oportet, quam vt possimus scdulum famulatum Deo exhibere. Et idcirco prius ostendit, à qua seruitute liberandi sumus, scilicet, ab inimicorum manibus, & statim cui in seruendum sit summa diligentia & sollicitudo.

Ephe. 2.
Tir. 3.
Psal. 34.

Zachar. 2.
Luca. 22.
Hebre. 9.

Esai. 58.

Psal. 118.
Psal. 131.
Genes. 22.
Psal. 64.

Exo. 24.

Genes. 22.

Galat. 3.
Hebre. 6.

Psal. 131.
2. Reg. 11.

Psal. 50.

Tren. 3.
Esai. 9.
Rom. 8.

Matth. 6.

Enarr. in Cap. I.

Rom. 6.
Gen. 12.

dine. Hoc est, quod Paulus inquit ad Romanos scribens. Liberati à peccato, serui facti estis iustitiæ. Et Abraham locutus est dñs in huc modum dicens. Possidebit semen tuum portas inimicorum tuorum. Hoc est occupabit ciuitates, & munitissima quæque loca inimicorum tuorum. His concinit sanctus sacerdos dicens. Ut sine timore de manu inimici essemus. &c. Quævis hæc, quæ dicit Zacharias melius intelligenda putem de inimicis inuisibilibus: nam Christus non liberauit Israel à seruitute Romanorum. Nec temporalis fuit redemptio, vt multi Iudæorum, falso existimabant, sed potius spiritualis: quia spiritaliter liberauit nos Christus sua morte à dæmonum potestate. Verum antequam ad alium verum gradum faciamus, duo hic obseruanda sunt. Primum est, idem obtandū esse ab hostium molestiis liberari, vt tranquillus Deo vacare possimus, & maiori cum libertate illi seruire. Nunc verò ingratismi homines tunc tēporis potius à Deo procul fugiunt, cum ab hostium tumultibus tuti & tranquilli sedent: cum ab ipso Deo liberalissimo tot tantique inimici procul sint fugati. Et quod non sine lachrymis dici potest, cum maiori pace fruuntur, tanto maioribus vitijs contaminantur. Ob quam causam benignissimus dominus, qui salutem spiritualem animæ nostræ vehemēter exoptat, bella, egestatem, & pestem immittit, vt solet pater scelestus filij adductus in eum animaduertere, cum licentia deterior sit. Quā rem pulchrè & eleganter exprimit Esaias cum in p̄sona vineæ deingrato filio loquitur. Plantaui (inquit) vineam electam, & edificauit turrim. &c. Quid debui facere vineæ meæ, & non feci? Quare expectante me vt faceret uuas, fecit labruscas? Sequitur. Auferam sēpem eius, & erit in direptionem, diruam maueriam eius. &c. Quid est igitur quod dominus sic cum illa se habuit? Sequitur. Væ, qui coniungitis domum ad domum, & agrum agro copulatis. Primum propter auaritiā, secundum ob crapulam addidit. Idcirco ait. Væ, qui confurgitis mane ad ebrietatem festandam. Diuitiæ & saturitas sunt causæ vitiatorum, & idcirco flagellis animaduertit, vt meliorem vitæ conditionem induamus. Secundò obserua tibi, quod vt nos Deo tradamus oportet, vt ipse prius se nobis tradat: & vt illi seruiamus oportet, vt ipse prius viam ostendat, quomodo illi seruiendum. Et

Esa. 5.

idcirco in versiculo præcedenti dixit se nobis daturum, & postea dixit, vt sine timore de manu inimicorum nostrorum liberati, seruiamus illi. Hoc est, idcirco promisit dominus Abraham se ipsum nobis daturum, & nos liberaturum de manibus inimicorum, vt seruiremus illi. Namque ni prius ipse nobis aliquid præstiterit, quod ei possimus donare: ita natura sumus pauperes, vt nullo digno ministerio ei seruire possim. Hic est quod in sp̄al. inquit Dauid. Quid retribuā domino, pro omnibus, quæ retribuit mihi? Respondit dicens. Calicem salutaris accipiam, & nomen domini inuocabo. Vota mea domino reddā coram. &c. Dignū quidē admiratione est, quod quando Dauid videtur diligentiam adhibere, vt quærat, quid retribuat domino: nihil aliud nouit dicere, nisi calicem salutaris accipiam: quod quidem factō maiori vinculo domino videbatur adstrictus, vt maiori obsequio illi seruiret. Itaq; verū est quod sancti nihil aliud inueniebant, de quo gloriari possent, nisi quod debitis onusti essent, & tanto quis plus substantiæ habet: quanto minus alij debet: qui verò aliquid possidet, & totū debet, se verè nihil possidere, affirmare poterit. Sancti igitur & amici Dei, qui omne quod habent, Deo debere fatentur: nihil habent, de quo iactari possint nisi de eo solū, quod nihil à se ipsis habent, sed à Deo, & propter Deum. De plenitudine eius omnes accipimus (inquit Ioannes) gratiam pro gratia. Et quia illud donare possumus, quod à liberali manu ipsius Dei accepimus: postquam propheta dixit. Calicem salutaris accipiam, statim inuenit quid retribuere posset, & dixit, Vota mea domino reddam: quia cum calicē domini recepisset, (non operē mortem obtūdo, sed desiderio & voluntate) & se fortem in virtute hominis Dei inueniens, dixit protinus. Vota mea domino reddam coram omni populo eius, qui & hominibus & angelis constat. Nec ob id si pro eo moriar, multum faciam: quia nullis meritis prius vitam mihi donauit, & postea me liberalissimè redemit. Itaque lumine prophetiæ duplici titulo vitam meam ipsi debere, & quia de nihilo condidit, & quia suo sanguine iterum in captiuitate constitutum me ipsum redemit. Et hic sanè videtur mihi huius literæ sensus genuinus & proprius. Vnde aduertendum tibi est, vota in hoc loco non sumi pro aliquibus operibus maioris boni, sed pro ipso desiderio

psal. 115.

Ioan. 1.

Leui. 21.
Deut. 18.

1. Reg. 9.
1. Reg. 17.

Gala. 6.

motiendi pro Christo: quod quilibet quadam animi preparatione habere debet. Nam: estis semper Deum nec vitam nec sanguinem petat, ego autē semper illi debitam existimo: & idcirco promptissimus semper esse debeo, vt si opus fuerit, libentissimè sanguinem pro ipso fundam. Colligas igitur ex dictis, quod, vt alio quid Deo tribuam? necesse est, vt prius se nobis det: & ita in hoc loco prius dixit Zacharias se ipsum nobis dedisse, & ab inimicis nostris liberasse: vt statim nos ipsos quomodo liberat? à dæmone illi inferuendū subdit statim. In sanctitate & iustitia coram ipso. Hoc est impunitate & integritate animi, habens Deū corā te, qui opera, & corda scrutatur. Tanta nāq; conscientia rectitudine: per incidere debes, tanquā is, qui Deū præsentē habet. In hoc loco aduertere debes, quā circūspectus & cautus esses, si corā rege in negotio aliquo stiteres: maiori certè cura deberes esse corā Deo qui reges & potētes omnes, & te ipsum iudicaturus est. In sanctitate igitur, & animi probitate viuere oportet: nam ipse dñs inquit. Sancti estote, quoniam ego sanctus sum. Et in Deo Perfectus (inquit) & absq; macula crī cū domino Deo ruo. Venit igitur Christus, vt per ipsius passionē libere illi seruiamus, nō vt in lege Moisi, quæ timorē suis seruatoribus incutebat. Hæc autem est lex amoris, in qua in sanctitate & iustitia est seruandū. Sed nunquid seruandū est per vñū mensem, vel annum. Omnibus diebus nostris. Id est, nulla cunctatio nē, nullo tēporis interstitio, sed omnib⁹ diebus vitæ nostræ. Saul quidē bene incepit: & quia non perseuerauit omnibus diebus suis, damnatus est. Quid enim prodest homini vineā plantare, si prius quam fructus producat, ab eius cultura desistit: ita vt postea nullum fructū possit colligere? Et quid prodest bob⁹ terram arare, & frumentum debito modo spargere: si postea maturo tēpore negligit messē colligere? Aut quod emolumētum sequitur militi, si adueniente hoste vtrū arma capit, vt viriliter cū eo pugnet: si postea nondū obtenta victoria contingat arma proijcere? Aut quid prodest nauis, nisi mari se committere, & flātib⁹ ventis expandere vela, & felici cursu nauigare: si postea in portu fracta nauis perire contingat? Ex quibus liquido constat, omnē laudem & gloriam in eo consistere, si finem belli fuerit consequutus. Idcirco monet Apostolus. Bonum facientes, non desiciamus: tem

porē enim suo metemus. Et iterū. Non coronabitur, nisi qui legitime certauerit. Et Christus Saluator noster. Qui perseuerauerit vsq; in finem hic saluus erit. Obserua autē, tunc nos in sanctitate Deo seruire, cum veterē hominem exuimus, & illum cum omnibus suis concupiscentijs, & prauis affectibus cohibemus. Tunc autē Deo nostro in iustitia seruimus, quando proximo nostro opera impendimus, quæ ipsi nobis desideramus: imò si talia contulerimus, qualia ipse dominus nobis fecit. Nemo autem est quin non desideret in peccatis compassionem, in grauaminibus auxiliū, & in paupertate subsidium. Pro ut vultis, vt faciant vobis homines, ita facite illis: inquit Christus. Quod si videris aliquem in peccata prolabi, ne exultes, aut illum prouoces: sed potius cum instrue in spiritu lenitatis iuxta Pauli doctrinam, considerans nē forte & ipse tenteris. Aduerte etiam quod tria bona enumerat, quæ nobis contulit Christi aduentus: scilicet, vt liberemur ab inimicis, vt seruiamus Deo in iustitia & sanctitate, & quod hæc faciamus cunctis diebus nostris. Hæc tria ita connectuntur in recto vitæ instituto, vt si vnum deficiat, vitæ recta & perfecta constare non potest. Primum à malo liberari, secundū in sanctitate & iustitia seruire: tertium perseuerare omnibus diebus nostris. Vbi spiritus domini tibi libertas facta: & quia inimicus semper bella gerit, Saluator noster docuit nos semper dicere, sed libera nos à malo. Vt autem nos liberet, factus est nobis cornu. Libertas nobis contingit, cum corruptilibus exiit affectus, & cum sanctitate & iustitia illi ministramus: tunc supra humanum sensum vitæ agitur, cum mores sanctis virtutibus componuntur. Denique, vt concludam, vnum hic aduertendum est, non solum dixisse Zachariam, vt seruiamus Deo omnibus diebus, sed omnibus diebus nostris: quia tempus vitæ huius mortalis, quod nobis conceditur, datum est nobis vt in illo nostris actibus vitam æternam consequamur. Nam veniet mors quando iam non erit locus poenitentiae. Idcirco dñs. Operamini dū dies est, veniet enim nox quando nemo poterit operari. Vnde Paulus. Ecce nūc tēpus acceptabile, ecce nūc dies

2. Tim. 2.
Mat. 10.

Colo. 3.

Luc. 6.

Gala. 6.

2. Cor. 3.

Mat. 6.

Ioan. 9.

2. Cor. 6.

H. S. S. S.

salutis in omnibus exhibeamus nos sicut Dei ministris: Nunc autem ad filium conuertit suum sermonem Zacharias dicens. *Et tu puer propheta altissimi vocaberis: puer enim ante faciem domini parare vias eius.* Zacharias plenus spiritu sancto duas prophetias prædicit: alteram de Christo, alteram verò de Ioanne. Hactenus dixerat, quanta dñs facturus erat populo suo per Mesiã, multis retro temporibus promissum: nunc autè ad puerũ loquitur ea quæ ab angelis audierat. Vidimus enim in superioribus quomodo ante conceptionẽ ei dixerat Gabriel. Ipse præbit ante illum in spiritu & virtute Helie parare domino plebem perfectam. Ita & hoc quod ad puerum loquitur potius est patet factio cœlestis oraculi, quam canticum propheti: quamquam ipse propheticò spiritu loqueretur. Id enim erat Ioannis rñus, & ad hoc venerat in mundum, vt diceret hominum corda ad suscipiendum Mesiã. Sed nemo ipsum Zachariã irrideat eo quod: cum infante octo nato dierum loquebatur, qui nec verba formãre, nec ipsum patrem intelligere valebat. Sed non mireris quia ille, qui in vtero matris clausus regẽ suũ agnouit, & exiliens. Christi nuntiauit aduentum, & præter cursum naturæ communem rationis vltim habuit: bene potèrat Deus facere vt patris verba perciperet & intelligeret: non quidẽ secundũ naturalem suã virtutẽ, sed secundum eius potẽtiã, à quo in vtero fuerat sanctificatus. Sed ad verborũ explanationẽ accedamus. Tu puer propheta altissimi vocaberis. &c. fuit Ioannes propheta: & plusquã propheta: quã alijs propheta venturũ dixerunt, ipse digito ostendit Christum. Multis enim nominibus Ioannes fuit appellatus: Amicus sponsi, angelus, Christi præcursor, Baptista, propheta, & plusquã propheta, Helias, lucerna ardens & lucẽs. Sed si beatus Ioannes erat propheta, quid est, quod in interrogans an esset propheta, respondit, nõ esse prophetã. Ad quod dicens, qd cum interrogatus fuit an esset Christus, & postea an esset Helias: interrogatus est siue an esset ex profetis & antiquis prophetis. Et idè non simpliciter interrogabatur an propheticum spiritum haberet, sed an esset ex illis antiquis prophetis: & claudie ultra Zachariã illum præcursorẽ faciem id est, ante Christi corporale præseruatiã, quia antequã Christus prædicaret, ipse prædicauit baptismũ, penitentiã, & regnũ cœlorũ, præcessit etiã in limbo, quo sit,

vt præcursor dñi merito dicatur. Nec mirũ si rãta in huius viri commendationem profectus, quandoquidẽ ipse Malachias de eo inquit. Ecce ego mitto angelũ meum, qui præparabit viam antefaciem tuam. *Ad dandã scientiam salutis plebi eius.* Munus & officii Ioannis erat ipsum populum erudire, quoniam esset vera & certa via ad salutem comparandam. Fuit enim Ioannes tanquam ductor faciculum ferens ardentem, quo venientem regem illuminat, vt ab omnibus videatur. Et id omnẽ necessum erat, nam mundus tãta ignorantia & tenebris erat inuolutus, vt ministerio & directione Ioannis indigeret, vt veri luminis doctrinã illustraretur. Expẽde autem quod non dicit sanctus Zacharias ad dandã salutẽ, sed ad dandã scientiã salutis, id est, vt notũ faceret ipsum saluatorẽ. Tu docebis (inquit pater) filios Abrahæ quid illos facere oporteat. *Audit populus Israel per omne Sabbathũ legem, & prophetas & audit, & nihil intelligit: quoniam non habet qui sincere erũdiat. In remissionem peccatorum.* Scribe & pharisei nõ sic docent, quia claudunt regnum cœlorum: tu autem non sic, sed remissionem peccatorum prædica & cœlesti regnum apertum. *Obserua autem quod Ioannes suo baptisimo non remittebat peccata, sed præparabat homines ad penitentiam: idè in Græcis concionibus nõ est in remissionẽ, sed in remissione, ostendit illum qui peccata remittebat, cum dixit. Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi. Vbi discant oportet sacri Euangelij concionatores, vt nunquam populo seipos prædicet, aut vanitates, nec apochrypha vel faceta, quæ ad risũ, puocet: sed ea tantũ quæ ad remissionem peccatorum adducere possunt, vt sunt lachrymæ, compunctio, & cetera huiusmodi. Multi in suis concionibus varias mouent Theologicas quaestiones & philosophicas, & allègant nomina authorũ inaudita & exquisita: interdum propositiones obscuras & speculatiuas adducunt, & eas distillant, vt vel sic maximi concionatores habeantur & à populo laudentur. Quod quidẽ si rectè consideres vanitas & stultitia est. Laudes tuae lachrymæ auditorũ sint. Nequã aliud quid concupiscas, quã animarũ salutẽ & libertatẽ, vt faciebat Ioannes Baptista: Et hoc modo maiorem vtilitatem populo afferes, & gratior & iucundior domino eris, quã si elegantibus & perpolitis sermonibus ad populũ loquaris. *Per viscera misericordie Dei nostri in quibus**

Mal. 4.
Tut. Gal. 2.
Eph. 2.
Esa. 46.
Luc. 11.
Ioan. 3.
Mal. 4.
Zach. 5.
Hier. ad ne
pota.

quibus visitauit nos oriens ex alto. Per misericordiam & benignitatẽ suã, qua dignatus est in hunc mundum venire, ad visitandum nos: vt in illa ineffabili & incomprehensibili dilectione tribuatur hominibus remissio peccatorum. Quia carnem suscipere, nasci, docere, & in patibulo crucis acerrimã mortem subire voluit, vt nostra peccata remitteretur. Expende quod quemadmodũ beata virgo omnia beneficia, quæ accepimus Dei misericordia tribuit, cum dixit, Suscepit Israel puerũ suum recordatus misericordie suæ: ita & Zacharias dicens, per viscera misericordie Dei nostri hæc nobis tribuit per suam charitatem & amorem. Non ex operibus iustitiæ quæ fecimus nos (inquit Paulus) sed secundum suam misericordiam saluos nos fecit. Et ad Galatas. Dilexit nos, & lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo. Et ad Ephesios inquit. Propter nimiam charitatẽ, quã dilexit nos Deus, filiũ suum misit in mundum. Omnes enim iustitiæ nostræ tanquam pannus menstruatus. Idè cum in se dominus suã contraheret iustitiã, super nos suã misericordiam extendit: & nostræ misericordie & imbecillitati consuluit. Itaque miserum nostrũ dominus pro tanta sua clementia non potuit pati nos in tanta seruitute constructos, & oppressos videre: imò non solum voluit sua viscera amoris plena demonstrare, verũ etiam profundam suã humilitatem, quando à cœlesti suo habitaculo descendere ad infima terrę voluit: & cum naturæ esset immortalis & impassibilis, pro tanto in nos amore mortalem & passibilem fieri voluit. Hæc omnia tecum peccator reuolue, vt illum vercaris offendere, qui tanta amoris pignora tibi dedit. Nam cum esses infirmus, te à summo cœlo visitauit: & in hoc exilium descendit, & pro te talem redemptionem soluit, vt non minus, quam sumptibus sui pretiosissimi sanguinis salutem tuam operatus est. Vide autem quod vocat Christum Orientẽ, iuxta illud Malachie. Orietur sol iustitiæ vobis timentibus nomen suum. Et in Zacharia. Ecce, vir oriens nomen eius. Et subter eum oriatur, ædificabit templum domino. Vbi Paraphrases Chaldeus pro Oriente vertit Mesiã. Oriens itaq; ex alto propter suã maximam misericordiam & nimiam charitatẽ dilexit nos: tribuens salutem suo sanguine pretiosissimo. *Illuminare his qui in tenebris & in vmbra mortis sedent.* Prosequitur metaphorã, quo incepit, dicens, ortum esse exal-

to, tanquã sol: cuius natura est eos illuminare qui in tenebris & ignorantia sunt. Quod sane ipse Esaias multo antea prædixerat. Populus qui ambulabat in tenebris vidit lucẽ magnam: ambulantibus in regione & in vmbra mortis lux orta est eis. Sed ne hoc de corporali luce intelligeremus, aut de corporalibus tenebris, dixit, vmbra mortis, vt insinuaret quod de spiritualibus animarũ tenebris fuerit locutus. Christus enim velut verus sol iustitię suo aduentu tenebras ignorantie expulit, & prostravit caliginẽ peccatorũ & frigida corda nostra igne charitatis suę accendit. *Nox* (inquit Paulus) præcessit, dies autè appropinquauit. Lex etenim Moysi, quã Paulus hic mortẽ appellat, præcessit, & orto vero sole iustitię Christo omnia illuminata fuerunt. Antea omnia erant vmbra, & figurarũ: vt inquit Paulus omnia in figura continebant illis: modo vero omnia clara sunt & aperta, & aduentu solis illuminata. Praterea iacebamus in tenebris, & non poteramus ad eũ oculos leuare: sed cũ ipse venit ad nos, sui luminis radijs in animos nostros immisisit dies serenus ac clarus nobis illuxit. Qui prius in tenebris peccatorũ, & in desperatione mortis sedebamus, excæcati idololatrijs & cupiditatibus, terrena pro diuinis amplectentes, & vmbra rerũ carnalium pro spiritualibus ortus est sol iustitiæ, lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Sed vide quam longè antea hoc idẽ prædixerat Esaias. Surge (inquit) illuminare Hierusalem, quia venit lumen tuum: & gloria domini super te orta est. Venit Ioannes Baptista, vt eos illuminaret, qui erant in tenebris, vt hanc splendidã & micantem lucem possint videre. Quia quemadmodũ illi, qui in densas tenebras & caliginẽ obscurã sunt inieci, si ibi diu detineatur, nõ possunt subitam solis claritatem intueri, sed oportet prius aliquod minus lumen aspiciere, alioquin obarcabuntur repentino splendore: sic mortales scelerũ maculis contracti, & ignorantie tenebris pulsi non possunt in excellentem illam claritatem Iesum Redemptorem nostrum oculos conijcere, nisi prius aliquo minori lumine fuerint illustrati. Christus enim verus Sol iustitiæ st, vt Malachias inquit. Ipse etiam est lux illa de qua inquit. D. Ioannes. Ille erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientẽ in hunc mundũ, de qua ait ipse met Chrus. Ego sum lux mundi. Etq; vocat apostolus splendo-

Mat. 11.
Ioan. 1.
Mal. 4.
Ioan. 2.
Ioan. 8.

Esa. 9.
Roma. 13.
1. Cor. 10.
Ioan. 1.
Esa. 4.
Mal. 4.
Ioan. 2.
Ioan. 8.

Act. 1.

num magistrum videretur imitari, qui face-
re & docere cepit. Cibus eius in tam parua
erat quantitate, vt sine diuini numinis miracu-
lo corpus illud sustineret & ali nequiu-
erit, & sic ipse Christus de eo dixit. Venit Ioannes
non manducans nec bibens: quia eius cibus
tarsus erat, ac si non comederet, & eius potus
ac si non biberet: vestitus, vt si nihil profus
indueret: & tandem vita magis angelica qua
humana. Hoc igitur modo in ista solitudi-
ne viginti quinque annorum spatio vita de-
git, quousque a deserto profectus predicatu

Luc. 7.

rus in Iordanem venit. Quae omnia vel eo di-
ximus vt nunquam a memoria excidant, sed
quoad poteris sanctissimum Christi pra-
cursotem imiteris, quia ob hanc causam sacri
Euangelistae mirabilia Ioannis in nosram vi-
tilitatem scripserunt, vt illius exemplo san-
ctis vitae documentis nosram vitam institua-
mus: quia paratus est dominus in omni tem-
pore nostris votis & petitionibus annuere. Et
ne longius quam par est immoremur, pra-
estet huic primo capitulo finem Iesus Christus:
Mariae filius. Amen.

CAPVT II.

IOSTO QUAM
Euangelista noster Lu-
cas in superioribus
egit de occulto Dei
aduentu in huc mu-
dum per admirabi-
lem verbi incarna-
tionem, couertit mo-
do sermonem ad ma-
nifestum aduentum: qui fuit per natiuitatem
ab vtero sanctissimae virginis, in quo clausus
per nouem mensium spatium latuerat. A de-
rat enim iam sancta illa plenitudo temporis,
miserationis eius: cum misit Deus filium suum
primogenitum, natum ex muliere & factum
sub lege, vt eos, qui sub lege erant redime-
ret, & omnes homines beneficium gratiae &
redemptionis acciperent: illi potissimum,
qui ad vitam aeternam ab ipsa aeternitate erat
destinati, quosque Deus elegerat ante mun-
di constitutionem. Medio igitur tempore in-
carnationis & partus beatissimae virginis mul-
ta huic natiuitati conuenientia contigerunt
in commendationem tanti mysterij. Modo
autem sacer Euangelista sequentibus profe-
quitur, quomodo rex noster mutato habitu
ingressus sit bellum, nec in ea gloria & maie-
state, in qua vnus est cum patre & imago bo-
nitatis illius: sed potius in humilitate nostra
& in similitudinem carnis peccati fortem il-
lum deuicerit, qui mortis habebat imperium.
Ad certitudinem autem historiae narrat Eua-
gelista cum qui tunc temporis imperabat or-
bi illa dicendi facundia & grauitate, qua ta-
tum historicum decet, praecipue cum de re
tam graui & excellenti suum instituat sermo

nem. Factum est autem in diebus illis, exiit edi-
ctum a Caesare Augusto vt describeretur vniuer-
sus orbis. In re tam sceria conuenientissimum fuit,
vt & tempora, & eius temporis imperium Eu-
angelista nobis designaret. Nam si quando
Ioannes exiit ad praedicationis munus, descri-
psit nobis imperium, & tetrarchas regni illius
Iudaeorum & itidem sacerdotum dicens, an-
no quinto decimo imperij Tiberij Caesaris
procurante Pontio Pilato Iudaea: quanto po-
tius in Christi Saluatoris nostri natiuitate o-
porrebat imperij & orbis dominium scribere?
vt vel sic ostenderet Euangelista, qua occasio-
ne Maria virgo & sanctissimus sponsum Ioseph
ascenderint Bethleem, vt obtemperaret
sacris scripturis, quae de Christi ortu scriptae
erant: mentionem facit Euangelista de edicto
Augusti Caesaris. Notum est pliusquam vt de-
claratione indigeat hunc Augustum, fuisse se-
cundum Romanorum imperatorem, & suc-
cessorem. C. Iulij Caesaris, qui fugato Pompeio
inuasit imperium. Hic cum Octavianus pro-
prio nomine appellaretur, Caesar dictus est in
recordationem & gratiam sui praedecessoris,
a quo Imperatores Caesares dicti sunt. Qui
quidem Octavianus deuictus Cassio & Bru-
to ac deinde Marco Antonio & Lepido paci-
ficè totius orbis dominus factus est. A domi-
no certe factum est istud, & est mirabile in o-
culis nostris: vt vel ita Christi fides postea pro-
pagaretur & vt alias ageret radices pro do-
ctrinam & ministerium Apostolorum & di-
scipulorum Christi. Quia cum mundus exiiret
sub vnus imperio non fuit coarctata Eua-
gelica praedicatione in vno tantum regno aut pro-
uincia. Construxit hic Octavianus alta mae-
nia &

Psal. 101.
Gala. 4.
Eph. 5.2.

3. Reg. 22.

Sap. 7.
Phil. 2.
Hebra. 2.

Ioan. 1.

Hebr. 1.

Ap. 19.
Psal. 109.
Matth. 28.

1. Reg. 24.

Heb. 12.

Leui. 24.
Orig. homi.
14. in Leu.

nia & superba templa in Romana vrbe, quae
bellorum ciuilium tumultu collapsa fuerat:
vnde seipsum iactans dicere solitus erat. Vr-
bem lateritiam intueni, marmoream relin-
quo. Quae propter cognomen dictus est Au-
gustus, eo quod edificia, opes & imperium
Romanorum magnificè amplificauit & au-
xit. Et idcirco tempore huius nascitur Christus se-
cundum carnem: quia hunc inferiorem or-
bem admirandis & diuinis virtutibus auxit:
superiorem verò, supra quam humanus ca-
ptus capere possit excellentissimè decorauit.
Et non solum ipsum auxit & illustrauit: imò
antequam humanam vestem indueret mira-
bili artificio illum condidit: quia mundus per
ipsum factus est, ipsiusque describit, quia cū-
cta cognoscit. Nec iste tyrannus est, vt Augu-
stus Caesar, aut inique usurpat imperium, sed
constitutus est ab aeterno patre haeres vniuer-
sorum, per quem fecit & secula, praeterea ve-
nire voluit eo tempore, quo vniuersum v-
niuersi imperio tenebatur, cum & ipse vniuer-
sorum esset dominus, rex regum & dominus
dominantium; & princeps regum terrae: cu-
ius pedibus pater omnia subiecit, & omnem
potestatem dedit in caelo, & in terra. Peccato
itaque toto terrarum orbe, exiit edictum a Ce-
sare Augusto vt cognosceret numerum eor-
um omnium, qui suo imperio subdebantur,
vt sic ab eis tributum exigeret. Idem legimus
Dauid in suo regno fecisse, cum superbia ela-
tus iussit per manus Ioab omnem suum po-
pulum numerari. Quod Dauidis peccatum
grauiter puniuit dominus magna grassante pe-
ste: peccatum autem Augusti Caesaris reliquit
impunitum, cum maius esset peccato Dau-
dis. Naque Dauid solum iussit numerare po-
pulum: Octavianus autem avaritia igne in-
census tributa ab omnibus exigebat. Et hinc
colliges verissimum & indubitatum illud ef-
fe, quos diligit Deus corrigit, & flagellat om-
nem filium, quem recepit. At cum iniquis &
sceleratis peccatoribus dissimular, quorum
punitionem in inferos referat. Vnde in Le-
uitico habetur. Qui maledixerit Deo, porta-
uit peccatum suum: qui autem assumpserit nome-
n Dei, morte moriatur. Mirabile quidem est (vt
Origines annotat) quod qui maledicit nomi-
ni Dei, non multatur poena: qui autem nome-
n Dei assumpserit, non minus, quam mortis
poena animaduertetur. Nonne multo grauius
est Deo maledicere, quam eum nominare,
quanuis in vanum? Equidem minus peccatum

expiatur hic poena mortis, vt poenam aeterni
ignis non inueniat. Sed qui portat peccatum
suum, & hic non perfoluit: aeterna supplicia in-
ueniet. Grauius ergo est accipere peccatum,
quam morte multari. Hic enim mors in vin-
dictam accipitur, & apud iustum iudicem non
vindictatur bis in idiplum. Vbi autem non est
soluta vindicta peccatum manet aeternis igni-
bus exigendum. Quod autem haec verissima
sint, adducam tibi in testes ex sacris literis Ru-
ben & Iudam patriarchas: qui cum Benjamin
vellent ducere in Aegyptum propter foedus
quod pepigerant cum fratre Ioseph, Ruben
ita ad patrem loquitur. Duos filios meos oc-
cide, nisi adduxero ad te Benjamin. Iudas ve-
rò ait. Si non reduxero & reddidero cum ti-
bi, ero reus peccati in te omni tempore. Iacob
ergo eorum pater, cum sciret multo esse gra-
uius, quod promiserat Iudas dicens, ero pec-
cator reus, quam id alteri, occide filios meos,
Ruben quidem non tradidit filium Benjamin
tanquam illi qui leuiorem elegerit poenam:
Iudae verò tradidit, sciens grauius esse quod
elegerat. Idcirco grauius puniuitur ille, qui eo
quod maledixit Deo, portat peccatum: quam
ille, qui occiditur. Sicut grauius puniuitur is,
qui in hac vita non exoluit poenas peccato de-
bitas: quam ille, qui multis afflictionibus &
calamitatibus premitur. Et quis dubitat quin
ille diues, qui quotidie epulabatur splendi-
de, lautis & opiparis ciborum generibus v-
tens, purpura & bysso semper indutus grauius
& acrius sit punitus: quam Lazarus pauper,
qui in hoc seculo multis calamitatibus fuit
flagellatus: Quod si diues hic nullas fuit pas-
sus aeternas, nullas tribulationes & calami-
tates, tamen aeternis gehennae ignibus perpe-
tuo cruciatur: cui sanè melius esset, vt in hac
vita calamitatibus, & angustijs promeretur,
ne postea illa omnia aeternis ignibus exol-
ueret. Naque haec flagella, quae hic iniiciun-
tur, momentanea sunt: illa verò perpetuo sunt
duratura. Melius igitur & salubrius actum est
cum sanctissimo Dauide, quam cum Augu-
sto Caesare. Dauid enim hic fuit punitus, quia
populum numerauit. At Augustus portauit
secum peccatum suum: & reus fuit peccati,
quem aeterni ignes discruciant. Vt pro com-
pento habeas grauius esse & lamentabilius
peccatum secum ferre vsque ad inferos, quam
in hac vita aliqua mala pati in ipsius con-
densationem. Quocirca cum haec quae diximus
Paulum Apostolum non lateant, imò condu-
centia

Na. 2.

Gen. 42.
Gen. 43.

Luc. 16.

Leg. Greg.
lib. 5. Mor.
c. 15.

centia esse fidelibus: de quodam, qui peccauerat inquit. Quæ tradidit (inquit) Satanæ in iterum carnis, hoc est poenâ mortis cum multasse. Quis autem sit fructus huius mortis temporalis ostendit in sequentibus dicens. Ut spiritus saluus fiat in die domini nostri Iesu Christi. Vides ergo quam eleganter utilitatē temporalis mortis ostenderit: Sic ille Machabæus Antiocho regi tyranno dixit. Nos propter nos ipsos hæc patimur, peccantes in Deum nostrum: tu autem ne existimes impune futurum, quod contra Deum, &c. ¶ In quo loco gradum siltas oportet, & consideres, quanta dominus benignitate & pietate nobiscum utatur, dum in hac vita flagellis & afflictionibus tradit, cum & id iudicium sit nostræ prædestinationis: & ita contrarium argumentum in eos militat, qui cum per totum vitæ spatium sceleribus & flagitiis se ipsos coinquinant, nulla eis afflictio immittitur nulla calamitas nullum denique supplicium. Equidem malorum felicitas & prosperitas sine punitione, incognitum quoddam & durissimum flagellum est. De quo si velis audi tibi Ieremiam dicentem. Dolore & flagello castigaberis Hierusalem: uti ne abscedat anima mea abs te. Hæc sanè vox est misericordie & amoris plena: sed audi iustitiam. Nam cum multa sacrilega & nefaria numerasset, quæ populus commiserat, addidit. Propter quod non visitabo super filias vestras cum mechauerint. Terribile enim est supplicii genus, quod scilicet medicus non visitet infirmum, non tyriacam apponat, non purgationes præcipiat, nec sanguinis misiones, cum hæc omnia a pristina salutis infirmum reducant. Nam cum in peccatis abundaueris & excellueris, tunc dominus zelans auertit à te zelum suum. Auertetur (inquit) zelus meus à te, & non irascatur, &c. Nec idèo sceleriore te ipsum iudicare debes, si omnia secundum animi sententiam successerint: imò tunc temporis te ipsum laudare nentari debes. Nam quando dominus arcum suæ punitionis intendit, tanto acrius & fortius suæ punitionis & flagelli sagittam emittit. Quippe eos, quos protinus, ut delinquant, punit, nequaquam in æternum torquet. At illis maximè est timendum, quorum animaduersionem in suum iterum seruat. Qui enim arcum flectit, nec totas vires exhaurit, certè is parum aut nihil nocuementi iniicere curat: at si acrius & fortius arcum intenderit, signum est vulnus futurum mortiferum & incurabile. Ita sanè do-

minus, dum in punitione demoratur & animaduersionem differt, tantò peius & deterrius. Quæ omnia exemplo tibi comprobabimus. Nam boues dum aratro & labori custodiuntur fortibus funibus alligantur: at qui iugulo & morti sunt tradendi pro arbitrio suo in campis & floribus pascunt. Et Augustinus super illud: Zelauit pacem peccatoribus videns, inquit. Quor sunt, qui laciuus, vt boues & vacca ad iugulum tendunt: & canentes & saltantes iter parant ad infernum? Derelinquit dominus malos vt suo palato in hac vita satisfaciant: atque ira bonos persequitur, & eorum sententia præualet. Cuius rei sanctus vates non oblitus inquit. Dimisit eos secundum desideria cordis eorum, ibunt in ad inuentionibus suis. Et alibi. Manducauerunt & saturati sunt nimis, & desiderium eorum abstulit Deus. Quando dominus aduersus filios Israel irascebatur, desideria sua adimplebat, & permittit bar concupitis satiari. Nam si pater sceleratum filium ad rectæ vitæ institutum traducere nequit, eundem non impedit vt ampla sua desideria sequatur, suis voluptatibus & deliciis fruatur tandem sceleribus cōstrictus filius suspensatur patibulo. Quod si aliqui superuenientes parenti dixerint, quid est quod tantis filii tui flagitiis non obstant, hoc enim scelus fecisse dicitur, tunc pater respondet. Ille, quem vos dicitis, neutiquam est filius meus, nec cum eo quidquam mihi commune est. Sic dominus cum nostra scelera ad id itineris perueniunt, vt diuinam indignationem penitus mereantur, concedit nobis omnia secundum palatum, quousque solus infernus perpetuum habitaculum nobis maneat. O bone & sancte Deus. quid est, quod non conijcis oculos in filium tuum, quæ pro prio sanguine redemisti? Sinite illum (inquit dominus) quia nec filius meus est, nec hæreditatis meæ particeps. Dimisit illos secundum desideria cordis eorum. Vidisti igitur quomodo aduersitates & tribulationes animæ nostræ sint medela. Hinc illud est, quod Angelus Raphael Tobie dixit. Quia acceptus es Deo, necesse fuit, vt tentatio probaret te. Et patientissimus Iob. Beatus homo, qui corripitur à domino. Et sancta femina Iudith variis exemplis docet, omnes qui Deo placuerunt per multas tribulationes transisse. Et Paulus hoc idem multis in locis suarum epistolarum docet. Et Apostolus Iacobus sub-

Aug. in Ps. 72.

Psal. 80.

Psal. 77.

Psal. 80.

Tob. 12.

Iob. 5.

Iudi. 8.

1. Cor. 3.

2. Tim. 1.

Rom. 5.

1. Iac. 1.

tres

ros mei, cum in varias tentationes incideris. Igitur si tribulatio gaudium est, ne tristis incedas, dum tribulationibus visitaris. Nam quæ si aliquis domum suam igne succentam videret, quem ipse solus nequit extinguere, libenti animo oblatam aquam susciperet, obsequium & donum non persequutionem id existimaret. Quanto igitur potiori iure, cum domus conscientie tue igne cupidinis ardet, tribulationis aquam, maximum beneficium & auxilium existimare debes, non autē calamitatem & aduersum: enim istud non aduersus te, imò pro te ipso facit: Contra vt sapius tibi repetimus humanam prosperitatem signum esse diximus æternæ indignationis. Quod Paulus docet, dum inquit. Quis enim filius, quem non corrigit pater? Quod si extra disciplinam estis, adulteri & non filij estis. Et psalmista. In labore hominum non sunt, & cum hominibus non flagellabuntur. Et sequitur. Ideò tenuit eos superbia, operi sunt iniquitate & impietate sua. Arboribus enim bonis & fructuosus omnes virgulti eas suffocantes absconduntur, ne sint impedimento, quominus ad sperati fructus maturitate perueniant: at arbores infructiferae, quales sunt vlmæ & robora isto beneficio carent, nec concutiuntur, sed potius detruncantur & absconduntur in ignem mittuntur. Sic boni qui filij Dei sunt, in hac vita varias pariuntur calamitates, vt referentur in cælis: at qui hic non affliguntur, perpetuis ignibus cruciabantur. Quocirca factum est, vt peccatum Davidis sancti, in hac vita punitione non careret: peccatum autem Augusti Cæsaris tormentis inferni reseruetur, qui in hac vita grandes sibi possedit diuitias, varijs voluptatibus imbutus vitam suam finiuit. Sed quia de his in superiori capite, in illis verbis Angeli ad Zachariam, multa diximus, nunc ad alia gradum faciamus. ¶ Secundo libet aduertere, quod à principio mundi vsque ad aduentum Christi solus populus Israeliticus iustus est frequenter numerari, quod poterit colligi ex varijs veteris testamenti locis: ita vt ostenderit dominus illorum solum curam sibi suscepisse, quasi aliæ nationes ad ipsum non pertinere. Quod quidem Amos ex mandato diuino expressit. Vos tantum cognoui ex omnibus nationibus terræ. At postquam venit plenitudo temporis, in quo omnium misereri disposuit Deus, totum orbem describere voluit. Vnde per psalmistam inquit. Memor ero Raab & Babylonis, scientiū

Hebr. 12. Psal. 72.

Num. 1. & 26.

Amos. 3.

Gala. 4.

Psal. 86.

me. Ecce populus Æthiopiæ, &c. Ac si aperire diceret. Ego, qui antea non recordabar Ægypti & Babylonis, quia ignorabant me: iam nunc illorum in memor ero, quia cognouerunt me. Et filij Palæstinorum & Tyrij & Æthiopes, qui antea in ciuitate mea hospites & aduenæ, iam nunc vocabuntur Hierosolymitani. ¶ Tertio obseruabis, quod dicit noster Lucas, Exijt edictum, vt vniuersus scriberetur, non id dictum intelligas de toto orbe terrarum: nam multæ erant tunc temporis prouinciæ, quæ non subdebantur Romano imperio. Quo circa vniuersus hic accipitur pro maiori parte orbis. Iste namque vniuersales loquutiones in sacris literis non totam vniuersitatem ambiunt, sed aliquam partem, vt sacri doctores intelligunt. Sic est illud quod de Salomone legitur secundo libro Paralipomen, quod magnificatus est præ omnibus rebus vniuersæ terræ: quod quidem præ omnibus regionis illius intelligendum est. Et cum in Actis dicitur, futuram famem significari in vniuerso orbe terrarum intelligendum est de tota Idumæa per synedochem. Nam vt inquit diuus Hieronymus, idioma commune est sacre scripturæ, vt per omnem terram, eam intelligat prouinciã, de qua sermo incidit. Et apud Esaiam. Dominus exercituum præcepit militie belli vt disperderet omnem terram: quod tantum de Babylone intelligitur. Et illud Genesis. Vocauit Adam vxorem suam Euam, eo quod mater esset cunctorum viuentium: quod ad irrationalia non extenditur. Et illud. Omnis terra venit in Ægyptum. Id est bona pars. Et Paulus. Fides vestra nunciatur in vniuerso orbe. Id est, multis in locis. Et illud. Eritis odio omnibus hominibus: cum à multis fuerint dilecti postoli. Et illud. Omnes qui ante me fuerunt, fures fuerunt & latrones. Et etiam id. Omnes in Adam peccauerunt: dempta vnica virgine Maria. Et item illud ad Hebræos. Omnes sancti patres mortui sunt. Et tamen Enoch mortuus non est, quem in cathalogo Paulus nominauit. Sed de his satis. ¶ Cæterum tempore pacis Christus dignatus est nasci, quia omnibus in ipsum credentibus veram animi pacem erat daturus, & eam annunciaturus, his qui propè, & his qui longe erant: vt nos doceret vnitatem spiritus seruare in vinculo pacis. Sicut enim ex virgine matre natus, virginali gloriâ & angelicum puritatis decus ostendit sibi esse gratissimum: sic quoque tranquillo tempo-

Ambro. lib. 3. de voca. gen.

2. para. 6.

Act. 11.

Hier. in c. 13. Esai.

Esai. 13.

Gen. 2.

Gen. 41.

Rom. 1. Mat. 24.

Ioa. 10.

Rom. 5.

Hebr. 11. Gen. 5.

Ephe. 4.

re na-

re natus significatione dedit, pacis summo pe
re amato rem esse. Et quænam Immodi adueniē
te aquila, omnium avium principē, reliquæ
aves alas submittunt, & in pace quiescunt, nec
pugnare audent: sic adueniente de cælo a
quila illa divina Christo redemptore nostro,
qui rex regum est & dominus dominantium,
omnes reges terræ conqueverunt: quoniam
iam ille apparebat, qui est vera pax, de quo
Apostolus ait. Ipse est pax nostra, qui fecit v
traque vnum. Tunc præcepto Augusti clau
sum est templum Iani, quod non nisi in sum
ma pace ferum omnium fieri solitum erat,
vt testis est Suetonius Tranquillus in vita
Augusti Cæsaris: quod quidem ab vrbe con
dita asseuerat semel tantum, aut bis clausum
fuisse. Tempore igitur pacis nascitur Christi,
vt pote qui conciliaturus erat pacem inter
Deum & hominem, Iudæum quoque & Gē
tilem: quia ex vtriusque vnum erat facturus.
Hanc sanctam pacem secum attulit, quam &
Angeli in eius natiuitate hominibus prænun
ciarunt: quam postea & ipse prædicauit & di
scipulis suis reliquit. Pacem (inquit, meam do
vobis, pacem relinquo vobis. In qua pace po
pulo suo benedixit, & sine qua nemo Deum
videbit. Quapropter propheta singulis & om
nibus inquit. Inquire pacem & persequere
eam. Denique hic adimpletum legimus id
quod in Esaia & Michæa prophetis scriptum
est. Constabunt gladios suos in vomeres, &
lanceas suas in falces. Non leuabit gens con
tra gentem gladium. Et in libro psalmodum.
Oritur in diebus eius iustitia & abundantia
pacis. Nullatenus coherere posset secundum
sine priorum: nam vbi nulla viget iustitia, pax
esse non potest. Vnusquisque tunc sicut tem
pore Salomonis pacifice sub ficu sua vivebat:
& tanta erat pax, vt omnia tuta essent itinera,
nec vnus erat, qui auderet alicui damnum in
ferre. Sed nunc, pro dolor, quot rapinæ, quot
homicidia, furta, incendia, & virginum op
pressiones fiunt? Vnde dominus per Esaia.
Principes tui infideles, socij furum, omnes di
ligunt munera, sequuntur retributiones, &c.
Sicut Niniuite & regina Sabba surgent in iu
dicium, vt condemnationem gentem Iudæorum:
Sic Augustus Cæsar surget & condemnabit
principes Christianos, qui cum Gentilis es
set, & idolorum cultui consecratus, maiorem
iustitiam conseruauit in suo imperio, quam
nostri principes Christiani. Sed de his satis,
iam ad contextum reuertamur. *Hæc descri*

ptio prima facta est à præfide Cyrie Cirino. Si Ci
rino iustum esset, vt aliquam viduam à pœna
debita absolueret, forsitan in a dimpiendo mā
dato detineretur, & mota faceret. Quod si de
regis negotio agitur, etiam si iniustum sit, ni
hilominus sine mora aliqua executioni mā
datur. Sic Ioab protinus, vt audiuit regis man
datum de morte Vrie omni adhibita diligen
tia eum interfici fecit. Non sic Ionathas, qui
cum ei esset præceptum à Saule rege, vt Da
uidem interficeret: mortem eius distulit, &
pro Davidis partibus stetit dicens. Quid tibi
mali fecit, &c. ¶ Secundo diligenter expen
das, quantum damni & calamitatis multis af
ferat, regis aut principis siue prælati peccatū.
Quod enim præcepit Augustus imperator, il
lud statim Cirinus Syriæ præfides fieri studet.
Idemque ipsum Macedoniæ, Sclauoniæ, A
fricæ, Hispaniæ & aliarum provinciarum præ
fides & gubernatores facere deberent. Nam
ad motum maioris rotæ molendini, statim &
mobilis lapis in circulum trahitur, & omnes
etiam molendini rotæ. Itā sanè propter pecca
tum principis vel prælati mouentur subditi:
nec facere verentur subditi, quæ à principi
bus perpetrari videntur. Regis ad imperium
(inquit Claudianus) facile componitur orbis,
Mobile mutatur vna cum principe vulgus.
Multoties quidem idque deterius est, maio
rem rotam quietam esse, minores verò sem
per moueri. Vti ille, qui funes conficit, qui cū
semel moueat rotam, ipse quietus manet, ro
ta verò non idè quietescit. Itā principis pecca
tum tantum mali & nocimenti infert reipu
blicæ, quod quauis rex maneat & quiescat,
& peccati pœniteat: non idè subditi à pecca
tis & murmurationibus desistunt. Vt vel his
videas quantum mali pariat principis aut præ
lati peccatum. Quemadmodum enim mare
præsertim mediterraneum ipsum aërem imi
tatur, ita vt si aër tranquillus sit, maris quo
que tranquillitas vigeat, quod si procellifus
est, etiam mare procellis huc & illuc agita
tur: sic populus principem suum sequitur,
qui semper bonum aut malum ipsius exem
plum imitatur. Nam vt riuulus fontis sequi
tur naturam: sic populus principis ingeniū.
Et sicut turbato fonte, turbatur etiam riuu
lus: ita turbato rege, turbatur etiam populus.
Quod quidem Matthæus insinuauit dicens.
Rex Herodes turbatus est, & omnis Hieroso
lyma cum illo. Vnde & in Ecclesiastico habet
tur. Qualis est rector ciuitatis, tales habitan
tes

1. Reg. 11.

1. Reg. 20.

Gen. 24.

1. Reg. 31.

Mat. 2.
Eccle. 10.

tes in ea. Idcirco cum rex aut prælatus
malis moribus est imbutus, plurimos seruo
rum suorum ad interitum secum manu du
cit. Næque si ab alto ruat paruulus lapis, ipse
solus in inferiore locum descendit: at si ex
montis cacumine grande saxum in descen
sum reuoluitur, alios lapides minores secum
trahit. Itā nimirum, quando subditus delin
quit, ipse solus reus manet peccati sui: tamen
quando princeps aut prælatus offendit, plu
rimos alios sup. malo exemplo in interitum
animæ defert: Nam quemadmodum in vita
præfenti magnates & principes semper gran
di famulatio incedebat stipati: itā sanè mo
rientes non solum in infernum abeunt sed plu
rima comitantur eos cetera, quæ malo & de
prauo eorum exemplo coinquinata sunt.
Quando riuulus à cursu naturali & consu
to aliquantulum deflectit, parum nocumen
ti faciat: si fluuius maximus à se exierit, si cō
suetum iter aufugerit, periclitantur sanè om
nes vicini loci, quibus maximum infert dam
num sua inundatione. Itā quando subditus
peccat vel nulli alij, quam sibi damnum in
fert: tamen si prælatus ceciderit, grauissimi
mali subditis est causa: cum & subditi supe
riorum exempla & mores plerumque sequā
tur. Sic ad hæc miseranda calamitas & lucis
humanum ingenium inuasit, vt non solum
subditi, principes suos in vestitu & ornatu se
quantur: quod malum vtrunque tolerari pos
set, sed etiam eorum sectas & fidem sequun
tur. Sic sanè Sichimitæ dominum suum in cir
cuncisione fuerunt sequuti. Et quia Emor
princeps Sichien circuncisus est, idè omnes
subditi sui circuncisi fuerunt, principis sui ve
stigia insequentes. At quam facile propter
exemplum principis mutant subditi religio
nem & nouam aliam amplectantur (quod nō
sine lachrymis est dicendum) facile videre li
cet in Angliæ & Germaniæ. Angli etenim re
gem suum Henricum apostatam sunt sequuti,
& Germaniæ principes hæreticos sacre
Romanæ ecclesiæ impudentissimos & nefar
ios inimicos. Vnde & in sacra pagina videas
quod eum Saul occisus esset, statim armiger
eius seipsum interfecit: quia minores magna
res curant imitari, vt miles hic, de quo modo
diximus, & Cyrinus ipsum Cæsarem. Et in cō
cilio illo maledictio, quod pontifices & Pha
risæi contra Christum collegerunt, magna de
Christo incidit contradictio, alij nanque be
ne, & alij male de ipso sentiebant. Tamen post

quæ Caiphas pontifex dixit. Expedi vobis, vt Ioan. 11.
vnus moriatur atq; Euangelista. Omnes ab il
la die cogitauerunt illum interficere. Sed cō
sidera quo pacto animus & sententia ponti
ficis ceterorum iudicia secum detulit. Quam
rem & modo in multis electionibus & decre
tis ipse experimento cognouimus. Nam quā
do subditi prælati voluntatem in partem al
teram declinare vident, spontaneè, & vltro
ne, illum sequuntur ita vt quod dū superior vult,
nihil magis subditi in votis habeant. Quo fir
mè, vt si prælatus in peccata labatur, facile & ipsi
eos sequantur. Nam si oliua confusa sit in vi
tibus, nihil damni ipsis vitibus infert, quia
parum terræ occupat: quod si nucem plantes
inter ipsas vites, grande illis infert malum, cū
& magnum terræ spatium ambiat. Sic nimi
rum si mediæ plebis homo peccatum com
mittat, parum alijs calamitatis infert: tamen
si prælatus id faciat, cum & magnus sit, & in
sublimi loco constitutus, maximum damnum
ipsi reipublicæ affert. Non aliter ac si ex super
bo edificio aliquis paruus lapis caelat, facile il
lud malum relarctari poterit: at si angularijs
petra ceciderit, certè tota ruet machina & so
lo æquabitur. Sic est prælatus, qui suo deprā
uato exemplo multos alios ad peccandum in
ducit. Lepra Ozie regis in fronte erat, quæ
omnibus erat in propatulo. Moyses autè ipsas
manus lepra habebat infectas, quas facile ab
scondere poterat, si eas in sinum intromitte
ret. Itā lepra & peccatum principis in fronte
est, vt omnibus notum fiat: subditorum verò
in omnibus quæ abscondi possunt. Et idcir
co maxime illis curandum est vt sanctè & im
maculatè vitam suam componant: Etenim
malorum actus, vt lex inquit: pro lege acci
piuntur. Iosue & Caleb exploratores terræ
promissionis non solum fuerunt, verum ad
duxerunt secum grandem & pinguem via
rum racemum: cuius facti ratione & opere
& exemplo suorum dictorum veritatem cō
probarent. Sic nimirum non satis est, vt præla
ti (qui aliorum sunt lucerna) subditis suis bona
gloriæ prædicent, doceant, & consolant: sed
opus etiam, vt ipsorum operum exemplis eā
dè veritatē demonstrent. Etenim Elisæ man
posuit super manū regis Iosæ: & missa est sagitta
salutis contra Syriam. Quod si huius exemplo præ
lati manū suas nostris adiungerent, vtiq; ce
teri cursu sagitta, quæ bonum opus est, aduola
ret: quia bona prælatorum exempla nostris
operibus auxiliarentur, eaque fortia in dies
efficere.

2. Par. 26.
Exo. 4.

L. Capitaliū
ff. de panis.

Nom. 31.

1. Reg. 12.

Mat. 12.

1. Reg. 12.

Psal. 18.

Psal. 18.

3. Reg. 15.

efficerent. Sed pro dolor, quia nec digito suo subditorum opera, nec tangere, nec adiutare voluit: sed potius sua ignavia & relaxatione ea impediunt, & populum in confusio- nis Barathrum mittunt. Sed quam graui- ter in hos prelatos, & principes dominus sit ani- maduersurus: constat aperte ex illa Davidis historia. Qui postquam reprehensus est à Na- than, & penitentiam peccati cum fletu egit, rediit ad eum Propheta ex mandato domini, & dixit. Dominus transtulit peccatum tuum à te. Verum quia blasphemare fecisti inimi- cos nomen domini: propter verbum hoc, si- lius qui natus est tibi, morte morietur. Pecca- uit David: ubi accipiendo Bersabe: & licet in secreto peccasset, tamen peccata regis & prin- cipum in occulto esse nequeunt. Nam cum subditi semper pendeant ab oculis principum, nihil committere possunt, quod ab ipsis non conspiciatur. Atque ita Davidis peccatum etiam si secretum esset, nihilominus ipsi popu- lo factum est notissimum. Vnde populus de menti iudicio factus peccatum David, quod illi & fragilitati suae erat imputandum, Deo ipsi tribuebat, dicens. Male nobiscum fecit Deus: quia abstulit à nobis Saul bonum re- gem, & reliquit nobis David. Etenim Saul non rapiebat à consortio virorum vxores suas, nec eos interfici precipiebat, &c. Ideo dixit Nathan Davidi. Peccatum quod ut fragi- lis homo perpetrasti, iam tibi dominus id remittit per contritionem tuam: tamen quia blasphemare fecisti: omen Dei, hoc est, quia iniquo exemplo ipsi peccatoribus ansam de- disti, & in nomen domini blasphemarent, hoc inquam scanda- lum animaduertit domi- nus grauius in te. Sed iam videas, quam leui- ter, & ve'ut in transierit Deus punit peccatum David: grauius autem exemplum ini- quum aliis exhibitum. Sic sanctus David pos- tea domino dicebat. Ab occultis meis munda me domine, & ab alienis parce seruo tuo. De peccatis carnalibus & adu' terii commisisti loquebatur cum dixit, ab occultis meis munda me: quia haec peccata secreto & occulto committuntur. Ab alienis autem petit, vt par- cat: quia aliis occasionem peccandi strauit. Quia verò peccata carnis ad ob immunda & sordida sunt, vsu est verbo mundare. Petit itaque vt ei aliena peccata parcantur, quotum ipse fuit causa, cum recte sciret grauem poe- nam illis esse paratam à domino. Vt videre licet in rege illo Ieroboan, qui graui suppli-

cio fuit correctus, eo quod vitulos aureos co- struxit, & alios induxit ad peccandum. Er- sa- pè scriptura sacra de aliis regibus loquitur ipsi impingit peccatum, dicens. Non recessit à viis Ieroboan, qui peccare fecit Israel. Vbi di- ligenter est tibi aduertendum, quomodo do- minus non tradat obliuioni eos, qui fuerunt in causa vt alij delinquerent, vt in hoc poenà aliis debitam cōtorqueat. Qua de causa qua- uis Eleazar poterat carnes non porcinas co- medere absque peccato: tamen ne aliis esset offe- sionis scandalum, potius mori voluit, quam malum exemplum exhibere, cum & princeps constitutus esset. Sed vt ad id vn- de digressi sumus, reuertamur: haec descrip- tio prima dicitur, quia tunc cepit, quādo Cy- rinus missus est in Syriam à Caesare Augusto. Nanque terra promissionis quaedam pars est Syriae: quae Syria multas & potentes in se cō- tinet regiones: quia Palaestinam, quae Iudaea est, & Samaritam & Phoenicem, cuius provin- cia etiam Galilaea est, ita superior, vt inferior. Continet etiam Coelefyriam Damasci, Idu- maeam, Mesopotamiam & Traconitidem re- gionem: ita vt longitudo eius à Septentrio- ne vsque ad Meridiem extendatur, ab Aegy- pro vsque ad Capadociam, & latitudo ab orie- te vsque ad occidentem: id est, à mari Medi- terraneo vsque ad magnum fluuium Eufra- tem. Et omnis haec terra his nostris temporibus vocatur Syria penultima longa. Porro Cyrinus hic (vt Iosephus inquit) vnus fuit de his, qui consultationi aderant: vir in magnis functionibus & officiis celebratus: qui ad cul- men dignitatis, & in aliis claris dignitatibus constitutus, cum paucis in Syriam venit, cen- sor gentis ab ipso Caesare destinatus. Cum igitur hoc edictum promulgaretur, inquit Lu- cas. Et ibant omnes, vt profiterentur, singuli in ci- uitate suam. A qua vnusquisque originē tra- hebat. Quae descriptio praecipua erat, vt fieret in praecipuis ciuitatibus, non solum quā- tum ad numerum personarum, sed etiam quā- tum ad determinationem stirpium nobilitatis, vt cognitus esset numerus determinatus vi- rorum nobilitatis & ignobilitatis, & hoc est, quod dicitur qd singuli ibant in ciuitate suam vt pro- fiterentur. Dupliciter autem profitebantur subditos esse Romano imperio: scilicet scri- pro, quia eorum nomina scribebantur: & sa- cto, quia vectigal soluebant imperatori. Qua propter Ascendit & Ioseph à Galilea de ciuitate Nazareth in Iudaeam ciuitatem David, quae

2. Mac. 6.

Ios. lib. 18. antiq. cap. 9.

Roma 11. Psal. 35.

Sap. 1.

Mic. 5.

Mat. 2.

Ioan. 6.

vocabatur Bethleem. Vbi libet & suspicere & admirari altitudinem diuinitatum sapientiae & scientiae Dei: quam incomprehensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viae eius, iudicia enim Dei abyssus multa. Ea naque, quae Augustus & Cyrinus in suam utilitatem faci- unt; idem dominus reducti in commodum & emolumentum totius vniuersi. Omnium est enim artifex, omnem habens virtutem; omnia proficiens. Equidem dominus mira- bilis & diuinus artifex est. Nunquid quando peritissimus artifex templum sublime, aut su- perbum domum construere vult, nonne prius modellum quendam efficit: postea vero lapi- des & ligna aptari iubet; & à rustico portari lapides praecipit? Quod si ab eo roges, quid portas? Vtique respondet tibi. Hunc lapi- dem fero ad talis domus vel templi aedificium. Quod si iterum petas, quomodo iste lapis aptandus est? Subijcet tibi, id ego ignoro: o- peris autem perfectus explicabit. Ipse tantum (inquit rusticus) meam mercedem quero. Ita sane dominus permittit hanc descriptionem fieri per manus Otaiani & Cyri: tamen ad supremam artificem spectat cognoscere descriptionem totius fabricae, quae ad utilita- tem vniuersi futura est: Dixerat enim. Michas. Et tu Bethle e Ephrata paruula es in mil- libus Iuda, ex te mihi egredietur, qui sit do- minator in Israel. Et Iudaei ipsi quantum mul- tis in rebus fuerint obsecrati: tamen hanc sal- tem intellexerunt, scilicet Messiam nascitu- rum esse in Bethleem: & ita responderunt He- rodi roganti de natiuitate Christi. Et qui cre- diderunt Iudaei Christum esse à Nazareth de Galilea & non à Bethleem: hac de causa no- luerunt illi tanquam vero Messiae credere, et si & miracula eius viderunt & cognouerunt: ita vt in haec verba prodirent. Nonne scriptu- ra dicit quod de Bethleem de castello David? Ideo quia hoc adimpleretur, exiit edictum à Caesare Augusto: & hoc ad impleri precipit Cyrinus, vt descriptio adimpleatur, quā dominus efficit, & Christus veniat nascitu- rus Bethleem. Nam si edictum exiret decem mensibus post incarnationem, pareret virgo in Nazareth & post natum Christum ascen- deret Bethleem. Et si edictum ante incarna- tionem exiret, quāuis ascenderet Bethleem, tamē paritura rediret Nazareth. At sic domi- nus ordinauit, vt edictum exiret iam virgi- ne partu propinqua: quod factum est, vt cum peruenisset Bethleem adimpleretur tempus

pariendi, & prophetiarum dicentium Chri- stum nasciturum esse in Bethleem. Quod si ab Otaiano quaereres, quid de hoc myste- rio sentiret, vtique se ignorare dicebat: sed ni- hil aliud quam suum commodum intende- re. Quod si idē à Cyriro postules, dicit tibi, id facere vt tantum placet palato imperatoris, nec aliud mysterium in de inuestigare. An Cy- rine non moliris, vt beata virgo exeat vt pa- riat in Bethleem? dicit sane nihil minus quā id mihi curae est. Verum enimvero si ab ipso sancto Ioseph virginis sponso rogares, quod i- stos duos lapides, viuis tecum ducis? Fortassis responderet tibi, se maioris domini iulsi obtemperare, & praefectum officij id tantum scire: qui vt semper confuevit omnia suo di- uino ordine disponit; vt Christus redeptor noster nascatur in Bethleem, vt & nemo ambi- gat eum esse verum Messiam in lege promif- sum. His itaque vsus est dominus tanquam instrumentis vt opus descriptionis perfec- ret, quam à summo caelo & ab ipsa aeternitate statuerat ita, vt ipsi aliquid cogitarent, aliud verò dominus efficeret, ita vt in altiore si- nem eorum cogitatus eleuaret. Propheta A- bacuc victum & potum messoribus defere- bat. Quo istum potum & cibum defersit? Mes- soribus inquit: & quando o prandium conde- bat & parabat; id etiam ministerio messorum faciebat: at reuera non messoribus fuit para- tum, sed Danieli, qui à Babiloniae inter vngues leonum erat constitutus. Alia erat hominum mens, alius verò animus Deo. Parabat A- bacuc prandium messoribus: at diuinum ma- gistrum non latebat, cui potus & cibus para- retur. Sic etiam filius Iacob accidit praeter spe- rans, alius enim erat Deo animus ab eorum mente. Ipsi machinantes destruxerunt fratres. Ioseph vendentes eum in Aegypto, disposuit Deus sui diuina, quid etiam quod ipse hac via regnum Aegypti à ventura fame liberaret. Deus optimus maximus de quo scriptum est quod d disponit omnia suauiter haec media, ita suauiter mirifi- ceq; disponit; absque hoc quod hominibus innotescant: quod altissimum quidem eius cō- silio fit. Aduerte etiam quod postquam fa- cer Euangelista dixit, ascendisse Ioseph in ci- uitatem David, addidit subinde, quae voca- tur Bethleem: ad differentiam Sion, quae ap- pellata est ciuitas David, vt haberet regum secundo Bethleem quippe fuit ciuitas David secundum originem: Sion autem secundum regiam habitationem. Vbi etiam opera pre- tium

Dan. 14.

Gene. 37.

Sap. 8.

1. Reg. 3.

tium est anima duertas Deum nostrum fidelissimum & bonum esse amicum: ita, vt nec post mortem suorum obliuiscatur, vt consueuit mundus facere: imò semper eos memoria inuoluit per millia millium annorum. Ostendit enim dominus se ipsum ita gratum & memorem ministerij Dauid serui sui, ita, vt cum velit illum grandi honore afficere, ab eius patria liber ortum ducere, & de semine Dauid secundum carnem descendere. Egredie quidem diuinus psalter de Deo cecinit, dicens. Nimis honorati sunt amici tui Deus. Et peccata Salomonis impunita relinquens, dixit illi Deus. Scindam regnum tuum: sed in diebus tuis non faciam, propter Dauid seruum meum, qui custodiuit precepta mea. Sic honorauit Moysen, cum arguit Mariam & Aarón, ipsum usque ad astra laudibus efferens. Sic etiam, vt honorem conferret Ioanni Baptista: Iudæam reliquit, & petiuit Galilæam: vt Ioannes baptizaret & audiretur, &c. *Et quod esset de domo & familia Dauid, vt profiteretur cum Maria uxore sibi pregnantis. Quomodo autem Maria & Ioseph essent de domo Dauid, deque Christi stirpe in sequenti capite iuante domino explicabimus: vbi noster Lucas singulari quodam ingenio Christi domini genealogiam describit. Interim verò hic vnum adiutoribus. Descendentes à mulieribus ex Dauid, de domo Dauid erant, non autem ex familia Dauidis: at qui descendebant per lineam masculinam, isti de domo & familia Dauidis erant. Vt autem sacer euangelista nobis exponeret, Iosephum per masculinam lineam descendisse, dicit de domo & familia. Insuper aduertendum est, quod id quod dicitur, vt profiteretur, ad Ioseph tantam referendū est, quia soli viri profitebantur: & cum dicitur hic cum Maria, refertur ad verbum ascendit, non tamen ad verbum profiteretur. Et licet sanctissima Dei mater iter suscipere triginta quinque parasangarum, quibus distat Bethleem à Nazareth, tamen ob id non grauabatur: tanquam auis quæ non oneratur, nec grauatur plumis suis, sed his & leuior & agilior est. Vbi iam obsecro & obtestor, vt teneram virginem consideres: longo itinere defessam & defatigatam, & nullum inuenientē hospitium. Mundus enim mundo arridet, nec alius, quam suæ factionis fauet. In propria veniens non cognouit mundus suum autorem, Aduerte etiam quem laborem virgo sacra in hoc itinere passura erat, cum tempus il-*

li contrarium esset, & parsimonia cibi & paupertate laboraret, Ex quibus omnibus & tu documentum elicere debes, vt huiusmodi virginis gestus, & iter pro te susceptum imiteris: nec piger sis vt tantis & tam diuinis peregrinis aliquo pio ministerio subuenias. Consideres etiam oportet, quomodo adiuuicè de Deo loquuntur in labore itineris: quandoque orant aliquando contemplantur, & dulciter loquuntur, vt vel sic tantum itineris laborem vincerent. Ioseph in labore itineris virginem adiuuar, & hac de causa illi fuit desponsata, vt illum in omnibus laboribus suis pro suæ ætatis infantia eundem comitem & adiutorem haberet. Nos autem in hoc loco docemur primum hoc Christi domini factis, & regiam potestatem à domino esse, quæ & honore & obseruatiua digna est. Sic hic censum Cæsari soluit, & exactoribus Cætaris voluit per Petrum dari tributum: & iterum interrogatus, an tributum reddendum esset Cæsari, respondit. Reddite quæ sunt Cæsaris, Cæsari. Voluit etenim ab ipso suæ natiuitatis exordio legibus subijci: ne qui aliis futurus erat vitæ & sanctitatis exemplum, ipsam republicam conturbaret: qui etiam venerat, vt iustitiam resarciret: vt etiam insinuaret iustum imperium sanctiones habere omnibus acceptas, dum in pace atque iustitia respublica conseruatur. Et ob id neminem mortalium potestibus sublimioribus aduerfari debere, cum eis Christus humilitatis exemplum subijci voluerit. Secundo docemur prelati nostris obedire, non solum bonis & modestis, sed etiã discipulis, vt Petrus inquit: cum & ipse Christus rex regum & dominus dominantium & Ioseph sponsus, & sacra virgo non fuerint indignati imperatori ethnico & profano obedire. Vt merito sanctissima virgo cum puero possent dicere. Sic decet nos implere omnem iustitiam: donec nos obtemperare omni potestati sublimiori. Nec enim quid grande facies, quanuis literatus, sapiens aut nobilis sis, si propter diuinum amorem illi obtemperaueris, qui te aut minor aut inferior fuerit: quando omnipotens dominus tui ipsius causa homini gentili obedire voluit. Quod si asperum & difficile tibi videtur prelato obtemperare, Deum ipsum dilige: fieri nanque, vt diuinus ipsius amor huc omnia dulcia & suauia tibi reddat. Nanque si in cardines portæ, quæ strepitem facit, dum aperitur & clauditur, oleum diffuderis, nihil postea audies,

audies. Si verò ignauo animo & voluntate ea complex, quæ tibi præcipiuntur, immitte obsecro in cor tuum oleum diuini amoris, & tecum meditare hoc Christi & virginis matris iter, & tunc suauiter spiritus & animi consolatione facies quid tibi fuerit iustum. Et enim prelati locum Dei obtinet, & quod præcipit prelati, ipse Deus præcipit, dum modo id non fuerit contra legem. In ipso namque Deum honorare debes, cum & eius personam sustineat: nam et si ipse malus sit prelati, officium eius sanctum est. Dauid honorabat Saulem, quia & eius dominus erat: quanquam eundem sciebat & malum esse & à domino reprobatum. At enim dominus. Qui vos audit, me audit: & qui vos spernit, me spernit. *Factum est autem cum essent ibi, impleti sunt dies, vt pareret.* Bene quidem & verisimè inquit sacer euangelista, impleti: quia in plenitudine temporis fuit Christus conceptus & natus. Vnde Paulus. At postquam venit plenitudo temporis, misit Deus filium suum, natum ex muliere, factum sub lege, &c. Animaduerte autem, dixisse Euangelistam, impleti sunt dies. Posset nanque dicere, impletum est tempus parienti, vt de Elisabeth dixit, vel ad impletos esse nouè menses. Nihil tale dixit, sed impleti sunt dies, vt vel sic aliquo modo insinuaret; quanta lux suborta est hominibus in natali Christi. Nam sicut in ortu solis lucefcit dies: sic Saluatoris natali noua & diuina luce perfundimur, & dies ille sanctificatus nobis illuxit. Ortus est nobis sol iustitiæ, vt Malachias prædixerat: qui omnes nostræ animæ tenebras fugauit: & verò gaudio & luce mentes illustrauit. Vnde nec mysterio vacat ecclesias & templa nostra ad orientem respicere: cū præcepit dominus Moysi, vt legis veteris tabernaculum situm esset ad occidentem: quod iusta de causa obseruauit Moyses, quippe omnes statim, vt moriebantur in limbum descendebant, & nemo ad cælum nascēbatur, vt frueretur luce illa vera Christo redemptore nostro: quousque venit ille, qui oriens vocatur secundum Zachariam, id est is, qui nascitur, qui & Iesus Christus Saluator noster est natus de sanctissima virgine. Et idcirco cum in Ecclesijs orientem, facies nostras ad orientem dirigimus, vbi natus est nobis verus sol iustitiæ Christus. Approximante igitur die illo cunctis mortalibus felicissimo & fausto plusquam humanus captus intelligere aut explicare valebit,

inquit noster Euangelista, quod gloriosa & immaculata virgo Maria. *Peperit filium suum primogenitum.* O breuia & compediola verba, quæ nisi ipso diuino spiritu; quo & dicta sunt, & literis mandata, neuiquam explicari poterit; quanta & quam profunda mysteria & sacramenta in ipsis sint recondita. O diuinum & admirabile beneficium ipsi hominibus nullo modo debitum. Felix terra, quam Christus sua præsentia sanctificauit. Vbi protinus o homo peccator considerare debes filium Dei vniueritum, ipsi patri æternò coequalē, propter te iam hominem esse factum. Credo equidem inter ipsos choros celestes nullum remansisse spiritum; qui non descenderit tantum miraculum visurus. Descendebant enim tanquam agmina certatim, & tanquam apes ad mellis fauim confluunt, sic Angeli in angustium & pauperimum illud Bethleemiticum, domicilium: Rapta igitur beatissima virgo diuina contemplatione usque ad supremos cælos, plena quadam inaudita cælestis gloriæ consolatione & dulcedine (cui nullam similem habuisse dicendum est) sine dolore & corruptione cælestis aulæ regem Angelorum & totius vitæ nostræ restauratorem peperit. Requiesce igitur in hoc loco, & siste gradum parumper anima mea: effunde lacrymarum fontem sine cunctatione, & huius infantis pedes laua, qui, vt te ipsam quæreret, pro immenso in nos amore, & summo cælo descendit, vestem nostram ampturus, nec sine vitæ suæ maximo dispendio. Quod enim nimis diligitur, etiam cum dolore quæritur: & ob id Christus te ipsum multo labore, lacrymis, paupertate & doloribus quaesuit, nec quietem agnouit, donec te ipsum omnem perditam ad ouile redaxit. Quod si o anima mea Deum tuum cognoscere cupis, considera rogo quid ipse pro te, & quid tui ipsius causa sis. Ipse nanque cum esset Deus tui causa pauper & mortalis effectus est: tu verò propter illum ex paupere, mendico, & abiecto, factus es consortis Angelorum & cælestis beatitudinis participes. Itaque beatissima virgo filium Dei & orbis reparatorem peperit in die dominico & media nocte: quem & antequam tangeret pro sua profunda humilitate genu flexo & in terram prona adorauit. Deinde summa quadam lætitia sancto timori coniuncta, animo in admirationem rapto, infantem manibus & amplexatione cepit, vt & videre possis reginam cæli & matrem Dei,

Psal. 138.

3. Reg. II.

Num. 12.

Ioan. 4.

Mat. 17.

Mat. 22.

1. Pet. 2.

Mat. 3.

1. Reg. 24.

Luc. 10.

Gala. 4.

Mal. 4.

Exod. 25.

Zacha. 6.

Ioan. 1.

Dei, que ab Angelis deberet ministrari ipsam sibi & filio ministrantem. ¶ Aduerte autem Christum media nocte fuisse natum ea noctis hora, qua homines dormiunt omnium, & sui etiam oblitum in vranis dormiunt autem, cum nulla vexat illos sollicitudo. Tunc igitur lingulare hoc beneficium piissimus dominus nominibus prestat. Vnde merito in Canticis dicitur. Ego dormio, & cor meum vigilat: ait postea ad adolescentulis Ego dormio, & cor meum, id est, sponsus meus, dilectus meus, amor meus, qui cor meum est, en ipse vigilat. Cum igitur in vranis autem dormirem & sponti mei oblita essem: ipse conferens in me beneficia vigilabat. Cum obdormiret mundus in peccatis, tanto amore illum prosequutus est dominus, ut nasci fuerit dignatus ex tanta virgine. Vnde in sapiente dicitur. Dum medium silentium tenebant omnia, & nox in suo cursu, &c. Vt nimirum per hæc intelligamus, quod dum ipse peccator in vitis & peccatis demergitur, tunc ipse dominus in eum confert beneficia. Natus itaque est in nocte, ut noctem nostram illuminaret: hic lumine diuina gratia, illic autem luce aeternæ gloriæ. Insuper & in hyeme natus est, ut peccata nostra frigida diuini sui amoris flamma incenderet. Denique filius Dei factus est filius hominis, ut ipse homo, filius Dei esset. Sed iam singula verba consideranda veniunt. Peperit, inquit, filium suum primogenitum. Non dixit parturivit, quia significat verbum hoc cum dolore parere, & angustias partus sentire. Peperit sacra virgo cum sine dolore, quem sine corruptione concepit. Nec infans nascens aliquo dolore matrem affecit, qui futurus erat gaudium vniuerso mundo. Et hoc est, quod vt præteritum estias prædicit. Antequam parturiret, peperit. Non inuenit locum in sancta virgine maledictio illa Eue, cui dominus dixit In dolore paries filios: nam beata virgo summa quadam letitia filium Dei peperit. Filium etiam suum peperit, dicitur: cum in propriis visceribus & vtero illum conceperit & gestauerit. Denique primogenitum cum vocat, quia nullum antea pepererat, nec postea aliquem peperit, & virgo tandem permansit. Dicitur enim ille in scriptura primogenitus, qui prior nascitur, etiam si nullus alius frater ipsum sequatur: non tamen is, quæ & alii sequuntur, sed ante quem nullus est. Quod sanè conuincitur ex illo numero. Quidquid primū erupet de vul-

ua cuncta carnis, quæ offerunt dño, sive ex hominibus, sive ex pecoribus fuerit, sui iuris ericita duntaxat, vt pro primo genito hominis pretium accipias. Vbi dominus definiuit, quis sit primogenitus, dū inquit, quidquid primū erupet de vulua. Ad hoc enim, vt primogenitus sit, non sunt conueniendi oculi ad eos, qui oriri debent, sed ad iam natum. Hoc idem faceret Hieronymus in primum caput Matthæi. Quod si græcum textum consulimus, vbi nos habemus primogenitus, habetur *πρωτοτοκος* quod omnes interpretatur primogenitus, & recte: est enim compositum à *πρωτος* quod est primū seu primo & *τοκος*, quod est fetus seu partus. Et sic stando in significationis rigore, intelligemus primū partum seu primo nascentē. Idem enim est primogenitus & vnigenitus. Nā in phrasi hebræa vnus id est atque primus. Vt est videre in illo Genesis. Factus est dies vnus, id est, primus. Sic Iosephus interpretatur libro primo antiquitarum capite primo. Vnde postquā in textu dicitur, dies vnus, subiungitur statim, dies secundus, dies tertius, dies quartus, &c. Et in capite vigesimo nono, vbi septuaginta ex Hebræo translulerunt *κατωμοι τρις εθροωμι εις μινος* Hieronymus vertit, mensis enim septimi prima die. Et similiter in capite primo Aggæi, vbi vulgata editio habet in die vna mensis, quidam vertit, in die prima mensis. Et in Matthæo initio capitis vigesimi octaui ait, *επι τρις σαββατων* Theophilatus tran-

Gen. 1.

Panor. ca 7o
seph de ver
bo sp. & in
ex duobus
in prin ff. de
vul. & pu
Bal. l. 1. c.
phien. Idē
de iure em
ser offerendus
quo col. 4.
vers. & pri
no prami
to. Cd. in
re delibera
di, & adde
da & adqui
ven d. hae
duate.

Gen. 3.

lex

lex nullo pacto seruari posset si primogenitus diceretur respectu aliorum subsecuentium. Nam Hebræi primo filio nato, hoc facere tenebatur licet, postea nullum aliū filium haberent: qui primogenitus vocatur, eo quod ante illum nullus sit natus licet, vnigenitus esset non habens postea fratrem. Denique in Exodo legitur dominum percussisse primogenitum in omni regno Egypti, nec erat domus, in qua non iaceret defunctus. Nunquid in omni domo plures erant filii? Aliqua sanè essent vbi vnicus solū esset filius qui mortuus fuit, quia primogenitus erat. Et pannis eum inuoluit. Aliqui pia quadā deuotione ducti existimant Christum dominum inuolutum fuisse vilibus & dissipatis pannis, quia vocabulum pannus id significare videtur, quod quidē mihi verum non videtur. Nam licet sacratissima virgo pauperima fuerit, at ex sua paupertate (quia pauper & potentissima erat) parata habebat munda linthea: quibus filium inuolueret. Nulla quidem ita pauper mulier est, cui aliqui homini & mundi panni non sint ad inuolendum filium aliquibus retro diebus parati, & id præcipue cum in tali ætate infantes diligantur grandi amore, & vt beata virgo filium suum amauit. In originali Græco est, *εταπησαν* quod sanè infasciauit, id est, fasciatis inuoluit: ne quis existimaret dissipatos pannos. ¶ Obserua autem multoties contingeret vt homines ingredientibus domos & templa detineantur in contemplantibus imaginibus, picturis, & in alijs huiusmodi. At Christus in vilitate natus nihil pompæ habere voluit, vt ipsum solum contempleremur & aspiciamus. Nam externus cultus solet mentem distrahere, vt modo hic, modo alibi aduertat, eo neglecto, quod potissimum expectandum erat. Christus autem in sua natiuitate irā pauper & abiectus est, vt nihil vellet præter ipsum considerari. Nihil aliud d. Christiane tibi considerandum propono nisi vnum Christum pro te in præsepio natum inter ipsa bruta animalia in medio hyemis, frigore trementem, pauperem, abiectum & culpatus & flagitia tua plorantem. ¶ Obseruabis autem quod cum Adam vitam debebat in illo innocentie statu, nudus erat, nec ob id erubescerat: postquam peccauit, ministravit illi domus perizomata quibus operiretur. Quia peccator homo, data est illi vestis, qua tegeretur: ita vt indumentum signū euidentissimum sit peccati. Considera igitur

dñm, peccatoris insignibus & indumentis vestitū. Quia peccauit homo, dedit illi dñs pannos, quibus vlcera ligaret: vt & Christum etiā videas vittis & pannis inuolutum, vt peccatorem & plagarū: cū peccator ex diametro cum illo pugnet, & distet ab eo plura bis diapason. Vnde diuus Paulus inquit venisse Christū in similitudine carnis peccati. Peccatoris vestē induerat, etiam peccator non esset. Serpens ille, quæ Moses in monte in sublimē erexit serpentis tantū figuram habebat, venenū verò minimē. Sic Christus in similitudine venit peccati, & indutus peccatoris vestis: cū ipse ab omni peccati labe prorsus esset immunis. Itā sanè si quis eum vittis ligatū conspexerit, vlcera habere intelliget: cum reuera non sit ita. Videbit tamē in illo veritatem expressam figurā Iacob iusti & sancti, qui vestibus Esau peccatoris indutus erat: vt patris æterni benedictionē, omnibus fratribus post illū venturis accipiat, qui sanè illi sunt, qui fidei ratione Christi filij & fratres appellantur. O quantum te Deo debere existimandum est, quando non solū pro te humanā carnem dignatus fuerit accipere: verū pannis inuolui & alligari, veluti habens vulnera, & id quidem vt tua propria sanaret. Quod si peccati vestibus dñs est indutus: quid est, quod te ipsum iactes tuo vestitu? Quid est, quod marthas, purpurā, sericas & bombicinas vestes induis? Sunt quidā, pueri, qui cum sancti latrones sint, & merito possent suspendi, ob ætatis paruitatem rigore legis non valent puniri: tamē super istorum caput in latronis signum appenditur cymbalum quoddam ferreis virgis adiunctum. Quod si quis ita stupidus & amens esset, vt de huiusmodi signo se ipsum iactaret: nonnē merito irridendus esset? At si vestis signum est infamie & ignominie, sicut cymbalum nota latronis: quid est quod in ipso dedecore honorem quæris? Stultus sanè ille appellandus est, qui de signis fragilitatis & vlceris sui se ipsum iactat. In quo loco iam manifesto docemur quanta infamia sit, pretiosas vestes quarere, & multum tempus in corporis ornatu consumere: quando quidem ille, qui claris sideribus & stellarum iubaribus cœlum illustrat, a vultu plumas oculis varijs relucens dedit, & serribus pellicibus animalia induit, sibi elegit pannis pauperimis & vilibus indui vestibus. Considera tandem Christū in brumali tempore natū, & ita fiet, vt à te multas curas & sollicitudines

Gala. 4.

Num. 21.

Gen. 27.

I 2 reijcias.

Can. 5.

Sapient. 18.

Isa. 66.

Gen. 3.

Num. 18.

stia: nihil enim mundanum, nihil carnis, nihil temporale in hoc seculo Christus habere voluit. O beata paupertas à Dei filio & eius sanctissimi matre consecrata. Fecit Deus pater, ut magister Geometriae, qui cum videat discipulos nec proficere nec intelligere ea quæ dicuntur, figuras proponit in terra: ut vel sic ipsi scholastici aliquid emolumentum exceperant. Sic etiã dñs olim loquutus patribus in prophetis de sancta humilitate, de paupertate, de mundi contemptu, parum aut nihil proficiebãt: quo circa factum est, ut modo in isto puero quid quid antea prædicauerat, ostenderit in terra, mirabili quodã exẽplo. O gloriosissime & sanctissime puer, quæ bene dixisti Pilato, Regnũ meũ non est de hoc mundo. Et ut veraloquar, quãvis alia ratio nõ esset, ad mundi vanitatem propellendã, hæc sola deberet sufficere ad eorum confusionem, qui de nomine Christiano gloriatur. Sed respondeas mihi tu qui homo Christianus es: es ne tu prudentior, quam Deus? Ideo attẽde, ut semper id eligas quod Christus elegit: si hanc mundi vanitatem rejice te cupis. Nãq; præsepiũ hoc durum, delicias huius mundi condemnat: hoc stabulum efficitur, demonstrat quam vani sint honores mundani: & viles illi panni quibus diuina maiestas fuit involuta, nobis ostendunt qualis conditio sint diuitiæ huius seculi. At si tu ò anima Christiana videris Isaac sponsum tuum per terram peregrinantem, debes cooperiri pallio sicut altera Rebecca, erubescens, cum videas Christum in præsepio duro iacentem, teque in camelo alto huius mundi honoris & potentie: & itã descendens sicut altera Rebecca fecit & contemnendo vanitates seculi præsentis, vitam redemptionis tui insequere, quandoquidẽ nosti illum errare non posse. Sed iam subdit causam sancti euangelista, cur beata virgo infantem in præsepio reposuerit, scilicet. *Quia non erat ei locus in diuerforio.* Diuerforium domus est, ad quã hospitiandi gratia ab itinere quis diuertit: quod Hispanicè vocatur, meson. At quoniã multi causa professionis in Bethleẽ venerãt, & diuerforia occupauerant: nullus locus superfuit sacre virgini statim filium Dei paritura. Necessè igitur fuit ad stabulum diuertere: & idcirco dicitur, non erat locus in diuerforio, aperte significatur, nul-

lum locum esse illis in hospitio, & perinde præsepium esse extra hospitium. Nam si intra diuerforium esset, non vtique dixisset, nõ erat ei locus sed non erat ei alius locus in diuerforio. Totum quippe diuerforium occupabatur ab alijs, cumque pauperes illi essent, nẽnti eos excipere voluit: & idcirco necessum fuit foras progredi, & pauperum tugurio & vili stabulo sese recipere nostri amoris causa. Sed pietate animi motus, dices forsitan. Si ego illic essem, vtique eos reciperem. Sed quomodo illud facies, cum quotidie clamet ad ostium cordis tui, nec aperis illi? Claudis Christi portam, & diabolo ipsius inimico aperis: & dicit te illic daturum hospitium. Sed insuper quomodo tu illos excipies, si pauperes non excipis? Tu Christianus? Quod si Euangelio credis dicenti, quod vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis: quid est quod pauperem non excipis, qui nudus & in medio gelu ambulat: cum & ex eodem Euangelio sis edoctus, quod si hunc excipis, & Christum excipis? Isti enim pauperes, pro quibus Christus sanguinem suum effudit, nullũ operimentum habent, nec domum, in porticu domus tuæ tota nocte frigore pereuntes: tu autem dormis & stertis in lecto purpureis pauimentis & tapetibus ornato. At dolendũ est, vt quod illi Bethleemiti cum domino fecerunt, quem non cognoscebant, idem tu cũ eo facis quem lumine fidei cognoscis: nec eũ recipis, qui mutatis vestibus venit in paupere. Sed iam ulterius progrediamur. *Pastores erant in eadem regione.* Oportebat enim vt post natum infantem Iesum, vt eius natiuitas non esset occulta, sed aliquibus manifestaretur: nam non decebat tantum & tam grande bonum cunctis mortalibus occultari. Sic enim Raphael angelus inquit. Sacramentum regis abscondere bonum est, opera autẽ Dei reuelare honorificũ est. Nemo lucernam ardentem ponit sub vase, sed super candelabrum, vt intrantes domum, lumen videant. At egressus Iesus ab vtero matris tanquam lampas igne diuini amoris incensus, venit, vt ardeat in cordibus nostris. Idcirco Euangelista ostendit, quomodo natus Iesus, hic fuerit pastoribus nunciatus. Quem & postea Apostoli vbique & omni creaturæ regnum cœlorum prædicantes, manifestauerunt: & tunc viderunt omnes fines terræ salutare Dei nostri. Expende etiã, quod non solum Christus exaltatus à terra omnia traxit ad se, sed etiã recli

reclinatus in humili præsepio. Potentior voluit videri Christus in humilitate & paupertate, quam in maiestate. In cruce pendens ad duxit latronem, & Cœturiensem, & plurimos alios qui percutientes pectora sua reuertebantur: & posuit in præsepio ad duxit pastores & Magos ab oriente. Dicit ergo Euangelista, quod pastores erant in regione eadem. *Vigilantes & custodientes vigilias nobis.* Distabant isti pastores à Bethleem mille passus: & in planicie quadam pascebant greges iuxta turrim inter Bethleem & Ierusalem, vbi Iacob ex Mesopotamiã rediens commoratus est cum suis gregibus: vbi etiam mortua & sepulta est Rachel. Dicebat turris gregis: de qua illud Michæ exponitur. Et tu turris gregis nebulosa, filia Sion ad te veni. Verum hic aliqua erunt obseruanda. Et non indignum consideratione est, quomodo ea, quæ Dei sunt longo intervallo differant ab his, quæ mundi sunt. Nuncia nanque prius, regibus imperatoribus, principibus, & magnatibus deferuntur, deinde ad nobiles, & alios deriuntur: quando verò ad pauperes perueniunt, iam veterasunt. Sed multo aliter fit in domino domini, nam nuncia natalis Christi non imperatori Cæsari Augusto, non principibus & magnatibus qui erant in Ierusalem deferuntur: sed pauperibus pastoribus, qui postea alijs nunciant & ipsis principibus. Ea nanque quæ diuina sunt & suprema, non superbis, sed humilibus reuelantur. Sic Christus respondit discipulis Ioannis. Pauperes euangelizan sunt. Aduerte quod bona gloria & nuncia regni cœlestis humilibus & non superbis diuinitus dantur. Namque per horum prædicationem fieri debet notum istis regnum cœlorũ. Sic loquutus Christus cum ætate, nõ patre inquit. Abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus: & reuelasti ea paruulis. Non per sapientiam sed per sanctam imitationem diuina cognoscuntur mysteria. Sic apostolis & pauperibus discipulis reuelauit dominus, quod potentibus huius seculi aperire noluit. Vos autem dixi amicos, quia omnia, quæ audiui à patre meo, &c. Ideo Paulus. Non multi potentēs, non multi nobiles, sed quæ stulta sunt, &c. Secundo denunciata est prius natiuitas pastoribus, quam alijs, quia pastoris est nascere agniculos inter dumentã quærere & laxa. Itẽ ergo & dicitur pastoribus, vt agniculum Bethleemiticam porticu natum veniant quærere. Illum inquam, de quo Elaiã. Quali

agnus coram tondeute, &c. Et Ioannes, Ecce agnus Dei. Tertio pastorum vita, pauper, dura, & poenitens, est. His enim Deus manifestum se facit: & hos vult, sua natiuitatis futuros prædicatores. Sic vult dominus prædicatores suos abstinentes esse, pauperes, & à mundo abiectos. Et non sicut plurimi, qui hac nostra tempestate subuculis blandis & bombicinis vestibus induti tendunt prædicaturi alijs paupertatem & poenitentiam. Non sic sancti apostoli: qui cunctes ibant & stabant mittentes semina sua. Sine baculo, & calcamentis misit illos dominus: & nudi nomen Dei portauerunt. Isti sanè humilibus & pauperibus, pastoribus conueniens est, reuelatio diuinorum, & prædicatio euangelij. Quarto, pastores elegit, vt his prius sua sacramentalis natiuitatis sacramentum ostenderet: quia iam tempus aderat, quo solus ipse & verus pastor promiserat per prophetam dicens. Ecce ego requiram oues meas, & visitabo eas, sicut pastor visitat gregem suum, &c. Et post pauca. Et suscitabo super eas pastorem, quem qui pascat eas, sicut in cum David, &c. Et cessare faciam, &c. Quod noui quã intelligi potest: de Dauide illo rege Israel, qui iam multis retro annis mortuus fuerat, nec iterum suscitandus erat. Quo circa ad litteram intelligenda venit de Christo illa propheta, qui idem dicit. Ego sum pastor bonus. Aduerte autem quod istis pastoribus vigilantiibus & non dormientibus, apparuit angelus domini, vt discas in mandatis domini semper vigilare. Vnde Paulus Timotheo ait. Tu semper vigila, in omnibus labora. Hinc Petrus, Vigilate, quia aduersarius vester diabolus tanquam leo rapiens, &c. Et Christus Videte, vigilate & orate. Et iterũ. Beatus ille seruus, quem cum viderit dominus eius, inuenerit vigilantem. Sed hoc præcipue ad prælatos spectat: qui animarum custodes & pastores sunt. Sed quia ipsi dormiebant, sicut Saul prælatus & rex Israel, qui abstulit David lanceam & cyphum aquæ: sic quia prælati ecclesiæ dormiebant, venit Lutherus impius inimicus, & disseminauit zizaniam in medio tritici: vt intelligas quantum referat reges, & prælatos vigilare semper in custodia gregis sui. Vtique vigilanti Moysi & gregem custodienti apparuit Deus: quem populi sui principem constituit. Et cum gregem obseruaret David, in regem Israel fuit electus.

Ioan. 19.

Gen. 24.

Mat. 25.

Tobia. 12.

Mat. 7.

Esa. 62.

Luc. 12.

Mat. 16.

Psal. 97.

Luc. 25. Math. 8.

Mat. 21.

Gen. 33.

Mich. 5.

Luc. 7.

Mat. 11.

Ioan. 15. 1. Cor. 1.

Esa. 59.

Ioan. 1. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

Amos. 7. electus. Et Amos pecora custodiebat, cui assignatur a domino propheta: ut videret ex his intelligas eos esse tali munere & officio dignos, qui semper vigilant & laborant, neque unquam otiosissimi. His vero temporibus prelati, qui debent potius greges custodire, in rogibus curijs maiorem partem vite consumunt, & commissas oues arbitrio mercenarij regedas tradunt, ut vel sic ipsi prelati in vranis dormiant autem: quod factum est, ut tanta vitia & errores ecclesiam Dei fuerint ingreffi. Et tamen multa quae vicarij exercere non possunt, poterunt & ipsi iuxta spirituales vitam subditorum. Nam quae Eusebii praesens suscitavit pueri Sunamitis, quae Giezi baculo suscitare non potuit. Medici etiam corporales melius & aptius sanitatem conferunt, si ipsi infirmos vident, & male affectam partem tangunt. Sic dominus ipse non legitur per alium infirmos curasse. Qui Lazarium abiens suscitare poterat, suam praesentiam adhibuit. Et Ceteri tunc dicit. Ego veniam & curabo est. Et leprosum propria manu tetigit. Et in hostro Luca legimus, quod d singularis manus imponens curabat eos. Subditi enim semper que runt praedatos suos, sicut mulier Sunamitis Edilisti. Sed his iam omisis, videamus quid addat ulterius noster Evangelista. *Super gregem suum.* Non super alienum: Non tibi ratio exigitur de alieno gregis, sed de tuo. Nam seruo illi dominus dicit. Redde rationem villicario nis tuae. Nam non parum efficias, si te ipsum corrigis, tuasque oues custodieris: nec opus est corrigere id, quod ad te non attinet. Ideo inuigilandum semper super gregem tuum & alienum dimittendus. *Eccle. angelus domini stetit iuxta illos.* Decebat certe ut sanctam naturam angelus angelus praenunciaret: eo quod exinde homines adducendi erant per Christum. Pax etiam reformata est per beneficium incarnationis inter angelos & homines. Ideo quae reate dixit quod stetit angelus iuxta illos quae si amicus & familiaris illis: & in hoc familiaritatem & aequalitatem ostendit. Non supra illos stetit sicut ante exaltationem humanae naturae in Christo, quia permittentibus angelis adorari, ut factum est ab Abraham & ab alijs: quod quidem minimè fecerunt post assumptionem a verbo humanitatem. Nam Ioannes Evangelista relegatus in insulam Pathmos, volens an gelum, qui ei apparuerat adorare, dixit illi angelus. Vide ne feceris: conferuus enim tuus sum, & fratrum tuorum. Honorauerunt an-

geli naturam humanam post verbi diuini incarnationem. Expedit etiam quod non absolute vocatur illum angelum, sed angelum domini: quia uenerat nunciaturus ea uolum quae dñi erant. Ipse enim erat angelus Gabriel, qui nunciavit praecurserem, qui missus fuit ad virginem: & idem ipse est, qui modo uenit. Ipsi iam natum pastoribus nunciaturus, corpore ex aere formato. Qui quidem duplici honoris signo ab angelo affectus fuit, scilicet consortio & loquutione, & claritas diuina illustratione. Quae de causa inquit Euangelista. *Et claritas Dei circumfulsit illos.* Ad incrementum matris gaudij uisus est claritate, quod antiquis patribus nunquam contigit. Exortum est in tenebris lumen rectis corde: & sic nato uouo lumine in hoc mundo, decens erat, ut qui illud nunciaret, nouo lumine radio eos illustraret: quod nec prophetis nec patriarchis contigerat. Nam in uenerfo veteri instrumento non inuenitur, quod talis lux circumfulserit homines, sicut modo pastores. Post hoc etiam lux de caelo circumfulsit Paulum: & Petrus uolens resulfit in cubili carceris detento. Itaque tribus de causis angelus tanto lumine apparuit. Primo quia uerum lumen nunciabat, ipse enim ait. Ego sum lux mundi. Unde aeternus pater ad illum. In splendoribus sanctorum, ex utero ante luciferum genui te. Et ut litera Hebraea habet, in splendoribus sanctitatum. At quia haec obscura sunt, explicatione indigent. Si enim in patre producente filium unicum esset attributum: quod splendet, aut uerba sanctitas, quae splendorem emitteret: recte diceretur, in splendore illius sanctitatis genui te. Sed cum pater in sua diuinitate rerum omnium naturas comprehendat (non corporaliter sed emittenter) sintque in patre infinita perfectiones & sanctitates, (licet omnes illarum unum sint) idcirco omnes illarum creaturae & omnes illarum perfectiones sunt sanctitates in Deo splendentes. Cum primum nanque pater in sua eternitate contemplatus est se & suas perfectiones & rerum naturas quas in se continebat: tunc illa omnia intellectu diuino splenduerunt, & plenissime sunt a diuina mente concepta, ex quorum omnium notitia & intuitu uerbum diuinum prodijt. Recte ergo uerbum diuinum genitum est non in unico splendore tantum diuini essentiae, sed in splendoribus omnium rerum sanctarum, quas pater in se

in se continebat & intelligebat. Itaque quia filius non tantum est cognatione diuinae essentiae est egressus, sed etiam cognatione bonitatis, sapientiae, & potentiae, & demum omnium creaturarum dicit psalmus, in splendoribus sanctorum uel sanctitatum genui te. Igitur filius Dei, qui ex tot splendoribus genitus erat: & quidem ipse (ut ait Paulus) cum splendor, esset gloriae, nobis ex alto ortus est sicut sol resurgens in suis splendoribus totum orbem illuminans. Ille enim qui ex splendoribus sanctorum genitus est ab aeterno, tanquam sol ortus est nobis, & a mentibus nostris tenebras ignorantiae fugauit: & tantis tanque diuinis splendoribus intellectum illuminauit. Et idcirco Esaias loquitur de Christi natiuitate hanc lucem uaticinatus est, dicens: Populus, qui sedebat in tenebris, uidit lucem magnam: ambulanti bus in regione & umbra mortis, lux orta est eis. Is qui male agit & de malo dolet & compungitur, is in tenebris est: nondum sedet, sed ambulat adhuc: is, qui letatur dum mala efficit, is sedet in tenebris, quia peccatis affluet, & in umbra mortis. Beatus ille qui non abiit in consilio impiorum, nec stetit nec seder. Sed uere miser qui in uia peccati uel stat uel sedet. Tales erant homines: nam quidam illorum ambulabant in peccatis suis, & bona pars sedebat in eis: & hic status peccati, plane est mortis & inferni. Qui uero compungitur cum peccati umbra habet uitae: sed qui in profundum peccatorum uenit & contemnit, is sane miser iacet in inferni umbra. His igitur in Christi natiuitate lux orta est: & praeterea non dicitur populus, qui ambulabat in tenebris illuminatum, sed dicitur populus, qui ambulabat in tenebris uidit lucem, & non solum lucem, sed lucem magnam: nec dicitur habitantibus in regione mortis lux orta est, sed lux est eis orta. Et ideo sancta Ecclesia diuino spiritu gubernata in ingressu missae secundae solennitatis natiuitatis dominicae canit. Lux fulgebit hodie super nos, quia natus est nobis hodie: &c. Quapropter nos, quia haec lux nobis illuxit merito cum rege Dauid canere possumus: Benedictus qui uenit in nomine domini: Deus dominus & illuxit nobis. Ideoque pastores isti circumdati sunt tanta luce: quia lucem mundi nunciabant illis angelus, & iam apparuerat natus Christus in Bethleem. Secundo tanta claritate & splendore ange

lus apparuit illuminans pastores non solum in corpore sed etiam in corde, ut minimè partem penderent tam insolitum factum, quod tanto claritatis lumine demonstrabatur. Tertio tanta apparuit claritate, quia illustrandus erat mundus nouis doctrinis, sacramentis, atque decretis tanti & tam magni principis, qui ad praecleara facta nascebatur: & ut de pel leret omnes idololatricas tenebras, & cunctas prauitates a corde edentium, ut uera lux merito posset dici, illuminans omnem hominem uenientem in hunc mundum. Vide autem quod hanc lucem uocauit Euangelista claritatem Dei, quia magna erat: Hebraice autem lux in more quae magna appellare consuevit diuina: ut montes Dei, cedros Dei, hoc est, ingentes, & excelsas. Ceterum dicitur etiam haec claritas Dei: quia diuina uirtute fuit facta. *Et timuerunt timore magno.* Ob angelum maiestatem, & luminis claritatem timuerunt. Quia: or ex humana fragilitate prouenit, quae peccatum insequitur. Idque sane mirabile est, non timore peccati eorum, quae consolationem nobis afferunt: Sic illi tres apostoli uisa domini trasfiguratione, ceciderunt in terra. Et Paulus in apparitione luminis caecus factus est, & cecidit. Et Daniel inquit. Vidi uisionem grandem, & non remansit in me fortitudo: sed species quoque immutata est in me, nec habui quidquam uirtutis. Et Ezechiel in uisione concidit, donec spiritus eius reuersus erigeret eum in pedes suos. Equidem manifestum est, quomodo natura nostra corruerit a sua tanta nobilitate & dignitate: & ideo pastores deterriti sunt, quando potissimum & ingens solatium suscipere deberent. Sicut timuerunt mulieres, quae in die resurrectionis, se in monumentum contulerunt, cum uiderunt angelos. Certe dignitas hominum per peccatum cecidit: quando quidem is qui ad intuentum Deum natus est, nec angeli aspectu ferre ualeat. Expedit quoque isti pastores deterriti fuerunt prius & timuerunt ualde, sed cito consolatis est illos angelus: Sic dominus aliquando uideretur dilectos suos derelinquere, ut eos probet: sed cito consolatur eos: Sic egit cum patriarcha Abraham cum praecipit illi ut filium suum in sacrificium offerret. Sic etiam fecit cum filiis Israel in deserto cum audierunt sonitum bucinae, uoces, & tonitruum, montemque fumigantem, timuerunt & perterriti sunt: quibus dixit Moyses. Nolite timere, ut enim probaret uos, uenit Deus. Idem enim experimentum fecit in Tobia: quare Raphael angelus dixit ei.

Hebra. 1.

Esai. 9.

Psalm. 117.

Proverb. 18.

Psalm. 117.

Psalm. 117.

Act. 6.

Ioan. 3.

Psalm. 109.

Ioan. 1.

Mat. 17.

Act. 9.

Dan. 10.

Eze. 3.

Mar. 16.

Gen. 22.

Exo. 22.

Tob. 12.

15

xit ei. Quia acceptus eras Deo, necesse fuit, ut tentatio probaret te. Sic etiam si peccatis tibi immittit flagella, & tribulationes: ut vel ipso experimento cognoscas quam altas radices egeris in virtute. Tamen semper constanti est animo in tribulationibus, nec idcirco delinquas: quia oportuno tempore iuuabit dominus te ipsum & consolabitur. Sed vide quo pacto: angelus eos fortes reddiderit dicens. *Ecce ego euangelizo vobis gaudium magnum.* Euangelizare est bona & læta nunciare: quo verbo optimè usus est angelus, qui tantum & tam græde bonum pastoribus nunciabat. Felix & in prosperitate erat homo in terreno paradiso: at cum misere peccauit, veritas est in luctu citharæ. & organum nostrum in voce fletiu. Sed cum Desillus iam nascitur, vt nos ab exilio in pristina libertate astrueret. merito hominibus gaudium angeli nunciat. Christi namque natiuitas verum gaudium attulit mundo: quia venit, vt saluos faceret peccatores, & vt tribueret eis veram vitam. Fecit gaudium rex Pharaon in Aegypto, sed in illa tæta natalis sui festiuitate occultus est pastor & sanguis humanus effusus. Celeberrimus quoque festus natalis sui Herodes, & ibi occisus est Ioannes Baptista: quia isti non nati sunt saluatores, sed interpretatores. Et non solum isti, sed etiam viri sancti (vt Ieremias qui in materno utero sanctificatus fuit) dixit. Maledictus dies, in quo natus sum, & nox in qua diem hunc cepit: acceptus est homo. Et sanctissimus Iob. Pereat dies in qua natus sum, &c. At Christi natiuitas gaudium attulit vniuerso mundo, & idcirco gaudium nunciatur in eius natiuitate futurum. Vide etiam, quod non solum gaudium nunciavit, sed id magnum. Propter duo gaudium hoc magnum est. Primum quia verum & perpetuo duraturum est, ad differentiam mundani gaudii, quod momentaneum est. Etsi enim inquit. Ingeuerunt omnes qui letabatur corde. Cessauit gaudium tympanorum, & quiescit sonitus lætantium. Quædmodum gaudium autem fallax & mædax est, dum sub retibus grana tritici comedunt: & pisces dum iacto hamo escam delinunt, quando non minus, quam vita hæc lætitiâ exoluunt: ita mundanorum hominum exultatio vana, breuis, fallax, & mædax est, cum ipsam mortem & infernum sub voluptate propinet. Vana quidem est huius mundi voluptas, cum inter immensa viuamus pericula. Dicit enim sapiens. Risum reputaui errorem & gaudium dixi. Quid frustra deciperis? Quocirca gaudium Dei, magnum nomen meretur: quia animæ gaudium est perpetuo duraturum. Propterea apostolus

admonet. Qui gloriatur, in domino gloriatur. Et iterum. Gaudete in domino semper, iterum dico gaudete. Solum dñi gaudium certum & securum est, de quo ait dñs Gaudium vestrum nemo tolleret a vobis. Secundo gaudium hoc magnum dicitur, quia vniuersale est. Bonum namque ex propria natura habet, vt se ipsum diffundat & comunicet: & propterea, quia hoc gaudium optimum & vniuersale, idcirco magnum. Et quia ad omnes & in omnes diffunditur, addidit angelus. *Quod erit omni populo.* Non dicit, quod erit gaudium multis sicut de Ioanne Baptista dixerat: sed dixit omni populo: scilicet Iudæis, & gentibus, & omni populo, & omnibus hominibus cuiuscunque nationis aut conditionis sunt: quia pro omnibus natus & mortuus est. Præterea obseruandum, quod omnis distributio est accommodata: non pro singulis generum, sed pro generibus singulorum. Nam quantum Christus pro omnibus natus & mortuus sit, non tamen omnes consequuti sunt effectum salutis: quia non omnes beneficio Dei sufficientissimo vt voluerunt. Quapropter iusti illi cadentes ad pedes agni dixerunt. Redemisti nos domine ex omni tribu, populo & lingua, & natione. Non dixit quo ad efficaciam omnem tribum, omnem populum, & omnem nationem esse redemptam. Sed ex omni populo aliqui effectum & gratiam consequuti sunt. Ex quo loco docemur bonum commune semper querere & vtilitatem proximorum, neminem ab orationibus nostris excludendo: quandoquidem redemptor noster pro omnibus nasci voluit: & angelus nunciat gaudium natiuitatis futurum esse omni populo. Itaque Christus pro omnibus nascitur. Homines verò hac nostra tempestate sibi ipsis solum nati videntur, non verò alijs. Infelix ille, qui sibi soli natus est. Sunt enim quidam homines ita natura sua miseri & auari, qui solum suo commodo & non alieno inserviunt. Nihil aliud est tu qui hoc modo viuas, ac si non natus esses. Nulli amicus nisi tibi solum es. Considera obsecro non solum tibi, sed & alijs natum esse: & considera Christum qui omnibus nascitur, & se totum cunctorum vilitati accommodat: & ita tu vtilis esto omnibus proximis tuis. Obserua etiam gaudium natiuitatis Christi commune esse omni populo, cuiusmodi non est gaudium mundi: nam quando vnus nascitur, alter flet. Victor sum celestis triumphus: & victus sum lætatur miseriam,

2. Cor. 10. 1 ple. 4. Ioan. 16. Luc. 1. Apo. 5.

Iob. 39. Gen. 40. Mar. 6. Ierem. 20. Iob. 1. Esai. 24. Escl. 2.

1. Cor. 2. Esai. 9.

riam. Vnus in triumpho gaudium, alius in vinculis constrictus manes. Vnus in dignitatem ascendit, & qui cadit, tristes est. Gaudet & lætatur hæres: & plangit, & moritur, qui hereditate deponitur. Alii diuites & læti sunt: alii pauperes & tristes. Alij cum gaudio viuunt: alij in infelicitate, & amaritudine vite. Itaque mundus, ita pauper & egenus est, vt si quem ditare velit, alium necessarium est, vt in paupertatem constituat: & si quem in Hispania regem exaltat, alium à dignitate deponit. Et idcirco gaudium mundi non est omni populo, sed aliquibus. At Christi gaudium plenum est: & vniuerso populo venit. Gaudium inquit Angelus, erit omni populo. Qui seruiunt Deo, omnes gaudent: quia multa habet Deus bona, quibus eos amplificet & locupletet, cum diuisum sit: & omnes potest voluptatibus & lætitiâ afficere, alterius voluptate non diminuta. Percurre igitur si libet omnem huius mundi gloriam, & facile inuenies vnus felicitatem, alterius esse luctum: & gaudium alterius, dolorem alteri parare: & vnus salus, alteri mortem parat. Et idcirco nullum præter hoc diuinum gaudium est omni populo. Sed vt his concludam, obsecro vt animaduertas, quod si magnum gaudium est Christum, considerare pauperem infantem, pannis inuolutum, positum in præsepio: quod gaudium erit illum videre inter ipsos angelicos choros gloriosum & exaltatum in celo. Certè id gaudium tale erit, quod nec oculus vidit, nec auris audiuit: nec in cor hominis ascendit. Ibi perfectum possidebis gaudium, & omnes rationes illius, sine vilo timore tristitie. Id gaudium tale erit, quod si obtinueris, nemo à te auferet, in cuius comparatione omnis lætitiâ tristitia est, omnis suauitas dolor: dulcedo est amaritudo: pulchritudo, deformitas: & angor spiritus, id omne quod oblectare potest. Vnde subdit angelus. *Quia natus est vobis hodie Saluator mundi.* O quam bona nuncia hic angelus mundo attulit. Ille qui æternus erat, & sine principio voluit nasci, & terrenus cuius fieri: vt confortem celestis patrie te ipsum efficeret. Paruulus nanque datus est nobis, & filius natus est nobis. Paruulus facile placatur. Si infantem contumelia affeceris, re leui, & paruo aliquo dono iniuriam remitteret. Contemperate igitur filium Dei pauperem, & humilem, peccata plangente, quæ tu deberes plangere, plorat autem ipse ne tu in infernum abeas ploraturam,

riam. Non districto nascitur ens, quia non ad vindictam, sed ad condonationem venit. Modo sane ad illum accedere potes, dum pater æternus de illo dicat. Ecce puer meus quem elegi, dilectus meus: in quo bene complacuit animæ meæ. Sequitur. Non contendet ad modum mali & seueri iudicis, nec clamabit. Equidem oportuna est compassio, vt ab eo veniam efflagites. Caue ne oblectatus occasio nemine postea illum acerrimè iudicem experiaris: quia nunc non contendet ad modum iudicis nec clamabit. Sicut Eliseus descendens de morte puero mortuo fuit conuictus, vt illum suscitaret: ita verbum Dei descendens à summo celo, nostræ mensuræ se accommodauit, vt nos à morte culpæ eriperet, & nobis gratiæ & gloriæ vitam daret. Natus est (inquit) vobis. Primum exponitur, vobis hominibus natus est hodie: nam nobis non hodie, sed ab ipsa æternitate. Si enim dixisset, tantum natus est hodie: vtique dedisset anam hereticis, existimandi, eum hodie cepisse esse: sed cum vobis subdidit, manifesto innuit, ab ipsa æternitate illum fuisse. Vobis natus est à matre virgine in tempore, qui nobis semper nascitur, & natus est à patre æterno. Vobis est Bethlehem natus, nobis in celo: vobis natus est paruuulus, sed nos illum possidemus magnum & potentem: vos pannis inuolutum habetis, nos verò illum gloria vestitum tenemus. Secundo vobis inquit: hoc est, ad vestram vtilitatem & commodum. Ideo Zacharias. Ecce rex tuus tibi venit mansuetus & humilis. Nūquam enim angelos apprehendit, sed Iemem Abraham apprehendit. Non dicit assumpsit, aut accepit, sed apprehendit. Tunc dicimus aliquem posse apprehendi, quando cursum possumus illum attingere. Exules eramus per carnis desideria, & tandem apprehendit nos. Totus itaque noster est. Eius lacrymæ, nostræ: gemitus, nostri: labores, nostri: & nostra etiam ipsius mors: & nostra redemptio, quam ipse in ligno crucis fuit operatus: nam propter nos homines, & propter nostram salutem descendit de celis. Sed considera tu & animaduerte qui diues es, Christus non tibi, sed tibi natus: & ita tu non tibi soli natum esse existimes, pauperibus & proximis elemosynam largiendo. Sed de his iam multa diximus. Tertio exponitur vobis, hoc est, vobis humilibus, pauperibus, & simplicibus pastoribus: qui à mundanis hominibus despecti estis, qui vestro labore & sudore

Esai. 4. 4. Reg. 4. Zach. 9. Heb. 2.

viuitis. Non superbis diuitibus, auaris, otiosis, carnalibus & impudicis, nec illis qui primas cathedras diligunt. Nō ad istos consolatione Christus nascitur: quia viles pānifaluatoris mundi continentur eis, qui delicatissimis linteis & olandis carnis suae indulget, qui fucū & odorifera vnguenta sibi parat. Praese piū durum nō consolatur eos, qui tota nocte leuibibus dormiūt cervicalibus: nec eos, qui media die consurgūt. Equidē pauperas Christi minime cōsolatur eos, qui in exhaustam habēt diuitiarū siccitā. Nec humile & abiectum praese piū eos cōsolari potest qui per totū vitae discursum cōtendunt, vter in potiori loco sedebit. Propterea Malachias locutus de Christi natiuitate nō dixit, q̄ Christus nasciturus esset in omnīū consolationē: sed terminū imposuit dicēs: Orietur sol iustitiae. Quibus obsecro an superbis, auaris, & volūptatibus deditis? Minime, sed vobis timētib⁹ nomē suū. Istis tantū nascitur & isti eius natiuitate gaudent, & eius fructū cōsequuntur. Nascitur Sol mane, & quantum omnibus oriatur: tamen si quis in carnis terrae fuerit absconditus nequaquam sibi nascitur, nec illi etiā, qui fenestrā dom⁹ claudit, nec permittit illū introire, nec illi etiā oritur, qui in firmitate oculorum laborat: qui tantū abest, vt illi oriatur, vt etiā eius oculos offendat. Itā Christus vetus sol iustitiae, quāuis omnibus oriatur, hęc vllisū lumē & splendore deneget: tamē non ijs nascitur, qui odio & mala voluntate sunt pleni, quiq; vitā suā flagitiorū inquinamentis polluerūt. Solū illis nascitur, quantum ad effectum, qui timent nomen dñi. Quare aduertendū tibi est maxime, q̄ qui sole frui voluerit, opus est vt vmbra fugiat, & terga illi veritat. Sic omnia hęc reuera sunt velut vmbra, & transeunt velut vmbra. Terga verto mundo, vmbra & vanitatē illius contēnens, & fructus splendidiſimo sole iustitiae tibi nato, cuius radij te ipsum cōsolabuntur. Nemo sanē tanto solis illius splendore gaudet, nisi is qui mundū reliquerit. Expēde etiā q̄ nobis nasci voluit, vt nostrū amorē conciliaret. Diligit enim aliquis propter similitudinē, nam similitudo causā amoris est. Hac ratione Deus similis nobis in nostra apparuit humanitate, vt à nobis diligeretur: & idcirco non est factus angelus sed homo, quia plus dilexit naturā humanā quā angelicā, vt nos illū summo prosequere mur amore. Excellētioris naturae sunt angeli, tamen nos plus dilexit dñs quā illos. Si cui

manus amputaretur & eidē daretur altera aurea & lapidibus pretiosis cōfecta: hanc secundā eligeret: nullus itā insanē mētis homo esset, qui vellet sibi propriā manū amputari, vt aurea vel argentea donaretur. Nam quantum manus argēto cōfecta vel auro maioris sit valoris: tamē carnea, est propria ei⁹ substantia à venis, neruis, & sanguine rēborata. Itā nos sumus Christi mēbra, & manus eius carnea, angeli verō sicut aurea manus & argētea: & quāuis metalij genus pretiosus sit, tamē Deus maiorī amore nos diligit, tanquam ipsius manū carneā. Itaq; si similitudo, amorē generat, iā videas filiū Dei propter te hominē factum & tibi simile. Antē quidē gradis dissimilitudō erat: nā ille immortalis erat, & tu mortalis: ille inuisibilis, tu visibilis: ille impassibilis, tu passibilis. At modo nobis donat⁹ est visibilis, mortalis, passibilis, & nobis similis, dēpto ipso peccato, à quo prorsus immunis fuit. Secūdo ea quae nobis praesentia sunt magis diligitur: cū & obiectū praesens foris moueat potentia, quā absens: & quae absentia sunt, multoties solemus obliuisci, cū à nobis non videat. Nā quantum Deus antea vbiq; esset per suā potentia, praesentia, & essentia: sed cū nō videbamus, quo fiebat vt tanquam absens à multis reputaretur. At modo in humanitate assumpta adest nobis praesens & visibilis: & cū ad patre abire oportuit, sicut eucharistiae mysteriū nobis instituit vt semper corporalē ipsi⁹ praesentia nobiscū habere. Idcirco nasci nobis dicitur, vt cū nobis esset similis & sepe nobis adest praesens, nostrū amorē cōciliaret ille, qui sic ad eōs dilexit, vt nostrū lapsum reparauerit, potius quā angelorū: & illos sine remedio reliquit, non dixisse angelum, natus est vobis saluator in hac nocte, sed hodie: quia rem laetam nunciabat. Non enim pro qualitate temporis dicit hodie, sed pro qualitate rei. Vbi enim de rebus tribulibus agit, nox nominatur: vt est illud. Omnes vos scādalum patiemini in ista nocte. Et alibi. Priusquam Gallus canter in hac nocte, ter me negabis. Et de Iuda traditore inquit Ioānes. Cū accepisset buccellā exiit cōtinuo. Sequitur. Erat autē nox. Sic etiā diuitiaru auro dictū est. Stulte hac nocte tollēt animā tuā: quia anima, quae ad tenebras ducitur, nō in die sed in nocte auferitur. Sic etiā Salomō sapiētia nō p̄māsurā nō in die sed in nocte accepit.

Mat. 23.

Mal. 4.

Amb. super ca. 22. Luc.

Ioan. 21. Genes. 18. Gen. 19. Iob. 1.

4. Reg. 7.

Psal. 138.

Ose. 13.

Isai. 35.

Mat. 25.

Mar. 14.

Ioan. 13.

Luc. 12.

3. Reg. 3.

accepit. Nicodemus tertia nocte venit ad Christū: quia longē erat à vera Christi cognitione. Prospera autē & laeta nomē Dei accipiūt: vt optimē notat. D. Ambr. Nā cū Petrus nocte Christū negasset, in die illum confessus esset, dicens. Tu scis dñe, quia amo te. Angeli etiam ad Abraham meridie veniūt: puniuntur autē Sodomā vespere venisse dicitur. Et patētissimus Iob dicitur eā tentationē, quae cū victoria finiebatur, in die sumpsisse. Quadā die cū venissent filij Dei & assisterēt corā dño. Et cum die, inquit, ostēdit feliciter Iob euenturam illā tentationē. Et illi quatuor leprosi, quāuis in nocte inuenerūt castra Alysiorū plena cibis & diuitijs dixerūt. Hac dies boni nunciij est: si tacuerimus vsq; mane, &c. laeta noctem diē vocauerunt. Ideoq; angelus, quia felicitas & laeta nūciabat, nō dixit hac nocte licet reuera nox esset: sed dixit hodie. Secūdo etiā hoc dicit, quia Christi natiuitas nocte illā in diē cōuertat. Verē enim dies est, cū sol nascitur super terrā. Nox (inquit propheta) sicut dies illuminabitur, sole iustitiae. Chro mirabili quodā modo illustrata. Praeterea mundi saluator Christus ab angelo appellatur, quia ipse est saluator noster: nā secundū diuinā naturam per autoritatē & efficiētia principalē dator est salutis & gratiae: & secundū humanitatē assumptā est saluator per efficiētia instrumentale, & velut meritoria causa gratiae & salutis. Sua enim passione absterit peccata nra, & saluauit nos, & cōtulit gratiā & salutē, liberauit tādē nos à diaboli & mortis seruitute. Nāq; saluator is dicitur, qui aliquē ab aliquo periculo eripit. Ideoq; dñs per Oseā inquit. Ego sū dñs Deus tuus, & saluator nō est alius praeter me. Et Elaias. Deus ipse veniet & saluabit nos. Expēde etiā, quānon dixit eū esse saluatorē ab hoc vel illo malo, sed absolute: ad significandū, q̄ est nobis saluator & liberator ab omni periculo & malo. Sed iā angelū audiamus se ipsum declarantē. *Qui est Christus dominus in ciuitate David.* Hebraeū vocabulum *דָּוִד* Melsiach, significat Graecis Christū, & Latinis, vnctū. Vngēbatur enim apud Hebraeos reges & Iehu. Vngēbantur etiā sacerdotes vt habetur in Leuitico, & apertius in Exodo. Vngēbantur etiā prophetae vt Helias, qui de mandato dñi vnxit Elifēū in prophetā. Christus tamen hoc materialis oleo nō est vnctus, quia regnū eius, sapientia & sacerdotiū aeternū erat: non quēadmodum fuit regnū istorū tēporale, &

breuissimū. Nō vngitur oleo Aarō, cuius sacerdotiū finitū est: sed oleo aeterno Melchisedech de quo in psal. dicitur. Tu es sacerdos in aeternū secundū ordinem Melchisedech. Vnctus enim fuit Christus oleo sancti spiritus, de quo ad literā inquit Elaias. Spiritus dñi super me, euāgelizare pauperibus misit me. Et secundū humanitatē vnctus est diuina & supernaturali vnctione & plenitudine gratiae, necnō spirit⁹ sancti donis iuxta illud prophetae. Vnxitre Deus, Deus tuus oleo laetitiae praese cōfortibus tuis. Etenim non ad mensurā datus est illi spiritus, de cuius plenitudine omnes accepimus. Quia ipse erat rex regū & dñs dominantiū: desideratus cūctis gētib⁹, qui mitēdus erat. Quo adueniente iuxta Aggei vaticiniū vnctio Iudaeorū cessare debebat, & sepe de Iuda: quēadmodum Iacob propheta uerat esse auferendum. Et ideo vt omnia in Christo confirmarentur factus est ipse rex & sacerdos in aeternū. Praeterea vocat illū angelus dñm, dicēs, qui est Christus dñs, quia secundū vtrāq; naturā dñs est: quāuis diuerso modo. Quia vt Deus est dñs per independentē autoritatē: & secundū humanitatē est dñs, per potestātē & gratiā tēporaliter datā, creatā & instrumentale. Ideo ipse ait. Data est mihi omnis potestas in caelo & in terra. Obserua verō, q̄ licet alij in scriptura sacra vocati sint dñi & Christi, antonomastice tamē solus Iesus Saluator, & redēptor noster dicitur Christus dominus: quia vt est rex regū & sacerdos in aeternū, itā est dñs omnīū & nobis vnicus sacerdos. Vnde Paulus. Alij plures facti sunt sacerdotes: hic autē, quia manet in aeternū, solum piternū habet sacerdotiū. Expēde autē & cōsidera Dei bonitatē & clementiā, & quā mutata sint tempora. Ille autē, qui antea vocabatur Zelotes, vindicās peccata patrum in filios vsq; ad quartam generationē, & dñs exercitū, & Deus vitionū. Et ille qui antea in virga ferrea regebāt, vocatū iā vnctus, mansuetus, & lenis. Ille qui respicit terrā, & facit eā tremere, ille curadstāt millia millīū, & ignis à facie eius exardescit, qui de caelo intonat & mittit sagittas & dissipat hostes; cuius figura multiplicat, & cōrurat eos: qui si aspicit, dissipat gentes, & conterit montes seculi, qui tangit montes & fumigant: ecce mansuetus adest & humilis, oleo benignitatis, & misericordiae vnctus, clemens, & pius, in praese pio vagiens. Vnde tibi maxime est cauendum, ne in hac lege, & in hac noua gratia malus

Esai. 61. Luc. 4.

Psal. 44. Colo. 2.

Apoca. 9. Aggai. 2.

Gen. 49.

Mat. 28.

Hebr. 7.

Exodo 20.

Psal. 94.

Psal. 2.

Psal. 133.

Dan. 7.

Psal. 49.

Psal. 17.

Abacuc. 2.

Psal. 133.

& pec-

& peccator sis: nam coges dominū tuū peccatis, vt Christi nomē desiderat, & vt sumat sibi non en antiquum seueri iudicis, & exactoris. Denique quia Dauid natus & natus fuit Bethleem, vocatur ciuitas Dauid Bethleem: Christus tamen quia filius eius erat oportuit, vt in Bethleem nasceretur iuxta prophetiam. Signum tamen vt a pastoribus inueniri possit, quia iuxta Paulum Iudæi signa petunt, dedit Angelus dicens. *Hec vobis signū. Inuenietis infantem pannis involutum, & positum in præsepio.* Quid hoc sibi vult minister Dei? quia cum virbanus sis & ciuis celestis natus, ad rusticos & agrestes venit, vt eos derideat? Quæ signa sunt hæc? Si saluator iste est, quem tu dicis, & ad saluandos homines venit: vbi sunt illi inexpugnabiles & fortes milites, & vbi sunt copie eius? Vbi sunt vexilla sua, vbi armorum strepitus, vbi tormenta, vbi iacula & spicula, vbi tandem instrumenta omnia bellica? Vbi thesaurus opulentus, quo mercedem militibus exoluit? Vbi ducis nostri fortitudo, qua nos erepturus est à potestate inimicorum? Vbi strepitus aduentantis cū eo curiæ? vbi magnates & principes regni ipsi famulantes? Vbi est illa mundi subuersio & contritio, qua inimicum persequitur? An exercitus eius est virgo tenera & sanctus senex Iosaphat? & eorum paupertas thesaurus? Nunquid vexilla extensa sunt tele illæ aranearum in stabulo extensa? Vide quid dicas angele, an irrides nos? *Hec vobis signum inuenietis.* &c. Hoc maximum argumentum est & necessarium signum, vt cognoscatur. Etenim non est quid magnum, aut magnam arguit fortitudinem, vt potens princeps inexpugnabili exercitu in fugam inimicum vertat & captum ad se reducat: nec etiam est mirum, vt magno tormentorum strepitu forres subvertere muros. At non ingenti copia, nec fortibus armis indurus, sed humana imbecillitate adiutus in præsepio positus, superbum vincere inimicum: hoc quidem maxima potentia est tribuendum & ducis Christi virili brachio. Ideo iste est rex potens & saluator vester: qui pannis involutus tyrannos reges tremere facit: & in præsepio repositus, cælos prouocat: & puerilibus pannis, vt diximus involutus, inimicos in certamina vocat: & prius eos vincit, quam certamen aggrediatur. Et ita suo aduentu mudi princeps ostenditur, & omnium creaturarū possessor: vt angelū & sidera cæli ad nutum illi obtempa-

re non dubitent. Hoc erit signū evidentissimū quod vobis ostendere possum, inquit angelus: nā hoc est genus armorū Dei, vt Iosaphat inquit. Letabūtur cor. in te sicut latantur in messe, &c. Iugum enim oneris eius & virgā humeri eius, & sceptrum exactoris eius superasti: sicut in die Madiā. Legitur in libro Iud. 7. Gedeonem trecentis viris sibi assumptis vicisse exercitū Madianitarum: qui non pugnaverūt lācea, gladio, aut sagitta: sed tenēs res lāceas in manibus & tubas clāgentes. Nō isti pugnarūt armis percipientes, sed ferētes: nō aggredientes, sed resistentes vicerunt. Sic Christus sicut in die Madiā non pugnans sed sustinens vicit. O sanctissime rex Messias, o gloriose infans & saluator noster, hæc tua facinora, has victorias & triūphos nequeo intelligere (inquit Elías) quibus possum ea omnia conferre, nisi cū victoria Madiā. Ibi ego si militū dinē tuæ victorie & triūphi vidi. Nā sicut illi non pugnantes, sed ferentes & resistentes potentē Madiā exercitū, vicerunt: ita tu sine armis, & nudus, solis lachrymis, & à præsepio vagiens potentē Satanæ exercitū debellasti. Frigus illud, lachrymæ & labores, certe arma sunt, quibus vicisti. Vires tibi sunt non in armis: sed in virtute cordis, & in fortitudine animi. Nāq; si bicipitem ensem arripis debili & infirmo brachio, nihil mali inferes Sanson sine armis quatuorq; alia resumpta viriliter pugnavit: & timorem inferebat, propter suā fortitudinem: nam cum asini mādibula mille interfecit viros. Qui infinita potentia nascitur, quib; liberat armis vincere poterit. Idcirco angelus hæc signa dedit, vt pastores intelligerēt illū verū esse Messia & mudi redēptorem. Vnde sanctus propheta Elías de hac Christi saluatoris natiuitate alloquitur dicens. Super montē excelsum ascendē tu qui euangelizas Sio: exalta in fortitudine vocem tuam qui euangelizas Hierusalem. Concionator qui alijs prædicas caue tibi vt vitā tua doctrinæ correspondat, & excelsa montis virtutū ascēdas cacumina: & in fortitudine, hoc est, in spiritu & virtute populo prædices. Et quid loquar ad eos dñs? Dic ciuitatibus Iudæ. Ecce Deus vester. Ecce dñs Deus in fortitudine veniet. Quid est sanctissime vates hoc qd in fortitudine veniet dñs? Melius forte diceret, veniet in lachrymis, in paupertate, in debilitate, & in opprobrio, & contemptu. Rectē dixi quod in fortitudine veniet: si quidem infans iste in Bethleem natus & ia-

& iacens in præsepio, maiorē ipso Deo virtutem ostendit. Quasi dicam. Fortior est Deus factus infans, quam solus Deus. Namque Dei summa virtuti addi, neq; detrahi quicquam potest: Deus enim est summa fortis, omnipotens, &c. At qui maiorē fortitudinem Deus factus homo: demōstrat, quā antequā humana carne insumeret. Veluti si gigas ingēs valde, armatusque arrecta; clāua, & ictu alii cuius molas dentefq; confringeret, quid magnū? At si infans quidā nudus omnino idipsum faceret, magnū quidem opus patraret. Quod etiam mirabilis multo esset si nudus, manibus pedibusque ligatus. Sic etiam quod omnipotens maximūq; Deus ictu, quodam modo de cælo angelos præcipitauerit, & Pharaonem cum equitatu & exercitu: in mari submerserit, & quod millia de exercitu Senacherib occiderit, & alia huiusmodi passim fecerit mirabilia: non mirum, cum eius sit ingens virtus & infinita potentia. Sed mirabilis illud est quod illic infans ab ipso præsepio horrescere faciat infernū, tremere tartara: & manibus pedibusq; fascia deuinctus, deuictor mortis aculeo mortuū mortē destruxerit; ictuq; lanauerit non vulgare opus, sed eximia virtutis fuit. In Apocalypsi habetur in illa apostoli Ioānis mira visione, quod vidit in dextera super thronum librū intus & foris scriptū, & signatum sigillis septem. Viditq; angelum fortem prædicantem vocē magna & dicentem. Quis est dignus aperire librum? &c. Et cum nullus reperiretur, dixit beatus Ioānes. Propter quod ego flebam multum. Optabat enim inuenire quis aperiret librum, & cognosceret literaturam. Et vnus de senioribus dixit mihi. Noli flere. Ecce vicit leo de tribu Iudæ, radix Dauid, aperire librum, & soluere signacula eius. Et vidi, & ecce in medio throni & quatuor animalium, & in medio seniorum agnum stantem. Et venit & accepit de dextera sedentis in throno librum, & cum aperuisset librum. &c. Vide & diligenter aduerte quod leo aperit librum, & soluit septē signacula eius, sed factus agnus. Ipse Deus, rigidus, fortis, & perquam fortissimus leo, hæc operatur mirabilia, obtinetque victorias & trophea pangit: cuius diuina virtus instar ferossissimi leonis est: at hoc debet intelligi factus humilis & mansuetus agnus. Infans iacens in præsepio, dominus virtutum leoque fortissimus est. Vagit inter arcta positus in præsepia, & fulget in cælo & tartara coram ipso

tremuerunt. Merito ergo ait Elías, quod dominus Deus noster in fortitudine veniet. Ad eū enim fortis est & præpotens, quod inimicorum profligat agmina, & trepidare facit in ferria. Et siquidem in debili admodum, fragilique natura suam præmonstrat virtutem: inde est quod ipsum verum esse Messiam ac redēptorem magis ostendat. Insuper non potuit angelus potiora ostendere signa, vt significaret eum esse mundi saluatore: nisi ostendens eundē pauperē, abiectū & in præsepio natū. Duo quippe præcipui saluatores Israel nati sunt sic. Moses qui liberauit populum à seruitute Ægyptiorum sic natus est: qui inuentus est à Pharaone filia mortis expositus & in flumine proiectus in fiscella iuncta. Cyrus etiam rex qui liberauit eos de captiuitate Babylonica, statim post natiuitatem ab Astiage rege Medorum auo suo (vt Iustinus refert) interfici iussus est. Et Arpago quondam miles in quodam nemore puerum dimisit à bestijs & ab auibus dilacerandum & comedendum. Et idcirco angelus in natiuitate domini signum dedit abiectiois & paupertatis dicens. Inuenietis infantem pannis involutum. &c. Ach dicerat. Considerate o pastores eos, qui à duplici captiuitate Ægypti & Babylonie vos liberauerunt. Mosē vide licet & Cyrum signatos esse. Et vt credatis hunc vestrū esse saluatorem attendite quod vobis adhibeo signum, non quidem pompe, honoris, aut diuitiarum, sed paupertatis & abiectiois. Hæc propria signa sunt saluatorum Israel, sed quia hic liberaturus est vos à potestate demonis & mortis, quorum vires potentiores sunt, quam humana, Deus est: & quia redemptio vestra est, ideo factus est homo: & rectē quidem in fragilitate carnis & despectu vestrum esse saluatorem ostendit. Filius Dei, qui ad liberandum hominem venit, natus est homo, & mortalitatis signa gerebat, ea videlicet que Angelus prædixerat. Cognoscitur enim quis à quo sanguine ortum ducat ex insignijs & stemmatis quæ in tapetibus desunt. Leones namq; & Castellæ Hispanie reges significat: & flores vulgo de Lis, Fræciæ reges sunt insignia, & ita ex insignijs cognoscitur quis à quo sanguine genū suū deducat. Sic si Christus nascere tur gloriosus & potēs, magnus vt gigas, vel nasceretur solū imortalis & impalsibilis, nō vtiq; à multis haberetur homo. Ideo opus erat pauperē nasci, palsibile & frigore tremētē, vt illū hominē esse cognoscerem; & ex genere homi-

I. Reg. 16.

Mic. 1. cor. 1.

Exod. 2. 1. Esd. 1.

Iust. lib. 1. abben. Tvo gi. P. op. Xæ nophon in Pedia. Hæro do. li. 1. 110.

Exo. 14.

I. Reg. 19.

Apo. 5.

Iud. 7.

Esa. 40.

Mat. 2.

manu sumpsit vineam Naboth. Caue autem ne tale committas scelus, quia tanquam latro punieris, qui non solum quod abstulit restituere compellitur, verum etiam bonorum suorum septuplum exoluit: & hac de causa dominus in te ipsum animaduertit, auferens tibi commodum, quia tu illi honorem abstulisti. Sanctus ille Ioseph quando impudica eius domina cum ad peccatum inducebat, sic dixit. Dominus meus tradidit mihi omnia praeter te, quae vxor eis es: quomodo possum peccare in dominum meum? Sic etiam Deus tradidit tibi omnia praeter gloriam suam, quae vxor eius est: quomodo ergo peccare poteris in Deum tuum eripiendo illi gloriam suam? Vide ergo quod sicut Ioseph noluit dominam suam, quia vxor domini sui erat: ita nec tu gloriam domini tibi impudenter ambuas, quia vxor eius est, & illam sibi referuauit. In secundo libro Regum legitur, quod dux Ioab habebat captam ciuitatem Rabbat misit ad Dauid. Obside ciuitatem & cape eam: vt cum a me vastata fuerit vrbis, nominatio adscribatur victoria. Fidelis subditus Dauid fuit Ioab: qui quanquam deuasta tam ciuitatem iam habebat, quia eius rex & dominus erat Dauid, & bellum inceptum erat ipsius expensis, gloriam & honorem victoriae voluit tribuere Dauid: quatenus qui pugnat & fortitudinem animi ostendebat orator ipse Ioab. Sicut, qui militas diuinis stipendijs & eius auxilio & fauore aduersus carnem pugnans, mundum, & diabolum, & eos vincit: nomine eius vincis & pugnas. Ne autem ab inani gloria & mundi vanitate opera nostra bona extinguantur, admonuit nos Christus dicens: Attendite ne iustitiam vestram faciatis coram hominibus, vt videamini ab eis. Sic opus est, vt iustitiam tuam, hoc est bona opera tua abscondas: ita vt nesciat sinistra, quid faciat dextera tua. Nisi enim hoc feceris, continget tibi, quod filijs Israe'l in Aegypto qui filios matres statim, vt in lucem prodibat eos submergebant aquis: quia de causa matres eodem in occulto nutribant. Ita nisi opus tuum bonum quod quasi conceptum est animae occultaueris, diripietur ab Aegyptijs: & in flumen iactabitur ibique vndis & fluctibus demergetur. Ideoque si elemosynam vel aliud quoduis opus bonum effeceris, curandum tibi est, vt non causa hominum id facias, neque laudem hominum queras: nam si id in occulto

feceris, commodum & vtilitatem accipies. Diuus Paulus vt ex multis locis colligi potest in omnibus gratias Deo agebat & illi gloriam dabat. Et Moses & Aaron, qui gratias Deo non egerunt ad aquas contra dictionis, non meruerunt ingredi in desideratam promissionis terram. Sic nec tu terram viuentium ingredieris tibi promissam, vbi sancti gaudent diuinam videntes essentiam, si in omni opere bono ipsi Deo gloriam non tribueris. Dominus praecipit Gedeoni, vt dimitteret multitudine populi, ne gloriaretur dicens: meis viribus liberatus sum. Sed quidem quod dominus tam sollicitus sit gloriae suae? Intelligas o homo id dominum non facere sui causa, sed propter nos: nam periculosum esset nobis placere, quia inde possemus superbiam ansam sumere. Ille autem, qui super omnia habitat, quantumcumque se extollat non potest superbiere: nec quantumcumque se laudet magis extollit, igitur quid quid boni egeris, & quid quid laude dignum, tibi cognoscas dominum Deum tuum, & te ipsum inutilem seruum confidera & vile instrumentum gratiae suae. Et quantum Deo seruas ijs donis, quae liberali sua manu tibi largitus est, aduerte; quod si ipsis peccatoribus ea concederet, forte melius, quam tu operarentur: & ita te seruum inutile iudicare debes cum repide & remisse demino inferuas, quando tantis nominibus illi sis deuinctus. Regem enim seculorum (vt inquit Paulus) immortali & inuisibili soli Deo sit honor & gloria in secula seculorum. Et in terra pax hominibus bonae voluntatis. Pacem angelii nunciant, quam Christus saepe commendauit: & a nobis discedens tanquam testatum illam nobis summopere commendauit, dicens. Pacem meam do vobis, pacem relinquo vobis. Sed quia impijs & sceleratis (vt inquit Esaias) non est pax, non omnibus sed hominibus bonae voluntatis praedicatur. Illi enim qui recta animi voluntate suscipiunt Christum, sicut isti simplices pastores: veram Christi pacem habent & possident, Herodes vero, qui Christi aduentu turbatus est, non suscepit Christum, imo ipsum fuit persequutus. Sic modo illum persequitur, qui ista commouetur, furiosus, & qui semper rixantur, & qui seminant inter fratres discordias: quique sunt diaboli ministri, & pacis Christi subuersores, qui ad nihil aliud valent magis quam ad confabulationes nestendas. Praeterea per voluntatis bonitatem potius dicitur

Num. 20.

1ud. 7.

1. Tim. 1.

Ioann. 14. Esai. 48.

Matth. 3.

Prover. 6.

Genes. 39.

1. reg. 12.

Matth. 6.

Exo. 1. Cap. 2.

Esai. 57. Apoc. 2.

Ioann. 1. 6.

Matth. 5.

dicitur quis bonus, quam per alias potestas: quia voluntas ceteras potentias mouet ad operandum: & ideo bonitas aut malitia eius in alias potentias diffunditur: sicut influxus primae causae in alias causas a prima motus. A voluntate enim dicitur quis bonus aut malus: quia ratio meriti vel demeriti dependet a voluntate: tanquam a radice, ea ratione quia libertas directe ipsi voluntati coepetit. Quare vbi nulla est libertas nec mereri nec demereri aliquis potest. Et idcirco pax ista non malis sed rectis coepetit. Cor enim impij quasi mare feruens, quod nunquam nec manet nec quiescit. In apocalypsi dicitur, quod omnes illi, qui adorauerunt bestiam, requiem non habebat: sicut nec illi, qui belluinos suos appetitus sequuntur animi pacem vnquam possident. Nanque sicut in mari tumentes fluctus nunquam quiescunt: sic mundi administratores semper fluctuant, nec vanis suis cogitationibus quietam conscientiam possident. Vera quippe est sententia saluatoris dicentis. In mundo presturam habetis, in me autem pacem. Etenim infirmus homo etiam si varia cubilia mutet & lectos, non obid quiescit: quia quoquo se vertat infirmitate secum ducit, quae in quietudinis causa est. Sic sane etiam si in hoc mundo per multum temporis spatium viuas, nunquam pacem & requiem habebis, quousque malos & deprauatos humores expellas: hoc est tuae praesentis affectionis vitia, quae te astantem & inquietum reddunt: quod si haec feceris veram Christi pacem & quietem possidebis. Pax illa, quae tum temporis erat in mundo cum Christus natus est, & cum exijt edictum a Caesare Augusto figura erat huius spiritualis pacis. Quod pulchre Michaeas praedixerat dicens. Pax erit in terra nostra cum venerit, & quando calcauerit in domibus nostris. Itaque quia non peccatoribus sed bonis datur haec pax, & bani non nisi a voluntate sunt boni: idcirco angeli pacem nunciant hominibus bonae voluntatis. Porro in Graeco originali Lucae sit habetur *καὶ ἐν γῆσι εἰρήνη ἐν τοῖς ἀγαθοῖς ἐθέλει*, id est, & in terra pax, in hominibus bona voluntas. Quapropter in manu & potestate tua est haec pacem habere: cum & in manu tua sit haec voluntas. Nihil enim est tam in potestate voluntatis, quam ipsa voluntas: vt egregie differit eximius ecclesiae doctor Augustinus. Et idcirco sicut dominus es tuae voluntatis, ita poteris habere malam vel bonam voluntatem. Bona erit, si bonum virtutis prosequeris: mala, si flagitia & scelera fueris amplexus. Sicut Chamelcon cum fortitur colorem, qui ei contempit est: sic voluntas talis erit, quale illud fuerit, cui per amorem iungitur. Nulla aliam vel bonitatem vel malitiam habes, praeter id, quod amore vel odio prosequeris. De qua re elegantissime vates Dauid, Transierunt (inquit) in affectum cordis. Transiit intellectus & reliquae potentiae ad factionem voluntatis, ad approbandum vel comprobandum voluntatis desiderium. De corde exeunt fornicationes, furta, adulteria, &c. Sed quia voluntas fons est & radix a qua proficiuntur omnia mala & bona, idcirco angeli exoptant nobis bonam voluntatem, vt omnia in nobis bona sint. Obserua autem quod per haec tria beneficia, tres effectus verbi incarnati significantur. Gloria, pax & bona voluntas. Gloria in excelsis, pax in terra, hominibus bona voluntas: ad quae tria natus est Christus, pro tanto suo in nos amore & dilectione: ad gloriam inquam, in superioribus, vbi comprehenduntur omnes beati. Secundo ad tranquillitatem ordinis inferioris nomine terrae significat: eo quod terra infirma pars est vbi comprehenduntur omnia inferiora etiam cum damnatis, qui velint nolint ad tranquillum ordinem per penas deducuntur. Et praeterea tranquillius ordo inferiorum qui pax vocatur: licet non ipsis, tamen Deo erit. Ordinarum tertio ad bonam voluntatem in hominibus quae genus humanum sine Christo carebat & caret: quia finis verbi incarnati est, vt Deus sit omnia in omnibus. Obserua etiam non interponi conjunctionem & inter terram & homines, sicut interponitur inter excelsa & terram cum dicitur, & in terra, nec dicitur, & in hominibus, ad significandum ad eadem vniuersam partem inferiorem vtrunque pertinere scilicet tam pacem, quam bonam hominibus voluntatem. Et factum est, vt dixerunt angeli in caelum. Peracto suo munere, sicut Raphael angelus dixit Tobiae. Tempus est, vt reuertar ad eum qui me misit. Pastores loquebantur ad inuicem. Sententia est sapientis. Sapientia absconsa & thesaurus inuisus, quae vtilitas in vtrifque? Nihil in eloquenti dicendum est, scientiam illius afferre posse, quae nulli vtilitati deseruit: & pecunia etiam nihil ferre est, qua non virtus ad hominum vtilitatem. Frustra quippe illa potentia facta celsetur, quae ad operationem non transit. Natus est reddere

Psalms. 72.

Matth. 11.

1. Cor. 15.

Tob. 12.

Ecclesi. 20.

pro mundi, sed tanto silentio & sine vlla
pepa & strepitu, vt vel ipsos vicinos tale my-
sterium latuerit. Sed cum nos tanto & tam
admirabili beneficio (nisi nobis esset patefa-
ctum non gratularemur: id oportuit, diui-
nam sapientiam non esse absconditam, & the-
saurum hunc diuinum hominibus commu-
nicari. Etenim sicut lumen sufficiens per se
ipsum est vt cunctis manifestetur: ita Salua-
tor mundi suam comunicas bonitatem vo-
luit se ipsam pandere. Quia sicut resurrectio
sed (vt inquit Petrus) testibus praeordinatis a
Deo: ita quidem admirabilis eius natiuitas
equum fuit, vt non omnibus manifestaretur,
quia non omnes digni erant, sed aliqui, quibus
oculto Dei iudicio voluit natiuitate suam
aperire. Isti fuerunt simplices quidam pasto-
res, quibus vigilantibus in regione illa appa-
ruit angelus, & natiuitate redemptoris denun-
ciauit. Isti igitur ingenti quadam animi laetitia
& gaudio, postquam angeli ascenderunt in cae-
lum ad inuicem loquebantur. *Transseamus usque
Bethlehem, & videamus hoc verbum quod factum
est, quod fecit dominus.* Vbi diligenter obser-
ua, quod beata virgo ex regia Davidis stir-
pe nata, a nemine in seculo cognita, abiectis-
sima mundo, in vili stabulo sedet & tacet, &
nihil de se loquitur: sed quod homines negi-
gant, caelestes ciues honorant, & inquirunt.
Vbi animaduertas curam & sollicitudinem
domini, vt suorum seruorum notam faciat mu-
do virtutem: nam quannus ipsi abscondantur,
ipse dominus notos eos facit in vniuerso mu-
do. Erat enim beata virgo abscondita in oc-
ulto & secreto loco, ex illis mans gloriosum il-
lum partum nemini mortali. cognitum:
quem angeli iam concinunt, & de quo pas-
tores inter se colloquuntur. Sibene viuus, si
labores sustinet, si oras, si plangis, tace: quia
haec omnia opportuno tempore in vilitatem
tuam manifestabit dominus. Mirabile qui-
dem est, quod dum seruus Dei abscondita
quaerit & intima loca: ipse dominus tantam
illius gerit curam vt vniuerso mundo laudes
suas praedicet. O inconsideratus & stultus ho-
minum error, qui dum honore solliciti quaerit
& desiderant, eundem amittunt: & du-
m nominis immortalitatem ambiunt, a memo-
ria hominum penitus delentur. Ea enim, quae
ad conseruationem nostram eligimus, con-
ducunt plarium ad perditionem: & vbi lu-
crum inuenire exitum amamus, ibi maiorem ia-

cturam facimus. Qui paruuli & abieci pro-
priis oculis sunt, honore inueniuntur di-
gni apud Deum & homines. Quo circa si hono-
ris lucrum sitibundus quæris, illud fugito. Lau-
det te alienus os, non tuu. Facito, quod debes
& in manus dote ipsum coniecit: nam que
tui honoris sollicitam curam habebit. Vbi iam
rogo animaduertas, quanta fuerit ipsi dno cu-
ra vt honore & laude afficeret seruum suu
Iacob relegatu, & laboribus onustu in Meso-
potamia. Ita etiã recordatus est Ioseph vincu-
lis & cathenis restrictu in Aegypto: & Da-
uid custodiz ouiu destinatum in desertis lo-
cis & montibus in publicum produxit, quem
excellenti victoria aduersus Goliath gigante
decorauit. Denique, vt vnico verbo omnia
dicta complectar, virginẽ absconditam & hu-
mili loco clausam dominus notam facit, &
angelis caeli, & pastoribus terrar. Er quãuis ini-
tio pastores fuerunt deterriti tam subita ange-
li apparitione, iam in laetitia redacti collo-
quuntur, quo pacto ituri sunt in Bethlehem-
iticam porticum. Obserua praeterea angelos
non dixisse pastoribus, vt irent in Bethlehẽ:
nihilominus ipsi viam egerunt aduertat, & infan-
tem inuenerunt. Vbi diligenter aduertat,
quod ad vitæ perfectionẽ non satis est Deu
cognoscere per fidem, sed opus. Itad illum
tendere per sancta opera. Certẽ isti pastores
dictis angeli fidem adhibuerunt, nihilomi-
nus vadunt ad illum. Non satis est credere,
nisi simul opereris. Per fidem nanque & bo-
na opera Deo nos approximamus. Fertur
enim anima nostra amore, quocunq; fer-
tur. *Transseamus inquam in Bethlehem.*
Appropinquemus Deo, & appropinquare
ipse nobis. Docemur etiam, vt nulla rerum
cupidines nobis ipsis possint esse: impedi-
mento, vt Deo appropinquemus. Isti nan-
que pastores non fuerunt impediti a grege
suo, vt in Christum tenderent: omnia reli-
querunt, & nulla facta mora ad praes-
entium accesserunt. Sed multi sunt modo,
qui ad Christum animi cupidine ire contem-
dunt, nihilominus permittunt impediri ab
honoribus, diuitiis & vanitatibus huius secu-
li. In quibus omnibus summe considerare de-
beres, cuius rei iacturã facis, & quarũ Deum
causa hac iacturã facis. Omittis ad Deu ire
sed propter quid? Propter mundum. Si pro-
pter rem aliquam illu omittes, nõ mirarer
tantum, sed omittis Deum, qui summum bo-
num est, eandemque postponis stercorebus

Prou. 17.

Genes. 32.
Genes. 41.
1. reg. 16.
1. reg. 17.

Roman. 13.

terra. Imprudentis est sententiam ferre in au-
ditu paribus. Peccatores sententiam pronun-
tiant in fauorem mundi, & Lcnum esse di-
cunt, mudo insequere: & Dei partem relin-
quunt, quæ cum non erudiat, facile conde-
nariem patitur. Nam que si illi diuini cibi
nectar & ambrosiam degustarent, cognosce-
rent quidẽ maiorem dulcedinem in amari-
tudine esse, quam in dulcoribus & suauita-
tibus mundi. Gustato spiritu, desipit in his
caro. Sic Paulus a Deo vocatus seruũ munda-
narum dulcedinem, abstinuit in manu dno
inducit: & cotemnit epistolã in Tarnasculi,
& dixit. Domine quid me vis facere? Quid
igitur est quod tu mudo non deseris, qua-
doquidem illi pastores grege relinquerunt.
Matthæus thesaurum Petrus ieta, vt Chri-
stus adierit, itaque omnia sunt contemne-
da & relinqua da, & iter agere debemus.
Negotator ille euangelicus non si it oues
sed itatur pragaudico inuento thesauro, si-
cuti isti pastores. Caritas non languida est,
nõ quiescit, nõ est otiosa: sed Christu querit
summa diligentia. Sed iam vt ita pastorũ ex-
plicemus. Videmus inquit quibus quid
factum est, quod fecit dominus. Verbum in
hoc loco non sumitur pro diuino verbo, siue
filio Dei, sed quidã male interpretati sunt:
sed sumitur pro re aliqua aut se Deo, vel ope-
re. Sepe enim in scriptura sacra verbi nẽ mine-
opus vel factum aliquod intelligitur. Cuius
rei exemplis pleni sunt libri regum, vbi cum
agitur de rebus gestis a regibus Israel vel Iu-
da, dicitur. Reliqua quae fecit scripta sunt
in libro verborum regum Iuda vel Israel. In
secundo enim libro regum dicitur, regem
David dixisse. Amalechita rogante de bellis
factis, Indica mihi verbum quod factum est.
Manifesto apparet quod nõ rogat a David,
quid in bello diceretur, sed de factis & ge-
stis in bello. Quod etiam verum esse apparet
per datam responsionẽ. Ab Amalechita rã
cio: quo legat fecit mortuu esse Saul, & Ie-
natham & perditu populũ Israeliticum. Prae-
terea cum rex Ezechias ostendit thesaurus do-
mus suae, seruis regis Babylonienis, inquit scri-
ptura. Non erat verbum in domo sua quod
non ostenderit eis, id est nulla res. Impi sibi
le nanque reputat hęc, & alia multa scri-
pta loca hinc sumpta pro verbo esse intelligi,
sed pro opere. Et secundũ huc scriptum que in
vrisimum arbitror, hinc explicatio est, Fa-
mus in Bethlehẽ & videamus hoc opus Dei:

Ab. 9.

Matth. 9.

Matth. 13.

Matth. 13.

1. reg. 1.

4. Reg. 20.

magnũ hoc opus factu a dno videmus. Vi-
demus inquit Deu qui inuisibilis est, lo-
quẽ in factu visibile nostrã mortalitate in-
datur. Res qui nascitur in alta regione,
rup qua in hoc mundo videtur perest, quã
do sedet vel in iugis vel in solis ardore. Sic
filius Dei qui ab aeterno genitus est a patre
nẽ qua apparuit in his quibus in grege
virgine sedit: & ibi delectat hauries, si per
habem videntem, vnde dicitur. Cuius vir-
tutẽ videt, ergo hinc videt, quod de se ipso est
quod dicitur de matris. *Et ostendit nobis.* Nec
inquam simpliciter pastoribus, sed in princi-
pã & vniuersitatibus in Bethlehẽ, & in mi-
ni illi, ut per patrum angelus, sed pastoribus
per grege in vniuersitatibus. Certẽ dicitur
propheta, quia angelus locutus est deus in
quand ille & non dicitur in epistola, ar paruit.
Quia si angelus huiusmodi cuiuslibet fac do-
mini natiuitatem praeannunciat, qui in grege, cu-
rã da ferre iam viam, conseruamus, nunqua
in tota vita ita illud aggredere, quippe
qui tunc a famulis rogaret ferre iam he esset
tempus, an colum, & vbi bus cooperari: si re-
spondi m acciperent, vel aere m vel colu plu-
uiam denunciare, vti que iterum in yranuis
aurem, quod dormiret & alre & profundo sem-
no vt facere solent, & quiescere. Quod si id
delicatis mulieribus, de ueritate, prout quã
bitu m & suam apperent, iam sol alta m o-
tus cacumina, pertingeret. Si igitur istis nati-
uitatem demini angelus denunciat: prius
sol ad occasu m tenderet, quam patret ire
in Bethlehẽ. Ideo sapienter fecit angelus ap-
parens pastoribus, qui statim nulla facta
mora si stinãt in Bethlehẽ. Nihil erat quod
eos remorari posset: nã in duti dormiebat, nec
in suauibus lectulis iacebant, non placentis
equis indigebant, non curribus, quin feruis
nec aer nec nivi, nec frigori patiebantur: a-
qua homines omnibus terris obati, ea ho-
ra qua Angelus apparuit, sine alio cuius rei co-
sideratione quã illos detinere possent. Bethle-
hem proficiscitur: diuites autem relicti sunt
in Ierusalem, nec vocantur, vt hec tantum &
tam diuinum mysterium vident. Sed obij-
cies forsitan, dicens. Nonne regibus orienta-
libus diuitibus & potentibus apparuit stella,
& duxit illos in Bethlehẽ? Verum id fateor,
sed rogo aduertat diligenter, quanto labore
peruenerunt in Bethlehẽ in itinere tredecim
dierũ defessiv: vel ex hec colligere sit nobis
facile, quanto maiori labore & difficultate

Matth. 2.

diuites ad Deum accedunt, quam pauperes. Namque illi pastores ea nocte qua Christus natus est, illum adorauerunt, reges vero post tredecim dies ad Christum veniunt. *¶ Venerunt festinantes* Quod et venter dixerunt prius, nam loquebantur ad inuicem dicentes. Transcimus vsque Bethlehem agentes de modo quod ituri erant. Promissam fidem compleuerunt. In mundo sane multa sunt verba, & nulla opera. Fallax enim mundus vniuersis hominibus se ipsum amicum & familiarissimum promittit, montesque aureos pollicetur: at in necessitatis articulo, omnes deserit, nulli datam fidem complet: isti vero pastores adimplent factis, quod verbis promiserant. Non sicut tu, qui quotidie proponis & promittis ad meliorem vitam conditionem redituum, & nihil minus quam adimpleas. Proponis alienum relictum, & confessorio id promittis: tamen protinus id oblivioni tradis. Proponis accedere Christo, & nunquam accedis. Accidit tibi in hoc negotio sicut nauis in portu: qui sepe proponit vela ventis dare, & de die in diem nauigatione distrahit; & habentes tempus, aliud felicitatis sibi futurum expectant, donec praeterito nauigandi tempore iam nauis in portu putrescit. *¶ Secundum* observa quod non solum venerunt pastores, sed etiam festinanter venerunt: non pigri aut negligentes fuerunt in querendo domino. Namque dominus grandi sollicitudine aduertit, quo feruore, & quanta voluntatis promptitudine operaminiisterij sui exequamur. Pater ille qui duos habebat filios, quorum minor natu cum dissipasset bonam partem suae substantiae, cum ad domum rediit famelicus & pannosus magis gaudit cum hoc suscepit quam cum illo, quem domi semper habuit: nam dominus neutiquam attendit quanto temporis spatio illi seruiamus, sed quanto spiritu, & quanto animi feruore. Et ita verum est, aliquem in vnica hora maiori premio posse esse dignum, quam alius mille annis: nam dominus plus aestimat partem & feruens ministerium, quam multum & remissum. Idcirco filius ille prodigus tanto spiritu & feruore in Deum conuertitur, & sues reliquit, quorum custodia deditus erat, ut locupletiori, & maiori premio dignus in oculis paternis fuerit inuictus quam aliter frater: quo factum est, ut maioribus honoribus fuerit affectus, quam is qui parenti tepide ministrabat. Quibus omnibus exemplis docemur non segnitur aut ignaue in mandatis dei

mini nos ipsos debere exercere. Plus duplo consumpsit Salomon in aedificio proprio domus quam in aedificando templo, quod in obsequium domini constuebat. In quo insinuat res diuinas maiori diligentia efficiendas esse, quam nostrae proprietate. E quidem non oportet ei tepide aut remissum inserrere, qui tanto feruore & amore venit in caelo, ut nos que reret, frigida nocte nasci voluit. Praecepit dominus ut pascualis agnus festinater comederetur: quia vult nos in sanctis operibus cum festinatione operari. Nam si grandis summa argenti vel auri tribuenda tibi esset, postquam ad finem peruenires alicuius incepti itineris: nonne rebus alijs contemptis, quae sese tibi in via possent offerre velociter aggres? Considera igitur longam tibi esse vitam, & tempus vitae breue. Quapropter oportet non tepide iter agere sed summa adhibita diligentia & sollicitudine, quando quidem mercedis retributio tanti poderis & valoris est, ut nullo argento, nullo auro, nullis pretiosis margaritis conferri aut componi possit. Vtinam in his mandatis domini tanto cum feruore incederes, ut posses cum propheta dicere. Viam mandatorum tuorum cucurri. Non tanta ignauia quantam tu, rex sanctus in via domini incedebat, nec inserrit bar ea cuiusmodi & mora; quae tu. Accipitres in regione Noruegiae primi sunt: quia cum in ea regione partii sint dios, properant dum dies est in captat dios auibus. Ita tibi faciendum existimo, cum dies huius vitae breuissimus sit plerumque dici potest, sanctis & rectis operibus incumbendo, priusquam nox mortis adueniat, in qua nemo poterit operari. Etenim quidam sapiens loquutus, ut ex Hippocrate. *¶ Hippocrat. Amphoris.* plurimum discipulis suis daret dixit. Vita breuis, ars vero longa, experimentum fallax, iudicium difficile, &c. Et non dixit, ut discipuli sui studium medicinae relinquere, sed potius ut in studio festinarent, cum scientia difficilis, vita vero breuis esset. Ita sane tu festinanter Deo inserrere debes, quando vita nostra sic adeo breuis est, id vero quod fieri debet multum. Nulla quidem ratio incurrari debet Pharaon, quia cum demus eius tora, & regnum vniuersum raris esset plenius: hoitatus a Mose dicente, constitue mihi tempus quando deprecere pro te, & pro seruis tuis, & pro populo tuo; ut abigatur ranas a te, respondit. Cras. Iustum quidem esset, ut medela suae infirmitatis statim peteret, quando tam iniqua plaga erat obsessus. Tamen a verba ab homine expectabantur, cuius

3. reg. 6.

Exod. 11.

3. reg. 17.

Psal. 118

Ioan. 9.

Hippocrat. Amphoris.

Exod. 8.

cuius corpus breuissimum in profundo mari erat submergendum, & eius anima in profundo inferni. Itaque omnes nos festinare oportet in nostrae salutis opere, quia protinus etiam operari, sero iudicandum est: namque bona nostra ea sunt, ut valeat Deo ipsi restituere id obsequium & honorem, quod tantis peccatis illi abstulimus. Sed de his haec sunt. Sed quid isti boni pastores festinantes videntur? Quid inuenerunt videntes regem natum? Numquid palatium aliquod marmoreum, aut matre reginae diademate fulgentem, aut eam aureo lecto recumbentem? Viderunt ne puerum purpura & bisso inuolutum, aut curiam multis ciuibus abundantem? *¶ Et inuenerunt Mariam & Ioseph & infantem positum in praesepe.* Iam hic vides sanctorum patrum desiderium adimpletum, & quomodo Deus eorum petitionibus acquieuit. Audi prophetam Esaiam. Desideraui cum despectum & nouissimum virorum. Nonne melius foret, ut diues veniret, ut nos diuitijs impletet? Nonne melius esset ut cum summa potentia, veniret, ut nostras iniurias vindicaret? Minime. Isto enim pacto non illud desideramus, sed humanum, pauperem, & abiectum. namque contraria contrarijs optima sunt in dicamenta. Cecidit Adas superbia: & illi humilium exoptamus, ut nostrum medietur superbia. Ille voluit esse magnus, & idcirco hunc ego pauperem, paruum & abiectum desidero: ut vel sic his contrarijs tiriacis curetur hominis superbia & auaritia. Quae de causa rectissime inquit Esaias, desiderauimus eum despectum & nouissimum virorum: ut quanto ipse abiectus descenderit tanto altius ego ascendam. Idem patientissimus Iob. Vtinam appenderetur peccata mea, & calamitas, quam patior in statera. Nonne Iob peccata, caro aut fructus sunt: ut appendantur in statera? Peccatum nihil est positum, sed priuatio vel negatio quadam quae est caritia reuerentis debita in esse. Sed quomodo appenderetur? Audi. Dum in aliqua statera laeae aliquid quod podus est, in terra inclinatur, altera vero lux quae vacua est in altum eleuatur. Idcirco, ut quae eleuata est in imum descendat, necessum est ut alteri maius pondus apponatur. Omnes cecidimus propter peccati grauitatem & podus & detendimus omnes ad inferni tenebras: ut igitur nos ascenderemus necessum fuit, ut Christus descenderet humiliatus. Ita sane quanto vna statera descendit, tanto alia in sublime rapitur. Cecideramus nos in

Esai. 53.

Leg. Aug. lib. 1. de ci. Chri. c. 14.

Iob, 6.

profundum & Christus in alta gloria sedem habebat: & idcirco descendit Christus, ut nos aduolaremus ad caelum. Quae de causa desiderat Iob, ut nostra appendantur peccata, & constituatur in vna statera, in altera vero Christi lachryma, paupertas, nuditas, durum praesepe, frigiditas, & omnes alii labores: quia recte nouerat Iob plus poderis esse haec Christi merita, quam omnia nostra delicta. Quapropter Iob hoc experimentum fieri desiderat, & Esaias non in sublimi loco, sed despectum, humilem, & abiectum, illum de siderabat. Quo circa possem dicere. Veni Esaias ad praesepe Bethlehem, & videbis tua desideria adimpleta. Inuenerunt pastores filium Dei positum in praesepe, non in aulis aureis pavimentis compositis, non in preciosis cubiculis, sed positum in praesepe. Certum quilibet homo, qui haec considerauerit penitus admirabitur, dum videt Dei filium in tantum contemptum deuenisse, ut in stabulo dignatus fuerit habitare, animaliumque socium fieri propter hominum salutem. Tu domine qui caelum pulchris sideribus ornasti, & herbas capi & flores gratis coloribus induisti, & aues variis plumis exornasti: gaudes in praesepe esse panis inuolutus? Quomodo cum gaudio & exultatione angelorum sis, lachrymis madidus es? nondum natus es, quando delicta mea plangis? Non solum cum sis Deus, homo fieri voluisti: verum in maiori hyemis rigore natus es, media nocte, & in tanta paupertate. Nihil sane dubito, quin nox illa, qua Christum natus est, frigidior & asperior fuerit, quam alia vnquam. Quod si ratio non valuerit, nec capitis sententia valeat. Quia diuinum verbum cum humanitate simul accepit omnes nostras miseras & poenitates peccato excepto: & has miseras in maximo contemptu & abiectioe. Itaque non solum pauper, sed pauperimus fuit: nec solum mori, sed mortem crucis ignominiosam pati voluit. Itaque sicut volens mori, genus mortis ignominiosissimum elegit: ita volens nasci, noctem rigidissimam elegit. O quantum tibi, o gloriose puer, debet homines. Quomodo anima mea in tuum non rapitur amorem? Quomodo cor meum sicut cera non liquefit, dum propter suum amorem videt Deum in praesepe inter brutam animaliam positum? Haec omnia amoris nostri causa dominus facit, & vnam in tantum consequatur. Et non solum in tanta humilitate & paupertate ex virgine voluit nasci, ut

Zach. 1. 1.

nostram abiectionem & miseriam exaltaret: sed ut exemplo vite sue, nostram componeret. Sic prædixit dominus per Zachariam proph. tam Perpendicularum extendetur super Hierusalem. Hæc quidem verba peccatores ipsos vehementer deterrent, at qui vitam Christi sequuntur magnæ sunt consolationis & gaudij: quando dicit omnes metendos esse sua vita. Si villicus redditurus rationem de expensis maximo timore cõcutitur: quid erit quãdo vita nostra ratio artissima exigatur? Malam rationem reddet ille, qui modo nec secum nec cum Deo ullam amicitiam habet. Solent artifices plumbeum perpendiculum apponere, ut vel sic videant, an ædificium rectitudinem careat. Vita Christi nobis perpendiculũ est, ut nostras actiones moderemur & regamus. Quando dominus ad iudicium venerit, vniuersum ædificiũ, quod sine regula & perpendiculo inuenierit factũ, subuertit præcipit. Hoc Christi præsepium, paupertas, & humilitas, nostram metietur vitam. Sed o sancte & admirabilis redemptor quim me ipsum tibi volo conferre, pudore proflus suffundor, quam fœda & contaminata mea puritas sit, quam superba mea humilitas, quam cupida mea paupertas, quam crudelis mea misericordia, quam frigida & tepida mea charitas, quam ridicula mea lachryma, quam sine deuotione mea oratio, & nomen Christicolæ fictũ, quam sterilis & sine fructu mea vita discussus, si tuæ innocentissimæ & immaculatæ vitæ cũ mea velim collatione facere. *Videntes autem cognouerunt de verbo, quod dictum erat illis de puero hoc Verbum erat dictum ab Angelo, quod Christus erat natus in Bethlehẽm: quodque positus erat in præsepio & pannis inuolutus: quæ vis omnia quãnuis antea, fide crediderunt (nã si nõ credidissent non venissent) videntes cognouerunt. Vnde iam isti pastores angelo dicere poterant, id quod Samaritani dixerunt mulieri. Iam non propter tuam loquelam credimus: sed nos ipsi vidimus, quia hic est saluator mundi. Vidimus enim Saluatorem seculorum, regem angelorum, solem iustitiæ inter nebulas mundi fulgentem, & inter præsepij angustiam cælum terrarum regentem.* ¶ Modò autem ad tuam eruditionem perpendas obsecro, quam rectè dixerit Paulus. Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum. Isti enim pastores dominum quæsiẽrunt recta & sincera animi intentione: & quod

Ioann. 4.

Roman. 8.

quærebant inuenerunt domino permittente: & volente. Sic tu si scieris & non fides dominum Deum tuum quære, & illum inuenies. Vnde Sapiens admonet dicens. *Seruite de domino in bonitate, & simplicitate cordis: quærite illum: apparet enim eis, qui fidem habent in illum, & iustitia simplicis diriget viam eius. Et iterum. Bonus nõn projiciet simplicem, Præterea obserua, quod cum isti pastores Deo obtemperauerint, facientes id quod angelus præcepit, id eodẽ dominus fecit quod illi exoptabant. Bonus nanquẽ fœlicitas in omnibus illis cõtingit, sicut angelus eis prædixerat. Vis tua omnia tibi fœlicitate & fauste cõtingere? fac quod dominus præcipit, & pro palato tibi omnia quæsiẽt. Et enim scriptura dicit. Voluntatem timẽtiũ se, facit dominus. Quod si diuinæ voluntati te pugnas: quid est, ut velis tuam dominus adimplẽt? Obtempere Deo, & quæ volueris pete. Multi sunt, qui grandes dignitates & alta munera obire contendunt, cum & in sceleribus & flagitijs viuunt coinquinati, mirantur verò si hæc, quæ desiderant non consequantur. Alij verò immensas lites conectunt, & aduersarios suos mille modis calcinantur: qui quidem litigandi modus iniquus & sceleratus est. Et idcirco permittit dñs, ut quauis à tuis partibus iustitia stet, nunquam tamen pro te sententia feratur, quia cũ Dei offensã & iniuriã, tua vis conficere negotia: Vera autem via, ut omnia tua negotia rectè expediantur ea est, ut in eis admittãdis id facias, quod dñs præcipit: & ita dominus ijs quas ignoras vijs negotia tua ad fœlicem exitum perducet. *Omnes qui audierant mirati sunt de his, quæ dicta erant à pastoribus ad ipsos. Obserua, quod Angeli pastoribus, & pastores alijs, Christi natiuitatẽ annũciant: ut sic Deus ministerio hominum homines doceat. Multi sanè nolunt literis operam incumbere, nec magistros audire, existimantes in ipsa oratione & contemplatione, qua eleuati sunt, hominũ inspiraturum illis & docturũ scientia: quod certè timere agunt, & Deum ipsum amenter tentant nolentes ab alijs edoceri. Necessum enim fuit apostolos miraculosè à domino edoceri, infundens illis Spiritum sanctum, cum non haberent, qui eos edoceret. Tamẽ cum in ecclesia Dei multi sint literati & sapientes: Deum tentat, qui sine necessitate miracula efflagitant. Vult dominus per causas secundas agere, & quod homines ab hominibus discant, & quod**

Sap. 1.

Prou. 19.

Psalms, 54.

Exod. 18.

Act. 8.

Act. 9.

Act. 10.

Ag. in p̄d. leg. lib. dec. Christi. Dem. 3.

Tob. 12.

Psalms. 77.

Esai. 6.

1. reg. 10.

humiliter eis subijciantur, laborãtes & libros reuoluentes. Nonne Moyses amicus & familiaris domino erat, & quotidie cum eo loquebatur quasi amicus ad amicum suum: tamen voluit, ut à seiro sacerdotẽ Madian ediceret, quomodo recedunt erat & gubernaturus populum: & suo consilio vltis constituit Moyses decenos, tribunos, & ceteriencs, & quin quagenarios, qui populum iudicabant. Sic etiã Eunuchus ille reginæ Aethiopiæ voluit edoceri per Philippum: nam spiritus dixit Philippo. Accede & adiuge te ad currum istum: & postea quam euangelizauit ei, baptizauit illum. Nonne ipse domini spiritus, qui præcepit Philippo ut accederet ad currum, poterat illũ docere? Planè potuit: sed voluit, ut à Philippo doceretur. Eodem modo Paulum, cui dominus in via Damasci apparuit, poterat illũ docere? Planè potuit: sed voluit, ut à Philippo doceretur. Eodem modo Paulum, cui dominus in via Damasci apparuit, poterat instruere in fide: tamen misit illum ad Ananiam discipulum, ut ab eo disceret: quid illũ facere oporteret. Cornelio etiã apparuit angelus domini, & instruxit, ut mitteret ad Petrum qui erat in Toppo: qui cum accederet prædicauit Cornelio Centurioni, & his, qui cum eo erant, docens eos in fide, & baptizauit. Deniq; voluit Deus, ut isti pastores edoceri ab angelo, & viso saluatore, alios doceret: quia vult ut homines ab hominibus discant, Et quãuis sanctissimum & optimũ sit orare, ut Deus tuum illuminet intellectum: hoc tamen vtile erit, si te ipsum adiuuaueris & feceris quod in te est: hoc est, operam literis dãdo & laborando. Vide de his si placuerit diuum Augustinum. ¶ Decet etiã locus iste opera Dei & magnalia eius extollere, & alijs enarrare. Sic Moyses fertilitatem terræ promissionis populo narrauit, & mirabilia eius. Sic angelus Raphael dixit Tobia: Opera Dei reuelare & confiteri honorificum est. Et Dauid in Psalmo: Narrantes laudes domini & virtus eius, & mirabilia eius quæ fecit. Obseruandum hic etiam est, quod isti summo opere mirabantur, & rapiebantur admiratione, audientes illa quæ dicta erãt à pastoribus. Nec mirum quia cum propheta Esaias fuerit uaticinatus de Christi aduentu, inter multa alia & præclara quidem, dixit, Paruulus datus est nobis, &c. Et statim subiunxit, Vocabitur nomen eius admirabilis. Sicut enim regina Sabba videns sapientiã Salemonis & domũ quam edificauerat & cibos eius, itã fuit in admirationem raptã ut spiritus desideret: sic isti summo opere mirabãtur & non immerito. Vn

de egregius psaltes inquit. Cantate domino canticum nouum, quia mirabilia fecit. Et itã isti non immeritò mirabantur. Sed quid mirabantur? Ea, quæ dicta erãt à pastoribus. Sed quid dixerunt pastores? Quod viderant in Bethlehẽ. Sed quid in Bethlehẽ viderunt? Psã patris sapientiã, obmutescẽtẽ: fortissimum, imbecillũ: magnũ, vilem, humilem & abiectũ, impassibile, passibile, diuites, pauperẽ: & tandẽ infinitum, finitum; cõspexerunt. Nunquid in istis aut immeritò mirabantur? Iusta quidem ratione admirati sunt. Non mirareris & iusi aliquem infantem tibi idem ostentarem, & dicerem: Puer iste, quem vides, antequam natus est: & natus est hodie, nec percipiũ habet. Pauper est, & similiter diues: magnus & paruis: omnipotẽs, & paripotẽs: impassibilis & passibilis: perit frigore, & omnẽ calorẽ secum habet: illũ cælum nec terra capit, & breui comprehenditur præsepio. Nonne omnia iusta de causã mirareris? O inaudita & stupenda miracula: quod mater & virgo sit. Quis talia dicere auidet? Veniãt mundi philosophi suis axiomatis dicentes, quod locus & locatum debent habere proportionem: tamen hic locus præsepium est: & quem præsepium capit, tota mundi machina comprehendere nequit. Omnes qui audierunt mirati sunt, & non immeritò. Venit Iacob ad patris suum Isaac qui senex erat & cæcus: pater autem existimans illum esse Esau, dixit. Vox quidem, vox Iacob: manus autẽ, manus Esau. Sed qui fieri potest ut Iacob & Esau idem sint? Admirabatur Isaac. Videte igitur filium Dei, tanquam alter Iacob, indutũ vestibus peccatoris Esau. Sic Paulus id affirmat. Habitu inuẽtus, ut homo. In habitu hominis peccatoris in similitudinẽ carnis peccati. Reuera Iacob nõ erat Esau, sed si similitudinẽ Esau gerebat, & veras vestes etiã Esau. Sic Christus nõ erat peccator, sed similitudinẽ habebat peccati: & humanitatẽ veram, quia verus homo erat. Ideo si ad eũ respicis, audies vocem esse Iacob: manus autẽ Esau. Audi vocem. Gloria in altissimis Deo. Vox quidem vox Iacob. Vox hæc vox Dei est. Tamen si tangis, videbis eum frigore tremẽtẽ & manus Esau esse. Videbis alio modo eum ab angelis adorari. Et cum introducit primogenitũ in orbem terrarum dicit. Adoret eum omnes angeli eius. Ex altera autem parte videbis eum lachrymas fundentem, & in præsepio inter paleas iacẽtẽ. Vnã via fidus

Psalms. 97.

Genes. 27.

Philip. 2.

Hebr. 1.

Mat. 2.

mittitur per aëra volitans, vt reges vocet, vt veniant ad Christum adorandum, & vt cognoscant eum regem & dominum: alia verò via ita necessitatibus nostris vtgetur vt im- mensum frigus patiatur, nec domum habet, qua ab iniuriis cæli seipsum tueri possit. Mo- do videbis huius pueri causâ Herodem mag- nopere simere: modo verò ipse à frigore opprimitur. Ex alia parte homo, ex alia Deus as- tenditur esse. Ex vna parte Iacob, ex alterave- rò Esau apparet. Miremur igitur omnes Deum hominem factum: & duo inter se maxima repugnantia iam inter se coire. Miretur Isaac, miretur cælum & terra, mirentur Angeli, mirentur stellæ & placent, mirentur elementa, & omnes creaturæ sensibiles & insensibiles. Omnia volatilia cæli alas suas comprimant: & contrahant: nec viridem herbam pascant animalia, suosque suspendant actus, stupescant & eleuentur tanta cum videant miracula. Sic rapiebatur in maximam admirationem propheta ille Abacuc dicens. Consideraui o- pera tua, & obliuiui. O Deus meus, & Deus cordis mei, O sponsus & dilectus animæ meæ: consideraui ego vermis terræ opera tua, & in eorum inquisitione profusus intellectus meus defecit. Vide quod dixit, considerasse opera domini, & idcirco expansisse: quia admiratio ex rerum contemplatione procedit. Conside- remus & nos modo sanctissimi huius natalis mysteria: ne sicut homines gentiles aut ethni- ci vitam agamus tantis & tam diuinis myste- riis ingrati. Miremur & admiremur tantam domini bonitatem & elementiam, quem ad- modum illi pastores: cum è summo cælo, in nostra tuguria dignatus fuerit descendere, & tantos labores propter nos ipsos sumpsisse. Miremur tam profundam humilitatem & ab- iectionem. Videamus quis sit iste, qui nasci- tur, & quomodo nascitur, & quorum cau- sa nascitur. Quibus omnibus rectè con- sideratis, & oculis nostris in iustitiæ sole con- iectis, commouebuntur alæ nostri cordis & contemplationis, & sicut avis phoenix, igne diuini sui amoris inflammabimur, & altissi- mis cogitationibus in diuinam illam benigni- tatem & bonitatem rapiemur, & combure- tur cor nostrum igne amoris exardescens, se- cundum illud psalmi. In meditatione mea exardescit ignis: & ita conuertemur in cinerem cognoscentes nos esse cinerem & viles ver- mes terræ: & ita fruemur tanto & tam diui- no fructu huius sanctissimi natalis, qui est glo-

Abac. 3. in fine 70. in interp.

Psal. 8.

ria & æterna beatitudo, exemplum sumentes à virgine. De qua ait Euangelista. *Maria con- seruabat omnia verba hæc, cõseruens in corde suo.* Verba sumuntur hic etiam pro rebus gestis: *Mat. 2.* considerabat enim prudentissima virgo pa- storum, Regumque orientalium aduentum, Angelorum apparitionem: & ea, quæ in se gesserat præpotens Deus. Sciebat præterea il- lud, quod multò antè propheta dixerat, vide- licet. Egredietur virga de radice Iesse, & flos de radice eius ascendet: & se ipsam de radice Iesse, deque eius stirpe profectam esse Maria virgo cognouerat. Ac proinde illud Michæ prædictum optimè tenebat. Tu Bethleem E- frata paruulus es in millibus Iuda ex te mihi egredietur, qui sit dominator, in Israel. Qua- propter se in Bethleem dominatorem Israel parituram esse certo sciebat, Comparat ergo verba factis, vetera nouis, vmbra rei signi- ficandæ, figuram veritati: pollicitationes de- nique rebus exhibitis, in quibus omnibus va- ria, atque diuersa catholica fidei argumenta reperiuntur. Hæc igitur omnia piissima vir- go sapienter quidem ponderabat, & confere- bat: vt ea postea sacro laudæ ecclesiæ enun- tiaret: & sic omnes Christi fideles vberimos inde fructus, maximamque perciperent vtili- tatem. Non habuit prudentissima virgo cor fatui, & stulti: de quo sapiens ait. Et sicut vas contractum, & nullam sapientiam tenet. Sed erat tanquam arca fœderis, vbi tam secunde legis Euangelium, quam legis antiquæ tabu- læ ponebantur. Nam quæcunque de Chri- sto optimo & maximo dicebantur, vel quæ ipse Saluator noster aperiens os suum, discipulos suos, imperitamque multi- tudinem docebat, ea omnia serenissima vir- go indefessa secum, fidelique mente tenuit, & ruminauit. Discamus igitur beatissime vir- ginis exemplo concitati meditari cælestia, resque diuinas mente, & cogitatione concipere: quod egregiè fecerimus, si consideratio- ne assidua diuina mysteria contemplati fue- rimus. In lege veteri animalia, quæ non rumi- nabant, veluti ius, & eiusmodi alia, immua- da erant, & illa nequaquam ex domini præ- cepto filii Israel poterant comedere. Sic tu il- la, quæ pro te fecit rerum omnium conditor, ac fabricator Deus ruminare perpetuo de- bes: nempe quomodo hominis formam in- duerit, acerbissimamque mortem pro te mi- sero peccatore subierit. Sed ad contextum *Et reuerſi sunt pastores glorificantes, & laudâtes Deum*

Esa. 11.

Mich. 5.

Eccle. 21.

Hebr. 9.

Matth. 5.

Deut. 14.

Deum in omnibus, quæ viderant, sicut dictum est ad illos. Non quidem pastores ingrati exite- runt, tantistâ quæ admirabilis beneficii imme- mores: sed quæcumque ab Angelo audierunt, & in Bethleem viderunt, ea omnia voce ma- gna prædicauerunt clamantes, & laudantes dominum, ingenitæque Deo gratias, referen- tes pro gloriosa vigeniti filii sui natiuitate. Dilce præcor horum exemplò commotus, pro tot, ac tantis in te collatis beneficiis im- mortales Deo gratias agere. Sic Paulus Ephe- sis ait. Impleamini Spiritu sancto loquentes, vobismetipsis in psalmis, hymnis, & canticis spiritualibus, cæntantes & psallentes in cor- dibus vestris domino, gratias agentes sem- per pro omnibus in nomine domini Iesu Christi Deo patri. Præterea ait quod sicut di- ctum erat illis, & sicut audierant, ita viderunt: vnde iure æquissimo poterant hi sanctissimi pastores illud psalmi proferre. Sicut adiuui- mus, ita & vidimus in ciuitate Dei nostri, in ciuitate domini, virtutum. Et quasi quàm cœ- listerræque fabricatorem pauperem, vilique in præsepio reclinatum pastores inueniunt, non tamen vilius de eius paupertate scan- dalum cœperunt: quinimò diuinas opes, quæ sub paupertate illa abscondite delitescerant, si- de nimia, quæ in eorum peccatoribus ardebat, contemplabantur: quæ de causa glorificantes & laudantes Deum venerunt. Oportebat quidem tales priores illos Ecclesiæ lapides ef- se, oportebat inquam, vt fidei catholica rã- diis illustrarentur, inque sancto Dei seruitio arderent, vt prompti, atque grati in eiusdem beneficiis euulgandis existerent: & verborum Dei præcones facti beneficia in genus huma- num à Deo collata publicarent. Transcãmus & nos ista temporalia, & quæ retro sunt obli- uiscetes ad brauium supernæ vocationis Dei Christo Iesu festinantes eamus, & videamus quantum humilitatem, & paupertatem pro nobis Rex gloria suscepit. Simus grati be- neficiis eius verbo, & opere ipsum imitando, cum Angelicis spiritibus ipsum laudâdo quã- tum posimus: nam ipse maior omni laude est. Canamus cum Dauide. Benedic anima mea dominum, & noli obliuisci omnes tribu- tiones eius. Quamobrem si diuini pastores sola Christi humanitate cognita reuerſi sunt gaudentes, quanto magis nos, qui totam in- carnationis seriem tenemus: & Christi sacra- mentis imbuti sumus, eidem gloriam sempiternam dare debemus: quin potius nullo vn-

Eph. 5.

Psal. 47.

Philip. 3.

Eccle. 43. Psal. 138.

quam tempore, de eius laudibus conticessere tenemur. Ideò enim monstram naturam ad eò- incredibilem gloriam & honoris virtutem sibi copula- uis, vt Deus steteret cæus homo. Quorsum au- tem, hoc fecit vt vniuersum genus humanum ab omni veltigio sceleris exparet, & ab om- ni flagitio tutum ac sanctum redderet. Sed hæc satis sint de Christi Saluatoris nostri na- tiuitate: nunc tamen ne prolixior in di- cendo videar, quam oportet, ad alia eiusdem redẽm- ptiõnis mysteria explicanda pergamus: de qui- bus consequenter Euangelista noster Lucas ait. *Postquam consuminatis sunt dies octo, vt scrip- tideretur puer.* Maxime quidem nos mouere, imò & compellere debet, vt Deum ex toto corde diligamus, illique soli fideliter seruiamus legis largitio, in qua viuamus, nobis ab eodem domino concessa. Nam quantum do- num, vt nos crearet ad imaginem & similitu- dinem suam, & æterni domicili capaces effi- ceret, quantum inquam hoc donum magnum sit, & excellens: si tamen nobis Deus legem non dedisset, in qua suam nobis exponeret voluntatem, explanando simul, quid nos fa- cere oporteret, vt beatitudinem ad qua crea- ri fuimus tandem consequeremur, nostra pro- culdubio vita tristis esset, & miserâ. Si rex di- ceret alicui, meam si feceris voluntatem cla- rissimis te dignitatum titulis exornabo, ita vt te vno præstantior nullus in meo regno co- periat: contra verò in eam si detuleris vo- luntati, non impend feres, imò diuissimis co- strictus vinculis in obscuro carcere pestilenti morte conspultus miserè tandem peribis. Quam miret viam vir iste: Quod caperet co- silium? Curaret quidem, & singulari indu- stria curaret regis voluntatem in primis cog- noscere: deinde vt eam adimpleret, cum iu- stitio contendere, hoc enim iustitio in maximu- lucraretur bonum, contrariò verò dedecus sempiternum. Verum si rex quid amaret, vel quid odio haberet huic homini, nequaquam vellet aperire, miseram rarè vitam vir hic tra- duceret & squallidam, donec in cognitione regis voluntatis deueniret. Sic Nabuchodo- nosor sapientibus sub pœna capitis præcepit, vt quod somniaret somnium diuinerent. Ve- rum enim uerò si rex huic homini, cuncta sua sententia declararet, corque suum fideliter aperiret, quanta vir iste letitia exultaret, quanto- que gaudio triumpharet: quandoquidem iã suarum voluptatum ianuam apertam, cerne- bat? Scimus & certò scimus tam fidẽ, quam

Dan. 2.

ciam ratione duci, quod vnus solummodo
Deus in rerum natura existit: & hunc bonū,
piū, iustumque esse nemo est, qui dubitet.
Scimus præterea illos, qui obtemperant vo-
luntati huius sanctissimi Dei maximis præ-
mijs in superno illo beatorum domicilio cō-
decorari, & contra illos, qui eundem domi-
num sceleribus, & flagitijs impudentissime
ledunt, in perpetuam tenebrosi carceris mis-
seriam summa cum ignominia deturbari. Si
nobis Deus legem non dedisset, qua tam illa
quæ erant fugienda, quam illa quæ erant ada-
manda explicaret: tristis certe esset hominū
vita, & ærumnosa. Nam etiam si ad beatitu-
dinem nos esse creatos intelligeremus, quo
nobis tamen eundem esset proflus ignota-
remus. Singulare igitur atque præclarū in nos
contulit beneficium summus ille pater atque
reum dominus: quando quidem suam legē
promulgauit, ex qua omnes christiani apertis-
sime intelligunt, quid ad beatam vitam
comparandam oporteat, quid verò ad obse-
rissimas inferni tenebras fugiendas require-
batur. Sic egregius Psaltes loquens de Deo
dixit. Propter legem tuam sustinuit domi-
ne. Si legem mihi non dedisses, nequaquam
vitam hanc ferre possem. Sic idem Psal-
ista Lucerna pedibus meis verbum tuum, &
lumen semitis meis. Non parui momenti fuit
diuinum illud beneficium, quo Deus morta-
les de iure cū legem illis dedit: ad cuius nor-
mam omnes suas actiones fingere, & accom-
modare possent. Verum ne lex ista, quam ho-
minibus seruandam dabat, contemneretur:
eisdem se prius subicit, qua quidē subiectio-
ne legem suam voluit honorare, vt intelli-
geremus quæti ipse legem, & statum suam. Nam
eum obseruationi legis, quam promulgauit,
nam me cogere, ipse tamē legis autor
eisdem se libentissime submisit in circuncis-
sione. Si vitum aliquem potentem, diuitijsq;
astuentem vidisses, qui nobili pompa, rega-
lique apparatu seruirebatur: verum si eundē
postmodum in regis curia genibus flexis in-
dentem, manū osculantem, regi denique in
omnibus obtemperantem cernerēs, in quæ
verba prorumperes? Dicerēs sanē esse regē:
magna res est. Regi enim potentissimi princi-
pes, nobilissimiq; clientes seruiunt & obte-
perant. Vis certe quantas vires, quantāq; ma-
gnitudinem lex summi Dei habeat? Paululū
tecum ipse considera, quod ipsemet Deus ei-
dem subijci, & obtemperare non dedigna-

tur. Quandam legem Deus ediderat, que
se in hunc modum habebat. Infans octo die-
rum circuncidetur in vobis. Christus verò,
vt legem extolleret suam, dicit: & angeli-
sta: quod filius Dei circunciditur, & legi subijci-
tur. Sic Paulus Ap. postquam venit plenitudo
temporis, misit Deum filium suum, natum ex
muliere, factum sub lege. Vnguentum filium
suum misit et vnus pater legi subiectum, vt
legem commendaret & honoraret: nos de-
cepit quanta estimāda sint mandata Dei, quæ
taque vigilantia custodienda, & honoranda:
& quantum ne nos in vasilissimum flagitiosū
pelagus impurgemus facere tenemur. O
tempora, o mores, o terribili peccatores. Præ-
cepta enim quibus Deus libentissime subijci-
tur, frangere, & comminere nos dubitatis.
Leges carnis, vigilantissime seruatis, spiritibus
autē frangere non perhorrescitis: peruenit
caecitas, mors leges Dei vero desunt unum, &
abolentur. Plorandum quidem: si inanis-
mis enim, de causis inuolabitis. Dei leges
perfrangimus. Audi quod scriptum sit, Ma-
ledictus homo, qui non permanet in sermo-
nibus legis huius, nec eos opere persequitur. Ly-
curgus postquam in aedam, omnibus leges pu-
blicauit, eas obseruandas esse dixit, quousq;
reuerteret ab illa regione, in quam proficis-
batur. Cretaque, illico profectus, iniquam
redijt. Nam ibi vita dilectus ipsius ossa ob-
buri, & carnes in mare iuxta præcepit, opi-
nabatur enim quod si corpus non asporta-
retur, eius leges perpetuo seruaretur. Sigi-
tur philobus hic tam ardentem desiderabat,
vt seruaretur leges, quas ediderat: cur Deus
non vult legem suam custodiri? Vnde Da-
uid ait. Tu mandasti, mandata tua custodiri mi-
his. Tantum que legem huius obseruantiam
commendauit Deus, vt ipsius tandem vo-
luerit plenissime custodire. Verum, hæc ho-
stra tempestate mortales non solum, pedibus
sanctissimas Dei leges proculeant, sed quod
peius est eadem cum odire ignominiosum pu-
tant. Bene Deus: quousque non ferenda
hominum in peccato licentia peruenit.
Infamem se esse putat homo, si Dei præcep-
tus obtemperauerit. Vis hoc hæc clarius
inspicere? At ite lex Christi. Diligite in-
imicos vestros, &c. Tanti verò hanc legem se-
cit Deus, vt iam iam in crucis patibulo mori-
tuis patre æternum mitem atque propiciū
suos in hostes redderet. Tamen miseri homi-
nes hanc legem seruare indecorū esse opinantur.
Mundi

Genes. 17.

Galat. 4.

Psalm. 88.

Deut. 27.

Psalm. 118.

Matth. 5.

Lucæ. 11.

Mundi honos in hoc situs est, & locatus, vt
inimicos immaniter quisque persequatur,
nullamque iniuriam illatam sibi impunitam
relinquat. Si autem aliquis reperitur: qui in-
fernam hanc non imbibet opinionem, infa-
mis atque stultus illicio, & habetur & appel-
latur. Itaque quod Deus fieri iussit, vt eius
præcepta adimplerentur, iniuriosum reputa-
tur. Tamen isti legis Dei transgressores non
existunt perpetuo eorum impudentiam
esse ferendam. Vnde dominus eos per psal-
mistam terret, dicens. Si autem dereliquerint
filii eius legem meam, & in iudicijs meis nō
ambulauerint, visitabo in virga iniquitates
eorum, & in verberibus peccata eorum. Igitur
magni legis Dei faciamus, quando quidem
ipse, vt eam nobis commendatam relin-
queret, voluit eidem se prius subijcere.

¶ Porro circuncisio à Deo Abraham, & semi-
ni eius data fuit propter duo. Primo in reme-
dium peccati originalis nam per circuncisio-
nis sacramentum peccatum originale tolle-
batur. Secundo circuncisio data fuit in signū.
Verum, vt de his duabus causis aliqua dica-
mus necesse est. Quod igitur ad primam atti-
net. Si circuncisio est ad peccati remissionem,
quidnam Christus commune habet cum cir-
cuncisio? Etenim quemadmodum non ha-
bet peccatum ille, qui ad remittenda pecca-
ta venit, eodem modo sua nihil intererat cir-
cuncisio. Erat quippe contra terribilē pec-
cati morbum singularis atque vera medici-
na: voluit Deus cum sanus esset, ignis caute-
rium veluti vlceratus recipere, vt nostra vul-
nera sanaret, & veluti ferus ferri nota signa-
ri voluit, & sicut mancipium vendi, vt nos iā
iam deuorandos è faucibus diaboli cripe-
ret, & in pristinam libertatem, per peccatum
amissam vendicaret. In incarnatione, carne
Christus suscepit humanam: nunc verò circū-
cidi non recusat, vt hac ratione nostram su-
perbiam, & arrogantiam cohibeat, & refræ-
net. Vult dominus peccator videri, cum reue-
ra non sit: & nos cum peccatores simus, iusti
haberi volumus. O quam decepti viuimus:
& vita nostra, quam contraria est vitæ Chri-
sti. Nam cum turpissimis sceleribus inquina-
ti simus, probi atque casti haberi volumus:
cum que omni dedecore, & ignominia dig-
nissimus simus, humanas laudes que-
rimus, faciatos que honores ambimus. Super-
be peccator, quæ verba profers coram humi-
li Iesu in tremenda illa die iudicij: Præponde

ra tecum ipse, quod propter te Christus pec-
cator reputatur, cum omni sceleris vestigio
careat. Amor, quo Emor filius Siché Dinā
prosequabatur, effecit, vt se circuncidaret: cū
tamen ad circuncisioem minimè teneretur.
Ita amor, quo Deus mortales dilexit, ipsum-
met compulit quodammodo, vt circuncisio-
ni sese submitteret: eum tamen ad eam non
obligaretur. Incredibile fuit illud amoris si-
gnum, quod Deus hominibus demonstrauit,
cū naturam suscepit humanam: tamen ho-
diernum beneficium multo malus est & ex-
cellentius: pro nobis enim Christus sacratissi-
mum sanguinem suum profudit, & tanquam
peccator voluit circuncidi. Placuit illi cum sa-
nus esset infirmi hominis medicina curari:
quod sine honoris sui detrimento atque ia-
ctura fieri non poterat. Num magni amoris
signum hoc non fuit? Detinetur in carcere ali-
quis homo propter nefandissimum deli-
ctum, ignorat quando ob perpetratum cri-
men punietur. Interim tamen filium regis
transientem cernit, cuius fauorem & auxi-
lium miserabili voce imprecatur, dicens. Do-
mine miserere mei. Tunc princeps huc & il-
luc conuertens oculos, tandem rogat. Quid
hoc? Respondent circumuehentes. Domine ho-
mo quidam est, quem pater tuus ob commis-
sum crimen detinet in carcere. Soluatur, in-
quit regis filius, & è vinculis exeat: nam eius
crimen ego meis humeris suscipio, imò po-
tius cruciabor illa eadem que pœna, quæ illi
à lege erat imponenda. Forsitan non est hic
amor inauditus, & propè incredibilis? Cū
in carcere peccati miserimè inclusus es-
ses, audit Deus gemitus compeditorum: & cū
sis reus, ipsemet tuis oneratur vinculis, & pœ-
nalitatibus, neque his satiatus circuncisio-
nis tormentum subit. Tu peccas, ille plectitur: &
cū non sit peccator, flagitiosus ostenditur.
Sic ille per prophetam alloquens patrem ait.
Saluum me fac Deus, quoniam intrauerunt
aque vsque ad animam meam: infixus sum
in limo profundi, & non est substantia. Non
de aquis materialibus loquitur, quoniam hæc
animam, quæ spiritus est, ingredi non pos-
sunt: sed metaphoricè per aquas intelligit tri-
stias, pœnas, & angustias. Sic sub nomine a-
quarum intelligit Ezechiel tribulationes, &
angustias: cū dixit contra Tyrum, propheta
co spiritu correptus. Et adduxero super te
abyssum. Subiungit, & non est substantia, hoc
est, non habeo culpam. Essentia enim & sub-
stantia

Gen. 35.

Psalm. 118.

Psalm. 101.

Psalm. 68.

Exec. 31.

querentur. Sic facio dum e t cuique fidei. No enim facis tibi: s p hab: as fide integrā in pectore fixā: sed et nā oportet, vt facias ope- ra digna Christi fidelij. De fide: etiā certis si- gnati. que temporibus testimoniū prāber: ipsam p: ore cōtenti tenemur: insuper & hāc animi p:parationē habere, nepe vite pericu- lū si oportuerit pro ius confessione subire.

Rom. 10.

Hinc est quod dicit Paulus. Cord: creditur ad iustitiā, ore autē cōfessio fit ad salutem. Si ex fide vna iustificamur: quid est quodd dicit, quod oris confessione salutem conse- quemur? Nunquid iustitia non est salus? Verum quid est quodd fide viuā charitate in- formata iustificat homo: sed nullus quan- tumvis iustus sit in p:esenti vita omnino integram atque perfectam obtinet sanita- tem, quia vel ab ea labi possunt ac deficere, vel certē venialia peccata committere; atque alia multa facere, quā cum absoluta perfe- ctaque iustitia pugnant. Hanc in patria om- nibus numeris absolutam perfectamque ob- tinebit iustitiam & gratiam consumatam, ad quam infallibiliter deveniet si ore confiteat- tur quod in corde fixum tenet, & operibus verbisque, & ornatu eius testimonium red- dat. Ecce cur Deus voluit, vt Abraham eius- que posterij qui fideles vique erant, suam fi- dem etiā signo circumcisionis ex terno ma- nifestarent. Qua etiā de causa p:cepit no- bis, vt illū diligamus, & ei seruiamus bene operando, & signum fidelium Christi dignū exhibentes: ipsa namque opera testimonium fidei religion: s:que nostre p:abeant oportet. Si hoc ita se hab: et quam parua Christianita- ti. d. monstratio inter nos est. In Christianis populis, & plateis nihil nisi iuramenta, blas- phemias, mendacia, latrocinia, ludos & va- nitates audies, ita vt dicere possimus illud Osee propheta. Non est veritas, non est mi- sericordia, & non est scientia Dei in terra. Maledictum est homicidium, & mendaciū, & furtum, & adulterium inundauerunt, & sanguis sanguinem tetigit. Si Turca vel alius, qui à vera religione aberrat per hanc ciuita- tem deambulare, qua in renos se ipso me- liores esse dignoscere: Plus veritatis inter infideles, quam inter nos reperitur. Si es Christi anus, signam Christiani ostende Ose de mihi fidem tuam ex operibus. Ideo Chri- stus Luca: at lux vestra coram hominibus, vt videant opera vestra bona: & glorificent pa- trem vestrum qui in caelis est. Nōne tibi cen-

tigit aliquādo agrum petere, ubique bene cul- tam vineam, & patietibus obsecram cum vi- disses, dicere. Hāc vinea bonum atque se du- lum habet possessorem: etenim vi: eo eam bene amputatam, & suo debito more cultā. Ita tu futurus es bonus castus, deuotus, hu- milis, modestus, vt infideles qui te viderint, dicant. Magnus dominus debet esse Deus Christianorum, quandoquidem hos fimu- los habet. Itaq; vult Deus quod famuli eius non solum in interioribus illum ament, ve- rum etiam in exterioribus illum amorem, que erga illum habent bonis exemplis d: mōstrent. Ideoq; nō solū voluit, vt Abraham & eius de- scendentes qui erāt electi à Deo illū fide cog- noscerēt, verū etiā vt in exterioribus signa- ti signo circumcisionis essent. Quare circumcisio erat dilectimē inter Iudaicū, & Gentilicū po- pulū. P:terea circumcisio signū erat venturū dñi ex femine Abraham, qui omnibus populis salutem erat allaturus: verū cū iam venisset, æquū erat, vt circumcisio amplius non valeret, quandoquidē id quod designabat imple- ratur. Pactū quod Deus pepigerat cum Abra- ham deficere nō poterat: & ita signum dat il- lius, quod promiserat. Verū quāvis promissio- ne omnes in Christo fuerunt cōpleti: cir- cūcisio tamē, nō statim cessauit in Christi cir- cūcisio quia nondū cōpleuerat omnia, que illi promiserat Deus: ideo mori, & pati p:ius oportuit. Sed nūc Christiani iam nihil debēt, quia quicquid Abraham promiserat Deus, in Christo adimpleuit. Chirographū deleuit, il- lud affigēs Cruci, vbi debita iam soluta sunt. Iam Messias venit, & ideo nō est opus circū- cisionē: & qui circumcissionem recepit, de- clarat, quod Messias nondum venit. Vnde Pau- lus. Si circumcidimini, nihil Christus vobis prodest. Sūt quidā vici & rura vbi nullus no- bilis, vulgo hijodalgo, nec habitare, nec vici- nus eiusdem esse potest: & si habitare in illis vult ascribendus est, & publicam exactionē, & vectigal solueret tenetur, sicut rusticus sin- gulis annis solitus est soluere Filius itaque Dei nostro in rure habitans etiā si varias, & p:uilegijs plenas libertates secum duxit e. s. dem tam n fungi noluit, sed esse ascripti- tius & rusticus sicut alij potius elegit. Qua- propter tributum soluens, seque rusticum, & tributarium faciens circumciditur: vt fidem adimpleat, quā antea dederat Abraham. Prou- de modo, vt Christi sanguis quem pro te fu- dit tibi prosit: in quo facienti: q; in se est, est plena

Colof. 2.

lac: 5a

Gen. 4. Apo. 6.

Roma. 8.

Hebr. 9.

Gen. 17.

Exod. 12. Iuan. 1.

Exod. 15.

plena redemptio. Sanguis iusti Abel clama- bat ad dominū, quē seque occidit Cain. In A- pocalypsi quoq; scriptum est quod in fontij sanguis effusus clamabat aduersus impiā ni- mitiq; suam interfectoriū manū. Vidi (inquit Ioannes) sub altare Dei animas interfectoriū propter verbū Dei: & clamabāt voce magna dicētes. Vique quo dñe vindicas sanguinem nostrū: Obserua modo. Si Deus qui pronior est ad miserendum: quā ad puniēdum ipseq; audit voces suorum ad se clamantium & vin- dictam postulantium aduersus impios carni- fices: quanto magis exaudiet clamantem ad se vniuenti filij sui sanguinem, qui enixe in- terpellat pro nobis, vniuentiq; nostrorum pos- sular peccatorum? Vnde Paul' ait, quod mor- tuus Christus interpellat pro nobis: quia san- guis eius remissionem peccatorū nostrorum p:terit. Habemus igitur nos in isto sanguine firmam sp:ē, ne in vanum illum recipiamus: si neglectis operibus bonis ociose vixerimus. Nam vt ipse Dei apostolus arguit & acutē fatis in epistola ad Hebræos, si sanguis hircorū & ta: rorū & cinis vitulæ aspersus in qui- natos sanctificat ad emundationē carnis: quā- rō magis sanguis Christi emundabit conscien- tiā nostrā ab operibus mortuis ad seruiendū Deo viuenti. A spice ergo vt tantus tibi pro- fit pro te susus cruor, eiq; Dei charitatem, boni- tatēq; altius expendē: qui cum sit terra: celi- que conditor tanquam rusticanus ignobilis: que plebei vult subijci tributo, vt nos in ce- lesti regno nobis efficiat. Sed iā nūc vilo q; circumcisio data est in remediū peccati ori- ginalis, & in signū: pauca dicamus de t: pore circumcissionis. Fiebat enim iuxta legis p:cep- tū die octaua, & sic ait hic Euāgelium quod die octaua Chrus circumcisus est. P:ceperat o- lim Deus, quod agn' paschalis per septē dies cū matre sua esset, & octaua die, quod posset offerri. Sed iā nūc vide agnū sine macula, qui suo sanguine tollit peccata mundi quomodo sacrificiū offeritur, vt sanguinē in hac circū- cisionē profūdāt. Expēde etiā, quod die octa- ua voluit sanguinē emundare, qui dies prim' anni est: vt toto anno fixū nra memoria habe- remus sanguinē, quē hodie pro nra salute ef- fudit Deus. Nā sicut in frōte domus vestra arma & stēmata iubetis vt figatur: ita Deus in principio anni vult, vt Christi sanguinē con- tēplemur, ne beneficia in nos collata vlla vn- quā delect obliuio. In Ægypto angel' eos om- nes interfecit, qui domus limina sanguine vn-

cta nō habebāt. Sed o quā acriter animaduert- sum erit in illos qui hunc sanguinē veri agni, qui Christus est effusus, p: oculis nō habue- rint. P:terea tam cito hoc est octaua die pati- voluit Christus, vt doceret nos Christi crucē, & poenitentiā in nra pueritia esse ferendam & portandā, neq; senectutem esse expectan- dā, sed à primis vnguiculis incubendum esse virtuti. Vnde voluit dñs, vt Leuit', qui eius seruitio destinati erant, à pueritia diuino cul- tui totos sese traderēt: pueritia diuino cul- tura est, & facile in illa probi mores im- primūtur, in senili vero nō tā facile. Vnde Eccl. Curua ceruicē filij tui in iuētute, & tunde la- tera. &c. Virga quādo est tenera facile ad re- ctitudinē duci potest: trabs verò postquā ex- siccata est minimē. Magna illorū infantia & fa- tuitas est, qui in futurū tempus virtutē diffe- rūt: stultus enim essetis, qui diceret, nolo e- quū meum itinere & deabulationi assueface- re, donec infenscat, meq; in foueam p:icipi- tet, & collum frangat. Sic infans est ille, qui corpus suum in iuuentute domare non vult, donec in turpissimam peccati foueam spiritū p:cepiter, & quasi collū frangat, dādo ei pec- cati mortalis occasionem. Sero etenim, vt di- cūt, morbo medicina paratur, eum mala per longas inualere moras. Sero quodē abluuntur vestes, quæ ex diuturnis sordibus sām cō- putruerunt. Amens esse ille, qui habens vas aureum balsamum sibi oblatum nollet in eo collocare, donec luteum & non quodēque luteum, sed vetustissimum possideret, in quo illud reponeret. Sic fatuus est, qui gratiā Dei in pueritia non vult recipere, sed vult vique ad senectutis tēpus vas esse peccati & immū- ditiæ. Sero enim resistitur hostibus, postquā totam vrbem occupauerunt: & sero etiam sal- adhibetur carnis, quæ iam vermibus scatu- riūt. In his rebus, & similib' sciūt homines tē- pus opportunū eligere: verū de tēpore saluti propriæ opportuno nō curāt. Nihil enim est ei' dē vilius. Vistiūtur quidē homines magni- ficē, incedunt superbē, verbis vtuntur seique pedibus: deniq; vestes summo cū artificio mitē & nouē quotidie cōficiunt: verū de exor- natione animæ non curant. Itaq; multo cha- riores se ipsis habent forulares suos & vestes. Itaque bonū est viro cum portauerit iugū ab adolescentia sua: quia vt sapiēs ait, adolescēs iuxta viam suam etiam cūm senuerit, non re- ceder ab ea. Christus non solum in adolescen- tia, sed etiā in pueritia imō in sua infantia, &

Leui. 16.

Eccl. 30.

Thren. 3.

Proverb. 12.

Tom. I. L. statim

Osee 4.

Iero. 2. Maith. 23

Luc. 13.

in sua natiuitate suis humeris erant
 impoſuit: & octaua die ſanguinem eſt dicitur
 Qui optime equitatus eſt, vt ab raris deſer-
 uatorum equum aſcendere inceperit nec eſſe
 ei: & qui paſſor futurus eſt, etiam de bethſa-
 re: pueritia peram & fundam iaceat. Et in
 nonnibus alijs nimis imbribus ſtrogis hinc
 ſpiras ſerue. Et ſiſtus iuſteſt qui erat magnus
 equus eſt, qui ter ad gubnas humanitatis deſer-
 uentis iſtandū, & ad oves ſuas reſciendat
 quæ ad ſuam perditā quæ rōndā uenerat: quæ
 ab ore p̄d̄era latus erat, ſic a principio in-
 cipit portare arma, & exercere officium paſtoris
 Ided rōndā ſeſtatim tuis humeris impoſi-
 tentiæ ſiſtēre, tradedo tibi iurāt. Anſor
 ille magnus quæ in noſtābet Deus bene qui
 dem apparet: ſtatim enim poſt ortū ſuū uer-
 pro noſtris miſeris formēta pati: nec putat
 ſe horam uſitūm; quā noſtra caula cruci-
 afiſtendus. Ne negligētē illi ſeruias, qui tē-
 to animi ſeruire te quaſi uē, neq; triginta &
 & tres eius uita annos ſeruo uenturos eſſe ar-
 bitrēris: quia horam mōrtis iā perueniſſe uel-
 let, vt tibi uſtam ipſe daret. ¶ Artē de hic etiā
 quod illū non uocat Euangelista regem, om-
 nipotentē, gloria principem, Meſſiam, uel
 quid ſimile, niſi p̄cū. Aſt enim. Poſtquam
 coſummati ſunt dies octo, vt eū uiciderent
 puer. Conſidera nunc quod rex gloria, & filius
 Dei, celi, terraque moderator & rector; ſolū
 nomine p̄cū conuētus eſt: & ſub nōmīne
 pueri rēcondita eſt ceſſitudo, & magnitudo
 uirgeni filij Dei. O patrum nomen & hu-
 mile, quantā in te cōtines maiestatem. Vbi
 nunc rēuēndiſſimi, illuſtriſſimi, excellētiſ-
 ſimi, regie maiestates & ſtūlitia mūdi ſunt.
 Hoc humile nomen nimis ſuperbiam & ar-
 rogāciam mundi deprimit, atq; conſūdit:
 qui nunquam tam præcēps in interitū, & rui-
 nam properauit, vt noſtra hac miſera, & cala-
 mitōſa tempeſtate. Quiuis enim nobiliſ vult
 appellari illuſtris: & ſi forte fortuna in litora-
 rum ſubſerptione il uſtem ſe fuiſſe uocātū
 non reperit, nequaquam eas legere, quinimō
 nec videre uult. Quod mirum non eſt: quā-
 doquid in uſque adeo progreſſa eſt homi-
 num audacia & ſuperbia, vt ad ſepulchrum
 (ubi quæſam ſimus uermes oſtendunt) hanc
 deſulerint labilem, & deſtandam mūdi uan-
 gloriā. Milie enim titulos & uanitates
 non quæſerunt literas, ſed iudeis depin-
 gunt in oſtium. ¶ Verūm vt ſias doſi-
 nū humiles extolere: puerō huic humili &

paruo impoſitū Deus nomen ante quod om-
 ne gonuſteſtuar coſeſtiſtūre uoſtrū, & in-
 ſernordū. Ided, ſequitur in contextu. *Pocū*
eſt nomen eius Iſa. De quo non ſiſte ſan-
 ſto, rēſerſitū. & Quāuis enim D. ſater-
 nū, trinū, omnipotentē, & alijs titulos nomi-
 nantē aydiſ. non humiliatis, nec Peccis gra-
 rna: tamē aydito hominē Iſa. ſtatim ſecis.
 Cur hoc? Quia hoc nomen pluris ei ſerit, quā
 cetera nomina. Nil etenim Deo cetera nōmī-
 na ſteterunt: tamen hoc nomen eius ſanguine
 uita, & honore captū ſuit: & quia tanto pre-
 tio emptū fuit, idē nos eſſe gratos: Deus iu-
 bet, humiliandū; & abieciendū noſtra impietate:
 ſicut ille ſe humiliat, & abiecit, vt nobis hoc
 nomen quæſeret factus hoſpo, & ſaluator miſ-
 di. O dulciſſimum nomen, ſaluator & redē-
 ptor captiuorum. Conueniēs ſuit dato quod
 uenerat ad noſ ſaluandū, & eius ſanguine
 effundendū pro noſtra redemptione, vt nō
 mē ſeruet imponeretur, congruū, & cō-
 ſonans illi operi, quod facere cōpēbar. Vē-
 nit ut noſ ſaluos faciat, & ided iudicatur illi ſal-
 uatoris nomen. Sic captiuus Chriſtiani in lo-
 cis inſidelium, & Turcarum, hietas rex miſi-
 ſet, quibus animo uetero diuſerſe filium ſuū
 manu potenti, & copioſo exercitū miſſurum
 eſſe, vt eos a captiuitate liberaret, die præ-
 cor nonne hi ſuū mo gaudio triumpharent?
 Imō nimis oblongum illum annum eſſe pu-
 tarent: & quam unque nauiculam, promiſ-
 ſum exercitum eſſe putarent. Sed quid eſſet,
 ſi primo cuiusdam dei crepuſculi copie &
 exercitus ad ripas maris apparerent ſignis re-
 gis extenſis & explicatis. Bone Deus quantā
 hi captiuū uoluptatem caperent, quando qui-
 dem clariffimum optate ſuū tis prognoſticō
 uidebāt. Ante ortū Chriſti dēs captiuiteram,
 tanq; mīſera captiuitate opprimēbāmūr, vt
 eā nec nos nec patres noſtri portare potue-
 rint: nā mortales omnes etiā ſi præſtatiſſimis
 corruſcarēt uirtutibus, poſt ortū obitū in ob-
 ſcuriſſimū carcerē mittebātur. Omnes enim
 ad Līmbū deſcēdebant, ibi: nec loſe nec lu-
 nā uiderē pōterant. Tamē q̄ res cōſol. bag. e-
 Zachi. 9.
 quæ dā ſe hēda, quā cum uirgenito ſuo lo-
 quitur: patē dicēs. Tu quoq; in ſanguine
 teſtamēt: uir duxiſti uin dōs de lēu. Hac ſpē
 cōſolabātur his etiā literis futuū l. bertarē
 ſperabat Chriſtiani uiri: ſed nūc iam in portu
 uidetis ſoluſſe exercitum; & angelos ſelicif-
 ſimū nūcū paſtoribus dēnuſciatē dicentes

hily.

Tit. 3.

Mat. 1.

Es. 63.

Es. 71.

Es. 63.

Act. 15.

Es. 3.

Es. 9.

r. ges

regis ſigna iam extenſa in portu eſſe? Tamen
 cum ſigna illa lachrymis madererent, erant
 occulta, nec in totum poterant apparere: etiā
 ſi Paulus clamat, dicens. Apparuit benignitas
 & humilitas ſaluatoris noſtri Dei: Tamē quia
 rubens color ualde extēditur, apparet hodie
 ſigna rubea, & ſanguine tincta: vt cum ea ho-
 mines uideant ſui ſaluatoris ſigna recognof-
 cāt. Iā in terra Chriſtus eſt, iā ſuum effundit
 ſanguinē, & latentur bono hōc nuncio captiuū.
 Sed dato quod uenit ſciamus vtrū ſufficiens
 ad noſ liberandū ferat impetiū. Sumus enim
 ſub poteſtate principis tenēbātū, qui noſ ha-
 bet uinctos duriffimis cathenis. Ad hoc reſpō-
 deo, quod uocatur Ieſus. i. ſaluator. Et quan-
 uis in ueteri lege fuerūt aliqui qui ſic uocabā-
 tur, nullus tamen eorū homines ſaluos fecit a
 peccatis, niſi Chriſtus: vt angelus dixit Iose-
 pho. Vocabis nomen eius Ieſum: ipſe enim ſal-
 uū faciet populū ſuū a peccatis eorū. Nō hoc
 fecerunt Ieſus Nauē, nec Ieſus Iofedech, nec
 Ieſus Sirach. Ided Eſaias. Vocabitur tibi no-
 mē, quod os dñi nominauit. Nomen nouum:
 quia noua redēptio, & ſaluſ data eſt per Chri-
 ſtū. Alijs etiā qui hōc nomine uocati ſunt de-
 dit illis nomen Moſes: ſicut Ioseph, & alij hōc
 nomen in ſua circūſiōne adepti ſunt. Chriſti
 tamē nomen hoc ab æterno patre datū eſt, re-
 ſte Dauid. Sit nomen dñi benedictū in ſecula:
 ante ſolē permanet nomen eius. Vnde Eſaias.
 Tu die pater noſter, & redēptor noſter: ab æ-
 terno eſt nomen tuū. Ided hic non dicitur, po-
 fuerūt illi nomen Ieſu, ſed uocātū eſt illi nomen
 Ieſus: quod eſt ſaluator, Nā ſi ſaluator eſt pec-
 catorū, non poteſt eſſe niſi Deus. Si enim ho-
 mo purus eſſet, peccator naſceretur: dici que
 peccator & ſaluator nō bene conueniunt, &
 quāuis redēptus eſſet in uero, & etiā a pec-
 cato originali præſeruat, nō poſſet ſaluare:
 nā non coherēt redēptus, & redēptor. Itaq;
 ſi ſaluator eſt Chriſtus & redēptor peccatorū,
 ſequitur quod eſt Deus. Ideoq; uocatus
 eſt ſaluator, tanquā Dei filius: ſaluatoris eſt
 conſligere cū hoſte, & de illo uictoriā repor-
 tare: quapropter Chriſtus in Eſaiā dictus eſt
 uelox ſpoliator, ſeu prædator. Tertio ſaluato-
 ris eſt, vt doctrina & conſilio nobis prodeſ-
 ſe poſſit: ad quod etiam Chriſtus admirabi-
 lis, & conſiliaris dici poteſt. Quarto ſaluato-
 ris eſt nobis fortitudo dāre: vnde Chriſtus
 fortis Deus nūcūpatur. Quinto ſaluatoris eſt
 conſcientiā noſtrā tranquillā & pacatā red-
 dere, & noſ Deo reconciliatē: quæ de cauſa

Chriſtus princeps pacis uocatur. Sexto ſaluato-
 ris eſt non tantū ſemel auxiliari, ſed omni
 tēpore: nec ſolū in hac ætornali uita gratiā da-
 re, uerū etiā in futura ætornā gloria & felici-
 tatē: & propterea Chriſtus æternus pater, ſeu
 pater futuri ſeculi nominatur. Septimō ſaluato-
 ris eſt nō vnū tantū: odo ſed multos & cū-
 ctos mortales ſaluare: ideoq; de Chriſto dicitur,
 quod poteſtas eius late propagāda ſit. Po-
 ſtremo ſaluatoris eſt nō ad tēpus modo; ſed
 ſemper opitulari: quod de Chriſto etiā fertur,
 quod pacis illius nō ſit futuri ſinis. Hæc om-
 nia, quæ Eſaias dixit in nomine Ieſu cōtinen-
 tur, quo nihil ſuauius atq; iucundius vnquā
 audire poſſumus. Sed quia hoc nomen ſeruum
 dulcēq; eſt, & hæc omnia bona peccatoribus
 ſunt nūciata ſimilauit Salomon hōc nomen o-
 leo effuſo: quo ſignificauit cōſcientiā, homi-
 num exhilaraturū, & corda emoliturū, deu-
 uotionē acturū, totūq; hominē confortatu-
 rum: & reuera ſic ſe habet. Senſit hoc D. Pau-
 lus: quæ de cauſa in omnibus ſuis epiſtolis to-
 ties tāq; honorificē huius nominis mentionē
 facit. Hoc idem ſanctus Stephanus, & omnes
 martyres ſenſerūt, & ſimul experti ſunt quas
 vires hoc nomen haberet, ad acerbiffimos
 cruciatus mites, & lenes reddendos. Sic etiā
 Apoſtoli alacres, & gaudentes diſcedebant a
 conſpectu concilij Iudaeorum: eo quod digni
 habitū ſunt pro nōmīne Ieſu contumeliā pati.
 ¶ Aduerte præterea quod nomina rebus
 accommodantur: ſecundum earum proprietatem.
 Sic Adam poſuit nomina rebus iuxta
 proprietatem eorū. Sic etiam Eſau, quia ru-
 ſus, & hiſpidus erat admodum, uocatus eſt
 Eſau. Sic quoque Baptiſta Phariſæos, qui erāt
 hypoeritæ uiperas appellauit: quæ pellem uari-
 rijs coloribus depinctam habent, intus uerò
 præſentaneum uenenum retinent. Chriſtus
 Herodēm ſabdolam uulpecm appellauit: eo
 quod Herodes non ſimplex erat: ſed fraudu-
 lentus. Quidam Madianitarum princeps ſi-
 liam ſuam Cozbi uocauit, eo quod loquax &
 mendax eſſet. Chriſtus quoq; Ieſus eſt nūcū-
 pat, eo quod eſt ſaluator noſter. Si modo Adā
 reſurgeret, & in mundū ueniret, vt pone-
 ret nomina rebus: quæro, quod nomen impo-
 neret mulieri fucatis coloribus exornatæ: &
 illi quæ nunquam domi eſt, imō ſerimē ſem-
 per per plateas uagabunda deambulata: adul-
 teram eam procul dubio uocaret. Quod uerò
 nomen impōneret uſurario, & mercatori: qui
 pecuniam uendunt, & pauperes decipiūt: La-
 trones

Ca. 1.

Act. 7.

Act. 4.

Gen. 2.

Gen. 25.

Mark. 3.

Luce. 13.

Num. 25.

L. a trones

trones eos appellaret &c: Turpius tamen atque detestabilius omnium nominum est hoc peccatoris nomen & ita: scias cum populi scelerata videret hoc scit turpissimum nomen impositum, dicens Vultus patris & matris. Ita vultus, ut bonum non in adipsi amercantur, quod quidem omnia ex parte bonis, adque stratis suis moribus conveniat: Christus secundum suam proprietatem Iesus fuit appellatus: de cuius dulcissimo, & benedicto nomine multa dicere poteramus, quia longum esset recensere, sed nos brevitati consulentes ca omittimus. Hoc tantum vltimo loco mihi obseruandum videtur, quod in his paucis verbis proponitur nobis hic lex & euangelium: & tota sacra scriptura quid habet nisi legem, & euangelium. Vnde que re quibus hic, videlicet, legis fine, & euangelium initium. Namque idem Christus circumciditur, & Iesus vocatur, ut cesset omnino circumcisionsis lex, nouaque uires euangelium sumat. Porro circumcisio probat ueritatem susceptionis humanitatis, & nomen Iesu indicat ueritatem diuinitatis: quia nemo ut diximus saluare potest, nisi Deus. Circumcisus est Igitur Christus tanquam Abraham filius: & uocatus est Iesus tanquam Dei filius. Nomen declarat eum saluatore esse, & circumcisio monstrat quomodo nos saluare uelit, nimirum passione, obedientia, penitentia, & sanguinis effusione. Igitur quia hoc nomen Deus posuit dilectissimo filio, & angelis precepit, ut beatissimam uirginem, & Iosepho ipso eius nunciaret, idem sequitur in contextu. Quod uocatum est ab angelo priusquam in uero conceptetur: Quod uerissimum esse satis constat ex capite precedenti, & ex Euangelio Matthæi. Nam in suspensioribus uidimus quomodo Angelus dixerit uirgini Mariæ. Vocabis nomen eius Iesum, ipse enim saluum faciet populum suum a peccatis eorum. Sic enim nomen Iesus pre dixerat in persona saluatoris, Dominus ab utero uocauit me, & de ventre matris mee recordatus est nominis mei: Alijs imponitur nomen post ortum, mihi autem priusquam nasci ante conceptionem. Propter tria nomen Iesus potius uocatum est ab angelo, quam ab homine. Primum, quia secundum Originem, primo in ipso & per ipsum saluati sunt angeli: & idem primo conduxit angelos saluatore nomine, qui prius ipsius salutem senserant effectum. Secundum quia creatura dignior nominari solet a persona maioris reuerentia. Inde est quod Adâ a Deo nominatus est; & qui

Esai. 1.

Mat. 1. Esai. 49.

Psal. 8.

dius paulo minus minoratus est: ab angelis in humanitate nostra constitutus: inde conueniens fuit, ut ab angelo priusquam ab homine nominaretur. Tertio quia decet illum nomen rei imponere, qui eius proprietatem cognoscit. Sic Adâ nomina rebus imposuit: & quia homo nomen huius proprietatem non cognouerit, & Angelus experitus fuerat, quia erat saluum facere, quod perierat: idem ab Angelo nominatus est. Nemo enim potest rem ueraciter nominare, nisi proprietatem rei ueraciter cognoscit. Considera igitur Christum saluatoris nomen habere, & ad redimendum uenire, & incipere natum octo diebus redemptionem facere, sanguinem suum in hac circumcissione effundendo. Idem accede ad Christum, ne opulentus iste thesaurus, nepe sanguis Christi tua causa perdat: immo eo uere, quicquam tolerando in recompensatione illorum laborum, quos ipse pro te passus est. Sed hæc sufficienter, tã de mysterio circumcisionsis, quã de nominis Iesu nuncupatione. Nunc cetera nostræ redemptionis mysteria profsequamur: quæ omnia ordinatè (ut in præfatione dixerat beatus Lucas Theophilus) euangelista profsequitur. Iam ergo post Christi circumcissionem agit: de beatissimæ uirginis secundam legem purificationem, dicens. Et postquam impleti sunt dies purificationis eius secundum legem Moysi. Certum & notum quidem est, quod salutem in passibili carne filius Dei non fuisse incarnatus, nec in mundum uenisset, si homo non peccauisset. Peccatum enim Adam nobis Christum incarnatum, mortalem, & passibilem dedit. Idem aduentus Christi non fuit nisi ad nostri uulneris remedium, & generis humani redemptionem. Quod propter magnum amorem, quem in illud habuit redimere uoluit sua morte, & passione. Sed cum ad nos curandum ueniret, & contraria contrarijs curantur, decebat quod armis peccatis contraria fumeret, quibus uinceret eadem monem, qui mortales subactos, atque depressos tenebat. Principium enim nostræ miserie & calamitatis fuit superbia primi parentis: cum præceptum quod seruare debuerat custodire recusauit. Maluit enim suam, quam Dei uoluntatem facere. Idem cum Deus uenerat ad nos redimendum illum humilem ad nostram curam in insolentiam uenire: & obedientiam ad sanandam nostram inobedientiam oportebat, quæ in obedientia totius mali causa & origo fuit. Nihil ardet

Gen. 2.

Gen. 3.

Ierem. 2.

Gal. 4. Phil. 2.

Leui. 12.

ardet in inferno nisi propria uoluntas, quam adimplere potius homo uult, quam Dei. Sic ipse dominus. A seculo confregisti iugum, rupisti uincula mea, & dixisti. Non seruam domino sed post cogitationes meas ibo. A minimo uique ad maximum omnes adimplere suas uoluntates uolunt. Quis proprio iudicio regitur, & quod sibi uideret faciendum, facit. Peccatum quidem hanc propriam nutrit uoluntatem: quæ nihil aliud est, nisi quædam inobediencia, & legis Dei transgressio. Idem sicut Adâ, quæ custodire tenebatur, non seruauit: sic Christus ad hoc malum curandum uenit, & obedire legi uoluit, cum ad eius obseruationem minime teneretur. Noluit homo præpotenti Deo obedire, & Deus hominibus parere: ut tanta sit humilitas & Christi obedientia, quanta fuit superbia & inobediencia prioris parentis. Idem Paulus. Misit Deus filium suum natum ex muliere, factum sub lege. Et alibi. Factus obediens usque ad mortem, mortem autem Crucis. Primum quidem hoc est quod proponitur nobis de Christo ab Euangelista dicere, quod Christus legi non obligatus obedit, & ei subijcitur offerens se ipsum templo. Et hoc factum esse ait secundum legem Moysi, quod Christus obedit, ut sua obedientia curet nostram inobedientiam. Præceptum erat in lege Moysi, quod mulier, quæ suscepto semine masculum peperisset, immun-da esset septem diebus: immunda quidem à consortio hominû, & ingressu templi, & die octaua circumcidebatur infantulus: & tunc ipsa munda efficiebatur, quo ad consortium hominû, licet non quo ad ingressum templi. Sed post septem dies præfatos manebat mulier adhuc triginta tribus diebus in sanguine purificationis suæ, se abstinens ab introitu templi: & sic quadragesima die præterebatur puerum in templo offerens simul munera pro se & pro illo. Porro si feminam peperisset duplicabatur dies, tã quoad consortium hominû, quam quoad ingressum templi. Aduerte autem quod beata uirgo, quia non in sanguinis purificatione manebat, & Christus qui Deus erat, & dominus legis non subijciantur legi: ut ut non deberent obedientiam, quã subditis præpositis debemus, & ut legi subijceremur, sic præsentari uoluerunt. Disce præcepta maiorum seruare, licet aliquando ex lege ad ea non teneris. Nam bonus obediens sicut Christus & eius beatissima mater non tantum ea, ad quæ tenetur facit: sed adhuc plura alia propter bonum exemplum, & ad

scandalum tyronum deuitandum. Disce ex his prædictis tuam prælato subijcere uoluntatem, quandoquidem Christus, & eius mater subijci tua causa ceremonijs legis non dubitarunt. Præterea purificauit se beata uirgo Maria, quæ nihil labis & peccati habuit, nos erudiciens, ut ab omni inquinamento carnis, & spiritus mundemur, & sanctificationem nostram in timore Dei perficiamus. Hæc enim ad nostram doctrinam fecerunt, & ad nostram doctrinam scripta sunt, non ad suam necessitatem, sed ad nostram utilitatem. In multis enim, ut Iacobus ait offendimus omnes. Rursus, si uolumus templum gloriæ Dei ingredi, debemus stellas nostras dealbare in sanguine agni: nihil enim coinquinatum intrabit in illud. Exurge, uetus fermentum, & sumus azimi. Hæc enim est uoluntas Dei sanctificationis nostra. Purificemur igitur nos intus & foris: mundemur prius id, quod interius est, ut fiat id, quod exterius est mundum. &c. Obseruandum hic est quod bene sciebat sanctus Euangelista, quod beatissima uirgo non indigebat purificatione: sed usus est uocabulo purificationis, quia secundum populi existimationem purgatur, licet non secundum rei ueritatem. Sæpe enim scriptura dicit aliqua esse non secundum ueritatem, sed secundum existimationem. Sic dicitur Ioseph pater Christi, non quod esset pater eius, sed quia sic putabatur. Similiter etiam dicitur in Euangelio, quod stellæ de caelo cadent, cum stella quæ fixa est in caelo, sicut uodus in tabula cadere non possit: sed quia sic populus existimabit, & uidebitur ei stellæ cadere uidentes cometas currere. Est enim consuetudo scripturæ: gesta ita referre, quomodo tunc quædo fiebant, fieri putabatur: quod multis alijs exemplis probare possumus. Verum quia de his inferius in literali expositione parabolarum filij Prodigij Deo dante dicturi sumus: nunc ad contextum accedamus. Profsequitur namque historia hæc beatus Lucas dicens Tulerunt illum in Hierusalem, ut offerret eum domino sicut scriptum est in lege domini. Nunc Christus in templo iam diuulgatur. Sicut sol qui illuminans suos cursus ascendit: ita Christus per nouem menses in ventre uirginis fuit absconditus: ita men nascitur, & pastores illuminat, octaua quoque die terram suo sanguine incipit rubeificare. Sed nunc ascendere in altum sol incipit, & publicè in templo omnibus ostenditur. Obserua quomodo beata uirgo munus, quod à domino acceperat, offert domino. Sic & nos,

1. Cor. 2. 2. Cor. 6. Iaco. 2.

Apo. 2. 1. Ioan. 2. 1. Cor. 15.

Mat. 23.

Mat. 24.

Enarr. in Cap. II.

Ecc1. r.

1. Cor. 9.

Iaco. 1.

2. Cor. 3.

Mat. 22.

Psal. 23.

quæ de manu eius accepimus, per gratiarum actionem ei reddere & offerre debemus. Omnia enim gratiarum flumina è vastissimo illo infinite misericordie mari exeunt, & affluenter ea Deus distribuit, & in nos largiter effundit. Ita ergo sicut flumina redeunt ad mare, vnde exierant, omnia bona nostra Deo offerre debemus: quia ab ipso dimanarunt. Quis enim plantat vineam, & de fructu eius non comedit? Quem amaturus es, nisi illum, qui potentiam tibi ad amandam dedit? Sed Deus cur fructu amoris non fruatur, quando quidem in anima tua voluntatem plantavit, quam cum amares: Si bona opera facis, & habes virtutes, gratias & ingenia, audi quid dicat Iacobus. Omne datum optimū, & omne donum perfectum de sursum est, descendens à patre luminum. Et si bonas aliquas cogitationes habes, etiam Dei sunt: sicut ait Apostolus. Non sumus sufficientes cogitare aliquid ex nobis, tanquam ex nobis: sed sufficientia nostra ex Deo est. Redde ergo, quæ sunt Dei, Deo: sicut hic virginem fecisse constat. Ne sis tyrannus, nec bona Dei usurpes: sed illa redde Deo, qui illa tibi gratis dedit. Multi animam in vano suscipiunt, cum illam Deo non reddunt à quo susceperunt. Vnde David. Quis ascendit in montem de mini, aut quis stabit in loco sancto eius: ResponDET ipse. Qui non accepit in vano animam suam: In vano res recipitur, quando ea non vitur eo modo, ad quem facta est. Construxisti vestem, nec ea in ducis, eam frustra construxisti: quia vestis ad induendum facta est. Emisti equum, nec vquam illum ascendis, frustra emisti, quia eo non vteris ad id, ad quod factus & inuentus fuit. Intellectum tibi dominus dedit, ut illum cognosceres, & voluntatem, qua amares, & memoriam, qua illius recorderis. Tu verò quia tuum implicas intellectum in rebus seculi dignoscendis, in luctandis opibus, in honoribus ambiendis, rebus humanis querendis, voluntatemque in amanda carne, & bonis seculatibus occupas, & memoriam in iniurijs, repetendis, quæ tibi illate fuerunt, exerces, ut eas impunitas non relinquant. His quidem consideratis sequitur, quod frustra has potentias recepisti: quando quidem Deus eadem non ad hoc, sed ad illi seruiendum creavit. Illi quidem in vano animas recipiunt, qui sicut si animas non haberent, vivunt, tradentes sese avaritiæ, luxuriæ, & ambitioni. &c. Considera igitur quod si vis ad motem Dei

ascendere, ne animam tuam in vano recipias, sed illa reddas Deo, qui tibi antea donavit amando illum ex toto corde, & ex toto animo seruiendo: eadem cor & voluntate offeredo: quandoquidè tibi eandem largitus est, sicut sanctissima virgo, quæ Deo filium obtulit, à cuius manibus exceperat. Ex pte de interm quod quado duo homines sunt inimici & inter se pacè & amicitia volunt cõponere, vt amicitia conseruetur, mutuo ad se con-
Gen. 20.
Gen. 32.
 futescunt munera mittere. Sic Abraham dedit Abimelech oves, & boues & percusserunt ambo fœdus. Sic etiam Iacob cõfederatus est cù socero Laba: & postea cum fratre Esau, dedit eis munera. Hoc enim ipsū quotidiè ad amicitia firmandã contingere videmus. Magna quidè erat discordia quæ inter Deū & hominè esse solita fuit, ita vt diceret Iob neminem audere ponere manum inter illos, postquã à terrestri paradiso homo fuit eiectus. Tamen vbi primum Deus nostram sumpsit carnè, illico pax inter eū & hominè composita fuit. Pacè enim in nocte natalitia Angeli predicat, & ad maiore huius amicitie confirmationè ab vna ad alterã partè dona comunicantur. Offer Deus generi humano donū & munus maximū scilicet filiū suū, vt mundus cognoscat & videat se à Deo amari: & humana natura offert verbum incarnatū. Deo in templo sancto suo, & etiã offert ei sacratissimam verbi humanitatem. Filium suum virgo offeres totam nostram etiam offert naturam, & hãc oblationem acceptans Deus & sacrificium, etiam omnia munera oblationis causa accipiat. Nam propter demonstrationem panni, & eius culturam bono ingenio operatam manet Deus contentus. Hic impletum esse credo illud, quod oim Deus promisit populo suo Israelitico in manu Ezechielis & Aggei prophetarum eius dicens. Bonis donabo maioribus, quam habuistis à principio. Et Aggeus cum reuersus esset cum Hebræis suis ex Babylonica captiuitate & videret templum quod Hierosolymis edificabatur: aflatu diuino spiritu dixit. Magna erit gloria domus istius nouissimè plusquam prima dicit dominus exercituum. Quid est, in quo maior est hæc secundi templi gloria? non certè in diuitijs, nec in templi maiestate, non in ceremonijs, nec in sacerdotum sanctitate: nõ deniq; in diuinorum varum oraculis. Nam omnia hæc multo illustriora fuerunt in primo templo. Quando enim hoc secundum templum

Gen. 20.
Gen. 32.

Iob. 9.

Eze. 36.

Aggei. 2.

1. Esd. 3.

instaurabatur, senes qui derant, & viderant primum templum Salomonis recordati amplitudinis & præstantiæ templi primi, videntes paupertatem secundi lamentabatur, & non poterant lachrymas continere. Quæ est igitur hæc gloria secundi templi: & quod est hoc præstantius bonū, de quo loquebantur Aggeus, & Ezechiel? De nullo certè loquebatur alio, nisi de hac gloria huius secundi templi, in quod Christus filius Dei cum nostræ carnis substantia hodie ingressus est. Videbatur mentis oculis Ezechiel & Aggeus per spiritum propheticum tempus fore, cum Deus factus homo intra mœnia Hierusalèni in secundo illo Iudeorum templo sese videndum in carne passibili mortalibus præberet, præsentatus à matre virgine Maria, & à Simeone fenestris in brachijs portandus. Hæc fuit gloria Hierusalèni, hæc fuit illustrior illa dignitas, & illud præstantius bonum, quod Deus in secundo templo promisit. O vere maior gloria huius secundi templi, quã primi. Subdidit statim Aggeus. Et venit desideratus cū stis gentibus, & implebo domū istam gloria, dicit dñs exercituum. Apertè dicit hoc templū gloriosius esse primo, quia Christus in illud erat ingressurus. Præterea cū hoc templum secundū sit funditus euersum, apertissimè ostenditur venisse Messiam, qui iuxta Aggei oraculum erat ad templū illud venturus. Si Deus promisit per Aggeum venturū esse Messiam ad templum illud dum extaret, templum vero illud est modo destructū, nec est tale templum, nec lapis super lapidem: vbi est insania expectatium Messiam? Ad quod templum secundum veterum est, si iam corruit, si est omnino restinctum, si neque talis templi inuenitur vestigium? Nec dicere possunt Iudæi se habituros templum aliud ad quod Christus veniat, nam Aggeus eorum propheta de eo ipso templo loquutus est, quod tunc Hierosolymis constructuratur, & non de alio: vt eius verba planè testantur, imò apertè dixit nullum aliud futurum esse. Nam coniciens oculos in templum ipsum dixit. Magna est gloria domus istius nouissimæ, quam primæ. Clarè & apertissimè asserit propheta templū illud nouissimum esse & vltimū: vltra quod nullum aliud esset eis futurum. Quod hodie impletum aspiciamus: nullum enim habent Iudei templum, nec regem, nec sacerdotè, nec sacrificium. Ad impletum itaque certimus in hac Christi præsentatione in templo pro-

phetiam Ezechielis, & Aggei. Sed iam ad cõtextum Quia omne masculinum adaperiens vuluã sanctum domino vocabitur, & vt darent hostiam secundum quod scriptum est in lege dñi pariturus, aut d nos pullos columbarum. Pro huius literæ clariori explicatione aduerte, quod in veteri lege circa pueros natos duos sicbant: vñ generale & commune omnibus: quia filio nato vel filia cõpletis diebus purificationis offerrebant sacrificiū. Aliud erat circa primogenitos, qui erant Deo cõsecrati, eò quod perculsit dñs primogenitos Egyptiorum, & cõseruauit primogenita filiorū Israel ab exterminatore. Sed inter primogenitos, qui erant de tribu Leui, & alios hoc erat discrimen. Quia primogeniti tribus Leui offerrebantur, & terueiebatur: giter dñs: sed primogeniti aliarū tribuū offerrebatur, & quinque siclis redimebatur. Christus, qui ex tribu Iuda erat: offertus est, & redemptus quinque siclis. Sic intellige literam. Omne masculinum adaperiens vuluam, id est, omne primogenitum: quia primogenitus est, qui in suo ortu aperit vuluam matris. Sanctum domino vocabitur, id est, consecrabitur Deo. Vnde per Moysen dicitur ait. Pro quo percussit omne primogenitum Egypti, tam in hominibus, quàm in iumentis, sanctificauit mihi omne quod primo aperit vuluam in Israel, tam in hominibus quàm in iumentis. Idem ait Euangelista. Omne masculinum adaperiens vuluã sanctum domino vocabitur. De secundo autè quod erat generale, & fiebat, pro primogenitis, & etiam pro alijs omnibus dixit, & vt darent hostiam pariturum, aut duos pullos columbarum. Offerrebant pauperes pariturum, aut duos pullos columbarum: nam diuites agnum offerrebant. Postquã dominus dixit & præceperat, vt offerretur agnus anniculus in holocaustum ait sic. Quod si non inuenierit manus eius, nec poterit offerre agnum, sumet duos turtures, aut duos pullos columbarum, vnum in holocaustum & aliū pro peccato: orabitque pro ea sacerdos, & sic mundabitur. Verū hic aliqua obseruanda sunt. Primum horū est, quod hic peccatū nõ accipitur pro culpa, aut pro Dei offensa: sed pro immunditia. Solet enim in scriptura accipi peccatum pro peccato: vt est illud quod Nathan dixit Dauidi. Dominus transulit peccatum tuum à te, id est, peccato peccato debita. Et illud quod Paulus ait de Christo testis. Qui peccatū nõ nouerat, peccatū fecit, id est, peccatū assuit. Et Ieremias in threnis. Maior

Exo. 13.

Leui. 12.

2. Reg. 12.

2. Cor. 5.
Tren. 4.

est iniquitas, id est, poena iniquitatis populi mei, peccato, id est, punitione Sodomorum. Voluit dicere, quod maior erat poena Israelitarum, quam Sodomorum: quoniam illi in mo-
nito submersi sunt cum urbe sua: ciuitas ve-
ro Sancta multis diebus prius ferreis machi-
namentis, bellicisque tormentis fuit oppug-
nata & tandem euersa. Et iterum idem Iere-
mias. Patres nostri peccauerunt: & nos ini-
quitates, id est, punitiones eorum portauimus.

Gen. 15.
Gen. 4.

Et in Genesi dicit Deus nondum completas esse iniquitates Amorrhæorum, id est, tem-
pus ad puniendum. Cain quoque dixit. Ma-
ior est iniquitas mea, id est, puniitio, quam vt
feram: id est, eam possum ferre viuus. Sumi-
tur etiam saepe peccatum pro immunditia
legali scilicet sanguinis, aut seminis aut con-
tactus mortui, vt sumitur hic cum femina pa-
riens masculum offerri iubetur par turturum
pro peccato, id est, pro immunditia: nam nul-
lum peccatum: si culpam pro peccato accipis,
precessit in femina. Non enim congressus
cum propria vxore proles gratia peccatum e-
rat aut parturitio, sed sola puerperij immun-
dita peccatum expiandum, dicitur. Sic etiam
de leproso, qui sine culpa lalepra laborabat,
iubetur in leuitico offerre passrem pro pec-
cato, id est, pro immunditia. Secundum obserua-
tionem in eo quod ait, adaperiens vuluam, sa-
tis ostendit Christum legi non obligari: quia
ipse vuluam matris non aperuit: nam clau-
so virginali utero exiit absque matris corru-
ptione. Tertio expedit: quod Christus hic tan-
quam peccator redimi voluit, vt nos a mor-
te & inferno liberaret, & vt sic redemptus no-
bis totaliter offerretur, & totus nosset esset
ad vendendum, flagellandum, & crucifigen-
dam. In natiuitate enim habuit se Christus
Iesus, vt pauper homo: in circumcisione, vt
pauper homo, & peccator: sed hic habuit se
vt pauper homo, peccator, & seruus. Paupe-
rem se ostendit, in eo quod oblationem pau-
perum obtulit: peccator, qui cum matre vol-
uit expiari: seruus, quia sicut talis redimi vo-
luit. Vt ergo nos redimeret a seruitute legis
antiquæ voluit se legi subicere, vt Paulus ait,
vt eos, qui sub lege erant redimeret. Attende
o homo, qui a tam nobili redemptore redem-
ptus es quantum tam illustri redemptori de-
beas: nam propter te cum sit dominus, seruus
efficitur, & pauperum cum sit diues oblatio-
nem offert. Propter nos enim vt inquit Pau-
lus, egenus factus est, vt eius inopia diuites

Leui 14.

Gala. 4.

2. Cor. 8.

essemus, Sed nunquid Magi, qui ab Oriente
venerunt: non obtulerunt beatæ Mariæ munera?
Quomodo tam cito tantam aurii copiam
expēdit? Eam ferē totam pauperibus, & ege-
nis erogauit. Ex hoc contextu discimus pri-
mo humiles esse exemplo Christi Saluatoris
nostri: qui vt iam diximus humilis, peccator, &
seruus apparuit, cum esset diues, & dominus
vniuersæ terræ. Nos autem cum simus pecca-
tores & omni scelere coinquinati, probi vo-
lumus & magni coram mundo apparere. O-
quam nostra superbia in hoc Christi hodie-
no opere reprehensa est. Hic nos hanc virtu-
tem, & opere & exemplo docuit & homo fa-
ctus dixit. Discite a me quia mitis sum & hu-
milis corde. Aliud est enim esse humile in-
tellectu, & aliud esse humilem voluntate. Mul-
ti sunt, qui agnoscunt se esse peccatores, & di-
gnos æterno supplicio, sed nolunt sic ab alijs
reputari: imò vehemēter exoptant coram
imperita multitudo maximum sanctitatis
nomen comparare, & quodcunque bonum
publicari: malum autem vt sepeliatur desi-
derant. Isti sunt humiles intellectu, quia se ip-
sos cognoscunt, & de se non esse bonos, sed
malos intelligunt: tamen nolunt tales haberi.
Verum humilis voluntate est ille, qui sicut
se ipsum fragilem esse cognoscit: ita etiā gau-
det in eadem estimatione ab omnibus repu-
tari, & ab eisdem contemni & parui fieri. Sic
Christus verē fuit humilis corde: quia quod
gloria & diuinus honos erat, occultabat: &
mortalitatem, passibilitatem, & fragilitatem,
quam vt verus homo habebat, manifestabat.
Sic hic fecit & in transfiguratione quando
in monte excelso coram tribus Apostolis suū
voluit splendorem, & gloriam demonstrare:
verum mortis ignominiam, & passionis suæ
tormentum coram infinita propere dum ho-
minū multitudine, imò tempore paschali vo-
luit subire, vt ab omnibus videretur. Sic etiā
in natiuitate paucis, id est, pastoribus osten-
dit ministerio Angelorum gloriam suam: sed
paupertatem suam hic in templo publicè o-
stendit coram multis astantibus. Nos verò tā
quam superbi ignominiam nostram paucis,
vel nullis ostendimus: gloriam autem publi-
camus, & per plateas decantari facimus. Et
quia pauci sunt, qui Christum humilem cor-
de sequantur & imitentur, clamat ipse. Dis-
cite a me quia mitis sum & humilis corde.
Docemur secundo exemplo beatae virginis
Mariæ adducere filios in templum, iustitien-
do il-

Mat. 2.

Mat. 11.

Leg. Greg.
lib. 12. mor.
cap. 14.

Mat. 17.

Ecle. 7.

Psal. 105.

Psal. 10.
Tren. 5.

Prover. 22.

Ierem. 13.

do illis bonis moribus: iuxta illud. Filij tibi
sunt, eris in eos: & incutus eos, a pueritia eor-
um. Sed multi potius offerunt filios diabo-
lo, quam Deo: illos sumptuose vestibus, &
exquisitissimis epulis educando, & multis vi-
tijs, & malis moribus affluentiendo: iuxta il-
lud Psalmi. Immolauerunt filios suos & filias
suas dæmonijs. Tertio vt primogenita, id est,
principium vitæ nostræ offeramus Deo. Mira-
ra est peruersitas illorum, qui florem iuuentu-
tis suæ volunt offerre diabolo: faces verò se-
nectutis suæ Deo. Id eorum in inferno faces cali-
cis iræ Dei bibent. De quibus in psalmo. Ve-
runtamen fax eius non est exinanita, bibēt
omnes peccatores terræ. Idem Ieremias ait.
Bonum est viro, cum portauerit iugum ab a-
dolescentia sua. Quapropter tu qui iuuenis
es, offer Deo bonos tui adolescentiæ annos:
neque in senium penitentiam releges. Tunc
enim penitentiæ si velis seruo grauatius non po-
teris: iuxta proverbiū illud. A dolens iux-
ta viam suam etiam cum seuerit non rece-
det ab ea. Longa enim peccandi consuetudo
te confictum tenet, & magna quidem cum
difficultate te emendare, & corrigere pote-
ris. Quod si mihi fidem non adhibes, audi Ie-
remiam. Sicut Æthiops non potest mutare
pellē suā, aut pardus varietates suas: & vos
poteritis benefacere cum didiceritis malum.
Quando peruenit ad ripam nauis non sunt
vela extendenda, sed tunc anchora est iacienda.
Tamen tu quando ad vltimam ætatis tuę
metam peruenieris, tunc post vitam consum-
ptam speras posse penitentiam vela tendere:
sed loge te tua fallit opinio: nam modo dum
iuuenis es vela penitentię sunt extendenda,
non verò senectus est expectanda. Quapro-
pter primogenita, quæ sunt priores anni vi-
tæ tuæ offer Deo, & priores operum tuorum
fructus, qui postea licet velis difficilime pote-
ris. Docemur quarto magnam rationē circa
Dei legē nobis esse habendā, & magnā curā
circa nostra opera corrigendā & emendandā
propter præcepta, quæ in diuinis literis scri-
pta reperimus. Nam Christus dominus cum
esset Deus, & a lege exemptus, quod facit le-
gi cōsentaneū est. In his paucis verbis ter di-
cit Euangēlista secundum legem domini. Pri-
mò secundū legem Moysi: secundò, sicut scri-
ptum est in lege domini: & tertio secundum
quod dictū est in lege dñi. In quo Euangēlista
nobis significare voluit quam meditati de-
beant esse nostri cogitatus, & nostra verba &

opera quam debeant legi Dei conformari:
quandoquidem ipse Christus quacuq; fa-
cit sunt secundum legem. Quod dicitur ex-
plicauit dicens in Psalmo. Quomodo dilex-
legem tuam domine, tota die meditationem
est. Cum peccatum vt Augustinus ait, est di-
ctum, vel factum, vel concupitum: contra le-
gem Dei: sed tribus vicibus dixit, secundū
legem domini. At nunc lex Dei parū pendit-
tur: & nostris temporibus plus homines cogi-
tant de causis forēsibus, quam de lege Dei:
potius legibus mundi reguntur, quæ dicuntur
iniurias esse vindicandas: quam lege Dei, quæ
dicit. Diligite inimicos vestros, & benefacite
his, qui oderunt vos. Plus appetunt magnā-
tes in pompis & mundi vanitatibus viuere,
quam soluere debita & sumptus, superfluas
expensas comprimendo: & tanquam vene-
nolas ressecando, & satis est, quod in rebus
omnibus lex carnis præfertur legi spiritus.
&c. Docemur etiam quinto & vltimò cere-
moniā ecclesiæ sanctæ traditas a sanctis pa-
tribus studiosè seruare, & venerari: sicut enim
Christus has legis sanctiones, & cer-
monias ita ad vnguē vt dicitur, seruauit. Nam quod
mulier quadragesimo die in templo præsen-
taretur post partum, & has aunculas offerret,
non erat præceptum morale, nec iudiciale,
sed ceremoniale: quod vtique Christus Salua-
tor noster (cuius actiones instructiones nos-
træ sunt) non contempserit. Ad has antiquas
veteris legis ceremonias factō sanctæ Ecclē-
siæ Romanæ spiritu sancto gubernatā, alias
adiunxit & instituit cessante veteri lege: vt
sunt ceremonie quibus vltimū in sacrificio
missæ, & in alijs sacramentis, quæ maximè cō-
ducunt ad venerationem sacramentorum.
Scio quod in his ceremonijs non consistit perfe-
ctio, tamen sunt vt seps, quæ hortum circun-
uallat, & fructus custodit: ita hæc ceremonie
custodiunt deuotionem, animosque homi-
num commouent ad res diuinas inquirēdas:
& hac de causa sicut fatiores & auxilia spiri-
tualia custodiendā, estimandā, & summa ob-
seruatione colendā sunt. Nauis quæ in
rem reddit. Paruā quidem res est nauis; ta-
men iuncta pulchræ mulieri illam fortissimo-
rem efficit: ita ceremonie quantum de essen-
tia rei non sint, tamen nimis exornant sacra-
menta & nostræ fidei mysteria. Has sanctæ Ro-
manæ Ecclesiæ ceremonias impius Lutherus
tanquam apertissimus hostis Ecclesiæ, & to-
L 5

Psal. 118.
Lib. 22.
Ier. 4. 1. 1.
Cap. 27.

Mat. 5.

tius sanctimonie, & bonitatis infestissimus aduersarius damnat, & destruit. Sed ille in te nebricofo inferni carcere perpetuo iacebit: ceremonia verò ecclesia: quicquid Lutherani moliantur, in sempiterna seculorum secula manebunt. ¶ Demum vt concludā post quadraginta dies offerrebat filius in templo, & post octoginta offerrebat filia: quia post ipsos quadraginta infundit Deus animam pueris in vtre matris, & feminis post octoginta. Sic etiam postquam nati sunt, vult Deus vt eos offerat & non antea: Deus enim non acceptat opera nostra mortua sed viua, factaque in statu gratie. Ideoque in lege non precepit, vt offerrentur ei pisces maris aut aliunde, sed arietes, agnos, vitulos, auesque & huiusmodi alia. Cuius ratio est, quia pisces statim vt de aqua educuntur, moriuntur: Deus autem odit sacrificia mortua, & acceptat viua sacrificia. Itaque offer tu Deo viua sacrificia, hoc est, opera viua charitate: siquidē hæc tantummodo sunt meritoria gratie & vite æternæ, Deoq; grata. *Et ecce homo erat in Hierusalem, cui nomen Simeon.* Iam hic Euangelista incipit agere de testibus fide dignissimis, quos Christus habuit in præsentatione prædicta. Sed singula verba Euangelistæ annotanda, & discutienda sunt. Per demonstrationē ostenditur magnum notabile & attentione dignum. Inquit enim Euangelista: ecce homo erat. Hominem vocat illum. Mūdus eos, qui per summam audaciam, intolerandamq; licentiam detestanda scelera perpetrant hos contrucidando, illos probris & iniuriis lacrando, hos mundos fortes & magnanimos soler appellare, quos quidem sacra scriptura nō homines, sed ferocissimos Leones, immanissimosque tigres appellat: illum verò hominē, qui timet Deum, iustum atque sanctum nuncupat. Nō i le dicitur homo, qui habet duos pedes, duas manus, & duos oculos: sed qui iustitiam sequitur, & ratione vitur iuxta hominis diffinitionem. De iusto & sancto Iob ait scriptura. Fuit vir in terra Hus nomine Iob: non dicit quod habet pedes, aut duo brachia: sed quod erat simplex, ac timens Deum, & recedens a malo, & adherens bono. ¶ In Hierusalem dicit, quod erat: quia hic vigebar cultus diuinus, studiumque legis ac prophetarum. In hac ciuitate sancta erat hic sanctus senex. Vide etiam & tu, qui clericus, aut monachus es, vt talis sis, qualis est locus in quo habitas. Monasterium sanctum est, & ibidē mul-

Leui. 1.

Iob. 1.

ti sanctimonie de diti habitauerunt: & nunc honeste & religiosè viuunt. Locus in quo vitā degis terra sancta est: habes plurimos, qui peccata etiam leuissima confitentur, te m diuinā quotidie faciunt. Dei laudibus, & psalmodiis in choro assunt, orationi & lectioni vacāt. Ideò tu quare ignauē & remissè viuus, cū inter sanctos, & in choro coram sanctissimo sacramento, & in loco tā sancto vitā agas? Quare inter bonos malus existis? Eo tēpore, quo alii religiosi viri inter sanctos Angelos sunt Deum laudantes, tu malis cogitationibus illum offendis? Idem, quem habitas locum, re damnat, & arguit. Denique vocabatur Simeon, qui inter sacerdotas famosus erat atque notissimus: senectute iā frigidus, spiritui tamen feruēs in inclinato corpore, sed animo erecto: ætate marcidus, sed vitæ innocentia floridus. Sed audi quid vltra de sancto isto Simeone dicat Euangelista. *Et homo iste iustus, & timoratus.* Duo dicit. Primò quod erat iustus: secundò quod erat timoratus. Sed singula expendamus. Iustus calceus dicitur, quando pedi, & mensuræ eius conformis est, ita vt nec laxus, nec etiam constrictus sit. Curialem hominem & perpolitani vides tā iustos & conformes calceos ferentē, vt si fortē lapillus, lenticula, vel quæcunque res aliqua intromittuntur in calceos, maximum sentiat dolorem, & sic statim vir iste calceum exalcia, lapidemq; extrahit, Tamen agas vel rusticus, qui calceos laxos, vel ocreas oblongas & arena refertas portat, hunc dolorem non sentit, nam licet lapilli & arena intromittantur, non tamen rusticum discruciantur: quia calcei laxi sunt, & pedibus mordaciter non adherent. Sic vir iustus & bonus non ferre potest vel minimum peccatū veniale: nā cū iustus sit, & iustā habeat conscientia, quæ ruis res etiam minima illū torquet & angit, & sic illud tollit calceos, & ad sacrum confessionis fontem, vt mundetur ab illo peccato recurrit. Tamē in improbo homine cum vsuræ, luxuriæ, infamiæ, & mendacia dominantur, & regnent, ne quidquam hæc illum mordent, & lancinant: imò propriæ conscientie detrimentum & tæsurā nō sentit. Dormit, requiescit, & delectatur sine scrupulo conscientie, & sine sensu & consideratione peccatorum, quæ patrauit. At sanctus Simeon vir iustus, & timoratus, quamcunque Dei offensionem & perhorrescebat, & considerabat: & ideò addidit illud verbū, & timoratus: quia qui sine timore est nō potest

Ecl. 1. trit

Esai. 24.

1. Reg. 24. & 26.

1. Reg. 16.

Psal. 19.

2. Reg. 11.

1. Cor. 10.

terit iustificari. Aliqui sunt iusti quorum iustitia declinat in vitium præsumptionis, quia de sua iustitia nimis præsumunt: ideò ad hoc remouendum addit quod erat timoratus: sciens quod omnes iustitiæ nostræ sunt tanquam pannus menstruatus. Nullus dum mortali hac aura fruitur, debet de proprijs meritis, aut de sua sanctitate præsumere: sed potius occulta Dei iudicia formidare. Ad tantā sanctitatem peruenerat Dauid, vt cum bis posset occidere Saulē persecutorem & inimicū, noluerit: quin potius prohibuit Abisai, ne occideret Semei, qui male dicebat Dauid, & lapides mittebat: sed nihilominus de se præsumpsit: & elatus dixit. Ego dixi in abundantia mea, non mouebor. Sed vt experientia sciret Dauid, quod iustitia conseruanda erat Dei timore, formidando semper interitum, & ruinam, derelictus est a Deo in suo sensu & vitā optimum militem occidere fecit. Quis talem putaret de viro vtique sanctissimo? Quis crederet, quod ille qui inimicis pepercerat amicum necaret? Qui statim inquit apostolus videat, ne cadat. Quia iustitiam cū Dei timore Dauid non conseruabat, ideò submersus est. Quare non in proprijs meritis cōfide, sed in Dei misericordia: timens semper ruinam. Nescis enim quanto tēpore perleueturus es in bono opere incepto. Ideoque non absque causa Euangelista ait, quod Simeon non tantum iustus, sed & timoratus erat. Qui quidem sanctus Dei timor iustitiam & sanctitatem conseruat, sicut cinis ignem. De ipsi enim sanctitate exijt timor filialis; qui charitatis ignem conseruat. Expende etiam quod quauis iste iustus Simeon omnibus polleret virtutibus, tamen peculiariter suam iustitiā commendat nosse Euangelista, laudans illum, dicens in Dei timore esse perfectum: secundum quod dicitur quilibet sanctorum, in aliqua virtute amplius splenduisse. Propter qd de vno quoq; illorū canit mater Ecclesiæ illud Ecclesiasti. i. Non est inuentus similis illi, qui conseruaret legem excelsi. Vnde Paulus. Vnusquisque enim suum donum habet a Deo. In his duabus virtutibus peculiariter sanctus Simeon præminebat, & de his commendatur: videlicet de iustitia, que est virtus cardinalis & specialis, qua vnicuique datur quod suum est: vel de iustitia que est virtus generalis, & virtualiter de omni virtute: qui omni virtutum genere fuit exornatus, fuitque præcipue charitativus, & iustus: non enim proprium, pri-

uatumque quomodo sed bonum commune, & vniuersalem omnium salutem desiderauit. Laudatur etiam timoratus fuisse: sanctum enim timorem & filialem habitū timere Deum laederet. De hoc Ecclesiasticus ait. Nihil melius, quam timere Deum. Et in psal. Timete Deum omnes sancti eius, quoniam nihil deest timētibus eum. Itaq; iustus fuit erga proximum & timoratus erga Deū. Per timorem diuertit a malo, & per iustitiam fecit bonū: iuxta illud psalmi. Dinerte a malo & fac bonum. Verum vt scias quā verè dixit Euangelista: quod Simeon erat iustus, & timoratus: audi, quid de illo dicat *Expectans cōsolationem Israel.* Quā per Mesiam quem iam expectabat sciebat esse venturū. Verè iustus & pius erat hic senex: quia non propriā salutem, sed populū Israel cōsolationem expectabat. Non proprium commodū, sed bonum commune quærebat: quod propriū est iustorum. Sic Paulus. Non quod mihi utile est, sed quod multis. Pauci imò paucissimi sunt qui zelant bonum commune. Omnes enim querunt quæ sua sunt: & hinc fit, vt nō bene res publica gubernetur, & vt nullum ferimē vestigiū iustitiæ in mundo reperitur: quia nullus est, qui res publica cōsulat. Bonus vir: & res publica utilis erat Moyses, qui dicebat. Dimitte illis hanc noxā aut dele me delibro vitæ. Et Paulus. Cupio anathemia esse pro fratribus meis. Et iterū. Quis infirmatur, & ego non infirmor? Quis scandalizatur, & ego non vror? Non cōtentus est Deus, vt quisq; sibi viuat, nā qui uis Christianus reipublicæ officialis est: nec sutor & sartor tantū sibi viuūt, sed reipublica: Sic tu qui Christiana reipublicæ officialis es, non tibi, sed alijs viuato. Vnde Paulus. Nemo quod suum est, quærat: sed quod proximi. Et alibi. Vnusquisque vestrū proximo suo placeat in edificationem. Hoc autē quod Paulus ore prædicabat, operè adimplebat: atque ideò dixit. Cupio dissolui & esse cum Christo: manere autem in carne propter vos. Ideò Petrus vocat homines lapides viuos. Nam sicut in edificio vnus lapis sustinet aliam, & habet alium supra se, & ipse ab alio etiam sustinetur: sic nos sustinere & adiuuare alios debemus, & eodem modo proximi nos, & quidam alijs, alij verò alijs fauere etiam tenemur: vt illud quod consiliū Apostolus facere possimus. Alter alteri onera portate: & sic adimplebitis legē Christi. I. ex Christi amoris est, quia præcipit, vt nos inui-

Ecl. 25. Psal. 36.

Psalm. 33.

1. Cor. 10.

Philip. 2.

Exodo. 22. Rom. 9. 2. Cor. 11.

1. Cor. 10. Rom. 15.

Philip. 1.

1. Per. 2.

Gal. 6.

rem

cem adiuuemus, & vt proximorum nostroru salutem procuremus, & eorum commoda pro viribus tuamur. Talis erat senex hic Simeon, qui proximorum salutem, pretendebat, & desiderabat. Sed misera hac nostra tepellatate (quod p'orandum est) oppositum ferme quotidie videmus: vnusquisque enim suam querit vtilitatem, nec vnquam est, qui nisi suum commodum pretendat. Vnde Esaias, Vt qui coniungitis domum ad domum, & agrum agro copulatis. Quod si recte aduertimus, reperiemus totum hunc Labyrinthum ex nimio amore, quo nos ipsos prosequimur, dimanare: & hic proprius amor malorum omnium, quæ in mundo sunt principium est, atque fons. Quod bene Paulus Timotheo scribens demonstrat, quando dicit. In nouissimis diebus instabunt tempora periculosa, erunt homines se ipsos amantes, cupiditate, elati, blasphemii, parentibus non obediētes, ingrati, scelerati, sine affectione, sine pace, criminatores, &c. Considera igitur, quod proprius amor causa est malorum omnium, que ibi depingit Paulus: & idem hunc amorem in principio collocavit Apostolus vt falsum & fundamentum, quo omnia vitia & peccata nituntur. Nihil acrius homini nocet, quam propria voluntas. Ipsa quidem est, supra quam refidet tota peccatorum inordinatio, & vbi mundi amor requiescit. Tolle fundamentum proprii amoris, & omnes muri Ierico cadent: qui sunt stultitia & vanitates, quarum amore flagras. Iudiciū præuertit proprius amor, confundit rationem, obscurat intellectum, inficit voluntatem, & viam salutis intercludit. Hic proprius amor Deum non cognoscit, proximum ignorat, relegat virtutes, querit honores, & mundum diligit. Qui sic diligit animam suam (ait dominus) perdet eam. Raddix tandem totius iniquitatis amor proprius est. Esau, Saul, & Antiochus non obtinuerunt suorum peccatorum veniam: quia magis suam perditionem & ruinam considerabant, quam Dei offensionem, & eorum dolor, & poenitentia ex proprio amore procedebat. In reb' omnibus quære Deum, & bonum proximorum, & tui obliuiscere Proprium & non commune bonum mortales quærunt: & hinc fit, vt omnia vt videmus ad perditionem tendant. Vtinam nunc plures essent Moses, multi Pauli, & Simeones, qui tantis vulneribus medicinam adhiberent. Sed de his satis. ¶ Expende etiã quod sanctus hic senex non expectabat

consolatione temporalē Israelæ, vt multis putabant: sed spiritualē consolatione animarum, quã iã credebatur venturã. Ideoq; ante mortē desiderabat saluatorē cernere oculis corpora libus. Fama erat tunc apud populū Iudaicum tempus adesse venturū Messie: & ideo sacerdotēs & Leuitæ miserūt Ioanni interrogantes an esset Christus. Sic etiam tunc multi fecerunt Messiam, & dixerūt esse Christū. Videbant sceptrū regni Iuda venisse ad Herodem alienigenã, iuxta signū quod eis dederat Iacob. Videbat etiã Danielis hebdomadas, quas decreuerat aduentū Christi propemodū euolutas esse: quibus argumentis suffultus Simeon consolatione populi Israelitici expectabat, Christi aduentū iã appropinquante: & ultra hæc, reuelationē quoq; spiritus sancti habebat: quod idē subditur. *Et spiritus sanctus erat in eo.* Nō solū per essentia, potentia & presentia, quomodo est in omni creatura: nec solū, per charitatē, & gratiã qualemcunq; prout est in eo, qui est in charitate, quæ vita est animæ: sed per gratiã eminentē, & charitatē ardentē secundū quod est in viris Heroicis & perfectis. ¶ Obserua autem q; duplici de causa noster Euangelista profert laudes & præconia de sancto Simeone: videlicet q; sit iustus & timoratus, & expectans consolationem Israel, & q; Spiritus sanctus erat in eo. Prima est, quia Simeon erat Christus, benedicturus, eiusque laudes decantaturus: Deus autē non vult ab improbis laudari, sed à viris timoratis & virtutibus excultis. Quamobrem prius etiã Euangelista laudauit Annã prophetissã, & postea subdidit q; confitebatur dño. Sed de his suo loco oportunius inferius dicemus. Secunda ratio est, quia Simeon Christū manibus erat sumpturus. Expende igitur & tu, quã sanctus, putusque debet esse sacerdos ille, qui Christum ferè quotidie manibus menteq; tractat, ne pe iustus, timoratus, & Spiritu sancto plenus: siquidē de Simeone Christum gestaturo tot laudes refert Euangelista, eiusque heroicas canit virtutes. Si Deus in veteri lege præcipiebat filiis Israel, vt lauaret vestimenta sua ad suscipiendã legē: quãdo maior sinceritas animi requiritur ad suscipiendum in se ipsum legislatorem? Nimis exultabat Aman ille, ex quo regina Hester inuitasset eum, vt in regio se deret conuiuium. O quanto opulentius est regis nostri conuiuium, in quo Christus ipse sumitur, & sacerdos sedit ididē. &c. Sed de his satis. Quid autem de san

Ioan. 1.

Gen. 46. Dan. 9.

Cap. 4. in il lud non sine bat ea loqui

Exod. 19.

Hester. 5.

cto

Psal. 118.

Tob. 11.

Roma 8. Gal. 8. 9.

cto isto Simeone dicat Euangelista, audiamus. *Et responsum acceperat ab Spiritu sancto, non visurum se mortē, nisi prius videret Christum dñi.* Verè hic senex præ magnitudine desiderij expectans salutare Dei deficiebat cor eius & anima eius: & cum Dauidē dicebat. Defecit in salutare tuum anima mea, & in verbum tuū super speraui. Absentia dilecti parit animæ deflectionem: sed quo amplius laxatur effectus, eo amplius amor crescit. & quod diutius absit qui desideratur eo expectantis desideria, maiori quadam vi amoris ignescunt. Caro deficit in hoc senese cupiditas augetur. Expectabat sicut vxor Tobias desiderabat filiū peregrinantem, & sedebat in se percilio montis, vnde respicere poterat de longinquo venientem filium. Sed hic senex sanctissimus verbo Dei fretus responsum & promissum expectabat: nam deficiens, se in spe diuini promissi erigebat. Expende etiã quod si sanctus iste senex tolerauit huius vitæ miseria, quæ acerbe sunt iustis, vt Christum in carne non in perpetuum, sed per horam videret: quantum mihi debemus, vt beatifica summi Dei visionē in supremo illo beatorū domicilio fruamur? Non sunt condignæ passionēs huius seculi (inquit Paulus) ad futuram gloriã, quæ reuelabitur in nobis. Vita hominum octoginta transactis annis (inquit Dauid) non est nisi labor, & dolor, & plus mori, quã viuere: & hos vitæ labores patienter tulit Simeon, vt vna hora Christum in carne mortali, & passibili videret. Idē tu considera, quãtos debes pati labores, vt in celo immortalē Christū perpetuo videas. Tamen he existimet mundus probos atque sanctos, quantis in hac vita varijs laboribus afflicentur, ne inquam opinetur illos à summo Deo esse contemptos: inquit hic Euangelista huc senem propter responsum ab Spiritu sancto acceptum esse reuerentum, vbi certè promissum erat se visurum, quod exoptabat. Nunquam bonos Deus derelictos relinquit: quia inter anxios huius vitæ labores eisdem maximis donis & beneficijs ditat, & cumulat, & reuelationibus spiritualibus eisdem quam sepius solatur: quibus spiritualibus delicijs in hac vita sustentatur, & aluntur, Sic iste Simeon responso Dei accepto recreabatur, & hoc verbo sibi promissio triumphans quodammodo alebatur. ¶ Sed cum responsum non detur nisi roganti: quando interrogauit hic senex? Intellegens prophetias orabat clauso oſio in secreto lo-

co, magis verò in cubiculo cordis, vt non videret corporis mortem, ante quam in corpore omnium vitam Christum gereret. Hoc expectans, atque obire petens accepit responsum ab Spiritu sancto per oculorum reuelationem, non visurum se mortem in corpore, nisi videret vitam in carne. Quauis enim opera Trinitatis ad extra sint in diuina, tamen appropriantur Spiritui sancto reuelationes huiusmodi. Credidit Simeon scripturis, quæ de Messia loquebantur: ac deinde habuit reuelationem. Docemur eos esse dignos reuelatione, qui credentes scripturis assentiunt, quæ credunt, & faciunt ea. Secundo: quod illæ reuelationes sunt certæ, quæ nō dissentiant ab scripturis. Tertio: quod Deus iustus & sanctas petitione sibi benè exaudit: quando ea, quæ ab ipso petuntur: ad gloriã Dei proximique vtilitatem dirigimus. Quia sanctus hic Simeon bonum commune desiderabat, idē meruit exaudiri & auribus suis percipere responsum à Deo. Nos verò propter eã non exaudiamur, qui nocitura nobis & proximis nostris postulamus. Expende etiam hic Dei bonitatem & clementiam: quod iustus ex hac vita desolatos proficisci non patitur. Sic Moſi antequam inſigaret ad dominum terram promissionis ostendit. Sic Aaron vidit antequam moreretur filium suum. Eleazarum summum sacerdotem, & vestibus sacerdotij indutum. Dauid quoque in senectute iam iam morti propinquus vidit filium suum Salomonem regnantem: & hic Simeon Christum in carne vidit: & gaudijs & oblectamentis spiritualibus plenus, in pace tandem quieuit. ¶ Vide etiam quomodo Deus quemcunq; vocat, eum eisdem reb' & omnino uet, quas manibus assidue contrahat: & idē Iudeos, qui rerum diuinarum cognitionem habebant, & circumcisionem atque legem obseruabant, per Angelum qui mentis & rationis compos est, eos Deus vocauit: qui Iudæi perspicaci, & bono erant intellectu, & Deū præterea nouerant. Ita que angelus eduxit eos de terra Egypti, & illis desertum monstrauit. Pastores etiam, qui Iudæi crant, Saluatoris natiuitatem Angelus denunciavit. Magos quoque stelli Astrologi erant per stellam vocauit, & stella eduxit eos ex Oriente ad Christum. Annam denique & Simeon, qui contemplantes orationibus in deserto vocabant, per reuelationem vocauit, & eos adduxit ad Christum dominum. Sic quoque

Num. 27. Num. 20.

3. Reg. 1.

Exo. 24. Luc. 1. Mat. 2.

tu homi-

tu homines eisdem rebus, circa quas versantur ad virtutem allucere, & artrahere debes. Si hominem infimum veluti fabrum ferrariū consulueris, vt factam sibi iniuriam remittat, alium infimum opificem, non verò potentem magnatem missurus es. Etenim hac ratione quicquid volueris impetrabis. Nam si equitem vel nobilem miseris parum vel nihil cōsequeris; multum enim valet ad hominum animas concilian dos morum, vitæ, officii denique similitudo & pariformitas. Nam postquam simul biberint & comederint hi duo opifices, si alter illi, qui est iniuria affectus dixerit. Amice iniurias tibi illatas benignè remittito: facili, imò facillimo negotio, quicquid volēs impetrabit. Itaque nobilem non nobilis conciliat: & furor furorē ad beneuolentiam & amicitiam trahit. Si Deus luxuriosum vel ambitiosum hominem inspirationibus recrearet, putaret ambitiosus aliquas esse caedemonis machinationes: ideoque eas tanquam inutiles, & perniciosas rejiceret. Quapropter summus ille rerum omnium parens filium, nunc luxuriosi viri contrucidat, & nunc ambitiosi christimā vxorē interimit, illumq; dignitatis & honoribus, si quos fortè possidet omnino spoliatum relinquit, & hoc modo peccatores ad sese adducit & trahit. Nam si inspirationibus essent hi scelerati homines ad virtutem commouendi, cum illi rerum diuinarum gustum & saporem non sentiant, frustra tempus absumeretur. Itaque Deus illis eisdem negotiis, quæ tractant mortales illis inquam eisdem commouet ad virtutem. Et ideo inspirationibus & reuelationibus Simeonem ad se traxit: quia vir spiritualis, & contemplatiuus erat. At verò reprehensione & punitione Saulum commouit qui superbiebat, obsecrando illum, & in terram mittēdo, dicens. Saule Saule quod me persequeris. &c. ¶ Trutinam etiam quod concedit Deus Simeoni, quod petit rem enim bonam, vtilem, & conducibilem petebat, nam vt diximus non solum suam, sed populi gratiam & consolationē expectabat & petebat. Si verò nos quod petimus, non impetramus, est, quia vanitates & res inuiles nostris animabus & proximis postulamus. Cum Iacob quesiuisset nomen Angeli, nō obtinuit, quod petebat: quia inutilis erat petitio, scire videlicet nomen angeli. Sed cum petit ad domino vt benediceret ei, obtinuit benedictionem: quia rem vtilem petebat. Marthacum postulauit, vt Ma-

ria Soror, quæ verbum Dei audiebat, adiua ret eam in administrando, non fuit ad voti exaudita: quia inutilem rem petebat. At cum pro Lazaro orabat, quia bonum & vtilitatem proximi cupiebat, meruit exaudiri, & fratrem suscitatum videre. Sic filii Zebedæi, qui honorem ambiabant, & primatum perierunt non assequuti sunt, quod petebant. Quando Dei fauorem imprecamur, & sanctum aliquē, vt pro nobis intercedat, assumim⁹: ideo postulata nobis nō cōceduntur, quia concedēda nō postulamus. Quapropter cū perniciofa petamus sancti non intercedunt: etenim non nisi ea quæ sunt iuxta Dei voluntatem petere cōfuecunt: ideo clamamus, & quod petimus, non consequimur, quia nec bonum, neq; vtile postulamus. Petit vxor à Deo sanitate marito, & eam non obtinet: quia scit Deus quod si maritus reconualescat futurū esse concubinarium, alcatorē, latronem, vel quid simile propter quod melius est, vt infirmetur. Et sic de alijs. Igitur quia iustus Simeon rem bonā petebat, scilicet in carne videre Christū (qui salus omnium, & populi Israel consolatio erat) exauditus est: & responsum accepit ab spiritu sancto, non visurum se mortem, nisi pri⁹ videret Christum. Obseruandū est, quod nō dixit illum non esse moriturum, nisi videret Christum domini: sed quod non esset mortē visurus donec videret Christum domini. Aliud est enim videre mortem, & aliud à morte videri. Ille mortem videt, qui illum in vita considerat: & ille etiam videtur à morte qui sine eius consideratione repente inuaditur, & capiatur ab eadem. Qui aggressorem videt, illius iram & furorē facillè retardat, & eundē quod maius est, aliquando contrucidat: verū si venientem inimicum non videt, illiusque inopinatum aduentum nō præuidet, facili negotio ab inuasore interfectus peribit. Admirandæ virtutis homines dū his miseris compagibus conficti tenentur mortem indefessa consideratione, alsiduaque meditatione inueniunt: & ita eam fermē quotidie venientem perspiciunt. Multorum enim mortē præsentēs interfunt: quod si aliquando ab ea inuaduntur, ipsam vulnera tam & occisam relinquant. Nam licet moriantur, eorum mortē viuere est. Tamen flagitiosi homines, qui repentini mortis aduentum nunquam considerant ab hac ferocissima bestia imparati, aliquando deuorantur: & quod peius est ipsa de eis sepe sæpius triumphant. Sicut pis-

Luc. 10.

Ioan. 11.

Mat. 20.

Eccle. 9.

ccs

ces capiunt. Sicut hamo, sic iniqui capiuntur: tempore malo. Indignus consolatio est in morte, ille, qui inquam in vita contemplantus est: eum: & mors quodam vengit superabitur, si priusquam veniat attendat prouideatur. Nihil in morte liberabitur, quod in quæcūq; eius mediatio. Sapientis vita est meditatio mortis, sed sapientis ad mortē dicitur, si animis multis vixerit homo: & in his omnibus, si suis fuerit, memisse debet tenebrosi tēporis, & dicitur multorum qui tūm vengunt vanitatis, arguuntur: præterita. Pelebrum est vitam ante mortem, mori veniat contemere, & expectare postea securū tui tempore aliam partem. Si mortem in memoria tenes, nunquam fallacibus huius vitæ mediocritas degeperere: imò præparandi. Quod seruendi in religiosis viueres. Igitur venturæ mortis recordare, & paratus tempore vitæ veluti si hic videris tuæ vitæ esse dicitur: quia sic paratus mortem appropinquatē respicis, & eius consideratione iam iam vengit superabitur. Sed de hōia. protequamur: *Et venit in templum.* Hoc est, Spiritus sancti in sanctu, quo reuelat intellectus ad solam horam, in qua erant adimplenda omnia, quæ de Christi visione sibi promissa erant: & per Spiritus sancti vocationem: acceptat reuelationem, ad esse iam Christum domini sibi promissum. Ea dem ergo gratia, qua venturum Messiam prænoterat, præsentem quoque cognouit. Habuit namque hic beatus senex Spiritum sanctum, habitatorem, doctorem, & doctorem. O quam felices sunt illi, qui Spiritu sanctificationis, & Spiritu malignitatis non reguntur, sed domini Spiritu gubernantur. Hi enim filij Dei vocantur, iuxta illud Pauli. Qui Spiritu Dei aguntur, hi filij Dei sunt. Quod si filij, & heredes per Deum. Sicut enim vento vela inflata videmus, cum illa ab eodem impleantur, & impelluntur: sic manifestatur in homine præsentia Spiritus sancti, cum hominis voluntas ad ea, quæ sunt bona perurgitur. In templum autem venit: qui Spiritus sancti in sanctu, & ex prophetis Aggezo, & Malachia sciebat illum venturum. Aggeus enim dixit. Hæc dicit dominus. Adhuc vnum modicum est, & ego mouebo cælum: & terram & mare & aridam: & mouebo omnes gentes, & veniet desideratus cunctis gentibus, & implebo domum istam gloria. Magna erit gloria domus istius nouissimi, plusquam prima: & in loco isto dabo pacem: dicit dñs exercituum. Idem quoque asseruit Mal-

Eccle. 11.

1. mort.

1. mort.

1. mort.

Rom 8.

Aggai. 2.

Mal. 3.

laphias. Ecce ego mitto angelum meum, qui præparabit viam in te: faciem meam, & dicitur: veniet ad templum sanctum. In quo dicitur: in quo quem vos quaeritis, & angelus eius stans in ianua, quem vos vultis. Veni tu quoque præparator in templum domini cum sanctorum, & dicitur: ne in spiritu, & iuuenis, puerum, & uile: loquaris. Non enim abscondit se dominus leuisus his, qui querunt illum in corde peruerso: quoniam appropinquat his, quia simplicitate te, & querunt illum. Non venit Simeon in spiritu superbia, sicut ambitiosus, qui ambitiosus primum accubitus, & vultus parat dignitatis celestis. Non in spiritu auaricie sicut Simon Magus: nō in spiritu arrogationis sicut multi, qui solū ad ecclesias, veniunt causa peragendi negotia, & ipsi nec se diuina ad diuina, nec alios ad diuina cōfabulationibus relinquitur: & suo malo exēplo populum scandalizat. Nō in spiritu vanitatis, & arrogantis sicut inulti, qui tapetes, strata puluinaria & alia id genus ad ecclesias ferri præcipiunt, tantaque regnant in eorum corde vanitas, vt deinceps putent paulatim: modica quibus, dormiunt ceruicalia recumbendæ gratia eorum, iustitia ad ecclesias esse ferenda. Non audeat hic homo modo esse coram rege. Sed quare sic coram deo recumbunt: hæc grauitas: & autoritas coram hominibus est habenda ad ingressum in ecclesiam relinquant. Quare erga Deum non obseruatur autoritas: itaque illud quod coram Deo petatur non est, tanquam videretur relinquo, etiam si bonum videtur. Dauid saluas coram rege dixit. Vilior sum, quia in Dei præsentia, nulla est autoritas: Familiam regere & de rebus domesticis curam habere bonum & vtile est: tamen ad ecclesiam minima relinquenda sunt hæc omnia. Dominus me ait Christus domus orationis est: Erere, & vendere, & nauque temporalia tractare malum non est: tamen hæc in domo orationis exercenda non sunt. In Marci Euangelio legimus, quod non sinebat Christus, vt quisquam vas per templum transferret. Quod si templum illud sacrificijs animalium deputatum, voluit Deus tanta reuerentia coleretur, quanto maiori veller sacro sanctam colere ecclesiam, quæ non animalium sacrificijs, sed eisdem Deo destinata est: Sed de his satis. Sequitur. *Et cum indueretur, puerum se sumptuositates eius, vt faceret secundum consuetudinem legis pro eo.* Scilicet, vt offerrent panem tuum, aut duos pullos columbarum, & redimerent puerum

Sap. 1.

1. 8.

1. 8.

1. 8.

1. 8.

1. Reg. 6.

1. 8.

1. 8.

1. 8.

1. 8.

puerum

Mat. 9.

Gen. 31.

puerum quinque scelis, vti iam dictum est. *Accepit enim in vlnis suas.* Hoc est, inter brachia. In hoc quod ait, quod duxerunt Iesum secundum legis consuetudinem, docemur sanctos ecclesie mores, & sanctorum patrum traditiones obseruare. Ne fidem adhibeas istis nouarum consuetudinum inuentoribus. An credendum est, quod reliquerit Deus dilectissimam suam ecclesiam, quam sanguine suo redemit, tot annis errare, vsque ad annum decimum septimum, post mille & quingentos, in quo cepit Lutherus (vt per fidi Lutherani dicunt) illam illuminare? Sed dimisso impiissimo heresiarcha, senem iustum & pium videamus Christum suis brachiis portantem, amplectentem, osculantem, & propter nimium gaudium triumphantem. Senex quis tibi tantam concessit facultatem? Recte quidem ego scio esse illum, qui dicit, *Deliciae meae sunt cum filiis hominum.* Vult se à nobis ita tractari: nam ad hoc homo factus est. Sponsa quidem cognouerat bene huius sponsi naturam, & conditionem quando dicebat, *Quis mihi det fratrem meum* suggestentem vbera matris meae: vt osculer te, & apprehendam te. &c. Deus noster non est sicut homines huius mundi: nam vt peragas aliquod negotium ad eorum domos accedere milles necesse est; & quod incomportabilius est, tantum abest, vt aliquid concludas: quin potius neque ab illis audiaris. O quam bonum habemus Deum, quam amabilem, quam affabilem, & benignum. O quam foelix & ineffabile gaudium piū illud Simeonis peccus sensir, quando puerum leuatum tot millibus annorum expectatum pro beneplacito suae voluntatis amplexabatur. O leue onus, quod portabat Simeon: à quo portabatur, & regebatur ipse senex. Sic etiam & Rex debet clientes portare, & conuerso clientis Regem. Sic quoque praelatus portet defetes subditorum: & subditi praelati naturam partiantur, iuxta illud Apostoli. Alter alterius onera portare. Et Simeon iste cognouit puerum Iesum inter alios plures pueros Spiritus sancti doctrina: sic nos in veturo seculo, quos inhabitabit ille spiritus cognoscemus in proprio, etiam si eos nunquam viderimus. *Quare poterat hic senex dicere illud canticorum. Inueni quem diligit anima mea: tenui eum, nec dimittam.* Expe de autem quam magnasit Dei misericordia, vt nouit velit manibus collocari. Sufcepimus enim Deus misericordiam tuam, in medio templi tui. Si manus tuas

vt fecit hic Simeon aperire, & extendere velles, ad misericordiam Dei excipiendā, eam proculdubio sicut Simeon reciperes, verū non vis. Magnum comodum adeptus est Simeon portans Christū in vlnis. Nam si mulier illa Haemorrhoida solo tactu simbria Christi tantum utilitatis adepta est, vt statim ad pristina restituta fuerit sanitatem, & à fluxu sanguinis omnino liberata: quanto maius commodū beatum hunc senem comparasse, qui totā Christi personam portauit credendum est? Mēs eius ineffabili gaudio repleta est, cor eius in Dei amore exarsit, vnde incredibile exultatione repletus securus de morte, quam omnes vt terribilissimum malum timēt: laetus & gaudens exultauit, & canticum cecinit. Hęc quoque bona Deus tibi etiam dabit, si illi in manibus portaueris. Extende manus tuas, & cor tuum ampla: quia Dei misericordia nec exhausta, nec finita est. Vtraque manu, & tota virtute nostra de mino famulemur: sicut illi, qui vna manu pugnant, & alia faciebant opus. Deus vult se tibi dare, tamen vt manus extendas necesse est: sicut fecit Simeon, & cum eo simul multa suscipies bona. Aperi os tuū, ait ipse, & ego adimplebo illud. &c. Obserua etiam quā verē locutus sit Paulus cum dixit. Diligentibus Deum, omnia cooperantur in bonum. Faciet Deus voluntatem seruorum suorum. Iam habet beatus hic Simeon in manibus quod optabat: idēd si vis vt Deus, quod desideras faciat, & si cupis, vt omnia tibi prosperē succedant, cura in omnibus Dei obedire voluntati, quod si feceris omnia pro votis tibi succedent. Voluntatem enim timentium se faciet Deus. Obserua iterū quā magnificus sit Deus in adimplendo fidē, quā semel dedit: non solum enim quod promittit adimplet, verū etiam alia quam plurima praeter promissum dare solitus est, magnificenter enim in dando, quam in promittendo est. Promisit Deus Simeoni, quod non moreretur priusquā videret Christū: & nunc illum non solum videt Simeon, verū tangit, & in vlnis etiā portat. Pius est tangere, & in brachiis portare: quā videre. Vis tibi multa ac varia huiusmodi exempla demonstrē in sacra scriptura? Ezechias Rex cū se à potenti Assyriorū exercitu obfessum videret summa tristitia afficiebatur, cui iussu Dei dixit Elaias. Hęc dicit dñs de rege Assyriorū. Non ingredietur vrbe hanc, nec mittet in eā sagittā, nec occupabit eā clypeus. Promittit Deus Ezechiae inimicos

Mat. 9.

Neem. 4.

Psal. 80.

Rom. 8.

Psal. 144.

4. Reg. 19.

Esai. 37.

Num. 17.

Esai. 55.

Genes. 18.

micos ciuitatem non occupaturos, nec intra ciuitatem sagittam missuros: tamen confidēra, quod plus fecit, quam promisit: quia in eadem nocte angelus interfecit centū octoginta quinque millia illorum. Contentus est Ezechias solū quod tolleretur obfessio ciuitatis & auferent inimici, & factis his fidem suam adimplebat dominus. Plus tamē fecit, nam illos interficere etiā voluit. In numeris etiā legimus, quod illis, qui digni fuissent sacerdotio promittebantur flores in virga: & non solum dedit flores in virga Aarō, vt promiserat, sed etiā dedit fructus, quos nō promisit. Ideo dñs per Esaiam. Venite, inquit, ad aquas omnes sitientes, & qui nō habetis argentum proparate, &c. Vocat sitientes, vt veniat ad bibendum aquas: sed dat non solum potum, sed etiam pastum. Ideo dixit comedite bonum, & dilatabitur in crafitudine anima vestra. Vocat eos ad potum: verum illos quōque ad pastum inuitat. Mundus autem ē contrario se habet: etenim liberalis est in promittendo, arctus in promissionibus adimplēdis. Multos quidem inuenies homines, qui tua causa montes aureos se facturos promittunt, tunc verbis sese quippe daibus obruant: tamēcum ad opus deueniūt, nihil omnino perficitur. Promittunt se facturos, ad vltimum tamen nihil faciunt: & huiusmodi homines infiniti prope modum in orbe perierunt. Verum religiosi viri ad summi Dei imitationē sunt in verbis arctissimi, verum in operibus amplissimi: promittunt pauca, & multa concedunt. Ita legimus fecisse Abraham, quādo angelos in hominū forma per decem suam vnescies inuitauit, quibus dixit. Offerā buccellam panis vt confortetur cor vestrum. Nō premitit nisi buccellam panis: tamen coram eis posuit vitulum tenerimum, optimum luturum, & lac. Crede ergo Deo & eius amicis nō verō verbosis hominibus: qui in omnes nihil aliud per illud turpissimum os eijciūt, nisi verba mendosa & fallā. Expe de etiam diligenter, quod non sufficit videre Christū oculis fidei, nisi etiā pertaueris eū in manibus. Non contentus fuit Simeon sola visione, sed vltimus progressus est donec illum suis manibus excepit: atque ideo iussu sicut fidem habentia & bona opera. Multi Christum in ore serunt, diabolus vero in corde portat. Multi etiam Deum per fidem cognoscunt: & omnes fidem adhibent illis rebus, quas sacrosancta mater ecclesia tenet, & amplectitur ta-

men: manus eorum dicit dominus per Esaiam sanguine plene sunt. In actibus suis crueldes sunt tyranni, & avari, & quāuis Christianum nomen habeant, & in re vera Christiani sint per baprisimum: tamen si eorum opera & vitam consideres eos infideles & paganos vocabis. Ignea illa colūna, quae erat in nubē & ducebat filios Israel, eos ab Aegypto eduxit & per desertum comitata fuit: tamen in terram promissionis eisdem non introduxit quam filij Israel armis expugnauerunt contra gentes debellantes, quae eandem possidebant. Ita fides catholica sicut illa colūna nubes Israel te educit ē densissimis tenebris & infidelitate Aegypti, teque ex infideli fidelē Christianum facit, & per desertum huius mundi te ducit: tamen ad introeundum caelum quod nobis promissum est, opus est non solum debellare, sed etiam expugnare caelum armorum, de monem mundum, carnemque superādo: & veluti egregij milites bonis operibus laborantes & pugnantes comparati sumus gloriam eodem modo, quo sancti eadem consecuti fuere. Quid tibi fides proderit, nisi etiā bona opera habeas? Sed qua causa putes Christum comparauisse fidem grano sinapis? Si respondis, quia paruum est: etiam granū milij & lini & oryzae paruum est. Comparauit fidem grano sinapis: quia vltra quod paruum est granū sinapis, habet etiā calorē illudque sidentibus extenaueris & comederis protinus tibi oris intima cōburēt. Vult Deus quod fides vrat & calorē habeat, & retineat charitatis & amoris ignem: & bonis operibus & charitatis stipata sit. Ne tibi sola fides placeat, qui sola nequaquam sufficit ad animae salutē. Quinimo, quā habes fidē forte perdes, nisi bonis cōsuleris operibus. Ad domū construendam & aedificandā, cōmento opus est: post parietibus & tectis. Sic in spiritu aedificatio, fides fundamentū est. Vnde Paulus. Fides inquit est substantia rerum, argumentum non apparentiū. Non proprie substantia est, tamen eam substantiam vocatum proprie substantiā habet: quia substantia accidentium: fur damentum est: constituitur totum spirituale aedificium. Ita fides est quaedam substantia super quam veluti super fundamentū constituitur & collocantur ceterae virtutes. Ideoq; vbi Paulus dicit, substantia, eius discipulus Dionysius, vnicū fundamentum rerum sperandarum dixit. Si ab aliquo deus euertatur contrario modo

Esai. 1.

Exod. 14. Ios. 7. & 8.

Matth. 17.

Hebre. 11.

solo quæbitur ab eo, quo cœpit ædificari: nã quod ultimo loco factum est, tectum fuit, & itã à tecto incipit ruina. Eodẽ modo dæmon à bonis operibus incipit animæ ruinã desiderans. Tollit elemosynã, orationem ieiunium & castitatem, &c. quousque ad cæmentum deveniãt, quod fides est quæ manet sola sine parietibus, vt vsurãrij & concubinarij, & scelerati homines Christiani. Exinanite, exinanite, vsque ad fundamentum in ea. Postea autem dæmon aggreditur fundamentum quod fides est, & ruit. Antequam Martinus Lutherus in hæresim laberetur, superbus, ambitiosus, lubricus, flagitiosus, & omni scelere conquinatus erat: ac deinde hæreticus euasit. Totam domum prius dæmon demolitus est, videlicet, castitatem, charitatẽ, & humilitatem cæterasq; virtutes: & discoopertofundamento aggressus est fidem & ita mã sit hæreticus. Sic Paulus suum Timotheum monitum vult dicens. Hoc præceptum comendo tibi, fili Timothee, vt milites bonam militiam, habens fidem & bonam conscientiam: quam quidam repellentes circa fidem naufragauerunt. Quia bonam conscientiam à se repulerunt, naufragauerunt in fide. Vtitur Paulus metaphora nauigantium, qui quando rationem gubernaculi habet & nauis clãus sanus est remediũ habent, si anchoras in mare mitunt & nauem exonerant: tamen perdito & amisso gubernaculo, nihil remediũ manet. Ita qui sunt virtute exornati, quãuis vnã amittunt & quandoq; aliam, adhuc salus manet: verum amissa fidẽ, vitiorum tempestas exoritur & nauigantes in profundo mari submerguntur. Sunt veluti mercatores, qui quãuis hoc & altero anno non lucrentur, tamen si aliquod venit tempus, quo perditã fidẽ recuperent sustentantur & aluntur. Tamen si recuperatã fidem perdunt, iterum corruũt omnino, quia quã re merces agant non habent. Fides fundamentum Christianorũ est: si verò hanc perdit, nihil illis restat, quo super naturalia bona lucrentur, quod quidem ex nimia scelerã perpetrations nascitur. Intellectus bonus omnibus facientibus ea, ait regius vates: quia nõ permittit dominus deprauatum intellectum aliquem habere circa legem Dei, dũ modo illã custodiat & seruet. Hinc est quod data lege filijs Israel peractisq; miraculis: cum nõ intelligerẽt Israelitẽ, dixit illis Moses. Custodite ergo verba pacti huius & implete ea: vt intelligatis vniuersã,

quæ facitis. Quib; verbis satis aperre docuit Moses transgressionem mandatorum Dei potissimã esse causã, vt non intelligerent nec viderent, quanta fecisset illis Deus. Fuerunt Angli & Germani aliquando catholici: sed postquam illarum regionum homines ebrietatibus & vitijs se tradiderunt, fidem protinus amiserunt. Et ne idem nostrã Hispania eueniat, quæ nunc catholica est, vehemẽter perhorresco: nam ab Hispania fides discedere & effugere potest, & in Indos aduolare, quia tota tanta sunt vitia, tot & improbi & scelerati homines, vt quem exitum simus habituri profusignorem?, nisi nosmet ipsos ad meliorem frugem per virtutem receperimus. Ideoque fidem toto corde amplectimur, eãdemque ne fugiat bonis operibus firmiter apprehendite. Quare ne contenti sitis sola Dei cognitione, nec etiam laus esse putetis illum nuda fide videre, sed Christum vestris manibus deferendo tanquam veri & probi Christiani viuite, alter alterum amando, bonaque opera exercendo: sicut Simeonem fecisse scimus, qui in templo Christum non solum vidit & credidit, sed brachijs excepit & in manibus portauit, quem dicit euangelista esse iustum, quia fidem simul cum operibus habebat, quæ hominem iustificat. Sequitur. *Et benedixit Deum & ait.* Laudat & gratias agit Deo, & sequens canticum cecinit pro implatione diuini promissũ: quia patribus antiquis in rebus arduis & magnis mos erat, diuinis laudibus Deum extollere, & cantica diuina componere. Sic Moses & Aaron quando profecti fuerunt ab Aegypto, & Aegyptios mortuos & in mari Rubro suffocatos atque submersos viderunt, psalmum protulerunt dicentes Cantemus domino, gloriose enim magnificatus est. &c. Si etiam cecinit Debra prophætissa post acceptã victoriã contra Sisaram principem exercitus regis Iabin dicens. Qui spõte obtulistis animas vestras. Sic Anna mater Samuelis. Exultauit cor meũ in dño. Sic Ezechias rex Israel propter acceptũ beneficiũ de vitæ lógitudine: & Tobias propter donũ de adepto visu oculorũ. Magnus est dñe in æternũ, & in omnia secula. Sic etiam Iudith truncato Holopherne partã victoriã: & pueri in fornace Babyloniz. Denique vt concludam cum Moses vidisset terrã promissionis & cognouisset se eĩ moriturũ exultã in spiritu dixit. Audite celi quẽ loquor, au diat terra verba oris mei.

Sic

Psalm. 136.

1. Timo. 1.

Psalm. 118.

Deut. 29.

Exod. 15.

Iud. 5.

1. reg. 4.

4. reg. 20.

Esai. 38.

Tob. 13.

Iudi. 16.

Danie. 13.

Deuter. 31.

Sic sanctus iste senex veluti alter Moses videns terrã promissionis, verbũ, scilicet diuinã naturã humanã induit & sciens iamã moriturũ cœpit canere, Deum laudare & illi gratias agere, dicẽs. *Nunc dimittis seruum tuũ domine. secundum verbum tuum in pace.* Nunc domine, iam nũc in pace moriar: quia oculi mei viderũt salutare tuũ. Vtq; nũc dñe mors erat hominibus horribilis, quia erat fortis & potẽs tyrãnus, qui obrecabat animas & eas in infernũ, præcipitabat: nũc aduẽtu Christi iam dulcis mors est, quia Christus fortẽm tyrannũ debellauit, debellatũq; contudit. Ita q; interclusum iter aperuit, & facilẽm viã in celũ nobis expedit. Vtq; quo omniũ terribilissimũ erat mors, quia omnes, et si sanctissimi in limbũ decendebãt, & gloria priuabantur: nũc quandoquidẽ oculi mei vidẽt mortis interemptorẽ, in pace moriar. Quã obrem in eo, quã ait, nũc magnã differentiam ostẽdit q; est inter tempus veteris legis & nouẽ legis: quia tunc clausum erat cœlum, & ideò mors tristis erat, sed nunc iam reueratum sit cœleste domicilium lætus moriar, quia vidi oculis meis mortis euerforẽm. Et nota, quod nunc, aduerbium temporis emphasim habet. Christus morte sua nostrã mortem sic dulcissimã reddidit, vt mors mortis nomẽ amiserit, & nomen vitæ susceperit. Ideoque domine non vsque adeò, sed nunc lætus moriar in pace: quia meis oculis vidi autorem vitæ. Sime me lætum mori, ne postea tristis moriar: si te flagellatum, spinis coronatum, & cruci affixum videro. Cum senex Iacob quãdo filium suum Ioseph vidit, dicere poterat hic sanctus Simeon. Iam lætus moriar, quia vidi faciem tuã. Lætatur & cantat, quia dominum viderat. Antea sicut superius enarrare incepinus cecinit cum regio psalte, defecit in salutare tuum anima mea, præ magnitudine desiderij: defecerunt oculi mei in eloquium tuum, dicentes, quando consolaberis me. Nam (vt Ambrosius optime differit) cum aliquem speramus dilectum, illuc tendimus oculos, vnde putãmus illum venturũ: & ob longã expectationem lacerati desideramus. Sic Anna vxor Tobie circumspiciebat in viã filij aduentum. Sic David curren- te de prælio altero post alterum de Abalonne sollicitus præ amore filij non cor quietum sed incitatum habebat & propterea à venientibus & redeuntibus de salute filij quarebat. Sic vxor teneret atatis maritum expe-

Gene. 46.

Psalm. 118.

Amb. str. 11.

in psal. 118.

Tobi. 11.

2. reg. 18.

ctans de Ipecula Iitoralĩ indefessa expectatione præstolarũ aduentum: vt quancunq; nauem viderẽt putet illac cõligem nauigare, metuitq; ne videndi gratia dilecti alius ante aduertat, vt ipsa possit primã dicere, vido te maritẽ. Ipsa sola omnibus domesticis ablegatis occupationibus, semitas viãntis quãrit. Sic Simeon in responso, quod à spiritu sancto acceperat deficiebat præ magnitudine desiderij: expeçabat, desiderabat, æstuat in desiderijs, & videre illum cupiebat. At nunc salta, tripudiat, cantat, lætatur & exultat. Considerã igitur illud q; sentiret senex sanctissimũ eũ se è laudibus illis luminibus matre, scilicet & filio circumspẽte videret. Delectabile quidem visũ esset, suauitatẽ & deuotionẽm videre, quã iste senex suum cecinit canticum: quo tota euangelij summa elapsa est. O quam fortunati domine Deus sunt illi qui te amant & obsequium tibi præstant, & quam bene consumpti sunt eorum labores: quando quidẽ iam in hoc seculo præsentia miram quãdã venturã gloriã suãtatem & dulcedinem. Sola stella visio magilatabantur, adeo, vt gauderent gaudio magno valde, quã nihil erat nisi dux quidã, qui eos ducebat ad videndum illum quem manibus suis excepit Simeon. Quãto maiori gaudio triumphante credendũ est Simeonẽ, qui puerũ Iesum in vlnis suis suscipiebat? Si tantum etiam gauisus est ille, qui inuenit thesaurũ quod præ gaudio abiit & vendidit vniuersa, quæ habuit, nec tũc quidẽ temporis habebat thesaurũ: quanto maiori gaudio exultauit Simeon quãdo habuit diuinũ hũc thesaurum, & illud propriis manibus potrabat? Si maxima festa & amplissima cœlestia fecisse scimus patrem familias propter aduentum filij prodigi quãdo domum rediit: quãto maiorem fuisse senis lætitiã existimamus, quando in brachijs suis filium Dei habuit? Quod si tantum lætatur est Salomon & omnis populus Israel, cum intulerint arcã fœderis domini in oraculũ templi: quãto magis lætatur est hic senex & gaudio repletus, videns verã fœderis arcã in tẽplo domini, &c. Porro vt ad alia transeamus secundum verbum tuum dixit hoc beneficium mihi fecisti: secundum verbum promissum, quod spiritus sanctus dederat illi. Sic enim dñs per Esaiã ait. Verbum meum quod egredietur de ore meo, nõ reuertetur ad me vacuũ. Ideoque dicere poterat illud. Bonitatẽ fecisti cum

Math. 2.

Math. 3.

Luca.

3. reg. 8.

2. para. 52

Esai. 55.

Psalm. 118.

cum seruo tuo domine, secundum verbum tuum. Ad didit etiam in pace. Non enim simpliciter dicit nunc dimittis seruum tuum, sed dixit, in pace: quod proprium est iustorum, Abraham enim dictum est. Tu autem vades ad patres tuos in pace, austritus in senectute bona. Ille namque moritur in pace, qui habet hic illam pacem de qua Paulus. Et pax Dei que exuperat omnem sensum custodiat intelligentias vestras. Vis ergo in pace mori? Pacem in hac vita cum Deo & tua conscientia compone: & contra vitia atrocissimum prelium moue. Qui in hac vita pacem cum vitijs inierunt, postea in morte dimicant, tamen illi qui dum vixerunt clypeo fidei & hasta bellum cum mundo, carne, & demone habuerunt, in pace tandem moriuntur. Præliemur igitur, & in hac vita difficillima carnis expugnemus, si postea in pace mori exoptamus: & eo modo, ut dicere cum propheta possimus. In pace in idipsum dormiam & requiescam. Attendere quod postquam Simeon vidit Christum, iam nihil præter ipsum vult videre. Fastidiunt enim omnia, quæ mundus habet: postquam Christum vidit. Multi quidem res caducas & puncto temporis inartituras magni æstimant: hinc oritur quedam veluti nauis, quæ regnat in eorum animis ita, ut nullum summum boni gustu sentiant. Nam si paululum gustassent Dei suauitatem facile quæ sunt in mundo despicerent: quia ut Paulus ait. Gustato spiritu desipit omnis caro. Stultorum hominum est verisque partibus non auditis iudicare. Sic hæc terrena putas esse dulcia & suauia id certe contingere credo, quia Dei suauitatem & dulcedinem non delibasti. Paulus, qui diuinas res gustauerat de terrenis dixit. Omnia arbitratus sum, ut stercora. Tu autem si hæc terrena magno precio æstimas, id fit, quia quanti sint celestia æstimanda prorsus ignoras. Flagitiosi homines mundi delicias & vanitates miris ad caelum usque laudibus extollunt: diuinas autem nullo loco habendas esse putant: quod contingit, quia mundus auditur, Deus vero reijcitur. Plurimi magni faciunt mundum, quia Dei potentiam non vident. Ideoque si tu inciperes gustare quæ sunt Dei, cito præsentem vitam odisses, sicut hic faciebat Simeon: qui viso Deo noluit amplius mundum videre. Aduertendum quoque est quod boni desiderant separari à vinculis humani carceris, quam Simeon iste iam sicut Paulus cupiebat dissolui & esse cum Christo. Et ite

rum ipsemet Paulus ait. Infelix homo, quis me liberabit à corpore mortis huius? Dauid quoque ait. Heu mihi quia incolatus meus prolongatus est, habitauit cum habitantibus Cedar, &c. Sicut hierax, qui volans rostrum & unguis iniecit in ardeam, quam captam ducere voluit, locosque ei dilaniandi auem relictus est, statim inopinato aucupum aduentu coreat: cucullus hieraci imponitur & vincula, quibus vinculis pedibus hieracis impositis collatur in loco ubi ceteræ aues, quæ captant collocaui consueuerunt. Hieraceque tunc in suo loco posito eius pluma manent credit: & suis unguibus excusso coreato cucullo inclinatur in suo & auibus destituto loco & nullus est, qui illum quietum reddat. Sic Paulus cum ad tertium caelum ductus, fuit diuinamque essentiam vidit & gustauit se in hoc mundo videns loco corporibus destituto & cum cucullo carnis non potest quiescere: & omnia frangere volebat, ut iret ad Christum. Sic Dauid, sic Simeon postquam vidit Christum, vult etiam volare & iam ei hæc vita fastidit, & tandem vult dimittere & esse cum Christo. Ut enim auicula conclusa in cauea quantum pretiosa sit ex cedro, ebore, vel auro confecta exire tamen cupit, & præ desiderio egrediendi rostellum iterum atque iterum foras extra rete caueæ emitit: sic animæ pijs viri qualis Simeon erat diuino amore inclensa inclusa tamen tenebatur misera hac corporis cauea: & licet omnibus diuitijs circumfluat, patriam tamen suam hoc est cælum ardentem appetit, quare pijs illuc cundi suspirijs ac desiderijs febrili gemitu societatis diu noctuque inflammatur, ut finito huius vitæ exilio, in sempiterno illo beatorum domicilio tandem requiescat. Latantur morte iusti, eam cupiunt & à vinculis huius corporis egredientes exultantes triumphant. Tamen impij contra: nam sicut latrones, qui iudices & prætoreos timet, ita isti scelerati homines à propria conscientia reprehensi fugiunt mortem metuentes ne appareant coram iudice. Si duo in carcere detineantur alter innocens vel leuissimæ rei causa, & alter propter homicidium aut flagitium enorme: qui propter leuissimam rem detinetur cum sit vir probus carcerem odit, & de illo conqueritur cuius causa detentus est. At sceleratus & facinorosus gaudet in vinculis nec à carcere exire vult, quæ te exiturum ad mortis supplicium præcognoscit. Nostra anima detenta est à carcere huius corporis

Roman. 7.

Psalm. 119.

I. Cor. 12.

Psalm. 119.

rum veluti aliquis, cui propria domus in carcere datur. Sic Adam antequam peccaret hoc corpus tanquam propria domum habebat, cuius dominus ipse erat & æffrenati appetitus obedienter erant rationi. Tamen cum peccauit Adam, tradidit illi Deus propriam domum in carcerem: itaque corpus quod antea habitatio iucunda animæ erat, postquam peccauit, molestissimum carcerem est. Carcerem corpus esse putabat ille, qui dixit. Nunquid mare ego sum aut cæte, quia cui cæte disti me carcerem? & propheta regius domino ait. E duc de custodia animam meam. Boni & mali sumus omnes in hac vita vinculis huius corporis constituti. Boni tamen summa afficiuntur molestia, eo quod se vindicos cernant, quare exire summo opere cupiunt, quia eorum obitum & exitum ad libertatem & vitam esse præintelligunt, quam obrem morte latantur. Ideo Paulus cum dixit, Cupio dissolui, statim addidit. Et esse cum Christo: nam alias non cuperet dissolui. At homicida eligit potius in carcere manere, quam solui & exire: & ita si audit reserare hostium carceris, statim putat esse suspensendum. Sic impius nondum laborat febri vel capitis dolore, quando vitam cum morte commutaturum opinatur. Et sicut homicida pernitet, quod sibi soluatur catena, quia existimat iudicium esse venturi supplicij: ita sceleratum pernitet propter corporis huius solutionem quando oppressus infirmitate existimat adesse mortem. Et veluti homicida ait. O mea dulces catena, o iucunda vincula. O latus carcerem. Quis mihi daret hic esse, nec vos dimittere? Sic quoque improbus ait. O mea dulcissima delicia, o suauissima vita. O indultum corpus, quanta molestia afficiar si te dereliquero. Sed quæ est causa, quare vir bonus morte delectatur, impius vero tristatur? Eam Salomon ponit in Proverbijs dicens. In malitia sua expellitur impius iustus autem sperat in morte sua. Quæ obrem cum te moriturus certo scias, da operam, ut bene viuas: nam bona & integra vita, signum certissimum est mortis felicitis. Simeon qui iustus & sanctus erat canit & exultat cum mortis nuncio: & gaudet, quia scit se exiturum mortuum, gaudensque mortem expectat. Carat cygnus cum mori appropinquat, & maris serena fiet, & gemitibus incitatur: quia (ut Philosophus ait, in problematibus) In morte accedit sanguis ad cor & sanguis cygni generosus est, & vilis sanguis serena, atque ideo serena clamatur, & vociferatur, cygnus vero dul-

citer canit. Sic impij malum habent sanguinem, quia peccatum sanguinem corruptum & vitant constuprat, & ideo in morte contristantur: iusti autem cum habeant bonum & generosum sanguinem, ideo lætantur, & exultant in morte. Generosum igitur sanguinem habere contende & da operam ut polys cum iusto Simeone in morte cantare. Si in vita ploraueris & penitentiam egeris, bonum sanguinem ter uem, penitentiam am & lachrymis purum nutries: quem si habueris, abique dubio in morte cantabis. Expende igitur quod qui flet in vita, cantat in morte: & qui ridet, gaudet, & cantat in vita, fletibit tandem miserè in morte. Simeon vir sanctus, qui in hac lachrymarum valle sit bat, nunc cantando moritur: tamen qui ridet, ludis, & in hac vita gaudet eorum dubites quin fendo moriturus sis, dicente domino. Vix, qui nunc ridetis, quoniam ipsi consolabuntur. Sed ad contextum. Quia viderunt oculi mei salutare tuum. Iam caulam tanti gaudij reddidit. Causa autem est, quia viderunt oculi mei salutare tuum. Iure æquissimo poterat latari & gaudere: quia Christus etiam dixit apostolis. Beati oculi, qui vident quæ vos videtis. Osi illum vidisset Abraham, qui tantum desiderauit videre diem domini. Quid si illum videret Iacob: qui hoc desiderio moriens dixit Salutare tuum expectabo dominum. Abraham vidit & gauisus est, tamen de loge. Christum prospexit: senex vero iste prope erat. Quando rex simulatus venit aliquem ludum & torneamentum visurus magno afficit beneficio illum cui se manifestat & cognitum facit. Ita Simeon pluris hoc æstimauit beneficium, quia rex gloriæ Christus in hunc mundum veniens nostram cum humanitate incognitus se manifestare sancto seni Simeoni voluit. Hoc quidem gratulatur Simeon, quia eitis oculi ita feceris fugiunt, ut Christum videre, digni habitui fuerint. Deuotissimi quidem res esset nunc ferentem videre, essentem in laudibus Christum: & dicentem. Nunc dimittis. Quid secum cogitaret, qui erat in templo cum viderent suum lætædotem senio iam confectum & omni dignum reuerentia habentem hunc sermonem cum puero, filio pauperum & incognitum mulieris? Mirarentur quidem cum præ gaudio plorantem illum, & cantantem cernerent. Quis non obstupescens admiraret diligentem in huius rei veritate inquirenda? O obstinata

Luca. 6.

Matth. 5.

Luca. 10.

Iacob. 8.

Gen. 49.

malitia Iudæorum: qui hæc omnia videbāt, & tanquam cæci nos considerabant. Nec minor hoc ab eis non considerati nec aduertit: nā veluti surdi & cæci illud Magorū aduentum non considerarūt. &c. ¶ A duerte etiam q̄ salutare nostrum salutare Dei vocat, quia propter ipsum decreuit Deus mundum saluare, omniumque salutē constituit in eo, de Psalms. 42, quo fertur in psalmo. Notum fecit dominus salutare suū, in conspectu gentium reuelavit iustitiā suā. Et in Genesi Iacob patriarcha. Salutare tuū expectabo domine. Cui salutare loquitur pater per Esaiam. Dedi te in lucē gentium, vt sis salus mea vsq; ad extremum terræ. Denique de isto sancto sene Simeone locutus David in psalmo. Desiderium animæ eius tribuisti ei: & voluntate labiorum eius non fraudasti eum, Longitudine dierum adimpl. bo eum, & ostendam illi salutare meū. ¶ Perpende etiā ad tuam eruditionem, quomodo in solo Deo vera inueniuntur pax, verum gaudium & læticia. Quia enim Christum viderat iam in pace quiescit. Causam dicit pacis esse videre Christum: quia solum in eo est pax. Ionas à Deo discedēs, quietem inuenire non potuit: & fugiens in navi, itam vehementes tempestas suborta est: quia vbi Deus non adest, vbi vrget tempestas. Oravit ab vtero cæti, & ereptus est à præteritis laboribus. Ne in huius vitæ rebus requiem quærās: nec in hoc mundo verum gaudium posse inueniri existimes: quam ob rem ad dominū reuertere, nam breuis iter certius est Christus, ad inueniendam consolationem, quam tuus spiritus exoptat. Toto tempore, quo Iacob fuit domi Laban, multis fuit la-celsitus laboribus: tamen ab eo discedens, statim angelos inuenit. Qui mundo inferuiunt non nisi laborem & desolationem capiunt, veluti Iacob in obsequio loceri Labā: qua propter domini famulus redeat in domū patris sui qui Deus est, vbi diuinas inuenit consolationes. Sequitur, *Quod parasti, ante faciem omnium populorum.* Ante incarnationem solum hoc salutare erat ante faciem Israel: quia notus in Iudæa Deus, & in Israel nomen magnum eius. Solum enim Iudæi Deum cognoscebant: illi soli Deum venerabantur, & illis solis Deus dederat legem. Solummodo ante faciem Israel erat hoc lumē paratum, vt illud in versiculo sequenti vocat Simeon: sed incarnatus est vt redimeret omnes, & omnibus notitiam sui præberet: &

sic omnes ad se traheret, tam Iudæos quam Gentiles: ita vt sit distributio accommodata pro generibus singulorum & non pro singulis generum, sicut in Daniele legimus. Omnes populi, tribus, & linguæ seruient ei. Et in Esaiā. Parauit dominus brachium sanctum suum, in oculis omnium gentium. Brachiū domini est vnicus filius Dei patris, per quem pater omnia fecit: de quo brachio ait psalmus. Salsauit sibi dextera eius, & brachium sanctum eius. Pater parauit hoc brachium ante faciem omniū populorum, quibus prædicaturus erat Christus per apostolos: iuxta illud psalmi. In omnem terram exiit sonus eorum: & in fines orbis terræ verba eorum. Et rursus. Viderunt omnes fines terræ Salutare Dei nostri. Et Esaiās. Videbit omnis caro salutare Dei nostri. Parauit illum in incarnatione: vt in carne illum videre, alloqui, & communicare possimus, vt tractabilis & utilis omnibus esset. Nam si gloriosus & cum maiestate, & æterna autoritate, quā cum patre habet: veniret: quis in eum oculos conijcere posset? Nullus coram diuinam maiestate esse auderet. Tamen benedictus Deus qui ita nobis filium suū paratum dedit, vt eo in similitudinem peccati visō accedere ad eum publicani, & peccatores, claudi, cæci, leprosi, Iudæi, & Gentiles possent: denique omnes populi cuiuscunque status fuerint & conditionis. ¶ Præterea in sola Iudæa erat cum Simeon hæc narrabat: sed positum fuit hoc lumē in crucis candelabro, & tunc cognitus fuit ab hominibus populis. Tunc Centurio cognouit, & dixit. Vere filius Dei erat iste: & prædicatio Evangelij diffusū est. Ideoque non dixit posuisti, sed parasti: quia paratus erat, vt poneretur postea ante faciem omnium populorum in cruce, vt ab omnibus cognosceretur. Quem admodum Heli non poterat videre lucernam, donec extingueretur: sic nec Christus cognitus est à mundo, donec per mortem extinctus esset in cruce. In conspectu omnium populorum dixit, quia omnes populi illum expectabant. De Iudæis. Vtinam distrum peres cælos & descenderes: De gentibus tamen ait Iacob. Ipse erit expectatio gentium. Et Aggæus. Venit desideratio cunctis gentibus. Et Paulus. An Iudæorum Deus tantum? Nonne & gentium? Et princeps apostolorum Petrus. In veritate comperi, quia non est acceptio personarum apud Deū: sed in omni

Danie. 7.

Esai. 53.

Psalms. 75.

Psalms. 18.

Psalms. 79.

Esai. 53.

Luca. 15.

Marc. 15.

I. Reg. 4.

Esai. 63.

Genes. 46.

Agg. 2.

Roman. 3.

Act. 10.

in omni gente qui timet Deum, & operatur iustitiā, acceptus est illi. Ideo Dominus. Eritis mihi testes in Iudæa, & in Hierusalem & Samaria, & vsque ad vltimum terræ. Apud Esaiam quoque legimus. Dedi te in lucem gentium: vt sis salus mea vsque ad extremū terræ. Ideoque quia Christus vt hic faterur Esaias veniebat ad illuminandum gentes, subdidit sanctus Simeon. *Lumen ad reuelationem gentium & gloriam plebis tuę Israel.* Ke & te diuidit dans lumen gentibus & gloriam Israël, quia gentes erant in tenebris infidelitatis, & illis ignotus erat Deus. Quapropter Esaias loquens de aduentu Messie & illuminatione gentium, ait. Populus qui ambulabat in tenebris vidit lucem magnam: ambulantes in regione & in vmbra mortis, lux orta est eis. Hac de causa Gentiles per stellam vocati sunt ad Christum: Iudæi autem habent legem & Dei cognitionem & fidei lumē, erāt legis præuicacatores & violatores: ideoque gloria indigetant. Gloria enim Iudæorū fuit Christus quia ex eis natus est: & omnes à peccatis liberant. Sufceptor meę gloria mea, & exaltator caput meum, scilicet à peccatis. Optime hoc testatus est Esaias. Erat germen domini in magnificētia, & gloria fructus terræ sublimis & exultatio his, qui saluati sunt ex Israël. Igitur ad hoc venit Christus in mundū vt oculis gentiū cæcis veritas ignota ostenderetur: & israel promissum & desideratum excipiens, gloriaretur. Præponitur autē reuelatio gentiū glorię Israel: quia plenitudo gentium prius introduceretur, quā reliquię Israel salute fiant. Paulus enim ait. Cum plenitudo temporis intrauit, tunc omnis Israel saluus fiet. Populus itaq; gentium illuminatus est in Christi aduentu q̄ olim Esaias prædixerat dicens. Populus qui ambulabat in tenebris vidit lucē magnā: ambulantes in regione & vmbra mortis, lux orta est eis. Sed quę lux est hæc? Subdidit dicens. Paruulus natus est nobis & filius datus est nobis, &c. Hoc incepit facere statim in suo ortu cū vocauit Magos ab Oriente stella duce, qui fuerunt primitiæ gentium: vbi latera Aquilonis (vt David ait) facta est ciuitas regis magni. Per quā latera David intelligit populus gentiū. Nam in populos gentiū dominabatur ille superbus Lucifer, qui dixit in lateribus Aquilonis ponā solium meū. Inter gentes posuit diabolus solium regni sui: & à gentibus idololatrię adorabat. Et veluti de maximo amico alicuius dicitur;

Act. 1.

Esai. 43.

Esai. 9.

Matth. 2.

Psalms. 3.

Esai. 4.

Roman. 11.

Esai. 9.

Matth. 2.

Psalms. 47.

Esai. 14.

quod nõ rece dit ab eius latere, quia cū illo & iuxta illud incedit: sic populus gentium latera erat diabli, propter eius cōiunctam amicitia. Hæc latera Aquilonis in Christi natali facta sunt ciuitas regis magni Christi, cum gentes veniunt ab Oriente & offerentes aurum, thus, & myrrhā, adorauerunt eum. Erat hoc lumen in vtero virginis absconditum: sed nascens fuit positū super candelabrum, & illuminauit totum orbem. Ad hoc natus est Christus, vt omnes illuminaret, præsertim cæcos Gētiles, vt hic dicit Simeon, vt sua doctrina & apostolorū prædicatione detegeret, demōnis fallacias atque idololatriā destrueret, & sic illuminarentur, aufereus eorum cecitatem & ignorantia, quia Christus mundi saluator & dominus fuit lumē ad reuelationē gentium. ¶ Expēde hic & vide q̄ lumē illuminans positum est ante conspectum hominum: ergo si tu non recte ambulas, lumini nõ imputetur sed tuę negligētię, quia videns lumen & viā habens, recta via nõ vis incedere. Pauci iam ignorantia peccant. Nunquam tot in ecclesia extiterūt cōcionatores, nec tot reperti fuerūt theologi & literati: nec tam pauca vt nostris tēporibus bona opera inuenta fuerunt. Abū danti scientia nunc pollutent viri ecclesiastici, sed charitate exigua. Sunt quidem hominēs hac nostra tempestate illuminati intellectus: frigeſcunt tamen voluntates. Ita nunc homines incedunt in peccata, sicut Balaā qui apertis oculis cadebat: quia cum legē Dei cognoscant & quod facere teneantur intelligant, nolunt à voluntate peccandi desistere, sed in peccatorum vortiginem se conijciunt. Vide ergone lumē quod in te est, tenebrę sint: ne igitur vitam malis tuis operibus obscurā facias. Sed de his alio in loco. ¶ Verum, vt hūc canticum cōcludamus aduertēte quod magnificatur Christus in hoc hymno à beato isto sene sub ratione salutis omnium; lucis gentium, & glorię Iudæorum. Primum clementiam, secundum sapientiam, tertium vero potentiam manifestat sub ratione pacis. Ideo laudatur in hoc cantico, vt pax, vt salus, vt lux, & vt gloria. Pax est, quia mediator: salus, quia redemptor, lux, quia doctor: & gloria, quia præmiator. Et in his quatuor cōsistit perfectā Christi cōmendatio & magnificentia: imò totius euangelicę hystorię quædam breuissima comprehensio, & ve luti epilogus. Quantum ad incarnationem, in pace: prædicationem, in luce: redemptionem, in salute:

Matth. 5.

Numer. 23.

Matth. 6.

& refurrexerunt in gloria. Et quia canticum hoc continet plenitudinem laudis Christi, & consolationem mortis Simeonis: id eo singulas post vespas cantatur in cōplerorio. Iam vero quid post hoc canticum actum sit audiamus Lucā hystoriam prosequente. Ait enim. *Et erat pater eius & mater mirantes super his, quæ dicebantur de illa.* A admiratio ex ignorantia procedit. A admiratio enunt quia viso effectu, causa non cognoscitur: sicut admiratur rusticus de eclipsi solis & lunæ, astrologus verò minimè, quia scit causam eclipsis. Miratus fuit Pharao quādo septem illas vidit spicas, & septem vacas pingues: & Nabuchodonosor cum vidit arborem & statuam, & Balchazar digitos scribentes in pariete: quia hi ignorabant quænam hæc res significarent. Sed cur Maria & Ioseph mirabantur: si ipsi sciebant Christum esse verum Deum, mundi saluatorem, lumen gentium, & gloriam Israel? Mirabantur ex ampliori noticia rerum diuinarum. Opera enim Dei quanto amplius cognoscuntur, tanto admirabilius mentem suscipiunt. Obscurebant etiam admiratione congratulationis & reuerentiæ. Bonitatem & diuinitatem admirabantur, nec non diuinam eius sapientiam & potentiam: quibus humanam salutem tam mirabiliter instituerat: & admirabantur ea, quæ passim de isto puero dicebantur. Sicut regina Sabba mirabatur sapientiam Salomonis propter cibem mensæ eius, habitacula seruatorum, ordinis ministrantium, & similia: sic Deipara virgo quomodo sapientia diuina ita in numero potèdere & mensura omnia disposuerat, & admirabantur pulcherrimum horum omnium consensum, quidquid pastores, quidquid angelis, quidquid Magi, quidquid Simeon retulerunt: denique quidquid prædixerat propheta optime inter se cogruere. Hinc admiratio nascebatur & gaudium: ita ut merito dicere potuissent illud Esaiæ. *Quis vnquam audiuit tales? Quis vidit huic simile?* Et in psalmo. *Quam magnifica sunt opera tua domine, omnia in sapientia fecisti.* Et Paulus. *O altitudo diuitiarum sapientiæ, & scientiæ Dei, quam incomprehensibilia sunt.* &c. Dicamus opera Dei mirari, & considerare. Vitam & nobis non stulta & contemptibilia videantur: quæ illis mirabilia erant. Verbum enim crucis, (inquit Paulus) pereuntibus stultitia est: his autè, qui salui sūt Dei virtus. Multi non mirantur Christi paupertatem, hu-

militatem, abiectionem, imò contèntum eam: sicut Michol, quæ cū Dauidis humilitate non irari oporteret, quando coram arca testamenti tabar, non solum non est mirata, sed illud dispexit. Sic etiam & nunc, à multi Christi humilitas contemnitur: & vilipenditur euangelica paupertas. A his etiam ardet patientia, quam cum hominibus Deus habet. Nā quia ipsi cōuersionem expectat & patientiam habet, vt tollerent ipsorum grauissima peccata audaciam & inanem fiduciam arripiunt, vt grauius indies magis ac magis peccet. Preterea nō miramur res diuinas: quia ab eis distamus. Vt enim Appenninus mons altissimus à Genua nobili Liguria emporio incipiens paruus apparet mediterraneo mare procul nauigantibus magno interiecto spatio: sic opera Dei cum sūt sublimia, ad eò vt nubes transcendant, quia longe distamus ab eis, & cogitationem & considerationem nostrā rebus istis terrenis implicamus, id eò nō miramur magna opera Dei. At homo pius miratur sublimia Dei opera: sicut Maria virgo & Ioseph mirabatur super his, quæ de illo dicebantur. Primus & verus fructus qui ex verbo Dei percipitur animi est admiratio & concietia letitia, idq; omnes electi semper experti sunt: nolque experti esse mus si opera Dei, & verbū eius studio quam maximo meditaremur. Vnde Dauid. *Mirabilia opera tua, deo scrutata est ea anima mea.* Cōtēplamini igitur omnes res Dei: nā quāto magis intellexeritis, tanto magis in admiratione rapiemini. Beneficia Dei nunquam miramur: quia ea nō consideramus & expendimus. Nō mirandū est Deū per vnū & alterum annum de his alias. Verum in eo quod Ioseph patrem Christi vocat iam in superioribus adnotauimus, & in capite quintodecimo huius in parabola filij prodigi: atius explicabo: quod in sacris literis plurimè res vocantur non vt sunt in rei veritate, sed quia ita estimantur & reputantur. Sed ad contextum. *Et benedixit illis Simeon.* Conuetudo fuit sacerdotum veteris legis benedicere parentibus, qui infantem in templo offerebāt. Non habemus qua-

benc-

benedictione illis benedixerit: crediderim tamen illam fuisse, quæ in libro Numerorū habetur. *Benedicat tibi dominus, & custodiat te: ostendat dominus faciem suam tibi, & miseretur tui: conuertat dominus vultum suum ad te, & det tibi pacem.* Potest etiam dici quod hæc benedictio sit imprecatio bonorum. Benedictio enim in sacra scriptura si sit hominis ad hominem, est bona precari: si verò est hominis ad Deum, est laudare: Dei vero ad hominem est benefacere. Cuius rei testimonia per ordinem citabimus. De primo in Genesi habetur quod benedixit Melchisedech Abraham, id est, bona illi imprecatus est. Et in eodem habetur quod fratres Rebecca benedixerunt ei, id est, bona imprecati sunt illi dicentes. Crescas in millibus, &c. De secundo exemplum habes in multis psalmis. *Benedic anima mea dominum.* Et etiam hic dicitur de Simeone, quod benedixit Deum dicens. *Nunc dimittis, &c.* id est, laudauit Deum. De tertio scriptura plena est. *Seruus Abraham dixit. Dominus benedixit domino meo, id est, benedixit in agris, ouibus, &c.* Idem dicit scriptura de Putfari domino Ioseph, cui benedixit dominus, hoc est, multiplicauit bona propter Ioseph. Et idem dicit de Laban, de Iob, & de multis alijs. Itaque hic benedicere id est quod bona precari. Aduerte etiā, quod benedicere aliquando sumitur in sacris literis in malam partem pro maledicere, vt est illud tertij regum, vbi scribès Iezabel ad principes dixit de Naboth Israelita. *Benedixit Deo & regi.* Intelligendum est à cōtrario sensu: pro maledixit: sicut illa verba execrabilia vxoris Iob, cum dixit. *Benedic Deo & more, id est, maledic.* Et illud etiam ipsius Iob dicentis. *Ne forte peccauerint filij mei, benedictes Deo in cordibus suis.* Et illud Satanæ ad Deum de Iob. *Nisi in faciem benedixerit tibi.* Est etiam verbū, benedic, apud Hebræos de numero illarum dictionū quæ tam in bonam partem quam in malam accipiuntur: sicut apud Græcos anethema quod est donarium Deo in templo appensum, & extremā detestationem significat. Et apud Latinos sacer & sacrum in malam partem interdum accipiuntur, pro execrando & detestando, iuxta quam significatione dixit poeta. *Quid nō mortalia peccator cogis auri sacra fames?* Hoc nō est dubiū quin benedicere in bonā partē accipiatur: & sumitur hic pro bona imprecari. Ob-

serua autè quod licet maiores essent Maria & Ioseph Simeone in sanctitate & excellentia, tamen Simeon erat maior in sacerdotio, atq; id eò benedixit: quia ex officio illi incumbebat. Docemur honorare sacerdotes, tamen est alii qui minus boni sunt secularibus: tamen officij & dignitatis causa honoris digni sunt: quia Christus & beata virgo licet præfatiores essent, subiiciuntur ei & ab eo benedictione accipiunt. Quāuis sacerdos impie viuat, obseruatione nihilominus dignus est, atque ideo sacerdoti militi Christus leprosum quæ curauit, & Caiphas, quia potifex erat propheticum spiritu est illustratus. *Discamus etiā nō contemnerē benedictiones ecclesiæ & sanctorū patrum sed eas amplecti: sicut olim filij desiderabant benedictiones patrum & matrum.* Sic Iacob & Esau contēdebant de patris benedictione. Idem legimus de filijs Iacob: quia vt Sapiens ait benedictio patris firmat domos filiorū. Et cōuerso timēda sunt maledictiones: nā sequitur ibidem. *Maledictio autē matris eradicat fundamēta.* Et licet non semper contingat imprecatio maledictionis, tamen formidandū ne post multas maledictiones eueniat. Prætereā obseruandum quoque est, quod locutus Simeon de Christi passione prius benedixit: vt doceat per redemptoris passionem nos ab omni maledictio esse liberatos. Sic Paulus. *Christus nos liberauit de maledictio legis, factus pro nobis maledictus.* *Et dixit ad Mariā matrem eius.* Ad quā propheticum spiritu loquitur de futuris potius quam ad Ioseph, quia sciebat quod vera esset genitrix Christi saluatoris nostri: de quo beatus hic senex quinque prophetauit. Primo quia in aduentu eius irruerent multi ex inimicis. Secundo quod sublimarentur amici. Tertio quod nihilominus haberet multos aduersarios. Quarto quod cum magna angustia matris occideretur. Quinto, quod in aduentu eius pateret qui essent amici, & qui inimici. Sed singula expendamus. A ita que ad virginē. *Ecce positus est hic in ruinam: & in resurrectionem multorum in Israel.* Seuera vtique hæc predicatio est quam omnes qui Christiani sumus, sepe contemplari debemus, vt videamus quid in nobis operetur agnitio Christi: an ad meliora pergamus, an vero in deteriora ruamus. Huius itaque orationis singula verba discutiamus. *Ecce (inquit) positus est hic in ruinam & in resurrectionem multorum in Israel.* Auditu horribile est quod Christus in ruinam futurus sit horribi-

M s lissimum

Genes. 41.

Dario. 4.

Danie. 5.

3. Reg. 10.

Sap. 10.

Esai. 66.

Psalm. 103.

Roman. 12.

1. Cor. 1.

Psalm. 118.

Genes. 14.

Genes. 24.

Psalm. 102.

Psalm. 103.

Genes. 23.

Genes. 39.

Genes. 31.

Iob. 42.

3. reg. 21.

Iob. 1.

Iob. 1.

Ibidem.

Math. 18.

1. Iam. 11.

Genes. 27.

Genes. 49.

Ecclesi. 3.

Galat. 3.

lissimum quod non vni sed multis id accidit & longe horribilius est, quod id ipsum non simpliciter de hominibus ac gentibus, sed de Israele dicitur: hoc est, de his, in quos nulla eius rei suspicio propemodum cadere posse aliquis arbitretur, Nec hoc solum Simeon dicit: dictum quoque antea fuit ab Esaiâ: cuius verba sunt. Erat dominus in lapidem offensio nis, & in petram scandali duabus domibus Israel: in laqueum & in ruinam habitantibus Hierusalem, Et offendent ex eis plurimi & cadent, & conterentur, & irretientur, & capientur. Hæc propheta non nisi de Messia intelligenda est. Quod autem Simeon hæc prophete verba ad Christum transtulerit manifestum est: quia illum pro vero Messia habuit & credidit. Illud vero quod ait de ruina non intelligendum est, quod ipse præbuerit alicui occasionem ruinæ. Deus enim neminem sollicitat ad malum, nec impellit ad peccandum, quia cum ipse nullius mali autor sit, ita peccare nequit. Sed ipsi homines sua propria malitia in causa existente ruunt; dum Christum redemptorem & saluatorem nostrum illis datum, non tantum per infidelitatem non recipiunt, sed illi & eius mandatis resistunt, scelerata patrando. Sic Pharisæi audientes Christi doctrinam scandalizati sunt. Et Paulus ait. Nos prædicamus Christum crucifixum, Iudæis quidem scandalum, Gentibus autem stultitiam. Ipse enim non est causa ruinæ. Lapis positus est in itinere, & ostendit iter: tu si impingis in illum, tibi imputabitur: ex malitia enim tua provenit. Prædicabat Christus, & impii pharisæi male interpretabantur: multi enim data opera conabantur illum loco mouere, in quo posuerat Deus: & huic lapidi si credere nollebant, & cum pro Messia agnoscere recusabant, erat eo quod humilis veniebat & apparebat. Pharisæi illum repudiabant: propterea quod hypocrisi eorum fallam & fucam iustitiam arguebat, & solidam iustitiam docebat. Gentilis contenebant eum, & quod in cruce moreretur stultum iudicabant eum, qui tali supplicio affectus esset adorare. Præpotentes oderant & execrabantur illum, quod metuerent se per illum fore a potestate & imperio deiciendos. Idolorum cultores ferre nequibant, eo quod omnia idola dånabatur. & plerique omnes aduerabantur, quorum studium erat fraudulentum & malum, eo quod vitia in illis redargebat, aliterque docebat quam ipsi vellent. His omnibus Chri-

stus factus est in ruinam superioribus temporibus: & quod calamitosus est etiam nunc multis factus est in ruinam in eo, quod quidam norunt, & vident verbum Dei atque veritatem: tamen propter proprium compendium & emolumentum, manifestè veritatis reluctari audent. Nonnulli cum Euangelium gratiæ audiunt, ignavia, voluptati, & ocio se dedunt, & flagitia virtutem esse putant. Alii si aliquando ob peccata penam luere coguntur, statim Christum aut Dei verbum falsè dicere incipiunt. &c. Vnde fit ut Christus his etiâ & temporibus multis sit in ruinam. Ipse quidem cadunt: sed lapis Christus integer manet, mælurus in omnia seculorum secula. Timeamus & nos ne pariter in Christum impingamus. Et in resurrectione multorum in Israel. Hæc vox blandior est, & maioris consolationis, quam præterita: imò in hac voce verum habemus fructum aduentus Christi. Ego (inquit ipse) veni, ut vitam habeant, & abundantius habeant. Rursus Deus miser filium suum, non ut iudicet mundum, sed ut saluetur mundum per ipsum. Idem quoque sentit Simeon in hoc verbo, positus est in resurrectionem multorum. Auxilio huius pueri multi se erigent & resurgent: qui longo tempore peccatis immeriti iacent. Hæc propheta effectum sortita est, & indies adhuc impletur. Experti hoc sunt multi miserissimi peccatores, ut Zachæus, Matthæus, Petrus, Paulus, Iatro in cruce, & alii. Quis etiam & nunc a peccatis resurget, nisi adiutus eius auxilio? Ideoque Deo acceptum ferre debemus, qui nobis hunc Christum in resurrectionem dedit: ut in illo & per illum possimus resurgere. Est enim propiciatio pro peccatis nostris. Et ipse quidem ait. Ego sum resurrectio & vita. Admonet locus iste, ne quis quantumvis sibi videatur stare nimis confidat: potest enim cadere. Nemo etiam quantumvis sit vitii suffocatus, & iam in Barathro peccatorum sepultus desperet: positus est enim Christus in resurrectionem multorum. Non est resurrectio quin præcesserit ruina. Cecidisti, peccasti, ne desperes: nam Christus positus est in resurrectione, & idem resurgere poteris. Audi Paulum. Si commortui sumus, & conuiuemus. Aduerte autem quod non dicit, in resurrectionem omnium, sed in resurrectionem multorum: quia licet veniat ad saluandos omnes, hos tamen tantummodo saluauit, qui credituri erant in nomine ipsius. Venit inquam in ruinam & in resurrectionem multo

multorum. Ac si diceret beatæ virgini. Filius hic tuus, quantum datus est a Deo ad hoc, ut salutem conferat omnibus: tamen hominum vitio fiet: ut quemadmodum multos Dei domum amplectentes erecturus est ad spem salutis æternæ, ita multos Israelitias despicientes Dei magnificentiam deiciet in exitium sempiternum. Ab omnibus enim Israeliticis expectatus est, sed non ab omnibus suscipiet. Creditibus veniet in resurrectionem, non creditibus vero in ruinam. Vnde Paulus Romanis ait. Quid ergo dicemus? Quod gentes qui non sectabantur iustitiam, apprehenderunt iustitiam, iustitiam autem quæ est in fide: Israel vero sectando legem iustitiam, in legem iustitiæ non peruenit. Sic etiam sæpè contingit, ut qui maiorem sanctitatem & perfectionem proficiscuntur, aliquando peiores sint, & cæteris deteriores: & ubi tunc maiori debuit esse virtus, minore inuenies. Venit ergo in resurrectionem fidelium & electorum, & in ruinam infidelium & improborum: sed non vniiformiter. Nam in ruinam occasionaliter: & in resurrectionem casualiter & directè. Sic dominus per Oseam. Perditio tua ex te Israel: tantummodo auxilium tuum ex me. Ad hoc pertinet quod ipse ait. In iudiciu veni in hoc mundum, ut qui non vident, videant, & qui vident, cæci fiant. Illuminat enim Christus cæcos, & excæcat vicētes. Vidētes sunt qui in oculis præpitiis sapientes sunt: quia qui rationi suæ plus credunt quam verbo Dei, merentur excæcari, iuxta illud. Abscon disti hæc à sapientibus & prudentibus, & rei elastica partuiliis. Non videntes sunt simplices & indocti: imò parvuli illi, quibus pater arcana sua reuelat. Ideo Christus positus est diuino iudicio in ruinam superborum, & in humilium resurrectionem. Sic Paulus. Alii sumus odor mortis ad mortem: & alii odor vitæ in vitam. Sicut odor vineæ florentis iuxta naturam suam dulcis est hominibus, sed intolerabilis est serpenti: sic Christus dominus & boni odor vitæ est in vitam, & malis est odor mortis in mortem. Nam sicut agens naturale in quantum est de se semper producit suum effectum naturaliter: mæsi materia variatur in se vel in suis qualitativis dispositionibus, secundum hoc diversus effectus producuntur: sic secundum quod homines diversimodè afficiuntur ad Christum, diversus effectus resultant: sicut lux quæ de se est latifacunda, sed oculis agris odiosa est, sanis autem amabilis. Vide autem quod

non dicit postum in ruinam in Babylone, sed in Israel: quia Christus magis offenditur ab his, in quos maiora bona contulit. Sic in domo Annæ percutienti maxillam dixit. Si male locutus sum, testimonium, &c. Quamuis pluris reportauerat colaphos, tamè hunc cæteris plus sensit, quia huic Malcho sanauerat abscessum auriculam: sicque grauius Israelitæ casum sensit quam Gentilis, & plus Christiani, & grauius etiam religiosi: quia hi maiora à Deo receperunt dona, & qui plus accipit, maius tenetur obsequium prestare. Perpende etiam quod sicut Christus multis est causa resurrectionis: nam peccatores plurimi videntes Dei misericordiam, & quomodo indulget peccatoribus, resurgunt à peccatis: sed aliis est in ruinam, quia videntes quod Christus misericors est, & bonitate Dei, quæ conuertendi erant, abstantur, & peiores fiunt. Ideo dominus minatur hos per Esaiam dicens. Domus sicut furtis egredietur, sicut præliator suscitabit zelum, vociferabitur, & clamabit: super inimicos suos confortabitur. Tacui, semper silui, patiens fui, sicut parturientis loquar. Considera, quod quamuis nunc tacet, postea tamen suum obsequium honorabit: & cum acceperit tempus, iustitias iudicabit. Caue ne Christi bonitas, & patientia sit tibi in ruinam: ita ut ex bonitate & longanimitate illius occasione sumas ad augendum peccatis. Sed audiamus quid ultra Simeon dicat de Christo. Et in signum, cui contradicetur. Signum ut Origenes & Augustinus dicunt est quod præter speciem quam iugerit sensibus, aliquid aliud offert intellectu. Ideoque positus est Christus in signum fidei, quo ad intellectum ut credatur esse verus Deus & homo. Significabat enim voluntatem Dei patris, de qua ipse. Hæc est voluntas Dei patris, ut crederis in eum quem misit ille: de quo Esaias. In die illa erit radix Jesse: qui stat in signum populorum, ipsum Gentes deprecabuntur. Sic omnis Christi vita, omnia miracula, & quidquid gessit ad hoc, fuit ut ostenderet se esse Deum, & in eum crederentur tamquam in Deum. Hoc signabant illa miraculorum signa, & Passionis & penalitates hominum assumpsit, & mortem subire voluit, ut declararet esse verum hominem. Qui ergo negant hæc, vel contradicunt huic signo: huic signo contra dixerunt Iudæi, quod admiratus David multo ante tempore prædixit in Psalmo. Quare fremue

Esai. 8.

Iaco. 1.

Mat. 23. 2. Cor. 1.

Mat. 5. 23.

Rom. 10.

Ose. 13. 14. 9.

Mat. 11.

2. Cor. 2.

Ioan. 10. Ioan. 3.

Ioan. 11.

2. Timo. 1.

Ioan. 18.

Esai. 42.

Psal. 74.

Ori. lib. 4. epist. 8. om. Aug. 2. doc. Christi.

Ioan. 6. Esai. 11.

Psalm. 2.

Luc. 10.
 Ann. 8.

Ioan. 10.
 Ioan. 16.

A. 2.

2. 2.

Thren. 3.

1. 2.

1. 2.

1. 2.

1. 2.

1. 2.

1. 2.

fremuerunt gentes, &c. A siterunt reges ter-
re & principes conueniunt in vnum. &c.
Nolumus (vociferabantur Iud. i) hunc re-
gnare super nos. Et Christo dicebant. Tu tes-
timonium perhibes de te ipso, testimonium
tuum non est verum. Item. Nonne benedi-
cimus nos, quia Samaritanus es, & deno-
nium habes? Et iterum. Demonium habet &
infans, quid eum auditis? Et coram Pilato.
Si non esset hic malefactor, non tibi tradidif-
semus eum. Post Iudaeos contradixerunt Ethni-
ci: post Ethnicos, haereticis: denique ab omni
populo & lingua passus est contradictionem.
Si Paulo dum esset Romanus, dixerunt quida.
De secta haec norum est nobis, quod vbiq;
ei contradicitur. Nec solum sermone lex Chri-
sti contradictionem passa est, sed etiam ope-
re: dum tyranni aquis vsi sunt, igne, lapidibus,
feris, & gladio, ad euellendum euangelium.
Praeterea non solum, quo ad finem, sed etiam
quo ad charitatem & effectum & exemplum imi-
tationis posita: est in signum Christus, vt per
ipsum cursum nostrum dirigamus. Posuit me
(inquit Litterias) sicut signum ad sagittas. Si-
cut sagittarius vnum oculum claudit, vt re-
ctius sagittam emittat: ita nos quoq; sinistru
oculum claudamus, vt non respicientes trasi-
tione ad Christum recto itinere eamus. Est
enim Christus sicut signum: crucis in via possi-
tum, vt per ipsum dirigamur: ne erremus in
via mortis. Omnis enim vita Christi discipuli
na mortem fuit: sed vbiq; ei contradicitur,
nam maxima hominum pars ei contradicit:
nam quod Christus laudat, fugit, & quod da-
nat, amplectitur. Positus est enim Christus in
signum humilitatis in praesepio: in signum pau-
peratis, in putrefactione: & in signum patientiae,
& charitatis in passione: sed huic signo hu-
militatis, patientiae, paupertatis, & charitatis co-
tradicitur superbia, iracundia auaritia, & inuidia: dei-
nitio: & oes peccatorum. Vniversus orbis ei co-
tradicit: quia a terra, mo, vsq; ad minimum, om-
nes aie: tunc strident. Dicunt enim impij in-
ter se: Venit presuauit ubi bonis, quae sunt: &
vt amittat creatura. Quis dicere poterit quod
modo paupertati Christi humilitati, & eius
vita contradicitur, non solum ab haereticis
& infidelibus, sed etiam a Christianis: Ab illis,
qui sicut in Deo fatentur Christum, despiciunt
eius paupertatem, vitam & doctrinam: quia indecorum
esse putant non vindicare statim iniurias,
& fragilis animi esse homines ob peccata non
vultu claudere. Putant praeterea se infamia non

tantos fore, si crucifixi vitam scelerentur. Sed
ad contextum. Et tuam ipsius animas pertran-
sibit gladius. Dolorus quos non habuit in par-
tu vt lentires te esse matrem, exoles in mor-
te filij: sentiens te esse matrem: nam ex com-
pulsione ad filium in cruce pendentem, cru-
deliter in corde affligeris. Vt ante intelli-
gas quam maximus fuerit dolor virginis, non
sine causa dicit, quod non corpus sed animam
pertransibit gladius: quia beata virgo in ea
parte passa est quae impassibilis habet, ideoq;
plusquam martyr fuit. Quia dolor passionis
oritur a latione carnis cum perceptione sensus
& redundat in animam. Dolor vero com-
pulsione oritur & incipit in anima, & redun-
dat in sensum & carnem. Quanto igitur ani-
ma est potentior & magis dominans super
carnem, & caro est delicatior & magis sub-
iecta animae, tanto fit maior redundantia: &
maior dolor est ille, qui incipit a anima, quam
ille dolor qui incipit a carne. Quia igitur ita
erat in gloriosa virgine maior fuit compulsi-
onis in ipsa, quam dolor passionis, qui est ex
parte naturae corruptibilis. In ipsa enim ve-
ra martyre anima patiebatur, & qui morie-
batur erat qui occidebat: carnifex erat amor:
& non mori, omnibus malis mors maior erat.
Non solum quia beata virgo patiebatur in
anima, dolor eius maximus fuit: sed etiam ob-
ditur maximum fuisse, ex duplici ratione. Pri-
mo ex magnitudine amoris ad Christum. Quo-
enim amplius aliquid diligimus, eo magis
dolemus de infortunio, aut eius perditione:
& quemadmodum nullus homo purus aliquid
ita dilexit sicut Deipara virgo dilectissimum fi-
lium suum, ita in eius passione supra modum & su-
per omnes cruciata est. Secundo ostenditur
magnum fuisse eius dolorem ex praesentia
Christi patientis. Obiectum enim praesens for-
tius mouet potentiam, quam absens: & si obie-
ctum est causa tristitia & afflictionis tristitiaq;
maxime mouet potentiam ad tristandum.
Amare fleuit Iacob mortem filij sui Ioseph
quando ceteri filij tunicam sanguine tinctam
pari obtulerunt: tamen multo grauius fletus
si oculis suis feram il am vidisset praesentem,
quam ipse Iacob dilectissimum filium suum Ioseph
& comedisse existimabat. Egredere dolo-
rebat David Absalonem filium suum, cum la-
chrymis obortus fletus dicebat. Absalon fili-
mi, fili mi Absalon. Tamen grauius doleret
si oculis proprijs Absalonem ex quercu pen-
dentem vidisset, & tribus lateris cor eius trans-
fixum.

G. i. 37.

2. reg. 18.

Gene. 21.

Eccle. 28.

Heber. 5.

Es. 9.

Prover. 14.

2. Reg. 1.

1. Cor. 7.

fixum. A gar discessit ne perire filium suum
Ismaclem videret. At beata virgo praesens iu-
stra crucem stabat, & propriis oculis moti vi-
debat sine ulla remedii ope, quem ipsa arderi-
tissime amabat. Bene ergo Simeon dixit, quod
doloris gladius eius animam pertransiret.
Expende quanta amaritudine plenae hu-
manae consolationis sint. Leta erat virgo bea-
tissima, & gaudebat videns se matrem tanti
filij, & etiam contenta Cantica Simeonis con-
cernens, & simul audiens, quomodo vniuer-
nitus eius filij laudabatur. Verum vt aduer-
tas in vita hac praesenti nullum gaudium diu
permanere, hos inter honores & laudes praed-
dicit ei Simeon res tristes & dolorem, quae
in filij passione passura erat. Hinc discamus
tempore foelici paratos esse, quando quidem
tristitia propinqua est: iuxta illud sapientis.
In die bonorum, memor esto malorum. Leta-
tus erat Aman cum conuiuia esset reginae He-
ster: tamen statim effectus est tristis, quia non
honorauit illum Mardocheus. Comitatur enim
tristitia omne huius vitae gaudium. Sola
quidem amaritudinis consideratio, quae per hu-
ius vitae delectationes sparsa est sufficit, vt
omnis mundana & sensualis consolatio odio ha-
beat. Valde quidem latet dux, quando
spolia inter suos diuidit milites, ita vt Esaias
ad significandum quantopere illo optatisi-
mo ac foelicissimo redemptoris adventu lae-
taretur mundus dixerit. Laetabuntur in te
sicut victores capta praeda, quando diuidunt
spolia. Sed cum postrema gaudia luctus oc-
cupet: sic sane Dauid Regi accidit, cui simili
haec laetitia gaudenti, & inter suos milites spo-
lia diuidenti, subito & inopinato quidam ve-
nit lamentabilis nuncijs, Saulis nimirum mor-
tem, & Ionathae, & perditionem totius Israel
denuncijs: cuius rei gratia tota eorum laetitia
conuersa est in luctum. Vnde inter gau-
dia illa victoriae fecerunt Dauid & sui plan-
ctum, & ieiunauerunt, consideruntque vesti-
menta sua. Vides & tu iam, quod in hac vita
nihil gaudij sit quod per longum duret tem-
pus: in beata virgine quidem recte hoc osten-
ditur: nam inter laudes & honores nuncia sta-
tim erudelisimi audit martyrii. Igitur illud
Apostoli seruemus oes fideles: ita vt qui gau-
dent, tanquam non gaudentes sint: & qui v-
tuntur hoc mundo, tanquam non vtantur. Prae-
terit enim figura huius mundi. &c. Obserua-
dum est etiam quomodo Deus est suos aliquan-
do corripere videatur, in hoc profecto de-

monstrat amorem, quae in eos habet, vt aper-
tissime videre est in beatissima virgine: nul-
lus siquidem viuenti sanctior illa fuit, neque
tantis ac talibus cruciatibus ac internis mar-
tyrijs afflictior: imò nunquam aliqua mater
ob vnicum filium tot dolores ac tantos passa est,
quot haec veneranda mater. Statim in ipsa
eius infantia Christum filium secum ferens
in Aegyptum fugere coacta est, & inter pere-
grinos & extraneos totum septennium com-
morari in exilio. Post multas denique perse-
cutiones ac animi perturbationes, quae longis-
simu esset recensere amantissimum filium acer-
bilissima morte interfectum inter duos la-
trones affixum, tantis ac mori videre coegit.
Aduertendum quoque est, quod Deus eo
quod probe satis arrogantiam nostram & in-
flationem notuit in praebendo nobis auxilia sic
se habet, vt prosperitatem & fauorem effra-
net, & in angustias deuincit nos permittat:
vt aperte cognoscamus, nihil ex nobis pos-
se, & miseria nostra late pateat. Latissimus p-
fecto beatus Petrus effectus est, quia ei Chri-
stus dixerat, beatus es Simon Bariona, ita vt
partio post tempore trasactio ausus fuerit im-
pedire passionem Christi: Quapropter ab eo-
dem domino grauisimè fuit reprehensus. Ita
Dauid vano de se cogitatu inflatus, quam plu-
rimum apud Deum valere putans ita, vt de
se confidens dixerit. Ego dixi in abundantia
mea non mouebo in aeternum. Tamen vt co-
gnosceret se nihil sine Deo esse dereliquit eum
dominus, & sic cecidit, & exclamauit dicens.
Avertisti faciem tuam a me, & factus sum co-
turbatus. Sic enim euenire solet natanti tyro-
ni, qui a peritiori in arte illa per barbam in flu-
uio ducitur & docetur. Si talis stultè inflatus
putas se iam peritum, cum ita non sit, relinqua-
tur a magistro, statim submergitur & aperte
fatetur illius auxilio indigere. Ita hominè pro-
culdubio oportet non semper esse prosperu,
ne idè superbiat & emergatur: imò potius,
quod aliquando dolores & persecutiones pa-
tiatur, vt se cognoscat. Nimia quidem pro-
speritas damni illatiua esse solet: sic Deus
homines illa priuare misericorditer intendit.
Sic spolia in Canticis ait dilecto. Fuge dilecte
mi: assimulare caprae, hinnuloque cecurorum.
Ac si diceret. Das mihi sponte in tua praesentia
tantam suauitatem, vt timeam his rebus
te mihi obsequia mea velle soluere: idè fu-
ge. Aufer a me delicias, vt patetia occasio-
ne habeas: & potiar te ram in prosperis quam
in ad-

Matth. 11.

Matth. 16.

Psal. 39.

Psal. 28.

Cant. 8.

uina & inseruabilia secretis: sicque altiora car-
 teri scripsit, afferere beato Augustino, im-
 ter orationes scripturas euangelij Ioannis emi-
 nentissimum esse. Et inter ceteros Apostolis
 etiam Paulus uirgo fuit: de quo raptus in ter-
 tium usque celum, & uidit diuinam essen-
 tiam. Sanctus uero Thomas Aquinas Ange-
 licus doctor, ob hanc prestantissimam virtu-
 tem respexit in ecclesia Dei admirabili
 quadam sapientia: cuius doctrina ita illumina-
 rat ecclesiam, ut sol & luna. Sibilla uero illa
 fatis nocte etiam si Gentiles, donum uerae pro-
 phetiae habuerunt: & hoc (ut inquit Diuus
 Hieronymus) quia castitatem dilexerunt &
 fuerunt uirgines. Similiter credo Annam no-
 stram eo quod a iuuentute castissimam & hone-
 stissimam uixit, spiritum quoque propheticum
 meruisse: ideoque euangelista postquam pro-
 phetissimam uocauit statim de multis annis, qui-
 bus castissime uixit, memoriam fecit. **Secun-
 do & principaliter laudat ab statu dicens:**
Exod. 22. *Et haec uidua erit.* Et quod talis status uidua-
 rum sit probus pater, quia Deus in sacris lite-
 ris saepe commendat uiduas: & in dicitur iu-
 bet, ut causam uiduarum defendant. Viduas,
 inquit, & pupillo non nocebitis: si laeseritis
 eos uociferabunt ad me, & ego audiam cla-
 morem eorum. Non enim despiciet domi-
 nus preces populi & uiduarum: si effundant
 loquelam gemit. **Qua ratione inter peccata
 populi ista uirginitas numerat: Et in dicitur
 defensas fuisse dicens.** Non ut dicant causam
 uiduarum. Paulus quoque tanto aestimat eas ut
 connumeret etiam cum uirginibus. Mulier
 (ait) in nupta & uirgo cogitat, quia domini
 sunt: ut sit sancta corpore & spiritu. Et egre-
 gius psalter. Viduam eius benedicis benedi-
 cam. Verum ut intelligatur perseverantia ca-
 sta uirginitatis huius beate, subdidit euangeli-
 sta. *Usque ad annos octoginta quatuor.* Hinc an-
 norum numerus non ad aetatem Annam refe-
 rendus, sed ad spatium uirginitatis. Nec fuit
 leuis nec temeraria puella, imo mulier gra-
 uis & prouecta aetatis. Et facta & profana li-
 tera plus sapientiae solent tribuere senioribus
 quam adolescentioribus. De aetate uero An-
 nae constare potest ex eo quod euangelista
 ait, uidelicet ipsam septem annos uixisse cum
 viro suo a uirginitate sua & in uirginitate egis-
 se usque annos octoginta quatuor. Si uero ad-
 dideris annos, quos uixit ante nuptias inue-
 nies quod saltem compleuerat centum & sex annos
 seruata usque ad hanc aetatem, in Christi Saluato-

ris obsequium. Maxime in tantis desideris exem-
 plum nobis haec sancta reliquit: nec fecit sicut
 huius tepelatis uires quae plures, quia non dum
 bene exequias primas compleuerunt: quod ad
 iterum secundo nubunt: quod etiam si illi-
 citum non sit, non tamen de eorum, quia tali
 bus uidiis non datur annulus aureus, nec
 benedicuntur nuptiae, nec post mortem talis
 uxoris uiridus ad sacros ordines potest uir pro-
 moueri. Tertio euangelista illam laudat de
 beata uita & modo uiridus dicit de beata ista.
Qua non discedit de templo. Nec ex hoc intelli-
 gatur semper in templo residere: sed quod cre-
 bro frequenter. Quod nos etiam de aliqui-
 bus talia facientibus dicere solemus: & si non
 semper adsint in ecclesia. Sic etiam Paulus Ro-
 manis ait. Sine intermissione memoriam ue-
 stri facio in orationibus meis. Et ad Thesalo-
 nicenses. Sine intermissione orate in uicem. Qua-
 si dicat. Sed ubi orationem facite. Na si semper
 Anna in templo residere non diceret euange-
 lista, quod in ipsa hora superuenit in templo.
 Disceat hinc uiridus nostrum non diuagare de do-
 mo in domum, & de loco in locum: sed manere
 domi & frequentare ecclesiam. Est enim uidua,
 quasi monialis: idque indicare uideatur uidua-
 lis uelutis, quae lugubris & mœsta & quasi à se-
 cularibus separata esse debet: ostendens per
 hoc renunciasse mundanis delicijs. Talis tandè
 sancta ista erat, ut à suo cubiculo & templo
 non discedebat: quandoquidem nostri tempo-
 ris uidiis non ita uideamus, quae casti liberae sint
 & expeditae ad ista nolunt ad hoc libertate sua
 uti, nec in hoc tempus consumere: imo per
 vias, plateas & hortulos, diuagare, amicas vi-
 sitare, & propria desideria adimplere: & si se-
 cundas nuptias recusent non causa castitatis
 seruanda: imò libertatis patiendae, id faciunt.
 Audiatur ergo tales beatus Paulum dicentem.
 Vidua in delicijs uiuens, mortua est. Sed de
 his satis. Quarto laudat eandem ieiunio & ora-
 tione, ideo sequitur in contextu. *Ieiunij &
 orationibus seruans nocte & die.* A dicit ieiunij
 cum oratione, quia in ieiunio sanatur pes-
 tes corporis, in oratione uero egreditur anima
 nime. Sicut apud Tobiam. Bona est oratio cum iei-
 unio. Vult enim Deus quod orationem comi-
 tatur bona opera. Ideo Psalmista ait. Vni pe-
 tij à dño hanc requiram. Et postquam dixit
 quod orans petebat (si quidem oratio petitio
 est) statim addidit hanc requiram. Ut in habi-
 tatione domini, omnibus diebus uita mea.
 Beatitudo caelestis oratione petenda est: sed ta-
 men

men quærere operando necesse est. Idem in
 Ezechiele habetur, quod illa sancta animalia
 manus & pennas ad similitudinem hominis
 habebant: ubi datur in telligere opera nostra se-
 cundum rationem, & iustitiam facta cum oratio-
 nis ala comitanda esse: ideoque erat manus ho-
 minis quae est opus rationale. Vtrique uero
 ab ista sancta fiebat: legem enim domini me-
 ditabatur & opere illam exequatur. Vnde
 Dauid. Et meditabor in mandatis tuis, quae
 dilexi. Sequitur. Et leuavi manus meas ad
 mandata tua quae dilexi, & exercebor in iusti-
 ficationibus tuis. Vide ergo appositissimum or-
 dinem. Prius meditatur, & postea diligit: quia
 ut alibi dicit, in meditatione mea exarscit
 ignis. Et quantum amorem praecedat medita-
 tio, cum ad orationem & perseverantiam in
 ea opus sit ieiunio, quod nimirum mentem ele-
 uat, similiter ieiunium & abstinentia necessa-
 ria sunt, ut in his exercitijs perseverem. Quod
 profecto sequens exemplum illustrabit. Si in
 ignem ouum sanum uel castaneam absque
 fractione mittantur agentem in ea igne dehil-
 lant, franguntur, & extra ignem saluuntur: uero
 ante calefactionem paululum frangantur
 non item. Similiter de homine ad amorem
 & Christi feruorem accedente dicendum est.
 Si talis fuerit sanus, pinguis, integer corpore,
 non uero fractus ieiunij, orationibus, & vi-
 gilij, citò quidem deficiet, & ab oratione &
 contemplatione discedet. Si uero fractus &
 ieiunio abstinentiaque armatus orauerit, mini-
 me recedet: imò promptè & delectabiliter
 orans perseverabit. Abstinentes erant & iei-
 unabant illi pueri Babylonicum, nec cibos me-
 se regalis comedere uolebant, sed legumina
 tantum: & quasi castaneae milti sunt in forna-
 ce iussu Nabuchodonosoris: ibique sine me-
 tu aliquo in medio ignis positi & absque ali-
 qua combustione, imò canentes laudes diui-
 nas erant perseverantes & dicentes. Benedi-
 cite omnia opera dñi domino, &c. Et liberati
 sunt. Ita etiam Moses fuit in monte quae dra-
 ginta dies sine cibo & potu, sola diuina con-
 uersatione suffultus. Sic & ista Anna sanctissi-
 ma abstinentes & ieiunans orabat: & à templo
 non discedebat: quia mortificationem habebat
 carnem ieiunij & à Deo, qui ignis ardentis-
 simus charitatis est, ueluti castanea fracta non
 discedebat. Discamus & nos in lege dñi me-
 ditari nec acquiescamus de cetero seculari-
 bus illecebris nec occupemur uarijs impedi-
 mentis, sed semper ad legem Christi sumus in-

tem. Scriptum est enim. Os iusti meditabitur
 sapientiam & lingua eius loquetur iudici-
 um. Quam meditationem maximè sacerdoti-
 bus necessariam esse Apostolus Paulus ostendit,
 ad Titum dicens, quod debet episcopus uis
 plecti eum, qui secundum doctrinam, &c.
 Et ad Timotheum. Attende lectioni & ex-
 hortationi doctrinae. Ideoque Dauid. Veniant
 mihi miserationes tuae & uiam: quia lex tua
 meditatio mea est. Cuius Dei meditatio est,
 huic quidem praesto sunt misericordia ut uiuat
 in aeternum: nullus enim beatus esse potest abs-
 que miseratione diuina, &c. Docemur secun-
 dum in bonis actibus perseverare ueluti Anna,
 quae incessanter per tot annos in ieiunijs, &
 orationibus se Deo dedicauit. Ideoque si serui-
 re Deo inceperis, in finem usque perseverare
 teneris. Arbor enim quae saepe inseritur non
 mittit radices, nec fructum aliquem afferet. Ita
 sanè tibi conueniet si ab incepto bono recesseris
 virtutis fructus, nec bonorum operum produ-
 cere poteris. Virtus siquidem habitus est, cuius
 actus per bona opera sunt multiplicati diuina
 habitus generari non potest. Vnde Ecclesia-
 sticus ait. Homo sensatus in sapientia manet si
 cur sol: stultus autem sicut luna mutatur. Sta-
 biles quidem sunt iusti & sancti uiri: & talis
 fuit sanctus ille pater Abraham, qui cum in
 sacrificio à muscarum cohorte maximè infe-
 staretur, nihilominus iaceptum, quod fecit non
 reliquit. Disce ergo ab eo & ab Anna sancta
 infestas muscas, cogitationes uarias, & impe-
 dimenta, quae iste sanus Dei ministris offerunt
 praesens expellere & per calcata perge ista. Qui
 enim ad finem usque perseverauerit, saluus
 erit. Tertio admonet locus iste ieiunare &
 carnem mercedare, sicut haec sancta femina
 fecit: ista enim media sunt satis congrua ad si-
 nem illam propter mirabiles effectus, quos
 in nobis gignit & excitant, ut satis probe ex-
 perti experiuntur: contrarium enim uitium peri-
 culosum est ualde, restante Apostolo. Si secun-
 dum carnem uixeritis, moriemini. Affligenda
 caro est ieiunio & oratione maceranda, ne se
 extollat & ingulet nos. Si enim nauis graui
 ponderè oneretur, in profundum pelagi demer-
 getur. Sic & tu si corpus tuum uaria cibo-
 rum diuersitate oneraueris, te in profundum
 culpae deducet: animumque affluet diaboli ut
 te decipiat, ueluti primos parentes per galam
 ab statu innocetiae eiecit. Expedit ergo, ut ab
 stinencia caro coarctetur. Haec enim est uia nos
 ad pomum prohibitum inuitans. **Ecce est Aegyptus**

Gen. 11. 2. de confen. euang. ca. 6. 2. Cor. 12.

Lib. 1. adu. Ioviniam.

Exod. 22.

Esai. 1.

1. Cor. 7.

Psal. 131.

1. Tim. 4.

Tobi. 4.

Psal. 125.

Roman. 8.

1. Thes. 24.

1. Tim. 4.

Tobi. 4.

Psal. 125.

Psal. 136.

Tit. 1.

2. Tim. 4.

Psal. 138.

1. Cor. 27.

Gen. 15.

Matth. 10.

Rom. 8.

Gen. 3.

Gen. 39.

Iudi. 4.

Iud. 16.

ptia illa Putipharis, innocentem Ioseph ad turpitudinē prouocans. Hæc est Iael Sitarum ficto amore seducens, & verè occidens. Hæc est Dalida quæ Sanonem in gremio blan- de cepit & falsò tradidit Philistæis, vt cæcus ad ignominiam adduceretur. Hæc est puella saltatrix, quæ Ioannis caput petiuit. Hæc tandem est ancilla ostiaria, ad cuius vocem Christi negamus. Hanc prorsus debemus coercere & castigare, vt fecit Apostolus ad Cor. dicens. Castigo corpus meum & in seruitutem redigo. Quod si Christi Apostolus & eius electionis vas corpus castigabat: maiori quidē iurē nos peccatores de nostra salute in certi id efficere debemus. Cum enim ea, quæ scripta sunt ad nostrā doctrinam scripta sint tenemur, vt diximus corpus castigare, ieiunium & orationem insectare. His armis armata Hester, Israeliticū populum à tyrānide Amā liberauit: & Iudith fortissimū ducē Holofernem trucidauit. Daniel etiā ex eo frui multis Dei mysterijs meruit: & Angelus domini de hac monuit beatū Tobiam, & Paulus Timotheo. ¶ Demum, vt cōcludam vnū hic obseruationē dignum arbitror. Quorsum Euangelista moras protrahit in laudibus huius Annæ, quia nobilitatis illam laudat, abstinentiæ, castitatis, &c. Nempe propter firmandū testimonium quod de Christo dederat, vt maxime æstimēs & facias, quæ hæc mulier dixerit: quia credendum minimè erat mulierem vitæ tam integerrimæ leuia dicturam esse, & res dictū non dignas nec veras. Nullus mentis compos in eius dictis & testimonio dubitare poterat: quandoquidem inculpatæ vitæ hæc Anna erat. Quamobrem priusquam Euangelista dicat testimonium quod de Christo dedit eius describit encomia, præclara gesta, & mores, vt plurimi quod dixerit æstimēs. Noliuit Christus, quod dæmones, de eo testimonium ferrent, cum illum filium Dei testificabantur, quia ab impijs laudari non vult, sed à bonis. Laudatur Christus à Simeone & Anna, quos Euangelista laudibus extollit, priusquam illorum testimonij in medium ferat. Tu etiam non parui facias bonorū laudes nec maximi ducas impiorū honores: nā (vt Seneca ait) tam turpe tibi sit laudari à turpibus, quam si lauderis ob turpia. Sed de his non nihil inferius capite quarto Deo dante dicemus. Igitur postquam Euangelista noster Lucas vitæ probitatem huius sanctissime mulieris insinuaui, nunc in medium profert

Mar. 6.

Mat. 26. 1. Cor. 9.

Rom. 15.

Hester. 4. Iudith. 13. Dan. 12. Tob. 12. 1. Tim. 5.

onc. 4.

testimonium illius: ideoque cōsequenter ait. Et hæc ipsa uera superueniens Non casu, vel ab homine vocata uenit, sed in spiritu sicut Simeon. Suggesterat enim illi Spiritus sanctus iam natum Christū, iam adesse puerum, tot seculis expectatum. *Confitebatur domino.* Hoc est, de Christo testimonium perhibebat. Sicut ad præsentiam solis & à virtute ab eo emanāte arbores frondescent, germinant, & fructus faciunt: sic ueniens in hunc mundum, sol iustitiæ, Christus fructum mirabilem erga suos producens, ipsi uere accipientes, in laudes & gratiarum actiones proruerunt. Tunc enim Angeli, pastores, reges, Simeon & Anna decantauerunt, & dominū laudauerunt. Sed Simeonis restititio explicite describitur, & per modū præconiij, Anna uerò implicite & per modū confessionis: quia docere in Ecclesia fœminis non permittitur, sed uiribus. Prophetauerunt ergo de Christo Simeon, Zacharias, beatissima uirgo, Elisabeth coniugata, & Anna uirgula: operum primum enim fuit, vt ab utroque sexu id efficere-tur.

¶ Vide etiam & perpende quomodo fideles, boni, & probi, mutuo ad inuicem se adiuuant in Dei ministerio. Erat enim Simeon laudans & prædicans Christum, & ecce Anna ad hoc efficiendum diligenter superuenit. Sic Aaton præsto fuit Moysi, cui blesā erat lingua in eius adiutorium. Mali uerò & improbiē contrario efficiunt: tales enim non modo non adiuuant, quin potius impedimēto sunt bonis, eosq; impedire, & à Dei obsequio depeflere ac reuocare conantur. Iidem que ipsi ad inuicem se impediunt, mordent, famamque corrodunt, itā, vt simul cohabitare nequeat propter crebras & infestas discordias quas inter sese habent, iuxta illud, quod Salomon in Prouerbis ait. Domus impij plurima conturbatio. Ex quo fit vt mali & peregrentur ad perpetrandum malum sicut filij Iacob vt fratrem suum Ioseph, Ismaelitæ uiderent: & ædificatores turris Babel ad stultitiam illā & uanitatē. ¶ Dicce præterea quod Christus ex eo quod homo & infantulus factus serui formā accipiens, à pastoribus & angelis in præsepio summis effertur laudibus & à Simeone in uis: itā, vt beatissima uirgo & eius spūs uelēnter mirarentur. Sed non Christum non ex his, quæ foris apparent, sed que de illo sacra eloquia & catholica fides testantur, firmiter credentes admiremur, iuxta illud. Custodi pedem tuum, ingrediens

Exod. 4.

Prou. 15.

Gen. 37.

Gen. 11.

Eccle. 4.

Prouer. 25.

1. Cor. 10.

Gen. 27.

Psal. 108.

diens domū Dei & appropinqua, ut au dias. Maiestatem enim diuinam corporeis oculis cernere nec mente totā comprehendere nequam ualeamus, sed fide & auditu absque aliquo alio processu nec seruitio. Præcaueas illud. Scruator diuinæ maiestatis, opprimetur à gloria. Sic ceteri oppressi sunt, allucinarij, & decepti: Iudæi multi, philosophi, atque Ethnici: qui nolentes captiuae intellectum in obsequium Christi, & sicut cognouerunt adorare, in errores & hereses quam plurimas inciderunt. Sicut enim in Isaac iam se hæc omnes sensus decepti sunt cum benedixit filio Iacob præter auditus: sic erga Christi Saluatoris nostri intellectionem omnes humani sensus præter auditū decepti sunt. Vox (inquit) est vox Iacob. In hoc uero uerū dixit: falsum uerò in eo quod dixit, manus uero manus Esau. Sicut tu fidelis cum audis Simeonem dicentem Christum mandī salutem & lumen, & Annam eō nitentem regem esse Israel, & expectatum redemptorem iam uenisse, hæc uera esse crede: nam auditus non est deceptus in Isaac. Nec in nobis quidem: quia non tangitur diuinitas nec odoratur, nec uidetur, nec corporeo sensu gustatur: nihil omnino in deitate, quam audis crede, etiam si oculis corporeis percipere nequeas. Crede etiā testibus locupletissimis qui hanc ueritatē testificatur: uidelicet sanctis Simeoni & Annæ, sanctæ ecclesie catholice Romanæ, doctoribus, martyribusq; quam plurimis, qui hanc ueritatē cōfitebantur: & pro illa uicenda sanguinem suū fundere non dubitarunt. Sed ad contextum. *Et loquebatur de illo omnibus qui expectabant redemptionem Israel.* Videlicet quod ipse esset uerus redemptor eorum; iā diu desideratus. Sed prius cōfitebatur confessione laudis, & postea loquebatur expectantibus eum: quod cōgregiē in personā eius regis propheta testatur dicens. Cōfitebor domino nimis in ore meo: & in medio multorum laudabo eum: Aduerte quod duo ait hic Euangelista. Primum est quod loquebatur de illo: scilicet de puero Iesū. Secundum quod hoc non omnibus loquebatur: sed tantum expectantibus redemptionem Israel. Erga primum expendit quod de Deo loquebatur, nō de uanitatibus fabulis caduicis euentibus, ut faciunt stulti homines & fatuæ uetula: tempus frustra terrenes: non de luxu, aut de carnis illecebris, non quomodo decipiēdus proximus nec alia id genus superuacanea. Si quis loquitur (ait beatus

Petrus) quasi sermones Dei. Admonemur hic uerba nostra casta esse debere & pia, ut expectet seruus Dei memores illud saluatoris, quod de omni uerbo citioso redditur sumus rationem. Nam si in honesta & oriosa uerba non uitaueris, parū in diuino proficies obsequio. Verba equidem sancta & spiritalia in hanc manant cor, dicente psalmista. Ignitum eloquij tuum uehementer. E diuerso uana & inuoluntaria charitatem & dilectionem extinguunt. Unde de Apostolo Paulus ad Timotheum ait. Pro-fana & uaniloqua deuota: multum enim proficiunt ad impietatem. Si homines communiter ybani turpia & inhonesta uerba reperire solent: maiori iure Christi ministri id prorsus efficere uentur, cum ex pijs uerbis praua sequantur opera, adserente apostolo. Colloquia praua corrumpunt bonos mores. Et Ecclesiasticus. Sit omnis enarratio tua in præceptis altissimi, &c. ¶ Secundo hæc sancta mulier Anna de Deo loquebatur: sed non omnibus, sed illis solummodo, qui redemptionem Israel expectabant. Cum illis tantū loquebatur, quia nouerat quod margaritæ non erant proicienda: ante porcos, nec edendum sanctum canibus. Cæcæ enim nō sunt hominibus, qui bestialiter uiuunt comunicanda, tales profecto capaces non sunt celestium donorum: quoniam teste Apostolo carnalis homo non percipit ea, quæ sunt spiritus Dei. Hoc est etiam quod in Esaiā habetur: Quem docet hominem scientiam? Et quem intelligere faciet auditum? Ablactos à lacte, abullos ab ybere. Hinc etiam Apostolus. Sapientiam loquimur inter perfectos. Atque idēd his, qui expectabant redemptionem Israel loquebatur. Multi etiam & non expectant redemptionem malorum, in quibus uiuunt quia gaudent in delicijs & peccatis: & quia iam in profundum peccatorum uenerunt, medicinam & redemptionem contemnunt. Latantur cum male fecerint, & exultant in rebus pessimis. Talibus predicare est ærē uerberare, & lacrem lauare: sed illis prædicandum est potissimè, qui peccatorum suorum pondus sentiunt, & exciterē desiderant: nunquam enim dulcedo illa, que celestis cōsolatio degustatur, quousque munda amarā uideatur. Hinc Christus. Veni te ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiā uos. Non uocat eos, qui pondus mundi putant quietē & leuitatē, tales enim cōuetri nequeunt: sed eos, qui seipsum unum

1. Cor. 14.

Mat. 10.

Psal. 118.

1. Tim. 2.

1. Cor. 15.

Eccle. 9.

1. Cor. 15.

Mat. 7.

1. Cor. 15.

Esa. 28.

1. Cor. 3.

1. Cor. 3.

1. Cor. 3.

1. Cor. 3.

1. Cor. 3.

1. Cor. 3.

1. Cor. 3.

1. Cor. 3.

1. Cor. 3.

1. Cor. 3.

1. Cor. 3.

1. Cor. 3.

1. Cor. 3.

1. Cor. 3.

di onera grauia & periculosa, & laboriosum feruire mundo arbitrantur: quia hi facile mudi pondus & eius labores relinquunt, & ad Deum confugiunt, atque ideo dixit, qui laboratis & onerati estis. His, qui onera mundi sentiunt regnum Dei predicandum est: illis inquam, quibus peccatum fastidium est & exire ab eius vinculo cupiunt, & ad hoc disponi incipiunt: Admonetur etiam hic ne indignis mysteriis Dei pandamus. Dei enim mysteria thesauris est absconditis in agro cordis nostri, in quo vult Deus seruari. Quod si Babylonis, hoc est indignis propalaueris contra Dei voluntatem efficias, & dicetur tibi id, quod ex parte Dei dixit Elias Ezechie regi, quod thesaurus domus sue ostendit nuncijs regis Babylonis. Filij tui erunt eunuchi in palatio regis Babylonis. Verba enim & tempus perdis, & tempus seruum facis. Sed iam ad contextum. Et ut persecerunt omnia secundum legem domini. Hoc est postquam Maria & Ioseph omnia illa adimplerunt quae secundum legis precepta ad ritum purificationis spectabant. Reuersi sunt in Galileam in ciuitatem suam Nazareth. Benedicis, perfecerunt quia non quomodo ceteri, mater Christi adimpleuit, sed perfecte. Disce ex Christi parentibus ad perfectionem vsque quaeunque in ceperis perducere. Si domum aedificare intendis iactaque sunt fundamenta & parietes, sed quid proderit rogo si sine tecto domum reliqueris? Quid similiter proderit incipere seruire Deo, nisi incepto perseueraueris bono? Irridebant te sanes daemones, & de te dicebant illud. Hic homo cepit aedificare & non potuit consummare. Ideo beatus Iob inquit. Do nec desiam nunquam recedam ab innocentia mea: & iustificationem, quam cepi tenere, non desiam. Sic etiam & Paulus. Bonum certamen certavi, cursum consummaui, &c. Deus enim in omnibus perfectus est, perfecta quo opera nostra petit. Estote inquit perfecti, sicut pater vester caelestis perfectus est. Tu vero videris parturire monstra & in lucem prodere filios bonorum operum, videlicet virtutum & charitatis: sed tamen ista adolerere nequeunt eo quod in via deficiis, & ab incepto bono gradum reuocas.

¶ Multa praeter ea omittit sanctus Euangelista Lucas, quae nouit scripta a Mattheo quomodo scilicet Iesus post haec sit in Aegyptum translatus, ne ab Herode occideretur: & post mortem Herodis quomodo reuersus sit in

Nazareth: vnus enim Euangelista supplet solet quod ab alio praetermittitur. Peracto itaque purificationis ministerio reuersi sunt in Bethleem, & ibi Angelus apparuit Iosepho, cui dixit ut iret in Aegyptum: & post mortem Herodis cum reuerteretur monitus est ut iret in Galileam, & tunc Mattheo alibi asserente & Luca hic reuersus est in Nazareth Galileae. Haec enim reuersio; de qua hic noster Lucas, non fuit immediate post purificationem, sed post septem annos: nam manserunt in Iudaea vsque ad monitionem Angeli & ierunt in Aegyptum, & postea reuerterentes ab Aegypto & Iudaeam petentes, quia Archelaus regnabat, illuc ire timuerunt: & ideo abierunt in Galileam in ciuitatem suam Nazareth. Nam si de Galileae existent ut iret in Aegyptum, cum reuerterentur recto tramite irent in Nazareth & non intendissent ire in Iudaeam, ubi domum nullam habebant. Nam volens Ioseph ire in Iudaeam cum reuerteretur ab Aegypto conspicuum est quod ex Iudaea recessit in Aegyptum: ideoque cum Euangelista noster dicit quod reuersi sunt in Galileam in Nazareth, intelligendum est postquam venerunt de Aegypto. Illa enim quae facta sunt inter purificationem & hanc reuersionem in Nazareth, scribit Mattheus in secundo capite sui Euangelij: quae ideo a Luca hic praetermittuntur. Sequitur.

Puer autem crescebat. Aetate & corporis qualitate, quatenus homo. Et *conferbatur.* Robore corporis, videlicet secundum incrementum mensuram, quantum in quocunque instanti poterat tantam corporis fortitudinem assumere & accrescere quantum placuisset, ut pote Deus omnipotens: vel etiam ut homo comprehensor secundum superiorem suae animae portionem, ut pote deitate fruente. Tanta enim extitit beatitudo animae Christi, ut redundaret in corpus communicando illi quatuor illas dotes mirabiles corporis glorificati: nisi dispensatiue Deus hoc impediret. Confortabatur itaque non per gratiae vel virtutis augmentum siue profectum, secundum quod apparebat: in ipso enim (ut ait Paulus) sunt absconditi omnes thesauri sapientiae & scientiae Dei. Et ideo ait. *Plenus sa. Colo. 2. scientia, & gratia deierat in illo.* Ad plenioram huius loci quam alterius infra huius capituli intelligentiam ubi habetur, quod Christus proficiebat sapientia, & gratia coram Deo & hominibus: aduertendum est quod sicut in Christo erant

sto erant duae naturae, duo intellectus & duae voluntates in vna persona, ita erat in eo duplex sapientia, vna scilicet increata, hoc est, ipsum verbum diuinum, aeternum, atque diuina essentia, altera verò creata sapientia. Ista autem sapientia Christi creata multiplex est. Vna quidem dicitur sapientia beatorum, quae a principio creationis animae suae ipse secunduam animam Deo fruente, omnia cognouit in verbo, seu in diuina essentia sicut beati in patria: imò multo excellentius eis. Item fuit in Christi anima a sua creationis initio sapientia indita seu infusa, qua cognoscit res per proprias earum species sibi concreatas suaeque animae connaturalis & proportionatas. Nulla enim naturalis perfectio defuit animae Christi. Unde sicut Verbum aeternum seu Deus a principio indidit mentibus Angelicis intelligibiles rerum species, per quas cognoscunt res cognitione vespertina praeter cognitionem matutinam, in qua res cognoscunt in verbo: sic Verbum animae Christi sibi vnite indidit species intelligibiles naturales. Praeter has autem sapientias seu scientias ponitur in anima Christi scientia acquisita siue experimentalis: quia nihil defuit Christo eorum, quae Deus naturae humanae ad sui perfectionem & essentiam tribuit & concessit: ideoque Christus habuit intellectum agentem eiusque operationem. Operatio autem intellectus agentis est aphantasmatis intelligibiles species abstrahere, atque in intellectu eas possibili locare. Ita in intellectu possibili animae Christi fuerunt species intelligibiles ab intellectu agente illi impressae, quod essentia acquisita, quam quidem vocant experimentalem in Christo consistere, quae habetur per modum humanum naturaleque lumen: de quo Apostolus ad Hebraeos de Christo domino ait. Didicit ex his, quae passus est obedientiam. Et sumitur ibi discere pro experiri. Christus enim non didicit ab alijs scientiam acquisitam: sed per propriam adiuuentionem adeptus est. Ex his colligitur quod Christus in nulla scientia seu sapientia praenominata crescebat aut proficiebat, sed tantum in acquisita. Reliquam autem sapientiam quam habebat paulatim demonstrabat, & hoc vocat Euangelista crementum: quia non modo Christus crescebat in corpore verum etiam in effectibus ad extra: demonstrabat enim paulatim infinitam eius sapientiam. ¶ Dedit nobis Christus exem-

plum, ut nos etiam adolentes corpore, accrescamus simul bonis moribus atque virtutibus a bono in melius proficientes: iuxta illud Pauli. In omni opere bono fructificantes & crescentes. Quid vnquam proderit corporaliter nasci: nisi incrementum, & robur sequatur cum plane infans debilis & exiguus nascatur. Et ideo post sacramentum baptismi & poenitentiae, quae pertinent ad spirituale natalitium & regenerationem, institutum est sacramentum eucharistiae conferens gratiam, robur, & vires ad recte viuendum. Debemus ergo in bono progressus facere sicut de sancto rege Dauide dicit scriptura. Semper ibat proficiens & crescens, & erat se ipso robustior. Et ipsemet alibi. Fortitudinem meam ad te custodiam. Sequitur. *Et ibant parentes eius in omnes annos in Hierusalem.* Duo hic dubitanda occurrunt pro maiori huius literae explanatione. Primum horum est. Si virgo beatissima Maria & Ioseph cum puero Iesu septem annis morati sunt in Aegypto: quomodo singulis annis pueritiae Iesu in Hierusalem profecti sunt? Secundò, lex praecipit, ut tribus vicibus in quolibet anno omne masculinum Iudaeorum appareret coram domino in loco ad hoc electo, hoc est, in loco praecipuo cultus diuini, qui fuit Hierusalem: praesertim postquam ibidem constructum est templum. Ergo quae ratio semel tantum ascedebant Hierusalem? Videtur, quod ter ascendere debuissent.

¶ Ad primum dicendum quod Lucas loquitur de tempore, quo Maria & Ioseph in Nazareth Galileae sunt commemorati. Ad secundum quod lex in Exodo iussit ut omnis masculus Iudaeorum in tribus solennitatibus, pascha scilicet, Pentecostes, & tabernaculorum coram domino appareret, sed cum his, qui remotè a loco praefato habitabant, dispensabatur quo ad duas solennitates minus principales: scilicet Pentecostes, & tabernaculorum. Beata autem virgo & Ioseph remotè morabantur, idcirco ad principalem duntaxat solennitatem veniebant legi obediētes: & obediēdi exemplum praebentes, in quo docemur Christi saluatoris exemplo festa ecclesiae celebrare: & horis canonicis interesse. Sed de hoc post pauca in sequentibus agemus. Iam nunc Euangelista narrare incipit quomodo Iesus saluator noster & redemptor suam sapientiam declarare seu manifestare inceperit. Ait itaque. *Cum factus esset Iesus annorum duodecim.* Videtur

Matth. 13.

4. Reg. 20. Esa. 9.

Luc. 9. Iob. 27.

2. Tim. 4.

Matth. 5.

Matth. 2.

Philip. 3.

2. Reg. 3. Psal. 58.

Exod. 23.

Hebra. 5.

mus in superioribus quomodo testimonium praeberunt de Christo domino, Angeli, pastores, Simeon, & Anna: addit nunc tempus, ut ipsi met prodatur & in publico videatur, audiaturque. Quorsum enim attinet si alij de eo testificarentur: ipse vero perpetuo seruetur silentium: Helium in libro Iob arbitratur iam se satis Iob & tribus eius amicis aures suas ac commoda: quapropter tempus esse (existimabat ille) ut ipse aliquid in medium proferret. Plenus sum (inquit) sermonibus, & coarctat me spiritus uteri mei. Hinc venter meus quasi munitus absque spiraculo, quod lagitulas no uas dirumpit, loquitur & respirabo paululum. Nimis defatigabatur iste ob loquendum: & nihil in teresse: loqueretur vel taceret. Sed hoc in loco plurimum refert ut Christus ipse met sese hominum oculis & auribus exponat: quae do quidem omnis nostra salus ab eo pendet. Hunc nobis Lucas in templo docentem & disputantem ostendit: ubi ita gratisimè gessit, ut non solum Maria & Ioseph, verum omnes, qui circumstantabant admirarentur: imò doctissimi qui que obstupescerent, ob inaudita illius in respondendo sapientiam. Quae res satis probabat Angelos pastores Simeonem & Annam non frustra pronunciasse ita tanquam miranda de illo. Sed cur in anno aetatis duodecimo haec signa deitatis ostendere voluit: & post, subditus parentibus se occultare voluit usque ad annum trigagesimum? Ut conformarentur in fide, qui ex his quae a pastoribus & Simeone & Anna audierant conceperant spem puerum hunc verum Messiam fore. Si enim in totum siluisset usque trigagesimum annum: pro nugis & figmentis habuissent omnia, quae ab initio de illo fuissent dicta. Secundo quoque Christus per hoc indicare voluit, quantum ipsam desiderium teneret gloriam Dei & salutem hominum promouere ac maturare: ita ut tempus ad hanc rem destinatum vix expectare posset quem admodum ex nimia cupiditate dimendi genus humanum non poterat expectare donec sanguis suus ab hostibus funderetur: sed prius quam vis hostium adesset, ipse met sanguinis sui salutiferum liquorem in monte Oliueti emisit, sicut praedixerat antea. Baptismo habeo baptizati, & quomodo coarctator donec perficiatur? Et iterum. Desiderio desiderauit, hoc pascha manducare vobiscum. Docuit Christus maturis suis auspicijs non esse differendum diu aut custandam ubi honor

Iob. 32.

Luc. 22.
Luc. 12.

Dei & animarum salus promoueri potest: siquidem nihil melius aut magis pium fieri, & nihil maiori cum periculo intermitteri potest. Obscruent haec homines ab omni cura otiosi & negligentes: qui ex sese prognatos non illic primis annis sanctimonie ac pietati assuefaciunt, sed in omnibus peccatis & vitijs adulescere sinunt, cum tamen scriptura dicat homini summo opere conducere, ut iugum domini ab adolescentia sua portet. Nam adulescens iuxta viam suam, etiam cum se nuerit non recedet ab ea. Docet etiam ut secundum aetatem & vires humanas vnusquique sapiat & conuerteretur. Christus, qui in instanti conceptionis suae erat plenus sapientia poterat illam ostendere cum matris vbera suggebat, & in quinto & in septimo suae aetatis anno: sed haec aetas non est intelligendi sicut aetas duodecim annorum. Er licet in hac aetate ostenderet maiorem sapientiam, quam expediret aetati duodecim annorum: tamen nihilominus duodecim annorum aetas est intelligendi & percipiendi. Sunt aliqui, qui ex nimia ingenij acritudine varias pertingunt res, & aliqua etiam discunt; quae eorum superant vires, & grauiora sibi onera imponunt, quam supportare valeant. Vnumquemque solum vult Deus deferre quod possit aetati tempori que se accommodare. Ecce haec sunt causae quare Christus in aetate duodecim annorum & in ipsa pueritia inceperit & non antea. Sed cur post haec siluit usque ad annum trigagesimum? Duo hominum sunt extrema. Alij pigri & negligentes, ut Ionas: qui propter maximam laxitudinem de rebus ecclesiae & officiis eorum non curant. Alij sunt nimis ingenio acres & diligentes, qui nondum nati, quando iam praedicare, docere & alios regere volunt: & videntur sibi omnia perditae esse nisi ipsi loquantur & similes Helium demonstrantur. Istorum genus vtrunque carpit Christus. Quod tam cito aetate videlicet duodecim annorum negotium patris egressus est, taxat pastores negligentes: quae autem euangelica doctrina palam non praedicat usque ad trigagesimum annum, redarguit eos, qui temeritate & praesumptione ad ecclesiae ministerium, ipsi sese inferunt & irrumpunt. In hac igitur aetate voluit Christus ascendere, & ostendere suam sapientiam. Nam in hoc statu ratio hominis incipit illuminari, & ita aequum est ut cura homo ratione cepit uti Deum cognoscat ut conditorem sui, eius soli seruiat.

Extar

1.2. q. 89.
47.6.

Psal. 118.

Gen. 12.

Genes. 19.

1. Reg. 1.
Proney. 22.

Iob. 20.

Extar diui Thomae ratio quae probat hominem ipsum statim ut rationis oculos aperuit obligari ut conuerteret se ad Deum in omnibus actibus suis, aliter mortaliter peccabit. Potest nanque ad eum statim deuenire in quo dicat. Ego me offero tibi dñe. Quod si non fecerit, satis est quod actus virtutum operetur dirigendo eos in Deum. Vnde Psalmographus ait. In quo corrigat adulescentior viam suam, in custodiendo sermones tuos. Quomodo sciet puer viam quam iturus est? Respondet David quod per viam madorum Dei. Haec est via qua hominis leua & adultera in clinatio corrigitur. Si pictor imaginem depingeret in cuius manu esset visum tribuere imagini si vellet nonne par esset ut haec imago illum respiceret a quo beneficium accepit & gratias pro tanto dono referret? Non secus nobiscum facit Deus qui in dies infantium rationem praeparat, probet intellectum, illumque perficit, ad haec rationis usum donat. Nonne decet si haec ita se habent ut illius seruitio praeparantur se tradat? Haec igitur ratione statim ut puer rationis campos euadit oportet ut conuertatur ad Deum. &c. Sed ad contextum. Ascendit illis Hierosolymam. In quibus verbis insinuat noster Euangelista uti Ioseph & Maria educabant Iesum: vel ut melius dicam uti parentes suos debeant educare liberos. Si perit Ecclesiam pater ut rem sacram ceu verbum Dei audiat, secum ducat filium. Si pergit ut egenos & pauperum infirmorum visitet hospitalia, eius similiter adhareat latere filio. Abraham patruelis Loth a cuius latere nusquam discessit nepos in terra promissionis, pergens que cum eo in Aegyptum & iterum rediens in Canaan, semper est illum comitatus. Vnde cum veniret angeli ut diuerterent in domum Abraham, postea descendentes recta via perrexerunt in domum Loth. Et eadem prius quae gesta sunt cum Abraham fecerunt cum Loth: in quibus seruitijs exhibitis praecipue dicere videbantur. Consulamus modo an recte hic adhaerit Abraham, & experiamus an comice apud eum educatus fuerit. Ita Anna noluit ascendere in templum donec ablatatus est infans Samuel. Vnde inquit Salomon. Adulescens iuxta viam suam, & cum senuerit non recedet ab ea. Sed male educatus, & corruptis moribus nutritus etiam cum ipso in puluere dormient, ait sanctus & patientissimus Iob.

res prius & postea Christum: sic tu qui pater es, debes prius ascendere, ut postea ascendat filij tui ad statum virtutis. Sed nunc non sic, quia patres solum modo verbis docent virtutes filios suos: non opere & exemplo. Inquit enim pater filio. Consi dera fili, ne ludo te immisceas, & videri puerulus abacum ludi in domo patris sui per totam noctem & diem. Tu qui pater es prius ad missam & sermonem proficere & ad Ecclesiam & tunc tui te filij sequentur & gressus tuos uti Iesus cum parentibus ipsis ascenditibus ascendit. Expende autem quod non adduxerunt Christum usque ad annum duodecimum ad templum. Ne pueros minimos ad ecclesiam deferatis, quia concionatores & sacerdotes diuina celebrantur turbant, usquequo ad aetatem discretionis pertingant. Obscrua etiam quod non tenebantur beata virgo eo quod mulier erat, nec Christus quia etiam infans erat ad hoc festum ire: sed tantum deuotionis causa hunc laborem sibi sumperunt. Ad ea quippe, quae sancta & pia sunt, non est necessitas ut seruis Dei praecipis adstringatur nec ex communicationibus: nec similiter curiosè percontari debet. An citra extremam necessitatem teneatur eleemosynam erogare, an praeter festos dies sacris debeat interesse, vel reliquo tempore anni praeter quadragesimam consistere: uti a Christo & eius sanctissima matre dicitur, qui cum nullo legis praecipito essent constricti in festu abiierunt. Ita nimirum tu etiam si non tenearis ad audiendum sacrum hoc vel illo die, qui festus non est: nihilominus non desinas sacro ad esse. Idem dico in largitione eleemosynae, & reliquis alijs operibus pijs & sanctis: nam iusto (ut beatus Paulus inquit) non est postea lex. Ne sis ut multi qui diligenter inuestigant & inquirunt teneantur ne ad hoc faciendum, nec ne: nam certum si lex non praecipiat, non ided id a tergo debet relinquere. Nam nullus est dominus, qui famulium sustentet: qui non velit & gaudeat multa fieri, quae ad eius seruitium spectant, priusquam ipse praecipiat: nam miserum & laboriosum esset, si semper praecipit deberet imponere ad ea, quae a famulis essent facienda. Molestia enim & taedio illi serui dominus afficeretur, qui nihil faceret nisi flagelli meru, vel crucis & tormenti timore. Similis est christicola & Deo magis intolerabilis & fastidiosus, qui nihil boni facit, nisi mortis aeternae & tormentorum gehena metu: qui deberet recordari se Deo dicere. Non secundum peccata quae fecimus

Pfal. 131.

nos. sed securum suū misericordiam saluos nos fac. Non acciperat Dauid præceptum vt templum edificaret domino, & voluit illud confiteri: tantaque sollicitudine tenebatur, vt diceret. Si dederit somnū oculis meis, &c. donec inueniam locum domino, tabernaculum Deo Jacob. Et siquidem tu Deum exoras, ne legis rigore te iudicet: ita etiam tu non deberes. Deum rigere legis metiri, sed multa bona opera facere quæ in lege non præcipiuntur. Et quemadmodum tu gaudes ne Deus tecum faciat, quod de iustitia potest, sed potius suam misericordiam imploras: ita etiam ipse Deus non vult, vt serui sui cum illo ad rigorem legis attendant, sed potius vt urbani sint. Nam si tu in hanc phrenesim rapiaris, vt Deo audeas dicere. Quæ in lege non præcipiuntur. Et quemadmodum tu gaudes ne Deus tecum faciat, quod de iustitia potest, sed potius suam misericordiam imploras: ita etiam ipse Deus non vult, vt serui sui cum illo ad rigorem legis attendant, sed potius vt urbani sint. Nam si tu in hanc phrenesim rapiaris, vt Deo audeas dicere. Quæ in lege non præcipiuntur.

2. Reg. 7. Psal. 131.

Tren. 3. Iaco. 5. Luc. 6.

Exe. 34.

Ecl. 7.

rum Iesum in templum Hierusalem. Vbi iam acriter parentes veniunt obiurgandi, qui semper filias domi clausas relinquunt, vt moris est in multis locis huius nostræ Hispaniæ: & solet fieri, vt multi pertrāseunt menses & anni, quibus sacris non interfunt, & sic veluti barbaræ & immanes gentes in campis & syluis vitam degentes procreantur. Nam si id faciunt, vt meliūs eas obseruent, & custodiāt: magis sanum esset consilium si secum eas deferrent, vbi semper coram oculis eas habent præsentēs. Quod si de hoc facto parentes velis reprehendere respōdet ipsi. Hunc esse morem talis populi vel ciuitatis. Quod certè sine risu non possum præterire, qui cum iudicādi sint & corrigendi diuini legibus & præceptis, pro suis partibus & in suum fauorem humanum morem & instituta adducant. Et quod peius in hac re videtur, est: quod cum rebus diuinis & templis cultui diuino dicatis tales virgines clausæ sint, non tamen ad mūdī spectacula vt ad tauros agitando, equos currendos: & ad alia huiusmodi ire desinunt. Quanti verò Deus habeat hanc rem, quanta & quam magna beneficia his parentibus inferat, qui filios sanctæ, piæ & religiosæ instituunt, vel ex eo facillè cognosci potest, quod Deus Abraham dixit. Scio quod Abraham sit præceptor filijs suis, & domus suæ post se, vt custodiant viam domini, & faciunt iudiciū & iustitiam: & adducat dominus propter Abraham omnia, quæ loquutus est ad eū. Vbi diligenter est perpendendum, quanta acceperit Abraham, & quare? Quia præceptorus erat filijs suis & domesticis, vt custodirent viā domini. Is enim, qui principii præbet, & initia dirigit, eorum, quæ postea sequuntur, auctor est. Rursus verò omnia, quæ filij dereliquerint propter malam doctrinam parentū, vel propter malum exemplum, postea ab ipsis parentibus exigetur, eo quod nō erudierint nec corripuerint filios suos. Sic Heli sacerdos: morte subitanea punitus est, & domus eius multis plagis: eo quod filios suos non castigauerit. Notandum etiā est quod quinuus Christus & sanctissimi eius parentes rectè scirent impium Archelaū regnare in Iudæa pro Herode, qui simul cum regno scuitiam & inclemētiam patris hæreditauerat (cuius timore perterriti, vt Mattheus ait, non sunt ausi in Iudæam ire sed in Galilæam, & in Nazareth habitauerunt) nihilominus tamen ea, quæ ad Dei gloriam spectabant, causā timoris non desinunt

Gene. 18.

1. Reg. 4.

Matth.

Matth. 2.

1. Ion. 11.

Mat. 21.

Act. 21.

Exod. 23.

Gal. 2.

sinunt adimplere: sed Hierosolimam, quæ metropolis Iudææ erat audacter perueniunt. vbi etiam docemur pro Dei gloria vitam corporalem parui esse faciendam: honores & quæcunq; alia. Nec non etiam spiritualia temporalibus esse anteponenda. Sic etiam cum in morte Lazari Apostoli Christo dixissent, ne in Iudæam iret, quia Iudæi volebant illum interficere: non id eo eorum consilio acquieuit, sed abiit ad suscitandum Lazarū, ex quo facto sciebat grandem gloriam & honorem Deo euenturum, nam vt clarè constat viso miraculo multi crediderunt. Similiter etiam cum seiret aduersus eum congregatum esse consilium, mortem contemnens ingressus est Hierusalem, & eiecit ementes & vendentes de templo, vt gloria Dei exaltaretur. Sic etiam Paulus cum audisset ab Agabo propheta, quod alligandus esset in Hierusalem, cum quæ discipuli rogarent, ne ascenderet Hierosolimam respondit. Ego non solum alligari sed & mori in Hierusalem paratus sum propter nomen domini Iesu. Sed nunc cum iam charitas aded sit remissa, pauci sunt, qui mortis periculo pro Christo se velint exponere. Sed quid dico viam exponere: necdum inimicis parcere, vel parum frigoris vel caloris sustinere: vel sitim vel famem perperui volūt. Secundum consuetudinem diei festi. Præcipiebat Deus in Exodo, vt ter in anno omne masculinum in templo presentaretur coram domino, & quod tria festa celebrarent: sanctū, scilicet, diem paschatis, festum tabernaculorum, & diem Pentecostes. Quauis hoc graue esset præceptum præsertim iis, qui longè ab Hierosolymis distabant, nihilominus valde vtile ac necessarium erat. Fiebat enim hoc hæc de causa vt doctrina, & ceremoniæ, quæ ad cultum diuinum pertinebant, melius conseruari possent: ne quisquam pro suo libito in tra priuatos parietes noua dogmata & nouos ritus statueret. Sed vt quemadmodū omnibus non nisi vnus Deus erat cognitus, ita etiam non nisi vna fides, vna doctrina, & ijdē ritus constarent. Quod fieri non poterat, nisi simul conuenirent. Nam si vnaquæque ciuitas sua festa celebrasset, facie esset, discordiā laboriorum alios mores approbantibus. Sic Paulus inquit se prosecturum Hierosolimam, & contulisse euangelium cum reliquis Apostolis. Ne forte in vacuum currerem (inquit) aut euacuissem. Locum scripturæ appositissimus est ad hanc rem comprobandam in li-

bro Numerorum, vbi habetur quod venerūt filii Ruben & filii Gad, & dimidia pars de tribu Manasses in Galaad nolentes transire Iordanem eo quod pecora habebant. &c. Postquam autem terra promissionis fuit expugnata reuersi sunt in Galaad. Hi cum se longe abesse templo Dei cernerent vt illuc se conferrent, fecerunt ibi altare superba magnitudinis iuxta Iordanem contra filios Israel, & isti agrè ferentes volebant contra eos pugnare, & consilio facto miserunt ad eos nuncios, qui facti eos reprehenderent, qui dixerunt. Cur reliquistis dominum Deum Israel edificantes altare sacrilegum, & ad cultu illius recedentes? Quibus illi. Nos non edificamus altare vt ad vobis recedamus, sed tantum vt seruiamus domino in testimonium nobis & vobis: non vt holocausta offeramus, sed vt omnes eundem esse populum videamus. Quo audito alii placati sunt. Ecce quam agrè tulerunt illi credentes hos edificare altare sacrilegum & alienum. Si hodie vigent hæreses, & pullulat errores vnde quæque, hoc est, quia recedunt ab ipso ecclesiæ capite, qui est summus pontifex, à quo nisi recederent, haud errare possent. Similiter in Exodo dedit dominus Moysi exemplar vt edificaret tabernaculum dicens. Inspice & fac secundum exemplar quod in monte monstratum tibi est, neque declines ab eo. Non parum inter est vt ab ecclesiæ sanctæ Romanæ cultu neque iota vnum præter eas: & hinc de ne nouitates introducantur secundum cuiusque placitum. Itaque Maria & Ioseph quauis procul & remoti habitarent, Hierosolimam tendunt, vt adimpleant domini præceptum. Min⁹ certè distat ecclesiā a domo tua, quam Nazareth ab Hierusalem, sed facis, vt sacrum domitæ celebretur: vbi conuiuia sunt, ludii profani, aleæ, & plurima alia, quæ in Dei contumeliā exercentur. Deus vbiq; est, & vbiq; poteris illi fundere preces: sed potius suā dona liberalius largitur, spem scilicet, fidem & charitatem, & gratiam in populo Christiano, quā inter infideles: & potius in templo, vbi per sacramenta gratia confertur, quā in domibus & in plateis. In templo enim magis adest: quia ibi frequentior est & liberalior. Et ita Salomoni dixit, Sanctificauit domū hanc, quam edificasti, vt ponerem nomen meum ibi, &c. Potiore imaginem habebat beata virgo filium suum, & melius oratorium do-

Num. 32.

Iosue. 22.

Exo. 25.

3. Reg. 9.

mi suæ, quam tu: nihilominus tamen in templum abijt, vt celebraret festum, vbi melius diuina officia aguntur. Vtinam summus pontifex non ita liberaliter magnatibus & eorum vxoribus facultatem faceret, vt in suis domibus sacrum posset celebrari: qui tùm nullam habeant necessitatem, nec aliqua infirmitate laborent, solùm vitij & indulgentiæ causa domi sacrum audiunt, nec toto anni tempore nec vni concioni volunt interesse: qui quidē iustissimo iudicio mererentur, vt post mortem non sepelirentur in ecclesijs, quandoquidem in vita eas odio habuerunt. ¶ Cæterum in eo, quod ait hoc factum fuisse secundam consuetudinem festi, obseruandum est Christum sollicitum fuisse, simul & eius parentes in obseruandis pijs, & sanctis consuetudinibus. Nos verò quasi ex diametro cum Christo pugnamus, seruantes consuetudinem, & ritum tantùm in vestibus, vsuris & contractibus illicitis. Deberemus in hac re id considerare, an tales consuetudines cum euangelio conueniant, necne: quod si non conueniant, relinquendæ essent à nobis, si verò cum ipso componantur sequendæ. I. ex enim Dei debet esse regula & norma, qua qualibet consuetudo & ritus est examinandus. Præua quippe consuetudo non est lex, sed præuæ ipsa lege abuti. Quapropter sine necessitate non debet omitti. Nunc secundum consuetudinem dici festi ascendunt Hierosolymam: vt etiam antea secundum consuetudinem legis obruletunt pro puero oblationes, dum eum in templo domino consecrarunt. Iesus etiam secundum consuetudinem ibat in montem oliuarum, orandi causa. Item Apostolus consuetudinem allegat mulierum, dum in ecclesiam orandi causa conueniunt. Pilatus etiam pro libertate innocentis Iesu consuetudinem adducit Iudæorum. Festus etiam tribunus affecit consuetudinem Romanarum contra Iudæos, qui mortem apostolo moliebantur, atque ita in fontem & sine culpa ab eorum insidijs liberauit. Zacharias etiam secundum consuetudinem sacerdotij forte exijt vt poneret incensum. Et ecce filius Dei seruauit consuetudinem bonam, sanctam rationi consonam, piam, & honestam, quam parentes eius obseruauerunt, cū sancti essent atque deuoti: quæ consuetudinem maximi fecerunt omnes ecclesiæ columnæ & doctores, quamque miris laudibus & encomijs omnes ecclesiæ constitutiones in cælum efferunt, & extollunt. Hæc

Mat. 25.
1. Cor. 11.
Mat. 27.
Act. 25.
Luc. 1.

Lutherus filius perditionis, semen adulterinum, arbor à sua natura degenerans, viperarum genimen, inimicus omnis iustitiæ, pacis perturbator, vniuersæ Christianæ reipublicæ pestis, sacræ religionis euerfor, viarum domini labefactor, inuerecunda & procaci fronte ecclesiæ catholicæ Romanæ sanctas consuetudines deridet: docetque execrabiles & impios errores, imò mille mendacis & hæresibus, & quibusdam nouitatibus rudem plebē seducit: *Consummari que diebus cum redierint.* Cùm iam iter inciperent ab Hierusalé in Galileam consummatis diebus ad solennitatem festi expectantibus, quod per spatium septem dierum durabat iuxta illud Deuteronomij. Septem diebus comedetis absque fermento. Non desunt aliqui dicentes hoc festum durare per octo dierum spatium: quod verum est, si numeremus diē illum immediate præcedentem reliquos septem, in quo immolabatur Phasæ luna decimaquarta, vt in Exodo fuit præceptum. Expende tamen quod quauis dies festi consummari essent nō exijt Christus de templo: quoniam & si festum transijt, eius tamen pia deuotio non coarctabatur. O quam ingens zelus ecclesiæ honorisque Dei Christum consumpserat, ita vt per octo dierum spatium non saturatur, neque dies festus apud eum finem accipit. Nam qui Deum degustauit eiusque fructum dulcedine, illius spōsam deserere non potest Ecclesiam. Beata illa perquam deuota Magdalena à pedibus domini discedere non poterat: vt quauis Martha diceret Christo dic illi vt me adiuuet, non præinde discessit. Et suspiria & stamigera Davidis desideria & preparationes cordis eius dum canebat dicens. *Quam dilecta tabernacula tua domine virtutum: concupiscit & deficit anima mea in atria domini. Cor meum & caro mea, exultauerunt in Deū viuum.* Sic Anna prophetissa de qua supra diximus non discedebat à templo. Nunc ergo eo modo festum completur, quod in Christo deuotio non deficit. Similiter licet festa finē habeant, haud finiatur in te deuotio & ardor cœlestis desiderij. Beatissima etiam virgo Maria & Ioseph non redierunt in domum suā, donec dies festi consummerentur. Quorum exemplo ad tuam eruditionem notabis differentiam, quæ est inter bonos & malos. Nam boni omnia bona perficiunt & absoluunt, mala verò imperfecta relinquunt: quod quidem sacræ scripturæ exemplo ostendit

Deu. 16.
Exo. 12.
Luc. 10.
Psal. 83.

ostendam. Nam cum Dauid apud se statuisset arcam Dei ducere in ciuitatem suam, cūque in itinere Oza esset percussus, non ideo destitit à bono incepto: licet aliquando mansisset in domo Obededon Getha: sed finem operi imponens duxit illam in domum suam. Vnde de ipse, qui semper sollicitus erat de voluntate domini, spiritus ardore in hæc verba prorumpit. Si dederō somnū in oculis meis & palpebris meis dormitationem & requiem temporibus meis: donec inueniam locum domini tabernaculum Deo Jacob. Quando verò opus malum egrediuntur in medio itinere, quæcunque data occasione ab opere desistunt. Quod in eodem Dauid optime demonstrari potest: qui comminatus Nabal Carmeli, cū viam suam domus insequeretur, vt illum & omnem familiam destrueret, fecit illi obuiam Abigail, & compressa ira vltionem dimisit, nec quidquam mali fecit. ¶ Id tamē est ingenium & cōditio malorum, vt si quod malum aggre diuntur, nunquam ab eo vlque in finem desistunt. Sic de ædificatoribus turris Babylonie dixit Deus. Non desistēt à cogitationibus suis, donec eas opere compleāt. Nouerat enim optimè humani generis conditor, hanc esse hominum conditionem & ingenium, mala incepta nunquam velle definire: ideo sua mirabili potentia opus illud destruxit. Bona autem incepta nunquam finiunt, sed quocunq; vento huc & illuc facile impelluntur. Sic filij Israel cantantes & gaudentes iter in ceperunt in terram promissionis: sed cum cibi deficerent, manum ab aratro voluerunt retrahere, & reuertī in terram Ægypti, & aduersus Moysen & Aaron sunt loquuti. At verò beatissima virgo, vt pote quæ exemplar debebat esse totius virtutis cū sancto cōsponso à solennitate festi non destiterunt, quoadulque dies festi adimplerentur. Iubeat enim Deus, vt in simbrijs vestimenti summi sacerdotis apponerentur glandes puniceæ. Solū hoc genus fructus inter reliqua alia corona insignitur, & hac de causa iubet Deus apponi in fine vestimenti: vnde facile sit intelligere coronam victoriæ, non dari à Deo eis, qui inceperint, sed potius his, qui vt magnanimi & strenui milites in victoria vlque ad finem perseuerauerint. *Et remansit puer Iesus in Hierusalē.* Eum quippe qui bona indole est natus, satis est vt viam virtutis doceas, & ostendas: ipse enim postea velut equus in cursu positus à recto tramite non discedet. Quod qui

2. Reg. 6.
Psal. 137.
1. Reg. 25.
Gen. 11.
Exo. 17.
Exod. 16.
Exod. 16.

dem ostēditur in puero Iesu, qui cum ductus esset in templum vt solennitati festi celebraretur, non solum diebus, quibus festū celebrabatur, sed etiam postea ibi mansit. In quo nulla prorsus est parentum negligentia: nec fatia mentis erit qui talis suspitionis eos arguat. Fuit enim hoc factum diuino consilio & prouidentia. Primò vt sapientiam suam in gloriam & honorem æterni patris manifestaret: Nam ipse dixit. *Qui misit me, mecum est.* Non reliquit me solum: quia quæ placida sunt ei facio semper. Item etiam vt zelum suum erga patris honorem ostēderet ab infantia & pueritia: de quo ipse gloriatur, cū inquit. *Zelus domus tuæ comedit me.* Denique vt omnibus, maxime pueris exemplum daret assistendi templo & diuinis rebus: vt illud sapientis recordaremur. Memento creatoris tui in diebus iuuentutis tuæ, antequam tenebrescat. &c. ¶ Docemur etiā ne diuinis donis & gratijs freti nimis confidamus, neque in vtramuis aurem dormiamus securi. Nam quanto quis maioribus donis est præditus, tanto altius & profundius debet vigilare ne sibi rapiantur. Cura & humilitate opus est. Nam qui stat (vt diuinitus monet Paulus) videat ne cadat. Et alibi. *Tu fide stas: noli altum sapere, sed time.* Sapiēs etiā. *Beatus homo qui sepe est prouidus.* Nemini immortalium in hac vita aut maiores aut copiosiores dotes contigerunt, quam virgini matri: cui cū vnigenitū Dei filium illi dedisset æternus pater & ipsa matrem ante secula statuisset: nunc illū amittit, quem cogitur in cœrore plena inquirere, & tandem post tertium diem illum inuenit. Sic est aded facilis iactura donorum Dei, vbi nimia securitas animum tener: quauis sanctissimæ matri non id negligentia debeat verti. Nostra enim causa id factum fuisse censendum est: vt semper solliciti simus in conferendis dotibus nobis diuinitus cōcessis. Et enim si Maria filium sibi à Deo datum amittere potuit: quid est quod tu nō possis dotes aliquādo à Deo datas perdere? Quod tamen hic puero esse dicendum id scilicet est, Christum pro aliquo temporis spacio à veneratione aßuali matris discessisse: vt nos maiorem adhiberemus diligentiam & solertiam in seruandis donis, quæ nobis à Deo contigerunt. A deo quæ donum hoc eximium est & prope diuinum peculiare Dei beneficium erga nos, vt ab eo cognomen sibi sumperit Deus: ideoque spiritus sanctus paraclētus cognominatus est, hoc est

Ioan. 3.
Ioan. 2.
Eccle. 12.
1. Cor. 10.
Rom. 11.
Prouer. 18.

Ioan. 15.
hoc est

hoc est animarum consolator. Perpende vltimus quod omne quodcumque Deus operatur illud est ad hominis commodum & utilitatem. Et sicut plerumque in retribuendis donis munificentissimus est, ita & piissimus est dum denegat quod alias nocivum foret homini. Vt utique animo æquo ferebat sanctissimus Iob. Vnde pro omnibus gratias agebat dicens. Dominus dedit, dominus abstulit, sicut domino placuit ita factum est, sit nomen domini benedictum. Tam tenebatur dono, quam si dimitteretur onustus, hoc est, tanti faciebat dominus abstulit, quam dominus dedit. Ita sponsus se sponsæ donabat dum ei dicebat. Aperi mihi foror mea, tandemque abiens ab ea discessit sponsus, vt sedulo quærat illum, eiusque flagret amore, vt postquam eum inuenit magis congaudeat. Non est enim gaudium sub cælo quod æquetur huic, vt pote inuenire Deum, postquam à nobis semel discessit. Ideoque virgo prudentissima ingenti gaudio perfulsa est dum Christum inter doctores inuenit. Experte quoque quod se abscondit Deus à matre, manens cum ea: neque latet dum fugit, neque fugit dum perdit eum. Mansit cum ea semper, cuius gratiã nunquam amisit: neque fecit quicquam, quo illi perdere mereretur. Mulier illa quæ drachmam perditam quærebat, forsitan tecum gerebat illam & non videbat: vel saltem domum eam habebat. Virgo mater inuenit non perdidit: latet ei quem nunquam gesta-re desit. Quod si tam amatè stebat virgo quærens quod non amisit, & requirens quem se-cum gerebat: quem tu dolorem deberes habere dum perdis illum qui tecum non manet. Quam sedulo oportuerat te illum quæ-rere qui fugit à te, quem enixè quærebat illa quam ille dimisit nunquam. Quære igitur Deum diligenter, & cum dolore valido, in-uoca cum propè est. Observa autem diligè-ter, quod filius à matre discedit, & postea à doctõibus. Sed multo differentius: nã à ma-tre discedebat per paruum tempus, clam & sine matris culpa: vt maius desiderium & fer-uentius in matre exarderet. A Iudæis verò & scribis palam discedebat eorum culpa: quia tantummodo illum suspensim admirabantur, nisi alitius nec excellentius de ipso cogitan-tes: cum tamen ex his, quæ Christus loque-batur & faciebat, satis illum cognoscere po-tuissent. Idem etiam nunc bonis & malis so-let contingere: nam multoties Dei præsentia

Iob. 1.

Can. 3.

Luc. 15.

E. 4. 55.

virii sancti desiderant, & multis lachrymis & suspiriis expostulant, vt ait propheta sanctus. Auertisti faciem tuam à me, & factus sum conturbatus. Et iterum inquit. A d te clamaui, & exaudisti me. Sic Ioseph iter per breue tẽporis spatium deseruit Ioseph, Iob & Tobia: sed mox tanto gloriosius rediit cum eorum consolatione. Hoc enim semper electi exper-tifunt. Improbis autem dicit Deus. Vos reliquistis me, & ego reliqui vos. Et iterum. Abscondam faciem meam ab eis, & considera-bo nouissima eorum. Item. Non audivit populus meus vocem meam: & dimisi eos secũdum desideria cordis eorum. Hos reliquit in æternum: bonos autem ad tempus. Vt illis, quos Deus in perpetuum derelinquit. Vehementer ab illo expostula, & si opus fuerit lachrymarum fontem diffunde: ne sua misericordiz manu te dimittat. Sic discessit à virgine matre, vt eius amorem & desiderium magis ac magis incenderet. Videris mihi domine quasi velis iocari cum tua sanctissima matre: & fortè eius voluisti amorem examinare, vel dolorem, quem de tua absentia habuit cu-riose tentare. Habet mi dñe coliba tua satis probatum suũ erga te animam: quamque fer-uenter amat te, tibi non laet. Ita se solere re Deus cum amicis suis magnis & deuotis, eosque tentare soler an firmiter illum dili-gant. Ad dõ dominum per Ieremiam. Recordatus sui, tui miserans adolescentem tuam & charitatem dispensationis tuæ, quando sequu-ta es me in deserto, in terra quæ non semina-tur. Tentat suos Deus sterilitate, deserti, vt vi-deat si hac via in suo obsequio perseuerent. Aduerte etiam quod nunquam beata vir-go Christũ amisit cum à persecutione He-rodod fugeret in Aegyptum; nec ibi exilens, aut rediens: sed in festa & maxima solemnitate. In quo facit inuinitur quàm mala sit no-bis mundi felicitas & affluentia, quandoqui-dem in ea potius quàm in persecutionibus & tribulationibus Christus amittitur. Adã cum in paradiso terreno esset, magnis hono-ribus constitutus, omnium rerum dominus, Deo dilectus, quem angeli magno precio ha-bebant, quem demones timebant, & omnes creaturæ venerabantur, his omnibus immu-nitatibus & priuilegiis præditus grauissimè in dominum Deum suum peccauit. E contra verò patientissimus Iob multoties sibi data anla & occasione, vt inter tot tantasque ten-tationes & afflictiones dominum Deũ suum offen-

Psal. 29. Psal. 16. Genes. 39. Iob. 1. Tob. 2. 2. Par. 12. Gen. 32. Psal. 30.

Ierem. 2.

Mat. 2.

Gen. 3.

Iob. 1.

1. Reg. 25.

1. Reg. 21.

2. Reg. 13.

2. Reg. 18.

3. Reg. 1.

3. Reg. 16.

2. Reg. 20.

2. Reg. 24.

1. Reg. 3.

6. 2.

o. f. n. deret maluit viriliter pugnare, taliter, vt scriptura dicat. In omnibus his non peccauit Iob. Quis obsecro magis rectus fuit Dauid, an Salomõ? Certum est quod Dauid sanctior fuit: quandoquidem quod Christo gaudeat, & eius beatitudine fruatur, nemo est qui am bigat. De Salomone autem non nobis con-stat, an damnatus fuerit, an saluus. Omnis enim sanctissimi regis Dauid vita non nisi multis laboribus, persequutionibus, & cala-mitatibus, constitit. Nam in exilium abiit, sa-mem & suum fuit passus, sic ad eũ vt cogere-tur à Nabal: & à sacerdotè Abimelec panem mendicare. Postea vero quam iam in regem electus est omnis vita multis lachrymis, & merore fuit mixta. Fecit enim planctum pro-pter Amõn & Absalon: filij eius grauissimas iniurias ipsi intulerunt, nam vnus vim intu-lit foror: alter fratrem suum occidit. Ado-nias regnum volebat usurpare: Absalon bel-lum gessit aduersus eũ, & è domo eiecit: Se-mi illi male dixit. Siba contra eum insurgit: & denique super omnia hæc Deus immitit illi pestem & flagella grauissima. E contra ye-rõ Salomon felicititer & prospere regnauit, delicias nutritus, & recta valetudine fuit poti-us, nemo illi fuit molestus, omnes seruebat illi cum gaudio, vixit felicissimus & glorio-rissimus, à nemine fuit persequutus: nunquam labores, ærummas, aut calamitates fuit passus. Diuinijs abundauit, conuabinit, hortos amo-nissimos, campos & syluas habuit: domos e-bernæis laquearibus & Zaphiro constructas. Aspice igitur quam inimica sit prosperitas & felicitas ipsi animæ: nam cum Salomon sa-pientissimus atque amicus Dei esset, ad eũ est hæc prosperitas tan arrox & fera bestia, vt nulla sapientia posset seipsum liberare, quin in grauissima peccata & flagitia non labere-tur: ita vt multo credant (quæ probabilior est opinio) in infernum descendisse. Quemad-modum labores & afflictiones salutem Da-uid promiserunt: ita felicitas in magnum co-stituit discrimen filium eius Salomonem. In quo clarè videbis quomodo Deus magis of-fenditur in mundi gloria & prosperitate, quàm in vilitate & contemptu. Quod si Ethnico-rum liceat exempla in medium afferre, vt e-riam iis hæc veritas magis confirmetur, as-pice Magnum illum Alexandrum, qui cum excellenti virtute esset præditus, postquam in tantorum regnorum principem fuit elec-tus, ad eũ superbus, crudelis, & vitiosus fuit

factus. Quippe qui Permenidem amicum suum occidit, Philotam, & venerandum se-nem Clitum patris suo multis de causis ami-cissimum, simul etiam condiscipulum suum Calisthenem, Arthalyum, Eupilocho, Pausa-niam, multosque alios Maccedoniz principes excellentes: quorum malorum causa fuit, quia cultum Deo debent ipsi tribuere no-luerunt. Quam ob causam Paulus. Orosius eum appellat magnum miseriarum gurgi-tem, & totius Orientis atrocissimum turbi-nem. Vbi maxime deberemus mirari, quem admodum rerum affluentia status, altitudo, imperium, & sceptrum excellentissimum principem in id adduxerunt, vt grauissima crimina perpetraret. Nulla quidem collatio-ne magnates & principes tot tantique diui-rijs circumuallati, in delicijs, & voluptatibus vitam degentes, grauius Deum offendunt, quam pauperculi & miseri, qui sudore vul-tus sui panem querunt. Magis Deus inho-roratur diebus festis & feriatis, in quibus de-nihilo agitur: quam de ociositate, quæ sanctis exercitijs inimica est, de ludis, de cantu, de ci-bis, & Bachanalij, quæ omnia animæ pestes sunt, & noueræ vitium: quam in alijs die-bus, in quibus vnusquisque suo se applicat exercicio. Ideo nõ vacat mysterio, quod Chri-stus in hac festiuitate amittatur, vbi omnes gaudebant, & iubilabant, & in conuiujs cibo-meroque se iugurabant. Vnde intelligas quod similibus temporibus homines solent: ipsum amittere. Remansit itaque Iesus sine parentum licentia, quibus nihil voluit dice-re sicut Sathan noluit patri nec matri dice-re, se sumptis mol de ore leonis. Sed dubi-stant hic insurgit. Quare non à matre licen-tiam petierit, vt sic remanere posset? Nonne hoc melius esset: quam discedere, nihil eis di-cens? Si ipse est qui parentes præcipit venerari: quid est quod tanti moeroris fuerit causa sanctissimæ matri, & sponsõ Ioseph, cum vnico verbo posset huic tristitia satisfacere? Hoc Christus fecit, vt nobis insinuaret, ea que ad salutem nostræ animæ pertinent, & quæ spiritualia sunt, temporalibus esse ante-ponenda. Non petijt licentiam, quia ad ea, quæ sunt Dei non opus est illam expresse postulare. Nam si velis in monachatum adire, non est opus, vt prius parentes consulas. Atque ita postea dixit illis Christus. Nesciobatis quod in his, quæ patris mei sunt, oportet me esse? Lege de hac re kleronymum scriptorem ad Epi. 1. de vi-Helio.

Iud. 14.

Exo. 20.

caorem quā
to tempore.

Heliodorum cuius epistola aliqua verba li-
bet referre. Licet paruulus (ait ille Hiodoro)
ex collo pendeat nepos, licet spatio crine &
scilicet vestibus vbera quibus te nutrierat ma-
ter ostendat, licet in limine pater iaceat, per
calcatum perge patrem, sicis oculis ad vexil-
lum crucis euola. Solum pietatis genus est, in
hac re esse crudelem. Venier venier postea
dies, quo victor reueraris in patria: quo He-
rosolymitanicelestem vir fortis coronatus in
cedas. Tunc municipium eum Paulo capies:
tunc & parentibus tuis eiusdem ciuitatis ius
petes: tunc & pro me rogabis, qui te vt vince-
res incitauit. Hæc Hieronymus. Vbi veniunt
parentes illi taxandi, qui de filiis conquerun-
tur, eo quod facultatem non expostulauerint,
vt religionem ingrediantur. Nam ipsi paren-
tes sunt corporis, non animæ: qui contemni,
& reijci debent, si contra dixerint nostræ ani-
mæ vitibus, & conuenientibus: secundum il-
lud redemptoris. Qui non odit patrem suum,
& matrem suam propter me: non est me di-
gnus. Nam in tali casu crudelitate vti, est mi-
sericordiam exciteret. Sic olim Moyses loquens
cum domino dixit. Qui dixit patri suo & ma-
tri suæ, nescio vos, & fratribus suis ignoro il-
los: & nescierunt filios suos: hi custodierunt
eloquium tuum, & pactum tuum seruauerunt,
iudicia tua o Jacob, & legem tuam o Is-
rael. Sic igitur dominus remansit in Hierusa-
lem. *Et non cognouerunt parentes eius.* Nā si cog-
nouissent, non vti que amississent. Multi etiam
nunc amittunt Christum, quicquid non cognoscant
bonum, ex ignorantia peccant. Vnde Esaias.
Propterea captiuus ductus est populus meus,
quia non habuit scientiam. Omnis namque ma-
lus est ignorans: non quia omne peccatum ex
ignorantia procedat (nam multa sunt, quæ
vel ex malitia, vel fragilitate proueniunt) sed
quia omnis qui peccat ignorat principia præ-
dicta. Nam quando quis ex malitia delinquit,
id prouenit, quia nouit principia speculati-
ua. Vt qui licet vltimam esse peccatum, dans ad-
vltimam peccat ex malitia, & non ex ignoran-
tia principij speculatiui. Nihilominus tamen
peccat ex ignorantia, quæ ibi inuoluitur: quia
licet non ignoret vltimam esse peccatum, igno-
rat tamen quanta sit pena illius peccati: &
denique ignorat quanto & quam ineffabilis
sit bonitas Dei, & quam grauior ipse offen-
datur. Vnde Christus, Faciatis vobis
quia non nocerunt patrem neque me. Sola
enim consideratio tantæ malitiæ, & abomi-

Luc. 9.

Deu 33.

Esa. 5.

Ioan. 16.

nationis, quæ in ipso peccato includitur satis
debet esse, vt vniuersi homines peccatum
odirent, & tanquam perniciosam pestem de-
resteretur. Sed cum iam peccatores in id ma-
lum peruenerint, vt obsecrati sint, & mentis
oculis careant, vident peccata committere
cum hac illius ignorantia. In cuius considera-
tionem tu quisquis es, qui Deum audes offe-
dere, fac illud quod Angelus Raphael consi-
luit Tobia. Exentera (inquit) piscem, & tolle
sclibonum enim est ad visum. Sic tu exente-
ra peccatum vt videre possis ipsius amaritu-
dinem, quo facto expelles ignorantiam, & o-
culos aperies, & videbis quanta sit peccati
malitia & foeditas. Sola hæc cognitio satis ef-
fet, vt nemo auderet ita se precipitem in pec-
catum dare. Fuit enim quidam doctor, Theo-
logus qui dixerit, quod solum manifestatis &
apertis circumstantiis quæ in peccato morta-
li sunt, confirmat Deus apostolos, vt non
possent in peccatum labi. Et quanquam hæc
non videtur mihi sufficiens causa & ratio,
quare apostoli fuerint confirmati: sed tamen
sola animaduersione malitiæ, peccati & pœnæ,
quam secum annexam affert, magna quidem
est pars, vt homo se auertat a peccato: & quia
magna est negligentia huius considerationis,
solet fieri, vt omnes peccent ignorantes prin-
cipia prædicta. Et quia ipse Christus volebat
docere, & ab hominibus amitti ignorantia
causa, voluit manere in Hierusalem, & quod
parentes suos lateret. Nam certum est nemi-
nem Deum amittere nisi qui eius cognitione
& grauitate peccati & inferni pœnis caret.
Gloriantur homines & studet honoribus ac-
quitendis, atque diuitiis, & in mundanarum
rerum sapientia altas agunt radices: in eis ve-
rò quæ ad cultum, & honorem Dei spectant
hebetes & incepti reddunt. Similes valde
sunt talpis, quæ sub terra viâ aperiuunt,
in media verò luce cæci & obtenebrati ambu-
lant. Heli a deo caritate laborabat: vt nec lu-
-

Tob. 6.

1. Reg. 3.

Mat. 5.

renderent: id que fiebat honestatis causa. In-
fantes autem, & pueri indifferenter vtrunq;
parentem poterant comitari: & hoc fuit in
causa, vt sanctus Ioseph existimaret puerum in
Iesum cum matre abisse: nec non etiam bea-
tissimam virginem contraria suspicio fefel-
lit, & sic ambo ab Hierusalem recesserunt in
Nazareth toto die ambulantes, putantes pue-
rum simul aduenire. Cumque in fine diei
vterque aduerteret cum neutro puerum vene-
re, angustia & moerore confecti quere-
bant illum. Vbi doctrina tibi proponitur
maximæ tuæ animæ necessaria: ita vt non sis
contentus, quod Christus cum alio sit, nisi te
cum etiam habiteret. Nec ea negligentia capi-
piaris, vt existimes satis esse cum alio tende-
re, si etiam tecum non abeat. Glorian-
tur quippe multi & seisciant, principes & pa-
trones suæ religionis sanctissimos fuisse, & in
vitijs domini directè ambulasse. Sed quid
tibi proderit eos sanctè & integrè vitam de-
gisse, & cum Deo ambulasse: nisi tu eor-
um vestigia sequaris, & Deum tecum du-
xeris? Diligenter Deum debes inquirere,
& talia operari, vt ipse non dedignetur te-
cum simul abire: & tua familiaritate gau-
dere. Nam si ea fiducia solum es conten-
tus, vt cum alijs abeat, & negligens fueris
in inquisitione illius: quando huius vitæ
iam finis aduenit, & hac communi lu-
ce fueris priuatus eo amisso, si illum quæsi-
eris, non inuenies. Sed iam videndum est,
postquam illum amiserunt, quid fecerint.
Et requirebant eum inter cognatos & notos. Et
inter hos non inuenerunt eum. Vt intel-
ligatur quod nec caro, nec sanguis potue-
runt illum inuenire. Verum si Christus
non inuenitur inter cognatos & notos, quid
est, quod plerique religiosam vitam professi,
postquam parentes suos cognatos & mun-
dum propter Deum reliquerint: cænobij
suis relictis inter cognatos & notos in secu-
lo vagari conspiciunt? Si Christus non
est inuentus inter cognatos & notos: qui fieri
potest, vt inter cognatos & notos tu illum
reperias? His enim, qui sanctam vitam &
castam sunt professi, dixit Christus. Vos
estis sal terræ. Sal ex traxit maris aqua &
congelata solis calore fit: ita monachi & re-
ligiosi, qui ab hoc mundo, tempestuoso ma-
ri erepti sunt, orationis calore, & radijs con-
templationis percursi in salem conuertun-
tur. At verò si acceperis salem, & eum in

mare proieceris dissoluetur totus, & in-
quam conuertetur. Ita monachus, qui post
quam religionis habitum induit, & in mona-
sterio iam factus sal, iterum in mundum se-
greditur, & cum secularibus conuertitur, se-
cularis iterum conuertitur & mundanus fit,
vt erat antea. Et quanquam exteriori ve-
ste induatur, quæ illum monachum & re-
ligiosum repræsentat, nihilominus ipse peior
effectus est omnibus secularibus: quando-
quidem religionis fūco & sanctitatis specie
sua vitia tegit, & dissimulat. Itaque tu, qui
sanctam religionem es ingressus, non Chri-
stum quæras inter cognatos & notos: sed in
secreto monasterij tui cubili, lachrymis, ora-
tione, ieiunio, & disciplina.

¶ Notabis autem, quod quannis beata vir-
go rectè sciret, Iesum nequaquam posse amit-
ti: quia prius sua prædicatione & miraculis o-
portebat, vt mundo manifestaretur, & quod
mortem acerbissimam patiens humanum ge-
nus debebat redimere: nihilominus tamen
cum hæc omnia rectè nosset, quantum ipsa
poruit, effectit, vt illum inueniret. Quo-
quidem egregium documentum nobis ob o-
culos ponitur, vt quannis sciamus Deum nos
adiuuaturum, nihilominus quantum vires
nostræ valuerint, conemur eum reperire. Cu-
ius rei exemplum sacra pagina nobis submi-
nistrat. Nam cum Iacob ceto certius habe-
ret Deum esse cum illo, & fratrem suum fu-
turum esse superiorem. Et sciebat etiam
quod Deus arguit Laban, & quod præcepit
ne asperè ei loqueretur, nihilominus tamen
facit quod in se est, & mittit munera Esau,
vt illum placaret, & inueniret gratiam co-
ram oculis eius. Hæc dicetis domino meo
Esau &c. David quoque certo sciens se regna-
turum post Saulem, & quod dominus ei au-
xilabatur, nihilominus fugiebat à facie eius
& abscondebatur, & abiit ad Achis regem
Geth. &c. *Et non inuenientes regressi sunt in
Hierusalem requirentes eum.* Quod igitur
nunc pijs lachrymis & deuota mente est con-
siderandum, scilicet, quibus doloribus & tor-
mentis cor virginis fuerit lauciatum his tri-
bus diebus, quibus absentia sui amantissimi
filij fuit passa. Quas lachrymas, quæ suspi-
ria, quos gemitus emisit, quando oculos in fi-
lium conuertit, & eum non vidit. Iam hæc sa-
cratissima virgo incipiebat crudelissimos &
acerbissimos dolores experiri, quos in eius
morte erat passura: de quibus Simeon iam
antea

Genes. 31.

Gen. 32.

1. Reg. 27.

antea prophetauerat dicens. Tuam ipsius animam doloris gladius pertransibit. Nesciebat quid agere sanctissima mater angustiis & doloribus circumdata, cum thesaurum illum, sapientiam æterni patris, quem Deus in custodiam illi dederat, amisisset. Quocirca gemitibus & vocibus magnis potuit illa verba referre, quæ Rubæ dixit. Puer non comparet, & ego quo ibo? Quod si Ruben tam dire flebat, videns quod Ioseph non inueniretur: quos putas lachrymarum rivulos beatissima virgo pro vnigenito filio fudit, dum illum, quem vnice diligebat, oculis non videbat suis? Sapiens ait in Prouerbijs, quod d. filius sapiens lætificat patrem, filius verò stultus mœstitia est matri suæ. Ita omne gaudium, omnemque lætitiã quam beatissima virgo de filio habuit vnice hic dolor omnia excelsit. Si tantum doluit Dauid, fleuitque serio morrem si delis sui verique amici Ionathæ: quid putas virgo mater sensit, dum tanto solatio priuatã se vidit? Egredis fatigata mater Iunioris Tobie videns quod moras faceret filius, & diem statutum apertimare, flebat Anna lachrymis irremediabilibus dicens. Heu me fili mi, vt quid te misimus peregrinari: lumen oculorũ nostrorum, baculum senectutis nostræ, solatium vite nostræ, spes senectutis nostræ. Si egestatem doloremque patiebamur, tua presentia omnia sustinebamus. O nate, lumen & solatium nostrum, spes posteritatis nostræ: omnia simul in te vno habentes, te non debuimus dimittere à nobis. Et nullo modo poterat consolari. Cui vir suus dixit. Noli flere. Sanus est filius tuus. Quis dubitat quin sanctus Ioseph consolaretur virginem: at illa consolari non poterat veluti mater Tobie, sed circumspectabat & circumibat vias. Nolite detinere me, quia dies cõputo. &c. Putabat sanctissima mater filium amisisse, eo fortè, quia ipsa non vt par erat filio Dei vnigenito) debuit obsequium & ministerium præstitisset. Quapropter postea illi dixit. Quid fecistis nobis sic: hoc est: quæ causa fuit vt nos omittentes? Dic mihi, quid peccauit in quo aduersus te deliquit: vt postea me corrigam? Vbi beatissime virginis humilitatem debes admirari, quod cum eius obsequium & seruitium magis Deo placeret, quam cuiuscunque alterius iupremi angeli: nihilominus tamen ipsa anceps & dubia manet, non intelligens an fortè aliquid fecisset, quo Christi oculis displiceret. Tu verò qui quotidie in mille defectus &

peccata incidis, contentus & lætus viuus, existimans tuis factis Deum amicum & propitium habere. Ex quo loco discas semper cautum in hac vita oportere viuere. Tantum abest, vt securus & contentus viuas. Vide etiam quibus doloribus & angustiis dilectissima mater afflictã sit. Solet enim Deus frequenter electis & amicis suis labores & afflictiones immittere: vt quanti sit valoris eorũ virtus cognosci possit. Nam qui pòdus aliquod auri vel argenti solet appendere, vt clarius cognoscat, quantas habeat drachmas aurum illud, solet transmutare aurum in stateram vbi perpendicularia erant, & contra perpendicularia, vbi aurum. Ita similiter contigit Deo cum patientissimo Iob, qui dedit illi abundantes diuitias, restam corporis valetudinem, & multos filios, & constituit illum in stateram totius humanæ felicitatis. Et quæquam multi qui in hac statera collocantur, solent deſicere à vera ponderis mensura, quæ admodum Pharaõ, Saul, Salomon, Aman, & alij multi, tamen sancti patriarchæ Iob, pondus stetit magni valoris: quia omnibus his bonis nunquam superbiit. At verò vt rectius & exactius examinaretur, transiit illum dominus in stateram tribulationum & laborum, vbi fidelis seruus fuit inuentus. Quo circa de eo scriptura inquit. In omnibus his non peccauit Iob, nec stultum quid contra dominum loquutus est: sed potius Deum laudabat & glorificabat, dicens. Dominus dedit, dominus abstulit, &c. Sic beatissimam virginem, post tanta dona concessa, post honores & gloriam, quæ possidebat, cum haberet Christum filium suum, in statera tribulationis illam constituit: vt virtus atque patientia cognosceretur, & vt ipsa filii absentiam sentiret, quæ eius presentia semper alacris fuerat. Quos enim diligit corripit, vt eorum virtus magis eluceſcat. Vt eos non tristemet quando aduersa nobis aduenierint: quando quidem sanctissimam matrem ab his non liberauit, vt morte illius esset, dilectos & amicos suos his nuncijs salutare: quod quidem indicium est summi amoris Dei erga illos. Ad tuam hic eruditionem debes animaduertere, quod si Christum amisisset, & vis illum inuenire, per eandem viam debes retro vertere. Virgo namque beatissima & sanctus Ioseph sic facientes, meruerunt cum inuenire. Sic tu cum à Deo te auerteris, & illum per peccatum perdidideris: nihil est salubrius, quam si eandem viam ambula-

Genes. 37.

Pro. 10.

2. Reg. 1.

Iob. 10.

Genes. 37.

Ephe. 4.

4. reg. 20. 2. Reg. 37.

Iam. 3.

Esai. 55.

Marc. 8.

laueris penitentiam agens, dolore & lachrymis eam irrigando. Ideo præclare Paulus. Deponentes vos secundum pristinam conuersationem veterem hominem, qui corrumptur secundum desideria erroris. Renouamini autem secundum spiritum mentis vestræ: & induite nouum hominem, qui secundum Deum creatus est in iustitia & sanctitate veritatis. Propter quod deponentes mendacium, loquimini veritatem vnusquisque cum proximo suo. Et paulo post. Qui furabatur iam non furetur. Quasi dicat Paulus. Sinite istos antiquos mores, deponite iam veteris hominis malitiam: & qui auarus erat, iam post hæc liberalitate exerceat, libidini vacas, iam castus sit, & putam mercedem Deo conseruet, qui inuidia lætatur, iam inde charitatem induat: Superbus & laudis cupidus, iam humiliter & abiecte de se sentiat. Nam cum rex Ezechias morte esset damnatus, in se conuersus deplorauit: quo meruit audire. Non morieris. Solet enim dominus sententiam mutare, si tu mutaueris delictum. Si in risu & gaudio Deum amisisti, reuertere, & in planctu & fletu illum inuenies. Si escis & cibus superfluis Deum offendisti: sobrietate & ieiunio illum placabis. Est enim axiomã medicorum famosum: Contraria contrarijs esse curanda. Sic Niniuite facientes, Deum in suam gratiam conciliauerunt. Quapropter dominus per Esaiã inquit. Derelinquat impius viam suam, & vir iniquus cogitationes suas, & reuertatur ad dominum. Et factum est, post triduum inuenerunt illum. Cõsumatis diebus pasche vna die venerunt parentes Christi, qui fuit prima dierum triduum, sequenti vero die quaesierunt illum inter cognatos & inuocatos, tertia vero die reuersi sunt per eandem viam, quæ in Hierusalem uenerunt: die vero sequenti, quarta scilicet, eum inuenerunt. Probe satis diligenterque numerat sanctus euangelista dies quibus Christus absens fuit: at diligentius multo computabat mater. Quæ recte iustus enumerat dies quibus ab eo Deus discessit, & dies laborũ quàm diligenter supplicat, quosque dies etiam Deus enumerat, neque patitur suos plusquam triduo in labore esse, & eius absentiam sustinere. Itã piissimus dominus dixit. Misereor super turbam, quia ecce iam triduo sustinent me. Non patitur Deus vt illum plusquam triduo spectes. Ob idque noluit in sepulchro iacere plusquam triduo: cuius ingens pietas non tulit discipu-

los suos multũ tristari propter necesse absentiam suã. Quibus omnibus manifestat amorem suum, & quantã curam gerat & sollicitudinem adhibeat in nostris fauendis necessitudinibus. Oportuerat quidẽ nos erubescere & vultu confundi, si profundè expenderemus quam parum sit quod pro Dei amore operis exhibemus, ne dicam omnino nihil: & quam remisse illum expectamus, & nihil quod ipse Deus sustinet nos. Nõ enim iam patiebatur viscera piissimi Iesu, beatissime virginis angustias & dolores longius protedi ne acerimi doloris cruciatu tabesceret amplius cruciaretur. Nec voluit statim inueniri: quia manus gaudiũ afferunt illa, quæ carius emittuntur. Ita Deus saepe internis animi consolationibus affert amicis, atque electis suis: non quia malis illis vult, sed vt eorũ virtutẽ examinet, acuat, & confirmet. Qui cum sciat in nobis nõ esse solidam stabilem, atque firmam virtutem, non per multum temporis nõs deserit, nec à nobis abest, sed statim nobis cum adest. Vix explicari villo pacto potest ingens illud virginis gaudium, quando suum filium oculis præsentem aspexit. Tacet gaudium illud, quo reges illi Magi fuerunt permissi, quando stellam amissam inter reliquas celi viderunt apparere: etiam si euangelista dicat, quod gaudium fuit gaudium magno valde: sed etiam gaudium illud, quod habuit mulier, quæ draginã perdidit, illa iam inuenta. Tacet etiam pastor cum gaudio suo, qui ouem perditam in ouile adduxit. Tacet etiam lætitiã suam & alacritatẽ pater ille, qui filium prodigium iam amissum, brachijs extensis in sinum suum recepit. Nam omnium horum lætitiã nullo modo cum eã, quam beatissima virgo habuit, esse comparanda. Ibi sanctissimæ matris lachrymarum doloris & lætitiæ, se inuicem obstruunt. Recordabatur ibi transfacti doloris, quia illum amisserat, & lachrymas proferebat gaudij præsentem illi intuentis. Ex quo elicies non esse perpetuam tristitiã. Terrorem Dei: nam etiam si labores & ærumnas hic patiantur, potest spiritus consolationis & gaudij immittit. Ita se habuit etiam Iacob, Ioseph, Dauid, & Heliã, quos tandem mille gaudiorum gheribus visitauit; itã vt merito dicere poterint. Secundum multitudine dolorum meorum consolationes tuas lætificauerunt animam meã. Finem habuerunt labores bonorum, labores autem malorum & ærumnarum timende sunt: quia perpetua fuit, & sine carentes.

1. Machab. 7 Sic sanctorum Machabæorum frater minor tyranno dixit. Fratres mei medico nunc dolore sustentato, sub testamento æternæ vitæ effecti sunt: tu vero iudicio Dei iustas superbie tuæ penas exules. Illas ergo æternas penas fuge, non has, quæ parum duranti: quæ scilicet finem & gaudium sortiuntur.

¶ Disce etiam ex hoc loco, ne animi deliquitum aliquando dominus aufugerit, aut oculorum tuorum aciem præterierit (vo'o enim dicere, quando à te sustulerit internam hanc animi consolationem) quandoquidem sanctissima virgo ea caruit, omni culpa vacans, sola diuina voluntate atque dispensatione. Disce etiam te commendare in manus & voluntatem istius domini, quando eius consolationem amiseris, paratus ferre martyrii huius absentiam per omne tempus quod ipse voluerit: nihilominus firmus & stabilis esto, nec ab illo discedas: sed potius toto hoc tempore cum magna cura & diligentia debes incedere, inquirens quod perdidisti. Quem admodum beata virgo quæ per aliquod tempus caruit hoc tanto thesauro in nostrum solatiu, postea vero quæsiuit, vt nobis relinqueret exemplum, & denique illum inuenit, vt animum nostrum ad simile opus corroboraret. Et hac de causa has absentias dominus facit, vt nobis materiam exhibeat: qua in tantis vir tutibus nos possumus exercere. Abit, vt nos humiliet: venit, vt nos consolatur: moram facit vt virtutis nostræ periculum faciat. Nam si trium dierum spatio tristes illum quæsierunt: bene postea non sine magno fœnore repperit quandoquidem tantum gaudium illis attulit, cum eum inuenissent inter doctores acutè differente magno omnium ad hanc tium applausu. Tantam enim consolationem Deus nobis tribuit, quantus fuit labor, quæ pro ipso sumus percipi. Nam si in Cana Galilæe quemadmodum erant sex hydræ aqua plena, centum essent: omnes proculdubio posset in vinum conuertere. Ita vt persuasum tibi habeas, quod vbi maior fuerit quantitas aquæ, vbi dominus vini superaddet maiorem: & vbi plures lachrymæ & afflictiones fuerint, plures consolationes & gaudia spiritalia dominus mittet: & vbi minores fuerint labores, pœnæ & ærumna, minorem gratiæ lætitiæ, & minus gloriæ gaudium retribuet.

Ioann. 2.

2. Cor. 1.

pendere: quomodo Deus misceat læta tristibus. Vnde apud Esaiam Deus inquit. Vagati peccatrici populo graui iniquitate. &c. Desolabitur sicut in vastitate hostili, & derelinquetur sicut Sion sicut vmbra culum in vinea & sicut tugurium in cucumerario. Et paulo post. Lauamini, mundi estote. Si fuerint peccata vestra vt coccinum, quasi nix dealbabitur: & si fuerint rubra quasi vermiculus, velut lana alba erunt. Si volueritis & audieritis me, bona terra comedetis. Eodem modo Amos propheta. Leuo super vos planctum domus Israel. Cecidit, & non adiciet vt resurgat virgo Israel. Et paulo post. Hæc dicit dominus Deus. Quærite me & viuetis. Et in psalmo. Si dereliquerint filij eius legem meam & in iudicijs meis non ambulauerint, si iustitias meas profanauerint, &c. Sequitur. Visitationem in virga iniquitates eorum, & in verberibus peccata eorum. Sed oculos iam in misericordiam & benignitatem Dei conuer te. Misericordiam autem meam non dispergā ab eo, nec nocebo in veritate mea. Quod enim nobiscum quotidie facit, fecit olim cum primo nostro parente. Nam Adæ dixit. In sudore vultus tui vesceris pane tuo. Et impo sit sine laboribus tuis, subdidit dicens. Do nec reuertaris de terra, de qua sumptus es. Et cum eisdem parentes nostros vellet è paradiso voluptatis eiecere, fecit eis tunicas pelliceas, vt protegerentur à frigore. &c. Sic misericors Deus eos quos punit, solet consolari, & post tribulationem consolationem im mittit: quod omne in beata virgine possumus contemplari. ¶ Sed licet percontari: quomodo Christus in illo triduo quo fuit in Hierusalem se sustentauerit: aut quis illi dederit cibum? Respondebo cum Basilio & Bernardo & alijs ecclesiæ doctoribus, Christum ostiam mendicasse. Et Paulus Corinthijs ait de in apol. pan Christo, quod propter nosse genitus factus est. Vbi in Græco habetur mendicus. Et sic legit Basilius. Verba autem Bernardi libet referre. Vt te domine per omnia nostra paupertati conformares, quasi vnus de turba pauperum stipem per ostia mendicabas. Quis dabit me buccellariu illarum mendicatarum participè fieri & illi? edulij reliquijs. Et si aliquis dixerit, quod dominus in veteri lege præcepit dicens. Non erit mendicus inter vos. Respondeo quod loquebatur diuitibus: ac si eis diceret. Ita diligentes sitis in subueniendo necessitatibus pauperum, vt nulla habeat necessitate mendicantia satis care

Esai. 1.

Amos, 5.

Psalms, 88.

Genes. 3.

Basilius interuo

ga 262. Ber.

in ser. Bona.

tim mendicasse.

Et Paulus Corin.

thijs ait de in apol.

pan Christo, quod propter

nosse genitus factus est.

Vbi in Græco habetur

mendicus. Et sic legit

Basilius. Verba autem

Bernardi libet referre.

Vt te domine per omnia

nostra paupertati confor

mares, quasi vnus de tur

ba pauperum stipem per

ostia mendicabas. Quis

dabit me buccellariu illarum

mendicatarum participè fieri

& illi? edulij reliquijs.

Et si aliquis dixerit, quod

dominus in veteri lege præcepit

dicens. Non erit mendicus inter

vos. Respondeo quod loquebatur

diuitibus: ac si eis diceret. Ita

diligentes sitis in subueniendo

necessitatibus pauperum, vt

nulla habeat necessitate

mendicantia satis care

emit, qui petit: quandoquidem pro precio suam verecundiam exhibet. Et certe si diuites tales essent, vt deberent: non tot peterent ostium mendici, nam ipsi taliter suas diuitias impartirent, vt nullam pauperes haberet necessitatem mendicandi. Contemplare igitur hanc Christi mendicitatem pectore & animo Christiano: nam si illam rectè perpendis & consideras, non existimo te adeo lapideo & adamantino esse pectore, quin si superbo animo & elato fueris, non humilieris: cum videas Deum illum infinite maiestatis (in cuius conspectu angelus & caelestis spiritus contremiscunt, pro te humilitatis vestem induisse & medicum voluisse apparere: iuxta illud. Pauper ego sum & mendicus. Quæ verba ad literam Augustinus super hunc psalmum de Christo intelligit. Voluit hic esse mendicus, vt in patria illa caelesti te ipsum abundantibus diuitijs ditaret. Allegat sanctus Bonauentura, & refert illa verba Bernardi, quæ modo enarrauimus. Theophilus etiam iuxta antiquam translationem, qua vitur Thomas in catena aurea super illud Luca. In eadem domo manete, manducantes & bibentes quæ apud illos sunt, ita hunc locum exponit. Vide (inquit) qualiter discipulos mendicare instruit, & pro precio nutrimentum eos habere voluit. Ioannes autem Oeco lampadius, qui Theophilum corruptit ex industria verbum mendicandi mutauit: eo quod patrocinari videbatur pie monachorum mendicitati. Mendicauit itaque Christus. Primo vt satisfaceret abunde, & vt exolueret absolutum precium & perfectum pro superbia & petulantia nostra: Nos quippe arrogati & elato animo arripimus cibum non nostrum sed prohibitum (quod & assidue facimus) ipse vero quod suum erat submisit & humiliter quasi alienum petit sibi gratis dari. Deinde vt nobis humilitatis præberet exemplum, & vt superbia nostram domaret, mendicauit locum: vbi cum discipulis pascha erat celebraturus: mendicauit aælum cum Hierusalem voluit ingredi: mendicauit hospitium in domo Zachari, à muliere etiam Samaritana aquam petijt: & mulieribus ipsi ministrantibus mendicauit victum. ¶ Sed his iam dimissis consideras Christi paupertatem, humilitatem & abiectionem, mecum diligenter reuoluo, quid feret de infamia & vanitate mundi si Christus venisset magnus, diues, atque potes, si eum venerit ita pauper, medicus, & abiectus omnes illi, qui

Psalms, 39.

Bona in apo

lo. pan. resp.

ari. 1.

Luca. 10.

Luca. 22.

Matth. 21.

Luca. 19.

Ioann. 4.

Luca. 8.

de Christianissimo gloriantur: ita sint laudis cupidi, diuitiarum sitientissimi, elati, atque superbi: Quis obsecro auderet religionem ingredi paupertatem profiteri, & cum mendicitate, panem & cibum querere, si Christus diues venisset: si cum multi Christiani vident in nostra factione habere Christum pauperem, mendicem, & indigentem, nihilominus tamen nos ipsos contemptum, irritum, & persequeuntur: quid obsecro faceret si Christum diuitem pro suis partibus haberent: si paupertas & mundi contemptus quem Christus dilexit, non satis adhuc fuit ad strinandam multorum Christianorum cupidinem eorum culpa: quid faceret si Christus, in potentia & diuitijs aduenisset? Magna quidem est & deploranda multorum perditio, qui cum legem Christi sint professi, ignominiosum iudicant eundem Christum sequi, & vile existimant paupertatem, quæ ipse dilexit & amavit: & quod peius est & iam eto dignius, vitæ apostolicam & sanctam quam ipse degit contemptum, & pro nihilo faciunt. Sed iam ad historiam deueniamus. Postquam igitur Maria & Ioseph puerum inuenerunt. In templo sedentem in medio doctorum audientem illos & interrogantem. ¶ Nihil studuit Deus, vt eius saluberrimus omnibus innotesceret aduentus: idcircoque passim faciebat signa, varia edebat exempla, quibus suam diuinitatem manifestabat, vt homines in eum intendentes illum agnoscerent. Et inter pleraque signa hoc vnum peculiariter demonstrauit mirabilem sarris, qui adhuc puer cum esset annorum duodecim, cum homines vix vt ratione incipiunt: hic nimirum sapientes & eruditos viros cepit docere. Et quidem nisi eius malitia eorum excessisset, illum satis nosse potuissent: nam secundum vaticinia sanctorum patrum quæ eos minime latebant, iam temporis plenitudo venisset, in quo Christus venturus erat. Hoc satis erat illi in testimonium rei sapientiam supra hominum omnium mentem in puero experiri, & extra naturæ ordinem, vt illum Messiam esse credere cogere tur. Et ita vt reor ex tunc Phariseorum viguit obstinata malitia. ¶ Obserua præterea diligentia Christi studiumque: magnum adhuc puer cum esset erga vicarios, ecclesiasticos, ministros & doctores: eaque summam adhibet curam, vt à tenera ætate iam cepit eos visitare, quæstiones habere, & inter eos residere, quo nã pascatur oues requirere, quamque doctrinam popu-

lo prædicent diligenter examinare. In lege præcipiebat Deus vt cum mane sacerdos tēplique minister surgeret, luminaria mungeret at que purgaret. Sic Christus summus pōrifex & sacerdos summo mane etatis suæ surgens lucernas ecclesiæ purgare mandare cepit. Hi quippe sunt ministri ecclesiæq; doctores, quorum luce illuminantur cæteri, & quidem multum interest vt ipsi lux sint vt alios illuminent. Vide itaque sacerdos & doctor, ne lumen quod in te est, tenebræ sint.

Math. 6. Quod se ille qui aliorum est quasi lumen tenebre faciat, quid erit populo? Ideoque oportu ne fatis eos mundat Christus. Rursus præcipitur in lege, vt specula essent in templo eaq; mundarent. Proponebat Christus, & ipse faciebat fatis: & non tantum respondendo eos docebat, sed etiam in propositis sibi quæstionibus illos erudiebat. Vnde cum semel ab eis quæreret de seipso quid vobis videretur de Christo, cuius filius est, illi dixerunt, Dauid. Rursus ad illos dominus. Quomodo ergo Dauid dominum eum vocat dicēs, Dixit dominus domino meo? Si dominum eum vocat, quomodo filius eius est? Retulerat enim non parum vt cognoscerent Christum Deum esse & illius regnum nō temporale, sed potius spirituale & cæleste esse: idque voluit eos docere in præfata quæstione: vnde ipse proponit, ipseque respondet, vt ad veram suam cognitionem audientes trahat. Præterea mos erat apud Iudeos in diebus paschatis de lege disputare: & sic paschata in tempore illo celebrantur. Nunc autem his diebus certamē inicitur de aleis, taxillis, conuiujs, & de proximo rum vita. Illa autem disputatio, quam Iudei habebant, non fuit casu, sed motis erat. Atq; ita parentes secum filios ducebant, vt ibi discerent. Hic inuentus fuit Christus in loco sancto & orationis: non vt nostri huius tēporis adolecentes, qui in domibus ludo, & blasphemijs dedicatis sapius solent inueniri. Et nō mirum debet nobis videri, quod Christum ibi repererint. Nam filius libenter in domo patris sui manet. Ex quo sequitur quod ille, qui libenti animo ecclesiā habitat; filius Dei est; quia est in domo patris, qui illum creauit: sed qui libenter est in locis ocio & libidini vacantibus; signum est filium esse diaboli, quia in domo patris sui detineri vult. Sunt aliqua animalia, vt crocodili & anates, quæ etiam si terram incolunt, libenter etiam submergun-

tur in aquam, & ibi gaudent esse. Sic Christus etiam si vt homo, qui educatus fuerat in terra, & cum parentibus suis ipsam habitabat: statim vt templum videbat, quod quidem domus patris sui aterni erat, vt verus filius in ipsum ingreditur, & ibi gaudet, matre pro patre relinquens: nam hoc est magis conueniens suæ naturæ & inclinationi: vt filii anatum qui etiā si ab aliqua gallina fuerint procreati, visa aqua statim eam ingrediuntur & submerguntur. ¶ Obserua autem, quod est templum sine doctoribus, & doctores sine templo: & templum cum doctoribus. Templum sine doctoribus illa ecclesia appellatur, in qua nulli sapientes homines, nec docti sunt. Vt hodie multæ ecclesiæ sunt, quæ plenæ sunt clericis insipientibus & ineptis: qui cum nec sacros Canones, nec Theologiam, nec Grammaticam didicerint, in sacros ordines promouentur. Inter hos nequaquā Christus habitat, qui ob suam ignorantiam & insipientiam in administratione sacramentorum in grauissima peccata dilabuntur. Doctores sine templo sunt docti & literati; qui extragremium ecclesiæ sunt: vt sunt sapientes heretici: scismatici: inter quos minimè Christus est, quandoquidem ipse in templo inuenitur. Templum cum doctoribus est illud, in quo adsūt catholici homines simul & docti, inter quos inuenitur Christus in medio doctorum. Sed in quam paucis ecclesijs huc inueniatur vos videtis. Nam multæ ecclesiæ sunt plenæ pueris & adolecentibus indoctis: nam Episcopi & Canonici resignāt suas præbendas in consobrinis & cōsanguineos suos: cum sint multi doctores Theologi & probi viri versantes in academijs qui nec bucellam panis in victum habeant. Graue iudicium & tremendum hōs expectat, & infernus faucibus apertis talibus est paratus. ¶ Nota etiam quod non solum erat inter doctores, sed in medio illorum. Fons enim, qui in media platea cunctis pater, plus cominodi omnibus affert, quā is, qui absconditus est: & horologij etiā in alta turri, melius ab omnibus auditur. Ita Christus semper reperitur in medio. In medio trium diuinarū personarū locum habet: in natiuitate, in medio duorū animalū positus erat: in morte, inter duos latrones, & salutem operatus est in medio terre: & post resurrectionem, in medio discipulorum stetit. Post ascensionem etiam apparuit Ioāni inter septē eandelabra aurea. *Apocly. 1.* Vt illud

1. Timo. 2. Vt illud quod Paulus ait in ipso optime adimpleretur. Ipse enim est mediator inter Deum & homines. Et hic in medio doctorum inuentus est. Quo circa debes animaduertere, quod si proximo iniuriam intuleris, aut manu eam percueris, Christus in medio tui & illius est: & prius eum percussis, quam proximum, & prius maxillam Christi tuis feceris, quam maxillam proximi. Ideoque nemo proximum offendat & laedit, quin prius Christum offendat. Quapropter iram comprime, nec proximum offendas, quando quidem Deum prius offendis. Si vero tu iniuria fueris affectus, tace: Deus enim qui prius iniuriam accepit, ipse vindicabit, cum dicat, Mihi vindictam & ego retribuam. Vellem ego, vt diuites hoc secum animo reuoluerent, quæ pauperem conuiciantur: aut magrates infimum persequuntur, & in carcerem agricolam detruunt, & sanguinem & substantiā ebibunt, Deum esse qui talia patitur, quique vt iustus in dex iniurias sibi illatas vindicabit, cum dicat. Quod vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. ¶ Potest etiam & forte melius locus iste interpretari. Nō quod obiectus esset vndiq; tanquam in circulo à circumferentibus doctoribus: sed esse in medio est dicere, reddere seipsum, vt inueniat ab omnibus, videaturq; ab omnibus, & interrogantibus satisfaciat. Et secundu sensum hūc quem verior esse existimo dico, bene poterat ad hæreticos pertinet, aut alibi esse. Et hæc est phras scripturæ sacræ: in cuius rei testimonium inter multa, quæ possent loca adducere, pauca pro modulo referam. In Genesi dicitur quod erat lignū vitæ in medio paradisi. Hoc est, locatus in paradiso, & omnibus patēs. Et in Leuitico. Ponā tabernaculū meū in medio vestri. Hoc est, inter vos. Et rursus ibidē. Mittā pestilentiā in medio vestri. Ac si diceret. Mittā pestilentia, quæ vos omnes capiat. In primo quoq; volumine regum habetur. Auferre de medio vestri duos alienos. Et in quarto libro regum de illa Sunamite Helisei hospita habetur sic. Dixit ei propheta. Habes ne aliquod negotium: & vis vt loquar regi, siue principi militie? Cui illa respondit. In medio populi mei habito, id est, omnibus nota sum. Et in Genesi loquitur Deus ad Abraham dicens. Si inuenero Sodomis quinquaginta iustos in medio ciuitatis, dimittam omni loco propter eos. Quod planè cōstat quod nō vult dicere Deus quod hi quinquaginta viri iusti

essent in foro aut in plateis Sodomæ: aut seauerdūni loci ciuitatis ambitū in medio sisterent, melius purctus in medio circuli. Sed hoc sibi vult dicitur. Si in quocunq; quinquaginta iustos qui in uocentur Sodomæ, & quinquaginta nominis, nō sibi solū vult, sed etiā omnibus. Nam quibus viri iusti dicitur, nō sibi ex se, plū plures est apud Deum, & idē nihil est, quod Deus nō præbeat id illis enim Deus in iustū cum in opera vt lux corā hominibus lucet, iuxta illud. Saluatoris, lucet lux vestra corā hominibus, vt videant opera vestra, & cōgitar, esse in medio doctorū nihil aliud esse, quā nisi inter eos esse, & omnibus illis notus & manifestus. Sed iam videādū est, quid Christus faceret inter doctores. Erat autem dies, interrogas, & docens. ¶ Vide quod Christus in ecclesia loquitur: extra ecclesiam vt rognon Christus, sed diabolus docet, imo seducit Christus autem in medio ecclesiæ aperuit os suum, quia impletus erat spiritu sapientie & intellectus. Agebat de Aduentu Messie, & de prophetijs, quas prophete prædixerat. Docet hic Christus consiliū sapientie, & prudentiū esse auscultandū, nō ad discipulandū, sed ad cōferendum. Ideo dicit quod audiebat illos & interrogabat. Interrogabat, non vt doceretur, sed vt potius doceret prudēter interrogans; vt ex eorū responsionibus occasione acciperet docēdi eos scripturas, & præcipue aduētum Messie. Prius audit & dein de interrogat: vt suppediter exemplū prius nos debere discere, quā docere: iuxta illud Ecclesiæ. Ante quā loquaris, discere. Colliges etiā ex hoc loco alios audire, & sententiā eorū non contēnere: quauis ignorantes & insipientes sint. Nūquid tu sic adeo sapientia cæteros excellis, sicut Christus hos doctores? Moses etiā si sapientissimus & Dei lumine illuminatus esset, audiuit Ietro sacerdotē Madian, nec cōsiliū eius contempnit. Naaman Syrus cum nondū eius animus quietus esset. Elisei responsione, seruos suos audiuit: & sic meruit à iepa mundari. Multi prælati hac nostra tēpore suū iudicio & sciētia nimis præsumentes, in manifestissimas insanias & ineptias dilabuntur: nolētes audire suos subditos: atq; ita volētes suā propriā voluntatē adimplere, sapientes & doctos à se reijciūt, simul & religiofos: nā prioribus prælati adiuncti subditi sunt, secundū vero dñi. Fit enim hoc ita quia ignorantes & inepti in nihilo illis contradicunt. Et quantum ab scopore ceterationis isti aberrēt,

Math. 5.

Ecclesi. 15.

Ecclesi. 18.

4. Reg. 15.

manifeſte liquet: nam deberet ipſi autē dēre, ſe homines eſſe, qui natura in mille deſectus. & errores ſunt procliues, ideoque erudiant & interrogent: quandoquidem Chriſtus idem faciebat. Nam cum Chriſtus veller Petri ſue ecclēſiæ in prelaturam eligere: prius eum examinavit, dicēs. Petre amas me plus hijs? At ſi Chriſtus diceret. Volo à te ſcire, quē te ipſum iudices; & quanti hōs alios facias. Nam ſi te ipſum plurimi habes, hōs vero parvi eſtimas, non eſt dignus, vt paſcas oves meas. Si vto credis te eſſe fragile, paſce oves meas. Idē dō à te quæris, vtrum plus hijs me diligas, collationem fecit cum alijs, vnde colligere poſſet, quid Petrus de alijs ſentiret. Nam nō eſt dignus prelatus nomine, qui ſe maximi eſtimat, alios vero contemnit. *Sinebant autē omnes quibus audiebant, ſuper prudentia & reſponſu eius.* Nec mirum erat inam apud Marcum legimus, q̄ in ſabbatho cepit leſus in ſynagoga docere, & multi audientes mirabatur doctrinam eius dicentes. Vnde huic hæc omnia: Et quæ eſt ſapientia, quæ data eſt illi? Et in Ioāne legimus. Iam autē mediante die feſto, aſcendit Ieſus in templū, & docebat & mirabantur Iudæi dicēs. Quomodo hic literas ſcit, cum non didicerit? Nam ſi fic mirabatur doctrinam adulti, cur nō miraretur doctrinam pueri? Audierant ſublimē & altā ſapientiam, videntes autem teneram illius ætatem mirabantur. Felices & beati illi doctores eſſent ſi ſeruari diligentē vellent ſcēlas ſcripturas: vbi videre poſſēt, quā uſq; ille puer erat. Nā per Eſaiā prædictum inueniſſent: Parvulus natus eſt nobis, & filius datus eſt nobis, & vocabitur nomen eius admirabilis. Et hoc argumēto facile colligeret illum eſſe Meſſiā mūdiq; redēptōrē. Hic idē contigit diſcipulis, nam principes ſacerdotum ſapientiam Petri & Ioannis mirabantur: cognōſcētes eos eſſe homines illiteratos & nunquam in academijs verſatos. At mundus iam non habet ſimiles pueros, de quorū ſapientia aut virtute poſſit admirari: ſed potius multos, de quibus dices. Quomodo in tam parvo puero, tanta libidō? Quomodo tot iuramenta, mendacia & furta? Vnde tantam malitiam ſibi invenit puer, tā infantilis ætatis? A cipiunt hæc ſine dubio à parentibus: ſicut Chriſtus ſuam ſapientiam & quidquid habebat, accepit à patre; & corpus à matre. ¶ Aduertēdum etiā eſt hic, quod Chriſtus opus ſuum non ſolum cum ſumma ſeu eritate ſed etiam cum ſapientia

incepta ut ij, qui doctiſſimi erant in irarentur & ſuperet. Significabat res illa, quod per doctrinam & ſapientiam Chriſti, totius orbis ſapientia erat obſcuranda. Quemadmodum per Eſaiam Deus prædixerat. *Perdā ſapientiam ſapientum, & prudentiam prudentum reprobo.* Horum verborum meminit Paulus in ſuis epiſtolis. Vbi ſapientia inquit vbi ſcriba: vbi inquit ſor huius ſeculi? Nam cum mundus in ſapientia Dei ipſum Deum non cognouit: placuit Deo per ſtultitiam prædicationis ſaluos facere credentes. Mirandum igitur non eſt, quod ſapientes Iudæi admirati fuerint & obſtupuerint videntes rarā Chriſti ſapientiam, Chriſtus veram ſapientiam mūdo attulit. Hic eſt De⁹ noſter (inquit Baruch) hic adiuuenit omnem viam diſciplinæ: & tradidit illam Iacob puero ſuo, & Iſrael dilectio ſuo. Imo ipſemet factus eſt nobis, ſapientia, iuſtitia, ſanctificatio, & redemptio: vbi Paulus ait. Cæterum cum iſti ſuam doctrinam admittētur: non idē credunt, nec conuertuntur. Sic multi nunc videntes doctrinam prædicatoris ſupent & admirantur, laudant & extollunt illum: ſed non à flagitijs & peccatis recedunt, cum Chriſtum illi audientes nō conuertētur. Sed multo aliter Petrus Chriſti doctrinam ſuſcipiens & eius mirabilia verba, inquit. Domine quo ibimus? verba vite habes. Non dixit loqueris. Quia hoc multū faciunt: ſed habes. Ac ſi diceret. Tua ſunt iſta, quæ ptoſers: non ab aliō mutata. Corda hominum percūſis, quando loqueris: & verba tua omnia ſagitte ſunt ignee. Idē ſequar te quocunq; ieris. Denique nō ſolum illi doctores admirati ſunt: ſed & parentes eius, ideoque ait euangelista. *Et videntes admirati ſunt.* Scilicet propter rei nouitatem, quia nūquam ſimile viderant eum feciſſe. Propter quod beatiffima mater ingentigau dio affecta immenſas gratias Deo agebat. Filius autem cum chariſſimam matrem aſpexit, acceſſit ad eam ſtatim: quem ipſa brachijs extentis ſuauiſſimis amplexibus excipit, & oſculatur. *Et dixit mater eius ad illum.* Tacet Ioseph cum ſciret nihil inris in partu ſponſæ ſuæ habuiſſe. Mater verō pro autoritate & dolore ab eo querit. Loquuta eſt etiā beatiffima virgo propter exceſſum amoris, quo filium vnicum diligebat pluſquam Ioseph: atque itā hoc amore coacta loquuta eſt. Primum autē verbū, quod ab ore emiſit ſignū fuit illius ſummi amoris: nam dixit.

Eſai. 26.

1. Cor. 1.

Baruch. 3;

1. Cor. 1.

Ioan. 6.

Gene. 22.

Geneſ. 27.

100. 10.

Fili quid feciſti nobis ſe? Quod verbum fili, in Græco, idem quod amor eſt. Atque itā in hoc primo verbo non potuit virgo non oſcēdere amorem illum, quem erga filium habebat. Quo verbo non virgo conqueritur, ſed interrogat. Si autem querela fuit, ex materniſſimis viſceribus & amore exiit: propter quam beata virgo potius actionem gratiam meruit, quam repræſentationem. Sit igitur vel interrogatio vel querela: certum id eſt fuiſſe prolatam ea humilitate, quæ verbis explicari minimē poteſt: & fundamentum habuiſſe in illo intimo cordis amore, ſuper quem fundauerat dolorem illi, cuius cauſa abſentia triū dierū fuerat, quæquidem, etiā ſi parū illud temporis ſpaciū durauit, maior & longior viſa fuit illi, quam videri poterat omnibus hominibus huius mūdi, ſi per multos annos rebus ſibi dilectiſſimis & amantiſſimis priuarētur. ¶ Expende etiā in his verbis antequā ultra progrediamur q̄ in hoc verbo ſili dēnotatur quædā prope diuina ratio grandis virginiſ quærimonia, quæ virgo ſanctiſſima ſuū maximū dolorem oſtendebat. Quando Chriſtus orabat in horto protulit hoc verbum dicens: pater, in quo verbo latebat quædam diuina quærela, ac ſi diceret. Tu o pater, meus pater cum ſis, me tantum permittis bibere calicem? Sic etiam & nunc beata virgo. Tu nate, filius meus cum ſis, potuiſti tibi perſuadere, vt tantum in nobis cauſares dolorem? Quæſi dicat. Nō hoc tibi commerui ſili. Nec meo huic erga te parum amorem rependis. Cur ergo feciſti nobis ſic? ¶ Nunc autem volo o ſanctiſſimā virgo tuæ quæſtioni ſatisfacere. Interrogas. Quid feciſti nobis ſic? Ad quod reſpōdeo, rectē ſilium tuum ſcire, quod nec ipſi angeli ſic bene quemadmodum, & tu, illi ſeruiertunt: noluit enim tibi hanc afflictionem immittere, quoniam propter aliquid tecum irafceretur: ſed quia quem magis diligit, maiores dolores illi infert. Nam ſanctum illū patriarchā Abraham ingenti triſtitia & dolore afficit, præcipiēs, vt filium vnigenitum ſacrificaret: quodquidem clarum & apertum ſignū fuit magni amoris, quo illum proſequeretur, & etiam illius quem ipſe patriarcha erga Deum habebat. Sarcus etiā Iacob martyrium ſuſcepit cauſa filij ſui Ioseph: quem exiſtimauerat deuoratum eſſe à ſera, & dolore affectus multis annis ſuper illum planxit. Tobias etiam propter filiam multum mæroris & triſtitia paſſus eſt. Exempla habes o bea-

tiſſima virgo cur tecum ſic fuerit factum, ex nimio amore hoc emanauit: & vt ſis exemplū alijs matribus vt in patientiā exerceatur, quā do diuine voluntati placuerit chariſſimos filios de medio tollere. Deniq; his tribus diebus voluit te ſic angere & macerari: vt fortitudine & animi robore te in duas & præparares, vt ſerē queas tres alios dies ſua mortis, vbi non ſicut modo inuenies illum inter doctores, ſed inter latrones & carnifices crucifixū, flagellatum, & corona ſentium inſignitum. Sed iam audiamus, quid amplius beata virgo ſilio dixerit. *Ecce pater tuus, & ego dolētes quærebamus te.* ¶ Si beatam virginem non latebat Chriſtum Deum eſſe, & proinde perdi non poſſe: quare illum quærebatur quaſi Deus non eſſet? Reſponderet vtique beatiffima mater. Nōne cum mihi cōmiſſus traditusque ſit de hoc illum quæreret? Reſpondeſſe res habet, neque me lateat quod perdere illum nō poſſum: ad hæc tamen quantum mea intereſt, de hoc ſaceret vt illum inueniam. Vult Deus ne ſimul oſcioſi, neque in vanitatibus degamus vitam; ſed quod faciamus quod in nobis eſt, & in bonis operibus nos exerceamus: quod ea hæc nunc verum eſt, quod quauis cuiſpiam reuelatum eſſet prædeſtinatum electumque eſſe ad gloriam, cum hac tamen certitudine ſue ſalutis debet quantum in ſe eſt bona opera facere quæ ad gloriam ſunt perſuadere. Nam Deus qui prædeſtinauit fines, prædeſtinauit etiam mediā ad hos fines obtinēdos: etenim nullus adultorū adhuc cœlum ingreſſus eſt, quin prius in bonis operibus ſe exercuerit. Certus enim erat Paulus de ſua ſalute: vnde Timotheo dixit. Bonum certamen certavi, curſum conſummaui, fidem ſeruaui. De cætero reſpoſta eſt mihi corona iuſtitia: quā reddet mihi dominus in illa die iuſtus iudex. Nihilominus tamen Corinthios alloquitur in hunc modum dicens. Caſtigo corpus meum & in ſeruitutem redigo, ne forte cum alijs prædicauerim, ipſe reprobus efficiar. Quauis enim reuelationē habebat de ſua ſalute: timebat tamen ne ſi bene operari deſineret, eius periclitaret ſalus. Hoc ipſum eſt quod principes Apoſtolorum Petrus inquit. Satagite vt per veſtra bona opera certam veſtram vocationem faciatis. Nam per maiora bona opera certior faciebant ſuam beati ſalutem. Præcipit dominus populo ſuo Iſrael: vt irruat aduerſus leuico & expugnet ciuitatem: hæc enim erat

2. Timo. 4.

1. Corin. 9.

1. Petri. 1.

Ioseph. 6.

prima ac principalis civitas quam offenderunt in terram promissionis. Præcipitque es dominus, ut septies eam circumirent, & clangerent tibus, & circumdiceretur arca Dei: & peractis diebus septem ceciderunt muri Ierico, expugnaveruntque civitatem. Ut quid domine tot ceremoniarum cum abique omnibus ijs ruerent muri? Hoc ut cognoscamus ita nobis esse operandum, ac si per eadem nobis opera conferenda sit gratia. Taliter enim Deus operatur in nobis, quod vult nos ipsi cooperari. Hinc Paulus. Adiutores Dei sumus. Sic etiam modo beatissima virgo quamvis non ignorat filium suum perdi non posse, utpote quia Deus erat: ceterum ut faciat quod in se est, querit illum dicens. Fili dolentes querimus te. Quæ verba manifestè indicant ex amore & dolore procedere. Rogat, cur voluerit sua absentia eos sic tristari, cuius presentia super omnes mundi delicias sibi dulcis erat Ioseph tamè non pater Iesu erat (ut sepè diximus) sed quia putabatur, sic illi appellavit: eum beatissima virgo sibi præposuit humilitatis & reverentia causa, quia ut beatus Paulus inquit. Caput mulieris vir est. Sic Sara Abraham virum suum dominum suum vocavit, dicens. Postquam senui, & dominus meus vetulus est, &c. Ex quo mulieres debent discere virginis exemplo suos viros honorare: quod quia regina Vasthi non fecit, ignominiosè à regno Persarum expulsa est. Dolentes ait & non immerito: quia quæ tanto aiqua res amissa charior est, tanto maiori dolore queritur. Oriebatur quidè dolor hic ex dilectionis magnitudine. Vbi duo potissimi nobis docentur. Primum quàm gravis dolor & iactura sit Deum amittere, & eius dulcissima presentia careret: secundum vero quomodo cum debeamus querere. Quam triste & infœlix sit Deum perdere & ab eius presentia segregari, bene quidem illud Hieremias nobis ostendit, cum inquit. Vide quàm malum & amarum sit reliquissè te dominum. Et David hoc idem expertus dicebat. Renuit consolari anima mea. Sic adèd sanctissimus Rex tristis & moestus erat, ut nullum solatiu genis admitteret, & anima eius omnem consolationem rei ciebat. Sed cur tam tristis? causam inquiramus. Audi quomodo antequam hæc diceret, psalmum incepit, ex antecedentibus sanque rectius hoc intelligitur. Voce mea ad dominum clamavi: voce

mea ad Deum deprecatus sum. Quicquid homo nisi mente & intellectu caret, altera duarum causarum vociferari debet: vel quia ille, cum quo loquitur, surdus est: vel quia longe ab eo distat. Deus autem non est surdus, quia eius aures omnia audiunt. Causa igitur tantorum clamorum est, quia procul ab eo distat. Hæc igitur est causa quare David clamaret, & diceret. Voce mea ad dominum clamavi. Et cognoscens quantum & quam grave malum sit sine Deo esse, dixit. Renuit consolari anima mea. Nulla est tanta in hoc mundo tristitia cui aliquo remedio non possit provideri. Sola Dei iactura illa est, quæ solatium non habet. Nam si tristis es, quia domus passa est incendium, vel quia rem & substantiam latrones surripuerint hoc solatiu habes, quia iterum bona resarcis. Si tristis es, quia aegritudine laboras, offèdis statim medicu adèd optimu qui te in pristinam valetudinem valeat restituere. Si tristis es, quia vxor obiit, continuo alia tibi aduenit, quæ prudentior, cautior, & magis conformis tuæ voluntati sit. Denique nulla est in hac vita adèd gravis iactura, cui discursu temporis non solatium adueniat. Sed si Deu amittis, quod solatium erit? quod remedij genus? Nullum. Ideo renuit consolati anima mea: quia sub celo nullum est solatium, quod huic rei possit satisfacere. Quidquid non est Deus, id omne mendicitas, paupertas & indigentia animæ nostræ est: sine quo fieri non potest ut animæ nostræ aliquid gaudij aut voluptatis adueniat. Idèd ipsemet in alio psalmo dicebat. Fuerunt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte, dum dicitur mihi quotidie, vbi est Deus tuus. Dole etiam & plora lachrymis tuis totus madidus. eo quod per peccatum mortale Deum amiseris. Sed multi solum lamentantur rem & substantiam amissam: & moesti sunt, quia in ludo pecuniam perdididerint: propter Deu autem amissum, quem gravissima omnium est iactura peritius gaudent, & lætantur. Sed tam mirari debemus propterea quod aliquis Deum amittat, quam quod non sentiat iacturam, & quam gravis illa sit. Quid igitur remedij erit, ut tantum damnum resarciatur, quod de iactura Dei animæ nostræ accrescit? Illum querere. Sed quomodo? Beatam virginem aspice, & eiusdem vestigia insequere. Cum in æore quæsiuit: & ideo meruit inuenire. Dolentes (inquit) quærebamus

P/s. m. 41.

mus te. Ne obsecro Deum inquiras inter oblectamenta, & voluptates mundi huius: quæ doquidem sanctus Moses in rubo & inter vespres illum reperit: hoc est, inter penitentiam & asperitatem mundi. Nam multi eum querunt inter virecta, inter flores & rosas, in voluptatibus, & delicijs viuentes, qui quidem ob id non sunt digni, ut ei obuiam veniant. Aspice igitur quod Christus in festis & gaudijs huius mundi amittitur: dolore autem & angustia cordis inuenitur. Lachrymis & gemitibus inquirebat eum Magdalena in domo Pharisei, & ideo meruit reperire. Ità beatus Petrus, ità & bonus latro, illum inuenit in cruce: & sic omnes qui illum per peccatum amiserunt. Sponsa quippe eum quæsiuit: & cum non inueniret, dixit. In lectulo meo quæsiui quem diligit anima mea, quæsiui illum, & non inueni. O amens & insana quantum abes, ut mentem & intellectum habeas, quandoquidem existimas te posse sponsum inuenire in lectuli delicijs, & voluptatibus, cum tu ipsa fatearis, quod dilectus tuus est candidus & rubicundus: quod si pulcher est & formosus in medijs vis & plateis debes illum inquirere: nã qui forma præstantes sunt & corporis habitu dispositi, videri ab omnibus cupiunt & laudari. Quapropter ipsa statim subdit. Quæsiui illum per vicos & plateas, & non inueni. Non inuenitur Deus in plateis nec in congregationibus hominum. Et ità beata virgo non inuenit illum in comitatu. Sed paululu (inquit) cum pertransissem, inueni quem diligit anima mea. Omne quod sub celo est, parum est: ità paruum, ut sapiens dixerit. Vanitas vanitatum & omnia vanitas. Obiter, & velut in transcurso omnes res huius mundi præteri, te ipsum contemns: & ità Deum poteris inuenire. Transi hoc paululu mundi, quod in Dei collatione fere nihil est: & ità eum inuenies. Quare illum dolore tui cordis, penitentia, & lachrymis: nam culpa vacans: ità illum quæsiuit beatissima virgo. Quanto meliori iure tu debes id facere, cum per peccatu amiseris. Sed iam nunc videamus quid Christus ad hanc virginis quæstionem responderit. Quid est quod me quærebatis? Nesciebatis quod in his que patris mei sunt, oportet me esse? Cum dominus intelligeret matris interrogationem à beneuolo pectore processisse: eodè tenore respondet non solum ut ostenderet interrogationem matris dignam esse responsione, sed etiã,

Exod. 3.

Ioh. 20.

Marc. 14.

Lucæ 23.

Canti. 3.

Ecclesi. 1.

ut eisatis fieret: nam cum prudenter & sapienter ipse responderit: prudenter & sapienter ipse respondit. Maria præpollerat Christo patrem Ioseph: qui pater non erat, sed virginis sponsum. Christus autem vicissim nominat alium sublimiorem & præstantiorem patrem scilicet Deum. Vnde alibi ipse ait. Descendi de celo, non ut faciam voluntatem meam: sed voluntatem eius, qui misit me.

Iohann. 6.

Act. 4.

Vnde non miremini, si dimiserim vos propter æternum patrem. Obedite enim potius oportet Deo, quàm hominibus: & ideo cum non vobiscum essem, in domo patris mei erã inueniendus. Observa autem quod hic incipit Christus Deum patrem vocare publicè & in confesso. Non tamen dixit nolter, sed meus. Vbi ostendit filium esse Deum naturalem & non adoptiuum, sicut nos sumus. Notabis etiam quod cum Christus hic esset constitutus in tanto honore inter hos doctores: hic fuit inuentus à Maria & Ioseph, qui pauperes erant rebus temporalibus: quibus ipse Christus non dedignatus est respondere, obtemperare, & cum eis abire. Sed iam ad eam temporis iniquitatem & malitiam deuenimus: ut sint multi, qui cum ad honores & dignitates ascenderint parates suos nõ agnoscut neque pauperes consanguineos, quos contemunt, & pro nihilo habent. Nõ ea humilitate & sinceritate, qua præditus erat sanctus Ioseph: qui cui magnus princeps in regno Aegypti esset habitus & secundus à rege, fratres suos cognouit & honorauit. Nec dedignatus est dicere quod erã pastores ouiu: quæ genis officij apud Aegyptios in contempu habebatur, sicut etiã modo apud nos. Sic Moses qui princeps erat totius populi Israeliticus cognouit socerum Ietro Aethiopè & illu honorauit. Et ipsi nõ intellexerunt verbu quod loquutus est ad eos. Nõ igitur de alijs miradu, qui nihil intelligeret de patre et non Christi Iesu: sed de Maria & Ioseph miradu est, quod cum sciret Christu habere patrem in celo non intelligant. Tantu erat illis gaudiu de inuento puero, ut nihil amplius cogitaret, nec eius animus alijs verbis acquiesceret: letitia absorpti, verba pueri nõ capiebant. Nã ut in prouerbijs habetur. Desideriu si cõpleatur, delectat animã. Ad tuam eruditionem nota, quod temporale gaudium distrahit mem, ut nequeat verba Dei percipere. Sic Pharaon cum omnia illi ex animi sententia euenirent, non audiebat verbum Dei, quod Moses illi prædicabat. Vnde & tibi cauendu, ne

Genes. 45.

Exod. 18.

Prouer. 17.

Exo. 7. 8

nia letitia affectus rerum mundi cito euo-
lantium, celestium diuitiarum obliuiscaris. *Et descendit cum eis, & venit Nazareth, & erat subditus illis.* Aduerte quod Christus ad templum Dei proficiscitur, quasi illum oportet, sicut ceteros, Dei gratiam querere: cum tamen ipse idem sit, qui cuncta gratia dona confert: & de cuius plenitudine omnes nos accepimus. In medio doctorum sedebat: audiens illos & interrogans. Quasi nunc dicere cogatur, qui ipsum Dei verbum & sapientia erat. Cum parentibus rediit, & illis subditus erat. Nonne haec maxima sunt humilitatis exempla: Christus verbis nondum praedicabat sed efficacius ipsa opera, quae faciebat humilitatis exhibebant exemplum: quibus ostendebat hanc esse potissimam & certissimam viam, vt Dei gloriam potissimum consequi.
¶ Praeterea in huius historiae discursu clare Christus ostendit habere duas naturas: cum aliqua operaretur, ita sublimia & alta quae solum ad diuinitatem pertinerent: alia vt mortalium, quae ad fragilitatem humanam spectabant. Vt homo ascendit in Hierusalem cum parentibus suis: vt Deus vero in templo manet sua propria auctoritate. Vt homo, sapientes & seniores interrogabat: vt Deus vero ad quaestiones ita diuinitus & sublimiter respondebat, vt omnes doctores in magnam admirationem raperet. Vt filius Dei mansit in templo patris sui aeterni: sed vt filius virginis cum parentibus rediit: quo ipsi voluerunt, & eorum imperio & voluntati parebat. Discant hinc praelati, discant & subditi. Praelati discant humiliari quando viderint quod Maria & Ioseph Christus habent subditum. Ne superbia efferantur: quia plerumque contingit, vt subditi melioris sint conditionis & sortis, quam praelati. Nam si praelatus secum consideret subditos habere meliores se, atque praestantiores: non superbia inflabitur, etiam si in alta dignitate & gradu sit constitutus. Discant & subditi obedire maioribus suis, cum videant totius orbis redemptorem, & dominum subditum Ioseph & Mariae. Vbi creator creaturam venerat, & reueretur. Magnum quidem & nunquam satis laudatum exemplum humilitatis nobis hic redemptor exhibuit: nam cum esset totius orbis princeps & imperator, cui cuncta parent & obediunt: ita humilitate voluit suos parentes suspicere & venerari. Cur ergo filii non obediunt suis parentibus, cum Christum videant ve-

rum Deum esse, & Iosepho, Mariaeque tam humiliter subiectum? In Deuteronomio scriptum est praecipisse Deum. Si genuerit homo filium contumacem & proterum qui non audiat vocem patris ac matris imperii & coactus obedire contempserit, &c. lapidibus eum obruet populus ciuitatis & morietur, vt auferatur malum de medio vestri. Sic Sapiens ait. Qui aliquid a parente subtrahit homicidium committit. Sed quid dicemus de filio qui lites aduersus patrem exercet: & detestabilis est, qui iniuriis afficit, & male dicit aut percussit? Lycurgus ille qui legem dedit Lacedaemoniis non statuit legem de pena irroganda filiis, qui sacriligas mouerent manus in suos parentes dicens, quod talis lex sit perflua esset: videbatur enim ei fieri non posse quaequae esse qui tantum facinus aggredi cogitaret. Neque tantum parentibus, qui nos genuerunt obedire paratorem debemus, sed etiam parentibus spiritalibus subijci: vt praelatis, sacerdotibus & maioribus, qui vices Dei gerunt. Non igitur tibi molestum sit subditum esse homini propter Deum: quandoquidem pro te Deus ipse voluit hominibus subijci. Nam si oculos conuerteris, & videre velis quanto minoris dignitate erant illi, quibus Christus parebat, non molestum feres, aliis te multo minoribus obedire. Quapropter ex huius rei in aduertentia conuerteris, quia ei es subditus, qui non scientia & literis est imbutus, vt tu. Ionas Deo non obediuit: nam cum praecipisset ei, vt abiret Ninive, ipse Tharsis se conuertit. O in quantum mala ille labitur, qui inobediens est: & omnia etiam illi contradicunt, qui nescit obedire. Terra noluit sustinere Datan & Abiram, sed viuos deuorauit eos, simul cum vxoribus & filiis, nam omnes simul rebellionem consenserunt. Ionam etiam aqua non potuit ferre, nec aer, nec nauis. Aspicie igitur Christum obedientem Mariae & Ioseph: & ita obedientem, vt Paulus de eo dicat. Factus est obediens usque ad mortem, mortem autem crucis: & haec omnia pro te libentissimè sustinuit. Si subditi huius doctrinae documentum vellent intelligere, gauderent certe praelato obedire: qui Dei vicem gerit. Sed de his alias. ¶ Expedit etiam quantam & quam magnam dignitatem habuerit beatissima virgo: cum eius subditus fuerit ille, cui omnis creatura parent, seruit & colit, quemque omnes Angeli venerantur & suspiciunt. *Et mater conseruabat omnia verba haec in corde suo.* Clarius in hoc appar-

Deu. 21.

Prover. 28.

Ion. 1.

Num. 16.

Phili. 2.

Eccle. 21.

1. Tim. 3. Luc. 11.

1. Tim. 2.

ret quantam sapientia beata virgo fuerit praedicantem: stultum audita conferentia non possunt, iuxta illud sapientis. Cor fatui quasi vas confectum: & omnem sapientiam non tenebit. Praeterea laus beatae virginis potest haec appellari. Nam mulierum ingenium est nihil proflus tacere, sed tantum id quod non debent. Praeterea non vultit solum sed omnia haec verba conseruabat. Quae docemur, vt rapiti in admirationem de his quae in Christo videmus, & audimus, ipsi laudare debemus. Magnificare enim debet homo exollere atque laudare ea omnia, quae vel a Christo audit, vel in ipso conspiciunt. Et omnia haec non modo audire, verum etiam conseruare opere precium est, & animo secum reuoluere: non hoc aut illud, sed omnia. Sic fecit beata virgo quod diuus Lucas ipsius virginis laudi tribuit: quod quidem non inmerito laudem dignum est iudicandum. Quid obsecro melius homo facere poterat, quae re pius animus melius cognosci poterit: nisi & ipsius Christi testatur, verbum Dei audire & conseruare: veni in Deum amoris esse argumentum: imò in iudicium esse hominis ex Deo nati, cum inquit: Beati qui audiunt verbum Dei & custodiunt illud. Quare non est mirandum si diuus Lucas bis repetat Mariam haec verba audire, & conseruare illa. Nam supra postquam pastores puerum adorauerunt, dixit. Maria conseruabat omnia verba haec. Et iterum haec eadem verba nunc repetit, cum venerunt Nazareth. Primum respicit ea, quae de Christo dicebantur. Secundum ea quae gessit. Duo haec iam nobis veniunt consideranda. Quid de Christo dicatur, & quid ab eo factum sit: Ambo quippe ad perfectam Christi cognitionem pertinent. Quorum alterum cum consideratur, iam dimidia Christi cognitio attingitur. Vnde tot furta, tot flagitia, tot mendacia, &c. nisi quia non conseruamus omnia verba, quae a Christo dicuntur? Credimus & conseruamus, quae dixerunt pastores: Simeon & Anna scilicet, quod Christus sit Deus & homo, lumen & gloria, &c. quia fidem horum habemus tanquam Christiani. Sed quae Christus gessit, quae operatus est, quae in nostram eruditionem & doctrinam reliquit, vt humilitatem, obedientiam, pauperitatem, prudentiam, & ea quae ad mores pertinere componendos, non curamus. Ideo non boni nec perfecti Christiani sumus: sed tales qui Christi ore cōfitemur, factis autem negamus. Dicit,

Deo domine, & quae dicunt non faciunt. Cum tamē Paulus asserat non nisi sermone esse verbum Dei, sed de virtute. Et diuus Iacobus etiam: Non auditoris verbi, sed legis factores sumus. Quinimo Christus a se fugat, & tantum inuitiles proiecit virginis quae lampades habebat sine oleo: & eos etiam qui in nomine ipsius miracula faciant, dum tamen perpetuo maneant operarii iniquitatis. Quare si volumus, vt Christus nobis in salutem venerit: non secus ac Maria facere debemus: quae non vnum verbum solum, sed omnia conseruabat, & non tantum ea, quae ad fidem spectabant, sed etiam quae ad bonos mores: Rursus plam dominum matrem imitentur, quae omnia illi facta diurna & nocturna assidua meditatione secum reuoluebat. Fixis etiam & tenacius nobis memoriae haereant beneficia omnia, quae nobis contulit, & quotidie confert liberando nos a peccatis, & eorum missa remittendo, vt vel hac exercitatione post haec vitam in melius mutemus, & in meliore mentem respiciamus. *Et Iesus proferebat sapientia.* Quoad intellectum, quauis etiam ab infanti conceptionis quatenus homo plenus esset sapientia patris. Sed proficiebat sapientia illa, quae per experimentum adquiretur. *Et serate.* Quo ad corporis incrementum. *Et gratia.* Quo ad voluntatem & affectum. *Apud Deum.* Ad gloriam, scilicet, Dei & laudem. *Et homines.* Hominibus vero ad salutem proficiet semper. Ad laudem inquam Dei: & ad hominum salutem proficiebat. Agebat enim ea, quae Deo placita erant: & quae laudabantur ab hominibus. ¶ Obserua autem quod sapientia experimentalis Christus proficiebat, vt Paulus ait. *Hebr. 15.* Didicit ex his, quae passus est obedientiam. Optimus quidem modus discendi obedientiam, est per experientiam. Nam videbis theologum egrogie de obedientia disputantem & concionantem: si autem ei praecipias aliquid facere, quod eius nutui non ardeat, statim sicur vipera insurgit. Ideo Christus etiam si recte sciret, quid esset obedientia, per experientiam voluit eam discere. Ille qui postquam chirurgiam didicit, gladio exditur, cum ipse in curatione dolorem iam sit expertus, quando ipse alios curat, dolet & pietatem habet. ¶ Dico etiam quod proficiebat sapientia & gratia coram hominibus, quia per actus proficiscens a sua sapientia & gratia habituali, quanto plus aetate crescebat, magis nobis merebatur. Maiorem enim gloriam & gratiam meruit

Luc. 6.
1. Cor. 4.
Iaco. 1.
Math. 23.
Matt. 7.

meruit nobis Christus in die illa, qua crucifis fuit qudm in die, quo in templo disputa- bar. Id est gratia, gloria & aetate, in dies magis proficiat. prae dicendo, orando, ieiunando, & mort. pro nobis se offerendo. Lectiam si illa tria sublatia, quae ablatiui sunt casus, & huc sensum reddunt illa oratio: scilicet, quod proficiat in aetate, in gratia, & in sapientia: sed melius est dicere quod sunt effectui casus & hunc sensum reddere. Quod Christus proficiat nobis magis quondam acquirens maiora merita nobis coram Deo. Et hoc meritum sua sapientia efficiebat, & sua gratia. Exponit etiam quod prius dixit, coram Deo, & postea coram hominibus: quia prius Deo oportet placere & postea hominibus. Sic inquit Paulus, Propinquemus bona non solum coram Deo, sed etiam coram omnibus hominibus. Docet etiam hic Christus a primis iustitiae rudimentis semper debere progredi ad perfectiora. Quemadmodum enim corpus habet adus suos, quos itaque ad perfectum staturae modum perfectatque vires deueniat. Ita & pietas in incrementa habet donec perfectione attingat & plenitudinem Christi. Grandis fit Christus in nobis & adoleuit cum perfectionem acquirimus cum iam relicto lacte carnis, solidum cibum spiritus appetimus cum relictis & neglectis terrenis ad coelestia aspiramus.

Roman. 12

CAPV T. III.

ICV T Evangelista Lucas an tequam scriberet annunciationem Christi factam per angelum, & ipsius natiuitatem, praemissit annunciationem & natiuitatem praecursoris tanquam priora: sic modo scripturus praedicationem Christi praemittit beatissimi Ioannis praedicationem. Nam sicut beatus Ioannes suo ortu Christi natale praenit: ita praedicans baptismum Christi & praedicationem non erat restam parui momenti & ponderis, quin prius aliquis magnus & egregius concionator anteciret, qui hominum corda pararet & disponeret. Expedi bar etiam vt hoc insigne opus, quale erat Christi redemptor: nostri praedicationem alicui prius ma-

nifestaretur: qui ipsum Christum praenitret, & mundo annunciarer. Sic enim est scriptum. Non faciet dominus Deus verbum: nisi te uelauerit secretum suum ad seruos suos prophetas. De cis nanque quae maximi sunt ponderis & momenti, amicos suos prophetas Deus certiores facit. Sic Noe mundi euersionem praenit: per aquas diluuii futura reuelauit. Sic Abraham incendium Sodomae. Sic Moysi quomodo missurus erat Iudaeis manna. Ita etiam in istum & consentaneum rationi erat vt tantum atque tam magnum beneficiu facturus mundo (vt erat regni Dei praedicationem) prius alicui sancto & dilecto propheta tantu opus manifestaret. Cum igitur aduentus hic tantu praecursoris adeo esset solennis & celebris in veteri instrumento, vt ad litteram de eo dixerit Malachias. Ecce ego mitto Angelum meum ante

Amos. 3.

Genes. 6.

Genes. 8.

Exod. 16.

Malach. 4.

ante

Mala. 4.

ante faciem tuam qui praeparabit viam tuam ante te, ita etiam noster Lucas: de bita maiestate & splendore exitum diuinitatis a deserto scribit, praedicatorum poenitentiam, & aduentum redemptoris praedicturi, dicens. Anno quinto decimo imperii Tiberii Caesaris. Peractis bellis ciuilibus, & Pompeio magno superato, omnibus est notum Romani imperii sceptrum Octavianum Caesarem habuisse. Cui successit Octavianus dictus Caesar Augustus, qui quinquaginta septem annis imperauit & reliquit successorem hunc Tiberium filiu Liuiae vxoris Augusti Caesaris. Anno vero qua dragesimo secundo imperii Augusti Caesaris Christus & Ioanes nati sunt: si vero regnauit quinquaginta septem annis, & diu Ioanes exiit praedicator in deserto decimo quinto anno imperii Tiberii, manifeste constat, Ioanne trigessimu egisse annum, quando iam incepit praedicare: nam quindecim Octavianus & quindecim Tiberii, trigessimu numerum implerit: in qua aetate Christus & sanctus Baptista exierunt praedicare. Hunc eundem annorum numerum compleuerat Ioseph, quando stetit coram Pharaone. Eundem David cum regnare incepit. Et in hac aetate vidit Ezechiel mirabiles visiones, & vaticinari & praedicere incepit: nam iuniorum aetatem neque praedicationis officium postulat, neque praedicationis munus decet. Non sic multi iuuenes hac nostra tempestate faciunt, qui cum primu theologiam degustarunt, statim concionari volunt, & alius suam scientiam ostentare. Nonne beatus Ioannes decimo quinto, vel decimo sexto suae aetatis anno praedicare posset? Nonne Deo plenus, & ipsa diuina sapientia illi erat insula? In hoc quidem ambitionem adolescentum huius temporis reprehendit: & docet praedicationis euangelicae munus non nisi perfectis & prouectis hominibus committenda esse. Vt poma immatura, quae ab arboribus vento deiciuntur, quae nec suauitatem habent: nec stomacho profunt, quae vero sunt matura, haec grata & suauia sunt: sic concionatores isti iuuenes, nec dulcedinem habent spirituales, nec vtilitatem, mentibus afferunt: sed quae sunt tempore maturo de sacris literis collecta haec vtilia sunt & salubria. Obserua secundo quod non dixit, anno regni Tiberii, sed imperii. Romani antiquitus a regibus gubernabantur: postea vero commoti tyrannide sexti Tarquinii vltimi eorum regis noluerunt reges acceptare: sed per senatum & con-

Gene. 41.

2. Reg. 5.

Isa. 44.

Exe.

sules, quos ipsi eligebant, regebantur. Et Iulius Caesar qui imperium Romanum usurpauit, cum sciret nome regis illis esse odiosum, noluit rex appellari, sed imperator. Vnde videre licet, quomodo Romani vt minus malum euaderent, in aliud maius incidere: nam imperatoris nomen maiorem superbiam & arrogantiam dicit, quam regis nobilitatem: quia doquidem regere & gubernare maiorem humilitatem praesert, quam imperare & praecipere quod nomen dominium & imperium significat. Ita etiam & hodie multis contingit, qui vt minima mala fugiant, in maiora incidunt. Vnde sanctus Iob: Qui timet pruinam, venit super eum nix. Timet praesentis vitae poenas, & futurae tormenta non pauent. Nam pruina in his inferioribus sit: nix autem de superioribus venit. Quo circa per pruinam intelligit Iob mala praesentis seculi, per nix autem tormenta quae peccatoribus in alia vita restant: cum quae peccatores huius mundi labores fugiant, caeci & amentes in aeternis precipitantur. Illic enim trepidauerunt timore, ubi non erat timor. Sic etiam multi peccatores in saeculorum tormentis uale tudinem timent, vel paruū etiam dolorem capitis: Vnde ne ieiunare volunt, nec corpus suum macerare peccata autem & anima grauissimas agritudines non timent. Hi homines infantibus & pueris similes sunt, qui aranearum, vel paruū quoddam aliud animal timent, in ignem tamen manus committunt. Testis aduertit si Suetonio & aliis historiographis credideris, hunc Tiberium crudelissimum hominem fuisse, homicidam, impium, & omni scelere conaminatum. Vide obsecro & diligenter consideranda, quam paruifaciat dominus huius seculi diuitias, gloriam, & honores: quando quidem homini tam scelerato ea omnia commisit. Nam si haec bona terrena alicuius essent ponderis, vel in aliquo pretio essent habenda, non ita facile Christus suis discipulis & charis amicis iussisset ea relinquere, nec ea concederet iniquis & perditissimis hominibus, Tiberio scilicet, Caligulae, Claudio, Neroni, Commodio, Heliogabalo, & aliis similibus. Haec enim terrena: quae tu bona appellas, & quae quaeris, & de quibus sollicitus ambulas: sine dubio stercorea sunt, & furfures domus Dei. Visne vt liquidu tibi costet, quae nihili Deus omnia haec pendat? Absulit vniuersa illa diuisa nimis charo & dilecto amico suo Iob, petitione facta ab impio & crudelissimo inimico diabo

Iob. 6.

Psal. 13.

Mat. 4.

Iob. 1. & 2.

diabo

Genes. 25. diabolo. Rogavit dominum Satan, ut vinceret. Nam sublantiā Iob euerteret, statimq; dominus id concessit. Abraham filijs concubinarum largitus est munera: Isaac vero primogenituram & omnem supellectilem hereditavit. Itā dominus spuris filijs qui de huius seculi diuitijs & honoribus tantum sunt solliciti hanc terram bona concedit: bonos autem & legitimos filios qui vana & caduca huius mundi contemunt, diuinis & nunquam perituris diuitijs auget, & locupletatos reddit. Contēti sine mālī, & satis illis sint bona hęc fluxa & caduca terrę: ab hereditate vero cęlesti alienantur, & sermouentur, bona nanq; illa diuina, solis filijs & charis amicis referunt. Audi Psalmistam. Ecce ipsi peccator es & abundantes in seculo obtinuerunt diuitias. Vnde ex hoc loco discere debes, ut terrę despicias, contēnas, & pro nihilo facias: cęlestia vero ames, diligas, & omni studio prosequaris. Hęc quippe, quam mundus opulentiam, copiam, abundantiam, & diuitias vocat, non nisi summa paupertas, mendicitas, & indigentia est. Ne obsecro in sterco huius seculi oculos nec mentem conijcias: sed in solum Deū animum tuum cōuerte: siquidem creto vulu te ipsum dominus condidit, ut ad cęlestia semper aspirares. Cū enim cōmodum & utilitatem tuā Deus respiciat, omnia ea, quę tibi sunt opus super terram, constituit, ut panis, vinum, & caro, ut facili negotio ea posses, ad ipsi: superflua vero, ut sint aurum, & argentum, in tibus terram abscondit, ne ipsa vehementer cupias & desideres. Ne serio futuria, & ridicula ames & quęras, nam egregijs psalteris vehemēti raptus admiratione, cum videret ea, quibus homines tam quide & anxie student, inquit. Fili heminum vsque quo graui corde: ut quid diligitis vanitatem, & queritis mendacium? Quasi diuinus vates velle hominum amicitiam explicare, ac si diceret. Cum sitis filij hominum, rationis & intellectus participes: ne quasi rationis expectes sitis, constituentes vltimum finem in his terrenis & perituris: quando quidem a ternis bonis frugidus conditi & effecti estis. Mendacium amas cum terrenā amore prosequeris: aurum, natiq; & argentum, etiam si hominum oculis alicuius sit estimationis, vile tamen & nullius momenti dominus indicat. *P. vocante Pontio Pilato Iudę.* His verbis manifestissime ostēdit beatus Euangelista Christum esse verum Mesiam, promissum in lege.

Vnde operę gratia est aduertere, inter Iudęos duas prophetias fuisse celebratissimas iuxta aduentum Mesie, quem expectabant. Altera erat illa Iacob. Nō auferetur sceptrū de tribu Iudę, &c. Altera vero non minus celebris illa erat, quę habetur in Deuteronomio. Prophetā suscitabo eis, de medio fratru tuorum, similem tui: & ponam verba mea in ore eius. Quę dux autoritates secundū omnium rabinorū sententiam de Christo, & de ipsius aduentu intelligitur. Altera nanq; illarum aiebat, Mesia venturū esse, quando nullus esset rex in Iudęa, altera vero hunc Mesiam magnū futurū prophetā, & oriundum ex Iudęico populo. Duo enim præstare debebat futurus Mesias: alterū scilicet quod futurus esset propheta & natione Iudęus: alterū verō esse venturum, quando nullus esset rex naturalis in Iudęa. Nascitur Esaias propheta in Hebręo populo: ne autem aliquis falso existimaret, ipsum esse Mesiam, in principio suę prophetię inquit. Viso Esaię filij Amos, quę vidit super Iudam & Hierusalem: in diebus Ozie, Ioatham, Acaz, & Ezechie regū Iudę. Ac si prudens diceret. Etiam si sum propheta & a vobis ortus, ne tamē puteis me esse Mesiam: nam ego prædicare & prophetare incipio naturalibus regibus Iudęę sceptrū & imperium tenebuntibus. Et Ieremias etiam. Verba Ieremie filij Helchie de sacerdotibus qui fuerunt in Anathoth in terra Beniamin. Factū est verbum domini ad eum: in diebus Iosie filij Amos, regis Iudę. Baruch quoque legit. Verba libri huius ad aures Ieconia filij Ioachim, regis Iudę. In Ezechiele etiā habetur. Ipse est annus quintus transmigrationis regis Ioachim. Et Daniel. Anno tertio regni Ioachim regis Iudę. Quod si diligēter alios prophetas reuolueris, inuenies omnes prophetas tempore, quo erant reges vel duces de tribu Iudę: qui populū gubernaret. Nō enim defuerit ante Christū atū in illo populo reges vel duces, qui regerent Israël: ut statim initio huius operis ostēdimus. Igitur propheta sancti ut tollerent à populo suspitionē, ne aliquē ipsorū putaret esse Mesiam (cum inter illos nati & educati essent) diligēter literis mandauerunt reges Iudę, sub quorū dominio propheta bant. Sed diuus Lucas ostēdit diuum Ioannem prædicantem maximū illum prophetam, promissum Iudęis. Sed sub quo rege Iudęę? Procurante (inquit) Pontio Pilato Iudęa. Iam nō est rex in Iudęa, nō est sceptrū regale

regale, non est corona. Sed quid? procurator quidam, siue prorex, quem hodie constituit imperator: quem etiam si sequenti die libuerit auferet, ipse autem non naturalis, sed ex populo gentilitico & aduena erat. Videt igitur quomodo in quouis euangelizate verbo magnum claudatur mysterium? Coniungit hic Iudęos, & ipsorum cęcitatem reprehendit, probatque ex ipsorum prophetiis & testimonio Christum esse Mesiam: quem ipsi expectabant. Nihilominus ipsi tam cęci & tam ignorantantes sunt, ut nolint cognoscere suum saluatorem: & mittunt nuncios, qui interrogēt diuum Ioannem, an sit ipse Mesias in lege promissus: cum secundum rei veritatem potius deberent diuo Ioanni credere dicenti Iesum esse verum Mesiam, quam si de se ipso id affirmaret. Nam testimoniū quod aliquis de se ipso exhibet, non tantam fidem facit, quantum habet et si de altero id affirmaret: & siquidem Iudęi diuo Ioanni crederent, si dixisset ipsum esse Christum, potiori ratione Ioannis verbis debebant adhibere fidem dicentis Iesum esse Christum in lege promissum. Sed vnde Iudęis istis tanta prouenirebat cęcitas & obsecritas? Ex peccatis quidē, ut Sophonias aiebat. Ambulauerunt ut cęci, quia domino peccauerunt. Mundanis nanq; & terrenis dediti solum externa considerantes, Christi paupertatem despiciabant: & quia pauper & humilis venit, id fuit in causa, ut cum non cognouerint: similes illi qui manū supra oculos ponit, ne solis radiis offendantur: nec ab ipso illuminentur. Ita etiam hi in ter suum intellectum & diuinam lucem pessima constituerunt, & idē obtenebrati sunt, & cęci facti, & ita cęci ut eum viderent omnes prophetias, quę de ipso loquebantur, iam adimpletas esse, cumque etiam ipsum Mesiam coram oculis haberent, illum ignorabant. Ego veni (inquit Christus) ut qui nō vident videant: & qui vident, cęci fiant. Oculi nanque vanitatis mundi allucinati rerū mundanarum amore: diuinam & inaccessibilem lucem non valent intruere. Hęc est illa cęcitas & obsecritas, quam misit dominus in Aegyptios: de quibus scriptura asserit, neminē spacionum diuini fratrem suum vidisse, nec ab vno loco motum fuisse. Nisi Iudęi isti cęci essent, non utique in suo euangelio Ioannes dixisset. Mundus Christum non cognouit. Nō mirum erat, quod ita cęci & deliri essent in cognitione Mesie: siquidem tantum

pulueris pondus amoris mundi, carnis, & sanguinis oculis suis iniecerat, de quibus Ieremias dixit. Errauerunt ut cęci in plateis. Iniquioris conditionis est hęc cęcitas, quam quouis alia corporalis: nam qui corporis cęcitate laborant, se ipsos agnoscunt, at qui interiori cęcitate tenentur, existimant se videre, cum nihil videant. Quo circa redemptor noster his dixit. Si cęci cęcitis, non haberetis peccatum: nunc verō dicitis quia videmus, idē peccatum vestrum manet. Caue & tu tanquam a facie colubri a peccatis in hanc reterrimā cęcitate incidās: ut Deum non cognoscas, & te ipsum ignores, &c. Expende etiam quod hęc terra Iudęę ubi Pilatus præsidebat, illa erat, quā olim Deus Abraham promissit, eū dixit. Ego sum dās qui educa te de Ur Chaldeo, ut dar: m tibi terrā hęc, ut possideres eam, Io sue autē possessionē huius terrę tradidit filiis Abraham, postquam Moses educauit illos de Aegypto. Sed aspice quomodo Deus aliis regna propter sua scelera tollit & aliis tribuit: quod videri potest in Saule, cui dās regnum hoc de quo loquimur, sustulit. Dauid autē concessit: secundum illud quod scriptū est. Mortuus est Saul propter iniquitates suas eo quod prauaricatus esset pactum domini: & nō custodierit illud: propter quod interfecit illum, & transfudit regnum eius ad Dauid filium Isai. Cū Saul recititudinem animi seruabat, dedit illi regnum: at cū a mandatis domini recessit, regno orbatus est. Quod cū Dauid rectē animo perpēdisset, dixit Salomoni successori ipsius cū morti esset propinquus. Obserua ut custodias mandata domini, ut confirmet dās sermones suos quos loquutus est de me dicens. Si custodierint filij tui viam meā, & ambulauerint in veritate: nō auferetur tibi vir de solio Israeli. Cū enim rex præsidem aliquem constituit siue ciuitati siue earti, beneficium illud donat illi & successoribus illius: dummodo tales ipsius regis non sint proditores: nam si sint, vitam simul & gratiam datam amittunt. Itā dominus dedit Abrahamo hanc terrā, & ipse fuit primus & fidelissimus præses: postea verō Isaac, Iacob & alij ipsius successores fideles & recti, quos dās in officio sustentauit. A eū traditores essent, abstulit dās ab eis possessionem, & dedit eā Romano imperatori: qui dominum ipsius tenebat, quique hanc præsidem illi cōstituit. Similiter Deus nobis se faciet: si ipsius præcepta nō seruaerimus. Atque ita debent intelli-

Ibre. 4.

Ioan. 9.

Eccle. 11.

Gen. 12. 25.

Ioan. 7.

1. Par. 10.

3. Reg. 4.

Ioan. 1.

Gen. 49.

Deut. 18.

Esai. 1.

Ierem. 1.

Baruch. 1.

Danie. 1.

Soph. 1.

Ioan. 9.

Exo. 10.

Ioan. 1.

Annas & Caiphas Simoniaci, & ita digni fuerunt tali dedecore quod preferuntur illis nequissimi seculares & peccatores. Quot sunt etiam nunc in Ecclesia Dei sacerdotes, religiosi, & Episcopi, quibus coram Hebraeis multi publicani & peccatores preferuntur: Vtinam multi seculares nobis post terga relictis, victoriam regni Dei non deserant. Quo circa diuus Paulus, nobiscum loquitur dicens. Nemini dates ullam offensionem, vt non vituperetur ministerium nostrum. Vnde si seculares digno honore non afficiunt nos: id euenit quia videtur nostra opera non suis preferri: nam conspiciunt nos garrulantes, confabulantesque sicut ipsi: videtur etiam nos epulari, & iocari, sicut ipsi: atque ita parafaciunt, & contemnunt nos. ¶ Aduerte etiam quod summus sacerdos secundum legem perpetuus erat, & pro toto tempore suae vitaeungebatur officio: at tatum inualueat ambitio & cupiditas, vt singulis annis singuli sacerdotes eligerentur: & ita tempore, quo beatus Ioannes incepit praedicare, erat Pontifex Annas. Anno vero quo Christus mortuus est, obtinebat Pontificatum Caiphas: & propterea vti uideat beatus Euangelista nominauit. Herodes namque cum videret commodum & utilitatem inde sequi, venale fecit sacerdotium. Ex quo liquido constat, quanta suboriantur mala. Erat enim Herodes, sicut & ceteri reges sub tributo Imperatoris Romani, & etiam muneribus & donis emerat regnum, & principatum comparauerat: ideo opus erat, vt omnino hoc surripere a templo. Sicut modo qui officia emunt, necesse est vt iuste vel iniuste substantia pauperum & plebis soluantur. Quod graue malum in multis prouincijs cernimus. Altera ratio est quia cum officia veniuntur pecunijs ab indignis plerumque possidentur: quandoquidem non meritis talis hominis attenditur, sed pecunie suae. Altera est ratio, quia is qui officium emit, pondere tributorum & pecuniarum oneratur, vt soluat pactum & conuentum. Sic Herodes pecunijs & redditibus Ecclesiae suae debita vult persolvere. ¶ At si iniqui agebant hi principes seculares dautes sacerdotum pro pecunijs: quanto peius ipsi clerici faciebant, si quidem pecunias pro Pontificatu exhibebant: Contemplant obsecro qualiter tum temporis Ecclesiae conditio & status iacebat. His igitur calamitosis & miserandis temporibus eximij praedicatoris venerunt, Christus redemptor noster,

& beatus Baptista. O vtinam & nunc dominus Iesus dignaretur ex alto descendere vt Ecclesiam suam visitaret. Magna quidem alia peccata fuerant in Israel, quibus mede dis misit dominus Esaiam, postea verbum misit Iliam, Eliseum, Hieremiam, Ezechielem, & alios plurimos & sanctos viros. Nunc vero cum sapientissimus ille atque expertus medicus videret egrotudines vsq; ad interitum peruenerunt, cuq; intueretur ipsos sacerdotes, qui alij deberent esse exemplo, auaritia, ambitioni, & Simoniae deservire: ipse proprius de caelo descendit, vt huic pessilenti morbo pharmacu adhibeat: & ante se mittit non quemcunque concionatorem, sed magnu & sanctitate praecellentem, vt corda hominum disponat, & sacerdotum vitia reprehendat: post illum vero Christus venit, vt peccata ministrorum tepli propulset. Quo circa cum dixisset Euangelista, quod Annas & Caiphas erant Pontifices, cum solus vnus deberet esse perpetuus: statim apponit remedium, & egregium quendam & sanctissimum hominem, dicens. *Fatum est verbum domini super Ioannem filium Zachariae in deserto.* Quot reges & principes designat hic Euangelista, vt dicat, Christum misisse Ioannem praedicaturum. Cum Christi natiuitate scripsit, tantu Romani Caesaris meminit: Ioannis autem natiuitate narrat nullius principis facta mentione: cum vero praedicationis officium recenferet non tantum Caesaris, sed & sacerdotum, & minorum principum recordatur. Nimirum vt inueneret, quanti esset momenti alicuius sancti Prophetae aut praedicatoris Euangelici creatio. Magnu & praclaru opus est officium praedicationis: ad cuius functionem perfectam, non satis est habitum religionis induere, in scholis arguere, & scripturam legere: sed necessaria est vitae sanctitas, morum integritas, & vitae perfectio. Quod Deus condat hominem suae admirabili potentiae velut nihil est: ad concionatorem efficere, hoc quidem grande opus est, nam constituit hominem omnibus suis numeris perfectum & absolutum. Ideo Moyses quauis sanctissimus esset, cum dominus illum mitteret ad praedicandu Pharaoni, se a tali munere quatu potest abstinere, nam cum humilis esset, se ineptum tanto officio iudicat: quod etiam Ieremias secum reuolens tantum officium humeris suis impar existimabat. Quod idem Ionas fecit, & omnes illi qui altitudine & excellencia huius muneris agnoscunt,

agnoscunt, & humanam imbecillitatem percallent. Nunc autem non desunt multi qui hunc honorem & dignitatem appetant, cum illo prorsus indigni sint. Igitur vt intelligas magis laboriosum esse rectum praedicatoris condere & efficere, quam alium quemuis hominem tanquam rem maioris momenti & ponderis, appositum hic Euangelista tot principes in electione beati Ioannis Baptistae in concionatorem, & nullam mentionem fecit alicuius principis vel regis, dum ipseus natiuitate scriberet. ¶ Perpende autem hic primo quod diuus Ioannes non exijt predicare nisi iustus. Non temere aut praesumptuose vsurpauit officium, vt Ozias qui percussus fuit lepra, eoque surripuit officiu sacerdotale: Vnde in Euangelio euidam dicitur. Quomodo huc intraui, non habens vestem nuptialem? Sed multi cum non vocati sint a Deo, talia munera sibi arroganter assumunt. Vnde dominus per Ieremiam dicit. Non misi eos, & non precepi eis: neque loquutus sum ad eos. Ioannes autem vocatus tanquam Aaron exijt ad praedicandum. ¶ Aduertendum quoque est hic tempus quo Ioannes venit praedicans: & locus in quo erat, quando praecipit dominus illi vt praedicaret. Factum est enim verbum super Ioannem, & venit praedicans baptismu penitentiae, quando in principibus & primatibus mundi dominabatur tyrannis, & in sacerdotibus simonia: & quando regnum Israel diuisum erat in quatuor partes, & vniuersus orbis ita perditus erat, vt iam fere in praecipitium inferni abiit: tunc factu est verbum domini super Ioannem. In quo quidem diuina misericordiam & pietatem (Christianis oculis si velis intueri) relucere videbis: nam in maioribus necessitatibus & in maximis constitatos periculis nos nunquam obliuiscitur: etiam si nos tali auxilio sumus indigenti. Ipse enim cognouit signum nostru: recordatus, quoniam pulvis sumus, & sicut misereatur pater filiorum, misertus est nobis. O quoties pius & misericors dominus iam iam tibi in interitum tendenti, manum praestat & succurrit: na saepe lapsus cum peccare vis, ad ostiu cordis tui pulsast, & tunc factum est verbum dñi super te, mittes tibi sanctam inspirationem: ne vltra vanis & iniquis cogitationibus progrediaris. Hoc enim sepius iam in infernum esses lapsus, nisi pietas & misericordia dñi tecum adesset: na etiam si mundus blasphemus sit, & transgressor mandato

ru dñi, non ideo dominus illum deserere tendentem ad interitum. Ex quo loco discere debes, vt semper in domino spem tuam reponas, nec vnqua tibi de eius infinita misericordia est desperandum. Patiens enim est & praestabilis super malitia. Fide igitur in eo quippe, qui nunquam in maioribus necessitatibus tibi deerit: quem admodum vniverso orbi succurrit, mittes beatum Ioannem Baptistam ad praedicandum. Quod etiam sacre paginae testimonio clarissimo tibi oculos ponam. Na cum sanctus Ioseph iniuste exularet a patria, cuq; veditus esset a proprijs fratribus, & falso accusatus, & in vinculis detentus, quando nulla spes remedij affulgebat: recordatus est illius dominus, & a vinculis eum eripuit, & constituit illum in altissimu regni soliu & dignitatem, ita vt post regem nulli maior honor, gloria, & dignitas tribueretur. Vnde etiam quado Israel grauius opprimebatur & persequeretur a Pharaone in Aegypto, tunc dominum memoria illius subijt, & dixit Moysi. Vidi afflictionem populi mei in Aegypto, & clamorem eius au diui. Nunqua enim de ipseus diuina misericordia desperare debes: sed firmo & virili animo in ipso confidere. Sic de illa castissima foemina Susanna legimus in Daniele, quod erat cor eius fiducia habes in dño: atq; ita cum omni prorsus humano auxilio esset destituta, tunc liberali manu dñs illi subuenit, atq; a tanto periculo liberauit. Ideoq; meminisse oportet illius dicti Abacuc. Si mora fecerit expecta eum, veniens enim veniet & non tardabit. O qua grauissime sepius Deus offendit: eum in illo non speras. Videtur naq; virgini pauperi & ipseus matri q nemo eam in vxore ducet, cum doct nec supellectili habeat: atq; ita decernunt carnaliter & tunc Dei offensa viuere: quasi ipsius Dei manus sit abreuiata, vt non possit earu necessitati aliquo modo subuenire: Dei consilio & decreto terminu assignat, & secum tacite haec mente reuoluunt. Si tali tempore, vel tali anno, vel mense nobis non fuerit prouisum, non est quod speremus: sed mudi vanitatibus & delicijs nos tradamus. Ita fecerunt illi Israelitae, qui cum in magno discrimine essent constituti, & obfessi ab exercitu Assyriorum, iam secum decreuerant se ipsos in potestatem Holophernis tradere: quos acriter sancta & virilis Iudith reprehendit dicens. Quod est hoc verbum quod consensit Ozias, vt tradat ciuitatem Assyrijs: si intra quinque dies non venerit vobis adiutoriu?

Ioe. 2.

Gen. 37. & 39.

Gen. 41.

Exod. 3.

Dan. 13.

Abacuc. 2.

Iudi. 7.

qui estis vos qui tentatis dominum? Igitur ne Deo diffidas vnquam, nam in maioribus periculis, maximisque imminentibus calamitatibus, magis propitium & amicum illum inuenies: quem admodum cum mundo fecit, quando maioribus vitijs & iniquitatibus abundabat, mittens Ioannem Baptista. ¶ Sed vbi erat quando factum est verbum domini super eum? In deserto. Vbi attentius perspicere debes, quod vocat dominus diuini Baptistam cum procul recessus ab hominibus esset in deserto, & constituit illum predicatorem & præcursoresuum. Vbi etiam notare debes quomodo fugendum sit à gloria huius mundi, & ab eius honoribus, & vanitatibus: hos enim dominus quaerit, & in publicum iactat, & eosdem honorat, & amicos suos predicat. Hos namque maximo honore afficit, qui ipsum honorem contemnant: & eos maximi facit, qui abiectos & humiles se esse iudicant. Abraham namque cum à patria recessisset, & per exterarum gentes fuisset peregrinatus in extraneis terris, constituit illum dominus magnum principem. Moses etiam qui regiam domum Pharaonis contempsit, cum solus esset in deserto, seruandis ouibus intentus, factus est à domino magnus princeps: & electus dux totius Israel. Quis obsecro memoriam hominum minus subierat, aut quismortalium magis oblivioni erat traditus, quam Dauid qui pascens solus in deserto oues, vnctus est in regem à domino, & magnus in bello reportatis triumphis in præclarum principem euasit? Absconditus erat Saul in domo sua, & humilem se iudicabat, nec volebat in regem eligi: sed dominus ipse manifestauit, & in regem constituit. Curigitur tu honores ambis: cum videas non dari nisi his, qui eos negligunt & asperrantur? Diuum Ioannem inuere in syluis bestiarum more vitam degentem, quem dominus manifestat & illustrat, vt omnis mundus ipsum veneretur, & laudet. Ita dominus confuevit eos honoribus afficere, qui eosdem fugiunt & negligunt propter ipsius amorem.

¶ Præter à in deserto factum est illi verbum Dei: nam ille qui diuinis consolationibus & inspirationibus frui vult, opus est vt vitam solitariam amet, & omnes humanas conuersationes longius propellat. Nunquam dominus permittit vt in eodem altari arca testamenti & idola Dagonis simul essent, & cum Phi-

listri id conati essent, nunquam tamen id efficeret potuerunt: nam non patitur dominus vt dulcia atque suauia suæ gloriæ & diuinitatis gaudia miscantur carnis & mundi familiaritatibus. Cuidam anime sancte cui dominus voluit sua secreta reuelare, dixit per Oseam. Ducam eam in solitudinem, & loquar ad cor eius. Vt dominus cum anima nostra loquatur, non opus habet testes: Et volens ad Moysen loqui, duxit illum in sublimem montem Sinai. Et in solitudine deserti apparuit angelus Agar. Et Helias extra urbem erat, & omni prorsus humana conuersatione carens, quando Angelum vidit. Quando dominus cor nostrum solum inuenit, statim ceaturus cum illo sedet. Et cum animam nostram à mundi curis & solitudinibus separata: statim magna mirabilia & secreta illi patitur: quæ nequiquam refereret, si negotijs implicata inueniret, Equidè si scires quam graue iacturam facias cum te rebus mundanis tradis, dubio procul non magni laboris rem iudicares, soli Deo adherere: nam si conuersationem humanam reieceris, diuinam inuenies: silentium namque & solitudo fortissimi muri sunt deuotionis. Si volueris iam comparatam deuotionem conferuare, solitudinem diligere: nam quanto maiora & ampliora beneficia beatus Ioannes acceperat, tanto melius exultabat in deserto recedere: vt gratiam conferuaret. Iob enim ait. Lampas contenta apud cogitationes diuinitum. Si lampas accensa est, statim tegitur ne flante aere intereat. Iusti sunt lampades accense: & de Ioanne, dixit Christus, quod erat lucerna ardens & lucens. Iusti namque ne vento inanis gloriæ & humanæ laudis offendantur, abscondunt & celant sua bona opera. Ioannes quippe, vt aptius & commodius se Deo traderet in desertum secessit. Non erat enim prudens ac sanctus vir difficillimum esse inter hominum turbas intacte & pure viuere: ideo solitudinem petijt, vt peccandi irritamenta fugeret. Quid hic dicturi sunt stolidi & insipientes homines, qui cum in vitia & peccata sint nimis procliuēs: eos qui religionis habitum induunt, impudenter irident? Christus etiam verus Deus & homo hominum consortia fugiebat: non quod ipsi esset opus, sed vt nobis fugienda demonstraret. Hoc etiam multi sanctissimi viri fecerunt: nam Eliseus ita has familiaritates fugiebat, vt etiam ipsa hospes quæ multo-

Ose. i.

Exod. 19.

Gen. 21.

3. Reg. 19.

Iob. 12.

Ioan. 5.

4. Reg. 4.

Act. 1.

Rom. 2.

Hier. super

Esa. c. 13.

Iere. ca. 23.

Esa. 55.

ties domum receperat, nomen ipsius ignorabat, & cum iussisset Giezi eam accersere, non proprio nomine nuncupauit, sed nomine ciuitatis, in qua ipsa nata erat, scilicet, Sunnar: & idem vocauit eam Sunnamitem. Fuge igitur humana consortia & consuetudines: & esto mundo exter & aduena, & amicus & familiaris deserto. Melius quidem est inter immanes bestias in deserto & solitudine vitam degere: quam in ciuitatibus & polis inter iniquos homines. In hac ergo solitudine verbum domini factum est super Ioannem. Sic tu si volueris verbum domini audire, fuge à consortio & tumultu hominum. Exemplo etiã Christi Saluatoris nostri, prius excepit Ioannes facere quam docere: nam prius sanctissimam & purissimam egit in deserto vitam multis annis ieiunans, & orans: postea verò alios docuit. Sic oportet, vt tu antequam alios doceas, te ipsum doceas, vt possis alijs non tangum verbis: sed facto prodesse. Sed iam singula verba expendamus.

¶ Factum est (inquit) verbum domini, super Ioannem filium Zachariæ in deserto. Multoties inuenies in prophetis verbum quod factum est. Saepè etiam onus, vel pondus: vt in initio prophetarum Abacuc, & Malachiæ: & Hier. super in Esaia & in Zacharia in medio & circa finem. Discrimen autem est (vt Hieronymus ait) quod vbi cunque est graue, quod dominus comminatur, & plenum ponderis & laboris, quod per verbum pondus designatur: minarum autem plena sunt, quæ per verbum onus innuuntur. At verò vbi cunque dominus prospera pollicetur, siue post comminationem meliora promittit: ibi non pondus, aut onus, sed factum est verbum dñi dicitur. Ideo quia Ioannes prospera nunciabat, nempe aduentum Messiae, & regnum cælorum, & iter præparabat vt Christum suscipere, non onus sed factum est verbum domini super Ioannem dicitur. Super Ioannem inquit, quia verbum illud super Ioannem descendebat. Esaïas enim ait. Quomodo descendit imber & nix de cælo, &c. Sic erit verbum quod egredietur de ore meo. Particula super, sublimitatem notat: quia in cor hominis verbum Dei non ascendit: sed verbum descendit ad cor, & cor ascendit ad verbum. Et quod est verbum quod descendit super Ioannem: vade & prædica baptismum penitentiae. ¶ Exprimitur etiam nomen patris dicens filium esse Zachariæ: quia Ioannes fan-

ctitatis paternæ fuit imitator & hæres. Quamdoquidem Zachariæ cum vxore sua pure & innocenter vixit: ambo quippe iusti erant coram domino. In quo quidem aduertere debes, quomodo teneantur ij qui ex probis & sanctis parentibus sunt orti, eorum vitam, quo ad fieri possit imitari. Vnde fit tu te ipsum iudicas ab egregia parentum stirpe descendere, ipsoꝝ virtutes imitari curabis. At si non ex nobilibus parentibus descendis: talia opera facito, vt noua & egregia proles à te incipiat. Et venit in omnem regionem Iordanis. Hoc est, ad loca Iudææ iuxta fluentia Iordanis. Quoniam gratia baptizandi venerat, ad loca abundantia aquis accedere debebat: ne aquæ defectu illi qui ad eius prædicationem conuertebantur, baptismum carent. Cum enim rectè nosset, quanta gentium copia ad ipsius baptismum erat properatura, loca aquis abundantia sibi elegit. Discamus hic beatissimi Ioannis exemplo locum locum quaerere, qui magis aptus semper sit ad recta opera faciendâ, & qui nobis animam & occasionem præbeat sanctis operibus nos exercendi. Cum enim grauitè ægrotaret rex Ezechias, Esaïas propheta ad eum accessit ex parte Dei dicens. Dispone domui tuæ, quia morieris tu, & non viues. Qui conuertit faciem suam ad parietem & fleuit. Cut (inquit Hieronymus) conuersus est ad parietem, vt fleret, & oraret: Quia quando Salomon hoc templum absoluit, regiam suam domum condidit coniunctam, ita vt ipse paries templi ex altera parte domum regiam conficiebat, ad hoc vt negotia quæ regi offerrentur cū Deo posset facile communicare. Idem Ezechias oraturus ad parietem templi se conuertit. Ita Episcopi & hi, quibus animarum cura est commendata domos suas iuxta Ecclesiam deberent habere, vt facilius sacramenta possent administrare: vt faciebat Ioannes, vt commodius posset baptizare. In libro Numerorum dicebat Deus sacerdotibus atque Levitis. Excubate in ostio sanctuarij. Ianitor quippe iuxta ianuam debet sedere, & gubernator iuxta clauis: & sacerdos iuxta Ecclesiã. Sic nos iuxta locum vbi facilius possimus Deo seruire, habitare debemus. Abraham sedebat in meridie in ostio tabernaculi sui, vbi itinerrantes possit videre, & hospitari. Ita etiam è contratio is locus est nobis fugiendus, qui ad malum occasionem præbeat. Fugite (inquit Paulus) ab omni fornicatione Thar-

Esa. 38.

te Dei dicens.

Dispone domui tuæ,

quia morieris tu,

& non viues.

Qui conuertit

faciem suam ad

parietem & fleuit.

Cut (inquit

Hieronymus) conuersus

est ad parietem, vt

fleret, & oraret:

Quia quando

Salomon hoc

templum absoluit,

regiam suam

domum condidit

coniunctam, ita

vt ipse paries

templi ex

altera parte

domum regiam

conficiebat, ad

hoc vt negotia

quæ regi offerrentur

cū Deo posset

facile communicare.

Idem Ezechias

oraturus ad

parietem templi

se conuertit.

Ita Episcopi &

hi, quibus animarum

cura est

commendata domos

suas iuxta Ecclesiam

deberent habere,

vt facilius sacramenta

possent administrare:

vt faciebat Ioannes,

vt commodius posset

baptizare. In libro

Numerorum dicebat

Deus sacerdotibus

atque Levitis.

Excubate in ostio

sanctuarij. Ianitor

quippe iuxta ianuam

debet sedere, &

gubernator iuxta

clauis: & sacerdos

iuxta Ecclesiã.

Sic nos iuxta locum

vbi facilius possimus

Deo seruire, habitare

debemus. Abraham

sedebat in meridie

in ostio tabernaculi

sui, vbi itinerrantes

possit videre, &

hospitari. Ita etiam

è contratio is locus

est nobis fugiendus,

qui ad malum occasio-

nem præbeat. Fugi-

te (inquit Paulus)

ab omni fornicatione

Thar-

1. Cor. 6.

Gen. 8.
Levi. 26.
Ecclesi. 34.

mar natus Iudae sedit in biuio ubi meretrices federe solebant: & sic Iudam ad peccandum allexit. Sic etiam praecepit dominus populo suo ne facerent sculpitile, & simulacra: ne illi adorarent: & ne nubarent alienigenis mulieribus, ne Deos eorum adorarent. Quae admodum enim boni occasiones & loca magis condescendunt quaerunt, ubi melius Dei seruitio vacare possint: sic mali ut melius auaritia & cupidini studere possint loca aptiora quaerunt, ut mercatores consueverunt facere: qui mercibus vendendis, in medijs plateis domos incolunt. *Predicans baptismum poenitentis in remissionem peccatorum.* Quia baptismus Ioannis non erat sacramentum, per quod dabatur gratia: sed erat in remissionem peccatorum, non casualiter & directè, sed dispositiue seu preparatiue: quia praeperabat homines ad Christi baptismum. Fuit tamè ipse Ioannes institutor sui baptismi: sed tamè ex utroque diuino ut ipse dixit. Qui misit me baptizare, ille mihi dixit, &c. Vnde institutio eius fuit à Deo per autoritatem: & à Ioanne per ministeriū: ita tamen quod Ioannes non fuit nudus minister, ut ministri sacramentorum Christi, qui nihil aliud faciunt, quam applicare sacramenta, sed fuit institutor ex diuino praecepto. Quorum utrunque docuit nos Christus, dicens. Baptismus Ioanis à quo est, è caelo an ex hominibus? Quasi dixisset, Ioanis erat tanquam institutoris & ministri: coelitus tamen praeceptum acceperat. Nam si ritum baptizandi consideres familiari Spiritus sancti reuelatione fuit ad id ministerium missus, si autem effectum, nihil in eo fuit, quod Ioannes ipse non posset praestare: nam gratiam non conferebat, sed abluere tantum corpora. Oportuit autem Ioannem tanta sanctimonia fulgentem baptismum incipere: quia durissimum erat Iudaeis circumcisionem relinquere, & auscultare Christo baptizanti. Et idè oportuit etiam, ut Ioannes de genere sacerdotum, quos oportebat circumcisionem tueri, illo baptizandi ritu uti: ut populum demulceret, & ad Christi baptismum alliceret. Forma huius baptismi erat. Ego te baptizo in nomine venturi. Qui baptismum etiam si non obligabat ad sui susceptionem, obligabat tamen ad hoc, ut ne quis ipsum contemneret: quia contemnens consiliū, contemnit consiliantem. At Ioannes missus erat à Deo, & ita qui spernabat baptismum Ioannis, per consequens & illum qui eum miserat, contempit habebat.

Ioan. 11.

Mat. 21.

Act. 19.

¶ Vocabatur autem baptismus poenitentiae: quia quos baptizabat, poenitere, docebat: & poenitentiam praedicabat. Hanc à nobis exigit Deus, quia voluntas, quae peccata confertur, ipsa eadem id abneget: ita ut quæ admodum per voluntatem ingressum fuit malum, per eadem etiam bonum nobis adueniat. Sic Moses in deserto fecit serpentem aeneum, ut curarentur qui erant à serpentibus morsu. Serpens mordet, & serpente à morsu curauit. Cor superbum & elatum offerat cor humile: & voluntas iniqua & deprauata Deo obediat, & subiectetur illi. Nam beata Magdalena ita fecit, eis namque rebus, quibus vanitatis mundi inferuierat, eisdem prorsus se ipsam Deo reconciliauit. De hac re capite septimo in conuersione Magdalene oportunius dicemus. Itaque cor tuum quod dæmoni per peccatum consecrasti, id ipsum Deo debes tribuere: ipse namque ait. Praebe mihi cor tuum. Tanquam magnus dominus perit Deus id quod vult, & id quod magis illi placet. Non à nobis supplicet illa petit non remanere, aut pedes: sed praecipuum quod in homine est, sine quo ipse homo nihil est. Non petit, ut illud ad tempus mutuemus, sed quod id praebemus: non enim vult, ut solū tempore quædragessimae poenitentiam agam? vel per certum tempus, sed toto vitæ cortice. Nec petit ut illud vendamus quandoquidè Deus liberaliter id nobis tribuit: nec vlla mercede accepta nos redemit. Sed quia cor nostrum à deo infirmum & ægrum per peccatum exitit, operæ precium erit illud dolore & contritione afficere. Idè acceptabit illud contritum & humiliatum, aliàs enim nunquam illud acceptabit. Cum Deus non possit peccatori sine poenitentia peccata remittere, quia remittere homini peccata, est illum in suam amicitiam & gratiam reuocare, sed nullum hominem in suam amicitiam reuocat nisi sit bonus & iustus quod fieri non potest, nisi voluntate quæ à Deo habebat auersam in ipsum conuertat, quod fit per solam detestationem peccati, quæ est poenitentia. Fieri igitur non potest, ut peccatum remittatur, nisi facta prius poenitentia. Et licet patuulis ante usum rationis, remittatur peccatum, tamen quia originale non propria voluntate conuertant, possunt absque proprio motu à Deo iustificari. Bene tamen potest Deus peccatori condonare poenas, & nolle punire absque poenitentia: sed hoc non est peccata remittere. Nec poenas peccato debitas condonabit, nisi peccator prius egerit poenitentiam. Vnde sanctissimus Iob. Verebar

Num. 21.

Luc. 7.

Prouer. 25.

Iob. 9.

opera

Hebra. 10.

1. Cor. 11.

Nau. 2.

Psalm. 118.

Psalm. 74.

Act. 7.

1. Cor. 11.

Mat. 23.

opera mea sciens quod non parceres delinquenti. Nonne parceret dominus delinquenti? Nonne deliquerit Dauid, Petrus, Mathæus, & multi alij? Idè dominus dicitur non parcerere delinquenti, quia delictum nunquam sine vltione relinquit: aut ipse homo se ipsum punit, aut Deus vindicans castigat. Tu ergo è duobus vnum elige, & cum in media electione fueris constitutus, memineris obsecro illud Pauli. Horrrendum esse incidere in manus Dei viuentis. Si tu mediocriter te ipsum punieris, Deus in te non animaduertet. Nam ut Apostolus ait: si nos ipsas iudicemus, vti que non iudicemur. Quibus verbis satis aperte ostendit Paulus, quod iudicamur à domino, quia nos ipsos nunquam iudicamus, nec punimus. Quo circa eritendum tibi maxime est, ut sanctam poenitentiam agas, & peccata tua plangas. Deus namque ut qui be nignus & misericors est bis, eundem non puniit. Quod si tuam culpam correxeris, non iterum dominus in illam animaduertet. Vnde de sancto Dauid, qui domini ingenium & animum rectè nouerat, inquit. Feci iudiciū, & iustitiam: non tradas me calumniantibus me. Calix enim est in manu domini, vini meri plenus mixto. Peccatores namque, qui in hac vita poenitentiam egerunt, calicem mixtum bibunt multis & maximis diuinis consolationibus. Idè Ioannes cum hanc poenitentiam praedicabat adiunxit. Appropinquabit regnum caelorum. Et beatus Stephanus in sua passione vidit caelos apertos. Et Paulus ait. Sicut abundat Christi passionem in nobis, ita per Christum abundat consolatio nostra. Si verò hic poenitentiam non egeris durissima te in inferno sperat poena. Bibes namque facies calicis durissimae passionis: nam si ieiunare nolueris ibi perpetuam patientiam inedia: si nolueris lugere, ibi lachrymis & gemitibus nunquam parces, &c. Habet se dominus cum peccatoribus, quemadmodum barbæ tonsor cum hominibus rusticis: nam iubet illis ut comam peccati prius ipsi, ne si eos accipiat, capillos extrahat. Ne igitur speres, ut dominus prius in te animaduertat, nam dure, & alperè recum agerit tu prius in hac vita de te poenas sume, agens poenitentiam. Hanc autem salubrem poenitentiam Ioannes sanctissimus populis praedicabat. Sed expende sancti praecursoris prudentiam. Praedicans namque poenitentiam maximis & induratis peccatoribus dicebat. Genimina viperarum quis

docebit vos fugere à ventura ira? Populis vero ignorantibus, & inscijs blande loquutus est. Qui habet dicebat duas tunicas, det vnā non habenti. Et militibus aliam ostendit viā. Sic praedicator poenas inferni aliquando praedicit, aliquando beatitudinem caelestem, quandoque etiam diuinam erga genus humanum misericordiam. Idè habetur in lege, quod in veste summi sacerdotis erant tintinabula. Ad quid hoc? Cymbala namque & tintinabula non eundem sonitum quem tubae, cornua, & organa, & alia instrumenta reddunt: sed diuerfum. Aliquando enim cymbalum pulsatur ad praedicationem, aliquando ad obsequia mortuorum, aliquando ad festa & solennitates: sic itaque diuersa sonat & demonstrat. Sic concionator aliquando sonitum mortis efficiat, ostendens populo cineres, in quo citius est conuertendus: aliquando infernum pronunciet, &c. & poenitentiam velut Ioannes populo praedicit: quandoquidem tantis vitij abundat, furis, rapinis, adulterijs, & alijs grauissimis peccatis. O vitium dominus his temporibus mundo mittet similes praedicatoris: sicut Ioannes, qui ipsi mundo poenitentiam praedicarent iudicissimè, & quidè tantum iam dominatur iniquitas. Non est inquit Oseas) veritas, non est misericordia, & non est scientia Dei in terra. Maledictum & homicidium, & mendacium, &c. ¶ Expende etiam & vide sanctissimi Ioannis dignitatem & laudem: nam primus ipse fuit, qui in mundo praedicans poenitentiam promisit regnum caelorum, & remissionem peccatorum. In libro Numerorum habetur, quod timeses filij Israel ingressum terrae promissionis, quia erant ibi gigantes, animati sunt per Caleb, & postea per Iosue. Sic beatus Ioannes fuit primus: qui nobis caelum manifestauit, patriam nobis promissam: & postea sequeutus est illum Christus, sicut alter Iesus Naue. Hinc ortum est, quod beatissimus Ioannes inter alios sanctos totius beatae patriae tantum splendeat & fulgeat. Nam lex est constituta & stabilita in bellis, ut is qui prius exierit manus congressurus cum hoste, vel ciuitate expugnauerit, totiusque lucri primas partes, & sedè accipiat: sicut Dauid fecit cum Iobab. Secundū igitur hanc legem Ioannes fuit primus qui debellauit & inuenit hos diuinos indos, qui primus remissionem peccatorum & regnum Dei praedicauit: quia vero in expugnatione huius regni caelestis primus ipse fuit, idè meruit

Exod. 28.

Ose. 4.

Numer. 13.

2. Reg. 7.

deserto predicabatur: nec ciuitates au debat ingredi. ut non videret mechanicos artifices mentientes, & vlturas mercatorum, & vanitatem & pompam, qua hobiles incedunt, &c. Vide etiam quam egregius & magnus predicator erat Ioannes, liquidem per deserta te debant, ipsum audituri. Tanta erat vis & virtus huius predicationis, vt deserta quasi populi & ciuitatem gentium concursu efficeret: secundum illud Esaiæ. Conuerteretur Libanum in Carmel, & Carmel in saltum reputabitur. Virtute huius predicationis efficit, vt ciuitates iudeæ in solitudine manerent, quia vt Marcus ait. Exhibat ad eum omnis Hierosolyma & Iudæa, & obliuiflorum & domorum ad eum concurrebant. Aspice igitur o tu peccator, quod dominus nunquam ecclesiam suam deseruit, & quem admodum tunc milit Ioannem, ad curandum spirituales hominum languores: etiam nunc multos ministros & predicatores mittit, qui animæ tue medeantur, iuxta illud quod ipsemet dominus ait. Non vos estis, qui loquimini, sed spiritus patris, vestrū qui loquitur in vobis. Si voces predicantium voces Dei sunt, & ipse Deus est, qui in interioribus tui cordis clamat. Vox Dei est, quæ sonat in deserto animæ tuæ, eius gratia & donorum destituta. Ingentes voces emittit Ioannes in deserto, & nunc etiam emittunt exhortatores, & Deus in anima tua: placeat tamen ipsi per infinitam ipsius pietatem & misericordiam, ne sit (vt ait) in deserto predicare. Potius auditur ab hominibus sibilus serpentis, & mundi clamor, & vox carnis, quæ Dei verbum. Ideo per prophetam conquiritur dominus dicens. Clamaui, & non erat qui audiret. Quare? Quia sunt multi qui clamant in domo peccatoris. Contingit enim vt in aliqua domo multi sint saltantes, canentes, & gaudentes: dum tamen aliquis tū temporis ostium pulsat, non exauditur propter magnum tumultum & strepitum eorum, qui intra domum sunt. Ita nimirum, intra ipsam peccatoris animam semper habitat quedam vox, quæ inordinatus est diuinitatum appetitus, qui semper clamat: & est alia vox quæ vinctam inimicorum postulat, alia vero quæ honores, alia denique quæ voluptates & blandimenta carnis desiderat: & hinc est, quod cū plena sit inordinatorum appetituum, quando Deus vocat, non exauditur. Quod autē hęc anime desideria voces sunt, clarè constat. Nam cū orans esset Moyses nec aperiret os,

Esai. 29.

Mar. 1.

Mat. 10.

Esai. 50.

nec labia dixit illi dominus. Quare clamas ad me? Anna enim mater Samuelis cū oraret in templo, non aperiebat os suum, nihilominus tamen magnos clamores suorum desideriorum mittebat Deo. Dauid quoque ait. Desiderium pauperum exaudivit Deus: preparationem cordis eorum, audiuit auris tua. Igitur hęc anime desideria clamores, & voces sunt. Clamant desideria carnis, & sanguinis: cumque magis sit strepitus in ipsa anima peccatoris, etiam si dominus ad ostium pulsat, non exauditur. Nec mirum quod non exauditur, vbi sic dominantur, & imperant in ordinatae libidines. Et quod peius est, quod etiā si dederis his inordinatis desiderijs quod petunt, nunquam tamen cessant voces emittere. Avari namque cupidi, & mundani, etiā si consequantur omnia illa, quæ cor suum desiderat, semper amplius atque amplius petunt. Remedium autem presentianum, vt Deum clamantem possis audire, est facere vt taceant omnes illi, qui intus clamitant. Nunquam tuis appetitibus quod volunt concedas: quia nequam tacebunt. Linguam tuorum desideriorum scinde, breuitatem vitæ considerans, Christi humilitatem & paupertatem, tuncque cessabunt: atque ita cū amorem mundi a corde tuo remoueris, pacificū & quietum erit: atque ita vocem domini cū vocauerit exaudies, & cum sancto Iob poteris dicere. Vocabis me, & ego respondebo tibi. Vide dominum dicentem. Ego sto ad ostium & pulso: si quis aperuerit mihi, intrabo ad illum, & cœnabo cum illo. Cū enim dominus dicitur ad ostium stare, manifestè insinuat cū peccatore loqui: nam iustus & amicus Dei dominus ipse est, quam ipse libenti animo habitat. Et in hoc quidem apparet quā inurbanus cum Deo ipse peccator sit: nam cū sit ad ostium pulsans, expectare illum facit, & nō vult aperire. Cū autem dicit, si quis aperuerit, liberum hominis arbitrium ostendit, quādo in sua potestate relinquit quod possit aperire, vel nolit. Quia verò non cogit, quod venit vt illum interficiat: si quidem sua peccata id merentur, inquit, & cœnabo cum illo. Venit quippe vt animā dicit, & vt mille donis & beneficijs cumulet. Ipse cœnam affert, & omne symbolum soluit. Auceps namque aues inuitat: sed non minus quā ipsa vitæ prandium emunt, ita demon nostros primos parentes in paradiso inuitauit: sed carè si uicti emerunt. Ideo Ieremias. Venatione ceperunt me,

Exo. 1.4
1. Reg. 1.

Psal. 9.

Iob. 14.
Apoc. 3.

Genes. 3.

Thren. 3.

Matth. 25.

Gen. 4.

Luc. 1.

me, sicut auis. Christus autem tecum cœnaturus, cœnā affert, nihil aliud vult, nisi quod aperias illi ianuas tuæ voluntatis. Quid est igitur, quod illis non aperis? Quare illum non audis? Vtique quia magnus strepitus est in anima tua amoris mundi, & carnis: & inordinatorum appetituum. Illos igitur scinde, & silentium impone animæ tuæ: & tunc reardes audies dominum te ipsum, nullies vocantem. Sic olim clamabat Deus per Ioannem, sic & nunc clamat ad aures peccatorum. Vide igitur, quando in tuam vilitatem, & contumodum cedit, quod illum audias libenti & spontaneo animo: nam si in hac vita cum te nimio amore vocat, illum non audieris: posse autem volens illum audies, quando dixerit terribili & horrida voce peccatoribus. Ire maledicti in ignem æternum. Sed iam audiamus Ioannem clamantem atque dicentem. Parate viam domini. Ante medici aduentum monetur egrotus: vt cognoscens, morbum medicum venientem reuerenter accipiat, seseque illi, morigerum & dicto obaudientem præbeat. Et quemadmodum ante Ioseph ibat præco vt omnes genua flecterent: sic Ioannes coram Christo præbat clamans, vt corda homines parent, & Christum adorarent Salvatore, q̄ nō solū Egypti sed totius mundi, & ei obedirent, atque morem gererent. Hoc erat Ioannis officium, ad hoc venerat: vt Angelus dixerat Zachariæ. Ipse præbit ante illum, in virtute & spiritu Helie: parare domino plebem perfectam. Præparabat corda hominum, vt Christum susciperent. Quid est viam in corde præparare? Ex rebus temporalibus cernimus & cognoscimus, quomodo sternitur via, & quomodo plana fiat. Ita circa interiora nostra idem agamus, amouentes peccatorum malorum que affectuum scopulos, quo via sit parata domino, hoc est, absque vllō impedimento & molestia dominus ad nos venire possit, & nos ire ad eum. Via itaque domini ad homines veniens, est voluntas nostra. Ipse homo est domus, in qua Deus habitat, in quantum iustificatur, & est via in quantum disponitur ad iustificationem. Et sicut via est necessaria venienti, ita dispositio & voluntas est necessaria ad iustificationem: vt Deus veniat ad hominem. Itaque nullus adultus potest iustificari sine propria voluntate. Hęc autem via putatur per vitam studiosam & penitentiam, quæ virtus facit conscientiam & animam cō-

poni cum recta ratione, quæ est regula humana vita: & quia homo cū studiosè viuat cōformatur regula recta, dicitur via recta & preparata. Præparemus & nos viam domino: vt excluso peccato dominū suscipiamus. ¶ Observa autem quod in eo quod dicit, præparate liberatē, insinuat liberi hominis arbitrij. In potestate tua est parare, vel non parare viam domino. Deus namque nemini suā gratiam denegat, nec deserit faciētem quod in se est: ille qui paratus est omnibus subuenire. Tu autem bene vtere libero tuo arbitrio & para cor tuum domino: vt iter faciat, & habitet in anima tua. Observa iterum quod nō dicit beatus Ioannes, quod pararems quamcūque viam, sed viam domini. Alia est enim via domini, & alia via nostra: Via nostra vitia & peccata sunt, via autem domini, virtus. Sic apud Esaiam dominus dicit. Nō sunt viæ meæ, viæ vestre, & cogitationes meæ, cogitationes vestre, sicut exaltatur cœli, & c. Via domini quæ ducit ad vitam ætæ est: via autem impiorum, quæ ducit ad interitum lata & spaciola est. Via impiorum tenebræ iuxta illud sapientis. Via illorum tenebræ, & lubricum, & Angelus domini persequens eos: Ambulat impij sicut cæci sine lumine, in mille lapides & scopulos quotidie offendentes: hoc est in mille peccata & abominationes incipientes, quotique in foueam inferni precipitentur. Quapropter in Ecclesiastico habetur. Via peccatorum complantata est, & c. via vero iustorum est quasi lux expendens. Aduertamus igitur pedes nostros à via iniquitatis, & relinquamus vias nostras ad æternos cruciatus tendētes: & præparemus viam domini ad dirigendos pedes nostros in viam pacis. Sed quid vltius ex Esaiā beatissimus Christi præcursor addat, audiamus. *Re Eds facite semitas eius.* Via domini sunt præcepta, semite vero eius consilia. Præceptum quippe domini est in extrema necessitate elemosynam erogare, consilium autem euangelicum omnia bona tua vendere, & dare illa pauperibus. Ad præcepta enim obseruanda omnes tenentur: ad consilia autē non nisi ij, qui propria voluntate se ipsos adstrinxerint. Hęc quidem consilia vocantur semite, nam magis arctæ & angustæ sunt: & sic eorum vita & institutio, qui consilia hęc sequuntur magis arctæ est: nam præter eam obligationem, quam habent ad implenda præcepta, tenentur etiam & obligantur ad obseruanda consilia.

Esai. 55.

Matth. 7.
Prover. 4.

Luca. 1.

lia. Et quemadmodum semita quaedam co-
pendia sunt, vt citius ad expectatum finem
perueniatur: sic etiam qui se ipsos ad consilia
adstringunt magis merentur, & citius in bea-
ta sanctorum patria perueniunt. Cum autem com-
pendium nequeat esse sine dispendio: si ma-
gis hi coram Deo merentur, magis etiam la-
borant. Vide autem quomodo dominus loquebat de
via non dixit, quod esset recta, sed de semitis di-
xit, quod facerent semitas rectas. Hoc quippe la-
bonis est illis, qui consilia sequuntur, qui que
faciunt opera maioris supererogationis, quod se
pissime tentantur a demone vana & inani glo-
ria, potius quam reliqui aliter. etenim opera
que a communi hominum institutione dil-
cedunt, & altiore vite conditionem sequun-
tur, multoties laudantur & extolluntur ab
hominibus: atque ita qui per has semitas iter fa-
ciunt, maiores habent lapsus occasiones & a-
missionis meriti: quod contingit sepius his, qui
per semitas itinerare solent. Non quis lauda-
tur, quia tempore quadragesime ieiunat, quia
id ab ecclesia est preceptum: sed si alius tempo-
ribus ieiunet, hoc est maioris supererogationis
& ab omnibus laudatur: quia vero multi, qui
monita perfecti & testi sunt, intentionem dil-
torquent, & meritum amittunt, laudibus &
humana gloria alecti, ait Ioannes. Rectas fa-
cite semitas eius. Et etiam si opus sit, vt via
sint recta: nam opera obligatoria necessum
est, vt propter Deum fiant: quia vero in prece-
ptis non adeo haec monitio requiritur, cum mi-
nor sit tentatio vanae laudis & gloriae: Beatus
Ioannes ad id quod magis necessarium est pro-
perat dicens, quod in operibus maioris super-
erogationis animus & intentio nostra in so-
lum Deum dirigitur. Quod autem in semitis
maius sit periculum clarum est, quia inimicus
demon frequentius viros sanctitatis & reli-
gione perfectos tentat & persequitur, quam
reliquos alios: Nam (inquit Iacob) coluber in
via & cerasites in semita: vt mordeat vngulas
equi, & cadat ascensor eius retrorsum. Colu-
ber parum habet veneni: at Cerasites pessimum
serpens est, habens quatuor cornicula in ca-
pite, & in arena absconditus insidiosus mor-
det. Sic maxime tentat diabolus viros perfe-
ctos, potius quam alios: quia communi via
mandata seruant. Ideo prioribus est sicut co-
luber, qui parum habet veneni: & ambulanti-
bus in semita est cerasites, qui multum nocet
absconditus, quia viros perfectos abscondite
& insidiosus tentat, aliquando sub specie boni

Genes. 49.

latitans in occulto vel de bono opere tentas.
Mortet cerasites hic in intentione ac fine, quod
habes in operibus bonis quae circa ait, quod
in vngulis equi mordeat, quae extremae par-
tes sunt animalis: sicut finis seu intentio operis
vltimum est operationum nostrarum. Fi-
nis enim (vt Aristoteles ait) primus est in inten-
tione, & vltimus in executione. Et sic cadit
vir, & corrumpit in semita: quia propter recta se-
mita incendendum est superando omnem se-
culi tentationem, & cogitantes quod quidquid
boni faciunt, a Deo venit, iuxta illud Pauli.
Non sumus sufficientes cogitare aliquid ex
nobis tanquam ex nobis: sed sufficientia nos-
tra ex Deo est. De hac etiam via & semita ha-
betur in Proverbiis. Via eius via pacifica, &
omnes semitae eius pacificae. In psalmo quoque
loquitur Dauid domino dicens. Vias tuas do-
mine demonstra mihi: & semitas tuas edoce
me. Verum quomodo cumque viam vel se-
mitam intelligas, opus est in hac vita, quae via
est, per quam ad aliam vitam tendimus re-
cto incidere gradu: hoc est vitia & peccata e-
uellere: & cor nostrum ab omni forde & in-
quinamento mundi habere. Etenim ille om-
nibus aliis omnis recto itinere graditur, qui
in charitate ambulat: & taliter viuit, qualis cu-
pit & vult in morte inueniri. Nunc enim ar-
bitror recto itinere ambulare. Ad hoc quip-
pe vt via vel iter rectum sit: opus est vt me-
dium extremis conforme sit. Nam si aliquis
velleret a Parisiis Romam tendere, magnum fa-
ceret dispendium si Neapoli transiret. In hac
vita omnes sumus viatores: & scriptura facta
multis in locis confert nos cum viatoribus &
itinerantibus. Vnde Paulus. Dum sumus in
hoc corpore peregrinamur a domino. Et ad
Hebraeos. Non habemus hic ciuitatem manen-
tem, inquit, sed futuram inquirimus. Petrus
etiam ait. Obsecro vos tanquam aduenas &
peregrinos, abstinere vos, &c. Sic scholastici
theologi vocant nos viatores, illos autem qui
sunt in patria, vocant comprehensores: nam
nascendo iter incipimus, & ad finem in mor-
te peruenimus. Qualia obsecro fuerit exor-
dia nostrae itinere? Audi Salomonem. Et ego
(inquit) natus accipi communiem aerem, &
primam vocem omnibus emisi plorans. Et pau-
lo post. Similis erit exitus. Quae obsecro est via
recta? Illa cuius medium cum initio & fine co-
ponitur. Natus es plorans & vagiens: & multis
suspiriis & gemitibus vitam finies. Si autem vi-
ta egeris ridens & gaudens: per denia & lu-
bricola

2. Cor. 3.
Prover. 3.
Psal. 24.

2. Cor. 5.
Hebr. 13.
1. Pet. 2.

Sap. 7.

Sap. 10.

lubricosa incidis loca: Si autem pauper, nu-
dus, & egenus natus es, nullam habes pro-
pellectionem in mundo attulisti, modo vero diues vis
fieri: per minus rectum tendis iter. De iusto
dixit sapiens: iustum deduxit dominus per
vias rectas: & ostendit illi regnum Dei. Et
quod ostendit rectum: honestavit illum in la-
boribus. Rectum iter ille agit, qui sicut natus
est, & moriturus, ita viuit, in laboribus natus
es, plorans, pauper, nudus, & humilis: & mori-
entis mille doloribus, angustijs, & calamita-
tibus circumdatus. Opus enim est, si rectum
iter agere volumus, in lachrymis viuas, oratio-
nibus & gemitibus, humilis & pacificus. Sta-
tim cum natus fuisti paruo incunabulo capie-
baris, in morte paruo constitutus parua sepul-
cra, modo vero magna: & superba domus
non possunt te capere: & forte eo peruenies
inania, vt tibi etiam mundus paruos videat.
Quado natus es, non manu habebas ha-
stam, aut ensam, nec aduersus aliquem irasceba-
ris: & in morte etiam macilentus, infirmus,
& debilis eris: modo vero superbiam tan-
quam habitum induisti, vindictam, & mortem.
Non iustum, quem dominus per vias rectas de-
duxit insequeris: sed de illis es, de quibus Da-
uid in psalmo dixit. In circuitu impijambu-
lant. Non nimio diuitiarum amore rapiaris: si-
quidem vides Iob dicentem. Nudus egressus
sum de utero matris meae, & nudus reuertar
illuc. Non dignitatem aut altitudinem huius
mundi persequaris, quandoquidem tam humi-
lis & pusillus natus es: & talis etiam es mori-
turus. Non sic sanctissimus Iob faciebat, qua-
do dixit. Dimitte me domine. Et ad quid ob-
secro tepus hoc pustulas? ad quid vitium
quid ad ridendum, & gaudendum? Non equide,
sed vt plagam paululum dolorem meum. Ad
hoc etenim vitam petrabat sanctus Iob, non
ad vanitates & gaudia. Talis vita tua debet ef-
se & ad hoc illa teneris petere. Aspice igitur
beatum Baptistam, qui tot annis in scholis ce-
li studuit. Cumque tam diuina & alta Philo-
sophia & Theologia esset imbutus, relictis
omnibus subtilibus questionibus, nihil aliud
praedicat nisi. Rectas facite semitas eius. His
nanque breuibus & compendiosis verbis
complectitur omnem reformationem vite
nostrae, dicens, quod per viam rectamambu-
lemus: ita viuente, vt sumus morituri. Quo-
modo autem via praeparanda sit, & recto iti-
nere ambulandum, declarat Ioannes dicens.
Omnis vallis implebitur: & omnis mons & col-

Psal. 11.

Iob. 1.

Iob. 10.

lis humiliabitur. Non intelligendum est hoc,
vt litera sonat: nam non semper in scripturis
diuinae historialis consequentia stare potest,
sed nonnunquam deficit, vt dicitur in Prover-
bijs. Spina nascuntur in manu ebriosorum. ho-
mo iracundus iurgia: & contentiones semi-
nat. Et illud Esaias. Abietes super telatae
sunt: & cedri Libani. Lege de hac re si placet
Originem & Augustinum. Itaque haec placet
Ioannes hic ait non materialiter, & vt litera
sonat interpretanda sunt: quia Christus non
venit vt materiales vias & itinera corrigeret,
sed vt mentes hominum emendaret, & ani-
mas illorum sanaret. Ideoque haec est meta-
phora, per quam intelligere vult, quomodo
praeparandum sit cor nostrum, vt Christum
Saluatorem recipiamus. Cum igitur dicit,
quod vallis implebitur, significat tollendam
esse pusillanimitatem: & cum dicit quod om-
nis mons & collis humiliabitur, significat su-
perbos humiliandos esse in aduentu Messiae.
Multi hic dicunt quod per vales intelligit
humiles: quod quidem neutiquam stare po-
test, quia hic Ioannes de defectibus viae loqui-
tur, qui corrigendi sunt, humilitas vero non
est defectus, sed potius eximia virtus: hic au-
tem Ioannes loquitur, qui praeparari nos de-
beamus, & de reformatione spirituali, quam
Christus efficit in animis nostris suo aduen-
tu, corrigens omnes defectus & lapsus nos-
tros. Ideoque clare intelliges beatum Ioan-
nem hic esse loquentem de pusillanimitate & su-
perbia, quae vitia sunt & defectus viae, vt in
Deum finem nostrum tendamus: & haec duo
vitia intelligit per valem, montem & collis.
Multoties quippe pusillanimitas timidus ho-
mines facit, & impedit commodum & vtili-
tatem spiritualem. Haec fuit causa, vt filij Israel
mirarentur magnitudinem gigantum terrae
promissionis, & lamentabantur murmurantes,
& volentes redire in Aegyptum, non con-
siderantes dextera excelsi liberatos fuisse a
potestate Pharaonis, & miraculose eduxisse
eos de Aegypto. Haec eadem pusillanimitas
in causa est etiam vt multi suis vitijs & pec-
catis haereant, existimant namque se non posse
diu persistere in bono, quin statim ad anti-
quam consuetudinem mali deueniant. Equi-
dem vt verum fatear superbia graue obstacu-
lum & impedimentum est huic viae. Vide do-
minus per Esaiam. Ad quem ego respiciam
nisi ad pauperculum, & humile. &c. Haec duo
maxime nobis est curandum, vt de media via
tollam

Prover. 26.

Esai. 14.

Orig. hom. 2
in Gen. 8.

4. li. periar.
c. 2. Aug. li.
3. doct.

Christ. cap.
11. in psal.

mo. 103. ver
sus finem.

Nam. 14.

Esai. 66.

collantur, vt possit dominus liberè, & nullo oppposito obice in animas nostras venire. Reijciamus igitur à nobis hanc pusillanimitatē, considerantes, quā exigua & imbecilles sunt vires nostrae, & quā fortis & potens est dominus: cuius favore & auxilio pusillus pastor gignentem illum Goliath interfecit: & imbecillis scemina Holofernem trucidauit. &c. Et erunt praua in directa, & aspera in vias planas. Hoc est, ea quae per legis asporitatem difficultia videbantur, & impedita: per fidem & euāgelicam gratiam expedita fiunt & facilia: Vitorum & malarum cupiditatum aspera, conuertentur in vias leues & planas. Montes iracunda & immites ad mansuetudinam per infusioem gratiae redibunt. Aspera verò per Christi charitatem reddentur leuia. Nā qui antea iniustitiae & prauitibus operam dabant, qui iura violabant, & fundamenta iustitiae perueriebant, erunt iusti, & actiones suas sanctis normis & regulis component. Iniustitiam appellat viam obliquam, & flexuosam: vt alio in loco Eliaas, principem iniustum: septem flexuosum appellauit. At itaq; quòd Christus conuertit iniustitiam in aequitatem, & aspera in vias planas: hoc est homines insolentes, superbos, & claros futuros esse modestos, mites, & blandos. Sunt quippe quidam homines, qui in te aliqua beneficia conferunt, sed ita elati, vt prius sua asperitate te vulerent, quam beneficia concedant: similes arboribus spinosis, quae prius te pungunt, quam fructum ab eis euellas. At diuina gratia eorum sicut blandi & suauis. Itaque omnes deformitates viarum tollit Ioannes. Dicit namque quatuor deformitates viarum, per quas corporaliter gradimur corrigendas esse, vt via omnino sit suauis. Deformitas enim est via, si habeat in medio aliquem montem, per quem oporteat ascendere, & hanc corrigit dicendo, quòd omnis mons & collis humiliabitur. Alia est deformitas si sit aliqua vallis, in quam oporteat descendere: & hanc corrigit dicendo, omnis vallis implebitur. Montibus namque & collibus aequatis, reddetur via plana. Tertia est deformitas si flexuosum & ambagibus sit plenum iter, & hanc corrigit dicens, Et erunt praua in directa. Denique alia est deformitas si aspera via sit & spinis plena: & hanc corrigit dicendo. Et aspera in vias planas. Significatur autem (vt vno verbo dicta complectamur) per huiusmodi metaphoras tollendas omnes feriditates morum esse, tollendam

I. R. 22. 17. Iudi. 13.

Es. 27.

pusillanimitatem, iniustitiam, & reliqua alia, quae noxia sunt moribus. Prophetaturq; haec tunc forte debere, cum venerit Messias, vt ex his materialibus figuris & dispositionibus, insinuet quales debeant esse mores & conscientiae ad parandam viam, quae dominus ad nos venturus est: nam si aliqua istatum conditionum destitit, non vique parata est nobis erit via, vt Messias veniat. Et merito quia gratia praesupponit naturam, & bonitas meritoria praesupponit bonitatem moralem. Scopus igitur & praecipuum Ioannis praedicationis intentum illud est, vt quantum in nobis fieri possit domino ad nos venturo viam praeparemus, qui veniens omnia impedimenta tollerit: vt illa via quae antea erat aspera & spinosa, sit postea iucunda, alacris & laeta: quod quidem omne Christus suo sanctissimo aduentu compleuit, ita vt ausus sit dicere. Iugum meum suauē est, & onus meum leue. Hoc modo amouit impedimenta Christus suo gloriosissimo aduentu: quia morte sua viam asperam planissimam fecit & leuem. Quia postquam Christus pro nobis mortuus est, iucundum est morti pro eo, & pro suo nomine dulcissimum est pati labores & persecutiones. Hoc iter quod antea asperissimum erat, ob cuius difficultatem à paucis terebatur: postquam Christus id pertransiuit, ita planum, suauē, & iucundum fuit esse iter: vt innumeratae virgines tenerrimae, & in florenti aetate gaudentes, & laetantes per ipsum ambulauerint. Quid obsecro tam dulce martyrium fecit? Vtique Christi aduentus in mundum. Dulce quidem est hoc iter ambulare, & propter Christum pati: postquam ipse pro nobis passus est. Nonne aliquando tibi iter facienti contigit loci itineris inuenire, qui ita dulcem & suauem habeat conuersationem, vt potius iucundus & delectabilis sit itineris labor quam laboriosus? Sic nimirum dulcis Christi conuersatio, qui vna nobiscum iter agit, quādo propter ipsum aliquid laboris suscipimus, huius vitae labores & afflictiones dulces & suaves reddit. Quapropter David in psalmo loquitur dicens. Beati omnes qui timent dominum, qui ambulant in viis eius. Vide & attentè consideranda, quomodo David non vocat beatos solummodo eos, qui iam in patria fruuntur diuina essentia: sed illos etiā, qui dum in hac vita ambulant, & per vias domini tendunt. Etquare id? Non quidem ob aliud, nisi quia hic in laboribus suis tantā dulcedinem & suauitatem

Matt. 11.

Psal. 127.

ratem inueniunt, vt iam iam fruuntur illa beatitudine & gloria, quam sancti possident in caelo. Ideo ipse regius vates addidit. Laboris manuum tuarum quia manducabis: beatus es, & bene tibi erit. Obserua quod non dicit. Manducabis fructum laborum, sed manducabis labores. Agri enim cultor non laborum, sed fructum laboris comedit. Arat, & semina in hyberno tempore spargit: vt maturo tempore veris metat. Labor quippe est vineam fodere, fructus verò est vindemia. Ita in seruitute. Dei labor: est ieiunium, fructus vero laborum est saturitas in caelo. Labor in hac vita sunt lachrymae, fructus verò gaudium sempiternum: labor est persequitur, fructus vero aeterna beatitudo. Et vide quod non solum dicit David quod qui ambulant in viis domini fructum laborum comedent in gloria, sed etiam quod manducabunt labores. Nam non solum serui Dei post hanc vitam fructu laborum gaudebunt in caelo, sed etiam in hac vita illis gaudent, & se ipsos pascunt, & pinguescunt in gloriam animam suam. Non solum fruuntur fructu laborum, perfectionis & ieiunij in caelo: sed etiam in hac vita ipsum ieiunium & persequitur dulcis est & esca, quae illos habent iusti, quae impij in suis delicijs & voluptatibus. Vnde Augustinus in hoc loco exponens inquit. Dulciores sunt lachrymae orantium, quam gaudia theatrorum. Lana quidem est via ceteri delectabilior, & iucundior omnibus floribus & delicijs mundi. Illi qui nunquam huius itineris ingressum incepterunt, durum, & asperum illum esse dicunt. Maior fides adhibenda est illi, qui apud Indos commoratus est, de rebus quae aguntur illic: quam ei, qui nunquam ad eos nauigauit. Etenim sancti, qui iter dei & semitas ipsius abulauerunt, suis literis & monumentis mandauerunt, dulce esse & suauē Deo seruire. Anaxas durū iudicat, eleemosynam erogare: & libidini vacans, castum esse & prelatum honoris cupidus, subditum fieri. His asperum & durum videtur iter caeleste, quia nunquam id ingressi sunt, nec sciunt quid sit Christo deferuire. Cui si ipsi se consecrassent, ipsa experientia certo videret, iucundus esse & delectabilis hoc iter ambulare Dei, quā suis vacare vitijs & voluptatibus. Nonne aliquando tibi contigit statim cū

August. in Psal. 127.

à confessorij pedibus, surgis tuis mundatus peccatis, ita contentum, & laetum esse, vt prorsus videaris in ipso caelo iam constitutus: propter sarcinā peccatorum, quam deposuisti? O vnam vltimus per ipsam Dei viam progredere, vt videres quanta in ipsa addit dulcedo: quando quidem in ipso itineris initio, hoc est relinquens antea facta vita, tantam inuenisti animae consolationē. Quando filij Israel tendebant in terram promissionis, arca domini ibat ante illos, ad explorandum illis requiem, & nubes etiam protegebat eos. Duo etenim cum eis qui ambulant viam suam dominus facit: querit eis requiem, & mitigat illorum laborem in via. Vnde sanctus David. In via mandatorum tuorum delectatus sum. Sicut in omnibus diuitijs. Per viam mandatorum ibat David, sed nimio gaudio & laetitia, ita vt caneret, delectatus sum sicut in omnibus diuitijs. Etenim etiam si in via domini sit aliquis labor, & mali & boni vna in hac vita aeternas & labores patiantur, nulla tamen est collatio inter eos. Clarum namque est maiorem esse laborem sine lumine & in tenebris ambulare: scriptura enim de malis inquit, quod ambulat vt caeci qui à domino peccauerunt. Salomon autem ait, iustorum semita est quasi lux splendens. Videt boni ubi pedes suos iaciunt & cū alacritate incedunt. Ideo David sapissime de hac via in illo Psalmo centesimo octauo, loquitur dicens. Et ambulabam in latitudine: quia mandata tua exquisiui. Licet arcta sit via, quae ducit ad vitam: ego tamen in latitudine cordis & laetitia eam ambulabam, cum tecum vna irem. Si enim corpus meum laboribus asiliētū est, & contractū est, cor tamen meum dilatatum est. Ideo subdidit. Cantabilis mihi erant iustificationes tuae, in loco peregrinationis meae. Cū in tuum adires locum hanc vitam, quae locus est peregrinationis & laboris psalles ducebam. Eo enim modo dominus cū seruis suis agit, tanquam dominus qui inuitat ad prandium aliquem amicum suum magnum, qui cum ad conuiuium accedit & venit hora manducandi, si cibus non cito est paratus, iubet statim dominus, vt ante prandium aliquod obsonium afferatur, quo interim famē sustineat. Ita nimirum dominus iustis & amicis suis magnum & sublimē caeli conuiuium habet paratum, in interm tamen ne ieiunij sint, nec in expectatione deficiant, mittit illis in hac vita obsonium consolationum spiritualium, & gaudiorum animarum.

Num. 10.

Psal. 118.

Sep. 1. Prov. 4.

Mat. 7.

quasi de dignas illorum progeniem. Ac si diceret. Non estis progenies Abraham, sed progenies viperarum. Et quod ista fuerit mens Ioannis & sensus germanus huius loci patet, quia Ioannes statim dixit. Ne velitis dicere patrem habemus Abraham, &c. Potius namque dicendum est filij viperarum, cum ipsarum mores & consuetudines referatis, quam Abraham. Multi etiam sunt similes istis qui de parentum sanguine & stemmate gloriantur, & facta bona parentum extollunt & laudant: cum ipsi pleni sint peccatis & sceleribus & nobili suorum sanguine abutantur. Considera autem ad quantam miseriam homo per peccatum devenit. Quid enim obsecro miserabilis, aut lamentatione dignus, quia quod homo omittat nomen hominis, & aliscat sibi nomen bruti & irrationalis? Homo namque animal est rationale: quando vero non vitur ratione, iam hominis dignitate priuatur. Sic Iob erat homo: & addidit scriptura quod erat simplex & rectus. Hoc quippe est esse hominem, habere animi rectitudinem & candorem: nam qui hanc non habet conferuntur a Dauide cum bestiis in psalmo dicenti. Homo cum in honore esset & non intellexit, comparatus est iumentis in sipientibus & similibus factus est illis. Non dicit iumento in singulari, sed iumentis, quia omnia vitia animalium solus homo iniquus & sceleratus habet. Luporum enim habet cauillationem & voracitatem: leonum crudelitatem, & viperarum venenum. Vnde Esaias ne quorem bestiis hominem appellauit, dicens. Cognouit bos possessorem suum, & asinus praesepe domini sui, Israel autem me non cognouit, & populus meus non intellexit. Et Dauid comparatus est, dixit, Peius namque est coparari quam nasci: nam nasci natura ipsi tribuendum est, comparari vero vitio. &c. Sed iam Ioannem audiamus. *Quis ostendit vobis fugere a ventura ira?* Viperam si trahes eius mortuam, mereris. O summum miraculum, quod Deus velit homines viperas trahere. Tanta est ipsius bonitas & elementia, ut etiam si ipsorum mortuam sciat interempturum, nihilominus cum eis agere non dedignatur. Etenim certum est mortibus, id est peccatis peccatorum nostrorum Christum mortuum esse. Peccata nostra ipse tulit, & ab eis dilaceratus est. Quis obsecro vniquam vobiscum tanta humanitate & elementia est visus, ut proprio mortis periculo vos traheret, & a ventura ira fugere demonstraret? Pharisei & Sadducei erant isti, ut patet in

Matthæo, & miratur Ioannes de eorum conversione. De Sadduceis quia negabant immortalitatem anime & futuram vitam: & heretici raro conuertuntur, quia uis aliquando simulent conversionem mortis & vite timore. Atque ideo mirandum est, cum conuertantur. Beneficentius & Hieronymus de Praga, post adiurationem sicut canes versi sunt ad vomitum. Pharisei vero quantum catholici essent, & resurrectione crederent: tamen quia vitij & iniquitatibus erat assuefacti multis iam retro diebus de ipsorum conversione erat maxime mirandum. Ac si diceret. Cum tam longe a Deo recesseritis, mirum est quod appropinquatis ad penitentiam. Cane ergo & tu ab his duobus statibus? Etenim difficulter heretici & ille qui iam in vitij obcauit, ad penitentiam conuertitur. Mala quippe consuetudo post se ad quemcunque uertum huc & illuc eum rapit, & post se ducit in peccatum, ita ut sapius in hereses & mille flagitia eum impellat. Experte etiam quod peccatis uita futura minatur Ioannes Phariseos & Sadduceos: quia nullus istorum futuras poenastimebat. Etenim sadducei nullam post hanc nobis manere uitam existimabant, & inde nullas poenas. Pharisei uero licet crederent poenam futuram, tamen non timebant illam: quia ipsi in sua estimatione iusti erant, & in suam iustitiam fidebant. Et idcirco miratur Ioannes, quis apud uos tantum ualuit, ut monstraret uobis timebas poenas irae futurae? Isti autem non alius est nisi Deus, quia ipse pulsat hominum corda, & erudit eos: ut recedant a malo. Obserua autem quod fugere a ventura ira, est fugere a uindicta extremi & ultimi iudicij, in quo nemini de sua iustitia uel iniustitia depraudabitur, sed omnibus iuxta merita uel demerita reddetur. Stat namque beatus Iob nos admonens. *Fugite a facie gladij: quoniam uultor iniquitatum gladius est.* Ut hanc uenturam iram possis subterfugere, opus est, ut in hac uita vitia & peccata subterfugas. Quis fugit a ventura ira? Ille quidem qui in hac uita a vitij & peccatis: procul recesserit. Na ira & indignatio non super iustos, sed super peccatores uenit. Caudent enim in tetraulo eius peccatores. Fuge ergo huius mundi gaudia, illecebras, honores, & seculi uanitates, ut Ieremias admonet dicens. *Fugite de medio Babylonis.* Oprimere & graphicè mundum Babylonem appellat quia plenus confusione est: ubi nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat. Nonne merito

Matth. 3.

Prover. 23.
2. Petr. 1.

Iob. 19.

Psal. 140.

Ieremi. 51.

rito hanc confusionem dices, ubi pluri aestimatur aurum, quam virtus: & ubi terrena & caduca bona, spiritualibus & ueris bonis anteferuntur? Si mundus talis est, illud fugias: ne in uenturam iram incidas. Quam ut fugerent sancti monachi & eremite, a mundi tumultibus illecebris & honoribus recesserunt: contenti solum tunicis siliicinis, & frondibus arborum ad uitam tranfigendam, arctissimam agentes penitentiam, ut uenturam domini iram possent euadere. *Quare igitur tu in peccatis uiuis & delicijs, hanc iram putas euadere?* Fuge ergo ab huius mundi uanitatibus, & dum uiuis penitentiam agito, ut uentura poena non te maneat. Quod beatus Ioannes sequentibus uerbis docet. *Facite ergo fructus dignos penitentiae.* Q. D. Si ab ira uentura uultis fugere penitentiam agite, quod quidem signa ostenditis, uos illam agere uelle: perfectè igitur illam operamini. Et idcirco dixit, facite fructus dignos penitentiae. Fructus est qui ab ipsa re prouenit: & est post ipsam rem. Pharisei & Sadducei penitentiam habebant, cum accedebant ad baptismum Ioannis, sed illam imperfectam. Profitebantur se esse peccatores, sed ab uisus & sceleribus nequibat recedere: unde Ioannes illos admonēbat, ut peccata detestarentur, & nunquam facies suas ad ea conuerterent, & ut pro peccatis digna satisfactionem facerent. Quo circa obseruandum est fructus hic dixisse, & non flores, contra illos, qui flores tantum penitentiae faciunt: & isti sunt qui incipiunt ad Deum se conuertere, & bonorum motuum flores emittunt, quibus apparent se iam esse conuersos. Sed, pro dolor, quod mouentur isti & trahuntur sicut ostium in cardine: nam nunquam illi motus & proposita ad expectatam maturitatem perueniunt: nec dignos proferunt penitentiae fructus. Atque ita multi onusti frigidis & imaturis intentionibus in infernum praecipitantur. Talis fuit penitentia Achab, incepit namque seipsum in dominum conuertere: sed in medio itinere defecit. Quapropter dixit dominus Heliae, Nonne uidiisti Achab humiliatum coram me? Ideoque in diebus eius non imminuit mala. At Achab mortuus est in vitij & peccatis, quia fructus penitentiae non fecit, nec illam ad maturitatem perduxit. Praeterea non tantum fructus penitentiae, sed dignos fructus admonet Ioannes esse faciendos: quod dupliciter intelligi potest. Primum de poena satisfactoria: ut quanta fuerunt

peccata, tanta sit satisfactio, quae peccatis cor respondeat. Nam sicut per peccatum cœcificatus homo uoluntati suae plulquam debuit: ita iustitia exigit, ut aduersus uoluntatem suam tantum faciat seipsum punire. Sic in Apocalypsi habetur. *Quantum se glorificauit in delicijs, tantum date illi de tormento.* Et in Deuteronomio. *Pro mensura peccati, erit & Dente. 25.* plagarum modus. *Qua dixerendum: tam enim quod est contritio & satisfactio: aequalitate offense seu culpa, & aequalitate proportionis per respectum ad hominis possibilitatem: hæc requiritur a nobis, non autem aequiparantiae offense.* *Secundò potest exponi, facite dignos fructus, propter charitatem: quia penitentia debet esse propter Deum summe dictum, & procedere ex radice dilectionis diuinae.* Nam qui ex charitate non dolet, non agit fructus dignos penitentiae. Sic fructum egit penitentiae Antiochus, non tamen dignum: quia non ex dilectione processit, ideoque non fuit dignus, ut exaudiretur a Deo, & misericordiam fuit consequutus. Sic etiam Paulus loquitur de Esau, dicens non inuenit se locum penitentiae: etiam si cum lacrymis postulasset. Praeterea Saul & Dauid reges Israel ambo fuerunt peccatores; ambo a propheta correcti, & ambo penitentiam egerunt: sed Dauid misericordiam est consequutus, non tamen Saul. Cur dominus accepit penitentiam Dauid, non autem Saulis? Vti quia Dauidis penitentia ex diuino amore procedebat, non tamen Saulis: quia ea de causa dolebat & angebatur, cui regnum temporale perdebat. Dauid autem poenitebat, quia tantum & tam bonum Deum offenderat & fructus dignos egit penitentiae, atque ideo remissionem peccatorum adeptus. Facite (inquit) fructus dignos penitentiae, hoc est cor & spiritum per penitentiam & bona opera cum Dei gratia renouate. Hoc ait non quia homo per se & ex suis uiribus tantum modo id facere queat, quoniam gratia infusio a solo Deo est: sed quia homo ad gratiam se disponere possit per liberum arbitrium, & attentionem cum Dei auxilio. Et faciendi quod in se est Deus non denegat gratiam. Quid ad hæc dicit Lutheranus? Si nihil possumus efficere, cur Ioannes spiritum sanctum afflatus & plenus nobis, praecipit, ut faciamus fructus dignos penitentiae? Deus non praecipit nobis impossibilia, qui & alibi dicit. Nisi penitentiam egeritis, omnes simul peribitis. Nisi impossibilem praecipisset esset impius & iniustus.

Apoc. 18.

1. Mach. 9.

Hebr. 12.

1. Reg. 15.

2. Reg. 12.

Luc. 13.

Iob. 1.

Psal. 43.

Esai. 1.

Esai. 53.

iusus: ergo id nobis precipit quod est in potestate nostra constitutum, & precipit hoc a nobis fieri: ergo possumus illud facere & operari. Restat igitur ut nos id opere copiamus.

Deus namque adiuvabit nos gratia sua: quia hec innovatio non potest fieri absque Deo, ut egregius canebar vates. Cum mundum crea in me Deus, & spiritum rectum innova in visceribus meis. &c. Et ne cœperitis dicere, patrem habemus Abraham. Falso namque & amentissimè putabant multi ex pharisæis, quod etiam si gravissima peccata commississet, non idem erat puniendi, etiam si nullâ egissent penitentiâ, quia filij Abraham erant: quod quidem quâ ridiculû sit, nemo sane mentis homo id non iudicabit. Ideoque Ioannes huc errorem ab illis expellit, dicens ne in hac re multum fideant: si ipsi ex sua parte non satisfecerint. Nam cum ipsi pessima opera facerent, non filij sancti patriarchæ Abraham erant reputandi, sed damnatis: ut ipse Christus dixit. Vos ex patre diabolo estis. Sic etiam parentibus horum Iudeorum olim dixit Ezechiel, Pater tuus Amorrhæus, & mater tua Cethzæ. Harum barbararum nationum vocat Deus populû Israel filium: non quod talis esset per naturam, sed per imitationem. Inaniter gloriabantur isti se patrem habere Abrahamum, cum tam dissimiles essent moribus. Quid prodest titulo si produat ex puro & salutaris fonte, si ipse sit spurcius & immunditia plenus? Quid prodest filio parentum nobilitas, si ipse depravatus & turpibus moribus sit imbutus? Sed de istis non nihil postea dicemus. Nunc autem perpende quomodo homines omnibus Dei beneficijs abutatur. Deceuerat Deus unâ gentè ex omni facie generis humani eligere, per quâ exerceret mysteria, quæ ad salutem generis humani pertinerent, & ex qua ipse filius Dei carnè acciperet, & salutè operaretur in medio terræ. Hoc tam ingens beneficiû intelligere debuissent Iudei, & rectis atque honestis factis, per alios gentibus ita illustres esse, ut gloriari possent, ac dicere. Notus in Iudæa Deus, & in Israel nomè magnum eius. Et factus est in pace locus eius, &c. At illi genus quidem suû iactabant: sed facta tanto genere digna præstare, non erat illis cura. Hunc illorum tumorem reprehendebat olim Hieremias dicens. Nolite confidere in verbis mendacij dicentes: templum domini, templum domini, templum domini est. Etenim existimabant illi, nunquam permissurum dominum, ut memoria gentis illius abo-

leretur, propter magnificû illud & egregiû templû, quod suo nomini Hierosolymis erat dicatum: cumque propheta eis minaretur in teritum, respondebant ei. Abiit ut dominus propter peccata nostra de vastari permittat templum: quod suum est, magis quam nostrum. Quapropter monebat illos propheta ne fiderent his mœdacijs & vanitatibus: ostendebatque illis, quid deberent facere, ut propitiû & aduocatum Deum haberent. Bonas (inquit) facite vias vestras & studia vestra: & habitabo vobiscû in loco isto, dicit dominus exercituum, Deus Israel. In eandem modum inuenies illos iactantes in euangelio, & dicentes. Semen Abraham sumus, nemini seruitimus ynquam: & quomodo tu dicis, liberi eritis? Dominus vero non agnoscentibus aliam nobilitatem nisi corporis, docuit illos eam vere seruitutem esse, quæ à peccato perficitur: atque ita dixit illis. Amè dico vobis, omnis, qui facit peccatum, seruus est peccati. Ioannes itaque sciens Iudeos hoc morbo laborare, admonet ne frustra gloriantur, se patrem habere Abraham: nisi addant facta tanto parente digna. An non erat bonum ut Iudæi considerent in patre suo Abrahamo? Nonne sancti orant pro peccatoribus? Nonne Stephanus oravit pro Paulo? Verum est, & bona est oratio, & intercessio sanctorum: sed oportet ut tu etiam, quidquid in te fuerit superpelletis addas. Etenim sancti in cœlo pro impijs intercedunt: sed cum eorû intercessio Deum non obliget, ut faciat quæ ipsi orant & petunt: consiliû est saluberrimû & prudentissimû ut nemo solummodo illi baculo innitatur: sed pro virili contendat iniquitatem fugere, ne in ea moriatur. Vnde Petrus. Dabo operam frequenter habere vos post obitum meum: ut horû omnium memoriâ habeatis. Quod Petrus promisit in carne, præstat in cœlo. Orabit & orat pro omnibus, sed non omnes eius oratione saluantur: sed tantum illi, qui electi & præordinati sunt in vitam æternam. Noluit Deus acceptare preces Samuelis, qui pro Saule orabat: quem Deus abijcere statuit, nec preces Ieremie suscepit pro populo deprecanti, quem relinquere decreuit. Itaque sancti pro omnibus orant: sed vnde tu scis, ex eis esse, quibus Petri vel sanctorum oratio proderit? Noli ergo orationibus sanctorum solum confidere: si iniquus esse vis. Sed ad Deum conuersus inuoca sanctos patronos, non alias: nam si tuorum peccatorum stercore adhuc es inuolutus, quid sanctorum meritis confid-

Ioan. 8.

Act. 7.

1. Petri. 1.

1. reg. 15.

Iere. 7. 6. 11

Lentii. 2. 6.

Ioann. 3.

Act. 1.

dis? Vana est hæc tua confidentia. Sic isti Iudæi cum male & pessimè viuerent, confidebant meritis & orationibus Abraham, cuius precibus sese saluandos existimabant: quod erroneum erat, & ineptissimum. Qui error inde prouenerat poterat, ex eo quod habetur in Leuitico. Nam cum Deus numerasset omnia mala, quæ missurus erat populo illi, dixit in fine. Tunc recordabor fœderis mei, quod pepigim cum Abraham, Isaac, & Iacob. Quod illi intelligere deberent facientes penitentiâ, ad illius modum, qui aliquâ rem recordatur, illis parceret, quia misericors est: & diligit semen Abraham: quod non permittit perire. Nam cum haberent patrem Abraham de suis meritis confidentes, iniquâ & turpem debebant vitam, solum hoc cõtentû quod filij Abraham haberentur. Quod quidem multi etiam sunt monachi, qui imitentur, dicentes patrem habemus Benedictû, Augustinû, Hieronymû, Franciscû, & Dominicum: & dicunt sicut Iudæi patrem habemus Abraham. Patrem (inquit) habemus Dominicum vel Franciscû, & alij narrant egregia facta, & mirificis encomijs prædicant laudes fundatorum religionum. Et dicunt. Noster ordo tot habet sanctos in sanctorû cathologo scriptos, tot summos pontifices, tot cardinales, episcopos, & magistris, & in his gaudent, & inaniter gloriatur: cum nimium à vera sanctorû patrum virtute sua impietate, & morû reprobitate degeneret. Quibus meritò dicere possumus, illud, quod Christus Iudæis: Si filij Abraham estis, opera Abraham facite. Quos etiam hic beatus Ioannes monet, ne vana spe fallantur. Dicunt enim vobis, quod potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abraham. Abraham est in dativo, sicut illud actum apostolorum. Nunc quid in hoc tempore restitues regnû Israel? Pro ipsi Israël. Sed mirum videtur quomodo possit Deus hoc facere cum Abraham iam obierit: & carnales filij ex carnali semine propagentur. Nam bene Deus ex lapidibus quos tuos Ioannes digito ostendebat: poterat homines facere, & ex nihilo creare: sed quod isti homines sic facti & creati essent filij Abraham, impossibile videbatur. Sed cum Deo nihil impossibile sit & potestas eius sit infinita, multis modis hoc facere potuit. Primo quia potest transubstantiando conuertere vnum in aliud subsistens, sicut quotidie facit in sacrosancto Euchristia sacramento, ubi sit trãsubstantiatio, nam substantia panis conuer-

tut in substantiam corporis Christi. Et sic lapides in Iudæos tunc vel nunc existentes conuertere poterat. Item potuit hoc facere suscitando Abraham, & lapides in semen eius conuertere. Multis etiam alijs modis nobis ignotis poterat Deus hoc efficere. Quod nostram tamen eruditionem ex hoc lococlicè colligere, non de parentum stemmatis aut sanguine gloriari: sed ita boni & virtutibus imbuiti sumus, ut à nobis ipsis nobilitas generis incipiat, quauis progenitores nostri nobiles non fuerint. Esto tu studiosus & te nobilitas tuæ sobolis oriatur quauis atui tui eâ non haberint: nã si moribus & vita deteriores es, in te finitur tuorû parentû antiqua nobilitas. Etenim melius est principiu esse nobilitatis, quam finis: & melius est nouâ domû nouis & egregijs factis erigere, quam antiquam obsecris sceleribus demoliri. Virtus est virtutibus domum condere, & vitium illam destruere. Et enim ad videndum non lucè quæratis in oculis alienis, nisi proprijs oculis illam habueritis: nihil enim aut parû claritas & celsitudo alienar nobilitatis tibi proderit, nisi tecum illam habueris. Quo circa optimum est bonum & nobilem esse, quam à bonis & nobilibus descendere. Magnum quippe signum est te non esse bonum, quandoquidem alienam bonitatem opus habes emendicare: & quia veram in te nobilitatem non habes, à tuis parentibus illam petis. Argumentum quidem euidētissimum est nimis pauperem & egenum nobilitatis esse: quandoquidem aliorum factis & virtutibus te ipsum lucupletare vis. Illa vera nobilitas est, quæ sanctis & bonis moribus animam ipsam pulchrâ & formosam reddidit: nam morum & vitæ claritas & splendor hominè gratû Deo efficiunt. Gloria corû (inquit Osee) à partu, & ab utero, & à conceptu. Ea etenim quæ sibi deberent esse argumentû, ut studiose & castè viuerent, occasio illis sunt ut peiores & deteriores euadant. Namque sanguinis & prolis nobilitas nobiles cogit, ut ipsam virtutem sequantur ut atui & prouidè cerunt. Nobilitas quippe est pactum quoddam & iuramentum, quod tales obseruare in perpetuum debent ad insequendam & sectandam virtutem: at qui id non faciunt, veluti monstrata sunt & à vera natura degenerantes. Ne igitur te ipsum iactes, nec glories de antiquorum stemmatis: quia audientibus testimoniû exhibes tuæ inania & inficitate. Dominus enim Saul elegit in regè Israel.

Osee. 9.

1. reg. 9.

Psalms. 50.

Ioan. 3. Ezechiel. 16.

Psalms. 73.

Psalms. 75.

Hierem. 7.

Q. cum

cum ex infima familia & ex minima tribu il-
lius populi esset. Potius dominus ad hominē
attendit, quam ad illius nobilitatem. Et cum
Christus in mundum venit non elegit nobi-
les) vt inquit Paulus) sed ignobiles & contem-
ptos, quales fuerunt piscatores illi & discipu-
li eius. Et ipse redemptor vt eorum arrogan-
tes animos & elatam superbiam reprimere-
t, qui in similibus vanitatibus confidunt, & de
eis gloriantur, dixit se esse pastorem. Projice
à te quod hanc infaniam, & reminiscere vilem
pulverem & cinerem esse, & quod nec
tibi ignoscant vermes: qui etiam eos qui te
generant, deglutiant. Nobilitas namq; quā
ab illis accepisti, est mortalitas & corruptio.
Hæc sunt arma quæ in tuis stemmatis debes
depingere: nec illa supra portas domus con-
stituas, sed potius in tui cordis abditiis & pe-
nitalibus reconde. Hi pharisæi & Sadducei
gloriabantur se patrem habere Abraham, &
ab illo ortum ducere: quod quidem in maio-
re illorum cedebat ignominiam: quando qui
dem secundum rei veritatem ex ipsis lapidi-
bus poterat Deus filios Abraham efficere. Sed
iam ad contextum. *Iam securis ad radicem ar-
boris posita est.* Ac si diceret: iam securis posita
est ad radicem arboris diu toleratæ. Succin-
detur à stirpe, populus Abraham, & interetur
gentes. Securis diuinum est iudicium, & ira
Dei, indignos à vita rescans, nisi poeniteat.
Ad mota tamen est securis radici, non ramis
aut trunco: quia funditus est euertenda, nisi
fructus dignos poenitentiae egerit. Poterant
enim dicere pharisæi. Volumus facere poeni-
tentiam, sed non opus est vt statim ad hoc co-
nemur, quia adhuc manet nobis tempus: Ioā-
nes autem dicit non esse. expectandum, quia
iam venit tempus, & securis ad radicem ar-
boris posita est, & appropinquat tempus exi-
lij. Dicebat hoc Ioannes quia præcisio eorum
iam appropinquaret. Vaticinatur quippe exi-
lijum Iudæorum. Iam appropinquat tēpus delo-
lationis Iudæorum, & cessabit sacrificium ve-
stium, & ceremoniarum vestrarum, & synagoga se-
pelietur. Potens est enim Deus ex lapidibus
gentium suscitare filios Abraham: hoc est veros
Israelitas fideles & credentes, sicut fuit Abra-
ham, qui quandois non sint ex eius semine pro-
pagati, tamē fide erunt filij eius fideles. Nam
omnis arbor quæ non facit fructum bonum exci-
detur, & in ignem mittetur. Ideoq; statim facite
fructus dignos poenitentiae. Nō ait iam secat,
sed iam posita est ad arborem,

1. Cor. 1.
Math. 4.
Ioan. 10.

vt significetur in hac vita esse tēpus huius iræ
per poenitentiam fugienda. Nec ait securim
hanc ad moram ad arboris ramos vt maneat
post mortē spes aliquo pullulādi, sed ad radi-
cem vt funditus euellatur, & in ignem extin-
guibilem mittatur, sine vlla spe remedij aut
poenitentiae: sicut est arbor radicitus secat.
¶ Iam hic vides quomodo poenitentia ex timo-
re facta nō sit mala: vt impiē docēt Luthera-
ni. Nā Ioānes timorē mortis & gehennæ hic
incutit peccatoribus. Etenim si peccatorum
dolor & poenitentia quæ à timore seruilis in-
choatur, bona nō esset, nunquā Christus pec-
catores ad poenitentiam hortaretur, dicens
inferius. Nisi poenitentiam egeritis, omnes si-
mul peribitis. De hoc mortis & iudicij timo-
re multa etiam disserit Christus apud Mat-
thæum. Et in illa parabola cū misit vocare iui-
vatos, iussit vt compelleretur ad intrandum:
vbi non suauis tractione, sed per quandā vim
& violentiā ad ingressum cōpelli iussit. In il-
la etiam parabola de impio illo seruo, qui fra-
tri suo centum denarios dimittere noluit, im-
bens illum in carcerem detruidi, timorem &
terrorē incutit Christus. Igitur aperte ex his
omnibus constat nō esse malā poenitentia ex
timore procedentē. Vt enim ab inordinato
amore creaturarū reuocetur peccator, bonū
& salutaris est timor gehennæ: vel alterius
cuiuscunq; terribilis poenæ. Sicut bruta ani-
malia ab elcjs quas maximē cōcupiscunt coer-
centur. Etenim si canis ad cibū currens bacu-
lū proiectas, statim pedē sistit si miteris acris,
retrahit paulatim pedes: si acerbius agas, &
vehementiori impetu contra illum insurgas,
prostratus de relicto, quem concupiscēbat cibo,
fugam capescit. Sic etiā timorē poenarū pos-
sunt cohiberi peccatores à suis illecebris &
voluptatibus. Verum licet mala non sint hæc
poenitentia ex timorē facta: tamen nō remittit
peccatū nisi vltra progrediatur, scilicet, ni-
si ex timore transierit ad amorē. ¶ Admonet
locus iste vt bonū semper insequamur, & fru-
ctus honorū operū edamus: ne inutilitatis, &
sterilitatis arguamur. Namq; si arbor non pro-
ducit fructus, ad nihil aliud prodest, nisi vt
scindatur, & ignē mittatur: quem admodum
deficu illa sterili quam dominus tribus annis
expectauit: at videns eius infœcunditatē in-
scindi iussit. Vidisti ne vnquam obsecro pyrū
abundantem & focundam pyris in ignem
mittere: Vtinā ne tanquā arbōres instructa o-
fas nos in ignem Deus mittat, & vitæ cursum
impediat

Lucæ 13.
Math. 24.
& 25.

Math. 18.

Luc. 13.

Ecclesi. 5.

Ecclesi. 12.

impediat, & rapiat tanquam ab indignis pos-
sessoribus. ¶ Docemur etiam vt protinus ma-
nus ad arborē mittamus, & agamus poenite-
tiam: quando quidem nescimus, qua die, vel
qua hora mors sit ventura: iuxta illud Eccle-
siasticū. Ne tardes conuerti ad dominum, &
ne differas de die in diem poenitentia: quia su-
bito veniturus est, & destructur te in die vindi-
cæ. Vt illi, qui cum securis iam posita sit ad
arborem, & caput eorum canis sit plenum: non
videt quomodo cito transierit dies & hora po-
nitentiæ, nec aduertunt quomodo dies salutis
abeat. Mirum est te tam periculum & inertē
videre, cum mors ad ostium domus tue sit.
Attende obsecro & vide, quod iam securis
ad radicem arboris posita sit. Respondet as-
sero & obsecro quicumque sis, qui hæc le-
gas: quando securis arborem scideris, in quā
partem arbor caderet? Equidem ad eam partē
in quam ante procliuus erat. Nā si magna
aliqua arbor in sinistra partem omnem suam
mole & ramos incuruat, si hæc talis scinda-
tur duplo procul in sinistra manū caderet. Si
igitur in omnia desideria tua, affectiones, &
cogitationes in res mundanas conijcis, & omnes
curas & sollicitudines tuas nō nisi honoribus,
diuitijs, & voluptatibus studeris, dum hæc tibi
durat vita: qui fieri potest, vt cum mors vene-
rit in dextrā Dei felicissimā beatorū sortem
cadas? Difficile erit in vitam intrare. Vt illis
qui in vitijs & peccatis vitā degētes, vane cō-
fidunt futuros esse coeli, & beatorum sedium
incolas: nam illa sors illis saepe numero cōtin-
get, quam semper in vita amarunt, & delixe-
runt. Quo circa maxime curādum tibi est, vt
talis vitæ qualis cupis in morte reperiri. Hoc
igitur cum ventura die cōtingere possit, quā-
do iam securis ad radicem arboris posita est,
vitam tuam sanctis institutis & moribus diri-
ge, nec dicas: cras istud faciam, subinde repe-
tens. Nam de quocunq; temporis momento
arctissima tibi exigitur ratio. Totis igitur ner-
uis incumbere, vt ad bonam partem cadas: nā
vbi ceciderit arbor, ibi perpetuo manebit,
iuxta illud. Vbi ceciderit lignum ibi erit, siue
ad Austrum, siue ad Aquilonem. Hæc omnia
dicta diligenter obserua: nam si rursus se-
ceris, aduersus te sententia Ioānis fulmina-
tur. Omnis ergo arbor non faciens fructum bonū
excidetur, & in ignem mittetur. Hoc est, Om-
nis homo adultus, & rationis compos, qui nō
seruat præcepta, & mandata Dei, excidetur
& separabitur à consortio electorum: iuxta

illud Esaiæ: Tolleat impius sine videat gloriā
Dei. Et in ignem infernalem in iudicio hoc
particulari animæ eius mittetur in iudicio ve-
ri vniuersale anima simul & corpus. Vnde
saluator, Omnem (inquit) palmam in me nō
sistentem, fructum non tollet: eum & in ignem
mitteret & ardet. Omnis homo siue iustus ille
sit, siue peccator: quasi quædam arbor cen-
suratur. Scilicet, nō in scriptura sacramentu-
partur, Vt tranquus enim iustus & peccatorem
arboris appellatione, Deus significauit, cum
per Ezechielē ait. Ego domitius humiliaui
lignum sublimē, & exaltaui lignum humile.
Quod aperte Christus dixit. Quis exaltat, &
humiliabitur: & qui se humiliat, exaltabitur.
Fructus huius arboris sunt operata dixi: siue
bona siue mala est appetitus. Siue bonus siue
malus. Præscinduntur rami, quando definit
iustus bona facere: vel, facit mala: & etiā quā-
do malus, non agit malum, vel facit bonum.
Sed, quia, radix in eo manet, scilicet bona vo-
luntas in iusto, & mala in peccatore: ita
ad odorem aquæ spiritualis iustus: bonū ger-
minat. Cum enim de Deo audit, & morte im-
mediatur, operatur bonum: quia radix in eo
manebat. Exemplū huius rei est in Dauidē,
qui peccans, præscissus est à Deo: nō tamen
sine germinandi spe. Nam cum Nathan illū
de peccato redarguit, ad odorem illius aquæ
reuxit, & flores poenitentiae germinauit. Vnde
Iob. Lignum habet spem si præscissum fuit
rursum virefcit, & rami eius pullulant. Si
multiter peccator licet rami eius præscindan-
tur, nisi radix: tur spem habet, nam ad prio-
ra peccata se conuertet: etenim oblata occasio
ne ad vitam priuina redibit. Et tales sunt qui
in sancto quadragesimo tempore à vitijs pur-
gantur, aduentante autem paschate: tan-
quam canes ad vomitum: præcipites. ir-
ruunt. Sicut bonus facit comam, vt ait Iob:
quia melior & sanctior fuit: sic malus facit
comam, quia tanta multitudine vitiorum
obrutur, quanta prius promebatur. Sed iam
singula verba vt prope mysterijs plena atten-
tius veniant perpendenda. ¶ Omnis (inquit)
arbor. Omnis siue nobilis sit, siue diuis, rex,
siue pastor, cuiuscunq; ille sit status, aut cōdi-
tionis non effugiet à vettura ira. Omnes enim
in manus domini cadēt. Existimas ne tu quā
uis ditissimus & potentissimus sis: nisi r. clā
egeris vitam, iram domini quaderis? Etenim
magnates, & potentes iudicāt, quod quem-
admodum prospere & feliciter & secundis
rebus

Q 4

rebus fortunæ hæc vitam transeunt, nunquid
 virtuos esse malum non aduertetis: ad id quod
 scriptum est: Potentes potenter tormenti
 partentur. Oculi igitur attendit asperant, &
 vidcant quod omnis arbor quæ non dicitur
 xama rila sit, & quæ non dicitur fructu radi
 ces: & quæ non frondibus & pilchritudine
 ramorum hideri, tandem in fructu non omni
 ferit bonos: & exidetur, & in ignem inferni de
 portabitur. Manus igitur habere libentes
 in pauperes, & operari in pauperum mis
 seratione, ab blandis & doctis lectulis in
 gant, & sanctis operibus se exercere: nam
 etiam in famis illis patet vultus contrarius gut
 titibus. Præterea etiam dicitur bonum, in so
 lia: quia Deus non tantum ab homine Chri
 stiano, verba bona petit, sed recta & sancta
 opera. Etiam etenim diuino ore loquutus nõ
 dixit. Discite bene loqui, sed dicit bene fa
 cere. Etenim perfectio Christiana nõ verbis
 sed operibus constat: nunc autem quæ in
 ream postulat in se hinc est, non aliud in mul
 tis hominibus inuenies, quam verborum fron
 des, non autem bonorum operum fructus.
 ¶ Oblectamur quod non dicit, quem fru
 ctum arbor productura esset, quia vnicuique
 arbori datur specialis fructus. Vnicuique
 enim diuinitas mensurat spiritus diuidens
 singulis prout vult: ideoque vnicuique iuxta
 talentum sibi traditum asserat fructum. Præter
 ea non dicit, quæ non fecerit, quæ nõ fece
 rit, sed quæ non fecerit, sed in futuro
 quia non sufficit semel aut bis bonum fecisse,
 nisi semper facias, & in eo perseueres. Nec
 dicit fructum magnū, sed fructum bonū. Nõ
 enim in iudicio de te quæretur si plures eccle
 sias edificaueris, vel in monumenta posteritati
 mandaueris: sed si inimicos dilexisti, & fame
 percuties adiuuasti. &c. Quæ licet pium sit
 opus ecclesiasticum, sed non doctum edificare, præ
 stantius: tam enim inimicos diligere & proximo
 extreme indigenti subuenire. Hæc oportet
 facere, & illud nõ omittre. ¶ Expēde etiam
 quod nõ dicit: Arbor quæ fecerit malos fru
 ctus, scilicet homicidia, furta, & gen' alia:
 sed quæ nõ facit fructum bonum, quare pec
 cata omissionis damnantur hic. Itaque si pec
 catum omissionis dignum est igne inferni:
 quam acerrime punientur peccata commif
 sionis in inferno? Si inutilem arborem, quæ
 bonum facere negligit, sic Deus castigat:
 quomodo putas quod punietur ad alteri,

Sap. 6.

Esai. 1.

Ephes. 4.

Matth. 23.

de homicidio? Ex hoc loco scis aperit con
 scie quod sola omittit peccatum
 mortale: nam hic de commissis peccato lo
 quitur: quia non tantum illi qui multum fa
 ctis, damnabitur: sed etiam qui bonum omi
 ssit ad quod tenetur. Cuius rei exemplum
 est ille in iudicio, de quo dicitur in
 euangelio Matthæi. Nonne tenetur pro
 pheta in rebus suis, & in fructibus suis
 quæ generalis & extremis peccata omissionis
 contra malos sunt attendenda? Arguentur
 etenim de bonis quæ non egerunt. Et rursum
 de non deestis in his mandatis, nisi & nõ
 deestis in his bonis, &c. ¶ Rursum adgeren
 dum est, quod non sicut arborum eradican
 dum, sed excidendum: quia in impiis cum
 moritur radices reliquit in terra. Nam ra
 dix quæ voluntas, seu affectus, si se peccatis
 est mortuo impio manent in terra: nam licet
 peccet, quia in vita sua desideria in terra
 oblocuerat, in terra manent desideria illa,
 opes, diuitia, & in memoria, obliuiscitis in ma
 lo, & plenus istis desiderijs: & sic in aũ per
 manet in uoluntate suis terrenis desiderijs. Sed
 istis quæ in qua obrat erat cælestia,
 nõ reliquit radices suas in terra: nõ excin
 ditur, sed totus in cælis in euolat. Nihil in terra
 astratum reliquit, siquidem nihil in terra cõcu
 pit. ¶ Denique obferuandum quod ultimo dicit,
 quod in ignem mittetur, quod arbor, quæ igne bo
 no & cælesti, nõ est Dei dilectione & amore
 cælesti noluit, igne malo & infernali conu
 rterit: vt poena corresponderet delicto. Imo
 vero arbor quæ malo igne & carnali exarfit,
 igne vehemēti torquetur. Mita autem di
 cetur: quia in eius potestate non est, non mit
 titur: sicut lignum quod in potestate est mittere
 tis. Etenim illa misera anima quæ poterat vo
 luntarie pedē ab igne subtrahere in hac vita,
 & noluit: quæ nunc post mortem nolit, in igne
 mittetur, nec scilicet habebit postea ab
 igne euadendi, sicut non habet arbor in ro
 gum coniecta. Vt igitur arbor quæ in ignem
 conijcitur, per se ignem euadere non potest:
 ita hæc misera anima ubi infernum descendit.
 Tunc enim quos ignis tanti amoris diuini nõ
 calefecit: ignis tanti doloris exuret. Vt quos
 ignis charitatis & amoris, camin' eternitatis
 nõ exceptit, excipiat ignis ille furoris & indig
 nationis domini. Vt igitur peccator, qui rã
 male elegit. Namque si ignem charitatis eli
 geret, qui sicut ignis materialis saporem om
 nibus cõdimentis confert: sicutundam vitam
 in hoc

Matth. 25.

Act. 2.

1 Tim. 7.

Rom. 11.

in hoc seculo degeret. Quia amor omnia dul
 cia facit, & nomē difficultatis ignorat: postea
 vero in seraphicis uolens cum angelis latere
 tur. Sed in uultu & domens licet ardeat
 & torquetur igne cupiditatis & ambitionis,
 quo igne peccatores hic cruciatur, & postea
 in inferno comburitur alic. Et Chriſto exulta
 re, & cum sanctis gaudere: & postea in aterni
 tati letari. Sed iam de his rebus sequeſtra uel
 deamus. Cui igitur loquens hæc populo prædi
 cāte, tãta erat obſus uerborum efficacia; ut au
 dices cõuerti saluē: & remediū petentes cõ
 uerterent. *Et interrogabant eum turba dicentes.*
Quid ergo faciamus? Vultus hominis simplex in
 terrogat, sicut in Actis apostolorum legimus, quod
 cõpuncto corde dixerunt apostolis. Quid facie
 mus uirtutis gratia? Sed Pharisæi & scribæ non
 hoc fecerunt, quia difficultatē corriguntur sapi
 tati & magni in suo sensu cõfisi, sicut apud Ioa
 nem dixerunt. Nam quid ex primis credi
 die in eum, aut ex Pharisæis? Sed turba hæc que
 non nouit legem, maledicti sunt. Quod etiã
 cõpunctio fieri uident. Etenim literati se ipsos
 de sua sciētia gloriantes: & sapientes in oculis
 suis, sepe irident homines, qui conuertuntur,
 ipsi uero suo ingenio inflati in durati manēt.
 Diuites & potentes posteriores sunt in obse
 quio. De cõ in delicijs & uoluptatibus huius
 seculi delectantur. ¶ Ex quo docemur potius
 nos debere gaudere si in hoc seculo simus ex
 parte humilium, & contemptorum: quam si opti
 mates & capita populorum iudicemur: quã
 de quidem; parua in obsequio domini prio
 res iunt. Vnde dicit Paulus. Noli altum fa
 cere, sed time. Si uis in celo magnus esse: hu
 milis in mundo esto. Igitur hæc turba uident
 sanctorum Iohannis, & vitam arctissimã, &
 quod nihil nisi eorū salutē intenderet uerbis
 eius fidem præstitit: idcirco perentes consiliū,
 quærent ab eo, quid facturi essent. Ac si di
 cerent. Siquidem tam a sapore & acriter nos
 increpasti: & tantum dicis nobis inminere
 periculum: quod nobis exhibes consiliū, ut
 euadamus mala que comminaris. ¶ Obserua
 a item quod non dixerunt. Quid dicemus,
 sed quid faciemus? Melius quidem & rectius
 intellexerunt hi, quia in cælis esset euadū uia,
 quã impius ille & sceleratus Lutherus, qui so
 lã fide satis esse dicebat sine operibus salutē.
 At hi quoniam cognouerunt necessaria esse bo
 na opera: interrogarunt quid facere deberēt,
 ut fieret salui. Respondens autē dicebat illis. Qui
 habet duas tunicas, det non habenti, & qui ha

bet duas similes tunicas, det non habenti. Iohannes
 de salute uoluit edax ab operibus iustitiae ordie
 inchoari: nam de illis in ultimo in dicit, pecca
 toris arguuntur. Tunc enim uult. Matth. 25.
 habetur his: qui in iudicio seruati sunt in dex.
 Esauri, & in quo dedit illa uult mandare, si
 uult de non, & in dextera est Iohannes in uerbis
 sed abundat eius uerba, mysticis. Rursum o
 enim in hoc uerbis elemosina est in honore
 cum do cui facienda sit, ostendit. Tunc charita
 tem & ordinē facie di elemosina in honore.
 Sed in ista iam expendamus. Formidanda
 equidē sunt uerba Iohannis. Si enim si super
 fluis de uelut in eis, & pau, & alij, simi
 libus miseris dicit, ut pau peribus stegan
 di: quid in id in iudicio respiciunt? Qui
 tor uelut in stegan di non q̄cellat in abunda
 quæ tor fere alon genitrat quod fere paron equi
 tanta sibi pecunia conp̄terat, pauperibus uel
 ro parū aut se non nihil in pendunt. Verū si de
 patrimonio propria seu possessione, propria
 sic agere, tam impiū est atq; damnabile: quis
 alioquin queat de patrimonio circumsi de ho
 nis ecclesiasticis, quæ pauperibus sunt conseruata,
 preciosa, curiosa, & superflua, uel in ma ha
 bere, delicate ac splendide, epulanti pauperi
 bus aut parum aut nihil, praestare? Sed horū
 uana cogitatio & erroris est, non exiliant,
 quod id quod pauperibus uelibus amittunt,
 & perdunt: & quod in ista uana cogitatio
 rem, cedit: nam in ista iam non inueniunt
 quod pauperi dederunt. Quo quidē ligas ma
 nifesta exhibent, sicut parua fidei: quando qui
 dem non credunt. Deo quæ in scriptura sa
 cra scriptus dicit, quod non amittitur id quod
 in pauperes distribuitur, sed potius tutissimū
 loco conseruatur, & multiplicat illud. Domi
 nus non sine magno signore. Vnde egregius
 psalmes. Dispersit, dedit pauperibus iustitia
 eius manet in seculū seculi. Dispersit dicit vi
 rum iustus res suas in diuersos pauperes, sed
 elemosina sua nõ est perdita, sed manet in
 seculū seculi. Et in prouerbijs. Qui dat paupe
 ri nõ indigebit: qui despicit sustinebit penu
 riam. Illi uidet quæ Helig hospitij dedit nec
 oleum nec farina defuerunt. Etenim quia
 homo misericors bene dispensat pauca bona
 sibi commissa, ideo merito super multa con
 stituitur: iuxta illud quod Saluator dixit ter
 uo fideli. E uze serue bone & fidelis: quia in
 pauca fuisti fidelis, supra multa te constituat.
 Hac de causa in scriptura semini cõparatur
 sicut apostolus de elemosina ait ad Corin
 thios

Matth. 25.

1 Tim. 7.

Rom. 11.

Psalm. 112.

Prover. 27.

Matth. 25.

1. Cor. 9. thios scribens. Qui parce seminat: parce, & metet: & qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus & metet. Semen enim videtur perditum seminatur: sed multo melius feruatur, & multiplicatur. Sic elemosyna omnium datur seminatur, & cum vobis acquiritur. Idem Eccl. 29. Ecclesiasticus. Perde pecuniam propter fratrem, & non abscondas illam. Vide quam bonum consilium sit dare pauperi: nam res nostras amittimus, que diu durare non possunt, & facimus illas eternas & immortales. Si frumentum feruas, illud perdis: & si perdideris, feminas renouas: solas enim quas dederis, semper habebis opes. Præterea semen absconditur: sic elemosyna occulte eroganda est. Vnde in Ecclesiastico habetur. Cœlu de celis elemosynam in sinu pauperis, & hac pro te exorabit ab omni malo. Et dominus in euangelio. Attendite ne iustitiam vestram faciatis coram hominibus. Quod declarans dixit. Cum facis elemosynam, noli tubam canere ante te, sicut in vno anno seminatur & in alio legitur. Sic elemosyna in hyeme huius vite seminatur, & in vere gloriæ colligitur anno vite eterne. Deinde semen gelu pressum & tectat datum vberius fructificat. Sic elemosyna que ad utilitatem premittitur, maiorem habitura est remunerationem: & sic elemosyna que occulte fit, digna est maiori remuneratione, quam illa que laudatur. Denique & hoc mirabile est quod semen elemosynæ magis multiplicatur & augetur in sterili terra, quam in abundanti & pingui: nam si cam in diuites erogas, illam amittis: si autem eam largiris pauperi, inopi, & percusso, cœnæ pro vno accipies. Vnde Christus. Cum facis conuuiuium, voca pauperes & debiles. Quod etiam Ioannes in his verbis dixit, scilicet, dare escas & vestes non habenti consideratione dignissimum est. Non enim dixit, dare habenti, sed non habenti: quia elemosyna non est eroganda diuitibus, sed pauperibus & egenis. Quia propter Eliseus propheta iussit ponere oleum in vasis vacuis, non plenis: nam quod ponitur in plenis diffunditur. Itaque reponenda est elemosyna in vasis vacuis: hoc est in pauperibus, quorum crumenæ vacuæ sunt pecuniis, quorum arculæ vacuæ sunt vestibus: quorum domus vacuæ sunt suppellectilibus & taperis. In vasis vacuis oleum esse fundendum, & cum illis misericordia est exercenda: non autem in vasis plenis, hoc est in diuitibus qui pleni sunt bonis tempo-

ralibus. Nam in istis vasis plenis diffunditur oleum, & perditur meritum: quia nullam inuenies retributionem. Nunc autem quod est mundi Labyrinthus & chaos, dona & munera non mittantur nisi diuitibus, & potentibus, vt homines in illorum gratiam possint deuenire. Tertia arida & sicca arboranda est: non autem que plurius & robur madida est. Pauperi & inopi qui sitit & aet cum superfluis bonis subuenire debes: non autem diuitibus: nam qui id faciunt, nihilo faciunt sapientius quam qui aquam in mare furunt. Et hoc est secundum quod docuit Ioannes ostendens quibus sit eroganda elemosyna. Tertio charitatem & ordinem faciendi elemosynam ostendit. Nam non dixit, qui habet vnam tunicam det illam non habenti, & ipse maneat nudus: hoc enim esset contra charitatis ordinem. Nam non solum elemosyna sed ordo diligendi est in præcepto: vt homo super omnia diligat Deum, deinde seipsum, postremo proximum, secundum quod magis vel minus sibi coniuncti sunt: aut maior est ratio dilectionis. Idem debet homo primum sibi ipsi necessaria ministrare: deinde quod superest indigentibus portigere: eodem modo vt ipse veller sibi fieri, si in ea deum vel simili constitutus esset necessitate, nam fraternitas & caritas hoc requirit. *Venerunt autem publicani & baptizati, & dixerunt ad illum.* Publicani erant, qui a fisco aliquid conducebant, & præcipue quæstigalia exigunt. Iudei hos exosos habebant, & officium hoc vile & abiectum habebatur: apud illos: qui vi, rapina, & fraude, non raro peccabant: plus ab hominibus exigentes, quam leges superiorum præscriperat. Et hi qui peccatores erant, se conuerterunt, & ad baptismum Ioannis veniebant: sed Pharisæi sua superbia tumescentes non conuerterant. Idem dominus dixit eis. Publicani & peccatores. Mar. 8. præcedent vos in regno Dei. Dicebant itaque Ioanni. *Magister, quid faciemus?* Bene, fructuosè & vtiliter querunt. Multi curiosa & inutilia querunt. Vitam suam conuertunt in sapientis curiosis & inutilibus: ea vero à tergo relinquunt, que ad salutem animæ & saluationem conducunt: qui quidem vt pudore sustinerent, stare super vias, & videre & interrogare de semitis antiquis, que sit via bona, & ambulare in ea. At isti qui prouidentur interrogabant, digni erant, vt eis responderentur, que ad salutem conducerent. Etenim Ioannes vt eius

eius præcursor, qui neminem quauis grauissimum peccatorem reiecit, publicanus suauiter & benigne respondebat, dicens. *Nihil amplius quam constitutum est vobis faciatis.* Fraude quasi familiare illorum peccatum: præ ceteris omnibus dehortatur, monens ne ultra quæ constitutum est faciant. Ac si diceret. Si non potestis vestra largiri: sit tam enim ille primus gradus ad melius vite vestre institutum, vt abstineatis vos à rapiendis alienis. Habetis enim mercedem præscriptam à rege illam solum & non aliud à populo exigatis. Ne amplius extorqueatis in vestrum vsum & lucrum, ultra id, quod præscriptum est. Nullus itaque vestrum legem sibi præstitutam, nec terminos officii sui transgrediat, ne præscriptio nis sit reus, & male apud populum audiat. Sed quod sibi incumbit, obseruet, nec aliena inuadat: iuxta illud quod in prophetis legitur. Ne transgrediaris terminos antiquos, quos posuerunt patres tui. Et in Deuteronomio etiam habetur. Non transferes terminos, quos fixerunt priores in possessione tua. Etenim de his qui contra hæc agunt in libro Iob dicitur. Alii terminos transulerunt. *Aduertendum hic est diligenter quod Ioannes Baptista non dicitur hic vestigalia regum & principum, sed potius videtur ea approbare.* Nam si reges non possent sua vestigalia & exactiones repositere, non vtiq; Ioannes diceret. Nihil amplius quam constitutum est vobis faciatis. Sed Ioannes non prohibet exactiones, sed excessus earum, & quod iure reportari nequit. Nam principibus & regibus lege diuina & naturali vestigalia & tributa debentur. Et quod publicanis dictum est etiam de aliis officiis intelligendum venit. Indiget namque orbis gubernatione principum, & constitutione legum: ne malorum imprebitas insurgens, innocentibus perniciem machinetur. Etenim vnus vel alter homo siue ille sit Cæsar inuictissimus quid solus efficere valebit, nisi sibi coadiutores habuerit, quorum ministerio probos defendat, improbos vero puniat: Ad hunc locum fortassis pertinet quod de emptionibus & venditionibus dici poterat. Nam vendere, & emerlicum est: dum modo fiat iuxta maiorem leges. Sed de his satis. Accedat alii. *Interrogabant autem & milites dicentes. Quid faciemus & nos?* Ipsi sub Romano imperio militabant, & rem publicam & patriam defendebat: qui etiam conuersi sunt ad Ioannis prædicationem. Tres namque fuerunt ordines intro-

gantium Ioannem. Vnus barbarum, alter publicanorum, & tertius militum, quibus omnibus Ioannes commodum & aptum dedit responsum. De aliis iam vidimus, sed de istis audiamus. *Et ait illis. Neminem concutatis.* Opprimendo, & corporaliter attingendo, siue iniurias inferendo. Propter enim fieri solet vt arma quæ principes dedit in defensionem publice honestatis in ciuium damnum & perniciem conuertantur. Nam frequenter milites prædantur, domos incendunt, abigunt, vt constuprant feminas, abrumpunt foeres, & alia id genus perpetrant facinorosa, que credunt licita esse. Alii mandata falso deserunt ad principes & duces: vt que aliorum bona in fisco rapiuntur, sibi aliqua pars conseruata accrescat & accedat, in laborem & mercedem calumniam. Ideoque addidit. *Neque calumniam faciatis.* Multi istorum non solum repositant, quod eis debetur: sed etiam id volunt extorqueere, quod minimè eis debetur. Huic igitur hominum generi Ioannes ostendit, quid face re soleant: & quid post hæc vitare debeant: si velint effugere vindictam Dei. Dixit itaque illis. *Contenti estote stipendis vestris.* Hoc est mercede seu retributione vobis ab imperatore statuta pro militia laboribus, quibus pro republica incolumitate dimicatis, ne aliquid ultra extorqueatis. Vbi animaduertendum venit, quomodo homines in diuersis statibus constituti, salui fieri possint: nam alii istorum erant publicani, alii milites, & alii de media plebe & turba diuersis conditionibus officio rum seruientes: & omnibus his est aditus ad salutem: dum modo vnusquisque iuxta talentum sibi traditum, & gratiam donatam fideliter labore. Nam non legimus, ad quod officii genus metenarii illi fuerint conducti, quos dominus in vineam misit. An ad fodiendum, an ad vites amputandas. Quod credo dominum fecisse, vt moneret nos, quemlibet pro suarum virium robore in ecclesia hæc militandi debere laborare, si veli post hanc vitam de nario diurno frui, & retributione gaudere, iuxta illud Petri. Vnusquisque prout accepit gratiam à domino, in alterutrum illam administrans: sicut boni dispensatores multiformis gratie Dei. Sed militibus de quibus nunc agitur tria præcepit ad eorum statum conuenientia. Primo prohibet ne violentiam alicui inferant, dicens. Neminem concutatis. Deinde fraudem, dicens: neque calumniam faciatis. Demum contenti (inquit) estote stipendii

Luc. 14.

4. Reg. 4.

Ierem. 6.

Matt. 23.

1. Pet. 4.

pendijs vestris. Porro autem circa res militi-
aria in hoc loco maxime consideranda
sunt. Primum omnium quod militia de se non
est mala: nam si mala esset, non vti que Ioan-
nes illam permisisset, nec diceret. Contenti
estote stipendijs vestris: sed potius dixeret.

Ne militiam exerceatis. Etenim sanctissimi
homines quos tam vetus quam nouum instru-
mentum commemorat bella multa gesserunt,
vt Abraham, Moses, Iosue, Gedeon, Sanson,
Iepte: & multi alij quos diuus Paulus enu-
merat in sanctorum numero in epistola ad
Hebræos. Et in nouo testamento nec Centu-
rio in euangelij, nec Cornelius in Actis mali-
tie taxantur. Etenim milites publici ministri
sunt ad defensionem bonorum, & vindictam
malorum ordinati: vt de publicanis diximus.

Sunt autem in militia leges præstatæ, quæ
si non transgrediantur, minime bellum vitu-
perandum venit. Loquor autem de bello, quod
iusta & legitima causa suscipitur: hoc est, si
pro defensione publicæ tranquillitatis, si pro
tuenda Christiana religione, vel taliter sit or-
tum vt minime vitari possit, &c. Taceat ergo
suo ore impudentissimo huius nostri tem-
poris Hæresiaracha Oecolampadius dicens,
non licere homini Christiano bellum gere-
re, cum videat Christi præcursores Ioannem
paterem aërem quod possumus bellare tene-
re. Nanque diuus Iosue bellum non prohibuit,
sed militibus regulam & modum tradi-
dit. Vnde etiam Paulus ad Romanos ait. Om-
nis anima potestatibus sublimioribus subie-
cta sit: non enim est potestas nisi à Deo. Et
paulo post. Si autem malum feceris, time: non
enim sine causa gladium portat. Dei enim mini-
ster est, & vindex in iram ei qui male agit.

Christus etiam redemptor noster Herodia-
nis querentibus, vtrum liceret tributum dare
Cæsari, respondit. Reddite quæ sunt Cæ-
saris, Cæsari. Hac enim de causa tributa red-
diunt: vt inde militibus ad pacis conserva-
tionem necesse sario stipendium soluantur. Et si
Israel non nisi debillantes obtinuerunt terram
promissionis: vt patet in libris Iosue, Iudicij,
& Regum. Imò voluit Deus vt continuum
haberet bellum contra infideles. Vnde in
libro Iudicij habetur. Hæ sunt gentes quas
dominus dereliquit, vt erudit in eis Israe-
lem: vt omnes qui non nouerunt bella Cana-
natorum vt postea dicerent filij Israel, certa-
re cum hostibus, & habere consuetudinem
præliandi. Et in Ieremia scriptum est. Maledi-

ctus qui prohibet gladium suum à sanguine.
Et in primo libro regum dominus loquu-
tus est Saul regi Israel, per manum Samue-
lis. Recensui que fecit Amalec Israeli. &c. Le-
ge libros regum primum & secundum, vbi
David sæpe consulebat dominum, ireret ne præ-
liaturus, an non: & dominus præcipiebat vt
iret. Percussit Amalechitas qui spoliauerunt,
& incenderunt Sicelech, & abstulit spolia ius-
su & præcepto Dei. Quomodo ergo inire
prælium non est licitum: si dominus id præcipie-
bat? Dic mihi obsecro quare modo non potest
dus punire Turcas manibus & ense Christi-
anorum: sicut tunc puniuit Amalechitas per
Iudæos? Denique si nullo pacto bellum esset li-
citur: se queretur inde quod si peccator ali-
quis publicus & sceleratus esset interficien-
dus à Iudice, dū se ipsum veller defendere
ne in carcerem detruderetur: quod tunc Iudex
male ageret bellum gerendo: hoc autem fatetur
esse nimis absurdum, & totius tranquillitatis Chri-
stianæ exitus, & sacris literis & naturali ratio-
ni apertissime contrarium. Sanctissimum ergo
est, contra peccatores debellari: & multo me-
lius pro fide contra Turcas & Saracenos, &
optimè contra hæreticos, qui Turcis deterio-
res sunt. Obscurandum hinc est, etiã quam cau-
te Ioannes fuerit loquutus: nã turbas que bo-
næ erant docerent facere bonum: milites autem qui
mali erant, docerent non malum facere. Cuilibet ad
se accedere secundum illius conditionem & capa-
citat. loquebatur. Siquidem publicanis ac
militibus qui maioribus solent vitij implicari
quã reliqui homines facilia proponit præce-
pta, & à malis coercent. docēs eos primo vt ab
eis peccatis recedant, ad quæ proniores esse
solent vt eos sic paulatim ad bona agēda in-
duceret, & vt alijs misericorditer etiam doce-
ret subuenire. Ad maior enim perfectio-
nem omnes hos voluit Ioannes inducere:
sed non erant dispositi neque idonei, ideo mino-
ra illis proponit, nã si maiora proponeret ni-
hil facerent. Nã vt de extremo ad extremum
eatur modum est insequendum. Si enim maiora
profferret, non eis incederet. Sic & Paulus Co-
rinthijs suis aiebat. Et ego fratres non potui
vobis loqui quã spiritualibus, sed quasi car-
nalibus. Tanquã paruulis in Christo lac vo-
bis potui dedi, non cã: nondum enim poteratis.
Et in actis Paulus regi Agrippæ dixit volēs il-
lum ad fidem Christi conuertere. Opto apud
Deum & in modico & in magno non tantum
te sed etiam omnes qui audiunt hodie fieri
tales

tales qualis & ego sum, exceptis vinculis his.
Si igitur diuus Paulus sic labores, tribulationes,
& vincula laudabat, & sic ad eum conuer-
sionem gentium optabat, vt desideraret om-
nes fieri Christianos, sanctos & perfectos, vt
ipse erat: quare etiam non volebat vt Agrippa
& reliqui alij in carcere essent derenti, &
eisdem labores pati, quos ipse? Cur dixit exce-
ptis vinculis his? Si cathenæ & vincula bona
erant, & ipse sibi ea desiderabat: cur alijs illa
nolebat? Vtique quia Paulus iam erat perfe-
ctus, & in obsequio domini multum versa-
tus: & habebat virtutem & spiritum vt illa
vincula posset tolerare læto & læti animo.

At verò eis qui in fide infantes, & teneri erant
in fide nolebat ostendere vincula sua, ne eis
timorè inuaderet. Oportet enim vt nouos
& paruulos in fide eos suauitate duceret
paulatim & pedetentim. Ideoque dixit. Exce-
ptis vinculis his. Tunc enim nondum erat, vsque
quo arma poenitentiae induerantur, & labori-
bus se ipsos exercerent: nã non omnes ita ce-
rant forti & virili animo vt D. Paulus, vt gau-
deret in carcerem detrudi, & pro Christo cotu-
meliã pati. Hanc formã & prudentiam diu.
Ioannis & Pauli vellem ego vt multi prælati
dicerent: sic vt paruulos & imbecillos suauitate
quãdã & moderatione tractarent, ita vt
paruulorum defectus prudenter valeant su-
stinere: & id oneris eis imponant quantum suę
vires ferre poterint. At tanta est aliquorum
asperitas fueritque: vt ita humeros imbecil-
lium onerent vsque ad eum vt oneri succum-
bant, tanta est prælatorum imprudentia & in-
finitia. Sed nos iuxta Esaia doctrinã calamum
cassatum ne conteramus, nec lignum fumi-
gans extinguamus: adimplentes illud aposto-
li. Debemus nos firmiores portare imbecilli-
tates infirmorum: & non nobis placere. Quod
etiam Ecclesiasticus admonet dicens. Recu-
pera proximum tuum. Tertio aduertendum
hic est, & consideratione dignum, videre Ioã-
nem pillis camelorum indutum, cuius cibus
erat mel syluestre & locusta: quique tam asper-
rimã agebat vitam, quique sibi ipsi parcissimè
erat, tam benignus sit & suauis proximis. Quod
quidẽ proprium & quasi naturale est omnibus
sanctis & iustis. E contra verò omnes illi qui
suo indulgent genio, & quid delicatè & lau-
tè viuunt: omnibus alijs accerrimi & tyranni
sunt. Quod ego sæpè sæpius vidi: nam ij præ-
lati qui secundum animi sententiam viuunt,
qui nec claustrum nec legem vllã seruant, subdi-

1. Reg. 12.

1. Reg. 30

1. Corin. 3.

Act. 26.

Ieg. Chris.
ser. 9. episto
la ad Eph. 10. 4.

Esa. 42.

Rom. 15.

Eccle. 29.

1. Corin. 3.

Matt. 3.
Mar. 11.

tos ad eum præceptis & obseruationibus one-
rãt, vt eos deficere faciãt: & volunt illi præla-
ti vt subditi sexceta præcepta obseruent, cum
nec vnũ ipsi adimplent. Tales erant Phari-
sæi illi de quibus Saluator dixit. Allegat onera
incomportabilia, & imponunt in humeris
subditorum, digito autem suo non iulunt illa la-
uare. Oppositum autem videmus facere vi-
ros rectos & sanctos: qui cum sibi ipsis asperi
sint, arctissimam agentes vitam: cum proximis
suauitate quadam & benignitate vtuntur. Cu-
ius rei exemplum in Ioanne Baptista vide-
mus, qui cum ipse tam duram, & vix hume-
ris hominis ferendã vitam transigeret, non di-
xit turbis, publicanis, aut militibus. Vestite
vos cilicijs, ne carnes comedatis, neque bibatis
vinum, sicut ego nunquã bibi: non habeatis
lectulos, sed super nudam terram dormite,
& facite quod me videtis facere. Quia ipse hæc fa-
ciebat alijs non imperabat, & forsitan si hæc
ipse non faceret, alijs faciendã consuleret: si-
cut prælati quidam quorum mores iam retu-
limus. Sed iam ad contextum. Existimate autem po-
pulo & cogitantibus omnibus de Ioanne sorie
ipse esset Christus. Videbant miracula quæ Ioã-
nes fecerat in sua natiuitate. Viderunt enim
quod puer cum esset in deserto abiit, viden-
tem cibum, vestitum, & poenitentiam, & ingen-
tem spiritus sui virtutem, & verba efficacissi-
ma quæ prædicabat: ex quibus omnibus tanta
opinionem induerunt de sanctitate Ioãnis Ba-
ptista, vt non solum multi ex populo, vt hic
ait Lucas, putauerunt beatum Ioannem esse Chri-
stum: sed etiam multi Iudæi proceres synago-
gæ Ierosolymitanae (vt Ioannes euangelista
narrat) miserunt sacerdotes & leuitas nuncios
vt interrogarent eum, tu quis es, existimantes
illum esse Christum. Aduerte hic tu & considera,
quã magna & potentes sint vires virtutis, quæ
tam magna princeps & regina est, vt non solum
boni eam laudent, & venerentur, sed mali etiam
illam laudibus extollunt, & in magno
habent pretio. Cerrum est gentem Iudæorum
fuisse iniquissimã: ipsi namque persequeban-
tur Esaia, Amos, Barachiam, Micheam, &
alios sanctos prophetas. Et Ieremiam in lacu
coniecerunt: quæ honorari iussit Nabuchodo-
nosor, & curam illius de mandauit Nabuzar-
dam. Et prophetã sanctum quem Gentilis idola-
latria honorauit, ipsi eum persequeuti sunt.
In quo videre licet quanta fuerit sanctitas &
virtus Ioannis Baptista, quod cum illi ita de-
prauati essent, illum esse iudicauerunt venturum
Messiam.

Mat. 23.

Ioan. 1.

Ierem. 38.

39.

Hebr. 11.
Math. 8.
Act. 10.

Roman. 13.

Math. 23.

Iudi. 5.

Ierem. 48.

Mefsiam. A spe igitur quantum valeat virtus, nam hi suis viribus coacti sunt illum tam grandi honore illustrare. Ita tu si reditidine & animi candorem habueris: hoc potius inimicos tuos superabis, quam armis. Vide obsecro virtutis vires. Nam David sola virtute inimicum suum Saulem superavit: & facilius quidem quam si ferreis armis in certamine ageretur. Similiter cum Dimas ille qui cum Christo erat in cruce magnam virtute crucifixi videret, na pro crucifixoribus orabat, & quod dicebat patri, Dimite illis, quia nesciunt quid faciunt: secum interius loquutus dixit. O quanta & quam magna bonitas & sanctitas. Quod quidem vt in Deum se conuerteret, multu valuit: nam haec apud se cogitabat. Cu tanta hic vtatur misericordia cum suis crucifixoribus, mecu eadem vtetur. Sic Paulus virtute & bonis actibus suis gentes deuicit & couertit. Vnde ipsemet ait. Ego sic pugno non quasi aërem verberans, sed castigo corpus meum. &c. Carbones morui duplici modo incendi possunt. Vel imponendo illis prunā, aut si vni cum alijs collidantur, nam ex motu ignis incenditur. At primo modo facilius incenduntur, quam secudo. Ego (ait Paulus) non multo labore corda gentiliū & peccatorum incendio, vt ille qui verberat aërem ignem quat: nam etiam si hoc modo ignis extrahatur: difficillimum quidem est. At ego (inquit Paulus) etiā ignem charitatis & amoris inficio, vt exemplo bonae meae vite alios in cendam, castigans corpus meum: ne forte cu alijs praedicauerim, ipse reprobus efficiar. Na etiam si verbis meis aërem percutiā, nisi ego ignem charitatis habuero, forsitan reprobus ero. Multi nanque sunt, qui feriant suis verbis aërem, & qui ignem incendunt in audientium cordibus sua praedicatione. At facilius ignem extrahunt, qui simul cum verbis sanctorum vita & morum integritate sunt praediti. Nam Paulus suae virtutis exemplo alios ad virtutis amorem & studiu incitabat. Ideo beatus Petrus. Obsecro vos tanquam aduenas & peregrinos abstinere vos a carnalibus desiderijs quae militat aduersus animā: conuersationem vestram habentes bonam inter gentes. Sic beatus Ioannes suae vitae asperis exemplis alias traxit: quod etiā tu facies melius quam si malus es: cum armis materialibus, na maiores sunt vires virtutis qua reliqua humana potentia. Obserua etiam quam hi mali sunt, quantā curam & diligentiam

1. reg. 24. & 26.

Luc. 23.

1. Corin. 9.

1. Petr. 2.

adhibet, vt dominu querant: tu vero in chœnice sedes nihil agens, & in vranuis autem dormiens. Non est qui requirat Deum (ait di P. salm. 149) uinus pfallens) nō est vsq; ad vnum. Et quod peius est & maximē deplorandū, Deus clamar & vociferat, & nemo est qui responderat aut quatrat eum. Ideo ipse cōqueritur per te remia dicens. Quis miserebitur tui Ierusalē, aut quis cōtristabitur pro te, aut quis ibit ad rogandū pro pace tua? Tu reliquisti me dicit dominus, & retrorsum abiisti, & extendā manum meā super te, & interficiam te, laboraui rogans. Quærite ergo dominum, quærite faciem eius semper. Aduer te etiā & vide quomodo dilectio periculum habeat, si iustam regulam & modum transeat. Nesciunt homines seruare modū, nam quem diligunt, plusquam pars est, diligunt: & quem odiunt, supra modum odiunt. In actis apostolicis legitimus quod in Licoonia Paulum & Barnabam tanquā Deos colere cœperunt, dicentes. Dij similes facti hominibus descendērūt ad nos. Et vocabant Barnabam Iouem, Paulum vero Mercurium, quia erat dux verbi: & vix potuerūt sedare turbas, ne eis sacrificarēt. Sed vide vulgi mutabilitatē & leuitatem. Statim post tantū & tam maximū honorē datū Paulo, eundem lapidauerunt: & eiecerunt illum extra ciuitatem, & reliquerunt tanquam mortuum. Simile fere contigit Paulo in Mileto insula, quem Deum Mileti putauerunt, quē dixerāt homicidam & peccatorem. Nesciūt homines seruare modum: nam semper in extreme ambulat. Ioanni quem diligunt honorem Mefsiae debitum tribuunt: & Christū quem odiunt, vocant peccatorem. Digebant Ioannem & merito sed excedebant in modo, nam illum plusquam hominem iudicabant: & aliqui haeretici non hominem sed Angelum naturā illum esse dixerunt. Hanc inordinatam charitatem apostolus Paulus pertimescens de se ipso dicebat. Timeo autē ne quis de me cogitēs, super id quod videt in me, aut audit ex me: & ne magnitudo reuelationum extollat me, &c. Necessē enim est dilectioni frænum imponere. Ideo Saluator cū de Dei dilectione fuit loquutus, dixit. Diliges dominum Deū tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima & mente. Sed cum loquutus est de proximi dilectione non dixit, ex toto corde, aut ex tota anima, sed sicut te ipsum: ostendens modum quendam & regulam debere obseruari. Opus enim est sobrie

P. salm. 149

Ierem. 18

Act. 14

Act. 28

Ioan. 9

1. Cor. 13

Luca. 10

& caute

& caute diligere. Horum autem extremorū odii & amoris dterius est id quod ab amore procedit: ita vt ego potius vellem odio esse habitus, quam nimis diligī. Nam ille qui alterum plus æquo diligit in summos honores illum constituit & dignitates, quousque illum in infernum precipitat. Si autem quem odis, persequeris, in sui ipsius cognitionem illum adducis: si verō patientiam amittit, se ipsum amittit, & perdit. Sed si indigno honorem & dignitatem tribuis, suos defectus pandis, ita vt cunctis nescientibus pateant. Quare iā constat, quomodo nimius amor magis nocuus sit, quam odium. A tque ita actius & fortius isti beatum Ioannem tentauerunt, offerētes illi hunc honorem, quam Herodes quando illum in carcerem derulsit: & maior fuit hac tentatio & periculosior quam Herodis. Na mundus plures perdit & destruit constituendo illos in honores, quam affligendo eos persequutionibus. Vnde is honor qui Ioanni offerēbatur acutissima & potentissima fuit tentatio: adeo vt plures iustos, quos tentationes & persequutiones non valuerunt deuincere, hic honor facile eos superaret; & ad sui amplexum alliceret. Atque ita isti non fuerūt amici Ioannis, sed potius inimici: quando quidem in tantum atque tā graue periculum illum induxerunt. Sicut enim elegerunt Abimelech filium Ieroboal in regem, quōd quidem cesit in damnum & perditionē ipsius Abimelech, quia ipse interit & Siche destruxit. Non fuerunt hi amici Abimelech quādo se ipsos, & illum destruxerunt. Neque isti etiam boni amici Ioannis fuerunt, offerētes illi istum honorem. Expende etiam quam periculosum sit proximi esse rebus, quas possis malē concupiscere. Etenim rusticus nō solet ambire aliquod regnum, nec simplex sacerdos pontificatum summum: sed duces & cardinales ambiunt quae sibi videntur proxima esse. Sic Pharisaei videntes Ioannis tantatū illum, & denique ipsa mors qua omnia legalia consummauit. Illa cœperunt in baptismo Christi, quando Ioannes manifestauit eum dicens. Ecce agnus Dei. Hic enim de quo dixi vobis, post me veniet vir, qui ante me factus est. Sicut cum Thamar pariebat Phares & Zaram, prius Zaram manus emisit, sed Phares prius fuit egressus, quia retraxit manum. Sic qui ortu corporis fuit posterior, scilicet, Christus Iesus, virtute & veritate pri-

mus sicut fidelis Christi se tuus, illā acceptare noluit. Quapropter dicit euangelista. Respondit Ioannes dicens omnibus. Quauis euangelista Ioannes dicat q hoc respondit legis: tamē multi aderāt ibi, qui venerāt vt audirent illū. Et Lucas noster dicit hic q populus illū existimabat esse Christū: atq; idē omnibus scilicet sacerdotibus & Leuitis, qui missi fuerāt ab Iudaeis a Ierololyima, & populis qui hoc existimabāt, respōdit omnibus istis dicēs. Ego quidē aqua baptizo vos: veniet autē fortior me post me, cuius non sum dignus soluere corrigiā calciamentorum eius: ipse vos baptizabit Spiritū sancto & igne. Ac si vellet dicere. Vos magni me habetis & estimatis, propterea quae videtis, ex cibo scilicet, potu, vestitu, baptismo, & doctrina fidei & solida: sed longē sunt efficaciora quae non videntur. Ego tantū aqua baptizo vos, tamen nō remitto peccata: sed praeparo vos efficaciori baptismo, quem accipietis ab eo, cuius aduentū vobis praedico. Tempore enim maior sum eo, & praedicationis ordine prior: sed potentia, & virtute, sanctitate, & iustitia, longē inferior. Is nanque qui me sequitur tāto me praestantior est, vt ego, quem magnū vos iudicatis, in dignū sim soluere corrigiam calciamentorū eius. Et addit rationē & causam. Ego enim baptizo vos tantū aqua, & ipse baptizabit vos Spiritū sancto & igne. Sed antequam vltterius progrediamur hic aliqua obseruanda sunt. In primis quomodo dicat Ioannes Christū venturū esse post illum: quia quādo Ioannes ista dicebat, iam Christus venerat, & annum suae aetatis trigessimū agebat. Dicendū q iam venerat quantum ad substantiā personalem: nō tamē quantum ad opus ad quod mittebatur. Christus enim non venit in mundū vt homo esset, sed vt salutē nostrā operaretur. Igitur quia nihil fecerat illius ad quod venerat recte dixit Ioannes nondum venisse. Opera enim quae Christus fecit ad salutē & reparationē nostrā, fuerunt praedicatione, legis latio, miracula & prodigia, & denique ipsa mors qua omnia legalia consummauit. Illa cœperunt in baptismo Christi, quando Ioannes manifestauit eum dicens. Ecce agnus Dei. Hic enim de quo dixi vobis, post me veniet vir, qui ante me factus est. Sicut cum Thamar pariebat Phares & Zaram, prius Zaram manus emisit, sed Phares prius fuit egressus, quia retraxit manum. Sic qui ortu corporis fuit posterior, scilicet, Christus Iesus, virtute & veritate pri-

Ioan. 1.

Ioan. 1.

Genes. 38.

mus

Indi. 9.

Matt. 4.

Nam. 16.

mus extitit. Ideo primo protulit manum, vincebat enim alium, & studiosior illo erat. Quia propter dicit hic Ioannes quod fortior eo, venit post illum: quod non solum debes intelligere secundum diuinitatem, sed etiam secundum quod homo erat. Non enim est datus eis spiritus ad mensuram, quia humanitas eius unita erat verbo hypostatica vnione: ita quod in eodem esse in quo verbum patris æternaliter est subsistens, ipsa quoque à principio incarnationis subsistat. Ideoque ascendens Christus in cœlum Angelis interrogantibus, quis est iste rex gloriæ? responderunt angeli dicentes, Dominus fortis & potens, dominus potens in prælio, & ita fortis vt inimicum suum proprijs armis deuicerit & superauerit: vt qui in ligno vincebat, in ligno quoque vinceretur. Præterea fortior debuit esse Ioanne, qui erat reseratus cœlum, impleturus orbem, mundaturus peccatum, prostratus diabolum, spoliaturus infernum, excitaturus se ipsum à sepulchro. Necesse enim erat Christum Ioanne esse fortiorem, qui non solum scelerata & flagitia sustineret, & propter poenitentiam dissimularet. Nisi enim in Christo illa esset charitas, quæ omnia sustinet, fieri nequiret, vt tot orbis peccata non ita cum prouocassent, vt cum redigissent in nihilum. Ipse enim peccata nostra tulit, & iniquitates nostras ipse portauit. Dominus quippe posuit super eum omnium nostrorum iniquitates. Hanc credo fuisse causam, ob quam Ioannes dixit, Christum fortiorem se, & non sanctiorem, seu meliorem: quia cum nemo ascendat in cœlum nisi filius hominis, qui est in cœlo, nisi portemur à Christo in humeris, sicut quis perdit a pastore. Fortis igitur est, qui adeo grauem sarcinam in cœlum deportare valet. Præterea, in eo quod ait, non sum dignus soluere corrigiam calciamenti eius: aduerte ex hoc non sequi Christum vsum fuisse calciamenti, cum mittens discipulos ad prædicandum, ea prohibuerit. Etenim in cœna dixit illis, Quando mihi vos sine sacco & pera, & calciamentis, nunquid aliquid defuit vobis? Christus namque qui prius cepit facere & docere, non vsum fuit calciamenti, qui noluit discipulos modum loquendi accipiendum est. Nam sensus literalis non semper est ille qui immediate per verba significatur sed interdum

qui per similitudinem insinuat, aut per res verbis expressas significatur. Sic & illud quod dominus ait, Si oculus tuus scandalizat te, erue eum & proice abs te, & si pes tuus, &c. Occasiones peccatorum esse fugiendas docet: ne nobis ipsis, aut alijs simus scandalum. Etenim non vult Christus, vt quis oculos suos sibi eruat, sed vult vt ita oculos nostros à vanis mundi rebus abstinamus, ne vt alter David illorum causa Deum offendamus. Sic etiam non vt litera sonat accipiendum est illud Ieremias & Ezechielis, Patres eorum comederunt vnam, acerbam, & dentes filiorum obtupuerunt: sed de pena filiorum propter peccata parentum intelligendum est. Sic in præsentiarum Ioannes loquebatur iuxta communem modum loquendi, quo aliquis minorem alio se vult ostendere, aut humiliorem præstare: asserit se in dignum esse, vt eius calciamenta soluat, vel aliud id generis obsequium promittit. In quo profum dissimulatio beati præcursoris patet humilitas: quia cum talis ac tantus ab hominibus iudicaretur, se ipsum coram omnibus voluit deprimere & humiliare. Quando in bello aliqua iacitur sagitta, cum ad se venientem illam intueantur milites, se ipsos deprimunt, atque ita sagitta illis inactis per aërem euolat. Ita beatissimus Ioannes cum periculosissimam sagittam honoris in eum illi iacerent, se ipsum in terram deiecit, & humiliavit, dicens, se non esse dignum nec apertum vt in tanti atque tam magni domini calciamenta posset dissoluere. Disce ru à beatissimo Ioanne in prosperis ac secundis fortunæ honoribus humiliari. Hec enim vera humilitas est quæ oblati honoribus micat, & splendet. Sic humilis fuit Saul cum electus in Regem, dixit Samueli, Nunquid filius Gemini ego sum de minima tribu? & cognatio mea nouissima inter omnes familias de tribu Benjamin? Sic etiam David loquutus est, cum Rex Saul daret ei filiam in vxorem, Quis ego sum vt sim gener Regis? Abigail quoque cum David voluit accipere illum in vxorem. Ecce famula tua sit in ancillam, vt lauet pedes seruorum domini mei. Moyses etiam cum dominus præcepit vt iret ad Pharaonem, & constituit Deum Pharaonis, Quis sum ego vt vadam ad Pharaonem, & eduam filios Israel de Ægypto? Denique & beatissima virgo Maria ab Angelo salutata, & in matrem

Matth. 13.

2. reg. 11. Ierem. 31. Ezechiel. 18.

1. reg. 9. 1. reg. 19.

1. Reg. 15.

Lucæ 1.

Ioan. 3.

Psalm. 23.

Esai. 53.

Ioan. 3.

Lucæ 22.

Act. 1.

Luc. 1.

Matth. 3.

Psalm. 137. Mat. 11.

Gen. 18.

Lucæ 14. c. 18.

Hebræ. 5. Iud. 9.

2. Reg. 18. 3. Reg. 11.

4. Reg. 11.

rem Dei electa humiliter respondit. Ecce ancilla domini. Verus humilis sicut Ioannes non seditur honoribus: nec mundanis laudibus effertur. Quocirca meritisimo altissimum illud solum quod Lucifer ille cadens de cœlo perdidit ob superbiam & animi elationem: datum est humilissimo Ioanni Baptista. Ille enim impius & sceleratus cum creatura esset: diuinum honorem voluit rapere, qui suus non erat: hic autem Ioannes cui hic honor datus est, eum noluit usurpare. Quod ille appetiuit, huic datur: quapropter quod ille perdidit, merito Ioanni datum esse credimus. Et illam manum quam Ioannes existimabat indignam esse vt solueret Christi calciamenta, ipse Christus non in calciamentis in super caput suum posuit, cum in lor danc fuit baptizatus. Ex quo discit in omnibus humiliari maxime cum aliquis honor tibi offertur: nam humiles exaltat & extollit Deus, sicut superbos deprimat & humiliat. Humilia enim respicit, & alta à longe cognoscit. Et detestans Christus superbiam & animi elationem in Capharnaum maledixit, dicens, Vt tibi Capharnaum, nunquid vsq; in cœlum exaltaberis? Vtique in infernum descendes. Et quemadmodum superbia Deo & hominibus odiosa est: ita humilitas grata & formosa in oculis omnium. Et quemadmodum cibus ignem conseruat: ita humilitas spiritus sancti gratiam. Abraham domino loquebatur, dicens, Loquar ad dominum meum cum sim pulvis & cinis. Humilem tui ipsius cognitione præsta & maiora dona accipies à Deo. Humilis esto, & paruulus: nam humilem Baptistam in altissimum dignitatis solium dominus constituit: & superbum Luciferum in ima Tartara detrudit. Stat enim sententia Qui se humiliat, exaltabitur: & qui se exaltat, humiliabitur. Dicant ergo principes & vniuersi Christiani, non sibi licere falsis titulis aliorum dignitates & officia usurpare, quin potius exemplo Ioannis oblatas recusare. Vnde Paulus ad Hebræos, Nemo assumat honorem: sed qui vocatur à Deo tanquam Aaron. Abimelech filius Ieroboam Abalson, Adonias, Athalia, & ceteri omnes qui principatum usurpare conati sunt, infelici morte vitam miserunt, & Docemur etiam hoc loco non laudare nosmetipsos. Etenim Ioannes poterat dicere, Ego sum sanctificatus in vtero matris, ego nunquam leuale peccatum commisi: ego cum feris

in deserto viginti quinque annis vitam degi: ego sum propheta, & plusquam propheta, ego sum angelus missus ante dominum, ego sum lucerna ardens, & lucens, & multa alia egregia & præclara de se ipso fati poterat se ipsum laudare & merito. At quia prudens & sapiens erat, noluit talia de se prædicare: sed potius dixit non esse dignum vt solueret eius calciamenta. Ne laudes temetipsum, nã laus in ore proprio vilescit: & oes qui te audiunt vanum & amentem iudicabunt. Aspice igitur, quã amens & insipiens sit, qui se ipsum laudat. Laudat se ipsum quis, vt inde laudes suas prædicet, & honorẽ sibi cõpater, quod multo aliter eueniat ac ipse cogitat: nã non nisi ignominiam & opprobrium inde colligit, ita quod non consequitur, quod ipse intendit, sed quod non vult: nam audietos, illi irridet & moleste ferunt suas, verbosorum ambages, & vanitates. Ego autem sapius audiui illi attentione præstari, qui de aliquius fama & honore loquitur, ac detrahit vniuerso spacio. At qui se ipsum laudat, nec per breue temporis spaciũ à nemine potest auditri: nã omnes illi moleste ferunt, & omnium aures offendit. Atque ideo quando coram te aliquis se ipsum laudat, scias quod ille te ipsum iudicat & amentem. Atque ideo tanquam iniuriam tibi factam illam debes accipere, quod coram te aliquis se ipsum exaltet & prædicet. Etenim cum homo sapiens irridet, se ipsum laudantem, sui laudator amentem aliquem querit, coram quo suas proprias laudes possit iniurijs exprimere: nam solus insipiens non offenditur si aliquid audiat proprias laudes decantare. In duobus tamẽ casibus potest homo seipsum laudare. Primo cum maxima aliqua tribulatione premitur, ne spiritus eius deficiat, vt eius animus aliquid tantulum subleuetur. Sic cum vxor Iob dicit ei, Maledic Deo, & morere: respondit sanctus Iob, Etiam si occiderit me in ipso sperabo. Et laudans se ipsum, & erigens spiritum dixit, Oculus fui cæcus, & pes claudus. Pater earum pauperum, & causam quã nesciebat, &c. Se ipsum laudabat, dicens, quomodo mihi sericordia fuerat vltus: quia amici opprimebant eum, & calumniabantur. Secundo potest quis se ipsum laudare propter commune bonum. Sic David coram Saul se ipsum laudauit, dicens, Leonem & vrsum interfeci ego seruus tuus. Nam si hoc non diceret nec fortitudinem suam laudaret, minime facultatem faceret Saul illi, vt cum Goliath Philistæo iret dimicaturus: qui si non pugnasset, non vineceret Israel. Hac etiam ratione

1. Reg. 17.

1. Reg. 17.

1. Reg. 17.

1. Reg. 17.

1. Reg. 17.

1. Reg. 17.

1. Reg. 17.

1. Reg. 17.

1. Reg. 17.

1. Reg. 17.

1. Reg. 17.

1. Reg. 17.

nonne sepe Paulus se ipsum extollit in suis epistolis, dicens. Plus omnibus laboravi. Et castigo corpus meum, & in servitutem redigo. Et multa alia his similia. Sed de his satis. ¶ Ceterum id quod ait Iohannes Christum baptizatum in Spiritu sancto & igne intelligendum est quod baptizavit per suos discipulos: nam in euangelio Iohannis scriptum est, quod Iesus non baptizabat, sed discipuli eius. ¶ Observe autem quod quavis baptismus Christi sit in aqua & Spiritu sancto, ut ipse dixit Nicodemus, nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, noluit tamen Iohannes dicere in Spiritu sancto & aqua: sed in Spiritu sancto & igne: quia intendebat asignare differentiam sui baptismi qui fiebat in aqua à Baptismate Christi, & excellentiam baptismi Christi. Idcirco non nominavit elementum aqua in quo fiebat. Vnde ignem non sumit pro igne materiali, sed pro igne intelligit Spiritum sanctum qui mentem inflamat. Sic que coniunctio, & tenetur expositiue. *Cuius ventilabrum in manu eius.* Hoc dicit propter iudicialiam potestatem, qua discernitur boni à malis. Sicut per ventilabrum purgantur frumenta à scoris, ita separabuntur de facto ad peccatum & meritum. Sic Ieremias in persona domini loquitur. Dilpergam eos ventilabro in portis terre. Malachias etiam ait. Ecce veniet, dicit dominus exercituum: & quis poterit cogitare diem aduentus eius? Et quis stabit ad videndum eum? Ipse enim quasi ignis conflans, & quasi herba fullonum. Expende autem, quod hæc verba de Christo saluatore ait Iohannes: quia ut ipse Saluator ait, pater omne iudicium dedit filio: & potestatem dedit ei iudicium facere, quia filius hominis est. Verum quia potestas hæc iudicialia est, segregare bonos à malis, ut bonos glorificet, & malos puniat: deo quantum ad separationem, executionem & discretionem dicitur. *Et purgabit aream suam.* Hoc est ecclesiam militantem ubi grana cum paleis sunt mixta in presentis enim ecclesie: area triticum & palea, hoc est pii & impij mixti conuertantur. At tempore messis, tempore inquam consummationis seculi aliud videbimus, aliud perpetiemur. Id quod non tantum hac Iohannis similitudine docemur. Nouimus enim quid dominus alijs in locis dixerit discipulis bonis, & malis, tritico & zizanie, virginibus sapientibus & stultis, enibus & hædis: quibus omnibus idem persuadet domi-

1. Cor. 15.
1. Cor. 9

Ioh. 4.

Ioh. 3.

Iere. 15.
Mal. 3.

Ioh. 5.

Mat. 13.

Mat. 25.

nus, quod Iohannes hic admonere tendit. Magnam quidem est in baptismo peccatorum accipere remissionem: tamen si relaberentiam primum peccati cœnum, nec penitentiam feceris, ventilabrum Christi te ab horreo celesti expellet. Nec enim ideo tibi peccata pristina remissa sunt, ut neuis te dedas peccatis: sed ut post hac innocenter viuas, & voluptates huius seculi contempnas. Vides hic paleas cum tritico admixtas: sic in ecclesia militanti boni cum malis mixti sunt. Sic ex duobus filijs A de Abel bonus & iustus erat: & Cain malus. Et ex filijs Noe vnus malus, & alij duo boni fuerunt. Duos etiam habuit filios Isaac: vnus bonus, & alter malus extitit. Apostoli etiam non omnes fuerunt boni, quia ex illis vnus fuit teterrimus & sceleratissimus. Ex septem etiam diaconibus quos Apostoli elegerunt, vnus illorum autor extitit erroris. In hac igitur ecclesia militanti, boni & mali admixti sunt. Sustinet autem dominus in hac vita malos expectans eos, vel si aliquando conuertantur: & bonis operibus eos allicit, ut vel sic eos ad se trahat, ut sic cum tanta beneficia à manu Dei illis videant contingere, in ipsum tanquam in parentem amantissimum conuertantur. Nam quando accipiter procul euolauit ac fugit à domini manibus, non illum fuisse ad se vocat & attrahit dominus: sed potius carnem in manibus ostendit, & signa amoris insinuat. Ità mali fugitui ambulat à manu domini: Deus verò cuius tanta est in nos charitas & dilectio, ne isti mali perdamur: bonis operibus, & cum talis beneficijs eos ad se allicit & conuertit. Itaque sustinet Deus peccatores, & illos expectat ut aliquando conuertantur. Nam silatronem qui à dextris Iesu in cruce pendebat cum alios interficiebat, & aliena furabatur, in interitum dominus adduceret, non utique saluus fieret, nec tã felicè & beatè sine consequeretur. Si Paulus etiã dñs interfecisset, cum Christianos vexabat, & ecclesiam persequeretur: non utiq; tantum & tam insignè Apostolum gentium predicatorem haberemus: nec Ecclesia gauderet tam sublimi suarum Epistolularum doctrina. ¶ Secundo dominus malos facit: quia cedit in bonorum utilitatem. Ne autem extra metaphoram, qua hic vitur diuus Iohannes, egrediamur, clarè constat paleam vtilissimam esse tritico: nam palea illud cooperit & defendit cum tenerum est, à nimio solis calore, & ab aere

Gen. 4.
Gen. 8.
Genes. 23.
Mat. 27.
Act. 6.

Luc. 22.
Act. 9.

Leg. Gre. li.
Mor. 21.

& illud

& illud conferuat. Ita etiam mali viles sunt in hac vita bonis. Ne fructus nisi exerceatur, ardeat. Et si idem si semper vagina claudatur nec euaginetur, subigine cooperitur. Ita opus est ut virtus exerceatur, & proberetur. nec otiosa sit. Vnde beatus Petrus. Ut probatio fidei vestra preciosior sit auto & argenteo, quod per ignem probatur. His ergo duabus de causis finit Deus malos vitare, ut videlicet ipsi conuertantur: vel per ipsos boni exerceantur: vnde Augustinus. Sicut modò Deus crete crete zizaniam: sed cum venierit tempus messis, id est iudicij dies: dicit messoribus. Colligite zizaniam in fasciculos ad comburendum. Exhibunt enim Angeli & separabunt malos de medio iustorum, & mittent eos in caminum ignis, & sic purgabitur Ecclesia. Vide ergo & tu quod sis gratum, nec palea efficiaris. Et enim grana ad pedes ventilantis sito pondere cadunt: sed paleas longe ventus impellit. Si igitur in tribulatione ad Christi pedes cadis, eius voluntati penitus subiectus granum es. Si verò tribulatio à Christo te semouet, palea es. Etiam in hac vita tribulatio probat, quis sit granum, ad horreum celeste destinatum: & quis palea, igne aeterna comburenda. Christus enim ventilabatur à tribulatione dum erat in hortis: sed precipit in faciem suam dicens. Pater si possibile est, transfer à me calicem istum. Non vides in Christo granum ad pedes ventilantis proiectum? Sic te ipsum projice in tribulatione tua ad pedes Iesu Christi: quòd si id non feceris, palea es. ¶ Expende autem hic & diligenter considerat: si illi qui in sua tribulatione ad pedes Dei non cadunt, igne inextinguibili sunt comburendi: quid est de his qui nullam tribulationem ad se mala committunt? Quò obsecro igne comburentur, qui deprauata sua voluntate vitijs se tradiderunt? Itè palea inutiles comburentur in deultionis: granum verò seruabitur. At quæ hæc sequitur in contextu. *Et congregabis triticum in horreum suum.* Id est, iustos à beatu dñem. Rectè autem iusti tritico assimilantur: quia fructificant & viles sunt proximi in ecclesia Dei. Et enim triticum molitur, coartatur, quoquitur, & denique in minutissimas particulas dimititur: ut ipsum hominem sustenat, & illi vtilitas sit. Sic sancti propter salutem proximorum se ipsos dilacerant, & consumunt, vigilantes, studentes, laborantes, & vi-

1. Pet.

Aug. super
Psalm. 63.

Matth. 13.

Mat. 26.

tas suas & solentem pro bono & vilitate ecclesie in discrimen inducentes. Sic Paulus Corinthijs inquit. Ego autem libentissimè imponam, & super imponam ipse pro animabus vestris. Iob etiam sic inquit. In gredieris in abundantia sepulchrum: sicut in fertur aceruus tritici in tempore suo. Sed quid de paleis? Paleas autem comburet, inextinguibili. Paleas reprobos vocat qui sunt materia combustionis, & ita sunt pabulum ignis sempiterni, qui nunquam extinguitur. Hæc autem palearum adustio longe exit à tritico congregato: qui isti erunt in inferno, boni autem in gloria. Congregabit autem bonos, quod de reprobis non dixit: quia boni hic congregantur & vnitusunt, quasi cor vnum & anima vna, in dilectione, & charitate, & gratia. Mali verò dispersi sunt: quia non est pax impijs, nec in aliquo conueniunt. Dispersos peccatores in diuersos fasciculos mittet in stagnum ignis & sulfuris: iusti verò congregati in horreo Dei, in aeterna beatitudine manebunt. Grandis & longa erit differentia inter bonos & malos, non solum in loco, sed etiam in modo. Sic in Hieremias habetur. Quid paleis ad triticum dicit dominus? In libro etiam Iudicum habetur fuisse bellum quoddam inter Galaaditas & Ephraitas: & vincentibus Galaaditis fugerunt Ephraite. Et Galaadites occupauerunt transitum quendam ad flupium Iordanem, qua Ephraite redituri erant in patriam suam, qui cum fugentes venissent, singuli dicebant. Obsecro, ut me transire permittas. Galaadite autem respondebant. Nunquid Ephraite tu es timore autem perterriti decedunt, non Galaadite autem ut ceteri de hac parte essent, iubebant illis, ut hoc nomen Sibolech pro ferrent: qui autè hoc nomen rectè pronuntiant impune transibant: quia autè de Sibolech fluuij decollabatur, atq; ita quadraginta duo millia illorum interfecerunt. Omnes quidè angustam & difficilem mortis iterum subire debemus. Omnes nos oportet presentari ante tribunal Christi (ait Paulus) ut vnusquisq; reddat rationem de his que gesserit in corpore suo bonè siue malè. Hic autem sunt inimici nostri, qui examinant nos. Qui verè prouiderit Sibolech, hoc est spica cum grano, vnusq; transiit: nã illi qui granam sunt, & in hac vita sanctis se tradiderunt operibus, liberi transibunt in horreum Dei. Qui vero dixerit Sibolech, hoc est spica cum palea & sine

1. Cor. 12.

Iob. 5.

Act. 4.
Efas. 48.

Ierem. 23.

Iudi. 12.

2. Cor. 5.

R. a. grano

grano comburetur: sicut palca igne inextinguibili. &c.

Psal. 10.

¶ Observandū etiam hic est, quod cū multæ sint pœnæ damnatorum, ita vt in psalmo habeatur. Ignis, sulphur, spiritus procellarum. &c. potius tamen de pœna ignis loquutus est dominus: quia punitio ignis inter corporalia grauior est pœna, & nomine ignis grauisima pœna intelligitur. Et non solum ignis, sed æternus. Idēdō Ioānes ignem inextinguibilem dixit, quia nunquam extinguetur: sed vsque in seculum seculari debet, eticiens damnatos. At si tu nunc per breue tēpōris spaciū nequis digiti in igne sustinerē: qui ō infelix peccator perpetuo ferre valebis inferni ignē: qui si cū materiali hoc conferatur, vtique materialis velut pictus apparebit? At si in lectulo blādo floribus & rosis circumdato iaceres, ibique varia musica instrumenta tibi deseruiert dulci & cordato concertu, ea tamen lege, vt quadraginta annorum spacio à lecto non surgerēs: nonne tormentum hoc intolerabile iudicāres? Quomodo igitur poteris ferre ignis cathēnis esse ligatum in obscuro illo inferni loco: à quo nunquam in æternum surges? Sine vlla spe viuere, & certo scire, nullum esse remediū: tristissimum quidem est, & lamentabile. Sed hæc missa faciāmus.

¶ Obserua etiam quod vnus Christus habet ventilabrum in manu sua, & ille solus habet potestatem triticum à paleis separare, vt in totum mundum sit triticum: quod quidem vt dixim⁹ in consumatione seculi tandē fiet. ¶ Præterea cauendum tibi maximē est, ne de reliquis arcam domini propter leuitatē palearum: sed potius stude quantum in te fuerit, vt paleas in triticum conuertas. Etenim in Ecclesia catholica quæ arca domini est, paleæ vt iam diximus sunt homines mali, abusus sunt, superstitiones, vitia, & peccata. Nunquid propter hoc supiendū est ab ecclesia? Absit. Nec propter malitiā Can non deseruit arcam. Nec Petrus ob Iuda imprebitatem deseruit apostolatū. Si in ecclesia non foret peccatum, quid opus esset remissione peccatorum? An quia aliqui male viuunt, totam Christi calumniaberis ecclesiam? Noli contemnere rete euāgelicū propter malos pisces. In ecclesia nostra maxima quidem videtur scelera, sed nihilominus vera ac euāgelica seruat doctrina. Scelera operibus pœnitentiæ abluenda sunt: & doctrina sectan-

da. Sed extra ecclesiam impurissima scelera videbis, & frustra quæres sanam doctrinam. Sed de his satis. *Multa quidem & alia exhortans euāgelizabat populo.* Non est dubium quin ipse longiori fuerit vsus sermone. Nam euāgelizata non scribunt nisi fundamenta, thēmata & conclusiones sermonum. Etenim certum est quod cū diuus Ioannes à deserto exiret plenus scientia & diuino spiritu, non hæc solum dixisset, ibi sistens: nam super hæc verba, & super illa, pœnitentiā agite, appropinquet regnum cœlorum, multos ac egregios pœnitentiæ prædicauit sermones: & mirabiliter de hac materia fuit loquutus.

Mat. 5.

Sic cū dicit Mattheus quod in monte prædicauit Christus illas beatitudines, beati pauperes spiritu, &c. multa de his beatitudinibus protulit, quæ longum esset recere: sed Euange ista fundamenta tantum materiæ posuit, & conclusiones. Ideoque in euāgelio Ioannis scriptum habetur. Multa & alia signa fecit Iesus, quæ non sunt scripta in libro hoc.

Ioan. 21.

Dicitur ex hoc loco multa statuta, caeremonias, & consuetudines habere nunc Romanam Ecclesiam catholicam, quæ ab Apostolis deriuata sunt: & veniunt ab ore in os, ab ipso domino nostro Iesu Christo. Nam sicut euāgelista non scribit omnia quæ Ioannes Baptista prædicauit, quia dicit quod multa alia exhortans prædicabat, & hoc vnico verbo illa omnia concludit: multo melius hoc de Christo dicere poterat, quod multa alia euāgelizauit, & docuit, quod etiam euāgelista Ioannes dixit. Ideoque non quæras vbi habetur in euāgelio de ordine diaconatus & subdiaconatus, & acolythorum, & vbi tractent euāgelizata de christiā, aut de perpetua beatæ Mariæ virginitate. Plura enim habet Ecclesia quæ non sunt expressa in scriptura: nam si nihil aliud esset creditum nisi quod est in scriptura, sequeretur quod antequam Mattheus (qui prim⁹ scripsit euāgelium post quindecim annos à Christi ascensione) scriberet, nihil erat credendum, quia tūc nihil erat scriptū. Et post multos annos non tenebamur credere Lazarū resurrectionem, quia nondum Ioannes illā scripserat. De his in præfatione beati Lucæ in initio huius diximus. Nūc autē satis tibi sit scire quod ab ipso Deo & Christo Iesu acceptū, & illi alijs: atq; ita Ecclesia Romana ea

Ioan. 11.

acceptit,

Mat. 1.

Mat. 23.

Mat. 23.

Mat. 23.

Mat. 23.

Mat. 23.

Mat. 14.

Mat. 6.

Luc. 15.

3. Reg. 18.

acceptit, & obseruauit: quæ cum diuino spiritu regatur, multo errare potest: nec vti quam extravit, otiam in hunc errauerunt. Sic Lucas euāgelista in Actis; quando Christus voluit seelos alios de regno Dei dicitur, de statu Ecclesie militantis. Quod autem loquebatur non exprimit. Cū iam ad patrem vellent discedere; eam illis de gubernatione Ecclesie egit, de sacramentis, de ordinibus, de Episcopis, & sacerdotibus, & de alijs multis quæ euāgelista scribit. At illa vnico solo verbo comprehendit, dicens. Loquebatur de regno Dei. Pudeat igitur isti Lutheraniani omnium hæreticorum & quos terra sustinet, impudentissimi & procacissimi; qui in omnibus expressam autoritatē euāgelij possunt, nolentes credere ecclesie: quoniam non videat egi & duces eorum quod scriptura suscipit autoritatē ab ecclesia. At hos sinamus, quandoquidem tantum in infernum festinant, & expositionem sequuntur beati Lucæ qui postquam de prædicatione Ioannis egit modo inquit: *Herodes autem Tetrarcha cum corripere iur ab illo de Herodiade vxore fratris sui, & de omnibus malis quæ fecit Herodes.* Solus Lucas meminit quod Ioannes reprehendit Herodem de alijs criminibus: nam Mattheus & Marcus solum de incestu cum Herodiade tractant. Quæ autem fuerint alia crimina nescimus. Fuisse autem illum hominē impiū & sceleratum non solum ex domini verbis qui illum appellat vulpem, sed ex pœna priuationis tetrarchie, & exitij perpetui apud Lugdunum à Caio imperatore iustitia colligi potest. De Herodiade solum hic agit mentionem, non adducens in medium reliqua ipsius vitia nec eorum qualitates: nam reprehensio Ioannis de hoc crimine fuit causa suæ mortis. Etenim Herodes Antipas Herodidem fratris sui Philippi vxorem tulerat, quod turpissimum connubium beatus Ioannes non poterat non reprehendere. Nanque beatus Ioannes non erat vt multi huius temporis, qui vitia paruulorum taxant, & punitiunt: & potentium peccata dissimulant. Ioannes autem non solum peccata populi, phariseorum & publicanorum exterminat, sed etiā peccata principis declarat. Vbi venit statim consideranda Ioannis charitas; & impietas Herodis. Ioannes quippe volebat Herodem saluum fieri, sed Herodes volebat Ioannem destruere. Quid aliud Ioannis animum mouebat nisi Dei dilectio & amor? Angelus enim

de eo dixerat venturum esse in spiritu & virtute Helie, qui regis Ahab arguebat peccata: licet sciret odiū; & persecutionem excitaturū. Perfectus Dei minister pluris facit Dei honores; quæ propriam vtilitatē & commodū: imò plurius quæ vitā & salutem propriam: facit: sed omnium rerū suarum iacturā & dissipatū faciet, cruciatus & mortē feret; quæ ignominiosas in Deū calūnias. Quæ admodum in Ezechia viderelicet, qui scidit vestimenta sua, eū legeter literas in quibus Rasphaces legatus regis Assyriorum dura conuicia euomuerat, contra sanctū Deū Israel. Sic Ioannes tantū scelus ferre nō valens, & saluti ipsius Herodis consulens, ipsum arguebat; sed Herodes ei qui vitam animæ illi voluerat restituere, vitā aufert. Hæc est retributio malorum in bonis. Vnde in psalmo inquit Dauid. Posuerūt aduersum me mala pro bonis, & odium pro dilectione mea. Vide quā parū profit in peccatoribus obstinatis charitatiua & fraternacorrectio. In duro & deprauato corde nihil prodest monitio sancta bonorum. Quando Pharaonolebat dimittere populum domini, vt sacrificaret domino Deo suo, misit Deus Moysen cū virga in manu sua, quam cum in terram proieceret coram Pharaone, conuersa est in colubrum: Correctionem & reprehensionem vocauit Iob virgam, dicens. Quæ impij eleuati sunt, &c. Non est virga Dei supra illos. Hanc virgam, quæ correctio est, si coram obstinato Pharaone projecias, hoc est coram peccatis obstinato: in colubrum conuertitur, hoc est in peccatum letale: quia non sponte correctionem accipit. At notandum est, quod cum Moyses habuit virgam in manu nō conuersa fuit in colubrum, quousque illam in terram proiecit. Ita nimirum si acciperis correctionem quam quis tibi præbet, non coluber est, sed virga in manu: si te ipsam proieceris, in colubrum, hoc est in peccatū conuertitur. Et quale est illud? Viro (aut sapiēs) qui dura cervice corripientē contēnit, repentinus ei superueniet interitus. Et in Ecclesiastico etiam habetur. Qui odit correctionem, minuetur vita eius. Breuior erit illi vita corporis, nam parum temporis viuet: & vitæ etiā gratia, quia in peccato morietur. Quid ergo erit remediū? Vt caudā colubri accipias quæ admodum Moyses fecit, & in virgam conuertatur. Colubrum iterū accipere, est reprehensionē admittere; & ex caudā apprehendere, & finem & intentionem illius considerare

Psal. 37.

Psal. 108.

Exo. 7.

Iob. 21.

Prover. 29.

Ecd. 15.

R 3 qui

qui reprehendit: tuncque coluber in virga salutiferam conuertetur. Hoc deberet impius & sceleratus Herodes considerare, & quantum & quam magnum esset beneficium amica & beneuola exhortatio. Melius est enim a sapiente corripi: quam stultorum adulatione decipi. Ideo Dauid cupit a iusto in misericordia increpari. At ea est mundi vanitas & insipientia, vt semper veritatis amatores odiat, & fugiat. Odio habuerunt corripentem in porta. Sic Achior propter veritatem ab Holopherne ligatus, & Michas alapa percussus est. Sic & Esaias, Hieremias, Helias, Barachias filius Ioiade. Sic & Amos & omnes sancti & prophetae: persequutione pasci sunt: & semper a mundo veritas odio fuit habita & contempta. Vnde Paulus Galatis suis scribens ait. Inimicus factus sum vobis, verum dicens. Ideoq; ad lucos saluator dicebat. Si veritatem dico vobis, quare non creditis mihi? Beatus Ioannes quia verum dicit, persequitur ab Herode, quousque in captiuis discrimen illum intulit. Querunt autem ad hoc facinus perpetrandum hanc occasionem, vt puella quaedam saltura exeat, & petat Ioannis caput. In hoc mundo boni pro nihilo habentur. Vnde Paulus. Estimati sumus sicut oves occisionis. Qui lapides pretiosos non agnoscit, smaragdum, qui decem millia ducatorum valet, pro decem vel duodecim ducatis estimat. Ita mundus tanquam ignorans & insipiens iustorum valorem & precium non nouit: cum secundum veritatem lapides pretiosi sint inestimabilis valoris, in beatitudinis aedificium coaptandi. Ideo Paulus loquutus de mundi iudicio & sententia dicit. Estimati sumus: sicut oves occisionis. O mundi vanitas execranda, vt sanctissimo viro Ioanni Baptiste caput auferatur, propterea quod puella exeat ad saltandum: cum reuera nec ouiculae esset auferendum. Ne autem existimes quod quia Herodes illum contemnit, Deus illius obliuiscitur. Nam quemadmodum ille qui turrim altissimam vult condere, prius fundamenta protulit discissa iacit: ita volens Deus super omnes choros angelicos beatum Baptistam collocare voluit, vt in morte humilior esset omnibus alijs. Nam nemo omnium tam vili & abiecta occasione mortuus est, scilicet ob videndam puellam saltantem filiam cuiusdam meretricis. Caput autem huius tam celeberrimi viri, quo inter natos mulierum non surrexit maior, oblatum fuit fratribus & adulteris mulieri-

bus. &c. Vt igitur ad vitia & peccata Herodis reuertamur, inquit Euangelista. Adiecit & haec super omnia. Vbi maxime aduertere debes, quomodo vnum peccatum alterius sit causa peccati, & quantum veritatem in se contineat dicendum illud beati Gregorii: quod peccatum quod per poenitentiam non diluitur, mox suo pondere ad aliud trahit. Herodes peccatis prioribus alia adiecit peccata: quia abyssus abyssum inuocat, & vnum post se alterum trahit peccatum. Vnde in Ecclesiastico habetur. Cor nequam grauabitur in doloribus: & peccator adiecit ad peccandum. Et hoc iusto Dei iudicio. Quia cum misericordiarum dei nolit occasionem oblatam accipere, merito a Deo derelinquitur, vt suos appetitus & libidinem sequatur, & vt peccata peccatis addat. Etenim (vt inquit Augustinus) vnum peccatum est poena alterius peccati. Et vnum peccatum dominus permittit, vt aliud puniat: iuxta illud Apocalypsis. Qui in foribus est, fordescat adhuc. Si autem huius rei appositisima exempla in sacra pagina videre velis, audi. Nam cum Cain fratri suo Abel maxime inuideret: cumque huius peccati poenitentiam non egisset, in aliud maius & grauius precipit se dedit, scilicet in homicidium sui proprii fratris. Nec in hoc gradu sistit, sed eo infamiae & temeritatis deuenit, vt exilimaret Deum ignorantem & nescientem esse: ita vt dixerit. Nunc quid ego sum? custos fratris mei? Et his omnibus peccatis aliquid addidit omnium pessimum scilicet, dicere. Maior est iniquitas mea quam vt veniam merear. Dauid etiam protinus vt Bersabe concupiuit, secundo loco adulterauit, tandem tertio homicida fuit. Petrus etiam primo simpliciter negauit Christum: secundo addidit iuramentum, & tertio anathematizauit. Sic etiam Iudas fur erat, & loculos habebat, vt ait Ioannes, deinde murmurator, & detractor: deinde dominum suum vedit: postremo seipsum suspendit. Ne obscuro in peccatis detinearis: quia tantas eorum sarcinas assumis, vt oneri sit tibi succumbendum. Vnde regius & diuinus psalter. Iniquitates meae supergressae sunt caput meum: & sicut onus graue, grauatae sunt super me. Tantum temporis peccatis haerebis, vt in profundum malorum deuenias. Vnde Daniel seneni quo dixit. Nunc uenerunt peccata tua quae operaberis prius super te, iudicis iudicia iniusta. Ex vno in aliud deuenit peccatum, & vnum peccatum aliud impellit: & nullum sine nec terminum hoc

Greg. li. 2.
Mor. ca. 12.

Psal. 41.
Eccle. 3.

Aug. lib. 2.
con. Iulian. 3.

Apoc. 22.

Gen. 4.

2. Reg. 11.
Mar. 14.
Ioan. 12.

Mat. 27.

Psalm. 37.

Dan. 13.

hoc genus mali haberet, nisi diuina misericordia nostris peccatis imponat finem. Quemadmodum lapide projecto in aquas excitatur fluctus, qui simul vt oritur, alterum secum excitat, & ille alterum quousque in magnum & penes infinitum numerum fluctus perueniant nisi scopulum aliquod fluctibus obstet, ne fluctus ultra progrediantur, sic ex vno peccato commisso aliud oritur, & ex illo aliud, vt fluctus ex fluctu: ibique haec fluctuatio in immensum, nisi diuina misericordia his peccatorum fluctibus resistat. Hinc propheta Oseas peccata Israelitici populi narras inquit. Maledictum mendacium, periurium, & sanguis sanguinem tetigit. Tunc sanguis sanguinem tangit: cum peccatum vnum ad peccatum aliud impellit. Ligatura Sanfonis semper de malo in deterius procedebat: nam prius fuit ligatus decem neruicis funibus: secundo nouis funibus: tandem ultimo, clauo in terram defixo fuit ligatus a crinibus. Sic peccator de vno in aliud peccatum tendens, semper eius status deterioris fit conditionis, & fortius ligatur a daemone ligamentis & funibus peccatorum: ita vt mentis tenebris obracatus in circuitu diabolo feruiat. Quapropter dominus per Mattheum malos contulit cum haedis, quia haedus semper procedit de malo in peius: nam quanto magis haedus adolefcit, tanto peior fit ad manducandum: ita vt quando ad maturam aetatem peruenit, comedi a nemine possit. Sic mali semper in peius profunt: quousque in profundum malorum deueniunt. Ideo cauendum est diligenter a prioribus peccatis: nam licet parua tibi in principio videantur, paulatim & sensum in grauisima incidet, & in profundum malorum. Ideo Ecclesiasticus ait. Tanquam a facie colubri fuge peccatum. Videbitur forsitan tibi parum commendasse fugam peccati: siquidem non dixit, fuge peccatum tanquam ab vnguib; leonis, aut tanquam a tigridis dentibus, aut tanquam a facie draco nis: nam coluber parum veneni habet, nec ab illo fugiunt nisi pueri. Per colubrum qui inter animalia venenosa, minus veneni habet: intelligit hic Ecclesiasticus paruum peccatum, a quo fugere debes. Quare? Quia Esaias dicit, quod ex radice colubri egredietur regulus. Basiliscus inter reliqua animalia venenosissimum est, & adeo malus est vt solo intuitu homines interficiat, atque ita per illud intelligitur grauisimum omnium

Os. 4.
Ier. Grego.
lib. 13. mor.
cap. 10.
Iud. 16.

Mat. 25.

Eccle. 21.

Esai. 14.

peccatum. Fuge igitur a paruis & prioribus peccatis, ne forte oculis Basilisci interficiaris: siquidem ex paruis peccatis grauisima oritur. In Aegyptum misit dominus Cynifes, qui musculae sunt paruae. At postea magnas muscas misit. Vt inde intelligas post parua mala grauiora subsequi. Quod si a prioribus non caueris, in maiora incidet. Vnde Ecclesiasticus. Qui spernit modica, paulatim decidet. Nam qui consuevit minora damna continere, maiora non sentit: & tanto minus grauiores culpas timet, quanto in minimis nihil sentiebat. Beatus Paulus ne Corinthij in grauiora mala precipitarentur, quia parua contenebant, ait eis. Sedit populus maleducare, & bibere: & surrexerunt ludere. Quia in modico cibo & potu sunt vsi, in idololatria abierunt. Malum paruū time: na qui inimicum contemnit, ab eo plerumque interficitur. Vnde Esaias. Vt qui trahitis in funiculis vanitatis iniquitatem. Merito iniquitas in funiculis vanitatis trahitur, quia peccata peccatis conuectuntur. Abyssus abyssum inuocat, & vnum peccatum aliud trahit: & parua scintilla montem incendit, & ex paruis occasionibus maxima mala nascuntur. Solet enim fieri si locum prauae cogitationi in tuo corde dederis, vel iocose confabulationi, paulatim ad iurgia & inimicitias peruenitur, & multoties ad mortem & interitum. Herodes de nique multa mala fecit, & uxorem fratri suo abstulit, & super omnia haec dicit Euangelista, quod adiecit ad haec. Et quid adiecit ad mala pristina? Et in iustis uonem in carcerem. Scelera sua omnia hoc vno absoluit, comprehendens sanctiorem virum, & iustiorum quo neminem in terris reperires, praeter Christum & sanctissimam ipsius matrem. Non colligunt de spinis uvas, nec de tribulis ficus: nec a simili homine sceleratissimo aliud melius sperari poterat. Quomodo cunque malum tractaueris, semper deteriorem partem reportabis: nec bonus & iustus ab impio & obstinato peccatore alia maiora beneficia sibi comparabit. Ideo Esaias ait. Ne sperimides a duabus caudis titionum fumigantium. Mali titionibus comparantur. Caudas appellat extremitates torrium in quibus est ignis. Vide quod qui peccatores sunt & principes superbi ac tyranni titionibus similes sunt non lucetibus, sed fumigantibus. Ecce tibi boni lucetes, lux mundi sunt: sed iniquus torris est nulli splendorem emittens, sed coburens, exulceras, fumigas, oculos grauias, & ad lachrymas, puocans, nigredi

Exod. 8.

Eccle. 19.

1. Cor. 12.

Esai. 5.

Psal. 41.

Mat. 7.

Esai. 7.

nem efficiens, & totam congregationem ho-
minum dissipans. Et dicit, ex utraque parte
fumigans: quoniam ex nulla parte eum acci-
pias, quin comburaris. Si eum mones & cor-
ripis, persequitur te: si laudas & adulationi-
bus fallis, te ipsum perdis. Nullum est his
medium: nec aliquid maioris emolumentum, ab
eis capies, quam id quod Ioannes Baptista. In
deserto fera: nec animantia bruta in nihilo
virum sanctum laedebant. Ad hic inferni tor-
ris nullum habuit suae sanctitati respectum,
nec mirabili eius doctrinae: sed tanquam la-
tronem aut homicidam in carcerem illum
coniecit. Ex qua doctrina prospicere attente
debes quae vitiosa charitatis & benignitatis
Deus habeat, tam erga pios & sanctos: quam
erga iniquos & praeuos peccatores. Nam Ioan-
nes precursor domini, vox verbi, angelus mil-
sus ante faciem suam, in carcerem coniecit:
& quod magis est propter rem ridiculam ca-
put amputauerunt. Herodes filius perditio-
nis studet delicijs, & laetatur. Quis iudicabit
bonis bene esse, malis autem male, cum con-
trarium profus videatur? Hinc igitur impij
accipiunt occasionem ac in sua malitia robo-
rantur, sicut olim Israelitae dicentes. Bene no-
bis erat cum seruiremus militiae caeli, idem non
audiemus vocem tuam. Item illud: Recede
a nobis. Quid enim prodest nobis si adoraue-
rimus eum? remque illud Malachiae. Vanus
est qui seruit Deo. Verum non te moueant
haec. Certum est enim Deum odire peccatores,
etiam si omnibus mundi bonis perfruantur:
& e contra diligit bonos, etiam si omnibus ma-
lis eos subijciat. Hic necesse est ut rem hanc
oculi fidei attentissimè introspeciant. Sed ut
clare hoc appareat Ioannem cum Herode co-
feramus. Dic igitur cui eorum melius erat: He-
rodi an Ioani. Profecto si res bene inspicis Ioa-
ni etiam in carcere victo. Ioannes quanuis
vinculus securus erat, nec regem timebat. At
Herodes licet liber esset Ioannem timebat.
Item Herodes diuitias habebat, sed non fa-
citate: tamen Ioannes nihil horum possi-
dens contentus erat, nihil amplius quarens.
Solet enim Deus alijs tribuere dona, alijs fru-
ctum donorum. Vnde Iob. Si comportauerit
impius quasi puluerem argentum ipse congre-
gabit, sed innocenti diuidetur. Deinde quid
malefecit Herodes? Coniecit illum in carce-
rem. At Ioanni totus mundus carcer erat.
Coniecit in tenebras, cui prius exosa erat ex-
terna illa lux. Abstulit vitam: sed hanc ipse

Ier. 44.
Iob. 21.

Mal. 3.

Iob. 17.

despiciebat, & mundo mortuus erat, cupiens
dissolui, & esse cum Christo. Tertio, Quis eorum
fortior fuit? Vtique Ioannes. Vixit illi
Herodes, sed non potuit ligare linguam: ab-
stulit vitam, sed non potuit auferre iustitiam,
fidem, nec Deum ipsum. Quarto, Quis eorum
nunc melius habet? Ioannes certe: nec eum se-
quuta est semper aduersitas, nec Herodem
prosperitas. Ioannes modico tempore tribu-
latus, quiescit in aeternum: Herodes modico
tempore gauisus, tristatur in aeternum. Etenim
impius cum moritur, non secum rapit opes.
Nihil hinc auferre licet nisi quod iustitia aut
peccato rapitur. Pius in gratia discedens, om-
nia Christi bona secum rapit. Abunde igitur
diues est, qui cum Christo pauper est, nec pe-
nuria timere potest. Sed impius cum suo pec-
cato omnia diaboli mala secum affert, & sic
omnium miserimus est. Vides ergo quam ap-
te dictum sit quod impijs non bene sit: nec
pijs male in hac vita: hoc autem caro non co-
gnoscit. ¶ Herodes timebat Ioannem ut Mar-
cus ait: Ioannes non timebat Herodem. Di-
gnum equidem consideratione est quantum
mali bonos timeant. Nulla est eorum umbra
sic ad eum accipitrem pertimescat, nec ouis aut
agnus lupum: ut iniquus, & peccator iustum.
Videtur enim bonos dominum quoddam &
imperium habere super malos: quod quidem
quotidie experimento videmus. Decreuit Ioa-
nathas & socijs eius inimicos inuadere, &
ut in castra ubi inimici erant transirent, ascen-
dit per scopulos: at cum caput erexit, & cum
Philistaei Dei inimici faciem Ionathae vide-
runt (ut inquit scriptura) solo illius aspectu fe-
re mortui sunt. Videntes faciem Ionathae alij
cadebant ante pedes eius, & c. Etenim recte
nouerunt mali quantum valeant & possint
boni coram Deo, ita ut si ignem petant à coe-
lo descendere aduersus eos, statim dominus
concedat, ut fecit Helias. Quod si petierint
ut terra aperiat, & malos deuoret: utique
faciet dominus: ut concessit Moysi ut deuora-
ret Dathan & Abyron. At si pluuia petunt,
de caelo descendunt: si autem stilitatem ob-
nostra peccata, id etiam fiet. Sic timebat Saul
Dauidem: & Herodes Ioannem: licet in vin-
culis esset coniectus. ¶ Iam igitur vides quo
modo boni etiam si pauperes & egeni sunt,
& humano destituti auxilio: nihilominus for-
liciores & beatores sunt, quam impij. Nunc
autem opera erit pretium ut Ioannis hono-
rem in carcere retenti restauremus. Nam si tu
videres

Philip. 1.

Psal. 75.

Mar. 6.

1. Reg. 14.

4. Reg. 1.
Num. 26.

3. Reg. 18.
1. Reg. 18

videres quod mandato regio aliquis homo
qui ab omnibus iustus & sanctus iudicaba-
tur in carcerem derriditur: non me scandali-
zaberis. Semper pro iustitia bene presumen-
dum est: dum autem nobis non contrarium
constiterit, semper iustitiam benefacere, iudi-
candum est. Aspice igitur nunc beatum Ba-
ptistam in carcere deinctum, & ipsius famam
& honorem magnum detrimentum pati. O-
pus igitur est, siquidem iniuste, & immerito
iniuriam patitur, & in carcere deinquitur ut
innocentiam suam & synceritatem probet.
Ioannes igitur septem testes pro partibus suis
adducit: & his probat rectum, & iustum esse,
& contra omne ius in carcere detineri. Primus
testis venit presentandus pro innocentia Ba-
ptistae: Propheta Malachias qui dicit de Ioa-
ne Baptista. Ecce ego mitto Angelum meum,
qui, &c. Tanta est huius hominis puritas &
innocentia, ut merito cum Angelis confera-
tur. Secundus & non contemnendus testis
est regius Propheta, qui considerans Ioannis
sanctitatem in psalmo dixit. Iustitia ante eum
ambulabit, & poner in via gressus suos. Ter-
tius accedat testis Angelus Gabriel qui dicit.
Erit magnus coram domino. Quartus Zacha-
rias pater eius, qui repletus spiritu sancto fi-
lio dixit. Tu puer propheta altissimi vocabe-
ris. Quintus & non minoris auctoritatis testis
est vox populi qui dicebat. Manus domini
erat cum illo. Sextus ipsa veritas Christus re-
demptor noster qui ait. Inter natos mulierum
non surrexit maior Ioanne Baptista. Septi-
mus accedat testis ipsemet Herodes inimi-
cus & persecutor Ioannis: nullum quippe
maius est signum veritatis, nisi quod a pro-
prijs inimicis profertur. Herodes inimicus
Ioannis, iustitiae, & veritatis, de ipsa veritate
testimonium perhibet: nam de illo ait Mar-
cus. Herodes mettebat Ioannem: sciebat il-
lum virum iustum & sanctum. Et Herodes
dixit etiam de Ioanne. Virtutes operantur in
eo. His testimonijs Ioannis sanctitas probaba-
tur, & quod iniuste ab Herode sit in carcere
detentus. Et cum ita haec sese habeant, nihilo-
minus Herodes Ioannem quem sciebat ius-
tum esse in carcerem deiecit, & decollauit:
quia eum de peccato arguebat. Periculis ex-
positus regum status est. Nunquam ad eos in-
greditur veritas, dum assentatoribus ab illis
accessus datur: & accedit illis quod his vsu
venit qui in eminentiori aliqua turri positi dum
in terram inspicunt attoniti turo & tam ma-

Mal. 3.

Psal. 84.

Luc. 1.

Mat. 11.

Mar. 6.
Luc. 9.

gno hiatu interiacente obstupescunt, & qua-
si extra suos sensus exeunt. Ij putant omnes
illis debere, & reliquos homines quasi alte-
rius generis animantia despiciunt. Quisquid
volunt & cupiunt, nimis cupiunt: nec curant
rectum sit, an iniquum quod postulant. Vide
qualem Nabuchodonosor habuerit insolenti-
am: qui sapietes omnes interfici iussit, quia
somnia suum non diuinabant. Omnia vo-
lunt ad nutum & ex animi sententia fieri, etiam
si sit contra fas vel nefas. Si alicui contradi-
xeris morieris, sicut Ioannes Baptista.
¶ Sed his dimissis ut ad alia properemus: hic
obseruandum est, quod multa de Ioanne Ba-
ptista scripserunt Euangelistae, & plura quam
de virgine Maria. Nam licet de virgine ut in
superioribus vidimus, multa dicat noster Lu-
cas, Marcus tamen nihil omnino dicit, Mat-
thaeus vero & Ioannes paucissima. De Ioa-
ne tamen omnes quatuor Euangelistae multa
dixerunt. Scripserunt namque conceptionem,
natiuitatem, vitam, praedicationem, mortem,
& sepulturam. Ratio est quia intentio Euan-
gelistarum fuit narrare omnia gesta & dicta
Christi, in quantum illa sunt necessaria vel v-
tilia ad nostram salutem. Quia tamen inter-
dum illa non possunt enarrari, nisi interpo-
nantur quaedam pertinentia ad alios quate-
nus aliquo modo tangunt gesta Christi, o-
portet ut de illis dicant. Nullus autem quan-
tuncumque sanctissimus sit gesta describuntur:
nisi quatenus sagit historia Christi. Deo
de beata virgine quaedam narratur, quaedam ve-
ro subtrahitur: narratur quomodo Christum co-
cepit & peperit. Caetera vero de beata virgine
ut assumptio eius ad caelos, & alia quae ad
Christi historia non pertinent licet illa essent re-
latu dignissima, nullus Euangelistarum teti-
git: quia erat eis alienum & praeter intentionem
eorum. De Ioanne etiam eodem modo
dicendum est, quod de eo Euangelistae ali-
quid dixerunt non propter sanctitatem suam:
sed in quantum gesta eius pertinebant ad Chri-
stum: & quia plura suorum gestorum ad Chri-
stum pertinebant, plura de eo scripserunt Eu-
angelistae. Sed satis digressi sumus: nunc au-
tem ad contextum. *Faciunt autem cum Ba-
ptista ueretur omnis populus.* Iam hic clare vides
quomodo Euangelista non seruat ordinem
historiae. Nam clarum est quod id quod de bap-
tista dicit, non fuit post carcerem & vincula
Baptistae, sed antea: quod saepe non solum
Lucas, sed etiam alij Euangelistae facere solent,
R s ducti

Dan. 11.

Augu. 9. ex
110. 1. 9.
24.

Mat. 27.
10. 11.

Gen. 37.

Esa. 4.
1. Cor. 9.

Phil. 2.
10. 10.

Rom. 5.
1. 3.

ducti spiritu diuino. Sic etiam D. Augustin⁹ sentire videtur quod ludas post Christi mortem laqueo se suspenderet, nam visis miraculis quæ in Christi morte fiebant compunctus est: nam antea non erant principes sacerdotum in templo, vt daret illis pecunias: quia assiscebant in Christi morte. Hoc autem Matthæus scribit ante Christi mortem. Ioannes etiam euangelista ait ante Lazari suscitationem Mariam vixisse pedes Iesu: quod accidit postea ante sex dies Paschæ. In Genesi quoque dixit Iacob Ioseph filio suo. Nunquid ego & mater tua adorabimus te super terram? Cùm ergo tunc esset viua Rachel, scriptura ante hoc in capite trigesimo quinto scribit mortem Rachel, quæ postea fuit. Nam si cùm hæc dixit Iacob Iosepho mortua esset Rachel, non esset Ioseph filius senectutis, sed Benjamin. Et etiã quod habetur Exodi vigesimo quarto. Et venit Moses & narrauit populo, omnia verba ponenda sunt in fine capituli præcedentis, an te initium capituli vigesimi quarti. Nam post datas leges descendit Moses de monte, vbi cum domino fuerat. Plura alia scripturæ loca in medium adducere possem, nisi breuitati consulerẽ. Sed his dimissis obserua quod licet Lucas dicat quod omnis populus baptizabatur à Ioanne: dictio, omnis, non pro omnibus nullo dempro accipienda est: sed pro maiori parte: nam certum est aliquos nõ fuisse à Ioanne baptizatos. Vniuersales loquutiones in scriptura non ita vniuersaliter vt litera sonat accipiendæ sunt, nec in rigore dialectico. Sic Esaias. Videbit omnis caro quod os domini loquutum est. Et Paulus se omnibus omnia factum esse, prædicat, vt omnes lucrifaceret. Atque in alio loco ait. O es quæ erunt quæ sua sunt, nõ quæ Iesu Christi. Dñs etiam. Omnes qui ante me fuerunt, fures fuerunt, & latrones. Nunquid fur fuit David, Esaias, Ieremias, & Ioannes Baptista? Absit. Locis istis & vniuersales loquutiones non de omnibus, sed de pluribus intelligendæ sunt. Ex quo patet quam debile sit fundamentum eorum, qui probare volunt, beatam virginem conceptã in originali peccato ex illo. Pauli. Omnes in Adam peccauerunt. Ex opposito contra ipsos adduci potest illud quod Iacobus ait. Omnes in multis deficiunt, vbi Iacobus de peccatis actualibus loquitur, quia pluraliter loquitur: peccatum: tamen originale vbiunt in vnoquoque tantum est. Si ergo omnes nullo excepto intelligendum est quod in multis de

linquimus: concedere tenentur autoritate Iacobi conuicti quod beata virgo habuerit multa peccata actualia. Et si dicant quod Iacobi dictum interpretandum est excepta Dei para virgine: cur etiam & autoritas Pauli sic interpretanda non erit? Igitur Iacobus & omnes autoritates quas citauimus, excepta Pauli autoritate quæ omnes includit dempta virgine intelligendæ sunt, vt in plurimũ: nam multum excipiuntur ab illa generalitate. Iste etiam modus loquendi frequens & vñtatur est apud nos. Nam si plures sequuntur aliquem egregium concionatorẽ dicere solemus. Omnes sequuntur illum: scilicet, maxima populi pars. Sic etiam omnis populus baptizabatur à Ioanne, id est, maxima populi multitudo: & maior populi pars veniebat ad Ioannẽ & baptizabatur ab eo. *Et Iesu baptizato.* Expende Christi bonitatem & humilitatem: nam Ioannes peccatores baptizabat, & prædicabat illis poenitentiam: & Christus ac si peccator esset, inter multitudinem peccatorũ baptizari voluit à Ioanne. In circuncisione tanquam peccator circuncidi voluit: sed illam humilitatẽ coram paucis offendit. Verum hic corã multitudinem populo tanquam si peccator esset nudari & baptizari voluit à seruo. Mercator vbi lucris spes affulget currit celeriter, & nihil intentatum relinquit, quo citius vadat. Ita Christus vbi humilitatem assequi poterat, accelerat & properat: vt hanc sibi ipsam copularet. Atque ita inter peccatores constitui voluit, vt vnus eorum, qui rex erat ecclesiæ. Voluit itaque dominus baptizari vt exemplum humilitatis præberet. Item non vt sanctificaretur ab aquis: sed vt vim regeneratiuã aquis conferret. Item vt innotesceret Ioanni determinare: nõ quauis sciret Ioannes Christum in mundo esse, tamen quia oculis corporeis illum non viderat, nesciebat quis esset. Atque idẽ postea dixit. Ego nesciebam eum sed qui misit me baptizare, ille mihi dixit. Super quem videris spiritu descendente & manentem super eum: hic est qui baptizat in spiritu sancto. Venit itaque Christus logo itinere à Galilæa vsque in Iordanem vt baptizaretur: vt doceret nos, qua humilitate & reuerentiã suscepturi simus ecclesiæ sacramenta, quandoquidem baptismum hunc qui futuri vñbta & mago erat tantã humilitate Christus suscepit, & à longinquo veniens. Nunc autem omnes volunt sacrum domi celebra-re, vbi ludunt, comedunt, & bibunt. *¶ Quẽ admodum*

Ioan. 1.

Mat. 3.

Luc. 1.

Esa. 1.

admodum Christus in baptismum tendit, tu fac similiter. Nonne manifestissima esset infamia, quod vellet aliquis regem domum suam venire ad conuersandum? Tu teneris ad illũ ire, ille autem ad te nequaquam tenetur. Nunc autem sacerdos iam est in diuisis sacris vestibus expectans te vt à lecto surgas, & manus & faciem laues: nonne hoc est. Deum ad te venire vt te inuasat & alloquatur? Itã Christus in baptismum venit, iter à longefaciens tanquam alius quãuis particularis homo: vt intelligat quã reuerentiã ecclesiæ sacramenta sine suscipienda. Ex ea autem humilitate qua baptismum suscipi, discere debes, quomodo in Ecclesiã debeas esse. Nunc autem maximẽ deplorandum quanta irreuerentiã multi sint in Ecclesiã: magnas sedes secum ferunt, puluinos, & alia id genus superflua & vana. Aspice igitur Christum quomodo inter alios peccatores baptismum suscipit: tu verò sacramentum inter alios nõ vis accipere: sed quia nobilis es (& in sanus & amens potius quã nobilis) solus eucharistiæ sacramentum vis suscipere: quasi videatur tuã autoritati aliquid derogari si cum alijs accedas ad tantum & tam ineffabile sacramentum. *¶* Aduerte autem quod quẽ admodum duo fortis & ad pugnam struisti homines ex auditis solum & fama se cognoscunt, desiderant tamen facie ad faciem se ipsos videre, & suarum virium in congressu aliquo experientum facere: ita duo hic potentissimi homines Christus & beatus Ioannes de humilitate in hoc baptismò quasi certant, quis eorũ humilior appareat. Ioannes ait. Ego à te debeo baptizari, & tu venis ad me? Et rursus ait. Non sum dignus soluere corrigiam calcamei tui. Sed Christus. Vis ne mecum de humilitate certare? Ad id quod dicis, tu venis ad me: dico quod ego veniam vt quæram te: & manum eam quam dicis non esse dignam soluere corrigiam calcameorum meorum super caput meum ponam in baptismò. &c. *Et orante.* Nullam Christus habebat necessitatẽ vt oraret: sed vt exemplum præberet, & simul doceret orationem nobis esse faciendam post ablutionem peccatorum, & in statu gratiæ & non in peccatis, in quo statu nullum opus meritorium vitæ æternæ fieri potest. Et enim habetur in Esaiã dominum dixisse. Cũ multiplicaueritis orationem non exaudiam. Et adiecit. Lauamini, mudi estote, auferite malum, &c. Secundò, orat Christus, vt scias post

baptismum esse hominibus orandum vt introcant cœlum. Quia licet per baptismum aperiat cœlum, & detur nobis gratia & remittantur peccata: manet tamen fomes peccati nobiscum pugnans interior, & mundus, & demones qui exterius apertissimum bellum aduersus nos gerunt: contra quos antidotus saluberrimus & necessarius est oratio. Sic beatus Petrus admonet dicẽs. Sobrius esto & vigilate, quia aduersarius uester diabolus tanquam leo rugiens circuit, quærens, &c. Ideoque vigilate in orationibus: Nam vt Paulus ait. Nõ est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem, sed aduersus principes & potestates tenebrarum harum. Sciendum autem est, antequam vltra progrediamur formam baptismi Ioannis esse, in nomine venturũ, scilicet, Iesu Christi, vt in Actis a apostolorum habetur: sed hæc forma non erat Christo conueniens, ideoque incertum est sub qua forma illum baptizauerit. Cum baptizaretur tamen, & oraret, ait noster Lucas, quod. *Aperitum est cœlum.* Non realiter sed secundum apparentiam: sicut alibi dicitur de tempore dici iudicij quod stella de cœlo cadent. Oportebat enim, vt secundum intellectum simplicium, quibus scriptura suos loquutiones accommodat vt possunt intelligere, vt exiret coluaba illa, & crederetur illa vox de cœlo venire, vt diceretur cœlum apertum fuisse. Idẽ scriptura dicitur Deum habere pedes, & manus: cùm nihil horum habeat. Et iste modus de apertione cœli est satis vulgatus in scriptura. Sic in Genesi dicitur, Cataractæ cœli aperte sunt, & facta est pluuia magna. Et in Deuteronomio. Aperiet dominus thesaurũ suum optimum cœlum, vt tribuat pluuiam terræ tempore suo. In quarto quoque volumine regum scriptum est quod cum diceret Eliseus sequenti die futuram esse abundantiam panis in Samaria, respondit quidam. Si dominus fecerit cataractas in cœlo, non esse poterit quod loqueris. Sed ista visio de apertione cœli fuit corporaliter, licet non aperiretur cœli realiter: tamen videbantur hominibus quod aperiretur realiter propter aliquẽ motum vel figuram factam in nubibus. Nam naturaliter & sepe hoc fit, & vocantur tales impressiones hiatus. Hanc autem apertionem non solum Christus, sed omnes qui illic aderant quando Christus baptizatus est, viderunt: nam aliã frustra cœli aperirentur, quia apertio facta fuit, vt illic affantes aliquid homini pos-

1. Pe. 5.

Eph. 6.

Act. 17.

Mat. 24.

Psal. 109.

Gen. 7.
Deute. 28.

4. Reg. 7.

ui possent cognoscere. Voluit tamen Deus ut in baptismo caeli aperirentur: primo ut ostenderet quod virtus celestis descenderet de caelo ad baptismum sanctificandum, & sic per quomcumque baptizatum. Secundo, quia in baptismo profertur fides, & baptismus fidei sacramentum dicitur per fidem autem in speciebus caelestibus. Et rationem humanam excidunt. Deoque caelum aperit est, quia in baptismo fides nobis datur. per quam caelestia cognoscimus: quae sine fide per humanam rationem cognoscere non poterant. Tertio, quia per baptismum datur nobis introitus ad regnum caeleste, quod per baptismum clausum fuerat. Præterea quemadmodum primi hominis superbia caelum clausit: sic Christi humilitas illud aperuit, & aditum ad id nobis patefecit. Obiecta etiam quod hic caelum aperiri dicitur, non tamen in Christi passione, in qua apertum fuit caelum, & tamen in nobis obfusatum: eam reuera in Christi passione omnibus nobis apertum fuit, & latum patuit, & ei Christus dixit. Hodie mecum eris in paradiso. Tunc enim facta sunt aperta, & antea sic erat clausum, ut neque Ioanni Baptista ad illud ingressus esset. Multo melius in passione caeli aperiendi erat, quam in baptismo. Sed audi. Quantum fuit ex merito Christi tunc in baptismo caeli patuerunt: tantum enim fuit meritum illud, & tanta humilitas in hoc baptismo, ut vix pater potuerit se cohibere, quin caelos aperiret Christo se aquis immergentem. Sed in die crucis caeli non monstrantur aperti, quia dies illa fuit dies ira, dies ultionis domini, quae vindictam simpliciter de peccatis nostris in filio suo. Ita in Esaiâ, dies ultionis, dies redemptionis dicitur. Itaque in cruce corpus Christi, quod quidem praestitum erat caelo rupitur, & aperitur: id est neque alterius caeli apertio nem: Vbi maiora aperiuntur, non est necesse, ut minora aperiatur. Et descendit spiritus sanctus corporali specie sicut columba in ipsum. Ex quo patet quod non fuit vera columba, quia species non accipitur hic pro natura specifica, sed pro similitudine alicuius rei. Ex quo innuitur, quod non erat illud corpus verum quod ostendebatur, sed species illius id est similitudo. Sicut non dicimus quod Christus venit ad nos specie corporis, sed quod venit in corpore. Sic si spiritus sanctus apparuisset in vera columba, sicut Christus in vero corpore: non diceretur quod descendit in corporali specie, sed quod de-

Luc. 23. Esai. 63.

scendit in corpore vel corporaliter. Etenim angelus aliquis assumpsit illam similitudinem columbae constat ex aere, non descendens de caelo, sed de aliqua parte altissima aëris, & movit illam usque ad Christum: & hoc per se tabatur ex caelo descendisse, quae peracto suo munere in eam abiit materiam, ex qua fuerat composita. Deus enim immutabilis & incircumscriptibilis non movetur, neque descendit: dicitur tamen quod spiritus sanctus descendit, quia illa species columbae seu similitudo spiritum sanctum representans: verè descendit, significando spiritum sanctum descendere super Christum: qui tamen non descendebat, quia in Christo realiter erat. Observa autem quod spiritus sanctus super apostolos in linguis igneis venit, quia venit illuminare apostolos, & purgare eorum peccata: sed super Christum in columbae specie descendit, ut Christi innocentiam demonstraret. In cuius reitipum scriptum habetur in Genesi, quod columba post diluvium attulit virentis oliuae ramum: per quam intelligitur innocentia mansuetudinis cum gratia victionis. Venit inquit spiritus sanctus non ut gratiam Christo daret, qui ad plenitudinem acceperat, sed ad manifestandum dignitatem, excellentiam & gloriam Christi. Et quia tunc magis peccatoribus se accommodabat, decuit eius innocentiam, & sanctitatem ostendi per columbae descensum. Præterea in columbae specie spiritus sanctus super Christum apparere voluit: quia non venit ut peccata per zelum percuteret, sed ut per mansuetudinem toleraret. Vnde ipse Ioanni & Iacobo volentibus Samaritanos incendere, dixit. Nescitis cuius spiritus estis. Filius hominis non venit animas perdere, sed salvare. Rursus hic ostenditur quales animas amat, qualesque redit spiritus ille caelestis. Nihil columba simplicius, aut à pugna raptumque alienus: tales amat talesque spiritus mansuetudinis facit: hoc est modestos, mites, & mansuetos, &c. Denique ut concludam columba non venit ad hominem, nisi cum est ipsi homini familiaris, domestica, & amica. Ita venit spiritus sanctus ad nos ut familiaris, ut domesticus, & ut amicus. O rem inauditam. Deus homini se familiarem praestat, ut familiaris est columba, quae ad hominis manus sine ullo metu accedit. Credo certissime hoc voluisse dominum per columbae in se aduentum indicare, quod spiritus sanctus olim antiquis hominibus erat velut ferus, velut intradabilis: sed

Mat. 23. Genes. 8. Luc. 9.

sed per Christum factus est hominibus amicus. Ita ut sicut inter domesticas opes habet homines suas colubas: ita nunc homines inter domesticas sibi diuitias spiritum sanctum habere se putent. O vere diuitem, qui Deum possidet. Et quid coluba fecundissima est: non tamen sibi sed domino suo parit. Ita spiritus sanctus in nobis fecundissimus est, quia fecundus nos reddat: tamè fecunditate, non in sua, sed in nostra vult cedere utilitate. Ex quibus habes Christiani hominis mores, columbini sunt, mites, atque cœcidi. Sed de his satis est vox de caelo facta est. Hæc vox non fuit formata à patre, nec ab aliqua diuina persona: Deo etenim non potest aliqua voce formare, quia Deus nihil potest facere cum successione: formare tamen voce fieri non potest nisi cum successione, quia vox est quidam sonus continuus, & quod diu durat iste sonus oportet quod vocis actualiter impellat & frangat aërem ad formationem vocis, & sic est actio cum successione, quod quidem Deo non conuenit. Quapropter hæc vox formata fuit ab aliquo angelo, qui potest formare voces in corpore assumpto, ut patet de angelo Gabriele, qui vere loquutus est beate virgini Mariæ, & de multis alijs. Conuenit autem hoc angelis, quia ipsi sunt Dei ministri, ut psalm. ait, & Paulus etiam ad Hebræos. Et quia ea quae quis facit per ministrum suum dicitur, quod ipse facit: quia angelus formauit istam vocem loco patris, dicitur patrem loquutum fuisse. Sic in scriptura, dicitur quod Salomō edificauit templum domino: tamen ipse nihil laboris contulit, sed ministri eius. Qui in modis loquendi frequentes est & vltatus in scriptura, quia multoties dicitur quod dominus loquutus Abraham, & Iacob & Moysi, & Dauid, & alijs: & erat angelus qui loquebatur eis, ut beatus Stephanus dicit in Actibus, & Paulus ad Galatas. Quia ille angelus loquebatur loco Dei, & vices ille gerebat in illo actu: dicitur quod Deus loquebatur. Sic ista vox formata fuit ab angelo in aëre propinquo iuxta Christum. Dicitur hæc vox facta de caelis, non quod de caelo venerit, sed quia venit de aëre. Aër enim in scriptura caelum dicitur, sicut infra noster Lucas ait de semine illo, quod cecidit secus viam, quod volucres caeli comederunt. Sed quid hæc vox dixit, audiamus. Tu es filius meus dilectus. Confutatio talis, & æternus, naturalis, & vnicus. Dilectus inquit, quis quatenus Deus illum diligit amore infinito & æterno, sicut me ipsum. Secundum vero humanitatem assumptam diligit eum magis

Psalm. 103. Hebra. 1. Reg. 6. 2. Para. 2. Mat. 7. Gal. 3. Luca. 8.

quā totum vniuersum: quoniam maius bonum contulit illi soli, quā totis creaturis simul nempe personale vniuersum cum verbo, & gratiam sine mensura. In re complacuit mihi. Id est in quo voluntas mea implebitur, quantum ad reparationem generis humani: propter quod saluator ipse ait. Quæ placita sunt ei, facio semper. Sic enim lætatur Deus in operibus suis, & si bene placitum est domino in populo suo: quanto magis in filio suo vniuerso delectabitur, & complacuit: in quo nihil dissimilitudinis, nihil contrarietatis, nihil denique mali inuenitur. Demum secundum diuinitatem Christi complacuit sibi pater in filio complacitiam infinitam: secundum vero humanitatem assumptam habet in eo complacitiam singularem tanquam in filio obedientissimo, hoc est, quod per Esaiam pater loquitur Christo, dicens. Ecce puer meus suscipiam eum, electus meus complacuit sibi in illo anima mea: dedi spiritum meum super eum. Bonitas etiam diuini amoris notatur, cum ait. In quo mihi complacuit. Sunt enim in nobis complacitiam voluntatis non secundum rationem: ideoque non bonæ: Deus vero quodcumque vult, illud est bonum, quippe eius voluntas omnimoda ratione abundat, & cuius ratio bona semper querit. Perpende autem quod sepe in scriptura præteritum ponitur pro presenti: ut hic complacuit, habetur pro complacere. Et tolle filium tuum quem dilexisti ut est in Hebræo, habetur pro diligis. Est etiam pulcherrimum exemplum in Ioan. cum Christus dixit Mariæ Magdalene. Noli me tangere, non dum enim ascendi ad patrem eum. Ascendi pro ascendo ponitur, hoc est, quadraginta dies apud vos commoraturus sum: & iudeo ne sis in me tangendo occurrat: sed propera, curre, & annuncia discipulis meis, precipue Petro, me iam a mortuis surrexisse. Alioquin nunquam se tangi à Magdalena phibuerit, qui libenter se postea tangi permisit à Magdalena, & alijs mulieribus. Lege Ambr. Porro Matt. dixit. Hic est filius meus dilectus: sed Lucas ait: tu es filius meus dilectus. Ad eadem sententiam explicanda valet. Vox etenim caelestis vnum horum dixit: sed Matthæus ostendere voluit, ad id valere verba, quæ dicta sunt, ut illis potius qui audiebant indicaretur, quod ipse esset filius Dei. Non enim Christo indicabatur, quod ipse iam recte nouerat: sed ut qui aderant, audirent: propter quos facta est hæc vox. Præterea vox patris solum Christum designat, & de illo dicit. Hic est filius meus dilectus, ut hoc veluti maximo testimonio &

1007. 7. Psal. 103. Esai. 42. Gen. 22. Ioan. 10. Mat. 23. Amb. li. de Abrab. c. 8. iatio

Mat. 17.

latio confirmari, illi crederemus, neque dubi-
taremus omnem nostram spem in illo collo-
care. **O**bserva quoddam haec vox patris & sub
his verbis in baptismo tantum, & in Christi
transfiguratione audita est: In baptismo facta
est ad significandum, quod in baptismo ef-
ficatur homo filius Dei adoptivus. **A**doptio
autem filiorum Dei, quae est per quandam con-
formitatem imaginis ad filium Dei naturalem
fit per gratiam in hoc seculo, quae est conformi-
tatis imperfecta, & per gloriam in alio seculo,
quae est perfecta: luxa illud Ioannis, Nunc
filii Dei sumus, & nondum apparuit quid eri-
mus. Scimus namque quod cum apparuerit
similes ei erimus, quoniam videbimus eum
sicut est. Igitur quia gratiam consequimur in
baptismo, & in transfiguratione claritatem
gloriae: ideo tantum in baptismo, & in transi-
guratione demonstratur Christi filiatione, &
audium est, hic est filius meus dilectus.

1. Io. 1.3.

Ad nostram autem cognitionem hic dilige-
nter observandum est, quod Christus in hoc
baptismo, ubi tantam ostendit humilitatem,
& ferum mandanarum contemptum, voce
patris auditus, & spiritus factus in specie
columbae apparuit: ita ut a patre simul & spi-
ritu in hoc honoratus & exaltatus fuerit. **V**bi
etiam manifeste docemur, quod si honoribus
& gloriae studemus, ut illos facilius asse-
quamur, operis pretium est eos contemnere
& fugere. In hac tanta animi humilitate & ab-
solatione, vox patris audita est, dicens, Hic est
filius meus dilectus. **A**cti diceret, Hic non est
peccator, ut vos putatis, sed filius est Dei. **C**o-
lumbam quae sine felle est, ostendit quod hic hu-
militas Iesus caret felle peccati. **V**ides iam quo
modo per eam viam, quam accepit ut honoris
se contemneret, per eandem illum invenit. **H**oc
etiam Christus consequens fuit in quocumque
loco, ubi se suscepit in vita sua: nam ubi
vultus se ipsum magis humiliavit, ibi ma-
gis honoratus fuit adoptivus. **N**ascitur in sta-
bulo tunicis laudatur ab angelis & canunt
etiam quibus peccator cruciditur, statim
in praesentibus nomen Iesus, hoc est Salva-
tor. **M**ortuus in cruce, tunicis declaratus inter
duos patronos, gloriā suam Deus ostēdit
etiam in caelis, tunicis, & stellis, & Ce-
lestibus illis glorificavit & magnificavit. **H**ic
autem est tantum peccator, baptizaretur
a patre filius, & vocatur, & cruciditur. **V**t
dicitur, omnes qui in cruce Dei sunt, hac
via donentur, & in illis incedere, ut

Luca 2. M
ab et dicit
2.3. dicitur.

Mat. 27.

in de immortale sibi nomen & gloriam conse-
quantur. **E**t ipse Iesus erat incipiens quasi anno-
rum triginta. **H**abebat viginti novem annos &
tridécim dies, quia sexta die Ianuarij in eadē
die, quia Magi venerunt ab Oriente adorare
Christum, baptizatus est a Ioanne in Iordanis
flumine. **H**aec enim est aetas perfecta in qua
homo probus vel improbus cognoscitur. **I**deo
que filij Gerson non nisi ab annis triginta us-
que ad quadraginta numerabatur. **S**ed iam ad
Christi Genealogia dehemus. **E**t putabatur
filius Ioseph: qui fuit Heli, qui fuit Matath, qui
fuit Levi &c. **Q**ui. Ioseph fuit filius Heli, qui
fuit Heli fuit filius Matathi, qui Matath fuit fi-
lius Levi: & sic deinceps de omnibus alijs lo-
quendum est usque in finem. **H**ic dicitur Lucas
Christi Genealogia incipiens ab inferiori ad su-
periore[m] scilicet a Ioseph & sine faciens in
Deo patre. **S**ed ante quam de hac Genealogia
discutiamus operis pretium est scire, cur Lucas,
& Mattheus erant scribunt Christi Genealogia
cum Paulus contrarij doceat: ait enim Thimo-
theo scribens. **R**ogavit te ut maneres Ephesi cum
ire in Macedonia, ut denunciares quibusdam, ne
intenderet fabulis & Genealogijs. **T**ito etiam
ait. **S**tilitas autem quaestiones & Genealogias
deuita: sunt enim inutiles & vanae. **S**i igitur
hoc ita se habet, estque vanitas & amētia de ge-
nere & stirpe agere: quare Euāgelista noster
ita serio Genealogia Christi narra[n]s. **N**ulla est
cōtradictio inter D. Luca & Paulum: quando
quidē veteri, diuino astitatus spiritu scripse-
runt. **S**ed ad haec respondetur quod inter Iu-
daeos multae erant quaestiones & dissidia de ge-
nere & sanguine: alij namque gloriabantur a Mose
descendere, alij a Iosue, alij a Caleb, & super
hac re magna erat discussio. **Q**uapropter
Paulus tantis dissidijs voluit esse impedimē-
to. **A**t vero opus erat factum ut euāgelista Chri-
sti Genealogia scriberet, ut ostenderet Iudaeis,
quod Iesus erat Messias promissus in lege, de-
scendens ab Abraham, & a domo David: nam
aliter non illi, ut Messias & Christum accēpisse-
rent. **N**ecessarium erat fidei nostrae, ut videre-
mus hunc fuisse Christum promissum patribus
veteris testamenti, & quod secundum carnem futu-
rus erat filius David & Abraham. **I**demque adieci-
te, quod cum in Genesi dicitur, subvertit
illi esse cuncti orbis aquas diluiss, nunquam
pro hominibus Deum orauit Noe. **A**t vero
contra Moyses cum dixisset illi dñs, populū Is-
raelicū velle subvertēre, magis precibus
& orationibus ad Deum factis pro populo ro-
gavit

Mat. 2.

Num. 4.

1. Tim. 2.

Tit. 3.

Gen. 6.

Exo. 32.

Exo. 32.

gavit dicens. **P**arce populo, aut dele me de li-
bro vitae. **Q**uare igitur Moyses Deū orauit pro
populo, & non Noe: **M**oror namque fuit iactura
tempore Noe, quando quidē omne genus hu-
manū obvertēbatur, exceptis octo hominibus.
At tempore Moysi non nisi Israel perdebatur. **N**i-
hilominus erant Moyses & non Noe, nam tēpo-
re Noe non erat promissio Christi facta, ut tē-
pore Moysi. **P**romiserat dñs Abraham ex genera-
tione sua venturū Christum, videbat autem
Moyses in illo populo esse omnē generationē
Abraham, ex qua nasciturus erat Christus: at si
ille populus destrueretur diuina promissio
non adimpleretur, quod quidē inconueniens
erat & ut malū hoc vitaret, orabat Moyses tan-
ta instantia, hoc promissum in memoriam re-
petēs dicens. **R**ecordare Abraham, Isaac, Israel
seruorū tuorū, quibus iurasti per te tēp-
pore Moysi. **M**ultiplicabo, &c. **H**ac igitur de
causa cum deceret ut dñs verbum suum adim-
pleret: tanta cura & diligentia hac Genealo-
gia scribit, ut ostendat Deum veracem esse in
promissionibus suis: & Christum esse filium
Abraham & David & reliquorum patrum,
quibus factum fuit promissum. **S**ed iam Chri-
sti genealogiam consideremus. **¶** **T**ota genea-
logia computato Christo & Deo continet se-
ptuaginta sex personas secundum generatio-
nes quinquē etiarum ordinē inuēto procedē-
do. **Q**uinta aetatis finis est Christus & primi-
us Salatiel post transmigrationem Babylo-
nis. **G**enerationis quartae aetatis finis est Sala-
riel in transmigratione Babylonis, & princi-
pium David. **G**enerationis tertiae aetatis finis
est David, principium tamen Abraham. **G**e-
nerationis secundae aetatis finis est Abraham:
& principium Noe. **G**enerationis primae aetatis
finis est Noe, & principium Adam. **C**hristi
autem genealogiam duo euāgelistae scrip-
serunt: Mattheus videlicet & Lucas. **M**at-
theus enim ad eos, qui ex circumcissione erant
scribens non altius quam ad Abraham genea-
logiam deduxit: sed hoc principio sumpto us-
que ad Christum descendens, ostendit solū
quod ex semine Abraham & David natus esset
secundum promissā ad illos facta. **N**ihil enim
aeque eos delectabat, qui ex Iudaeis crede-
rāt, atque audire quid ex semine Abrahāe
& David natus esset Christus. **L**ucas verō per
fectam tradit generationem, incipiens a Chri-
sto, & usque ad Adam ascendens, ut demon-
straret quot generationibus separatus sit no-
uus Adam a veteri, & super quot generatio-

nes dominium habuerit peccatum. **D**ifferentia
igitur rerum demonstratarum, differen-
tiam fecit demonstrantium. **S**i quidem Mat-
theus necessario faciens mentionem Abra-
hae, ab hoc merito descendit ad Christum: cuius
genealogia describitur. **L**ucas verō quia ad hu-
iūsmodi necessitatem mentionis Abrahāe fa-
ciendae non inducebatur necessario, a Chri-
sto inchoans quid apud Hebraeos consuetum
esset diligenter exquisiuit: & iuxta id quod
exquisierat, genealogiam contexit. **M**attheus
scripsit Hebraeis, quorum affectibus sciebat
fore gratissimū, si perplexissent Christum esse
filium Abrahāe & David. **L**ucas autē, quia ge-
tibus scripsit ab Adam usque ad Christū pro-
tendit genealogia seriem: ut intelligas Christi
gratiam non ad Iudaeos solum, sed ad vniuer-
sum mortalium genus peruenisse. **¶** **P**raeterea
Mattheus descendendo, & Lucas ascenden-
do narrant Christi genealogiam: quia natura
est principium propagandi, & gratia reducen-
di. **M**attheus ab exordio incipit: & Lucas a b
anno trigésimo: quia ille tractat de exordio
nascendi, hic verō reconciliandi. **M**attheus
a principio, Lucas a baptismo: quia ille gene-
rationem, hic verō regenerationem, praeicipue
attendit. **M**attheus usque ad Abraham, & **L**u-
cas usque ad Deum describit: quia illi natura
scribit, iste gratiam, quae filios sanctificat. **T**ra-
ctat igitur Mattheus de Christi generatione
prout descendit ad nos: Lucas tamē de Chri-
sti generatione quodammodo speciali, prout
per eam ad Deum ascendimus. **I**deo incipit
post Christi baptismum, quia in baptismo spi-
ritualiter regeneramur, talis autem regenera-
tio fit per gratiam ascendendo. **I**deo Mattheus
ponit aliquas mulieres ut Thamar, Ruth, Ber-
sabee, Raab, quia carnalem Christi ad nos des-
centum determinat, in quo mulierem concur-
bit, quia de generatione tractat, per quam ad
Deum ascendimus: quem ascensum mulie-
res impediunt, potius quam iuuant. **¶** **D**ein-
de aduertendum quod in hac genealogia non
ponuntur primogeniti Adam, Abraham, Isaac,
& Jacob: sed secundo geniti Abraham & Isaac:
quia Israel reprobandus erat, quia erat pri-
mogenitus. **V**nde dominus dixit Moysi in Ma-
dian, ut diceret Pharaoni. **H**aec dicit domi-
nus. **F**ilius meus primogenitus Israel. **F**uit po-
pulus Iudaicus adumbratus in Caino, Imma-
le, & Esau primogenitis. **G**entilicus verō in
Abraham, Isaac, & Jacob secundo genitis,
Repro

Exo. 4.

Enarr. in Cap. III.

Reprobatus erat Israel in sua perfidia manens: gentilicus vero eligendus. Quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri. Ideo Isaac dixit primogenito suo Esau: Frater tuus servus. Futurum erat, ut populus Israel primogenitus serviret gentilibus, ut nunc videmus. Sed de his haec tenus. Ergo omnibus his omisis, ut haec genealo-

gia integrè & perfectè cognosci & capi possit: sub breui epologo eam describere placuit, in tui gratiam & claritatem, & in euangelistarum concordiam. Prius ergo secundum Lucam ab Adam usque ad Abraham singulas generationes scribemus, in quibus nulla vel parua difficultas inuenitur: ut in subiecto indice patebit.

1047.1.
Gen. 27.

1. Adam genuit Seth.	Gen. 1.
2. Seth genuit Enos.	
3. Enos genuit Cainan.	
4. Cainan genuit Malaleel.	
5. Malaleel genuit Jared.	
6. Jared genuit Enoc.	
7. Enoc genuit Mathusalem.	Gen. 5. & 1. Para. 1.
8. Mathusalem genuit Lamech.	
9. Lamech genuit Noë.	
10. Noë genuit Sem.	
11. Sem genuit Arphaxat.	Gen. 11. & 1. Para. 1.
12. Arphaxat genuit Salé, qui cognominatus est Cainan: idem enim est post diluuium Salé & Cainan, quauis aliqui putauerunt ut Augustinus. 16. de ciuita. Dei cap. 10. Duos fuisse viros, quia sic inuenit in codicibus Graecis quibus utebatur Augustinus ubi superflue ponitur Cainan, & putates duos esse viros aliqui circauerunt.	
13. Salé, qui cognominatus est Cainan genuit Heber.	
14. Heber genuit Phalech.	
15. Phalech genuit Rhexu vel Ragau.	
16. Rhexu genuit Saruch.	Gen. 11. & 1. Para. 1.
17. Saruch genuit Nacor.	
18. Nacor genuit Thare.	
19. Thare genuit Abraham.	

¶ Secundum Lucam, & Matthaeum simul sequentes generationes usque ad Dauid inclusivè, nullam dissonantiam praeferunt.

20. Abraham genuit Isaac.	
21. Isaac genuit Iacob.	
22. Iacob genuit Iudam.	
23. Iudas genuit Phares.	
24. Phares genuit Esron.	
25. Esron genuit Aram.	
26. Aram genuit Aminadab.	Rut. 4. & 1. Para. 2.
27. Aminadab genuit Naalon.	
28. Naalon genuit Salmon.	
29. Salmon genuit Booz.	
30. Booz genuit Obeth.	
31. Obeth genuit Iesse.	
32. Iesse siue Iesai genuit Dauid.	
33. Dauid Rex genuit Nathan & Salomonem ex Bersabe	

utrunque

Luca Euangelij.

utrunque. Hic enim Natha ex cuius linea sequitur Lucas genealogia diuertens Lucas à Mattheo: multi putauerunt fuisse illum sanctum prophetam Nathan, quem ob sanctitatem adoptauit Dauid in filium: quod falsissimum est. Nam Nathan filius fuit legitimus Dauid & frater Salomonis ex eadem matre genitus: ut habetur in primo libro Paralipomen.

capit. 3. Ad huius Nathan posteritatem regnum pertinebat ex adiecto Dauid quando Salomonis stirps defecisset: quod colligi potest ex 3. Reg. capit. 4. ubi Nathan Ahisar institutus dicitur, hoc est, regie Stirpis instaurator. Nunc sequitur Lucas lineam Nathan & Matthaeus lineam Salomonis.

Regni successores.

34. Nathan. 2. Reg. 15. & 1. Par. 3.	Ex Luca, & Philone.
35. Mathat, qui & Ahiafar. 3. Re. 4.	
36. Menna.	
37. Melcha.	
38. Heliachin.	
39. Ionas.	
40. Ioseph.	
41. Iudas.	

Reges Iuda.

Salomon. 2. Reg. 12. & 1. Para. 3.
Roboam. 3. Reg. 14.
Abias. 3. Reg. 15.
Afa. 3. reg. 15.
Iosaphat. 3. Reg. 22.
Ioram. 4. Reg. 8.
Ochozias, qui & Ioachaz. 2. Paral. 21. In hoc defecit linea Salomonis & ideo Matthaeus ad lineam Nathan diuertit cum Luca relinquens tres Reges, scilicet, Ochoziam, Ioas, & Amasiam.

Reges ex successione.

42. Simeon qui & Ioas, & Heli. 4. Reg. 11.
43. Leui qui & Amasias. 4. Reg. 14.
44. Mathat, qui Azarias & Ozias. 4. Re. 15.
45. Iorim, qui & Ioathan. 4. Reg. 15.
46. Eliezer, qui & Achaz. 4. Reg. 16.
47. Iesus, qui Ezechias. 4. Reg. 18.
48. Her, qui & Manasses. 4. Reg. 21.
49. Helmadam, qui & Amon. 4. Reg. 21.
50. Tholan, qui & Iosias. 4. Reg. 22.
51. Addi, qui & Ioachaz. 4. Reg. 23.
52. Melchi, qui & Ioakim, vel Eliachim. 4. Reg. 23.
53. Neri, qui & Ioakim, Ieconias & Heli. 4. Reg. 24.
54. Salatiel, qui & Mefezebeel. 1. Para. 3. & Neemi. 3.
55. Zorobabel, qui & Barachias genuit Rhesa & Abiud fratres, videlicet Mosollam, & Ananiam. 1. Para. 3. & Neemia. 3.

Ex Luca, & Philone, & ex Mattheo.

Sequitur Lucas lineam Rhesa.

56. Rhesa, qui & Mosollam. 1. Para. 3.	Ex Luca, & Philone.
57. Ioannaben, Rhesa.	
58. Iudas cognomine Hyrcanus.	
59. Ioseph vel Iosephus.	
60. Semei, qui Abner.	
61. Matathias, qui Helih.	
62. Maat, qui & Asar.	
63. Nage, vel Nagit, qui & Artaxat.	
64. Helih, qui & Aggai.	
65. Naam, qui & Moslor.	

Sequitur Matthaeus lineam Abiud.

Abiud, qui & Ananias.	Ex Mattheo.
Eliachim.	
Azor.	
Sadoch.	
Achim.	
Eliud.	
Eleazar.	
Mathan.	
Iacob.	
Ioseph vir Mariæ, de qua natus est Christus. 1. Thom. 5. 66. Amos	

- 66 Amos, qui & Sirach.
- 67 Mathathias, qui & Siloa.
- 68 Ioseph vel Ioseph⁹ Junior, qui Arfes.
- 69 Ioanne, qui & Ianæus, qui & secundus Hyrcanus.
- 70 Melchi.
- 71 Leui.
- 72 Mathat.
- 73 Heli, qui & Ioachim pater Mariz.
- 74 Maria virgo, mater Christi.
- 75 Iesus Christus, filius eius.

Ex Luca, & Syrorum libri.

lib. 2. q. eua. cap. 5.

Indi. 6.

1. reg. 17.

Math. 1.

Luc. 3.

2. para. 2.

Lucas ergo Euangelista proficitur generationes omnes iuxta naturam procedentes directe secundum lineam Nathan, & incepit a patre beate virginis qui dictus est Heli & Ioachim, fuit enim binomius vt refert diuus Augustinus. Philo etiam Iudæus ait qd apud Syrios Ioachim, Heli, & Eliachim, idē sunt. Euangelista noster Lucas proprium nomen eius accepit quod fuit Heli, sed ecclesia nomen eius vulgare quod fuit Iehoachim siue Ioachim. Quia multi ex Hebræis fuerunt binomij, multi errauerunt: nam scriptura consuetudo est vt Hiero. annotat cōtra Heluidiū eundem hominem diuersis nominibus nuncupare. Raguel socer Moysi & Iero dicitur: Gedeon nullis causis prætermisiss subito vocatur Ieroboal: pater quoque Dauid Isai, Iesse, & Naas appellatur. Et etiam mons Taber Ithabiricum dicitur: & Hermō Phenices cognominant Sanit. In nouo etiam testamento Petrus dicitur Simon & Cephas: & Iudas Zelotes in alio euangelio Thaddæus dicitur, & sic illū vocabit Marc⁹: & Matthe⁹ vocat illū Iebzai, & Lucas Iudā Iacobi. Certū est autē eū gelistas nō errasse in nominibus apostolorū: sed quia moris erat binis vel ternis nominib⁹ vt apud Hebræos. In titulo etiā psalm. septimi inuenitur scriptū, Psalmus Dauid quē cecinit dño pro verbis Chusi filij Gemini. Et in libris regū legimus fuisse filiū Arachid duplex enim nomē habuit pater Chusi. Aminadab etiā à Mattheo & Luca vocatur filius Arā: & in primo Paralipomenon hic Aram pater Aminadab vocatur Ram. Sed de his satis, nam huiusmodi innumerabilia exempla quisque si studium & diligentiam adhibeat ex scripturis poterit erogare. Et multi interpretantes scripturam allucinantur propter nominum varietatem, & æquiuocationem.

Lege si placet diuum Hieronymum. Hac de causa quam plurimi quia dicit Lucas de Ioseph qui fuit Heli dixerūt quod Iacob & Heli fuerunt fratres: mortuūq; Heli absq; liberis quod Iacob frater eius, vt semē ac nomē eius suscitaret (vt lex præcepit) eius vxorem duxit ex qua ipsum Ioseph genuit: eam ob rem alterum secundum naturam, alterum secundum legem ei patrem fuisse dicunt. Sed certe nimium falluntur, quia Iacob & Heli licet ex eadem tribu fuerint atque ex Dauidica stirpe prodierint: fratres tamen esse non potuerunt: cum alter per lineam Abiud & alter per lineam Rhesa descenderint à Zorobabel, ideoque valde distantes erant. Quapropter cum hic dicitur, fuit, intellige quod fuit filius: & in primo, fuit, & in vltimo non accipitur sicut in alijs. In vltimo fuit, scilicet qui fuit Dei, intellige qui fuit creatura Dei: & in primo cum dicit, qui fuit Heli, intellige quod fuit gener Heli: quia scriptura generos consuevit filios nominare, vt in Genesi dicitur de Iacob iuxta Hebraicam veritatem. Surrexerunt omnes filij eius & omnes filia eius, vt consolarentur eum. Et translatio septuaginta interpretum sic habet. Venerunt omnes filij eius & filia, & cœperūt cōsolari eū. Iacob tamen Dinā vnica filiā habuit: sed scriptura vxores filiorum, filias vocat. ¶ A dierte etiā qd Lucas scribit generationē Christi naturā ē per viā Nathā: Mattheus vero describit primo generationes secundū lineā Salomonis regis vsq; ad eius extinctionē: qua deficiente postea coact⁹ est diuertere ad lineā Nathan, quia ex eo erant geniti regni successores. Ideoque Christus verissimū est quod descendit à Dauid, nam vt Paulus ait, factus est ei ex semine Dauid secundū carnē, sed nō Roman. fuit Christus filij Salomonis, vt ego existimo: nā linea Salomonis defecit interfecto à Iehu Ocho-

Hieronymi Exe. cap. 4.

Genes. 37

1. Reg. 10. 11. 1. Par. 3.

1. Par. 21.

1. Par. 22. 4. Reg. 11.

Ochozia, & hoc fuit peccatis suis existētibus in causa. Sed ipse Christus processit ex Dauid per lineā Nathan filij Dauid legitimi, & fratris Salomonis. Nā interfecto Ochozia & casa Athalia successit in regnū Ioas qui descendit ex linea Nathā. Siquidē orta lite inter filios Dauid quos ex Bersabe habuit qui fuerunt quatuor. I. Simma, Sobab, Nathā & Salomon, quis in regno præcederet: Dauid edicto statuit à iunioribus inchoari, & vt alter alteri succederet, quādo posteritas naturalis deficeret. Itaq; à Salomone minimo cœptū est, & à Nathan illi natu proximior filio dicto Abiasar & Mathar & posteris eius Ahiasarim atq; Matharim, id est, vt oēs dicerentur & essent fratres principis, & donati tempore ad succedendū. Hinc vsq; ad Iosaphat & Ochozia posteritas Nathā semper dicta est Ahiasarim. Nā quos occidit Iorā posteros Nathan, quos pater in tribu Iuda præter decretū honorauerat filij Iosaphat fratres Iorā dicti sūt. Similiter infantes eorum quos Iorā liberis quidē sed redditu vacuos in tribu Iuda, reliquerat dicti sunt fratres & filia Ochozie: eū tamē Ochozias vnicus solus ex Iorā & Salomone superstes esset. Quo perēpto omnē stirpem regiā Ahiasarim Athalia conata est delere, nisi prouidētia Iosabeth sororis Ochozias saluatus esset minimus ex Ahiasarim infans Helih qui & Ioas primus ex domo Dauid & posteritate Nathā. Pro quo Mizmor. i. psalmus à dextro & lauo choro decantatus fuit, qui à septuaginta senioribus septuagesimus quartus positus est, & sub Ioiada institutus, ne disperderet Deus funditus domū Dauid, vbi finierat proles Salomonis. Ab isto Ioa atq; deinceps in memoratiōe reges semper binomij & trinomij fuerūt. Nā iste prim⁹ dictus est Heli, Ioas, & Simeon, sicut Iesus dictus est Izechias, & Her vocatus es Manafes. Itaq; Ioas quāuis scriptura dicat qd fuit filij Ochozias, nō erat filius Ochozie: genitus ab eo, sed adoptiuus siue regni successor & hæres: qui nēpe successores in sacris literis vocatur filij & geniti à patribus. Nam Michol filia Saul certū est quod fuit perpetuo sterilis, vt habetur in secūdo volumine regū capite sextorex ea enim nō sunt nati filij tū quia irriterat Dauid, tum etiā ob patris culpā, de stirpe enim Saul noluit dñs vt maneret memoria & inconueniens maximū erat vt crucifixeretur filius Dauid si aliquis nasceretur ex Michol cum dominus præcepit vt posteri Saul

crucifigerentur. Verum capite vigesimo primo eiusdem libri secundū regū dicitur quod Michol genuit quinque filios ex Hadriel: sed isti quinque filij erant adoptiuus, quia Hadriel duxit vxorem Merob filiā Saul natu maiorē, vt habetur in 1. lib. regū, ex qua habuit quinque filios quos Michol adoptauit in filios post mortē parentū. Nec est credēdū quod Athalia occiderit filios genitos à filio suo Ochozia: nullā enim reperies mulierē quæ videns mortuū filiū suū nō exoptet suū regnare nepotē, præcipuē tamē cū multa sint aua quæ plus diligūt suos nepotes quā filios, vnde regnare malūt eos. Verum quia vidit Athalia quod nō remansit ei hæres filij sui Ochozias, & proinde domū Dauid & regnū Iuda transfire in domū Nathā, voluit omnes ē medio tollere, vt sola regnaret, nisi sollicitudine Iosabeth seruatus esset Ioas ex posteris Nathan & regni successor. Igitur Ioas non fuit filius Ochozie ab eo genitus, sicut nec illi filij Hadrielis fuerunt filij Michol: sed more scripturæ vocantur filij, quia erāt adoptiuus & hæres. Igitur Mattheus cum Luca conuenit vsq; ad Dauid: & tunc Mattheus sequitur lineam Salomonis vsq; ad Ochoziam, & Lucas lineam Nathan, & post Ochoziam conuenit Mattheus cum Luca vsq; ad Zorobabel filium Salathiel, qui genuit duos filios scilicet Resā & Abiud. Tunc diuertit Mattheus à Luca & sequitur lineam Abiud, & Lucas lineā Resā. Ex Resā descendit virgo Maria, & ex Abiud descendit Ioseph. Itaque vterq; tam Ioseph quam Maria descendit à Dauid per lineam Nathan: sed vnus descendit per vnū ramū, scilicet Maria per Rhesa, & Ioseph per alium ramū, scilicet per Abiud: quia Rhesa & Abiud fratres fuerunt, ambo filij Zorobabel. ¶ Præterea Salathiel qui à Mattheo, dicitur filius Ieconias, idem est cum Salathiel qui à Luca dicitur filius Neri: quia idē vir dictus est Ieconias, Neri, Ioachim, & Heli. Nam Ieconias qui & Neri, cognominatus est Salathiel in ipsa captiuitate: hoc est, post septuaginta annos à desolatione templi. Cum ergo Mattheus dicit, post transmigrationem Babylonis Ieconias genuit Salathiel, non est intelligendum quod soluta captiuitate genuit eū: sed facta transmigratione in ipsa captiuitatis tēpore. ¶ Rursus obseruandū quod descendit de Rhesa citius genuerūt, & geniti ex Abiud tardius concessum est eis generare: & ideo plures generationes sunt iuxta Lucam

2. reg. 21.
1. Reg. 18.

quam iuxta Matthæum. Nulla ergo dissonantia reperitur inter Matthæum & Lucam, sed uterque veram Christi genealogiā rectè descripsit: nec oportet dicere quod Lucas filios posuit legales & adoptiuos, ut multi falso dixerunt; cum Lucas sicut & Matthæus ponat

filios naturaliter genitos, nisi tantum vnum Ioseph spōsum virginis: qui filius ait esse Heli. i. Joachim. Filius inquam nō naturalis: sed gener eius. Sed iam colligenda sunt vela: & hinc hunc capitū impendendus. Ad explanationem ergo sequentis capituli accedamus.

C A P V T. IIII.

ENARRATIS iā tandē his, quæ pertinent ad ingressum saluatoris in hūc mundum, nūc euāgelista describit ea, quæ christus gessit in tribus ultimis annis vitæ suæ. Aderat iam tēpus in quo lucerna posita super candelabrū, illuminaret omnē hominē venientē in hūc mūdū: ut ad agnitionē sui oēs attraheret qui in tenebris & ia vmbra mortis sedebāt. Iam ergo Lucas agit de Christi progressu per hūc mūdū: de eius ieiunio, prædicatione, & miraculorū operatione. Cum autē in actis apostolorū Lucas noster dicat de Christo, cœpit facere & docere: prius nūc ipse ieiunat, tanquā strenuus & magnanimus dux, qui milites suos ad bellum volēs incendere & inflāmare, aduersus primos inimicorū imperō in acie se cōstituit: prius in quā ipse ieiunat quadraginta diebus in deserto, antequam populis ieiuniū & pœnitentiam prædicet. Quo nimirū factō prædicatores verbi domini monet, quid facere debeant, antequā populo verbum Dei proponant, ut digne & vtiliter prædicet. Prius namque ipsi vitio carere debent: & tanquam aurum se ipsos purgare pœnitentia & ieiunio. Sic ille eximius prædicator huius exempli nō immemor faciebat, qui dixit. Castigo corpus meum & in seruitutem redigo: ne forte cum alijs prædicauerim, ipse reprobus efficiar. Etenim lux in lampade oleo sustentatur: sic prædicatorum doctrina quæ lux est splendidissima lippos humanarū mentiū oculos illuminans, & tenebras caliginosas peccati fugans & expellēs, oportet ut oleo misericordiæ, pietatis, & bonorum operū foueatur & sustentetur. Mirabile quippe esset, & res mōstro quā simillima, si aliquis maiorem haberet linguā, quā manus, siquidem maior est manus quā lingua: & si quis ita magnā haberet linguam,

vel manū ita paruā, ut linguā manū excederet, res esset pculdubio admiratione dignissima. Sic est prædicator, qui multa docet, & parū aut nihil operatur. Christus iam annū trigessimū attigerat, & nihil verbo prædicauerat, sed multa opere & re docuerat, quæ postea prædicauit. Triginta annorū spacio diuinitis se exercuit operibus, & tribus tantū annis prædicat: ut vel hinc discas, multa operari, & pauca docere. Nunc autē Christus antequam quidquā doceat, quadraginta diebus ac noctibus ieiunat, posteaquā multas passus aduersitates, tētationes, & uaufragia, post bella, atque victorias, ea quæ fecerat, exijt alijs predicare, & docere. Quæ omnia antequā in publicum prodiret egregie euāgelista noster Lucas describit, dicens. *Iesus autē plenus spiritu sancto regressus est à Iordane.* Non dicit, afflatus spiritu sancto, sed plenus, quia in ipso habitat plenitudo diuinitatis corporaliter: non enim ad mensuram dat Deus spiritum ipsi scilicet Christo, in vtero virginis mansit in eorum spiritus: nunc autem ipsis operibus declarare incipit plenitudinem in se manere. Et sic regressus est à Iordane, quia regnum principis mundi aggressus est destruere à baptismo: regnumque suum in orbe nouum construere. Plenus itaque spiritu sancto regressus est à Iordane, plenus inquam non plenitudine sufficientiæ, ut beatus Stephanus: nec plenitudine prerogatiuæ, ut beata virgo: sed plenitudine superabundantiæ, qua Christus fuit plenus, ita quōd tota animæ eius capacitas fuit repleta sic: ut proficere vterius nō potuerit in habitu gratiarum, atque virtutum. Nā in quantū Deus spiritus sanctus plene in ipso est, quia vna diuina persona est in alia per cum in fessione, nā quilibet est incircūscriptibilis, & immēsa. Christus etiā in quantum homo plenus est spiritu sancto: nō sicut aliæ creature rationales, in quibus per dona spiritus sanctus habitat, sed plenus spiritu sancto plenitudine superabundantiæ, ut iam dixim⁹.

Colos. 2.
Ioan. 3.

Act. 6.

Et

Et agebatur à spiritu in deserto. A spiritu, scilicet sancto agitur, quo immediate dixerat Lucas Christum esse plenum: quapropter ex hoc contextu aperte constat, à spiritu sancto, & non ab alio spiritu ductum esse in desertum. Matthæus dicit, quōd ductus sit à spiritu, Marcus, expulit eum ductus: Lucas vero non ster quod agebatur à spiritu sancto. In quo clare ostenduntur in diuisa opera Trinitatis. Etenim cū expulit potentia patris duxit eum sapiētia filij: & agebatur ad hoc opus, beniginitate Spiritus sancti. Nam pater in filio manens eius opera facit: sapientia, quæ est ipse, per sententia equitatis cum duxit: spiritus vero sanctus qui super eum requieuit, diuinitus ipsum egit. Vnde ex ipso patre tanquā à principio mouente, per ipsum filium tanquam sapientiam regulantem secundum Dei voluntatem, & in ipso spiritu sancto tanquam in fine quietante sunt omnia opera eius facta. ¶ Docemur nos eodem modo facere secundū exemplū, quod nobis exhibuit. Habes enim à Deo posse scire & velle bonum. Hoc age, ne desis gratiæ Dei, ne gratiam Dei in vacuum recipias, aut negligas, aut (quod deterius est) abijcias. Omnes namque qui spiritu Dei agunt, hi filij Dei sunt. Vide in operibus tuis, quo agaris spiritu, ut inde scias an sis filius Dei, nec ne. Illa sancta quatuor animalia vbi erat imperus spiritus illuc gradiebantur. Sic iusti vadunt spiritu Dei ducti. Spiritus tuus bonus deducet te in terram rectam. Hoc sancto spiritu moueri debes, quemadmodum senex ille sanctus Simeon, qui venit in spiritu in templum. ¶ Attende autē quod tunc aliquis Dei spiritu ducitur, cum regitur diuina voluntate: quæ regula est & mensura omnium operationum nostrarum. Nam non omne id bonum est, quod boni vmbra refert: sed illud solū quod diuina voluntate componitur, & mēsuratur. Existimabat etenim Saul se dño magnum obsequium prestare, offerendo illi boues Amalec: quare domibus maximè fuit offensus. Vide ne secundum voluntatis tuæ placitum dirigaris, sed secundum id quod dñs vult, & iubet: nam si spiritu Dei ambulas, cū Christo ambulas. Præterea qui hoc spiritu ambulant dulciter ambulāt: non pigri sunt, sed strenui ac diligentes. Sed multi sunt malis arboribus similes, quæ non nisi fastibus concussæ, fructum expectarū reddunt, ut sunt nuceæ, & amygdali, &c. Sic multi nisi coacti nihil boni faciunt: quia non diuino spiritu agunt.

tur, erogant eleemosynam nunquam, vel sero: nec de peccatis confitetur nisi in fine qua dragesimæ. Vbi obseruandum est, homines in suis actionibus agere: animalia vero potius agunt, quam agunt. Quid ergo est, quod hic Lucas noster dicit, quod agebatur Christus? Equidē attende hic gradus est sitendus, si vberes fructus ex hac consideratione volueris reportare: nam homines qui in diuini mandatis exequendis strenue ac diligenter se exercuerūt, quique diuino amore incensū & inflāmati ad culmen perfectionis aspirant aliquādo agunt, & non ipsi agunt: ut intelligas talia opera eorum vires superate. Christus itaque agebatur, ad innuēdum quod tantum atque tam magnum facinus, cum quo collata angelorum bonorum cum malis pugna minima est, vires humanas superat: & longo intervallo. Opera Christi potius actionis nomine appellanda sunt, quam passionis: passionem quoque martyrum sortitur quoque sunt actionem, sed plus passionis habuerunt, quā actionem: quod in Christo e contra venit intelligendum. Martyrium & crucis tormentū nihil redemptioni nostræ prodesse, nisi actionem habuissent: quod est velle flagellari, & velle crucifigi. ¶ Obserua etiam quod Christus agebatur à spiritu in deserto: ut ibi tentaretur à diabolo: ut tu discas, nō semper tua voluntate, imò ductus spiritu sancto capis periculum debere aggredi, ibique fortiter & viriliter pugnandum quotiscunque res & ratio id postulauerint. Etenim nemini licet se periculo exponere sine causa, sed quādo spiritu diuino fuerit ductus, hoc est, cum res & ratio postulauerint, ibi tūc fortiter & viriliter est dimicandum. Vide etiā quod Christus ad tentatorem tendit, & querit illū. Homines diabolus aggreditur ut eos tentet, non homines diabolus, ut tententur ab ipso: quoniam ad Christum diabolus ire nō poterat, ideo Christus contra demonem tendit. Et quo abiit? *In deserto.* Quando quis alium in pugnam prouocat, qui prouocat locum elegit, prouocatus vero arma. Ita cū Christus victurus venerit Satanam: ipse locum desertum sibi eligit, Satanæ vero arma. Ut autem gloriosior sit victoria campū Christus elegit, (quod in dæmonis fauorem cedit) & ideo abiit in desertū, ut ibi tentaretur. Non tendit Christus in sancta sanctorū, neque in altare tēpli, vbi peccatores Deo reconciliatur, & vbi dæmonis vires & potentia fraguntur. Sed

S 3 abiit

Matth. 5.
Ioan. 1.

Luca 1.

Act. 1.

1. Cor. 9

Matth. 4.
Marc. 1.

Ioan. 6.

Roman. 8.

Ezech. 1.
Psal. 142.
Luc. 2.

1. Reg. 15.

eum fuit persequutus. Idem fecit. Labi. cum Jacob qui etiam si non bene cum illo egit, dū viginti annorum spacio domi habitavit, at cum vidisset, ad domo fugere, congregavit amicos suos & consanguineos, & persequutus est eū quousque in morte. Galat. d. illum est assequutus. Ita nimirum etiam si hi, qui mundo adherent magnos patientur labores: tamen maiores illos experientur cum mundū relinquūt, & christi mandata sequuntur. Adueniente aurora fit ventus, quia vapor ventum faciens est collectus, & radius solis appropinquans percutit aërem gelidum. Sed in prima noctis parte raro fit ventus, quia ille vapor non est perfecte collectus. Sic qui ad Christum, qui vera lux est incipit accedere, sicut aurora gratia cum expellit noctem peccati, & illucelcit ei dies iustitiæ, tunc diabolus magis tentationis ventum suscitare conatur: sed existēte lumine in tenebris & nocte peccati raro fit ventus, quia parum tentat diabolus. Quapropter Gregorius in illis verbis, fili accedens ad seruitutem Dei, sic inquit: Hostis noster nos ad huc in hac vita pōtios, quanto magis sibi rebellare conspicit, rāto amplius expugnare cōtendit. Illos enim pulsare negligit, quos quieto iure possidere se sentit. Igitur quem admodum Christus protinus, vt baptizatus fuit, & desertum ingressus, tentatus est: sic tu vt primum Deo seruire incēperis graues passurus es tentationes. Nec mireris si statim dæmon te inuasit, eō enim data sunt tibi arma, vt præliceris: nec ob id tristeris, nam dæmon non eos expugnat, qui sui sunt. Canis non domesticos mordet, sed eos, qui foris sunt: sic diabolus non tentat, nec persequitur eos, quos quiete possidet, sed iustos ac bonos: Nunquā fur furaturus ingreditur loca, vbi paleæ sunt & stercore, nam ex eis nihil hauriet nisi puluerem in calcēs: at mercatorum domos ingreditur, & vas factis insidiatur, atque æraria publica querit, ex quibus locis facile diues exire potest. Mundani homines onusti & impliciti negotijs carnis nunquam tentantur, quia pauperes sunt: & fere nullius valoris, ex quibus dæmon parum vel nihil lucrē reportat, quando quidem nullis sunt virtutibus nec meritis insigniti: Christum verb, qui eximias virtutum dotibus fulgebat, quique in solitudine deserti rece dit, dæmon tentat. Sic bonos qui mundum contemnunt & relinquunt Satanæ persequitur. Agricola vinas colligit, & in domo sua seruant: at palmi-

tes in agro tanquam inutiles reijciunt. Ita boni tanquam vna pretiosa reseruantur: mali vero in medijs plateis ambulānt. Hos igitur Dei amicos aucupati vult dæmon, has vinas quarit, hosque ipse persequitur, & tentat. Sic angelus Raphael dixit Tobie, Quia accepseras Deo necesse fuit, vt tentatio probaret te. Nam quem admodum Turca non bellum gerit aduersus Turcas, sed aduersus Christianos, & quem admodum nemo aduersus amicos & domesticos insurgit, sed aduersus inimicos: ita diabolus non eos expugnat qui sui sunt, sed eos, qui sub vexillo ducis Christi ambulānt. Quando pulchra illa femina Judith vidit principem Holofernem sedentem in tentorio in maiestatis solio, lapillis & smaragdis pretiosis circumdatum, coepit ipsa timere, cui Holofernes dixit. A quo animo esto, & noli pauere in corde tuo: quoniam ego nunquam nocui vito, qui voluit seruire Nabuchodonosor regi. Populus autem tuus, si non contempserit me, non leualem lanceam meam contra eum. Nam quem admodum Holofernes non bellum inferbat illis, qui regi suo seruebant, & obreperabant, sed rebelibus: sic diabolus non tentat nec persequitur eos, qui sub imperio suo sunt, sed iustos, & Dei amicos. Quocirca statim vt Deo obedieris, & obtemperaueris, & eius mandata fueris amplexus, acriter te ipsum inuadet: quem admodum Christum protinus, vt in desertum abiit. Quod etiam tertio loco oportebit discere: quod cum magis prosperi, & feliciores, & magis dilecti a Deo fuerimus, tunc magis cauendus est casus, & maiori diligentia nosmeti debemus a mundi, dæmonis, & carnis tentationibus. Quid est homo (inquit Iob) quia magnificas eum: aut quid apponit circa eum cor tuum? Visitas eum diluculo, & subito probas illum. Licet omnibus hominibus timenda sit tentatio, illis tamen potissimum qui a Deo extolluntur, & illi sunt familiares: nam cum Christus a patre in baptismo præclara suarum laudum audiret encomia, cum ei dicitur, hic est filius meus dilectus: statim ductus est in desertum, vt tentaretur a diabolo. Eodem etiam modo cum diabolus audiret virtutem & excellentiam sancti Iob, Iob. 1. statim varijs tentationibus fuit percussus. Sic etiam postquam dominus sanctum virum Abraham tot beneficijs, ac donis magnum &

Tob. 12.

Iudi. 11.

Iob. 7.

Iob. 1.

Genes. 22.

Mat. 4. Mat. 3.

Iuan. 1.

Phil. 2. Iuan. 13.

Phi. 2.

Hebr. 1.

illustrem reddiderat, grauissima tentatione eius animum pulsauit. Optime quidem euangelista Matthæus hæc omnia expendit vnico verbo dicens. Tunc ductus est Iesus in desertum, vt tentaretur a diabolo. Tunc ait. Quando tunc? Quando pater filii sui testimonium clarum exhibuit. Tunc, quando Spiritus sanctus in columba specie visus est. Tunc, quando cæli aperti sunt super eum. Tunc inquam, quando æternus pater filii innocentie testimonium exhibuit, quando eum honorauit, & exaltauit: tunc abiit in desertum & grauitur a diabolo tentatus est. Vide Christi humilitatem, & a tanto atque tam sancto saluatore disce, vt in honoribus & dignitatibus constitutus scias humiliari. Commendat maxime euangelista Christi Saluatoris nostri humilitatem: qui cum talis ac tantus esset, filius Dei declaratus & manifestatus: sic se humiliavit, vt ab immundissimo & impio demone expugnari voluerit. Hoc idem Ioanes de ipso insinuat voluit cum dixit. In principio erat verbum, & verbum erat apud Deū, & Deus erat verbum. Omnia per ipsum facta sunt. Postquam verò tanti verbi maiestatem & dignitatem commendauit: vt humilitatem ostenderet subdidit, dicens. Et verbū caro factum est. Ac si diceret. Videte quantum Dei filius se humiliauerit, qui cum tantus ac talis esset, non horruit virginitatem: & propter nimiam charitatem, quæ nos dilexit, homo factus est propter hominem. Et idem Ioanes postquam Christum exaltauit, & magnificauit dicens, a Deo exiit, & ad eum vadit, dixit quod misit aquam in peluim, & lauit pedes discipulorum: vt in his clarè Christi humilitatem ostēderet. Quod idem Paulus de Christo confirmat: qui cum in forma Dei esset semetipsum exinaniuit, formā serui accipiens, &c. Humiliauit semetipsum factus obediens, &c. Hic enim cum sit splendor gloriæ, & figura substantiæ, eius traditur peruersissimo inimico, vt tentetur. Disce itaque in rebus prosperis tentationem timere & expectare. Disce in honoribus humiliari, & vestigia Christi sequi. Mirandum quidem est, quod videas Christum ducem tuum maestum ac palidum inter bestias & scorpiones vitam degere: tu verò in delicijs viuas, voluptatibus, & vitis deditus, illum solertem militem & fidelem seruum sui regis Vriam recordatus, qui noluit ire in domum suam, vt sibi quieti & ocio per noctis spacium indulgeret, sed po-

tius dixit. Dominus meus Ioab manet super faciem terræ: & ego ingrediar domum meam, & comedam, & bibam, & dormiam cum uxore mea: Si dominum tuum, & ducem tuū vides in prælio pugnāntem, & supra petram dormientem: quomodo non erubescis in delicijs, & voluptatibus viuere? Signum clarissimum est, te non militare sub eius vexillo, nec ex suis militibus esse: quo circa stipendium suæ gloriæ, nec gloriofam coronam, quæ donatur militibus suis, nō tibi dabit. Quinto discamus tunc potissimum cor nostrum cultodire, & profectui spirituali vacare: cum aliquam gratiam, aut domum a Deo fuerimus assequuti. Tene (ait Ioannes) quod habes: ne alius accipiat coronam tuam. Quapropter Christus post baptismum in eremum recedit, vt tu scias post gratiam susceptam, post communionem sacram: vt diuinum spiritum conserues a mundo recedere, & procul ab eo fugere. Discamus sextoverissimum illud esse Christi dictum quod regnum celorum vim patitur, & quod violenti rapiunt illud. Post baptismum tentatur Christus: & multis alijs tentationibus atque laboribus, regnum celorum nobis meruit. Sic filii Israel postquam dominus illos eduxit ab Aegypto, & post transitum maris Rubri multos labores, & plurima bella sunt experti in itinere: vt regnum iure belli acquirerent. Sic nos post peccatorum tenebras, post lauacrum baptismi a potestate Pharaonis educti, opus est, vt militiam sub duce Christo exerceamus, multis genitibus tentationum oppressi & pugnetur contra Amalech, Madia, Canaanos, Cetheos, Amorros, & aduersus multa alia genera vitiorum, vt illos prosternentes terram celorum nobis promissam possideamus. Hac vi acquiritur regnum celorum. Nunc in deserto sumus, per quod filii Israel iter faciebant: & Christus in deserto fuit. Illi pugnabant, & Christus pugnauit: illi tentabantur, & Christus tentatus est, vt discamus, quod desertum vite huius locus est tentationis. Vltimo colligendum est, tentationes nobis viles esse, cum dominus illas mittat propter commodum nostrum. Christus tentari voluit, vt nos etiam sciamus, quod per tentationem paratur nobis via ad vitam capeendam. Ita similiter in hac vita milit dominus tentationes dilectis suis Abraham, Isaac, Dauid, Iob, Helix, Esau, Ieremias, Eschiel, Danieli, Susanne, & omnibus suis: tam veteris quam noui instrumenti. Ne

Apost. 3.

Luc. 10.

Exo. 17. Num. 13. Iosue 7.

peniteat te, quod tenteris: se d. illud maxime tibi cauendum ne illi consentias, & vincaris. Nihil enim prodest si excusorium ferramentum cilicem feriat, nisi fomes applicetur vt accendatur. Ita nimirum etiam si dæmon excusorium ferramento suæ tentationis, lapidem tuæ sensualitatis feriat, nisi fomitem consentis tuæ voluntatis applicueris, nunquam ignis excutiet, quo possis comburi. Nunquam tibi petendum à domino est ne tentationes tibi mittat, id tamen orandum, vt gratiam tibi subministrer, qua possis illa superare, dicens. Et ne nos inducas in tentationem. Callidus quippe cum sit inimicus, solet in Angelum lucis trasfigurari, & habitum mutat, quæ admodum vxor. I. roboam, quæ mutatis vestibus voluit decipere prophetam Ahiain, Opus est cautè & prudenter aduertere, vt non fallaris: prius examinare sit ne tentatio dæmonis, an diuina inspiratio. Vnde Ioannes huius rei memores nos facièns inquit. Noli te credere omni spiritui sed probate, an ex Deo sit. Venator namque solum escam ostendit, laqueum autem cooperit. Sic dæmon sub virtutis vmbra tærat, quæ admodum æmuli Danielis sibi obseruatione legis, & prætextu zeli & religionis. Diuersi sunt dæmonis artes & insidie. nam vnâ partem solet aggredi, aliam quem ferire: vt si alterâ partem cooperias, aliam apertam relinquas: quam possit infringere. Solet enim contingere, vt tentatione carnis dæmon te inuasit: tu vero victor cum extiteris, victoriam laudas: & magnificas. In quo diligenter debes aduertere, quod etiam tibi fuerit visum dæmonem de carne te voluisse tentare, non id ipse curauit, sed potius vanagloria & superbia: tu vero cum te munieris contra tentationem carnis. inani gloria & superbia fuisti victus. Postea vero fingit se abire, & à te discedere, vt te incautè & in vtramuis aurem dormientè inueniat. Si tentatio te reliquerit, nè tunc dormias, quia maior impetu te vult inuadere. Tempore pacis cautius tibi viuendum est, quam tempore belli. Maius periculum patitur nauis tempore quo mare est tranquillum, quam tempore tempestatis: nam tempestatis multa sunt remedia, nullum autem tempore tranquillitatis. Maxima omnium tentationum est, nullam pati tentationem. Tunc potius exitima maiores habere tærationes, quando nulla tibi adest. Statim vt cibus stomachum inpre ditur, natuuis calor cum illo pugnat, quo-

usque illum in substantiam conuertit: si autem ad se rediens nullum cibum inuenit, quo cum bellum gerat, contra seipsum bellum init, si vero cibum ei non ministrant, secum vsque ad interitum pugnat. Ita nimirum tibi foris nullas habebis tentationes, tecum ipse in corde tuo interius habebis. Ne peniteat, si tæteris, si tribulationes & angustias fueris passus: nam tunc dominus, si tu viriliter pugnaueris, auxilium subministrabit: nam dominus vult propter emolumentum tuum, vt tæteris. Scriptum enim est. Non coronabitur nisi qui legitime certauerit. Quomodo bellum erit, nisi bellatores fuerint? Non potest esse gloria, sine victoria: nec victoria sine bello. Beatus vir qui suffert tentationem, quomodo cum probatus fuerit, accipiet coronam vitæ. quidem est labor tentationis: fructus autem copiosus: & merces magni ius quam inde reportabis si videris. Tentatio permittitur à Deo: Deus autem non permittit nec patitur, vt tenteris supra id quod potes, secundum illud Apostoli. Fidelis Deus, qui non patietur vos tentari supra id quod potestis: sed faciet etiam cum tentatione prouentum, vt possitis sustinere. Non protendit vires dæmon, nisi tantum ad id quod diuina prouidentia vult. Leo namque ille qui interfecit prophetam inobedientem redeuntem à Bethel, non tetigit corpus mortui, nec iumentum ipsi ferens. atque ita cum ad sepeliendum corpus uenerunt, inuentum est corpus integrum, & iumentum viuum. Quod quidem factum paradisi ma est, quam limitatam potentiam habeat & vires leo ille rugiens, qui circuit quærens quæ deuoret. Quo quidem significatur, si victus fueris, in tuam culpam esse rescidendum: quando victor cum possis esse, non vis. Vult dominus vt tentemur, vt victores exierentes, triumphi palmam, & coronam accipiamus. Vnde sanctissimus Iob dixit. Milita est vita hominis super terram: Vita namque hominis Christiani militia est, in qua nullum est pacium nulla quies, nullus dei. ique sordus percussus. Cuius quidem rei non mirari debemus (inquit Chryllostomus) sed potius mirandum est, quod non grauioribus & maioribus tentationibus. Nam si tu serpentem percuteris, non deberes mirari quod ipse aduersus te insurgeret, sed potius mirari deberes si quietus maneret. Cum igitur serpens ille antiquus tantum aduersus nos cœcepit inuidiam nostrorum bono

2. Timo. 2.

Iaco. 1.

1. Cor. 10.

3. Reg. 17.

2. Petr. 5.

Iob. 7.

Chryl. l. de prouidentia.

Mat. 4.

bonorum operum non mirari debes si aduersus nos insurgat: siquidem quocumque bono opere à nobis perfecto grauisimè illum percutimus. Sed insurgit nunc grauis questio: nam si dominus scit, dæmonem ita penitere nostrorum bonorum operum: sic ad eum vt aduersus nos insurgat, tentatur, & cum rectè etiam sciat dominus quod propter has tentationes multi deficiunt, & vincuntur, & etiam quod plures sunt victi quam victores: quid est in causa cur dæmonem non annihilauit, cum illum è cælo deiecit? Cur dominus patitur, vt tentemur: quando quidem tanti homines tentationibus dæmonis cedunt? Cui quæstioni suo ore aureo Chryllostomus respondet dicens: non solum non dominum visum fuisse nobiscum sciauit, sed potius benignitate atque misericordia sua. Nam si dæmo coactos nos vinceret: vtique merito de Deo nos conqueri deberemus, quando dæmoni potestatem dederat vt nos vinceret. At vincit nos spontaneos & non inuitos: nam si nos non consentimus fragiles sunt eius vires & potentia: quod quidem clarum conspicitur in historia huius euangelij, nam cum Christum tentauit non vi illi lapides intromisit in os: sed dixit. Dic, vt lapides isti panes fiant. Et quando illum tentauit vt se à summitate templi precipitaret, non vi illum deiecit: sed illum incitauit, vt id faceret. Et idem contigit in tertia tentatione. Quo circa cum diabolus neminè cogat, non est sufficiens excusatio dicere, dæmonem peccare fecit: quod dictum apertissimum mendacium est: nam bene posses à peccato te ipsum abstinere, nisi tuæ voluntatis consensum illi dedisses. Nam etiam si dominus rectè sciret, omnes homines defecturos & caufuros in tentationibus, siquidem dæmon neminem impellit, bene nobiscum factum esset, sed potius multi in virtute proficiunt: atque ita diuina fuit factum prouidentia vt tentemur, vt agnoscat firmitas, fides, & virtus bonorum, & etiam vt nota sit pigritia, inertia, & prauitas malorum. Nam si velis, clarè videbis quomodo qui peccant, peccent ob defectum virtutis, non autem ob virium defectum, au di. Si adessent hic duo homines equalibus viribus pollentes, alter verò magnū lapidem reuolueret, alter verò non: qui lapidem non leuaui, clarum est id fecisse, cum nollet, siquidem æquales vires cum altero habeat. Omnes homines eadem natura consti-

mus, & æquales vires habemus naturales, Deus autem paratus est nobis omnibus fauere, si æqualiter simus dispositi. Cum autè multi probi ac sanctissimi viri nos præcesserint, argumentum est cum nobiscum eadem fuerint natura, quod si mali sumus, non est quod aliter non possimus, sed quod non velimus. Vnde multitudo castorum & pudiciorum virorum multitudinem eorum qui luxuriam & libidinem sequuntur confundit: & multitudo humilium, multitudinem superborum reprehendit. Atque ita cum tentatio & bellum causa sit bonis augmenti gratia: non est dubium, quin si Deus per impossibile posset iniuriam irrogare, irrogaret vtique iustus, si tentationem illis adimeret, siquidem cum illa tantum merentur. Quam etiam iniuriam maius inferret, si tentationem illis non daret, etiam si vincendi essent quippe vt diximus, tentatio nemini vim infert. Vis videre vt tentatio neminè cogat, nec dominus eam permittendo: Dic mihi quot sunt, qui suis oculis Deum offenderunt? Eua, Dauid, & alii multi, &c. Mors intrauit per fenestras nostras. Quot sunt qui Deum auribus offenderunt? Quot qui lingua? Inquit qui famæ proximatorum detrahunt. Respondeas igitur obsecro: egit ne nobiscum male dominus, præbens nobis aures, oculos, & linguam: non equidem. Quot sunt qui virtutibus peccarunt: non dico executi tæ, sed occasionaliter: multi sancti fuerunt Pharisæus qui ex illis sumpsit sibi ansam ad superbiendum. Sunt igitur virtutes male? Non ita. Quod sunt qui solis, luna, & ornata cæli causa in Deum grauisimè peccauerint, hæc omnia tanquam Deum colentes: Nemo autem erit tam inops mentis, qui dicat Deum male fecisse illa creando. Igitur quemadmodum multi his rebus peccarunt, nec idè illæ male sunt, nec causa peccandi, sed earum malus usus: ita etiam si tu tentatione pecces, siquidè illa non te cogit, nec Deus habet culpam qui eam dedit, sed tu qui facile succubisti. Hoc Christus insinuaui dicens, quod homo sapiens edificat domum supra petram, & uenerunt flumina, & flauerunt venti, & irruerunt in domum illam, & non cecidit: fun data quippe erat super petram. Stultus verò edificauit domum suam super arenam, & uenerunt venti, & descendit pluuia, & flauerunt, &c. Dic mihi quis illam domum demolitus est? Non equidè sola tempestas, nec ventus: nã si verum id esset, altera etiã domus destrueretur, nã eadem tempestas in al-

Gen. 3. i. Reg. 11. Ierem. 9.

Luc. 19.

Mat. 7. Luc. 6.

Ieg. Chri. bo 4. ad po. An. 6. teruram

precipue. to. terutram irruit: sed causa fuit malum funda-
 s. bon. 9. in mentum vnus, & bonum alterius. Fragile
 illud Nemo fundamentum occassus fuit causa. Ita nimi-
 leditur nisi rum tentationes, quæ probos & malos aggre-
 d. semetipso. diuntur eadem sunt: qui autem cadit, malū
 fundamentum ei est causa. Quod idē in area
 videri potest: num cum ventas sufflat, paleas
 secum fert, triticum autē manet. Quis paleas
 fundit vētus? Non vtiq; quia etiam triticum
 secum ferret. Causa fuit palearum leuitas. Te
 non ducit tentatio, sed tua voluntas quæ ni-
 hil ponderis habet in virtute. Leuis quidē est
 tua virtus atque ita tentatio te quo voluit du-
 xit, nō autem iustum. ¶ Obserua autem quod
 tentatio nihil mali intulit malis, etiam si cum
 illa cadant; sed potius multum vtilitatis. Dic
 mihi quale maius piaculum est: in peccatum
 incidere cum tentatione, an sine illa? Clarum
 est multo grauius esse sine tentatione pecca-
 re, quam cum illana maior imbecillitas esset
 cadere me non in pulso, quam vi illata. Cum
 igitur Deus rectē nosser malos illos casuros
 etiam nulla facta vi, nec tentatione illata: atq;
 ita maiorem futuram illorum culpam, & per-
 consequens pœnam, vt aliquam portionem
 pœne illis adimeret, permisit dominus vt tē-
 tarentur. Illadomus quam supra retulimus,
 etiam si pluuie & venti in eam non irruerēt,
 paucis transactis diebus ruinam minaretur, &
 tandem cadent: cum super arenam fundata
 esset. Ita nimium malus etiam si à dēmonē
 non tentetur, tamen ob imbecillitatem suam
 casurus est: nam qui tam cito lapsus est dēmo-
 nis tentatione, paucis ab hinc diebus sua vo-
 luntate cadent nemine impellente. Dicis te
 luxuriosum, & inimicum odio habere, quia
 difficilia sunt mandata inimicum diligere, &
 castitate seruare. Vide etiam quod proximo-
 rum famam contaminas, & alia peccata com-
 mitis, quæ nullam secū volūptatem afferunt:
 quod signum est, quod in alia priora peccata
 non incidis, nisi ob imbecillitatem & prauatū
 morem. Si igitur nulla oblata tentatione in
 talia peccata solum ob leuitatem & in constā-
 tiam casurus eras: clarū est, quod dñs vtetur
 tecum sua benignitate & misericordia offerē-
 do tibi tentationem, qua illa queatus incidas:
 atque ita minor sit culpa, & inde minor pœ-
 na. Nihilominus tamen Deus semper tibi
 adest in tuum auxilium præbens tibi arma,
 quibus vincas, sacramenta, & sanctas inspira-
 tiones: & denique Angelū custodiæ tibi sem-
 per assistentem. Durandum igitur tibi maxi-

mē erit, vt vincas: nam diuino præsentē auxi-
 lio facilis est victoria, si viriliter & Christia-
 no animo dimicaueris. Quia igitur ad pro-
 sternendum diabolu fortissimum telum est
 ieiunium, & ad superandas ipsius tentationes
 plurimum valet, ingreditur Christus deser-
 tum, & ibi ieiunat. Canit nāque ecclesia, quæ
 diuino spiritu regitur & gubernatur. Qui
 corporali ieiunio vitia comprimis, &c. Hac
 arma, Christus sibi assumit ad superandas ten-
 tationes, & hæc vult vt accipias, si triumphi
 palam, & victoriam velis consequi. *Et nihil
 manducabit in diebus illis & consummaris illis
 postea e surit.* Quomodo poterat tantum tem-
 pus ieiunare? cui dubio respondendum est,
 tantam fuisse famis afflictionem quam Chri-
 stus passus est post quadraginta dies, quanta
 fuit quando ingressus est desertū, siue à tem-
 pore illo, quo coepit ieiunium: quia toto
 tempore medio impedita fuit actio natu-
 raliū agentium disponentium ad famem
 & fuit illud tempus, quasi si nūquam fuisset.
 Christus enim erat dominus naturæ suæ, &
 poterat manere semper sine cibo & potu in
 oratione, vt hic fecit: & intentus eidem rei,
 potuisset sic manere per decem annos, & con-
 seruaretur in eo natura humana in sua intē-
 gritate. Super naturaliter igitur potuit se à fa-
 me tueri, & transactis quadraginta diebus
 coepit esurire: & tunc naturaliter alterabatur
 corpus eius quantum posset alterari corpus
 alterius hominis eiusdem dispositionis & cō-
 plexionis. Et tamē Christus tolerauit famem,
 à tempore quo coepit esurire vsque ad tenta-
 tiones finitas: quia nihil manducauit quous-
 que Angeli venerunt ad ministrandum ei.
 ¶ Ieiunauit itaque Christus, vt nostra in glu-
 uem destrueret ieiunio suo. In solitudine vi-
 tam degebat, vt nostras iniquas conuersatio-
 nes dissiparet: orabat, vt nostra purgaret pec-
 cata. Oratio quippe illa, & ieiunium illud, vi-
 ctorem nobis attulerunt. Pro nobis enim
 orat, & pro nobis ieiunat. Vnde ipse dominus
 per Oseā ait. Ego quasi nutricius Esraim por-
 tabam, eos in brachijs meis: & nescierūt, quod
 curarem eos. Vt curaret, & sanaret nos, rece-
 sit in desertum. Et quemadmodum nutrici-
 dum paruulus infirmatur exhibetur medici-
 na, porrigitur amara portio, vt paruulus in pri-
 stinā valetudinem redeat. Sic dominus, qua
 si nosser nutricius laboriosa ieiunia, in desolā-
 tam vigiliam, & orationem sustineret: tunc pro
 suis quæ nō patrauit peccatis: sed pro nostris.

Vbi

Vbi maximē obseruandum est, quod Chri-
 stus in deserto orat, & ieiunat: & in ciuitati-
 bus comedit & bibit. Non sic hypocritæ: qui
 in occulto cum non adfunt testes comedunt:
 at publice ieiunant. In occulto peccant, foris
 autem fictam sanctitatem ostendunt. Merito
 etiam à ieiunio incipit Christus vitam spiri-
 tualem: vt eodem modo quo mors intrauit in
 mundum, intraret & vita. Per cibum parentū
 nostrorū intrauit mors in orbem terrarū: sic
 etiam optimo ordine mortis destructor, & vi-
 ta nostræ reparator à ieiunio saluem & re-
 demptionem inchoat. Sic etiam prima tenta-
 tio, quam Diabolus obtulit Iob, fuit in conui-
 uio filii maioris natu. Quicumque huic vitio
 laxas præberit habenas, facile à reliquis su-
 perabitur. Et quemadmodum dæmon per ci-
 bum incipit, sic Christus per ieiunium: vt op-
 timē illud experiatur contraria contrariis cu-
 rantur. Prius Daniel destruxit idolum Baby-
 loniæ: postea verò draconem, qui in illo ab-
 sconditus erat. Quo exemplo ducis & Salua-
 toris nostri Christi & nos discere deberem⁹,
 prius idolum carnis destruere: si facile volu-
 mus de alijs vitijs triumphare. Loth qui cum
 abstinentia se ab incendio Sodomæ incolu-
 mem seruauerat, quia in monte non abstinēs
 fuit, grauisimum incestum cum filiabus cō-
 misit. Prima & potissima arma, quibus indui
 debemus aduersus aduersarium nostrū sunt
 ieiunium: & ab hoc gradu incipienda est vita
 spiritualis. Sancti quippe tam veteris, quam
 noui instrumenti his armis potentissimos ex-
 ercitus superarūt. Quis vicit exercitum Assy-
 riorum? Ieiunium Iudith. Quis populum I-
 raeliticum liberauit à mortis sententia aduer-
 sus illum statuta? Ieiunium Hester. Quis Da-
 nieli tanta, ac tam magna secreta reuelauit? Ie-
 iunium. Et Niniuitæ: quomodo essent gens infide-
 lis, ieiunio Dei iustitiam mitigarunt. Paulus
 etiam in sua conuersione per ieiunium vitam
 spirituale inceptit, & tribus diebus ac no-
 ctibus nec manducauit, nec bibit. Vnde factū
 est vt interitum coelum raperetur. Adam ie-
 iunus in paradiso erat: satur autem, foras fuit
 ciectus. Moses ieiunium legem Dei accepit: po-
 pulus autem cibo meroque ingurgitatus vi-
 tulum conflauit, vt eum adoraret. Anna etiā
 prophetam Samuelem concepit. Per opposi-
 tum autem, vt scriptura ait, multi per ebrieta-
 tē perierunt. Holofernes iugularus fuit. Amō
 filius regis Dauid cibo meroque potatus pe-
 ruit. Balthasar rex Babylonie mortis sententiā

audiuit, & regni amissionem. Regina Vasthi
 autoritatē suam amisit, & regno orbata est.
 Sunt qui laurē & opiparē comedunt, ac bi-
 bunt: similes iis, quibus propter crassitiē quā
 in brachijs habent, non inuenitur vena, ex
 qua possit sanguinis missio fieri: atque ita cō-
 tingit sepius cum vena illis non inueniatur
 ad interitum venire. Ita qui semper cibo &
 potu in hac vita suo genio indulgent, ita vi-
 tiosi sunt, vt prius quam spiritualis medicina
 pœnitentiæ illis adhibeatur, vel moriantur,
 vel truncari manent, antequam à culpis rec-
 dent. Eglon cum nimis pinguis & crassus ef-
 set ab vno loco non poterat discedere, atque
 ita ibi interfectus est. Strenuus ac diligēs dux
 stationes visitat: & ibi maiora sulcimenta ap-
 ponit, vbi pars imbecillior est, & inimici ma-
 iores ac fortiores. Cū igitur imbecillior pars
 sit caro nostra: ibi cum ieiunio fauendum est.
 Sanson sola ahi mandibula mille viros in-
 terfecit. Sic tu multos occides inimicos: si do-
 minus oris tui fueris. Quoniam autem de hac
 materia multa sunt quæ dici possunt: & mul-
 ti multa scripserunt: ego breuitatis causa so-
 las duas rationes adducam, quibus tibi per-
 suasum habeas ieiunium. ¶ Prima ratio illa
 est ob vtilitatem, quam non solū efficit in a-
 nima, verū etiam in corpore. Iam præsup-
 posito, vt supra diximus, quod vita hæc est mi-
 litia quædam & continua tentatio super ter-
 ram: & quod dominus ita fidelis est, vt nun-
 quam patiat nos tentari supra id, quod pos-
 sumus, nunc quæro à te. Si duo homines viri-
 bus & dexterritate, & diligentia, & armis pa-
 res præliaturi existerent, vnus contra alterum:
 quis nam istorum vincet? Certum est quod
 vincet ille, qui faustus fuerit: nā aliter neque
 vnus neque alter vincet, cum in omnib⁹ equa-
 les sint. Itā similiter corpus & anima in hac
 vita in continuo sunt bello: caro concupiscit
 aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnē:
 at Deus non permittit, vt tentatio carnis va-
 lentior sit, vt vires spiritus superet. Quis igitur
 horum vincet? Sine dubio is, in cuius fa-
 uorem & auxilium aliquis accesserit amicus.
 Si corpori faueris cibo, potu, & somno, & de-
 nique delicijs, & voluptatibus: corpus victor
 existet, anima verò victa. At si in animæ auxi-
 lium descenderis, ieiunijs, vigilijs, & orationi-
 bus, sine dubio anima triumphabit cum victo-
 ria, de corpore. Cui igitur auxilium præstabi-
 mus? Animæ cum ieiunijs & orationibus: Nā
 si vincit anima, ipsa cum corpore in celo diui-

Genes. 3.

Chry. hom. 3.

Gen. 4. ad po.

pu. Anri-

1ob. 1.

Dan. 1. 4.

Gen. 19.

Iudith. 9.

Hester. 5.

Dan. 9.

1oan. 3.

1st. 9.

2. Cor. 12.

Gen. 3.

Exo. 20.

Exo. 32.

1. Reg. 1.

Iudith. 13.

3. Reg. 13.

Dan. 5.

Hester. 1.

Iudi. 3.

Iudi. 15.

Iob. 7.

1. Cor. 10.

Gala. 5.

na beatitudine gaudebit. At si corpus triumphauerit, torquebitur in inferno cum anima victa. Secundū quod plus emolumēti corpori euenit si vincatur: quā si ipsum vincat: nam si vincitur coronatur, ac si vincit torqueitur.

Roman. 8.

Igaominiosa est victoria eius, gloriosum autem ab anima vinci. Si vincit, perdit: si vincitur, lucratur. Quo circa diuus Paulus. Si secundum carnem vixeritis, moriemini: si autem spiritu vitia carnis mortificaueritis, viuetis. Nā si malē & aspere cum corpore te gesseris, bene illi facis: at si blādē & delicate illud tractaueris, malū illi infers. Ideo Christus.

Ioan. 12.

Qui odit animam suam, perdet eam: & qui perdidit animam suam in vitam aeternam custodit eam. Qui eam diligit, summo odio ipsam prosequitur & qui eam odit, tenerrimē illam amat. Si tui ipsius amicus es & carnem tuam christianē diligis, eam ieiunijs & orationibus castiga. Quamobrem exemplo Christi Saluatoris nostri (cuius actiones in nostram eruditionem fiebant) debemus ieiunare, & macerare carnem & spiritui eam subijcere: nam si spiritui auxilium praestamus, & carnem spiritui subijcimus & sensualitatem rationi, vincet utique anima & gloriose in caelo cum corpore aeterna beatitudine gaudebit.

¶ Secundo ieiunare debemus vt pondus, quod corpus humeris, luis fert, auferamus. Nam si videres hominē, qui ascendere vult montis alicuius magni summitatem, & hinc homo pondus magnum humeris suis ferens, aliud maius pondus etiā ascensurus assumeret, diceret vti que, iste homo sine dubio non vult hunc montē ascendere. Quid aliud cogitas, hanc vitā esse, nisi viā arduā & difficilem quae tendit in altitudinē caeli? (& vtiā hanc quae modo protulimus sibi persuaderēt, nec viuerent quasi post hanc, alia nō maneret nobis vita.) Pondus magnum humeris nostris ferimus: quod quidē corpus nostrum est. Antequam primus noster parens peccaret, non erat pondus, quia spiritui maximē vnicebatur, & cum illo gratam & iucundam societatem inierat: nam si spiritum iuuabat ieiunare, idē & corpus cupiebat: nunc autem contradicit corpus animae & sensualitas rationi resistit:

Roman. 7.

sic ad eō, vt diuus Paulus hanc contradictionem maximē in se sentiret, cū dicebat. Sētio aliam legem in membris meis repugnātem, &c. Quomodo enim nullū est pondus brachium, cum corpori vnitum sit, nec vllā molestiam inferat: si scinderetur & super-

humerum apponeretur, molestiam & pōdus inferret: itā nimirum antequam Adam peccaret, nullum pondus erat corpus: at post peccatum maximum est pondus propter diuisionem, quam cum anima habet. Corpus quod corruptibile erat, & nihil grauitatis habebat: at postea ita pōderosum est factū vt dixerit Paulus. Infelix ego quis me liberabit a corpore mortis huius? Si vigilare vis, ieiunare, aut orare: renuit corpus. Vide igitur quod dū magis ac magis illi blādus fueris, maius pōdus super te ipsum imponis. Si igitur cū magnum pōdus corporis tui feras, volēs ascendere in montem domini, porum & cibum illi superflue dederis: nonne pondus pōderi addis? Si qui oneratus incedit, & maius pondus sibi assumit, non vult montem ascendere: quomodo dicēdū est, quod qui cibo meroque se ingurgitant, in caelum volunt ascendere? Atque itā iudico, quod hi tales non cupiunt caelum conscendere: quando quidem cum deberent onus corpori detrachere, vigilijs, ieiunijs, & orationibus pctius illud augent: vt spiritus à carne oppressus nequeat in altum euolare.

¶ Præterea contra omne ius & rationem videtur, quod cum habeas duos seruos, alterū sapientem, alterum vero ineptum & amentem, compelleres sapientem ignorantis feruire. Quod quidem exequeris cum facis spiritum carni obedire. Quo circa curandum tibi est, vt ieiunijs & orationibus carnem spiritui subijcias, si vero caro aduersus spiritum surrexerit, castigabis illam ieiunijs. Sed quia de his inferius tractaturi de diuite illo epulone, sumus dicturi: nunc ad contextum accedamus. Dixit autem illi diabolus. Cum dæmon videret Christum fame opprimit, accessit ad illum corpus sibi aëreum assumens, in forma cuiusdam deuoti viri aut sancti eremita, vt callidius illum falleret. In quo aduertere debes quomodo mali opportunum tempus sibi expectant, vt malitiam suam exercent.

Gene. 4.

Itā impius Caim tempus opportunum quaesuit, vt fratrem Abel interficeret: atque ita duxit eum in campum, vt ibi sine testibus nefarij dilecti necem fratri inferret. Vxor Putifar expectauit etiam tempus in quo castum Ioseph solū inueniret, vt illum ad turpitudinem parandam alliceret. Iudas etiam querebat opportunitatem vt Iesum traderet.

Genes. 39.

Itā demō cum videret Christum fame cōprimi: opportunum satis tempus fuit illi visum, vt tenta-

Gen. 34.

tentatione gula illum aggredere. Quod idem nobiscum iniquus facit: nam quando videt nos saturos & bene potatos, luxuria nos tentat: at si fame oppressos, gula, & impatentia nos aggreditur: quando foelices & prosperos, superbia & ambitione nos inuadit. Sic filii Iacob acceptis gladijs depopulati sunt vt bem Sichem: quando erat grauis dolor vulnerum. Ita dæmon cum virtus in nobis debilior & infirmior est, nos tentat & inuadit. Scit enim tempus expectare sibi ad tentationem aptum. Vtinam boni ita bene scirent non amittere occasionem boni faciendi. Sanctus Abraham media die in foribus tabernaculi sedebat expectans aliquis veniret peregrinus vt ei cibum ministraret: nam tempus illud opportunum erat, in quo peregrini & viatores solent ab itinere quiescere. Loth etiam, qui nutritus erat in domo sanctissimi patriarchæ Abraham ab eo didicerat vel per hospites expectare, quando iam itineris finē faciunt, & nocte volunt quiescere, &c.

Gen. 18.

Gen. 19.

Sed de his alias. ¶ Cum igitur dæmon inimicus humani generis intelligeret aliquo tempore futurum esse, vt homo recuperaretur, quodque dominus cum illo misericordia vtens repleturus erat sedes, quas Angeli perdididerant animabus sanctis: tanquam Dei & nostrorum omnium inimicus timens perditionem & deaustationem regni sui, quae fieri debebat per Christum Iesum, à mundi constitutione sollicitus ambulabat, vt sciret, quis nunc esset qui regnum dæmonis erat destrueturus, & vitam nostram reparaturus, vt nostram redemptionem impediret. Atque ita cum vitæ hominum insidiaretur, vidit natale Christi, & cantica, & festa ab angelis facta, tuncque miratus valde & turbatus exiit.

Luc. 2.

Expectauit igitur & vidit illum sanguinem fundere in circumcisione, & per pueritiam transire tanquam purus homo nullis datis suis diuinitatis signis vsque ad duodecimum annum, quando inter doctores legis in templo suam diuinam & admirabilem sapientiā demonstrauit. Insidiatus est illi vsque in trigessimum annum suae ætatis, cumque toto illo tempore vidisset nulla dedisse signa suae diuinitatis, quicquid & securus mansit: atque ita videbatur illi non esse filium Dei, sed purum hominem. At cū in baptismo audisset vocem patris dicentis, hic est filius meus dilectus, turbatus fuit & confusus: cumque etiā vidisset illū in deserto quadraginta diebus &

Mat. 3.

nostris ieiunasse, vehementius multo demitatus est: tuncque sine dubio credidit illū esse filium Dei, à quo destruentus & vincendus erat. Sed cū videret eū fame dilcruciari, valde gauisus est cū intelligeret illum esse verū hominē, morti subiectum, & reliquis alijs passionibus humanis. Cū autem dæmō in eo vidisset alia hominis signa, alia verò Dei: ita perplexus & confusus mansit, vt nesciret in quam se inclinaret partem: nam mysterium incarnationis dæmones non intellexerunt, quousque audierūt euangelium predicari ab Apostolis, secundum illud Pauli. Vt innoscescat principibus & potestatibus in celestibus per ecclesiā multiformis sapientia Dei. Quod quidem non de Angelis sanctis (vt aliqui existimauerunt) intelligendum est, sed de dæmonibus, vt nos latius differemus. Christus igitur sic suam deitatem abscondit vt à dæmone cognosci non potuit. Vnde sponsa in canticis de sponso suo Christo ait. En ipse stat post parietem nostrum: respiciens per fenestram, prospiciens per cancellos. Cū aliquis est in fenestra per cancellos & rimulas aspiciens partim videtur, & partim non videtur: ita, vt etiam si videatis ibi aliquem esse, non potest percipi nec cognosci quilibet ille sit. Ita verbum diuinum prospiciens erat per cancellos humanitatis, quod etiam si signa aliqua sui ipsius ostendebat, & aliqui cognouerunt illum, valde inclusus erat: etiam si per cancellos humanitatis splendorem suae diuinitatis emittebat, miracula stupenda faciens, quibus se ipsum cognosci dabat. Itā tentator Satanas cū videret eum esse hominem, & ex altera parte deitatis & diuinitatis radios emittere, decreuit hoc negotium clatum efficere, cū iam defatigatus esset tanto tempore illum persequi. Vt autem hoc negotiū sic ad eū arduum & difficile aggredere, vt animam assumeret, hanc secum fecit coniecturam. Magnam semper suspicionem habemus omnes, hunc esse filium Dei, & valde timet princeps noster ab hoc esse delinens. Ego igitur nunc decernere volo negotium hoc: nam vel ero victus, vel non. Si victus fuero, non mihi multo ignominiosum erit, à tanto atque tā sancto viro vinci, in quo vnquam nec vnū veniale peccatū fuit inuentum. At si multi homines, qui peccatores fuerunt, me quotidie vincunt: nō multū erit à tam sanctissimo viro vinci. At si victor euasero, maxime mihi palmā arripio, quam nullus vnquam

Ca. II. infra date elemosynam.

Cant. 5.

mon

in solo pane vivit homo, sed in omni verbo Dei. Multi hic nescio quid de anima & corpore dixerunt dicentes, quod sicut corpus indiget cibo corporali, ita anima verbo Dei: quod cibus est ipsius: quæ responsio esset extra positum. Nam da mo: non hic de cibo anima, sed de coporis loquebatur: nam anima bene saturata erat quadraginta diebus cõtinuis ieiunij & orationis: atq; ita manifesta infania esset si diceret ei da mō habenti famē corporalē, quod cõtereret lapides in panem, vt comederet, si Christus responderet, animā necessitatem habere verbi Dei. Sensus igitur est ille. Ac si diceret illi dñs. Non constingit Deus, vt solo pane hominē possit sustinere: quia homo potest vivere nō in solo pane, sed in omni verbo: hoc est, in quacunq; re. Nōne sustentavit filios Israel qua draginta. annis in deserto sine pane: ita etiam me pascere & sustentare potest si oñibus harum arborum, & herbis capi, & alia quacunq; re: nā diuina potentia non vnico tantū cibo cõstringitur, aut arcatur: si quidē hominē pascere & alere potest, quacunq; alia re. Et dico tibi quod non solum quacunq; re potest me sustentare: sed in omni verbo: hoc est, in sua virtute, etiam si nihil comedam, ac bibam. Deus enim potens est quæm voluerit, sine cibo sustentare. Vnde verbū in hoc loco accipi potest pro virtute, iuxta illud Pauli. Portantq; omnia verbo virtutis suæ. Et quod verbum accipiatur etiā pro re: innumera sunt loca scripturæ, id manifestantia. Vt est illud Esaiæ. Non fuit verbum, quod non ostenderit eis Ezechias. Et post pauca ait scriptura qd dixerit rex Ezechias Esaiæ, Non fuit res, quæ non ostenderim eis: in thesauris meis. Vbi apertè vides, quomodo in priori loco verbum sumitur pro re. Sic Dauid. Dixit Amalechitar, quæ res de rebus, quæ acciderant in bello. Quod est verbum quod factum est: Indica mihi. Qui ait. Fugit populus ex prelio: & multi corruentes mortui sunt. Multa alia loca adduci possent ex scriptura, vbi verbū sumitur pro re: nunc autē, vt fastidiū vitæ ea prudēs prætereo. Sæpè enim in libris regum dicitur Reliqua autem, quæ fecit talis rex, nonne scripta sunt in libro verborum regum Israel, vel regum Iudæ: hoc est in libro gestorum vel rerū. Igitur in omni verbo, id est, in quacunq; re: vel sine re aliqua potest Deus hominem sustentare absque pane, sicut sustentavit Mosem quadraginta diebus, sine aliquo cibo: quem etiam poterat sus-

Exo. 16.

Hebræ. I.

Esai. 39.

2. Reg. 11.

Exo. 34.

sistentare centum annos si voluisset.

¶ Ad nostram eruditionem dicamus ex hoc loco vitam nostram non ex communi rerum vltu pendere, sed ex diuino beneplacito: nam si velit Deus, rebus pugnantis viuos sustentabit. Quis credidisset aquam eductam de petra, aut Marath dulces posse aquas effundere? Sed non in communi rerum ordine vita spiritualium consistit: sed in diuina voluntate. Itā equidem cum te in extremo discrimine conspexeris, cum nec panis nec alia res tibi sit, in qua fiduciam habere possis: intellige Deum esse potentem, ita vt sine pane, nec aliqua alia re possit te sustentare. Nō in cura rerum temporalium viuas: sed primum quare regnum Dei, & iustitiam eius, & hæc omnia adiciantur tibi.

Num. 20. Exo. 15.

Mat. 6.

Gen. 14.

Gen. 24.

2. Reg. 16. Iob. 2.

Luc. 9.

Ioh. 8.

¶ Discamus etiam in nulla re dæmoni consentire, etiam si bonum appareat, quod suadet: ex eplō Christi, qui non acquieuit dictis ipsius. Nec ab impijs quidquam accipiamus, sicut Christus noluit accipere quod diabolus offerebat. Noluit sanctus Abraham ditari a rege Sodomorum: sed à Deo solo atque ideò dixit. Leuo manum meā ad dominum meū excelsam, possessorem cæli & terræ quod à filio sub tegminis vsq; ad corrigiam caligæ nō accipiam ex omnibus quæ tua sunt. Nec Rebecca ditari voluit auro Bethulis, sed in domo Abraham ditari voluit. Nihil accipiendum tibi est nisi à Deo. Sic Dauid cum malediceretur à Semei. Dominus præcepit ei, vt malediceret Dauid. Et Iob. Si bona domini suscipimus, mala autē quare non sustineamus? Mala & bona à Deo tantum volunt accipere iusti: & nihil à mundo. Nullum sit nobis commercium cum mundo, sed etiam puluerem pedum nostrorum excutiamus coram eo: & nihil suorum bonorum aut malorum accipiamus, aut concupiscamus. ¶ Denique discamus modestè respondere aduersarijs nostris eo quod potius vincuntur rationibus, quam cõtumelijs & conuitijs. Poterat Christus vincere diabolum sua potestate, & illum reprehendere, & cõtumelijs afficere: sed noluit illum viribus, sed ratione superare: nam defendere se autoritate scripturæ, est ratione se tueri. Multi nunc animo obliuato & superbo, cū non habeant quid possint respondere obiectionibus, statim contumelijs & conuitijs aduersarios afficiunt, qui mos hereticorū est. Sic etiā Iudæi sæpè Christo respondebāt: & conuicti ratione vocabant illum demoniacum

riatum, & Samaritanum: & etiā confusi ratione, lapides sumebant aduersus eum. Prælati etiam & magistratus discant: vt non verbis contumeliosis subditos conuincant, sed ratione. Et duxit illum diabolus in montem excelsum. Iam vides, quod inter Mattheum & Lucam non seruat order tentationum: quia Mattheus secundam posuit tentationem, quæ fuit in pinnaculo templi: & tertiā & vltimam in monte. Et Lucas secundam ponit cam, quæ fuit in monte, tertiā verò, quæ fuit in pinnaculo. Sed nulla est discordia inter eos: quia licet necessum sit, quod alter eorum mutauerit ordinem naturalem rerum gestarum: non ideo errat, aut alteri contradicit: quia ordo naturalis rerum sæpè mutatur in scriptura, & in alijs scripturis per anticipationem, & alios modos: cū ordo artificialis in ratione rerum sæpè sit vtilior ad intelligendum, quam ordo naturalis. Sic inquit Ioannes, quod cepit Christus lauare pedes discipulorum suorum & postea dicit, quod venit ad Simonem Petrum. Primo omnium Petrum lauit, sed quod primò dixerat, quod cepit lauare pedes, per recapitulationem dixit. Lucas igitur non seruat hunc ordinem historiarum, sicut nec in capite præcedenti, cū primò egit de carcere Ioannis Baptistæ, & deinde quomodo Christum baptizauit: vtrū iam differuimus. Mattheus verò sequitur est ordinem naturalem in narratione harum tentationum: quia secunda fuit in pinnaculo templi, & tertiā in monte, & hunc ordinem non seruat Lucas. Et quod hoc ita se habeat, patet satis: quia Mattheus postquam egit de priori tentatione dixit. Tunc assumpsit eum diabolus in sanctam ciuitatem: & statuit eum supra pinnaculum templi. Ergo videtur quod immediate fuit. Sed Lucas sic non dicit, sed post tentationem lapidum ait. Et duxit illum diabolus in montem: qua finita ait. Et duxit illum in Hierusalem. Et sic non posuit Lucas aliquam dictionem significantem ordinem temporis aut cõtinationem: sed Mattheus illam posuit dicens, tunc assumpsit eum diabolus, &c. Ergo credendum est potius Mattheum seruasse ordinem historiarum, quam Lucam. Nos verò tantummodo in narratione tentationum ordinem Matthei sequemur. ¶ Igitur diabolus postquam prius tentauit illum in deserto, duxit illum in pinnaculum templi, & dixit ei, vt mitteret se deorsum: quæ

Ioh. 73.

tentatio replica est contra responsionem quam responderat in priori tentatione. Dixit enim Christus quod non in solo pane vivit homo. Contra hoc arguit diabolus, sic. Itā necessarius est panis, vt homo sustentetur, quæ scila ad descendendum ab hoc pinnaculo: si igitur tu dicis quod sine pane potest Deus te ipsum sustentare, etiam dices sine scila posse infra descendere. Si ita igitur in Deo cõfidis vt existimes, te posse sine pangalere, & sustentare: cõfide etiam quod sine scila poteris descendere, cū non sit maior ratio de vno quam de alio. Si autem ad id, quod tu dicis, nō in solo pane hominem viuere, locum scripturæ in Deuteronomio adducis: etiam locus scripturæ aliud probat. Angelis scilicet suis mandauit de te, &c. Cū igitur ambo hæc æqualis potentie Deo sint, & ambo sua loca scripturæ habent: & credis quod sine pane possit te alere, crede etiā te sine scila posse descendere, atque ita mitte te deorsum.

Deute. 8. I. Ial. 90.

¶ Aduerte quod dæmon in priori tentatione non adduxit scripturam, nunc autem adduxit: quia Christus in data responsione scripturam allegauerat. Nam postler dicere Christus, quod illi priori, non in solo pane vivit homo, erat locus scripturæ: ad secundum verò, quod se præcipitaret, nullum esse locum. ¶ Tertia etiam tentatio ad propositum maxime facit: nam postquam Christus respondit. Non tentabis dominum Deum tuum: dixit illum in sublimem montem: & ostendens ei omnia regna mundi, dixit illi. Hęc omnia tibi dabo si cadens adoraueris me. Ac si diceret. Verè in his, paucis quæ tecum egi, clarè cognoui, te hominem doctum ac sanctum esse: nunc igitur si quidem tu dignus es, volo me tibi manifestum facere quis sim. Scias me hominem ditissimum esse & ad eò potentè, vt omnia hæc regna, diuitias & imperia, quæ vides, mea sunt, eaque possum donare cui libuerit. Vt igitur à tantis caris mundanæ gubernationis me se iungam, & vt melius possim Deo vacare, quæsum hominem studiosum & probum cui hæc omnia possem tradere: tu autem is mihi visus es, vt his omnibus sis dignus: atque ita ea omnia tibi libet donare. At est hic quoddam inconueniens: nam timeo quod tanto honore & dignitate mutabis tuos mores: quia honores murant mores. Nam Saul, qui sanctus erat & humilis statim vt vidit se in regē electū superbus ac malus fuit: quia igitur aliud simile huic tibi non

2. Reg. 6.

T a contin.

contingat, noluit rex absolutus sis, sed quod mihi subijctus, & me dominū agnoscas: atque haec omnia tibi volo tradere, si obsequium & dominium praestiteris. Haec omnia tibi dabo si cadens adoraueris me. Haec est phrasī & enarratio trium harum tentationum: nunc verò iuxta contextum beati Lucę hęc omnia & singula latius discutiamus: ait ergo Lucas. *Et dixit illum diabolus in montem excelsum & ostendit ei omnia regna orbis terrę in momento temporis, & ait illi.* Prior tentatio fuit in deserto quodam, quod est inter Hierusalē & Hierico: & haec tentatio montis fuit duobus milliarijs, dicente quod diabolus ostendit digito omnia regna dicens. In tali loco est tale regnum, & in tali talis prouincia, & in tali hęc ciuitas, & hęc diuitiæ. Vel quod ostendit in mappa mundi. Quod nullo modo stare potest: quia textus non dicit quod narrauit, vel enumerauit, sed quod ostendit: hoc est, oculis corporeis vidit visibiliter omnia regna mundi & diuitias eorum. Præterea si in momento monstrauit, vt hic Lucas noster dicit, non vtique digito ostendit, dicens hic est Roma, illic Antiochia, ibi Alexandria, Rhodos, Athenæ, &c. quia hoc in momento temporis fieri nõ poterat. Sed quod in mappa ostenderit hoc nihil erat. Quapropter dicendum est quod arte magica & incantationibus fecit diabolus, vt in montis illius spaciõ omnes ciuitates mundi opulentiſimæ apparerent, omne aurum, argentum, & quidquid mundus amat. Non tamen intelligas quod statim illa apparitio opum, regnorum & diuitiarum ab oculis Christi euauit, sed quod durauit toto tempore, quod durauit tentatio: sed in Christi phantasia nihil operatus est. ¶ Expende autem, quod diabolus vt Christū tentaret, quę maximum sanctū esse credidit, omnia mundi regna & gloriã eorum, & diuitias ostendit: sed nos non tantis diuitijs & honoribus tentat, sed vili & abiecta re, quã sola nos superat & vincit. O quot quantique sunt homines, qui diabolum adorant vilissimo precio, pro vilissimo scotto, & pro parua pecunia. Quot mercatores & venditores vni co solo argento se diabolo subdunt iurantes, mentientes, & emptorem decipientes, &c. ¶ Præterea regna illa, & diuitiæ non vere fuerunt (vt modo dixi) sed fictitię. Sic mundi honor, diuitiæ, & quidquid sub celo est, vanū est, & vt Iacobus ait, vapor est ad modicum

Iaco. 4.

apparens. Hęc temporales diuitiæ vmbra sunt illarum diuinarum atque coelestium. Vanę sunt, & temporales diuitiæ, quandoquid tā vanum finem sortiuntur. Dormierunt somnum suum viri diuitiarum: & nihil inuenerunt in manibus suis. Vanum id est & caducum, quod dā tanto atque tam diuino bono (vt Deus est) te seducit. Ideo Dauid. Filij hominum vsque quo graui corde, vt quid diligitis vanitatem & queritis mendaciam? tanquam vile stercus Apostolus illas iudicabat, qui dixit. Omnia arbitratus sum vt stercora. Quapropter si veri diuites esse cupitis, veras diuitias amate. Puer pluris habet equum confectum de arundine, quam omnes equos regis: & puella pluris habet pulam, quam omnes mundi mulieres pulchras atque formosas. Artu qui homo es, quid est, quod diuitias terrestres, cum vanę illę sint & periturę diligis, & cupis? Vnde Salomon valde homines miratus, qui has res terrenas diligunt & veras relinquunt, inquit. Vsque quo paruuli diligitis infantiam. Non sic Paulus qui dicebat. Cum eram paruulus loquebar vt paruulus, sapiebam, vt paruulus: quando autem factus sum vir, euacuaui, quę erant paruuli. Si in tragœdia aliqua faber ferrarius vel futor ingrederetur regalibus vestibus indutus: nonne, qui illum, vt regem coleret, infans & amens iudicaretur? Reges igitur huius mundi nihil aliud sunt, nisi reges comœdię & ficti: & omnes eorum diuitiæ (si eas conferas cum veris & æternis) fictę atque falsę sunt. Ne simus pueri, siquidē homines adulti sumus: ne simus ignari, siquidē sapientes & prudētes volumus haberi: tuncque pueri & infantes erimus, quando terrenas diuitias plus æternis & veris dilexerimus. Nam sicut hęc diuitiæ, quas diabolus obtulit Deo, non erant verę, sed magicę atque fictitię: sic etiã sunt diuitiæ huius seculi, & quidquid mundus continet. ¶ Obserua etiã quod apte in momento temporis secularia & terrena demonstrantur: in quo caducę fragilitatis potestas humana declaratur. In momento enim hęc temporalia transeunt, & sepe honor huius seculi transit, antequam adueniat. Quid enim seculi potest esse durū, cum ipsa secula non sint durū? Dicamus has mundi diuitias contemnere non solum ob earum falsitatem, & vanitatem, sed etiã propter earum breuitatem. Non solum hęc diuitiæ quas diabolus

Psalm. 75.

Psalm. 4.

Philip. 3.

Sap. 1.
Gala. 4.

1. Cor. 7.

Iob. 20.

Psalm. 96.
Iuon. 10.

Eccle. 3.

Sap. 5.

Tob. 9.

Christo ostendit, falsę erant & imaginarię: sed in momento ostensę breuiter euantierunt. Sic honor, sic potestas, sic diuitiæ, sic denique quidquid mundus habet cito transit & fugit. Vnde Paulus. Præterit enim figura huius mundi. Inconstans est gloria eius, & bona sua momentanea & fictitia. Ideo Iob. Hoc scio a principio, ex quo postus est homo super terram, quod laus impiorum breuis sit, & caput eius nubes tetigerit: quasi sterquilinā in sine perdetur; & qui eam viderant, dicunt. Vbi est velut somnium euolans non inuenitur, transit sicut visio nocturna. Non potuit Iob aptius conferre breuitatem, qua cuncti honores, diuitiæ, & voluptates huius seculi præterunt, quam puncto. Sola consideratio breuitatis, qua omnia huius presentis vitę dilabuntur, satis esset, vt illum contemneremus. Vidi impium exaltatum super cedros libani, & ecce iam non erat. Vnde in prouerbis dicitur. Quasi tempestas transiens non erit impius: iustus autem quasi fundamentū sempiternum. Quemadmodum tonitrua magnum strepitum faciunt, at cum nubes in aquam cõuertitur, tempus serenum manet: ita pompa & gloria huius mundi, vel vnico puncto præterit. Tanquam vmbra omnia quę hic videntur prætereunt: tanquam radius cœli qui in ictu cœli tranſit, ita sunt omnia regna & tempora mundi. Vanitati subiecta est omni creatura. Nihil stabile aut firmum sub terra est, ex qua Adam & filij eius conditi sunt. Mundi enim prosperitas est serenitas hyemis, tranquillitas maris, & stabilitas luna: sicut hęc facile mutantur, ita opum & humanarum rerum status nullam habent firmitatem, aut constantiam: transeunt omnia illa sicut vmbra (ait sapientia) & tanquam nuncijs præcurrens. Igitur tu quemadmodum alter Tobias, sedens in litore fluij Tigris attenda consideratione debes tecum reuoluere, qua velocitate omnes mundi honores currant, & præterant. Fluius ille ita appellatur ob maximam velocitatem & celeritatem, qua eius aquę fluunt: quę quidem velocitas nec conferri potest cum illa quã dies tui ferunt curretentes celeriter in mortem, nec cum celeritate qua cuncti honores, diuitiæ, & voluptates huius seculi prætereunt. Cum hac consideratione lauabis pedes afflictionum animę tuę: & cum hac contemplatio-

ne puluerem mundabis, quod inquinatus fuisti cum mundi amore agebas. Omnia huius vitę, vt vmbra transeunt, & voluptas, quę inde capitur, ita breuis est, vt antequam ad desideratū finem perueniat, iam transijt tormenta autem quę peccatorem manent ob hanc voluptatem nullum nouerunt finē. Voluptas, quę hic capitur temporalis est: quod autem in alia vita cruciat, æternum est. Quid obsecro est stabile, aut quid in hac vita durat, & permanet? Duraruntne diuitiæ multum temporis? Permanſit ne gloria huius mundi? Audi obsecro dicentis vocem. Dies mei velociore fuerunt cursore. Quem amodum tabellarius nondum venit, quando iam iterum proficiscitur: ita vita nostra & omnes voluptates & honores eius, nondum venterunt, quando in temporis cuncto iam abeunt. Magnum igitur cum dispendium fecerimus ad contextum reuertamur, & videamus quid diabolus dixerit Christo postquã omnia regna & gloriã mundi illi ostendit. *Tibi dabo potestatem hanc vniuersam, & gloriã eorum, quia mihi tradita sunt, & cui volo do illa.* Tu ergo procedens si adoraueris coram me erunt tua omnia. Obserua, quod in hac tentatio non dixit. Si filius Dei es, sicut in alijs: sed tanquam homini loquitur. Secum enim sagax tentator cogitauit. Si filius Dei est, forte mihi pœnas imponet, & asperet & potenter loquetur, cum ausus sim contra diuinitatem agere. Si autem homo est, vel crederet mihi, vel non. Si crediderit, adorabit, & sciam illum hominem esse & peccatorem. Si non crediderit promissis, & impossibilia videntur, ea quę dixi: loquetur mecum & confabulabitur: quomodo possum ea quę promissi donare, & forte dicit, sufficere mihi si me dominum alicuius partis vel regni mundi constituas. Et ex verbis ipsius sciamus: an purus homo sit, an Deus & homo.

¶ Præterea vide quomodo diabolus semper auget tentationes. Primò tentauit illum in deserto, vt lapides conuerteret in panem. Secundò grauius tentauit in Hierusalē cum dixit, mitte te deorsum. Nonne terribis grauiſimè tentat, cum adorari perit. Itã demum semper auget tentationes: quocirca qui non houerit se à minoribus tentationibus tueri, in maioribus incidet. Pharaoni misit dominus patuos cimphes in plagam: quibus super uenerunt grandes muscæ. Docet locus iste, vt minima timeamus, si nolumus in maiora

Ex. 8.

vt velita fractum possit illum manducare. Ita dæmon plurimos in honores & dignitates eleuat: vt maior sit in infernum catus. Sic Iob agens personam superbi, inquit. Eleuasti me: & quasi super ventum tollens allisisti in euas. Sicut vas luteum quod frangere vis, extollis à terra vt fortius comminatur: sic diabolus extollit vt projiciat in infernū. Vnde in prouerbij dicitur. Ante ruinam exaltatur cor. Si quando aliquem videris in honoribus & mundanis rebus ascendere, cum virtutibus non sit munitus: mihi crede illud esse, vt maior sit casus, & vt ab altiori loco precipitetur. Ideo Dauid inquit. Vidi impium exaltatum super cedros libani, & ecce iam non erat. Quando duo magni luctatores in arenam descendunt, viribus profermere se nequeunt: at qui dexteritatem in lucta habet, contrarium in aërem leuat, atque ita illum profernit. Sic diabolus tanquam magnus luctator, quos pauperes nequit profermere, quia humiles sunt; eos eleuat diuitijs, honoribus & dignitatibus, vt in abyssum inferni eos detruat. Hoc quotidie videmus in multis pauperibus, qui recti sunt & humiles: at prelati facti, Neronēs fiunt & Diocleciani. **¶** Obseruandum quoque est dæmonē Christum non duxisse in sancta sanctorum; neque in altare templi: sed in exterius & in pinnaculum, quod superfluum erat & ad nihil nisi ad ornatum deferuebat. In qua re debes hoc vnum aduertere: dæmonis esse in ingenium homines allicere, & ducere in res exteriores, & non ad internas: quin potius rebus externis homines excæcat, ne interiores videant. Luxuria & libidini dedito, huius vitij voluptates ob oculos ponit: non autem penitentiam & tristitiam, quæ post illud peccatum remanet. Auro pulchritudinem & nobilitatē auri representat: at non ob oculos ponit diuitum curas, & scrupulum quod diuitiæ acquiruntur. Alteri dicit, esto prelati, esto episcopus, & harum dignitatum honores ob oculos illi ponit: at non manifestat huic quam grauiam sint horum statuum pōdera, quamque arcta ratio ab his sit exigenda. Nunquam dæmon te ipsum inuitabit tui ipsius humili cognitione; nec morū & reformatione conscientię tuæ: sed rebus vanis & exterioribus, vt erat pinnaculum templi. Nam si homo blandimentis carnis deditus vt considerat vōluptatem exteriorem, recedat tūc etiam quid peccatum

tum turpitudinis secum afferat, non vtique illud patretur: at dæmon hominibus exteriora tantum ostendit, vt vel sic eos semper falsos habeat. Moses seruus Dei spiritu diuino ductus gregem mittebat in interiora deserti. Iubebat etiam dominus vt animal quod ei offerebatur sine pelle esset: dæmon autem vult, vt obsequium quod ei prestat pelle voluptatis cooperias, vt interiora illius vitij & peccati non videas. At tu teneris id facere quod Dens iussit, scilicet, auferre vitio pellem voluptatis: tuncque clarè agnosces, quæ fallacia, quæ turpitudines sint abscondita in eo quod mundus representat. Crede mihi quod cinne malum tuum pendet, cum non auferas peccato pellem. Cor tūc ei aufer, & in interiora eius ingredere: tuncque clarè videbis, quanta sit peltis & abominatio abscondita, subter id quod nunc desideras. Vnde Angelus Tobia dixit. Exchtera peltis & cor eius & fel: sunt enim hæc necessaria ad medicamenta. Sic exchtera peccatum, & fel videbis cæcis oculis medicinam: confertque multum vt malitiam peccati agnoscas, & mundi vanitatem. Sed de his latius. Constituit itaque Iesum in pinnaculum templi diabolus. Et dixit ei. Si filius Dei es mitte te hinc deorsum. Suadere potest, non precipitare. Præterea non ad ascensum, sed ad descensum suadet: quia omnes secum cadere optat. Ipso celo eiectus, in infernum corruit: & id miser ipse molitur vt omnes cogitatus nostros, opera & vestigia in terram conuertamus, sequentes illam impiam pythagoræorum sententiam. Quæ supra nos, nihil ad nos. Expende etiam quanti fecerit diabolus Christum: non enim cum tentat de luxuria aut de infidelitate, sed de nimia fiducia & confidentia: qua tentatione non nisi viros perfectos solt aggredi. Quando enim cognoscit malignus hostis, aliquem religioni, & egregijs virtutibus vacare, vt illum timore superbiæ inflat, confidentię & arrogantiæ argumentum apponit. Si centauit illum pharisæum qui ieiunabat, decimas dabat, & multa bona faciebat. Iam diabolus expertus fuerat Christi virtutem in deserto: idèd nunquam de iactantia tentat. Sancti autem, vt inimicum vincant, nihil superbi arrogant: sed omnia Deo ascribant. Sic Apostoli non in suo, sed in Christi nomine dæmones expellebant: ne arrogare sibi aliquid viderentur. Sic Petrus claudum

cura

1. Cor. 12.

Matth. 5.

Luc. 13.

Gen. 3.

Gen. 39.

curauit dicens. In nomine Iesu Nazareni, surge, & ambula. Sic Paulus fugiens iactantiam dixit. Scio hominem siue in corpore, siue extra corpus nescio, Deus scit, raptum huiusmodi vsque in tertium cælum. Vide quomodo suum nomen sub silentio inuoluat: vt vanitatem & iactantiam fugiat. Sic diabolus, quia Christum iustum videt, & fortem expertus est: de iactantia illum tentat. Et vt magis suadeat & alliciat ad id faciendum: sicut Christus scripturam adduxit. Sic etiam ipse psalmum nonagesimum affert. *Scriptum est enim, quod Angelis suis mandauit de te, vt conseruent te, & quia in manibus tollent te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum.* Scit diabolus quod timor pœnæ præferat à malo. Multi enim non faciunt malum quod fecissent; nisi timerent Deum: vel pœnam peccato debitam. Idèd vt à malo auerteret beatus Baptista, peccatores aeternam minabatur pœnam, dicens. Iam securis ad radicem arboris posita est. Omnis arbor non faciens fructum bonū excidetur, & in ignem mittetur & ardet. Et Christus. Nisi penitentiam egeritis, omnes simul peribitis. Hæc mundi Saluator & præcursor eius prædicabant, vt homines à vitij suis malis auerteret: quod idem propheta olim facere conseruetur. Diabolus autem cum homines ad peccandum vult inducere, quantum potest conatur timorem & metum illis auferre, vt se in peccata præcipitent: hoc modo Christum licè tentat dicens. Scriptum est, quoniam Angelis suis Deus mandauit de te, &c. Hoc idem versipellis fecit cū Eua matre nostra, cui timorem mortis adimens, dimittit timorem dicens. Ne timeas mortem, neque infernum, quia recta valetudine & sanitate fruere, iuuenis es; non tam citò morieris: nunc inebriare quātum volueris, libidini vaca, postea verò locus penitentię superest. Ne timeas. Nos verò si ab eius manibus liberari volumus, diligamus Deum, & omnia potius diuino amore quā timore faciamus. Cū autem voluerit nobis timorē adimere vt pecemus, dicatū ei. Diligo Deum meum super omnia, idèd nolo illum offendere. Sic illa impudica femina, diaboli instrumentum, cum solus esset sanctus iuuenis Ioseph, suadebat & alliciebat eum ad peccandum, cum te-

stem non haberet, quem timere posset. Dei autem fidelis seruus non timorem, sed dilectionem Dei obiecit dicens. Quomodo possum peccare in dominum meum, qui tanta mihi contulit bona? Sic etiam illi falsi senes per quorum ora diabolus loquebatur Susanna dixerunt. Ecce ostia pomerij clausa sunt, & nemo nos videt. Quod si non feceris dicemus aduersus te falsum testimonium. Hæc omnia dixerunt, vt tollerēt timorem dicentes, quod portæ erant clausæ: & timorem infamiae & mortis iniecerunt, vt peccato consentiret. At illa, quæ castitatem seruabat non propter mundi timorem, sed propter Deum ne illum offenderet, mortem potius elegit. Quot autem obsecro nunc sunt feminae quæ in maxima laberentur peccata: nisi timerent perdere famam, honorem, aut parentes, aut fratres, aut viros suos? Qui bonum operatur, & malum sibi cauet solum propter timorem, proximus est vt peccet: quia sublato timore, Deum offendet. Sed qui Deum amat, cum vbique ille sit, hic in nullo loco eum offendet. Quapropter si Deum dilexerimus multas diaboli tentationes vitabimus. Sed de his alias. **¶** Nunc operæ pretium est inuestigare; vnde diabolus sciuit quod hæc scripta sunt? Vnde tibi o diabole contigit lectio scripturæ: nunquid legisti prophetas aut diuinā eloquia cognouisti? Legit quidem diabolus, sed non vt ex lectione sanctorum melior fieret: sed vt simplicitate eos qui tantum corticis & literæ amici sunt interficiat. Multi etiam nunc dant operam literis; non vt sanctiores fiant: sed vt alios decipiant, sicut multi iuris periti & aduocati, qui iustitiam & vigiliam tota nocte sustinent, vt pauperem spoliarent, & iustitiam conturbent, & iura violant, vt ipsi aucti & locupletari quadant. Sic etiam legunt scripturas hæretici, vt alios decipiant. Laborant omnes hæretici suas hæreses probare autoritate scripturæ: sensum verum reterquentes (& vt Paulus inquit) adulterant verbum Dei. Citant quidem diuinas scripturas, sed in deprauatum sensum, vt suas confirmant hæreses. Vt qui regis imaginem ex auro & gemmis confectam dissoluunt, postea verò ex eodem auro canis figuram & imaginem conficiunt. Sic hæretici imaginem fidei dissoluunt, & ex eisdem scripturæ autoritatibus falsò expositis imaginem perfidiæ conficiunt, & ornant, & dicunt illam esse fidei & veritatis imaginem, cum constructa sit ex eis

2. Cor. 4.

dem scripturæ sacre locis, & fallunt homines simplices dicentes: illam turpē canis imaginem esse veritatis imaginem. Hac similitudine vitur Irenæus libro primo aduersus Valentinum. Sed iam nunc vide: diabolus patrem hæreticorum, qui scripturam falsò ad suum propositum a legat: hæretici enim scripturis perperam intellectis, suas falsitates, & errores defendere volunt. Hac enim quæ psalmista hic enarrat, de viro iusto, non de filio Dei intelligenda sunt: quia viri iusti quamuis sancti & recti sint, nihilominus adiutorio diuino, & Angelorum indigent, non tamen filius Dei, qui custos est Angelorum, & dominus eorum. Quare hæc quæ psalmista ait in hoc psalmo, qui habitat in adiutorio altissimi, &c. de homine iusto intelligenda sunt, nõ de filio Dei, satis cuiuslibet intuenti apparet. Præterea illud quod contra se erat, scilicet, super aspidem & Basiliscum ambulabis, & conculcabis leonem & draconem, tacuit diabolus: ne suo gladio se ipsum iugularet, hæc enim potestas contra ipsum nõ solum virtus iustis in veteri testamento data est, sed etiam in nouo: cum dominus dixit suis discipulis. Ecce dedi vobis potestatem super serpentes, & scorpiones, & super omnem virtutem inimicis: & nihil vobis nocebit. Denique multi sunt nunc theologi prædicatoris verbi Dei, qui sicut diabolus scripturas portant prædicantes in ore, & alios docentes: non tamen illas portant in corde: quibus Paulus ait. Qui alios doces, te ipsum non doces? Solet aliquando, vt in aquis nascitur aquatica videas, pal-lida, & in terram submissa, quæ nihil crescit. Quæ autem est causa cur ista herba non crescant? Quia pluuia de cælo non descendit super ipsas. Nonne sufficientem aquam habet, quando sunt intra riuum? non vitique ista aqua sufficit, nam opus est, vt cælestis aqua super illas descendat, tuncque statim in altum crescent. Attende igitur verbi Dei prædicator, quod etiam si abundans aqua philosophiæ & theologiæ, & magnos in his facultatibus feceris progressus, hoc tamen parum prodest, vt tibi ipsi, & cæteris utilitatem afferas: nisi ab alto scientia descendit, & spiritus atque deuotio, quo in amorem diuinum accendaris: vt aliis proficere possis. Opus est vt deuotus & spiritualis sis, & vt orationi & contemplationi vaces, si fructum tuorum laborum videre velis. Vide ne dæmonem imiteris, qui scripturam in ore tanquam doctus habebat,

Luc. 10.

Rom. 2.

malitiã verò & calumniã in corde. Discimus etiam ex hoc loco, ne nos in res viles & turpes abiciamus: quando quidem tanti nos facit Deus, vt Angelos suos in custodiam nostram tribuat, quia scriptum est. Angelus suis Deus mandauit de te vt custodiant te, &c. Colligitur enim ex hoc loco magnam esse hominum dignitatem, cum angeli ad eorum ministerium deputentur. Quapropter quemadmodum ex parte corporis nosmetipsos humiliare debemus, contemnendo nos, siquidem cinis & corruptio sumus: ita ex ea parte, qua similes Deo sumus, magni nos ipsos facere debemus: nec abijcere nos debemus in viles res huius mundi: quando quidem anima nostra tanta est dignitas, & excellentia, vt etiam cælestes Angeli, ei ministrent. Sed iam Christum audiamus. Et respondens Iesus, ait illi. Scriptum est, non tentabis Dominum Deum tuum. Ille Deum tentat, qui petit miraculum fieri sine necessitate, & qui exponit se periculo, quod potest naturaliter vitare. Ideo Christus dixit suis. Cum vos persequuti fuerint in vnam ciuitatem, fugite in aliam. Sicut Christus fugit paruulus in Aegyptum, & postea factus vir idem sæpè fecit. Sic Paulus summissus in sporta euasit. Sed cum humanum auxilium deserit, tunc ad Deum confugiendum est: non tentando, sed deuotè & humiliter confitendo infirmitatem nostram. Sic ille rex pius dicebat. Cum ignoremus, quid agere debeamus? hoc solū habemus residuū, vt oculos nostros dirigamus ad te. Sic Deum tentat qui miraculum citra necessitatem petit, vt hic dæmon petebat: cum scilicet essent ad descendendum, ab alto volebat eum precipitare, dicens, quod cum maximè Deo consideret, vt diceret Deū posse hominem sine pane sustentare, quod eodem modo facere possit, vt ipse sine scalis descendere. Bene posset Deus. Noe & suos in arcam eleuare: at cum essent tabule & archi-rectores, & in arca posset saluari, non erat cur dominus miraculum in ea re operaretur. Quando filii Israel erant iuxta mare Rubrū, & inimici non procul ab eis aberant, tunc quando nullum erat naturale remedium, vt Pharonis manus euadere possent, apertū fuit mare, miraculo portentoso factū. Et in deserto cum nullus esset cibus fecit etiam miraculum, mittens panem coelestem. Perere ad omnino vt faciat miraculum, quando naturale aliquid suppetit remedium, officium est dæmonis. Clarum quippe & naturale est, quod si ali-

Psal. 9.

Matt. 10. Mar. 2.

2. Cor. 11.

2. Para. 20.

Gen. 7.

Exo. 14. Exo. 16.

si aliquis partes tuas minatur in sinistra partem quod in eadem cadet. Qui igitur fieri potest, vt cum tu malè viuas toto tuè vitæ discursu Deo miracula petens, in Dei sortem existimas te posse cadere? Miraculum sine dubio petis: nam miraculum quidem & illud grande est, quod cum malè viuas, feliciter & bene vitam finias. At Christus illi respondit. Non tentabis, &c. Ac si diceret ei. Malè quidem o incautè arguis quia non est par ratio de vno atque de alio: nam in deserto tibi non erat, qui nos pascere posset, ibi opus erat, vt Deus sua virtute nos sustentaret, aut quacunquē alia te sibi placita. At hic sunt scala, quibus ascendimus: nam si scilicet postquam nos ascendimus, iam fracta essent, nullum mihi est dubium, nisi quod posset efficere, vt nos intacti & incolumes descendere-mus. At tū scilicet sint, non est cur ego id faciam, quod dicis: id enim esset dominum tentare: miraculum sine necessitate petendo. Aduertere autem quod multi sunt qui tentant Deum sicut diabolus. Tentant quippe Dei clementiam, qui negligenter orant, & sine deuotione iuxta illud Ecclesiastici. Ante orationem præpara animam tuam: & non esse quasi qui tentat Deum. Alij tentant Dei patientiam: quia perseuerant in peccatis. Vnde psalmista. Tentauerunt, & exacerbaerunt Deum excelsum, & testamentum eius nõ custodierunt. Alij tentant Dei iustitiam deprecantes vindictam alicuius. Vnde duo Apostoli dixerunt Christo. Vis dicimus vt descēdat ignis de cælo? Alij tentant Dei potentiam, vt temerarij in periculis. Ideo Iudith quibusdā, qui Deo assignabant tempus, dixit. Qui estis vos, qui tentatis dominum? Multi etiam tentant Dei sapientiam, qui volunt sine studio & lectione librorum scire & alios docere, quod certè tentare dominum est. Vide Augustinū in prologo de doctrina Christiana optimè de hac re differētem. Vult enim Deus vt homines ab hominibus discant: nani contrariū agere, temerarium est, & Deum velle tentare. Obscurandum præterea, quod quia diabolus se tuebatur autoritate scripturæ, Christus etiam eum scriptura respondet, adducēs hoc quod in Deuteronomio scriptum est: scilicet, non tentabis dominum Deum tuum. Gloriosum victorie genus est, inimicum suis proprijs armis prosternere. Cum diabolus armis se induisset scripturæ aduersus Christū: eisdem se ipsum Christus induit, & vicit illū.

Ecl. 18.

Psal. 77.

Luc. 9.

Iud. 8.

Deute. 6.

Gen. 3.

Mat. 27.

Eccle. 4.

Prover. 6.

Gen. 2.

Eccle. 5. 1. Tim. 6.

Eccle. 10. Epha. 5.

Num. 11.

Epha. 6.

Vt etiam fecit in paradiso, vbi dæmō primos parentes per lignum vicerat, sic & per lignū crucis ipsam dæmonem vicit: nam ipse dæmon fuit faber lignarius, qui crucem confecit, qui quic per oraludæorum vocifetabatur, dicens. Crucifige, crucifige eum. Sed his armis vt iam dictum est ipse dæmō fuit victus: quemadmodum in hoc loco cum scripturā à Christo allata. Docet eisdem armis dæmonē esse vincendum. Cum diabolus scripturam aduersus nos attulerit, nos etiam contra ipsū scripturam afferamus. Cum tentaueit te de superbia, illud tibi ex scriptura adducet. Curam habe de bono nomine. Cum tentaueit te de auaritia: adducet illud, quod Salomon ait de formica, quæ congregat in messe quod comedat. Si de luxuria, Crescite & multiplicate, &c. De gula. Ecce dedi vobis omnem herbam & lignum, vt sint vobis in escam, &c. Et sic de alijs peccatis. Nos verò è contra eiusdē armis illum vincamus & interficiamus, dicētes ex scriptura contra superbiam. Quid superbis puluis & cinis? Contra auaritiam illud Pauli. Nihil intulimus in hunc mundum. Et illud Ecclesiastici. Sicut egressus est homo nūdus de vtero matris, &c. Contra luxuriam dic. Omnis fornicator aut inmundus nõ habebit hereditatem in regno Christi & Dei. De gula ait scriptura. A dñic escæ erant in ore ipsorum & ira Dei descendit super illos, &c. Sed ad contextum: Et consummata omni tentatione. Iam initio diximus quod antequā diabolus visibiliter in assumptō corpore aggrederetur dominum, tentauit illum multis grauissimis tetationibus: de quibus hæc, quæ nunc ait verificantur. Diabolus recessit ab illò vsque ad tempus. Quia tempore passionis reddi ad tentandum: quantum illa nõh fuit tetatio propriè dicta, prout est suggestio diaboli ad malum: sed fuit aperta persequutio, incitando Iudæos contra Christum. Sed nunc nõh vides quomodo diabolus cedit virtuti? Et si inuidere non desinat, tamen instare formidat: quia frequentius refugit triumphari. Ait dñto nanque hominè Dei recessit vsque ad tempus postea nõh tentaturus, sed apertè pergnaturus in passione. Docemur non tantum aduersus carnem & sanguinem: sed etiam contra nequicias spirituales esse nobis certamen. Nemo potest coronari nisi prius vicerit: & nemo vincere nisi pugnauerit. Discamus omni tempore vigilare, & esse cautos. Quāuis vincas, non sis sine cura & sollicitudine

ocio

oculose uicinis; quia diabolus non recedit usque in finem non reuertitur; sed usque ad certum tempus; fingit enim se fugere, sicut Iosue cum recepit ciuitatem Haised reuertitur ad tempus, ut fortius & apertius vincat. Caue ne tibi contingat sicut Philistis illis, qui epulabantur celebrantes victoriam, qua obtinuerant de Sanfon, nec attendebant ad malum quod illis euenire poterat & fuerunt victi & mortui. Similiter Amalechitae latabantur super victoriam, quam obtinuerant Sicelech; qua igne combusserant, & spolauerant, & erant super faciem terrae quasi festum celebrantes: quos Dauid superueniens vicit, & occidit, & abstulit spolia. Quando viceris, tunc timidior debes esse & exercefactus, nam iterum redibit demon praesertim tecum; & facile vincetis si incautum te inuenierit, quauis prius victor euaseris. Et multoties contingit, ut ipse demon, ut pote qui sagacissimus & callidissimus est, se sinat vinci, ut postea melius ipse vincat, & maiorem victoriam consequatur. Ut facere solent hi qui aleam aut taxillorum ludum exercent, qui fingunt se perdere, & parua pecunia quantitate amittunt, ut postea maiori lucro aduersarium capiant. Multi sunt qui statim ut confessionem suorum peccatorum fecerunt, alacres sunt & gaudentes cum victoria, qua de demono assequuti sunt, qui eos ridet, nam cum eos improuidos & incautos videat, redit iterum eos tentaturus, atque ita eos vincit facile, & captiuos possidet. Vide ne post victoriam obdormias; nam tunc solet demon maioribus viribus & potentia inuadere. Obserua etiam quod quique vitia diaboli notantur in hac historia. Primum quod sit curiosus speculator, an videlicet Christus esset filius Dei: quod scire cupiebat non ut veneretur, sed ut iactanter miraretur, & ut redemptionem nostram (si posset) impelleret. Secundum quod sit vanus, quia propter gloriae vanitatem suauit casum. Tertium quod sit importunus: semel & bis repulsus, iterum accedit tentare. Quartum quod sit fallax, quia promisit se daturum, quod dare non poterat. Quintum quod sit arrogans & superbus, quia petit a dorati. Matthaeus narrat Angelos accessisse & ministrasse, &c. Sed dices, nunquid tam magnum fuit demonem a Deo vincit, ut sic adeo propter id tantum magnificetur? Respondet quod non vicit illum in quantum Deus erat: quia hoc parum esset, & poterat annihilare illum: neque in quantum erat

Iosue. 8.

Ind. 16.

1. Reg. 30.

2. Reg. 23.

1. Reg. 17.

1. Reg. 17.

Mat. 23.

Rom. 8.

1. Cor. 13.

Mat. 4.

beatus homo, quia quicumque beatus maiores vires habet, quam omnes demones: sed in quantum homo mortalis vicit eum: secundum quam naturam quauis minor esset diabolus (quia iste non perdidit essentialia) in gratia tamen maior fuit Christus illo & sapientior omnibus philosophis, & sic vicit illum. Praeterea in tentationibus Christus ostendit se hominem esse: nunc Angeli illi ministrant, ut ostendatur eius dignitas atque diuinitas. Et etiam hoc est factum ut discas, quod quando a diabolo tentaris, quod Angeli tibi praesentes sunt, & desiderant nostram victoriam: & postquam vicerimus quasi congratulantes nobis, ad nos accedunt. Sed iam historiam prosequamur. *Et egressus est Iesus in virtute spiritus in Galileam, & fama exiit per vniuersam regionem de illo.* Venit in virtute spiritus, nam ille qui plenus erat ab instanti conceptionis Spiritu sancto nunc clare ostendit spiritum in miraculorum operatione. Itaque virtus spiritus est virtus operatiua signorum, quae datur a spiritu sancto. Vnde in libris regum dicitur, quod spiritus Heliae requieuit super Eliseum. Porro Christi, quatenus Deus est & Spiritus sancti, vna est virtus, atque omnipotentia, & quo ad hoc Christus propria virtute fecit miracula. Et secundum naturam assumptam, a Spiritu sancto, imo a tota Trinitate data est potestas super omnem creaturam, ut ipse ait. Data est mihi potestas in caelo, & in terra. Dilce & tu ut ductorem habeas spiritum sanctum in omnibus, quae agis. Vnde Paulus. Qui spiritu Dei aguntur, hi filii Dei sunt. Sed qui spiritu maligno & carnis concupiscentiis obtemperant, non sunt filii Dei, sed eis dicitur. Vos ex parte diaboli estis, & desideria patris vestri vultis perficere. Fama autem eius exiit per vniuersam regionem: nam probitas lucem quam dam secum affert, quae homines vel inuitos cogit. Non potest autem domus ciuitas abscondi supra montem posita. Et sicut sol ubi primum radios suos emittit super faciem terrae, minimè latere potest, cum a suis radiis prodatur: sic homines spirituales, quique ex familiaritate quam cum Deo habent plurimum lucis accipiunt, etiam si conentur lucem illam abscondere, minimè poterunt. Cuius rei exemplum erit nobis Moses, cuius facies ex habita cum Deo conuersatione clarissimos radios emittebat: quapropter necesse erat velamen ponere, sicut ipse ponebat: sed splendor eius aliquando foras exibat.

4. Reg. 4.

Mat. 28.

Rom. 8.

1. Cor. 13.

Mat. 5.

Exo. 34.

Matth. 4.

2. Par. 29.

Iob. 28.

Mat. 5.

Mar. 1.

Iosue. 2.

Iosue. 3.

Isa. 9.

Matth. 4.

Sap. 1.

bat. Quod idem vides nunc in Christo Iesu adimpletum: quia gloria eius & fama in dies crescebat & augebatur, licet ipse eam occultaret velamine humilitatis. Vbi est ignis ibi erit fumus, qui illum manifestabit: & ubi vera virtus & probitas ibi fama & gloria erunt, quae virtutem absconditam manifestabunt. Sic cum Christus post baptismum, & ieiunium reuenter egerit in Galileam, creuit fama eius, & exiit per omnem regionem. Huic consentit alius euangelista qui ait. Abijt opinio eius in totam Syriam. Sic de Salomone dicitur quod omnes reges terrae desiderabant videre faciem Salomonis. Et Iob. Auribus nostris audiuimus famam eius. Age & tu ut bonus, odor fama tua exeat in regionem. Vnde dominus suis ait. Luceat lux vestra coram hominibus, ut videatur opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum qui in caelis est. *Obserua autem, quod hac fama Christi non fuit propter eius praedicationem, sed propter ipsius miracula: nam Christus non praedicauit nisi postquam Ioannes in carcere erat detentus, ut Marcus ait. Postquam traditus est Ioannes venit Iesus in Galileam praedicans euangelium. Fecit autem aliqua miracula antequam publice praedicaret: nam conuertit aquam in vinum, quod fuit primum miraculum, & eiecit ementes, & vendentes de templo in quadam diuina potestate: & multa alia signa fecit in die festo coram Iudaeis. Et tunc venit ad eum Nicodemus, & Galilaei, & receperunt eum, videntes quae fecerat Hierosolymis. Et primo Christus hoc fecit, ut opinionem sui in plebe ingeneraret, ut doctrinae ab eo praedicandae crederetur: nam si inceperat praedicare, nullis praecedentibus miraculis, forte sermo eius nullius esset auctoritatis propter tantam excellentiam praedicationis Ioannis, qui ante eum praedicauerat. Cum igitur Christus, primum multa miracula fecisset in Galilea & postea in Iudaea, cum reuertetur ut Iudaea in Galileam in itinere audiuit Ioannem esse traditum, & tunc inceperat praedicationem in terra Galilaeae, quae erat Zabulon, & terra Neftalim, ut adimpletetur illud Esai. Terra Zabulon & terra Neftalim, &c. ut Matthaeus dicit allegans Esaiam prophetam. *Et ipse docebat in Synagogis eorum & magnificabatur ab omnibus.* Sapia foris praedicat, & in plateis dat vocem suam. Noluit dominus in occulto praedicare sed publice in Synagogis coram omni plebe: tum ut*

multos doceret, qui propter omnes venerat, tum etiam, ne eius inimici inuidi doctrinam diuinam calumniarentur. Vnde principi sacerdotum de doctrina ipsius interroganti respondit. Ego palam loquutus sum mundo, ego semper docui in templo & in Synagoga, ubi omnes Iudaei conueniunt. Sic publice praedicans ostendit suae doctrinae sinceritatem, quia non elancule (ut haeretici & seductores facere solent) sed in synagogis coram multitudine neminem veritus, veritate docebat secutus. *Et venit Nazareth ubi erat nutritus.* Aduerte quod Christus stetit in Nazareth ferè per spacium totius suae vitae usque ad principium anni trigessimii aetatis suae. Tunc baptizante Ioanne iuit Christus ad eum ut baptizaretur: & postquam fuit baptizatus non est reuersus in Nazareth, sed confestim iuit in desertum ad ieiunandum. Finito vero ieiunio redijt ad Ioannem qui erat ibidem in Iudaea, & ibi congregauit sibi Petrum, Andream, Philippum, & Nathanaelem, & cum his profectus est in Galileam; ut ait Ioannes, & abijt in Nazareth. Et quauis Ioannes dicat quod iuerit in Canaa Galilaeae; ubi aquam in vinum conuertit; & ibi descendit in Capharnaum: credendum est tamen prius iuisse in Nazareth, quam in Canaa & Capharnaum. Quod patet, quia Ioannes dicit, quod de Canaa Galilaeae descendit in Capharnaum mater eius cum suis discipulis: & tamen Christi mater habitabat in Nazareth, & quando redijt in Galileam iuit ipsa cum illo in Capharnaum. Postea reuersus in Iudaeam fecit miracula plurima Hierosolymis die festo: & rediens secundo Capharnaum in Galileam hunciatum est illi in itinere quomodo dilectus Ioannes in carcere detinebatur: & cepit ibi praedicare & exijt fama praedicationis eius, sicut & de miraculis iam antea exierat. ut Lucas dixit: & tunc iterum venit Nazareth. De hoc secundo aduentu in Nazareth postquam praedicauerat, & miracula fecerat in Capharnaum, loquitur hic euangelista Lucas: quod manifestum est, quia Nazaraei dixerunt ei nunc. Quanta cognouimus facta fuisse in Capharnaum, fac hic in patria tua. *Et intrauit secundum consuetudinem suam die sabbathi in synagogam, & surrexit legere.* Inter diem sabbathi, & diem sabbathorum haec est differentia, quod omnis dies sabbathorum est dies sabbathi: non tamen e conuerso. Nam dies sabbathi significat quae cunq; diem festum: dies autem sabbathorum signifi-

Iosue. 18.

Iosue. 1.

Iosue. 2.

signifi-

significat solum diem festum, qui idem vocatur dies sabbathorum, quia semper est dies sabbathi ad differentiam diei festi, quinti, quarti, &c. quorum nullus est semper, sed quando que, sic quandoque non dies est sabbathi hoc est quicquid. Praedicabatur autem die sabbathi, qui tunc potius conueniebant iudeis, ad audiendum verbum Dei: sicut nunc Christiani faciunt in die Dominico. Diebus festis ab occupationibus cessatur, ut homines diuini exercitii quietius deuotiusque intendant. & ut ea emendat, quae ferialibus diebus peccauerunt, Deo adhibere, & ecclesiae sanctae eius. Sed pro dolor, nam id, quod datum est in medicinam, conuersum est in venenum: nam in diebus festis multi potius vacant ebrietatibus, epulis, iocis, choreis, quam in ferialibus diebus. Hoc lamentatur dominus per Esaiam. Sabbatha vestra odiui, anima mea. Surrexit autem legere Christus, ut ostendat quod praedicatorem concionem suam in sacra debet fundare scriptura. Vnde beatus Petrus. Non enim indoctas fabulas sequuti, notam facimus vobis domini nostri Iesu Christi virtutem. Sed multi nunc, ut ostendant suam variam lectionem & elegantiam, vel ut verius dicam suam vanitatem, & arrogantiam omnem concionem implent veribus poetarum, & fabulis Ethnicorum: sic ad eum, ut totus gentiliticus sit sermo. Et traditus est illi liber. Esaiam propheta, & vtrouoluit librum inuenit locum ubi scriptum erat. Non solum operibus, sed diuinis scripturis, probauit dominus se Christum esse. Praeterea non indigebat Christus libro, cum ipse sit, in quo sunt absconditi omnes thesauri sapientiae & scientiae Dei: sed accepit codicem, ut nobis sacra scripturae studium commendaret. Non tamen casu illum locum scripturae obuiat, erat nanque id iam diuina providentia dispositum, Nemo quippe prophetarum de Christo euidenti, aut clari, quam Esaias vaticinatus est. Locus vero scripturae erat. Spiritus domini super me. Haec verba de Christo quatenus homo est, intelligenda esse censeo. Regula enim scripturarum de filio Dei est, ut distinguamus quid in eis sonet secundum formam Dei, in qua aequalis est patri: & quid secundum formam quam accepit, in qua minor est patre: & non turbabimur tanquam contrariis inter se sanctorum librorum sententias. Secundum formam serui dicit, pater maior me est: sed secundum formam Dei, ego & pater vni sumus: Secundum formam serui,

Esai. 1. Pet. 1. Colo. 2. Esai. 61. Ioan. 10.

non venis facere voluntatem meam, sed voluntatem eius qui misit me: sed secundum formam Dei. Sicut pater habet vitam in semetipso, sic filius habet vitam in semetipso. Secundum formam serui Christus factus est obediens vique ad mortem, & tristis est (inquit) anima mea usque ad mortem. Sed secundum formam Dei, omnia quae habet pater ipsius sunt, & omnia tua mea sunt, & mea tua. Secundum formam serui dicit, mea doctrina non est mea, sed eius qui misit me: & secundum formam Dei, ante Luciferum genui te. Etiam in quantum Deus aequalis Spiritui sancto, dixit Spiritus paraclaus quem mittere pater, in nomine meo: & sub forma hominis ait, haec verba quae modo interpretamur. Spiritus domini super me. Ita haec exponit & interpretatur diuus Augustinus. Ex quo haec, quae diximus excepimus. Ait itaque. Ille spiritus, qui est patris, & filii, quo spiritu dominus repleuit orbem terrarum, habitat in me, secundum quod homo sum: quia Christi anima ab instanti conceptionis plena fuit spiritu sancto. Vnde spiritus sanctus per existentiam donorum suorum dicitur super Christum hominem requieuisse. Idem alio in loco ait Esaias. Requieuit super eum spiritus domini, spiritus sapientiae & intellectus, &c. Observa autem quod Christus habuit spiritum domini super se, ut autorem & praecceptorem, sed multi non habent spiritum sanctum super se, obediendo sed, sub pedibus ipsius contemnendo inspirationes. Idem Paulus. Et spiritu gratiae contumeliam fecerit. Observandum quoque est, quod haec verba, quae hic refert nosfer Lucas ex Esaias habentur in capite sesagesimo primo eiusdem prophetae, licet sub aliis verbis: nam euangelista (ut Hieronymus ait) cum allegant veterem scripturam non sub eisdem verbis & syllabis sed sensum exprimunt, ut est in Mattheo. Et tu Bethleem terra Iuda sub aliis verbis est in Michae. Et illud quod Esaias dixit. Ecce virgo concipiet: allegat Mattheus: Ecce virgo in utero habebit. Et illud Pauli ad Ephesios, propter hoc relinquet homo patrem & matrem: alibi habetur in Genesi. Nam apostolus pro eo quod ibi habetur γεννησθαι, posuit εγγεννησθαι, quod latine aliis verbis dici non potest. Deinde pro patre suo & matre sua pronomen abstrulit, & quod in medio dixit, adhaerebit uxori suae penitus praetermisit. Sic quod hic refert Lucas, sub aliis verbis refert Esaias. Pro

Ioan. 5. Pbi. 3. Matt. 26. Ioan. 17. Ioan. 7. Psal. 109. Ioan. 24. Aug. lib. Tri. cap. Sap. 1. Esai. 11. Hebr. 10. Hier. super 7. c. Esai. & Amos 5. & ad Eph. 5. Mat. 2. Mic. 5. Esai. 7. Matt. 1. Eph. 5.

pter quod unxit me. Quia placuit spiritui sancto sancto quiescere super eum: idem plenitudine gratiarum perfudit & impleuit, quem admodum scriptum est. Unxit te Deus Deus tuus oleo laetitiae praefortibus tuis. Et in Actis. Unxit eum Deus spiritu sancto & virtute. Denique Christus non solum plenus fuit donis gratiae gratum facientis, sed donis gratiae gratis datae. Idem dicitur unctus in regem, in pontificem, & prophetam: quod totum illi contigit in instanti conceptionis sua. Et si aliquando postea conceptio legatur, intelligitur quantum ad manifestationem. Nam sicut in passione obtulit se per effectum tanquam oblationem & hostiam Deo in odorem suauitatis: ita cepit hoc facere in principio creationis animae suae, quia tunc cepit intercessor esse & pontifex inter Deum & hominem. Obserua autem, quod oleo ferunt lenitur: ideo Christus unctus est & lenis, ut asperrima mundi postquam Christo haerent, blanda fierent. Iam enim crux, tormenta, mors, dulcia sunt: ex quo uncto Christo coniuncta sunt. Intellige, quod si ad huc non blandus es, quod nec tibi haerit Christus: & si haerit in iniuriam illi facis, qui cum blandam crucem effecerit, te blandum non dum effecit. *Enge liare pauperibus misit me.* Idem regnum caeleste praedicare hominibus, siue pauperibus euangelicis: qui propter regnum caeleste contempserunt terrena. Sic quod Christus ostendit non accipere personas, dum non praefert diuites pauperibus, sed omnibus indifferenter euangelizat. Non sic faciunt multi praedicatores, qui nolunt nisi diuitibus & principibus praedicare, & pauperes agricolae fere nunquam audiunt conciones, ita ut eis dici possit. Paruali petierunt panem, & non erat qui frangeret eis. Sed mirum hic videtur, quod cum euangelium toti creaturae praedicatur: quomodo tantum pauperibus dicitur hic praedicari, perinde ac si diuitibus haec praedicatio non adueniret? Et reuera ita est: nam causa diuitum, qui huius euangelij partem aut nihil recordantur, dominus dixit, facilis est camelum per foramen acus transire, &c. Et ob hanc causam in tota fere sacra pagina diuites male audiunt, cum de illis sepe haec particula, ve, dicatur. Pauperum vero curam Deo esse, ubique commemorant scripturae. Parcet (inquit) pauperi & inopi, & animas pauperum saluas faciet. Et illud. Edent pauperes & saturabuntur. Et, tibi dere-

Psal. 44. Mt. 10. Ep. 5. Thren. 4. Mat. 16. Mat. 19. Psal. 71. Psal. 21. Psal. 9. Psal. 10.

lictus est pauper. Et, oculi eius in pauperem respiciunt. Et alia possumus multa afferre loca. Nec id mirum, nam si iusti, qui Deum agnoscunt, & Deum praedicant. Pauper (inquit David) & inops laudabunt nomen tuum. Diuites autem non sic. Nam cernimus quotidie, quod quanto homines plus habent diuitiarum, tanto ipsorum animus a Deo procul abest. Toti affixi terrae sunt, cogitationes eorum: verba & facta tantum terram sapiunt, de quibus Iacobus pulchre scribit dicens. Nonne diuites tyrannidem exercent in vos? Et idem. Trahunt vos ad tribunalia, &c. Quem diuitem inuenies ad Ecclesiam sapienter conuenire? Malunt tempore concionis in lectulis eburneis dormire, aut in foro deambulare, aut risui & nugis vacare, quam vel spacio vnius horae in Ecclesiam sedentes sacram Philosophiam audire. Qui cum magis grati Deo esse deberent ob maiora ab eo accepta beneficia magis ingrati omnibus alijs sunt: atque in Deum & Christum magis iniuri. Nam se resemper hi blasphemii sunt, adulteri, vindictarii, omnis pietatis inimici, & omnibus vitijs, & peccatis obnoxij. Merito ergo cum euangelij praedicatio promittitur, mentio diuitum nulla fit, sed pauperum duntaxat: de quibus idem Iacobus ait. Nonne Deus elegit pauperes mundi huius: diuites in fide, & haeredes regni? Aduerte autem quod Hebraea dictio significat non solum pauperes, sed etiam humiles, mites, afflictos, oppreptos: quae nomina his conuenire non possunt, qui confidunt in virtute sua, & in multitudine diuitiarum suarum gloriantur, & qui in labore hominum non sunt, & cum hominibus non flagellantur, idem tenuit eos superbia, &c. Haec de his diuitibus sunt dicta, quos diuites huius mundi cum Paulo appellare possumus: qui pecunias tanquam Deum venerantur: quorum studiū recte idem Paulus simulacrorum cultum vocat. Non de his qui diuitijs vruntur, sicut Christianum hominem decet, & gratias agunt Deo, & diuina iudicia reuerentur. Sed de his iam satis, nunc ad quid aliud venerit Christus audiamus. *Sanare contritos corde.* Qui sunt verè poenitentes, iuxta illud. Cor contritum & humiliatum Deus non despiciet. Quannus per contritionem sanati sint a culpa: nihilominus tamen ab effectibus, qui sunt pronitras ad malum, debilitatio, & de ceteris debet curari: quod potissimè fit per septem dona spiritus sancti, quae a capite Christi in sua m-

Psal. 73. Iaco. 2. Iaco. 5. Psal. 48. Psal. 72. 1. Tim. 6. Colo. 3. Psal. 50. Psal. 146.

bra descendunt. Vnde egregius plures: Qui sanar contritos corde, & alligat contritiones eorum. Sic sacramentis alligat Christus peccata, quæ sunt vulnera animarum, sicut Samaritanus vulnera illius, qui incidit in latrones. Expende autem quod non dicit omnibus mederi, sed contritis corde: quia quando est cordurum, & sceleribus obstinatus, nullam habet salutem. Ideoque oportet, ut corda nostra lachrymis molliamus, nosque ad gratiam Dei præparemus. &c. *Prædicare captivis remissionem.* Id est, his qui vitis & peccatis sunt implicati. Idem in Proverbiis ait Salomon. Iniquitates sue capiunt impium, & funibus peccatorum suorum constringetur. Sicut peccator tenetur captivus à diabolo, & cum quidquid operetur, nihil ex eo sibi acquirit, quia nihil sibi mereri potest: quocirca nullum opus dignum vita æterna & nihil facere potest. Vnde Paulus Si distribuero substantias meas in cibos pauperum, & tradidero corpus meum ita ut ardeam, charitatem autem, &c. *Et cæcis visum.* Hoc quantumvis de corporali cæcitate possit intelligi, quia Christus plures cæcos illuminavit, verum potius de spirituali, & interiori mentis cæcitate intelligendum esse puto. Erat enim mundus cæcus & in tenebris ignorantie sedens quem Christus venit illuminare. Vnde ipse ait. Ego sum lux mundi: qui sequitur me non ambulat in tenebris. Nam sicut rex Babylonis captum Sedechiam filios eius iugulavit, & eruit oculos Sedechie, & duxit illum vincitum in Babyloniam: sic diabolus peccatorem captivus omnia opera quæ fecerat bona destruit, & excæcat peccatorem, & illum in vinculis captivum detinet. Christus autem venit à cælo, ut hæc omnia opera destrueret, iuxta illud Ioannis. In hoc apparuit filius Dei, ut dissolvat opera diaboli. Hæc sunt, quæ Esaias enarrat de Christo in hac autoritate. Alibi etiam idem Esaias inquit. Dedi te in foedus populi in lucem gentium, ut aperies oculos cæcorum & educeres de inclusione vincitum, de domo carceris sedentes in tenebris. *Dimittere contractos in remissionem.* Id est, aduersitatibus defatigatos, seu legalium obseruantiarum oneribus pressos deducere ad spirituales consolationes & leuamen. Christus namque nos ab obseruatiis ceremoniarum legis, per euangelicæ legis gratiam subleuauit, iuxta illud. Quid tentatis imponere iugum super seruices discipulorum: quod neque nos, neque patres nostri portare potuimus: Sed per gratiam dñi nostri Iesu Christi

Luc. 10.

Prover. 5.

1. Cor. 13.

Luc. 1.
Ioan. 8.

1. Reg. 29.
Hicre. 52.

1. Ioan. 5.

Esai. 43.

Act. 15.

si credimus saluos fieri. Hinc est quod per Matthæum ait saluator. Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati estis & ego reficiam vos. *Prædicare animum domini acceptum.* Id est, ostendere tempus plenitudinis gratiæ aduenisse, in quo Deus placabilis redditur poenitentibus. Sepulta enim synagoga Christus legem gratiæ prædicauit mundum. Vnde Paulus. At postquam venit plenitudo temporis misit Deus filium suum, &c. Et beatus Petrus in Actis ait. Omnes prophetae à Samuele annunciauerunt dies istos. Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis. Ait enim scriptura: tempore accepto exaudiui te. In quo enim felicissimo tempore annuntiatur regnum cælorum, quod nunquam antea prædicatum fuerat. Poenitentiam agere (ait Ioannes) appropinquabit regnum cælorum. Et quia Christus venit daturus omnibus pacem, ne populi videntes Christi pietatem & clementiam, auderent eum offendere: ostendit etiam suam iustitiam dicens. *Et diem retributionis.* Hoc est, diem iudicii, in quo unusquisque accipiet iuxta mensuram meritorum suorum. Hunc diem prædicauit Christus sapienter. Venit hora, in qua omnes, qui in monumentis sunt, audient vocem filii Dei, &c. Et in Matthæo & in nostro Luca multa de die retributionis scripta sunt. Hactenus de hac Esaiæ autoritate, quam Christus coram omnibus legit: quam cum legisset sequitur in cõtextu. *Et cum plerisque librum reddidit ministro & se dit.* Librum scripturæ sacræ magna cum reuerentia tractauit, ut discas quam debeas reuerentiam sacræ scripturæ exhibere: & arguendi sunt qui non solum libros veteris instrumenti, sed euangelia irreuerentius tractant, quam libros Gentilium damnatorum. *Et omnium in synagoga oculi erant intendentes in eum.* Quia delectabilis fuit ad intuentum tanquam speciosus forma præ filiis hominum, in cuius vultu fulgur interioris perfectionis, ac gratiæ micabat. Sed & suauitate eloquentiæ suæ corda eorum attraxit. Audierant etiam famam prædicationis suæ, & nouerant, non didicisse literas, qui quidem apud illos nutritus fuerat: atque idem expectabat, & intuebantur quid diceret. *Cæpe autem dicere ad illos, quia hodie impleta est scriptura hæc in auribus vestris.* Per hoc, quod audistis me vobis euangelizantem, & corda vestra illuminantem, & gratiam benignitatis diuinæ annuntiantem, aliquo modo impletum est quod in superiori propheta erat prædictum. In hoc docuit Christus dicta ar-

Mat. 11.
Gala. 4.
Act. 3.
2. Cor. 6.
Esai. 49.
Matt. 3.
Eph. 2.
Ioan. 5.
Matt. 24.
Luc. 1.
Psal. 44.
Psal. 13.
Eph. 4.
Psal. 5.
Eph. 5.
Colos. 3.

que promissa prophetarum in Christi aduentu spiritualiter debere intelligi, de spirituali videlicet liberatione à potestate diaboli, & iugo peccati, non corporali libertate à iugo Romanorum, ut communiter multi Iudeorum existimabant in Christi aduentu à corporali seruitute liberandos fore, & cunctis gentibus dominaturos. Sed tu vide Christi redemptoris nostri modestiam. Non enim dicit, is ego sum quem audistis in Esaiâ loquentem, ne videatur seipsum iactare. Vesum quia opus erat, ut aliquando cognosceretur, ut in eum crederent, vltus est verbis minus apertis nihilominus idem significantibus, & suo tempore intelligendis, quantumvis tunc non fuissent intellecta. Sed satis interim fuit si ea verba cum ipsi reuolueret, atque ex ea cogitatio ne aptiores fierent huic euangelicæ veritati percipiendæ: quia si rem aperte explicaret, cum non essent capaces tantæ doctrinæ & veritatis, offenderentur potius quam erudirerentur. Hi domini mores atque exempla proposita sunt nobis ad imitandum ea: ut sermones nostros semper cum iudicio disponamus. Neque enim satis est de qua sumus verba facturi, esse sua natura bonam: sed videndum superest, si temporis ratio & audientium animus eam postulet. Ob quam causam diuinus vates ait, se & à bonis multis abstinuisse, ne vel aduersarij etiam ob id calumniarentur. Omnis sermo bonus ex ore vestro non procedat, sed si quis malus ad edificationem fidei, ut de gratiam audientibus. Et nolite contristare spiritum sanctum: ait Paulus. Quid de his dicendum est, qui quidquid in buccam venit, sine vilo iudicio proferunt? De quibus scriptum est. Sepulchrum patens est guttur eorum, linguis suis dolose agebant, venenum aspidum sub labijs eorum. Paulus præcepit his qui ad Christum venerant, ut non solum se ab obscenis verbis abstinere: verum etiam ab his quæ faceta & scurrilitas quæ ad rem non pertinet, nec nominetur in vobis. Et alibi admonet dicens. Sermo Christi habitet in vobis abunde, cum omni sapientia, docere, & commone inuicem, in hymnis, laudibus, & cantibus spiritualibus cum gratia canentes in corde vestro domino, &c. Sed de his alias, nunc euangelistam audiamus vltra progredientem. *Et omnes testimonium illi dicebant, & mirabantur in verbis gratiæ, quæ procedebat de ore ipsius.* Non mirum quia de ipso scriptum erat. Dif-

fusa est gratia in labijs tuis. Et ita hoc fuit verum, quod inimici Christi volentes eum capere, cum audissent illum, ita vehementer admirati sunt, ut dixerint. Nunquam sic loquutus est homo. Quanto enim Christi beatus Ioan. 7. ma anima plenior gratia fuit, tanto diuiniore proferebat verba. Obserua autem quod non dicit eos demirari in gratiam verborum, sed in verbis gratiæ. Multi habent gratiam in verbis, quia expediti sunt ad loquendum ea, quæ volunt, & quomodo volunt, sed non habent verbum gratiæ: quia non gratiam dant, sed cõtumeliam dicere student. *Et dicebant. Nomen hic est filius Ioseph?* Hoc scribae & pharisæi pleni inuidia dicebant. Sicut terra arenosa, quæ quantum magis pluuiam recipit, tanto plus aret. Sic isti quanto plus prædicationis pluuiam Christus fundebat, tanto sicciiores & derisiores debantur: nam cum mirari deberent, quod filius Ioseph qui nunquam operam dederat literis, talia proferebat, ipsi potius iridebant. Quomodo huius doctrinam velut sacram admirari possumus: cum filius sit Ioseph & non sit doctorali dignitate insignitus? Nec enim est magister noster, doctor autem rabbi: ac proinde videretur nullam operam in bonas literas collocasse. Vnde igitur eruditio hæc tanta? Vnde verborum & rerum diuinarum & admirabilium tam locuplex copia & thesaurus? Ita enim solet caro infirma domini spiritus, quæ supra naturam sunt, admirari, & admirando contemnere tanquam quadam magicâ & superstitiosa, cum diuina sint oracula. Existimant quippe omnia sensibili cognitioni subijci: neque quicquam esse quod alibi emendicari possit, nisi id quod per organa sensuum percipitur. Contra quos ait psalmus. Intelligite insipientes in populo, & stulti aliquando sapienter. Vide etiam quod cum populus laudat, scribae & pharisæi derideant, & inuidet. Magna quidem hæc est cecitas, nam eum, quem mirabilem & diuinum doctorem intuentur, ob solam generis agnitionem contemnunt: quia illum apud se viderant nutritum, sicut illi, qui dicebant. Quæ nam res accidit filio Cisi? num poterit nos saluare. iste illa re offendeantur, quæ nullius erat momenti: neque diuinam virtutem inspiciebant, quæ ex diuinis dictis, & factis admiranda erat. Quod idem nunc sæpe accidit: nam homines nihil aliud attendunt, quam exteriorem hunc rerum splendorem & gloriam: cernunt homines multa possidete, stipatum satellitibus, preciosis vestibus in-

Psal. 44.
Ioan. 7.
Ioan. 7.
Psal. 93.
1. Reg. 10.

Eccle. 13.

dutum: cumque venerantur, quanuis impudicus sit, ebrius, tyrannus, & omni vitiorum genere obsecens: alium vero omni virtute excellentem & cultum contemnunt si pauper sit. De qua re indignatus sapiens vir aiebat. Loquutus est pauper sentate & nō datus est ei locus. Dives loquutus est, & omnes tacuerunt, & verbum illius vsque ad nubes perdunt. Pauper loquutus est, & dicit. Quis est hic? nōne (inquit) hic est filius Ioseph? nōne hic est faber ille? & licet faber sit, quid inde? Mūdus illos solos, egregios viros magnificat, qui nihil agūt, & ociosi tota die per forū ambulāt, & ludis ac iocis operā dant, remq; esse ignominiosam arbitrantur si in aliquam artem incumbant. Contemnitur hic Christus, & eius doctrina, eo quod Ioseph pauper erat, & cibum arte querebat. Pessimus error est contemnere prædicationem propter paupertatem parentum prædicantis: ac si gratia & donum prædicationis pecunijs emere tur. Iam hic pessimus mos & impia consuetudo mūdum inuasit. Si pauper doctissimus sit & sapiens, non exauditur: eius sententię & dicta licet mirabilia sint & erudita contemnuntur. Non æstimatur nec perpenditur hominis sententia nisi iuxta fauorem & diuitias illius, qui loquutus est. Nam si quis pauper in curijs regum optimū consilium & vitę institutū dederit, minime exauditur, sed potius irridetur. Stupebant itaque isti in Christi doctrina & miraculis: sed id illi deesse, quod nō diuitijs & nobilitate generis conspicuus erat. Sic Nathanael offensus est Christi patria cū dixit. A Nazareth potest aliquid boni esse? Expende etiam vulgi mutabilitatem. Mōdo nāque ait euāgelista quod mirabantur: & statim ait, quod despiciebant illum. Sed vnde exorta sit tam subita & magna mutatio non scribitur: forte fuit quia subiunxit Christus in eōnitione aliquas reprehensionis notas, vel eo quod aliqui superuenerunt inuidi, qui animos audientium mutauerunt, dicentes populo Christum vilem esse hominem, & filiū fabri, & calumniando miracula, dicentes, non vera illum operari miracula, quia si vera essent miracula, quæ de illo prædicabantur, faceret eam in sua patria. Hæc duo ab euāgelista tanguntur, ex quibus apparet, aliquos inuidos superuenerisse, & mutasse animos bene dispositos. Et ait illis. Vtique dicetis mihi & hanc similitudinem. Medice cura te ipsum. Tu qui curas alienigenas, cura ciues tuos. Et quod isti sit

sentus manifeste patet, quia statim dixerunt, quanta cognouimus facta fuisse in Capharnaum: facta hic in patria tua. Nam si medicus ægritudinem patiatur, qua & alij laborant, si seipsum non curet, nec alios creditur curare posse: se d in contumeliam scientiæ illius dicitur illi. Medice cura te ipsum. Iuxta hanc similitudinem dicebāt isti ad Iesum. Si pores miracula cum alijs facere fac etiam cum te ipso: hoc est, in tua ciuitate. Ideo dicitur declarantes seipso. *Quanta audiuimus facta in Capharnaum, facta hic in patria tua.* Quanuis Christus hæc dicebat, & referebat, & non ipsi: tamen isti hoc dicebant in cordibus suis, & Christus quæ in cogitatione dicebant, nunc exterius narrabat. Hæc enim verba quātum ad sensum & sententiā erant horū Nazareorū: recitata autē sunt à domino sub hac similitudinis forma. Obserua autē quod nō dicit quanta scimus, sed quanta audiuimus: vt ostendant se non nihil dubitare, an vera essent, vt dicebatur, quo circa si similia nō fecerit apud suos, videbitur aut non velle, aut non posse. Quod si nolet, ingratus in patriam suam existeret, quod si nō potest, clarū est quod exerceat Capharnaitas suis magicis artib; sic vt putauerint id posse facere, quod minime potest. Hæc erant impia cogitationes. Nazareitarum. Aduerte autē, quod noluit dominus miracula facere in Nazareth: quia in omni actione naturali nō solū requiritur virtus seu potentia agētes, sed etiā requiritur dispositio materia: nā actus actiuorum sunt in patiente bene disposito, vt patet de igne cuius virtus est cōburere, sed nō nisi in materia disposita, quia non comburit lapides. Sic in miraculis non solum requiritur potentia, sed fides etiā requiritur & deuotio in illo, qui vult accipere sanitatem. Cum ergo Christus haberet infinitam potentiam & virtutem ad faciendum miracula, adhuc tamē volebat dispositionem in materia. Et quia isti Nazareitæ nō erāt dispositi: cū non haberent fidem in Christo nec in eum crederēt, ideo nō fecit miracula. Imō quod peius est non solum non credebāt, sed irridebant eum dicentes. Nōne hic est filius Ioseph? Aliud autem erat in Capharnaū, vbi illum credebant, & honorabant. Sic Chryso- stomus asserit quod propter eorum incredulitatem nō fecit miracula in Nazareth: quod satis patet exemplis à Christo adductis post hæc verba, de Naamā Syro, & vidua Sarepta na, quæ statim videbimus. Præterea indigni erāt

Chry hom. 4.9. in Mat 16g.

Genes. 3.

Sapient. 2.

Gen. 4.

Genes. 37.

1. Reg. 18.

Joann. 19.

erant isti vt Christus apud eos faceret miracula; nec vt eorum infirmos sanaret: quia alienæ gloriæ inuidebant. Dolebant eo quod Capharnaum potiretur illa gratia: miraculorū: Non expectes opem cælestis auxiliij, si proximo inuides. Asperratur dominus inuidos; & miracula suæ potentie auertit ab eis, qui in alijs diuina beneficia non videre vellent. Inuidia enim opponitur charitati; quæ omnium virtutum pulcherrima & excellentissima est: quapropter deterior est, quam auaritia: nam auarus si non vult communicare sua, tamen vult, quod alij sua communicent. Inuidus nanque de Dei bonitate dolet eo quod non auare illam cum hominibus exerceat, sibi tamen vult largam & magnificam esse. Atque ideo inuidi diabolo assimulantur, qui inuidebat parentibus nostris: quapropter Sapiens dixit. Inuidia diaboli mors intravit in orbem terrarū. Et ita inuidus diabolo maxima amicitia est coniunctus, quia idem velle, & idem nolle cum diabolo habet: nā hæc est lex amicitie, iuxta Ciceronis sententiā, idem velle, & idem nolle. Sic inuidi quando diabolus lucratur, gaudent: & lucrum ipsius quasi proprium suum reputant. Quando vero diabolus perdit: dolent damnū eius, quasi suum proprium. Ideo amici familiares sunt diaboli. Ideo igni Græco assimilantur inuidia, qui in aquis gratiarum accenditur. Et sicut diabolus primis parentibus qui infontes erant, non pepercit: sic inuidus bonis inuidet, & eis calumniatur. Sic Cain non pepercit innocenti Abel: sed propter conceptam inuidiam illum occidit. Nec filij Iacob pepercerunt patri suo Ioseph innocenti, quin potius eum viderunt. Nec Saul voluit parere Dauidi, qui ei utilis erat: nec Iudæi Christo, quem ob inuidiam interfecerunt. Quæ ex hoc loco non expectare opem misericordie cælestis, si aliena virtutis fructibus inuides. Inuidebant isti Capharnaitis, & querunt cum hac infuidia mercedem à domino: quam non receperunt, quia inuidia indignos eos reddiderat. Non poterat Christus ciues non amare, qui omnes summa dilectione profecquebatur, sed ipsi sua inuidia indignos se fecerunt. Vide etiam quod hæc ciuitas digna fuit quod Christus in ea cōdiceretur, & nutrire: sed ob inuidiam indigna fuit, vt in ea Christus miracula faceret. Quāuis maius miraculum in hac ciuitate fuerit factū, quam in Capharnaum: nam hic verbū diuinum assumpsit na-

turam humanam. Nonne tibi grande miraculum videtur, o Nazareth quod vna sit persona, & vnum suppositum cum tres sint substantie: & quod nulla sit compositio, vbi duæ naturæ adfunt & duæ voluntates; & quod de vno & eodem verificetur, quod dicitur paruus & magnus, passibilis & impassibilis, mortalis & immortalis: Sed Christum au diamus. *Amen dico vobis, quia nemo propheta acceptus in patria sua.* Reddit Christus rationem cur in Nazareth non faciebat miracula, ac si diceret. Aliā est ratio eorum qui fuerunt in Capharnaum, & alia istorum: quia vos non creditis, & illi credunt. Vnde Marcus ait. Abijt Iesus in patriam suam, & sequebantur eum discipuli eius, & non poterat ibi virtutem aliquam facere, nisi quia paucos iustos inpositis manibus eurauit, & mirabatur propter incredulitatem eorum. Non poterat inquam de potentia ordinata: quia requisitū dispositio, vt iam diximus. Hanc dispositionem non habebant Nazareitæ, quia Christus inter eos erat nutritus: & viderat, & tractauerat eū. Tales sunt hominū affectus, vt nobilitate gaudeat: & si aliquid à longinquo veniat, id veneratur & honorant, non autē propria quæ potius fastidiunt. Martha quæ soror erat Lazari, prius sensit fetorem fratris, quam alij: quia ipsa sola dixit. Quatuordecim est iam fecerit. Præterea quo dammodo naturale est in eis ciuibus inuidere. Non considerant hominis opera atque virtutem, sed fragilem recordantur infantiam. Vnde facilius promouentur in patriam alienam, quam in suam propriam. Affligitur Ioseph in patria sua & à fratribus suis, & exul mittitur in Ægyptum: & à Pharaone alienigena exaltatur. Sic Ieremias in lacu per cōsiliarios Sedechiæ missus: sed per Abdimelec Æthiopem fuit extractus à lacu, & postea à Nabuchodonosor honorifice tractatus. Vnde dominus loquutus Ezechiel de populis Gētilibus, & ignoret lingua. Si ad illos miteris, ipsi audirent te: domus autem Israēl nolunt audire te. Maria & Aaron fratres Mosi contra. Mosem rixantur: ei autem alieni obediunt. Ideo dominus dixit Abrahæ. Egredere de terra tua, & de cognitione tua, & faciam te ingentem magnā. Vide quomodo inter alienigenas factus fuerit Abraham magnus. Sed aliquis forsitan obijciat, quod Ezechias & populus eius in magno honore habuerunt Esaiam prophetam, & ideo Ecclesiasticus dixit. Fortiter iuit Ezechias in via

Marc. 6.

Joan. 12.

Genes. 37. Genes. 41. Ierem. 38.

4. Reg. 18. Ezechiel. 3.

Numer. 12. Genes. 12.

Eccle. 18.
2. Reg. 22.

Prouer. 1.

4. Reg. 17.

Matth. 6.

Dauid patris sui quam mandauit ei Esaias propheta Magnus. Dauid etiam sanctus Nathan, & Gad prophetas veneratus est. Ideoque hæc Christi verba non sunt intelligenda, quod semper sine aliqua exceptione ita sit: sed quia plerumque sancti prophetae conremnuntur inter suos. Sic Salomō in Prouerbis multa affirmat: non quod vniuersaliter circa singulos ita se habeant, sed quia frequenter sic accidit. Sed multi & fere omnes prophetae in aliena terra plus honorantur: vt Daniel, Mardocheus, Ioseph, & alij. Quomodo autem magis crediderint Capharnaie quam Nazareth: probat Christus duobus exemplis scripturæ: quorum primum est. *In veritate dico vobis, multæ viduæ erant in diebus Helie in Israel quando clausum est cælum annis tribus, & mensibus sex: cum facta esset fames magna in omni terra: & ad nullam illarū misit Helias, nisi in Sarepta: Sidonis ad mulierem viduam.* Hoc exemplo & sequenti probat Christus quod dixerat, nemo propheta est in patria acceptus, vel si forte his narrationibus errorem suum intelligerent. Docetque iustam ob causam se non edere signa, quæ alibi edidisset: ipsosque huius rei causa esse, ob suam incredulam mentem. Hoc autem exemplum & sequens in historia regum posita sunt; quæ silentio hic prætereo cum scita ab omnibus sint: liceat tamen aliqua breuiter annotare. Dicitur hic quod Helie verbis cælum fuit clausum. Per cælum hic intelligitur aer vbi coguntur nubes, vt inde dimittatur pluuia. Dicitur autem cælum claudi metaphorice: cum non det quæ dare consuevit, sicut aperiri dicitur, cum dat, aut cum inde aliquid apparet. Vidua hæc Sareptana magnam fidem habuit: nam Helie viri ignoti & alienæ gentis promissioni fidem dedit nulla facta attestacione miraculi, nihilque hæsitauit. Deinde eius largitas ostenditur: quæ cum in tanta esset necessitate constituta, de victu sibi & filio suo necessario Helie sit patrem largita: & prius illum pavit, quam se & filium suum. Ideo digna fuit, vt dominus eiremeraret: & miraculum vidit, & paupertati & inopie illius succurrit dominus. Credidit quippe hæc promissis hominis ignoti, & obtulit panem in tanta necessitate. Nos vero habemus ipsam veritatem filium Dei promittentem omnia ad victum, & cultum necessaria: & nullam veræ fidei præbemus significacionem. Abundat arca pecunijs, hortæ tritico, vino torcularia, & velles à tinea roduntur: &

in tanta abundantia nec superflua dare volumus pauperibus, in obsequium Christi. Mulier erat hæc, infirmi sexus, marito destituta, pauper & inops, & filium habebat summa inopia alendum, & nihil supererat, nisi pugillus farinæ: & in tanta angustia voci prophetae nūquam antea cogniti obediret. Sicut Niniuitæ in die iudicii condemnabunt gentem Iudæorum: sic ista auaros diuites, quibus dominus dicit. Esuriui & non dedisti mihi manducare, sitiui, &c. Nō mittit Helias ad aliquam multarum viduarum, quæ erant in Israel, nisi ad hanc viduam Sareptanam: nec Christus ad Nazarethas, quibus loquitur, nisi ad Capharnaum: Deus enim merita & fidem hominum respicit, non patriam, non sanguinē, non natale. Plus valent apud Deum extranei & bonis moribus induti, quam propinqui sceleribus coinquinati. Discite ex hoc loco non de patria, aut generis nobilitate gloriari, vt multi inaniter & arroganter in his gloriantur. Apud Deum plus valet animus, quæ genus. Plus valuit hæc vidua alienigena coram Deo, quam vidua Israel, quæ erant ex patria sua: & plus Capharnaum, quam conciuces eius Nazarethæ. Plus & nunc haberi solet in oculis Dei pastor, & pauper agricola probi quam rex vel papa, si improbi sint. In euangelio Matthei tres reges tolluntur de medio, nempe Ochozias, Ioas, & Amasias in Christi genealogia: quia se miscuerant cum sanguine impijsimæ Iezabelis, vt Hieronymus testatur. Sic adeo dominus abominatur peccatum, vt isti Reges Iuda nobilissimi de medio tollantur in detestacionem peccati, vt dicitur memoria Iezabelis vsque ad quartam generationem. Non considerat Deus consanguinitatem, non patriam, non genus, non dignitatem: sed virtutem & pietatem &c. Porro Sarepta vrbs parua fuit inter Tyrum & Sidonem. Sidon vero vrbs fuit, à qua illa regio vocata est Sidonia. Demum pia dispensacione fecit Deus vt Helias tam longum iter sulciperet vsque in Sareptam: vt videns hominum peccatum, peteret à domino pluuia. Sic ait Chrylóstomus. Sed iam secundum exemplū quod Christus adducit audiamus. *Et multi leprosi erant in Israel sub Eliseo propheta, & nemo eorum mandatus est nisi Naaman Syrius.* Erant fidei quæ quatuor leprosi qui cogente fame in castra Regis Syriæ venerunt: & alij etiam quos scriptura non commemorat, quos non curauit Eliseus.

Matth. 12.
Matth. 25.

4. Reg. 5.

Genes. 37.
Genes. 39.

Gen. 41.

Matth. 1.
Hier. lib. 1
Matth. c. 1.

Chryl. hom.
42. in Gen.

4. Reg. 15.
4. Reg. 7.

Eliseus. Cur ergo non curabat fratres & conciuces? Nūquid Helias & Eliseus maiori amore prosequerentur extraneos, quā conciuces? minime, sed fides Naamæ meruit beneficiū: credidit enim hoc posse prestare Deum per suos seruos, & obediuisti vsque mergi in Iordanem. Si talem fiduciam haberent Israelitæ sensissent vtique diuinam benedictionem. Sed super hanc hystoriam breuiter aliqua consideremus. Puella Hebræa à latrūculis Syriæ captiua ducta est, cuius verbis domina eius permota virum esse alloquuta, & ille regem: atque hoc modo veri Dei maiestas inter Ethnicos declarata est. Vere enim omnia seruiūt ei, & nihil sit in regno quod non summam secum afferat sapientiam: & ex his, quæ nobis mala videntur, maxima bona prodire facit. Cogitemus ergo omnia nobis aduersa in maximam nostram vtilitatem cōuertit. Quis obsecro non doleret Ioseph postquam fratrum inuidia venditus fuit, & cum postea domine stræ calumnia in carcere detrusus? At per ista media in magnam gloriam & maiestatem fuit euectus, & secundus à rege constitutus, & saluator mundi fuit appellatus. Attendamus nos paternam Dei curam & prouidentiam eō solum spectare, vt bona nobis semper eueniant, quantum interea aliquid accidat quod sensibus nostris contrarium appareat. Nam & pueris multa prohibetur quæ optat, quin & plerumque à parentibus caduntur: & tamē hæc omnia in eorum vtilitatem faciūt. Hęc puella prius exulā patria & captiua erat: sed postea eam ob acceptum beneficium liberam dimisit: & Aman leprosus mundari meruit, & Deum cognouit: & salutem animæ consecutus est. Ingentia munera obrulit Eliseo: & postea cum fenore dona dedit Giezi puero Elisei. Ex tam generosa grati animi significacione, nihil est dubij, quin puella diuisa sit libera: vel si remansit, libens & volens remansit, eo quod bene & liberaliter cum illa ageretur, & melius in domo tanti principis haberetur, quam in sua patria, vbi fieri posset vt pauperem vitam ageret. Obseruandum quoque est quod per Naaman dominum dedit salutem Syriæ. In quibus verbis duo docemur. Primum vt in omnibus rerum euentibus quicquid boni acciderit Deo ascribamus. Ecce enim hic cum dixit magnus & honoratus apud dominum suum expectabatur, vt bellica sua virtute

saluauerit Syriam: sed hoc non dixit, sed quod per illum dederit dominus salutem Syriæ: quod plurimum refert & ad pietatem, & ad viuendi usum. Nam hoc pacto non insolebant homines, si omne bonum Deo acceptum referant: & cum intelligamus omnia à Deo gubernari æquo animo, quidquid acciderit patienter feramus. Sic Dauid. In re ventilabimus cornu. Non dixit ego, sed in te, id est, tuo præsidio adiutus. Sic Iudith. In manu feminae percussit illum dominus. Nabuchodonosor insolenter dixit. Non hæc est ciuitas, quam ego ædificauit in robore meo? Sed vox statim de cælo audita est. &c. Alterum: quod ex illis verbis docemur est, quod est gentes ignorabant Deum, & esse sine Deo dicebantur, & quod dimiserit Deus ingredi vijs suis, eos tamen regere, ac eorum regna. Quare: cum cernimus Turcas & Christiani nominis hostes nos premere, ad id nobis statim est recurrendum quod omnia Dei imperio aguntur, qui permittit aduersarios nostros ob scelera nostra nobis esse superiores: quæ sancta cogitatio nos ad penitentiam & ad melius vite institutum inuitabit. Sic populum Israeliticum puniuit per Syriam & captiuam duxerunt Echini puellam Israeliticam. Sic per Egion Iabin & Amon, & alios Gentiles puniebat olim Israel: & quando se conuertebant suscitabat dominus saluatore vt Aioth, Sagar, Sanson, Gedeon, & alios. Sciamus quod mala, quæ patimur peccata nostra merentur. Sed forsitan aliquis mirabitur in hac historia, cur Eliseus ad tanti principis aduentum non surrexit: Ob duas credo id fecisse causas. Prima vt prophetie dignitas seruaretur: in qua diuine maiestatis virtus elucebat. Nam & regum legati dignitatem & maiorem grauitatem seruauit dum legationis officio funguntur, quam vbi eam deposuerunt: quia dum hoc sibi munus est iniunctum, personam regis agunt. Altera causa est, vt doceantur homines hanc eternarum rerum pompam, quam ipsi pluri mi habent, apud Deum nullius esse momenti. Ad mulierem autem Sunnamitem abiit vsque in domum eius, & filium suscitauit. Sic etiam Helias, qui regem superbum asperè corripue rat, abiit ad pauperulam viduam. Et Christus omnium magistris non abiit in domum reguli (vt Gregorius annotat) licet rogatus: & reguli ei dixerunt, Non aspicias personam homi-

Psal. 43.
Iudi. 16.
Danie. 4.

In. 3. 7. et. 9

4. Reg. 4.
3. Reg. 18.
3. Reg. 17.
10. Reg. 4.

4. Reg. 4.
3. Reg. 18.
3. Reg. 17.
10. Reg. 4.

Greg. l. 2.
in euangel.

Matth. 22. num: non diuitias, non honores. Tatum merita vnus cuiusque considerat. Aliter mundus facit, qui non nisi diuites, & auro fulgētes nouit honorare. Accessit hic Naaman in curru suo, diuitijs abundas, famulis stipatus: sed nihil hæc exteriora quæ momento temporis uelcunt sanctum virum mouerunt. ¶ Vide etiam quod serui Naaman patrem appellauerunt dominum suum: quia vir bonus & clemens seruos, nō sicut canes & sicut iumēta, sed sicut homines tractabat. At multos inuenies nunc seruos, qui dominos suos non patres sed Tyrānos, Neronēs, Tiberios, poterūt appellare. Infirmos seruos nō curant: imo in hospitium, ut citius moriantur, mittūt. ¶ Expende etiam, quod non dedignatus est consilium seruorum accipere, & audire eos: ideo meruit curari. Sic sanctissimus Moses, & prudens omni diuina & humana sapientia ex cultus qui cum domino loquebatur tāquam si esset aliquis amicus, tamen accepit consiliū

Exod. 18. Ietro sacerdotis Madian hominis barbari, & Ethnici. Sed tanta est aliorum superbia ut inferiores despiciant, & eos audire nolunt. Consilio itaque seruorum accepto, descendit & lauit, & cum sanus esset dixit. Vere scio, quod non sit alius Deus in vniuersa terra, nisi tantū in Israël. O felix lepra, quæ veri Dei agnitionem in huius viri mētem introduxit: quæ si defuisset, neque morbo laborasset vltio, in illo simulacrorum cultu perdurasset. ¶ Docemur hinc quam vtilēs sint infirmitates, quæ salutem animæ conferunt, sicut lepra Naaman dedit illi cognitionem veri Dei. Vnde sapiens. Infirmitas grauis sobriam facit animam. Ideo qui spiritu Dei aguntur etiam gratias agunt ob afflictiones & infirmitates. Cōsuebor tibi domine (ait Esaias) quoniam iratus es mihi. Et Paulus gloriabatur in infirmitatibus. Et Iacobus. Omne gaudium existimate fratres cum in graues tentationes incidertis. Quare? Illud scientes quod probatio fidei vestre parit patientiam. De vilitate infirmitatum multa in libro Vanitatis seculi diseruimus: quapropter nunc ad alia properemus. ¶ His igitur duobus exemplis viduæ scilicet Sareptanæ, & Naaman Syri, Christus dominus noster causam suam tutatus est aduersus illos Nazaræitas. Sic & discipulos euellentes sabbatho spicas alibi excusat à murmuratione pharisæorum exemplo Dauidis, qui olim panes propositionis comederat: quos non licebat ei edere, neq; his, qui cum eo erant, sed

solis sacerdotibus. Et in euāgelio Ioannis **Ioan. 10.** blasphemiz accusatus, quod se filium Dei appellauerit, obicit alios olim vocatos Deos, ad quos sermo Dei factus fuerat. Tu itaque vitā & mores tuos sic institue, ut contra maleuolos te exemplo bonorum vitorum defendere possis. Caue autem ne tibi magis ardeat Saulus ecclesiæ persecutor, quam Paulus ecclesiæ propugnator & defensor. Multi enim sua peccata regere volunt, & defendere exemplo Dauidis, Magdalenæ, Latronis in cruce pendentis, & aliorum quorum pœnitentiam imitari oportebat, non eorum peccata. Christus defendit seipsum exemplo bonorum factorum Heliz & Elisei: & arguit impios incredulos exemplo viduæ Sareptanæ, & Naamæ Syri: quos oporteret Nazaræitas imitari. Sic tu vete exemplis bonorum, illosque in bonis actibus imitare. Sed iā ad nostrum euāgelistam Lucam reuertamur. Itaque cum illi Nazaræitæ audissent hæc, quæ Christus prædicabat, vide quid egerint. *Et repleti sunt omnes in Synagoga ira, hæc audientes.* Non sunt emendati, sed irati. Vnde propheta. Odio habuerunt contempnentem in porta. Qui obstinato sunt animo deteriores sunt **Amos. 5.** correctione: sicut Pharaō Rex **Exod. 5.** Egypti. Vnde per sapientem dicitur. Peruersi difficile **Eccle. 1.** corriguntur. Ecclesiasticus etiam ait. Qui **Eccle. 19.** odit correctionem, minuetur vite eius. *Et surrexerunt & eiecerunt illum extra ciuitatem: & duxerunt illum vsque ad supercilium montis, super quem ciuitas illorum erat edificata, ut præcipitarent eum.* Aspice obsecro quam retributionem mundus det sanctis & studiosis viris. Semper mundus reddit mala pro bonis. Vnde Psalmista. Qui retribuūt mala pro bonis detrahebant mihi: quoniam sequebar bonitatem. Et Ieremias. Nunquid redditur pro bono malum, quia foderunt foueam animæ meæ? Prædicabat Christus, ut eos à præcipitatio inferni liberaret: ipsi autem ab alto ciuitatis volebant eum præcipitare. Multi etiam & nunc Principes, Episcopi, Clerici, & Seculares præcipitant prædicatores, murmurantes, & detrahētes eis, quia sua vitia destruit & detestantur. Solent autem huiusmodi homines aduersus prædicatores dicere. Nihil habebat, quod prædicaret, oblitus est conacionis. Bene autem dictum est per Sapientem. Non amat pestilens eum, qui se corripit. Libenter audierunt isti de aduentu Melsiæ, erāt quippe hæc ipsi exoptatissima, Cum

Esa. 30. Cum autem Christus accessit ad morum correctionem, non potuerit æquo animo ferre. Sic olim Esaias dixit. Loquimini nobis placētia. Habet etiam hoc nostrum seculum tam delicatas aures, ut libenter audiat quæstiones theologicas, verba curiosa: sed si eorum vitia prædicator arguerit, indignantur, & irascuntur, & quod nos siue lachrymis dici potest, ministros Dei persequuntur. Placet illis, & auribus suis dulcē eloquium est audire sermonem elegantem de diuina benignitate & misericordia: differēt autem de vindicta Dei in peccatores, molesto & ægro animo ferūt. Clerici conaciones amant, in quibus laici corrigantur: laici autem de conuerso. Quod si verbi minister liberam habuerit linguam, accerrimus; fuerit vitiorum insectator: hoc certo sciat illi debere contingere, quem admodum Christo cōtigit. Dū prædicator illorū vitia nō carpit, ipsum laudat, dicētes, alium diuinum Paulum esse: at dum reprehēdit illos iniquissimum esse dicunt. Sic isti quādo Christus de aduentu Melsiæ loquebatur, eius verba suspiciebant, & venerabantur: at statim ut illorū taxauit vitia, voluit illum præcipitare. Hoc mihi crede, quod quicumque is fuerit prædicator, qui veritatem diligit, semper martyriū patietur. Attenti erāt hi Nazaræitæ & laudabant Christum, cum illis aperiebat autoritatem Esaiæ. Spiritus domini super me propter quod vixit me. &c. Nunc autem cum illos reprehēdit, voluit illum præcipitare. Odio enim habetur veritas. Vnde beatus Paulus, inimicus factus sum vobis, verum dicens. Sic Michæam Achab persequutus est, quia veritatem dixerat. Non propheta (inquit) mihi bonū, sed malū. Verū hic aliqua obseruanda sunt. ¶ Primum horum est quod isti Nazaræitæ peiores fuerūt magistro suo diabolo. Diabolus quippe suggestionē & verbo tantum tentauit dōm: sed isti Iudæi facti. Ille dixit saluatori in pinnaculo templi, mitte te deorsum: sed isti aperte mittere illū deorsum nituntur. Diabolus quoque ut statim videbimus, dominum cōsuebatur, & dicebat illum esse filium Dei: & isti ei nollunt credere. Et ita cæcus factus est populus iste, ut eum ignorent & negent, quem vel ipsi demones constituentur. In quo quidem nequitia & deprauata mens Iudæorum conspicitur. ¶ Secundo obserua, quod à proprijs ciuibus maximam ignominiam Christus est passus. Ge. Nazareni quantum amiserant duo mil-

lia suam, nihil tamen ausi sunt aduersus Iesum loqui, sed rogauerunt ut ab eis discederet: Nazareni vero nullum damnū passi, præcipitare eum volunt. Optime quidem Christus dixit. Inimici hominis domestici eius. Maxima est illa tribulatio, quæ à proprijs amicis & necessarijs inferitur. Sic Pilatus, qui Gētilis & alienigena erat, voluit Christū absoluerē, itidem Herodes teste Pilato nullā mortis causam inuenit in eo: ea propter liberū illū ad Pilatū misit. Iudæi autem nulla facta satisfactione cum ex eadem gente esse clamabāt, ut crucifigeretur. Quapropter tradidit ei Pilatus. Gen. tua & Pontificis tui tradiderunt te **Ioan. 19.** mihi. Sic Ioseph honoribus exaltatus à Pharaone rege **Genes. 41.** Egypti, & in magno pretio habitus ab **Genes. 37.** Egyptijs, à fratribus suis venditus est. Stephanum etiam & sui persequuti sunt: nā surrexerunt (ait scriptura) quidā de synagoga. &c. Ex Synagoga inquam egressi sunt. Eisdē vestigijs mundus incedit: nam hi, qui magis familiares, magis domestici, & amici tibi sū, tibi priores detrahunt, tua secreta pandunt. Potius in extraneo & in ignoto virtutem & beneficium inuenies, quam in amico & consanguineo: nam extraneus quidquid boni illifeceris gratulabitur: consanguineus tamen nullo modo gratus tibi existit, imō videtur illi, te nihil fecisse, etiam si magnum beneficium illi contuleris. Quod si meis dictis nolis acquiescere, euāgelistæ sancto necessum est credas: & attende, quanto in honore sit saluator ab extraneis habitus: à suis verō Nazaræitis in nullo. ¶ Aduerte tertio causam cur Christus repulsam patitur, & abicitur à patria sua, & ipse illā deserit. Mirabile enim videtur quod Melsiam, qui tam desideratus, & expectatus à Iudæis fuerat, nunc eijciant. Melsiam desiderabant isti, propterea autem, ut se illis pandit, ipsum à se reijciunt & expellunt. Si tantum illum & tam anxie desideratis: si modo eū habetis, cur expellitur & reijcitur à vobis? In qua re id aduertendum tibi est, quod omnes Iudæi Christum anxie postulabant, & desiderabant: at volebāt, ut Melsias ad eorum placitum & libitū illis adueneret: cum iam vero aduenuisset, & eorum mores deprauatos & opera reprehenderet, illū abijciunt, & expellunt. Dum Deus illis secunda donat: dum illis beneficium: eum laudant, atque prædicant: sed dum illis & eorum moribus aduersatur, in illum conuiciantur. Vnde Dauid alloquitur dominum dicēs.

& gloriosam victoriam canit, quam de se ipso assequutus est. Helias fugit à Iezabel & in desertum abiit: non illius metu: quando homo erat, & ita virili animo præditus, vt facie ad faciem ausus fuerit superbum regem Achab reprehendere. Paulus Damasci fugit, quia vidit tum temporis conueniens esse: qui postea cum apertus carcer esset, & rogatus à custodia noluit dixeret. Et is, qui tam constanter mori in Hierusalem paratus sum: quando opus fuit Cæsarem appellauit. Sic Christus qui se ipsum obtulit exiens obuiam inimicis, nunc transiens per medium illorum ibat: quia nondum venerat hora eius. Docet etiam Christus hoc facto Apostolos suos omnia omnibus debere fieri. Nec volentes reijcitur, nec inuitos alligat: nec eijcientibus relinquitur, nec rogantibus decit. Deinde docet quomodo contra veritatem nihil possit humana malicia. Scriptum enim est: super omnia vincit veritas. Quid profuit istis, vt contra Christum insurgent? Nihil hominū potentia valet aduersus veritatem. Paulus plenus fortitudine dicebat. Omnia possum in eo, qui me confortat. Videns autem fortitudinem veritatis ait. Nihil possumus aduersus veritatem. Nec vniuersa synagoga poterat resistere sapientiæ & spiritui, qui loquebatur per Stephanum: nec vniuersus mundus aliquid aduersus te valebit, si Deum tecum habueris. Denique vt de hac re finem dicendi faciam docet locus iste Deum non à nobis abire, nisi nos ipsum flagitiis nostris à nobis se moueamus, quod in Nazareth istis videmus, apud quos Christus manebat & docebat, & mansit donec illum expulerunt. Sic olim fecisse dominum videmus: qui multoties, licet filii Israel grauissimè peccarent, non tamen recedebat Deus ab eis, donec ipsimet Deū deserebāt, atque propulabant: nam constantes autem vitulum grauissimè deliquerunt: sic ad eum vt timeret Moses ne promissio nes suas reuocaret propter tam graue scelus. Et ob hanc causam dicebat Deo. Aut dimitte illis hoc peccatum: aut dele me de libro, quæ scripsisti. Ac si clarius dixisset, Si non dimittis peccatum illis, iam de me & aliis hominibus actum est, quod ad æternam salutem attinet. Id ipsum quoque timebat Dauid cum adulterium & homicidium patrauit, vt diceret. Tibi soli peccavi, & malum coram te feci: vt iustificeris in sermonibus tuis, & vincas cum

iudicaris. Et hoc modo Israelitis se penumero in Deum peccauerant, & dignificerunt, vt Deus ab illis recederet: eo potissimum, quod omnes prophetas missos ad annunciamdum verbum domini persequebantur, & occidebant: quemadmodum illis non solum beatissimus Stephanus, sed etiam Christus dominus obijciebat. Veruntamen non recessit Deus ab eis, donec ipsi suum verbum & vniuentū filium crucifixerunt, & dixerunt. Nolumus hunc regnare super nos. Et ad Pilatum. Tolle eum, nō habemus regem, nisi Cæsarem. Idē Apostoli Iudæis dixerunt, Vobis oportuit primum loqui verbum Dei, quia autem reiecitis, ecce conuertimur ad gentes, quoniam hoc mandatum habemus. Vnde impletum videmus quod sapiens dicit. Altissimus est patres redditor. Et quod Paulus dicit. An ignoras quod benignitas Dei ad penitentiam te adducit? Secundum autem duritiam tuam & impoenitens cor tuum, & Scilleum quoque bonitatem Dei experimur in nobis ipsis. Quoties enim obsecro Dei ira, detestatione, & indignatione digni sumus? At tamen Christus nō recedit à nobis nostram expectans respicientiam & penitentiam: quam nisi egerimus, misere pereundum nobis restat. Sed iam ad cōtextum reuertamur. Et descendit in Capharnaum ciuitatem Galilee: ibique docebat illos sabbatis. Quia Nazarethi audire nolebant, dereliquit eos: quia loqui in aures audire nolentium non est equum. Vbi enim auditus non est (ait sapiens) ne effundas sermonem. Nam si cum seminandum est triticum terræ aptitudo & maturitas expectatur: potiori ratione ad seminandum verbum Dei tempus aptum expectandum est: & id cauendum quod potissimè dominus commendat. Nolite sanctū dare canibus: neque projiciatis margaritas ante porcos. Quibus verbis duo genera hominum exprimit, quibus hæc mytheria (quæ ob dignitatem sancta, & ob pulchritudinem margaritas Christus appellat) non sunt communicanda infidelibus, & eis, qui suam vitam agunt. Etenim cum in nobis duæ partes sint præcipue intellectus, atque affectus: vt verbum Dei in his ambabus fructificet, oportet prius vt intellectus vim suā subijciat diuinæ authoritati, neque terminos sibi præfixos progredi audeat. Deinde opus est vt affectus sit purgatus: alioquin quidquid animus vitiosis affectibus obnoxius committit, confestim corrumpitur. Et ij sunt qui margaritas pedi-

Mat. 7.
Mat. 13.
Luc. 19.
Mat. 27.
Act. 13.

Eccle. 5.
Rom. 2.

Luc. 12.

Eccle. 32.

Mat. 7.

pedibus calcant: nam cernimus plurimos, qui fidem Christi profitentur, at terribis affectibus sunt pleni, præsertim, qui carnis lasciuia sunt dediti, nam audientes Christiana mysteria ea contemnentis veluti pedibus calcant. Idē porcos eos appellauit. Canes autē sunt hi philosophi, qui vim intelligendi habebant, & nulli sententiæ assentiebantur, nisi ei, quæ suis opinionibus & argumentis nitēbatur. Hi ergo cum non assequerentur cælestem hanc philosophiam (nam animalis homo non percipit ea, quæ sunt spiritus Dei) eā dilacerabant, detrahendo: & quod diuina & altiora erant mysteria, eo magis iridebāt. Sic resurrectionē mortuorum, quam Paulus prædicabat, negabant & deridebant. Istis ergo subus & canibus diuina verba non sunt danda: quia ea vituperant. Idē ab istis Nazarethi tollit Christus verbum Dei: & abiit, eos vacuos derelinquens. Et descendit in Capharnaum ciuitatem Galilee: ibique docebat illos sabbatis. Expende hic Christi redemptoris nostri clementiam & benignitatem: qui nec indignatione commotus, nec scelere offensus, nec iniuria violatus, Galileam deserit: quin imò immemor iniurie, in memor autem suæ clementiæ nunc docendo, nunc sanando omnibus beneficit, & bono malū vincere studet. Non impietas Nazærorum, nec atrox culpa efficeret potuit, vt euangelii munus ad gētes transferret: sed ipsis operibus præstitit, quod postea docuit suos discipulos nimirum vt eiccti ab vna ciuitate in aliam migrarent, nihil de vindicta cogitantes, sed de incremento euangelij: vt vel sic eijcientium malitia proficeret etiam ad celeritatem diuulgandæ professionis euangelicæ. Descendit autem in hæc ciuitatem potius, quàm in aliam: quia maritima erat, plena diuitiis, voluptatibus, & luxuria: vt plerunque contingere solet ciuitatibus iuxta mare positis. Et cum animaduertentia dixit, prouincie Galilee: quia tunc Galilea à multis gentibus incolebatur, & multi etiam ex Hebræis in idololatram abierant, & pluribus aliis moribus deprauatis imbuti erant: tractis ab aliis nationibus: quapropter corruptissima & perditissima erat terra. Hic prædicat Christus: quia maximè hæc gens doctrinā indigebat. Expende etiam quomodo Christus maiora miracula fecerit, & plures sermones prædicauerit in Capharnaum, quàm alibi. In quo maximè Christi benignitas consideranda tibi est: quia vbi magis offēdebatur, ibi

maiora suæ bonitatis fundebat beneficia. Vbi abundauit delictum, superabundauit & gratia. Disce ex hoc loco Deum summo profectum amore. Quis enim non amat Deum tam amantem, qui ibi amare non horret, vbi minus amari se sentit? Quod obsecro iam erit peccus tam adamantium & ferreum, quod de diuina misericordia desperet, postquam videt Deum tot fordes & detestanda flagitia nō horruisse? Et stupebant in doctrina eius. Certum est diuinam fuisse sapientiam, & inaudita planē, quæ auditores rapuit in admirationē. Sic solent mirari & stupere, qui numinis diuini potentiam ignorant. Non solum mirabantur sed stupebant in doctrina eius. Causam verò tantæ admirationis subdidit dicens. Quia in potestate erat sermo ipsius. Non enim dicebat, hæc dicit dominus, vt alii prophete antiquitus facere solebant. Sed loquebatur cum eis tanquam Deus maxima auctoritate atque diuina potestate, dicens. Ego autem dico vobis. Sic Matthæus dicit, quod postquam Christus finit sermonem in monte, admirabantur turbæ super doctrina eius: erat enim docens eos sicut potestatem habens, & non sicut scribæ & pharisæi. Præterea Christi verba spirituale habebant virtutem, quæ corda ipsa penetrare valebant, vt conuerterentur, & penitenter. Vnde egregius psaltes. Dabit voci eius vocē virtutis. Et in synagoga erat homo habens demonium immundum, & exclamauit voce magna dicens. Nomen demonium secundum propriam ipsius significationem commune est bonis & malis spiritibus: nam significat scientiam: & propterea addidit euangelista, immundum, ad significandum, se de maligno spiritu loqui. Vltus autem loquentium iam nomen hoc usurpauit, vt tantum malignos significet spiritus. Præterea in synagoga dicit esse diabolum, vt scias nullam esse congregationem, vbi aliquis non sit habens spiritum nequam. Inter auditores causarum semper est aliquis habens spiritum contradictionis, qui omnia perturbet. In libro Iob scribitur quod inter filios Dei adfuit & Satan. Christus etiam dixit discipulis. Nonne ego duodecim vos elegi, vnde autem vestrum diabolus est? Et quod peius est demoniaci ligantur: sed isti qui spiritum habent contradictionis & discordiæ, liberi ambulānt omnia perturbantes, & zizaniam seminantes. Verum nouit diabolus quantum damni sibi afferat verbum Dei: & idē Christi conuincioni adfuit, vt omnia perturbaret, aut si pos-

1. Cor. 2.

Act. 13.

Mat. 7.

Psal. 28.

Mat. 10.

Iob. 1.

1. Ion. 6.

Rom. 8.

Mat. 13.

si posset diuinum verbum à cordibus eorum auerteret. Etenim multi audiunt verbum Dei; sed ne credentes salui fiant, adest diabolus, vt auferat bonum semè à cordibus eorum. Sic omnibus bonis aduersatur. Ità nunc sentiens diuini verbi virtutem cœpit vociferare vexatus. Christi virtute dicens. *Sine quid nobis est tibi Iesu Nazarene? Venisti perdere nos? Scio te, quia sis sanctus Dei.* Adulatione dæmonium vitur; vt vel sic cum sine ferat illic manere. Sic multi adulantur prælatis ecclesiæ vt sinant illos in suis peccatis, & vitis manere. Præterea quod Iesum confitebatur, bona est natura, quam sortiti sunt: quod verò aduersantur malæ voluntatis est. Coniunxit autem hæc duo verba, Iesu Nazarene: quia gaudet in nouitate, & studet semper in adinventione nouitatis, homines circūuenire: vt vel sic eos alliciat iucunditate nouitatis, vt facilius in errorem inducat. Sanctum Dei vocat. hoc est, tu es ille sanctus Dei, qui expectatur à Iudæis Messias scilicet. Sic in libro Daniel vocatur ab Angelo, vt vngatur, sanctus sanctorum. Et in Psalmo. Non dabis sanctum tuum videre corruptionem. Oserua deinde, quod Christus statim in principio ostendit, qua nam causa uenerit, nimirum vt de Satana triumpharet, & regnum eius destrueret. Et increpauit illum Iesus dicens. *Obmutescere, & exi ab eo.* Increpans illum: exire præcepit, quibus docere ne præbeamus aures. adulatoribus, imo arguendi sunt & increpandi. Diabolus nanque licet verum diceret, tamè conturbatur, quia ipse non credebat Christum esse filium Dei, sed voluit illi adulari, vt in suam gratiam conciliaretur. Secundo præcepit vt exiret, quia non erat tempus, vt illius ore Christi diuinitas in carne latens astrueretur. Et quia volebat ostendere, quales ipsa postularer præcones, certè pios atque mundos: non eos, qui omnium visipram immunditia polluti sunt. Deinde ne populus sibi persuaderet, diabolum posse vera dicere, & postea ab ipso mendacis seducere: nam etiam si vera prædicet Satan, minime audiendus est, quia omnia eo animo facit, vt nos decipiat. Et cum proiecisset illum dæmonium in medium, exiit ab illo: nihilque ei nocuit. Quamuis enim ante, egressio nem hominem illum affligeret, iuxta illud Marci, discerpens eum spiritus immundus: tamen postquam egressus est, dæmon prior illa afflictio diuina virtute cessauit, & requieuit

homo. Furens itaque dæmonium illud proiecit hominem illum in medium iam exiturus. Interdum verò torquent, ac discerpunt in ipso egressu: vt quas possunt ab hominibus sumat pœnas. Huiusmodi sunt homines qui cum altero licenti habentes non desistunt à lite, quousque vi compelluntur, vitia quo possunt damno aduersarium afficiant. Hi sunt veteri dæmonum imitatores, quorum mores, per totam vitam sequentes non credunt se illis etiam in aeterno igne futuros esse socios: & a dituros vocem illam. Ire maledicti in ignem aeternum, qui paratus est diabolo & angelis eius. Et factus est paor in omnibus. Admirabatur qui hoc miraculum viderunt modo, quo Christus dæmonium illud expulit: cum exortissit apud illos dæmones eijcerent non imperatiuè, nec tanta auctoritate, vt Christus. Porro homini naturale est visis magnis & insolentibus rebus timere: quamuis diuerso modo. Boni nanque visis mirabilibus Dei timorem concipiunt quadam cum reuerentia: impiorum autem conscientia cito terretur, ne quid secudum eorum merita illis contingat: præsertim dum diuinæ potestatis aduertit præsentiam. Vnde in actis apostolorum habetur. Fiebat autem omni animæ timor, videlicet visis miraculis apostolorum. Quia vero Christus imperando faciebat miracula, isti in magnam inde rapiantur admirationem. Et colloquebantur ad inuicem dicentes. Quid est hoc verbum. Verbum hic accipitur pro re significata per verbum, sicut in scripturis frequenter accipitur. Itaque dicunt, quid est hoc verbum id est, quâ mirabile est opus istud? Cur? Quia in potestate & virtute imperat immundis spiritibus: & exeunt. Hoc est sermo imperatiuus & potentia efficacis aeternia eijcit. Nihil obstat eo, quod de dæmonio scribitur in libro Job: nullam esse potestatem super terram, quæ cum illo valeat conferri. Sed non mirum, quia hæc de habitantibus miseram hanc lachrymatum vallem dicuntur: qui autem de caelo venit: super omnes est. Christus enim diuina & cœlestis, & super naturalis potestate hæc fecit: nam creata Christi potestas tanta est, vt summis Angelis possit imperare, imperetque spiritibus, sicut & anima: ipse illos illuminat multo quos altius, quam aliquis Angelus superior inferiororem. Oserua autem: quod quamuis Christus vnum curauerit, pluraliter loquebantur dicentes: quod imperabat spiritibus immundis, quia plurale pro singulari ponebant, vt saepe conuictum est in sanctis scripturis, & in communi modo loquendi. Et diuulgabatur fama de illo in omnem locum regionis. Scilicet in regionem Galilææ vbi Christus hoc miraculum fecerat: quod Marcus expressit dicens. Et processit rumor eius statim in omnem regionem Galilææ. Statim post hæc verba aliud miraculum Lucas recitat dicens. Surgens autem Iesus de synagoga introiit in domum Simonis. Protinus egrediens de synagoga, ostendere voluit se non ambire applausum & gloriam hominum in operandis miraculis: longè aliter faciens, quam multi, qui statim, vt aliquod bonum vel egregium opus faciunt, non à foro discedunt, sed ibi omnibus sua egregia facta ostentant. Præterea ille, qui tam egregie in synagoga prædicauerat, nunc opera charitatis exercet, visitans pauperes infirmos: & sanans, ac curans: vt doceat prædicatore verbi Dei non solum verbis, sed etiam factis & operibus charitatis populū erudire debere. Denique non iam manet Christus in loco publico, sed statim ingreditur cum quatuor discipulis domum Simonis Petri. Mirum hoc est (vt Chryostomus ait) quod hospitandi gratia, & vt cibum sumeret, hoc fecit, quod satis innuitur ex verbis quæ euangelista subdit, quod surgens socrus Simonis ministrabat eis. Etenim ipse dominus, qui auius nidos, & brutis animantibus domicilia parat, nullam propriam domum habebat, vt ipse alibi dicit, Vulpes foveas habent & volucres caeli nidos: filius autem hominis, &c. Intrauit autem in domum Simonis, potius quam in aliam: quia Christus his honorè impendit, à quibus ipse honoratur. Vnde olim dixit. Quicumque honorauerit me, glorificabo eum: qui autem contempnit me, erunt ignobiles. Petrus Christum honorauit, relinquens domum, retia & omnia, quæ possidebat, sequens illum. Idè Christus illum vult summo honore afficere. Sic Magdalena cum Christum quaesisset in domo Pharisæi, Christus magni illam fecit, & illum humanitus & benigne accepit, & à Pharisæo illam tutatus est. Ità nimirum si tu Christum magnificeres, ipse te ipsum in summum eueheret honorem: cum ita Dei oblitus viuas, non mireris si te ipsum Deus obliuiscatur. Oserua etiã pauperes non esse contemnendos, nec qui se cum alio populi vocem inopes sunt. Nonne pauperes elegit Deus, diuites in fide? Vnde

Matth. 23.

Act. 2.

Job. 4.

immut.

Mar. 1.

Chry. in variis Mat. locis hom. 6.

Luc. 9.

1 Reg. 2. Mat. 4.

Luc. 7.

dominus per Esaiam. Quæ est ista domus quæ edificatis mihi? Ad quem ego respiciam nisi ad contritum & humiliatum, & timentem sermones meos? Mundani homines nesciunt circuire nisi alta palatia & deauratas domos: vt diuitibus blandiantur, & fauorem magnam sibi concilient. At Christus qui docet sua verba contemnere: & mundi vanitatem pariuifacere: non diuitum nec principum domos ingreditur: nec aulas regum quatit: sed in domum Simonis piscatoris & pauperis ingreditur. Pauper quidem suppellectilium erat: sed diues cum Christo. Honorat Christus potius virtutes quam diuitias. Non sic mundus conuenit facere: qui non nouit, nisi diuitibus honorem præbere. At vt quidam dixit: probitas laudatur, & alget. Itaque Christus ingreditur in domum viri iusti, & pauperis. Humiles respicit Deus, sicut aquila pisciculos in mari per ambulantes. In hoc etiam Christus significabat, quod repudianda esset synagoga, & futurum esse, vt Christus ad gentes transfret per euangelij prædicationem, & ex gentibus constitutendam fore ecclesiam, cuius caput Petrus erat. Idè Christus synagoga relinquit, & abit in domum Petri: quod factum Esaias olim prædixerat. Venite (inquit) ascendamus ad montem domini, & ad domum Dei Iacob, &c. Sequitur. Iudicabit gentes, & arguet populos multos. Proiecit enim populū tuū domum Iacob. Aduerte autem quod intrauit in domum Simonis (vt Chryostomus ait) vt hoc beneficio discipuli affecti maiore præstarent diligentiam in Dei seruitio. Petro voluit hoc beneficium donare, vt ipsum magis ad sui obsequium deuinceret. Grandè quidè beneficium dominus illi impendit, in cuius domum ingre di vult, & cum illo sedere: & hoc recortatus Centurio dixit. Domine non sum dignus, &c. Et Abraham quando dixit, si inueni gratiam in oculis tuis. Idè dominus loquutus de eo, à quo ipse diligitur, tanquam magnum quid dicens, subdit. Ad eum uenimus, & mansionem apud eum facimus. Hinc omnia bona nobis eueniunt, quando quidem suo aduentu animam nostram auget, & locupletat. Moses, qui pusillanimis erat, quique me tu Pharaonis fugit in Aegyptum: postquam dominus ad illum uenit, & ei in monte apparuit, audaci & virili pectore loquutus esset Pharaonem. Iacob etiam, qui nimis timens erat, quique ob illius metum à domo patris recessit: postquam luctam cum Angelo est ingressus

Luc. 8. Esai. 66. Iaco. 2. Esai. 66. Cbr. hom. 28. in Mat. Mat. 8. Gen. 18. Ioa. 14. Exo. 2. Exo. 3. Exo. 5. Gen. 28.

fus fortis extitit. Magnum equidem beneficium dominus impedit Petro: & magnum etiam est, ut dominus velit: te sodalem & hospitem habere. At tu peccator hoc ingens beneficium non vis agnoscere: nec Deo, qui ad postes ostij tui pulsat, vis aperire: cum dicat: Ego stoad ostiu & pulso. Aperi mihi Soror mea, &c. Si quis aperuerit intrabo ad illum, & cenabo eum illo. **Q** Obferua etiam quod beatus Petrus non Christum rogabat ut in domum suam veniret: cum infirmam socru haberet, & febre laboraret. Quare obsecro Petrus Christum non rogabat? Hæc est sanctorum perfectio, ut sua propria obliu, nullâ rationem habeat nisi alicuius bonorum. Sic Moyses, cui dominus maiora promittebat: hæc omnia oblitus, tantum de populi utilitate curabat, & dicebat domino, Parce populo: aut dele me, de libro, quem scripsisti. Et Paulus etiâ Corinthijs ait. Ego autê libeter impendam & superimpendar pro animabus vestris. Et iterum. Cupio anathema esse pro fratribus meis. Et Christus cum captus fuit in herode. Si me queritis, sinite hos abire, Et ad filias Ierusalem. Nolite (inquit) flere super me sed super vos. Sed nos multo aliter; qui nostri magnam curam habemus, ita ut pro utilitate proximi nō aliqueum velimus subire laboris. Sed vide quam curam Christus suorū habebat: ita ut non rogatus in domū Petri abeat. Gerit namque dominus specialem curam eorum, qui sui & suarū rerū propter Christi amorem obliuiscuntur. Ita solertem curā eorum habuit, qui eum in desertum sequebantur sine villo victu, quos quinque panibus & duobus piscibus satiauit: quia suæ necessitatis obliu, illum sequebatur. Cum autem Petrus nullam curam ad se pertinentium haberet, abiit Christus in eius domum: & socrum sanauit de qua noster euangelista inquit. **Socrus autem Simonis tenebatur magnis febribus.** Quia habebat socrum, quidam hæretici putarunt. Apostolos post apostolatū cōiugatos fuisse, quod fallum est: quia cum omnia temporalia dimississent, etiam vxores dimiserunt & ex vtriusque consensu mulieris scilicet & viri, coelibem peragebant vitā. Sic affirmat & asserit diuus Hieronymus in primo libro aduersus Iouinianum: & de beato Petro specialiter hoc asserit in epistola cōsolatoria ad Iulianū. Et in epistola septuagesima quarta ad Pammachium in fine concludit dicens, quod apostoli vel virgines vel continentes fuerūt. Sed

de his alias. **Q** Verum in his verbis duo obseruatione sunt digna. Primum quod non ait, quod tenebar febres, sed quod tenebatur à febribus. Sic peccator tenetur à suis passionibus & peccatis, ita ut captiuus teneatur, ne id quod vult facere possit. Vnde in persona peccatoris ait egregius psalmes. Fines peccatorum circumplexi sunt me. **Q** Sciendo nō qualicunque sed in agnis febribus tenebatur. Febres magna ut erat hæc, quæ laborabat socrus Petri, cito curatur: at febris quæ in ossibus latet, hæc vitā rapit, & ad interitum ducit. Itā magnū peccatum rarō nos infernum ducit: nam ipsius magnitudo nos retinet, ita ut in cognitionem eius veniamus: quod fit: ut illius penitentiam agamus: cum mentis nostra meliori respicientia: At hæc peccata postea in qua quotidie dilabimur, & ad quæ ob ipsorum paruitatem non respicimus: hæc in qua sunt, quæ in interitum celeri cursu nos vocant, ut sunt murmurationes, & infamie proximorum, quorum cum non peniteamus, paulatim & sensim in crucem inferni nos inducunt. **Q** Infirmitas itaque socrus Petri: in quo expedit quomodo Deus dilectis suis labores & agritudines, & afflictiones mittit. Vnde de Lazaro Sorores eius per nuntium dixerūt. Ecce quem amas infirmatur. **Q** Paulus. Ne magnitudo reuelationum extollat me: datus est mihi angelus Satana, qui me colaphizat, &c. Etenim infirmitas dilectis Dei valde utilis est. Primo namque animam purgat à prauis moribus, tāquam à malis humoribus. Vnde Salomō. Liuor vulneris absterget mala. Sicut enim in infirmitate prauis humores consumuntur, & euacuantur: ita, ut transacta agritudine homo in meliorem valetudinem perueniat: sic infirmitas corporis animā humotibus peccatorum & prauarum effectioſum vacuat, & purgat. Sed de his alias. **Et rogauerūt illum pro ea.** Offerunt pro illa preces sancti apostoli nō fictas aut simulatas: sicut familiares principū facere consueuerunt. Etenim ut maiore potestea calore pro suis & suorū negotijs interpellandi sit locus, negotia pauperum frigidissimis verbis regibus exponunt: sua vero propria negotia, & eorum quæ suæ fidei commendauerūt, bone Deus, quorū ambagibus quorū mendacijs in longissimas moras protrahunt. Pauperibus vero dicunt, coram rege suas causas perorasse, cum nec vnum verbum sint loquuti. Ne suis prauis commodis aliquid minuatur, & simulant nescio quæ impedimen-

Psalm. 118.

Ioan. 11. 2. Cor. 12.

Pro. 20.

1. Reg. 22.

Gen. 20. Exo. 32. Iob. 5.

ta & obstacula; quæ iam fere peractum negotium disturbarunt: quo fit, ut nec miseris pauperibus subsidio sint, neque aliorum necessitatibus finem imponant, hos & illos variis modis illudēt. Munera ab eis accipiunt, quorum negotia promittunt tractaturos: at postea vacuus & illusos mittunt. Non sic fuisse legimus sanctos Apostolos, quibus similes regum priuati & amici esse deberent, ut semper pro miseris & pauperibus intercederent. At isti de quibus antea loquebamur ad nihil aliud deseruiunt, nisi ut susurriones sint: & vitasci & indignari faciant prelatos aduersus subditos. Itā iniquus ille Doeg regis Saul priuatus regi nunciavit se vidisse sacerdotem Abimelec panes propositionis dedisse Dauid: quæ verba in tantum cesserunt dānum sacerdotis, ut interfectus fuerit cū aliis octuaginta quinque sacerdotibus, & populus Nobæ ex tribu sacerdotali accensus fuit, & alia innumera mala contigerūt. Mēdacia nāque domesticorū & amicorū, tanquā euāgelia credunt, veritatē autē subditi, cui male volunt, mendacium iudicant: nisi hos magnates familiares & amicos habueris, nihil in omni negotio conficies. Hi omnia sua tyrannidē efficitur. Dolendum quidē est, ut ita cæci & obnubilati sint principes & prelati, ut hoc tantū malū non videant: nā hi quos ipsi amicos, cōiungunt, & familiares existimāt, hi inquam eos tradunt, decipiunt: & semper ad populū male de illis nunciānt. **Q** Perpende autem ex hoc colligi locū vtilem & sanctam esse sanctorum intercessionem: nam precibus Apostolorū Christus hæc mulierem sanauit. Ordo namque diuinæ est sapientie, ut per superiora inferiora dispenset & gubernet. Quo circa ut per cœlestes orbes terrena ista fecundat: ita per Angelos & sanctas animas, quæ in patria triumphantes requiescunt res nostras sæpe nobis dispensat. In qua re nō modo nihil honoris Deo detrahatur, imò multū ei defertur: quippe eo honore seruos suos dignos effecit, ut quæ sua ipsè autoritate facturus erat, per ipsos, tanquā per veros amicos velit dispensare. Abraham pro rege Abimelec Deū deprecatus, veni illi obtinuit: & Moses populo veniam impetrauit de vitulo confuso. Et in libro Iob legimus. Voca, si est qui tibi respondeat, & ad aliquē sanctorū conuertere. Quæ quidē verba, quāuis Eliphaz ad Iob dixerit, non tamen Iob eā reprehendit: sed consiliū datū libenter suscipit, cum tamen alias de ma-

ledictis antea ab ipso reprehensus fuerit. Et in eodē libro post descriptā omnē disputationem, quā Iob habuit cū suis amicis: ita quæ illi amici Deū offenderant statim ponitur preceptum Dei, quo iussit illōs abire ad ipsum Iob, ut rogarent illum: ut pro eis ad Deū intercederet. Quod cum illi (ut dominus præceperat) fecissent, Iob pro illis orans exauditus est. Et Centurio qui puerum habebat paralyticū seniores Iudeorum misit ad Christū, ut pro salute pueri deprecarentur. Et Stréphanus pro inimicis orat dominum, & Apostoli nunc orant pro socru Simonis, sicut & antea pro Cananæa in quibus orationibus obtinuerunt quod petebant: Sed dices. Verū est: hæc sanctos consequutos esse dum vitarent: sed non modō qui iam dormiunt. Si dū vixerēt poterant: multo melius nunc. Caritas enim nunquā excidit: & quantum corpora exciderint non tamen deposuerunt affectum pietatis erga patriam, gentem, fratres, carosque credentes: quibus optant, ut idem regnū, quod ipsi, adipiscantur. Vnde egregius ac diuinitus vates. Pro hoc orabit ad te: omnis sanctus, in tempore opportuno. Ilud est tempus opportunum, quo graui febri laboramus: quo grauius necessitatibus premiamur. Si autem in hac vita sancti pro aliis orant, dum etiam de se solliciti essent: quanto melius orabunt post trisphorū & victoriam, quā fieri minime potest, ut amittant? Iacob postquam nepotibus benedixit ait. Angelus, qui erigit me de cunclis malis benedicat pueris istis, & inuocetur super eos nomen meum: nomina quoque patrum meorū Abraham, & Isaac. Vbi docemur tam angelos quā sanctos defunctos inuocato eorum nomine nobis esse subsidio. Bene quidē memorata Abraham, Isaac, & Iacob, sanctus Moses posuit ante oculos Dei, ut populo parceret. Et Azarias positus in ardenti fornace. Ne quaesumus, inquit, tradas nos in perpetuū: propter nomen tuum: & ne auferas misericordiam tuā à nobis propter Abraham dilectum tuum, & propter Isaac seruum tuum, & Iacob sanctū tuum. Si ergo sanctorum in merita nobis prestatio sunt & auxiliator ad eos preces non nobis magnopere conferent? Sic in secundo Machabearū habetur quod Onias & Ieremias orabant pro populo Dei. Et in Apocalypsi, ascendit fumus orationum sanctorum de manu Angeli coram Deo. **Q** Docemur etiam pietatem & misericordiam exercere erga infirmos

Iob. 42.

Luc. 7.

Act. 7.

Mat. 15.

1. Cor. 13.

Psalm. 118.

Gen. 48.

Exo. 32.

Dan. 3.

2. Mac. 15.

Apoc. 8.

mos, vt sancti apostoli fecerunt orantes Christum pro hac infirma. Visita eos, & consolare, & adiua in eorum tribulatione & necessitate: sicut Scriptura monet. Non te pigeat visitare infirmum: ex his enim in dilectione firmaberis. Et Iacobus. Religio munda & immaculata apud Deum & patrem; hæc est, visitare pupillos & viduas in tribulatione eorum. Præterea obseruandum hic est, dominum aliquando curasse sine precibus sola sua clementia morum, vt dæmoniaco, de quo nunc diximus: aliquando precibus alienis, vt fecit cum socru Simonis: aliquando precibus proprijs, vt leprosum, de quo in sequenti capite dicitur. Sic animas peccatrices tripliciter curare solet. Primo interueniente sola benignitate suæ clementiæ, vt Paulus ait. Ignoras, quod benignitas Dei ad penitentiam te adducat: Secundo interueniente oratione ecclesiæ. Ideo Iacobus. Infirmitur quis in vobis: inducat presbyteros ecclesiæ, & orent super eum, &c. Tertio interueniente proprio dolo. Attendite etiam quantum profuerit huic mulieri beatorum Petrum generum habere. Beatus Petrus non erat diues sed sanctus: & tantum hæc mulier lucrata est copulans coniugio filiam suam cum beato Petro, vt mereretur in domo sua Christum habere, & diuina virtute miraculo facto sanari. Nunc autem in coniugijs plus rationis habetur de pecunia quam de virtute. Etenim queruntur diuitiæ, nõ candidi mores. Vide quãtũ profuerit Nauali Carmelo vxorem duxisse prudentissimam, & virtutis cultricem: quandoquidem illum à morte liberauit. Dixit etenim Dauid ab Abigail. Benedictus dominus Deus Israel: qui misit te hodie in occursum meum: & benedictum eloquium tuum, & benedicta tu, quæ prohibuisti me hodie ne irem ad sanguinem. Præterea memento Christum hospitem tuum suscipere, vt extinguat febrem tuæ sibiidinis, & ardorem ita tuæ, & auaritiæ: vt vel sic possis in-

columnis ei seruire, vt hæc mulier fecit, de qua subdit euangelista. *Et continuo surgens ministrabat illis.* Duo hic obseruanda sunt. Primum quod statim surrexit, in quo diuina virtus & potentia cernitur in miraculis à Christo factis: nam quauis febris relinquit infirmum tamẽ molestia sentit ægritudinis & debilitatẽ, ita vt paulatim in pristina valetudinem perueniat: sed sanitas miraculosa, quæ datur à diuino medico, statim perfecte sanat, & integrũ robur tribuit. Quod factũ etiã arguitur & reprehenditur contumacia voluntatis humanæ: quia omnis creatura sensibilis diuinis obedit mandatis, quibus miser homo contradicit. Secundo, quod statim, vt salutẽ consequuta est ministrabat eis: quo facto discere te oportet, vt eam incolumitatem & optimam valetudinẽ, quam dñs tibi præbet, in Dei obsequio & in ipsius diuinis inãdatis exerceas. Sæpe etenim contingit, vt infirmus sis, & à domino salutẽ petis: quam tamẽ ipse tibi denegat, quia scit, cũ recta valetudine te illũ offensurũ. Melius est & salubrius animæ, vt infirmeris: si tamen Deũ offendere debes cũ sanitate. Quis plantat vineã: & de fructu eius nõ comedit? Si igitur dñs salutẽ tibi præbet, æquum est vt cum illa domino seruias: vt fructus colligat arborũ quas plantauit. Præterea non acceptat Deus opera facta in infirmitate peccati. Prius restituta est illi sanitas, & postea Deo seruiuit. Sic tu prius animæ tuę infirmitatibus medere, & dic cum Dauid. Miserere mei Deus quoniam infirmus sum: sana animam meam, quia peccauit tibi. Postquam verò ab infirmitate animæ sanus fueris, tũc dignam poteris Deo offerre seruitutem. Est enim in hyeme quoddã genus pyrorum quæ nisi assentur, ob nimiam duritiem & asperitatem conredi nõ possunt: at vero assata, lapida sunt & optima. Omnia opera nostra similia sunt his pyris, quæ nisi igne charitatis crementur, nullius sunt valoris. Non acceptat dominus opera facta extra charitatem vt vitam æternam pro illis donet. Respexit dominus ad Abel, & ad munera eius. Prius Abel respexit, postea oblata dona. Prius surge ab infirmitate animæ & à lectulo malæ conscientiæ: & postea quam surrexeris poteris sicut hæc mulier, Christo dignẽ ministrare, & obsequia grata ei offerre. Sed caue propter hoc etiam si in peccato mortali iaceas, ne dimittas bona opera facere: nam etiam si nec gratiam, nec gloriam merearis, neq; de cõgruo neque de condigno: Deus autem

1. Cor. 9.

Psalm. 6.

Genes. 4.

Dan. 4.

Psalm. 102.

Exo. 18.

aurem dabit tibi gratiam suam: non ob meritum horum operum, sed propter eorum respectum. Sic Nabuchodonosor cùm in visione illa intueretur suę damnationis imaginẽ, dixit ei Daniel. Peccata tua eleemosynis redime. Dices etiam semper Deo offerre dona illa & beneficia, quæ solũ ab eius manib; proueniunt. Nam si tibi donat scientiam, literas, vitã, salutẽ, & alia multa, videas hæc esse talia quæ seruis illius euangelicis dedit, & vult vt ea omnia illi reddas nõ sine fenore & lucro. Non ea omnia dedit, vt illa abscondas sed vt cum illis illi seruias, & eum honores. Nam statim, vt mulieri huic salutem dedit, eam exercet in ipsius domini obsequio. Demum vt concludam grata facta hæc mulier benefactori suo: nõ pro accepto beneficio, Christo diligenter ministravit. Non ingrata fuit, sed potius surgens ministrabat ei, qui beneficiũ contulerat. Sic ille sanctus rex faciebat, cùm dixit animæ suæ. Benedic anima mea domino: & noli obliuisci omnes retributiones eius. Qui sanat omnes infirmitates tuas, qui redimit de interitu vitam tuam. Vult Deus, vt grati sumus eius beneficijs. Quia de causa domini voluit vt Hebræi pascha illi celebrarẽt: vt recordarẽtur, quomodo dominus eduxerit eos de Ægypto. Si quis interrogaret Hebræi quã ratione pascha celebrabatur in Ægypto, responderet vtique quia obnoxij tenebamur seruituti Pharaonis: & ille agnus vocauit in libertatem, & exicauit mare, vt ab Ægypto exire possẽmus: & postea in recordatione nõ tanti beneficii agnum immolauimus. Sic opus est vt recordemur Christum suo sanguine à peccatis nos mundasse, & à seruitute diaboli: atq; ita gratias agere deberemus pro tantisq; acceptis beneficijs. Nã si hæc mulier Christo domino & suis discipulis ministrabat pro salute accepta: quãto potius seruire deberemus ei, qui salutẽ restituit animæ nostrę? Deniq; omnia festa, quæ Hebræi celebrabãt ad nihil aliud fiebãt: nisi in recordationem tantorum beneficiorum, quæ à manu Dei receperant. Dilectamus igitur ab hac muliere gratos semper nos exhibere Deo. *Cum autem sol occidisset omnes, qui habebant infirmos varijs languoribus ducebãt illos ad eum.* Cùm reges suas ciuitates ingrediuntur, offertur eis argentum autũ, gũm er: & quidquid preciosum in ciuitatibus est. Sed Christo redemptori nostro omnes facidi, sauci, & vulnerati offeruntur. Nec mirũ cũ nihil aliud ei nos offerre possimus.

Et quid obsecro aliud nos habemus? Mater nostra putredo est, & forores nostræ vermes. Et cũ his omnibus peccata offerimus horreda. Nihilominus tamẽ ipse pijsimus & benignissimus Iesus non auertit oculos, nec terga dat, (vt pote qui infirmitatibus nostris mederi venit) nõdõ cupit hæc sibi offerri, & exultat dicens. Cõgratulamini mihi, quia inueni ouẽ quæ perierat. Gaudet vtique talibus oblationibus & quãuis ei nõ adhareat lepra nostra, nõ propterea horret tãgere nostra sanie: quapropter ei adhæsit non culpe sanies, sed pena. Obserua autem quam viles sint infirmitates & ægritudines, quãdo nos ducentinõ cognitionẽ Dei: & in causa sunt vt queramus illũ. Quod manifestissimo ex cõplo sacrarũ literarũ tibi ostendã: nõ Nabuchodonosor rex Babylonis tyrannus & persequutor grauib; à Deo inflictis laboribus & infirmitatibus se ipsum humiliat; & penitentiam egit: & denique saluus fuit, vt beatus Augustinus ait. Filius etiam prodigus cum diues erat, reliquit domum paternam: sed in afflictione redijt ad Deum. Sic Ezechias rex in sua afflictione & infirmitate redijt ad Deum, & fleuit: postea verò in prosperitate elatus est, Deoq; pro acceptis beneficijs debitas gratias nõ egit. Veniebant itaq; ad Iesum isti & sanabantur: sed hoc intellegitur, si Deus incendat afflictum animum igne cœlestis cuiusdam desiderij. Vt enim ex duro informi; ferro nullum elegans opus efficitur, in quo artifex suũ possit ingenium ostentare, quantis illud malo percutiat: nisi ferrum ipsum ignitum sit. Sic frigidus: & induratus animus nequaquã expoliri & excoli poterit, etiam si afflictionibus sit percussus, nisi igne diuini auxilij fuerit incensus. Christus eos vocat & recipiebat, & manum porrigebat, vt venirent & accederent, & denique salutẽ animabus & corporibus tribuebat. Nos etiam accedamus ad Christum sicet, si infirmus, si debiles, & fracti sumus. Vnde egregius psalter admonet dicens. Accedite ad eum, & illuminamini. Si scapha in medio maris est sine veis & remis, huc & illuc à ventis agitur & impellitur & tandem submergitur: sin autẽ funibus fuerit ligata secuta est & tranquilla. Sic etiã peccator à Deo separatus & longe factus ab illo ambulat post sua desideria fluctuans in medio mudi huc & illuc suis vitijs impullus: & tandem demergitur in profundo maris. Sed si funibus Deo hæserit, & ligatus fuerit Christo per gratiam

Iob. 17.

Luc. 15.

Dan. 4.

Ang. habetur ca. Nabuchodonosor. 23. q. 4.

Luc. 15.

2. para. 32.

Psalm. 33.

liber erit a perditione & morte eterna. ¶ Vide etiam quod omnes qui habebant infirmos ducebant illos ad Iesum. Sed cum sanitas animae longo discrimine praefenda sit sanitati corporis, pauci sunt qui spiritualiter infirmos ducant ad Christum. Sed quid dico, ad Christum adducunt? Imò venientes ad Christum impediunt. Multos etenim in mudo reperies, qui suis pravis consilijs & monitionibus volentes ad Deum venire, repellunt eos ne veniant: eosque a poenitentia auertunt, & monent ne religionem ingrediantur. Contra quos ait Salomon. Nolite prohibere bene facere eum, qui potest. Ducebant autem hos infirmos post solis occasum: ne verbum Dei interumperetur. Post praedicationem, quae domino tota die exercebat, medicinam quaerebant, quod quidem ex exemplo nobis debet esse, quanti sit facienda diuinorum verborum tractatio, quae ob animarum salutem fit: & quae tanto excellentior est anima corpore, tanto diligentius & accuratius quaerenda essent ea, quae ad medendum ipsam animam spectant. Modo vero contrarium fit. Nam si quis medicus veniret qui sine dubio morbos omnes corporis curaret, ò bone Deus, quanta hominum frequentia & multitudo concurreret ad medicum corporale: sed ubi medela animarum promittitur, iam videtis quam pauci accedat ad audiendum verbum Dei. Praeterea si quis corporis aegritudine laborat, optimos & prudentiores medicos quaerit ad peccata confitenda quae ad sanitatem animae spectant, quaecumque sacerdotem ignarum & qui citius absoluat, quaerunt. O hominum miseranda calamitas. Sola corporis bona quaerimus, ac si solo corpore essemus compositi. ¶ Potest etiam dici quod ducebant illos ad Iesum post solis occasum, vel quia verecundiam habebant, vel timebant phariseos, vel quia per diem circa alia negotia impediabantur, vel quia putabant non licere sanare in sabbato nisi post solis occasum, quando iam licebat operari, propter timorem phariseorum. Sed iam obsecro vt attentè Christi laborem consideres, & aspice bonum & piū redemptorem: qui nunquam desatigatur in bono faciendo. Per totum diem sine cessatione laborat, praedicat, ac multa miracula efficit: at quando nox aduenit, in qua laborantes & mercenarij quiescunt, ipse Christus ac si qui per totum diem nihil egerit, incipit sanare cecos, claudos, leprosos. Nos vero statim, vt aliquid laboris pro Christo suscipimus,

illico defatigamur, & ab incepto desistimus: & magna putamus fecisse. Minimè oportet defatigare, vt eis seruiamus: qui iniqua cessat, nobis multa bona donare: nec finem labori imposuit, quousque sanguinem suum preciosissimum pro nobis effudit. *At ille hngulis manibus imponens curabat eos.* Supra Christus ipsum medicum appellauit, dicens medicum cura te ipsum: & alibi dixit, non indigent qui sani sunt medicos, sed qui male habent: & applicans qua dixerat ait. Non veni vocare iustos, sed peccatores. Nunc autem quia medico se comparauerat, in officium agit, curando infirmos: quod et faciebat Christus (vt ait euangelista) imponens singulis manus. Erat enim eius humanitas instrumentum diuinitatis: quippe haec miracula quae facultatem tota naturae superabant, sciebant sola diuina potestate. Ideo diuinus vates. Benedictus dominus Deus Israel: qui facit mirabilia magna solus. Multa tamè miracula Deus precibus sanctorum fecit, & homines sancti illa cooperabantur meritoriè. Ita vt etiam sancti potestatis eis concessa miracula fecerint, sicut Petrus, qui suscitauit Thabitam, & interfectam Ananiam & Saphiram: non prece, sed increpatione praemissa. Sic per gratiam adoptionis hominibus est datum fieri filios Dei, quod quidem maius est nec mirum si detur eis potestas signa faciendi, quod etiam malis conceditur, sicut Iudas, qui demonia eiecit, & multa miracula fecit. Sicut enim sacramenta nouae legis efficiunt quod designant: ita quaedam virtus in eis ponitur instrumentalis atque causalis cooperatiua ad producendum gratiam sacramentalem, vel saltem dispositionem ad eam puta characterem, cum tamen sacramenta ista in sensibilibus rebus consistant: multo magis apparet quod in animabus sanctorum sit virtus quaedam instrumentali concausalitate ad operationem miraculorum concurrere atque cooperari. Sed virtus ista non inest sanctis fixè seu permansuè, vt habitus, sed per modum dispositionis passio nisue trahuntur, sicut propheta. Propter quod non semper ad libitum possunt miracula operari. Haec igitur ratio in Christi humanitate sublimius est ponenda quanto illa potius est instrumentum seu organum diuinitatis: est enim organum immediatum animatum, coniunctum, ac proprium sicut corpus meum est organum animae meae. Alij autem sancti sunt diuinitatis instrumenta separata & communia, sicut securis est instrumentum artificis. Itaque haec miracula non solum

Mat. 9.

Psal. 7.

Act. 9. Act. 5. Ioh. 1.

Mat. 10.

4 Reg. 13.

de diuina & increata Christi virtute principia liter operante: sed de supernaturali eius virtute creata miraculorum instrumenta taliter productiua intelligi possunt. Tangat Christus etiam nos, imò potius nos illum tangamus: vt nos ab omnibus infirmitatibus animae liberentur: nam sicut tactus ossibus Elisaeus mortuum suscitauit, multo efficacius dominus Iesus suscitabit suo tactu animam nostram, & sanabit illam. Docet etiam benignissimus Iesus, ne nobis languidi & infirmi credio sint & fastidiosi: sicut multi faciunt, qui nolunt accedere ad videnda infirmorum vlcera. Poterat vtiq; Christus verbo sanare, & etiam sola sua voluntate, sed manibus tangere voluit, vt exemplo nobis esset, ne ad infirmos & aegrotos accedere horreamus, sed charitate benigna illos curemus. *Exhibant autem demonia à multis clamantia & dicentia. Quia tu es filius Dei.* Demones non crediderunt Christum esse filium Dei: quauis aliquibus coniecturis id suspicabantur. Sciebant autem illo diuinam & admirabilem virtutem oriri, inde suspicabantur, qui nolunt accedere ad videnda infirmorum vlcera. Multi etiam sunt & nunc homines in operibus similes patri suo diabolo: qui de proximis multa mala dicunt, & id asserunt, eo solum quia ipsi suspicantur. Etenim mundus plenus est hominibus, qui de proximis dicunt, non id quod sciunt, sed quae ipsi secundum suam malitiam suspicantur: qui quod de potius sua imaginatione reguntur, quam ipsa veritate. Sicut multi homines tam deprauatae conditionis, vt quidquid in proximis videt, semper in mala virtutis parte secundum suam malitiam: & his non contenti, quod admodum in cogitationibus suis mali sunt, ita lingua deterior habet ad destruendum honorem & famam proximorum, de eis non verè dicentes, sed id quod ipsi medaciter suspicantur. Quiquidè peiores quantum ad hoc sunt diabolo, qui etiam si id dixit quod suspicabatur, non autè quod certo sciebat: nihilominus nihil mali dixit: sed potius Christum laudauit, & dixit esse filium Dei. At hi diaboli imitantur, id dicentes, quod suspicantur: peiores autè sunt illo, quia de proximis non bona, sed mala, infamatoria, impia, falsa, & medacia proferunt, quo fit vt deteriores sint diabolo. ¶ Expende autem & vide, quomodo vexatio dat intellectum. Quia isti demones Christi praesentia torquebantur, confitentur veritate: nam dicebant. Quia tu es filius Dei. Sic Pharaon antequam verberaretur domino nesciebat: verberatus tunc confitebatur domino, & supplicare domino pro se rogat. Antea dicebat, ne-

scio dominum & Israel non dimittis: & postea dimisit, & non solum dimisit, sed vgebatur, vt exiret de Aegypto. At nunc multi peiores sunt Pharaone, & peiores etiam diabolo: nam isti confitebantur dominum in tribulatione: sed multi homines in tribulatione non solum non confitentur dominum, imò murmurant, & blasphemant. Nullam habent patientiam in infirmitatibus: conqueruntur de Deo, & sibi ipsi male dicunt, & os suum in Deum & in caelum ponunt.

Psal. 72.

Prover. 11.

Rom. 3.

Eccle. 2.

¶ Aduertendum etiam quod demones coactò animo timentes amplius patri Christi laudabant, vt vel his laudibus & hac via possent Christi fauorem & amicitiam conciliare, & ipsius benedictionem frui. Sic modo multos inuenies, qui ad aures principum & magnatum adulantur & blandiuntur ea praedicantes, quae intra peccus suum minimè concipiunt: sed multo diuersa, quemadmodum hi demones cum Christo faciebant. Quae omnia hi miseri homines faciunt vt suum fauorem, vel vt pecunias, honores, aut dignitates consequantur: qui etiam cum tam bene sciant adulari praetatis, multas euadunt poenas, quae peccata sua merebantur. Vnde in Proverbijis dicitur. Simulator ore, decipit amicum suum. Denique obseruandum quod demones timentes dicunt, dicentes. Ad quid venisti ante tempus torquere nos? Si autem tu vides diabolum valde timere diem iudicij, cur ergo tu illum diem non timeas? Et in crepusculis non sinit ea loqui: quia sciebant illum esse Christum. Tam diximus quod diabolus certo non sciebat Christum esse filium Dei: sed tantum id suspicabatur. Ideo in hoc loco, sciebant, tantum valet, ac si diceretur, suspicabantur, vel opinabantur. Iussit autem dominus demonibus vt tacerent: primo quia vnus eorum est Deus. Non vult Deus ab eis laudari, qui aliud ore, aliud in corde habet. Sed proh dolor, mundus plenus est hominibus adulatoribus, qui vanis laudibus homines decipiunt. Coram te laudant te ipsum, clam vt te vendunt, & vnum tibi dicunt, aliud vero sentiunt. Quibus hominibus ita plenus est mundus, & tot fallacj & technj abundat, vt difficile sit cognoscere, cui fidem praestare debeat, vel qui credendum sit. Vnde duptici corde (ait iohannes) & labijs calceatis & manibus malefacientibus & peccatori terram ingredienti duabus viis. Isti demones

nes imitantur, de quibus & suis imitatoribus ait psalmista. Orefuo benedicebant, & cor de suo maledicebant. Unde etiam Ecclesiasticus consilium dicens. Ne accesseris ad illum duplici corde. Et concludit dicens. Accessisti maligne ad Deum, & cor tuum plenum est dolo & fallacia. ¶ Secundo iussit tacere, quia hoc non recta intentione dicebant. Nam id aiebant, ut impedirent Christi passionem, & si populus sciret Christum esse filium Dei, non vitique crucifixissent, ut Paulus ait. Si de minimis glorie cognouissent, non vitique crucifixissent. Hac de causa precepit dominus discipulis, ne dicerent quis ipse esset, quando Petrus illum confessus est esse Christum filium Dei viui. Nam ait Lucas noster. Increpans eos precipiebat, ne cui dicerent hoc dicens, quia oportet filium hominis multa pati, & reprobari a senioribus & principibus sacerdotum, & scribis & occidi. ¶ Tertio noluit Christus a turpibus laudari: nam non est speciosa laus in ore peccatoris: quod idem Paulus fecit, ut in Actis Apostolorum legimus. Accidit (ait Lucas) euntibus nobis ad praecationem, puellam quandam habentem spiritum pythonem obuiare nobis, quae quantum magnum praestabat dominis suis diuinando. Hac subsecuta Paulum & nos clamabat dicens. Isti homines serui Dei excelsi sunt, qui annuntiant vobis viam salutis. Hoc autem faciebat multis diebus. Dolens autem Paulus & conuersus spiritui dixit. Praecipio tibi in nomine Iesu Christi exire ab ea. Et exiit eadem hora. Quamuis Pauli praedicationem commendaret spiritus ille, tamen noluit Paulus ab impijs laudari. Ideo ipse. Nolo vos fieri participes demoniorum. Nemo sanae mentis ab impijs oprat laudari: nam etiam si aues nocturnae ut noctuae lucem fugiant, non idem in lucis contumeliam hoc est tribuendum, imò in laudem ipsius. Ignominiosum tibi est, quod iniqui & scelerati te ipsum laudent: gloriosum autem quando tibi detrahunt, & murmurant: nam cum Christus nollet ab impijs laudari iussit demonibus tacere. Et etiam noluit hac eadem ratione ut custodes sepulchri suam resurrectione praedicarent, quia in peccatis mortui erant: quae ideo permisit, ut corrupti pecunia tacerent. At voluit ut per Apostolos & sanctas mulieres resurrectio sua praedicaretur. Nec in sua infantia voluit laudari, nisi a Simeone iusto viro, & ab Anna prophetissa. Quapropter Lucas antequam isto

rum laudes in Christo scriberet, prius eorum vitam & sanctitatem commendauit: ut late in superioribus annotauimus. Hac ratione adducit Ansthenes (ut est apud Laertium) cuidam dicenti, multi te laudant, respondit. Quid mali feci? Existimabat quippe in signis philosophus turpe esse a turpibus laudari, esseque praesantius in obscuritate latere, quam a talibus hominibus esse commendatum. Nam quae gloria obsecro alicui potest contingere ex eius laudibus, qui non nisi vitia & flagitia noluit laudare? Malus enim, qui sola vitia amat, haec ex animo laudabit. Quo fiet, ut quidquid mali huiusmodi homo de vitio proterititer suspectum sit, & minime credendum. Ideo oportet recte scire quis nam ille sit, & qualis, qui laudat: & inde coniectare oportebit, qualis etiam sit, qui laudatur. Unde sicut gloria est bono viro ab alio bono viro laudari: ita etiam de decus est a viro scelerato commendari. Ideo dedignatur dominus ab ore peccatoris laudari, dicens cuidam peccatori. Quare tu enarras iustitias meas, & assumis testamentum meum per os tuum? Ideo dominus in veteri lege os leprosi claudere iussit. Sic & os peccatoris claudi iubet: ne per labia polluta transiens polluat ipsa loquutio. Nam contingit saepe ut aqua clara transiens per immundum canalum, ut canalus malitiam inbibat. Sic etiam peccatoris os tanquam immundus canalus non nihil detrahit diuinis laudibus ab eo prolatis. Propter quod ipsi peccatores dicere possunt. Quomodo cantabimus canticum domini in terra aliena? Quomodo distantes & maxime a Deo alieni, ipsius laudes cantabimus? Si igitur peccatores cantare non possunt: plangent, & plorent. Illic ergo sedimus & fleuimus. Quid autem requiritur a peccatore, ut Deo dignas laudes offerat, Hieremias expressit dicens. Coniunge laudam nocte in principio vigiliarum tuarum. Prius peccati omnium excutere admonet, & prius vigilare docet, quam laudare. Hinc eundem ordine describit Oseas dicens. Omne aufer iniquitatem, & accipe bonum: & reddemus vitulos laborum nostrorum. Ac si diceret. Aufer dominum a nobis quod nostrum est, & accipe a nobis, quod tuum est: quoniam tua est laus, & tibi debetur honor, & gloria. Quocirca egregius vires ante quam diceret, domine labia mea aperies praemisit dicens. Libera me de sanguinibus Deus Deus salutis meae. Et statim

tim subdidit. Et exaltabit lingua mea iustitiam tuam. Domine labia mea aperies. &c. Ideo in Leuitico praecipitur leproso ut habeat vestimenta dissoluta, caput nudum, & os veste contextum. Omnes partes corporis nudas habere praecipitur, & os solum operire iubetur. Qui nudus est, & lepra peccatorum suorum manifesta cooperatus: nam docendi autoritas ei interdicatur. Clausum ergo peccator habet os suum, quia qui seipsum non docuit, docere alios non praesumat: & ideo os suum iubetur operire, qui male agendo loquendi amisit libertatem. Tacere ergo oportuit diabolum, qui impijssimus est & nequam: nec ab eius ore vult Christus laudari. ¶ Quarto praecipit, ut taceret: quia solet diabolus sub furo honorum verborum tentare & decipere, sicut Sirena cantu: aut ut fingunt poetae Circe dulcibus verbis socios Vlyssis in bestias conuertisse. Etenim solet Satanas se in angelum lucis transfigurare, ut eo comodijs se de sibi acquirat: faciliusque simplicitate creditur decipiat: ea propter nolebat Christus, ut veritatem diceret, ne inter aliqua vera multa falsa misceret. Sic prohibedi sunt haeretici, & lutheranae factionis patroni a verbi diuini ministerio: nam quaequae euangelium, & multa scripturae loca ad suum dogma stabilien dum adducant: cum tamen haec vel torqueant, vel corrumpant, vel alio defleant a vero & germano ecclesiae sensu: minime audiendi sunt, & arcendi procul a lectione sanctarum scripturarum, & a ministerio diuini verbi. Et hoc minus nullis alijs tribuendum est nisi his, qui vnitatem fidei fateantur, quique non falsa veris miscant, sed solida & firma doctrinam praedicant. Si hoc Christi exemplum imitati fuissent Germaniae principes, non sic misere rota incederet Germania: *Facti autem die egro sibat in desertum locum.* Admonet locus iste aperta & secreta loca esse eligenda, ubi Deo melius possim vacare. Filij enim prophetarum a populi tumultu fugiebant: & Ioannes Baptista (quo nemo maior) ne leue saltu fame possit vitam maculare, intra petijt desertum. Ioannes quoque euangelista in insula Patmos habuit reuelationes plurimas. Sed iam nunc multi, qui vitam Apostolicam & monachatum sunt professi, anas principum, & palatia regum circuire solent. ¶ Docet secundo locus iste ne premitur, aut retributionem expectemus ab his, qui docentur a nobis, aut ab his quibus benefecimus. Semper enim suspicio inanis gloriae fugienda est,

Sed multi non solum sibi gratias agi pro colatis in alios beneficiorum cupiunt, sed pro eis etiam, quae nunquam fecerunt, id ipsum cupiunt dicentes suo fauore & auxilio alios euectos esse ad honores, & in amplam dignitatem esse constitutos, cum tamen in re veritate aupertissimè mentiantur. Non sic Christus, qui postquam tot praecara dixerat, & tanta miracula fecerat, statim, ut dies facta est abiit in desertum fugies humanas laudes & honore seculi. Nolimus ergo exemplo Christi laudes hominum, aut gloriam mundi quaerere: sed ad solum Deum oculi nostri aspiciant, & ad eum mentem, animum, & intentionem conuertamus. Vnde egregius psalmista. Sicut oculi ancillae in manibus dominae suae, ita oculi nostri ad dominum Deum nostrum. Acti diceret. Quemadmodum ancilla non alio oculos auertit, sed semper domina intuetur, quae retribuere illi debet, & multa donare beneficia: sic tu ad nihil aliud mundum, nisi in Deum solum, oculos debes conijcere. Quis obsecro tam ignarus & stolidus esset homo, qui si lapidem preciosum inuenisset, eum in manus rusticum vel agricolae traderet, ut valor eius taxaret? Mundus quidam rusticus est, qui valorem & intentionem operum nostrorum non cognoscit, nec quantum Deum diligamus: ideoque non committas illi opera tua. Deo tantum stude placere & fugere mundi laudes & seculi vanitates, exemplo Christi saluatoris nostri, qui ob hanc vitam pericula fugit in desertum. Et quid turbat? *Et turba requireret eum, & venerunt usque ad ipsum. & detinebat illum ne discederet ab eis.* Nonne vides quomodo honor eum sequitur, qui ab ipso fugit? Optime quidem umbrae assimilatur, nam ab eo fugit, qui ipsam sequitur: ipsa autem post eum sequitur, qui ab ipsa fugit. Fugit Christus honorem, ipse autem vitique in desertum Christum sequitur. Moses in deserto habitans pascebat oves suas, cum a palatijs Pharaonis fugisset, & ab Aegypti honore: quando electus fuit a domino in principem populi Israel. Ita etiam beatissima virgo Maria clausa erat in parua ciuitate Nazareth: & Ioannes etiam in deserto absconditus: quos tunc dominus ab eis vocat locis, & alterum in praecursorum, alteram vero in matrem elegit. Sine dubio hi omnes valde erant oblitii tantorum honorum atque dignitatum, quibus dominus haec omnia dedit, sine eo quod ipsi aliquid negotiarentur, aut ea curarent. Tacitur & tu

Psalm. 61.
Ecl. 1.
1. Cor. 12.
Mat. 16.
Luc. 9.
Ecl. 5.
Act. 16.
1. Cor. 10.
Mat. 23.
Ioan. 20.
Luc. 2.

Psalm. 49.
Leui. 13.
Psalm. 136.
Tbren. 2.
Osee. 14.
Psalm. 50.

Psalm. 122.
Exo. 3.
Luc. 1.
Luc. 3.

quod in te fuerit, & te ipsum totum in manus Dei constituit, hanc omnia mundana reijciens, & nihili pendens: nam ipse sine dubio te honorabit in terra & in caelo insignibus & praeclaris honoribus, cum nullius rei tu sollicitus sis. Sancti illi eremitae eremum habitates, ut Hilarion, Paulus, Antonius fugientes mundum cauernas & antra habitabant cum feris: quos videas quantum mundus celebret, & honoret. Dilce itaque quomodo honor se queritur fugientem. Dilce etiam ab hac turba querere Iesum per fidem, iuxta illud sapientiae. Sentite de domino in bonitate, & in simplicitate cordis, querite illum. Postquam vero eum inuenieris eum tene per charitatem, sponsam sequutus, quae dicebat. In ueni quem diligit anima mea, tenui eum nec dimittam. Dilce etiam ab hac turba magna diligentia & cupiditate querere uerbum Dei. Turba enim omnibus alijs negotijs dimissis, solius uerbi Dei curam habebat. Demum ut concludat nulla hic mentio fit de principibus, magistratibus, diuitibus aut magistratibus: sed de turba. Diuitiae namque, honores, & voluptates non quaerunt uerbum Dei: haec potius namque impediunt uerbum Dei, & quae sunt spiritus eius. Quibus ille ait, quia & alijs ciuitatibus oportet me euangelizare regnum Dei, quia ideo missus sum. Sicut sol iste uisibilis non in uno loco caeli persistit immobilis, sed ut claritate sua totum mundum illustrat circuit orbem terrarum, ita Christus qui sol est iustitiae, & uera lux mundi, ut omnes ueritatis suae

lucē ab ignorantie tenebris, quasi ad quadam mortifera nocte vindicare, uanuis rogatus noluit in uno loco manere, utpote qui propter omnium hominum salutem in hunc mundum uenerat. Vbi dicere debent uerbi Dei praedicatores non in uno loco quiescere: sed sicut seminatio omnia loca percurrant seminantes uerbum Dei in cordibus hominum. ¶ Obserua quod poterat in uno loco manens omnes ad se trahere: non tamen id fecit, ex eo plura nobis relinquit, ut nunquam quiescamus, sed ut ipsi quaeramus pereuntes. Sicut pastor qui quaerit oues perditas, & sicut pius medicus ad infirmum accedit. Ait autem, quia ideo missus sum, scilicet, ut animam infirmam apud uos curem non corporum: & ideo ad praedicandum missus sum, ut animam medicinam exhiberem, potius quam corporibus. Si autem aliquando corpora curo id facio, ut corpora suauis animae inhaerent, ut homines uisus miraculis ueniant ad fidem. *Et erat praedicans in Synagoga Galilee.* In Synagoga docuit, ubi multitudo populi confluxerat. Veritas enim non appetit angulum, sicut Christus per Ioannem affirmat. Omnis qui facit ueritatem uenit ad lucem, ut manifestentur opera eius. Vnde Annae interroganti de doctrina eius, respondit. Ego palam loquutus sum mundo, ego semper docui in templo & in Synagoga. Sed haec de re plana dixisse sufficiat: & haec de hoc capite: nunc de profectu uerbi Dei in capite sequenti uideamus.

C A P V T V .

V M Indies apud omnes fama praedicationis Christi magis ac magis cresceret: tanta erat hominum multitudo & frequentia superueniens, ut illis non esset locus in Synagoga, vicis, & plateis. Ideoque tum propter sermonis dulcedinem, tum propter signa quae faciebat extra oppida cogebantur eum sequi. Ipse enim docebat non sicut scribae & pharisaei, sed tanquam perceptor habens. Habebat etiam uerba uitae aeternae ut Petrus ei dixerat. Quid mirum si eius uerba, qui patris

est sapientia, & in quo omnes thesauri sapientiae & scientiae Dei sunt reconditi, populum attraherent: cum uel ipsa discipulorum uerba tantam haberent vim, ut in uno die Petrus ad Christi fidem tria millia hominum conuerterit. At traheret itaque Christus ad se magno impetu & feruore turbas: utpote in cuius labijs erat diffusa gratia, quapropter ait nosser Euangelista. *Factum est autem cum turba irruerent in eum, ut audirent uerbum Dei: et ipse stabat sicut flagnum Genes. 1. 11.* Nunquam legitur tantus scribarum & pharisaeorum ad Christum concursus: cum ad rudem plebem sermo habitus fuerit. Dulcedinem & gratiam suam abscondit ad sapientibus & prudentibus huius saeculi, & eam paruulis & humilibus reuelauit. Et

Sap. 1.

Can. 3.

Manh. 7.
Ioan. 6.
Colo. 2.

Rom. 1.

Sap. 1.

Mat. 12.

Iudas. 5.

Gen. 4.

Gene. 22.

uit. Etenim pharisaei & scribae sua scientia insistanti uerbum Dei contemnebant: & putantes se omnia scire stulti facti sunt. Aqua sapientiae potauit has turbas dominus Iesus, quia in simplicitate cordis ad illum ueniebant, & humiliter audientes uerbum, resoluti sunt. Sed iam singula uerba uenit expendenda. ¶ Irruere est cum impetu ferri: in quo seruo rem turbarum considerat: quae tanta auditate cupiebant uerbum Dei, ut magno impetu currerent ad audiendum illum. Non solum in templo & in Synagoga, intra moenia ciuitatis audiebant uerbum: sed per montes & ad desertum properabant, ut illud audirent. Nos autem iuxta ecclesias habitantes, parum itineris ambulare nolumus, ut conciones audiamus. Fastidimus enim quidquid spirituale & honestum est. Seruimus uique isti in die iudicii sicut Ninuitae aduersus impios, & incredulos Iudaeos & condemnabunt nos: quia per campos usque in mare isti properabat ut audiret uerbum Dei, nos uero ut id audiamus nec parum laboris uolumus sustinere. A quibus dicimus opera Dei non segniter & pigre operari, sed cum magno ardore: tenemur enim Christum querere & cum sequi, audientes uerbum eius, quasi exeuntes ab igne. Quapropter Iudas in epistola sua ait. Salutate illos, quasi de igne rapientes. Manum ne segniter & pigre ab igne separabit, si comburatur. At eum nos uiamus quasi insensibiles & sine uita, damnum nostrum non sentimus: nam si id sentiremus, non utique procrastinaremus. Attende obsecro qua diligentia & sollicitudine mundani mundo, inferunt, & mundana quaerunt: ut mercator mane surgit (qui nocte nec in lecto quieuit) quosque labores & pericula patitur, ut sibi pecunias conparet: quantaque tormenta patitur is, qui illam iniuriam molitur vindicare, quantoque frigore miles in bello premitur & quanta fame: & denique mirandum est, quam innumerabiles labores hi qui mundo inferunt, patiuntur. Quid igitur est cur tu in Dei obsequio non nihil laboris uolis pati? At mundo seruientes diligentissimi sumus: Deo autem inertes & ignauos nos praestamus. Quod Cain domino obtulit, id pigre & segniter fecit, sero & male. Factum est (inquit scriptura) post multos dies ut Cain offerret domino de fructibus terrae munera. Non sic sanctus Patriarcha Abraham qui statim nocte consurgens, nec mane expectans, abiit ad sacrificandum filium:

quod iam illi a domino erat iustum. Sic istae turbae fecerunt, quae certatim ad Christum properabant, ut uerbo Dei satiarentur. Aliqui dicunt nolo audire concionem, quia cum tali homine inimicitias gero, quousque odium hoc deponam, & illius uindictam summam: cum etiam & ego sapiens & doctus sum, nec uillam habeam necessitatem audire concionem. O quantum fallaris homo qui haec tecum cogitas, nescio uerbis exprimere. Eslo quantumuis doctus, nihilominus tamen uia uox habet nescio, quid latetis energiae. Dauid sapientissimus erat, & magnam Dei cognitionem attigit, & diuinis reuelationibus donabatur: nihilominus haec omnia, nihil ei profuerunt toto tempore, quo in peccato uixit. Sed tamen protinus, ut ad eum uenit Nathanae propheta ad uiam uocē predicantis conuersus est, & dixit. Peccaui. Similiter Nabuchodonosor, contumeliosus illam arborem, quae statum suum designabat, sed nihil ipse haec cogitatione mouebatur: sed cum adiuncta, fuit uisioni & contumplationi uia uox prophetae Danielis, poenitentiam egit. Doctus erat, Paulus in lege, qui praecclare didicerat ad pedes Gamalielis: sed nihil ei profuerat: tamen cum uiam uocem de caelo dicentem, Saul Saul cur me persequeris, audiuit, statim attonitus & stupescit: cecidit dicens. Domine quid me uis facere? Vide quomodo illata, quae scripturae lectio, & libri non conuenerat, uox praedicatoris conuertit. Ne per Christi amorem dicas, & per sanguinem suum pretiosissimum essulum, non relinquam concubinam, frustra praedicator clamat, nolo illum audire nec interesse concioni. Impia enim haec uox est. Abierunt quidam impij peccatores & animo obdurati ut caperent & apprehenderent Iesum ex mandato pharisaeorum, & inuenerunt Iesum concionantem ad populum, quem audientes compuncti corde reuersi sunt, dicentes. Numquam sic loquutus est homo. Sic tibi accedere potest, sicut illis & sicut Paulo. Nam si in peccatis faces, consilium salubre est, ut audias conciones. Si autem iustus & rectus es: adnertere debes, quod sal non solum mortuas carnes conseruat, sed etiam uiuas. Sic uerbum Dei non solum eum qui in peccatis iacet iustum efficit: sed etiam iustum pascit, alit, & sustinet. Haec dixi, ut semper amici sumus & cupiamus audire uerbum Dei, & id diligenter inuestigemus, horum exemplo qui Christum tanto conatu, & ardore sequebantur. ¶ Praeterea

2. Reg. 11.

2. Reg. 12.

Dan. 4.

Act. 22.

Act. 9.

3. Reg. 10.
Mat. 12.

quid mirum quod desiderio audiendi irruerint turbæ, cū de Salcmone sit scriptū quod cunctis terra desiderabat audire sapientiam eius: Sed ecce plūquam Salcmō hic. Et ipse stabat secus stagnum Genezareth. Optimum est mem. oriam habere & recordari locerum illorum, quibus nobis Dei beneficia contingunt, vt diuina nobis collata beneficia semper cōmendent. Quod sanctos illos antiquos fecisse legimus. Nam loco, vbi Deus apparuit Iacob, nomen Bethel, imposuit ipse Iacob, & locum designauit. Sic fecisse aum eius Abraham scriptura commemorat. Stagnū autem Genezareth est id, de quo scripturæ loquuntur, quando cū in mare nominant. Et est iste lacus inter Galilæam ex parte occidentis, & terram duarum tribuum & dimidiæ ex parte orientis. Per quem lacum transit Iordanis fluitius. Vnde aquarum copia abundat, sicut aliqui lacus magni qui sunt in Germania, per quos transeunt flumina magno impetu: sicut Rhenus qui transit per Constantiam. Iordanis autem oritur in parte Aquilonari terræ Iudæorum ad radices montis Libani, iuxta ciuitatem, quæ dicitur Cæsarea Philippi: & fluens peruenit in Galilæam, & ibi trāsit per hunc magnū lacum: & ultra progrediens transit iuxta muros Hierico, & inde intrat mare mortuum, & ibi absorbetur. Est autem hoc stagnum duodecim leucarum spacio protensum, congrahitur autem octo leucarum spacio: habet autem littus amœnissimus, palmis plenum, & malis citreis: aquam verò dulcem habet, & plurimos & optimos pisces. Vocatur autem hoc stagnum Genezareth, aliquando ab euangelistis fretum, vt à

Gen. 28.

Gen. 22.

Mat. 8.
Mar. 5.
Num. 34.
Iosue. 21.

Ios. 6.
Mat. 1.
Mar. 4.

Matth. 4.

Matthæo & Marco: & interdum mare Geneareth, & hoc est nomen illi antiquissimū quo nomine in libro Numerorum nūcupatur, & etiam in Iosue: à quadā ciuitate nomine Geneareth, quæ erat in littore huius maris à parte Occidentali, quæ postea dicta est Tiberias. Hæc est ratio quare Euangelistæ nunquam vocauerunt hoc mare Geneareth sicut in veteri testamento: quia quando Euangelistæ scripserunt nomē vrbis iam erat mutatum. Idem Ioannes vocauit mare Tiberiadis, & Marcus & Matthæus vocant mare Galilææ, quod nomen communius erat, quia istud mare est in Galilæa in finibus fortis Zabulon, & fortis Neptalim, vt Matthæus ait allegans Esaiam prophetam. Vocatur autem Genezareth à quadā ciuitate, quæ erat iuxta stagnum vocata Gene-

zareth, siue Genezar: vel vt quibusdam placet sic est nūcupatum, quod flantibus ventis, crispantibus vndis, auram ex se genere videatur. Atten de autem quod Lucas hic nō seruat ordinem historię: nam hæc historia non contigit post curationem locrus Simonis, & post alia signa quæ Lucas in præcedenti capite scripsit, sed antea. Intentio autem Euangelistarum fuit, gesta & miracula, & prædicationem Christi ad fidei firmitatem, & ædificationem ecclesiæ, & vtilitatem credentium narrare. Ad hæc autem præstanda, nihil refert quid prius præcesserit, aut quid postea sequatur. Et vidit duas naues stantes secus stagnum: piscatores autem descendebant, & lauabant retia sua. Erant autem istæ naues iuxta litus, vt est moris nautarum. Et Petrus, Iacobus, & Ioannes descendentes à nauibus mundabāt & lauabant retia sua: vt complicaret ea, quia nihil cōperant, & volebant tēpus aptum expectare ad piscandum. Ascendens autem in vnā nauim, quæ erat Simonis rogauit eum à terra reducere pussillum. Expende Christi bonitatem & humilitatem, rogat cum solo nutu possit adducere, aut præcipere Petro: modestiæ & humilitatis exemplum præbēs prælatis. Multa enim sunt quæ etiā si prælati præcipere possint: rogare tamen debent subditos, vt ea faciant. Sed multi sunt nunc domini & prælati, de quibus conqueritur dominus per prophetam dicens. Cum austeritate imperabatis eis & cum potentia. Præterea quāuis Christus nauim adducere posset, noluit tamen nisi rogare Petrum, vt ipse libere & ex sua voluntate daret eam petenti. In quo etiam docuit mundi Saluator nullum esse opus Deo acceptum nisi sit voluntarium: nam opus bonum ex dilectione pensatur, nam hilaritatem daret diligere Deum. Quanto plūs dilectionis opus habuerit tanto magis Deo erit acceptum & meritotium. Vnde in Leuitico præcipiebat dominus. Omnis æstimator, siclo Sanctuarij ponderabitur. Omne opus bonum, quod Deo offertur siclo diuini amoris ponderandum est. Si ieiunas, si oras, si elemosinā tribuis, siclo diuini amoris hæc omnia sunt tibi ponderanda. Pondus meum (inquit Augustinus) amor meus. Si parum ponderis diuini amoris habuerit opus bonum tuū, parum mereberis. Si Deo tuo lachrymas obtuleris, si precēs, ieiunia, & omne tuum studium, ponderetur in siclo Sanctuarij: vt eorum retributionem videas iuxta pondus amoris. Vt tu intelligas

Eze. 34.

2. Cor. 9.
Leui. 27.

Aug. 11.
cui. cap. 28.

Mat. 28.

telligas quomodo Deus ea quæ ex voluntate & dilectione procedunt acceptat: non nauim vi rapit, sed eā petit: vt Petrus sua sponte illam præberet, nam aliās dominus non eam acciperet, neque acceptaret. In voluntate tua sedet & constitutum est, velle Deo dare vel non: & illa tantum ex manu hominis Deus accipiet, quæ ex voluntate oriatur. Et sedens docebat de nauicula turbas. Sub diuo solis calore expositus, sine sede, sine subtelio, docet Iesus de nauicula turbas. At nunc quo apparatu, qua pompa, & maiestate, induti sericis & bombicinis vestibus episcopi docent? Ad turbas autem etiam si protecti sint à calore verba facere dedignantur. Non vtique auctoritatem damno, sed superflua pompam, maiestatem, & vanitatem aliquorum detestor. Sed iam singula verba quæ obseruatione sunt digna aduertamus. Primum ait quod sedebat, deinde docebat, & vltimo loco de nauicula dicit vtique primum vt non perfunctorie & velut aliud agens: sed summa cura & maximo conatu infirmis animæ tuæ medeatur suæ admirabilis doctrinæ excellentia. Vidēs itaque celestis medicus tantam gentis multitudinem agram & languentem, vt omnes curer quietus in nauicula sedet: in quo quidem si aduertere libet ingentem amorem, quod nos prosequitur, videbis relucere. Nam cum aliquis medicus hominem pauperem & egenum accedit curaturus, celeriter, propere, & stans illum curat, & protinus abit. At si infirmatur eius filius, vel amicus, vel vxor, quam maturo gradu, quam serio, & quanta cura & diligentia sedens in lectulo infirmi ægritudinem agnoscere studet: vt eam citius curet, & remedia necessaria adhibeat. O pussillum atque clementissimum nostrarum animarum medicum, qui vt nobis medeatur, & salutifera medicamēta apponat, sedet. Crede equidem quod nisi nos tam anxie, & tam paterno amore diligeres, non ita serio curam animarum nostrarum susciperes, Præterea sedet docens in nauicula Petri, vt insinuet semper se Ecclesiæ suæ assistere, quæ nauicula Petri est. Nunquam Christus Ecclesiæ suam dilectissimam dereliquit: semper enim docet & erudit eam. Ecce (inquit) ego vobiscum sum: vsque ad consummationem seculi. Incredibilis est dementia Lutheranorum, qui existimant Deum Ecclesiæ suam fuisse oblitum postquam mille & quingentos annos vsque ad tempora sui Lutheri: per

quem illuminauit illam tāquam per virum Apostolicum & Euangelicum. O detestanda cecitas & dementia perditorum hominum. Secundò obseruandū est, quod docebat Christus illas turbas: quid autem doceret, non expicit Euangelista. Sicut etiam sub silentio præterierunt euangelistæ multa miracula & gesta Christi. Verum multa, quæ nunc tener ecclesia, quæ nec euangelistæ tradunt, certum est ea Christum tempore suæ prædicationis docuisse, & quod Apostoli sicut ab ore Christi au dierant, ita tradiderunt ecclesiæ. Tertiò obseruandum quod de nauicula docet, vt insinuet neminem posse docere, qui extra nauiculam Petri fuerit: nā qui extra ecclesiam docet, is non bene docet, sed potius seducit. Lutherus & qui suæ factionis sunt extra Petri nauem, non docent, imò potius homines seducunt. Secundò de nauicula docet, vt scias nullum esse locum ineptum ad docendum quæ sunt Dei. Modo Christus in Synagoga docet, modo in monte, modo in campo, & nunc in nauicula secus stagnum prædicat. Tertiò de nauicula prædicat, vt omnes possent recte conspiciere. Nos Deum à tergo relinquimus: ipse verò coram oculis nos semper habet, vt multa dona nobis impartiat. Quarto, vt ostendat, quantam necessitatem ipsius habeamus. Quis obsecro alterius opus habet, aqua ne terram terra aqua? Certum est terram aqua indigere. Sic nos indigemus Christo, atque ideo ipse est in nauicula in aqua, & populus in terra iacens. Quintò, ex nauicula docet vt ostendat periculum in quo prælati & prædicatores sunt constituti. Securius magis ambulant qui per terram iter faciūt, quā qui profundum mare ingrediuntur nauigaturi. Sic prædicatores maiora naufragia patiuntur ambitionis causa, vanæ gloriæ, & humanæ laudis, quam plebs signata & simplex. Sextò, Christus est in mari, populus autem omnis in terra: nam prædicationis munus & status extra mundum & extra omnia quæ in eo sunt situs esse debet. Seculares in terra sunt sed in fine illius, & iuxta littus maris habitari debent: quia vt inquit Paulus, qui habet tanquam nō habentes sint, & qui vtuntur hoc mundo tāquam non vtantur, & qui habent vxores tanquam non habentes. Sed prælati & prædicatores longè à rebus terrenis debent esse, omnia quæ in terra sunt contententes, & Deo solum vacantes. Vt cessauit autem loqui dixit ad Simonem. Vt vera esse ostendat, quæ antea

1. Cor. 7.

laxent rete predicationis in verbo domini non ad gloriam suam, neque ad questum, non ad aliquod humanum desiderium, sed ad salutem eorum, qui capiuntur: sed in laudem & gloriam Dei. Vnde Ieremias ait. Propheta, qui habet somnium, narret somnium, qui habet sermonem, narret sermonem meum. ¶ Ultimo & postremo loco ad nostram eruditionem præter ista dicta alia tria discutenda sunt. Primo quomodo vbi Christus abest, ibi maximus labor & calamitas est: quod quidem manifestè apparèt cum dicitur, per totam noctem laborantes. Secundo est aduertendum, hunc laborem inutilem esse & inane, quod exprimitur, cum dicit euangelista, nihil fructus colligunt. Tertio docetur quod Christi potentia & virtute labor noster licet parvus, tamen utilisimus est: quod insinuat dicens, in verbo tuo laxabo rete. ¶ Attende primo quantum mundus suos amicos discruciet & quot labores perperit faciat. Per totam (inquit) noctem laborauimus. Sine Christo laborant, & nihil fructus colligunt. Homo sine Deo multum laborat, & nullam mercedem inuenit. Seruietis diis alienis (inquit Ieremias) qui non dabunt vobis requiem die ac nocte. Obsequens tuis affectibus, nimis laboras, & maxima tormenta pateris. Iuxta Dalidæ delicta inuenta fortissimum Sansonem in interitum adduxerunt: quemque Philistæi obsecarunt, & in molam afinariam conduxerunt. Tu igitur, qui mundo diligenter inseruis, quis suas diuitias & oblectamenta quæris intellige te aliq̃ esse Sansonem quid ligatis oculis molam afinariam circuis. In circuitu impii ambulant, ait psalmista: nam peccatores non vias rectas ambulant, quas sapiens dixit iustos perambulare. Homines namque mundani anxio labore degentes vitam, in circuitu ambulant in mundo sicut porta in cardine suo, neque vnquam à termino & sine suorum peccatorum exeunt. Inuertitur illis caput, & tanquam gens sine sensu vanitatem quærunt, & fallaci oblectamenta concupiscunt, & in suis vanitatibus laborant. Ideo sapiens in persona istorum inquit. Lassati sumus in via iniquitatis & perditionis, & ambulauimus vias difficiles. Atte de obsecro quod tota nocte huius vite, mundi vanitatibus inseruis, à quo nihil aliud retributionis nisi pœnitentiam & confusionem accipies. Solet enim contingere vt adolescens captus amore mancipii, illud in vxorem ducat, qui etiam si se videat se omnino perdi-

hili facit suam perditionem. Ita nimirum voluntas nostra diuini amoris oblita, sic aded huius mundi amores concupiscit, vt se ancillam & captiuam asserat illius, omnibus laboribus se subiiciens. Nouerat enim bene fortissimus Sanson Dalidam, ad nihil aliud velle scire, vbi suarum virium robur & vim haberet, nisi vt eum ad interitum duceret: nihilominus tamen sic aded illius capiebatur amore, vt potius elegerit captiuum, & mancipium fieri, quam Dalidæ esse molestum. Miser equidem in interitum ductus fuit cum crederet Dalidæ mendacibus verbis. Quod obsecro aliud emancipatum te mundi obsequio habet: nisi fides, quam suis mendacijs & fallacijs præstitisti. Priora illa oblectamenta & illecebra, quibus sui amoris principio te tractabat, in labores, quos nunc pateris adduxerunt. Nunquam mundus nec momentum quietis tibi dabit: etiam si per totam vitam ei diligenter inseruias. Nullus maior labor, quam suis affectibus seruire. Postquam verò te ipsum nimis discruciaueris tota nocte, quod inde exceptis nihil. Per totam noctem laborantes nihil cepimus. ¶ Vnū hic illud maxime notandum est, quod omnes qui mundo inseruiunt, & sine Deo laborant, gratis & nulla accepta mercede se discruciant. Vt autem ne clatum vnguem ab historia, de qua nunc agimus, discedamus: quam rogo mercedem Philistæi retribuerunt Sansoni pro omni accepto labore: nullam vti que. In qua quidē re tu, qui mundo inseruis, & suis fallacis fidem præstas, id aduertere debes quod etiam si pro mundo toto tuæ vite discursu te mille laboribus discruciaueris, nullam inde reportabis præmium. Multis quidem annis, & magnis perperis laboribus Iacob sequiuit Laba: à quo decies fuit deceptus, & mercedem illi debitam negauit. Multi sunt huiusmodi homines, qui diligentissimè omni semota pigritia se mundi mancipia exhibent, semper honoribus & diuitiis intenti: at mundus negat illis mercedem, quam promissit. Mundi sarcina ponderosa est, & anxius labor, à quo nulla utilitas reportatur. Idēd Esaias. Teles araneæ texuerunt. Estenterat se aranea, & maxima cura & sollicitudine telam, texit: omnia autē facit, vt muscas capiat. Ita ambitiosum, viueas vel auarū: qui animum, mentem & cogitationes ad nihil aliud applicat, quam ad diuitias, honores & dignitates: at postquam hæc omnia consequutus est, tanta sua anima & conscientie

Iudith. 16.

Gen. 31.

Esai. 59.

iactura, quid rogo habet miser? Quid adqui fuit nisi muscas? Per totam noctem laborantes, nihil cepimus. Musca præter id, quod vili est & imunda, importuna est & molestissima: nam si semel & bis illam à te repellas, iterum atque iterum redibit. Solet enim auarus in lecto suo per noctis quietē iacere, pronusque & improuiso subit eū cogitatio quomodo carius vendet triticum: at ipse secum pugnat, an vel possit quietē somnii capere, sed iterum importuna musca, id est anxia cura & cogitatio eum pungit, ne dormiat, ne quietescat, ne si libererit in noctis tranquillitate Deo vacet. Idem exemplum poteris de hominibus cupidis, & de eis, qui illatas iniurias vindicare curant. O miserum peccatorē, qui tanta cura & sollicitudine, tot laboribus, & vigilijs tanquam aranea telam texuisti, & honores, & diuitias consequutus es. Nunc autem quid habes nisi muscas: postquam maximam iacturam corporis & anime fecisti? grades curas, & sollicitudines lucratus es, & plures conscientie tue morsus: qui tanquam importuna musca te semper inuadent. Gratis calamitas, & crudele tormentum est, vt seipsum homo discruciet vt curas & sollicitudines acquirat. Ideo Esaias in eodē capite subdidit. Opera eorum inutilia: cogitationes eorum, cogitationes inutilis. Iob etiam ait. Sicut tela aranearum fiducia eius. Grandis plaga illa fuit Ægypti, quando dominus muscas immisit: & maior plaga quam nunc patitur diuites, prælati, & magnates huius seculi illa est, scilicet, maxime curæ, & importunæ cogitationes, quæ semper hos discruciant. Et denique hoc vno verbo vt omnibus his dicēdū ē imponamus: postquam hi miseri per totam noctem huius vite tam anxie laborant, quid habent? habent equidem pauperē lindonem, & angustam sepulchram. Si resurgerent nunc à sepulchris Cæsar, Pompeius, Alexander, & omnes principes mundi, quorum memoria veteris seculis & præteritis dicerent vti que, per totam noctem laborantes nihil cepimus. Cæci ambulauimus in tenebris ignorantie nostræ, quare: res gloriam huius mundi: quæ velut fumus pertransiit, & nihil illius habemus. Nihil inueniunt viri ditissimi in manibus suis. Laborant miseri per totam noctem huius vite: at postquam mors aduenit, nihil illis profuit omnia adquisita. Nam venit nunc & agnoscunt fallaci-

Iob. 3. Exo. 3.

Psalm. 73.

tiam Laban, & iuxta se Liam vident omnes, Gen. 29. qui mundo inseruiunt. Quod igitur remedium mihi præbes? Vt Deo seruias, & quid quid laboris sumpseris, pro eo accipias: nam parum laborans, amplissimam mercedem tibi donabit, cum in nomine suo laxaueris rete. Laborat Petrus tota nocte absente Christo & in nomine mundi retia mittit, & nihil piscatur: at cum in nomine Christi retia tendit, ingentem copiam piscium capit. Quanto inutilis sunt & nullius valoris omnes labores, quos pro mundo suscipimus: tanto magis gloriosi & vtilis sunt ij, quos pro Christo amplectimur. Multum pro mundo laborantes nihil meremur: at parum pro Christo, maxima retributione sumus digni. Quod manifestè videbis: nam beatus Petrus tota nocte piscationi dedit operā, & multoties retia in mare iactauit, & nihil cepit: quia in nomine Christi non illa mittit. At postquam semel in nomine Christi retia tendit, vide quid euangelista dicat. Et cum hoc fecissent, concluserunt piscium multitudinem copiosam. Iam vides quomodo omnis labor nisi inutilis sit, vbi Deus nobiscum non operatur: sed vbi Christus assistit, gloriosus est fructus. Quapropter cum diuina litera laborem nostrum reiciunt, non intelligas eo fieri animo, vt oisitent sumus, & laborem dimittamus: sed vt discamus in labore nostro Deum non solum respicere, & illi plus fidamus, quam nostris factis, eiq̃ præcipue fructū laborum nostrorum ascribamus. Corpore igitur labora, & animum tuū ad Deū dirige, & tunc omnia feliciter tibi contingent. Vt est sapiētia dictum. In omnibus vijs tuis cogita Deum, & ipse diriget gressus tuos: Et pater ipsius Dauid. Reuela domino viam tuam, & spera in eo: & ipse faciet. Vide etiam quam magnus sit & copiosus obedientie sanctæ fructus: nam cum dominus præcepit Petro vt iuxteret rete in mare, quam foelix fuerit retis iactus iam vides. Sed neq̃ nihili habentes domini mandata, ea transgredimur, & violamus. Obediamus igitur diuinis præceptis, vt Petrus fecit: quando quidem tanti Deus sua præcepta habet, vt potius velit cœlum ruere, & vniuersam terrā subuerti, quam minimum mandatum de lege violari. Quia obsecro ratione quilibet nostrum facile & velut nihil agens violat diuina præcepta? scriptum est enim de sole & luna & alijs creaturis, & non præteribūt. Vniuersæ creaturæ à Deo

Prou. 3. Psalm. 38.

Psalm. 148.

Hiere. 23.

Iere. 15.

Iudi. 16.

Psalm. 11. Sapien. 10.

Pro. 29.

Sapien. 5.

condita & ipse Christus filius Dei diuinum præceptum timent violare, & solus miserri- mus homo paruipendit illud. Verum vt clari- rius miraculum elucesceret ait euangelista. *Rumpebant autem rete eorum.* Tanta erat mul- titudo piscium, vt cum sustinere eos non pos- set, rumpebatur. Hoc est aliqua parte rumpi cepit: nec aliquis excidit piscis, quod etiã miraculum fuit. *Et annuerunt sociis, qui erant in alia nauis, vt adiunarent eos.* Annuerunt capita inclinantes, quia miraculum admirati, nõ poterunt loqui. Quo facto docemur neminẽ in ecclesia sibi sufficere, sed alterum alterius opera & ope indigere, vt sic inuicem nos au- xiliantes humilitemur. Non potest dicere ocu- lus manus, opera tua non indigeo. nec ca- put pedibus, non estis mihi necessarii: sed que multo infirmiora membra esse videntur, ma- gis necessaria sunt. Et iterum Paulus. A lter al- terius opera portare. Vtinam Christiani reges alter alterius opem ferrent, vt vel sic Christiã ni hominis inimicos Turcas subuerterent.

¶ Docet etiam Petrus episcopos, aut prælatos ecclesie: ne vocent in ministerium & opem securas aut cognatos: sed viros Theologos, sa- pientes, similes Iacobo, & Ioanni. Nam si sin- guli Hispanie episcopi, qui diuersi sunt, vel duos doctores Theologos ad se vocassent, qui mensa sua semper accubarent: cũ qui- bus sua negotia consultarent, & a quibus sem- per consilium peterent: nec tanti essent Theo- logi pauperes, nec ecclesie ipsorum tam male gubernarentur. At non ad se vocant nisi con- sanguineos & pueros, nec a bonis adiuuato- rum suis imponunt, vt grauiori & maiori lapsu in infernum cadant. Præterea laboremus om- nes nos, vt a fratribus nostris adiuuemur. Cl- tõ nanque rete nostrum rumpitur, si fratrum subsidium contemnitur. Vnde minores non sunt contemnendi cũ possint iuuare maio- res. In Actibus enim Apostolicis legitur, qd cũ Petrus detineretur in carcere Herodis, oratio fiebat sine intermissione ab ecclesia p- eo. Idem in Proverbijs Salomõ ait. Frater qui adiuuatur a fratre, quasi ciuitas firma. *Et vene- runt & impleuerunt ambas nauiculas, ita vt penẽ mergerentur.* Qui locus non aliud videtur doc- cere, nisi vt adiuuemus fratres nostros, cũ prosperi & alacres sunt, et congratulantes, & simul congaudentes. Sic isti adiuuabant Pe- trum cum tanta multitudine piscium gaudẽ- tem & stupentem. Sic vicini montanæ Iudæe

& cognati Elisabeth congratulabantur ei in partu præcursoris domini. Sic Paulus Corin- thiis suis ait. A diutores sumus gaudij vestri. In tempore autem tribulationis & angustie ibi magis est opus, vt proximum adiuuemus. Rumpebatur rete, & adiuuabant omnes. Tu autem qui diues es, & vides palliũ vicini tui pauperis rumpi, quare aliud non tribuis, nec illi subuenis? Nemo forte est qui pauperem ad iuuet, nemo qui faueat illi: nemo, qui iacenti manum porrigat. Percunt pauperes cum tanta indigentia, nec vllus est qui illorum recor- detur. Si diuites veri essent proximi, & Chri- sti legis amatores, vel solo nutu proximorũ necessitatem intelligerent: & velut Ioannes, & Iacobus qui solis signis intellexerunt bea- tum Petrum, proximorum necessitatibus sub- uenirent. At proh dolor, nam non solum nu- tu non exadiuuntur: sed etiam clamantes al- ta voce contemuntur. *Quod cũ videret Si- mon Petrus procidit ad genua Iesu, dicens. Exi a me domine: quia homo peccator sum.* Ex humili- tate hoc fecit: nam videns Petrus tam ingens miraculum, virum sanctissimum Christum iu- dicauit, existimans nec sua presentia dignum esse, sicut Centurio, qui dixit. Domine nõ sum dignus, vt intres sub tectum meum. Et Abi- gail cũ nuncios misit ad eam David volens illam in uxorem accipere, dixit. Ecce famula tua sit in ancillam, vt lauet pedes seruatorum domini mei. Indignum igitur se ipsum Petrũ iudicauit Christi presentia. Non sic Geneza- reni, qui rogauerunt Christum, vt discere- ret propter porcos quos amiserant. Cogno- uit Petrus Christum, & idem lumine diuino illustratus seipsum agnoscit & humiliat. Aspe- ctus regum terre & eorum presentia homi- nes reddit superbos: at Dei visus & intuitus, humiles. Vidit Esaias dominum, & statim se ipsum exinaniuit. Abraham etiam corã Deo seipsum humilians dixit. Loquar ad domũ meum cũ sim puluis & cinis. Sic Rebecca viso Isaac descendit e camelo. Sic anima Chri- stiana videns Christum sponsum suum humi- lem, & videns Dei gloriam & maiestatem de- scendit de camelo superbie & humiliatur. Sic sanctissimus Iob domino inquit. Oculus meus vidit te: id circo ego me reprehendo, & penitentiam ago in cinere & fauilla. Sic in Ezechiele legitur quod statim vt fiebat vox super firmamentum, submittebant animalia alas suas: Consideratio enim operum Dei tria efficit in homine. Primo quandam defectum intel-

Luc. 1. 2. Cor. 1.

Mat. 8.

1. Reg. 25. Mat. 8.

Esa. 6. Gen. 18. Gen. 24.

Iob. 42.

Ezec. 1.

Esai. 64.

Mala. 1.

Psal. 47. Psal. 82.

Exo. 14.

Exod. 18.

1. Reg. 17. Exod. 18.

intellectus, vt nesciat homo quid loqui de- beat, & hoc significatur, cũ dicitur, exi a me. ¶ Secundò notitiam generat defectuum pro- priorum, atque ideo ait, homo peccator sum. Ex tui contemplatione & consideratione do- mine Iesu, qui sanctus es in omnibus ope- ribus tuis, iudico me peccatorem. Ex applica- tione pendiculi cognoscit artifex operis bonitatem vel malitiã. Sic opera nostra cum Dei operibus & cũ regula suorum mandato rum librata pannus sunt menstruata.

¶ Tertio Dei consideratio timorem quen- dam sanctum inijcit: nam sicut cætera anima lia leonẽ verentur, & ad eius rugitus pedes sistunt: sic consideratio diuinorum operũ secũ affert timorẽ. Nullus est tã potens, tã fortis, tã robustus, quẽ Dei potẽtia atq; virtus nõ ti- mere faciat. Idem ait Petrus: Domine, quod est nomẽ timoris. Vnde ipsemet dñs per Ma- lachiam ait. Si ego dominus, vbi est timor meus? ¶ Aduerte autem hoc interesse inter bonos & malos, quod mali in malis Dei agnoscent, boni autem in bonis & in malis. Illi cum mala, afflictiones, & calamitates in eos mittit: isti autem cum multa dona & be- neficia illis contulit. Deus in domibus eius cognosceatur, cũ susceperit eã, scilicet Sion. De reprobis vero ait. Erubescant & contur- bentur in seculum seculi, & confundantur & pereant. Et cognoscant, quoniam nomen tibi dominus: tu solus altissimus in omnem terram. Sic cũ in Exodo dominus mala cominaretur Egyptijs inquit. Et sciet Eg- yptijs: quoniam ego dominus.

¶ Obserua etiam quod Dei serui quãto Deo sunt propinquiore, tanto humiliores sunt. Moses magnus princeps & multitudinis ge- rium imperator adorauit Ietro, Æthiopem Madian. Deus nanque cũ semper suos do- ceat humilitatem, conuersantes cum eo hu- militatem discunt. Præterea si impius es, ti- me iuxta te nio: habere: nã mali coram Deo tunc manifestus apparent. Vnde vidua illa dixit Helix. Ingressus es ad me, vt remora- re tur in iuitates me? Sic Ægyptij eijciebant a se Hebræos dicentes. Omnes moriemur. Quo facto diuini verbi prædicatores discant, si vi- derint suls concionibus aliquos conuerti vt non extollantur: nam eorum perpolitus ser- mo, nec verborum ornatus id non operatur: sed gratia Dei. Sed vt Petrus fecit, ad Christi pedes se conuertant, videntes multitudinẽ animarum recti prædicationis capi, & in hæc

prorumpant verba diuini amoris ardore ac- censi. Non nobis domine non nobis: sed do- mini tuo da gloriam. Omnia Deo tribuenda sunt, & ad pedes Christi adducenda dans il- li gratias te ipsum peccatorẽ & consideratione con- frendo, qui te organum diuinẽ veritatis & sui verbi fecerit. Quauis feliciter tibi succe- dat opus prædicationis, tamen omnis laus & gloria vni Christo tribuenda est: cuius auspicijs lingua diferta sit ad loquendum: cuius spiritus diuinam vim dicentis peccatori inijcit cuius occulta vis mentes audientium allicit, vt diuini verbi obseruatores se præbeant. Sic illi viginti quatuor seniores proieciabant co- ronas suas ante pedes agni. Postremò seruo- rem & sanctitatem beati Petri cõsidera, quia solus ipse procidit ad pedes Iesu: cũ etiam Iacobus & Ioannes & multi alij viderint mi- raculum. In hæto quando omnis maligno- rum cohors aduersus Christum irruit: solus ipse gladium accepit, & percussit seruum p- tificis. Et in mare Tiberiadis solus se ipsum ia- stauit, vt Christum videret. Ex quibus omni- bus manifestè colligitur quã fecerit simo amore, & quã mirabili charitate Christum prosequeretur. *Stupor enim circumdederat eũ: & omnes qui cum illo erant in captiua piscium, quã ceperant.* Reddit rationem euangelista cur Petrus se proiecerit ad pedes Iesu: quia stupefactus fuit tanto atque tã magno mira- culo, vnde stupor & timor reuerentie cũ circumdederat. Timedi sunt sancti Dei & ho- noradi. Sic in Exodo dicitur quod Aarõ & fi- lij Israel videntes splẽdorem faciei Moysi, ti- muerunt prope accedere. Saul etiam cepit timere Dauid, videns quod prudens esset ni- mis. Sic Herodes timebat Ioannem. *Similiter etiam Iacobum & Ioannem filios Zebedæi, qui erant socij Simonis.* Dum piscarentur timor & stupor eos circumbar, qui fieri possit in eodẽ loco tot capere pisces, vbi paulõ antea nec ra- nunculam capere poterant. Quod factum nõ aliter visum est beato Petro, atque si Chri- stus de nouo hos pisces creasset. *Et ait ad Si- monem Iesum.* Quia solus Simon Petrus humi- liatus est, solum Christus consolatur, & plus omnibus illum honorat Christus. *Noli time- re.* Non excludit timorem reuerentia: cũ imi- tium sapientia sit timor domini: sed pusillan- imitatem & dissidentiam. Sic Abraham di- xit. Noli timere Abraham, ego professor tuus sum: & merces tuã magna nimis. *Ex hoc iam homines eris capiens.* Metaphorã est: nam sicut

Psal. 113.

Apoca. 4.

Mat. 6. Iohan. 21.

Exod. 34. 1. Reg. 18. Mar. 6.

Ecl. 1.

Gen. 35. pisces

1. Cor. 12.

Gala. 6.

Act. 12. Prover. 18.

pisces capiuntur hamo, & extrahuntur de maribus: sic predicatoribus verbi Dei educuntur homines de amaritudine iniquitatum huius seculi: quod vocatur mare propter multitudinem fluctuum, & propter pericula multa, quæ omnia satis abundant in hoc misero seculo. Et in Matthæo dominus homines assimilavit piscibus dicens. Simile est regnum cælorum piscibus missis in mare: & ex omni genere piscium, &c. Et Ieremias. Mittam in vos piscatores meos, & piscabunt vos. Quod maxime conuenit piscatoribus propter conditionem piscandi. Quia sicut piscator quando rete mittit in mare, nescit quem capturus sit piscem: nisi quem fors illi subiecerit: sic predicator diuini verbi, nescit cui profecturus sit cõuersione sua, sed illum capit quem Deus tenere vult. Verùm hæc piscatio quauis spiritali valde similis sit, tamen in duobus cum illa nõ conuenit. Nã in temporalis piscatione minores pisces solent esse impedimento quominus maiores capiantur: nam si in mare magnus hamus cum esca iactetur, minimus piscis escam comedit quo fit vt hamus appareat, & fugiat maiores pisces. Sed in piscatione spiritali multo aliter contingit: nam pisces magni, paruos impediunt, quominus capiantur. Nã prelati, magnates, & diuites, impedimento sunt aliis hominibus ne conuertantur: præbentes illis suis deprauatis moribus & peccatis vitam peccandi exemplum. Secundo pisces capiuntur ad mortem, & homines in bello ad feruitutem: sed in hac spiritali piscatione homines ad vitam & libertatem capiuntur. In mari pisces qui hamo vel retibus capiuntur, percunt: reliqui autem viui manent. In hac autem piscatione contrario modo res se habet: nã qui capiuntur à prædicatore hamo prædicationis viuunt: reliqui autem intereunt. Obserua autem, quod in eo quod dicit, eris homines capiens: docet prædicatores, vt concionibus suis non querant aurum, nec argentum, non diuitias, honores, aut dignitates, nec hominum laudes: sed solum animas. Sic faciebat ille egregius gentium prædicator, cum dixit Corinthiis. Ego non quero quæ vestra sunt, sed vos. ¶ Obseruandum præterea quod cum amba nauicula piscibus implerentur, vt pene de mergeretur, soli Petro dicitur, ex hoc eris homines capiens: cum ceteri etiam essent piscaturi, nam aderant ibi Ioannes & Iacobus: vt ostendat hunc fore principem & vicarium ecclesiæ. Eodẽ modo cũ exigeretur tributum

Christus dixit Petro. Vade ad mare: & mitte hamum & cum piscem qui primus ascenderit, tolle & aperto ore eius inuenies staterem, illud sume & da eis pro me, & te. Petrus Christus tanquã post illum futurum vicarium nominat, nulla reliquorum facta mentione. Denique alii Apostoli schapha ad Christum venerunt: sed Petrus super aquas maris ambulans ad Christum venit: quod quidem cum vniuersale sit & omnem terram ambiat, significat vniuersale ecclesiæ primatum, ceteri vero particularium ecclesiarum præsidēs fuerunt. Triplici autem ratione ecclesiæ principatus Petro collatus fuit. Primo ratione humilitatis, digni enim sunt humiles: vt aliis præsumunt qui officium prælati humiliter exercent. Vnde Sauli ex parte Dei dicitur. Nonne cũ paruulus eras in oculis tuis, caput in filiis Israel factus es? Secundo ratione confessionis constantis fidei. Nam statim vt dixit, tu es Christus filius Dei. viui, respondit Christus. Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam. Ac si diceret. Eo quod tu me filium Dei es confessus, atque perinde primam petram & fundamentum huius ædificij quod fabricare intendo: ego te Petrum, id est, secundam petram instituo, qui vices meas possis in terris gerere. Atque hoc (& non sine magno mysterio) significat illa verborum allusio, tu es Christus, tu es Petrus. Vbi vides quod id quod natura Christo competit id Petro per gratiam tribuitur. Quapropter dum ait, tu es Petrus & super hanc petram, &c. demonstratio pronominis non refertur ad confessionem Petri, sed refertur ad ipsum Petrum. Ac si dixisset. Tu es petra, & super hanc petram. &c. Et portæ inferi non præualebunt aduersus eam, scilicet ecclesiam, super te fundatam. Et sicut ego habeo clauem David, qui oculos cælos aperiturus modo sum, & eorundem cælorum ego tibi clauem credam: vt quidquid tu solueris, meam gerens auctoritatem, sit in terra solutum & in cælo, & quidquid ligaueris, sit ligatum. ¶ Tertio ecclesiæ principatus Petro collatus est ratione feruentis in Christum dilectionis. Nam cum Christus interrogasset Petrum, diligis me plus his? Respondit ei ecclesiæ primatum, & constituit eum principem domus sue, sicut prædixerat rex David. Nam quoniam non sumit Christus Petro, post resurrectionem suam, adimpleuit, cum dixit. Pascue oves meas. ¶ Tertio, aduertendum quã dicitur & suauiter dñs suos dilectos in cælii dicit:

Mat. 17.

Mat. 14.

1. Reg. 15.

Mat. 16.

Esai. 22.

Ioan. 21.

Psal. 105.

Mat. 2. citant reges Magos qui reddidit calluerant scientiam astrologia: stella duca in præsepe Christi pueri adduxit & beatum Petrum, qui piscatione multis diebus exercebat, alliciebat eum dicens. Ex hoc eris homines capiens, Ac si diceret. Nolo vt artem tuam deleras, in nõ eandem illustriorem reddam: nam si piscator es, aliud nobilitas piscium generi tibi ostendat, quod opus est arte tua exercere. Ita etiam non dicit discipulis vt omnino nolint timere, sed quod non timeant homines sed eum, qui postquam occidit rit corpus, potest animam in gehennam mittere. Non tollit itaque Deus affectus animæ: sed obiectum & causam mutat. Sicut in hoc loco non præcepit Petro, vt a piscatione desisteret, sed illam piscationem nobilitatem ostendit & minuit & officium illustrat. Sic enim voluit Deus populum ab Ægypto vocare, sciens illum iudæ atque cathælicum, nimisque cibo potuque deditum (quod ostenditur eum statim egressi recordati sunt, quando sedebant super ollas carnis in Ægypto, & comedebant panem in saturitate) sic eis dominus loquitur per Moysen. Dominus Deus patrum nostrorum Deus Abraham, Deus Isaac, & Deus Iacob, misit me ad vos vt, &c. ad terram fluentem lacte & melle. Vides quomodo affectum nõ tollit vi, sed materiam in meliorem mutat. Sic tu qui lasciuio & libidinoso amore deditus es, non cito amorem reicias, sed illum in spirituale mueras. Sic Paulus Timotheo ait. Præcipe diuitibus huius seculi, non sperare in incerto diuitiarum: sed in Deo viuere, &c. Vide sancti apostoli prudentiam. Non ab eis tollit spem: sed inquit, ne speret in incerto diuitiarum, sed quod spem suam, in Deum colloquant, quæ certa est. Sic dominus inueni diuiti. Vnde quæ habes, & da pauperibus: & habebis thesaurum in cælo. Sic dominus cum Petro non aliter quam cum filiis Israel facti: qui cũ illis alios cibos dulciores & meliores dedisset, huic minimus alius excelsus tribuit, & pisces maris in homines transfert. ¶ Expende quartum quod ne homines putarent se in vanum laborare in cultu veri Dei ostendit se largum & liberale suis seruis & ministris. Nouit enim pius ac misericors pater, nos non alter suo obsequio velle vacare, nisi premitto & mercede ob oculos posito. Ideo Petro promittit hominum piscationem: & in toto instrumeto premijs nos allicie, vt eum sequamur. Sic Abraham dixit. Ego merces tua magnanimitas. Et alibi. Ego Deus liberalis, fortis, & beneficus. Docet hic mundi Saluator quali-

Mat. 2.

Mat. 10.

Lucæ. 12.

Exod. 16.

Exod. 3.

1. Tim. 6.

Mat. 19.

Genes. 15.

Genes. 17.

ter homines alliciendi sint, nõ minis & terroribus: sed muneribus & promissionibus. Obserua etiam hominum diffidentiam, qui pauca voluit Deo seruire: nisi mercede & retributione ob oculis posita. Vides etiam quanto est fenore dominus respondit, vt pro eo aliquid in discrimine exposueris. De posteritate ista re, & de die cæli: de posteritate piscis, & de die homines. Sic Abraham allicuit filium in ortis periculo: exposuit & eum nõ auerit: & auerit dominus pro eo seruitas: sicut etiam cæli, & sicuræ etiam, quæ est in litore maris. Dixit illi dominus: Quia fecisti hæc rem: & non pepercisti filio tuo virginis, benedicat tibi: & multiplicabo semem tuum sicut etiam cæli. Vbi manifeste vides, quomodo pro Deo perdere sit lucrum. Quid perdidit Abraham? Exposuit filium periculo: sed illum non perdidit, imò plura bona pro illo facta consequutus est. Perdidit Petrus pisces & terra: sed pro his cælum lucratus est, & hominum piscator est factus. Sic tu nõ existimes amittere electorum synagoga pauperi tribuis, quia multo vberiorum & ampliorum mercedem accipies. Mitte panem tuum in pererrantes aquas: quia post multa tempora inuenies. ¶ Denique, vt finem dicendi faciã, attende ex hac historia quos elegerit dominus ad negotia sua. Nempe vt qui in docti videntur, docti sunt vt sciant homines opera, ad quæ assumuntur non esse sua sed Dei. Quis nõ mirabitur Deum, qui Exod. 3. Moysen mittit hominem balbum, vt munus oratoris exerceat coram rege Pharaone: & quod pastorem omnium constituat in ducem populi sui? Cogitavi sepius quare Deus pastores, reges, & piscatores in principes ecclesiæ committat: Pondera attende quæ singulas hominum artes & officia, & videbis nullum esse artis genus his duobus laboriosius, aut vbi maior cura & diligentia requiritur: nã pastores & piscatores in maximo semper versantur periculo. Pastor enim ferè semper oculis suis nullam dat quietem, semper vigilat, vix in toto mense mundam subunculã induit. Sic piscatores semper nudi, in vigilis & laboribus ambulant. Vt igitur principes, reges & pastores, scirent se non ad requiem, nõ ad voluptates, sed ad labores & vigilias esse assumptos: hos inter ceteros eligere curauit vt Moysen, Dauidem, Petrum, atque Andream, Iacobum, & Ioannem. Quid autem Petrus & ceteri fecerint, postquam Christus hæc dixit Petro, audi. Et subditis ad terram nauibus relictis omnibus sequenti

Genes.

Eccle. 11.

Exod. 3.

1. Thom. sunt

Mat. 13.

Iere. 16.

2. Cor. 16.

sunt eum. Mirabile quid est, vt continuo omnia relinquerint nulla facta mora. Vnde serui Dei similes sunt angelis qui citissimi sunt. Quae de causa spiritus sanctus venit in similitudinem venti, & in similitudinem ignis, & lingue: quibus omnibus nihil est mobilis, velocius, & facilius. Vbi enim spiritus venit, facile mouet, & continuo facit cuncta relinqueret. Quod eleganter dicit Dauid in Christi persona, Populus, quem non cognoui, seruiuit mihi in auditu auris obediuit mihi. Quasi dicat. Statim vt audiunt: obediunt. Magdalena statim vt audiuit, ad Christum venit, lachrymas fundens. Obserua quod in hac vocatione sanctorum apostolorum habuit se Christus, vt mare cum conchis, quae in litore remanent in ipsius maris recessu, quae radijs solis in ipsius insipientibus aperiantur, & statim concreuit humor crystallinus & generantur margaritae. Sic isti discipuli tanquam clausae cochaerant in mari, simplices, & ignorantes, qui nec prima rudimenta didicerant: & cum ita essent clausi, solius istius Christus redemptor noster in eos tanta vi suos radios immisit, vt aperiret eis mentes vt illum cognoscerent: & volentes, vt illum amarent. Cumque ita essent aperti vt concha, in animas eorum reuerberauit, & fidem infusam dedit, & multa alia dona, & beneficia: vt preciosissimi lapides, & margaritae maximi valoris effecti manerent, & tales, vt in sacro collegio Apostolorum primas obtinuerint sedes. Cum vero ait, relictis rebus: praedicatorum admonet, vt relictis negotijs secularibus, se totos diuini verbi praedicationi tradant. Expende autem, quod haec mundi apostolorum renunciatio non fuit perfecta, nam non reliquerunt, quae possidebant, iterum ad ea non redituri: quia Christo non adhererunt modo nisi per aliquod tempus: quia postea reuersi sunt ad naues. Atque ideo ait quod subdixerunt eas. Nam illa vocatione, de qua loquitur Matthaeus, in capite quarto, alia ab ista fuit, quia hic non dicit, vt cum sequantur: ibi autem inquit, sequimini me. Et etiam non simul omnes vocauit, sed prius Petrum, & Andream, & procedens inde vocauit Iacobum & Ioannem. Quapropter aduerte quod isti apostoli ter vocati sunt a Christo. Prior vocatione fuit ad solam Christi cognitionem: & hanc scribit Ioannes cum Andreas vocauit Petrum, & Philippus Nathanaelem. Secunda vocatione fuit ad renunciationem saeculi, sed non perfectam: & haec est

Act. 1.
Psalm. 17.
Luc. 7.
Ioh. 1.
Ioh. 14.
Ioh. 11.
Heser. 13.
Matth. 26.
1. Tim. 2.
Act. 7.
Luc. 6.
Matth. 9.
Matth. 9.

quam nunc describit Lucas, cum ait quod relictis omnibus sequuti sunt Christum. Tertia vocatione fuit perfecta, cum apostoli omnino reliquerunt omnia, & Christo adhererunt per totam vitam, nunquam ad ea redituri quae reliquerant. Haec vocationem tradit Matthaeus, & solet haec tertia vocatione cani in festo Andree apostoli in sancta ecclesia. Non ergo leuitatis sunt arguendi apostoli in sequendo Christum: quia iam illum cognouerant, & loquuti fuerant, & miracula viderant, & praedicantem audierant, & post haec omnia cum sunt sequuti. Et factum est cum esset in vna ciuitate, & ecce vir plenus lepra, & videns Iesum, & proiciens in faciem suam, rogauit eum dicens. Non seruat Lucas ordinem historiae: quia haec curatio leprosi fuit statim post sermonem domini habitum in monte, vt Matthaeus enarrat. Nam videns Iesus turbas ascendit in montem: & ibi turbis praedicauit. Beati pauperes spiritu, &c. Cumque sermone finem imponeret, descendit de monte & abiit in Capharnaum, & in montis descensu antequam ingrederetur Capharnaum fuit illi obuiam hic leprosus, & in itinere curauit eum. Quapropter cum audis hic Lucam dicentem, quod erat Christus in vna ciuitate intellige Capharnaum: & tamen nondum ingressus erat Capharnaum, sed in itinere prope Capharnaum, quia leprosi ex domini praecipio non poterant esse intra ciuitates, sed extra muros. Ad mores autem componendos hinc dicimus, quantum Deus detestetur peccatum & peccatorum immunditias, quas homo inuitus patitur: vt est lepra. Admonentur etiam rectores ciuitatum, vt homines pestiferis morbis contactos expellant a ciuitatibus, & meretrices, quae in medijs ciuitatibus domicilia habent, ne suis malis exemplis & deprauatis moribus alios coinquinent. Secundo expendit Christi Saluatoris nostri benignitatem, qui postquam in monte turbas docuit, nunc descendit vt leprosum cureret: ceterisque medeatur infirmis. Ab altitudine montis, & in sublimitate sermonis descendit mundi Saluator: vt egenos cureret, atque illis subueniat. Vnde regius vates in Psalmo ait. Quis sicut dominus Deus noster qui in altis habitat, & humiliter respicit in caelo & in terra? Ex altera parte miratur Dauid magnitudinem & excellentiam Dei, ex altera parte prouidentiam & curam, quam etiam de rebus infimis habet. Formicam adiuuat dominus, vt vcr-

Matth. 4.
Mat. 8.
Namer. 5.
Psalm. 11.
Psalm. 29.
Roman. 9.
Sapient. 12.
Sapient. 16.
Matth. 8.

vt versuum compleat: & perficiat. Sic postquam perfectis loquutus est in monte, nunc ad leprosum & infirmos descendit. Tertio huius leprosi humilitatem & reuerentiam, quam erga Christum habuit considera: quia proci dit in faciem suam & adorauit. Floctere genua, nudare caput, inclinare corpus, & aliae cultus diuini ceremoniae non displicent Christo: imo eas approbat. Quare isti impij neochristiani haec contemnunt. Denique perpende quod non expectauit, vt Christus veniret ad locum vbi ipse erat, vel alio diuertiret: sed statim in itinere obuiam illi fuit, & salutem petijt rne postea forsitan si moram faceret, eum non inueniret. Docemur, ne Christum transire permittamus, sed statim, vt ad domum animae nostrae perueniret, illum detinamus, & inuocemus: ipsius auxilium implorantes. Vnde in Ecclesiastico dicitur. Non tardes conuerti ad dominum & ne differas de die in diem: subito enim veniet ira illius, & in tempore vindictae disperdet te. Sed quid ad Christi pedes orat leprosus. Domine si vis potes me mundare. Eius maiestatem confessus est, dicens domine. In ditione tua cuncta sunt posita, & non est qui tuae possit resistere voluntati: quoniam dominus visiterum tu es. Suam etiam potentiam fatetur dicens. Si vis, potes: Ac si diceret. De potestate non dubito: sed de voluntate. Non quia tuum non sit semper misereri: sed quia ego non sum dignus tuae misericordia. Non dicit, si Deum obsecraueris, curabis me: sed si vis. Nemo est qui voluntati tuae possit resistere. Ideo Dauid. Vita in voluntate eius. Et Paulus Romanis ait. Voluntati eius quis resistet? Et Salomon. Subest tibi cum volueris posse. Et iterum. Vita & mortis habet imperium. Non est in medicorum potestate pristinam valetudinem quando volunt infirmo restituere: tu autem si volueris mundare poteris: na subest tibi cum volueris posse. Ex quibus aliquibus visum est, huius leprosi fidem maiorem fuisse quam Centurionis, qui Centurio credidit Christum posse curare solo verbo, isti autem sola voluntate, quod maius est. Centurio quasi cum termino verbi petijt curationem serui sui, iste totum domino commisit tanquam sapientissimo mundi gubernatori qui recte sciebat, quid cuique expediret. Merces & retributio spiritualis quam dedit medico spirituali fuit oratio: sicut plena. Prius tamen quam sanet, mercedem hanc postulat.

Totum diuine dispositioni se ipsum commisit. Domine si vis. Quis enim potest facere mundum, de immundo conceptum semine? Nonne tu qui solus es? Non audebat dominum pro sanitate rogare. Eodem modo Magdalena & Martha fecerunt: mittentes nuntium ad Christum: & dicentes. Ecce quem amas infirmatur. Non rogant vt sanet, sed vt demonstrant: vt ipse faciat quod voluerit. Sic & Mardocheus. Si decreueris saluare nos, continuo liberabimur. Sic & Christus postquam in oratione infirmatam naturam humanam ostendit, subiungit quid esset in oratione precipuum, & quod omnino ipse volebat. Veruntamen non sicut ego volo, sed sicut tu. Domine inquit si vis, si vis aise? Vtinam sic tu nolisses, sicut ille vult. Si tu vis, volet etiam ipse: nam de ipso scriptum est. Vult omnes homines saluos fieri. Non dubites nisi quod quantum est in se, ipse vult, cupit, & ardentem experit tuam salutem: quod autem superest, est vt tu velis. O vtinam homo veller cum Deo se componere: o quam magna & mirabilia inciperet, & perficeret. Sinos bonum nostrum desiderare mus, vt ipse Deus multo meliores esse mus, quam modo sumus. Deus vult bonum nostrum salutem nostram, ipse rogat. ipse ad postes passus, ipse patens visceribus ad conuiuium, aeternae gloriae ritos inuitat. Nos vero, qui durissimus ceruicis, & in circuitu cordibus spiritui sancto resistimus. Nos sumus qui nolimus. Vt autem scias quam prompta se domini voluntas, vt velit nostram salutem, & quam promptus sit, vt nobis subueniat: non moras fecit, nec salutem distulit de die in diem sed statim adiuuauit, atque ideo subditur. Et extendens manum tetigit eum dicens. Volo. Mundare. Poterat sola voluntate, aut verbo curare: sed eum tetigit. Primo, vt sciamus omnem salutem nostram ad nos venire per assumptam humanitatem: quia humanitatem assumpsit per eam operatus est: & in operando modo humano se habuit. Fuit enim contactus manus suae virtute plenus. Sic infra ait Lucas. Omnis turba quaerebat eum tangere: quia virtus de illo exibat & sanabat omnes. Et Matthaeus. Quotquot tangebant eum sanabantur a quacunque infirmitate. Sic mulier illa, quae sanguinis fluxum patiebatur, statim vt tetigit sabbriam vestimenti eius sanata est. Secundo tetigit eum, vt fiducia nobis daret accedendi ad eum, & omnem occasionem crep-

Ioh. 14.
Ioh. 11.
Heser. 13.
Matth. 26.
1. Tim. 2.
Act. 7.
Luc. 6.
Matth. 9.
Matth. 9.

dationis tolleretur. Nemo sit qui timeat: oēs accedant ad ipsum. Non horret Christus nostram lepram, & putredinem, sed excellentiori modo, quam patet miseretur filiorum, nobis succurrit: quoniam ipse cognovit figmentum nostrum. Tertio tetigit ut doceret nulum proximum tædio aut fastidio nobis esse debere, quā grauius infirmitatibus & peccatis sit coinquinatus: sed benignè proximum esse tractandum, & Christiana charitate & pietate cum illo agendum. Magna quidem & admiranda fuit hæc benignitas Christi Saluatoris nostri. Si Phariseus aliquis esset, protinus oculos & faciem a leproso diuertisset: & vociferans statim præciperet, hanc abominationem de medio tolli, & leprosum foras trudi: Propriam iustitiam nimis diligebant: & mirum in modum sibi ipsis placebant. Christus benigne suscipit & manu tangit, in quo indicat paratam auxiliandi voluntatem. Postò Christus tangendo leprosum omnibus dictum voluit, se verbo suo & spiritu omnes animorum morbos posse curare & propellere. Docuit etiā per hoc discipulos suos nosque omnes, coram quibuscunque hominibus rusticum pudorem esse deponendum, licet grauius & turpiter peccauerimus: modo facti nos poeniteat, & veniam imploremus. Quasi Christus dicere voluerit discipulis suis. Videtis me tangere leprosum, quē vnicō verbo sanare possem? Sed vestra id causa facio, ut vos discatis quid vobis faciendum sit. O illustre exemplum & omni laude dignissimum. Etenim si Christus, qui solus diues erat, propter nos factus est egenus, seque miseræ & inopie nostre confortem fecit, itā, ut nec infirmi & abiectissimi hominis eū piduerit, nec à se abegit: quanto cum maiori ratione nos pauperum infirmorum, egenorumque hominum nihil fastidij nobis est suscipiendum, qui sumus ipsi miseri, egeni, & infirmi, qui que in multis peragendis rebus aliorum hominum auxilio indigemus?

1. Petri. 2. Si Christus, qui solus à peccatorum lepra mundus erat, non horruit infirmum tangere: quanto magis ipsius discipuli facere id deberent, quos ipse Christus à peccatorum lepra mundos reddidit: imo eos, qui peccatis adhuc obnoxij sunt, aut in peccata quotidie prolabi possunt, docet non alios homines morbo spiritali laborantes despiciere, deserere: sed omnem adhibere operam ut in sanitatem restituantur. Observandum

denique est, quod quantum dominus præcepit in lege, ne quis tangeret leprosum, hoc fuit ne contaminaretur. Si quis autem tangeret mortuum aut leprosum, & non solum non contaminaretur; sed illum curaret: non esset legis violator: quia cessabat in tali castigatione legis. Christus autem non solum quia Deus erat non subdebatur legi, verum quantum Deus non esset sed purus homo, cum tamen sanctus esset, non domo non à lepra contaminaretur, nec dum faceret contra legem tangendo illos, siquidem suo tactu illos sanabat. Nam præceptum tantum obligabat eos, qui maculabantur. Similiter etiam erat prohibitum nequis tangeret mortuum: & nihilominus Helias & Eliseus super mortuos incubuerunt, & non fecerunt contra legem. Magis enim attendendum est ad rationem legis, quam ad verba legis. Intentio enim legislatoris est lex viua. Causa autem propter quam prohibebatur tactus leprosi erat, ne inficeretur sanus. Dominus autem non poterat maculari, sed tactu suo fugabat sordes & lepram: ideo potuit tangere, & tangendo non fecit contra legem, neque illam soluit. Cum autem tetigisset eum, dixit illi hæc duo verba: **Volo. Mundare.** Dixit leprosum, domine si vis: ad quem Christus respondit, volo. Dixit præterea, potes me mundare: ad quod per verbum imperatiui respondit Christus. Mundare. Sic cum Thomas dixit, Nisi videro in manibus eius fixuram clauorum, &c. Dominus autem cum ei apparuit hæc omnia ostendit, & aspectum, & digitorum intromissionem, & manus, & fidei mentionem fecit, dicens. Infer digitum tuum & vide manus meas, &c. Sic nunc fecit cum leproso isto. In quo nobis documentum dedit, ut in responsis dādis circumspecte & accurate agamus: Volo itaque (ait) mundare. Voluntas Dei fuit mundare illum. Vnde Ezechiel: Nunquid voluntas mea est mors impij: dicit dominus? Ac si dicat. Non utique sed vita eius. Quo circa quilibet Christianus hoc verbū infirmum semper cordi suo habere debet, eiusque meminisse quod Christus dicit. Volo. Mundare. Si aliqua afflictio, angustia, aut peccatorū pondus, te angit, & in desperationem præcipitem agere conatur: hoc Christi verbum firmiter apprehende etique firmiter inhare, & eripiet te. Etenim cuiusvis hominis conscientia afflictæ incurdus quidpiam non esse potest aut alacrius quā hoc verbū quod Christus dicit, volo. Mundare. Hæc per

Numer. 19.
3. Reg. 17.
4. Reg. 4.

1. Ioan. 20.

Ezechiel. 18.

tinent & alia multa scriptura diuina loca ut sunt illa verba Ezechielis. Nolo mortem peccatoris. Et Hieremias. Ego cogito cogitationes pacis, & non afflictionis. Et illud Pauli. **1. Tim. 2.** Deus vult omnes homines saluos fieri. Et illud Christi. Omne quod venit ad me, non eiciam foras. Hæc est voluntas patris mei. **Psalm. 90.** cundo verbum hoc solati, & animum præbere potest aduersus temporales afflictiones: nam idem est atque id quod in psalmis dicit dominus. Inuoca me in die tribulationis, & eruam te. Et rursus. Clamabit ad me, & ego exaudiam eum: cum ipso sum in tribulatione, eripiam eum, & glorificabo eum. Tertio hoc verbo qui liber Christianus animum suū munire confirmareque potest in tempore persecutionis & omnium aduersitatum. Hic namque dicit Christus volo, id est, me ita volente in hunc morbum incidisti. Sic etiam David ait, dominum aliquādo irasci: & tamen nihil aliud vult, quā vitam esse in voluntate eius. Id autem solum ob nostrā vtilitatem facit: nimirum ne nobis ipsis, sed Deo eiusque gratiæ fidam. Ideoque Paulus ait. Ut reformemur in nouitate sensus nostri: & probemus quæ sit voluntas Dei bona. Nam eum nos affligit nihil aliud querit, quā vtilitatem & salutem nostram. Hoc etiam canit apte David. Bonū mihi, quia humiliasti me. Ex his igitur perspicuum est quātuor solati hoc vnicuique Christi verbum, volo, secum afferat: per hoc enim nobis spondit se semper futurum nobis in omni necessitate temporali & corporali. **Et hoc ipsum lepra discessit ab illo.** Non est vllum medium inter opus Dei atque præceptum: quia simul cum præcepto conuenit opus. Ipse enim dixit & facta sunt. Voluntas ergo eius potestas est. Præterea istæ operationes Christi erant miraculose: miraculum autem instanti fit. Ideo non mirandum quod statim hoc fieret quia Deo proprium est in instanti agere. Etenim celerius hic natura Deo cedit, quam euangelista potest exprimeret. Hoc modo etiam Deus in spiritalibus festinat reum à tormento conscientia: absoluit, quasi plus eum magis discreditor comparsio miserij, quā miserij afflictio sua: In quo tu id debes aduertere ut in negotijs salutis anime tue festines omni ignauia & pigritia remota. Vnde dominus. Frange esurienti panem tuum & egenos vagosque introduce in domum tuam, &c. & sequitur. Tunc eripet quasi inane lumen tuum, & sanitas tua citius orietur. Et ipse præcepit illi, ut nemini diceret. Hoc est

Esai. 58.

Nemini dicas quomodo te curauerim, quousque abeas ad sacerdotem: & tunc poteris dicere cui volueris. Docet etiā hoc factum in dī Saluator, ut vni mundi gloria fugiamus: nec laudes hominum desideremus. Magna curā semper habēda est, ut quam virtutē exercueris, nemini propales, præcipue si tyrannus es in Dei obsequio. Quando aliquis peccator est in sua arte peritus, facile & dexterrimè hominē nudū depingit suis omnibus perfectionibus, suis omnibus venis & nervis: nec turbatur eum si pingat corā alijs hominibus. At si artem pingēdi dicit in seipit, & nouis in arte est peccator docet illū ut vestē depingat & clausus intra parietes, ut à nemine videatur, ne vel hoc in causa sit, ut vestē vel imaginē perdat. Sic si militet, qui iam se dū obsequio tradiderūt, quique in domo Dei veterani sunt milites & perfectionē maximam consequuntur, in quocumque loco, in plateis, & in publico orare possunt, nec inde vanā gloriam sibi comparant: nam hi iam suas domuerunt passionēs, & laudes hominū sub pedibus posuerunt: & omnes mundi vanitates. At qui noui sunt, quique Deo incipiunt seruire, non nudè pingere debent, nec opera sua in publico facere, sed in secreto ne ab alijs videantur. Vnde dominus. Intra in cubiculum tuū, & clauso ostio ora: pariter tuū: nam ille qui inuenit thesaurū in agro abscondit eum. Occulte inuenit, & occulte ehit: & occulte fodit. Ne in publicum ostentet id quod habes, ut fecit Ezechias, qui thesauros suos manifestauit: atque ideo punitus est. Tyrannicij qui statim suā virtutē ostendit, superanquā amygdalus, quæ florem cito emittit, & curtes ventus secū vehit. Docet mortuū in terra, quocum sero emittat flores, non gelidij effugium. Agricola in hyeme eum gelu lætantur manū terram coagulat & radices triticū emittit. Sic natura prouidit ut non esset in manu & potestate mulierum parere: nā si quando ipse velent parere, utique multa monstra emitterent, atque ita alie spatio vnus mēsis parerēt, alie duorum. Atque ita opus est ut virtus elaboret, & sit sicut factus in vtre abscondita & secreta, ne inanis gloriæ vētus secū rapiat. Opus est tēpus velut mulier expectare. Hac de causa mittit dñs gelu, tēpēstates, & labores cogit: & studiosis viris ne gelētur: ut vel ita coaguletur terra & ut profundas radices emittat: ne inanis gloriæ vel adulationis ventus eam possit lādere. Legimus in Ezechiele quod vnū quodque sanctorum illorum animalū habebat

Mat. 6.
4. Reg. 20.

quatuor alas, quarum duæ erectæ erant alterius ad alterum: duabus vero reliquis tegebant corpora sua: ut significetur quod habebat alas sursum erectas ad rectitudinē & charitatē: alijs vero duabus alijs se tegebāt, ut ostēdat, quod si in alios beneficia cōtulerimus, & sanctis virutibus vacamus, inanis gloria sit fugienda. Est nāq; diabolus similis pavoni, qui oua gallinæ suæ querit ut frūgat, & comedat: ut liberius libidini vacet: sed gallina oua abscondit, & seruat. Sic quia diabolus bona nostra conatur à nobis auferre, nos illa per humilitatē abscondamus, iuxta illud Matthæi. Nesciat sinistra tua, quid faciat dextera tua. Qui iter faciunt, solēt secū duas crumenas ferre: quarū altera monetā aureā ferūt, & argenteā: & hanc semper ducūt absconditā, altera vero minoris valoris monetā cōcludūt, & hanc in hospicijs manifestā hospitijs, ne à latronibus capiantur, & diripiātur. Ita abscondita debet esse virtus, ut sinistra manus nesciat quid faciat dextera. Nā cum Christo omne peccati genus contra riuū esset, nihilominus tamē opera sua abscondebant quādo vero Dei honorē decebat, ut de eis loqueretur id faciebat magna modestia: ut vel hoc doceret, nos nō hominib; sed Deo debere placere. Vnde discipulis Iōanis nō dixit, ite & dicite: Iōani quæ ego feci: sed quæ audistis, & vidistis. Et demoniaci illi, à quo legationem demonio expulerat, non dixit, narra quæ tibi feci: sed narra quæ data fecit tibi Deus. Quædam opera taceri iubebat, velut hoc, & resurrectionem filie Iairi archisynagogi: in alijs vero, quæ manifestari iubebat, non suam gloriam cupiebat, sed æterni patris: quæ omnia cognosces, si videris & attenderis modestiā, qua manifestari iubebat. Sic nos illa opera, quæ specialis sunt supererogationis: ut mē tales orationes, secretum cilicium, & alia huiusmodi abscondere debemus: in alijs vero quæ publice facimus, ut ad dire sacrū, eleemosynam erogare, vel alia ad quæ nos tenemur, hæc manifestare debemus, intentio autē sancta debet esse & secreta, vbi solus Deus laudetur & honoretur tanquam autor ipsius operis, non autem homo, qui vile instrumentum est suæ gratiæ. Ideo dominus. Lucet lux vestra coram hominibus: ut videat opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum, qui in cœlis est. Quāuis opus publicum sit, tamen intentio sit ut solus Deus ibi honoretur & laudetur. De alijs vero operibus supererogationis ait, nesciat dextera

Matth. 6:

Matth. 11.
Luca. 8.

Matth. 5.

tua quid faciat sinistra. Sed vade, & ostendete sacerdoti. Præceptum erat in lege leprosis, ut quāuis sanaretur, ne se cum alijs coniungerent absque iudicio & sententia sacerdotum: & quando hæc non adimplebant, tanquam transgressores legis puniebantur. Ideoque Christus voluit ut leprosus ad sacerdotes tenderet. Primo propter ipsum leprosum, nā si indomum suam se conferret, quāuis iam mūdatus esset: tanquam in transgressorem legis animaduertetur in eum; eum accusarent, quod quidem molestum atque prolixum esset negotium. Vult itaque Christus, breuiter illū mittere nec differre negotia ut multi aduocati nūc faciūt, iudices & procuratores regis: qui sero vel nunquā lites tractātes in domos mittūt iam peracta lite, Christus statim sanat illum. Quod autem nunc præcipit est, ut breuius suum negotium conficiatur. Sic filios Zebedæi petentes dexteram & sinistram cito expediuit, dicens. Nescitis quid petatis. Nulla facta mora sententiam protulit: nec ad alios misit, nec distulit tempus, nec passus est ut menses vel annos in petitione contumenerent. Et in cruce pendens grauissime cruciatus, & acerbissimis contumelijs affectus, & morti proximus, rogātem audiuit, eiq; statim respondit. Hodie mecū eris in paradiso. Quæ obsecro maior in absolueda petitione poterat esse diligentia? Hoc docuit Iosaphat in oratione quā habuit ad eos, quos iudices cōstituerat. Videte (inquit) quid facitis, nō enim hominis exercetis iudiciū, sed dñi: & quodeūq; iudicaueritis in vos redū dabit. Sic timor dñi vobiscū, & cū diligentia cuncta facite. Secūdo hoc fecit Christus, ut doceat: quod quāuis mūdus sit à lepra peccati, ex nostra parte aliquid esse elaborandū, ut gloria cōsequamur. Etenim sunt multi qui statim absolutio nē peccatorū in confessione impetrarūt, videtur illis nihil iam superesse faciendū: atq; itā incauti & improuidi viuūt, quo sit ut in priora peccata relabantur facilliter. Opus est, ut te in sanctis & bonis operibus exercēas, etiam si à lepra peccatorum sis mundus. Nāque si nobilis aliquis vir regem grauitur offenderit, talia opera & obsequia illi præstare potest ut non solum condemnatione culpa dignus sit sed etiam magna cum hoc accipiat à Rege beneficia: at si obsequia non tanta atque tam egregia fuerint, ut ad hæc sufficiant veniā illi ostēse dabit, & in leua aliquid exi. iū mittit. Sic David etiam si Absaloni pepercit: at non passus

Leuit. 13. & 14.

Matth. 10.

Luca. 23.

2. para. 19.

2. para. 19.

1. reg. 14. passus est ut faciem suam videret. Hoc modo dominus per contritionem offensionē remittit & gratiam donat. Talis etiam ac tantā potest esse contritio, ut nō solum de gratiā sed gloriā etiam sine alia pœna. Sed lepiſsimē quāuis gratiam donet, non vult ut peccator regiam aulam ingrediat, id est, in cœlū sicut Absalon: nisi prius pœnitentiam egerit operibus pœnalibus, ieiunijs, & alijs pijs operibus, ut immunis & liber ab omni pœna regis cœlestis facie videat. Fieri poterit ut mundus sis à lepra peccatorum, & gratiam habere: nihilominus cum his non ingredi cœlum. Prius purgatorium transiturus es, nisi in hac vita omnis tibi remissa fuerit pœna. Quo circa opus est in hac vita pœnitentiā agere, etiā si sanus sis & Dei amicus. Vnde Christus huic præcipit laborare, & ut obediat: nam etiam si sanus sit à peccato hoc non sufficit, nisi etiam pœnitentiam egerit. Sed id attende, nā etiam quāuis nobis præcipiat, ut aliquid faciamus, parum id est, & nullus laboris, si conferatur cum retributione. Quid magis horrendum quam lepra: & quid nobilius, quam ab ea mūdatus? Ob hoc igitur atq; tam magnum beneficium parum laboris leproso commēdat, scilicet, ut ad sacerdotes abeat. Sed quis dicere aut explicare poterit, ea quæ in caso habebimus? Angelorum chorus interfectis beatissimis spiritibus assistere, vultum Dei clare certere, &c. Et quid præcipit nisi ut vadas ad sacerdotem? Certe præcepta domini grauiā nō sunt, ete nim ipse ait, Iugum meum suauis est, & onus meum leue. Parum præcipit, & multum promittit. Tertio mittit hunc ad sacerdotem, quia officium sacerdotis erat distinguere inter lepram & lepram: sicut modo inter peccatum & peccatum. Necessē est, ut sacerdotes habeant scientiam & sciāt distinguere inter peccatum & peccatum. Sed pro dolor, quot insipientes, ignari atque inscij in sacerdotium modo promouentur? Vnde dominus per Malachiam inquit. Labia sacerdotis custodiunt scientiam: legē requirā de ore eius. Filij Heli Ophani & Phinces filij Belial: nescientes dominū, neq; officium sacerdotū, misera morte perierunt. Vide etiā quod cum dñs in Leuitico de peccatis populo loqueretur dixit (ut optime dixerit Origenes) quod si turba Israël ignorauerit: quod nō dixit quādo loquebatur de expiatione sacerdotis, nam loquutus de peccato pōtissis nō addidit dñs per ignorantiam: quia in eum ignorantia nō

Matth. 11.

Deute. 17.

Malach. 2.

1. Reg. 2.

Orig. hom. 2
in Leuit.
Leuit. 4.

debet cadere, qui electus & constitutus erat, ut alios doceret: sed de peccato synagoga dixit, si per ignorantiam. Facit etiā ad hoc antiquū illud proloquū, cæcus & claudus non ingreditur in templū. Sed iā vsq; ad aras ingreditur, & vsq; ad episcopatus cæci, claudi & leprosi, &c. Quarto mittit leprosum ad sacerdotē: ut sacerdotes honoraret. Sic Paulus quādo cōtra Ananiā sacerdotē loquutus est: ignorās eum esse sacerdotem, excusans se inquit. Nesciebam fratres, quod princeps esset sacerdotum. Scriptum est enim. Principi populi tui, ne maledicas. Impius erat Ananiās & ecclesia persequutor: sed Paulus honore dignū iudicat. Licet aliqui sacerdotes mali sint, tamen id cauendum est, ut nihil illorum honorari detrahatur eo quod Christum portant in manibus suis. Quinto ad sacerdotem mittit leprosum, ut ostēdat se non esse legis transgressorem. Ipse enim ait. Non veni soluerē legem, sed adimplere. Calumniabantur Iudæi Christum, eo quod legem violaret: & id eodē ad sacerdotem mittit tanquam legis obseruator: ne vel sacerdotes existimarent, Christum sibi assumere, quod ad eos pertinebat quæ ita anstam haberent: ut aduersus eum aliquid molirentur. Quāuis à lege liber esse, tamen ne aliquem offēderet, legi se subijcit, multaque faciebat, ad quæ ipse non tēdatur: & alia omittebat, quæ optimo iure secrete potuisset. Docet itaq; nos sic semper nostra vitamur libertate: sed aliorum quoque hominū rationem esse habendam, ne à nobis offēdatur sicut Paulus ait. Omnia mihi licent, sed non omnia expediant. Et rursum. Omnia sunt munda mundis: sed malum est hominī qui per offendiculum manducat. Item, si esca scædalizat fratrem meum, non tēdabo carnem in æternum. Id ipsum docet Christus hoc suo exemplū, idem ad vitandū offendiculum, leprosum ad sacerdotem mittit, cum illi non esse necessarium. Sexto mittit ad sacerdotem, ut mīræculum istud magis claresceret, ut viderent omnes non præstigiū, sed veritatem esse: quādo quidem sacerdotes nihil aliud iudicare possent, quā hominē illum vere à lepra esse mundum. Sic mīræculum patefactū & omnibus notum fuit, & a sacerdotibus tale confessum. Præterea hoc in loco ad nostram eruditionem obseruandum est, multos nunc esse sicut sacerdotes veteris legis, qui proximorum peccata iudicare & de illis iudicare nō

1. reg. 5.

1. reg. 5.

1. reg. 5.

1. reg. 5.

1. reg. 5.

1. reg. 5.

1. reg. 5.

1. reg. 5.

1. reg. 5.

1. reg. 5.

1. reg. 5.

1. reg. 5.

1. reg. 5.

1. reg. 5.

1. reg. 5.

1. reg. 5.

1. reg. 5.

1. reg. 5.

1. reg. 5.

1. reg. 5.

1. reg. 5.

1. reg. 5.

1. reg. 5.

1. reg. 5.

1. reg. 5.

1. reg. 5.

1. reg. 5.

1. reg. 5.

1. reg. 5.

1. reg. 5.

1. reg. 5.

1. reg. 5.

1. reg. 5.

1. reg. 5.

merit: sed fere nullus est, qui eis remedia adhibeat. Non sic Christus, sed quos sacerdos leprosus iudicat, ipse mundos decernit.

Docet etiã loci iste, vt post accepta à Deo beneficia illi referamus gratia; ne ingratiuidinis (quod grauissimum peccatum est) arguamur: nam cum leprosus iste iam mundus esset, & salutem consequutus, voluit Christus vt sese Deo offerret. Vnde dominus per Ezechielm præcipit, vt qui templum ingrediebatur, per aliam portam egredieretur: ne propiciatorio terga verteret, cum à templo exiret: quia qui eadem porta regreditur, terga vertit propiciatorio. Sunt multi qui in suis angustijs, & necessitatibus Deum quarunt, vt illis remedia adhibeat: postquam autem desideria sua sunt cõsequuti, terga Deo vertunt, & illius penitus obliuiscuntur, immemores accepti beneficii. Vt qui aqua indigent præcipites in fontem vadunt, in eum oculos dirigentes: sed iam bene potati reuertitur, terga vertentes fontem. Sic multi in sua siti & tribulatione fontem illum quarunt, qui de se ait. Me derelinquerunt fontem aquæ viuæ. Sed iam liberati à periculo terga vertit Deo & illum derelinquunt. Sic iste leprosus Deu quæsiuit in sua infirmitate & ad eam salute & munditiã, ne statim beneficij oblitus, ad sua inquinamẽta reuerteretur, præcepit illi Christus, vt ad sacerdotes ad templum iret, vt doceret nos non obliuisci beneficiorum Dei, sed gratos semper esse.

Ezechiel. 46

Jeremi. 1.

Docet etiam hac historia proximos leprosos & peccatores adducere ad sacerdotes, vt ab eis videantur & iudicentur. Docet sacerdotes non sese graues ostendere, sed de domibus & verbis ad egrotos exire. Docet non ad sanctorum confortium hominem esse admittendum, qui diu in peccatis fuit: ne forte sanus apparens infirmus sit, & alios inficiat lepra sua. Ideo hominem à lepra sanatum non statim admittit ad aliorum confortium, sed prius vult à sacerdote examinari, an bene sanus sit. Docet etiã sacerdotes, qui alios mundos esse ostendunt, mundi & ipsi vt sint. Sic in Leuitico dicit dominus, multa quæ ad munditiã pertinent, sacerdotum, Audiant ergo ista sacerdotes, vt mundi semper sint. Asperget (inquit) mundus super immundum. Licet sacerdotes nostri in sacramentis mudent, quantum ipsi sint immundi: tamen peccati & in damnationem incurrunt, sed ad contextu. Et offert pro emundatione mansueti præcipit, Moses in testi-

Leuiti. 21.

monium illis. Hoc est in accusatione & condensationem sacerdotum. Cum enim sacerdotes Iudæorum Christi doctrinam & miracula caluniarentur, voluit, vt hoc miraculum eis esset in testimonium: vt cognoscant se iniustos esse & merito ab eo corripit. Cui simile est quod in Numeris legitur. Refert (inquit, vt virgam Aaron in tabernaculo testimonij, vt ieretur in signum rebellionis filiorum Israel. Et in alio loco dixit Moses. Tollite librum istum, & ponite in latere arcæ: foris domus Dei vestri, vt sit contra te in testimonium. Ego enim scio contemtionem tuam & ceruicem tuam durissimam. Vide librum legis positum in testimonium, vt si quis contra legem faceret, librum ipsum sui peccati esset testimonium. Sic Christus ait. Prædicabitur hoc euãgelium in testimonium omnibus gentibus. Sic in testimonium duritiæ & infidelitatis sacerdotum mittitur hic leprosus ad sacerdotes. Et quemadmodum mundatus constituitur Iudex immundorum sacerdotum: sic in vniuersali iudicio Regina Sabba erit contra Iudæos & Ninuitæ contra impoenitentes, & viri mundi aduersus immundos: nõ quod semper mundi fuerint, sed quia mundatorem querunt, adorauerunt & misericordiam impetrarunt, sicut hic de quo loquimur, leprosus. Hic leprosus dabit in iudicio hos sacerdotes, quia tam apertis miraculorum testimonijs credere noluerunt. Vtinam & tibi id nõ contingat. Multi namq; eximij & egregij predicatores, quos audisti furgere contra te in iudicio in testimonium diuinæ misericordie & cõfundere te: quippe qui magnis obruti peccatis penitentia egerunt, atque misericordiam consequuti sunt: tu autẽ secundum impoenitẽ cor tuum thesaurizas in diem iræ & vindictæ. Testimonium etiam aduersus te proferet in die iudicij de diuina misericordia mulier illa adultera, Magdalena etiã, latro, & plures alij, & condemnabunt tuam obstinationem & duritiã. Disce ex hoc loco, vt non omittas legis circumspectam, quantum tibi minima videtur: sed cuncta etiam minutula serua: momento, quoniam nihil sine ratione & diuino mysterio traditum tibi est. Quemadmodum enim dominus in donandis beneficijs omnes liberalitatis circumstantias obseruat: ita in referendis gratijs vult omnes grati animi feruare conditiones. Disce etiam populus quod teneret ministros ecclesie sustentare, & dona offerre Deo pro suis peccatis. Sic dñs præce-

Numer. 17.

Dente. 31.

Matth. 6.

Matth. 12.

Roman. 2.

Ioan. 8.

Lucæ. 7.

Numer. 18. præcepit in Numeris offerre sacerdotibus sed pro opere tabernaculi. Sed sacerdos, qui animarum curã habet, & non operatur in tabernaculo domini: hoc est qui in ecclesia nõ ministrat sacramenta, nec populo seruit, nec pacificus gregẽ, qua verecundiæ facie comedit bona pauperum? Præterea si sacerdos sciret se populi peccata comedere, vt inquit Oleas: sel esset eius panis, & non delicia & voluptates. Porro præcepit dominus in Leuitico, vt curatus à lepra offerret duos agnos immaculatos & ouem agniculã abscq; macula: & tres decimas simile in sacrificium quæ conuersa sit oleo: & seorsum olei sextarium. Perambulabat autem sermo magis de illo. Hoc est Fama & Sapientia Christi quotidie magis diffundebaratur, cum alter ad alterũ id nũciaret, atq; sapientissimẽ prædicaret Christi facta. Ideo factũ est quod subditur. Et conuenerunt turba multe, vt audiret eũ, & curaretur ab infirmitatibus suis. Non quod omnes essent infirmi quia plurimi ibant, vt eũ audirent: quia docebat, tanquã potestate habens. Ipse autẽ secedebat in desertum & orabat.

Osæ. 4.

Leui. 14.

Mat. 7.

Matth. 26.

Genes. 32.

ob maximam cognitionem quæ in ipsa oratione de Deo attingitur. Claudius autem factus est luctans eum angelo, quia claudi sunt viri contemplatiui in amore mundi. Docet etiam Christus ne popularem captemus gloriam, & ne gentis multitudinem eo nomine ad nos alliciamus: sed potius omni humanæ laudis vento spreto, soli Deo placere conentur. Sed iam aliud insigne miraculum, in quo Christus clarẽ suam diuinitatẽ ostendit, enarrat Lucas noster, ita magnificẽ & egregiũ, vt hæc ob causam ciuitatẽ, & locũ, & singula explicet dicẽs. Et factũ est in vna die, & ipse sedebat docens. Et erant pharisæi sedentes, & legis doctores qui venerant ex omni castello. Galilæe, & Iudæe & Hierusalem, & virtus domini erat ad sanandũ eos. In primis norandum quod locus vbi Christus hoc miraculum fecit erat ciuitas Capharnaum, vt Marcus apertẽ restatur. Hanc ciuitatem vocat ciuitatem Christi Matthæus: dicẽs, quod transfretauit Iesus & venit in ciuitatẽ suã: eo quod ibi sape prædicauerat, & multa miracula fecerat. Quemadmodum enim Iesus Bethlehẽm suo ortu nobilitauit, & Nazareth educatione celebrẽ & illustrẽ reddidit: & Agyptũ sua fuga felicẽ fecit: ita Capharnaũ frequentĩ prædicatione & miraculis adoptauit in patriam. Hanc nõ nominauit Matthæus sed vocat illã Christi ciuitatẽ, quia audiebat verbũ eius. Vt tu intelligas ex hoc quod quia hic populus Dei verbum audiebat, suus erat factus: tu autẽ cum id nolis audire alienus & exter factus es, iuxta illud. Qui ex Deo est, verba Dei audit, propterea nõ auditis, quia ex Deo nõ estis. Et alibi. Oves meæ vocẽ meã: au diũt. In hoc cognoscitur, quis sub Christi vexillo ambulet, si aures præstet, vel nõ præstet suo verbo. Id autẽ ait, quod venerat ex omni castello Galilæe & Iudæe: accipieridũ est sub distributione accommodatã, vel hyperbolice ad insinuandũ, quod ex plurimis castellis venerunt. Et ecce viri portantes in lecto hominem qui erat paralyticus, & inquirebant eum in ferre & ponere ante eum. Venerat Christus nauigio à regione Genesareth & offerunt paralyticũ. Hoc ne donũ illi offerretis? Hanc lepram? Istã putredinẽ? Cib? Christi suã uisum & iocũ dilectum est congerere peccatores: idẽ offerret ei hunc paralyticum. Id quod omnes offerre ei debemus. Nã si nobilis aliquis vir infirmus est, & perdicem allatam comedere iuuat statim ministri & serui, qui suã salutem cupiunt, illã diligenter querunt

Mar. 2.

Matth. 9.

Ioan. 8.

Ioan. 10.

runt & ei afferunt. Ita vult dominus animas lassatas quæ ab vnguibz dæmonis sint ereptæ. Christi oblectamentum, & deliciaz suæ animæ sunt, vt ipse dicit. Ego habeo cibum mæducare: quem vos nescitis. Quod dixit ob animas, quas conuerturus erat illorum Samaritanorum. Hoc dono isti obsequium Christo præstant, & hunc cibum nimis lapidum mundem redemptori offerunt. Idem David. Afferre domino filii Dei, afferre domino filios arietum. Sic nos offeramus illi in donum animas nostras peccatrices: vt eas comedat, & curet. ¶ Obserua etiam quod vt Marcus ait à quatuor hominibus iste paralyticus portabatur. Vbi distrimen inter seruos Dei & alios homines clarè agnosces. Nam boni (vt erant hi portantes paralyticum) se inuicem adiuuant. Sic Paulus. Quis infirmatur, & ego nõ infirmor? Idem consilium dicit. Alter alterius onera portat. At mali non ad bonum faciendum se inuicem adiuuant: imò tanquam lapides mali in quantum mali immobiles sunt. Vnde de illis scriptura inquit. Fiant immobiles sicut lapides. Quatuor homines huic paralytico fuerunt adiutorio, vt ad Christum tenderet, & vt salutem animæ & corpori consequeretur: at nunc quatuor noui inuenies qui te ad Christum ducant, imò bis ducetos qui te ab eo semoucant, & in infernum ducant. Multos in mundo inuenies qui te vias inferni facile doceant, quique te adiuuent, vt celerius in infernum abeat: at paucos vel nullos qui te obsequium Dei doceant, & in celo adiuuent. Plurimos inuenies qui te ad aliarum & taxillarum ludum inuicent, ad conuiuia & bacchanalia, ad luxuriam & libidinem, & ad obsequium dæmonis: per paucos verò, qui te in obsequium Dei adiuuent, aut alliciant. Imò inuenies, si incipis Deo seruire, qui tibi dicat, & ad aures diabolico spiritu canat. Ne modo hoc cures, quia hypocritis est. Nondum iniquus Sabañem sui verbis impoñerat, nõ est nobis pars in David: cum statim omnis populus fuit eum sequutus. Eodẽ modo cũ Abimelec regnum Israel usurpauit in suum auxilium, statim habuit omnes vagos inopesque, & populum Sichem. Sic etiam cũ perfidus Adonias regnã paternũ voluit usurpare (cũ adhuc David parer ei viueret) statim in suum auxilium venerunt Ioab, & Abiathar: qui magnates erant in regno. Ad malum plurimos fautores inuenies: quod si in infernum præcipitare te volueris, non deerit, qui calcæ-

Iuan. 4.

Psal. 38.

Mar. 2.

1. Cor. 11. Gal. 6.

Exo. 15.

2. Reg. 20. Iud. 9.

3. Reg. 7.

ria tibi ad moueat. Vnde dominus per Zacharia dicitur eos minatur, qui adiuuabant gentes in destructione Hierusalem dicens. Ira magna ego irascor super gentes opulentas: quia ego iratus sum parũ, ipsi verò adiuuerunt in malum. Ad bonum verò non solum non est qui adiuuet, sed multi sunt, qui impediunt: vt hic impediēbat turba de qua statim dicemus. Expende etiam quod quatuor habuit hic paralyticus qui eum adiuuarent in sua aegritudine, quique ad Christum duceret: de quo ego non dubito, nisi quod diues esset, nam pauper solus ipse in cubili iacet, solus suam indigentiam patitur. Si diues infirmatur, à multis inuisitur: si ei vel vxor vel filius moritur, omnes eum consolantur, & ibi præfentes adsunt vt suæ tristitiæ medeantur. Ioram qui rex erat, statim cũ ægrotauit, venit ad eum visitandum rex Ochozias. Etiam ad Ezechiam, qui diues erat, statim vt in aegritudinem incidit. Merodach rex Babyloniz nuncios misit & munera Ita diuitibus nunquam defunt alii qui in suis infirmitatibus munera tribuunt, & eos consolentur: at pauper si ægrotat, nec medicus eum inuisit, quia pecuniam non habet: & omnes amici fugiunt, & falsi sunt eius. Aegyptius ille qui mancipium erat & pauper solus relinquitur cũ ægrotaret: & moreretur vtique coactus fame & siti, nisi David ei subueniret. O miserum pauperem qui in aegritudine ab omnibus solus relinquitur: in tribulatione & angustia non est, quicquid consoletur. In labore & indigentia ab amicis nõ agnoscitur, in periculis spernitur: & denique miseram eius sortem sentio deplorandam super quem omnes labores & calamitates magnoferuntur impetu. *Et non inuenientes quæ parte illum inferrent præ turba.* Turba impediēbat ascensum ad Christum. Sic in libro Esdræ habetur, quod populus terræ impediēbat populum Iudæ in edificando. Populus terræ scilicet, qui terræ sapienti & amanti impedit populum Dei. Vnde Ecclesiasticus ait. Ne pecces in multitudine: nec te immittas in populum, Discamus ergo ex hoc loco fugere turbam. Quo circa in Exodo dicitur. Ne sequaris turbam. Vnde etiam in quarto libro regum legitur de quodam principe Samariæ concucatum esse à turba, & interemptum in ingressu porte. Quando aliquis Chirurgus vulnerato mederi vult, omnem gentem à se semouet, nec in platea illum curat: nisi in ingressu cubile, ibi medicamina apponit: ita dominus curaturus

4. Reg. 9.

4. Reg. 20.

1. Reg. 30.

1. Esd. 4.

Eccle. 7.

Exo. 33.

4. Reg. 7.

Mar. 7.

Mar. 9.

raturus animã tuam eã à multitudine popululi segregat. Ita cũ dñs surdum illum & mutũ curare voluit (vt inquit Marcus) segregauit illũ à turbis. Sic tu fuge à mundi tumultu, & à seculi negotiis: vt salutem animæ tuæ possis conseruare, & aptius Deo vacare. Hanc etiam turbam dominus docuit semouendam à nobis, cũ scilicet puellam suscitauit. *Ascenderunt super præteclum, & per tegulas submisserunt eum, cum lecto in medium ante Iesum.* O diuinam charitatem: quam potentes, quã robustæ, & quantivaleoris tuæ sunt vires. Nihil ei difficile sit aut impossibile: quantum asperũ, & laboriosum sit. Videte obsecro quomodo nihil obstaculo charitati possit esse: & quomodo remedium querat, vt id faciat, quod intēdit. Etenim quãuis illa domus plena erat hominibus vt pene videretur vix fieri posse ad Christum introire, horum charitas remedium inuenit. Sic vtique nos, si charitatẽ haberemus: multa possemus perficere, quæ nobis difficilia vidētur. Sed de his alias. ¶ Expende etiam quomodo omnes te benè in hoc negotio gesserunt. Nam qui infirmum ducebant tanta erant charitate incensũ, vt non obstante tam maximo impedimento (sic diuino spiritu & amore ardēbant) infirmum coram Christo constituerunt. Docent quomodo subueniendum est proximis, cũ extremã patientiam necessitatem. Hinc nanque non veriti sunt domum fodere, & tetum aperire: nec timuerunt an forsitan illa sua audacia animus dñi offenderetur. Etiam tota illa multitudo gentis, quæ Christum audiebat se benè habuit, nam cũ terra desuper caderet, & tegulæ detecto tollerētur, nullum strepitũ aut murmur fecerunt, sed quieti, & tranquille concionem Christi audiebant. At nos vel sola musca in concionibus inquitos reddidit, & deuotionem & attentionem auferit. Christus etiam bene se habuit, quia mitissimus dominus importunitatem istorum non exprobat: nõ stomachatur videns interruptum sermonem, sed potius approbat si dem baiulantium. Discamus à Christo patienter ferre importunitates infirmorum, pauperum, & egenorum. Etenim videbis multos, qui cũ pauperes accedant ad eum, eos suam indigentiam manifestantes, eos fastidiunt: & verbis ignominiosis afficiunt, & quod peius est fustibus eadunt. ¶ Discamus etiam ab his, qui paralyticum ferebant, quantum debeamus facere pro salute animæ nostræ. Si hi tantum pro salute paralytici corporali fecerunt, vt

etiam domum alienam confoderent: quid nobis pro salute animæ nostræ agendũ esse? Si igitur pro salute corporali nullum non lapidem isti mouent: quantum laboris nobis esset impendendum pro salute spirituali? Salus corporis, honor, & diuitiæ, nihil sunt: si cũ hac spirituali salute conferantur. Dormierunt somnum suum: & nihil inuenerunt viri diuitiarum in manibus suis. Quis obsecro explicare valebit quanta & quam difficilia homines patiantur pro salute corporali? Venas abscondi permittunt, pharmacum, & potiones amaras assumunt, &c. Quanta & quam maiori sollicitudine animæ salutem curanda esset? Maximam curam habuit de corporis sanitate. Ochozias rex Israel: nullam autem delecta animæ valetudine. Infirmabatur in corpore si mul & in anima: at ipse sollicitus tantũ erat de corporis salute, atque idem misit nuncios ad consulendum Beelzebub an viueret: posset & sanus fieri ab illa infirmitate, & alios & alios nuncios misit. At nihil de animæ regina agebatur. Hi roboam quoque rex Israel magnam curam habuit, de corporis incolūmitate filii sui: quapropter Abiam prophetam consuluit, & misit illi vxorem suam vt fili in colūmitatem ageret. Vt vxorem homines tot atq; tanta facerent pro animæ salute. Sic Naaman Syrus venit in regnum Israel quatenus salutem corporis: & longum iter peregit, & vt à lepra corporis mundaretur: & nunc etiam multi longius iter agunt, & celum mutant, & tem omnem consumunt optimosque querunt medicos, vt salutem corporis attingant: nec tantillum laboris assumunt, vt concionem audiant, quæ animæ medicina est. *Salutifera. Quorum fidem vt vidisti dixit.* Maxima fides hi præditi erant, qui paralyticum ferebant, ad Christum. Alii forsitan essent, qui humana ducti ratione, eis videretur satis esse, ad inuam expectare quousque concio Christi finiretur. At si des multoties ea aggreditur facere, quæ intellectui humano manifestissimè videntur infania: cũ potius summa prudentia, & sapientia sit. Etenim vt Paulus inquit: sapientia huius mundi stultitia est apud Deum. Id autem maxime deplorandum est quod ad querendam corporis valetudinem nullã faciunt homines morã, nec consilia expectant, querenda sit, nec ne: at ad salutem animæ querendam vniuersi quicquid sua profert sententiã: & cras istud faciendũ dicunt, & tempore quadragesimæ consistendũ esse. Hi autẽ nec per dimidiã horæ spacium

Psal. 75.

4. Reg. 1.

3. Reg. 14.

4. Reg. 4.

1. Cor. 1.

spaciu expectatur, cu no esset in paruo tēpore aliqua infirmita cura. At cum tantu sit diffe-
men animae si mora fiet in quere da eius salu-
tenuc homines de mora & dilacione agunt,
du animae curat salute. ¶ Obseua autē quod
infirmitas corporis bene sanari potest sine fi-
de propria, si ad alterius fides; & preces.

Matth. 8.

Matth. 15.

Sic impetravit Centurio sua ardēti fide seruo
suo sanitatem. Vade (inquit Christus) & sicut
credidisti fiat tibi. Eodē modo Cananæa filiae
suae allēquuta est sanitatē. Mulier (inquit) ma-
gna est fides tua, fiat tibi sicut vis. Idēd licet
hic paralyticus fidē propriam habuerit, pote-
rat tamen sanari sola fide portantiū: quia ad
curandā egritudinē corporis, quae omnino ex-
terior est, nō est necesse quod concurrant ali-
qui actus ipsius curandi. Sed si curāda sit ani-
ma, scilicet, vt remittantur ei peccata, necessa-
ria est fides propria, quia neutiquā fieri potest
vt alicui peccata remittantur sine propria fi-
de. Nam in adulto, qui iam ad vsū rationis
peruenit non satis est aliena fides. Hoc dico
propter infantes, qui in aliena fide baptizan-
tur. Huic autem paralytico nō solū restituit
dñs pristina corporis incolumitatē, sed etiā
salutē animae donauit: quapropter dicendū
est fidē propriam habuisse, neq̄ pateretur ab
alijs portari, nisi fidē ipse haberet. Est autē du-
plex fides: scilicet altera, quae creditur: & haec
est virtus Theologica, altera est fides, quae cō-
fidentia quaedam est, scilicet, quae cre dimus
quod donauit dominus, id quod ab eo peti-
mus: vitia; autē requiritur in eo; cui peccata
dimitte da sunt: De priorī patet; quia infideli
si manent in sua infidelitate, nō possunt pec-
cata dimitti. Ideo in Marco habetur. Qui cō-
fidēre & baptizatus fuerit saluus erit: qui ve-
rō non credidērit, condēnabitur. Et tamen si
hōmīnī remittantur peccata: necesse de legē
est vt saluetur: si in gratia discedat: infidelis
autem illius fieri nequit; ergo infideli non
possunt peccata dimitti stando in sensu cōm-
posito: Sic etiā per Ioannē inquit dominus.
Qui non credidit, iam iudicatus est, id est, con-
dēnatus: Ergo prior fides per quam creditur
quidquid credendum est, requiritur ad re-
missionem peccati. In paruulo autem licet
non sit fides, quia non potest habere actum
proprium, nulla est infidelitas: cum infideli-
tas aliquid positiuum asserat; & est per actum
proprium ipsius hominis infidelis. Et quia il-
la inducta est per actum proprium hominis,
necesse est vt per actum proprium tollatur:

Marc. 16.

Ioan. 3.

Ioan. 3.

vel vt concurrat actus eius ad tollendum, cō-
sentiendo Deo illam tollenti. Paruuli autem
non habent, nisi peccatum originale: illud au-
tem non est peccatum proprie personale, cū
factum non sit per proprium actum, sed per
originem ab Adam trāsmissum. Cū ergo sine
proprio actu peccatum in eos introductum
sit, iustū est vt sine proprio actu deleatur &
sine fide propria, per solam fidem ecclesiae, in-
fundendo ei fidem, vt iam fidem propriam
habeat. Peccata autem adultorum sunt prop-
rie personalia, quia per proprium actum ex
electione commissā sunt, Vnde cōsentaneum
est rationi, vt nō nisi per propriū actū deleā-
tur. Ideo necesse est propriam fidē vt habeat
is, cui peccata sunt remittēda, si adultus fue-
rit. Quia primus motus ad iustificationē est
ipsius fidei, quae quidem radix est iustificatio-
nis. ¶ De altera autem fide, id est, de confidē-
tia dicendum est, quod sine illa, non possunt
peccata dimitti: nam quanuis aliquis credat
omnia, quae in sacra scriptura continentur,
& quae ecclesia credit: si non confidit domi-
num ei remissurum peccata, ipse doluerit,
non vtique dimittentur. Imo etiam si pēte-
ret illa dimitti si nō consideret, & certissime
crederet illa non sibi dimittēda, nunquā di-
mitteretur. Vnde Iacobus ait, Postulet iusti-
de, nihil habetans. Obseua autē quod loquē-
do de fide virtute Theologica, vt commu-
niter solet accipi quando cūque in scriptura
sacra de fide mentio fit, semper accipit. Quis
fide viuā, quae est formata charitate. Quis
nim adeo insanus est & stupidus, vt si homi-
nem proferas non addendo p̄dictum, vel mor-
tuum, homine nō accipiat pro homine viuō?
tripliciter nanque haec dictio homo de ho-
mine accipitur: De viuō in sua potissima sig-
nificantiā: & de homine mortuo, & de eo qui
artificis manu depingitur. Si autem quis re-
ferret tibi in via se videri hominem, non vti-
que de mortuo aut p̄cto id intelligeres, sed
de viuō analogum enim per se sumptū stat
pro famoso significatione. Itaque cum sit fides
mortua & fides viuā, cū de fide sermo innui-
tur, de viuā intellige nō de mortua. Quod au-
tem sit fides mortua Iacobus attestatur, fides
sine operibus mortua est. Illa autem, quae per
charitatē operatur, vocamus viuā. Ideo q̄ cū
audieris in euāgelio fidē iustificantem, vt cū
dixit Christus Magdalenae, fides tua te saluā
fecit: & alijs intellige de fide viuā hoc est cha-
ritate formata. Quod perinde est ac si dica-
tur.

Iaco. 1.

Iaco. 2.

Luca. 7.

Ioan. 4.

Ioan. 14.

Ephe. 2.

Rom. 12.

1. Cor. 12.

Act. 13.

Act. 16.

tur. Fides charitate viuā iustificat, non per se
solum sed per gratiam. Et virtus quae dat vi-
tam fidei illa est gratia, quae vitam dat iustifi-
cationi, & ea est quae impiorum iustificat. Et
cū hic dicitur, videns illum in intelli-
ge de fide viuā. Et idēd etiam dixit, remittun-
tur tibi peccata tua: nam qui portabant chari-
tatem habuerunt in fructu, quae est misericor-
dia, & opera charitatis à charitate proceden-
tia, quia si charitatem non haberent non uti-
que proximum infirmum tanto ardore & fer-
uore ad Christum duxissent, Et ipsemet para-
lyticus qui portabatur charitatem etiam inte-
riorem habuit à Christo, & fidem formatam,
quia haec sola iustificat. ¶ Sed cur fides per se
solum non potest iustificare? Audi obsecro re-
sponsum. Peccatorē iustificari nihil aliud
est, quam Deo in hac vita vniri: vt sic manens
vnitus, vniatut cum eo postea in gloria. Vni-
mut autem per charitatem. Idēd Ioānes. Qui
manet in charitate, in Deo manet: & Deus in
eo. Non dixit qui manet in fide sed qui ma-
net in charitate. Amans ergo & amatus amo-
re coniunguntur, non conuisione. Quapropter
gratia vnit cum Deo, & iustificat impium.
Et Christus etiam. Si quis diligit me, & pater
meus diligit eum, & ad eum veniemus, & mā-
sionem apud eum faciemus. Igitur isti habue-
runt prius fidem ex dono Dei: quia fides vt
Paulus ait, donum Dei est. Et ad Romanos.
Vnicuique diuise Deus fidei mensuram. Et
iterum. Alteri datur fides in eodem spiritu.
Et in Actus legitur, quod praedicante Paulo
& Barnaba Antiochia crediderunt quotquot
erant praedicti à Deo. Et in ciuitate Phi-
lippis, quae est prima partis Macedoniae ciui-
tas Colonia loquente Paulo, quaedam mulier
nomine Lydia purpuraria ciuitatis Thyatire-
norum colens Deum audiuit. Cuius domus
aperuit cor vt intenderet his quae dicebantur
à Paulo. Hanc fidem vocant Theologi infu-
sam. Est enim diuinitus infusa nullis huma-
nis meritis acquisita. Fides horum hominū
inde cognoscitur, quia credunt Christum po-
tentem ad illum agrum sanandum. Secūdo
fuit his hominibus fides acquisita, ex bona fa-
ma quam de Christo audierant, & concepe-
rant. Audierant clementissimum & benignis-
simum esse, neminemque ad eum accedere,
qui absque consolatione abiret. Audierat om-
nibus opem conferre, & multa miracula mi-
rabili potestate fecisse. His igitur tam pracla-
ris factis auditis, ad Christum confugiunt du-

centes secum paralyticum. Fides (inquit Pau-
lus) ex auditu, auditus autem per verbū Chri-
sti. Ex diuinis scripturis deprehendimus ver-
bum diuinum instrumentum esse quo Deus
nos vocat ad fidem. Idēd de miraculis patet
in Sergio Paulo. Et Ioannes inquit multos Iu-
daeorum credidisse in nomine eius, videntes
signa, quae faciebat. Et Christus dixit Iudaeis:
Si mihi non vultis credere, operibus credite.
Docemur vt firmiter credamus, Christū pos-
se & velle nobis afflicti, & in quacunque tri-
bulatione iacentibus opem ferre: modo suae
gloriae promouendae & vtilitati animarum fir-
profuturum, ob idque totam nostram spem
semper in ipsum esse reponendam. Idēd Paulus
Rom. 5. Spes non confundit. Et in psalmo. In
Psal. 34. confido non erubescam. ¶ Docemur etiā vt
proximis afflicti inferuiamus, eunctisque ho-
minibus verbo & opere, consilio & auxilio:
In his nanque duabus praclaris virtutibus fi-
de & charitate simul cum spe vniuersa ratio
Christiana vitae consistit, quae virtutes cū se-
parari possint, altera sine altera ad salutem ni-
hil prodesse potest. Iam ad contextum reuert-
tamur. Homo remittantur tibi peccata tua. Ma-
thaeus dicit eum vocasse illum. In quo offen-
ditur propria fide formata illum fuisse saluū:
hōc quippe nomine Christus credentes ap-
pellat, quibus dedit potestatem filios Dei fieri.
Iam. 1. Neminem leges in euāgelio à Christo, no-
que ab Apostolis vocatum fuisse filium nisi
hunc paralyticum. Videas rogo quomodo
Deus faueat pauperibus, afflicti, & infirmis:
nam beneficium hoc, vt aliquem vocet filiū
non Christus diuitibus mundi & opimis con-
fert, sed egenis & in cistis, diuitibus autem in
viua fide. O bonitatem immensam & inaudi-
tam Christi saluatoris nostri. Quis adēd tam
obsecans peccator erit & tam iniquus, qui in
Deum suum non conuertatur: cū videat
quam blandis & suauibus verbis hunc paraly-
ticum alloquatur & eum consoletur? Obsec-
ua autem quod Christus tanquam peritus ag-
ricola, herbam malam radicis euellit: & tā
quam expertus medicus, infirmitatis causam
tollit. Hic nanque paralyticus salutem corpo-
ris volebat, & hanc desiderabat: at Christus
prius illi pareit peccata, quae causa erant egrit-
tudinis corporis. Quādo chirurgus intra vul-
nus relinquit assulam lanceae vel aculi, hic ta-
lis non vtique verē sanat, sed apparēter & po-
tius infirmum in sepulchrum mittit. Opus est
interius malum extrahere. Nam cū salutē à
domino

Rom. 10.

Act. 13.

Ioan. 2.

Ioan. 10.

Rom. 5.

Psal. 34.

Mat. 9.

Ioan. 1.

domino petis, cum intus habeas causam in-
 mitaris, quæ peccatum est, re non vult exau-
 dire. Non in pristinam valetudinem deue-
 nies, nisi prius ferrum lanceæ, quod tuâ ani-
 mam transixit habet, euelleris. Esau magnis
 precibus Deum orabat, & lacrymas funde-
 bat: inquit Paulus, misericordiam non est
 consequutus. Quare obsecro? Quia peccatū
 intra animā habebat, & orabat cum odio ha-
 beret fratrem suum. Si ægrotas propter pec-
 cata tua: tolle prius peccata & sanus eris. Ita
 namque Christus huic prius sanat animā, po-
 stea vero corpus. Nam etiam si Deus ægritu-
 dines solet immittere alijs multis rationib*,
 vt iustis, vt maius sit eorum meritū, & vt ma-
 gis eorum clarescat virtus, vt fecit cum Iob:
 & etiam vt gloriam suam manifestet, vt cum
 cæco à Natiuitate, & ad initium tormenti & Hei-
 o de: & denique alijs multis de causis: at hoc
 certum est quod multoties ægritudinis mit-
 tit ob nostra scelera & peccata, vt meliorem
 mentem redeamus, & vt in viam mandatorū
 eius reuertamur. Et denique id plus quā cet-
 tum est, quod clementissimus & benignissi-
 mus dominus his infirmitatibus salutem &
 commodum animæ nostræ semper querit.

Hebr. 12.

Iob. 1.

Iob. 9.

1. Mac. 9.

Act. 12.

Ioan. 5.

Dente. 28.

Hester. 14.

Tob. 3.

tates Israel, solum Tobias peccatis tribuit.
 Idem Salomon. Miseros facit peccatum po-
 pulos. Sic ecclesia alloquens Deum de popu-
 lo Christiano ait. Nulla nocet ei aduersi-
 tas, si nulla dominetur iniquitas. Ob scelera
 & flagitia populi mittit dominus mortem, fa-
 mē & pestem in eum. Solet enim contingere
 vt aliquis dominus habeat multos seruos
 & ministros, quibus omnibus penarius victū
 quotidianum ministrat: at cum aliquis delin-
 quit, vel min⁹ benefacit id ad quod tenetur,
 præcipit dominus, vt portio illius diei illi tol-
 latur. Ita nimirum terra, aqua, & omnia ele-
 menta dispensatores sunt Dei, qui nobis ser-
 uis suis victum quotidianum ministrant: at
 quando eius mandata non adimplemus, &
 aduersus sua præcepta delinquimus, præci-
 pit terra vt sterilis fiat & nubibus cæli ne
 pluant. Sic temporibus Achab & Iezabel
 propter eorū scelera & peccata non pluit tri-
 bus annis, & sex mensibus: & facta est fames
 & sterilitas maxima. Sic Salomon in oratio-
 ne, quam habuit domino Deo Israel in tēplo
 dixit, Si clauso cælo pluuia non fluxerit, pro-
 pter peccata populi tui: &c. Tanta mala & fla-
 gella, quæ dominus ammisit in Sodoma facta
 fuerunt propter sua scelera: nam si dominus
 in illis ciuitatibus decē iustos inueniret, om-
 nibus propter hos sine bubio parceret. Quod
 autē peccata sint causa flagellorū, quæ nobis
 dominus mittit, apparet in hoc manifeste: nā
 cessantibus malis, cessant etiam flagella, nam
 ablata causa tollitur effectus. Huius autē rei
 xnicum tantum adducam exemplum. Præci-
 pit dominus Iona, vt abiret in ciuitatem Ni-
 niue, & diceret. A dhuc quadraginta dies Ni-
 niue subuertetur. Cū rex & omnes Ninuiter
 cognoscerēt flagitia sua maiori esse dignā sup-
 plicio, surrexit rex desolio suo, & penitentia
 egit: tuncque dominus, vt pius & misericors
 sententiam reuocauit, quia ipsi delicta emen-
 darūt. Cessantibus peccatis, cessauit flagellū.
 Sic hoc legitur, ita verum est, quare non peni-
 tētiā agimus? Imò potius de nobis dici po-
 test illud Esaiæ. Vocauit dominus exercitū
 in die illa ad sterum, plactum, & caluitium &
 ad cingulum facci, & ecce gaudium & letitia,
 &c. Vnde discere nos oportet ex priori
 notabili vt in quacunq; infirmitate, angus-
 tia: & afflictione vitam emendemus, & pec-
 cata lachrymis & contritione deleamus. Hoc
 namq; vnicum refugium est, & sacratissimum an-
 chorā, ad quā nobis est recurrendū. Sic iram
 domini

Proh. 14.

3. Reg. 18.

3. Reg. 3.

Genes. 22.

Ione. 3.

Esai. 22.

De peni-
remis. e. quā
infirmitas.

domini & flagella fugerunt Ninuiter. Sic fi-
 lii Israel hoc vnico remedio euaserunt ty-
 rannidem Chusa, Eglon, Iabin, Madian, &
 Amon, & aliorum tyrannorum, qui grauitet
 eos opprimebant. Nam quando peccabant,
 statim hi Gentiles suam sequitiam in eos exer-
 cebant: quando autem conuertebantur, da-
 bat eis dominus saluatorem, qui à manib⁹ ini-
 micorum eos liberabat. Statim vt fluxus hic
 clauditur, omnes riuuli ab eo procedentes de-
 sicantur. Sic ecclesia sancta Dei præcipit me-
 dicis corporalibus, vt prius gerant curam ani-
 marum eorum qui infirmantur, quā corpo-
 rum: præcipientes, vt illis omnia ministrēt
 viatica sacramenta. ¶ Discamus secundo pa-
 tientiam habere in infirmitatibus & tribula-
 tionibus, considerantes peccata, quæ in Deū
 commisimus: & quod ea quæ patimur, digna
 sunt nostris flagitijs. Etenim si homines peccor
 darentur, quibus digni sunt pœnis, ob quæ
 quotidie committunt peccata non conquererē-
 tur in infirmitatibus suis: nec grauitet & mo-
 leste ferrent pœnas, quas hic patiuntur. Sciāt
 igitur peccatores homines infirmitates & la-
 bores qui illis eueniunt, in pœnam peccato-
 rum ei tribui. Idem cogitandum tibi est: si in-
 firmus in lecto iaces, quod in meritum tuo-
 rum peccatorum hec tibi successit infirmitas.
 Quando autem proximos tuos ægros vide-
 ris, cogita illas infirmitates dominum eis mi-
 sisse, vt eorum virtus probetur, & clarius elu-
 cescat, & in testimonium suæ bonitatis & pa-
 tientie. Ita dominus semper se habuit cum il-
 lis sanctis viris veteris testamenti, cum Abel,
 Noe, Abraham, Loth, Isaac, Iacob, Ioseph,
 Iob, David, Tobias, Ieremias, & cum alijs mul-
 tis iustis. His afflictio purgatio est reiquariū,
 aut certè probatio Dei, qua manifestat se ma-
 ximo amore erga tales affici. Corripit enim
 Deus, & flagellat filium quem suscipit. Et Sa-
 piens. Vasa figuli probat fornax, & homines
 iustos tentatio tribulationis. De quorum nu-
 mero ij fuerunt, de quibus Paulus Hebræis
 ait. Secti sunt, tentati sunt, &c. Et Salomō. Et
 si eorum hominibus tormenta pafsi sunt, spes
 illorum immortalitate plena est. In paucis ve-
 xati, in multis benè disponentur, &c. Hoc de
 proximo tuis iudicare decet, & credere,
 quod immittere dominus illis tribulatio-
 nes & labores, quia recti & probi sunt: tibi au-
 tem infirmitates & dolores, quia maioribus
 tormentis ob tua flagitia dignus es. ¶ Disca-
 mus tertio quam graue malum sit peccatum

quando illius tā acre flagellum, vt est infir-
 mitas paralyptis, ob illud mittit. Si Deus in
 hac vita peccatū sic punit: quid in alia faciet?
 Quocirca tu qui dolores pateris ex aliqua gra-
 ui infirmitate, vel stomachi, vel capitis, vel po-
 dagræ: recordare obsecro quam grauitet De⁹
 in alia vita in eos animaduertet, qui suam vi-
 tam peccatis contaminauerunt: quandoquidē
 in hac sic eos punit. Vnde tuam mentem sub-
 ibunt terribiles illi ignes inferni: & ita fiet, vt
 in odium & detestationem peccati prorump-
 pas. Verum præter hanc doctrinam aliqua in
 his Christi verbis obseruatio digna sunt.
 ¶ Primo quā liberalis & magnificus sit do-
 minus, qui, plura contulit beneficia huic para-
 lytico quam petebat. Ipse namque solum cor-
 poris valetudinem desiderabat, & petebat:
 Christus verò & animæ & corporis restituit
 salutem. Sic Salomoni qui solum sapientiam
 petebat, dedit sapientiam & diuitias. Abrahæ,
 qui vitam tantum petebat Ismaeli dicens, vt i-
 nam viuat Ismael cotam te: dedit illi Isaac, &
 reges orti sunt de Ismaele. Ezechia, qui vitam
 petebat, non solum dedit vitam, sed & addi-
 dit quindecim annos. Sic Iatro pendēs in cru-
 ce rogabat Christum vt eius memoria habe-
 ret: quod non solum donauit Christus, sed
 æternam illam partiam, quam sancti marty-
 res, & confessores mille passis tormentis, mil-
 le generibus ignominie sunt ingressi. Tres eti-
 am reges pugnaturi contra Moab petierūt
 ab Eliseo vt rogaret dominū pro pluuia, qui
 bus dixit dās in manu Elisei. Hæc dicit dās.
 A lueus replebitur aquis: & bibetis vos, & fa-
 milia vestra, & cuncta vestra. Parumque est
 hoc in conspectu domini? Insuper tradet etiā
 Moab in manus vestras. Vide quomodo non
 solū aquā quam petebant, sed etiam victoriā
 donauit dominus. Regulus etiam salutē filio
 petebat tantū: sed dominus & salutē filio de-
 dit, & patri fidem quam non petebat. Sic Mo-
 ses petiuit à domino vt suam gloriam videre
 illi concederet: ipse verò pollicetur vniuersa
 bona sua illi ostensurū. Non sic mundus qui
 magna promittit, largitur autem minima.
 Promittit vitā longauā & felicitatem breuis
 illa sit, & laboribus plena. ¶ Secundo obserua,
 quomodo quem Deus castigauit paralyptis
 præter peccata, quomodo etiam postea eum cō-
 soletur, nō solum remittendū illi peccata, sed
 blandē eū alloquens, & filiū vocans. Munus
 equidem, & officium boni pastoris est, mæ-
 stos ac tristes consolari: & quos superior cor-
 ript

4. Reg. 1.

Gen. 17.

4. Reg. 20.

Luc. 23.

4. Reg. 3.

Ioan. 4.

Exo. 33.

ripit & arguit, vicarius inferior demulcere debet. Sic in Deuteronomio consolatur Moyses Ruben potius quam alium, dicens: Viuat Ruben & non moriatur. Hic filium patrem Iacob grauius corripuerat: quem substitutus Moyses consolatur. Sic dominus qui Israel em corripuerat, consolatur eos per prophetas suos. Sic dominus postquam grauius populum suum arguerat, consolatur eum per Esaiam dicens. Consolamini, consolamini popule meus, &c. Tertio exponit de quam facile Deo placatur: Vtina homines tam facile iram suam deponerent. Nemo est qui tam facilius, & alias tam difficiliter placetur, hinc Deus. Audi Deum quasi nullam iram suam deponiturum. Non retrocedit neque parca, & non poenitentibus meis. Et Oseas. Ibur cum bobus & mulieribus suis in gregibus suis, & in armentis suis vadent ad querendum dominum, & non inuenient, ablati sunt ab eis. Lege totum illud. Oseas caput 14. Videbis Deum quasi qui placatus vnquam non esset. Sed vide illum mitem, mansuetum, & blandum, & qui facile placatur, quid per Ieremiam dicit. Nonne filius periorus est mihi Ephetaim, si puer delicta ex quo loquutus sum de eo, &c. Et per Esaiam. Populus enim Sion habitabit in Ierusalem. Ploras nequaquam ploras, miserens miserebitur tui. Ita dominus in hac vita facile iram aduersus nos concepit deponit, nunc lacrymis, vel gemitu, vel conuictione parcat peccatori, quantum in quibus fuerit peccatis. At post mortem nunquam placabitur: fieri enim non potest, vt tecum sua benignitate & misericordia vtiatur, nam etiam si clamores extollas, si coelis & terram inuoces, si sanctos omnes aduocatos interpelles, nihil proficiet, obuertas habebit aures. Quo circa Ezechiel propheta in mirabili illa visione dixit: quod facies hominis & facies leonis a dextris ipsorum quatuor. Habet namque dominus faciem hominis, peccatori qui in hac vita ad eum confugit, & habet etiam faciem leonis vt in eum animaduertat grauius, nisi poenitentiam egerit. Si igitur tu attente consideraueris Christi benignitatem & dulcia verba quibus infirmum alloquitur, & eum consolatur: non dubito nisi quod statim in manus suas te factabis: nec tepus expectabis in quo illud inexorabilem inuenies, & implacabile. Quarto aduertit, quod non satis erat dicere remittantur peccata tua, nisi adderet tibi. Ac si diceret. Tibi remissa sunt peccata tua; absolutus ab eis

manes. Quod deest tibi vt satisfacias, ego pro te pendam. Magni quidem solutio & pretii pro satisfactione tuorum peccatorum erat necessaria: nam ex omni parte caperis a peccatis, & paralyticus es: at ego vt plenam faciam & integram tuam satisfactionem, acerbissima & ignominiosam crucem libere affluctar, nam sola poenitentia tua non est sufficiens. Sic Dauid postquam poenitentiam egerit, dixit illi Nathani propheta. Dominus transiit peccatum tuum. In quo obsecro transiit? In filium Dauid secundum carnem, qui Christus redemptor noster est. Quasi dicit. Hac satisfactio non sufficiens est: ac commenda est. Satisfactio ne Christi sufficiens non est. O beatum hominem, quem Deus liberavit a debito: quod solutus erat in inferno. Vide egregios vates. Beati quorum remissa sunt iniquitates: & quorum recta sunt peccata. Primo dicit quod sumus peccatores, nam alias non diceret, nisi beati qui non peccauerunt. Mundus beatorum appellat diuites possidentes aurum & argentum: at Dauid eos beatos dicit, quibus remissa sunt peccata. Beatus iste, qui audire meruit remittitur tibi peccata tua. Quod idem tu audies si in Christum abieris ea deuotione & fide qua hic incedebat. *Et ceperunt cogitare scribae & pharisaei dicentes. Quis est hic qui loquitur blasphemias? Quis potest dimittere peccata nisi solus Deus?* Non audent manifeste loqui timentes, confundi a Christo, sed intra seipsum cogitabant & inuidebant. Obserua quam dissimilem fructum miraculum istud attulerit. Pharisaeis namque scandalum erat, sed turbis Deum laudauerunt: offendebantur, & in Christi humilitate impingebant, quoniam iam nouerat Deum per prophetam dixisse. Ego sum, qui deleo iniquitates tuas. In Christo autem videbant humanam fragilitatem: ideo credere minime poterant, quod peccata posset dimittere. Et talis de Christo cogitatio nunc etiam plurimos offendit, sicut illi qui de Saule dicebat. Nunc quid poterit nos liberare istis? Sic omnes infideles in Christo scandalizantur, & omnes mali Christiani: quoniam aiunt. A peccatis & morte liberare poterit, qui nos in tantis periculis dereliquit? Alij autem dicunt. Quid solatiij habere possumus ex promissionibus Christi, cum contrarium experiamur? Sic offendit mundus ad Christi humilitatem. Ideo ipse ait. Beatus qui non fuerit scandalizatus in me. Vide etiam quomodo de ipsemet facatur Christum esse Deum. Quia si solus Deus potest dimitte.

2. Reg. 11.

Psal. 31.

Esai. 43.

1. Reg. 10.

Matth. 11.

ente. 33. *Genes. 49.*

Esai. 40.

Ezechiel. 24. Oseas. 5.

Ierem. 31. Esai. 30.

Ezechiel. 1.

dimittere peccata, & haec Christus dimittit, ergo Christus est Deus. Et quod dimittat probat ex miraculo facto, quia dixit quid est factus, &c. Itaque Iudaei suam perfidiam produunt in dicio suo: vt opus astruant, personam negant. Ab ipsis etenim Christus Dei filius accepit testimonium: quanuis nec propter hoc crediderunt, quanuis apertum viderent testimonium. Perfidia namque confiteri potest, credere autem minime. Itaque testimonium non deest diuinitatis, fides deest salutis. Nam firmius est ad fidem quod confitentur inuiri, & perniciosius ad culpam quod negat: quia nolunt credere in eum, quem ore confitentur esse filium Dei. Maxima igitur fuit horum amentia qui cum confessi fuerint solius Dei esse peccata dimittere, non credunt Christo, qui miraculo probat se peccata dimittere. Porro blasphemus est quando Deo tribuitur quod ei non conuenit, vel negatur de Deo quod ei conuenit. Blasphemia fuit illa Sennacherib cum dixit. Non potest Deus vestet facere quod liberet vos de manibus meis: Et propter hanc blasphemiam occidit angelus domini in vna nocte de exercitu suo centum octoginta quinq; millia. Et in lege veteri poena mortis plectebatur blasphemus. Qui blasphemauerit nomen domini, morte moriatur. Expende autem quod bene & male loquenti sunt pharisaei. Bene quidem quia blasphemiam abominantur, & gloriae Dei vindictes sunt: male autem, quia ex operibus Christum non agnoscent, sed temere pronunciat sententiam. Exemplo ergo pharisaeorum oportet nos omnibus modis abominari blasphemos, & gloriam, quae solius Dei est, alteri non dare. Pharisaei blasphemiam accusant, vbi blasphemus non est: nos vero impiissimos blasphemos accusare pudet. Deinde id maxime lemper nobis cauendum, ne impii aut temere de quopiam iudicemus: alius nobis eueniet quod pharisaeis, qui blasphemie arguentes Christum, ipsi blasphemii facti sunt. Nam blasphemus erat dicere Christum non habere potestatem dimittendi peccata: quod peccatum quam graue sit, vel videti potest in blasphemio illo, quem iussit dominus lapidare, per legem editam praecipientem, quod omnis blasphemus moreretur. Et per Matthaeum ait saluator quod spiritus blasphemiae non remittetur. Blasphemus namque contumeliam faciant in rebus suis. Fur vel latro

3. Reg. 18. *Esai. 38.*

Leui. 24.

Leui. 24.

Matth. 12.

contumeliam irrogat Deo in possessionibus seruatorum suorum, homicida in seruis suis: sed blasphemus in ipsum bonum diuinum qui Deus est, contumeliam infert. Ideo maxime displicet Deo peccatum blasphemie. Non enim sicut alij peccatores praeter intentionem blasphemii Deum offendunt, sed ex proposito & industria ipsum Deum aggreditur. Nam alij peccatores appetunt delectationes, honores, vel aliud quid pia mundi, & vellet si posset his bonis mundi frui sine Dei offensa: sed blasphemus multo aliter quia consulto & praemeditate contra Deum insurgit. *Vt cognouit autem Iesus cogitationes eorum respondens dixit ita ad illos. Quid cogitatis in cordibus vestris? Ex quibus Christi verbis nisi deprauato essent animo poterant Pharisaei colligere Christum esse Deum, & posse dimittere peccata. Nam cum solius Dei sit dimittere peccata, etiam solius Dei est cognoscere cogitationes hominum. Solus etenim Deus regio testante yate hominum cogitationes cognoscit. Et dominus ad Samuelem ait. Homo videt quae foris apparent, Deus autem intuetur cor. Paulus e. Heb. 4.*

Psal. 7.

1. Reg. 16. Heb. 4.

Psal. 148.

sum orbem cælum & terram conderet dominus non indiguit alterius ope, ipse solus sine alterius adiutorio condidit. Et idem dico ad sanandum quodvis egrotam corpus. Ipse dixit & facta sunt. Nihil aliud est opus, quàm sola Dei voluntas: nam statim ut vult, fit nullo contradicente, aut impediente. At ut Deus parcat peccatum, non satis est si Deus velit: nã preter hoc requiritur ipsius peccatoris cõsentus; quandoquidem illo reluctante nihil fieri in hac re potest. Ex quo manifestè liquet plus esse peccatorem iustum efficere: quam vniuersitatem mundi condere. Et plus est huic paralytico peccata remittere, quam paralyticum curare. Ergo argumentũ Christi non valet, quia sic argumentatur. Possum facere quod min⁹ est, ergo possum facere quod maius est. Quia dicit possum sanare corpus, ergo & animam. Facit nanque istam consequentiam. Possum sanare hunc paralyticum ab infirmitate corporis: ergo possum sanare animam remittendo peccata. Ad quod responderi potest, quod curare corpus isto modo scilicet imperatiuè, tibi dico surge, æqualis est potentia: quia sicut solius Dei est dimittere peccata, ita solius Dei est hoc modo sanare infirmum: nam tanta virtus requiritur ad faciendum miraculum isto modo præcipiendo, sicut ad dimittendum peccata: quia utrunq; est Dei. Præterea si sanare corporaliter accipiatur sub potentia nature creatæ quoad factũ & modũ minus est sanare corporaliter quam spiritualiter. Sed si accipiatur supra posse nature creatæ & solidum cursum, vel quo ad factũ vel quoad modum, sic equè magnum est sanare corporaliter atque spiritualiter. Sic in proposito iustificare maius dicitur, quàm creare quoad factum: sed quoad modum faciendi & potentia facientis æquale est. Igitur vnũ miraculum non est maius alio ex ea parte, qua superat potestatem nature creatæ, quia fit per potentiam infinitam: & non est accipere in ea maius aut minus: & nullum est miraculum quantumuis minimum quod non sibi posset: et virtutem infinitam, quia aliàs non esset miraculum. Si autem consideretur miraculum ex parte rei in qua fit, vnũ maius altero potest dici: quia in alijs miraculis plus distat natura ab ipso opere, quam in alijs. Ut si aliquis homo ignarus & nihil sciens in minimo tẽporis articulo efficiatur magnus philosophus miraculum quidẽ est: sed si alius homo qui pœnitens nec prima didicit rudimen-

ta, cunctas scientias & sacram Theologiam in eodem tẽporis articulo percilleret, hoc vti que maius esset miraculum. Itaque ex parte potentia non est vnũ miraculũ altero maius quia res denominationem sibi altilicit ab eo, quod de per se est: non ab eo quod est de per accideret. Quocirca bene argumentatur Christus, quia si auctoritate mea possum hunc hominẽ in instanti sanare, possum etiam peccata dimittere. ¶ Aduerte autem quod ad huc nihil probauimus, nisi quod ex parte potentia Dei vnũ miraculum non sit maius alio: quod quidẽ difficultatem non euacuat: quia Christi argumentatur a maiori ad minus, quia ut esset bona consequentia argumentum in hunc modum deberet necesse. Possum facere quod maius est, ergo quod minus. Possum leuare pòdus duarum amphorarũ ergo & vnus poterò. Igitur ut locus hic diuine lucẽ bene explicatus maneat, & ut Christi argumentatio vim habeat, & robur: opera pretiũ est, explicemus quomodo maioris potentia sit Christo corpus quam animam sanare. Alii qui dixerunt, quod sanare corpus secundum exteriorem apparentiam plus est, nam sanare corpus paralytici ipsi oculis cernebatur: at dimittere peccata, non ita: atque ita coram oculis istorum maius videbatur opus corpus ipsum in pristinam valetudinem restituere, quam animam. Sed hoc vti que nihil valet: nam etiam si corpus sanare opus clarius & euidentius esset, quia ipsi oculis corporis cernebatur: at cum pharisæi fideles essent, & crederent quod solus Deus poterat peccata dimittere: si oculis corporeis hoc non videbatur, id tamen internis mentis oculis credebant: atque ita hoc opus, scilicet peccata remittere, difficillimum iudicabant, & solius diuinæ & supremæ potentia esse dicebant: atque ita plus apud ipsos erat animam, quam corpus sanare. Quapropter, ea qua nos poterimus breuitate probare conabimur, maius esse Christo corpus, quam animam sanare.

¶ Ideo aduerte, quod tantum potest Deus, quantum vult: & omne quod vult, etiam potest. Omnia enim quacunque voluit fecit in cœlo & in terra, & in omnibus abyssis. Potentia eius mensuratur sua sola voluntate: atque ita etiam si omnipotens sit, hanc tamen omnipotentiam non extendit nisi ad id quod vult. Atque ita dum aliquid magis vult: magis ad illud omnipotentiam suam applicat: & ad id quod minus vult, minus potentiam suam applicat.

Psal. 134.

cat. Quod igitur dominus potius vult anime salutem, aut corporis? Manifestum est quod animam potius sanam cupit, & id vehementius desiderat. Si igitur magis desiderat salutem animæ, & eam magis vult, certum est quod magis potentiam suam applicat erga salutem animæ: quam quodquidẽ (ut modo diximus) potentia executionis, regulatur & mensuratur sua voluntate. Ea igitur qua nos magis volumus & magis possumus, maiori facilitate operamur. Certum nanque est, si amicus aliquis, quem ego summi opere diligo, præcipere mihi ut pro eo vnus dies iter ambularem, & meliorem illum nullum iudicaturum, susceptorumque cum pro summa voluptate & oblectamento: nam amor, quo amicum meum vehementer prosequor iter illud leuius & alacrius faceret. At autem si alius cuius amicitiam nunquam iniui, idem iter pro eo suscipiendum diceret: vti que aigre & moleste ferrem id laboris pro eo subire. Hoc igitur non defectu potentia est: nam ita sanus sum, & ita valeo pro vno id iter suscipere, quam pro altero. Potentia enim est eadem. At quia plus vnũ quam alium diligo, inde euenit, ut maiori voluntate & conatu, maiori affectu & facilitate, pro vno laborem suscipiam, quam pro altero. Quod enim id tanto affectu faciam, deo mihi facilius est. Ita in Deo eadem est potentia infinita, & omnia æque facilius operatur. At iuxta modum nostrum loquendi (si quidem filius Dei hominibus loquebatur) facilius dicimus ei esse, peccata dimittere, quam sanare corpus: nam magis optat anime salutem, quam corporis. Si igitur quod ipse minus vult, scilicet corporis salutem, tam facile id operatur, ut solouerbo, surge & ambula, statim paralyticus sanus fit: quanto melius & facilius peccata dimitteret, quandoquidem plus animæ salutem desiderat, & potentiam suam magis ad hunc effectum extendit? Igitur si hoc quod minus vult, scilicet, sanare paralyticũ, tam facile operatus est: multo melius salutẽ animarum operari poterit. ¶ Et satis probasse constat ex hoc miraculo filium esse Dei: quia miraculũ factum fuit, ad probandum quod posset dimittere peccata. Idẽ impossibile erat, ut fieret nisi verum esset illud, ad quod in ducebatur. Causa nanque miraculi consideranda est. Nam si quis diceret, Petrus est saluatus, & ad hoc probandum induceret miraculum quantumcunque minimum: esset hoc, scilicet,

Petrus est saluatus? veritatis infallibilis: quia Deus qui est infallibilis veritas ad quicquid in testem per illud miraculum. Sic: Samueldixit Iudæis, cum ostenderet veller eos peccasse petendo regem. Inuocabo dominum & dabit voces & pluuia: & scietis, & videbitis, quod malefecistis petendo vobis regem. Et Helias dixit: Si homo Dei sum descendat ignis de cœlo: & ita factum fuit. Hoc autem erat ad probandum quod esset homo Dei. Cum enim omne miraculum à Deo sit: & Deus non possit esse testis falsitatis: ideo miraculum non facit nisi ad confirmationem rei veræ. Sic autem hic contingit, quia Christus dixerat, se remittere peccata: & induxit miraculũ ad hoc probandum, ergo impossibile est stat falsum esse, quod dixerat. Quod manifestè patet, nã dixit, ut autem sciatũ quod filius hominis habet potestatem dimittendi peccata, ait paralytico tibi dico surge, & ita factum est, ergo necessario probauit se filium esse Dei. Nullus vnquam fecit miraculum, ad probandum quod posset peccata dimittere, nisi solus Christus: ideo ex miraculis Christi etiam, si non maiora esse at quam miracula prophetarum, sufficientissime probauit esse Deum, quia ad hoc probandum adducebatur. Ideo ipse dixit Iudæis: Si non fecissem opera quæ nullus alius fecit, peccatum non haberent. Hoc est: ea miracula feci ad virtutis meæ ostensionem, quæ nemo prophetarum fecit, ad ostendendam suam potentiam: sed ad Dei gloriam, vel ad alios fines. Hæc opera nõ possunt intelligi de sola differentia magnitudinis operum suorum ab alijs: quia tunc potius crederemus aliquem illorum esse Deũ, quam Christum: quia maiora opera fecerunt aliqui quam ipse Christus, ut Petrus, quia sua vmbra infirmos sanabat. fit dominus: Qui credit (inquit) in me, opera quæ ego facio ipse faciet, & maiora horum faciet: tamen nemo Apostolorum miracula faciebat ad ostendendum potestatem vel deitatem suam, sed ad ostensionem gloria Christi, & ad confirmationem legis quam prædicabant. Vnde Marcus. Illi autẽ profecti prædicauerunt vbi que, domino cooperante & confirmante sequentibus signis. ¶ Præterea quantum Christus (ut sufficienter ostendimus) hoc miraculo probauerit esse filium Dei, tamẽ noluit aperte hoc dicere, sed etiam filium hominis se vocauit ut magis occultũ hoc esset, ne passio eius impediretur: nemo nanque esset qui Deum

1. Reg. 12.

4. Reg. 1.

1. Reg. 12.

1. Reg. 12.

1. Reg. 12.

1. Reg. 12.

1. Reg. 12.

1. Reg. 12.

1. Reg. 12.

1. Reg. 12.

1. Reg. 12.

1. Reg. 12.

1. Reg. 12.

1. Reg. 12.

1. Reg. 12.

1. Reg. 12.

vellet occidere. Vnde Paulus. Si dominum glorie cognovissent, non utique crucifixisset, Hoc autem esset maximum inconueniens: quia nos salui fieri non poteramus nisi per mortem Christi. Quocirca cum beatus Petrus Christo dixit eum esse filium Dei, precepit Christus Petro ne cui hoc diceret: quia oportebat illum pati, & reprobari a senioribus. Ideo non aperte manifestauit se esse Messiam, aut Deum. Et licet Samaritanæ, aut ceteri illi à nativitate id dixerint, non ideo mors Christi impeditur, secus autem si fecissent Iudæi. Cuiusmodi iam morti esset proximus in publico manifestauit se esse Deum, nam quando sacerdos interrogauit, essetne filius Dei, clare respondit dicens: Ego sum. Quia iam ipse benignissimus dominus recte noverat, quia irati, quia cupidi vindictæ essent aduersus eum, qui quantum tunc veritate diceret, non ideo impedituri erant passionem; imò ad iustitiam expleturam sauitiam & crudelitatem putantes se filium Dei facere. Secundum autem aperire hoc non dixit, quia magis scandala ieretur, & nemo audiret doctrinam eius, sed potius omnes simul ad occidendum eum insurgerent: nam aliquoties hoc obscure etiam dicens ortu est ingens scandalum, ut cum dixit. Antequam Abraham fieret, ego sum. Et cum dixit, ego & pater vnus sumus, voluerunt lapides in eum iacere, & causam lapidationis esse dicebant, quia cum homo esset, seipsum Deum faciebat. Ideo cautius hic fuit loquutus, & non ita aperiret: tam bene possent si ipsi aduerterent colligere eum esse filium Dei. Experte etiam non dixit, ego possum dimittere peccata, sed filius hominis potest dimittere peccata: quod ad laudem & exaltationem nature humanæ dixit, ut tamen hominum vniuersitatem Christus ostenderet exaltatam, per illam humanitatem quam ipse assumpsit. Vt videatur, quod ista operatio communicata est homini per vniuersam humanam naturam ad diuinam personam, dicitur filium hominis. Sic Caiphas respondit. Videbis filium hominis sedentem à dextris virtutis Dei. Sic significans potestatem iudicis sibi traditam super vniuersam creaturam dixit. Videbunt filium hominis venientem in nube, cum potestate magna & maiestate. Deinde non dicit, potestatem accepit sed habet: ut significet se æquale esse Deo secundum naturam diuinam. Postremo obseruandum, quod dicit, hanc potestatem habere super terram: ut intelligas quod Christus peccata dimittit his, qui sunt super terram,

& quam diu viuunt: quia si in mortali peccato decesseris & decesseris in abyssum, non utique dimittit. Vide igitur quod dum in hac mortali peregrinatione ambulat, quantum peccatis conuincatur fueris, Christus tibi potest parere, & peccata dimittere. Nam firma & stabilis est illa sententia. In inferno nulla est redemptio. Ideo sapiens admonet dicens. Memento creatoris tui in die iuuentutis tuæ, antequam obtenebrescat sol. & Tolle lectum tuum & vade in domum tuam. In domum suam misit illum, ne existimarent Iudæi, quod ei restituebat sanitatem: ut in ipso obsequio & ministerio ambularet. Ideo Christus neminem eorum quos curauit voluit habere discipulum (quantum aliqui id rogaauerunt, ut fuit ille, à quo legionem demonum expulerat noluit mundi saluator suum commo dum querere: sed nostram utilitatem. Præterea dicit, tolle lectum tuum, ac si dicat. Is lectus qui te infirmum sustinuit semper, & recepit: nunc tu eum portare debes humeris tuis, nam infirmos proximos adiuuare tenemur, cum autem ipsi ab ægritudine valentes surrexerint tenentur etiam mutuum beneficium nobis prestare. Sic Paulus iubet, ut qui sani sunt & in integra valetudine infirmis laborent. Deinde hoc mandatum Christus miraculum illustrius reddit & celebrius: nam cum precipiat ferre grabatum, omnibus manifestum fiet eum verè esse sanatum: nam si membrum firma & robusta non essent, non utique tulisset lectum. Declarat potentiam suam diuinitatis, quia neque temporum intervalla, neque mortales respicit. Nam hoc medicorum ars prestare non potest, ut homo omnibus membris destitutus in pristinum vitæ statum ad iubentis vocem restitatur: & ita sanus euadat, ut lectum possit ferre. Obserua autem quomodo gaudium huius paralytici obliuiscit eum facit lectum suum, cum res admodum necessaria sit: ut necessarium sit, ut habeat qui id recorderetur. In quoquidem sapius aduertere soleo, quam parum de supernis & celestibus, & de quo ipso sentiamus: nam si aliquid horum degustaremus, utique mens nostra tam ad eum eleuata esset, ut recordere indigeremus, ad curandum ea quæ ad corpus attinent. Quod gaudium in Romanis Paulus desiderabat, cum dixit. Deus replet vos omni gaudio & pace in credendo in virtute Spiritus sancti. Quid obsecro putatis esse, ut precepit dominus

Eccle. 11.

Matth. 8. Luc. 8.

1. The. 5.

Rom. 15.

Psal. 33.

Iudi. 14. & 15.

minus primo nostro parenti, ut comederet. Nonne ipse sui haberet curam? Creauerat illum dominus in tanta perfectione & gratia, & dederat illi intellectum ita sublimem & in diuina eleuatione: ut accedens ad contemplationem tantum & tam ingens sentiret gaudium: ut totus in Deum transfusus nec comederet, nec biberet, quia propter preceptum illi, ut comederet. Si Deum degustaremus, non dubito quia omnia mandata eius obliuisceremur. Vnde ad hoc conuincimur nos inuitans egressus pascens inquit. Gustate & videte, quam suauis est dominus. Nam si terrenum gaudium iam facit homines suorum rerum obliuisci, ut recordere indigeant, quid obsecro de gaudio illo supermo, & æterno dicemus? Quid de confectione boni illius vbi nullus est iactura timor, nullus metus ab alta dignitate & suprema cadendis? Denique aduertendum hic est, quod duo dicit. Christus hunc paralyticum primum, primum delectabile erat & iucundum, posteriori vero laboriosum & molestum. Primum mandatum obediuit, item & secundum. Nam que quemadmodum hic obtemperauit in prosperis & iucundis ita etiam in laboriosis, & molestis fecit. Sanum & valentem surgere, post longam infirmitatem dulce erat & iucundum: at molestum & graue lectum humeris ferre. At tu (quæ malitia humana) Deo non vis obedire nisi in his que palato tuo satisfaciant. Nam si sacerdoti dederis beneficium pingue illud quidem, & quod multos habeat redditus, ad sponte & alacri vultu acceptabit: quod si illi dixeris aduerte hoc illi esse onus impositum, ut si opus fuerit ad administranda sacramenta media nocte debes surgere, etiam si grandis pluuia cadat in hoc quidem, episcopo non vult obedire. Si etiam alicui dixeris, visne ingredi hanc confraternitatem, in qua per anni discursum plurima coniugia sunt, multa sunt epule: Libenter respondet, velle. At si illi dixeris, teneris in hac confraternitate semel, aut bis in anno flagellis cedi, neququam patrum acceptabit. Ita nimirum multi subditi prelati obediunt precipientibus ea quæ sibi arduè: in laboriosis autem & molestis minime obtemperant. Sanson utique ille fortissimus in omnibus Deo obediuit. Nam cum preciperet illi dominus, ut tolleretur portas Gazæ & in montem eas ferret, iussis obediuit. Precepit etiam ut mandibula asini mille viros

interficeret & huic etiam mandato libenter obediuit. Eodè igitur modo quemadmodum in his honorificis rebus Deo obtemperauit, ita etiam in laboriosis obediuit: nam cum iuberet illi dominus ut colunas templi euelleret, & vbi quæ Philistæis illis inierit (vbi etiam de sua salute & de discrimine vitæ agebatur) nihilominus tamen id mandatum spontanea implens, obediuit utique in prosperis & aduersis. De etiam Paulus hæc diuinam regulam nolens præterire, quæ admodum in honorificis obsequiis præstitit, ita etiam in ignominiosis ab ea non discessit. Nam cum illi diceret. A gabo, quod in Hierusalem ligandus esset & pedibus illis, qui dolentes fiebant dicit: Quid facitis fratres & affligentes eorum membra? quoniam solum alligari, sed mori paratus sum, propter nomen domini. Igitur in omnibus Paulus obtemperabat Deo: nos vero in salute & prosperitate illi laudamus, aliam immurmuramus. Nec erit ad hoc propositum inutile sanctissimi Iob exemplum qui cum talis esset dicebat. Si bona suscepimus de manu domini, mala autem quare non sustinemus nisi in prosperitate & felicitate dum mortuos viderent Aegyptios, laudabant dominum & cantabant: at in tribulatione cum indigebat victu, aduersus dominum & aduersus Moysen murmurabat. Vnde Paulus Corinthios admonet tam in prosperis quam in aduersis benefacere. Per at in iustitia aduersis & à sinistris, per in famam & bonam famam &c. Sic ille in prosperis & aduersis obediuit: & fecit quod Christus imperauit. Demum discamus ab hoc paralytico non solum credere, sed etiam à peccatis resurgere, & in viam mandatorum Dei ambulare: nec vnquam quiescere donec ad domum nostram & veram patriam accedamus. Non satis est ei credere, sed opus est surgere, ambulare, & laborare, & omnibus suis preceptis obedire. Ut autem videas quam prompte obediendum sit Deo, audi quid vultus hostes euangelista dicat. Et confestim coram illis, tulit lectum, in quo iacebat, & abiit in domum suam magnificans Deum. Sequitur exemplum illius regis vatis, qui dicebat. Benedic anima mea domino: & omnia que intra me sunt nomini sancto eius. Benedic anima mea domino, & noli obliuisci omnes retributiones eius. Qui propiciatur omnibus iniquitatibus tuis, qui sanat omnes infirmitates tuas. Optima quidem ratione & merito paralyticus hic hos versus Deo canere possit: quia à suis iniquitatibus illum

Leg. Aug. li. 1. c. 11. cap. 26.

Act. 21.

Iob. 1.

Exo. 15. Exo. 16. 2. Cor. 6.

Psal. 102.

liberavit, & sua peccata dimisit: & integram corporis valetudinem illi restituit. Nos vero eur potiori iure hanc non canemus: quos quoti die a raris peccatis in animam quam corporis eripit: la audisti euangelista dicente, quod quando hic paralyticus infirmus iacebat, nemo illo rui qui in domo erat, locum ei dabat ut ad Christum posset transire, quousque super lectum illum accesserunt: nunc autem quando sanus est, omnes locum concedit, & nullo impedimento transire. O execranda mundi consuetudine & regulam qui pauperem infirmum, egenum, & mendicem a suo colorio rejicit, nec illum agnoscit, nemo ei subuenit, nemo fauet, omnes eum contemunt, & tanquam sterens reputat. Nam si pauper in misericordia abiit, in egestate, vel in lapsum, ut citius cadat omnes adiuvat. At si sanus est, diues & felix: omnes illi fauere, ut vltius in diuitijs & felicitate proficiat. Nescit mundus fauere nisi eis qui fauore habent: deijcere autem abiectionem, & humiliare humile. Huius paralytico eum infirmus erat & in lecto iacebat: non concedebat locum, ut transiret: nunc vero cum sanus est omnes discedit & dat locum ut transiret. Meliore locum nunc inuenit, quam cum infirmus erat: Quam doctrinam ut manifestam intelligas sacra pagina exemplo tibi ostendat. Nam cum Ioseph afflictus esset, contemptus, & in carcere detrusus: nemo curat, qui illius recordaretur, & pinceram Pharaonis etiam obliuioni eum tradiderat, & fratres cum viderat. At postquam honoratus fuit, & in amplissima dignitate euectus: omnes illum genua hodiebant: & fratres eius ipsum adorabant. Et prater hanc populus Israel cum vixit Ioseph summo honore habebatur & estimabatur in Aegypto: & in potiori sorte terram vivebat: at mortuo Ioseph, & fauore perrepto quem cum rege habebat, statim mundus incipit Israel persequi. Vnde aduertat oportet, quod si multum qui te diuitem videt, felicem, & prosperum, vel in aliqua dignitate constitutum, honore tibi summum prestat: vide ne cecus sis, & lippos habeas oculos: nam certior me te facio, quod hi qui maxime te honorant nunc, si de diuitijs, si de dignitate, aut officio cecideris in quam priores erant qui pedis ictu te eunt in precipitium adiuiabunt. Quod igitur ex his omnibus concludo, id est, ne hominum laudibus & honoribus capiaris: nam ad vtriusque aurem se fleat, & is (aut) viuat, qui vincit. Et super apprehendit omnes, & magnificabat Deum. Magnificabat inquam Deum, qui talis potestate dedit hominibus, ut possent peccata dimittere, & vnico

verbo infirmos curare. Hac eadem mirabile potestatem dedit sacerdotibus qui Christi vices gerunt in terris: & ligandi atque absoluendi habent potestatem. Mirabilis quidem potestas, quam angelus in celo, neque sancti, nec beatissima virgo Maximo igitur honore afficiendi sunt sacerdotes, qui talem habent potestatem & corpus Christi consecrant, & fidelibus tradunt. Praterea illi Deum amplius magnificabunt, si attenderent, quam dederit Deum hominibus potestatem: scilicet, ut filij eius sint. Dedit inquit Iohannes eis potestatem filios Dei fieri, his, qui credunt in nomine eius. Nec hoc solo contentus, de factis etiam filios Dei nos fecit, testate Iohanne. Videre inquit qualem charitatem dedit hominibus pater, ut filij Dei nominemur & simus. Et repleti sunt timore dicentes: quia vidimus mirabilia hodie. Mirabilia inquit, quia duplex miraculum fecerat: alterum sanando animam, alterum vero sanando corpus. Ideo merito Iohannes Esaias appellauit illum, admirabile, quia multos in admirationem rapuit suis prodigijs operibus & miraculis. Vnde regius vates in psalmo. Mirabilia opera tua, & anima mea cognoscer nimis. Obserua etiam quod Pharisaei, qui inuidi erant, videntes mirabilia Dei mirum mirabantur: populus vero gaudebat, & magnificabat Deum. Sic boni letantur in his quibus cruciantur inuicij. Vnde Dauid agens Christi personam. Qui timent te, videbunt me & letabuntur. Nam si tanta est vis in naturalibus (ut Ambrosius ait) ut visum animal proficit ihericis, ita ut cornu huius animalis mortui potestesse dicatur his, qui in similem passionem deuenierint: quanto obsecro plus iusti alpectus proficiet? Si enim vile animal tantam habet virtutem, ut exiguu temporis momento hominem sanare possit: quomodo Christus, & qui libet alius vir sanctus ac iustus maiora horum non faciat? Eis nanque qui Christum fideliter videre desiderant diuinam infundit virtutem: atque ita isti, qui recti & studiosi erant, letati sunt & stupefacti iniusti visione, & miraculorum operatione. Ideo dicunt, vidimus mirabilia hodie. Viderunt & letati sunt. An non omnes? Non inquam: sed qui timet te. Non Pharisaei, sed turbae. Nam quemadmodum pudicitia amator gaudio afficitur: si fornicam vel vitum pudicum videat: & sicut castus castitatem seruantem diligit: & sicut liberalis & magnificus alium liberalem virum desiderat sibi comitem, & sapiens sapientem: ita ex diametro vir castus impudicum

1. Ioh. 1.0.
1. Ioh. 1.1.
1. Ioh. 3.
Esa. 9.
Psalm. 118.
Psalm. 118.
Ambros. ser. 1.0. in psal. 118.
Rom. 11.
Eph. 1.
1. Cor. 5.
Esa. 52.
Psalm. 140.

cum torquet, liberalis auarum, & sobrius voracem & ebrium. Nam si prodesse dicimus multum animal cum videtur, ita obesse percipimus lupum si ipse nos prius viderit. Nam ij, quos prius lupus videt, vocem feruntur amittere. A iunt etiam Basiliscum si quodcumque viderit prius animal, id interficere, si homo viui prauiderit. Sed ipse serpens mori dicitur si prius, cum homo viderit. Ergo si tanta virtus oculis serpentis vel hominis inest, ut si alter alterum viderit, possit occidere: quanta maior virtutis efficacia erit in oculis hominis iusti? Viderunt ergo illum turbae, & letati sunt atque exultauerunt dicentes. Quia vidimus mirabilia hodie. Ex his igitur omnibus ut aliquid succi tibi maneat, aduerte, ut semper in inuidia fugias, & bonis fratrum tuorum gaude, & Dei magnalia considera. Sed iam hac satis sufficiant de hac historia: nunc de conuersione Apostoli Matthai, Luca nostrum differant audiamus. Er post haec existit, & vidit publicanum nomine. Leui sedente ad Teloneum & ait illi. Non forte aut casu Christus ad eum accessit locum, sed secundum suum eternum propositum, quo ad suam gloriam, & ecclesiam, & apostolicam dignitatem augenda aeterna sua praedestinatione hunc Apostolum praordinauit eligere. Vnde videre oportet, quomodo nos cum non Christum quae tramus, nec inueniamus: ipse nos tunc perditos & errantes quatit, & inuenit. Tantu igitur beneficium, & tanta gratiam admirantes cum Paulo dicamus. O altitudo diuitiarum sapientiae & scientiae Dei, quam incomprehensibilia sunt iudicia eius & inuestigabiles viae eius. Sed iam singula verba huius contextus veniunt expendenda: nam vnum quodque sua emphasim sibi cum affert. Primum igitur ait quod existit: quod quidem magnu argumentu est diuinae bonitatis. Nam cum Deus sciat se ita magnu esse & incomprehensibilem, ut nos non possumus eum attingere: ipse ad nos venit, & nos querit. In quo amor diuinus erga nos ostenditur. Elegit nos ab aeterno, sed non nostris meritis, sed sola sua bonitate & gratia. Et videt, quod nos, quos oportebat ipsum querere non quetimus, ipse venit ad nos. Cum enim mortui essemus in peccato, Deus, qui diues est in misericordia sua nos viuificauit. Quod quotidie nos experimur, nam saepius sanctis inspirationibus nos vocat, pullat, & quatit, inuenies. Aperi mihi ipsa mea, columba mea, soror mea, &c. Et iteru, Solue vincula colli tui, captiua filia Sion. Non possumus ad Deum ire, nisi ipse

prius ad nos venerit, & nos vocerit. Quocirca opus est, ut nos in benedictionibus dulcedinis praueuiat, sicut praueuit Matthaeum. Ipse enim exiit, & venit ad nos: ut nos ad eum possumus redere. Alius quoque euangelista ait, quod transiret inde Iesus, noluit detineri in Teloneo, neque in domo negotiationis: quia in via peccatoru non stetit, nec sedit in cathedra peccatoru, sed transibat, ut etiam Matthaeus inde transiret. Tunc enim transit Iesus & in transitu peccatoru videt quando eum vocat per internam inspirationem. Non facit in commanitione, donec inspiratione impleatur opere: sicut Matthaeus sequens suo conuicio detinuit illum. Discamus detinere Iesum ne praereat. Vt illis, iuxta quos iteru atque iteru Iesus transit, & non detinetur. Vt horu falsae spei, qui confidunt in longitudine vitae. Secundo dicit euangelista, quod vidit Iesus publicanum. Ea est solis virtus & natura ut penetrat viscera terra: aurum & multa alia metallata generat. Sic virtute radiorum Christi aurum fidei generatum & productum est in corde huius apostoli. Non est alius sensus apertior est ut transferatur imago rei visae in aliam rem quam visus. Ita visus amatis qui vehemens simus est transfertur cor amatum in se ipsum. Solent namque hanc ob causam ij qui se nimio amore diligunt quodam pudore suffundit si se in via, conuersus alter in alterum oculis intuat. Et huius rei non est alia ratio nisi quia naturaliter si valde intuemur quod diligimus, nos ipsos in dilectos transferimus. Ita Christus cum hunc apostolum aspiceret, formam mansit. Non enim vidit Matthaeum sicut solent alij homines videre: nec vidit illum, sicut vidit Pilatum, Annam, & Caipham, & reliquos carnifices. Nam in hoc loco, sicut & in alijs multis scripturae locis videre Christi nihil aliud est, quam corda mouere, & sua gratia impartiri. Sic vidit & respexit Petrum, Andream, Iacobum & Iohannem, Nathanael, & hunc discipulum Matthaeum. Quibus etiam oculis misericordiae & benignitatis vidit Abrahamam in Chaldaea, Lotham in Sodoma, Israelitas in Aegypto, Zacharium in arbore, Petrum in domo Caiphae, latronem in cruce, & Paulum in itinere Damasci. Qui Christi aspectus ita perspicacissimus est, ut carnem penetret, sanguinem, ossa, spiritum, atque animam. O felix intuitus, de quo beatus Matthaeus id dicere posset quod dixit Aggar. Tu Deus quia vidisti me, &c. Nec est iste intuitus Christi, simplex aliqui hominum conuicio: sed interioris cordis dulcissima & finissima penetratio, quae animam tangit, & vulnerrat: ita ut suo intuitu sanctorum merces illustrat.

Mat. 9.
Psalm. 1.
Mat. 4.
1. Ioh. 1.
Gen. 12.
Exod. 3.
Luc. 19.
Mar. 14.
Mat. 9.
Gen. 12.

Ezech. 11.

mus ait) aliquid diuinum Apostoli in vultu Saluatoris, atque sequebantur cum attracti Christi aspectu: cum quo quem volebat ipse, ad se attraheret. Nam sicut in Ezechiele habetur, quod cum eleuabantur cherubin, eleuabantur etiam traxerunt sic viri iusti & charitate excellentes Christum sequuntur, cum eos vocat, & attrahit voce virtutis sue. ¶ Duo sunt peccatorum genera, alterum est hominum, qui imbecillitate naturæ in aliqua delicta tur delicta, & hi faciles sunt vt conuertatur: hoc dominus sui diuini amoris igne conuertit mittens illis sanctas inspirationes, & dicens. Vide o homo quod habeo gloriam, beatitudinem, gaudium, diuitias denique nunquam perituras, &c. Sic conuertit Dauidem, Paulum, Petrum, & Matthæum & Magdalenam. Aliud est peccatorum genus procacissimum, meretricia incedens fronte, & dura seruice: quos dominus conuertit turbine, & grandine in firmitatibus, laborum, & afflictionum. Talis fuit rex Manasses, & omnes hi, qui constituti in infirmitatibus & tribulationibus Deum quasi runt. Quo circa Dauid in psalmo. Intonuit de celo dominus, & altissimus dedit vocem suam: grando & carbones ignis. Quando autem nullo modo conuerti volunt, vide quid psalmographus dicat. Et misit sagittas suas & dissipauit eos: fulgura multiplicabit, & cõuertit eos. Sic euerit Pharaonem, Sennacherib, Antiochum, & Iudam. Intonuit itaq; altissimus vocem suam: & vocauit Matthæum: quem attraxit igne dilectionis suæ, & surgens sequutus est Christum. ¶ Aduerte rogo, quid Christi visus & aspectus fecerit. Statim dominus Matthæum aspexit, solutum est iugum diaboli: & statim Matthæus ab asperrima demone seruitute liberatus est, & Christum sequutus. Quæmadmodum si in dura cera sigillo sint impressa alta menia, turres, & montes: hæc omnia dissoluuntur si radiis suis sol aduenierit. Sic mundanæ opes, imperia, magistratus, honor & gloria mundi, si in corde hominis depicta fuerint: si soli iustitiæ Christi aspiciat, vt aspexit cor Matthæi, statim calore diuini amoris dissoluuntur, & in nihilum abeunt. Quocirca Dauid domino ait. Respice in me, & miserere mei. Et dominus in Leuitico. Respiciam vos (inquit) & crescere faciam. Itã stio aspectu & duobus his verbis dominus Matthæi voluntatem inclinauit, ac si ex necessitate id fieret quantis liberet. Ita dominus vehementi amore cor eius mouit: vt melius e-

Psal. 77.

Exo. 14.

4. Reg. 19.

1. Mac. 9.

Mat. 27.

Psal. 35.

Leui. 26.

videretur obedire, quam omnia, quæ habebat & habere poterat: idem nihil se facere putauit relinquens omnia, & ei vni adharendum, vt vocantem sequeretur. ¶ Ex quo loco primo prælati, pastores, & omnes principes discant, statim vt à domino fuerint vocati, ei libenter obtemperare: nam Apostoli, & beatus Matthæus non pigri fuerunt, aut multoties vocari expectarunt: at si mel vocati, ipsi domino paruērunt. Nã prælati qui successores sunt Apostolorum, non expectaturi sunt vt Christus eos multoties vocet, tanquam populum imperfectum: at ipsi, vt potest qui perfectionis statum habent, statim Christum sequunturi sunt, vt fecerunt Apostoli, quando quidẽ eorum successores sunt, ac proinde imitatores. Vnde dominus in Numeris præcepit Moysi, quando conflata iussit duas illas argentæ stibas. Si sit mel (inquit) clangueris venient ad te principes, & capita multitudine Israel. Sin autem prolixior atque concisus clangor increpauerit, mouebunt castra primi qui sunt ad orientalem plagam. Aduerte obsecro quomodo ad primum clangorem tubæ vult dominus vt omnes principes, & duces adueniant: at postea multiplicatis clangoribus omnis multitudo populi exierit. Itã prælatus statim vt vocatur à domino, ad eum debet accedere: & itã in hæc quam in aliis, quæ ad obsequium Dei spectauerint omnibus aliis priores esse debent, & coram subditis incedere. Nos etiam omnes post pastores nostros sequamur Christum vocante: & ne simus pigri. Nam magna gloria (vt inquit Ecclesiasticus) est sequi dominum: longitudo enim dierum assume-tur ab eo. Sic gloriatus est Hieremias dicens. Non sum turbatus te pastorem sequens, & diem hominis non desideravi, tu scis: quoniam omnes qui te dereliquerunt confundentur, recedentes à te in terra scribentur: quoniam dereliquerunt venam aquarum viuentium. ¶ Discamus etiam ex Matthæo vanam mundi contemnere & despiciere: nam tempore maioris necessitatis deserent nos diuitiæ & opes. Idem cum eis te habere debes, quemadmodum cum exercitu militum sit, de quibus præsumitur & colligitur quod traditores sunt, aut quod in potiori & periculosiori parte belli terga debent inimicis vertere. Ita nimirum mundum hunc relinquere debes antequam ipse te relinquat: siquidem fallax est & mendax, & omnes suos amatores irridet. Contemne & relinque illum dum viuis: quando quidem

Num. 10.

Ecc. 2.

Hiere. 17.

Gen. 31.

3. Reg. 19.

Luc. 15.

dem te ipsum constitutum in mortis articulo relinquere debet. Si autem hæc quæ prosequimur, nõ agnoscis, si eius vanitatem non intelligis, ideo est: quia ipsum mundum non vides, causa verò cur illum non videas est, quia in ipso ambulas, & ipsam diligis. Nam quem admodum corporeus oculus videre non potest, si aliqua non sit distantia inter ipsum & rem visam: ita hi, qui in mundo sunt ipsum mundum videre, non possunt: quoniam nullum est interualum inter ipsos & mundum. ¶ Aduerte autem quod ita cum relinquis vt nihil suarum rerum tecum feras. Iacob fugit de domo Laban. Sed Rachel secum tulit idola Laban, quia præteritarum imagines voluptatum non itã cito delentur. Sed eas fecit ferre solet, is qui mundum fugit, & sequitur Christum. ¶ Docemur etiam quomodo gloria potius sanctis actionibus & operibus attingitur quam verbis. Legimus enim quæ fecerit Matthæus, non quæ dixerit. Quod dixit nihil fuit, quod autem fecit multum: quando quidem omnia reliquit, & Christum, sicut sequutus. Perfectio namque Christiana non verbis, sed operibus consistit: nec cœlum verbis rhetoricis & elegantibus emittit, sed sanctis operibus. Etenim sancti gloriam adepti sunt pauca loquentes, & multa bona operantes. Vt autem intelligas bona opera non desuisse Matthæo, audi quod sequitur. Et fecit ei conuiuium magnum. Leui in domo sua. Eliseus vocatus ab Helia fecit conuiuium socijs suis, sic nunc Matthæus conuiuium fecit Christo, & socijs suis amicis, & publicanis. Sed quomodo Christus ex vsuris comedeat? Et quomodo si reliquit omnia, fecit conuiuium? Facta copia à Christo in domum suam reuersus est, & disposuit omnia sua negotia, & reddidit ratione officij sui, restituit quæ debebat: & derelictis diuitijs & omnibus bonis suis, fecit conuiuium Christo, vltimum vale mundo dicens: & postquam omnia vendidit & dedit pauperibus Christum est sequutus, & post ipsum abiit. Magnum vocatur hoc conuiuium, quia splendidum fuit & opulentum: sed certè splendidum erat quia potius spiritualiter, quam corporaliter Christum Matthæus respiciebat. Et verè magnum hoc conuiuium appellari potest, quia ex eius reliquijs Angeli satiantur in cœlo: quia gaudium fit in cœlo super vno peccatore penitentem agente. O homo peccator attende, quod in manu tua est Christo magnum facere conuiuium: quando quidem

potes offerre illi cor istud tuum humiliter, & penitens. ¶ Observa etiam quomodo Christus Matthæum honorat, & illum suscipit, quando ipse Matthæus Christum honorauit, & magnificauit. Vnde Dauid merito dixit: Nihil honorari sunt amici tui Deus. Audiuit Matthæus vocem Christi, & obediuit ei: & ideo Christus ingreditur domum suam ad manducandum cum illo. Et aduertit quod Christus Matthæum inuitauit dicens: sequere me, & Matthæus inuitauit etiam Christum in domo sua: & quia, Matthæus Christum audiuit, ipse exauditus est à Christo: & quia Matthæus Christi conuiuium acceptauit, etiam Christus Matthæi conuiuium suscepit. Vis ne vt dominus faciat, quæ ab illo petis, & rogas: fac tu etiam quod ipse precipit. Audi tu Deum: & ab ipso vtique exaudieris. At si tu tu es diuinis inspirationibus, vocaris ab eo, & audire non vis, & inquit sequere me, & reluctaris: quomodo igitur vis, vt ipse te clamantem exaudiat? Vocas illum, & nõ præstat tibi aures: quia tu ab eo vocatus non respondisti. Vult dominus, eadem moneta tibi rependere: nam quemadmodum ad illius voces obturatas habebas aures, ita etiam ipse tuis hunc clamoribus eas claudit. Vnde per sapientem ait, Vocauit & non uoluit. Sequitur. Tunc inuocabunt me & non exaudiam. Et Elia. Ecce non est abbreviata manus domini vt saluare nequeat: nec auris eius aggregata est, vt non exaudiat: sed iniquitates vestre, &c. Et Hieremias. Nos iniquè egimus, & ad iracundiam te prouocauimus: idcirco tu inexorabilis es. Quia igitur Matthæus, Christo obediuit & exaudiuit eum: ideo Christus conuiuium acceptat.

Psal. 138.

Prout. 1.

Esa. 59.

Iere. 4.

3. Reg. 19.

Mat. 25.

¶ Observandum præterea est tunc verè te audisse vocem domini, & sequutum fuisse Christum: quando senseris te in omnem proximum esse benefactorem: nam statim vt incepit Matthæus Christum sequi illico amore & charitate proximorum exarsit. Clarum & apertum signum est, quod Deum audieris: si cum proximis charitate incipias vti: Amor quippe diuinus otiosus non est, ubi non que est operatur. Sic Eliseus postquam insiluit super eum spiritus domini, statim occidit duos boues: & coxit carnes eorum, & dedit eas populo. Oportet autem eum Christum in domum tuam recepis magnum facere conuiuium: hoc est, cum pauperes afferre volueris, & eis cibum præstare (in quibus se recipi

cipi Christus confessus est) liberaliter hoc faciendum est. At nunc multo aliter fit: nam in mundi conuiuio & vanitatibus non solum liberales, sed prodigi sunt homines: ubi verò propter Christum aliquid fieri oportet: parum est quod pro ipsius obsequio dispendatur, aut ita exiguum ut pudori & conuicio potius dandum sit, quàm laudi id quod impenditur. Sic illi Israelitæ ad idolum confluendum liberales fuerunt, quia obtulerunt monilia, & annulos & aurea multa: sic homines in mundi seruitio liberales se & magnificos ostendunt, cum Christi verò pauperibus parcissimos & auros. Non sic Matthæus qui magnum conuiuium Christo apposuit. *Et erat in turba pluri- ma publicanorum & aliorum qui cum illis erant discumbentes.* Vide quomodo cum Matthæus Christum sequebatur, alii multi eius exemplum sequuti, post Christum abeunt: Quando aliquis princeps, vel aliquis ex optimatibus populi aliquod illustre exemplum virtutis edit: magnam commodum & vtilitatem afferat illis populatibus hominibus. Nam cum conuerteretur Matthæus, qui ex optimatibus erat in Capharnaüm statim post se multitudinē duxit, & magnam præstitit vtilitatem. E contrario autem si isti optimates male viuunt, & si vitis & peccatis se inuoluunt, pernicies sunt & pestis totius rei publicæ: quia secum plurimos in infernum ducunt. Ità Ieroboam fecum tulit plurimos in infernum eis, quos confluat vitulis aureis. Et Abimelec cum scidit ramum arboris, & dixit quod me videritis facere, cito facite. Omnes idem fecerunt: & sequebantur ducem. *¶* Expende autem quatuor veræ iustificationis signa in beato Matthæo hic videmus. Primum nanque surrexit. Opus est prius a peccatis resurgere. Si mortui (inquit Apostolus) sumus peccato, quomodo adhuc viuemus in illo? Secundo sequutus est eum. Non enim sufficit mala non agere: nisi quis (vt inquit Gregorius) studeat bonis operibus insu dare. Vocauit nos (inquit Paulus) in sanctificationem. Tertio gratias egit, p acceptis donis: & idem parauit conuiuium, quasi gratias existens vocanti. Quo circa diu? Paulus inquit. In omnibus gratias agite. Quartum quod Matthæus fecit fuit proximum adiunam adduxit alios peccatores vt ipsi etiã conuerterentur. Sic Andreas adduxit Petrum ad Christum. Sic etiam Dauid postquam de se ipso dixit: benedicam dominum in omni tempore, statim inuitat proximos suos dicēs.

Exo. 32.

3. Reg. 12.

Iud. 9.

Rom. 6.

Greg. hom. 13. in euang. 2. Thes. 2. 1. Thes. 5.

Ioan. 1. Psal. 35.

Magnificate dominum mecum, & exaltemus nomen eius in idipsum. Sponsa etiam in Canticis postquam dixit sponso trahite me post te: alios voluit secum adducere atque idem subdidit. *Cant. 1.* Curremus in odorem vnguentorum tuorum. Hæc enim vera charitas secum habet, vt alios secum adducere velit. *¶* Vide etiã quomodo Matthæus munus incipit exercere, quod d postea habitus erat. Futurus erat Apostolus & Euangelista, & sua prædicario: nē multos ad Christum allaturus: iam incipit facere statim in sua vocationis exordio. Iam incipit ostendere, quomam magnus & excellens temporis progressu futurus erat. Sed cū astutus dæmō semper eos persequatur, qui se sub vexillo Christi committunt, & mali semper bonos persequantur, audi quid nunc dicat euangelista. *Et murmurabant pharisei & scriba eorum dicentes ad discipulos eius. Quare cum publicanis & peccatoribus manducatis ac bibitis? Serpentina vox hæc est. Hanc primam vocem serpens emisit dicēs Euæ. Cur præcepit vobis Deus ne delicto vitæ comederetis? Parentis sui diaboli venena diffundunt, qui dicunt. Quare cum publicanis & peccatoribus manducatis, & bibitis? Sed forsitan alicui videbitur hanc fuisse iustam mutationem: quia in multis sacra pagina loci societas & amicitia cū impiis reprehenditur. Dauid enim de seipso ait. Superbo & inflatiabili corde cum hoc nō edebam. Et in Proverbiis ait Salomon. Ne comedas cum homine inuido. Et Paulus scribit Corinthiis, cum similibus nec cibum sumendum fore. Si de cibo præcipuè sic prohibetur in scriptura: cur Christus & Apostoli comedebant cum publicanis & peccatoribus? Ad has & similes autoritates respondetur, quod loquuntur de peccatoribus pertinacibus & induratis in malo, qui correctionem contemnant: non tamē de illis, qui conuertuntur, vel proximi sunt vt conuertantur. Hi nãque benigne suscipiendi sunt, vt semper in bono proficiant. *¶* Obserua etiam hanc mururationem non fuisse aduersus discipulos, sed aduersus Christum. Nam vt Matthæus explicat in suo euangelio murmurantes dixerunt discipulis. Quare cum publicanis & peccatoribus manducatis magister vester? Nec est vllac traditio inter euangelistas, quia Lucas narrat verba Phariseorum: Matthæus autem animum & intentionem: quia in facto discipulorum magister calumniabantur, qui idē faciebat. Nec lis erat aduersus discipulos, aut odium*

Cant. 1.

Genes. 3.

Psal. 100

Pro. 23. 1. Cor. 5.

Mat. 9.

Mat. 15.

Pro. 6.

Psal. 6. Psal. 59.

odium: sed aduersus Christum. Qui mos murmuratorum est, vt non ei malum dicat, aut reprehendant qui deliquit: sed alteri, qui ipsi delinquenti referat. Mihi de te malum narrat, & tibi de me idem renunciant: & sic contrario & inuerso ordine semper ambulat. Pharisei quando eis videbatur Christum errare, discipulis id dicebant: cum verò discipulos errare putabant, magistro id dicebant. Itã cum discipuli illotis manibus mensam cubuerunt: ad magistrum tendentes, dixerunt. Quare discipuli tui transgrediuntur traditiones seniorum? Non enim lauant manus cum panem manducant. Nunc autem quando videtur eis quod Christus errat, dicunt discipulis. Quare cum publicanis & peccatoribus manducatis vester? Quod magistro dictum sunt, dicunt discipulis: quod autem discipulis, magistro referunt. O quot quantique sunt hodie imitatores phariseorum: mundus nanque scæter hominibus zizaniam seminantibus, susorronibus, & murmuratoribus. Nam quod malum in proximis vident non illis id dicunt, vt seipos emendēt: sed murmurantes alijs narrant, & sic proximorum famam detrahunt. Et sunt multi qui ad te veniunt murmurantes, & prelato detrahentes: quod si aliquid tu de prelato dixeris, statim ad prelato abibit, & omnia quæ dixisti illi narrat. Te ipsum presentem laudant, absentem verò vituperant, & detrahunt cū alijs, tecum autem aliorum murmurant. O hominum genus execrandum qui dæmonis filij sunt, inferni carbones, phariseorum discipuli, Dei inimici: & quos Angeli, homines, & bruta ipsa abominantur. Vide Salomon in Proverbijs. Sex sunt quæ odit dominus, & septimum detestatur anima eius, & c. Hoc autem est, qui seminat inter fratres discordias. *Et respondens Iesus dixit ad illos. Non egent qui sani sunt medico sed qui male habent. Quis erat sanus? nullus certè nam totus mundus iacebat egrotus. Qui sunt ergo illi qui sunt sani? Pharisei & scriba qui se ipsos existimabant sanos, cum maiores essent peccatores: & alios despiciebant, & improperebant. His non medicus venit: quia solos eos visitat qui suas infirmitates agnoscunt & medicum vocant. Cæcæ etiam & tu nescit Pharisei iustum & sanum te indices: hæc nanque superba cogitatio me dicunt è domo eijcit & expellit. Quare Dauid sanatus est? Quia infirmus se esse cognouit, & dixit medico. Sana me domine, quo*

niam infirmus sum. Et alibi petijt misericordiam & addidit dicens. Quoniam iniquitatem meam ego cognosco: & peccatum meum contra me est semper. Non inquam, egent qui sani sunt medico. Relinquitte igitur me artem meam & officium exercere: quia medicus sum, hi autem se aegros esse cognoscunt, & suorum peccatorum veniam polcunt. Non mihi detrahatis quia honestum est, & medicum decet, cum aegris esse, & illos visitare: cui autem hoc minus dicens videtur, infirmus potius est, & elleboro purgandus venit. Quod idem etiam nunc hoc tempore consuescit facere: quod si quã magnus medicus sit, & quã expertus, videre cupias, oculos conuerte ad tot tantasque egritudines, quas in hoc mundo curauit. Solent periti & experti medici, quando in aliquam ciuitatem abeunt, ibi mæsuri querere aliquos infirmos, qui egritudines pariat in incurabiles: vt in his egritudinibus suarum artis peritiam & scientiam demonstrent. Grauis quidem infirmitas est auaritia, nam vt inquit Paulus est idolorum seruus. Er hæc egritudine Matthæum laborantem curat. Præterea reliqui medici alias infirmitates curant, alias verò nō: quia nec omnia sapiunt, nec omnia possunt. At de Christo ait regius vates. Qui sanat omnes infirmitates tuas. Denique alij medici sanitatem tribuunt, sanguinem emittendo, venas sciendendo, & potiones amaras dando: & præter omnia hæc pecunias volunt. At Christus qui cælestis medicus est ipse potiones amaras suscipit, & sanguinis misiones, vt nos sanemur. Vere languores nostros ipse tulit, & infirmitates nostras ipse portauit. Nos fructus viticos comedimus, ipse verò felle & aceto in cruce potatur. Nos pleni eramus malis humoribus: ipse verò in horto sanguineo cruore madefit. *Non veni vocare iustos sed peccatores ad penitentiam.* Non intelligas quod Christus inuenit aliquos iustos. Vera quippe est sententia Pauli. Omnes peccauerunt. Et psalmus. Omnes declinauerunt, simul inutiles facti sunt. Sed intelligendum est, non veni vocare iustos, id est confidentes suæ iustitiæ, sicut Pharisei, qui bus Christus hæc dicebat: & quales erant illi, de quibus Paulus. Ignorantes enim iustitiam Dei, & suam querentes statuere: iustitiæ Dei non sunt subiecti. Sed peccatores, id est, desperantes de omnibus viribus, & conatiui sui: totoque animi desiderio gratiam diuinam expectantes. Hos Christus cælestis & diui.

Eph. 3.

Psal. 102.

Esa. 53.

Genes. 3.

Rom. 3. Psal. 13.

Rom. 10.

diuinus medicus curare venit, quales erant illi publicani & peccatores. Omnes erant peccatores, & omnes Christus vocabat: sed vocare Christus hoc effectum appellat: quia non omnes ei obtemperabant, scilicet pharisæi; qui arrogancia pleni sese iustos existimabant. Hos namque & similes istis non venit Christus vocare per effectum & consequentiam salutis: nam quoad efficaciam Christus non est mortuus pro istis: quia propter eorum superbiam mortis Christi non profuit illis. Igitur hos scribas & pharisæos vocat Christus iustos, non quia iusti fuerint, sed secundum existimationem & apparentiam eorum. Mos enim est scriptura (vt Hieronymus ait) multa dicere iuxta opinionem illius temporis, quo gesta referuntur: non autem iuxta id quod reueritas continebat. Sic dicit Ieremias quod Ananias propheta tulit cathenam de collo Ieremias: & hic non erat propheta, sed pseudopropheta. Vocauit autem illum prophetam, quia talis in populo existimabatur. Sic Ioseph vocatur in euangelio pater Christi iuxta opinionem vulgi, vt Hieronymus ait contra Heluidium. Et idem Hieronymus super Matthæum dicit contristatum Herodem propter mortem Ioannis Baptistæ, non quia verè contristabatur, cum potius gauderet: sed quia hoc discutientes putabant. Sic intelligendum puto illud Ezechielis Perdam ex te iustum & impiu, iustus vocat hypocritas: nam verè iustum non perderet Deus simul cum peccatore: vt ipse metristatur ad Abraham loquens: Et in Ecclesiaste. Et iustus, qui perit in iustitia sua: non quod iustus sit, sed quod sibi iustus videatur.

Hier. lib. 3. c. 26.
1. Cor. 11. Dion. ca. 7.

Atque ita exponit Hieronymus. Sic Paulus stultam fecit mundi sapientiam, per prædicationis stultitiam. Mundi sapientia stulta prorsus est stultitia prædicationis vocatur iuxta hominum existimationem. Lege Dionysium de diuinis nominibus pulchrè de re hac disserentem. Itaque infirmi & malè habentes erant publicani, qui se peccatores esse fatebantur: & pharisæi iusti & iusti, quia sic ipsi credebant & alii sic existimabant. Diligenter aduertendum est, quod Christus non fuit contentus solum dicere non veni vocare iustos sed peccatores: sed addidit ad penitentiam. Quibus verbis ostendit ad quid venerit vocare peccatores: non quidè vt perpetuo peccatores sint, sed vt ex peccatoribus penitentes fiant. Non vocat obstinos Pharaones, & induratos peccatores: sed penitentes. Multi sunt, qui pec-

cant, & dicunt. Deus peccatores vocare venit. Vtique venit vt salui fierent peccatores: sed eius aduentus parum aut nihil proficere tibi & aliis similibus qui semper in peccatis sedentes iacent. Propter illos peccatores venit, & eos vocat: qui se conuertunt ad eum. At tendere quod vocat, sed ad penitentiam. Peccatores, qui penitentiam agunt, ij sunt, qui effectum suæ vocationis consequuntur, & in quibus diuina vox operatur. Præterea ad penitentiam vocat: vt intelligas quod Christiana religio crux est, & penitentia. Non vocat Christus ad delicias, non ad opes, non ad honores & dignitates: sed ad penitentiam. Vocat mundus, & vocat Christus: sed diuersi modo. Ille ad oblectamenta, & carnis spurcicias: hic autè ad penitentiam. Per hanc renouatur carnis anima imago, & hanc à nobis exitigit Deus: & propter illam promittit, se veniisse ad nos concessurum. Vnde per Esaiam ait. Si fuerint peccata vestra vt coccinum, quasi nix dealbabitur: & si fuerint rubra sicut vermiculus, velut lana alba erunt. Duos apposuit colores, qui difficiles sunt vt tollantur: vt nobis significaret, quod quantumuis peccata in nobis inualuerint, quantumuis vegeta fuerint in ueterato more, diuina gratia, & nobis penitentiam agentibus mundi erimus, & quasi nix & lana dealbabitur. Vnde videre licet quod ad penitentiam te vocat Christus, non ad delicias. Si persecutiones pateris, labores, & infirmitates: si in tribulationibus, & angustis constitutus fueris, recordare obsecro hæc domini verba, & memento ad penitentiam esse vocatum. Hæc namque Christiani gloria & laus est pro Christo persecutiones pati. Et in hoc gloriabitur Paulus dicens. Mihi autem absit gloriari nisi in cruce domini nostri Iesu Christi. Et iterum. Si gloriari oportet, in infirmitatibus meis gloriabor. *At illi dixerunt ad eum. Quare discipuli Ioannis ieiunant frequenter, & obsecrationes faciunt, similitè & pharisæorum: tui autem edunt & bibunt.* Discipuli Ioannis cum pharisæis hoc dixerunt, videntes gloriam Iesu, & ipsius miraculis inuidentes, quæ Ioannes non fecerat. In hoc autem peccabant. Primo quia se cum Pharisæis immiscebant, quos nouerat condemnatos à magistro suo Ioanne. Secundo, quia Christo calumniabantur, quem magister suus Ioannes sic adè laudauerat. Tertio se ipsos iactantes de ieiunio. Videbant Ioannem ieiunantem & credebant in hoc summam perfectionis consistere,

Esai. 1.
Gal. 6. 2. Cor. 12.
Mat. 3. Ioan. 1.

Colo. 2. Rom. 14.

consistere, & longe erant à veritate & maxime errabant, eo quod in ieiunio perfectionem constituebant. Non ieiunabat Ioannes vt per hoc solum iustus efficeretur, sed quia iustus erat ieiunabat: hoc què externo ieiunio alios ad veram penitentiam adducere volebat. Sed isti ex ieiunio alios iudicabant & contenebant non ieiunantes: cum Paulus doceat. Nemo vos iudicet in cibo, aut in potu, aut in die festi, &c. Et ad Romanos. Qui non manducat, manducantem non iudicat. Sic nos iudicamus tanquam transgressores præceptorum Dei eos, qui constitutiones & leges nostras non seruant iudicantes illos ethnicos & peccatores: quia idem quod nos, non faciunt. Optimum est ieiunare, & ecclesiasticas sanctiones obseruare: sed in his omnem collocare & reponere fiduciam, impium est & ineptum, si Dei dilectionem negligas. Christus hanc iustitiam docuit, non solum coram hominibus, sed maxime coram Deo, ob id que se medicum vocauit. Officium namque boni medici est causam morbi radicibus euellere: nam si penitus sanus non fuerit infirmus, cito in eandem recidet infirmitatem: nam si externa tantum curat, nihil vnquam perfectè sanabit. Sic vera iustitia non est vt externe pietatem proferas, interne autem animus vitij scateat. Nec verus animarum medicus est, sed seductor, qui docet tantum que externa pietatis speciem habent, his neglectis quæ animam rectam & mundam reddunt. Hinc est quod Christus vt optimus medicus docuit: quæ cor redificent, scilicet mundi gloriam contemnere, voluptates negligere, opes spernere, tollere iram & inuidiam, inimicos diligere, amare Deum, patriam illam beatam ardenti quodam & flagranti amore desiderare. In his vera iustitia consistit, quæ qui adimpleuerit facile ieiunabit, & alia exteriora opera efficiet. Expende autem quod quando dixerunt, quod discipuli Ioannis ieiunabant, addiderunt, & obsecrationes faciunt: loquendo autem de discipulis non dicunt, non orant, sed tantum non ieiunant: quia sciebant quod discipuli orabant: & Christus docuerat eos orare. Si ergo sciebant quod Apostoli orabant, satis erat dicere, non ieiunamus: tui autem non ieiunant: Sed quia isti arrogantissimi erant cum de seipsis loquebantur, quauis nihil ad rem faceret addiderunt orationem seipsos laudantes. Sed denique loquentes de discipulis, tantum de ieiunio loquuti sunt. Sic &

nunc multi sunt, qui vt aliquid proponant, vel vt ad aliquam obiectionem respondeant illis factam, mille res adducunt ad propositum nihil pertinentes, sed in suam laudem eas adducunt, & suam omnem vitam, sualesque omnes actiones studiosas narrant, ita vt audientibus fastidio sint: qui vel vnico verbo ad propositum respondere possent, suam causam defendendo: & veritate, & iustitia seipsos excusare, non tantis ambagibus adductis facientibus in ipsorum laudes que nec ad propositum, nec ad rem faciunt, eorum, quæ ab eis interrogantur. Quæcunque vel etiam si leuissima fuerit occasio satis illis est, vt incipiant seipsos laudare. Sic Saul reprehensus à Sámuele quare reuersus esset ad prædam: poterat respondere quod causa immolationis tulit populus primitias Amalech: sed antequam hæc diceret in superius laudem multa impertinentia protulit. Audiui (inquit) vocem domini, ambulam in via per quam misit me dominus, & adduxi Agag, regem Amalech, &c. Porro obsecratio est quæ in petitione vel oratione aliquid sacrum commemoratur. Græcè enim *εὐχὴ* Ionan per sacrum rogo. Ac si ad Christum fundes preces, diceres. Per passionem tuam rogo, &c. Aduertendum est etiam quod discipuli Christi non ieiunabant ieiunij superrogationis: quia Christus volebat ad se trahere multos discipulos: at si multa ieiunia illis imponeret, pauci id possent tolerare: quia difficilia & ea quæ sunt magnæ perfectionis non à multis sed à paucis obseruantur. Secundo fuit propter infirmitatem eorum & imperfectionem: quia tunc noui erant, & si graua onera illis imponerentur forte sustinere non possent, & ab eo recederent. Tertio fuit, quia Christus voluit ostendere, quod status nouus quem ipse instituebat, non erat sicut antiquus: quia homines non erant iustificandi ex operibus legis veteris instrumenti, sed ex fide Christi formata charitate. Ad ostendendum ergo excellentiam status, quem Christus prædicabat, non debebat graua hominibus onera imponere. Sed Christum respondentem audiamus. *Quibus ipse ait. Nunquid potestis filios sponsi, dum cum illis est sponsus facere ieiunare: venient autem dies, & cum ablati fuerit ab illis sponsus tunc ieiunabunt in illis diebus.* Ioannes Christum vocabat sponsum. Qui habet sponsum sponsus est. Ecclesia sponsa illius est, quam Christus sibi exhibuit mundam & immaculatam: & vniuersis hæc ecclesia vnica

1. Reg. 15.
Rom. 15.
Ioan. 3.
Ephe. 5.

2. Cor. 11. vnica appellatur virgo, quæ Christum vnicuique etiam sponsum habet. Respondi enim vos vni viro virginem castam exhibere Christo. Est autem matrimonium inter Christum & istam virginem, vt inquit beatissimus Paulus. Sacramentum hoc magnum est inter Christum & ecclesiam. Filii sponsi sunt Christi discipuli, & omnes, qui in Christum crediderunt. Nam omnes, qui intra ecclesiam aqua spiritus sancti & fide renascuntur efficiuntur filij Christi per hanc fidem. Dedit eis potestatem filios Dei fieri his qui erudunt in nomine eius. Quos omnes Christus spiritualiter genuit. Tunc ergo non oportebat discipulos ieiunare propter conditionem temporis: quia luctus cum gaudio non conuenit. Quia aliud est tempus ridendi, aliud est flendi. Ieiunium autem ad luctum pertinet. Totum autem tempus quo Christus secundum carnis præsentiam mansit cum discipulis gaudium quoddam ingens fuit, & magna festiuitas. At post passionem in Actis sapè dicitur, quod erant ieiunantes & orantes. Et Paulus in omnibus exhibeamus nos, &c. In fame, siti, & ieiunio. Dicebat autem & similitudinem ad illos. Quia nemo commissuram a vestimento nouo immittit in vestimentum vetus alioquin & nouum rumpit: & veteri non conuenit commissura à nouo. His verbis Christus significat quod his, qui quotidie vsque ad fatiuitatem comedunt & bibunt, non conuenit statim in ipso conuersionis exordio magnam abstinentiam illis imponere. Tales erant discipuli, quapropter paulatim ad perfectiora ducendi erant: vt degustata spirituali dulcedine fortiores fierent ad corporis afflictiones perferendas. Docentur etiam hoc loco confessarii, ne statim carnalibus peccatoribus grauius iuga imponant. Est enim opus eos, qui minus perfecti sunt, paulatim ducere: exemplum diui Pauli sequuti, qui dicit. Lac vobis dedi, tanquam paruulis non escam: nondum enim poteratis. Pannus itaque verus consueudus est veteri. Et nemo mittit vinum in vires veteres, alioquin rumpit vinum nouum vires & vinum effundetur, & vires peribunt. Sed vinum nouum in vires nouas mittendum est, & viraque conseruantur. Intendit Christus his parabolis quod doctrinam nouam non bene potest percipi à viris retinentibus, antiquum viuendi institutum: sed oportet prius expoliare veterem hominem, & sic induere nouum: ita quod non bene stare potest vt aliqua pars noua sit, alia verò vetusta,

id est, quod doctrina sit noua & vita vetus. Discipuli Christi sic aded erant imperfecti, vt adhuc non essent capaces vite & doctrinæ noui testamenti, vt patet ex his, quæ Christus illis dixit post resurrectionem. Manete in ciuitate quo adhuc inducuntur virtute ex alio. Ideo eos abstulit à ieiunij præcepto & ab alijs spectantibus ad perfectionem noui instrumenti. Hæc enim tunc seruanda non tradidit maximè teneris discipulis, sed seruanda prædixit. Explicatio ergo est huius loci. Nemo nouam doctrinam docet eos, qui veteri doctrina instituti sunt. Vestimentum vetus & veteris animus est, qui retinet ea quæ imperfectionis sunt. Quod si vinum nouum noui testamenti in veteres immittatur vires rumpetur integritas noui testamenti, & vinum diffundetur, & amittetur. Ita cautè omnia agere debemus, nec in nictu oculi, siue momèto ex imperfectis perfectos fieri velle: aut ex imbecillibus fortes. Hominibus qui adhuc fragiles sunt, non imponenda sunt maximi rigoris regulæ: sed quæ humana imbecillitas ferre poterit: nam secundum medicos natura non patitur repentinas mutationes. Et nemo bibens vetus, statim vult nouum. Dicit enim. Vetus melius est. Superior doctrina ex similitudinibus vestium & verum ex parte doctoris ostendit, & continet manifestam causam, quare Christus non faciebat tunc ieiunare: hæc autem parabola ex parte effectus discipulorum se tenet. In prioribus siquidem parabolis ex parte temporis nuptialis, & ex parte imperfectionis discipulorum sapientia magistri commendatur: in hac autem explicatur praua dispositio discipulorum ex mala consuetudine. Sicut enim gustus cui maximè satisfecit verus vinum, si subita facta mutatione ei præbueris vinum nouum recusat & resilit: autem paulatim palatum vino nouo assuefeceris illud libenter degustabit: ita discipuli assuefacti veteri legi, non gustabant adhuc suauitatem nouæ legis: sed veniet tempus quando gustabunt suauitatem noui testamenti. Per hanc enim parabolam, rationem Christus ad litteram reddit quare etiam post missionem spiritus sancti non statim semouit homines à suis legibus & ceremonijs, sed paulatim: quoniam assuetis veteri vino, non statim sapit nouum. Difficile enim est assuescere relinquere. Vbi iam oportet ad nostram vtilitatem discere, vt hominem veteris exuamus (vt inquit Apostolus) & in nouo spiritu renouemur. Ambulamus

bilemus non in fermento veteris finalitæ, & nequitia, sed in azimis sinceritatis & veritatis: lucidus & suauis est spiritus domini. Vnde aduertere licet, an inueterata peccandi consuetudo in eum nos deduxerit statum, vt non Deum dequiescimus neque sanctus ipsius spiritum: postquam in peccatis seruicimus. Et enim sic multus bene sapit vetus peccati vinum, vt desipiat euangelicæ gratiæ status & dicat. Vetus vinum melius est: Illud, quod anima peccatrix per Oseam dixit. Vadam &

Ose. 2.

reuerter ad virum meum priorem: quia bene mihi erat tunc magis quam nunc. Opus est aduersus prauam peccandi consuetudinem debellari: vt tibi virum bene sapiat, & nouum gratiæ vinum. Fasit Deus, vt ista vitia prægerita, & anteaquam vitam detestentur, & vt conscientiam nostram & mentem ita mitemus, & præparemus: vt cum venerit ad nos dominus noster, Iesus Christus cum vino sue gratiæ, ne nobis desipiat: imò sapiat, & habiter nobiscum in secula seculorum.

CAP V T. VI

ANTI QUISSIMUS est inuidotum mos, vt temper alieni boni eos pœnitentat. Tere do quæ in ligno nascitur, nihil aliud statim facit à primo exordio vite suæ: quæ ipsum lignum corrodere. Ita inuidia quæ ab ipso hominis corde ortum & originem ducit, nihil aliud prius facit, quam ipsum cor abrodere, & comburere. Pharisei igitur legis hoc pestifero veneno pleni, grauius ipsorum corda torquebantur. Atque ita cum viderent Christi redemptoris nostri admirabilem vitam, & suæ doctrinæ altitudinem & excellentiam: plusquam nouerunt odium aduersus eum conceperant. Et inde ortum & originem hæc inuidia habebat: quia cum populus sanctos ipsius mores & celestem doctrinam sequebatur, post ipsum abibat, & phariseos relinquebat. Hoc itaque videntes scribæ & optimates populi graues inimici Christi facti sunt, & capitale odium aduersus ipsum concipientes omnium diligentia & sollicitudine quærebant aliquid, quo Christi famam, & nomen radicatus euertent atque labefactarent. Cumq; in domino (vti in quo nulla erat peccati macula) nihil reprehensionis dignum inueniret: defectus discipulorum curabant reprehendere, vt vel inde aliquid redundaret in reprehensionem magistri: quandoquidem in ignominiam magistri cedit, si discipuli male docti euadant. Ita beatus euangelista Lucas in principio huius capitis sexti scribit quomodo Pharisæi acerrimi Christi inimici saluato-

rem calumniabantur: quia discipuli domini in die festo epicas ritici manibus fricuerant. Diem autem & tempus quæd hoc contigit eleganter hic scribit euangelista: vt nihil ad perfectionem historiæ deficere videatur. Atque ergo. Factum est autem in sabbatho secundo primo. Hoc dupliciter solet exponi: Primo sic: Iudæi namq; omne festum sabbathum vocabant: nam sabbathum requiem sonat. Dies festos quæcumq; illi essent, in quibus ab operibus cessabant, appellabantur sabbatha. Quod si festum incidebat in die Parasceutes, hoc est in die vinctis vocabant Parasceutem sabbathum, & sequentem diem, qui propterea sabbathum erat, nominabant secundo primu, id est, primus sabbathum, & secundus dies sabbathi, hoc est solennitatis. In primo nomine primus, & secundus in ordine festiuitatis præcedētis. Secundo locus hic intelligi potest, quod loquatur de sabbatho, quæ erat septima dies illius festi quæ cecidit in sabbatho. Quasi dicat. In sabbatho, quod erat octauus dies illius festi. In sabbatho secundo, id est secundo die repetito. Primo, id est, principali. Nam sabbathum primu est festu cadens in sabbatho, quod etiam dicitur magnus dies festus sabbathi: quia in sabbatho duplex solennitas inuenitur. Sabbathum autem secundo primum est septima dies festi solennis: cadens etiam in sabbatho. Nam sabbathum simpliciter est septima dies, requies domini. Sed vt memoremus in mediu profetam sententiam, dico quod sabbathum secundo primu proprie erat sexta decima luna sequens diem maximam pasche. Et nanq; die iubebatur offerri frugum manipuli, vt habetur in Levitico. Dicebatur secundu, quia sequebatur festu pasche: dicebatur secundo primu, quia primum erat inter sabbatha

Leuiti. 23.

Iosue. lib. 3. sequentis festiuitatis. Sic exponit Iosephus, cui ego fidem adhibeo: quia ipse Iudeus erat, & legis Moisaicae seruator, & in lege doctissimus, in cuius diebus ille dies vocabatur sabbathu secundum primu. *Cum transires per sata, uellebant discipuli eius spicas: & manducabant confrictas manibus.* Fame coacti hoc fecerunt, na ut Matthaeus inquit. Discipuli Christi esurientes ceperunt uellere spicas. Maxima premebantur fame; quando quidem hoc facere illos urgebat. Nam nisi ita ad eod fame defatigaretur, minime hoc fecissent. Vbi tu, qui opulentis, opipatisq; ciborum generibus uteris, maximo deberes pudore suffundi, & videre qua parce Christi apostoli comedeabant: qui solis spicarum granis contenti erant, & consolabantur. Quod autem euellebant, spicas, & eas comedeabant: signum erat non esse asuofactos delicatis epulis & cibis. Quid de illis dicendum, qui maxima sollicitudine & industria semper curant: ne aliquantulum famis patiantur, & antequam necessitas postulet, uino ciboq; ingurgitantur, quorum Deus solus (ut inquit Paulus) ueter est, & gloria in confusione ipsorum, qui terrena sapiunt. Dilce Christi exemplo carnis delicias, & multitudinem ciborum contempnere. Id autem unum in hac re debes ediderare, cum carnem tuam ita delicate & tantis generibus ciborum pascis: quod eam serues & saginas ut esca sit & cibus immundis uermibus. In quo facto. ualde eis similis es, qui amicis suis uolens parare conuiuium, multis retro diebus anseres saginat, panos, & capones, ut in diem conuiuij ualde pingues sint. Ita nimirum tu, qui tam delicate tanta cura & sollicitudine carnem tuam pascis, uermibus eam seruas: quasi uel nobiles. aliqui sint uiri, uel familiares tui. Plusquam insanus es: si cum in hac uita in continuo sis bello, & in medio inimicorum ambulans: si inimicis tuis armatibus, ut ab eis vincaris. Nonne insane uides quod carnem tuam pascens, & ei multos parat cibos, quod tribuis illi uires & robur, quibus aduersus te insurgat, & superet, & ut ipsa spiritum subiciat. Arma fortiora, quibus dem aduersus te induitur, tua caro est. His armis Holofernem trancauit, & Amonem filium Dauid interfecit, & alijs multis uitam abstulit: Tolle inimico arma, si uis eum uincere. Ab abstinentie & sobrietate procul fugit demon, & a lege eum salutat. Horret uita asperitatem, & ab eo fugit qui suam carnem macerat, nec ad eum accedere audeat tentari.

rus. Sic Beatus Petrus admonet dicens. Sobrius estote & uigilate: quia aduersarius uester diabolus tanquam leo rugiens circuit querens quem deuoret. Vide quomodo beatus Petrus sobrietate commendet, ut possis diabolicas fraudes & tationes fugere. Ideo (ut Paulus ait) non in comestationibus, & in ebrietatibus, non in cubilibus & in pudicijs, non in contentione & emulatione: sed in adiuuini dominum Iesum Christum, & carnis curam ne feceritis in desiderijs. Sed de his alijs. Christus itaque propter nimiam importunitatem Iudeorum irruentium in eum exiuit a ciuitate nondum sumpto cibo, & ita discipuli esurientes spicas uellebant. Saepenumero hoc Christo accidit, ut patet in Marco: ubi legitur, quod Christus dixit illis. Venite secum in desertum locum, & requiescite pusillum: erant enim qui ueniebant & redibant multi, & nec manducandi locum habebant. Vbi discant oportet diuini uerbi praedicatores: ut non relinquunt praedicationem propter defectum uictus & corporalis refectionis. Discant etiam qui diuinum uerbum audiunt cetera obliuisci. Ita enim apostoli uerbo Dei erant intenti, ut nihil de cibo curabant. Mulier illa Samaitana statim, ut Christum audiuit, & uerbum eius suum tetigit cor: hydriam reliquit, & abiit. Qui Deum gustant omnia deserunt, & ea quae ad corpus pertinent nihil curant. Saulus prosequitur domini, ut uocem caelestem audiuit, statim omnia reliquit, & Matthaeus teloneum & illi discipuli necessarium uictum obliuiscuntur: sic ad eod rapiebatur amore, & doctrina Christi. Quidam autem phariseorum dicebant illis. O Deum immortalem, & etiam pharisei ibant cum Christo? Non solum discipuli, sed etiam pharisei eius inimici magistrum sequuntur: ut nullus locus sit, qui non pateat impugnationibus, etiam in sacro Christi collegio. In omni loco & tempore aduersus Christum calumnias querunt: quando autem non possunt magistrum reprehendere, discipulos taxant. At si sub vexillo Christi pugnaueris, ab ipso propugnaueris. Dominus enim mihi adiutor: non timebo, quid faciat mihi homo. Et sanctissimus Iob. Pone me domine iuxta te, & cuiusuis magnus pugnet contra me. Pharisei uero potius, quam alij discipulos arguebant, quia & Christo & ipsis inuidebant: uel quia uolebant se ostendere ceteris sanctiores: & ideo zelabant legem, & preuaricatores legis: uel quia

1. Petrus.

Marc. 6.

1. Ioh. 4.

Act. 9.

Mat. 9.

Psal. 117.

Iob. 17.

uel quia erant peritium lege, & ad illos spectabat scire, quid licitum uel illicitum esset in sabbatho. Et licet hic nulla fiat mentio de scribis, tamen sub nomine phariseorum intelligitur. Quia in Marco legimus, quod accubabat pharisei dicentes. Quare cum publicanis & peccatoribus manducat magister uester? & tamen ibi non solum aderant pharisei, sed etiam scribae, ut dicit Marcus. Observa autem quod Matthaeus & Marcus dicunt haec uerba dixisse phariseos Christo: sed Lucas ait quod dixerunt illa discipulis, quia fuerunt duae atq; diuersae accusationes. Altera accusatio fuit quorundam phariseorum Christu accusantium, altera uero fuit aliorum phariseorum accusantium ipsos discipulos. Ideo ait Lucas. Quidam autem phariseorum dicebant illis. Quasi dicat. Multitudo phariseorum Christo loquebatur, & cum illo erat praecipua questio & accusatio: quidam autem eorum discipulis loquebantur, eos increpando & diebant. Quid facitis quod non licet in sabbathis. Quid dicerent pharisei si uisissent nostras festiuitates, conuiuia, potationem, & bacchanalia, cum per integros dies festos homines saltant? Expedit autem sceleratorum hominum impietatem. Ipsi flagitijs cooperi uiros excellentes, & sanctitate praestantes, in quibus aliquod lumen uident elucescere irruunt, & culpam leuem calumniantur. Ut uultures, qui ueniunt ad cadauera, non autem ad corpora uiuifica inuidij non opera uiua & excellentia, sed mortua odorant. Vide etiam quanta fuerit sanctitas, & bonitas discipulorum Christianam ex hoc loco satis ostendi potest. Na certe si Christi discipuli essent adulteri, homicidae, latrones, aut contra legem crimen aliquod commisissent: utique pharisei inuidij non tacuissent. Quarentes autem quid reprehenderent, nihil inuenierunt aduersus eos: magnum quidem hoc est argumentum sanctissime illos uinere. Sic tu uine, ut quauis inimici uelint calumniari nihil contra legem Dei inuenire possint, quod tu commiseris: Si autem aliquando aduersus te aliquid moliantur rejicere, nihil nisi mendacia & inuictia possint adducere. Sic cum aduersus Paulum ferretur Iudaea insurgeret, & illum accusaret grauitate coram Festo & Agrippa, nihil tamen dignu mortis contra illum inuenierunt, ita ut Agrippa rex diceret Festo. Dimittipoterat homo hic, si non appellasset Cesarē. Observa autem quod non accusabat eos nec arguebat go

Matth. 9.

Mar. 2.

Matth. 12.

Marc. 6.

Act. 26.

quod in sabbatho iter facerent; quauis iter facere, uidebatur magis illicitum esse quam cofricatio spicarum: quia non intrerabat, sed iuxta loca ambulabant per segetes. Et etiam ipsi pharisei in eodem loco erant, quando discipuli euellebant spicas. Tu etiam quia uellebat Iudeis in sabbatho mille passus ambulare? In Actis etiam a postolorum dicitur, quod mons Olineri est iuxta Hierusalem sabbathi habens iter. Id est, tantu distat a Hierusalem quantum licet in diebus ambulare in sabbatho. Quia autem discipuli hoc loci spacium non transierant, non poterant accusari, quia intrerant in sabbatho. Nec etiam arguebant eos furui, quia de alienis segetibus uellebat spicas: non enim suae erant illae segetes, quia omnia reliquerant propter Christu. Ideoque de furto eos non arguebant quia licebat discipulis hoc facere permittente lege. Na Deus dixit. Si intraueris segete amici tui frange spicas, & manu contres: falce autem non metes. Eadem etiam lex erat quantum ad uuas. Ibidem naque etiam dicitur. Ingressus uineae proximi tui comede uuas quantum tibi placuerit, foras autem non afferas tecum. Non ergo poterat pharisei discipulos de furto accusare, quia propter accusabant eos de sabbatho violatione: eo quod in tam magno festo in sabbathum erant spicas, conficere manibus, ut eorum accusatio iusta & recta uideretur, & zelo obseruantiae legis posita. Sed palliata malitia est, quod multos homines impij facere solent: qui sub praetextu uirtutis dicentes legem Dei zelare, uindicant suas iniurias & insonates persequantur multi homines sua uitia curant tegere uirtutis pallio. Nam si per regum & principu curias abieris si per ciuitatum senatores, si in concilia clericorum accideris, plurima, & detestanda inuenies uitia cooperta sub uirtutis pallio. Cupidinem suam tegunt sub boni reipublicae zelo, impudicitias autem suas sub iusticia titulo. Arque ita omne hominum quid est in malum proclines esse, & bonos semper uelle haberi: hoc est quod in uniuerso quibet uirtutis amidi sectatoribus. Hi naq; pharisei sub furo & zelo obseruari legis suae tegunt malitia & inuidia. Aniquus Absalou cum uellet aduersus patrem suu regē Dauid insurgere: iniquitate suatitulo religionis & deuotionis cooperuit, dicens patri Dauid. Vada & redde uota mea, quae uo ui dno Ebro. Et abiit ad Ebro & conuentione aduersus patrem iniuit. Sub colore & furo deuotionis & religionis, aduersus patrem uoluntas

Act. 26.

Deut. 23.

Act. 26.

1. Reg. 15.

effert salutem in homini impetrare: & si hoc facerent non possent Christum arguere, eo quod in sabbatho curaret: sed suaserunt homini, ut se ipsum offerret. Et quantum videatur illum hominem non fuisse adductum quia ait. Erat homo in synagoga: dicendum tamen est illum esse in synagoga quoad Christum intrauit, & pharisaei videntes hominem, illi suaserunt, ut se Deo presenteret. Quamvis deprauata & iniqua intentione hoc fecerint, tamen bonum opus fecerunt: perluadentes vt ad Christum accederet: qui verus animarum medicus erat.

At Deus ita sanctus, bonus & misericors est, vt ex malis sepe bona eliciat, quemadmodum hic fecit, vbi salutem infirmo restituit, & vtilem doctrinam omnibus presentibus praedicauit. Ita etiam filij Iacob fratrem Ioseph iuquo & deprauato animo in Aegypto vendiderunt: at autem ex hoc isto malo Deus graede bonum multis populis parauit: nam prudens & sagacitate Ioseph effecit ne magna gentium multitudine fame periret. Atque ita ipse postea fratribus suis dixit. Vos cogitatis de me malum, sed Deus vertit illud in bonum. Ita etiam Saul exilium dedit David in interitum adducere, potens ab illo centum Philistorum praepueris, & dixit. Non sit manus mea in eo: sit autem super eum manus Philistinum. At etiam si Saulis animus deprauatus & iniquus esset, opus tamen inde elicitum bonum fuit, quia David triumphas victoriam de Philistinis reportauit. Ex quo loco discere debes semper recta & bona opera facere: etiam si in mortali huius detentus culpa. Hi namque pharisaei etiam sunt mortali iacebant peccato tamen huic homini habebat arida manu, bonum impederunt opus. Fraeterni si viuas in donationis statu, bonam tamen opera semper facies. Nam etiam si pro illis vita eterna non sis dignus, nec etiam per illam mereris quod a peccato te deus eripiat: bona tamen temporalia tibi comparabis & salutem corporis, & etiam bonum habitum, vt postea cum venieris in statum gratiae maiorem facilitate virtutis operibus te addicas, nam habitus potentiam reddit faciem. Petrus namque postquam in visum suum abnegauerat: Christi discipulus, in loquela solui cognitus fuit. Cur ad tibi maxime est, vt etiam si Deum amittas nunquam tamen Dei loquelam amittas, vt vel signis bonus Christianus habearis, etiam si uerum bonus non sis: Nunquam desinas ad reddendum accedere, & ad concionem audientias, nam haec Christiani signa sunt, quibus ipse cognoscitur: ita

quibus concionibus aliquando galli cantum au dies hoc est diuinam inspiratione, quae ad potentes animae tuae pullabit, vt tua peccata & delicta plangas, & in saniorum re deas mentem. Præterea si manum aridam habes, ad Christum statim confugas, potens quippe est omnia tua vulnera in ictu oculi sanare. Multi enim sunt qui manum aridam ad sancte operandum habent, & ad eleemosynam tribuendam, de quibus Zacharias ait: Brachium eius ariditate siccebat. Quod fit quia pauperum & inopi manus non extendit: aut euenit ex cordis siccitate, vbi nihil a pauperum misericordia & pietas inest. Sic beatus David in psalmo. Percussus sum sicut foenum: & aruit cor meum. Ex corde enim aridior arida manus facta est sicut arbor, quae radices ariditas habet nullos fructus agricolis promittit. *Observabam scribae & pharisaei si in sabbatho curaret: vt inuenirent unde accusaret eum.*

Quia Christus discipulos a culpa liberauerat, & misericordiam sacrificio praetulit, pharisaei insidiarum cepserunt magistro, obseruantes an sanaret infirmum nec ne: nam si eum sanaret, statim eum arguerent de sabbathi transgressione; & si non sanaret, eum de impietate & crudelitate inculcarent, vel de impotentia, quod infirmum non potuisset sanare. Obserua autem quod calumniari & aculeare proprium munus & officium diaboli est: iuxta illud Apocalypsis. Proiectus est accusator fratrum. Vnde merito dicitur: bar illis dominus. Vos ex parte diaboli estis. Porro haec pharisaeorum inuidia detestanda est, vt pote quae infelicem animam execat, vt inde homo deterior euadat, vnde potior & sanctior viuendi norma elucere deberet. Etenim inuidia omnia quae videt, sicut serpens omnia quae comedit in venenum conuertit. Omnia facta & dicta illius, quem odio prosequitur, semper in insulam partem interpretatur: in bono potius inuidus semper intendit omnia facta illius quae odit deprimere & in nihilum redigere, & quid sit semper via & modum vt huc deprauatum cogitatum adimpleat. Sic pharisaei & scribae mundanum honorem cupidi & inuentissimi, Christo inuidebant: & tamen illis facta quae dicta calumniantur. Fuge igitur tu hanc trucem & inmanem feram, quae tanta mala in uisum erisum intulit: inuidia enim diaboli mors introiit in orbem terrarum. Quia dominus vidit hominem in seculi statu constitutum esse, & ad illam locum, illi parere ad eum: vnde misericordie ipse conuertit, illi tentauit, & vicit. De Isaac namque scriptura dicit. Benedictus illi dominus, & lo-

Zach. 1

Psalm. 101.

1. Reg. 12.

Joan. 8.

Sapient. 2.

Genes. 3.

Gen. 25.

cuple

Gen. 30. Gen. 37.

Nom. 12.

Hebr. 5.

1. Reg. 16.

Psalm. 138.

Hier. super

Eze. cap. 2.

Eph. 6.

Eze. 3.

1. Cor. 10.

Eph. 4.

4. Reg. 3.

Psalm. 134.

cupletatus est homo. Ob hoc inuidentes ei Palaestini puteos eius obtulerunt. Haec enim malum inuidia inuidia non propinquis parit. Nam Rachel sterilis Sorori fecunda inuidit. Et fratres Ioseph ei inuidebant pessimo & iniquo animo, videntes quod a parente praestitum fratribus diligeretur: cum etiam audiret somnia, quae narrabat. Sic Aaron & Maria loquuti sunt contra Moysen dicentes. Non per solum Moysen loquutus est dominus. Sic isti pharisaei Christo a quo tanta receperat bona inuidebant, & calumniabantur: quod ideo facta est obseruabat. Sed id frustra, nam vt inquit modo euangelista. Ipse vero sciebat cogitationes eorum. Ideoque falli non poterat, quia omnia nuda sunt & aperta oculis eius. Etenim homo videt, quae foris sunt, Deus autem intuetur cor. Quo circa regi vates in psalmo dicit. Cecinit, dicens. Intelligisti cogitationes meas de lege: semitam meam, & suniculum meum inuestigasti. Hoc tu deberes prospicere, qui semper prauas & iniquas cogitationes in pectore voluis, & deberes semper ingenti pudore suffundi, quandoquidem scis quod Deus omnia nouit, etiam ipsa cordis penetralia. Talla namque multoties in animo voluis, quae si homines viderent, non dubito quin in faciem tuam spernerent: & conspicerent tanquam detestandum relinquerent. Quid est igitur quod coram Dei oculis ea facias: quae coram abiectionis hominibus puderet facere? Sed de his inferius aptior dicemus loco: nunc vero euangelistam audiamus. Et ait homini qui habebat manum aridam. Surge & stas in medium. Praecipit illi vt staret, & in medium prodiret, vt omnes illum, & miraculum factum videre possent. Expende autem quod quemadmodum munus diaboli est, semper proijcere, euertere, & destruere: sic domini est erigere, reficere, & eleuare. Nam vt beatus Hieronymus pulchre annotat: nullum peccatorem in scriptura stantem legimus, sed ad iustus dicitur. Stare succincti lumbos vestros, praeparati in euangelij pacis. Et Ezechiel. Staturit me supra pedes meos. Nam stare ad vitam pertinet bene operantis. Vnde & Paulus dicit. Qui stas, videat ne cadat. Et non dubium est nisi quod in hoc loco stare vocat Paulus statum gratiae & salutis. Vnde alibi suis dicit. Stare in domino charissimi. Et propheta qui se vita & moribus ante dominum stare videbat, dixit. Vinit dominus in cuius conspectu sto. Et ad Christum seruos loquutus egregius psalter dicit. Ecce nunc benedicite dominum, omnes serui domini.

mini. Qui stas in domo domini in atrijs domus Dei nostri. Et alibi stantes erant pedes nostri, in atrijs tuis Hierusalem. At e contra (vt Zacharias inquit) iniquitas in talento plumbeo sedet. Etenim in ueritate peccato, & flagitijs suis haeretes, sedere dicuntur: qui nec exurgere, nec illud audire volunt dicentem. Surgite postquam sedistis. Et iterum. Sederunt principes, & aduersum me loquebantur. Ecce igitur quomodo verbum stare significat recte agere: cadere vero inique. Hinc in psalmo primo. Non resurgat impij in iudicio, id est, non stabunt: non probabunt se esse iustos: nam illa particula, te, redundat positae est, & haec est Germana expositio. Peccatori etiam in Deo teronomio dicitur. Non erit stabile vestigium pedis tui. Lege si placet Gregorium & Ambrosium. Discamus primo non relinquere bona opera, nec exercitia virtutis propter calumniantium murmurationes, nec propter dicta aut iudicia hominum impiorum. Christus haec huic indigenti non desinit benefacere propter impias pharisaeorum calumnias. Id enim est multorum hominum ingenium, vt haec atque dentes, ab incepto bono desistant: de quibus illud psalmi dici potest. Sagittae paruulorum factae sunt plagae eorum. Solent namque pueri balistas ex ductili virga facere, & tales ex hoc non & alij sagittas cum illis proijcere, quae vel mulcas non possint interficere. Ita multi sunt tam pusillanimes, vt has paruulorum sagittas timeant, & metum eorum hominum concipiunt qui de omnibus mala dicunt, quique deprauati sunt animo & conscientia. Ne hos timeas, quia paruulorum sagittas proiciunt, quae nec tuam conscientiam laedere possunt cum hi tales infames habeantur: quod si hosti ueris, & sagittas has nimium sentis, potior iure tu infans & puer eris appellandus, qui talia sentis. Discamus secundo in omni loco & tempore bonum semper operari: ita vt sitis in bonum opus, aliud item bonum non esse nobis impedimento. Dixerat superius Lucas quod Christus intrauerat in synagogam, vt doceret: nihilominus tamen hunc hominem infirmum etiam curauit. Ne te ponit tenens in templum rem sacram audidurus, vel praedicaturus: infirmum in via visitare, & parare. Nam si perfecte bonus esse cupis, multa bona habere debes. Nam bonum ex integra causa consergit: malum autem ex quocunque defectu. Vt aut bonum opus perfectum sit, & omnibus numeris absolutum est

Psalm. 121. Zach. 5.

Psalm. 126. Psalm. 118.

Psalm. 1.

Deute. 28.

Gre. hom. 6. in Eze. Ambr. in psal. 12.

Psalm. 63.

Aa 4 habet

Gen. 37.

Genes. 50.

1. Reg. 13.

Matth. 26.

habeat omnes virtutis circumstantias, vt vel ita compositum ad consummatam deueniat perfectione. Ita rectus & bonus Christianus ad multa recurrere debet, nec vno solo contentus esse debet. Vide Christum, quem nec infirmi curatio impedit, vt predicatione exerceat: nec predicatione impedimento est, quominus infirmum curet. Propter vnum opus bonum aliud non relinquit, nec aliud opus alteri est impedimento. Multi sunt sic ad ambrosios vt multa secularia officia velint amplecti, & dicunt se omnia posse. Si autem illis aliquid pertinens ad Christi obsequium demandaueris, solo illo laxantur, defatigantur, & denique oneri succumbunt. Nam si cocionibus vacas, dicis ieiunare non posse: si elemosinam pauper postular, dicis iam alijs pauperibus dedisse: atque ita vnum opus aliud impedit. Bonus Israeliticus non erat impedimento edificij templi: na altera manu Israelitici populi inimicos interficiebant, altera vero laborabant, edificantes ciuitatem sanctam Hierusalem. Ita ambrosius manibus ludere debes vt alter Aioth de quo ait scriptura, qd sinistra manu tanquam dextra vtebatur: Ita tu ambrosius manibus laborare debes: & ad omnia, quae Dei sunt recurrere. *Et surgens stetit.* Velox & perfecta obedientia, non moras necit, dicens cras istud faciam, subinde repetens. Sic tibi faciendum est, vt in omnibus proptam obedientiam oblerues. Vnum tu cum in vitiorum & flagitiorum lecto iaceas ad Christi vocem ita ocyus surges, quoad modum hic, de quo nobis est sermo: qui statim, vt dixit Christus, surge, surrexit: Vide rogo, ac satis audias auribus quod Salomon inquit. Ne tardes conuerti ad dnm, & ne differes de die in diem. Surge itaq; qui dormis: & illuminabit te Christus. Quandoquid non ad interitum vel ad iugulum vocaris, sed vt si cecus es, visus clarus tibi restitatur: si infirmus, vt in priuam restituaris: valetudinem. Surge surge spiger, ne inchoasne sed eas, neq; iam luani & vultu tibi praecpto resistas. *Ait ad illos lesus.* Interrogo vos, si licet sabbato benefacere, anima aut animam saluum facere aut perdere? In Mattheo legitur Phariseos hoc interrogasse, hic autem id interrogat Christus: sed vt utiq; verum est. Ipsi namq; prius dolose de hoc interrogauerunt Christum, deinde in suis dnm hominem in medio stare: quo scite Christus eorum qualitate miterum interrogauit, vt eis aptius responderet. Cum vero dicit an liceat animam curare totum hominem intelligit:

nomine namque anima, totus significatur homo. Sic intelligitur ille Deuteronomij locus. Intrauit Iacob in Aegyptum, cum septuaginta animabus. Vel iuxta aliorum sententiam loquens de toto homine anima dixit: quia Christus corpus miraculose curaturus, scilicet curatur de anima salute: quia quorum corpora sanabat, etiam animabus salutem tribuebat; peccata tollendo, & infundendo illis gratiam. Insuper corporum curatione ad animarum ordinauit salutem. Interrogat igitur an liceat in sabbato bene agere, id est, infirmos curare. De Christo non dubium est quia erat legislator, & dominus legis. Dato autem quod omnem rigorem legis veller obseruare: non faciebat contra legem: curando infirmum illud. Quia in sabbato prohibebantur externa opera propter labore & occupatione: Christus autem solo verbo sanabat. Etenim lex non praecipit, vt Iudaei in sabbato non loquerentur: ergo si aliquis solo verbo, vt Christus in sabbato curaret, non vtique contra legem faceret. Medici etiam Iudaei poterant in sabbato curare: imo peccarent, si extremum infirmum non prouiderent. Et sic Iudaei non prohibebant medicos suos in sabbato curare. Arguebant autem Christum, quod in sabbato curaret, eo quod post has agritudines in alijs curare diebus: cum nullus esset in mora periculum. Sicut sanando caecos, claudos, paralyticos: quorum salutem in alios postea differre dies. Alij se iam diebus Christus curabat; de quibus in scriptura non firmo: quia tantum de sabbato controuersa agitabatur. Sed poterit aliquis fortiter dubitare. Si in alijs diebus poterat curare, in quibus curatio pateret, quid est qd in sabbato curabat? Ad quod dubium facilis est responsio: nam alij qui infirmi eorum, quos Christus curauit, ita erat in maximo constituti periculo, vt nisi statim curarentur, perirent. Sicut fuit ille regius filius: de quo pater dixit. De cetero, prius quam moriatur filius meus: socrus etiam Simonis magni laborabat febribus. A lios etiam qui non in tanta erat necessitate in sabbato curabat, vt gloria Dei in similibus diebus magis eluceret, nam Christus miraculose salutem restituebat: quare ante coram pluribus miraculum fiebat, tanto diuina virtus & gloria exaltabatur. In sabbato autem plurimum conueiebant propter vacatione operis, & Christus quarebat omnium ipsi ita est a ut. Sed de his satis. Verum quia illi ad interrogationem Christi

Deute. 10.

Marc. 3.

1. Cor. 13. Phil. 3. 2. Cor. 5.

Psalm. 2.

Ioan. 4. Luca. 4.

non responderunt, conuersus est ad hominem, qui habebat manum aridam, & ideo sequitur. *Et circumspexit omnibus.* Circumspexit ira percitus & contristatus, cum videret cecitatem cordis eorum, vt Marcus inquit. Fuit enim in Christo ira cum zelo diuini honoris, quae tamen rationis iudicium non praeueniebat: sed suo assumpta imperio. *Dixit homini. Extende manum tuam.* Imperando loquebatur: non sicut scribae & pharisaei. Extendit (inquit) manum tuam. Non in te contrahas: non quae tua sunt quaeras, sed quae Christi. Non ad posteriora te conueras, sed ad priora te ostende: nam qui male agit non se extendit, sed ad posteriora se conuertit. Scito enim semper debere extendere & exercere totam vim, quam in manu accepisti: nunquam tam otio vacare debes. Cui Paulus dicat. Charitas Christi urget nos. Si igitur pater extendit manum suam donans nobis filium suum. Et si filius manum suam & brachia quoque extendit praebens linguam suam, & facit potetiam in brachio suo, vt nos aridos in vitam restitueret, & nos iacentes exaltaret: quid est quod nos manum nostram non extendimus apprehendentes disciplinam, ne quando irascatur dominus; & de via iustorum separemur? *Et extendit.* Vide quomodo membra rationis expertia Deo obediant, & eius diuina voluntati parent. Quid igitur est quod tu, qui diuina praeditus es mente, & rationis particeps es, diuinis mandatis resistis. *Et restituit ei manum eius.* In primum scilicet robur, vt recte ea posset vt: Docuit hoc exemplo Christus ob malorum deplorandam pueritatem, non esse abstinentiam a iuandis proximis. Vt quid igitur medicus ob incurabilem morbum vnus infirmus, omnes infirmos negligeret: cum etiam nec feminatorem a feminando deterreat vnus vel alter lapis? Sic tu ob malorum detractiones bonum inceptum non relinquas: nam virtus quidquid hominum dicit vulgus, vincere debet. Obserua etiam quomodo hoc facto dominus factorum suorum rationem dedit. Neque enim semper locum habet autoritas, sed aliquando exhibenda est dictorum aut factorum ratio. Etenim sunt multi qui volunt sua laudari opera solum hac ducti ratione, scilicet, quia ipsi fecerunt. Et tanti haberi volunt, vt si aliquid dixerint, ipsis videatur ob eandem rationem solum, quia ipsi dixerunt, credendum esse certissime: Christus autem qui tanta

autoritate & maiestate miracula faciebat, etiam rationem facti reddidit vt omni populo fatisciat. *Obseruandum hic etiam quomodo sanctificandi sunt dies festi, nempe proximis benefacendo & seruando animas, illud adimpletes, quod apud Esaiam legitur.* Frange esurienti panem tuum, nudos vagosque introduce in domum tuam. Si videris nudum, operi eum, & carnem tuam ne despexeris. Sed iam nunc apud Christianos (quae huius temporis infersa fors, & calamitas est) dies festi bacchanalibus celebrantur, conuiujs, & ebrietatibus, choris & ludis datur opera: & eo tempore, quo magis Deo erat vacandum, maiora committuntur peccata, & maioribus flagitijs Deus nos ter offenditur. Sed iam videamus, quid adhuc scribae & pharisaei: nam sicut sumus bonus odor vitae ad vitam (vt Paulus inquit) & alius odor mortis ad mortem: ita haec miracula Christi quae bonis bonus odor erat pharisaeis & scribis erant ad mortem: Quae propter sequitur in contextu. *Ipsi autem repleti sunt insipientia.* Insipientia quo ad intellectum; & odio quoad animi affectum: Pleni fuerunt erroribus, prauis consilijs, & iniquis cogitationibus: quia inde peiores euaserunt, vnde rectorios fieri deberent. Neque potest osum illud miraculum potestati diuinam adscribere: nec Christi rationi & probationi voluerunt acquiescere. Sed fortassis alicui videbitur, Christum non bene fecisse curando in sabbato, quoad illis pharisaeis erat occasio ruinae: nam cum id in alterum diem differre posset. Ad quod dicendum id quod agit aut est malum in se, & de hoc non dubium est, quin relinqui debeat: quia est scandalum actum; quod semper est peccatum: aut est indifferens, & hoc etiam dimitendum est: quia naturalis ratio homini dicitur propter nullam rem alicui esse inferendum scandalum. Si autem est bonum (aut est bonum praecceptum, & hoc non est dimitteendum: quia non debet ob vitandam alterius scandalum quis peccare. Aut est bonum supererogationis: & hoc quantum homo possit dimittere propter scandalum alterius, non tamen tenetur omnino dimittere, sed aliquo interiecto tempore. Quia igitur curatio miraculosa corporum ordinabatur ad salutem animarum, quod est bonum necessarium propter scandalum dimittere non debuit aut in alia diem distrahi, cum melius & opportunius in sabbato fieret. Tu etiam quia praecipue illis diebus magna hominum multitudine conueiebat, tu propter documentum: quia non

Esa. 58.

1. Cor. 5.

1. Cor. 5.

1. Cor. 5.

1. Cor. 5.

1. Cor. 4. Num. 4. Iud. 5.

Ecclesi. 5. Ephe. 5.

Mat. 12.

non

Aa 5 erat

erat opus seruile à quo cessandum erat: denique ut ostenderet Christus se Deum esse, & non legi subditum. *Et colloquebantur ad inimicem quid nam facerent de Iesu.* Hoc est quomodo eum perderet: cuius beneficiis maxime indigebant. Impiissima fuit eorum malitia: quã doquidem concilium inierunt, ut de Christi morte agerent. Vides iam hic quomodo Dei mirabilibus impii obstinatior redduntur, ut in impio illo Pharaone, & in Iudæis patet: in quos cum dominus tanta contulisset beneficia, & passi esset illos in deserto: sæpe sæpius in Aegyptum reuerti uoluerunt. Sic isti pessimi homines mirabilia Christi videntes, nõ solum reuersi sunt ad penitentiam: sed peiores facti de illius morte egerunt. Sic in Mattheo legitur, quod cum vidissent hoc miraculum Pharisæi, concilium fecerunt aduersus eum, quomodo illum perderent. Et in Marco etiam dicitur, quod cum Herodianis inierunt concilium. *Caue tu à malitia & inuidia istorum.* Etenim offenduntur inuidi bonis operibus proximorum. Legitur in primo libro regum de Heli sacerdote, quod nõ poterat videre incensum, donec extinguebatur. Sic inuidi non possunt bona opera proximi lucentia videre, nisi solum ea opera, que extincta sunt & mortua. Infirmabantur horum oculi tanquam inuidi: ut non possent bona opera proximorum intueri. Tales lumine solis obcecantur. Passi uatur hi itercore, ut scabebat: unde iniquis proximorum operibus gaudent & delectantur, bonis autem merore cõficiuntur. De his, qui proximorum bonis operibus offenduntur, inquit propheta Amos, *Occidet sol in meridie, & tenebrescere faciã terram in die luminis.* Cui rei in persona Christi concinit egregius psaltes. Loquuti sunt ad uersum me lingua dolosa, & sermones odit circumdederunt me: pro eo ut me diligerent, detrahebant mihi: posuerunt aduersum me mala pro bonis. Quod etiam per Ioannem Christus testatur. *Ut impleatur (inquit) sermo qui in lege eorum scriptus est: quia odio habuerunt me gratis, &c.* Sed iam beatissimum euãgelistam Lucam, qui agere incipit de Apostolorum electione, audiamus. *Factum est autem in diebus illis exiit in montem orare.* Non intellegas hoc contigisse statim post predicta, quæ hic narrantur: sed antea, uidelicet prius quã sermonem habuisset in monte. Unde quæ de apostolorum electione hic dicuntur, quædã recapitulatio est sancti euangeliste. Docemur

autem hoc Christi factò à mundo & eius tumultu longius abire: si Deo vacare quiete uolumus. Præterea oraturus montem ascendit, ut ostendat quod omnis orans mundi infima & terrena contemnere & obliuisci debet: cœlestia uero solum contemplanti: & apicem montis conscendere. Vult enim dominus acturus & loquutus cū homine eum inuenire à mundi tumultibus & uanitatibus segregatum. *Et erat pernoctans in oratione Dei.* Genitiuus ille additus, in oratione Dei, hebraismus esse potest: cuius alias meminimus. Nam cum Hebraei rem magnam exprimere uolunt, re Dei appellant, ut montes Dei, cedros Dei, id est magnos. Et nos etiam frequẽtè loquendi uisus hoc sermone utimur. Dicimus nanque panem Dei, uinum Dei, cum suauissimum & optimum id significare uolumus. Sic modo euangelista inquit in oratione Dei, id est, in ardenti & feruentissima oratione: cuius rei argumentum præbet dicens, quod in ea pernoctauerit. *Docet non solum die, sed etiam noctu orationi uacandum esse, & in ea persistendum, quod quidem propheta sanctus Ieremias docet, dicens.* *Consurge, lauda in nocte in principio uigiliarum: & effunde sicut aqua cor tuum ante conspectum domini Dei tui, leua ad eum manus tuas.* Sic egregius ille & sanctus rex Dauid faciebat: dicens. *Præueniunt uigilias oculi mei.* Et Esaias. *Anima mea quæsiuit te in nocte.* *Aduerte hic etiam quod ante electionem Apostolorum præmisit dominus orationem: tota enim nocte orauit, & mane elegit duodecim Apostolos: ut doceat nos orare ante electionem prælatorum: ut Deus dignetur ostendere, quis sit dignior ut in prælatum eligatur. Sic etiam Apostoli qui edocti erant à Christo cum aliam apostolum eligere uoluerunt, qui sedem Iudæe impleret, orantes dixerunt. Tu domine, qui nosti corda omnium, ostende, &c.* Sed iam hodie in electionibus potius præmittitur malignum & iniquum foedus, quam deuota oratio. Prius nanque qui dignitates ascendere anhelant ambitu sibi suffragia quarunt, & si opus est oblati pecuniis id facinus perpetrant. Et ij etiam, qui suffragantur, potius amicitiam, consanguinitatem, patriam, uel nationem quam eum qui studiosus est, sapiens, uel dignitatus officio dignus. Tales sunt quæ hodie sunt electiones: ut fuit electio Sichimirum, qui Abimelech elegerunt in ipsius uersionibus, & eorum etiam qui ipsam elegerat, subditum

Exo. 8.

Exo. 16.

Mat. 12.

Mar. 3.

1. Reg. 3.

Amos. 8.

Psal. 8.

Ioan. 15.

Hier. 3.

Psal. 67.
Esa. 26.

Act. 1.

Iudith. 9.

Os. 8.

Ioan. 14.

Phi. 2.

Ioan. 2.

Thi. 3.

Hebr. 5.

eum prælatum uolunt, qui semper facultatè illis facit ut eum ignauia & negligentia uaneunt autem abiciunt & nolunt, qui studiosus, & amator uirtutis & religionis est: statim que aduersus eum insurgunt dicentes, asperum esse rigidum, & crudelē. Is autē, qui hoc modo eligitur prælatos & ad libitum subditorum: statim conspiciunt non per portam intrasse: quia asperè & superbè imperat, & cū tyrannide regit, non oculos conijciens in eomune bonum, sed sibi indulgens, & amicis suis qui illum elegerunt: etiam si mali & peruersi sint. De quibus dominus per Osam apertissime loquitur, inquit. *Ipsi regnauerunt, sed non ex me: principes extiterunt, & nõ cognoui.* *Obseruandū est etiam, quod quauis Christus sit Deus, poterat tamen sicut homo preces fundere ante secundum assumptam humanitatem orare poterat: secundum quam minor erat patre, quod idem testatur dicens. Pater maior me est.* Secundum quam etiam obediētia in omnibus tanquam minor maior, iuxta illud Pauli. *Factus obediens usque ad mortem.* Ideoque orabat, & non solum hic, sed etiam à dextris patris: quatenus homo orare potest: & ora: pro nobis offerens meritum positionis suæ toti diuinitati. *Ut ipse beatus Ioannes nobis locupletissimus est testis, qui inquit. Si uis peccauerit ad uocatum habemus apud patrem dominum Iesum Christum: & ipse est propiciatio pro peccatis nostris.* *Expēde etiam quam asperam uitam degebat Christus redemptor noster, qui in die prædicabat & docebat: per noctem uero in somnis in oratione erat, in monte, inter feras, & in solitudine. Quid ad hoc mirabile Christi exemplum dicent illi miseri & infœlices, qui de Christiano nomine gloriantur, qui in blandis lectulis per totam noctem stertunt: qui etiam usque in mediam diem non expergiscuntur. Hiæ quidem uitam Epicurorum sectantur: qui etiam in uitis & obsecris uoluptatibus tanquam sues de uoluntur, uentrem suum Deum habentes, & uxores suas tanquam deas uentranes. *Et cum dies factus esset, uocauit discipulos suos.* Non in salutaris hospitæ accedunt, sed prius uocantur. Unde Paulus Hebrais dicit. *Nec quinquam sumit sibi honore, sed qui uocatur à Deo tanquam Aaron.* Sed hodie multos uocat peculiari ambitio, multos carnalis affectio, plurimos pecunia, aut regni & principatus amicitia & conciliatio. Obserua etiam quod Christus ex discipulis suis prælatos ele-*

git, Apostolos & principes ecclesiarum. Sic tu ex Christi discipulis elige prælatum: nõ ex discipulis diaboli, mundi aut carnis. Sed quis est Christi discipulus? Qui charitatem habet. Charitas enim discipulos Christi non efficit: iuxta id quod idem dominus inquit. *In hoc scient omnes, quod discipuli mei estis: si dilectionem habueritis ad inuicem.* Is qui maior est, & ardentiorē habet charitatem, dignior est ut prælatos eligatur. Unde quando Christus beatum Petrum eligere uoluit in aliorum prælatum prius illum examinauit qualē animorē & charitatem haberet, & uoluit scire an præceperis Apostolis eum diligere: nam etiam si dignus eligas, si dignior alius sit, aduersus conscientiam facis nam tenens digniorē eligere. Itaque ex Christi discipulis, & ex eis qui inuicem diligunt, prælatum eligere debēs. Sic Apostoli fecerunt in electione Mathiam in Apostolatū. Unde beatus Petrus dixit. *Oportet ut ex his uiris qui nobiscum sunt congregati in omni tempore, &c.* Sic etiam cum elegerunt illos septem diaconos ut ministrarent mensis dixerunt. *Considerate uiros ex uobis boni testimonii septem, plenos spiritu sancto & sapientia, ut constituamus super hoc opus.* *Et elegit duodecim ex ipsis.* Ex quibus manifestum est quod omnes duodecim Apostoli simul fuerint electi, nec alterum altero in Apostolatu antiquiorem esse: quauis alii alii in discipulo prius fuerint electi. Prius namque sequuti sunt Christum beatus Petrus & Andreas, quam Ioannes & Iacobus: deoque in discipulos alii qui prius aliis electi sunt, non autem in apostolos. Nam quādã die primo mane uocauit Christus omnes discipulos suos, & ex eis duodecim segregauit, quos elegit & nominauit Apostolos. Quod autem duodecim elegit non alto uacat mysterio. Aliqui existimant nullum esse mysterium in duodeno numero Apostolorum, dicentes nullam esse causam aut rationem quod plures essent, aut pauciores. Nam Marcus ait ad se Christi uocasse quos ipse uoluit: & placuit illi duodecim eligere. Nam quando infœlix Iudas perierit, nõ utriq; elegerunt Apostoli alii, qui locum illius impleteret, & Petrus id esse necessarium dixit. *Oportet (inquit) unum ex istis nobiscum fieri testem resurrectionis: & scriptura hoc prædixerat, quam oportebat impleri. Sed quauis ratio determinata de hoc certo nunc erõ non appareat: tamẽ duplex uideretur esse. Prior quia uolebat eos honorare, & nullus maior honor*

Ioan. 13.

Ioan. 31.

Act. 1.

Act. 6.

Mat. 4.

Mar. 3.

Act. 1.

ultima.

sicut nunc agenda ecclesiarum bonos & malos comprehendit. Sic etiam religiosorum monasteria boni & mali habitant. Inter apostolos fuerunt duo quærentes vindictam. Samaritanorum, tanquam imperfecti. Fierunt etiam gloriæ & honoris cupidissimi, nam facta fuit contentio inter illos, quis eorum videretur esse maior. Fugerunt etiam murmurantes, nam videntes Magdalene factum, indignati sunt dicentes. Vt quid perditio hæc? Fugerunt etiam inter discipulos apostate, nam multi audientes, quod loqueretur de manducatione corporis sui, illum reliquerunt, & abierunt retro. Fugerunt etiam inter illos penitentes, & impenitentes: sicut Petrus & Iudas, quorum alter penitentiam dignam fecit: alter vero miser & infeliciter laqueo se suspendit. Quare ineptissimi & stupidi homines sunt appellandi, qui propter vnius religiosi peccatum, monasteria monachorum damnant. Qui etiam: perinde sua imprudentia sanctorum apostolorum collegium dampnare debent, & dampnent etiam caelum & sanctorum angelorum choros, in quibus multi mali fuerunt, & ab eis ceciderunt. Monachi (vt pie & vere loquamur) raro cadunt, citius vero resurgunt, quia multa iugamina & suffragia habent, quibus adiuti facile resurgere & respicere possunt, vt claustrum chorus loci orationis, celebratio sanctorum, bonorum consilia: denique mercede & retributione sunt digni propter omnia que faciunt, nam sub obedientie iugo, & conficiunt: viuunt tandem semori & segregati ab scopulis mundi: vbi multa sunt precipitia. Si autem aliquando eis contigit cadere, id humane fragilitati dandum est: praesto vero adest illis dominus manum dexteram porrigens, vt cum Petro fecit. Quid si aliqui retrorsum vadant lapsi in apostasiam, sicut abierunt illi Christi discipuli. Nunquid propter hoc execranda sunt monasteria? Si igitur in illo tam sancto & tam diuino collegio, vbi Christus rector erat & magister inter tam paucos tanta fuit differentia bonorum & malorum, fortium & imbecillium, penitentium & impenitentium, abentium & peruersitatis: quid est quod miremur si viderimus autem in monasterij non esse sine pallis? Vide etiam quod cum aliquis illorum delinquit, & illud detrahit: quod multa ille operatus est bona que tu nunquam fecisti, imò multa peccata mala que si panderetur puderet te coram oculis hominum apparere. Itaque tu vnius mali quod semel fecit, perpetuus es imitator multorum

Luca. 9.
Luca. 22.

Matth. 6.

Ioann. 6.

Matth. 23.

autem bonorum in quibus per totam vitam se exercuit, nunquam recordaris. Docemur secundo, ne quis de statu suo nimis confidat: aut inaniter gloriatur. Poteris namque in statu perfectionis vitam degere, & inter viros perfectos conuersari: tam iniquis & peruersis moribus esse imbutus. Et licet modo inter bonos habitans bonus sis: poteris tamen in iustitiam oculi ab hac bonitate recedere, & in profundum maioris misere labi. Ecce angeli de caelo ceciderunt. Adam de paradiso, David egregius psalter & vir perfectissimus, turpibus se immiscuit flagitijs. Et tandem Iudas, qui dignitatem apostolicam consecraverat, quique demonia eiecerat, & multa fuerat operatus miracula, turpiter & infeliciter cecidit, & cum apostolorum esset socius demoniorum sodalis factus est. Nullus enim maniter aut præsumptuose de se aliquid præsumat aut gloriatur: neque monachus secularis viros contemnat: nec in sua virtute & monachatu confidat, sed potius semper humiliter de se sentiat, & cum timore domino seruiat, cum videat Iudam apostolum ex culmine dignitatis in misera Tartara cecidisse. Quapropter egregie ad monet beatus Paulus dicens. Qui stat, videat ne cadat. Obserua etiam quod quauis Christus recte sciret Iudam fore damnandum, & ab eo tradendum esse: nihilominus illum in apostolum elegit, vt impletur scriptura dicens. Qui e debet panes meos magnificauit super me supplantatione. Hanc eandem rationem reddidit ipsemet Christus, loquens de Iuda: vt impletur scriptura, quæ ait. Qui manducant mecum panem, leuabit contra me calcaneum suum. Nemo tamẽ haberet consuetudinem manducandi cum Christo, ni esset mensuræ suæ continuus & familiaris: nempe discipulus aut apostolus, ideoque vel in discipulum vel in apostolum Iudas eligendus erat. Sed potius in apostolum, quia apostoli magis familiares erant Christo: & manducabant & bibebant eum illo. Elegit illum quem sciebat proditorẽ futurum, vt doceremur homines non natura: sed voluntatis arbitrio malos fieri. Bonus erat Iudas cum electus fuit, & tradidit illi dominus pecuniam, quia videbat eum pia & bona mente esse præditum: quod verò ipse bonis rebus abusus fuerit, ipsi imputanda est culpa. Poterat quippe si voluisset in sancto collegio & diuina vocatione permanere. Perfitamus igitur nos in sancta vocatione: cecidit enim Saul qui bonus ele-

Apoca. 17.
Gen. 3.
2. Reg. 11

1. Cor. 10.

Psal. 40.

Ioan. 5.

nus electus est in regem, cecidit & Iudas. Expende autem inauditam & ineffabilem Christi mansuetudinem & quam bene canat ecclesia illum viscera misericordie habere: quia quotidie cum Iuda, comedebat, & plura beneficia illi contulerat, & dulciter cum eo conuersabatur, recte sciens quod traditurus esset illum in mortem. Tu verò inimicum tuum & persequeris, & ab eius conuersatione te abstinere. Sed iam historiam prosequamur. Et descendens cum illis stetit in loco campestris. Electurus Apostolos ascendit cum illis in montem, & docturus turbas descendit: quia perfectioribus altiora dicenda sunt, & minoribus leuiora. Vnde Apostolus. Tanquam paruulis in Christo lac dedi vobis, non escam. Et in alio loco. Sapientiam loquimur inter perfectos, omnibus enim qui lactis est particeps expertus est sermonis iustus: paruulus enim est, & perfectorum est cibus solidus. Erat Christus in monte pernoctans in oratione, cum mundani sunt in lectis suis lasciuientes & in vitaniis dormientes autem. Erat Moses in monte in orationibus & vigilijs cum Deo loquens: populus autem infra erat comedens & bibens, & vitulum adorans. Ita mundi discipuli cum Christus & eius discipuli in oratione sunt, ipsi in delicijs & vanitatibus sunt detenti. At prius dominus, cum videat eos in cacumen montis non posse ascendere propter virium imbecillitatem, descendit à monte illos docturus, & mirabili doctrina eos erudit. Stetit (inquit) in loco campestri. Voluit dominus loca, in quibus populum docuit scribi & designari, vt si postea rebelles facti dicerent se non admonitos, loca ipsa si opus esset in testes vocarentur. Sic enim homines lapidum acruos & statuas in testes feceris vocant, vt legimus de Iacob & Laban: qui acruum lapidum conficientes, cum iuramento testimonij vocauerunt. Cur etiam Deus in testimonio suæ doctrinæ, loca in quibus prædicauit, non adducit? Lege diligenter initium libri Deuteronomij, vbi videbis quantifaciat dominus loca, in quibus doctrinam suam tradidit. Hæc (inquit) sunt verba que loquutus est Moses ad omnem Israel trans Iordanem, in solitudine campestri: contra mare rubrum inter Pharan, & Tophel, & Laba, & Aseroth vbi aurum est plurimum: vndecim diebus de Oreb, &c. Et postquam loquens finem fecit, dixit omni populo. Testes inuoco hodie caelum & terram quod posuerim vobis vitam

1. Cor. 3.
1. Cor. 2.

Exo. 32.

Gen. 31.

Deute. 1.

Deute. 30.

& bonum, benedictionem & maledictionem. Et in capite vltimo libri Iosue habetur quod postquam Iosue loquutus fuit ad omnem populum Israel tulit lapidem pergrandem posuit que eum subter quercum, & dixit. In lapis iste erit vobis in testimonium quod audieritis omnia verba domini que loquutus est vobis: ne forte postea negare velitis, & mentiri domino Deo vestro: vbi peccator diligenter debet aduertere, quod Deus videns suam obstinationem vocauit in testes lapides, & montes aduersus eum. Si non adimpleueris verbum meum (inquit Iacob) lapides isti testes erunt. Tu temporis lapides loquentur & testimoniam proferent aduersus iniquum & mendacem, qui verbum Dei audiens, id noluit obseruare, imò violauit præcepta & mandata eius, &c. Vbi obseruabis quod sermonem istum beatitudinum quem Christus hic habuit, licet alij existiment alium esse ab eo quem Matthæus narrat ego vero salua aliorum pace eundem esse credo. Et si contradicere videatur id quod Matthæus dicit, quod Christus ascendit in montem, Lucas vero quod descendit in locum campestem. In quibus verbis nulla est contradictio aut repugnantia: nam licet locus hic campestris mons sit, & illum Matthæus montem vocet, nihilominus vt dixi nulla est contradictio, nam locus campestris mons esse, licet sit quædam pars montis planior. Loca enim campestra solent in scriptura ea vocari, quæ non sunt omnino excelsa, nec omnino plana sicut valles. Etenim in libro Numerorum ponitur quædam mansio Israelitarum in campestribus Moab, & a-lia subsequens ponitur in planioribus locis terræ Moab. Ex quo inuenitur quod loca campestra non erant plana, sed sunt quasi quidam descensus montium vbi Christus prædicauit. Ascendit in altitudinem montis vbi discipulos elegit in Apostolos, & descendens in medium montis in quadam planicie accesserunt ad eum discipuli eius, & videns multitudinem turbarum, tunc prædicauit sedens: quia locus ille satis conueniens erat vt posset in eo sermonem ad populum habere, vbi omnes conuenerunt. Cum autem dicit Matthæus quod sedet, & Lucas quod stetit: nulla est contradictio, nam cum accessisset ad loca campestra in illo monte stetit cum discipulis suis, expectans paululum donec congregarentur turbæ vt omnes doctrinam audirent, quæ cum congrega-

Gen. 31.

Mat. 5.

Num. 22. & 26.

Exo. 19.

te essent sedens incepit predicare. Sedens autem docebat, vt significaret differentiam inter nouum & vetus instrumentum: nam lex vetus data fuit eū terroribus, fulminibus, & tonitruis: ita vt populus tremens, & mortem timens dixerit Mofi. Non loquatur nobis Deus; sed tu loquere nobis: ne forte moriamur. Lex autem noua quam Christus dabat, erat lex suavis, iucunda, amoris, & quietis plenitudoque sedis. Sic Paulus Romanis scribens ait. Non accepistis spiritum seruitutis iterum in timore, sed accepistis spiritum adoptionis filiorum. Aduerte autē quod sedit in loco apto & publico ad predicandum: vt ab omnibus posset videri, & audiri: ideoque omnes accedentes audiebant verbum illius & curabantur. Principes namque, qui veluti fontes sunt in quibus omni populo hauriri debet aqua, omnibus se amabiles prestare debent & nemini quantumuis pauperi & inopi ad eos ingressus abnegari debet, sed cunctis sine accēptione personarum patere. Nā optimo iure in eum animaduerteret iudex, qui fontem omnibus communem sibi ratum vendicare vellet: & sepi & sera additis aditū omnibus prohiberet. Ita etiam grauior sunt puniendi, qui sibi solis tantum principum fauorem conciliant: ceteris vero omnibus clausam ostendunt portam, ne aditus pateat vt ad regē necessaria impetrent. At quemadmodum aqua illa salubrior est, quæ nec terra permisceatur, nec cæno: sic ille princeps reipublicæ erit utilior, qui nulli sterreni hominis admixtam habuerit familiaritatem: nam quantumuis fuerit excellens princeps & animi candore præditus, nihilominus, vt limpidissimum quoddam speculum a circumstanti statu obnubilabitur: nisi tali sit spiritu afflatus, vt nihil velit pari, quod rationis limina transcendat. Iudicium igitur rationis ita semper in iudice maneat liberum, vt cuncta Christianis institutis gubernet, mala puniat: & vbique locorum virtutis & pietatis studiosissimus sit cultor, exempli Christi Redemptoris nostri memor, qui Ioanni & Iacobo iniusta petentibus non concessit, neque ad id amoris & familiaritatis vinculum coegit: imò diuersa multo a suo palato respondit. Nescitis (inquit) quid petatis. Nunc verò a nullo familiari detentus fons ille misericordie perennis omnibus patet, omnibus adest, omnibus dextram porrigit, vt ad eum accedant vt bibant, & sanentur. Stetit itaque in loco campestri,

Exo. 20.
Deut. 5.
Rom. 8.

Mat. 20.

in loco publico omnibus peruenio: vt omnes ad eum possent accedere, & si vellet tangere, vt ab insinuationibus sani euaderent & vt suam doctrinam audirent. Ideoque ad eum accesserunt discipuli & copiosa turba: nā cū stetit & eos circumspiceret, intellexerunt, eū velle predicare: quocirca omnes illum circueuerunt, atque ita sequitur in textu. *Et turba discipulorum eius, & multitudo copiosa plebis ab omni Iudæa & Hierusalem & maritima & Tyri & Sidone.* Eodem die, quo electi fuerunt Apostoli mox confluunt populi: quia futurū erat vt horum duodecim predicatio per vniuersum orbem funderetur in omnes gentes. Aduerte autem quod in cacumine motus solus erat cum suis discipulis: postquam verò descendit, maxima multitudo ad eū accessit. Non poterat turba in monte ascendere, quia quos delictorum sarcina deprimit, nisi deposito onere ad mylteria sublimia scandere minime possunt. Idcirco filij Israel non poterat in montem scandere, vt Deo facerent obuiā: quia Aegyptiorum detenti conuersatione impediebantur. Sed solus Moses ascenderat & pauci seniores Israel cum eo. At nunc descendit Iesus de monte plurima populi carnea cū sequebatur: nam cum ad eum turba imbecillis ire nō posset, benignissimus dñs ad eos descendere voluit, vt ad eum accederet possent. Cuius rei etiam in te ipso experimentū posses facere. Quoties obsecro, eum in peccatis & flagitijs sis detentus cum que ad illū accedere non possis peccatorū pondere pressus: ipse tanquam clementissimus dominus ad te descendit, rogat, vocat, & multis beneficijs te allicit: Experte autem populi huius deuotionem & feruorem veniebant quippe de longinquis & remotissimis locis verba Christi & eius doctrinam audiri. Quando canis venaticus leporem, vel aliud quoduis venationis genus inuestigat, si nullum vestigium inuenit piger & iners ambulat, at si venationis ventis nares eius attingit solertissimus & diligentissimus currit, quousque feram inuenit. Ita nimirum nos quia Deum non gustamus, nec suauitatem suorum mandatorum olemus: inertes & pigri, in ipsi obsequio ambulamus. Vc nimis namque rem sacrām auditi cum iam soltere dimidium diei cursum perambulauit, prolixam concionem fastidimus, & verbis Dei defatigamur: denique in omnibus ad eius obsequium spectantibus pigre & signaue nos gerimus. O vtinā fragrantia diuino-

Exod. 17.

Plinius li. 8
cap. 18.

Can. 1.

Leg. Be. scr.
11 in. Can.

Psalm. 86.

diuinorum odorū degustaremus: vt celestem hanc venationem toto pectoris conatu inuestigaremus. Attendite obsecro quomodo omnis hec gentis multitudo ad odorem Christi currit, suam patriam & res relinquens. Tanta est odoris suauitas qui ab ore pantheurgæ exit, vt philosophi dicant, quod omnia animalia domicilia sua deserunt, tanta oris eius suauitate attracta. Itā nimirum tam suavis erat odor oris Christi, & ita admirabilis & diuina eius doctrina, tam dulcia verba: vt omnis multitudo gentium illarū regionum domicilia sua deserentes Christum sequebantur. Itā desiderabar ardenti pectoris amore post Christum duci anima illa sancta, quæ dicebat dilecto suo. Trahe me post te: curremus in odorem vnguentorum tuorum. Trahimur, quando tribulationibus & tentationibus exercemur. Currimus cum intencis inspirationibus visitati tanquam suauē aliquid olentes diuinis virtutibus fragramus. Itaque quod asperum erat sibi retinebat tanquam sanx forti atque perfectæ: atque ideo dixit in singulari, trahe me post te. Ad id autē, quod dulce erat & suauē, curremus, dixit in plurali. Trahit Deus per tribulationes & aduersitates, & vocat suauitate & odore inspirationū & predicationū & beneficijs: ad hæc autem quæ suauia sunt currebant plures. Currentes ibant attractæ dulcedine verbi Dei & diuinis promissionibus. Hac igitur dulcedine & suauitate ducebatur Christus post se hunc populum: & in odore vnguentorum eius veniebat omnis Iudæa, Hierusalem, & maritima cum Tyrijs & Sidonibus. Porro non veniebant de maritima illa, quæ est iuxta mare Galilæum, sed de remora maritima, quæ est iuxta Tyrhenū mare, iuxta quod sunt Tyri & Sidon. Ex quo quanta fuerit Christianisma & non manifestè colligitur: vt multos Gentiles etiam ex remotis & longinquis partibus attraxit. Quod factum in maximam ignominiam Christianorum cedit: nam cum huiusmodi longinquis locis venirent, tu cum iuxta Ecclesiam sis, nec paululum laboris assumere vis, vt in templum habeas: si vel minimi pluit aqua, vel paruus sufflat ventus. Ponuntur autem nomina harum ciuitatum, vt magis confundatur Iudæa: quia ad hos Gentiles non iuit Christus, sed ipsi ad eum venerunt. Quod iam multis retro ante sculis egregius prædixerat vates. Memor ero Raab & Babylonis: scientium me. Ecce a-

liengena & Tyrus & populus Æthiopum, hi fuerunt illic. Hi vtique in die iudicij aduersus nos insurgent, & frigidam nostram deuotionem confundent: quemadmodum Niniuita fecerunt aduersus Iudæos: quando ipsi, cum Gentiles essent, tanta deuotione & feruore Christum sequebantur, vt eius doctrinam audirent: Vt autem scias hoc illos quæsiuisse, causam huius sequelæ subdit Evangelista dicens. Qui venerant vt audirent eum. Quia sicut anima Christi erat instrumentum diuinitatis ad edenda miracula in corporibus hominum: ita verba Christi erant instrumentum eiusdem deitatis ad efficienda mirabiles operationes in animabus. Et quem admodum res erat admiratione dignissima vt Christi manus visum cæco restitueret, & quod Christi manus leprosum mundaret: itā multo dignius admiratione erat, quod eadem vox vitam daret defunctis animabus. Nam verba Christi nō solum excitabant animos audientium, nec solum (vt solent ceteri prædicatores) suadebant: sed etiam talem virtutem habebant & potentiam, vt videretur quasi cogere auditores, vt id facerent quod ipse predicabat. Donabant itaque verba Christi gratiam; sine qua anima mouere se ad iustitiam coram Deo non potest. Vellem ego vt in deuotionem & sanctum spiritum huius gentis oculos conijceres. Omnes Gentilium nationes & omnes mundi reipublicæ semper de origine & natione sua, de quæ eandem fundatorum & principum nobilitate se ipsas iactauerunt: si autem aliquando cōrigit vt principium & originem suam non inueniant, vt se nobilitent & magnificent, mendacia fingunt. Itali gloriatur genus suum ducere à Troianis, Hispani verò à Gothijs. Sic nos maximè gloriari de Christianismo debemus; utpote cum nullum sit tam illustre, tam nobile, & tam egregium genus, de quo maiori iure nos iactare debeamus. Oculos igitur nostros conuertamus in principium legis euangelicæ, & in feruorem & spiritum primæ illius ecclesiæ: tunc videbimus manifestè quantum ab illa gente degeneremus. Magni igitur assimemus tam illustrem originem habuisse & in meliorem mentem redeamus: si illis non sumus similes: & doleamus quandoquidem ab eis longe distamus. Tunc enim è tam longinquis terris ad Christi conciones confluxerunt: nunc autem vel duobus gradibus factis iam defatigamur. Et hoc erat

Leui. 18.
Mat. 8.

B b 2 quod

quod Hieremias lamētabatur dicēs. Via: Siō lugēt, eo q̄ non sit qui veniat ad solennitatē. Quando autē hoc lamētabatur propheta, id erat ob defectū gētis: nunc vero nō is est defectus, quia omnes via: & plateæ plenæ sunt hominibus, sed potius ob defectum deuotio nis. Ideo dominus. Qui ex Deo est, verba Dei audit: propterea vōs nō auditis, quia ex Deo nō estis. Gaudēt vnusquisque si bona gesta suōrū audiat. Nā si quis Gallus est, gaudet si audiat narrare egrēgia Gallorū facta. Si autē corām aliquo Gallo. Vngarorū facta quis narret, nullam præbat attentionē, nec aures illi accomodat. Ita natura quis gaudet sui generis & aorum suorum illustria audire facta, quia ab illis descēdit: si autem loquela incidat de eis quæ non ad suos pertineant, nihil facit, & discēdit. Itā nimirū, qui sunt de genere & profapia Dei, quæ Dei sunt audire gaudent: qui ex Deo non sunt sed patrem diabolum habent, sicut obstinati, non sermonibus Dei gaudēt. Quapropter dñs eis dixit. Propterea vōs non auditis, quia ex Deo nō estis. Cuius igitur domini sunt? Vos (inquit) ex patre diabolo estis: atq; ita vobis placet ei⁹ verba & sermones audire, vt sunt murmurationes, blasphemix, & turpia & obscœna verba. Vnum autē ex præcipuis signis, quibus suspicari potest, an quis prædestinatus sit, illud est, an gaudeat Dei verba & conciones audire. Nam si suauē & iucundū illi est audire verbum domini & in eo delectatur: magnū vti que argumentum est eū esse electum & ex familia & domo Dei. O quam magna multitudo eorum est, qui in audienēdis concionibus defatigantur, & verba vitæ nec primis labijs degustant. Ita etiā magna multitudo eorum est, qui in gehennam tendunt. Super est illis tempus, vt legant profanos & obscœnos libros, in quibus non nisi de mundo & carne agitur, at sanctum & deuotum codicem nec dimidia hora sanu sustinere possūt: & si concio durat plusquam dimidia hora, quam molestē & ægre ferunt abeūtes & murmurantes. Vt rectē hac nostra misera & infœlici tempestate illud Pauli verum habeat. Veniet enim tempus cum sanam doctrinam nō sustinebunt, sed ad sua desideria coaceruabunt sibi magistros pruriētes auribus: & a veritate quidem auditum auertent, ad fabulas autem conuertentur. Aliam etiā causam subdit nunc euangelista, propter quam illæ gentes ad Christum veniebant, dicens. Et sanarē-

tur à languoribus suis. Deserebāt omnes hi sua domicilia, vt salutem consequerentur: & vt Christū audirent per mōtes & præcipitia nō sine magno gaudio tendebant. Licet autem nunc dominum interrogare. Quid est quod si in mundum venisti, vt salutem & dona illi tribuas, tam care hæc omnia illi vendas? Nonne tuæ diuinæ & ineffabili misericordia conuenientius esset, vt in ciuitate eos doceres, & ibi eos curares, vt non tanto labore, & tam lōgo facto itinere eos in montem duceres? Non vtique nam ita dominus sua misericordia cū hominibus vtritur, vt velit semper eius iustitiam saluam & incoluem permanere, vt verē illa duo de Deo dicantur. Misericordia & veritas obuierunt sibi: iustitia & pax oscula te sunt. Iustitia namq; & misericordia in Deo pari gradu currunt. Vt autem Deus beneficia hominibus conferat, vult vt ex ipsorum hominum parte aliqua dispositio sit: quod quidem sacra pagine exemplo nō difficile erit ostendere. Nam cum dominus Holophernis caput in Hebræorū manus traditurus esset, & victoriam illis concessurus: vult prius vt famem patiantur, sitim, & labores, & vt iudith preces fundat & caput & vitam simul in discrimine ponat. Vult itaque vt quantum in se fuerint, digni sint beneficijs Dei. Tu autē quid est quod exiltimes gloriam attingere posse nihil agens: vitam in voluptatibus, & delicijs agēs? Sed ad id fortassis mihi obijcies. Deus misericors est, omnibus veniam condonat. Vera te narrare fateor. At scias oportet, quemadmodum misericors est, ita etiam rectus & iustus. Vnde quotiescunque in scriptura de diuina sua misericordia agitur, eam semper videbis tribui contritis corde, & eis, qui suorum peccatorum pœnitentiam agūt. Sic rex Ezechias dixit. Pius & clemens est dominus, & non auertet faciem suam à vobis, si reuerſi fueritis ad eū. Vbi videre licet quod misericordia promittitur non obstinatis peccatoribus, & otiosis hominibus: sed ijs tantūmodo; qui conuersi fuerint ad eum. Quod alio exemplo appositisimo tibi ostendam. Nā cum Nabal Carmelus graui, affectisset contumelia regem Dauid: ipse Dauid vehementer iratus volens in Nabalem grauius animaduertere, exiit ei obuiam vxor Abigail, & flexis genibus coram Dauid munus obtulit, atque ita eum placauit, ne vindictam de marito, deq; vniuersa familia sumeret. Quid hoc facis Abigail? Nonne scis Dauidem virum esse mi-

Psal. 84.

Iud. 3. c. 9.

1. Par. 13.

1. Reg. 25.

Gene 19.

esse misericordem? Ita nimirum, nihilominus tamen opus est obuiam ei exire, preces fundere, & munera offerre, vt suam misericordiam possim impetrare. Destruxit dominus ciuitates illas Sodomam & Gomorram: quia non inuenit in eis iustos propter quos illis parceret. Ita etiam vult dominus, vt labores, in mandatis domini, & pœnitentiam agas, si cœlum introire vis: nam sancti, qui in eo sunt per varios casus: per multa rerum discrimina, per crucē & tormenta id consequuti sunt. His etiam, qui modo illum sequuntur, Christus dominus non sine aliquo eorum labore salutem vult tribuere: sed vult vt à ciuitate exeant: deserantque domicilia sua illum querentes.

¶ Vbi aduertere est opus, quod postquam prædicauerat, sanabat eos: & post doctrinam sequebantur miracula: nam legem euangelicam, quam Christus prædicabat, confirmabat illam statim factis miraculis. Prædicabat his Christus, postea verò ab infirmitatibus & languoribus suis illos sanabat: quibus ostensis miraculis probabat doctrinam suam veritatem esse infallibilem, ipsamque verum esse Deum. Ideoque aduerte, vniuersas leges constitutas à sapientibus, & philosophis mundi, & eas etiam, quæ tam in canonico, quam in Cæsarico iure continentur, fundatas esse & stabilitas in rationis perpendiculari: vnde famosum axioma iuteconsultorum est, quod ratio legis est anima legis. At leges, quas principes & reges stabilerunt, fundate sunt in potentia. Nam siue rationem in se contineant, vel non, proculdubio adimplenda sunt, & ad vniquem obseruanda, cum rex ita præcepit: alias qui legum limites transcedit, in eum animaduertetur, tanquam in transgressorem legum: cum rex sum: non imperium habeat in regno suo. Ita vt vera potestas & imperium in vero dominio fundatur: ita quod tantam potestatem princeps habet, quantum fuerit eius dominium. At in Deo multo aliter contingit, nam dominium in potentia fundatur, quæ infinita est. In quo igitur, bone Christe, tua lex fundata est? Non vtique in potestate, ne in ratione. Non in potentia: quia neminem coegisti vt fidem tuam reciperet: nec aliquem compulisti, vt legem tuam amplecteretur. Nec enim in ratione naturali fundatur, quia quauis non sit contra rationem naturalem imò præsupponat illam est tamen supra: nam omnes rationis li-

tes transcendit, & omnem humanum intellectum etiam acutissimum, & sublimem superat. In qua igitur re hæc lex fundatur?

Vtique in sola sua autoritate: nam solum quia Christus hoc dixit, ided credendum est. Qui igitur fieri potest, vt sciamus, Christum id dixisse? Nam statim quod scimus id Christum dixisse, minime id dubitari potest. Soler enim contingere, vt mariti per puerum aliquem vel per seruum vxoribus petant: vxores autē id dare nolunt, quousque per aliqua signa illis constet maritos id petere. Nemo est bone Deus omnium hominum, qui sub cœlo sunt, qui tibi non credat: at quomodo sciemus quod tu id dicis, & imperas? Vtique per signa mea. Dixit dominus Moſi. Vade & dic Pharaoni, vt dimittat populum meum. Dixit Moſes. Et quomodo credent mihi: & dixit illi dominus. Quid habes in manu tua? Respondit. Virgam. Tuncque misit illam in terram: & cōuerſa est in colubrum. Dicitur Pharaoni, vt populum meū dimittat: & dato hoc signo, id est facto miraculo, statim intelliget, quod missus es à me. Nam cum Deus solus, qui supra omnem naturam est, miracula facere possit, cumque ipse testis esse nequeat mēdacijs, faciēs miraculum in testimonium eius quod dicis, probabis omnino te à me missum esse nunciū, vt hæc illis dicas. Accedunt igitur hi audituri diuinam & admirabilem Christi doctrinam. At probat se esse Deum, id autem, quod dicit proculdubio credendum esse coram eis factis miraculis sanando infirmos, & in integram valetudinē eos restituendo, cūque in icū oculi, & imperando hæc miracula operaretur, clarum reddebat testimonium veritatis quā prædicabat. ¶ Ex hoc vero contextu ad nostram eruditionē duo obseruanda sunt. Primum dixisse, quod venerūt, vt audirent verbū eius: postea verò, vt sanarentur à languoribus suis. Prius namq; vt cordati & prudentes homines de valetudinē animæ agebant, quam de corporis incolumitate. Discamus primò quærere regnum Dei, & iustitiam eius: & deinde omnia hæc terrena nobis adiicientur, iuxta saluatoris promissum. Sed iam oppositum fieri videmus: tota namq; sollicitudo rerū terrenarū est tibi, potus, & vestitus: hæc enim auide curant homines, animæ verò salutē obliuiscuntur. At cōuicia & humanos sumptus nūquā pecuniæ deficiūt, at pauperi, egeno, & viduæ sepe deest. Si corp⁹ infirmat, expertus medicus quaeritur si anima

Exod. 3.

Math. 6.

Tren. I.

Ioan. 8.

Ioan. 8.

1. Tim. 4.

ægrota quicunque imperitus factus est: atque ita sua peccata confitentur coram ineptis & insipientibus sacerdotibus, cum multo melius saluti corporis provideant. Vbi omnis rectus & bonus ordo iam peruertitur, nam mundana diuinis & cœlestibus præferuntur: quemadmodum Esau contigit: cui pater benedictionem dedit secundum mores suos, bona terra cœlestibus præferendo. Nam Esau & illi similes mundanas diuitias plusquam cœlestes diligunt. Ideo dixit ei pater. De pinguedine terræ & de rore cœli erit benedictio tua. Non sic viro sancto Iacob dixit, sed potius cœlestia & spiritalia terrenis anteposuit dicens. De rore cœli & de pinguedine terræ, sit benedictio tua. Nam iusti prius spiritalia, quam quæ carnis sunt querunt. Docemur secundum infirmitates & tribulationes bonas esse, quando quidem in Deum nos ducunt. Multi nanque istorum infirmitatum causa Christum quærebant, qui forte si incolumes valerent non quærent. Bona igitur reputanda sunt ea, quæ quæ hominibus ad Deum ducunt: cum igitur langores, dolores, & corporis ægrotudines homines ad Deum ducant, ut euangelista ait, quod veniebant, ut curarentur à languoribus suis: non hæc mala sunt estimanda, quando quidem tam nobilem effectum pariunt. Quod quidem, si attentas præberis aures sacræ scripturæ exemplo tibi ostendam. Nam Pharaos, & Manasses rex Iuda, non solum in prosperitate Deum non agnoscebant, verum iustos & bonos persequerentur: at cum dominus misisset eis infirmitates & tribulationes ad illum reuertebantur. Sic David in psalmo. Multiplicatae sunt infirmitates eorum: postea accellerauerunt. Et ipse de se inquit. Ad dominum cum tribularer clamaui. Videbis namque sæpe sæpius robustum adolescentem, incolumem, sanum, & optima valetudine fruentem, qui vitam perpetuam in vitis & in voluptatibus degit: quem si dominus punctorio vel laterali dolore percussit, statim ad Deum se conuertit, confessorium inuocat, & sacramenta postulat, & inquit. Quidquid in mundo est, vanitas est, stabile autem & firmum Deo seruire: promittit idem se statim ut à lecto surrexerit diuinis mandatis semper operam daturum. Vides igitur quomodo ægrotudines & labores homines ad Deum ducant. Quod aduertens diuus Paulus Corinthiis dicebat. Dum infirmor fortior sum. Qui igitur id fieri potest: Nam qui infirmus est ad nulla exercitia

est aptus, quod vnusquisque in se ipso experi ri poterit. Nihilominus tamen etiam si hæc vera sint, verum habet dictum Apostoli, cum infirmor fortior sum. Nam cum animas habet capitalis inimicos: mundum, carnem, & dæmonem? cum infirmatur homo vnus ex his tribus neque carnem victam & superatam habet. Et non solum hunc inimicum victum habet: imò ipsa caro, quæ inimica anima est, tunc à partibus animæ stat, & illifauet. Cumque dum valet corpus, tres sint aduersus animam inimici: cum ægrotat, duo aduersus duos insurgunt, cum caro à partibus sit animæ, & illi faueat. Ideoque rectissime dixit Paulus, cum infirmor fortior sum. Et qui vexabatur à spiritibus immundis curabatur. Impundus hic dæmon appellatur ab effectu: quia hominum animos immundus reddit. De corde enim exeunt quæ conquinant hominem, scilicet, adulteria, fornicationes, & medacia: quæ omnia pater & inuentor medaciarum diabolus homini suggerit, ut ea faciat, quæ hominem conquinant, & immundum reddunt: & quia hæc immunda suadet hominibus immundus appellatur, ad differentiam angelorum, qui mundi spiritus dicuntur.

Præterea in his verbis quatuor conditiones maligni spiritus nobis significatur. Primum nature subtilitas, quia spiritus est. Vnde Apostolus. Non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem: sed aduersus spiritus & potestates. & c. Et princeps Apostolorum Petrus inquit. Aduersarius vester est diabolus tanquam leo rugiens circum. & c. Secundum ostenditur culpe fecunditas: quia immundus est, & sordibus peccatorum gaudet. Ideo dominus ait infra. Cum spiritus immundus exierit ab homine, ambulat per loca arida. & c. Non inuenit requiem, quia in cœno luxuriae, & carnis voluptatibus quiescit. Quia de causa in Matthæo & in nostro Luca legimus, quod volens Iesus eicere legionem dæmoniorum ipsi dixerunt. Si eicis nos, mitte in porcos. Quia cum immundus sit, immundis animalibus delectatur. Tertium ostenditur hic ipsius peruersitas & malitia, quia ob inuidiam & malitiam homines vexat, cum nihil utilitatis sibi comparet ex hac re, sed potius calamitatem & miseria. Vnde sapiens inquit. Inuidia diaboli mors in troiuit in orbem terrarum. Quartum significatur hic modus nequitie sue: nam à domino cohibetur, & reperatur: non tantum mali faciat, quantum ipse desiderat, ut hic dicitur. Et in

Mat. 15.

Eph. 6.

1. Pet. 5.

Luc. 11.

Mat. 8.

Luc. 8.

Sap. 2.

libro

Iob. 1.

Ioan. 12.

Super illud. Exat Iesus eiciens dæmonium. Mat. 3.

1. Cor. 12.

libro Iob legimus, dominum dixisse Satanæ. Animam eius terua. Quibus verbis manifestè apparet, dominum modum & mensuram tentandi apostoli faciendo ei potestatem, ut illum percutere posset: tamen non ita ut eum ad interitum usque perduceret. Ita etiam nos si volumus, possumus eum vincere: nam Christus vires illi abstulit: nam ante Christi aduentum dæmon potentior erat & fortior. Tunc enim erat diabolus princeps huius mundi nunc autem eiecus est foras. Verum quomodo diabolus sit in corpore humano & possit illud vexare, inferius in capite undecimo huius Deo dante dicitur. Et omnis turba quærebat eum tangere, quia virtus de illo exibat & sanabat omnes. Non solum infirmi, sed etiam, qui optima corporis valetudine fruebantur. ad eum veniebant: & ut Marcus inquit, certatim irruerunt, ut eum tangerent. Et sic ista curatio & sanatio non solum de corpore intelligenda venit, sed etiam de animis: nam à peccatis sanabat, quos aptos inueniebat, qui que nullum ponebant obicem. Nam virtus de illo exibat, hoc est, sanctitas, quæ in ipso erat ad operationem se extendebat. & velut causa producit effectum, sic virtus de illo exiens salutem & incolumitatem restituebat. A postoli nanque & alij sancti, non habebant virtutem à seipsis promanantem: nec erant fontes virtutum, sed riuuli quidam ab illo perenni fonte aquæ viue, quæ Christus est, dimanantes. Vnde diuus Paulus hæc aduertens inquit. Alij gratia iuguarum, alij interpretatio sermonum, & c. diuidens singulis prout vult. Sed Christus fons erat perpetuus staturiens omnium virtutum & gratiarum à se egrediētium. Potest etiam per hanc virtutem intelligi miraculosus iste effectus curationis: etiam quæ virtus actiua huius effectus, quæ in opere exiit, & ad id se diffudit. Porro virtus illa à Christi diuinitate tanquam à causa prima & principali egressa est, & ab eius humanitate tanquam à causa secunda instrumentali: quia humanitas Christi fuit instrumentum viuum suæ diuinitatis, coniunctum, immediatum, & proprium: sicut & corpus nostrum est anime nostre instrumentum. Quæ obserua verò quod omnis artifex duplex habet instrumentum, coniunctum videlicet & separatam: quibus anima vtens omne absoluit opus. Instrumentum coniunctum habet virtutem operandi: ab ipsa anima, separatam autem à coniuncto mouetur. Manus artificis dicitur coniunctum

instrumentum: securis verò, serra, & similia separata dicuntur. Ab anima quæ primò mouetur, & per primum secundum, id est instrumentum separatam. Diuinum igitur verbum à Deo patre, lumē de lumine indeciens, Deo verus de Deo vero vnita sibi nostra fragilitatis substantia tanquam instrumento coniuncto ea vtatur, ad donandam sanitatem, & ad mirabilia opera efficienda. Quemadmodum enim qui sribundi sunt ad fontem currunt ex aliqua rype manantem & vnusquisque ore, vel vase admoto aquam sibi haurit: abundē: ipsa tamen aqua (quantum magna sit multitudo haurientium) non minuitur: & quæ admodum candens ferrum omnes tangentes adurit: sic humanitas Christi à diuinitate habens virtutem omnibus indigentibus salutem præbebat: neque præ multitudine coque, qui sanabantur fons virtutis eius exhauriebatur. Imò quotquot fide viuam illam sanctissimam humanitatem diuinitatis igne accensam tangebant, omni mota expulsa sanitati restituebantur. Quoties rectè ait Euangelista quod omnis turba quærebat eum tangere: quia virtus hac, quæ de illo exibat sanabat omnes. Et nihil mirum: nam si solo tactu osium Eliæ, mortuus vitam habuit: & contractu sudarij Pauli languores recedebant, & demonia expellebantur: quanto melius contactus Christi sanare posset omnes infirmos. Præterea tangit Christum, qui credit in eum: & tangitur à Christo, qui in fide ab ipso Christo roboratur & firmatur. Quapropter Iacobus adthonet dicens. Appropinquate Deo, & appropinquabitis vobis. Qui ergo sic tangit & tangitur virtute spiritus eius sanatur. Accede igitur nunc tu ad Christum: nam ipse potens est modo tuas infirmitates curare, sicut tunc quando tanta virtus de illo exibat. Nanque si mœstus & tristis es, si pauper si infirmus, si flagitiosus & peccatis conquinatus, si in mœlora dæmonis seruitute iacet: accede ad Christum, ne timeas: qui potens est, qui omnium nostrorum languores tulit, tua vulnera curare. Cum de illo & ad imitandum imò apertissimè & conuenienter egredietur vanat plures. Qui sanat omnes contrito corde, qui redimit de interitu vitam tuam, & c. Et ipse eleuatis oculis in discipulos suos dicebat. Hunc sermonem non tantum ad discipulos suos habuit, sed etiam ad omnem plebem. Quod manifestè patet quia Marthæus qui hunc & eundem sermonem scripsit, dicit: quod cum conuenerat Iesus verba

4. Reg. 12. Act. 19.

Iaco. 4.

1. Cor. 12. Psal. 46.

Mat. 7.

Bb 4 hæc

Gen. 27.

Exod. 5. 2. para. 36.

Psal. 15.

Psal. 159.

1. Cor. 12.

hæc mirabantur turbæ super doctrinam eius. Et infra noster Lucas in initio capitis sequentis inquit. Cum autem impleuisset omnia verba sua in aures plebis. Hic autem dicitur, quod conuertit oculos ad discipulos, quia ad ipsos præcipue loquebatur. Præterea, cum dicitur, quod eleuatis oculis loquebatur, insinuat affectus loquentis, & sublimitas eorum de quibus habebatur sermo.

¶ Ore autem nunc dicebat. Ideoque clarius Matthæus dixit, quod aperiens os suum docebat eos. Nunquid clauso ore docere poterat? Vtique si clauso ore non posset docere nõ diceret euangelista quod aperto ore docebat. Quapropter operæpretium est aduertere duplitem esse docendi modum: alterum manu, alterum verò ore. Manu docet qui bene viuunt, & operatur: ore autem qui bene docet & prædicat. Christus namque triginta annorum spacio sanctis & studiosis operibus docuerat: nunc autem quod manibus docuerat, idem ore docet. Prius cepit facere: modo vero incipit docere. Nanque qui in præsepis Bethlehem, & in domicilio Nazareth mundum contempit & paupertatem docuerat: nunc eandem paupertatem docet dicens. Beati pauperes. Docuerat antea ipsa manu inter præsepis angustia positis vagare & flere: modo autem ore suo docet, dicens. Beati qui lugent. Manu docuerat famem, hunc autem ipso ore dicens. Beati qui nunc esuritis. Docuerat peregrinari, & exilium pati fugiens in Ægyptum: nunc verò id ipso ore docet. Beati inquit cum oderint vos homines. Igitur qui antea apertis manibus bona opera docuerat, paupertatem, humilitatem, & patientiam: nunc aperiens os suum docebat eos. Age verò fili David, & attende quod pater tuus David incipit suos psalmos à beatitudinibus dicens.

Beatus vir qui non abiit in consilio impiorum sic tu incipe à beatitudinibus sicut pater tuus fecit. Christus fecit in his verbis inquit. *Beati pauperes quia regnum est regnum Dei.* A beatitudinibus incipit, quia in omni operatione humana præsupponitur finis, propter quem operamur, & ille est principium in actionibus, & maximè competit hoc beatitudini quæ est vltimus finis. Nihil enim tam ardenti pectore homo desiderat, quam ipsam beatitudinem: & reliqua omnia propter ipsam appetit. Sola autem beatitudo propter seipsam appetitur, quia vltimus finis est. Etenim omne bonum ratione beatitudinis imperfectum, & in abso-

lutum est: cum ipsa sola sit, quæ postquam adepta est, nihil vltius desiderari potest. Quia igitur Christus eam legem incipiebat dare, in qua multa præcepta continebantur, quæ difficultatem habebant, vt homo ad illa operandum facilius duceretur, voluit vltimum finem ostendere, ad quem ordinabantur & perducebant ista mandata. Sic illi adolescenti dixit. Si vis ad vitam ingredi serua mandata. Sic daturus legem Iudæis promisit illis bonum, quod habituri erant, si seruaurent legem. Si audieritis inquit pactum meum, eritis mihi in peculium. &c. ¶ Præterea non tantum spe vitæ æternæ allicit eos ad obseruationem præceptorum, sed nunc etiam in presentiarum vocat eos beatos: quia fides initium beatitudinis est, & pignus vitæ æternæ. Vnde dominus ait. Hæc est vita æterna, vt cognoscant te solum Deum verum, & quem misisti Iesum Christum. Hic enim de cognitione fidei loquebatur Christus. Etenim duplex est beatitudo: altera in via, altera verò in patria. Prior est fidei, quæ per charitatem operatur, alia est fructio diuinæ essentiae. Beatitudo viæ est actus meritorius beatitudinis patriæ, quia meritum homines disponit ad felicitatem patriæ. Priori modo vocat hic Christus beatos pauperes, esurientes, & flentes. Itaque isti pauperes flentes & persecutionem patientes vera beati sunt si loquuntur de beatitudine viæ. Suntque beati in spe, loquendo de beatitudine patriæ. Vnde mirari non desino quomodo tot viri alioquin etiam ditissimi magnificiant hanc autotitatem Ioannis, vt per illam probent beatitudinem patriæ consistere in actu intellectus: cum Christus ibi nõ loquitur de beatitudine patriæ, de qua est questio, nisi de cognitione fidei, quia subdidit statim Christus. Ego te clarificauit super terram. Quomodo manifestauit nomen tuum hominibus quos dedisti mihi. Et inferius in eodem capite se ipsum declarans dixit. Et cognouerunt verè quia à te exiui: & crediderunt quod tu me misisti. Postulat namque ibi Iesus vt quemadmodum ipse effecit, vt crederent in patrem, ita pater faciat, vt credant in filium Iesum Christum: quam fidei cognitionem vitam æternam vocat: sicut in alio loco ipse saluator dixit. Qui credit in filium, habet vitam æternam. Non dicit habebit sed habet, de presentia loquens. Itaque ex hac autoritate Ioannis vbi Christus dixit. Hæc est vita æterna, vt cognoscant te, &c. arguere ad probandum, quod

Matth. 19. Exo. 19.

Ioan. 17.

Ioan. 3.

beati-

beatitudo celestis, de qua est disputatio, consistat in intellectu principalius, esse arguere ac si quis diceret, quod in beatitudine patriæ erit paupe, & cetera, & reliqua: quia Christus hic dicit, beati pauperes, beati qui nunc flent. &c. quod quidem ridiculum esset, cum Christus hic & in Ioanne in præfata autoritate de beatitudine viæ quæ est per fidem loquatur. De beatitudine fidei etiam interpretantur illam autoritatem Ioannis sancti patres Hilarius, & Cyrillus, & Ambrosius. Christus namque aliquando loquitur de beatitudine patriæ, aliquando verò de beatitudine viæ: quod quidem ne decipiatis, diligenter aduertendum est. Nam non solum sunt beati in patria, sed etiam nunc in via, vt cecinit dominus vates. Beati immaculati in via, qui ambulat in lege domini. Omnes enim tam illi quàm hi, quos modo retulimus Deum videt, longum tamen disctimen & intervallum inter vtranque est visionem. Est enim quædam clara & aperta visio, qua fruuntur beati in cælo: altera verò obscura est ænigmatica, quæ per solam fidem fideles habent: nam cætera hominum infidelium & ethnicorum pars mentis misera cæcitate laborat. Vtranque comprehendit diuus Paulus vnioco orationis contextu. Videmus inquit nunc per speculum in ænigmata: tunc autem facie ad faciem. Quod quidem similitudine apposita libet ex pendere. Sunt enim in ordine diuini Ioannis Baptiste Hierosolymitano (cuius conuentum nunc est in Melita) quidam nobiles viri commendatarij, qui simul cum habitu multas habent possessiones & hereditates, & diuites sunt: alij verò sunt ibi commendatarij qui nullam hereditatem acceperunt, sed solum habitum commendatarij habent cadida cruce insignitum: at hi temporis incremento sua antiquitate hereditatem expectant. Respondens obsecro: nõne hi omnes commendatarij sunt? sunt procul dubio. Ita nimirum beati, qui nunc in cælo diuina fruuntur essentia, sunt tanquam commendatarij qui iam possessionem & priuilegiaturam eam hereditarunt: at iusti qui in hac misera lachrymarum valle huc & illuc præcellis innumetis iactantur commendatarij sunt in spe, qui professionem fidei habent, & habitum gratiæ, & crucem mortificationis & penitentiae. Illi iam possident & fruuntur, hi autem expectant. Et quemadmodum nos eos, qui iam heredarunt, & eos, qui in spe sunt hereditatis commendatarios appel-

Hila lib. de patris & filij vnitate. Cyril. super Ioan. & de fide ad reginas. Ambr. h. 2. off. c. 2. Psal. 118.

1. Cor. 13.

lemus: sic Christus modo, eos qui lugent, qui estuunt, qui calamitatibus opprimuntur, beatos appellat: vt eos etiam, qui iam in celesti regno habitant. Quo etiam modo intelligenda sunt illa autoritates, & beatus vir, qui non abiit in consilio impiorum, & illud etiam, beati omnes qui siment dominum, & illud beatus qui intelligit. super egenum & pauperem: quæ omnia sic debent intelligi, scilicet qui talia operantur, in via sunt beatitudinis: per semitam ambulantes: quæ ad beatitudinem peruenitur. Quemadmodum si quis hominem habentem in manu in alba papyro depictum templum interrogaret, quid manu tenes ipse responderet templum, bene quidem respõdisset: etiam si nec lapides, calcem nec ligna manu teneret, sed ipsum templum lineamentis descriptum. Sic isti beati dicuntur: qui imaginem æternæ felicitatis referunt, & similitudinem ciuium beatorum.

Psal. 1. Psal. 127.

Psal. 40.

¶ Obserua præterea discernimen esse inter beatitudinem donum, & beatitudinem virtutis: nam virtus & donum sunt habitus, beatitudo verò est actus virtutis. Et etiam differentia est inter beatitudines & dona. Quia dona perficiunt & reddunt virtutes illustriores ad operandum & eas in dignitate antecellunt, de partibus virtutibus Theologicis quæ perfectiores sunt donis. ¶ Præterea multas beatitudines posuit Christus, vt ostenderet multas esse vias, quibus potest in æternam tendi beatitudinem. Ita Christus beatos dixit pauperes, vt etiam flentes beatos nuncuparet. &c. Differentes enim sunt vniuerso generi humano beatitudines viæ huius: dum alius hoc modo, alius vero diuerso possit incedere. Multæ viæ sunt ad celestem patriam, & in diuersis detentus studijs saluus fieri potest. Etenim vna beatitudo alteram non excludit, sicut philosophorum secta, quarum altera alteram excluderebat. Ita vt à Peripateticis ille tantum felix & beatus nuncupabatur, qui sapiens erat. Si autem mundum volueris inseruire, vnica tantum via est. Nam si tu Archiepiscopatuum Toletanum ardentem desideras, vnica sola via est, ad id consequendum, scilicet, vt is moriatur qui modo illum possidet: quia fieri non potest, vt duo simul hanc dignitatem subeant. Ita Iacob dixit Esau. Præcedat dominus meus: & ego sequar paulatim vestigia eius. Nam si duo per argustum iter incedere velint, alter alteri est impedimento. A viâ domini multa sunt, quibus ad eam possimus incedere. Alij nan-

Gen. 33.

que celestem sibi patriam lachrymis. conse-
quuntur, alii elemosynis, alii ieiuniis & aspe-
ritate vite: alii orationibus & meditationibus,
alii denique multis aliis generibus studiorum:
nemo tamen alteri est impedimento. Quocir-
ca tu, qui pauper es, ne male sententiam de di-
uito profiras: nam etiam si non ut tu, pauper
tate laboret, elemosynis & aliis multis ope-
ribus sibi beatam patriam lucrari poterit. Si
autem tristis es, & peccata tua plangis: ne ob-
scuro iudices eum qui gaudet & ridet: nam il-
le aliam incedit via, quam tu ignoras. Monachus
non contemnat secularem: neque clericus mo-
nachum. Nemo proximum suum iudicet, quia
non facit idem quod ipse: nam unusquisque
in suo statu, si bonus ille status sit, saluus fieri
potest. Quocirca Paulus hanc rem maxime
commendans inquit. Qui manducat, non man-
ducantem non spernat. Nemo alium contem-
ptui det, quod id non faciat quod ipse. Cuius
reitus typus mirabilis illud est, quod in Apo-
calypsi Ioannes inquit: scilicet quod diuitias
Hierusalem habebat plures: portas. Nam illa
ciuitas celestis Hierusalem quae aeterna beati-
tudo est plurimos ingressus habet, plurimas
portas, & multas vias ad eam incedere possu-
mus. Vna quaeque harum beatitudinum por-
ta quaedam est, qua ingredi poteris in caelum.
Propterea inquit Ioannes quod iustus istarum
portarum, & porte ipsae ex lapidibus pretiosis
erant confectae: nam virtus vera esse debet,
tanquam pretiosus lapis, non autem falsa &
ficta, sicut hypocritarum. Grandis erat quia
non contentus esse debet si. xnam vel alteram
lachrymam fuderis: sed oculi tui tanquam fon-
tes esse debent, nec contentus esse debet si
huiusmodi panis pauperi. Arogaueris: atque ita
de reliquis virtutibus & beatitudinibus dice-
dum est. Nam vult dominus, ut virtutes ex-
cellenti quodam & heroico modo a nobis ad-
impleantur. In virtute namque quam insequeris,
magnus esse debes. ¶ Rursus harum quae
libet beatitudinum plurali posita est cum dicitur,
beati & non beatus, ut in qualibet beati-
tudine multitudine comprehenditur homi-
num beatorum. Amatores mundi constitunt
beatitudinem in rebus abundantia, alii quippe se-
clatur schola Epicuri, alii vero (ut fastidium fu-
gia) diuersas philosophorum opiniones, diuersas
beatitudines iudicauerunt. At si mundani homines
has philosophorum sectas non plene ore bea-
titudines dicant esse, tamen ipsis operibus quod
dignius lamentatione est eas beatitudines vi-

dentur confiteri. Nam sunt multi qui cum sub
Christi vexillo in sacro baptismatis fore pro-
miserint militari, datam fidem sponso suo non
seruantes, potius videntur Gentilium philo-
sophorum scholam profiteri suis moribus &
vita, quam Christi saluatoris nostri. De quibus
iniquis Christianis David dixit in psalmo.
Quorum filii sicut nouella plantationes in
iuuentute sua: filiae eorum compositae circum
ornatae ad similitudinem templi. Promptua-
ria eorum plena, &c. Beatum dixerunt popu-
lum, cui haec sunt. Sed Christus hos omnes
mundi errores in his beatitudinibus destruit
& euertit, dicens: non hos beatos esse, sed pau-
peres, stultos, & qui fame & siti opprimun-
tur. ¶ Denique aduertendum est, quod his
beatitudinibus docet Christus redemptor no-
ster, quibus portatis mercibus caelum emere
debeamus. Mercatores namque qui diuites
fieri cupiunt, merces emunt in populis & ci-
uitatibus, in quibus vilius venduntur, ea que
traducunt, vbi cariori venduntur pretio: at-
que ita vili ementes pretio, & carius venden-
tes breui temporis intervallo diuites euadunt.
Etenim si aliquis Salmanticae copiam magnam
saccari emisset, ut id Valentiam venderet, is sa-
ne potius facturam suarum mercium fecisset,
quam aliquid lucraretur: nam hic caro vendi-
tur pretio, Valentiam vero vilius. ¶ Ex parte
magis illius copia est. Opus itaque est ut mer-
ces tuas vendendas traducas vbi carius ven-
duntur. Attende igitur, o homo tu, qui noctu
diuque in alteram vitam iter, vel locissimum
agis, quique mature vel sero moriturus es: quod
si beatus esse cupis, & in caeleste regnum in-
gredi anhelas, tales merces tecum ducas: quae
in illa caelesti ciuitate non sint: nec te oneres
eis mercibus, quarum in caelo copiosa est abun-
dantia. Ibi namque gloria & diuitiae tantae sunt
ut villo pacto explicari nequeant, ut regius co-
restatur vates. Gloria & diuitiae in domo eius, ¶
Plurimus etiam honor ibi est, ut idem inquit
vates. Nimis honorati sunt amici tui Deo. Ibi
denique aeterna & perpetua quies est: diui-
tiae nunquam periturae, saturitas, gaudium,
& summa felicitas. In illam vero ciuitatem nu-
quam intrant lachrymae, fames, nec perse-
cutiones. Tales igitur merces tecum ducere
debes: quarum ibi penuria sit. Non te oneres
diuitiis, gaudiis, & voluptatibus: quorum om-
nium summam ibi reperies abundantiam.
Quod si his mercibus nauem tuam oneraueris
in hoc mundo: cum in caelum appuleris, ni-

Psal. 148.

Psal. 118.
Psal. 138.

hil

hil tecum portabis, & perditus omnino ma-
nebis. Has namque merces in caelum defer-
re non aliter est, ac si saccharum in Valentiam
portare, vel bombicem in Granatam. In caelo
non est paupertas, onera igitur te ipsum mul-
ta paupertate, quoniam beati pauperes spiri-
tu, quoniam ipsorum est regnum caelorum.
In caelo non sunt lachrymae, nec tristitia. Has
igitur assume tecum: quoniam beati qui la-
gent, quoniam ipsi consolabuntur. In caelo
nulla est fames. Ieiuna igitur & poenitentiam
agita: quoniam beati qui esuriunt, quoniam
ipsi saturabuntur. In caelo non sunt labores
nec persecutiones. Has in hac vita ample-
ctere, quia beati qui persecutionem patiun-
tur, &c. Nam si tecum duxeris voluptates, di-
uitias, quietem, & gaudia, proculdubio per-
ditus abis. Quocirca has amplectere beati-
tudes, nam illis proculdubio quietem & gau-
dium aeternum emes. Has namque merces
sancti illi, qui nunc visione diuina fruuntur,
tanquam sapientes & solertes mercatores se-
cum duxerunt. Acceperunt hic paupertatem,
labores, & tristitiam, vbi magna horum illic
est inopia: nunc autem nunquam perituris vo-
luptatibus & gaudiis in caelo cum Christo fru-
tur. Primam igitur omnium harum rerum,
quam ex toto animo amplecti debes, sancta
& euangelica paupertas est, & contemptus
harum omnium terrenarum diuitiarum. Et
inde est quod dominus primam beatitudinem
hanc constituit dicens. *Beati pauperes.* Multi
in illo Matthæi loco, beati pauperes spiritu,
hunc locum interpretantur de humilibus di-
centes. Beati humiles. At quantum ego pos-
sum coniectari, omnino falluntur: nam quan-
uis humilitas parens sit, nutritrix in diuiduaque
comes paupertatis euangelicae: at hic sermo
Christi de paupertate est, quae diuitiis oppo-
nitur. Quod quidem manifeste patet ex hoc
loco Lucæ. Inquit enim, beati pauperes siue
mendici, ut ex Graeco colligi potest. Mox au-
tem beatus Lucas his beatitudinibus contraria
ponit, dicens. Vobis diuitibus qui habetis
hic consolationem vestram. Vobis qui saturati
estis. Non dicit, vobis superbis, sed diuiti-
bus. Quod clarum est argumentum Christum in
beatitudine paupertatis de rerum tempora-
lium abdicatione fuisse loquutum. Deinde
quid opus erat Matthæum dicere, beati pau-
peres, & non potius beati humiles spiritu: si
nihil peculiariter dictum vult de paupertate
diuitiis apposita? Itaque de paupertate re-

rum temporalium loquitur Christus tamen hic,
quam in Mattheo. Hanc igitur beatitudinem
primo omnium Christus voluit satiare tan-
quam bonus, & peritus artifex. Primum quia
cum aliquis edificium sumptuosum condere vult,
primo omnium fodit, & terram foras eicit:
postea vero lapides fundamenti ponit, & a-
dificare incipit. Ita Christus ut diuinum amo-
rem & plurimas virtutes in nobis (si ita licet
loqui) aedificet, prius a nobis mundanum amo-
rem & rerum omnium terrenarum
suos aedificans in vera paupertate & contem-
ptu diuitiarum mundi: nam cum natura hu-
mana ita labefacta sit, vix hac terrena possi-
deri possunt, nisi cor nostrum illis fuerit ni-
mis affectum & detentum. In lege veteri non
solum non dominus has diuitias contemne-
re praecipiebat, imò eas promittebat eis, qui
diligentes obseruatores suorum praecceptorum
se exhiberent: nam in multis locis scripturae
promittit illis dominus abundantem terram
& plurimas diuitias. Nunc autem cum legem
euangelicam aedificare vult, profundius fodit,
& fundamenta iacit fortiora, paupertate
praedicans. Cum igitur in veteri lege diuitias
promittebat, nunc vero paupertatem praedi-
cat: Quia lex vetus lex erat puerorum: & ut
Paulus ait, lex paedagogus fuit. Infantes nam-
que solent nutrices in vehiculis portare: atque
in diuitiis tanquam vehiculum erant, quibus
dominus ludæos ducebat per legem manda-
torum suorum. At postquam iam aliquis vir
est adules vehiculum non solum non iuuat, imò
impedimento est, quomodo recte ambulare
possit. Atque ita euangelicis hominibus Deus
vehiculum tollit, ne tanquam pueri ambulent:
quandoquidem temporales diuitiae potius
impedimento sunt, quam iuuantini, ut in cae-
lum eatur. Vnde cum Christus velit viam cae-
li nos docere, prius vehiculum tollit, & ter-
ram foras eicit: ut aedificet spirituale aedificium
legis gratiae & perfectionis.

¶ Deinde priori loco paupertatis beati-
tudinem posuit, quia cum radix omnium malorum
sit cupiditas, ab spontanea spiritus pau-
pertate spirituales diuitiae exordium quoddam
& originem ducunt. Herba mala radicitus
debet euelli: atque ita Christus mundum cum
radice euellit, cupidinem fugans, quae radix
omnium malorum est: hoc exordium sum-
mit, quod principium malorum est.

¶ Expende autem Christi bonitatem & sa-
pientiam. Videbitur tibi forsitan durum &
asperum

Leui. 26.
Deut. 28.
Esa. 1.

Gal. 4.

1. Tim. 6.

asperum

Rom. 14.

Apo. 21.

asperum esse omnia, quæ habes relinquere, & pauperem esse: at non attendis durius & asperius esse, si tibi præciperet quod diues esses. Nam si diceret diuites felices esse, quid facerent pauperes? At dicens beati pauperes, voluit ut omnes beati essemus. Nam pauperes clarum est esse pauperes: diuites verò, pauperes fieri possunt relinquentes omnia quæ habent. Vt aliquis diues fiat, grandis quidem & ardua difficultas est: ut pauper sit, nulla. Atque ita facilius omnes beati poterimus esse hac paupertate, quam diuitiis. Et cum bonitas Dei tanta sit, hanc beatitudinem eo pretio donat, quo omnes illam possimus emere. Mirabile quidem est quantam facilitatē dominus in obsequio suo posuerit. Nam si aliquis velit regi inferuire, & in eius famulitio vitam agere, opus est, ut nouas & optimas habeat vestes, velocem equum, seruos & sumptuos. Et dicere soletis vnicum tantum filium, qui in regis curia ambulat, & in regali domo dimidiam partem substantiæ vestræ consumere, nam debet incedere habitu nobilis viri, quia regi seruit. At id inferuendum Christo non solum non necessarij sunt famuli, sumptuos, & equi: imò consulit ipse Christus hac omnia contemnere. In quo quidem facile videtur, quam facilius Deo, quam mundo inferuiatur. Atque ita in euangelio dominus ad suum famulitium & obsequium vocari præcepit cæcos, claudos, & omne genus hominū. In obsequium regis non admittitur claudus, cæcus aut mutus: Deus autem omnes vocat & vult, & pauperibus & contemptis gloriā suam promittit. O benedictus talis & tantus dominus, qui neminem foras eiecit, etiam si abiectus & humilis sit. Imò potius beatos appellat pauperes, cum paupertas res sit quam si vnusquisque vult eam inuenire potest. Vult dominus omnes nos in cœlum ducere: quia verò illos honores & diuitias æternas non amittamus, hæc terrena præcipit relinquere: nam veræ diuitiæ potius acquiruntur si minuatur cupidus, quam coaceruando thesuros. Atque ita vult ut celeriter & veloci cursu per hæc omnia terrena transeamus. Quādo filij Israël ibant in terrā promissionis, nuncios miserunt Edon, qui ei dicerent, se per patriam & terram suam velociter transiuros. Velociter (inquiunt) transiemus. Itā mirum qui iter faciunt in cœlum, terram & patriam nobis promissam, opus est, ut per hæc terrena cito & velocigrada transeant: deside-

ria semper & oculos in cœlum conuertentes. Atque ita Edon obuiau exiit filius Israel, & aduersus illos bellum gessit: ut mundus soler pauperes spiritu contemnere, & eos persequi. Luna cum longius distat à sole totū suū splendorem in terras mittit, in cœlum autem claritatem non ostendit: cum verò soli coniungitur tota in superiori parte illuminat, inferius autem nullum lumen ostendit, & tunc insipientes & rudes homines eam obscuram arbitrantur, cum in coniunctione sua cū sole in superiori parte sit splendidissima. Sic qui à sole iustitiæ Christo separantur & humanā gloriā quarunt, cum illos videat mundus diuites & potentes esse, existimant illos felices & beatos: cum reuera coram recto & superno iudice tales abiecti & infimæ sint fortis. Sed pauperes spiritu, qui abiectentes amorem seculi Christo coniunguntur, animi splendorem sursum tendentem emittunt: & à mundi amatoribus obscuri & stulti iudicantur, cū ipsi in superiori parte animo fulgentissimi sint. Quia igitur Christus vult in altam & profundam cognitionem rerum cœlestium nos ducere, & nos allicere, ut ea diligamus & amemus, prius amorem mundi à nobis semoueri vult: ad quod faciendum salubrius consilium est, hæc omnia terrena relinquere, despicere, & pro nihilo facere. Atque ita pauperes beatos vocat: quia etiam dum in carne viuunt, iam incipiunt frui cœlesti illa beatitudine.

Beati igitur sunt pauperes, in hac vita: beati in morte, & beati post mortem. Lege Chrysofostomam homilia de oratione Annæ tomo primo pulchrè de paupertate differentem. Si paupertatem subtrahas, mundum omnem subvertes: nam si paupertas non esset, nec essent futores, nec fabri lignarii, nec ferrarii, nec domificatores, & deniq; nulla ars in mundo exerceretur: nec manducarem, nec biberem, nec nos indueremus, nec calciati incederemus, nec essent ciuitates, nec populi, nec mundus: nam omnia hæc à pauperibus efficiuntur. & ipsi hæc omnia præstant, non diuites. Triticum verò pauperes seminant, & ipsi collegerunt, secerunt, molerunt, & denique in fornacem introduxerunt. Paupertas igitur autor est omnium harū rerum: & ipsa est, quæ humanam vitam sustinet, & gubernat rem publicam: quæ nisi constaret, mundus periret. Quod autem pauper meliorem & tranquilliorē sortitus sit vitam, quam diuites, vel facili indiget probatione. Primo, nā

praci-

præcipuis creaturis, quas Deus creauit in ministerium hominis sic ipsi pauper vitur, ut diuites, ut sole, Luna, stellis, aere, luce, aqua, cæpis & terra. At si res illas dicendo, diuitem delicatis & opiparis uti cibis, vina pretiosiora bibere, dormireque in eburneis lectulis: hanc non merito meliorem sortē appellabis, imò deteriorem: nam pauper ita bene dormit in duro & aspero lecto, ut diues in blando & delectato: nam pauciores vel nulla cura illum per noctis quietem vexat & sollicitant, & ita libens & gaudens durū panem & aquam frigida potat, ut diues sua obsonia & edulia. Vnde Sapiens. Dulcis est somnūs laboranti, siue parū siue multum comedat: luxuritas autē diuitis non sinit eum dormire. Hæc corporis in dulgentiā diues non sentit, cum in ea nutritus sit, labores verò (si aliquos experiatur) nimis sentit, cū non sibi natos inducet. Quod qui dicit in paupere multo aliter cōtingit, quia labores tanquā voluptates amplectitur: cum ex cōsuetudine diuturna in alteram naturā fuerit mutatus. At si aliquando ei contingat vel conuuiuo vel iudo adesse nimis gaudet & delectatur, cum id non ex more habeat. Neminem autē ita natura vniuersis bonis destituit quin aliquando non inuitatus vocetur, vel vas boni vini nõ degustet. Plus enim gaudet is qui semper affluuit in duro lecto dormite si vel vna nocte in blado cōtingat cubare: quā diuites, qui semper id ex more habet. Si igitur diues voluptates in quibus nutritus est non sentit, & vel minimus labor nimis eū vexat nonne beator pauper erit appellandus potius quam diues? Secundo si vt communi pro uerbio circumfertur, ad libitum viuere, vita est: potior vitæ est vita pauperis, quam diuitis. Nam si diues aliquid infanum vel ineptū protulit (cum semper pluribus incedat stipatus) protinus id aduertitur & murmuratur: nec libertatem habet eū di, quo ipse voluerit. Omnia eius dicta vel facta notantur, atque ita nec sui ipsius dominus est, imò omnium captiuus & seruus. Beat⁹ ille qui quidquid vult, dicit: & quomodo vult ita loquitur, & quo libuerit vadit. Syuā petit, venatur, saltat, gaudet: nemo tamē est, qui ad id iudicandum oculos conuertat. At diues nihil horum facere potest, quia decorem & auctoritatem suam seruare debet: nec facultatem habet, ut vere ridere & gaudere possit: nam statim si hæc fecerit omnis eum irrident. Nullo pretio emi potest libertas pauperis: nā cū solus sit, vadit

quo vult, nemoque illum impedit. Si igitur in vita feliciores sunt pauperes diuitibus ipsi: hæc eandē felicitatē duabus alijs rationibus in morte obtinebit. Prior est, quia mortē diuites plurimi desiderat, ut substantiā & rem accipiant: præcipuè si senex sit, cui proprij natū mortē exorat, pinguiorē sibi fortunā desiderantes. Atq; ita cū ex morte diuitis plurimis emolumentum & lucrū eueniat, sic à plurimis desideratur & exoptatur. Pauperis verò obitū, nemo est qui optet, eū nihil lucri inde reportaturus sit, atque ita bona eius valetudine & incolumitate omnes gaudent. Secundo quia cū diues moritur maximā curā illū vbi que angunt & circumstantiā cū longā restantē rē facturus sit, ad aures alter illi dicit, ut antequā seruium & fidelē quicquid tot annis illi inferuerit, recordetur: alter ut talis filij memoriā subeat: alter ut talē vel talē rem recordetur: atque ita his mundanis & terrenis negotijs intensus corpore dissoluitur. At pauper nullam aliam curam habet, nisi in ipsū Deū oculos & mentem cōijcere: & animæ suæ salutē providere. Quod quidem bonum ita magnum & pretiosum est, ut nisi aliud præter hoc religiosū haberent, omnes seculares & diuites homines nobis proculdubio deberent inuidere: quibus nulla est cura de domibus, de agris & armentis disponere, sed solum animam & mentem suam cū Deo cōponere. Quia propter pauper non solum dum viuunt beator est quam diuites: sed etiā in ipsa morte. Post mortem etiā nullū est dubium, quin pauper feliciores sit quā diuites, quod ego dicere nolo, cū ipse Christus testis & assertor sit huius veritatis: qui id contestatur dicens. *Quoniam vestrum est regnum cœlorum.* Si igitur non solum dum pauperes hanc cōmuni luce fruuntur, sed etiā ipsō mortis articulo: itemque postquā à corporis sarcina sunt liberati, beatores sunt quam diuites: nonne merito & optimo iure inquit Christus beati pauperes? Nihil vnquā verius dici potuit. Nō inquit regnū terræ corū esse, sed cœlestem: nā sibi Deus ignominiosum iudicauerat, quod tam infima pars (scilicet terra) seruis suis daretur. Atque ita cū dñs agerere cū Moise de diuisione terræ promissionis, de Leuitis quæ gēs erat Deo electa, & seruiro altaris designata, dixit, se nõ velle, ut leuite possessionē obtineret in terra. Et in libro Iosue in distributione portionū terræ scriptū est. Tribuit autē Leui nõ dedit possessionem: quoniam dñs Deus Israel est possessio eius. Beata gens, quam sibi & regno

Deute. 10.

Iosue. 13.

Luce. 14.

Num. 20.

& regno suo caelesti dominus elegit: cui nihil in terra dedit. Hi sunt felices & electi, quibus possessionem caeli dominus dedit. Vnde egregius vates. Deus meus tu es, portio mea in terra viventium. Nihil eos vult in terra possidere: vt mentem & animum ad caelestia eleuent. Arbor enim dum plures rami inferiores illi absconduntur, tanto profundius in altum surgit: vnde ramis absconditis quae in terram inclinant, ipsa arbor in altum surgit. sic etiam dominus terrena bona hominibus aufert, vt cum Leuitis fecit & Apostolis, & id etiam modo facit cum viris Apostolicis & perfectis: quibus dominus regnum caeleste hereditatem illis promissam pararam habet. Parum ne tibi videtur, haeredem Dei fieri, & cohaeredem Christi? Nunc filij Dei sumus, tunc similes ei erimus. Dij quidem, quia diuina essentia vnitur intellectui beato. Et sic, cut diuinitas vnitur intellectui diuino in modum speciei, vt sic habeat intellectus cognitionem beatam diuinitatis: ita & vnitur intellectui creato per modum speciei, vt talis intellectus producat beatam visionem, vt sit beatus vt est ipse Deus, & in eo ipso in quo Deus est beatus: quam dignitatem nemo in hac vita capere nec intelligere potest. Si rex aliquis domum haberet clauam & plenam auro & gemmis, quae omnia promitteret ei, quod illam aperiret, tibi verò duas clauas porrigeret, alteram ex auro, alteram verò ex ferro. confectam: haec tamen secunda seram valeret aperire, quam obsecro istarum eligeres: nonne vtilius esset accipere ferream potius quam auream? Aurea pretiosior quidem est, sed ad referandum inuulior: ferrea verò quanuis vilior sit, tamen praestantior est, quia cum ea aperitur thesaurus. Sic domus plena thesauris est gloria & beatitudo: quia gloria & diuitiae in domo eius, vbi sunt thesauri, quos nec oculus videt, nec auris audivit, nec in cor hominis ascenderunt, quae tibi dominus diligentibus eum habet praeparata. Clauis aurea diuitiae sunt, temporales, ferrea verò paupertas. Has igitur duas clauas porrigit tibi dominus, vtram illarum eliges? Nonne potius ferream, qua aperitur caelum? Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum, &c. Graue igitur bonum conserueris, si paupertatem inuenieris: hanc igitur tam altam & sublimem dignitatem cognosce, quae tibi donatur si haec terrena bona contempseris. Etenim de magno illo Alexandro scribit Quintus Curtius, quod cum vel-

let India expugnare ex cernit us diuitijs suis & suorum, & ex cernit us rebus pretiosis cumulum congregauit, cui statim ignem apposuit: vt vel ita milites sui paupertate coacti praesenti & virili animo India in expugnaret. Quorum igitur tu, qui in baptismatis fonte fidem inuolantem seruare praemissisti: vt caelum consequaris, haec non facies, quae ethnicus & gentilis fecit, vt in diem ingredere tur. A uen de obsecro, quicumque fueris cum Christo pauper, quod non verè pauper, imò ditissimus quandoquidem regnum caelorum tuum est. O diuinam & admirabilem nostrorum laborum mercedem & retributionem. Quis vnquam legis fuit lator, qui legum suarum obseruatoribus regnum caelorum promiserit? Nemo vtrique illud promittere, nec dare potuit. Moses nanque in legibus quas Iudeis tulit, Mercurius, Trismegistus Aegyptijs, Phoronaus Graecis, Solon Atheniensibus, Licurgus, Lacedaemonijs, & denique Numa Pompilius in legibus, quas Romanis promulgauit, nemo inquam horum omnium legum suarum obseruatoribus regnum caeleste promissit: sed solus Christus dominus noster & vniuersi orbis restitutor. Nulla lex est: quae tantum & tam magnum bonum promittat, nec vlla lex humana est, quae vel aliquod malum non patiat. Sola lex Christi omne malum execratur: ita vt qui in vno deliquerit, omnium reus est factus: nam etiam lex Moisaica ysuram permittebat, & libellum reptidij. Sola domini lex immaculata est, conuertens animas. Et lata fuit à tam sancto & tam iusto viro vt etiam ipsi eius inimici (vt sunt Iudaei & Mauri) contententur illum iustum & sanctum fuisse, vt ipse Iosephus Iudeus affirmat, & etiam ipse Mahumetus in Alcoram. ¶ Itaque lex euangelica non solum bonitate & rectitudine materis, verum etiam bonitate & sanctitate legislatoris, & diuinis promissionibus ceteras omnes mundi leges excellit, & longo interuallo superat. Quocirca barbarus & iniquissimus homo appellandus venit qui sacrosancto euangelio non subiicitur. *Beati pauperes* (inquit Christus) *quoniam vestrum est regnum Dei.* Si igitur regnum caelorum pauperum est, quid diuites facient? A pauperibus quaxrant. Non aliter acsi in domum mercatoris tenderes empturus bombicem, vel aliud quiduis: ita in domum pauperis te confer, vt regnum caelorum (quod suum est) in pauperibus à Deo emas eleemosynam illis tribuendo. At

Psal. 141.

Rom. 8. 1. Ioan. 3.

Psal. 111. 1. Cor. 2.

Laco. 2. Deute 23. Deute 24. Psal. 118.

Ios. li. 18. an. riq. i. cap. 6.

Laco. 2.

Act. 3.

1. Cor. 9.

do. At si diues non misericors fuerit, si liberalitate non fuerit cum extreme indigenti vfu: qui fieri potest vt in illud ingrediat? Exclusus perpetuo manebit, diues auarus à regno caelorum: si deposita auaritia, pauperi extremo indigenti eleemosynam non dederit. Pauperes nanque contemnes thesauros terre nos caelestes congregant, vt ipse Iacobus inquit, Nonne pauperes elegit in hoc mundo, diuites in fide, & haeredes regni: quod d repromissit Deus diligentibus se? Ideo q, his tribuitur caelorum regnum. Plus enim haberi debet priuilegium hoc pauperi à Deo datum, quàm omnes diuitiae & thesauri mundi: nam potius chirographo hoc pauperi dato tradetur illi regnum caelorum quam tibi, etiam si Tantali diuitias superes, & facultatibus Cresum antecellas. Nam arcis vel alicuius ciuitatis custos potius arcem vel ciuitatem traderet illi, qui regium chirographum ostenderit: quam ei qui mille aureos dederit. Nam nisi talis custos traditor suo regi fuerit, nulla pecunia tale facinus parabit. Ita nimirum pauper chirographum Dei habet, inquis: beati pauperes, quoniam vestrum est regnum Dei. Quae quidem ostensa schedula regio Dei chirographo insignita potius dabitur illi regnum, quam tibi, etiam si grandem pecuniarum sarcinam tecum tuleris. Etenim regnum caelorum non honoribus emitur, non voluptatibus, nec pecunijs: sed potius egestate, lachrymis & laboribus. ¶ Preterea autem hic est obseruandum quod non solum de futuro loquitur dicens, quod regnum caelorum erit pauperum, sed nunc de praesenti est, inquit: quia pauperes qui propter Deum terrenum regnum contempserunt, in hac vita diuinam hereditatem iam obtinent. Vnde beatus Petrus; qui propter Christum omnia reliquerat, claudo illi, qui eleemosynam ei petijt respondit. Argentum & aurum non est mihi. Pauper sum omnia pro Christo reliqui. Ideo quibus possum te adiuro. Surge (inquit) & ambula. Petrus igitur cum sua reliquisset, iam in hac vita Christum possidebat: atque ita ex eis, quae habuit petenti tribuit. Sed opus est iam vt in hac beatitudine receptui canamus: ad aliam gradum facientes. *Beati qui nunc esuritis, quia saturabimini.* Dupliciter intelligi potest locus iste. Primo de egestate & fame corporali, quatenus est actus virtutis abstinentiae, qua quis ieiunat & affligit corpus suum, vt inquit Apostolus. Castigo corpus meum & in seruitutem redigo:

ne forte cum alijs praedicauerim, ipse reprobus efficiar. Et ad Galatas. Qui autem sunt Christi carne suam crucifixerunt cum vitijs & concupiscentijs. Et iterum. Exhibeamus nos in multa patientia, in ieiunijs, in fame & siti, &c. Beati ergo qui spretis dsuitijs, hic in mundo esuriunt, & famem patiuntur propter regnum caelorum. Quae propter aduertendum est, illa particula nunc, qua hic apponit euangelista plurimum habere euidetia: atque efficaciam. Duo enim mihi videtur sacer euangelista complecti. Primo meminisse debemus hanc vitam in certam & pugnatam esse homini, non ad animi ignauitiam & remissionem: ideo in euangelicis & Apostolicis praecipis passim labores ponuntur. Vnde Saluator Qui vult venire post me, abneget semetipsum & tollat crucem suam. Etenim per multas tribulationes oportet intrare in gloriam Dei: nam si copatimur, & coregnabimus etiam. Si enim Christum pati oportuit, vt sic intraret in gloriam suam: quis infringere aut labefactare audeuit afflictiones & labores? Si is qui peccatum non fecit nec in eius ore inuentus est dolus, nec illi opus erat vlla afflictionum purgatio, nostri vero gratia tanta prius pati voluit, qua intra ret in gloriam suam: nos qui multorum peccatorum nobis sumus consilij, quibusque multa ac iniustissima poenae debetur fugiendum affligi, vt in eadem gloriam intremus? ¶ Alterum vero, quod in illa particula nunc in sinuatur, est breuitas temporis quo pati, & affligi pro Christo debemus: quae breuitatis contemplatione fortior & praestantior redditur animus ad tolerandum: sicut in iteris breuitas laboris leuior efficit. Etenim si longi sumus vitae huius spaciū si cum aternitate conferas, vel angustissimum momentū est, quod Paulus consideras dixit. Momentaneū pōdus tribulationis nostrae supra modum in sublimitate eternae gloriae pōdus operatur in nobis: non contemplantibus nobis quae videntur, sed quae non videntur. Quae enim videntur temporalia sunt: quae autem non videntur aeterna sunt. Contemplatio breuitatis huius vitae, omnes mundi afflictiones leues reddit, si sempiterna illa bona contemplerimur: quae momentanea haec afflictionis poena parit. Nanque si infirmi vt corporis valetudine assequatur maxima siti vexati se aqua abstinēt: quid nobis esset ferendum, vt illa corporis in corruptione assequeremur quae nobis in resurrectione promittitur? Hec considerates viri sancti & perfecti non formidabant pro Christo in siti fame, & frigore vitam agere. Nam appellatione esurire quidquid humanam

Galas.

2. Cor. 11.

Matth. 16. Act. 24. 2. Tim. 2. Luc. 24. 1. Pet. 2.

2. Cor. 4.

ad hebr. 11

Mat. 5.

Ioan. 4.

Luc 1.
Prou. 12.

humana vita trasgēda necessariū est intelligitur: quā vitā ij degebāt, qui ouinis & capris pellicibus induebantur, & in solitudinibus & spelūcis terrarū de micilia sua habebāt. ¶ Ad uerte autē, q̄ nō oēs qui esuriūt, & sitiūt t̄ hāc beatitudine consequūtur: quia multi vt diuitias sibi cōparēt esuriēt & sitim patiūtur & lōga naufragia huc & illuc peruagātes experiūtur. sed ij tantum, de quibus Mattheus inquit. Beati qui esuriūt & sitiūt iustitiae. Etenim hi sunt qui amore iustitiae famē & sitim & multa aduersa patiūtur. ¶ Secūdo modo locus hic exponitur de spiritali egestate vt ait Mattheus. Beati (inquit) qui esuriūt & sitiūt iustitiae quatenus iustitia est virtus generalis: sub qua includitur omnis virtus, iustitia, & sanctitas. Atq; ita esurie est profectū in omni virtute exoptare, Dei honorē, & pximorū perfectio nē desiderare quatenus procedit ex charitate & zelo iustitiae. Ipsi enim saturabūt in caelo. Obserua autē q̄ nō dixit de presenti saturantur, sed de futuro loquutus est: nā in hac vita misera nihil est q̄ iusti palato possit satisfacere. Terrena enim hāc animā nostrā nō cōplēt nā qui biberit ex hac aqua sitiet iterum. Omnia quae praesens vita continet velut falsā mentū sunt, q̄ non ad saturitatē apponitur: sed vt tantū gustū excitet. Nam si tribuatur pauperi sacerdoti beneficiū simplex, statim canonica tum anhelat: quem si adeptus fuerit, protinus in altiore dignitate vel in episcopatū euehi cupit. Ad quod oblecto profuit beneficiū, quod prius illi datum fuit: non vtique ad aliud nisi vt appetitum excitaret, vt alia maiora cuperet. Quocirca qui ex aquis & bonis huius vitae plus bibit, tanto ardentior sitim patitur. Sola animi tranquillitas, & conscientiae rectitudo hominē satiat. Animi enim rectitudo est veluti mensa apposita multis & benedictis cibis, ita vt si bonum appetitū habeas omnia sapiunt, & profunt. At de prauata conscientia est veluti mensa plena sordidus & malis cibis qui appetitui nocui sunt, & omnes in venenū conuertuntur. Sic nimirum etiam si omnibus mūdānis delicijs & voluptatibus abundes, si intus conscientia remordeat omnia in amaritudine cōuertuntur. Solus Deus animā nostram satiat. Vnde beatissima virgo in cantico suo dixit. Esurientes implebit bonis. Solus Deus est, qui fame peruenies saturare potest: iuxta illud proverbiolum. Iustus comedit & replet animam suā: venter autē impiorū in saturabilis. Sed quia de hac materia in codi-

ce nostro, quē nuper de vanitate mūdi edidimus multa egimus, ad aliā beatitudinē faciāmus gradū. Beati qui nunc fletis. Qui igitur sic ripotest, vt infra dicat, gaudere & exultare? Non sibi obuius est, quia lachryma quae pro Christo fundit dulces & suaves sūt. Etenim plus illi voluptatis & gaudij suscipit, qui in cubili suo passionē Christi cōsideras lachrymas fundit: quā si omnibus mūdānis voluptatibus & delicijs afflueret. Nec lōgius aliū de tibi petas exemplum, quā ex regio & sancto propheta qui dicit. Fuerunt mihi lachrymae mea: panes die ac nocte. Ideoq; iusti dum flet: gaudent & exultant interius. Beati ergo, qui nunc fletis: quia vana mūdi gaudia quae mūdānos alliciūt ad se minime vos adducunt. Quando Nabuchodonosor voluit vt populus suū adoraret, voluit vt plurima musica instrumenta prius resonarent, & acibat praeo. Cum audieritis sonitū tube, citharā, symphoniae & omnis generis musicorū, adorate statuat aureā, quā fecit Nabuchodonosor rex. Quod fieri iubebat, vt musicae sonitu euanescentes homines & falsa dulcedine allecti: nō aduerterent quā graue patrarēt peccatū, relinquentes verum Deum, & statuā adorantes eodē modo Labā cum fugisset Iacob, & illū esset sequutus vsq; in montem Galaad dixit illi. Cur ignorāte me fugere voluisti: nec indicare mihi vt prosequerere te cum gaudio, & canticis, & tympanis & citharis? Quod quidē nihil aliud Labā faciebat, nisi vt in domo retineret Iacob seruū tem ne in patriam suā abiret. Itā mūdus similibus voluptatibus, & falsis delicijs in obsequio & famulatio suo vult nos detinere: ne in propriam patriā nostram iter faciāmus, quae aeterna beatitudo est. Quia vero peccatum & facinus, quod committimus adorātes propria carnem, non videamus, musicis instrumentis voluptatibus, & delicijs, nos detinet, vt Nabuchodonosor, vt vel ita caput nostrū inuertendo sensum & intellectum abstrahat, & subijciat nos miserā peccati seruituti, ne bis malum nostrū non sentientibus. Quid igitur aliud tu Christicola cogitas mundi voluptates esse nisi quasdā artes & praestigia, quibus dāmon molitur sensu & intellectu nos destitue. re: vt vel ita his vanitatibus allecti mūdus nos subijciāmus, & Dei vexillum deserāmus? At Christus, qui si delitissim⁹ est amicus nobis dicit. Beati qui nunc fletis: quia qui flet hos mūdi & dāmonis laqueos facillimo negotio euadēt. ¶ Obserua autē, q̄ nō dicit, beati, qui hoc vel

In 3. parte cap. 1. 2. 3.

Psalm. 41.

Dan. 3.

Genes. 31.

Psalm. 125.

Psalm. 116.

Apoc. 21.

Psalm. 136.

Psalm. 41.

Tobi. 5.

1. Corin. 7.

vel illud fletis, sed absolute loquitur dicens, beati qui fletis. Quibus quidē verbis significatur q̄ flet, non ob malum secundum quid: sed ob malū absolute, quod contrariatur absolute bono, scilicet vitae aeternae. Itaque dicens beati qui nunc fletis, dixit beati qui flet ob mala praesentia: quae contraria sunt vitae aeternae. In cathalogo beatorum scribit fletentes in hac vita & non immerito, nā cum delectabilia mundi huius plurimum a virtute homines semoueant excellens perfectio est lugentium quia non solum a delectationibus se abstinent sed contrarijs actionibus se exercent assumendo contrarium luctum, non vano & sterili fletui vacantes, sed seminantes in lachrymis, vt fructus vitae aeternae cum exultatione colligant, iuxta illud prophetae. Qui seminant in lachrymis, in exultatione inuent. ¶ Expende etiam quod in hac & superiori beatitudine hac particula nunc ponitur. Non enim dixit beati, qui esuritis, aut beati qui fletis: sed beati qui nunc esuritis, & beati qui nunc fletis: quibus verbis appositissimē Christus docet praesentis vitae tempus, tempus esse esuriendi, & fletendi in ventura quippe vita tempus erit satiatis & gaudij. Quapropter egregius psaltes domini no dixit. Satiabor cum apparuerit gloria tua. Etenim ibi dominus absterget omnē lachrymam ab oculis sanctorum, & iam nō erit clamor neq; luct⁹ nec dolor erit vltra. ¶ Hoc igitur tempus est fletendi. Primo quia a propria patria nostra quod dicitur est exilium patimur: quemadmodum illi, qui dicebant. Super flumina Babylonis illic sedimus & fleuimus, dū recordātemur tui Sion. Itā etiam tu cum recordatus fueris patriā tuā celestis Sion lamentari debes: cum sedas exul a patria in tempuosis huius mūdi aquis & laboribus. Vnde sancti illius regis, qui se videbat segregatū a domino, lachrymae panes erant die ac nocte. Fuerunt (inquit) mihi lachrymae meae panes die ac nocte, dum dicitur mihi quotidiē vbi est Deus tuus. ¶ Deinde flere & non gaudere debes in praesenti exilio, quia semper in hoc mundo in tenebris & in obscuritate ambulas. Etenim sanctus ille Tobias dixit an gelo. Quale gaudium mihi potest esse: quia in tenebris sedeo, & lumen caeli non video? Vani equidem sunt ij & omni proflus mente destituti: qui cum in lamentabili mundi buias exilio sint, vanas & perituras voluptates suscipiunt. Quapropter memor esto Apostalo

stoli dictum. Tempus breue est: & qui gaudent, tanquam non gaudentes sint. Etenim sapientissime apostolus breuitatem huius vitae rationem & causam esse dixit, quare hic gaudere non debeamus: sed potius voluptates huius seculi sunt nobis accipiendae tanquam somniatae & ridiculae res: quandoquidem cum nondum venerint, iam abierunt. Hoc igitur ex hoc loco concludam nō vana mundi oblectamenta querere: sed potius illicam peccata nostra plangere, & de illis poenitere, memores domini dicentis. Tristitia vestra conuertetur in gaudium, & modo etiam id iterum approbat inquit. Quia videbitis. Etenim dominus (vt Ioannes ait in Apocalypsi) absterget lachrymas iustorum. Beatae & felices lachrymae, quas manus domini absterget. Ideoque gaudendum maxime tibi est, si in hac vita tristis fueris, & fleueris: si quidem in ventura tantam & tam admirabilem consolationem es accepturus: iuxta illud prophetae. Secundum multitudinem dolorum meorum consolationes tuae latissimae cauerunt animam meam. Et diuinus Paulus. Sicut abundat Christi passiones in nobis: ita abundat consolatio nostra. Beatus ille est, qui propter Christum mortificatus, in hac vita tristitiam passionis Christi ob oculos gerit: & beatus denique qui in hac lachrymarū valle ipsis lachrymis pascat. Beati eritis cū vos oderint homines, & cū separauerint vos, & exprobauerint, & eiecerint nomē vestrū tanquam malū. In hac beatitudine plurima vexationū genera posuit, scilicet odij, exprobationis, & persecutionis: quia Christus a suis mēbris corde opere, & ore erat persecutus: quod Christus odiēdo, ore blasphemādo & tormentis Christianos affligendo. Porro homines sumuntur hic in malā partem prout sunt amarotes sui ipsius & suae carnis indulgentissimi. Sic Paulus. Corinthijs ait. Cum sit inter vos zelus & contentio: nonne homines estis? Et iterum. Si hominibus placerem, Christi seruus non essem. Placere hominibus iustus malum non est: sed potius bonum. Verum placere hominibus carnalibus & sensualibus: hoc nō cōuenit seruis Christi. Ab initio malis inditum est bonos persequi: vt Caim, Abel, Ismael, Isaac, Esau, Iacob Aegyptij Israel, Fenena Anna, Saul, Dauid, & Iezabel Helia. Quo circa si mali didicerint te ipsū persequi, discite tu illos patientia tollerare: nā vt inquit B. Grego. qui malum nō suffert, per suā impa-

Ioan. 16.

Apoc. 7. & 21.

Psalm. 93.

2. Cor. 1.

Psalm. 33.

1. Cor. 3.

Galat. 1.

tientiam ostendit bonum non esse. Abominantur iustum impij (inquit sapiens) & viri sanguinum oderunt simplicem. Hanc tamen ob causam non sis tristis: quia panis sine fermento insipidus est: at si fermentum quoddam amarum est immisceatur, sapidus & dulcis redditur. Ita vult dominus ut fermentum amarum tribulationis gustu & sapore tribuat virtuti: atque ita si panis sapidus Deo volueris esse, opus est, ut in hac vita fermento tribulationis & persecutionis concoquaris. Maiores igitur in tribulatione vires assumes: & audi dominum dicentem. Si me persecuti sunt, & vos persecuentur. Non est tu melioris conditionis quam Christus: nec existimes gloriam quam ipse, & sanctissima eius mater, & omnes sancti sunt consequuti, tot perpensis laboribus, tot tractatis naufragijs, tot angustijs & calamitatibus acceptis tibi danda esse, si in chuenice se deas, & in vtriusque dormieris aurem. Si nulla pateris persecutionem ne lateris: ea namque maxima omnium est persecutio, nullam pepti contradictionem. Medicus enim facultate facit infirmo, ut omnia comedat & bibat quae illi liberent, cum iam illum nullius remedij compotem esse videt: & de cuius salute desperat: quoddamque non efficit cum eo, cui salutem & incolumitatem restituere curat, sed potius sanguinis missionibus prouidet, & potiones amaras tribuit, & ea omnia interdicat, quae illi nocua sunt. Manifesta igitur dā natio tua est, si omnia ad arbitrium & secundum animi sententiam conueniunt: ille vero foelix & beatus iudicandus est, qui in hac vita torren te persecutionum affigitur. Nam quemadmodum sanguinis missiones pateris, & potiones amaras sumis, ut corporis incolumitate fruaris: potiori iure tribulationes & persecutiones deberes sustinere, ut anima incolumis & salua persisteret. Obsecro autem ne oculos conicias in tribulationes & labores, quos modo pateris: sed in retributionem & mercedem quam pro illis speras. A quo igitur animo feras in hac vita omnes tribulationes, quas tibi Deus miserit, illius egregij dicti sapientis recordatus. Legatus fidelis, egestas & ignominia. Et quemadmodum qui contumelia legatum Regis afficit, ipsum regem videtur de honorare: ita qui de tribulationibus & laboribus conqueritur, ipsum Deum qui eos mittit, offendit. Legimus in secundo libro Regum Dauidem grauiter animaduerrisse in Amonitas & in eorum regē:

Prover. 19.

Iohan. 15.

Prover. 15.

2. Reg. 10.

quia nuncios, quos ipse miserat, ignominiose tractauerunt. Aequum igitur est, ut his nuncijs tam fidelibus, qui nos certos faciunt de Dei amicitia, debitum honorem deferamus, & persequutiones & labores suscipiamus, multis gratiarum actionibus. Quod si de illis fuerimus conquēti, nobiscū dominus ager, ut Dauid cum Amon, quia nuncios suos contumelia affecit. At si ad amorem attenderes, quo dominus has persequutiones tibi mittit, utique gratiarum actionibus illas susciperes: cum talia non det, nisi eis, quos ardentissimo prosequitur. Valde tuos persecutores deberes diligere quandoquidem lauricam gloriae tibi conficiunt in caelo. Sed quia de his in hoc capite dicturi sumus agentes de dilectione inimicorum: hinc ad alia properemus. ¶ Vnum hic autem maxime est obseruandum quod Christus tanquam piissimus pater, ne succumberemus tantis afflictionibus & laboribus ut nobis vires adderet ad persequutiones patiendas: prudētissimē beatos esse dicit, qui eas fuerint passi. Etenim si persequutio hac consolatione careret, aut de speraret pusillanimitas qui ea pateretur: aut ipsum dominum propter quem illam patitur desereret. ¶ Secundum autem, quo consolatur Christus eos, qui persequutionem patiuntur, illud dicit, quia causam suae crucis & tribulationis dicit eundem Christum esse: nā si qui tribulationes patitur, oculos conuertit ad eum, propter quem patitur, summo gaudio & letitia omnes praesentis vitae persequutiones feret. Quo circa animum addens Christus, inquit. Propter solum hominis. Verba haec, quam ingentem secum afferant consolationem, vix fieri poterit, ut valeam explicare: quibus certe in omnibus laboribus nostris in persequutionibus lati & gaudentes incedere deberemus. Prius autem, quam ultra progrediar, firrem meum peccatorem certum facio: quod si quando ei contigerit ob sua peccata & flagitia tormenta & tribulationes pari dumodo de eis poeniteat & ex toto animo in Deum se conuertat, is talis propter Christum dicitur pati. Cuius rei exemplum nobis erit Dauid: qui cum reprehensus à Nathan ob adulterium & homicidium esset, cum digna factis suis pateretur, inquit. Quoniam propter te sustinui opprobrium: operi confusio faciem *Psal. 68.*

2. Reg. 12.

Psal. 68.

neco:

neo: dico propter te. Ita nimirum tu: si cum reuera facias, propterea persequutiones pateris: latere nimis, quia pro Christo pateris. In omnibus tuis laboribus tui volueris, corā Dei oculis maxima retributione eris dignus: & patientia tua alijs hominibus exemplū dabis. Quo circa caue ne venias insanā & inscitie taxandus: si ex omnibus tuis laboribus utilitatem & emolumentum non sumptis. Itaque praecipua ratio merendi consistit, si causam, propter quam patimur & finem respiciamus. Martyr enim non perficit poena, sed causa poenae. Nam adolefcens ille, Romanus Curtius, qui se sponte sua in guttura terrae deiecit, non vtiq; martyr fuit. Nec Colodrus Athenis sum rex, qui morti sese obrulit: nec item Mucius Capola, qui in ignem manū coniecit, nec alij multi his similibus, quia non pro Christo mortem occubuerunt, sed propter suā vanitatem & insaniam. Itaque causa & finis martyrij, qui Deus est gloriosam martyris mortem efficit: similiterque efficit ut labores tui mercede & retributione sint digni si ante oculos tuos ipsum Deum constitueris. Itaque discas oportet ut si quid feceris, pro Christo id facias, & cum scopū & finē tuorū operū colloca. ¶ Ut autē haec omnia dicta rectius intelligas duas tibi apponā conclusiones: quarum altera esto. Si tantum dolorem & poenitentiam tuorum peccatorū habueris, & illorū causā tot lachrymas fuderis, quot sunt guttae aquae in mari: hanc poenitentiam & dolorem habueris solū, vel praecipue id cauens ne in infernū eas: certissimē scias te hac sola ratione damnā dū sperare. Nam in peccato duo considerare debes. Alterum offensam, quam aduersus dominū tuū commisisti: alterum vero malū quod tibi ipsi commisit, quia te ipsum ad aeternā poenam obligasti. Si igitur te peccati tui potius poenitet propter inferni cruciatu quā quod Deū offenderis: manifestum est te potius id cauere & fugere, quod contra te est, quā id quod est aduersus Deū. Vnde fit, ut te ipsum plus quam Deum diligas. Ideoq; nunquam peccatum tibi remitteretur, quantumuis grauis simū dolorem habearis, nisi te poenituerit Deū offendisse. Hūc dolorem vocat scholastici attritionem: quae filia est amoris proprii, ut contritio filia est diuini amoris. Plus dominus atē dicit ad dolorem causam, quam ad illius intentionem: & etiā finem, quem peccator habet, maxime aduertit dominus. Quod si desideras huius rei exemplum in sacra pagina vide-

re audi. Saul & Dauid ambo fuerunt Reges Israel, & uterque etiam peccauit: & iterū ambo à duobus prophetis fuerunt reprehēsi, & deniq; uterq; poenitentiam egit, & dixit peccauit. Cur igitur dominus Dauid pepercit, & non Sauli? Nunquid Deus est acceptor personarum? Absit. In veritate (ait Petrus) compertum est, quod Deus acceptor personarum non est. Placuit domino poenitentia Dauid, & non Saulis: quia dolor maximum habebat. Dauid q; Deum offendisset: Saul vero poenitentia habebat sui peccati, non maxime propter peccatum, sed quia regnum Israel amittebat: quā propter Samuel dicit: Honora me coram senioribus populi mei, & corā Israel: Haec omnia dicebat Saul: nec tenētur à populo, & ut incolomis in regno persisteret, si posset. Ob quā etiā ratione dicit Esau, non exaudivit: quāuis misericordiam cum lachrymis postulasset, ut inquit Paulus. Sic etiam nec Antiochus misericordiam à dño impetravit: quia ille dolor & lachrymae non ex radice dilectionis Dei procedebant. Sicut enim in aulam regis Assueri nemo ingredi poterat sacco indutus: sic nec in regia Dei aula intravit aliquis solo hoc timore indatus, qui attritus est: nisi indutus fuerit nuptialibus vestibus, hoc est diuino amore. ¶ Secundā conclusio est, etiā si Deos alienos adoraueris, si non sumptis nunc Deum in uanum, si festa non solaueris, si deniq; decē decalogi praecpta custodieris, & deniq; scē scriptura omnia euangelica obseruaueris: si haec in quā omnia feceris sine dilectione Dei solū vel praecipue, ut Deus tibi gloriam & quietē tuam tibi tribuat, sine dubio scias futurū esse, quod in illā non ingredieris. Ratio autē est, quia in quocunq; bono opere duo sunt. Alterū est honor & gloria, quae Deo tribuitur: alterū verò comodū & utilitas, quae inde reportat qui bonū opus facit, scilicet gloria, quā dominus illi tribuit. Si igitur tu eū, sanctam aliquam actionem exerceas phis attendis ad rium commodum & utilitatem, quam ad Dei honorem: manifestum est, quod te ipsum plus diligis, quā Deum. Atque ita quemadmodum tuū opus diuino caret amore, ita etiam merito caret. Quo circa ob talia opera nunquā in caelum ingredieris, nec dominus tibi gloriā dabit. Amor Dei statera est, quod librabitur omne id, quod offerrebat, in sanctuario. Omnis affirmatio scelo sanctuarij, poterat. Etenim si oraueris, si eleemosynam tribueris, aut aliud quoduis opus feceris, poterat illud

1. Reg. 15.

2. Reg. 12.

Acto. 10.

1. Reg. 15.

Heber. 12.

1. Mac. 9.

Heber. 4.

Matth. 22.

Leuiti. 27.

Cc 2 in fi.

in scilo sanctuarij. Amor, id ponderare debet. Et tantum bonum opus, meriti habebit, quantum amoris diuini. Ideoque si omnia hæc mandata exactissime seruaueris, & alia multa bona opera feceris, nisi illa ex charitate diuina procefferint & nisi Deus ultimus eorum fuerit finis, nulla retributione erunt digna. Nam in conspectu diuino coram super no illo iudice potius attenditur finis operis, quã eius magnitudo aut excellẽtia. Si scopus & finis tuus non fuerit Deus: etiam si multũ laboraberis, minimã mercedem accipies. Cuius rei exemplum si appositisimum cupias videre, attende q̃ cum dominus sanctum Iob laudaret, dicens eum esse rectum & timentẽ Deum: aduersus hoc insultauit dæmon dicens. Nunquid Iob gratis timet Deum? Nõne uallasti domũ eius, &c. Aduerte obsecro q̃ non dixit dæmon Iob non fecisse multa bona opera, nam bene conscius erat illum rectẽ & sanctẽ viuere: at intentionem & finem operum tetigit dicens, eum non gratis facere, nec propter Deum, & ipsius amorẽ, sed propter suum commodum & utilitatem ob tam ampliam & diuitem suppellestem, quam illi donatus donauerat, & propter spem tantorum bonorum, quã ipse promiserat. Ideo subdidit dæmon, Sed extendã paululum super eũ manũ tuam, & nisi in faciem benedixeris tibi, &c. Hoc est. Tolle illi substantiam & salutẽ: tuncque manifestẽ videbis quomodo sanctitatis & amoris tui oneri succumbat. Vnde dñs facultatẽ fecit Satanẽ, vt hæc omnia bona, cum filijs & armentis abstraheret Iob: eũque dæmon hæc fecisset, & sanctus Iob in rectitudine vitæ perseverasset, cognitum fuit qua animi intentione & propter quem finẽ mandata diuina tam diligenter obseruaret. Atque itã ipsa experientia compertum fuit Iob iustum & sanctum esse, vt ipse Deus dixerat: quandoquidẽ illi non seruiebat propter suũ commodũ & lucrũ, sed tantũ ob ipsum Deũ, qui pignus est sanctorũ preciosissimũ. Hoc idẽ argumentũ q̃ dæmon dño propo fuit, multis christianis in articulo mortis obijcit. Nõn Turcis nec infidelibus, quia qui non eteditiam iudicatus est, nec malis christianis, qui in mortali peccato ab hac vita descendunt argumentum hoc facit sed eis qui boni & recti videntur esse christiani, quiq; diuina mandata seruãnt: qui tamẽ in primo principio hoc est in amore diuino deficiũt. Quãdo Angeli omnia opera tua corã tribunali Dei

manifestauerint exhibit protinus dæmonã laborare vt ea labefacter dicẽs: Nunquid gratis timuisti Deũ? Liberabuntur etenim bona tua opera ipso sine quẽ in illis facendis habuisti. Sichen & Amor filius eius circũcisus fuerunt, sicut Iob & filij sui: q̃ quidẽ opus etiam si sanctum & iustum videretur, quia isti gentilitatem deserebant, & populo Dei coniungebantur: nihilominus rãmen hæc circuncisio nullius fuit valoris & momenti, quia hoc sacramentum nõ acceperũt propter Deũ & ipsius amorẽ, sed propter suam utilitatem & emolumentum. Dixerũt quippe populo suo: Substantia eorum & pecora eorum, & cuncta quæ possident nostra erũt. Quod quidẽ opus cũ bonum & sanctum esset, ob finem quẽ in ipso habuerunt nullius fuit valoris: quãdoquidem propriam lucrum potius quærebant, quam gloriam & honorem Dei. Multi sunt, qui iudicio & arbitrio nostro iusti & sancti videntur: qui forsità coram diuinis oculis qui hominũ corda & cogitationes nouerunt, nullius sunt meriti. Attendẽ obsecro, q̃ nõ tibi precipimus, vt sanguinem tuum fundas nec in fornaces ardentes te conijcias nec vt ieiunes quousque in infirmitatẽ & agritudinẽ labaris in lectum: nec volumus, vt te ipsum interficias: sed potius, vt viuas & tuã salutẽ conseruas: id tamẽ volumus & precipimus vt hæc opera bona, quæ facis, vel ductus consuetudine, vel forũ ob hoc, quia tibi Deus gloriã donet, hæc iniquã solũ propter ipsum Deum facias, & quia ipse vult, nec ad propriũ modũ respicias. Respondeas obsecro, si filius aliquis iustus & uolũtati patris sui obediret nõ propter castũ & filialẽ amorẽ: sed ne illũ in morte exheredaret, & vt in illius patrimonio succederet: nõne talis filij merito à patre exheredaretur? Bene utiq; At si alij filius patris suo obediret & eũ diligeret solũ paternũ amore ductus, nec ad rẽ & supellestem patris oculos edijcere: nõne pater optimo iure suorũ bonorum potiorẽ sortẽ huic filio donaret? Merito quidẽ. Cui obsecro pater rẽ suã vult & bona, nisi filio, qui ipsum diligit? Quem obsecro Deus exheredabit, nisi eũ, qui sui ipsius indigetissimus est? Vbi lucrũ in uenire putas, ibi iacturã facis: vbi vero iacturã facere existimas, inde lucrũ reportas. Si Deo seruis, vt gloriam tibi donet, utiq; gloriã amaris: nisi autẽ illi seruiẽris propter seipsum, utiq; gloriã lucraberis. Querẽs tuũ lucrũ, illud amittis: illius autem oblitus, id lucraris. Minimo labore plurimum

rum mereri posses: tu autẽ non vis, nisi mille laboribus te ipsum discruciare & nihil mereri. Inanus equidẽ es, cum propter nullam mercedẽ laboras. Hoc studiũ tibi debet esse, vt omnia, quæ feceris, semper in Deũ dirigas, & propter illum amorem facias: & quia ipse vult, & illi placet: & quia est hæc uolũtas eius. Si autẽ peccasti pœniteat te tã sanctũ dñm, tã bonũ & iustũ offendisse: cui potius seruire deberes, cũ ab illo rãta acceperis beneficia. Is dolor animã tuam debet affligere, & est precipiũ, quod plangere debes. Nonne ratio postulat, vt id quod facis, cum homine, cũ Deo etiam facias? Solet enim contingere vt amicũ habeas, cũ quo cõuerfari, & familiariter agis: à cuius latere nunquã velles discedere. Quid est obsecro q̃ tam familiariter cum illo agas, & semper illũ comiteris? Est ne quia illius amicitia diuĩ fieri putas? Respõdebis mihi hanc non esse causam, quia tu ditior & opulentior illo es: sed solũ quia homo sapiẽs est, cautus, & prouidus à quo nihil aliud vis. Quid igitur est, q̃ non facis cũ Deo idẽ q̃ cum amico? Quare illũ nõ vis? Quare illũ nõ diligis, quare illũ nõ amplecteris, solũ propter se ipsum: cũ tã sanctus, tã pius, & misericors sit? Quid est q̃ hoc cũ homine facias, qui mille imperfectio nibus est plenus, cum solũ in illo videas vestigium & umbrã bonitatis diuinæ: at cum ipso Deo, qui fons est perennis totius bonitatis atq; virtutis hoc non efficias? Iustũ equidẽ & equũ est, vt Deus propter se ipsum diligatur. Et quemadmodũ pœniteret te si aduersus amicum deliquisses, solũ quia amicus tuus est, nõ autẽ propter utilitatẽ, quã ab illo speras: sed quia amicitiam & consuetudinẽ suam amissurũ cum flagitium aliquod committis, maxima pœnitentia animũ tuum subire debet, quia tam bonum & pium Deum offendisti, & quia à tam sancta & diuina familiaritate priuaris. Omne tuum studium sit solum Deũ diligere propter seipsum, & illi soli placere. Et id tibi maximẽ est curandum tu ipsius amorem & indulgentiam à corde tuo euellere, & diuinum amorem in eo serere: ita vt si per impossibile daretur quod in beatitudine esses cum sanctis diuina cõtẽntia fruens & Deum offensum habens, aut in inferno omnes cruciatus damnatorum ferens: potius debes eligere in inferno esse, & Deum nõ offendere, quam in cœlo, dum tamen aduersus illum sis peccatorum. Quo circa beatissimus ille pater Anselmus in libro de similitu dñi-

bus domino Deo dicebat. Mallẽ purus à peccato & innocens gehennam intrare: quã peccati sordẽ pollutus calorum regna tenere. Digna quidem verba tanto & tã sancto viro. Loquitur enim vt vir perfectissimũ: & in obsequio Dei veteranus. Infernus tuus futurus est Dei offensa: gloria autẽ tua Deo placere. Id semper à domino anxia sollicitudine tibi perendum est: vt nunquam illum offendas, & vt mittat te quo ipse uoluerit: nõ dũmodo uolũtas eius hæc sit, vbi cunq; gaudens & lætus debes esse. Infernum catenis timere debes potius cum scias, q̃ omnes ibi habitantes inimici sunt Dei, quam, vt caueas propriã tuã penam. Gloriã desideras, sed potius cum scias, q̃ oēs qui tibi sunt amici tui Dei, & nõquã beatitudine destituentur: quam vt propriã tranquillitatẽ & quietẽ optans. Beatitudinẽ autẽ summo opere cupere debes, quia qui in cœlo sunt confirmati sunt in gratia, & certi, q̃ nõquã Deũ offendẽt. Quo circa ex aduerso hæc vitã odio habere debes: quandoquidem tam parata est, vt aduersus Deũ possis delinquere. Et deniq; vt concludã, hæc, & quã modo agimus semper mẽte tua reuoluere debes & quod dñs dicit, propter filium hominis. Nã vult ut omnia tua opera pro Christo facias. Hoc est fundamentum totius meriti: nõ etiã si plurimos labores patiaris, si plurimos ieiunij & alijs rectis operibus te ipsum discruciaueris: dũmodo ea nõ pro Christi amore facias, iam omnia nullius valoris sunt nec momenti. In hoc quippe cõsistit tuorũ laborũ meritũ. Sic Christus cum de laboribus sermonẽ ad apostolos habebat, semper causam meriti addidit. Vt cũ dixit, beati qui persecutionẽ patiuntur propter iustitiã, & subdidit. Et persequenti vos fuerint propter me. Et iterũ. Ad reges & p̃sides ducomini propter me. Et rursum. Qui perdidit animã suã propter me. Et idẽ inferius habetur apud nostrũ Lucã, cũ de cõtẽptu seculi loqueretur. Qui reliquerit domũ, & patrẽ, & matrẽ propter me. Et de persecutionibus loquẽs dixit. Tradimini ad reges & p̃sides propter nomen meum. De quibus etiam loquutus apud Ioã nẽ dixit. Sed hæc omnia faciẽt vobis propter nomen meum. Vides ergo quomodo omnia mala, quæ pateris, vel quacunq; bona egeris, propter Christi nomen, & propter ipsum Deũ faciẽda sint sine spe alicuius propriã utilitatis? Sed si statim mihi obieceris, quomoddã Dauid, qui iustus & sanctus erat, dixit do

Mat. 5.
Matth. 10.
Matth. 16.
Luc. 18.
Luc. 21.
Ioan. 15.

Anselm. de
militu. cap.
190.

Psal. 118. mino in psalmo: inclinavi cor meum ad facie-
 das iustificationes tuas in æternum, propter
 retributionem? Respondebo tibi, quod hæc
 retributio ipsemet Deus est: pro cuius amo-
 re sunt omnia faciendâ. Sic olim Deus dixit
Gen. 15. Abraham. Ego merces tua, magna nimis. Nam
 quicunque agit, agit propter finem: qui no-
 bis Deus in omnibus operationibus nostris
 intendi debet. Sed credo plusquam in princi-
 pio existimaui, me ipsum extendisse: ut autē
 gradum ad alia faciamus, lege si placet Diuini
Gregor. lib. 18. mor. c. 33. Gregorium pulchrè de hac re differentem.
 Atque ita nostrum euangelistam audiamus
 vltius progrediētem. *Gaudete in illa die &
 exultate.* Gaudium illa sola delectatio est, que
 rationem sequitur ex qua delectatione resul-
 tat in appetitu sensitiuo motus exterior, qui
 dicitur exultatio, qui est passio eiusdem appe-
 titus. Gaudium itaque non in appetitu sensi-
 tiuo sed intellectu, nempe in voluntate susci-
 pitur. Est enim motus voluntatis, quæ nõ est
 volitio, sed passio siue affectus. Verum tamen
 inter gaudium & exultationem secundum
 proprium significatū hoc interest: quod gau-
 dium est affectio animi dum ad mensuram
 rationis lætatur neq; vltra modum foras effu-
 ditur. Exultatio vero cum ita mouetur, vt ex-
 terius præcipue in vultu immodicè egredia-
 tur. Illud igitur gaudium beatorum ex exube-
 rantia gaudiū & exultatio nuncupatur. Idē
Psal. 33. David de vtroque dixit. Cor meum & caro
 meo exaltauerunt in Deum viuum. Gaude-
 te inquam interius dicit Christus propter sto-
 lam animæ: & exultate exterius, propter sto-
 lam gloriæ. ¶ Obserua autem, quod solū huic
 beatitudinī additur gaudiū, & exultatio: quia
 quæ in modum in ea narrantur tot mala ita
 accumulāntur bona, iuxta illud. Secundum
Psal. 93. multitudinem dolorum meorum consolatio-
 nes tuæ lætificauerūt animam meam. Et etiā
 additur gaudium & exultatio ad demonstrā-
 dum gratiam spiritus sancti conferendam fo-
 re sanctis martyribus noui testamenti. Quia
 ergo sancti martyres non solū virtutē patien-
 di, sed gaudendi & exultandi in tribulationi-
 bus accepturi erāt, patientibus propter Chri-
 stum dicitur, gaudete & exultate. Sic sanctis-
 simi apostoli gaudentes ibant à conspectu cō-
 cilij: quia digni habitū sunt pro nomine Iesu
 contumeliā pati. Sic beatus Laurētius in tor-
 mentis. Gaudeo (inquit) quia Christi hostia ef-
 fici merui. *Ecce enim merces vestra multa est in
 celo.* Vides iā quomodo qui pro Christo per-

sequutiones & labores patiuntur, nõ sine di-
 gna mercede & retributione mancant? Hic
 autem aliqua obseruanda veniunt, Primo, qd
 in hac beatitudine nulla facta determinatio-
 ne ponitur præmium. Non enim sicut in alijs
 beatitudinibus ponitur aliquid certum pro
 præmio puta, ridere & saturari, vel aliud si-
 mile: sed dicitur merces vestra multa est in
 cælis vt hanc beatitudinem præ cæteris cō-
 mendet, quam copiosa manet merces. Præ-
 mium deniq; infinitum insinuat, quod huic
 beatitudinī respondet & merito. Nam si iux-
 ta Saluatoris testimonium, maiorem charita-
 tem nemo habet, quam vt animam suam ponat
 quis pro amicis suis: nemo maiorem habet
 perfectionem quam is, qui pro Christo
 amico suo animam suam in discrimen ponit,
 quod quidem ad hanc beatitudinem constat
 spectare. ¶ Expende autem, quod dicit in cæ-
 lo futuram esse mercedem, non in terra: quia
 Deus mundi amatoribus in hoc mundo ster-
 cora tribuit. Præmium malorum in hac vita
 illis tribuitur: bonis autem in celo. Etenim
 boni non hac vita gaudent, quia merces eo-
 rum multa est in celo: mali vero hic gaudēt
 & lætantur. Non vult dominus in hac vita iu-
 stis retribuere his mundanis, & vilibus diui-
 tijs: quæ cum stercore sint domus Deifui-
 bus eas tribuit, vt fuerunt Nero, Domicia-
 nus, Commodus & alij his similes. Etenim
 diuinus vates ait. Ipsi potentes in seculo ob-
 tinerunt diuitias. Sed iustus non hic, sed in
 celo merces reposita est. Quo circa in perso-
 na domini loquutus Esaias de pinguedine &
 abundantia illius ciuitatis supernæ inquit.
 Sedebit populus meus in pulchritudine pa-
 cis: in tabernaculis fiducia in requie opulēta.
 ¶ Obseruandū tertio, qd nõ qualiscunq; mer-
 ces, sed multa & magna erit vitæ æternæ: ita
 vt pro paupertate momentanea, dabitur re-
 gnum æternū: pro temporali fame, satietas opu-
 lēta: pro breui luctu, læticia sēpiterna: pro mo-
 dica psequitiōe, gloria ppetua. Nā ait hic dñs
 Merces vestra multa & magna. Sic Abraham
 dixit. Ego merces tua magna nimis. Tāta enī
 sunt gaudia illius patriæ cælestis, vt si vnuer-
 sū mundi voluptates, quæ fuerunt & quæ fu-
 turæ sunt, cum illis cōparentur, nihil omnino
 erunt. Omnis mundi incunditas si cum illa
 cælesti conferatur, minor, & luctus est: om-
 nis suauitas dolor, omnis dulcedo amaritudo
 omne pulchrū & decorū fœdum & obice-
 num iudicabitur. Tāta & tam magna est dul-
 cedo

Aug. ser. de beatitudin. cælesti. cedo futuræ gloriæ, vt dicat Augustinus qd si
 vnica tantum gutta cælestis beatitudinis in
 damnatorum penis deflueret, tanta dulcedi-
 ne repleter gehennam, vt nullum dolorē aut
 tormentum damnati paterentur. Et tanta ex
 diuina visione oritur delectatio: vt beati mal-
 lent esse in inferno; & conspicerent vultum
 Dei, quam privati hac visione, esse in cælis.
1. Ioan. 3. Ibi enim (vt inquit Ioānes) similes ei erimus.
1. Cor. 13. Et Paulus etiam. Tunc cognoscā, sicut & cog-
1. Cor. 2. nitus sum. Leuabimur enim in tantam cel-
 situdinem & maiestatem: quam nec oculus
 vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis
 ascendit. Nec minus habent altitudinis ver-
 ba illa Esaiæ. In lumine tuo videbimus lum-
 men. Etenim diuina essentia vnitur per mo-
 dum luminis & speciei intellectui huma-
 no. Res equidem summa: celsitudo diuina. Ibi
 enim sensus omnes replebuntur in numerabi-
 libus delectationibus, non solum secundum
 vota, sed longe vltius quā desiderari queat.
 Deniq; facilius multo explicari potest quod
 non est in cælesti illa patria: quam numerare
 perfectiones, & diuitias, quibus abundat
 & ornata est. Hæc est illa copiosa merces in
 celo reposita his, qui in hac vita breuē hanc
 tribulationem patienter tolerant. ¶ Vbi ad-
 uerte, quod si merces est ergo mētū is, qui
 dicit operibus nostris nihil ex iustitia debe-
 ri. Imò sicut merces debetur operationi non
 ex gratia sed ex vero debito: ita optimo iure
 gloria debetur bene operātibus. ¶ Discamus
 itaque ex hoc loco aduersa quæque & aspera
 æquo animo tolerare, memores huius copio-
 se mercedis. Etenim si oculos conuertis ad
 breuitatem laboris præsentis, & ad magni-
 tudinem retributionis, quam expectas, nihil
 boriosum & aduersum in hac vita præsen-
 te multum vexabit. Tempus enim breue est
 (ait Paulus) & merces copiosa, dicit Christus.
1. Cor. 7. Hæc duo in omnibus laboribus tuis semper
 ob oculos constituē, scilicet, tempus breue
 est: mercedem vero copiosam. Quid obse-
 ro agricolam cogit frigus & labores hyemis
 tolerare, nisi spes coligendi fructus in vere?
 Sic etiam mercator per varios casus per tot
 discrimina rerum ad Indos nauigat, vt diui-
 tias sibi comparet. Sic tu omnia mala vitæ præ-
 sentis æquo animo sustine, considerans copio-
 sam mercedem tibi in celo esse repositam.
 Hoc equidem maxime solabatur Paulū
 in omnibus laboribus suis, cum scribens Co-
 rinthijs dicebat. Propter quod nõ defecim,

sed licet is, qui foris est noster homo corrumpatur: tamē is, qui in tus est, renouatur de die
 in diē. Id enim quod in præsentī est momen-
 tantū & leue tribulationis nostræ: supra mo-
 dū in sublimitate æterni gloriæ pōdus opera-
 tur in nobis, nõ contēplātibus nobis quæ vi-
 dentur, sed quæ non videntur. Quæ enim vi-
 dentur, temporalia sunt, quæ autem nõ vidēt-
 tur, æterna. *Secundum hæc enim faciebāt prophe-
 tis patres eorum.* Exemplo prophetarum tem-
 perat rigorē tribulationis. Ac si dieeret. Non
 est nouum quod vos, qui serui mei estis per-
 sequantur Iudæi, quia eadem ob causam ser-
 uos meos prophetas sunt persequuti. At si il-
 li qui non habuerunt exemplum constantis
 fuerunt in tribulationibus, vos qui habetis e-
 xemplum cōstātiores esse debetis. Nam sicut
 modo Iudæi persequuntur vos, ita patres eo-
 rū persequuti fuerunt sanctos & prophetas
 antiquos, scilicet, Moysē, Aarō, Esaiā, Ieremiā,
 Michaam, Amos, Zachariam, Daniele, &
 Ezechielem, & plurimos alios: sicut beatus
AB. 7. Stephanus dixit eis in concilio. Dura ceruice
 & incircuncisi cordibus & auribus, vos sem-
 per spiritui sancto resistitis. Præterea sicut so-
 let Elephantibus ostendi sanguis, vt stimula-
 tur ad prælium: sic Christus sanguine effu-
 sum sanctorum prophetarum ostendit disci-
 pulis, vt eos alliciat ad tolerādum: quæcunq;
 aduersa illis euenerint. Perpende autē quod
 Christus qui gloriam mundi contemnendā
 esse docuit, quatuor commendat & beatifi-
 cat, quæ ex diametro mundo aduersantur.
 Mundus enim felicitatem constituit in diui-
 tijs, voluptatibus, & gaudijs, & deniq; in ho-
 noribus: quæ omnia Christus hic damnat.
 Aduersus inuitiarum amatores inquit. Beati
 pauperes quoniam vestrum est regnum Dei.
 Aduersus eos qui delicias summam felicitatem
 iudicant, inquit. Beati qui nunc esuritis.
 Contra eos qui iocis & conuiujs indulgent
 dicit. Beati qui fletis. Et deniq; aduersus eos
 qui honores ambiunt, & mudanos sumptus
 & dignitates sic inquit. Beati eritis cum vos
 oderint homines, &c. Sed ad maiorem com-
 mendationem harum beatitudinum condē-
 nat etiam vitia eis opposita. Ait igitur. *Verum-
 tamen vobis diuitibus qui habetis consolatio-
 nem vestram.* Væ in scriptura sacra (vt Grego-
Greg. hom. 9. super Ezechie.
 rius testatur) sapius de æterno luctu, potius
 quam de præsentī solet intelligi. Vnde Esaias
 ait. Vt impio in malo, retributio enim manuū
Esai 30.
 ei fiet ei. Et Iob. Si impi' fuerit vā mihi. &c.
Iob. 10.

filiis mei. Vide obsecro quanta mala ex nimis epulis proueniant: sed qui hic potationibus & conuiuio se tradiderint, esurient postea in aeternum. Nunc autem iam in textu tertia benedictioni ponitur tertia calamitas. *Vae vobis qui ridetis nunc, quia lugebitis & flebitis.* Nō de quocunque risu, sed de immoderato & de inepta lætitia loquitur. Etenim non decet virum, qui sistendus est coram seuerissimo Dei iudicio inani risu suam stulticiam patefacere: nam postea hic talis, & huic similes lugebunt & flebunt. Nā si recordarentur homines quae lamenta & planctum facturi cum tor cruciatibus in inferno torquebuntur ob peccata, quae hic patrarunt: non vtique tam læti & alacres vitam agerent. Porro cum dicit lugebitis idē exteriori dolore loquitur: & cum dicit flebitis, de interiori vlulatu inferni intelligit quia interior nimio dolore, & exterius multitudine penarum dolebunt & tristabuntur. ¶ Dīscamus ergo, falsa mundi gaudia contemnerē, & lachrymas pro peccatis suis amare: vt in hac vita anima tua lachrymarum tuarū risu irritata tanquam mundissimum speculum sine macula in vltima illa die appareat. Attende obsecro per Christi amorem quod quis in hac vita ridet in ventura ambobus oculis lamentatur: qui verō hic lugeat, ibi gaudent & lætantur. Nam si hic festum celebrare vis, ibi vigiliam habebis: & si hic vitam in risu transegeris, in inferno eris in luctu. Recordare sanctissimi Iob dīcentis. Antequam comedam suspiro. In festis sanctorum prius celebratur vigilia quam festū: nam ipsi prius ieiunauerunt & luxerūt, postea verō gauisi sunt: multo aliter fit in mundo, nam prius homines in caupona comedunt & bibunt, postea verō sūb sūbōlūm exoluunt. Ita quidem etiam si nunc comedas, bibas & gaudeas: postea mors acerbissimam rationem exiger omnium gaudiorum tuorum. Care nimis nunc emis risus, quandoquidem postea pro illis, gemitus exolues aeternos. Amara sunt omnia gaudia mundi: quibus respondent aeterna tormenta. Ideo que cauendum tibi maxime est, quod etiam si modo iuers & incautus comedas, & rideas, cito mors adueniet exactura rationem, vbi nō sine foenore haec omnia gaudia exolues. Etenim etiam si in mensa huius vite multa comedas nullam tamen habens rationem solutionis: non idēdē hospes obliuiscetur omnes sumptus, vt eos exactē numeret & scribat, & vt nihil insolūtū maneat. Quocirca si haec at-

tentis oculis considerasses, non tot sumptus faceres: nec tam laxis habenis, in omnia vitia viueres: qui avrō nunquam reum reuoluis, diem esse vltimum, in quo de omnib' factis, & de minima etiam cogitatione rationem es redditurus: tam excelsius & superfluos sumptus facis, quos nunquam in inferno satis exolues, Quoadmodum enim boni in hac vita lugeant, postea verō inter sanctorū choros delectantur & gaudent: sic mali in hoc mundo suas voluptates & gaudia quaerunt, vt postea non superfit eis nisi luctus & planctus. Nunquam inuenies in tota sacra pagina Christum redemptorē nostrum risisse: at inuenies multoties plorasse. Vaguit in praesepio, planxit in resurrectione Lazari, lamentatus est super Hierusalem, & lachrymatus est in cruce, & demique tota eius vita continuus luctus & carnis afflictio fuit. Etenim ipse est, qui ait. Nisi efficiamini sicut paruuli, non intrabitis in regnum caelorum. Pueri quippe non alia arma habent aptiora, quibus se defendere possint quā lachrymas: nam quicquid mali puero intuleris, statim fundit lachrymas. His opus est armis, vt te ipsum tueris ab inferni lamentis. Nam Pharaonis aquis destruitur. Vana igitur sunt gaudia vitæ huius praesentis, iuxta illud Sapientis. Risum reputauit errorē, & gaudium dixi. Quid frustra deciperis: Porius elegit Moyses cum populo Dei affligi, quā participem esse terreni gaudii: & idēdē dixit non esse filium filiae Pharaonis. Si igitur in iustorū lachryma conuertuntur in gaudium, & omnis vana voluptas in luctum: potius est in solitudine plangere, quā in principum domibus ride- re. Iam sequitur quarta maledictio. *Vae cum benedixerint vobis omnes homines.* Id est, cum laudauerint vos, si inaniter gloriemini. Adulatio enim nutrit peccatum. Quia sicut oleū missum in flammam, igni est fomentum: ita adulatio culpæ. Laudatur (inquit David) peccator in desiderijs animæ suæ, & iniquus benedicitur. Et Esaias. Popule meus, qui te beatum dicunt, ipsi te decipiunt. Iudei velabant faciem domini, & salutantes dicebant. Aue rabbi. Sic adulatores laudādo excrāt. Cecus enim bene audit, quod illi dicitur: sed non videt quid mali ei inferatur. Sic ille qui decipitur, adulatorem audit: sed non videt quantum malū illi proueniat. In pena namq; multorū peccatorū saepe permittit Deus, quod scelera nō solū nō arguantur, sed quod laudentur. ¶ Obser-

Ioan. 11. Luc. 19. Mat. 18. Exo. 14. Ecclē. 2. Exo. 2. Hebr. 11. Ioan. 16. Psal. 9. Psal. 11. Ioan. 9. Esa. 3. Mat. 26.

¶ Obserua autem quod nō simpliciter dixit, homines, sed omnes homines, quia malū nō est a bonis hominibus benedictat malum est benedicti a malis, qui nō nisi mala laudare cōsuefunt. Quocirca loco dīcere te oportet: vt humanas laudes non sitas, nec a peccatoribus laudari velis: nemo beatissimi Pauli ad Corinthios dīcentis. Mihi autem pro minimo est, vt a vobis iudicet, aut ab humano die: qui autem me iudicat dominus est. Itaq; nolite ante tempus iudicare, quousque veniat dominus: qui illuminabit abscondita tenebrarum: & manifestabit obscura cordium. Tunc laus erit vnicuique a Deo. Quocirca nullo modo impiorum laudes queramus sed bonorū. Etenim cum Achilles sepulchrum Alexander videret, dicitur se felicem iuuenē (inquit) qui talem meritorum tuorum meruisti habere praconem. Felicitissimus item Ioānes Baptista fuit, cuius laudes ipse Christus mirabilibus encomijs prae dicit. Non queras ab impijs benedicti: nam statim homines suspicatur (& id merito) similem laudatori esse laudatum. Etenim mundus huius est natura: & cōditionis vt sui similes diligit. Idem enim est turpiter laudari a turpibus, quam laudari ob turpia: propter quod (vt ait David) homines a Deo deseruntur. Vt quid domine (inquit) recessisti longe: & respondens inquit. Quoniam laudatur peccator in desiderijs animæ suæ, & iniquus benedicitur. Et hoc quidem potentum maximum est discrimen: hoc attestante propheta, qui cupiens ab hac peste liberari orabat dicens. Saluū me fac domine, quoniam defecit sanctus, & diminutæ sunt veritates a filijs hominum. Ideoque cū ab impijs maledictus fueris gaude: & haec verba Christi memoria nunquam excidant, si ab aliquo maledictus, vel probris fueris cæsus. Vae cum benedixerint vobis homines. Multi enim sunt qui de te multa bona praedicant: nec ægre feras, si ab omnibus non benediceris. Etenim de Christo, cuius os nunquam nouit mendacium, multi multa bona praedicant: alij vero mala. Quid igitur est, quod cum tu mille sis flagitijs cōiunctus, ab omnibus laudari velis: Nosce te ipsum, & atre de quod dignus sis ab omnibus vituperari. Vnde nec mirari debes, si aduersus te aliqui murmurant: sed potius suspicionem de te concipe cum laudatus fueris, id merito fiat, necne. ¶ Dīscē tandem ex his maledictionibus diuinum iudicium timere: quia Christus ea etiam seuerissimo, &

1. Cor. 4. Mat. 11. Psal. 9. Psal. 11. Ioan. 9.

terribili iudicio, quæ homines iudicant vix esse mala condemnat. Quo igitur obsecro rigore ea damnabit, quæ grauissima sunt, & turpissima scelera: Etenim, non inquit Christus. Vae latronibus, vae homicidis, vae sodomiticijs & adulteris: sed vae diuitibus, vae qui ridetis, vae qui saturemini, & qui gloriam & vanam hominum laudem cupitis. Qui de grauioribus criminibus & delictis facies, si ea quæ ferre nulla putantur aeternis punit supplicijs: Sed vt omnia dicta breuibus complectar, verbis in hoc miserando exilio (quod ecclesia sancta lachrymarum vallem appellat) semper plorare penitentiam age, gaude in aduersis & calamitosijs, nolimundi fluxam & ad triduum perituram laudem quaerere, ne aeternis cunctiaris experiaris, & p̄ peius est, ne aeterna felicitate & beata illa visione, quæ angelicas mentes satiat & replet, destituaris. *Secundum hæc enim faciebant pseudoprophetae patres eorum.* Hæc omnia, quæ hic dicit cum his, quæ superius dixerat conueniunt. Nam quemadmodum singulis benedictionibus singule maledictiones respondebant: ita etiam nunc (vt cum finit benedictiones dixit secundum hæc faciebant prophetis patres eorum) nunc eodem modo ait, secundum hæc id est, laudando male faciebant falsis prophetis patres eorum. Progenitores eorum bonos persequebantur, atq; ideo in benedictione persequebantur bonorum dixit. Secundum hæc faciebant prophetis, eos persequeo. Et quia malos & impios laudabant post hanc maledictionem dixit in hoc loco, quod hæc faciebant pseudoprophetae, quia malos prophetas & impios laudabant. Hoc mundus facere consuevit bonos persequendo: & prauos exaltando. Sic egregius psaltes in psalmo ait. Quoniam laudatus peccator in desiderijs animæ suæ, & iniquus benedicitur. Vos autem o discipuli mei nolite pauere: nam hæc est malorum iniustitia consuetudo, & non aliquid nouum in vobis uentum. Hæc omnia volui vobis praedicare: vt parati sitis, eos enim minus acule feriant, qui prouidi sunt incautos vero intercipientes. Sed vobis dica qui auditis. Rhetorum & oratorum obseruatissimus est mos, vt cū velint de aliqua praclara re dicere prius attentionē postulent. Cuius praecipuum nium rhetorū magister Christus non inmemor, attentionem captat. Sic Esaias volens populo Iudaeorum magna Dei predicare dixit Audite caeli, & auribus percipe terra: quia dominus loquutus

Psal. 9. Esa. 1.

tus est: Quando loquitur rex omnes famuli silentium tenent. Audiatur igitur oēs regem, regum, & dominū dominatū almissimā & diuinam Theologia: quā insanus & stultus mūdus, nunquam cognouit. Præsent cœli attentionem, sol, luna, stellæ, elementa, & omnes insensibiles & irrationales creaturæ: & præceteris omnibus ipse homo aures corporis & animæ aperiat & summa attentione Deum suum loquentem audiat; in commodū & utilitatem suam. Cum homine loquitur, & hæc diuina & mirabilis doctrina ad ipsum dirigitur; qui non loquitur ore prophetarū aut sanctorū suorum, sed ipse proprius filius Dei doctriam euāgelicam promulgat. Etenim cū dicit. Sed vobis dico; magnā emphasim ostendit. Non enim dicit, hæc dicit dñs sicut propheta: sed ego dico: inquam Deus, qui auctoritatem habeo: condendi legem: qui sapientiam non ab aliquo accepi, qui æternus sum, & ab æterno plenus sapientia. Hoc verbo, dico; maximam suam auctoritatem & maiestatem ostendit: & simul suæ doctrinæ valorē. Quo ceterū in Matthæo dicitur, quod cū consummasset Iesus verba hæc, admirantur turba super doctrinam eius. Docebat eos sicut potestatem habens; & non sicut scribæ & pharisæi. Ideoque arreptis corporis & animæ aurbus audiamus Christum nobis loquentem. *Diligite inimicos vestros.* Hæc est doctrina mirabilis prolata ab ipso filio Dei, vtilis quidē & necessaria salutis animæ nostre; & conducentissima ad gubernationem mundi, & ad stabilitatem reipublicæ: sed ad explicationem eius accedamus. Et in primis animaduertendum quod inimicus dupliciter potest considerari. Primo considerando malitiam, qua te persequitur; quæ odio prosequi debes: secundū quā beatitudinē ingredi non valet. Vnde David. *Iniquos odio habui.* Et alibi etiam dicit. Nonne iniquos odisti & tabesceris? Secūdo consideratur inimicus quantum ad naturam suam: & sic ad salutem animæ necessarium est diligere inimicum. Peccatū itaque odio prosequi debemus: natura vero illi ignota. Nunc vero multo aliter fit: quia multi naturā odunt, & peccatum amant. Nā si in ter aliquos contigit, vt sint inimicitie & contentiones; hi ad malum faciendum amicitiam inueniunt, similes sunt hi homini illi iniquo, quem dominus reprehendit dicens. Si viderbas furem currebas cum eo; & cum adulteris portionē sumebas. Nullū in mundo vnquā

Matth. 7.

Psal. 118.

Psal. 138.

Psal. 49.

gravius fuit peccatū, quam innocētē Iesum morti tradere: ad quod perpetrandum Pilatus & Herodes conuenerunt, & amici facti sunt. Vitium igitur inimici odire debes, naturam vero eius diligere. Nam inimicus habet nobiscū quāndā conuenientiam & similitudinem in natura, secundū quam peruenire potest ad beatitudinē; qui etiam capax est virtutis & gratiæ, per quā in eorum tenditur. Vnde à communi proximorum dilectione nemo excludere potest inimicos, quæ dilectio inimicis sufficit, cū etiā amicis sufficiat. Nam speciali affectu non tenetur homo oēs homines diligere, quia impossibile est, id aliqū adimplere posse, cū multi sint, quos non cognoscimus. Tenetur autē ex charitate generali dilectione oēs diligere: secundū quam quis omnibus vitæ æternæ desiderat. Oportet autem vt animū paratū habeas semper vt si necessitas occurrerit specialiter vnūquemque diligas, vt si in aliquo esse constitutus periculo à quo nisi per te possit liberari: sed nō teneris ira familiariter cum eo agere, & opera supererogationis ei cōferre, sicut amico: nisi (vt iam diximus) in aliqua extrema necessitate esse constitutus. Eum autē excludere non debes à cōmuni & generalioratione, etiā si familiariter cum illo nō agas, nec cōuerseris, sicut cū amicus erat. Ne autē his verbis fauere videamur multis qui cū odio proximōs suos prosequuntur loquela & familiaritate illis tollūt, quibus si dixeris, quod inimicis parcant: respondent, se nihil mali eis cupere & eos diligere, sed nolle eos alloqui. Vbi aduertere debes, quod etiam si bona conscientia bene possis cū inimico non loqui, nec cum eo familiariter agere: hoc intelligi debet quando alterum horū non interuenit, scilicet scandalum. Nam si cū illo non loquendo (vt solebas) scandalum oritur in populo, & aliquid mali de te præsumitur, teneris illum alloqui, & cum illo familiariter agens, signa amoris & beneuolentiæ debes illi ostendere, & non solum illi, quem tu contumelia affectisti, sed etiam illi, à quo tu es affectus, etiam si odio te ipsum prosequatur. Teneris eum & lege naturæ & diuina vitare scandalum. Nam licet tu iam illum inimicum diligas cōmuni amore (vt diximus) & sicut lex dilectionis præcipit: nihilominus hoc larer vnuerfum populū, nisi signo aliquo exteriori loquens cum illo, ostendas illum non odire. Sicut quis habens concubinam, postea vero ab illa discedens, caste viuere obseruans

Matthæus

domini

1. Corin. 8.

1. Mach. 6.

domini mandata, tenetur illam à domo eijcere non solum propter periculum sed etiam propter scandalū: qui etiam licet esset in gratia confirmatus teneretur illum expellere à domo: vt vicit scandalum, cum alij nesciant an ab ea discesserit. Sic tu quanuis inimicum diligas teneris illum alloqui: non enim satis est, vt diligas, sed est opus, vt hoc sciant alij: quod illis constare non potest nisi te viderint cum illo loquēte. Vnde diuus Paulus. Si proximus scandalizatur, nō manducabo carnes in æternum. Quemadmodum enim si uideres aliquem, qui corā sacramento altaris genua nō flectit, nec caput nudat, sed terga uerteret: vtique tu illum hæreticum & infidelē iudicares, quia non ostendit signa Christiani, quāuis catholicus & fidelis esset. Ita tu si proximum non alloqueris, quanuis eum diligas, homines tamen iudicabunt, te eum prosequi odio: quod scandalum vitare teneris. Quod si hoc sacre scripturæ appositisimo exemplo perpendere libet, repere scēdum Machabeorum librum. Vbi Elcazarus cōpellebatur edere carnes positas contra legē Moysi, qui non acquiescens imperio Tyranni uoluerunt quidam vt alias carnes, de quibus licebat, comedere, sub furo & prætextu porcine carnis, qui comedere noluit, non quod porcina esset caro, sed vt scandalum aliorum vitaret. Nam licet vere suinam carnē nō comederet: attamē putarent alij suam carnē comedere, & sic ipse causa esset scandali. Sic in præsentiarū, licet proximum diligas, attamen opus est, vt exteriori opere id manifestes, ne contrarium ab alijs iudicetur. Secundo etiam illum alloqui teneris ratione fraternæ correctionis. Nam vnusquisque in maxima necessitate, proximum tenetur corrigere, & quanuis inimico tuo existenti in mortali peccato: alij prædicent & amicitiam persuadeant, non ita vere commouetur & cōuertitur ad Deū, ac si tu illū esses alloquutus, qui offensus es. Nemo enim est qui tam apte inimicum curare possit, quam inimicus suus. Scorpio acerrius inimicus est muris & hæc duo animalia: maxime inter se contraria sunt: medicamentum autem præsentaneum, morbi scorpionis est mus occisus & apertus, postusque mortui. Sic inimicum inimicum curare potest, si eum blandis & amicis verbis alloquatur, & coram eo humilierit. Quod exemplum Christi sanctissimi & benignissimi: amicus etiam inimicorum suorum nobis de-

di, qui coram sceleratissimo Iuda genua flectens pedes eius lauauit, quem sciebat traditorem & inimicum suum esse. Vtique si impius vellet medicinam accipere, benignissime & elementissime oblata illi fuit: attamen cum obstinato esset animo, nihil illi profuit. Sic tu quanuis offensus sis, ex parte tua id facito: quod decet iustum & rectum virum. Nā si videres hæreticum plurimos in ciuitate decipientem; dum tamen scias quod si eum fueris alloquutus, illum ab errore suo auertēs, teneris ad illum sub pœna peccati mortalis accedere, & illi consulere. Pati igitur ratione, si scis & probabiliter credis, quod inimicus tuus non peior & deterior fiet, sed melior, si illum alloquutus fueris blandis & amicis, teneris illum alloqui, & coram illo humiliari, vt salutem facias animam proximi tui. Ex sua nanque tecum inimicitia multi scandalizant, & suo malo exemplo plurimos corrumpunt: quod si tu cū tua loquela id vitare potes, teneris illum monere. Non solum illum diligere debes, sed plura signa amoris ei ostendere quam amico. Nam si aliquando amico beneuolentiam nō captaueris, id in curia, vel negligentia tribueris: quod si id feceris cū inimico, multi propter odium id facere putabunt: atque ideo ratione scandali vitare potius in his, quam amico amoris pignora, debes ostendere. Christus redemptor post se in cruce pendēs, prius pro crucifixoribus suis orauit: cuius exemplo discipulū de inimicis habere. Extra hos duos casus, non ad amplius eū illis teneris, quā ad generalem amorem & charitatem, quam etiā erga omnes proximos habes: nihilominus ex bono consilio id deberes facere, quippe hoc opus est maximi meriti & perfectionis. Scio etiam quod ultra hos casus potes, quos inimicis loquelam interdiceret, sicut patet filio, & prælati subdito. Nam cum prælati peccatum subditi multis modis possint corrigere, potest etiam hoc modo, scilicet sonerum, & irarum vultum, ei ostendens. Sic fecit David cum filio suo Absalon, qui etiam si venisset in Hierusalem faciem tamen regis duorum annorum spatio non vidit. Quomodo vitare manesissimus, hoc fecit? Et ita mansuetus & benignus, vt de eo psalmus canat. Memeto domine. Dauid, & omnis mansuetudinis eius: Et ita misericors, vt etiam à seme male dicitus & lapidatus noluit vindictā sumere: cū posset Absalon eum interficere. Qui etiam à Saul persequebatur, & bis ipse Saul posset occidere,

1. Corin. 13.

Luca. 23.

1. Reg. 14.

Psal. 131.

2. Reg. 16.

1. Reg. 24. 26.

dere, noluit. Qui igitur fieri potest, ut tā man-
 leus homo, qui illatas iniurias tam vitili ani-
 mo tulit, si ium suum non alloquitur? Vtique
 quā iudex eius erat & rex; & hac pōna filij
 culpā ca. sig. bat. At si rogatus, poterit ne sub-
 ditus cum prelato hoc facere, filius cum pa-
 tre, mulier cum marito; aut inferior cum su-
 perior? Minime. Sed quid est quod tu vel so-
 crum, vel fratrem tuū, vel vicinū nō alloque-
 ris? Etiam si tu offensus sis tamē lex Christi
 suavis hoc vult, vt prius eum alloquaris. Vt et
 vt eum offenderat, Christus in iherem Samari-
 tianam, an ipsa Christus? Certum est mulie-
 rem illā Christum offendisse, quia idolis de-
 feruibat; & concubina erat: nihilominus tā-
 men Christus ea prius alloquitur, & loque-
 lam inebriat; & dixit illi. Mulier da mihi bibe-
 re. Quod vtique fecit vt eam ad se conuer-
 teret. Sic tu etiam si offensus sis, prius inimi-
 cum debes alloqui, vt eum confundas, & co-
 uertat: vt ipse videns humilitatem tuā & vir-
 tuem: seipsum etiam humiliet, & sedet. Sed
 quid ad hanc rā inique dices: qui plures iam
 sunt: etiam dies & anni, ex quibus proxi-
 mum tuū nō alloqueris? Ne obsecro cum Da-
 uid de seipsum excuses, quia rā nō iudex es pro-
 ximi tui, vt ipse David Absalonis, qui patrem
 suus erat iudex, dñs, & rex. Si illū diligis & bō-
 na ei desideras: quare illū nō alloqueris? Est
 ne ex omnicatis quorū cōuersatio ab eccle-
 sia nobis interdicatur? Quomodo tā mīnīmū
 cor quod proximi mīnīmū capere nō pō-
 tēst, Deum tam magnū capiet? Qui creatu-
 ram non caput, quomodo capiet creatorem?
 A spidis veneno: viscera tua plena habes; &
 inimicis es Deo, quando fratrem tuū odis; &
 mendacio tuam nequitiam operire vis; cum
 reuera illum odio prosequaris. Si illum dili-
 gis, alioquere eum: & bona opera illi facito:
 tunc quæ elatus apparebit quod illum diligis:
 homines quippe corda non nouimus, & si-
 gnis exterioribus cognoscimus a te eum dili-
 gere. Quod diu & inimicitia detestanda, quā
 inuentores vtinam dñs in profundum
 abyssi demitteret, vt vel sic tam ingens lues
 mundi concordiam nō destrueret. Sed proh
 dolor nam plerumque isti, qui has inimicitias
 gerunt nunquam in meliorem mentem re-
 deunt: nec conuertuntur: atque ita tanquam
 bruti animalia intellectu carentes suis odijs
 in holeri in ima Tartara descendunt. Cytus
 tam deprauat vitij non possum non mirari
 amatores: nam cum in sacro euangelio inue-

niamus libidini & luxuria deditos, auaritia;
 latrocinijs, & multis alijs generibus vitiorum
 ad Christum se conuertisse: pharisei tamē
 qui Christum odio persequebantur non sunt
 conuersi; atque ita animo obstinato in pro-
 funda Tartara descenderunt. Maxima qui-
 dem difficultate odia euolantur ab anima,
 & fere omnes, qui in his contentionibus &
 iurgijs vitam agunt, tanquam lapides sua du-
 ritie & pōdere in profundum inferni migrāt.
 Peccatores vero voluptatibus & carni dediti,
 vel iam in morte cum caro vires deperderit,
 ad Deum conuertuntur, & penitentiam agunt,
 eodem modo superbi, ambitiosi, & auari.
 Omnia hæc vitia cessant, minimē vero odia:
 quousque in sepulchrum ipsum hominem co-
 mitatur. Præterea in inferno vbi tot abun-
 dant tormentorum genera, non sunt delicia
 carnis, nec delectatio ciborum, non auaritia,
 nec cupiditas diuitiarum, sed summa pauper-
 tas. Sed hoc pestiferum & execrandum vitium
 ibi etiam maximē viget, vbi proximi & Deus
 intrinseco odio habentur a damnatis. Atten-
 de obsecro quam malum sit proximum odi-
 re, quod vitium cum in vita nunquam eradi-
 catur ab anima, ita etiam in morte & post mor-
 tem manet, quousque in infernum cum co-
 dilce dicitur: vbi ipsi demones in Dei odio ob-
 sinati sunt. Diligite ergo inimicos vestros.
 Et prima ratio huius dilectionis sit prop-
 ter maximam vtilitatem, & cōmmodū, quod
 nobis afferunt. Etenim ratio naturalis dicti-
 tat, vt homo eos diligit, qui bōna ei conferunt,
 nam in bestijs ipsis & feris animalibus hoc
 experimento cognouimus, cānis enim, mu-
 sio, & ipse leo ferocissimus suos benefactores
 diligunt. Igitur si ratio postulat, vt benefacto-
 rem amore prosequamur, eadem lex postu-
 lat, vt inimicum diligamus: quando multa bō-
 na nobis impartitur. Plura bona ab inimico,
 quā ab amico suscipis. Nam cum amico simul
 coniuuatis, bæchanalia exerceas, aliorum fa-
 ma detrahis, & multa vitiosum genera com-
 mittis: ita vt ipse pallium sit tuorum flagitio-
 rum, & sceletum, cum vñ a cūm eo Deum au-
 deas offendere. At inimicus tu diosum te effi-
 cit, cautum, & prouidum: nam si eorā colo-
 queris, quid dicas attendis, nō pōste tibi de-
 trahat: ne vō calūnietur. Et si forsita conciona-
 turus es, & aliquos inimicos se ad concione
 venturos in somnis toram nōcēm studendo
 transigis, ne tuā ignauiam adiciant. Sed ami-
 ciperunq; stinuli sunt, & calcaria, vt in pec-
 cato-

Psal. 50.

Gal. 4.

1. Pet. 2.

cata tendas: inimici vero tuorum peccatorū
 fraxum. Quod si attentius & cum prudentia
 rem hanc volueris contemplari inuenies cer-
 te multa maiora bona ab inimicis, quam ab
 amicis accipere. Quocirca bene & prudenter
 dicebat Socrates, hominem maxime indige-
 re vero aliquo amico, vel crudeli inimico: nā
 amici (si veri sunt) quos semper cōsultare de-
 bent: quia vero non ueritatem auferunt. No-
 lumus, permittit dominus, vt inimicos habea-
 mus, qui ea dicant & consulant nobis, quæ
 amici nolunt, nec audent. Præterea inimici
 nostri aptant & præparant nos, vt in cælum
 abeamus. Quocirca egregius vates dicebat.
 Benigne fac in bona voluntate tua Sion, vt
 ædificetur muri Hierusalem. Non loquitur
 hic propheta de ciuitate illa superba Hieru-
 salem, quam ipse incolerat: nā illa ciuitas for-
 tibus munita erat muris: quos si nō haberet,
 ibi erat Daud, qui eos posset reedificare: sed
 de celesti illa Hierusalem loquitur, quæ pa-
 tria beatorum est, de qua Apostolus ad Gala-
 tas inquit. Illa autem, quæ sursum est Hierusa-
 lem libera est, quæ est mater nostra. Huius ci-
 uitatis non est muri subuersi erant angelorum casu,
 qui quidem reparandi & reedificandi erant
 sanctus & immaculatis animabus, quæ in eā
 non ascendissent, nisi filius Dei carnem assu-
 meret, & mortem pateretur. Rogat itaq; Da-
 uid vt carnē assumat nostram, & homo fiat, vt
 misericors & benignus sit, vt vel ita muri illi
 ciuitatis renouentur & sedes illæ perdita refi-
 ciantur & restaurentur. Singuli igitur nostri
 laus est, quo muri illius ciuitatis refarciendi
 sunt. Ita nos beatus Petrus appellauit, cū di-
 xit. Et ipsi tanquam lapides uiui, Quæ admo-
 dum igitur lapides priusquam in altum ædi-
 ficium collocentur, multis instrumentis fer-
 reis aptantur, vt quisque suo loco conueniat,
 ita etiam si nos volumus in altissimi gloria
 ædificium collocari, opus est ut in hac misera
 archymarum valle aptemur & præparemur
 multis laboribus & persecutionibus, vt tan-
 dem illi celesti edificio gloriæ nō lapides in-
 cepti simus. Artifices igitur, qui suis instrumen-
 tis nos ad hoc ædificium aptant, inimici sunt:
 qui iniurijs illatis & persecutionibus aptos
 nos in celeste edificio reddunt. Hanc rem
 contemplant, sacrosancta ecclesia, quæ diu-
 no spiritu regitur & gubernatur in illo hym-
 no, qui incipit, Verbs beata, loquens de celesti
 illa gloriæ Hierusalem dixit de illis, qui cam
 ingressuri sunt. Omnis qui ob Christi nomen

hic in mundo premitur. At si interroges Quo-
 modo hi lapides aptandi sunt? Tunc hominibus,
 pressuris, expoliti lapides suis coaptantur lo-
 cis, per manum artificis disponuntur per m-
 suri, sacris ædificijs. Attende rogo quod inimi-
 ci suis persecutionibus aptum lapidem re-
 reddunt in edificio gloriæ: si autem inimi-
 cos non diligis, perfici & aptari nequis, quod
 si apari nequis, perinde nec in gloriam introi-
 re. Qui inimicos non vult, lapis viuus nō vult
 esse celestis illi? Hierusalem: nam si perfici & ap-
 tari recusas, vix fieri potest vt collocari possis
 in celo. Attende obsecro & vide quantam
 vtilitatem tibi afferant, & verbis scripturæ cre-
 de id affirmantibus: & non solum non debes
 illos odio prosequi, sed potius amare ad denti
 charitate, & (si opus fuerit) eis generibus flexis
 deseruire. Quia sine dubio velut instrumen-
 tum sunt nobis, quo in æternam beatitudi-
 nem ascendamus. Cum clauum patiens figis,
 dum maioribus ictibus eum percussis, tanto
 magis firmus & tenax est. Ita nimirum dū
 magis atque magis ab inimicis persequeris, &
 dum maioribus ictibus percuteris tanto ma-
 gis fixus es Deo, & cū illius amore copularis.
 Ne te peniteat persecutionum inimicorū
 tuorum: quandoquidem animam tuam mul-
 tis diuitijs auctam aut locupletatam reddunt.
 Si aliquis vt tibi malum inferret (etiam si id
 faceret mala intentione) pilas auti in te conij-
 ceret, vtique si cautus es de bestias collige,
 atque ita ille talis malum tibi cupiens,
 te ipsum diuitem efficeret. Cennitia igitur &
 iniuria, quas in te inimicus tuus iacit, pile
 sunt auti, tu autem tacis humilia te ipsum &
 eas collige, vt thesaurū locupletissimum in
 celeste regnum tibi referres. Et etiam si hic
 inimicus sit & deprauat animi, si tibi dā-
 num infert, tibi vero commodum & vtilita-
 tem. Nam si fustem habes, qua puluerem ve-
 stimentorum tuorum excutias, non pateris in
 ignem mitti, sed potius cam seruas: quia tibi
 vilis est. Inimicus igitur tuus velut fustis est,
 qua dominus animam tuam mudat ab omni
 peccatorū sorde: quod dominus per Eliam
 affirmavit dicens. Assur virga furoris mei. At-
 sur qui persequitur erat, & inimicus populi
 Israel dilectum suum populum dominus cas-
 tigabat. Quod idem dominus tecū facit per
 manus inimici tui. Quid igitur est, quod vir-
 gam in ignem vis mittere? Quare in insane &
 stupide pluris æstimas pallium tuum, quā ani-
 mam tuam? Non vis virgam in igne conijcere
 qua

Esa. 10.

quia vestes tuas mūdāt, in dō eā feruas maxi-
ma cura: inimicū vero tuū, qui ab anima pul-
uerē peccatorū excutit, destruere & subuer-
te vis? Si dux aliquis arcē fortissimā expugna-
ret, ex qua multis tormentis in eum & in suū
exercitū dānum inimico inferret: si post cap-
tam arcem tormēta omnia & spicula frange-
ret, nōne hic talis insanus & amens iudicare-
tur? Tormentis vtiq; nulla imputanda est cul-
pa: sed eis, qui ignem apponunt. Ita inimicus
velut tormentū est, qui sua natura bonus est,
& compos diuinæ gloriæ: cui nullā culpam
imputare debes, sed ei qui ignē apposuit, scili-
cet iræ, vel odio, vel alicui passioni. Hanc ma-
litiā persequi debes, ea quippe est, quæ tibi
dānum infert. Id quod dñs fecit, non te perse-
quitur, sed malitiā, quā peperit homo, & hæc
ad iugulū ducenda est bonis operibus & ver-
bis. Sic in proverbijs dicitur. Respōsio mol-
lis frangit iram, Sic & Dauid. Mane interficie-
bam omnes peccatores terræ. Et quomodo
interficiebas eos? Bonis operibus. Sic interfecit
Saulē inimicum suum, ei parcens, cum
posset illū occidere. Vnde Saul humiliter cog-
nouit peccatū suū. Postquā vero dux hic mi-
lites interfecit, qui ignē apposuerunt, tormen-
ta feruar, quæ optima sunt ad custodiā arcis.
Ita tu inimicum tuū blande tracta, & ne ad-
uersus illum irascaris, nec aliquod malum ei
infestas: quia bonus & vilis est in tuam defen-
sionem, & custodiam. Quo circa illum dilige-
re summa charitate debes, quia ipse horolo-
gium est, quod vitam tuam dirigit, & in opti-
mum vitæ institutū ducit, quodq; te ipsum
vt à somno expergiscaris vocat. Et denique
quod ignis in auro efficit, & ventilabrū in pa-
leis, & aqua in linteis: idē inimicus in anima
efficit: quāndō quidem mundat & purā ani-
mā ab omni inmunditia reddit, & consciē-
tiam tuā ab omnibus inquinamentis purgat.
Charitate igitur cum illo vtire, quia dignus
est hæc retributione: siquidem tantam utilita-
tem tibi affert. Quia etiam si modo molestiā
aliquam tibi inferat, nō ideo pœnitere te de-
bet: nā vt Paulus inquit, Charitas patiens est,
benigna est, non agit perpetam, non emula-
tur, &c. Si patiens est, debet patientiam verbe-
ranti: si benigna est, maledicentibus non de-
bet respondere: si quæ sua sunt non quarrit, re-
sistere nō debet diripienti: si nō emulatur, nō
debet inimicū odio persequi. Et tamen præ-
cepta diuinæ pietatis superant præcepta apō-
stolica. Plus enim est condonare iniuriam,

quam inimico cedere: plus est amare inimi-
cos, quā non emulari: quæ omnia de misericordia
& fecit, & dixit. Nam cum male diceretur, non
maledicebat: cum pateretur, non cōminaba-
tur: & pro crucifixoribus orauit dicēs. Pater
dimitte illis. Hoc Christi exemplum debet
semper præ oculis habere. Sed tanta est homi-
nū stultitia & insania: quod cū aliqui viri reli-
giosi aliquos homines exorant, vt inimicis ve-
niam condonent: si exemplū Christi saluato-
ris nostri ob oculos illis alteratur, qui inimi-
cis suis pepercit, & pro crucifixoribus suis exo-
rauit, respōdent ipsi, aliquid dixisse putantes.
Christus Deus est, ego autē homo sum. Dic
mihi obsecro, si rex sum praesepa domū mū-
daret, & diceretur militi, accipe scopā, & mū-
da domū, quando rex tuus hoc facit: nōne ab
hominibus irideretur si respōderet, rex hoc
facit, quia rex est: ego autē homo pauper sum.
Vtiq; in ipsum verba sua retorquerentur. Si
igitur rex domū purgat: quid est, quod tu vil-
lis vermīs hoc facere recusas? Sic in istos, qui
nolunt inimicos diligere, arma & spicula re-
torquenda sunt. Si enim Christus dñs cū sit
Deus parcat inimicis suis, & pro illis orat: quid
est quod tu, hominico id facere recusas? & tri-
uola oratione infontem conaris te ostēdere?
Exemplo igitur Christi inimicos tuos debes
diligere, propter maximam utilitatem, quam
tibi afferunt. Malleus quando lapides aptat,
ipsi lapidibus utilitatem infert: sibi ipsi dā-
num affert, quia hebes fit. Si inimici tibi ip-
sis dānum auferunt, & quos persequuntur
benefaciunt: quo circa eos debes diligere.
¶ Si quis tibi aliquod munus afferret, longū
aggrediens iter, & per multa pericula tran-
sicens, non solum non aduersus eum ira effēs
commotus, verum etiam amice eum suscipē-
res, & gratias illi referens, eum in domo tua
hospitatus effēs. Ita inimicus tuus cum te per-
sequitur, grande munus, & multis perperis
laboribus tibi affert, quia beneficium tibi cō-
fert maxima lætitia debet illum suscipere, il-
lius miserās, qui vt tibi pro sit propria cōscien-
tia nocet. ¶ Secūda autem ratio, quare inimi-
cos debemus diligere est, ob graue malum,
quod ipsi tibi inferunt: nam vt in hac vltima
collatione ostendimus nobis malum facien-
tes, sibi ipsi dānum acquirunt. Vnde si quis
tibi bona fecit opera infirmatur, vel percus-
sus est, iustum & æquum videtur, vt illi subue-

1. Petri. 1. n. 23.

Gen. 4.

Psalm. 68.

1. Tim. 19.

nias

nias & compariatis. Quod quidem ratio na-
turalis dicitur: at si aliter feceris: immanis &
barbarus es. Oportet igitur scias, quod cum
ab inimico persequeris, maius malum sibi ip-
si cōparat, quā tibi. Vnde legitur in Genesi
quod Lamec, qui interfecit Cain dixit vxori-
bus suis Adæ, & Selæ. Audite vocē meā vxo-
res Lamec, auscultate sermonē meum. Quo-
niam occidi virum in vulnus suum, & adole-
scētulū in liuore meo. Prius attentionē pe-
tit, & auditi exoptat & nō immerito: quia id
quod dicit auditi dignum est. Dicit itaque
virum interfecisse in vulnus suum, & adole-
scētulum in liuore suo: quia Cain, & seruū
qui illum ducebat interfecit: hoc est in vul-
nus meum, & in liuore meo. Achielarius di-
ceret. Interfecit Cain, & me ipsum: quia graui-
us me ipsum, quam Cain percussit. Illum nanque
in corpore lætime autem in anima. Ipsi cor-
poralem vitam ademi: mihi autem animā. I-
namicus enim non tantum malum tibi effice-
re potest in corpore, in fama, nec in re: vt sibi
ipsi in propria conscientia. Si igitur tu inimi-
cum tuum lædis & percutis: hoc est percus-
sum percute, & mortuū interficere: quod
quidem grauiusimum erime est, & maxima
crudelitas. De quibus hominibus Dauid in
psalmo dicebat. Quoniam quem percussisti,
persequuntur, & super vulnus dolorem ad-
diderunt. Vulnus vulnere addis, & iētū iētui,
cū inimicum odis, vel aliquod mali illi in-
fers. Itā sancta ecclesia loquens de instrumē-
tis passionis Christi, dulces clauos vocat, dul-
cem crucem inquitens. Dulce lignum dulces
clauos, dulcia ferens pondera. Sed ferrum læ-
ceæ crudele appellauit dicens. Quo vulnera-
tus in super mucrone diræ lanceæ. Clauæ nan-
q; crudelissimū suere tormentū Christo: quia
manus & pedes eius plus iusto in cruce exten-
derunt. At lancea nullum illi intulit malū: nā
Ioannes inquit, quæcum venissent ad Iesum, &
vidissent eū mortuum, vnus militum lancea
eius latus aperuit. Quid igitur est quod hoc
læceæ vulnus cū Christus id non senserit,
crudele id appellat: Vtiq; quia mortuū Chri-
stus vulnerat: quæ immanis crudelitas est,
At si crudelitas est mortuum percute, im-
manitas perinde erit inimicum vulnerare qui
mortuus est. Ruit enim inimicus tuus furens
& ardentis ira aduersus te percitus, vt te ipsum
perdat & destruat, iam igne inferni ardens:
quem protinus debes miseri & compati cū
eius animā videas perditam, sibi graue malū

inferens, tibi verò cōmodum. Ideo Dauid in
psalmo. Inimici mei cū canderunt me, scuta-
pes: exarserūt, sicut ignis in spinis. Merito qui
de egregius vates apes in collatione attulit,
quæ grauius sibi malū inferūt alios pūgēdo,
quā eos, quos persequūtur. Pungit digitum
tuū apes, & ipsa protinus moritur: tu vero lu-
to apposito digito mederis, & melle gaudes
in alucis ab ipsis recedito. Sic inimicus alios
persequens seipsum occidit sicut apes, tu ve-
rò melle gloriæ satiaris. Igitur si dulci melle
frui vis, & gloria cœli satiaris opus est, vt perse-
quutionem patiaris, & pungaris ab apibus. Et
enim vrsus ferocissimum animal nihil facit
apes ipsum pungētes, vt gaudeat in melle alucis:
nec tu multi facere debes læsiones inimico-
rum tuorum si melle gloriæ satiaris cupis. Ne-
mo sanctorum Martyrum sine inimicis glo-
riam adeptus est: & omnes persequutionem
palsi sunt. Præterea ignis in spinis strepitum
facit, sed spinas non comburit. Vidit Moses
in monte rubum ardentem, qui non combu-
rebat. Ita bilis & verba inimicorum tanquā
ignis sunt non comburens, sed strepitum faci-
ens: nisi forte tu lignum aridum & secū fæ-
ris omni virtute destitūtū. Bene igitur inquit
Dauid, q̄ inimici sui circueiunt eū tanquā a-
pes, & sicut ignis in spinis: quia nullum dā-
num illi intulerunt etiā si vomētes ignem ve-
nirent: at venientes tanquam apes non solū
non dānum, illi fecerunt, verum etiam ma-
ximam utilitatem portarunt, quia animā suā
tanquam fauum mellis reliquerunt, ipsi ve-
ro mortui manserūt. Omnes persequutores
sibi ipsis non solum animæ verum etiam cor-
pori dānum afferunt: & omnes iustorum
persequutores infeliciter mortui sunt. Saul
qui Dauidem mortali odio persequeretur se
ipsum misere interfecit. Postea verò iussit do-
minus Dauid, vt omnes posteros suos crucifi-
geret. Et Abiſonius corpus, qui in arbore su-
spensus mansit, Iob triplici lancea iētū tran-
sodit. Et Semei, qui Dauidi maledicebat, et se
interemptus est: & Siba decollatus. Quæ ob-
secro obitum habuit Iezabel illa, quæ Helia
prophetā persequeretur: Vtiq; a canibus dila-
cēta fuit, & ab equis cōculcata. Et Arthalia,
quæ regalē psalidā inimico odio persequeretur,
pugione interēpta fuit. Et Amā perſecutor
populi israelis & omnis familia eius suspensus
in cruce obiit: Eodem modo Nicanor, Antiochus,
& omnes iustorum persequutores infelicissi-
mis mortibus tandem occubūt. Si igitur inimi-

Psalm. 117.

Exod. 3.

1. R. 23. 30.
2. R. 21. 18.
3. R. 2. 2.
2. R. 20. 9.
4. R. 9. 11.
Hefber. 7.
2. Mac. 15.
1. Mac. 9.

Tom. I. D d ci tui

Proverb. 15.
Psalm. 100

1. Reg. 24.

1. Cor. 13.

ci tui cum te persequuntur, nihil aliud sibi mo- liuntur quam miseram & infelicem mortem: quid est quod tu super hoc eos persequeris? Illos igitur desine, nam satis eis est tua misera fors, & calamitas & tantum & tam grave damnum, quod sibi ipsi inferunt cum te persequuntur: imo potius eis debes parere, & quae bona potueris in eos conferre: quaedo quid tibi sunt causa vel occasio ut in caelesti patria corona gloria insignitus appareas? Tertio diligendi sunt inimici quia illis damnum non potes inferre, quin tibi prius grauius noceas. Nam si quis, ut vult suam, qua indutus est, scinderet, quia ei non placet, seipsum pugione interficeret: nonne insanus & amens hic talis esset? Sic tu inimicum tuum non potes ferire, quin prius te ipsum percutias, & multo grauius quam illum. Unde beatus Augustinus Augustinus. Non potest fieri ut qui odit alterum non sibi prius noceat: ille enim laedere conatur extrinsecus, & se vastat intrinsecus: quanto enim animus noster corpore maior est, tanto in se prospicere debemus, ne ipse laedatur. Laedit autem animum suum, qui alterum odit. Haec tenet Augustinus. Lege eundem Augustinum in psalmum trigessimum quartum, super illud, in laqueum cadat in idipsum: Quapropter optime dixit in sua prima canonica beatus Ioannes. Qui odit fratrem suum, homicida est. Quid ais Ioannes? Quomodo possum occidere inimicum absentem, nec odiam eum? Dicit quod qui odit homicida est. Cuius? Vtique sui ipsius. Omnis qui odit fratrem suum, occidit seipsum: ergo omnis qui odit, homicida est: Si igitur tu inimicum tuum odire non potes, quin prius te ipsum interficias: neque illa vix ledere, quin grauius me te ipsum percutias: nonne saluberrimum videtur tibi Christi consilium praecipietis, ut inimicum diligas? Si odis illum, te ipsum perdis: sed si illum diligis, tibi ipse caues: & inimicus iam in odio suo perditus manet. Qui manu accipit prunas, ut alium comburat: prius se ipsum laedit & comburit. Sicut candela, quae ut alios comburat se ipsam consumit. Quae igitur maiore infamia esse potest, quam inimicum odio prosequi: quando hoc fieri non potest, quin prius in graue malum tibi cedat? Fuit ne vnquam tam amicus homo qui cum comedens esset, & linguam dentibus momordit, dentes euclat? Aut qui lignum incidens, si pedem suum percuterit, manum abscindat nonne istos tales, qui hoc facerent omni profusus destitutos mente diceretis? Scitote igitur proximum meum magis mihi propinquum esse, quam dentes aut

Aug. ser. 16 de verbis domini super Matt.

1. Ioan. 3.

manus. Erunt enim cor datu hominis, ut si proximum contumelia me ipsum affeceris, ut vin dictam ego sumam, membrum meum qui proximus est, scindam? Si autem alia ratio non esset, ut inimicum non prosequaris odio, scilicet, ne damnum tibi inferres, cum natura hoc dederit, ut vnusquisque seipsum diligat: haec utique sufficiens debet esse, ut illum potius amares, & felicia spercuperes. Quod si illi diligere non uideris potius odio habere, & esse persequi: obsecro vere ei contrarius: nam si ille te odit, tu uero illum non utique contrarius es. Sed si ille malus est, ut persequendo: ut uere contrarius sitis, tu illum diligas, & bene illi facito: tu uero quae, tu uero iustus & rectus persistes. Quocirca diuinus Paulus admonet dicens. Noli uinci a malo sed uince in bono malo. Quarta uero ratio quare inimicum debeas diligere, ea est quia omnes illi labores & persequutiones quibus te opprimit, a Dei manu mittuntur, & eos diuina maiestas in uirtute & comodu tuum permittit. Ut uerum intelligas dictum Amos Prophetae. Non est malum in ciuitate quod non fecerit dominus. Quod quidem de malo poena intelligendum uenit. A quo ita Satanas, ut sanctus Iob affligeret, prius a domino petijt facultatem. Et de Saule dicitur. Spiritus domini malus exagrabat Saulem. Et cum Semel Dauidi malediceret ipse Dauid suis dixit, qui interficere uolabant Semel. Sinite illum. Dominus enim precepit ei, ut malediceret Dauid. Ita etiam cum legionem demoniorum dominus expulisset a corpore illo hominis: ipsi demones licentia a domino postularunt, ut in porcos intrarent. Quapropter cum inimicus tuus te ipsum persequatur, considerare debes potentiam, quae in illo est, a domino esse: quia omnis potestas a Deo est, nec aliquid malum tibi infligere poterit, nisi prius facta esset illi a domino licentia. Unde cum dominus patientissimus Iob substantia sua orbauit, dixit. Dominus dedit, dominus abstulit. Aduerte igitur, & uerba sanctissimi uiri considera dicentis substantiam suam ablatam a domino, cum demonium id fecerit: utique id dicit, quia si dominus non fecisset demoni facultate demon eam non tolleret. Nam is qui suspeditur, latro, non de carnifice conuerteretur sed potius de praetere, aut iudice, qui sententiam tulit: quia carnifex nihil aliud est quam executor iudicis. Unde quando Pilatus dicebat, superbia in status. Nescis quia potestatem habeo dimittere te, & potestatem habeo crucifigere te. Respondit illi Saluator. Non habes

Rom. 12.

Amos 3.

Iob 1.

1. Reg. 16.

1. Reg. 16.

Mat. 8.

Rom. 13.

Iob 1.

Ioan. 9 1.

habe-

Psal. 38.

Hebrae. 12.

Iaco. 1.

Matth. 25.

Rom. 12.

haberes potestatem aduersus me ullam: nisi datum esset tibi desuper. Et Dauid etiam dicebat. Obmutui, & attendi, quoniam tu fecisti. Ideo non persequor inimicum meum: quia tu dominus facis, etatem illi fecisti, ut me percuteret & affligeret. Quapropter qui persequuto res suos odit, non multum distat quin & Deum odiat. Cum enim nullum recipiat aeternus pater filium quem non castiget, imo quem non mortificet. Si odimus eos, a quibus dana recipimus, facile fiet ut in ordinem Dei dilabamur: cum nos non lateat nullum malum nobis prouenire, quod non inferat deus. Igitur si diuina te deterreret maiestas, ne illa odio prosequaris: eadem te deterrerat, ne in fratres tuos animu tuu iratu conuerteras. Cumque haec sint opera Dei semper cum illis gaudere debes, & gratias illi agere. Unde beatus Iacobus ait. Omne gaudium exultatione fratres, cum in variis temptationes inciditis. Atque ita tantum amicum beneficio in nos collato gaude re debemus. Quocirca redemptor noster Iuda traditoris amicum appellauit: nam etiam in intentione & animo eius inimici esset, operum amicum fuit: & ideo qui nos persequitur, opera amici in nos conferat. Gaude igitur cum omnibus operibus dei, si Christicola es. Si autem propter has omnes rationes, quas ad diximus inimico non vis parcere: graue quidem malum est, ut omnes persequutiones & labores, quos dominus hominibus tribuit in correctione suorum peccatorum, te ipsum deterior efficiat. Quod admodum enim cultellus non bonus esse arguitur, si dum magis mundatur rubigine cooperitur: ita arguitur Christicola paruus & iniquus esse, qui dum persequutionibus & laboribus purgatur durior & deterior fit. Fuit enim autem, ut inimicus tuus non parcas, cum, te persequuntur: quia diuina gratia priuatus es. Cultellus si ei deficiat, statim rubigine cooperitur, nec mundari uult cum totus sit ferrum. Ita homo, qui sensualis est persequutiones renuit, & cum illis deterior fit: quia ut gratia illi deficiat. Relinque igitur de homo peccator uindictam domino: nam si omnia dicta non sufficiunt, ut inimicum diligas, & uindictam sumere vis, id equum esse iudico & contentanem rationi. Nam si uehementer cupis uindictam sumere, illa Deo relinque, nam dominus melius & grauius in eum animaduertet, quam tu. Attende obsecro, quomodo persequutores Dauid, & eos, quos supra memorauimus puniuit. Mihi uindictam (ait dominus) ego retribuam. Respondeas rogo si quis te certum faceret, quod ille inimicus, qui mo-

do te persequitur, suspendendus est anno uero tuo, & quod membra eius in medijs uisum crucibus & lignis sunt ponenda nonne scitis & alacer moneres? Certo igitur certum scire debes, quod is, qui modo te persequitur & forsitan prius quam crastina dies adueniat in cruce inferni suspendetur: quod quidem de fide certissimum est, & ita infallibile, nisi prius ueniam a te petat, & ueneris in comitum odium tibi restituar & de sceleribus poenitentiam agat. Multo grauiorem poenam dominus illi iniiciet, quam ea fuerit, quae a te potest inferri. Quapropter ei potius condolendum est & beneficijs afficiendo, ut conuertatur: ne in tantum incidat supplicium. Quod si hoc tibi durum uideretur perpende quod hi, qui oculis in firmantur pannum uiridem coram oculis ponunt, ut acies visus magis actuatur. Sic tu coram oculis tuis constitue imaginem regis Dauid, & si illos infirmos habes perfectam consequeris sanitatem. Et ne resillas dicendo. Inimicum habeo sceleratissimum: nam si quem uolueris ostenderit non tamen erit Saul deterior: qui cum semel & iterum a Davide posset interfici, ipse tamen ob tanta beneficia accepta in sua malitia persistit. Lege Chrysostrimum. Quid igitur est, quod tu inimicum tuum accuses? Quod terra parte ademit, quod in uirum contulit, quod mutum mutauit? A non dicitur eripuit uitam, quod facinus molitens est Saul: quod si uitam eripere conatus est semel inimicus tuus: iterum atque iterum, ut sepe sapienter Saul Dauidi: quod si uitam seipsum auferre curauerit: non tot beneficijs ac ipse Saul fuit affectus: nec cum semel & iterum in eisdem fuit in manus tuas, ut eius peccata scilicet. Quod si adhuc hoc etiam effeceris: praeter te ipse Dauid te benignitate & pietate super perat: non enim paria sunt haec, cum uita agebatur sub ueteri lege, & modo postquam euas gentis gratia frui mur. Non audierat Dauid parabolam de decem millibus talentis, nec illud. Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus nec illi istum audierat dicens. Diligite inimicos uros, nec uidit illum curate Malchum, nec in cruce pedere brachijs extensis audiuit dicere pater dimitte illis: sicut tu, cui haec plusquam nota sunt. Quod si oculos fixeris in sanctissimi regis uirtute, nec satis est, ut tuu lapidem, & adamantium cor molliatur, ut inimico parcas: conuerte oculos in Christum crucifixum, qui ob tuum amorem a planta pedis usque ad uerticem capitis eius in se ipso nullam conspiciebat

Chryf. hom. de Saule & Dauid, de q3 tolerauit.

10. 1.

1. Reg. 24. & 26.

Mat. 18.

Matth. 5.

Mat. 9.

Luc. 12.

Luc. 23.

nitatē, & pro inimicis oratione clamat ad patrem. Et considera quod cū aliquis tibi dicit, ut inimico indulgeas: ipse Christus inquit. Fili mi propter me ipsum parce modo, si quidem quoriscunq; ex toto pectore venia à me postulata, liberaliter condono: etiā si mille flagitijs & sceleribus adversus me deliqueris. Equum est & rationi consonum, ut aliquid à me rogatus facias, quādo pro te tot & tāta feci. Quod si adhuc pertinax es, & protinus in tuā malitia persistis, nec exēplo Davidis adducto, nec Christi redemptoris nostri commoveris, ut indulgeas: leua leua oculos tuos in altum: & vide quā gloriam dominus paratam habeat his, qui suos inimicos diligunt: quāq; dives & opulenta sit merces, quā ob id tibi reddetur. Qui aliquid maris spatium navigant, ne caput illis turberetur, & ne naufragi, oculos in litus maris cōiiciunt: nā si aqua turbidam conspiciunt statim vomunt. Ita tu si oculos conspicias in aquam turbidam persequutionis inimici, perturbabitur caput tuum, & naufragi facies stomachum, quousque in interitum devenias: & idē turbidam aquam tribulationis nō cōspicias, nec oculos ad persequutionē inimici cōvertas. Oculos tuos in litus cōiice, nec saltam aquā aspicias. Cōiice in quā oculos tuos in litus illud cōiicisti, & la luberrimū portū, in quē iter facis, & aspice partriā illa vivētū, in quā quotidie navigas cōsideras sublimē illā gloriā, & prēmii eternū, quod dominus paratum habet his, qui patienter tolerant persequutiones, & inimicos suos diligunt. Fieri non poterit, quin si brevitate persequutionis, & magnitudine prēmij fueris contemptus, inimicis tuis parcas, & eos diligas, plusquam amicos tuos: quandoquidem causa & instrumentum sunt ut in cœlesti regno laurea gloriæ coroneris. Quod si hec, quæ diximus illius sancti martyris Stephani exemplo videre cupias, huc adūs attentis auribus. Nā cū ipse inter furorē persequutionis & lapidū & armorū strepitū cōstitutus esset, non oculos cōiicit in malitiā inimicorū, sed in litus cœli, vbi cor suū iā habebat collocatū, & in hec verba prorupit. Ecce video cœlos apertos, & Iesū stantē à dextris virtutis Dei. Quod quidē si tu in persequutionibus tuis fecisses, nō perturbaberis, nec molestē illas ferres: sed auxiliū & iuamē divinū invenies, & Christum benignum dñm, qui tuis dextris adest, manum suam porrigit. Vnde beatus Stephanus non Christum vidit sedentem, sed potius

stantē. ut ij esse solent qui adiutorum alijs ferunt. Tuleris igitur obsecro frater mi dilectissime patienter furorē persequutionum propter Christum, & ob sanguinem in passione sua pro nobis effusum: quandoquidem hæc tuis non tantum sanguinē pro Christo fudisti, quantum ipse pro te. Atte de obsecro quam copiosa sit retributio & quā minimus labor, qui brevissime finitur, illud autem æternū prēmium in perpetuum duraturū. Tempus enim breve est (inquit beatissimus Paulus) sed merces copiosa. Quidquid in hac vita est, vanitas est: quæ hodie nascitur, & iam hodie finitur. Convertere oculos in sanctos illos martyres, qui immanibus tormentis sanguinem & vitam fuderunt: quorum omnium in beata illa patriā gaudentes & exultantes iam obliuiscuntur. Quod si te tanti huius domini benignitas, ut inimicis tuis parcas, nihil commouet: si ingentia illius in te merita ab inimicorum persequutione te auocare non valēt, si honor, gloria, diuitiæ, triūphus, quæ inimicis suis indulgentibus parata sunt, nec tantillum te commouent: id certē mouere maxime debet, ut infamiam fugias, pudor quē cōtrahes, cū ante iudicis tribunal fueris: si sis sistendus, immania etiam supplicia, quibus proculdubio afficeris. Elige vitrum volueris, vel inimicum diligere, vel æternis cruciatibus torqueri: quod quidem non loquela sunt hominum, sed euangelicā & æterna veritas. Responde obsecro ad has voces ò infelicitissime homo qui in inferno cruciaris. Quare proximum tuum non dilexisti: nam si illum diligeres, utique non arderes in inferno. O hominis miseram infelicitatē: qui potius ardere elegit, quā diligere. O insanam & ridendam electionem nam si proximum diligeres, cū Christo perpetuo gauderet: quia verō amare illum noluit, ignibus æternis cruciatur. O manifestissimā fallaciā hominis, qui in hac vita tantū doloris nō vult pati: vult autē in vctura perpetuos sustinere cruciatūs. Si Ethnicus aliquis hoc euangelium legeret, vel audiret, quō Christus præcipit inimicos diligere: post hæc verō iste abiret in plateas & adiciētias, vbi torlites & contitiones aguntur inter Christianos, vñ ex duobus diceret: aut quod nō credim⁹ euāgēiō, & tē ridiculū id iudicamus: aut quod gaudem⁹ in tormēta gehēne ire. Velles ne ut in eū locū descēdere, in quē infidelis & paganus tēdit? Si igitur in potiorē locū post hæc vitā ire cupis, quā paganus & infidelis,

1. Cor. 7. Mat. 5.

Ioan. 13.

Ioan. 14.

Leui. 6.

Prover. 6.

delis, plusquam illi facere debes. Si igitur tu solū amicum tuū diligis, quid amplius facis quā Turca? Dilige igitur inimicū tuum quod Turca nec Ethnicus facit, & post hanc vitam meliorem locum obtinebis. Amor inimicorum rubrica est, qua infecte sunt oues Christi. Et idē Christus dicit. In hoc cognoscent, quod discipuli mei estis, si dilectionem habueritis ad inimicū. Si igitur amicum diligis, nonne, & Ethnicus hoc facit? Sed quia de his inferius in hoc capite suo locū dicem⁹: quomodo per dilectionē inimicorū simus filij? quæ omnia Lucas noster, ut Marthæus tractat, ulterius procedamus ad ea explananda, vbi Lucas agit de operibus bonis proximis nostris, exhibendis, licet inimici sint. Sequitur ergo. *Benefacite his qui oderunt vos.* In primis autem hic venit aduertendum, quod semper vbi dñs de amore loquitur, protinus de eius effectibus sermone ingerit: quæ opera sunt. Nā in cœna illa vltima cū Apollolis dixisset. Hoc est præceptum meū, ut diligatis vos inuicē: statim de operibus loquutus dixit. Maiorē charitatem nemō habet, vti animas ponat quis pro amicis suis. Et iterū. Si quis diligit me sermone meū seruet. A tē de quomodo statim ut de amore fuit loquutus: de operibus loquitur. Et in Leuitico præcepit dñs dicens. Ignis in altari meo semper ardebit. Et subdidit. Quæ nutrit sacerdos subiciens lingua. Vult dñs, ut in altari cordis nostri semper sit ignis sui amoris, qui alendus est & sustentandus ipsis operibus. Nam quemadmodum ignis consumitur & petit nisi semper ligna ei addideris: ita etiam amor moritur, nisi cum bonis operibus alueris. Opera vult dñs, & opera petit. Nā ut fieri non potest, ut ignem habeas in sinu quin comburaris: ita etiā impossibile est, proximum diligere, & frigidum in operibus esse. Quocirca statim ut in Marthæo dominus de amore inimicorum egit, sermonem inseruit de operibus, quæ in eos cōferre debem⁹. Vnde sicut hæcenus diximus de dilectione: sunt opera: sed ea meminisse oportet, quæ diximus superius statim ut incepimus agere de dilectione inimicorum. Nā sicut de dilectione inimicorum, & interiori amore loquuti sumus: eodē modo, & sub eisdem terminis de operibus inimicis exhibendis loquendum est. Nam sicut dilectio inimici interior in generali considerata est absolutē necessaria de necessitate præcepti, in speciali verō considerata

non est de necessitate præcepti, sed secundū præparationem animi: ita de signo dilectionis exterius exhibendo dicendum est: nam quædam sunt signa amicitia, quæ in cōmuni exhibentur proximis, alia verō in speciali. Generalia sunt, ut cū quis orat pro defunctis, aut pro salute & felicitate fidelium, aut pro toto populo: quæ quidē generalia operis tenentur exhibere inimicis de necessitate præcepti. Nā si in hunc modum preces funderes: Profectat hæc oratio omnium fidelium salutem, deest inimicis meis: in mortale delictum incideres. De particularibus autē beneficijs aut signis dilectionis, ut prope de communicatione legitur cum eo, vel de profectu eius in aliquibus: dicendum quod nō teneris de necessitate exhibere vel ostendere: sed solum secundū animi præparationē, scilicet, quod animus tuus sit paratus ut si inimicus tuus fuerit in articulo necessitatis, & non potuerit per alteram ei prouidere, tu illi subuenies. Quod autem extra articulum necessitatis quis faciat inimico hæc particularia beneficia, ad perfectionem pertinet, per quā non solum vult vitare peccatum faciendū ne ipse malus sit per odium proximi: sed etiam inimicus vult inimicū beneficijs lupere ut cum bonū faciat, quæ quidē superabundans charitas est, & sub consilio cadit, quæ tu facere deberes, ut salutem animæ proximi tu acquireret, pro qua Christus dignatus est mori, ut ipse Apostolus admonet dicens. Si esurierit inimicus tuus eiba illum, si sitit potum dā illi: hoc enim faciens carbones congeres super caput eius. Quod fere idem consilium in Prouerbis habetur. Si esurierit inimicus tuus, eiba illum: si sitit da ei aquā bibere. Prunas enim congregabis super caput eius: & dominus reddet tibi. Quamvis vñ habent bona opera, ut inimicis itam & furorē deponat, in ipso Iacob apertissimo exemplo videtur: qui bonis operibus itam fratris Esau miti gavit. Theriaca præsentaneū remediū est & singularis medicina adversus venenū: quæ quidem ex ipso veneno & alijs optimis confectionibus componitur. Ita tu si theriacam admirabilem, & singularem medicinam volueris conficere vlcibus animæ tuæ: accipe tibi inimici tui malitiā, quæ venenū est, & alias res bonas simul, scilicet, si esurierit, ministrare illi cibum, si sitit laborat, potum dare, si fuerit nudus, vestibus illum operire: quæ quidem res si admixtæ fuerint cum veneno suæ malitiæ, mirabilem conficies theriacam, quæ

Rom. 12. Prouer. 25.

Gen. 31.

Act. 7.

infirmatibus animæ medicamentum sit la-
 liberissimum: nam ob hæc patet tibi domi-
 nus alia multa peccata, quibus coinquinatus
 es. & simul etiâ infirmitati inimici tui mede-
 beris; nam cū ipse inimicus bonitatem & pa-
 tientiam tuam attendit: pudore suffundetur,
 & in melius emendabitur. Nemo quippe
 ita adeo immanis est & barbarus, qui si vi-
 deat te multa ei bona facere, in retributione
 sua malitiam, & quod ipso absente multa bo-
 na de illo prædicas, & laudas, nõ cõsumatur,
 & in saniorẽ mentẽ redeat. Attende obsecro,
 per viscerã misericordie Dei, quo pretio Chri-
 stus aâ inimici tui redemerit: nã si ipse sanguinẽ
 suum pretiosissimũ exhibuit, non multũ si tu
 fragmentũ panis dederis: & si necessitate la-
 borauerit, illi subuenias: quandoquidẽ nõ in
 hac re multũ laboris impẽdes. Ita sanctus rex
 2.Reg.16. David cū Abisai veller, nequã illũ Semei in-
 terficere, qui per sylvam tendens lapides in
 David iactabat & cõsummeliosis verbis illum
 afflicebat, nunquam permisit aliquid mali ei
 fieri, cū facile posset penas sumere. Et Chri-
 stus Malcho seruo pontificis, qui simul venie-
 bat cū Pharisæis & scribis, vt eũ in carcerem
 detruderet, auriculã curauit, cū Petrus illam
 scidisset. Et hoc idem agas in Matthæo de bo-
 nis operibus, quæ in inimicos conferre debe-
 mus addidit. Sicut pater vester cœlestis qui
 solẽ suum facit oriri super bonos & malos,
 & pluit super iustos & iniustos; & plus super
 malos, quã super bonos. Nã oriente solẽ ter-
 rã calefacit, & ita terra vberes fructus produ-
 cit panẽ, vinum, flores, & fructus. Quis obse-
 cro his copiosus fruitur iustus ne, an pecca-
 tor? Vtique malus. Nam hic plures habet hæ-
 reditates, oliuas, vineas, & dñiq; plures mes-
 ses; & maiorem portionem terræ sortitur in
 fideles quã Christiani, quandoquidẽ ipsi pos-
 sident Africam, Asiam maiore & minorem,
 Egyptũ, Achaia, Bithyniam, Syriã, Macedo-
 niam, cũ reliqua orientali terra. Vnde pecca-
 tores in libro Sapientie adinuicẽ dixerũt Ve-
 nite cotonemus nos rosas, antequam marces-
 cant: nullũ pratum sit, quod non pertranseat
 Luxuria nostra, perfrunamur bonis, &c. Et in
 psalmo dixit David. Ipsi peccatores, abundan-
 tes in seculo, obtinuerunt diuitias. Ipsi enim
 sunt, qui plus eis gaudet, quæ sol & terra pro-
 ducunt, quã reliqui iusti. Igitur vides quo-
 modo maiora bona terrena sepe dñs in hac
 vita cõferat malis, quam bonis, & maiora ini-
 micis quã amicis. Nonne vides quæ mira-

cula & prodigia inimico Pharaoni miserit &
 ostenderit? Et dñ plures inimicos in mundo
 habebat: tunc dñs eum visitauit, & humanã
 carnẽ assumpsit. Sic Paulus Romanis ait. Con-
 clusit Deus omnia incredulitate, vt omnium
 miseretur. Tunc Deus mundũ inuisit, quã-
 do plures habebat inimicos; & quando ma-
 ior vastatio grassabatur. Sic tu dum inimicus
 tuus magis indignus fuerit, vt ei parcas: tunc
 illi debes indulgere & maiora bona illi face-
 re: vt vel ita bonitas tua inter malitiã suã sple-
 deat velut lumen in tenebris. Cuius rei si ap-
 positissimum exemplũ videre cupias in quarto
 libro regũ id inuenies. Nã cũ latrones Syriae
 capere vellent prophetam Eliseũ, duxit illos
 propheta in mediã Samariã: cũq; rex illos in-
 terficere vellet, non solum non id voluit pro-
 pheta, sed potius splendidissimũ conuiuũ il-
 lis fecit: ex qua re ita cõfusi sunt latrones, vt di-
 cat scriptura, qd vltra nõ venerũt latrones Sy-
 ria in terrã Israel. At redẽ obsecro quomodo
 cõfusi sunt bonis in pensis operibus à sancto
 propheta. Potius inimicũ tuũ humiliabis, &
 irã ipsius franges bonis collatis operibus: quã
 malis: dumque inimicus deterior fuerit & in-
 dignior bonis, tanto melior illi tu debes esse.
 Verũ quia inimicus te ipsum corde persequi-
 tur odiendo: opere persequẽdo, & ore maledi-
 cẽdo: tu è cõtrario debes illũ ex toto corde
 diligere. Ideoq; dñs dixit. Diligite inimicos
 vros. Secũdò si te opere persequitur, tu ei bo-
 na impẽde: ideoque dixit. Benefacite his, qui o-
 derunt vos. Et tandẽ si lingua tua tibi detra-
 xerit, multa tu bona de illo prædica: sicut mo-
 do præcipit dñs. *Benedicite maledicẽtibus vo-
 bis.* Vult dñs vt toto corde, ore, & opere, ini-
 micũ diligamus, ei retribuendo bona pro ma-
 lis. Sic in Marco legimus quod discipuli Chri-
 sti laborabant remigando: quia erat illis ven-
 tus contrarius. Vide obsecro quomodo sancti
 infelici & contrario vëto remigant. Itã tu
 si in portũ illius cœlestis patrie peruenire cu-
 pis cõtrarijs & aduersis calamitatibus ab ini-
 micis illatis nauigare debes. Cõtrariũ maledi-
 ctionis est benedictio: & qd aduersatur odio,
 amor est: & malo repugnas, bonũ est. Quocir-
 ca si inimicus tuus malus est, tu esto bonus: si te
 odit, eum ama: & si tibi maledixerit, bona de
 illo prædica. Quo aduersante ventro beatissi-
 mus Paulus nauigabat quicquens. Maledicimur,
 & benedicimus: persequeuntur nos, & denigrat
 sanctus Ioseph, quẽ fratres vëdiderant, cum de-

Rom. 11.

4. Reg. 6.

Mar. 6.

2. Cor. 4.

Gen. 47.
 Exo. 32.
 2. Reg. 1.
 4. Reg. 6.
 Act. 7.
 Luc. 23.
 Num. 17.
 1. Reg. 12.
 Rom 3.
 Esai. 53.
 Iere. 15.
 Mar. 6.
 Exo 17.
 1. Reg. 12.
 Mar. 5.

cũ descenderent in Egyptũ, cũ fletu magno
 occurrerit, & oscularus es eos dicens. Nolite ti-
 mere. Sic Moses, quẽ populus multoties con-
 tẽperat, & lapidare voluerat, his non obsta-
 tibus pro eis ardẽti amore ad dñm orabat di-
 cens. Dimitte peccatum populi huius aut de-
 le me de libro vite. Sic David pro Saule ora-
 bat, & bene de illo loquebatur eiusq; fortitu-
 dinẽ laudauit, & morte illius lamentatus di-
 cebat. Gladius Saul nõ est reuerfus inanis. Fi-
 lia Hierusalẽ. super Saul flet; qui in ducebat
 vos coccino, & c. Sic beatissimus Christi Mar-
 tyr Stephanus vëto cõtrario nauigã pro cru-
 cifixoribus orabat dicẽs. Dñe Iesu ne statuas
 illis hoc peccatũ. Deniq; ipse Christus in nauicula
 crucis vëto cõtrario nauigã inter scyl-
 lã & Charibdim inimicorũ & carnificũ pro-
 eis ad patẽtissimis precibus exorauit dicẽs.
 pater dimitte illis. Sic omnes sancti in portũ
 salutis nauigã ut inimicos diligendo, orando
 pro eis, & bene illis faciẽdo. *Et orate pro calũ-
 niãtibus vris.* Quare debemus pro inimicis no-
 stris exẽplo Christi liliatoris nostri, & spõsa
 sua sacrosanctæ ecclesiæ: quæ preces pro ini-
 micis tuis fundit, hæreticis, & schismaticis
 in die parasceutes. Molẽs etiã proiecit se super
 faciẽ suã orans pro calumniatoribus. Sic san-
 ctus propheta Samuel cũ eijceretur à princi-
 patu dixit. Abiit vt cesset orare pro vobis. Sic
 D. Paulus admonet dicẽs. Benedicite & nolite
 maledicere. Et Esaias loquẽtus de Christo
 dixit. Ipse peccata multorũ tulit: & pro trans-
 gressoribus orauit, vt nõ peccarent. Et enim ora-
 tio pro inimicis facta plurimum valet coram
 Deo. Vnde dñs per Hieremiam, si reuerint Mo-
 ses & Samuel corã me, non est anima meã ad
 populũ istũ. Hos duos nominauit præceteris
 patribus, & horũ orationẽ sic exaltauit & ma-
 gnificauit: quia hos dñs statũ pro inimicis o-
 rasse in veteri testamẽto legitimus. Alter eorũ
 lapidibus cœlis à populo pro lapidatoribus
 orauit: alter verò cũ eijceretur à princip. tu
 preces ad dñm fudit. Quocirca, vt Hieremias
 nobis cõmendaret excellẽtiã orationis factũ
 pro inimicis, vt qd ostẽdet dñm meritisimò
 aduersus populũ illũ italei horũ orationẽ tan-
 piã maximi pòderis & valoris attulit. Põ-
 rò qui caluniantur peiores sunt persequutori-
 bus, quãuis vt qd apud Matth. dicitur. Calũ-
 niã quippe nõ loũtã fingit, sed etiã ea, quæ
 piã gesta sunt labefactat, & denigrat sanctus
 Ioseph non solum persequutus fuit à fratri-
 bus, sed & caluniam passus est à dñã suã quia

intuitatus ad crimẽ: cũ fugiẽs in manibus dñe
 palliũ reliquisset falso fuit accusatus de adul-
 terio: Quocirca hæc cõtẽplatus egregie va-
 tes ad dñm clamãs dicebat. Redime me à ca-
 lũnijs hominũ: vt custodiã mãdãta tua. Nam
 cũ ipse totius belli pòdus successisset, & in fũ-
 da & lapide Gethẽ Goliath percussisset cepit
 caluniam patiã Samuele regis: & adeo dicebat.
 Redime me à calũnijs hominũ, vt custodiam
 mãdãta tua: nã qui caluniam opprimitur, nõ fa-
 cile custodire potest mãdãta dñi. Et enim ne-
 cesse est plerũq; tristitiã aut timori cedat, aut
 vel metu calunie & dolore affligatur. Itaque
 nõ solũ vos persequeutes diligite, sed etiã pro
 caluniantibus orate. *Et qui te percussit in v-
 nã maxillã prabe illi & alterã.* Quod quidem
 consiliũ est, non præceptũ. Ideoq; nõ est opus,
 vt exteriori opere idã dimpleas, sed vt animũ
 paratũ habeas, vt si opus fuerit id pro Christo
 sustineas. Sic benignissimũ dñs ei, qui percus-
 sit in vnã maxillã nõ prabuit alterã, sed maxi-
 ma charitate eum correxit. Sicq; consiliũ hoc
 adimplẽdũ est, itã vt proximis magis prodes-
 se videamur. Obserua autẽ quòd phreneti-
 ci dum medicis magis conuiciantur, tãto ma-
 gis medici illis condolent, & maiorem cõ-
 passionẽ suã infirmitatis habent. Si autem a-
 liquis medicus irasceretur propter verba quæ
 phreneticus ei dicit, talis vtiq; in sanum iudica-
 retur. Sic tu cõsiderare debes, quod is, qui te
 ipsum percutit phreneticus est, & omni pro-
 fus mente destitutus; & passio infirmitatis vi-
 tij sui facit eum delinere. Ideoque tu italei nõ
 debes sed cõpassionẽ suã egredudinis habe-
 re, illi medendo, impẽdendo ei bona opera:
 paratũque debes esse, & presentĩ animo, vt
 pro Christo percussaris a lapis & fustibus. Sic
 diuinus Paulus Corinthijs suis dicebat. Libẽ-
 ter suffertis insipientes: cum sitis ipsi sapienter-
 tos. Sapientes sustinere debent ignauiorẽ & cor-
 datũ insipientes, & sani infirmos: nam nõ di-
 ci prudentes phreneticos curant. Ideo addi-
 dit. Sustinetis enim si quis deo orat, si quis ac-
 cipit, si quis extollitur, si quis in faciem vos ca-
 dit. Et enim per horũ cõplementum ho-
 mo cum Christo componitur, diabolus ab ho-
 mine vincitur: & plena pars inter homines ob-
 tinetur. Obserua idem etiam hic est iustis.
 se Pharisæorum commentum, licere omni-
 bus vim vitẽpelle: quoniam à Mõse dictũ
 legerunt. Oculum pro oculo, dentem pro de-
 te. Quod si verum esset, vt quisque suam ini-
 riam vindicaret quid opus esset iudicio? Manifeste

Gene. 39.

Psalm. 118.

1. Reg. 18.

Ioan. 18.

2. Cor. 11.

Exo. 21.

2. Reg. 16.

Luc. 22.

Matth. 5.

Sapient. 2.

Psalm. 72.

Exo. 5. & 8.

stè itaque patet hoc dictum pertinere ad Magistratus, quibus dominus gladium permisit, & commissit ad puniendum malos: illi autem dictum domini de prauantibus suis affectionibus id accommodatur, quod de magistratibus peculiariter dictum erat. Etenim non cuiusvis est leges ferre, & vindictam sumere. Itaque in eo quod hic Christus dicit de exhibitione alterius maxillæ: & quod subdit statim de tunica nihil aliud docere voluit nisi ut Christianus homo aliquo modo laesus non querat vindictam, paratiorque sit ad grauiora ferenda quam ad vindictam sumendam. Et ut breuiter omnia dicta complectar tale cor dominus in suis amicis postulat, quod ab omni impatiētia, & vindictæ cupiditate, & omni contentione sit alienum. Nec tamen negauerim posse contingere ut iuxta Christi verba, etiam altera maxilla sit exhibenda: nec dubitauerim, quin non hoc semel à pijs hominibus factum sit. Porro, an Christiano homini liceat aduersus Christianum iure agere, & coram iudice eum conuenire modo non disputamus. Postest suam iustitiam implorare, & sanctum & pium est velle, ut delicta puniantur, ne Deus ab alijs offendatur. Id autem quibus homo facere debet, ne hoc faciat ut vindictam sumat, utque passionem animi sui sequatur. Caritas enim in huius modi negotijs consulenda est: nihil autem refert, quod iudicio assistas, siue non sed quo animo hoc ipsum facias, plurimum refert, quod idem sentiendum est de hoc quod modo sequitur. *Et ab eo, qui auferit tibi vestimentum, etiam tunicam noli prohibere.* Non intelligendum est, quod tenemur illa dimittere, quando cunque aliquis à nobis illa auferre voluerit, quia ista non esset perfectio charitatis sed potius antea & occasio ad malum proximi ut quis accipiat res alienas, & efficiatur auarus & violentus. Sed intelligi debet hoc de animi preparatione, scilicet, quod si alicui fuerit ablata aliqua coram, quæ possidet, idem ob hoc non commoueri debet in fratrum odium, sed animum habere paratum ad perdendum hæc, & alia multa, antequam proximorum charitas amittatur. Licet tamen est sine contentione & scandalo ablata repetere. Vbi intelligere debes, quod hic Christus damnat lites, contentiones, scandala & damna non iustitiam & iudicium. Et si non potueris repetere temporalia, ait etiam quod tunicam des illi, qui vestimentum tulit: quia melius est rerum temporalium iactu

ram facere, quam æternæ vitæ. Iudicia enim tribunalia, & magistratus non damnat Christus, sed inimicitias, odia, & contentiones, quæ propter res temporales oriri solent: ita ut sapienter sapienter inuicem conuiciantur, pugnant, & occiduntur homines. Si sine diuina offensione rem tuam recuperare non potes: sic ad eodem animam tuam æstimare debes, ut rapta non debes repetere, sed quæ remanserunt dare si opus fuerit, ne tantus & tam magnus dominus offendatur. De quibus contentione & iudicijs Corinthios Paulus arguebat dicens. *Idem omnino delictum est in vobis quod iudicia habetis inter vos. Quare non magis iniuriam accipitis? Quare non magis iniuriam patimini? Omni autem petenti te tribue, & qui auferit, quæ tuâ sunt, ne repetas.* Eodem modo venit intelligendum hoc, ut id quod superius statim retulimus, scilicet, ut potius homo paratus sit, damnatum proprium pari, quàm scandalum pusillum, suscipiat, si id aliter sedare non valeat. Melius enim est, ut quod auferatur non repetamus, & quod potius percat: quam quod aliquid fiat charitati contrarium. Preterea id quod ait, omni petenti tribue, intelligendum est de illo, qui iuste petit. Omni inquam qui iure petit tribuendum est, sic elemosina necesse sit habenti, eroganda est. Iuste namque pauper diuini petit, quia indiget. *Et pro ut vultis, ut faciant vobis homines, & vos facite illis similiter.* Quia proximis tenemur ex charitate diligere tanquàm nos ipsos: ita nos facere tenemur eis, sicut nobis ab ipsis fieri cupimus. Hoc quippe fraternæ dilectionis postulat, & lex naturalis dicit: cuius duo sunt communia atque præcipua præcepta. Vnum negatiuum, quod habetur in Tobia, scilicet. *Quod ab alio oderis tibi fieri, vide ne alicui feceris.* Aliud est affirmatiuum quod ponitur hic à Christo. *Qua quidem præcepta leges sunt naturales à Deo datæ, quibus homo dirigitur ut actiones proprias operetur: & quia affirmatiuum est maioris perfectionis, deicit Christum in euangelica lege illud proponere, quæ lex maioris est perfectionis: & quanto perfectius quis hoc præceptum adimplerit tanto perfectior erit.* Ad implendum est tamen loco & tempore opportuno: quia præcepta affirmatiua non obligant omni tempore sicut negatiua: sed tantum loco & tempore necessitatis. Nullus ab hac lege excusatur, nullus ignorantia excusabitur. David enim ait. Multi dicunt: quis ostendet nobis bo-

1. Cor. 6.

Tob. 4.

Psal. 4.

na: respondet tamen ipsemet dicens. Signatum est super nos lumen vultus tui domine. Hæc lex naturalis fixa est cordibus nostris, & æquæ antiqua ac ipse homo: qui vero eam non seruauerit, nullam excusationem coram domino habebit. *Quod tibi vis, alteri facito.* Manifesta obsecro. *Quid in hac vita cupis? Certè aliorum amicitiam vis, ab alijs amari & honorari: ut si videas te ab alijs decipi, aut odio haberi doles: optasque ut in tuum amorem deueniant, & ut te colant, qui contra faciebant.* Hoc autem, quod tibi optas, præcipit Deus, ut tecum fiat. *Dices, rectè quidem consultum est honorari meo, ne scilicet, quis contra me in surgat: & opto etiam, ut ego aduersus aliquem leuarem caput, ut impunitus manerem.* Impia & iniqua est hæc tua lex: nam Christus hic dicit, quod vultis, ut faciant vobis, idem vos alijs facite. Nam si Christus in Matthæo præcipit, ut gehenna puniatur qui te despicit, gehenna par est, ut puniatis si alios despexeris. Si autem non vis, ut aliquid tibi rapiatur, ne tu fureris, &c. Nam ut vnus est omnibus Deus, ita omnibus est vna diuina lex. Mirabile quidem est, quomodo Ethnicus aut infidelis homo audita hac lege illam non accipiat. Vtique pecudes & non homines censendi sunt qui tam regiam & nobilem legem non accipiant. Iustitia domini recta: inquit Dauid laudificantes corda: præceptum domini lucidum, illuminans oculos. *Obserua non dixisse Christum hic, ut faciunt vobis homines: sed ut vultis ut faciant vobis homines.* Nam si diceret, ut faciant vobis homines sic facite illis: intelligi posset, mala deberent fieri, malefactoribus, & odio inimicos prosequi: quod certè absurdissimum est homini Christiano, & ab eius religione prorsus alienum. Etiam si modo multorum sit proverbium, quibus bene in eum fecerit, multa bona Deus illi impendat: malum autem mittat in eum, qui malum mihi fecerit. Multo aliter Christus redemptor noster docet, qui ait, Diligite inimicos vestros: & benefate his, qui odierunt vos. Merito ergo ait, quod vultis, ut faciant vobis homines, ita facite illis. Et quem admodum tu velles ne falsum aliquod testimonium tibi imputaretur, nec quod res tua tibi raperetur: idem ipsum Christus inquit, ut cum proximo facias. *Obserua autem hoc non esse intelligendum de quocunque actu voluntatis nostræ: sed de voluntate rationali, siue cõsiliij.* Multi quip-

Mat. 5.

Psal. 18.

pe causa sunt scandali: & alios ad peccandum inducunt. Nec tu velle teneris, quod ut tu malus es cum proximo tuo, ille alter tecum sit. Ideoque ut vultis voluntate bona & ratio nabili, & recta, ut faciant vobis homines, ita facite illis. *Expende etiam quod homines dixit: nam à Deo & Angelis multa volumus fieri nobis, quæ non possumus facere illis redditur tamen vicissitudo illis solo charitatis affectu. Et si diligis eos, qui vos diligunt, quæ vobis est gratia? Hoc est, si tantum vos amantes diligitis & non alios: quod meritum inde vobis euenit? Nullum sane. Nam peccatores diligentes se diligunt. Quia hoc naturale est, quatenus non semper: quia odiunt corripientes illos, quando puniuntur vel corriguntur: iuxta illud sapientis. Non amat pestilens eum, qui se corripit. Et Amos ait. O dio habuerunt corripientem, & loquentem, perfectè abominati sunt. *Obseruandum est quod Christus in hoc loco dicit peccatores diligere peccatores non intelligitur ex charitate, quæ amor infusus est, & spiritalis, nam qui tali charitate diligit amicum, merebitur vitam æternam. Peccator tamen in mortali existens peccato non potest mereri vitam æternam. Intelligendum est tamen, peccatores diligentes se diligunt, scilicet, amore carnis, naturali, & sociali. Nam qui amicum diligit ex charitate: diligit etiam amicum: quia charitas se ad omnes extendit, quia si inimicum non dilexerit, in peccato mortali est, & tunc nec amicum diligit ex charitate, quia charitate caret. Diligere autem amicum quia diligit nos ex charitate, meritum est vite æternæ: sicut omnis actus ex charitate procedens. Signum autem, quo quis non diligit amicum ex charitate est, quia inimicum non diligit. Ideo qui aliquem hominem odit, nullum veraciter diligit. Itaque qui ex charitate diligit amicum, etiam inimicum diligit, & si inimicum non diligit, neque amicum diligit ex charitate. Sed qui in charitate est, omnes verè diligit tam amicos quam inimicos. Denique dilectio inimici maioris mihi merito videtur quam amicitia: quia si premium essentiale responderet feruori dilectionis, feruentior est voluntas in dilectione inimici, nam tendit circa ea, ad quæ non inclinatur: & ideo requirit maiorem feruorem circa seipsum, id est circa Deum. Quia ad hoc, ut quis diligit amicum decem gradibus feruoris, forte non oportet, ut diligit Deum duobus gradibus feruoris: ad hoc autem, ut diligit inimicum decem**

Prouer. 15.
Amos. 3.

D d s gra

gradibus feruoris, oportet vt diligat Deum quadraginta gradibus feruoris: quia inimicū non diligit nisi propter Deum, & ided dilectio inimicorum non tantum quia ex maiori conatu procedit voluntatis, sed etiam quia ex feruentiori & maiori dilectione circa finem oritur, magis meritoria est quā dilectio amicorum. Nam si hic duos appositos immensa habetis cibos, alterum bene conditum, alterum verò male: manifestū est quod bene conditum teipsum inuitabit vt ex illo manduces, alius vero non. Ita amicus tuus cibus tibi est bene conditus: nam quemadmodum hic cibus ad comedendum inuitat, sic amicus vt eum ames, & quemadmodum amarus cibus & potio amara vt sumatur & comedatur maior conatus & vis requiritur, ita cū inimicus sit cibus amarus & insipidus opus est maiori conatu vt ipsum diligamus: & vbi est maior conatus ibi ceteris paribus est maius meritū. Beatissimus ille Stephanus est à carnificibus lapidaretur, in dominum se conuertit dicens. Ne statuas illis hoc peccatum. Et quādo pro se rogauit stans dixit, Domine Iesu accipe spiritum meum. At quādo pro inimicis suis oratur, genua flexit. Positis autē genibus, clamauit, ne statuas illis hoc peccatum. Quo quidē factō eum genibus oraret flexis, ostenditur agonia & feruentissimus conatus, quo pro inimicis orabat: nā genua stectere nihil aliud est, quam voluntatem inclinare ad orandum pro illis dominum. Et vterius dicitur, q̄ clamabat voce magna, vociferans: manifestum omnino est, q̄ vt aliquis videretur opus est maiorem habere in peccatore conatum, quam vt submissius quis loquatur. Quia quidem re nobis significauit, q̄ propter negotia sua nō optis erat voluntatem inclinare; nec magnū conatum adhibere: sed ad orandum pro inimicis suis maiorem conatum addidit. Igitur vbi maiores adhibentur vires ibi maius est meritum: si igitur maiores & potentiores vires exerceantur in dilectione inimicorū, ibi erit maius meritum. Vnde dico maiorem perfectio nem esse inimicum diligere, quam amicum, quia ex maiori charitate procedit. Nā maior ignis est, qui procul distans procedit. Quā is, qui proximos & vicinos vritatque ita maior charitas est quae attingit inimicum tuum qui longe à corde tuo distat, quā ea qua amicum qui proximior est, diligis. Et cum obiectum charitatis sit Deus, vbiūque operatur est propter Deum. Cum igitur amor inimici

nihil aliud habeat quam Deum, magis purus & perfectus est, quia plus humanas vires superat. Perfectior adamas erit qui vnam ferri libram est terra leuaret, quam qui acum. Maximum pondus inimicum habet, quem charitas leuat. Quod etiam si similitudine audire id gaudeas, audi. Nam quādo multi cantores canunt, si inter eos aliquis sit, qui optimā & suauem vocem habeat, cum simul iste cum alijs canat, nō ita illa excellenti voce gaudes, ac si ipse solus caneret. Vnde debes præcipere si suauem vocē illius audire cupias, vt omnes alij taceant. Itā quādo inimicum diligis, solus diuinus amor canit, quia solus Deus diligitur: at quādo amicum amas, etiam si propter Deum illum ames tamen aliae multae causae sunt: & ideo tūc charitas non tam suauis sonat: atque ita is amor quo amicum diligis non tam purus & spiritualis est vt inimici, vbi solus diuinus amor canit. Quam quidē perfectionem amoris (vt cetera praclare solet) volens explicare egregie, Paulus dicit. In hoc apparuit gratia Dei q̄ cum inimici essemus reconciliauit nos in Christo Iesu. ¶ At si diceres Christum dixisse. Maiorem charitatem nemo habet, quam vt animā suam ponat quis pro amicis suis: respondeo q̄ quādo hoc dicebat tantum conferbat inter se opera collata amico, quorum maximum est vitam pro amico exponere. Nam manifestissimum est, plus illum pro amico facere, qui vitam pro illo tribuit, quam qui rem donat, aut aliquid aliud facit. Sed si hoc opus factum pro inimico accipias, nullum est dubium quin maioris sit meriti. In hac autem re nolo amplius filium orationis protēdere, quia scholastici pro vtraque parte adducunt sua argumenta & id in scholis disputant. Itaque eandem materiā profequitur Christus: nam sicut dixerat, diligite inimicos vestros addidit, si diligitis eos qui vos diligunt. Et sicut dixerat. Benefacite his, qui oderunt vos, nunc etiam in consequentiam ait. *Et si bene feceritis his, qui vobis benefaciunt: quā vobis est gratia siquidem & peccatores hoc faciunt?* Hoc etiam sicut praecedentia verba intelligi debet: quia si benefactoribus bonum facias, non ipsum Deum intencas, sed propter amorem mundanum nō est id apud Deū alicuius meriti. *Et si mitiū dederitis his, à quibus speratis recipere quae vobis est gratia? Nam peccatores peccatoribus facerantur, vt recipiant aequalia.* Si mutuum das nō ex dilectione aut charitate, sed propter propriam vtilitatē,

Rom. 5.

Ioh. 14.

vt ali-

vt aliquid vltra fortem accipias: quā mercedem accipies? Etenim hoc idem peccatores faciunt, peccatoribus mutuum dantes: & vltra id quod dant nihil accipiunt, sed tantū aequale. Quāto potius vos, qui meliores estis, debetis mutuari, vt aequale recipiatis sed etiam mutuari, nullam habentes spem repetendi id quod mutastis, si videris proximū necessitatem habere: Si igitur peccatores contenti sunt accipientes id quod dederunt nec aliquid vltra petunt aliquid amplius vos debetis facere vt eos superetis. *Vertutum diligite inimicos vestros & benefacite eis.* Tanq̄ doctus & prudens Magister Christus redēptor nō iterū inimicorum amorem commendat. Vt magister qui dilectionem vtilem & necessariam legit, ne memoria discipulis excidat, iterū eā re legit. In quo quidē aperte conspicias quā necessarium est, inimicum diligere, si in salutis portū appellere cupis: quādoquidem dominus, nō semel sed iterum, atque iterum vt inimicos diligas commendat, & tanquam vtilissimam doctrinam iterum eam repetit. Certos igitur vos facio, quod nō speraberis nec malum facieris vobis mala facientibus, si inimicos dilexeritis. Bonum omnibus impenditis: si omnes amore fueritis profequuti. Nam si amor in cordibus vestris habitauerit, ipse vos docebit, quid facere debeatis. Ideo dixit. Veruntamen acsi diceret. Hoc seruatur exactē, hoc indubitate fiat vt amor sit proximi talis & tantus, vt etiam ad ipsos inimicos extendatur. De hac dilectione: & de operibus inimicis impendendis iam diximus. Ideo nunc ad alia gradum properemus. Igitur ignis abscondi non potest, & amor si verus sit ipsis operibus ostendi debet. Atque ita si amore ardes fieri nequit, vt proximo non subuenias si illum videris in necessitate constitutum: Si igitur amor præcepit, vt indigenti proximo, ex substantia tua tribuas: qui fieri poterit, vt suam rapias: Vnde Christus postquam proximorum dilectionem commendauit, & charitatem quam erga illos exercere debemus, præcipit ne sua rapiamus, sed quod illi mutuum, nec aliquid vltra mutuum repetamus. Et ideo subdidit. *Et mutuum date, nihil inde sperantes.* Si proximum diligis bonum illi facito, mutuum dando, & ne malum facias vltra id quod dedisti accipiendo. In quibus verbis aliquid est consilij, & aliquid præcepti. Cōsiliū enim est: vt des mutuum: nam extra casum necessitatis extremæ non teneris tua da

re proximo. Verum si iam mutuum dedisti: præceptum domini est, vt nihil vltra id quod dedisti, accipias. Maxima quippe iniquitas est, accipere vltra propter id quod mutuumasti. ¶ Primo, quia vsurarius vendit tempus: quod dominus tam diuitibus, quam pauperibus voluit esse commune, sine vlla personarū acceptione. Non enim potest esse nisi vnicū tempus simul & semel: & quia vsurarius vendit pauperi tempus, quod omnibus est commune: merito temporis indigentia punitur vsurarius: vt inquit Dauid. Viri impij non dimiliabunt dies suos. Et licet iste diu viuat, curis seculi, in morte occupatus, tempus indigentia punitur, non habens locum penitentiae. De eo namque Ecclesiasticus dicit. In tempore redditionis postulat tempus. ¶ Secundo, cum commodare sit, pecuniam ad eius commodum dare, vt in pauperi pecuniam dare, & commodum apud se retinere: quod quidem omni rationi prorsus aduersatur. Præterea vsurarius vult, vt ea pariant, quae nunquam pepererunt: & vt ea generent, quae nunquam generauerunt: nam vult vnummū sui singularis mensibus alios nūmos pariant, quod quidem contra naturam est. ¶ Obscurna autem quod vsura idem est quod morsus, nam in Hebraica lingua verbum *nasach* ad quod *nasach*, id est vsura, significat mordere, vt patet in libro Numerorum vbi dicitur. Si *nasach*, id est, si mordet serpens virum. Dicitur autem vsura, morsus: eo quod mordeat eum, qui mutuum perit ad vsurā. Vsurarius quippe nequa, tantum quod suum est recuperat, sed etiam mordet in proprijs bonis eum, qui mutuum tradit ad vsurā vltra fortem accipiendo. Sicut enim canis aut serpens, aut quodecumque animal mordens trahit secum id quod mordet, seu morsum: ita pecunia tradita ad vsuram trahit secum aliam partem minorem velut morsum suum: ex aliena substantia. Quocirca dominus hanc iniuriā velut sibi illatam grauissime repetet. Vnde in Exodo dicit. Si mutaueris pecuniam tuam populo meo pauperi. Non dicit tuo, sed meo: vt scias vsuram non à paupere, sed à Deo exigi debere. Quomodo enim quā ab aspide percussus, dulcedine & suauitate delinquit à somno capitur: & in illa saporis suauitate qui escit donec animam exhalat, quoniam venenum latens per omnia membra diffunditur: sic qui ad vsuram accipit, pecunia oblectatur: sed vsurā venenum, per omnes membrorum

Psal. 54.

Eccle. 29.

Nume. 22.

Exod. 22.

fa-

facultates discurrunt, totum que hominem cap-
tium esse alieno reddit: & qui antea liber
erat, ut si libertatem afferat, diu noctuque
laborat. Considera igitur homo tu, qui Chri-
stianus es; quia munificentia dominum bona
tibi omnia largitum esse. Quid obsecro ipse a
te petit pro vltis solis & lunae? Quid pro stella-
rum splendore & ministerio? Quid denique
pro cunctis bonis, quae tibi natura donauit?
Pudeat ergo te ab eo usuram expectare: qui
tibi cuncta gratis & sine usura largitur. Eum
hominem in sancto Dauid dicit stare in mon-
te domini & in loco sancto eius: qui pecunia
suam non dedit ad usuram. Et domini etiam
preceptum est. Non fenerabis fratri tuo
pecuniam ad usuram neque fruges, &c. Idem
habetur in Leuitico, Et in Ezechiele etiam le-
gitur. Usuram & superabundantiam non ac-
cipietis. Et in Deuteronomio dominus ait.
Non fenerabis fratri tuo ad usuram, pecuniam,
neque fruges, nec quamlibet aliam rem, sed alie-
no. Dixit alieno: quia terra promissionis erat
Iudaeorum; nam Deus de diu illam Abrahae,
quam multi ex Gentilibus sub tyrannide pos-
sidebant, ut erant Iebusaei, Philistaei & reli-
qui. Et quia isti Gentiles contra fas & ius ter-
ram Iudaeorum possidebant, ipsi vero Iudaei
illam armis expugnate non valebant cum in-
numera Gentilium esset multitudo ea que po-
tenterissima. Quocirca dominus praecipit Iu-
daeis ut ad usuras pecunias daree Gentilibus
illis: ut vel sic recuperarent quae iustitia & iure
suum erat. Ut modo licitum est aliquem se
ipsum in rem alienam intrinse, accipien-
do id quod ipsi debetur: si qui ei debet potes est,
& iustitiam aduersus iustum, non valere obtine-
re, si modo sine scandalo fiat. Atque Iudaei fa-
ciebant cum extra terram promissionis erant,
exteris gentibus foenerantes id utique pecca-
tum erat. Et quod modo Christiani faciunt foene-
rantes, utique peccant. Nam id quod dominus
inquit, Dabis alieno, intelligendum est, de his,
qui terram promissionis incolerant: quia hoc
non erat alienum rapere, sed quod suum erat re-
dime. Quod si alias ad usuras dabant, gra-
uiter peccabant. Et sic intelligitur illud, alie-
no. Et quemadmodum Iudaei optimo iure
Aegyptios exspoliauerunt, & eorum supelle-
tilia rapuerunt, eum exierunt ab Aegypto;
quia cum illis tanquam mancipia seruauissent
nullam mercedem acceperunt: hoc etiam mo-
do foenerare poterant Palaestinis qui contra
omne ius terram suam usurauerant, quam

Psalms. 14.
Dente. 33.
Lui. 25.
Expc. 18.
Dente. 23.

Exo. 2.

illis dominus dederat: quae sua erant ita recu-
perantes. Et in hoc casu foenerare licebat, &
non in alio. Aduerte etiam quod hoc quod
Christus hic dicit, & omnes isti auctoritates
yeteris testamenti intelligenda sunt, si res,
quae accipitur ex mutuo sit pretio aestimabi-
lis. Nam si das mutuo ut amicitiam alicuius
tibi concilies, non es usurarius. Eodem etiam
modo usura non est si mutuas, ut bona tua ab
alio detenta redimas, & recuperes: & etiam
ut a vexatione te liberes: quia hic nullum ex
mutuo licitum acquiritur, sed sola vitatio pro-
pria datur. Ex his etiam, quae pretio aestiman-
tur ratione lucri cessantis, vel damni emerge-
ntis poterit aliquis accipere ad arbitrium boni
virj, aduersus ad id, quod lucrari posses quia
mercatores, & cum mutaueris, aliquid amisi-
sti. Id ex lucro auferens quod propter labo-
rem acquirere d. beres. Alias dare ad usuram
peccatum est, & lege diuina prohibitum, & na-
tura sua iniustum est, quia id venditur quod
proprium est, quod contrariatur iustitiae. In
qua re id aduertendum est: quod quaedam
sunt res, quarum usus est earum consumptio,
& non habent usum distinctum a consum-
ptione: sicut vinum triticum & aliae res simi-
les, quae usu consumuntur, quarum rerum cui
conceditur usus, conceditur etiam res quantum
ad suam substantiam: propter quod in talibus
per mutuum transferatur dominium. Aliae au-
tem res sunt: quarum usus non est dominium,
quia distinguitur vnus ab alio sicut equus,
domus, & similia. De his poterit quis accipere
pretium usus, sicut pater in conductione &
locatione domus, non autem de alijs, quia pro-
prius usus pecuniae est consumptio eius: ideo-
que illicitum est pro usu pecuniae commoda-
re accipere pretium. Vnde maxime obserua-
dum est in hac materia rerum mutuarum
apud quem remanet dominium rei, quae mu-
tuatur. Nam si dominium manet apud eum,
qui mutuat & non apud eum, qui accipit: si
id quod mutuatum fuit casu fortuito amitti-
tur, illi amittitur qui mutuauit: quia res, quae
perditur, domino perditur. Quae regula me-
moriam non debet excidere, Exempla gratia. Ac-
cipit quis mutuatum ab aliquo equum & si-
mul centum aureos, ut aliquo iter faciat: at
vero in itinere contigit ut latrones furati fue-
rint equum & simul nummos sine huius causa.
Hic talis tenetur ei, si a quo accipit centum
aureos restituere non autem equum: quia ia-
ctura facta fuit sine hominis culpa: & res quae
perdi-

1. Cor. 2.

Dente. 14.

perditur domino perditur, & dominium e-
qui apud eum mansit qui equum mutuauit,
& non dominium pecuniae. Nam si aliquan-
do contigit mutuae pecuniae, ita ut qui mu-
tuat dominium apud se referret ut in contra-
ctibus societatis: in quibus qui pecunia agit
non aliud habet, quam usum eius. In quo ca-
su si pecunia quae substantia est commercij a-
mittitur, domino amittitur, qui eam mutua-
uit: & hac eadem ratione poterit ob-
tinere lucri suae pecuniae. At qui mutuat: &
pecuniam suam in commercij apponit vult
ut pecunia sua incolumis maneat, & quod ei
soluatur etiam si amittatur ac si lucrum inde
acquiratur usura esset. Sed si lucro vel iac-
tura talis pecunia daretur, licitum esset. Hac
materia nimis proluxa est, de qua multi mul-
tos & magnos codices scripserunt, de usura,
de cambijs, de depositis, quam modo rem si
ex professo agere vellemus esset in infinitum
abire, & a proposito digredi. Sed ut inam do-
mino Deo placeat, ut in regum & principum
corda inspiret, ut ad regis suis hoc pestiferum
uentum exterminet: ut sunt tot tantaque
usurae, tot latrocinia & furta. Ob quo maxi-
me mitari soleo, quomodo Deus vniversum
mundum non subuerat, & fulgur & radios
mittat, ne horum hominum tanta prauitas &
nequitia pios & sanctos Christianos offendat.
Et eris merces vestra multa. Bene quidem in-
quit multa, quandoquidem diuus Paulus in-
quit, quod nec oculus vidit, nec auris audi-
uit nec in cor hominis ascendit, quae prepara-
uit dominus diligentibus se. Dabit aternos il-
los & caelestes thesauros eis, qui in hac vita
diuitias congregare noluerunt: quippe mu-
tuarunt, nullum lucrum inde spectantes, &
pauperibus clemosynam porrexerunt. Verum
haec verba non tantum ad immedieate di-
cta de mutuo referenda sunt, sed ad cetera,
quae de dilectione, & bonis operibus proxi-
morum agunt: nam modo ad eos, qui inimi-
cos diligunt loquitur dicens. Et eris filij
alij sumi. Per adoptionis scilicet gratiam & di-
lectionis conformitatem: quia Deus inimicis
suis multa largitur, quod quidem non facit
propter retributionem, sed ex propria bonita-
te & charitate, & denique propter se ipsum:
tunc ipse sit omne bonum & vltimus finis no-
stra. Sicut hic ut suaderet dilectionem dixit,
quod seminus filij Dei. Sic et olim propter eam
dem rationem dixit. Filij estote domini Dei
uestri. Non vos occidetis, &c. Ex amore & pa-

ce, quae adinam inter nos fuerit, cognosce-
tur cuius filij sumus, an demonis, qui femina-
rium est totius discordiae, & odij an Christi,
qui pacem fecit, & ex vtraque vnus. O ex-
cellentissimam & occultam dignitatem homi-
nis, qui inimicum suum diligit. No dicit nos
futuros esse, seruos Dei, aut amicos, aut aliud
simile, sed futuros esse filios Dei. Sicut in Mat-
thaeo etiam dixit. Diligite inimicos vestros: ut
sitis filij patris uestri, qui in caelis est. Dicit
itaque quod erit filij propter vrbantatem &
nutritionem, qua nutriti sunt in hac vita qui
inimicos suos diligunt. Haec est differentia in-
ter filium regis, & filium pastoris: nam pasto-
ris filius protinus ut adultus est, mittitur ut
oues & sues pascat, & sine doctrina & erudi-
tione nutritur: nec magistrum habet, qui il-
lum vrbantatem docet. At filius regis peda-
gogo statim prouidetur, qui illum doceat,
moneat, & sanctis moribus instruat: qui que
eum corrigat si in aliquo deliquerit. Quid al-
liud obsecro inimicum esse existimam, nisi que-
dam pedagogum, qui tui curam habet. Nam
quemadmodum pedagogus puerum casti-
gat & corrigit: ita tu si inimicum reuuis, neque
monitorem vis qui te instruat, doceat, & diri-
gat. Vnde nec filius, perinde vis esse regis glo-
riae, sed pastoris, ut quod liberum facias, suae
ad pascendum porcos, siue ad custodiendas
oues. Debes igitur pedagogum tibi eligere si
hunc titulum tibi vis, scilicet, filium esse Dei.
Respondetas obsecro ad interrogata. Vis ve-
in gloriam ascendere necne? Vtique respon-
debis, in illam ascendere cupio. Si igitur in
caelum ire desideras, & beatus esse cupis: au-
di Apostolum dicentem. Quod si filij & ha-
redes: haeredes quidem Dei, cohaeredes autem
Christi. Si haeres esse vis, & filius debes esse,
nam in domo patris filij haeredes sunt, qui au-
tem per gratiam & adoptionem non fuerit fi-
lius Dei non ingreditur in caeleste regnum.
Si igitur filius Dei esse vis, opus est, ut peda-
gogum habeas, qui te reprehendat, moneat,
qui que nunquam oculos a te auertat, & ut
tuae vitae caueat, & eis, que dicis. Reges nan-
que & principes pinguem mercedem peda-
gogis retribuant, ut solertem curam suorum
fidorum habeant tibi vero vicinum tuum peda-
gogum dominus tribuit, nec illi aliquam
mercedem tribuis propter curam, quam de
te habet. Qui etiam si nihil illi condones ob
beneficium in te collatum: saltem gratis illi e-
sto, & illum ama. Summum honorem homi-
nes iu-

Ephe. 2.

Mat. 5.

Gal. 4.

nes in dicant, in domo regia esse, vel secretarium, vel cubicularium, aut quoduis aliud officium precipuum. O quanto maior est rex gloriae, quam terrenus rex: & quanto maior dignitas est filium esse, quam seruum. Merces quidem magna & copiosa est, vt dominus suos filios nos efficiat, & perinde heredes gloriae.

¶ Præterea filij solent patres suos referre vel in loquela, vel in facie, vel oculis: & plerumque contingere solet vt inter eos aliqua similitudo sit. Ob hanc igitur rationem Christus dicit, quod si filij sumus vt ei assimilemur in benignitate, misericordia, & amore proximo. Ideo statim post hæc de similitudine quam cum parente nostro habere debemus, agit dicens: *Quia ipse benignus est super ingratos & malos.* Si enim ipse altissimus pater benignus est super ingratos & malos, ita vos esse debetis super inimicos, & peccatores, benefacendo ingratis, & impijs. Deus quippe ingratis & sceleratis hominibus bonam naturam & fortunam copiose largitur. Ideo per Matthæum dicit quod solem suum facit orti super bonos & malos, & quod pluit super iustos & iniustos. In hoc enim imitari debemus Dei misericordiam, qui ingratis bona multa impartitur. Deus enim nemini est debitor. Sic nanque Esaias affirmat, & beatus Paulus ad Romanos scribens. *Quis cognouit sensum domini, aut quis consiliarius eius fuit? Aut quis prior dedit illi & retribuetur ei?* Ex propria voluntate & liberalitate sua cõfert hominibus, qui bus nihil debet, multa & innumerabilia beneficia tantam naturam quam gratiam. Nam qui mali sunt, nõ sunt digni gratia, antequam illam deus impartiat eis: cum nemo dignus sit prima gratia, quia nulli mereri cõtingit nisi per gratiam & etiam post datam gratiam non solum meretur, sed demeretur, quia per gratiam non operantur & perdunt eam illam contemnendo, quod maxima ingratiudo est: quæ ex diametro pugnat cum beneficio, reddens ipsum hominem indignum ulteriori beneficio. Iam credo videris quam liberalis est dominus cum malis, quamque benignus cum ingratis. Quod quidem tu si patrem tuum referre vis, facere teneris. Aspice obsecro faciem illam benignam, plenam gratiarum, quæ peccatoribus semper indulgentissima est: & quo amore Magdalenam suscepit Zachæum, & latronem in cruce, & alios multos, quos libet sub silentio præterire. Debes etiam illum loquela referre, vt filij parentes, & vide quod eloquium suum dul-

cissimum est, vt fuit illud, quo alloquutus fuit infirmum peccatorem. Filii remittuntur tibi peccata tua. Et quod dulcius esse potuit verbum quam illud ad latronem dictum, hodie mecum eris in paradiso? Similis etiam illi esse debes in incessu, & quibus vijs ipse incedat, & attende quomodo obuiam exijt filio prodigo, qui omnem paternam substantiam deglutiens in voluptatibus & libidine. Hinc parentem imitari debes: quia eius imitatio filij suum te ipsum efficiet. Ita Daniel dixit vni ex illis senibus, qui Susannam accusabant. Semen Canaan & non Iudæ: quia etiã si Iudæus esset, crudelitatem & sauitiam Cananæorum exercebat. Et Christus Phariseis dixit. Vos ex patre diabolo estis. Quia opera diaboli faciunt. Sed patrem celestem, qui bonus est, super ingratos & malos imitari debes, & ei similis esse: vt sis filius eius in benignitate & clementia, misericordia & mansuetudine quod etiam his, quæ sequuntur, inuadet. *Esote misericordes sicut pater vester celestis misericors est.* Non vult, vt cum potetia referamus, quia ob hanc causam à celestibus sedibus cecidit Lucifer: nam dixit in corde suo. Ascendamus in cælum & similis ero altissimo. Nec vult, vt si miles ei simus in sapientia, vt voluit Eua, cui serpens dixit. Eritis sicut Dijs, scientes bonum & malum. Vnde cum deluderetur à damone in miseram sortem deuenit. Nec vult dominus vt miraculis eum imitemur, nec in creatione, nec in gubernatione mundi. In quo igitur? Vtique in misericordia. Hac quippe placuerunt ei Abraham, Loth, David, & multi sancti Patriarchæ & Prophete. Hanc dominus (vt inquit scriptura) potius vult quam sacrificium, & hæc etiam nunc dicit similes nos ei futuros, sicut filij sunt parentibus. Aliquis nanque alicui similis dicitur esse, nõ pedibus nec manibus, sed facie, quæ certior pars hominis est. Ita quod in Deo magis altum & profundum est erga nos, est sua misericordia: iuxta illud Iacobi. Misericordia eius super omnia opera eius. Et etiam dicit. Misericordia eius, super exaltat iudicium. ¶ Observa autem, vt hæc sane intelligas nihil in Deo esse maius, aut minus. Deus enim cum sit infinitus & summe simplicissimus, quidquid habet oportet vt sit infinitum sicut ipse: nam si aliquid contineret in se quod infinitum non esset, illud idco in Deo non esset, sed longe ab eo diuersum. Et si aliquid in Deo esset, quod Deus non esset: Deus summe simplex non esset. Cui igitur

Math. 9.

Luce. 15.

Dan. 13. Ioan. 8.

Apoc. 12. Esai. 54. Genes. 3.

Osee. 6.

Luce. 2.

igitur summe simplex Deus sit, perinde erit vt quidquid in eo fuerit, Deus etiam sit: & per consequens eadem mensura, qua ipse Deus mensurandum erit, Deus autem infinitus est, omne quod in Deo est, infinitum erit. Infinita ergo est illius misericordia, infinita illius iustitia, infinita denique sunt omnes reliquæ virtutes, quas facti illi tribuit scriptura. Verum & si illius misericordia & iustitia ad illum relata infinita dicantur, & sint, ad opera tamen relata talem suscipiunt magnitudinis rationem, quale opus ipsum à misericordia vel iustitia procedens est. Quando ergo Deus sæpe multa peccata dimittit, dicitur nimis misericors, sed quando parum punire dicitur parua eius iustitia: Ideo, maior dicitur misericordia, quam iustitia cum ambæ infinitæ sint: quia videtur ad extra ipsius operibus magis infir cordia parcendo & condonando, quam puniendo. Videmus enim quod quoties summa patientia torceleros & flagitiosos peccatores suffert, tot idololatrias, tot homicidas, & pauci istorum puniuntur; quando verò punire non obliuiscitur sua infinita misericordia: Misericordia domini inquit David plena est terra: quia in hoc mundo multos tolerat peccatores. Et etiam sua diuina misericordia in cælo est: iuxta quod idem egregius pater alio in loco ait. Domine in cælo misericordia tua. Quia scilicet prædestinationis non est danda causa, sed ex sua bonitate & misericordia in infirio prædestinavit electos, & gratiam primam sine illorum præcedentibus meritis Deus illis dedit, vt mererentur beatitudinem: ideo cælum etiam plenum est sua misericordia sicut terra. In inferno etiam viget eius misericordia, quia damnatos punire cõsentit dignum: sicut Tobias, & Abaehue dicitur. Eum malitiam suam misericordie recondatur. Itaque etiam misericordia eius tanquam Dei facies sit super omnia opera eius, & habitum excipit illam: quia qui assimilatur alicui in facie, similem dicitur: vult dominus vt misericors sit, vt ei assimilentur. Vbi contemplantur debet excellentiam misericordie, quæ homines similes Deo facit, & in illa re similes, quæ gloriosior & diuiniorem ipso est. Nam certum est quod maior perfectio quam reperiri potest in creatura est similem esse Deo: & quanto magis huius similitudinis obtinuerit tanto perfectior erit. Certum est etiam quod vnum ex his, quæ præcipue conueniunt Deo est sua

miserericordia, vt ipsa sacrosancta ecclesia significat in oratione illa, quæ incipit. Deus cuius proprium est miseri semper & parcere. Hoc dicit proprium esse Deo: nam quæ ad modum conueniuntur egenam esse & pauperem; & perinde ipsi competit, accipere & non dare: ita cum Deus infinitè sit diues & potens ipsi soli per excellentiam conuenit dare, & nunquam recipere. Vnde ipsi soli proprium est miseri & parcere. ¶ Et nõ solum hoc Deo proprium est, sed modo nostro intelligendi inter perfectiones quæ respectum habent ad creaturas, quod magis diuinum est in ipso & magis gloriosum est in misericordia: & præterquam ipse desiderat potius cognosci & laudari. Et in visione illa magnifica in qua Moses vidit gloriam dñi transire (vbi erudit vidisse propria Dei essentia & pulchritudinem, in qua etiam multas & admirabiles perfectiones credendū est vidisse) hæc misericordia diuina fuit, quæ ipse Moses magnis vocibus exclamauit dicens. Dñator dñe Deus misericors & patiens: & multæ misericordie. Hæc fuerunt voces & testimonia, quæ sanctus propheta protulit de Deo post illam diuinam & gloriosam visionem; quæ omnia laudes & encomia fuerunt suæ diuinæ misericordie: Si igitur Deus, quæ hac virtute tantum gloriatur: eumque tam gradis gloria sit hominem Deo assimilare: excellentissimam iudicare debemus hanc virtutem quædam hominem simillimum Deo efficiat. Vrgitur grandis honore Deus nos afficiat, vt que in hanc tantam dignitatem nos conueniat vult vt benigni & misericordes simus. Er ad hoc faciendum nos magnifico premio inuitat, vt misericordes simus. ¶ Si igitur tu similis Deo fueris, aliqua extollo tibi subsequentiur. Prima est: quia si hominibus animal diligit sibi simile, si misericors similis est Deo: nian festum est quod à domino magis diligetur. Nam eum dominus infinitè misericors sit omnes deos diligere debet, quos inuenit misericordia in dotos tanquam legitimos filios, qui ei assimilantur. Quod obsecro in mundo esse potest tanta estimacione dignum? Si tanta estimantur homines cum regum & principum familiares & amici sunt: quo pretio stimari debet ea virtus quæ nos Deo coniungit, & illi similes facit? Deinde aliam excellentiam nobis comparamus, scilicet, vt omnes misericordes ad misericordiam diuinam ius habeat, quia proximis suis vbi sunt misericordia. Eam nanque sententiam dominus tulit. Beati misericor-

Exo. 34.

Mat. 5.

Esai. 40. Rom. 11.

Ioan. 4.

Luce. 7. Luce. 19. Luce. 23.

Psal. 2.

Psal. 55.

Tob. 3. Abacuc. 3.

Tob. 4. ricordes, quonia ipsi misericordiam consequen-
tur. Et sanctus Tobias. Ex substantia tua fac
eleemosynam & nolui auertere faciem tuam
ab illo paupere. Ita enim fiet vt nec a te auer-
tatur facies dñi. Et in Ecclesiastico etiam ha-
betur. Esto misericors pupillis vt pater, &
pro viro matri illorum: & eris tu velut filius
altrissimi obediens: & miseretur tui magis
quam mater. Et in prouerbij: etiam dicitur.
Prouer. 11. Anima quae benefacit, in pinguiabitur, & qui
inebriat ipse quoque inebriabitur. Et misere-
tus ille malus (vt in parabola illa euangelica
dicitur) non in Deo inuenit misericordiam,
imò asperere & ducere punitus fuit: quia iudiciū
fiet sicut misericordia eius qui non fecerit misere-
cordiam. Et contra vero vir misericors con-
sequetur misericordiam. Si igitur vis, vt Deus
tui miseretur, misericors esto. Vis ne domi-
nus rationem tuae vitae exigat iustitia, an misere-
cordia? Sanctus ille Dauid cum adeo inte-
ger esset, scelerisque purus dominum orabat di-
cens. Non intres in iudicium cum seruo tuo
domine: quia non iustificabitur in conspectu
tuo omnis uisus. Tu autem sarcina peccatorū
oppressus, negotia tua agere vis cum Deo ipsi-
sa iustitia. Tunc scias oportere te uelle, vt do-
minus rigore iustitiae tecum agat: quando nō
fueris cum proximo misericordia usus. Prae-
sentem tibi remedium erit ad sacram an-
choram misericordiae confugere, si in portū
salutis uis appellere: vt prudenter & sapien-
ter sanctissimus Dauid faciebat, qui diuinam
misericordiam implorans dicebat. Misere-
re mei Deus, secundum magnam misericordiam
tuam. Et secundum multitudinem miserationū
tuarum dele iniquitatem meam. At san-
ctus hic rex misericordiam impetrauit, quia
ipse cum proximis usus fuerat misericordiae:
nam cum posset inimicū suū Saulem in-
terficere, misericordiae locum dedit, illi par-
tes. Vnde & merito propheta sanctus Elias
de orauit. Misericordias Dauid fidelis. Si igitur
tu misericordiam eius super te exaltat iudicium:
& ex uina uala iudicij potest quis in aliam su-
periorē uiam appellare: ita etiam tu ex di-
uina iustitia ad diuinam misericordiam appella-
la, & hanc tuorum flagitiorum remedium de-
bes accipere. At si cupis misericordiam in Deo
inuenire opus est, vt pauperes & inopes in te
etiam pietatem & benignitatem inueniant:
nam si contra feceris, nec tu in Deo hanc mi-
sericordiam reperies. Quod si mihi non cre-
dis, Sapientis dictis acquires, qui dicit. Qui

obturat aures suas ad clamorem pauperis: ipse
clamabit, & non exaudietur. At cum misere-
ricorde promptus est dominus, vt misericordi-
dia sua utatur: ita adeo vt captiuum se aserat
dominus eius, qui misericors est, vt duobus
scripturae sacrae locis optime comprobari po-
test. Alter locus: in quo egregius in prouerbij
habetur, ubi dicitur. Generatur domino, qui
miseretur pauperis. Alter uero ipse etiam Sa-
lomōnis est dicitōnis. Qui accepit mutuū ser-
uus est frater eius. Vnde sequitur captiuum
dominum manere eius, qui cum paupere mi-
sericordia utitur, quia iste talis pecunias fa-
nerat ut domino. Quid igitur obsecro maior
pretio erit altimandum (si ita loqui fas est)
quam Deum captiuum habere: & quasi quibus-
dam pietatis & misericordiae compedi-
bus ipsum deum tantum habere? Et quid deside-
rabilius in hac uita esse potest, quam cla-
res uiscerum pietatis domini in manibus ha-
bere, vt nobiscum sua benignitate utatur? **No-
lite iudicare, et non iudicabimini.** Cum iam mi-
sericordiam nobis superius commēdauerit:
nunc ostendit in quo consistat misericordia,
quam erga proximos exercere debemus. Ne-
pe si nos non iudicauerimus. Caritas quippe
& misericordia uentant, ne quid mali de pro-
ximis suspicemur, ne uer fratres nostros teme-
re iudicemus, imo potius semper omnia po-
tiori parti tribuamus, & (si opus fuerit) multi-
tudinem peccatorum operiamus: quod officium
charitatis est. **Ad uerte autē,** quod hic
non agitur de illo iudicio, quod ad iudicem
vel praeuocari spectat: sed de iudicio nostro
agitur, quod aliqui multi de proximis suspi-
camur ex aliquibus signis illos temere iudica-
tes esse peccatores. Quod minus erat phari-
seorum & scribarum, qui sibi grauisima ig-
noscentes peccata, iudices agebant erga fra-
tres suos ineluctabilissimos, calumniatōes quae
recta erant, sinistre interpretantes dubia, &
exaggerantes quae leuia erant. Denique si quae
uidebant in aliquo grauius crimen prolap-
sum potius de hoc crimine agebant, vt delin-
quentem perderent, quam ut sanarent. Vnde
iustitiae obseruantissimos se predicari facie-
bant eo quod, maximum supercilio in lapsus
alienos sequebantur: cum id facerent nos amore
proximorum, quos extinctos potius uolebāt,
quam correctos: nec odio uitiorum, cum ipsi
suis uitijs longe grauioribus indulgerent.
**Verum aliqua hic obseruanda ueniunt. Pri-
mo quod si signa sunt euidentia bene possum**

aliquem iudicare: nā si uidero aliquem blas-
phemantē iudicare possum, ille blasphemus
sit: quia proximi malū est manifestū. Et etiā ex
maximis cōiecturis etiā tu poteris iudiciū fer-
re, vt si uideris suspectū cū suspecta, & in loco
satis apto ad malū. Vnde per hanc suspicionē
uolentē iudicauit Salomō quādo dixit. Date
huic infantē uiuū, haec em est mater ei? sed ex
leuib' signis nō poteris in sinistra parte iudica-
re. Cautē namq; uel signa leuia in triplici diffe-
rentia possunt esse. Primo quā ex leuib' signis
mali, incipit quis dubitare de bonitate proximi:
quod quidē ueniale peccatū est, & prouenit
ex humana infirmitate & imbecillitate: &
haec uocatur suspitō, nā iudiciū dicit definiti-
onē, quā ipse iudicans putat se habere. Haec
tū nō est definitio, sed dubitatio, an malus sit
ille, qui prius credebatur bonus. Secūdo ex le-
uib' signis mali firmiter solet quis tenere, quod
proximus malus sit, & hoc mortale est quā iudi-
cauerit aliquod mortale esse, & ueniale si iudi-
cauerit aliquid ueniale. Quod proprie uocatur
iudiciū: quia iudiciū importat certū, & est cō-
tra charitatem, quia malū credit de proximo, quod
nō patet nec manifestū est: nā quilibet prae-
sumi debet bonus, nisi contrarium clarū sit. Ter-
tio quando quis ex leuib' causis non solum
credit proximum esse malum, sed etiam egre-
ditur ad punitionem eius: quod nō solum
est contra charitatem, sed etiam contra iusti-
tiam, & grauius peccat. Dubia enim semper
interpretanda sunt in meliorem partem. In
quod plerūque crimine multi homines gra-
uissime delinquere solent, vt ex leuib' sig-
nis opus proximi semper in sinistram partem
retorqueant: & exteriora tantum uidentes, pe-
netrata cordis iudicent. Ea enim quae bono,
uel iniquo animo fieri possunt, semper ani-
mo recto facta putari debent: & charitate ex-
cusare, potius quā in deteriore imputare par-
tem. Sed ad id obsecro attendas, quod Paulus
aduersus hos peccatores dicit. Tu quis es, qui
iudicas alienū seruum? In quo enim alium iu-
dicas, te ipsum condemnas. Ea enim hominū
iam est deprauata consuetudo, vt omnes faci-
les sint ad iudicandū temerarie de proximis.
Et pauci quidam sunt ab hoc uicio alienis sic
adeo hominū creuit malitia. Maxima est co-
pia medicorum, & omnes uolunt aliorum in-
firmitates curare, & infirmis remedio prou-
dere. Praecipuebat dominus in Leuitico, vt sep-
tem sibi septem diebus clauderetur. Nō permi-
sit Deus sacerdotem facile de lepra iudicare,

sed suspendi uoluit iudicium septem dierum
spatio. Igitur dñs nō permittit ita facile de se-
pra, quae oculis cernebatur iudicare: quomodo
permittit te de cordis proximi tui malitia
statim sententiam ferre? In primo uolumine
regum dicitur, quod Bethsames cum arcam
domini nimis curiose intueretur, de illis per-
cussit dominus septuaginta viros, & quinqua-
ginta millia de plebe. Quanto obsecro secre-
tius est ipsum hominis cor, quam illa arca?
Quāto maior temeritas penetrata cordis ho-
minis iudicare: quam secretiora loca arcae il-
lius? Maxime igitur tu, qui hunc peccatū mo-
rem habes, vt semper alienam uitam inquit-
ras, timere debes ne in te dominus mittat si-
mitem punitionem & maiorem, quam Beth-
sames dedit ob insanam suam audaciam. Fieri
nō poterit quin in manus diuinae irae incidas:
quandoquidē tā audax es vt officij Dei fure-
ris. Homo quippe uidet quae foris sunt, Deus
autē intuetur cor. Si igitur solus dominus cor
da hominū uidet: quid est quod obsecro dñi
uisurare uis, qui hominum intentiones no-
uit, & iudicat? At dominus honorum suum
recuperabit: & in te grauius, quantum cogitas,
animaduertet. **Obserua autem quod haec iu-
dicia temeraria, ex triplice radice oriri solent:**
primo quia aliquis malus est, & ideo credit,
alios ei esse similes: nam homo nō potest me-
lius de alio, quam de seipso sentire: hoc enim
omnis affectus habet, vt in quo homo insanit,
cogitet & alios omnes insanire. Vnde in Ec-
clesiaste habetur. In uia stultus ambulans, cū
ipse sit insipiens, ceteros putat insanire.
Quod quidē non alio, quam ipso experimen-
to cognouimus. Nam cum auarus semper as-
suecat emendo, & uendendo proximos suos
fallere, alios omnes idem facere existimat.
Luxuriosi etiam & carnis uoluptatibus dedi-
ti, facile etiam credunt & iudicant viros reli-
giosos idē facere: cum ipsi nō possint se ipsos
frangere. Si uagor cubi culariū. Holofornis
qui gentilis erat & carnalis, facile iudicauit Ho-
loferne cū iudicet dormire: cū longe aliter es-
set. Qui iniquus est, semper malitia cogitat, &
ubi peccatū nō est, peccatū imaginatur: & ubi
pax & tranquillitas cōsuetū est, semper mala
multi ibi existimat. Vt de sanctissim' Tob dicitur.
Cū pax sit, ille semper suspicatur infidias.
Bonis autē multo aliter contingit iudicare:
nā cū recti sint simpliciter ambulāt, & cū om-
nibus loquatur ueritate ita de alijs iudicat. Io-
sue & populus Dei, quia boni erāt crediderūt
Ite Thom. facile

Prou. 11.

Prouer. 19.
Prouer. 22.

1. Cor. 13.

1. Reg. 3.

Roman. 2.

Leuit. 13.

1. Reg. 6.

1. Reg. 16.

Eccle. 10.

Iud. 14.

Tob. 15.

Iosue. 9.

facile Gabanonitis dicentibus, quod de longinquo venerant, nec iudicant Gabanonitas cum dolo ad eos accessisse. Sancti etiam quia ipsi amici est veritas neminem putant metiri, & fallere quid sit ignorat. Vnde Salomon in

Prover. 14.

Pronerbijs. Innocens crederi omni verbo. Est enim christiana mansuetudinis & pietatis proximi dicta facta, simul quoquo animo fiant semper in meliore parte interpretari. Nam syncretis anstus semper proponitur est ad bonum opinandum, quia ad suspicandum malum nisi ipsa res aliter manifeste indicauerit. Sed scelerati, quia in pietate pleni sunt facile alios ex quacunque leui causa sinistri iudicant: & aliquando etiam ex leuissima aut proflua nulla causa credentes tales alios esse quales ipsi sunt.

Luce. 7. Ioan. 9.

Secundo etiam haec temeraria iudicia restitunt ex odio & mala voluntate: nam solum ob hoc, quia quis alium odit, vel inuiderit, vel etiam ex leuissimis signis male de illo iudicauit, quia unicuique facile persuadetur id quod desiderat. Sic pharisei, qui Christum inimico prosequerantur odio facile credebant illum non esse prophetam: sicut ille Simon phariseus interius cogitabat, quia permittebat se tangi a muliere illa peccatrice. Et cuius carum a natiuitate id restitueretur, non illi acquirere parentes eius de ueritate in retro gauerunt. Illi namque qui proximos odit, proni sunt ad male iudicandum de illis. Tertio haec temeraria iudicia resultant ex longa experientia, scilicet, quando quis diu expertus est aliquos homines mala operari, illorum malitia ex facillimis signis comprehendit. Ideo senes plerumque solent esse, qui de alijs suspicantur, quia experti sunt aliorum defectus: iuuenes autem quia pauca viderunt non suspicantur malum, sed omnia in bonam parte conieciunt.

nare, & non condemnabimini. Quae uerba consequentia sunt ad superiorum doctrinam: nam condemnatio iudicium sequitur. Nam quae admodum inordinatum iudicium prohibetur, ita non quaeuis aliorum condemnatio: sed iniusta interdicitur. Ideo praecipit hoc sicut superius intelligendum esse. Puto, scilicet, quod non condemnabitur propter peccatum condemnatio nisi iniusta sit proximi, quantum pro alijs dicitur: etiam si ab hoc immunitis sit. Noli igitur aliquem condemnare: nam sepe humanum fallitur iudicium, cum infontem aliquando damnatum: qui quauis hodie malus sit, crastina die erit bonus. In ecclesiastico enim dicitur. Facile est in oculis domini subito honestare pauperem. Et rursum. A mane usque ad uesperam immutabitur tempus, & haec omnia citata in oculis domini. Ex quo loco discere oportet ut neminem contemnas, quauis iniquus ille sit: quia si eius non nostram si hodie paruus est, forsan cras rectus existeret. Nam fieri potest, ut quos hodie errare uides, Deus sua praesentia praedestinos habeat, ut in numero collocentur sanctorum. Tunc uenturae non nostrae quid dominus de alijs facturus sit. Quod tu recte nosti, id est, quam grauis & iniquus peccator sis, & dignus, ut ab omnibus despicaris, & tormentis aeternis crucieris. Quae tunc teipsum damnas, & non alios, quando quidem haecis quid faciet de illis dominus: Cuius non Deus is, qui omnia nouit semper in meliore parte quae uideris iudicanda (nec aliquem condemnans. Quod si alio rum optis non potueris excusare, intent. on e famen excusare quae recta esse potuit: vel die ignorantia etiam peccasse. At si dehiuque fratre tuum nulla ratione potueris a peccato excusare, credere debes illum grauisime a demone fuisse tentatum: quod quod si tu tam graui reatione fuisses expugnatus forsan deterior & iniquior esses. Gratias igitur domino agito, qui simile tentatione non tibi apposuit: & pro fratre tuo, qui cecidit, ora. Et apostoli dicitur semper memineris dicentis. Qui stat, uideat ne cadat. Nam si elatus superbia seuerissimus uideat aduersus fratrem tuum extiteris illum damnando: permittet Deus, ut in illo peccatum incidat, de quo alium condemnas, ut vel sic dominus tuam insaniam puniat. Vt beatus

Eccles. 17. Eccles. 18.

1. Cor. 10.

Matth. 26.

Matth. 11.

Matth. 6.

Colos. 3.

Ecl. 18.

Ecl. 3.

ideo ait. Dimittite & dimitemini. Hoc est. Dimittite iniurias uobis illatas, & dimittetur uobis peccatum a Deo: quem mille flagitijs semper offendistis. Hinc dominus apud Mattheum dicit. Cum stabis ad orandum dimittite, si quid habetis aduersus aliquem: ut patretur, quin oculis est dimittat uobis peccata uestra. Ideo orare nos docuit. Dimittite nobis debita nostra: scilicet nos dimittimus debitoribus nostris. Et Paulus etiam ad Colosenses scribens inquit. Induite uos sicut electi Dei uisera misericordiae, benignitatem; humilitatem, modestiam, patientiam, supponentes iniuriam & donantes uobis; &c. Sed sunt multi, qui aliam legem sibi uolunt, aliam uero alijs. Volunt namque ut aliorum peccata grauisime puniantur, & ut sua propria, in qua quotidie delinquant dominus distimulet. Contra quos Ecclesiasticus inquit. Homo homini seruat iram, & a Deo quaerit medelam. In hominem sibi similem non habet misericordiam, & pro peccatis suis deprecatur. In quo loco maxime aduertere debes, quomodo Deus in manibus tuis suam posuerit misericordiam. Nam si uis ut dominus tecum sua misericordia utatur, ueris tu etiam benignitate & pietate cum proximo tuo: ut Ecclesiasticus conculit dicens. Relinque proximo tuo nocentem: & tunc deprecanti tibi soluentur peccata tua. Quid est obsecro de quo conquereris? Nonne tu dominum offendisti? Quid miraris si proximi tui te etiam offenderint. Et enim is qui Deum offensum habet, non agere debet ferre, quod ab aliquo nocatur: quandoquidem cum aduersus Deum deliquimus, digni sumus, ut uiueris mudus aduersus nos insurgat pro honore domini clamans. De quo igitur conquereris, cum aduersus Deum peccaueris? Nullam rationem habes quarumoniae, quod homines aduersus te insurgant, quandoquidem tu toties contra dominum caput leuasti. Parce igitur illis, ut dominus ueniam tibi condonet. Tertio misericordia consistit in dando. Ideo ait. *Date & dabitur uobis.* Date pauperibus bona temporalia, & dabit uobis dominus pro illis aeterna. Nam planetas, quibus suffragijs possunt terram adiuuare: nam virtutem praebent germinandi, & creandi: & illam illuminant, & uerem reddunt. Sic diuites, magnates & principes debent communicare in serioribus & pauperibus sua bona, illos alendo, pacendo, & auxilium illis prestado. Dato igitur, ut dominus reddat tibi. Nam in Proverbijs

de illa forti muliere dicitur. Manus eius aperuit inopi, & palmas eius extendit ad pauperem. Cum pauperi aliquid largiris temporale numisma pro aeterno consummas: nam melius & pretiosius numisma tibi reddet dominus in coelo, quam id, quod tu in terra pauperibus tribuis. Praeterea quando plantatur arbor magis ramos suos extendit, & abundantiores fructus producit: ita tu opus habes, ut superflui rami amputentur, & quod pauperibus tribuas id quod non necessum est tibi ut uel ita auctus sis in meritis & in ministerio domini. Nunquam necessarium est deficere, qui semper recordabitur pauperis ut contigit illi mulieri quae hospitata fuit Helia, cui farinae nec olei defuit. Pauperem dominus fecit, ut medicina esset diuiti: unde semper pauper infimitatibus & ulceribus diuitis medetur. Quo circa quando diuites non pauperem diligit, nec ei subuenire uult, inimicus propriae salutis est: quando suae agrum domini non uult medicamentum adhiberi. Insuper etiam obseruabis quod id, quod Christus de largitione hic dicit, non solum intelligendum est de generali omnium rerum liberalitate, sed praecipue de cooperere, quod in pauperes confertur. Plurimos namque homines in mundo reperies qui liberales sunt, uel ut melius loquar suarum rerum incauti consumptores, qui semper in digentia laborant quia substantiam suam in uanitatibus & delicijs consumunt: & cum parastis benigni agunt, mundo semper deseruient. Respondet obsecro, an ne liberales arbores: iudicas, quibus uentus fructus rapit? An ne magnificum & liberalem cum hominem appellabis, cui uentus pileum capitis leuat, aut pallium surripit? Ita nimirum liberales non sunt, quibus uanitates uentus, rem suam rapit, ut alijs tribuant. Quiquidem homines hoc liberalitatis nomine non appellandi ueniunt, neque commune aliquid cum liberatis uirtute habent, neque id, quod hic Christus iubet amplere. Quo circa pauperi & inopi semper tribuendum est. Quod si ab hominibus laudari desideras, melius hoc obtinebis, si pauperibus liberaliter te ostenderis: quia si phaleratis equis & tapetibus studeas. Melius quidem homines, qui ora habent & linguas tuae encomia & laudes praedicabunt, quam ipsi parietes & equi loquela destituti sunt. Quod igitur consumis in cooperiendis parietibus domus tuae, quanto obsecro non id consumis in operiendis Christi pauperibus? Plus laudis tibi conferent hi, quam

quam patietur. Liberalis est cum indigentibus & egenis; nunquam gratis Deo existes, & iucundus hominibus. Qui liberalis est, nunquam orbatus est amicis; nam qui omnibus largitur, etiam si multi ingrati sint, nunquam carebit amicis. Contra vero avarus omnibus odio habetur, nam a pauperibus maledicitur; & domesticus eius mortem illi deprecatur; & si aliquid aliud vitium habet, statim ab omnibus manifestatur. Omnes liberalem tegunt, nec deest, qui pro honore suo pagnet, & raturatorem eius reprehendat. Multa beneficia accipit, qui impendere scit. Valde nobilis conditio est liberalis; unde beatus iudicari debet in terra, iuxta illud quod Paulus in Actis ait. Oportet reminisci verbi domini Iesu: quia beatus est dare, quam accipere. Tanto melius est dare, quam accipere, quanto melius diligere, quam diligi: nam amare in praedicatione actionis est, & amari nec actione nec merito dicit: Deus omnibus dat, & a nemine accipit, unde qui tribuit similior Deo est. Esto amicus Dei quia ita liberalis eris, pius & iustus: nam quanto avarus omnium oculis vilis est & detestabilis, tanto ex diametro liberalis nobilis est: & generosus. Divitiae ancillae sunt virotum sapientum, & dominarum infancrum, & insipientium. Etiam si prodigalitas vitium sit, dederit tamen est avaritia: nam avarus non mini bonus est, & prodigus etiam si sibi malus sit, tamen multis prodest, & honorem sibi comparat, & dominus est illorum, quibus aliquid donat, iuxta illud sapientis. Victoriā & honorem acquirit, qui dat munera. Verū quāvis his rationibus & Christi exēplo, multa oportet ut proximis beneficia impendamus: nihilominus ut ad charitatis opera provecemur, mercedem in mediū proponit, ut ut nos alliciat, si tamen tāta perfectionis non sumus, ut solo Christi amore id agere enitiamur. Ideo ait. *Mensuram bonam & confertam, & coagitatam, & superfluentem dabunt in sinu vestrum.* Mensuram quippe bonā id est iustā retribuēt, quia erit secundum exigentiam meritōrum; iuxta illud psalmi. Reddes unicuique secundū opera sua. Confertam, quia supra cōdignum erit, sicut Paulus ait. Non sunt condignae pāssiones huius seculi ad futuram gloriam quae reuelabitur in nobis. Coagitatam, id est, supra id quod desiderari potest, secundum illud Apostoli. Etiam qui potens est omnia facere superabundanter quam petimus. Superfluentem, id est supra id quod hu-

mana cogitatio attingere valet, sicut Esaias *Esa. 64.* comprobatur. Oculis non vidit Deus absque te, quae preparasti diligentibus te. A quo dicitur Paulus. De illud accepit. Nec oculus vidit, nec auris audivit, &c. Hoc autem verborum est eunoquos, & his ambagibus dominus vult exprimeret, quam maxima illa retributio erit, quae quidem humanum intellectū longē intersuallo superat. Itaque, ut nobis commendat maximum illud prāmium & verberē retributionem, quae dominus reddet eis, qui fuerint in pauperes misericordes illa verborum ambage vitur. Ideo in prouerbis dicitur. De primitiis frugum tuarum da pauperibus, & implebitur horrea tua facilitate. *Prouer. 3.* Obserua autem quod quāuis haec mensura tribuatur ab vno Deo, tamen numero plurali Christus vitur, dabunt, inquam, pauperes, quibus opera pietatis impenditis: quia ipsi in tergredientibus datur haec merces. Sic Cornelio dictum est. Orationes tuae & elemosynae tuae ascenderunt in memoriam in conspectu Dei. Praeterea in sinu dicit vestrum. In sinu, inquam, non tunica sed anima. Sinus utique intellectus noster est qui replebitur gloria visionis apertae: & affectus qui implebitur latitia dilectionis per se. Iustus enim futura est retributio. Nam qui in sinu pauperis abscondit elemosynam: iustum est quod Deus in sinu suo elemosynam suam abscondat: ut *Eccle. 29.* Ecclesiasticus ait. Conclude elemosynam in sinu pauperis, & ipsa pro te exorabit ad omni malo. Rursus obseruandum quod quadruplex bonum donatur a Deo propter pietatis opera. Bona scilicet fortunae quae sunt diuitiae, ideo ait mensuram bonam: alia sunt bona naturae, ad quae refertur mensura confertam: tertia bona sunt gratiae, ad quae mensura coagitata refertur: vltima sunt bona gloriae, ad quae spectat mensura superfluentis. *Eadē quippe mensura qua mens fueritis, remetietur vobis.* Hoc refertur potest ad id quod antea dixerat de malo proximis non impendendo, id est nolite iudicare, nolite condemnare. Et refertur etiam potest ad id, quod proxime dixerat de largitione, scilicet, date & dabitur vobis. Itaque sensus verborum est. Si iudicaueritis, iudicabimini, si condemnaueritis condemnabimini: & si dederitis, dabitur vobis. Et eodem modo si parum mali impenderitis, parum vobis impendetur: & si multum, vobis etiam multum fiet. Et ita si parum dederitis, parū vobis dabitur: & si multa bona impenderitis, copiosam mercedem accipietis. Quae admodum cum alijs egeritis, sic vobiscū agatur: & qua mensura mensi fueritis, & vos mēsurabimini. Et denique ut vultis vobiscum fieri, ita cum proximis facite. Nam iudicium (Iacobus inquit) fiet sine misericordia ei, qui non fecerit misericordiam. Si proximo tuo iniuriam intuleris, si eum iudicaueris, si condēnaueris, si dēnaueris ei auxiliū & consilium: ita ipsa malitia reuertetur in sinū tuū: ut ob eandem causam malum tibi afficiat quam alteri malum moliebaris. Sic impius Achab & Iezabel interficientes Naboth iuxta mensuram delicti puniti sunt: nam iuxta verbum Heliae in eodem loco, in quo linxerunt canes sanguinem Naboth, linxerūt etiā sanguinem Achab. Fratres etiam Ioseph magnis tribulationibus fuerunt in Aegypto oppressi, quia fratrem suum Ioseph non audierunt. Unde dixerunt: Merito haec patimur quia peccauimus in fratre nostro, & non audiuius vocē eius dum deprecaretur nobis. Eodem etiā modo quia Pharaō rex Aegypti suffocabat in aquis filios Israel, eadem pena & ipse puniendus est, quia suffocatus fuit & ipse in mari Rubro cum illis, qui ei consenserunt. In libro iudicij etiam legitur dixisse Adonit de echi. Septuaginta reges amputatis manum ac pedem summitatibus colligebat sub mensa mea thronum reliquias. Sicut feci, ita reddidit mihi dominus. Illi etiam de tribu Benjamin, qui abstulerunt vxorē Leuitae, quia ipsi rapiuerunt alienā, nō habuerūt vxores Israeliticas sed alienas ex rapto, quas sibi iunxerunt nō tamē cornubij sacramento. Et merito quidē id illis contigit, ut qui alienum contubernium soluerant, ipsi tuptiarū amitterent solennitatem. Simili etiā modo quia Pharisaei peccata manifestabant illius mulieris adulterae: ideo dominus peccata illorum in terra scribebat. Quapropter si tu charitatē cum proximo non habes, & eius manifestas peccata: eodem modo tua peccata manifesta bit dominus. Unde in Deuteronomio dicitur. Pro mensura peccati tui & plagarum modus. Et in Apeca ipsi etiam habetur. Quantum se glorificauit in delicijs, tantum date illi de tormentis. Itaque quale iudicium fecerimus de proximo, tale iudicium faciet Deus de nobis. In hoc tamē differunt quia iudicium nostrū de proximo cum malum sit, tamen Dei iudicium de nobis nō malum est, sed iustum. Et erit tantum secundum quantitatem:

Iacob. 2.

3 reg. 22.

Genes. 4. 4.

Exod. 1.

Exod. 1. 4.

Iudi. 1.

Iudi. 19.

Iudi. 20.

Iean. 8.

Deuter. 25.

Apeca. 18.

quia quantum malum nos intulimus proximo iniuste iudicando de eo: tantum malum poenae nobis inferri iuste. Nam iustitia aequalitatem seruat in retribuendo. At si boni egeris bonum accipies. Secundum enim proportionem meriti vestri erit gradus praemij: quia praemium merito correspondet potius: pensatur secundum magnitudinē interioris affectus, quam operis exterioris: sicut illa vidua, quae duo minuta misit, plus dedit diuitibus. Unde merito de minus dicit. In domo patris mei mansiones multae sunt: id est diuersi gradus praemij iuxta diuersitatem meritōrum. Et Paulus suis Corinthijs dicit. Qui parce seminat, parce & metet: qui sedit in benedictionibus, de benedictionibus & metet. Et per Esaiam dominus ait. In mensura cōtra mēsuram iudicabo eam. Sicut enim fecerimus siue bonum siue malum, sic fiet nobis: & licet dum dignitatem meritōrum nobis retribuatur. Expende autem quod non iniquā mensura, ut ait Ambrosius rependet Deus, sed est aequi dicat. Ipsa iniquitas iudicādi, & iniqua mensura tibi nocet, & te ipsum puniet: & saepe non illum quem iudicas. Quo nimirum illum tremendum iudicium nos admōnet, ut sciamus actiones nostras non ab homine, sed a Deo examinandas. Docet etiam digno praemio se compensaturum illa opera, quae proximis impenderitis: in vltimo die iudicij. Docet denique tantum misericordiae vitium, quae fidelium se dominus retribuere debere, quantum adhuc viuens ipse fidelis in haec vita proximis fuerit impartitus. Unde optime huius proposito concinit Paulus. Vnusquisque seculi sui laborem mercedem accipiet. *¶* Obserua autem quod cum de praemio sit mensura loqueretur boni, dixit mensuram iusturam esse bonam, confertam, coagitatam, & superfluentem: sed cum de mensura mali loquutus esset non sic dixit, sed absolute loquutus inquit. Eadem mensura qua mensi fueritis remetietur vobis. Ratio autem quare maior mensura detur bono, quam malo illa est, scilicet, quia dare bono ultra meritū pertinet ad liberalitatem: dare autem malo ultra demeritum pertinet ad misericordiam. Deus enim iuxta theologorū sententiam punit citra cōdignum, & punit ultra condignum. *Dicitur autem illis & similitudinem: Nunquid potest cecus, cecum ducere, nōne in seipsum cadet ambobus?* Per metaphorā de spiritali cecitate loquitur, quae cecitas multo deterior est cecitate corporis

Act. 10.

Prou. 22.

Psalm. 61.

Rom. 8.

Ephe. 3.

M. 1. 1. 1.

1. 1. 1. 1.

1. 1. 1. 1.

1. 1. 1. 1.

1. 1. 1. 1.

1. 1. 1. 1.

1. 1. 1. 1.

1. 1. 1. 1.

1. 1. 1. 1.

1. 1. 1. 1.

1. 1. 1. 1.

1. 1. 1. 1.

1. 1. 1. 1.

1. 1. 1. 1.

1. 1. 1. 1.

1. 1. 1. 1.

1. 1. 1. 1.

1. 1. 1. 1.

1. 1. 1. 1.

1. 1. 1. 1.

1. 1. 1. 1.

1. 1. 1. 1.

1. 1. 1. 1.

1. 1. 1. 1.

1. 1. 1. 1.

peris: non tantum quia nobilius subiectus est anima, sed quia maiori cecitate plectuntur. Nam qui cecitate corporis laborat, cognoscit se cecum esse: sed cæci mēte seiplos cæcos esse non agnoscunt. Vnde saluator pharisæis dixit. Si cæci essetis non haberetis peccatum: nunc vero quia dicitis videmus, peccatum vestrum manet. Hæc est misera & deploranda peccatorum cecitas, vt non videntes, videre se putent. De quibus diuus Paulus inquit. Dicentes se sapientes, stulti facti sunt. Sensus itaque huius loci est, Qui seipsum nescit, qui sui curam non habet, qui propria animam non diligit, quomodo alios diliget? Qui cæcus est, & in tenebris ignorantie ambulat: quomodo alios illuminabit? Qui ignorans est & stultus, quomodo alios docere potest? Ambo utique in errorem vel vitiorum foueam cadent. Ignarus quippe vel vitij deditus, non est idoneus regere, aut per semitas iustitie ducere alios ad beatitudinem: sed tam ipse qui ducit, quam qui ducuntur in vitiorum foueam cadent, de qua in Proverbij. Impius cum in profundum peccatorum venerit contempnit. Et Esaias in hunc modum loquutus inquit. Formido, & fouea & laqueus super te, qui habitator es terra. Deinde ruunt in lacu gehennæ, de quo in Ezechiele dicitur. Dormierunt cum his, qui descenderunt in lacum. Et diuinus vates. Estimatus sum, cum descendenti bus in lacum. Docet hic Christus prælatos sapientia, scientia, & sanctitate, debere polleere, nam aliter seiplos, & alios præcipitabunt & perdent: cum suo consilio alios errare faciant. Ridiculum enim est, vt qui speculator est cæcus sit; doctor inscius, præco mutus, & prælatus insipiens. Habet enim se prælatus in populo sicut oculus in corpore. Vnde in Hieremia scriptum est. Quia stulte egerunt pastores, & domini non exquisierunt: propterea omnis grex eorum dissipatus est. Modo autem vt vera loquar, miserendum est, cum in ecclesia rot videamus prælatos ignaros, tot cæcos sacerdotes, qui alios cæcos ducunt: sicut sacerdotes filij Heli, de quibus in libro primo Regum dicitur, quod Ophni & Phinees erant filij Belial, nescientes dominum, neque officium sacerdotum: ideoque infelici & miseranda morte perierunt. Et in secundo volumine Regum dicitur, quod Iebusei posuerunt super muros Hierusalē cæcos in despectu Dauid. Sic multi super muros ecclesie, vt illa defendant & tucantur, prælatos cæcos constituit.

Ioann. 9.

Roman. 7.

Proverb. 18.

Esai. 24.

Ezechiel. 31.

Psal. 37.

Ieremi. 10.

1. Reg. 2.

1. Reg. 5.

2. Reg. 5.

Quod lamentatur valde Esaias dicens. Speculatores eius cæci omnes, nescierunt vniuersi. Vides quomodo Esaias de cecitate spiritua li, quæ ignorantia est loquitur, quia dixit. Nescierunt vniuersi. Dolor quidem est cum tot videamus ignaros sacerdotes, qui nec primæ grammatices rudimenta didicerunt: qui vehementer cupiunt confessarij esse: & pro rostris prædicare. Et sunt alij, qui cum theologi non sint episcopatus ambiant, & in supremas dignitates euehi: isti miseri nesciant, quod proprium episcopi munus sit docere & erudire. Sic in consecratione episcoporum confessor tradit consecrando librum missale ad scapulis dicens. Vade & prædica ouibus tibi commissis. Sed dicit mihi. Quomodo sacra scripturam interpretabitur qui theologiam non didicit, & forsitan nec bibiam legit? Quomodo iurat in consecratione, quod calluit vtrumque testamentum in vtroque sensu, qui in vita nil aliud egit, quam venationi & voluptatibus studere. Et qui iuri Casareo dedit semper operam, Bartolo, Baldo, Felino, & alijs huius ceterarum doctoribus: quomodo cum veritate affirmare potest quod nouit vtrumque testamentum in vtroque sensu? Quod si dicas. Canonistas & iuriscōsultos plus posse de negotijs publicis & quomodo agenda sint: hoc prorsus ridiculum est, eos homines in prælatos eligere, qui potius apti sint litibus & negotiationibus, quam docendo & prædicando. A postoli, qui prælati & episcopi ecclesie erant dixerunt. Non est æquum nos relinquere verbum Dei, & ministrare mensis. Propterea dixerunt. Considerate fratres, viros ex vobis boni testimonij septem plenos spiritu sancto & sapientia, quos constituamus super hoc opus. Nos vero oratori & ministerio verbi Dei instantes erimus. Et sic elegerunt septem diaconos, qui se exerceant iuxta ea quæ ad corpus & ad causas populi spectant. A postoli autem prædicationi euangelij & orationi vacabant. Itaque quidem bonum est & sanctum, vt episcopi vicarios habeant & prouisores iuristas, qui canones ecclesie sciunt: vt iudicialias causas ecclesie iudicent. At officium episcopi & pastoris est docere & prædicare populo: ad hoc autem munus quæ aptior & paratior sit, theologus, quam iurista, tuo id arbitrio relinquo. Etenim officium boni pastoris est oues à lupis hæreticis defendere: quomodo rogo aduersus hereticos disputabit qui theologus non est? Solus theologus iudicare

Esai. 56.

Amb. 1. of. fici. cap. 1.

Att. 6.

& discernere potest, quæ propositio hæretica sit, temeraria, erronea, vel scandalum minas. Solus theologus scire potest, qui concionator veram aut falsam doctrinam prædicat. At si hæc iudicare, examinare, & aqua lance pensare munus est episcopi: qui hæc ignorauerit, quo iure in episcopatum ascendet? Et apostolis, quorum successores sunt episcopi, dixit Christus. Ite, & prædicate euangelium. Non misist illos ad litigandum: sed vt euangelium prædicent: quod munus est episcoporum, vt ipsi met apostoli fatentur. Et in factio sanctis concilijs, quæ ad inuoluntatem & stabilitatem ecclesie pertinent, ubi iurant ad futurum esse præsentem omnes episcopi, quid in concilio ager qui theologus non fuerit? Aut quod munus ibi exercabit? Utique ligni elinguis, vel lapidis muri. Qui fieri poterit, vt aduersus hæreses disputet: aut quomodo de sacramentis ager, qui theologus non est? Quod si responderis, quod hi episcopi secum ducunt doctores theologos, qui eos illuminent, dirigant & doceant quid dicatur, quidue responduri sint, vt nostris temporibus contingit in sacro Tridentino concilio. In hac quidem re non possum me à risu temperare, vt velint episcopi se dignitatem habere, redditus & honorem episcopalem: & vt laborem ferant, theologi scientia sua onusti, & fame pereuntes. Melius quidem hi episcopi facerent & salubrius si episcopatus renuocient theologis quandoquidem agnoscunt magis apros & benemeritos ad tale munus esse: quod quidem ipsi negare non possunt, quandoquidem necessitatis articulo suam scientiam & literas implorant, & ad theologos tanquam ad sacram anchoram confugiunt. Sed non tantum esset mali si semper has dignitates ascenderent iuris consulti: sed grauius malum est, vt in his dignitatibus constituti sint homines omni prorsus scientia destituti siue theologia, siue iure Pontificio, siue Casareo. Vbi per Christi amorem consideres obsecro: si oues tales pastores & custodes habent, quid facient: aut quem finem habebunt? Etenim ea domini sententia firma & stabilis manet. Si cæcus cæcum ducit, ambo in foueam cadent. Sed de his dicta sufficiant. Iam vero audiamus quid ulterius diuina sapientia proferat. Non est discipulus supra magistrum. Quia non æqualis sapientia est: quod intelligendum venit, quando discipulus fuerit. Nam si aliquando contingit discipulos doctiores fieri magistro, hoc non est

Mar. 16. Acto. 4.

& discernere potest, quæ propositio hæretica sit, temeraria, erronea, vel scandalum minas. Solus theologus scire potest, qui concionator veram aut falsam doctrinam prædicat. At si hæc iudicare, examinare, & aqua lance pensare munus est episcopi: qui hæc ignorauerit, quo iure in episcopatum ascendet? Et apostolis, quorum successores sunt episcopi, dixit Christus. Ite, & prædicate euangelium. Non misist illos ad litigandum: sed vt euangelium prædicent: quod munus est episcoporum, vt ipsi met apostoli fatentur. Et in factio sanctis concilijs, quæ ad inuoluntatem & stabilitatem ecclesie pertinent, ubi iurant ad futurum esse præsentem omnes episcopi, quid in concilio ager qui theologus non fuerit? Aut quod munus ibi exercabit? Utique ligni elinguis, vel lapidis muri. Qui fieri poterit, vt aduersus hæreses disputet: aut quomodo de sacramentis ager, qui theologus non est? Quod si responderis, quod hi episcopi secum ducunt doctores theologos, qui eos illuminent, dirigant & doceant quid dicatur, quidue responduri sint, vt nostris temporibus contingit in sacro Tridentino concilio. In hac quidem re non possum me à risu temperare, vt velint episcopi se dignitatem habere, redditus & honorem episcopalem: & vt laborem ferant, theologi scientia sua onusti, & fame pereuntes. Melius quidem hi episcopi facerent & salubrius si episcopatus renuocient theologis quandoquidem agnoscunt magis apros & benemeritos ad tale munus esse: quod quidem ipsi negare non possunt, quandoquidem necessitatis articulo suam scientiam & literas implorant, & ad theologos tanquam ad sacram anchoram confugiunt. Sed non tantum esset mali si semper has dignitates ascenderent iuris consulti: sed grauius malum est, vt in his dignitatibus constituti sint homines omni prorsus scientia destituti siue theologia, siue iure Pontificio, siue Casareo. Vbi per Christi amorem consideres obsecro: si oues tales pastores & custodes habent, quid facient: aut quem finem habebunt? Etenim ea domini sententia firma & stabilis manet. Si cæcus cæcum ducit, ambo in foueam cadent. Sed de his dicta sufficiant. Iam vero audiamus quid ulterius diuina sapientia proferat. Non est discipulus supra magistrum. Quia non æqualis sapientia est: quod intelligendum venit, quando discipulus fuerit. Nam si aliquando contingit discipulos doctiores fieri magistro, hoc non est

quatenus discipuli sunt: sed quia iam ingenio suo altiora petierunt, & studendo emendicarunt. Sensus igitur est huius loci. Si tu cæcus es; alium ducere non poteris, quia cæcus etiam erit tuus discipulus: nam si magister cecitate laborat, cum discipulus non sit supra magistrum, cæcus &iple discipulus manebit. Et si tu malus fueris alios non poteris bonos facere: quia tu iniquo exple illos destrues. Quod si forsitan discipulus tuus te ipso melior extiterit, non ex tuo magisterio hoc habet, sed ex alio. Ex hoc loco difcas oportet, in omnibus tribulationibus & laboribus patientiam habere, quia non est discipulus supra magistrum. Magister quippe tuus dominus Iesus Christus cum nullo esset malo dignus, si quidem peccatum non fecit nec dolus inuenit: tus est in ore eius, omne malum patienter tolerauit ipse dicente. In me traherunt iræ tuæ, & terrores tui conturbauerunt me, & omnes fructus tuos in duxisti super me. E contra vero nos discipuli eius omni malo digni, nullum malum pati volumus: cum alij discipuli cupiant suis magistris similes esse, nos volumus dissimiles fieri. Perfectus autem omnis erit, sicut magister eius. Id est, si ei assimiletur per imitationem, aut si per æqualitatem conformis illi fiat. Non tamen absolute erit perfectus: sed in certo gradu, statu, aut ordine: vt pote qui perfectus est quantum ad id quod à suo didicit magistro. Quæ verba Christus protulit, vt ostenderet, quod cæcus non valet cæcum ducere. Id est prælatus ignarus regere alios non potest: quia prælatus constitutus est magister subditorum suorum. Ideo si ipse prælatus errauerit, ipsi quoque subditi errabunt, hoc perfectiores sunt eo, vt regulariter loquamur, quanuis Deus dilectos suos non deserat. Sed diuina & angelica vnctione instruat. Sed sunt multi prælati qui cum desideris sint in obsequio Dei, profani & malis moribus imbuti, graues & acres iudices se volunt ostendere in puniendis peccatis minimis subditorum: cumque scandalum ex propria vita semper iniiciant, solis verbis emendare volunt, quod malis moribus & operibus destruant. Ad hos igitur dominus loquitur dicens. Quid autem, vides festucam in oculo fratris tui: trabem autem qua in oculo tuo est non consideras? Oculus intus cordis est, festuca ira libita. Fieri quippe difficiliter potest, vt non irascamur aliquando: cum natura irascibiles simus. Sed coercenda est ira ne limites rationis excedat, vt ait

1. Petr. 2. Psalm. 37.

psalm. 4. psalmista. Irascimini & nolite peccare. Ira quippe inueterata conuertitur in odium, & fit itaquam trabs: inter quod & homicidium nihil interest. Qui odit fratrem suum (inquit Ioannes) homicida est. Et quauis leuis ira multoties sit peccatum est tamē paruum respectu odij, sicut festuca respectu trabis. Tantum enim interest inter festucam & trabem, quantum inter iram & odium. Odium nanque inueterata ira est: fieri autem potest vt homini irascaris, quem velis corrigi: non autem si eum oderis: quia ille, qui proximum odit, nullum bonum ei vult, & tamē correctio bonum quoddam est. ¶ Dicitur autem in oculo fratris tui, non quidem quod trabs possit esse in oculo: sed ad significandum periculum quod sequitur hominem existentem in peccato. Nā si quis festucā vel trabē in pede vel manu vel in quavis alia parte corporis habeat nō est manifestum periculum: in oculo autem grauisimum est. Ita dicendum est de peccato, si ad eum conferatur, in quo est quodquidem conscientiam destruit. Secundo vt ostēdat, quam longe ineptior sit anima peccato mortali detenta, quam oculus trabe grauisima. Ideoque rectissime dominus trabem dixit in oculo esse, vt intelligas minus conuenire peccatum animæ, quā trabes oculo. ¶ Sed valde mirandū est q, qui habet trabē videt: & qui nō habet trabē nō videt. Nam qui nō habet trabē, hoc est peccatū, & habet charitatē, hic certē aliorū vitā nō videt: & qui habet trabē minima proximorum videt, quod quidem mirari non desino. Charitas non cogitat malum, nec de fratre sinistro suspicatur. Oculi Adam innocentis solum nouerant bonum: delinquentis verō sciunt bonum & malum, & potius malum. David non ausus est mitte remanum in Saulem Christum domini: sed Philistæi nihil in Saulē demorati sunt. Doeg Idumæus irritus magno impetu in sacerdotes domini: in quos pij Saulis serui noluerūt manus suas extendere. Itaque viri iniqui trabem habentes, oculos, manus, & gladios in Christi seruos conuertunt. ¶ Vbi obseruabis oculū tenerimū esse rem, & vel leui etiam re grauisimē lædi, ita vt statim lachrymas diffundat: & si festucam habet nunquam quiescit, donec illam foras eijcit. Multo ergo tenerior res est anima, & exi-

quo peccato offenditur, & coinquinatur: & sic iusti viri anima leues culpas sicut, quasi maxima sint. Plent igitur sancti & inquieti sunt, & dolent, donec etiam minima deleant peccata. Mitum autem est vt non sentias trabē, quæ est in oculo tuo: & credo id non ob aliud esse, nisi quia mortua est anima tua. Nam oculus mortuus faciliē festucas sustinet & trabes. Non sic sanctus ille rex agere consuevit, qui dicebat domino: Peccatum meum contra me est semper. Sic non quieuit: sanctus vir donec illud deleuit ab anima, quod tu etiā opus est vt facias. ¶ Rursus obseruādū, quod id quod Christus dicit, nos minima videre in fratrib⁹ nostris, & maxima in nobis nō contemplari: natura id contingere potest. Quia quod in facie tua est, id ego video directis radijs, quod etiā si minimum sit, latūs est vt potentiam meā immuter, vt in cognitionem rei veniā. At quod in oculo meo habeo, videre id nō possum per lineā rectā, sed per reflexū radiū, quod velut umbra directi præsentat obiectum à quo exijt remisse. Vnde fieri poterit vt maior res sit, & illā non videamus: vel sic eam videamus nō ita distinctē vt si talis res in aliena esset facie, etiam si minor esset. Itā fit, vt proximorū culpā per radios directos videamus, & vt volum⁹ iudiciū de illa ferimus: nostra verō delicta per ambages & circūloquia videm⁹. Ideo in sequentibus inquit dominus. *Aut quomodo potes dicere fratri tuo. Frater sine peccatū festucā de oculo tuo. & ipse in oculo tuo trabē nō videt? Hypocrita, ecce primo trabem ab oculo tuo: & sic perspicies vt educas festucam de oculo fratris tui* Qui pluribus peccatis irretitus est, quomodo dicere potest fratri, qui leue peccatum commisit, vt se emendet? Talis certē est impudēs sit, tamen ratione id dicere non potest, frater sine eijciam festucam de oculo tuo: cui meritisimo responderi potest. Medicē cura te ipsum. Et Paulus Romanis. In quo alium iudicas, te ipsum cōdemnas. Sibi prius debet esse medicus vnus quisque, quā alteri manus ad-moueat. Sic Pharisei non solum discipulos, sed & ipsum dominum conati sunt impie cōdemnare, quod peccatrice mulierem admittebat. quod discipuli manus ablucebant, & cōfricabant spicas. Quapropter dominus eis dixit. Duces caeci, excolantes culicem, & camelū glutientes. Audi hypocrita simulator iustitiæ, qui nō tuis bonis sed alienis malis sanctimonie laudē venaris apud homines: si verē iustus esse cupis, primū eijce trabem ab oculo tuo.

Psalm. 50.

Lucæ, 4. Roman. 2.

Lucæ 7. Matthæ. 15 Matthæ. 18 Matth. 7.

Matth. 18.

Iaco. 3.

tuo. Nā in prouerbij dicitur. Iustus in principio acculator est sui. Charitas em̄ ordinata esse debet, vt homo prius curā sui ipsi⁹ habeat & deinde pximi. Nā si quis impeditū oculū habet, nihil videre potest: & quāto maior fuerit res oculo apposta: tāto amplius visum impedit: idē peccatū pximi videre nō potest, vt illud arguat qui peccatū est in impeditū: Vnde talē hypocritā usq; appellat, quia vult peccata proximorū arguēdo, bonū sē iustus haberi. Vbi cūq; Christus vult ostēdere aliquod maximum peccatum esse, contumeliā incipit. Sicut est illo d. Serue nequam omnē debitorū dimisit tibi. Hic enim peccat peccato presumptionis: quia officij sumit, quod sibi non competit: & peccato scandalij, si peccatū suū fuerit publicū & in alijs publicē arguat quod ipse commisit: quia proximō scandalizat, cui agnoscunt peccata sua etiā maiora, quam illa, de quibus proximum arguit. Si autem argueris peccata nota nō sint, debet de secretis peccatis, & tunc licet arguit proximum: quod si nō penitēs arguit vitio presumptionis peccat non tamen scandalij, quia peccata sua non sunt manifesta. *Non est enim arbor bona quæ facit nisi vtilis malis neq; arbor mala faciens nisi vtilis bonis.* Ex cōte quæ tione ad superiora hæc addidit. Ac si diceret. Fias prius arbor bona, & deinde poteris fructus bonos producere. Hoc est. A mputa quæ in te sunt crimina, disce amare innocentiam, & tunc licebit frates tuos suis erroribus purgare. Nemo enim potest esse iustus iudex, nisi prius amauerit iustitiam. Disce ergo ante omnia ex fructibus tuis qualis sis: & ipsi tui fructus docebūt qui te facere oporteat. Dicit Christus hoc in loco arborem bonā non ferre malos fructus, quia manifesta re voluit hominē rectū nunquam proximo suo detrahare. Ad diuus Iacob⁹ miratur quomodo homo lingua qua benedicit Deo, hominibus maledicere possit, qui ad imaginem Dei sunt facti. Dicit ergo. Nō est enim arbor bona, quæ facit fructus malos. Quādiu homo malus est non potest in quantum malus est, bonū fructū ex se producere & cōtra. Sicut mala arbor nō potest bonos fructus facere: ita neq; bona malos. ¶ In hac tamen re magna versatur differentia inter ipsum hominem & arborem. Nam arbor sequitur naturam, homo autem quia liber est, potest ad vt vult libet conuertitur: quod si bonus est, virtuosus fieri poterit loquendo in sensu diuino, non autem sic erit in formalis sensu. Vnde in

sensu cōposito istæ propositiones veræ sunt, Superbus non potest saluari: & amans Deū nō potest perire. Superbus etenim vt talis, saluus fieri nequit, neq; amans Deum, dānari. Et iuxta hūc sensum multa in epistolis Pauli & in alijs scripturis sunt intelligenda. Vt illud. Neque adulteri, neq; fornicarij, neq; avari regnum Dei possidebunt. Sic multi hunc locum interpretantur, quod sanē mihi nō comprobatur: quia si ille, qui verē malus est potest facere bonū, siue illud quatenus bon⁹ faciat, siue quatenus malus, id nihil ad nos: quia fallit nos & iudicabimus illū esse bonū. Dicendum igitur est quod homo malus non potest facere bonū, & cōtrario: tamen quilibet homo aliquo modo est bonus & malus: ita quod quilibet homo in quolibet tempore potest facere bonū vel malū. Nam ille, qui bonus est, suis virtutibus est munitus, quæ bonū illum constitunt, & per illas bonū operatur, & fieri non potest vt per illas malū operetur: quia includit contradictionē quod aliqua virtus inclinēt ad malū. Habet tamen hic homo bonus malū aliquod, scilicet, labilitatē liberi arbitrij & fomitem, quæ sunt duo mala existētia in omni homine, & per illa possumus malū facere, id est, ad malū inclinari, quia virtus nō cogit nos facere bonū. Et de homine malo idē dicendū, quia habet simul malum & bonum: malum quia habet habitus vitiorum per quos operatur malū, & per illos non potest bonū facere. Habet tamen bonum; hoc est libertate arbitrij, per quam potest bonū eligere, & sic malū aliquādo bonū operabitur; nō per malū quod habet, sed per bonū quod in eo habitat: & sic quilibet homo potest facere bonū siue malū quodcūq; voluerit, quia libertatē habet arbitrij. Nec tamē inde intelligas quod idē homo in esse moris absolute possit esse bonus & malus: quauis simul possit habere bonū & malū. Quādo autē in hoc loco dicitur q. malus homo nō potest bonū operari, aut bonus malum: intelligendum est, quod difficulter potest bon⁹ malū facere & malus bonū: quia malus: prauos habit⁹ habet, & per illos ad malū inclināt. Quia etiā si fieri possit vt bonū operet per arbitrij libertatē, cū tū malitia habitus moueat libertatē, maxima cū difficultate cōtra inclinationē operabitur bonū. Idē statim post hæc verba (vt modo vidēbim⁹) dixit Christus. Et abundantia cordis os loquitur. Id est quī cor valde proclinet ad loquēdū, difficul-

1. Cor. 6.

ter se abstinet, quin loquatur. Ita cum homo sit dispositus per malos mores, difficile est quod operetur nisi per illos. Nam in scriptura sacra impossibile pro difficili ponitur. Sic & in libro Iosue dicitur. Non poteritis seruire Deo. Id est difficile erit vobis seruire illi. Et per Hieremiam dicitur. Si potest Ethiope mutare pellē suā, & pardus varietates suas: & vos poteritis benefacere, cum didiceritis malū. Et tamen fieri nō potest vt Ethiope pellē suam mutet, nec pardus varietates suas, & sic sequetur perinde, quod malum nō potest bonum facere, quod (vt diximus) operari potest. Christus etiam ait. Propterea nō poterant credere, quia Esaias dixit. Excaca cor populi huius, & aures eius agraua. Et illud etiam quod alibi dixit, Sicut Camelus non potest per foramen acus transire, &c. Omnes istae loquutiones, & si quae aliae similes sunt, intelligende veniunt cū difficultate operationis: quā difficultatem insinuat dicendo, quod non possunt. Sic in praesentia locum hunc intelligendum esse existimo. Insuper secundo, obseruandum ad nostram doctrinam, quod. Christus his verbis ostendit euangelicam perfectionem non verbis, sed factis consistere. Et enim caelum & gloria illa beatorum non verbis, sed sanctis actionibus emittitur. Arbor enim ad fructum ordinatur: quare nō ex folijs pretium eius attenditur, sed ex fructibus. Ex bona quippe voluntate tanquā ex radice, bona opera procedunt. Nam (vt inquit Paulus) fructus spiritus charitas est, gaudium, pax, patientia. E diuerso autem in arbore mala, cuius radix amor proprius & mala uoluntas, procedunt haec, quae Paulus statim addidit. Manifesta sunt opera carnis, quae sunt fornicatio, imunditia, impudicitia, &c. Tertio obseruabis, quod non absolute dixit, fructus, sed fructus bonos. Nam Deus à nobis non solum fructus: sed fructus bonos postulat. Nec dicit fructus pulchros, aut magnos, sed bonos: quia haec omnia etiam malis fructibus conueniunt. Magnum etenim versatur discrimē inter fructus bonos, pulchros, aut magnos. Lapidē magnum longē proijcere, opus magnum est: nō tamē bonū egregiē saltare opus est pulchrū, non tamen bonum: bona tamen opera sunt: proximum diligere, Deum amare. Haec enim opera bona sunt, & boni fructus. Idē dominus. In hoc cognoscet quod discipuli mei estis: si diligeritis adiuuicem. Non dicit si feceritis opera magna: sed si dilectionem habueri-

Iosue. 24.
Iere. 13.

Mat. 15.
Esa. 6.
Mat. 19.

Galas.

Ioa. 13.

ris adiuuicem. Quarto etiam obseruabis, quod arbor quae plantata est in inferiori loco, securior & tutior est, quam si in altum montem, vel culmen sit posita. Sic humilis Christi seruius tutior est, & tranquilliorē vitam degit, quam is, qui in altis & supremis dignitatibus est constitutus. Superbus, potens, & diues, cui subiectus est: nam si arbor in sublimi loco constituta est rami eius amplius à vento quantantur. Ita, qui magni sunt in republica plures habent curas, ita uel leuis etiam res eorum huc & illuc impellit: & cogitationes eorum maximo vento agitantur. Per medios motes pertransibunt aquae. Hoc est, per uallem. Ita dominus humilibus & paruis corde suo se ereta pandit, & humilibus familiariter uisitat, & illis suam gratiā impartitur. Quinto aduerter, quod ad hoc, vt arbor fructus uberes producat, oportet, vt in bona terra sit plantata: nam si in sterili sit, malos fructus producat. Ita oportet si in sanctis actionibus te exercere uis, vt cū bonis ambules & conuerseris, memor diuini prophetae, qui inquit, Beatus uir, qui nō abiit in consilio impiorū, & in uia peccatorum nō stetit. Quid ergo erit de hoc homine, qui impiorū fugit consortia? Erit utique tanquam lignum, quod plantatum est secus decursus aquarum, quod fructum suū dabit in tempore suo. Quia haec arbor non fuit plantata inter impios, sed secus decursus aquarum, quod est inter bonos: quia non abiit in consilio impiorū, sed in ualle humilitatis, ubi humiles habitant, & ubi sunt decursus aquarum optimum fructum dabit in tempore suo. Quod igitur remedium habebit arbor, quae cum in mala terra sit plantata non bonū fructū producat? Illam euellere & in aliam bonā terram eam inserere. Sic tu malorum confortia fuge, & bonis adhaere. Sic dominus transtulit uineam suam de Aegypto (vt inquit Dauid) vt populus suus in consortio Aegyptiorum non sterilis esset. Expende etiam quod cum tenera est arbor transplantari debet: & tu in adolescentia tua rectus fieri debes, & mores tuos & vitam sanctē cōponere: nam si senectus te in uitijs & peccatis ceperit, difficile erit vt ab inueteratis moribus in meliorem mentem resipiscas. Quādo arbor noua est ea transtulere debes & amputare: & nunc qui adolens es, poenitentiam tuorū peccatorū agito, & tui creatoris reminiscere, iuxta illud sapientis. Memento creatoris tui in tempore iuuentutis tuae, nequam obtenebreseat Sol. &c.

Psal. 103.

Psal. 1.

Psal. 79.

Ecl. 12.

Sex-

¶ Sexto & ultimō obserua, quod non qualēcunq; fructum opus est, vt proferas sed fructum bonum. Soleat enim contingere, vt nux tibi sana appareat, quā si fregeris, quia putrida est os tuū puluere implebit. Sic opera carnis fructus sunt putridi: quia intrinsecus fetida sunt & obscena, foris autem pulchra & delectabilia uidentur. Intrinsecus nihil reperies nisi putredinem, abominationem, tormēta, & infernum. Et tamen fructus isti interius vermes habēt, etiam si exterius purpurati appareant. Hic vermis fructum abredit, & hic conscientiam tuam torquet grauissimis cruciatibus. Lactatus est Ionas super hedera lactitia magna, quae statim morfu uermis aruit. Ita sunt omnes res mundi, quae etiam si uirides & amoenae appareāt (sub quarum umbra omnes mundani sedent) citissime uiriditas & lactitia earum transit, qui uermis sub uoluptatibus latet: qui conscientiam mordet, & dolorem capitis incutit, quo etiam cruciabatur Ionas. Fructus, quos dominus à nobis requirit, sani debent esse: quia sancta & pia opera bonis fructibus asimulantur. Sed haec iam dicta sufficiant: nā superius in capite tertio de hac re multa diximus: & quomodo mala arbor excidetur, & mittetur in ignem. Vnaque enim arbor de fructu suo cognoscitur. Neque enim de spinis colliguntur ficus: neque de Rubo vindemiant uuam. Contrarium per Matthaeū dixisse uideretur: nam ibi dicit quod nunquam colliguntur de spinis uuae, aut de tribulis ficus: sed si recte uerba perpendantur, nullam inuenies contradictionem: nam eadem sententia est licet diuersis uerbis prolata. Nam quando hic dicitur, nec de Rubo vindemiant uuam, dicitur in Matthaeo nunquā colligunt de spinis uuas: nam rubus & spina idem sunt. Est enim Rubus arbor spinosa: spina autem est nomen generale omni arbori habenti spinas. Et sic Matthaeus posuit spinas genus accipiens pro uua specie spinarum, scilicet, pro Rubo, & sic illum expressit Lucas. Et cum hic dicitur, nec de spinis colliguntur ficus & in Mattheo nec de tribulis ficus, uerum est, quia etiam tribulus est arbutus spinosa: & Matthaeus posuit nomen speciei, Lucas autē nomen generis, quia tribulus spina est. Verum hoc in loco commēdat Christus exercitium bonorum operum. Arbor enim ex fructu cognoscitur: & homo ex operibus. Opera enim illorum sequuntur illos quasi testes suorū operū. Multi sunt, qui maximū testamentum uerborū constituūt,

Ier. 4.

Super illud. Securis ad radicem arboris. &c. Quis arbor non faciens, &c. Matth. 7.

Apoc. 14.

nullum autē in ipsis operibus. Quod si homines sic adeo laborarent, vt bene & sanctē uicerent quemadmodū laborant in rectiloquentia & uerborū elegantia: plures sancti essent, quā nunc sunt, & religiones magis cōpositae persisterent. At sunt multi praedicti, qui exultant monachos suos, solum habere aures, vt audiunt sermonē elegantē & loquētiā, quā ad uniuersum conuentū habent: existimantque etiam simul caecos esse, nec eos uidere, quā cōtraria sint praedicti opera suis uerbis. Quod si recordarentur quod subditi etiam habent oculos, vt uidere possint: pauciora haberent uerba, plura uero opera. Sed tu uel praedictus sis, uel subditus, ita uiuere debes, & talis esse, vt si Iudaeus, uel Gentilis, uel Turca tua opera uideat te misericordem in dicit, castum, & humilem, ita ut Deū in suis creaturis laudet, & in talia prorumpat uerba. Hi sunt boni homines, bonum herum haec uinea habet, qui bene cultam & fossam habet. Hoc est quod dñs dicebat. Luceat lux uestra corā hominibus, vt uideant opera uestra bona & glorificent patrem uestrū, qui in caelis est. Quae bona opera Christi nobis suadet in superioribus uerbis, & in eis, quae sequuntur. Quod si Christus, qui summa ueritas est, & uera sapientia hoc docet: fors abeat impij isti & sceleratissimi! Luthera ni qui bona opera tollunt dicentes id sufficere, vt solum in Christi passione fiduciam habeamus & in uitijs dormiamus autem in delicijs, vt sues uitā agentes, uel ut ipsi faciūt. Sed iam tandem, vt de hac re finem dicēdi faciamus unum hic obseruandum est, quod Christus de ficis & uuis hic meminit, potius quā de alijs arboribus aut de alijs fructibus: quia uuae & ficus calentes, & pingues reddūt comedētes. Sic dñs uult, vt suo amore calidas, hoc est uiles & fructuosas & charitate cōiunctas faciamus nostras operationes. Bonus homo de bono thesauro cordis sui profert bonum; & malus homo de malo thesauro profert malum. Itaque dñs dicere uult, vnusquisque id tribuit quod habet. Bonus bonum, & malus malum: atque ita vnusquisque operatur uel secundū suā bonitatem uel malitiam. Vnaqueque arbor secundū suā naturam fructus producit: nam ficus non poma dat, nec pomum ficus. Porro thesaurus cordis intentio est cogitationis, ex qua bona uel mala proferuntur. Sicut natura est operationum naturalium principium: ita uirtutes & dona proferunt fructus sanctos & studiosos. Operatio etenim formā arguit. Sic Christus

Matth. 5.

Matthæ. 15 stus alibi. De corde exeit cogitationes male, homicidia, adulteria, &c. Itaq; qui mala verba profert, & mala opera facit, malum thesaurum habet: & qui bona operatur, bonum thesaurum sibi seruat. Vnde, locus iste admonet ad salutem non satis esse cor bonum, id est, bonam intentionem habere, nisi simul opera (cum ratio postulauerit) adhibueris, & simul optima verba.

Roman. 10 Corde enim creditur ad iustitiam: oris autem confessio fit ad salutem. Et multo melius sanctis & bonis operibus Christum confiteberis. Verum quia verba maximam ostentationem habent, quid homo habeat in corde subdidit dominus. *Ex abundantia enim cordis os loquitur.* Quod quidem prima facie videtur stare non posse: nam interdum loquitur quis, quod nunquam in mente habuit, & etiam aliqui mali bona loquuntur, sicut hic dicitur. Non omnis, qui dicit mihi, domine, domine, intrabit in regnum celorum, & tamen loquitur bene. Intelligentus ergo est locus iste non de quolibet bono aut malo: sed de eo, qui abunde est bonus vel malus: nam qui valde iniquus est non potest nisi difficiliter malitiam occultare: quia abundantia malitiae cogit lingua prorumpere in verba mala. Nihilominus tamen malus propter arbitrii libertatem bona dicere potest: tamen plerumque propter inclinationem habitus mali, malus mala dicit. Et ut vera loquar, qualis vnusquisque est talia profert verba: & talia opera efficit. Ideoque non solum dixit ex corde, sed ex abundantia cordis: Etenim imago cordis sermo est: quia anima motrix est corporis, & corpus instrumentum est animae, ut agat. Solum ille vnus ex septem sapientibus, quos Græcia iactat (ut refert Diogenes Laertius) dicebat verba esse velut exemplar cordis vniuersi iuse: nam affectus animae ipsi verbis velut in limpidissimo speculo ostenduntur. Nam sicut ex fructu, & folijs cognoscitur arbor: ita ex verbis & actionibus suis cognoscitur homo. Vnde id, quod dicitur, potentiae cognoscuntur per actus & obiecta, verum habet non solum de cognitione potentiarum, quoad esse naturale earum, sed etiam quoad esse formale. Itaque ex verbis cognoscitur homo. Qui se hinc laborat, in ipsis labijs oris statim conspicitur: quia in eis ampullas habet. Attende obsecro quod negare non potes, quin infirmus sis: quia ipsi os tuum clarum testimonium reddit. Ais te bonum esse, & Dei amicum: sed dictis tuis contrarium ostendis, & infirmum & malum esse manifestas. Nam odium quod aduersus fratrem tuum coce-

pisti, & febris tua, quae viscera tua coëburit id manifestissimè ostendit. Verba tua te notum faciunt, & tuo proprio ore agnosceris. Sicut in libro Iudicum habetur, quod Galaaditæ cum Iudæis, quando transitum ad fluuium Iordanem occupatum haberent Euphrataes, qui fugientes, à bello veniebant, dicebant. Nunquid Euphrataes es: cumque ipse responderet non esse: statim dicebant illi, ut pronunciarer verbum hoc; Sibboleth, & in prolatione verbo cognoscebant Euphrataes ne esset, an non. Qualis vnusquisque est, talia verba profert. Quia (ut inquit Christus) qui de terra est, de terra loquitur. Et in Proverbijs de stulto ait sapiens. Os stultorum ebullit stultitia. E contrario autem de iustis ait psalmus. Eructavit cor meum verbum bonum. Verum ut iam diximus, aliquando mali vera loquuntur. Sed quomodo cognoscitur, quod malus sit? In aduersitate utique cognoscitur. Psittaci enim solent velut homines loqui, & nostra verba pronunciant, & loquela exprime: & alij denique auibus in cantu assimilantur: si illos sustibus cadas vel aliquid mali eis facias, ad naturam suam reuertuntur, & quarum moniam ut psittaci profertur, non autem ut homines, vel ut alia aues. Ita ficti & fallaces, qui cum mali sint bona loquuntur: si eos persequaris, vel aliquam tribulationem & molestiam eis intuleris statim suum venenum per os vomunt, & vindictam appetunt, impatientiam suam ostendentes tuncque non ut boni loquuntur, sed ut mali, ut tandem eorum malitia appareat. Vnde verissima Christi sententia manet, ex abundantia cordis os loquitur: nam temponibus angustiae & tribulationis, qualis vnusquisque est, loquitur: quia tunc nihil dissimulare, aut fingere potest. Ita tandem dominus iterum commendat bona opera, quae verum testimonium sunt bonitatis vel malitiae cordis, dicens. *Quid vocatis me domine, domine: & non facitis quae dico?* Ac si diceret. Vos habetis folia sine fructu, & verba sine operibus: similes salicibus, quae habent folia similia oliui, sed fructu carent. De quibus ait Iob. Circundabunt eum salicestorrentis: quia isti solis verbis innocentes circunt, & eos fallunt. Sunt etiam similes struthionibus habentes pennas accipitris, sicut in eodem libro Iob scribitur. Penna struthionum similis est pennis Herodij & accipitris. Tales sunt omnes hypocritae, qui abundant verbis, & operibus vacuis sunt: de quibus dominus dicit. Attendite ad falsos profeta-

Ioan. 3.
Prover. 15.
Psalm. 44.

Matthæ. 1.

tis, qui veniunt ad vos in vestimentis ouium, intrinsicè autem sunt lupi rapaces. ¶ Observe autem quomodo ponit hic Christus dominus discrimen inter iudicium Dei & hominum, & inter Christi regnum & mundi. In regno mundi, & in aulis principum & regum bonum est dicere, domine domine: quia adulatores & parasti, qui dulcia & suauia auribus personant, & de alijs detrahunt murmurantes, hi sunt plurimè assimationis apud eos, quique thoraces rapiunt ex raso serico confectos & catenas aureas, quae potius pauperes Christi accipere deberent. Et inter mundanos, qui blandiri nescit & adulari, & alios sicut laudare, hic equidem nunquam in tota vita caput suum leuat, nec aliquod emolumentum sibi comparat. Qui veritate agit, & vitia carpit, quique peccata non approbat, nunquam caput suum leuat, ut in aliquod officium vel dignitatem constituatur. Quemadmodum ipse Christus de Ioanne Baptista dixit. Qui in mollibus vestiuntur in domibus regum sunt. Ioannes autem, qui veritatem dicebat, & vitia corripiebat in deserto habitabat: nullum in Herodis domo locum habebat nisi in carcere. Et quis non videt quantum animaduersione id sit dignum etiam in mundanis & Ethnicis regibus? Quanto magis dolendum est de ecclesiasticis & christianis principibus qui suos adultores, licet insipientes, & prauæ vitæ homines in supremum locum collocent: bonos vero & doctos penitus obliuiscantur. Multo aliter erit in regno Dei: hoc est, ubi Christo omnia subiiciuntur: ubi regnum Deo patri tradet. Tunc enim cor nostrum maioris erit valoris, quam phalerata verba: & bona conscientia plus estimabitur, quam crumena nummis onusta. Imò tunc nihil aliud ibi valebit, nisi bona conscientia, quia iudex non secundum aspectum oculorum aut exteriorum faciem iudicabit: nec verba composita admittentur, etiam si dixeris, domine domine, nisi feceris quod Christus precipit.

Matthæ. 7.

¶ Secundo colligitur ex hoc loco: quod non omnes, qui Christum confitentur saluantur: quauis etiam prophetent: sed qui voluntatem eius faciunt. Multi enim dicent mihi in illa die, domine, domine (ait Christus) nonne in nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo multas virtutes fecimus? Et tunc confitebor illis, quia nunquam noui vos, discedite à me qui operamini iniquitatem. Quia miracula facere nemo nisi saluum facit: nam aliqui salui essent illi in ca-

tatores Pharaonis, & Aegyptij prestigiatores, Exod. 8. qui etiam quaedam edebant hæc miracula. ¶ Vaticanari & prophetare, nec hæc etiam homines saluos faciunt, nam aliqui saluos esse fer Balaam ariolus, imò etiam alij eius & eodem modo Saul & Caiphas qui prophetauerunt de quibus tamen scriptura sacra multo aliter sentit. Neque enim nomen & titulus aliquem probum aut rectum faciunt: nam, ut Paulus inquit, non in sermone sed in virtute est regnum Dei. Alioqui si nomen, Christi & sola fides saluos faceret, oēs Christiani salui essent: quia omnes nomine Christiano gaudent. Et vitam saluemur. At tunc quod non, omnes salui signi: quia licet Christiani sint, & sacro baptismatis fonte abluti, & Christum confiteantur, tamē multi non obtemperant diuinis præceptis. Opera enim bona necessaria sunt ad vitam æternam capeßendā. Vnde in quarto volumine regum habetur, quod cum Iob rex Israel iret, ut occideret filios Achab, & destrueret Baal & eius sacerdotes, obviam iuit militi cuidam, cui dixit, Est ne cor tuum reatum cum corde meo? Et ille respondit. Est. Si est (inquit) da mihi manum tuam. Qui dedit ei manum suam, & leuauit eum. Sic Christus verus rex Israel, qui de caelo venit ut idololatram destrueret & mundum, primo quaerit an reatum sit cor nostrum, id est an diligamus illum. Quod si illum diligimus: statim subdet. Da mihi manum tuam. Videamus opera dilectionis & amoris, & ascende in eum ad gloriam. ¶ Præterea aliqui sunt, qui semel tantum vocant dominum: illi videlicet, qui tantum habent illum in ore. De quibus Esaias ait. Populus hic labijs me honorat: cor autem eorum longè est à me. Quidam autem bis illum dominum vocant, dicentes: domine, domine, illi videlicet, qui ore confitentur & corde credunt, sed operibus contradicunt: de quibus Paulus ad Titum ait. Confiteantur se nosse Deum, factis autem negant. Et de his qui bus dicit, domine domine, loquitur hic Christus, de malis scilicet Christianis non de infidelibus: de his inquam qui Christum cognoscunt, & vocant illum, domine domine, quia in eum credunt: sed operibus id negant & contradicunt. Dominum vocant illum, cui nunquam obtemperarunt. Qui cum mundum, carnem, & daemonem dominos habeant, & in omnibus illis obediant: nunc dominum Christum vocant. At in Christum credere, & miracula facere nihil prodest nisi ad sit charitas, & bona opera,

Esai. 29.

Tit. 1.

Lucæ. 9.

Iob. 40.

Iob. 39.

Matthæ. 7.

na opera. Iudas cum ceteris apostolis miracula fecit: & non loquentes Christum daemonia eieciabant, sed nihil profuit ad vitam eternam. Vnde Paulus. Si linguis hominum loquar & Angelorum; charitatem autem non habeam, &c. Virgines illae fatuae ad ianuam dixerunt. Domine, domine, aperi nobis. Sed dictum fuit illis. Nescio vos. Non dicere, domine domine, facit seruum Dei, sed si fide cum charitate habeas, & opera bona exerceas. Nullus efficitur bonus nisi cum gratia spiritus sancti: potest tamen moueri sine gratia ad aliqua bona: non tamen saluari. Vnde dominus. Qui facit (inquit) voluntatem patris mei qui in caelis est, intrabit in regnum caelorum. Opera igitur a nobis exigit Deus, & praeciporum obseruantiam. Quapropter sequitur in contextu. *Omnis qui venit ad me, & audit sermones meos, & facit eos, ostendam vobis cui similis sit. Similis est homini adificanti domum, qui sedit in altum, & posuit fundamentum supra petram: inundatione autem facta, illius est flumen domus illi & non potuit eam mouere. Fundata enim erat supra petram. Qui autem audit & non facit similis est homini adificanti domum suam super terram sine fundamento, in qua illius est flumen & continuo cecidit & facta est ruina domus illius magna.* Insinuat igitur dominus his verbis temper bonis operibus esse insistendum: & quod ne solis verbis, aut soli fidei confidamus, quae quidem sine charitate mortua est. Nam si tu seruum haberes, qui coram te caput nudaret, genua flecteret, & reuerenter loqueretur, non propterea illum fidelem seruum appellares, si iussis tuis non obtemperaret. Plura namque ab eo expectas, quam verba: nempe, vt voluntatem tuam faciat, & tibi obediat, in his quae praecipis, & vt honori tuo semper caueat & prospiciat. Sic Deo non sufficit, vt templum ingrediatis, sacram rem audirus, nihil conducit si psalleris & praedicaeris: nisi fidelis sis & ipsum dilexeris & obedieris, ipsiusque honoris obseruantissimus custos. Quod Christus superius probauit: similitudine arboris, & similitudine thesauri. & nunc idem probat similitudine adificij. Et hic est finis sermonis eius, per quem inuitat nos vt illum adimpleamus, praemium adimplentis, & poenam contemnentis proponens. Illos namque, qui audiunt & faciunt verba Christi assimilat ipse Christus, domui supra petram fundata: alios autem adificiis supra terram. Nam quod in arbore est radix, in adificio est fundamen-

tum. Quem admodum enim fructus arboris non potest esse boni saporis, nisi radix optimum habeat & dulcem succum: ita structura, quamuis exterius magna sit: & altitudine excellens: firma tamen non erit nisi solido firmoque fundamento nitatur. Quod fundamentum Christus ipse est. Supra petram adificat qui supra Christum edificat. Petra enim, vt ait Paulus, erat Christus. Quareuis inundatio veniat tentationum non poterit illum mouere. Hic non caderet, quia Christus est firmamentum eius. Vnde Elaias ait. Cum ambulaueris in igne non combureris. Et dominus etiam. Cum ipso sum in tribulatione. Atque ideo beatus Paulus. Quis separabit nos a charitate Christi? An tribulatio? an angustia? an fames? Certus sum enim quod neque mors, neque vita, neque angeli, neque principatus. Nam sicut in mare Rubro Aegyptij mortui fuerunt, & populus Israel liber & incolumis mare Rubrum transiuit: sic tribulatione ventorum, & fluij inundatione boni, cum fundati sint supra firmam petram, salui fient: & mali quia supra terram habent fundamentum corruent & destruentur. Ait itaque. Omnis qui audit sermones meos & facit eos, id est opere implet: quod non solum de opere exteriori, sed etiam de interiori intelligendum est, ad quae vnusquisque tenetur cum ratio postulaerit. Ille similis est homini adificanti domum, qui sedit in altum: id est, in profundum. In scriptura quippe altum profundum dicitur, iuxta illud psalmi. Veni in altitudinem maris. Et in Ioanne dicitur. Puteus altus est. Veniens super hunc tentatio, quae per flumen intelligitur, non potuit illum mouere, quia in Christo fundatus erat: non solum sermone eius, auditionem, & fidem habendo, sed veram & perfectam charitatem opere adimplens. Sed qui verba Christi habet, & non facit ea, habet debile fundamentum: & ideo veniente tentatione corruit: quia non potest resistere omnibus tentationibus nisi per charitatem: & qui tantum audit verba ea non adimplens, nullam charitatem habet. Tentatio namque non in verbis sed in factis consistit: ideoque qui sola verba habet non potest resistere omni tentationi. Quapropter cadit & facta est ruina domus illius magna: quia homo corruet per peccatum victus a tentatione, & rationalis creatura moritur, & ab altitudine gratiae precipitatur, bona omnia perdit, & felicitate priuatur aeterna, & calamitate obruitur in-

1. Cor. 10
F. Sai. 43.
P. salm. 90.
Roman. 8.
Exed. 14.

P. salm. 68.
Ioann. 4.

Iaco. 4.

Apo. 20.
P. sal. 33.

Iob. 20.

Ioann. 3.

Mar. 16.

tur infernali. Ideoque diuus Iacobus ait. Scienti bonum & non facienti peccatum est. O quam magna est ruina peccati. Magna, dicit Christus, ruina esse, & non qualescumque. Non potest esse nisi maxima ruina ad quam reparandam Deum ruere & mori fuit necesse. Quod si lapsus ille timendus est, quo anima e gratia cadit in culpam: quanto erit maior, quando ex morte hac priorum in morte cadit secundam? Reuera ruina grandis quia mors peccatorum pessima, qua ossa anime ita infringuntur, vt ad nullum bonum agere dum in inferno vires super sint: qua vires anime ita conciderunt, vt illa vera & viua tormenta nullatenus ferri possint. Denique magna est ruina, quia non manet lapis super lapidem: tum quia in inferno nullus est firmum. Quare neque ibi inuenitur lapidis firmitas, quia hic fuit super arena, & non super lapide edificatio facta. Demum vt capiti huius finem imponamus, ex his Christi verbis Lutheranorum error conuincitur: quia asserere aut sunt fide non posse esse sine charitate. Potest namque (vt ex hoc contextu euangelij patet) audire quis verba Dei, & fidem eis praestare, & non esse in gratia. Quo idem poscunt illa verba Christi ad Apostolos. Si haec scitis: beati eritis si feceritis ea. Nam ea satis inuunt fieri posse vt quis le vt quis sciat mandata Christi, & eis fidem adhibeat, & tamen illa non faciat. Quod etiam Christus apertius ostendit in parabola filij prodigi: nam fidem ille hadebat cum ad se reuer-

tus dixit. Quanti mercenarij in domo patris mei abundant panibus: ego autem hic fame perco: Vnde obsecro nisi a fide tam bona verba prodissent? & haec praecessit ad iustificationem, certum est: quae tamen cognitio non satis est ad iustificationem. Ioannes etiam in suo Euangelio fatetur ex principibus Iudaeorum multos credidisse in Christum: sed dilexisse magis gloriam hominum, quam gloriam Dei. Et alibi non dicit eos qui credunt in nomine eius filios Dei esse: sed hanc eis datam potestatem, vt filij Dei fiant, inuens videlicet initium esse tantum & viam ad acquirendam diuinam adoptionem. Sed apertius est, quod Paulus dicit: Si habuero fidem ita vt motus transferam, charitatem autem non habero, nihil sum. Ex quibus verbis manifeste patet posse aliquem fidem habere sine charitate: & ita intellexerunt hunc locum sancti patres Cyprianus, Basilus, Augustinus, Hieronymus, Chrysostomus, Gregorius, Anselmus, & Bernardus: quibus maior fides adhibenda est, quam Lutheri, Melanctoni, Zuinglio, Bucero, & Caluino. Sed valeant isti: nos autem qui edocti a sacrosancta matre nostra ecclesia Romana scimus & credimus cum fide charitate esse necessarium & opera simul bona, vt aeternam salutem consequamur, Christum dominum Iesum humiliter exoremus, vt in hac vita suam gratiam nobis impartiat, vt tandem mereamur diuinis sedibus assistere inter seraphicos choros collocati.

Luc. 15.
Ioan. 12.
Ioan. 1.
1. Cor. 13.

C A P V T V I I .

ATIS QUI dem existimo, cam doctrinam, quae viribus humanis attingi potest: naturali quadam ratione & philosophicis argumentis comprobari. Verum enim vero, ea quae humanum captum protus exuperant: admodum necessarium puto, vt supernaturali argumento confirmemur. Sic Christus cum misisset Apostolos suos, vt munus praedicationis obirent & vt omni creaturae doctrinam illam ad eorum allatam praedicaerent: inquit Marcus, vbi tunc praedicae domino cooperante & sermonem confirmante sequentibus signis.

Er cum Helias suscitasset puerum, dixit ei mater. Nunc cognoui, quod verbum Dei in ore tuo verum est. Etenim miracula illa, quae superna & diuina virtute perficiebantur: manifestissima erant argumenta & indicia diuinae illius & caelestis doctrinae: quandoquidem in eius confirmationem fiebant a Deo optimo maximo, qui prima veritas est, quae nec fallere, nec falli vnquam assuevit. Opertebat igitur Christum stupenda prodigia & miracula facere in confirmationem tantae raeque superinae doctrinae. Quapropter cum Christus in monte (quod in capite praecedenti facillimum est videre) diuinam illam doctrinam protulisset: in eorum quae dixerat confirmationem, egregia & illustra in medium producit miracula. Quo fit, vt omnes qui Christi praedicationem

3. Reg. 17.
nem

ne audiebant, nec illi obtempabant, nullam sui delicti apud Deum excusationem habere poterant. Idcirco ipsemet dominus ait. Opera, que ego facio, testimonium perhibent de me. Et iterum. Si opera, que nullus alius fecit, ego non facerem, peccatum non haberent: nunc autem excusationem non habent de peccato suo. Itaque post habitam concionem, cum descenderet Iesus de monte in itinere leprosum sanavit: & cum ingrederetur Capharnaum, quem admodum Sol, qui vapores terre in altum eleuat & trahit, sic Christus verus iustitia Sol Centurionem charitatis calore accendit & inflammavit, ut famulo suo salutem peteret. Ait igitur sacer euangelista. Centurionis autem cuiusdam, servus male habens erat moriturus. Qui Centurio Gentilis erat, & de exercitu Romanorum: nam Tibertius imperator qui ea tepellatæ orbi præerat, ne quis post rebellionem militum, milites suos habebat diversis locis constitutos: & hac de causa multa erant cohortes militum in Iudæa & Galilæa, & plures Centuriones. Vnde bene in hoc loco dicitur. Centurionis autem cuiusdam. Ac si diceret: non erat ille solus, sed vnus de Centurionibus. Sic etiam Pilatus, qui erat Hierosolymis suos habebat Centuriones. Vnde verum esse intelligitur, quendam Centurionem morri Christi affuisse, qui dixit. Filius Dei erat iste. Et in alijs locis erat Centuriones, ut in Cæleæa Cornelius Centurio erat cohortis, que dicitur Italica. Iste Centurio erat in orbe Capharnaum, que caput erat provincie Galilæe, ut illa custodiret sub Romanorum obedientia. Et inquit male habens erat moriturus: quia incurabili paralytici laborabat, & nulla erat illi viuendi spes. Erat moriturus. Quod quidem intelligendum venit secundum causas inferiores & naturales & proximas: quia eius infirmitas certissime mortem denuntiabat. Quod idem legimus in quarto regum Elaiam dixisse regi Ezechie. Dispone domui tue, quia morieris tu, & non viues. Qui tamẽ secundum illam superiorem & omnium maximam causam à quo omnes alij in suis motibus dependunt, curandus & sanandus erat. Ex hoc itidem loco manifeste constat hunc paralyticum famulum fuisse, & non filium, ut nonnulli existimauerunt, quia in Mattheo legerunt *παῖς μου*, que vos significat & filium & seruum: sed hic clare ostendit Lucas, famulum fuisse, nam *δούλος* nihil aliud significat quam seruum vel famulum. *Quis illi erat pretiosus*. Id est charus. Qui loquendi modus metaphoram sapientiam pretiosum non

dicitur de homine libero, sed de alia re. In magno etenim pretio hunc habebat seruum, & ingenti amore illum proferebatur. At si diceret. Nihil aliud magis diligebatur quam seruum ita ut suum amorem eum appellaret: quid quidem pro eo tantum laboris suscipiebat. Vbi statim animaduertere oportet, hunc seruum, qui Ceturionis charus erat graui morbo laborare. Solet etenim dñs homines pios, & illi obsequentes, graui dolore afficere: eius rei discrimine & periculo, que illis charior & iucundior est. Ad quippe primus noster patris vnus accepit in charissimo filio suo Abel: & Abraham in Isaac, eo quod dixit illi Deus. Tolle filium tuum, quem diligis, Isaac, & offer in holocaustum. Et Iacob in Rachele prius illi denegata, & postea sterilitate percussa: & David in amatissimo puero sibi recenter ex Bertabe nato. Quod dñs nobiscum consuevit facere, ut nihil præter ipsum diligamus: & ut ille solus cor nostrum & animam nostram possideat. Vult dñs, ut nullas alias facultates aut opes desideres, quam ipsum Deum. In cuius rei gratiam videas Petrum apostolorum principem de sua fide gaudere, qui tamẽ victus & prostratus fuit infirma ancille voce. Videas etiã vas illud electionis Paulum de castitate gloriantem, stimulo carnis irritatum: ut ex his discere valeamus Deum solam fiduciam nostram esse. Et *Perpende etiam humani Centurionis charitatem, qui Christum querit, & ad eum mittit, ut seruum suum pristina incolunitati restituar*. Non spernit famulum suum, qui ægritudine laborabat. Et ob id mirandum maxime, quia nondum iste audierat Paulum, qui cum admonisset seruos, quales deberent esse, erga ministerium dominorum suorum, iubere protinus ut ipsi dñi paria rependant. Er vos dñi (inquit) eadem facite erga illos remittentes minas, sciãtes, quod vester ipsorum dñs est in cœlis, & personarum acceptio non est apud Deum. Nec id memoria tibi excidat, quod forsitan seruus coram Deo melioris conditionis, & præstantior fortis, quam tu: licet tu ditor sis, qui confidis (ut inquit Paulus) in incerto diuitiarum, peracta hac scena exolues pœnas relegatus in ignem sempiternum. Et loquitur quidem Paulus elegantissime dñs dicit, peracta scena nam ea que hic geruntur tanquam in comœdia aut tragœdia transcurrunt. Nam quis obsecro dñm in comœdia aliqua videret hominem quempiam illustrẽ, & nobilem personam seruum aut rusticum agentem, eum sperneret: cum certe cognosceret peracta comœdia, ad primum viuendi

Gal. 3.

Phil. 2.

viuendi normam rediturum? Nemo quidem sanæ mentis id faceret. Non enim tam attenderet, quid tunc ageretur, quam quid seruo per acta comœdia esset agendum. Sic modo fieri debet, nec tam aspiciendus esset is viuendi modus & status, quem fortuna in hac misera valle lachrymarum vniciuique dedit, quam quid in illa æternitate sit agendum. De qua re consulat beatissimus Paulus dicentẽ. Omnes filij Dei estis, eo quod credidistis Christo Iesu: nam quicumque baptizati estis Christum in diuisis. An non audis, seruum factum esse filium Dei, & Christum in diuisis? Et idcirco adiecit statim. Non est Iudæus neque Græcus: non est seruus, neque liber: non est masculus, neque femina: omnes vnus estis in Christo Iesu. Ideo que habendi sunt fratres quemadmodum ad Philemonem scribit Paulus, dum ei commendat Onesimum, eiusdem Philomoni seruum, quem Paulus in Christo genuerat. Hortatur Paulus, ut cum iam non ut seruum recipiat, sed ut fratrem dilectum, cum iam Christum induisset. Sic fecit iste Centurio qui postquam cognouit seruum suum paralyticum laborare non solum humanæ industria subsidia quaesivit: sed humano iam auxilio deficiente ad sacram & diuinam anchoram confugit. Non cum seruum indicat, sed loco domini habet. Non sequitur hic tyrannorum quorundam in humanitatem, qui cum seruis suis non aliter se habent, quam si bruta animalia essent: in stabulis & sterquilinijs cubilia eis parant, ac veluti propter hos etiam Christus non esset natus, & sanguinem suum non sudisset. Hic verò Centurio in domo sua seruum infirmum habebat: & ideo dixit, iacet in domo mea paralyticus. Non veluti tyranni quidam qui toto vitæ curriculo operas & industriam seruorum expectant, nullam tamen mercedem seruis tribuunt. Postea verò cum miseris serui iam ad senectutem deuenerunt, postquam oppressi sunt morbis grauibus tanquam iuuitiles à domibus in hospitia mittuntur, ut ibi necessitate coacti vitam cum morte commutent. Quod quidem à multis quotidie fieri videmus, quod quidem impietatis & inhumanitatis genus à Christianis hominibus maxime est detestandum, ne ipsos homines canibus similes efficiant. Certè qui hæc faciunt, id non didicerunt ab isto Centurione, quin potius ab illo impio Amalechita, qui dereliquit seruum suum in medio itinere, & effecit illum ad mortem properare, eo quod captus iam erat ab agri-

tudine, & nisi Dauid illi succurrisset, proculdubio fame interiret: quia de causa sui peccati poenã fuit consequutus: nam seruus ille dixit Dauidi ubi essent Amalechita, quorum multo gladio percussus fuit à Dauid. Quapropter quem admodum Amalechita ille poenã sui peccati exoluit, eodẽ etiam tu, & corporis, & animi morte, plecteris supplicio, si tuę crudelitatis causa seruo foras eiecisti mortuo, aut aliquod discrimen passus fuerit. Nam sanguis illius pauperis coram Deo clamabit, veluti sanguis Abel crudelissimi sui fratris vindictam coram domino posebat. Hoc degustauit filij Iacob, qui postquam fratrem suum vendiderunt, sui peccati causa varijs calamitatibus & angustijs oppressi dicebant. Meritò hæc patimur, quia peccauimus in fratrem nostrum. Et saguis eius exquiritur. Ne igitur nos ipsos alijs præferamus, aut potioris esse conditionis iudicemus: nam ubi vera charitas est, ibi non attenditur quæ extrinsecus accidunt, ut mundi amatorum facere solent, qui neminem in pretio habent, nisi si fuerit diues, potens, aut literatus, amicus aut consanguineus. Et semper id fuit ingenium mundanorum hominum, ut pauperes & humiles contemptibiles iudicent, cum reuera soleant aliquando plurimi ab ipsis domo estimari. Sepẽ namque quos nos parui ducimus, Deus ad grandia vocat munera & multa per illorum ministerium dñs operatur: vnde superiores efficiuntur, & nobis dominantur. Cuius rei exemplum nobis erit Gæptæ Galaadites, qui repudiatus & despiciendus propter generis obsecritatem, postea tamen princeps eorum fuit. Et Saul cum despiceretur à quibusdam diebus. Num saluare nos poterit iste? Et tamẽ postea ille brachio suo percussit Philistin & Itacel liberant. Nec oportet obliuisci regium illum prophetam Dauidem, qui cum contemptibilis esset & abiectus in domo paterna, electus fuit à domino, & maximus fuit coram omni populo. Vbi attendas diligenter est opus, nam forsitan quos tu contemnis, illustiores & multo potiores coram dño sunt, quam tu. Quid namque illi faciunt aliud, qui pauperes, humiles, & infirmos despiciunt, quam externam accipere lucernam, eaque admirari? Vera enim charitas proximum diligit, omnibus fauet: nec proximum diligit eo quod diues, nobilis, doctus, amicus aut consanguineus sit, sed eo nomine tantum illum amore profecquitur, quia Christianus homo est. Nam si vniciuis hominibus Christianis auferantur diuitiæ, potestias, nobilitas,

Ioan. 10.
Ioan. 15.

Matth. 27.

Matth. 10.

4. Reg. 20.

Genes. 4.

Genes. 31.
Genes. 29
4. Reg. 18

Marc. 14.

1. Cor. 11.

1. P. 6.

1. Timo. 6.

1. Reg. 30.

Gen. 4.

Gen. 43.

1. Iud. 11.

1. Reg. 10.

1. Reg. 16.

nem adducere sui peccati, dicentes, non vidisse aut audivisse miracula quæ Christ⁹ faciebat: postquam in testimonium huius ad eos mittebat leprosum, quos curabat; vt proprijs oculis illos viderent. Et multo minus tu coram domino excusaberis, qui cum quotidie iuxta ostium tuū pauperes clamantes videas, illis non subuenis. Cum autem scias viduam extremam pati indigentiam, fingis te id nescire. Audis conciones, & mirabilia Dei vides, solem lunam te illuminantem, nec ista omnia inducere te possunt vt ad meliorem vitæ stugem teipsum conuertas. Mittuntur itaq; ad Christū isti seniores diuina prouidentia, vt tanta Centurionis fide à Christo arguatur: cum facilius crediderint Gentiles, quibus Deus tanta beneficia non contulerat. Sic eos dem arguit exemplo reginæ Sabba, quæ diuturnum & laboriosum iter ambulauit, vt videret sapientiam Salomonis. Et in medium profert exemplum Niniuitarum, qui Ionæ crediderunt. Sic fides Centurionis confundit Iudæos. Et Christus vt cōfunderet hos seniores Iudæorum dixit. Non inueni tantam fidem in Israel. ¶ Rursus tibi erit in hoc loco obseruandum Lucam & Matthæum videri aliquantulum inter se dissentire in naratione huius miraculi: nam Lucas dicit quod misit Centurio seniores Iudæorum: ac deinde cum appropinquaret Iesus domui, quod misit nuncios, dicens. Domine non sum dignus, vt intres sub tectum meum. Matthæus verò dicit, quod ipse abiit ad Christum; & accessit dicens. Puer meus iacet in domo paralyticus. Ac subinde respondens domino Centurio dixit. Nō sum dignus. Sed certè nulla est inter eos contrarietas aut dissonantia, cum spiritu sancto inspirati scripserint Euangelia. Quod vero in miraculorum naratione, quæ Christus gessit, non nihil contrarietatis esse videatur, non ob hoc te moueas, vt existimes aliquem eorum de mendacio aut suspitione posse argui, nam si vnus omnia scripisset, vtique ceteri superflui essent, nec ijs opus haberemus. Denique si sententijs pugnant, conciliari minime possent. Nec mouere etiam nos debet quod in his rebus, quas multi scripserunt, nō semper eodem loquendi modo, aut eisdem verbis vsi sint. Quin potius hoc tibi maximum in dicitum veritatis debet esse. Etenim si vbique & in verbis; & in loquendi phrasi eundem tenorem seruarent: possent aduersarij nostri existimare sacros Euangeli-

stas data opera hoc fecisse, & mundo paruif se insidias, & idcirco vnus ab alterius verbis non recessisse. Verum hanc ingentem suspicionem omnino destruit & aufert, postquā videmus singulos differentem methodū & verba fuisse sequutos. Res enim ita se habet. Centurio misit ad Iesum seniores Iudæorum, cum quibus cum venisset Iesus antequam domū appropinquaret, misit Centurio amicos suos ad Iesum dicens. Domine non sum dignus, &c. vt hoster Lucas narrat: tuncque Christus dixit, non inueni tantam fidem in Israel, & protinus seruum eius pristinæ valetudini restituit. Itaque ipse Centurio non iuit ad Christum, sed serui eius abierunt pro eo, & loquuti sunt ad dominum. At cum ait Matthæus, Centurionem accessisse: intelligendū est per nuncios. Quia quod quis per alterius ministerium facit, id ipse facere videtur. Sic etiam dicitur hic, quod edificauit Synagogam Iudæorum: id est, per ministerium artificum, non vero proprijs manibus. Sed ad quid misit ad Iesum seniores Iudæorum? *Rogans eum vt veniret, & sanaret seruum eius.* Nam cum naturæ esset autor & dominus, poterat illum statim ab agitudine liberare. Medicus enim morbum non curat sed naturam: namque vbi natura nihil potest ad sanitatem conducere, morbus redditur incurabilis, quia medicus solū est adiutor naturæ. Sic etiam in spiritualibus agritudinibus proprijs viribus non valeamus medelam consequi, nisi Deus ipse nos sanauerit, licet nos eius simus coadiutores. Quod si nos ipse reliquerit, statim morbus noster prorsus incurabilis fiet. Cuius rei causa in psalmo dicitur. Miserere mei Deus quoniam infirmus sum: sana animam meam, quia peccaui tibi. Nisi dominus iuuauerit, & sanauerit, vtique infirmitas tua ad mortem propereabit. Quod summa diligentia velim vt peccatores animaduertent, antequam scelibus & flagitijs seipso contaminarent. Multi quippe dicunt. Libet peccare: veniet enim quadragesimalis tēpus, in quo delicta mea plangam, & ad Deum me cōuertam. Aduerte, aduerte, o infāne & amētissime peccator, quod cadere poteris, quoties volueris, resurgere autem minime, nisi dominus suo auxilio prelo adfuerit. Sed forsitan insurget aliquis ex Lutheranis dicens. Igitur peccator ipse protinus, vt peccat, liberum arbitrium pernitens amittit, maxime cum & ipse Christus dicat. Sine me nihil potestis facere. Si ergo iam Christū

Psal. 6.

Ioan. 15.

Ricard. V. lib. de sea bo. m. interi. cap. 13.

amisit, & diuinam amicitiam perdidit, & nihil proprijs viribus facere potest, certo cōcluditur, ipsum peccatorem antiqua libertate esse spoliatum. Ad hæc opus est aduertas, aliud esse potestatem, aliud verò liberatum. Ignorauerunt omnino isti inscientissimi Lutherani quid sit habere libertatem: & quid, habere potestatem. Idcirco enim nos liberum hominis arbitrium dicimus esse (ait Ricardus) non quia bonum, aut malum facere potest: sed quia bono, vel malo consentire, vel non consentire potest. Aliud enim est habere potestatem, aliud verò liberatum. Possit bonum facere potestatis est, & posse malum facere infirmitatis: neutrum tamen est libertatis. Libertatis est, quod voluntas nostra cohereri non possit: potestatis autem priuatio, quod ad bonum faciendū sufficiens non est. Potestas autem & vires animæ gratia est, quam dum homo per peccatum perdit: potestatem perdit. Et idcirco Christus dicit. Sine me nihil potestis facere. Non tamen inde intelligas peccatorem libertatem amittere: quia peccator potest velle & diligere quod magis illi placuerit: nec potest cogere voluntas, licet quod velit, non possit aliquando assequi. Et hoc non est libertatis priuatio, sed potestatis. In manu quippe hominis est, multa velle & eligere, quæ assequi nō valet. Poterit enim quis in profundū puteū se conijcere, non tamen ab eo egredi. Sed iam quero, nonne qui in puteo est, poterit illic velle manere, & etiam velle egredi? Nihil certe manifestius est: potest namque exitum desiderare, & ingenti latitia affici eo quod in medio puteo sit. Quid ergo deest illi? Certè egrediendi potestas: quia licet egredi velit, minime poterit, nisi alius suppetias tulerit. Quod si alius auxilium præstiterit, nisi ipse aliquid viribus suis fecerit, & seipsum inuenerit, funem apprehendens, egredi minime poterit. Pari ergo ratione cum peccatum committis, propria voluntate id committis. Repugnat enim peccatum esse, nisi ibi adfuerit voluntatis consensus tacitus vel expressus. Et idcirco quoties delinquis, propria voluntate te cōijcis in culpæ puteum. At dum sese peccatū tibi offert, liberum arbitrium habes, vt id fugere si maus, aut amplecti possis. Veruntamen postquam iam deliquisti & misere ceci disti, licet à culpæ puteo resurgere velis, non tamen poteris, nisi Deus auxilio suo speciali tibi subueniat, & à peccato deducat. Et quæ admodum qui in puteo est, quanuis manus

illi porrigantur, nisi ipse velit eas apprehendere & seipsum adiuuare, vtique semper in puteo manebit: eodē igitur modo, et si Deus peccatori manū porrigat & sæpius roget, vt inde exeat, certe nunquam exibat, nisi seipsum adiuuauerit diuinis inspirationibus consentiens, & suo libero arbitrio recte vtēdo. Et hinc meritoissimo Paulus vocat nos coadiutores Dei, quia in salute & resurrectione nostra coadiutores illi sumus. Nam cum natura sit quæ corporis salutem curat, medicus coadiutor est natura ita vt dum absens fuerit natura, medicus nihil possit efficere. Ita Deus precipuus autor est salutis animæ, qui nisi præsens fuerit suo præsidio, actum est omnino de hominis salute: nos vero coadiutores eius sumus. Aduerte igitur de peccator in manu tua constitutus esse se mel & bis & millies in die peccare: at à luto peccati resurgere minime potes proprijs viribus, nisi dominus manum suam pietatis & misericordiæ tibi porrexerit. Cuius rei non immemor deberes esse, imò id præ oculis semper tibi esset ferendum, vt non ita leuiter & velut aliud agens in vitia & peccata laboreris cum facilis sit de scēsus Auerni, sed superius reuocare gradū diuinæ benignitatis tribuendum. Indiget enim homo peccator, viribus & potentia, vt à peccato resiliere possit. Et hoc est quod inquit Christus, sine me nihil potestis facere. Videns ergo Centurio naturæ remedium profus deficere, & quod medici industria nullius emolumentum esset: decreuit ad Deum torius naturæ autorem tanquam ad sacram anchoram confugere, rogans pro infirmi salute. Sed id obiter inquirendum est, quo pacto dicat noster Lucas his verbis, quod rogauit Centurio, vt veniret postea verò dicit. Domine non sum dignus vt intres sub tectum meum? Sed aduerte huius dubij perspicillenti esse solutionem. Nam Centurio siquam habuit animū vt Christus in domū suam veniret, sed statū voluit, vt verbo significaret in cōlunitate seruiat Iudæi; qui à Centurione ad Christum fuerunt missi. Christum rogauerunt, vt ad domum veniret, quia eum honorem tribuere volebant Centurioni adducentes Christū in domum suam. Nā ipse Centurio dixit senioribus Iudæorum. Ite ad Iesum, & dicit, vt sanet seruum meū. Iudæi autem adulationis amici dixerunt, dñe nos id efficiemus cum eo vt ipse veniat in domum tuā. Et propterea postquā recesserit Iudæi, & alloann-

1. Cor. 3.

1. Cor. 3.

Et sunt

ti sunt Christum ut veniret; misit Ceterio amicos suos viros Gentiles, qui fideliter mentem suam & desiderium panderent Christo, dicentes quod solo verbo sine itineris labore sanitate seruo tribueret, & occurrerunt Christo venienti cum Iudaeis iam prope domum. Quod autem Iudaei ex propria intentione hoc petere, manifestum liquet ex verbis blandis, quibus Christus loqui debent dicentes, dignus est, ut hoc illi praestes: diligit enim gentem nostram & synagogam nobis aedificauit. Itaque quantum Euangelista dicat hic rogans in singulari numero, non ideo intelligas, Ceterionem tale quid rogasse, sed quia id fecisse nomine Centurionis, & sic videbatur ipse Centurio eius petitionis autor: & idcirco ipse contrarium expressit per amicos suos, quos ad Christum misit. *At illi cum venissent ad Iesum rogabant eum scilicet dicentes ei. Quia dignus est ut hoc illi praestes, diligit enim gentem nostram & synagogam ipse aedificauit nobis.* Ex quibus verbis manifestissimum est colligere ipsum Ceterionem ad Iudaismum iam esse conuersum, vel saltem vnus Dei esse cultorem, relicta idolatria, quia Synagogam aedificauit Iudaeis: veluti si modo aliquis nobis aedificaret ecclesiam. Vt autem probarent isti seniores Iudaeorum vera fuisse loquutos, cum dixerunt diligit gentem nostram, ad dederunt subinde Synagogam nobis aedificauit. Bene quidem intentum probant, dicentes, synagogam nobis aedificauit: quia probatio dilectionis exhibitio est operis. Ex quibus doctrinam solidam debemus elicere, ut scilicet, proximum non solis verbis diligere, sed multis charitatis collatis operibus. Quocirca id Ioannes nobis in memoriam adducit, dicens. Filii non diligamus verbo & lingua: sed opere & veritate. Sed profecto diuites huius temporis misericordes & pios se praedicant: at suam istam misericordiam non video, quia vel spiritualis tantum est, vel ea est sine dispendio aliquo suorum bonorum, quippe qui nihil pauperibus Christi erogant. Sed de his post pauca in suscitatione filij vidua suo loco aptius dicemus. Et aduerte in hoc loco coniunctionem, & idem valere quod, nam. Addunt enim rationem eorum, quae dixerant, aientes, nam synagogam nobis aedificauit. Sic etiam intelligendum existimo illud Ioannis. Qui metit, mercedem accipit, & congregat fructum in vitam aeternam. Et illud etiam ad Romanos. Et mutauerunt gloriam in corruptibilibus Dei.

Et iterum. Et sicut non probauerunt. Et Ioannes. Et in lege vestra scriptum est, quia duorum hominum. Et rursus. Et verbum caro factum est. Et Lucas etiam nosse. Et ipse procedet ante illum. Insuper & ad monet diligenter locus iste, ut pro benefactoribus semper preces nostras Deo fundamus: nam isti pro Centurione, qui synagogam eis aedificauit, dominum rogant. Sic tu Chorum orare debes, pro ijs, qui bona temporalia tibi ministrant, exemplo illius sanctissimi Heliae, qui domino dicebat. Domine etiam vidua apud quam vtrumque sustentor, affixisti? Sic Elias pro Sunnamite. Ecce (inquit) in omnibus sedulo ministrasti nobis, quid vis ut faciam tibi? Nunquid habes negotium & vis, ut loquar regi vel principi, vel militi, &c. Expende etiam quanta benignitas & misericordia sit apud dominum: ut omnes sanare dignetur tam Iudaeos, quam Gentiles. Nullus etenim tam infima & abiecta fortis homo erit, qui si velit) Deo non possit placere, si vera & sincera fide ad eum accedat. Non est personarum acceptor Deus, sed in omni genere, qui timer Deum, & operatur iustitiam acceptus est illi. Nemo apud Iudaeos Ethnicus abiectione erat. Nullus etiam vilior erat apud eos, quam homo miles. Nam propter factas praedas & violentiam infames erant. Idcirco Iudaei ad Christum mittuntur, ut suis verbis rogarent: mectuebant enim se nihil impetraturos, aut illi vix exorabilem esse, & idcirco tanta verborum ambage utebantur, dicentes. Dignus est, ut hoc illi praestes: diligit enim gentem nostram & synagogam nobis aedificauit. Quasi velint Christo dicere. Nolis rationem habere, nolis attendere, Ethnicus sit, aut miles: sed amicitiam considera, quam ipsis operibus erga nos habere manifestauit. Christus autem, qui nihil horum attendit precibus acquieuit & seruum sanauit. Nec opus est, quotiescunque ab eo aliquid velis impetrare multa verborum ambage uti: quin potius cor adducito sincerum & mentem ab omni iniquitate libera: & tunc cum fiducia accede, & cosequeris animi tui desideria. Nemo enim hominum vltra ratione contemendus est: sunt quippe varia dona, munera, & functiones (ut ait Paulus) & tamen est vnus dominus omnium. Variar sunt vocationes, & tamen non est nisi vnus Christus, qui omnes nos vocat: hunc ad Apostolicum munus, alii ad opus ministerij, &c. Namque in humano corpore multa sunt mem-

Ioan. 3.
Ioan. 1.
Luca. 1.
3. Reg. 17.
4. Reg. 4.
Act. 10.
1. Cor. 12.
Eph. 4.
1. Cor. 12.

bra, omnia autem non eundem actum habent: & tamen omnia vnus corporis membra sunt. Sic inter nos multa dona, vocationes, & statum genera sunt: cui autem praecleara corporis & animi dotes feliciter contigerit, is neminem alium despiciat: nam omnes aequales sumus omnes membra sumus vnus corporis, & vnus caput Christum habemus. Vt autem apertissimè videas, neminem à Christo contenti, cuiuscumque status, aut conditionis ille sit, sequentibus accommodata aures. *Iesus autem ibat cum illis.* Diximus iam, nunquam eum fuisse Centurioni animum, ut Christus domum suam ingrederetur, sed solum, ut verbo sanitate puero restitueret. Sed ad quid iam, rogo, Christus ibat? Vtique ut ostendat primo se orantium voluntati semper annuere, facit & adimplet voluntatem rogantium Iudaeorum. Secundum ut opere adimpleret, quod verbo praedicabat. In cuius signum postquam in morte conione habuit de misericordia erga proximos impendenda, finita iam conione, misericordia operatur cum seruo languido, eum visitans, & pristinam incolumitatem restituens. Tertium ut humilitate sua ostenderet, qui cum tantam potentiam haberet, id est, cum tanta faceret miracula, in aliam domum tendit ut seruum curaret. Nec dedignatur cum dominus sit caeli & terrae Centurionis seruum visitare: ut normam tibi, & regulam praebere sanctissimae humilitatis, cui nihil contemptibile, nihil quod aspernetur, sed omnia potius sunt illi pretiosissima & amabilia. Negluit ad filium Regi iure, & tendit ad seruum Centurionis. Pauperibus auxiliatur Christus, & magnates despiciat: cum peccatoribus, & infirmis conuersatur, & ibat ad Pharisaeos rogatus. Rogabat (inquit Euangelista) quidam Pharisaeus Iesum, &c. sed pro dolor, multi natiue facer dotes his calamitosis temporibus nesciunt consilia sua, praedicationes & confessiones, nisi magnatibus tribuere. Pauperes vero relinquunt, & moleste ferunt & aegro animo suas confessiones audire. Quod etiam consueverunt facere, corporales medici, qui diuitum domos maxima sollicitudine visitant, at pauperes egrotos interire sinunt. Deus misit Heliam non ad diuites & magnates, sed ad pauperulam viduam Sareptanam. Quarto id fecit, ut fidem Centurionis omnibus notam faceret, & ut cunctis cognitus esset & celebratissimus. Vbi diligenter aduertere quantum curam habeat dominus honorandi amicos

suos, quantaque bona illis impertiatur: nec non etiam efficit ut ab vniuerso mundo celebrentur & colantur. Coepit etenim Ceterio de Christo maximam fidem, & credidit eum posse solo suo verbo egrum sanare. Et quauis id recte cognouisset Christus, tamen in domum Centurionis tendit, ut vel sic occultam Centurionis fidem notissimam apud omnes efficeret. Nam si Christus antequam ad domum accederet solo verbo puerum sanaret, ad quid postea subiiceret Centurio. Domine non sum dignus, ut intres sub tectum meum: Quo pacto alij cognoscerent fidem Centurionis & eius humilitatem? Quomodo laudaret illum dominus coram populis? Vadit igitur ad Centurionis domum, ut inde ipse Centurio ansam sibi summat dicendi. Domine non sum dignus, &c. Quo effectum est, ut propalata fuerit omnibus huius hominis fides, & ut à Christo fuerit magnificè laudatus. Quarit semper Christus occasionem, ut seruos & amicos suos honore afficiat. Nam cum dixit Christus, ego veni & sanabo eum, Ceterioni ansam praebuit, ut in hac prorumperet, verba. Domine non sum dignus, &c. Et quia dixit. Domine non sum dignus, inde Christus magnificam eius laudem praedicauit, dicens. Non inueni tantam fidem in Israel. Solet enim aliquando dominus, qui seruum habet animo vitili, & vitibus magnis praeditum, ut experimentum faciat, an ita res se habeat, intempesta nocte seruum foras mittere, ut nuncium alicui defera: at postquam discessit, dominus sibi assumit arma, & factus obuiam famulo, euaginat enses, & manum colerit eum eo. At famulus qui natiuum animi & robustas vires nunquam deposuit & punctum & caelum dominum maxima dexterritate percutit, quo sit ut conceptam de illo spem dominus confirmet. Tuncque dominus se illi notum facit: ut pugna imponatur finis, dicens. Satis, satis, ego sum dominus tuus: scio enim ipsum experimento quantum viribus & animo valeas. Post haec ego cura bo te ipsum magnis beneficijs afficere, & debitum honorem tribuere. Quod idem dominus cum sanctissimo patriarcha Abraham fecit. Nouerat enim recte dominus quanta fide seruus suus abundaret: nihilominus, ut notitiam faceret cunctis gentibus, & ut mundus eius virtute intelligeret illam tentat veluti armis cum illo agens praecipiens, ut filium suum in monte duceret, ut sacrificium offerret domino. Sanctissimus igitur Patriarcha nullas necebat

Gen. 22.

1. Ioan. 3.

Ioan. 4.
Rom. 1.

motas in montem ascendit, filium secum ducit & virili & fideli animo ense arripit, & iscum minatur non ficto animo: tuncque dominus in clamauit. Satis, satis est Abrahami. Nunc cognoui quod timeas Deum, nunc manifestum te faciam mundo, vt & fides & virtus tua maxima cognoscatur. Quod a domino fuisse factum vt Abrahæ fides notissima esset omnibus. His omnibus ambagibus vsus est dominus, vt magnam fidem & obedientiam Abrahæ, quæ occultâ habebat, omnibus aperiret. Idem fecit cum Iacob, quando cum illo luctari cepit, illius vires volens experiri: quas cum expertus esset, dixit: Dimitte me, iâ ascendit aurora. Eodem modo experimentum fecit in Centurione, prabens illi ansam vt eius virtus & fides manifestaretur. Et hoc tantum modo vsus est, dicens. Ego veniam & curabo eum. Quem etiam modum cum muliere Cananæa obseruabit, nihil illi respondens: vt vel sic maxima eius propalaretur fides: & vt digna esset, quæ a domino maximo enccmno celebraretur. Vide rogo quam fidelis amicus sit Deus, qui modos nouit & inuestigat, quibus dilectos suos honoribus afficiat. Meritissimo quidem canit illi regius psalmodigraphus. Nimis honorati sunt amici tui Deo. Ex quibus omnibus id tibi docuimenti debet elicere, vt humanas laudes vilipendâs, honores & dignitates: sed omnis cura & sollicitudo impendenda tibi est, quomodo apud dominum sis laudabilis. Hoc enim verum encomium, & dignissima laus, quæ tibi immortalis gloriæ est paritura. Dominus nanque etiam, si tu propriæ laudis tuæ oblitus sis, eius curam habet: ita vt in præsentem & in futuro sculo magnis honoribus te afficiat. Et dicitur in psalmo non longe esset a domo misit ad eum Centurio ansam eos dicens Domine noli vexari. Non enim sum dignus vt intres sub tectum meum. Quæ verba non est dubium quin processerint a vera humilitate. Quemadmodum legimus de Petro cum dixit domino. Exi a me domine, quia homo peccator sum. Ego domine idolorum fui cultor, ego flagitijs & sceleribus contaminatus: tu autem ipse puritatis & bonitatis fons. Quæ conuentio Christi ad Beliam? Quæ participatio lucis ad tenebras? Quis sum ego, vt dominus veniat ad seruum suum? Sic etiam humilitate plena mater beatissimi Baptistæ matri domini dixit. Vnde hoc mihi, vt veniat mater domini mei ad me? Et Abigail cum David vellent illam in vxorem accipere dixit. Ecce fa-

Gen. 31.

Mat. 15.

Psal. 138.

Luc. 5.

1. Cor. 7.

Luc. 1.

1. Reg. 25.

mula tua, sit in arcillam, vt lauet pedes seruum domini mei. Per hanc humilitatem factus est Centurio dignior Iudæis, vt Christus ad eum veniret. Etenim humilis officium est, vt semper vitia propria cognoscat, neque aliena respiciat. Habuit igitur iste Centurio veram humilitatem, habuit etiam fidem, cum credidit bene posse dominum, etiam dum esset absens infirmo in coluinitatem tribuere. Habuit denique ardentem charitatem cum tanto animi affectu pro seruo ad dominum orauit. In quo loco id non erit silentio pretereundum, quo pacto vnus et idem actus diuersam laudem & pramium habeat. Nam cum dixerit Petrus. Exi a me domine quia homo peccator sum: & Gehezareni idem dicunt, tamen Petrus ab illo laude fuit dignus, Gehezareni vero reprehenduntur. Zachæus recipit Christum & laudatur. Centurio rogat ne ingrediatur domum, & propterea dignus reperitur enccmij. Vt intelligas tamen per in omnibus intentionem operis attendendam esse, vt inde elicias, opus dignum ne sit laude vel in imperio. Is nanque quibus erga omnes afficitur etiam in actionibus, quæ minus rectæ videntur, commendatur a domino. In cuius rei exemplum in sacra pagina in Actis legimus inter Paulum & Barnabam dissiidum interuenisse: dum Barnabas consulere vt profecturi ad visitandas ecclesias a se mei et Marcum: Paulus vero cõtraria erat sententiæ. Neuter tamen in re tam diuersa dignus fuit aliqua reprehensione, cum Barnabas ad lenitatem inclinaretur: Pauli vero iudicium erat, seueriori censura esse vtendum. Vbi docemur, ne aliorum facta, præsertim virorum sanctitate præstantium iudicemus, quanuis diuersa sequantur placita. Iam vero subdit ipse Centurio causam; quare dicat ne intret in domum suam dicens: Propter quod & me ipsum non sum dignum arbitratum vt venirem ad te: sed dic verbo & sanabitur puer meus. Credit idiste, dicere Dei, facere esse: iuxta illud diuini vatic. Ipse dixit & facta sunt. Verbo enim Dei vniuersus conditus est. Dixit Deus, fiat lux, & facta est lux. Præterea vocat Centurio puerum seruum scripturæ more, quæ pueros vocat seruos. Vnde in primo Regum dicitur, fuerunt vasa puero ruini sancta. Et illum etiam. Venit Helias in Berlabæ Iudæa, & dimisit ibi puerum suum. Sequitur. Nam ego homo sum sub potestate constitutus habens sub me milites: & dico huic, vadet & vadit, & alij veni, & venit; & seruo meo fac hoc, &

Matth. 8.

Luc. 19.

Act. 15.

Psal. 148.

Gen. 1.

1. Reg. 21.

3. Reg. 19.

Psal. 106.

Colo. 2.

Mat. 10.

hoc, & facit. Quibus ostendit, quod Christus poterat absenti sanitatem restituere. Facta hypothese quod Christus omnium rerum sit dominus, cui vniuersæ creaturæ vel ad nutum obediunt, ita vt neminem habeat superiorem, aut æqualem, qui illi imperare possit: & tunc arguit a fortiori. Non defatigetur dominus meus: nam quemadmodum egodicò huic, vade & vadit: sic tu verbo solo præcipere infirmis, vt à lectulis sani & liberi surgant. De te nanque verisimè illud scriptum est. Misit verbum suum, & sanauit eos. Ego enim sum homo sub potestate constitutus, habes super me dominum, cuius seruus ego sum: habeo etiam alios seruos, & milites sub imperio meo. Quod si vni dixerò, vade illuc, statim iussis obtemperat: & si dixerò alteri, veni huc, dicto citius, id adimplet. Quanto igitur potiori iure tu, qui rex regum es, & dominus dominantium, qui nullum agnoscis super te imperium: cuiuscumque dixeris veni, veniet: & si dixeris agri tui dini, vt recedat, recedet protinus: & si dixeris sanitati, vt non discedat ab aliquo, id rectisimè adimplebit. Sic igitur poteris optime valere dini præcipere, vt vadat ad puerum meum, & ibi protinus; sicut ipse sit absens. Nanque serui mei non solum mihi præsentem obtemperant: sed etiam dum mitto illos, vel etiam ad longinqua loca, ibi diligenter quæ a me iussa sunt exequuntur. Posuit autem iste Centurio rationis suæ vim, necesse est compleuit: nouerat enim se loqui cum airo sapientissimo & eruditissimo, in quo sunt reconditi omnes thesauri sapientiæ & scientiæ Dei: Veluti si quis volens conficere syllogismum solam minorem propositionem adice ret: in qua est tota vis argumenti. Quo audito. Hic ponitur quedam Christi conclusio, quæ infertur ex fide huius Gentilis, comparando eam cum infidelitate Iudæorum. Nam per fidem charitate informatam homo placet Deo; & isti Gentiles, & multi alij erant Christi fidei habituri: maxima vero Iudæorum pars permansura erat in sua infidelitate; quod Deo repelleret Iudæos: & acceptaret Gentes. Vnde dicitur, quo audito, scilicet, audito Centurione per nuncios suos. Iesus miratus est. Videns maximam Centurionis fidem. Vbi diligenter aduertas Christum non admittari modis diuopos & facultates; corporis pulchritudinem, aut alia huiusmodi, sed potius ipsam diuinam fidei virtutem. Nam sicut docuit nos, Christus timenda esse mala spiritualia, nõ ve-

ro ea, quæ accidunt corpori: sic etiam docuit ea quæ spiritualia sunt & diuina admirari & suspicere; non tamen quæ fluxa sunt, & terrena. Nam aurum, argentum, lapides pretiosi, & quidquid in diuitijs & facultatibus abunde continetur id omne vanum & ad triduum perituum est: Nec id mirandum, cum habeant inane in finem & exitum. Dixit enim Dauid. Dormierunt somnum suum suum vii diuitiarum & nihil inuenerunt in manibus suis. At id est mundanorum: hominum ingenium, vt hæc totis viribus inquirant, amplectantur, & sequantur, ita attenti & eorum amore capti, vt ad nihil aliud nati videantur, veluti infantes vilem anatum plumbeum: aut quid aliud simile mirantes. Diligunt etenim pueri plus equum ex arundine factum, quam eos omnes, qui ad regis ministerium sunt parati. Equidem omnia hæc terrena similitudinem habent cum arundine equo: si cum illis nõ quam interituris, & sempiternis bonis comparentur. Quippe hæc temporalia inuano sunt & vmbra futurorum bonorum. Verum multum sunt, qui hac rerum imagine & vmbra soluti detinentur, neque aliud firmum magis aut stabile bonum inquirunt: non conuertentes oculos ad cælum, quæ patria est beatorum, vbi vera bona sunt. Quod autem pueri id cõsuecant facere, non est mirum cum discunt se carere: at cum tu homo sis, qui rationis & iudicij compos es; quid est quod vmbra sequeris & demittas? Quare dicit te in admirationem imago, & nõ rei veritas? Idcirco diuina sapientia hæc introspicens ad homines loquitur dicens. Vique quo paruuli diligitis infantiam? Hæc enim terrena apud viros probos nullius sunt pondetis & momentis: & diuus Paulus tamquam stercora hæc omnia iudicabat. Nec de his miratur, sed de virtutibus, & spiritualibus dehis; Christus fidem Centurionis admiratur, & hanc sibi acceptam iudicat. Verum operæpretium erit id modo in dubium reuocare, qui fieri possit, vt Christus admiretur, cum admiratio cõsurgat in hominè ex consideratione rei incognitæ? Christus in instanti suæ conceptionis plenus fuit scientia; & omnia cognouit in verbo anima Christi beata: quo igitur pacto poterat de aliqua re admirari? Si omnia sunt nuda & aperta oculis eius, quid ignorabat? Quæ propter aliqui dixerunt, non fuisse imitatum: sed admodum admirantis se habuisse. Sed profecto videtur mihi rectius posse si dixerimus eum verè fuisse

Psal. 75.

Prover. 1.

Philip. 3.

Hebra. 4.

spoliatum: Sed attenditè quanto cum honore dominus eum ab his omnibus eripuit. Optimè quidè egregius psaltes. Tibi derelictus est pauper, orphano tu eris adiutor. Et iterum. Iuxta est dominus ijs, qui tribulato sunt corde. Et rursus. Quis sicut dominus Deus noster, qui in altis habitat, & humilia respicit in celo & in terra? Et Ecclesiasticus dixit. Dñs non despicit preces populi, nec viduam si emittat & effundat loquelam gemitus. Maioribus enim necessitatibus facilius & citius dominus fauet. Mundus potentibus & diuitibus oper fert, pauperes verò contemnit & obliuiscitur. *Et turba civitatis multa cum illa.* Felix gēs, quæ vnico duntaxat operi misericordiam intēta scilicet, in sepeliendo mortuo tantum miraculum potuit videre. Quot & quanti manserūt in populo, qui ignavos se esse dicebant & infelices appellabant, ob id quia mortuū non fuerunt comitati, vt hoc miraculum videre possent? Faut dominus semper & sua mirabilia ostēdit his, qui se operibus misericordiam & pietatis exercent. Daud misit ad agēdum gratias hominibus Iabes Galaad, quia corpus Saul sepelierant, dicens. Benedicti vos à dño, qui fecistis misericordiam cum domino vestro Saul & sepelivistis eum. Et nunc retribuet quidem dominus vobis misericordiam, & veritatem. Et sanctus patriarcha Abraham maxime laudatur, quia sepelivit magnifice vxorem suam Saram. Sic Ioseph tulit corpus Iacob ab Ægypto, vsque in terram Canaan itinerare sanè lōgo & molesto plusquam quatuordecim dierum spatio. Curam sepulchri fecit Ioseph cum adiuravit fratres suos vt asportarent ossa eius in Canaan. Quod fecit Moses, Tobias etiā, qui huic misericordiam operi in rētus erat, acceptus fuit Deo, & Angelus hoc bonum opus misericordiam commemoravit & laudavit in eo. Neque minori laude dignus est Iudas Machabæus eo quod interfectos Iudæos sepelire fecit, & pro eis pecuniam misit Hierosolymis in templum. In nouo etiā testamento opus hoc commemoratum esse scimus: laudi enim tribuitur discipulis Ioannis, quia magistrum suum sepelierunt. Et illę sanctæ mulieres, qui primo diluculo ad Christi Corpus vngendum surrexerunt, quia in hoc pietatis opere se exercebant, dignæ fuerunt Angelos inuicere, qui eas consolati sunt, qui & dixerunt quid esset illis agendum vt Christum inuenirent. Vt ex his intelligas media esse presentissima ad inueniendum Christum

opera hæc pietatis & charitatis, quæ & proximis viuus & defunctis impēdimus. Et sic istæ mulieres Christum prius videre meruerunt quam Apostoli: quia maiori pietate vñ sunt cum illo, quam Apostoli. Ex quibus omnibus elicitur: quantum Deo placeat, inortuos sepeliri: quandoquidem apud Gentiles & barbaros honestum & laudabile reputatur. Laudatur quippe Alexander propterea quod corpus Darij interfecti matri vxorique suæ liberaliter tradidit, vt sepeliretur. Et Annibal idē fecit cum illis tribus Romanorum ducibus, quos interfecerat. Hinc laudatur Cimon, cuius patrem in vinculis mortuum cum nolent Athenienses sepelire, ipsemet permisit, in vinculis detineri vt pater debito honore sepeliretur. Quam ob rem ab Ethnicis imperatoribus in fauorem sepulture statuantur iura. Idē Ecclesiasticus. Mortuo ne prohibeas gratiam. Illi igitur qui misericordiam cum mortuo vñ sunt, meruerunt Christum inuenire, & grā de miraculum videre. *Quam cum vidisset dominus.* Nemo in scripturis diuinis absolute solus à sanctis dominus appellari nisi ipse Deus: cum ipse per Esaiam dicat. Ego dñs, hec est nomē meum. Et in psalmo. Dñs nomen illi. Ideo dum facer Lucas Iesum absolute dñm vocat, ostendit illum verum Deum esse, & dñm vniuersæ creaturæ. Frequentius autē Lucas quæ ceteri Euāgelistæ Christum dñm appellat, in ijs præcipue locis, in quibus humanitatis beneficia recenset, vt eius diuinam maiestatem ostendens, simul insinuet bonitatem & clementiā, quibus nostris miseris subuenit. Vtinam & prælati huius temporis oculos conijcerent in necessitates pauperum & viduarum. At sunt multi, qui faciem alio diuertunt, ne pauperum vlcerā & indigentiā videant. A quibus sine dubio dñs auerter oculos suos, iuxta illud Esaiæ. Auertam oculos meos à vobis. Quapropter sanctus Tobias consuluit dicens. Ex substantia tua fac eleemosynā, & non li auertere faciem tuam ab illo paupere: ita enim fiet vt neque à te auertatur facies dñi. Et Ecclesiasticus. Ab inope ne auertas oculos tuos. Et iterum. Ne auertas faciem tuam à proximo tuo. Ex quibus manifesto liquet, quantum abstraherent in Hispania nostra, qui impedimento fuerunt, ne pauperes hostitiam suis necessitatibus consulerent: sed quod duo nobiles illis eleemosynas colligerēt. Quæ quidē res penitus subuertit pietatē & misericordiam Christianā. Nam multi sunt, qui cum proprijs

Mar. 16.

Vale. lib. 5. de ingratis.

ff. de reli. et jump. sume. ff. de sepul. viola. Eccl. 7.

Esa. 42. Psal. 67.

Esa. 1. Tob. 4.

Eccl. 4. Eccl. 41.

ocu-

oculis non intueatur pauperum necessitates nūquā eleemosynas porrigit. Cum certissimi illud sit, obiectum præfens fortius mouere potentiam, quam absens. Sunt quippe multi qui videntes pauperum summa indigentiam, & vlcisibus plenos, tribuunt illis eleemosynas: quas non tribuissent, si proprijs oculis non viderēt. Christus viderit tristitiam viduę, & motus fuit misericordia. Et quid non frastris tui militaria, quam præprij oculis intueris ad misericordiam te ipsū adducet? Nōne citius ad pietatem prouocaueris, si pauper ad ostium accedat: quā si diues & nobilis? Quod si pauperem, & miserum non vides, quā imaginē suā miserie in corde tuo depingere poteris? Præsentia pauperis multatis Ruth, que spicas colligebat, mouit Booz ad pietatē. Insuper effectum est, vt meritum auerteret hominibus: nam qui pauperem videt quantum illi eleemosynam non largiatur, quia non habet nihilominus potest curam Deo mereri, si illius miseretur intimo cordis affectu. Eodem pacto & ipsi pauperi meritum auerterunt, dum impeditur ne hostitiam petat: nam eleemosynam petere & suam indigentiam manifestare, opus humilitatis est & Deo acceptum. Denique obseruandum est, Christum oculis hanc tristem viduam vidisse, & etiam charitatis opere illi subuenisse. Multi etiam prælati nostris temporibus subditorū necessitates, lachrymas, atque pauperatē vidēt, & illorū necessitates proprijs oculis intuentur: sed quid prodest hoc si remediū & auxiliū posteriori mantice mandant? Quod si subditus errauit, statim in carcerē illū detrahunt: præcipue si aliquid de illis fuerit loquutus, id iudicant tanquā peccatū in spiritū sanctū inexplabile, ita vt nunquā illi condonent quouisque illi omnino perdat & destruat. Virgā in suā hāhēt, vt errores puniant: non tamē charitatem aut pietatem, vt subditis subueniant in miseris & necessitatibus suis. O quam bonus prælatus Christus, qui cum oculis intueatur pauperis necessitatem, statim se operi accingit, vt illi subueniat. Dum est in deserto leauit oculos suos, cunq̄ magnam multitudinem vidisset hominum, qui fame opprimebantur, protinus quaesivit tantæ multitudinē remediū & quinque panibus & duobus piscibus illam satiauit. Videt egrediens à templo circū à natiuitate, & illam sanauit. Vidit sedentem Mattheum in Teloneo, & vocauit illum & sanctificauit. Vidit Zachariū

Ruth. 3.

Ioann. 6.

Ioann. 9.

Matth. 9.

Lucæ. 19.

in arbore sedentem, & ingressus domū suam salutem animæ illi tribuit. Vidit discipulos laborantes in remigando circa quartam vigiliam noctis, & à periculo eos saluos & incohermes seruauit. Vidit denique hanc viduam lachrymantem, & consolatus est eam: sed tūcum pauperem videas, & suppetat tibi factilitates vt illi subuenire possis, id minime curas: illum diuitem auarum insequens, qui oculis suis quoties domum ingrediebatur videbat Lazarium in ostio iacentem, & miserum afflictaim: sed manus suas cum primis habebat, & cor daturū. *Misericordia. Moris. 19. per illam dixit illi.* Misericordia virtus est, quæ quis alterius miseriam condoleat, & tunc quæ pro viribus suis. Quantum autem ad primum horum duo misericordia non competit, cum compactionis affectus in diuinitatem cadere non possit. Secundum verò Deo maxime conuenientem semper miseris & egenis liberali manu subueniat. Exponde insuper quo pacto dominus non vocatus aut à vidua rogatus, sed ex sua præcordiali vobilitate & misericordia motus est: prout inquam vt miseriam viduę tollat. Nullus orabat nec petebat adolenscentis vitam, sed Christus suapte virtute mirabiliter illam suscitauit & reddidit matri. Non contemnit merita in illa fecimā: sed gratis miseris est, & tantum beneficium præstitit. Misericors gratis subueniamus absque vlla seruitij obligatione. Discant quoque qui magistratum habent, vt defendant viduā & pauperibus optulerint, quantum rogati non sunt. Multi enim miserabiles personæ ex verecundia non audent suas necessitates propalare. Christus non petenti subuenit & viduę merita non considerauit, nec examinauit. Quapropter dicamus etiam non esse nobis merita exploranda in his quæ nostro subsidio indigent: sed debemus illis succurrere, etiam si peccatores sint, dummodo pauperes sint, aut infirmis non considerantes merita illorum, sed misericordiam tantummodo. Deus solem suum oriiri facit super bonos, & malos: & pluit super iustos & iniustos. Sic tu esto misericors super bonos & malos, vt sis similis patri tuo. Quauis malus sit pauper, da illi. Nonne malis subuenit Deus? Portus etiam qui naufragio perierunt subuenit, siue mali sint, siue boni. Nam frigidus suscipiendus, veniat etiam digni: sicut Abraham qui suscipiebat omnes pauperes peregrinos & suscipit ange

Mar. 6.

Lucæ. 16.

Matth. 5.

Genes. 18.

Gg. 1. Thom. los.

Psal. 9. Psal. 33. Psal. 112. Eccl. 35.

2. Reg. 2.

Gen. 23.

Gen. 50.

Exo. 13. Tob. 12.

1. Mach. 12.

Mar. 6.

Joan. 14. raletum se vocat Christus dicens. Alium paraletum dabo vobis. Ac si diceret. Vique modo sui paraletus, id est, colator vester: sed modo alium paraletum dabit vobis, parer, scilicet Spiritum sanctum. Noli (inquit) flere. Sed quomodo dicit vt non fleat: cum sapiens dicat, supra mortuum plora, quonia defect lux eius? Et iterum. Fili in mortuum produc lachrymas: & quasi dira passus incipe plorare. Abraham fleuit super Saram vxorem, Ioseph super patrem Iacob, & omnis Aegyptus fleuit septuaginta diebus; Mosen filij Isracl: Dauid Saule, & Ionatham, & Iudam Machabeum plauit omnis Isracl: deniq; & ipse Christus super Lazarum mortuu fleuit. Sed Christus non lachrymas pijs prohibet, sed hinc (ait) ne ploret taquam mortuum, quem cito resurgentem videbit. Sic dixit Magdalenae. Mulier quid ploras? Noli quasi mortuum plorare, qui iam viuut. Sicut Magdalena frustra viuum plorabat: sic ista frustra plorat iam iam suscitandum. ¶ Præterea non prohibet Christus pijs lachrymas; sed immoderatas. Hoc certe est verbum consolationis: vt non absorbeat tristitia desperationis: si cut volebat fieri Apostolus circa fornicariu excommunicatum dicens. Consolamini ne forte maior tristitia absorbeat qui eius modi est. Ita non immoderate lugendum est super mortuis, maxime super his, qui pie decesserunt: si credis aliam vitam habere meliore: & quod resurgent in nouissimo die. Et Paulus. Nolumus vos fratres ignorare de dormientibus vt non contristemini sicut & ceteri, qui spem non habent. Infideles qui spem non habet de resurrectione, non miru, quin luceant immoderate. Secundo non ploradi sunt illi, qui in Christo moriuntur. Dauid infantem filium suum plorabat cu viueret, & cum sciuir mortuum latatus est: & dixit: propter infantem dum adhuc viueret ieiunauit & fleuit, &c. Sed super Absalonem qui in peccatis decessit irremediabilibus lachrymis fleuit dicens: Absalon fili mi, fili mi Absalon. &c. ¶ Tertio non plorandi sunt qui moriuntur nec super hoc debent homines superfluè tristari nec quid portetofum efficere, siquidè Deus repetit quod est suum: sicut non debes aggruari nec tristari si is, qui tibi aliquid mutauit illud repetat: sic tristari non debes si Deus repetat & tollat quod suum est & auferat a te filium, fratrem, vxorem, patrem, aut amicum. Vnde beatus Paulus, Romanis scribens

dicat. Siue viuimus, siue morimur, domini sumus. Quare ergo conueneris, quia Deus quod suum est auferat? Si domini sumus, quado ab eo auferimur nullam nobis inferre iniuriam. ¶ Demum ridiculum profecto illud esset si quis ingemisceret, eo quod videret amicum iter facientem per viam, quia ipsemet nollens volens iturus est. Omnis moritur, ideo poenitentium non est si videamus amicos & dilectos nostros viam facientes qua nos nullo modo recusatè possunus. Ideo dominus vt Ezechiel temperaret lachrymas & tristitiam pro calamitatibus populi sui dixit ei. Corona tua circumligata sit tibi. Hoc est continētus dolorem tuum, & non illum signis exterioribus ostendas. Solebant olim qui rem sibi charam amittebant non solum lachrymas fundere, sed etiā capita, pileis & coronis nudare: quod erat doloris apertissimum signu, & hoc prohibebat Deus Ezechiel. Sic Hieremias plorans miserum Iudæorum excidium aiebat. Versus est in luctum chorus noster, cecidit corona de capite nostro. Poreris per coronam comam intelligere: nam antiqui in signum doloris capillos rōdebāt. Vnde Iob cum opes & filios amisisset, cecidit vestimenta sua, tonso capite corruens in terram adorauit. Hieremias etiam volens sumum Moabitaram dolorem explicare, dicit. Omne caput caluitium; & omnis barba rasa erit. Et Amos ex parte Dei nuncians populo suam calamitatem dixit. In ducam super omne caput caluitium. Præcepit igitur Deus Ezechiel vt temperet fleret: vt huic mulieri, cui ait, noli flere. ¶ Obserua autem, quod per hoc à me dictum non videntur tolli moderatè lachrymæ atque piæ, quæ pro defunctis fundendæ sunt, nec sensus ille & naturalis dolor, quem nostrorum obitus in nobis efficiunt: cū illud p̄tendēt fit vt ab initio dicebamus: sed immoderati sensus & clamores superflui quos multi de hac re faciunt oburgatione digni sunt. Præsertim mulieres sunt castigandæ, quæ taliter sentiunt de hoc negotio vt seipsas dilaceret & a victu & somno priuēt despirēt & in langores incidunt & ad mortuusque deuenire solent, murmurant, blasphemant & Deum Redemptorem arguunt, delicta quæ p̄urima, excessus, infanias, & id genus multa perpetrant. Talibus Paulus dicit, vt non contristemini sicut ceteri, qui spem non habent. Non quidem dicit Apostolus absolute, non contristemini, quia ipse non vetabat

Thessalonicensibus dolere, nec lachrymas pro suis. Sed dixit, sicut ceteri, qui spem non habent: ac si diceret. Lugere vestros: sed caute ne id faciatis Gentiliu more, qui de resurrectione spem nullam habent, nec illi fidenti aliquam adhibere volunt. Sed vos qui religionem christianam profitemini & pro rato habetis, quod optimam habent repositam gratiam, plorate religiose atq; prudenter. Ratio igitur, qua Diuus Paulus hanc immoderatū luctum prohibet, est quonia certissima fatu: ra est mortuorum resurrectio. Si enim credimus quod Iesus mortuus est & resurrexit: ita & eos, qui dormierunt per Iesum; adducet eū eo. Similiter Christus dicit huic mulieri, vt non fleat, quia resurrectio mortuorum est. Si credis quod resurget filius tuus noli flere: & non solum resurget in nouissimo die, sed etiam statim resurget; & sic non est causa standi. Deinde vt aperte intelligas non esse lugendum vt de quid dicat Euangelista. *Et accessit & reuiguit loculum.* Loculus diminutiue vocatur locus vbi mortuus iacet. Mortuo enim paruulus locus sufficit, cui viuente lata domus, & alta non sufficiebāt palatia. Mōis fatetur quā rula sint hominum cœpulsula. Hoc confiderunt, qui alta palatia, domos deauratas fabricant hac in breui vita, quæ comodata est ad illa æternam sollicitatem. Peregimus viator patienter tolerat nocte vna in pauperrimo hospicio dormire. Solatur enim cum sequente die in proprio lecto domi suæ requiescet. Sic illi sancti & antiqui patres in casulis habitauerunt. Vnde Paulus ad Hebræos. Fide Abraham demoratus est in terra promissionis tanquam in aliena, in casulis habitando cum Isaac & Iacob coheredibus repromissioni eius idem. Expectabat enim fundamenta habitatem ciuitatem, cuius architectus & conditor est Deus. Si vero sancti illi patres longam vitam habituri casulis & tugurijs utebantur: quare tu hoc tempore in quo hominū vitæ breuiores multo sunt magnificas edificas palatia & superba crastino decedes, interdū vero paruo contentari debes & quidē potes ita cursum istu peragere. Ne autē in hospitio huius mundi moreris in reparandis & construendis edificijs & aedibus: siquidem iter facis & velocissimo equo veheris in propriam patriam cœlestem, attende quam exigua domus tibi sufficit post hanc vitam cum in angusto sepulchro d'ponaris sicut adolecens iste in angusto loculo collocatur: & quam plures cu-

ras excusabis. Sed quia de hac vanitate superbiorum adificiorum multa scripsimus in prima parte operis de vanitate seculi, nunc alia consideremus. ¶ Terigit Christus loculum vbi defunctus esset hatur. Quoties & tū ad inferni sepulchrum properas? Deus aut (cuius ius maxima misericordia est) hinc tangit manu mittendo tribulationem, vt laborem aliquem quo te terigerit? Iob laboribus plenus & tribulationibus circumdatus dixit. *Manus domini terigit me.* Tūc dicitur Deū aliquē tergere cum laboribus & doloribus opprimere eum. Maximum quidem beneficium Deus illi confert; quæ in aliquibus tribulationibus contigit. Est enim hoc admonitio quæ dicitur: & quasi dicitur ne illi in aeternum reddatur. Multi peccatores, vt Hieremias ait, impetu currunt ad mortem, sicut equi in domo terantur: ideo Dauid Deo dixit. *In clamore & strano maxillas eorum constringe.* Si videres aliquem se in mare precipitantem: & appenderes illum, quauis eius crura laderentur, nonne maximum beneficium illi conferes? præstat enim illi viuere etiam claudus maneat: quam quod corpore & anima moriatur, se ipsum per suam voluntatem precipitando. Quoties in hinc notissime in aliud ex tua voluntate laboris & Tartara decurrens? Deus misericors te aliquo languore sustinet? Videbis adolecentem in pulchrum, sanam & sortem, qui quæ vult efficit: sum in omnibus desideriū implere, viriosus enim est & mundanus. Huic imittit Deus aliquem dolorem, corporeum vel febrem, confessorem petit, crimina deplorat, in Deū ergo sic conuertit. Alias permittit Redemptor noster, quod mulier pulchra, quæ ex eo quod talis est impudenter viuat suam amittat pulchritudinem & decoret: & hoc aliquo interueniente lagore vel infirmitate, postea vero sancta mulier efficitur. Preterea ergo tibi deformis cum sis: quod salutem ære quam assequaris quam decora damneris. Frigit quidē dominus crura ad Tartara pergenti, ne illa tam periculosa via incedat. Hoc ipsum est quod scriptura diuina dicit. Deū aliquem hominem tangere per labores & infirmitates ad salutē obtinēdā. Sic demō de Iob loquens dixit dño. Mitte manum tuā & tangē os eius. Et de Pharaone dixit Deus. Adhuc vna plaga tagam Pharaonem. Sic Pharaon istis plagis & arumis à Deo missis tactus respicebat & dñm agnoscebat & conuersus orabat Mosem & Aaronem, vt pro eo preces

Rom. 14.

Execc. 24.

Thre. 5.

Iob. 1.

Iere. 48.

Amos. 8.

Hebre. 11.

1. Thess. 4.

Thessa.

Cap. 35.

Iob. 9.

Ieremi. 8.

Psalm. 31.

Iob. 2.

Exod. 11.

essunderent. Manasses Iudææ Rex, qui fortuna afflante prosper & præceps Tartara petebat, multa flagitia perpetrans, à domino percussus est plagis & animi perturbationibus; & ideo rex ille, stetit, & in Deū conuersus est; & deuotissimā orationem cōposuit & dixit. Domine Deus, omnipotens patrum nostrorum, Abraham, Isaac & Iacob; & semini eorum iusto, &c. Iona mare fugiens, oborta est tempestas, & ipse orationem à Ceti ventre in dominum ordinauit. Præterea, prodigius ille, qui præcipitanter ad inferos tendebat, paupertate, fame, & miseria à Deo opprimitur, quo circa in eum conuertitur dicens. Quamtu mercenarij in domo patris mei, &c. Emittit ergo. Deus super te morbos, afflictiones, & miseria, & te tangit, ne ultra in peccatis remorceris: sed finem illis imponas. Vide autem quid faciant hunc mortuum deferetes cum Christus. sua diuina manu ferentem resigisset. *Hi autem, qui portabant steterunt.* Et ideo tetigit Christus ut ipsi steterent, eademque ratione nos ipsos tigit atque castigat, ut in peccatis celsamus. Mihi crede peccator: & dubitare noli quod omne malū tibi euenit ex eo, quod gradū sistere nequis. Cum ad peccandum pergis, inspiratione aliqua Deus te vocat, & aliquō ictu te tangit. Vide quid facias, mortem æternam inquiris, finem peccati prospice, & quod perditionem anhelas memento. Tu vero nequus his acquiescis, neque aspectare vis: sed contentiose ultra progredieris. nec semitas tuas consideras. In ipso tētamini initio siste finē: & exitū peccati considerans: ne has sicut bestia, quæ opposito paulo sine alia consideratione præcipitatur: & in illud tendit. Ideo optime dixit Dauid in psalmo. Homo cum in honore esset nō intellexit, cōparatus est iumentis in insipientibus & similibus factus est illis. Peccator post admissum peccatū dicit. Mallet profecto omnia mea amisisse quā hoc commisisse. Cum ergo scias hanc pœnititudinem subsequiturā, quare hoc non ante peccatum cōsiderasti? Vnde illud certū est, videlicet quod sapiens in principio, facit idem stultus iam sero. Stultorum enim est dicere nō putaram: sapientium vero ipsa præmatura & tēpestiua cōsideratio. In initio ergo tētationis siste, & viā tuam præpōne: si enim id edeceris & gressus tuos nociuos aduertis, qui ad Tartarorū sepulchrum te ducunt, respiceres: & sistes, sicut fecerunt illi superius nominati qui quidem inspirationi di-

uini tactus absque vlla mora obtemperauerunt. Vnde Dauid, in psalmo. Consideraui vias meas, & conuertii pedes meos in testimonium tuum. Quia ab initio viam suam malam attendit, retrouersus est propheta sanctus. Si ita detinearis peccati exitum considerans, diuerticulum facies, à via mala recedens. Cogita de fine sine fine: & viues in æternum absque fine. Vnde Euripides dixit. *Ἐπαχθία τέρψις ἔσ' οὐδὲν τι κτελεσθηῖν.* Id est. Breuis voluptatis delectatio, tristitiam parit sempiternam. Si urgente siti in sylua cupiens ex inuēto fonte potare videres in illius solō serpentes & alia huiusmodi tabifica animalia, potius eligeres sitim tolerare, quam ex illa aqua bibere: idque nē mortis tibi causam dares. Sic vero si oculos conijcias in solū & metam omnium rerum vitæ huius & in finē & exitū flagitiorum, omnia tabifica & pestifera reperies. Nullus quidem homo tā amens esset, qui ea aqua huius lucis bibere auderet si in calce nociuum illud & turpe, quod inclusum est iutorū sine profexisset: cuius finis interitus, vt apostolus ait. Ne autem manum iniicias neque cor apponas his, quæ tibi mūdus offert & representat. nam illud bonum, quod in faciem ostendit, sequitur veritas deceptio nisque: nā delectationes illa mortis quidē & perditionis prænunciæ sunt: quæ propter inēdacia ista fugenisi tuam perditionem malueris. Ne ad præferentia respicias, sed de futuro cōsidera. Esto diligens peccati finē consideras, de futuro cogitas perinde ac de præsentē: & sic bono animo atque volūtate à caducis istis abhorrebis. Fluuiorū aquæ dulces quidē sunt: finis tamē earum in amaras maris aquas influere. Similiter vitia & huius vitæ delicia à suo principio dulcia videntur: sed si finem attēdas amarissimus est. Omnia ergo sublimaria feliciter incipiunt, perperam vero finiuntur: & sic omnis peccatorum delectatio in tristitiam & dolorē abiq; dubio præfinitur. Ingressus ipse delectabilis est: molestissimus vero regressus. Quam ob rē si bene perpendere vuleris quantum excedat atque superet crucians pro delicijs expectandus ipsam delectationem, sistes quidem, & nō ita præceps peccata committes, neque in culpa inuenieris, neque in tristitia, quæ ipsam conscientiam rodere solet. Breue est quod delectat, & æternum quod cruciat. Vnde dominus ait. Conuertam festiuitates vestras in luctū, & omnia cantica vestra in planctum. Risus dolere miscebitur, & extrema gaudij

2. cor. 3.

Danie. 2. Thren. 1.

gaudij luctu occupauit. Statua illa à Nabucho donosor in somno visa ex capite aureo, & pedibus terrenis constabat. In omnibus enim peccatis principia vbera & pulchra sunt, quæ omnia cæci peccatores diligunt: non aduertentes quod pedes illorum fines (inquam) & exitus villia sunt atque fictilia. Ne ergo presentia sed ventura prospice. Plorabat & iure id quidē Hieremias propheta super Hierusalam dicēs. Sordes eius in pedibus eius: & nō est recordata finis illius. Omne sane commodum tuū mihi crede, positū est in obliuione, quæ tibi est peccati in suo principio: si quidem bona illi nec præcipitanter veheris, quæ ad inferorum sepulchrum te ducunt, & Christus te vocat & sua tigit manu: retine illas ne ultra progrediaris sicut isti portatores fecere, neque ultra pecces in hoc enim tua nititur vita. *Et ait. Adolescens tibi dico surge.* Hoc considerato mihi videretur quod tam sit mors adolescentibus quam senibus. A adolescens ait, Talis iste erat & matris suæ vnicus, & credendū est tum quod ab ipsa diligeretur: tum maxime quod in delicijs haberetur: sed neque ipsa adolescentia, nec matris indulgentia ab ipsa morte eripere potuerunt. Hoc vnum maxime à iuuenibus male cordatis contemplandum est, qui quidem sua profapia & iuuentu refreti se vitijs, & delectationibus tradunt putantes se postea pœnitentiam aduros. Videbis in quadam papyro tenui depictas ciuitates, in cœnia, flumina, & mōtes & totum orbē, sed cadit aquæ gutta & totum destruit. Videntur totus mundus attamen erat tenuis papyrus, quæ rumpitur: & atramentum delectur. Sic videbis iuuenem splendidum, pulchrū, diuitem, incolumem: sed vna febris, vnus dolor totum hominem destruit, & foedat: quia debilis & tenuis est papyrus. Sic est omnis iuuentus, decus & pulchritudo mundana. Quo circa nullus suæ valetudini, iuuentuti, neque pulchritudini credat: nam qui hodie valet, sanus, fortis, atque pulcher est, fieri potest quod cras sub humo reponatur, & vtinam ne etiā quod omni prius est, in Tartaro sepeliatur. ¶ Admonet locus iste mortem nostram sem-

per meditari & præ oculis habere: quando quidē certissima nobis est & tēpus nostrum ignotum. Si finē nostræ vitæ expenderemus & exitum horum corporum, quibus tantum indulgemus non quidem itā laxē viuemus sicut viuimus. Vipera ferunt exultam in ci. *Lazari. Fir. Lib. de ira Dei cap. 13.* noremque conuersam mederi eiusdem bestie morsui. Sic si morsus es ab auaritia, superbia, luxuria, &c. cōsidera cinerē, in quē elabitur & conuertitur iuuentus, potentia, mūdī gloria, & hec omnia in quem finem ventura sunt & curabis vitia à quibus morsus es. Aman Syrus petijt ab Eliseo onus terræ quā volebat secū asportare: ne ultra adoraret idola, & simulachra gentiū, Sic nos asportemus terræ sarcinā in nostrā memoriā considerantes mortē & terrā, in quā sumus conuertendi: vt sic non adoremus idola vitiorum, quæ modo adoramus. De auaritia dixit Paulus quod est idolorum seruitus, & de epulonibus, quorū Deus venter est: & sic de omnibus alijs potentis vitiorum. Vtinam talis cogitatio nunquam à tua memoria excideret: nā si de morte cogitares, non sicut modo viueres. Nulla quidem vanitatū, quas modo diligis tibi proderit in illo tremēdo agone & transitu mortis. Nauta in puppi sedens suam gubernat nauim: idem tibi faciendum est nauigandum in mari tempestuoso huius mundi, sedens in vltimo sine illius vbi mortem contemplaturus est: si vis quæ vita bene gubernetur. Cinis ignem conseruat: & recedatō cineris, in quem vtendus es gratiam conseruat. Conuertere ergo mortem ipsam in cinerē & liber eris ab illa. Hominis quidē sume insani est mortem obliuisci, cum ipsemet mortalis sit: & summe prudentis præ oculis semper habere. Hominiū malis & facinorosis vita semper memoriā reddicitus in haret: mortis vero nunquam recordatur. Nihil enim ita à peccato reuocat, quā crebra mortis recordatio. Ratio ipsa postulat, vt quod assidue oculis cernis credas. Seneca iuuenes (inquit) mortem habent à tergo: senes ante oculos. Licet illud non videatur quod à tergo est, potest tamen nocere & magis quam ea quæ sunt ante oculos. Sic iuuenes in maiori periculo viuunt: atque ideo magis timere debent, &c. ¶ Observandum quoque hic est, quod etiam Deus omnia quæ facilliter operatur: attamen plures placuit illi efficere ceremonias: & maiore ostendere difficultatē in Lazari resurrectione: quā in resurrectione huius adolescentis: ratio, quia iste tū

Colof. 3. Philip. 3.

Augul. ser. 44. de reb. bis dominis.

recentet discesserat: nū vero adolescens erat: in quo insinuare voluit quam difficile indu-
 rari a peccatis reuigunt: quam qui de nouo
 illis implicantur. Præterea quanto magis in
 culpa perferaueris, tãto plus mos prauus pec-
 candi radicabitur in animo, ideoq; difficultior
 conuersio reddetur. Id que in clauis fixatione pa-
 tet, nam vnoquoq; idu addito plus figurat
 quæ radicatur & difficultior fit ad hoc ut iterũ
 r. egatur. Similit̃r ex quolibet actu nosstro
 improbo plus vitium animæ nequitur & talit̃r
 ter inhaeret, quod vix postea euelliqueat ma-
 ximamq; cu difficultate. Ideo Iob ait, quod of-
 f. in p̃p̃erant a iuuentute plena, vitiorum: &
 cum eo in puluere dormient. Habent enim
 vitia ossibus incisa, sicut febrem, quibus in-
 mēdullis, à qua nec medela esp. statur: imo
 ipsam a grotum ad sepulchri ū vsq; de mirati-
 bus. I celsasticus enim ait. Languor prolixior
 grauat medicũ breuē languorē. præcidit me-
 dicus. Sic Deus languorũ nostrorũ, medicus re-
 linquet te & manũ remouebit & sic medela
 difficillima erit. O peccatores, quibus lectũ,
 prandũ somnus, prolixus status, vel lesio, in
 festare solet, & peccata committere minime
 quidē. Omnia profecto vos vrgēt atq; mouēt
 præter Dei offensam: siquidē in peccato sati-
 gamini nūquã. Quo vsq; piger dormis: multi
 apud vos inbecilles, & dormiunt multi. Nec
 n̄ mirabile est quod homo peccet & cadat: sed
 ipsa perleueratio in peccatis, obstinatio damo-
 niij est. De his ait Osee, profunde peccauerunt.
 Profunde peccati qui ex mala peccandi
 consuetudine iam est induratus. Venim qui
 febre laborat lenta illa quidē sed ethica & ac-
 fidia, si forte ob aliquam in tēperantiam inci-
 dit in febrem quandam acutam & perurgē
 rem facile eam expellit & quacunque medi-
 cina curatur, manente tamen semper ethica
 febre. Sic actus vitiosus cito curatur, consue-
 tudine peccandi difficillimē. In malis
 enim peior est habitus quam actus. Iusti licet
 cadant cito resurgunt. Hic adolescens nouit̃r
 mortuus & in eadem die defunctus, sta-
 tum surrexit: quod induratus peccatoribus &
 iam ex longa consuetudine peccandi iacen-
 tibus raro contingere solet. Sed de his sitis.
 Sequitur. *Et resedit qui erat mortuus.* Vocauit
 enim hunc adulescentem ille, de quo aposto-
 lus ait, quod vocat ea, quæ non sunt, tãquam
 ea, quæ sunt. Ille (inquam) qui habet clauem
 mortis & inferni. Non ergo mirandum est
 quod statim surrexit ad domini præceptum

cum vocauerit eum ille, de quo Anna mater
 Samuelis dixit in sue cantico. Dominus moti-
 ficat & inuiscat dedit ad inferos & reduci-
 cit. Qui enim verbo etiam non essent creauit
 omnia: potest etiam restaurare ea dem eũ fu-
 rint eompla. Mirabilis quidē in domini vox
 est, siquidem virtutē illius mortui resurgunt.
 De magnitudine & virtute huius vocis Da-
 uid dicebat in psalmo. Vox domini in magni-
 ficentia, vox domini in virtute. Deus macta-
 tis inuenit, vox domini cōstringentis cedros
 libani, &c. Tanta vis & virtutis fuit vox illa
 vt illi abissi ipsa parerent: & sicut habet diu
 Iohannes in Apocalypsi dicit & infernus de-
 derunt mortuos suos. Nec nouissimus dies
 excusare illos poterit: dabit enim voci suæ vo-
 cem, virtutis. Paruerunt statim abissi voci
 Dei, & eum dixerunt Christus, adulescens tibi
 dico, surge, nullomodo neque spatio anima
 illa remorari potuit: imo iussu obediens cor-
 pus introiit & sic adulescens ille viuus & sa-
 nus surrexit. Quid ergo tu dicis ad hoc? O la-
 mentabilis res quod mortui Deum audiant,
 non vero viuui. Quod totamini & mēses lap-
 si sunt remanēte in peccato mortali & quod
 Deus vocet te & inspiret tum laboribus tum
 alijs multis & varijs modis cœlum tibi pro-
 mittens & quasi propinans vocando te per
 se ipsum & per suos concionatores: & audire
 eum reclusis: Quid hoc, quod viuui iudiciores
 sunt mortuis? quid hoc non habentes aures
 audiunt, & habentes minime: Mirabile est q̃
 mortui audiant & Christo pareant, & viuui nō
 item. Ego autem sicut surdus non audiebam:
 & factus sum sicut homo nō audiens, & non
 habens in ore suo redargutiones. Vocat Deus
 peccatorē & vesiferatur illi diu, nocturne,
 vt surgat à morte peccati, antequam eum Tar-
 tarus absorbeat: & ille tacet & sicut surdus
 quiescit, Deus autem in tantopere in illa voca-
 tione persistit, vt dicat per prophetã. Raurã
 factę sunt fauces meę. Vide ergo & tu q̃ si mo-
 do audire nolis, q̃ postea vocabis tu sed mini-
 me audieris: & quod Deus ipse dicit in dā-
 natione & exitio illorum, quos ipse vocauit
 & audire noluerunt, circa illud, quod domi-
 nus ait. Vocauit & tenuistis: ego quoq; in iure-
 ritu vestro p̃debo. At tēdite quod qui hic nō
 audiunt matrem legitimã, quod postea nouer-
 cam audiunt: & quod si hic Christum lesum
 non audis dicentem, venite ad me et omnes qui
 laboratis & onerati estis: quod audies succē-
 dente tempore dicentem: Ite maledicti in
 ignem

Iob 20.

Eccl. 10. 1. Reg. 1. 1. Cor. 11.

Thren. 2.

Osca. 9.

1. Cor. 1. Apoca. 1.

1. Reg. 2.

Psalm. 23.

Apoca. 20.

Psalm. 37.

Psalm. 6.

Thren. 2.

Matth. 11.

Matth. 6.

Ephes. 5.

Psalm. 49.

Psalm. 118.

Thren. 2.

Matth. 26.

ignem æternũ qui paratus est diabolo & an-
 gelis eius, audirurus es quauis te pœniteat.
 Vnum tandem de duobus elige vel audire
 hic vbi dulcis est vocatio, vel audire senten-
 tiam illam valde pertimescendam, quã Deus
 contra peccatores & malos pronuntiabit di-
 cens. Ite maledicti in ignem æternũ. Qui no-
 luerit audire, venite, audiet, ite: velit nolit.
 Surge ergo tu, qui dormis, surge à mortuis &
 illuminabit te Christus. Hodie igitur si vocē
 eius audieritis (obsecro per Dei viscera) nolite
 obdurare corda vestra: sed audite amatissi-
 mam & benignissimã Christi vocem quã
 vos ad ignoscendum vocat. Perpēde quod
 nō simpliciter dixit, quod surrexit, sed quod
 resedit. Surrexit (inquã) sicut Christus ei præ-
 ceperat, sed prius resedit: vt ostendatur diui-
 næ operationis ordinatus progressus, qui iac-
 centem paulatim erigit. Iacebat enim mor-
 tuus. Interiacere autem & stare, vel surgere
 medius situs est residere, & sic de iacente pri-
 mo fit residens: deinde de residēte resurgēs,
 vt quanta sit à peccato in surgendo difficul-
 tas ostendatur. Cum prius iaceret, totus terre
 nis rebus inhaerebat: & poterat dicere illud
 psalmista. Adhaesit pauimento anima mea.
 Vnde in Threnis ait Hieremias. Iacuerunt in
 terra foris puer & senex. Quia qui diu pecca-
 to decensus est & qui iam inueteratus est in
 peccato iacet in impietate sua. Resedit qui
 saltem voluntate à terrenis eleuatur: stat, qui
 erigitur ad resistendum tentationi. *Et caput lo-
 qui.* Quare: vt daret vitam testimonij: sermo
 nanque est vitæ vel mortis, manifestatiuũ: nã
 qualis vnusquisque est talia dicit & operatur
 Democritus Philosophus loquelam appella-
 uit *ἰδοῶν ἑστῆς*, hoc est. Imago vitæ, sermo
 enim nihil aliud est quam factorum simula-
 crum: quoniam omnis animi vis in sermone
 velut in speculo representatur. Raro inuenies
 hominem vitij deditũ, de virtute loquen-
 tem. Ex ore boni viri & virtutis amanti vix
 audies verbũ vnũ turpe & obscenũ. Ex ebur-
 nea vagina raro educitur plumbeus gladius,
 ex qua natione, aut prouincia sit, si offendis ho-
 minē, quē non cognouisti, qui Gallice loquat̃r
 Gallũ illũ dicit: & si Hispanus similiter.
 Sic ostiaria illa Petri apostoli cognouit quã-
 do dixit illi. Tu Galilæus es: nam loquela tua
 manifestum te facit. Sic vnusquisq; ex sua lo-
 quutione & linguę prolatione agnoscitur, an
 sit cœlestis regni & habitantium in gloria, vel

habitor inferni. Idioma tandem cœ est est
 Deum laudare magnificere, & ei benedicere:
 circa illud psalmista. Beati qui habitant in
 domo tua domine, quoniam in secula seculo-
 rum laudabunt te. Et beatus Ioannes in Apo-
 calypsi dicit, quod beati in cœlo degētes lau-
 dabant Deum dicētes, alleluia: & viginti qua-
 tuor senes & quatuor animalia adorauerunt
 sedentem super thronum dicentes, alleluia.
 Alleluia duæ dictiones sunt: quibus signifi-
 catur, laudate dominum. Et Christus salua-
 tor noster, qui de cœlo erat, dixit. Quare lo-
 quelam meam non cognoscitur: E contra ve-
 ro vernaculum & loquela inferni est blasphemare:
 murmurare, maledicere, & turpia &
 obscœna loqui. Iuxta hoc in vernaculo sermo-
 ne, quousque vitur agnoscitur cuius sit.
 Boni & probi perinde ac calicula cœlesti lo-
 quutione vtuntur, laudant enim Deum psal-
 mos cantãt, orant, & proximorum virtutes
 præseferunt. Sed mali & improbi peierant,
 blasphemant, honorem proximis detrahunt,
 fallaque testimonia infertunt, obscœna & tur-
 pia loquuntur: & cum eorum cor & cogita-
 tiones plena sint luxurijs & libidinosis acti-
 bus, sic turpia & inhonesta loquuntur. Nō po-
 test mentiri ipsa veritas, quæ ait. Ex abundan-
 tia cordis, os loquitur. Sed hæc iam expo-
 sumus. Quid autem Christus egerit post susci-
 tationem huius adulescentis audiamus.
Et dedit illum matri suæ. Sicut Helias & El-
 leus suscitantes, alter filium viduæ, & alter
 filium Sunamitis, dederunt eos matribus.
 Expende Christi misericordiam & clemen-
 tiam. Poterat mandare resuscitatio vt se-
 queretur illum, vel aliud simile: sed nihil
 horum egit, sed tantum miseris matris tra-
 didit eum illi, quæ iam fuerat spe, & solatio
 orbata. Præterea discamus ex hoc loco
 consolari non verbis tantum, sed operibus
 pietatis & misericordie. Parum certe pro-
 deffēt viduæ dicere ei noli flere: nisi ada-
 matum filium mortuum vinum illi redde-
 ret. Ideo Ioannes admonet dicens. Non di-
 ligamus verbo, sed opere & veritate. Quid
 prodest, vt pauperis miserearis: si compa-
 tiaris: si non porrigis elemosynam: Hæc est
 vera misericordia, vt ope & auxilio subue-
 nias indigenti. Ioseph & Nicodemus mor-
 ti sunt misericordie erga Christi corpus in cru-
 ce derelictum: & deinde alter sindonem,
 alter vero libras centũ myrrhæ & aloes mē-
 cati sunt. Magistra Christi adorauerunt: sed
 aper-

Psalm. 83.

Apoca. 19.

Ioann. 8.

Luca. 6.

3. Reg. 17. 4. Reg. 4.

1. Ioann. 3.

1. Ioann. 16.

Matth. 2. appetit thesauris suis, obrulerunt munera, vt paupertatem eius sublearent. Tales seruos vult Deus in domo sua qui operibus religiosi, & pijs seruiant ei: & quod porrigant manus suas plenas egenibus. Si videris nudum operi eum, & carnem tuam ne despexeris. **Christo** in corde misericordia fuit, quia misericordia motus: in verbis etiam, quia dixit ei, vt non fieret: & in operibus, quia suscitauit adolefcentem, & dedit illum matri suae. *Acceptit autem omnes timor & magnificabant Deum dicentes. Quia propheta magnus surrexit in nobis: & quia Deus visitauit plebem suam.* Vniuersos qui hoc miraculum inspexerunt timor inuasi: timor (inquam) reuerentialis, & admirationis: consolationem & grandem iucunditatem habens admixtam. Magnificabant autem Deum non Christum quem Deum non credebant: licet crederent virum sanctum & prophetam ac Dei ministrum, pro cuius sanctitate & meritis Deus fecisset tam ingens miraculum. Confelsi illum Messiam dicentes, quod esset ille magnus propheta, quem Deus promiserat dicens Moysi. Prophetam suscitabo eis de fratribus eorum tanquam te. Hoc literaliter de Christo predictum est, vt ipsemet docet. Sic etiam Samaritani dixerunt. Hic est vere propheta, qui venturus est in mundum. **¶** Obserua autem quod respectu Dei miraculum non appellamus, sed respectu nostri: nam verum miraculum est arduum quoddam facere super facultatem naturae cuius auctor est Deus: sed Deo nihil arduum est nihil supra facultatem, omnia potenti. Nobis autem miraculum est vt mortuus resurgat. Miramur nos quod ex quinque panibus satiavit tot millia hominum & quod aquam conuertit in vinum, & quod hunc mortuum suscitauerit: & quia haec non potest natura, miraculum est & nos miramur. Quae quidem omnia satis ostendunt in Christo domino diuinitatem, cuiusque vere Messiam: in lege atque prophetis promissum, verum hominem verumque Dei filium. **¶** Praeterea discamus opera Dei & eius mirabilia magnificare & laudare: quemadmodum Angelus Raphael dixit. Opera Dei reuelare & confiteri, honorificum est. Laudemus dominum, quoniam in seculum misericordia eius. Porro talis fuit rumor miraculi huius vt dicat Euangelista. *Et exijt hic sermo in vineysam Iudeam de eo: & in omnem circumregionem.* Rumor huius miraculi exijt in circumiacentes prouincias, scilicet, Tyri, Sidonis, atque Samaritae. **Et**

annunciauerunt Ioanni discipuli eius de omnibus his. Liuore inuidiae hoc cececerunt zelantes inordinate gloriam & honorem magistri sui Ioannis Baptista. Discipulos Ioannis peccantebat eo quod Christus miscula faceret & baptizaret, & sic accesserunt ad Ioannem & dixerunt illi. Rabbi, qui erat tecum trans Iordanem, cui testimonium perhibuisti, ecce hic baptizat, & omnes veniunt ad eum. Quibus respondit Ioannes. In hoc gaudium meum impletum est. Similiter Iosue zelus est pro Moise scilicet cum puer Moysi retulisset dicens. Heldad & Medad prophetae in castris, dixit Iosue Moysi, Domine mi Moyses, prohibe eos. At ille. Quid emularis pro me? Quis tribuat, vt omnis populus prophetae, & det eis spiritum suum? eodem modo Ioannes Euangelista saluatori dixit. Vidimus quendam prophetantem, qui non sequitur nos. Cui dominus respondit. Sinite illum: qui non est contra vos, pro vobis est. Inuidia diaboli introiit mors in orbem terrarum. Quia enim vidit diabolus hominem in statu felicitatis esse, & ad illum posse ascendere vnde ipse corruerat, ab illo principatu & statu innocentiae eiecit illum. Haec fera pessima Cain occidit, puteos Isaac obtulit, Ioseph vendidit in aegyptum, Dauidem persequitur & Daniele: denique & Christum cruci affixit. Sicut enim (vt Paulus ait) diligenter Deum omnia cooperantur in bonum: ita inuidis omnia cooperantur in malum. Moritur enim de bono odore de quo alij viuunt: nam profectum aliorum reputat suum defectum. Mirabile est quod cum omnia vitia vni tantum virtuti opponantur, sicut gula non opponitur nisi abstinentiae, & luxuria castitati, licet superbia humilitati: inuidia autem omni bono opponitur. Inuidus vexillum aduersus omnes virtutes tollit atque subleuat. Praeterea cum alia vitia alicui vitio opponantur, sicut auaritia prodigalitati, & alia alijs: sola inuidia nulli vitio opponitur. Verum licet omnibus virtutibus opponatur, quia principaliter & directe opponitur charitati, quae regina virtutum est, manifeste patet pessimum, & abominabile esse vitium: in quo ostendit inuidus quod discipulus diaboli sit: quia Christus discipulis suis dixit. In hoc cognoscent quod discipuli mei estis, si inuidiam habueritis ad inuicem. Igitur discipuli Ioannis inuidentes Christi gloriam & miracula

1049.10.

cula, quae faciebat (quia Ioannes nullum signum fecit) nunciauerunt haec Ioanni, qui in vinculis erat, quia veritatem praedicauerat Herodi. O vinam tales haberet nunc ecclesia Dei concionatores qui pro veritate tuenda carcerem, & mortem subirent, & aduersus principum & regum potentiam se opponerent. Talis esse debet euangelicus concionator, Elia, Hieremia, Ezechielis, Ioannis Baptista, & Apostolorum imitator: qui pro veritate nuncianda, neque exilium nec carceres, nec mortem ipsam timuerunt. At quauis Ioannes in carcere esset pro veritate tuenda, liber erat: Herodes vero in vinculis. Vnde Salomon in Proverbij. Iniquitates suae capiunt impium, & funibus peccatorum suorum constringent. Et Ezechiel de impio. Ille quidem in iniquitate sua captus est: Et Paulus vt respiciant a diaboli laqueis, a quo captiui tenentur, ad eius voluntatem. Non autem sic iustus: quia non potest vinci ab homine qui vitia sua non vincit. Non enim quis vincitur nisi cum ei ab aduersario id quod summe amat eripitur: Qui ergo id solum summe amat quod amanti eripi non potest, ille absque dubio inuictus est & spiritaliter liber. Ioseph in Aegypto vinculis fuit emancipatus, & Hieremias in Iudaea, & Ezechiel ductus est captiuus in Chaldaeam, & Ioannes nunc in carcere Herodis: sed omnes isti liberi erant. De his in tertio capite satis multa diximus. Itaque beatus Ioannes detentus fuit, quia veritatem fassus est: nos vero in carcerari iure optimo possemus quia illam inficiamur. Videns ergo beatus Ioannes errorem & deceptionem suorum discipulorum misit illos ad Christum, ideo sequitur in contextu. *Et conuocauit duos de discipulis suis Ioannes: & misit ad Iesum dicens. Tu es qui venturus es: an alium expectamus.* Cum Ioannes ad populum concionaretur, & veritatem annuntiaret & vitia atque flagitia Herodis Regis carperet: rex ille detulit eum in carcerem: tunc Christus illud munus exequens concionari cepit & veritatem euangelicam edocere, & res miras, & miracula facere: antea vero quam beatus Ioannes detrunderetur Christus non praedicebat: sed detento Ioanne id quidem facit. Quando in bello interficitur signifer, qui vexillum portabat occurrit tempore diuinitate ductor, qui vexillum illud in altum tollit: & si dux defuerit occurrit alter qui hoc facit, & sic nunquam deest qui vexillum su-

stinoat. Sic Ioannes erat signifer Christi, & veritatis vexillum sustinebat: sed detentus cum sit occurrit Christus verus dux & fulcit veritatem istam & tollit illam. Nunquam quidem deest qui hanc sustineat, illa autem in carcerari nequit. Ideo Paulus. Verbum Dei non est alligatum, & ab ipso carcere se opponere stolas. Cum vero Christus concionaretur & miracula maxima faceret: pater hic ex Luca populum de Christo dixisse, propheta magnus surrexit in nobis & Deus visitauit plebem suam. Tunc vt hic ait, Lucas venerit discipuli Ioannis & nunciauerunt ei de omnibus his: ideo ex his verbis, quae discipuli dixerunt sumpta occasione mittit Ioannes duos ex illis ad Christum dicens. Tu es qui venturus es. &c. Misertus est Ioannes, & commotus ab infirmitate suorum discipulorum misit eos ad Christum (nullum enim melius remedium adituenit.) Habuit se Ioannes hac in re sicut patentes morti bundi se habent erga filios suos: gauisi enim & hilares discedunt, manentibus filiis in honore & statu. Sic gloriose Baptista cum se in carcerem reclusum & morti propinquum animaduertisset, vehementer optabat suos relinquere discipulos in statu perfectionis: & sic, vt solatus decederet vult prius in agnitione veritatis eos remanere. **¶** Obserua etiam, quo pacto boni viri & probi sui obliuiscantur: vt proximorum recordentur, & de illorum bono curam habeant. Gloriose Baptista in vinculis est & in tantis laboribus constitutus: & non est memor tui, sed tuorum discipulorum? Nonne commodius esset mittere eos ad Herodem, vt illi causam iniustam detentionis tuae objicerent? Non quidem recordatur Ioannes sui, sed discipulorum: boni enim suorum, atque delectationis propter Dei atque proximorum honorem obliuiscuntur. Im memor redditur Ioannes sui, & laborum suorum: & meminit Christi honoris, & necessitatis, quae infidebat discipulis ipsius Ioannis ad agnitionem veritatis & expulsionem falsitatis & deceptionis: quae allucinantur. Sic fecit Christus, qui cum per vias & plateas cruce depressus & spinis coronatus ferretur, non tantum suorum tormentorum memor, quantum malorum quae passurae erant mulieres ille, quae vicem suam dolebant, atque flebant, ad illas conuersus dixit. Filiae Hierusalem nolite flere super me. &c. Sic praeterea in cruce stando totus ipse vlceratus de bono alieno agit, dicens. Pater dimitte illis, quia nesciunt quid

2.Tim.2.

Luc. 23.

Ioan.3.

Num 11.

Luc.9.

Sapient.2.

Gene.3.

Gene.4.

Gene.26.

1.Reg.19.

Dan.6.

Rom.8.

Prover.5.

Exec.33.

1.Tim.2.

Gen.39.

Iere.10.

Exech.1.

Ioan.15.

Ioan.10.

Enarr. in Caput. VII.

quid faciunt. Agit etiam de latronis salute, dicens illi, Hodie mecum eris in paradiso. Præterea, ex longo itinere defossus, & fame urgente enectus ad putei deueniens, de homo & salute Samaritanæ, proprii, sui laboris, & defatigationis oblitus, tractat. Hoc autem fecit ad exemplar maiorum, prælatorum atque prærentium, ut omnes ista ducerant quanta cura & obligatio inposita est illis, de illis, quorum curam habere debent, & quando illi tales fuerint afflicti, vel turbati, obliuiscantur se, & labores suos proprios, ut alienis succurrant, sicut per exemplum Ioannes, qui ita fecit, ut dicitur, Sic beatus Iob in angustijs deprehensus, uxorem suam corrigebat dicens illi, Quasi vna de stultis mulieribus loquuta es. Si bona facta cepimus, de manu domini, &c. Paulus periculis circumdatus taliter, ut ipse dicat nullibi agnoscere, ubi non periclitatus sit, nunc maris, nunc procella, nunc in deserto, nunc in ciuitate, ter virginis, caesus sum, semel lapidatus sum, ter naufragi perituli, &c. cum ita præter ues, & infelici labores illi essent, plus multo, quodam metu sollicitabatur, ne forsitan recensiter conuersi ad fidem, ab ipsa depellerentur, Deum nostrum iniustum, existimantes quem quidem ita acriter se habebat cum suis, & qui bene illi inferebat, & ut informaret eos, illa esse Dei conditione, ac morè & quod sic se habebat, erga amicos. In tribulationibus istis nemo moueatur, ipsi enim scitis quod in hoc positi sumus. Nam cum apud vos essemus, prædicabamus &c. Beatus Stephanus inter lapides positus, in mortis tribulatione, sui oblitus, compatitur proximorum peccatis & orat dicens, Domine ne statuas illis hoc peccatum, Sic Ioannes quauis reclusus in carcere non prætermittit Dei honorem, & necessitatem proximorum. Sic andelam inconclauis, in conclauis vel carcere collocaes quauis diligenter & oprime ianua sit clausa & pectus affixum, nihilominus candela ipsa illucescet & totus locus illustrabitur, & lumen ipsum per rimulas & foramina exiet, Sic Ioannes erat lucerna ardens & lucens & quanto magis claudebatur eo plus ellucebat. Iusti quidem sunt veluti filix qui tactus ab excusorio ferramento scintillas à se emittit & splendorem. Sic iusti tribulationibus, & angustijs icti, maiorem & fulgentiorem lucem præferunt, lampades eius lampades ignis, & flammaram, Ita Ioannes sicut lucerna ardens discipulis præfulgebat docendo illos viam salu-

tis. Et sic de illo optime dici potest, quod aliqua multa non potuerunt extinguere charitatem. Carcer enim neque Herodis persequutio, non potuerunt extinguere ignem diuini amoris, quem habebat, neque suauia peccatorum obtruerunt illum. Sic Paulus, Romæ obtritus docet, & ab ipsis vinculis ad Philippenses, Philemonem, & ad Ephesos scripsit. Idem fecit ad Colossenses, in Ephesaco prohenus. Non ergo prætermittat apostolus docere, & illum inire ex carcere, sicut hic fecit Ioannes. Vide etiam quod ex carcere misit Ioannes ad Christum, sed cur erat vinculis, Ioannes? Quia dixerat Herodi, non licet habere uxorem fratris tui. Cetero verba ista non sunt, & modesta, in quo iconcionato res docet, quod talia sint eorum verba, & proximi honori confumia. Attamen sic cum Ioanne agit, in quo aperte datur intelligi Dei amicos propria vita pro nihilo ducere, ut Dei honorem tueantur. Videt Petrus quod voluit capere Christum, & cum hoc tolerare nequit, atque pro gladio amputauit auriculam. Macho, & prolixus interficeret, si Christus permisisset. Sed Petrus hoc ausus non videt tantam coheretentem amantem non putas vindicaturus iniuriam illam, & te occisuros. Hæc omnia Petrus pati faciebat, dum modo Dei deus defenderet. Nequit ergo Petrus rem tam iniquam, tolerare. Eundem zelum honoris Dei habuit pharisees quando simul, Utracitatem & Madianitam in peccato comprehensos trucidauit, nullis enim dolor est qui ita instum pungat, & male habeat, quam suum Deum offensa videre. Ideo David: De flecto tenuit me pro peccatoribus, derelinquentibus legem tuam. Vires non habeo, cadit animus tuus & robur tuum? Nonne tu es, qui tua funda & vno lapide gigantes Goliath decicisti? Nonne in deserto leones & vitos enecabas? Nonne quæ multa bella Philistinorum, Ammonitarum, & Iharum quæ nationum superasti? Cur modo ita timidus es, ut dicas de flecto tenuit me? Quia perferre nequeo peccata & flagitia in Deum commissa, & que passim in vita hæc perpetrantur. Adest hera fenestæ quæ maximo amore maritum suum prosequitur, & forte fortuna videt plurimos enfes nudos imminere marito, quo viso, animus illius linoquit, & cadit humo semianimis. Sed si incolu-

Marc. 6.

Matth. 16.

Num. 25.

Psal. 118.

1. reg. 17.

mis emergat maritus, dicunt vicini uxori exiguus tibi domina animus est: ecce maritum sanum, & incolumem. Tunc illa respondet. Sufficit in tanto periculo cum vidisse, ut animus defecisset. Similiter quauis Christum dominum, nec occidant, neque feriant qui in ipsum peccant, sed sufficit iustis suis præcepta violata videre, & sanctum eius nomē blasphematum, ut iusti ipsi Deum amantes ex ipso dolore anxii, & tacti quasi lymphati excidant. Sic vere erat gloriosus Ioannes, honoris & gloriæ Dei zelator: qui quidem cum dissimulare nequirit, scelus illud tam grande Herodis, honorem Dei vindicet, & carpit nocentem illum. Non licet tibi habere uxorem fratris tui. Ob hoc incarceratur Ioannes, patitur, & prolixus interficitur. O miseria humanam quidem non est qui ita faciat: nec Dei docus: & cultum turatur, præsertim videndo hæreticos ita superbos, & tot damna, atque mala in vita. Helias sedes sub umbra iuniperi defessus atque sitiens, non calamitates nec mala sua deplorabat, nec suæ egentiæ recordabatur: flet autem & deplorat perniciem & exitium templi & altarium. O duritia grauis & frigiditas cordium nostrorum: siquidem non est qui deploret ecclesiarum stragem templorum & mundi crima. Ioannes sanctissimus zelans honorem Dei arguit primo Herodem, propter quod in carcere conijcitur: & nunc suæ afflictionis & negotiorum propriorum oblitus (quia charitas non querit quæ sua sunt) agit de salute spirituali discipulorum. Ideoque Christus esset: sed quia proprijs oculis discipuli Christum ipsum certherent, & in operibus & miraculis agnosceret eum. Sed quare diuus Ioannes non eos monebat quod Iesus erat Christus & Messias quem sperabat? Quia hoc nihil proficeret, & illud humiliati Ioannis attribuerent: & sic non depellerentur ab errore, quo laborabant: imo potius in eodem confirmarentur iudicando præceptorem suum Christo ipso maiorem. Et sic quauis hinc se ipsum magis ac magis exinaniret atque humiliaret, hinc vero Iesum ad astra & superna toleret atque laudaret, nihil propterea profecisset: ideo misit illos ad Iesum, ut videntes eius doctrinam & miracula, eum cognoscerent. Sic legimus in quarto volumine Regum quod prophetarum fi-

1. reg. 19.

1. Cor. 13.

4. reg. 5.

lij cupientes de Helia scribere, misit eos Elias per montes, & ardua: & peragrati sunt tribus diebus, & noctibus & non repererunt eum. Non dubitabat Elias Heliam captum fuisse in cælum: sed ad tollendum dubium, feriorum prophetarum; misit illos in montes, ut quærent illum: & dixit eis, mittite. Sic fecit Ioannes cum suis discipulis: ut illum quem Ioannes sciebat Messiam, ipsi oculis certherent, & crederet illum esse. Præterea duos misit: quia in ore duorum vel trium stat omne verbum. Et si vnum mitteret sicut erant amulatores magistri sui, poterat ille mentiri. Duos itaque habiles, & doctores misit: ut possent etiam ad alios prædicare. Ite (inquit Ioannes) ad Iesum: & ne rubore suffundamini, ex mea parte querite ab eo, si est ipse qui venturus est in alium expectamus. Nullam credo in orbe fuisse maiorem questionem & maioris ponderis & momenti, quam ista. Qui interrogat vicem habent. omnium videri delium, qui interrogat Deum est: quod vero interrogatur summum negotium est, scilicet, an is esset Deus, qui videbatur homo: finis vero interrogacionis est, an per Christum sint eo tempore à Rege tyranno eruenti, & Messiam fideliter recipiat, ab eo que ritum recipiatur, ipsa. An non summa res hæc erat? Sanè super qua totius orbis salus vellet in cardine hitebatur. Observa etiam quod interrogatio fuit: Es ne tu qui venisti, vel qui venit hæc est phrasis Græca, & sic interpretanda: quod quidem probatur ex dictis illorum: nam visis miraculis quæ Christus faciebat dixerunt, Propheta magnus surrexit in nobis & dominus visitauit plebem suam: in quo affirmabant Messiam iam venisse, siquidem de præterito loquebantur. Ideo nunc querit, es tu, quem dicunt quod iam venit qui venturus es, id est, qui venisti? Et quod iste modus loquendi non sit nouus in sacris literis manifeste apparet in Ioannis euangelio in illo miraculo cum Christus satiauit ex quinque panibus tot millia hominum: quibus dixerunt. Hic est vere propheta, qui venturus est in mundum. Certum est quod venturus sit significat, qui iam venit: sicut demonstrato cum aduerbio hic vero simile non est, quod, dicent, qui venturus est, sed iste est qui iam venit. Sic nunc dicendum est. Tu es qui venisti? Est phrasis Græca ut participio de futuro pro præterito. In originali enim Græco est. εἶπες ἵνα εἶπες, hoc est, tu es ille veniens,

Deuter. 19.

Num. 35.

Ioann. 6.

Ioann. 4.

Iob. 2.

1. Cori. 11.

Act. 7.

Ioann. 3.

Canti. 3.

veniens, sine venturis; Et eadem Græca vox ad utrumvis tempus accipitur. Poterat dicere interpretis, os veniens, tamen eadem significatio venturis. Ad nostram autem credentiam in hoc contextu aliqua eliciantur. Docemur enim primo hoc factum Joannis de nostris domesticis sollicitam gerere curam: nam ut Paulus ait si quis suorum non habet curam domesticorum, fidem negabit; & infidelis est deterior. Multi profecto sunt, qui ita male educantur: ut non ab alijs pro sua nequitia interimantur. Deinde vero acerba sententia parentis suos afficit; & præterea mortem afferre illis solent. Hæc morte infelicis, ac repentina decedit, qui quidem & omnis eius prolapsum graviter castigans fuit: eo quod noverat indigno agere filios: & non corripuit eos. Videt etiam quantum mali Davidi Regi evenit ex eo quod non ab eo vapulavit filius: Ammon, commisit enim grave scelus vim inferendo sorori sue Thamar, & cum teneretur in filium animadvertere non fecit, & divina scriptura de illo dicit. Noluit contristare spiritum Ammon filij sui quoniam diligebat eum, quia primogenitus erat illi. Ecce quantum mala ex hoc sequantur. Absalon interfecit eum, & postea fugit: & quia David non ita facile erga illum se præbebat nec hilarem vultum sicut antea demonstrabat, regnum auferre decerneret & fugavit eum, & expulsi ab Hierusalem, & bellum gestum est, in quo satis multi Israelitici interempti sunt, David autem plorans, & nudis pedibus erat, & Semel male dixit illi Tandem eo quod unum filium castigare recusat, quos amisit, quoniam Absalon hausticulus etiam interpretis est. Omnia ista mala excelsarunt profecto si David in filium Ammon animadvertisset. Ideo in Ecclesiastico habetur. Equus in domibus euadet durus, & filius remissus euadet princeps. Curva cervice eius in iuventute, &c. Et iterum. Filij tibi sunt erudi illos, &c. Et non solum gerenda cura est filiorum: verum etiam familiarum & cunctarum familiarum: & tenetis scire quo pacto vivant, an sint concubinarij, vel rixati, si secundum præcepta divinis adsunt, si suadet crimina, & religiose vivunt, adimplendo quod tenentur. Præterea si ægrotaverint illos curare, & de illis in omnibus curam habere. Curam adverte quam illius Joannes suorum habuit. Discite itaque qualem filijs tuis hereditatem relinquere debeas. Filij huius seculi hoc vnum curant ut suis hereditatem

relinquant, quam plurimam relinquunt, in hoc opere & labore omnium se conferunt: sed non cogitant interim ut filijs suis, Deum præcipuum relinquunt. Verum scriptura aliter docet. Vos patres (inquit Paulus) educate filios vestros in disciplina & correptione domini. Omnia verba hæc (inquit Moyses) non solum animis vestris infigitis, sed filios quoque vestros docebitis, ut discant timere Deum. Relinquite tuis elementum Dei: quibus etiam plus proderit, quam totius opes & divitiæ. Quod pauperum filios videmus ac cognovimus, quibus parentis exigua bona reliquerunt, & quia illi studiosi, & literati existerent, videmus eos modo episcopos, archiepiscopos & in dignitatibus, honoribus, & diuitijs constitutos. Agnoscimus præterea alios divites & locupletes, qui a suis parentibus multa bona acceperunt, & cum deliciosis, lutores, & luxuriam de diti fuerint omnia illa amiserunt: & modo paupertate & inopia premuntur, & infantes habitii sunt. Hoc procurabat Joannes hoc sanctissimus Christi Præcurator cupiebat, ut discipulis optimam hereditatem relinqueret. Videt iam ad extremam suam vitam in perniciosa se: quapropter operam dabat ut filios illos, quos lacte suæ doctrinæ nutritar ad Christum mitteret, & fideles & boni essent. Et quemadmodum bonus pater lactem ex hac vita migrat quando videt suos liberos virtutibus ornatos & artibus ita quoque desiderabat Joannes perfectam fidem in suis discipulis videre, quos securus hinc discedere posset. Sic Christus descendens ad patrem pro testamento suis discipulis pacem reliquit ac virtutem dicens. Pacem meam do vobis, pacem relinquo vobis. Non diuitias, non honores, sed virtutes. Sic tu officiosus & bene educatos liberos tuos relinque. Hoc faciebat beatus Iob offerens sacrificium pro suis liberis dicens. Ne forte peccaverint filij mei, &c. Docemur etiam ut proximorum salutem curemus: & si bona propria, vitam, honorem, & quietem offeramus. Si quidem beatus Joannes honorem proprium pro salute illorum ponere non recusavit. Expende Ioannis charitatem. Tam illi qui nuncium hunc audierunt, quam qui cum Christo erant, diuum Joannem hominem lucem iudicare poterant & in ipso scandalizari: si quidem adhibito iam testimonio ab eo de eodem Christo, questionem illam & interrogationem

Ephesi. 6.

Deuter. 11.

1. Cor. 13.

1. Cor. 13.

1. Cor. 13.

1. Cor. 13.

rogationem prætendebat, & sic scandalizati sunt videntes eum iudicio suo variare liberum esse, ab his quæ cum in vinculis, & sic cum existimabatur hominem mutabilem & inconstantem: ideoque necesse fuit ut postmodum Christus Redemptor illi patrocini præstaret suum pristinum honorem reddendo, & facta laudando. Tanta igitur charitas Joanni fuit, ut suum honorem pro salute animarum discipulorum ponere non dubitavit: & cum dispendio sui nominis utilitatem proximorum obrinuit. Sic Moses propter bonum proximorum voluit deleri de libro vitæ. Charitas enim non querit, quæ sua sunt: sed salutem proximorum: non suum commodum querit, imò commodum proprium contemnit, ut alios lucrifaciat. Sic Paulus Romanis dicit. Operabam ego ipse anathema esse à Christo, pro fratribus meis. Et Corinthiis etiam ait. Ego autem libentissime impendam, & super impendam pro animabus vestris. O quam pauci Moses hodie sunt, quam pauci etiam Pauli! Pro salute proximorum nec pedes decem ambulabunt. Imò vero quod peius est asidue detestandum illud proloquium circumferunt. Heus proximus sum egomet mihi. Si autem pro proximo facturus aliquid tu es, sub illa tamen conditione & modo id facis ut ne que de somno tuo, quiete, nec bonis aliquid amittas, neque prætermittas. Vis tandem Deum legem servare absque vilo tuo discrimine, labore, nec sumptu. Vis autem vitam beatam sine pensione consequi: cum tamen Christo Redemptori tuo sanguine pretioso & vita steterit ut tibi impetraret. Non sic Joannes qui certe imbecillitate discipulorum in seipsum transfert: ideoque ex parte sua interrogationem fieri vult. Sic de Christo salvatore nostro ait Esaias. Vere languores nostros ipse tulit, & infirmitates nostras ipse portavit. Fecit sicut nutrix, quæ quidem ad infirmitatem nutriendi & lactantis infirmatur, venas scindit, & purgatur. Unde ipse per Oseam. Ego quasi nutritius Pharaïm Paulus etiam. Quis, inquit, infirmatur: & ego non infirmor? Vinam diuites & nobiles ita infirmitates & miseria pauperum præsentirent, ut cum illis dolerent ac infirmarentur. Sed ubinam modocumque charitas hæc? Elatus quidem cum infante defuncto se motus est, & illi suscitavit. Sic erga pauperes, diuites efficere tenentur, illorum miserando, vitam & cibum erogando. Tertio docemur quod nulla fides nisi Christi fides

ad salutem prodest. Mittit ergo discipulos ad Christum, quia nisi dominus custodierit civitatem frustra vigilat qui custodit eam. Si enim domus cementum deficiat, frustra erit parietes tollere, & ampla ædificia condere. Cementum sane atque radix salutis nostræ, Christi fides est: de qua Esaias. Ecce ego mitto in fundamentis Sion lapidem angularem, probatum pretiosum, &c. Paulus. Fundamentum aliud nemo potest ponere præter id, quod positum est quod est Christus Iesus, quidquid tandem absque hoc fundamento sit, vanum est. Sic philosophi in vanum laboraverunt sine fide. Probe id quidem Joannes noster hos castos, humiles, pios, & ceterasque virtutes edocuit: sed quoniam ista omnia sine Christi fide sufficere nequebant, ad Christum verum magistrum mittit. Quattro & ultimo docet hæc historia nihil petniciosius esse quam si hominem nimium suspicimus eique plusquam par est tribuimus: quantum eius doctrina & sanctimonia excellenti sit ex cultus. Joannes vir sanctus erat, multa tamen incommoda sequebantur quod discipulis eius nimium ei ascriberent, quod tanti aestimarent. Primo enim hæc res invidiam in eis accendit adversus Christum. Secundo cupiebant verba & opera Christi irritari & supprimi. Tertio præceptorem suum instigabant contra Christum, quorum studium Joannes si approbasset eosque sequutus fuisset, quid indelicium præter simulatas sectas, atque perturbationes sequerentur? Eodem quoque modo Corinthij amulati incipiebant quique pro eo à quo fidem doctus erat & baptizatus: Paulus vero vehementer obiurgat eos: & à tali cōtentione propter magistros, eos attrahebat. Unde omnes hæreses, & sectæ nate sunt, nisi ex ambitione prædicatorum & importuna, ac immodesta emulatione insipientis populi pro suis magistris: Hæc ipsa causa est quo minus his temporibus atrocissimum in ecclesia bellum, & conturbatio conciliari queant. Vnaquæque pars amulatur pro suis magistris, & alios despicit. Sed iam ad nostrum Lucam revertamur. Cum autem venissent ad eum viri dixerunt. Joannes Baptista misit nos ad te dicens Tu es qui venturus es, an alium expectamus? si fuerint legati fideles verba mittentis fideliter deferentes, nihil addēdo, nec subtrahendo, quos ideo sequi debemus. In proceperibus enim legitur. Qui alio reperit sermonem, separat federatos. Balaam cum iussus

Psal. 126.

Esa. 28.

1. Cor. 3.

1. Cor. 13.

1. Cor. 13.

Num. 23.

effet ut malediceret Israhel benedicebat, ob-
iurgatusque a Balac Rege Moabitarum eo
quod non malediceret, respodit. Num aliud
possum loqui, nisi quod iusserit dominus?
Sed si Balaam ariolus & iniquus cum esset,
absque vlla variatione, quae Deus afflauerat
annunciabat, quare tu euangelicus conciona-
tor, & Christicola non ad populum refers
quemadmodum a Deo accepisti, & ab eodem
iustum est. Balaam quidem mutationem no-
luit quauis Balac maximum munus & the-
saurum offerebat: Sed prob Jofor, quā mul-
ti hodie sunt concionatores, qui minori mul-
to oblatione proposita diuersa longē ab eo
quod intelligantē superiori loco proferunt,
cum vero redemptor noster populatque ho-
minum vitia & crimina reprehendi iubeat
minime id faciunt imōdū vero ne ex hoc aliqua
inimicitia vel odium generetur inter ipsos &
optimates vires & principes, eorum flagitia
simulant & mutatione verborum vtuntur.
Discamus etiam patribus magistris atque prae-
positis obedire. Isti vero discipuli qui tales ex-
titerunt & magistro paruerunt, ex eo quidē
miracula quam plurima quae Christus coram
ipsis & pro eorum amore fecit proprijs o-
culis videre meruerunt, deinde etiam in fide il-
luminari. Sic Saul obtemperans patri prae-
cipienti vt a sinas amittas quateret, regnum ad-
inuenit, sicut isti saluatoris fidem. *3. c. In ipsa
autem hora multos curauit a langoribus suis, &
p. agis, & spiritibus malis, & caecis multis dona-
uit visum. expend: Christi bonitatem ac cle-
mentiam. Siquidem tot miracula facere di-
gnatus est propter hos duos discipulos pau-
peres, & quod magis est eius aduersarios: vt
quas illas animas ad se lucraretur & conuer-
teret. O si tu speris oculis aduertere quam
magna Redemptori nostro debeas, & qui-
bus modis vtatur ad tuam salutem. Vti-
nam in referenda gratia tante cure, quae Chri-
sto est salutis & saluationis tuae: aliquam tu
de teipso haberes: quam quidem curam in
isto euentu aduertere maxime debes, si qui-
dem ad lucrandos hos discipulos tanta mi-
racula efficit. Pende autem ex hoc qua-
rum diuina maiestas animam existimet. Pu-
tasne paruo habere? plus certe illam quam
ducit centum millia mundorum. Vtinam
nostri temporis praelati ita ducerent & ran-
tum in earum utilitatem facerent. Sed quid
dicam plus multo istis certe cura imposita est
caducarum rerum & visibilibus, quam spi-*

ritualium, & plus episcopum pœniter eius
mule obitus, quam spiritalis subdit: Non
quidem sanctissimus ille Job atque patien- *Job. 1.*
tissimus vestimenta scidit audit exitio ouis,
camelorum: ac armentorum: scidit autem
praesentitque maximē liberorum morte au-
dita. Sic tu episcopo: & praelate plus multo
spiritualem mortem filij rei subdit: quam
omissionem caeterorum temporalium & mu-
tabilibus praesentit: tenens. Vide tandem
quid Christus pro vna anima liberanda fe-
cerit: idem tibi profus faciendum est pro
salute fratris vel subditi tui. *¶* Obserua etiam
quod in ipsa hora fecit haec miracula cum
primum discipuli Ioannis accesserunt absq;
vlla mora. Saluam enim nostram differre
nescit Deus, nec discipulorum suffragium in
alterum diem distulit: imō eadem hora co-
tulit. Ex his tandem discere honorum ope-
rum dilationem in posterum auferre, for-
san enim, vt solet impedimentum occurrer,
cuius causa cessabunt. Mala autem opera ne
statim exequaris, neque perficias: accider
enim interea quod propositū mures, & a pra-
ua cogitatione desistas, vel id fieri aliquo alio
impedimento interiecto. Ne vero officiosa
operatio in crassum prolongetur: fieri enim
potest, vt hodie a vita discedas, & sic desicis
te tempore operari minime valebis. Patriar-
cha ille sanctissimus Abraham cum primum
de circuncisione Charissimi filij nuntium ac-
cepit scriptura diuina testare, capessit: & sta-
tim carnem praecipij sui circuncidit. *¶* Eli-
seus similiter audita voce Helise vocantis,
statim sequutus est eum: Praeterea Leuita
ille, qui voluit de Bethlehemi reuertiri in do-
mum suam, quoniam longas moras fecit &
iter dilatant, precibus & blandimentis so-
cieri sui derentus, & domum suam attinge. *Indi. 19.*
ro ne equiuit, remansit in Gabaa, vbi graui-
ter laesitatus est. Tu ergo caue tibi que pros-
ce, euigila diligenter & caelestem viam duci-
to, ne id in posterum transmittas: forte enim
fortuna nox vltima, quae mors audissima est
in tali statu atque tempore capiet te, vt cogaris
in Tartaro collocari. Sed de his alias. Post-
quam igitur diuina maiestas miracula astanti-
bus discipulis ostenderit euangelista ait. *¶* Et
respondens dixit illis. *¶* Euntes venunciate Ioanni
quod audistis & vidistis Caeci vident, claudi am-
bulant, leprosi mundantur, surdi audiunt, mor-
tui resurgunt. Iudicio quidem meo vide-
tur hac in re ita se habere Redemptor no-
ster, &

1. Reg. 9.

Gen. 17.

Indi. 19.

Exod. 4.

Ioan. 1.

Dento. 24.

Matth. 12.

Matth. 5.

Matth. 22.

Luc. 9.

ster, & D. Ioannes quemadmodum Moyses
& Aarō. Aarō enim lingua erat & Moyses in-
terpres, & qui palam loquebatur: Moyses au-
tem mira, atq; miracula praebat. Sic Ioan-
nes vox erat idemq; ipse loquebatur dicēs.
Ego vox clamantis in deserto. Ecce agnus
Dei: ipse vero loquitur modo dum dicit. Tu
es, qui venturus es, an alij expectamus, sed
Christus facit miracula & facit opera, quia
caeci vident, claudi ambulant, &c. Ideo ait.
Dicite quod audistis, & vidistis, caeci vidēt,
claudi ambulant, &c. Quae audistis referen-
dum est ad doctrinam, quam audierūt, quae
quidē perfectissima erat. Primō quia extir-
pat omnia vitia quod aliae leges non faciunt
quia permittunt peccata, vt lex Mosi libellū
repudij, & leges ciuiles meretrices, & occide-
re adulteram. Sed lex Christi omnia extirpat
vsque ad verbum ociosum. Secundō leges a-
liae tollunt exteriora tantum, lex autem Chri-
sti interiora, ideo dixit. Non concupisces, &
qui viderit mulierem ad concupiscendum
eam iam moechatus est in corde suo. Tertiō
circa finem vltimum: nana aliae leges praeten-
dunt pacem inter homines, hic enim est finis
legum humanarum, sed lex Christi habet fi-
nem regnum caelorum. *¶* Et illud, quae vidi-
stis, referendum est ad opera & miracula quae
fecit. Veniunt tandem discipuli quare ad Deo
quisnam sit & respondit. Vide opera mea.
Ex ipsis enim deprehendit & cognoscitur
diuina maiestas: ista quidem sunt quae testi-
monium de quolibet perhibent. Opera autē
Christi consonant, & cōforaria sunt dicētis &
mirabilibus, quae de eo Esaias cateriq; pro-
phetae enuntiauerunt. Sic nos, vt Christiani
videamur oportet demonstrare legem Dei
opere complere, & quod noster videndi mo-
dus Christi legi correspondeat. Diuina sane
lex miracula praecleara a Messia venturo faciē-
da pronuntiabat, deinde vt Christus redem-
ptor se Messiam promissum ostenderet talia
perficit miracula. Similiter hoc a lege, Chri-
stiano precipitur. Diliges Deum ex toto cor-
de tuo, ex tota anima tua, & ex omni mente.
Dicit etiam quod qui diligit patrem, aut mā-
trem plusquam Christum non est eo dignus.
Nunc videamus an tu Christicola, tum vita,
tum vero operibus bonis catholica professio-
ni respondeas: Vt mundo: si quidem inter le-
gis Dei professores, tot sunt odia, inimicitiae,
vsurae, luxuria, caeteraq; vitia, qualia neque
inter gentes. Tua ergo opera & facta pro se

ipsis loquentur & te qualis sis indicabunt,
quia vero Christianus es more Christiano vi-
uito. Non licet seruo Dei litigare, &c. sed mo-
destum esse, humilem, benignum, castum, &
ad omnes facilem & mansuetum. Opera dicēt
quis sis. Arbor quidē per fructum, homo au-
tem ex operibus cognoscitur. Operibus cre-
de, non verbis. Sic te cit Isaac, verbis fidē ad-
hibere noluit, sed manus Iacob tetigit ipse.
Similiter Deus faciet: & quauis multa ver-
ba proferas, beatitudinem nō confert sed ma-
nus, opera inquam tētabit. Sic ipse de ali-
quis loquacibus, pauca vero implentibus di-
cit. Multi dicunt mihi in illa die, Domine, do-
mine, nonne in nomine tuo, &c. Et dicā eis,
nescio vos. Nec tu praeterea hominum ver-
bis multum tribuas, sed opera respice: maior
enim mortalium pars pharisaica assimilatur,
qui quidē dicunt, sed non faciunt: opera tan-
dem, vt diximus de vnoquoq; testimonium
reddūt. Atq; ideo ait Christus. Opera quae e-
go facio, testimonium perhibēt de me. Quo-
modo sciam te esse Christianum? videamus
opera. Certē illa nō sunt Christianorum imō
Saracenorum. Vbi que periuiria, adulteria, la-
trocinia, mendacia, fraudes, & ideo infideles
conuertere se nolunt, quia nostris moribus
ac operibus contemplatis non a se dissimiles
nos iudicant. Si ergo fidelis es, fidem quae pro-
fiteris, ostende mihi fidem tuam ex operibus.
Christus verd, te, & opere te ostendit. Ideo
ipse ait. Si opera quae nullus alius facit
ego nō fecissem, peccatum non haberēt: nūc
autem exensationem non habēt de peccato
suo. Sed rogo domine: quae opera ista, quae a-
lius non effecerit: Caeci vident, claudi am-
bulant. Ideo dicite quae vidistis & ex his cogno-
scetis, quod ego sum qui erat venturus. Si au-
tem ad miracula attēdamus sancti patres per
multa fecere: iussu enim Iosue stetit Josab He-
lia verd & Eliseo multi elati reuixerunt, &
alia mira procefferunt. Disputāt deinde scho-
lastici, an ipsa Christi opera testimonia ferret
quod esset promissus in lege? & respondent
quod sic. Primō ex modo imperatoris: nam
Helias, & Eliseus deprecando mortuos sus-
citauerunt. Domine Deus reueratur obse-
cro anima pueri huius in viscera eius: dixit
vno ex eis. Petendū scienti serui a domino
suo miracula fecerunt. Vide beatus Augu-
stinus ait. Sancti non propria virtute miracula
fecerunt, sed Deo in illis operante. At Chri-
stus sicut Deus & dominus imperatoris pra-
Tom. 1. H h cipiēs

2. Tim. 3.

Gen. 27.

Mat. 7.

Ioan. 10.

1. Cor. 2.

Ioan. 14.

1. Iosue. 10.

3. Reg. 17.

4. Reg. 4.

Aug. lib. 10. c. 2.

Luc. 18.
Mat. 8.
Luc. 7.
Ioh. 11.

cupiens infirmitatibus, fecit miracula. Cæco dixit, respice: & leproso, mundare, & a dolenti mortuo, adolefcens tibi dico surge, & Lazaro, Lazare exi foras. Idem autē dico de cæteris omnibus miraculis. Itaque, sicut Protogene Appellim cognouit ex sola apprehensione vnius lineæ, quam effecit, similiter tu omnipotentiam Christi facile ab vno miraculo deprehendere posses. Nam quem admodum lineæ subtilitas ingenium Appellis in suo artificio præferbat: ita Christi diuinitas & suum esse, planè imperium & dominium, quo miracula faciebat, demonstrabat, nisi Iudæi, gens quidem pessima suis affectionibus & malitia obca carentur. Secundò ex multiplicitate miraculorum. Quia propheta nõ tot miracula fecerunt: quia si vnus claudum curabat, non mundabat leprosum, & si faciebat vnum miraculum, non aliud: Christus vero multa & varia fecit miracula ita vt Dauid dicat. Dominus soluit compeditos, dominus illuminat cæcos, dominus erigit elisos, &c. Et hoc voluit Christus hic insinuare, cū dixit. Cæci vident, claudi ambulant, leprosi, &c. Tot miracula & tam varia narravit: vt ex hoc intelligeret discipuli Iohannis qd ipse erat expectatus à Iudæis: quemadmodum enim reges & principes in suis literis & elogijs sigilla & arma affigunt ne adulterentur, nam licet chirographum validum sit, quia regium est, nihilominus adulterari potest & literæ eius, sigillum non item. Sic Christus miraculo rum sigillo, doctrinam & prædicationem suam sigillabat: apposto enim sigillo cum chirographo nullus remanet scrupulus nec ambiguitas. Sic vero de Christi doctrina tot miraculis atque tantis confirmata quæ pro se ipsi loquebantur & Deum ipsum effectorem indicabant, nemo ambigere potuit. Sic vero reuersi discipuli ad Ioannem responsõ accipere dixerunt illi quæ audierant & viderant: quibus Iohannes ait. Ostuli & tardi corde ad credendum: quid clarius poterat vobis dicere quod ipse esset Messias in lege promissus, & quod non sit alius expectandus? Esaias enim de Messia dixit: Ipse veniet & saluabit nos. Tunc aperientur oculi cæcorum, & aures surdorum patebunt, tunc saliet claudus sicut cæcus, & aperta erit lingua mutorum. Idem etiam Esaias dixit in persona Messie, euangelizare pauperibus misit me. Conferto bene quod vidisti cum ipsa prophetia, & aperte inuenies Iesum istum nostrum Mes-

siam esse & non alium. Expēde autē quod non dicit Christus. Ego facio cæcos videre, claudos ambulare, sed modeste dixit, cæci vident, claudi ambulant, ostendens opera. Dificamus non iactanter & inaniter nos ipsos laudare, & egregia opera nostra magnificare: sed cū ratio postulauerit opera nostra ostēdamus, & ipsa loquatur, ipsa narret, & manifestet autorē. Nā huchodonosor seipsum extolens inquit. Nōne hac est Babylon ciuitas magna, quā ego aedificauī in domū regni, in robore fortitudinis meæ: & in gloria decoris mei? Cum vero hic fermo adhuc in ore regio esset, vox de cælo ruit. Tibi dicitur Nabuchodonosor rex. Regnum tuū transibit à te, &c. Perpende etiam quod Christus ad sui atque doctrinæ suæ probationem cæcos illuminauit, claudos sanat, leprosos mundat, &c. Et cū Christus redemptor noster tam sanctissimè & sine quærela vixisset, ita vt inimici ab eo rogari an esset in illo aliquod peccatum, nullum prorsus inuenierunt: at tamen vt illi fidem adhibeant tot atque tanta miracula per fecit. Dico mihi quæso, & narra Martini Lutheri vitam adhuc etiam miracula, quæ fecerit: vt illi Germania, tota Anglia, & tam magna Francorum pars, tantam fidem attribuerint: Sunt ne illius miracula moniale mduce & tres procreare filios: die autem veneris gallina vesci: vinum præterea vsque ad crapulam potare? Cum istis miraculis monialibus tot bestiales homines crediderunt hæreses, errores, & mendacia, quæ pessimus ille homo seminauit. Viuat autem viuat, atque in æternum & vltra stet prorsus atque maneat fides nostra atque religio catholica: siquidem à tali autore & fonte totius sanctitatis veritatis, atque religionis promanauit: fuitque promulgata à sanctissimis viris, sanctitate atque perfectione præditis: approbata autem & confirmata miraculis celeberrimis, vt dictum est, &c. Obserua tertio, qd diabolus in sua malitia induratus, & quoniam dixit, similis ero altissimo semper intendit se Deo ad aquare & miracula sicuti Deus efficit: & facit autem, sed longe diuersa. Christus enim verus Deus & homo cæcis lumen præbet, & eos videre facit: da mē verò è diuerso vidētes exæcat oculosque claudit, ne suā crimina & peccata præcipiant. Sic quidam, Ambulauerūt vt cæci, quia domino peccauerunt. Quæ maior rogo cæcitas esse potest, quā cū homo vxorē habeat tū pulchram, tum vero

Dan. 4.

Ioh. 8.

Esai. 44.

vero prudentem, homo ipse rem habeat cū alia muliere deformi, turpi atque immunda? & c. Christus tandem redemptor noster rectos dirigit claudorum pedes: diabolus autē claudicare facit homines rectos per viam cælestem, ita vt graues atque tardi erga Deū efficiantur: tu quidem coram dilecta tua genu flexis, coram Deo autem optimo & maximo, nec in templo id facis. Sic quidem demon facit & Christi miracula peruerse, & ordine præposito. Vnde egregius psaltes. Oculi habent & non videbunt, manus habent, & non palpabunt, pedes habent & non. &c. Perpende quarto Dei iudicia profunda, & attende ad hos D. Ioannis discipulos, qui cū antea Christum offensum habuissent, iam modo illum prædicant: & quæ audierant ab eo dicunt, eiusque miracula referunt. Media igitur, quibus homines vtuntur ad Dei iudicia impedienda: ipsa quidem assumit Deus, ad illos confusionem. Jonas Tharsis versus nauigationem dirigit, Deus autem iter illud in Niniuem torquet, à qua propheta fugiebat. Ideo Iob. Qui comprehendit sapientes in sapientia sua. Voluntas enim Dei semper adimpletur. Et quantum aliquis posset fugere ordine causæ particularis, non tamen ordinē causæ vniuersalis: quæ quidem diuina voluntas est. Ideoque Paulo dixit. Durum est tibi contra simulum calcitrare. Ideo Christus istis, ite & dicite Ioanni quod audistis & vidistis, hoc est, estote vos prædicatores mei & facite inuiti, quod nolulistis sponte facere. Omnia hæc Christi miracula isti discipuli referunt magistro suo Ioanni. Denique sicut isti discipuli Iohannis possumus etiam & nos referre nõ miracula, quæ audiuimus & vidimus, sed stitenda quædam, quæ audiuimus & vidimus. Miraculum est, cæci vident: sed horrendum est, quod videntes homines, non videant. Apeptos quidem & perspicuos habentes oculos non seipsos vident & agnoscunt, nec alios: nec ipsum Deum. Deum, quia non veniunt prauis operibus irritare: seipsos, quia cū cætos omni die deferri videant ad sepulchra, ipse se immortales cogitant. Cæteros quæq; nõ cõsiderat: nã si pauperes sunt, nec videre, nec iuuare volūt. Miraculū reuera est qd futuri audiant: sed illud magis miraculū quod audies nõ audit à Deo tot beneficijs, infirmitatibus, tribulationibus, prædicationibus, & inspirationibus, vocatus. Vnde egregius psaltes. Audiam quid loquatur in me dominus Deus.

Psalm. 113.

Ioh. 2.
Iob. 5.
1. Cor. 13.

Act. 9.

Psalm. 84.

Impius audiens, nec Deum, nec ecclesiam audit. Claudos ambulare miraculum est, miraculosus tamē quod pedes habentes, nõnquā ad bonum gradientur, quanquam velociter ad malum currant, nec ad bonum vnquam moueantur. Sed de his satis. Pauperes euangelizantur. Euangelium predicare non pertinet ad diuites, & honoratos: sed ad pauperes. Hoc propter Ioannis discipulos dixit, ne Christus despicerent, vilibus vestitum. Græcorum autem more loquutus est interpres, qui dicitur benefacio te, benedico te: proinde & psalists horum, αγαλλωγας, vtuntur: bene patitur abs te, benedicitur abs te, nam vtroque modo loquuntur. Vide autem differentiam inter mundanum, & cæleste regnum. In mundano enim regno cum noua aliqua accidit prius regibus deinde potentibus innox patricijs & nobilibus nunciatur: cū tandem ad plebecorum & pauperum aures deferuntur, iam principibus vetera sunt & communia. Sed cælestia bona prius denunciantur pauperibus: ex quibus bona nuncia diuitibus aperitur. Temporales diuitiæ ex diuitibus trahuntur ad pauperes: sed spiritualia dona ex pauperibus deteguntur diuitibus & istis euangelizantur: hoc est, datur bonum nuncium regni cælestis. Hoc enim euangelium sonat & euangelizare, vt ipsi bona hæc nuncia diuitibus aperiant. At prædicatores nostri potius diuitibus quàm pauperibus euangelium prædicare volunt: Christus vero pauperes elegit, venit enim mundi vanitatem euerturus: Regnum enim mundi incipit à diuitibus magna tibus, & potentibus, sed Christi regnū à pauperibus. Reges & mundi principes respiciunt diuites, Christus verò intuetur pauperes. De illo enim habetur in psal. Oculi eius in paupere respiciunt. Imò regē Herode miraculū vide re cupiente noluit facere: at apud pauperes multa miracula fecit. Vt enim prudens mercator ociosis & valde curiosis merces suas ostendere non vult, sed d ijs quos intelligit illas accepturos: sic Christus apud eos cõcionabatur & signa faciebat quos videbat ex ijs vilitatē accepturos: & sic bona nuncia prius detegit pauperibus, vnde delata sunt diuitibus. Io. Ioh. 3 nas propheta Ninie missus prius cœpit conuocari pauperibus: vnde nuncia regis sum alata. Ideo dicitur. Peruenit verbū ad regem. Ioh. enim prædicatio de vno ad aliū circumferrebat, donec ad regis aures peruenit. I. e. profi etiā quatuor deniciauerūt in aula regis

Psalm. 10.

Mat. 27.

1. Ioh. 3

1. Reg. 7.

Hh 2 in Sama-

in Samaria, quod castra Assyriorum essent va-
cua & plena cibis & diuitijs: dixerunt enim
adinuicem. Hæc dies bohî nuncijs est, nuncie-
mus in aula regis, &c. In natiuitate etiam Sal-
uatoris primò Angelus bonâ nunciâ pauperi-
bus pastoribus reuclauit gregem pascentibus;
quibus dixit. Euangelizate vobis gaudium ma-
gnum, &c. Euangelium etiâ prius à Chri-
sto dño fuit piscatoribus Apostolis intima-
tum; ex quibus postea ad varia loca peruenit.
Ideo Paulus. Non multi potentes, non multi
nobiles: sed cõtempnibilia elegit Deus, vt for-
tia quæque confundat. Amplius enim referre
bat (ait diuus Augustinus) pauperes esse, &
egenos qui hanc fidem mundo recipere cõ-
gerunt, quam diuites & potentes. Si enim
ab infideli & Mauro quæras cur in ea secta vi-
tam degat, proculdubio respondebit quia pater
eius in ea vixit & mortuus est. Si vero hoc
à fideli & Christolico scisciteris, dicit, quia
duodecim homines egeni & rudes sine ali-
quo pecuniatum vel munerum genere, sine
aliqua cognatione, sine aliquo deniq; huius
mundi auxilio & fauore bona hæc nũcia mũ-
do prædicauerunt: & huius sæculi reges & sa-
pientes Christianæ veritatis subiacerunt: ex
quo perspicuum est quod Deus esset illis au-
xilium, & dicta per illos vera censerentur.
Christus enim (ait Augustinus) non conuer-
tit peccatorem per oratorem, sed oratorem
per peccatorem. Si enim per duces & poten-
tes viros mundum conuertisset, ferretur vi-
& virtute armorum effectum fuisset: deoque
veram fidem per pauperes introduxit ac liue-
rum esset quod ea quæ concionabantur ma-
nifesta essent, erant quippe subtilia & perple-
xa Trinitatis & fidei mysteria. In primo regũ
habetur quod seruus quidam Ægyptius, debi-
lis ægrotus, ac famelicus, attulit nunciâ A-
malechitarum. Sic Deus vt verus Dauid pau-
peres Apostolos & discipulos pro ducibus ac-
cepit eosque suæ doctrinæ concionatores ac-
cepit. Inuenit mundum ociosum, vt Dauid
A malechitas: mundum enim diuitijs, delicijs,
vanitatibus, & peccatis deditus erat, quæ om-
nia ipse submersit ad iugum fidei mundum
trahens. Quem ad modum Gedeon cum comi-
tibus inermis & paucis militibus isque sine
armatura subegit potentem & magnum
exercitum Madian: sic etiam Christus paucis
inermibusq; discipulis vniuersum orbem eui-
cit. Lege Gregorij & Ambrosij. Ideo-
que pauperes euangelizant regnũ Dei, quod

quidem apparatus argumentum est aduersus
Saluatoris: siquidẽ vt Deus virtute sua diui-
na hæc sumẽs debilia instrumẽta impugnatu-
rus & euersurus erat vniuersum orbem. Se-
quitur vltra in contextu. *Et beatus est quicum-
que non fuerit scandalizatus in me.* Hoc etiam
propter Ioannis discipulos dixit, quia scanda-
lizabantur in Christo: non enim credebant
in eum, sed potius inuidebant ei. Scandaliza-
ri enim in Christum est non credere in eum.
Sic ipse discipulos suos alloquitur dicẽs. Om-
nes vos scandalum patiemini in me in hac
nocte. Hæc est dubitabit circa me. Sensus
itaque est. Beatus qui non fuerit scandaliza-
tus in me. Id est, qui scandalum non patitur
ex operibus humanitatis, quæ pro infirmitate
carnis & ad probandum humanitatis ve-
ritatem volens tolero. Multi etiam Christi fi-
deles scandalizant in Christum, & offendun-
tur in eũ. Offenditur enim superbus in Chri-
sti humilitate, diues atarus in eius paupertate:
& libidini deditus in eius puritate. Audi
rẽ noratu dignã. Qui propriã voluptatẽ abij-
cit, Dei voluntatẽ nõ offendit: qui verò propriã
seruat voluntatẽ, diuinã offendere necesse est.
Nõ enim nrã voluntas diuinã cõformatur, sen-
sus enim & cogitatio hominis ad malũ prona
sunt: sed malũ necesse est vt scãdalu accipiat
à bono. Vide etiã qd nõ minus in hoc Christũ
ostenditur quã in miraculis quæ faciebat, de
eo enim prophetauit Esaias dicẽs. Erit lapis
offensionis, & petra scãdali. Sãctus etiã Simeõ
positus est in ruinam, & in resurrectionẽ mul-
torũ. Opprimẽ ergo dicit ostẽdens quis sit; bea-
tũ fore qui in eo nõ fuerit scãdalizatus: nam
qui viderit Christũ sp̃is coronatum, crucifi-
xũ, & mortuũ, & nõ fuerit scãdalizatus in eo
sed crediderit, hic beatus est. In templo erant
duo altaria, alterũ erat æneũ in ipso statim ve-
stibulo, in quo sanguinolẽte offerrebatur victi-
ma & iugulabantur arietes multaq; alia ani-
malia sacrificada, & locus ille plenus erat cruo-
re: sed intus erat altare aureũ, vbi solũ modo
offerebantur thymiamata & incensum. Erat
enim locus hic odore plenus. Igitur cũ Chri-
stus sit altare nostrũ, vt ait Paulus: qui viderit
eũ despectũ, sanguine & viceribus plenuẽ exi-
stimabit, qd sit putus homo & altare æneũ: sed
si ad interiora trãserit nõ scãdalizabitur, quia
inueniet altare aureũ, odoriferu, nõ passibi-
le, & sanguine plenuẽ, sed diuinũ & plenuẽ thy-
miamate & incenso. Cõsidera Christi diuinita-
tem, & qd nõ sit tantũ homo, sed Deus & ho-

33.
Amb lib. de
Spiritu san.
Mat. 26.
Gen. 3.
Esa. 8.
Luc. 2.
3. Reg. 6.
Hebra. 13.
mo: & sic beatus eris, & non scandalizaberis.

Prætere ad scandalizantem etiam multi in Chri-
stũ, dicẽtes. Quod ergo tuum dicit Deus bonus
& iustus, tot mala patitur: impius autẽ iustorũ
persequitor triumphat, & viuunt. Quomodo
verum est qd Deus non reliquit suos in neces-
sitatibus: cũ ego propter ipsum multis me op-
posuerim periculis, & nõ sum liberatus? Quo-
modo qui dat scemofynã non deficiet, cũ
ego qui tot pauperibus erogauĩ, ego modo?
Multi inbecillẽs & infirmi hæc leuia imagi-
nãtur, quos Christus alloquitur. Beatũ qui nõ
fuerit scandalizatus in me. Nõ scandalizeris:
quia Christus quãuis statim nõ præstet reme-
diũ, non tamen deficiet, interim patientiã ha-
be. Filij Israel in Ægypto premisit libertatẽ
per manũ Moysi, & tũc magis affixit eos Pha-
raõ, & duplicauit lat. ore. Sic Dauidẽ vnxit in
regem Israel, sed prius quam regno potretur
plures annos grauiã in omni oda perpet-
sus est. Ita Deus antequam suos honoribus af-
ficiat & promissa adimpleat multa mala pa-
ti permitit, vt eorum patientiam probet: sed
credere debes quod veniens veniet & non
tardabit, interim patientiã habe. Perpende
etiã Christi saluatoris modestiam. Poterat in-
credulitatẽ discipulorũ Ioannis arguere, sed
noluit eos cõfundere, nisi tantũ corũ conscie-
ntiã tangere loquens quasi de alijs dicẽs bea-
tus qui non fuerit in me scandalizatus: sicut
etiam in corna fecisse cum Iuda euangelista
commemorant, cũ dixit, nisi tantũ corũ per-
quẽ filij hominis tradetur nolens Iuda pec-
catum palam facere sed tacitẽ illum reprehẽ-
dere, sicut nunc cum istis fecit. Discamus ex
hoc loco mala secreta proximorum occulte
arguere: docet enim hic Christus dominus vt
maxima sit nobis cura honoris & fame proxi-
morum, ne eorum defectus à nobis in publi-
cum educantur. Sed longe aliter nũc contrin-
git, cum minima habeatur ratio honoris & no-
minis fratris. Peccata enim nominis & fame
eũ mita vsũ communia sint, non vt grauiã ha-
bentur, & ideo in confessione fere semper obli-
uioni traduntur, homicidia vero, furta &
alia quæcumque mala opere parrata ita grauiã
existimantur, vt non solum confiteantur, sed
etiam veram poenitentiam de his agant, & sic
per hæc gestorum malorum opera homines
fere nunquam ad Tartara trahuntur. Illa enim
sunt velut morbus, de quo nulla est medici
cogitatio: hæc autem facilius lauantur. Quo-
modo enim si tu de aliquo prae loqueris, &

ille cui talia intimaſti dicit alij, & alij alij, bre-
ui temporis momento per vniuersam ciuita-
tem circũferitur: quomodo huic laudibus re-
medium applicabis? Sic homines in malum
sumus procliuẽs & ita prauorũ dicit aduer-
sus proximos nõs fidem adhibemus, vt si po-
ſſea illos lĩmis videamus efferri laudibus, à
praua cogitatione auerti nequeamus: & sic si
contingat infamia diuulgari: impossibile erit
nĩ proximi honorĩ exatẽ fati fieri posse. Ne-
quanis per contradictionem detractor in fo-
ro interiori satisfacere videatur: aduertat ad
huc quod fere nunquam perditus honor per-
ſectẽ acquiratur: quia infamatoris infamia ni-
mis diuulgata manet: & sic manet obnoxius
grauissima poenitentia, ob magnam difficul-
tatem restituendi honorẽ, quem permissio
detraxit prae de illo loquendo. Et sic Salo-
mon in Prouerbij. Quæ viderunt oculi tui
ne proferas: nõ postea commendare non possis,
cũ deonclaueris amicũ tuum. Querebat
Dauid in psalmo, & dicebat. Quis est homo,
qui vult vitam: & diligit dies videre bonos?
dices tu. Ego volo vitam, & diligo dies vide-
re bonos. Audi ergo prohibe linguam tuam
à malo, & labia tua ne loquãtur dolum. Sed
iam ad contextũ. *Et cũ discessissent nunciij Ioan-
nis, cepit de Ioanne dicere ad iudæos.* Scandaliza-
ta fuerunt turbæ de Ioanne putantes quod
mutatus esset quarens de Christo, quis esset,
cũ ipse testimoniũ antea perhibisset: mul-
ti enim sic mutari solent. Petrus quĩ in pro-
ſperitate dicebat, quod moreretur pro Chri-
ſto: in tribulatione iurauit quod non cognouit
eum. Sic etiam multi homines mutantur:
alio tempore te agnoscent, alio verò ignoti
eris: de quibus Paulus ait. Qui commutauerunt
veritatem Dei in mendacium. Sic turbæ
opinabantur de Ioanne, quod in vno tempo-
re cognoscebat Christum & non in alio, quia
miser interrogare, quis esset: idẽ Christum ne
honor Ioannis destruat pro illo respõdet:
hec autem facit non in conspectu discipulo-
rum Ioannis, sed vbi discesserunt. Discipuli
enim magistrum suum pluris faciebant, quã
dicebat, opinantes meliorem esse, & maiore
Christo: populus vero non sic minoris habe-
bat Ioannem debito existimans, quod leuis
esset & mutabilis. Vtraque horum extrema
erant: non enim tanti habendus erat, quãti
discipuli cogitabant: nec ita parũ pendẽdus,
vt populus existimabat. Viriſq; hĩc duobus
Christus redẽptor nũ sapientissimẽ satisfacere

Prouer. 25.
Psal. 33.
Ioan. 1.
Mat. 14.
Rom. 1.

Luc. 2.
1. Cor. 1.
Ser. 27. de
verbis domi-
ni, li. 22.
c. 11. cap. 5.
1. Reg. 30.
Indi. 7.
Gre lib 30.
mor. cap. 32.

Exo. 5.
1. Reg. 16.
Abacuc. 2.
Matt. 16.

cant sensus, ne aliud à malo intuearis: ita amor interiores aperiet oculos, ad inveniendam plurima, de quibus proximum absentem, & maxime commendare & pro honore respondere possis vt hic Christus fecit pro Ioane Baptista. ¶ Sexto docet amicorum res in eorum absentia curare. Sic in Genesi dicitur quod recordatus est dominus Abraham & liberavit Lot à Sodoma. Non rogavit pro illo dum loqueretur pro Sodoma: sed curam, quam Abraham habuit non de nepote, habuit dominus de illo, vt videas, quanto maiori cura, suorum res Deus curet, quam ipsorum, à quibus possidentur. Sic arguit Laban, ne faceret malum Iacob. Sic etiam dum Ismael ploraret in deserto, audiuit dominus vocem pueri & non ob aliud, nisi quia semen erat Abraham amici sui, in cuius absentiam curam eius habuit Deus. Vides qualem se Deus gerat amicis: siquidem tali conatu, res suorum in absentia curat: & non solum in vita, sed etiam post mortem: quia peccata Salomonis non puniunt in eius vita, propter David seruum eius, qui custodiuit vias domini. ¶ Septimo admonet locus iste laudare sanctos, & viros iustos: quia Deus in illis laudatur, qui fecit illos sanctos. Ideo David, vbi dixit, laudate dominum de caelis, laudate eum in excelsis, laudate eum omnes Angeli, & c. his non contentus, dixit: laudate dominum in sanctis eius. Cum imaginem bene, ex arte que depicta laudamus, ipsum artificem commendare videmur. Ideo Deus vult, vt non solum diuinam suam maiestatem, sed etiam sanctos eius collaudemus. Aegyptius rex Pharaon non solum voluit honorare Ioseph, donans illum regio annulo, & imponens digito illius: verum etiam vt hoc ipso honore ab vniuerso populo afficeretur: & sic iussit, vt omnes eorum eo genuflecterent: & praepositum esse scirent vniuersa terra Aegypti. Sic Deus vult vt honoremus, quos ipse honorauit. Nabuchodonosor etiam, cum Daniel statuae somnium exposuisset, cognouit Deum, & adorauit, dicens. Vere Deus vester, Deus deorum est: & dominus regum. Cum que Deus non bene sibi satisfactum esse videret, ex eo quod à Nabuchodonosor cognosceretur & adoraretur: voluit suos quoque seruos honorare. Ideo fecit quod Nabuchodonosor videret illos tres pueros ambulantes per fornacem ignis, ab eo quod nec ipsi Deum collaudantes, nec vestimenta, & capilli comburentur: & ita accessit proprius ad illos di-

cens. Sidrach, Misach, & Abdenago, serui Dei excelsi, egredimini & videte. Et his non contentus illos in sublimi statu collocavit: promouit enim Sidrach, Misach, & Abdenago, in prouincia Babylonis. At hoc ita Deus praesens miraculum fecit: vt sicut per prius miraculum Nabuchodonosor Deum coluerat, & per hoc posterius seruos: ita tam sublimiter Ioannem Christus laudat, docens vt sanctos & viros iustos honoribus prosequamur. Ex commendatione enim virtutis alienius probi viri, duo videtur oriri commendata. Alterum, quod laudata virtus crescit: alterum vero quod commendationem audientes, vltro coguntur, ad virtutem similem sequendam, & pro bi virtus augetur: quia virtus laudata crescit. Si enim virtus vera est, non dubium est, quin crescat. Quomodo probatur in confatorio argentum, & in fornace aurum: sic probatur homo ore laudantis. Cum aurum in fornace proiectur, quidquid aurum non est in se, in fumum conuertitur: quod autem verum aurum est, liquidum & perfectum manet. Haec est laus in homine, que si vera sit virtus, magis auget, magisque perfecta manet voce laudantis. Sin autem, commendatio & ficta sit virtus, tota ipsa in fumum, & humanam conuertitur vanitatem: & quia in bonis augetur virtus, conueniens est vt laudetur. Secundo prodest laus bonorum, quia vbi alijs auditur, hi inuitantur ad proponendam virtutem sibi imitandam: nam dum bonos commendamus cor nostrum cogitur ad simile faciendum. Paulus, vt Hebraeos, ad suorum maiorum virtutem incendat, eorum gesta in memoriam refert, dicens. Memento praepositorum vestrorum qui vobis locuti sunt verbum Dei quorum inuenientes, & c. hac praedicatione vsus est Esaias, dum dixit. Attendite ad Abraham patrem vestrum. Mathias quoque vt filiorum animos accendat, ad potius subeundam necem quam patiantur legem & eius custodiam violari: in haec prorumpit verba. Memento operum patrum, quae fecerunt in generationibus suis: & accipietis gloriam magnam, & nomen aeternum. Memento Abraham, & Iacob, & Phinees, & c. Hoc etiam fecisse Iudith, sacra commemorat historia. Quapropter non potuit vnquam placere istud, quod quidam doctor, exponens illud, neminem laudaueris in vita sua, dixit vt dum viuus ne laudemus hominem: sed tantum post vitam, post consumptionem. Laudo nauigantis felicitatem (inquit il-

Prouer. 27.

Hebra. 29.

Esai. 15.

1. Mac. 2.

Iudith. 3.

Eccle. 11.

Gen. 22. Nume. 12. Iob. 1.

Ioan. 1. Matth. 16. Luc. 7. Mat. 15. Mat. 8.

Bernard. ser. 5. omnium san. Ho. & epi. sola.

Osee. 13. Iaco. 1. Psal. 9.

Psal. 51.

quit ille) sed cum peruenerit ad portum: laudanda ducis virtutem, sed cum perducus est ad triumphum. Contrarium hic videmus quod facit dominus Iesus Christus, cuius omnis actio est nostra instructio: laudauit enim Ioannem, & multa de eo dixit populo: adhuc Ioane viuente. Sic etiam laudauit Abraham, & Mosem, laudauit nimis fratribus suis Aaron, & Maria, quia de eo murmurauerat. Sic laudauit sanctum Iob, dicens virum iustum, & rectum. Et si dicas, quod Mosem, Iob, & Ioannem non laudauit in facie, & coram ipsis, sed absentes: nec hoc habet locum, cum laudauerit Christus in facie Nathanaelem, Petrum, Magdalenam, Cananazam, & Centurionem. Quapropter illud quod scriptura ait, ne laudaueris hominem in vita sua, intelligitur iuxta mentem beati Bernardi: ne laudemus hominem in vitis & peccatis. Hoc est vita sua, id est, fragilitas, concupiscentia, mendacium, & c. hoc est suum iuxta id quod dominus ait. Perditio tua ex te Israel: tantummodo in me auxilium tuum. Quid quid boni habet homo à Deo est: quia vt Iacobus ait, omne datum optimum, & omne donum perfectum de sursum est, descendens à patre luminum. Ideo dicit, in vita sua hoc est, in his que sua sunt. In his non est laudandus vt multifaciunt, laudantes vitia & peccata diuitum, & potetum, que admodum palamistat. Quoniam laudatur peccator, in desiderijs anima sua, & iniquus benedicitur. Ideo in alio loco quaedam arguit egregius psaltes dicens. Quid gloriaris in malitia, qui potes es in iniquitate: Hoc est. Quae est haec malitia tua, vt gloriaris de bono aliquo qui nullius rei plane potes es, nisi vt opereris iniquitates: Si malitia ex te est, quid gloriaris in ea? Igitur ne laudaueris hominem in vita sua carnali, fallaci, mutabili, ad malum prona, & concupiscentijs plena: virtutes autem, sancta desideria, & bonas cogitationes, quae à Deo sunt, lauda in eo, sicut Christus laudat hic Ioannem, vt eius honorem tueatur: & alios prouocet, ad sequendum & imitandum eius virtutes. Virtus itaque laudibus honoranda est: honor enim absque meritis est, velut gemma in annulo ferreo. Cato ille maior, cum statuas aliquorum, absque meritis videret in foro, malo, inquit, homines demerere querere. Cur statua non est posita Catoni, quam cur posita sit. Viris itaque proliis debetur laus, etiam dum viuunt: & sicut Christus Ioannem laudauit, & honorauit. Quod demum docemur, quam in disse-

rens sit praemium, quod dant bonis, à Deo, quam mundus. A mundo accepit Ioannes contemptum, & ab Herode carcerem, & mortem: à Christo vero laudibus extollitur. Sic Moses à populo suo persequitur lapidibus & contemnitur: & à Deo laudatur. Similiter Samuel despicitur à populo, deicitur à principatu: & commendatur à Deo. Sic Iob ab amicis improbat: sed laudatur à Deo. Sed iam ea que de Ioanne ait, audiamus. Quid existis in deserto videre? arundinem vento agitatam? Commendat illum in quatuor virtutibus: scilicet, à constantia animi, ab asperitate vitae, à veritate doctrinae, & à puritate vita. Primo populus obijcere poterat, quod Ioannes esset mutabilis, siquidem vbi Christum digito proferat, quaerit postea quis sit: cui dubitationi respondet Christus: quid existis in deserto videre? arundinem vento agitatam? Non est Ioannes mutabilis, vt arundo vento agitata: & qui nunc ait, & modo negat: quia Ioannes homo constans est, firmus, solidus suis dictis, quique eorum nullam moueretur: immò omnino tempore idem asfirmabit. ¶ Secundo posset opponere populus, quod Ioannes erat adulator, eo quod Christi benevolentiam captare veller, cum dixit, ecce agnus Dei: nunc vero quia nullum sibi commodum reportari videt, quis sit rogat. Huic etiam satisfacit Christus. Sed quid existis in deserto videre? Hominem mollibus vestimentis indutum: ecce qui in veste preiosa sumi, & in delicijs in domibus regum sunt. Adulatores & parasiti, qui feris & deauratis vestibus, oluntantur, regum domos incolunt. Ioannes vero, quia camelorum pillis contexta induitur veste, non in regijs demibus obtinet locum sed in carceribus. Quod vero non sit adulator, nec alius fauorem quaerat, ex loco, que habitat, ex vestibus quibus vestitur, facile deprehenditur. ¶ Post tertio arguere contra eius prophetium spiritum defectum opponeret: eo quod cum Ioannes protulit, ecce agnus Dei: non cognouit Christum, nec sibi constituit: siquidem quaestum misit quis Christus esset: ideo pro Ioanne Christus responderet hoc modo. Sed quid existis videre? prophetam: vique dico vobis, & plusquam prophetam. Nec Ioannes (ait dominus) ignarus est homo, sed sublimi praeditus ingenio: quippe de me non paruum habet intellectum. Et qui non solum est verus propheta, imò plusquam propheta, ex ignorantia quaerere non potest: nam si in propheta

Exo. 17.

1. Reg. 12.

Iob. 42.

Iob. 42.

Ioan. 1.

actu propheta deuiare nequibat, quomodo deuiabit Ioannes, qui maior est illis? Quare dicere poterant, quod carnali, & munda non amore sapenunt homo homines coguntur, ea que rationi debita sunt exequi: & sic Ioanes modo aiebat modo negabat. Ad quod Christus respondet dicens, *Hic est, de quo scriptum est. Ecce mitto Angelum meum ante faciem tuam, qui preparabit viam tuam ante te.* Nec ita popularis est Ioannes, vt alij: nam licet, ex carne & ex ossibus sit compactus: moribus tamen & vitata purus est: & coelestis, vt nihil nisi de coelestibus agat. Vt enim Angelicum sint in gratia confirmati: quicquam preter debitum operari nequeunt: ita Ioannes, a maternis visceribus, in gratia confirmatus, quique potius Angelica quam humana vitam transgessit, nulla promissione commotus a veritate vnaqua declinabit. Sed iam singula haec quatuor discutiamus.

¶ Primo commendat Christus Ioannes a constantia & firmitate propositi dicens, quod non est mutabilis, sicut arundo, quae vento mouetur. Ioannes non erat arundo, sed arbor fixa: quam nulla ventorum tempestas, non humana laus, non adulatio, non metus, aut minae, non promissa, non felicitas non aduersa fortuna, a proposito, & vera confessione, amouere possit. Vnde quaedam sapiens mulier regi Dauid dicebat. Sic est dominus meus rex, sicut Angelus domini: qui nec maledictione, nec benedictione mutatur. Ioannes non mutatur a priori, dicto sicut Angelus, cui quod semel placuit amplius displicere non potest. Nec in maximo honore sibi delato, nec in oblata dignitate Messia, nec in vinculis, mutatione fuit passus: vt aurum in aquam coniectum non amittit colorem, nec pretium, in ignem vero immisum, purius redditur & splendidius: sic vir iustus, & sapiens, in aqua prosperitatis, non amittit virtutem, nec splendorem: in igne vero calamitatis, redditur illustrior & praestantior, habet enim cum auro similitudinem. Impius autem similis est luto, qui in aqua dissoluitur: & in igne induratur: marebus secūdis, & secundū voluntarē fluentibus, ducitur voluptatibus & illecebris, & cum se videt in aerumnis induratur: & in sceleribus obstinatur. Ioannes verò stabilis, & constans est: qui in prosperitate, & aduersitate idem est. Chamalxon ad speciem rerum, quibus admouetur mutat colorem: & nos quacunq; occasione obiecta mutamus propositum, & derelinquimus virtutem. Et sicut Chamalxon co-

lorem album non recipit, cum ceteros recipiat: sic nos ad omniam mutamus, praeter ad animi candorem. Sed Ioannes sicut figura quadrata, quae in quamcunque partem voluatur sui similis est: sic in omni virtute se iustum ostendit. Genules qui aiebat Mercurium Deū esse veritatis super lapidem quadratum illū pingebant. Sic Ioannes vt in sua animi constantia conseruaretur, fugit in eremum: nam si in mundo eum mundanis consuetudinem habens maneret, amicitias & conuersationes cum hominibus iniret, & fortassis postea amicorum & consanguineorum vitia carpenti, animo careret. Sic saepenumero accidit, quod dāmo sapientes, & spirituales viros in faciem aggredi non audeat: ideo populum incitabat vt illos consulat, & eorum amicitiam contrahat: quippe qui, vt accepti maheant cum amicis, fortasse mala consulant: cum id demon maxime desideret. Et sic Adam protoplastum, non a fronte tentare fuit ausus: sed uxorem instrumentis quibusdam decepit: Adam autem ne illa constriaret, contra Deū iustum operatus est. Ioannes vero altius, & inexpugnabilius consilium petendi deserta sumpsit: ne eum populus ab alto proposito, aliquo modo deterrere posset. Discamus ab eo animi constantiam, & perseverantiam in bono. Christus namque Apostolis dicit. Vos estis quia permansistis mecum, in tentationibus meis. Non dicit quia dereliquistis patrem & matrem: sed quia permansistis in tentationibus meis: dispono vobis regnum, vt edatis & bibatis, &c. Iudas quoque partes dereliquit, & bone exorsus est: Saul in suis primordijs vir fuit rectus: & tamē hi duo condemnati sunt. Et Salomon rex, bene cepit initio: & postea improbus euasit. Sed Christus hic coeleste regnum pollicetur: quia (inquit) permansistis in tentationibus meis. Familiares Iob bene sunt orsi, & septem diebus cum illo sunt lamentati: quia tamen fixi non manserunt, supplicii sunt facti. Et ideo Saluator. Qui perseverauerit vsque in finem, hic saluus erit. Esto quiesco, constans, & fixus in bene operando, vt fuit beatus Ioannes Baptista. Arbor enim saepe mutata, radices non emittit: quod si radices non emittens, passim muteris in bono incepto, virtutum fructus, nusquam produces. Ecclesiasticus sic de sapiente dicit: quod manet sicut sol, & quod stultus mutatur vt luna. Non paruum huius rei exemplar de patriarcha Abraham inuenis: qui cum Deo rem diuinam faceret, quauis veniebat

Genes. 3.

Luc. 22.

1. Reg. 9.

Iob. 7.

Mat. 10.

Eccle. 27.

Gen. 13.

au es

Iob. 13.

Tren. 7.

aque ad illum ipse abiebat eas & non propter earum importationem, dereliquit bonum inceptum. Nam qui in bono sunt mutabiles hi arundini agitatae comparantur. Nam quos procellis mundi huius obnoxios, vita mobilis in quietate iure arundini comparantur, in quibus solidae iustitiae nullus est fructus: & omni vento mouentur. Quidam enim adeo sunt inconstantes, vt constantia eorum haec esse dicatur, scilicet, esse inconstantes. Hanc inconstantiam deplorat Iob dicens. Contra foliata quod vento rapitur offendit potentiam tuam. Talis homo est, qui paruo vento tentationis euellitur. Reuera arundines sumus: quia quacunq; aura tenuissima mouemur & agitur. Siue enim humana laus, siue cuiuscunque potentis adit benignitas, elatione concutimur, & despiciamus ceteros: & si desunt humana solatia, tristamur: hodie proponimus emendare vitam & castitiam, die ad vitia reuertimur. Sed, haec mobilitas ex animi inferioris mobilitate, & leuitate procedit. Nam si consideres fixam columnam, & ex aduerso arundinem constitutam: quemadmodum & columna, quantumcunque spirerit venti columna in se consistit immobilis, & arundo ad quacunq; leuissima aura fluctatur & incurtatur: cuius quidem rei si causam velis, illa omnino est, quoniam intus arundo vacua est, columna vero grauis, & solida, & hinc plane colligimus ab intrinseco provenire, quod arundo facile quatitur, columna vero fixa, & immobilis maneat. Peccatum igitur quod intus manet in anima, huius mutabilitatis causa est: quod mihi credere nolueris, audi Hieremiam dicentem. Peccatum peccauit Hieremiam, ideo instabilis facta est. Inrus quidem habuit peccati humiditatem, quare febris tre moret, & propositorum mutabilitatem fuit passa. At Ioannes quia peccato carebat, manebat immobilis. Ad expellendas has mutabilitates opus est peccatum a medio tollere: & Deo adherere. Si vero arundinem, columnam illi marmoream ex aduerso posite, alligaueris, arundo sic alligata a vento non agitabitur. Ita quoque si Deo per amorem firmiter te alligaueris, & charitatis vinculo illi adhereris, atque omnem tuam voluntatem in illo direxeris, nihilque velis, praeterquam quod illi non placitum sit, reuera firmior, & solidior permanebis: sicut scriptum est, de adherentibus Deo. Et firmabitur in illo, & non fluctetur. Quia quauis nos concepti in peccato, & natura

corrupti, mutabiles simus, sicut arundo vacua: tamen gratia Dei adiuti, & Christo adherentes, & illi affixi, quauis fructus ex natura arundines erimus tamen ex gratia immobilis. Sic Paulus quia Deo adhererat, ausus est confidenter dicere. Quis separauit nos a charitate Christi? an fames? an tribulatio? an angustia? &c. Scio quod nec mors, nec vita. Sic affixus erat Ioannes, & ideo non mutabatur: sic & Apostoli: quia quauis casus in nomine Iesu praedicarent, tamen immobiles manserunt. Sic martyres Christi: sic denique omnes amici Dei, & electi. Complectere Deum obnoxioque illi adhære: & qualem vim mundus habeat, & omnes eius tentationes, ad temouendum sine dubio cognoscēs. Esto ergo immobilis, & constans in Dei amicitia. Vnde etiam ad hanc stabilitatem admoet nos scriptura dicens. Non te ventiles in omnem ventum, & esto firmus in via domini, & in veritate sensus tui. Paulus quoque. Stabiles esto, & immobiles: abundantes in omni opere domini semper. Et iterum. Non cito moueamini a sensu vestro. Et rursum. Optimum est gratia stabilire cor. Sicut enim virtus & sapientia stabiliunt mentem: iuxta illud Salomonis. Vir sapiens fortis est: & vir doctus robustus, & validus. Sic enim ex peccato gignitur inconstantia: vt iam diximus. Peccatum igitur amoue, & Christo adhære, si vis esse constans & in bono perseverare, sed satis est de his nunc secundum, de quo Ioannes laudatur, videamus. Secundo laudatur quod mobilis vestimentis non induitur, dicens. Sed quid exiis videre hominem in mollibus vestimentis induit? Ioannes non induebatur mollibus vestimentis, sed veste durissima, de pills camelorum contexta: & zona pellicea erat praecinctus, iuxta genes. Vide asperitatem vite, & verem Ioannis. Vt enim auiculae nidificantes exterius spinas & vepres, interius vero pennulas, & molles leuissime res alias astruunt: sic iustitiaeque viri exterius dura vestimenta, asperitatem, & carnis macerationem, interius vero sanitate in spiritus induunt. Contra rium vero operantur mali, qui exterius molles, & delicatas vestes, interius vero conscientias, & corda plena habent spiritus, humilis, & decoctionibus conscientiae. Aduersant autem qui mollibus vestiuntur, & timeant iudicium: nam si blanditia, & vestium superflua abundantia ex se mala non foret, non laudaret Christus praecursorem sanctum ab asperitate vestimentis.

Eccle. 15.

Rom. 8.

Act. 4.

Eccle. 5.

1. Cor. 12.

1. Thess. 2.

Heb. 13.

Prouer. 24.

Hum.

2. Reg. 14.

Ioan. 1.

Luc. 16.

stium: nec minus sanctus Euangelista Lucas describit vicia illius diuitis auari, qui ad Tartara retendit, diceret, quod preciosis & purpureis induebatur vestibus: & si quidem sacre scripturae auctor Spiritus sanctus, illius diuitis damnati pretiosa vestimenta damnat, & vestium duritiam Ioannis commendat: efficacis est argumentum ad probandum: quantum sint vani, & dementes, qui huiusmodi pretiosis vestibus vtuntur: vestimenta damna in similibus rebus tempus consumere. Fatuitas maxima hæc est, quia ornantes se mendicant pulchritudinem suam, a creaturis vilioribus, quam ipsi sunt. Nobilis homo erubesceret a vilibus hominibus mendicare: & potius indigentiam sustineret quam mendicare ab ipsis. Sic debet homo erubescere a vermibus, & muribus, suum mendicare decorem. Scriæ enim byssi, & auri contumeliosæ: & alia id genus, vermium sunt stercorea: & sic praua est abiectio, re pretiosis vestibus ornare. Nonne (quæso) sublianares, & irrideres aliquæ depingentem domum veterem & minantem ruinam: talis est corpus hominis: qui vix statet per quinque dies, nisi cibus, & potibus fulciretur: Domus postibus suffulta, quæ postibus comendandi dormiendi, & bibendi, sustinetur. Vnde nimis irridendi sunt, qui varijs ornatus istud depingunt: sicut ridiculum est, videre aliquos depingentes parietes, & vetusta ædificia: & super ea ceterum colorem, & deauratum imponentes. Nam licet nimia elegantia induaris, & perpolitè componaris: nõ ita conspiciendus euades vt flos campi. Salomõ integræ suæ gloriæ, non sic induus exiuit, vt vnus ex his floribus. De sanctis veteris testamenti resatur Apostolus, quod circumierunt in melotis, hoc est: in vestibus camelorum pilis contextis, & in pelibus caprinis Homines quidẽ erant vt nos: sed agnouerunt, quod nudi egrediuntur ab vt teris matris suarum, & nudi erant illuc reuertendi, inceserunt in hoc seculo vt egeni peregrini: nam cum essent curiales cælestis regni, & ad cælestem curiam creati habitum vanitatum parum curabant. Quam vero deperditam, & deaustatam nostram Hispaniam vestium magni pretij, & gestaminum solutus vnus, paucis abhinc annis inductus, reddiderit, quis enarrare poterit: si quidem sartoris opera plura stat, quam ipsa serice vestes: & opus excedit materiam. Vestium hæc noua genera, quæ ex peregrinis regionibus, per patricos & potentes viros inuecta, pene euer-

Math. 6.

Hebr. 11.
Iob. 1.

Sopho. 1.

sam habent Hispaniam. Audiant hi quod per prophetam Sophoniam Deus ait. Visitabo vos per principes, & super filios regis, & super omnes qui in diti sunt veste peregrina: & visitabo super omnem qui arrogatẽ ingreditur super limẽ. Amos quoque. Væ vobis (inquit) qui opulenti estis in Sion, & confiditis in monte Samaria: optimates, capita populorum, in gradientes pompatice domum Israel. Quid, si propheta hic proprijs oculis; qua pompa hæc dominæ ingrediuntur templum intuerentur? Quid si residua vestium trium cubitorum & amplius: Quid si ornamenta, vehicula, picuras & vanitates, quibus incedunt, retineret? Quid loqueretur filia eius (ait Dauid) ornata ad similitudinem templi. Medium dici tempus, in ornatu, vestitu, ablutione, & facie componenda consumunt. Egrediuntur tandem vt papiliones depictæ: quod si asserant, quod pro beneplacito virorum id efficiant, mentitur maxime: quoniam intra priuatas domos, vbi a viris conspiciuntur, qualibet veste incedunt, seque honeste valde & communiter gerunt: vbi vero foras egrediuntur, non aliter quam regina ornantur: ex quo manifeste patet, quod non pro placito virorum sed exterarum gentium id faciunt. Quod si his quoque placere nollint pro offerendo Deo, id faciunt, quod licet pro bono aspectu exteriori non fiat, leuitatem tamen, & amentiam arguit itaque cum sic leuiter, & sperabunde ornentur, alterum diuini cauere nequeunt: vel quod peccatrices sint, vel dementes. Sed vt huic rei finem imponamus, vtque peccatrices hæc mulieres, exitum vltimum videant quo huiusmodi leuitates, & dementiæ tendunt: Etiam prophetam ex parte Dei loquentem audiant: quo dicto tremant, & metuant. Audite infelices, & infortunata, non quemlibet, nisi Deum, Deum (inquam) audite. Hæc dicit dominus Deus. Pro eo quod eleuata sunt filia Sion, & ambulauerunt exten to collo: & nutibus oculorum ibant: & plaudabant, & ambulabant, & pedibus suis composito gradu incedebant: decaluaabit dominus verticem filiarum Sion, & deminus crinem earum nudabit. In die illa auferet dominus ornamentum calciametorum, & lunulas, & torques, & monilia, & armillas, & mitras, & discriminalia, & periplectiles & mureculas, & olfactoriola, & inares, & annulos, & gemmas in fronte pendentes, & mutatoria, & palliola, & linteamina, & acus, & specula, & sindones & vittas,

Amos. 6.

Psal. 71.

Esa. 3.

& thetristra, Et erit pro suauis odore fetor & pro zona, sicut vnus: & pro crispate crine calnitium & pro fascia peccatioli, cilicium, &c. Sed quia sancti memores estis, aula regis cælestis, & non terrenalis sciebant, quocumque vestitu erant consenti: malebant enim sancti domus regie cælestis, quam terrenam habitatores, & incolæ nunc pari. Ideo subditur. *Ecce qui in vestibus pretiosis sunt, & in delicijs in domibus regum sunt.* In domibus terrestrium regum inquit non æterni regis. Et si delicatis & mollibus vestibus vtentes, regum palatia incolunt: non oportet monachum vilibus vestimentis indutum, & mortuum mundo, circuite aulas magnatum, & regum palatia frequentare, quod pro doloziam nunc in multis videmus, quibus tam claustrum monasterium, & cella forent, & quatit negotia in aulis principum, ad extrauagantes, multis negotijs secularibus detenti, distrahunt, & cessant tota die sicut Cætauri & Satyræ de quibus poetæ dicunt, esse monstrum quædam, media hominum, & media brutorum animalium. Sic isti sub habitu perfectioris, & religionis secularibus implicantur, vt in vno subiecto, duas qualitates contrarias inuenias. Vel te indue vt ambulas: vel ita ambula, vt indueris. Quæstus verò quem hi faciunt, non est alius: quàm in monasterio acquisita, in mundo amittere. Sæculares enim, cum quibus est illis familiaritas, deuotionem, & spiritum omnem illis detrahunt. Beatus Anselmus in libro de similitudinibus, optimam ad hoc propositum affert similitudinem. Nam sicut bubo latatur in caverna, dum est cum pullis suis, & suo modo bene sibi est: dum vero est inter coruos, & corniculas & alias aues, incuratur, ac dilaniatur, & omnino sibi male est, vt pote quia hic rostro percudit, ille alis in eum irruit, alter vero vnguibus discindit: ita monacho in claustro bene est, foris autem negotijs, curis, & sollicitudinibus læcatur, & dilaniatur & distrahitur: at tantamque perueniunt sapientum numero relaxationem vt nihil de monacho participet, cum omnis eorum consuetudo loquela, & negotiatio, non sit diuersa, ab ea quæ est secularium, & mundanorum. Quia sicut illi loquuntur, & tractant sacularem normam, & formam assumunt. Pittaci vel quæuis alia auis in campo libera & soluta non aliter, ac alie aues cantant, immissa tamen in caueam humana loquela vtuntur, & illa quæ in illi inter quos versantur loquuntur. Palatia habent se-

Ansel. libr.
de similitudinibus.
cap. 187.

sicut cauea. Monachus curia regalis, & palatiorum liber & solutus & constitutus in monasterio sanctus est: in cauea tamen palatij in ciuis, adulator est vt ceteri loquunturque vt ceteri, & fit palatiorum seclator. At Ioannes monachorum princeps, & Patriarcha: non in aulis regum, sed in deserto erat vbi nulla erat consolatio humana: sed decantanti omnia, ad vitam humanam fouendam cõserunt. Hoc designauit Christus ex parte loci, quia Ioannes non erat in domibus regum: nam illi vestibus pretiosis vtuntur: quia gloriam facili huius appetunt, quæ a multis putatur esse in fulgore vestium, &c. Tertio commendauit dominus Ioanem a claritate notitia: scilicet, quia fuit propheta: & plusquam propheta. Ideo ait. *Sed quid existis videre? propheta mihi vique dico vobis & plusquam propheta.* Ioannes est: & plusquam propheta quia habet excellentiam quandam circa rem prophetatam, super omnes alios: quia quem ceteri prænucciabant iste prophetauit, & ostendit. Digno enim ostendit, quem alij prophetauerunt, & dixit. Ecce agnus Dei. Nã perfectius aliquid cognoscitur, cum sensu percipitur, quàm cum solo intellectu apprehenditur: vnde ista visio ad aliquam perfectionem pertinet sicut dixit Christus. Beati oculi qui videt, quæ vos videtis. Doctrina eius etiam erat maioris autoritatis, quam omnium prophetarum: tanta enim est autoritas doctrinae, & vita eius, quanta habent testimonia attestantia illi. Homines enim qui ratione naturali docent, non habent maior in autoritatem, quam sit finita in limite intellectus humani: qui vero a Deo illustrantur sicut propheta, habent immutabilem autoritatem: quia veritas infallibilis, scilicet, diuina quæ illustrat eos, attestatur eis, & in hoc gradu conueniebat Ioannes cum ceteris prophetis. Habuit autem vltiorem gradum, quia non solum viuens a Deo directus est, intelligendo, & operando. Sed etiam antequam nasceretur, præ dixit Deus de eo per prophetas, quod venturus esset, & quid esset auctor. Et in hoc fuit maior ceteris prophetis: quia de alijs non fuit prænucciatum, ante quam essent, ex quo patet quod doctrina Ioannis nõ solum erat infallibilis autoritatis, sicut doctrina aliorum prophetarum, quia omnes Spiritu sancto dicant loquebantur: sed etiam fuit magni honoris, quia de Ioanne fuit prænucciatio, & non de alijs: ideo Christus laudans hoc in illo ait. *Hic est de quo scriptum est. Ecce*

Ioan. 1.

Luc. 11.

Ecce mitto Angelum meum ante faciem tuam, qui preparabit viam tuam ante te. Ostenditur hic dignitas & officium Ioannis, qui præcursor fuit Christi, qui viam domini præparavit: iuxta hoc Malachia vaticinium: quem admodum & Dauid dixit in psalmo. Iustitia ante eum ambulabit, & ponet in via gressus suos. Vt Ioannis eximiam sanctimoniam extolleret, vocavit eum iustum, cum esset magnus iustus: & ob excellentissimam vitam puritatem, & virginalem munditiam, Angelum appellavit: quia Angelicæ fuit puritatis, & vite: Qui etsi secundum naturam non fuit Angelus: tamen secundum merita & gratiam fuit: quod maius habetur, quam secundum naturam. Si per agrum aliquem transeas, & lignum aridum videas, nullam illius curam habes: ex quo abscondit si tabula educatur, ex qua imaginarius eximiam depingat imaginem: tunc pluitis habebis tabulam hanc etiam fagineam, vel roboream, quam si sit cedri: non ex natura, quia melior est cedrus quam fagus, sed ob picturam quam in illa artifex formavit. Sic Angelica natura purissima est, & excellentior natura humana, quæ quidem ex se corruptibilis, & debilis, & vitiosa, & sordibus declivis est: sed tot in aliquo homine perfectiones depingi possent, totque virtutes, & sanctimonia in eius anima constituit, quod sit excellentior, sanctior & purior Angelis: Sed ex eo plures habendus est Ioannes, quippe qui cum ex carne & ossibus constans, & corruptibilis ex natura esset, tam profundam orationem, & contemplationem esset sortitus, ita ut magis eccelsis, quam terrenus habitator appareret, magisque spiritum habere Angelicum quam humanum videbatur: quia ut Angelus sine lecto, sine potione, sine comestione, sine denique dormitione, in cælesti contemplatione dies, noctesque cõsumberet, & per Angelicos choros deambulabat. ¶ Secundo Angelus vocatur, non solum propter vitam puritatem: sed etiam ratione officij. Angelus Latine nuncius est: sed non talis nuncius, qui solum fert literas clausas, ignarus quid in illis comprehensum sit: verum talis, qui negotium sibi commedatum, & legationem, ipse ore tenus exequitur, quanquam vero hæc Angeli vox, sanctis, & cælestibus spiritibus recte attribuitur: quoniam omnes ministerij munia obcunt, qui ad ministerium mandantur, propter eos, qui hæc de aternæ beatitudinis futuri sunt: non tamen illis proprium aut vnicum hoc nomen

est, sed commune omnibus his, qui iussa Dei expediunt, & ipsius aperiunt voluntatem. Nam sicut vtrumqueque sacerdotem, vocat Mala *Malach. 2.* chias Angelum domini exercituum, eo quod legem Dei docere & prædicare debeat: ad hunc quoque modum hoc loco: Angeli nomen habet Ioannes, quandoquidem non ut propheta missus est tantum ut futura nunciaret: sed ut nunciaret, qui sui domini adventum ita nunciaret, ut proxime illum præcederet, viam sterneret, & quasi clausuram caneret. Ideo que postquam Angelum illum vocavit, addidit, qui preparabit viam ante te: quia propter officium quod erat præparare viam domini, vocatus est Angelus. ¶ Expende etiam Christi Salvatoris nostri modestiam, atque humilitatem. Nam cum Malachias loquens de Ioanne dixit. Ecce ego mitto Angelum meum qui preparabit viam tuam ante te: statim loquens de Christo, & de eius adventu dixit. Et statim venit ad templum sanctum suum dominator, quem vos queritis: quæ verba de Christo ad literam intelligebantur hoc tamen tacet hic Christus quia noluit de se iactare hoc dicere. Addidit vterius Christus in Ioannis commendationem. *Dico enim vobis maior inter natos mulierum propheta, Ioanne Baptista nemo est.* Hoc consequens est cum supradictis: nec est extra rem, ab eo quod modo dixit. Loquitur enim Christus de intellectu, quem de se Ioannes habebat. Non misit itaque ignoranter Ioannes quaesitum, quis esset Christus: erat siquidem illi illustratus intellectus à Deo, ut esset & propheta & plus quam propheta, & talis ut nullus propheta illo esset maior: quânis hoc dictum communiter sancti doctores, non de maiori prophetia, sed de sanctitate interpretantur. Hieronymus libro primo Commentariorum in Mattheum dicit, quod non sequitur quod sit maior omnibus Ioannes, sed quod nemo aliorum sit maior illo. Sed profecto (ut optime Chrysostomus dicit) ex hoc bene sequitur quod sit maior omnibus. Referam verba Chrysostomi. Cum tanta sit iustitiæ altitudo, ut in illa nemo possit esse perfectus, nisi solus Deus: puto quod omnes sancti quantum ad subtilitatem divini iudicij in vicem sibi inferiores sunt, aut priores: ex quo intelligimus, quoniam qui maiorem se non habet, maior omnibus est, Cælestis via non aliter se habet, quam si arcem, & angustam in dutis, & rigidis montanis, semitam contempleris: qua duo pari gressu iter facere non valent,

Mat. 7.

lent, nisi, alterum, alter à tergo sequatur (Arcta est enim via, quæ ducit ad vitam) & sic vnicuique solus incedit. Quare de quolibet cõfessore ecclesia canit. Non est finentus similis illi, qui conseruaret legem excelsi. Sicut enim in humanis alpe cibus, vnus alteri omnino exteriori facie non assimilatur: non secus in animis & meritis sancti, alij alij omnino assimilantur: ideo priuatim de vnoquoque meminit Ecclesia, & sine aiquo mendacio, non est (inquit) inuentus similis illi. Nos etiam in celo (ut Christus ait) crimis sicut Angeli Dei, non solum in pudicitia & castitate, sed etiam in meritis: & (ut Thomas ait) quilibet angelus constituit speciem, & species sunt sicut numeri: numerus vero vnus non est æqualis alteri, quia numerus quatuor maior est quaternario, & minor septenario: quia sæpe vnus numerus est maior, aut minor altero numero. Sic etiam sanctus maior, aut minor est altero sancto: itaque (ut bene concludit Chrysostomus.) Si nemo est maior Ioanne Baptista, & omnes sancti inferiores sunt inter se, aut superiores: ergo qui maiorem se non habet, omnibus maior est. Vnde ecclesia canit in hymno. Non fuit vasti spaciū, per orbis, Sanctior quisquam genitus Ioanne. Et hoc satis sit ad ad hanc veritatem probandam, quod nullus ita commendatus est à Christo sicut Ioannes: nullus (inquam) sic ex professo, & lenre laudatus ut Ioannes, ut ex sermone hoc, quæ Ioannis vitam extollens, cõmensionatus est, cum adhuc viuens in numerum sanctorum fuerit relatus, & sic laudibus fuit clarus, ex Christi ore. Præterea, ut ad alia procedamus, vnum hic obseruandum esse censeo, in honorem immaculate, & purissimæ Conceptionis; Virginis Mariæ: nam in eo quod in hoc loco dicit, quod non surrexit maior Ioanne insinuat, quod omnes ceciderunt, antequam resurgerent, & ambularent: nam resurrectio præsupponit casum. Omnes in Adam peccauerunt, omnes peccato originali cõcepti sunt: omnes (inquam) ceciderunt: quanuis surrexerunt ad statum gratiæ, post casum peccati. Sed nullus ex istis qui ceciderunt, surrexit maior Ioanne: ex quo arguitur sic. Ioannes est maior omnibus, qui ceciderunt, & surrexerunt: sed non est maior Virgine, ergo virgo non cecidit. Præterea iuxta

Matth. 22. s. Tbo. 1. q. 30. ar. 4.

Malac. 4.

Hser lib. 1. Mat. ca. 11. Aug. ser. 3. & 4. Ioan. Bapt. to. 10. Chryl. hom. 27 in opere imper. Mat.

Rom. 3.

Ori. li. 1. periber. cap. 1.

iuxta pietatem verius videtur. Sed his omisissis, videamus quod sequitur. *Qui autem minor est in regno Dei, maior est illo.* Nec intelligas Christum dominum, hic loqui de maiori bonitatis, & meritorum: quoniam Ioannes, non solum minoris Hierarchia: Angelos, sed etiam plurimos supremos & altissimos, sanctitate & meritis antecellebat, nec solus Ioannes, sed multi etiam iusti erunt, qui plurimos ex supremis Angelos, supererit. Quare hoc dupliciter potest intelligi. Primo ex natura Angelorum, quia de Angelis loquebatur: nam cum Christus hoc dicebat, nullus homo erat in regno cælorum. Itaque quilibet Angelus, maior erat Ioanne, non in meritis, sed in natura: quia Ioannes homo erat, & Angelica natura maior est, quam natura humana. ¶ Secundo exponitur. Qui minor est in regno cælorum, maior est illo: & maior est etiam omnibus viuentibus in hoc mundo, quia ille beatus est, iste non, nam beatus securus est de beatitudine, quæ summum bonum est: qui autem viuunt de sua beatitudine non sunt securi: & in hoc est quædam maioritas. Maior est (inquam) quo ad præmij securitatem: non quantum ad meriti dignitatem: præmij enim securitas, est pontissima pars beatitudinis. Magis enim est, coronam secure possidere, quam dimicare. Bene possunt viuentes esse sanctiores, & magis Deo accepti, quibusdam iam existentibus in vita aterna, & Deus magis exaudierit illos, quam eos qui in patria cælesti sunt: & tamen semper sunt minores, quia minus bonum participant. Nam beati participant essentiam bonitatis, per immediatam visionem, scilicet, videndo per essentiam: ideo sine dubio, quilibet beatus est maior, quolibet viatore, & omnibus simul: sed non melior, aut sanctior, ideo non dixit, melior est illo, sed maior est illo: Quauis etiam & melior dicere poterat, stando in prima expositione de natura Angelorum, quæ quidem non solum maior, sed melior est homine. Sed quid ex hoc Christi sermone, sequutum sit videamus. *Et omnis populus audiens & publicani iustificauerunt Deum baptizati baptismo Ioannis.* Iustificauerunt (inquam) Deum, non effectiue, sed ostensiuè, hoc est iustum illum esse dixerunt. Deum enim iustificamus, dum consistimur, quod ipse iniustitiam, omnemque culpam odit. Iuxta illud. Odio sunt Deo impius, & impietas eius. Et cum ascribimus ei, quod bonitas & iustitiam diligit, iuxta illud psalmi. Iustus dñs & iustitias

Sapient. 14.

Psa. m. 10.

& iustitias

Malac. 4. Psalm. 84.

Hebr. 1.

& iustitias dilexit, & æquitatem vidit vultus eius. Gaudēbat populus iste, audiens Christū laudantem Ioannem; quia baptismum eius susceperat, & diligebat eum: & sicut in illum fuerant sc̄a dālīzati, illos quoque maxime pœnituerat, quod iustus & sanctus homo Ioannes de cognitione Christi dubitatione tene- retur, & inisset quæsitum, quis esset cum de Christo testimonium perhibuisset: sic modo magno sunt affecti gaudio, & Deum laudant, videntes, quam bene de Ioanne Christus fuerat loquutus, & eius honorem curaverat. Sed non sic scribæ, & pharisæi, qui invidi, & superbi erant: de quibus sequitur. *Pharisæi autem & legisperiti, consilium Dei spreverunt in semetipso: non baptizati ab eo.* Pharisæi qui ceteris religiosiores, se esse putabant & videri volebant, & legisperiti, qui scientia erāt inflati, spreverunt Christi salutarem instructionem. Ait in semetipso: quia aspernati sūt in seipso: & contra salutem animarum suarum, & ad suam perditionem, & non baptizati à Ioanne, eius baptismum, doctrinam, & iustificationem, de Christo spreverunt. De hac perueritate, dixit dominus olim per Esaiam. *Quis surdus, nisi ad quem nuncios meos misit: & quis cæcus, nisi servus meus? Hos impios & superbos scribas, & pharisæos, arguit dominus, ut eorum impietatem opprimat. Ideo sequitur. Ait autem dominus Cui ergo similes dicā homines generationis huius: & cui similes sunt? Ex eo quod populus credidit Christo laudati Ioannem: & pharisæi, & legisperiti credere noluerunt, nec baptizati fuerunt ab eo, Christus redarguit eos: quia noluerunt credere sibi, nec Ioanni. Porro homines generationis huius, ait, ubi generatio sumitur pro hominibus generatis: quibus adaptari potest illud, q̄ in Deuteronomio inscribitur. Generatio peruersa, & infideles filij: hoccine reddis domino popule stulte, & insipienti? Nonne ipse est pater tuus, qui possedit te? &c. Rursus quæstionem ingeminat, ut audientes reddat magis attentos. Ait ergo. *Similes sunt pueris, sed tibus in foro, & loquentibus ad invicem, & dicentibus. Cantamus vobis israhels, & non saltastis, lamentamus, & non deplorastis. Venit autem Ioannes Baptista, non manducans panem, ne bibens vinum, & dicitis, demonium habet, venit filius hominis manducans, & bibens: & dicitis. Ecce homo devorator, & bibens vinum, amicus publicanorum, & peccatorum.* Pueri conuenebant pueriliter in foro, ad gaudendum, & quidam*

Esa. 42.

Deute. 32.

eorum qui erant magis ad iocos apti, incipiebant cantare, vt alij canerent, & saltare cum eis: sed nolēbant cantare, nec respondere canticulo latitiæ. Tunc ipsimet pueri qui cantauerunt canticum lætitiæ, cātabant canticum lugubre, vt saltim responderēt eis: quia nō est dispositus ad lætitiā, poterit forsitan esse dispositus ad tristiā. Et quia nec sic illis respondebant, alij pueri conquebantur: sci licet, illi, qui cantauerant vtrūque canticum. Prius vobis cecinimus & non saltastis, & postea lamentauimus, & non planxistis: quare hoc fecistis? Quia saltim in aliquo eorum nobis respondere debuissetis. Iste sensus cōsonat Christi proposito, applicando ad se & ad Ioannem: vterque enim ludæis prædicauit. Ioannes quidem, qui erat vitæ auster, cecinit carmen lugubre: & illis prædicauit pœnitentiā, sed ipsum noluerunt audire: nec istis scribæ, & pharisæi, quibus Christus hæc dicebat, eius baptismū suscipere voluerunt. Deinde Christus cantauit canticum lætitiæ, nam benignitate, & dulci conuersatione, inuitabat homines ad fidem, & operationem, & manducabat cum publicanis & peccatoribus vt sic eos alliceret: & tamen ne Christo credere voluerunt. Erant ergo arguendi, sicut pueri qui nolēbant respondere socijs, quando cantabant: nec quando lugebant, nam si ludæi nolēbant assentiri Ioanni, quia durus, & auster erat, sequerentur Christum, quia blādus erat. Vel si volentes maiorem austeritatem, nolēbant Christum, sequerentur Ioannem: sed neutrum faciebant, ideo reprehensibiles erant. De Ioanne dicebant, quod dæmonium habebat, & de Christo, quod erat potator vini, & amicus publicanorum: merito ergo increpat eos Christus sic. De Ioanne dicebant, quod dæmon, qui cum possidebat faciebat tantam austeritatem tolerare: quia arreptitijs multa possunt agere & pati, quæ alij homines facere nequēt. De actione pater, quia dæmon mouet organa ipsorum & sic faciunt maiora, quam alij homines, eo quod non agunt ipsi sed daemones: vt de duobus illis arreptitijs legitur, qui erāt ita sēni, quod propter eos, nemo audebat trāsire per viam. Et in Actibus Apostolorum legitur, quod vnus arreptitijs, pugnavit contra duos, & præualuit: ita vt nudos & vulneratos, cogeret eos fugere. De passionē etiam patet, quia dæmones possunt reddere membra arreptitorum, quasi stupida, & insensibilia, & ita non affliguntur patiēdo dura sicut pater de

Mat. 8.

Act. 9.

Psal. 61.

Esa. 5.

ter de illo, qui se lapidibus concidebat. Et ita intellexerunt isti de Ioanne: scilicet, quod dæmon possidens illum, reddebat ipsum insensibilem, vt non sentiret ista, quæ patiebatur. De Christo vero saluatore nostro dicebant, quod erat homo deuorator, & bibens vinum: in quo apparet, quod ex inuidia, & iniquitate loquebantur: quia si vituperabant Ioannē, tanquam austerum, debebant Christum laudare, tanquam modicum in comedendo, & bibendo. Vel si Christum tanquam voracem accusabant, Ioannem tanquam abstinentem laudare debuerant. Non ergo displicebat eis opus, sed persona: sc̄dum enim amanti illud, pulchrum, pulchrum vero abhorrenti illud, sc̄dum videtur. Multi etiam & hunc sunt si miles istis, qui omnia bona aliorum in peius interpretantur: & cum ipsi mali sint, factis aliorum derisibiles. Alij autem in ira inuidi sunt quod omnia bona proximi, in malā partem interpretantur. Si quem modestum & studio sum videant, stricium, si grauem, superbum appellant: si patiens, & tolerans sit, timidum, si iustitia utatur, seuum, si misericors, & partēs remissum dicunt: si vero loquatur, quod loquax: si taceat, quod stultus: si deuotus, quod hypocrita, &c. Sic isti, si non comedat, quod dæmonium habet: si comedat, quod deuorator est, dicunt. Nec enim possibile est obtrectantis hominis os obstruere, qui superbia & malitia ductus peccat: quia nunquam illi de erit, quid loquatur euidquid aduersus conetis. Ideo Dauid in psal. *Mēdaces filij hē minū in stateris.* Sed qualiter in stateris? multi sunt hoīes, qui libra non vtrūtur, nec oēs se in mercaturis exercēt, nec oēs circa negotia emptio nis & veditiohis versantur. Quo pacto ergo esse poterit, mēdaces esse omnes homines in stateris? Ita que rationem, per quam possimus recte de qualibet re iudicare, stateram hic appellauit & merito: quoniam per hanc, omnium virtutes, & merita trutinamus. Nil enim est præter rationem & ius, & æquiritem: Stateram habet veratū: qui bona dicit bona, & mala dicit mala: & optima dicit optima. Ecōtra vera stateram habent mēdaces illi, de quibus dicitur. *Væ qui dicitis malum bonum, & bonum malum: ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras.* Duas ergo res inter se contrarias posuit. Deus autem, in statera tui iudicij, & arbitrij examinandas: vitium videlicet, & virtutem: vitam & mortē; vt de proximo iudices recte, & bona illius ne

dicas mala. Sed iam mendaces sunt filij Adā in stateris: quia dolose iudicant de proximo, quod abominabile est coram domino. Vnde in Proverbij Salomon ait: *Statera dolosa, abominatio est apud Deum.* Ac si diceret, *Hominum affectus ac iudicia, statera dolosa sunt.* Hoc in istis pater qui Ioannem dæmoniacum appellabat: Christū vero potatorē, & deuoratorē. Obserua, quod pueros vocat hic Christus hos pharisæos, & illis asimilat: quia sicut infirmi & debiles intellectu se habebant. Non enim sicut homines ratione vrentes Christum, nec Ioannem susceperant: nec sicut filij Abraham qui pater fuit fidei fidem habuerunt credentes in Christo: ideo merito pueris insipientibus asimilantur. Sit Dauid Absalonem filium fratricidam & patris persecutorem, non filium sed puerum vocauit, cum dixit. *Est ne pax pueri Absalon?* Sed sciens mortem eius non puerum sed filium nominauit dicens Absalon fili mi, fili mi Absalon. Cur in vtroque non dixit puerum aut filium? Si viueret puer erat: quia patricidio petebat patrē, non ergo pietatis nomen accipere debebat sed infirmitatis: ideoque vir iustus quod pietatis & religionis erat tacuit: & quod infirmitatis erat dixit. Sed ubi eum mortuum sc̄uit, tunc pietatis naturæ & immemor offensa: apud piūm patrem personæ crimen defecit, & naturæ nomen remansit. Dilce non puerilia sapere, quandoquidem vir es tu & non puer. Vnde Sapiens de quibusdam ait. *Vsq̄ quo paruuli diligitis infantiam?* ¶ Deniq; vt concludam discamus ex hoc loco humilitatem à Christo qui cum sit filius Dei excelsi, se vocat filium hominis: in quo summam eius humilitatem ostendit. Discamus, patientiam in aduersis quandoquidem de Ioanne viro sanctissimo tam impia dixerant homines, & de Christo Saluatore, sic blasphemauerāt, vocantes illum voracem, qui veneret tollere peccati mundi. *Que vita erit tam pura, vt sit libera à moribus impiorum? Quæ nā sanctitas hominibus placere potuit? Verū nos peccatores, si de aliquo quocūq; leuiter peccato infamamur, im patētissimi sumus. Discamus ego patientiā, in falsis testimonijs: permittente enim Deo, sunt contra te infamations: propter tres causas. Prīmō ad exercendum patientiam, sicut Ioseph vir iustus & castus, fuit infamatus de adulterio, & Iob factus de tyrannide & crudelitate: sicut illi di*

Prover. 12.

1 Reg. 18.

Prover. 1.

Ioan. 1.

Gen. 39.

xit improperas Eliphaz, quod fuit percussus a Deo quia violentus prado & delinctor scitatum, & immisericors egenis & crudelis tyrannus, atque impius in Deum extitisset: quorum omnium nihil erat verum. His falsis testimonij exercebantur viri sancti patientia. Secundò veniunt falsæ diffamationes ad puniendum occupam culpam. Eum enim qui se non continet ab occulta culpa, cuius non paritur infamiam, iste permittit Deus falsis rumoribus flagellari, in quibus non est reus: & plerumque sic puniuntur illi qui bona de fama inordinate gloriantur per notam infamiae coercentur. Sic & tu cum de crimine, quod non habes, aliqui murmurant, patienter susline cogitans tecum quod alia habes peccata occulta, quæ si homines scirent multo peiora & grauiora de te loquerentur. Terriò eueniunt diffamationes falsæ ad futurorum caurelam. Si enim falsò aliquis notatur de crimine, caueat sibi verum crimen admittete: quoniam si innocens talia patitur, credat quod multo grauiolem reus patietur infamiam: & quod a multis qui murmurant de falso quod multo melius murmurabunt de vero crimine & delicto. Sed hæc suffecerint. Iam videamus quid ultra dñs dicat. *Et iustificata est sapientia ab omnibus filiis suis.* Hoc est, Christus qui Dei sapientia & virtus est ab Apostolis & creditibus laudatus est. Vel potius, quod sapientia, vt est prudentia siue rectum iudicium de moralibus iustificata est a filiis suis. Id est pueri, qui canebant in foro, qui erant filij Iudeorum iustificauerunt sapientiam: id est, reud iudicauerunt, increpates socios suos, qui nec eis cantantibus voluerunt saltare, ne eis lamentantibus voluerunt lugere. Et per hoc patres suos arguunt, qui Christum cantantem, id est, dulciter conuersantem non susceperunt: & Ioannem lamentantem, id est, haustere viuentem non sunt secuti: sed accusauerunt: & sic Deum ostenderunt iustum, & quod rectè atque, & dampnat peccatores. Hoc est enim iustificare Deum: hoc est ostendere illum iustum, in punitione peccatorum. ¶ Obserua autem hic, & diligenter aduerte pro acceptione huius remini iustificatio. Tot enim modis opus est iustificanti non accipi, quot modis accipiuntur iustitiae & iustificari. Tres autem præcipuas & magis frequentes huius verbi, iustificare, acceptiones apud scripturas & factos doceres legi. Primum iustificari accipitur in scriptura, & apud factos auctores pro eo-

dem, quod est vere & re ipsa facere iustum: sicut purificare & mūdificare, pro eodem quod facere purum aut mundum. Et sic in scriptura dicitur Deum iustificare peccatores: quia illos iustos faciat & peccatores dicuntur iustificari cum iusti sunt. Et in hac significatione, videntur verbo iustificandi de doctores, cum agunt de iustificatione. Et sic Paulus manifestè videntur hoc verbo cum de Deo dicit Quos prædestinauit, hos & vocauit, & quos vocauit hos, & iustificauit. Et paulò post. Quis accusabit aduersus electos Dei? Deus qui iustificat. Et cū dicit Corinthijs, eos esse iustificatos in nomine domini nostri Iesu Christi. Et hæc est acceptione magis cognata, & affinis etymologia huius neminis iam expressæ. ¶ Secundò inuenio in scripturis verbum iustificari pro eodem, quod proficere & crescere in iustitia, Et sic beatus Ioannes accepit cū dixit in Apocalypsi. Qui iustus est iustificetur adhuc. Quid est, iustificetur adhuc, nisi vt crescat in iustitia? Et alibi scriptum est. Ne verearis vsque ad mortem iustificari. Hoc est. Ne verearis vsque ad mortem pijs & honestis operibus studere: vt vadas de virtute in virtute. Sic etiam in telligendum esse censet illud Iacobi. Nonne Abraham pater noster ex operibus legis iustificatus est? Certum est quod ibi non accipitur iustificatio pro prima iustificatione: tum quia prima bona opera peccatoris iustificatione indigna sunt: atque tam mirime merentur: sed opera bona iustorum iustificatione secunda dignissima sunt & eam ex condigno merentur. Atque ideo ex his hominem iustificari, Iacobus cōstanter asseruit. Tum etiã quia intulit hæc verba Iacobus ex eo, quod mox dixerat Abraham ex operibus iustificatum esse cū obrulit filium suum Haac. Constat autem ante illud tempus iustum fuisse Abraham, nec accepisse iustificari per oblationem filij sui: credimus enim tunc fuisse omnium hominum supra ætatis iustissimū & religiosissimū: vnde nullum enim ad diuinitus aut scimus, tot & tantis prærogatiuis a Deo insignitum. Sape enim cū eo familiarissime loquutus est dominus: & iustitiam dereliquit patriam, & peregrinatus est & auxiliò Dei quatuor debellauerat reges & promissæ ei Deus multiplicatōe sui generis, ceterū eiusque erat: & Melchisedech benedixit a Deo excelsò dixerat: & scriptura de eo dicitur, credidit Abraham Deo & reparatum est illi ad iustitiam. Itaque ex omnibus his constat de secunda iustificatione illa

Rom. 8. 1. Cor. 6.

Apoc. 11.

Exe. 18.

Iaco. 2.

Gene. 22.

Ge. 12. 19.

Rom. 3. et. 4. Gal. 2. & 3.

ne illa verba Iacobi intelligi, Abraham pater noster, & c. Verū beatus Paulus multis in locis suarum Epistolarum: & præcipue ad Romanos & ad Galatas videtur contradicere. Diuo Iacobo: quia Iacobe asserit & periuadet cunctis neque Iudeos propter opera legis neque Gentiles propter bona opera iustificatos esse: sed per fidem & gratiam Christi. Conciliantur autem Paulus & Iacobus: quia Paulus de prima iustificatione loquitur quæ non cadit sub merito: Iacobus autem de hac secunda vt modo diximus. Duo quidem necessarium fuit fideles scire: Primum est iustificationem primam nemini contingere ex merito suorum operum: & ad eam posse homines non nunquam venire per fidem vel solam, vel certè absque operibus: & hæc nobis explicuit dominus clarè per Paulum. Alterum est ad iustificationem secundam necessariam esse bona opera etiam exteriora, si vitia aliquando longior sit & eam posse nobis ex merito & debito honorum operum contingere: & hæc per Iacobum sumus a Deo edocti. Vt infideles ad fidem allicerentur: neque desperarent de sua salute, quantumcunque grauibus essent obruti peccatis iustificationem posse per fidem absque operibus contingere annunciari Deus per Paulum. Ne vero qui receperant fidem, & iustificati iam erant, audientes per Paulum, per fidem iustificatos esse absque operibus, contempserent: & leges fierent ad exercitia virtutum putarentque ad perseuerandum, & proficiendum in iustitia satis sibi esse fidem, que vel per se solam, vel saltem absque bonis operibus exterioribus, ad assequendum iustitiam eis sufficerant, per Iacobum exposuit nobis idem Deus necessitatem honorum operum. Paulus etiam a Iacobi, cum dicit, credidit Abraham Deo, & reparatum est illi ad iustitiam: de hac secunda iustificationis acceptione loquutus est. Itaque in hac secunda acceptione, idem erit iustificare quod augere alicuius iustitiam, & crescere iustiorum: vt merito ratione illius non solum possit dici fieri iustior: sed propriè iustificari.

¶ Tertio præter has duas acceptiones, solet etiam accipi iustificari, pro pronuntiarum aliquid, & ostendi iustum & innoxium. Et in hac significatione frequenter vsurpatur a iuriconsultis & pro vocabulo habetur forensi: idemque est aliquem in foro iustificari, quod absolui a criminibus, de quibus accu-

sat, innocentemque & iustum a suo iudice diffiniri, & pronuntiarum. Et sic vsus est Iacobus noster hoc vocabulo, cum dixit: Ex verbis tuis condemnaberis. Nam cum statim dixisset reddidit nos homines rationem in die iudicij de cunctis verbis otioso: quæ mex subicit, hoc voluit præfecto significare vnumquemque iuxta verba sua pronuntiarum: dum vel reum, vel iustum & ex consequenti absolendum vel damnandum in die iudicij. Et in hunc sensum pharisæis auarhis improperauit, quod se iustificarent coram hominibus, hoc est, iustos ostenderent, pronuntiarum, iactaret. Et de quodam iurisperito dicit infra noster Lucas, quod volens iustificare seipsum interrogauit Iesum, quis esset proximus suus: id est, volens ostendere se iustum. Et Paulus dicit eum, qui mortuus est peccato, per baptismum iustificatum esse a peccato. Hoc nimirum nos docuit liberatum esse, & absolutum prorsus a peccato, quicumque in Christo Iesu baptizatus est. Et apertissimè Dauid accepit in hac significatione cū dixit. Iudicate egenos, & pupillo humilem, & pauperem iustificate. Vtque in eo sensu hoc vocabulo se ipsum apertius faceret, subiunxit. Ripite pauperem, & egenum de manu peccatoris liberate. Notauit enim his verbis iudices, qui cum diuites facillimè absoluerint a criminibus eis intentatis: tamè pauperes, a quibus nullum quæstum expectabant, diuinitatebantur in carceribus esse, nec eos iustos & innocentes pronuntiarum. Et in eundem sensum scripsit Salomon, Qui iustificat impium & qui condemnat iustum, abominabilis est: uterque apud dominum. Et Esaias. Vt pronuntiarum illis, qui iustificant impium pro muneribus & iustitiam iusti auferunt ab eis: quia impium, ob munera accepta iustum, & innocentem pronuntiarum, & iustum ab eis calumniosè accusatum, velut reum, & nocentè condemnat. In hæc etiam sensu dixit Iob. Si iustificare me volero, os meum condemnabit me. Id est, si me volero pronuntiarum, & asserere iustum. Vnde statim addidit. Si innocentem ostendero, præuium me comprehabit. Et quod a Iacobi, idem Iob dicit. Nunquid iustificari potest homo cōpositus Deo? Solus namque Deus iustificabitur: & nullus poterit vere pronuntiarum iustus, si cōferatur ipsius iustitia ad diuinam. Et in hunc sensum accipiendum est, quod paulò ante dixerat, noster Lucas, quod publicani, & peccatores iustificauerunt Deo, habita

Mat. 23. Luc. 10.

Isal. 81.

Proser. 17.

Esai. 5.

Iob. 9.

Iob. 4.

1. Cor. 2.

Nota.

ptizati baptismo Ioannis: quia dum ad prædicationem Ioannis conuersi sunt, & illius baptismo, baptizati sunt, Deum multipliciter ostenderunt iustum. Primum quia in hoc declarant Deum, non ad indignos: sed vel ad innocentes, vel ad iustos sua munera trans ferre. Secundò in hoc aperuerunt Deum esse iustum, tum in suis præceptis, tum in pœnis, quas peccatoribus obstinatis infligit: & merito agendum esse pœnitentiam, de eorum transgressione. Tertio recipientes prædicationem Ioannis hoc ipso probabant, illud esse iustum & veracem: qui iuxta pollicitationes suas talem, ac tam sanctum virum ante se miserat. In hunc etiam sensum intelligitur, quod modo explanamus: iustificata est enim sapientia à filiis suis, quia absoluta est, & iusta pronuntiata, & ostensa iudicio omnium filiorum suorum. Id est omnium electorum: omnes quippe se ei sponte subdentes recepit, & omnes perfidos abijcit: & Deus iustificatur, nihil omittens facere ad omnium salutem necessarium, cum prædicauerit per Ioannem canticum lugubre, & ipse prædicauerit canticum laetitiae. Sed de his satis.

¶ Videamus iam nunc, per pulchram historiam & exemplum admirabilis pœnitentiæ, cuiusdam mulieris peccatricis, cuius conuersionem, & Christi clementissimi redemptoris infinitam misericordiam, satis egregie (vt solet) sanctus Euangelista Lucas scribit dicens. Rogabat autem illum quidam de pharisæis, vt manducaret cum illo. Vulgare quidem illud est, radicem & originem ipsam ex qua mors est orta, fuisse per peccatum hominis protoplasti. Hoc expressit Paulus Romanis ait dicens: Per vnum hominem peccatum in hunc mundum intrauit, & per peccatum mors: Quod si sola esset corporalis mors, tolerabile hoc videretur: sed peccans Adâm prius animam & confestim corpus occidit: Porrexit manum, vt ex prohibito comederet fructu, sed iubente anima: & sic transgressus præcepti, per consensum culpæ, prius animam occidit: vnde corporalis mors, quæ fuit peccati pœna consequta est: Cum itaque anima esset consentiens peccato, & corpus culpæ exequutor, Deus vtunque pœna mortis punit, animam captiuitati dæmonis tradens, corpus vero vermibus, & carnis corruptioni. Duplici huic miserabili morti subiectus erat homo,

antequam mundi Redemptor, à summo cœlo, ad inferiorem terram descenderet, ad liberandum nos, ab his turpibus captiuitatibus. Illo enim moriente, ab animæ morte, postea verò resurgente à corporis morte erepti sumus: qui in cruce pendens à daemonis potestate nos eduxit: & sanguinem effundens animas nostras redemit: quique cum gloriosus de sepulchro exiret, vita quoque triumphans à corporali morte exiuit. Quia vt Paulus fatetur, Christi resurrectio, fuit causa resurrectionis nostræ corporalis. Sed priusquam saluator mundi, his duobus hostibus, bellum intulisset, prius etiam quam in campo cum illis congregaretur, & eos bello vinceret, & expugnaret: in vita prælium suscipere, & vires & potestatem, quam super eos habebat, ostendere voluit. Intendit igitur noster euangelista Lucas, potestatem, quam Christus, è cœlo adduxit ad vttranque mortem superandam, ostendere: ideo duplicem mortem, à Christo superatam, duplicemque resurrectionem hac in parte describit. Superius in hoc capite, qualiter Christus in vrbe Naïm suscitauerit filium cuiusdam viduæ in corpore mortuum, qui ad sepulchrum deferebatur, ostendit: nunc vero explicat, de muliere quadam peccatrice, in peccatis, & anima mortua, quam Christus ex morte peccati, & ex faucibus inferni eduxit, cum esset iam in vltimo, vt deorum retur.

¶ Maximas vires, maximamque potestatem, quæ Christo insunt, in his duabus historijs & in his duabus resurrectionibus, in his denique duobus miraculis, quæ Saluator noster fecit, egregius Euangelista Lucas ostendit: vt intelligamus & interioribus oculis inspiciamus, quam potestatem Christus afferat, è cœlo in terram; quamque habeat ad liberandum nos, à morte corporis & animæ. De resurrectione mortis corporalis iam diximus supra, in historia adolecentis filij viduæ, sed nunc in hac historia, de spiritali animæ resurrectione agendum est. Res ergo sic se habet. Phariseus quidam rogabat Christum vt comederet cum illo, quod cõiuuium, Christus acceptauit, ex eo quod sciebat eum non paruum commodum ex illo reportaturum. Nò esset nocuum, imò conducibile maxime, Iesum Christum in nostris mensis semper habere: nec manducare, nec buccellam assumere nisi illi præsentem & præ oculis haberemus. Sic Tobias dixit filio suo. Vade, & vocali-

2. Cor. 15.

Tab. 2. quos de

Eccl. 9. Luc. 14.

quos de tribu israhel, timentes Deum, vt e pulsetur noluisse. Et Esesiasiticus. Viri iusti sint tibi conuuij. Et Christus. Cum facis coniuuium, voca pauperes. & c. Isti hospites sunt inuitandi non mimi, parasiti, ioculatores, sed Christus, aut membra sua: qui sunt pauperes, & viri probi. Hoc tamen hæc nostra a-tate inter diuites & potentes, non ita contin-git: non manducant siquidem vt Deo feruiant, sed vt gutturi, & inordinato appetitui satisfaciant; nec Christum, vt phariseus hic vocant, nec pauperem & medicum qui Christum repræsentat, inuitant, sed parasitos, & adulatores mentis lustrantes, & circumeuntes. Ideo dominus conuenitur per Esaiam dicens. Vx vobis, qui consurgitis ad ebrietatem secundam, & negligitis opera domini. Vide etiam quod Christus non rogatus, nec inuitatus in grediebatur domos peccatorum & publicanorum: quod non faciebat cum phariseis, nisi rogatus. Sic Zachæum vidit: & non rogatus ab eo, domum eius est ingres-sus. Ratio horum est: quia publicani seiplos agnoscebant, & erant humiles, atque ideo in domum humilium, non rogatus descendit, phariseos vero superbissimos, volebat humiliare, & ideo voluit vt rogarent, vt sic rogando humiliarentur. Et in gressu in domum pharisei discipulit. Expende, quod non dicit, rogavit & discumbebat: sed rogabat, & discubuit. Poterat Euangelista dicere quod ingres-sus domum pharisei discumbebat, & quod phariseus rogavit: sed non dicit, nisi quod phariseus rogabat, & quod Christus discubuit. Ostendit quantum Christus desiderat salutem nostram: adeo vt tenui clamore ro-gatus, statim se nobis tradat, & inuocantibus statim dicat adsum. Rogabat, præteritum est imperfectum: & discubuit præteritum perfectum. Nondum enim rogare desiderat, nondum (inquam) rogandi finem fecerat, cum iam Christus perfectè in eum beneficium cõ-tulerat. Promptissimus quidem est Deus vt nobis beneficiat. Vbi primum incipimus pe-tere, licet non perfectè petierimus: iam ipse beneficium nobis petitem contulit. Conside-ra (quæso) peccator, te peccatis obrutum & submersum, & quam paratus & promptus sit Deus ad te inuadum aduertit: adeo vt nõ dum cbulire, & te leuare incipias cum iam Deus manum suam porrexit, & erectum te reddidit. Vix enim surgendi initium sumis, cum Deus te suscitauit. Mirabilis quidem

est præstantia, quam Deus habet, in subue-niendo peccatori. Ad huc finem dicebat. ma-ximus ille pœnitens Dauid in psalmo. Dixi cõ-fitebor aduersum me iniustitiam meam do-mino. Et non dicit, tu mihi ignosces: tu mihi cras adiutor: sed quid? tu remisisti impietatem peccati mei. Nondum dixeram, confitebor, vbi ipse iam mihi peperceras. Alibi quo-que dixit. Imperfectum meum, viderunt oculus tui. Est sicut aquila, oculos habens ap-ertos super cadauer. Vix nanque pecca-tor in gratia Dei proficere exorditur, cum Deus prope adest, vt eum à peccato liberet: antequam libero arbitrio perfectè vtatur. Sic etiam Esaias ait. Ad vocem clamoris tui, statim, vt audierit, respondebit tibi. Non ait ad verbum clamoris, quo in modo loquendi iam est prolata sententia eius, quod innuere vis: sed inquit ad vocem clamoris, quoniam patet, quod vox est vehiculum verbi. Mirum quoque non est, quod Chri-stus rogatus veniat, & ipse summè bonus li-cet iniuriatus, roget vt per nos vocetur. Qui ad ianuam clausam rogat, vt aperiat, non-ne ianua patefacta intrabit? Aduerte igitur anima mea, quantum Deus sit avidus tuæ salutis: qui licet pharisei murmurent, ex eo quod homines peccatores recipiat, licet etiam amuli & inuidi insidias illi parent, & illum calumniantur: confestim tamen, & in ipso instanti, antequam phariseus ro-gandi finem faciat, iam ipse sedet, & de quo rogabatur exequitur, nec ob aliud, quam vt animam tuam lucretur, & mulierem pec-catricem conuertat, & admittat. Deus enim summe est diligens in his, quæ ad ani-mæ tuæ salutem expectant: nec tam oppor-tunum tempus prætermitti patitur. Vix si-quidem phariseus ad rogandum os appere-rat, cum iam Christus sederat. Tantum amat peccatoris conuersionem, vt etiam cum ini-micis se deat, & insidias patiatur, vt animam peccatricis lucretur: vel ne moram faciat in conuersione illius. Hic enim phariseus (vt infra patebit) non beneficium à Chri-sto, quia murmurauit, & non credidit illum esse prophetam: nihilominus tamen, inuita-tus cum eo discubuit. Docet quod nos be-nignè, & simpliciter exhibeamus, cum his, qui nobiscum dolose agunt.

Psal. 31.

Psal. 138.

Esai. 30.

Luca. 15.

¶ Obserua, & vide, qualiter Deus à nobis inuitatus, coniuuium non recuset: nos ve-rò, ceteri frequenter ab eo inuitemur, & ro-gemur.

Apoc. 3. gemur, conuiuio non assentimur. Quod ipse inuitet nos, satis patet in Apocalypsi, cū ait. Ego sto ad ostium & pulso. Si quis aperuerit ueniam, & cōnabo cū illo. Sed tu surdus es: & à Deo inuitatus cōuiuia reculas, cū ad tuā uilitatem inuiteris. Obserua etiam, quod cōuiuium hoc non profanum, & à religione se motum, sed honestum, & religiosum eratis: quidem saluator noster, in illo interfuit. Vt nam talia essent nostra cōuiuia, & sic corporealem necessitatem acciperemus, ut spiritui sancto ostium patefactum esset. Sed cōmestrationes nostræ, non aliæ, quam illæ, quas faciebat Babyloniz rex Balthasar, qui non cōtenuis uentrem expleuisse, uasa tēpli Dei humanis uisibus promiscuā faciebat: nec aliter quam pro meritis interijt. Sic nos creaturas Dei profanamus, utentes epulis, quas Deus creauit, in ministeriū uitiorū carnaliū, sordium, & abominationum, & postea solutis linguis proximis infamamus. Præterea Christus nullā habuit curam, de insidijs inimicorum, nec de murationibus, nec de sua propria persecutione: sed solum ut exquereretur munus ad quod missus est, hoc est ad saluandum peccatores. Aduerte autem, quod Saluator noster Christus, quicquid ad eum spectat, proponit tuæ salutis: licet omnes nostros labores porret, pro salute tamen animæ næ, omnia dissimulat. At nos uolumus ei seruire, & nihil laboris tolerare: & pro illo nihil pati. Volumus ieiunare, & fame adstringi nolimus: vigilare, & orare, omni labore se cluso. Eleemosynam erogare, & semper esse diuites, rem factam audire, sed quod templum prope sit: uerbum Dei audire, sed concionantis breuitate exoptamus. Cū deniq; Christus nobis seruiat, multa tolerando: nos illi absq; aliquo labore seruire cupimus, &c. Obserua etiam, & uide immensam Dei misericordiam. Vide quam mutata, & transuersa sint tempora. Ille Deus ultionum, ille peccatorum magnus punitor, ille denique, qui ambulat ad auram post meridiem, ut uindictam sumat & insitiā exequatur in vno peccatore: ille (ait Euangelista) iacet, ut peccatis ignoscat. Nō ambulat, non discedit, non deniq; peccatores fugit: sed potius sedet, illos expectans, ut ad misericordiam, & ueniam consequendam accedat. Hoc, primo tempore, ab eo sciscitabatur anima, optans peccatorum ueniam adipisci. In dica mihi, ubi pascas, ubi cubes in meridie. Et quidem tam benignus, tamque mansue-

tus sit, ut sederet, ad nos in cōfessione audiedum. Nemo maneat, sed omnes ad eum curstemus, festinemus, ad abluendum animas nostras in fonte misericordie in fonte aquæ uiuæ, peccatricem hanc mulierem imitantes: de qua facit Euangelista sic ait. *Et ecce mulier quæ erat in ciuitate peccatrix.* Aduerbiū, ecce, emphasim habet, & magnam æstimationem. Sic Vagao cubicularius Holophernis, ut magnum & memorabile facinus, quod mulier patrauit uirilī peccatōre & animo narret, dixit. Ecce Holophernes iacet in terra, & caput eius non est in illo. Ecce ait Euangelista. Aduertere, considerate, attendite, & memorabile, & inauditū, narrauo facinus & mirabile: facinus (in quā) quale ab hominum memoria & cogitatione recedere non deberet, sed præ oculis semper apponit. Ad alta, & sublimia nos attentos habere, conatur noster euangelista. Notate spectaculum. Phariseus inuitat Christum: sed ecce mulier uenit ad pascendum & epulandum Christum. Ecce mulier, quæ antea fuit in causa, ut uniuersus mundus periret, nunc iterū est causa, suo exemplo, ut per penitentiam ad Deū reuertatur. Pudeat iā puheres uiros, siquidem ita obnixè in peccatis iacent, ut debilis mulieris, & in peccatis submersæ penitentiam imitari erubescant. Ecce mulier, ex se debilis sed ex Deo præpotens: de qua non ab re habetur. Mulierem fortē quis inueniet? Mulier alio tempore peccata, ob staculis plena, nunc diuino auxilio cūcta hæc semouit. Hanc igitur inspice, cum hac sitientibus cordibus accedite cum illo qui clamās ait. *Quemadmodum desiderat taurus ad fontes aquarum: ita desiderat anima mea ad Deum.* Mulier in sexu, sed uir in operibus, publicam agit penitentiam: non ignara quod de peccatis publicis publicè penitere oportet: ut confundantur qui in arcana confessione peccata reuellare & illorum salutiferam penitentiam accipere non audent. Ecce mulier in qua sanctissimæ Trinitatis gloria refulget, de cuius eximia penitentiā gaudent angelis, demones stupent, legnes & ignaui uiri confunduntur, & uolentibus sequi Christū gratiæ & utilitatis doctrina præstat. Phariseus inuitans Christum non pascit illum, cibo congruenti eius palato: ideo uenit hæc mulier, ut pharisei uices gerat. Iudaicus populus multiplicatis clamoribus deprecabatur Deum uenire in domos suas, sed nunc Æthiopia illa, nepe quæ denigrata fuerat multitudine peccatorū

Psal. 93.
Gen. 3.

Cap. 1.

1ud. 14.

Proner. 32.

Psalm. 41.

Psal. 67.
Mat. 9. catorum, pruenit manus eius Deo: sicut mulier illa. Hæc meretrix illa pruenit filiā archifynagogi. Sic etiam multi in peccatis obdormientes postea diuina gratia, expergesti breui tempore spatio, excedunt moribus alios qui licet erant in gratia, Deo tamē segreter seruiebant. **Seg.** Sed iterum inspicimus: In ciuitate, ait euangelista, quæ hac mulier erat peccatrix: Certe tibi peccatis ciuitatis, quæ peccatū publicis peccatis cum hominibus & honoris & famam amiserunt. Detestabile enim est, cum quis publicè infamatur: & per plurimam ora circumferunt. Non aliter se habet fama & honor in hominibus, cortex in pyro, uel malo qui quidem cortex cum sit tenuis: & leuis cōferuat fructum, quando illa non habet. Secus uero si auferatur à fructu, tribus horis conuipitur & uoluitur. Sic bona fama, etsi sit paruū bonum, respectu maiorum bonorum animæ, siquidem temporalis quoque est: habet tamen uirtutem cōseruandi homines in uirtute qua amissa, cætera quoque amittuntur, corruptum punctum & uoluitur. Maxime nocium est, in peccatis perseverare, & bonam famam amittere: ut mulier hæc amisit. Si forte fortuna nouā aliquā ueste induas, primis diebus respicere ubi sedes, ne polluaris: ubi uero iam sordescere cepit, parum tua refert de illa, & ubi uenit que manus, sedes. Sic cū habes puram conscientiam nimis est curiosus: sed ubi eam polluerit & peccare cepisti, tua non refert. Cū taurus agitatur semper primos stimulos sentit maxime: sed uirgis onustus, non sentire uidetur. Peccatores prima peccata sentiunt: sed peccatis repleti, nulla affliguntur molestia. Si lucerna recēret extinguatur, exiguo labore inflamatur: difficulter tamen cum iam diu fuit extincta. Itā incipientes peccare, citò conuēntur: in peccatis tamen obdurati, difficulter. De his autē peccatoribus ciuitatis dixit Iob, quæ bibunt sicut aquam iniquitatem: quia alij peccata comedunt, alij uero bibunt. Comedentes aliquid prius mandunt, & in ore uolunt illud ante quam deglutiant: bibentes autem minime. Ita sunt multi, qui peccatum mandunt & in illo sunt dubij: antequam in assensu deglutiant: alij uero sunt qui non dum accedunt praua cogitatio cum in consensu recipiunt. Hæc non aliunde oriuntur, quæ ex infamia, & mala cōfuetudine peccandi: cum iam tandem peccator, peccandi metum amisit, peccatis gaudet, nec curam habet aliquam, quod mala eius,

Iob. 15.

per uniuersa ciuitatis ora circumferuntur: quod illa & honore & fama amisit, ut hæc mulier, quæ erat in ciuitate peccatrix, quia iam infamata erat in ciuitate, & ab omnibus peccatrix habebatur. Vide etiam, quod dicitur, quod in ciuitate erat peccatrix. Quod si in uicio tantum degeret, ubi rara sunt conciones, ubi nō cum magna solennitate diuina officia exercētur, & homines uiuunt sicut bruta, kolerrabile uideretur: sed in ciuitate, ubi tot habentur conciones, tot sunt templa, tot sacerdotes, & religiosi: tot denique auxiliares ad animarum salutem, detestabile est. In ciuitate tam eximie doctrinæ, cur tot peccatores essent, tot Dei offensores: sed nunc positus in ciuitatibus, quā in uicis coningit. Debetur enim optimo iure ubi maior uigere sapientia: ubi plures sunt iniquitates, & peccata. Vnde Sophocles. Desolate sunt ciuitates. Præterea, nonne in ciuitate illa alij erant peccatores: maxime, sed huius mulieris peccatum ex eo magis apparebat, quod genere illustre & nobilis erat: quæ quidem peccata magis notantur, magisque scandalizant. Hoc aduertere debent prælati, iudices, patritij & religiosi, qui sunt uelut specacula cæterorū, & multis sunt scandalum, &c. Sed quia de his in initio capituli secūdi multa diximus: nunc alia consideremus. Aduerte quod quatuor sunt, quæ huius mulieris peccatis culpam magis agrauant. Primum, quod sordida nimis erat in dicāda, eo quod peccata erant carnalia, quæ quidem licet non maiorem culpam, infamiam tamen maiorem expectant. Secundum est, quod fuit culpa publica: quia in ciuitate fuit peccatrix, & ex consequenti scandalum genuit. Tertium, quod istius peccata fuerunt plurima (ut hic ait Iesus), dimissa sunt ei peccata multa. Ultimum, quia peccatorum diuersis generibus erat subiecta: ait enim diuus Marcus, quod ex illa Christus septem demonia eiecit, quo in numero omnium peccatorum diuersitas significatur. Sed maior Dei misericordia est, quam huius mulieris, ac etiam uniuersi orbis peccatorum grauitas: & sic uenit ad se abluendum in fonte misericordie: & abluta, pura & mundata mansit. Verum pro maiori huius literæ expositione: quatuor hic dubia oriri uidentur, quæ scitu dignissima sunt. Primum quæ mulier est hæc. Secundo cur illam nō nominauit euangelista, nō nomine proprio. Tertio, qualis peccatrix fuit. Quarto, quæ ciuitas est hæc: quia dicit mu-

Soph. 3.

Marc. 16.

Orig. tra. in
Mvth. 25.
Theoph. in
cap. 7. Luc.
Euth. in c.
26. Matth.

lior, quae erat in ciuitate. De primo Origenes, Theophilus & Euthimius, tres asserunt fuisse Magdalenas: sed Ioannes Episcopus Ro- phensis, & martyr, hanc opinionem à Iacob Episcopo Viconensi desensam, tribus volumi- nibus oppugnauit. Nupet etiam Ioannes Faber Stapulensis, libellum scripsit, de triplici Magdalena, qui quidem impetinentem, & inuidiam asserit impietatem: cuius fundamē- ta ipsed facile possim solubere, & impugnare. Sed impensu trivideretur in hac remoras con- trahere. Sūt alij qui daas ponūt Magdalenas; vna in cōdētricem, de qua hic Lucas; aliam

Chry. ho. 31.
in Matt. &
61. in Ioan.
Augu. tra.
49. in Ioa.
Greg. ho. 33.
in Fuog. Be-
da lib. 3. in
per Luc.
Ioan. 12.
Luc. 10.

vero sororem Lazari. Ex horum numero est Chrysolomus super Matthaeum, & Bernar- dus in sermone Magdaleng, diuersimode ta- men. Sed Augustinus, Gregorius, & Beda, & ferē tota ecclesia, vnicam aiunt Magdalena. Ambrosius vero libro sexto in Lucam, ait di- ci posse vnam fuisse & plures. Vnicam autē fuisse, quādam concilia concluderunt, ipsaq; in vniuersam credit ecclesiam, contrarium ve- ro asserere contra vltimū, & obseruantiam ec- clesiae catholicae scilicet est: quae in scito Ma- rie Magdalena, de vnicā tantū agit Maria, & hoc euangelij canit. Haec est soror Lazari & Marthae, quae postea effudit alabastrum vi- gneti super caput Iesu recubentis: & quae audiebat verbum eius, de qua Martha con- questa est: cui prima omnium; post beatam Virginem; apparuit dominus; postquam res- surrexit à mortuis: & Mariam venit cum fratribus post Christi Ascensionem. Vna est itaq; beata Maria Magdalena, quae peccatrix fuit: de qua Marcus ait, quod septem dae mo- riae eiecit Christus: & postea vt statim post- haec initio capitis sequentis; ait Lucas Chri- stum sequuta est à Galilea: vbi ea; quae hic nar- rat contigerunt. Secundō; cur illam nō no- minante. Nempe quia notissima peccatrix e- rat; & ita cognita, & famosa peccatrix, quod nomen à muliere operibus; enim & ex ma- lo, vel bono viuendi in ordo vnicuique nōmē imponitur. Qualem vitam eligis, tale coram Deo, & mūdo nōmē conuectis: quonia ex operatis nomen recipit. Sic dominus per Esalam: Perdam nomen Babylonis. Per no- mino enim cognoscitur. Nomen igitur à Ba- bylone tollere, nihil aliud est, quā ea igno- rari habere. Improbiorum nanque hominū cura, non est alia, quā in mūdo nomina, magnos titulos, & illustria cognomina obti- nere; & in terris famam, & nomen parere; iux-

Mar. 16.

Isa. 41.

ta illud quod scriptum est. Vocauerūt nomi- na sua in terris. Sed quid emania hac pro- sunt, siquidem coram Deo nullum fortun- tur ne mē, nec per approbationis scientiam cognoscuntur. Vnde egrēgius paltes in per- sonā domini. Nec memor. etō nōminum co- rone per labia mea. Preterea, inia Eua gelista mulierem hanc peccatricem vocant, no- mine eius proprium subiicit: licet postea expresserit, etiam dixit quod sequebatur Chri- stum; vt doceat quod cum alicuius defectus narramus; eius rotem suppresserē debe- mus; at cum bona opera exponimus, nōmē tacere minime debemus. Hac de causa e- tiam Lucas, diuitem Epulonem, non nomi- nauit proprio nomine; nōminauit vero La- zarum iustum, & piū. Deinde hanc non no- minauit; quoniam Euangelista non perso- nam, sed culpam odio habet. Denique non est multum curiosus euangelista, in facienda inquisitione de hac muliere de eius nomine, domo & genere, nec de alijs mentionem fa- cit: vt doceat, quod non debemus esse nimis anxij, in inquitendis proximorum peccatis, potissime in peccato carnis. Iudas filius Ia- cob, cum ad Thamar mīit hedum, cum qua rem habuerat: vbi adolescens redijt dicens quod tale m mulierem nō inuenerat, quis vero esset; hanc quod non in fortetur tōn fuit sollicitus inquirere, sed potius dixit: ha- beat sibi, et rōmē daciij nos arguere non pō- terit. Non debemus ergo prolixam inquisi- tionem facere, vbi honor & fama periclitan- tur & maxime circa carnalia vitia, imo verō multa temporalia amittēda: sunt potius quā proximus noscēt in aliquōd veniat oppro- brium: quod multi prelati parum curant: qui dum exacte quaerere volunt, quādam semi- occulta pluribus faciunt manifesta. Phari- seus iste Simō sciebat quae & qualis erat mu- lier ista: sed euangelista hoc scire nō cupit, si- cut phariseus, de carnali muliere, vt procellus & inquisitio sic innotescat; vt propriū nomē detegatur: quia plane, & simpliciter hanc pec- catricem appellat: nec aliud quaerere inten- tes. Si tu forte videas ferminam; quae in habi- tu & modo viuendi parum honesta videat- tur, statim quis, qualis, & qui vocetur inquit- ris, vt magis inhonestos & infames. Tertio qualis fuit haec peccatrix: Multi opinati sunt quod fuit virgo corpore, & quod solum mē- te peccauit; licet vana fuerit & nimis ornata, & composita vixerit: ideoque quod peccat- rix fue-

Psal. 48.
Psal. 15.

Luc. 8.

Luc. 16.

Gen. 38.

Mat. 8.

Iosue. 15.

rit fuerit appellata. Hoc ego nōn credo: yo- rum; nōn ecclesia vtiur nōmibus secun- dem quoniam modum loquendi: non ta- men dicitur aliqua mulier peccatrix, nisi est peccata prostituta. Secundo quia si corpore non fuit peccata prostituta sed solum mente & cor- pore virgo, tunc deberet ecclesia iurē virgi- nis eam posse retinere, sicut retulit ius fori. Mar- thae praefertur cum post corruptionem so- lum mentalem recuperetur virginitas per cō- tritionem & Ferrid ecclesia non iudicat de oc- cultis peccatis, sed de manifestis & opere per- petratis: cum ergo euangelista nōmē illā peccatricem & in ciuitate notam, videtur quod eius in peccatis scripserit. Alij ve- rō aliter sentiunt asserentes quod corpus suū omnibus tradidit venale: hoc tamē verita- ti & rationi distonum videtur, quod femina alias nobilitatā & a talibus parentibus or- tā & diuitijs abundans, in horrendo & infa- mi prostituta habitaret. Tales etiam mulie- res vt in plurimum pauperes & miserae esse solent: sed beata Magdalena ministrabat Chri- sto & eius discipulis de facultatibus suis, & so- ciabatur nobilibus & honestis matronis. Qua propter media via incendendum est: ideoque crediderim quod haec peccatrix non fuerit virgo, sed per aliquod tempus ocio & velu- ptatibus turpiter se tradidit: quapropter in- famata est, & peccatrix habitata in illa ciuitate. Sed quā emtas fuit haec? Crediderim quod Naim quā nō nōmē euangelista, ne i- dē bis repetat: Dixit enim supra quod ibat Ie- sus in ciuitatem Naim vbi filium viduae su- fecit: vbi Ioannes discipulus iussit ad Chri- stum; & tūc prosequitur Lucas historiam di- cens, quod mulier quae erat in ciuitate peccat- rix. In ciuitate inquam Naim, quā iam no- minauerat. Christus enim in Galilea in mon- te qui per duas leucas distat à Capharnaō ser- monem habuit: de quo descendens antequā ingredere tur Capharnaōm in itinere lepro- sum mundauit, & ingressus ciuitatem Centu- rionis seruum sanauit: ac deinde veniens in Naim filium viduae suscitauit, & Ioannes in hac prouincia Galilea: quae sub ditionē Hero- dis erat in castello Macheruntā in carcere te- nebatur; & ad Christum de carcere illo disci- pulos mīit. Iaria autem Magdalena ex hac prouincia Galilea: erat ex Magdale, de quo oppido sit mentio in libro Iosue in partiti- one terre sanctae; quod cecidit in fortem tri- bui Neptalim: quod castellum est apud ma-

re Galilea: vel Genesaret in vno latere ma- ris, & postea vocatum est Magdaluim: quoniam cum alijs mutatur, tū in latinam linguā accituta: vt pro Magdalece scilicet legitur in Iosue Magdaluim appellemus, à quo mulier haec vocata est Magdalena. Haec omnia quae haec? Lucas in hoc capite septimo hōmē mā- dauit in prouincia Galilea contigerunt. Et vt initio capitis sequenti statim post hac histo- riam narrat, haec euangelista haec Maria Ma- gdalena à Galilea sequebatur Christū cum ar- lijs matronis, eiusdem prouinciae: ex quo pa- ter quod in hac prouincia morabatur & hic con- uerfa est ad Christū: quae vana munditate in eis in habitu honesto A postolica mulier pe- ccatricis Christū sequebatur audiens verbum eius & seruiebat; ac ministrans de fa cultati- bus suis. Igitur tūm in hac prouincia Galilea esset in ciuitate Naim & Christū, sam audi- ret, nouo miraculo resurrectionis filij viduae commota & à Deo tacta ad Christum deue- nit: cuius doctrina & cōcionibus auditis cō- uerfa, & magno lachrymarum numero ma- defacta, & gemitibus in caelo inuentibus di- uino ardente amore in Deum transformata, se intra priuata domum claudens vocifera- batur: & non aliter quam ceruus sagittis diui- ni amoris: & misericordiam à Deo petebat: & sordes & peccata in quibus vitam egerat lachrymabatur, & quasi intra se dicens. Ille qui vitam adolescenti mortuo restituit pote- rit etiam mihi vitam prestare, iam in peccatis defuncta. Ille etiam qui solo inanus tactu ef- fecit vt feretrum portantes sistent, dycenti- bus me ad sepulchrum gehenna terminum imponet. Per quatuor importatores nimis prope in gehenam dueor, per pulchritudi- nem videbēt; per diuitias, per libertatem; & inueniem aetatem. Sed iterum in quo ite- rum pedes eius attingam & foras sis me sua manu tangere non dedignabitur; & sic qua- tuor hi me ad sepulchrum inferni ducentes sistent, & pedes me ad malum eurrentes vl- tra non incedent. Ille vidua clamante ob filij mortem, ad misericordiam fuit motus: ego aut caris matre meā vicem dolēte, incipiam desicco & lachrymis meis pedes eius rigabo, vt misericordiam cōsequar. Nec enim in me sola penitentiam despectam habebit, si qui- dem omnes ad penitentiam vocat: & solo eius verbo reuulscam, sicut filius viduae reui- xit. Vadam & reuertar ad eum quem contē- pti. Propheta magnus surrexit in nobis: si qui

Li 5 dem lo-

dem solis iussu mortuos suscitavit. Per hunc
 visitavit dominus plebem suam. Me igitur
 peccatricem oportet ad Deum converti, per
 hunc filium suum, qui nos visitat. &c. Cum
 ipse excellensissima hæc penitens & omnia
 ista hæc inter se ageret, remedium animæ suæ
 non distulit, sed statim, nulla interposita mo-
 ra, quasi vitæ fontem & misericordiam,
 quo ita volubatur suarum macularum & no-
 xarum ablationem susciperet. Ideo sequitur
 in contextu. *Et cognovit quid Iesus accubuit in
 domo pharisæi.* Videns beata Maria Magdale-
 na Christi benignitatem, & quod tam familiari-
 ter conversabatur cum superbis pharisæis, quod
 in domo eorum accubere, cum essent inimici
 eius, & hostes, ex hoc mota fuit ad querendum
 illum, confidens quod bene cum ipsa faceret,
 sicut cum illo pharisæo faciebat. Nō (inquit)
 repellit me iste, quanvis peccatrix sim, quan-
 do quidem cum suis inimicis & cum peccato-
 ribus conversatur. Non paruos mihi eius mi-
 sericordiam adiecit stimulos, sed ingentes (vt di-
 citur) addidit alas, vt ad eum accedam, Benig-
 nitas, qua cum pharisæis eius inimicis, & cum
 superbis vitur, in eadem redit. Non ero
 ab eo despecta, licet hucusque innumeris pec-
 catis eum offenderim. Non parvam habeo
 spem, quod me peccatricem, & penitentem nō
 despiciet, si quidem cum peccatoribus super-
 bis, & in malitia obstinatis, manducat. Scio
 enim, quod misericors est: ipse enim peccato-
 res recipit, & manducat cum illis, &c. *¶ Ob-*
serua quod hæc tenus euangelista, huius mu-
lieris peccata narravit: nunc vero eius virtu-
tes, & conversionem eximiam, nobis exponere
exorditur. Quemadmodum enim pictores,
cum imaginem aliquam depingere volunt,
prius talis imaginis modum carbone defor-
mant, & tunc deformis, & indigesta apparet
imago: sed ubi varios colores imponit, & vi-
ride super ceruleum, & aurum applicat, per
pulchra apparet imago: sic hucusque noster
Lucas beatam Magdalenam velut carbonem
descripsit, vocans illam peccatricem, & defor-
mista tunc videbatur. Nunc autem auspiciatur,
in hac imagine viuos, & perfectos colores ap-
plicare: ideo deinceps considerabis, quam pul-
chram, & perfectam eam describat. At in ip-
so narrationis primordio, veram Dei cog-
nitionem, & sui ipsius depingit. Quare in primis
verbis veræ conversionis hominis in Deum, di-
scutimus notabis. Quia omnis nostra conuer-
sio est, per diuine virtutis influxum in intellectu

& diuine charitatis igniculum in affectu & di-
 uini brachij robur, in conatu adeo tota hæc
 obgruo ordine disponitur. Virtutis splendore,
 quia cognouit, & charitatis inflammatio, quia
 attulit: alabastrum vnguenti: fornicatio, quia
 venit, & stetit. Primo cognouit, in quo docer-
 tur, quam fuerit anxia, in qua redit Christus,
 & vt primum fuit, conscia, quæ propa ad eum
 tauerit, adducens pretiosa aromata. Omnis
 nostra occupatio, & distinctio, omnis deniq;
 nostra cura, consumi deberet in querendo Ie-
 su, qua re cognita, nulla huius mundi mora de-
 titiari debemus. Quod primo narrat. Euange-
 lista in conuersione huius peccatricis, fuit ve-
 ra cognitio, quæ de Deo, & de se ipsa adepta
 est. Quod primo Deus fecit, in creatione mu-
 di, fuit lux: & quod prius exequitur in refor-
 matione parui mundi hoc est hominis, fuit lux
 hoc est vera cognitio. Sic David grauitate in
 Deum peccanti, & primogenitum Nathan prophe-
 ta illi reprehensio in memoriam retulit, fuit
 cognitio propria culpæ per parabolam oppo-
 sitam. Sic David interioribus oculis apertis,
 per parabolam illam, enormitatem peccati
 cognouit, & misericordiam ad Deum, deprecatus
 esset, & delicti veniam petisset, in hæc prorup-
 sit verba. *Ampius lauame, domine, ab ini-*
quitate mea: & a delicto meo mundame. Qua-
re: Quoniam iniquitatem meam ego cogno-
scio. Cum ergo peccatum meum non cogno-
sceram, dignus non eram vt mihi indulgeres:
sed iam nunc quia peccatum meum cogno-
scio, dignus sum vt misericordiam præstes. Pri-
mus itaque gradus est, vt cognoscas, iniquita-
tem tuam, & Deum quem offendisti: & po-
stea ad illum qui mederi potest, & vniuersam præ-
stare, & curare infirmitates tuas, opus est vt
vadas. Ideo sequitur. Attulit alabastrum vn-
guenti. Venit inquam in domum pharisæi,
 ad Christum, qui ibi accubebat: & non ve-
 nit vacua, sed secum portans alabastrum vn-
 guenti: quod quidem vnguentum, non erat
 quid rubeum, & crassum: sed velut liquida & te-
 nuis & suavissima aqua: quæ ex Arabia affer-
 ri solebat: erat (inquam) velut aqua Angelorū,
 & multo præstantius: quia maximo pretio, &
 estimatione habebatur. Alabastrum vero, ge-
 nus est marmoris perlucidi, & coloris distin-
 cti, ex quo fiebant vasa vnguentaria: sed cur
 hæc vnguenta odorifera ferebantur: quod
 peccata coram Deo sunt fetida valde: ideo pri-
 mo adducit coram odoribus. In Exodo habetur, *¶*
 iubebat Deus, quod construeretur altare, in
 quo

Gen. 1.
 Exo. 32.
 & 34.
 Gen. 1.
 2. Reg. 11.
 Psalm. 50.
 Exo. 3.
 Exo. 14.
 Mat. 26.
 Exo. 30.

quo incensum: & multa alia odorifera offer-
 untur, habetur etiam, quod postea depreca-
 barur Aaron super cornua altaris, se mei per
 annum in sanguine qui obatus est, pro pec-
 cato. Ante deprecationem igitur pro pecca-
 tis, præstant odores optimi. Sic peccatrix
 hæc mulier suauissimis odoribus venit ad fi-
 lium Dei, ne peccatorum sectorum Christum
 offendar. Secundo conatur illum mitigare
 muneribus: quæ admodum Iacob fecit, qui
 à Mesopotamia ingentia dona misit Esau
 fratri suo dicens. Placabo eum, muneribus.
 Et quia in veteri lege Deus iubebat, vt nemo
 coram eo appareret, absque munere aliquo:
 ideo mulier hæc pretiosissimum hoc vngue-
 tum attulit: ne appareret vacua coram do-
 mino. *¶* Obserua hic primum, magnam solici-
 tudinem, qua mulier hæc est vasa, in sua con-
 uersione, & in aduertu ad Christum. Nul-
 lum interposuit tempus, sed statim venit. Si
 viperam, vel colubrum aliquem, in situ for-
 tassis haberes: nonne sine mora abs te pro-
 iicies. Nonne confestim, & sine consilio abs
 te mitteres, & decuteris? Sed cur (quæso)
 peccata, quæ omni genere viperarum, detest-
 abiliora sunt, in situ retines? & abs te nō
 proiicias in vno instanti, sed cum illis dor-
 mis: Infelix ille Pharaon, cum domum, men-
 sam, & lectum ranis plena haberet: & mone-
 retur per Moysen, constitue mihi quando de-
 precer pro te, & pro seruis tuis, & pro popu-
 lo tuo, vt abigant ranæ abs te, respondit.
 Cras. Dicturus fuisset quod statim: si quidem
 tali plaga affligebatur: sed nullum respon-
 sum, isto præstantius, reddi posset ab eo, qui
 paruo temporis momento, submergendus er-
 rat in mari, & eius anima in inferno combu-
 renda. Innumeri hoc tempore sunt, Pharaoni
 similes: qui tam pestiferas habentes pla-
 gas in sinu, vt sunt peccata non statim exse-
 nuntiant sed diuini, cras. Et de die in diem,
 sicut Pharaon descendunt in profundum infer-
 ni. Felix Magdalenam quam diligens, & so-
 licite fueris in querendo salutem animæ tuæ,
 verbis exprimeret non possum. Vt primum
 nanque fuit conscia, quod Christus erat in
 domo pharisæi, absque mora aliqua, propria
 domo delera. & officina peccatorum, tene-
 dit ad domum, ubi erat vera salus. Sic Petrus,
 vt penitentiam ageret, locum, & societatem
 peccati deseruit, hoc est, palatium pon-
 tificis: vt per hoc nobis innotat, quod nulla
 est vera penitentia ubi peccandi occasio nō

tolliatur. Ingressus tur per medios conuiuas Igo-
 nominiosum quidem est, qualiter hanc mu-
 lierem mundus aggrediat: sed vt habetur
 Græcorum veteri proverbio; viri egeno in-
 utilis pudor. Infamia quidem est magna, ob
 verecundiam, ea, quæ ad virtutem spectant,
 deserere, velut confessionem, cum est opus,
 ieiunium, & obsecrationes & cetera pietatis
 opera. Horrendum dictum est, non pudere ali-
 quem vulnerem, pudere autem vittarum.
 Nullam habuit rationem sapientissima mu-
 lier Magdalena cum strepitu mundano: qui
 quidem sapientum est in causa, vt in bonis
 operibus præclarisque actionibus retroce-
 damus, & incipientem virtutem turpius de-
 scientes deseramus. Nec penitentiam distu-
 lit: quia peccatum est ignis, sine aliqua mora
 è peccatore proiciendus: & ideo in initio he-
 tarum canonicarum, semper dicitur, Deus in
 adiutorium meum intende quod in fine
 non dicitur, quia non lento gradu sed ni-
 mia cum festinatione, debemus confugere
 ad diuinum auxilium, ad imitationem huius
 mulieris. Penitentiam nullo modo disse-
 ras, nec procrastines: in dies enim minus a-
 ptus eris, ad surgendum à culpa. Multis non
 secus euenire solet, ac viatori, offendenti ri-
 uum, qui ex vno saltu transiri potuerat, sed
 tendit inferius aestimans, quod facilius tran-
 sibat: ubi inferius tendit, latiore inuenit
 riuum. Sic peccator in initio postea ex vno
 saltu peccatum dimittit: at ubi procrastinat,
 difficultates augetur: & quanto magis
 tempus differt, tanto minus est aptus ad
 penitendum. Confestim itaque & absque
 aliqua dilatione tenetis peccator confugere
 ad medelam penitentiam, vt mulier hæc.
 Non enim præstolata est, quousque Christus
 præhendendi finem faceret, & se cum discipu-
 lis reciperet: ne per mediam turbam in-
 grediens quo Iesus manducabat infamia no-
 tam pateret, penitentiam non distulit:
 nec ad vespertinum, nec ad mane præstolata
 est: sed nulla interposita mora, sine aliqua ma-
 gis non respiciens dicta vulgi, recto tramite
 in domum pharisæi peruenit. Nullam
 cum dictis hominum rationem, nullam pu-
 blicam ignominiam, que inde sequi poterat cu-
 ram, sed solum salutis suæ animæ sollicitudi-
 nem habuit, mundum sub pedibus consti-
 tuit: nec alterius, sed Dei solius cura anxiba-
 tur. Solum Deum quod offenderat præ oc-
 culis constituit, ceterorum extra Deum im-

Lucæ 25.

hinc mor.

memor. Compuncta cum plena cogitationibus atque suspensus esset, totus mundus ei fiebat angustus: nec poterat quiescere donec ad dominum rediret: quem iam credebat Deum, & Saluatorem suum. Nō verebatur, confundi, despici, & irrideri. Sed omnia ista optauit, vt Deum, quem maxime inhonorauerat per peccatum, sic faciendo aliquam recompensationem, se ipsam propter Deū voluit despici, & inhonorari, & se ipsam præbuit confundendam. Contemplor hanc mulierem igne Spiritus sancti succensam & inflammata, cuius officium est expurgare eos, quos habitat, vt veniat ad Iesum Christum: quem admodum lingua ad verbum, sic Spiritus sanctus ducit ad Christum. Contemplor igitur beatissimam hanc, in visceribus inflammata, & ex prius peccatrice, ob firmū propositum columbam in foraminibus petrae, dicentem. Indica mihi quem diligit anima mea, vbi pasces, vbi cubes in meridie: ne vagari incipiam post greges sodalium tuorum: Crediderim quod meridiana hora, erat opportuna valde, ad querendum solem iustitiæ Christum: quia in mane concionabatur populo. Veniam scire (dicebat) ad quid dominum ad conuiuium, quod paraueram, duxi, vt præberem epulum, quod libere vesticur, velut ait: Isaac vt ab eo benedictionem recipiam. Certo equidem scio, quod sit poenitentia amicus, & eius officium est signo, Tau, signare frontes virorum gemetium. Heu me miseram & infelicem, vagans semper in celsis post greges sodalium, sequendo proprios sensus, & alia quæ sunt mundi. Nunc vero, quia diuino munere poenitendi tempus conceditur, vagari amplius nolum, nec sensuum affectus scitari. Sed cur Christum, in domo tua non quaris, mulier: cur non ducis illum in domum tuam sicut Mathæus, & Zachæus peccatores duxerunt: nescis quod peccatores recipit, & manducat cum illis: scio (ait) sed ita sum peccatrix, quod nō mereor, vt intret sub lectum meum: nec tali beneficio sum digna. Quæ communicatio lucis ad tenebras: mihi enim sufficit, si tanquā canicula concedatur esse ad pedes eius sub mensa: & quod mihi in merita eius bonitatis, & misericordiae colligere detur. Quia igitur beata hæc mulier in hoc fuit modesta, quod designata est Christum introire domum suam, idco postea meruit, quod se penumero in illa hospitaretur. Præterea, non corporis sanitatem, sicut ha-

morrhōissa illa, tanta cum sollicitudine, & diligentia, quærebatur: sed pro infirmitate animæ accessit ad Iesum, quauis hodie plus curatur de medicina corporis quam anima: & curiosius curant cibos corporis in conuiuijs, quam cibos animæ, quod est verbum Dei. **¶** Obserua autem quod videns vulnera animæ suæ, non diuinos aut pythōissam consuluit, vt Saul: non ad Phariseos aut ad homines iuit, sicut Iudas: sed Deum quæsiuit, & ad Christum abiit, non ad mundum. Docet in tribulationibus, & angustijs nostris, Deū querere, & non in mundo sperare. Sic Centurio ille fecit, vt in superioribus in eius historia diximus: sic & Cananæa: & omnes sapientes: quæ propter consequi meruerunt, quod optabant. Et præterea, quæ in Centurionis historia diximus aduertit: quod illi custodes, & milites, qui sciebant Christi resurrexerunt, venerunt ad principes sacerdotum, & corrupti sunt pecunia, vt veritatem celarent. Si ad Apostolos, vel ad alios probos viros irent, tantum peccatum euaderent, hoc suo exemplo, egregius psalmes docet, dicens domino. Eripe me de inimicis meis domine, ad te confugi. Vides qualiter Dauid, in persecutione ab hostibus Deum protectorem accipiebat. Sic in scriptura sacra Moyses, & Aaron, fecisse legitur: qui salutem populi fugientes, ad domum tabernaculum euenerunt. Hoc & Christus nobis ait. Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos. Infelix ille Ochozias consuluit Belzebub deū Acharō. Innumeros habet similes Ochozias qui potius huius mundi plausum & auram, & hominum querunt auxilium, quam diuinum adiutorium: ideo pro punitione infidelitatis permittente Deo, in laboribus suis, consolationem non inueniunt: quod Deus permittit, ex eo quod mundum, carnem, sanguinem consulunt, de Deo autem nulla curam. Deus & mundus, in duo collocantur extrema. Mundus enim, & mundani, nunquam fauent, nisi diuitibus & elatis honoribus, nec ad se alios adducunt, nisi illos, quos in sui defensione potentes vident: quod si quenquam decliuem vident, dicunt, pereat: & sic profectum insequuntur. Mundus itaque victorem in mundo sequitur: sed Deus contra, nunquam nisi egeno subuenit, nunquam nisi pro iusto, & humili prospicit: semper denique se habet ex parte debilis. Quem vidimus vnamquam, magis ignominia, & nota affectum: quam

quæm seminam Susannam: vidimus illam infamata, inhonorata, & ad necem damnata. Nunquam in humano favore confidit, nec ab illo voluit iuari: sed de illa scriptura ait, quod erat cor eius fiduciam habens in domino: & obsecrans Deum, dicebat. Deus aterne, qui absconditori me es cognitor qui nosse omnia sentis: qui sanus, &c. Huic inuocationi, accedit Deus & famulam Susannam, ab omni angustia, & periculo eripuit: nec his contentus delatores interfecit. Diuinum hoc auxilium est nobis implorandum, in nostris laboribus: sicut Susanna, & beata Magdalena fecerunt. Maledictus homo (ait Hieremias) qui confidit in homine: & ponit carnem brachij sui, &c. Sedechiam illum regem Iuda quærite, qualiter se habuit, cum à Deo se auerit, & totam suam spem, & fiduciam in conuicino rege Ægypti constituit: tunc etiam Hieremias non adhibuit fidem, ex Deo monenti, quod exiret portas Hierusalem, ad excipiendum Nabuchodonosor, & eius duces: quia igitur prophetæ Dei non credidit, fuit in carceratus, & erutus oculis vidit proprios liberos interfectos. Non alio merito donat mundus, in illo confidentes. Sed longe alter Deus ad se confugientes recompensat: si quidem cum illa tempestate, Hieremias in Deo confidens, in vinculis iaceret, Nabuchodonosor insit Nabuzardan generali duci, qui de Hieremia dixit. Tolle eum, & pone super eum oculos tuos, & nihil mali facias: sed vt voluerit sic facies ei. Mirandum quidem est, quod idololatra princeps, habeat rationem honorandi Hieremiam, ex eo duntaxat, quod in afflictionibus, Deum adiutorem assumpserit. Documentum hoc, & instructionem accipiamus, à muliere hac cauta, & sapienti: si quidem se desperatam videns, Deum pro medela assumpsit, & sic commodata mansit. Clamemus ad Deum in angustijs, & afflictionibus, non erit in memore nostri. Quis vnquam ad Deum clauit, qui non exaudiretur? Quis Deum in timore corde quæsiuit, qui non inueniret? Quis denique peccator sub vmbra alarum, & protectione confugit, qui non protegeretur? Sicut enim pater miseretur filiorum, miserus est dominus timentibus se: recordatus est, quoniam pulvis sumus, &c. Sic etiam sapientissima hæc mulier, videns quod solum Deū haberet, pro vera medela, & quod eius ani-

ma periclitabatur, Christum pro reuocatio accepit, cuius pastorem, sic chirurgum, & grota medicum quærit illa denique, quæ vidit peccatum defermitate posuit, pergit vt: bluetur in fonte misericordiae. Cum reges & principes mundi sunt in sua aula, intra priuatum cubiculum recepti, nec alloquuntur, nec ad eos accedunt nisi patricij, nobiles, & potentes, & perpetui, & decorati, quique in regia domo rimas obtinent. Si vero per arua diuagantur, vel ita faciunt, vel in venatione distinguntur, quibus homo abiectus, etiam pauperum pastor rudis, ad eos accedunt, & eos alloquuntur. Non dissimili modo, cum æterna gloria Christus, erat in aula celesti, in cubiculo suæ potentiae, & maiestatis, nulli ad agendum cum eo accedebant, præter eos, qui præclaro sanguine erant orti, qui præiosis vestibus ornabantur, velibus (inquam) caritatis & gratiæ, atque innocentiae, quales erant Angeli, Archangeli, Seraphini: factus vero homo, & humana carne subsistens, & viator, & humana natura indutus, publicanos, peccatores, latrones, meretrices, ad se accedere permittit, ad omnes loquelam dirigit, quibus exaudiri patitur. In patria vero nulli ad eum accedunt, præter iustos, & sanctos, nec ad illum ingreditur, nisi iustus, & mundus corde, in hoc vero mundo omnibus, vt inueniatur, & communicetur se præbet. Cum igitur sapiens hæc mulier, videret Christum in hoc mundo venatoris munus exercere, & quod homines venabatur: ad eum accedere, vt ab eo venaretur statuit, & mundo interfectam se ostendere, per conuersionem ad Christum.

¶ Denique hic aduertendum est, quod ille qui eam suscipiebat, erat qui eam trahebat: si cut optime, adnotat Gregorius, in homilia, Greg. Rom. 33. in 1. hom. vocans Christum trahentem, & suscipientem. Flumina continuo fluxu ingrediuntur mare, nec die ac nocte fluendi finem habent. Ob quod mare non redurdat. Huius rei ratio est, quia flumina ingredientia mare ex illo fuerunt egressa: iuxta illud sapientis. Omnia flumina intrant in mare, & mare non redundat. Ad lectum vnde exeunt flumina reuertuntur, vt iterum fluant. Per poros enim in profunditate maris, & per cataractas, & secretas venas, occultè maria aquas ex se emittunt: quæ quidem aquæ in montibus & collibus apparere videntur, vnde flumina

Cant. 1.

Gen. 27. Luc. 9.

Luc. 15. Mat. 18.

Mat. 15.

Mat. 9.

Mat. 13.

Hier. 17.

Hier. 29. 4. Reg. 25.

1. Reg. 28. Mat. 27.

Mat. 15.

Mat. 23.

Psalm. 14.

Num. 16.

Mat. 11.

4. Reg. 1.

Psalm. 103.

Eccl. 1.

ortum

ortum habent, Maria itaque secreta fumi-
 aquas mittunt: quas postea in reuersione pu-
 blice recipiunt. Non aliter Christus mulierem
 hanc publice recipit, secreta autem vocat: cha-
 ritate vero, deuotionem, & lachrymas, &
 poenitentiam, quae praeserebat, ipsemet Sal-
 uator occulte infundebat: occulte inspiratio-
 nibus, uocatione illam ad se adducebat: licet
 publice omnia isthaec munera ab illa recipe-
 ret. Dona & munera quae inuisibili modo ex
 Deo procedebant, & huic communicabantur
 postea visibili reuersione ab ipso datore, gra-
 tia habebantur. Horum numerum receptor est,
 qui eam vocat, qui eum receptum antea praebuerat,
 sicut mare, quod flumina ex se egredientia,
 publice recipit. Nec enim illa aduen-
 tare possent, nisi per Christum uocata fuisset.
 Ezechiel enim ait. Venit spiritus, & statuit me
 supra pedes meos: prius est ingressus spiritus,
 alias enim surgere non poterat: sicut nec pec-
 cator potest à peccato surgere, nisi prius spiri-
 tus Dei suscitauerit eum. Cogita: quod pecca-
 tor factus est. Deo echo. Primo, quia sicut echo
 non respondet nisi prius infundatur spiritus: ita
 ut peccator respondeat, oportet quod Dei
 vox sonet, à quo vocatus, & inspirari necesse
 est, & quod postea peccator uocem Dei uocan-
 tis respondeat. Secundo, vox multum imperat,
 echo uero parum operatur: nam licet vox
 oculosyllabis consistat, echo uocem inducit,
 quae uocata dicitur. Sic nos frequenter à Deo
 uocamur, raro respondemus. Considera igitur
 peccator, & diligenter perpende, te à Deo
 esse conditum, & quod Dei uocationi respo-
 dere tenor: ut mulier haec. Deo respondit, &
 respondens, ad uocationem accessit: non mi-
 di(inquam) sed Dei. Quodam Deo Samuelem
 uocauit, ille uero ad Helilibat. Samuelem
 inuenit, atque, quae non mirum uideri de-
 bet, alicui, quod abierat, & falleret: tu au-
 tem cum matra sis, atque audito uerbo Dei,
 uide respondeas, ut mulier isthaec respondit:
 & ad illum tendas oportet, ut haec fecit. Nul-
 las facias moras, ut haec: quae quidem nulla in-
 terposita mora, dimissis omnibus, ad Deum ten-
 dit: & si quidem Deo nihil praestantius in-
 uenies. Omnia deserere, & Deum querere te-
 neris. nec ob aliquam rem Deo inferiore, de-
 tinendus es, quominus tendas ad Deum. Igitur
 cum cauta, & sapiens mulier ueniat, non
 accedit uacuis: qui non uult apparere coram
 Deo: sed portat a labastum uigentem. Sed
 quid nunc operetur uideamus. *Stans re tro. Si*

ent publicanus, qui praerecurdian an-
 debat oculos ad caelum. Leuare: quia solius
 Christi pudore impeditur, & non reliquo-
 rum: & sic coram omnibus est ingressa, sed so-
 lum post Christi terga aufugit. Sic David, Ti-
 bi soli peccaui. Quamuis contra uiam pec-
 caui, tui solius me pudet: nos autem non Dei,
 sed hominum pudore capiuntur. Solius Dei
 haec mulier pudorem habebat. Pudor iste, timor,
 & modestia, & sui receptio, istam ducunt
 poenitentem. Non uelut nostra etatis feminae
 quae licet, in reliquo: noni discursu, commu-
 niter, & honeste, incedant, cum autem ad
 sacramentum poenitentiae recipiendum ueniunt,
 tempore quadragesimae, quam possunt
 ornatus induuntur, & ingrediuntur ostium
 templi, uarietate quadam & pompa elata, tan-
 quam si nuptias adeant, & ludos frequentent, cum
 tamen ad confessarium pedes ueniant ad deplo-
 randa peccata: ut haec fecit cum ad pedes Christi
 accessit. Aduerte, quomodo beata Magda-
 lena accessit, irrisa & pudore, & ignominia
 affecta, ac meticulosa, se in terram prosternit
 gestaminiibus, & uelibus pretiosis omnino
 contemptis. Non audeat Christum in faciem
 aspicere: sed retro praerecurdian stetit oculis
 dimissis. Non ut tu qui confessarium facie
 ad faciem intueris, & rides, & non curata in-
 cedis. Regina illa Esther, cum Deum obsecra-
 re uoluit, deposuit uestes regias, scilicet, &
 ludum apta indumentis suscepit: & pro uirgine
 uarijs cinere & stercore implere caput, &
 corpus suum humiliavit ieiunij, & omniaque
 loca, in quibus antea latari consueuerat, cri-
 nium laceratione compleuit: & deprecabatur
 dominum Deum Israel. Omnia isthaec
 beata Magdalenae fuit operata: sed tu cum ad
 deprecandum Deum uenis, & ad agendum
 cum illo, perpolit, & nimis ornate te induis.
 Ludith quoque induta est cilicio, ad agendum
 cum Deo: & posuit cinerem super caput suum,
 & se humi prosternens, ad dominum elama-
 bat. Sic Deus est inuocandus, & sic beata Mag-
 dalena inuocauit, quod debet esse documeta
 ro, poenitentibus. Si ueniam queris, indue te
 cilicio, & faciem tuam asperge cinere. In Exo-
 do habetur, quod cum Deum Israelitico populo
 esset iratus, quia vitulum adorauerant, iussit
 Moysi: ut ex parte sua, populo faceret.
 Populus durae ceruicis es, & melascendam
 in medio tui, & delebo te: iam nunc depono
 ornatum tuum, & uelut sciam, quid faciam tibi.
 Deposuerunt ornatum, & tetendit Moyses taber-
 na-

Psal. 50.
Leui. 16.
Dan. 9.
Psal. 50.
Leui. 23.
Psal. 128.
Esa. 53.
Ind. 9.
Exod. 32.

Eze. 2.
1. Reg. 3.
Luc. 18.

naculum, & uocauit illud tabernaculum sacer-
 deris, hoc est, pacis reconciliationis, & amicitiae
 inter Deum, & populum. Hanc igitur hi-
 storiā bene perpende & discere, qualiter Deus
 iratus esset, eo quod cum essent peccatores, se-
 stituitis, & gloria uestibus uerentur, quibus
 depositis inita est pax: & praecipit Deus quod
 quoniam peccatores erant talem se gerendi
 habitum deponerent: quo quidem habitu
 Deus ad iram mouebatur. Vos etiam, pecca-
 tis onusti, uenistis ad petendam ueniam pec-
 catorum. Venitis (inquam) recto gressu mag-
 na pompa, garrulantes, & ridentes & perpo-
 lite induti. In festo expiationis cum peccata
 purgabatur praecipiebatur Deus, quod sacer-
 dos uelliretur non serico, aut pretiosa ueste,
 sed stola linea. Oportet igitur ut tu tam in ueste,
 quam in incessu, humiliter coram Domino
 Deo tuo, ut tui miseretur: sicut Daniel dicebat
 domino. In spiritu humilitatis, & in animo
 contrito suscipiamur a te Domine. Dauid etiam,
 Cor contritum, & humiliatum Deus non despiciet.
 Ideo dominus praecipit loquens de festo expiationis
 peccatorum. Affligetis animas uestras in eo.
 Omnis anima quae afflicta non fuerit de hac,
 peribit de populo suo. &c. Retro itaque stetit
 illi enim assistere uoluit, ubi peccata eam
 constituerant, nam quemadmodum mundos corde
 Deus praeculibus habet: sic peccatores post terga
 habet: & haec mulier locum, ad quem per peccata
 fuerat ducta, elegit. Praeterea retro stetit,
 quia legerat in psalmo. Supra dorsum meum
 fabricauerunt peccatores. Et sic supra dorsum
 Christi peccata constituit uoluit. Vere Christus
 Iesus languores nostros tulit, & infirmitates
 nostras ipse portauit. Peccata omnia nostra
 super suos humeros Christus posuit, & nostrorum
 peccatorum pondus uoluit ipse sustinere: ut
 nos leuatos cerneret. Accepit igitur haec
 mulier suorum peccatorum pondus, & in dorso
 Saluatoris collocauit: & illa subleuata
 Christus uero onustus mansit, ut pro illa &
 satisficeret, & solueret. Si praeculis Deus
 tua errata habeat, erit ut de te uindictam
 sumat: teque in gehenam mittat. Sed nunc
 post terga collocat peccata, cum illorum
 obliuiscitur: sicut tu ea quorum obliuisceris,
 in posteriorem manticae reijcis. Eo modo
 tuae uitae caue, quod tuorum peccatorum
 uindictam Deus non recordetur. Denique
 stabat retro: quia non iustificabitur in conspectu
 eius omnis uiuens. Vul-

tus enim Dei est super facientes mala, ut perdat
 de terra memoriam eorum. A tergo uero ut
 scapulis suis obumbret nos. A tergo (inquam)
 ut post tergum suum projiciat omnia peccata
 nostra: si enim peccator eius faciem uideret,
 non erit salua anima eius. Non ergo si-
 ne magna ratione Dauid dicit. Protector non
 ster aspice Deus: & respice in faciem Christi
 tui. Non me aspicias, sed uenigenitum tuum
 prius intueo. Si enim contra peccata nostra
 irati sunt oculi tui, & me iclu primo respiciant,
 moriar, perij: sed si oculi tui uideant filium,
 & per filium me ab eius tergo existentem
 respexerint, saluus ero. Radix enim oculorum
 tuorum per filium tuum transeunt: in eo
 manserunt, & mansueti ad me peruenient.
 Colloca ergo Deus meus inter me & te
 tuum uenigenitum filium, crucem eius, san-
 guinem, & passionem & merita: ita ut cum
 tua iustitia per sanguinem & merita tui filij
 pertranseat, cum tandem ad me perueniat,
 iam mansueta, & misericordia plena sit. Ideo
 quae haec sapiens mulier stetit post terga
 Christi, constituens eum tanquam medium in-
 ter se, & Deum: ut pie, & mansuete à Deo
 diceretur. Excusatur cum Christo, secum eo
 protegendo: ne pro debito rigore iustitiae pu-
 niatur. Aspice Deus (inquit Dauid) sed respice
 in faciem Christi tui. Delector maxime (inquit)
 domine, quod me aspicias, & mei sis
 memor: sed ea sola lege quod prius respicias
 in faciem Christi tui: quoniam si ego post eius
 terga sim, & ipse eius faciem intuearis, manife-
 stum est, quod ipsum prius quam me intueberis.
 Si uero à tergo Christi uenias, me prius
 uidebis: ideoque non dorsum, sed faciem respicias
 dico: ut me post terga existens, ipsum prius
 me, respicias. Igitur mulierem hanc à tergo
 Christi constitutam timidam & pudore affectam,
 atque dolore contemplare: & quid faciat
 perpende. *Lachrymis cepit rigare pedes eius.* Non dixit rigauit, sed
 cepit rigare: quia itans in tantum prorupit
 fletum, ut antequam se inclinaret, inceperit
 rigare lachrymis pedes eius. Expende qualem,
 & quantum dolorem mulier haec fuit perpe-
 sa, siquidem stans, eum procero & magno esset
 corpore, tanta fuit lachrymarum copia, quod
 eum ab oculis per totum corpus deluxissent, fuerunt
 in sufficienti abundantia ad abluendos pedes
 Saluatoris. Quod si uerum sit, quod humi est, p[er]tra-

Psal. 144.
Psal. 33.
Psal. 90.
Esa. 38.
Exo. 33.
Psal. 83.

ta pedes deosculando: & vngendo, prius tamen quā hoc faceret eos lauit, & rigauit (ita enim in magno numero lachrymas effundebat) quōd itaq; stans incōpit, humi prostrata perfecit. Stans cōpit rigare, & postea rigauit perfectē. Genuerat enim mulier hac gelu quoddā intra pectus, peccatorū frigore confectū: sed accedente ad diuinum ignē, liquifacitū est gelu de corde suo, & magno impetu defluxit vnda in superabundanti copiat. Ideoq; ei dici potest illud, q̄ olim dixerat Hie remias loquens de captiua filia Sion. Magnā enim est sicut mare contritio tua. Et tuarum lachrymarū copiat cui cōparem non inuenio, nisi copiat aquarū maris: amantudo etiā qua lachrymaris, similis est amantudini maris. Nouum & nunquam visum miraculum est hoc. Sæpenumero vidi cœlū irrigans terram: terrā autem madefacientem cœlū nunquam vidi, sicut modō: quoniam mulier hæc terrestriis cœlestes pedes Saluatoris suis lachrymis irrigabat: & ita abundē, & copiosē vt vidimus. Ex quo sequitur, quōd licet lachrymę lauent sordes peccatorū, non tamen quantūque lachrymę sunt satis: quamlibet grati peccato nam graui peccata grauius indigent lamentis, nam requiritur in contritione aliqua intensio. Scio tamen aliquos ex recentioribus theologis aliter sentientes, qui precantibus facile securitatem promittunt, dicētes, minimam quamque peccatorum pœnitentiā (modo illa ex Dei amore procedat) ad grauiusimum quodque peccatū delendum sufficere. Quæ sententia vtiā tam vera esset, quā pia: vereor tamē ne qui ita senserunt, experientia illos docente, aliter iā sint nunc sentire cōpulti. Nā si pro mensura delicti erit plangarū modus: cur etiā pro mensura delicti, nō erit pœnitentiā, aut doloris modus: præsertim cum peccatorum remissio, quæ pœnitentiā interueniente præstat, non extra iustitiæ regulas fieri credatur? De illis qui ita sentiunt Hieremias propheta loquutus fuisse videtur cum ait. Curabant contritionem populi mei cum ignominia, dicentes. Pax, pax, & non erat pax. Cum ignominia contritionem populi curat, qui peccant, & non satis pœnitenti continuo securitatem promittit. Isti qui omnem dolorem omni peccato sufficere credūt, si miles mihi videntur medicis imperitis, qui nulla morborum ratione habita, eodem pharmaco omnes mœdendi nituntur: cū alius morbus aliud mendicamentum requirat, & aliud

peccatum, aliam pœnitentiā postulet. Et in hanc sententiam omnes veteres theologi, non solum quos scholasticos vocant, quibus non parum videtur, sed primi illi Ecclesiæ patres sanctitate perinde ac doctrina illustres, manibus (vt dicitur) apud pedibus eunt. Dicamus ergo peccatorum remissionem diuino tantum pœnitenti iudicio, non humano. Ac proinde cum hos lateat ipsa lachrymarum mensura qua peccatis laundari sufficiat, oportet vt nunquam simus securi hac sola fiducia, quōd iam pro peccatis nostris ingemimus. Ideo David agnoscens peccati sui cœditatē, & nesciens an satis lacrymarum ad illam abluendam effuderit, precatur dominū dicēs. Amplius lana me ab iniquitate mea: & delictio meo munda me. Ac si diceret. Scio quidem me lachrymis esse ablutum, nescio tamen an plene mundus euaserim: quia nescio an satis lachrymarū effuderim, quæ tot, ac tātas peccatorum maculas mūdare valuisent. Ideo peto vt gratiam stendi quā semper impartitus es non subtrahas: quin potius oculis meis tribuas fontē lachrymarum, vt incessanter pro peccatis meis plorem lachrymasque vbertim fluā, quibus me lauare possis. Ideoque hæc mirabilis pœnitens maximē flebat, multiplicabat suspiria, & lachrymis suis incessanter Christi pedes lauabat. Habebat peccata sua corā oculis mentis: & ipsi oculi corporales vndiq; affluunt flebat. Sic etiam Dauid. Peccatum meum contra me est semper. Id est, corā me habeo. Vidit nanque Nabuchodonosor rex statuā corā oculis eius, quæ habebat caput aureum, & pedes terreo, & fuitles. Sic hæc peccatrix corā se habebat pristinum suæ innocentiæ statum, in quo, quasi in capite aureo contemplabatur nobilem statum suæ innocentiæ: demum & ad quem statum peccata sua adduxerant, nempe vt esset vt iumentum, & sterquilinum apud Deum. Deciderat à vita priorī deaurata ad terrenum, & miserabilem statum: & hanc statum coram se habens erat territa sicut Nabuchodonosor, & tremens cecidit ad Christi pedes. Dilce sicut Magdalena, & sic alter David coram te habere peccata tua, vt continuo defleas. Sicut enim in horto, vel in vinea male sunt vriticæ, & spinæ, sed reioctis ex interiori ponūt ea in sepro, & circulo, quæ ibidem proficiunt, quia defendunt & custodiunt vineam illā spinæ nequis ingrediat: sic tu tolle ab anima peccata, quæ sicut spinæ

Psal. 50.

Psal. 50.

Dan. 2.

Thren. 32.

Deut. 25.

1. Reg. 6.

Genes. 3.

Iudi. 17.

Psal. 41.

Iudi. 11.

Genes. 7.

1. Reg. 25.

2. Reg. 18.

lacerant, & pungunt conscientiam: sed pone ea extra in circuitu habens ea in memoria, vt continuo ploras, & defleas. Ideoq; sicut trāslatio septuaginta habet, posuit Deus Adā post peccatum in regione paradisi vnde eiectus fuerat: vt videns illum recordaretur peccati, & fleret, memoriam illius habens, & videret locum ex quo eiectus fuerat. Habens ante oculos hæc nobilis peccatrix Deum, quem perdidit, & illum paradisi a quo eiecta fuerat per peccatum, non poterat non flere. Sic in libro Iudicum habetur, quod ille Micheas, ploras sequebatur mī ites quosdā, qui furati fuerant idola ex domo Michæ: dicentibus autem alijs quid fleret, respondit. Deos meos quos ego feci mihi tulistis: & queritis, quid ploras? Igitur si ille miser pro Deo suo vano, quem ipse fecerat sibi, tantum plorabat, quia Deum suum perdidit: quanto magis debet quis de peccatis dolere, & plorare, cum videat, quod perdidit Deum suum verum, & creatorem cœli & terræ? Fuerunt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte, dum dicitur mihi quotidie, vbi est Deus tuus? Tristis nimis debet esse anima, & maxime flere: cum se adeo absentem vider. Iure optimo deflere tenentur peccatores omnes nos ipsos in hac lachrymarum valle cernentes, miseris, ac peccatis onustos: culpis plenos, à Deo separatos, & à morte obfessos. Si enim filia Iepte duobus mensibus, plorabat virginitatem suam cum sodalibus suis, quia mors appropinquaret: quanto magis nos, qui nescimus an hodie redditi sumus rationem vitæ: plorare debemus? Cœsus à Canibus obfessus deplorat: & hoc irrationale animal facit. Quanto maior iure tu hoc facere debes, cum tot demōnibus, tot insinuatibus, tot periculis, tot denique laqueis sis obfessus? Est aut deplorans Isaac patrem mouit ad consequendum optatum. Et sicut pluuiosum tempus est nimis ad uersum oppugnantibus tormentis aliquam vibem: similiter & eodem modo lachrymæ aduersantur inimicis omnibus nostris, quoniam lachrymarum pluuia tentationum carnalium puluere m extinguit. Lamentabatur gloriosa Magdalena super animam suam. Deplorabat Samuel Propheeta interitum animæ Saul, & vna integra nocte nihil quicquā operatus est. David quoque videns filium suum in peccato fuisse intremptum amare lamentabatur, dicens: Absalon fili mi fili mi

absalon. Quanto magis tu ipse propria peccata deplorare debes, siquidem duo illi absalon sic deplorant aliena? Et Christus nihil aliud tu per Hierusalem deplorat, nisi peccata aliena. Hoc medicamento, animæ nostræ sordes mūdantur. Vt enim Ægyptij submersi fuerunt sub vndis maris: sic peccata delentur, & mortificantur in aquis lachrymarum. Ideo diabolus, sicut Holofernes qui obstruxit fontem, vt Bethuliam acciperet, & obtineret: sic ipse lachrymarum fontem obstruere vult in nobis, vt nos capiat & obtineat. Hæc autem beatissima Magdalena fontem lachrymarū aperuit: & principem tenebrarū & omnes Ægyptios peccatorū suorū, aquis lachrymarū luffocauit. Plorauit Petrus, sed egressus foras fleuit: hæc autē inter epulas flerens erubuit. Mirū quidē est: q̄ in cōuiuio & inter epulas in festo latitit, tot lachrymas fuderit. In libro Numerorū legimus q̄ in maxima solēnitate præcipiebat dñs offerre hircū pro peccato. Cur dñs in tāta solēnitate iubet offerri sacrificiū pro peccato? Nullū gaudium nulla solēnitatis est, o homo, in qua nō sit gratia Deo memoria peccatorū. Nō pures te dño rem ingrātā facere si inter epulas lachrymas fuderis, si inter epulas & ante quam comedas suspires pro peccatis, si lugeas ea in præcipuis festiuitatibus? Sic enim Christus in summo honore, qui ei in hac vitā mortali exhibitus est, quū vnicersā dicitur salē triumphantiū more; illum excipit ramis virentibus, atq; latis cāricis defleuit in illo apparatu & pompa solēnitatis aliena flagitiā & scelera. Nouerat optimē hæc prudens mulier dominum non ploraturum propter aliquas molestias in illa solēnitate sed maxime lachrymæ causā: & dulciores illi futuras lachrymas cōtritas & humiles cum dolore profusas, quam omnia vina præriosa atq; epulas, quas illi pharisæus posset præbere. Nil loquatur: vt intelligas apud Deum plus valere opera quam verba. Non legimus quæ dicit, sed legimus quæ fecit: quoniam cœlum non paratur verbis, sed bonis operibus, & virtutū exercitatione, quales erāt virtutes, quas hæc sancta mulier operabatur. Vide quanto amior est Deus illorum, qui fide viua occupantur, & exercent se in operibus pietatis, & misericordie, quæ eorum, qui omnē suam felicitatem, & studium desigunt in phalerato sermone, & mūdā sapientie verbis. Ad quem (inquit ipse) aspiciā, nisi ad contritum: & humiliatū, & tremētum

Luc. 19.

Exod. 14.

Iudi. 7.

Matth. 26.

Nam. 29.

Luc. 19.

Esa. 66.

Kk 1. Thom. 107.

sermone meo: Cor contritū respicit Deus, & affectui pio respondet. Ne verbum quidē proferebat Moyses, & dominus tamē dixit ei. **Exod. 14.** Quid clamas ad me? Tot erant lachrymę, & gemitus mulieris huius, vt singultus penē ei obstruerent guttur, & quasi pręfocarent, nec loqui poterat, ita contritione plena erat & lachrymarum riuo madefacta. Veruntamē in tus in corde, quodd magis aspiciat Deus, & acceptus habet, mitificę persuadebat, & magnis vocibus clamabat, ardentęq; orabat, diuine misericordię opem implorans. Verbis nihil dicebat, tamen loquebatur in corde gemitibus, & clamoribus deprōptis ex intimo pectore & profundo corde, & in anima sua dicebat. **Psal. 18.** Exitus aquarum deduxerunt oculi mei, quia non custodierunt legē tuam. **Psalm. 37.** Quoniam iniquitates meę supergressę sunt caput meū, & sicut onus graue, grauata sunt super me. **Iud. 9.** Quapropter Deus cęlorū, creator aquarum, & dominus totius creaturę: exaudi me miseram deprecātem, & de tua misericordia pręsumente. O domine peccauī super numerum arenę maris, non sum digna videre altitudinem cęli prę multitudinē iniquitatis meę: quoniam irritauī iram tuam, & malum corā refeci. Si tu es domine qui peccatores recipis: me quoq; peccatricem recipe, sub alas infinitę misericordię tuę. **Luc. 15.** Nō enim me rejecit idcirco debes, q̄ sum peccatrix, quādoquidē ad id venisti ex cęlo in terras: nō vt vocares iustos, sed peccatores: & oues que perierunt ex Israel. Scis domine quod literę in **Matth. 9.** **Matth. 15.** libris exarata, si in ignē proiectiatur dum in cineres non voluuntur, legi possunt: si autē cultro radantur, legi nequeūt. Propterea, domine, obsecro te ne expectes abolere meas malas literas in gehenna: quoniam deleri nunquam poterunt, quin potius perpetuo legentur, nec in cineres vnquam conuertētur, nec deficient condemnatorum animę. Ideo nūc, quando tēpus est acceptabile, dele iniquitatē meā. Tu domine per **Esai. 43.** **Esai. 44.** eundē prophētā. Deleui vt nubē iniquitates tuas, & quasi nebulam peccata tua. Si igitur ex alto cęlo in terram descendisti vt peccatores redimeres, incipe, nunc, domine mi, & Deus mi, officium, & munus redemptoris implere: nec omittas tam pręclaram opportunitatem, qualem nunc habes, quoniam adstratibi ingē: quēdā peccatrix, in quā possis manus, ad quod venisti exercere. Si cum pecca-

toribus manducas: en hic peccatricem quandam, cum qua libenter manducare potes. **Luc. 17.** **Psalm. 49.** etenim ego sicut stultus ille qui in corde suo dixit. Nō est Deus. Nam taliter vixi acsi crederem non esse Deum. Nunquam ob amorem tuum laborauī, nec propter iustitiam timui, nec propter legem tuam declinaui a malo, aut propter promissā inclinaui cor meum ad bona opera. Nunquam propter collata in me beneficia gratias egi, nec peccatis finem imposui: etsi scirem te omni in loco presentem esse. Oculis quidquid appetierunt concessi, non cohibui cor meum, ne voluptates appeteret. Ad te confugio pondere peccatorum depressa, vt me exoneret: & in tot ac tantis miserijs & tentationibus posita, non dedigneris promissā gaudia & leuamina concedere. Ecce venio sicut imbecillis & infirma ad medicū, vt me sanet: vt peccatrix ad iustū & ad fontem iustitię, vt me iustificet. Nō terrearis domine flagitijs meis: nam quo grauior est infirmitas, tanto magni facit artem medici, qui illam medetur: & quo maior peccatrix ego sum, tanto tu magis glorificaberis, &c. Hęc & similia intra se dicebat hęc gloriosa penitens, viscera sua aperiens: & corde cōtra to, cęlum gemitibus & singultibus rūpebat. Hęc in eor de versans facti sunt oculi eius vt lut desluxus aquarū, & acriter absq; intermissione super animam suam lugebat, in tantum quōd pedes Christi rigabat, & perfundebar: quibus perfusis, & rigatis. *Capillis capitis sui tergebat.* Quauis indignam se putabat tangere Christi pedes: tamē amore victa se cohibere non potuit. Amor enim verus nescit modum: regulis nō tenetur: tactu spiritus sancti ducta ad pedes inuoluitur: lachrymis rigabat & capillis tergebat. Nunquid non erat aliud quo tergeret illos? Nunquid vel exiguum linteolum, aut prolixior subucula manica (vt foeminis moris est) ad succidē deerat? non equidem exilimo. Sed tali amoris sanctissima foemina compede detinebatur, ea diuinę cōuersationis mulcebatur voluptate, vt nec veller, nec posset vel tantillum a pedibus domini discedere. Qua de causā mirum non est, si maluit capillis, quos prę manibus tunc temporis habebat, pedes domini abstergere, quā quęrendis alijs tempus insumere, & suauitatis suę iacturam facere. Hos igitur pedes foemina prudentissima capillis sicabat, ore fouebat quos antea vndati lachrymarum riuulo abluerat: nec non sciens carnem domini purissi-

purissimam omnis pudicitie & castitatis sedem atque originem esse, accessit supplex: vt diuino cōtactu pudicitie sue faceret ruinas, & concupiscētię deinceps lupatum inderet. **Matth. 9.** **Luc. 8.** Nā si tactus fimbrię fluxum sanguinis in hamorrhōisā sicauit: quomodo non magis tactus pedum Saluatoris, pręsertim tam ardente deuotione iteratus, resisteret in hac carnalis concupiscētię fluxum? Auidior enim semper surgebat ab oculis. Et quemadmodū in fabula habetur de Anteo cum Hercule cōgresso, qui quo sepius ad terram prosterneretur, inde reuēptis viribus, fortior ad pugnā surgebat: ita de hac non fabulose, sed verē dicere possumus. Nam quo sepius deuotione superēta in terram prociēbat Maria, pedes Domini osculatur, animosior cōtra optines demonum & concupiscētię vires resurgebat. Erat enim illorum pedum Christi filia, & quasi baptismo lachrymarum suarū renata. **Matth. 26.** Hinc facillē colliges quantum intērit, quanto animo quis ad domitū accedat. Iudas enim, qui ad Christum accessit, dignissimamq; domini partem, quippe os, tergit: tamē quia animo impio accessit, non modo veniam nō inuenit, quin etiam exitium sibi parauit. Verum hęc pio & sincere affectu ad domini pedes pronoluit & remissionem peccatorum, & vitam inuenit æternam. Magnam pręterea familiaritatem habuit cum Christo domino: & postquam conuersa est nunquam voluit in faciem alicuius hominis aspiciere, nisi in faciem Iesu: ipsum sequebatur, Marię virginis sanctissimę effecta familiaris. Sexties autem legimus Magdalenam ad pedes domini prociēdisse. Primo hic, in signum contritionis. Secundo cum sedens secus pedes domini, verbum illius audiebat. Tertio quando pro fratre Lazaro mortuo orabat: vt nos doceret aliorum miserijs & infortunijs commoueri. Quarto in cęna Bethanię: cum vnuit pedes & caput domini: quę vnctio deuotionis. Quinto in die resurrectionis Christi, cum cadens ad pedes noluit Christus, vt tangeret eum. Sexto in eodē die resurrectionis domini cum exteris mulieribus, quando tenuerunt pedes eius & adorauerunt eum. Verū vt omnia officia in Christi pedes exerceret, aud quōd sequitur. *Et osculabatur pedes eius, & unguentis ungebat.* Sicut vere penitens Deum t mere debet, & iudicia Dei ante oculos habere: ita etiam e diuerso, ne desperet, tristitięque nimia obruat, se ipsum consolari debet, con-

siderans Dei misericordiā: quia patiens & misericors est & pręstabilis supra malitiā. Ideo, osculabatur pedes eius, quōd est amoris indiciū: quia dilectos osculari solent. Osculabatur enim pedes eius, & unguento, quo iam diximus, lassatos Christi pedes ungebat, tergebat, capillis. *Quærere autē, nunc libet, si ista fides peccata delet (vt pelsimē asserunt inuicissimi Lutherani) quorsum in tantis bonis operibus occupabatur hęc mulier? Et si male agit, cur à Christo laudatur, qui Phariseo dixit, oculū mihimō dediti, hęc autē &c. mirans Christus & laudās omnia hęc opera bona? Cur etiā, vt superius vidimus in hoc capite, laudat Christus in boāne asperitate vestig, constantiā animi, & ieiunij diuersi, venit non manducans: neq; bibens? Vnde ait ergo iam, vnde ista nebulones eū filio perditionis Lutheri suo, qui totā animas hęc medaōijs fraude diabolica decipit. Oblerens autē hic mulieris huius prudentiā eximitā, quę eo vlt est consilio, vt ea, quę mortis erat in istum remedia vite medicamentū tradidit. Et quę ad mortem thetica, quę de veneno venenosa, ipsa conficitur, arte tamen presentis mū cōtra venena medicamen redditur: sic mulier hęc ornatū, mundumq; suum, quibus alia se vitia te solent, incultū Dei conferens, medicinam de veneno confecit. Capillos enim, quos antea componcbat in Dei opprobrium, in pedes domini succidē impēdit. Oculos fuligine infusos fucatosq; quibus inaniter inspicitur, & inspicendis latis operę nauauerat, nunc lachrymis asiduis vrgit, vt laudis domini pedibus aquam sufficiant. Os quoddam lasciuis, impudicisq; affucum & rnonibus, nūc de osculandis domini pedibus imprimitur. Preciosa unguenta, aquarumque rores odoriferi, quibus antea per singula membra perstillabat, modo ad pedes Christi sparguntur: non sine circūstantium admiratione. Vestes deniq; laboratissimę, quibus olim ornata fugebat: inter conuiuarum subsellia, vt dño ministrarent sternuntur. Itaq; omnibus, quibus antea demoni obsequuta miserime fuerat, modo Christo inseruis, eis demq; insrumētis, vitam quarit æternā quibus morte quę fierat, memorabili penitentię & lachrymarū litura antiquum chirographum delent. Ideo diuus Gregorius in Homilia, ait. Quot in se habent obletamenta, tot de se inuenit holocausta: vt totum seruiret Deo in penitentię, quicquid ex se Deum cōtempserat in culpa.*

Exod. 14.
Psal. 18.
Psal. 37.
Iud. 9.
2. Par. 33.
Luc. 15.
Matth. 9.
Matth. 15.
Esai. 43.
Esai. 44.

Luc. 17.
Psalm. 49.

Luc. 10.
Ioan. 11.
Ioan. 12.
Ioan. 20.
Matth. 23.

Greco Rom. 3. in unq.

Roman. 6. Sic & nos huius exemplo discamus vitam mutare & Christo domino seruire, ijdem membris & instrumentis, quibus mundo & carni seruimus. Vnde Paulus ait. Sicut exhibuisti membra vestra seruire iniquitati ad iniquitatem: ita exhibete illa seruire iustitie in sanctificationem. Quasi aperit dicitur. Si lingua proximi tui tamam lesisti: eadem in eodem modo illos medere, vel proximo laudando, vel te inculcando. Si pedibus ambulasti in via impiorum, dirige gressus tuos in semitas iustitie: ut sic bono nialu extinguas. &c. Huius autem doctrina pulcherrima sunt in scriptura sacra exempla. Cum enim populus Israel egressus de Aegypto, circumiret terram Eden in deserto labore confectus cadere cepit vineis ac laboris; & murmurauit contra dominum, & cetera Mosem. Quare immixtis a domino reprobis, qui perfidum uoluerentur populum: postea tandem placato Deo nulla ratione tanta calamitati subueniri potuit, nisi eico serpente eleuato, in quem quicumque aspicebat a mortu illico sanabatur. Hec quoque modo eodem malo, quo erant vulnera sanabantur. Serpens mordit, serpens curauit. Apud gentes etiam huius exempla non desunt. Nam cum Philisti arcam domini cepissent, prope ea que a domino essent percussis in secretiore parte natium, & mures vast. rene terram; eodoti a Sarrapis suis fecerunt anos & mures aureos, quibus pro peccato suo dominum oblati placauerunt. Sciebant quippe mala, que patiebantur, eisdem fore sananda malis. Sic etiam Christus eisdem instrumentis & medijs quibus mortem intulit diabolus, nobis vitam dedit. Ideo crucem elegit, ut qui in ligno vincebat, in ligno quoque vinceretur. In Exodo etiam habetur, filios Israel in aures armillasque aureas, quas obtulerunt, ut facerent vitulum, quem adorarent postea obtulit domino; ut facerent tabernaculum domino Israel. Quod dederant ad idolum fabricandum: postea compuncti, dant ad opus domini: & quibus antea diabolus inferuerat, eisdem Deo inferuiunt. Eadem ergo & nos facere debemus Deo offerentes omnia, quibus illi antehac offendimus, carnem macerantes, sensus colligentes corpusque, quod ante diaboli fuerat mancipium dominum, laboribus & uigilijs assuefaciamus, ut relicto demone, Deum sequatur. At ne forte putes bona opera tua fore laboris sui fraudanda premio oculis, quos tuos ad hac mu-

liorem conuerte. Quia retro stetit, conspectura resurgens prima omnium meruit: quia Christi pedes humiliter tenuit, ipsius discipula esse meruit, & ut ab eo doceretur: quia lachrymarum, emisit flumina, flamma in se uoluptatis extinxit: quia Christi lauit pedes, affectio nes peccati a se mundauit: quia crine suo terit domini pedes, id est maculas suorū criminū a Dei memoria detexit: quia pedes Christi osculata est, reconciliationis pacem acquirit: quia uixit uingento, seuerum & iratum iudicē placauit. Multa enim officia fecit hæc mulier Christo: sed plura accepit beneficia. Unguentum enim solum cum lachrymis & oculis attulit: pro quibus ueniam peccatorum, & innumera gratiarum reportauit priuilegia. Omnibus namque ceteris mulieribus præter uirginem matrem charior & familiarior Christo Saluatori fuit Magdalena: ita ut ubi abundanti delictum superabundaret & gratia. Et quemadmodum Salomon rex fecit, qui Sabbe reginæ multo plura quam ad eum attulerat, ab eo petierat, dedit: sic Christus Magdalena simili liberalitate prosequutus est. Ergo omnes uos peccatores huius peccatrix exemplo ad medicum salutis uenite, ad fontem pietatis, ad ueniam uitæ, ad thesaurum gratiarum. Non enim alta sapit, qui se humiliat: non se subtrahit a nobis, quia uerbum caro factū est: non est extraneus, quia cum hominibus conuersatus est: non est durus, sed faciem habet animum: non est rigidus, sed flexibilis: non seuerus sed pius. Diice itaque peccator Deum hic quærere & ueniam postulare, huius peccatrix exēplo: ante quam obtenebrosat Sol, & sensus obscurentur, antequam præoccupatus die mortis locum quæras penitentiae, quando inuolare non possis. Pudeat te vitam in risu & iocis transire, qui maiora forsitan peccata, quam mulier hæc peccatrix commisit. Molliat cor tuum uerticium lachrymarum pro fluuium, quo hæc mulier peccata perfudit suū: pudefaciat uiros, qui natura robustiores sūt, eximia peccatrix huius fortisque constantia. Denique o uos omnes, qui illius adhuc in peccato similes extitistis enitimur, ut deinceps eam in penitentia imitari possitis: nec committatis ut quam ad peccandum sequuti estis, eandem ad penitendum ducem prætermittatis: ne melioris uideatur conditionis esse peccatū, quam uirtus in uobis. Capite igitur, ne cuncte mini tantam in actiones ue-

Roman. 5. 3. Reg. 10.

Ioann. 1.

Eccle. 12.

Eccle. 12.

Gene. 31.

Exod. 5.

stras ducem perpetuam: ut qui peccando eam imitari errant, penitendo etiam eadem duce sapiant. Quem non afficer mulier hæc pudore? Sed hæc sufficiant: alia uideamus. Expēde itaque, quomodo peccatrix ista & penitens statim patitur culpæ præcedentis conuitium: statim sustinet temerarium iudicium & continuo exponitur linguis obloquērium. Ista enim sunt prima penitentium certamina: nam in ipso introitu emendanda uirtē illico occurrunt tentamenta linguarum. Cū enim aliquis post secularē conuersationem conuertitur, statim probatur linguis hominū. Non enim mentitus ille est, qui dixit. Accedens ad seruitutem Dei, sta in iustitia & in timore: & præpara animam tuam ad tentationem. Sic & hæc mulier simulac accēssit ad seruitutem Dei, statim cœpit a mundo conflictari. Ideo sequitur in contextu. *Uidens autem phariseus, qui uocauerat eam, ait intra se. Labam iacob discedētem seque? est, ut quæqua posset ratione eum reduceret, quem continere non poterat, Moses etiam dixit domino. Ex quo loquutus sum in Pharaoni, affligit populum tuum. Antequam sermo Dei audiat, non est tentatio, aut mutinatio: sed ubi audieris Deum & ei adhaerētis, surgit statim tentatio. Diæmon enim eos persequitur, quos suscipitur, si se deserat, Deo adhaerētis. Atqui mirum nemini uideri debet, cur illico a conuersione, fidelibus insurgant diaboli tentationes: non enim nequequam Christi militibus data sunt uirtutum, & sacramentorum arma. Ideo ne rubiginē, uictoriam sordescant circumfusis, iugiter contra dæmonem, eiusque coadiutores dimicandum est. Qui hostium more, bellum non mouet contra illos, quos sibi amicos nouit: sed eos dum taxat expugnare contendit a quibus se defendendum timet: sicut contra hæc mulierem fecit. Sed singula uerba discutiamus. Uidens, inquit. Intuebatur mulierem hæc quam peccatrix esse sciebat, cum ipse multo esset nequior. Sed quoniam, quæ admodum oculis omnia circūcirca respicit se ipsum tamen non intuetur, quia radios uisibiles nunquam in se conuertit: eodem modo illis euenit, quos nimia tenet sollicitudo aliorum uitas & facta scierandi, suis superferentes criminibus. Quare cauendum est, ne ita bona & mala uirtutum perferentur, ut omnino nostrorum obliuiscamur. Iam quippe phariseus iste caligantibus imbecillisque oculis præditus, quod o uirtum uitiū cor-*

pori tantum modo esset aspectus, neque etiam ad animam irrepserit oculos, quibus superbia inuidiaque obsecatis, aliorum parua crinitula, suis magnis criminibus prætermittis, acutissime intuebatur. Verum, sicut qui debilis sunt aspectu, sæpius libentiusque specillis utuntur quam speculo: quoniam speculum inspicienti ipsius formam & lineamenta multo explicatiora & uisidiora reddit, specilla uero non inspicientem referunt, sed omnia alia clarius uideri faciunt. Ita propemodum euenit illis, qui charitatis luce carent, ea enim soli itudine aliena rimantur uitia, ut alios non his oculis intueri uideantur, se autem nullis. Hæc autem culpa uirtutum solus phariseus hic norandus fuisset, ne ueniam ad multos Christiani nominis perperet, qui proprio obsecati amore speculum non amant, se nunquam animaduertunt. Quapropter sapientissime antiqui philosophi dixerunt, quæ uis hominem duas humeris gestare manticas, in quarum posteriore sua, in anteriore uero aliena portaret uitia. Quod optime quidam poeta expressit his uerbis dicens. Ut nemo in se se tētat descendere, nemo: Sed præcedenti spectatur mantica tergo. Quo in uita humani ingenij peruersitatem cuius ea est in alienis notandis criminibus curiositas, ea, demum in suis expendendis obliuio, uirtute & apte homini mantica conferatur, qui aliena ad peccatus sua uero ad dorsum appendit, sicut faciebat hic phariseus, quæ tantus angustabat aliena conscientie stimulus, ut illa semper ob oculos habere uideretur. Ideo præcabatur Deū. Quid dices. Obscurentur oculi eorum, ne uideant, & dorsum eorum semper incuruant. Id est, occidant, ne uideant aliorum uitia, & cernuo incedat corpore, ut pedes suos, umbram & imaginem gressus, corporisque sui considerent. At nos contra facimus, qui aliorum uitia in crystallino intuemur speculo, quos est natura omnia maiora, quam sint facere nostra uero in uitio, quod magnorum paruam repræsentat imaginem. Præterea sicut qui procul intuentes oppidum maximum paruam reputant: quoniam interitij longitudine, formæ uisibiles attenuata: in multo minore ad oculos peruenit quantitate: sic qui in uitiis suis oculos dirigunt qui pauci sunt, in intervallo amoris proprii interposito minima iudicant, que si conuincunt intuerentur in manibus iudicarent. Quare dicebat Christus in euangelio ut uidimus in capite immediate præcedenti, ut

Perf. ser. 1.

Psal. 68.

des festucam in oculo fratris tui, trabem autē quæ est in oculo tuo nō consideras? Hunc autem defectum perspicue natura ipsa nobis videtur voluisse ostendere, siquidem ea oculis fabricavit arte, ut cum omnia videat, seipsum nullo modo videre possint, nisi forte speculo obiecto. Quod tamen in corporeis nō in spiritalibus oculis verum habet. Anima namque nostra non modo ea, quæ foris sunt novit, verum etiam se ipsam intuentem intuetur, considerantem considerat, & videntem videt.

Exod. 38.

Præcipiebat in lege veteri Deus, ut sacerdos immolaturus, coram speculo, quod in sanctuario erat appensum, ornaretur, ne forte quid indecorum aut ineptum in ornatu esset. Ita et tu, si vis exacte cultū speculari tuū, induce certam personam eisdem ac tu moribus instructam: tūc demum quasi in speculo, poteris exactissime te componere, atque ornare, placituras Deo anime tue ipso. Nam sic quæ in alijs reprehensione digna duceres, tibi ipsi etiam imputabis, laudabilique deceptus fraude de censuram facies tibi eorum, quæ tibi aliena ex artificio videntur.

Exod. 3.

Mos̄ virgā manu tenens, quandiu tenebat, virgā vniq; esse iudicabat, si autem dimittebat, in angue conuersam videbat. In istum sanē modum se habent erga autorem suum vitia. Nam quantumta penes nos morari sinimus, placida mentis que videntur: si vero à nobis proiectimus in propria apparere figura solent, ac venenola. Et quæ admodū periculosi factores facere solent, qui vestes prius leuiter consutas famulo induunt, ut applicatis singulis vestimenti, ad singulas corporis partes, facilius internoscant, si quid tumeat aut trahatur, quo facto nihil ad perfectionem suam vestimento deesse tu facere debet induens vitam tuā proximo, ne morum tuorum inexperience decipiaris. Ita fuisse sapientissimum illum prophetam Nathā legimus, qui iussus à Deo, ut Dauidem de peccato suo reprehenderet, parabolicam induit narrationem de homine paupere, qui vnicū, quam habebat ouiculā à magno gregis domino fuerat spoliatus.

2. Reg. 12.

Quod sigillatim audiens Dauid exclamauit dicens. Viuit dominus, quoniam si ius mortis est vris, qui fecit hoc. Nō potuit enim magnitudo criminis in tertia persona positi occul- tari. Tunc Nathā breuiter ad personam Dauidis sermonem conuertens ait. Tu es ille vir, qui fecisti hoc: rapuisti enim. Berthabe uxorem vris: &c. Quæ verba si nūde & pla-

ne in principio edidisset, non modo Dauid ad penitentiam non cogeret, verum etiam (qui mos regum est delicta excusandi sua) vel grauius pulsatus, vel acriter obiurgatus, aut saltem re infecta à regis conspectu discederet. Sed nunc iam ad rem veniamus. Cum igitur peccata aliorum: cui iste consideraret, videns, & non videns: videns inquam alios & seipsum non videns, ait intra se, occulte in hospitem suum murmurando, contra illud, quod admonet Petrus Aposto-

2. Pet. 4.

lus. Hospitales inuicem sine murmuratio- ne. Dixit autem intra se verbo mentali quod est mentis conceptus, ex quo verbum vocale procedit. *Hic si esset propheta sciret vique quæ, & qualis est mulier, quæ tangit eum.* Ex indignatione non nominat Christum dominum, sed ait hic, sicut non nominamus eos, quos odimus. Eodem etiam modo iudei tempo- re passionis domini, cū valde erant indignati, dixerunt. Hunc inuenimus subuertentem gentem nostram. Et rursum. Non hunc, sed Barabbam. Arguit præterea Christum quod hanc non cognosceret. Quod ideo dicens iste putauit, quoniam dominus peccatricem illam supplicem ad pedes suos prouoluram nisi, non illico repulit: sed benigniter suscepit. Vnde factū hoc iuxta pharisaicam arrogantiam morem perpendes, non temere se iudicasse putabat, cū Christo nihil esse diuinitatis: quandoquidem eam mulierem admittebat, cuius si propheta esset, & mores cognosceret, & consuetudinem, accessumque solisime à se dimoueret. In quo satis aperte stultitiam suam ostendit. Primo quia bene poterat Christus esse propheta & illam non cognoscere. Deus enim solus est, qui omnia cognoscit: homines autem licet prophete sint, multa ignorat. Quapropter male ait, qui dices, quod si esset propheta cognosce- ret illam. Bene Christus, qui Deus erat, hanc mulierem & omnia cognoscebat: attamen cō- sequentia istius Simonis non est alicuius mo- menti. Nonne propheta erat Samuel & igno- rabat quis filiorum Isai esse electus in Rege?

Lucæ 23. Ioann. 19.

1. Reg. 6.

2. Reg. 7. 4. Reg. 4.

Nonne propheta erat Natham, qui tamen cō- silens Dauid ut adificaret turrim: quoniam voluit Dei erat, ut Salomō edificaret illud? Propheta & sanctus erat Eiseus, & dixit Gezi puero suo loquens de illa muliere. Dimitte illā, anima enim in illius iam amaritudi- ne est: & dominus celauit à me verbum hoc. Scie- bat Elisens tristem illā esse, quia lachryman-

tem

1. Thef. 3.

1. Cor. 13.

Amos 7.

Greg. hom.

1. in Ezech. 6. 2. dialo. ap. 21.

tem videbat: causam tamen tristitia, & plan- ctus fateatur se ignorare. Et Paulus ait. Misi ad vos, ut cognoscerem de fide vestra. Et ex parte cogitoscit Paulus, & ex parte prophetat, & nunc per speculū videt, & in ægumate: sed cum venerit quod perfectum est, quod ex parte est destructur. Nullus enim homo ex- cepto eo, qui propter nostrā salutem carnem est dignatus induere plenam habuit scien- tiam aut certam veritatem. Sancti enim viri tantum ea sciebat, quæ illis à domino reuela- bantur: cetera ignorabant. Sic ad singulas vi- siones Zacharias, & Daniel suppliciter ange- lum deprecantur, ut exponat sibi, quæ sunt illa, quæ videbant. Ratio autem huius rei in promptu cogitanti erit: quoniam diuisiones sunt donorum & gratiarum. Quare nec va- res semper prophetabant, sed quando dunta- xat spiritus diuini illos arripiebat. Nā si spiri- tus prophetandi semper adesset prophetis re- quisitus, cur diceret Amos, Nō sum propheta nec filius prophete: sed armentarius puer ego sum, vellicans sycomoros? Hoc dixit (ut Gregorius adnotat) quia ea hora, in qua re- quisitus est de esse spiritum propheticum sen- tit: ideo ait. Nō sum propheta. Incepte ergo lo- cutus est phariseus iste dicens, si esset propheta sciret que mulier esset illa. Quis enim sciret illam esse peccatricem, non propterea conta- minaretur, nam quæ sancta sunt contaminati non possunt, nisi vitiorum cogitationem sponte participant. Habitauit in Sodomis Loth, & Iob in terra Hus, & plerique alij viri sancti in medio praua nationis splendide se habuerunt. Nihil ergo Christo, qui ipsa san- ctitas erat, immunditiae ex colloquio, aut con- sortio peccatricis mulieris accidere potuit. Nemo inquinare valebat eum, cuius tanta ex- titit puritas, ut in mundum, hanc tantum ob- causam venerit, ut inquinatos, & immundos peccati labe homines, sanguinis sui aspersio- ne ablueret. Sed videamus quā ad ducat phar- isæus iste rationem quare mulier ista admit- ti non debeat. Ait. *Quia peccatrix est.* Quam- rationem parum prudens homo non aduer- tit contra seipsum pugnare: quoniam infirmi mollius, quam sani tractandi sunt. Quis enim esset tam demens tamque nullius iudicij, qui duas habens manus alteram debilem, alterā ve- ro valentem in omni opere, quod faceret in- firmā prius periculo & labori exponeret, vali- da diligenter asseruata? Inter prudentes homi- nes membra infirma fouentur, molliusque &

suauius exercetur, ut conualescant & milites fauci, aut ægri diligenter curantur & custo- diuntur, ut postea pituitum tacti robur, im- peratori suo gratiam rependant. Sapientissi- me fecisse dominum nostrum, cogere à im- pie phariseæ, peccatricem Magdalenam ad se benigno accipientem vultu quam olim for- tissimam contra demonem sciebat viraginem futuram, confiteri. Observa etiam quod vera iustitia de designationem nō habet, sed com- passionem: falsa vero de designationem, & pec- catores contemnit. Boni namque est peccato- ris misereri, mali autē indignari. Nemo enim tam seuerus est puillorum criminum alieno- rum iudex, quam ille, qui maxime scelerosus est: nemo tam perspicax est in alienis morib; discutendis, quam ille, qui sui oblitus vitii: nemo tāta atrocitate insequitur aliena vitia, quam ille, qui sua vltique quaque nititur excu- sare. Denique nemo tam acriter accusat pro- ximorum errata, quam qui multo obrutus sce- leribus, quasi torpens, conscientia suæ iustis non sentit, aut curat. Vnde, si quis clericus aut religiosus humanæ communis que in becillitate naturæ aliquando labitur in peccatum, à nullo tam acriter inculatur quam ab illis se- cularibus, qui cōiubinatio, vel adulteri sunt. Atque enim, qui sanctus vitam in se hauriunt pro- ximorum honori parant, & secum reputat, se quoque simili reatatione aliquando pecca- re posse. Quis videam? vitæ iustior erat Chri- stus an phariseus: facilis responsio est. Christus dominus Dei filius nō solum bonus, sed ipsa bonitas, summa cum benignitate peccatores suscipit, illorumque miseretur: at pharisei su- perbe & arroganter illos insecantur & pro- iiciunt. Sic etiam Dauid fecit Semei, quem penitentem veniamque implorantem seuis Abisai morte puniendum iudicabat: verum pius Dauid supplicem vita donauit, eumque in amicitiam recepit suam immeritum. Veris- sima igitur est hæc Diui Gregorij sententia, *Greg. hom. 34. in enig.*

2. Reg. 19.

Greg. hom.

1. in Matt. 23.

Lucæ 11.

1. in Iosue 9.

veram iustitiam compassionem habere, fal- sam vero de designationem. Porro hypocrisis hic, qui pius videbatur, & Christo opera pie- tatis administrabat, intus plenus erat omni malitia, & fraude, ideo indignabatur. Quia propter Christus dicebat illis. *Vae vobis scribe & pharisei hypocritæ, qui comeditis substan- tiam viduæ, orationes longas orantes. Vae vobis, qui similes estis sepulchris dealbatis, &c.* Hi sunt Gabbaonites, qui habentes scutales & veteres, vtres scissos, calceamēta per antiqua,

et cetera

et cetera

et cetera

& panes duos portantes, fecerunt Israe-
 las. Sic hypocrita simulavit sanctitatem a pe-
 re induci exterius incedentes; fraudulentè
 interioris sicut Gabbaonitæ. Ita hic phariseus
 exterioris plus apparebat; & liberè hinc Christum
 inuitabat verum interioris veneni premebat,
 quod indignabatur contra illam peccatricem
 mulierem: quod non faceret si vi videbatur,
 reuera bonus esset, ac iustus. Denique non nisi
 do in dominum peccavit, illum negans esse
 prophetam obiurgan que, quod peccatrice
 susceperat mulierem: sed etiam in illam mi-
 lierem: quam, cum verè iam esset poenitens,
 immerito peccatricem appellavit. Verum il-
 le male de illa iudicabat, quia erat de prava-
 tas affectu. Vt enim solis radius per vitrum
 varijs depictum coloribus ingrediens vitri co-
 lores, non autem suum representat, ut cum
 sol sternus, atque idem, diversis tamen pro-
 colorum varietate appareat: sic homo affectu
 corruptus hò veros ac natiuitatis colores factis
 tribuit, sed qualis est eius affectus, tali colore
 rem ipsam depingit. Ingressi enim iudi-
 cium per effectum, ipsius affectus colorem
 ostendit. Unde videbis eadem, que in vno
 laudant, in alio vituperare. Prudenter equi-
 dem Agostinus, vt est apud Plutarchum, quo-
 ties audiebat aliquos de aliorum laude, aut
 vituperio tollimònti dicere, & estimabat non
 minus esse inquirendos & discendos eorum
 mores, qui loquebantur, quam eorum de qui-
 bus verba faciebant. Sic iste affectu deprava-
 ta talia de Magdalena loquebatur & talia de
 domino sentiebat, qualis in suis animus erat.
 Quia Christo inuidebat, iudicavit non esse
 prophetam: & quia Magdalenam dedigna-
 batur dixit peccatricem esse. Euangelista autem
 tem nò dixit peccatrix est, sed quando erat in
 domo pharisei, iam non erat peccatrix illa,
 que per veram poenitentiam iustificata est.
 Hic autè phariseus dixit, peccatrix est de pre-
 senti: si dixisset peccatrix fuit vel erat, bene
 vsique dixisset: sed cum ait peccatrix est, men-
 titus fuit. Non videbat hic phariseus in Mag-
 dalena opera peccatricis, sed sanctæ. Quia lu-
 geres peccata, poenitentiam agere, pedes domi-
 ni lassatos vnguento vngere, & humiliter in-
 terra sedere, hæc opera non erant peccatri-
 cis, sed sanctæ mulieris. Quare immerito il-
 lam peccatricem vocavit, quam tam bonis in-
 tentam operibus videbat. Similes sunt quæ-
 situm hodierna die homines huius phari-

sai (principes presertim ac reges) quos si ciliis
 quispiam aliquando læsit raro apud eos bonam
 generare de se potest opinionem, quantum-
 cunque corrector deinceps appareat, sem-
 per enim ab illo timet, & suspicantur malum.
 Hoc autem eorum, quia nunquam presentem,
 sed semper præteritam vitam respiciunt: vn-
 de eum, si semel deliquit, sæpius delictorum
 autumant. Quam in re quantum er-
 rent nemo non videt. Nam dicunt illi, qui ho-
 die erravit, cras non poterit iustificari? Si qui
 deliquit etiam nunc in delicto manet, merito
 peccator censetur: sed si poenitit, cur nò
 in priorum numero habeatur? Inique igitur fe-
 cit phariseus hic, qui mulierem iam ad melio-
 rem vitam frugè conuertit, peccatricem au-
 sus est vocare. Docemur hinc vt hincem,
 quantumcunque peccatorem contemnamus,
 fieri enim potest, vt qui hodie peccator est,
 cras sanctissimus euadat. Quis quondam Pau-
 lum vidit tantum ecclesie catholice aduer-
 sarium: qui iudicaret tantum apostolum futu-
 rum, vt vas sanctitatis, & electionis posset nu-
 cupari. Quis latronum tantus vnquam patro-
 nus extitit, qui eum, cuius vita omnis rapinis
 & ferissimis latrocinijs consumpta fuit, ad eam
 aliquando viuendæ conditionem peruenire
 putaret, vt summam felicitatem assequeretur.
 Difficile quippe creditur est, nisi ipsum do-
 minum, testantibus euangelistis dicentem au-
 dremus. Hodie tecum eris in paradiso. Rur-
 sum quis putaret, mulierem peccatricem, sa-
 mosam que in omni populo, ad tantum scan-
 dalum sanctitatis culmen, vt nò ereretur, in ec-
 clesia Dei & esse & vocari exemplar sanctitatis,
 speculum poenitentiae, dux errantium, & præ-
 dicatorem gubernatrix, cuius nuncio aposto-
 li certiores facti sunt de dominica resurrexerunt
 Chistillo placuit, vt præter vitam virginem ma-
 trem, omnium feminarum in fortissima dici-
 possit? Nemo igitur quantumuis desperatis vi-
 deatur moribus contemnedus est: potest
 enim conuerti, & bene viuere. Quare semere
 iudicavit Phariseus iste, siquid in eam bene
 agentem peccatricem esse reputavit, quam
 etiam peccantem contemnere non debuisset.
 Cum ergo Deus potens sit de summe sce-
 lerosis hominibus, sanctissimos creare & glo-
 riosos, potius commiserati quam contemne-
 re peccantes debemus: necis enim cuiusque si-
 nem, ante quem nemo, aut bonus aut ma-
 lus dici potest. Imò quia vt ait Apostolus

Allo. 9.

Lucæ. 23.

Lucæ. 7.

Ioan. 30.

1. Corin. 12.

omnes

omnes alter alterius membra sumus, iuxta le-
 gem nature, tenemur egrotanti membris
 quaquam possumus subuenire. Sed iam ad con-
 tumer reuertamur. Et respondens Iesus dixit
 ad illam. O immensam & ineffabilem misericor-
 diam, bonitatemque diuinam. Accusantibus
 Scribis & Phariseis eorum pilato nihil respo-
 dit Saluator: adeo vt ipse prætoris eius patien-
 tiam miraretur & silentium. Nunc vero ille,
 qui famam & honorem suum tuum non ede-
 ruit contra importunissimos calumniantes
 peccatricis mulieris iniuriam non sustinet,
 cuiusque suscepto patrocinio conuictoris ar-
 gumenta diluit. Generosa quippe liberalitas
 & tanto patrono digna, qui non contentus
 fuit peccatoris benigniter respondere, quin etiã
 eorum propulsa iniurias: quas molestiori ani-
 mo ferit, quam si sibi ipsi inferretur. Quod
 vt iam diximus, vel ex eo patet quoniam qui
 pro se non responderet respondens pro hac
 muliere, arguit phariseum. Sic etiam Saulus
 Ecclesie & persequutor dixit. Saul, Saul, cur
 me persequeris? Eho domine, cum eras cruci-
 affixus, flagellatus, contutus, vulneribus in-
 numeris faucibus fluuisti, neque tormentis tuis
 verbum vllum aut puerulum, aut minax fe-
 cisti: nunc vero vsque adeo expositus in ce-
 lo regnans ob contumelias tuis illas? Quid
 est in causa? Enimvero tanto acit dominus
 in nos amoris igne, pro nostra salute leuis-
 sima iudicaret omnia, que in sacratissimo cor-
 pore patiebatur tormenta: nunc autem exi-
 gniam non fert suis factam iniuriam, quarum
 causa ille multas tulit contumelias innume-
 rosque cruciatus. Incredibilis est horum fau-
 rum magnitudo: siquidem adeo clemens est
 dominus, vt taceat in iniurijs suis, & in alie-
 nis indignetur. Quis igitur erit tam duro &
 obstinato corde, qui videns tantam benigni-
 tatem non conuertatur? Quis se non traderet
 sponte sua in pilsimas eius manus: qui pro-
 termisisset contumelias suis, alienas propugnat
 iniurias? Hæc sane consideratio debuit suffi-
 ficere vt ad Deum conuertetur, illiusque ad
 pedes prostraret omnem eorum secularem
 obliuisceremur, qui tutissimum asyllum & con-
 fugium nostrum est. In hoc igitur potentissimo
 confidamus propugnaculo, insurgens in nos
 mundi minas contemnentem: nam, vt Paulus
 ait, si Deus pro nobis, quis contra nos? Sactus
 quoque Iob inquit. Pone me dñe iuxta te, & tu
 iustus manus pugnet contra me. David etiã
 ait, Dominus proptector vite meæ, a quo tre-

Ioan. 19.

Allo. 9.

Roman. 8.

Iob 17.

Psal. 26.

pidit. Iob respondit. Sed etiam phariseum ar-
 guit, & illum confundit. Non enim tam gra-
 tum hominibus est, vt eos ad illud & quod
 facias, quia istam illorum misericordiam
 & contumelias. Quod quia Deus non erat
 olim referret deus, quanta benevolentia
 vos vidit. hinc fecerit. Et per
 Malachiam etiam dicit illis: Deum vos. Quia
 remanet quod hoc est, quæ liget ad illud
 dis; nobis? Et in hinc odio habet, & post
 mox in solitudine. Et in primo Regum 2. Reg. 12.
 scriptum est Saulis inquitibus suis dicitur.
 Non est quod dolat in te in me ex vobis, nec
 qui annunciet mihi te quod faceret in
 his meas seruum meum aduertit in me in
 diantem mihi vsque hodie. Quamquam Saul
 saepe plus expertus fuit in saulora in hinc
 fidelitatem, tamen ea contentus non erat
 ari. David ergo patet hic dominus, vt ostē-
 dat in omnibus Magd. lenæ amissionum
 non modo eam exultat & exultat in hinc
 eto, verum etiam inquit in eam in hinc
 phariseum accusat, vera in eam in hinc
 doctrina. Quia in re ite in hinc in hinc
 nitatem, qui tanta cura & sollicitudine
 ab omni calumnia tuetur. Quod autem
 hoc loco docemur colligimus. Primum est
 eam oportet in tribulationibus persequi
 nibus & in mutationibus malorum, que in
 bis obijciuntur ab inimicis & malis, taceat
 patienter habere. Deo vindictam re-
 quentes iuxta illud, quod ipse ait. Mihi vni
 clam & ego retribuam. Quod si tu respicimus
 vlciscens vindictam antehortens, tacebit vsque
 dominus: verum si tacere malueris, Deus
 pro te pugnat. Sic fecit & sapienter quidem
 hæc modestissima femina: que tæta vita
 te sua Christum patronum constituit sibi.
 Vt est ad vindictam sumendum potest
 rior: Deus autem. Certe Deus vni maior ho-
 nor; per seipsum vindictam facere, an Deum
 habere vltorem? Certe hic. Si igitur Dei po-
 tentia ad vindictam malorum & vindicta ho-
 notabilior sapienter faciosus iniurias suas Deo
 vindicandas referamus & huius modis ex-
 plo tacere malueris, quam cum ignominia
 aut certe cum iniuria laudem iniquitatem. Ta-
 cuit Iacob, sed locutus Deus: proinde Laba-
 minat est. Tacuit Sufana, nec lenis in pro-
 vilo refellebat argumetor: presto fuit Deus
 quillam,

Exod. 17. 1.

Malach. 1.

2. Reg. 12.

Deut. 32.

Zach. 9.

Roman. 12.

Genes. 31.

Dani. 13.

Kk 5

in amore longè vehementior. In quo non minima dignum consideratione puto huius beatissimi et miris amoris: non modo enim causa est cum primis Christi apostolis in amando domino concitare: verum etiam ipsos suscipere potuit. Ideoque in eius persona carnis ecclesia. Recedentibus discipulis ego non tecedebam, & amore illius successa est uabam desiderio. ¶ Secundo pater eius dilectio ex diligentia, quam impedit in ugentis ad Christum uigendum preparandis. Nam quam Nicodemus domini tumulator diligētissimus centum myrrhæ & aloes libras attulit, quibus satis superque ugenti fuit: amor tamen Magdalene non eo contentus est, quin plus afferret. ¶ Tertio illum, quem hortulanū purabat, uocabat dominum dicens. Domine, si tu sustulisti eū dicit mihi. Quis hortulanū dominum uocaret? Habebat quidem animū tanto alienatum amoris incendio ut nec sciter cum uoloqueretur. Quare mirum non est si hominem tenuis fortunæ, & conditionis, ut uidebatur, tam honorifico compellet sermone: nihil enim ingens amor recusat, dummodo id quod cupit consequi possit. ¶ Quarto quantum dominum amaret patefecit tum demum, quando dixit se corpus dominicum portaturā, quod cum impossibile fere esset, mulier præsertim infirma: pater omnia hæc esse, quasi quasdam feruentissimas scintillas, quæ ab igneo cordis amore circumquaq; spirabantur. Non timuit Phariseorum, aut principum sacerdotum indignationem, qui re audita ilam statim capi ali plester supplicio: quia uero amor sicut nihil impossibile, nihil etiam formidandum uidetur. Dixit ergo si tu sustulisti eū: quæ sanè uerba eū esset obscura, facillima putauit intellectu: non enim animaduerebat quid alij putarent: adeo in sua tota cogitatione immergita rapiebatur. Sed de his iam sit satis: sequentia uideamus. *Cui autem minus dimittitur, minus diligit.* Non parua hic statim sese offert difficultas. Dicit aliquis. Ergo, si cui minus dimittitur, minus diligit, è diuerso, cui plura dimissa sunt, magis diligit: & sic peccator, cui multa peccata dimisit Deus magis diligit, quam innocens, qui nunquam peccauit, uel quam ille, qui pauciora commisit: & per consequens latro, qui pependit in cruce plus diligit Deum, quam Ioannes Baptistæ, & Magdalena, quam uirgo Maria mater Dei. Ad hæc tamen difficultatem breuiter responderi potest amoris, quo in aliquem

afficiuntur multis modis posse considerari, uarijsq; causis & respectibus præcedere. Quod uel hoc exemplo perspicuum erit. Chirurgus quidam hominem letali faucium uulnere mirasauit arte, curauit etiā filium leuiter percussum in digito negotio facillè postea utroq; uulnere contendentibus: uerò Chirurgum plus diligeret exurgit quæstio: aut extraneus. Ego magis medicum meum amo, quam tu, quia à maiori multo, quam tu, sum per illum infirmitate liberatus. Contendit altera ex parte filius. Et si tu ea de causa patrem meum diligas, ego tamen alias habeo multo plures, quibus illum amo, & quoniam genui & educaui me, & etiam quia curauit. Hæc pater. Chirurgus hic in quantum medicus plus amatur ab extraneo quam à filio, at uero in quantum pater plus amatur à filio, quam ab extraneo: uerum quoniam amor patris maior semper ceteri debet amor medicatiuo, atq; longe amantior esse filium Chirurgi, quæ extraneum. In hunc ergo modum Deū amare possumus peccatores ut medicum, innocentes ut patrem, & sic nihil sanctissimæ uirginis aut Ioanni derogatur. Illa enim dilexit eum plusquam omnes ut dominum & patrem, non ut medicum aut iustificatorem, nihil enim peccauit innocentissima, pro quo curando medicum indigeret. Baptista etiam dominum dilexit in quantum patrem & dominum, & sic plusquam Magdalena & latro: quoniam labis expertus fuit peccati. Hæc autem de illis dici non possunt. Nam Magdalena ab innumeris letalibus faucibus peccatorum uulneribus medicinam à domino & salutem impetrauit, latro item in cruce pendens in extremo uite suæ curriculo ueniam omnium peccatorum suorum obtinuit. Quare multum quidem diligunt dominum: ut medicum suum: uerum non adeo ut conferti in dilectione cum uirgine matre, aut Ioanne possint: qui cum præstantiores diligendi habeant causas, plus diligit, est necesse. Maria enim uirgo multis à Deo, ab utero matris suæ dotibus ornata ad summum omnium mortalium amoris fastigium obligata mansit, ad quod tandem diuina cooperante gratia peruenit. Ioannes item in uentre matris sanctificatus ceteris omnibus hominibus in dilectione antestatur, præter illam uirginem intemeratam. Ex dicti facti, superq; omnem dubitationis difficultatem sublata esse intelligo, nec obstant uerba illa, cui minus dimittitur minus diligit. Næc a ratione uerū habent,

habent, non tamen impediunt, quin aliquis alia de causa, quemuis amet multo ardentius, quam debitor creditorem suum: ut in exemplo superius posito & in uirgine matre ac Ioanne modo probauimus, qui Deum, in quantum patrem & dominum amant, longe latronem & Magdalenam superant, qui dominum, ut medicum amant, minoribus causis, minorem effectum imponentes. Sed iam ad contextum. *Dixit autem ad illum, Remittuntur tibi peccata tua.* Vide Christi modestiam: qui cum ipse peccata dimittat non, inquit. Ego dimitto tibi peccata, sed dimittuntur tibi peccata tua. Omnia, inquam, peccata. Nam ut D. Augustinus ait, in libro de penitentia, impium est à Deo expectare dimidiam ueniam. Post multas lachrymas hoc audire meruit indulgentie uerbum, at serenata est mens eius. Quæ admodum ubi uehemens imber prorupit fit serenitas: sic lachrymis effusus apparuit tranquillitas animi & perit caligo reatum. Vide autem iudicis clementiam in peccatores respicientes. Nihil enim moratur phariseorum temeritatem, non auctoritatem extimefecit eorum, qui omnibus erant admirationi: sed eò stant pro peccatrice pronuntiat. Dimittuntur tibi peccata tua. O miram Christi benignitatem, & humanitatem. Distant principes & prelati Christiani, non ab arrogante phariseo superbiam, sed ab humilimo Iesu modestiam & mansuetudinem, ne uelint nimia acerbitate subditos perdere sicut pharisei miserum Iudam. Ut enim qui uasa uirena maculis contaminata mundare, & ad perfectum nitorem perducere uolunt, non debent dure manus applicare, ne forte dum abstergunt, rigida manus impressione fragile conterant fictile: sic prelati, quibus subditos suos coinquatos corrigere incumbit, summa opemiti debent, ut ea sese in corrigendo moderatione gerat, ne illis pernicem consent, dum eos ad puritatem animique pulchritudinem perducere conantur. Et quemadmodum inter illos, qui Chirurgicam exercent artem, ille peritior, & expertior censetur, qui mollius manus uulneribus admoget, minimumque ægrotum mouet, ille uero habetur rudiior atque agrestior, quo medicante, ægrotus exclamat dolore percitus: sic ille prelatus prudentior æstimandus est, qui potius lenitate, piæque moderatione infirmis subditorum animis medicamina salutatis exempli atque doctrine impertitur. Rursus (ut in eodem suuili adhuc innotet)

sicut Chirurgus membrum corruptum & desperatum securus non incandescit, ut hoste inuasurum, sed potius securo placidoque uultu, infirmam miserum agrotantis mentem pacat, timorq; illius & suam prudenti quadam dissimulatione premit, ne perturbatio artem impediatur maiorque dolorum pariter: sic prelatus in amputandis subditorum suorum uitijs sese gerat oportet, summa utens moderatione, & maturitate, ne, dum uitosam partem carpit, sanam conuectat: ut scilicet & scardalo efficiens mansuetudinem, & pietatem. Nihil enim est præstantius nisi dignius præfatis dignitate, quam placibilitas & clementia: omnis enim castigatio contumelia uacare debet. Hæc docet Christus in huius peccatrice susceptione & in illis uerbis dulcissimis, quibus eam alloquitur. At non sic, imò multo aliter se habent nostri temporis prelati, qui cum uel lenissimo offendantur uerbo, non leuiter placantur, sed deminantur, furiant, atque inaniunt: adeo ut uerbis, ore totoque uultu ignem micare uideantur. Quod adhuc ferendum quoquo modo foret, si aliquem de bacchandi finem staterent, nisi miserorum calamitate insatiabilem ad crucem usque seruare uellent, iracundiam. Quis, si in huius mulieris casum forte incidissent, quid facerent? Vixissent, credo, miserum torquerent, neque uel pu deiria non minor, non modo dolore, quæ admiratione dignum puto: ita securam, atque otiosam uitam transigunt, quasi omni, iure & rite administrarent, solo Christiani nomine contenti. ¶ Distant etiam non solum prelati, sed & omnes nos Dei iudicium uereri, & peccatorum nostrorum agere penitentiam, discamus. Næc hæc mulier sanctissima Magdalena ipsius Dei uerbis, qui fallere non poterat, certior de salute facta sua eum esset, omnibus suis peccatis dimissis, & in gratia constituta gradū, nihilominus tantum peccatorum suorum, magnitudinem timuit, ut uictu, habere tuque durissimo, quadraginta circiter annos, aqua potu, & herbarum pastu sese in deserto continuit, accerrima penitentia perseuerata: Quid nos, miseri mortales, peccatores facere expediret, quorum, salas in ambiguo posita, nullo modo nos securos, & otiosos esse si nitilla Christo familiaris, Spiritu sancto illustrata, penitentia purificata, non quæruit, non destitit à prælata uirtutis actione: nos peccatum à Deo alieni, totumque labem

Ioan. 19.

Ioan. 20.

Lucæ. 21.

Et si iniquitatis detriti, ostenditur in-
gentem confidentiam, & fiduciam hominum
stultitiam. Ne quis, miser mortales, ne tan-
to rapiamini mentis furorē, ut quod fragilis,
eneruſque mulier ad perfectionē facere nō
dubitant; vos ad salutem, & remediū ani-
mæ quæ ipsius pretiosissimæ redemptionem,
facere cūtemini, ne peioris conditionis sim⁹
qui in hoc extremo mūdi seculo nati sumus,
quam fuerunt illi: qui ad vineam colendam
vespere conducti: tantundem mercedis acce-
perunt, ac illi qui summo mane surrexerant.
Sed de his alias. *Et cæperunt qui simul accumbe-
bam dicere intra se. Quis est hic qui etiam pecca-
ta dimittit.* Nanquid est Deus, cui soli propriū
est dimittere peccata? ipse enim ait per Esai. i.
Ego sum qui deleo omnes iniquitates tuas. In
libro quoque Iob habemus. Quis est, qui po-
test facere mundum, de immundo conceptū
femine? Nonne tu, qui solus es? Sed illis respō-
deamus ex Daniele, qui de Christo loquens
ait. Ipse est sanctus sanctorum, per quem con-
summabitur præparatio: & finem accipiet
peccatum; & delebitur iniquitas: Veniat &
alius testis; qui testimonium de Christo ferat.
Et audiamus Michæam. Ipse est Deus, cui nō
est similis, qui aufert iniquitatem: & transfert
peccatum electorum suorum, & deponet om-
nes iniquitates nostras, & projiciet in profan-
dū omnia peccata nostra. Est etiam ille agnus
Dei, qui tollit peccata mundi: qui nec pecca-
tum fecit, nec dolus inuentus est in ore eius.
Christus igitur in quantum Deus remittebat
peccata auctoritative: secundum vero naturā
assumptam dimittebat peccata instrumenta-
liter, & etiam, ut causa meritoria. Cæterum
Christus non respondit istis, sicut illis, qui si-
milis murmuraverunt ut in capite quinto vi-
dimus: quia sciebat illos detiores futuros si
respondere & confundere eos. Quapropter
dimittens illos, vertit sermonem suum ad mu-
lierem. *Dixit autem ad mulierem. Fides tua res sal-
uam fecit.* Mirabile est, quod Christus iustifi-
cationē huius peccatricis fidei attribuat, præ-
sertim cum antea dixerit dimittisse illi pec-
cata ex dilectione. Veruntamen ut hoc intel-
ligamus penitus est nobis hoc tractandum.
Et quidem beatitudo huius vitæ, quæ iustifica-
tio dicitur, responderet & assimilatur beatitu-
dini cælesti. Anima enim in cælo fit beata.
Primum quia Deus in fundit animæ lumen
gloriæ quo illustratur & elenatus intelle-
ctus disponitur ad diuinam visionem. Secun-

do impletur Deus vnitur intellectui per mo-
dum speciei intelligibilis intimè mouen-
do ad beatam intuitionem. Iam tertio anima
Deum videns eum summe amat. Quarto vero
videns & amans, eo perfecta fruatur dile-
ctione. Sic in impij iustificatione, primo Deus
animæ auxilio luminis fidei illuminat intelle-
ctum. Secundo mouet ad dolorem ex Dei tim-
more, quem incurrit peccatorum & infirmitate
presertim. Tertio nascitur amor ex Dei mi-
sericordia & bonitate quā considerat. Quar-
to in funditur gratia & charitas, cuius exerci-
cium delectatio bona & felix est. Et sicut bea-
tudo tribuitur visioni: ita & principium ius-
titie fidei. Sic intelliges illud, quod Abacuc
dicit, iustus ex fide viuit, & Paulum dicentem,
iustificati ex fide: & quod modo & in alijs lo-
cis Christus ait. Fides saluat peccatores & ius-
tificat impios: ut principium id facere intel-
lige. Quia enim fides est radix, fons & origo
iustificationis impij, ideo dicitur. Saluare pec-
catores & iustificare impios: & eodem modo
peccatricem Magdalenam saluam fecisse di-
citur. Ipsa tamen sola non iustificat: nam ad
iustificationem, si in genere loquamur, certū
est necessariam esse iustificationem peccato-
ris, quæ per mandatorum obseruantiam fit.
Ideo crediderim Danidem toties madata ius-
tificationes vocare. In particulari tamē cum
fide est necessaria dilectio Dei super omnia
& penitentiā etiam formalem, aut virtuales si-
cut est in martyre. Hęc omnia satis patet fuisse
in beatissima Maria Magdalena. Laudauit
autem Christus illam potius à fide: quia est
fons & origo vitæ spiritualis. Quoniam sicut
à corde habent omnia membra nostri corpo-
ris virtutes: ita & à fide sicut à radice vitæ spi-
ritualis, habent omnia opera nostra quæcū-
que vim, quæ ad salutem conducant spiritua-
lem. Sed ad contextum. *Vade in pace.* Sentie-
bat intus mulier fructū magnum ex præsen-
tia Christi & propterea precepta peccato-
rum & commendata eius fide non rece-
debat: nisi dominus suauiter precepto discessum
imperasset. Sed vobis qui a deo abherre-
mus à diuina conuersatione, ut vel nemine
imperante, aut mouente statim discedamus,
& à bonis operibus procul recedim⁹. In ipso
enim orationis principio non secus defatiga-
mur ad negotia redeuntes secularia, ac si vel
diem vnum iugi preceatione sustinuissemus.
Quam igitur esse putabimus causam, quare
tanto rerum diuinarum, & Dei consuetudi-

Abacuc. 1.

Roman. 1.
Roman. 5.

Psal. 118

Iose. 5.

Esai. 48.

Esai. 57.
Ioan. 16.
Psal. 118.
Prover. 3.

Mat. 11.

nis te dio afficiamur, ut vel nondum plene
finitis precibus, concione, aut statim disced-
dar us nec benedictionem aut missionem
vel facultatem ab eum: di expectemus? Equi-
dem nihil aliud in causa esse puro nisi sum-
main ijs, quæ ad salutem pertinent agendis,
frigiditas. Si nanque eam tenerentur conatus
nostri animi propensissimi deuotione & a-
more, qua Magdalena, non pigritaremur uti
que ad diuinam, neque defatigatēmur leuibus
vel etiam grauius pro salute laboribus. Ut
enim populo Israel fructibus terrenis abun-
danti: interdictum fuit manna, cæleste nutri-
mentum: ita ijs, qui rebus secularibus su-
pra modum prædediti tenentur, negantur & me-
rito diuinæ consolationes & gaudia. Ob-
serua etiam quod in pace dixit vtriusque, &
hoc consequenter postquam dixit remittun-
tur tibi peccata tua. Nam vbi est remissio pec-
catorum & Dei gratia, ibi pax est: sed vbi pec-
catum manet, ibi non pax sed tristitia, & quæstio
nem multa sunt & litigia iuxta illud Etaire.
Non est pax impijs dicit dominus. Vnde si
rectè animaduertimus, comperimus pro-
cul dubio peccatum esse originem & princi-
pium omnium bellorum & malorum. Ex eo
enim, quod homines pro libidine sua viuere
volunt, oriuntur lites, contentiones, rapinae,
alijs inuadentibus aliena, alijs vero sua pro-
viliti tutantibus. Quin, si aliquando vel tim-
or vel humana inbecillitas effrañes com-
pellit animos, quo minus agero possint & af-
fectus suos repræstare: nihilominus tamen
veritatem libidinem sub peccatore seruant in
tempus, si quod nacti fuerint idoneum, re-
ponunt iuxta illud. Cor impij quasi mare fer-
uens. Non est igitur pax neque inueniri po-
test nisi vbi Christus est, ipso testante. Hęc lo-
quutus sum vobis ut in me pacem habeatis.
Vnde Psalmista. Pax inquit multa diligentibus
legem tuam. Et filius eius Salomon ait.
Donum & pax est electis Dei. Quapropter
videns dominus quantas calamitates & lites
miseri mortales patiantur: omnes ad se sum-
mam quierem & bonitatem vocat. Inuenie-
tis, inquit, requiem animabus vestris. Ideo-
que post remissionem peccatorum, & non
antea, dixit dominus huic mulieri. Vade in
pace. Hoc est, vique adhuc laborasti mille
conscientie tue inquietationibus & cruciatibus.
at modo iam placido esse potes animo.

ideo vade in pace. Iacob interim dum Labā
focero suo seruiuit, innumeris laboribus &
arumnis subiicit: à quibus nulla vnquam ra-
tione id tēperis se explicare potuit. At vero
relicto Laban, postquam se in libertatem vin-
dicauit, ex exercitijs Angelorum obuios habuit
aliaque bona quam plurima nactus est. Sic
igitur tu quando in secularium seruitio tene-
beris, plurimis afficeris incommodis à quo
simulatque te euolueris & ad Dei tui cultū
eduxeris, visionibus Angelicis cælestibusque
consortijs perfrueris, &c. Expence etiam
quod quauis Christus permiserit libere ab-
ire, quo velle, ne propterea in errorem inci-
das credens nullam à nobis satisfactionem
requiri. Ad quid confessorum imponunt
penitentibus ieiunia, orationes, afflictiones, &
cætera opera pœnalitatis? Impia hæc vox est.
Responde obuius. Satisfactio duplex est. Al-
tera redemptionis & satisfactionis: & hæc
solum est Christi, qui redemit nos, & lauit
nos in sanguine suo. Alia est satisfactio vindica-
tionis & emendationis: & illa est nostra.
Quia homo per penitentiam, crucifixus
veterem hominem, destruit corpus peccati,
ne vitia seruiat peccato: ut sicut membrum
corporeis, & animæ suæ vitibus abusus est,
ad peccatum, & Dei offensam, sic vitatur eis
ad Dei gloriam. Et hoc modo rota vitæ nra
penitentia esse debet, & satisfactio vindica-
tionis, & emendationis. Præterea, Magdalena à
culpa, & à pœna, virtute contritionis, qua in
illâ fuit maxima, libera erat: ideo quæ non a-
liam illi Christus imposuit penitentiam. Sed
sacerdotes, qui virtute clauium absolūt vult
penitentes à culpa, quia adhuc manet pœ-
na temporalis exigenda: hic vel in purgato-
rio: penitentiam, id est, hæc opera pœnalitatis in-
iungunt, ut satisfaciāt Deo hic in hac vita,
ne exoluant pœnas in alia, Deus optimus &
maximus, præstabilis super omnem malitiā
concedat nobis ita in hac vitâ veram & con-
dignam facere nostrorum peccatorum pen-
itentiam, ut absoluti à corpore mortis hu-
ius, statim inter sanctos videre mereamur in
æterna illa beatitudine dominum Iesum
Christum Saluatorem, seculorum ipsum re-
gem Angelorum: qui cum patre & Spiritu
sancto viuit & regnat in sæcula sæculorum,
Amen.

Gen. 30.

1. Petr. 1.
Gala. 5.

1. Cor. 13.

C A P V T. V I I I.

NTER ALIA multa, quae in veteri lege loquutus est dominus Moysi haec vnu fuit, vt omnia faceret secundum exemplar, quod illi fuerat monstratum in monte. In lege etiam gratia exemplar, quod dominus nobis dedit, ad quod respicientes nullo modo errare possumus, sicut ille, qui errare nullatenus potest. Ipse enim dñs noster Iesus Christus positus fuit in signu, cui qui contradixerit peribit: qui autē secutus fuerit & acceperit Christu in regulam, errare non poterit, siquidē vniuersi Christi actio nostra est instructio. Hac de causa omnia eius gesta & verba oportet inspicere & memoria comendare & sequi operibus & vita. Nullum equidē opus fecit, in quo aliquid nō astrueret, nihil enim superfluum, nihilq; qd mysterio careat euāgelistae scripturunt. Igitur postquā supra posuerat instructionē cōmuncē discipulorū, nūc docet, ne pigri sint ad docendū: sed opere & exēplo insinuat circuire loca, castella, & ciuitates euāgelizans verbū Dei. Circuibat Iesus ciuitates & oppidula, quae nos (aldeas) vocamus quoniam maioribus & minoribus sive alicuius personae acceptione praedicebat, iuxta illud sapientis. Quoniam pusillam & magnū ipse fecit & aequaliter illi cura est de omnibus. Docet praedicator & praedicatoris discurre, nō solū per loca magna, sed etiam parua, vallagia euāgelizantes. Sed nūc iā nō quāru ex ipsis loca parua & despecta paruum agricolarum mansiones, sed amplissimas vrbes colunt, vbi assatum vino lautissimisque abundant dapibus & delitiose ne dicā luxuriose viuunt. Quin & non pauci aulicorum more: corrigit: sed vt fauorē principum, & gratiam venentur, qua vel ad episcopatum vel aliā maximam perueniāt dignitate, quam tam vitiosus medijs quēserūt:

& pauperes aratores interea inopia euangelica doctrinae pereunt: non habentes hominē, a quo possint ad aquā Spiritus sancti gratiaē perducī: non aliter quā si Christus pro illis, sicut pro alijs sanguinem suum pretiosissimum non fuisset. Hac autem omnia ex hoc oriuntur malo, quia huiusmodi concionatores, nō animarum salutem, aut ecclesiae Christianae emolumentum quaerunt: sed sua praeter omnia utilitati & gloriae indulgent. Ideo nō est mirum si aulas principū tātum modo frequentent. At Christus dominus non solū magnos principes, sed etiam paruulos rete praedicationis suae capere cupiens, non solū Hierosolymitas & potentes ciuitatum homines, quin etiam per rura discurrens infimos quosque, pauperimosque aratores praedicatione sua ad salutē vocabat. ¶ Sed quid praedicabat: Regnum Dei. Nō enim fabellis poetarum enarrandis operam dabat: sed ea tantummodo quae salutis sunt praedicabat. Vnde princeps Apostolorum Petrus inquit. Nō indoctas fabulas secuti notā facim⁹ vobis dñi nostri Iesu Christi, &c. Et sanctissimus Iob. Nunquid Deus indiget vestro mendacio, vt pro illo loquamini dolos? Verūm tempus iā venit quod diuus Paulus praedixerat dicens. Erit tempus cū sanam doctrinam non sustinebunt, sed ad desideria sua coaceruabunt sibi magistros prouidentes auribus: & a veritate quidem auditum auerterent, ad fabulas autem conuertentur. Quod vsque adeo nostra hac tempestate miserima increbescit, vñ modo populus, sed etiam ipsi doctores inutilia magis quā ea, quae ad salutem conducunt, amant: in quo audientium libidini assentantes, suae etiam voluptati non refragantur, diuinitatem onis iacturam parvipendentes. Et duodecim enim illo. Suo exemplo ad praedicanum prouocat, iuxta illud, quod in Deuteronomio habetur. Sicut aquila prouocans pullos suos ad volandum, & super illos volitans. Ii duodecim continuo Christo domino assidebant, alij autem modo aderan, modo aberant. Non solum autem Apostoli, quin & deuotus sexus facinorosus dominū sequebatur: quia propter sequitur in contextu. Et multos aliquos, quae erant curata a spiritibus malignis & infirmitatibus. Sexus scemini.

Exo. 25. & 26.

Luc. 2.

Sap. 6.

2. Pe. 7. Iob. 15.

2. Tim. 4.

scemini religiohor est multo quam vtilis quoniam scemina mollioris, dociliterque ingentis sunt. Hoc autē harum mulierū exēplo perspicuum nobis est: quae essent nō tenui, imō amplissima fortuna & cōditione viuendi praeditae: nō dubitantes, religionis vi impulsae, omnia Christi causa relinqueret, nō secus fuit, suorumq; oblitae, quā si paupertate summa premeretur. Quod autē diuites fuerint patet: quia ministrabat de facultatibus suis & peregrinationē susceperūt. Quae in re sapientissime se habuerūt. Nā quē admodū ille infirmus sapit, qui curatus, morboq; profligato, medicū tamē suū ed vsq; tenet, quousq; omnē morbi suspiciōne euaserit: ita & multo potius sapiēs ille censetur, qui dū in morbo huius vitae hospitiō diuersatur, non permittit dñm longius abire, qui non solum infirmitatis medicus: verum etiam sanitatis conseruator est. Propter quod & merito dicebat Martha. Domine, si fuisses hic, frater meus nō fuisset mortuus: tu enim es conseruator salutis, & vitae. Dicuntur autem curatae ab infirmitatibus, & ab spiritibus malignis: vt & corporalis & spiritalis sanitas illis praestita fuisse indicetur. ¶ Pississimam harum mulierum gratitudinem miremur: cuius ne memores simus, pro tantis a Deo beneficijs acceperis, nullum incommodum, nullum impedimētum seculare impedire debet. Nihil enim est, quod magis diuinam liberalitatem offendat, quā beneficiorū tuorū obliuio. Non ignorauit in hoc diuinam voluntatem ille generis humani reparator. Noe qui coecrita aquarum alluione, egressus de arca sua, & vestigio struxit altare, Deoque vir gratissimus obtulit sacrificium. Idem quoque fecit Patriarcha Abraham: cadens pronus in faciem coram Deo, & gratias agens illi: eo quod dominum pollicentem audierat, semen eius fore multo a arena maris numerosius. Quod si in re tā graui humilium similitudine vti non de dignamur, equidem, nō solūm manerā, quae inter homines vltro, citroq; mittuntur, sed etiā beneficentia, quae a domino in nos conferuntur pietate laetitia simillima inueniunt. Nam sicut ille, qui in pileo ludo iactantiē regione responderet, strenuē rem suā agit, si ea agilitate & modo corpus libret, vt omnem iactum excipiat, pilamque, anteaquam terram tangat, retorquet in totorē suū: ita & multo pulchrius celestis tutor, qui a Deo celeriter excipiat beneficia, diuinā palestra gloria dignus cen-

setur, si totius corporis vi & animi gratiam rependat diuinis beneficijs, prout quā obliuio nis, puluere caedēt. Hoc fecit ille leprosus, quē infra noster Lucas ait venisse ad Christū & gratias egisse. Idē locus Petri, quē a scriba liberata, & in pristina incolumitate restituta, surgens ministrabat Christo Saluatori suo. Hanc vero beneficiorū memoriam & gratitudinē cōmendauit dominus Israelitis cū dixit. Memento diei huius, quō eduxi vos de terra Aegypti. Quod si altius sacra omnia in hanc rem rimari velimus, nullā aliā ob causam aequē primariā inueniemus seculitates fuisse stabilitas, nisi, vt in huiusmodi diuitijs, memoria aut eximie alicuius hominis, sanctitatis, aut praclarī a Deo praestiti beneficii recolletur. Hac etiam de causa manna in posteritatem seruabatur, vt nouissimē minores, maiorum suorum panem, quō alij sunt a Deo in deserto, & grati essent domino. Sed eō vt cordis processit hoc tempore hominum peruersitas, vt nemo sit beneficii accepti non imemor, praesertim si benefactorē immutata fortuna pressum vident: tūc enim, nec de facie, vt aiūt, agnoscūt. Quam ob rē huiusmodi cōmendandi sunt, qui hūc nihil magis praepediti, nostris tēporibus beneficii sunt erga proximos suos. Cū enim ab hominibus raro aut nunquā gratia sperent, restat, omnia, quae faciūt, diuina pietate facere: quā in re vni Deo gratificari cōtendunt. Vnde virtutis: sicut diolos omni cōtentione hortari nō desistat, vt ab iniquitate hominū ansam sibi cōmodandū manent. Nam quousq; sanus gratiā nobis ab hominibus repensum in credimus, quae nostra fragilitas est hominū causa, & nō Dei, multa facimus: at cessante mortali gratia, quis nisi mentis inops, immortalē non quarat, quae val illa stante fuisset praerenda? Quid quod & vtrāq; seruare erga homines & erga Deum gratiam, si uis, & facilius & melius est: Verū paucos Dauidi similes inuenies: qui Salomoni filio suo imperauerunt, vt mēse suae admitteret filius Bezellai, a quo Absalonē fugiēs, in deserto benignē susceptus fuerat. Eodē etiam modo Miphiboseth filium Ionathae conuiuiam fecit suū, memor amicitiae, quā cum patre in secerat. Sic etiam Laban gratus fuit seruo Abraham. Nam videns iocaba, in aures, videlicet, & armillas, quae seruus Abraham dederat Rebecca sorori suae, venit ad illum & dixit ei. Ingredere benedictio domini: & equi hospitiō multa

Ioan. 17. Luc. 4.

Exodo. 13.

Exo. 16.

Ioan. 11.

Gen. 8.

Gene. 17.

2. Reg. 19. 2. Reg. 9.

Gene. 24.

Et accepit

accepit humanitate. In hunc item modum Ietro sacerdos Madian gratus fuit Mofi, quoniam filias suas defendisset. Vnde fecit eum vocari vt comederet & dedit illi filiam suam. Vocari vt comederet & dedit illi filiam suam in vxorem. Nec minus Iosue sollicitus fuit, nō Raab meretrix, quæ nuncios suos abstrondērar, ruente ciuitate periret. Quin & Saul destruens Amalech Cinæo cuidam pepercit, eō quod bene se habuerat cum filiis Israel. Dauid quoque misit ad viros labes Galaad, & gratias egit eis, eo quod sepelierant corpus Saulis & filiorum eius. Denique Helias gratum se præstitit viduæ à qua alabatur & filii eius mortuū suscitauit: & eodē modo Heliseus. Sed procedamus. Nominat Euangelista aliquas mulieres ex his, quæ Christum sequebantur, dicens. *Maria, quæ vocatur Magdalena, de qua septem demonia exierant.* Marcus etiam ait, Christum prius Mariæ Magdalenaeparauisse, de qua septem dan onia eiecerat. An verò iuxta Literam hoc sit verum non inuenitur, sed exponitur à diuo Gregorio & ab alijs, de peccatis: quia Maria Magdalena plena vitiorum fuit. Hac enim postquam Christus ei remisit omnia peccata eandem nens salutem sequuta est: & facta eius fidelissima discipula & comes. Sēper à bono in melius profecit, neque ad pristinam mundi conuersationem reuersa est. ¶ Discipulus huius mulieris exemplo non tantum peccata relinquit, sed etiam opera bona exequi, & in his bonis actibus perseverare. Non enim satis est, vt vitam pristinam peccatorum plenam relinquit: sed oportet vt postquam, Christi vestigia sequaris. Fuge igitur huius exemplo non tantum peccata sed occasiones etiā peccandi: in quibus deum propriam, cognatos, patriam, te ipsum denique, vt Christum sequaris. Hac sancta mulier non solum præterit: in vitam plensxit, sed Christum etiam sequuta est: vereque compuncta, omnia sua deseruit, neque amplius ad vomitum peccati reuersa est. Ita & nos facere debemus huius constantissima mulieris exemplo: vt postquam semel nos à peccatorum laqueis explicauerimus, eū deinceps vite modum instituemus, vt non peccata solum modo, verum & peccandi offendicula vitemus. Nihil enim à stimat demon, illius peccatoris conuersionem, qui peccatum odit, peccandi vero occasiones non fugit. Quoniam nec peccatum vitari, neque virtus retineri, non sublata pec-

candiana villo modo possunt. Sic Pharaonem Aegypti populo Dei dicebat. Ite, & sacrificare Deo vestro in terra hac. Ita & daemon nobis interdum ad virtutem est autor eo tamē modo, vt vel superbiorem in criminibus, vel curiosiores in peccando efficiat. Hac ratio ne quoties fateris retenta concubina, quoties aleam detestaris, anima tamen ludendi seruas quotiesque quoduis horum opus exequeris, peccandi non sublata ruina, non modo daemon non molestia, quin etiam summa afflicti voluptate. Neuit namque, quemadmodum in moribus accidit, reciduiantem infirmum periculosius: in illo laborare: sic in peccatis relabentē longē grauiori periclitari spiritualis salutis aeterna. Hac igitur de causa Pharaon populum Israel longius sacrificandi causa abire non sinebat, vt posset quoties vellet, illum in solitum redigere seruitium: & daemon etiā alumnos suos eo vsque in virtute procedere patitur, vnde illos reuocare, cū voluerit, facile possit. Discamus ergo ab hac muliere, ita radicibus vitia extirpare, inimicique ditionem ita infringere: vt peccata & omnia peccatorum semina extinguamus. ¶ Obseruandum hic etiā est neminē Christū perfectē aut sequi aut amare posse, quin prius ab se demonē eiecerit. Hac de causa euangelista nos ter prius dixit fuisse septē demonia eiecta ab anima huius mulieris: quo prælo addidit, Christus deinceps fuit sequuta. In quo doceat, ad Christi imitationē oportere prius omnibus secularibus oblectamentis saltē renūciare. Vnde mira fuisse Samaritanorum stultitia conuincitur, qui vt in quarta Regum volumine legitur, Deū colebant, idolis suis seruientes. Cōtra quos stat sententia. Nemo potest duobus dñis seruire. Quæ propter manifestū est, qui Deū colere interdicit, prius omnibus vitijs renūciare oportet, vt sic de cetero libero possit animo celestibus inuigilare negotijs. Videamus etiā quæ erant alia, quæ Christū simul eū Magdalenæ sequebantur. Ait enim euangelista. *Et Ioanna vxor Cæsa præcratoris Herodis, & Susanna, & alie multe.* Multa, inquit, sequebantur eum his tribus, quas tantum nominauit, vt primarias. Sape enim in scriptura in re minus insigni, insignior intelligi solet. In Genesi namque dicitur. Recordatus est dominus Noe & omnium animantium. In Noe intelligit vxorem eius & filios eum vxoribus suis: In eodem præterea libro Simeonem & Leui Sichimitas interfecisse habetur,

Exod. 10.

Exod. 10.

4. Reg. 17.

Mat. 6.

Gen. 8.

Exe. 6.

R. 1. 4.

Esai. 59.

berur, cum aliam multam familiarium & fratrum turbam adduxerint. Et in Ezachiele legitur. Hæc dicit dominus montibus & collibus, rupibus & vallibus. Et labdit. Disperdam excelsa vestra, omittens colles. In Ruth libro quoque duodecim tribus à Rachel & Lia descendere dicuntur, prætermisiss ancillis: à quibus etiam originem ducebant. Sic in præfenti nomine istarum trium, alia etiam, quæ Christum sequebantur, intelliguntur. Quæ etiam ratione insigniores nominans Euangelista Mariæ Magdalena prius mentio memor fecit, à qua septem demonia dominus eiecerat: Quoniam quantum prius peccatrix fuerat, & obprobrium tamen, principalior & sanctior fuit, quare primò nominari meruit. De alijs duabus non dixit demonia eiecta fuisse nisi tantum de Magdalena. In quo quantum possit gratia & bonitas diuina, res est profecto cogitatu dignissima. Nam tantum opera & studij impendit hæc mulier in Dei cultum vt quæ antea cum vilissimis peccatoribus numerabatur, postea, castissimis & sanctissimis matronis preferretur. Commendat locus hic Dei bonitatem & clementiam, qui peccatores verè penitentes vsque ad eum extollit. Quare bono animo simus, quicumque peccatorum pondere premimur, diuina freti misericordia rad quam sic contrito & humiliato corde confugiamus, impetrabimus procul dubio, vt sicut modo cum extremis peccatoribus caligamus, aliquando, cum primarijs electis Dei splendeamus. Quia non est manus domini abbreviata. Quod vnum summe te commouere deberet cogitacō qua solet dominus humanitate suscipere illos, qui verè conuertuntur. ¶ Expende etiam non sine magno mysterio Euangelistam descripsisse Ioannam coniugatam forinam, domini esse sequacem: vtique non in hoc inuitum fuisse coniugis animam inquit: sed potius conuincit in Christo cultum, & famina & viri consensum: indicat. Ad hoc enim venit dominus, non vt coniugia dirimerentur, sed vt qui carno tantum modo vinculo coniuncti videbantur, spirituali non modo matrimonio i lege verum & virtutis nexu, cōstringerentur. Porro hæc sanctissima femina sequebantur Christum non tantum verbo, sed opere: & debito obsequio. Quare sequitur in contextu. *Quæ ministrabant ei de sacularibus suis.* Quia dominus & eius discipuli doctrinæ euangelicæ inuigilantes parum de

temporalibus curabant: ideo hæc mulieres illis temporalia ministrabant, inæ præteritis rationē habentes. Propter hoc ad Corinthios Apostolus ait. Ordinauit dominus his, qui Euangelium annuntiant, de euangelio viuere. Et iterum. Si nos vobis spiritualia seminamus; magnum est si vestra carnalia metemus? Ideo dominus discipulis suis dixit, mittens illos ad prædicandum: Edentes, & bibentes, quæ apud illos sunt: dignis est enim operarius mercede sua. Sed ipse tunc reges & principes maluit facultates suas inscurras, hominesque ridiculos & vitiosos infumere, quam in sacros euangelij prædicatores. Mundus plus mendacium, quam veritatem diligit. Quod malum tolerabilius aliquanto mihi videretur, si apud seculares homines tantum fieret: Sed eò peruersam luxuria & proteruitas mortalium, vt quod in aulis regum vix ferendum reputabatur, passim apud Episcopos & prelatos reperiamus. Qui perfricta fronte, non minus sectari discubentes cum cognatis & secularibus hominibus audiunt non modo ludicra, verum etiam impudica & inhonesta: quam si sacri alicuius libri lectionem audirent. Vnde fit, vt peccatam consumptis amplissimis redditibus, non habeant, quo religiosi & literatis sacerdotibus possint subuenire. Quicum moribus & eruditione dignissimi sint, Episcoporum suorum negligant, vix vquam etiam tenuerit sacerdotium consequuntur. Sed de his satis. Ad rem ergo deueniendū, ingens non solum mulierum, sed & virorum Christum sequebatur multitudo, nouam domini doctrinam & miracula demirans. Ideo sequitur in litera. *Cum turba plurima conueneret, & de ciuitatibus properarent ad eam, dixit per similitudinem.* In eo, quod multa turba conueniebat, impletum esse eternum illud Esaiæ. Et fluent ad eum omnes gētes, & ibunt populi multi & dicent. Venite ascendantus in montem domini & ad domum Dei Iacob, & docebit nos vias suas, & ambulabimus, & c. Turba autem sequebatur Christum, non principes, aut magnates. In enim alia amant, & in alijs occupantur: nempe in rebus terrenis, honoribus, & delicijs. Inspiciat illis Christi doctrina. Quapropter raro sacris interfuit concionibus, meridiano & eo breuiter recitato sacrificio contenti: quoniam molitia sua ad omnia diuina torpent. Idem Paulus ait. Non multi sapientes secundum carnem,

1. Cor. 9.

Luc. 10.

Luc. 10.

1. Cor. 10.

1. Cor. 10.

1. Cor. 10.

1. Cor. 10.

1. Cor. 10.

1. Cor. 10.

Ioan. 7. nem, non multi potentes, non multi nobiles. &c. Et in Ioanne etiam quidam dixerunt. Nunquid aliquis ex principibus credit in ipsum? sed turba hæc maledicta, quæ ignorat legem. Expende autem & vide quomodo boni ad bonum conueniunt. Nam omnes ij, quamquam à diuersis oppidis & locis uenerant, concordiam tamen sententia ad sequendum Christum vsi sunt: quod in malis secus cernimus. Illi enim si quid facere præsumunt multitudinem se impeditæ solent: quales fuerunt illi qui turrim Babel ædificabant. Sic etiam quoties vel de honore aut dignitate aliqua contentiunt, quæ superbia, quæ uel inuidia pugnent inter se, quis non uidet? At multo aliter ij fecerunt, qui cum se nunquam nouissent, protinus socij facti sunt, & in vnum consensum adunati, ut verbum diuinum audirent. Vnde hoc prophetans Esaias dixit. Habitabit lupus cum agno & pardus cum hædo accubabit: uulnus & leo & ouis simul morabuntur. Et subdit. Quia repleta est terra scientia domini. Ad Christi prædicationem & doctrinam de diuersis ciuitatibus conueniunt, & replentur scientia domini. Sic etiam in arca Noe erant animalia diuersi generis. Præterea, ubi est concordia fratrum & charitas & pax: ibi facit fructum uerbum Dei: Vos autem ad lites & contentiones properabatis: ut Esaias inquit, &c. Porro in parabolis & similitudinibus loquebatur Christus, iuxta illud psalmi: Aperiatis os meum in parabolis, loquar propositiones ab initio. Est autem parabola rerum dissimilium genere sub aliqua similitudine facta comparatio. Non enim est sensus parabolæ ille, quem uerba primo significant, sed qui per res significatas nobis insinuat. Sicut in libro Iudicij dicitur quod ierunt ligna, ut uingeret super se regem. Clarus est quod illud non de lignis, sed de hominibus per ligna significatis intelligitur. His similitudinibus utebatur Christus in concionando propter duo. Primum ut memoria hominum doctrinam suam insingeret. Nam sicut stomacho uirtute, quæ retentiuam uocant, maxime opus est, ut susceptum conferuet & foueat nutrimentum, donec per totum corpus effundatur: sic animæ incumbit non esse diuinorum oblitam documentorum, ut in uirtute progrediatur. Aliter enim quid prodest multa audiuisse, si non firmiorem in memoria mansionem faciunt, ac si nunquam audita fuissent? Gemere solent, ne amittantur, sicut madata: sic diuina uerba terre-

nis rebus & similitudinibus quasi annectuntur, ne à memoria dilabantur. Igitur Christus similitudinibus utebatur, ut tenius in auditorum mentibus documenta sua locaret. Dominus enim, qui optime nouerat omnino ad salutem consequendam necessariam esse diuinorum documentorum recordationem, parabolis utebatur: quoniam illæ humano ingenio in primis quadrare solent, unde uoluptate audientium adiuuante ferre non dubitauit, ut homines multo essent magis doctrinæ suæ isto modo memores. Hominem uidebis arate confectum, memorantem, se ab hinc quadraginta annis concione quadam pulcherrimam notasse similitudinem hanc uel illam, cum uerum simile sit multa sublimius fuisse ex sacra Theologia denarrata: sed quia parabola in primis hærent hominum mentibus, emittit alij elapsis, illius rei dumtaxat meminit, quæ uel uoluptate uoluptate mouit. Quæ de causa dominus noster prudentissimus & sapientissimus rerum omnium cognitor, parabolis doctrinam suam annexuit, ut tenacius hæreret. Secundo utebatur similitudinibus, ut ea, quæ dicebat clariora auditoribus foret. Quoniam illa, quæ altiora sunt, & ab usu quotidiana remotiora, similitudinibus, præsertim à rebus terrenis desumptis, maxime explicatur: quia proceditur à notioribus ad minus nota. Quo etiam modo explicandi quotquot docent, uti solent: si enim in locum obscuriore incidunt, adducta comparatione illum solent exponere. Quam ob rem Christus dominus, qui summe ab omnibus doctrinam suam intelligi exoptabat, ut facilius perciperetur, ne forte offensi rerum inuolueris & obscuritate auditores ab audiendo deterrerentur, frequentissime in omni Euangelio parabolis utitur. sed dicit aliquis. Contra hanc assertionem proculdubio fecit illud, quod redemptor noster a postolis suis inferius dixit: uobis datum est nosse mysterium regni Dei, cæteris autem in parabolis: ut uidentes non uideant, & audientes non intelligant. Si igitur in parabolis sermo cæteris obscurior reddebatur, ne quæquæ cõtendimus parabolas rei explicationem cõtendere. Breuiter tamen, & faciliè potest responderi. Omnis sermo obscurus similitudine redditur facilior: quoniam ignotum per notius datur: uerum tamen quotiescunque, uel ex rei natura, uel ex auditorum incuria atque imperitia parabola obscura est, uel demum non modo dictorum sensus aperitur, sed

Leg. Chryf. homi. 45. in Mattha.

Leg. Aug. 2. de doct. Christi. caps. 6.

tur, sed potius magis obstruitur. Similitudines igitur à Christo domino adductæ non ex rei natura erant obscuræ, aliter enim, nulla esset maior ratio, quare melius ab Apostolis, quàm à cæteris perciperetur: ceterum quia plerique omnes magis animo cauillandi & incursandi quæcumque dixisset, aderant, quàm ut sibi imitanda proponeretur: ideo non intelligebant, quia non intelligere parui intererat. Non ita a postolis euenit: erant enim non modo audiendo attentissimi, quin etiam ad agendum paratissimi. Manet igitur hinc ea sententia constans, Christum maioris claritatis gratia comparationibus uoluisse: quod si ab aliquibus minus intelligebantur, illud fuit, quia non animo bono aderant audiendi. Ex hoc carpuntur illi, qui præclare se munere suo fungi putant, si in prædicatione & doctrina sua sublimes se gerunt, ea dicentes, quæ à nemine, nisi à doctissimis quibusque intelligantur: quasi prædicatione non ad exponendam doctrinam euangelicam apud simplices & rudes. sed ad ostendendum ingenium coram doctis, instituta fuerit, dicente Paulo, se tam sapientibus, quàm insipientibus esse de bitorem. Hi autem autem in decorum esse se autoritati sue, si eo sermone uerba faciant quo quilibet de plebe loqueretur: nec animaduertunt non puduisse diuinum uerbum, uerbis humilibus in hominem utilitatem concionari. Quid dicam de diuo Paulo, cuius in omnibus sanctissimis scriptis humilitas sermonis cum pietate certare uideretur? Nec dubitat dicere se nihil scire nisi Christum dominum crucifixum. Ideo ergo Christus doctrinam suam, tam planis & perspicuis similitudinibus proposuit: ne quis sermonis difficultatem suæ inertie prætexere posset. Sic loqui uoluit, ut eum non modo docti uerum & simplices & plebei intelligerent: & ut non solum in templo ex libris, sed etiam in ipsis quotidianis actionibus & laboribus nostris pietatè & religionè disceremus. Atque hoc Christus tã euidenter in hac parabola proposuit, ut uel manu contrectari possit. Proponit ergo hæc similitudinè. Exijt qui seminat seminare semen suum. Quemadmodum in bello tuba animos excitat, timidos consternat ita doctrina euangelica alijs ad edificationem, alijs uero ad ruinam inculcatur. Quamquam enim multi eodem gestu & modo sacris interfint concionibus: tamen diuersa ingenia uariè comitantur opinionones & uoluptates. Quæ de causâ multos in sione fa-

Rom. 1.

1. Cor. 1.

cta, uideamus sicut prius fringere, alios iocari, nonnullos maledicere & murmurare: paucos (quod dolendum est) iustificatos dicere. In hunc prope modum prædicante Christo domino turba frequens aderat, pars causa leuitatis cuiusdam & nouitatis, pars calumniæ & odij, nonnulli, ut audirent & custodirent uerbum domini. Quod cum uidisset dñs, ut aptum pro auditorum qualitate & differentia exordium sumeret, parabolam proposuit, quam egregiè explicauit, nihil omnino proficere animo non bene subactò & præparato: millia multa præceptorum intulcarunt: quippe quæ nondum percepta statim elabentur. Similitudo autem non solum sapientissimè arguit sensum suum autorem, uerum etiam aptitudinem & usum ipso rerum omnium humanarum peritissimè. Sed quid potuisset latere illum, à quo omnia illustrata sunt? Parabola ergo est hæc. Exijt seminator seminare semen suum, &c. Agricola uerbi diuini doctor est, semen doctrinæ euangelicæ: quæ uarijs ab auditoribus animis excipitur. Multi enim audiunt: sed alij tentationum itineribus peruij transiunt in diabolo, semen doctrinæ amittunt: alij libidinis dediti, ea quæ Deifunt in animo suo, amore terrenorum opprimunt: alij superbia, & sauitia duri monita cælestia geminare non sicut aut radices agere. Pauci sunt (superioris & prudentioris ingenij, in quibus diuinum semen inualefcens radicatum & fructum fert centuplum. Sed de his sigillatim suo loco dicemus: hæc tãtum ad summariam parabolæ expositionem dicta sufficiant. Et dñs seminat, aliud cecidit secus uiam, & cõculcatur est. Solent enim uiatores, tempore præterito, hyberno, ne canosa uia impediatur ingressus, marginibus agrorum scãdere, ut tenacibus suffulti cuspidibus & pulucrea adhuc terra firmè incedat, quo grana recens proiecta reguntur. Et uolucres cæli comedunt illud. Quid mirum, quæ etiam latentia uingibus rostroque expiscari solent, si in propatulo profuturæ collegerint grana. Hæc autem uolucres (ut nos inferius suo loco dicemus: nunc enim ad alia festinat oratio) domino explicante, demones sunt: qui assiduo cogitationum nostrarum secretiora rimantur. Nunc sequitur. Et aliud cecidit supra petram, & natum auit, quia non habebat humorem. Aruissè mirum non est, quia sine humore uirere non potuit. Sed qua ratione in petra dura & sicca natum est? Nõ eadem ratio est. Nam semè proiectum

sub dio quocunque corpore participet, calore & humore proportionaliter se habetibus facile germinat primam vitam suam gemmam, quam statim dimittit nisi aliunde fortiori nutrimento adiuetur. Ideo dixit natum aruit, quia non habebat humorem. *Et aliud cecidit in ter spinas & simul exoritur spina suffocauerunt illud.* Quoniam experti sumus, gramina viliora, si vberem nanciscantur furdum, multo validius sese tollere, quam ea, quae homines multo labore conferunt. Sed dubium est: si bonum in agendo potentius est quam malum, semper potius debuisse suffocare spinas, quam e conuerso. Attamen non est eadem ratio. Quoniam in anima illa suffocatio non causatur ex impotentia boni agentis contra malum, sed ex inlicita voluntatis, quae bonum semen diuini verbi rejicit, atque spinas se subijcit. Verum iuxta illud, quod dicitur sonat, dimittendo significationem parabola vsque in posterum. Postquam terra propter prauaricationem Adae male dicta fuit a Deo, natura sua, & sponte spinas, & carduos profert nemine inueniente. Aliter tamen & triticum & vinum caeteraque hominum alimenta, quae nisi multum, diuque subigantur, & foueantur, in casum sulcis madabantur. Quod non ita, ut diximus, in illis plantis euenit, quae inutiliores hominum sunt vsui, quia execrata a crimine primi hominis, tellus effeeta est vera, & verina patens erga mala germina, nouerca autem & difficilis ad mitiora & meliora suscipienda semina. Quare mirum non est, si illa sponte sua producat, haec non nisi mille modis sollicitata ferat. *Et aliud cecidit in terram bonam & ortum fecit fructum centuplum.* Formidanda sane & non parvipendenda res est, quam nobis praefens praefert a domino proposita similitudo. Nam si ex illis omnibus, qui Christum concionantem audierunt, quarta pars tantummodo fructum fecit & seruata est: quam paucos putabimus fore saluandos? Quod de vitam nobis non eueniat, ut in illo magno perditorum grege numeremur. Sed profecto non minus mirandum, quam dolendum est, de tot sacrarum concionum frequentatoribus, tam exiguum electorum numerum superesse: quasi non omnibus ex aequo fuerit diuina exhibitae doctrina. Dolendum est valde quod tanti cum sint Christiani qui audiunt verbum Dei quod sint pauci qui proficiant in ipso. Vnde Paulus. Nolo vos ignorare fratres quoniam patres nostri omnes sub nube fue-

Gen. 3.

1. Cor. 10.

ruerunt, & omnes mare transierunt, & c. Sed non in pluribus eorum bene placitum est Deo: nam prostrati sunt in deserto. Haec autem in figura facta sunt nostri. Sic nos timeamus, qui post tot annos audientes verbum Dei, mores non corrigimus. In festis narrat nosse Lucas, quod quidam dicit Christo domino. Si pauci sunt qui saluantur, ipse autem dixit: Contendite intrare per angustam portam: quia multi dico vobis quaerent intrare & non poterunt. Est alia via lata nimis quae ducit ad interitum. Videmus multi redemptor tantorum perditionem condolet & clamat dicens. *Haec dicens clamabat. Qui habet aures audiendi audiat.* Clamor & vociferatio quemadmodum in illis, qui animo parum valent, demeritur signum effusa in sapientibus magnum aliquid portendunt. Ergo Christo sapientium sapientissimo clamante, summum est, quod agitur mysterium. Plurima erant in Hebraeo populo scelera, non tamen ideo Deus clamare dignatus est: sed de propheta Esaiam misit, inquit. Clama, ne cesses: & quasi tuba exalta vocem tuam. Multo etiam deteriores erant regnibus Iosae filijs. Tunc autem misit Deus Hieremiam dicens. Clama in auribus Hierusalem. Maior igitur nunc vrger necessitas, quae filium Dei vociferari cogit. Ter legimus in Euangelio Christum in clamasse. Primum hic cum, dixit. Qui habet aures audiendi audiat. Secundo cum dixit. Qui sitit veniat ad me, & bibat. Tertio cum clamans voce magna expirat. Cum spiritum emittens clamauit, daemones teruit, atque fugauit, cum dixit, qui sitit veniat ad me & c. loquebatur de spiritu, quem accepturi erant trescentes. Nunc vero clamans commendat auditionem verbi diuini dicens. Qui habet aures audiendi audiat. Ioannes Baptista praedicans penitentiam clamabat. Ego vox clamantis in deserto. At nunc Christus ipsemet clamat. Negotium proculdubio salutis hominum maxime necessarium vertitur hic pro quo Deus clamare non dubitat. Excitatur igitur consopitum animum, o Christiane homo, ut Deum ipsum pro salute tua clamantem consideres. Qui cum sit sapientissimus non ignorauit quati retulerit hoc uti ad salutem nostram clamore. Nempe, ut eo modo certiores facti, de rei magnitudine non dubitarem us vilius subire laborem, aut periculum, pro verbo Dei audiendo, in quo consistit non exigua remedij nostri pars. Vnde etiam quoties dominus alicui maxime aliquid supplicium vult in-

Luc. 13.

Esai. 40.

Hier. 2.

Ioan. 7. Mat. 27.

Ioan. 1.

Amos. 8.

Hier. 1. q. 1 c. interrog.

Act. 2.

Mat 17. Rom. 8.

vult infligere, statim minatur se verbum suum illi negaturum. Ita ipse ait per prophetam Amos, rebellem & perfidum Iudaeorum populum pleurus. Mitta famem in terram: non panis, sed audiendi verbi Dei. Postquam dixerat multa mala, quae illis erant inflicta, adiecit hoc vultimum, scilicet ut tolleretur verbum Dei tanquam praecipuum malum inter omnia alia mala: Tantum enim malum est verbi diuini interdictio, ut neque excommunicatio, quae sacramentorum usum excommunicatis negat, euangelicae doctrinae salutare remedium solcat interdicere. Itaque illi, qui nec missae sacrificio, neque diuinorum celebrationum, dum excommunicatione tenentur, interesse possunt sacram concione audire, & non solum illi, quia etiam & heretici, infideles & ethnici verbum Dei audire possunt: quippe quod animae passus est. Quos qui prohiberet, non secus ageret, quam si in fantulo alimendum eriperet. Scit enim hoc paulo Deus animam maxime indigere. Negatur autem excommunicato Eucharistia, non verbum Dei: quia, ut ait Augustinus in quodam sermone magis nobis prodest, verbum Dei, quam Eucharistia: & sicut cauemus, ne Eucharistia cadat in terram, sic cauere debemus, ne sermo Dei nobis excidat. Nam quantum Eucharistia dignior sit & praestantior tamen verbum Dei efficacius est ad conuersionem peccatoris. Nam peccator obstinatus in suo peccato, non resurgit fumendo Eucharistiam, imo deterior fiet, at per verbum Dei multoties peccatores indurati mollescunt, & conuertuntur: quomodo Petrus verbo suo, multa audientium millia conuertit. Vnde sicut ignis, qui auro vilior est, appositam ceram liquescit, quod aurum pretiosius, igne non faceret: sic quantum excellentior sit, Eucharistia, quam praedicatio verbi Dei, tamen ad hoc ut cor peccatoris emolliat & conuertat, minorem vim habet Eucharistia. Similiter etiam pannum immundum lauat aqua quod minime lauat argentum: cum tamen maioris valoris sit argentum, quam aqua. Quae de causa vsque adeo pater aeternus in vnigeniti sui transfiguratione, auditionem euangelij commedant inquit. Ipsum audire. Audite illum, quia verba eius spiritus & vita sunt. Vitam vocauit verbum Dei: quia est causa vitae & suscitator mortuas animas. Quod ferculum aut quod tanta suauitate necat vnquam fuit, ut mortuum ad vitam reuocaret? Cibus, animal dum vituit, sustinet: vita tamen sancto nihil prodest.

Verum diuinum verbum nutrit & sustinet animam in gratia viuentem, ipsamque in peccato mortuam exsuscitat. Hoc significatur illa Ezechielis arida & detrita ossa, quae ipsemet propheta virtute diuini verbi de morte ad vitam reuocauit. Nullus enim peccator est, qui quantumuis peccatis induerit & iam diu mortuus iaceat, non possit per hoc verbum reparari. Ossa arida audite verbum domini. Ideo Petrus dixit Iesu. Verba vitae habes. Ab effectu verba praedicationis verba vitae vocantur: quia conferunt vitam animabus mortuis. Nullo indicio euidentius censetur aliquis esse a domino electus, & in libro praedestinationis (quem Moses librum vitae vocauit) scriptus, quam si Dei verbum sponte audiat. Quae sententia est diui Augustini: & fundatur in illis domini verbis. Qui ex Deo est, verba Dei audit. E diuerso qui a verbo diuino abhorret, perditionis suae formidandum praefert argumentum. Nam quantum certa scientia nemo potest scire sine praescitis an praedestinitis, nisi forte diuina reuelatione (quod maximis quibusdam sanctis concessum legimus) id assequatur: tamen, quoniam mores & vitam vniuulcauitque sequitur eius damnatio aut salus, ideo non vilipendendum signum est perditionis, odium sermonis diuini, sicut nec contentendum est indicium salutis, esse diuinae doctrinae stultitiam. Quomodo enim narrante aliquo de rebus indicis quarecunque aut videris, aut legeris, illi dumtaxat attentis audiunt animis, qui illas regiones aliquando cogitant inuicere, caeteris oscitantibus vel dormitantibus: ita propemodum in sacra euangelicaque denarranda accidit historia: ab illis namque stultius auditus, quibus caelestia regna videre animus est. Hi sunt qui breuioribus offenduntur; longioribus oblectantur concionibus. Hi sunt, qui templorum & coenobiorum sanctuaria frequentant: hi sunt, quos non defatigat vehemens concionatorum clamor, iugisque attentio. Illi vero, quibus ad caelestia aspirare in votis non est, si forte aliquando vel pudore vel necessitate coacti concioni interfuerint, quid dicam qua in dignatione, quo tadio & molestia audiunt? Quod si concionator plus hora forte dixerit, discedunt agro animo, quin etiam saepe agro to corpore. Fateor esse non paucos, qui non fera impietate, sed peccatorum suorum conscij: & rusticitate quadam pudibundi quasi non audent, aut nequeunt verbi diuini grauitate susti-

Ezech. 37.

Ioan. 6.

Exo. 32.

Aug. tract. 42 super loa. Ioan. 8.

here. Qui tamen id eo nihilominus delirant. Hoc quod habent salutis remedium, demonis induciti monitis, sibi eripiunt. Aliter ille primus hominum patens Adam. Qui grauis simo admissio scelere, Deum tamen vocarem audire & factus est inquitens, Domine audiui vocem tuam. O foelix Adam, qui etsi peccasti, verbi diuini auditionem non praetermissisti: quapropter amissam gratiam & salutem recuperasti: nam in Sapiente habetur, dominum illum a delicto suo eduxisse. ¶ Praeterea sicut secularis magister fures primo flagellis cedunt: secundo auribus truncant: quae obediētia signum sunt) tertio vero si quem sine auribus inueniunt quasi rebellem & inobedientem, ultimo afficiunt supplicio: sic tu nisi plagis laboribusque in hoc seculo a domino instructis admonitus pedem a peccando reuocaueris, ultimo & aeterno ignis supplicio vitam functus punieris. Ergo, siquidem Adam in peccato imitans, lapsus est in illum, ad salutem ducem a periculis: quod facile praestiteris si concionatorum verba non spreueris, imò illorum precepta sequutus fueris. Aliter agens interitum, dō miser, tibi ipsi parabis. In quarto enim regum volumine habetur, quendam militem, sub cuius humero rex. incumbabat, verba Helisei prophetae contempnisset, quoniam famem futuram non praedixisset. Quam obrem, quia verbum Dei neglexit, & noluit credere praedicatori, occisus est, & conculcatus à turba. Sic punientur & conculcabuntur qui non audiunt verbum Dei & contemnunt illud. Vnde dominus infra praedicatoribus inquit. Qui vos audit, me audit: & qui vos spernit, me spernit. ¶ Denique a deo necessarium hominum saluti est verbum diuinum, vt Paulus Timotheo dixerit: Argue, praedica, opportune, importune. Omnia suo tempore bona sunt, alias nec vitia nec laudanda. Musica enim & latitia si luctus tempore exercentur importuna sunt: quoniam tempus flendi, & tempus ridendi: tempus loquendi, & tempus tacendi, &c. Veruntamen verbum Dei, testate Paulo, vbi supra, nunquam non opportunè & praedicatur & auditur. Nusquam enim, nec villo tempore interueniet casus, quo nō sit verbi diuini explicatio opportunissima. Nam siue ex parte concionatoris quaeramus, semper bona est: siue ex parte auditoris, quo magis pigritat, salutaris verbum diuinum est: sicut in infirmo, qui medicamentum fastidit. Nec sunt prudentes concionatores malo medico

similes, qui imperita pietate & misericordia agrotatis, corrupto illius pedi aut manui parcutunt: vnde totius corporis postmodum succrescens tabes infirmum enecat. Nā quo dignior est animi: quam corporis salus, eo acrius instandum est. corruptis hominum moribus, ne pretiosam corrumpat animam. Nec nos moueat maligna impiorum contra praedicatorum seuerius agentes, seu potius ferius, obmurmuratio & plusquam pharisaicum scandalum, dummodo id prudenter fiat: non enim praedicatorum licentia, sed peccatorum inclinat cōtumacia. Nec minorem patitur haec aetas morū iactura, quā illa, qua Ioannes Baptista Iudeos acriter reprehendens dicebat, Gemina viperarum, &c. Christus similiter phariseos dure increpabat inquitens. Vā vobis scribae & pharisei, &c. Veritas enim, etiam inuito mundo, & impiorum cœtu dicenda est. Igitur Saluator post se Iesus clamans dicit, Qui habet aures, audiendi audiatur: vt auditores attentiores redderet, & vt illis verbum diuinum suamque commendaret praedicationem. Ait igitur. *Qui habet aures audiendi audiat.* Quia haec parabola obscurior erat, quā pro auditorum captandis addidit dominus haec verba. *Qui habet aures audiendi audiat: id est, intelligite si potestis.* Quo modo saepe in Apocalypsi dicitur, quoties aliqua obscura incidunt, nempe. *Qui habet aures audiendi audiat.* Quapropter auditus iste, de quo hic loquitur Christus, non est ille, qui auribus percipitur, sed quaedam interna animi perceptio & attentio quod Hebraicè *קָוֶה* haazenu, Graece, *ἐπινοήσασθε* Latine, auribus percipite, sonat: & proprie non aure sed corde percipitur. ¶ Obserua autē, quia sicut corporeus auditus fit ex duplici aere, scilicet naturali intrinseco & naturali extra (quomodo etiam visus duplici lumine illustratur) ita & spiritualis auditus duplici constat aspiratione, fide videlicet infusa, quae est intrinseca aduenit, dum eis, quae fidei sunt, insitimus. Qui ergo habet aures animae fide informatas, audiat verbum Dei: quia scriptum est, non esse effundendum aut perdendum verbum Dei vbi non est auditus. ¶ Sed quaeret aliquis. Cur dicit, *Qui habet aures audiendi?* Nunquid aures alio funguntur, praeterquam audiendi, mutere? Nunquid datae sunt aures ad palpan dum, gustandum, aut videndum? Non utique. Quid igitur sibi voluit in illis verbis dominus? Superflue

Matth. 3. Matth. 23.

Apoc. 2.

Eccle. 32.

perfluē nanq; locutus videtur. At qui si peccatorum scrutari volumus, non vulgare aut triviale horū verborum rationē & causam inueniemus. Primum dixit. *Qui habet aures audiendi audiat:* quia non pauci sunt in hoc seculo homines, qui in ebrietas & sensuum suorum abutentes officio, visum ad aures, auditum vero ad oculos transferunt. Nā si forte proximum de proximo murmurantē & detrahentem vident non secus fidem habent impio sermone, ac si proprijs idē oculis conspexissent: nec dubitat, quoties apud alios in eundem incidunt sermonē, audita voce asserere & iure iurando confirmare. Rursus nō minus oculis abutitur, illorumque fidem spernit. Intuentes hancque vicinū & popularem suum vnum atque alterum efferri, ossaque mortuorum contrectantes quos ipsi, dum uiuent, non solū nouerunt, sed etiā forsitan amarunt, nihil magis mouentur, quā si ea ex Aesopi fabellis audiissent, aut in Homericis carminibus legissent. Horū igitur hominū importunitatem inueteratamque harutam atque ingenij his verbis ostendit dominus, illos late ter arguens, quod clarissima & vtilissima caligantibus oculis percurrunt, quasi non viderent: ea vero quae inutilia & infirmioris fidei sunt, multo accuratius cernunt. Habent enim aures ad videndum & oculos ad audiendum. In hōis dicit dominus: *Qui habet, &c.* vt eos, dō modo se habuerint, nihil ex factis concionibus comodi reportaturus refellat: non enim admittit ingeniorum ineptam peruersitatem. ¶ Secundo inquit dominus. *Qui habet aures audiendi,* significans eos, qui auribus ad iudicandum vtuntur clientum litigantium auscultantes que rebus, vt sunt iudices, praetores, auditores Rota, regijque senatores, & ceteri iuriconsultorū magistratus: non debere dum concioni intus sunt, simili proximorum vitam censendi vti magisterio. Nam qui verbum Dei auditurus venit, nō vt accuset, aut damnet, sed potius vt accusatus corrigatur, venit. Vnde conuincitur illorum temeritas, qui in concione, inueterata quadam vafre praedicatoris dicentis verba subnotant, rident, laudant, vituperant quasi non sui, sed praedicatoris emendandi gratia adsint. Praeterea sunt aures non ad iudicandum concionatorum: sed ad audiendum verbum eius. Ideo Christus aures ad audiendum perit: & dō vtinā impretret. Quis si ne lachrymis multis videre queat improbam in rebus corporeis perquirendis hominū so-

licitudinē: cum erga spiritualia tā gelidē affecti sint: Quis vsq; a deo desperata egrotaret valetudinē, qui sanitatem non modo pollicentē aut exhibentē, verū etiam in cōmōtantē non animo audiret attentissimè: si ergo corporalis tāti aestimatur valetudo: quid demēs non inuigilas aeterna illi vt perfruiq; salutis: Si homines liberos suos magnificiunt: charissimi mosq; habent, quoniam in illos bona sunt sua translaturi, qua, malum, de causa animā, quae non tua, sed tu ipse es: non festinas ditare, vt post mortem tuam non filius tuus, sed tu ipse viuas? Nemō ergo sit, qui sermone hunc, quo etiam ultra mortem vitam prosōgamus non audiat. ¶ Tertio quauis multi habeant aures ad audiendum, non tamen habent aures ad audiendum verbum Dei, similes magnis canibus, qui habent aures demissas à parte superiori: ne caelestia percipiant, à parte tamen inferiori apertas, cum etiam minimos rugitus animaduertunt. Vacant enim fabulis & vaniloquijs & libenter audiunt amatoria, turpiaque cāntica: sed verbum Dei resque diuinas audire nolunt. Hos etiam uocat & inuitat Christus ad audiendum: quia quauis habent aures, non tamen ad audiendum, ea scilicet, quae recta sunt & caelestia. De his loquebatur Paulus ad Timotheum. *Venit tempus, cum sanam doctrinam non sustinebūt, sed ad sua desideria conuertebūt sibi magistros prurientes auribus: & a veritate quidam auditu auerterent: ad fabulas autem conuertentur.* Si pauli per immōtatur praedicator, discedat stomachantes indigni illius redundantiā, nec fabulis legendis, aut audiendis diem integrum defatigat. Similes istis erant Israelitae, qui affectantes alia & cepas Aegyptias manna fastidiebant nutrimentum caeleste, dicentes. Anima nostra hauserat super cibo isto leuissimo. His & similibus hominibus turpia & inania sapientia huius seculi oblectamenta caelestia vero & immortalia gaudia insipida sunt. Sed ad alia gradum faciamus. *Interrogabant autē eum discipuli eius, quae esset haec parabola.* Praeter alias causas, quas supra adduximus, quare Christus in parabolis & similitudinibus loqueretur, modo occurrit nō inelegans quaedam ratio. Nā quae admodū, si inter multos homines aperta facie incedentes vnus personatus vel obuolutus incedat, solimus omnis alijs in illi precipue intueri, mirari, quis est: rogare: ita cum similitudo latua sit orationis, qua homines per-

G en. 3.

S ap. 10.

4. Reg. 7.

Luc. 10.

2. Tim. 4.

Eccle. 3.

2. Tim. 4.

Num. 21. Exod. 16.

plerumque magis quam re ipsa mouentur, non immerito dominus noster sapientissimus magister hanc excogitauit artem, ut homines in suam pelliceret doctrinam. Quamobrem, & ipsi Apostoli huius nouitatis partim sciendae gratia dixerunt. Edisserere nobis hanc parabolas. Non autem interrogauerunt hoc Apostoli statim, ut praedicauit hanc similitudinem, sed postea in secretis non inquam, in publico coram uerbis, sed postea soli. Vnde in Marci Evangelio habetur. Et cum esset singularis in interrogauerunt eum ij, qui cum eo erant duo decim, parabolam. Docemur hinc, si diuino rum colloquiorum intelligentiam volumus, sepe sitis curis mundi, negotijs secularibus solli Deo, sacraeque scripturae intenti, meditatio, orando, legendo, assiduis uigilijs, in solitudine & quieti uita addiscere. Vnde per Sapientiam dicitur. Sapientiam scribe in tempore uacuitatis, & qui minoratur actu sapientiam percipiet, quia sapientia replebitur. Et dominus euidam animam, quae secreta reuolare uolebat, dicit. Putam eam in solitudinem, & loquar ad eam. Docemur secundo formam addiscendae sciencie, ut cum aliquid audis, quod non intelligis, non erubescas interrogare. Ipse enim Christus, ut nos doceret hoc, cum esset Patris sapientia, ubi sunt omnes thesauri sapientiae & scientiae Dei, descendens in medio doctorum interrogabat eos. Sed multi malum igitur tunc uisere, quam suam ignorantiam facere, doctores interrogando. Interrogabat uero, quae esset haec parabola: id est, quid per illam uellet intelligi. Sed Deus, qui paratus est omnibus subuenire, & docere illos qui sci re cupiunt, sine mora illam exponens, sensum suum patefecit. Atque illam praeposuit, si non intelligebant illam audientes: Ad haec ipse saluator respondit discipulis suis, ut statim uidebamus. Observandum hic est, quantum Dominus bona sua nobis impartiri cupiat. Verum ut ait idius & incundius nobis tantam cunctis bonis, nostras antea preces expectantibus, quos illa, quae quasi nostro labore & matre parauimus, diligentius custodiamus, maiorisque faciamus. Quonia sicut illa, quae armis uel ingenio cuiusque proprio, auctori suo multo esse tolent suauiora, apud homines autem pluris sunt, quam si grauis ab aliquo essent principe concessa: ita ea de causa dominus saluator que nosse Christus doctrinam condidit suam, nec minus prophetae reliquique sancti patres, ut non nisi cum labo

Mar. 4.

Eccle. 38.

Osae. 2.

Colo. 2.

Luc. 2.

1. Cor. 14.

1. Cor. 14.

re & studio sensum expiscaremur diuini scriptorum, ideo nobis multo suauiore futurum. Non aliter etiam in rebus omnibus naturalibus fecisse illum uidemus sapientissimum opificem: nam, & nubes durocalyce operiuntur, & citrea mala solarumque genus sese spinis acutissimis circumuallant, ut nemine sine aliquo labore, aut arte locus carpēdi pareat. Quare sicut paruo infantij nucem infractam, infantientis esset nutricis, portigete, quippe qui vires nos habet ad comminuendam nucem, sed eam integram mittit in os, vnde facili negotio suffocari posset. Sic et diuerso prudentissime Ecclesiae Catholicae statuerit moderatores, nec sacra scripturae uulgo imperito, & incauto exhiberetur: id est, ne uernaculo transcripta idiomate sui omnibus copiam faceret integram sine magistorum explanatione, ne forte imprudentes homines harseserunt pungeretur aculeis. Ad hoc legata est a Deo sacrosancta Theologorum schola, ut prius latinitatis rudimenta fundamēta iacentes postea gradatim philosophiae & sacrarum literarum gradus ad culmen beatissima facultatis peruenientes, possent, quae nunquam in cidissent dubitationes, uel fide, uel ratione enotare & populo saluare doctrinam exhibere, qui tanquam infantulus est, praemanu quoque indiget cibo. Vnde Paulus ad Corinthios ait. Tanquam paruulis in Christo lac dedi uobis: & non escam. Hoc ipsum agit nunc Christus exponens Apostolis suis, ut in uerbis, praedicam similitudinem. Quem exponendi morem illi a praepatore suo expicientes uini uel sicut Ecclesiae Catholicae primatibus & praedicatoribus tradiderunt. Ideoque qui indiget sapientia postulet a Deo & ipse respondebit & declarabit: inuestiget laboret, & quarat, & obtinebit scientiam. Iamque explanationi parabola accingitur dominus. Sed antequam incipiat, praemittit, inquit, *Vobis datum est nosse mysterium regni Dei, ceteris autem in parabolis: ut uidentes non uideant, & audientes non intelligant.* Sed dices. Frustra dicit Christus loquebatur, siquidem non intelligebatur a turba: nam ut Paulus ait. Si quis loquitur, & non intelligatur, mens eius sine fructu est. Dicendum nihilominus, non esse similem rationem de qua Paulus ait. Nam Christus, ea de causa (ut iam diximus) in parabolis loquebatur, ut rogatus tenacius doctrinam suam animis audientium imprimeret. Quod si a pharisaeis ceterisque improbitatis sectatoribus

1. Cor. 3.

Iaco. 1.

1. Cor. 14.

non

non intelligebatur, erat, quoniam animo male uolens audientes, non saluaria sibi, sed incōmoda Christo quaerebant. Quare non est mirum, si nihil intellexerint de domini doctrina, cuius explanatione nec petere, nec audire uolebant. Ideo audiebant Christi doctrinam eiusque opera mirifica uidebant: at tamen ob suam excitatam non intelligebant. Non autem excacauit illos Deus auferendo ab illis oculos, aut iudicium, sed gratiam hō dando suam, hanc autem non dedit, quia ab illis fuit repudiata. Ideo dicebat Christus. Quoties uolui congregare filios tuos, sicut gallina congregat pullos suos sub alas, & uoluisti? Et ut nemo potest me dico litem intendere, qui agrum curati uolentem deserit, sic nemo in Deum culpam retorquere, quod iudaeos ipse sua obsecatos in uoluntarium ruentes interitum non prohibuerit. Ipsi audientes non intelligebant, nec uidentes uidebant quonia Deus illis gratiam non dabat. Ideo non dabat, quia illi nolbant. Quod uel illis uerbis dominicis superius citatis apparet. Quoties uolui congregare, & c. Superbia igitur & malitia illorum, erroris causa fuit: non obscuritatis sermo: huius, quem a domino audiebant explicatio si uoluissent. Deus enim non immittit caecitatem, aut duritiam, sed propter hominum iniquitatem, non suppeditat gratiam: quae de stirutis homo in gratissima incidit peccata, & in suo uicio obsecatur. Nam quem admodum lux caecitatis causa dicitur, quando uidelicet se a conspectu nostro subtrahit, quoties aut oculos claudimus aut faciem avertimus: ita Deus obsecare dicitur hominem, quando ab eo gratiam suam subtrahit, quoniam homo illam non admittit. Sic isti obsecati non uidebant. Quapropter haec cōiunctio, ut hic causam non dicit, sed consequentiam ostendit. Sic Paulus Romanis ait. Lex subintravit, ut abundaret delictum: Nūquid Deus dedit legem ut homines faceret maiores peccatores? Absit. Lex enim non est causa peccati, sed per uerba hominum uoluntas, quae contra legem facit. Ideo sensus est. Deus legem conseruit iustissimam, uerum ea est hominum improbitas, ut in medicina in uenenum conuertentes in ipsa lege occasionem mortis in dios peccandi flagitia sumant. Sic etiam in religione purus illud regij prophetae Dauidis Deum in psalmo de peccantis. Tibi soli peccaui, & malum coram te feci, ut iustificeris in sermonibus tuis, & uincas cum iu

Mat. 23.

Rom. 5.

Psal. 50.

dicaris. Non peccauit Dapud ut iustificetur Deus: sed ex opere Dauidis peccantis contigit Deum iustificari, quia iustum & piū se ostendit. Quare coniunctio, ut ibi causam non dicit, sed effectus consequentiam. Ita etiam si lud Pauli intelligi inuisibilia Dei per ea, quae facta sunt, & c. ut sint inexcusabiles. Et illud quod in Ioāne legitur de dominum dixisse de caeco nato. Neque hic peccauit nec parentes eius: sed ut manifestentur opera Dei in illo. Similiter & Elaias ait. Butyrum & mel comedet, ut sciat reprobare malum & eligere bonum. Vbi particula, ut, non finale causam sed euentū & consequentiam notat. Non enim comedet eo sine, ut sciat reprobare malū & eligere bonum. Eodem modo intelligendus est Ezechiel dum ait. Ego dominus respondebō ei in multitudine immunditatum suarum, ut capiatur domus Israel in corde suo. Et alibi idem propheta inquit. Ciuitas effundens sanguinem in medio sui, ut ueniat tempus reus: itaque, ut eo, vnde defluxit oratio nostra redeat, non est sensus, ideo in parabolis dñm fuisse loquentem, ut audientes non intelligeret: sed est sensus, ut ex eo quod loqueretur in parabolis, & non intelligerent eum, non conuenerentur. ~~quod tamen non~~ conuenerentur non intendebat dominus: propter demeritis enim sua non egit Christus cum eis, ut intelligerent. Et sic adimplem est in illis illud Esaiæ. Auditi audietis & non intelligetis, & uidentes uidebitis, & non uidebitis. Et causa subdit. In castas est enim cor populi huius, & auribus grauitate auertunt, & oculos suos claustrunt: ne quando uideat oculis & auribus audiant, & corde intelligat, & conuertatur. Ideo de istis dixit dominus. In iudicium ego in hunc mundum ueni, ut qui non uident uideant, & qui uident caeci fiat. Id est se putantes, & uidentes foris miracula, non uident in uis uirtute operamē. His itaque uerbis docet Christus quam obre non palam omnibus loquatur. Tantum enim rest ac si dixeret. Quales ad meam praedicationem animos & affectus affectunt, tales reprobantur fructum. Noluūt intelligere, quod obre operi diuina est claritas, ideo ego per obscuras parabolis illis loquor. Oculos habent, ut phylax a conspiciant miracula: adeo tamē in malitia obsecati sunt in uida, ut ea pro Deo operibus nolent agnosce. Sic aures habent, ut inresutabilem a me audiant ueritatem: nec tamen

Rem. 1.

Ioan. 9.

Esai. 7.

Ezech. 14.

Ezech. 12.

quod tamen non

1. Cor. 3.

Esai. 6.

Mat. 23.

Ioan. 9.

1. Cor. 14.

1. Cor. 14.

men

Enarr. Caput. VIII.

non ut credant, quod duci possunt. Ex his palis
sic nostra culpa fieri, si quando nobis Dei gra-
tia subrahatur. Vtinam & nobiscum Deus non
faciat similes, ut exigentibus flagitijs nostris,
à nobis gratiam & beneficia auferat sua, ut
à maxima cunctis in illis & quibusdam & perdi-
bissimis hominibus, quibus per Ezechielum
ait. *Auferetur zelus meus à te. Multaq; sup-
plicia antea posuerit Israelis populo ob eius in-
gratitatem, ventura Apoc. 18. verò aliter
euenient, quia recta intentione au diebat,
ut colligeret mercedem. Et quemadmodum
opulentiissimi mercatores solent, qui in vesti-
bulo tabernaculi venalia exponunt non pretio-
sa, sed communia quædam, quibus tam em-
ptores alliciunt, ut eas, quæ in eis seruaturæ
partent, quæ eam multo firmiter præstantiora, nõ
cuius, sed diuinitatis & certissimæ empori-
bus ostenduntur. Sic dominus noster & sal-
uator Christus omnibus quædæ doctrinæ suæ
arguuntur, similitudinam ostendebat, ipsius
tamen valoris illis duntaxat exhibebat, qui
seruati non sicut ad eius accedebat prædicatio-
nem, ut à postolis, qui salutem quærebant suam.
Ceteri, ut inobediens à Deo excruciantur
sicut de dachiam Nabuchodonosor, quia nõ
ei obediens. Obiorum autem illud verbum,
datur, magna emporia habet, quæ dicitur
datur, siue in eo ipsi à postolis in reloxissim:
non enim merito, sed deus vocante da-
tur. *Quia dicitur Paulus. Non est volentis,
he qua carere, sed Dei misericordis. Hos ele-
git, diuinitas, & dicitur datur regnũ Dei:
hoc est, Et hanc felicitate prædicatione. Quare? Quia
si placitum fuit ante te, O felices viri qui ta-
li deo decorati sunt. Nec hõis etiam do-
nari legem, si uoluerimus, libertate arbi-
trij, & nobis ex eius donis, commo-
dũ parare, si uoluerimus. Et licet non negauit oleum,
in omnibus eius, & auctans, donec ad exci-
pitur, datur defuerunt, sicut illa. In hunc prope rō-
dum, & hanc rãsa, cõditiõnem, nostrorũ uacua-
a secularibus delicijs. Deo offeremus, plani-
tudine gratia, & misericordiam diuinam in ani-
mis, non hanc portare. Sed de his, alias, &
aut hanc parabolam. Dominus te sponit seipsum.
Itaque aliter exponere, quæ ipse exposuit, re-
merarium est. Ita dominus dicit. Non ad de-
tis ad verbum, quod vobis loquor, nec aucto-
retis ex eo. Et in prouerbij. Ne addas, quæ
quæntur tibi illius, & arguaris, inueniat que
mendat. Et in Ecclesiastico. Non est inuide-
re, neque adijcere, neque est inuenire magna**

lia. Dei. Et Ioannes in sua Apocalypsi ait. Si-
quis apposuerit ad hæc, apponet. Ideo nulli
expositorum ausus est manum apponere, ut
aliquid adderet. Dominicæ expositioni, quia
ipse dominus eam exposuit. Et ipse uerborũ
suoarum interpret est, in quo uerbo parabolæ
dignitas & excellẽtia patet. Vnde Spiritus
sanctus in Cahticis alloquitur Ecclesiam di-
cens, Murem ilas aureas faciemus tibi, vermi-
culatas argẽtõ. Vide quod ornatus auricula-
rum sponse Christi argentea auriculae sunt.
Verbum Dei est instar auriculae purissimæ,
quæ supra omnia metalla. Sicut enim aurum
prijatum tenor inter omnia metalla, sic uer-
bum diuinum inter cetera scripturarum ge-
nera. Nam doctorum enarrationes sunt uel-
lut argentum: quam obrem murem ilas aureas
vermiculatas argẽto nihil aliud insinuat, nisi
parabolas Euangelicas explanationibus sancto-
rum doctorũ illustratas: quod argenteũ au-
rum sic disposuit dominus ad ecclesiam spon-
se sue ornatum. Non æquiualeat autẽ argen-
tum pretio, neque valore: sic nec ulla glossa
tantam habet auctoritatem, ut Euangelij. Cæ-
retũ hæc parabola, non tantũ ipsa est aurũ pu-
rissimũ sicut ceteræ parabole, sed & eius in-
terpretatio est eiusdem omnino valoris: nã &
ab ipsius diuini intellectus & oris fonte ma-
inauit, unde cõtextui æquiualeat. ipsius exposi-
tionum enim est diuinum eloquium. Vnde
de aurum est contextus, deauratum parabo-
læ explicatione, illum itaque adiuuamus. *Se-
men est uerbum Dei.* Quoniam, restant Eu-
gelistarum fide uerissima, Christus uerbum
diuinum seminã: cõparauit, seruauit, in dõ
impia esset, hõsitatio, sit nõ uere à domino ad-
ducta hæc, cõparatio cum ceteris spinarũ,
potrarum & uide cõparatio, abus in præsen-
ti de aratoris propõsitã parabolã. Quare illud
modo superest inuestigare, cur saluator no-
ster uerbum diuinum seminã: cõtulerit, cum
quo nihil uideatur habere cõmmercij. Rõ ta-
mon diligenter pẽstrata, duo pẽssima inue-
nio mutua similitudinũ fundamenta. Pri-
mum, quia uel phisophus ait, fructus uirtu-
tũ sunt in semine. Habet enim semen, uir-
tualiter calorem & uirtutem, quando in gene-
ratiã, ex qua fructus prodeunt. Semen enim
in primis, in fructus agit, dein de surgit in caulẽ,
postea in arboris frõndibus, ramis, flori-
bus & fructibus cõnatam. Sic uerbum diui-
num in animo humano heretis radicibus pri-
mum,

Apoc. 18.
Cant. 1.

Ezech. 16.
4. Reg. 17.
Rom 8.
Mart. 13.
4. Reg. 17.
Deit. 4.
Prouer. 30.
Eccles. 18.

num, deinde uirtutibus omnibus roboratũ,
ramis floribusque nitescit, donec perfectum
in gloria sempiterna cultori suo fructum pa-
rit, quo ille ab omnibus laboribus suis emerit-
tus, fructus, qui à fruendo dicitur, fruitur. Ve-
re igitur dicere possumus, sicut in semine fru-
ctus uirtualiter continetur, ita in uerbo diui-
no & audiendo & percipiendo beatitudinẽ
cõsistere. Nam primo uerbum Dei audimus:
ex quo statim fides consequitur iuxta illud
Pauli. Fides ex auditu, auditus autem per uer-
bum Christi. Ad fidem autẽ sequitur opus,
ad opus meritum: cuius premiũ certissimũ,
uita sempiterna est. Si enim quæpiã roges,
cur elemosinã facimus, ieiunia sustinemus,
labores non recusamus religiosos & pios?
Responderet utique, nisi omnis esset expers
iudicij, nempe ut uitam adipiscamur æternã:
quæ non paruo, sed summo est comparanda
pretio. Rursus si in fides. Quodnã tibi isthæc
pretiosũ sit oraculum respondebit. Fides. Sed
unde hæc fides? Ex uerbo Dei. Hoc est quod
Christus dixit. Regnũ Dei intra uos est.
Hæc uerba de hoc semine intellexit: quia
uerbum Dei, quod & uirtualiter cõtinet
in se regnũ Dei: ex uerbo enim Dei oritur
fides, & ex fide spes, charitas, ceteræ uirtutes
& opera bona, quibus regnũ cælorum debe-
tur. Felix ergo uerbum diuinum. Felix uer-
bi diuini auditor, felicitissimus custoditor. Igi-
tur propter similitudinẽ, quam habet hoc
uerbum cum semine, quia est principij & ori-
go beatitudinis, & uirtualiter continet illam,
sicut semen fructum, dixit semen uerbum Dei
esse. Secundo recte cõfertur uerbum Dei
semini, quia sicut semen ad hoc, ut fructum
ferat terra obruitur & extinguitur (nã ut Pau-
lus ait. Non xijificatur, nisi pãijus mortetur).
Sic uerbum Dei, ut fructificet, oportet ita cor-
de seruetur, ne integrum, omnino sit, sed radi-
cibus firmitatis in pectore mansibus ipsũ
totum in honorum operum flores effunda-
tur, ut nihil intus maneat uirtutis, quod in
opus nõ prodierit. Quod multo aliter faciũt
illi, qui conciones audientes ore tenus tantũ
modo percipiunt. Quare quicquid audiunt
cum cõgregationibus suis garrientes effatiunt,
nec re præstant, quod exemplo Christi do-
cti sunt: uerum ita obliuiscuntur quasi non
audissent unquam. Non ita pio sapientique
Christiani nominis cultori, agendum est.
Quin potius ea, usque debet sese gerere soli-
tudine, ut omnia, quæ audierit, rebus mul-
tò faciat, quàm uerbis consummatiora. Ideo
egregius psaltes domino dicebat. In corde
meo abscondi, eloquia tua. In corde dicit, nõ
in lingua tantum: Multi qui uerba audiũt di-
uina, sed quia ea, ut oportet, non conseruant,
ideo nunquam fructum faciunt deficienti-
bus firmitatis & constantiæ radicibus. Qua-
propter sapiens orat dominum dicens. In sa-
cob inhabita, & in Israel hæreditare, & in ele-
ctis meis mitte radices. Has autem radices uer-
bum Dei in hominum animis agere non po-
terit, nisi constanti & firmo illud hospitio pe-
ctoris susceperit. Verum si semine sit uerbum
Dei: quis est, qui seminat, nisi ipse Deus? Ex-
pende etiam: cum dixisset. Quid esset semen
& terra, & spinæ, & cetera omnia, non dixit,
quis esset seminator, quonia ex hoc clare pa-
tet esse Deum. Nã si semen sit uerbum Dei, &
seminator seminãt semẽ suũ, consequens est,
seminatorẽ Deũ esse. Docemur etiam Deũ
seminatorẽ attendere, qualiscunq; prædi-
cator sit, etiam si sit maximus: omnium pecca-
torum dum prædicat iuxta ecclesiã Roma-
nã catholicæ doctrinam. Nonne dixit domi-
nus prædicatoribus ecclesiæ: uos non estis,
qui loquimur, sed spiritus patris uestri, qui loqui-
tur in uobis? Et Hieremij dixit. Ecce dedi uer-
ba mea in ore tuo, & constitui te super gètes
& regna. Quæ autem sint hæc uerba, Eze-
chiel explanat dicens: quod comedere librum,
ubi scriptæ erãt lamentationes, carnis, & uer-
ba. Hoc est exemplar fideissimum ad cuius nor-
mam dirigendi sunt omnes prædicatorũ
cõnatus & uires, extorquere, scilicet, auditori-
bus lachrymas, mouere affectus, animosque
à uanis mundi abducere oblectamentis. Hic
seminator dicitur, exisse seminare, semẽ suũ.
Exijt, inquam, Deus, non motu locali, sed
exijt quando ostendit se creaturis creando il-
las, suamque in illarum creatione, mirabili po-
tentiam ostendens: nõ enim Deus mouetur
localiter, ut illum exisse animalium more di-
camus. Quoniam omnia quæ mouentur ab
alio mouentur, & qui mouet maiorem uir-
tutẽ habet, quam qui mouetur, quia in illud
agit. Si ergo Deus moueretur, esset aliquid
Deo perfectius, ideòq; impossibile est. Deum
moueri. Dicitur, tanq; exire, ostendens se
creaturis suis, quãdo scilicet, se illis conspicie-
dum præbet, & sine ulla sui mutatione facit.
Nã quemadmodũ albu retinẽtũ, albo parie-
ti applicetur, artificio celat oculos inuentũ,
quoniam color, qui uisus est obiectum, eodẽ
modo

Roman. 10.
Lucæ. 17.
1. Corin. 15.

Psalm. 111
Eccles. 14.
Matth. 10.
Hierem. 11
Eccles. 14

modo se habet vbique vnusque & idem est, vnde quantitas, quæ per accidens visui obij- tur, & mediâ vix percipitur: quod tamen si super nigrum corpus extendatur, non modo perspicuum, sed etiam elegans efficitur intus. tibus, nulla sui mutatione, sed modo appare- dit tantum variato. Sic Deus cum sese ostendit hominibus nec mouetur, nec mutatur, sed eo modo se exhibet videndum, vt visus mortalis, qui antea imbecillitate sua caligabat, omnibus sublati impedimentis ex parte sua creatorem videat suum, quasi exeunte.

Philip. 2. Hier. 14. P sal. 73. Ioan. 4.

liditate sua conficiant, illud culpa sua, non aratoris factum est. Qui cum sit prudētissimus eo modo animos hominum fecit, vt quotiescunq̄ne duritiam aut insauitatem induere vel lent, possent. Egtegiē hoc in Saulo praestitum est, qui diuinitus à Domino vocatus veterē exiit hominem, necumque induens & de durissimo lapide, in pinguisimum & frugiferum agrum mutatus, pristinam duritiam deposuit. Idem de latrone in cruce pendenti, dici potest: quorum conuēctio & si multo habuit minus admirationis, non minus tamen habuit argumenti, quantum pēssit diuini verbi seminatō, quantaque sit arborij nostri libertas, quibus adiuti mortales ex durissimis, & nequissimis, mollissimi & sanctissimi fieri possunt. Quid magis peruium itineribus omnium malarum cogitationum Maria Magdalena à illam tamen Deus terram fructificantem fecit. Quid Mattheo in theloneo sedente spinosus & incultus nihilominus tamen verbum Dei in illo constitum spinis non est cbrutum auaritiæ & luxuriæ diuitiarum, quin potius Dominum suum omnibus renūtiare coegit & Christum in summa sequi paupertate: & sic de ceteris. Præterea aliqua hic sunt obseruanda. Primum, eum loquutus est Dominus de suo aduentu in carne, loquutus est per verbum præteritū temporis dicens, exiit, quia iam semel incarnatus est, venit & passus est: sed dum ait de prædicatione, dicit, qui seminat, loquens per verbum præteritis, quia semper seminat quotidie: & omni tempore nunquam cessat seminare prædicando, inspirando, vocando, & multis magnisque beneficijs alligando. Secundò videtur esse inculcatō sermonis, eum exiit, qui seminat seminare, sed modus loquendi est Hebraicus, in quo sic verba repetuntur: vt illud. Expectans expectaui dominum. Et illud præcipiendo præcepimus vobis. Tertio quod semen suum dixit, non alienum quia doctrina sua erat. Prophete prædicauerunt non suam, sed Dei doctrinam: atque idē dicebant. Hæc dicit dominus. Christus tamen non dicebat, Hæc dicit dominus, sed ego autem dico vobis, vt videri potest in sermone Domini in monte. Quarto obseruandum est nihil facti concionatore indignitatis, sicut in decētibus esse, quàm si faceretis, & lucris verbis vtens, risum aut dicitur capere affectu. Quæ enim cum scurrarum, nichilominus que hominū sint propria, esse qui est, nequaquã tara grauitati

AB. 9. Luc. 13. Luc. 7. Matthe. 9. i. Corin. 9. Matthe. 5. Leuitic. 8. P sal. 39. AB. 4. Matt. 6. &

uitati posse cōuenire. Verū enim & germanū prædicatoris officium est lachrymas non risum populo incurrere: hoc est euangelij cū dogma, & Christi saluatoris doctrinā maximè cōsonantem. Ob idq̄ ait seminat semē suum non alienū, sicut scurrarū. Quod si quis seus faciat is non ad audientium edificationē sed potius ad suā & aliorū oblectationē verba facere operabitur. Quin to aduerrere debet prudens & pius concionator, ne, sicut loquaces auiculæ facere solēt, quæ eubis abditæ humanas discūt vōces imitari, sic ille verbā non sua, sed emēta proferat: id est ne ea prædicet populo, quæ ipse prius non egerit. Hoc est, quod ait euangelij, seminare semē suū. Itaq̄ castus, humilis, abstines patiens, religiosusq̄ concionator rectē harum virtutum præco existet, quia semē suum seminat. Sic egregius ille prædicator dicit, Castigat corpus meum, & in seruitutem redigo, ne forte, cum ipse alijs prædicauerim, reprobus efficiar. Seminator etiam manu seminat, itaque tu manu, & opere optime prædicabis. Nam sicut regia chirographa nullius autoritatis sunt, nisi appensam habeant sigillum regium: sic qui prædicat, nisi sigillum bonæ & bene moratæ vitæ habeat, nihil agit. Hoc enim sigillum eximiam verbis prædicatorum autoritatem præstat. Quamobrē Christus prius dixit apostolis, Vos estis sal terra, & postea, vos estis lux mundi: quia virtus, quæ per salē ostenditur, lucem doctrinæ præcedat esse necesse. Lux in lapide in oleo sustinetur: sic doctrina in vita misericordix & bonitatis plena. Ita Deus in vestimento summissa cærdotis non anteposuit superhumeralē, quā tunicā hyacinthinā, quia non ante ire sapiētia opera debet, sed prius opera exerceri, & postea sapiētia est habēda, quā quidā habitus, à multis bonis operibus procedēs. Tum etiā non antea doctrinā, quā rationale: quia non prius alios docere, quā nos instruere & iustificare debemus. Super hæc autem additur veritas, quia veritas est summa sapiētia: quia non prius hūc eundē ordinē seruari, eū dicit. Seminate vobis ad iustitiā, & metite fructū vitæ, & illuminate vobis fructū sciētix. In Leuitico etiā præcipitur offerri animal, quæ ruminat & diuidit vngula: quia non satis est, vt ruminet mediocris & discendo in scholis, sed oportet diuidas vngula, opere adimplendo quæ docēs. Si mediteris legē diuinā, & eā quæ legis ad subtilē & spirituale intelligentiam reuoces, vita autē tua & actus tui non sint tales, vt distinctio-

i. Corin. 9. Matthe. 5. Leuitic. 8. Ose. 10. Leuit. 11.

nom facias inter presentē huius sæculi vitam, & vitā futurā aliorum, eam elus tortuosus cōsensus es: qui cū intellectu accēpisti ex meditatione legis diuinæ, non diuidis neq̄ segregas presentia & futura, nec angustiam vitam à via spatiose fecernis. Sunt enim qui assumūt testamentum Dei per os suum, & eum legem Dei in ore habēt, vitā, & actus sui longē à verbis eorum, & sermōnibus discrepant. Dicunt enim & non faciunt. Peccatore enim dixit Deus. Quare tunc arras iustitias meas & assumis testamentum meum per os tuum? Ruminat hic, sed non diuidit vngulam: quare immundus est. Dices igitur prædicator verbi Dei qualis esse debeas. Si alios mundare vis: tu esto mundus. Si alios in Dei ambo seruos & ardentes facere cupis, opus est, vt in te ignem cœlestem excites, quo auditores ferere facias. Nā qui fieri potest vt frigidus tepidus alios calentes reddat? Quare quæ admodum si ad extinctos carbones alios similes adungas nihil agis, accendentur autē facile si ignem approximes: sic qui peccator tanquam extinctus carbo, ad male moratū accedit prædicatorem: nunquam conuertetur. Propter quod de Christo domino nostro omnium prædicarum decore & ornamento dicitur. Ignis à facie eius exarsit, & carbones succensit sunt ab eo. Peccatores enim aqua mala cupiditatis extincti, prædicatione euāgelica succensit sunt. Carbonibus enim facies peccatorū cōparat Hieremias dicens. Denigrata est super carbones facies eorum. Sic opus est, vt tu prædicator ignita habeas eloquia, à peccatore pleno charitatis igne flammantia, vt corda auditorum calefacias. Sic Petrus, qui aliquando frigidus fuerat, igne spiritus sancti succensus in die Pentecostes ferē tria millia carbonum extincta accendit. Et satis etiam, quia labia habebat immunda, habuit opus purificatione antequam ad prædicandum mitteretur: propter quod veniens vnus seraphinorū tulit carbonem ignis de altari, & tetigit labia ipsius & linguam, & purgauit: eaque purgata statim mittitur ad loquendum. Quādiu habuit labia immunda, non iniunctum fuit illi prædicationis onus. Mundantur labia ipsius: & post dignus habitus est, cui prædicatio mandari debeat. Ex quibus colligimus cum, qui peccatorum sordibus inquinatus est, indignus esse ad prædicationis officium subeundum. Nam eius vitiosa vita & mores suspitionem non parū auditoribus iniiciunt, non esse ve-

P salm. 49. M atth. 23. P salm. 46. P salm. 17. Thren. 4. A clo. 21. E. i. g. 6. Mn 1. Thom. 12. quæ

ra quæ ab illo fuerint edocti. Ad quod, hoc argumens mouebantur, quod videlicet non est verisimile, aliquem ita desipuisse, ut alijs bene contularet sibi autem male. Si bona sunt, quæ docet, cur ea non facit? Si bona sunt, quæ facit, cur ea non docet? Itaque quocumque veritat, improbitatis conuincitur, aut male viuens, aut male docens. Victi fuerunt bis filij Israel pugnantibus contra Benjamin in bello iusto, quia ipsi eodem crimine erant contaminati. Hoc autem non intelligo de predicatore, cuius mala vita latet: is enim sicut nullo præmio prædicat; dignus est, ita nec poena. Quoniam peccatum suum cum latet, nihil prohibet, quominus eius doctrina vera esse credatur. Mittens Deus Esaiam ad prædicandum eius labia accendit visis carbone, in nubes verba prædicatorum debere esse ignita & diuino amore ardentia, ut corda auditorum deurant. Cui Deus legem populo suo in Sina monte dare velle, totus mons visus est conflagare, deinde vox tubæ paulatim ingruentis. Similis sit huic monti Euangelicæ tubæ inflator, ut vide licet prius totus amore diuino exardescat, deinde vero tubam prædicationis insonet. Bis legitimus Christum paucis numero panibus multa hominum millia satiassè, quos tamen antequam pariretur, manibus sumpsit suis: ita & tu doctrinam tuam docturus populū, opus est, ut illam prius manibus tuis opereris, tunc demum cælesti pane animas omnium satiabis. Moses virgam manu tenens virgam esse videbat, quam tamen simul ac in terram proiecit, in anguæ conuersam mirabatur. Sic prædicator dum doctrinam suam manibus præstat suis, rectam esse videt, postquam vero illam ab se proiecit verbis tantummodo contentus, serpentem esse cogit, quo ipse lacessitur & auditores scandalizantur. Ideo seminator, qui prædicator est, tria facit antequam seminet. Primo semen doctrinæ euulgandum manu capit: ut scilicet prius operetur, quam doceat, ut iam diximus. Secundo semen mundat domi seminaturus, ne forte mala gramina sear: sic prædicator prius singula apud se debet verba expendere, ne quid effundat, quod bonis noceat, aut fructum bonæ doctrinæ impediat. Vnde Esaias: Dominus dedit mihi linguam eruditam: ut sciam sustentare eum, qui lapsus est verbo, Dominus Deus aperuit mihi aures, Ego autem non contradico. &c. Tertio seminator terram diligenter considerat, ut quæ vitici ferax est, triticum seminetur: quæ

vero hordei, hordeo. Sic prædicator iuxta audientium captum doctrinam suam spargere debet. Ideo Paulus. Non veni, inquit, ad vos in sublimitate sermonis: sed tanquam paruulis in Christo lac dedi vobis, non escam. &c. Sed satis hæc sint de predicatore. ¶ Hæc tunc egimus de semine & de seminatore, hoc est de predicatore & verbo diuino: nunc paucis verbis de terra, in quam semen cadit, agendum est. Hæc autem terra, ut ex litera patet, proculdubio corda audientium prædicationem sunt. Quatuor autem differentias huius terræ Christus posuit. Nam quidam audientes verbum, non fructificat: quia illud non credunt. Alij autem licet credant, impediuntur fructificare. Primi fructum ferre nullo modo possunt: nam verbum non creditur, animum ad agendum nullo pacto mouere posse, verosimile est. Et isti comparantur semini cadenti secus viam: quia licet terra sit bona, impossibile est ibi fructum gigni, cum transeuntium pedibus conculectur. Hoc semen tollit diabolus, sicut aues granum de terra: ne credentes salui fiant. Quia verbum, quod non creditur, mox ab animo nostro elabitur: quia animus non curat de eo, quod verum esse non putat. Ceteri autem qui credunt, licet non operentur, verbum in animo retinent, cum credunt illud esse verum. Et sic de sola prima parte seminis dicitur, quod volucres comederunt illud, & etiam a diabolo raptum fuisse. In spinis autem, & supra petram semen manet, licet fructum non gignat: quia isti sunt qui credunt & non operantur. Quia tamē verbum creditum mouet animus: necesse est, ut credens operetur, nisi impediat. Est autem duplex impedimentum, alterum propter timorem, alterum propter amorem: quia ex istis passionibus oriuntur cetera. Propter timorem impeditur qui cessat ab operatione tædatione insurgente: & hoc est semen, quod cecidit supra petram. Propter amorem autem impeditur illi, qui propter aliqua bona huius vite, videlicet diuitias, honores & carnis oblectamenta cessant ab opere: & hoc est semen cadens inter spinas. Et quia non sunt plures modi, generaliter loquendo, quibus homo audiens verbum Dei non fructificet, posuit Christus tres tantummodo partes seminis non fructificantis, & vnam fructificantis. Sed singulas has quatuor differentias terre expendamus, & audiamus dominū dicentem. *Qui autem secus viam, hi sunt, qui audiunt, deinde*

deinde venit diabolus & tollit verbum de corde eorum, ne credentes salui fiant. Audiunt quidem multi verbum Dei & delectantur in prædicatione, sed non proficiunt. Quemadmodum nonnulli oblectantur musicæ, & musicos, aliorumque fortitudinem & res gestas, & facta præclara canentes libenter audiunt, sed virtutes, quas illis laudibus efferunt & cantibus celebrant imitari non curant. Sic oblectationis & recreationis tantum causa multi audiunt concionatores: sed non imitantur virtutes, quas laudant. Audiunt concionatores, ut eorum mulceantur artificio, eloquentia & doctrina: non autem, ut iuxta eam viuatur. De his dominus eleganter per Ezechielem loquitur dicens: Et tu fili hominis, fili populi tui qui loquitur de te iuxta muros & in ostijs murorum & dicit vni ad alterum, vir ad proximum suum loquentes. Venite & audiamus quis sit sermo egrediens a domino. Et veniunt ad te quasi si ingrediatu populus, & sedet coram te populus meus: & audiunt sermones tuos & non faciunt eos, quia in Canticum oris sui vertunt illos; & auaritiam suam sequitur cor eorum. Et est eis quasi cæcum musicum, quod suam dulcique sono canitur, & audiunt verba sua & non faciunt. Hæc olim loquutus est dominus Ezechiele: quod quidem & nunc passim fieri videmus. Faciunt curricula, conuocant concilia iuxta muros & ostia domorum, & congregant susurrantium contumeliosa: ubi iudicant condemnantque concionatores verbi Dei, eosque vituperant, quosdam vero laudant: & ipsi veniunt dumtaxat ad sermonem ut audiant curiose, non ut discant pietate & deuote. Ex eis quasi cæcum musicum. Hoc est, isti dum audiunt concionem discernunt quasi cum modulatur quis, cuius vocem solum obseruant auditores: vitium expeditam sonoram aut remissam infulsamque emittat vocem. Sicut de musicis & cantoribus sic de concinatoribus iudicant vitium tepent, rauci fiant, maternæ lingua per pulite commicque vtantur. At conuertendi se nunquam studeant: quod si accidit ut penetrabile Dei verbum ad eorum viscera peringat non sustinent, sed mox ad priora vitia percurrunt; & ad pristinum redeunt statum. Hii similes sunt Sauli Regi Israel qui dum persequeretur Dauidem quem iniq̄e oderat offendit in via prophetarum chorū laudantium & benedicentium Deum: quos

cum vidisset Saul & ipsi etiam spoliati sunt & inter eos psallere cepit & collaudare Deum. Et cum verba quæ ore protulerat cordi non adharebant; mox ut dicebat sit ad vomitum reuersus, ut canis persequeretur Dauidem. Itaque vt apes inulta decurrantes solum floribus delectantur, illos que decerpunt, alia vero relinquunt: sic isti auditores totam concionem audientes nihil præterquam pulchre dicta eligunt. Hæc tantum curant; & solidam doctrinam contemnunt. Id præuidens Paulus Timotheo dixit, Veniet tempus, cum sanam doctrinam non sustinebunt, sed ad sua desideria coacerbabit sibi magistros prurientes auribus & a veritate quidem auditum auertent, ad fabulas autem conuertentur. In Actis apostolorum legitur Athenienses ad nihil aliud vacasse, quam vt aliquid noui dicerent, aut audirent. Solent etiam isti flores prædicatorum aliquando proficere, & inter hæc aliquem bonum motum concipere. Et audientes conciones solent multi vite suæ emendationem proponere: sed nihil proficiunt licet bene cogitent, quia tentati a diabolo succumbunt. Venit diabolus, & tollit verbum de corde eorum, qui ex curiositate, aut non recta intentione audiunt, ne credentes salui fiant. Multi quidem bene audiunt, sed non proficiunt: quia diabolus tollit verbum Dei de cordibus eorum. Venit diabolus, qui latine dicitur calumniator, Græce diabolos Hebraice zabulus, hoc est deorsum fluens, eo quod a cælestibus in terram sedibus corruerit. Assimilatur autem hic volucris cœli propter similitudinem: quia volucres comedunt semen, ita vt terra fructum ferre non possit: sic & demones tollunt verbum bonum de corde hominum, vt fructu boni operis priuentur. Morantur etiam in aere sicut aues, & natura leuiore sunt ceteris creaturis, sicut aues reliquis animalibus agilitate antestant. Hic tollit verbum de corde audientium illud, sicut Madianite, qui vastabant segetes Israel. ¶ Obserua autem pro huius loci expositione, diabolum nihil penitus ab intellectu aut volūate nostra eripere posse: quia operatio demōnis non potest pertingere directè vsque ad substantiam animæ nostræ: nec etiam Angelus id efficeret. Quoniam solus Deus, qui animæ nostræ illabit, & in illa vere est, potest in ea operari. Et ideo etiam si Deus permitteret diabolo

facere quod posset, non posset tollere aliquid de intellectu nostro, aut de voluntate: nec scit quid habeamus in intellectu, aut voluntate nostra. Potest tamen demon operari circa phantasmatina, quia phantasma dicit organum corporale: & totum intelligere nostrum à phantasmate pender, eo quod intellectus noster non habet formas per quas intelligat, sed per sensum accipit à rebus. Vnde demon perturbare phantasiam potest, destruendo eam, vel illam ineptam faciendo ad vsum intelligendi. Et ita poterit auferre omnem intellectionem nostram: sicut apparet in aliquibus agrotantibus, in quibus turbatur cerebrum. Sed Deus illis hoc non permittit, nec etiam corporaliter nocere hominibus quantum volunt: suggerunt tamen signa cogitationi, vt fidem evertant. Quomodo cunque autem suadet de diabolo homo non credit eis, quæ predicantur, dicitur diabolus tollere verbum de corde eius. Et sicut potest tollere de corde isto modo, quo diximus, potest etiam mittere, sicut Ioannes ait, misisse diabolum in cor Iude, vt dominum traderet, transfundendo phantasias omnes & imaginationes, & deniq; ipsas potentias organis infixas, sensus deludendo, quantum Deus permittit, Et quia intellectus vitur illis potentij, ideo ipsis turbatis cõmuniter turbat rationem. Intellectus autem ratione turbata necessario vitiatur & vitiosus voluntatem ad se trahit: qua decepta, peccatum committitur. Hoc autem modo diabolus indirecte & mediante mittens has falsas, & impias cogitationes omnia perturbat, vsquequo voluntas volens & libere consentiat peccatis: & tunc tollit diabolus gratiam & charitatem & merita, & aliquando fidem, ita vt non credat verbo Dei, nec Ecclesie prædicanti. Audi quid fecerit Iacob, vt oues, & capræ conciperent fetus maculosos. Posuit ante oculos gregis, quòtictes aquatum iret, virgas populeas & amygdalinas, cortice partim crepto, partim retento. Quo pacto virgæ discolors effe-
ctæ, & in perspicua sublucentes aqua, veneris tempore, matrum per defixos sensus factus in vtero maculabant. Ita & demon sensibus nostris varia deliramenta obijcit, si qua possit animã labe peccati maculare. Cũ enim optime nouerit tempora, quibus nos, quasi quadam venere libidinum furore rapimur, quando maiorem in modum ardescimus, in aqua nostræ voluptatis talia obijcit phantasie vastimenta, tantis distincta pietatis co-

loribus & simulationibus, vt nemo nisi castissimus ab omni culpa conscientiam non macularam ferè possit seruare. Vnde, sicut in grege Iacob accidit, vt eo colore agniti gerentur quem matres eorũ concipientis oculis hauserat: sic euenit miseris mortalibus, qui incautius varia cogitant, pauci maculã peccati euadunt. Nam in ea miserrimè labuntur vitia, quibus frequentius à demone sollicitati non restiterunt. Hostis nanque generis humani, qui optime vniuscuiusq; ingenium & mores nouit, ea se gerit arte, vt itacundis iræ, libidinosis veneris, superbis arrogantis semper cogitationes obijciat: quibus mille fucatis pietatis coloribus, intellectum & voluntatẽ seducit. ¶ Aduerte autem non posuisse Iacob quascunque virgas, sed tantum populeas & amygdalinas, vt hinc etiam discas labilitatem & inopiam huius vitæ. Nam sicut populus sterilis est, nulliusq; fructus ferax, frondes tantummodo virentes ostentat: amygdalus autem, præcoci venas flore breuissime & florẽ & frondes amittit: sic vitia nobis ante oculos à demone obiecta, quasi populeæ & amygdalinx virgæ fugacia, sterilia & breuissimè iucunditatis sunt. Flosculi sunt inconstantissimi carnis oblectamenta: quæ quanuis fortunæ vel naturæ vice collabuntur. Reliqua autem vitia floribus instemissimis sunt similia, quæ quocunque aduersitatis statu decidunt: autoremq; suum nudum relinquunt. Omnia vanitas & sterus sunt. Vnde impij in inferno positi dixerunt. Quid profuit nobis superbia, aut diuitiarum iactantia quid contulit nobis: Transferunt omnia illa tanquam vmbra. In hũc prope modũ se habent omnia secularia non modo vitiosa, sed etiam inculpãda supellestilia: quoniam tanquam flores euanescent, & tanquam vas figuli confringuntur. Nec etiam vacat mysterio, quod alias cũ cortice, alias sine illo, virgas posuerit Iacob. Sic enim à demone prima obijciuntur hominibus vitia, alia quidem perspicua quæ facili negotio, & videri & caueri possunt, omni velamine sublato: alia vero ita obducta vt difficillime possint vitari & pueri. Sæpe nãq; numero Satanas se in angelũ lucis transfiguratur: & illos miserrimè decipit, qui minus caute agentes, in vitiõrum laqueos facilius illabuntur. Eo modo vxor Hieroboam capite obuelata & facie, incescit, putans se decepturam propheta Ahia ignarũ. Posuit igitur virgas Iacob cortice obiectas & alias corticibus detractas.

Eodem

Eodem modo tentat diabolus apertis tentationibus, & simularis atque cooperctis vt decipiat. Sed quia de hoc genere tentationũ iam diximus in præfatione beati Lucae, nunc procedamus, & videamus sequentia. Nam qui su præpetram, hi sunt, qui cum adierint, cum gaudio suscipiunt verbum: & hi radices non habent, quia ad tempus credunt, & in tempore tentationis recedunt. Cedit semen super lapidem, cum cadit super cor durum & obstinatum. Homines enim huiusmodi quoniã ex peccandi consuetudine longinqua obriguerunt instar maris montis, quamquam non inuiti doctrinam audiunt Euangelicam: difficile tamen, ita emolliuntur, vt vel à peccato se abstineant, aut ad virtutem se conferant. Tantum potest in omnibus rebus etiam nocentissimis vltus tempore confirmatus. Quare sicut cadente pluuiã lapides foris madescunt, intus vero suã siccitatem cum duritia seruant: ita isti fallaces homines extrinsecus miti placidoq; apparent vultu, ora, dum sacris intersum concionibus, nonnumquam lachrymis rigant, at mès immotu manet in obstinatione sua. Hanc miserrimam vitæ conditionem efficit peccandi consuetudo. Eo enim miserrimè deuenit anima peccando, vt adeo in peccatis indurescat ne vnquam se se ab illis erueret, aut raro possit, nisi specialiter diuino subleuetur præsidio. Vnde Iob de obstinato peccatore ait, Cor eius indurabitur quasi lapis. Quare ne in tantam duritiam forte peruenias, multo ante præcaue-
re debes. Inquit enim scriptura, Cor durum male habebit in nouissimo. Sicut etenim illa, quæ dura natura sunt, grauiã etiam sint est necesse, vt in lapide videmus, qui de turre missus nisi impediretur, ad centrum vsque perueniret sic ille qui cor durum & lapideum habet si à morte erisus fuerit, procul dubio ima inferni peret loca. De Pharaone ait Deus. Indurabo cor Pharaonis. Quamobrem impius rex obduratus vocem Moysi tam egregij concionatoris non audiuit, tãtis editis miraculis: nihil tamen illi profuit, vt verbũ Dei susciperet. Et ideo de illo eiulque obstinatis militibus dixit Maria Soror Moysi in cantico, Descenderunt in infernum quasi lapis. Si verum est illud, quod inter philosophos est celebratissimum, scilicet, omne graue deorsum tendere, quò tãdem ibit anima, Pharaonicæ similibus, nisi in infernũ: cuius tanta fuit duritia, vt durissima etiam saxa illius comparatione molia videantur. Quo etiam tu te decensurũ

putas, quem assiduæ concionatorum voces pluquam lapideum cor gerentem, mouere nõ possunt? Crede mihi indurata mentis peccator, quòd in tartara descendes, nisi poenitentiam egotis: quam existimò propter impunitens cor tuum & duritiam tuam minime acturum. Timendum tibi quidem est. Si quidem ea negligentia & incuria vitam agis tuã, vt indices peior fias: nec tantis propositis documentis quicquam ad virtutem moueris. Hęc cordis duritia in causa est, quare isti tam citò ad peccata reuertantur, à quibus vix dum semel exierant. Non concedunt isti locum spiritui sancto instar duri corporis, quòd digito tangenti nõ cedit. Sic cor durum spiritui sancto, qui digitus Dei dicitur nequaquã cedit. Hoc modo quibusdam Iudeis obstinatis dixit Stephanus, O duri ceruicæ & incircuncisi cordis, vos semper spiritui sancto resistitis. Nihilominus tamen ea est diuina clementia, vt hæc etiam obstinatissima corda mille modis nitatur mollire. Quemadmodum nanq; qui aliquid mollescere vult prius impressũ manibus huc illuc versat, si adhuc resistit adhibet vnctionem, post vnctionẽ vero in aquã conijcit, postea in ignem, deinde ad incudem ducit: quòd si nec hoc modo mollire potest, tanquã omnino inutile abijcit. Sic Deus erga humana se gerit corda. Primũ enim illa quasi manibus suis contrectans benigna passionis suæ, gradiumq; beneficiorum memoria mulcet. Secundo illa inungit diuinis auxilijs & inspirationibus, quibus facilius peccati tigorent deponat. Tertio bonorum temporalium aquis inundat, vt gratias autõri agendo in memoriam veniant delicti sui. Quarto ignibus tribulationum, & infirmitatum vexat. Deniq; ictibus mortis temporalis cõmittit, vt vel saltem tunc respiciant, & conuertantur. At vero si nihil istorum potest deperditã reuocare voluntatẽ, nulla mora est, quin huiusmodi miserrimi peccatores, quorũ corda maritorea villis non potuerũt mollescere viribus, in infernum conijciantur. His igitur quid proderunt conciones, aut prædicatorũ verba: quos non mouerunt nec delicta, nec flagella diuina? Vt enim illi, qui ad ea loca Nili catadupas appellata, inhabitantes, profusus nihil audiunt: quoniã nimio fluxu fragore ab altissimis montibus labentibus surditatem natuam contrahunt, obstupescente audiendi sensu nimia obiecti efficacitã & abundantiam: sic qui huius se cõsuetudine & torrentibus semper deorsũ

Mm 3 diuer

Ioann. 13.

Genes. 30.

Sapient. 5.

Psalm. 2.

2. Corin. 12.

3. Reg. 14.

Iob. 41.

Eccles. 3.

Exod. 7.

Exod. 15.

Act. 7.

diuersis corda sua oblectamentis ingurgitan-
tes, ea usque adeo stupida & insensibilia red-
dunt, vt Dei vocationes non percipiant, sed
inutilia & vitiosa murmura. Aut si in initio
aliquandiu sacris concionibus tanguntur, pau-
latim negligunt: more illorum, qui viciniam ali-
cuius ferrarij fabri adepti, primo malleorum
grauiter ictibus offenduntur: quibus tamē in
dies perseverantibus, inducta consuetudine,
non modo non mouentur, quin etiam suauis
dormiunt. Quare non est mirum, quia ita in-
caute viuunt, in eadem deuenere salutis suae
desperationem, vt nec concionibus, nec in spi-
rationibus aut clamoribus diuinis possint ex-
citari, aut molliri. Quemadmodum vulnera
tabe confecta & corrupta, sensus stupore chi-
rurgi ferrum nequaquam sentiunt: sic isti pec-
candi consuetudine obdurati medicabile Dei
ferrum non sentiunt: hoc est diuinas vocatio-
nes non exaudiri, imò potius more imme-
dicabilis vlcis in dies medicina ipsa corruptio-
res fiunt. Non sic sese habebat Dauid. Dice-
bat enim, Factum est cor meum sicut ceta li-
quefactis in medio vtriusq; mei. Ideo dominus,
vt audiri ab hominibus posset per Ezechielē
ait. Auferam à vobis cor lapideum, & dabo
vobis cor carneū. Sed videamus quae sit hu-
ius tantae duritiei causa. Et quamquam alicui
fortassis Deus ipse huius obstinationis causa
esse videatur, iuxta illud, Ego indurabo cor
Pharaonis. Tamē nec fides nec ratio patitur,
vt Deum optimum maximū autorem nos-
trorum criminum faciamus. Quare sapientius
dicemus Deū non esse causam effectiue,
sed permissiue huius duritiae. Sicut namq;
medicus quantumuis infirmorū sanitati studeat,
egros tamen infirmos & medicamina re-
nuentes, vt incurabiles relinquit tandē, post
varias preces, & minas, quibus nihil promo-
uit: sic Deus peccatorem multum diuq; voca-
tum, postquam volentem ducere non potest,
ne inuitum trahat: deserit. Hec namque inter
Deū & medicū interuenit differentia: quia me-
dicus ne frustra conetur, infirmū deserit: De-
us vero non libero arbitrio vim videatur inferre,
quod liberimū esse voluit, vt homines me-
rerentur aut gloriam, aut supplicium, pecca-
torem relinquit. Hac de causa poterat quidē
Deus impium Pharaonem maxima aliqua
plaga & insuperabili aliquo portento moue-
re, & conuertere: sed quia iam satis superq;
monuerat multis varijsq; signis, quae omnia
p̄ peccati tyranni duritiae nihil profuerūt,

ideo illū vt immedicabile deseruit. Itaq; cum
Deus omnia futura in conspectu habeat, hoc
innuere voluit dum dixit, Ego indurabo cor
Pharaonis, id est, nō adiciam vltra beneface-
re illi, vt conuerteretur. Quare sic induratus in
Exod. 14.
mari Rubro interijt. Cum auxilia super ero-
gationis Deus tollit, tunc dicitur permittere
aliquid: licet non tollat necessaria ad conua-
lescendū auxilia. Quia cum possit peccatorem
erucere de sua potentia, non vult: ex maximis
peccatoris demeritis. Vnde Paulus ait. Quē
Roman. 8.
vult miseretur, & quem vult indurat. Quae
verba iuxta supra dictam explanationem acci-
pienda sunt. Sed vt explicatio omnibus pa-
teant aduertendum est in quolibet peccato
duo considerari, recessum à Deo & accessum
ad creaturam: vt ex peccati definitione colli-
tur. Quoties igitur homo accedit ad creaturā
non recedens à creatore non peccat: si tamen
ita accedit ad illum, vt Deum deserat, tūc cri-
mē admittit. Quare, sicut noctu sol à nostro,
hemispherio recedens quodammodo obscu-
ritatis causa dicitur, quia interposita terrae mo-
le superiorē illius superficiem illustrare non
potest: sic Deus obdurationis peccatorū cau-
sa dicitur, quoties interposita criminū congre-
gie supremā animarum nostrarū faciem non
illuminat. Atamen sicut propriē loquendo
sol nullo modo noctis est causa, sed terrae op-
positio: ita impiū esse asserere Deum animos
hominum deprauare, quod humanae malitiae
propriū est. Vnde illud, Perditio tua ex te
Israel. Peccatori igitur, vt effraenis equus, pec-
Ose. 13.
candi pessima consuetudine calcantia adijciē-
te, impreceps spōte sua ruit: sic Deus de qui-
busdā ait. Ipsi regnauerūt, sed nō ex me: prin-
cipes extiterunt, & nō cognoui. Ideo in quies-
per Oseam. Deus, Perditio tua ex te Israel, sta-
Ose. 8.
tim subdit. Auxilium tuū ex me. Tanta enim
est liberi arbitrij immunitas vt nihil quicquā
aut addere, aut detrachere hominis voluntati
ipso inuito possit, nisi solus Deus: quod ille
non facit, partim vt mereamur sponte bene
operando: partim vt puniamur pessime per-
seuerando. Quod ̄ vtiuam indignationis
fulmen dominus à populo suo, in ethnicos &
infideles conuertat. Vnde in quarto Regum
libro habetur. Cœpit rēdere super filios Is-
rael: iratusque est vehementer, & abstulit il-
los Deus à conspectu suo, & proiecit domi-
nus omne semen Israel à facie sua. Itaque po-
pulus electus inter oēs gentes, cui vsq; adeo
Deus indulserat repulsus fuit culpa sua à facie
domini.

Esai. 1. domini. Laborauit sustinens: & ideo tradidit
illos Deus in reprobum sensum, & ibunt in
desideria cordis eorum. Sic loquēs dominus
in Apocalypsi cum quodā peccatore inquit.
Apoc. 22. Qui sordidus est, sordescat amplius. Isti, vt
hic ait Christus, cum gaudio suscipiunt verbū
Dei, quia delectantur audiendo prædicationē,
& cupiunt iustificari: sed in tēpore tērationis
recedunt à bono, quod proposuerāt: sicut
Balām, qui vidēs tentoria Israel, fleuit, & cō-
uersus est dicens. Moriatur anima mea mor-
te iustorum: & fiant nouissima mea horum si-
milia. Sed post pauca mutatus conuersus est
ad auaritiā: & ad peccata pristina: deditque
impium consiliū, quo Israel periret. Sic mul-
ti vitia detestantur, at post plandū ad eadē
reuerterentur, duritiae cordis, quae ex inueterata
consuetudine processit, atradi. Causam
autem dedit Deus. Quia radices non habent
isti. Non enim inter lapides semē radices age-
re potest, nec verbum diuinum in animo la-
pideo & duro vllō pacto hærere. Sic arbores,
quae saepe transplantantur ab vno loco in aliud
nunquam radicantur. Sic etiam, qui inconstan-
tes in virtute sunt nequaquam vigere, aut fructi-
ficare poterunt. Mutantur namque tanquam
arborū frondes & quasi ostiū in cardine huc
illuc mouentur, nec tamen à peccatorū ex-
cidunt ventura. Quos vt inconstantes & in-
stabilis Esaias pile rotundae assimilat. Quasi
pila, inquit, mittet te in terram. Vt enim lu-
fores pilam nusquā consistere patiuntur: sic
permittere diuina iustitia peccata nullibi son-
tes sunt in virtute immorari, sed à minore
ad maiore in peccato iactum agitant. Id in-
telligens Dauid dicebat, Deus meus pone il-
los, vt rotā, id est, instabiles & agitatores, sicut
agitatur rota. Et Ecclesiasticus. Præcordia fa-
tui, quasi rota carri. Hoc autē ex peccato pro-
ueit iuxta illud. Peccatum peccauit Hierusa-
lem: ideo instabilis facta est. Ideo Caim egres-
sus à facie domini habitauit profugus. Pro-
fugo est in Hebræo נָדָד: quod propriē in-
stabilem & inconstante significat. Tales sunt,
qui se à domino separant sicut Caim: verum
multo inconstantes in virtute (si aliquādo
ad virtutem accedant) erunt illi, qui longa pec-
candi consuetudine non semel, sed saepenu-
mero à domino recesserunt. Audiunt enim
verbum Dei: sed sicut canis reuertuntur ad
vomitum. Hos assimilat Iacobus hominibus
se in speculo intuentibus, dum ait. Auditor
verbi & non factor: hic comparabitur viro

consideranti vultū natiuitatis suae in speculo.
Nam quemadmodū, qui in speculū aspiciat ni-
hil nisi sui imaginē videt: sic qui audit & non
operatur: similitudine tantū bonus est, non
opere. Nō aliter in tabulis conspiciuntur adfa-
bre depicta simulacra: quorū alia incedere vi-
dentur, & non incedunt: alia ridere & non ri-
dent: alia corpus librare & tamen immobilia
sunt. In quē modū miserimi peccatores ge-
lidae & negligenter salutē suā procurantes, ni-
hil ad virtutē præterquā conatum impendūt,
quo huc illuc vacillantes in vitijs suis nihilo-
minus hærēt immobiles. Nulla alia ratio red-
di potest germanior, cur tam saepe videamus
mortales quā plurimos sanctis præsertim do-
minicæ passionis diebus, qui sese ieiunijs, pre-
cibus, flagellisq; cōficiunt: starim verō, quasi
illud perfunctoriē fecissent, famelicis multo
vehementius ad libidines, voracitates, vitiaq;
recedunt sua. Enim verō, quid proficit corpo-
porē conatus, nisi ex animo verō, & sponta-
neo, non ficto aut fallaci fiant, nō video. Qua
de causa ijs similisq; farinae hominibus egre-
gie imaginū aptatur similitudo: quoniā om-
nia facere videntur, & nihil faciunt. Ideo Da-
uid inquit. In imagine pertransit homo. Qui
enim & audit conciones, & præcatur, & ieiun-
nat, ceteraque opera bona externa facit non
tamen interno affectu operatur, sicut simula-
crum in pariete est. Hoc autem non indignū
etiam consideratione est, ex verbis Iacobi su-
perius citatis. Nō enim dixit. Auditor verbi,
& non factor similis est mulieri consideranti
vultum suum in speculo: sed cōparabitur vi-
ro. Multo enim aliter & vir & femina in spe-
culo se considerant. Vir namque licet in specu-
lo videat, se aliqua inquinatum macula, aut
sorditate, parum curat: nec ornatus, aut mun-
dandae faciei studiosus eo magis efficitur. At
femina, cui præcipua contentio est facie vn-
decunque ornare & componere, vel minimā
notam non patitur, quin statim velaqua, lin-
teoue abstergat. Qui concionem audiens sua
peccata castigata non reddit, hic similis est vi-
ro qui faciei suae deformitates non emendat:
at qui ea corrigit & delet, similandus est mu-
lieri quae consideranti se in speculo, maculas
vultus sui abstergit. In hoc igitur femineum
genus imitemur, vt quod ipse in excolenda
corporea facie, curae & diligētiae nauant, nos
in ornanda spiritali impēdamus. Itaque qui
concioni interest, nō debet sola auditionē di-
uini verbi esse contentus, sed attento animo

ad singula prædicatoris verba sit, notetq; in vnoquoq; salutis sue remediū quasi in speculo in quibus. Illud vitii meū est: hac ratione propulsabo: peccandi autem cōsuetudini sic mēdehor. Et ita de reliquis. Deniq; eo pacto conuersionē audire debes, vt sicut, opposito speculo oris fœditates, ita illa ad diē dā conscientie labes omnes instar mulieris emundes, & abstergas. Quare auditor verbi & non factor cōparatur viro intuenti se in speculo, non mulieri: quia, vir cū se sepe numero vitiorum notari à prædicatore videat, nihili facit. ¶ Obserua autem hic licet hæc inconstantia ab intrinseco plerumq; pueniat, soleretiam non raro ab extrinseco accidere, à malis cōsilijs videlicet & ab iniqua hominum familiaritate & cōsuetudine. Nā Deus qui ex lapidibus potest suscitare filios Abrahæ, & auferre cor lapideū & carnem concedere potest; & ex obstinato peccatore mollissimū reddere & piissimum: ita, vt audito verbo Dei fructus vberrimos producat, nisi humana obstaret nequitia. Verū sepe numero Deo interius animū mouente & ad bona opera incitante; perfidi familiaris demōnis auxilio adiut adfunt recentiq; conuersum amicum, nunciando, nūc eius institutum deludēdo, ab incepta deterrēt virtutis viā. Hæc est fortissimā quādam infernalis, qua homines non pauci à virtute labuntur. Multi enim amicis plusquam satis est tributis, qua homines non pauci à virtute labuntur. Multi enim amicis plusquam satis est tributis, qua homines non pauci à virtute labuntur. Multi enim amicis plusquam satis est tributis, qua homines non pauci à virtute labuntur.

Matthæ. 3.
Ezech. 16.

3. Reg. 13.

si densissimū subijisset spinetū. Hinc sunt illa quotidie miserorū aratorū lachrymæ, quib; se passim à potentioribus spoliatos restantur. Alius agrū, alius pecus, alius domū sibi ablatā deplorat: nec est in terris iudex, qui opē ferat, aut consolator, qui dolore leuet. Quid dicam præter rei familiaris iacturas, quæ patiuntur iniuriarum & ignominie mala? Sed hæc in hoc propositū satis sit dixisse: nūc vltterius progrediamur. ¶ Secundo assimilantur diuitiæ spinis, quia sicut qui spinas laxa tenet manu spinarū nō pūgitur aculeis: sin vero manū contrahat, quo magis contrahit, eo magis sauciatur. Sic diuitiæ, si manibus extensis, id est, liberalibus, geras, noxiæ nō sunt: verò si arctius & auidius vtaris & cōprimas, mitis est quā nō modo animā, sed etiā corpus ipsum eneruent atq; dedecore. Vnde illud dicitur: Beatus diues, qui inuētus est sine macula, & qui post aurum non abiit, nec sperauit in pecunia thesauris. Non obfuerunt diuitiæ quōdam mulieri illi, de qua scriptura inquit, Palmas eius extendit ad pauperem. Non sensit quidē hæc spinolarū opum aculeos, quia extensa & libera manu gerebat. Quod multo aliter accidit ijs, qui ita res suas fouent, vt difficile sit iudicare vtrum ambiciosus querat, an tenacius teruent. Quoniam sicut de phœnice autē memoria traditum est, qui suprema senectute frondes arboreæque congregat putamina, vt sibi cōflagraturo incendium parerit: ita ne quis simi homines congregandis rerum temporalium quicquidlibet onem impendunt operam vt morte obita æternam sibi infernā pyram construant. Sic igitur rerum suarū benignus dispensator qui temporalia bona æternis malis non anteponit. ¶ Tertio assimilantur spinæ diuiti: quoniam sicut spineta suapte natura latibulum omnium reptilium, venenosorumque animalium cōfugium sunt: ita diuitiæ vitiorum sunt recēptaculum & sedes. Eo enim quo quis diues est, statim superbus, iners, molis, impudicus, vorator, bibosus & tyrannus efficitur. Quæ omnia in cōmōda diuitiarum luxum consequuntur. Vnde in Ecclesiastico habetur. Diues iniustus egit & fremet. Quod si rectē animaduertamus non minus hæc nostra tempestate diuites videbimus horū vitiorū vinculis implicatos, quam olim propheta Michæ tempore: cum ipse dixit. Diuites eius repleri sunt iniquitate. Hoc autē eo accidit, quia natura comparatū est, vt egestas virtutū omnium sit custos, luxus vero

Eccles. 31.

Prover. 37.

Eccles. 13.

Miche. 6.

certissimus vitiorum fomēs. Argumētum est enim in diuitijs non esse virtutē, & apud Græcos & Latinos optimos quosque vitos: paupertatem amauisse legimus. Vnde Græcum est apud Plutarchum proverbum, οὐδὲ τὸ τὸ τε λιπὸς ἐ γέννησεν τὸν κατὰ. Id est, nunquam famēs ad vltima genuit. Nam sine Cerere & Libero friger Venus. Cum autē cibaria, omniaq; corporis voluptaria pecunia, veneat, inde fit, vt diuites multo sint pauperibus vitiosiores. Apertissimè igitur vel hæc solum ratione cōferantur diuitiæ spinis: quoniam & vitiorū latebræ sunt, & quia possidentes mille sollicitudinibus solēt angere. Quapropter dñs hic cū diuitijs angustias cōpulauit in quibus, semē in rer spinas cecidisse, quo intelliguntur illi, qui à curis & sollicitudinibus huius seculi suffocantur. Vnde sicut olitores hortos circū sapere spinis solent, ne furibus aut pecori facilis pateat locus: ita Deus diuitijs sollicitudinū & anxietatū claustra obdidit, ne homines qui beluino more in secularia ruunt impudē transeant, iuxta illud, quod per Oseam inquit. Septimā viam tuam spinis. Quasi dixisset. Siquidem aniditas tua nullis coerceri potest vinculis, quia, hortos & pomaria expiles: aliud excogitabo remedium, circū dabo videlicet vt tam hęc deliciosam multorum laborū vepribus, ut quoddam pudor non potuit, prohibeat periculum. Sic quemadmodū pueri rapaces fructibus abstinēt magis, sapientiorū difficultate, quam iustitiæ & probitatis causa: ita sepe sapienter vitiosi homines peccare riment discreti: aut simplicij causa. Hoc modo plurimi honoris ambiciosissimi, aut voluptatis cupidissimi, vel diuitiarū amantiissimi, ne ambicio, aut periclitando, vel laborando defatigantur, nō raro à vitiorū sequela abstruunt. Veruntamen sunt non pauci pueris furacissimis similes, qui per medias spinarū & laborū syluas non dubitant, cruentatis etiā manibus & pedibus ad voluptatū bonorumq; temporalium horū pergere. O quot mortalium in ore terrarū sunt, quibus omne studium & sollicitudo in hoc tantummodo versatur, corpus atimāq; ipsam supplicio exponentibus æterno, vt breuicula animum expleant fugaciter voluptate. De pueris mirum quidē nō est: si in iplo ætatis feruore constituti ardentijs quid aut expectant, aut sequantur: at vitiositate sumum est de decies, ita libidini manus victas dare: vt nullum in tota mētis arce rationi locum relinquāt. Opposuit rerū cōdi-

Osee. 2.

tor paradisi diuitijs ænem laborū & discreti minimum sēpimentum, vt vel inuitos contineret mortales. At ea est illorum proteruitas, vt nullo obstante discrimine aut labore, per medias fluctuum aut armorum tempestates inopes ruant: & spretis æstus & frigoris moribus voluptati indulgentes stipendiū sub Satana egregia mereant militia. Quorū nimia sollicitudo egre gē poëta ille expressit, qui Horatius dixit. Quanto deuotus animi capitūque dolore, impiger extremos currit mercator ad Indos, per mare pauperiem fugiēs per saxa per ignes. O ciues, ciues, prius pecunia querenda est: virtus post nūmos? Quoties igitur verbū Dei, qd dignissimū est semē, in eorū hominū animos cadit, qui varijs seculi distenduntur sollicitudinibus fructū ferre nequam potest: quoniam mundi amor germinantē suffocat virtutē. Vidit Moses rubū ardentē, qui tamē nō comburebatur. Sic corda hominū rubeto spinarū obstita ardent & non exuuntur. Verbum Dei est quasi ignis iuxta illud Psalmiste. Ignitum eloquiū tuū vehemet. Et dominus per Hieremiam prophetā ait. Nūquid verba mea non sunt quasi ignis, dicit dominus? Hunc ignē sentierunt illi duo domini discipuli, qui dixerunt. Nōne cor nostrum ardens erat, dū loqueretur nobis in via. In cor atri descendit quidem verbum Dei & ardet, atque calefacit: veruntamen nec diuitiarum spinæ nec ipsam cor exurit, sed integrū & immobile persistit in rerum terrenarum amore: sicut rubus Mosi ardens non consumebatur. Quare multos videbis homines huiusmodi, qui dum eunt & interfunt concionibus ardere & moueri verbo Dei non parum videntur, adeo, vt eos iam melioris vitæ conditionē elegisse existimes, sin tamen, aut mutandū aut dandum amicis, iuxta illorum indigentia sit, quanquam omnibus prouolucis precibus cōtendas non impetrabis. Itaque in templo & in via pietatē tantum non domi, vbi maxime opus est, non in bonis operibus ostendit ea est hominum summa auaritia importunaq; religio. Hoc autem cō fit, quoniam sicut ille, qui affectu verbum Dei percipit, terrenam amittit cupiditatem: sic corda cupiditate plena, idem verbum affectu cordis percipere non valent. De quibus bene per Psalmistam dicitur. Sicut aspidis obturantis aures suas, ne audiat vocem incantantis, & venefici incantantis sapienter. Quoniam, vt beatus Augustinus exponens hūc locum psalmi ait, Mm s serpens

Exod. 3.

Psal. 118.

Iere. 23.

Luca. 24.

Psal. 57.

serpens hic ne si in lucem à latebris caui sui exerat, audita venefici incantatione, alteram aurem terra, alteram vero cauda extremitate obdit, quo factò immota permanet in habitatione sua: sic auarus vt in vitiorum suorù demerfus fouea delitescat, ne vocè Dei quotidie vocantis audiat, animi auditum, terra, idest, terrenis cogitationibus & voluptatibus oppilat partim, partim vero cauda, idest, sine proposito in quem omnes conatus suos dirigit, aut ditissimum, aut potentissimum se sperat futurum. Quare surditate summa oppressus mirum non est, si neque concionatorum clamoribus, neque diuinis inspirationibus, neque proximorum misericordiamouetur impius auarus. Et non ineptè, quidè verbum Dei incantatoris voci confertur: quid enim magis mirabile, magisque inustratum (quæ hominum est tenacitas) quam vniuersa derelinquere seculi bona, & mendicatio viuendo Christum sequi dominum? aut quòd efficacius carnem verbo Dei, quòd hæc operatur in paucis tamen. In illis scilicet, qui tanquam serpentes, non obturant aures suas, qui bona terra sunt, & non obfidi diuitiarum spinis horrent. In reliquis enim, qui terrenis rebus & sollicitudinibus diuitiarum detinentur, nihil promouet verbum nihil prædicatores proficiunt: quia amor seculi germinantem virtutem suffocant, neque fructum facere sinit. Si eut nanque in vase aliquo aceto pleno si guttulam mellis instillaueris nihil de acore acetum deponet, quia tantilla dulcedo in tanta contrarij saporis multitudine facile euanciscit: sic in humanis pectoribus verbi diuini suauitatis perire solet. Peccatores namque supra modum terrenis dedit cor acetosum & multis amaritudinibus repletum habent: labore, videlicet, in acquirendo diuitias: timore, in custodiendo: & dolore in amittendo. Quoniam que nimis amantur, nimio dolore relinquuntur. Si ergo mel hoc verbi celestis, vel diuina inspirationum in huiusmodi corda mittatur, dubio procul mel perdetur & eorù vita non mutabitur. Vnde prædicatori, qui in huiusmodi homines doctrinam spargit, illud poeticum optime aptari potest. Quid facis Oenone: quid arena semina madas? Nò profecturis litorea bobus aras: Ideo Christus hos fructum non relaturus afferit. Non enim de quouis fructu intelligit, sed de fructu perfecto & maturo, τὸς ὄψιμους, fructum absolutum significat. Igitur nò solum propter hæc

mala contèndenda sunt diuitie, sed quia separant à Deo, & obnubilant intellectum. Luna non patitur eclipsim, nisi cum plena est: sic homo tunc maxime obscuratur cum plenus est diuitijs. Rursum sicut luna in plenilunio magis distat à sole, à quò lumen accepit: ita homo, tum demum longissime ab illuminatore suo & creatore Deo separatissimus est, quando scilicet diuitiarum luxu & superabundantia tumet. Quare tunc, non est mirum, si, sicut lunæ terra interiecta caliginè offundit, ita eadem terra interposita inter Deù & miserum peccatorem, ipsam fecunditate sua obscuret atque obruat. De ijs ait Esaias. Orientur in diebus eius spinæ & vrticæ. Sed de his iam satis. ¶ Obseruandum quoque hic est, dominum tam hoc in loco, quàm alibi hoc verbo, cecidit, vltum fuisse. Non enim ait, seminatore, semen proiecit, aut aliud simile, sed inquit. Aliud cecidit secus viam, aliud cecidit supra petram, aliud cecidit inter spinas: aliud cecidit in terram bonam. Hoc autè eo fecit, quia prædicator non intendit prædicare ineptis: facit enim prædicando, quod in se est: sed nullius voluntatem cogit quo vel bene, vel male, & vt voluerit verbum Dei accipiat. Quod si quis vel malitia vel infirmitate diuinum verbi semen imprudentius tractet, quoniã hoc casu & non ex prædicatoris intento, cuenit: ideo sapientissimè dixit dominus. Aliud cecidit in via, aliud cecidit supra petram. &c. Præterea, quauis ex professo & de industria sciens & volens prædicator seminare secus viam, vel inter spinas, vel supra petram, accipièdo hæc seminationem, vt Christus hic accipit & in sensu, quo præterdit, non esset inconueniens: nò enim eadem per omnia ratio est inter terram seminandam frumento, & animum seminandam diuino verbo. Nam etiam si stultissimus esse ille agricola censeretur, qui semen serens supra petras, & vias, senticosaque loca prodigeret: at non sic de diuini seminis seminatio dicendum. Quoniam agricola seminando terram mitiorem, aut seminis capacioram non faciunt: imò potius seges ipsa agrum exhaurit, & effatum reddit. At prædicatores iuantibus diuinis inspirationibus, quasi quadam pluuia aereaque clementia sæpenumerò monendo & subigendo, animorum testem in mitissimum & cultissimum fundum restituunt non solum diuini seminis capace, verum etiam, fructus feracissimum, & qui etiam possit semen in alijs colerendos agros sup.

suppeditare, idest, qui de flagitiosissimo conuersus, alios ad diuinam frugem conuertat. Ideoque non est incommodum, imò vtilissimum & in primis necessarium peccatoribus quantumcunque desperatis predicare: licet enim aratores viribus naturæ agrorum conditionem mutare non possint serendo, potest tamen Deus qui omnia potest, animorum duritiam & acerbiteratem mollire, vastatione occludere & spinositate exurere. Ipse enim ait. Nunquid verba mea non sunt quasi ignis ardens: & quasi malleus coterens petras? Est quidè verbum Dei quasi ignis calefaciens & illuminans mentes, iuxta illud psalmi. Lucet na pedibus meis verbum tuum, & lumè seminis meis. Si ergo verbum, sicut ignis spinas comburit: & sicut malleus petras fragit, animi obstinationem comminuit, nemini quantumuis peccatori desperandum est, si modo cum affectu & proficendi animo verbum Dei audit. Si habet cor lapideum dominus habet malleum ferreum quo percussat. Sicut enim ex frequenti percussione in silice elicitur ignis: ita dominus ex corde duro & lapideo elicere poterit scintillas deuotionis. Et sicut ex frequenti percussione lapis durus politur, & in pulchram imaginem reformatur: sic in pectore per frequentem auditionem verbi Dei reformatur imago Dei deturpata per vitia. Itaque licet aliquando eueniat vt in plurimis verbi diuini prædicatio sit infructuosa, in quibus commonefaciendis idè accidit, quod in arena, cui semen mandatur: ramè fieri potest, vt conuertantur, quantuncquè indurati & obflinati sint. Atque ideo non cessandum est à predicatione & mittendum est semen secus vias, supra petras & inter spinas: quoniam potest Deus spinas comburere; petras mollire, & aures tentationum & malatum cogitationum abigere. Sed de quarta parte seminis audiamus. *Quod autem in terram bonam, ij sunt, qui in corde bono & optimo audientes verbum retinent & fructum afferunt in patientia.* Isti sunt, qui audiunt verbum Dei & retinent & afferunt fructum centuplum. Nam, sicut non prodest cibus, si eum euomis & non retines: sic verbu Dei in corde non proficiet: quicquam nisi retinueris, & cõseruaueris illud. Rursum sicut stomachus deficiente calore cibum non concoquit: sic animam: nisi charitatem habeat, verbum auditu nutrire & vegetare nequit. quod cibus spiritualis est. Expende autem Christi Saluatoris nostri dignationem & charitatem,

qui nomè suum cordi nostro communicat. Hoc enim optimum solius Dei est nomen: quia solus Deus est optimus, & solus ipse est maximus, & ipse optimus & maximus est. *Iere. 17.* Cor autem hominis, teste Hieremia, præ omnibus prauum est. Sed vide rerum commutationem & quanta sit Christi bonitas: cor prauum & pessimum hominis nomen optimu accipit. ¶ Obseruandum præterea est quid agricola facere soleant, vt ager fructificet. Non enim contempnenda semen spargunt: sed antequam serant terram, subigunt & mouent: deinde frumenta mandant. Sic Deus vt verba sua fructum faciant in cordibus hominù, tribulationibus & laboribus antea nos premit, vt fructu ferendo paratiores reddamur. Vnde Paulus, Libenter sufferis insipientes cum sitis ipsi sapientes: sustinetis enim, si quis deuorat, si quis accipit, &c. Gaudeo inquit Paulus, quòd placidè & sponte vos à Deo perarati finitis & libenter tentationes & persecutiones perferitis. Sed ne exstimates, caute, me vestri laboris expertè esse. Ter nanque virgis caesus sum, semel lapidatus: ter naufragium feci, &c. Latemur igitur quoties tribulationibus conflictamur: paratur namque terra, in qua seminatum verbum Dei fructum reddat centuplum. Vnde diuus Iacobus. *Omnne gaudium (ait) existimate fratres cum in graues tentationes incideritis. Dixit vero hic Christus, fructum in patientia, quia oportet multa aduersa pati, vt fructum afferamus, & non pati solum, sed patienter colerare. Vt enim segetem in agro pluuias, niues, glacies, pruinas, grandines & tempestates ferre necessarium est, antequam maturecat & fructum ferat: ita hominè fidelem intus & extrinsecus multa pati mala oportet, quibus exhaustis: tempore suo fructificet. Ad quòd patientia opus est. Propterea verbum Dei à diuo Paulo verbum crucis appellatur, non solum quia annuntiat nobis salutè & felicitatè per crucè Christi, Veru etiã quoniam crucè ipsam nobis secù affert. Nam omnes qui pie in Christo viuere volunt persecutionem patientur necesse est. Sic igitur bonu semen ex bono corde, bonos fructus producit in patientia. Quod autem te in primis cõfirmare debet, ne in via tantorum incommodorum plena deficias illud est infallibile domini promissum: nempe centuplū accipies & vitam aeternam possidebis. Nã si arator, vt terrenum fructum colligat nocte dieq; colendis agris*

Iere. 23.

Psal. 118

Iere. 17.

2. Cor. 11.

Iacobus. 1.

1. Cor. 11.

2. Tim. 3.

Ioco. 5.
Hebr. 6.

agris inuigilat nec somno aut corpori parcit: quid tu, vt celestis fructus fructu, qui Deus ipse est, facere debes? Vnde Iacobus. Ecce agricola patienter expectat fructu terrae. Sic etiam Paulus de Abrahamo ait, quod d' longanimiter ferens adeptus est re promissionem. Quis mercator ad Indos nauigaret, si ante oculos consideraret suos tempestates, periculaque maris: Sed quia post habito omni incommodo itineris, sine premio videlicet considerat: omnia putat facillima. Ideo Paulus. Patientia vobis, ait, necessaria est, vt reportetis re promissionem. Cum ergo haec vita aduersitatibus sit vndique refertissima, adeo, vt quato quis via virtutis rectius nititur incedere, eo vehementius a demone interpellatur: constat sine patientia, neminem sane proficere posse: quam qui seruauerit tempore venturo verumque vite aeternae fructum colliget. Sic de sanctis Apostolus ait egregius psaltes. Euntes ibant & flebant: mittentes semina sua. Sed quid conuertiuntur? Venientes autem venient cum exultatione portantes manipulos suos. De spinis nascuntur rosae: sic ex laboribus & arumnis dulcem colligimus fructum: vt qui seminat in lachrymis, in exultatione metat. Ad nostram autem eruditionem, vt iam receptui canamus, ex hac similitudine discere possumus, omnem nostram salutem, principium ex Deo habere: qui seminat quidem bonum semen, non tamen sine nostra cooperatione fructum producit. Item gratuito & libentissimè Christus semen suum spargit. Docet praeterea haec parabola omnem praedicationem nequequam fieri, nisi a terra: id est, ab animis nostris diuini verbi semen recipiatur, seruetur & ad fructum prouehatur. Praecipit etiam, vt verbum Dei magni faciamus tanquam omnium preciosissimum thesaurum nobis a Deo traditum ad animarum nostrarum sustentationem. Suadet etiam, vt verbum Dei in viscera traiciamus, recondamusque, alioqui vlti nobis non erit quemadmodum nec semen fructum fert nisi penitus terrae committatur. Monet etiam, vt non solum verbum istud recondamus peccatoribus nostris: sed etiam omnem adhibeamus diligentiam & curam, ne ipsum turis amittamus. Exponit igitur Christus quomodo bonum sit audire verbum Dei: verbo enim Dei instruiamur quid amare & quid vitare debeamus. Docet bonum semper fructificare. Nam, vt Paulus ait terra, quae postquam seminata est fert fructum

Hebr. 10.

Psalm. 125.

Hebr. 6.

opportunitatem benedicta a Deo est. Verum si è contrario bene subacta & constata, tempestatum tempestas facta, pro fructum tamè carduos & spinas tribuloque cultori suo refert, reproba est & male dicto proxima. Quis non dolenti animo videre queat hominum legere quae sanguine Christi preciosissimo rigata fuit in carduos & spinas conuertit? Sed obferua in ijs verbis Pauli, quibus asserit bonam & fructificantem terram, benedictionem statim a Deo consequi: illam autem, quae fructum non fert, non ait, esse maledictam, sed maledicto proximam, vt hinc discas quato sit dñs. Deus noster ad praemia, quam ad supplicia paratior, & procliuor. Denique docet, vt iuxta Pauli consilium, bonum semper operantes, non deficiamus: tempore enim suo metemus. Nam, si arator putans semel vnicò semine iacto, annuatim se messem collecturum, nocte dieque cibi somnique immemor summa celeritate seminat, quid nos facere oportet vt aeternum fructum colligamus, tam paruo praesertim labore parabile? Non ergo hic laborantes deficiamus: quia labor breuis est, merces autem copiosa. Qui seminat in carne, de carne metet corruptionem. Qui autem seminat in spiritu, de spiritu metet vitam aeternam. Semina igitur bonae cogitationis & opera bona: si vis vitam & gloriam sempiternam colligere. Sed haec suffecerint de hac seminantis parabola. Iam nunc procedamus: & dominum audiamus. Ait nanque. *Nemo autem lucernam accendens operit eam vase, aut subtus lectum ponit sed super candelabrum ponit, vt intrantes videant lumen.* Superius narrauit Euangelista qualiter animauerit Christus discipulos suos ad praedicandum, ostendens eis fructum & utilitatem verbi sub parabola seminis: hoc idè modo ostendit sub parabola luminis. Sub parabola lucernae tangit conditionem causae quadruplicem praedicationem Christi, commendantis: causae efficientis nomine lucernae accendit. Vnde de illo egregio praedicator ait. Erat lucerna ardens & lucens. Conditionem causae formalis tangit nomine positionis: quia non absconditur sed supra candelabrum ponitur iuxta illud. Stetit Eldras scriba super gradum ligneum, quem fecerat ad loquendum. Et ideo in psalmo. Iustitiam tuam non abscondi. Significat autem Christus. Nemo habens scientiam, & gratiam praedicans, operit eam sub vase, id est, timore, vel cupiditate, & negotio seculari: aut subtus lectum, id est, defidia

1. Cor. 7.
Mat. 5.
Gala. 6.

Ioan. 5.

Psalm. 39.

Leg. Ang.
lib. 2. qu. 1. 1.
enarr. ca. 12

Psalm. 118.

Ibidem.

Luc. 11.

defidia vel carnali voluptate, quia summa sit reprehensione dignissimum praesertim si praetuleris aut doctor est, qui ex officio tenetur verum omnibus notum facere. Doctrina enim salutaris super candelabrum, hoc est, in loco publico & patenti poni debet. Et quid ex hoc consequetur? Ostendit causam finale dicens, vt intrantes videant lumen. Ad hoc enim tibi Deus eruditionem & ingenium ad praedicandum concessit: scilicet, non vt tibi soli commodares: verum vt omni populo suo utilis foret. Itaque finis est illuminare iuxta illud psalmi. Declaratio sermonum tuorum illuminat: & intellectum dat paruulis. Conditionem causae materialis tangit in lumine. Ideo inquit psalmista. Lucerna pedibus meis verbum tuum: & lumen semitis meis. Lucerna igitur efficiens praedicationem debet esse clara scientia, vt sit lucerna super candelabrum posita. Finis praedicandi debet esse intelligentia veritatis, vt intelligentia sit lux ab intrantibus visa. Materia praedicata debet esse veritas ipsa, vt sit lumen, non tenebrae. Debet enim praedicator docere haec intentione vt intrantes in domum ecclesiae militantem videant lumen: id est, intelligentiam veritatis. Lucerna itaque est verbum Dei: praedicatores autem sunt veluti pueri, qui facibus incensis praecedentes cantibus noctu lucem praebent. Ideo Zacharias de praedicatione, filijque sui Ioannis Baptistae officio loquens ait. Illuminare ijs, qui in tenebris, & in umbra mortis sedent, ad dirigendos pedes nostros in viam pacis. Maximum ergo commodum ex verbo Dei nobis cedit, si quidem nos ignaros virtutis viae illuminat, & ad vitam aeternam recto tramite perducit. Expende autem verbum Dei, sicut lucernam, incensum esse debere. Quoniam sicut quilibet lucerna si extincta sit, aliam accendere nequit: sic praelatus aut doctor, in quibus tanquam in lucerna verbum Dei hucet, nisi ardeat amore diuino, alios in flammam eodem non poterunt accendere. Potest quidem Deus, si velit, per remquam praelatum aut praedicatorē conuertet peccatores (quia, vt bonus dominus per miquum famulum bonum aliquando operatur, sic dominus dominum notum, cuiuslibet etiam sceleratissimis ministerio vti potest ad sua mirabilia) nihilominus tamen ex rei natura, subditi praelatorum suorum, magis vitam: quam verba sequuntur. Quare summo studio nauare debet doctor vt omni prorsus vitio careat: & tunc demum

doceat, & vitia vituperet. Non ponat itaque lucernam sub vase, aut subtus lectum. Debet enim illa vt Christus hic admonet, supra candelabrum constituere, & alios docere. Vt enim hominum execrationibus incensetur, qui frumentum condit, nec viliori pretio publica egestati subueniat, ille vero laudibus effertur, qui vel eū proprio dispendio, inedia laborantes amplius fatigari non sinat: sic & multo iustius obiurgandus est doctor, qui scientiam suam rudibus hominibus non minus, imò magis corporeo nutrimento, necessariam denegat. Vnde Sapiens in prouerbijs ait. Qui abscondit frumenta, maledicetur in populis: benedictio autem super caput vendentium. Ideo inquit Isaias. Vae mihi, quia tacui. Lumen ne igitur doctrinae lucere, & lucem praebere debes, vt intrantes videant lumen. Sed multum subditi sunt, & ex populo non pauci, qui tanquam noctuae, lumine offenduntur, verbum Dei & concionatorum documenta respicientes. At quemadmodum canores, felicesque aues mane auroram aduocant garritu strepituque excipiunt, noctuae vero & vesperationes fugiunt, seseque in pessimissimas cauorum suorum partes abdunt: sic pessimi inutilesque homines lucem verbi diuini fugiunt, boni autem laudant & seruant. Quod ego non semel in nostra Hispania in vulgarebus, communibusque locis, sed in ipsa regia notari operae pretium esset commemorare, nisi porius deplorandum, quam narrandum mihi videretur. Homines alioqui non in legantes, & in rebus humanis expertissimi, cum festis diebus ex praeccepto sacro in tresse teneantur, non possunt omnino subterfugere quia templum adeant. Ibi igitur breui, externaque peracta praeccepta, non decantant, aut solenne sacrum ferunt, sed recitato seculi inter auditu, reliquum tempus fando terunt. At vero praedicatorum primum pulpiti gratia ascendunt cum vident, non se esse templo etiam adit, quam si aut ruinam nocti, aut lapidis decidens is ictum efflungerent. Sic accidere solet illis qui noctu incedunt, qui si rostrum agunt & aliam quem, facem ferentem inueniunt, sequuntur, vt luce praemia non erent: sin vero furca, vel supra moliantur, non modo lucem non amant, quin etiam maximo prosequuntur odio. Quare quia qui male agit, odit lucem: O detestabile ingenium, miseram conditionem, & multo infeliciorem, quam aut noctu aut vesperationis. Haec igitur lucerna est doctrina illa celestis

Prover. 11.

Isa. 6.

Ioan. 3.

caelestis quam stulti despiciunt, ne manifestetur opera illorum. Hac doctrina Christus apostolorum corda inflammavit & illustravit: ea colligens, ne illam occultarent sed potius uniuerso humano generi patefacerent, ut in **Matth. 10.** supra scripta. Hoc est ponere lucernam super candelabrum, ut intrantes lucem videant. Sed poterant discipuli obijcere, Imò debemus occultare verbum Dei, & non ponere illud super candelabrum in publico: quoniam viles & abiecti reputamur, & non audemus in conspectu nobilium apparere. Ad hæc obiectio nem, quam a postoli poterat opponere, respondet Christus consequenter dicens. *Non est enim occultum, quod non manifestetur: nec absconditum, quod non cognoscatur & in palam veniat.* Quasi dixisset. Nō debetis abscondere, neque operire lucernam verbi diuini propter abiectioem, timoremque pena aut infamiae: neque ob negligentiam, aut inhonestam aliquam opinionem, quā de vobis increduli homines concipiant. Quia etiam modo, viles & abiecti reputamini, aliquando claritas vestra splendebit: quoniam nihil est occultum, quod non manifestetur. Tunc autem vos coronabimini gloriæ corona: aduersarii autem vestri punientur. Venit namque tempus, quando ut inquit Ioannes libri apertientur, & tunc manifestabuntur abscondita tenebrarum, & reuelabuntur obscura cordium & erit laus, vnicuique à Deo. Docemur ex hoc loco in omnibus operibus nostris Deum semper habere ante oculos, & presentem cernere. O miseri peccatores, quoties in cubiculum vnusquisque suum se recipit, animo Deum effundendi, horum verborum memoriam haberent. Nihil absconditum quod nō cognoscatur & palam fiat. Vixque crediderim non Deum, si tam sepe peccando lacefferent. Quod si reputauerint sic cum, quæcūque flagitia perpetrarunt, non aliquando fore manifestanda, sed iam in eodem instanti Deum & angelos suos in culpa reite adhibuisse: quis nisi insanus peccare auderet? Putabat enim Dauid se crimen suum omnēs celasse mortale, quando propheta Natha Dei imperio illi flagitium obijciens, dixit. Tu fecisti absconditum, ego vero faciam verbum istud palam in conspectu omnis Israel. Hoc autem sapissime Deus etiam in alijs, sicut in Dauidem, operatur, ea imprimis de causa, ut qui quicquid criminis, eius autor, vel pudore, vel ignominia aut penitentia motus, respiciat & salutem pre-

cedat medicum illum sempiternum. Quod si Deus peccatum dissimulat, hoc simplicij indicium est. Obstinatum enim & immedicabile peccatorem obliuiscitur in diem vsque iudicij: quo eius peccatis summam explicatis autorem suum simplicij committet. eternis. Tunc manifestabitur simulationes hypocritarum & libidines impudicorum, iuxta illud **Esaiæ.** Reuelabitur ignominia tua. Tunc etiam manifestabuntur malitiae & fraudes iniquorum, sicut in prouerbij habetur. *Qui operit odium fraudulentis reuelabitur malitia eius.* Scrutabitur enim tunc Hierusalem in lucernis, &c. **Obserua** autem per occultata intelligi posse id, quod ex propria hominis natura latet, ut sunt cogitationes & affectiones cordis: per absconditum vero id, quod per humanam latet astutiam, ut sunt exteriora opera callidorum, speciem boni habentia cum sint mala. Sed procedamus *Videte ergo quid audistis.* Hoc est solertiter perpendite qua ratione ex intentione vocis ista denunciem: & diligenter hæc auscultate: quæ ceteris eadem sicut vobis commiserō, prædicate. Vult, ut attrito animo audiant, & fideliter memoriter mandent, hæc, quæ dicitur est. Quia in superioribus proposuerat exemplum prædicatoribus: nunc ostendit periculum, & prædicantium, dicens. *Qui enim habet, dabitur illi: & quicumque non habet, etiam quod parat se habere, auferetur ab illo.* Habenti desiderium intelligendi sacram scripturam & laboranti ad hoc, dabitur fructus intellectus: nolenti autem laborare nihil dabitur, sed auferetur potius si aliquid habebat, naturali ingenio. Potest etiam dici illum vocari habentem, qui per dona sibi data fructum facit: non habentem vero qui per dona sibi collata nullū fructū reddit. Et tunc habenti datur, id est facienti fructuum datur plura dona, in quibus posset fructificare: & non facienti fructum auferetur donum, quod habet. Sic infra habetur, & etiam in **Matthæo, Luca. 19.** de illo, qui habuit quinque talenta & lucratus est alia quinque, quod datum est illi, ut essent super quinque ciuitates. Ei vero, qui vnum habebat & nihil lucratus est, iussit dominus auferri talentum, & dari ei, qui decem habebat, & ibi concludit Christus. Habenti dabitur: ei autem, qui non habet, & quod viderit habere, auferetur. Quia Iudæis data fuerat lux, in qua nullum fructū fecerunt, ideo dedit illis auferri. Quod patet in parabola illa **Lucæ. 20.** vineæ locatæ agricolis, qui fructum non fecerunt

runt, & dominus illam alijs agricolis locauit, qui daret fructum tempore suo. Et ibi subditur. Auferetur tamen vobis regnum Dei, & dabitur genti facienti fructum eius. Abtulit enim Deus ab eis intellectū legis: non quod Deus verè illis auferat aliquem habitum intelligendi, sed quia non concurrit cum eis ad intelligendum: & tamē sine eo nihil intelligere possumus. Iusta pœna est, ut illi, qui cum recte possint, intelligere nolunt, sed veram Christi doctrinam peruertunt, & miracula eius male sunt interpretati, postea bonum sibi necessarium intelligere nequeant, Deo non concurrente cum eis. Et hoc est auferre illis intellectum scripturæ, scilicet, quia Deus antea concurrebat cum illis, & postea nō concurrit, & sic auferit eis non quod ipsi habebat, sed quod ille ipsis dare solebat. Auferri enim viderit quod dandum erat nisi detur. De gentibus ait Apostolus ad Romanos. Habentes cognitionem de Deo, illum colere noluerunt. Ideo tradidit illos Deus in reprobum sensum: id est permittit eos errare, ut bonum operari ne scirent, qui prius cum scirent, noluerunt. Itaque istud auferri, nihil aliud est, quam subtrahi reuelationem mysteriorum. Sed iam ad contextum. *Venerunt autem mater & fratres eius, & non poterant adire eum pro verbis.* Isti, qui hic vocantur fratres, cognati Christi erant ex parte matris, scilicet sororum filij, & potissimum illius Mariæ, quæ vocatur Iacobi, quia Iacobus erat mater, siue Mariæ Cleophræ, quæ erat vxor Cleophræ, quæ tamen prius fuerat vxor Alphæi, cuius fuerunt filij isti, qui vocantur fratres domini. Isti autem fratres erant Iacobus, Ioseph, Simon, Iudas. **Obserua** autem in scriptura sacra fratres quatuor modis dici. Videlicet natura, ut Esau, & Iacob: gente, ut omnes Iudæi dicuntur fratres. Nam in Deuteronomio habetur. Non poteris super te constituere regem qui non sit frater tuus. Cognatione, ut qui sunt de eadē familia, Et sic Abraham dixit ad Loth. Non sit rixa inter me, & inter te: quoniam fratres sumus. Isto etiā modo dixit Abraham Saram esse sororem suam. Affectu etiam: quomodo omnes Christiani fratres dicuntur. Sic dominus dixit. Omnes vos fratres estis. Hi autem dicebantur fratres Christi tertio modo, cognatione scilicet: quia erant de eadem familia: quoniam filij sororis matris Christi, *Et nunciatum est illi. Mater tua & fratres tui sunt foris volentes te videre.* Secundum Chryostomum diaboli inuentio fuit

hæc. Videns namque diabolus vtilitatem, quæ ex Christi prædicatione sequebatur, hæcque volens impedire, nihil accomodatius putauit, quam si matrem, carnalemque cognatos & amicos adesse nunciaret: in quo duo sunt aduertenda. Primum malitia diaboli, qui ab initio semper omnibus bonis nostris insidiatur. Ecce enim in paradiso primos parentes humani generis aggreditur. Nec tantam fatidixit illis calamitatem intulisse, quā de illo animisimo voluptatis horto ciecti sunt, arma in filios conuertit: effecitque, ut Cain inuidia percitus Abelem fratrem occideret. Eodem modo Iacob aggrediens domū, eam seuit inter eius filios discordiā & inimicitia, ut fratres fratrem suū Ioseph vendere in Ægyptū nō dubitauerint. Nā ut imperator, qui grauitèr moleste que ferit cuiuspiā oppidi, defendendū susceperat, expugnationē, illud rursus recuperare certat: quod si assequi nequit, hostes tamen graui obfisione, cedibusque quantum potest premit: ita diabolus amissam cœli supremā arcē quia recuperare nequit, omnia incōmoda excogitat in homines, ad sedem, quam ipse superbia sua amisit, à Deo optimo maximo creatos. Dicit inimicus. Persequar, comprehendam, & diuidam spolia, fatiabitur anima mea. Quoniam videbat summam vtilitatem, quæ ex Christi prædicatione sequebatur, illam impeditare statuit. Hoc idem in initio nascentis ecclesiæ fecit, cum summus orbis doctor in vincula esset coniectus: in cuius perniciem omnia quærens media. Felicem & Festum iudices Gentiles sollicitabat, ut Paulum de medio tollerent. Quod malum non cum tempore simul consensuit, sed potius inualuit. Multi enim modo sapientissimi & optimi concionatores, qui non audent quid sentiant iam professe, præsertim in aulis regum & principum: in quibus si quis liberius vitia reprehendere tenter, illico, vel in carcere detruditur, aut saltem relegatur nomine turbatoris & cōtumeliosi. Hoc autem malum cacodæmonis inuentum & astutia est, qui quoniā auditores omnino abstertere non potest à diuini verbi auditione, arma in concionatores conuertit, cosque apud nobiliores minus gratiosos, imò odiosos reddit, ut sic à sanctissimo officio desistant populis euangelizandi. **Secundo** hoc fecit hic, cognatos & fratres quasi instrumentum sumens. Nihil enim est, quod magis concionatoribus impedimento esse soleat, quam confanguinitatis mundanæque amicitia vinculum.

Matth. 10.

Apoca. 30. 1. Cor. 4.

2. Reg. 12.

Rom. 1.

Dente. 15. & 17.

Gen. 13.

Gen. 12.

Mat. 13.

Gen. 3.

Gen. 4.

Gen. 37.

Exo. 19.

Act. 24.

culum. Sic propheta Ezechiel viuentē vxore
nec prophetauit, neq; prædicauit Israelitico
populo apud Babylonios captiuo: quoniam
carnali affectione, ita deuotus & præpeditus
tenebatur, veluti peditica quadam, ne opportu-
na libertate, quæ sentiret, exponeret. At in-
terempta vxore, mandatum à Deo accepit,
quo edoctus, populo prædicauit, & Amonis
filijs. Nec minori exemplo nobis hanc senten-
tiam confirmat Ioannes Baptista, qui à pueri-
tia vsque, relictis parētibus, & consanguineis
in voluntarium eremise contulit exilium, ne
tanto futuro cōcionatori carnalis affectio ob-
sisteret, & ille, qui exemplar futurus erat om-
nium doctorum, quid imperfectum relin-
queret, ex illis, quæ ad prædicatorum consu-
mationem pertinent. Ideo Christus quia disci-
pulos suos perfectissimos doctores creare
contendebat, illis præcipit, vt parentes & co-
gnatos relinquunt, & omnia denique bona tē-
poralia, quæ prædicationem summæ solēt im-
pedire. Quod cum bene intellexisset cacoda-
mon, nullam aliud aptius excogitare potuit
medium, quo dominum prædicantem inter-
pellaret, quam si nunciaret matrē & fratres
eius foris adesse, Nec solum prædicatores, hac
fallacia & commento solet diabolus à prædi-
canda de terrene, quin etiam plurimos alios
summæ religionis viros: qui sub pietatis præ-
textu, subuenturi, videlicet, matrī aut cogna-
tis, in seculo durissimè viuētib; scenobia
relinquunt, habituq; monastico, & non raro
seculari, negotijs se immiscēt temporali-
bus: vnde scandala, religionū opprobria, & reter-
rima flagitia nonnunquam oriuntur. Propo-
sita namque simulata consanguineorum pau-
pertatis misericordia nō modo religionis vin-
cula deserere, sed etiā multa inhonestissima
negotia gerere persuadet esse iustissimum. At
hinc in culpam quam breuis sit intercapedo,
quis nō videat? Hic idem carnalis amor quā-
plurimos episcopos & prælatos pessūdedit,
qui vt consanguineos diuitijs affluētēs & opi-
bus, in summissisq; dignitatibus constituant,
ipsi miserissimam & pauperrimam vitam du-
cunt, & postea in æterna descendunt supplicia:
quoniam verissimè est qui sic, dum viuē-
rent, se habuerunt, non potuisse non fraudare
sepe numero pauperes summè indigentes
præsidio opportuno. Hic etiam amor & affe-
ctio carnalis perfectis hominibus nō parum
obest. Hic Adamum primum generis huma-
ni parentē perdidit. Quin & Heli, quia sum-

mo amore filios proferebatur suos, miserrime
interijt: & Regius propheta Dauid non
mediocria incommoda pertulit. Hic deniq;
eundem amorem & affectionem consanguine-
orum proponit modo diabolus Christus do-
mino nostro prædicanti, si possēt illum ea ra-
tione à prædicando abducere, quo audientiu
prouentu impediretur: sicut autem tunc per
præsentiam parentum carnalium voluit dia-
bolus occultare Christi diuinitatem & impe-
dire eius prædicationem: sic etiam tunc mul-
torum prælatorum dignitatem & sanctitatem
obscurat parentum amore obiecto. Sit enim
plurimi religiosi homines, qui dum è cōnobij
claustris detinentur nullos profus patentes
aut cognatos habent: sin ad aliquam dignita-
tem promoti sint, ecce quasi exoriantur vni-
dique consanguinei, qui cognatum, quem an-
tea penitus ignorabant, comitentur. Vnde mi-
ratur Elaias dicens: Nunquid parturit terra
in die vna, aut parietur gens simul? Et paulo
post. Et adducēt omnes fratres vestros de cū-
ctis gentibus dōnum domino in equis, & in
quadrigis, & in lecticis, & in mulis, & in car-
rucis ad montem sanctum meum, hoc est, ad
domum episcopi. Sed quid dicit episcopus su-
per hoc illud quod dicit Elaias. Quis genuit
mihī istos? Ego sterilis & non pariens: & istos
quis enutrit? At bonus prælatos facere de-
bet sicut Christus hic fecit: qui cognationem
spiritualem carnali antetulit. Quod idem,
præsertim in beneficiorum collatione, sum-
mè prælati obseruare debēt: iuxta illud psal-
mi. Non congregabo conuenticula eorum
de sanguinibus. Quapropter non sine causa
dicuntur hic Christi parentes esse foris, vt si-
gnificetur consanguineos & fratres procul
esse debere a religiosis saltem carnali affectu.
Nihil enim maiori est impedimento ijs, qui
monasticam vitam instituunt, quam seculari-
um & maximè cognatorum memoria. Ho-
die tamen multo secius fit, quam Christi do-
cumentum præcipit. Cognatos namque in pri-
mis religiosi amant & prælati in suas admit-
tunt domos, vt bona pauperum comedant,
& immeriti sacerdotia obtineant. Vt autem
hoc venenū tolleret dominus à nascētī ecclē-
sia sua, noluit illam commendare Ioāni, quia
filius erat sororis virginis Mariæ: sed Petro
illam tradidit, qui consanguineus non erat.
Quo nos docuit regimen animarum non
cognatis, sed meritissimis quibusq; esse com-
mittendū. Et quia in rebus spiritualibus non
sunt

Math. 13.

Lucæ 2.

Ioan. 19.

Esai. 49.

Rom. 8.

Luc. 14.

Gala. 4.

Esai. 26.

Psal. 26.

Ioan. 23.

Psal. 13.

sunt agnoscendi consanguinei, nec parentes,
respondit huic, qui hæc nunciabat, quasi non
agnoscens eos, & sequitur in contextu: *Qui
vestros dixit ad eos. Mater mea & fratres mei
non sunt, qui verbum Dei audiunt & faciunt.* Vt
in Mattheo habetur, vnus tantum fuit, qui nū-
ciauit Christo matrē eius & fratres foris ad-
esse: hic vero in plurali dicitur. Respondit ad
eos: quoniam ad id, quod nuntiati corā omnibus
fuerat quasi cū omnib; loquēs respōdit Chri-
stus. Vnde nulla est cōtrarietas. Obscūradū
hic tamē est, Christū non spreuisse matrē suā
sanctissimā, neq; reliquos consanguineos, qui
illos in prosperis, & aduersis, semper maximi
fecit. In prosperis, in quā, honorauit matrē
suā quādo inuentus in medio doctorū illi vo-
canti non restagatus, doctores, reliquit, & cō-
sequutus est: In aduersis, etiam non est obli-
tus parentis charissimæ: pendēs, enim in cru-
ce, extremūque iam iam commissus spiri-
tum, illam Ioanni commendauit. Nunc ve-
rō respondit ac si illam nō agnosceret, vt nos
doceret, cognationem spirituales carnali ef-
se antefereendam, neque verbum Dei esse re-
linquendum propter bonum quodcumque
temporale. Hoc etiam dixit matrī & Ioseph.
Nesciebatis quod in ijs, quæ patris mei sunt,
oportet me esse? Quod autem quis audiens
verbum Dei efficiatur mater & frater Chri-
sti, hoc spiritualiter intelligatur est necesse:
quia fratribus competit esse cohæredes eius-
dem hæreditatis. Illi tamen, qui faciunt Dei
voluntatem (vt inquit Paulus) cohæredes
Christi sunt. Itā eos vocat Christus fratres cū
ait. Itē & dicitur fratribus meis. Mater vero di-
citur qui verbum Dei audit: quia sicut mater
formatū factū in vtero habet: ita qui audiūt
& seruant verbum Dei firmatū in Christū in
corde gestant suo per fidem. Vnde Paulus
Galatis ait, Donec formetur Christus in vo-
bis. Dicitur ergo quis esse Christi mater, quia
sicut virgo Maria audiendo verbo concepit:
sic homo in conscientie vtero credens Deo
per fidē, Christū concepit, eius voluntatē fa-
cere proponens: parit autem conceptum,
quando opere præstat, quod intenderat. Vn-
de Elaias. A facie tua domine ait, cōcepimus
& quasi parturimus: & peperimus spiritum
salutis. A facie, inquit tua, id est, in prædicatione
fuit, in qua Deus cognoscitur, sicut homo in
facie, de qua Dauid Faciem tuam domine re-
quiram. In hac verbi cognitione concepimus
spiritum salutis. ¶ Sed quaerem nunc abs

te & domine Iesu, nec ineptē, vt opinor, cum
cognati pessimè omnium ministrare domi-
nis suis soleāt, nā & arrogantissimæ sunt & cogna-
tionis causa æqualem se putant obtinere gra-
dū, ingratiq; quippe quod nihil sibi existi-
mant, indebitum conferri beneficium, quæ ex
gō de causa ministros tuos, matrē & fratres
vocas? An tibi gratiora sunt superbotum &
ingratorum hominum officia? Absit. Quid i-
giur hæc sibi volunt? Vtique non impios, aut
selegratos homines superbos & ingratos do-
minis cognatos suos vocat. Iam enim supra
dixerat. Qui verbum Dei audiūt mater mea,
& fratres mei sunt sed eos, qui piē & religio-
sè viuunt. Quod cum ita sit ad pietatem v-
niuersūque ingenitū, qui alioqui optimus
est, accesserit etiam consanguinitatis vincu-
lum, hic non poterit non esse domini sui ob-
seruatissimus: quoniam amor multum, si vā-
tatis amori accūpuletur in uarij solet. Hæc i-
gitur de causa Christus dominus auditores
suos fratres vocauit, vt indicaret non solum
illorum iustitiā, sed etiā amorē erga Deum sum-
mū, quo illi tanquam filium aut fratrem
essēt culturi. Nō seruimus Deo ex solo timo-
re, aut spe retributionis, vt mercenarij serui
faciunt: sed seruimus ex dilectione, sicut mā-
ter seruit filio, & frater fratri. Ideo enim pos-
sunt nobis Christus nomina, matris & fratris
vt intelligamus Deum amore filiali esse amā-
dum, & sic fratres Christi esse q̄ cohæredes
regni celorum efficiamur. Item hæc paren-
tes, qui nos genuerunt, amamus: quanto ma-
gis diligere debemus creatorem parentem,
autoremque nostrum? ¶ Discamus præsertim
ex hac historia & Christi factō, primo spiri-
tualia temporalibus anteferre: vt propter car-
nales parentes non relinquamus verbum
Dei, nec spiritualia. Ex quo patet quanta di-
gni sint reprehensione clerici & religiosi, qui
leuissimā quaque de causa serantes ad alia se
diuertunt, relictis præcibus seminecitatiss, &
interruptum diuinum officium dimittentes:
Iudicia vel inania attendunt. Quorum ea est
impudentia, vt iam nobis odiosū non sit si
pari honore Deum prosequerentur, ac aliū in
mediocri conditionis hominem prosequun-
tur, quem si semel alloqui cōpissent non itā
irreuerenter faciem auertissent sermōne in-
terrupto, donec loquendo finem impone-
rent. Equidem inurbani & ineptissimi esset
hominis, qui cū rege colloquens de rebus ma-
ximè grauissimis, se subito ab illius conspectu
Tom. i. N n subtra

Ezech. 24.

Luc. 1.

Gene. 1. Reg 4. 2. Reg 13.

subtraheret, vocatus vel a cōquo vel stabula
rio, nec prius plenissime sermonē cōsummā
set. Quid ergo dicendum de illo, qui a Deo,
cum quo loquitur, imō quem pro salute sua
precat, se auertit & ad inania se conuertit?
Ne igitur inurbanus & ineptus sis, audi quid
dicit dominus. **Quicumque glorificauerit
me, glorificabo eum: qui autem contem
nunt me, erunt ignobiles.** Postquam Chris
tus docuerat in tentationibus & parabolis do
cet nunc factō & exemplo non relinquere
diuina pro temporalibus. **Docemur se
cundo in bonis inceptis perseuerare, neque
ea pro quocunque temporali commodo im
perfecta relinquerē. Ne quicquam enim
aut orare aut ieiunare incipis, si postmodum
a carnis libidine interpellatus in ipso principi
pio deficiat. In primo libro Regum legitur,
vobis tibus Philistinis arcam domini restitue
re, illam curru in posuisse, dualque illi iura
xiste hōnes fecerat, vitulis bouili abditis, quā
quāquam filiorum mugitus audiebant, ni
hilo minus tamen maioribus acta stimulis
Bethsamis contendebant. Ita & tu facere
debes, qui iam a primordio vitā tuā itē in
coelestem patriam instituisi, ne videlicet vli
lis detentus seculi clamoribus, vllis que reuo
catus carnis voluptatibus, ab incepto itinere
abstas. **Qui potius summam, adhibe di
ligentiam, vt iugum domini suauē, onusque
eius leuē ad mortem vsque perferas: ne forte
vicinū tui mundus diabolus, & caro, te re
trocidentem irideant dicentes. Hic intulit
manum aratro & respexit retro, hic cōpita
dificare, & non potuit consummare. **Rur
sum vide & considerā diligenter, ne alienius
rei temporalis causa cultum Dei praeimit
tas, Christum imitans, qui a praedicatione nō
desistit, quam a matre, & fratribus vocā
batur. **Docemur tertio non cōsidere in no
bilitate carnis sed in nobilitate virtutis. Nam
si Christo esse cōsanguineum, est summa no
bilitas, nemo aut illi cōsanguinitate propin
quor esse potest, quam mater & fratres eius
sunt, sequitur eos qui adiuunt & faciunt ver
bum Dei omnium esse nobilissimos: quippe
qui mater & fratres Christi sunt, ipso testan
te: atque ideo hęc nobilitas valde desideran
da est. Multi dicūt. O quis erit tam scēlix, qui
frater aut mater Christi dici possit? Beati fue
runt illi qui sic fuerunt ei propinqui: beatus
etiam venter, qui illum portauit. Ostēdit hic
Christus omnes, si optant, ad hanc posse per********

uenire scēlicitatem, si fecerint voluntatem
Dei. **Quid tu faceres si factotuo esse posses
regis frater? Quanto igitur maius est fieri fra
trem supremi illius numinis: haec dē que cō
lorū? quod vt consequaris in manu tua est.
**Discamus quare semper bene operari, vt
non satis sit audire tantum verbum Dei aut
credere in Deum, sed vt ea, quae audimus, fa
ciamus. Ille enim mater & frater Christi est,
qui facit verbum Dei. Et in Matthaeo dixit,
vt voluntatem Dei faciamus, vt hanc digni
tatem consequamur. Vidēs ergo quomodo
sola fides non sufficit: De operibus loqueba
tur de minus cum Caino dixit. Si bene ege
ris, recipies: si autem male, statim peccatum
tuum aderit. Ecce tibi bono operi promitti
tur hic premium, malo autē poena. Et sapiēs
ait, Bonorū operum gloriosus est fructus. Et
iterū. Reddet Deus iustis mercedem laborū
suorum: Et propheta cum petiisset a domino
quis in illius tabernaculo esset habitaturus,
respondit statim dicens. Qui ingrediū sine
macula, & operator iustitiam. Operatur, di
xit, & cum aliqua bona opera enumerasset,
subdit elaudens psalmum. **Qui facit hac nō
mouebitur in aeternū. Non dixit. Qui credit
hac, sed qui facit hac, ostendens operū virtu
tē & necessitatē. Præterea dñs per Esaiā
phētā bonā opēra commendat nobis dicens,
**Quiescite agere peruersē, & discite benefac
ere: quērite iudiciū: subuenite oppresso: iudica
te pupillo defendite viduā. Deniq; & Chris
tus ait. Multi dicēt mihi in illa die, Dñe dñe,
nonne in nomine tuo prophetauimus, & in
nomine tuo daemonia eiecimus, & virtutes
multas fecimus? Et tūc cōfitebōr illis, quia
rūn quā notā vos: discedite a me omnes qui
operamini iniquitatē. Et quid clariū, quā
hic dicit, qui fecerit voluntatem patris mei,
qui in caelis est, ipse meus frater, soror, & ma
ter est? Et noster Lucas non contentus est di
cens. **Qui audiunt verbum Dei, sed subiun
xit dicens. Et faciūt, &c. **Quintō & vltimō
docemur, licet bona opēra sint necessaria
ad vitam aeternam consequendam, vt ex hoc
textu satis patet, tamē quā sint ista bona ope
ra & qualia, significauit dicens, vt sint iuxta
Dei voluntatē. Voluntas enim Dei est rē
gula, qua opēra nostra dirigere & nos meti
psos dirigere oportet, vt rectē & ad amissim
quacunque fecerimus euadant. Dei enim
voluntas est operatiōum nostrarum rē
gula. **Quæ est autē hac Dei voluntas? Inter
roga Pau**************

Luc. 13.
Matth. 23.
Gen. 4.
Sap. 10.
Psal. 14.
Esa. 1.
Mat. 7.
Luc. 13.
Mat. 14.

1. Reg. 2.
1. Reg. 6.
Luc. 9.
Luc. 14.

roga Paulum & audies illum dicentem The
salonicensibus. Hęc est voluntas Dei sancti
ficatio vestra. Voluntas enim Dei vilitas est
tua & quod Deus vult, in tuum emolumen
tum tendit. Sumopere igitur attende, ne vel
latum vnguem a Dei voluntate discites, vt
sic tibi salutiq; tua consulas. Vult enim Deus
omnes homines saluos fieri; & dat illis omnia
mediā necessaria ad consequendam vitam a
ternam. Hanc voluntatē paratus erat facē
re Paulus cum dixit. Domine quid me vis fa
cere: Et sanctus Rex David. **Docē me facere
voluntatem tuam. Sed procedamus. **Factum
est autem in vna diebus & ipse ascendit in nau
iculam: & discipuli eius, & ait illis. Transite
remus trans Iordanem. Et ascenderunt. Nihil est,
quod vsque adeo animiuis confirmet ad om
nia pericula & calamitates subeundas, quā
recordatio cōemplaq; sanctorum. Sic Mata
thias dixit filiis suis. Memento te qualiter sal
ui facti sunt patres nostri, cum persequeretur
eos Pharaō in mari rubro. Sic Iosue cum filij
Israel transierunt Iordanē posuit duodecim
lapides extra aquam in memoriam, eo quod
saluis facti sunt patres eorum. Adest nunc exē
plum patrum nostrorum in hac Euangelica
historia quemodo salui facti sunt patres no
stri scilicet a postoli. Narrat Lucas labores &
pericula, quę sustinuerunt: bonum consiliū,
quod acceperunt fugientes ad Christum, &
miraculum, quod fecit Christus liberans eos
a periculo. Ait igitur euangelista Christum a
scendisse in nauiculam. **Quid est hoc, quod
nauim ascendit? Nonne ipse est, qui fugatis
fluctibus maris rubri profunda nudauit, vt
Israeliticus populus inter stupentes vndas
siccis vestigijs transire potuerit? Nonne ipse
pedibus super mare ambulauit, & Petrum ad
se venire fecit super aquas? Cur ergo breuissi
milacus transiū sub mercede in nauicula
transfretate vult? Venit etenim Christus su
scipere infirmitates nostras, & sua nobis con
ferre medicamenta sanitatis: quia medicus,
qui nō fert infirmitates, curare nescit, & qui
non fuerit cum infirmo infirmatus, infirmo
non potest conferre sanitatem. Christus si in
suis mansisset virtutibus, commune cum ho
minibus nihil haberet, & nisi impleffet car
nis ordinem, carnis in illo esset otiosa susce
ptio: & si omnia fecisset mirabiliter, nihil fe
cisset misericorditer. Sustinuit ergo has infir
mitates vt homo verus humanis necessitati
bus probaretur. In hac igitur transfretatione******

fecit Christus opera, quæ ipsum verum homi
nem, & verum Deum probant. Ascendit in
nauiculam & dormit, vt per ascensionem na
uicula necessitatem humane nature offen
dat, & per dormitionem eius, iustitias appa
reat euidētius, & per sedationem tempesta
tis, imperantis ventis & mari potentia deita
tis innotescat. Præterea non ascendit nego
tioriam aliquam nauem, aut inuictuolam,
sed piscatoriam ascendit. Quo docet se mun
di cōtēptibilia paupertatem & humilitatē
amare, & vtiliora & infirmiora amplecti, (pre
tis superbis atq; pēpōsis, ille, inquam, po
tēs & magnus, de quo David in psalmo: Quo
niam ipius est mare, & ipse fecit illud: & ari
dam fundauerunt manus eius. **¶ Dixit autē
discipulis, vt secum ascendeēt, vt virtutē il
lorum in illa tempestate tentaret, & illorum
fidem probaret. Tentauit Deus Abraham in
morte filij sui, vt probaret an esset fidei pra
clarus firmitate. Qui promissionem Dei ten
ens, mortis periculo filium exposuit, credēs
Deum posse suscitare & dare filios: plus enim
confidebat in eo quod sperabat, quam in eo,
quod videbat. Videbat enim mortem in spe
ratā, & sperabat vitam promissam. Apostolos
etiam huius filios promissionis in Ecclesia
principio etiam voluit Deus tentare fortius:
quia non morte alterius sed propria eos ten
tans, exponit maximo periculo vitam illorū
in nauicula fluctibus marinis opera. Vt ergo
tentaret eos de fide, ascēdit in nauiculam: &
se quiti sunt eū discipuli eius. O vere pracla
ram amicitiam nō solū in laboribus, sed etiā
in periculis dominum & magistrum suum se
qui non reculant. Ideo dominus dixit illis. **Luc. 22.
Vos estis, qui permansistis mecum in tenta
tionibus & periculis sequi Christum. In tribu
lis enim, id est, in tribulationibus, citius inue
nitur Christus, qui est velut liliū inter spī
nas quā in pratis viridibus, & amaranis. Sic
Moses inuenit illū inter vepres in medio ru
bi ardentis. Verum multi sunt, incerti venato
ris cani similes, qui feram ad vepretum con
fugientē ne ab aculeis spinarū pūgatur nō in
sequitur, cū tibi facilius possit cōprehendi. Se
quuntur namq; Christum tēpore leto & faci
li, non turbido & laborioso. Multi in terra,
pauci in mari, sicut Apostoli: multi, in quā
prosperitate, pauci verō in aduersitate. Dum
a Deo molliter tractantur, Deum colunt,
& amant: & quocunque insurgente labore
N n a deservunt****

Psal. 94.
Gene. 22.
Iosue 4.
Luc. 22.
Can. 2.
Exod. 2.

num, velut in prociuetu ad fauendum nobis. Nam si in lecto iacuisset, quis crederet eum à lectulo surrecturum vt laborantibus opem ferret? At nunc qui iacet super cervicali paratus est à quiete confurgere, vt miserie nostre prasto sit. Facile enim surgit, qui super cervicali quiescit, &c. *Et descendit pro cella ventu in flagnum, & complerantur & periclitabantur.* Credendum hoc est ea fuisse ventos audacia, & mare, vt nauim in qua suus vehabatur dominus vsque adeo vigerent, nulla prius facti obtenta copia nequaquam. Quoniam voluntate Christi factum est hoc, Deo sic ordinante ad ostendendum Christi potentiam. Sicut illa tempestas quæ facta est temporibus Ionæ, quando misit Deus ventum magnum in mare & facta est tempestas magna, & nauis periclitabatur: sic nunc ingressus in mari fecit turbati mare, commouit ventos & conceitauit fluctus. Itaque Dei voluntate facta est tempestas. ¶ Obserua autem & vide, vbicumque Deus est, plurima noua & insolita statim emergere. Ingressus est Hierosolyma & comota est, vt ait Ioannes vniuersa ciuitas. Sic Philistæi dixerunt. Quæ exultatio est hæc? Vnuebat enim ibi arca domini: ideo nõ fuit tanta exultatio heri & nudius tertius. Ex nouitate mirati sunt Philistæi. Sic multa plaga & mutatioes facte sunt in Agypto. Et illi dixerunt, digitus Dei est hic. Ideo in Sapientie habetur. Timebunt reges horrendi, &c. quod de Pharaone dictum est. Vnde sponsa in Canticis loquitur dicens. Pessulum ostij mei apperui dilecto meo. Sequitur. Anima mea liquefacta est. Sic Deus corda dura, in quæ semel intrauit, comminuit atque emollic. Ingressa est arca domini in Dagonis templum & corruit idolum. Ita vbicumque Deus ingreditur corruit idolum animi internum: de quo Paulus. Auaritia, quæ est idolorum seruitus. Corruit idolum gula. De quo idem Paulus. Quorum Deus venter est. Denique omnia aia idola vitiorum animæ concidunt. In primo etiam regum habetur. Insiluit in Saul spiritus domini, & mutatus est in virum alterum. Mutatio hæc est mutatio dextræ Dei ex celsi. Sed in quo perspicis Deum venisse in cor tuum? Si sanè aleatoriam non ludis, mœchator non mœcharis, &c. Sic Niniuite mutati sunt ad ingressum prædicatoris Dei. A facie enim domini mota est terra, à facie Dei Iacob. Qui conuertit petram in stagna aquarum: & rupem in fontes aquarum. Sic ingres-

so Christo in mare, mutatur mare; mutatur aquæ & in omnibus fit mutatio & nouitas. Ita etiam operatus est egregiam mutatione. *Luc. 7.* In Magdalena, Saulo, multisque alijs. &c. *1. Reg. 9.* ¶ Secundò expendit etiam & considera nulum in hoc vitæ miserimo curriculo esse locum satis pacatum aut securum. Sunt discipuli iuxta Christum & nihilominus fluctuant & periclitantur. Quo docemur semper dum sumus in via, quantumcunque in gratia cum Deo esse, autumemus, nequaquam omnem profusus timorem deponere. Quia nemo nouit quotandem sit peruenturus. Paulus enim licet sanctissimus summitque à Deo pignoribus confirmatus, nihilominus tamen ait. Nihil mihi conscius sum. *1. Cor. 4.* Quoniam in hoc seculo degens, nulli sibi satis securus sibi videbatur. Angelus de cælo cecidit à loco altissimo & tutissimo, factum est praellium magnum, vt ait Ioannes in sua Apocalypsi. Adam in paradiso cecidit: Dauid in sanctitate sua, Iudas in suo Apostolatu. Nemo igitur confidat, nemo praesumat. Omnia enim sunt procellis & tempestatibus plena, siquidem ipsi etiam Apostoli Christo praesente periclitantur. ¶ Apostoli itaque nunc tribulantur, in quo discite tribulationes, dolores & persequutiones patienter sustinere, quia Dei voluntate dantur & mittuntur. Sunt enim tribulationes quasi quidam nuntij à Deo in nostram missi vtilitatem. Vnde quemadmodum qui nuntium regis aliqua afficit iniuria, regi ipsi iniurius est, sic qui tribulationes à Deo missas benigno vultu, atque animo non excipit, Deo supremo regi iniuriam irrogare videtur. Misit Dauid legatos consolatorum Amone, ipse autem eos contempsit, illosque barbibus vestibusque praecisis ad Dauidem remisit. Quod non multo secus illi faciunt, qui tribulationes à Deo missas impatienti & superbo accipiunt animo: Quare sicut Dauid legatorum suorum iniuriam vltus est, Amone funditus euerrens: ita Deus te, nisi benigniter & patienter labores tuos tuleris eruat & disperdet. Male dicente & iaciete lapides in Dauid Semei. respondit sanctissimus rex, Abisai, qui eum interficere volebat. Dimitte eum, vt malediceret Dauid. Intellige ab optime Dauid illud esse à Deo flagellum inflictum nec eum latebat peccatum vnus esse non nunquam alterius supplicium. Quoties igitur ab aliqua consilia-

Psal. 34.
Psal. 108.

1. Reg. 17.

Apo. 22.

1. Reg. 15.

1. Reg. 16.

mur ex creaturis ad Deum nos conferamus. Quoties cūque ab aliqua creatura afficimur, ad Deum confugiamus. In illo enim suæ agitudinis, perfectæ inueniet homo medicinam. Sic Dauid in psalmo aiebat. Ego autem cum mihi molesti essent, induebat cilicio. Et in alio psalmo. Pro eorum me diligenter detrahebant mihi, ego autem orabam. Quorsum autem d Dauid indueris cilicio: hic est ille cnsis, quo accingeris: ille inuidiosissimus thorax, quem ad propulsandos hostes induis: Sed vince te ipsum, & sic inimicos tuos superabis. Ego autem orabam. Sed quid orabas? Deus laudem meam nota uentis, &c. Demine cor meum: da me, siquidem pro te tot iniurias sustinere nõ dubito. Sed quid nunquid remedium est vilius momenti persequentibus & inessentibus hostibus ad te impluere ibique preces fundere? optimum e quid est existimo. Non hoc Dauidi ignauie vertendum est, vrsos & leones facillimo interficiebat negotio. Sed consideras hæc omnia incõmoda à Deo opt. max. hominibus sepe numero infligi, quo à criminibus suis respiciat & in virtute exercitatio magis euadant, confugiebat ad dominum, nihil ab illo oblatum recutaturus. Nā quem admodum odii gladius ferruginosus, quoties ad arma veniunt homines, dominum suum saepe adeo moratur, vt prius ab aduersario vulneretur, quam educi vagina possit: sic patientia nõ exercitata adeo tarda est, vt sepe numero locum diabolo concedat miserum vulnerandi animam, quam possit subuenire. Quare vt exerceamur, permittit Deus non raro in nobis pericula & calamitates seruire. Eodem etiam modo hæc tempestas de manu Dei venit, vt exerceat discipulos suos, eos que deinceps efficiat firmiores. ¶ Denique etiam misit in illos hanc tribulationem, vt in seipsis experiretur misericordiam virtutemque eximiam Christi. Viderant enim iam sepe ipsi magister suum, claudos, caecos, & id genus infirmos sanantem: sed quia ne mota perfur diu in aliterum sanantibus iucunditate ac in se ipso, ideo dominus, hoc in ipsorum persona miraculo voluit operari, vt etiam nullus deinceps dubitationi locus pareret. Ita quoties de alicuius summi medici laudibus agitur, si quis adest, qui aliquando eum esset agrotus ab illo fuerit curatus, statim cõfugit, medicique sui tanquam testis oculatus, honores euehit, cuius testimonium apud omnes alios non modo maioris beneuolen-

tiæ esse solet, sed etiam maioris fidei. Præterea quia discipuli prædicaturi erant nõ sicut Christi eximia virtutem & miracula inenarrabilia, oportet vt prius in omnibus creaturis & denique in seipsis vim Christi domini sui intuerentur, vt sic summa laude summa etiam fiducia & voluptate possent vbique terrarum facta Dei celebrare. Eo enim modo, dubium vitum non fuit quin libentissimi omnes mortales oculatos testes, & expertos miraculorum demini, & summo applausu audirent. Euangelium securissimo consensu susceperent. ¶ Aduerte etiam Deum solere sanctis suis pericula ostendere, à quibus eos liberauit, vt videntes mala à quibus eruti sunt gratissimum dies magis efficiantur. Sic fecit Iacob cum reuerteretur de Mesopotamia in terram suam. Eleuans enim oculos vidit venientem Esau, cum coque quadraginta viros. Timuit enim Esau valde & orauit ad dominum præ timore, vt illum liberaret. Eruit itaque eum dominus: sed nihilominus voluit periculum eius oculis obijcere, vt sic agnosceret à quo malo liberasset eum dominus. Sic etiam fecisse commemorat scriptura cum filijs Israel: qui cum essent prope mare rubrum leuantes oculos viderunt Aegyptios super se & timuerunt valde & clamauerunt ad dominum & ad Moysen. Quibus dixit Moyses. Nolite timere, & videte magnalia domini, quæ facturus est hodie. Aegyptios enim, quos hic videris nequaquam ultra videbitis vsque in sempiternum. Et sic transierunt mare diuitem, & viderunt Aegyptios mortuos, & manum magnam quam exercuerat super eos. A quo periculo licet nihilominus Deus filios Israel liberare statuerat poterat alijs multis modis populū suū seruare, tamen oculis eorum periculum subiecit, vt sic omnibus diebus vitæ suæ præterita recolentes, nequaquam possent tantum bene se obliuisci. Ità & eodem modo se habuit Christus dominus hic cum discipulis suis, qui fluctuante nauis, & pene submersa, non adiuuabantur, vt dilato auxilio, salus, que iam ferme vita excessuris contingerat, eos deinceps multo faceret gratissimos. Sic tu memoriter habe à quibus te Deus periculis liberauit. Nam saepe numero te in mortali peccato agentem ab innumeris mari & terræ periculis eripuit & ab omnibus illis, que Paulus suis Corinthijs scribens commemorat. Quare Deū cole illiq; gratias cū propheta age. Conuertere anima mea in requiē tuā, quia domi-

Gen. 32.

Exo. 14.

Cor. 11.

Psal. 114.

nus benefecit tibi. Eripuit animam meam à morte, oculos meos à lachrymis, pedes meos à lapsu. ¶ Observandum præterea est, quod dominus videtur suos derelinquere in medijs fluctibus, aded, vt videatur illorum oblitus. Tamen non obliuiscitur: sed hoc facit, vt postea gloriosius de medijs malis eripiat. Sic Ioseph, reliquit in squalore carceris, què postea sublimis extulit. Videbatur iam derelictus à Deo, & extraneus erat, & derelictus à fratribus venditus in terra aliena: sed dominus eripuit illum à malis & gloriosum fecit. Sic Dauidè, sic Danielem, sic & Susannam à falso crimine liberavit. Dauidem autem de manu Saulis, Danielem vero à lacu leonum. Sic etiam populum afflictum Israel obfessum ab exercitu Holofernis, & iam se illi committurum, de manu hostili, mirabiliter perfoeminam eripuit. Sic etiam eundem populum iam morti expositum sub impio & se uilissimo hoste Aman, cum iam periculum immineret mortis, gloriosè liberavit eum. Noluit Deus statim suos liberare, sed expectat & dormire videtur: tamen non derelinquet eos vsque in finem, sicut peccatores. Hæc enim est maxima inter bonos & malos differentia, quod mali in æternum à domino derelinquentur: boni vero ad tēpus dūtaxat deseruntur, vt fortiores surgentes ad virtutem efficiantur. Hæc ipsum petebat Dauid in psalmo à domino. Ne derelinquas me domine vsquequaque. Ac si diceret, vt diuus Ambrosius interpretatur, Relinque me domine paulisper, non tamen diu. Antea quasi adhuc imperfectus, & in multis tribulationibus positus se derelinqui timebat: nunc autem iam fortior non timet derelinqui, vt tenetur, sed rogat, ne pœnitens derelinquatur. Plurimique derelinquit Deus, quos vult probare sicut hic Apostolos: penitus autem derelinquit & totaliter peccatores, quos in æternum deserit. Derelinquit pœnitens Iudam, non autem sanctum Iob. Nunquid non ided derelictus est Iob, vt probaretur, atque ideo coronaretur? Derelinquit Iudam in sæculum, non autem Petrum: cui clamanti in mari porrexit dominus dextram & leuauit eum. Quemadmodum inter natatores accideret solet, qui rudiores adhuc & imperitos natandi paulisper submergi sinunt, quod si grauius periclitari animaduertent, nihilo segnius accurrunt, quam si nunquam reliquissent, quo facto impauiores deinceps ad natandum redduntur. Sic

Genes. 41.

Genes. 37.

Dan. 13. & 14.

Iud. 13.

Hebber. 7.

Psal. 118.

Ambros. ser. 1 in psal. 118. Gregor. lib. 20. mor. cap. 21.

Mat. 14.

nunc discipulos derelinquit, sed non in perpetuum: quia eripuit eos. ¶ Ad nostram autem conditionem discamus hic nõ turbari, si quando nos à Deo in aliquibus tentationibus derelictos viderimus: quoniam, vt hic libera docet, non rarè solet Deus sic cum dilectissimis agere. Quin & ipsum vnigenitum suum derelinquere non dubitauit quando ipse dixit, Deus meus, Deus meus, quare dereliquisti me? Tradidit corpus eius passioni: & (vt Paulus ait) proprio filio non pepercit, sed pro nobis tradidit illum: sed nõ pœnitens derelinquit, sed ad tempus. Ideo ait. Non derelinques animam meam in inferno, nec dabis sanctum tuum videre corruptionem. Timenda igitur est, non quauis, & ad tempus destitutio, quæ proficua est, tantu abest, vt noccat, sed æterna & totalis. Ab illa enim Deus terripit, vt hos sanctissimos discipulos. Ideo Dauid ait. Eripuit animam meam à morte, oculos meos à lachrymis, pedes meos à lapsu. Parum est labi, aut leuiter ad lapidum offendere: sed caue ne cadens caput cõminuas, aut crura frãgas. Interea tam è Deus clamant, dicente Dauid. Ne derelinquas me Domine vsquequaque. Sic clamauerunt ad Christum hi sanctissimi Apostoli, vt statim viderimus. ¶ Secundo discamus semper Christum nobiscum habere. Nam si cum Christo tempestas & periculum est: quid erit sine Christo? Etenim Apostoli in naui periclitantes præsto habuerunt dominum, cuius seruarentur auxilio: tibi verò longissimè à Deo agenti quid poterit opulari? Rapietis profecto, quoniam, vt Ionas domini cõpsectum fugis, & in mare proieceris, sicut Ionas proiectus est. Da igitur operam, vt nunquam longius à Deo discedas, imò, vt illum prope & quasi ad manum semper habeas, si in laboribus tuis patientiam habere desideras. Sanè Apostolorum tribulationes breues sunt, & breui à domino remedium consequuntur (iustinæ que secum habent Christum omnium malorum antidotum: mala autem impiorum in inferno ideo sunt irremediabilia, quia longè Deus, qui solus opem & salutem ferre poterat, situs est. Ita propheta quidam in peccatoris persona loquitur. Longè factus est me auxiliator. ¶ Docemur tertio, ne vnquam in hac vita securos nos existimemus, neue fallaci mundi securitati fidamus. Nihil securum nihil semper prosperum est in hoc sæculo. Securi nauigabant discipuli cū Iesu, sed subito

Mat. 27.

Rom. 8.

Psalm. 115.

Psalm. 114.

Iohan. 1.

Thren. 1.

& in-

Isai. 28.

Dan. 2.

Prover. 28.

& inopinato facta est tempestas magna. Putant mundi sectatores se tutos fore: credunt que se pactum, aut fœdus cum morte & inferno pepigisse: nec vident sibi tentationis periculum appropinquare, nec futurum quemquam, qui illos eructurus sit. Quid enim omnis mundi securitas aliud est, quam ingens illa imago à Nabuchodonosore in seminis visa? Magnificam quidè speciem præferebat: tota aurea, argentea, aenea, ac ferrea erat: sed testaceis pedibus innitebatur, quare lapide tracta vniuersa moles corruit. Talis mundi securitas est, testaceis pedibus insistentis, quos vel leuis tentatio frangit. Gloriantur quamplurimi de maiorum suorum splendore, quasi quoddam sibi aureum caput affingentes, iactant diuitias & fortunas suas, aliaque caduca & fluxa sæculi bona summe aggregantes, aurei sanè, argentei & ferrei sibi videntur. Quæ tamen gloria quoniam fortuna iactu, mirum est, quam cito aboleatur. Quæ de causa quo securiores nobis videmur, cautius agere oportet, ne tentationibus succubamus: à quibus grauisima nobis imminet pericula, nisi semper simus parati & in timore, iuxta illud sapientis. Beatus homo qui semper est pauidus. ¶ Admonemur item timere pericula mortis & inferni atque mala, quæ nobis imminent. Nam si externa & temporalis tentatio etiam sanctissimos Apostolos adeo pusillanimes fecit: etiam cum Christos esset cū eis, & secum haberent Deum, ac bonam conscieciam: quid spirituales tētationes facient quæ do hominem sceleratum mala conscientia, dolores mortis, terror diuini iudicij & tartari periculum torquent & discruciant? Denique docemur, vt tempore fortunæ prosperæ timere eamus: tempore verò tristi fidamus speremusque. Diuersum facit mundus. Quando omnia ex animi sententia succedunt, omnia vacant metu: nullius monita audit: sed mox fortuna mutata desperare volunt, nullius cõsolationem admittunt. Ecce cum sancti Apostoli securissimi essent & minimè de infortunio cogitarent, repente, & inopinatè magno & periculoso turbine oppressi sunt: è contrario vero cum iam de interitu cogitarent, momento citius seruantur. Talis est mundi conditio. Quæ: de enim securi in vtranuis dormimus autem, periculum in proximo est: & quando profus omnem salutis spem abijcimus, tunc à Deo iuuamur. Sed historiam prosequamur & videamus, quid sancti Apostoli

in hac tribulatione fecerint. *Accedentes autè suscitauerunt eum dicentes. Præceptor perimus.* Si volumus, vt Christus experigatur, necesse est, vt nos prius experigamur. Imò ob hanc causam Christus infestari permittit, & immitit tribulationes, vt experigefacti oculorum grauedine disculsa cogitemus vbi locorum sumus & que rerum nostrarum facies sit: ac postea Deum nostris precibus excitemus. Sic cum Apostolis fecit. Nã illè qui producit ventos de thesauris suis, & qui conturbat profundum maris, & sonum fluctuum eius, ipse fecit hanc tempestatem, & inculsit in eum discipulis, vt metus eos ad orandum induceret: oratio autem cum moneret ad exhibendum miraculum, quo tandem ipsi alij que homines in fide confirmarentur. Expende quod Apostoli Christum vocauerunt iam in vltimis constituti: quod etiam multi faciunt qui Deum auxiliatorem quarunt, sed nõ nisi cum iam sunt in extremis periculis positi. Vnde in prouerbis habetur. Cum irriterit repentina calamitas, & interitus quasi tempestas ingruerit: quãdo venerit super vos tribulatio & angustia: tunc inuocabunt me & non exaudiam. Repentinum est illud quod casu venit, quãdo quis incautus est, quod impijs morientibus euenit, nõ autem bonis, qui semper parati omnia obseruant vitæ suæ momenta. ¶ Præterea admonet locus iste in periculis, tribulationibus, omnibusque necessitatibus ad Deum confugerè, & ab illo auxilium petere. Sic Iosaphat rex, cū ignoremus, (si quis) quid agere debeamus: hoc solum habeamus residuum, vt oculos nostros ad te dirigamus. Sic & Petrus admonet dicens. Omnia sollicitudinem vestram projicite in eum, quoniam ipsi cura est de vobis. Hoc etiã sanctus rex Dauid fecit, cum dixit confugijs ad dominum. Exaudi me domine, quoniam benigna est misericordia tua: secundum multitudinem miserationum tuarum respice in me. Et ne auertas faciem tuam à puero tuo: quoniam tribulor, velociter exaudi me. Intende animæ meæ, & libera eam, propter inimicos meos eripe me. Ideo Deus multis periculis nos exponit, vt fugiamus ad orationem. Per aduersitates enim nos inducit dominus in timorem, & anxietatem, per timorem in agnitionem desperationemque infirmitatis nostræ: per desperationem nostri consilij reuocat nos ad considerationem diuinæ bonitatis. Et ex hac consideratione diuinæ erigit

Psalm. 134.

Prover. 1.

1. Para. 20.

1. Pet. 5.

Psalm. 68.

N u s nos ad

primo, quia superbus est, & liber esse cupit. Sic superbi & impij nolunt se subijcere & obedientiam aueriantur, decantantes illud psalmi. Dirumpamus vincula eorum, & projiciamus a nobis iugum iptorū. Et illud quod dominus exprobrat per Hieremiā. A seculo confregisti iugum. Pij verò omni creaturæ subijciuntur propter Deū, scientes, quia qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit. Secūdo cum diabolo sit paratus carcer perpetuus, & vincula, & cathenas horret & fugit, quia sunt hæc suorum tormentorū similitudo.

Interrogavit autem illum Iesus dicens. Quod tibi nomen est? At ille dixit. Legio, quia intraverant demonia multa cum eo. Non ex ignorantia interrogavit: sed vt ex dæmonis expulsionē excellentiā virtutis Christi clarius micaret. Vnum autē interrogavit: quia vntus pro alijs omnibus loquebatur. Porro legio sex mille sexcenta & sexaginta sex sunt, quoniam tot dæmones in illum hominē intraverant.

¶ Discamus ex hoc loco cū timore & tremore nostram operari salutem: quandoquidem impugnamur ab innumerabili aduersario; ū multitudine. Nam si homo alicuius ciuitatis incolā audiens per omnes vicos & plateas vt bis frequentissimam leonum turbam grassari ingenti timore domū egrēdi auderet, quin pœnitens, silens, incedens nec vnam verbū mutiret. Quid ō tu facere debes in periculosissima ciuitate huius mundi vagans, in qua non leones, sed dæmō in insidijs tendit, de quo ait Petrus, Inimicus vester diabolus tanquam leo rugies circuit quærēns quem deuoret? Nec vnus, aut alter, aut pauci sunt huiusmodi hostes terribili, aër nanque tanta dæmonum caterua scæret, vt si cerni possent, solis conspectum densitate eriperent. Quamobrē non parum admiratione afficeret, cur comedens, bibens, & ludēs, tam segniter salutē tuā consulas: cum te vndique fauissimis videas feris circumseptum: quæ te deuorare satagūt. Ex ingenti autem dæmonum turba, quibus hic vexabatur, poteris colligere, quot hostes habeas: quos vt euadas diligentissimum te esse oportet. *Et rogauerunt eum ne imperaret illis, vt in abyssum irent.* Hi spiritus obsecrant & maiestatem Christi venerāt, in quo multo sunt multis hominibus meliores: qui cum Christo confiteantur, & predicent, multo impudentius contra illum se habent, quam dæmones. Illi enim impijssimis Christū blasphemij inceffant, nulla adiecta vel timoris,

Psalm. 2.

Hierem. 2.

1. Petr. 2.

Roman. 15.

1. Petr. 5.

vel reuerentiæ significatione: dæmones verò se Christo submittunt, quo se hominibus meliores quodammodo ostendunt. Dæmones item credunt & contremiscunt: isti autē credere se dicunt, cum nullo eius iudiciorum metu commoueantur. Porro cum rogāt Christū dæmones, vt eos in abyssum mittat, orant vt mittat eos in inferni profunda. Nam abyssus Græca vox est, & ponitur pro voragine quadam, bifundus non potest cōtingi. Appellat ergo infernum abyssum ob immensam eius capacitatem, cuius meminit Elaias cum ait. Preparata est ab heri Tropheth: a rege preparata profunda & dilatata. Nutrimenta eius ignis, & ligna multa: status domini sicut torrens sulphuris succedens eam. Cum ergo scirent hi dæmones ignem illum præparatum sibi, timebant, ne illuc à domino Iesu mitterentur. Hec ingentem miseriam nostrā: & omnem profusū amissū sensum. Dæmones, qui vt Petrus ait virtutē, & robore sunt maiores ad perferendum illa ignis æterni tormenta, ad eius nomen exhorrescunt: & homines, qui apīs mortū sine lachrymis ferre nō possunt, securi in vranuis aurem (vt dicitur) dormiunt. Quanto esset vitilij frequentissimē nunc cogitatione versare, & assidue ante oculos ponere sempiterna illa incendia: quod remedium esset ad ea vitanda optimū, quam negligentes in malum descendere querunt? Sed de his alias. ¶ Expēde autem quod isti dæmones nō statim exierunt: quia quāuis Christus præcipiebat, vt exirent, ipsi rogabāt, vt mitteret illos in porcos. Discamus diu in peccato non perseverare, nec malis moribus assuescere. De hoc dæmoniaco ait Lucas, quod iam diu à dæmonibus vexabatur, quare iam agrē antiquam relinquebant habitatio, nem. Arbor enim multo tempore radicata primo impulsū non eradicatur, nec turris bene constructa quouis tormento deijcitur. Væ igitur si longo tempore dæmō in nobis inhabitat: nō aufugiet primo Christi verbo iustus. Inbebat autem Christus, quāuis non efficaciter, eos exire: & illi respondēbant rogātes ne in abyssum irent. Cane ergo, & tu à cōsuetudine peccati. *Erat autem ibi grex porcorū multorum pascens in monte, & rogabat eū, vt permitteat eis in illos ingredi.* Expēde dæmonum malitiam & eorum impiam confidentiam voluntatem. Quia homini nocere non permittebantur, volūt in porcos ingredi: sic quādo nos laedere non possunt, nostra lædunt, vt

Iacobus. 2.

Esaie. 30.

2. Petri. 3.

quoquo

quoquo modo nobis nocent. Hoc autem faciunt, non quia querunt nostra, sed nos. Cū enim diabolus auferit temporalia, vel in illis nocet, non hoc facit quia temporalia appetit sed vt adducat nos in peccatū per itam, aut blasphemiam, aut impatientiam, & sic possideat animam nostram. Hæc ratione percussit substantiam sancti Job, vt faceret impatientiorem, & vt innocentiam amitteret. Animam namque Job diabolus quærebat, nō eius substantiam, oues, aut camelos. Sic multi similes diabolo, cūm proximis ledere non possunt, proximorum nocent bonis. Sic fecit impius Abalōn, qui cūm non posset in alium inferre Iobā principi militie regis Dauid, quia potēs erat succedere legētis eius. Sic in presenti dæmō expulsus ab homine, in porcos ingressus petit: vt dæmonis porcorū in commodet. ¶ Ex his facile colliges quantum quantq; arrox sit odium dæmonis aduersum nos: siquidē omnibus rationibus, & vijs qua possunt, nobis incommodum parant. Quomirabilior est quorundam hominū in lania, qui nōn secus eum dæmōne agunt tanta familiaritate, ac si essent amicissimi: nec veretur perditissimi homines Tyranno teterrimo obrepere, eius nōn en immansissimum, quasi esset amicissimum inuocantes. ¶ Obserua autē quod vt in porcos intrarent petierunt prius facultatem & rogauerunt Christum, vt ingressum permitteret: nā aliās ingredi nequissent. Vnde si porcis nocere non potuerunt: si ne permissiōe multo minqs homini nocere poterunt, nisi à Deo illis permillum sit. Alligata namque est dæmonis potestas, nec alicui officere potest, nisi in quantum Deus illi facultatē dederit: quā ille aliquando dat, vt nos exercitati mereamur premij & coronā; diabolū vincētēs, quem facile vincere possumus, si volumus. Primo quia non omnia, quæ vult, permittit illi Deus, vt faciat: non enim supra eius vires. Fidelis Deus, qui non patietur vos tētari (ait Paulus) supra id quod potestis, sed faciet etiam cum tentatione prouentum, vt possitis sustinere. Quare si queis tentatio vires tuas non excedit: recte illum, si vis, superare potēs. Vnde quoties in tentationibus sum cum vincere posses, vinci maluisti. ¶ Secundò quoniam hostis noster diabolus neminē, vi cogit, ita, vt nequitquam effugere possit, nisi eum, qui vincit mauult. Sed de his iam sa-

Job. 1.

1. Reg. 14.

1. Cor. 10.

ris in superioribus diximus. ¶ Igitur vt ritē intelligas quā nihil diabolus contra hos possit præter illud tantum, quod est à Deo permillum: vide nō potuisse heque in porcos animalia abiectionissima, nisi de domini facultate feruire. Multo autem minus poterunt hominibus nocere non permitteñte Deo. Petiuit Satanas veniam à Deo, vt Job tētaret. ¶ Obletuandū præterea est: diabolū in porcos intrare: nam vbi mores, & vita porcinā est, sibi non Christus, sed diabolus habitat. In illos enim, qui more porcorū viuunt, habet diabolus potestatem. Vnde Angelus Raphael Tobij iuniori dixit. Qui coniugium ita suscipiunt, vt Deum à se & à mētē sua excludant, & suæ libidini vacent, sicut equus & mulus quibus non est intellectus, habet potestatem dæmonium super eos. Rursus non nisi præmissa petitione, permittit Dominus in porcos ingredi dæmones, quō significetur ne minem damnari, nisi ipse prius meruerit, & dominum ad suam damnationem prouocauerit. ¶ Denique obseruandum est multos dicere etiam nunc, quod diabolus dixit domino. Si tu eijcis nos à dæmonia, ego ibimus in porcos. Hoc est, si auersa à nobis fornicationes, erimus adulteri: quasi necesse sit omnino illos esse malos: & inter duo mala non esset medium. De his ait Elaias. Qui fugerit à facie formidinis, cadet in foueam. Sic Cain dixit Deo. Ecce eijcis me à facie tua: ego profugus, & vagus in terra: & omnis qui inuenit me, occidet me. Quasi non esset, nisi delperare. Quāuis enim projiceretur à facie domini, poterat per penitentiam reuerti: Sed non inuenit aliud medium impius Cain: & ideo dixit illi dominus. Nequaquam ita fiet, sed omnis qui occiderit Cain, septuplum punietur. Poterant dæmones, neque in homine, neque in porcis esse, sed quia hominum odio & inuidia flagrant, quæ est eorū malitia; si eos laedere nequeunt, in eorū bona feruunt. Sed quid dominus ad illorum petitionem? *Audi. Et permittit illis.* Cōcessit statim, vt Marcus ait, vt irent in porcos. Primò quia porcos pascere erat Iudæis prohibitum, vt ex Leuitici libro patet: & dominus facile nocet in illis, quæ sunt noxia animis: nam tunc nocere, merdēt est. Itaq; Deus puniuit Heli in filijs suis, quos ille contra legem Dei fouerat: puniuit Dauidem in filio, quem ex adulterio susceperat: puniuit etiam hos Genesarenōs in porcis, quos contra legem Dei pascebant. Sic re-

Cap. 4.

Job. 1.

Tob. 6.

Psalm. 31.

Esaie. 4.

Gen. 4.

Mar. 5.

Leui. 11.

1. Reg. 4.

2. Reg. 13.

Psalm. 35.

punit

Psalm. 35.

punit in vxore, in liberis, & opibus, quia his rebus abuteris. Iudicia Dei abyssus multa. Vides tu effectus iustitiæ Dei: sed causam ignoras cur ablata sint tibi ea, quæ amabas: & confictaris, & humiliatus sis. Sanè misericors, & clementissimus Deus (credo), ea tibi non auferret, nisi illis abutereris. In qua re similis mihi videris paruo puero, qui ablatum sibi gladium plorat: quo sibi fortassis vulnus erat inficturus. Et ideo isti rogauerunt Christum, vt exiret à sinibus eorum. Quo etiam tu modo te habes, qui temporalia celestibus preferes, Deum ab anima tua eijcis, eo quod temporalia tollit sicut isti fecerunt: de quo nos statim dicemus. Ferendum quidem tibi est, si non nunquam te temporalibus spoliatur videris. Hoc enim Deus non hominibus, eorumdem utilitatis gratia, facit. Secundo hanc facultatem tribuit demonibus, vt intraret in porcos, quo hominis dignitatem ostenderet. Nam ob vnum hominem, vel vt Matthæus ait, propter duos, duo millia porcorum perire permisit. Mauult enim Deus vt vniuersa animalia bruta intereant, quam in vna anima, rationali iactura fiat. Quod, proh dolor, quam è diuerso hac nostra tempestate auari homines faciunt, qui pauperes fame, frigore, & siti confici contemnunt, qui creaturae rationales sunt, ad Deique imaginem facti, ne parum tritici, aut veterem tunicam erogent, aut quid vis aliud de bonorum suorum superfluis tribuant reliquis. At qui vtinam hoc malum apud primarios homines tatum modo grassaretur, nõ etiã in domibus episcoporum & presulum, quibus ex officio liberalitas incumbit, extaret: quorum nihilominus multi sunt, qui iumeta sua, plusquam animas suorum subditorum amat: pluresque faciunt bruta animalia quam homines, diuitiasque suas ouium saluti anteponiunt.

¶ Tu tamen discere ex hoc loco, vniuersa bona temporalia pro proximi tui salute contemne: resist quidem Christus, vt nobis exemplo foret, doceretque hominis dignitatem, cuius causa omnia sunt contemnenda, voluit tantum porcorum gregem perire ob vnum hominis salutem. Tertio hanc licentiam concessit: do minus demonibus ad perdendos porcos, vt porcorum perditio fieret, dominis & alijs salutis occasio, & animas multorum lucraretur. pastores enim nuntiauerunt hoc hominibus ciuitatis, quo miraculo audito multi crediderunt. Sape enim misericors Deus aufert temporalia, vt spiritualia consequamur. Sic domi-

nus abstulit diuitias regi Manassæ, qui conuersus ad dominum orauit in carcere deuotissimè: cum antea Deum non cognouisset. Sic etiam filius prodigus, postquam bona temporalia perdiderat, ad dominum est reuersus: ita isti Genesarenis, quia porcos perdiderant. Dominum cognouerunt. Discamus ex hoc loco, alicui damnum, aut incommodum non facere: quia vbi putas proximo incommodare, tibi ipsi nocēs, & in laqueo eodem capieris. Sic Aman cruce parauit Mardocheo, vbi ipse fuit suspensus. Sic diabolus modo voluit damnum facere dominis porcorum, sed certe multum illis profuit: nam occasiones peccandi abstulit, & ex hoc facto ad Christum venerunt multi, & diabolus se ipsum precipitauit. Media, rationesque quam plurimas excogitant impij, quibus proximis suis malefaciant, sed eadem Deus in autores suos retorquet: & ita scelerosi bonis incommodum parantes, sibi sepulcrum fodiunt, quæ sepeliuntur. Ita prope modum accidit filijs Isachar, qui fratrem suum Ioseph vendentes, in eodem modo suo illum in amplissimum uenerunt dignitatis gradum: se ipsos autè ignominia & opprobrijs addixerunt, &c. Sequitur in contextu. Exierunt ergo demonia ab homine. Intraverunt in porcos. Sicut saepe corrigit quod vnus gratiam amittit, & alius eam recipiat: ita demon ab vno eijcitur, & in alium mittitur. Dominus enim ait, Tene quod habes, ne alius accipiat coronam tuam. Igitur quod vnus perdidit, alius accipit: ita si ex vno demone eijcitur in silire permissitur. Quartis, in quem? In porcos. Paratus demoni est, qui indulget nimium cibo, potui & veneri. Porci quia bruta erant animalia non habebant demones: sed immundi erant, & ideo demonum ingressio nisi parati. Sic tu, qui cibo, potui, venerique plus nimio indulges, licet, eo modo te habeas, quo tibi mortaliter peccare non videaris verum non animaductus quantum hoc viuendi more in frigidata charitate paratum te reddas ad omnem peccati occasionem, & demonis domicilium. Nam qui sic viuunt, & nimis somno & corpori tribuunt sicut porci, paratissimi sunt, vt demones in animas suas ingrediantur. Ita vitam agentes porcina, habitatione demoni fabricant, Non enim habent virtutem aut fortitudinem, vt tetationi resistat: quare statim succumbunt: & ianuas habent apertas, qui in delicijs viuunt, vt diabolus illic ingrediatur: nam à nemino impeditur. In-

2. Para. 36.

Luca. 15.

Hester. 7.

Genes. 37.

Apoca. 3.

gressi

Luc. 6. Iob 21. Luc. 16.

Psalm. 93.

Exodo. 7.

gressi igitur sunt: & vide malum quod eueniet animæ tuæ. Et impetu abijt grex per precipitum in stagnum, & suffocatus est. Sic qui in delicijs & libidinibus viuunt, demoni hospitium parant, qui ingressus eo sin infernum precipitat. Væ ergo vobis, qui nunc saturati estis: vae vobis, qui ducitis in bonis dios vestros: vae inquam, vobis, qui epulamini quoties splendide, & induimini purpura & bysso. Cauete ne tam sanuum hospitem excipiatis: qui vos in precipitum ducat. Quid enim aliud est rãtos facere sumptus, nisi in precipitum tuere. Vt enim pij magna constantia & seruore se à carnalibus abstrahunt desiderijs & vitam agentes austeram occasione cadendi vitant: ita vos impij magno impetu in infernum vestrum properatis. Expende etiam quantum debet humanum genus diuinæ prouidentie: qui non permittit homines, qui à demonibus vexantur, ab illis occidi. Demones enim facile potuissent hominem occidere, quando tam facile duo millia porcorum submergere potuerunt. Tribuam ergo gratiæ diuinæ quicquid à demone non patimur. Hoc voluit Christus hoc factò docere. Vnde David ait. Nisi dominus adiuuisset me: paulominus habitasset anima mea inferno inferiori. Quod vt viderunt factum qui pascebant fugerunt: & nuntiauerunt in ciuitatem, & in villas. Oportebat his pastoribus accedere ad Christum, & credere, & adorare illum: qui tanta operabatur miracula. Verum in hoc rusticitatem, & imperitiam suam planè manifestant, siquidem ab illo fugiunt, quem toris viribus quæerere debuerant. At ò vtinam tu istis non assimileris qui cum quotidie Deum mirabilia in te operantem videas, ab illo pastorali quadam & bruta imperitia non secus fugis, quam si esset, quæ in te confert beneficia, crepturus. Nã quod summa quotidie in te mirabilia operetur, quis non videat? Quid enim mirabilius, quã beneficijs allicere, conseruare, protegere, defendere ac sustentare te peccatoris, qui nunquam desinens peccare illius hoste te profiteris? Pharaon rex Egypti indurabatur, tot tantaque miracula videns: sic etiam nunc se parantur à Deo & coaceruatis peccata peccata facie eius vitat. Qui audacia suauissima correpti, non verentur Deum in dies magis offendere: & Dei misericordia abutentes, seipsos decipiunt. Vide etiã quanta sit Dei bonitas, qui quicumque rem etiam vilissimam ad nostram salutem transfert. Vide quibus miracula

sua predicandi negotij det. Inter pastores, qui vilissimæ sunt conditionis homines, abiectissimi sunt subulci, hos autem homines vilissimos sumit Christus, vt suæ doctrine instrumenta, & hi miracula domini predicant. Vnde colliges optimè dixisse Paulum. Abiecta & contemptibilia elegit Deus. Sed historiam profsequamur. Exierunt autem vt dicitur factum est, & venerunt ad Iesum, & inuenerunt hominem sedentem, à quo demonia exierant, vestitum, ac sanamente ad pedes eius, & timuerunt. Innatum enim est hominibus noua & inaudita libenter videre: nec satis ducunt ea audire. Homo namque est animal admiratiuè naturaliter scilicet desiderans. Ille autem, à quo demonia exierant, ad pedes Iesu erat gratias agens, & ei adherere cupiens. Timuerunt quidem videntes hoc, sicut qui viderant ventis & mari illum imperantem. Timebant namque timore reuerentiæ & stuporis sicut timuit Petrus vilo miraculo captionis piscium. Vel etiam timuerunt, quia cõparatione & cõsideratione sanctitatis, maiestatisque Christi propria imperfectione, fragilitate, & culpâ profundius atrendebant: sicque diuinum formidabant iudiciũ, & animatum suarum spirituale periculũ. Vel certè timuerunt Christum appropinquare, arbitrãtes se ieijs, presentia esse indignos: sicut & Petrus loquitur est. Exi à me dñe, quia homo peccator sum. Discamus ex Christi miraculis & mirabilibus Dei, illum timere & honorare. Sic enim legitur, quod filij Israel videntes Egyptios mortuos in mari rubro, & Dei mirabilia, quæ fecerat, timuerunt, & crediderunt dño & Mosi seruo eius. Ea autè est tua durities & contumacia, vt nec mirabilibus, nec misericordia Dei, quàm erga te sapè ostendit mouearis, neque conuertaris, &c. Nuntiauerunt autem illi qui viderant quomodo sanus factus esset à legione. Illi qui cum Christo presentes erant quando obsessum à demonũ legione curauit, narrauerunt Genesarenis, & alijs, qui venerant à villis, vt viderent quomodo Christus demoniacũ liberasset: quia pastorũ nuntio forsitan contenti non erant. Et rogauerunt illum omnis multitudo regionis Genesarenorum, vt discederet ab ipsis: quia magno timore tenebantur. Timebant namque ne sicut in porcis nocuerat illis, etiam in alijs rebus damnum inferret. Mirabilis est illorum hominum stultitia, & fatuitas: qui propter porcos Christum à regione sua eijcunt. Sed proh dolor, quæ sunt, qui eundem dñm ab animabus suis expel-

1. Cor. 15.

Luc. 7.

Exod. 14.

Tom. I. O o hant

lunt ob alia multo viliora? Quot sunt, qui, vt vel vnum lucentur oboli, & merces suas ri tē vendant, mentiuntur, iurāt, atq; periurāt? Alij etiam nō melioris nati homines noctu, interduq; ludentes, conclaue, & chartas pi-ctas statuunt illis, qui ludū exercere voluerint ipsi iam ludendo languētibus. Quibus in locis Dei nomē turpissimē blasphematur, & offenditur. Alij, vt pro animi sui libidine merces suas vendant, Christum abs se projicere non dubitant. Quorū domus spelūca la- tronū, & vitiorū gymnasiū dici possunt. Sic omnis peccator Deū propter nihil offendit. O si pendere peccatores, quā nullius cō- modi causa Deū relinquant, quo alia multo maiora bona amittunt, cautius & prudentius res agerent suas. Vsurarij, & omnes, qui aliena retinent, eijciunt Christū: ne in aliquo bo- nō tēporali dānificētur. De quibus loquitur scriptura. Qui dixerunt Deo, recede a nobis: scientiam vitarū tuarū nolumus. ¶ Obserua etiam nō esse paucos, sed plurimos, qui Christum eijciūt, ne bona perdant tēporalia. Non pauci, in quā, sunt, & cū dolore dico, qui ro- gauērūt Christū, vt ab illis discederet. Omnis multitudo Gerasenorū. Multi Christū eijciūt: tota enim ciuitas & regio Gerasenorū rogat, vt discedat: pauci sunt qui Christū suscipiāt, vt Martha & Zacharus: sed multi, vel fere om- nes illum eijciunt. Ciuitas vniuersa clamabat vt Christus crucifigeretur: at pauci in sepul- chro cōdiderūt eū. Multi enim sunt vocati, pauci verō electi. Vbiq; pellitur Christus, iam fere non habet vbi manere possit. Pellitur ab aulis principum: quoniam ibi veritas, & religio odio habetur. Pellitur etiam à priuatis no- bilium, mercatorū, & plebeiorum domibus: nam in huiusmodi hominū animis præter lu- chrum, nihil cōsistere potest. Quod si ad præ- latoros & ecclesiasticas personas confugiat: heu me miserum omnia ambitionibus, auaritia & libidinis ira referta offendit, vt nequaquā ibi velit habitare. Vnde profectō videtur nul- lum esse in toto orbe locum, nullam viuendi conditionem, in qua possit Christus requie- scere: vsque adeo vnusquisque delicijs, hono- ribus, & blandimentis huius sæculi captus, im memor suæ salutis viuūt. Ipse autem ascen- dens nauim reuersus est. Deus neminem cogitumō nolentes facile deserit. Sed ò infeli- cissimam animam, quæ à Deo deseritur. Nā que diuina præsentia omnibono potitur, Dei absentia omni bono orbatur: efficiturq;

miserima, summisq; repleta calamitatibus. Præterea quāuis Christi doctrina maximē in- digebant, acquieuit illis: quia si remansisset, non acquieuisent ei, & peiores efficerentur. Docet prædicatores, vt, quando viderint se parum in vno loco proficere, in aliū profici- scātur. Sic enim illis dixit. Si vos non recep- erint in vna ciuitate, excurrite puluerē, &c. Et rogauit illum vir, à quo demonia exierant, vt cum eo esset. Hoc putant aliqui illum fecisse, ne elongatus à Christo rursus à daemonibus comprehenderetur. Voluit etiam Christi po- tiri familiaritate, vt plenius ab illo doceretur. Tam enim addictus & deuotus Christo iam dudum erat, vt voluerit ei de cætero in spera- biliter adherere, corporaliter que adesse, ne- ue pro tanto accepto beneficio non gratus iu- dicaretur. Noluit autem huic petitioni ac- quiescere, vt hoc miraculum plurimis nar- rans eos lucrificaret. Quapropter subditur. Dimisit autem eum Iesus dicens. Redi in domum tuā, & narra quanta fecit tibi Deus. Noluit au- tem dñs illum secum deducere. Primò vt ia- ctantiam vitari doceret: quoniam si eos, quos sanabat secum duceret, videretur humanum captare fauorē. Secundò, quia plus poterat proficere, Christū prædicando, & illum illius- que gesta alijs narrando, quā sequendo. Quod multo fecius faciunt hac nostra tempore multi, qui malū seruos suos in rebus suis stu- diosius videre, quam in Dei cultu & religio- ne. Quare non paucos inuenies, qui mini- stros diebus festis negotijs distringunt, ad e- vt neque sacro, neque concioni possint inter- esse. Et ita omnem famulorum seruitutem si- bi arrogat, quia quæ sua sunt querunt, non quæ Iesu Christi. Christus verò querens, nō suum commodum, sed populi salutem & pro- fectum: non secum duxit hūc hominem, sed præcepit, vt narraret mirabilia Dei. ¶ Obser- ua etiā qd præcepit huic Christum miracula sua narrare, alijs verò tacere: quia si pe ex humili- tate hac celanda sunt: sepe autem ex charita- te proximi pandenda. Id eō iussit huic, quo- niam regio illa fuit Dei cultu & cognitione priuata. Atque ideo Christus recedens ab eis quasi vicarium & prædicatorem eū reliquit. Præterea aduertendum hic est, nō dixisse do- minum, Vade, & narra quanta ego tibi fece- rim, sed, vade & narra quanta fecerit tibi De- us: quibus certè nos docet, vt omnes actiones nostras in Deū referamus, quæ aliquid bo- nitatis habuerint. Hac etiam de causa, quādo

Mat. 10.

Phile. 2.

ad pa-

Joan. 9.

Joan. 11.

Exod. 14.

Exo. 18.

Tob. 12.

Psal. 65.

Lucæ 5. 10.

ad patrem miraculū refert, dicit, Narra: quā- do vero de seipso loquitur, hortatur tacere. ¶ Discamus hinc duo. Primum est, la pē do- minum infirmitates propter gloriam & ho- norem nominis sui immittere. Vnde ipse de cæco nato ait. Neq; hic peccauit, neq; paren- tes eius: sed vt manifestentur opera Dei in il- lo. Et de infirmitate Lazari dixit. Infirmitas hæc non est ad mortem, sed vt manifestetur &c. Et in Exodo dixit Moysi. Glorificabor in Pharaone. Sic infirmitas & obfessio hominis istius fuit ad hoc, vt ipse magna Dei narra- ret. Discamus secundò, exemplum istius opera Dei narrare & magnificare mirabilia eius, il- laq; prædicare. Sic Moyses narrauit Ietro om- nia, quæ fecerat Deus Israel. Et Angelus Ra- phael Tobia dixit. Vos autē benedicite Deū; & narrate omnia mirabilia eius. Vnde Dauid in psalmo. Venite, & narrabo quanta fecit Deus anima mee. Sic iste fecit, sicut præcepe- rat illi dominus, atque ideo sequitur in con- textu. Et abi; per vniuersam ciuitatem, prædi- cans quanta illi fecisset Iesus. Expende autem hunc hominem non fuisse iustum, vt prædi- caret quanta illi fecisset Christus, sed quanta illi Deus fecisset: ipse tamen prædicauit quan- ta illi Iesus fecisset, quia iam ex illuminatio- ne superna credebat ipsum esse Deum. Non solum enim in corpore, sed etiam in anima sanatus & illuminatus est: vt Iesum cognosce- ret esse Deum. Atque ideo prædicans, quæ il- li Christus fecisset, præceptum eius impleuit. Hinc aduerte, vt quando à Deo salutem cor- poris nactus fueris, animam nō obliuiscaris, sed in vtraque pariter proficias, huius homi- nis exemplo. Nam, vt quidam pœta ait: Op- tandum est, vt sit mens sana in corpore sano, &c. At iam Euangelista aliu d narrae aggre- ditur miraculum, quod Dominus fecit susci- tans filiā Iairi archisynagogi: obiter autē etiā mulierem Hæmothoissam sanauit. Ait itaq;. Factum est autem cum redisset Iesus, excepit il- lum turbæ: erat autē omnes expectantes eū. Cū- re discesset, inquam, à terra Gensarenorum ad Galilæam. Vide quot gentes que hauariat do- minus labores, vt infirmitatibus nostris me- deatur, & nobis commodum pariat. Nihil aliud agit, aut studet, præter salutem homi- num: vbiq; enim se offert, occasionem que querit, vt possit rogari, & vocari ad curan- dum. Non enim est, sicut illi, qui ne pauperi- petenti faciant elemosynam se abscondunt, & per famulos se domi esse negant. Verū in

Christus sciens in illa regione filiam archisy- nagogi grauitè agrotare non se more istorū celat: imò eo tendit, vbi ab infirmis possit in- ueniri & rogari, & exorari. Quare cum ita pa- lam se locaret, vt omnibus beneficeret, vide quid dicat Euangelista. Et ecce venit vir, cui nomen Iairus, & ipse princeps Synagogæ erat, & cecidit ad pedes Iesu rogās eum vt intraret in do- mum eius. Ideo hic ad Christum exiit, quia Christus ad eū venerat. Præsentia ergo Chri- sti illum traxit. Vnde egregius psalter. A facie dñi mora est terra, à facie Dei Iacob. Præ- sentia dñi mouentur hominū corda, & præsentia saluatoris egreditur Iairus salutē quaerit. Quæ ad modum sol præsentia sua terrā calefa- cit, latificat & fecundat, absentia vero illā de- turpat, infrigidat, & effratā redq; sic Christus Gensarenos relinquens in tenebris infideli- tatis gelidos, & steriles, Galilæam (scēdam, & splendidā doctrinā & miraculorū suorū lumine illustrēq; effecit. Calefcit igitur dñs, verus iustitiæ sol præsentia sua principis syna- gogæ animum, eum que mirabili deuotione; humilitate, reuerentia, & modestia deumctū ad se traxit, ad suosq; pedes fecit procubere orantem, vt in illius domum se conferre vel- let. Verū hic aliqua sunt obseruanda. ¶ Pri- mū horum est, quauis Christus vnicus sit Saluator noster, nemini tamē non acceden- te eius voluntate & cooperatione, auxiliatur; sed media quædā, & gradus sunt, per quæ ad salutē peruenitur. Et in primo, si petimus o- peim & salutē à Christo, inuocare nos eū o- portet, sicut Ioel dixit. Omnis qui inuocau- rit nomen dñi saluus erit. Nemo autē Chri- stū inuocabit, nisi credat in eum. Tūc ex fide eum charitate coniuncla, Deum vt decet in- uocabimus. Nō defuit huic fides, quia credi- dit Christū sanare filiā: & charitatem habuit, quia vitā filia; petebat. ¶ Obserua secundò, hanc orationē Iairi (cuius nomē Lucas ponit propter certitudinem facti) tria habere bonæ orationis requisita. Primū enim habebat hu- militatem: quod insinuat in eo. Cecidit ad pedes Iesu: & Mattheus ait. Adorauit illum. Qua adoratione sollicitudinē & necessitatē suam ostendit, cui præter Christū mederi ne- mo poterat. Quatio enim humilissimis se cœ- los penetrat. Secundò habuit affectū in petē- do. Satis enim affectuosè & instatè petijt. Vn- de colligitur quā vehemēs sit parētū in filios amor. Mulier illa Sunamitis vidēs filium suum mortuum non lentē, sed festinanter alium

Psal. 135.

Ioel. 2.

Rom. 10.

Matt. 9.

Eccle. 25.

4. Reg. 4.

Esai. 65.

Lucæ. 10. Luc. 19. Matthe. 20.

suū strauit, & venit ad Helisā, & postea no-
luit recedere, nisi pater secū iret. Viuit dñs, ait,
& viuit anima tua q̄ non dimittam te. Sic ce-
tiam regulus ille abijt, querens Christum, &
obtinē orabat pro filij incoluitate. Quan-
tis autē in clamoribus, lachrymis & affectibus
mulier illa Chanaana filia salutem quæsi-
rit, satis egregie Marthai euangelium cōte-
morat. Quod, nisi fallor, filij nūquam fecissent
si ih̄u huiusmodi calamitatibus patres vidisset.
Multos enim passim videmus pauperes pat-
res, quorum filij diuites sunt, non tamen è
diuitiis. Quamobrem non præcepit Deus,
vt patres filios diligerēt, quippe qui satis sua-
pte natura in eos affecti sunt; præcepit tamē
filij vt parentibus suis obedirēt, eos colerēt,
& obseruarent. Et in Exodo etiam iussit, vt
qui malediceret patri, vel matri, morte more
retur. Tertio confidēter petijt & fidem ha-
buit. Hac enim fide indiget oratio, iuxta il-
lud iacobi Apostoli. Postuler in fide, nihil hæ-
sitans. Aduerte etiam: nam videtur etiam
in Iairo fidem defuisse, sicut & in regulo. Si-
cut enim regulus, ita hic Christi præsentiam
corporalem petebat, rogans vt intraret do-
mum suam: Verum nihilominus maior fuit
fides huius archisynagogi, quam reguli. Pri-
mo, quia rogans petebat Christi aduentum
aut equam filius inoreretur, putans mortuū
nō posse à Christo suscitari. Vnde Mattheus
illius verba referens ait. Filia mea modo de-
functa est: sed veni & impone manum tuam
super eam, & viuet. Secundo Iairus hic plus
humilitatis habuit, maiore inq̄ exhibuit Chri-
sto reuerentiam, quam regulus: cecidit nam-
que ad pedes Iesu, quod regulus non fecerat.
At quamquam fidem, id est, fiduciam habuit
in oratione, crediditque, quæmadmodū He-
lisæus mortuum tactu ossium eius suscitauit:
sic etiam Christum tactu manūs suæ filiam ei-
us suscitare posse: nihilominus tamen repre-
hensione dignus fuit, quia corporalem Chri-
sti præsentiam exigebat, sicut regulus. Sed cur
propter hunc fidei defectum Christus non
reprehendit illum, sicut regulum? Nēpe quia
hic sacerdos erat, & princeps synagogæ. Hinc
ad nostram eruditionē discamus Pontifices,
Prælatos, Sacerdotes, ac viros Ecclesiasticos ho-
norare: & eorū peccata saltē corā populo nō
arguere. Nullius enim fructus sunt publicè
facta in Ecclesia viros reprehensiones. Quo-
ntiam qui eo modo arguuntur scandalizan-
tur, non corriguntur: & vulgo deinceps, quod

huiusmodi semper gaudet cauillis, ludibrio
& contemptu suat. Vnde Ecclesie autoritas
non parum defraudatur. In Leuitico habet-
Lewi. 14. tur iussisse Dominum, vt domus, quam sacer-
dos erat ingressurus, prius expurgaretur: vt
scias quanta reuerentia, & honorē sacerdo-
tes sint tractandi. Quando peccauit Aaron
Numero. 16. secreto reprehensus est à Deo. Vnde discere
potes, prælatos & huiusmodi summos viros,
quia Christi sunt Domini, licet, suis non va-
cent defectibus, tamen propter suam digni-
tatis gradū esse honorandos. Sicut enim, si a-
grotans, medicum tactus præstantissimū nō
ideo paruipenderes, quia aliās esset vitiosus,
imò aliorū defectū oblitis, ab ipso summis
precibus, salutem & peteres: sicut
etiam, si vestim haberes cum alio comunē
eam solum modo partem spectares, quæ te
contingeret, aliā relicta: sic in prælatos & supe-
rioribus auctoritatem muneris, & com modū
tuum ab eorum doctrina considera, alijs em-
nibus prætermisissis. Itā honorabat David Sau-
lem regem, & prælatum populi & suum, quā-
uis impiū. Quin etiam si sua habeant vitia,
quæ vides, ferenda sunt: quonia in plures ha-
bere possunt virtutes, quas tu non vides. Ar-
chisynagogus hic habuit humilitatem, quia
reuerenter petijt: habuit affectum, quia ardē-
ter orauit, habuit fiduciam, quia ad Christum
venire non dubitauit: & sic his tribus rebus
nexus optimo iure petiuit. Quare & si imper-
fectam habuit fidem, existimans Christum
absentem eius filiam suscitare non posse: cre-
didit tamen præsentem valiturum. Vnde do-
minus hunc fidei defectum arguere noluit,
tūm quia si archisynagogus, & quasi episco-
pus & princeps synagogæ erat: quia humilita-
tem, & fidem habebat non mediocrem,
credens Christum mortuam filiam posse ad
vitam reuocare. Quid sciamus secundo non fa-
cile domos principum & magnatum ingre-
di: quandoquidē Christus non nisi rogatus,
& ob ingens bonū spirituale, populiq̄ adifi-
cationem domū archisynagogi intrauit. Quo
documentum saluberrimū omnibus suis le-
quacibus, & viris ecclesiasticis in primis reli-
quit, ne regum, & magnatum aulas frequen-
tēt, aut ad secularia cōuiuia, aut negotia acce-
dant, nisi religionis adificationem sperēt, po-
puliq̄ prouentum. Q Postremo expende ho-
minum morē & consuetudinē: qui licet ma-
gna petat, vt facilius, quæ postulat impetrēt,
solēt ea quæ precantur deprimere & eleuare.
Sic

Gene. 19.
3. Reg. 2.
Matth. 20
1. Reg. 24.
& 26.
Gen. 15.
Psal. 118.
Mat. 19.
Mat. 5.
Alto. 21.

Sic Lath Angelis dixit. Est hic ciuitas parua,
saluabor in ea. Sic Bersabeerum postularet
Abisac in coniugem, & cum eum illa regniq̄
discebat. Petitionē vnā parublam, ego depre-
cor à re. Sic mater filiorum Zebedæ accessit
ad Christum petens aliqui, quasi paruum pe-
teret: petebat vt filij essent in regno Christi
affectores. Ita etiam vnā parublam aliud videtur
petere, nisi Christi in domū suam aduentum:
nihilominus tamen cupit, vt filia suscitetur:
& hæc de causa Christi præsentiam optat. Vn-
de Euangelista subdidit causam cur Christū
rogabat, vt iret in domum: dicens. Quia vni-
ca filia erat ei: sed ætatis annorum duodecim, & hæc mo-
riebatur. O inertiā, tarditatem quæ hominū
ingentem: quorum nemo est; qui Deum op-
timum & maximum propter eius bonitatē
duntaxat colere velit: sed omnes spe com-
modi Deo inferunt. At quo peioris conditio-
nis cultum Dei faciunt, quam hominum: si-
quidem nulli homines, alios amant nullo v-
tilitatis sine proposito, sed voluptatis tantum
modo causa illis inferunt. At Dei seruitus
& cultus nisi cum utilitate nulli grata sunt.
Serniebat Abraham Deo, at statim commo-
dum querens ait, Domine Deus, quid da-
bis mihi? Et David. Inclinaui cor meum
ad faciendas iustificationes tuas in æternum,
propter retributionem. Et Petrus. Eccc nos
reliquimus omnia, & sequuti sumus te: quid
erit nobis? Ita Iairus hic venit ad Christum,
quia vnica filia erat ei, & moriebatur. Multo
fecius se habet Deus nobiscum: qui non solū
beneficus est in illos, quos nouit fore gratissi-
mos, sed etiam in illos, qui ingratisimi sunt
futuri: quoniam solem suum ortiri facit super
bonos, & malos, & pluit super iustos & iniu-
stos. Amicitiam Deus inibat cum Saule, Sa-
lomone, & Iuda, eorū perfidiam futuram
non ignorans: homines autem illum, non ni-
si proposito commodo querunt. Huius au-
tem imperfectionis causa est, imperfecta no-
stra de Deo notitia. Vnde qui ea corpore exu-
ti eterna beatitudine fruuntur, quia Deū per-
fectè cognoscunt, illum non ambitiosè, sed
verè amant: quo etiam in odore habent in se-
culo ij, qui Dei veram nanciscuntur cognitio-
nem. Vnde Paulus ait. Ego autem non solū
ligari in Hierusalem, sed & mori paratus sum
propter nomen domini Iesu. Hic Iairus pro-
pter commodum ad dominum accedit. Sed
quomodocūque accedant homines, eos su-
scipit Dei benignitas: dummodo humiles, &

necessitatis suæ memores sicut princeps hic
veniant. Quare Antiochus insolenter dis-
cessit, quia licet ad Deū nō accessit. Vocat itaq̄
Iairus Christum, quia mortua est puella eius
filia: Christus autem sine pretio, tum sequi-
tur. Vide quotendā et viuit ista mundiq̄ bo-
na. Hæc puella erat illius principis hæres &
spes vnica in quam patris opus honor, no-
men, & fiducia nitēbatur: quæ tamen morte
præuente omnia hæc fuerat frustrata. Omnia
in filia iacta fundamenta inania sunt: & quæ
vel exigua febris, ad eò sublata sunt, vt nullū
sui relinquunt monumentum, aut vestigium.
Hoc sæpe accidit illis, qui spes suas collocāt,
in rebus fluxis & mutabilibus. Vnde Esaias.
ait. Væ vobis, qui confiditis in baculo arundi-
neo, & confracto. Hæc puella omne bonum,
cūque nomen, omne fundamentum erat do-
mus parentum suorum, et mortuus, & mor-
te sua vniversa hæc bona trahit. Hæc de cau-
sa sanctissimi viri nunquam spem suam, aut
fiduciam, in filijs hæredibus, aut maioranti-
bus, rebusue fluxis & caducis seculi, quæ diu
consistere nequeunt: sed in solo Deo ponūt.
Vnde quia memoriam non quaesierat, eter-
nam sui memoriam reliquerunt: cum con-
tra acciderit quam plurimis sæculi regibus,
& principibus, qui omnem vitam suam ho-
noribus inbiantes transegerunt: nunc tamen
non secus obliuioni traditi sunt, ac si nunquā
fuerint. Nulla in te terrenorum confidamus:
si quidem in puncto in ictu oculi mutantur,
ne putantes nos aliquid habere, postmodum
nihil inueniamus. Quis persuaderet Iairo
filiam eius, quam florētissimam, videbat,
diu non viduram? Quam tamē miserimus
pater cum minimè putabat, mortuam vidit.
Statuamus ergo omnem fiduciam nōstram
in solo Deo, qui cum semper viuat, nunquam
desinat expectationes nostras nunquam frus-
trabitur. Aduerte autem Martham a-
liter verba Iairi esse, quam nosser Lucas,
ait enim. Filia mea modo defuncta est. Sed
nulla est contrarietas. Igre dicente nanque Iai-
ro domum, filia erat penè in extremis: cui po-
stmodum iter facienti iam obijisse nuntiātū
est, vt in ista Lucas commemorat. Vnde quan-
do Iairus cum Christo loquebatur, quia iam
filiam mortuam credebat, de illa quasi mor-
tua mentionem faciebat. Q Discant prælati
exemplo huius Archisynagogi, qualem sub-
ditorū suorū debeat habere curā. Vt si quido
eos in peccato mortuos viderint, accurrat &

amore paterno Deū precantur, ut illos manu misericordiz suar tangat & à peccati tenebris excitet. Sic fecit optimus ille populi Israelitici præful Moses, qui pro reo populo rãta orauit efficaciaz, ut ausus sit Deo dicere, vel parce populo huic, vel dele me de libro vite. Idem etiã Aarõ fecit, cum se ponens inter viuos & mortuos, rure, & oratione Deū exorauit suar. Verũ pauca sunt hodierna die Ecclesiã stici pastores, qui vitã suã pro ouibus suis periculis obicent, sicut Dauid, qui Leones, & Vrsos in gregem ingruentes, expugnat. Quare miseriam Christi oues passim periclitantur, pastoribus vitijs & delicijs affluẽtibz. Sequitur. *Et contigit dum iret à turbis cõprimebatur.* Surgens, ait Matthæus, Sequēbatur eum. Surrexit enim, vt iret: quia se debebat. Hoc enim opus & labor boni prælati est, vt felicitet, propter subditorum bonum, surgat: sedemque suam & quietem relinquat. Sic bonus pastor Jacob. Die (inquit) noctuque gelu vigebar: somnus fugiebat ab oculis meis. Non sic modo faciunt prælati otio & inertiaz vacantes: nec tantillum voluptatis, propter subditi vtilitatem relinquunt. Itaque abiit eum Iairo miserum adolescentulã. Expende autẽ hic Christi mirã dispositionẽ, qui enim cũ regulõ ire noluit, cum Iairo vadit: quoniã secundũ varia tempora & causas diuersimodẽ se habebat in operibus suis. Vnde alijs temporibus iubebat miracula sua occultari, alijs euulgari, vt vidimus superius in hoc capite in dæmoniaco, qui legionẽ habebat. Et in hac historia duõ contraria fecit diuersis de causis. Nam mulierem sanatã à fluxu sanguinis coegit, vt sanationẽ suam coram omnibus publicaret: & suscitationem filiz archi synagogi præcepit ne cui dicerent. Ita hic & in regulõ. Nam ibi Christus voluit ostendere virtutem fidei, vt homines digna de illo crederent, scilicet, quod posset absens sanare. Ideo dixit. Filius tuus viuit, & credidit. Quod autem ad ostensionem virtutis fidei fieret apparet. Nam increpauit regulum dicens. Nisi signa & prodigia videritis non creditis. Noluit igitur Christus cum regulõ descendere, sed absens curauit, vt daret ei occasionem credendi. Hic autem Christus non attendit ad ostensionem virtutis fidei, sed vult ostendere mansuetudinem suã, quia omnibus comis erat, & nõ dedignabatur ire quocunq; vocaretur. Rursum cũ Iairo ire voluit propter magnitudinem miraculi nõ faciendi. Nam suscitaturus erat puellã, qui antea nullum mortuum suscitauerat. Iudai autem credebant hoc maius esse cõnibus alijs miraculis: ideo nimium oportebat esse competum, miraculum hoc Christi virtute fuisse factum. Nullam autem potuit maiorem Christus certificatione m. dare, quam veniendo ad puellã, & manum eius renuendo dicere. Puella surge: & illa surgeret. Quod si absens fecisset, quauis ipsa reuiuisceret, putaretur fortassis hoc nõ fecisse illum, qui autem nihil tale fecerat. Quare hæc fuit causa præcipua, cur ire maluerit ad adolescentulam suscitandã. ¶ Expende autem, quomodo Christus dimittens prædicationẽ (nam, vt Matthæus ait, ad populum loquebatur) sequutus est Iairum. Quo factõ docemur aliquando dimittendam esse orationem, prædicationẽ, & vitam contemplatiuam, vt proximis periclitantibus, aut afflictis subueniamus. Sic etiam Christum fecisse alibi legimus, cum ter in horro orationem reliquit, vt discipulos dormientes excitaret, visitaret, & moneat. Non sunt contraria Martha & Magdalena, imò serores sunt. Sic vitã actiua & contemplatiua inuicem sunt amicitiaz & germanissimã, si quæ n. utud adiuuant, tantum abest, vt aduerentur. Sub illis sanctorum animalium alis vidit zechiel propheta manum humanam: vt hinc intelligas, vitam actiuam contemplatiuam non impedire, imò potius summẽ adiuuare. Ita Moses diuinam contemplationẽ, qua in mente fruebatur reliquit, & descendit, vt populi necessitati, quia peccauerat, opem ferret. Duo Cherubim, quos Moses ex Dei præcepto fecerat, extensas alas ad volandum & cõtemplandum habebant: sed respiciebãt se versus vultibus: ita tu quantũ alas mentis extensas ad volandum habeas, id est, licet sis totus contemplationi traditus, non ideo vultum à proximo tuo auertas, sed potius illi, vt cunctaque potueris subueni. Hac de causa duo illi Cherubini morantur esse: quia charitas non, nisi inter duos, esse potest, alterum, qui faciat, alterum, qui accipiat. Disce etiam secundõ à Christo saluatore humilitatem & benignitatem maximã, qui Iairi petitioni nõ refragatus, illum sequutus est, vt opus charitatis impenderet. Vide quomodo cõmnia relinquit ob proximi salutem, quantaque diligentia vadat: non in sequentem lucem differens, sed statim succurrit proximi in sumitãti.

Quod

Quod fecus facis, qui sollicitus & penẽ coactus duntaxat bene operaris. Non sic faciebat sanctus ille Iob, qui dixit. Si negaui quod volebant pauperibus, & oculos viduã expectare feci. Non est differendum pauperi remedium, nec beneficia sunt procrastinanda. Vnde in Prouerbijz Salomon ait. Ne dicas amico tuo: Vade, & reuertere, cum statim possis dare. Ne sis igitur piger ad iuandum pauperem: sed diligens & velox. In quo documentũ tu me à Christo hoc in loco, & ab eius matre sanctissima, quam Lucas superius commemorauit visentem. Elilabeth cognatã suã, non lentẽ, sed cum festinatione magna: vt nos doceret, & proximis non pigritanter, sed diligenter tubueniendum esse. ¶ Expende etiam, vt hic ait Euangelista, Iesus à turbis cõprimebatur, omnem tamen hanc molestiam & tedium charitate motus ferebat. Non sic se habent nobiles, & potentes seculi qui nullo in loco se ab alio tangi patiuntur. Quin etiam ad templã euntes, quoties turba frequẽtior est, famulos afferunt, qui impulsu sustulsiue præcedentes plebem submouẽt, omniaque ita turbant, vt exercitum ingruere credas: postquam vero sedent, omnes circumstantes tam longẽ disturbant, vt maximo intervallo à propinquiori distent. Nolunt simplices & pauperes ad se accedere, sed tãrũ modo aspiceret & sequi: quod elationis & superbiz signum est. Sed dum sic iret compressus à turbis, audi in signe quoddam, quod fecit in itinere, miraculum. Ait ergo euangelista Lucas. *Et mulier quaedam erat in fluxu sanguinis ab annis duodecim.* Quæ hæc mulier cognatã suã, sed quæcunque illa fuerit, parum refert: hoc tamẽ scire refert, quid dominus in hoc itinere fecerit. Suscitaturus enim filiam archi synagogi, obiter hæmorrhoidã sanat, vt fidem faciat Iairo de filia suscitanda. Voluit demum in itinere animum Iairi confirmare hoc miraculo & exemplo. Præterea antequam illum consoletur, & gaudio repleat excitata filia, hoc præmisit miraculum, ad illum sustinendum in fide. Hoc modo solet Deus iustificare iustos in hac vita, quæ via dubia est & amara atque laboriosa, consolationibus, & refectionibus spiritalibus, ne deficiant in via: anequam pleno gaudio illos afficiat in patria cœlesti, & vita æterna. Non enim qui Christum comitãtur carent spe, & gaudio in

Ambro. li. de Salo. ca. 5

Iob. 37.

Prouer. 5.

Luc. 1.

Mat. 26.

Luc. 10.

Ex. 10.

Exod. 32.

Exod. 29.

hac lachrymarum valle. O si miseri mortales intelligerent quibus & qualibus iusti in hac vita consolationibus recreantur: desisteret profecto à peccatis suis, quibus immeriti tenetur. Exul Jacob à partibus suis charissimis in alienã regionem, tristis & pauper, & ab Esau fratre suo male tutus ibat, quo tamẽ in laboriosissimo itinere Deus illi solatus est ostẽsa scãla cœlesti, & sanctorũ angelorũ visione. Defatigatus sane, & sollicitus populus Israel ad promissã terrã contẽdebat, à Deo tamen in itinere tam grũoso manã cœlestij panis, Angelorũ recreatur. Sic illi, qui cum Christo in hac vita incedunt, anteaquã ad illã operatiuã, supremãque felicitatẽ perueniant, multis modis à dño confirmantur, & sustinentur: ne deficiant. In hũc etiam modum, animũ marentem Iairi iustificare noluit hoc miraculo anteaquam omnino illum filiz suscitãtã gaudio perfunderet. ¶ Perpetue de quanta lætitia repleantur qui Christum sequuntur. Discamus etiam hæc tãrẽna contẽnere & dñm sequi, quandoquidẽ in cœdenti habebimus in futuro seculo, hic autẽ consolatione non carebimus. Quinquã enim aquæ Marath amara sint, id est, quauis Christiãna vita sit laboriosa: coniecto ligho: crucis Christi in illam: dulcis & suavis reddetur. Si tecum Christum portaueris: omnia, quæ nũc tibi amara videntur, dulcia, & delectabilia videbuntur. Discamus etiam hoc Christi exemplo non defatigati operibus bonis. Ibat Dominus vnum opus bonum operaturus, & in itinere alterum facit: quia illi esse non potest vnum bonum opus alterius impedimentum. Tibi vero vnum opus bonum alterum impedit. Si enim elemosinã huic pauperi facis, illi non facis, inquitens te iam priori dedisse. Discamus quam pretiosus nobis debeat esse tempus gratiã, ne vel hora vna sine fructu illius abeat. Huc pertinet, quod Paulus ait Romanis, vt tempori nos accommodemus. Et iterum. Redimẽtes tempus: quoniam dies mali sunt. Rationem nãq; dabimus temporis oib; & inertia perperam consumpti. Christus in via nõquam stat otiosus, sed sanat, prædicat: & alia virtutis opera egregia operatur. Vide igitur, ne sis otiosus, ne tempus inane abire sinas. Agamus, ne tempus gratiã sine fructu nobis peccat. Si diu vixisti, cogita, & reputa tecum: quid tot annis, tot mensibus, tot diebus boni, vel mali feceris. Quod si vocaris ad penitentiam,

Gen. 28.

Exo. 16.

Exod. 15.

Rom. 13.

Eph. 5.

1. Cor. 7.

ne negligas: tempus enim breue est. Tu vero adolefcens stude tempus vite tuae colloca- re, ne in senectute eius te pudeat aut poeniteat. ¶ Præterea dum his duabus mulieribus opitulatus est, alteri in itinere, alteri vero do- mi, docuit ac manifestè demonstrare voluit, quid nos hic in via ab illo habere possimus: & quid illi in fine ab illo sperare debeamus. Etenim in via sanitatem mulier adipisceba- tur, domi vero filia defuncta vitam. Hæc e- nim duo nobis promittuntur, nimirum sani- tas, dū in via adhuc sumus, & vita, seu resur- rectio, cum ad finem venimus. Quid autem sanitate iucundius in hac vita? Quid lætius e- rit vita in altero seculo? Hæc utraque per Christum possumus cōsequi. De his duobus David ante multa secula cecinit dicens. Mi- sericordiam & veritatem diligit Deus gratiā & gloriam dabit dominus. ¶ Obserua autē, vt Christi potentia ex magnitudine miracu- li ostenderetur, dupliciter demonstrat Euan- gelista infirmitatis huius mulieris grauitatē. Primò diuturnitate, quia decem annis e- rant, quod tam longa infirmitate preme- batur, adeo vt iam incurabilis videretur: quia morbus inueteratus incurabilius censetur. Secundò ostendit magnitudinem infirmita- tis, eo quod non ab vno medico, sed à multis medicis curata nequiquam fuerit, infirmita- tis sanitate non afflicta. Et hoc secundum ostendit Euangelista, dicens. *Quæ in medicos erogauerat omnem substantiam suam.* Marcus plus dicit. Ait enim quod non solum non po- tuit sanari, sed dererius habebat. Itaque cor- pore non sanata est, imò in re familiari mul- to reddita est infirmior: vnde cum antea vnā haberet, postea duas habuit infirmitates. Sana- uit igitur Christus alteram harum infirmi- tatum non vtramque. Restituit namque illi valetudinem, non substantiam. Sed quid illi substantiam daret qui discipulos suos vnuer- sam substantiam suam deponere iussit? Hic ex- pende quam plurimos homines esse per- uento iudicio, qui exultantes se scopum at- tingere, omnia bona in medicos consumunt, si forte quouis valetudinis vitio se grauatos senserint: nec prius respiciunt, quam substā- tia consumpta, & valetudine non recuperata deceptos se viderint. Hi autem similes sunt illis, qui cietis ciuibus urbem alienigenis tra- dunt habitandam. Præterea in medicos dicit pluraliter: quia multitudo medicorū noxia est, infirmi sanitatem impediens, quoniam i-

psi sibi mutuo contradicunt. Corporis tui v- ni fideli medico curam trade, ne in plurium errore incidas. ¶ Derelicta à medicis seculi, ad medicum celestem confugit. Ita eos qui mundum relinquant, Deus suscipit. Am- missa prorsus terrena fiducia, conuertitur ad Deum, & illi soli fedit, perfectamque conse- quitur salutem. Non est salus in medicis, ne- que in filijs hominū: quod satis ostendit hac historia. Quia in illos consumpsit hæc mulier substantiam suam, & deterior facta est infirmi- tas eius conuersa autem ad Deum, quifons est, & origo totius sanitatis, inuenit salutem. Igitur in Deo pone spem tuam. Nimirum cō- fidebat Amā in opibus suis, & gratia, qua va- lebat apud Assuerum regem: à quo tandem in honestissima morte affectus, palam docuit nihil esse inanius, quàm confidere in princi- pibus, aut seculi bonis, quæ vique quæque fi- dem seruare nesciunt. Propter quod Ecclesia- sticum audi. Respicite filij nationes hominū: & scitote, quia nullus sperauit in domino & confusus est. Quis enim permansit in man- datis eius & derelictus est: aut quis inuoca- uit eum, & despexit illum? Igitur in emni- bus infirmitatibus tam corporis quàm ani- mæ ad Deum currere discamus: & Christi pe- des amplecti. Dic ahi: in me, salus tua ego sum: imple enim est, qui illuminat cæcos & tol- uit compeditos. Dominus illuminat cæcos: & c. Ex hac historia vides quomodo homines nihil possunt sine Deo, & quantum ipse pos- sit. Ideo Esaias obiurgans quosdam Israelitis ait. Væ qui confiditis in vmbra Ægypti. Ho- minum fauores, opes, & quidquid mundus potest, re vera vmbra sunt Ægypti. Omnes enim res humanæ, soliditate & fundamento carent. Cur ergo habetis fiduciam in vmbra Ægypti? Cur confiditis in eis: Si quis sit a- stians relinqueret fontem amensissimum, si stulis aureis aquam emittentem, & vmbra- fontis sequeretur, vt sitim extingueret: nõne amens videretur? Quanto amentior est, qui relicto Deo vero, viuo, perennique fonte: vmbra rerum humanarum, & fauores ho- minū captat? Honores enim, diuitia, & quot quot sunt in terra bona, vmbra quædam cœ- lestium bonorum sunt. FAVOR quidem homi- num est quasi vmbra, quoniam nihil nos iu- uare, aut prodesse potest. Accurramus ergo ad Christū, qui viuus fons est, & verus. Quid profuerunt medici, & diuitia huic mulieri?

Psalm. 65.

Hesher. 7.

Eccle. 2.

Psalm. 45.

Esai. 30.

Eccle. 1.
Psalm. 2.
Phil. 2.

Luc. 18.

Psalm. 61.

Ioan. 1.

Mat. 9.

Matthæ. 14
Mat. 6.

certè nihil: atque ideo ad Christum veniens perfectam obtinuit sanitatem. Quare ait Eu- angelista. *Accessit retro & tetigit simbram ve- stimenti eius.* Retro verecunda timens, ac tre- mens accessit. Ideò à tergo, quia præ pudore infirmitatis, contemptum domini refugiebat. Si quidem initium sapientiæ timor domini est. Et iterum. Seruite domino in timore, & exultate ei cum tremore. Et Paulus etiā ait. Vestram salutem cum timore, & tremore o- peramini. Quid ni pauent in mundissimæ sordes coram oculis mundissimis & purissi- mis? Inmundissimus enim est mensuris sar- guis. Atque ideo retro accessit timens pro- pter impuritatem suam: sed eam domini be- nignitas secutam reddidit. ¶ Igitur sicut hæc mulier ad Christum accedere non audebat, sed indignam se iudicauit quam Deus intue- retur: ita nos quoque ad Christum accedere debemus, nimirum in humilitate cordis. Nā illi, qui dignos se iudicant Christi conspectu, quemadmodum ille superbus phariseus fa- ciebat, longè sunt à vera salute. Indignum nanque se debet iudicare homo omni gratia, & beneficio Dei: si vult dignè ad Christum accedere. Est enim hæc præparatio ad gratiā Dei, cum quis humiliter confitetur se illa in- dignum: & tamen summo opere opus habere. Quapropter accessurus ad Deum effunde cor tuum, vt David ait. Agnosce te vacuum; illum omnium bonorum plenum: te pecca- torem, illum iustum: te pauperem, illum di- uitem: te peccatis plenum, illum autem om- ni gratia & veritate. Tetigit autem simbram; non pedes, vel aliam corporis partem: quia magna erat fides eius. Credidit enim se non solum tangendo corpus Christi, sed etiam e- ius vestem, saluari posse. Vnde intra se dice- bat. Si tetigero simbram vestimenti eius sal- ua ero. Magnum ergo fidei & humilitatis do- cumentum hæc mulier præstitit, quia credi- dit vestem domini tactam sanare posse. Vn- de hæc fuit prima, quæ tetigit vestem domi- ni, vt sanaretur, postea verò multo tetigerūt; vt habetur in Matthæo & Marco. Vbi dici- tur, quod obtulerunt domino male habentes, & rogabant eum, vt vel simbram vestimen- ti eius tangerent. Fuit etiam maior fides hu- ius, quam illorum. Quia hæc cum potuisset corpus Christi tangere nõ curauit nisi de ve- ste, credens hoc sufficere: illi autem potius tangere corpus petebant: quod si hoc non da- retur, saltem simbram tangere orabant. Nā

vt in Matthæo habetur, rogabant eum, vt vel simbram vestimenti eius tangerent: id est, sal- tem simbram. ¶ Accessit autem tacita, quia putauit se à turba non permissum iri acce- dere propter immunditiam suam. Ideo tacuit & inuisit se turba timens, ac verecunda. Dicebat enim intra se. Si tetigero simbram vestimenti eius salua ero. De sacrificio, quod offerebatur pro peccato dicitur in Leuitico, *Leui. 7.* quod omnis qui tetigerit carnes eius, sancti- ficabitur. Quanto magis sanctificabitur, & mū- dabitur: qui tetigerit dominum Iesum, qui sponte se ipsum, sacrificium Deo acceptissi- mum obtulit pro peccato suo Deo patri. Tu au- tem discite quod sicut hæc mulier prius intra se dicebat velle tangere simbram, & postea tetigit: vt nos sic cogitemus & ruminemus in- terius, quod postea facturi sumus. Considerare prius in pectore nostro, quod facere in- tendimus, quam opere præstemus. Nam me- lius sese haberent opera nostra, si ea primum adamussim expendere. Si Eglon Moabi- tarum rex præcogitasset summum esse incō- ueniens solum cum Aioth Israhel principe manere, cum decem & octo annos populum Israheliticum sua tyrannide oppressisset: mi- ferrimam non subiisset mortem. Si Abime- lech filius Gedeonis secum reputasset, quan- tum esset periculum ad turrim apud Thebē accedere, nõ percuteretur in olari à muliere desuper coniecto. Eodem etiam modo confi- sus Simon Pholemo, qui hostis fuerat Is- rael, cum filijs suis in conuiuium interijt. Hæc autem omnia inde fiunt quod non recte per- pensis negotijs, homines ad agendum se cō- ijiunt. Non sic fecit hæc mulier, quæ prius in- tra se considerauit quod factura erat; & postea fecit. Cuius exemplo; tu si ductus fueris non errabis. Has autem simbras portabant Iudæi, vt habetur in libro Numerorum. Di- uisum enim erat pallium ante & retro qua- bus diuisionibus, & duabus quatuor sunt ex- tremitates, siue anguli in veste diuisi, in qui- bus quatuor angulis ponebatur quatuor par- ticula panni hyacinthini, quæ vocabatur sim- bria. Ista vero simbria erant ad duo. Primū ad distinguendū Iudæos à ceteris gentibus: vt tam in veste per has simbras distingueretur, quàm distinguebantur in carne per cir- cuncisionem. Secundò (vt Deus ait) vt recor- darentur mandatorum Dei. Christus etiam gessit simbras iuxta legis præceptum, quia le- gem Moysi seruauit. ¶ Obserua autem ex hoc

Matthæ. 14.

Leui. 7.

Iud. 13.

Iud. 9.

1. Mat. 10.

Numer. 15.

loco aperte conuincit Lutheranorum erroré, qui sanctorum reliquias non venerandas esse docent. Cum ergo egredieretur Moyses ab **Exod. 13.** Egypto tulit secum ossa Ioseph. Quod si Moyses & filij Israel ossa Ioseph defuncti venerantur: cur populus Christianus non venerabitur sanctorum pro Christo occisorum reliquias? Cur etiam non venerabitur Christi crucis particulas, ubi dominus operatus est salutem humani generis, quæ guttis sanguinis Christi quasi margaritis ornata est? Obmutescite: impij Lutheranij, & deosculamini Christi & sanctorum reliquias. Quid respondere poteritis ad summi Dei dispositionem. In arca illa testamenti vsque adeo celebrata, nihil aliud, nisi reliquie includebantur. Locus autem ille dicebatur sancta sanctorum. Quod si queras, quid in illa seruaretur, respondet tibi Paulus arcam circumiectâ vndiq; auro, in qua erat vrna aurea habens manna: & virga Aaron quæ frondebat, & tabula testamenti. Videte obseruatas reliquias & coniectas, & sancta sanctorum dictus est locus, ubi hæc seruabatur. Vide etiam quantum valeant sanctorum ossa, & quanta sint veneratione digna. Cum ad tactum ossium Helita defunctus surrexerit: vos autem dicitis impudentissimè, non esse sanctorum reliquias venerandas: Tanta sunt virtute prædicta ossa sanctorum, vt salutem & vitam ad eorum contactum dominus concedat. Sic etiam apud Ephesum, cum ibi commoraretur diuus Paulus, virtutes non modicas faciebat dominus per illum. Deserebatur enim sudaria & semicinctia à corpore eius super languidos, & tecedebant ab eis languores, & spiritus nequam egrediebantur. Vestibus Pauli sanantur infirmi, & demonia exeunt, & ad tactum corporis Helita surgit mortuus: & audent hæretici reliquias sanctorum eleuare? Ecce hic quomodo ad tactum simbriæ Christi sanatur hæ morrhoisâ. Quod si mihi non credis audi euangelistam dicentem. *Et confessim stetit fluxus sanguinis eius.* In eodem instâti quo simbriâ tetigit sanata est. Voluit enim Christus hunc honorem deferre vestimento suo, vt doceret sanctorum reliquias esse venerandas. Confestim autem stetit fluxus sanguinis eius, quia potestas quo maior est, eo celerius operatur. Potestas autem Christi secundum quod dicitur: Deus est, infinita est magnitudinis: illa vero quæ humanitatem respicit maior est omnium creaturarum potestate. Ideo potuit in instanti & celerime miracula ope-

rari. Quod si aliquis fecit lentius, illud non ex defectu potestatis: sed mysterij cuiuspiâ gratia factum est. Nos vero exemplo huius mulieris ad Christum accedamus, vt fluxum peccatorum nostrorum curet. Osecas nanque loquens de multiplicitate populi Israelitici dixit. Sanguis sanguinem tetigit. Vique adeo properant homines in peccando, vt peccata se iniucem tangant & premant. Quare ab animabus peccatorum vehementissimus crimum sanguis fluit. Quis autem hunc sanguinis fluxum sistere poterit: nisi ille, qui sanguinem huic mulieri restrinxit? Quis corporibus medebatur, non propter corpora, sed propter animas: non ne libentius animas nostras curabit? Reliquit nobis præclarissima sui monimèta in sacramentis suis: in Eucharistia autem non solum simbrias vestimenti, aut aliquam corporis sui supellectilem: at se ipsum nobis reliquit. Cum ergo peccatorum nostrorum vulnera adeo sint grauiâ, fluxus autem sanguinis illorum adeo vehemens & periculosus: quare non ad proxima paratissimâq; remedia, & ad Christum, quem ad manum habemus, confugimus? Quare non occurrimus, & ad eius pedes proouoluimur? Quod si cogitationes seculi: & carnis nos impediunt, quo minus ad Deum veniamus, erumpendū est per medias hostium turbas: sicut hæc mulier fecit quæ multitudine vtrinq; coarctata erupit, & ad Christum peruenit. Omnis enim, qui ad Deum accesserit, vt debet procul dubio salutem consequetur, &c. *Et ait Iesus. Quis est, qui me tetigit?* Non querit, vt doceatur: sed vt mulier confiteatur: ad miraculi manifestationem, Dei gloriam, & presentium ædificationem, & Archisynagogi confirmationem. Iesus enim pro suo beneficio nihil amplius præmij efflagitat, quam confessionem mali & agnitionem clementie diuine. Vide quam parum petat agnitionem nempe diuinorum beneficiorum, & ne sis ingratus. Præterea voluit Christus, vt hæc mulier sanationem suam manifestaret, quo illius eximiam fidem laudaret coram omnibus, illamque honoratissimam redderet. Hæc enim media solet Deus querere: quibus fideles suos honorificet, publicatis illorū virtutibus. Quare etsi non ignorabat illius mulieris virtutem, & fidem: querit tamen vt quod ipse sciebat alijs patefieret. Sed iam in superioribus, cum de Centurionis fide agebamus, de his diximus. Denique hoc dominus interrogauit, vt populum præoptum redderet

Osec. 4.

Cap. 7.

Esai. 5.
Esai. 42.

Capit. 7

redderet & attentum ad miraculi manifestationem. Ideo interrogans dixit. *Quis me tetigit?* Nā si ipsa mulier non interrogante Christo prius; miraculum euulgasset, nemo ad eius dictum attenderet: quia ibat cunctis frequētissimi & penè ab alienati cum Christo in domū principis synagogæ. Sed cū de minus dixit, *Quis me tetigit?* omnes attendere expectantes, quid vellet dicere, & tunc potuit miraculum conuenientius aperiri. Quod si forte ad dictum mulieris attendissent, vt illā narrante audiuissent, cerēt ei fidem non adhiberent, quia ægritudo occulta, occultam etiam curationem haberet, putareturque hoc non verè, sed ex quadam leuitate enuntiare. Nuic autem audientes Christum dicentem, quis me tetigit, planè aliquid suspicatur fuisse factum. Quare mulier postea confirmati credunt: quoniam quasi rocta hoc dixit, & quia timens, ac tremens cecidit ad pedes domini. Interrogabat autem, quis per fidem eum tangeret, se eundem quam virtus ab eo imperatur curationis. Nā alio tactu plurimi tangebant: nemo tamē sicut ista mulier, quia hæc tetigit credens. Sequitur. *Negantibus autem omnibus dixit Petrus, & qui cum eo erant.* Hoc est, Apostoli existentes cum Petro sed Petrus loquutus est, quia erat os totius collegij Apostolici, & inter omnes chiniebat. Sed illū audiuit. *Præcepit, turbæ se comprimunt & affligunt, & dicitis, quis me tetigit?* Expende, Christum comprimunt turbæ & affligunt, imple tamen tacet, sic afflicti, nec irascitur, neque conqueritur, neque vlciscitur. O quam multifumus, qui irruerentē ad eum accessimus: ita vt si mortalis esset, iam perijisset. Ideo ait. Laboraui sustinens. Vcūm ipse, qui huic tacet, aliquando, vt partititens loquitur, vt minatur per Esaiam prophetam. Præterea multi in Ecclesia reprobi Christum comprimunt: quem bene viuendo tangere negligunt. Præmunt, inquam, sed longè sunt: quia eidem fidei, quam loquendo asserunt, mala perpetrantes contradicunt. ¶ Obserua etiâ, inter tot, qui Christum sequuntur vnum tantum sanari: sic modo omnes participamus sacramentis, sed pauci obtinēt vim sacramentorū. Non enim omnes qui in prædicationibus plorât, contritionem habēt: neq; omnes qui fidentur, absoluntur: nec omnes qui corpus dñi sumunt sanctificantur. Multa hominum millia egressa sunt ab Egypto, at duo tantūmodo ingressi sunt terrâ promissionis. Multi

infirmi erant in Bethsaida piscina, & vnus tantū curatus est à Christo. Multi etiâ leprosi fuerunt in Israel tempore Helisei prophete: sed solus Amā Syrus sanitate obtinuit. Sic multi se quebatur Christū & tanguit: at vna mulier sanatur. Potuisset quidē Christus omnes sanare: sed quia non veniebant fide & deuotione nixi, ideo salutē non potuerunt consequi. Videamus igitur & nos omnes, quomodo ad altare frequenter accedamus, & tanguat: ne de numero illorū simus, qui Christū tanguit & non sanatur. Sed procedamus. *Et dixit Iesus, Tetigit me aliquis: Nam ego non uiuunt de me exisse.* Sicut in sexto capite dixerat Lucas, virtutē de illo exire & sanare omnes: sic modo dicit, quod de nemine, quantacūq; polleat sanctitate dici potest, nisi de domino Iesu. Ceteri omnes ab illo tanquā à fonte accipiunt quod dicit, vt rectè Ioannes dixit. Omnes de plenitudine eius accepimus. Ideo cū sancti edunt miracula, non habent quid gloriantur: quoniam illa virtus non ab illis sed à Christo egreditur. Quod optimè diuus Petrus de claudo sanato dixit. Viri Israelitæ quid admiramini super hoc; aut nos quid intuemini, quasi non ista virtute aut pietate fecerim? hūc ambulat: Deus Abraham & Deus Isaac, & Deus Iacob, Deus patrum nostrorū glorificauit filium suum Iesum, &c. Ad dicitur autem nullam virtutē de illo realiter exiisse. Quia aut ipsa esset virtus diuina, aut naturalis. Non diuina: quia virtus diuina non potest exire, quia non est nisi diuina essentia, quæ ubique est. Exire autem, & intrare, pe netrare, & diuidere, solis corporibus competit, in quantum habent quādam quantitatem finitam. Nec poterat esse virtus naturalis, quia illa non sufficeret ad sanandū ægritudines, sed quod quicquid erat in Christo præter diuinitatem erat creatum, & virtutis finitè: ideo ad operationem miraculorū non sufficiebat. Nulla ergo virtus exiuit de Christo: sed dixit exiuisse de se virtutem, vt intelligerent rudiores ipsum habere potestatem ad sanandū morbos. Ad ostendendū itaque virtutis suæ plenitudinem & immensitatem, formauit eis conceptum: quasi totum corpus suum esset plenum virtute, quæ propter abundantiam effluabat etiam in exteriora, ita, vt in tangentes fideliter deriuaretur. Non ergo hoc intellegendū est, vt verba sonant. Nā tunc inuēretur, Christū aut non uerbentē aut non iubentē exire aliquam virtutem de illo: quia ait: Ego non uiuunt

Ioan. 5.
4. Reg. 6.

Ioan. 1.

Act. 3.

ui virtutem de me exiisse. Ac si diceret, Ego non imperavi virtuti, vt exiret: at ipsa exiuit, & ego ipsam exeuntem sensi. Nam ad hoc quod Christus voluisset hoc significare debet dici, Ego emisi virtutem de me: & nõ ego sensi, vel noui exiuisse virtutem: quia nulla virtus erat in Christo, quæ posset exire, nisi eo iubente, & volente. Patet ergo Christum non intendere aliquam virtutem de se exiuisse: sed loquitur sic propter causam prædictam. ¶ Obserua etiam, non dixisse, virtus de carne exijt, aut de diuinitate, sed de virtute de me exijt: quia actiones non sunt nature, sed suppositorum. Suppositum autem Christi hanc actionem & miraculum fecit, vt statim ad tactum Christi hæc mulier sanaretur. Rursus obserua quomodo diuina virtus non se contineat quin se ingerat in humilem, & trementem sei mones eius. Nam vt natura vacuum non patitur: ita Christi virtus humilem vacuum esse nõ finit. Sed ad contextum reuertamur. *Videns autem mulier quia non latuit, tremens venit, & procedit ante pedes eius.* In eo, quod ait, non latuit, ostenditur mulier hæc imperfectam cognitionem de Christo habuisse, quia putauit eum occulta nescire. Tremens autem venit: quia tantus fuit tremor interior, vt redundauerit in corpus & tremorem causerit in ea. Forsitã autem timuit increpari à Christo: quia contra legem communem ipsa existens immunda, ausa fuit Christum tangere. Ad pedes vero procidit ex humilitate, & quasi gratias agens, & veniam postulans, si in aliquo ipsum offendisset. ¶ Expende autem quanto timore & tremore territa hæc mulier corruerit ante Christi pedes. Ex quo discere quàm timens & tremens apparere debes coram Deo. Si enim Daniel propheta sanctissimus coram Angelo cum ei apparuit stetit tremens: cur non timebis ac tremes tu apprensus coram illo iudice seuerissimo, qui tot peccatis infectus es? Quid faciet coram eo virgulta deserti, si coram eo columna cœli (vt ait sanctus Iob) contremiscunt: Si Angeli aut sancti Apostoli, & magni alij ecclesiæ patres (vt Diuus Gregorius interpretatur) tremunt coram Deo: quid nos peccatores faciemus? Duo docet locus hic. Primum quantum cum timore & reuerentia accedere debeamus ad sanctum Eucharistiæ sacramentum: si quidem hæc mulier tam trepida & sibi diffida ad Christum accessit. Secundo quantum timere debeamus illud iudicium terribile, & horrendum cum coram Deo apparuerimus.

Quoniam si hæc mulier ob eam tantummodo causam non audebat coram Christo apparere, quia se in mundam putabat, neque corpus eius sed vestem tantummodo tergeret: quid nobis miseris fiet, quanto pudore, & tremore apparebimus in illo supremo, terribili, & iudicio, coram illo, qui nõ ad eius vestes sed ad eius corpus in vita innumeris peccatis accessimus? Hæc mulier vestem dominitantium tergit, nos autem sacerdotes eum quotidie accipimus. Quocirca si illa ob paruulam corporis immunditiam, & naturalem, coram Christo tremuit, & infirmitatis remedium quaesuit: par est, vt nos in domini conspectu trepidemus & infirmitatibus nostrorum peccatorum teterimis consulamus. Sed de his satis. Docet etiam locus iste, vt quauis sanus sis, & iã sacramenta susceperis, semper timeas: iuxta illud. Beatus quis est mper est pauidus. Hæc enim mulier post sanitatem tremens ac pauens venit ad Iesum. Vnde beatus Paulus, qui stat, inquit, videat, ne cadat. Sed iã audiamus euangelistam narrantem quæ vltra fecit hæc mulier. Ait itaque. *Et ob quam causam tetigerit eum, indicauit coram omni populo, & quemadmodum confestim sanata sit.* Quia miracula sua dominus ordinabat magis ad propagandam fidem noui testamenti, quam ad salutem corporum, & sciebat tunc futurum esse, vt nunciaretur Iairo mors filia, & propterea oportere Iairi fidem confortari. Ideo miraculum manifestari voluit præfente Iairo, vt fides illius roboraretur & augetur. Expende quãtam habeat Deus curam eorum, qui ad illum confugiunt. Expositum fuit in manibus eius Iairus, & se illi commendauit. Quem dominus, vt suo, sibiq; commendato ita consuluit, vt eum anteaquam filiam suscitaret, hoc miraculo hilarem & confidentem reddiderit. Vnde patet quia diligentia, & sollicitudine dominus consulat omnibus mortalibus, in primis illis, qui Deo se tradunt & illi tota mente confidunt. De Susanna ait scriptura, quia erat cor eius fiducia habens in domino. Et sic dominus illius curam gessit, & illam liberauit: Ideo David. *Iacta cogitatum tuum in domino, & ipse te enutriet.* Discamus etiã ab hac muliere grati esse Deo, & alijs enarrare miracula, & mirabilia, quæ Deus operatur in nobis. Sic David narrabat in psalmis, & canticis & hymnis beneficia, quæ illi Deus impertiebat: & vt alij etiam hoc facerent hortabatur dicens. *Narrate omnia mirabilia eius.* Quod ipse faciebat, vt alios suo

Pror. 28. 1. Cor. 10.

Dan. 13.

Psal. 54.

Psal. 104.

suo

fuo prouocaret exemplo. Narrabo omnia mirabilia tua. Et iterum. Narrabo nomen tuum fratribus meis. Quos vt acrius excitaret, inuitabat & conuocabat inquit, venite, audite, & narrabo omnes, qui timetis Deum, quanta fecit animæ meæ. Sic Moyses narrauit lecto cognatio suo omnia, quæ fecerat Deus populo Israhel. Ideo dominus præcepit, vt Iudæi narrarent mirabilia Dei, & præcepta eius filiis suis & posteris. Et Angelus Raphael Thobie dixit. Vos autem benedicite Deum: & narrate omnia mirabilia eius. Illi quoque duo discipuli, quibus dominus apparuit in Emmaus in die resurrectionis eius reuersi narrabant discipulis quæ gesta erant in via, & quomodo cognouissent dominum in fractione panis. In Actis etiam habetur, cum Paulus ascenderet Hierosolymam nariabat per singula Ecclesiæ quæ fecisset Deus per illum in gentibus. Denique consuetudo erat antiqua inter viros, & feminas sanctas, siquid insight aut mirabile Deus faceret, alijs narrare & cantica componere in Dei laudem, vt mentes illorum excitarent ad laudandum Deum. Sic Moyses, Debra, Maria soror Moysi, David, Esaias, Ezechias; Anna mater Samuelis, Iudith, Tobias, Abacuc, Simeon, Zacharias, & denique beatissima virgo Maria cantica composuerunt, & mirabilia Dei narauerunt, nuntiantes alijs magnalia Dei: vt inuitarent eos ad diligendum & amandum Deum. Hoc enim est maximus virtutis in anima hominum effectus & fructus, vt scilicet, Deum verbis laudantes, illumque sanctificantes alios similiter hortemur, vt laudibus diuinis permoti, velint Deum; & amare, & colere. Nam si tu rebus gestis Alexandri Magni, aut Iulij Cæsaris auditis vsque adeo caperis, vt eos, quos nunquam vidisti & à quibus nullum accepisti beneficiũ diligas: quid apud te debent efficere laudes domini nostri Iesu Christi? Ideo dixit Angelus Thobie. Opera Dei reuelare, honorificum est. Sic ista mulier coram omnibus mirabilia Dei narrauit, & alta voce quomodo sanata fuisset à Christo. Sic nos grati simus Deo: & beneficia, quæ nobis contulit alijs narremus. Sequitur in contextu. *Et ipse dixit ei. Fides tua te saluauit fecit.* Quo pacto fides mulieris eam saluauit fecit, quum dudum audiuimus, virtutem exiisse à domino quæ sanitatem contulit? Dicit autem fidem eam saluasse, quia fides opus est, vt quis cœlestia dona assequatur. Si-

cut ex bonis operibus dicimus hominem iustificari, quauis Dei benignitati omnis iustificatio nostra sit ascribenda: quia sine illis nõ datur. Veluti si quis medicus curaturus ægrum inueniat, vt si sanari velit medicus præceptis pareat. Quod si accurate præsterit, poterit ei medicus dicere. Tua obedientia te sanauit. Quoniam, nisi obtemperasset, medicus remedia nihil profuissent. Sic Christi virtus sanauit hanc mulierem: ea ratione; quia fidem viam habuit. Ideo dicitur, fidem eam sanauisse. Expende autem hanc mulierem sanitatem suam tactui simbrice ascribere: Christus vero fidei illius salutem attribuit. Quia sicut reuera sanitas gratia Dei debetur: ita fides & contritio nostra eandem sanitatem operatur: quauis Lutherus mendacissime dicat, nihil nos in nostra salute conficere. Imo sine dubio, vt gratia est fons salutis: ita operatio nostra per gratiam adiuta salutem cooperatur. ¶ Præterea illa Christum laudat, & ab illo laudatur, vt agnoscas sponsum, & sponfam seipsos inuicem laudantes. Dicit illa. Fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi: inter vbera mea comorabitur, vt eius tactu pectus meum sanetur. Respondit ille. Ecce tu pulchra es amica mea, & oculi tui columbarum, quorum vno vulnerasti cor meum. Fidei enim oculus per dilectionem operas vulnerat sponsum. Respondit sponsa. Ecce tu pulcher es dilecte mi, & decorus. Ac si diceret. Non nobis domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam. Dixit autem illi dominus. *Vade in pacem.* Hoc est, esto secura & in mentis tranquillitate Deo gratias age & permanc. Ex hoc Christi factio cum hac muliere discamus tria. Primum discamus Christum non esse personatum in spectorem, sed æquissimum adiutorem omnium pauperum, ac diuitum, Iudeorum, & gentium, si modo fide formata crediderint: Petrus enim dixit. In veritate compertum, quia Deus acceptor personarum nõ est: sed in omni gente qui timer Deum acceptus est illi. In Deuteronomio etiã dicitur, quod personam nõ accipit. Idem habetur in secundo Paralipomenon. Et Paulus etiã scribit in ea, quàm ad Ephesios misit epistola, & iterum ad Colossenses: & princeps Apostolorum in prima epistola. Quia enim benignitate excepit Christus mulierem pauperulam, atque venit ad aedes Iairi archisynagogi. Eodem modo nõ diuites, & pauperes sanandos excipiet, si tamẽ ad ipsũ venimus. Festinemus ergo ad Christum

Esai. 66.

Leui. 15.

Dani. 10.

Iob. 26.

Greg. li. 17. mor. ca. 14.

Can. 1.

Can. 4. Psal. 113.

Act. 10.

Deuter. 10. 2. Par. 19. 1. Pe. 1. 1. Pe. 1.

flum omnes, qui in aliqua calamitate sumus. Secundo discamus Christum in curandis aegrotis non modo verbis vsolutum, sed etiam membris suis, & vestimentorum suorum tactu. Voluit enim honorare corpus suum diuinitati coniunctum, & corporis indumenta. Sic etiam potest viuificare, & sanare animas nostras, & corpora. Quod si tactu potest viuificare mortuos: quanto magis immortales erimus qui Christi carnem, & sanguinem, non tangimus in Eucharistia sed comedimus & bibimus? Tertio quauis mulier, quae obnoxia sanguinis profluvio ab annis duodecim impendisset omnem in medicos substantiam suam, tamen a nullo fuerat curata. Quo exemplo non ideo medicinam esse contemnendam dicimus, bene enim ipsa fecit: sed aegrotos aliquos Deus sibi referuat, in quorum sanatione glorificetur tempore suo, &c. Sed iam historiam prosequamur. Dicit itaque Euangelista. *Adhuc illo loquere venit quidam ad principem synagoga dicens ei. Quia mortua est filia tua, noli vexare illum.* Moram enim fecit Christus in via, ut interea puella obiret. Vult Deus ut miserias & egestates nostras consideremus ut clarius cognoscamus beneficia, quae in nos confert. Dixit Dominus Moysi. Quid habes in manu tua? Respondit, virgam. Quid ita? Nesciebat Deus Moysen tenere: Sciebat quidem. Cur igitur querit ut ipse clare videat & aduerat quod clare virga sit. At praecipit ut illam eieceret, & versa est in colubrum: & tunc aperte vidit miraculum, Sic in nuptijs in Cana Galilae expectauit donec omnino vinum deficeret. Nam quando Virgo mater dixit, vinum non habent, adhuc vinum (vt ait Cyrillus) non defecerat. Quare idem fuit ac si diceret. Vinum in omnem cenam non suffecerat: erat enim adhuc plurimum cernae residuum: quare defectus vini, ne indecorus foret, petebat mater a filio charissimo, ut antequam penitus deficeret prouideret. Dominus tamen expectauit, ut omnino vinum deesset ut in euidenti defectu euidentius miraculum ostenderetur, quo gloria Dei amplior fieret. Eodem etiam modo permisit dominus Lazarum in sepultura vsque ad corruptionem delitescere: quo miraculum in eius suscitatione clarius effulgeret: & Dei potentia magis omnibus pateret. Ita etiam hic euenit. Nam Iairus proficiens, Christum vocaturus, puellam in vltimis non tamen mortuam relinquit: at de illa, quasi obijisset iam, loquobatur: dominus

vero, cui omnia patent, optime sciebat ipsam adhuc non esse mortuam: quia de causa immorabatur in via, ut puella moreretur interea, vnde miraculum fieret maius, & patenter. Vult igitur Deus ut non prius defectum nostros cognoscamus, ut ille nobis auxilium praestet, quo nos liberati a criminibus cum postea laudemus, & glorificemus. Hac de causa interrogauit nonnullos qui uellent, sicut carcum, cui dixit. Quid vis ut faciam tibi? vt eodem defectus & miseriam suam cognoscere, salutem adipisci mererentur. Humiliter igitur omnes nos, cognoscentes miseriam, inopiam, & mortalitatem nostram, si volumus a Deo sanari & suscitari. Animaduertamus igitur delicta nostra & fragilitate, ut sic mereamur a dno seruari & exaltari iuxta illud Petri. Humilia mini sub poteri manu Dei, ut vos exaltet in tempore tribulationis. Expende etiam istius hominis stultitiam. Noli, inquit, vexare illum. Vexationem vocat orationem. Orabat Iairus Saluatore, qui eius precibus exoratus illum sequebatur in domum suam, & iste orationem vocauit vexationem. Multi autem sunt isti similes, qui putant se dominum frequenter orantes vexare: quare parum, aut nihil orant. At Deus non fatigatur orationibus, sed peccatis. Vnde per Esaiam ait. Seruire me fecisti in peccatis tuis, & tribuisti mihi laborem in iniquitatibus tuis. Vides, ut peccata vexent Christum, non orationes? Magis vexabat hic Christum infidelitate sua, quam Iairus sollicita petitione sua. Obserua etiam hunc duplitem errorem. Primum quia putabat Iesum non posse suscitare defunctum: & ideo dicebat Iairone adduceret Christum. Ac si diceret. Non opus est iam eius aduentus: nam adulescentula mortua est, omnique prorsus caret remedio. Secundo errabat, quia putabat more aliorum fatigari in eundo, cum tamen voluntate sua hoc fieret, piaque dispensatione, ut veritatem humanitatis in se ostenderet, & suis fatigationibus & laboribus gratiam multiplicem nobis mereretur. *Iesus autem audito hoc verbo respondit patri puellae.* Non respondit nuntio illi incredulo, qui dixerat Iairo, ne vexaret Iesum: quoniam puella esset mortua. Nam incredulitas non meretur Christi alloquationem. Hac de causa in die iudicij, non disceptabit Christus cum infidelibus, iuxta illud Dni Pauli. Qui sine lege peccauerunt, sine lege peribunt. Hoc est, sine legis disceptatione, quem-

Luc. 18.

Esai. 43.

Rom. 8.

Ioan. 3.

Ioan. 11.

Exod. 14.

2. Cor. 1.

Deuter. 19.

quae admodum ipse saluator mundi ait. Qui non credit iam iudicatus est: quia non credit in nomine vnigeniti filij Dei. Atque ideo responderet patri puellae dicens. *Noli timere: crede tantum, & salua erit.* Ac si diceret. Ne desistas a fiducia tua & fide in me. Non enim refert quam male habeat filia tua, viuatne, an mortua sit: fides namque tua illam saluare potest: si credideris videbis gloriam Dei. Eodem quoque modo in Israelitis fides probabatur. Hilari ex Aegypto discedebat, sciebat ex miraculis quae per Moysen fiebant, se clementer habere Deo. Verum ad mare cum venissent, & viderent a tergo imminentes Aegyptios, adeo debilitati sunt, & corum fides imminuta, ut dixerint ad Moysen. Quid hoc facere voluisti, ut educes nos ex Aegypto? Vtinam in Aegypto mortui essemus, &c. Eodem modo res nobiscum habet. Credimus enim cum prospere omnia succedunt: sed malis ingruentibus fides languet, nisi verbo & gratia Dei conseruetur. Ne autem Iairi fides quae Hemorrhoidae miraculo erat confirmata, audito filiam esse mortuam languesceret, sicut accidit populo Israelitico, cui Moyses dixit. Nolite timere, stare & videte magna Dei, &c. Voluit illum dominus his verbis corroborare. Obserua autem quomodo Christus consolatur nunc Iairum verbis, quae antea consolatus fuerat ex eim pla. Consolatus enim illum fuerat opere, scilicet, miraculo Hemorrhoidae: & nunc verbis illum consolatur. Vnde Paulus ait Benedictus Deus pater misericordiarum & Deus totius consolationis: qui consolatur nos in omni tribulatione nostra. Et cum venisset domum non permisit intrare secum quemquam nisi Petrum & Iacobum & Ioannem & patrem, & matrem puellae. Reiecta turba coram istis tantum miraculum facit. Primum quia voluit aequaliter esse occultum propter inuidiam Iudeorum, ne per hoc daretur eis maior occasio persequendi eum ante tempus. Ideo noluit coram omni multitudine tam magnum facere miraculum, ne Phariseorum inuidiam magis irritaret. Noluit tamen prorsus esse absconditum: ne omnino ignoraretur. De iure autem sufficiens illi tres, quis in ore duorum, aut trium, stat omne verbum. Secundum hoc fecit, ut doceat nos ex operibus nostris gloriam hominum non querere: sed soli Deo velle placere. Et quanto opera nostra fuerint excellentiora, tanto magis fugienda est hominum mul-

titudo. Tertium quia hoc miraculum faciebat ad consolationem particularis personae. Miracula enim, quae Christus faciebat, non propter bonum commune, sed ob consolationem alicuius personae specialis: non publicae, & palae, sed occulte faciebat. Et hos tres Apostolos voluit esse testes: quia digniores, & sanctiores caeteris erant. Docemur hic primum vt ab inuidis bona nostra abscondamus: ne illis demus occasionem maioris inuidiae. Sic Christus saepe fugit a Iudaea, & aliquando abscondabatur: sciens inimicos suos eius praesentia deterior fieri. Demus (iuxta Apostoli consilium) locum irae. Sic Iacob fugit a facie fratris sui Esau: ne eius praesentia scandalizaretur. Hoc idem fecit Moyses relinquens Aegyptum, & abiens in terram Madian. Hoc etiam fuos admonet Christus dicens. Si vos persequuti fuerint in vna ciuitatem, fugite in aliam. Quod adhuc paruum fecisse, commemorat Euangelista Matthaeus, cum fugit in Aegyptum, vt daret locum irae & saeuitiae Herodis regis iniqui. Docemur secundum gloriam mundi fugere, & vanas hominum laudes non appetere stultum est enim thesaurum tuum recedere vbi non valeas sumere cum volueris. Si ponis bona tua in ore meo, non in tua, sed in mea sunt potestate: cum vtique pro meo libito te possim vel laudare, vel vituperare. Sanum vas & inconcussum est conscientia, & seruandis secretis idoneum, nullis patens insidijs: quod ibi repositus non perdes, sed seruabis viuus, & defuncto restitue. Quocumque vadis, tecum portas depositum tuum: cum viuus adest, & in morte sequetur te gloria tua. Propter hanc Moyses & Aaron non ingressi sunt terram promissionis. Sancti occultabant bona opera sua: instar illorum, qui candelam incensam portantes, illam a vento operiunt, ne extinguatur. Quomodo facere debent illi, qui bona opera faciunt: ea enim sunt occultanda, ne ab aura gloriae inanis rapiantur. Christus ergo, vt nos hac doceret doctrinam, coram paucis hoc miraculum fecit, eosque admonuit secreto vt nemini dicerent. Docemur tertium melioribus & dignioribus honore & munera publica deferre: quotiescumque (quod saepe accidit) iudicium aut electorum potestate functi fuerimus. Sic Christus hos tres Apostolos plusquam alios honorauit: quia digniores erant. Quamquam hac nostra tempestate secus multo sit, indigni namque, ambitiosi, & impij, optimis viris saepe numero in praesentibus & dignitati-

Rom. 12.
Gene. 28.
Exod. 3.
Mat. 10.

Mat. 20.

Numer. 20.

Exod. 3.

Ioan. 2.

Ioan. 11.

Indi. 9.

bus preferuntur, florentesque viuunt: at virtus vbique iacet. Isti autem similes sunt Sichi-
 mitis, impium Abimelech in regem eligenti-
 bus: quia postea Sichem funditus eruens salē
 supereminauit, dignū sanē facti incolis præ-
 mium tribuens: at tādē miserrime interijt.
 Eo pacto qui im meritos cū hūnt, seipfos de-
 struunt, eosque, quibus honorem deferunt,
 simul. Nam omnes in infernum ruūt. Sequi-
 tur. *Flebant autem omnes, & plangebant illam.*
 Omnes qui erant in domo lairi lamentaban-
 tur. Et in Mathæo habetur, erāt ibi tibicines,
 vt mos erat Iudaorum in morte magni ali-
 cuius viri cantus, & modulos facientium, vt
 alios prouocarent ad fletum. Sic in secundo
 Paralipomenon habetur Ieremiam lamenta-
 tum esse super Iosiam: & duxerunt cantores
 & cantatrices, qui replicarent lamentationes:
 vnde quasi lex obtinuit in Israel. In huiusmo-
 di autē lamentationibus solēbāt repetere præ-
 clara gesta defuncti, vt patet in Ezechiele, cui
 dominus dixit. Et tu fili hominis assume la-
 mentum super Pharonem, &c. Hunc fletum
 compefcuit dominus: vnde subditur. *At ille
 dixit. Nolite facere, non est mortua puella, sed dor-
 mit.* Paulus Apostolus in epistola ad Thesalo-
 nicenses mortem somno comparat, inquit. Nolumus
 vos ignorare fratres de dormientibus, ut non
 contristemini, sicut ceteri, qui spem non habent.
 Si enim credimus, quod Iesus mortuus est, &
 resurrexit: ita & eos qui dormierunt per Ie-
 sum adducet cum eo. Dic mihi o Paulē. Apos-
 tole ficine agis? Christum dominum, qui vita
 omnium est, mortuum dicis: hominem autem,
 qui nihil aliud est, quam quoddam simulachrum
 & exemplar mortis, dormientem vocas? Hoc
 tamen non sine mysterio à Paulo dictum
 putēs Christum mortuum vocat, hominem autem,
 dormientem. Nos enim ideo dormimus, quia
 Dominus mortuus est, faciens, vt mors nostra
 in somnum verteret, eius autem resurrectio
 obitum nostrum in requiem, & tranquillitatem
 conuertit. Si enim Iesus, inquit, mortuus est
 & resurrexit: ita & eos qui dormierunt per
 Iesum adducet cum eo. Quia Deus morti se
 subiecit, mors nostra in somnum versa est: &
 quia Christus resurrexit, nos etiam resur-
 gemus. Hoc autem eo dicitur quoniam moriē-
 Dominus a deo dulcem mortem reddidit, vt
 ita nō mors, sed somnus & quies dici debeat.
 Antequam enim Saluator noster moreretur,
 mirum erat, quam formidabilis omni-

2. Par. 35.

Ezech. 32.

1. Thes. 4.

1. Cor. 15.

bus, odiosa omnibus, neminique chara esset
 mors. At postquam dominus passus est: iam
 non est, quæ fuerat. Illa enim semper horrida
 & formidolosa, quaritur ab adolescentulis &
 a pueris, qui se voluntario offerunt martyrio.
 Recte igitur dici potest morte Christi mortē
 nostram redditam esse suauem: & vmbra
 mortis tātūmodo. Quis igitur vmbra fugiet?
 Quis ignem pictum formidabit? Quis somnum
 timebit? Visa iam causa, quare mors
 nostra somnus dicatur, modo videre restat,
 quam habeat mors nostra cum somno simili-
 tudinem. Primum enim quoniam dormien-
 tes vocati expergiscuntur, mortui autem ne-
 quaquam, nec à sepulchris resurgūt: inde col-
 ligit peccatores verē esse mortuos licet inter
 nos viuant, mortuos autem qui in sepulchris
 sunt non esse mortuos, sed dormientes: quo
 pacto Christus hic hanc adolescentulam dor-
 mientem vocauit. Quemadmodum enim, si
 ex duobus iacentibus alterū facile excitares,
 aut ictibus posses excutere à somno dice-
 res quidem priori somno fuisse oppressum,
 alterum vero mortuum esse. Sic de pecca-
 toribus & mortuis dicendum est. Isti enim
 in iudicio vocati resurgēt: illi vero si ad fi-
 nem vsque vitæ non expergiscantur mortui
 in æternum permanebunt. Nam sepulti om-
 nes in iudicio resurgēt, & Deo vocanti respō-
 debunt. Quoniam ipse dominus in voce, &
 in voce Archangeli, & in tuba Dei descen-
 det de cælo, vnica nanque voce vocati exci-
 tabuntur: neque expectabunt, vt secundo vo-
 centur. At tu qui mille modis à Deo vocatus
 percussus multis laboribus, afflictus innume-
 ris tribulationibus & aduersitatibus non resi-
 puisti, neque expectas es à peccato: nonne
 multo magis mortuus dicendus est, quā illi,
 qui in sepulchris vsque ad diem iudicij dor-
 miunt? Quod si prædicatorum vocibus te vo-
 cantibus non obtemperas: cur tamen non au-
 scultas Dei admonitionibus quoties te labo-
 ribus & aduersitatibus vocat? Iob posteaquā
 vehementer percussus fuit, dixit. Manus Dñi
 tetigit me. Quis esset tā stupidus qui à lecto,
 in quo decuberet deiecit, fracto crure, aut ca-
 pite nihil tamē quereretur, aut mutiret? Hæc
 autem omnia Deus in te expertus est. Nā te
 in principio multis vocatum vocibus, quoniā
 audire noluisti, varijs deinde calamitatibus af-
 fecit: quæ nihil eo magis profecerunt. Vnde
 restat te in vitijs non secus esse omnibus cap-

1. Thes. 4.

Iob. 19.

Apocaly. 3.

3. Reg. 2.

3. Reg. 11.

3. Reg. 14.

3. Reg. 15.

4. Reg. 20.

4. Reg. 24.

2. Par. 17.

2. Reg. 7.

1. Cor. 15.

Roman. 6.

Ephes. 2.

Colos. 2.

1. Pet. 2.

1. Ioan. 3.

Ioan. 3.

rum sensibus, ac mortui in sepulchris suis ia-
 cent. Sic de quodā dixit Deus in Apocaly-
 Nomen habes, quod viuas, & mortuus es.
 Atque ideo in scriptura mors vocatur som-
 nus, & peccatum mors atque adeo mortui di-
 cuntur dormire, & peccatores vocantur mor-
 tui. In libris Regū, sæpe dicitur: dormiuit hic,
 aut ille rex cum patribus suis. Hoc dicitur de
 Dauide, Salomone, Roboam, Abia, Ezechia,
 Ioachim, Ioatham. Et dominus dixit Dauidi,
 cum dormieris cum patribus tuis. Et Elaias.
 Omnes reges gentium dormierunt. Paulus
 quoque iterum ait. Ergo qui dormierunt in
 Christo. Verum peccatores mortui dicuntur.
 Sic Paulus ad Romanos ait. Si mortui sumus
 peccato, &c. Er ad Ephesios, cū essemus mor-
 tui delictis. Et idem ait ad Colossenses. Petrus
 quoque princeps Apostolorum. Vt peccatis
 mortui, iulitæ viuamus. Et Ioannes: Qui nō
 diligit manet in morte, &c. Et deridebant eū.
 Sciens quod mortua esset. Vnusquisque ver-
 ba, quæ audit pro spiritu suo interpretatur.
 Loquebatur Christus metaphoricè, vocans
 somnum mortem iustorum quoniam ad quie-
 tem moriuntur: isti autem, vt bruti & carna-
 les pro libidine suorum intellectuū illud in-
 terpretantur. Eodē modo loquutus est Chri-
 stus cum Nicodemo de baptismo inquit. Nisi
 quis renatus fuerit ex aqua & spiritu san-
 cto nō potest introire in regnū Dei. Ille vero
 homo rudis & carnalis, rudius & cortice te-
 nus dictū intelligens, dixit. Quomodo potest
 homo cū sit senex iterū nasci? Summus quip-
 pe labor est sapientibus coram rudibus verba
 facere, & dolosū hominibus: qui verba acci-
 piunt nō iuxta verum & genuinum sensum,
 sed pro sui crasi & de prauati intellectu cap-
 tu. Omnes autē prædicatores huic incōmo-
 do subiecti sumus. Nā quāuis ea, quæ dixeris,
 optima: honestissimaque sint, ab hominibus
 vitiosis & captiosis ita torquētur vt plurimā
 decoris, & honestatis partem videantur amit-
 tere, &c. ¶ Observandum hic est hanc derisio-
 nē magnam fidem fecisse huic miraculo: ex
 hoc enim apparet verē esse mortuam. Ex eo
 nanque quod seiebant mortuam esse, ridebāt
 dicente Christo illam dormire. ¶ Discamus
 hinc non agrè ferre si ab aliquibus irrideamur.
 Nam Christus patienter se habuit cum
 istis derisoribus, & nihil eis respondit: sed ta-
 cens trāsivit, & fecit, quod facturus venerat.
 Hoc faciamus si volumus esse Christi discipu-
 li. Etenim qui se dicit in Christo manere: de-

ber sicut ipse ambulauit, ambulare. Omnes
 enim, qui piē volūt viuere in Christo, necesse
 est, vt ab impijs vexētur & derideantur. Pro-
 priū enim maiorū est bonos irridere. Vnde in
 prouerbijs habetur. Ambulas recto itinere, &
 timēs Deū despicietur ab eo, qui in fami gradi-
 tur via. Et iterū. Abominatur impij eos, qui in
 recta via sunt. Sed hoc te nō moueat: quia vi-
 tuperiū honorū laus est, si ab impijs irrogetur:
 & è diuerso, laus vituperiū. Malis enim dispi-
 cere, laudari est. Nō enim potest censura ali-
 quā habere autoritatē vbi qui dānatus est dā-
 nat. Quapropter tā turpe videri debet laudari
 ab improbis, quam si ipsa turpia laudarentur.
 ne igitur timeas irrideri ab ijs, qui irrisione
 digni sunt: sicut nec Christus horū verba cura-
 uit. Nam quando mali irrident bonos de bo-
 nis operibus, quæ agunt: idem est ac si cæci vi-
 dentes deriderent, quia vident, & claudi inci-
 dentes, quia rectè incedunt. Vnde ipsa irrisio,
 irridenda est. Quod si nemo sanæ mentis po-
 terit non irridere claudum, qui bene inceden-
 tes derideat: optimo iure ridendi & despiciē-
 di sunt isti delusores, non imitandi. Quod si
 dicat aliquis. Derisio maioris proualebit, quia
 sunt plures: respondetur, Deum & sanctos in
 adiutorium bonorum contra malos descen-
 surum. Vnde Psalmista ait. Qui habitat in cæ-
 lis irridēbit eos: & dominus subsannabit eos.
 Nam non est vituperium solis, si noctua vel
 non aspiciat, vel despiciat illius lucerna: neque
 est vituperium auri & argenti si sumēta ea nō
 habeant in pretio: quibus nihil, nisi frenū pre-
 tiosum videtur. Sic non est vituperiū bono-
 rum si ab improbis despiciantur: imo, auisim
 dicere, neminē adhuc esse felicem, quæ à tur-
 ba non irideatur: cui, vt dixi, optima quæque
 despicienda, & abiecta videntur. ¶ Docemur
 secundo Christi exemplo non respōdere de-
 risoribus, ne illos in maiorem infiniā prouo-
 cemus. Vnde Ezechias rex Iudæ præcepit, ne
 respōderet Assyrijs qui irridebant Deum; &
 populum eius: ne in grauiores blasphemias
 prolaberentur. Quemadmodum enim aqua
 frigida in ollam feruore bullientē missa, eius
 æstum comprimit: sic silentium astuantem
 blasphemorum & irisorum hominum iracu-
 diam, & malitiam intercludit. Ideo Ecclesia-
 sticus consilium dicens. Non incendas carbo-
 nes peccatoris. Quapropter psalmista ait. Cū
 confisteret aduersum me peccator obmutui,
 & humiliatus sum: & filii à bonis. Sed multi
 sunt, qui verbulo vno læsi lxxenta maledicta

Prover. 14.

Prover. 29.

Psalm.

Esai. 36.

Ecclesi. 8.

Psalm. 38.

& conuicia iaciunt. Vt enim porticus Olympiæ artificio quodam vocem emissam septies reddebat: quia de causa heptaphonō vocabatur, eo quod nō femel, vt Echo, sed septies acceptam vocē referret: sic plurimi vna affecti contumelia, septem rependant. ¶ Discamus tertio in bono incepto perseuerare, nec ab illo propter desiores desistere. Nam si aliquis studium suum cultui diuino applicat; statim à diabolo ianum eris interpellatur modis. Sic Christo eunti, vt bonū opus, piuraq; perageret, conata est mundi nequitia obistere: ne facinus tam egregium periretur. Hæc enim est vna de astutijs diaboli, bonum inceptum videlicet, in germine, & principio suffocare. Vnde per serpētē, religionem in paradiso incipientem, & quasi nascentē suffocauit. Quapropter in Ecclesiastico dicitur. Filii accedens ad seruitutem Dei sta in iustitia, & in timore: & præpara animam tuam ad tentationē. Sed tu perseuera in bono incepto & procedens viam inchoatam prosequere: exemplo Christo domini nostri qui nihil impeditus ineptis derisionibus non cessauit, donec in locū peruenit, vbi adolescentula mortua iacebat. Vnde ait euangelista. *Ipsæ autem tenēs manum eius clamauit dicens. Puella surge.* Qui sola voluntate illam suscitauit, tenuit manum eius, vt satisfaceret desiderio patris: qui secundū Mattheum dixerat. Impone super eam manum & uiuet. Clamauit autem, ad ostendendum magnitudinē potestatis: quia clamor, vox vehemens est. Ita vt ostenderet per fortitudinē huius vocis animam cogi ad corpus remeare. Sic se habuit in Lazari suscitatione. Clamauit autem imperatio modo quasi potestatem habens, dicens. Puella surge. Non fecit autem orationem aliquam sicut Helias, & Eliseus. Et in hoc mirabantur magis Iudei, sicut in doctrina: quia nō predicabat sicut doctor & expositor legis sed sicut legis lator, & tanquam potestatem habens, vt inquit Mattheus. Admirabantur turbæ super doctrina eius: erat enim docens eos, sicut potestatem habens & non sicut scribæ eorum, & pharisæi. Hoc etiā modo suscitabat mortuos, & miracula operabatur tanquam Deus: potestatem diuinam ostendēs illo modo imperatio, ad cuius nuntum omnia subijciebantur: atque ideo sequitur. *Et reuersus est spiritus eius & surrexit continuo.* Non poterat nanque aliter fieri iubēte Christo: quare eo volente puella necessario erat resurrectura. Reuersus est autem spiritus

eius ab occulto receptaculo suo ad corp^o examine Christo iubēte, & angelo sancto (vt creditur) ducente. Fuit enim anima illius puellæ in aliquo receptaculo, eo patuo tempore, quo fuit inter mortem & suscitationē. *Et in suis illi dare manducare.* Hoc fecit ne putaretur esse phantasma: sed per hæc signa ostenderet veritatem resurrectionis, sicut in resurrectione sua, qui comedebat cum discipulis suis. Nā si ambularet, non constabat de vera resurrectione: *Ioann. 21.* quia poterat dæmon arripere illud corpus, & mouere illo motu progressiuo: non tamē poterat facere has operationes vitales, vt comedere, loqui videre, audire: quoniā hoc nisi ab animali, fieri non potest. Et tamen si dæmon arripere corpus puellæ mortuæ, illud nō ideo animatum redderetur: quia dæmon non potest formaliter vniri corpori, sed tantum, vt motor: & per consequens nec comedere possit, neq; alias operationes vitales exercere. ¶ Obserua autem Christum non dedisse cibū puellæ: sed tantū iussisse ei dari, propter duo. Primum ad tollendam suspicionem, ne forte puella putaretur non vere comedere: sed propinante Christo oculos inspectantium obsecari, quo vera cibi sumptio appareret, cū tñ præstigiōsa, & falsa esset: parentibus autem id munus præstantibus omnis dubitatio sublatam fuisse: quia miracula non faciebat, nisi ad ostensionem diuinæ virtutis, ideo nullum eorum voluit penitus latere. Sed voluit Christus, vt miraculum hoc aequaliter ad tempus occultaretur, & postea manifestaretur. Fecit enim hoc miraculū, primo anno, quo cœpit predicare, vel in principio secundi: & restabant ei adhuc anni duo. Ideo noluit, vt hoc miraculum esset appetitum, ne incitaretur pharisæorum malitia ad illum occidendum, quo eius opera & predicatio intercluderentur: sicut factum est illo anno, quo morti traditus est. Nā tanta surrexit contra dominū inuidia, vt non auderet palam loqui aut ambulare. Ideo recessit ad Iudæam in Galilæam, & iterum in regionem circa desertum in ciuitatem Ephrem. Itaq; noluit modo talia miracula palam edere, quibus irritarentur magnopere cōtra ipsum

Luca. 24. Ioann. 21.

Luca. 7.

tra ipsum Iudæi: quoniam ex Lazari suscitatione statuerunt Iudæi Christum morte muldare. Quod etiam nunc, nisi Christus præcaueret, facerent. Quia de causa si in initio prædicationis sue Christus dominus mortuos publice suscitaret, occiderent eum ante tempus perfidi homines; non dum completis operibus mandata: vel saltem exultaret, aut daretur loquē tempore, aut se miraculose defenderet, quorum quolibet erat inconueniens. Ideo his de causis operata modo occultauit, postea vero publice mortuos suscitauit, sicut filium viduæ in Naim, & Lazarum: quos astate vniuerso populo suscitauit. Nunc autem Christus voluit vt suscitatio ista aliquante tempore occulta maneret, vel saltem dubia redderetur: quod sufficienter factum est per modum istius occultationis; quem Christus seruauit. Sed quia noluit hanc suscitationem prorsus occultam esse, adhibuit quinque testes, qui opportuno tempore de hoc testimonio perhibere possent. Nō autem tenebantur tacere nisi quatenus Christus alium mortuum suscitaret publice: Quare cum suscitauit filiū viduæ in ciuitate Naim, liberati sunt hi testes ab obligatione tacendi: quoniā ille cotam omni populo suscitatus est. ¶ Aduertendum hic est, quoniam Christus paulo ante Genesarem dæmoniacum voluit habere: præconem miraculi facti, & diuinæ potentie: nam præcepit illi, vt miraculum euulgaret: ac huic principi synagogæ iussit ne diceret. & illū noluit præconem habere, vt sic restaretur Deū humana prudentia aut sapientia parum vel potius nihil indigere. Ille dæmoniacus pauper homo erat, simplex, rudis, vilisq; conditionis: Archi-synagogus, diues, prudens, peritus in lege, sapiens ac potēs: ac diuina sapientia illum despectum dæmoniacum elegit in forum mirabilium prædicationem, huic autem silentiū indidit. Non enim in sapientia humana fundatur prædicatione euangelij, sed in diuina virtute: nec diuites, potētes, aut sapientes elegit Deus, sed apostolos discipulosq; homines piscatores & de media plebe, ac illiteratos. Ideo Paulus ait. Nō multi potentes secundum carnē, non multi sapientes, nō multi nobiles sed que stulta sunt mundi elegit Deus, vt confundat fortia: & ignobilia mundi: & contemptibilia elegit Deus, & ea que non sunt, vt ea que sunt destrueret, vt non gloriētur omnes caro in conspectu eius. Sunt multi arrogantes,

Corint. 1.

Ioan. 7. Ioann. 11.

& superbi theologi qui quoniam petiores in prædicando, & docendo sibi videntur, existimant doctrinam suā orbi omnino esse necessariam, nec posse aliter ad salutē viam parere. Verū isti proculdubio longe errant. Quāuis enim concionentur, legant, aut scribāt ingentia librorū volumina: bene tamen sine illorum ope ecclesia poterit stare. Deus enim nullius indiget auxilio. Fuit enim Augustinus summus doctor Christianæ ecclesiæ: non tamē illi vsq; ad eo necessarius, vt ab illo vniuersus reipublicæ Christianæ status penderet. Quam obrem, & si nūquam natus fuisset, nō propterea esset imminuta religio catholica. Fuit etiā Paulus maximus orbis prædicator; hic tamen tempore quo prædicationis summā erat necessitas, vincit fuit duobus annis, & sic cessauit tunc illius doctrina. Ne igitur superbias, neque te magnificias credens omnes doctrinā tuā indigere: sine te enim optimæ gemus: quod si obicris, Deus alios producet, quin & de puluere terræ potēs est summos viros suscitare, quibus tu tertio die obliuioni tradaris. Ideo conclusit Apostolus in prædicta autoritate inquitens. Vt nō gloriētur omnis caro in conspectu eius. Qui plura à Deo beneficia, quā tam alij accepimus, majori ad Dei cultum alijs, de iuncti vinculo tenemur: quam obrē oportet simus supra omnes humiles, pijs, & timentes dominū: prope enim adest tēpus, quo corpore vitæq; exuti, seuerissimam reddemus talentorum, id est, donorum Dei, quæ accepimus rationē, & quomodo illis vsifuerimus: quibus vtina in damnationē nostram non abutamur. ¶ Secundo discamus, nō reuelare proximorum nostrorum secretos defectus, neque eos in publicum efferre. Filius viduæ cum mortuus efferretur, ad portam ciuitatis positus fuit: vbi ab omni populo esse de functus iudicabatur. Lazarus itē publice solenni que pompa tumulatus fuerat. Ite igitur mortes, quoniam constabant, non vtiq; Christus, ne manifestetur. Quoniam quotiescūq; mors publica est: id est, quotiescūq; proxim⁹ rūs ea licentia in peccato se habet, vt neminon sit notum, ipsum esse vel vfararium, vel concubinariū, aut alio quouis modo peccatorem: impudē tu etiā de illius peccato loqui poteris. At vero peccatum occultum cui manifestabis: Cur mortem proxim⁹ secretam efferes: Cur infidenti & ignorantī occulta proximi tui vitia prodes? Sed multi sunt vanissimi homines, qui tāquā ciuitas sine muris, vas

Acto. 24.

Matth. 25.

Luca. 7. Ioan. 11.

sine operculo, equus sine freno, nauis sine clauo, domus sine foribus: sic illi nihil pensi, nihil probitatis, aut prudentie habent. Verum homines isti proditores, & infidi, qui quacunque sciunt, in publicum enuntiant, & cum iactura animarum suarum fratres infamant ignominiaque afficiunt, stultissimi dicendi sunt, siquidem proximis non sine incommodo suo nocere uolunt. De quibus ad litteram ait Ecclesiasticus. Sagitta infixi femori canis: sic uerbum in corde stulti. Canis enim sagittam infixam femori suo habens non quiescit donec remoueat illam: ita nec stultus quiescere potest, donec maledictum, quod de proximo suo audiuit, alijs dicat. Præterea sicut canes non solum carnes comedunt, sed etiam ossa rodunt: sic isti non solum carnalibus hominibus derrahunt, uerum etiam spiritualibus. Et præterea quem admodum canes in macello morantes sanguinolenta habent labia, & sanguini insudantur: sic isti sanguine proximorum madidant, in ore suo peccata aliorum portant. Unde ait eos pertinere illud. prouerbiorum. Insidiamur sanguini. Quoniam igitur obitus istius puellæ occultus erat, unde mortem occultam resurrectio occulta fuerat concecuta: ideo Christus iubet, ut occultetur. Disce hinc peccatum proximi tui, ad penitentiam conuersi celare. Quod si conuersus non est, poteris quidem illum secreto admonere, ut à peccato exeat: quod si parum promoueris, seruabis ordinem à Christo in euangelio traditum, quæ nos exposuimus in capite decimo septimo huius. Verum si post peccatum vitam correxit quid opus est prælato aut cuiquam dicere? Ita hæc mortua est & resurrexit in terra domum suam: quare præcipit dominus, ne manifestetur, &c. Tertio discamus omnem prorsus arrogantiam & inanem gloriam contemnere, ne uelimus bona opera nostra omnibus esse nota, ab omnibusque laudari. Imo potius ea Deo referemus: qui cum ea optime omnium nouerit, ea poterit laude & præmio digno afficere. Ut hoc igitur doceret Christus, præcepit miraculum tacere: quod idem in seipso fecit, Lucae 5. quem curauerat. Dixit etiam præcipiendo, ut nulli diceret miraculum, sicut in quinto capite huius iam uidimus & enarrauimus quomodo fugienda sit arrogantia & uana gloria: & omnia opera nostra propter Deum facienda. Denique docetur & quarto Deum non esse personarum acceptatorem, sed æquissimi adiutorem omnium tam pauperum, quam diuitum, Iudæorum & Gentium: si modo crediderint. Unde Petrus dixit. In ueritate comperi, quia Deus personarum acceptor non est: sed in omni gente qui timet eum & operatur iustitiam acceptus est illi. Equam benignitate accepit Christus mulierem pauperulam, & uenit in magnificis laici principis synagoga ædes: eodem etiam pacto nos pauperes uel diuites æqua benignitate, & misericordia excipiet: si humili & contrito corde ad ipsum uenerimus. Festinamus igitur ad Christum dominum, omnes, quotquot in aliqua calamitate & angustia sumus. Docet præterea hæc historia Christianorum bonorum mortem, non esse nisi somnum quandam. Ideo Ioannes audiuit uocem de caelo dicentem sibi: Beati mortui, qui in domino moriuntur. Amodo iam dicit spiritus, ut requiescant à laboribus suis. Demum docet quantum profectum faciemus, quantumque commodum accipiemus, si ad eucharistiam, ut deceracceserimus: quæ doquidem hæc mulier ad tactum tantummodo uestimentorum Christi, sic sanata est. Sed iam nunc finem faciamus huic capiti, tempus exigit. Quam ob rem ad subsequenti capitis explanationem accedamus, Christo Iesu domino nostro auxiliu suu præstare: qui benedictus in secula uiuit & regnat cum Deo patre & spiritu sancto in gloria sempiterna: ad quam nos omnes miserimos peccatores post hoc exilium perducere dignetur. Amen.

Ecclesi. 19.

Prouerbi. 1.

Matth. 18.

CAPV T. IX.

INTER DEI MAGNalia obseruatione & consideratione dignum esse existimo modum & ordinem quo Deus salutare nostrum operatus est. Poterat enim Deus

res, per quos populum erudiret. In hoc certe suam benignitatem ostendit, qui tam dulciter & benigne homines allicite: suamque sapientiam declarauit qui totum mundum per discipulos simplices & pauperes edocuit. Iam in capite sexto huius euangelij uidimus quomodo Christus dominus ex multitudine suorū discipulorū segregauit duodecim, quos apostolos nominauit: nunc autē eos honorat mitens illos ad prædicandum & tradens potestatem ut miracula facerent, ideoque sequitur in contextu. *Conuocatis autem Iesus duodecim Apostolis dedit illis uirtutem & potestatem super omnia demonia & ut languores curarent.* Ostenditur hic deitatis Christi excellentia, quia non solum ipse facit miracula sed discipulis concessit hanc autoritatem: quæ tantum est ut facile superet omnem naturam. Si enim super terram non est potestas quæ demonibus comparetur: planum fit ut Christus dans potestatem super spiritus, det & super omnem terram. Habet ergo apostoli potestatem super celos, elementa, & super omnem carnem, quantum necesse est ad negotium euangelij: quod ipsa experientia monstrauit. Hæc autem potestas non fuit absoluta in apostolis ut possint quidquid uellent super demones, sed solam ut possint eos de corporibus eijcere ut in Mattheo dicitur. Dedit eis potestatem spirituum immundorum: ut eijcerent eos. Non enim poterant quidquid uellent super eos, scilicet, claudere eos in abyssum, uel tollere potestatem tentandi homines: imo nec facere quod ipsimet apostoli non tentarantur: nam ludam (cui etiam data est hæc potestas) tentauit Satanas, & post buccellam introiuit in illum: & Petrum etiam ualde tetrauit, & omnibus illis dixit Christus. Ecce Satanas expetiuit uos ut cribaret uelut triticum, &c. Aduertendum quod ista potestas non fuit in apostolis aliqua qualitas siue uirtus actiua existens per quam possent aliquid facere quod prius non poterant: quia potestas facienda miracula est infinita, ideo homini non potest dari ita quod efficiatur aliquid ipsius hominis, sicut potentia uisua est aliquid hominis: nam tunc homo efficietur Deus quod est impossibile. Præterea si talis potestas esse uere in apostolis, possent quandoquique uellent, miracula facere: sed non poterant, quia post collationem istius potestatis oblatum est eis demoniacum & non poterant eum sanare ut infra uidebimus in hoc capite & Mattheus & Marcus enarrant. Non ergo erat ista

Acto. 10.

Apoca. 14.

Iob. 14.

Matth. 10.

Luca. 22.

Matth. 17.

potestas uere aliquid in apostolis sicut character est in sacerdotibus, qui quantumcumque impius sit, consecrat si uult. Sed ista potestas uere in Deo erat qui faciebat miracula sed concessit illam apostolis taliter quod quam docuimus ipsi inuocarent nomen Christi ad operationem alicuius miraculi, statim illud fieret si peteret cum fide, alias non: sicut demoniaco illo non præstiterunt sanitate (ut Christus eis dixit) propter suam incredulitatem. Hanc potestatem tantum dedit Apostolis & non alijs: & licet Christus concesserit alijs qui fidem haberent ut haberetur infra & in Mattheo quia omnis qui habuerit fidem sine hesitatione miracula faciet: hanc fidem nunc dedit apostolis, & illam conferendo insinuabatur conferre eis potestatem faciendi miracula. Cæteris uero non dedit hanc potestatem, quia non contrulit eis istam fidem. Ideoque non erat alia potestas data Apostolis ut miracula ederent, quæ esset in eis aliqua potentia actiua: sed solam ista fides, per quam uolentes poterant ea facere. Aliquando autem deficiente in eis fide, defecerunt & miracula. Rursum obseruandum quod uirtutem dicit & potestatem dedisse, quia discrimen est inter uirtutem & potestatem. Virtus enim est in miraculis faciendis, & potestas in demones eijciendis: propterea dicit quod misit illos ut demones expellerent & languores curarent, quia ad utrumque facerendum dedit eis potestatem plenariam. Fieri quidem solet ut nonnulli huius mundi principes famulos ad itinerandum mittant, nec præbent illis necessaria ad uiam perficiendam: utuntur enim eis ueluti mancipijs & abiectionis seruis. Similiter & reges erigunt homines ad suprema officia & dignitates: nec tamen eis concedunt nec præstare possunt uirtutem nec merita quibuscumque dignitatem, ad quam assumuntur, exerceant. Non sic Deus non sic, imo Apostolis suis ad culmen Apostolatus uocatis, uirtutem & potestatem ad demones eijciendos languoresque curandos plenissime concessit. Differunt uero languor & infirmitas: nam languor morbus inueteratus est, atque difficilis ad curandum infirmitas uero, pro quo cumque assumitur morbo. Ut ergo insinuaret quod morbos periculo mortis proximis & uicinos possint curare & inueteratos, explicuit languores. Vide etiam quod sapientissime dedit eis potestatem faciendi miracula, ut per ea fides persuaderetur hominibus: licet enim homines ducti ab spiritu sancto & illuminati lumine sci-

Matth. 9.
Matth. 23.
Luca. 17.
Apoca. 14.
Matth. 10.
Luca. 22.
Matth. 17.

dei credant, nihilominus ad stabilitatem cre-
 dendorum necesse fuit miracula edere, nō enim
 moueretur homo ad credendum nisi miracu-
 lorum testimonio adductus. Præterea, in hac
 donatione, apostolis facta vehementer humi-
 liata est altitudo diabolicæ superbiæ; dum ho-
 minibus literis desitit utiq; simplicibus pis-
 catoribus & egenis super omnia dæmonia est
 potestas distributa. Sic enim decuit superbiã
 dæmoniorum opprimi & dei ei; & iuste lu-
 pœnas, quia factus est ut illi qui maiestati im-
 mense alsimilarij intendebant, pauperibus
 piscatoribus subijcerentur. Principes & huius
 mundi reges cum ministros vel dilectos ad ali-
 quod munus vel honorem promouendos de-
 cernunt solent quidem erga illos quibus pre-
 dicere decreuerint quam plurimum honora-
 re & auxiliũ prestare: & hoc sanè vt erga sub-
 ditos talia videntes magno precio habeatur,
 ipsique illos reuereantur. Sic dominus volens
 inuitare Iosue in principẽ dixit Mosi. Tolle
 Numer. 27. Iosue filium Nun, & pone manum tuã super
 eum qui stabit coram Eleazaro sacerdote &
 omni multitudine, & dabis ei præcepta cun-
 ctis vidẽtib; & partem gloriæ tuæ vt audiat
 eum omnis synagoga filiorum Israël. Sic etiã
 & pater æternus cum Christum doctorẽ cœ-
 lestem in orbem mittit, qualiter eum com-
 mẽ-
 M. 27. det, au di. Hic (inquit) est filius meus dilectus,
 ipsum audite. Similiter Christus cum aposto-
 los ad prædicandum mittit honorat eos: dãs
 eis hæc potestatem, Docet locus iste homines
 non ex meritis sed ex vocatione diuina eligi.
 Ita in Genesi dicit Deus de Esau & Jacob. Ma-
 Genes. 25. ior seruiet minori. De his egregie disserit Pau-
 Roman. 9. lus ad Romanos. Esaiã etiã. Dominus ab-
 Esai. 49. vrero vocauit me, de ventre matris me re-
 2. Corin. 3. cordat⁹ est nominis mei. Sic apostolos elegit
 à mundi initio, vt idoneos faceret ministros
 noui testamenti, & apostolatus honore deco-
 rarẽt. Verum vt scias ad quid dederit eis hæc
 potestatem, audi euangelistam. Et misit illos
 prædicare regnum Dei, & sanare infirmos. Per-
 pendite hic verbum misit, alias enim absque
 electione & potestate nō licebat, nec licet mo-
 do nisi mittantur. Vnde Esaiã dixit Deo. Ec-
 ce ego, mitte me. Cui dixit dominus. Vade
 & dic populo huic, &c. Ideo Paulus, Quomo-
 do prædicabunt nisi mittantur? Et de his qui
 in nouis prædicationis ambiunt, & se in illud
 intromittunt, ait dominus. Ipsi cutrebant, &
 ego non mittebam eos: non loquebar ad eos,
 & ipsi prophetabant. Tales quidem Apostoli

non erant: atque ideo Apostoli appellati sunt,
 quod idem est quod missus: missi enim sunt,
 ad prædicandum. Vnde Paulus. Non misit
 me dñs baptizare, sed euangelizare. Tu ergo
 nō more pseudoprophetarum sed aposto-
 1. Corin. 1. lorum non te ingeras officio prædicationis
 nisi vocatus. Præterea missi non sunt Apo-
 stoli ad prædicandum parua, imo potius ma-
 gna, hoc est regnum Dei: quod est diuina gra-
 tia, vera doctrinã, & æterna gloria: non terrena
 promittens sed cœlestia. Moses quidem
 atque propheta non promittebant regnum
 cœlorum: licet sancti veteris legis meruerunt
 illud & leges Mosi obseruantibus datum est
 post Christi mortem. Age iam cõcionator ver-
 bi Dei, prædica regnum Dei & de ipso doce:
 non vero placida, nec auditoribus delectabi-
 lia: quibus ad risum moueas populum. Mu-
 nus quippe euangelici prædicatoris est vera
 predicare & non mendacia, & ad plandum
 audientes mouere, nō autem ad risum. Lege
 Hieronymum ad Neporianum scribentem.
 Dicant etiã nostri temporis episcopi qui suc-
 cessori sunt apostolorum verbum Dei præ-
 dicare, iuxta normam sacri concilij Tridenti-
 1. Conc. Tri-
 ni expressè illis præcipientis vt prædicent per
 se ipsos: ideoque Paulus præcipit vt eligantur
 episcopi qui sint idonei ad docendum, siqui-
 dem proprium munus eorũ est docere. Apo-
 stoli quidem vt instaret verbo Dei elegerunt
 2. Tim. 3. septẽ diaconos qui ministrarent in opere ex-
 1. Acto. 6. terno. Sed proh dolor quam peruersè se nũc
 res habet episcopi enim ipsi occupantur in ex-
 terioribus & negotijs secularibus, & munus
 episcopale quod est propriũ ipsorũ exercetur
 ab his qui nō tantę sunt dignitatis quales sunt
 monachi ac egeni clerici. Quare rogo expolia-
 uit David Saulẽ scypho & hasta, nisi quia ille
 dormiebat? Similiter quia prelati dormiunt &
 occiantur surripuerunt monachi prædicationis
 munus, quod proprium episcoporum est: &
 in ipsis vigiliatibus remanet. Sed de his alias.
 ¶ Secundo mittuntur hic apostoli non solum
 vt munus prædicationis exerceant, sed etiam
 vt miracula edant & ad languores curãdos.
 In confirmationem veritatis quam prædica-
 bant miracula faciebant, atque ideo doctrina
 apostolorum infallibilem veritatem in se con-
 tinebat: quia cũ solus Deus autor sit miracu-
 lorum, primaque veritas cui non possit sub-
 esse falsum, impossibile erat mentiri in doctri-
 na quam Deus tantis miraculis approbabat.
 Igitur vt mundus eis adhiberet fidem mira-
 cula

1. Corin. 1.

1. Conc. Tri-

2. Tim. 3.

1. Reg. 26.

cula operabantur, quæ nunc superuacaneum
 esset illa edere, quia iam crederetur his quæ de
 Christo prædicantur: & si talia miracula fie-
 rent, potius infirmarent fidem quam adiuua-
 rēt. Perinde ac si quis habet in iudicio aliquid
 sufficienter notum & probatum: si rursus vel
 let illud probare, per hoc redderetur nego-
 tium dubium ac si probatione indigeret. Simi-
 liter in nostro casu si nunc per miracula rur-
 sus fides probaretur, esset ostendere quod ad-
 huc de ea non constabat, essetq; tollere ei suã
 dignitatem, satisque periculosum esset. Nec
 desunt modo miracula & si inuisibilia quæ à
 concionatoribus diuino afflãte numine fiunt:
 idq; sanando ægritudines animæ & infirmos
 curando ab spiritualibus infirmitatibus. Sed
 vltreus procedamus. Et ait ad illos. Nihil ule-
 rit in uia: neque uirgam, neque peram: neque pe-
 cuniam, neque duas tunicas habeatis. Prohibet
 hic dominus præsidium temporale: docet cõ-
 cionatorẽ soli Deo debere inniti, iuxta illud.
 Omnem sollicitudinem uestram projicien-
 tes in eum, quoniam ipsi cura est de uobis. Et
 psalmo graphus. Iacta cogitarum tuum in do-
 mino, & ipse te enutriet. Aduerte quod in
 hoc non prohibet studiosam prouidentiam,
 sed curiosam & superfluum sollicitudinẽ. Sic
 & alibi dominus ait. Nolite solliciti esse anime
 uestræ quid manducetis, neq; corpori uestro,
 &c. Et iterum. Nolite solliciti esse in crastinu:
 crastinus enim dies sollicitus erit sibi ipsi. Suf-
 ficat diei malitia sua. Sollicitudo enim super-
 flua temporalium & cupiditas eorum, maxi-
 mè impedit veritatem prædicationis: nã qui
 talia quærunt sequuntur uiam Balaã qui mer-
 cedem iniquitatis amauit, vt ait Petrus.
 Non autem sic Paulus qui Thelonicen-
 sibus scribens ab Athenis ait. Non fuimus in
 sermone adulationis sicut scitis, neque in oc-
 casione auaritiæ, Deus testis est. Sciebat enim
 quod ex hoc iram Dei prouocabat, sicut dici-
 tur. Principes eius in muneribus iudicabant,
 & sacerdotes eius in mercede docebant: &
 propheta eius in pecunia dominabantur.
 Ideo subditur. Sion quasi ager arabitur, &
 Hierusalem quasi aceruus lapidũ erit, & mōs
 templi in excella siluarum. Christus domin⁹
 vehementer paupertatẽ amauit & relinquẽs
 in hoc seculo suos uicarios uoluit etiam pau-
 pertatis amatores eos esse: quo circa aurum,
 argentũ, & eas illis prohibuit. Placuit Christo
 Saluatori ecclesiam suam supra firmam petra
 fundare & non supra terram: quam ob rem

1. Pet. 5.
1. Iuan. 54.

Matth. 6.

Num. 22.
2. Petri. 2.
3. Thejsa. 2.

Miche. 3.

discipulos pauperes, & alienos longe à curis
 rerum temporalium esse uoluit: modicũ enim
 pulueris aut palea cessare facit oculum ab of-
 ficio suo, ideoque placuit vt pauperes essent,
 quia paupertas, expedita est, nullisq; curis
 implicata. Et sic cetera corporis membra ad
 alia officia conueniant, oculis tamen uni-
 cum habet officium: & contactum terræ maxi-
 me timet. Eodem modo ecclesiæ oculus cõ-
 templationi legis diuinæ intendere debuit:
 ob id que à terrenis istis maxime separari. At
 nunc in multis ecclesiasticis uiris magis occu-
 pata est ecclesiã in temporalibus, quam olim
 synagoga: nam plures ecclesiæ ministri potius
 Mosi discipuli esse eligunt, quam Christi: quia
 temporalia inordinate quærunt: quæ Mosẽs
 promisit. Sed vere Christi discipuli illi cõten-
 ditunt qui spiritualia appetunt, terrenaque
 despiciunt. ¶ In eo autẽ quod dicit neq; duas
 tunicas habeatis, superfluitatem prohibet, nō
 necessariũ uestimentum: nam Christus dupli-
 cem habuit uestem: quia præter tunicam in-
 consuilem super quam missa est fors, habuit
 alia uestimenta quæ fuerunt diuisa. Sic diuus
 Hieronymus ad Hediũ ait quod quicquid
 corpori nostro sufficere potest & humane sic
 currere imbecillitati, hoc vnica appellada est
 tunica: & quicquid in presentibus, alimentis
 necessariũ est, hoc vnicus diei uictus appellat.
 Ita necessariũ iuxta imbecillitatẽ uoluntatis
 uocatur vnum, superfluum uerò duplex: nam
 si de vnica tantum tunica intelligendum es-
 set, quomodo Petrus contra domini iussum
 fecit duas tunicas habens tum zonã tum etiã
 calciamenta? Et Paulus etiam ait Timotheo.
 Penulam quam reliqui Troade apud Carpũ
 ueniens affer. Ecce penulã vnã habebat extra
 se, & alterã portabat. Et ideo illud quod Ioã-
 nes dixit qui habet duas tunicas, de vnã non
 habenti, quod superfluum erogat pauperi-
 bus intellexit: ac si cũ Christo diceret. Quod
 superest date pauperibus: Sed ad frequen-
 tia. Et in quacumque domum intraueritis, ibi
 manete: & inde ne exeatis. Quasi dicat. Contẽ-
 tistore illo hospitiõ: & propter melius inqui-
 rendum ne exeatis ab illo: nam sicut in Ecce-
 siastico habetur, vita nequam hospitandi de
 domo in domum. Mutatio enim hospitij de-
 notat impatientiam in eo qui modica existẽ-
 te causa mouetur & non potest quiescere,
 iuxta illud. Hæc dicit dominus populo huic:
 qui dilexit mouere pedes suos & nō quieuit,
 & domino non placuit. Alienum enim a con-
 ciona-

1. Ioh. 19.
Hieron. 9. ad Hebr.

Acto. 12.

2. Tim. 4.

Matth. 13.
Luca. 1.

Ecclesi. 19.

1. Petri. 1. 4.

Ecclesi. 27. cionatore domos cursitare? & immobilis ho-
 ipitis iura violare. Prohibet itaque hic domi-
 minus discursum leuitatis, & inanem loci mu-
 tationem: stultus naque (vt Ecclesiasticus ait)
 vt luna mutatur. Aduertendum autem quod
 hoc non de quacunq; de domo esse intelligen-
 dum existimo, sed de honesta domo nam
 in Mattheo dicitur, In quamcunq; ci-
 uitatem intraueritis interrogate quis in ea di-
 gnus sit, scilicet vestro ingressu, videlicet vt
 sit laudabilis fama & probata virgine ex hos-
 piti vestri corruptis moribus vita vestra infam-
 iae macula notetur & alij vobis scandalum
 passi vestram paruipendam doctrinam. *Et
 quicumque non receperint vos exeuntes de ciui-
 tate illa etiam puluerem pedum vestrorum excu-
 tite in testimoniu supra illos.* Flagitium est pau-
 peres virtuti deditos quales Apostoli & Chri-
 sti discipuli erant, hospitio non excipere: qua
 ob rem eos derelinquere precipit Christus.
Num. 16. Vnde dominus per Mosem populum suum
 allocutus est. Recedite a tabernaculis homi-
 num impiorum & nolite tangere quae ad eos
 pertinent: ne inuoluamini in peccatis eorum.
Esai. 52. Esaias quoque: Recedite (inquit) & exite, &
 pollutum nolite tangere. Non autem solum
 recedere, sed excutere puluerem pedum pra-
 cipit Christus in testimonium quod nolebant
 recipere neque audire, ob idque (iuxta Salua-
 toris sententiam) tolerabilis erit terra Sodo-
 morum qua illis. Secundo illud fiebat ad sig-
 nificandum quod nihil commune cum illa
 vrbe habere volebant: & per hoc terroris da-
 nationis habitatoribus incuterent: vnde nec
 puluerem (quae res minimi erat) adhuc secum
 taligente & populo deducere voluerunt.
Acto. 13. Hoc etiam fecisse Paulum & Barnabam scri-
 ptura commemorat: qui excussis puluere re-
 cesserunt. Apostoli vero non portabant cal-
 ciamenta sic clausa vt hostia, sed tantum so-
 leas, vt videtur in Marci euangelio: quapro-
 pter tollentes soleas de pedibus collidebant
 eas ad inuicem super ciuitate. Faciebant hoc
 primo in platea vt omnibus constaret id quod
 fiebat: & quia exeuntibus illis extra vibem
 vsque puluis etiam adhaerebat, excutiebant
 iterum extra vrbe, vt nihil de ciuitate illa ex-
 portarent. *Egressi autem circuibant per castel-
 la euangelizantes & curantes vsique.* Per cas-
 tella dicitur ad ostendendum loca & si exigua
 sint non ideo propter habitantium penuriam
 negligenda, imo visitanda & docenda cum
 valde vile sit & Deo pergratum, & vnum ta-

tum conuerti. Non sic nostri temporis concio-
 natores quae multi, qui magnas ciuitates qua-
 runt, & circuant aulis regum & magnatum
 & principum domos: vt nomen & fama pos-
 sint adipsi & gloriam mundi ambiunt: vi-
 tam agentes vbi vini generosi, volatiliu, ar-
 que deliciarum est abundantia: nihil de ani-
 marum salute curantes. Praeterea multa inue-
 nies oppida & castella ab agricolis & paupe-
 ribus habitata / non loquor apud Indos nec
 oras remotas, sed de nostra Hispania quae tot
 ditissimos episcopos, alit theologos, & viros
 literatos vbi iam per lapsum triginta & qua-
 draginta annoru nec isti nec ipsi verbum Dei
 docuerunt, nec illi ab ipsis audierunt, nec epis-
 copi ad talia loca deueniunt: eo quod non
 delitiosa sed arida sint. Nonne Christus pro-
 istis pauperibus & humilibus sanguinem fu-
 dit & mori dignatus est, sicut & pro animab^o
 regum & principum? &c. **¶** Secundo dicitur
 hic quod curabant vbique locorum corpora
 languida sine personarum acceptione: Ioan-
 nes etiam resatur quod baptizabant: Disce
 ex hoc loco non superuire nec extolli pro vl-
 lo gratiarum genere aut doctrina: Iudas naq;
 praedicabat, baptizabat, demonia eiciebat &
 plura signa fecit: nihilominus in tanto hono-
 ris culmine deiectus est, & ad inferos dama-
 nus descendit. Sed de his alibi nonnulla dixi-
 mus. *Audiuit autem Herodes tetrarcha omnia
 quae fiebant ab eo, & haesitabat. eo quod dicebatur
 a quibusdam quia Ioannes surrexit a mortuis: a
 quibusdam vero quia Helias apparuit, ab alijs au-
 tem quia propheta vnus de antiquis surrexit.*
 Audiuit quidem Herodes miracula quae Chri-
 stus per se & super suos discipulos operaba-
 tur, quia fama Christi vndique diffunde-
 tur: nam vt Mattheus ait, abiit opinio eius in
 rotam Syriam & obtulerunt ei omnes male
 habentes variisque languoribus oppressos.
 Cum audisset (dicit hic Lucas) quod haesita-
 bat: sed Mattheus & Marcus dicunt quod
 affirmauit esse Ioannem. Sed nulla est con-
 tradictio: nam Herodes primo haesitauit
 propter rumorum varietates, sed postea
 credidit Iesum esse Ioannem, sicut & alij
 quidam propter vitae sanctitatem & famae emi-
 nentiam, & quia per apostolos baptizabat.
 Nec dixerunt quod Helias surrexerat, sed
 quod apparuit, quasi de paradiso reuer-
 sus: quia sciebant illum non esse mortuum, sed
 translatum. Hi ergo putabant Christum esse Heliam
 propter miraculorum potentiam & iustitiae
 zelum.

Ioann. 4.

Cap. 6. huius

Matth. 4.

Matth. 14.

Marc. 6.

Ion. 3.

Genes. 12.

Genes. 20.

zelum. ¶ Auertendum quod haec quae Lucas
 hic narrata fuerunt in vltimo anno praedi-
 cationis domini: non enim ab initio audiuit
 Herodes de Christo, quia principes & mag-
 nates tarde audiunt, tardi que sunt ad ad-
 scendum. Prius quidem praedicator tota replet
 plebe sua doctrina, quam ad aures principu
 perueniat vox eius: hi enim parum curant de
 concione & verbi Dei aditione. Si tamen ad
 hoc mouentur, raro id quidem, ad summum
 in aduentu & quadagesima: & hoc non ex vo-
 luntate & amore audiendi, imo potius ex vere-
 cundia vulgi & carcerorum, ne ab ipsis prauis
 & iniquis reputentur. Itaque minor istorum
 cura & sollicitudo est de audiendis concioni-
 bus, & sic sero venit ad suas aures. Et aliud
 malum occurrit in hoc: nam cum ex concio-
 natoribus nonnulli ad illorum honores & a-
 micitiam respiciant de hoc minime obiur-
 gant: imo vero placentia eis dicere intendunt,
 & sic nunquam corriguntur. Celebrem illam
 Niniue iam Ionas praedicatione repleuerat,
 antequam ad aures regis ciuitatis illius ver-
 bum Dei perueniret. Non sic de caducis rebus
 & pulchritudine vana. Nondum enim Sara
 ingressa fuerat Aegyptum, cum iam iam eius
 pulchritudo laudatur apud Regem Pharao-
 nem. Similiter fuit laudata cora Abimelech
 Rege Geratis. Ministri enim & serui princi-
 pum iuxta ipsorum appetitum loquuntur: &
 laudant id quod illi amat. Vnde citius inquir-
 unt vbi habitet pulchra foemina, vt principi
 enarrent, quam vbi praedictet vtilis conciona-
 tor, &c. *Et ait Herodes. Ioannem ego decollauis,
 quis autem est iste de quo ego talia audio: Quan-
 tius multi multa dicerent de Christo: Herodi-
 tamen magis vera visa est sententia eoru qui
 dixerunt Ioannem surrexisse a mortuis, & sic
 affirmatiue asseruit. Quem ego decollauis Ioan-
 nes ipse est: surrexit a mortuis & virtutes ope-
 rantur in illo. Dubitationem Herodis solus
 Lucas refert, sed sententiam eius alij duo sci-
 licet Mattheus & Marcus: vt saepe solet vnus
 Euangelista supplere quod alius praetermit-
 tit. ¶ Hoc autem credidit quia Herodes & Iu-
 daii putabant sanctos post suam resurrectionem
 maioris esse potestatis quam fuerant vi-
 uentes: & ideo licet Ioannes viuens miracula
 non fecisset, poterat illa edere post resurre-
 ctionem. Et in hoc non errabant: quia multo
 fortiores & pulchriores erunt sancti susceptis
 dotibus gloriae tam animae quam corporis quam
 hic fuerant. Laus tamen Christo erat maxima*

eo quod credidit Herodes quod nullus viuens
 ea facere poterat quae Christus fecit: sed
 oportebat a mortuis aliquid eximia sanctita-
 te pollentem surgere. Quare tres euangelistae
 hoc literis mandauerunt veluti altissimu Christi
 testimonium: quod facere non consue-
 verunt, nisi in his quae valde necessaria esse
 intellexerunt ad ostensionem gestorum Chri-
 sti. Credidit etiam Herodes Ioannem praeser-
 tiam carceris esse: sed audire, eo multa fa-
 ciebat, vt videre est in Marci euangelio. Prae-
 terea dicens Ioannem ego decollauis, culpam
 propriam fatetur non ad poenitentiae humili-
 tatem, sed in damnationis suae testimonium:
 ita vt ei dici possit quod olim Dauid dixit
 Amalechita scriptura commemorat. Os
 tuum locutus est aduersum te, dicens. Ego in-
 terfecerit Christu domini. Illaqueatus est enim
 Herodes verbis oris sui: & ex eis iudicabitur.
 Vide etiam quam prepostera sint impiorum
 iudicia. De Ioanne enim qui nullis clarerat
 miraculis credit Herodes reuixisse: & Iesum
 qui tot miraculis ostendit virtutem suam prae-
 nacissime negant surrexisse, & apostolis nec
 custodiendis sepulchri fidem adhibere volue-
 runt. Sed procedamus. *Et quarebat videre eu.*
 Si quarebat sicut Zachaeus videre illum pro-
 fectoidisset, sed iste non quarebat videre illu
 vt conuersus bonus fieret sed vt suae satisfaceret
 curiositati: ob idque non meruit videre eu,
 & Christus non fecit illi sui copiam. Vnde
 in Proverbijs habetur. Quareit derisor Sa-
 pientiam, & eon inuenit. Perpende quomo-
 do querendus sit Iesus vt illum possis inue-
 nire: nempe non ex curiositate & vanitate,
 sed dilectione & amore. Sic quaesuit illum
 sponsa in Canticis, & inuenire meruit. Et do-
 minus. Quaretis me (inquit) & inuenietis: cu
 quaesieritis me in toto corde vestro. Verum,
 si iste Herodes tantopere Christum videre cu-
 piebat, cur non videbat? Quis prohibebat? In
 Galilaea tunc temporis dominus ambulabat:
 minimo ergo labore & facillimo negotio po-
 terat illum quaerere & videre: at licet illu vi-
 dere cupiat non videt, eius ignauia in causa
 existente. Quareit videre Christum nec tamen
 vult facere gradum nec se mouere vt illum
 videat: quod facere posset si vel modicum
 vellet laboris sustinere. Plures huic similes
 inuenies qui Deum videre volunt ipsoque
 frui: nec tamen in eius gratia quidquam fer-
 re ac pati volunt. Filij Israel libenter attri-
 but iter profecturi in terram promissionis vt il-
 lam

Matth. 6.

Reg. 1.

Matth. 23.

Luc. 19.

Prover. 4.

Cant. 3.

Ierem. 29.

Numer. 23.

lam possiderent: sed cepit tradere populum itineris & laboris, ideoque reueabant. Multi eodem modo volunt Christum videre: verum tamen laborem propter Christum subire nolunt, quemadmodum Herodes, cum tamen videant quod amici Dei non nisi magnis laboribus & tribulationibus beatitudinem sint adepti. *Evangelij Apostoli narraverunt illi quancumque fecerunt* Fidelitas illorum apparet quippe quia ad diuinum consortium sicut coluba Noe redierunt: ipsi enim veluti columba simplicitate praediti erant. Ostenditur etiam eorum fidelitas, quia nihil Christum dominum latere voluerunt: sed narrauerunt omnia quae gesserant, non ut eum erudirent, cuius oculis omnia nuda & aperta fatetur scriptura: sed ut insinuarent se etiam nolle latere, si abscondi possent. Narrauerunt etiam quia de rebus probe gestis proprium commodum non quaerebant: sed omnia in Deum referunt, iuxta illud Apostoli. Omnia in gloriam Dei facite, sine offensione. Sequitur in contextu. *Et assumptis illis fecerit sorsum in locum desertum qui est Bethsaida.* In desertum inquit noster Euangelista quod fecerit dominus, tradens in hoc Apostolis & eorum in eodem munere successoribus, exemplum quia cum manus illud verifandum erat inter homines, in qua consuetudine non potest non aliquantum distrali praedicator animus: idcirco oportet ut verbi Dei praedicatores secedant interdum & ad solitudinem tendant: ubi Deum alloquentes ab eo accipiant quod rursus alijs impartiantur. Verum si ij qui 'emper in spiritualibus occupantur opus habent recessu ac solitudine: quanta potiori iure illis est necessarium qui tota die terrenis negotiationibus & huius vitae curis occupantur? Agricola enim non singulis annis perpetuo opere agros fatigant, ut quotannis fructum ferant: sed cessare eos faciunt ut ex illo intervallo & requie fecundiores & copiosiores reddat fructus. Sic & nos si terrenis occupationibus interdum pepercimus, multo felicius nobiscum agerem etiam circa ea quae ad egentem vitam pertinent. Praeterea non sunt hic ciuitates & oppida, non deliria, &c. Hunc locum elegit dominus ubi pascat suos. Tale enim domini ingenium est ut praesto sit ubi ninus remedij speratur. Ex eo quidem patet nam Iudaeos in deserto manna caelesti cibavit, Dauid apparuit in terra deserta & iniquos: & Helias pascitur a coruis in deserto. Ex his quidem deduci potest eos diuinam gra-

tiam participes esse qui mundi tumultu & strepitu fugientes, solitudinem & quietem amplectuntur. Quapropter Moysi non dabatur videre Deum donec in desertum exiret, & Deus ad spontam inquit. Ducam eam in solitudinem, & loquar ad cor eius. Itaque quos Deus consolari vult hos in desertum primum adducit: & cum ab eo derelicti existimantur, procul dubio illis adest & praesto diuinum solatium, adfuitque istis qui secuti sunt eum in desertum. Denique derelinquens impios & incredulos Iudaeos abiit trans mare Galilee in desertum locum: ne tot & tam crebras inspirationes eis immitteret. Sciebat enim Christus quod Iudaei abeuntes beneficijs ab eo receptis arctiorem erant reddituri rationem, ac ideo acriores cruciatus passuri: quocirca misericordia motus, ab eorum praesentia recessit. Nec illud certe misericordia vacat, videlicet Deum nostrum vitam hominibus breue concedere, ne peccatores peccata augentes amplius ex eo punirentur. Et licet actus iustitiae sit ut peccatori auxilia motiva tam inspirationis quam praedicationis denegentur, est etiam & actus misericordiae: quia oblitus qui abutitur huiusmodi auxilijs diuinis, maiorem redder rationem. Ne igitur peccatores puniantur propter abusum tantae gratiae auxilijs & inspirationum, aufert ea Deus ab eo quem abusu praenouit. Demum ut Ioannes dicit sub-

Exod. 3. Osee. 2.

Ioan. 6. Colo. 3. Phil. 3.

Mar. 6.

Mat. 6.

Matth. 14.

Esa. 2.

cessario audiendam domi sua a toto semper audire vellent si possent, itaque eorum erga ista pigritia est. Petrus Christo dixit. Si tu es, iube me venire ad te. At isti nolunt ire ad Christum: sed quod Christus veniat ad illos. Quomodo subsequetur Christum in deserto logo, qui tam tardi & pigri sunt in eundo ad tempum vsque ad videndum & adorandum illum? Sed de his iam satis. Expende etiam vim & efficaciam verbi diuini & quae opere reddat suspensum humanum animu, & quantum eleuet corda, summa illa dulcedo, & fauus ille diuini verbi ac praedicationis Christi. Obliti enim sunt felices isti Christi sectatores, & auditores portare panem ad manducandum, quapropter necesse fuit ut permiraculose praesideret dominus huic urgenti necessitati: cura enim spiritualium bonoru obliuionis causa tempora liu esse solet, & per oppositum cura & nimia sollicitudo temporalium, spiritualia in obliuionem adducit. Intellectui enim contingit plura scire, hoc est habitualiter: intelligere vero non item, hoc est actualiter. Nam cum intellectus actualiter occupatur in vno, non potest simul eodemque momento in altero occupari: quapropter fit ut qui in minimis occupat intellectum, non possit cogitare maiora. Ideoque cum occupamur in his minutissimis & temporalibus, non valeamus praecipuis vacare & maioribus: fit inde salutis animi profligatio & omnimoda vitae spiritualis obliuio: perinde ac si huius seculi perpetui ciues futuri essemus, & ad futuram vitam nunquam migraturi. Sed qui Deo vacant, ipsi quae se totos tradunt, circa temporalia negligentes sunt: quemadmodum ista turba quae Christum sequebatur ita in hoc interta fuit ut neque sui nec ciborum recordata sit. Porro adimpletum hic esse cernimus illud quod olim praedixerat Esaias. Fluent ad eum omnes gentes, & ibunt ad illum populi multi & dicent. Venite ascendamus ad montem domini & ad domum Dei Iacob & docebit nos vias suas & ambulabimus in semitis eius, quia de Sion exibit lex, & verbum domini de Hierusalem. Igitur ut ad alia procedamus sequamur non legitur Christum: seruo enim huius populi concordiam nostram redarguit multis in rebus. Primo namque sequebantur Christum propria sponte nec vocati quidem: nos autem toties vocati, minime sequimur. Sequebantur praeterea per mare in desertum, per rupes & montes arduos procul a suis domi-

bus: nos vero propria quietem Christum habemus in limine corae, & tamen tarde venimus eo ubi audite & videre possemus. Illi gregatim & milleni Christum sequebantur: apud nos vero vix hic & illic vnu videas qui Christo sincero studio adhaereat. Tanto magis hoc exemplo edoceri oportet nostrum: excutere debeamus. Quo enim carcere mentis possumus quam Christo? Equi igitur est ut omnem spiritualem cibum ab illo expectemus: & apud ipsum quaramus. Beati omnes illi qui cum Daniele digere possunt. Et nunc domine quaramus? re, ex toto corde, & sequimur te. &c. *Et excepit eos.* In quo Christi benignitas insinuat: ad quae hortatur Apostolus, dicens. Suscipite inuicem sicut Christus suscepit vos in honorem Dei. *Et loquebatur eis de regno Dei.* Attende non de secularibus, sed de regno Dei Christus loquebatur: quia qui de terra est de terra loquitur, Christus vero qui de caelo venit, de caelo loquitur. Maxime enim cognoscitur homo in verbis, quia voces signa sunt conceptuum interiorum: sicut enim sententia. Ex abundantia cordis os loquitur. Sed cum Christus totum hominem sanauerit: non solum animas sed & corpora sanabat: quapropter sequitur in contextu. *Et eos qui cura indigebant, sanabat.* In quo ostenditur perfectio directionis eius, de qua Iohannes ait. Filioli non diligamus verbo neque lingua, sed opere & veritate: quia qui vidit fratrem suum necessitatem habere & clausit vitcera eius, quomodo charitas Dei manet in illo? Hic fuit mos Christi Redemptoris nostri ut in Actis legitur: qui pertransiit benefacendo & sanando omnes oppressos a diabolo. Docuit inquit & sanauit, ut tu discas quod vita nostra verbo & opere constet: & neque dicenda sunt quae facere non licet; neque facienda quae dicta sunt absurda. Vide etiam quod praepraedixit & locutus est eis de regno Dei, & deinde sanauit eos a languoribus corporis: quia prius agendum est de animae salute, quam de corporis incommoditate. Vnde ipse Saluator ait. Primum quaerite regnum Dei & iustitiam eius: & haec omnia adiciuntur vobis, scilicet, externa & temporalia. Principalis igitur de animae salute cura est habenda: quam de corpore. Sed iam nunc inter fideles quid nisi de corpore agitur? Quid quaeritur nisi corporis valetudo & sensibus delectabilia? Haec totis viribus appetunt homines: haec diligentissimo quaerunt: propter haec caduca & temporalia

Dan. 10.

Rom. 15.

Ioan. 3.

Luce 6.

Ioan. 7.

I. Ioan. 3.

Act. 10.

Mat. 6.

Genes. 8.

Hebr. 4.

1. Cor. 10.

Exod. 16.

Psal. 62.

1. Reg. 17.

lia mare circum et arida; frigus, calorem, labores & sudores, pericula & vitæ discrimina in his aggregandis & adipiscendis facile tolerant. Curabat igitur Christus dominus prius animæ infirmitates, prædicans illis regnū Dei, deinde corporis languores: cuius gratiā ipsum mundi redemptorē omnis illa turba, hilari animo subsecuebatur. Similiter paralyticum in Capharnaū intra lectum demissum curauit ab animæ infirmitatibus dicens primo, fili remittuntur tibi peccata tua, & postremo curauit corporis languores. Sic etiam & alium paralyticum sanauit in corpore & anima qui iacuerat in piscinā Bethsaida triginta & octo annos: cū postea dixit. Noli amplius peccare. Itaque omnes isti à languoribus oppressi ad medicum cœlestem celeriter curabant; & ideo meruerunt non solum à corporalibus infirmitatibus sanari, verum etiam ab animæ vlcere. Nos etiam si laboribus aut infirmitatibus detinemur ad Christum accedamus veluti isti fecerunt: iuxta illud. Multiplicatæ sunt infirmitates eorum, postea accellerauerunt. Ad Deum ergo nos perducunt: & ad auxilium implorandum cogunt: liberantq; à peccatis quæ alias committeremus, nisi ab ipsis infirmitatibus impederemur.

¶ Expende etiā quod tripliciter Saluator noster misericordiam apud istos operatus est. Primo, fatigatus excipiebat eos. Secundo, infirmos docuit. Tertio, infirmos curauit: & tandem famelicos satiauit. Ex his docet nos quid agere debeamus, quia omnis Christi actio est nostra instructio: & ipse ait, exemplum dedi vobis vt quemadmodum ego feci ita & vos faciatis. Oportet enim nos hospitalia esse: quemadmodum Paulus ait. Hospitalitatem nolite negligere. Secundo, docere alios. Docentes omnes gētes. Tertio infirmos curare, sicut dominus præcipit dicens. Infirmos curate. Denique hæc beneficia tribuit non omnibus, non inquam pigris: sed his qui studiose illum quærunt & sequuntur in labore itineris & in deserto. Illis inquam qui non segniter Deum quærunt, & quilibet verbum Dei audiunt, & auditum non fastidiunt. Sequitur in contextu. *Dies autē ceperat declinare.* A signat tempus euangelista ad maiorem certitudinem veritatis: & vt magis miraculum hoc commendaret. Statim post meridiem hoc miraculum factum fuisse constat: hucusq; enim deriuuit Christus turbam, vt & patientiā eorum probaret, & locum daret miraculo cum

ex necessitate operaretur, & ipsi iam famem paterentur. Perpende autem quam assiduus fuerit Christus in docendo qui vsque ad diei vespeream nõ cessauerit docere turbas. Adeo Dei filius animarum salutis stu debet, vt oblitus cibum & corpori humano necessaria aduentante iam vespere adhuc prædicationi vacaret; & adeo populus erat intentus verbis Dei vt nec recordaretur quidem huic necessitati providere. Hoc exemplum est imitandum certe nobis fidelibus tam concionatori bus quam auditoribus. Nūc tamen nondum plene elucescit dies cum iam agitur de cibo & potu, omnisq; hominū fere cura ad corporis alimētum dirigitur, & adeo est illis insita hæc cura ac si nulla alia esset futura gloria nec vita eū tamē alia sit huic valde dissimilis aliaq; vita querenda, quo circa hanc stultā fatiis & nociam solertiam ingemiscit propheta dicens. *Vt qui confurgitis mane ad ebrietatem sectandam: & opus domini negligitis.* Tandem Christus adeo erat prædicationi deditus & populus attentionis, vt necesse fuerit apostolos meminisse cibi: quapropter sequitur in contextu. *Et accedentes duodecim dixerunt illi. Dimitte turbas vt eūtes in castella, vilisq; que circa sunt duerit & inueniat escas: quia hic in loco deserti sumus.* Nulla est discordia inter euangelistas de hac re: quia confiderantes discipuli quod iam transierat meridies & quod Christus adhuc prædicaret, dixerūt illi quod dimitteret turbas: quibus Christus iussit parari illis ad manducandum vt hic dicit Lucas: & statim post hæc dixit sōli Philippo: *Vnde ememus panes vt manducent hi?* Ex his ergo dictis euangelistarum simul sumptis colligitur vna plena narratio: inter quos nulla est contrarietas, cum vnus euangelista suppleat, quod alius prætermittit. ¶ Obserua autem quod discipuli qui Christo familiares erant rogauerunt ipsum pro turba: sic etiam cum mulier illa Cananea clamabat post Christum Apostoli præces fuderunt pro illa: & quod notatu dignum est, mulier illa Cananea non petiuit ab Apostolis auxilium ad hoc, cetera turba hæc sumpsit illos patronos: sed ipsi sponte sua ad Christum accedentes rogauerunt illum pro turba. Discat ergo hoc populus Christianus, & semper intendat patrocinium miseris & egētib; prestare: potissime quibus ad hoc parat ad tus, vt illi qui appropinquant regibus & prælatis. Nobiles, diuites, & populorum capita, protegere

Esai. 5.

Ioann. 6.

Matt. 15.

gere debent pauperes & eos qui laborant infirmitate, & pro eis rogare & alloqui iudices: eosque tueri & defendere ab iniurijs & dolis, quæ passim illis fiunt. Sed pro dolor, nõ modo opera hæc charitatis impendunt: imo multorum quemadmodum Doeg ille Idumæus familiaritæ coniunctus regi Sauli, cui obsecutus est zizania seminando dicens quod Abimelec sacerdos panes dederat Dauid: quæ quidem monitio ansam præbuit Sauli regi superbo vt interficeret octoginta quinque sacerdotibus, & euerteret ciuitatem Nobæ. Hoc idem fecisse viros Ceila & Ciphæos aduersus Dauidem scriptura commemorat. Tale quidem semper est patrocinium & auxilium istorum qui principibus & magnatibus dherent: parupendentes commodum pauperū, nec dicentes principibus subditorum bona: sed potius ea quibus in iram promoueant illos vt puniant & persequantur subditos, quæ admodum faciebat Saul contra Dauidem, motus zizanijs Doeg & aliorum. ¶ Præterea, nullus de turba hoc petit à Christo: quia nouerant illum prudentissimum, & consequenter non eum latere quid eis necesse esset. Sic tu omnia dispositioni diuinæ committe & commenda iuxta illud beati Petri. Omnem sollicitudinem vestram projicientes in eum: quoniam ipsi cura est de vobis. ¶ Denique nec Apostoli dixerunt Christo quod satiare turbas sed quod dimitteret: nondum enim crediderant tantam posse satiare multitudinem, quia nihil tale huic viderant eum fecisse: ideo ex fidei imperfectione hoc dixerunt quia adhuc non sufficienter de Christo sentiebant, quæ oportebat sentire & credere: nõ quando Christus eis iussit parare turbæ cibū respondere debuerant, nos non possumus, tu vero Domine poteris si vis: sed dixerunt; non habemus nisi quinque panes. Et Philippus interrogatus respondit ducentorum denariorū panes non sufficienter vt vnusquisque modicum: quid accipiat. Verum licet ex fidei defectu argui possint discipuli: tamen laudandi ex alia parte videntur quia curam habuerunt turbæ, & dominum pro ea rogauerūt. Admodum locus iste: prælatis, successores quidē Apostolorum vt solliciti sint & solertes pro necessitatibus pauperū, sicut scimus ex historijs veteris episcopos fuisse: & Paulus sollicitus fuit de collectis pauperum. Sed non item nostri temporis prælati: quinimo multi eorum maiorem curam habent vt delitiose viuant, ita

1. Reg. 22.

1. Reg. 23.
1. Reg. 26.

1. Pet. 5.

1. Cor. 16.

vt possimus lugere quod olim Ieremias. Paruuli (inquit) perierunt panem, & non erat qui frangeret eis. Pascunt enim seipos & nõ grem, ita vt de eis vere dicatur, *Ve pastoribus Israel, qui pascebant semetipsos.* *Aut autem ad illos. Vos date illis manducare.* Discipuli dicunt Christo, dimitte turbas, sed Christus ait date illis manducare: quia diuinæ maiestati nõ placuit ieiunos dimittere, nec licet quidem fidelibus & ecclesiasticis vitis dimittere pauperes famelicos, sed dare illis manducare. Hoc enim munus est Ecclesiasticorum: & sic olim hospitalia pauperum cōsueuerunt iuxta ecclesias situari vt in promptu essent pauperes: & in hunc finem concessi sunt tot reditus ecclesijs, vt viti ecclesiastici haberent vnde subuenire possent pauperibus. Et Christus dominus non solum ad cantus & carmonias instituit in ecclesia tot sacerdotes & ministros, imo adhuc vt post cantica hospitalia & pauperes fautores perpetuo essent: magis enim diligit misericordiam quàm sacrificium, & pietatem quam canica & organa, quauis cantica & organa bona sint. Vnde Amos propheta. Putant quod tangunt instrumenta & cantica Dauid bibentes in phialis, & optimo vnguento delibuti, & nihil patiebantur super contritione Ioseph. Arbitrantur suis musicis instrumentis se demones expellere quemadmodum Dauid: demones autem magis timet Dauidis charitatem, quam ipsius cœtica. Quapropter vt ecclesiastici sint patres pauperum: noluit ecclesia quod sint vxorati: nam si modo confobris & cognatis remotis bona ecclesiæ applicant: quid fieret cum filiis legitimis? Charitas qua olim ecclesiastici personæ erga pauperes utebatur, fuit occasio Christianis, tot, tantaque prædica ecclesijs applicandi: confidebant enim id in obsequium Dei futurum, fructusque prædiorum recte distribuendos inter ministros, & pauperes. ¶ Secundo commendat locus iste curam quam patres & prælati & gubernatores reipublica debent habere de suis. Iacob curam habuit cum audiuit quod frumenta venderentur in Ægypto, & non filij eius. Vnde eis dixit, *Quare negligitis?* Sic nec hæc turba curam habebat de cibo, sed Christus illam habuit. ¶ Tertio innuat quemadmodum Deus necessarius præbet omnibus illis qui vestigia sua sequuntur & nunquam in necessarijs deficit. Fac vt officio præstes, & non deficiat tibi Deus sicut nõ defuit istis. Erat sanctus propheta Daniël in lacte

Tym. 4.
Eze. 34.

Amos. 6.

1. Reg. 16.

Gen. 42.

Dan. 1.

Dani. 14. leonum in Babylonia, atque ibi Deus victum ei præbuit. Sic prouidit Elia præcipiēs viduæ Sareptanæ vt pasceret eam: & etiã carnes ei ministrans. Sic filij Israel prouidit in deserto panem coelesti & manã suauissimo. Ideo dñs ait, **Matth. 6.** Videte volatilia cœli, quæ non seminant neque nent: & dominus pascit illa. Quapropter Dauid ait in psalmo. lacta cogitatum tuum in domino, & ipse te enutriet. Necessarij oblitij sequebantur hi homines Christum in deserto: sed nihil eis defuit. Fac vt officio præstes, & seque te inuabit atque in rebus necessarijs tibi non deficiet: scilicet ipse est enim. Non vidi iustum derelictum, nec semen eius querens panem. Quarto aduerte, quod sicut Christus dedit his victum per manus Apostolorum: sic dat pauperibus per manus diuitum. Bene poterat Deus ex aere illos alere, vel facere quod nõ famelicerent, & id ipsum nũc pauperibus concedere, quos Deus poterat diuitijs omnibus affluentes facere, cum nullo labore nec sumptu omnes possit diuitijs cumulare: sed voluit in mundo esse pauperes, famelicos, atque omnium rerum penuria indigentiaque laborantes, vt in diuites beneficus esset, quia cupit hoc medio eos salutem consequi, & pauperes etiam patientiam habentes regnum cœlorum adipiscij. Quiato obseruandum quod Philippo dicitur. Vnde ememus panes vt manducet hi in quo verbo duo consideranda sunt. Primum quod de panibus interrogat. Cur domine non queris nisi de solo pane? Vnde (inquit) ememus panes? sunt quidẽ alia multa de quibus esset cura habenda. Vnde ememus bombycem ad cõficiendam tunicam: muliebrem aliaque diuersi generis & artis vestes, quas hominum mulierumque elatio & vanitas exegitauit. Die quæso vnde ememus armillas, annulos, emblomata, dextrocheria, strata, puluinos, serigauis, ceteraque ad mundum muliebres spectantia, quæ non nisi multis nummis quibus catemus, ac parantur. Vnde ememus tot res, quibus indigemus, vt possimus veritatem & superbiam nostram diuisu tenere? Vnde ememus ea, quæ seculi huius præterita, & caduca deliramenta fouet, & enutrit. Solius ne cibus domine curam habes? Numquid ignoras multos esse, qui victui necessaria omnino sperant, vt mundi vanitates possint conseruare? Sed esto te solius cibi curam habere, cur interrogas de solo pane? cur nõ queris vnde habebimus capones, perdices, gallinas, phasianos,

atragines, pauones, cetuos, vitulas? Quia hæc omnia superflua sunt, hoc autem necessarium illud ad ostentationem, & istud ad sustentationem. Vnde Paulus. Habentes alimẽta, & quibus regamur, his contenti sumus. Patrefamilias, qui filijs suis alimenta tribuit, præbet sane necessaria, sed nõ ligurationes, cupiditasque. Secundo interrogauit, vnde ememus panes? non quod aliquid ignoraret, quia Euangelista dixit. Ipse enim sciebat quid esse facturus: sed interrogauit Philippum, & suos discipulos consuluit, vt doceret ne consilia minorum paruipendamus: sed quauis prælati simus, & docti, & literati, atque sapientes, sciamus hominis esse errare posse, & alios quãuis minores sint, aliquando bona consulore, & sapienter loqui. Moses vt sapientissimus, & qui cum Deo quotidie loquebatur, audiuit consilium Ietro Madianitæ, & gẽtilis. Naamã etiã Syrus, cum indignans reuertetetur in curru suo, audiuit consilium seruorum suorum, quod non est aspernatus: sed illis acquiescens descendit, & lauit se in Iordane, & mundatus est à lepra. Pyropus autem celatus pretium suum nequaquam perdit: sic etiam ille, qui sapiens est nihil suæ scientiæ deperdit: cum alium consiliu minus sapientem, sicut aurum minoris æstimator, quàm Pyropus seu carbunculus, &c. Iosepho ipsiusmet consilia obfuerunt, quia somniauit spicas ipsam et adorare, & Sole, Lunam, vnde etiam stellas cultum ei, & reuerentiam præbere: propter quod in odium fratrum incidit, & ab ipsis venditus est. Somnia vero aliorum ei maxime profuerunt, nã somnia pincernæ, & piscoris, & somnia Pharaonis eum magnopere in Egypto extulerunt, & in maximos dignitatis & honoris gradus collocauerunt. Eodem fore modo tibi ipsi propria consilia perniciosi & calamitatem adferunt: aliena vero emblumentum. Multi prælati cõsilia subditorum superbe despiciunt, seipos sapientissimos, & prudentes existimantes. Christus dominus omnium, & æterna sapientia consiliat Philippum & simplices, atque idiotas piscatores: scieus quid est factururus, & tu ad eum arrogans es, vt consilium subditorum contemas? Opus est vt Principes & prælati habeant iuxta se viros sapientes, cum quibus consulat sua negotia: ideo throni sunt in cœlo iuxta cherubim, vt scias quod illi qui in throno potestatis, & dignitatis sedent, sapientes consulat, & habeat iuxta se a quibus illuminetur. Quare in Apocalypsi legitur quod qui sedebat in throno

Apoc. 4. throno habebat in circuitu iuxta se viginti-quatuor seniores. Non poterat gressum dare, nisi impingeret in senibus, in quibus est sapientia. Sic qui sedet in cathedra prælaturæ, circumdatus esse debet senioribus, & sapientibus, non tantum ætate, quãtum moribus, sen su & intellectu: nam vt sapiens ait, Senectus venerabilis est non diuturna, neque numero annorum cõputata. Sic dominus dixit Moysi, Congrega mihi septuaginta viros de senioribus Israel: quos tu nosti, quod senes populi sint, & magistri. Ij enim eligendi sunt ad consilia, & regimem populi, consilio enim istorum facilius operaberis, & moueberis. Orbes enim inferiores motu proprio ab oriente in orientem parum ambulantes: cœlum solis in vnicò anno integro reuolutionem complet: alij etiam cœli per mille annos vix vnum circulum motu proprio perficiunt. Verum ad motum alterius cœli, scilicet primi mobilis intra viginti-quatuor horarum spatio ab oriente in occidentem, omnes isti cœli inferiores totum circumunt orbem. Sic tu, qui per te ipsum solum, & tuo tantum fretus consilio pauca perficis, & operaris: aliorum suffragio multa plura, & maiora perficis. Subijce te aliorum consilio, libenter patere ab alijs moueri: & videbis quid sis acturus. Sed o superbia prælatorum nostri temporis, arrogantia, fastus, & ambitio. Plurimos inuenies, qui maiorum obedientie subiecti multis annis vix runt: at postquam vident se prælatos & liberos ab obedientia, non sunt fatigari vterius iugo obedientiæ, nec alicui obtemperare, sed volunt sua libertate gaudere, & extendere habenas, quicquid cogitant, quicquid appetunt, & desiderant, denique & quicquid volunt, & cupiunt statim opere adimplere. Hac de causa sapientes odiunt, literatos, & viros probos, & cordatos abijciunt, & se elongant: stultos autem, & idiotas, insipientes, & fatuos in locos acciunt, & secum ducunt, & inuidius comites sunt. Cur ita. Quia cum sapientibus subditi sunt, & cum stultis prælati, & domini. Dominari volunt, non subijci, & sua libertate gaudere: non consilio sapientum obtemperare. Cum pijs subditi sunt, nam ipsi in illicitis obuiat prælati: discolori tamen laudant prælatum licet malum agat, & si prælatum domum incendere voluerit, statim ignem adducunt. Per paucos inuenies subditos, qui positi in dignitate, & officio prælaturæ, velint consilio vti sapientum, & subijci viris optimis: quia dominari volũt,

non subijci. Natura hæc infirma, & imbecillis, libertate gaudet, & fruitor illa, nisi ratione, & Dei spiritu, & virtute regatur, &c. Sed ad contextum. *At illi dixerunt, Nõ sunt nobis plus quàm quinque panes & duo pisces: nisi forte nos emamus in omnem hanc turbam escas.* Ex quo patet quod isti panes discipulorum erant, & nõ aliorum: & etiam patet quia dixerunt, dimitte turbas, quod nõ dixissent, si indignissent ipsi cibo sicut turbas, sed dixissent emamus & quæramus omnibus cibos. *Quæro, si dominus dixerat Apostolis, Nolite portare saculum, neque peram, neque calceamenta, &c.* Quo modo hic panes portabant? Dicendum quod hoc illis præcepit cum ad prædicandum mitteret eos: verum hic ad prædicationem redibat Apostoli sequuturi dominum, & ex consuetudine aliquid secum acceperant, sicut alio in loco commemoratur eos fuisse panis oblitos. Discant hic prædicatores verbi Dei, quã austeram oporteat vitam habere: cõ hic Apostoli magni principes ecclesie non lauta conuiuia, aut cibos secum portabant, sed panes hordeaceos, & paucissimos. Discant etiam ab Apostolis humanitatem quã habebant, qui præsentem necessitatem videntes parati sunt omnes suas pecunias exponere, & ipsi ire emere escas ad turbas satandas ne deficerent: exemplo enim magistri dixerunt esse hospitaes. Arguitur nostra reticentia, & arrimus nullo commiserationis affectu vincibilis. Ipsi necessaria impartiri erant parati: sed nos pauperibus de his etiam, quæ superflua habemus, & quibus non vtimur, non largimur: nimium nobis videtur quicquid alijs in necessitate impartitur, ita vt exempla sanctorum Apostolorum apud nos Christianos nunc sint quã rarissima. *Obserua quod istos quinque panes vnus puer portabat, & habebat: vt inquit Ioannes.* Commendat Christus dominus ecclesiam suã Diuo Petro, constituitque episcopos animarum pastores Apostolos sanctos, & virtute præditos: ijs animas commendat, & officium prædicandi: et tamen verum & pecuniam Iudæ tradit, & panis, alimentum corporeum, puero custodiẽdus datur. Quid hoc est domine? Puero ne cura panis & cibi comedendi commitenda fuit? In hoc videbis quã paruipendat Deus res temporales, & in quanto pretio habeat res spirituales: animas & res spirituales commendat hominibus virtutis sectatoribus & sanctis & bonæ frugis: at res temporales cuius, etiam negligenti com-

1. Timotheo 6.

Exod. 18.

4. Reg. 6.

leg. Aug. li.

2. de quest.

in Exo. c. 68

Genes. 37.

Genes. 40.

Matth. 10.

Ioan. 6.

Ioan. 11.

mitr

mittit cyrrandas, & cibum victumque corporeum puero administradū dar. Non sic faciūt multi episcopi, qui non constituunt sibi Oecō nomos & oblationes nisi homines prāditos & fideles, & bonā mentis, ne furentur. Vt cō fidant claus. pecuniarum, vel tritici, vel bonorum temporalium, quærunt meliorem, & optimaē conscientia: at verō ecclesiā beneficiā, & præbēdas pueris confertunt, quia concōbrini, & consanguineī sunt: res temporales commendant hominibus iam puberibus perfecti iudicij, & conscientia: at vero animarū curam committunt puerulo, & bona spiritalia commendant infantibus. E contra dominus Iesus. Quando Deus prædixit mortē Mosi, statim ipse habuit curā quōd Deus traderet populū, cui ipse præerat, homini digno, & iusto, & dixit. Proindeat dominus Deus spiritum omnis carnis, hominō qui possit esse super multitudinem hanc, & possit exire, & intrare, &c. Expēde etiam hominum conditionem, quā quidem hæc est impossibilia facere, quæ Deo facillima sunt. Sic Moyses ferē dixit hæc verba, quæ apostoli dixerunt diffidētes. Sexcenta millia peditum huius populi sunt, & tu dicis dabo eis esum carniū mē se integro. Vides quid natura, & ratio facit, ac cogitat in necessitate quæ tantum præsentī frumento inhiat, & si quid horum desit, nullius consilij est. At fides longe alios oculos habet, qui non tantum ea, quæ in præsentia sunt vident, sed Dei omnipotentiam considerant. Multa miracula viderant apostoli, & ipsi fecerant: nunc autem cum necessitas adest, dubitare incipiunt & diffidēre. Ioānes dicit quod Philippus diffidens dixit, ducentorum denariorum, &c. Et Andreas subdidit, est puer vnus hic habens quinque panes hordeaceos & duos pisces. Sed hæc quid sunt inter rātos? Quod Lucas in genere de paucitate fidei apostolorum loquutus est: Ioannes specialiter dixit de Philippo, & postea de Andrea fratre eius. Vbi vide quomodo vnus homo peccans adducat alium ad peccandum. Diffidentia Philippi adduxit Andream post suū peccatum: sic Eva traxit Adam ad peccandū, postquam ipsa peccauerat: & silia maior Loth' traxit minorem, &c. Hanc autem discipulorum incredulitatem scribunt Evangelistæ, ut ex ipsis discamus non diffidēre, & ardentius petamus. Domine adauge nobis fidem: cum tamen difficile sit in necessitate fidere. Erāt ferē quinque millia hominū, & nullus alterū

iuuare poterat, sed nec apostoli, nisi solus ipse Christus: sancti multum valent apud Deū ad nostrū adiutoriū: aram sine ipso Deo parū profunt. Verum ut tu videas quod non tractat nos Christus iuxta exigentiam meritorū nostrorum, nisi secundū suā bonitatem, & clementiam. Non enim secundū opera iustitiæ, quæ fecimus nos, sed secundum suam misericordiam saluos nos fecit: sicut enim pater miseretur filiorum, miserus est dominus nobis, recordatus est enim quod pulvis sumus, &c. Ideoque non obstantibus quod apostoli non credebant, & quod diffidebāt: tamen dominus suā benignitatis non oblitus, miraculum facere non dubitavit. Sed vt miraculo magnitudinem ostendat, scribit Evangelista numerum virorum, qui illic erant, dicens. *Erant autem fere viri quinque millia.* Dicitur viri masculini sexus a viginti annis & supra valentes ad bella procedere. De mulieribus vero, & paruulis, qui forsitan numerum virorū vice-runt, non fit mentio, quia secundum consuetudinē legis, soli viri numerati consueverūt. *Numer. i.* Matthæus & Marcus simpliciter dicit quod erant quinque millia virorum, non curātes de tali excessu, vel defectu tantillo. Consuetudo enim scripturæ est, vt ponendo notabile quantitatem in magnitudine vel multitudine, non curret de modico quod forte superfluit, aut de-fuit. Sic enim in veteri testamēto dicitur homines tot annis vixisse, & raro, vel nunquā fit mentio nisi de annis, cū tamē nō sit verisimile, quod omnes illi vixerunt tot annis præcise, quasi eodē die morientes, quo nati fuerūt. *Genes. 5.* *Ait autem ad discipulos suos. Facite illos discumbere per conuiuia, quinquagenos.* Nō arguit eos de fide modica & fragili, sed dicit, facite discumbere: si autem illi tunc temporis instarēt dicentes. Quorsum debet ledere cū quinque panes nō sufficiant vt quisq; possit ne buccellam quidē accipere? Tunc sanē Christus eos reprehēderet. Nō valde Deus miratur quod peccata & flagitia committamus, quia ipse cognouit figmentum nostrū, & scit nos esse imbeciles: & ad peccandū pronos attamē maxime miratur cum ad peccandum renitimus, & cōtendimus, & ad peccatū tanquā ad vomitum reuertimur in ipso perseverantes, & maxima cū oblatione. Peccauerūt quidem apostoli credentes Christū haud quaquā posse quinque panibus tot turbas reficere: Christus autem nullo modo eos reprehendit, at verbena vllum durum illis exprobrat. *Act. i. cū*

Psal. 102.

Numer. i.

Genes. 5.

Ioan. 13.

Bar. 3.

eis præcepit vt facerent turbas discumbere, ipsi insisterent & replicarent dicentes nō opus esse, cum modici essent panes ad tantam turbam reficiendam, tunc equidem Christus tanquā munitentibus, & in sua modica fide persistentibus eis obuiaret. Sed ipsi Apostoli sancti ad se reuerentes, & perpendentes miracula quæ paulō ante viderant Magistrum suū edere, pœnituerūt præterite culpæ, crederunt q̄ Christū dām posse totam illā multitudinē hominū satiāre, & sic Magistrō suo obtemperarunt sine renitentia, & dubio suæ potestatis, sicut antea fecerant. Sic etiam Diuo Petro cūm volebat Christum ei pedes la-uare primā vice non eum reprehēdit, sed blandē eūm alloquitus est, dicens. Quod ego facio tu nescis modo. Quia verō fuit pertinax, & contumax, & semel atque iterum fuit inobediens, tunc eum acriter redarguit dicens. Si non laueris, nō habebis partem mecum. A duerto homo diligenter, quod si quidem tanquā imbecillus lapsus es, artamen surgere ne moreris, & ad te iterum reuertaris, & conuertaris, te ipsum quæ corrigas sicuti fecerunt sancti isti Apostoli. Hominum est peccare, demonū vero perseverare, si quidē peccas, sit tanquā casu, & forte fortuna, nō vero data opera, vel prudens, & sciens, cum pertinacia tanquā proteruus, & versutus. Reuertere confestim ad Deū, nō autem sis obduratus tanquā damon. Hoc flebat propheta Baruch super Israel dicens. Quid est Israel, quod in terra inimicorum es? Inuercasti in terra aliena, coinquinatus es cū mortuis, deputatus es cū descendētibz in infernū. Præterea etiā si Christo eos verbis nō reprehendit, operibus obuiarguit: nam satis eorum incredilitatem taxauit cū viderunt quid Christus fecerit & miraculum ingens quod parauit, & ipsi confusi & suspensī essent propter incredulitatem qua prius affecti, & commaculati fuerant. Sic etiam Deo reprehendit operibus, egritudine, & arūnas inferendo, vt te ipsum corrigas & emendes, & ad bonam frugem confugas: & nō solum per seipsum, verum etiam per opera & exempla virorum seruorum. Quid nam esse putas cū vides vicinum tuum tota integra quadagesima ieiunantē, omnibusq; quadagesimalibus diebus sacrum & cōcionem audientem, nisi reprehensionem, quam Deus tibi inferat: tibi (inquam) qui cenā capis, & dormis vsq; ad meridiō: Sancta vita illius & exē

plō te reprehēdit Deus, & castigat, &c. Obserua autē q̄ præcipit, vt per conuiuia sedeat quinquageni ordinari: quia, vt Paulus ait, ea quæ à Deo sunt, ordinata sunt. Et iterum. Omnia honeste, & secundum ordinem fiant in vobis. Multū enim Deū offendit cōfundere, quæ ipse voluit vt essent discreta. Idēd pro-hibuit dñs agrum. diuerso semine seminari, animalia diuersarum specierum coire, & vēstē diuersis licijz texam gestare. Hac de causa lucem diuisit Deus à tenebris, aquas ab aquis, & à terra aquas segregauit. Et in Leuitico præcipit, vt membra vituli, qui offerbatur in sacrificij, essent ordinata, struē lignorum ante composita. Vides quomodo Deus etiam ligna, & omnia vlt quod sint composita, & ordinata: Ioseph etiam in Egypto voluit vt fratres ordinatē sederēt in mensa, primogēniti iuxta primogēnita sua: & minimi iuxta gratē suam. Sed iam nunc mundus imago est inferni: vbi nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat. Tanti se facit cerdo & sutor, quātū eques & nobilis: tā opipare vult comedere, tamq; sumptuosa, & nitida vti vestit, qui paruos habet nummos, quā qui ingentes. Nemo vult se ipsum agnoscere, nec expendere iuxta id quod possidet. Et sic vides multos pigneratos, ære alieno pressos, denique perditos eo quod nullum obseruant ordinem & modum in expendendo. Vnusquisque, & si nō tantas habeat possessiones, & bona sicut alius, vult tamen haberi æquē bonus imo melior alio. Et sic mūdus ad interitum ruit, & homines consumuntur, & pereunt omnino: adeo, vt nullus sit, qui argēteum quidem possidet. Cur quæso? Quia in sumptibus, & expensis modus, & ordo nō seruetur vllus, &c. *Et ita fecerunt.* Sicut præcepit dominus ita Apostoli fecerunt, quod certō nō facerent, nisi crederent quod posset illos satiāre ex illis quinque panibus, nam si non crederent, dicerent. Ad quid præcipis vt sedent, cum non sint nobis, nisi quinque panes? Tamen credentes fecerunt quod iussit dominus, in quo factō dō confidit. Primū est quomodo iam Apostoli proficiunt in fide, ita vt credant simplici verbo Christi, nihil interrogantes, neque dubitantes. Docemur eorum exemplo ne in Dei mādatis curiosē quid discūram? cur hoc, vel illud præcepit Deo, aut qui fieri possit, sed simpliciter credere, & morigerari debemus, sicut Abraham, qui credidit Deo, & reputatū est illi ad iustitiā. Cū

Rom. 13. 1. Cor. 14.

Leui. 19.

Gen. 1. Leui. 1.

Gen. 43.

Job. 10.

Numer. 27.

Numer. 1.

Genes. 3.

Genes. 19.

Luce. 17.

Genes. 22.
Rom. 4.
Galat. 3.
Iaco. 2.
Ioan. 3.

Christus loqueretur cū Nicodemo de arduis rebus fidei malè ille interrogauit dicēs. Quo modo possunt hæc fieri? Noli metiri opera Dei, tam parua mensura sicut est tuus intellectus & mens. Si ego Deum, & res suas casu impossibili comprehenderem; ob id solum Deo non crederem: non enim debeo ego credere. Deo tam minimò; quem meus intellectus capit. Idèd quanto minus Deum assequor; tantò intelligo eū esse incomprehensibilem, & immensum; & quia est tā inèdprehensibilis & infinitus, propterea eum adoro, & habeo pro Deo meo omnipotenti, eiq; credo. Nō disputat hic cū Christo: Apostoli: sed simpliciter audiūt, credunt, & obediūt. Cur quare peccauit Eua? Quia cum daemone disputauit & differuit quid Christus ei præcepit. Quando daemone ei dixit, cur præcepit vobis Deus, vt de ligno vite ne comederetis: deberet sanè ipsa respondere: Deus nobis hoc præcepit, & hoc fac, me illi obedire. Cur præcepit, non est subditi inquirere: quoniam eius officium est obedire, & nō disputare. Vnde Paulus Corinthijs suis ait. Timco autè ne sicut serpens Eua seduxit astutia sua: ita corrūpantur sensus vestri, & excidant à simplicitate, quæ est in Christo. Sed de his alijs. Secundò vide sanctorū Apostolorum obedientiam, qui nihil euadentes, aut interrogantes fecerunt quod dominus præcepit. Sic Abraham obedientiam multis nominibus in scriptura commendatur, qui sic dño præcipienti obediuit, eum filium voluit sacrificare: vera enim fides & obedientia non disputant, sed simpliciter obediunt. Discamus ab Apostolis hanc præpam obedientiam, & sedulo in omnibus obedire præpositis: obedientia enim qua equus in paradysum vadit alieno sensui, & alienæ voluntati, quasi pedibus alienis, innitèdo: Ideo velocius vadit, quia pedes, quibus innititur, velociores sunt proprijs. De his Salomō ait. Vix eius, vite pulchra. In numeris etiam habetur, quod vas, quod ligaturam desuper nō habet, sit immundum. Alliga tuam voluntatem, quæ est vas Dei, submittendo illam, & colligando illam voluntati Prælati, si non vis esse vas reprobaturū à templo domini. Omne malum & infortunium quod Agar contigit: vt à domo dñi sui exterminaretur, propterea accidit, quia noluit esse obediens domini sui Sarre: & sic ei inobedienti non defuerunt angustie, gemitus, & ruminatōne in deserto, sicuti nec tibi deerunt nisi obediās: nec ex

tra obedientiam inuenies requiem, nec perfectū gaudiū. Idèd. Reuertere (dixit Angelus) & humiliare prælato tuo, & c. Et discubuerunt omnes. Quomodo modum sancti Apostoli simpliciter eredebant, & faciebāt. quod illis Christus iniunxerat, sic faciebat & populus. Sic quando prælati Ecclesiæ bene viuunt, oues eadem faciunt. Nemo, cur discumbere debet interrogat, sed simpliciter obediens, spe bona discumbant. At vbi se parant homines, ibi Deus libenter sua opera facit: imò nulla est alia causa: quod parcus Deus in nos sit, quàm quod illi obiamus. Iubet nos discumbere, sed nemo est qui obsequatur. Quisquis autem illo iubente non discumbit, & merem gerit, eum quæque non pascit. Nullus enim potest edere de panibus Iesu, nisi obedi rit Iesu, & fecerit quod præcepit illi Deus: sic etiam non se debet in mensa Iesu in regno eius cœlesti, si non obseruauerit præcepta, & mandata, quæ ipse tradidit. Obserua etiam quod discubuerunt omnes in deserto illo super terram, pauci enim eorum habebant vestes prætiosas, si enim habuissent, vix recumbere voluissent, super terram, vt intelligas non multos sapientes, nobiles aut diuites ex Christi pane manducare: vel certè si diuites, & nobiles erant, hæc contemntes in vili humo sederunt. Itaque hi diuitias, & delicias contemnant, & in nouissimo loco recumbant, vt edere possint. Ergo ad edendum panem hūc requiritur ex animi modestia, vt non te credas altiori loco dignum, quàm humili terra. Tū requiritur ea obedientia ad domini voluntatem, vt si te ex regio throno ad puluerem descendere præcepit, non murmures, sed facilem te præbeas. Eant nunc pomposi homines, auro, & purpura recti, eant superbi, eant præfati, vt cibo cœlesti satientur. Non sapit cibus hic pleno stomacho: nec sapit manna his, qui cepis, & alijs sunt satitati. Sed procedamus. *Acceptis autem quinque panibus & duobus piscibus, suscepit in cœlum.* Incipit Christus suam omnipotentiam declarare. Distulit dominus miraculum, & expectauit vt famem turbæ paterentur, & imbecillitatem discipulorum expertus est, & cū iam omnia de sperata sunt, facit miraculum, vt melius cognoscatur. Ita in nuprijs aqua non cōuertit in vinū, donec vini penuria omnibus innotuisset: nam si statim succurreret, antequam necessitas esset manifesta, nemo crederet eius virtute id factū fuisse. Sed duo hic dicit, primū quod accepit

Gen. 3.

2. Cor. 11.

Gen. 22.

Prover. 3.
Num. 19.

Gene. 16.

Num. 11.

Ioan. 4.

2. Cor. 9.
1. Cor. 13.

Rom. 3.

Iud. 7.

1. Cor. 15.

accepit panes, & pisces: secundū quod suspexit in cœlum. Sed singula hæc obseruanda sunt. Primò accepit panem: cum isti panes erant in manu pueri, non sufficiebant ad satiam illam maximam multitudinem. At cū Christus illos in suis manibus sumpsit, creuerunt, & multiplicati sunt. Sic opera quæ tu facis per te, & in tuis manibus, parui momenti sunt: sed cū in manibus Christi ea posueris multiplicabit illa diuina virtus, & auget frugem iustitiæ nostræ. Nam, vt Paulus ait, nō qui seminat, aut qui plantat, sed incrementū dat Deus. Expēde etiā, quod bene poterat Christus creare panes de nouo, absque eo quod multiplicaret illos quinque panes: sed noluit nisi quod discipulicis ei offerret illos panes. Vult namq; nos ei offerre id quod ex nra parte possumus: ipse vero reliquū perficiet quod quidē est præcipuum. Non ergo ij panes sufficiebant nisi Deus miraculum fecisset. Nequaquā vult Deus totum perficere: imò quod tu etiā aliquid agas, vt cœlum merearis. Verum tamen est: quod opera nostra ex se non sunt digna, vt mereantur gloriam æternam: at per merita Christi & gratia diuina adiuvante, & fauore consequemur, & merebimur gloriam. Minimū vult Deus totum facere, imò quodd simus & nos adiutores Dei, & cooperatores Christi offerentes ei panes, & facientes ex nobis id quod possumus, tunc autem Deus nos adiuvabit, & gratiā dabit, eiusq; adiutorio, & fauore miraculū fiet. Minimū quidē fuit quod fecit Gedeō & eius socij, quando Madian vicerunt: attramen voluit Deus illam victoriam dare Gedeōni, & illis trecentis viris: non vero propter illos timidos, & imbecilles, quos eiecerunt, & repudiatur. Deus est qui facit sanctos iuxta illud Pauli. Non ego, sed gratia Dei in me. Veruntamen hæc gratia nō confertur à Deo nisi illis qui se disponunt & præparant, & vtuntur bene accepta gratia. Non totum es tu facturus; nec totum debes. Deo relinquere te nihil agente, & operante. Tu ex tua parte fac quod teneris, & Deo ex sua faciet id quod est præcipuum, & vtroque operante, f. tu & Deus & tu, tūc fiet miraculū. Homines offerūt panes, Christus autem miraculū facit. Parū prodesse quod homines offerrent panes, nisi Christus suā adiungeret omnipotentiam. Nec etiam Christus vult sua omnipotentia vti nisi ei dederimus panes. Rectè quidē poterat in cœlum deducere, sine hoc quod

tu aliquid adderes: attramen vult quod tu etiam labores, & offeras panes, & facias quod potes. Totum igitur gratia, magis quàm viribus nostris ascribendum; tamen & viribus nostris; quia gratia nō facit sine viribus nostris, sed nec vires nostræ faciunt nisi per gratiam Dei cooperantis: illa excitante, illa dirigente, ac adiuuante, sunt à nobis opera euangelicæ functionis, grata Deo, & meritoria vitæ. Ideo quæ vult à nobis panes, quos accipies in manibus multiplicauit, deditque virtutē satianti turbas. Secundò postquam accepit panes suspexit in cœlum. Docet totum quod agimus, & quicquid in nobis est, Deo ascribere, siquidem omne datum optimum, & omne donum perfectum defursum est descendens à patre luminum. Quicquid enim agimus propter Deū facere studeamus, præsertim elemosynam, intenti soli in Deo: & oculos nostros, & intentionem ad ipsum solum Deum eleuando. Vnde dominus, Cū facis elemosynam noli tuba canere ante te, & c. sed pater tuus, qui videt in abscondito, reddet tibi. Vidua Helæ clausit post se ianuam. Docet etiam substitutionem nostrā, quæ per cibum est, à Deo expectare: idèd debemus oculos nostros ad Deum erigere quasi ab eo suscepturi quod petimus. Et cū in omnibus debeamus oculos nros attollere ad Deū, præcipue tamē in petitione cibi corporalis. Idèd dicitur in psal. Oculi omnium in te sperant dñe, & tu das illis escā in tempore opportuno. Et quia Deus, ad quē respicimus est in cœlis, debemus oculos in cœlū erigere. Idèd David. Ad te leuaui oculos meos, qui habitas in cœlis. Sicut oculi ancillæ in manibus domine sue: ita oculi nostri ad dominum Deum nostrum, donec misereatur nostri. Obserua autem quod aliquando Christus facturus miracula, aspiciebat in cœlū quasi petens aliquid ab eo: interdum non aspicit, sed cū potestate loquitur quasi nihil ab alio suscipiens. Volebat enim aliquando operari in potestate propria, vt nō crederetur minor patri: vt Arriani putauerūt, cū esset ei naturale operari miracula. Sed leuabat oculos aliquoties ad patrem: vt ostenderet quod in quantum minor erat patri. Et benedixit illis, & sregit. Solebant Iudæi benedicere eleuando manum, & ponendo illam apertā super id quod erat benedicendū, vt in Leuitico habetur de Aaron summo sacerdote. Iacob etiā posuit manū suā per capita Ephraim, & Manassés. Verba autem,

Iaco. 1.

Mat. 6.
4. Reg. 4.

Psal. 144.

Psal. 122.

Leui. 9.
Gen. 48.

Numer. 6.

Q q tem,

re, quæ dicebant habentur in libro Numero-
rum. Potest tamen hic accipi, benedicere, pro
multiplicare bona, ut sepe sumitur in factis li-
teris de qua benedictione in superioribus
loquuti sumus plura. Quomodo autem In dæi
benedicebant panem & vinum cum sedebat
in mensa, inferius differemus cum venerimus
ad locum ubi Christus corpus & sanguinem
suum consecrauit. Hic vero nolo amplius im-
morari in ijs benedictionibus, quia ut ego exi-
stimo, hoc quod hic dicit Diuus Lucas sub
nomine benedictionis, credo non fuisse bene-
dictionem, eo modo quo sumitur benedicere
alijs in locis, nam hoc quod hic dicit, bene di-
xit, intelligitur & sumitur pro gratias agere: &
sic inquit. D. Ioannes, qui accepit Iesus panes,
& cum gratias egisset, distribuit: sepe enim in
scriptura sacra benedicere sumitur pro gra-
tias agere, seu laudare. Sic in Deuteronomio
dicitur. Oblerua ut benedicas dominum cum
satiatus fueris. Et illud. Benedixit Esdras do-
minum Deum altissimum. Et Tobias. Omni
tempore benedic Deum. Et in libro Daniel
dicitur. Benedixit Daniel Deum. Et Dauid
sepe hoc vocabulo utitur pro gratias agendis
Deo. Potest etiam dici quod benedixerit Chri-
stus panes more Iudæorum, dicens. Benedi-
ctus sis domine Deus noster, Rex mundi, qui
educis panem de terra. Et post hæc gratias e-
gerit, ut ait Ioannes. Itaque utrumque verifi-
mille est quod fecerit. Voluit autem benedicere,
ac gratias agere pro corporali cibo, ut doceat
nos Deo gratias agere cum ad mensam
accedimus, & quod Deum benedicamus. Sic
in primo Regum habetur quod puellæ dixe-
runt Sauli. Non est comesturus populus, do-
nec ille (S. Samuel) veniat: quia ipse benedicit
hostiæ, & deinceps comedent, qui vocati sunt.
Propter hoc potius in isto miraculo benedi-
xit, & gratias egit, quã in alijs: non enim inue-
nitur in alio benedixisse, nisi in hoc miraculo.
Et distribuit discipulis suis ut ponerent ante
turbas. Non ipsomet, sed per suos discipulos
panes porrigit turbis, ne fraude, aut prestigio
aliquo rem geti suspicari quis possit. Vbique
negotium ita instituit, ut fides nostra per id
confirmaretur. Multiplicatio autem hæc fie-
bat tam in manibus Christi frangentis, quã in
manibus discipulorum portantium quã in
manibus rursus turbarum frangentium,
in oribus manducantium. Multiplicabat au-
tem illos diuina potentia conuergendo ali-
quam materiam in panem: nam quælibet ma-

teria est in potentia obedienti ad Deum
ut de illa faciat quod voluerit: & cum natu-
ra per successiones alterationum suarum pos-
sit conuerrere qualemcumque rem in panem,
potest tamen Deus illud subito facere, & ita
Christus poterat aërem, aut quaecumque
aliam materiam subito in panem conuerrere,
de quo turba alefetur. Accipiendū igitur
panis maiorem quantitatem siue hoc fieret
per multiplicationem non addita aliqua qua-
ntitate, siue per conuersionem alicuius mate-
riæ extrinsecæ in panem: maximum erat hoc
miraculum. Ad nostram verò eruditionem
aliqua in hoc contextu obseruanda
sunt. Primum quod discipulis suis, qui Apo-
stoli erant, principes terra, doctores orbis, &
Seraphim Ecclesiæ militantis, iubet ut ser-
uiant populis: ut tu discas militatam: quan-
tuncunq; enim aliqua dignitate fulgeas
(quæ maior dignitate Apostolica esse non po-
test in tetrâ) debes humiliare teipsum, & pau-
perculis, & famelicis seruire, & ministrare.
Hæc est Christi Iesu doctrina, in cuius schola
docetur illud. Qui maior est inter vos, fiat si-
cut minor: & qui præcessor est, sicut ministra-
tor. Secundum in hoc quod ait quod discipu-
li distribuabant, dicitur munus esse præla-
torum cibare & alere populum: cibo spirita-
li intelligenti, & populi cum recipere. Non
se insinuet vulgus, nec se intericiat in officium
& munus prælati: sed contentum sit recipien-
di cibum fractum per manus prælati. Hoc vo-
luit nobis Deus significare & innuere cum
legem dixit, deditque Moyse. Noluit nanque
populum in montem ascendere cum Moyse,
sed quod maneret ad radices montis: & quod
ab ipso Moyse legem susciperet. Pernicies & no-
cumentum est Reipublicæ quod populus ve-
lit suffragia habere, & suum interponere co-
nsilium inter consules & primates, Reipubli-
cæque gubernatores: & sic incommodum & in-
fortuniū est, quod vulgus & imperita multitudo
velit per seipsum doctrinam accipere, & imbi-
bere, non vero eam velle sibi communicari per
manus prælatorum, & concionatorum. Sed
nunc ceteros & factores concionantur apud
Lutheranos. Inter alia, quæ ab Ecclesiæ
præsidibus optimè prouisa, & constituta sunt
ab ipsisque hæreticis impietatis disquisitoribus
rectè animaduertit & ordinata, illud etiã non
minimam laudem meretur, quod vernaculas
Biblias prohibuerunt & interdixerunt. Inscius
populus doctrinam & scientiam concipiat à Theo-
logis,

Lucæ. 22.
Exo. 19.

logis, & concionatoribus, & ab ijs tantum-
modo, & per manus istorum sapientiam accipiat,
& per manus eorum comedat panem vitæ, &
doctrinæ, sicut etiam populus hic comedebar
panem, quæ Apostoli illi administrabant. Ne
quaquam contendant suis manibus cibum
percipere, ne illo suffocentur: sed cum discerptum
manibus sacerdotum accipiat. Tertio doce-
mur hic quanta bona nobis largiatur Deus
per manus sanctorum suorum in beatitudi-
ne sibi assistentium, prout experti sunt pluri-
mi in prælijs beatorum Iacobum cernentes, &
in maris periculis alios cum inuocant sanctos.
Hoc quod Christus fecit cum hac turba distribuens
ei panem per manus Apostolorum: & nobiscum
sepe facit, largiens bona plurima intercessio-
nibus & meritis eorum. Sequitur. Et manduca-
uerunt omnes, & saturati sunt. Qui ad Dei me-
ritam comedunt, semper sunt saturati, & conten-
ti. Sic Dauid in persona iustorum. Dominus
pascit me, & nihil mihi deerit. Qui Deum di-
ligit, est satur, quia, qui mundo obsequitur &
obtemperat semper cibus inhiat, & est fameli-
cus. Unde egregius salutes. Diuites egruerunt,
& esurierunt: inquirentes autem dominum
non minuentur omni bono. Et filius eius Sa-
lomon. Iustus comedit, & replet animam
suam, venter autem impiorum insaturabilis.
Cum quis plures habet diuitias, tunc plures
habet indigentias: vbi multa diuitiæ, ibi mul-
ti, qui comedunt eas: quanto ditiores & locu-
pletiores sunt, tanto plures habent sumptus,
& expensas, quas sustinere debent, & sic sena-
per eis desunt nummi, & ære alicui oppri-
muntur. Et si multas habeant dignitates, sem-
per tamen plures alias affectant, & concupi-
scent, nec eis vi quam saturantur, & ab ipsa
dignitatum & honorum mensa insaturabi-
les surgunt, nam honoribus nunquam mun-
dani saturantur. Vide Amā, cui rex Assuerus
nimis fauebat, & quem maxime extollebat,
cui omnia prosperè, & honorificè succede-
bant, cum que super omnes ab Assuero dili-
geretur, & solium eius vi per omnes princi-
pes regni collocatum esset: cuiusque serui re-
gis, qui in foribus palatii versabatur ei genua
flexerunt, & adorarent: Amā tamen tristis, &
sine solatio erat, dixitque ad uxorem & amicos,
postquam eis omnes dignitates suas, & hono-
res retulit. Et cum hæc omnia habeam, nihil
me habere puto quam diu videro Mardocheum
Iudæum sedentem ante fores regias. Multo
minus saturant delicia & voluptates, & quic

Psal. 53.
Psal. 33.
Prouer. 33.
Eccles. 5.
Hebber. 1.
Hebber. 5.

quid in mundo est. Quæ obrem in persona om-
niū mundanorum dixit filius ille prodigus. E-
go hic fame pereo. Hoc inferius suo loco in-
terpretabimur, & etiam illud quod antea salua-
tor dixit in parabola filij prodigi, quod facta
est fames in regione illa. Lege ibidem. Sed cum
tantam famem patientur qui mundo seruiunt,
tamen ij, qui à Deo pascuntur, saturantur, &
contenti sunt, ut satis est hic videre. Et subla-
tum est, quod superfluit illis, fragmentorum co-
phini duodecim. Aduerte quomodo in mensa
Dei omnia abundant: sicut in mensa mundi
omnia desunt. Voluit tamen dominus ut su-
peresset ad euidentiam miraculi: nam pote-
rat aliquis dicere quod illa non fuerit vera
saturatio, sed quod imaginariè visum fuerit
comedentibus quod saturabantur. Sed manẽdo
reliquæ illius saturationis nullus dicere pote-
rat quod fuerat phantasia, sed veritas rerum. Ad
nostram vero eruditionem discamus quantum
possit hospitalitas, & quomodo nostra multi-
plicentur cum damus ea in digentibus. Illa vè
duo, quæ pauit Helia, ex elemosyna ditata
est, nec farina, neque oleum defecerunt ei. Mul-
ta plura fuerunt collecta, quæ administrata:
plus lucri factum, quæ datum. Quinque panes
appositi fuerunt, sed duodecim cophinos col-
legerunt. Crescit enim quod das pauperi fa-
melico. Unde in prouerbis habetur. Honora
dñm de tua substantia, & de primitiis omnium
frugum tuarum da pauperibus: & implebuntur
horrea tua saturitate, & vino torcularia tua
redundabunt. Aliqui diuidunt propria, & di-
tiores fiunt: alij rapiunt non sua, & sunt in e-
gestate. Discamus ergo pauperibus elemosi-
nas elargiri, quandoquidẽ non solū interiori
merito coram Deo erimus maiores, sed etiã in
rebus externis augmentabimur. Manna si ser-
uabatur, corrumpebatur, & vermibus seaturie-
bat. Sic bona temporalia corrumpuntur si ser-
uentur. Idem dñs inferius admonet dicens. Vendi-
te, quæ possideris, & date elemosynam. Et ite-
rũ. Facite vobis amicos de mammona iniqui-
tatis, ut cum defeceritis, recipiant vos in æter-
na tabernacula. Et quia hæc duo loca inferius
exponemus de hac re aliquid dicturi, nunc
cetera consideremus. Aduerte quod præ-
cipit Christus, ut colligantur fragmenta, ne pe-
reant, quia non vult Deus, beneficia quæ in
te confert, in te etiã perire: imò quod gratias sis,
& Deo accepta referas. Sic Dauid. Quid re-
tribuam dño, pro omnibus, quæ tribuit mihi? Sic
fratres Ioseph restituerunt pecunias, quas ille
liberaliter

Cap. 15.
Reg. 17.
Prouer. 8.
Exod. 16.
Luc. 12.
Luc. 16.
Psal. 115.
Gene. 43.
Q. 3.

Exod. 16.

libenter dederat. Præterea, nec vult dominus vt dona eius prodigaliter consumas, sed fumere solum quod tibi necesse est. Sic de manna noluit dominus vt colligerent filij Israel, nisi quod necessarium erat. Colligite (inquit) ex eo quod ad vescendum sufficit. Sed quid facitis qui necessaria, aut potius superflua in immensum multiplicatis? Suscipite ad mensuram necessitatis vestrae munera, & dona alij simi: vbi etiam docemur, quam mala sit superfluitas. Non est parcus dominus, sed quia noluit quanta mala pariat abundantia, voluit nos ad mensuram suis vt donis. Et cum pluit manna de celo in magna copia descendere fecit, vt videas quam largus sit dominus: voluit tamen ex copia nos tantum quæ necessaria sunt fumere, vt ditcamus etiam in reum affluentia seruire modestiam, & parciatatem. Ne donis Dei abutamus, neue committamus, vt pereat nobis quicquid quo pauperi succurri queat. Creditur nonnulli honoré consistere in eo, quod res deservatur, & pereat: expendere ita, vt res consumantur & pereant, & nullus fructus, & emolumentum ex eis percipiatur ab hominibus, nequaquam est liberalitas, imò vanitas, & infantia. Liberalis sane Christus erat, & sic abundè & liberaliter prouidit, quod potius superfluit, quàm defuit. At tamen iubet vt colligantur, & feruentur res, quæ perirent nisi custodirentur. Cupit & vult Deus nos esse liberales, sed non prodigos, nec profusos & dispersos. Mala enim, quæ sequuntur ex prodigalitate, & profusione, hæc sunt: felicitas, paupertas vsq; ad mendicitatē, sicut filius prodigus, qui cupiebat implere ventrem suum de siliquis porcorum, & nemo illi dabat. Frequenter etiam aliena auferit, qui prodigè confert: vt videre est in nobilibus, & equitibus, qui cum grandi ariâ alieni summa sint onerati, & supra modum sumptuosi & profusi sint, versuram faciunt, suos oppidanos, & villicos excoriat, & depradantur: vt pecunias, quas debent, soluant, & vt sibi victum parent: Quorum stultitia tam magna est, quæ re illam, quâ super omnia amant facere, ita volunt facere, quod diu facere non possint. Hæc stultitia ostendit nobis quidâ Philosophus dicēs. De re familiari impartiendū est, sed moderate: quid enim stultius, quàm quod libenter facias, curare vt diu facere non possis? Præterea stultitia prodigi magna est, qui nihil videtur de diuitijs querere nisi peccata: peccat enim in acquisitione earum, & in largitione, & alijs ha-

Luc. 15.

bet inde vtilitatem: & videtur plus diligere proximum, quàm seipsum, cum tamen in veritate, nec proximum, nec se diligit, licet ex stultitia sua effundat. Ipse quoque dolus est sine fundo, & idè non est mirum si effundat quicquid acceperit. Et vt concludat, insipientior videtur quàm auarus quantum ad hoc, quia auarus insipiens est quantum ad Deum solum, sed prodigus quantum ad Deum, & quantum ad mundum. Dies me deficiet dicentem, si mala quæ ex prodigalitate proficiscuntur, & emanant, persequi velim: quandoquidem multa bona cessant, quæ faceret quidè prodigus, nisi magnâ ariâ alieni summa constaret, &c. Observa autè, quod vt Ioannes ait, cum homines illi viderunt signum quod fecerat Iesus, laudauerunt illum dicentes. Quia hic est verè propheta, qui venturus est in mundum. Cùm Christus eiecit dæmonia, & alia miracula faciebat, non sic laudabant eum: sed nunc quia fatuati erant, & dederat eis escas laudat illum. Sic multi in prosperitate cum Deus dat illis diuitias, honores, cibos, aut bona temporalia, laudant Deum: sed cum venit tribulatio, aut deficiunt temporalia, siue cibi, murmurant, detrahunt impatientes sunt. Sic filij Israel cum exierunt de Ægypto, & viderunt Ægyptios mortuos in mari, quia Deus vindiçam fecerat de inimicis eorum, cantauerunt laudantes dominum, & dicentes. Cantemus domino, gloriose enim magnificatus est, equum & asinorem proiecit in mare. Sed cum non habebant quid manducarent: & defecerat farina, quam tulerunt de Ægypto: mutmurare cœperunt contra dominum eo quod eduxerit eos de Ægypto; &c. Lucundum est igitur hoc miraculum, multo tamen iucundius fit si consideremus quid per hoc Christus significare voluerit nobis. Vt enim si quis indoctus librum videat ornatum, & literis scriptum elegantibus magnopere delectatur, & collaudat eum scriptorem, sed quid scriptura cõtinuat, ac complectatur, penitus ignorat: verum si quis eiusmodi librum, non modo videat, verum etiam legerit: & intelligere possit, bis delectatur, primò ex aspectu libri, secundò ex intellectu scripturæ, & verborum. Sic etiã fit cū hoc, & alijs miraculis Christi. Eleuans itaque Christus oculos, vt hoc miraculū faceret, docuit omnes consolationes, & omnia auxilia ab illo nobis esse petenda, qui aperit manum suam, & implet omne animal benedictione: à quo (vt Iacobus ait) omne datum optimum, &

Exodo. 15.

Exod. 16.

Psal. 144. laco. 1.

Colo. 3.

1 Cor. 10.

3 Reg. 17.

Dan. 14.

Exo. 16.

Mat. 6.

Psal. 36.

Psal. 54.

Gen. 41.

Gen. 21.

Gen. 7.

Amb. lib. 2.

off. cap. 28.

Psal. 64.

Prover. 10.

omne donum perfectum, tanquam à patre luminum descendit, pro quo gratia sunt Deo agenda. Vnde Paulus omne quodcumque facitis in verbo aut opere, omnia in nomine domini nostri Iesu Christi facite, gratias agentes Deo. Et iterum, siue manducatis, siue bibitis, vel aliud quid facitis: omnia in gloriam Dei facite. Docet etiam hæc historia omnibus quærentibus Dei regnum, iustitiam, & gloriam, nunquam defore vitæ necessaria, sicut illis non defuit qui Christum sequebantur. Non defuerunt, carnes Helie, nec Danieli cibi in lacu Leonum, nec filijs Israel manna in deserto, nec vidua Sareptana, qua pavit Helia, Consolatur nos hoc miraculum, nam si ita potens est Deus, vt lilia, rosas, & flores, agri vestiat, & volatilia cœli pascat: quanto magis credentes & in vocatione sua ex charitate per obedientiam ipsum sequentes, & in eorum omnem spem suam, collocantes, conseruabit, pasceret, & eorum curam geret: ita promittit dicens. Quærite primum regnum Dei & iustitiam eius: & hæc omnia subicientur vobis. Sic in psalmo. Non est inopia timentibus eum. Et iterum, Non vidi iustum derelictum, nec semen eius, quærens panem. Et rursum. Iacta cogitatum tuum in dñm, & ipse te eruet. Ægyptum enim pavit, per Ioseph, & Agar in solitudine. Docet etiam externa subsidia non esse requiendâ, quando haberi possunt. Potuit etiam Christus ineffabili sua potestate sustentare istos, vt olim Moysen, & Helia, sed noluit nisi ex quinque panibus, quia illic aderat. Poterat Nos liberare ab aquis constitutis eum in nubibus, vel in alio quouis loco, sed noluit nisi naturali remedio. Docet Episcopos, & prelatos, Ecclesiæ, vt curam gerant subditorum, & vt sint solipiti de eorum non solum anima, sed etiam de corporibus: sicut hic Christus, qui postquam docuit turbas, pavit eas ex quinque panibus, idcirco enim, vt rectè monet Ambrosius, autem habet Ecclesiæ, vt vt feruet, sed vt erogat, & subueniat necessitati hys. Docet etiam nos hoc miraculum, corporalem cibum esse donum Dei: Deus enim est, qui dat escam omni carni. Dan te, te illis colligit, vt aperientes te manum tuam, omnia implebuntur vbertate. Et Salomon, benedictio domini, diuites facit. Docet vt hæc vana mundi contemnamus, & Christum sequamur in penitentia deserto, & vitæ austeritate. Docet fidem, obedientiam, denique & liberalitatem, atque pietatem, in suble-

uandis proximorum nostrorum necessitatibus. Admonet prelatos qualem curam gerere debeant subditorum, & pauperum: & subdit docet optereare illis & obedire in omnibus his, quæ non sunt contra animam suam. Hæc doctrina scripta est in hoc miraculo, quod similitudinem refert libri deaurati, embemateq; ornati, & depicti ad fabricam. Hanc legimus doctrinam ad nostram vtilitatem. Sed ita ad contextum accedamus, & audiamus Euangelistam dicentem. Et factum est cum solus esset orans, erat cum illo & discipuli. Solus dicitur quod erat, quia tota turba iam abierat. Sic dicitur quis quod est solus, quando est tantum eius familiaribus, & domesticis. Docet vitare impedimenta distractiones, & quod solus oras, & loca solitaria quaras. Tu autem cum oraueris (docet Christus) intra tu cubiculum tuum, & clauso ostio ora patre tuum. Observa etiã quod Christus dicitur ad orandum, & tamen non reliquit discipulos suos. At tu deseres, & relinquis oues tuas, nec te segregas ad orandum, sed ad oblectandum & volupratè capiendam, ad bachandū & crapulandum. Moyses cum ascendit ad orandum in montem: & si in locum suum substituit optimum coadiutorem, populum tamen idola coluit. Denique abiit Christus in montem, & segregatus est vt solus oraret: quia post miraculum quinq; panum voluerunt turbæ facere illum regem, atque ideo, vt ait Ioannes, fugit in montem ipse solus. Docet hoc factio Christus mundi contemptum, & vt fugiamus honores & vanitates mundi. Et interrogauit illos dicens. Quomodo dicunt esse turbæ? Non ex ignorantia querit, sed vt occasione responsionis discipulorum, instruat eos. Præterea. Querit de eo, quod de se ipso dicunt, nam prelati (iuxta Apostoli doctrinam) non solum debent boni & sancti esse, in interiori conscientia sunt, sed etiam necesse est quod habeat bonum nomen, & estimationem apud omnes exterius. Oportet illum testimonium habere bonum ab his, qui foris sunt. Deo debes bonam conscientiam, & proximis bonum exemplum. Sic in Leuitico habetur quod cum Moyses voluit yn gere ex Dei precepto Aaronem in summum sacerdotem, elegit eum coram omni plebe, vt scirent omnes, & certum esset quod præstantior est in populo, & sanctior, dignus sit sacerdotio. Vt nam tales essent prelati nostri temporis, & tales essemus omnes nos, vt verè de nobis posset illud prædicari, quod scriptura

Matthe. 6.

Exod. 32.

Ioan. 6.

1 Tim. 3.

Leui. 8.

Iud. 3.

affert de illa nobili & potenti formina Iudith. Non erat, qui loqueretur de ea verbum malum. Et Lucas noster de parentibus Ioannis Baptistæ dixit quod erant incedentes in omnibus mandatis, & iustificationibus domini sine querela. Ex quibus sequitur barbaros inanimés, & excordes eos esse, qui dicunt, fecerim ego id ad quod teneor, & vnusquisque afferat quodcunque ei placuerit. Recte quidem facis, cum præstas id quod debes, at vero contemnere & aspèrari bonum nomen, & famam propriam, hominum est perditorium, & huius frugis. Ideo Seneca. Qui famam contemnit, hic flagitiosus est, aut inhumanus. In Leuitico legitur quod non vult Deus sacrificium de fermento & melle: quia ista mali odoris sunt, si cremantur. Deo displicet, quod mali odoris, & fame sis. Non sat tibi est si bonus sis, & si mel dulcissimum retineas: nisi cum hoc bene oleas. Dulce est mel, sed quia male olet si comburatur, respuit illud Deus. Christus verò non contemnit famam, cuius exemplum, est regula & norma vitæ nostræ: tu nihil curas, quid de te dicatur? Sed dicis. Quomodo debet ego tot hominum ora obstruere, præcipuè tempore, in quo sunt hominum linguæ adeo maledicæ, & procaeces, vt etiam sanctorum & beatorum vitas quidam hominum audeant proteruè commaculare. Ad hoc tibi doctrinam quandam in memoriam reuocabo. Quære quidnam de te dicatur ad similitudinem Christi, tunc autem considera, num quod de te dicitur verum sit, an falsum. Nemo, te melius hoc scire potest. Tu nâ que es iudex & arbiter tuæ propriæ conscientiæ, & quid agas probè nosse. Ergo si quod male de te profertur, verè narratur, corrige vitam, & reuertere ad frugem meliorem: de hoc autem nihil curare, brutorum proculdubio est. At si falso & cum mendacio ignominiam, & dedecus pateris, contemne dictum & sententiam, & tunc poteris dicere, fecerim quod debet, & vnusquisque dicat que quid libuerit, & solate cum Apostolo dicente. Si hominibus placere, Christi seruus non essem. Ideoque sanum quidem est consilium querere, & peruestigare quid de te dicatur, & de hoc curare: nam si verè de te queruntur & obmurmurant, proderit sanè tibi ad correctionem: si verò falso, inseruet ad maius meritum, imò vt cætuus, & cum maiori cura vitam degas. Verùm hic tria obseruanda sunt. Primum horum est, quod non quaerit

Luc. 1.

Leuit. 1.

Gal. 1.

Christus de alijs, sed de ipso solùm. Hoc tempore cura, & studium versatur circa inquirendum & inuestigandum de alijs, quid nam de Petro, vel Ioanne dicunt. Quomodo obit suum munus, quam nam viuenti rationem habet, qua via sibi vidium parat: De te ipso percontare: de alio vero nõ cures, nec sis sollicitus. Ne serueris vitam alienam, sed tuam. Te ipsum observa, & considera quid de te dicant. Secundò aducite, quod hoc non interrogat iniquos & improbos, qui sunt mē daces: sed Apostolos, qui boni erant: nã quauis tu bonus sis, si in probum & flagitiosum interroges, quid de te sentiant, iniquum sanè te esse præferet: si pecuniæ & elemosynæ largitor, & erogator fueris, te prodigum esse affirmabit. Si deuotioni & orationi deditus, hypocritam te esse inquit. Si vero homo nequus & perditus fueris, sicuti ille sanctissimum te iudicabit. Propterea Christus non interrogat malos, sed bonos. Et in Evangelio Matthæi dixit. Quem dicunt homines esse filium hominis. Nam non solùm inquit à bonis, sed etiam scire cupit quid de ipso dicant homines, qui vtuntur ratione, qui loquuntur vt homines: & in meritum est habendum vt peccatus, non vt iniquus quorundam qui tanquam cænes famam & nomen bonum iustorum corrodunt, & bonos maledictis & contumitijs insultantur. Tertio amicitia tibi coniunctis & socios interrogare debes quid de te alij sentiant: nam ipsi optime te norunt. Sunt quidam qui apud extranos & ignotos angeli iudicantur: sunt etenim circa omnes, vrbanis, affabiles, & politici: & existimant oppidani eos nullo crimine & facinore omnes maculatos, imò vero esse angelos & sanctos: at intra proprios parietes & domos habent se ad suos tanquam demones. Si ex ciuibus tuis quæras, quis nã sis: te sanctum esse asseruerunt: at si domesticos interroges & seruos tuos, vxorem, & liberos, te draconem esse dicent & scorpionem, quia nullus tuam miseriam & auaritiam potest tolerare, nec bilem atram & pessimum tuum ingenium, & animi duriciem sustinere: denique affirmabunt te pestem esse infestissimam. At illi responderunt & dixerunt, Ioannem Baptistam, alij autem Heliam, alij verò, quia vnus propheta de prioribus surrexit. Deus bone qua confusio maior nobis potest aduenire? Er quid aliud magis superbia nostram & elationem arguit? Quid hic inquit istud de licari, & deliciosi mundani, confecti ex lacta

Matth. 6.

Matth. 23.

Matth. 23.

Matth. 23.

Ioan. 9.

1. Cor. 6.

Matth. 23.

Matth. 23.

ri glutine, & peridit, qui vt minima quæque te, & disto confunduntur, in istaque afficiuntur. De Christo etiam sit eadem met sanctitas, & bonitas: non omnes sident sentiunt, nec in vnũ conueniunt, sed alij hoc, alij vero illud de eo profertur, & vnusquisque vitæ diuersas paritur opinioniones, & sententias: & vis vt d. homo vas in mūdū ditijs plenum & flagitijs refertum, vt omnes te in numerum Diudum referant, omnes vno ore te laudent, & nemine discrepante dicant te sanctum esse? Christi vitæ statera appendebatur, & ait Ioannes quidam dicebant bonus est, & alij non, sed seducit turbas: alij autem, hōi est hic homo à Deo, qui baltham non habet dicit alij verò, quomodo potest homo peccator hæc signa facere? ita vt schismata essent inter eos. Et tū cum tor habeas, qui te laudent, & te in cælum efferant cum sanctis, cur queris, & moleste fers, quod duo, vel tres de te murmurant? Si homines te cognoscere, etiam illi, qui laudibus te exornant & decorant, te maledictis & contumitijs insultant: cum vero tot habeas, qui (malus cum sis) te bonum & sanctum prædicant, & iudicant: valde in te inuis, & elatus es, quando quidem vis, vt omnes (nullo dempto) te laudent & queris si vnus vel alter hoc quoque non præter. Præterea solatur nos locus iste, vt si quis ad aliqui de nobis iniqua sentiant, diuersas aduersasque opinionones de nobis habeant, patienter feramus, & cum Christo domino solatium captamus: qui cum esset is, hominū tamē flagitiosas, & proteruas linguas nequam potuit subterfugere, & alij hoc, alij vero illud de illo proferebant. Sic Paulus. Per gloriā, & ignobilitatem, per infamiam, & bonā famā. Discamus itaq; habere patientiam, quando proximi & fratres nostri in istam aliquam & aduersam opinionem de nobis ceperint, & quauis in eo, quod de nobis dicunt, minime peccauerimus: cogitemus nos aliqua occultā, & in cogitā erimā commisisse, quæ ipsi ignorant, & falsis confictisque illis eri minibus quæ nobis contingunt, & obijciunt, solamius verorum penam. Nec simus adeo vani & leues vt existimemus nos Christo domino meliores futuros & ab omnibus collaudandos? Discamus etiam sic viuere, vt quauis reprobi velint nobis crimina obijcere, sit vitæ nostræ tana sancta & pura, vt non possint nostra bona opera taxare, nec aliquid in ea inueniant reprehensionē, & nota dignū. Aduerte quod populus, & si Christū non tra-

ctabat iuxta merita ipsius, nec iuxta dignitatem suam personam, quia cū esset filius Dei, non tū talis iudicabatur: attamen existimabat eū esse Ioannē Baptistā, aut Hierosolimam, aut prophetā: non iniquum erat videti Ioannem Baptistam, aut prophetam. Sic viuere vt homines ab ipsa virtute tua compulsi & coacti, velint, non sint, te bonum prædicent. Sed dubia duobus oriri videntur. Primum est quod discipuli non dixerunt, quod de Iesu dicebant quod erat transgressor legis Moysi, & sabbathi violator, Samaritanus, potator vini, vel aliquid similes. Hæc omnia dicta fuerunt de Christo. Quia quauis hæc dicerentur de Christo, sciebant tamen Apostoli id esse mendacium & iniquitate aperta, & noluerunt Apostoli esse nuggeruli, nec de Christo domino in gas referre, quod obiectum & munus non est sane Apostoli, vel alij cuius serui Dei, sed demonis, & inferorū ministri. Discamus quod quando audimus malum aliquid aut ignominiam contra proximos nostros fecit, cum absint (præcipuè eum nobis constat esse mendacium, quod audimus) hæc eis verba, & iniqua nuntia defera mus: sicuti quidam faciunt, qui sub specie amicitia, alijs aures nugis onerant, quibus eos delatigant, & macerant, atque affligunt sine commodo aut vtilitate aliqua: quod sanè ad nihil aliud confert nisi ad afferendam pernam, & ærumnam, & ad seminandam discordiam, & zizaniam. Quando aliquid audis de proximo tuo, quod tibi si accidisse videtur, aut factum verò similiter potest sic esse, sanum quidem est consilium & amicitia fratrem admonere, vt se corrigat & emendet si sic est. Ad verò si id, quod au dis, tibi constat falsum esse, respōde pro absente fratre, & obstrue os murmurantis, & confusorū, nec aliquid dicas ei, de quo fuit obmurmuratum: quando quidem ad nihil aliud proderit, quā ad dolorem & penam. At dolendum sanè est videre murmuratum: quando quidem quōsdam videbis, qui nihil aliud agunt, quā nugas texere, & excoGITARE iniqua nuntia, vt seminent controuersias & discordias inter fratres; quod detestatur dominus; vt ait sapientis, & abominatur anima eius. Secū. Prover. 6. Quid dubium est, cur in populo venit hæc fama, & vnde populus habuit opinionem vt putaret Christum esse Ioannem Baptistam, aut Heliam, aut vnū ex prophetis? Vnde orta est hæc opinio? In hoc capite paulo superius scribit noster Lucas quod Herodes audiens

Matth. 11. Ioan. 3.

Matth. 14.

diens famam Iesu, dixit. Quem ego decollavi Ioannem, ipse est: surrexit a mortuis & virtutes operantur in illo. Et eadem verba ait Marthaeus. Dixit Rex suis quandam ineptiam, & inficitiam, & quamvis ineptia fuit, & meadacium, tamen quia à Rege prolatum tantum habuit roboris, & auctoritatis, quod populus ei credidit: & inde exierunt omnes dicentes, Ioannes Baptista est, Ioannes Baptista est. Nichil amplius opus fuit, quam quod Rex id assereret, vt Christus pro Ioanne Baptista haberetur: cum tamen Ioannes non esset. Reges, Principes, & Prælati prius aduertant bene quid dicant, & quomodo loquantur: nam sciant, omnia sua verba transcribi. Homo abiectus, & popularis quicquid vult, effatur: & quidquid commentatur, & excogitat, eloquitur: nec tamen aliquis valoris est, quicquid dicit. At verò cum homo est grauis, cum suæ personæ qualitate dicta sua corroborat, & sic omnes ei fidem habent, & scilicet verbis auctoritatem, & fidem adimant quibus volunt. Ad vitandum hoc periculum debent prius cogitare, & recognoscere quid dicant. Quid solum, quod Herodes semel tantum verbis insanum, & ineptum protulit, ob id (singulam) solum tota illa gens credidit quod Christus erat Ioannes Baptista. Iero-boam Rex Israel facillimè vniuerso illi populo titulum cultum, & veri Dei, ac legis contemptum persuasit. Et nunc Reges intelligit erudiimini qui in dicitis terram. Dicit, te bene vitare, & loqui discretè, & sapienter: nam vos imitantur, & sequuntur reliqui omnes: Putauerunt autem esse Heliam propter veritatis, atque iustitiae insuperabilem zelum. Secundo propter miraculorum, & emendationis & terrorem, quia Helias credebatur venturus ad populum Iudæorum, iuxta illud Malachiæ. Ecce ego mitto in vobis Heliam. Vides igitur populi contentis, & iudicij, exquirat, & interrogat dominus quænam sit opinio discipulorum, & sequitur in contestu. Dixit autem illi. Vos autem, quem me se dicitis. Qui plus temporis in scholis equisumplerunt, & nentur plus, seire, quam qui huius inceptum dare operam. Populum qui non est ad eo illustratus ac vos estis, nec tot conciones à me audivit, nec tot miracula vidit, non est mirum esse insipientem & inficium, nec me cognoscere. At vos qui mei estis, Apostoli, & familiares, qui quæ semper me audivit, & comitami, obligati estis ad altiora, & præstantiora

cognitionem de me concipiendam. Vitam pauperculi villici, qui montes incolunt ac terras vbi nunquam audiunt concionem, non surgat in die iudicij sicut Ninivitarum, multosque ciues & vrbanos homines ac sapientes condemnant: quandoquidem illi simplices & illiterati plus Dei attinguntur, & melius ei seruiunt, quam multi superborum, sapientium, subtilisque Sophistarum. Aduertite quod qui plus à Deo accepistis, magis obnoxij, & deuincti estis ad ei seruandum melius, quàm rustici & simplices. Apostoli plus tenebantur ad cognoscendum Christum dominum, quàm reliqui: & propterea ab eis sciteatur suam opinionem, & vt quam de ipso conceperit opinionem proferant in medium. Respondens. Si non Petrus dixit, Petrus solus respondit, quia erat os totius collegij. Apostolici, sicut caput, & maior, & excellentior non solum hic pro omnibus respondit, sed etiam alibi sepe. Cui dominus de mundi contemptu loqueretur, profert, & omnibus dixit. Ecce nos reliquimus omnia, & sequimur inuestire. Et cū loqueretur parabolam Christus de seruo vigilante, dixit Petrus. Domine ad nos dicitis hanc parabolam, an ad omnes? Et quæ Christus dixisset, Apostolus, vultis & vos abire? Ipse respondit. Domine ad quem ibimus? Verba vitæ habes. Sic modo respondens, solus ipse pro omnibus ait. Christum Dei, Ad Petri successorem pertinet certificatio dubitationum de fide: & sic Papa Christi vicarius, & Petri successor iudicaturus est de dubijs fidei. Extraherunt alia ecclesie, scilicet Antiochena, Alexandrina, Constantinopolitana, & cetera. Sed nunquam ecclesia Romana. Ambas naturas diuinam & humanam in vnitatem suppositi concessus est hic Dominus Petrus: humanam quidem, vocando illum Christum Regem vrbium, & non sicut antiqui Reges, & Summi sacerdotes Israel, sed sicut anima Christi vnctæ ab instanti sui conceptionis, vnctæ (inquam) oleo gratiæ & Spiritu sancto. Vnde Esaias, Spiritus domini super me, propter quod, vnxit me. Confessus est diuinitatem Saluatoris, appellado eum filium Dei verum, & vt inquit, Mattheus, filium Dei vnici ad differentiam Deorum mortuorum. Gentilium, qui falsi & vani erant, qui tanquam mortui, habentes oculos non videt, pedes habentes non ambulat, & cetera. Ideo vocatur à Christo beatus, quia de fide principium est, & fons beatitudinis, & per quam peruenitur ad beatitudinem: per hanc enim beatitudo

Matth. 12.

Iaco. 1.

Matth. 19. Luc. 12.

Ioan. 6.

Matth. 16.

Esai. 61.

Matth. 16. Psal. 115.

s. Reg. 12.

Psal. 3.

Mal. 4.

titudo meretur: quia actus fidei etiam tenet se ex parte voluntatis, & ideo possumus niereri per fidem, quia voluntas iubet intellectui vt assentiat articulis fidei. Et quia hæc fides est donum Dei, addidit saluator loquens beato Petro. Caro & sanguis non reuelauit tibi. Per carnem & sanguinem intelligit omne quod est humanum, totam rationem, & intellectum naturalem, aut doctrinam quæ non exedit capacitatem nostri intellectus. Et sic non potuit Petrus hoc assequi per seipsum, sed per diuinam reuelationem, quia omne datum optimū (vt Iacobus ait) & omne donum perfectum de sursum est descendens à patre luminum. Essentialiter omnes diuinæ personæ reuelauerunt hoc Petro: sed dicitur quod pater reuelauit attributivè, quia est fons & origo totius Trinitatis. Quapropter super hæc petram, hoc est super hanc fidei firmitatem, quàm modo confessus est (ait Christus) ædificabo Ecclesiam meam. Et quia ecclesia est fundata super hæc firmam petram, & veritatem infallibilem, portæ inferni non praualebunt aduersus eam. Per portas Christus intelligit potestatem, & belli instrumenta & apparatus, arma, &c. quæ solent esse in ciuitatibus bene munitis ac fortibus, quæ sunt inimicorum teris oppositæ. Sic intelligitur Genes. Popsi debet semen tuum portas inimicorum suorum. Et quod alibi ait scriptura. Portas hostium dñs subuertit. Sic etiã intelligendum est illud Ezechielis. Confraeta sunt portæ populorum. Hoc est euersa est vrbs, quæ erat fortitudo populorum: vel cuius fortitudinem homines admirabantur. Apud veteres enim in portis vrbiu fiebant iudicia, ideo ait sancta scriptura in Deuteronomio. Defecerit signa virginitatis eius ad seniores vrbs: qui in portis sedent. Et in psalms. Non confundetur cū loquetur inimicis suis in porta. Ac si dicat, Non timebit vir iustus eum ei aduersarij intenderint litrem: nulla afficietur ignominia, cum responderit accusatoribus in iudicio, quod fieri solet in vrbs porta. Ibi erant in dices, & satellites, & armæ, & tormenta bellica. Et Hieremias volens significare nullum esse in Hierosolyma robur, & nullam fortitudinem dixit. Luxit Iudæa, & portæ eius corruerunt. Itaque portæ inferi sunt demonis machina, & munitiones, & fortitudines, vires, & stratagemata ac artes: sicut est robur & vires mundi, ac eius sapientia, diuitia, mina, potestates, & euasiones. Omnes hæc copie & phalanges legionisque Ecclesiam sanctam

oppugnarunt: sed tandem ipsa victrix euasit, semperque de exercitibus & copijs demonis triumphum egit. Potest quidem Petri nauis procellis maris turbulentis, & turbidinis agitari, attamen non obrui nec submergi: Potest Ecclesia Dei sancta pati molestias & persecutiones, attamen non vinci nec expugnari, aut corruiere. Stat sententia. Portæ inferi non praualebunt aduersus eam. Cur? Quia super hanc fidei veritatem ædificabo eam. Ruit domus, quæ falso nititur fundamento, & quæ super palcas & arenam est ædificata, & constructa. Domus illæ duræ, de quibus saluator inquit quod quædam erat fundata super arenam: altera vero super petram firmam, cum venti superuenerunt, & tempestates, corruit illa, quæ malè firmata & stabilita erat: altera vero immobilis & firma permanfit, & incoccussa. Domum ædificauit, ac Ecclesiam erigere voluit Arrius, & posuit mendacia in fundamento, quia quicquid docebat, error erat & hæresis impudentissima. Quantum durauit hæc domus? Quauis mille aureos promittas non inuenies aliquem Arrianum. Quid de illis factum? Consumpti sunt: & tempus domum hanc inquam & tarpem solo æquauit ac omnino subuertit: quia malè firmata. Vbi sunt? quæ abiire Manichei, Priscilianistæ, Sabelliani, Armenij, ac aliæ penè innumera hæreticorum peruersa, & male dicta secta, quæ contra sanctam Ecclesiam catholicam insurrexerunt? Perierunt omnino. Mendaciū, ipsum per se corruit. Et quauis hæc hæreses habuerunt Reges, & Imperatores eas fouentes, & defendentes: attamen (vt videtis) omnes humane vires non potuerunt, nec possunt vnum mendaciū defendere & tueri. Et hi Lutherani, qui nunc tā elatè, & superbe viuūt, quæ citisimè erūt absumpti, tanquã sal in aqua: ita vt nulla vnquã sit reliqua recordatio eorum, sicuti nec aliorum hereticorum, qui præterierunt. Vuat fides catholica: viuat Ecclesia Romana, quæ fuit tempore Apostolorum, & est, critque per sæcula sempiterna. Hæc est, quæ semper durat, manetq; firma, & constans: & quæ nūquã ruit, labitur, aut deficit. Habens vires, & robur veritatis profundamctos, quomodo cadet? Hoc solū debet cofundere hos maledictos hereticos, videre scilicet manifestè re ipsa, quod omnes, qui se segregauerunt & se iunxerunt ab obedientia summi Pontificis Romani, perire: & quod Ecclesia Romana in æternū durat. Insurgant Nerones, Diocletiani, De-

Luc. 6.

Matth. 12.

Deut. 22.

Psal. 126.

Hier. 14.

cij, Tur-

ej, Turca, Mauri, & denique Lutherani: nam ipsam veritas Iesus Christus ait. Portæ inferi non præualebunt aduersus eam. Hos omnes suos inimicos conculcat, & aduersus omnes semper victor euasit. Discamus per tyrannorum seuitiam, & hæreticorum persecutiones Ecclesiam Catholicam magis, ac magis illustrari, & corroborari. Quod loculenter testatur Hilarius de ecclesia loquens. Dum persequitur (inquit) floret: dum opprimitur, crescit: dum contemnitur, proficit: dum læditur, vincit: dum arguitur, intelligit: tunc stat, cum superari videtur. Lege Chrylustomum in sermone de Pentecoste. Et ait vltimus Christus beato Petro. Et tibi dabo clauas regni cælorum. O Felix temporum mutatio, & vicissitudo. Beatæ & fortunatæ aures, quæ hoc audierunt. Solet faber ferrarius ex veteri gladio, qui iam habet assumpsum chalybem: & plenus est æturgine, & rubigine, eum incudi reddendo, conficere clauos. Eiecto primo parente à paradiso, & clauso cæli ostio propter peccatū, posuit Deus Cherubin, vt esset custos ianue cælestis, gladium in manu habentem. Et sic clausum fuit cælum, & paradisu, vsque ad obitu filij Dei, absque eo quod aliquis illuc ingrederetur. Sed nunc ex gladio conficit. Christus Iesus clauas, mutans iustitiam in misericordiam, & aperit ianuam regni cælestis per sanguinẽ Christi, & concedit Dno Petro, eiusq; successoribus, auctoritas & facultates obserandi & referandi, quæ est auctoritas, & iurisdicctio ecclesiastica. Si olim claudabatur cælum, nunc homines habent auctoritatem illud aperienti. Et si olim de Deo dicebat Dauid, Deus vt tionum, Deus: nunc de eo inquit Dnus Paulus, Pater misericordiarum, & Deus totius consolationis. Ingreddimini ergo Christiani per has portas misericordiar, antequam omnino vobis claudantur, sicuti accidit virginibus fatuis & insipientibus. Introite in hanc vitam, penitentiam agentes, antequam vobis dicatur. Clausa est ianua. Et vt intelligatis quod in hac vita hæ portæ aperiuntur, non autem in alia, & quod hic absoluantur peccata mortalia, non vero postea addidit Christus dicẽs. Quodcunque ligaueris super terram erit ligatum & in cælis: & quodcunque solueris super terram, erit solutum & in cælis. Super terram, inquit, non autem sub terra: vt intelligas, quod nunc, quando super terram de gis, debes ad pedes sacerdotis genua flectere, vt te à peccatis absoluat: nam post hanc vitã,

Hila. lib. 7. de Trini.

Gen. 3.

Psal. 93. 1. Cor. 1.

Matth. 25.

si in peccato mortali obieris vt in infernum detrudaris, non tibi Iannam cælestis habitaculi aperient clauas Diui Petri. Ideo nunc de bes emolumentum & vtilitatem excerpere ab ista Petri potestate, quandoquidem viuus super terram te prosterne sacerdotis pedibus, qui clauas habet regni cælestis in manibus suis. &c. ¶ Sed vt concludam, vnum hic obseruandum esse censo. Quod scilicet Dnus Petrus hoc tamen celebre testimonium fidei quod præstitit propter quod tantopere fuit à Christo exornatus, hoc (inquã) testimonium protulit cum esset inter Apostolos, & reliquos suos condiscipulos. Inter bonos Christum confitetur beatus Petrus esse filium Dei: quem postea inter impios in atrio Pontificis iuramento negauit. Ex quo docemur, & admonemur confortium malorum fugere, & bonorum societatem amplecti. Homines iustos comparat scriptura lignis, quæ plantantur secus decursus aquarum: malos autem spinis, iuxta illud, quod egregius Psaltes Israel loquutus est dicens. Præuaricatores quasi spine euellentur vniuersi. Homines in vere cum astuant, ad umbras arborum confugiunt: sed colubri, lacerti, & ista animalia venenata sub spinis, & vepribus confugiunt, & ibi latent. Sic vir bonus, & pius ad bonos cõfugit, & cum iustis sociatur, tanquam ad arbores. At tu, qui solum vadis ad malos, & iniquos, & solum comunicas, atque agis cū peccatoribus, & infamia ignominiaque aliqua notatis, quid vis me de te affirmate, nisi quod malus & iniquus sis, & lacertus, ac vipera, vel coluber, siquidem spinis te adiungis? Vt speculum, quanuis mundum, & splendidum sit, contaminato tamen statu circumstantium, inficitur: sic qui est honestate præditus, impiorum conuersatione contaminatur. Vnde ait Ecclesiasticus. Qui tetigerit piecem, inquinabitur ab ea: & qui communicauerit superbo, induet superbiam. Si contigerit vt planeta alioquin beneuolus, & salutaris alijs astris maleuolis, & male influentibus fuerit coniunctus, malam influetiam mittet. Ita vir pius si impio nimia familiaritate comprehenderit, impius efficietur: vnusquisque enim eorum mores, quibus familiariter vitur, plerumque imitatur. Iudei, quia conuersationem habuerunt cum gentibus, idola eorū coluerunt: & vt ait psalmographus) commixti sunt inter gentes, & didicerunt opera eorum, & seruiuerunt sculptilibus eorum, & factum est illis

Mar. 14.

Psal. 1. 2. Reg. 23.

Ecl. 13.

Psal. 105.

in

in scandalum. Sicut dulcis Iordanis fluuius, cum in Asphaltitem insalubrem Palestinæ lacum ingreditur, redditur insauis, & virtutem amittit: sic qui est cum sceleratis amicitia coniunctus, eorum vitijs contaminatur: etiam si antea virtutem incubuisset. Merito igitur dicebat Ecclesiasticus. Discede ab iniquo, & deficiet mala abs te. Et Apostolus ad Corinthios, & ad Galatas. Modicum fermentum totã massam corrumpit. Saul Rex Israel inter suos insaniebat, sed inter prophetas, prophetabat. Sic Petrus inter Apostolos Christum confitetur esse filium Dei: & inter impios Iudeos, in domo Caiphæ negat. Disce ergo confortium bonorum diligere. Sed ad contextum reuertamur. At ille increpans illos, præcepit ne cui dicerent hoc, dicens. Quia oportet filium hominis multa pati, & reprobari à senioribus, & principibus sacerdotum, & scribis, & occidi, & tertia die resurgere. Hoc dixit ne impediretur passio sua, vt satis ex litera colligitur: quia venit redimere nos per mortem suam: nam si dominum gloriæ cognouissent, non crucifixissent illum Iudei, quia populus illum defenderet. Oportuit autem filium hominis pati, non quia alteri genus humanum liberari ab omnipotenti Deo nequiebat absolute loquendo: sed quia nullus fuit alius modus tam aptus. Rursum necessariam fuit nõ necessitate absoluta, sed ex suppositione, quia Deus ita prædixit: & necessitate conditionata, videlicet scripturæ verificari deberent. Bene autem dixit resurgere, tanquam potestate propria: nõd suscitatus, tanquam virtute aliena. Vnde in psalmo ait dominus. Ego dormiui & soporatus sum, & exturrexi, quia dominus suscepit me. Præterea à senioribus principibus & doctoribus dixit quod erat reprobandus, qui sanctiores, & doctiores, & principaliores esse videbantur. Sic in libro Daniel, inscribitur. Egressa est iniquitas à senioribus Israel, qui videbantur regere populum. Hoc sanè videbis etiam sepe in ciuitatibus, & reb' publicis huius seculi, quod gubernatores & rectores, qui debebant vitam corrigere & emendare, & resicere, ad meliorem quæ formã reducere Respublicas: potius illas vitijs suis perdunt & destruant. Et vitiam hoc etiam non perueniat ad religiones, vbi vt plurimum, prælati, & seniores, & doctiores, præcipueque sunt magis dissoluti, & plus luxui dediti & prophani, & id quod profecti sunt, minus obseruant: cū hi se-

Ecl. 7. 1. Cor. 5.

1. Cor. 2.

Psal. 3.

Dan. 13.

condũ rationem, & vt par erat deberet alios ad meliorem formam, & viuendi rationẽ restitueret (non solo verbo, & nunc est in vtu) at opere virtutis, sanctitatis, humilitatis & exẽplo virtutũ. Sed de his satis, quia hi & si male viuunt, nolunt tamen redargui, & reprehendi: vero collaudari in suis vitijs, & alli rãtum modo, qui eos laudant, & in cœliu enehunt, plurimũ apud eos pollent, maxime quæ gratia & auctoritate præstant, &c. Sequitur in cõtextu. Dicebat autem ad omnes: videlicet ad turbã in generali, secretiora naq; sua mysteria solis reuelauit discipulis: sed quæ ad salutem omnium exiguntur, omnibus patefecit. Si quis vult venire post me, abneget semetipsum: &c. Optimè postquam loquutus est dominus de sua passione, agit de sequela eius & negatione sui ipsius, & crucis labore vnus cuiusque nostrũ: vt doceat atq; insinuet quod non sufficit eũ fuisse mortuũ pro nobis, & quod sanguinẽ suum effuderit, sed quod etiam opus est nos eũ sequi illũ imitantes, & nos ipsos abnegantes, frangentes & cohibentes appetitum sensitiuum, & tollentes crucem penitentia & laborũ. Ne vanè & insanè aliquis existimaret solum Christi passionem sufficere, & mortẽ ipsius ad nos saluandos, absque eo quod nos nihil faceremus. Optimè quidẽ Christus mũdi saluator cum suæ passionis mentionem facit, & eius quod pro nobis præstitit, statim agit de eo, quod nos præstare debemus, si volumus frui fructu, & meritis suæ passionis cõsistimã. Ait. Si quis vult, propter arbitrij libertatẽ: voluntariè enim vult Deus vt seruiamus ei, non coactè. Ideo Dauid in psalmo. Voluntariè sacrificabo tibi domine. Et iterũ. Voluntaria oris mei beneplacita fac domine. Voluntarius minister habet præmiũ: coactus dispensat obsequiũ sicut Apostolo dicente, cognouimus. Dicit enim. Vg mihi nõ euangelizauero. Si enim volens hoc ago mercede habeo: si autem inuitus, dispensatio mihi credita est. Vide voluntarium executorem cælestis arbitrij. Liber erat ex omnib', & omnium seruus est factus, voluntate vtique, nõ necessitate: vt plurimum lucraretur. Sic Esaiã dicit dñs. Quem mittã? Et dixi. Ecce ego, mitte me: & dixit. Vade & dices populo huic. Poterat dominus seruo suo Esaiã imperare, quem sciebat dignum vt mitteretur: sed fraudare mercede, qui vt ipse offerret, præsolatus est. Et quanuis eius sciret affectum, expecta-

Psal. 53. Psal. 118.

1. Cor. 9.

Esai. 6.

uit ra.

nit tamen vocem, vt cumaret gratiam. Et quia ipse voluntarie sese offert, mittitur ad populum. Ideo David non solum voluntaria operis, sed voluntaria oris beneplacita vult esse: quia ea, que dicimus bona voluntaria esse debent. Prophetavit & Caiphas dicens, quod expediebat quod vnus homo moreretur: sed hoc non erat voluntarium ministerium, quia loquebatur inuitus, & quid diceret nesciebat. Nequaquam Deus acceptat nisi voluntaria obsequia. Sed dices, quandoquidem scit Deus multos esse, qui male libero arbitrio vtuntur, & qui condemnantur, ac nolunt ad Christum dominum accedere, quauis eos vocat. Nonne melius erat Christum eos post se etiam inuitos, & repugnantes trahere, quam in voluntate ipsorum suam salutem relinquere? Dico quod non: nam si Deus hominem vi, & inuitus hominem in celum raperet, non ei tantum contulisset beneficium: quantum si ipsomet homo illic tenderet sponte: nam relinquendo hominem in manu consilij sui, vt eligeret quod ei magis placuisset, egit cum homine honorificentissimè, & secundum dignitatem suam personam. Sit ita, quod homo quidam in foro, vel platea posuisset ingentes diuitias auri & argenti, & pretiosorum lapidum. Et preconi iuberet, vt omnibus alta voce referret, quod quicumque vult diuitias eat in forum vbi quantum eorum liberit accipiet ad libitum. Dic (amabo) si hic homo hoc non faceret, sed homines inuitos, & renitentes traheret in forum ad capiendas diuitias, nonne eis iniuriam inferret? Quod nam maius beneficium, quam maius dignitas, & vrbantitas, relinquere hominem istum diuitem reliquos homines in libertate sua vt eant sponte in forum quantum diuitias: aut inuitos secum ducere? Manifeste sane constat, quod maior est vrbantitas, & longè maius beneficium, relinquere in vniuersumque arbitrio sumere quantum diuitiarum placuerit: quam inuitos eos trahere. Hoc equidem modo Dñs Deus nobis pecunias & diuitias cœlestes elargitur, quas nunquam poterimus comprehendere sensu, & cogitatione, & inquit. Si quis vult venire post me. Aduertite, quod quicumque eas voluerit, accipiat libenter. Ipse dominus eas confert, ipse nos vocat, ipse nos inuitat, imò & adiuuat, & gratiam suam nobis confert, vt eamus, & accipiamus has diuitias. Maius est hoc beneficium, quam si nos inuitos duceret. Agit nobilicium vrbantè & maxima cum co-

mitate: tanquam cum hominibus in dignitate, & honore constitutus. Ideo ait, si quis vult. Relinquit hoc in manu nostra, & suppliciter à nobis petit, non verò compellit: & adiuuat nos vt eamus, & accipiamus has ingentes diuitias. Eques, & nobilis aliquis habet duo feruorum genera. Quosdam captiuos, & emptos: quosdam verò cognatos & consanguineos, qui sunt nobiles, & honorati: prioribus imperat velint nolint: at à posterioribus vrbantè & comiter petit. Sic nos sumus serui nobiles, & consanguinei Dei: at reliquæ creaturæ, sicut cœlū & terra, Sol, Luna & stellæ, & omnia reliqua, sunt tanquam mœcipia Dei, à quibus non petit, sed imperat. Sic tempore hoc imperauit Soli vt staret, & gressum comprimeret, & cœlestibus orbibus ne mouerentur: & motum cohibuerunt statim. Tempore passionis suæ præcepit Soli, & Lunæ ne lucē præstarent: præcepit igni ne combureret sicuti fecit in clibano Babylonia, & sic non combuit Sidrac, Misac, & Abdenago. Præcepit aquæ Iordanis vt retro flueret, & Leonibus ne comederent Daniele, & coruis vt cibū ministraret Helie, & Balenæ vt Ionam seruaret & postea imperauit vt eum in terrâ euomeret. Cū his creaturis non egit vrbantè & cū comitate: sed absolute eis imperauit. Sed non sic egit cū homine qui nobilis & præstans est, quia non vult ei imperare tanquam seruo, sed petere tantam nobilitate, & illustri & cognato: relinquendo totum in manu ipsius, & prius voluntatē suam exigendo. Inuenit paralyticum in picina, & ait ei, Vis sanus fieri? Occurrit ei cecus, & ait illi. Quid vis vtfaciam tibi? Quod si dominus hoc præstabat in corporis infirmitatibus: multo melius in infirmitatibus anime: quia si Deus vult quod aliquis credat, non vult eum credere, nisi volendo credere. Idem facit in amore, nam non vult vt eum amemus, nisi velimus amare sponte. Sic Deus creauit hominem, vt Ecclesiasticus dicit in hunc modum. Deus ab initio constituit hominem, & dereliquit eum in manu consilij sui. Aposuit tibi aquam & ignem, ad quod volueris porrigere manum tuam. Voluntas est libera nec potest ei vis inferri, nec compelli: & sic dixit Deus Augustinus, quod intelligibile erat quod pacto voluntas sit voluntas, & non sit libera. Hanc ergo hominis voluntatē non vult Deus cogere, & compellere, sed relinquere hominem liberum, vt eligat quicquid ei placuerit, & sic ait hic, si quis vult: tum, quia (vt dice-

Ioſue. 10.

Matth. 27.

Dan. 3.

Ioſue. 3.

Dan. 14.

3. Reg. 17.

Ion. 1.

Ioan. 5.

Luc. 18.

Eccleſ. 19.

bamus) cū homine ageret vrbantè & comiter tum etiā, vt maius præmium, & ampliorē gloriam homini tribueret. Maius est meritū hominē suā industria cōsequi gloriam, quam quæ eam gratis, & nullo merito cōsequatur: quia honorificentius est mereri coronam propter iustitiam, quam sine illis. Cū Deus ponit gloriam, & infernum similiter in manu hominis, & quod eligat gloriam, & viā cœli, cū possit viam inferorum ingredi: hoc est maius meritum & maior honor, quam si vi ei gloriā condonaret sine meritis & gratis. Et sic Deus non cogit: nec cōpellit aliquem, imò vero inquit. Si quis vult venire post me. In manu tua relinquit, & in tua voluntate hoc ponit, vt facias quod tibi placuerit. ¶ Obserua autem quod non in numero plurali, sed in singulari ait. Si quis vult venire post me: vt significet quā pauci sint, qui Christum sequuntur: & quā pauci sint, qui seipsos abnegantes, crucem Christi tollant. Ac si clarius diceret. Inter totos & tātos, qui sponte carnis desideria perficiunt & viam concupiscentiæ ingrediuntur, mundoque & dæmoni obsequuntur: est ne aliquis qui me sequi velit? Inter totos, qui properant, & veluti grammatophori, & tabellarij ad inferos currunt, nūquid reperitur aliquis, qui velit in cœlum abire? Inter quā plures, qui amplā, & latam vitiōrum ac perditionis viam ingrediuntur: est ne aliquis, qui compressum & arctū virtutis iter, & quod in beatōrum sedes recta ducit, velit conficere? Pro dolor, quæ est ista confusio, & verecundia nostra, vt sint penè innumerabiles, qui mundi vestigia sequuntur, & pauci admodum, qui Christi vestigia terant? O facinus indignum, & flagitiū execrandum. Cecinit buccinam Siba filius Bocri, & sequutus est eum omnis Israel: pauci autem Dauid. Vocat proditor ille Siba, & omnes eum sequuntur. Vocat mundus vt decipiat te, vocat caro vt sedet & maculet te, vocat dæmon vt te perdat & prosternat omnino: & vocat Christus Iesus Rex gloriæ vt te saluet: & vt in cœlū euehat: & tamen sunt tot, qui Sibam sequuntur, & tam pauci Christum Iesum verum Dauidem sequuntur. Dolendum sanè est quod querat Christus dominus, vel vnum saltem qui eum sequi velit, & dicat. Si quis vult venire post me. Pauci sequuntur Christum, quod florat Michæas. Heu mihi, quia factus sum sicut qui colligit racemos in autumnō: non est botrus ad comedendum, &c. Præterea sub hac particula,

Matth. 7.

3. Reg. 20.

Mic. 7.

si, intelligit & significat desiderium quod habet, vt similes ei efficiamur. Samaritana ait, Si scires donum Dei. Paulus etiam Agrippæ. Opto in modico, & in magno non tantum te, sed omnes fieri tales, qualis ego sum. Et alibi: Imitatores mei estote sicut filij charissimi, &c. ¶ Expende etiam Christi bonitatē, & clementiam. Si quis vult, cuiuscunque conditionis sit aut status. Principes huius sæculi: non quoscunque ad suum admittunt obsequium, sed eos, qui apud eos gratia, & nobilitate pollent: at Christus dominus omnes in differenter admittit. Ideo Paulus. Non est Iudæus, neque Græcus, non est seruus, nec Liber, non est masculus, neque femina. Sed mi serum sanè & dolendum est, videre quā paupendimus nos seruos Dei effici, & tranſcribi in albo suæ domus. Si Rex iuberet præconi vt intonatet quod quicumque velle scriberetur in ipsius albo, nullus esset qui non scribi velle: & tamen nolimus ad Deum accedere nos inuocātem. ¶ Obserua etiam quod venire, hic, non est venire gressu pedum, sed affectuum & morum sic in Genesi dicitur, quod Rebecca abijt interrogare dominum. Quo abijt rex loco in quo non erat dominus, ad locum in quo erat? Non: quia vbique est Deus. Cœlum, inquit, & terram ego impleo. Non de loco ad locum abijt: sed de vita ad vitam, de actu ad actum, de bonis ad meliora tranſiit. Absurdum enim esset Rebecca mulieri sanctæ, & sapiētī, & à viro eruditissimo edoctræ vt putaret aliquo loco dominum esse conclusum. Sic tu mutando affectus & vadens de vita ad vitam, opus est vt vadas ad Christum, & sequaris illum. ¶ Perpende quoque quod non dicit, si quis vult venire post me, sed post me. Multi Christum sequuntur non propter Christum, sed propter bona que habet: hi non Christum sequuntur, sed ipsius bona. Sunt mercenarij & serui, quod eorum interest, sequentes, & seipsos amātes: quandoquidem suum proprium lucrunt, & consmodum querunt. Sic Sichem, & Emor pater eius, & populi Sichimitarum circumciderunt sese, in quo videbantur idola despiciere & vilipedere, & sequi veram religionem: sed non acceptum fuit Deo hoc obsequium & seruitium, nec eis feliciter celsit, quia non fecerunt hoc propter Deum, sed propter proprium commodum, & vtilitatem. Dixerunt enim. Si circumcidimus masculos nostros, substantia eorum, & pecora, & cuncta que possident,

Ioan. 4. Act. 25. Ephe. 5.

Galas.

Gen. 29.

Hier. 23.

Gen. 34.

fident, nostra erunt. Aduerte quod debes sequi Christum, propter Christum. Dignus sane est ut ei obsequamur, & inferuamus propter seipsum. Et quia amor proprius maxime obstat Christi sequere, inquit statim dominus, *Abneget semetipsum.* Qui Christum sequi debet, necesse est ut Christum diligat, & quod cum propter seipsum diligat, seipsum abnegans: nam aliter, non Christum, sed bona ipsius sequitur. Abneget itaque semetipsum, Non tantum sua, aut suos, sed semetipsum: hoc est propriam arbitrii sui voluntatem, quia homini aequae proprium: nihil intimius, & nihil potest esse amabilius. Per hanc brutis animalibus praestat, per hanc frui, & uti valet, per hanc superius potens, suarum actionum dominus constituitur, ut agendo bene laudem mereatur: male autem, vituperio, & punitioe dignus habeatur. Quapropter recte seipsum abnegasse dicitur, quicumque arbitrii sui libertatem sibi adimit, statuens nihil deinceps pro sua voluntate gerere, sed in omnibus dicere cum Christo. Non mea voluntas, sed tua fiat: atque ex animo precari, non mea voluntas sed tua fiat, sicut in caelo, & in terra. In caelo enim non fit nisi Dei voluntas. In omnibus Dei voluntatem observa, non vero tuam propriam sensuale, & appetituam. Et hoc est seipsum abnegare. Da Deo voluntatem tuam. Hec est quam Deo reddere debes abnegando te metipsum. Si hanc habes, nullam habebis requiem: & si hanc derelinquis, viues sicuti in par adiso super terram. In tritem manducant, & bibunt, & captius habent aliquam requiem. Sed qui propriam voluntatem sequitur, nullum habet otium, neque solatium. Vnde dominus, Seruietis dijs alienis: qui non dabunt vobis requiem die ac nocte. At si hanc deseris habebis tranquillitatem, & quantum parum labores, multum mereberis: & si hanc habes, quamuis multum insudes & labores, nihil meriti consequeris. Vnde quidam dixerunt, Quare ieiunamus, & non aspexisti, humilia visum animas nostras, &c. Ecce in die ieiunij vestri inuenitur voluntas vestra. O quantum debent ad hoc attendere religiosi, ne scilicet inueniatur in illis sua propria voluntas, quando quidem iam abnegarunt se in sua professione ne ne perdat meritum obedientiae, & multorum honorum quae faciunt, & laborum quae patiuntur. Aduerte ergo, quod vera abnegatio superius est quod te offeras Deo in holocaustum. Holocaustum est, quod te totum

offeras Deo, absque eo quod aliquid reserues tuae propriae voluntatis: sed quod totus te Deo sacrifices. Hoc enim inter holocaustum, & sacrificium interest, quia omne holocaustum, oblatio, & sacrificium est: non tamen vice versa. Holocaustum dicebatur sacrificium illud, quod totum igne cremabatur: ut nihil ex eo in sacerdotis vsum remaneret: qualis erat obligatio ouis & bouis, & caprae, & turturis, & colubae, haec enim tota igne credebantur, & ideo holocaustum dicebatur. Oblatio autem erat, quae non tota consumebatur igne, sed ex ea aliquid in sacerdotis vsum seruabatur, ut panis, farina, & oleum, & similia. Oblationem facit, qui sua pauperibus distribuens partem aliquam, qua se alere possit in suos vsum seruat. Holocaustum vero facit qui vendit omnia, quae habet, & dat pauperibus: ut sequatur Christum liberius. Holocaustum fecerunt Apostoli, & holocaustum faciunt monachi, qui omnem suam suppellectilem, & corpus suum, & suam voluntatem sic Deo consecraverunt, ut negantes seipsos in omnibus, nihil volunt, nisi praelati voluntatem explere. Opus est ut holocaustum fias domino, & igne dilectionis Dei totus cremeris. Propriam voluntatem, quam multi pro Deo habent, & pro Deo colunt, debes tu comburere, & sacrificare Deo in holocaustum, nolendo nisi solum id quod Deus vult. In Exodo habetur quod Aegyptij colebant pro Dijs bruta animalia, & tanquam tales ea adorabant. At vero contra filij Israel appellabant abominationes, quos Aegyptij Deos dicebant, & sacrificabant, & occidebant in honorem & obsequium veri Dei, animalia illa quae ipsi loco Deorum colebant. Hoc ergo modo iusti tanquam veri Israelitae, appellant & dicunt abominationes Deos huius seculi, qui sunt appetitus & propria voluntas quam iniqui adorant tanquam Deum suum. Sacrificant boni & iusti hos Deos falsos, & abominantur eos, & execrantur, & vilipendunt pro gloria veri Dei. Et sic quicumque voluerit Deo offerre sacrificium gratum, videat quid mundus adoret, & hoc Deo offerat, & sacrificet. Nec rem nimis arduam facis cum te ipsum negas propter illum, qui propter te voluit tantopere se negare, ut diceret. Non veni facere voluntatem meam, sed voluntatem eius qui misit me. Est enim propria voluntas sicut corpus, qui ei, qui nutriuit eum, oculos eruit. Et quod peius est, quod suam caecitatem, & perniciem non

Leui. 1.

Leui. 2.

Exo. 8.

Iohan. 5.

intu etur. Ut enim ceruus foeminae cupiditate incensus accurrat ad absconditum venatorem, rugitum ceruae fingentem, ductusque appetitu, dum existimat se ad desideratam ceruam festinare, currit velocissimè ad mortem ipsam, & ad venenatam venatoris sagittam suscipiendam: sic qui propria voluntate & appetitu ducitur, quanto celerius ad res desideratas contendit, tanto perniciosius ad mortem ipsam amplectendam accurrat. Iter facis super equum infrenem, alligas calcarea pedibus, & habenas fers in manu, si autem vultu praecipitium te conijcere, refrenas illum: quod si consistit, adhibes calcarea. Sic te habere debes cum corpore tuo & sensualitate, si aliquando voluerit tibi se explere & ingurgitare, vitis que sese immergere & commaculare, suffrenationem adhibe diligenter. Post concupiscentias tuas non eas. Ne incedas post bestiam, nam te ad praecipitium deducet: sed dic cum David. Deduc me in semitam mandatorum tuorum, quia ut iumentum factus sum apud te. Sunt plures, qui patrem ac matrem, insuper & vitam propriam contemnunt: at paucissimi qui se ipsos abneget sensualitytem frenando rationique subiiciendo, vitia comprimendo, ac propria voluntate & iudicium abnegando. Per propriae voluntatis nostrae abnegationem Dei voluntas habet plenum dominium in nobis: & hominis voluntas sic est in Dei voluntate transformata, quod omnia aduersa propter ipsum Deum a quo animo ferat. Qui in via perfectionis laborat sequi Christum Iesum, abneget semetipsum: Merito enim debemus nos abnegare cum nihil iuris habeamus in nobis. Sunt autem septem causae quarum quaelibet sufficeret hominem compellere, ut fateatur in se nihil iuris habere. Has late scribit Diuus Anselmus in libro de Mensuratione crucis, quas breuitatis causa hic non referimus. Sed quia non sufficit quod tuae voluntati non obsequaris, sed quod etiam te exerceas in operibus virtutis & religionis: sequitur in contextu. *Et tollat crucem suam quotidie.* Ponit duas partes in istis, scilicet declinare à malo, quia ait, abneget: & aliam, facere bonum, tollat crucem. Expende quod non dicit ferat crucem: sed tollat. Ponit differentiam Basilii inter ferre crucem, & tollere: quia ferre crucem, est ferre labores à Deo delatos, & immittos, vel aequo, vel iniquo animo. Sed tollere est animo laeto, & audio

Ecclesi. 18.

Psal. 118.

Psal. 72.

Cap. 5. quat
so ergo.Basil. lib. in
ter. disput.
ter. 6.

non solum accipere, sed rapere crucem liberter, gratanter, & voluntarie. Vult Deus suos sponte, & cum laetitia labores suscipere: nec solum hoc sed etiam praercurrere ad agendum vitam asperam, & penitentem: deo de Christo ait Euangelista non sine mysterio quod babilans sibi crucem exiuit in Caluariae locum. Non inquit Ioannes quod eam super Christi humeros imposuerunt, sed quod ipse eam assumpsit: sed Simoni Cyrenaeo imposuerunt crucem Christi. Iob non solum sufferebat crucem, sed etiam deferbat eam: quandoquidem post tota rinas, & labores dicebat. Dominus dedit, dominus abstulit, &c. Sic Paulus ad Colossenses ait, Gaudeo in passionibus pro vobis. De apostolis etiam legitur in actis. Ibant apostoli gaudentes à conspectu concilij, &c. Quapropter Christus ait discipulis. Cum vos oderint homines, gaudeat. Igitur non solum feramus, sed tollamus gaudentes, & liberet crucem: tollere autem crucem est veteres exere mores, affligere ac macerare carnem ieiunij, orationibus, & vigilijs. Sic Paulus. Castigo corpus meum, & in scripturè redigo: ne forte cum alijs predicauerim ipse reprobus efficiar. Calligare est, est prefindere concupiscentias, frenare gula, arcerere ardentem libidinis flammam: ceteraque vitia radicitus euellere. Id, quoniam horreat caro, mire tamen probat spiritus, mire placet & Christo. Sic enim euades superior te ipso, si per crucem à victoria tui ipsius ineeperis. Hae crux penitentiae, & mortificationis est: quam nos portare debemus. Non enim solum istam quae milites sancti Iacobi, & Benedicti, & hospitalis beati Iohannis Baptistae fixam pectori gestant: quia quantumvis haec crucem portare bonum sit, portemus tamen nostri potius abiectionem, & mortificationem. Nam eorum multi, quos nunc reuolimus, in suam damnationem crucem illam deferunt. Diabolus enim qui olim fuit deuictus per crucem hac ipsa nunc cruce ab illis gestata in veste, & non in corde, plurimos eorum secum trahit in chaos: non enim deest superbia, eo quod crucem in pectore geris, non deest per auaritiam redditus decimales congregare, non in vxoris & filiorum vestibus sericis, & prolixioribus caudis, & deauratis sandalijs aliarumque vanitatum ineprijs, ecclesie bona consumere. Non deest inquam tibi canibus, & anibus, nec patrimonium Christi alex exponere. At qui in honesta tui, & tuorum sustentatione huiusmodi redditus expendis: armis, & equis

Iohan. 19.

Iob. 21
Coloss. 1.
Acto. 4.

Matth. 23.

1. Corin. 9.

semper te paratū exhibeto. Sed de his, alias.

¶ **Obserua** autem quod duobus modis crux tollitur: cum per abinentiam affligitur corpus, aut cum per compassionem proximi affligitur animus, iuxta illud Pauli. Quis infirmatur, & ego nō infirmor? Quis scādalizatur, & ego non vror? Corporalis vero dupliciter tollitur, cum suapte sponte sumitur: vel cū ab alijs imponitur in afflictionibus, & patienter tolerat. De hac Paulus ait. Semp̄ mortificationem Iesu Christi in corpore vestro circūferētes, vt & vita Iesu manifestetur in corporibus vestris. Vnde sicut angelus occidebat Ægyptios, & pertransibat domos in quāum possibiles erat sanguis agni in superliminari: sic tu sicuti & illi Israelitae, de bes inūgere sanguine agni Christi Iesu fores externas tuas domus, quod sit ferendo mortificationē crucis Christi in corpore tuo. ¶ **Obserua** etiā quod dicit, crucem suam: vnusquisque crucem suā portet: nam crucem Christi portare, impossibile nobis est, impossibile humanis viribus profus: nostram vero ferre, gratia cooperare & factu facile, & iucundum, etiam si caro reluctetur. Neminem Deus obligat ad impossibile: vnusquisque secundum vires, quas habet, tollat crucem suam, & præstet quod potest, labore & quocumque viribus. ¶ **Præterea** dicit etiam suam, nō vnusquisque debet ferre crucem propriam, & definire alienam. Non est status, quāuis magnus & augustus sit, qui non suam habeat crucē. Crux regis, est labor ille, quem habet in audiēdo tot gentes, & in subscibendo, & negocia expediendo, iubendoque, vt omnibus iustitia præstetur. Crux prælatorum, est obligatio illa, quā habent in iudicando oues suas docendi, ac curam illarum gerendi. Crux sacerdotum est pensum horariorū persolvere, & preces assidue fundere caelestibus & sancte vitā degere. Crux religiosorum est ieiuniū, orationes, vigilię, & obediētia quā prælati præstare & exhibere tenentur. Suam quoque crucē habent coniugari, & lane grauis simā, præcipue si forte mulieri rigida & ferociligitiosę, se copularunt & adiunxerunt: & satis grauis crux est familiarum alere, honorem & dignitatem domus augere, filijs necessaria parare. Omnes habent crucē in hac vita, nullusque laborem potest subterfugere. Ait ergo Christus. Tollat crucē suam vnusquisque. A ducere quod crucem tuam arripias, alienam vero desinas. Quā plurimos viderelicet, qui omnē suam curam, & sollicitudi-

nem collocant in perscrutanda clericorum vita, & monachorum, precesne fundant, nū præsentid ad quod secundum professionem suam tenentur. Define & omite hac. Tolle crucem tuam, & sine alienam. Sunt multæ cōiugate quæ omittentes curā domus suæ, & obsequium quod vitis suis debent, & obediētiā, quæ crux earum est: hanc crucem prætermittunt, & abijciunt, & suscipiunt monialium crucem, & induunt vestes inclularū cili cium & inordinata ieiunia: quibus omnibus maritorum leuitiam, & feritatem in se conuertunt & inflammant, vnde rixæ, & discordiæ ingentes oriūtur. Sacerdos inspicat quæ eius crux sit, & hanc tollat, & sinat alienam: nec se immisceat vitæ nonachi. Coniugatus similiter obligationem suam consideret, perspicat statum suum, & vocationem, & vnusquisque sollicitus sit de sua vocatione, vita & statu: de alieno vero non curet. Quia homines se immisceant ijs, quæ ad se non pertinent, oriūtur spissimæ diffensiones, & discordiæ maximæ in hoc seculo calamitolo: nam sunt multi, qui alios velunt reficere, & in meliorem formam restituere, se vero nullo modo corrigunt, nec emendant: imo vero obliuiscuntur, de vita aliena agere, non de sua. ¶ **Obseruādum** quoque est quod quotidie dicit vt tollamus crucem nostram. Quotidie ferre crucem, est semp̄ animū habere paratū ad crucem, & mala pati: si ita Christi gloria exigeret. Siquidem multa præcepta Christiana ad hanc solam obligant animi præparationem, vt est præceptum de fouendo, & pacendo inimicum, & alia. Ideo Paulus dixit. Semp̄ mortificationem Iesu Christi in corpore vestro circūferētes, vt vita Iesu manifestetur in corporibus vestris. Vide quod non dicit aliquando, sed, semp̄: hoc est, vt quotidie, & omni tempore cum Christo moriamur, sperantes cum ipso resurgere. Igitur is fert crucem suam quotidie, qui se quotidie mortificat, suas affectiones & voluptates negat, se ab hac terrena vita se iungit, &c. Quotidie itaque Christi crucem accipe, & penitentiam age. Nam qui propter crimina ducuntur ad suspendium (si sapiunt) nihil aliud curant, quā animā suā, vt pote qui breui exactam dabunt Deo vitæ rationem. Diuitias autem, honores, delicias, nec cogitant quidem. Vult ergo Christus nos horum, qui ad crucem feruntur, statum imitari, vt semp̄ de animā nostrā remedio solliciti,

solliciti, nihil terrena curamus: vt qui cito, & exacte rationē vitæ nostræ simus daturi. Verum quia non satis est vt crucem baiules, nisi Christum sequaris, adiungit. *Et sequatur me.* Quia laboriosum, & molestum est seipsum abnegare, & crucem tollere, ad laborem extenuandum inquit quod sequamur eum: nā in Christi societate omnes labores, & erumnæ sunt dulces, & suauis. Si thoracem, vel loriam induis recte & sine molestia incedis: at si super humeros conijcis eam, nimis te onerat & grauat. Sic Christus, & iugum eius, qui illud nō induit, sentit onus & grauitatē sed qui induit, dulcedinem; & iucunditatem. Ideo Paulus. Induimini dominum Iesum Christum. Et Christus nos vocat, quia si nobiscum vadit omnia nobis fiet dulcia, iucunda, & suauia. **Obserua** autē quod multi portant crucem, & diabolus etiam crucem portat & satis graue, sed nō propter hoc beatus est, nec erit, quia non sequitur Christum. Portant maliter crucē suam velint nolint: sed dominum nō sequuntur. Lassati sumus (dicunt ipsi) in via iniquitatis, & ambulauimus vias difficiles. Sed qui dominum sequitur, huic in iudis crucifixus est, & ipse mūdo: imo qui Christi sunt, carnem suam crucifixerunt cum vitijs, & concupiscentijs. Is maximē attingit euāgelicæ legis summam, quæ charitas est, qui maxime contendit Christum amore, factisque imitari. Christus ante oculos inscribitur ex cuius vita viuendi regula sumēda est. Quapropter aduerso quod quatuor sunt genera hominū, qui crucem portant. Alij enim voluntarie eam portant, vt plj homines: alij inuiti, vt mundani, & impij, qui & ipsi non sine cruce sunt, sed repugnantes, & renitentes eam portant, quemadmodum Simō Cyrenæus: alij crucem portant, sed alienam: suam enim fugiunt, & abijciunt, vt hypocrita: sed alij crucem quidem portant, sed Christum non sequuntur, quin potius diabolum, vt omnes impij. Tu igitur vide vt crucem tuam portes, & Christum sequaris: tunc enim sequimur Christum cum eius vitam imitatur. Sic Iacob dixit Esau. Præcedat dominus meus ante seruum suum, & ego sequar vestigia eius: sicut videro paruulos meos posse. In libro enim iudicum habetur quod Abimelech, iudex & princeps terræ præcidit rammum arboris, & posuit in humeros suos dicēs suos. Quod me videritis facere, facite. Et illi præcidentes ramos de arboribus sequebātur

ducem. Sic Christus dux noster & magister, & iudex accepit super humeros crucis arborem, & illam baiulauit, atque in ea pependit. Nunc vero ad suos clamat. Si quis vult venire post me, tollat crucem suam, & sequatur me. Ac si diceret quod olim Iuis dixit Abimelech: Quod me videritis facere, cito facite. O quanto bonus Dux & imperator est. Christus, quæ suis militibus nihil præcipit, quod ipse prius non præstiterit. Sequamur igitur nostrū Imperatorem & Ducē, & exeamus, vt ait Paulus, extra castra improprium eius portantes: sicut Iaac sequebatur patrem suum Abraham offerens lignis, quibus in sacrificium erat comburendus. Si nobiscum quis Christum dominum in penitentia, & carnis maceratione imitans vitam ipsius signum esse euidens quod nō sub eius vexillo militam, exerceat. Sed quam multi sunt qui nomē Christiani habent, sed in vita sunt inimici Christi Iesu, quorum Deus venter est: Horū sequele Christi est vitij, turpitudinibus carnis indulgentiæ, & omni generi lasciuia, & luxuriæ incumbere. &c. Alij sunt, qui cum audiunt, quæ de cælo & gloria nunciantur, vel quæ & quanta bona iustis & sanctis Deus in cælo largitur, maximē excitantur & impollantur ad Christi Dei vestigia vrgenda, & ad crucem manū inijciunt, incipiuntque penitentiam agere, & orare & ieiunare: sed penitentia duritie perterriti, motus grauitatis penitentia percussis, nimia fragilitate, & imbecillitate animi ad vitia, & flagitia reuertuntur, crucemque penitentia derelinquunt. Filij Israel audientes fertilitatē terræ promissionis præparauerūt se ad pugnam, & ad possidendam eam: sed cum audissent quod ibi erant gigantes robustissimi voluerunt reuertī in Ægyptū, & etiā ob itineris difficultatē cepit populū tædere: Sic multi audiūt exploratores cæli dicētes bonarumque Deus habet in gloria. Nōne explorator gloria est Paulus, qui ait. Nec oculus vidit, nec auris audiuit, &c. Cum homines audiunt hæc nuntia, maxima afficiuntur hilaritate & gaudio: ingētesque concipiunt animos ad expugnandam, & obsidendam gloriam ipsi promissam: sed cum audiunt quod ardua est via quæ ducit ad vitam & quod tollant crucem, & Christiani absterguntur, ob itineris difficultatem & laborem reuertuntur ad Ægyptum: & ad ea quæ sunt mūdi, quæ iam reliquerant. Audiunt isti quod Paulus ait. Si fuerim socij passionū veri

Hebr. 13
Genes. 22.

Philip. 3.

Numer. 13.

1. Cor. 13.

Matth. 7.

2. Cor. 1.

Ramus

mus, & consolationū. Multi volunt socij esse consolationum, sed non passionū. Multos habet Christus, qui eum sequuntur vsque ad ebum capiendum: sed paucissimi, qui se ipsos abneget, & eum sequantur baiulantes sibi crucem. Omnis itaq; qui Christum sequi voluerit, abneget semetipsum & crucem suam tollat. Sed quia alicui molestum & arduū videretur labores & arinas vitæ presentis sustinere, quia naturaliter homines carnē & sanguinem & seipos diligunt, tollit modo hoc impedimentum dicens. *Qui enim voluerit animam suam saluam facere, perdet illam: nam qui perdidit animam suam propter me, saluam faciet illam.* Ac si diceret: Existimatis ne quod quia corpus affligitis, ei nocetis? At fallimini: nam in hac re euāgelica, qui perdit, lucratur: & qui lucrū capit, perdit. Qui corpori indulget, illud destruit: & beneficiendo ei, nocet omnino: nam nutrit illud in gehennam: & e contra, qui illud affligit & castigat nocentum ei inferendo, ei omnino prodest, & bene facit, nam aliter nutrit illud in gloriam sempiternam. Itaque crucem poenitentiae, & arinas corporales nequaquam debemus perherescere & formidare: nam si vos ipsos diligitis, & amatis, vos ipsos affligite, nam hoc est omnino vobis ipsis prodesse. Qui volunt vitam suam corpoream cōseruare, ei que indulgere, nec eam propter me perdere, sicuti faciunt qui ne corporis vitam amittant, metu mortis Christum negant, ij (inquam) perdūt corpus & animam simul propter quod igne inferni in sempiternum torquebuntur. At vero illi, qui propter Christum vitam perierunt, & martyrio exponunt eam, & eam Christo domino offerunt, ij lucrantur illam quia in æternum viuunt in cœlo: perdere hoc modo, est lucrum facere. Perdidit vitā pro Christo diuus Stephanus, & consecutus est vitā æternam in cœlo. Sic eam perdidit Apostoli, & martyres, & oēs illi, qui pro Christo mortui sunt: sed visi sunt oculis insipientium mori, ipsi autem sunt in pace. Sic dixit sanctus ille martyr Machabæus Antiocho tyrāno Regi. Tu quidem scelestissime in presenti vita nos perdis: sed rex mundi defunctos nos pro suis legibus in æternæ vitæ resurrectione suscitabit. Sic ergo perdere animam pro Christo est saluare: velle animam saluare, est eam perditioni exponere, iuxta illud Pauli. Si secundum carnem vixeritis, moriemini: si autē spiritu vitia carnis mortificaueritis, viuētis. Po-

Acto. 7.
Sapient. 3.
2. Mac. 6.
Roman. 8.

nit, & constituit Apostolus in vno homine duos homines; quorum alter est homo interior, & alter exterior: vnus est lex spiritus: aliter vero est lex carnis: et sunt tam vniti, quod ambo sunt vna, & eadem res: & tam differentes; & diuersi quod vita vnus est mors alterius: & tam contrarij, quod vt vnus viuat debet alterum destrui. Et propterea vt vni detur vita, necesse est alterum occidere. Si ergo interficiamus hominē carnē, qui est vita hæc corporeæ perdendo eam cum Christo, in spiritu viuemus, & viuet postea corpus simul cū animā in æternum. Aduerte autem quod anima in scriptura tripliciter accipitur, vno modo pro homine toto, iuxta illud quod in Leuitico dicitur. Anima, quæ obtulerit sacrificiū, id est, homo, qui obtulerit. Et septuaginta animæ dicitur egressæ de femore Iacob, & intrasse in Egyptū. In Genesi etiā habetur. Et animas, quas fecerat in Aram: hoc est, seruos, & ancillas, quas emerant dum manerent in Aram. Secundo accipitur pro vita. Sic psalmista accepit cum dixit, Anima mea in manibus meis semper, id est, vita mea semper est in periculo, quia habeo eam in manibus. Et in primo Regū, si quis quaesierit animā meā: quaeret & animā tuā. Id est, qui voluerit me occidere, volet occidere te. Tertio accipitur pro spiritu, & sic in cōmuni vsu accipimus. Sic in Leuitico dicitur. Anima carnis in sanguine est. Accipitur hic pro vita, & tunc dicitur quod perdere accipitur dupliciter, vno modo pro amittere: alio modo pro destrucere, & secundū hoc est duplex sensus. Primo modo, qui animā, id est, qui vitā saluat hic, & cōseruat, nolens pati aliquod malū, sed frui voluptatibus, perdet eam, scilicet in futuro amittet, quia nō inuenit eā pro gloria, sed pro gehenna. Secundo, qui vult animā suā saluā facere, id est, saluare in futuro, perdet eam, id est, necesse est quod destruat eam in presenti. Qui enim spō te labores tolerat, dicuntur animā destrucere, id est, vitam, quia moriuntur in laboribus. Et vterq; sensus redit ad idem: scilicet, quod non potest haberi simul hic, & in futuro iucunditas: sed necesse est hic, aut illic iucunditate carere. Sed iam homines nihil aliud curant quam animā seruare, & crucē repellere. Tor sunt apotheca vini generosi, tot delicata, & lauta conuiuia, tot vestes pretiosæ, tot deliciarum inuenta. Nunquid hæc crucem Christi sapiunt? Vx vobis, qui habetis hic consolationē vestrā. Vx his, qui ducunt in bonis dies suos.

Leuiti. 2.
Genes. 46.
Genes. 12.
Psal. 118.
1. Reg. 22.
Leuiti. 17.
Luca. 6.

Iob. 21.
Psal. 72.
Psal. 143.
Sapient. 6.

suos. Vx his qui in labore hominum nō sunt, sitis, aut clamor in plateis eorum. Vx his, qui nunc rosis coronantur, & non est pratū quod luxuria eorū non pertranseat. Sanē inueniūt animam suam nunc, sed in futuro perdet eam. Oserua autem quod non quomodo-cunque opus est vt perdas illam, sed propter Christum: ideo dixit. Propter me. Non martyrem efficit ipsa mors, sed causa mortis. Etiam se morti obtulit Cosdrus Athenientium rex, & Curtius ille, qui se misit in hiatus terræ: at tamen nec ij, nec alij quam plures Romani, & antiqui Gētiles martyres fuerūt: nec quia hanc perdidit vitam, aliam inuenerunt, quia non eam perdidit propter Christū, sed propter suam vanitatem. Finis, quem habere debemus, cum mundo renuamur, & cum carne frenamus vitam que perdimus, denique in omnibus quacunque agimus, debet esse Christus dominus: & hic solus finis nostris operibus, & actionibus valere, & meritum tribuere debet. Et sic Saluator noster magna cura & diligentia, cum agit euāgelio de eo quod prestare debemus, loquitur sepissimē de causa, & sine propter que nostra opera, & actiones fieri debent. De mundi contēptu, & diuitijs dixit. Omnis qui reliquerit patrem, aut matrem, aut filios, &c. propter me. Et de persecutionibus ait. Beati estis cum maledixerint vobis homines, & persecuti vos fuerint propter me. Et nunc de mortificatione carnis, & de martyrio loquēs ait, propter me. Docet itaque locus iste omnia, quæ facimus propter Christum facere, & quod nō solum nihil iactura est perdere propter Deū, sed lucrosū valde. Sunt multi, qui se perdere putant quod sibi propter Deum auferunt, nempe quod pauperibus tribuunt, quod sibi propter ieiunia subtrahūt, quod saluum esse multa loca scripturæ testantur. Et mirum valde videtur quod gratissimus sit homo, qui cum decem docuit, viginti lucratur: & ingratus sis ei, qui te perdendo miseram vitam, & qui vix est vnus die, lucrari te docet sempiternā. Sed procedamus. *Quid enim proficiat homo, si lucretur vniuersum mundū, se ipsum autē perdat, & detrimētum sui faciat?* Hoc dixit ad tollendum argumentum, quod posset oriri ex præcedētibus. Nam dixit. Qui voluerit animam suam saluam facere, perdet illā: & e cōtrario, & ita videbatur dari commutatio vitæ pro vita. Et quia magis mouent præsentia, quam fu-

Matth. 19.
Matth. 5.

tura, quia certiora esse videntur hominibus, quapropter magis volēt homines perdere vitam in futuro, & habere in presenti, quā perdere in presenti, & habere in futuro: ideo ostēdit quod bonū illud, quod in futuro expectatur, est valde maius, quam quod in presenti est: omnia enim, quæ hic perdūtur parua sunt: ideo potius debemus perdere bona hæc, quā animam in futuro, quia nullum æquiualens pro anima potest dari. Quod enim lucrum poterit subuenire tam magno dāno? Vnde in impij positi in inferno dixerunt. Quid profuit nobis superua, aut diuitiarū iactantia quid contulit nobis? Oserua quod in hoc significatū est fere fieri non posse vniuersum mundum sine anima detrimento lucrari. Qui enim voluit diuites fieri, inuidunt in temptationibus, & in laqueum diaboli. Iulius Cæsar, Alexander Magnus, qui ferē totum mundum subiugauerūt, quid ex hoc lucrati sunt? An non & animæ, & corporis necem? Quam ergo commutationē poterit dare homo pro anima sua? Dū viuim⁹ ergo peccata elemolynis redimimus: cōmutamus lachrymas, contritionem, ieiuniū pro anima nostra. Ille siquidem sanguis redemptio nostra est. Sed post mortem non est pretium, non est commutatio: iam frater noster nō redimet, redimet homo. Quid habet homo de vniuerso labore, quo laborat sub sole: vanitas vanitatum, & omnia vanitas. Dormierunt somnum suum, & nihil inuenerunt viri diuitiarū in manibus suis. Si habueris in festino & captiua Venetiarum thesaurum, & dominus fueris totius orbis quid inde? Numquid hæc omnia poterunt te à morte liberare? Num ab inferis te reuocabunt, si in peccato ab hac vita decesseris? In riguroso, & arumnolo illo mortis conflictu quid proderit Regem aut potentem fuisse, aut diuitijs, vultu patibus & honoribus huius seculi abundasse? Sed procedamus. Forsitan aliquis timore gehēne, vel attractus gloriæ dulcedine, vellet perdere vitam temporalem, & seculi lucra, sed erubescet habere Christum hominem crucifixum in Deum: ideo subdidit protinus. *Nā qui me erubuerit, & meos sermones: hunc filius hominis erubescet cum venerit in maiestate sua & patris, & sanctorum Angelorum.* Non solum quicumque non crediderit sed qui erubuerit me, hoc est, erubuerit confiteri fidem meam, laudē meā, doctrinam meam & huiusmodi: est enim de necessitate salutis exterior confessio quam amittit erubescens. Intellige concurrentibus

Sapient. 9.
1. Tim. 6.
1. Petri. 1.
Psal. 48.
Ecclesi. 1.
Psal. 75.

debitis circumstantijs: quia est præceptum af-
firmatum. Erubescere tamen Christum ex
suo genere mortale peccatū est: posset tamen
propter imperfectionem actus esse veniale,
sicut in quolibet transgressione præcepti. Ve-
rum multi sunt, & nūc qui erubescunt Chri-
stianū esse. Verē nō desunt Nicodemi qui mi-
nimē audent confiteri publicē Christū qua:
propter venit ad eum nocte, Et sunt quos pu-
det pietas, & erubescunt esse pauperes Chri-
sti, humiles & ministrare pauperibus, & infir-
mis. Non sic ille, qui dicebat. Non erubesco
euangeliū, virtus enim Dei est. Præterea,
multi non erubescunt confitendo per humili-
tatem sequi Christum. Ideō. Jeremias. Con-
fusi sunt quia abominationem fecerunt, quia
imq; confusione non sunt confusi, & erubescere
nescierunt. Hi quidem qui de peccatis
non erubescunt, de Christi humilitate erubescunt:
hunc filius domini erubescet, quia nō
cognoscet, cum inter suos: abiciet eum a suis,
& indignum suis habebit illum. Vnde ipse
dominus alibi ait. Quicumque honorificauerit
me, glorificabo eum: qui autem contem-
nunt me, erant ignobiles. Non est, o anima,
tuis sponfus tā ignobilis, quod de eius igno-
bilitate erubescas. Nobilis in portis vir eius,
cum sederit cum senatoribus terræ. Nec est
diformis, quia speciosus forma patris filij ho-
minum: & candor est lucis æternæ, & splen-
dor gloriæ. Petro videbatur quod erat dede-
cus Christi, vt ei pedes lauaret, sed Christus
de hoc se honorat. Sic multi erubescunt ser-
uire Deo in officijs humilitatis. Hodie apud
multos Christianos, viuere Christianē, de de-
cus est. Mira infamia. Ipsi pagani fidem Chri-
stianā honorabilem reputant, multi vero Chri-
stiani opprobriū reputant. Recordare tu op-
probrij quod Christus pro nobis sustinuit, &
ne erubescas eum. Si quis viderit Christum
in solennitate paschali coram tot nationibus
in cruce nudum, sparuum reputabit verecun-
diam quam pro Christo sustineret. Vnde Pau-
lus admonet dicens. Curramus ad propositū
nobis certamen, aspicientes in autorem fidei,
& consummatorem Iesum. Et si hoc satis non
est, vt nō erubescas Christum, vide quod ma-
iorem erubescensiam patieris in iudicio. Vnde
in Proverbjs dicitur. Quod timet impius
veniet super eū. Et Iob. Qui timet pruinam,
veniet super eum nix. Et Jeremias. Confun-
dentur vehementer: qui non intellexerūt op-
probrium sempiternum, & ignominiam eter-

nam, quæ nunquā oblivione delebitur. Et ite-
rum: Dabo vos in opprobriū sempiternū, & *Jeremias.*
in ignominia eterna, &c. Tūc enim Deus ride-
bit de morte eorū. Ego quoq; in interitu ve-
stro ridebo. &c. Obserua autē loquēdi modū.
Primum de se loquitur, cum ait. Qui me eru-
buerit: deinde tanquā de altero loquens, ait
hunc filius hominis erubescet quia, scilicet ad
iudicium erat, cū venerit in maiestate sua & pa-
tris: vbiq; nos docēs cum magnifice quicquā
dicēdi de nobis sumus, oportere id quā cū
modestia fieri, & semper fugiendā esse iactan-
tiā. Sic Paulus post multa bona ait. Non ego,
sed dominus. Et alibi cū diceret reuelationes,
& scientiam, tanquā de alio loquens ait. Scio
hominem ante annos quatuordecim raptum
huiusmodi vsq; ad tertium cæli, &c. Aduerte
autē qd metaphorice est hæc locutio, sicut di-
citur Deus irasci, quia Christus nō erubescet
in die iudicij sed erubescet quoad effectū. Sed
quia ardua erāt, quæ Christus dixerat de ab-
negatione sui, & crucis baiulatione, consequē-
ter promissione quadā solatiij, & remunera-
tione ad illa inducit dicens. *Dico autem vobis*
verē sunt aliqui hic stantes: qui non gustabūt mor-
tem donec videant regnum Dei. Non solū vt cō-
solaretur suos hæc dixit, sed etiam ne quis pu-
taret hæc vana esse, quæ de maiestate dicit, &
de patre, & de angelis, certo affirmat aliquor
ex suis auditoribus non visuros mortem, nisi
prius videant regnum Dei, quod iam iā maie-
statem dixerat. Loquitur tamē de transfigura-
tione sua post paucos dies futura, quia in trās-
figuratione monstrata est quedam species reg-
ni Dei. Et hoc dixit pro Petro, Iacobo, & Ioa-
nē qui post hæc, vt statim sequitur, viderunt
Christum transfiguratum in lumine, & clari-
tate, in summitate montis Thabor. Vnde quo
modo Christus non vult omnia præmia, quæ
dar suis remittere in aliam vitam. Cognoscit
fragilitatem nostram, & vult nos consolari in
hanc vitam. Expēde etiam qd bene dicit quod
sunt aliqui hic stantes. Si volumus mortem
non timere, stemus vbi Christus est: vita nos-
tra Christus est, & ipsa est vita, quæ mori nescit.
Nō ergo satis est stare, nisi vbi Christus est,
stetur. Soli illi non gustabunt mortē, qui pos-
sunt stare cum Christo. Præterea gustare mor-
tem dicit, & non mori, quia pij non moriuntur
sed gustant mortem, quia ferē nō sentiūt
eam: nam sicut quisolum dapes prælibat, nō
vero comedit, nec in stomachū mittit: sic ius-
ti maxima cum dulcedine moriūtur, & tran-
seunt

seunt ex hac vita non sentientes mortem. In
qui mortem comedūt, at vero boni tantum.
modo gustant: & quā citissimē pertransit per
bonos mors: & ipsam mortem viuunt in æter-
num. Sed iam nunc scribit nosse euangelista
Lucas quod modo dixit, quod non essent ali-
qui gustaturi mortem, donec videant regnū
Dei, ideo subdit dicens. *Factum est autem post*
hæc verba septē dies octo, & assumpsit Petrum Ia-
cobum, & Ioannem. &c. Mos est ducum, & Im-
peratorum suis militibus in memoriam reuo-
care diuitias spoliatorum illius prouinciæ quæ
expugnare volūt, vt milites animos adsumāt
ad prælium, cupiditate spoliatorū allecti & in-
flammati. Nōn aliter Christus dominus, cum
suis Apostolis dixisset, Qui vult venire post
me abneget semetipsum, & tollat crucē suā,
&c. Hoc enim totū est laboriosum & nimis
durum corpori nostro mortali, & passibili: ne
examinentur, & deficiāt propter hos labores,
ostendit eis modo præmium magnum, quod
consequentur in gloria illi, qui se ipsos abne-
gauerint, & crucem penitentiae acceperint.
transfigurās se in monte, & ostendens gloriā
suam coram tribus discipulis ex precipuis si-
gnificauit illis, quod sic videbunt Christum
Iesum transfiguratum, & gloriosum in cælo,
qui in hac vita sumerent crucem penitentiae
super humeros, & eum sequerentur: ostendēs
eis diuitias spoliatorum cælestium, vt animos
prestantes concipiant exhortatur, & animū
eis addit & vim, vt possint quoscunque per-
ferre labores (quanuis ingentes) Hæc cogita-
tio tantam vim & robur addebat Paulo apo-
stolo, vt diceret in secūda epistola, quam Co-
rinthijs scribebat. Propter quod non defici-
mus, sed licet is, &c. Id enim quod d in præsen-
ti momentaneū est, & leue tribulationis no-
stræ, supra modum in sublimitate æternū glo-
riæ pōdus operatur in nobis, nō contemplan-
tibus nobis, quæ videntur, sed quæ non vidē-
tur: quæ enim vidētur, temporalia sunt, quæ
autē nō vidētur æterna sunt. Et rursum in alio
loco ait. Nō pugno quasi in incertum sed ca-
stigo corpus meum & in seruitutem redigo.
Et ad Timotheum. De cætero reposita est mi-
hi corona iustitiæ, &c. Ostendit ergo Christus
Iesus discipulis suis in dicitū quod dā seu ad-
bratam quandam effigiem gloriæ quam pos-
sidebunt, & habebunt in cælo: vt sic bene spe-
rāre discant, nec deficiant in laboribus vitæ
præsentis in memoriam reuocantes magnum
præmium & retributionem, quam sperant.

Præterea loquutus de passione ducit illos
ad transfigurationem, quia passio Christi via
est ad gloriam, per multas enim tribulationes
oportet nos intrare in regnū Dei. Amplectamur
Christi crucem in hac vita, si volumus
Christum in gloria videre. Igitur quia res val-
de notabilis est mysteriū hoc transfiguratio-
nis dominicæ exprimit euangelista tempus,
personas, & locum in quo accidit, tanquam
res memoratu digna. De tēpore sic ait. *Factū*
est autem post hæc verba septē dies octo. Alij euan-
gelistæ dixerunt, post sex dies, sed nulla est re-
pugnātia, quia hic inelufuē loquitur Lucas:
alij vero exclusiue. Illi enim loquūtur de sex
diebus interim diebus: Lucas autē diem illū,
in quo dixit illa verba, & diem trāsfiguratio-
nis includit. Vide quomodo Christus nō tar-
dat implere quod pmissit. Dixerat enim apo-
stolis quod aliqui eorum non essent morituri
donec prius viderent regnū Dei, loquēs
de sua transfiguratione gloriosa: sed nunc qd
promisit impleuit. Non debuit inter promissio-
nem, & impletionem promissū nisi modū
cū temporis spatium interuenire, scilicet
vnius septimanæ. Vtinam nos sic seruemus,
quæ promissimus Deo, & sic opere adimplea-
mus fidē quæ ei dedimus in baptismo quod
videlicet ei seruire, & demonis operibus re-
nūtiare deberemus, sicut Christus adimplet
promissā. At cum Deus tam fideliter promissū
suis stet quod prius cælum & terra transibunt,
quam verba ipsius: nos è contra passim fran-
gimus fidem quam ei dedimus. Sed de his
alijs. Qui autē fuerint cū Christo in hac glo-
riosa transfiguratione, insinuat euangelista di-
cēs. Et assumpsit Petrus, & Iacobū, & Ioannem.
Iacobū hūc fuisse fratrem Ioannis & filiū Ze-
bedæi, qui Iacobus maior dicitur, nemini du-
bium esse oportet cum id expresse dicat Mat-
thæus. Solet enim scriptura, quæ in vno loco
dimisit, in alio supplerere. Fratres Ioseph dixe-
runt in Ægypto. Merito hæc patimur, quia
peccauimus in fratrem nostrum, videntes an-
gustias animæ illius dum deprecaretur nos: &
non audiuimus. Non tamē legimus quod eos
deprecatus fuerit quando eiecerunt eum in
cisternam: neque quando vendiderunt illū:
sed scriptura supplet in vno loco, quod dimi-
sit in alio: certum est enim quod Ioseph de-
precabatur illos. Multa sunt alia loca, quæ ali-
bi memini me adduxisse ad hoc propositum
ex scriptura. Itaq; vnus euangelista declarat
sæpe aliū & dicit vnus ea, quæ alius præteremē

Act. 14.

Luca. 21.

Matth. 17.

Genes. 42.

Genes. 37.

fit. Quapropter in interpretatione vnius euāgeliste meminisse semper oportet illius Auguſtini dicti quod videndū eſt quid alij euāgelistæ de illa re dicant, cum sæpe vnus declaret alium, & ſuppleat, quæ alius dimiſit. Sic in Matheo legitur quod Ieſus dixit Petro. An regnā Gallus canteret, rer me negabis. Hoc intelligere non poteris, niſi Marcum conſulas, cuius ſunt verba. Priuſquam Gallus vocē bis dederit, ter me negabis. Intelligendus eſt ergo Mattheus antequam Gallus canteret id eſt, antequam deſinat canere, vel abſoluat cantū ſuum, ter me negabis. Solet enim Gallus circa mediā noctem, & manē cantare. Et ad hunc ſenſum facile trahitur quod Lucas, & Ioannes dicunt. ¶ Aduerte autem quod, vt poſt pauca dicemus expediens fuit vt Chriſtus tranſfiguraretur, & quod eſſent teſtes ipſius tranſfigurationis, eſt, omnes apoſtolos ſe cum adduceret cum hoc oportebat vt in ſecreto eſſent, vtque poſt reſurrexerunt, & aliqui eorum eſſent imbecilles, non expediebat vt omnes viderent Chriſtum tranſfiguratum. Secundo nō expediebat quod Iudas videret hanc tranſfigurationē iuxta illud. Eſaiæ. Tollaſ impius, ne videas gloriam Dei. Si Iudas hanc gloriam videret, forte ſecreſcit, quod oportebat, nō ſeruariet. & etiā ei maius ſupplicij, & poenam afferret cum ſe damnatū videret, & gloriam quam perdidit, cum vidit Chriſtū tranſfiguratum in monte. Et ſic Chriſtus miſericorditer cum eo egit celādo ei gloriam, qua frui non debebat. Si autem alios vādecim ſecum in montem duceret relicto ſolo Iuda in conualle, eſſet ſcandalū notabile Iudæ, & obmurmuraret, & aſſerebat Chriſtus occaſionē ſcandalī. Ideo oportebat quod eſſent ſufficientes teſtes huius tranſfigurationis, & quod nō omnes eſſent Apoſtoli ſed aliqui. ¶ Sed cur tres Apoſtolos aſſumpſit, & nō plures, aut pauciores vt adimpleret legem, quam ipſe fecerat. Nihil enim fecit Chriſtus caſu, ſed omnia fecit magno conſilio. Dedit enim legem, & in ea dixit. In ore duorum, vel trium ſtat omne verbum. Et hanc legem vult Chriſtus ſeruare. Sed cur hos tres potius adduxit, quā alioſ Primo, vt Chryſoſtomus ait, quia iſte excellētioreſ erant alijs. Scit Chriſtus vnūquemque iuxta merita tractare, & ſecūdum rationem, & iuſtitiam laudare. E contra mūdus, qui Iudam in montem erexit, & extollit, & Petrum in conualle relinquit. Maloſ dignitatibus, gloria, & diuitijs cumulat, & in montes euehit

dignitatum: bonoſ vero in angulis incluoſoſ ſunt, & prætermittit, & de decore, ignominiaque maxima afficit. In curijs regū, & principum plus fauor, quā virtus, valet: pluriſ diuitiæ & pecuniæ, quā iuſtitia, aſtimatur. Qui apud reges fauore, & autoritate plurimum pollent, nolunt ſapientes, & probos homines ad reges aditū habere. Maximè enim timent quod ſi a regibus cognoscantur, maioribus afficiantur honoribus, quā ipſi. Et propterea alioſ querunt ignobilioſe ſe, inſipientes ſcilicet, & ſtultoſ, quos ſibi ſubmittere poſſint, vt hoc modo dignitatem, & fauorem ſuum conſeruent. Et hæc eſt cauſa, cur ſemper oſtium clauditur viriſ inſignibus, & prudentibus & reſeratur ſtultis, & imprudentibus, nā ſi grati regibus melius ſe conſeruant. In arbore illa quam vidit Nabuchodonofor, aues ſuperuolabant, beſtiæ vero ſub arbore incedebant. At vero nunc videmus beſtiæ, hoc eſt homines, beſtijs ſimiles, & vitijs deditoſ, ac ſtultoſ ſicut beſtiæ, collocatoſ ſuper frondes arboriſ, & dignitateſ, diuitiaſ, imperiūque obſtinere: bonoſ vero & ſapienteſ, qui ſicut aues, ſuis ingenijs maximè in altum efferuntur, hoſ (inquam) demiſſoſ & abiectoſ, & ab omnibus conculcatoſ & contritoſ cernimus. De iſtis Salomon dixit. Sicut qui mittit lapidem in aceruum Mercurij: ita qui tribuit inſipienti honorem. Gentileſ, qui vanè colebāt idolum Mercurij, vnūſquique ſecum ſerebat lapidem in honorem Dei ſui. Ergo, ſicut qui idolum colit, ſurripit honorem quē Deo debet, & idolo impiè deſertit: ita qui honorat, & dignitateſ tribuit inſipienti, eſt tanquam idolatra, qui furatur honorem debitum ſapienti, & effigiē reſert idoli quod nec inteligit, nec audit, quannuſ aures oculoſ & manuſ habet. Sic de iſtis ait Zachariæ. O paſtor, & idolum derelinquens gregem, & c. Sic tribuere honorem inſipienti, eſt mittere lapidem in aceruū Mercurij. In Hebræo autem habetur, ſicut qui ligat in funda lapidem, ſic eſt, qui dat ſtulto gloriam. Lapis natura ſua deorſum fertur, quia omne graue appetit deorſum tendere. At ſi ponas eum in fundibulo, propter vim brachij illi impreſſam, aſcendit per ætrem contra ſuam naturam, veluti ſi eſſet auiſ. Sic nec ſtultuſ, nec improbuſ homo ad aſcenſum & imperium natiſunt: nec ad gubernationem aliorum procreati: attamen tanta eſt viſ & robur fauoriſ, & nummi vt contra omnem naturam

Daniel. 4.

Prover. 26.

Zachar. 11.

naturalem rationem volent, & imperēt, quos potius decebat ſubditos eſſe, & alijs parere, omnibuſque demitti. Sic videtur ſtultum nimis elatum & euectum. Quid ſtultuſ ille, cū ſit velut lapis inſenſibilis ſine mente, & iudicio ſuperuolitat? Extrulit & euexit illum viſ fauoriſ: habuit in curia brachium: & quia corā rege, aut coram ſummo pontifice habuit brachia tam altè aſcendit, cum reuera eſſet ſicut lapis grauiſ, & immobilis. Sed non ſic Chriſtus, imo vero aliter, nam melioſe, & magis benemeritoſ in altum euehit, & ad gloriam montiſ extollit: relinquens ceteroſ in valle. ¶ Secundo aſſumpſit hoſ tres, quia tempore proſpero debent homineſ ſe parare ad tempore aduerſum, & ſiniſtrum. Hi tres erāt viſuri Chriſtum tremebundum in horro tempore paſioniſ, & ne tunc ſcandalizaretur in eo propter carniſ inſirmitatem, oſtendit modo gloriā ſuā, vt tūc non diſſidant. Et ſic modo voluit eoſ præmio præuenire, quod eiſ eſſet daturuſ in retributionem laboriſ quem propter Chriſtum pati debebant. Nam ſi diuſ Petruſ (cum tamen ante vididiſſet hanc glorioſam tranſfigurationem) eum negauiſ in paſſione, & omneſ illi ſcandalizati ſunt in eo, quid quaſo ſe ciſſent niſi hæc diuinitatiſ ſigna vididiſſet? ¶ Tertio aſſumpſit hoſ tres, quia erāt arcanorum obſeruatoruſ, & nec eſſe erat cuſtodire, & celare myſterium tranſfigurationiſ vſque dum Chriſtuſ reſurgeret, ſicut Chriſtuſ iſ tribuſ præcepit dicens. Nemini dixeritiſ viſionem hanc, donec filiſ hominiſ à mortuiſ reſurgat. Erant ij diſcipuli maximè ſecreſti obſeruatoroſ. Aliquoſ homineſ videbiſ, qui ſunt veluti cribrum, & vannuſ, quæ totā aquam iniectam, effundit: ſic ij nullum non ſecreſtum manifeſtant. Inquit Pliniuſ, & Pōponiuſ Mela quod in Paleſtina eſt quidam lacuſ, in quo quicquid proiicitur, ſupernat: non vero ſubmergitur. Sic ij nihil in intimam ſui cordiſ partē proiiciūt, & immittūt: imo vero arcana, & ſecreſta omnia patefaciūt. ¶ Obſerua autem quod Chriſtuſ corā paucis tranſfiguratur in monte, & paucis oſtendit gloriā ſuā: ignominiam autem oſtendit in mote coram multiſ gentibuſ in ſua paſſione publicè, & in die paſchæ. Similitèr quādo voluit Deuſ dare legem in monte Sina, & oſtendere gloriā ſuā, ſoluſ Moſeſ aſcendit eū Deo, & præcepit ne viliſ homo aſcenderet, nec iumentum accederet ad montē. Sed noſ ſuperbè agimus oſtendenteſ omnibuſ ſi quid

Matth. 26.

Matth. 17.

Exod. 19.

glorioſum, ſi quid laude dignū habemus: inſimilatoſ autem, & defectuſ noſtroſ abſcondere, & celanteſ. Si quioſ nobiliſ eſt ex patre, accipit cognomen patriſ. Quod ſi nobilioſ eſt ex parte matriſ, relinquit cognomē patriſ, & accipit matriſ, imo in proauſ querit cognomen aliquod honorificum & illuſtre, & c. Lo cum autem tranſfigurationiſ oſtendit euāgelista dicens. Et aſcendit in montem vt oraret. Hic moſ dicitur Thabor, diſtans à Naſim per ſeptem milliaria, & per decem à Nazareth: iacet ad orientalem partem cuiuſdam ampliſſi miagri, ſoluſ, abſque eo, quod aliqui aliuſ moſ ſit iuxta illū per quatuor, aut quinque milliaria. Latitudo eiſ à meridie ad ſeptentrionem excurrit & ſic per haſ parteſ ad meridiem protenditur, vt ſuper planitiem illā exedificatuſ videatur, ita vt hinc labore, aut deſatigatione aliqua poſſit quieſcere ad eum aſcendere. Eſt editiſſimuſ ampliſ, & aquoſuſ, & taliter proportionatuſ, vt nec terrā pugillum habeat, qui ei proportionē ſuā, & equalitateſ adimat. In hunc montem excelſum ſecorſum aſcendit Chriſtuſ vt oraret: docens noſ, quod locus ſequeſtratuſ à turbib, & negotiijſ ſeculiatuſ eſſet orationi. Sic Moſi apparuit dominuſ in rubo in monte. De i cum minaret gregem ad interiora deſerti. Similitèr in motiſ altitudine ſuſcepit legē, & Agar in ſolitudine vidit angelū domini. Sic etiam Helix apparuit angeluſ in monte, & cibauit illum. Et Chriſtuſ ſæpe montem aſcendebat ad orandum. Moſ igitur, & ſolitudo, locuſ aptuſ eſt ad diuinaſ apparitioneſ, inſtructioneſ, & contēplationeſ. ¶ Obſerua autē quod hic aſcenſuſ in montē, cū aſſumatur in ſcriptura de perſoniſ virtute præditiſ, ſemper vt Ori geneſ ait) intelligitur ad maiora bona. Filij Ia cob quādo prima vice aſcenderunt de Agypto in Canaan ad patrem ſuum Iacob cum tricico, nō dicit ſcriptura quod aſcenderunt, ſed quod fuerunt, ait enim. Portanteſ frumenta in aſiniſ, proſecti ſunt. Sed ſecunda vice poſtquam uenerunt in Agyptum, quādo reuertebantur in Canaan dicit ſcriptura quod aſcenderunt de Agypto & uenerunt in terram Canaan. Cur hæc: quia prima vice reuebatur Simeon in vinculiſ, & aſſiſti erāt: atque ideo non dicit, aſcenderūt in Canaan ſed cum ſecunda vice reuertebatur gaudenteſ ibant, & ad nuntiandum patri quomodoſ Ioſeph uiueret, & dominaretur in omni terra Agypti. Sic Chriſtuſ daturuſ legem aſcendit

Exod. 3.

Exod. 15.

Genef. 21.

Reg. 19.

Orig. home.

Genef. 42.

Genef. 45.

Matth. 5.

Ioan. 6.

dit in montem, vidēs enim turbas ascendit in montem, & docebat eos. Cum fatiavit turbā ex duobus piscibus & quinque panibus ait Ioannes quod subijt in montem Iesus, & ibi docuit, & dedit manducare. Ascendit etiam in cerucem, & mundum redemit: ascendit etiā in ascensione, & dedit dona hominibus. Ascēdisti in altū (ait egregius psaltes) cępisti captiuitatem; dediti dona hominibus. Itaq; semper ascensus est ad faciendum aliquid bonū: sicut hic ascendit vt gloriam suam ostenderet discipulis. Itaque ascensiones Christi sunt vt faciat bonum, & aliquid boni impartiat. Sed non sic ascendunt homines, nam multi ascendunt, sed non ad beneficiū dum, sed ad nocendum: & ad suum dānum, & detrimentū. Ad suum nocumentum oriuntur ale fornicis. Quā plurimos vidimus honestos, humiles, & virtute pręditos: postquam vero ad honores & dignitates sunt promori, eos vidimus elatos, tumidos, vanos, tyrānos, denique insanos. Multi infernum sunt detruis, qui forsitan, non eo descenderent, nisi pręlati crearentur. Multi etiam sunt in inferno, qui si pauperes fuissent agricolę salurem conseruati essent. Et quia mercaturam exercuerūt vsurisque & negotiis se tradiderunt hic diuites facti sunt, & tandem fuerunt dānati. Saul bonus erat, & humilis, postquam autem regia dignitate, & imperio se vidit exornatum, superbus effectus est, & damnationis pœnam incurrit. Daud quoque qui cū affligeretur, & persequeretur bonus erat, nec voluit occidere inimicū suū cū posset, postq; se vidit euectū & dignitate condecoratū, adulter fuit, & Vriā iussit interfici, populūque numerari. Sed tamen videmus quod quauis ascensus tanto perē sit periculofus, omnes tamen ascendere nituntur: omnes gubernare cupiunt, honorari, ac magnificari. Adverte ergo quod si ascēdis, tanquam Christus ascendas, vt beneficiā, non autem vt noceas, nec vt inique, & turpiter viuas, nec vt elatē incedas. Pręterea obseruandum est, quod in montem excelsum adduxit hostres discipulos, vt gloriam suam illis ostenderet: vt doceat omnes qui hanc videre desiderant, non in finis iacere voluptatibus, non illecebris capi carnalibus, nō terrenis adherere cupiditatibus: sed æternorum amore ad superna semper erigi: & angelicę munditię, pietatis & pacię, & dilectionis, & bonitatis, & iustitię vitam, quantum mortalibus possibile est, semper imitari de-

Psal. 97.

1. Reg. 9.

1. Reg. 24.

2. Reg. 11.

2. Reg. 24.

bere, iuxta illud Apostoli. Conuersatio nostra in cœlis est. Tertio, vt frui possimus visione glorię debemus in montem ascendere: nam nisi quis exaltetur, non est dignus diuinis cōtemplationibus. Moses solus in montem ascēdit ad recipiendam legem: at populus tanquā carnalis, mansit ad montis radices. Oportet in altum ascendere, & affectus penitus euellere, & desideria nostra extirpare & à terrenis, & infimis abducere, & super omnia, quę mundi sunt ascendere, taliter, quod omniū terrenorum domini efficiamur, nec ijs seculi rebus subiaceamus. Quę sursum sunt querite, quę sursum sunt sapite, non quę super terrā: hac via sternitur nec tibi difficile & arduum fiat, quandoquidem Deus pręit: Ascendere a dueto itinere, laboriosum sanē est: sicut Paulus ait, Per multas tribulationes oportet nos introire in regnum Dei. In Cantois legitur, quod Salomō fecit ferculum, columnas eius fecit argenteas: reclinatorium aureum, sed ascensum fecit purpureum. Vide quod per sanguinem debes ascendere ad montis verticē, & ad glorię requiem, & tranquillitatem: & quod si nunc non sunt martyria, est tamē tui ipsius abnegatio, & tuę proprię voluntatię, & sic ad cœlum debes ascendere. Denique in montem ascendit, & transfiguratur, vt doceat quod non est querenda gloria in valle huius mundi, sed in cœlo. In illo monte querenda est gloria, in quo beneplacitum est Deo habitare: sursum corda habētes. Multi enim sunt qui viuunt vitam terrestrem, qui semper cogitant terrena, qui semper loquuntur aut de diuitijs, aut honoribus, aut delictijs. Sunt vero qui viuunt vitam cœlestem, vt qui cogitant quomodo placeant Deo. Hi, qui sic viuūt gloriabūt in mōte. De his Daud inquit, Quis ascendet in montem domini, aut quis stabit in loco sancto eius? Respondit, dicens. Innocens manibus, & mundo corde, qui non accipit in vanum animam suam, & c. Per innocentiam manuum, intelligit opēta bona. Sunt bona opera, sed sordida. Das elemosynam propter vanam gloriam, opus sordidum est. Dicis missam in peccato mortali: opus est sordidum, non prodest ad gloriam. De istis operibus ait Esaias. Vniuersę iustitię nostrę tanquā Esai. 64.

Philip. 3.

Exo. 19.

Colo. 3.

Act. 24.

Cant. 5.

Psal. 67.

Psal. 25.

Aug. li. de diligen. Deu. cap. 13.

Iob. 39.

Exo. 34.

ria delictiarum, & auaritię, & c. Non enim sat est abstinere à malis operibus nisi abstinemus etiam à malis cogitationibus. Addidit. Qui non accipit in vanum animam suam. Accipit animam in vanum, qui nō accipit eā in illud, ad quod accepit eam. Creatus est homo (ait Augustinus) vt luminum bonum intelligeret intelligendo, amaret: & amando, possideret: & possidendo, frueretur. Si circa Dei amorem, & cognitionem versaris non accipisti in vanum animam, aliās in vanum accipisti illā. Quare ait. Nec irruit in dolo proximo suo id est, vt non decipiat proximi. Decipit proximum, qui in dolo iurat fallum, vt mercatores, & vendentes, & homines bifrontes, qui aliud coram te dicunt, & contra iūm cū absens es. Isti grauius sunt puniendi quā fures, & latrones, quia illi auferunt pecuniam: & isti famam, & honorem, qui multo pretiosior est. Si ergo vis ascendere in montem domini, & in locum sanctum eius, & ibi videre Christum gloriosum, & transfiguratum: opus est vt habeas istas quatuor conditiones. Sed ad contextum. Et facta est dum erat res species vultus eius altera. Quis, transfiguratus est, quia in oratione transfiguratur ex bestijs in homines: & oratio non est nisi mendium vt transfiguretur homo in Deum. Ideo Iob. Nunquid ad præceptum tuum eleuabitur accipiter, & c. quæ ita alas ad aerem, & est ibi ingemiscens, & suspirās. Sic renouatur homo interior, & spoliatur homine veteri peccati, luce diuina illustratus. Transfiguratur in oratione & contemplatione ex superbo, in humilem: ex inuido, in charitatis amatorem & secretatorem, & c. Et transformatur ex homine in Deum. Sic filii Israel non poterant videre faciem Mosi, quia erat splendida facies eius ex domini consortio. Reuertebatur transfiguratus & resplendens. Porro transfigurari est figuram mutare, quę dupliciter accipitur. Primo modo accipitur figura pro qualitate resultantē ex terminatione lineamentorum, & cōsideratur in superficie corporis, & est de quarta specie qualitatis, quę vocatur forma: & isto modo nō potest aliquid transfigurari, nisi mutet lineamenta. Alio modo accipitur pro habitudine eorum, quę exterius apparent in homine, siue sit dispositio in corpore, siue in vestibus, siue in vtroque. Et isto modo dicitur aliquis transfigurari, quando mutatur color eius vel aliquę qualitates de his, quę apparete possunt, non facta mutatione aliqua in quę

titate, nec in lineamentis. Sic etiam transfiguratur aliquis, quando mutat vestes, & accipit alias omnino distantes in figura, & colore: quia tunc homo non cognoscitur, & putatur esse alius, sicut si vere figurā mutasset. Primo modo Christus non est transfiguratus, quia semper tenuit quantitatem sui corporis, & si guram corporis humani, ita vt ex figura sua solita possit cognosci quod ipsemet erat. Sed secundo modo transfiguratus est, quia fuit facta quędam mutatio in eo tam ex parte corporis, quā ex parte vestium: nam color vultus eius apparuit nitidior, & resplenduit sicut Sol, & vestimenta eius facta sunt alba sicut nix. Et istud dicitur transfigurari, quāsi aliam haberet figuram. Non tamen mutatus est vultus eius ad aliam figuram, sed ad aliā qualitatem lucis, vel fulgoris. Hanc mutationem vocat hic noster Lucas alterationem speciei, quia dicit quod facta est species vultus eius altera. Non dicit, alia, sed altera: quia nō fuit ahetas substantię, sed alteritas superueniens glorię: gloria enim non tollit, sed perficit naturā. Ideoque species Christi non fuit variata, nam manente veritate carnis, & eadem figura corporis Christi, & claritas ista superuenit: quę quidem claritas fuit vera corpore perceptibilis, in corpore Christi verē existens ad ostensionem claritatis, quā promiserat in sanctis post resurrectionem esse futuram. Obserua autem quod hęc claritas transfigurationis, & resurrectionis, siue glorificationis, in tribus cōueniunt in tribus verō differunt. Conueniunt primo in substantia, quia eadem claritas substantialiter est vtraque. Sed differunt perfectione, quia claritas glorię perfectior est, & maior. Secundo conueniunt in existentia, quia vtraque vera claritas est: differunt autem quia claritas glorię habet esse permanentem, claritas autem transfigurationis in transitu fuit. Tertio conueniunt in subiecto: vtraque enim est in corpore hominis, naturā eius non transmutans substantialiter: differunt autem quia corpus subiectum claritatis transfigurationis est corruptibile, claritas autē glorię est in corpore incorruptibili. Gloria hęc corporis nihil aliud fuit, quā quędam redūdantia, quā anima corpori communicauit. Ad quod sciendum est quod anima Christi in suę conceptionis instanti, fuit vnita verbo, & Deum vidit, & gloria plena fuit. Atramē hęc animę glorię nequaquam corpus fruebatur, nec anima corpori eam communicabat: nam si cor-

si corpus huius gloriae participaret, esset impossibile, nec moreretur. Ergo ut Christus posset nos redimere, erat haec anima gloria detenta, & repressa, absque eo quod corpori communicaretur. Cum filij Israel in terram promissam proficiscerentur, necessario transire debebant mare Rubrum, in quo eis dominus singulare contulit beneficium. Nam ut sicis pedibus transiret, impetus aquarum retrocesserunt contra propriam inclinationem & naturam, ut populus pertransiret. Sic etiam necessarium fuit, quod (ut dominus Iesus moreretur, & patere pro nobis) anima eius gloria retrocederet, & se colligeret, nec se corpori communicaret: nam si corpori se communicaret, non poterat sanè mori. In anima Christi erat portio superior, & inferior: secundum superiorem Deum contemplabatur, Deoque fruebatur, & ad eum habebat respectum, & secundum inferiorem habebat respectum ad creaturas. Secundum superiorem minimè patiebatur: ut verò secundum inferiorem sic, & dicebat. Tristis est anima mea usque ad mortem. Habet se hoc negotium portio animae Christi ad modum illius quod agitur inter clericos habentes beneficia ecclesiastica, & bona patrimonialia: nam de bonis & redditibus ecclesiasticis decimas non soluit, at vero de patrimonialibus sic. Eodem modo Christus secundum bona superioris portio, decimas non soluebat: ut secundum bona inferioris, sic. Quod si gloria animae in corpus resuleret, pati non posset, & sic passio eius impediretur, & nostra redemptio: & sic mirabiliter repressa fuit anima gloria, ne in corpus resuleret. Non tamen ob id miraculose passus fuit sed naturaliter fame, siti, & frigore laboravit, & quae admodum caecus ille, cui Christus dominus oculorum lumen, & splendorem tribuit, qui caecus à suae vitae initijs & exordio extitit: qui & si per miraculum visum recepit, tamen postea per naturam cuncta prospiciebat. Sic Christus naturaliter patiebatur, quamvis miraculo non carebat, ipsam animae gloriam in corpus non emergere: nam si gloria corpus ipsum afficeret, & imbueret, Christus minimè flagellatus, clausus, & crucifigeretur: nam usque adeo ipsa delectaretur gloria, qua perfruebatur, quod his corporis sui poenis, nequaquam commoveretur: illa enim, qua summam afferunt voluptatem, & iucunditatem, solent efficere plerumque non solum ne suavi aliarum rerum delectabilium gustu teneantur, sed etiam ne

dolorem & cruciatum rerum asperarum sentiamus. Diuo Tiburtio incensa pruna, rosae purpureae videbantur. Moses tanta capiebatur voluptate dum Deo in monte familiariter utebatur, ut per quadraginta integros dies famis cruciatu nequaquam opprimeretur vereturque. Hoc idem Paulo accidit, qui Damasci tribus diebus, & tribus noctibus mansit absque cibi, & potus sumptione, intentus totus rebus diuinis, conspicensque diuini numinis fulgentissimam speciem & naturam. Adamus in ipso somno, quem Deus in artubus ipsius profundè immisit, magnas caelestium arcanorum habuit praesentiones, & notitias: quofactum est, ne coste ablationem ex qua constitit Eva, sentiret. Hic est praecellens ille beatorum status, quos nullo modo huius miseræ vitæ poena conturbant, aut aliquo mero re vel tristitia miserabiliter, & luctuose conficiunt & contorquent, non solum quoad ipsam animam, sed nec quoad ipsam corpus: nam ipsa anima gloria corpus etiam ipsum mirificè complet. Quod visque adeo verum est ut si vnus beatorum cum gloria quam habet infernum ingrederetur, & in remedio poenarum, quae illic malis interrogantur: constitisset, fructio illius beatitudinis, quam possidet, sufficeret ei poenarum molestiam, & angorem auferret penitus. Hoc ergo maximo privilegio caruit Christi anima, quae cum in illo temporis momento, quo fuit condita beata extitisset, quoad superiorem portionem, & quoad inferiorem, nequaquam: imo in cruce habuit maximum dolorem & corpus ipsum adeo nudum illius animae gloria erat, ut ne minimum quidè haberet, & ideo patiebatur poenas. Sed in transfiguratione anima, corpori, gloriam hanc, quam repressam habebat, communicauit: & resplenduit facies eius sicut Sol, & vestimenta eius facta sunt alba sicut nix. Itaque in transfiguratione nouum non extitit miraculū, imo vero antiquum miraculum fuit dissolutum. Unde, ut Augustinus ait in epistola ad Dioscorū, claritas corporum in gloria beatorum procedet ex beatitudine animae: sicut latera ex natura sua est opaca, sed si intronititur illic lucerna, incipit splendere, non luce sua, sed lucernae intro existentis. Ita corpora nostra tenebrosa sunt, lucebunt tamen in die iudicij, non luce propria, sed luce animae intra corpus existentis, & ita hic in transfiguratione resplenduit corpus Christi, non ob aliud, nisi quia anima erat beata & illa retinebat gloriam suam

ne rec.

ne redundaret in corpus: sed hodie soluit re-pressionem ad tempus, sicut qui obstruit aquae ductus alicuius fontis nec exeat aqua, & postea soluit. Gloria itaque animae redundauit in corpus, & hoc ad tempus, & per modum qualitatatis, non quidem permanentis, sed transiens: ideo corpus Christi non fuit beatum; sicut nec Paulus in raptu, quamvis viderit diuinam essentiam. Et fuit in hac gloriosa transfiguratione tanta claritas corporis, quod ait Euangelista, quod factus est vestitus eius albus, & resplendens. Data fuit vestibus Christi miraculose quaedam qualitas ad modum albedinis veri manentis. Et cum isto colore fuit quidam fulgor, ut esset ille color quasi radios quosdam nitore mittens. Nam colores participant lucem, & quanto fuerit color perfectior, participat magis de luce, quousque veniat ad emissionem quandam radiorū. Matthaeus dicit quod fuerunt vestimenta alba sicut nix: quia nix habet excellentiam quandam, quia non solum habet albedinem intensam, sed etiam propter magnitudinem lucis participat, radios aliquos emittit: & ideo oculos offendit, & ob hoc nix non solum dicitur alba, sed etiam splendens. Alia etiam sunt alba quae non habent splendorem: sed quia Christi vestimenta alba fuerunt & splendida, assimilata sunt niui, quia fuit ibi albedo radiosa. Totum itaque corpus fuit gloriosius, usque ad vestimenta. Igitur vestimenta in se non fuerunt gloriosa, sed sicut pars caeli, quae vicinior est soli, est magis lucida: sic ex illustratione aeris vestimenta Christi lucida, & alba fuerunt. Moses habebat claritatem in facie prouenientem ex splendore, sed manus eius erat leprosa. At vero hic omnia sunt referta & cumulatim immensitate gloriae: corpus, facies in super & vestimenta. Facies enim eius resplenduit sicut Sol, & vestimenta eius sicut nix fuerunt alba. De facie, quamvis dicat Matthaeus quod resplenduit sicut Sol, intelligit tamen quod maximo incremento, multisque nominibus solis splendorem superauit: comparauit tamen eam euangelista cum illa re cum qua potuit eam conferre, sol enim splendidiore est omnibus planetis, & sideribus caeli. Cur ergo solum splendorem per totum non sparsit orbem, ut non solum discipulis suae transfigurationis gloria innotesceret: sed omnibus hominibus per totum orbem dispersis? Dico quod in potestate corporis glorificari est ostendere suam claritatem, vel non. Sic Christus post resurrectionem

nem suam apparuit gloriosus, & tantum discipulis, & non alijs. Miraculū sanè fuit quod Christi anima gloriam suam corpori non communicaret, miraculū etiā extitit quod postquam eam communicat, totum non impleuit lumine orbem. Si ergo illa ipsa gloria, quam tunc discipulis ostendit, minor erat ea, quam nunc in caelo beatis manifestat, & tribuit, nec tamen imbecilles discipulorum oculi eam percipere & sufferre valuerunt: quid (amabo) erit in caelo, quando videbimus eum, & fuerint corpora nostra glorificata? Resulset Sol in clypeos aureos, & resplenderunt montes ab eis. Mentionem facit cuiusdam tam clari, & rutilantis exercitus: quod sole radijs suis arma feriente, & percutiente, vicini montes fulgebant, propter lumen radiorum per montes dispersum reflexumque. Quando exierit Sol iustitiae, & induerit animas nostras, fulgebunt corpora nostra propter participium, quod corpus consequitur ex animae gloria. Haec tenus de Christi gloriosa transfiguratione: sed nunc oportet pretium est scire cur Christus voluerit transfigurari, & hanc gloriam illis discipulis ostendere: Nihil enim Christus sine causa egit. Transfigurari itaque voluit triplici ratione. Primo, ut labores nostros leuios, & iucundiores redderet, & ut in illis atimos nobis adderet, cum videamus quanta sit gloria, quae nobis tribuetur in caelo quando quidem tanta fuit haec, quam in transfiguratione aperuit ut Petrus eius immensitatem admiratus, dixerit. Faciamus hic tria tabernacula, &c. Oportet enim ut finis cognoscatur: nam cognito fine, & gloria, quam operamur, nequaquam deficiamus animo que linquamur. Sagittarius non rectè iacit sagittam, nisi prius signum, & scopum mente oculisque attigerit: in quo sagitta est affigenda. Sic populo Iudaico, ut eos in terram promissam deduceret, eo quod iter esset laboriosum, & asperum, in columna nubis eis praeparabat. Quae admodum in circuncisione principium stipendij nobis contulit, sic hic in transfiguratione praemij principium nobis est clariguitus. Proposuit nobis hic quandam gloriae effigiem, ut nos ad eam alliceret, & incitaret: sicuti filij Israel per speculatores ostendit magnam illum vatum racemum supra lignum translucens, & pendente, ut desiderij terrae promissae eis adderet atque auerget, fastidiumque atque tedium Aegypti ingereret. Optime norat Christus dominus signa uos & pigros esse homines ad labores, nisi spe praemij

Num. 13.

ad

Exod. 14.

Exod. 23.

Acto. 9.

Genes. 2.

1. Cor. 13.

Matth. 17.

Exo. 4.

Ioan. 10.

Matth. 26.

Ioan. 9.

ad eos impellerentur: vnde hic quoddam praenitij proponit principium, ne in laboribus deficiamus, & vt animos afluamur. Vnde Paulus. Debet qui in spe arare: & qui triturat spe fructus percipiendi. Sic David antequam erramen iniret eum Goliath Gigantem, dixit. Qui dabitur viro, qui percussit eum? Et responderunt. Dabitur ei rex magnus diuities, & filiam suam dabit ei: & domum suam faciet absque tributo. in Israel. Huiusmodi erat Christus discipulis suis id quod propter nomen suum pati deberent. Qui vult venire post me, & c. Et in synagoga suis flagellabant vos, ante reges, & praediles ducemini. Et iterum. Si in te peccati sunt, & vos persequetur. Semper itaque praedixit eis plures labores, poterat illi dicere. Domine nullus laborat sine praemio, ideoque pro laboribus, & pro morte quid nobis praestabis? Atque ideo Petrus dixit. Ecce nos reliquimus omnia, & sequuti sumus te: quid erit nobis? Quid dabitur viro, qui percussit Philistaeum hunc? poterat tunc eos ad Esaiam remittere, qui ait. Oculus non vidit Deum absque te, quae praeparasti diligebis te. Atque voluit eis ipse gloriae partem ostendere, quae fuit ipsius corporis claritas, & splendor. Hic aliter Christus, quae solent mercatores huius aetatis, quibus mos & consuetudo est, id quod est melius in panno, ementibus exhibere: vnde nos hoc factum fallere intendit, siquidem deterioris pannum emimus. Christus dominus descendit, vt hominibus gloriam venderet: poterat mundus dicere. Domine exhibe istius mercis aliquod signum. Noli nos clausis oculis emere. Libet inquit dominus. Atque ita in montem ascendit, veridicos testes, numerumque sufficientes, secum ferens qui de merce, quam vendere nititur, abunde, & fideliter essentur. Exhibuit signum panni, quia non ostendit totam gloriam, sed partem, scilicet claritatem. Fecit Christus nobiscum, quod solent facere parentes cum filiis paruulis, quos tenerime diligunt. Dicit pater filio, vt pergat in schola: ipse vero flagellorum metu, formidat. Pater autem illum inducit ad idem dicens illi, dabo tibi gemmam. Et filius dicit. Ostende illam. Et pater. Ecce illam: & clausa manu non ostendit totam, sed partem gemmae. Tunc filius ductus cupiditate gemmarum pergit in scholam. Ita & similis Christus optat vt omnes seruemus praeccepta, quae sunt multis laboriosa. Praedixit Apostolus plures labores, & flagella, & promiserat dicens. Merces vestra co-

piosa est in caelis. Poterant Apostoli dicere. Ostende nobis istam gemmam. Ait Christus. Ecce eam. Ostendit itaque eis in hac transfiguratione, partem gemmae: quam eis integram, & perfectam erat daturus. Et vt nobis omnibus, & toti ecclesiae esset solatiū in hac peregrinatione, & labore itineris, transfigurari voluit. Consideratio enim praemij (vt Gregorius ait) minuit vim flagelli. Nam si illi milites Assyrii videntes pulchritudinem dicitur, dixerunt. Quis non pugnabit pro Israēl, quia tam de coras habet mulieres? quanto magis pugnare debemus nos contra mundi illecebras, & diaboli tentamenta, pro pulchritudine patriae caelestis? Hic, consideratione animi lumbetur. Paulus in omnibus laboribus suis: atque ideo dixit. Saluatore expectamus dominum nostrum Iesum Christum: qui reformabit corpus humilitatis nostrae, configuratum corpori claritatis suae. Quosdam videre licet, qui per sterquiliniam, & loca immunda diuagantur, obsoletos, sordidos & veteres pannos colligentes, quos aspicientes tantummodo, nauseam, & vomitum exciunt. At deserunt eos in molendinum, conijciuntque in aquam, post modum vero diligentissimè coterunt, ac tandem optimam & candidissimam conficiunt papyrum. Sic ait. Paulus quod reformabit Christus corpus humilitatis nostrae. Necessum est quod corpus nostrum sub invidiā reuocetur, & renouetur, & denique multis ieiuniorum, flagellorum, vigiliarum & poenarum ictibus perficiatur, vt hoc modo cohibeatur, fatigetur, humilieturque, dominus Deus illud reformet, & glorificet, candidumque, vt papyrus reddat. Quid si visisses corpus aliquod gloria repletum & beatum? in maximum stupore stuporē rapereris: quales erant discipuli, Christum dominum transfiguratum conspicientes Petrus dixit. Domine bonum est nos hic esse: faciamus tria tabernacula. Sinobis Deus corpus affectum gloria decore, & splendore ostenderet illudque super nubes constitueret & collocaret: quod si aspiceremus maximo stupore perfunderemur, tantaque admiratione afficeremur, vt nec cibi potulque sumptio in mentē veniret, nec poenam aut dolorem aliquē sentiremus. Fulgebunt enim iusti sicut Sol, in conspectu Dei. Quis crederet quod ex vilissimis & sordidissimis panibus conficienda esset tam candida, & excellentissima papyrus? Atque hoc possunt humani ingenij vires & acumen: & si hoc possint, post papyri co-
 tritionem, & veluti quoddam eius martyrium.

Quis etiam crederet, quod corpus adeo graue, tam crassa materia affectum, tamque corruptibile compositum massa, possit Aquilam agilitate & pernicitate superare, atque adeo solem ipsum claritate, & nitore vincere? At hoc, ingenium praestat diuinum. Id quod homo in veteri, & sordido panno agit prius eum conterendo: hoc ipsum dominus Deus efficit in hoc nostro corruptibili, & mortali corpore, prius in hoc seculo illud laboribus cruciatibus & affligens. Aduerte ergo, o homo quod quo magis obsoletus & sordidus pannus teritur, & conculcatur: eo papyrus candidior, & praestantior est atque tenuior. Et quod quo plus hic afflictus & attritus fueris, eo plus in caelo eueheris. Omnes quidem resurgemus (ait Paulus) sed non omnes immutabimur. Boni, & mali omnes resurgemus: sed nunquid omnes immutabimur à corruptibilitate in incorruptibilitatem, & gloriam? Non omnes immutabimur, qui mutabimur: qui corpus humiliauerint. Reformabit (inquit) corpus humilitatis nostrae. Non superbos non deditos delicias, & voluptatibus. Sed mortificatos, & humiles, & poenitentes. Aduerte etiam quod mali, sicuti bibula papyrus exhibent obsecuti, & fetidi, non verò sicuti candida papyrus: sic enim solum exhibuit iusti. Ideo Paulus. Non omnes immutabimur. Optime igitur postquam labores, & poenitentiam praedicauit, transfiguratur, propter eorum & omnium nostrum consolationem, vt sciamus cum Christo glorificaturos, & ascendere in caelum. Ex peccatis Saluatorem nostrum, qui reformabit, &c. Sed dices. Et hoc etiam Christus poterat facere ostendens infernum, nam etiam ex timore poenae, & tormentorum poterant Apostoli amplecti labores, & fugere delicias. Cur non ostendit inferni poenas, sicuti ostendit gloriam? In perfectis, & incipientibus inferni metus, & terror est ante oculos proponendus: perfectis verò, gloriae amissio exhibenda. Fortiores minime bonis sunt, cum audiunt. Non commigrabis in caelum: quam de truderis in tartara. Vult Christus nobiscum agere, tanquam cum viris iam adultae aetatis, & grandioribus: non vero tanquam cum impuberibus, & infantibus, qui flagellis indigent. Ideo Christus saepe. Non intrabitis in regnum caelorum. Auarus ille diues, qui quinque germanos fratres habebat, volebat eos inferorum durissimis & atrocibus poenis deterrere, sed respondit Abraham. Habet Moysen, & propheta-

tas audiant illos. Non vt tu vis, sed alijs grauioribus poenis perterrescent: cum illis dicitur, quod non intrabunt in regnum caelorum. Sic perterrescent Christus Diuum Petrum dicens ei. Non habebis partem mecum. Cum verò Diuus Petrus istius comminationis vim intellexit, multo plus ea territus est, quam si eum in mille conijceret inferorum habitacula. Hec est differētia legis gratiae, & scripturae: quod illa fuit lex timoris, sed haec amoris. Descendit Christus in hunc calamitosum mundum, vt homines amore ad se traheret, & alliceret: & vt eis dona caelestia, aeternaque exhiberet, non vero vt timore, & per vim eos ad caelum deduceret. Ideo posuit Deus hominē sub caelo, supraque terram collocavit, & elementa, quae inter nos & ipsum caelum adiacent, nos adiuuant vt caelum melius videamus: sunt namque transparentia. In quo nobis significauit, velle se nos caelum intrare, & ad illud anhelare, atque illud obtinere diligere. Ac proinde noluit caelum occultare, vt videntes illud, dies noctesque illud contempserunt, meditemurque. At vero terra, & aqua sunt elementa crassa, & obscura, suaque densitate impediunt nos, quominus inferorum terribiles sedes conspiciamus: quia multo maior comminatio, & labor est tantum bonum amittere, quale est illud, quod oculis ipsis intuemur, quam quod nobis malum & infernum illud, quod nobis terra ipsa & aqua occultant, adueniat. Ecce cur Christus gloriam suam Apostolis aperuit, non vero inferorum horrendas, & calamitosas sedes. Igitur vt concludam, voluit Christus transfigurari, vt videntes Apostoli & nos ipsi gloriae immensitatem, & praemij celestium, quae nobis parata est, labores huius seculi nequaquam formidemus: imò vero omnem curam & diligentiam constituamus in mandatorum Dei secula obseruatione: ac, si opus fuerit, sanguinem effundamus, vitamque ipsam morti exponamus pro Christo domino, quandoquidem tam ingentem excelsum tamque praestans praemium nobis post hanc miseram vitam, manet in caelo. Secundo, voluit Christus transfigurari, propter ecclesiae consolationem. Nam nisi Christus (cum pauper esset bonorum temporalium, afflictus, & crucifixus) aliquid suae gloriae signum, & specimen diuinitatis exhiberet, ecclesia à gentibus derideretur, aspernareturque: & insuper affirmaretur non infanos, & fatuos esse, quandoquidem homini adeo pauperi, spre-

Math. 5.

Iudi. 10.

Philip. 3.

1. Cor. 15.

Math. 13.

Quis

Math. 18.
Luc. 16.

1. Cor. 13.

to,

ro, abiectione; fide habebam. Propterea oportebat Christum honori suo prospicere, & ecclesie suae ingentes diuitias patefacere in ipsa transfiguratione. Hoc efflagitabat, à Deo; petebat David in Psalmo. **Psal. 88.** Memor esto dñe opprobrii seruatorum tuorum: quod continui in sinu meo multarum gentium. Prospice igitur dñe honori tuo, & ostende quis sis. Si hic esset nobilis, & pulchra, honestaque; femina, eamque parentes eius cuida viro nuptui darēt, eo quod fama increbuisse ipsam ex India quā plures opes aduexisset, isque multa serinia in loceri domum grauiā, clausaque asportasset: post modum vero, eum vidisset per plateas deambulante in comitatu, pauperē, attritis vestibus & obsoleto, sanē dolere vicem illius honeste adolefcentulae, dicensque. Sanē femina illa decepta fuit: existimauit namque se diuiti coniungat, contra accidit, decepta fuit. Ipsa vero marito suo sic inlamarēt, o sponse, si diues es, si-gnum praebat aliquid diuitiarum, quod nullum aliud melius est, quā si vestibus ornatis indutus incedas, mihi quē dextro cheria, & annulos, aliaque huiusmodi ad mundum muliebrem spectantia, contribueris: ne vicini me contēnant, & abiciant, addantque me deceptam esse. Si homo hic tunc teporis serinia referasset multo auro, argentoque; conferta, vestesque; sericas, purpureasque; eduxisset, easque mulierem induisset ac si regina foret, ipse vero auratis, & pretiosis vestibus indutus incederet, famuli autem cum aureis catenis ad collum appensis post ipsum sequerentur, quid iam totus populus intoneret nisi, videre quam benē, & feliciter nupsit vicina nostra, fortunata equidē & beata euasit. Sic gentes ecclesiam Christo dño pauperi, & afflictio desponsata intētes, eam delebant, vilique pendebant. Sic Paulus. Nos praedicamus Christum crucifixum: Iudeis scandalum, gentibus stultitiam. Ideo ad solam ecclesiam suam, ostendit dñs in transfiguratione sua diuitias ingentes, quas reconditas, & inclusas in anima suae scintillae praecellenti habebat. Et ad ruborem & confusionē incredulae, & pertinacis synagoga, ad verecundiamque & stuporem inceptae gentilitatis gloriae suae immensum splendore, & diuinitatis incomprehensibilitate manifestauit in monte. Quid quaso narras? Eum à discipulo, & famulo traditum ac venditum? Aspice ergo quo pacto duo tanta autoritatis viri (Moses scilicet, & Elias) ei in monte Thabor, famule tur atque obtemperēt diligenter. Quid: ei fuisse in facie excreantem? Verum

quidē est, sed respice, & perge in monte, & videbis faciem eius fulgentem sicut Sol, vsque; adeo ut Sol respectu illius nigredinē terribimā referat. Quid: verberibus fuisse affectum, crucique crudeliter affixum? Vade igitur iu. montem, & aspice eum plenam gloria, & splendore immenso. Vide etiā montē illum splendore ad multam noctē, ac si esset meridies. Si spoliar eum vestibus suis tanquam masculinū, & perditū hominē, superque illas fortes mittit: aspice quaso nunc eas splendidiore auro, niueque candidiores. Prospicit ergo Christus dñs honori suo. Nos autē fideles letemur in transfiguratione dñi, nostra vero fides vires roburque; lumat: quādoquidē homo hic abiectus, & summissus, est verus Dei filius. Caput eleuat ecclesia fidelis, obmutescat synagoga, taceat gētes in stupore & confusionē maximā adductae propter gloriam almae transfigurationis Regis nostri Iesu Christi. Tertio transfigurari voluit propter seipsum, ut celebraret Pascha corpori suo. Triginta annorum spatium excedebat, ex quo Christi sacrum corpus acerba & frequentia peccantia macerabatur, dilaniabatur, male tractabatur, afflictabatur, & denique ieiuniorum asperitate cruciatus in perniciē, & interitū tuebatur, nec diē aliquē lētū & festiū ducebat. Et praeter labores, quos Christus ob nostra scelera perpeti voluit, ex eius oculis aquarum fluentia in dies promanabāt, cor autē eius tristitia operiebatur, cum videret flagitia hominum, ludos, luxurias, adulteria & blasphemias, quas frequenter audiebat, & multitudinē animarum, quae in infernū praecipites ducebantur. Ut ergo tantisper corporis sui labori, & fatigationi consulere, voluit transfigurari celebras, saltē semel in vita, festū & Pascha corpori suo afflictio, & calamitosa. Sicut tu facis festū quotidie corpori ferē nūquam animae: sic Christus (qui semper festū animam celebrabat, nunquam vero corpori) voluit nūc corpus exhilarare, eique aliquid solatij & gaudij concedere, ut vltra in laborum aspero itinere progredere, eum tot, & satis magni eum à fratre manerēt labores. Ut ergo nos docere, quod est viae progressus, & excusum sit nimis durus, & acerbum, expedit tū aliquādo aliquid solatij corpori concedere: propterea voluit transfigurari. Sed hoc tempore iam non licet, homines doctrinā hanc docere, nec eis dicere, ut corpori indulgeant, & more gerat quādoque: imo vero de contra necesse est eis in memoriam reuocare ut animae suae salutem consulant: quādoquidē eius tātō tempore obliuiscuntur, corporis

verō,

verō, nequaquam: nā vt est hominum vita flagitij cooperta & coinquinata, videtur innuere, & significare se anima carere & destitutos esse, nullaque; post hanc, vitam manere. Igitur cum Christus transfiguraretur, quid contigerit ad diamus euangelista dicentē. *Et ecce duo viri loquebantur cum illo. Erant autē Moyses, & Helias visi in maiestate.* Ut faculis innoueat dñm nrm Iesum Christum à lege, & prophetis testimonij suae diuinitatis habere, eundemque esse dñm legis, & prophetarum: cuius ad obsequium legislator Moyses, & prophetarum Zelotes Helias venerunt. Accusabat Iudaei Christum dñm tanquam legis Moysi transgressorē, & violatorē: & quāuis ipse dixerat. Non veni soluere legē, sed adimplere, non tamen crediderunt ei; imò potius dixerunt. Tu testimonij perhibes de te ipso, testimonij tuū nō est verum. Si ergo eius testimonio fidē nō vultis habere, credite legislatoris vestri testimonio: nēpē Moysi, & credite testimonio tā praestatis, & magni prophetae, ut est Helias: magnus legis Zelotes: quandoquidē in ore duorum, vel trium, stat omne verbum, praesertim cum hi duo testes adeo sint veraces, & tanta existimationis. Nam si Christus (vt asseritis) est legis transgressor: cur Moyses ipse, qui vobis dedit & constituit legē, venit ad obsequendum, & obtemperandum ei? Quod si legis cōtēptor, & violator à vobis iudicatur: cur etiā adest vt ei cultū, & reuerentiā exhibeat magnus ille legis Zelotes Helias? Aduerte autem quod Moyses (qui mortuus erat) anima, accepit aliquod corp⁹ ex aere, in quo apparuit, & loquebatur sicut faciunt Angeli; quando nobis apparent, & hoc sufficiebat, & non ab aliquo portatus ex sinu Abrahae, venit, quia erat purus spiritus, & nullius grauitatis, & sic subito poterat ire, quod vellet. Helias autem homo erat viuēs, & mortalis, quia nō habebat dotes gloriae vt post se subito per dētē agilitatis ire, quo vellet, oportuit quod ab aliquo portaretur. Credo quod ab Angelo portatus sit, sicut portauit Abacuc de Iudaea, in Chaldaeam, & ita in prima vice portatus fuit in curru igneo. Visi sunt autem in maiestate: hoc est in magna claritate, & dignitate. Ob seruandum autem quod dē claritas Moysi, & Helias, non fuit eiusdem generis cum claritate corporum in patria, sicut fuit claritas Christi: sed fuit quaedam claritas, sic se habens ad illā, sicut fides in via, ad visionē in patria: & ideo aspectum Apostolorum non offēdebat, quod nō fuit de claritate Christi. Et huius ratio est,

quia anima Christi glorificata fuit, non tamē anima Moysi, nec Helias: & ideo corpori eius potuit cōuenienter attribui claritas gloriosa: non autē corpori Moysi, aut Helias, nē prius esset gloria in corpore, quā in anima. Aliter tamē fuit in apparitione Samuelis, quia ille fuit vnū corpus formatū ex aere, & apparuit esse corpus Samuelis per opus diaboli. Anima etiā Moysi, quae venit de lymbo, non amisit penā carentiae visionis. ¶ Aduerte etiā quod testes ex veteri, & ex nouo testamēto adduxit Christus, quia ad gloriā creati sunt tā antecēdētes, quā praecedentes. Sed praecipue qui erant ex nouo testamēto, quā qui ex veteri, plures enim ex nouo testamento saluātur, quā ex veteri: vtique tamē pauci sunt, quia multi sunt vocati, pauci verō electi. Adduxit autem hos duos, potius quam alios, quia cum Christus dixisset antea, qui voluerit animam suam saluam facere, &c. Vt corda discipulorum confortaret, adduxit hos duos in exēplum, quia Moyses exposuit vitam pro Christo, quando se obtulit Pharaoni, & Helias Regi Achab. ¶ Aduerte etiam quod hic Deus promissis stetit, promiserat Moysi, postiora mea videbis, quia vidit Christum in carne. Supra dorsum meum fabricauerunt peccatores, id est, supra humanitatem Christi. ¶ Praeterea inter viuum, & mortuum transfiguratur Christus; ex quo vtilissimum datur nobis exēplū, vt si volumus Deum in caelo transfiguratum videre, omnia nostra inter mortem, & vitam colloquamus, vt vno oculo in vitā directo, alterū in mortē spectamus: & tanquā in sequentē mortē, omnia ad nihilū reditura. ¶ Expende quo pacto Christus in gloria suae transfigurationis mortuum ante oculos constituit. In quo docet, quod diebus festiuis & iucundis memoriā mortis habeamus, nobisque; ante oculos obieretur praesens: ne magnitudo honoris, & felicitatis mūdānae nos extollat, & in superbiā deducat. Idē sapiens ait. Si annis multis vixerit homo, & in ijs omnibus lātatus fuerit, meminisse debet tenebrosi teporis, & dierum multorum. Et Moyses etiā. Vtinam saperēt, atque intelligerēt: & nouissima prouiderent. Mors cum venerit, victa erit, si ante quā venerit praemeditabitur. Nullū telū poterit à morte melius defendere, quā ipsiusmet mortis memoria, & recordatio. Nec aliquid reperies, quod te melius à morte liberet: quā ipse, cōtēplatio. Vita sapientis, est mortis meditatio. Niniuitae audientes sententiā mortis quā Ionas praedixerat, Tom. I. Si dicabat,

Psal. 88.

1. Reg. 28.

Mat. 20.

Exod. 5.

3. Reg. 17.

Exod. 33.

Psal. 128.

1. Cor. 1.

Eccle. 11.

Deuter. 32.

dicabar, poenitentia egerunt. A duerte quaso
quantu emolumentu secu ferat mortis cogita
tio, quado quid e in illis peccatoribus tate ex
tirit causa mutationis. Caue dixeris morte te
imparatu adoriri: cu te quotidie alioru interi
tu comoneat. Si morte cotempleris, in timo
re vita deges. Qui per vias niue multa cooper
ras iter faciut, nihil omnino videt, cu domu
aliqua ingrediuntur, idem periculolum tuc est
ingredi loca periculosa. Sic, qui per vita hu
ius albore, & prosperitates pergunt, que si
cut nix, liquefunt, & in nihilu vergut, quado
alterius vita domu ingrediuntur per ostium
mortis, nihil videt. Sic moriuntur impij turba
ti, & furibudi, se ipsos omnino nescientes. Ex
diuitijs, ad paupertate gradu faciut: ex hono
re, & traquillitate, in arinas, & miseria ten
dit. In morte obliuiscuntur sui, quia in vita o
bliti sunt Dei. Minimè potest tuc malus salu
ti sua prospicere, propter huius mudu luce co
munitia. Nullu presentius remedium habet,
qua cu multo ante, id q postea accidet, specu
latur, morte ipsam in vita prameditates: tan
qua Helias, qui ad os speluce erat aspiciens, &
contemplans. Sed dehis ia satis. ¶ Obseruandū
est etiā q fecit Christu in hac sua gloriosa trāf
figuratione, q imperatores facere solēt in re
gnis suis. Ad comitia couocare magnates, &
cinitatu eratores, negotia q ipsarum agentes.
In cuius curia duo sūt. Primu iurat principē
in regē. Secundo tradit ea, quæ spectat ad
vtilitate publicā. Ita Christus conuocauit ho
die magnates omnū ciuitatum. Ex ciuitate
lymbi, venit Moses: ex paradylo, venit Helias
& ex mundi ciuitate, venerunt Petrus, Iaco
bus, & Ioannes, tanqua procuratores, nego
tiorum que gestores. De ijs comitijs dicit Da
uid. Principes populoru congregati sunt cu
Deo Abrahā. In ijs comitijs primu iurauerūt
Christu Redēptore nrm in regē: & licet euā
gelista non dicant, maximè credendum est,
quod prostrati cum multis lachrymis, & de
uotione adorauerunt Christum in regem. Et
Moses, quia senior, dixit illud. Magnus es tu
& facies mirabilia: tu es Deus solus. Helias
etiā nomine suo, & nomine Enoch dixit. Ve
rè tu es Deus absconditus. Videtis mortalis,
finitus, & limitatus: & es immortalis, infini
& omnipotēs. Cōfessus est etiā Petrus dicēs.
Tu es Christus filius Dei viui. Ecce quomo
do iurauerunt eum in regē. Secundo, quod d
fit in comitijs, est q tractent, & loquantur de
his, quæ pertinet ad vtilitate publicā & bonū

3 Reg. 19.

Psalm. 46.

Psalm. 85.
Esa. 45.

Mat. 16.

commune. Nihil tam necessarium fuit mu
do, & lymb o, qua Christi passio, & nostra re
demptio: & ideo hoc negotium tractatum est
in ijs comitijs, propter q ait Euāgelista. *Edi
cebant excessum eius, quem completurus erat ni
Hiernsalem.* Loquebantur de excessiua passio
ne, & agebat ei magnas gratias, & deprecaba
tur vt ea acceleraret. Dicitur autē passio Chri
sti excessus, quia soluit plusquam debebam.
Fecit Deus legem de non remittendo pecca
tum Adæ, & filioru eius si non offerretur ei
obsequium maius in genere obsequij quam
peccatu Adæ fuerat displicens in genere deli
cti. Constituit se Deus fidei uisore pro nobis
& soluit plusquam debebamus: vna enim gutta
sanguinis Christi sufficisset pro redemptione
totius generis humani: tamen dedit toru san
guine suu. Ecce quomodo fuit excessiua, quo
ad satisfactionē. Sed obscuro dñe, si vna gut
ta sufficeret, cur soluisti totum sanguinē? Ad
ostendendum excessiuum amorem. Acci
dit nonnunquam te inimicum in vincula co
tēnisse tuum, propter centum aureos, quos ei
credidisti, tu que adeo bonus, & mitis es, vt
non solum pro eo centum illos aureos soluas,
sed etiam mille. Si à te quærerent, cur hoc fa
cis? Respondebis, vt eum in meum amorem
plus deuincā, obnoxiumq; reddā. O immen
sa Dei bonitas: quando quidē vt nos obliga
ret ad sui amorem, non solu (cū ei essemus in
festi & inimici) pro nobis exoluit quod debe
bamus: sed etiā ulterius processit. Sufficiebat
gutta vna sanguinis sui: vt nos redimeret: suf
ficiebat sanguis in circūcisione effusus: nā pro
pter suppositi infinitate, omnes eius operatio
nes infiniti sunt meriti, & valoris. Attamē tā
tā sanguinis copiam effundere voluit (iuxta
illud psalmi, copiosa apud eū redemptio) vt
nos ad se amandū plus adstringeret. Hoc Pau
lus ait. Commendat Deus charitatem suam
in nobis, quod cum inimici Dei essemus, &c.
& Ioānes ait. Maiore charitate nemo habet,
quā vt animā suā ponat quis pro amicis suis.
At Christi charitas maiorem omnū charita
tem antecelluit: cū pro inimicis mortuus sit.
Excessus etiam fuit ex parte Christi in dolore
nā dolor ipse, ad eū extitit excessiuus, vt om
nes dolores & seculi huius mortes multis no
minib⁹ superaret. Excess⁹ fuit etiā in persona:
cū caput, vt mēbra euaderēt illata, periculo
& mortis patibulo se exposuit. Christ⁹ caput
nrm, morti se obtulit, vt nos, ipsius mēbra, p
regeret, atq; desideret. Cogitare debes, nō so
lum im

Psalm. 129.
Rom. 5.
Ioan. 14.

Hebr. 1.

lū immensitate patij, quod pro te exhibuit,
nec solum etiam excessiuum que pro te per
tulit dolorem: sed etiam quis sit ille, qui pati
tur, & quis pro quo patitur: & sic videbis a
more excessiuu, si cogitas Deū esse qui pati
tur, pro homine vili, atq; abiecto. Hoc cōside
rabat Paulus dicens. Qui cū sit splendor glo
ria, & figura substantiæ eius portansq; omnia
verbo virtutis suæ purgationē peccatoru faci
ens. Priusquam dicat, quo nos pacto à pecca
tis nostris mundauit, ostendit immensitate,
& præcellentiam Saluatoris, afferēs esse splē
dorem gloria, & figuram substantiæ patris.
Splendorem gloriæ vocauit illū, quia est im
mēsa claritas patris: nam nomen gloria, nō si
gnificat, sed auget significationem. Nam splē
dor suam habet esse substantiam, & est si
mul cum igne, & radius cum sole. Ex quo e
nim sole est, illico radij. Sol radioru causa est:
ignis est splēdoris. Nō sol ex radijs, sed radij
ex sole gignuntur: & splēdor ex igne produ
citur. Ita vnigenitus ex patre est genitus, est autē
vnā cū mēte, vt verbū cum eo qui genuit, &
splēdor cū igne, & radijs cū sole. Sed vnū
quodq; non per se subsistit, sed in illo, ex quo
productū est, habet subsistentia: filius autem
Dei splendor gloriæ non est aliqua patris o
peratio non subsistens: sed substantia viuens.
& per se subsistens. Sed nequis existimaret
verbum æternum aliquid esse accidentale, eo
quod Paulus dixerit illud figuram, addidit di
cens. Figura substantiæ eius. Sigillum expri
mit in cera figuram, quæ sunt lineæ, & armo
rū signa & imagines, quas inculptas habet:
nō verò imprimit metallū & substantiā illā,
ex qua sigillum cōstat. In æterna ergo filij ge
neratione non sic contingit: nam cū pater hęc
eduxit, & extraxit figuram, nō fuit aliquid ex
trinfecum & accidentale sed substantialis fi
gura, quia genitus fuit ex omnibus que sunt
de substantia patris. Ideo ne aliquis in errore
laberetur, credens figuram hanc accidēs esse:
dixit Apostolus. Et figura substantiæ eius. ¶ A
spice ergo quā excessiuus fuit hic amor, quo
re Christus fuit prosequutus, qui cū is esset,
nēpē splendor gloriæ, & figura substantiæ ei
us, se ipsum obtulit morti, & in perpetuo: vt
nra peccata purgaret. Ipse pharmacū accepit,
fel, & acetum gustans, seq; morti tradidit, vt
seruū liberaret. Igitur excessiua fuit Christi
passio ex parte ipsius redēptoris. Primū, pro
pter excessiuum sanguinem & pretiū, quod
soluit. Secundo, propter excessiuū dolore, quē

passus fuit. Et tercio, quia passus est, cū capere
esset pro mēbris, & cū esset filius Dei, & figu
ra substantiæ eius, pro nobis peccatoribus. ¶ Ex
parte etiā Iudeoru fuit excessus passio Chri
sti. Primò in malitia, quia eoru malignitas, &
peccatū excessit omne malitiā: & sic adeo fuit
magna, vt omne malitiā & mudu perierit: ita
si peraret maximo interuallo. Sic asseruit
Dauid in persona Christi. Ego autē sum ver
mis & nō homo, opprobriū hominū, & abie
ctio plebis. Cōparat Christi mortē morti ver
mis, nā doletis cū videtis taurū interfici, aut
arietē occidi, vel aliud quoduis animal obire:
at vermis mortē nequaquam dolere soletis, i
mò vero illū cōculcatis, nec eius doletis, vi
cē. Sic de Christo non doluerunt improbi il
li, & persidi Iudei: siquidē nec illi potu eum
exposceret, de derit, sed fel, & acetū potrexe
rūt ei: & quāuis viderent eū thori dānatū &
cruci affixū, non tamen iporu satiatā erat ma
litiā: imo verò illic deludēbat ei ac opprobriū
afficiebat. ¶ Ex parte etiā Iudeorum seculū
fuit excessus in modo, nā adeo cōcitate, & p
perē fuit iudicatus, vt iustitiæ modū nō seruā
uerint, nec habuerint: nā eadē die captus, &
crucifixus fuit, nullū appellationi locū relin
quēs, nec testes ipsos examinantes nec rati
habitionē exigēs, &c. De hoc itaq; excessū
loquebatur Moses & Helias, reddētes illi grā
tiā pro tato beneficio. ¶ Obseruandū autē q quē
ad modū doctoribus, die ipso, quo gradus ho
nore cōdecoratur, reprehensionis nota afficiū
tur: sic nūc, quādo Pater æternus doctoris ho
nore filii exornat (dicens. Hic est filius meus
dilectus, ipsum audite) eū passionis acerbe no
ta, & ignominia afficiunt. Similiter in magno
illo, & honorifico palmarū festo, videns ciui
tate, sicut super illā. ¶ Expedē ex ijs, quā vā
rij, & mixti sunt omnes huius vitæ honores,
& iucunditates: quāq; plonæ luctus, & amari
tudinis sunt oēs mundi lætitiæ, & festiuitates:
Omnes istius vitæ hilaritates, & cōsolationes
referre sunt & cumulatæ tristitia: nec in ea li
cet inuenire perfectū, & purū gaudiū, sed om
nia sunt infecta infinitis miserijs, & laborib⁹.
Hoc voluit dñs hic innuere: quādo quidē cū
vellet tantisper gloriæ corpori impertiri, hic
etiā acerbe passionis recordatio non defuit,
quā passurum erat hoc ipsum corpus q runc
tanta fruebatur gloriā, & prosperitate. Amā
maxima pollebat gratiā, & fauore apud Re
gē. Assuetū, maximeq; lætus erat, eo q à Regi
na Hester inuitatus erat, sed illico tristis re
S l i manit,

Psalm. 117.

Mat. 27.

Luc. 19.

Hester.

mansit, quia ante Mardocheum incedebat, honorem & reuerentiam prebens ei, quem antea oderat. Tristitia & dolor, omnes huius vite res comitatur: & illis, qui beate, & feliciter viuunt, minima queque dolorem & merorem afferunt acerbissimum. Quod cum Dei permissu contingat vt veram amplectamur vitam celestem, nunquam tamen desunt (proh dolor) qui eam dulcem, & suauem esse existimant. Cogitatio tantum amaritudinis, quae per mundi voluptates, & delicias diffusa late est sufficiebat, vt omne terrenae consolationis genus odio haberemus. Cum Rex Dauid esset nimis letus ob partem de inimicis insignem victoriam, spoliaque militibus diuidens: ecce ex improbitate ingreditur nuntius, mortem Saulis enarrant, & quosdam fidelissimi amici Iordanis & totius Israelitici populi amissionem nuntians, subitoque omnem victoriae laetitiam in lachrymas, & tristitiam acerbissimam commutat, & conuertit. Meditare, quam subitum tristitia cor occupat iucunditate expletum. Dicit non diligere gloriam mundi praesentis, si non vis acerbam, turbulentam, & fugientem vitam degere. In hac transfigurationis gloria, cum sit adeo sancta & honesta, & debita laboribus, quos Christi sacrum corpus patiebatur, tamen voluit deus eam memoria durae passionis commisceri. Cur ergo perimitte mundi voluptates, & sordidas delicias a tristitia & dolore immunes & alienas esse. **¶** Observa etiam quae gloria loquuntur de passione, vt dicas quae nemo potest ire ad gloriam, nisi per passionem & ignominiam crucis. **¶** Sicut qui vult vinum vendere, pretium prius parum ei exhibet, vt qui emere vult, pretium accipiat, & degustet: pretiumque commendat, vt pretium intonet. Sic Christus volens ostendere supernam & celestem gloriam, & exhibere eam venalem, dedit eam praeconi, qui est pater aeternus quando dixit. **Hic est filius meus dilectus, ipsum audite.** Estimatores fuerunt Moyses, & Helias, qui pretium suae gloriae constituerunt, quod fuit. Christi crudelis passio, nam sine hac non sufficiunt omnia nostra opera ad consequendam in promerendam gloriam. **¶** Sed est hic magnum mysterium non pretorcedendum. Obsecro dicit, vocatis magnates ad comitia, vt tractent de tua morte? Quis vnquam Regum hoc tractauit in propria curia? Reges quando vocant ad comitia, potius tractant de utilitate propria, scilicet de redditibus, & exigenda pecunia & postea de communi utilitate. At Rex hic celestis multo aliter, nam potius agit de nostra, quam de

sua utilitate. Loquebatur de passione, non vero de resurrectione: quia resurrectio, fuit Christi specialis utilitas: & quauis etiam existerit nostrum commodum, tamen abundantior ex Christi passione fructum excerpimus. Et sicut in comitijs, non est attendendum, nec curandum proprium Regis emolumentum, sed regni & communis utilitas: sic Moyses, & Helias, qui munus & officium legatorum obibant, tanquam boni negotiorum gestores non agunt in suis comitijs de refectione, quae Christi proprium & speciale fuit commodum, sed potius de passione, per quam totus mundus fuit redemptus & in libertatem iucundissimam assertus. Omne regni in commodum & detrimentum ex contrario oritur: quia omnes conantur regi blandiri, voluntati eius obsequi, & parere, commodis inservire, vt in eos beneficia conferat, dignitatibus effuset, diuitijs cumularet & amplifcet: paucissimi vero agunt de communis commodi conseruatione, deque Reipublicae amplificatione. Causa vero cur Respublica praeposterè gubernatur, & regitur, ea est, quia omnes querunt, quae sua sunt, & non quae Iesu Christi. Hinc est quod vocauit Moysen & Heliam & non alios, vt ait Chrysostomus, vt Petrus quilibet aderat & futurus erat praelatus, & pastor Ecclesiae, acciperet exemplum in Moyses, & illam imitaretur, qui ad eum comuncionem dilexit, & populum sibi commissum, vt veller potius vitam, & populi salutem, quam salutem suam: dicebat enim domino. **Dimitte illis hanc noxam, aut delce me de libro, quae scripti sunt.** Ad ducitur ergo Moyses ubi erat Petrus, ac si Christus diceret ei. **Inspicite, & fac secundum exemplar quod tibi in monte monstratum est.** Sed Euangelista audiamus quid de Petro, & de suis socijs dicat. **Ait ergo. Petrus vero, qui cum eo erat, grauatus erat somno.** Hinc apparet nocte, aut matutina hora octaui diei, hac fuisse gestaride. Lucas dixit, fere dies octo. Iesu siquidem orate, Petrus, & Iacobus, & Ioannes a prolixa oratione repente somno retrahuntur: propter quod verisimilius est quod post aliquas noctis horas hoc fuerit. Crediderim etiam, quod Christus immisit in illis istum somnum: & hoc innuitur, quia dicit, grauatus erat, quod nonat quandam violentiam ab aliquo, id est, ab extrinseco fieri. Sic Deus immisit somnum, quibus vult, vt Deus immisit soporem in Adam, quando extahere voluit vnam de costis eius. Sic immisit soporem super omnia castra Saulis, nam dicitur. **Non erat, qui videret, & intelligeret, & enigilaret, sed omnes dormiebant: quia sopor domini irruerat super eos.** Id est, sopor immisit a Deo.

Philip. 2. Chry hom. 57 in per Mattha.

Exod. 32. Exodo. 25.

Genes. 1. Reg. 26.

Fuit

Fuit autem iste sopor immisit a Deo super discipulos, vt non viderent discipuli quomodo Christus incipiebat transfigurari: quia illud erat admirandum, & forte eis esset occasio ad putandum quod fiebat res fantastica, & magica. Sic non viderunt quando veniebat Moyses, & Helias, nec quando recesserunt, & cessauit fulgor in facie Christi, sed solum viderunt eum redactum ad statum: in quo prius erat ante transfigurationem. **Et enim gilanies viderunt maiestatem eius, & duos viros, qui stabant cum illo.** Viderunt claritate magnificam & eminentiam eius supra Moysen, & Heliam. Cognouit autem Petrus illos esse Moysen, & Heliam, quos antea nunquam viderat, quia Christus audientibus Apollolis alloquebatur nominatum Moysen, & Heliam, sicut amici conuenientes solent se inuicem ex nomine salutare. **¶** Posuit etiam cognoscere nos ex verbis eorum vel ex similitudine ad pictos Moysen, & Heliam. Potest etiam dici quod cognouerunt eos in illo lumine gloriae. Sic & nos in beatitudine cognoscemus omnes, quos voluerimus: quauis antea non viderimus eos. Tuque, qui nunquam tuum vidisti patrem, quia antequam in lucem fuisses editus, & vita migravit, eum iucundè de foeliciterque in gloria conspicias, atque probe cognoscas. Et beatus cum Adam, aut Ioanne Baptista, aut D. Petro: vel alium quemcumque sanctorum, videre voluerit: illico eius intuebitur ora, & dulci fruetur conspectu, quae dum hic agerent habebant, quauis splendidiore, & nitidiorè nunc in beatorum praecellenti domicilio gestent. **¶** Obserua autem, quod vigilates viderunt maiestatem eius: vt tu dicas, quod nemo nisi vigilans, videt Christi gloriam. Idem Paulus. **Vigilate iusti, & nolite peccare.** Mirabilis erat somnus Ionae, qui cum periclitarentur omnes, qui erant in nauigio, & esset in medio maris, circumdatus tantis periculis, ipse dormiebat sopore graui obrutus. Quam tamen etiam & nunc in hac vita periculis plena, & miseris abundanti, nescientes an forsita hodie reddidit sint ratione iusto iudici, ipsi vtraque dormiunt aures? Hoc ploras Paulus dicebat suis Corinthiis. **Idem inter vos multi imbecilles, & dormiunt multi.** Oportet ergo, vt vigilas, & a somno consurgas, vt cum mors venerit videas Christum glorificatum in caelis: nam si mors te dormientem inuenierit, scito quod nunquam vigilabis, sed vsque in eternum dormies, iuxta illud quod in Hieremia habetur. **Inebriabo eos, vt sopiatur & dormiant somnum semperiternum.** **Et factum est cum discederent ab illo ait Petrus ad Iesum. Praeceptor, bonum est nos hic esse.** Mattheus ait, quod Petrus respondit dicens. **Bonum est nos hic**

esse. Ad quid respondit Petrus? Non est responsum sine quaesito. Vocat Deus ad comitia, & negotiorum gestorum ciuitatum suffragia exposcit, & agit in ijs comitijs de communi bono, & de humani generis libertate. **Quid vis tu Moyses? Domine vt moriaris, nosque a vindicta illo limbi terribimoque carcere extrahas. Te expectant, qui illic detinentur: ad te anhelant: teque vnum verum liberatorem expostulant.** Et tu Helias, quid ais? **Domine, vt vitam pro nobis exhales, & effundas omnino, totus enim orbis ad interitum praecipit: nisi tu succurras, sanguineque pro nostra liberatione penitus effundas.** Et tu Petre quid dicis? Respondens autem Petrus ait. **Domine bonum est nos hic esse.** Ego contraria statuo sententiam, meaque opinio, & consilium illud est dicit, vt hic nos tu camus, impetumque inimicorum fragamus: denique ne te neci tradas: sed hic consistamus, & faciamus tria tabernacula. **O quam male procuratoris munus obibat D. Petrus agit de proprio conamodo: non autem de communi Reipublicae utilitate.** Idem B. ait Augustinus. **Optime mundus perit, & tu secretum quaris. Nescis Petre quid dicas. Restant magna peragenda negotia, & magna statueda sacramenta.** **¶** Non dum enim stabilis est sacramentum Eucharistiae, humanum genus non est redemptum. Detinetur anima in limbo vinculis contricta, & colligata expectans dulcem libertatem. Et quia Petrus fruatur gloria motis iuxta suum desiderium, & animi voti, elatus, & hilaris ob magistri sui indulgentiam erga se mortuorum, & victoriarum cura nequaquam angitur, & contristatur. **Attendite, ne ipse vestrorum haereditum in nixi, & fulti, somno indulgeatis.** Quot & quam remota vita decedunt, qui male parta minime restitunt nec debita sua soluunt, omnem spem & curam in haereditate suos transmittentes: Haeres vero diuitijs, & voluptatibus affluens, conque scit, cibo, & potu minime indigens, bonis de functione iucundè perfruens, defunctus veto meritis peccatorum poenas in purgatorio lucet: haeres vero nihil aliud dies noctesque meditat, nisi voluptates, vitam iucundam, & letam agens: nec sacris, alijque suffragijs afflictis defuncti animam a purgatorio extrahere contendens. Petrus non curat de animabus, quae erant in inferno, quia ipse dulcem, & iucundam ducit vitam, secundaque fortuna fruatur & gloria. Quando defunctus te heredem constituit quid aliud agit, nisi quandam sempiternam suam memoriam animo tuo infixam, & imptestam

a. Reg. 1.

1. Cor. 5. lon. 1.

2. Cor. 11.

Hiera. 51.

relinquere quam nulla obliuione deleret, & raderes: Ne sis segnes in vita, nec obliuiscaris bonorum operum, credens & sperans heredes, & fidei committarios pro te soluturos: na ij sepenuero, id, q hic Petrus, agunt. In vita eleemosynis incube, bene, & honeste actis tepus consume: non vero hanc in tepus mortis trahmittas. Ided Christus loquens de eleemosyna dixit. Te autē faciente eleemosyna. Non dixit, te testante, sed te faciente. Pium quidem & sanctū est testamento bona pauperibus largiri: praestantius uero ut dū uisus id facias. Tuis manibus eleemosynam, aliq; bona opera miseris, & squalidis contribue. Nolut mul ti eleemosynas facere, sed morientes: quā secū ferre non possunt pauperibus erogari commendant. Nō ergo eleemosynę nos sequatur sed praueant nos, ut recipi mereamur in cœlum: sicut munera praemittimus his, quorū gratiā habere volumus: & victū ante mittimus ad locū, quo vadimus. Ided in Ecclesia stico habet. Ante mortē benefac amico tuō: & secundū vires tuas exponēs da pauperi. Nōne valde amēs & insanūs es, dū existimas & credis plus te amaturū amicu tuū, quā tu te ipsum amas? Si ergo tu nullā tui curā geris cur cre dis aliū habiturū? Cū tā segniter recū te habeas, & te tantopere diligas: crede alios etiam negligēter tua pertractaturos negotia: quādoquidem nō te plus diligunt, imō verō minus, ac tu te diligis. Si tu erga te ipsum iniquus es, & segnis: non credas alios tibi profuturos, tuiq; curā habituros. Episcopi eiusque vicē gerētes, magnam debēt curam gerere ut testamēta exequerētur statim: at in nostra Hispania hęc segniter pertractatur, &c. ¶ Obserua autē, q non solū hac vice, sed alia etiam vice voluit Petrus impeditē Christi passionē, quando dixit. Absit a te dñe. Cui Christus respōdit. Vade Sathana, quia nō sapis, quā Dei sunt. Nunc in eadē peritat inscitia, quia vidit q. Moses, & Helias agebant de passione Christi. Ab hac appellat sententia. D. Petrus, & ait, minime sed in hoc mōte tui erimus ab Iudaorū imperu, & incurū, tranquilleq; degemus. Et sic hoc, q dixit, D. Petrus ait Origēnes demonis suggestionē, & impulsu accidisse: nā sicut Deus vitur iniquis & sceleratis, ut eorū ministerio & opera, bonos torqueat & affligat, sicut Assure vsus fuit tanquā virga su ronis sui, ut Israel supplicio afficeret, & poena, Et Nabuchodonosor appellatur seruus Dei, non quod amicus Dei existeret sed quia

Mat. 6.

Ecclesia. 14

Mat. 16.

Orig. hom. 3 super. Mat. Esa. 10. Hier. 25.

Dei voluntatem exequatur cum Israel cruciabat. Sic dāmo ē contra vitur bonis, ut eis mediantibus iniqua agat. Bonus & sanctus erat D. Petrus, sed tamē hoc, q dixit, dā mone suggerente, asseruit. Voluit enim Sathanas ore diui Petri nostrā impedire libertatē. Nā si benē D. Petrus loquutus fuit, cur ergo inquit Euangelista, quod nesciebat quid diceret: Quem admodum omnis virtus donum Dei est, & ab ipso Deo profluit, sic omne mē daciū, a dā mone tanquā ab impuro fonte promanat. Et mendaciū sanē erat asserere bonū esse illic consistere, & manere: nam nō bonū, sed malū, & perniciosum erat. Hoc etiā facit nunc frequēter diabolus, nam vitur ijs, qui homines bona frugis videntur, sicuti clerici inscijs & religionis vinculo sacramentoq; colligati, quos cum credas esse sanctos, & doctos, te decipiunt aictes. Abi sis, ne existimes hoc esse peccatum, & flagitium, rectē tu quidem facies hoc exequendo. Horum ductū, & ministeriō quā plures secum dāmon in infernū precipitat, &c. ¶ Sed dic, amabo, unde initium traxit hoc imprudens Diui Petri, asseritū: Sanē ab inordinato, & imprudētī amore, quo Christi dñm cōpēctabatur. Nō diligebat Christum eo modo, quo ipse vult diligi. Inurbānē & imprudēter Christi diligebat humanitatē. Amor hic imprudens creaturum rerum sapenū ero anam ad Dei offensam praebet. Adamus nobis exemplo est, de quo inquit Augustinus quod peccauit Adā, ne constrikeret delicias suas, scilicet Euā. Et hinc oritur quā plures homines matrimonio colligatos, in infernum recta ire, quia imprudēter, & preposterē vxores diligūt suas: quā pluresq; patres, quia plus satis inueroq; ordine liberos amant suos, & ut eis ingentes diuitiarū cumulos relinquunt: deniq; multos inferorū sedes recipiunt, eo q amicorū gratia mortiferē deliquerunt, &c. ¶ Secūdo potuit hoc etiā euenire Petro, ut hęc diceret, quia dulcedine glorię captus, optabat ibi permanere. Sic ait D. Chrylost. In quo datur nobis doctrina, q ideo non obliuiscimur terrenorum, quia non amamus caelestia. Nam (ut Anselmus ait) quo amplius quisque vitae caelestis dulcedinem degustat, eo amplius fastidit omnia, quae placebant in infimis. Merito Petrus vilā domini maiestatem, repēntē cūctorum, quae nouerat, terrenorū obliuiscitur, & solis ijs, quae videbat cupit adherere, ibiq; cū Iesu optat habitare. Cū quis incipit Dei de gustare

Aug. lib. 14 cini. Dei. cap. 11.

Anselm. 11 enar. euang.

stare dulcedinem, omnino renuit mundi gustare iniquas & turpes voluptates. Quid nec in sermone mudi incidere, nec de eo aliquid narrare, aut audire. Si in altū cōtemplationis & considerationis diuinarū rerū ascenderes, repēntē omnia quae in mudo sunt fastidires, respue res, & abijceres. Paulus, tanquā homocuius cōuersatio in caelis erat, omnia abiecta; & vilia esse censebat, ac proinde abiecta. Omnia arbitratus sum ut sterora. Si tantilla caelestis glorię garta sic Petrus inebrauit, quid erit, cū tā ingēs diuinitatis allauis: animas nostras plenē irrigauerit in caelis: inebriabūtur à torrente vberitatis tuę. Si tantillū deliciarū glorię gustauerit homo, cōfessim obliuiscitur omniū terrenarū voluptatū: omnes mudi illecebras, & cupidias cōtēnit, & fastidit Deū q; apertis alis concupiscit, ad eūq; contendit. Quando seruus ille Abraham iussu dñi abiit in Mesopotamiā, quassitum vxorē Isaac, cū ei obuia veniret Rebecca, fecit periculum, quo cōgnouit Dei voluntatem esse, ut illa vxor Isaac existeret. Dedit ei in aureas aureas, & armillas in manibus eius. Potest cū in vxorē filio dñi sui eā à parentibus expolcit, qui mentē adolecentulā cognoscere cupieret, interrogauerit eam. Vis ire cū homine isto? Respondit illa, vadā. O magnū Dei mysteriū, & arcanum: nā mox ut alicui glorię obides praebes dñe, te q; illi aperis, & manifestas per fidē (hoc est enim in aureas aureas, & armillas ei in manibus dare, qui sunt amor & charitas delitiarūq; caelestes) ex tēplo omnia terrena despicit & contēnit, deliciasq; paternas paruipendit teq; iucūditissimē sequitur. Cū enim Helias propheta Dei gloriā & maiestatem cotam se praereuerunt vidit, pallio suo oculos texit: nam mox ut quis Dei seruitur deliis, omnibus terrenis oculos claudit, & obstruit. Ideo Petrus omniū mundanorū oblitus, & Magistri sui gloriā delinuit, ait. Bonum est nos hic esse: omnium huius fecit obliuiscitur voluptatū, omnia deserit & respuit, ut cū Christo dño cōmoretur. Praeterea, si sic absortus est Petrus, videns Christi humanitatē glorificatā: quid erit in caelo cū viderimus Dei maiestatem gloriosam? &c. Quāto maior erit dulcedo videre regē Angelorū in caelo in decore suo? Ideo David in psalm. Quā magna multitudo dulcedinis tuae domine, quā abscōndisti timentibus te? Quo amplius quis degustat dulcedinem vitę caelestis, eo amplius fastidit terrena. Vnde David. Quid mihi est in caelo, & a te quid volui

Philip. 2. Philip. 3.

Psalm. 35.

Gen. 24.

1. Reg. 19.

Esa. 33. Psalm. 50.

Psalm. 72.

super terrā? Deus cordis mei & pars mea in aeternū. Admonet loc⁹ iste, ut omnia haec terrena, diuitias, delicias & quicquid mūdus habet contēnamus amore caelestis patriā: quādoquidē tanta dulcedine repletus est Petrus vidēdo Christi metamorphosin, ut omniū rerū sit oblitus, & quasi à seipso alienatus. Nā si tā bonū est nos hic esse, vidēdo Christi transfigurationē: quāto melius erit videre Deū, & frui diuina essentia in caelo in omnē aeternitate? Expende etiā nō esse crucē, nec afflictionē, tota iustorū vitā: sicuti existimāt multi hominū mūdānorū. Pius dominus, & iustorum pater, suorum electorum curam gerit: scitq; in hoc mundo eos consolari, temporeque oportuno eos conuenire, eisq; apponere de libādos glorię gustus, & delicias, ne oneri succumbant, aut in via deficiant, imō verō animos sumant ad labores futuros. Quam magna vero sint haec delicias Diuini Petrus nobis significauit, quandoquidem tam erat à sensu alienus tunc temporis, ut quid diceret praesens ignoraret: nec memoria tenebat res humanas praemagnitudine gust, quē illic capiebat. Existimāt mūdani, & perditū homines, se solos perfrui hoc mudo, cū reuera minimū solatijs spiritualis, q hic iusti habent, multis nominibus lōgoc; interuallo superet omnes omnium malorū voluptates, & delicias. Ne existiment totū solatiū Deū in aliā vitā referuasse, quādoquidē in hac etiam vita multas suis tribuit, & cōcedit delicias, ut ex ijs, quae hic ait, D. Petrus, intelligere licet. Sed Petrus vltra audiamus. Faciamus tria tabernacula, vnum tibi, & vnum Moysi, & vnum Helie. Tu vero Petre, Vbi nam eris? Vbi nā erit Iacobus, & Ioānes socij comites tui? Quod si iniquis, q; criticis cū Christo: quero nunc: vbi erit frater tuus Andreas: cur ei⁹ nō recordaris? Arrēditē quātū malū inuehat prospera fortuna. D. Andreas, adduxit Petrus in Dei cognitionem, ut D. Ioānes in suo scribit euāgelio. Et Andreas introduxit Petrus in palatiū, eūq; corā Rege statuit nunc vero cum se Petrus regi acceptū videret, & in dignitate & honore constitutū, iā penitus obliuiscitur eius, qui eū in tāta euexit amplitudinē, & gratiā Regis. Quotidie hoc accidit, q quis alio procurante, gratia & fauore plurimum valet apud principes: postquā vero omnia prosperē & feliciter sibi contingere videt, obliuiscitur illius, qui ei aditum ad tātos dignitatis gradus praebuit atq; aperuit, neq; eius aliquā rationē habet. Quā plures vi

debis qui cum in cenobijs suis agunt, humiles, atque probi sunt: at cum Episcopi, presbiteri, Abbates, aut domini creantur, nemine non respiciunt, omnes ignorant, imò vero seipos nesciunt. Prospera fortuna homines in insaniam educit, efficitque ne seipos cognoscant, & amicorum oblivionem ingerit, & ne eorum à quibus quam plurima receperunt beneficium, recordentur. Ioseph, pincerna Pharaonis dixit. Memeto mei dum bene tibi fuerit. Cum (ait) omnia tibi ex animi sententia succedent, quod est tempus oblivionis; oro te ut mei recorderis. Probè norat Ioseph, secundam & prosperam fortunam homines in oblivionem aliorum inducere, ac proinde dixit ut tempore prospero eius memoriam cordi infixam haberet. Ideo etiam dominus in Deuteronomio, cum promitteret vrbes, quas ipsi non edificauerunt, dixit. Caue tibi ne obliuiscaris domini Dei tui. Summè debet in hoc laborare seruus Dei, ut cum ditior fuerit, & opulètiore tunc plus Deisui, qui omnia contulit, recordetur. Non sicut Petrus, & sicut alij multi faciunt. Olim vir desideriorum Daniel, qui p̄p̄ositus à Rege Nabuchodonosor, recordatus est sociorum eius Sidrach, Misac, & Abdenago, ut etiam ipsi essent principes super prouincias. De Petro autem dicit Euangelista, quod hæc dixit. *Nesciens quid diceret.* Errabat Petrus, quia finem suum ponere volebat in hoc mundo; cum Paulus dicat quod non habemus hic ciuitatem inuentam, sed futuram inquitimus. Cum esset peregrinus, cupiebat esse terræ habitator. Non ergo in hoc mundo vivere debemus tanquam habitatores eius: quandoquidem sumus viatores, & peregrini, in cœlum que iter facimus. De veteris testamenti sanctis inquit Paulus quod falsi sunt se peregrinos esse in terra, & tanquam viatores debebant in speluncis & tugurijs, nec aliquam in hac vita requiẽ habuerunt, eũ semper peregrinarentur. Attẽde ergo, o charissime, ne vitam ducas in hoc sæculo, ac si esse habitator, cum verè viator sis, velo cissimeque in aliam tendas vitam. Caim incepit edificare ciuitatem in terra, & amisit ciuitatem in cœlo. Primus (qui voluit in hac vita degere, ac si esset habitator, cum verè esset viator) exiit Caim, qui fuit damnatus. Si te viatorem & peregrinum ducas quemcunq; huius vitæ labore bono, æquoque animo feress in mentem reuocans te cras in cœlestè domum, & habitaculum peruenturum, ubi

requiem & solatium capies scampiterium. Ex quemadmodum viatores, & peregrini nihil aliud dies noctesque cogitant, nisi domos, ad quas gressum tendunt: sic etiam tu nihil aliud quam cœlum meditari debes, semperque tibi dies noctesque ante oculos obuersetur æterna illa vita, ad quam incitatus cursum iter facis. Properas in deum patris tui, nihil aliud cogita, quam quo pacto accedere debes quam iucundè recipieris, oblitus omnium rerum huius infœlicis & turbulentissimi exilij. Nesciebat Petrus quid diceret, quia volebat huius sæculi habitatores constituere. Secundò errabat quia suum proprium quærebat & affectabat solatium, non vero populũ, & commune. Sic etiã & nunc aliqui successores Petri, & p̄lati Ecclesiæ seipsos & suos pascunt, non autem oues Christi. Vnde Ezechiel plorans dicebat. Vae pastoribus Israel, qui pascunt semetipsos, &c. Nonne greges à pastorebus pascuntur? Quid ergo hoc est, quod nunc iam non pastores oues, sed ipsæ oues pastores pascunt? Oues ipsæ pastores alunt, crassos, rubicundos, & nitidos reddunt; ipsæ vero macie penè concidunt. Tertio errabat, quia celi esset Apostolus, & vocatus, ut animabus salutis iter ostenderet, & ut eis utilis foret, volebat tamen ipse vitam tranquillam, & quietam ducere in tremo. Optima quidem Maria: ac necessaria Martha, Pulchra sanè Rachel, ac secunda Lia. Publici & communes viri, non debent vitam agere eremiticam. Dixit dominus Mosi. Descende peccatum populus tuus. Domine (poterat ille dicere) versabor in contemplatione tua. Nolo, sed descende. Esse Christianum, idem sonat, ac pictoris, vel artificis, vel alicuius alterius officij officium: & sicut artifices, non sibi ipsis, sed alijs viuunt, sic Christianus tantum alijs, ac sibi viuere debet. Idèd Paulus. Nemo quod suum est quarrat. Et alibi. Vnusquisque vestrum proximo suo placeat: vnusquisque enim mandauit Deus de proximo suo. Quapropter idem Paulus dixit. Cupio dissolui, & esse cum Christo: manere aut in carne, magis necessarium propter vos. Sed ad contextum. *Hæc autem illo loquẽte facta est nubes, & obumbravit eos.* Hoc est discipulos præstitit enim tempore illius discipulis vmbra sua, ne à multitudine lucis splendens in facie Iesu sicut Sol, opprimerentur oculi corporei. Præterea in eo, quod ait, quod facta est innuit quod tunc facta est miraculose: & idèd non naturaliter facta est, sed supernaturaliter: nam

Ezechiel. 34.

Luce. 10. Gen. 29. Exod. 32.

1. Cor. 10. Rom. 15. Eccl. 17. Philip. 1.

Genes. 40.

Deut. 6.

Dan. 3.

Hebr. 13.

Hebr. 11.

Gen. 4.

Exodo. 25. Exod. 19.

1. Pet. 1.

Ezech. 1.

ter: nam ista nubes durauit paruo tempore, nam mox ut intrauerunt discipuli Christi in nubem & audita est vox de nube, statim soluta est: quæ si naturaliter facta esset, maiori tempore duraret; & non solueretur sic, quasi ab intentione. Fuit etiam facta ad occultandum inuestigationem claritatis Christi. Noluit enim Christus, quod discipuli viderent quando ille incepit transfigurari, sumendo fulgorem, neque quando illum deposuit. Demum, sicut in veteri lege loquebatur Deus de nube densa, & in datione legis loquebatur de medio caliginis, & fumũ, quæ vocabatur nubes densissima: quia vox non poterat formari, nisi in aliquibus organis, & illa necessario fuerat densa: nam si in aere claro, & liquido formaretur vox, videretur illa organa aut ipse formans, quæ Iudæis esset occasio idolatri: idèd fecit in nouo testamento, ne etiam discipulis esset occasio idolatri, quia infirmi erant. *Et timuerunt intrantibus illis in nubem.* Helias, scilicet, & Moses. Quia non dicitur quod nubes venit ad eos, sed quod ipsi intrauerunt in nubem, quæ, teste Petro, supereminens describitur, dicens de cœlo: nam si non esset eminentior, non sonasset vox de ipsa exiens tanquam de cœlo: idèd intelligendum est quod Moses, & Helias eleuati sunt paululum à terra vsque ad nubem illam inclausuræ: & hoc significatur per id, quod dicitur, intrantibus illis in nubem. Vnde hinc dicit Lucas causatũ timorem discipulorum: & merito, timebant enim se relinquere videndo Iesum cum Mose & Helia intrare in nubem. Timebant etiam Dei maiestatem admirantes. Hinc Ezechiel de penitentijs animalibus ait. Cum fieret vox, quæ erat, super firmamentum eorum, submittebant alas suas. Sic cum fieret vox patris super Christum, Apostoli Ecclesiæ firmamentũ in tanta maiestate virtutes suas humiliat. Sic iusti in Dei cõtemplatione, perfectiones Dei speculantes, omnem de suis virtutibus presumptionem deponunt: & maculas cordis, & minima peccata venialia, in luce diuini radij vident. A tunc non apparent, nisi ad solis radiũ ad quod videntur, quauis minutissima quædã sint corpuscula, eo quod aer radijs solarijs illustratur. Sic iusti luce ipsa, quàm ipsis Deus communicat, vident manifestè culpas suas & imperfectiones, quauis minima sint: quod non sic iniqui, & sceleratis accidit, qui cum inter densissimas & obscuras tenebras versentur, separati, & semoti ab iustitiæ sole,

non vident magna sua scelera: idèd cum sint mali, se bonos iudicant, quia non se vident: quemadmodum iusti cum sint boni, se peccatores esse credunt, quia à Deo illuminantur, suaque propria cernunt errata, & si minima, sequè humiliant & prosternunt coram infinita illa luce, & maiestate Dei. Vnde Iob. Oculi mei viderunt te; propterea ego in cinere & fauilla penitentiam ago. Homo etsi nimis iustus sit, intrans in Dei lucem, & immensam maiestatem; videbit se nihil esse, imò puluerem, & cinerem se esse affirmabit. Sancti Apostoli in maiestate illius lucis, quam in monte conspexerunt; & coram illa beatifica visione se demittunt, & abijcunt penitus. Et ceciderunt in facies suas. Expẽde etiam; quod super facies suas ceciderunt; nam vnusquisque cadit iuxta modum, quo ambulat. Cum Apostoli incederent tanquam boni, comminutus, sic etiam comminutus ceciderunt super facies suas. Sic cecidit Abdias coram Helia: At verò malitiosorum gradum faciant sicq; cadunt vt ambulat. Sic Iudæi ceciderunt retrorsum. Sic etiam Heli sacerdos de sella cadens. Dic mihi nunc & tu, si discipuli Christi tam iusti, & perfecti, tantum timuerunt videntes Christum in nube cum maiestate, & audientes vocem patris tam gloriosam, & tam dulciter sonantem, nec de penis comminante: quãro magis timebunt & terrore conuentur reprobis in die iudicij: quandoquidem audiunt illam horrendam & tremendam vocem, dicentem, ite maledicti in ignem æternũ: Quid facient, cum viderint Christum in nube cum potestate magna, & maiestate? &c. Obseruandum denique est, quod non ceciderunt antè facies suas quando viderunt Christi faciem transfiguratam, & splendens: sed quando audierunt vocem tremendam. Quando peccator aliquis beatus dinem audit, non humiliat se, nec dimittit caput, imò vero stat: & sic non quæres à peccatore, etiam si magnus sit, & multis flagitijs inquinatus, velit ne beatus esse, qui nõ dicat, maximè. Si vero addas, existimas ne te gloriam assequiturum maximè inquit. Si vero dicas. Quid ergo iniquè vnus respondet, penitentiam agam, nam & latro misericordiam assequutus est. O ingens dementia, & infania. Nam in sacris voluminibus lego Latronem istum, cum male vixisset, salutem ademptum fuisse: ac innumerabiles lego, qui cum iniquam & perditam transegerint vitam, damnati sunt. Imò aliqui, sicut

Job. 42.

1. Reg. 18. 10 An. 18. 1. Reg. 4.

Mat. 23.

Luce. 23.

Saul, & alij, qui aliquando sanctè vixerunt, tandemque damnati sunt: gratiaque exciderunt. Cum ergo rot sint dånati, quia vitam iniquam transegerant: vis ut vnum sequi, qui salutem adeptus est, cum esset antea iniquus, & perditus homo? At quãdo nubes Eliam & Mosem circumdedit, valde timuerunt: lógeque magis audientes voceni, nam memoria iudicij, & horrenda vox, quæ intonabit, surgite mortui, venite ad iudicium, peccatores timidos reddidit. *Et vox facta est de nube, dicens.* Hæc vox facta est per Angelum, nam diuina substantia, vel persona, percipiã nunquam format aliã quam vocem. Angelus itaque loquutus est, quãtãmen nomine Dei hoc dixit: & ideo potuit formare verba, quasi Deus Pater loqueretur, quia vice eius prolata est, vt daret testimonium de Christo, quæ testificabatur completa esse in eo omnia quæ scripta erant in lege & prophetis. Verum quia de hac voce plura diximus in superioribus, cum de baptisimo agebamus, nunc quid vox dixerit, videamus. *Hic est filius meus dilectus.* Non affuerunt in baptisimo discipuli, idco conueniens erat quod nunc audirent, hanc vocem. Et hic addidit vox aliquid, quod prius non fuerat dictum, scilicet, ipsum audite, quod non poterat conuenienter dici, nisi præponeretur, Hic est filius meus dilectus. Dixit autem hic est filius dilectus, ad ostendendum eius excellentiam: quia non est filius eius adoptiuus sicut nos, sed naturalis. Matthæus addidit, quod hæc vox dixerit, in quo mihi bene cõplacui, quæ etiam verba noster Lucas in Baptismo Christi dicta esse ait, vbi ea exposuimus. Nunc Lucam audiamus, *Ipsum audite.* Ac si diceret, Non audiat Mosem, quia translato sacerdotio, necesse est, vt legis translatio fiat. Non audiat mundum, qui docet delicias, & honores appetendos. Ipsum audite, qui præcepit contemptum diuitiarum dicens. Quid prodest homini, si vnuerſum mundum lucretur, animæ vero suæ detrimentum patiat? Non audiat mundum, qui præcipit dignitates, & honores optãdos: sed ipsum audite, qui ait. Ni si quis humiliauerit se sicut paruulus iste, non intrabit in regnũ celorum. Non audiat mundum, qui dicit vobis, vt vindictam appetatis: sed ipsum audite, qui ait, diligite inimicos vestros, &c. Si quis te percuſerit in dexteram maxillam, præbe illi alteram. Sinite falsas perſonarum expositiones, qui aiunt. Diliges amicum tuum, & odio habebis inimicum tuum,

& audite illum, qui ait, Ego autem dico vobis diligite inimicos vestros & benefacite his qui oderunt vos. Ipsum audite, qui si vobis inferorum pœnas comminatur: potens est ad vos flagellandum, & torquendum, Ipsum audite: quia si vobis gloriam pollicetur, potens est vobis eam cõtribuerẽ. Ipsum audite: quia Deus est, & doctrina eius non est huius seculi, sed ex cœlo. In his verbis resolutam legem Euangelicam, tamquẽ in Christi ore cõstituit: qui eius est filius vnigenitus. Ad ostendendum quod discipuli deberent per omnia obedire Christo, dixit hoc verbum, ipsum audite. Ostendit autem Deus Christum per fulgore corporis eius magnæ esse auctoritatis: ideo restabat quod obediretur ei. Sic fecit Deus cum Mose, nam non voluit per se dare populo omnia præcepta legis, sed pauca: cetera vero per Mosem: vt autem populus crederet Mosi, voluit cum facere magnæ auctoritatis: & ad hoc loquutus est cum eo audire populo vnũ uerſo, & ex tunc crediderunt quidquid Moſes diceret. Ita Christus coram discipulis accepit auctoritatem magnam, & postea dictum est, ipsum audite. Ac si diceret. Iam non est opus quod ego loquar vobis dando præcepta: sed quicquid iste dixerit, tenete auribus cordis, & corporis ei obediendo. Si grauius peccauerunt qui Mosem seruum Dei non audierunt neque eius inſonibus paruereunt: quã enormiter peccant, qui vnigenitum Dei filiũ non aduertunt, nec per obedientiam venerantur? Si ergo illum misericorditer nunc vocantem non audieris, audies illum postea in iudicio uenientem, & pœnas committentem. Sed procedamus. *Et dum fieret vox, inuenit eſt Iesus solus.* Hoc est à Mose, & Elia separatus. Quando hæc vox prolata est, iam recesserant Moses, & Elias: nam dum facta esset hæc vox audientes eam discipuli, ceciderunt in facies suas, timueruntque valde. *Et accedens Iesus dixit eis. Surgite & nolite timere.* Et tunc inuentus est ab eis Iesus solus, cessauitque claritas sui vultus: & ita poterant eum irreuerberatis aspicere oculis. Hinc habetur quod Apostoli nec uiderant incipere gloriam Christi, nec desinere: sicut nec uiderant uenire, nec recedere Mosem, & Eliam. *Tunc accessit Iesus, & tetigit eos.* O felix tactus. Tetigit Ezechiel, & Daniele, & ad tactum eius confortati sunt. Tetigit Saulum, qui magno imperu & furore ad destruendam Ecclesiam properabat, & dixit: Domine quid me vis facere? Tu ergo

Exo. 19.

Exe. 2.
Dan. 9.
Ab. 9.

Mar. 9.

1. Cor. 1.

ergo roga eum vt tangat te, & excitet à fopore peccati: *Et ipsi tacerunt, & nemini dixerunt in illis diebus quicquam ex ijs quæ uiderant.* Hoc fuit ex præcepto Christi, ne alij discipuli tristerentur, aut inuideret, & ne passio Christi impediretur: ideo dixit eis, vt Marcus dicit, Postquã silentium imposuit A postolis, quia oportebat ire Hierosolymã, & multa pati & reprobari, &c. Nã si maiestas eius diuulgaretur, populi impediret passionem eius resistendo, & sic impediretur redemptio nostra. Ideo præceptum hoc silendi, obligabat tantũ usque ad resurrectionem: & post tenebantur alijs discipulis reuelare & prædicare illud, sicut cetera gesta. Tertio oportebat silere, nam si discipuli tam admiranda & excelsa de Christo prædicaret, & postea Iudæi uiderent eũ tam acerbã & ignominia dedecoreque plenã pati mortem: suæ doctrinæ minimè fidẽ haberent: sicque iacturam facerent res tantopere fidei conducetes. Quarto, quia euangelij prædicatores primũ, quod gentibus euulgare & concionari debent, est mors, & crux dñi nostri Iesu Christi: quo experientia cognito, diligenterque pfecto concionetur post modũ Christi diuinitatem, quod Apostoli fecerunt, præstiteruntque diligenter. Ideo Paulus: *Non prædicamus Christũ crucifixum.* Ingens esset infania, & stultitia si puerulũ, qui adhuc prima literarũ ignorat rudimenta docere uelles elegantes depingere exarareque characteres. Deceret sanè prius populo pœnitentiam, crucem, mortem, passionemque prædicare: postea uerò immensam transformationis gloriã, & præcellentiam. Sequitur in contextu. *Factum est autẽ in sequenti die descendentibus illis de monte occurrit ei turba multa. Et ecce uir de turba exclamauit dicens, Magister obsecro te respice in filium meũ, quia unicus est mihi.* Ecce spiritus apprehendit eũ, & subito clamat, & elidit, & dissipat eum cum spũma; & uix descendit dilanians eum. In primis uerbis huius contextus ubi ait quod hoc sit factum in sequenti die descendentibus illis de monte, insinuat Euangelista quod ut iam diximus, in nocte facta fuerit transfiguratio: & sequens dies est artificialis, hoc est ab ortu solis: non enim est uerisimile quod tota illa nocte, & nocte sequenti persenerauerint soli in monte. In tortura, & persequutione, quam spiritus malus huic adolescentulo infligebat, insinuat graue odium, quo dæmon genus prosequitur humanum, quantumque dæmonem ipsum hostem nostrum posse debemus, nec ei in aliquo o-

bedire, & morem gerere, nec consensum prestare eius iniquis & falsis persuasionibus, quãdoquidem nobis tantopere nocent. Respicere, inquit, in filium meum. Respicere, idem est quod oblectari aut misereri. Sic Dauid, *Iniquitatem si aspexi in corde meo, nõ exaudiat dñs.* Hoc est, si ego in animo meo delector iniquitate, non exaudiet Deus preces meas. Ita intelligitur illud Genes. Dixit Deus, fiat lux & facta est lux. Et uidit Deus lucẽ. Et paulo post. Vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant ualde bona. Hebraismus est, quo sepe ueritur diuina scriptura, ubi, uidere, idem est quod delectari: & non uidere est iratum se ostendere, ut apud Iob. *Cut faciem tuam abscondis: & arbitraris me inimicum tuum?* Respicere ergo filium meum ait pater, & auxiliare ei: Aduertere autem quod iste filium infirmum: & sic durre à dæmone vexatum ad Christum adducit. Multos & nũc inuenies huic similes, qui semper deteriora, & peiora dat atque offerunt Deo. Si filius gibbosus, lippus, foetidus, aut claudus est, ad Monasterium adducunt, Deique obsequio consecrant, si quis uero aspectu pulcher aut robustus est, hunc mundo, & nuptijs, ac eorum ministerio seruant. Quapropter Deus iussit primogenita, & meliora ei offerri. Ita & de iumentis fit, ita ut per Malachiam dicat. *Maledictus dolosus, qui cũ in grege suo infirmum, & robustum habuerit, debile domino offert. Ideo uoluit, ut asinus non offerretur, sed redimeretur oue, quia dominus respuit. Et rogauit discipulos tuos, ut eijcerent eum, & non potuerunt.* Non satis erat peccati Magistrum, ut curaret eius filium, sine ulla discipulorum uel commemoratione, uel taxatione. Cogitare debuerat uel se uel ipsum filium in causa esse cui non eiecerint: non culpam in Christi discipulos rejicere. Sic nunc multi tunc bene orare putant, cum in alios culpam rejiciunt, & aliorum defectus carpunt. Illi qui abscedunt caput Isosethi petebant à Dauide mercedem, dicentes mala de Saule, & appellantes eum inimicum Dauid, ut sic gratiam eius conciliarent. Sed puniti sunt à Dauide. Sic iste hic facit, accusans discipulos. Et Christus punit illum increpans eum, sicut Dauid Recab, & Baana. Sed ijs dimissis, ad uerte quod discipuli non potuerunt illum eijcere, & defectus iste fuit partim ex imperfectione fidei patris huius vexati, & afflicti adolescentis partim uero ex incredulitate discipulorum. Ait enim Matthæus. *Accesserunt discipuli*

Psal. 65.

Gen. 1.

Iob. 13.

Exod. 13.

Mal. 1.

Exod. 13.

2. Reg. 4.

Luc. 3.

Lucæ. 3.

Hebræ. 7.

Matth. 16.

Matth. 18.

Mat. 5.

Matth. 17. discipuli ad Iesum secreto, & dixerunt. Quare nos non potuimus eijcere eum? Et dixit illis Iesus. Propter incredulitatem vestram. In Marco etiā legitur, q̄ Christus dixit patri huic. Si potes credere, omnia enim sunt possibilia credenti. Et exclamans pater pueri cū lachrymis dixit. Credo domine, adiuua incredulitatem meam. Obserua autem quod multū etiam in hoc sunt similes huic, qui quando non possunt excusare peccata sua, maioribus impingunt peccata. Sic Adam Deo impingit culpam suam dicens. Mulier quam dedisti mihi. Hic ex paritate fidei non meruit salutem filio suo, & Apostolus ingerit culpam. Vnde egregius psaltes domini orat dicens. Nō declines cor meum in verba malitiæ, ad excusandas excusationes in peccatis. *R. expandens autem Iesus dixit ei. O generatio infidelis & peruersa: usquequo ero apud vos, & patiar vos!* Infidelis, quia non creditis: & peruersa quia male de discipulis narratis, & dicitis. Hæc est generatio de qua in psalmo habetur. Hæc est generatio quæ non direxit cor suum: & nō est creditus cum Deo spiritus eius. Et in Deuteronomio. Generatio praua, atque peruersa. Non tantum istum hominem arguit, sed totum populum Iudæorum propter incredulitatem. Usquequo ero apud vos? Hoc est, non multum tempus erō, quia infra dixit eis. Ecce dæmonia eijcietis, & cæcitates perficite hodie, & eras, & tertia die consummor. Veruntamen apud fideles semper præsens futurus erat, per sacramentalem præsentiam, ipse enim ait. Ecce ego vobiscum sum usque ad consummationem seculi. Fuit enim dominus non sicut cum lucifero fuerat in cælo, neque sicut cum Adam in paradiso, neque sicut cum Moise in synagoga, cum ijs non fuit. Usque in finem seculi: fuit cum illis quidem, sed non usque in finem perseuerauit. Sicut humanitatem, quā semel assumpsit nunquam dimisit, neque dimittit, ita nec Christianitatem. Ea enim ratione Messias noster dicitur Emanuel, id est, nobiscum Deus: ut quandiu duraret ipse, eius etiā duraret nomen, duraret item & nominis veritas. Vide quid synagoga meruerit, eo quod dominus seipsum, & suam gloriosam præsentiam tulerit ab eis. Hæc maxima panisio est. Quod autem Christus tam seuerè respondeat, & ipsos obiurgat, non tædio fit, sed multo magis ex commiseratione: quia dolet infirmitate fidei nostræ. Ac si quis medicus si vgrorum videat, contra sua præcepta agere dicat,

Usquequo accedam ad domum tuam? quousque artis perdam industriam: me aliud iubeas, & te aliud agente? Ut autem videas compulsionis & non iracundie verba esse, statim iubet Christus, patrem dæmoniaco bene sperare, & filium adducere, ideo ait. *Adhuc filium tuum.* Poterat absentem curare, sicut filium reguli, sed magis oportebat ad Christi gloriam, ut præfenti opitaretur: nam alias potuissent inuidi Pharisæi dæmonium à se ipso voluntariè, & non ex imperio Christi exijisse. Miraculum enim coram omnibus erat magis in signo & apertum: & patrem, & alios, qui illic aderant voluit Christus de incredulitate sanare, in qua laborabant. *Et cum accederet eliste illum dæmonium, & dissipauit.* Scilicet ad terram deijciendo. Cernebat dæmonium illud sibi esse ad Christi imperium exeundum, & idcirco tanquam hostis hominum omnes vires exercuit, ut ante discesum quanto posset malo illum afficeret. Eadem feritate vtuntur dæmones aduersus hominum animas cum eos cernunt velle ab eorum potestate creptos ad Christum redire. Tunc enim grauiores in eos excitant pugnas, variisque tentationibus tanquam machinis oppugnant, ut ab optimo insititudo auocentur. Quare tunc maiori vigilantia standum in acie est, & non solum illi hominum conatus pertimescendi, sed pro certo iudicio, hoc est ad appropinquantis salutis. Ideo ait sapiens. Accedens ad seruitutem Dei, præpara animam tuam ad tentationem. Non scitit homo tērationes, cum agit vitam quæ diabolo placet: quia ipse sponte sese diabolo subdit, quem pacificè possidet. Sed cum diabolus videt quod è manibus vult præda fugere, tunc mouet machinas, ne fugiat, vt cum isto dæmoniaco fecit. Dissipauit itaque illum, & ad terram deijcibat. Perpède quod prima intentio diaboli, est ad terram deijcere: & deinde per diuersa vitia præcipitare. Præterea sequit, dum cogitur exire, quia inuitus & tenuès relinquit hominem. Deinde, si sic fuit in puerum, quid de nobis cogitandum censet, qui diu, noctuque nulli, nisi sathanæ inseruimus? Considera etiam modum loquendi scripturæ sacræ, nam cum de bonis loquitur, quanuis labores, famè, dolores patiantur non tamen inquit scriptura, quod labores apprehendant iustos & sanctos, nec quod bonos elidant, & dissipent, quo pacto hoc affirmat de malis. De Aegyptijs inquit scriptura, quod obtinuit eos famés: quod tamen non ait de Hebræis, quan

quanuis in eorum prouincia esset etiā famés: licet scriptū sit quod inualuit famés super terram, non tamen est scriptum quod obtinuit famés Iacob, aut filios eius, sicut scriptum est de Aegyptijs. Quanuis veniat ad iustos famés, tamen non obtinet eos, quia gloriantur in ea. Paulus, in fame, siti, & nuditate in ijs, ait, gloriabor. Quod iustus exercitium virtutis est, præna est peccati iniustis. Sic etiā tēporibus Abraham dicit scriptura quod facta est famés super terram. Vide elegantia scripturæ (vt optime dicit Origenes) quia poterat dicere, descēdit Abraham in Aegyptū, quia inualuerat famés super eū, sed nō dixit sed inualuerat famés super terram: sed cū loquitur de peccatoribus, ait, Inualuit famés super eos. Id ē dicitur de Isaac. Ex quo sequitur, quod terra potest pati famē, id est, hi, qui terrena sapiunt: sed famés, & tribulatio nō iustos, sed peccatores inuadūt. Sic de mō inuasērat hunc puerum, & illidebat eū, quod iustus non soler facere, nec de illis sic loquitur scriptura. *Et increpauit Iesus spiritum immundum, & sanauit puerum, & reddidit illum patri eius.* Non puer vim patiens, sed diabolus vim inferens increpatur, quia qui peccantem vult sanare, vitium debet arguere, & repellere: sed hominem amando refouere. Dilige inimici naturam, quia bona est: non tamen vitia, quæ odisse debes. Dominus enim diligit omnia, quæ fecit: & diabolus diligit, non peccatum, sed naturam. Malitia itaque inimici odio habenda est, non tamen natura. Sanauit autem puerum expellendo dæmonem. Dices forsitan, nō hunc spiritus ille immundus voluntate domini inuasērat puerum illū? Vtique, nam si in porcos illa legio intrare nō poterat, nisi permittente Christo: multo minus sine domini authoritate in homines habent potestatem. Cur ergo Iesus hunc increpauit? Reprehendit deprauatam eius animam, & male affectam erga homines voluntatem. Non enim torquent homines, vt Deo obediant: sed odio, quod in homines, & in ipsum Deum habent. Sic in prophetis reperies Deū conuerti quod gentes, quæ captiuum duxissent Iudæorum populum, crudelius eum traxissent, quam ipse voluisset: quanuis Deus ipse eundem populū in hostium manus tradi disset. In eundē modum iudices nō solum eū iniquam sententiam dant, suat reprehendēdū: verum etiam si dum iuste, quæ empium castigant, si id cum odio faciunt, & vlciscendi, & lædendi appetitu. Arguit itaque illū, & expel

lit, & sanat puerū. Disce quod nō poteris saluē acquirere, nisi prius expuleris dæmonē, & eieceris, quia ipse est causa mortis: Quid prodest si vulnus curas: intus verò sagitta speculum relinquis? Radicitus mali dæmonē eijcere herbam: & vitia, peccataque cum incitamentis, & malis propensionibus penitus eradicare. Ita Christus tanquam peritus medicus principium, & causam infirmitatis abstulit, eijciens prius dæmonium, & postea sanans puerum. *Stupebant enim omnes in magnitudine Dei.* Id est in tam magnifico signo diuinæ potestatis ostensio, tam imperialiter facta vehementer mirati sunt: imo ex cōsideratione effectus ad contemplationē, admirationemque causa per moti sunt, ita vt diuinæ potentia immensitate, & amplitudinem sint admirati. *Omnibus autem mirantibus in omnibus, quæ fiebant, dixit ad discipulos.* Apostolus loquutus est tanquam familiaribus, & amicis, & istis reuelauit sua secreta sicut dixerat eis. Vobis datum est nosse mysteria regni Dei, cæteris autem in parabolis. *Ponite vos in cordibus vestris sermones istos.* His verbis significauit rem de qua loquutus esset, maximi esse momenti, & ponderis: is enim est communis loquendi mos, vt quādo insigne aliquid, & quod maioris sit vtilitatis, & periculi, dicturi sumus, prius notemus, vt quod dicimus diligenter obseruetur. Ideo nūc antequam dēre tam mirabili, sicut fuit Christi passio, loqueretur, commendat quod vult dicere: vt attentiores eos faciat, & memoriter eam teneat: vt cum eam viderint, ne offendantur, sed paratos inueniat eos illa tribulatio. Ait ergo. Ponite in cordibus vestris sermones istos, ac si diceret. Alij mirantur in me opera diuinæ potestatis, quæ facio: vos autem quoniam estis mei secretarij, & amici mei, non solum hæc debetis ponere in cordibus, vt faciūt multi, sed in cordibus. In corde enim meo abscondi eloquia tua. In cordibus (inquam) vestris, non in alienis, & non vestris: sicut illi, qui bene prædicant, & in cordibus aliorum imprimunt: quæ tamen ipsi nō agunt, facientes contra illud Apostoli. Non audeo aliquid loqui, quæ per me non efficit Christus. Ponite ergo in cordibus vestris, iuxta illud Proverborum. Describere illa in tabulis cordis: & inuenies gratiam, & disciplinam bonam coram Deo, & hominibus. Quod igitur tā tenaciter memorie cōmēndabunt Christi passionem: ideo sequitur in contextu *Tantum enim hominis, futurum est vt iudicetur.* Optime loquu-

Ioan. 4.

1. Cor. 12.

Gen. 12.

Orig. homi. 16. in Gen.

Gen. 26.

Sapi. 11.

Matth. 9.

Zach. 1.

Eccle. 2.

Gen. 44.

Luca. 8.

Psalm. 118.

Rom. 15.

Prover. 23.

i. Cor. 3.

loquuntur de passione, filij hominis se nominat: vt scias quod secundum humanam naturam passurus est, non secundum diuinam. *In manus hominum.* Scilicet a Iuda in manibus Iudeorum, a Iudeis autem in manibus gentium. Quod autem hic dicit, hominum, sonat non in naturam, sed in vitium. Vnde Paulus. Cum sit inter vos zelus, & contentio: nonne carnales estis, & secundum hominem ambulatis? Obserua autem quod loquutus est Christus de sua passione, cum omnes mirarentur de omnibus quæ fiebant, vt præueniret suos apostolos, ne deficerent in sua passione: ac si apertius eis diceret. Si factu hoc meum arguit in me diuinam esse potestatem, videte ne excidat, videte ne obliuiscamini, tempore enim futuro efficacia videbitis argumenta humanæ infirmitatis in me. Sicut ergo vos delectat diuina mea potestas, ita nec vos offendat humana mea infirmitas: licet enim tanta mea potestas sit, vt possim quæcūq; velim, vt possim pellerè vnico verbo omne demoniorum genus: tamen futurum est, vt filius hominis tradatur in manus peccatorum. Futurum est, vt qui etiam demones fugat, ab hominibus vinciat. Futurum est, vt qui homines ab omnibus malis liberat, ab hominibus capiatur. Sed quid Apostoli? *At illi ignorabant verbum istud, & erat velatum ante eos, vt non sentirent illud, & timebant eum interrogare de hoc verbo.* Præ nimio enim amore non poterant credere ipsum esse moriturum. Non tam de tarditate intellectus hæc ignorantia, quam de amore nascebatur. Non tamen audebant de hoc interrogare, quia iam antea audierunt Petrum dicit increpari à Christo, se occidendum prænuntiantem, eo quod persuaderet oppositum, & audiuit: vade post me Sathana, non sapies quæ Dei sunt, sed quæ hominum. Verum si hac de causa timebat eum interrogare de intellectu verborum istorum, appareret quod vtiq; considerauerit eum de passione sua profari. Ad quod est dicendum quod quidam eorum suspicabantur hoc ipsum, sed dubij erant non intelligendo plenaria, & ideo cupiebant interrogare, sed formidabant redargui. *Intrauit autem cogitatio in eos, quis eorum maior esset.* Ex hoc orta est causa hæc cogitandi (vt ait Chrysostomus) quia audiverunt quod Christus dixerat Petro quod daret didrachma pro se, & Iesu, & ei promiserat primatum. Diabolus mouit corda eorum ad hanc contentionem, nam videns proficere viros bonos in virtute,

Mat. 16.

Chrys. hom. 61. in Mat. Matthe. 17

nititur eijcere eos ab illo bono: quia quos temptatione carnis non superat, videns illos victores, tentat de vana gloria, vt sic deiciat, & faciat credere quod magnus sit, & sanctus, & tunc ingerit desiderium principatus. Nunquam enim diabolo deest tentandi occasio: & si vincas, iterum atq; iterum reuertitur ad cet tamen, vt vincat. Permissit autem dñs tantam imperfectionem suis charissimis in effe discipulis, non sine maxima, & rationabili, & vtilissima causa. Ex hoc enim fides Christiana potissimum confirmatur quod primilli prædicatores tantæ imperfectionis fuerunt, & subitò tantæ perfectionis in omni sapientia, virtute, atq; constantia sunt effecti: quod certissimum est argumentum non nisi diuinitus fieri potuisse. *¶ Obserua autem quod sciens diabolus dominandi ambitionem, certam esse ruinam hominum & Angelorum, ter discipulos domini hac adoratus est tentatione: videlicet in hoc loco, & cum Iacobus, & Ioannes ad dextram, & sinistram sedere petierunt: & cum imminente passione domini facta est contentio inter eos, quis eorum videretur esse maior.* Multo studio cauenda est dominandi cupido, quæ non parcat Apostolis dñi, pauperculis viris, qui simplici tunica amiciebantur, & parco cibo contenti erant, qui nullos redditis, aut villas, aut castella possidebant: nihilominus in hominibus ita nudis, & omni desitutis auxilium humano, exardebat ambitionis ignis. Ideo hoc dixerim, vt caueat vnusquisq; ab hac peste, quæ hominibus etiam tam spiritualibus aduersatur. Nutritur in domibus regum, & ad paupercolos agricolas vsque diffunditur: si quidem beatos Apostolos Christi aula est aggredi, bis inter se contententes de dignitate, & præcellentia. Admonet locus iste vt in omni statu simus suspecti de hac maledicta peste: & licet aliud malum non haberet nisi crucem, & torturam quam dat ambientibus, summo opere fugienda est ambitio. Sunt enim quædam peccata, quæ crucem suam sectim baiulant. Non (inquam) Christi crucem, nec boni Latronis, sed durissimum mundi supplicium. Easunt ambitio, odium, & inuidia: quæ maximè vitia torquent cor, somnum, & quietem auferunt, ac totum hominem in anibus curis, & sollicitudine obruunt. Quapropter secum crucem baiulare dicitur, in qua peccator in singulis diebus, & noctes supplicium patitur. Si enim inuidus es, omnia proximi bona erunt tibi tormentum. Si odium geris, quicquid boni accidit illi quem odis,

Mat. 20.

Luca. 22.

Matth. 5.

i. Reg. 16. Rom. 8.

Prouer. 8.

quem odis, immanium cruciatuum causa existit. Si ambitiosus, quoties alios euictos certis, nimio dolore compressus, cogitabundus semper incedis, tecum reuolvens cuiusmodi dignitatis? à Rege, vel Papa vel à quouis alio principe, seu prælato decorati possis, at qui bus modis sit consequendum, exquiris. Et sic totus disturbatur curis ambitiosus, omnibus inferuit, vrbansissime omnibus loquitur, omnes veneratur: vt illum iuuent in sublime ascendere. Miserum vtiq; seruitutis iugum, & nimium auersares à sanctorum cogitationibus. *¶ Obserua etiam quomodo in cogitatione ne sit peccatum: nam Apostoli in cogitatione peccauerunt cogitates quis esset maior, quos Christus arguit, quod non fecisset, nisi peccasset. Vnde Saluator remouens falsam doctrinam scribarum, & pharisæorum dixit prædicans in monte. Audistis quod dictum est antiquis. Non mæchaberis. Ego autem dico vobis, quia omnis, qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, iam mæchatus est in corde suo. Non solum consentiendo in quocumque peccato mortali, licet verbis, aut factis non compleat, mortaliter peccat, sed etiam quando non consentiat in opere nefario si aduertit ad delectationem morosam & impiam cogitationem, & postiuè consentit in eam. Sed de his nolo modo longum protrahere sermone. Noluit autem pius dominus impias ambitionis cogitationes apud suos dilectissimos discipulos permanere, atque ideo ait Euangelista. *At Iesus videns cogitationes cordis illorum, apprehendit puerum: & statuit illum secus se, & ait illis.* In hoc ostendit Deum esse, cuius solius est hominum cogitationes cognoscere. Vnde dominus Samucl dixit, Homo videt, quæ apparent, Deus autem intuetur cor. Et Paulus. Tu nosti corda filiorum hominum. Hoc deberet aduertere omnis qui in occulto peccat, Deum scilicet habere inspectorem suorum actuum, insuper & cogitationum. Bene etiam dicit cogitationes eorum, nam cogitationes elationis hominum sunt, non Dei, neque à Deo: Deus enim non immittit tales cogitationes, imò eas detestatur, iuxta illud quod ego detersor. Vide etiam quam diligenter Christus statim occurrit cogitationibus iniquis, ne crescerent, docens vt vitia in inijs extinguamus: nam plerumque qui inuitis sit medicina cum morbi ob diurnitatem sunt robustiores. Videmus arbores, quæ nunc immètis radicibus*

terre adherent, quo primum tempore plantatæ fuerunt virgas fuisse, quæ tunc leui manu euelli potuissent, nunc vero fortissimis machinis nõ possunt euelli. Atque hoc est quod in parentibus vehementer reprehedo, qui si filios in ætate teneriori castigant, ac minima eorum vitia obseruant, non habent eos dum adoleuerint, ita cõtumaces. Non enim repente fit homo sceleratus, sed ab exiguis inijs paulatim creuit. Nõ vides flumina quopactò fiant magna? Nã vbi ortu habet, exigui riuuli sunt, sed collectis per spatia aquis multiplicatur. Si videris puerum mendacem, vel ad ludendum acris affici, corripe illum in tenera ætate, ne postea facinorosum illum habes. Virga atq; correptio tribuit sapientiã, ait Salomõ: Puer autem, qui dimittitur voluntati suæ, pedefacit matrem suã. Et rursus. Erudi, inquit, filium tuum, & refrigerabit te, & dabit delicias animæ tuæ. Nunc vero parentes ipsi fouent filios suos in his vitijs: cum eis ludunt, & iocantur: nec cogitant quod quidã Sapiens. Laeta filium tuum, & pauertem te faciet: lude cum illo, & contristabit te. Et Salomõ. In situ e pueri iuxta viam suam, etiã cum senuerit non recedet ab ea. Igitur cum omnia vitia in initio sint euellenda, & pestis ambitionis omnia corrum pat bona, optimus magister Christus statim curat hoc maximum malum. Posuit autem puerum in medio eorum, vt humilitatem doceret, & suaderet nõ solum verbis, sed & actibus, & exemplo: magis enim facta mouent, quã verba, & plus gestis quis mouetur ad bonum agendum, quã verbis. Ad hoc deberent multi prælatorum aduertere, multiq; prædicatorum attendere, qui alios solo verbo virtutes docet, verbis que multi sunt, & prolixi, nec inopia laborat: vitam vero perditam, & sceleratã agunt. Possuit Iacob virgas corã oculis ouium, vt hædos pareret maculosos suos iuxta varietatẽ & diuersitatem coloru virgaru. Nõ aliter Christus statuit corã discipulis hunc infantem, vt cerne rent discipuli humilitatis exemplum, quod sequi deberent, optimè enim noxat dominus quod magis mouent ad bene agendum, facta, quã verba. Vnde & alibi scriptum dās in exemplum, dixit. Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde. Igitur cum statuisset puerum in medio eorum, dixit eis. *Quicumque susceperit puerum istum in nomine meo, me suscipit, & quicumque me receperit: recipit eum qui me misit.* Docet his verbis Christus non prælationem: sed humilitatẽ, & paupertatẽ esse querẽdam. Potelst

Prouer. 29. Prouer. 22.

Ecclef. 30. Prouer. 22.

Gen. 30.

Matth. 11.

potest enim ita exponi, iuxta propositum ad quod adduxit hunc paruulum, quicumque suscepit puerum istum in nomine meo, id est, proprietates, & formam huius innocentis pueri propter me in se accepit, imitatusque fuerit, me recipit: id est me spiritualiter induit, & mihi vere vinitur, placet ac incorporatur, sicut ait Apostolus. Induimini dominum nostrum Iesum Christum. Qui autem ita me recipit, recipit eum qui me misit, quia in eo pater per gratiam magnam manet. Porro mitti conuenit Christo qui a patre mittitur, quia ab ipso procedit. Vnde Paulus. At postquam venit plenitudo temporis, misit Deus filium suum. Docet etiam pauperes pro eius amore esse suscipiendos. Quod vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. Nam sicut qui recipit Christum recipit patrem, quia ipse & pater vnum sunt, pari ratione, qui paruulum recipit, recipit Christum, quia ex charitate, qua diligit eos, efficiuntur vnum cum eo, quia dilectio vnit amantes & ex duobus facit vnum. Et simili modo iniuriam eis illatam, sibi iudicat factam, quem admodum per Zachariam dominus factetur dicens. Qui tetigerit vos, tangit pupillam oculi mei. Aduerte autem, quod hoc non solum de illo puero, quem Iesus posuit in medio, intelligitur, quauis videatur de illo solo loqui, dicens. Quicumque suscepit hunc paruulum, sed etiam de omnibus alijs pueris, hoc est humilibus & paruulis, intelligitur. Singulare enim nomen pro plurali, & vniuersali ponitur, vt mos, & consuetudo est apud Hebræos. Vnde illud Pauli. Nunquam Angelos apprehendit, sed semen Abraham apprehendit. Abraham pro quouis homine accipitur. Et illud Matthæi. Rachel plorans filios suos: id est mulieres omnes, filios suos cruciados, plorabat. Et in psalmo. Vnguentum quod descendit in barbam, barbâ Aaron, scilicet summissa cerdotis. Et sicut in scriptura Babylon, Sodomâ, & Egyptus, pro qualibet gente iniqua sumitur: ita Hierusalê, & Bethleë pro iusto, & electo. Et in Abdia. Quomodo scrutati sunt Esau? id est, dum aëros vastarunt? Et Job. Impleuit vento sub solano ventrem. Sic in presentiarum. Quicumque suscepit puerum istum, id est, omnem humilem, & abiectum. Deinde hæc verba corroborat Christus dicens. *Nam qui minor est, hic maior est.* Et hoc qui ad magna præmia ordinatus, iuxta illud. Qui se humiliat, exaltabitur. Et pari ratione, qui magis se humiliat, magis exaltabitur: quia quanto

sumus humiliores, tanto sumus a tumore superbiæ inaniore: & quanto inaniore a tumore superbiæ, tanto pleniores dilectione: & quanto hac pleniores, tanto maiores: de ipsa enim scribitur. Maior horum est charitas. E in Ecclesiastico. Quanto maior es humilia. Vel ideo, quato quis minor, est maior, quia quanto quis humilior, tato Christo similior & per hoc tanto Christo proximior. Christus autem est maximus, sed quanto aliquis est maximo propinquior, tato est maior: igitur quato quis minor: tanto est maior. Ideo inter viros spirituales non debet esse contentio de primo loco, sed de postremo. Nam qui desiderat primatum in terris, inueniet confusionem in celo: nec inter filios computabitur, qui de primatu tractauerit: nec aliquis festinet quomodo alijs maior appareat, sed quomodo omnibus inferior videatur. Ideo inter viros qui maior fuerit in honore, ille iustior est, sed qui iustior, ille maior est. *¶* Obserua autem quod inter Theologicas virtutes maior est charitas, sicut inter Cardinales est maior prudentia, quia alias gubernat virtutes. Quapropter si quaras quomodo humilior erit maior, cum charitas sit maior virtutum: dico quod Christus non dicit humilem maiorem esse in celo ratione humilitatis, sed ratione aliarum virtutum, quas assequetur quis per humilitatem. Cum cernimus quod domus alicuius fundamentum, magnum, amplum, & profundum est, dicimus magnam, & augustam futuram domum, quæ illic est construenda: magnitudo verò domus, eiusque amplitudo non est ratione fundamenti, nam fundamentum domus non nitidum nec politum est, sed rude, crassum & impositum: sed quia erigitur & educitur, nimis profunde, colligimus domum magnam & sumptuosam euasuram. Sic in proposito ait Christus. Si vultis scire, quis sit maior, dico vobis quod qui est minor, licet non solum ratione fundamenti, sed etiam in hoc loco nullos magis a Christo diligendos, quam qui nulla ambitione tenentur, sed humiliter de semetipsis sentiunt: hi enim tales similes sunt domino, quo nemo a lius. Hinc Christus. Discite a me quia mitis sum & humilis corde. Illi vero, qui honores & dignitates ambiunt, maxime Deo dissimiles existunt. *Respondens autem Ioannes, dixit. Receptor vidimus quendam in nomine tuo eijcerentem demonia, & prohibuimus eum, quia non sequitur nobiscum.*

1. Cor. 13. Eccl. 3.

Mat. 11.

nobiscum. Dixerat Christus, quicumque receperit puerum istum in nomine meo: intellexerat Ioannes, & bene non de sola receptione ad hospitium, sed instructorem & doctorem, aut etiam quomodo libet approbandum: & propterea inquit de eijciēte demonia in nomine Iesu an sit prohibendus, vel approbandus. Solis apostolis dederat Christus potestatem sanandi morbos, & expellendi demonia, & quia putabant hanc dignitatem nulli alij communicandam, nisi solis duodecim, ideo eiecerunt eum, & prohibuerunt illum qui demonia eieciat, & cum Christus loqueretur de susceptione hospitium: ideo recte querit an fecerint bene, vel male illum expellendo: in quo ostenditur quod bono animo egerit, & si malum forsitan fuerit, quod paratus est corrigi. Humilitatem exemplo Ioannis docet locus iste: hic namque sanctus apostolus, ea quæ bona intentione fecit, dubitans de facto an sit bonum, ita humiliter suum opus Christo manifestat animo humili, vt correctione suscipiat. Tu vero de his quæ aperte mala sunt, non vis argui, neque corripi. *¶* Vide etiam quanta sit virtus nominis Christi, vt etiam illi, qui indigni erant tanto munere, & Christum non sequebantur, ad appellationem nominis Christi eiecerent demonia. *¶* Ad nostram autem eruditionem discamus ex hoc loco non gloriari in donis istis gratiis, vt prædicationis gratia, literaturæ, pulchritudine, aut quolibet alio dono: cum hæc deo communicari videamus, & dari etiam illis, qui Christum non sequuntur. Vnde dñs. Multi dicent mihi in illa die. Nonne in nomine tuo prophetauimus, & demonia eiecimus, &c. Sequitur, Discite a me omnes, qui operamini iniquitatem. Et Paulus aperte dicit. Si habueris spiritum prophetiæ, & nouerim mysteria omnia, charitatem autem non habeam, nihil sumus Christiana enim perfectio in Dei dilectione consistit, quæ quidem in voluntate est: spiritus autem prophetiæ, & sciētia, in intellectu, cuius actus prius est, quam actus voluntatis, ideo hæc dona esse possunt sine charitate, sicut res prima, sine secunda. Itaque poteris scire mysteria omnia, & habere prophetia spirituum, & non esse in charitate: similiter, & fidem, sicut iste habebat, quia sine ea miracula non faceret, & hac fretus demonia eieciat, & nihilominus Christum non sequebatur, &c. Discamus secundo non habere de alijs inuidiam quamuis aliqui habeant ea, quæ nos habemus. Multos reperies, qui singulares esse

Matth. 7.

1. Corin. 13.

volunt, si aliquid bene & probe faciunt cupiunt se solos, & non alios hoc facere: agreque fuerunt si alij simili gratia possideant, quia ipsi: quod si alij simili ingenio & gratia præstent quæ ipsi, mordent illos, & lacerant corroduntque aliorum ingenia, ac si Deus memorem esset filiorum, & non aliorum. Vt alius prædicit, quid ait te? Tu etiam prædica. Non tollit ille quod tuum est, sed adiuaris ab illo. Volebat Ioannes, quod tantum ipse, & frater discipulus eiecerent demonia, & non alius, quamuis eieceret in nomine Christi: quia non sequebatur eos, & quia non erat ex eorum consortio, & gremio. Sic etiam inuenies inter monachorum ordines aliquos, qui si vident in alia religione aliquos doctos & literatos homines, qui aliquem disertum, & doctum componunt librum, quique insignes concionatores sunt, agre, & moleste ferunt, quod eorum religioni non dederint nomen, institutisque addicti non sint. Cuperent Deum illos huiusmodi gratia priuasse, quia sue factionis non sunt: sicut hic Ioannes nolebat illum gratiam, ad faciendam miracula habere: ratio verò quam præbet est, quia non sequitur nobiscum: quasi verò Deus alligaretur & teneretur solum beneficia illis conferre, qui sunt inuicem nobis, & ordinis, non verò alijs. Hæc est impia, & iniqua emulatio: alioquinque ab omni charitate, & virtute. Hanc eandem emulationem habuit olim Iosue, qui cum vidisset Haldad, & Medad prophetantes dixit Moysi. Domine mi Moyses prohibe eos. Et discipuli Ioannis hoc liuore agitati emulantes magistrum honore, dicebant Ioanni Rabbi, qui erat tecum trans Iordanem, cui testimonium perhibuisti, ecce hic baptizatur, & omnes veniunt ad eum. Hoc modo apostolus Ioannes loquitur est Christo, quia volebat quod illa potestas daretur solis ipsis apostolis, & non extraneis. Sicut multi nunc omnia officia, & dignitates conferunt suis: nec sciunt bonum facere nisi proprijs, & necessarijs. Sed quid Moyses respondit Iosue, audi. Quid inquit emularis pro me? quis tribuat vt omnis populus propheta: & dedit eis dñs spiritum suum? Hæc magna Moysi charitas deberet per oēs religiores diuersari, omnes Christianos amplecti, vniuersisque vero magno affici gaudio deberet cum oēs Dei munere ingenio & gratia: quæ præstat, frui videret. Ioannes etiam Baptista respondit suis discipulis, qui suum honorem non vt deceret, emulabatur. Hoc ergo gaudium meum impletum est, illum oportet crescere, me autem minui.

Numer. 11. Ioan. 3.

Sic et debes gaudere de bono, & gloria tui fructus: de quo bono nomine, & fama, quã habet. Quid autem Christus respondeat apostolo Iohanni & discipulis, qui prohibuerat illũ, qui de monia eijciebat, audiamus. *Et ait ad illos. Nolite prohibere, qui enim nõ est aduersum vos, pro vobis est.* Nullus est medius inter eos, qui sunt pro Christo, & inter eos, qui sunt contra Christũ, tam in moralibus, quã in religioſis actibus: deo qui nõ est contra nos, pro nobis est. Ideo iste, qui actũ religionis exercebat, pro Christo erat. Loquitur tamẽ hic Christus de actione deliberata specialiter in genere moris per operationem: ad operantem. Nam tunc nullum opus est indifferens, nam bonum, & malum opponitur priuatiuẽ: habitus verò, & priuatio immediate opponuntur circa proprium susceptibile in determinato tempore. Ideo nolite prohibere bonum facientem. Vnde in Prouerbij dicit Salomon. Noli prohibere benefacere eum, qui potest: si uales, & ipse benefac. Sed historiam prosequamur. *Factum est autem dum completus dies assumptionis eius: & ipse facie sua firmavit, ut iret in Hierusalem.* Quia in stabat: tempus passionis eius, & mortis, sed vsus est euangelista uocabulo digno maiestate Christi, nã mortuus quidẽ erat, non tamẽ detinẽdus à morte, sed de iure cõditus, & assumẽdus in celũ. Vel, sicut ait Paulus, in gloria eum scribens Timotheo, inquit, Deus manifestatus est in carne, iustificatus est in spiritu, apparuit angelis, prædicatus est gentibus, creditus est in mundo, assumptus est in gloria. Præterea ostendit locus iste magnanimitatẽ in Christo, quã monstrabat etiã exterius uolẽdo ire in Hierusalem, nõ obſtãre quod Iudei uolebant illũ occidere. Oſtẽdit etiã quod sponte patiebatur, & non inuitus: quandoquidẽ uoluntariẽ ibat & sponte obrulit se corã inimicis, & posuit se in manibus eorum. Ideo Elias. Oblatus est, quia ipse uoluit. Præterea in eo quod ait Lucas, quod facie suã firmavit, eius constantiã, & animũ perpende, præterit enim euangelista in facie, animi constantiã ostendere & magnanimitatẽ. *Et misit nuntios ante conspectũ suũ, & euntes intrauerũt in ciuitatẽ Samaritanorũ, ut pararent ibi.* Samaritani, nec Iudæi, nec gentiles erãt, sed mixti: quia Assyrii erant, & quinque libros Moſi receperant postquam Salmanasar Rex Assyriorum captiuas duxit decem tribus: & nihilominus idola colebant, ut hystoria quarti libri Regum refert. Christus uero quauis sciret

quod Samaritani nõn illum erãt recepturi, nihilominus mittit ad eos nuntios, ut non possint se excusare dicẽtes. Si misisset ante, suscepissemus eũ: sed nõ uenit ad nos, ideo nõ recepimus. Multo minus poteris te excusare coram Deo, quandoquidẽm tor nuntios ad te mittit, & tor concientes, & inspirationes, tor sacramenta, torque uocandi modos & uias. Inexcusabilis est omnis homo. Minorẽ excusationẽ habebunt Iudæi, quã Samaritani siquidẽ eis Christus dixit. Si opera nõ fecissem, quã nullus alius fecit, peccatũ non haberent: nunc autẽ excusationẽ nõ habent de peccato suo. Nullus itaq; corã Deo potest se excusare, quandoquidẽ ad omnes nuntios mittit, omnesque uocat, & inuitat, omnibus necessaria subministrat, & nemini negat suũ auxiliũ & fauorẽ: nec Pharaoni suũ auxiliũ & fauorẽ subtrahit & negauit, sed prædicatõrẽ Moſem misit, & multa miracula fecit coram eo.

¶ Secundo misit nuntios ad Samaritanos, quãuis sciret quod nõ erãt illũ recepturi propter bonũ, & comodũ discipulorum, ut discerent Christi magistri sui ex p̄lo patietes esse quando illos nõ recepissent hospites ad quos diuertebant: scientes etiã quod patrẽ familiã non receperunt. Misit itaq; nuntios ad ciuitatẽ Samaritanorũ. Sed quid illi? *Et non receperũt eũ, quia facies eius erat euntes in Hierusalem.* Fuit autem duplex ratio quare non receperunt eum: vna ratio, quia Iudæi non contutur Samaritanis, sicut olim Hebræi cum Aegyptijs. Illicitum est Aegyptijs comedere cum Hebræis. Quia autem Christus erat Iudæus, noluerunt eum recipere. Tantumque erat dissidium & discordia inter Iudæos & Samaritanos, ut non solum hospitium & cibum, uerum etiã potum aquæ existimaret mulier illa Samaritana nephas esse Iudæo porrigere: ac proinde cum Christus ab ea petiuit aquã, respondit illa. Quomodo tu Iudæus cum his, poscis à me bibere, quæ sum mulier Samaritana? Tam acerba & atrocis erant discordiæ, & factiones, quæ inter vtrumque populum intercedebant, ut etiã aquæ potum timere mulier illa Samaritana homini Iudæo, & defatigato præbere: nullam aliam ob causam, nisi quia Iudæus erat. Non defunt nunc similes diffensiones, & discordiæ, inter Christianos: imo uero atrociores & crudeliores, quas dñs sua misericordia auertere dignẽt, &c. Alia ratio, ppter quã illũ recipere noluerũt, fuit ista, quã dat euangelista, dicens.

Roman. 1.

Iohann. 10.

Exod. 5.

Deute. 1.

Esai. 54.

Esai. 59.

Psalm. 118.

Iohann. 4.

Genesi. 43.

Iohann. 4.

Esai. 1.

dicens. Quia facies eius erat euntes in Hierusalem. Dicebat enim Samaritani, quod locus orationi aptus erat apud illos in illo monte Garizim. Sic dixit mulier illa Samaritana. Patres nostri adorauerunt in monte hoc, & vos dicitis, quia Hierosolymis est locus ubi adorare oportet. Et ideo Samaritani, odio proferebantur: omnes euntes in Hierusalem ad adorandum: & quia Christus ibat ad solennitatem Paschalem ad adorandum in Hierusalem: & propterea tanquam directe euntes contra ipsos Samaritanos, noluerunt illum suscipere. Phrasim uero scripturæ, & modũ loquẽdẽ obserua in eo quod dicitur, quod facies eius erat euntes in Hierusalem. Deum enim ostendere faciem alicui, est illi fauere: ut dicitur, abscondere est non fauere. Ideo Dauid. Deus uisum me uerte nos: ostende faciem tuã, & salua erim. Hoc est, prosequere nõs fauore tuo, & saluẽ consequemur. Et ostendens dominus Moſi quomodo oratus esset, puniuit populu Israel dicit. Abscondam faciem meã ab eo, & erit in deoratione. Et apud Eliã, in momento indignationis abscondi faciem meã ab eo, & erit in deoratione. Et rursũ idẽ propheta. Impios, & uagos alloquẽs habebat. Peccata uestra absconderũt faciem eius a uobis. Et Dauid. Faciem tuã, inquit, illumina super seruum tuũ. Igitur, quia Christus uolebat honorare Iudæos sua presentia proficiscens. Hierosolymam, dixit Lucas quod facies eius erat euntes in Hierusalem.

¶ Expende Indæorum ingratiuẽ dinẽm, Christus propter ipsos à Samaritanis eijciuit, & exterminat, quia ad uisitãdos Iudæos, pergebat, & ad eos honestãndos, & fouendos iter faciebat: Iudæi uero impij, & scelerati (qui mirifico gaudio, & læticia Christum recipere deberent qui ut eorum op̄nioni, circa adorationem in Hierusalẽ faueretã Samaritanis male tractabatur) sunt, præcipui carnifices qui se Christo proteruẽ opponunt & eijciunt.

¶ Quod si Samaritani Christum (eo quod Iudæis fauebat) sua ciuitate sceleratẽ expellũt: ob eam ipsam causam debent Iudæi: ubi uerba ne Christum recipere, eiq; mirifici fauere. At uero ipsi non solum illum non recipiunt, nec ei fauent, sed etiam de suis finibus exterminant, eiq; crudeliter uitam adimunt. Vnde Elias in persona domini cõqueritur de ipsis dicens. Vã genti peccatrici populo grauĩ iniquitate, &c. Filios euntes in & exaltaui, ipsi autem spreuerunt me. Sed tu de ingratiuẽ dine Iudæorum miraris: tuam tamen non in-

uẽris. Similiter etiam eo quod Deus in te beneficia confert, honoribus ornãt, diuitijs cumulãt, alijsque inuicis, donis & gratijs quotidie, complet à tuis inimicis, de honore laudis, eiusque autoritas, & gratias immittunt, quia inimici tui, & inuidi dolent de bono, & felicitate tua. Tu uero, propter cuius amorem Deus iniurijs afficitur, cum ei ob hoc ingentes gratias agere deberes, cum in dies magis ac magis offendis. Propter beneficia in te a Deo collata, ab inuidis, & inimicis, tuis laceratur, & conuulsijs commaculatur, gratias uero, quas ei refers, nulla alix sunt, quam expollere eum ab animã: tuã domitio, & iniqua & perditã uita tuã eum deinceps eruciãdẽ, licet in ipso Iudæi faciebant. De quibus. *Cam uidissent autem discipuli Iacob, & Iohannes, & Petrus, & Dominus, & ceteri, ignis descendit de celo ad eos, & cetera. Illi duo uerunt cũ Christo in monte pertransfigurationis, & uiderunt in potestate, & maiestate quod discipuli uiderunt, quia magni erãt zelatores honoris magistri sui, & iniquitate uolebant perdere eos ad similitudinem Eliã, quoniam in monte uiderant, qui uel, Dei honorem, facit ignem de celo descendere, & occidere duos principes quinquagenarios ceteri multibus suis. Sed quia Dei honorem non secundum scientiam zelabant, porrexit eis dici illud, quod in uerbis Romanj scribens ait. Testimonium quod habeo illis, quod amulationem Dei habeat non secundum scientiam: sicut duo filij Iacob, Simeon, & Leui zelauerunt sibi facta, & commoti destruxerunt urbem Sichimorum.*

¶ Obserua autẽ quod quauis illi duo apostoli inuicentur autoritati scripturæ, scilicet in factis Eliã, qui nuntios Ozochiaigne de celo misit, combussit, tamen non uidebant exercere castigationem sine magistri uoluntate. Hic etiam mos à nobis seruandus est: quauis enim aliquid agamus, quod uideatur in niti scripturis factis: uidentur tamen est an recte eas scripturas presentis negotio accommodemus: quod nisi recte fiat, nihil profuit sacras literas consultasse. Nam & heretici putant se suas rationes ueri diuinis autoritatibus se distallunt. Quare? Quia Christum non consulunt, nec eius in terris uicarium. Si Papam, qui Christi uicarius est, & eius omnimodam potestatem habet in terris consulerent, non errarent Iohannes & Iacobus scripturam habebant: sed ne errarent, Tr. Christum

Prouerb. 3.

1. Timot. 3.

Esai. 53.

4. Reg. 17.

Roman. 10.

4. Reg. 10.

Roman. 10.

Genesi. 34.

Christum consulunt. Docet enim locus iste ne in rebus agendis curramus tantum ad fieri putam; tam ad libitum interpretantes; sed consulamus sanctam ecclesiam Romanam que nunquam erravit nec errare potest. Docet etiam locus iste, ut nihil velim sine Christo. Est & forma quaedam mandandi nobis prescripta, ut sic oremus, ut nostram voluntatem resignemus dicentes. Deo. Si tu vis, fiat, &c. Sic isti discipuli dicunt. Domine vis dicamus, &c. In omnibus que agere destinamus, voluntatem tuam, domine Dei voluntate coniungere, & conglutinare debes: temperque te illi submittere, sic, ut nihil facias spiritusquam. Deum diligenter consulueris; cuiusque voluntatem probe intellexeris: Sic sanctus Rex David orabat

Psalm. 142. Dominum dicens. Duce me facere voluntatem tuam quia Deus meus est. Quapropter, & filius eius Salomon Reges & principes arguit; eo quod secundum Dei voluntatem non ambulauerunt. Non custodisti legem tuam, nec secundum Dei voluntatem ambulasti. Sed quid dominus responderit discipulis, audiamus. Et dominus increpavit illos dicens. Nescitis cuius spiritus estis. No discernitis differentiam inter, vetus & novum testamentum. Tempore Elia erat tempus iustitie, & vindicta: nunc autem tempus est misericordie: haec enim est gratia novi testamenti. No discernitis inter spiritum, & spiritum: hoc est inter spiritum novum, & veteris. Sic in psalmo David, qui veteris erat testamenti, eccinit dicens. Ad faciendam vindictam in nationibus, in reparationes in populis. Sed Zacharias, qui gratiam novi testamenti nuntiabat, non ait. Ad faciendam vindictam, sed. Ad faciendam misericordiam cum patribus nostris. Praeterea credebant se moueri isti apostoli zelo & spiritu rectitudinis, & ipsi mouebantur zelo amaritudinis: quod non debebant facere, sicut dicitur in epistola

Sapient. 6. Non custodisti legem tuam, nec secundum Dei voluntatem ambulasti. Sed quid dominus responderit discipulis, audiamus. Et dominus increpavit illos dicens. Nescitis cuius spiritus estis. No discernitis differentiam inter, vetus & novum testamentum. Tempore Elia erat tempus iustitie, & vindicta: nunc autem tempus est misericordie: haec enim est gratia novi testamenti. No discernitis inter spiritum, & spiritum: hoc est inter spiritum novum, & veteris. Sic in psalmo David, qui veteris erat testamenti, eccinit dicens. Ad faciendam vindictam in nationibus, in reparationes in populis. Sed Zacharias, qui gratiam novi testamenti nuntiabat, non ait. Ad faciendam vindictam, sed. Ad faciendam misericordiam cum patribus nostris. Praeterea credebant se moueri isti apostoli zelo & spiritu rectitudinis, & ipsi mouebantur zelo amaritudinis: quod non debebant facere, sicut dicitur in epistola

Psalm. 149. Ad faciendam vindictam in nationibus, in reparationes in populis. Sed Zacharias, qui gratiam novi testamenti nuntiabat, non ait. Ad faciendam vindictam, sed. Ad faciendam misericordiam cum patribus nostris. Praeterea credebant se moueri isti apostoli zelo & spiritu rectitudinis, & ipsi mouebantur zelo amaritudinis: quod non debebant facere, sicut dicitur in epistola

Luc. 1. Ad faciendam misericordiam cum patribus nostris. Praeterea credebant se moueri isti apostoli zelo & spiritu rectitudinis, & ipsi mouebantur zelo amaritudinis: quod non debebant facere, sicut dicitur in epistola

Iacob. 3. Quod si zelam amarum habetis, & contentiones sunt in cordibus vestris: nolite gloriari, & mendaces esse aduersus veritatem. Alibi etiam monet scriptura. Nolite omni spiritui credere, sed probate si spiritus ex Deo est spiritus enim Christi, spiritus mansuetudinis est, secundum illud. Spiritus domini super me, eo quod voverit me, ad annuntiandum mansuetis misit me. Et iterum. Ecce seruus meus suscipiam eum: dedi spiritum meum super eum. Sequitur. Calamum qualatum non conteret, & lignum fumigans no

I. Ioan. 4. Spiritus enim Christi, spiritus mansuetudinis est, secundum illud. Spiritus domini super me, eo quod voverit me, ad annuntiandum mansuetis misit me. Et iterum. Ecce seruus meus suscipiam eum: dedi spiritum meum super eum. Sequitur. Calamum qualatum non conteret, & lignum fumigans no

F. Iac. 61. Spiritus domini super me, eo quod voverit me, ad annuntiandum mansuetis misit me. Et iterum. Ecce seruus meus suscipiam eum: dedi spiritum meum super eum. Sequitur. Calamum qualatum non conteret, & lignum fumigans no

E. Iac. 42. Spiritus domini super me, eo quod voverit me, ad annuntiandum mansuetis misit me. Et iterum. Ecce seruus meus suscipiam eum: dedi spiritum meum super eum. Sequitur. Calamum qualatum non conteret, & lignum fumigans no

extinguer. Hunc spiritus est debuerit habere tanquam boni discipuli, & imitatores magistrum. Christus enim non venit peccatores destrucere, sed ut illos saluos faciat: ut istam ipse dicit. Vnde Paulus. Fidelis sermo & omni acceptione dignus, Christus Iesus venit peccatores saluos facere, quorum primus ego sum.

¶ Dicamus ex hoc loco non continere peccatores, siquidem Deus eos, qui hodie iniqui sunt, poterit eras equos, & bonos reddere. Si quis spiritum, qui in manu statuarii vidit ligni spiritum vilem, contemneret lignum, quia in forma videtur, videretque illud in ignem conijcere; male faceret sane. Artifex illum dolabit, & opere expellet, sic, ut postea ex eo imaginem quandam, & statuam perficiat; pulchritudinem omnibusque numeris absolutam conficiat. Potentior est Deus hominibus: si ergo homo potest ex vili & rudis ligno pulchram reddere, & effigiem imaginem: cur Deus non poterit ex peccatore autem, & sanctum hominem conficere? Multi sunt, qui hac re diuini Ioannem, & Iacobum imitantur. Cupere enim quod statim peccatores obirent. Sic sunt multi, qui cum aliquem vident, recte non incedentem, eius obuium, & necem statim vellens. Velles ne, o homo, simile supplicium Deum in te exercere, cuperetne cum peccas, super te caelestem ignem descendere, qui te absumeret? Nunquid vellet il apostolus, quod quando peccauerunt, simili punitione erga ipsos dominus videretur? Non ergo proximis similia mala & flagella imprecari debent aut exoptare. Quod tibi non vis, alteri non facias. Vnusquisque misericordiam sibi desiderat, iustitiam vero alijs concupiscit. Vna mensura a Deo metiri volumus, alios vero alia diuersa. Sed scriptum est. Eadem mensura qua alijs mensueritis, eadem reuerietur vobis. Apostolus etiam ait. Qui stat, videat ne cadat. Si superbo rigidus, & acerbis iudex erga fratres extiteris, permittet Deus te in similia peccata prolabi: de quibus proximos condemnas, vel in alia deteriora & grauiora, ut superbiam tuam cohibeat. Sicuti le habuit cum Petro, qui cum nimium sibi tribueret, alios vero despiceret, vilius omnibus cecidit. Sed ne aliunde exempla petamus, aspice hos Samaritanos quos apostolus cupiebat caelesti igne consumi & concremari, postquam spiritus sanctus suis eos radijs collustrauit, primi in fidei receptione extiterunt. Propter scriptum est in apostolorum Actis. Cum audissent apostoli, qui

1. Timot. 1.

1. Corin. 10

Luc. 6.

1. Corin. 10

Matth. 20.

Act. 8.

erant

erat Hierosolymis quod Samaria recepit verbum Dei, miserunt ad eos Petrus & Ioanne. Si ergo Christus Ioannis & Iacobi precibus annueret, quomodo ad frugem se recipere meliorem, salutem adipiscerentur? Si Deus Diuinae latrone occideret, cum furabatur, aliquid peccatis coinquinabatur: quomodo postea couerteretur in cruce dum cum Christo erat? Si Deus mortem Paulo afferret cum Dei Ecclesiam vexabat: quomodo tanto conuatore frueretur, eiusque mirificis epistolis delectaretur? Deus bone, quam longo intervallo Deus hominibus melior extat: igitur procul sit a Christianis indignitas; procul a magnanimitas cupiditas vltionis. Non commouetur Christus contra Samaritanos, ut doceat quod non habet vltionis studium perfecta virtus, nec vlla est iracundia, ubi plenitudo est charitatis: nec excludenda est infirmitas, sed iuuanda. Docet enim locus iste ne vindictam sumamus, de his, a quibus iniuriam patimur. Maior enim perfectio requiritur, exigiturque a nobis tempore gratia: quam ab illis, qui sub lege fuerunt. Sic dominus in Matthaeo loquitur. Dicitum est antiquis. Oculum pro oculo, dentem pro dente. Ego autem dico vobis non resistere malo. Et iterum. Audistis quod dictum est antiquis. Diliges proximum tuum, & odio habebis inimicum tuum. Ego autem dico vobis, diligite inimicos vestros. Ergo necesse est ut discipuli domini ducantur spiritu mansuetudinis, & dilectionis: non spiritu odij, & inuidia. Nescitis, in qua cuius spiritus estis. No regimini caelesti spiritu, sed terreno. Serui Dei spiritui caelesti debent regi non mudano. Quapropter (ut similitudine beati Anselmi vtar) in anima tres sunt natura, scilicet ratio, voluntas, & appetitus. Ratio assimilatur angelis: appetitus, brutis animalibus: voluntas virtutibus.

Luc. 23.

Act. 9.

Matth. 5.

Ansel. lib. de similit. cap. 169.

1. Corin. 2.

gistri, & ducebatur spiritu vindicta, & terrestri, non tamen caelesti. ¶ Denique obseruandum quoque hic est, quod hoc nomen spiritus varia acceptione sumitur in scripturis, aliquando pro vento, ut in psalmo. In spiritu vehementer conteres naues Tharsis. Et in Ioanne. Spiritus ubi vult spirat. Cum vero dicitur de Christo: Clamans emisit spiritum: indubie pro anima ipsius ponitur. Cum autem dicitur de seruo Amalchite Aegyptio. Cum comedisset reuertus est spiritus eius, & refocillatus est, accipitur pro viuacitate, seu fortitudine. Et cum Paulus dicit. Si spiritu viuimus spiritu & ambulamus, accipitur pro spiritu sancto. Et cum dicitur. Nolite gaudere, quia spiritus subiiciatur vobis: accipitur pro demonibus. Porro cum hic dicitur. Nescitis cuius spiritus estis, accipitur pro vehementi zelo, seu impetu animi, siue ad bonum, siue ad malum. Christus vero increpauit eos quia peccabant hoc dicendo: & credo quod tantum venialiter peccauerunt isti duo apostoli. Et fuisset fortassis affectus ille vindicta mortale peccatum, nisi extenuasset illud ignorantia, vel impetus animi non deliberatus, ut venialis esset. Sed iam Christum audiamus ultra dicentem. *Filius hominis non venit animas perdere, sed saluare.* Hoc est, iam non est tempus ut contemtores meos perdam, sed ut ipsos beneficijs, mansuetudine, verbis, & factis ad respicientiam alliciam. Non enim misit Deus filium suum in hunc mundum, ut iudicet mundum, sed ut saluet mundum per ipsum. Primus aduentus filij hominis est iudicari, & occidi ab impijs, ad quos saluos venerat: secundus vero aduentus erit, ut impij iudicentur ab ipso. Si Deus puniret peccatores, & illos non expectaret ad penitentiam: qui saluarentur: Non tantum steterit tibi anima, quantum Christo, siquidem pro eis sanguinem suum effudit, quod tu nequaquam prestidisti. Si tanto pretio eas emisisses, quanto Christus: non tantopere volles Deum statim peccatores disperdere, & penitus extingere. Peccatorum causa de caelo in terras descendit, magnaque patientia eos expectat & suffert, orans, & petens ab eis ut conuertantur, & vsque ad exactam etatem & postremam senectutem eos praestolatur, & expatis brachijs in vltima eos recipit canicie. Vnde ipse dominus per Esaiam ait. Audite me domus Iacob, & omne restiduum domus Israel. Qui portamina mea vtero, qui gestamina mea vltra. Usque ad senectam ego ipse & vsque ad canos ego portabo. Ego feci, &

Psalm. 47.
Ioan. 3.
Matth. 27.

1. Thess. 5.
Luc. 10.

1. Ioan. 3.

Esai. 46.

ego feram: ego portabo, & saluabo. Dīcamus fortitū dinem, & virtutem nostram in Deum exercere. Volebant Iacobus, & Ioannes fortitudinem suā ostendere in vindicta: sed aliter dominus, cuius potentia est ad subleuandum miserōs. Dīdicit hoc Dauid ab eo, atq; ideo dixit. Fortitudinē meā ad te custodi. Non ad inimicos meos debellandos, sed ad te placandū. Sed cum Christus fortissimus gigas esset non indebellandis inimicis, sed in subleuandis pauperculis exercuit, non enim venit destruere, sed saluare. Docet Christus non ideo esse piū eo quod nō possit offensas sibi illatas vindicare, cū sit fortis: aut necessitate, sed potius voluntate. Docet etiā cū mala in proximos videmus, ex inimicis cōmoueri. Docet de mū nō expectare vindictā de his qui te contēnūt, aut offendunt: sed patienter eorū conuersionē expectare, exemplo eius: perfectā enim virtus nō habet studiū vltionis. *Et abierunt in aliud castellū.* Meruerūt sanē optimē Dei irā, & suppliciu: sed dñs mitigauit legē, & iustitiā rigore. Sic enim Mosē fecisse legimus, qui videns vitulū, quē filij Israel fecerāt vt adorarent, proiecit de manu tabulas legis ad radicē montis, & fregit eas. Vt populo parceret, fregit tabulas legis: quoniā nisi tabulas fregisset, populo non pepercisset. Nā lex dicit Qui immolat Dijs, occidetur, præterquam Deo soli. Nōluit Mosēs cum tabulis, hoc est, cum rigore legis ad populū delinquentē venire, sed tabulas fregit, & legē euacuauit, vt populo delinquenti parcere posset. Parū enim profuisset Deū oratione suā placare, si ipse legis rigore vtens, eos occidisset. Ad hūc modū cū prælati aliquis instigante pietate iuxta legis rigorem peccatū subditi nō punit, sed illi miseretur, timēs ne ex atroci punitione exarecbaris in peius ruat, tūc tabulas frangit, & legis auroritatem relinquit. Hoc autem nullus sanæ mentis dicit esse peccatum, si instigante charitate id factum fuerit: cum videlicet remissione illa prælatus, spiritali subditi salutē prospiciat. Pastor enim non tam curare debet legis aut statutorum obseruantia, quam ouium suarum profectum. Si timet ex obseruantia legis subditum deteriorem fieri, & sperat per mansuetū dinem, & misericordiam se lucraturum subditū, rigorem legis cum flectere oportet, vt sub iuri animam, pro qua Christus mori dignatus est, lucretur. Nam Mosēs pro eo quod tabulas fregit, non legitur à Deo reprehensus. Deus enim ipse sæpē facit hoc ipsum,

parcens peccatoribus, sicut nunc fecit cum istis Samaritanis nō puniēs homines impios, & barbaros, qui hospitium quod ex lege nature itineratibus debetur, nō dederūt Christo, & hominibus sanctis: sed diuertens ab illis & vadens in aliud castellū. Hoc idem nobiscū quotidie facit, nam si iuxta merita puniret, vobis, vbi nunc essemus? Sed vt ait Dauid sicut pater miseretur filiorū, miserus est nobis Deus, & recor-datus est quoniā pulvis sumus. Vadit & diuertit in aliam viam, quasi non videat peccata nostra, nec illa sciat, vt nō puniat iuxta demeritorum exigentiā. Ideoq; abijt in aliud castellum, dissimulans peccata eorū, & nolens cogere eos ad hospitū contra voluntatem ipsorū. Ad nostrā autē eruditionē, admonet locus iste potius fugere homines impios, quam cum illis contendere, aut litigare. Quia erat iurgium inter pastores Abraham, & Loth, diuisio facta est inter eos: dixit enim Abraham ad Loth. Ne quæso sit iurgium inter me, & inter te, & inter pastores tuos, & inter pastores meos. &c. Quāuis bonus esset Loth, tamen vt iurgia, & quæstiones fugeret, voluit Abraham separari à Loth. Tantum bonus Christianicola pacem debet diligere, & horrere quæstiones & discordias, vt omnia tēporalia, si res postulauerit, perdat: quā vt pacem perdat, aut amittat. Docet igitur locus iste perfectam mā suetudinē, quæ decet Christi seruos, iuxta illud Seruum domini nō oportet litigare, sed mansuetum esse. Sed de his aliās, nunc autē ad contextum. *Faustum est autem ambulanti bus illis in via, dixit quidam ad illum sequar te quocumq; ieris.* Ostendebat voluntatē sequēdi perfectē, sed aliud habebat in corde. Volebat enī sequi Iesum, intentione, qua Simon Magus desiderabat habere potestatem miracula faciēdi, vt de miraculis diuitias lucraretur. Ne accesseris (inquit Ecclesiasticus) duplici corde. Sed Christus, qui corda intuetur, & cogitationes hominum videt: vt potē quia Deus: non ad verba, sed ad cogitationē, & intentionem istius, qui Christum sequi volebat, vt dītesceret, respondit dicens. *Vulpes foueas habēt & volucres cæli nidos, filius autem hominis non habet vbi caput suū reclinet.* Ac si diceret. Cur sequi me vis, vt diues fias, me (inquam) pauperem & nudū hominem: ad eō inopē, & rebus omnibus destitutum, quod nō habeo domū, nec locum, nec vbi caput meum reclinem? Erras, si me sequi vis hæc intentione, cum ego pauperissimus sim, & discipulis meis, ea quæ

Psal. 102.

Genes. 13.

1. Tim. 2.

Acto. 8.

Ecclesi. 1.

habere.

habebant, relinquere præceperim. O quorū habet etiā nunc iste imitatores. Multos videbis, qui se faciunt ecclesiasticos, & sacris initiantur, non vt Deo seruiant nec vt illū sequantur, nec vt ad eum proprius accedant: sed vt sibi victum, & vestitum parent, vt diuites fiant, & quia credunt se hac via facile posse creati Canonicos, Abbates, & Episcopos. Hi Christū sequuntur, nō ut ei inferuiāt, sed vt dītescāt. Existimant se abundantiorē victum habitu ros per Ecclesiam quam per seculum, ac proinde sacris initiantur. Similes sunt ij Sichem & Emor patri eius, qui sibi præputia absciderunt vt opes adipiscerentur ingentes: dixerūt enim. Si circūcidimus masculos nostros: ritū gentis imitantes, & substantia eorum, & pecora, & cuncta quæ possident nostra erūt. Dere linquebāt hi idola, & ad verū Deū appropinquabāt, vt dītescerent. Quod quidē tu quoq; hos imitans gentiles cum mundo renūtiās, & ad Deū accedis, ad eiusq; altare vadis, non vt sanctior fias, aut melior, & deuotior, sed vt sis diues, credens meliorem sanguinē tuum in te beneficium, & dignitatem quam habet collaturū, & Regem, & Papam te in Episcopocū promoturū. Illi magi, qui venerunt ab Oriēte, accesserūt ad Christum natum in Bethleem, non vt diuites fierent à Christo, sed è contrario vt Christū pauperem dīterent, atque ideo obtulerunt ei munera ex apertis thesauris. Sic tu accessisti ad altare, vbi Christus est aduerte ne eo animo id agas vt bonis tēporalibus abundes, sed spiritalibus. Et sicuti illi sancti Magi, noli à Christo dītari, sed è contrario debes Christo bona elargiri, pauperibus cleemosynā erogando: siquidē Christi agūt personam, ipse enim ait: Quod vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. At vero tu Christum sequeris, & suscipis vestem clericalem, & ordines sacros quia habet Ecclesia Episcopatus, Abbatias, Canonicatus, & redditus. Ioseph venditus in Egypto fuit, postea vero diues & potens effectus est: & quantus illic filios habuit non tamen legitimus reditus aliquos, aut prouentus illis reliquisset, aut primogenita. Quid, quæso, fuit in causa cur cū maximas haberet Ioseph opes, non tamen filijs primogenita cōstituit? Illud sanē, quā in promissam terram iturū erant, quod si primogenita, & diuitias haberent, agrē, & molestē ab illis separarentur: ideo noluit aliquid eis relinquere. Sic Christus dominus discipulis suis tantum virtutum primogenitum statuit, cūque præcipit, vt parū,

Genes. 34.

Matth. 23.

Matth. 23.

Genes. 27.

Genes. 41.

quod habent, deserant, nec hunc in numerū discipulorū asciscit, quia animo dītescendi accedebat. Plutarchus dixit quod paupertas est instrumentum philosophiæ. Si vt mundi philosophiam intelligamus confert maximē paupertas: quāto magis utilis erit vt percipiamus Dei sapiētiā? Qui Christum sequi cupit, & ab eo cœlestem discere philosophiā, tāquam eius verus discipulus despiciat, & parū peccat diuitias, nec eas apud pauperē Christum exquirat. Ideo huic qui Christum sequi volebat, vt dītesceret, dixit illi dominus. Vulpes foueas habēt, & volucres cæli, &c. Sed singula verba expendamus. Poterit dicere lepores, aut, cuniculi, aut aliquod aliud animal, sed potius dixit, vulpes: quia est animal cauillosum, & astutum, propter quod Christus Herodem vulpē appellauit. Vide tu quāta sit mea paupertas quod animal illud tam astutum, quod propter suam malitiā indignū erat fouea, at nihilominus illam habet: sed filius hominis non habet vbi caput reclinet. Expēde quod non dicit. Ego nō habeo, vbi caput reclinem: sed filius hominis non habet vbi caput reclinet, loquitur in tertia persona modestiæ causa (vt Chrysostomus ait) vt ad aliam personam referri videatur illa narratio. Sic sancti Euangelistæ loquuntur multoties de se ipsis, quasi de alijs vt Matth. 9. quod inuenit inueniē sedentem in thelocno: & non dixit, inuenit me. Et Ioannes. Venit alius discipulus, qui erat notus pontifici. Et Paulus. Scio hominem ante annos quatuordecim rapitū. &c. Hoc etiam Mosēs quasi de alio loquēs sæpē dicit. Loquutus est dominus ad Mosē dicens. Et Ioannes iterum. Erat recumbens vnus ex discipulis Iesu, & nō dicit, Ego, &c. Sic Christus in tertia persona loquutus est dicens, filius hominis nō habet vbi caput suū reclinet. Præterea vocat se filiū hominis, vt se verum hominem, & humilē, obnoxium calamitatibus, & doloribus insinuaret. Sic Esaias vocat illum virū dolorum, & scientem infirmitatem. Et quia filius hominis accipitur pro re abjecta, appellatur Ezechiel filius hominis, vt eum de fragilitate sua admone-ret, ne ob diuinas visiones sibi ostensas, nimio gaudio effrerrerit. Et ideo sæpē Christus se vocat filium hominis, vt ostēdat, cum esset Deus, infirmitates nostras suscepisse. Vide etiam quomodo qui querit, & qui queritur in hoc differūt, quod qui querit domum non habet, nec in domo est, imo luc,

Lucæ. 13.

Chryso. hom.

28. in Ioan.

Matth. 9.

Ioan. 18.

2. Corin. 13.

Ioan. 13.

Esai. 53.

Ezechiel. 2.

illuc diuersatur. At vero qui queritur domū habere debet vbi cum quarant. Ego, ait Christus, veni ad querendos peccatores, nō ego domicilio: sed solum per omnes partes diuagari clamans, & intonans, vbi es peccator? Quis mihi illum ostendet? Quo illum reperiat? Laboraui clamans, rauca facte sunt fauces mea. & c. Ideo domum non habet, quia querit peccatores: & sicut a duena fuit in hac vita, & peregrinus in hoc seculo. Quod admirans Hieremias dicebat. Quasi colonus futurus es in terra, & quasi declinans ad manendum. **¶** Obserua autem quanta fuerit Christi paupertas, vt nos diuites faceret sua paupertate. Defuit in natiuitate domus quia sub vili tugurio natus, & in præsepe iacuit. Quid etiā paupertatis, & famis passus est, cum subita persecutione agitur, & in exilium deferatur per desertum ad Ægyptum, à pauperibus parentibus cum inopia nutritus est: Nihil in mundo (cuius opifex & gubernator ipse erat) possidens de elemosynis vivebat oblati, quas vbi nemo obtulisset, ostiatim mendicabat, sicut Rex Dauid prophetauerat in persona Domini dicens. Pauper ego sum & mendicus: Dominus sollicitus est mei. Quem psalmus Petrus ad litteram declarat de Christo, & ita sentit Diuus Augustinus in eodem psalmo. Et in die, quo exceptus est Hierosolymis cum ramis oliuarum sicut pauper mendicus quesuit hospitium, & quia illud non inuenit, reuersus est in Bethaniam ad domum marthæ, vbi in hospitium recipiebatur tanquam pauper peregrinus: tantaque inopia laboraui, quod cœnaculum, & agnum, vbi cū discipulis manducaret pascha, mendicauit: quia non habuit propriam domū vbi pascha comederet, nec agnum. Et siquidem nullum est in contrariū statutum decretum, & scriptura pauperem, & mendicum cum nominat, nulla est ratio cur id negetur. Quod si aliquis existimat mendicitatem cum Christi dignitate pugnare, salutaris sanè: siquidem Christus dominus alias quam plures nostras pœnalitates suscepit nō minus viles & infames. Et cū aliquid de Christo dictum audieris verificandum est de eo summe, quantum veritas pati potuerit. Itaque cum audis de Christo, Ego sum pauper, & dolens, solus tua, Deus suscepit me, verifica in Christo summam paupertatem, & summum in passione dolorē, & quod à Patre fuit summè in resurrectione susceptus. Et cum audis Christum esse nobiscum, intellige modum

summum, quo Christus potuit nobiscū esse. Ita & in hoc loco summam rerum temporalium abdicationem in Christo fuisse intellige. Quod si verecundiam habes, quando audis Christum mendicasse, maiori perfundi verecundia deberes, quando ei petenti aliquid denegas: nam Deum ostiatim victum sibi parare, euidentis suæ bonitatis signum est & argumentum: te vero pauperi (qui Christi personam agit) negare quod exposulat, signum & indicium turæ est crudelitatis, & sceleritatis. Quod si aliquis asserat, quod mulieres quæ sequebatur eum à Galilæa ministrabant ei, vt in capite præcedenti dixit Lucas: hoc illæ non præstiterit, nisi postquam incepit discurrere per ciuitates, & castella prædicatæque: hoc sollicitè illæ faciebant, quibus ipse sanitate restituerat: at vero cum Christus per paruum temporis intervallum prædicauerit, paruum etiā tempus intercessit, quo illæ mulieres Christū comitari fuerunt: quinimo nec in hoc tempore Christū sequebantur semper, siquidem cum eo non erant, quando à Samaritana aquam petiuit. Nec etiā diuites erant omnes illæ feminae, sicut nec Salome, quæ accipiebant elemosynas, quæ eis erogabantur, & erant veluti depositariae, vnde (quauis Christus crumenas deferret sibi, & discipulis) non sequitur non mendicasse: sicut fratres Minores sunt mendicantes, & habent syndicos, & dāt elemosynas alijs vilibus pauperibus. Et discipuli Christi aliquoties victum secum ferebāt, dū cum Christo iter faciebant quamuis modicum, vt patet in quinque panibus, & duobus piscibus, quod si obliuiscerantur cibum parare, postea se vacuos, & inanes reperiebant, sicut Matthæus narrat quod obliui sunt portare panes, & cum maledixit sicum, sine provisione ibat. Ex quo patet non semper Christo & discipulis necessaria fuisse oblata, absque eo quod ipsi peterent. Et apud gentiles clarè constat nullum fuisse, qui eis necessaria offerret, quia erant Iudæi, ac proinde oportebat emere. Ideo in Sichæ, quæ erat Samaria inuenerunt discipuli, vt cibos emerent. Sed hæc suffecerint de Christi paupertate, & mendicitate, quæ tanta fuit vt verè dicat, Vulpes foueas habent & c. Nec solum in vita, verū etiā in morte deest cruci affixo vbi caput reclinet: & mortuus, alieno vsus est sepulcho. **¶** Ad nostram autem eruditionem, discamus diuitias continere, & Christi paupertatem diligere. Magnus equidem est abusus quod Christianus

nus tanto ardore, & cupiditate querat diuitias huius seculi, cum suum intucatur Regem potorem, & magistrum Christum Iesum, adeo pauperem in sua natiuitate, & in vita, & morte, & denique post ipsam mortem. **¶** Discamus etiā ex hoc loco superba ædificia habere. Verecundiam habet, cum Christianus sis, tam magnificas exadificas domos & turres excellentias, cum videas dominum Deum tuum non habere propriam domum, quam inhabitaret: nec eam habuit in natiuitate, nec in morte, nec post mortem, siquidem in alieno sepulchro fuit humatus. Vnde dominus: Percutiam domum hyemalem, cum domo æstiuā: & peribunt eburnæ domus, & dissipabuntur ædes multæ. **¶** Discant etiā prælati & prædicatores, non admittere ad suum consortium homines lucri cupidos, sed expellant eos, sicut Christus hunc diues volebat fieri sequens illum. Multo magis non sunt ad prædicationem mittendi inhiantes lucris: cum repellantur à consortio prædicatorum: Non sic Paulus, qui dicebat. Non quero vestra, sed vos. Sequitur in contextu: *Ait autem ad alterum. Sequere me.* Hic discipulus erat Christi, vt manifestè asserit Matthæus, sicut alter de quō nunciam egimus, erat scriba. Quis autem hic discipulus fuerit, nos latet. Clemens tamen præfuit Alexandrinus præceptor Origenis, vir (vt Diuus Hieronymus inquit) vnde quæque doctissimus, qui stromatum, hoc est, varietarū octo libros scripsit, ait in stromate. 3. quod fuit Philippus Apostolus. Tertullianus autem ait quod fuit Matthæus. Quicumque ille fuerit, nos tamen ad nostram instructionem hic admonemur non esse omnium ministerio se diuino ingerere, sed quia ab eo vocatur, & eligitur veluti Aaron, cuius virga tantum floruit, vt Apostolus ad Hebræos admonuit. Si enim principes, qui sepius ignorant, quos ad ministerium vocat ministros, pro sua voluntate diligunt, non curantes an alij sint habiliores, aut prudentiores pro solo beneplacito voluntatis suæ: cur hoc non licebit Deo, qui optimè scrutatur, & nouit, quos ad suum ministeriū eligat? Ecce scriba ille qui se vltro obtulit non inuitatus, reiectus est à Christi consorcio: alios verò impræmeditatos vocauit, sicut Petrum, & Andream, & Iacobum, & Ioannem, qui erant piscantes: & huic discipulo, quisquis ille fuerit, dilationem petenti ait, vt vadat, & nuntiet regnum Dei, & vocat Christus illum, nihil dicentem, illum, qui ait velle seipsum se

qui, missum facit & expellit: & illum, qui imparatus erat, & nihil dicens, vocat. Sed quid dicit ille? *Ille autem dixit: Domine permittite mihi primum ire. & sepelire patrem meum.* Ad hoc enim se obligatum putauit præcepto legis, quod iubet parentes honorare: imò mortuos sepelire est vnum ex septem operibus misericordiarum, de quibus & specialitè orat angelico cōmédatur Tobias. *Dixit ei Iesus: Sine vt mortui sepeliant mortuos suos: tu autem vade, & annuntia regnum Dei.* Pater istius adhuc vivebat, sed petebat iste vt expectaret Christus, vsque dum pater eius obiret, & sepeliret eum: nam si iam mortuus esset, non denegaretur ei, quia parū poterat in sepultura patris immorari: nam in dimidia die finirentur inferiæ & sepultura. Sed quia multum temporis petebat, prohibitus est, dicens, sine vt mortui sepeliant mortuos suos. Ac si diceret, Non est necesse quod tu vadas, & maneat in seculo vsque ad mortem patris tui: nam alij sunt, qui possunt sepelire eum: Hoc fecerunt Apostoli, nam opus piū erat ministrare cibos pauperibus, quia tamen impeditantur per hoc ab oratione, & prædicatione, & hoc fieri poterat per alios, elegerunt alios septem viros, vt ipsi orationi vacarent. Non igitur prohibetur honorare parentes, sed monstrat ecclesiasticis negotijs nihil esse præpondendum: spiritualia enim opera temporalibus non sunt dimittenda, & iste ad maiorem vitæ perfectionem vocabatur, atque ideo addidit. Tu autem vade, & annuntia regnum Dei: ac si diceret. Sepelire mortuos, quod opus est pietatis inferioris, nō pertinet ad te, sed ad mortuos: id est, ad homines infimi gradus, vel in peccatis manentes, propter quod mortui vocantur. Illi enim non viuunt verè, neque feliciter, in quibus nō viuūt Christus: qui solus vita est animatum nostrarum. Hinc est quod Apostolus ad Timotheum scripsit dicens. Vidua, quæ in delictis est, viuens mortua est. Sic Saul cum esset quadraginta annorum, & regnasset viginti annis, vt dicitur in Actis, tamē scriptura ait quod Saul erat filius vnus anni cū regnare cepisset, & quod duobus annis regnauit in Israel, quia duobus annis regnauit in Dei amicitia & in statu gratiæ. In his duobus annis fuit viuus Saul, nam in alijs mortuus erat coram Deo, nec illius nomen nuntiantur, aut commemorantur anni coram Deo. **¶** Igitur ad mortuos conuenit sepelire mortuos suos. Ad te autem maiora pertinent scilicet quod vadas, & annunties regnū Dei. Magis

Exo. 20.

Tob. 12.

Act. 6.

1. Tim. 5.

Act. 13.

1. Reg. 13.

Psal. 68.

Iere. 14. Luca. 2.

Math. 2.

Psal. 108. Act. 3.

Mer. 11.

Psal. 68.

Amos. 3.

1. Cor. 12. Math. 8.

Nier. epist. ad Calpurn. Ianarium. Tert. lib. de baptismo. fo. 3. Num. 17. Hebræ. 9.

Math. 4.

Ioan. 4.

Ioan. 6.

Math. 6.

Mat. 11.

Ioan. 4.

